8-41-I-4

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
41 I
4

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Digitized by Google

8-41-I-4

Digitized by Google

Digitized by Google

R. P. RODERICI DE ARRIAGA,

S. I. I. I. 4

E SOCIETATE IESV,

LVCRONIENSIS HISPANI, S. THEOLOGIÆ Doctoris, & in Cæſareâ, Regiáque Pragenſi Vniuerſitate olim Profeſſoris, nunc eiuſdem Vniuerſitatis Cancellarij.

DISPVTATIONVM THEOLOGICARVM IN PRIMAM SECVNDÆ D. THOMÆ.

TOMVS SECVNDVS:

SIVE

VNIVERSI CVRSVS THEOLOGICI

TOMVS QVARTVS:

QVI CONTINET TRACTATVS

DE { LEGIBVS. / DIVINA GRATIA. / IVSTIFICATIONE. / MERITO.

NVNC PRIMVM IN GALLIIS PRODIT.

LVGDVNI,
Sumptibus Laurentij Aniſſon, & Soc.

M. DC. XLVII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

REVERENDI PATRIS

RODERICI DE ARRIAGA

E SOCIETATE IESV

TRACTATVS DE LEGIBVS.

PRÆFATIO AVCTORIS.

POST *explicatos actus humanos in communi, videbatur agendum de eiſdem in particulari, de virtutibus ſcilicet in ſpecie, de fide, ſpe, charitate, &c. & ſimul eadem viâ de peccatis in particulari illis oppoſitis; hunc enim ordinem natura ipſa videtur exigere; quia tamen D. Thomas interpoſuit Tractatum de legibus & de Gratiâ; illum, quia actus humani ex conformitate vel diſſonantiâ cum legibus bonitatem habent vel malitiam (vt dictum eſt præcedente Tomo) hunc, quia à gratiâ vt à principio effectiuo habent bona opera rationem meriti; ideò nos etiam Deo fauente quarto hoc Tomo duos Tractatus expedire conabimur.*

De legibus copioſè multi diſputarunt tam Theologi quàm Iuriſtæ, quia materia Quinam de hac materiâ egerint.
eſt vtriuſque fori: vtroſque fusè refert Pater Salas in præfatione ad Tomum ſuum de Legibus: vno verbo dico, Commentatores D. Thomæ hîc de illis diſſeruiſſe, proprijs verò Voluminibus Patrem Suarez, & Patrem Salas, alioſque Scholaſticos breuiter in 2. Sententiarum diſt. vlt. & in 3. diſt. 37. Iuriſtas non refero, quia longum eſſet & otioſum; & in decurſu materiæ, prout ſententiæ exegerint, ſuum habebunt locum. Ex Philoſophis fusè de illis Plato in Minoë, & per 12. libros; Ariſtoteles 5. Ethicorum cap. 1. & 7. & in lib. Politicorum, & obiter alibis Tullius per tres libros, & alij. Circa hunc Tractatum duo præmonenda cenſeo. Pri- Auctor duo Lectorem monet.
mum, quod & ſæpè obſeruaui, me nolle in citandis multis auctoribus & eorum teſtimonijs longum eſſe. Pater Salas cuiuſlibet deſiderio quantumuis magno abundè in hoc puncto ſatisfaciet. Quando res eſt facilis, vel certè verba Doctorum ſunt clara, & de eorum mente conſtat, me referam ad citatos; ſi aliquando & grauitas quæſtionis & dubia Doctorum mens diligentiorem examinationem petierit, non eam intermittam. Quia verò nouiſſimè Pater Suarez omnes ferè poſſibiles quæſtiones in hac materiâ ad ordinem redegit, licet ob ſimilitudinem materiarum ſæpè eaſdem

Digitized by Google

bis repetat, ipſius methodum, repetitione omiſſâ, quia breuitatem non obſcuram affecto, magnâ ex parte tenebo; ſæpè aliter ob maiorem claritatem quæſtiones diſponam: in ſubſtantiâ verò doctrinæ ſæpè illum ſequar, ſæpè etiam reijciam: quia ſicut non iuraui in vllius verba, ſic non detrecto quam iudico veritatem in quocumque approbare; & procuro ex omnibus vnum veritatum connexum filum conſequenter trahere. Alterum obſeruatum velim, materiam hanc non multùm de ſcholaſticâ ſpeculatione requirere, ſed in eâ maiori ex parte auctoritati Doctorum & prudenti morali iudicio ſtandum, ideò breuiùs poſſe nos ab illâ expedire, quia neceſſum non erit diſcurſus filum in longum texere; nihilominùs tamen inueniuntur hinc inde aliquæ ſatis difficiles quæſtiones, quæ non permittunt ingenium otiari. Vt enim nulla longa via eſt, quantumuis aſpera, quæ aliquibus aut pratis aut planitiebus ad viatorum recreationem non diſtinguatur; ita nullam adeò planam inuenies, adeò amœnam, in quâ difficilia aliqua aut periculoſa loca ſuperanda non occurrant.

Partitio totius Operis. *Primò autem agam de lege in communi; Secundò de lege æternâ & naturali, vtpote de maximè neceſſariâ & quodammodò inter omnes primâ; Tertiò de lege diuinâ, tam de Moſaicâ quàm de lege gratiæ ſeu nouâ; Quartò de lege humanâ in commum; Quintò de lege Eccleſiaſticâ; Sextò de lege ciuili; Septimò de lege non ſcriptâ ſeu conſuetudine; Octauò de lege fauorabili ſeu priuilegijs; Vltimò de abrogatione legum. In quâ methodo naturæ ordinem ſeruare videor, vt, explicatâ ratione communi & genericâ, de ſpeciebus illius agamus iuxta earum dignitatem & maiorem neceſſitatem, deinde de contrarijs ipſius legis; qualia ſunt quodammodò priuilegia & abrogatio: diſputationes verò & ſectiones vitandi faſtidij cauſâ breuiſſimas efficiam.*

DISPVTATIO I.

De Lege in communi: an conſiſtat in actu intellectus, an voluntatis.

SECTIO. I.

Quid nomine legis in præſenti; & eius definitio.

1\. VARIAS legis ſignificationes & deriuationes tradunt Vaſq. diſp. 150. cap. 1. Salas diſput. 1. ſectione 1. Suarez lib. 1. Tannerus quæſt. 1. dub. 1. & cæteri ad hunc locum. Res eſt nullius momẽti, ideò duobus verbis eam expedio. Primò accipitur pro regulâ cuiuſcumque operis tam moralis quàm artificialis; vt leges Grammaticæ, pictoriæ, &c: Secundò pro ipsâ adimpletione rei præceptæ: ſic dicitur, Nemo facit legem. Tertiò pro naturali inclinatione ad aliquid: ſic Paulus legem, quæ eſt in membris, appellauit concupiſcentiam naturaliter propendentem in obiecta naturæ conformia, eſto moraliter mala. Quartò, integra Religio vel ſecta dici ſolet lex, lex Chriſtiana, lex Moſaica, lex naturæ. Quintò, & propriè ad rem noſtram, ſumitur pro regulâ ſeu normâ præſcribente aliquid faciendum, aut omittendum intra genus moris: hæc acceptio ſola ad noſtrum intentum pertinet, ſub eâ tamen quarta acceptio comprehenditur; nam lex Moſaica v. g. & Chriſtiana dicuntur tales ab aggregato legum diuerſarum quibus conſtant; vnde ſolùm diſtinguuntur duæ illæ acceptiones, ſicut lapis & aceruus lapidum; aut homo & multi homines.

Quinsuplex legis acceptio.

2\. Ergo lex in hac acceptione variè deriuatur à Doctoribus: quidam eam vocem deducunt à ligando; eo enim ipſo quod obligat, videtur etiam ligare moraliter manus ad non faciendum contrarium; ad quod tamen homo carens eâ lege liber erat: alij dicunt oriri à verbo lego, vt ſignificat eligere, quia cum delectu fieri debent leges; quo ſenſu non videtur vox extendi ad leges naturales, quæ ſine vllo delectu ab intrinſeco & eſſentialiter obligant: Tertiò alij à legendo, quia leges olim ſcribebantur in tabulis, &, vt eas legere omnibus liceret, affigebantur publicè Quæ ex iis deriuationibus melior ſit, non eſt cur valdè curemus: magis ad rem noſtram eſt quæ ab obligatione petitur; quia magis declarat effectum primariũ legis. Occaſione huius vocis *lex*, quia in eius definitione poni ſolet vt ſit iuſta, tractant hic etiam nõnulli de ſignificatione vocis *ius*: ſed de hac re ego aliqua dixi in materiâ de iuſtitiâ inter Deum & homines primo Tomo diſp. 30. num. 1. Ad rem verò præſentem quidam dicunt, ius à iuſto deriuari; alij è contrario putant iuſtum à iure; quia in ſimilibus nominibus frequentior eſt deriuatio concreti ab abſtracto quàm è contrario: quod ſi ideò dicatur deriuari à iuſtitiâ, arguunt in contrarium, quia ſicut, teſte Cicerone 2. de Naturâ Deorum, venuſtus & venuſtas à Venere deriuatur, quia in eâ Venus ſtare videtur; ita dicendum de iuſtitiâ in quâ etiam ſtare videtur ius. Quidquid autem hac de re ſit, in quâ non iudico operæ pretium eſſe diu hærere, ad acceptionem vocis veniamus.

Varia eiuſdem deriuatio.

An ius à iuſto deriuetur, aut vicíſſim, controuertitur.

Ius

Digitized by Google

3. Ius ergo accipitur Primò pro omni eo quod æqoum & conforme rationi eſt, & ſic omnem omnino honeſtum actum complectitur; & iuxta hanc acceptionem non eſt ſpecialis virtus iuſtitia, ſed generalis; & vſurpatur pro eodem iuſtus ac ſanctus, &c. & in hac ſola acceptione ponitur in definitione legis; primò vt ſit æqua, rationi conformis: de quo infrà.

Quid ius latè ſumptum:

Secunda acceptio iuris eſt, prout ſpectat ad eam virtutem quæ ſpecialiter dicitur iuſtitia; & communiter ſic definitur: Eſt facultas vtendi re pro libitu citra iniuriam alterius. In eâ autem diſp.30. primi Tomi num.2.& 3. probaui contra nonnullos in hac definitione non committi vllum circulum, ſed leges optimæ definitionis ſeruatas. de quò hîc nihil amplius, quia eſt extra noſtrum intentum.

quid ſtrictè.

Omitto alias duas ſignificationes iuris, quia videntur ad primam facilè reduci, vel ad rem noſtram non ſunt: vna, vt idem ſit quod iuxta legem ſeu conforme legi; hæc enim reducitur ad primam, neque eſt ad rem; quia hîc legem dicimus quæ eſt iuſta, non è contrario iuſtum. quod eſt iuxta legem. Altera verò, vt ius deriuetur à iubeo, quaſi Faciens id quod iubetur, eſt planè eadem cum præcedenti; quia facere id quod iubetur, & eſſe iuxta legem, idem eſt omnino: ergo patitur eumdem defectum quem præcedens, & cum primâ conuertitur. ideò de eâ ſatis.

Reliquæ iuris acceptiones in idem coincidunt.

4. Ad definitionem legis veniamus: D. Thomas quæſt.90. art. 4. eam definit, *Eſt quædam rationis ordinatio ad bonum commune ab eo qui curam communitatis habet promulgata:* aliis verò videtur conuenientiùs poſſe ſic definiri, *Eſt rectum quoddam rationis practicæ decretum, aliquid ſubditis propter bonum commune faciendum imperans.* In vtraque hac definitione illud minùs mihi placet, quòd gratis videatur ſupponere, legem eſſe actum rationis ſeu intellectus; de quo tamen adhuc ſtatutâ bonâ legis definitione diſputandum erit. Secunda videtur etiam obſcura per eos terminos, *rationis practicæ decretum.* Inde etiam ambæ reiiciuntur, quia de ratione legis eſt neceſſaria perpetuitas; id quod nullo modo declaratur per vllam particulam earum definitionum. Nam poteſt eſſe præceptum Superioris ad totam communitatem in bonum illius pro re vnâ ſolùm die faciendâ: vt ſi v. g. audiatur hoſtis aduentare, & mandetur vt omnes ſe diſponant ad defenſionem, &c. vbi tamen non eſt lex. Breuiùs ergo & clariùs ſic definitur:

Duplex legis definitio reiecta.

5. *Lex eſt præceptum ſtabile, iuſtum, commune ad faciendam aut omittendam rem aliquam obligans.* Per τὸ *ſtabile* & *commune* explicatur differentia legis à præceptis aliis, quæ vel vnam aut alteram perſonam reſpiciunt, vel ad breue tempus imponuntur: per τὸ *iuſtum* innuitur, legem debere eſſe de re honeſtâ: neque iam curo, vtrùm debeat eſſe in bonum totius communitatis; nam ſi præceptum, vt obliget, eam vtilitatem requirat, eamdem requirit vt ſit honeſtum & iuſtum: non enim iuſtè imperantur ea quæ non tenemur facere.

Propria legis definitio.

Dices: Etiamſi præceptum ſit iniquum, poteſt habere rationem legis, iuxta illud quod Iſa. 10. dicitur, *Væ qui condunt leges iniquas.* Et Ariſtoteles 5. Ethicorum cap. 1. diuidit legem in rectam & in inconſultam ſeu malam. Reſpondeo iam hîc fieri quæſtionem de nomine, vtrùm ſcilicet dicenda ſit lex, quæ iniuſta eſt ſecundùm quid: ſicut homo pictus dicitur homo, poteſt ea etiam dici lex: & in hoc ſenſu loquitur Scriptura & Ariſtoteles: non enim volunt ibi quidquam de propriâ ſignificatione dicere, ſed oſtendunt, aliquando Superiores imperare ea quæ ſunt iniqua; ſiue illud imperium vocetur abſolutè lex, ſiue ſolùm ſecundùm quid. Ideò Auguſtinus lib. 1. de Libero arbitrio cap. 5. *Lex mihi non videtur, quæ iuſta non fuerit:* idem clariùs dicit Cicero 2. de Legibus, eos qui leges iniuſtas condidère, quiduis potiùs tuliſſe quàm leges.

Obiectio.

Reſponſio.

Lex iniuſta non eſt lex.

6. Denique per hanc definitionem comprehendo etiam leges naturales ſeu æternas; nam illæ etiam ſunt iuſtæ, ſtabiles, communes; & dici poſſunt præceptum: nam licet non ſint ab aliquo propriè Superiori, quia, vt diximus ſuo loco, eſto per impoſſibile Deus non eſſet, tamen ratio naturalis multa dictaret facienda, alia omittenda. Ratio verò ea naturalis non eſt nobis propriè ſuperior, quia eſt idem cum nobis; nemo autem ſibi ſuperior eſt: nihilominùs, quia illa verè nos obligaut, meritò dicuntur præcepta naturalia, ſeu leges naturales.

Lex naturalis verè lex eſt.

Sectio. II.

Vtrùm lex ſit actus intellectus, an voluntatis.

HAc de re fusè aliqui agunt auctores; cùm reuerà quæſtio ſit valde facilis, &, vt oſtendam, maiori ex parte de nomine. Quinque opiniones diuerſas refert Pater Salas ſuprà ſect. 5. Prima dicit eſſe actum voluntatis; Secunda ſolum actum intellectus; Tertia ex vtroque debere coaleſcere. Quarta dicit, quemlibet actum ſeu voluntatis ſeu intellectus ſeorſim acceptum poſſe eſſe legem. 7. Quinta dicit legem eſſe ſcripturam, vel ſigna illa, per quæ Superior manifeſtat ſuam voluntatem obligantem. Iudicium de his ſententiis conſtabit ex concluſionibus ponendis: vbi ſimul, quæ obiici poſſunt pro illis, commodiùs explicabuntur.

Quintuplex eſt auctorum hac ſuper re ſententia.

Svbsectio I.

Quid ſit lex naturalis.

COncluſio: Lex naturalis ſeu æterna propriè eſt actus intellectus; illud ſcilicet iudicium quo ratio dictat, furtum v.g. eſt contra naturam rationalem, & vitandum. Ita Salas ſuprà ſectione 6. concluſione 2. & Suarez lib. 2. cap. 5. vbi eam dicit eſſe communem inter omnes Theologos: ſuadetur autem à nonnullis ex illo Pauli ad Romanos 2. *Cum Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, eiuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientiâ ipſorum.* Ergo ex Paulo conſcientia eſt lex: conſcientia autem eſt actus intellectus, ergo. Hunc tamen locum non puto pro nobis efficacem, quia quòd Apoſtolus dicat, conſcientiam reddere teſtimonium, non dicit illam eſſe legem, ſed legem eſſe in homine, & de hac lege teſtem eſſe conſcientiam. Et poteſt totus quantus hic locus optimè explicari in ſententiâ Patris Vaſquez; de quâ ſtatim; idem dico de altero ex Pſalmo 4. *Quis oſtendit nobis bona? Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Etenim quòd lumen Dei ſignatum oſtendat nobis bona, non probat illud eſſe legem;

Lex naturalis eſt actus intellectus.

Duplex huius concluſionis probatio refellitur.

nam & Doctor manifeſtans diſcipulo quæ ſunt licita,&c. oſtendit ei bonum; & tamen non eſt lex,ſed legis declarator. Meliùs probatur ea aliquibus Patrum teſtimoniis; nam Baſilius, teſte Diuo Thom. hîc art. 1. ſynderesin ſeu conſcientiā dixit eſſe legem noſtram: idem tradit Damaſcenus & alij apud Suarium ſuprà. res eſt certa & facilis,ideò non hæreo in illâ. Ratione ſuadetur, quia eo ſolo dictamine concepto, ſine vllâ aliâ re,intelligimus hominem ve teobligatum vel ad fugiendum id quod dictatur malum, vel ad amplectendum quod dictatur bonum; ergo illud dictamen erit lex. Aliqua poſſunt contra hanc concluſionem obiici; quibus ſatisfaciam, cùm primùm expediuero quæſtiunculam de voce præcedenti annexam.

Melior eſt à Patribus & ſubiectâ ratione.

Ea autem eſt, vtrùm ipſum actuale iudicium rationis, an verò vis intellectiua ſeu productiua illius debeat dici lex. Ratio dubitandi ea eſt; nam ex vnâ parte lex ſeu imperium eſt regula dirigens,natura verò intellectualis vt potens elicere actum,ſeu conſiderata per modum habitus, non dirigit; ergo ea non poteſt eſſe lex: aliunde verò lex naturalis dicitur congenita naturæ, & per modum rei permanentis; vnde quamuis homo nihil actu cogitet,ſicut quando eſt diſtractus aut dormit, dicitur tamen habere legem naturalem;id autem non conuenit actui ipſi, ſed intellectui vt habenti vim excitandi eiuſmodi cognitionem. Reſpondeo, in eâ quæſtione de voce probabiliùs ipſum iudicium rationis dici legem. Id quod communiter plerique docent cum D. Thom. quæſt. 94. art. 1. eſto Alenſis in 3. quæſt. 27. membro 2. & quidam alij contrarium cenſeant. Ratio huius eſt, quia ſicut reſpectu legis poſitiuæ non poſſumus dicere, ipſam voluntatem Legiſlatoris in actu primo vt habet vim prohibendi eſſe legem, niſi accedat actualis prohibitio & volitio;ita in lege naturali, non ipſa vis intellectus potens dicere, *Hoc eſt malum & fugiendum, illud verò amplectendum*, ſed actuale ipſum iudicium eſt dicendum lex.

An vis intellectiua vel eius actus ſit lex.

9.

Ipſum actuale iudicium rationis dici debere legem eſt probabiliùs.

Ad rationem in oppoſitum reſpondeo, ideò legem dici congenitam naturæ, quòd naturaliter conſequatur, alioquin ſi eſſet ipſa vis intellectiua,cùm hæc in meâ ſententiâ nullo modo diſtinguatur a naturâ, non deberet lex dici congenita, ſed eſſe ipſamet natura. Quòd verò etiam, quando homo nihil actu cogitat, dicatur habere legem, pertinet ad figuratam locutionem; ſicut ſolemus paſſim dicere, *Benè ille ſeu quis hoc fecerit*; dicimus autem id, etiamſi tunc eâ de re nihil penitus cogitet;& conſequenter, etiamſi in rigore vere & realiter nihil ſciat propriè; nam ſcire actum ipſum denotat, non verò habitum, niſi, vt dixi, impropriè & denominatiuè: eodem modo ſolemus dicere, *Ille amatur a Rege*, etiam quando Rex dormit,& de eo nihil cogitat. Addo,ſicut ſuprà diximus, ipſam ſcripturam vocari aliquandò legē, quia continet ſigna quæ poſſunt excitare ſpeciem ſeu cognitionem legis in ſubditis;ita poſſe etiam ipſas ſpecies intellectuales aut intellectum ipſum, quatenus poteſt excitare talem cognitionem, vocari legem. Et hæc ſatis de voce.

Solutio rationis oppoſita.

10.

Ipſa ſcriptura lex quandoque dicitur.

Obiectionum ergo Prima ſit: Si dictamen hoc rationis eſſet lex, Deus haberet legem in ſe, quia etiam habet dictamen rationis, quo iudicat v. g. *Mendacium eſt malum*. Secunda eſt: Lex debet eſſe imperium ſeu præceptum, ergo debet eſſe à Superiore; nemo autem eſt ſibi Superior, ergo. Tertia: Non poſſet eſſe peccatum, ſi Deus non prohiberet id quod eſt malum; ergo iudicium illud non eſt lex, ſed id habebit ipſa Dei prohibitio. Reſpondeo facilè ad Primum, Deum etiam habere legem æternam & naturalem, non quidem ab aliquo ſibi Superiore, ſed à iudicio ſuo proprio & intrinſeco, ſeu à ſuâ propriâ natura & eſſentiâ: id quod ſine vllo abſurdo, imò meritiſſimò dicitur. In cuius confirmationem refert Pater Salas ſuprà Philoſophorum quorumdam placita, qui legem dicunt Reginam mortalium & Deorum: & D. Thomas 1. parte, quæſt. 21. art. 1. ad 2. idem docet. Ad Secundum dicimus, non omnem legem eſſe proprium imperium, ſed eſſe prohibitionem ne fiat aliquid, aut è contrario obligationem vt fiat; ea autem prohibitio & obligatio benè poteſt ex iudicio illo prudenti prouenire.

Obiectio triplex.

Soluitur.

Lex Regina mortalium & Deorum.

11.

Verùm replicabis: Omnis lex naturalis debet prouenire vt ab auctore à Dei liberâ voluntate; ergo illud iudicium non eſt lex. Reſpondeo, reſpectu noſtri etiam illud iudicium à liberâ Dei voluntate oriri ſaltem virtualiter, quatenus nos creauit omnino liberè. Addo tamen, libertatem Dei (vt benè Salas notauit) in ordine ad nos obligandum, eſſe omnino per accidens: etenim ſi Deus per impoſſibile eſſet agens neceſſarium, non continuò omnia omnino licerent nobis; & omnino obligatione legis careremus.

Solutio replica pro Secundâ obiectione factæ.

Ad Tertium reſpondeo, à nobis fusè præcedenti Tomo probatum, ſi Deus non eſſet, aut ignoraretur inuincibiliter, adhuc poſſe concipi obiecta aliqua mala,alia bona; imò ideò Deum neceſſariò aliqua prohibere ita, vt in eis diſpenſare non poſſit, quia ea ex ſe mala ſunt: ergo etiam ante omnem volitionem Dei intelliguntur prohibita aliquâ lege; ergo per iudicium illud diuinum reſpectu Dei; in nobis, verò per noſtrum. Fateor,eam malitiam,vt dicto tertio Tomo dixi, non futuram ſufficientem ad grauitatem mortalis, quam nunc habet fornicatio; v.g. ſi Deus ignoraretur: at inde nihil contra concluſionem præſentem; nam etiam in ordine ad eam grauitatem conſtituimus legem in iudicio alio naturali, & per ſe loquendo neceſſario, quo homo iudicat, omne malum morale eſſe offenſam Dei ſummi boni & Iudicis noſtri. hoc enim dictamen, eſto nulla in Deo ſit alia prohibitio, ſufficit, vt homo peccans in re graui contra illud iudicium contrahat malitiam grauem mortalis.

In per ſe malis Deus diſpenſare nequit.

12.

Quodnam iudicium ſufficiat ad mortale.

Svbsectio II.

Examinatur ſententia Patris Vaſquez.

Hvic concluſioni ob alia fundamenta aduerſatur Pater Vaſquez, qui diſput. 150. cap. 3. & alibi ſæpè opinatur legem naturalem non eſſe prædictum iudicium rationis, ſed naturam ipſam ſubſtantialem, rationalem v. g. hominem, Angelum, Deum, quatenus non implicant contradictionem: eius fundamentum hoc eſt; nam natura ipſa rationalis eſt regula, in ordine ad quam deſumitur, quid ſit bonum & malum: ideò enim obiecta naturaliter mala,ſeu quæ prohibentur lege naturali, talia ſunt, quia ſunt contra naturam rationalem; alia verò è contrario ideò ſunt bona, quia ſunt conformia eidem naturæ; ergo natura rationalis eſt regula; iudicium

Quid ſit lex naturalis ſecundum Vaſq.

Fundamentum ſententiæ.

13.

iudicium verò rationis, explicans quid ſit bonum, quid malum, dicit eſſe eius legis applicationem ſeu promulgationem. Hanc eamdem ſententiam priùs docuère Albertus Bolognetus diſput. de iure & æquitate cap. 3. & Socinus apud Patrem Salas diſput. 5. ſect. 1. fundarique poteſt opinio hæc in ſuperiùs citato Pauli loco ad Romanos, *Ipſi ſibi ſunt lex*; ergo lex eſt ipſa eſſentia ſeu natura hominis. Ex Cicerone citat pro ſe Bolognetus aliqua loca; quæ tamen magis ipſam rationem naturalem quàm naturam dicunt eſſe legem.

Modus loquēdi Patris Vaſquez improbatur, non vero res.

Opinio hæc Patris Vaſquez nihil penitus ſingulare de re dicit; omnes enim admittimus naturam rationalem eſſe id cui bonum conformatur, & cui malum contrariatur, vt ille docet; & de quo nos fuſiùs præcedente Tomo, dum de primâ radice bonitatis & malitiæ diſputauimus: vocare verò eam naturam legem purè ad modum loquendi ſpectat; in quo vel ideò diſplicet ea ſententia, quia ſingularis eſt: ſæpè enim diximus in
14. quæſtionibus de voce eam eſſe probabiliorem ſententiam quæ communior eſt. Arbitror Patrem Vaſquez imaginatum ſibi fuiſſe legem inſtar libellę materialis, aut (vt alij vocant) regulæ; cui ſi aſſer, v.g. conformatur, rectus iudicatur, à quâ ſi diſcrepat, curuus dicitur: in quo ſenſu haud dubiè ſicut lineale & libella dicitur regula, ita natura ipſa rationalis regula dici poteſt; quia tamē nemo dicit hominis naturam obligare; hominis naturam eſſe prohibitionem huius rei & imperium illius, &c. ſed præcisè dicitur ſubiectum, in ordine ad quod deſumitur imperiū vel prohibitio; lex autem ab omnibus dicitur imperium, præceptum aut prohibitio; non debemus vllo modo eum modum loquendi P. Vaſq. tenere, ſed rationem legis propriè & formaliter ſoli actui illi intellectus tribuere, quem nos ſuprà explicuimus, quia ille ſolus obligat nos formaliter & per ſe: qui modus loquendi eò magis tenendus, quia, vt paulò antè dixi, conformis eſt multis Patribus. Expreſsè enim Auguſtinus 2. de Sermone Domini in monte docet, Deum ſcribere in cordibus hominum legem naturalem: id

Ratio legis propriè & formaliter ſoli actui intellectus cur tribuatur.

15. quod non poteſt intelligi de ipsâ naturâ rationali ſecundùm eſſe poſſibile, quia vt ſic non inſcribitur in cordibus: meritò autem explicatur de ipſo formali iudicio rationis; quod ſequitur in cordibus noſtris quaſi Deo ſuggerente. Idem docet D. Thomas quæſt. 91. art. 2. quæſt verò 71. art. 6. in corpore non aliam agnoſcit naturalem legem ſeu regulam quàm duas; vnam homogeneam, quam vocat propinquam; heterogeneam verò aliam, ſeu remotam: illam dicit eſſe rationes noſtras, hanc verò rationem in mente diuinâ exiſtentem. Per quam doctrinam reijcitur ſolutio quædam, quæ pro Patre Vaſquez poterat adhiberi rationibus & teſtimonijs allatis, ſcilicet, ea ſolùm poſſe habere locum in lege propinquâ, nō in remotâ: reijcitur, inquam, hæc ſolutio; nam D. Thomas etiam eam remotam legem non aliā cognoſcit quàm rationem Dei ſeu dictamen intellectus; de naturâ verò ipsâ ſubſtantiali quà tali nihil docuit. Hanc eamdem ſententiam Pater Suarez lib. 2. cap. 5. ideò refutat, quia ex illâ videtur ſequi, Deum habere non minùs propriè ſuam naturalem legem quàm eam habeant homines; id quod abſurdum iudicat: ſequelam verò probat, quia etiam Dei naturæ repugnat mendacium v. g. eſt enim diſconueniens excellenti naturæ ipſius; ergo ipſa natura Dei erit

D. Thomas duplicem ſolùm legem naturalem agnoſcit.

regula honeſtatis; ergo erit vera lex. Item eadem bonitas diuina cognita à Beato erit lex amoris beatifici; quia eſt regula eius honeſtatis. Ego hoc argumentum, re benè conſideratâ, nullo modo cenſeo ad rem noſtram; nam 16.
cùm hic præcisè quæratur, vtrùm ipſa natura rationalis ſit lex formaliter, an verò id conueniat iudicio rationis dictantis obiectum eſſe malum, videtur omnino idem dicendum de lege Dei à Patre Vaſquez quod à Suarez & à nobis: habet enim Deus non ſolùm naturam, cui ſunt contraria obiecta, ſed etiam iudicium; quod dictat illa fugienda; ergo ſiue ratione iudicij, ſiue ratione ipſius naturæ, debemus nos non minùs quàm Vaſquez eam legem in Deo admittere: ergo argumentum non eſt magis contra Patrem Vaſquez quàm contra nos. ei paulò ſuperiùs reſpōdimus, & infrà etiam aliquid addemus. Meliùs ratione quaſi à priori argumentatur Suarez, quia longè aliud eſt loqui de fundamento honeſtatis vel obligationis, aliud de ipsâ obligatione; vt patet in eleëmoſynâ: nam indigentia pauperis eſt fundamentum obligans ad dandam eleëmoſynam; & neceſſitas corporis eſt fundamentum obligans ad comedendum; nemo tamen propterea dixit, neceſſitatem pauperis eſſe legem, & famem eſſe legem comeſtionis: ergo eodem modo, eſto natura rationalis ſit id cui res bona cōformatur, & à quâ è contrario mala diſcordat, non continuò debet dici lex. Hoc idem ego magis & paulò aliter confirmo reſpondendo argumento Patris Vaſquez, & ſimul probando eamdem eſſe rationem de lege poſitiuâ ac de æternâ naturali ex quo capite efficaciter reijcitur ea opinio. Reſpondeo igitur Patrem Vaſquez optimè probare, naturam rationalem eſſe obiectum ſeu ſubiectū, in ordine ad quod lex deſumit ſuam vim; nego tamen ideò illam eſſe legem. id quod in lege poſitiuâ manifeſtè apparet. Nam quando Legiſlator aliquis fert legem, omnino requiritur, vt in obiecto. quod imperatur, ſit aliqua honeſtas. in quam vltimò ea lex fertur; de quo fuſius infrà; non tamen propterea vllus dixit, honeſtatem illam eſſe legem, ſed obiectum legis. Et hinc confirmo maximè modum noſtrum loquendi; nam quòd lex ſit æterna vel poſitiua, non videtur vllo modo ad punctum præſens facere: ergo ſicut in lege poſitiuâ ipſemet Vaſquez meritò honeſtatem non vocat legem, ita nec debet vocare in æternâ. Conſequentia eſt bona: antecedens verò probatur; nam differentia legis æternæ à temporali ſeu poſitiuâ non deſumitur ex eo, quòd vnius legis obiectum non ſit conforme naturæ rationali, alterius verò ſit; etenim vtrumq; debet eſſe honeſtū & conforme naturæ; ſed ex eo, quòd vnum, etſi honeſtum ſit, contingenter tamen eſt imperatum, alterum verò eſſentialiter; vnum ex ſe, alterum ob voluntatem imperantis: hoc autem per accidens eſt ad hoc, vt ipſa natura, cui eſt conforme, dicatur vel non dicatur eſſe lex. Et verò ſi diſcurrendum eſſet conſequenter, potiùs dicendum eſſet, ipſammet intrinſecam entitatem eorum obiectorum poſſibilium eſſe legem, quàm id tribuere naturę rationali: vt enim in rebus poſitiuis id quo redduntur bonæ aut malæ, licitæ aut illicitæ vocamus legem; non verò id tribuimus naturæ rationali, cui vltimo aduerſantur aut conformantur; ita in rebus naturalibus, non naturam rationalem, ſed ipſamet obiecta, quia per ſuam naturam ſunt contraria aut conformia naturæ, deberemus dicere legem.

Refutatur à Suarez ratione ſententia P. Vaſq.

17.

Natura rationalis nequit dici lex, ſed ſubiectū illius.

Lex æterna & temporalis vnde differant.

18. *Replica.* Verùm hinc replicabis: Legi poſitiuæ aduerſantur aut conformantur obiecta; ergo cùm ea, quæ ſunt intrinſece bona aut mala, aduerſentur naturæ ipſi rationali aut conformentur, ipſam naturam dicemus legem.

Solutio. Reſpondeo, legem etiam poſitinam non tam eſſe id cui aduerſantur obiecta, quàm rationem ob quam aduerſentur, naturam verò rationalem ſemper eſſe in omnibus rebus moralibus id cui conformantur aut aduerſantur cætera.

19. *Ratio, cur res à Deo poſitiuè prohibita mala ſit.* Pro quo aduerte ideò rem prohibitam poſitiuè, à Deo v.g. eſſe malam; quia ipſa ratio naturalis & æterna dictat, inferiorem teneri obedire Superiori; vnde eo ipſo, quod Superior mandet, iam ea res conſtituitur contra naturam rationalem. Vides ergo etiam hîc naturam rationalem eſſe regulam, legem autem poſitiuam eſſe id qno conſtituitur contraria res imperata: ſicut in rebus intrinſecè malis ipſa natura earum eas conſtituit malas; ergo ſicut ibi non dicit Vaſquez legem eſſe id cui obiecta ſũt diſſona, ſed id quo conſtituuntur diſſona; ita eodem modo deberet in præſenti non naturam, cui aduerſantur, ſed naturam obiecti, quâ aduerſantur, vocare legem. Sed neutrum nos dicimus, quia non tam vocamus legem id, cui aut quo aduerſatur obiectum, quàm id quod prohibet aut mandat:

Ratio, cur dictamen ipſũ rationis vocetur lex. cùm autem in rebus naturaliter malis dictamen ipſum rationis prohibeat obiectum, vel quaſi mandet, ſicut voluntas Superioris id præſtat in poſitiuis, propterea vt vtrobique conſequenter diſcurramus, dictamen illud naturale vocamus legem.

Locus Pauli explicatur. Quod ex Paulo obijciebatur pro Patre Vaſquez non eſt magni momenti; nam dum dicit Apoſtolus, *Ipſi ſibi ſunt lex*, non aliud denotat, quàm apud ſe habere legem, id eſt conſcientiam ſeu dictamen rationis. Et ſatis de hac quæſtione de voce.

SVBSECTIO III.

Qui actus re ipſâ ad legem poſitiuam neceſſarij ſint.

20. IN lege poſitiuâ tria aut quatuor re ipſâ ſunt neceſſaria eſſentialiter; vtrùm autem ea omnia dicenda ſint conſtituere legem, an verò vnum ſolùm ex illis, & quod illud, purè eſt quæſtio de nomine, nec magni momenti. De quæſtione de re in hac ſubſectione, in quintâ de voce.

Lex non niſi ab agente rationali ferri poteſt. Pro primæ ergo partis probatione ſupponendum vt omnino certum, legem non poſſe ferri niſi ab agente rationali: hoc ergo ſuppoſito, de re hæc in agente, requiri poſſunt;

Quanam cognitio ex parte intellectus ad legẽ requiratur ordinariè. Primò cognitio repræſentans honeſtum eſſe v. g. die Veneris in memoriam paſſionis Chriſti Domini non comedere carnes: aduerto tamen hunc actum non requiri niſi ordinariè & per ſe loquendo, non verò omnino neceſſariò & eſſentialiter. Nam ſi Legiſlator ex errore putet iniuſtum eſſe quod præcipit, re tamen ipſâ iuſtum ſit, habeátque ſerium animum obligandi quantum poteſt, ſine dubio re ipſâ obligabit, quia eſt lex iuſta in ſe & ab habente veram iuriſdictionem, ergo. Dices cum Patre Suario lib. 1. cap. 4. vbi eum actum omnino neceſſarium reputat, Lex debet eſſe prudens; atqui ſi procedat ſine cognitione bonitatis materiæ imperatæ, non poteſt eſſe prudens, ergo. Reſpondeo nõ eſſe neceſſum vt lex oriatur ab actu prudẽtiæ, ſed ſufficere, ſi re ipſâ ex parte materiæ reperiatur id quod actus prudens quærere poterat: prudentia enim ſolùm requiritur ob iuſtitiam rei imperatæ: ſi autem hæc iuſtitia ſit, ſiue qui imperat prudenter, ſiue imprudenter ferat legẽ, iam hæc habet omnia neceſſaria ad valorem.

Secundò poteſt requiri ex parte intellectus iudicium, quo Legiſlator noſcat ſe velle obligare. *Explicatur duplex iudicium ex parte intellectus ad legem ordinariè requiſitum.* Pro quo aduerto, duplex eſſe poſſe iudicium hoc; vnum de voluntate obligandi vt actu exiſtente; hoc eſt, vt homo agnoſcat ſe velle obligare; de hoc autem dico non eſſe omnino neceſſarium: 21. nam (vt paulò pòſt oſtendemus contra Patrem Tannerum) eo ipſo quòd ſit voluntas obligandi, eſto eius exiſtentia non noſcatur à Legiſlatore; ſi tamen manifeſtetur exteriùs, erit vera lex. Ideò dixi *non eſſe omnino neceſſarium*, per quod innuo ordinariè illud requiri. Cùm enim manifeſtatio legis debeat fieri ex voluntate Legiſlatoris, nemo autem poſſit velle manifeſtare ſuum actum, niſi agnoſcat ſe illum habere; non poteſt ſaltem quoad punctum obligandi eſſe lex, niſi etiam ſit cognitio reflexa ipſius: quomodo enim naturaliter manifeſtabitur meus actus interior, niſi ego illum velim manifeſtare? Dico *naturaliter*; nam diuinitus haud dubiè poterit manifeſtari etiam me inſcio & nolente.

Aliter poteſt iudicium illud explicari, quòd debeat ante ipſam volitionem præcipiendi exiſtere iudicium, quo Legiſlator noſcat ſe poſſe obligare ſeu præcipere: in quo etiam ſenſu ordinariè ſolùm requiritur: etenim nihil volitum quin præcognitum: ergo vt quis dicat, Volo obligare, debet ſcire ſe poſſe obligare; ſicut vt velit quis efficaciter ambulare, debet ſcire ſe poſſe ambulare.

Dixi: *tantùm requiri ordinariè*; nam contingere fortè poſſet, vt quis non ſciret certò ſe habere iuriſdictionem, ſub dubio tamen eam apprehenderet, diceretque, Volo quantum poſſum te obligare: quo caſu haud dubiè obligaret: *Habens iuriſdictionem obligandi etſi dubitet an ſe habere, ſi tamen vult obligare, obligat.* ſicut in ſimili in materiâ de Sacramentis dici ſolet, etiamſi quis putaret ſe non habere iuriſdictionem abſoluendi, re tamen ipſâ eam haberet, & auditâ confeſſione vellet abſoluere quantum poſſet, ſine dubio validè abſolueret: at in talibus caſibus, ſaltem ſub dubio, iam eſt reflexa cognitio eius poteſtatis.

Concludo ergo ſolùm requiri ex parte intellectus cognitionem eius obiecti, ad quod vult obligare, v. g. ieiunij, auditionis Sacri, &c. & ſaltem apprehenſionem poteſtatis ſuæ ad obligandum, vt obligare velit: 22. *Duo ex parte intellectus neceſſariò requiſita referuntur.* ſi enim nec quidem ſub dubio eam vim apprehendit, non poterit velle obligare aut imperare, ſine tali autem volitione non ſtat obligatio, vt infrà dicemus.

Poſt hæc ſequitur volitio obligandi & publicatio. Poſt hos actus intellectus ſequitur volitio obligandi: cuius quodnam ſit obiectum infrà ex propoſito diſcutiemus: res enim eſt maioris momenti: poſt hanc volitionem ſequitur manifeſtatio ſeu publicatio exterior; eo autem ipſo videtur iam poſita tota integra legis conſtitutio ex parte Legiſlatoris. Quæ vltima verba *ex parte Legiſlatoris* ideò addo, quia abſtraho nunc à quæſtione, an ex parte populi requiratur etiam acceptatio, de quâ infrà. Portò hæc ſufficere patet; quia poſitâ præter illos actus intellectus volitione obligandi & eius promulgatione, nulla planè neceſſitas eſt alterum actum requirendi ad obligationem. id quod magis conſtabit ex ſubſectione ſequenti.

Svbsectio IV.

An ſit neceſſarius actus intellectus qui ſit imperium.

AFfirmant Thomiſtæ ferè omnes, & multi alij, quos fusè citat Salas diſp. 1. num. 17. affirmat etiam Tannerus dubio 1. & Vaſquez ſuprà. Aduerto tamen à Tannero citari Suarium pro ſe, licet addat, illum eſſe dubium; in quo tamen puncto non benè diſtinxit Tannerus; etenim Suarez actum illum intellectus, qui non ſit iudicium, ſed dicat, *Fac hoc*, in quo Thomiſtæ & Vaſquez ponunt legem, omnino iudicat non ſolùm non eſſe neceſſarium, ſed etiam impoſſibilem: & ſolùm dicit, dubium eſſe, an conſiſtat lex in iudicio præuio, an in volútate ſubſecutâ: quos duos actus poſuimus nos paulò antè: tertium verò actum, quem Tannerus ponit, reijcit Suarez vt inutilem.

Suarez hic à Tannero malè intellectus.

24\. Quidquid verò de Suario ſit, citati auctores ponunt, præter volitionem obligandi, vnum actũ intellectus quem vocant imperium; quia verò valdè difficile eſt explicare, quale illud ſit, quidá recurrunt ad vnum actum, qui nec ſit iudicium, nec apprehenſio, ſed ſolùm dicat, *Fac hoc:* ſicut oratio eſt actus intellectus qui nec eſt iudicium, nec apprehenſio: & de illo *Faciam hoc* multi eodem modo opinantur. Alij verò, inter quos eſt Tannerus num. 9. ponunt iudicium quoddam reflexum, quo poſt actum voluntatis ſibi intimat Legiſlator volitionem ſuam hoc modo; Hæc eſt mea voluntas, ſeu, Hoc volo vt fiat. Vtriuſque ſententiæ fundamentum ſolum illud eſt, quòd actus voluntatis non poſſit eſſe lex: non enim eſt lex actus ille voluntatis, quo Legiſlator vult, vt res aliqua fiat; etenim ſine tali volitione ſtat lex; nec alter actus, quo vult legem ferre; nam ille habet pro obiecto legem ipſam; neq; item tertius, quo velit quis obligare ſubditos; nam ea etiam voluntas habet pro obiecto obligationem ſeu legem: alius autem actus voluntatis non eſt excogitabilis, ergo debet conſiſtere in altero ſubſequente, qui ad intellectum pertineat: quòd verò quidam hoc modo, alij alio eum actum explicẽt, prouenit, vt dixi, ea difficultate illius actus.

Primò nonnulli dicunt, actum eſſe in intellectu eſſe actum diſtinctum ab apprehenſione & iudicio. Secundò, Tannerus cum alijs ait, eſſe iudicium reflexum ſuprà volitionem Legiſlatoris.

25\. Ego verò, ſaluo meliori iudicio, ferè improbabiliorem iudico hanc ſententiam: & quidem actus iudicij prout à Tannero ponitur manifeſtiſſimè reijcitur Primò, quia reflexus eſt ſuprà volitionem, & hæc ſuprà iudicium; ita vt nihil planè per duos eos actus dicatur: etenim ipſe fatetur debere interuenire volitionem obligandi; obiectum autem illius aſſignat legem; ergo illa volitio ſolùm dicit, *Volo legem*; lex autem in eâ ſententiâ formaliter nihil aliud dicit quàm, *Habeo volitionem legis.* Vides ergo vnum actum volitionis dicentem, *Volo actum intellectus*, & hũc dicentem, *Habeo actum volitionis circa me:* vbi nihil penitus declaratur, quales ſint illi actus; quia nullum obiectum, in quo vltimò quieſcere poſſimus, aſſignatur. Nec eſt vllo modo explicabile, cur ex eo præcisè quòd voluntas dicat, Volo illum actum, & ille actus nihil aliud noſcat quàm eam volitionem, debeat oriri magis obligatio ludendi quàm ſaltandi, vel certè magis ſaltandi quàm non ſaltandi. Quòd ſi propterea Tannerus aſſignare velit aliquid aliud, in quo conſiſtat obligatio, & quod ſit obiectum eius volitionis, iam eo ipſo corruet argumentum illius; nam tunc non recurrendo vllo modo ad eum tertium actum intellectus, ſed ad volitionem eius obligationis, ſaluabimus perfectè legem.

Reijcitur iudicium à Tannero poſitum.

Secundò principaliter & euidenter reijcio illud iudicium, quia ea manifeſtatio ſi ſit externa, 26.
non eſt actus intellectus, ſed verba vel ſigna exteriora: ſicut quando ſine vllo imperio ſignifico meo amico me velle ire deambulatum, & ſummùm poſſet aſſeri, tunc poſt voluntatem obligandi debere ſequi alteram manifeſtandi id exteriùs; at hæc volitio iam includitur ſaltem implicitè in priori, quæ verſatur circa obligationem: ſi verò illud imperium ſit manifeſtatio ſeu locutio interior, quà ſibi homo aut Deus dicat, *Ego hoc volo*, tunc clariſſimè apparet, planè eſſe otioſum. Quid enim, ſi ego habeo volitionem obligandi Petrum, & eam ei manifeſto; quid, inquam, iuuat, quòd ego reflexè percipiam me id velle? Numquid ego obligor per eam volitionẽ, vt propterea mihi debeam eam intimare? Demus, Superiorem velle efficaciter obligare Paulum ad ieiunandum, idque Paulo manifeſtari iuridicè, ipſo Superiore diuinitus impedito, ne reflexè agnoſcat ſuam volitionem, numquid non eo ipſo alter erit obligatus? Sanè id manifeſtum videtur 27.
ex terminis; non enim ego obligor, quia ille ſcit ſe velle obligare, ſed quia mihi conſtat illum velle me obligare; ergo gratis omnino recurritur ad iudicium illud reflexum, quod ſolùm dicat, *Ego volo obligare Petrum.* Non nego tale iudicium in nobis ordinariè ſequi & in Deo neceſſariò, quia ordinariè nos cognoſcimus volitiones noſtras, Deus item neceſſariò ſcit reflexè quid actu velit. Tantùm ergo dico eam reflexionem planè videri impertinentem quoad punctum obligandi: ſicut vt quis peccet, non eſt neceſſum diſtinctam ſequi reflexionem poſt actum volitionis amplectentis obiectum malum; nam malitia prior eſt quàm ea cognitio reflexa, quòd ſcilicet habuerit volitionem peccaminoſam, eſto frequenter aut ordinariè ſit talis reflexio: ad volendam autem promulgationem dicam paulò pòſt quomodo neceſſaria ſit cognitio reflexa.

Secunda & principalis eiuſdem reiectio.

Non requiritur reflexum iudicium volitionis, vt hæc obliget.

Deus neceſſariò reflexè ſcit quid actu velit.

Tertiò reijcio eum actum; nam vel intellectus cognoſcit præcisè ſe velle de futuro obligare; id autem non ſufficit ad actu obligandum; nam quòd ego velim cras obligare, non obligat de facto; vel noſcit ſe actu obligare, vnde infero, Ergo iam præſupponitur obligatio exiſtens: etenim 28.
Tannerus ſentiat eum actum eſſe reflexum ſuprà volitionem, non tamen dicit illum eſſe reflexum ſupra ſeipſum; hic enim eſſet error peior priore: quis enim dicet, ſi vera ſit ſententia multorum opinantium, non poſſe vllum actum noſtrum eſſe reflexum ſupra ſeipſum, eo etiam ipſo non poſſe vllam dari legem? quomodo enim exiſtentia legum pendebit ab opinione valdè incertâ de reflexione actus ſupra ſe? ergo ille actus non reflectens ſupra ſeipſum habet tamen pro obiecto obligationem vt exiſtentem & vt volitam; ergo ille actus totus eſt adæquatè diſtinctus ab obligatione etiam vt exiſtente & volitâ; ergo ſine illo eſt obligatio; ergo etiam ſine illo erit lex, quia ſine lege non eſt obligatio; ergo illud imperium eo modo explicatum planè eſt otioſum in præſenti.

Tertia refutatio.

Si verò imperium ponatur per actum hunc, *Fac hoc*, reijci poſſet, eò quòd non videatur poſſibilis in intellectu talis actus, qui non ſit iudiciũ aut apprehenſio. Hanc tamen rationem non approbo, quia difficulter ea repugnantia oſtendetur (de quo alibi) meliùs ergo inde reijcitur, quia neceſſa

Reijcitur imperium poſitum in actu intellectus diſtincto ab apprehenſione & iudicio.

Digitized by Google

Volitio obligandi & legitima eius manifeſtatio nullo etiam imperio accedente obligant.

Cur quandoque in legibus vtamur imperatiuo.

Cur quidam exiſtentiam ab eſſentiâ diſtinxerint.

neceſſarius non eſt:etenim, eo ipſo quòd Superior velit alterum obligare,eique legitimè manifeſtet eam volitionem, etiamſi ſolùm dicatur, Ego volo tamquam Superior vt hoc facias, neq; vtatur imperatiuo vllo, iam eo ipſo alter obligatus eſt:quòd verò in verbis externis communiter vtamur imperatiuo, non propterea ſignificatur alius actus diuerſus aut intellectus aut voluntatis; fit enim id vel maioris breuitatis gratiâ, vel vt verba ea magis deſignent ſeriam volitionem obligandi. In quo puncto puto ideò multos occaſionem minùs benè diſcurrendi habuiſſe, ſicut Thomiſtæ,& alij, qui eſſentiam ab exiſtentiâ diſtinguunt, videntur decepti; eò quòd de re non
29. exiſtenti dicatur, *Eſt poſſibilis, Datur poſſibilitas.* vnde intulerunt,poſſibilitatem nunc de præſenti aliquid eſſe;& realiter ex parte obiecti ſeparabile ab exiſtentiâ,illud dixerũt eſſentiam, hoc exiſtentiam; ſimiliter etiam alij, eò quòd dicamus communiter de hac aut illâ re, *Eſt præterita, Eſt futura*,intulerunt futuritioné aliquid eſſe de pręſenti: vt autem illud declararent, recurrerunt ad mirabiles quaſdam negationes negationũ; & iudicarunt nõ eſſe idem re ipsâ dicere,*Petrus amabit cras*, &, *Petrus eſt amaturus cras*: quæ omnia planè ſunt improbabilia; &, vt dixi,occaſionem ſumpſerunt ex modo exteriori loquendi. Idem in præſenti ſuo modo dico. Cùm enim & Latini& Græci,omnéſque alij,quando dicere alicui volũt vel imperatiuè vel precatiuè vt aliquid faciat, vtantur ſecundâ perſonâ, *Fac hoc*,nec dicãt ita frequẽter,*Volo*,aut, *Vellem faceres hoc*,eo ipſo putarunt actus,qui per ea verba ſignificantur, eſſe diuerſos; vnum voluntatis,alterũ verò intellectus; cùm reuerà, ſi quis benè ſe reflectat, aduertere poterit, ſe nõ poſſe alium tunc temporis in ſe actum experiri quàm voluntatis abſolutũ & obligantem, quando imperat,optatiuum verò, quando rogando dicit,*Fac hoc*; & idem eſſe ac ſi diceret,*Volo vt facias hoc*,vel,*Vellem faceres hoc*.quale autem harum volitionum obiectum ſit, ſequenti diſputatione diſcutiam.

Cùm quidpiam imperamus,actum voluntatis in nobis experimur.

Actus imperij diſtinctus ab apprehenſione & iudicio potiùs ſpectat ad voluntatem quàm ad intellectũ. Quomodo imperans ſolùm remotè dirigat.

30. Nunc verò addo,ſi diſtinctus actus tunc eſſet admittendus, non eſſe vllam prorſus rationem, cur ille dicatur magis ad intellectum quàm ad voluntaté pertinere; plus enim habet ſimilitudinis imperare cum volitione quàm cũ cognitione,ſeu cum iudicio & apprehenſione: quo ergo, quæſo, fundamento ad intellectum non verò ad voluntatem dicitur pertinere? Reſpondebis,quia imperare,eſt dirigere,dirigere autem eſt opus rationis. Sed contrà, quia imperare ſolùm remotè eſt dirigere,quatenus qui imperat præuidet,priùs quid ſit honeſtũ,vtile,&c. vt id imperet;per hoc autem nullatenus inſinuatur ipſum immediatũ & proximum imperium ſeu legem eſſe directionem; ſufficit enim ſi ſit obligatio, ſeu vinculum, quo ſubditus adſtringitur ad exequendum illud bonum: ea autem obligatio nulli potẽtiæ meliùs tribuitur quàm volitioni. Contrà Secundò, quia hac tuâ reſponſione ſummùm ſuadetur, actũ intellectus eſſe legem:at id ego tribuerem actui illi præuio,non verò alteri tertio diſtincto.

Satisfit argumento Tanneri.

31. Ex his cõſtat manifeſtè, præter eos duos actus intellectus & voluntatis non eſſe neceſſarium alium tertiũ, in quo ſita ſit ratio imperij, nec quidem partialiter. Ad argumentum verò Tanneri, quod ſcilicet nullus actus voluntatis poſſit eſſe lex, negatur antecedens; ille enim eſt, quo quis dicit, *Volo te obligare:* quod autem ſit eius obiectum, aut quomodo vltimò ſit declarandum, infrà dicetur. Nunc aduerto, difficultatem eſſe communem omnibus; etenim voluntatem obligandi debent omnes admittere, ideóque & eius obiectum ab omnibus quærendum eſt;nec inueniretur faciliùs, ſi ſimul admittatur ille alius actus imperij,quia (vt oſtendi ſuprà in argumento contra Tannerum) tunc eſſet mutuus reſpectus inter eos actus; & nihil penitus declararetur: per alterum verò, qui non ſit iudicium, faciliùs quidem vitaretur circulus; iam tamen oſtendi antè illum eſſe totam obligationem, & planè illum eſſe impertinentem.

Difficultas explicandi obiectum volitionis obligandi eſt omnibus communis.

SVBSECTIO. V.

Quis actus ſit propriè dicendus lex.

Solus actus intellectus nequit vocari lex.

PRIMA CONCLVSIO: Ex illis actibus ſuprà num. 23. enumeratis actus intellectus non poteſt ſolus vocari lex. 32. Hæc eſt contra nonnullos, quos Salas ſuprà refert: videtur autem eſſe ex terminis nota, quia licet homo agnoſcat iuſtum hoc eſſe, & poſſe imperari; ſi tamen illud non imperet, ſeu nihil velit, non erit lex vlla;ergo ſolus ille actus intellectus non eſt lex. Reſpondebis, argumentum conuincere euidenter, actum illum,quando eſt ſolus,non eſſe legem,at poſſe dici eum actũ, poſitâ vt conditione, volitione eſſe legem.Sed contrà,quia per hoc relabitur quis in opinioné cõnotantium,quàm ſępiſſimè reieci; & in præſenti res eſt clara:nam ſi antequam adueniat volitio non eſt tota eſſentia legis,ſine dubio ea volitio accedens debebit minimùm eſſe pars legis. De quo puncto ſatis,quia fusè alibi contra ea connotata.

Cur lex dicatur opus rationis.

Contra hanc concluſionem noſtram non aliud video argumentum, quàm quod paulò antè inſinuatum eſt, ſcilicet imperare eſſe dirigere,dirigere verò ſpectare ad intellectum: accedunt etiam multa Scripturæ, Patrum & Philoſophorum loca,ex quibus videtur inferri,ſolùm actum intellectus eſſe imperium:quia dicunt imperium & legem eſſe rationis opus. Prouerb. 8. Sapientia diuina dicit de ſe, *Per me Reges regnant*.Pſalmo item 18. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos*, Vide Patrem Salas illâ ſect. 9. Reſpondeo vno verbo, legem dupliciter dici opus rationis. Primò, quia procedit ex rectâ ratione, & ſupponit prudens iudicium Legiſlatoris. Secundò, quia efficit, vt dum homo ei obedit,& ſequitur voluntatem Dei & aliorum Superiorũ à Deo conſtitutorum, perfectus & ſanctus efficiatur, reddatúrque dignus, vt à Deo illuminetur:nec in Patribus aut Philoſophis poterit inueniri locus aliquis,qui dicat,formaliter loquendo,actum intellectus eſſe legem;licet dicant eam ad intellectum pertinere, ob rationes proximè datas.

Verba & externa ſigna voluntatem Legiſlatoris manifeſtãtia malè vocantur lex.

SECVNDA CONCLVSIO: Non benè vocantur lex ſigna externa, ſeu verba, quibus Legiſlator manifeſtat ſuam voluntatem obligandi. 33. Hæc eſt contra Salas ſuprà num. 21. vbi aliquos alios pro ſe refert; licet infrà num. 29. veram ſententiam defendat. Probatur tamen noſtra concluſio, quia cùm in præſenti ſimus in quæſtione de nomine (vt ſuprà obſeruaui) maximè attendendus eſt communis modus loquendi: atqui communiter ferè omnes diſtinguunt inter legem & eius promulgationem, ergo ſupponunt ea duo non eſſe idem. Vlteriùs: Promulgatio & ea ſigna externa, quibus manifeſtatur voluntas

non

obligatoria Principia, ſunt idem; ergo ea ſigna non ſunt lex, ſed aliquid à lege condiſtinctum & illam manifeſtans. Fateor ſæpè ipſam externam ſcripturam vocari legem; at id intelligendum ſolùm quaſi denominatiuè; eſt enim declaratio legis: ſicut ſolemus dicere, Da mihi Auguſtinum, Ambroſium, hoc eſt Opera Auguſtini, Ambroſij: quo ſenſu lex ſcripta vocatur Lex Moyſis, & olim Leges duodecim tabularum: & in eodem ſenſu intelligendi ſunt antiqui aliqui, qui eiuſmodi ſignis attribuebant rationem legis.

Ea externa ſigna, quia idem ſunt cū promulgatione diſtinguūtur à lege. Cur ſcriptura externa quandoque dicatur lex.

Quòd verò ſola ea promulgatio non ſit lex, oſtendo euidenter; nam ſi ſola eſſet lex, ergo eo ipſo quòd eſſent talia ſigna, licet non eſſet verè ex parte Legiſlatoris vlla voluntas, daretur vera lex: id quod eſt euidenter falſum, nec poteſt reſponderi eam volitionem Legiſlatoris requiri vt conditionem eſſentialem; etenim id eſſet relabi in ea cónotata, de quibus paulò antè.

Demonſtratur promulgationem ſolam non eſſe legem.

34. Vbi aduerto Patrem Tannerū ideò reieciſſe promulgationem à parte eſſentiali legis, quia tranſactâ promulgatione adhuc manet lex; ergo illa non eſt pars legis. Hæc tamen ratio nullius eſt efficacitatis, & habet eamdem omnino vim contra ipsū: etenim decretum ſeu imperium ſeu volitio Legiſlatoris eſt in eius & communi ſententiâ lex; & tamen etiam tranſactio eo decreto, eâ volitione, eo imperio, quādo Princeps dormit, eſt vera lex; ergo eſt eadē difficultas in omni ſententiâ. Quòd ſi reſpondeat, tunc temporis ſaltē moraliter permanere eam volitionē, eo modo quo manet lex; pari ratione, qui promulgationē dicunt eſſe partem, reſpondebunt eam etiam manere moraliter: nā eo ipſo quòd ſemel promulgata ſit lex, vt ad notitiam populi veniret, cenſetur ſemper durare in eius populi notitia, quaſi ſemper actu omnibus promulgaretur: ea enim perſeuerantia notitiæ in mentibus ſubditorum eſt promulgatio continuata; promulgatio enim quæ ad legem requiritur, ſiue vt conditio, ſiue vt pars, non dicit neceſſariò præconis clamorem, ſed notitiam illius in ſubdito generatam. Vnde ſi Deus diuinitus infunderet omnibus notitiam legis latæ à Papa v.g. ſine vlla alia promulgatione obligaret: de quo aliquid dicam diſput. 4. ergo ob hoc argumentum non eſt excludenda promulgatio à ratione partis eſſentialis magis quàm à ratione conditionis.

Aliâ ratione id probat Tannerus. Reycitur.

35. Huic noſtræ concluſioni aduerſatur Pater Vaſquez, qui diſp. 155. num. 16. docet promulgationem externam eſſe de eſſentia legis; quia niſi illa adſit, non poteſt eſſe propriè præceptū; vnde infert, Etiamſi quis diuinitus noſſet voluntatē Principis, non ideò fore obligatum ei obedire, quia nondum eſſet imperium. Doctrina hæc duplici ex capite mihi diſplicet. Primò, quia ponit eum actū imperij vt neceſſarium ad rationem legis, quod à nobis reiectum eſt paulò antè. Secundò, quia eſto daremus talem actum eſſe neceſſarium, malè illū confundit Pater Vaſquez cū promulgatione externa: hæc enim non poteſt eſſe actus intellectus Legiſlatoris; nam hic eſt actus ſpiritualis vitalis interior; promulgatio verò ſunt ſigna materialia externa; ergo caſu quo in intellectu Legiſlatoris eſſet ille actus, Deus verò impediret externā promulgationem, poſſet eſſe verum imperium: ergo ſi illud diuinitus reuelaret Deus ſubdito, teneretur obedire: ergo ea promulgatio exterior nec partiale conſtitutiuum eſt legis.

Sententia Vaſquez proponitur, promulgationem externam de eſſentiâ legis eſſe ſtatuens: eadē duplici ex capite improbatur.

36. Tertia conclvsio: Longè probabilior videtur modus loquendi eorum, qui volitionem ſolam obligandi dicunt eſſe legem. Eam tenent Almainus, Henricus & Alphonſus à Caſtro apud Tannerum num. 4. Salas autem ſuprà conatur oſtendere, eos, excepto Caſtro, non tenere expreſsè prædictam ſententiam; citat tamen pro illa Medinam: ei fauet Pater Suarez; nam licet dubius ſit, magis tamen in hanc propendet: illam tenet ipſe Salas, licet non valdè conſtanter, vt paulò ſuperiùs notaui. Huius ſententiæ, quæ ad quæſtionem de nomine, vt dixi, pertinet, probatio deſumitur ex communi hominum modo loquendi & apprehendendi: etenim tam præceptum reſpectu vnius particularis, quod eſt quaſi quædam lex, quàm præceptum vniuerſale, ſemper in ſola voluntate collocari videtur; ideò omnes dicunt, *Meus Superior, meus Dominus vult vt faciam hoc aut illud*; ideò teneor: item è contrario, *Non vult vt faciam*: ſemper etiam, dum ad obedientiam hortantur, tantùm dicunt vt pareatur voluntati Superioris. Ideò Scriptura paſſim monet, vt Dei voluntatem faciamus: *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me*, Ioan. 4. & 2. Machab. 1. *Det vobis cor vt faciatis eius voluntatem.* Innumera alia poſſent in eumdem ſenſum adduci; vnde fortè emanauit illud carmen,

Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.

& in iure, *Quod Principi placuit, legis habet vigorem.* docet idem Ariſtoteles ad Alexandrum cap. 1 & 2. vbi ait legem eſſe communem populi conſenſum.

... meliùs vocitatur lex.

Primò probatur id ex cōmuni hominū loquendi modo.

37. Video ad teſtimonia hæc & ſimilia poſſe dici ea intelligenda de lege mediatè, quatenus à volūtate debet oriri. Tamen cùm hic ſumus, vt ſæpè dixi, in quæſtione de nomine, & docti pariter ac indocti magis tribuant rationem legis volitioni quàm intellectioni, cur, quæſo, eum modum loquendi intelligere volumus vt ſonat, cùm reuerâ nihil ſit quod cogat ad impropriοs ſenſus? Et verò quidquid de eo ſit, ea in quæſtione de nomine melior eſt opinio quæ magis ſe conformet communi phraſi; hoc autem noſtra habet, ergo.

Replica. Confutatur.

Secundò meo iudicio clarè id oſtendo, quia ceteris omnibus ablatis, hac ſola voluntate manēte datur lex, è contrario verò ſola deficiente ea volitione, vt ſuprà oſtendi, non eſt lex; quia ſine volitione obligandi non eſt obligatio; ergo ea ſola volitio rationem habet legis. Conſequentia eſt per ſe euidens; & ſecunda antecedentis pars ab omnibus conceditur. Probo autem nunc primam partem: nam licet ea volitio habeat dependentiam eſſentialem à cognitione præcedenti; id tamen eſt commune omni volitioni, neque oritur vllo modo id ex conceptu legis: ideò ad punctum præſens non debet ſingulariter ea dependentia applicari, alioquin etiam diceremus, dolorem de peccatis, quia connexus eſt cum cognitione, conſiſtere inadæquatè in ea cognitione; & ſic de omni alia virtute: id quod communi iudicio & modo loquendi hominum repugnat; aliud enim eſt eſſentia rei, aliud id, quod ſæpè ad ipſam præſupponitur vel vt cauſa; vel vt conditio: ſicut eſſentia hominis non eſt Deus, licet ab hoc illa eſſentialiter pendeat: vnde in ſimilibus caſibus ſolemus per impoſſibile argumentando rem totam facilè declarare hoc modo, *Si per poſſibile vel impoſſibile quidquid in me eſt maneret, non manente obiecto, maneret homo & actus vitalis, ergo Deus & obiectum non ſunt pars hominis & actus vitalis, ſed termini, quos eſſentialiter reſpicit homo & actus vitalis.* Hęc argumentatio eſt optima;

Secundò probatur concluſio ratione.

Cur volitio obligandi eſſentialiter à cognitione præuiâ dependens eam vt comparrem in ratione legis non inuoluat.

38. *Declaratur argumentū.*

rendum; nam iuramentum non deſinitur in ordine ad obligationem, ſed quia adducit exteriùs
4. in teſtem ſui animi aut rei narratæ Deum vel hominem: vnde ſiue habeat animum, ſiue non: re ipsâ iurat, licet falsè, ideóq; peccat: in iuramento autem promiſſorio, ne Deum quodammodò faciat teſtem falſi, tenetur poſteà implere quod iurauit animo faciendi. ſed de hoc alibi. Conſtat ergo omnino eſſe neceſſariam abſolutam voluntatem obligandi ad hoc, vt vera ſit lex veráque obligatio.

Reſpondetur ad inſtantiam de voto & iuramento factam.

SECTIO II.

Proponitur ratio dubitandi circa obiectum actus legiſlatiui.

5. PRo quo ſupponendum eſt, non eſſe neceſſarium, Legiſlatorem velle omnino seriò fieri à ſubditis id quod imperat, ſed poſſe aliquando contingere, vt ille ex nequitiâ ſuâ optet, ne id faciant. V.g. imponit Rex iuſtas ob cauſas legem, ne quis frumentum foras euehat; euehenti autem in pœnam ponit amiſſionem frumenti, & ſimul aliam ſummam pecuniariam, fieri optimè poteſt, vt tunc Rex animo accipiendi pro ſe eam pecuniam & frumentum optet, dum legem eam fert, vt ſubditi aliqui frumentum illud euehant. Imò poteſt dari caſus, in quo ob ſolam nequitiam ſine vllâ aliâ vtilitate deſideret Legiſlator ſubditos tranſgredi ſuas leges: idem eſt in vouente; ſi enim quis ſic voueret, *Ego me obligo voto ad ieiunium, numquam tamen ieiunabo*, peccando licet ſe verè obligaret. Ratio eſt; nam ſicut facto iá voto non eſt idem, velle illud tranſgredi, ac velle illud auferre; ita in ipsâ primâ eius effectione non videtur eſſe formaliter, imò nec realiter idem, velle illud facere, & velle illud obſeruare: ſi autem ea duo diſtincta ſunt, optimè poteſt vnum ſine altero intendi, ideò reiiciendi ſunt nonnulli, qui tá in Legiſlatore quàm in vouente cenſuerunt ſeparari non poſſe voluntatem obligationis à voluntate ſeriâ executionis ipſius rei. Fateor in Deo ea duo nō ſeparari; non quia vna ſit de conceptu alterius; ſed quia, cùm Deus iuſtiſſimus ſit, non ponit leges, niſi omnino ſeriò velit vt fiant ea obiecta honeſta, quæ per leges præcipiuntur: ſemel mandauit Abrahamo immolationem filij animo obligandi illum: qui reuerà fuit ita obligatus, vt ſi non habuiſſet animum immolandi, peccaſſet. Deus verò non optabat vt Abrahamus immolaret, ſed ſolùm præcipiebat animo explorandi virtutem Abrahæ; & decreuerat ante executionē rei tollere præceptum; alioquin repugnat, vt non placeat Deo executio rei ab ipſo præceptæ durante ipſo præcepto. Et certè in eo caſu maximè optabat Deus volitionem obediendi, quam de facto Abrahamus habuit.

Legiſlator nō neceſſariò debet velle ſeriò à ſubditis fieri imperata.

Cur in Deo volūtas obligandi ſēper ſeria volitionē executionis rei ſecum trahat.

6. Ad difficultatem verò propoſitam ex dictis argumentor ſic: Voluntas obligandi non habet pro obiecto effectionem rei; præter hanc autem nihil eſt aliud quod poſſit velle, ergo. Vrgeo, Eſto ea volitio reſpiceret executionem rei, non poteſt per hoc ſufficienter lex explicari; quia nec poteſt eſſe volitio efficax rei, neque inefficax, ergo nulla. Non efficax; quia cùm non ſit in ſolâ poteſtate iubentis ea executio, ſed à ſubditi libertate pendeat, & ille poſſit nolle obedire, quantumuis ſibi imponatur præceptum, non poteſt ea volitio eſſe efficax; id quod in Deo clariùs oſtenditur; nā omnis volitio efficax Dei ſemper impletur; conſtat autem magnâ nimis experientiâ, non omnia præcepta Dei adimpleri; ergo Deus non habet volitionem efficacem de eâ impletione. Sed neque poteſt ea volitio eſſe inefficax, quia volitio inefficax non eſt ſufficiens ad inducendā obligationē: & certū eſt, licet Princeps optet ſæpiſſimè multa fieri, eámque ſuâ voluntatem explicet, non continuò condere legem, aut imponere præceptum, ergo. Reſpondebis eam volitionem habere pro obiecto obligationem ſeu hoc, quod eſt teneri ſubditum ad faciendam eam rem. Sed contra, quia rogo, quid ſit illud teneri ſeu illa obligatio. Certè ea ſolùm poteſt eſſe denominatio quædam extrinſeca deſumpta formaliter ex ipsâ lege, atqui lex illa non habet ſeipſam pro obiecto, quia tunc nihil aliud vellet quàm ſe ponere; per hoc autem, quòd ea volitio ſe ponat, non magis infertur obligatio erga illā rem quam carentia obligationis: nam etiamſi contrarium voluiſſet mandare, volitio tamen ſeipſam poſuiſſet.

Proponitur difficultas de obiecto volitionis obligādi.

Difficultas hæc in noſtris principiis negantibus entia media moralia diſtincta à realibus & fictis valdè magna eſt, quia reuerà poſito præcepto, nullum aliud ens reale poſitiuum ponitur ab ipſo diſtinctum, quod videatur poſſe aſſignari pro obiecto eius volitionis. Quæ difficultas communis etiam eſt ad votum, quid ſcil. ſit obiectum illius; item ad donationes rei, quid enim volo dum dico, Dono tibi pallium? ipſa enim phyſica datio pallij poteſt eſſe ſine donatione: præter illam autem quid eſt, quæſo, obiectū reale eius volitionis? In multis etiam aliis materiis poteſt hæc difficultas moueri, vt in relaxatione voti, in remiſſione peccati, in diſpenſatione, &c. ideò ſuprà dixi eam eſſe communem multis materiis moralibus: dicam hic quæ ad legem pertinent; & inſinuabo breuiter quî ex eadem doctrinâ ad alias materias diſcutti poſſit. 7.

Eadē difficultas locū habet in voto, donatione, &c.

SECTIO III.

Proponuntur & reijciuntur aliquæ explicationes.

PAter Suarez ſuprà cap. 4. n. 8. breuiſſimè hanc rem attingens dicit, in primis neceſſariam eſſe in Deo voluntatem aliquam efficacem non de ipsâ obſeruatione legis, ſed obligatione ſubditorum; num. verò 9. magis ad rem noſtram addit, obiectum illius eſſe, conſtituere materiam præceptam vt neceſſariam ad ſeruandam mediocritatem in eâ virtute, ad quam pertinet ea res præcepta; V.g. ſi imperat ieiunium die Iouis, vult ea volitio, vt illud ieiunium neceſſariū ſit ad hoc, vt homo ſit abſtinens: addit tamen, hoc ſimpliciter & in omni caſu non requiri ad legem: deniq; docet, obiectum legis eſſe magis morale quàm phyſicum, poſſe tamen circa illud verſari voluntatem efficacem non ſolùm humanam; ſed etiam diuinam: quod ſe alibi ex profeſſo tractaſſe dicit, & ad finem materiæ de gratiâ remittit; ibi tamen ſolùm inuenio hoc ipſum repetitum, nullam autem maiorem eius explicationem. Et verò valdè difficile eſt id explicare, quia (vt ipſe Suarez ibi ſupponit) ens morale pro fundamento ſemper includit aliquod ens reale, vnde deſumitur; ergo quamdiu non aſſignatur illud ens, verum & reale non aſſignatur, nec quidem obiectum morale eius volitionis. Quod verò dicit hîc Suarez de eâ neceſſitate ieiunij v. g. ad virtutem abſtinentiæ, nec abſolutè verum eſt, ne- 8.

P. Suarez obiectū volitionis legiſlatiuæ aſſerit eſſe, conſtituere rem præceptā vt neceſſariam materiā certæ virtutis.

Ens morale ſēper fundamēto reali nititur.

9.

Impugnatur ſententia P. Suarez. Primò quia non eſt abſolutè vera.

que ſatisfacit quæſtioni:non verum; quia præcedenti Tomo dixi,virtutem abſtinentiæ naturalis, quæ conſiſtit in eo, quòd quis non comedat niſi ea quæ ad ſuſtentationem corporis ſunt vtilia, formaliter non prohibere vllo modo carnes etiam die Veneris; ideóq; etiáſi quis peccet contra legem ieiunij in Quadrageſimâ comedendo carnes,non tamen ideò peccare contra naturalé abſtinentiam, vt citato loco fuſiùs deduxi. Secundò, Eſto ea doctrina P. Suarez eſſet vniuerſaliter vera, intactam tamen omnino relinquit difficultatem, nam tunc temporis illud ieiunium neceſſarium eſſe ad mediocritatem illius virtutis,eſt denominatio formaliter proueniens ab ipsâ lege:vel dicat,rogo,quæ alia ſit entitas producta,in quâ ea neceſſitas conſiſtat.Totum enim quod de obligatione dixi debet hic intelligi de eâ neceſſitate; quia illa duo idem re ipsâ ſunt. id quod maximè vrgeo ex doctrinâ eiuſdem auctoris; nam volitionem legiſlatiuam vocat efficacem; ergo debet habere aliquid,quod à parte rei producat:atqui nihil à parte rei producitur aliud quàm ea obligatio; ea autem eſt ipſa lex,ergo ea ſolam ſeipſam habet pro obiecto.

Secundò, quia non tollit difficultatem.

Volitio legiſlatiua efficax obiectū reale deſiderat.

10\. *Alter modus explicādi obiectū volitionis facilè reijcitur.*

Secundus dicendi modus eſſe poteſt,eam volitionem terminari ad carentiam libertatis moralis ad non ieiunandum;ac ſi diceret, Volo, ne ampliùs licitā tibi ſit comeſtio carnis die Veneris; hæc tamen explicatio ſolas voces nouas habet:etenim carentia licētiæ ad comedendas carnes, & obligatio ad non comedendas idem ſunt formaliſſimè.

Tertia difficultatis propoſita explicatio.

Fortaſſe quis ex doctrinâ recentiorum quorumdam circa obiectum condonationis diuinæ, in quâ(vt ſuprà oſtendi)videtur eſſe ſimilis difficultas, reſponderet (& hæc ſit tertia explicatio eius difficultatis) legem habere pro obiecto, ne ampliùs ea bonitas phyſica,quæ eſt in eſu carnis, denominetur bona moraliter; ſicut in condonatione dicunt,Deum velle,ne ampliùs peccatum præcedens denominet hominem malum; eā autem carentiā denominationis bonæ eſſe idem cum carentia libertatis moralis. Verùm hæc explicatio plane eſt improbabilis; vel enim ea volitio vult tollere aliquā entitatē, ex quā oriebatur anteà ea denominatio licitæ & bonæ: vel relinquit omnes entitates vt priùs exiſtebāt, & addit nouam; ſi primū,oſtendatur quæ ſit illa entitas ablata; & tunc habebitur obiectum volitionis ſine recurſu ad tales denominationes; dicam enim obiectum illud eſſe carentiam phyſicā eius entitatis : ſi verò nulla entitas tollitur, ergo nec poterit tolli denominatio prior; quia hæc non diſtinguitur à prioribus entitatibus ſimul ſumptis: ſi nōua additur, oſtēdatur in ſuo proprio veſtitu quę illa ſit, & omittantur omnes voces illæ, *denominationis ablatio* &c. per quas hi auctores nullam adſtruentes entitatem valdè confundunt Theologiam.

Confutatur.

11\. *Quarta explicatio.*

Ideò poſſet huic difficultati reſponderi Quartò ex doctrinâ,quam tradidi circa obiectum condonationis diuinæ (dixi enim illud eſſe futuritionem conditionatam iniuſtā odij Dei,caſu quo per impoſſibile Deus odio haberet peccatorem) hoc modo, *Volo, vt ſi per impoſſibile te odio haberem propter peccatum præcedens, eo ipſo ſim iniuſtus.* Ex hac doctrinâ poſſet in præſenti ita diſcurri;vt etiam lex dicat,*Volo vt, ſi non ieiunaueris cras, pecces*:cuius volitionis obiectum ſolùm eſt futuritio cōditionata iniuſtæ comeſtionis; comeſtio autem iniuſta procul dubio diſtinguitur ab illâ volitione. Ecce verum & reale obiectū;quod autem id à lege intendatur, patet, quia aliquem eſſe obligatum ad ieiunandum, nihil aliud eſt, quàm illum ſine peccato non poſſe non ieiunare: *Non poſſe autem ſine peccato non ieiunare,* idem eſt ac dicere, *Quòd ſi non ieiunet, peccabit:* ergo exactè & ſine vllâ violentiâ declaratur eius voluntatis obiectum.

12\. *Diſplicet.*

Hæc explicatio, quæ mihi olim in puncto adeò obſcuro arriſit, nunc re meliùs conſideratâ videtur valdè difficilis : etenim, iuxta meā principia de libertate extrinſecâ, planè relabitur in reflexionem eam quam vitare cupimus; nā eſum carnis v. g. eſſe malum & legi contrarium, nihil penitus ſupra ipſum eſum addit aliud quàm exiſtentiam legis ſiue in ſe, ſiue in comedentis apprehenſione; (quod vltimū in præſenti quæſtione nullius eſt momenti :) etenim idem numero actus omnino in ſe immutatus, quo quis vult comedere carnes, non cogitando de prohibitione; & qui eo ipſo non eſt contra legem formaliter; ſolâ tamen additâ extrinſecâ legis exiſtentiâ & cognitione illius redditur contrarius legi, vt fusè in materiâ de libertate in Philoſophia,& etiam tertio Tomo Theologico explicui. Hinc efficaciter argumentor, & probo,dari eam reflexionem; nam comeſtionem eſſe contrariam legi,nihil prorſus aliud addit ſupra ipſam comeſtionem quàm exiſtere legem, quæ eam prohibeat; ergo dum lex vult vt ea comeſtio habeat contrarietatem,nihil aliud vult quàm vt ipſa lex exiſtat:ergo illius volitionis obiectum ſolùm eſt ipſamet lex; nam exiſtentiam ipſam comeſtionis non vult,ſed præcisè vt,ſi ſit,ſit mala, ſicut dixi, ſeu ſit contraria legi:ſed contrarietas,vt ſuperaddita exiſtentiæ comeſtionis,eſt formaliſſimè ipſa lex; ergo illa ſe ſolam habet pro obiecto, ſiue iam hoc nomine, ſiue illo illud obiectum explicetur. Idem argumentum fieri eodē modo poteſt contra obiectum condonationis diuinæ, quia dum dicimus,odium Dei erga Petrum ob peccatum commiſſum & condonatum fore iniuſtum, nihil aliud formaliſſimè dicere videmur, quàm illud odium eſſe contra eam condonationem:atqui eſſe contra condonationem, iuxta doctrinā ſæpè datam, nihil eſt aliud quàm exiſtere ipſam condonationem,& exiſtere illud odiū;ergo tunc habet ſe pro obiecto adæquato ea condonatio: id quod omnino videtur abſurdum:ergo non vitamus eas adæquatas reflexiones, quas aliis ſententiis tribuimus. Neque vim argumenti labefactat, quòd ea contrarietas odij cum lege dicat etiam odij ipſius exiſtentiam:etenim condonatio non vult odium exiſtere,ſed caſu quo exiſtat,eſſe iniuſtū; iniuſtum autem illud eſſe ſupra exiſtentiā ipſius, nihil penitus addit niſi ipſam condonationem; ergo hæc, dum vult illud odium eſſe contra rationem, nihil aliud vult quàm ſeipſam.

Volitio legiſlatiua ſeipsā haberet pro obiecto in hac ſententiā.

13\. *Idē probatur de condonatione.*

Meliùs fortè & ingenioſè quis ei argumento reſponderet Primò in condonatione, in quâ res clarior videtur; & inde Secundò ad materiam præſentem;reſponderet, inquam, volitionē condonatiuam diuinā hoc velle; vt ſi Deus odio haberet Petrum v. g. propter peccatum iam remiſſum,illud odium eſſet non tam contrā ipſam cōdonationem(hæc enim manifeſtā eſſet reflexio) quàm contra alterum principium naturale, ſcilicet, *Neminem innocentem eſſe odio habendum*; quod principium antecedens eſt omnem eam condonationem; in actu verò exercito eam

Præuenitur effugiū in condonatione.

volitio-

virtutem abſtinentiæ, nec abſolutè verum eſt, ne-
volitionem cõſtituere illum hominem innocen-
tem; vnde ſequitur, ſi poſteà odio ille haberetur,
non minùs aut non aliter illud odium fore pec-
catum, quàm ſi eſſet odium in hominem, qui nũ-
quam antea peccaſſet. Certè in ea volitione nul-

Id applicatur volitioni legiſlatiuæ.

la planè cernitur reflexio. Hinc autem ad præ-
ſentem materiam dici poſſet, volitionem legiſla-
tiuam nun ſic explicandam; vt dicat, *Volo ieiu-
nium eſſe contra me*; ſed, *Volo ieiunium eſſe con-
tra principium illud naturale generale, obedien-
dum eſſe legitimo Superiori*: aut ſi vellemus ma-
gis accedere ad ſententiam Suarez & commu-
nem, de quâ ſuprà, quòd ſcil. lex ponat materiam
præceptam vt neceſſariam ad virtutem, intra quã
eſt, dicere poterit ea volitio, *Volo vt ieiunium
ſit contra regulas abſtinentiæ*: vt autem hæ regulæ
vniuerſales antecedunt omnẽ actualem liberam
prohibitionem, ita etiam eius volitionis obie-
ctum eſt adæquatè diſtinctum ab ipſamet actuali
prohibitione: ergo ceſſat omnis reflexio, quam

Peccatũ omne opponitur naturæ rationali & legi æternæ Dei.

fugere conamur. Porrò eam volitionem optimè
eo modo explicari videtur facilè probari; nam
etiam in omnibus peccatis contra præcepta po-
ſitiua recurrendum nobis eſt ad oppoſitionem
15. aliquam cum naturâ rationali & lege æternâ
Dei: ſi enim interrogem, cur non obedire hîc &
nunc Superiori legitimè imperanti ſit peccatum;
reſpondebitur mihi, quia lumen naturale dictat,
Superiori legitimè mandanti obediendum eſſe:
quòd ſi hoc principium generale ceſſaret, pro-
cul dubio eo ipſo ceſſaret omnis obligatio obe-
diendi hîc & nunc: ergo ea volitio particularis
optimè poteſt habere pro obiecto contrarieta-
tem cum eâ lege naturali & æternâ; imò neceſſa-
riò videtur eam debere reſpicere modo explica-
to: ſuppoſito autem eo reſpectu ſatis commodè

Præcluditur effugium.

vitatur omnis reflexio. Explicatio hæc etiamſi
videatur, vt dixi ſuprà, ingenioſa, adhuc tamen
non ſatisfacit; nam eam comeſtionem hîc &
nunc eſſe contra præceptum naturale abſtinen-
tiæ (quod tamen ſatis a me reiectum eſt Tom. 3.)
vel certè contra præceptum illud generale nihil
aliud eſſe poteſt formaliſſimè, quàm eam prohi-
beri per hanc legẽ particularem. Pro quo aduer-

Concluſio & in maiori vniuerſali & in minori continetur.

to, quod variis in locis dixi, maximè Tomo pri-
mo in proœmialibus Theologiæ, concluſionem
non contineri in ſolâ maiori vniuerſali, ſed in-
adæquatè etiam in minori. V. g. *Omnis comeſtio
prohibita eſt vitanda*, propoſitio generalis eſt;
quæ non continet abſolutè hanc propoſitio-
nem, *Ergo comeſtio carnis hodie vitanda eſt*, non,
16. inquam, continet, niſi addatur minor, *Sed hæc

Hanc comeſtionẽ eſſe cõtra regulam non fit aliter quàm hanc prohibendo.

comeſtio hodierna eſt prohibita*: vnde fit, vt ſup-
poſitâ etiam veritate propoſitionis illius genera-
lis, quam propoſitionem, vt ſic dicam, non efficit
particularis Legiſlator, non poſſit aliter quis ef-
ficere, vt hæc comeſtio ſit contra eam legem

Inſtantia pro eadẽ veritate.

vniuerſalem, quàm efficiendo veram eam parti-
cularem ſeu minorem propoſitionem; id eſt, *Hæc
comeſtio eſt prohibita*. Sicut, ſuppoſitâ veritate ge-
nerali, quod homo legitimè ordinatus poteſt va-
lidè conſecrare, non poteſt quis efficere, vt Pe-
trus validè poſſit conſecrare, niſi eum legitimè
ordinando; quod ſi id aliter effici non valet, ergo
nec aliter poteſt quis id velle, niſi volendo eam
ordinationem. Ergo cùm per ſolam legem parti-
cularem formaliter ea materia prohibita conſti-
tuatur de nouo oppoſita legi illi naturali & vni-
uerſali antiquæ, idem erit dicere, *Volo vt de nouo
opponatur*, ac dicere, *Volo meipſam*; quâ ſolâ de

nouo poſitâ, contrarietas ſeu oppoſitio illa con-
ſtituitur. Quæ ratio tam habet locum in materiâ
præſenti quam in obiecto condonationis diuinæ;
quia ſuppoſito peccato iam a me commiſſo for-
maliter conſtituor ego odio indignus per eã cõ-
donationem, & per eam ſolam odium mei reddi-
tur malum ſeu contra rationem naturalem: ergo
quando Deus vult, vt illud odium, ſi exiſtat, ſit
malum, nihil aliud vult, quàm vt ſit condonatio;
ergo condonatio vult vt ſit ipſa condonatio. Ec-
ce integram eam totam reflexionem. 17.

Replica.

Reſpondebis fortè, in ordine ad conceptum
noſtrum non habere locum hanc impugnatio-
nem; nam licet re ipsâ per legem formaliter con-
ſtituatur illa contrarietas, non videtur tamen ne-
gandum, intellectum noſtrum poſſe concipere
comeſtionem carnis eſſe verè oppoſitam legi illi
vniuerſali, eſto non concipiat vllo modo actua-
lem poſitiuam prohibitionẽ liberam; ſicut con-
cipit fornicationem eſſe malam ante omnem
actualem poſitiuam prohibitionem: id quod vi-
detur maximè conforme principiis, quæ tradidi-
mus de conſtitutiuo malitiæ moralis; nam eam
fornicationem eſſe malã præcisè conſiſtit in eo,
quòd ſit contra educationem prolis; certum autẽ
eſt, ordinariè ab hominibus concipi eam eſſe
malam moraliter, non conceptâ tamen eâ ratio-
ne, ſeu damno prolis; ſicut apprehenduntur alia
obiecta turpia, v. g. pollutio, ebrietas, & tamen
non ſtatim apprehenditur ratio, ob quã in eis re-
peritur malitia: ergo eodem modo poſſet intelle-
ctus apprehendere hanc comeſtionem eſſe ma-
lam moraliter, non apprehendendo in particu-
lari prohibitionẽ poſitiuam, ob quam ea eſt con-
traria rationi: quod ſi intellectus id poteſt ap-

Voluntas intellectũ ſequitur in modo abſtrahendi. Obuiatur replicæ.

prehendere, etiã voluntas poterit id ipſum ama-
re; nam voluntas ſequitur in modo abſtrahendi
ipſum intellectum; ergo non eſt neceſſarium vt
tunc faciat directam reflexionem ſuprà ſe. Sed
contrà Primò, quia licet in creaturis, quæ confu-
18. ſè obiecta cognoſcunt, locum habeat talis mo-

Deus cognoſcens fornicationẽ &c. neceſſariò cognoſcit in quo conſiſtat eius malitia.

dus apprehendendi & volendi, in Deo ſanè, qui
diſtinctiſſimè & prout in ſe ſunt res cognoſcit,
non poteſt ea doctrina ſuſtineri; neceſſum enim
eſt, vt formaliſſimè, dum cognoſcit fornicatio-
nem, pollutionem, mendacium, &c. eſſe ma-
lum moraliter, cognoſcat, in quo ea malitia
conſiſtat; ſicut non cognoſcit hominem in con-
fuſo, non cognoſcendo in quo eſſentia illius
conſiſtat; ergo non poteſt cognoſcere eſum car-
nium die Veneris eſſe malum, niſi cognoſcen-
do eum eſſe prohibitum: & quidem ſi noſcit
eſſe malum poſitiuè, agnoſcit prohibitionem
poſitiuam; ſi verò malum ex naturâ rei, agnoſcit
etiam prohibitionem ex naturâ rei: & clariùs id
cernitur in nouâ prohibitione; nam ſi noſcit,
*Hoc obiectum antea non erat malum, iam verò vo-
lo ego illud reddere malum*, neceſſariò debet ſcire
determinatè quid ſit illud, per quod ipſe reddet
malum tale obiectum; & conſequenter debet il-
lud velle exequi.

Hinc autem Secunda impugnatio deducitur,
19. quæ habet locum etiam in creaturis; quia licet,
quãdo ſolùm quaſi ſpeculatiuè agnoſcitur in ob-
iecto aliquo malitia, non debeat homo apprehẽ-

Legiſlator volens obiectũ malũ reddere, debet velle ſuã prohibitionem.

dere determinatè in quo illa cõſiſtat, ſed in com-
muni aliquod malũ agnoſcat; ſi tamẽ ipſemet de-
bet malitiã illã obiecto determinatè tribuere, vt
eam tribuit Legiſlator prohibendo obiectũ, ne-
ceſſum eſt, vt clarè cognoſcat hoc obiectum non
aliter malum reddi quàm per prohibitionem,

ergo vt velit illud reddere malum, debet velle ſuam prohibitionem; ergo illa prohibitio purè eſt reflexa ſuprà ſe.

Quinta explicatio aſſerit obiectũ eſſe nouũ iudiciũ de operatione illicitâ.

Quintò ergo ad vitandam eam reflexionem poſſet dici, obiectum eius volitionis eſſe hoc, *Vt prudenter iudices, tibi non eſſe licitum eſum carnis, & ratione illius iudicij pecces, ſi operatus contra illud fueris.* In quâ volitione obiectum eſt illud iudicium nouum quod reſultat in ſubdito, & ratione cuius immediatè peccat; nam (vt Tomo præcedenti oſtendi) non deſumitur malitia formaliter ex lege ipsâ in ſe, ſed ex cognitione illius; vnde dixi contra nonnullos, ſtante eadem apprehenſione legis idem omnino fore peccatum, ſiue ea lex re ipsâ in ſe exiſtat, ſiue non: ergo, cùm iudicium illud ſit diſtinctum à lege, eſto lex habeat illud pro obiectu, non continuò erit reflexa ſupra ſe.

20. *Reijcitur.*

Eſt tamen adhuc in hoc ipſo dicendi modo duplex difficultas, Prima, quia obiectum aſſignatũ non tam eſt legis quàm promulgationis ipſius; etenim intentũ promulgationis formaliter nihil eſt aliud, quàm vt ſubditi eam legem noſcant: ſicut autem aliud eſt lex, aliud promulgatio legis, iuxta ſuprà dicta, ita etiam aliud erit velle legem condere, aliud velle promulgare; ergo non eſt obiectum vnius idem quod alterius.

Velle legē condere, & velle promulgare, ſũt diuerſa.

Quia verò reſpondere quis poſſet, velle condere legem etiam includere promulgationis volitionem, ſit ſecunda difficultas: nam tunc ſaltem mediatè ea lex erit ſupra ſe reflexa: dicet enim. *Volo vt tu ex cognitione mei promulgata pecces, ſi comederis:* hoc autem etiam videtur repugnare; ſit enim ridiculus ſenſus, *Volo vt, quia me noſcis, pecces, ſi talem actum facias:* cur enim, quæſo, ex cognitione illius volitionis magis debet eſſe peccatum, quàm non peccatum? nam & alia appoſita volitio, quæ diceret, *Volo vt non pecces*, idem reſpectu ſui diceret, *Volo* ſcilicet *vt ex cognitione mei non pecces:* cur ergo, quæſo, cognitio illius prioris volũtatis debet cauſare obligationem præ cognitione ſecundæ, cùm vtraq; nihil aliud dicat quàm, *Volo vt me noſcas?* certè; niſi aliquod aliud obiectum eis aſſignetur, nugatoriæ omnino videntur tales volitiones, ſeu talia præcepta.

SECTIO IV.

Alia ſolutio diſcutitur.

21. *Sententia P. Lugo de obiecto volũtatis legiſlatiuæ, cõdonantis, relaxantis votum &c.*

PAter Ioannes Lugo Tom. 1. in 3. partẽ diſp 3. ſect. 5. occaſione iuris iuſtitiæ & volitionis transferentis dominium diſputat vniuerſaliter, quod ſit obiectum volitionis imponentis legem, condonantis culpam, relaxantis votum, &c. quia reuerà (vt & ſuprà ſæpiuſque notauimus) eadem omnino eſt de his omnibus ratio dubitandi, niſi quòd in condonatione peccati aliquantulùm faciliùs res declaratur. Cùm reieciſſet ergo omnino à ratione legis directam volitionẽ etiam inefficacem ipſius rei imperatæ (quibus verò argumentis id præſter dicemus ſect. 6. quia videntur etiam impugnare ſententiam noſtram ibi ponendam;) cùm, inquam, eam ſententiam reieciſſet, ait num. 85. voluntatem condonatiuam, de quâ, vt diximus, eſt eadem ratio, eſſe efficacẽ quoad effectum, inefficacem verò quoad affectum: dicit enim illa hoc modo, *Vellem, quantum eſt ex me, quod ex offenſa præteritâ non reſultaret amplius mihi ius aduerſum te:* quæ volitio non habet ſeipſam pro obiecto, ſed aliquid aliud, præſcindendo à poſſibili & impoſſibili: qui affectus apud prudẽtes habet hanc vim, vt eo ipſo iudicetur non poſſe iam rationabiliter hominem illum iraſci iuſtè alteri; ſicut è contrario cõtritio eſt actus inefficax dicẽs, *Nollẽ peccaſſe:* vbi habet pro obiecto rem impoſſibilem, ſcil. quòd non fuerit peccatum; & tamen eo ipſo re ipsâ delet peccatum, ſeu eſt efficax quoad effectum.

P. Lugo dicit volũtatẽ cõdonatiuã eſſe efficacẽ quoad effectũ, ſed inefficacem quoad affectũ: huius voluntatis obiectũ ſtatuit deſitionẽ iuris reſultãtis ex offenſa præteritã.

Eodem modo docet obiectum voluntatis donantis eſſe, quòd res donata habeat connexionem eamdem cum donatario, quam habebat cum ipſo donante ratione inuentionis, vel alterius tituli, quo res fuerat facta ipſius. Ac denique in præcepto docet voluntatem præceptiuam dicere, *Vellem vt tibi eſſet hoc obiectum impoſſibile, ſeu turpe in genere moris, non minus quam ſunt alia obiecta turpia ex naturâ ſuâ.* *Obiectũ voluntatis donantis iuxta eũdẽ Lugo.* *Obiectũ voluntatis præceptiuæ.*

Obiicit autem contra ſe, Nam illa voluntas non vult reddere tale obiectum turpe niſi intra materiam obedientiæ: etenim etiamſi vnus idemq; Superior habeat ius, vt ex iuſtitiâ & ex obedientiâ adſtringat ſubditum ad rem eamdem faciendam, poteſt tamen haud dubiè vti vno ſolo ex illis titulis; & conſequenter illam rem prohibitam non reddet malam, niſi in vnâ ex illis materijs; v. g. in materiâ obedientiæ: atqui eo ipſo iã videtur ea volitio ſe habere pro obiecto; nã velle, vt illa actio ſit contra obedientiam, eſt idem ac velle, vt illa ſit contra eam ipſam volitionẽ, quæ eam actionem imperat. *Obiectio. P. Lugo.*

Huic obiectioni reſpondet, voluntatem illam habere pro obiecto obligationẽ diuerſam ab eâ quam cauſat in actu ſecundo. Pro quo obſeruat, lumine naturæ cognoſci, dicere naturam rationalem ſequi monita & conſilia illorum quos ob aliquem titulum ſibi conſtituit quaſi duces & magiſtros: qui tituli aliquando fundant non ſolam decentiam, ſed etiam obligationem ſequendi monita. Vt ſi parens v. g. velit velleitate illâ inefficaci obligare filium, & reddere illi turpe obiectum prohibitum, eo ipſo id efficiet: vnde ait, parentem non debere ante illam voluntatem agnoſcere in ſe poteſtatem veram & formalem obligandi, ſed ſolùm fundamentalem, hoc eſt, quòd deceat filium ſequi monita parentis; ac propterea ſolùm tunc dicit parens, *Ego vellem, quantum eſt ex me, eam decentiam reddere obligatoriam, ſicut ſunt obligatoria alia obiecta, ad quæ natura obligat:* fertur ergo ea voluntas ad obligationem quamdam, quæ pro tunc non apprehenditur poſſibilis; eo autem ipſo natura acceptat eam volitionem patris ad cauſandam veram obligationẽ: ſicut ſi quis habeat poteſtatẽ donandi librum, & ignorans ſe illam habere, diceret, *Ego, quantum eſt ex me, vellem, ſi poſſem, transferre in te dominium huius libri*, eo ipſo conſeretur moraliter & efficaciter tranſlatũ dominium; ſuppoſito autem quòd per eam volitionẽ in actu exercito obliget, poterit reflexè velle obligare: tunc enim voluntas illa eſſet reflexa ſupra illam alterã inefficacẽ. Quod ſi vlterius interroges, quæ ſit ea prior decentia ſequendi conſiliũ parentis, antequã concipiatur obligatio faciendi; reſpondet; conſilium intra terminos conſilij non includere vllo modo voluntatẽ rei quæ conſulitur, nec obligare ad id, ſed ſolùm manifeſtare id quod in illo negotio iudicamus expediens, quia & ſecundùm ſe iudicatur melius vel certè practice, hoc eſt illud quod ipſe filius decerneret facere, ſi in talibus circumſtantijs eſſet. Hinc proſequitur fusè, quomodo transferatur dominium

22. *Eiuſdẽ reſponſio, voluntatẽ præceptiuam habere pro obiecto obligationẽ diuerſã ab eâ quam cauſat in actu ſecundo.*

Digitized by Google

dominium & obligatio ex iuſtitiâ, quomodo itẽ differat oratio ab imperio,conſiliu, &c.

23\. *Explicatio P. Lugo reÿcitur Primò, quia non facit ad rem.*

Circa hanc explicationẽ Primò dico, quidquid in eà adducitur de connexione ratione illorum titulorum, & de decentiâ in ſequendis conſiliis.&c. eſſe planè extra intentum noſtrum. Hic enim ſolùm agimus de obiecto voluntatis imperantis; quòd verò debeant præcedere tituli ad imperandũ, iam vt per ſe notum ſupponitur: neque difficultas conſiſtit in eo, vnde illi tituli ſumantur, & qui illi ſint; etenim etiã in ipſo Deo, vbi clarè conſtat ratione ſuæ infinitæ perfectionis, & ex eo quòd ſit eſſentialiter cauſa creaturarũ, eſſe ſimul dominum, & habere ius nobis imperandi; in eo, inquam, reperitur tota quãta difficultas præſens circa obiectum voluntatis, quâ nobis aliquid imperat; nec ex eo, quòd ſit ibi ea eſſentialis connexio, explicatur vel in minimo obiectum vllius imperij; ergo ea omnia ſunt extra intentum noſtrum.

Reÿcitur Secundò.

Secvndò dico, quòd ſupponit hic auctor priùs debere concipi decentiã in ſequendis conſiliis Superiorum, vt inde Legiſlator dicat, Volo illam decentiam facere obligatoriam quantũ eſt ex me; hoc, inquam, nec eſt vllo modo verum, neque iuuat ad nodi præſentis ſolutionẽ. Quòd non ſit verùm patet Primò, quia vis imperatiua non pendet eſſentialiter à vi conſiliatiua; vnde etiamſi conciperemus per poſſibile vel impoſſibile Superiorem non habere vim dandi vllum conſilium; nemo tamen prudenter dicere poterit ideò non poſſe in eo Superiore eſſe vim mandandi, neq; poteſt oſtendi probabiliter ea duo ita eſſe connexa, vt ablato conſilio ceſſet imperiũ: vt enim è contrario poſſum dare conſilium, licet non poſſim imperare; ita poſſum imperare, licet non poſſim dare conſiliũ. Id quod clariſſimè cernitur in Deo; etenim æquè immediatè certum eſt lumine naturæ, teneri nos Deo præcipienti parêre, quàm ſit notum iuſtũ eſſe Dei ſequi conſilia: vnde vt Adamo præceptum imponeret, non præmiſit vllum conſilium per modum conſilij; quod enim dixerit, *Ex omni ligno paradiſi comede*, permiſſio fuit, non per modũ conſilij; quòd verò addidit ſtatim, *De ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas*, fuit proprium præceptum. Et verò fortaſſe quis diceret, magis proprium eſſe Deo præcipere quàm conſiliari; quia mandare eſt proprium Maieſtatis diuinæ eſſentialiter habentis in nos iuriſdictionẽ at conſiliari videtur eſſe actus quaſi æqualis ad æqualem; ideóq; ex eo capite videtur eſſe Deo minùs connaturalis reſpectu noſtri. Nec facilè inducar, vt credam Deum ante primam voluntatem imperandi nõ poſſe præcognoſcere, ſibi eſſe poſſibile poſſe obligare creaturas, ſed teneri hoc ſolo modo procedere, *Scio creaturas decere vt ſequantur mea conſilia; an autem ea decentia poſſit eſſe obligatoria, adhuc non ſcio, vellem tamen vt eſſet obligatoria; vtrùm tamẽ re ipſa ſit futura nec ne obligatoria, adhuc non noſco*; & deinde poſt habitam eã volitionẽ de obiecto chimærico tunc primò agnoſcere Deũ reuerà ſe induxiſſe obligationem in creaturam. Profectò modus hic procedendi valdè videtur eſſe alienus à diuinâ Maieſtate, & præter opinionem ſaltem, quam de Deo omnes Theologi habent.

Id clariſſimè cernitur in Deo.

Imperium & conſiliũ non habent neceſſariam inter ſe cõnexionẽ.

Gen. 2.

Neq; in Legiſlatore creato.

Denique addo, neq; vllum vnquam creatum Legiſlatorem eo modo proceſſiſſe quo hi auctores dicunt: quis enim Rex, quando imperat, facit reflexionem hanc, *Quia decens eſt, vt mei ſubditi ſequantur mea conſilia, etiamſi id adhuc non ſit obligatorium, ego vellem vt ea conſilia eſſent obligatoria?* profectò vel granitet fallor, vel nulli vnquam ne quidem venit in mentem talis cogitatio, ſed immediatè agnoſcens ſubditos teneri obedire ſuis mandatis dicit, *Volo illos hæc aut illa facere, ita vt iam eis non ſit licitum illa omittere.*

Secundò id ipſum ratione à priori oſtendo: Conſilium enim videtur maximè ordinatum ad honeſtiora; vtiliora ſeu commodiora declaranda hîc & nunc; vnde ad illud maximè requiritur ingenium, experientia, iudicium, prudentia, vt ſciat diſcernere hîc & nunc quid expediat magis; at vis præceptiua non reſpicit vllo modo maiorem eam conuenientiam rei mandatæ in ſe: ſubditus enim tenetur obedire Superiori, etiam quando ille mandat id quod hîc & nunc eſt minus bonum in ſe. Id quod maximè patet in Deo, vbi hi auctores ideò explicant libertatem ipſius ad obiecta etiam imperfectiora, quia facit in illis ſuam voluntatem: vnde aiunt tam nos eſſe obligatos ad obediendum dum imperat res minùs perfectas quàm dum perfectiores; inde autem infero ego hanc euidentiſſimam conſequentiam, Ergo conſilium quà tale intrinſecè non præſupponitur ad vim obligandi; quia quodammodò habent oppoſitos fines aut modos intrinſecè procedẽdi; conſilium dicendo, *Hoc eſt melius*, præceptum verò, *Hoc fiat, iſte ſit minus bonum.* 24.

Idipſũ oſtenditur ratione à priori Conſiliũ ordinatur ad meliora, non autẽ præceptum.

Fortè dices, Eo ipſo quòd Superior mandet mihi aliquid, iam illud hîc & nunc eſt mihi vtilius & honeſtius, ergo iam conuenit præceptum cum fine conſilij. Sed contrà, quia non loquor ego de obligatione, quæ eſt poſt ipſum mandatum, ſed de honeſtate, quæ eſt in re ante mandatum. & ante conſilium; dicóq; in hoc ea duo differre, quòd conſilium videtur ex ſuâ eſſentiâ quærere ea quæ ſunt in ſe meliora hîc & nunc; proptereà enim ad illa datur conſiliũ: at præceptum non reſpicit ea quæ ſunt ex ſe meliora, ſed quæ hîc & nunc Superior vult imperare; ſuppoſito quòd aliunde non ſint inhoneſta; malè ergo vis imperandi ponitur eo modo dependens à vi cõſiliatiuâ. Vnde oſtenditur, quod ſuprà dixi, falſam ab his auctoribus doctrinam ſupponi.

Obiectio.

Solutio.

Quòd verò tota ea ſit inutilis ad præſentem difficultatem declarandam patet: nam ſi obiectũ eius voluntatis obligantis dicitur eſſe ea obligatio re ipſâ impoſſibilis, quam homo tunc vult efficaciter quantum eſt ex ſe; quid, quæſo, eſt neceſſarium priùs recurrere ad decentiam in ſequendis conſiliis, quæ decentia deinde transferatur ad obligationem? ſed poteſt clarè & facilè dici Legiſlatorem agnoſcere teneri ſubditos facere ſuam voluntatem, quando ipſe velit eam obligationem chimæricam, & tunc eo ipſo illum dicere, *Volo ergo, quantum eſt in me, eam obligationem:* quo poſito iam illi obligantur ſine vllo planè recurſu ad conſilia & ad decentiam in ſequendis conſiliis & tot confuſis reflexionibus, quas hi admittunt. 25.

Oſtenditur explicationẽ P. Lugo eſſe inutilem ad præſentẽ difficultatem declarandam.

Nec video, quomodo explicatio eius obiecti impoſſibilis poſſit iuuari per illã decentiã priorẽ repertam in ſequendis conſiliis: vnde etiam valdè confirmatur quod paulò antè dixeram, ſcil. vim mandandi nequaquam pendere ab eâ vi cõſiliatiuâ 26.

Non rectè ad propoſitum dicitur conſilium includere manifeſtationẽ eius quod hîc & nunc melius indicatur, vel quod ipſe conſiliãs faceret.

Tertiò dico, Minùs benè, ad oſtendendum in quo conſiſtat obiectum conſilij, doceri ab his, conſilium ſolùm includere manifeſtationem eius quod indicat melius hîc & nunc, vel quod ipſe conſilians faceret, ſi in occaſione ſimil: exiſteret

exiſteret: etenim ſi conſilium illod ſumatur vt eſt ſuaſio illius quod optimum ceoſetur, manifeſtè conſtat in hoc ſeoſu, cogoitionem eius decentiæ, quæ io ſequeodo tali conſilio reperitut, non poſſe requiri vllo modo ad imperandum: etenim obligatio exequendi id quod imperatur noo pendet, vt deduxi fuſiùs paulò antè, ab eo quòd imperetur id quod optimom eſt hîc & nunc: vnde confirmatur quod ibi dixi, conſilium & imperium eſſe actus inter ſe diſparatos. Quòd ſi item conſilium ſumatur io eâ alterâ acceptione huius auctoris, conſtat etiam non habere vllam coonexionem cum præcepto, ſeu (vt magis ad rem loquar) conſtat præceptum non eſſe vllo modo pendens à decentiâ quæ reperitut in ſeruando tali conſilio: id quod facilè oſtendo ratione, quâ in hac quæſtiooe hi ipſi vtuotut. Nam etiamſi ipſe mandans poſitus in occaſione ſimili non eſſet eam rem facturus, idque mihi cooſtaret per reuelationem; nihilominùs teneret illi imperanti obedire; ergo quòd eius præceptom habeat vim me obligandi, non pendet à conſilio eo ſenſu accepto, quo denotat conſiliantem obediturum, ſi in tali occaſiooe poneretur; ſeu ſi ſibi alius id ipſum conſuleret vel præciperet. Vides manifeſtè, conſilium ita ab hîs declarari, vt conſtet apertè ſe habere diſparatè ad præceptum.

Hinc DICO QVARTÒ potuiſſe clariùs & meliùs dici, volitionem illam Soperioris, quâ ex ſe vult vt actio illa habeat ſimilem obligationem ei quam habent actiones naturâ ſuâ obligantes, eſſe præceptum; obiectum verò illius eſſe aliquid impoſſibile, nempe vnam aliam obligationem indiuidualiter à naturali diſtinctam, quam intellectus tunc ibi apprehendit; perinde ac ſi apprehenderem ego vnum alium Deum ſolo numero ab hoc diſtinctum, haberem pro obiecto aliquid fictum. Quo modo haud dubiè nulla datur reflexio eius actus ſupra ſeipſum, quam videbamur velle vitare. Dubito autem, vtrùm auctores hi hoc modo explicent illud obiectum; dicunt enim eo num. 9. circa medium, eam volitionem inefficacem in priori ſigno ferri ad quamdam obligationem, quæ pro tunc non apprehenditur vt poſſibilis: quo videntur inſinuare ſaltem deinde agnoſci vt poſſibilem: ſed, quidquid de eorum meote ſit; in eis vltimis verbis iam dixi ſufficienter vitari omnem reflexionem, & aſſignari obiectum ab eâ volitione diſtinctum, chimæricum tamen.

27. *Non videtur probabile, Deū non aliter poſſe imperare quàm optādo ineff. aciter rem impoſſibilem.*

Vnde DICO QVINTÒ ET VLTIMÒ, non videri mihi probabile Deum non aliter poſſe imperare quàm optando inefficaciter vnam rem impoſſibilem. Multi enim auctores cenſent, Deum non poſſe primò apprehendere rem chimæricam niſi in noſtris actibus: & licet eorum ſententia nullo modo mihi placeat, nemo tamen eam reiecerit ex eo capite, quòd ſi Deus noo poſſet apprehendere chimæras; non poſſet quidquam hominibus præcipere. Sunt enim valdè ea duo diuerſa planè inter ſe independeotia.

Secunda impugnatio.

Secondò argumeotor: Nam à parte rei intrinſecè & eſſentialiter nulla ſunt obiecta obligantia titulo ſolius obedientiæ; præcepta enim oaturalia obligant ſub diuerſis rationibus iuſtitiæ, caſtitatis, veracitatis, &c. quomodo ergo apprehendendo ſeu optando obligationem ſimilem virtuti caſtitatis, dum præcipio ambulationem, conſtituo ambulationem obligatoriam non in materiâ caſtitatis, ſed in aliâ penitus diuerſâ? profectò id valdè difficulter poteſt iotelligi.

Tertia.

Tertiò, quia praxis videtur eſſe planè in contrarium: nullus enim vmquam ex Superioribus aut Regibus interrogatus quid vult, dum mandat aliquid ſubditis, reſpondebit ſe optaſſe dari in ſubditis chimæricam quamdam obligationem, & eam exoptando ſe cauſaſſe veram obligationem. Profectò auſim certiſſimò aſſerere, neo quidem ſenteotiæ huius auctores, ſi quando ante tractatam hanc quæſtionem Superiores fuêre, & aliquod præceptum impoſuêre, vel cogitaſſe de eiuſmodi chimæricâ obligatione; ſi autem hæc fuiſſet obiectum illius volitionis, profectò neceſſariò & ipſi & omnes Superiores etiam ſimpliciſſimi debuiſſent illam agnoſcere; quia cùm illâ ſolam tunc voluerint, neceſſariò debuerunt eam noſcere.

Fortè dices implicitè eam voluiſſe. Sed contrà, 28.
Replica Prima. quia cùm illi neceſſariò habuerint aliquod ex-
Solutio. plicitum obiectum illius volitionis, oporteret oſtendere quod illud ſit, ſi ſemel negas eſſe eam chimæricam obligationem; redibit autem de illo tota quanta difficultas præſens.

Replica Secunda.

Reſpondebis Secundò, eo ipſo quòd Superiores dicant, *Volo vt hæc materia ſit obligatoria ſicut alia naturales*, iamen ipſo velle eos obligatiooem fictam; quia illa ſimilis obligatio reuerà eſt ficta. Sed contrà Primò; quia illi, dum dicunt,

Solutio.

Volo ſimilem, nequaquam intelligunt; *Volo vt etiam ibi ſit obligatio naturalis*; oon enim dicunt, *Volo vt ieiunium v. g. ſit ex naturâ rei prohibitum*; hoc autem deberent dicere, ſi haberent pro obiecto eam chimæricam prohibitionem; ſed dicunt, *Volo, vt ſicut alia ſunt prohibita ex naturâ rei, ita ſit prohibitum poſitiuè ieiunium*: per illam autem particulam *ſicut* ſatis apertè declarant ſe noo eiuſdem ſpeciei aut omnino ſimilem prohibitionem velle, ſed aliam quam poſſunt cauſare, quæque verè & realiter poteſt in obiectis reperiri, & eſt aliquo modo ſimilis obligationi naturali. Quæ omnia ſine dubio cadunt io veram obligationem. Neque ambigo vllo modo, quin interrogatus quilibet ex Regibus, Soperioribus, &c. quid velit dum imperat, recurret ad hanc meam explicationem; de fictâ verò illa neminem vel ſomniaturum.

Id quod Secundò oſtendo ſimul impugnando 29.
Alia impugnatio. totam explicatiooem: oam etiamſi per impoſſibile nulla obiecta eſſent ex oaturâ rei illicita, ſed omnia planè indifferentia, ſolúmque illud principium naturale eſſet, debere eſſe in Republicâ aliquem moderatorem, cui omnes obediant; profectò ille poſſet tunc non minùs quàm iam prohibere aliqua obiecta, alia imperare; tunc autem quomodo, quæſo, Superior ille recurreret ad obligationes naturales aliorum obiectorum, vt io illis aliquam aliam eiuſdem rationis fingeret, quamque appeteret efficaciter quantum eſt ex ſe? profectò talis tunc non aliter imperaret quàm dicendo, *Volo vt facias hoc*; ſeu, *Mando tibi vt facias hoc*: quo caſu nihil eſſet de fictione vllâ, ergo neque de præſenti erit; quia eo modo de facto imperatur quo tunc imperaretur, & è contrario.

Vltima impugnatio.

Vltimò denique eam ſententiam reiicio: nam poteſt Superior ſeriò & ex corde dicere, eamque volitionem aliis manifeſtare, *Vellem quantum eſt ex me, & quidem efficaciter, ſi poſſem, vt hæc eſſet res ex ſe illicita, & nemo illam poſſet efficere*: cum hac autem voluntate optimè cohæret hæc alia,

Sed

Sed quandoquidem ax ſe non eſt ita prohibita, nolo ego eam poſitiuè prohibere, quia nec volo eſſe ſingularis in eâ poſitiua prohibitione. Profectò has duas volitiones eſſe inter ſe compoſſibiles nullâ vel apparenti ratione poteſt in dubiũ verti. Hinc autem manifeſtè argumentor: Ergo voluntas obligandi non conſiſtit in volitione illa quantum eſt in poteſtate hominis efficaci, quâ vellet vt obiectum illud eſſet prohibitũ ex naturâ rei. Vnde vlteriùs dico, eum, dum ſemel dicit, *Sed quandoquidem ita non eſt, ego nolo illam poſitiuè prohibere*, profectò oſtendere ſe non habere aliã volitionem prohibitiuã diuerſam ab eâ, quæ circa eam chimæricam obligationem verſatur; quia hanc reipsâ habet, vt ſupponimus, & nõ vult habere volitionem illam obligantem; ergo duæ illę volitiones diuerſæ ſunt. Iam ergo explicetur, quæſo, obiectum illius alterius quæ tunc deeſt. Profectò iam, quidquid in eâ doctrinâ horũ auctorum continetur, apparet eſſe ad quæſtionem ſoluendam inſufficiens.

30\. Hinc vno verbo etiam reiicio quæ de tranſlatione dominij, de relaxatione voti, de remiſſione peccati & iniuriæ, hi auctores citato loco tradiderunt: ea enim omnia fundantur in illâ quaſi duplici decentiâ & obligatione: itẽ in iis recurritur rurſum ad illud obiectum planè impoſſibile, contra quod nos hucusque fusè egimus: neque neceſſarium iudico ſpecialiter eis materiis in particulari applicare argumenta noſtra, cùm facilè id à quolibet fieri poſſit; ſpecialiter autem obſeruo, in condonatione culpæ clariùs id conſtare: nã qui condonat non vult vllo modo, vt peccatum præcedens, in me v.g. commiſſum, non fundauerit ius odij; at verò fortaſſe è contrario gaudet, quòd illud fundauerit, vt poſſit iam illud condonare, & liberaliter offenſam remittere, oſtendendo ſuam miſericordiam: neque vllus parcens ſuo inimico ad eiuſmodi conſiderationem vmquam deſcendit; vult enim, non quòd non fundauerit, ſed ſummùm, quòd non fundet in poſterum: hoc autem non repugnat. Quomodo autem ea condonatio maximè diuina explicanda ſit, dicam infrà, quia videtur mihi res multò minùs difficilis quàm in voluntate legiſlatiuâ. Et ſatis contra hanc ſingularem ſententiam.

Obiter reiiciuntur ea quæ P. Lugo tradidit de tranſlatione dominij, relaxatione voti, remiſſione peccati & iniuriæ.

SECTIO V.

Soluitur difficultas.

Video illam eſſe grauiſſimam; & quàm facilè vulgariter eam explicare poſſumus (ſcimus
31\. enim quid ſit mandare, ferre leges, &c.) iam difficulter eam ſcholaſticè diſcurrendo poſſe declarari. Crediderim, non meliùs eam poſſe explicari quàm ſi dicamus, imperium nihil aliud habere pro obiecto quàm ipſam actionem exteriorem, quam præcipit, non verò ferri directè in obligationem, ſed potiùs ipſammet volitioné eſſe obligationem in actu exercito: hoc enim modo facilè & obiectum, & tota eſſentia eius volitionis explicatur ſine vllâ reflexione ſupra ſeipſam. Reſtat autem nunc oſtendere qualis ſit in ſe ea volitio; nam (vt ſuprà diximus) non videtur ea poſſe eſſe efficax; quia effectio operis non pendet à Legiſlatore; ergo ille non poteſt habere volitionem efficacem adimpletionis præcepti: nec item videtur ſufficere inefficax. Et verò, quod grauius eſt, & ſuprà inſinuatum, non videtur repugnare, vt Legiſlator habeat ſimul volitionem obligandi, & tamen nolit vt rea ea fiat; ergo non poteſt explicari præceptum aut lex per volitionem quæ directè feratur in ipſam actionem.

Volitionis legiſlatiua obiectũ eſt ipſa actio exterior præcepta.

Natura eius volitionis inquiritur.

Vt huic difficultati reſpondeam, ſuppono, circa idem omnino obiectum poſſe eſſe diuerſos 32.
actus eiuſdẽ voluntatis aut eiuſdem intellectus: etenim (vt ſæpè dixi) apprehenſio & iudicium nullo modo differunt ex obiecto, ſed ex ſe & modo tendendi in illud; diſſenſus itẽ & aſſenſus habent idem omnino obiectum; ſed vnus illud aſſerit, alter illud negat. Neque enim debet quis cogitare τὸ *non*, quod ponitur in iudicio negatiuo, eſſe aliquam entitatem ex parte obiecti quæ cognoſcitur; nihil enim planè tale eſt; ſed præcisè denotat diuerſum actũ intellectus ſeu fugam, vt ſic dicam, intellectualem ab illo obiecto. Eodem modo in voluntate deſiderium & gaudium erga eandem omninò rem afficiuntur; nam de illâ eadem formaliſſimâ exiſtentiâ obiecti, quam quis deſiderauerat priùs, gaudet, dum iã eam obtinet. Item idem obiectum, quod amor reſpicit, reſpicere poteſt odium, licet fortè hîc dentur ſaltem formales rationes motiuæ diuerſæ. Quòd ſi vlterius inquiratur, in quo differant illi actus, non poſſumus aliud reſpondere, quàm eos differre in ſe ſeu à ſeipſis formaliter; eam autem differentiam nos experiri in nobis ipſis, nec poſſe aliter explicare: in omnibus enim materiis deueniendum ſemper eſt ad aliquas res per ſe notas, quas vlteriùs explicare nõ poſſumus, alioquin vel daretur proceſſus in infinitum in eiuſmodi explicationibus, vel circulus planè vitioſus. vtrumque autem abſurdum eſt. Sic oculis video differentiam albedinis à nigredine; olfactu percipio diuerſum odoré roſæ & rutæ; guſtu diſtinguo dulcedinem mellis ab amarore fellis: quod ſi vlteriùs eas differentias eorum accidentium declarare voluero, nullo modo potero, eò quòd nihil magis notum habeo quàm ipſam experientiam, per quam id præſtem.

Difficultati euodãda ſupponitur diuerſorũ actuũ eiuſdẽ intellectus & voluntatis poſſe eſſe idẽ obiectum.

Hoc ſuppoſito dico, nos experientiâ manife- 33.
ſtâ in nobis ipſis agnoſcere quemdam affectum voluntatis, quo ita afficimur erga aliquam rem (ſuppono iam in nobis eſſe iuriſdictioné ad mandandum) vt per illum affectum mandemus in actu exercito ſubditis illam eamdem rem: quem actum denotamus per ea verba exteriora, *Mando tibi*, ſeu, *Fac hoc*, *Caue illud*, &c. qui actus omnino diuerſus eſt à volitione ſolùm inefficaci quâ dico, *Opto vt id fiat*; eſt etiam diuerſus à volitione efficaci, quâ exequi volo illud idem obiectum. Harum autem trium volitionum differentia non poteſt meliùs explicari à nobis quàm ipsâ experientiâ, quę eos diſtinctos & diuerſos actus oſtẽdit. In ordine verò ad ſubditos ipſos declaramus nos eos diuerſos actus, imperantem quidem per verbum illud *Mando*, alios per *Opto*, & *Volo efficaciter eam rem fieri*: & ſicut dum ego dico alteri, *Deſidero hoc*, intelligit diuerſum me habere actum ab eo quem ſignifico dum dico, *Gaudeo aut doleo hac de re*; ita etiam diſtinguit in me diuerſum eum actum voluntatis dũ dico, *Mando tibi*, ab eo quo dico, *Rogo te vt facias hoc*, &c. Certum enim eſt etiam illum actũ rogandi non eſſe volitionem efficacé, neq; inefficacem quamcũq; quia poſſum ego deſiderare vt Petrus faciat hoc, itẽ explicare illi meum deſiderium; & tamẽ non petere eam rem ab illo, nec rogare illũ pro eâ: ergo ea petitio aliquid diuerſum dicit à volitione inefficaci ſumptâ in communi, & vt vocari ſolet volitio inefficax. Eodem modo dico intelligi ex verbis illis *Mando tibi* vnam ſpecialem

Experientia docet differẽtiã inter volitionẽ imperatiuã, optatiuam & efficacem.

volitionem circa illud obiectũ; quæ eo ipſo cenſetur vim habere ad obligandum, ſi cætera adſint. nec video quid in hoc puncto amplius explicare teneamur.

34. *Reſpondetur argumento ſuprà n. 6. poſito Volitio præceptiua eſt volitio quædã ineſſicax ſpecialis. Volitio præceptiua poteſt cõſiſtere cum volitione inefficaci, ne fiat id quòd præcipitur.*

Hinc ad argumentum ſuprà n. 6. poſitum facilè reſponderi poterit: admiſſo enim imperium hoc non eſſe efficax, ſeu non eſſe volitionem efficacem, item neque eſſe inefficacem ordinariam; quam ſignificamus eâ voce, *Opto hoc*, aut *Vellem hoc*; nego tamen non eſſe volitionem inefficacem quamdam ſpecialem, quæ explicatur per illud verbum, *Volo hoc tamquam Superior*, ſeu, *Mando tibi hoc*, ſeu, *Fac hoc*, qui omnes ſunt termini ſynonymi.

Ad confirmationem reſpondeo, eo ipſo quòd ſit diuerſa volitio ab eâ ſimplici & inefficaci, non repugnare, vt ſimul ſit cum eâ alterâ volitione inefficaci, ne fiat illud obiectum; poteſt enim volitio etiam efficax, ambulationis v.g. optimè cohærere cum volitione efficaci non ambulandi; à fortiori autem cohærere poterunt duæ inefficaces, quarum vna dicat, *Ego vt Legiſlator, ſeu vt Superior, volo hoc fieri*, altera autem, *Vt Petrus vellem ne id fieret*. Et verò paſſim ſimul & ſemel in nobis experimur ſimiles volitiones: ob diuerſas enim rationes & vellemus rem aliquam fieri, & nollemus. Imò addo, poſſe eſſe in ordine ad non effectionem rei fortiorem eam volitionem,

Ob diuerſas rationes poſsũ eamdem rem velle & nolle fieri experiẽtiâ teſte.

35. quàm ſit volitio imperatiua: vnde interdum gratius erit Superiori alicui, quod ſubditus tranſgrediatur legem, quàm quòd ei obediat. Ideo ſuprà dixi, ſerium animum, vt res fiat, non eſſe neceſſarium: *ſerium* dico, id eſt, qui licet inefficax ſit, omnibus tamen penſatis præualet: per hoc autem non infertur, in ordine ad obligandum ſubditum impediri alterum actum minus ſerium; quia cùm non ſint oppoſiti, quilibet retinet in ſuo genere totam ſuam vim. Et licet ſubdito conſtaret de deſiderio eo ſecundo Principis, quia tamen non tenetur ſe accommodare Superiori quà hic eſt priuata perſona, ſed quà Superior, non tollitur in ſubdito obligatio parẽdi ei volitioni inefficaci Superioris quà talis; eſto conſtet de alterâ quaſi contrariâ volitione, quam Superior habet vt priuata perſona.

Replica.

Replicabis ex ſuprà dictis: Velle vouere, ſeu vouere non eſt idem ac velle obſeruare votum; vnde ſine vllâ planè voluntate obſeruandi videtur ſtare votum; ergo pari ratione idem erit in lege. Confirmatur; nam qui dicit, *Volo te obligare vt facias*, obligat verè & realiter; & tamen immediatè non reſpicit actionem illam, ergo. Reſ-

36. *Solutio.*

pondeo Primò, in voto eodem modo diſcurrendũ vt ſcilicet τὸ *promitto* ſit ſpecialis quædam voluntas inefficax circa effectionẽ operis, quæ naturâ ſuâ obligat in actu exercito ad effectionem illius; ideóq; negandum eſſe ſine vllâ voluntate faciendi rem ſtare poſſe voti emiſſionem, eſto ſimul poſſet alia adeſſe paulò fortior de non exequendâ eâ re, vt in Legiſlatore diximus, & tamen planè inintelligibile videtur; quòd ſtet vera promiſſio dandi alteri aliquid ſine vllâ planè voluntate re ipsâ dandi, ego certè vix id capio; promiſſionem quidem externam facilè intelligo ſine animo; at ea eſt ficta, non vera promiſſio; internam autem & veram ego non capio ſine aliquo animo re ipsâ dandi: ergo votum, quod eſt quædam ſpecies promiſſionis, non poteſt eſſe ſine animo aliquo faciendi. In eâ ergo volitione, quæ ſimul ex ſuâ ſpecificâ ratione eſt promiſſio, vt de petitione, deſiderio,

Voti emiſſio ſtare nequit ſine vllâ voluntate rẽ faciendi, ſicut nec promiſſio vera dandi.

imperio, &c. paulò antè diximus, conſiſtit tota ratio voti.

Cur quis emiſſo voto poſſit id velle non ſeruare abſque animo deſtruẽdi.

Neque obeſt, quòd emiſſo iã voto poſſit quis ſine vllo animo illud deſtruendi, velle tamen illud non ſeruare: etenim tunc exiſtentia aut deſtructio voti non ampliùs pendet vllo modo ab ipſo qui vouit, ſed à perſonâ cui vouit: quid ergo mirum, ſi, velle illud non implere, non ſit, velle illud deſtruere; eſto in prima effectione, quando ab eius voluntate pendebat, neceſſum fuerit vouentem habere volitionẽ aliquam circa eam materiam. Ad confirmationem poteſt reſponderi; Sicut velle vouere non eſt formaliter vouere (vnde eſto habeam animum vouendi ieiunium, quouſque tamen actu illud voueam non teneor) ita velle obligare, non eſſe propriè legẽ, ſed volitionem reflexam ſupra legem: ideò ibi admitto libenter, non eſſe neceſſariam volitionem immediatã ipſius operis, nego tamen in lege ipsâ formaliter non includi; quando enim non ſolùm dicit Legiſlator *Volo mandare*, ſed in actu exercito mandat, tunc reſpicit immediatè ipſam executionem modo explicato; dicitq; *Volo vt facias hoc*. Replicam contra hoc in materiâ voti vide ſectione ſequenti.

Sicut velle vouere nõ eſt formaliter idẽ quod vouere; ita nec velle obligare & lex ipſa.

Legiſlator in actu exercito mandãs immediatè reſpicit ipſam executionẽ.

Sectio VI.

Duæ obiectiones contra dicta ſoluuntur.

37. *Obiectio Prima, cur potiùs dicamus imperiũ eſſe ſpecialem affectũ voluntatis quàm ſpecialem actum intellectus, vt volũt Thomiſtæ. Reſicitur. quia ſpecialis ille actus intellectus eſt ficititius, non autẽ ſpecialis ille affectus voluntatis.*

PRima, quia ſi ponimus in voluntate eum ſpecialem affectum, quem vocamus imperium; cur non illum in intellectu ponemus cum Thomiſtis & aliis, quos ſuprà reiecimus? magis enim videtur imperium pertinere ad intellectum ſeu ad rationem quàm ad voluntatem. Facilè huic obiectioni reſpondeo à me probatũ ſuprà, mandare potiùs ſpectare ad voluntatem quàm ad intellectum: certum enim videtur mandare eſſe quoddam velle; difficulter autem intelligitur mandare eſſe quoddam genus iudicij: etenim quantumuis homo iudicet conuenientiam rei; neceſſitatem legis, &c. non ideò formaliter fert legem; ponere autem in intellectu alium actum, qui nec ſit ſpecies iudicij, neque apprehenſionis, neque diſcurſus, ſuperfluum omnino eſt; & fortè etiam difficulter intelligitur eius poſſibilitas. Dico *difficulter*; nam vtcumque poſſe intelligi dixi Tomo 3. in voluntate autem & neceſſariò & clarè ponitur eiuſmodi actus: neceſſariò, quia ſine volitione obligandi nulla eſt lex, vt fatentur etiam qui ponunt actum intellectus conſecutum voluntatem: præter eam autem volitionem nihil aliud ego pono, iuxta ſupra dicta; ergo quidquid admitto, omnino neceſſariũ eſt in omnium ſententiâ. Quod verò id clarè intelligatur probo; nam non fingo ego nouum genus actuum voluntatis, ſicut maiori ex parte fingunt illi, qui opinantur imperium eſſe actum intellectus; dicunt enim, illum nec eſſe apprehenſionem, nec iudicium, nec diſcurſum, ſed genus aliud, quod ſolùm dicit *Fac hoc*: nullo autem modo explicant, quî ad intellectum pertineat actus aliquis aliud præſtans, quàm cognoſcere aliquid: & licet fortaſſe hæc repugnantia tanta non ſit, vt dicatur propterea etiam diuinitus non poſſe dari talem actum, negare tamen nullus poterit, quin ea ratio ſufficiat, vt ſine euidenti neceſſitate, qualem non videmus in præſenti, nullo modo de facto concedatur talis actus intellectus: at in voluntate ego non fingo, vt dixi, nouum

Actus ille intellectus difficulter intelligitur, facilè autẽ affectus ille voluntatis.

Digitized by Google

Imperiũ modus voluntati tribuitur.

uũ genus,ſed hoc pono,quod omnes admittunt, nempe veram volitionem aut nolitionem obiecti;ſolùm autem intra illud genus explico aliquã ſpeciem eo planè modo quo omnes explicamus ſpecies deſiderij, gaudij, amoris; intra genus tamen volitionis;qui modus diſcurrendi haud dubiè facilis eſt;& licet aliquam habeat difficultatem,maiorem certè in oppoſito eſſe nemo negabit. Et hæc circa primam obiectionem.

38. *Secunda obiectio.Obiectũ condonationis diuinæ & relaxationis voti non poſſe explicari niſi per futuritionem quaſi conditionatã, ſoluitur. Obiectũ cõdonationis diuinæ eſt carentia odij & conſideratio hominis perinde ac ſi non peccaſſet.*

Fortiùs nos premit Secunda, quæ ea obiecto condonationis diuinæ & relaxationa voti deſumitur;nam illud non poſſumus explicare niſi recurrendo ad eam futuritionẽ quaſi conditionatam, da quâ ſuprà; ſi autem ſemel id ibi dicatur, poterit etiã ſimile quid in præſenti dici. Reſpondeo tamen, in condonatione potiùs videri rem longè faciliorem:etenim ibi habemus vnum obiectum, quod non poteſt pertinere niſi ad illam ſcil. carentiam odij ac diſplicentiæ erga hominẽ ob peccatum antiquum,& quod ſimul illum hominem velit conſiderare, ac ſi non commiſiſſet vllum peccatum. Volitio enim huius conſiderationis poſitiuæ & carentiæ illius odij ſine vllâ reflexionẽ conſtuuit obiectum ſufficiens condonationis diuinæ. Oſtendi enim alibi Deum nec diuinitùs poſſe non odio habere peccatũ quamdiu eaſtit. Vnde dicere, *Nolo te iam ampliùs odio habere ob præcedens phyſicum peccatum*, eſt illud peccatum tollere in futurum.

39. *Replica. in creatis volitio nõ carẽtia odij nõ eſſe condonationẽ iniuriæ.*

Dices ſaltem; In creatis poteſt quis nolle odio habere alterũ.nec tamen ideò illi condonare iniuriam; fortaſſe etiam è contrario poſſe velle illi iniuriam condonare,& tamen adhuc vella habere illum odio; ergo ſaltem inter homines debet aſſignari obiectum aliquod diuerſum:quod ſi ſemel aſſignetur, poterimus faciliùs & vniuerſaliùs diſcurrere, illud idem aſſignando etiam reſpectu Dei.

Reſponſio. Prima.

Reſpondeo Primò,mihi omnino videri impoſſibile, quod in ſecundâ parte replicæ dicitur, poſſe ſcil. me velle remittere alteri iniuriam, & tamen actu me illum proſequi odio inimicitiæ, & velle in eo odio durare; hæc enim duo planè videntur repugnare; vnde,quidquid ſit de voto & legibus,certè in cõdonatione nõ videtur poſſe illa voluntas locũ habere. Hinc autẽ potiùs confirmatur ſententia noſtra, quòd ſcil. ea volitio cõdonatiua habeat pro obiecto ipſam carentiam odij.

Secunda.

Reſpondeo Secundò ad priorem partẽ: Eſto actualis ad tempus limitatum omiſſio odij non extinguat peccatum in creaturis,quia homo non tenetur ſemper eſſe in odio actuali ſui inimici;ſi tamen velit numquam ampliùs illum proſequi odio ob culpam præcedentem, nec velit vllam compenſationem exigere, iam eo ipſo remittet illi offenſam.

40. *Vrgetur replica.*

Adhuc tamen vrgebis;Poteſt ille dicere, Numquam ampliùs te odio proſequar,tamen volo retinere ius vt poſſim id facere ſine iniuſtitiâ,quãdo mihi placuerit. Ecce in eo caſu non eſt actualis condonatio; & tamen amatur in perpetuum illa negatio odij;ergo neceſſum eſt aliud quærere obiectum illius volitionis condonatiuæ.

Soluitur Primò. Cõdonatio eſt ſpecialis affectus quo amamus carẽtiam odij in perpetuum.

Reſpondeo Primò. Si ea ſola carentia odij non ſufficit,habere tunc locum totam doctrinam ſuperiùs traditam ſcil. interuenire ibi affectum illum ſpecialem, quem experientiâ nouimus, & in ſe non poſſumus ampliùs declarare, quàm quod ſit ſingularis modus amandi illam carentiam odij in perpetuum;ſicut deſiderium eſt ſpecialis modus amandi obiectum, & diuerſus à modo amãdi per puram ſimplicem complacentiam, aut per gaudium. Nunc autẽ ſolùm agimus de obiecto eius voluntatis,quod dicimus eſſe eam carentiã odij: neque id vllo modo reiicitur ex eo, quòd eadem illa carentia poſſit per aliquem alium actum diuerſum non condonatiuum amari.

Soluitur Secundò. Non ſola carentia odij eſt obiectũ condonationis, ſed etiã conſideratio hominis perinde ac ſi non peccaſſet.

Secundò reſpondeo, Si carentia non ſufficit,ſaltem reperiri ibi pro obiecto condonationis conſiderationem illam eius hominis pro hoc tempore, perinde ac ſi non peccaſſet: dicit enim tunc ille actus, *Volo te deinceps non aliter iudicare,quàm ſi me non offendiſſes, vel mihi æqualem dediſſes ſatisfactionem.*

41. *Alia replicã.*

Non tamen adhuc acquieſces: etenim illud ipſum iudicium neceſſariò videtur fore reflexum ſupra hanc volitionem; debet enim illud ſic declarari, *Ego conſidero illum hominem ac ſi me non offendiſſet; conſidero, inquam, quia illi condonaui peccatum.* Propterea ipſa condonatio ideò eſt talis,quia reſpicit illud iudicium;datur ergo ibi vitioſus circulus; *Condono, quia volo conſiderare*, &, *Conſidero, quia condono.*

Reſponſio. Prima poſſe ſine abſurdo admitti reflexionẽ inadæquatã.

Reſpondeo Primò,in meâ ſententiâ non eſſe vllum inconueniens in eo quòd aliquis actus habeat ſe inadæquatè pro obiecto; ergo cùm huic actui iam aſſignem ego illud iudicium, quod ſine dubio diſtinctum quid eſt ab eâ volitione, non erit inconueniens vllum,ſi ſimul inadæquatè ſeipſam noſcat,dicatque, *Volo illud iudicium formare; quod me reſpiciat vt præcedentem*, perinde ac ſi in aliâ quauis materiâ voluntas diceret, *Volo elicere vnum actũ, qui ſit memoria mei.*

Reſponſio. Secunda. ne quidẽ inadæquatã reflexionem hic eſſe neceſſariam.

Secundò reſpondeo, nec quidem eam inadæquatam reflexionem eſſe neceſſariam; nam ea volitio ſolùm dicit, *Volo habere iudicium*, dicens, *Petrus non eſt mihi debitor, ſed fuit*: quare autem non ſit,non explicat tunc ea voluntas, neque illud iudicium; vnde nullatenus eſt ſupra ſe reflexa: neque item neceſſum eſt vt illud iudicium deinde habendum id dicat intrinſecè, ſed ſufficit, ſi dicat, *Iam Petrus mihi nihil debet*: quòd ſi vlteriùs vrgearis, *Cur?* tunc per alium actum reſpondebitur, *Quia iam illi condonaui.*

42.

Vrgebis illud iudicium, dicens, *Mihi nihil Petrus debet*, habet aliquod motiuum ſeu rationem formalem; non poteſt autem habere aliam quàm, *quia illi condonaui*; ergo neceſſariò debet eſſe reflexum ſupra condonationem; ſeu debet dicere, *Nihil mihi debes, quia iam illi condonaui.*

Veritati ſemel cognitæ deinde ſæpè aſſentimur ſine vllo motiuo.

Reſpondeo ex doctrinâ à me alibi traditâ circa actus intellectus ſæpè contingere, vt licet ratio formalis aſſentiendi alicui veritati ſit neceſſaria ad primum aſſenſum, non tamen ad ſecundum aut tertium,ſed intellectus per ſe excitatis ſpeciebus aſſentiatur veritati ipſi ſine vllo motiuo Sic, vt Primò noſcam meum fratrem abſentem obiiſſe, debeo accipere noua ab aliquo;at deinde cùm ſemel id credidi, ſæpè cogito illum eſſe mortuum;& tamen non occurrit quis ſcripſerit, aut, an id ex famâ,an ex intuitu ipſo nouerim. Similiter vt perſonam aliquam iudicem eſſe ſuauem, aut è contrario cholericam, debeo induci aliquibus factis illius, aut aliorum teſtimonio fide digno; poteſt tamen fieri vt formato ſemel eo firmo iudicio cogitem ſæpè, ille eſt cholericus, nec cogitem tunc an dicto alterius, an aliunde id nouerim. Hoc poſito dico poſſe me aſſerere, *Nihil mihi debet Petrus*, non cogitando tunc quæ ſit ratio; an quia ſatisfecerit, an quia ei condonauerim, an quia numquam me offenderit: volitio ergo condonationis poteſt eſſe talis vt dicat, *Volo iam Petrum vt omnino liberum à de-*

biu

bito iudicare, vndecumque id oriatur: iuxta quam explicationẽ non eſt neceſſarium vt illa ſit reflexa ſupra ſe, neque iudicium ſupra illam; & verò experientia ita manifeſtè in nobis oſtendit, quia ſæpiſſimè de illis, etiam, qui nobis aliquando fuêre debitores, dicimus deinde, nec quidem eũ memoria præcedentis debiti, *Ille nihil mihi debet:* ergo iudicium abſtrahens ab eâ ratione formali, quia ego illi condonaui, poteſt eſſe obiectũ illius condonationis Concludo ergo per eam diti, *Volo, vt etiamsi poſterũ conſearis & à me, & à te, & ab omnibus nihil mihi debere.* Et de condonatione ſatis.

43. *Relaxatio voti pro obiectõ habet, reputare vouentẽ perinde ac ſi non vouiſſet, vel non exigere à vouente actum promiſſum.*

In relaxatione item voti eodẽ modo debet diſcurri, vel vt dicat, *Volo te iã ab hoc momento reputare perinde ac ſi non emiſiſſes votũ:* ea enim reputatio eſt obiectum illius volitionis: poteſt etiã dici, ibi obiectum eſſe, tum non exigere ab illo actum promiſſum; ac ſi diceret, *Nolo iam à te ratione voti emiſſi exigere vt ieiunes.* Replicabis: Hæc volitio ſtat ſine verâ relaxatione, ſicut ſtat voluntas non repetendi à Petro pallium meum; etiamſi non habeam veram volitionem illud ei donandi; ergo aliquid amplius debet in eâ volitione poni, imò in donatione ſeu trãſlatione dominij videtur planè eſſe poſſe voluntas dandi alteri ius in pallium ſine vllâ volitione, nec quidẽ inefficaci, dandi illi re ipsâ palliũ; ſed potiùs cum omni animo illud apud ſe retinendi: ergo ea volitio donatiua non habet pro obiecto phyſicam ipſam dationẽ, ſed ius in vſum pallij. Debet ergo ſemel explicari quid ſit illud ius: ſi autem hîc explicetur, eodem etiam modo poterit explicari in lege obiectũ illius per volitionem auferendi ius quod quis habebat in aliquã actionẽ; nam poſitâ lege, iam illud ius periit: & eodem modo poterit in condonatione peccati diſcurri Reſpondeo cõſequenter ad dicta, eam volitionem eſſe ſpeciem quamdam ſeu ſimplicem affectum, per quem ita vult non exigere opus promiſſũ, vt ſimul in actu exercito relaxet, ſeu remittat obligationẽ ad illud: ea autem ſpecialis voluntas explicatur per illud verbum, *Relaxo*; vnde nego poſſe eſſe relaxationem ſine vllâ omnino volitione terminatâ ad ipſam materiam voti.

Et ſimul in actu exercito remittit obligationem.

44. *Quomodo emiſſio voti non habeat pro obiecto ipſum votum.*

Dices: Eſto in ipsâ relaxatione voti locum habeat eâ doctrina, in emiſſione tamen ipsâ voti nõ videtur poſſe ſuſtineri: nam certum eſt poſſe aliquẽ velle vouere ſine animo rem faciendi: vt ſi quia in aliquo caſu metaphyſico ita eſſet obduratus in Dei odium vt diceret, *Facio votum caſtitatis non vt eam ſeruem vllo modo, ſed potiùs vt eo modo grauiùs contra Deum peccem:* ergo eo caſu dabitur votũ ſine vllâ prorſus voluntate exequendi rem illam. Reſpondeo, Licet in voluntate reflexâ vouendi non videatur voluntas includi faciendi rem illam, ſed vouendi, mihi tamen videri ſummè difficile, vt paulò antè dixi, quòd poſſit eſſe vera promiſſio interior, qualis in voto includitur, & tamen non ſit vlla voluntas faciendi eam rem. Et tenerà quò magis hac de re cogito, minùs percipio, quod dum dico, *Promitto ieiunium, Voueo ieiunare*, non habeam volitionẽ vllam ieiunij. Secundò tamen reſpondeo, Si fortè alicui prior ſolutio non arriſerit, in voto eo caſu ab homine haberi pro obiecto ſpeciale odiũ Dei in ſe, caſu quo non fuerit caſtus; ac ſi dixiſſet, *Volo, vt ſi caſtitatem violauero, Deus habeat in me ſpeciale odium propter eam actionem.* Etenim, vt diximus ſæpè, nec Deus poteſt hominem ſpecialiter odio habere, niſi ſpecialiter homo ipſe peccet; nec è contrario poteſt Deus nõ ſpeciali odio proſequi hominem ſpecialiter peccatorem. Et licet ea volitio ſeu votum ſit inadæquatè reflexũ ſupra ſe, dummodò aſſignemus illi ſaltem partiale obiectum diſtinctum; nulla tamen inde ſequetur indecentia, vt paulò ſuperiùs aduerti. Ideò autem hic id ſpecialiter noto, quia fortè quis replicaret, illud odium ſpeciale etiam fore reflexũ ſupra ipſum votum; quod licet in dubiũ reuocaret quis, poteſt tamen pro præſenti difficultate admitti; quantumuis enim ſit reflexum ſupra votũ, diuerſum eſt ab ipſo voto; ideóq; ſufficit pro obiecto, voti: vt ſuprà dixi in ſimili de iudicio intellectus; quod dixi eſſe obiectum condonationis iniuriæ. Et ſatis de voto.

In dominio præterea fortaſſe faciliùs res declarabitur, quia ibi ius conſiſtit in eo, quòd ſi ego contra voluntatem alterius comburam v. g. pallium aut lacerem, non faciã vlli iniuriam, id eſt, nemo prudenter contra me conqueri poterit, aut me obligare ad reſtitutionẽ vllam. Video rurſus adhuc ſic vrgeri poſſe: Totum hoc, quod eſt, neminẽ poſſe prudenter cõqueri, &c. nihil aliud eſt quàm alterum donaſſe mihi illud palliũ; ergo ibi repetitur etiam hæc importuna reflexio, quæ nos ita vexat, vt ſolùm dicat ea donatio, *Volo vt ego ſim*; quandoquidem, Petrum non poſſe prudenter contra me conqueri, idem eſt ac donatum eſſe mihi pallium. Reſpondebis, ea duo non eſſe idem abſolutè; nam eſto Petrus mihi illud pallium non donaſſet, ſed ego vel emiſſem ab alio, vel à Deo accepiſſem, eodem modo eſſet meum quo iam; ideóq; nemo prudenter contra me conqueri tunc poſſet, ſicut nunc non poteſt Sed contrà, quia licet in particulari neceſſarium non ſit illud palliũ haberi à Petro v. g. tamẽ debeo vel ab illo, vel ab alio illud habere; vnde ſaltẽ vagè ibi ſit reflexio ſupra hanc aut ſupra illã donationẽ vel emptionẽ; imò cùm hic & nunc aliunde Petrus non habeat illud ius, neceſſariò dicendũ eſt, volitionẽ eã eſſe reflexam determinatè ſupra ſe; vtpote quæ ſola dat ius illud, non enim dicit, *Volo vt ſit tuum pallium ex emptione aut donatione alterius, ſed ex hac meâ donatione.*

45. *Explicatur obiectũ volitionis transferentis dominiũ. Diſquiritur in quo ius dominij conſiſtat.*

46. *Donatio qualinã ſit volitio.*

Meliùs ergo ad replicam reſpondetur eadem conſequentiâ quâ ſupra, ſcil. etiam donationem eſſe volitionem quamdam illius vſus talem, quæ ex naturâ ſuâ ſpecificâ in actu exercito conſtituat alteram perſonam dominum. Quod enim dicitur in obiectione, poſſe donantem velle retinere apud ſe rem illam, probat quidem id quod ſæpè conceſſimus, ſcil. poſſe eſſe alteram volitionem efficaciorem de carentiâ eius vſus, vt in Legiſlatore oſtendimus; quia tamen illa, etiamſi in ordine ad vſum rei fortior ſit, non tamen eſt oppoſita volitioni donatiuæ in eo ſpeciali modo, ratione cuius hæc habet vim transferendi dominium, ideò adhuc hæc donatiua re ipsâ ſuum effectum præſtat; non aliter quàm volitio efficax, quã habet latro dum ducitur ad patibulum; etſi in genere producendi ambulationem & cõſcenſum per ſcalas fortior ſit quàm diſplicentiâ in eã viâ, & in eo per ſcalas aſcenſu, abſolutè tamen in genere denominandi illum quaſi moraliter voluntarium aut inuoluntarium longè minorẽ vim habet quàm diſplicentia in eã volitione efficaci; omnes enim dicent illũ magis diſplicere in eo aſcenſu, & erga illum minùs affici quàm erga contrarium; ideóq; vnã volitionem non tollere, quò minùs altera effectum, quem continet, communicet in actu exercito. Et licet quis vrgeat, ſe nullã ſententia

tute

tire volitionem vſus ipſius externi pallij, quando dum donat pallium habet ſimul animum illud retinendi apud ſe; reſpondendum erit, eo ipſo quòd experiatur in ſe volitionem donatiuam, in eâ formaliſſimè experiri eam volitionem vſus, cùm non poſſit ea volitio in alio quàm in hoc conſiſtere: & certè eo ipſo quòd dicat, *Volo te poſſe licitè vti eâ re pro tuo libitu*, iam habet volitionem vſus. Hæc ſolutio, quæ vniuerſalis eſt ad omnes materias, mihi nunc occurrit; ſi faciliùs aliquis id potuerit declarare, libentiſſimè ei acquieſcam.

Volitio donatiua pallij formaliſſimè inuoluit volitionem eius vſus ab alio.

Sectio VII.

Inſinuatur alia ſolutio.

47. VT verò quis occaſioné habeat diſcurrendi, aliam ſolutionem ſubiungam, quæ videtur tangere veritatem; aliquid tamen ei deeſſe crediderim vt rem penitus declaret; & ingenuè fateor, mihi non occurrere quid illud ſit.

In rebus moralibus aliud eſſe fundamẽtũ moralitatis, aliud ipſã formalẽ moralitatẽ, declaratur; Primò exẽplo iuriſdictionis

Diceret ergo quis, in his rebus moralibus aliud longè eſſe fundamentum moralitatis, aliud ipſam formalem moralitatem; non quia vtrumque non ſit quid phyſicum; aut quia nos ponamus medium aliquod ens, quod nec phyſicum nec rationis ſit, ſed quia aliud eſt noſtro modo concipiendi phyſicum fundamentũ in quo quaſi fundatur moralitas, & in quod vltimò illa reſoluitur; aliud verò id, quod nos formaliter vocamus ipſam moralitatem. Explico id in iuriſdictione & pretio ſeu valore (poteſtque eadem doctrina aliis materiis omnino applicari;) ſi enim phyſicum fundamentum, in quo iuriſdictio conſiſtit, quæramus, nihil aliud profectò inueniemus, quàm quod vel Deus voluerit Saulem v. g. eligere in Regem, vel certè ipſi homines eum elegerint: ſi autem deinde rogemus, in quo conſiſtat formaliter ea iuriſdictio, nemo recurret ad eam electionem à Deo & hominibus factam, ſed dicet, conſiſtere in eo, quòd Rex poſſit validè leges ferre, obligare, caſtigare, &c. Quòd ſi vlteriùs rogetur, quid ſit poſſe iuſtè obligare, punire, hiſve ſimilia facere; reſpondebunt, vel ea omnia ita eſſe ex terminis nota, vt non poſſint ampliùs explicari; vel dicent, in eo conſiſtere, quòd ſit poſſibilis abſolutè in eo homine volũtas non mala, id eſt nõ digna odio Dei, quin potiùs bona, & Deo placens, quâ puniat malè operantes, quâ quid, in hac vel illâ materiâ faciendum ſit, præſcribat. Quæ omnia iam non poſſunt ampliùs explicari, ex terminis enim videtur notum eſſe quid ſit non peccare, non offendere Deum, non mereri odium illius, dum quis efficit hanc vel illam actionem. Idem in valore cernitur; non enim dubium, quin, quòd hæc pecunia huius ſit valoris, proueniat quaſi fundamentaliter ex voluntate Regis, aut Reipublicæ; ſi verò formaliter loquamur, nemo aliud dicet, quàm quòd illa perinde debeat æſtimari, ac ſi reuerà haberet intrinſecè in ſe eum valorem; hæc autem æſtimatio, quę eſt actus intellectus, nõ eſt formaliter ipſe volitio Regis vel Reipublicæ, ſed aliquid diſtinctum, quodque poteſt haberi ſine vllo iudicio reflexo ſupra illam volitionẽ: nullo enim modo cogitando de tali volitione dicere poſſũ, Pro meis vſibus hanc pecuniam perinde æſtimo, ac ſi intrinſecam perfectionem vt octo v. g. haberet; & reuerà mihi in eo gradu vtilis eſt;

Secundò exẽplo valoris pecuniarij.

Hinc fortè ad legem diſcurrere poſſumus, ſi dicamus, Legiſlatorem, dum prohibet, velle vt in ordine ad æſtimationem humanam perinde ſe habeat res prohibita, ac ſi eſſet ex ſe & ex naturâ ſuâ mala; hoc autem, quod eſt perinde ſe habere, ac ſi eſſet naturâ ſuâ mala, ſit quidem in actu exercito per eam ipſam legem, at formaliter aliquid eſt in ordine ad conceptus noſtros quaſi diſtinctum à lege, nempe iudicium prudentum de eâ malitiâ: in quo iudicio non eſt neceſſum includere reflexionem ſupra eam poſitiuã legem; ſufficit enim ſi illud dicat, *Hæc res nunc perinde non eſt licita, ac ſi intrinſecam haberet malitiam.* 48.

Applicatur id legi.

Quòd ſi replices, τὸ *nunc* idem eſſe ac dicere, *poſt prohibitionem*, vbi iam ſit reflexio ſupra ipſã legem; reſponderi poteſt, τὸ *nunc* ſolum denotare tempus præſens: hæc tamen reſponſio violenta eſt, quia certum eſt, ſi non attendatur ad legem datam, non poſſe magis dici, licere aut non licere hoc tempore quàm priori, quàm futuro. Meliùs fortè reſpondetur, iudicium illud ſolùm dicere, non licere Petro non ieiunare: nam eſto abſtrahatur in eo à ratione ſeu cauſâ, vnde venit ea obligatio, ſufficienter proponetur res ille, vt non poſſit amari ſine peccato. Hæc item explicatio abſolutè non placet, quia ſaltem in Deo debet eſſe diſtincta cognitio & volitio cauſæ, vnde ea obligatio prouenit; & conſequẽter erit ea volitio omnino reflexa ſupra ſe. In creaturis item cùm volitio ea ſit effectiua ſui obiecti, ſeu eius licentiæ, aut è contrario carentiæ licentiæ, debet determinatè velle illud, à quo licentia aut carentia licentiæ prouenit; id autem formaliſſimè eſt ea ipſa volitio, ergo debet eſſe reflexa ſupra ſe. Propter hanc replicam dixi ſuprà mihi non omnino ſatisfacere hanc ſolutionem, ideò priorem abſolutè defendo.

Replica.

Occurritur replicæ; ſed non ſatiſfit.

Dispvtatio III.

Quomodo lex debeat reſpicere communitatem ac auctoritatem publicam, per quam fertur.

EXplicvimvs obiectum actus legiſlatiui, iam conditiones neceſſariò illum comitantes explicandæ erunt; quod hac & ſequenti diſputatione præſtabimus.

Sectio I.

An lex debeat reſpicere communitatem.

QVærimus, vtrùm de ratione legis ſit, vt feratur pro aliquâ communitate, an verò ſufficiat, ſi pro vnâ tantùm perſonâ. Quæſtionẽ hanc fusè aliqui tractant; & tamen re ipsâ purè eſt de ſolo nomine: de re enim cõſtat, poſſe imponi mãdatum vni ſoli, quod verè illum obliget; conſtat poſſe poni duobus, tribus, poſſe item vni cõmunitati, &c. vtrùm autem ſolùm hoc mandatum, quod communitatem reſpicit, dicendũ ſit lex, an verò etiam illud, quod vnam tantùm perſonam, quæſtio eſt purè de nomine, in quâ (vt in ſimilibus dixi) attendenda eſt cõmunis acceptio.

Mãdatũ etiã vni ſoli dari poteſt.

Quie

Quia ergo communiter ferè omnes non vocant legem niſi illam, quæ communitati imponitur, eſto aliqui auctores, maximè Canoniſtæ, contrarium videantur ſentire, abſolutè dicendum eſt, de ratione legis eſſe vt pro communitate aliquâ feratur. Vide P. Salas diſp. 1. ſect. 7.

Lex pro communitate fertur.

2\. Aduerto tamen Primò, multos textus adduci ad probandam hanc ſententiã, qui efficaces non ſunt: aliquot Suarez reiicit cap. 6. præcipuus autem eſt ex D. Iſidoro lib. 1. Etymologiarũ ca. 21. vbi inter alias conditiones legis ponit, quòd, debeat eſſe in bonum commune: quem textum P. Vaſq. diſp. 151. cap. 3. fusè conatur oſtendere eſſe pro hoc intento: Suarez verò meo iudicio meliùs probat, ibi non tam agere Iſidorũ de perſonis, quibus lex eſt imponenda, quàm de vtilitate, ad quam debet ordinari. Nec benè id reiicitur à Vaſq. eò quòd ea vtilitas iã videatur declarata in *τὸ honeſta*; meritò enim reſpondet Suarez ibi tantùm implicitè contentam, ideóq; debuiſſe magis declarari ab Iſidoro, in quo ea honeſtas conſiſtat. Secundò addo poſſe legem concipi honeſtam, etiamſi in vnius tantùm bonum ordinetur, dummodò non ſit in detrimentum aliorum: ergo vtilitas communis non declaratur ſufficienter per *τὸ iuſta* ſeu *honeſta*, nec quidem implicitè, vt ait Vaſq. verum, vtrùm Iſidorus implicitè an explicitè id dixerit, res eſt non magni momenti.

Textus quidã pro hac re minùs efficaces.

Lex, etiã in vnius bonũ ordinata, honeſta eſſe poteſt.

3\. Addit Suarez à n. 8. aliquos alios textus, quos reputat efficaciores, qui meo iudicio parum nobis fauent; vt, quòd Gregorius Nonus in Proœmio Decretalium dicat, *Ideò lex proditur; vt appetitus noxius ſub iuris regulâ limitetur, per quam humanum genus vt honeſtè viuat informetur*; vnde inferri videtur, Ergo lex debet eſſe pro communitate. Reſpondeo tamen, certum eſſe, ad legem non requiri vt ad totum genus humanum extendatur; ergo Gregor. genus humanũ indefinitè accepit; ac ſi dixiſſet, per quam homo informetur; ſiue vnus ille ſit, ſiue multi, quotquot ſcil. habent legem. Quòd item Ariſtoteles 6. Ethicorum dicat, ferre leges, pertinere ad prudentiam, & lib. 1. Rhetoricorum cap. 4. dicat, ſalutem ciuitatis in legibus eſſe poſitam; planè nihil probat; nam etiam prudentia requiritur ad regendam vnam perſonam; & haud dubiè ſalus ciuitatis pendet à legibus: per quod non excluditur, quod vni particulari aliqua lex imponatur; imò, ſi leges etiam particularibus imponerentur, magis inde ſalus ciuitatis pĕderet; feliciùs enim omnia ſuccederent, ſi etiam quilibet pro ſuâ particulari occupatione leges haberet.

Ex Ariſtotele nihil euincitur.

4\. Obſeruo Secundò, minùs benè ad probandam eamdem veritatem quæri rationes ex naturâ ipsâ deſumptas: quarum primã adducit Suarez, quòd lex debeat eſſe perpetua; niſi autem communitatem reſpiciat, non poteſt habere vllam perpetuitatem. Secunda eſt, quia de ratione legis eſt, vt non pendeat ex vitâ Legiſlatoris: at præceptũ vni tantùm impoſitum ceſſat mortuo Legiſlatore. Tertia, quòd lex debeat eſſe regula & menſura operationis, id eſt, conſtituens materiam præceptam vt neceſſariam ad eam virtutem: hæc autẽ menſura debet eſſe generalis ex ſe & communis omnibus. Obſeruo, inquam, minùs benè has rationes adduci; quia prima & ſecunda etiam nituntur quæſtione de voce, an ſcil. ſolùm præceptum ſtabile, an verò etiam tĕporaneum debeat dici lex. Secunda verò etiã ex eo capite mihi diſplicet, quia non video, cur ſicut poteſt Papa ita obligare vnam totam ciuitatem, quouſque à ſucceſſore reuocetur lex, non poſſit (ſi velit vti ſuâ poteſtate) obligare etiam vnum ſolum hominem.

Rationes ex naturâ deſũptæ præſtitũ minùs probã.

Papa ſicut obligare poteſt totam ciuitatẽ, ita vnum ſolum hominem.

5\.

Et verò poſt hæc à me ſcripta, admodum Reuerĕdus Pater noſter Generalis Mutius Vitelleſchus declarauit, præcepta particularia à quocumque Superiore impoſita priuatę cuilibet perſonæ durare poſt mortem, aut ex officio depoſitionem Superioris mandantis, niſi reuocentur à ſucceſſorẽ; ergo non eſt contra naturã præcepti particularis duratio illa, quam in legibus hi requirunt.

Fortè reſpondebis, eo caſu Generalem ad ſe traxiſſe præcepta illa, & quodãmodo ſe feciſſe illorum auctorem, ideóq; non mirum, ſi illa durent, cùm duret eorum auctor. Sed contrà, Ergo mortuo Generali ſtatim eo ipſo deberent illa perire, hoc autem videtur abſurdum, quia illa declaratio non eſt ſolùm ad vitam admodum Reuerendi noſtri Patris, ſed in futurum, niſi à ſequente Generali reuocetur; non poteſt autem illa eſſe per modum legis, quia illa attractio eorum præceptorum ad perſonam Generalis neminẽ poteſt ex nobis obligare, ſed ſolùm Generalẽ; quia ille ſolùm ad ſe trahet ea præcepta; non poteſt autem vnus Generalis legẽ facere in Generalem ſequẽtem, quia reſpectu illius non eſt ſuperior, ſed æqualis. Conſtet ergo durationem illam non ſoli legi conuenire. Neque in contrarium vrget quod obiicit P. Vaſq. ſuprà n. 16. ideò legem durare poſt mortem Legiſlatoris, quia illa lex lata eſt nomine totius cõmunitatis, quæ adhuc durat poſt mortem Legiſlatoris; præceptum verò particulare, ſi pœnale non eſt, non durare, quia ſolùm eſt nomine ipſius Principis. Hæc, inquam, obiectio mihi videtur planè non ſubſiſtere, quia, relinquamus nomina hoc debet apud omnes certum eſſe, communitatem eligentem aliquem in Regẽ, non ſolùm in omnes ſimul ſumptos, ſed in quẽlibet ſeorſim dare illi iuriſdictionem, & ex ipsã ab eâ iuriſdictione prouenire, quòd omnes ſimul dirigat, & quòd vnum in particulari; & non niſi ex eâ iuriſdictione à communitate conceſsâ prouenire, quòd poſſit hunc in particulari vrgere. Quod vel inde confirmatur, quia certum eſt, omnes homines non eſſe niſi Petrum & Paulum & Ioannẽ: quòd ſi Reſpublica dedit illi iuriſdictionem, vt poſſit Petrũ dirigere, quando ſimul Ioannem dirigit, etiam dedit, vt dirigat Petrum, licet non dirigat Ioannẽ, eò quòd hic fortè tunc ſpecialiter non indiget. Quæ ratio mihi ex terminis videtur nota. Fortè diceret quis, illũ in Petrũ agere ex iuriſdictione in ipſũ conceſſa nõ à tota cõmunitate, ſed à ſolo Petro: verùm id falſum omnino eſt, quia non dedit quilibet iuriſdictionẽ in ſe tantùm, ſed omnes per modum vnius dederunt illi in omnes & in quemlibet in particulari.

Communitas eligens Regẽ non ſolùm dat ei iuriſdictionẽ in omnes collectiuè, ſed & in ſingulos in particulari.

Omnes per modũ vnius dant Regi iuriſdictionẽ in omnes, & in quẽuis in particulari.

Secundò, eſto id verum eſſet, argumentor ſic, Etiam mortuo eo, cui data eſt ea iuriſdictio, quia tamen manet communitas quæ dedit, durat lex; quare, quæſo, non durabit particulare præceptũ, quandoquidem etiã durat illa perſona, quæ iuxta dicta, dedit in ſe iuriſdictionem; etiamſi mortua ſit perſona, quæ præceptum poſuit? ex quo capite non ſolùm reiicitur hæc reſponſio, ſed tota doctrina P. Vaſquez.

Præceptum particulare durat etiam mortuâ perſonâ quæ illud dedit.

Idem dico de alterâ ratione, quã inſinuat idẽ auctor, quòd ſcilicet propterea duret lex, quia non vnius, ſed commune bonum reſpicit: dico inquam, idem, quia ſi ideò durat, quia reſpicit 6.

Infirmãtur aliæ rationes Suarez & Vaſquez.

bonum

Digitized by Google

bonum communitatis durantis; ergo cùm etiam illud præceptum particulare ordinetur in bonũ ſubditi, qui adhuc durat poſt mortem mandãtis, adhuc durabit eius vis. Et hæc de ſecundâ ratione Suarez & Vaſquez. Tertia item non plus vrget, quia etiam particulare præceptum dirigens vnum Religioſum v. g. ad perfectionem, debet eſſe norma & regula. Quod item dicitur de cõſtitutione materiæ legis vt neceſſariæ ad virtutem etiam diſplicet; tum quia ipſemet P. Suarez c.4. num. 9. dixerat id non eſſe neceſſarium ad omnẽ legem; tum quia ſi lex eam materiam facit neceſſariam, etiam particulare præceptum faciet: neq; vllus poterit oſtandere, cur, ſi toti ciuitati imponatur ieiunium, dicendus ſit intemperans, qui non ieiunauerit; ſi verò vni ſoli imponatur, non ſit intemperans, ſi non ieiunet: fateormeam tarditatem ingenij, nec apparentem huius rei diſparitatem poſſe inueniri.

Auctoritate ſolâ hac quæſtio decidi poteſt.

Conſtet ergo, in quæſtione de voce fruſtrà ad has rationes recurri, fruſtrà item rationes in cõtrarium adduci; cùm res tota decidenda ſit ex ſolâ communi hominum acceptione, qui vocẽ *lex* non vſurparunt ad ſignificandum preceptum vni perſonæ tantùm, ſed multis impoſitum: cui communiori acceptioni non obeſt, quòd pauci aliqui contrariè ſentiant: ſæpè enim diximus, in quæſtionibus de ſolo nomine communiorem ſententiam præferendam ſemper eſſe.

Quicumque, quocumq; modo præcipit Imperator, ſit lex.

Obijcies: Lege 1. ff. de conſtitutione Principũ, dicitur, Omne, quocumq; modo Imperator præcipit, eſſe legem, intelligendum eſt lato modo quoad vim obligandi: quo ſenſu fortè explicari poſſunt illi pauci, qui particularia precepta leges vocant.

7 *Communitas variè ſumi poteſt*

Secunda difficultas, quæ ex præcedenti oritur, eſt, quanta & qualis debeat eſſe communitas, cui poteſt imponi lex. Rurſus hîc noua quæſtio de voce; etenim in acceptione eius termini *communitas* tota eſt difficultas; habet enim ſummam latitudinem; nam & ſignificat totum genus entis realis, etiam includendo Angelum & Deum, reſpectu cuius mendacium, periurium, &c. lege naturali prohibetur: accipi rurſus poteſt pro ſolis creaturis rationalibus; Tertiò pro ſolis hominibus; Quartò pro eâ communitate, quæ per ſe extendi poſſit in aliquo ſenſu ad totum mundum; vt eſt religio Chriſtiana; & caſu quo vnus eſſet temporalis dominus totiuaorbis, poſſet totus hic dici vna Reſpublica; Quintò, magis determinatè, ad vnum Regnum; Sextò, ad vnam communitatem, oppidum vel pagum; Septimò, ad cœtum aliquorum abſtrahentium à loco, vt ad Confraternitates & Religiones, Octauò & vltimò, ad vnam domum.

8. Suppoſitis his omnibus ſignificationibus, quę ex illis communitatibus ſufficiat aut requiratur, vt præceptum et impoſitum dicatur lex, quæſtio eſt de ſola voce; in quà tenendus eſt communis vſus loquendi: Primò, dominum domus non poſſe propriam legem ferre; quia eius communitas eſt valdè imperfecta, nec habet quaſi publicã auctoritatem, imò nec veram iuriſdictionem in ſuos: deinde, quia æquiuocis quaſi titulis ei ſubſunt partes familiæ; etenim famuli non eo titulo quo filij, neque hi eo quo vxor, neque mancipia eo titulo quo cæteri: ergo non habet vnam veram rationem communem, quæ ad leges ferendas ſufficiat.

Dominus domus legem propriè ferre nequit, & cur.

Domini aliarum communitatum propriè legem ferunt.

Secundò dicendum eſt, in reliquas communitates omnino propriè ferri legẽ ita ex acceptione communi: nam etiam de vnâ Confraternitate, quæ minima, videtur eſſe inter omnes, paſſim ita loquimur, *Quæ ſunt leges huius Confraternitatis; Non ſeruantur leges talis Confraternitatis.* In quâ reſolutione, vt in præcedenti, nõ eſt alia ratio quærenda quàm modus communis loquendi.

Tertiò tamen inquiri poteſt, vtrùm ita debeat lex reſpicere communitatem, vt neceſſum ſit omnes ex illà obligari, an verò poſſit vna ſola pars ciuitatis. Ecce rurſus de voce quæſtionem; in quâ non deſunt, qui dicant neceſſariò legem debere eſſe vniuerſalem; nihilominùs tamen, ſtando eidẽ acceptioni communi, videtur cõtrarium certum; nam etiam pro vnâ ſolâ perſonâ, loquendo intra vnam communitatem, vt in exemplo allato Confraternitatis & Religionum dicimus, Hæ ſunt leges Rectoris, Confraternitatis, vel Collegij hæ leges Secretarij, hæ Conſiliariorum, &c. Vnde ſi in ciuitate ſint multæ nationes aut ſectæ, v. g. Itali, Hiſpani, aut hæretici, Catholici, Iudæi, &c. ferri poteſt lex pro ſolis Italis, alia pro Hiſpanis, imò & fortè pro vnâ ſolâ domo; vt ſcilicet illa ſola teneatur hoc vel illud onus ſubire; ita tamẽ vt illud onus non ſolùm indiuiduam perſonã de facto ibi commorantem reſpiciat, ſed etiam omnes in futurum, quotquot ibi habitaturi ſunt: & idem dico in exẽplo poſito Rectoris, Secretarij, &c. nam per hanc perpetuitatẽ ad ſucceſſores in officio ea lex dicitur habere vniuerſalitatem requiſitam. Addo tamen vltimò, nec neceſſum eſſe, vt omnes perſonas totius domus comprehendat; ſufficit enim, ſi vel vnicam, v. g. dominum domus, aut vnum famulũ obliget lex. Quibus omnibus apparet ad quas anguſtias reducatur ea vniuerſalitas, quam pro legibus in primo dubio requirunt auctores communiter; & quam parui momenti ſint rationes pro eâ ſententiâ allatæ de prudentiâ, de medio virtutum, &c. quandoquidem etiam reſpectu vnius perſonæ poteſt eſſe lex, dũmodò ſit perpetua, & ad ſucceſſores eius perſonæ extendatur, vt dixi; vbi tamen non minùs deficit ea ratio virtutis & prudentiæ, quàm ſi iſta fuiſſet ſolùm ad vitam illius: quo caſu in ſententiâ Suarez eis rationibus vtentis nulla eſſet lex, ſed fruſtrà in quæſtione de voce rationes ex naturâ rei exceptæ quæruntur.

9. *Legem pro certà parte communitatis ferri, & ſic exẽplis comprobatur.*

Lex non neceſſariò omnes in vna domo comprehendit.

Sectio. II.

Quomodo lex debeat ferri in bonum commune.

10. *Legem eſſe communem & in bonũ publicum ordinari ſunt diuerſa.*

QVærimus, vtrùm de ratione legis ſit, vt in bonum commune feratur: pro quo aduerte, non eſſe idem, legem eſſe communem, & ordinari in bonum publicum, neque è contrario: etenim in bonum vnius perſonæ poſſunt obligari omnes ciues, & in bonum omnium poſſet vnus tantùm: iã ergo, explicatâ vniuerſalitate ex parte obligatorum, videndum etiam, an ex parte boni ex lege ſecuti debeat eſſe vniuerſalitas. Hæc etiam difficultas ferè tota eſt de nomine; etenim dubitare nemo poteſt, poſſibile eſſe mandatum aliquod in bonum vnius, dummodò alijs non noceat. Dico, *dummodò alijs non noceat*, quia ſi noceret, eſſet iniquum, & conſequenter non obligaret. Poſſibile item eſt aliud mandatum, quod ordinetur in bonum commune; quæretur autem, quod ex his duobus præceptis ſeu mandatis dicendum ſit lex, quis non videat quæſtionem eſſe de voce?

Vt poſſibilis eſt lex in bonum vnius, ita & in cõmune.

C Dixi

Dixi tamen aduertenter *ferè tota*; nam de re ipſâ moueri fortè poſſet quæſtio, vtrùm ſcilicet in bonum vnius tantùm poſſent obligari omnes ciues; ſiue ea obligatio dicatur ex lege, ſiue ex præcepto prodire: quam difficultatem paulò pòſt explicabimus.

11. Circa præcipuam verò, & quæ eſt de nomine obſeruo, Patrem Vaſquez diſp. 151. num. 21. ita explicare eam vtilitatem communem, vt planè confundat illam cum priori conditione; ait enim expreſſè ideò legem dici ordinari in bonum cõmune, nō quòd vtilitas ex eius obſeruatione ſecuta ſit cõmunis, ſed quia omnes obligat: in quo ſenſu dicit, legem de tuendâ vitâ, de dandâ eleëmoſynâ eſſe in vtilitatem communem: nam licet bonum ſecutum ſolùm ſit in fauorem pauperis, quia tamen omnes obligantur ad eleëmoſynam dandam circumſtantijs requiſitis, ideò ea eleëmoſynæ lex dicitur in bonum commune; ideò miror à Patre Salas ſect. 8. pro contrariâ ſententiâ Vaſquez citari. Fundamentum illius eſt, nam per hoc, quòd lex ordinetur in bonum commune, differt à præcepto; atqui bonum ſecutum ex adimpletione eſſe commune conuenit etiam præcepto: vt ſi Princeps malefactori imperet exilium, certè eius obſeruatio in bonum cedit communitatis; & tamen mandatum illud non eſt lex; ergo τὸ *in bonũ commune*, quod eſt differentia legis à præcepto, ſolùm denotat, quòd debeat omnibus imponi.

Cur lex dicatur in bonũ commune ordinari.

12. Ego ſanè, cùm ſimus in quæſtione de voce, & tam diuerſa ſint hæc duo verba, *Præcipio omnibus*, & *Præcipio in bonum omnium*, miror, ea duo in vnum à Patre Vaſquez confundi: ad rationẽ ipſius reſpondeo in eâ particulâ etiam differre legem à præcepto, quia lex neceſſariò exigit vtilitatem illam communem, præceptum verò non exigit. Secundò reſpondeo, non eſſe neceſſum, vt omnes illæ particulæ ſint loco differentiæ, cùm ad id vna ſufficiat; ea autem eſt, *Quòd lex debeat communitati imponi*; quo differt à præcepto: quod autem ordinetur ad bonum commune, erit illi eſſentiale, vt diximus, etiamſi conueniat præcepto alicui particulari. Iam ergo eius conditionis vero ſenſu explicato, dico cum communi, neceſſariò legem ordinari in eam vtilitatem: ita enim omnes ferè accipiunt vocem illã *lex*. Vide Patrem Suarez, c. 7. vbi eâ de re fusè agit, & multa citat auctorum teſtimonia; plura apud Patrem Salas ſect. 8.

Lex vtilitatem communem exigit, præceptum ſecus.

Obſeruo tamen Primò, multa ex illis eſſe parũ efficacia; nam in pleriſq; ſolùm dicitur cõmunitatem benè dirigi per leges; aliud autem eſt, communitatem benè dirigi per leges, aliud, leges ſolã cõmunitatem reſpicere; perinde ac aliud eſt dicere, *Petrus benè docetur à ſuo Profeſſore*; aliud verò dicere, *Profeſſor docet ſolum Petrum*. Secundò obſeruo, in ipſâ explicatione boni communis talem iterùm fieri quæſtionem de nomine, vt nec in dubium quidem vocari poſſit, an lex debeat reſpicere bonũ commune; etenim laxiſſimè illud bonum cõmune accipitur; ac ſanè adeò, vt quidquid in bonum vnius ſit, dicatur eſſe in bonum commune: quo ſenſu ſine dubio gratis diſputatur, vtrùm lex ſit in bonum commune. Oſtendo id clarè; nam ſi bonum ſit commune omnibus ciuibus, iam ibi clarè conſtat eſſe cõmune; ſi verò ſit proprium ipſius Regis, tunc dicitur etiam commune, quatenus Rex eſt perſona communis, & dirigit communitatem: ſi ſit ſpeciale vnius ciuis, tunc etiam à Patre Suario & alijs dicitur bonum commune, quatenus bonum vnius membri eſt bonum totius hominis, ſeu totius communitatis; vel quatenus ex fauore vni familiæ ob merita ſpecialiter facto, alij animantur ad eiuſmodi facinora aggredienda. Vides, iuxta acceptionẽ nihil aliud eſſe ordinari in bonum commune, quàm ordinari in bonum alicuius è ciuibus; quia inde denominatiuè & remotè dicitur in bonum communitatis ordinari.

Quid ſit in bonum commune legem ordinari fuſius exponitur.

14. Vnde, vt, vitatis modis loquendi, rem ipſam clariùs explicemus, dico, eam conditionem includi formaliſſimè in hoc, quòd lex ſit honeſta ſeu iuſta; nam præcedenti Tomo agentes de primâ radice bonitatis & malitiæ moralis oſtendimus eam deſumi ex conformitate aut contrarietate cum naturâ rationali; hæc autem conformitas eſt (vt ſic dicam) vtilitas, quam obiectum affert naturæ rationali; contrarietas verò eſt è contrario damnum, quod affert: ergo legem eſſe in vtilitatem, ſeu de obiecto vtili naturæ rationali, idem omnino eſt, ac debere eſſe de obiecto honeſto. Rurſus autem ibidem dixi, eam vtilitatem non conſiderari reſpectu vnius tantùm perſonæ, ſed abſolutè, ſeu quaſi omnibus penſatis. quod hoc modo declaro: Natura rationalis re ipſâ nihil aliud eſt quàm Petrus, Paulus, ergo, &c. nec debemus aliquid abſtractum ab omnibus conſiderare: ſi ergo cõſideremus furtum vt in hoc indiuiduo, ſicut eſt in damnum Petri, cui res aufertur, ideóq; dicitur eſſe contra naturam rationalem; ita è cõtrario eſt in bonum Ioannis furantis: qui cùm non minùs ſit naturâ rationalis quàm Petrus, nõ minùs videtur facere dum furatur in bonum naturæ rationalis, quàm è contrario in malum naturæ; cur ergo dicimus illud furtum eſſe contra naturam rationalem? aut quã, quæſo, agnoſcimus, naturam à Petro & Paulo diſtinctam, cui magis ſit contrarium quàm fauorabile? In hoc & ſimilibus caſibus ac alijs omnibus materijs diximus non ponderandum ad eam rationem honeſtatis vnum vel alterum caſum, ſed quæ alia damna contra eoſdem homines afferre illa obiecta poſſint: quia ergo furari rem alienam & rixarum & odiorum cauſa per ſe eſt, & turbationem incredibilem in Rempublicam afferre poteſt, diximus illam eſſe per ſe malam etiam phyſicè, id eſt malorum phyſicorum cauſatricem eſto reſpectu Ioannis furantis, & Petri, à quo ea res hic & nunc accipitur, æquale ſit & damnum & vtilitas; hanc diximus ibi eſſe genuinam eius conformitatis & oppoſitionis declarationem, per quam res ad prima principia lumine naturæ nota reducitur.

Lex tendit in bonum commune, eo ipſo quo eſt honeſta & iuſta.

Idem eſt in lege vtile quod honeſtum.

Cur furtum dicatur eſſe contra naturam rationalem:

cur ſit per ſe malum.

15. Ex hac ergo explicatione eodem omnino modo in præſenti diſcurrendum cenſeo, dicóque legem communitati impoſitam, eo ipſo quòd iuſta ſit, neceſſariò, reſpicere commune bonum: nam hoc nihil aliud eſt, iuxta explicationem & reductionem Suarez & aliorum, de quibus ſuprà, quàm quòd, omnibus penſatis, plus afferat Reipublicæ vtilitatis & boni quàm damni: nam ſi ciuis aliquis, cæteris nõ læſis, ditatur, honoratur, manifeſtum eſt, plus vtilitatis id afferre quàm damni; imò damnum nullum eſt: hoc autem formaliſſimè in meâ ſententiâ eſt, eſſe honeſtum obiectum: & hoc vocat Suarez ordinari in totius communitatis bonum; & quidem meritò. Vides ergo ea duo eſſe idem. Hinc etiam prouenit, vt ipſum punire reum, ſoluere vectigalia, &c. dicat eſſe in vtilitatem communem; quia affert, omnibus penſatis, Reipublicæ maius bonum, & non debet vnius aut alterius malum præualere.

Lex communitati impoſita, eo ipſo quòd iuſta ſit, bonum commune reſpicit.

Verùm

16. Verùm dices, Ergo licebit directè per legem vnum innocentem ſpoliare ſuis diuitijs, vt omnes diteniur, qu iatunc maius ſit commodum quàm damnum: multi enim ditantur, vnus verò tantùm depauperatur: imò licebit illum directè occidare, ſi aliorum ſalus inde pendaat; hoc autem videtur abſurdum, ergo. Reſpondeo Primò obiectionem hane non eſſe ad rem, quatenus agimus de lege: nam neque per legem, oeque alio modo licitum eſt illud obiectum. Secundò reſpondeo negando conſequentiam; nam licet in eo caſu particulari fortè ſit maius illud commodum, iam dixi paulò antè oon eſſe attendendum ſolùm particolarem eaſom, ſed id quod per ſe oatum eſt inde oriri; quia ergo grauiſſima inde mala per ſe ſequi poſſunt, eadem ferè quæ ex furto, ex nece verò adhoe grauiora; vt quòd paſſim conſpirarent coorra innocentem duo val tres, dicerentq; *Niſi illum occidaris, inferemus vobis grauia damna*, &c. ideò abſolutè ea, de quibus in obiectione, illicita ſunt. Quæ ratio eodem modo applicari poreſt ad defenſionem propriæ vitæ contra inioſtum aggreſſorem. de qoo alibi. Cooſtet ergo, legem ſemper debere eſſe in bonum communa, quatenus omne honeſtum debet eſſe ex ſe boooum communa.

An liceat innocentē ſpoliare vel occidere in bonum commune.

Quò lex debeat eſſe in bonum commune.

17. Dices: Si Rex Galliæ vellet benè facere alicui ſibi oon ſubdito, oce apud ſe exiſtenti, haberet pro obiecto rem honeſtam; quia benefacere etiā hoſti boneſtiſſimum eſt, & tamen in illud bonum non potaſt ferri lex; ergo legem eſſe de obiecto iuſto, & eſſe in bonum commune, non eſt idem. Reſpondeo, me iam ſupponere, legem debere eſſe in bonum alicuius ex aâ communitata cui lex impooitur; propterea enim dixi ſuprà ita ab auctoribus explicari illud bonum commune, vt idē ſit ac bonum cuiuſlibet ex ciuibus; quòd autem ob ſolum externum bonum oon poſſit ferri lex, prouenit ex defectu quaſi iuriſdictionis; quia ad id oullam accepit Princeps à ſuis ſubditis: & ſiue Deus immediatè dederit Regi iuriſdictionem, ſiue eam acceperit ab ipsâ commuoitate, certum eſt, eam non ordinari niſi ad bonum ſubditorum: Deus eoim conſtituens aliquem vt Regem huius tantùm populi & noo alterius, non dat illi iuriſdictionem niſi ad ea qoæ ad hunc populum ſpectant: certius autem id aſt, & faciliùs intelligitur, quando ipſa communitas eligit, non eoim præſumitur illa dare iuriſdictionem pro re aliquà, quæ nullo modo ad ipſam ſpectat.

Cur ob bonū externum præcisè nequeat ferri lex.

Lex non niſi ad bonū ſubditorum ordinatur.

18. Dices, Eſto lex non ſit vtilis, dummodò non ſit nociua Reipublicæ. debet ſeruari, vt ſentiunt nonnolli; ergo non requiritur ea communis vtilitas. Confirmatur: Si hæc requireretur, poſſet ſubditus, ceſſante omnino vtilitate, oon ſeruare legem, eſto nondum eſſet reuocata; hoc autem videtur abſurdum, ergo. Reſpondet benè Pater Salas ſuprà cum communi ad obiectiooem, legem de re indifferenti noo eſſe verè legem, quia iniuſta eſt: iniuſtum enim aſt grauara ſubditos legibus ob rem quæ caret vtilitate. Video hîc replicam difficilem, de quà iofrà diſputatione ſequenti ſectione 1. quia magis propriè illuc ſpectat. Ad confirmationem dico, Si ſubdito clarè de eà vniuerſali vtilitatis carentiâ conſtet, & ſcandalum non ſit, poſſe ei legi non obedire. io quo nullum abſurdum eſt. Dixi, *vniuerſali carentiâ*; nam, vtrùm ſufficiat in caſu particulari ceſſare vtilitatem, vt propterea ceſſet obligatio, dicetur fusè infeiiùs.

Cur lex de re indifferenti non ſit verè lex.

SECTIO III.

Aliqua dubia ex dictis orta explicantur.

PRimum aſt, quid ſi, quando Rex legem impooit, ea eſt inutilis, & antequam reuocetur, iam ea materia eſt facta vtilis, an tunc obligare ioeipiat vi prioris inſtitutionis. Meoehaca apud Patrem Salas num. 51. docat, incipiente vtilitate incipere valere. Ipſe verò Salas docet, eam legem valuiſſe ab initio, pro futuro tameo tempore. In quo mihi noo videtur Salas re ipsâ à Meoehacâ differra; nam idem omnino eſt dicere, Lex heri obligauit pro actiooe hodie exereendâ, ae dicere, Lex heri lata hodie obligat ad actionem hodiernam: cùm anim heri oullam obligationem induxerit de præſenti, non aliter potuit heri dici obligans pro hodiernâ die quàm ex denominatione extrinſecâ obligationis hodiernæ, quę heri denomioabatur futura: hanc autem denomioatiooem non negat Menchaca; nihil ergo contrarium illi docet Salas, vt ipſe putat co loco. Ego in hae quæſtione putarem neceſſariam eſſe diſtinctionem: vel enim Rex aduertit vtilitatem futuri temporis; vel iudicauit tam de præſenti quàm de futuro ſa reſpicere materiam inutilem: ſi primum, crediderim ab initio legem illam fuiſſe validam, non tamen obligaſſe pro tempore præcadente, ſed perinde ſe habuiſſe, ac ſi hodie ferret Rex legem de re faciendâ poſt vnom aut duos annos: quod enim illi legi appoſuerit partem inutilem, non reddidit eam ex integro inualidam, ſed præciſè quoad illud punctum. Quòd ſi Rex iudicauit materiam illam eſſe inutilem, & poſteà per accidens reddita eſt vtilis, putarem ab initio eam legem fuiſſe inualidam, ideóque, niſi de nouo feratur, oon obligare etiam poſteà adueniente vtilitate. Ratio eſt, qoia ea lex tunc fuit per ſe iniuſta; quia, quantum tunc poterat iudicari; de futuro etiam credebatur inotilis; quòd verò poſteà per accidens facta ſit ea materia vtilis, videtur planè per accideos ad tempus præcedens. Id patet hoc exemplo, Si Legiſlator habens alium altiorem ſe, & aduertens aliquid eſſe ab eo altiori Legiſlatore prohibitum, ac putans eam prohibitionem duraturam, vellet ferre legē, quâ obligaret ad amplectendum illud obiectum prohibitum; oemo diceret; hanc legē eſſe ab initio validam; eſto poſt annum, & præter ſpem, & præter huius intentionē, puto caſu, Legiſlator ſupremus auferrat eā prohibitionem, & conſequēter iā materia legis eſſet capax obligationis; ergo idē erit in noſtro caſu dicendū, quia planè eſt eadē ratio, vt ex terminis patet: quod enim ibi dico de iniuſtitiâ præſenti, hîc dico de carentiâ vtilitatis, quæ, vt dixi, etiam arguit in lege iniuſtitiā.

An lex primùm inutilis, poſteà facta vtilis, obliget vi prioris inſtitutionis

19.

Reſoluitur dubium diſtinguendo.

20.

Probatio.

Confirmatur.

Dices: Intentio Legiſlatoris noo facit ad rem, dummodò id quod mandatur ſit io ſe iuſtum; vnde ſi ipſo credente rem eſſe inutilē, eſſet de præſenti vtilis, verè obligaret; ergo quòd ipſe iudicauerit fortè rem inutilem, oon magis facit inualidam legem, quàm ſi præuidiſſet vtilitatem futuram: malè ergo nos diuerſimodè in vno & altero caſu diſcurrimus. Reſpondeo, Licet intentio ſola non impediat, quando de præſenti materia legis eſt io ſe capax, & incipit obligare; tameo quando de præſenti materia eſt incapax, & putatur etiam futura incapax, tunc lex eſto promulgetur, nō acceptatur moraliter tamquam omnino iudicata iniuſta; ideóque neceſſum eſt, vt poſteà, quando præter opinionem

Obiectio.

21.

Solutio.

materia tranſit in iuſtam de nouo ea lex feratur: quòd ſi ab initio agnoſcatur futura eius vtilitas ſucceſſu temporis, agnoſcitur tamquam vera lex ſaltem ex eo capite; ideóque de præſenti acceptatur, & poſteà ſuo tempore incipit obligare ſine nouâ repetitione.

An, & quomodo ſiue per legem, ſiue per præceptū poſſit mandari communitati, quod nō cedat niſi in bonū vnius.

Ex dictis verò ſoluitur alterum dubium, quod ſuprà dixi fortè eſſe de re ipsâ, vtrùm ſcilicet per legem aut per præceptum poſſit mandari aliquid communitati, quod tamen non cedat niſi in bonum vnius tantùm. Deciditur, inquá, ea quæſtio, nam ſi ille vnus pertineat ad communitatem ipsá, iam oſtendi eo ipſo, reductiuè ſaltem, quod eſt in bonum illius dici in bonum totius cōmunitatis; ſi verò ille vnus ſit extra communitatē, & ad illam moraliter non pertineat, dixi non poſſe nec legem nec præceptum imponi ex defectu iuriſdictionis. Difficilem obiectionem contra hanc doctrinam tangam diſputatione ſequenti ſect. 5.

22. Tertium dubium deſumitur ex inſtantijs quæ fieri ſolent ad probandum, non omnem legem ordinari in bonum commune; nam & lex de dādâ eleëmoſynâ, & illæ aliæ quæ reſpiciunt cultū Dei, videntur ordinari in priuatum bonum Dei, & pauperis. Reſpondet huic difficultati Pater Suarez, per legem omnem Deum intendere etiā noſtram æternam ſalutem, & bonum quod ex obſeruatione eius legis reſultat; ego tamen, licet id de facto vt omnino certum ſupponam, per ſe loquendo non iudico neceſſarium; nam poteſt Deus ob ſolam ſuam gloriam, non attendendo noſtrum bonum, ferre leges ſaltem diuinitus: & eſto per impoſſibile nullum haberet præmium, quod nobis daret, teneremur tamen ei obedire: denique per hoc non reſpondetur legi de eleëmoſyna, quatenus fertur in ſolum bonum pauperis. Crediderim faciliùs poſſe reſponderi, ſi dicamus, etiam tunc temporis eas materias eſſe in actu exercito bonum maximum noſtrum: nam opera virtutis independenter ab alio præmio maximè nos perficiunt; lex autem non requirit vt Legiſlator intendat vtilitatem directè; ſufficit enim, ſi ſciēs eſſe ſubditis vtilem legem eam imponat, licet motiuū formale ſit propria vtilitas.

Deus poteſt ob ſolam ſuā gloriam ferre leges.

Quam doctrinam benè tradit Suarez ibi num. 6.

23. ex Auguſtino lib. 1. de Libero arbitrio cap. 5. Addit, etiamſi malo animo lex ſit lata, dummodò ſit de re in ſe bonâ, eſſe veram legem; poteſt enim illi ſubditus obedire ſine eo malo intento; multò ergo meliùs habebit locum quando honeſtiſſimus finis eſt, eſto ille non ſit in bonum ſubditi; ſi tamen ſimul bonum illius in eâ materiâ reperitur. Tertiò poſſet reſponderi, Eſto Deo, qui ſimul habet verum & rigoroſum ius dominij in nos, poſſit concedi poteſtas ferendi legem ſine noſtrâ vtilitate, ita vt licet nullo modo, nec quidem in actu exercito, res illa eſſet bonum noſtrum, poſſet ad eam nos legibus obligare; in alijs tamen Legiſlatoribus, qui carent eo iure, non eſſe eam vim admittendam. Ratio eſt clara, quia dominus quà talis non tenetur bonum ſubditi intendere, ſed vtitur re ſuâ prout vult; in hac enim poteſtate conſiſtit dominium; at Legiſlator purus ſolùm ad politicam gubernationem ciuium ius habet, ergo non poteſt ea facere quæ non ſunt in bonum ciuium.

Lex etiam malo animo lata, dummodò ſit de re in ſe bonâ, vera eſt.

Legiſlatores alij non poſſunt ferre legem niſi in bonū ſubditorum.

Hæc quoad leges Dei; quoad illam verò de eleëmoſynâ dicimus mediatè ordinari in bonum commune; vt ſcilicet, ſi ipſe, qui nūc dat eleëmoſynas, caſu poſteà indigeat, quod frequenter contingit, etiam ſubleuetur. Deinde reſpectu eius legis naturalis omnes reputantur vt vnam Rempublicam conſtituentes; & conſequenter bonum vnius reputatur alterius, vt ſuprà dixi de membro reſpectu totius corporis.

Lex de eleëmoſynâ quomodo in commune bonum ordinetur.

Quartum dubium, an qui eſt Rex duorū Regnorum inter ſe diſparatorum, vt v.g. Hiſpanus, 24.
qui & Hiſpaniam & Americam habet, poſſit vni ex illis Regnis leges imponere in fauorem præciſè alterius? Reſpondetur communiter non poſſe, quia cùm ea duo Regna inter ſe non faciant vnum corpus, ſed per accidens quodammodò ſe habeant, non poteſt cenſeri dediſſe iuriſdictionē ob vnum Regnum contra ſe in fauorē alterius; limitandam tamen cenſeo hanc reſolutionem, vel certè explicandam eam particulam, *Præciſè in bonum alterius*; nam ſæpè bonum huius Regni pendet à potentiâ Regis; huius verò potentia pēdet etiam ab altero diſparato Regno; vt ſi v. g. America defēdatur ab hoſtibus, inde Rex Hiſpaniæ magnos accipit prouentus; & communiter vectigalia in Hiſpaniâ ipsâ minuere poterit, vel minus de nouo exigere ad ſui ſplendorem: in hoc caſu, quia bonum Americæ indirectè in bonum Hiſpaniæ ordinatur, benè poterit tunc grauari Hiſpania in bonum Americæ: difficilius videtur, an id poſſit fieri, quando ex altero Regno nullum aliud emolumentū prouenit, quàm quòd potentior ſit Rex; ſi v. g. Hiſpanis ipſis nullum planè commodum oriretur ex Americâ, an tunc iuſtè poſſent Hiſpani grauari, ne Rex amitteret Americam. Et ratio dubitandi eſt, quia tunc temporis ſolùm videtur illud grauamē reſpicere priuatum commodum; quòd ſcilicet Rex ſit glorioſior & potentior. Quòd ſi reſpondeatur potentiā maiorem Regis etiam redundare in bonum Regni; Contrà, quia ſi hoc ſemel admittatur, impertinenter videtur caueri, ne Rex ob proprium ſolum commodum leges condat: etenim repugnat tale proprium præciſè commodum; nam eo ipſo quòd ſit cōmodum Regis, erit, iuxta explicationem datam, commodum totius Regni, & conſequenter ſufficiens ad cohoneſtandam legem. Reſpondeo, obiectionem eſſe ſatis difficilem; & re benè perpensâ, ſatis probabile videri, non poſſe eas leges ferri. Quid enim ad Hiſpanum ciuem, quòd Rex ipſius dicatur Rex Americæ, ſi, præter hanc puram denominationem, nullum aliud inde commodum accipit; neque magis ideò tutus, magis diues euadere poteſt? Confirmatur, quia ex contrariâ doctrinâ ſequeretur (ſupponamus alioquin poſſe alia Regna licitè inuadi) quòd vt Rex ille occuparet ſemper noua & noua Regna ſine aliâ neceſſitate, ſolo eo animo, vt ipſe glorioſior eſſet, poſſet nouis legibus, tributis, &c. grauare ſuum antiquum Regnum. id quod videtur planè abſurdum. Ratione à priori poſſet 26.
idem confirmari; nam ſi à Republicâ accepit poteſtatem eam legiſlatiuam, non poteſt hæc dici voluiſſe contra ſe ipſo prædictis caſibus auctoritatem concedere; & idem eſt, ſi illam accepit à Deo: non enim eam illi dedit Deus in deſtructionem ſubditorum, ſed in ædificationem. Et ſanè ex communi ſenſu idem vrgetur; nam in prædicto caſu planè videtur eſſe purum putum commodum proprium Regis, nullo verò modo Regni: ob priuatum verò ſolùm omnes cenſent non licere Regibus leges ferre. eſtque expreſſè ex mente Iſidori, Auguſtini & aliorum Patrum apud Salas & Suarez ſuprà. Aduerto tamen me dixiſſe, ſi nullum inde aliud bonum pro ciuibus oriatur quàm maior

An, & quando Rex diſparatorum inter ſe Regnorū poſſit vni leges imponere ob fauorē alterius.

25.

Tales leges à tali Rege ferri nequeūt ſi ſolus Rex commoda inde ferat.

Ratio huius à priori.

Ob priuatum commodum Rex leges ferre nequit.

maior ea gloria Regis. Nam ſi inde ſequatur, quod vel Catholica vel Chriſtiana religio magna accipiat incrementa,non poſſunt rationabiliter cenſeri inuiti ſubditi; nam Deus,à quo prouenit omnis iuriſdictio, cenſetur in eo caſu id maximè approbare. Sed de iure belli alibi fuſiùs agitur;ſatis hæc in communi.

Sectio IV.

An ſit de ratione legis prodire ab auctoritate publicâ.

27. De hac conditione fusè Suarez cap.18.&Salas ſect.9.mihi tamen,ſuppoſitis his quę diximus, nulla videtur eſſe difficultas: cùm enim lex debeat eſſe communis, id eſt obligans communitatem, nemo autem obligare communitatē poſſit,niſi qui habet auctoritatem publicam,ſeu iuriſdictionem ſuprà eam communitatem, certū videtur, legem debere à tali auctoritate prodire. Et quidem in legibus,quæ à Deo prodeūt,res eſt extra controuerſiam; nam Deus ſupremā in omnes habet iuriſdictionē. In Regibus verò & alijs capitibus creatis etiam idē cernitur;habent enim iuriſdictionem cōmunem, ratione cuius obligare & pręcipere poſſunt. Nemo enim alteri pręcipere poteſt,niſi aliquā in illū habeat iuriſdictionem: ſibi enim nemo præcipit, nec item æquali, multò autem minùs ſuperiori.

Nemo communitatem obligare poteſt, niſi ſupra eā iuriſdictionē habeat.

Dices: Videtur ſufficere ad præcipiendum titulus dominij; quale habet quis in mancipium; aut titulus parentis in filios, vel mariti in vxorē, vel patrisfamilias in totam domum. P. Suarez eo citato capite à n. 5 differentias aliquas inter has poteſtates,& iuriſdictionem,de quā agimus, aſſignat. Vna eſt,quòd poteſtas iuriſdictionis ponit rem præceptam vt neceſſariam ad virtutem, in quā eſt ea materia;ſi v.g.mandat ieiunium,cōſtituit illud vt neceſſarium ad virtutem abſtinētię; at poteſtas dominatiua ſolùm poteſt mādare ea virtute obedientiæ,aut ex iuſtitiâ vel pietate;per quas non conſtituitur res præcepta vt neceſſaria ad eam virtutem.

An ſufficiat titulus dominij ad obligandum.

28. Hæc differentia à me reiecta eſt fusè Tomo 3. oſtendi enim in hoc puncto nullum eſſe diſcrimen inter legem cæteráſque obligationes, neque poſſe vllam ſolidam reddi rationem, cur Religioſus ex Ordine ſancti Franciſci de Paulâ non peccet contra temperantiam comedendo carnes, à quibus ex voto tenetur abſtinere, peccet verò quilibet alius qui eaſdē comedit die Sabbati, eò quòd tunc per legē prohibeatur; ergo differentia hæc nulla planè eſt,ſed de hoc (vt dixi) alibi fuſiùs. Altera differētia melior eſt,videtúrq; eſſe ad rem noſtram;nam poteſtas dominatiua regulariter eſt priuata in vnam aut alteram perſonā; ergo non eſt ſufficiens ad ferendas leges. Ex hac tamen doctrinā ſic argumentaretur quiſpiam:Ea poteſtas,licet regulariter ſit priuata,vt in mancipium bello captum; poteſt tamen aliquando eſſe communis; vt ſi bello capiatur tota ciuitas: cur ergo eo tempore ius illud dominij non erit ſufficiens ad ferēdas leges? Certè & præcipere poteſt omnibus eo titulo; & poteſt, ſi velit,in bonū totius communitatis rem præceptā ordinare, ergo & veras leges inſtituere. Reſpōdeo,in eo caſu illum hominem & titulum habere dominij & iuriſdictionis; eſt enim iam Rex illorum; ideóque quà talis poteſt illis leges ferre. Replicabis; Cur etiam non poterit quà dominus? Reſpondeo, fortè id ad quæſtionem de voce reducendum eſſe, an quæ ſub eo titulo domini imperat toti communitati & in bonum illius,ſint dicenda oriri à lege: in quâ quæſtione poteſt ſatis probabiliter dici,dominum vt dominum ſolùm in bonū proprium vti poſſe; quæ verò facit in bonum ſerui, magis eſſe titulo iuriſdictionis quàm domini. Quoad titulum verò, quē parens habet in filios, paterfamilias in totā domum, maior eſt difficultas, quia eſt titulus magis accedēs ad iuriſdictionem; videtur enim eſſe non ſolùm in bonum parentis, ſed familiæ totius, filiorū, vxoris,&c. vnde etiam illis poteſt præcepta imponere. Dicendum tamen eſt, etiamſi videatur multū hîc de nomine miſceri, non poſſe tamē eos leges proprias ferre, tum quia non habent ſufficientem communitatē cui imperent, vt ſuprà diximus; tum quia ea iuriſdictio eſt longè minor, nec caſtigare ita poteſt, nec ad obſeruationem præcepti cogere, vt benè docuit Ariſtoteles lib.10. Ethicorum cap.vltimo: *Patris præceptio vires non habet neque neceſſitatem, neque vnius omnino viri, niſi Rex aut aliquis talis; lex autem habet vim cogentem.* Ratio huius eſt, quia cùm commune bonum & cōmunitatis adminiſtratio longè maius ſit quam priuata vnius domus, aut filij, aut vxoris, expediēs valdè fuit, vt in Reipublicæ capite iuriſdictio & poteſtas non ſolùm eſſet extenſiuè maior, ſed etiam intenſiuè fortior: hæc autem ſola eſt quæ ſufficit ad leges. Dixi etiam quæſtionē eſſe de nomine; nam licet ſit re ipsâ maior & fortior ea poteſtas in capite communitatis quàm in capite domus priuatæ, vtrùm tamen propterea vnius præcepta dicenda ſint leges, alterius verò non, quis nō videat ad ſolam vocem pertinere? ideóque ex communiori ſenſu decidendam eſſe quæſtionem potiùs quàm ob alias rationes intrinſecas?

Suggeritur melior.

Differentia inter poteſtatem iuriſdictionis & dominatiuā à Suarez data diſſoluitur.

29.

Dominus vt dominus ſolùm in bonū proprium videtur ſtatuere poſſe.

Cur dominus, parens, maritus & paterfamilias leges proprias ferre non poſſint.

30.

Reipublicæ capita habēt iuriſdictionē & extenſiuè maiorem & intenſiuè fortiorem.

Obijcies Primò, ſuprà num.8.& 9. à nobis dictum, Vni ſoli domui poſſe à Legiſlatore imponi legem; ergo vna domus habet ſufficientē multitudinem, vt ſit capax legis etiā à proprio capite. Quod enim lex ab hoc aut ab illo feratur pro hac domo, non facit illam eſſe in ſe maiorē aut minorem communitatem; malè ergo ex eo capite dicimus nō eſſe capacem legis. Reſpondeo, Licet phyſicè loquendo non ſit maior ea communitas (vt benè in obiectione oſtenditur) moraliter tamen longè maiorem eſſe; tum quia quando comparatur cum ſolo domino domus vt tali, cōſideratur ea domus vt membrum ſeparatum; & vt ſic non facit communitatem; quando verò conſideratur reſpectu Principis, conſideratur vt pars actu componens communitatem; & vt ſic cenſetur moraliter inſtar cōmunitatis; tum quia dominus domus non obligat niſi has numero perſonas, & nec in perpetuum, ſed ad tempus; lex autem eſt perpetua, vt ſuprà diximus; & fuſiùs infrà. Hinc fit, vt, mortuo domino, omnino ceſſent omnia eius præcepta circa filios, vxorem, non verò mortuo Legiſlatore.

Obiectio.

Occurritur obiectioni 31.

Cur vna domus reſpectu Principis ſit communitas, non autem reſpectu patrisfamilias.

Replicabis: Poteſt aliquis habens magna bona ea donare hæredibus cum obligatione in perpetuum faciendi hoc aut illud; ea autem obligatio poteſt dici lex; & verò ita frequenter ſolemus dicere, Hæ ſunt huius maioratus leges. Reſpondeo impropriè eas obligationes vocari leges: potiùs enim ſunt onera donationis quàm vera præcepta aut leges.

Leges maioratus impropriè ſunt leges.

Secundò obijcitur: Lex naturalis eſt dictamen rationis cuiſlibet proprium; hoc autem non

eſt ab habente iuriſdictionem;ergo non benè dicitur omnem legem debere eſſe ab eâ iuriſdictione. Reſpondet Pater Suarez & alij communiter, illud dictamen eſſe à Deo; qui ſine dubio eſt ſuperior homine. Hæc tamen ſolutio mihi non placet. Primò, quia (vt ſuprà oſtendimus) etiam ipſe Deus habet ſimile dictamen, ratione cuius illi repugnat mentiri v. g. quódque poteſt etiam vocari lex, vt ſuprà diximus ex Patre Salas & alijs, & tamen Deus non eſt ſibi ipſi ſuperior; ergo ea lex naturalis, vt includit totum genus ſubſtantiæ ſpiritualis liberæ, non eſt ab aliquo propriè Superiore.

Obiectio, legem naturæ non oriri ab habente iuriſdictionem. Improbatur ſolutio Suarez.

32. Secundò, quia licet de facto homo producatur à Deo, & eo ſenſu illud dictamen dici queat eſſe à Deo, per ſe tamen loquendo, ea conceptu formali id non requiritur. Nam eſto per impoſſibile non eſſet Deus, ſed ſolus homo & Angelus; eſſet tamen lex æterna prohibens mendacium, periurium, iniuſtitiam, &c. & tamen eo caſu dato, lex illa non eſſet ab vllo Superiore; ergo non eſt de formali conceptu legis æternæ, vt ſit à Superiore ſeu à Deo. Iudicarem, obiectionem pertinere ad quæſtionem de nomine, vtrùm ſcilicet debeat vocari natura rationalis ſuperior ſibi ipſi quoad illud dictamen. Fortaſſe probabiliter diceretur, quodammodò prodire dictamen illud à totâ Republicâ, ſeu à communitate naturali, in cuius bonum illud ordinatur; totam autem Rempublicam dici quodammodò ſuperiorem reſpectu cuiuſlibet indiuidui particularis. Quòd ſi hic modus dicendi non arridet, dicas in eo puncto legem æternam carere vnâ conditione quæ alijs legibus ſolet conuenire.

Reſponſio authoris.

33. Circa hanc quæſtionem illud adhuc occurrit diſquirendum, vtrùm ſcilicet omnis poteſtatem habens iuriſdictionis poſſit eo ipſo leges ferre: quod ſi id negetur, quæritur quanta debeat eſſe & qualis ea iuriſdictio, quæ leges ferre valeat. Reſpondeo, iuriſdictionem duplicem eſſe; vnam ſupremam in ſuo genere, & nulli ſubordinatam; qualem Deus habet in omnes creaturas rationales: inter homines verò, in Eccleſiaſticis Pōtifex; in temporalibus Rex, Imperator, & qui in Rebuſpublicis omnino liberis ſuprema ſunt capita: alij verò ſunt ſubordinati, vt Epiſcopi, Proreges, Prætores, &c. His ſuppoſitis vno verbo dicimus, poteſtatem ferendi leges per ſe ſolùm eſſe in eis capitibus ſupremis: ſi enim in aliquibus debet eſſe, maximè in his, in alijs verò eis ſubiectis non eſſe, niſi ſpecialiter ipſis id à ſuperiori Principe committatur; hæc autem commiſſio tota pendet ex Superioris voluntate, ideò nihil amplius de puncto poteſt hîc in particulari dici: infrà enim in particulari diſputabimus ex profeſſo, quæ perſonæ habeant de facto vim condendi leges.

Duplex eſt iuriſdictio, ſuprema & ſubordinata.

Poteſtas ferendi leges eſt per ſe penes ſuprema capita.

Dispvtatio IV.

De alijs conditionibus legis in communi.

1. QVÆrimvs, an obiectum legis debeat eſſe tale, vt iuſtè poſſit ſubditus illud exequi; prætereà tale, vt in eius obligatione non fiat ſubdito iniuria: quæ duo diſtincta ſunt: fieri enim poteſt, vt ſubditus iuſtè poſſit abdicare ſe v. g. ſuis bonis & eleëmoſynis ſe alere; at ſi ſine vllâ culpâ ad id obligaretur à Principe, magna ei fieret iniuria, vt ex terminis patet: ergo nō eſt idem, rem præceptam eſſe in ſe iuſtam, ſeu iuſtè executioni mandabilem & iuſtè mandari: ergo de vtraque hac iuſtitiâ hîc quærimus, an ſit de eſſentiâ legis.

Rem in ſe eſſe iuſtam, & iuſtè eamdē mandari, non eſt idem.

Svbsectio I.

Lex debet eſſe de materiâ non malâ moraliter.

VEritas hæc omnino eſt certa & verò ex terminis nota; nam cùm omnis lex quà talis habeat vim obligandi, & nemo obligari poſſit moraliter ad faciendum malum morale, manifeſtum eſt, debere omnino legem eſſe de re non iniuſtâ. In Deo quidem ratio etiam aliunde eſt euidens; quia cùm ſit ſumma bonitas, non poteſt iniuſta præcipere; eſſet enim ſibi contrarius, quod repugnat. In hominibus verò, qui ex nequitiâ ſuâ poſſunt mandare malum, habet locum ratio prima; quod ſcilicet tunc nullam obligationem inducant. Ratio verò à priori eſt facilis, quia cùm Princeps iuriſdictionem habeat (vt diximus ſuprà) vel à Deo, qui non dedit illi auctoritatem in malum; vel à Republicâ, quæ etiam nō dedit poteſtatem ſuprà ſe in malum morale, non poteſt validè legem ferre de re iniuſtâ, neque in hoc puncto diutiùs eſt hærendum.

Nemo ad malum morale faciendum obligari poteſt.

Cur lex nequeat validè ferri de re iniuſtâ.

Objicies tamen, Sæpè per leges permittuntur in Republicâ aliqua mala; ergo non omnes leges habent pro materiâ rem iuſtam. Reſpondet Pater Suarez, obiectum illius legis non eſſe opus ipſum malum, ſed permiſſionem illius, permiſſionem autem ſæpè bonam eſſe; vt patet in Deo, qui quæcumque fiunt peccata permittit. Reſpondet Secundò, Si quis vrgere velit, vt dicat ipſum actum malum eſſe materiam legis, dicendum, tunc illum ſub duplici ratione poſſe conſiderari; vel vt operabilem, & vt ſic omnino negādum eſſe materiam legis; vel vt permiſſibilem, & in hoc ſenſo admittit illum eſſe capacem materiam legis. 2.

Obiectio: Per leges permittūtur aliqua mala. Duplex reſponſio Suarez.

In his ſolutionibus duas inuenio difficultates vnam in primâ, alteram in ſecundâ: in primâ, quòd Deus tantùm præcise dicitur permittere peccatum in quantum non dat auxilium, quo præuidebat vitandum, quia non tenetur dare nobis omnia auxilia fortiora; propriè autem non poteſt admitti velle permiſſionem quà talem, ſecundùm totum quod hæc formaliter dicit; quia vt ſic includit peccatum ipſum, quod Deus velle non poteſt; ergo inſtantia à Deo non ſoluit præſentem obiectionem.

Vtraque impugnatur.

Deus nequit velle permiſſionem peccati quà talis eſt.

Secunda difficultas contra alteram ſolutionem eſt, quia peccatum vt permiſſibile fortaſſe denominatur ab ipsâ lege vt illud permittente; ergo dicere illud vt permiſſibile eſſe materiam legis, nihil eſt aliud formaliter quàm dicere, illud vt poteſt à lege reſpici eſſe obiectum legis; per quod nihil penitus declaratur; nec poſſet facilè explicari obiectum eius volitionis; non enim poſſumus ſicut in lege mandante id explicare per poſitiuum affectum erga executionem illius rei: permittere enim aliquod malum non eſt formaliter illud optare, nec quidem inefficaciter: quomodo ergo explicabitur ex lex permiſſiua per ordinem ad ſolum ipſum actum malum? 3.

Iudico,

Digitized by Google

Legis permiſſiua peccati obiectum eſt negatio punitionis eius, demtque non eſt mala, ſed ſæpè bona.

Indico, obiectionem ſuprà poſitam vno verbo ſic explicari, vt obiectum eius legis permiſſiuæ nihil aliud ſit quàm negatio punitionis illius peccati, negatio autem punitionis non eſt intrinſecè mala, imò ſæpè omnino bona & neceſſaria; vnde Deus poteſt pœnam remittere etiam non remiſſâ culpâ; inter homines autem ſæpè id eſt ſummè vtile: nam ſi omnia minuta punirentur, daretur occaſio grauiſſimis aliis malis: legem verò illam non habere aliud obiectum facile conſtat ex communi hominum ſenſu; quia nihil aliud homines apprehendunt per eam permiſſionem, quàm quod impunè poſſit committi illud peccatum; impunè autem committi, & Iudicem non poſſe illud punire, idem omnino ſunt, vt ex terminis patet. Et hæc circa mali carentiam ex parte materiæ legis.

SVBSECTIO II.

Materia legis non debet eſſe ſubdito iniurioſa, ſed ex ſe poſitiuè bona.

4\. Circa iuſtitiam ex parte quaſi modi ferendi legem dicendum, ob eamdem ferè rationem, quâ præcedenti ſubſectione vſi ſumus, debere legem non eſſe iniuſtam ex parte modi: non enim Deus dedit vlli iuriſdictionem vt faciat iniuriam; neque Reſpublica ſuprà ſe ad ſimiles iniurias; eſto ex parte ſubditi, ſi rem mandatam exequeretur, nullum eſſet peccatum: vt in exemplo ſuprà poſito de abdicatione bonorum conſtat.

An ſufficiat materiam legis non eſſe iniuſtam. Aſſerit Suarez.

Maior difficultas eſt, an debeat materia legis poſitiuè eſſe iuſta, an ſufficiat non eſſe iniuſtam. Pater Suarez num. 5. ſupponit non requiri eam poſitiuam iuſtitiam: quod vel inde probat, quia ſi materia legis ex ſe non eſt mala, per ipſum præceptum accipit rationem honeſtatis; redditur enim materia obedientiæ; ergo poterit eſſe obiectum legis: & tales iudicat eſſe leges non ferendi arma & ſimiles; vnde concludit, ſemper legem eſſe erga bonum, quia vel illud ſupponit, vel illud facit.

5\. *Sed refutatur triplici ratione.*

Ego tamen iudico magnam eſſe in hoc puncto difficultatẽ. Primò ratione à priori; quia cùm materia legis quà talis præſupponatur ante ipſã legem, iam debemus in ipſâ materiâ inuenire ante legem rationem honeſtatis, ob quam poſſit à lege amari; ſicut voluntas non poteſt amare obiectum, quod ante ipſum amorem non cognuſcit bonum. Secundò idem oſtendo; nam (vt ſupponimus ex dictis ſuprà) lex debet eſſe in bonum commune, ſeu de re quæ in bonum commune ordinetur; ergo ante ipſam legem debet eſſe in eâ materia talis ordinatio; nec poteſt dici eam in hoc præciſè conſiſtere, quòd ſubditi obediendo legi faciant opus morale quod bonum ſit; in hoc enim ſenſu eſſet quodammodò ridiculum quærere, vtrùm lex omnis debeat reſpicere bonum commune; quandoquidem id nihil eſſet aliud quàm quòd, obedire legi eſſet bonum commune; & propterea ſuprà dixi fieri poſſe difficilem replicam contra doctrinam communem; quòd ſcilicet materia legis debeat eſſe vtilis communitati; hîc enim iam ſupponũt auctores ſufficere eam vtilitatem, quæ in exercitio obedientiæ reperitur; quæ ſine dubio non eſt ea quæ ſuprà requirebatur ab auctoribus. Obiectioni huic nos facilè reſpondebimus per noſtram ſententiam; datâ autem doctrinâ, quam Pater Suarez hîc ſtatuit, difficulter ei poteſt ſatisfieri ob dicta.

Materia legis non ſit bona à ſubditis illi obedientibus.

Quædam materia nõ ſunt propriè capaces legis.

Tertiò argumentor à poſteriori, quia omnes ſupponunt multas materias eſſe quæ non ſunt propriè capaces legis; vt v. g. fricare barbam, &c. eo præciſè quòd ſint planè inutiles. Id quod in lege humanâ eſt valdè certum; nam iuriſdictio data Regibus vel à communitate olim, vel per electionem, non eſt niſi in ordine ad bonum ſubditorum; illud autem bonum ſupponitur eſſe diſtinctum ab ipsâ decentiâ morali, quæ in obediendo conſiſtit; ergo non habet poteſtatem ad ferendas leges, niſi circa materiam ex ſe bonam.

6\. *Cur obiectũ legis non ſolùm debeat eſſe phyſicè vtile, ſed & moraliter honeſtum.*

Fortè reſpondebis, materiam legis debere quidem eſſe phyſicè proficuam & vtilem communitati, non tamen ideò debere eſſe honeſtam moraliter: nam habere diuitias eſt vtile cuilibet; non tamen ideò eſt obiectum honeſtum; ergo etiam ſi lex debeat ſupponere in obiecto ſuo aliquam vtilitatem phyſicam, non tamen eſt neceſſum vt etiam ſupponat honeſtatem moralem. Sed contrà, quia per ſe loquendo (vt ſuppono ex 3. Tomo, vbi egi de radice honeſtatis moralis) ipſa phyſica bonitas reſpectu naturæ rationalis eſt fundamentum primum honeſtatis: quare enim eleëmoſyna eſt honeſta, niſi quia eſt in bonum phyſicum pauperis? quare homicidium eſt malum, niſi quia eſt in damnum phyſicum? quomodo autem fornicatio, pollutio, mendacium, &c. ſint etiam phyſicè mala naturæ rationali, oſtendi ibi breuiter. Ratio verò, quare ex eâ bonitate & contrarietate phyſicâ ſit deſumenda honeſtas aut bonitas moralis, ea eſt, quia moralitas omnis neceſſariò pro proximo fundamento debet habere aliquod phyſicum; non enim dantur entia media inter phyſica ſeu realia (Deum enim, Angelos, &c. in præſenti voco ens phyſicum) & inter entia rationis ficta; quæ ſine dubio non conſtituunt moralitatem; ergo hæc tota quaſi vltimò reducitur in bonitatem & malitiam phyſicam: quo ſenſu & laudare Deũ, & religionis actus, &c. ſunt bona phyſica Deo extrinſeca, eique gratiſſima, ideóque ſunt digna homine; qui vt creatura & ſeruus Dei ſuum Dominum colere debet, &c. Iam hinc dico, omne obiectum, quod abſolutè, &, omnibus penſatis, commodum eſt Reipublicæ, dici poſſe, & verò eſſe honeſtum obiectiuè, v. g. eleëmoſynam, ſuſtentationem vitæ, &c.

Cur ex bonitate phyſicâ deſumatur honeſtas & bonitas moralis.

7\. *Omne obiectum Reipublica abſolutè commodum eſt honeſtum.*

Pro quo aduerte, aliud eſſe obiectum illud in ſe habere honeſtatem; aliud autem, quemcumq; amorem illius eſſe formaliter honeſtum. Etenim comedere temperatè & quantum præciſè neceſſum eſt ad vitam, obiectum honeſtum eſt in ſe; ſi tamen quis id ipſum faciat non tam ob eam honeſtatem quàm ob delectabilitatem, non erit actus honeſtus; quia, vt ſuo loco dictum eſt, vt actus ſit honeſtus, debet ferri non ſolùm in rem honeſtam, ſed quà talem, ita vt ratio motiua ſit ipſa honeſtas.

Obiecta legum honeſta ſunt oportet, non tamen ſemper eorum amor.

Hinc ad præſentem materiam dico: Cùm obiecta legis debeant eſſe commoda & bona naturæ humanæ, & quidem quatenus conſtituunt Rempublicam rationalem (vt ſic enim cadunt ſub leges) neceſſum eſt vt ea obiecta ſint ex ſe honeſta; etiamſi, quatenus poſſunt ob diuerſas rationes formaliter amari, non ſemper amor illorum ſit formaliter honeſtus. Quod verò obiiciebatur de diuitiis, quæ ſunt bonæ phyſicè, licet non moraliter, non eneruat vim argumenti noſtri; nam diuitiæ non ſunt immediatè bonæ, nec quidem phyſicè naturæ rationali, ſed per mo- 8.

dum medil, vnde debet conſiderari finis ad quem ordinantur. Cùm autem à Legiſlatore illæ augentur in Republicâ, aut procurantur per ſe ab aliquo, ſi ordinantur ad ſatisfaciendum neceſſitatibus humanis, obiectum ſunt honeſtiſſimum: ergo ſemper eſt verum quod paulò antè obſeruaui, obiectum legis, quandoquidem ex ſe debet eſſe in bonum Reipublicæ, debere etiam eo ipſo ante legem de illo habere honeſtatem & conſequenter legem prærequirere, non verò primò dare honeſtatem moralem obiecto mandato. Propter hæc putarem omnino regulariter & per ſe id eſſe neceſſarium: quod videtur ſufficienter probatum rationibus immediatè factis: neque exemplum quod Pater Suarez affert de portandis armis vrget: etenim arma portare in ſe amari non poteſt, niſi in ordine ad aliquem finem; v.g. vt poſſit ſtatim ad defenſionem ciuitatis accurri; vel vt nemo audeat alterum iniuriâ afficere, ſed timeat iuſtam alterius defenſionem.

Qui diuitiæ ſint honeſtæ.

Lex præ requirit honeſtatem obiecti ſui.

Armorū geſtatio cur honeſta ſit.

9\. Hic autem finis, ad quem ea armorum geſtatio ordinatur, non conuenit illi ea ipsâ lege, ſed ante legem ex ſe habet eam vtilitatem; & in ordine ad eum finem honeſta eſt geſtatio; idem de ſimilibus obiectis proportione ſeruatâ dicendum eſt: tunc autem honeſtas non conſiſtit in honeſtate reflexâ, quæ ex obedientiâ legis deſumitur, & quam haberet obedientia etſi non eſſet in materiâ vtili ad aliquid aliud. Eſt ergo (vt dixi) ea honeſtas quid omnino antecedens & motiuum ad legem ferendam; ergo non datur à Patre Suarez materia legis, quæ non habeat in ſe antecedenter honeſtatem aliquam.

Mandari poteſt aliquid ſubdito, tum ad oſtendendum huius obedientiam, tum mandantis iuriſdictionem.

Dixi tamen in concluſione, *id ſolùm videri neceſſarium regulariter*; nam libenter admitto, & maximè reſpectu Dei, aliquando poſſe mandari aliquid eo ſolùm animo, vt oſtendatur in ſubdito obedientia, & in mandante iuriſdictio; quâ ratione diximus in ſecundo Tomo agentes de opere ſex dierum, præceptum impoſitum Adamo de non guſtando ligno vetito, non habuiſſe pro motiuo aliam honeſtatem quàm, vt id faceret Adamus ex titulo obedientiæ: quod confirmaui auctoritate D. Auguſtini & D. Thomæ; hoc eodem modo ad probandum animum cuiuſdam iuuenis legitur, ſanctum Franciſcum imperaſſe illi volenti ingredi Religionem, vt lactucam inuerſo ordine plantaret, etiam ſimile quid paſſim Magiſtri Nouitiorum ſolent efficere vt Nouitij aſſueſcant proprium iudicium corrigere, & in omnibus promptè obedire. hoc autem in fixis & ſtabilibus legibus pro Republicâ fortaſſe non habet locum; ſatis enim eſt ſi obedientes ſint ciues in rebus per ſe honeſtis, & aliam vtilitatem habentibus.

10\. Adhuc tamen difficultas, quam ſuprà tetigi, videtur impugnare limitationem poſitam, ac probare, in nullo caſu poſſe eſſe præceptum aut legem de re, quæ in ſe antecedenter honeſta non ſit. Ei tamen reſpondeo, in vno aut altero caſu ideò non vrgere, quia tunc ob eam circumſtantiam oſtendendi aut iuriſdictionem Legiſlatoris, aut tentandi ſubditum, vt tentauit Deus Abrahamum ei imperando mortem filij, ſufficiens apprehenditur bonitas in eo obiecto, vt imperari poſſit; etiamſi hoc motiuum non ſufficiat ad onus graue commune & perpetuum, quale à lege ſtabili & perpetuâ imponitur. Circa hanc honeſtatem materiæ legis ſolet inquiri, an illa debeat eſſe Religioni congruens: ita enim docet Iſidorus eo libro 5. Etymol. cap. 21. vbi definit ex propoſito legem. Reſpondetur tamen non requiri vt propriè pertineat ad actum Religionis, ſed ſufficere, ſi per ſe ſit de obiecto honeſto & bono; quod eo ipſo capax eſt, vt Deo placeat, & etiam implicitè ad Religionem ordinatur.

Reſpondetur replica ad id facta.

Honeſtas legis implicitè ad Religionem ordinatur.

SVBSECTIO III.

Quid ſi materia legis dubiè ſit honeſta.

QVærimus an caſu quo dubium ſit circa honeſtatem materiæ legis, nihi lominùs lex valida ſit, & ſubditi teneantur ei obedire, nec ne. 11.
Quæſtio hæc directè pertinet ad materiam de conſcientiâ, de quâ Tomo 3. vbi diſput. 20. ſect. 5. aliquid dixi eâ de re; nunc aliqua breuiter inſinuabo quæ ibi deſiderantur. Pater Vaſq. diſp. 151. in fine duplex dubium diſtinguit; an Legiſlator veram habeat iuriſdictionem; & ex hoc capite, an ſit iuſtum eius præceptum: alterum, etſi conſtet, illum eſſe verum Legiſlatorem, an iuſta præcipiat. In primo dubio dicit non teneri ſubditum ei obedire; quia ſubditus eſt in poſſeſſione ſuæ libertatis; & in dubiis melior eſt conditio poſſidentis; ſi verò dubium ſolùm ſit de honeſtate rei præceptæ, tunc obediendum legi, quia tunc lex eſt in poſſeſſione. Non placet hæc doctrina Patri Salas eâ diſput. 1. ſect. 1. num. 58. eò quòd diſparitas aſſignata nulla videatur. Etenim etiam ille, qui eſt in poſſeſſione v. g. Regni, non habet poſſeſſionem imperandi niſi circa rem iuſtam; ergo ſi non conſtat de iuſtitiâ non conſtat de poſſeſſione imperandi; ergo non habet maiorem in vno caſu quàm in altero poſſeſſionem. Non caret vi hæc impugnatio; alia tamen mihi clarior occurrit: nam ſi Rex eſt in actuali poſſeſſione imperandi, ergo licet dubium ſit, an validè id poſſideat, debebit tamen ei fauere poſſeſſio: non enim magis fauebit poſſeſſio vt præſumatur iuſta mandare, quando dubium eſt de iuſtitiâ materiæ, quàm quando dubium eſt, an verè habeat ius in Regnum: ergo ex hoc capite æqualiter in vtroque caſu habebit ius obligandi ſubditum. Aduerto autem Patrem Vaſquez citato loco remittere ſe ad Tractatum de Conſcientiâ, vbi ſe de hac difficultate fuſiùs egiſſe dicit; ibi tamen nihil amplius eâ de re agit, vt videre eſt diſput. 66. cap. 9. vbi eam quæſtionem tractat: & verò planè mihi certum eſt, debere iuxta illius principia in vtroque caſu idem omnino dici; ibi enim vniuerſaliter docuit, in omni dubio iuris tenendam eſſe tutiorem partem. Atqui, quando dubitatur, an Rex iuſta imperans ſit verus Rex, eſt dubium iuris; ergo in eo debemus ſequi tutiorem partem. Id quod confirmatur argumento, quod eo loco de Conſcientiâ reputatur omnino conueniens ab eodem auctore; quia in dubio facti & iuris ideò debemus ſequi tutiorem partem, ne exponamur periculo faciendi aliquid quod ſit peccatum. Ex hac ratione, quam ille approbat, ſic argumentor: Qui in dubio de poteſtate Regis vel Prælati ei non obedit, exponit ſe periculo faciendi contra obedientiam; obediendo verò, nulli ſe exponit periculo; ſuppono enim rem imperatam eſſe licitam: ergo ex mente Patris Vaſq. tunc maximè tenebitur. Vnde adderem ego potiùs, quando eſt dubium, vtrùm res mandata ſit licita nec ne, minùs teneri ſubditum; quia tunc obediendo exponit ſe periculo faciendi rem non licitam: ideò, iuxta principia

Duplex dubium hac in materiâ aſſignat Vaſq.

12\. *Impugnatur ſententia Vaſquez.*

Vrgetur magis ad hominem.

13\.

principia Patris Vaſqoez, deberet tunc attendi, an obediendo facere poſſet rem in ſe grauiùs alioquin prohibitam, quàm faceret in ipsâ non-obedientiâ; quòd ſi grauius ſit malum, cui obediendo exponitur, non debere obedire. Hæc citca Pattem Vaſquez & conſequentiam doctrinæ.

Reſoluitur quæſtio.

Si dubitatur ſolùm an lex ex modo imperandi iuſta ſit, obligat.

Quidqoid verò ſit de paritate tationis vtriuſque caſus, Primò videtur omnino dicendum in hac materiâ, ſi dubium ſit, vtrùm lex in ſe ſeu ex modo imperandi iuſta ſit, an iniuſta, hoc eſt, vtrùm, licet materiam alioqnin licitè factibilem imperet, habeat tamen ius ad illam præcipiendam; ſi, inquam, dubium ſit tale, ſubditum teneri ad obediendum. Quæ videtur eſſe communis deciſiu; & facilè probatur, quia in obedientiâ illâ nullum eſt periculum. Rea autem eſt in poſſeſſione ſuæ iuriſdictionis, ergo debet ei ſubditus obedire; eodem omnino modo, quo, quando emiſſum eſt votum, & dubitatur, an ei ſatisfactum ſit, tenetur quis illod explere.

14.

Si dubitetur an poſſit ſubditus iuſtè ad eam obligari, obligat.

Secundò dicendum eſt, Etiamſi dubium ſit, an materia præcepta iuſta ſit; vel, eſto conſtet in ſe eſſe iuſtè factibilem, dubium tamen ſit, an poſſit iuſtè ſubditus ad eam obligari; nihilominùs legem eſſe validam, & ſubditum ad eius obſeruationem obligari. Hæc non eſt ita certa quàm præcedens, ob difficultates ſpeciales contra illam vrgentes, ac paulò pòſt ſoluendas; probatur tamen, quia etiam tunc Princeps eſt in poſſeſſione imperandi, ſeu in poſſeſſione iuriſdictionis ad imperandum; ergo melior eſt ipſius conditio; ergo debet contra ſubditum præualere; & conſequenter hic tenebitur ad obediendum. Hæc concluſio magis & declarabitur & roborabitur ſolutione eorum quæ contrà obiici poſſunt.

Difficilis obiectio proponitur nixa illo principio, In dubio iuris melior eſt conditio poſſidentis.

Dices ergo Primò, Quando eſt dubium de valore legis, non teneor ei obedire (vt dixi Tomo 3. diſp. 25. ſect. 1. & agentes de conſcientiâ communiter tradunt Doctores:) atqui dubitare, vtrùm materia legis ſit iuſta, vel vtrùm iuſtè præcipiatur, eſt dubitare de valore legis; ergo non tenebitur quis eo tempore parere. Confirmatur ea ibidem dictis. *In dubio iuris melior eſt conditio poſſidentis*; ſed dubium de materiæ iuſtitiâ eſt dubium iuris; ergo tunc melior erit conditio ſubditi poſſidentis ſuam libertatem; ergo hic non tenebitur obedire.

15.

Fortè reſpondebis, illud dubiom, de quo loco citato, magis eſſe, vtrùm lex lata ſit aut, vtrùm ſit in hoc aut illo ſenſu accipienda, quàm, vtrùm ſit de materiâ iuſtâ, an verò de iniuſtâ. Sed contrà, quia licet eo loco ſpecialiter poſuerimus exemplum in eis duobus dubiis, ratio tamē ibi data generalis eſt & comprehendit caſum præſentem; quia ibidem diximus idem eſſe moraliter, dubitare an lex valida lata ſit, ac dubitare, an lex quæ lata eſt, ſit valida: ſemper enim dubitatur de valore, qui eſſentialiter requiritur ad vim obligandi; ergo cùm dubitatur de materiæ iuſtitiâ ſit dubitare de valore legis, vt dictum eſt, non obligabimur dato eo dubio ad illi obediendum.

Valor legis eſſentialiter requiritur ad vim obligandi.

Augetur difficultas.

Difficilis hæc obiectio, quæ maiores inde vires habet, ſi dubium de iuſtitiâ materiæ imperatæ oriatur, cùm primum lex fertur; tunc enim numquam poteſt lex dici fuiſſe in poſſeſſione, vt inde diſturbari non poſſit per dubium ſequens. Nihilominùs dico, reſponſionem proximè datam optimam eſſe; ad replicam verò nego, rationem à nobis factam eo tertio Tomo vniuerſalem eſſe, eo ſenſu quo in replicâ dicitur; nego item per eam comprehendi præſentem caſum: etenim quando Rex eſt in poſſeſſione imperandi, ſubditus non eſt in poſſeſſione libertatis contra illum, ſed potiùs in contrariâ, ſcilicet in poſſeſſione ſubiectionis; vnde, quando conſtat euidenter Regem mandare, non poteſt ſpoliari poſſeſſione & iure per dubium ſubortum de materiâ iuſtâ.

Soluitur obiectio.

16.

Datur diſparitas vtrum caſuum inter ſe.

Et hinc apparet diuerſitas inter noſtrum caſum & alterum de dubio, an ſit lex lata, & an habeat hunc vel illum ſenſum: quibus caſibus diximus non obligare: nam dubitare, an ille de facto hoc mandauerit, nequaquā eſt dubium de iuriſdictione illius, quam poſſidet: ſiue enim acto mandet, ſiue non, eamdē habet iuriſdictionem: ſolùm ergo dubito tunc de actuali vſu illius iuriſdictionis: non erat autem Princeps in poſſeſſione vſus. Idem eſt, quando dubito, an hoc voluerit vel illud; nam neque tunc eſt in vllâ poſſeſſione, quòd hoc aut illud velit; quid ergo mirum, ſi tunc non poſſit ei fauere poſſeſſio contra me; quia nihil ego contra illum tunc euincere intendo. At quando ille mandauit, idque certò conſtat, ego verò volo probare mandatum eſſe iniuſtum, vel ex defectu iuriſdictionis, vel quòd non præcipiat iuſta, directè pugno contra illum, nempe contra iuriſdictionem in ordine ad hanc materiam mandandam: niſi enim iuriſdictio ad eam materiam ceſſet, imperium validū eſt; ergo, cùm alioquin ille ſit in poſſeſſione, non poſſum illum ab eâ deturbare per dubium de valore iuriſdictionis aut honeſtatis materiæ: ſicut quando ego habeo ius comedendi carnes, non deturbor ab eâ poſſeſſione per dubiam malitiam illius comeſtionis, iuxta dicta citato loco; vnde potiùs hæc doctrina eſt omnino conformis his quæ eo tertio Tomo diximus quàm vllo modo contraria.

17.

Reſpondetur obiectioni in formâ. Combinantur dicta Tomi tertij cum his.

Hinc in formâ ad obiectionem ſuprà poſitam dico, *Dubitare de valore legis, eſt dubitare de exiſtentiâ legis vt validæ.* Concedo antecedens; nego tamen inde inferri, eam nō obligare, quia nos non diximus Tomo tertio dubium de exiſtentiâ legis vt validæ excuſare ab obligatione obediendi, ſed dubium de exiſtentiâ legis ſecundùm ſe, quia tunc non præſcribit poſſeſſio, ob differentiam proximè aſſignatam; quæ valdè clara eſt. Id quod etiam eſt verum, licet dubium de valore legis oriatur dum ipſa fertur; quia etiam tunc ſupponitur Legiſlator in poteſtate abſolutè mandādi; non poteſt autem à certâ poſſeſſione impediri per ſolum dubium de materiæ honeſtate.

Secunda obiectio.

Replicabis; & ſit ſecunda obiectio; Poteſtas Regis non fuit niſi ad mandanda iuſta, ergo non fuit in poſſeſſione mandandi hoc in particulari: quandoquidem non fuit in poſſeſſione, quòd hoc in particulari eſſet iuſtum.

18.

Retorquetur.

Reſpondeo Primò, poſſe hoc argumentum retorqueri contra alios caſus, in quibus omnes fatentur poſſeſſionem fauere, nam & in exemplo paulò antè poſito de eſu carnium dicam ego, Non ſum ego in poſſeſſione iuris ad comedendum carnes niſi non prohibitas; ergo, ſi non conſtat has non eſſe prohibitas, non ſum ego in poſſeſſione iuris ad has; ergo, eo ipſo quòd dubium ſit, an ſint prohibitæ, tenebor non comedere; & ſic vniuerſaliter in omni iure dici poteſt, quia ſemper illud ius eſt ſub hac conditione, *Niſi aliunde malum ſit illud obiectum.* Eſt ergo difficultas communis.

Abſolutè reſpondendum eſt ea doctrinâ generali, quam tradidi eo tertio Tomo diſp. 25. in fine,

fine, ad agnoſcendum, quando poſſeſſio ſit pro homine, quando verò contra illum in fauorem legis, Dixi enim, quando dubium eſt de exceptione à lege aut à iuriſdictione, tunc ſtandum pro lege aut iuriſdictione; quando verò dubium eſt de ipſâ lege aut iuriſdictione, ſtandum contra. V.g. præceptum naturale dicit. *Non accedas ad feminas*, exceptio eſt, *niſi ſit tua vxor*; ſi dubitem an ſit mea vxor, & non fuerim priùs in poſſeſſione bonæ fidei matrimonij, non poſſum ad illam accedere; quia de lege vniuerſali conſtat, de exceptione verò ab illâ non conſtat: è contrario eſt circa comedendas carnes; nam ibi licentia generalis eſt, *Comedas carnes*, eſt autem limitatio, ſeu exceptio, *niſi aliunde prohibeantur:* vnde ſi dubitatur, an ſint prohibitæ, dubitatur non de licentiâ, ſed de coarctatione illios; ideò tunc in fauorem licentiæ iudicandum eſt. Similiter in noſtro caſu iuriſdictio Regis eſt, poſſe mandare omnia quæ velit; exceptio tamen eſt, *niſi ſint iniuſta*. Ecce iniuſtitia materiæ eſt limitatio ſeu exceptio à regulâ generali; ergo ſi dubitatur de eâ iniuſtitiâ, dubitatur de exceptione & conſequenter ſtandum erit pro regulâ, quia exceptio dubia non infringit generalam regulâ.

Oſtenditur, quando ſtandum ſit pro lege aut iuriſdictione, & quando contra illam.

19\. Dices fortè, Iuriſdictio Regis non debet eo modo explicari, *Eſt ad omnia, niſi ſint iniuſta*, ſed ſic, *Eſt ad omnia, ſi ſint iuſta*, ſeu, *Eſt ad omnia iuſta*; ergo non debet ea iniuſtitia reputari per modum exceptionis. Reſpondeo, eodem modo dici poſſe in aliis exemplis. V. g. prohibitio accedendi ad feminas non eſt niſi hoc modo, *Non accedas ad non tuam*; vnde poſſet dici, illud præceptum non eſſe in poſſeſſione, niſi conſtet illam non eſſe meam; quod tamen eſt contra omnes. Idem dicere poſſum de aliis præceptis. Abſolutè igitur reſpondeo, ſiue explicetur eo modo, *Do tibi iuriſdictionem ad omnia iuſta*, ſiue alio, certum eſſe, re ipsâ æquiualere huic propoſitioni, *Do tibi ad omnia niſi fuerint iniuſta*; vnde iniuſtitia eſt exceptio à regulâ; & locum habet reſponſio à me data.

Qui ſit explicanda Regis iuriſdictio.

20\. Quòd ſi volueris relictis modis loquendi meliorem ſolutionem; dico, ipſum obiectum eſſe in poſſeſſione bonitatis, quando non oſtenditur eſſe malum, ratione verò illius etiam Iudicem eſſe in poſſeſſione, quòd poſſit illud præcipere; quod vel inde patet, quia ipſemet ſubditus poteſt illud obiectum facere, eſto dubium ſit, an aliquo iure ſit prohibitum: ſicut ergo poſſeſſio ſeu præſumptio bonitatis fauet ſubdito; vt poſſit amplecti tale obiectum, fauebit etiam iudici ad imperandum: cur enim magis præſumetur pro bonitate obiecti in fauorem ſubditi quàm in fauorem Principis?

Melior ſolutio. Obiectum eſt in poſſeſſione bonitatis, dū malum eſſe nō oſtenditur; & ratione huius Iudex.

Tertiò reſpondeo: Eſto quoad hoc punctum poſſeſſio aliqua ſtet pro ſubdito, tamen negari non poteſt, quin etiam aliqua pro Legiſlatore; & certantibus duobus, Legiſlatore ſcilicet & ſubdito, æquius eſt vt præualeat ille qui caput eſt, & ſupponitur habere maiorem intelligentiam, iudicium, &c. Deinde, ſequerentur grauiſſima incommoda, ſi ex eo dubio ſubditus liberaretur ab obligatione: paſſim enim prætenderentur rationes, quæ dubium aliquod cauſare poſſent, & excuſarent; & ſic in innumeris legibus eſſent frequenter deceptiones. Ratio à priori optima eſt, quia Superior non tenetur ſubdito manifeſtare rationes, cur hoc aut illud præcipiat; eis autem ignoratis ſæpè dubius eſt ſubditus de honeſtate materiæ: ſi autem tunc non teneretur obedire, quis non videat in magnum Reipublicæ detrimentum id vergere poſſe?

Ratio à priori, cur in dubio poſſeſſio potiùs ſtet à parte Legiſlatoris quàm ſubditi.

SECTIO. II.

Quo ſenſu lex debeat eſſe poſſibilis.

Circa quam aduerto Primò, accipi poſſe τò *poſſibilis* tam ex parte ipſius legis, quòd ipſa ſit poſſibilis ſeu non repugnans, quàm ex parte obiecti illius. Primò ſenſu res eſt ex terminis nota; quia lex, quæ non poteſt eſſe, non eſt lex ſed chimæra. In ſecundo verò ſenſu, ſi loquamur de poſſibilitate abſolutâ materiæ imperatæ, etiã res eſt ex terminis nota: quis enim mandare poterit id quod omnino eſt impoſſibile? aut, quomodo concipi poteſt, quòd aliquis mandet ſeriò mihi vt ſim Deus per eſſentiam, aut vt creem Angelos nouos, teneárque ei præcepto obedire? vnde plus quàm deliraſſe videntur illi hæretici, qui dicunt, Deum præcipere ea quæ omnino nobis impoſſibilia ſunt. ſed de hoc alibi. 21.

Duplex eſt poſſibilitas, legis & materiæ circa quam hæc verſatur. Vtroque ſenſu ſumpta quæſtio per ſe nota eſt.

Aduerte Secundò, multa, quæ nobis naturaliter ſunt impoſſibilia, reddi poſſibilia per auxilium gratiæ diuinæ, quod nobis præſtò adeſt; ideò non dubium, talia, ſuppoſito eo auxilio, benè poſſe à Deo nobis præcipi. de quo fuſiùs in materiâ de gratiâ.

Multa naturaliter impoſſibilia accedente gratiâ ſunt nobis poſſibilia.

Aduerte Tertiò, & magis ad rem præſentem, præter poſſibilitatem phyſicam, aliam eſſe moralem, vt non ſolùm res ſit poſſibilis ſimpliciter, ſed etiam ſine maximâ difficultate; ea enim quæ ſummè difficilia ſunt ſolemus vocare moraliter impoſſibilia. & de hac poſſibilitate maximè in præſenti agimus.

Quid poſſibilitas phyſica & moralis.

Concluſio ergo communis & certa ſit, Lex debet eſſe de materiâ moraliter poſſibili. In hoc ſenſu intelligendus eſt Iſidorus ſuprà, dum inter alias conditiones eam poſſibilitatem in lege requirit. Ratio verò huius ea eſt, quòd cùm Legiſlatores agant cum ſubditis non vt cum mancipiis, neque vt cum beſtiis, non debent illos intolerabiliter grauare: vel enim auctoritas Principis emanauit ab ipsâ communitate; & tunc clariſſimè id cernitur; non enim præſumitur communitas dediſſe auctoritatem in ſe in ordine ad grauiſſima onera: vel emanauit ea iuriſdictio à Deo; & tunc etiam idem clarè cernitur: nam Deus cum omnibus ſuauiſſimè agit, iuxta illud, *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Matth. 11. Confirmatur: Lex ordinatur in bonum ciuium; at ſi præcipiantur moraliter impoſſibilia, potiùs ordinaretur in malum; quia non ſeruaretur vnquam, eſſétque occaſio turbationum & grauium peccatorum. Vnde dico, ſi caſu aliquis Legiſlator rem præcipiat eo modo manifeſtè impoſſibilem, non obligari ſubditos ad eius adimpletionem. Quæ doctrina etiam ad alia præcepta, quæ leges non ſunt applicanda eſt. 22.

Legem oportet eſſe de materiâ moraliter poſſibili & quare.

Legiſlator præcipiens rē manifeſtè impoſſibilem non obligat.

Illud tamen obſeruandum, fortaſſe in aliquo caſu, vehementiſſimâ vrgente neceſſitate, poſſe aliquid valdè difficile imperari; quia tunc ob circumſtantias eius, maximè vtilitatis, oportet vt ſubditus etiam ſuperet eas graues difficultates: vnde faciliùs præcepta particularia, quæ circumſtantias ſimiles reſpiciunt, & non ſunt perpetua, eiuſmodi materiam adeò difficilem præcipere poſſunt quàm leges; quæ cùm & perpetuæ ſint, & ad omnes perſonas extendantur, non poſſunt habere tam vrgentia motiua, vt res adeò difficiles mandent: ex termi- 23.

Cur præcepta particularia etiam de rebus valdè difficilibus obligent non verò leges.

terminis etiam conſtat, longè tolerabilius eſſe, ſemel aliquam grauem difficultatem ſuperare, quàm ſemper ad eam obligari.

Obijciuntur leges de rebus moraliter impoſſibilibus, & tamen obligantes.

Obijcies: Lex antiqua fuit eo modo impoſſibilis, teſte Iacobo Apoſtolo in concilio primo Apoſtolico Act. 15. *Quid tentatis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus?* Secundò obiicies: Vitare omnia venialia eſt moraliter impoſſibile; & tamen lex ad id obligat. Tertiò: In ſtatu puræ naturæ reſiſtere grauiſſimæ tentationi eſt moraliter impoſſibile ſine gratiâ, vt docent communiter Theologi; & tamen etiam ſine gratiâ eſt obligatio ſeu lex de eâ reſiſtentiâ: ſi enim illi homo non reſiſtat, peccat contra legem: ergo dantur multæ leges de re moraliter impoſſibili.

24. *Lex vetus non abſolutè ſed reſpectiuè ad noſtram, intolerabilis dici debet, & vt nec imperfecta.*

Reſpondeo ad primum, legem veterem non fuiſſe moraliter impoſſibilem, neque id à Iacobo tradi; ſed reſpectiuè ad legẽ gratiæ dici quaſi intolerabilem; quia lex gratiæ longè ſuauior eſt. Vbi aduerto, aliquos obiectioni huic minùs cautè videri reſpondiſſe, dum fatentur fuiſſe eam legem grauiſſimam, & inde magnam habuiſſe imperfectionem. Quæ verba licet bonum ſenſum contineant, dura tamen valdè ſunt; quia legi à Deo ipſo immediatè datæ nõ debemus attribuere magnam imperfectionem; & multò minùs id quod in malum de Scribis & Phariſæis Chriſtus dixit,

Matth. 23.

Alligant enim onera grauia & importabilia, &c. non debet ergo ea lex dici, niſi reſpectiuè ad noſtram, longè minùs perfecta, & longè grauior, licet abſolutè in ſe perfecta fuerit, & moraliter etiã factibilis. Verum quidem eſt, vt ponderauit Tertullianus lib. 2. Aduerſus Marcionem, & ex eo Ambroſius in Epiſt. ad Titum, Deũ, quia ille populus duræ erat ceruicis, & ad idolorum cultum vehementer propenſus, aliquãtulùm duriora dediſſe præcepta: erant enim neceſſaria ad continendum illum in cultu Dei: quia tamen ipſe Deus tũc prodigioſa opera pro populo patrauit, & extraordinarias gratias in temporalibus eis præſtitit, meritò in gratiarum actionem potuit exigere, vt eam legem etiam cum aliquo labore & difficultate corporali pro Deo obſeruaret. ſed de eâ infrà fusè.

25. *Omnia venialia moraliter vitari poſſunt, non collectiuè, ſed diuiſiuè.*

Iam ad ſecundam obiectionem de peccatis venialibus reſpondeo, obligationem ſeu legem non habere pro obiecto ea omnia collectiuè, ſed in particulari, ſeu diuiſiuè vnam legem vnum peccatum; alteram alterum; vt ſic autem poſſe omnia moraliter diuiſiuè vitari. Ad tertiam dixi paulò antè, poſſe aliquando in vno aut altero caſu præceptum obligare cum aliquâ difficultate, maximè quando præceptum eſt naturale; quia tunc habet pro obiecto prohibito rem eſſentialiter malam, quæ non poteſt in vllâ occaſione fieri bona: vnde etiamſi aliquando contingat, difficultatem aliquam grauem eius obſeruationi annexam eſſe, debet tamen ſeruari. Ideò poteſt aliter reſponderi, illam legem ferri ad rem ex ſe facilem; quòd autem per accidens ex tentatione aut aliunde reddatur dura, eſt extra intentum legis. Dixi *in lege naturali*, quia poſitiuæ leges, cùm non habeant pro obiecto res in ſe intrinſecè & eſſentialiter malas, non habent tantam cauſam obligandi cùm magnâ difficultate; imò, quando ea difficultas accedit materiæ, quæ priùs erat leuis, & ideò ſub obligatione, præſumitur iam Legiſlator non velle ad eam amplius obligare.

Lex iubens etiam grauiſſimæ tentationi reſiſtere per accidens tantùm eſt difficilis. Leges poſitiuæ in materiâ difficiliori deſinunt obligare.

Sectio III.

De perpetuitate legis.

26. *Poſſibilia ſunt præcepta & parũ & multùm, imò in æternum durantia.*

HAc de re fusè Pater Suarez cap. 10. & Pater Salas ſect. 9. num. 60. quia verò res eſt de ſolâ voce duobus verbis expedietur. Dico ergo de re ipsâ illud apud omnes debere eſſe certum, eſſe poſſe aliqua præcepta, quæ ſolùm ſint ad vnam diem, vel ad vnam horam, alia ad hebdomadam; alia ad menſes, annos, alia æterna tam à parte antè quàm à parte pòſt; vt ſunt præcepta naturalia, quæ pro omni tempore obligant, ſi in omni tempore homo exiſtat; & ſaltem Deum ſemper obligent eo modo quo ſuprà diximus; alia verò, quæ ſolùm ſint æterna à parte poſt, alia ad vitam præcipientis, alia etiam poſt eiuſdem mortem; & ſic, iuxta maiorem vel minorem temporis longitudinem, excogitari poſſe diuerſiſſima præcepta hac de re ab omnibus admittenda. Quo poſito, illud erit de nomine, quod ex his præceptis dicendum ſit lex, ſeu, quàm longum tempus ſignificet vox *lex*; ideò eâ de re non eſt valdè laborandum. Pater Suarez cùm duas extremè poſitas ſententias retuliſſet; vnam, quæ dicit legem ex ſe debere eſſe æternã, niſi reuocetur, quam perpetuitatem vocat negatiuam; alteram verò negantem, vllam ad legem perpetuitatem requiri; ipſe concludit, fortè vtramque opinionem poſſe ſic conciliari, vt perfectæ & ordinariæ leges eam perpetuitatem requirant, neque id negetur ab hac ſecundâ ſententiâ; aliquæ verò imperfectæ, & ſecundùm quid, ſeu extraordinariæ leges, eſſe poſſint ſine eâ perpetuitate.

An, & qua lex in ſententiâ Suarez ſit perpetua.

27. Hæc reſolutio in quæſtione de nomine, nec magni momenti, mihi ſufficientiſſima videtur; quia reuerà omnes leges ordinariæ talem habent durationem, vt niſi reuocentur, vel omnino ceſſet finis illarum, ipſæ perpetuæ ſint, & habeant vim obligandi non ſolùm præſentes tunc temporis in eâ Republicâ, quando lex traditur, ſed omnes futuros, ab eo tempore quo fuerint membra eius Reipublicæ: hinc fit, vt communiter in eo dignoſcatur, an præceptum detur cum vi ſemper durandi, an verò ad tempus: ſi ſcilicet datur per modum legis & ſtatuti, cenſetur perpetuum; è contrario verò, ſi tantùm per modum ſolius puri præcepti, cenſetur ſolùm ad tempus.

Statutum eſt perpetuum; præceptum verò purum ſolùm ad tempus.

Illud obſeruo Primò, quod & ſuprà notaui contra Patrem Vaſquez, malè ipſum diſput. 151. cap. 3. dixiſſe, præceptum particulare non oriri à Principe vt perſona eſt publica; malè item ipſum inde deduxiſſe, præceptum datum toti communitati, eò quòd oriatur à iuriſdictione publicâ, & quaſi nomine totius Reipublicæ, eſſe in ſe perpetuum, quia communitas illud imponens eſt perpetua: oſtendi enim eo loci & Regem quà talem non ſolùm toti communitati, ſed huic & illi in particulari mandare, item, vni ſoli poſſe mandari, etiam vt poſt mortem mandantis duret præceptum. quod benè notauit hic Pater Suarez contra eumdem Vaſquez. Rationem à priori ego ſuprà reddidi; quia ſicut durat communitas poſt mortem Legiſlatoris, ita poteſt durare vnum indiuiduum illius: ergo, ſicut ex eâ perſeuerantiâ infertur communitatem ſe obligaſſe poſt mortem Legiſlatoris; ita eodem modo dicere poſſumus, illud indiuiduum particulare durans poſt mortem Legiſlatoris ſe etiam obligaſſe.

Legiſlator nõ ſolùm communitati, ſed & cuiuis in particulari mandare poteſt.

28.

gaſſe. Deniq; cùm toti communitati paſſim imponantur præcepta, quæ vel ad vnam diem tantùm durant, vt de aliquo ieiunio, de aliquo manuali opere, &c. malè intulit Pater Vaſq. ideò legem eſſe perpetuam, quia imponitur communitati; cùm etiam præceptum, quod ex ſe non eſt perpetuum, imponatur ſæpè communitati.

Lex non eſt idcò perpetua quia imponitur communitati.

Præceptum magis minúſve durat ex ſolo imperantis arbitrio.

Secundò obſeruo, differentiam eius præcepti non durantis & alterius durantis non debere ex ratione aliquâ intrinſecâ in eis repertâ deſumi, ſed ex voluntate ipſius imperantis, qui poteſt eam durationem magis minúſue pro libitu extendere: quòd verò præceptum minùs extenſum non dicatur lex, alterum verò dicatur, formaliter prouenit ex acceptione eius vocis *lex*, vt dictum eſt ſuprà.

29\. Tertiò obſeruo, cùm benè à Patre Suarez doceatur poſſe Principem ſupremũ imponere præceptum toti communitati ad certum tempus, v.g. ad annum, aut ad vitam ſuam, minùs tamen benè ab eodem addi, poſſe eiuſmodi Principem tali præcepto temporali addere in cæteris rebus valorem legis: obſeruo, inquam, hoc vltimum minùs benè addi, quia cùm differentia propria legis à cæteris præceptis ſolùm ſit in perpetuitate; nam in aliis punctis obligandi, &c. omnino conueniunt; planè non video in quo conſiſtat ea alia efficacia legis, quam, non obſtante defectu perpetuitatis, ei addere poſſit Princeps: ſed hoc parui eſt momenti. Et de hac quæſtione de voce ſatis.

SECTIO IV.

Quomodo promulgatio ad legem pertineat.

Cur nemo tenatur ad legem ante iſtam promulgationem.

CIrca hanc conditionem aliqua certa, aliqua de nomine, aliqua dubia de re ipsâ eſſe poſſunt. Primum ergo certum eſt, non poſſe legem actu obligare vllum, niſi lex ita promulgetur, vt ſubditus noſcat voluntatem ipſius Legiſlatoris: nemo enim tenetur, quando non ſcit ſe teneri. In hoc puncto, ſuppoſitis his, quæ de cognitione ad peccandum neceſſaria dicta ſunt præcedenti Tomo, & ab omnibus ſupponuntur, nihil eſt quod immoremur: & in hoc ſenſu etiam legi æternæ conuenit ea ratio promulgationis, quia ipſum indicium quo homo agnoſcit aliquod obiectum eſſe malum, eſt lex æterna (vt ſuperiùs inſinuauimus:) neque ad probandam hanc veritatem neceſſum eſt recurrere cum D. Thom. aut aliis ad hoc, quòd lex ſit regula, ſit menſura, &c. ſine his enim metaphoris, ex ipſis terminis apparet, neminem teneri ad faciendum aliquid, niſi noſcat ſe ad id teneri.

30\. *Quibus modis lex poſitiua nobis poſſit innoteſcere.*

Secundò de re certum eſt, legem poſitiuam ſeu humanam, cùm procedat à ſolâ voluntate Legiſlatoris, eaque voluntas nobis non ſit ex ſe nota, debere eam aliquo modo nobis manifeſtari vel per ſigna exteriora, vel, ſi diuinitus Deus vellet, infundendo nobis cognitionem intrinſecam certam eius volitionis: vtroque enim modo Deus poteſt in me excitare cognitionem alicuius veritatis. Quando dico *infundere*, non ago in eo ſenſu, vt velim à ſolo Deo produci eam cognitionem; nam licet id in meâ ſententiâ poſſibile ſit, abſtraho tamen nunc ab eâ opinione: non enim debemus quæſtiones planè diſparatas vni ſingulari opinioni adſtringere: *infundere* ergo dico producere eam cognitionem, ſiue id ſolus præſtet, ſiue cum meo intellectu; ſine vllo tamen ſigno externo inſtrumẽtali præuio, quod cognoſcatur, & in quo, vt in medio, debeat agnoſci ea volitio.

Manifeſtatio naturaliter & per ſe fit per ſigna exteriora.

Tertiò certum eſt, per ſe loquendo, & naturaliter non fieri eam manifeſtationem niſi hoc ſecundo modo mediatè & per ſigna aliqua, quia ille prior eſt miraculoſus; & proptereà numquam locum in Legiſlatore creato poteſt habere; an autem ex parte ipſius iuriſdictionis repugnet ſine externâ locutione obligare de facto, dicam paulò pòſt. Hinc de nomine in dubium verti poteſt, an voluntas obligandi exiſtens in Legiſlatore dicenda ſit lex antequam ſubdito manifeſtetur, an verò ipſa manifeſtatio ſit dicenda intrinſeca pars legis? Hanc tamen quæſtionem decidi ſuperiùs, dixíque poſſe illam voluntatem interiorem dici legem, & in actu primo obligatiuam, non verò in actu ſecundo obligantem; addidíque, non eſſe multum certandum cum his qui promulgationem dicunt partem legis. Secundum dubium eſſe poteſt, de re tamen, vtrùm ad hoc, vt lex obliget actu, requiratur publica aliqua promulgatio; & qualis illa debeat eſſe; an verò ſola priuata ſufficiat, vt ſcilicet, quomodocumque homo intelligat voluntatem Legiſlatoris, eo ipſo teneatur illi obedire; & hoc maximè proprium dubium eſt huius loci: circa quod, quia varij ſunt Legiſlatores, & variæ eorum poteſtates, oportet vti diſtinctione; in primis autem iam conſtat, non agere nos de lege æternâ & naturali, ſed de poſitiuâ tam diuinâ quàm humanâ: ergo, quod ad diuinam attinet, omnino certum debet eſſe, Deum habere vim vt poſſit nos obligare, ſi velit, eo ipſo quòd quomodocumque ſciamus eius voluntatem; cùm enim ſit Dominus non ſolùm externarum actionum, ſed etiam internarum, dubitare nemo debet, illum poſſe præcipere nobis quæ velit, independenter ab vllâ externâ promulgatione, dummodò interiùs nobis manifeſtet ſuam voluntatem. Secundò, quoad Legiſlatores alios à Deo diſtinctos maior eſt difficultas; nam cùm illi habeant communiter eam vim legiſlatiuam ab alio, ſiue à Deo, ſiue ab ipsâ Republicâ, pendet tota eorũ poteſtatis efficacia ex donatione Dei aut Reipublicæ; cùm autem dixerimus Deum poſſe nos eo modo obligare, non dubium etiam quin potuerit Petro v. g. dare talem iuriſdictionem in me, vt eo ipſo, quòd ego quocumque modo intelligerem voluntatem Petri, teneret illi obedire: non dubium etiam, quin potuerit è contrario dare eam iuriſdictionem cum tali limitatione, vt non poſſit obligare, niſi exteriùs manifeſtet ſuam volitionem cum hac aut illâ ſolemnitate, apponendo etiam alias quaſcumque conditiones ad obligationem actualem legis neceſſarias. Quòd ſi poteſtatem accepit Legiſlator ab ipsâ Republicâ, etiam videtur dicendum eam pendere à modo quo ei fuit communicata; non enim poteſt negari, Rempublicam potuiſſe dare talem iuriſdictionem, vt, ſi vellet, obligaret ſubditos, cùm primum eis conſtaret de volitione ipſius, etiam ſine ſolemniori promulgatione, potuiſſe etiam magis limitatam eam iuriſdictionem conferre. Ergo ex actuali conceſſione pendet ſcire, qualis ea iuriſdictio ſit de facto; quia tamen de eiuſmodi circumſtantiâ nihil conſtat, ſub quâ formâ de facto fuerit conceſſa, crediderim non aliam de facto eſſe, per ſe loquendo, neceſſariam promul-

Lex non obligat in actu ſecundo, niſi ſit promulgata. 31.

Lex diuina poſitiua cur actu nos obligare poſſit, quomodocumq; ſit promulgata.

32\. *Diſquiritur, an etiam in alijs Legiſlatoribus quæcumque promulgatio ſufficiat.*

33\. *Talis promulgatio*

Non per ſe requiritur, quà voluntatem Principis ſubditis ſufficienter intimet.

promulgationem, quàm quæ ex naturâ rei requiritur, vt ſcilicet ſufficienter ſubditis intimetur volitio Principis, ſiue id fiat interueniente ſolemni promulgatione, ſiue ſine illâ. Dixi *per ſe non requiri aliam*; nam, vtrùm ex determinatione ipſorum Principum maior requiratur, & quæ illa, dicetur fuſiùs infrà.

Pro quo aduertendum, etiamſi Legiſlator creatus habeat vim obligandi ſine publicâ manifeſtatione, adhuc tamen in eius eſſe poteſtate ita ſuas leges ſtatuere, vt nolit eas obligare, niſi ſub hâc aut ſub illâ ſolemnitate promulgentur; quia non tenetur Legiſlator obligare ſubditos omni modo quo poteſt, ſed liberum ei eſt apponere hanc aut illam conditionem, ſine quâ nolit eos obligare. In quo puncto nulla poteſt eſſe difficultas; & hinc fit, vt ex ipſorum Legiſlatorum voluntate de facto non obligent leges humanæ tam canonicæ quàm ciuiles, oiſi datâ ſolemni

Cur leges de facto non obligent niſi ſolemniter promulgata.

34 aliquâ promulgatione: quæ autem illa debeat eſſe, magis in particulari declarabitur agendo de eis legibus in particulari; vbi etiam dicetur, an de facto lex debeat ſcripto promulgari. Dico *de facto*; nam ex naturâ rei, ipſam materialem legis ſcriptionem neceſſariam non eſſe, videtur extra controuerſiam: vt enim in præceptis particularibus non requiritur (de facto enim nos obligant ſine vllâ ſcriptione) ita nec in legibus; quia hæ à præcepto non differunt, niſi in eo, quòd non ad vnam perſonam, ſed ad communitatem referantur, vel quòd ſint ſtabiles. Quæ differentiæ per accidens ſe habent ad neceſſitatem promulgationis per ſcripturam: Denique licet in mundo nulla eſſet ſcriptura, poſſent tamen eſſe leges.

Leges non eſſe opus ſcripto promulgari.

An Pontifex aliiq; Legiſlatores obligare poſſint ſine exteriori promulgatione.

Tertiò illud in dubium verti poteſt, an de facto Pontifea habeat à Deo conceſſam facultatem obligandi indepeodenter etiam ab omni exteriore promulgatione, vt ſi ille diceret, *Volo quantum poſſum te obligare ad tale Officium diuinum v. g. recitandum*, ego verò diuinitus id intelligerem ante vllam ipſius externam promulgationem, tenerer eo ipſo illud dicere. Eadem difficultas ſuo modo moueri poteſt in Superioribus Religionis, an ſcil. vi voti in eos tranſtulerimus poteſtatem nos obligandi; quomodocum-

35. que conſtet nobis, etiam ſine exteriore mandato, de eorum voluntate: habet etiam locum in ordine ad alios Superiores & Legiſlatores, an Reſpublica in eos tranſtulerit poteſtatem adeò amplam: habet etiam difficultas hæc locum in ordine ad alia præcepta quæ leges non ſunt; nam illa à legibus non differunt niſi in eo, quod lex reſpiciat communitatem, & requirat aliquam ſtabilitatem; præceptum verò poſſit vnam ſolam perſonam reſpicere: pro quo impertinens eſt ea vis obligandi ſine externâ promulgatione; vt & paulò antè notaui circa promulgationem per ſcripturá. Deniq; difficultas hæc habet maiorem locum in illis Regibus qui armis iuſtè ſubiugarunt aliquod Regnum: hi enim non acceperunt à communitate iuriſdictionem; vnde non videtur intelligi limitata fuiſſe poteſtas ab ipſis ſubditis: ideò enim dixi ſuprà, in Legiſlatoribus creatis communiter eam iuriſdictionem à Deo aut ab ipsâ communitate prouenire, vt exciperem caſum in quo iam vltimò ſumus; in quo videtur quæſtio omnino independens à conceſſione aliorum; & conſequenter quaſi ex principiis intrinſecis ipſius iuriſdictionis ſecundùm ſe erit decidenda: nam licet ſuperiùs dixerim, de facto neceſſariam eſſe aliquam externam promulgatio-

nem, dixi tamen non tam id prouenire ex parte ipſius iuriſdictionis, quàm, eò quòd ſine externis ſignis non poſſumus nos aliorū voluntates noſcere: vnde adhuc locus eſt præſenti quæſtioni, ſcilicet, *an ſi diuinitus ſine externis ſignis illam noſceremus, ſequeretur in nobis obligatio parendi.*

Poſſet hic locum habere ſententia Patris Vaſquez, qui promulgationem externam putat eſſe imperium Superioris, ideò eam dicit omnino neceſſariam: verùm hanc reieci ſuprà diſput. 1. vbi oſtendi, etiamſi admittatur actus intellectus, qui ſit imperium, non tamen poſſe vllo modo dici ipſam externam locutionem eſſe formale imperium, ſed ſummùm eſſe illius ſignum: hac ergo opinione reiectâ, putarem, per ſe loquendo, Legiſlatores omnes habere eam vim; nam in præceptis particularibus, ſi priuatim dicant, *Hoc v. g. volo*, eo ipſo obligant; ea autem materialis locutio ideò præciſè videtur requiri, vt ſubdito innoteſcat voluntas illius; nec enim ſonus ille habet vllā ex ſe vim obligandi; ergo ſi independenter ab eo ſono mihi innoteſcat ea obligatiua voluntas, non minùs tenebor parere, quàm ſi innotuiſſet per loquelam. Ratio à priori eſt meo iudicio manifeſta, quia ea quæ non requiruntur propter ſe formaliter, ſed vt medium ad aliquem finem, non poſſunt eſſe neceſſaria, caſu quo per aliud medium finis ille obtineatur: atqui exterior manifeſtatio ſolùm requiritur, vt in ſubdito cauſet cognitionem eius volitionis Legiſlatoris; ergo ſi hæc cognitio per aliam viam cauſetur, non erit neceſſaria altera manifeſtatio. 36.

Deciditur quæſtio affirmando.

Ratio concluſionis à priori.

Dixi *per ſe id non requiri*, quia per hoc non nego, poſſe ex liberâ voluntate transferentis iuriſdictionem id requiri: etenim (vt ſuprà inſinuaui) in poteſtate ipſius eſt apponere hanc aut illam conditionem, etiamſi ex naturâ rei ea non ſit neceſſaria. Hinc tamen ad propoſitum noſtrum dico, cùm hæc conditio non ſit ex naturâ rei neceſſaria, non debemus, niſi quando expreſsè eſt appoſita, eam requirere. Id quod in omnibus contractibus & rebus moralibus intelligendum eſt; non enim debent requiri cōditiones plures quàm illæ, quæ ex naturâ rei ſunt neceſſariæ, niſi clarè conſtet aliunde à Principe eſſe nouas conditiones appoſitas vt eſſentiales. Cùm ergo votum obedientiæ Religioſæ non adhibeat eam exceptionem; neq; item in poteſtate à Deo conceſſâ ſuo Vicario ea reperiatur limitatio, & ſic in aliis, non debemus nos eam dicere eſſe neceſſariam. Hæc reſolutio ſolùm eſt probabilior; nā qui diceret præſumi debere datam eam poteſtatem ſolùm ad obligandum more humano, id eſt, interueniente externâ promulgatione, non facilè poſſet reiici. Aduerto vltimò, quidquid inferiùs dicemus de ſolemnitate eius promulgationis, non ita intelligendum, quaſi non poſſint aliter leges ferri; ſed quia ipſimet Legiſlatores nolunt ſuâ poteſtate in omni latitudine vti, ſed eam limitant ob iuſtas cauſas, de quibus infrà. Satis nunc in communi de eâ neceſſitate promulgationis. 37.

Cur promulgatio exterior ex naturâ rei non requiratur.

SECTIO V.

Quomodo hæ conditiones ad legem pertineant.

HVcuſque ſolùm diximus legem debere eſſe circa materiam iuſtam, quæque ſit in bonum commune, ac denique perpetuum; an verò hæc ſint per modum conditionis extrinſecæ 38.

Digitized by Google

ipſi legi, neceſſariò tamen requiſitæ; an verò ſint aliquid intrinſecum & per modum partis ipſius legis, non declarauimus. Nonnulli obiter hanc quæſtionem mouent circa honeſtatem materiæ præceptæ; eſt tamen communis his circumſtantiis hucuſque explicatis; ideò pro omnibus ego quæſtionem hanc inſtituo. Ij auctores, qui, vt dixi, circa honeſtatem legis difficultatem hanc tetigêre, dicunt, eam eſſe conditionem purè extrinſecam: id quod poſſet inde probari, quòd iuſtitia materiæ legis eſt obiectum illius: atqui omne obiectũ eſt quid ab actu à quo reſpicitur diſtinctum; ergo & ea honeſtas diſtinguitur à lege. Confirmatur: Nemo dicet ieiunare eſſe legẽ, ſed eſſe id ad quod ex lege teneor; ergo ieiunium eſt extra legem: quod ſi ieiunium non eſt quid legis, multò minùs ipſa honeſtas ieiunij erit pars legis. Multũ de nomine videtur in hac quæſtione miſceri; ſi enim ſemel conceditur eas circumſtantias eſſe ita neceſſarias, vt ſine illis lex deſinat eſſe talis, ad vocem videtur reducendum: an illæ dicendæ ſint pars, an verò conditio: quia tamen etiã de bono loquendi modo debemus eſſe ſolliciti, & relabitur hæc difficultas in connotata, ideò.

An conditiones ad legem requiſitæ eam intrinſecè conſtituant.

Quid aliqui hac in re ſentiant.

39\. Dico Primò: Perpetuitas actualis non eſt de eſſentiâ intrinſecâ legis, imò nec conditio eſſentialis. Probatur manifeſtè, quia poteſt dari lex vera & propria ſine actuali perpetuitate. Si enim legem heri à Principe latam cum vi manendi in perpetuum hodie ipſe Princeps aut eius ſucceſſor abroget ob iuſtas cauſas, ſine dubio non habet de facto, neque habuit actualem perpetuitatem, & tamen fuit in omni rigore vera & propria lex; ergo hæc non requirit actualem perpetuitatem, ſed ſummùm vim durandi in ſe ſeu perpetuitatem in actu primo: de quâ vi eſt eadem difficultas quæ de iuſtitiâ actuali materiæ præceptæ, & vtilitate illius; pro quibus.

Concluſio Prima. Perpetuitas actualis nec eſt pars nec conditio eſſentialis legis.

Dico Secundò: Statutis principiis communibus quòd ſcilicet eſſentialiter non poſſit eſſe lex, niſi materia illius ſit iuſta, vtilis, & modo durabili imperetur, videtur omnino euidens, hæc omnia eſſe partes eſſentiales legis, & non quid extrinſecum. Ratio meo iudicio eſt manifeſta ex his quæ contra connotata variis in locis dixi;

Concluſio Secunda. Honeſtas vtilitas & durabilitas materiæ legis ſunt partes illius eſſentiales.

40\. nam omnis illa entitas, quâ ſolâ in rerum naturâ ablatâ, & omnibus cæteris manentibus, aufertur denominatio alicuius totius, eſt pars aut conſtitutiuum intrinſecum illius totius, & non quid illi extrinſecum: atqui in præſenti puncto talis eſt ea honeſtas & vtilitas materiæ legis; ergo ſunt partes eſſentiales illius, ſeu aliquid illi per modum partis intrinſecum. Conſequentia eſt euidens; maior verò ex terminis nota: quia ſi illa entitas ablata nihil eſt de formali conſtitutiuo ſeu eſſentia totius, ergo eâ purè ablatâ, ſi reliqua ab ipsâ diſtincta manent, manebit tota eſſẽtia & totum formale conſtitutiuum illius totius, ergo & manebit totum: patet quia hoc ne quidem ratione diſtinguitur ab omnibus ſuis partibus, ſeu à totâ ſuâ eſſentiâ. De veritate ergo eius maioris non debet dubitari, quam fusè multis in locis probaui; & terminis explicatis reuerà nec dubitari de illâ poteſt. Iam ad minorem, quæ certiſſima eſt iuxta omnium ſententiam; & pono v.g. exemplum in ieiunio: eſto Legiſlator ſit idem numero, ideóque habeat eamdem in actu primo iuriſdictionem; eſto voluntas præcipiens mihi illud ieiunium ſit omnium eadem; ſi intelligamus auferri ab eo ieiunio purè eius honeſtatem, non habet ea volitio rationem legis: ergo ea honeſtas pars erat illius volitionis vt legis, quia ablatâ ſolâ honeſtate, cæteris omnibus manentibus, aufertur lex.

Ablatâ præciſè honeſtate aufertur lex.

Reſpondebis, vt multi in ſimilibus materiis reſpondent, eam iuſtitiam eſſe conditionem vt volitio illa habeat vim legis. Sed contrà euidenter, quia τὸ *habere vim legis*, quod de nouo concedis in illâ volitione, nihil eſt aliud quàm ipſa poſitio honeſtatis: ſi enim eſt poſitio alicuius nouæ entitatis in illâ volitione, aſſigna illã entitatẽ: quòd ſi nulla noua eſt entitas, ergo re ipſâ ea iuſtitia non eſt conditio ad aliam entitatem, ſed pars eius totius. Sicut ſi quis diceret. Albedo eſt conditio vt ego ſim albus, haud dubiè malè loqueretur; quia conditio vt talis debet eſſe ad aliquid à ſe diſtinctum: quod ſi præter id quod vocas conditionem nulla alia entitas ponitur, non erit illa conditio, ſed ſeipſâ accedens formaliter complebit totum. Et ſatis de hac quæſtione. 41.

Replica.

Reijcitur.

Conditio vt talis eſt ad aliquid diſtinctum.

SECTIO VI.

Concluditur ex dictis definitio legis.

IN hoc puncto non eſt magna difficultas ſuppoſitis his quæ diximus ad legem eſſe neceſſaria, & quibus ab aliis præceptis oſtendimus eam differre. Quâ de re optimè diſſerit Pater Suarez cap. 12. & Salas cap. 11. vbi multas variorum auctorum definitiones referunt & meritò reiiciunt, quia ſapiunt ſingulares opiniones circa naturam legis. D.Thom. q. 1. art. 2. ait, *legem eſſe dictamen rationis practicæ in Principe qui gubernat aliquam communitatem perfectam.* Quæ ideò mihi non placet, quia lex non eſt actus intellectus, ſed potiùs voluntatis, vt ſuprà, diximus. Sæpè item poteſt Princeps habere dictamina practica, ad quæ non obliget per legem. Aliter Pater Suarez eamdem definitionem reiicit, quia nihil in eâ dicitur de promulgatione. Ego tamen, quia ſuprà dixi promulgationem ex cõmuni modo loquendi eſſe extra conceptum formalem legis, ex eo capite non reiicerem illam definitionem. Ariſtoteles 10. Ethic. cap. 2. definit, *legem eſſe ſermonem ab aliquâ prudentiâ profectum.* Verùm hæc latiſſima eſt definitio; omne enim conſilium, omne prudens dictum complectitur; ſed derelictis his aliiſue ſimilibus, quæ ex doctrinâ traditâ facilè poſſunt refutari, magis videtur Diuus Thomas quæſt. 90. art. 4. ad rem accedere; ait enim, *Lex eſt ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo qui curam communitatis habet promulgata.* Hanc ita Suarez explicat, vt τὸ *ordinatio rationis* non ſignificet actum intellectus: eam etiam Pater Salas adhibitis variis explicationibus tuetur. Cenſeo tamen non poſſe verba D. Thomæ ſuſtineri, ſi reiiciatur actus intellectus, in quo imperium conſiſtat; cúmque eum actum nos reiecerimus, etiam debemus & hanc reiicere. Adde, eam totam conuenire conſilio dato à Principe toti communitati. Reſpondebis, conſilium non petere vllam iuriſdictionem. Sed contrà, quia ſiue id petat, ſiue non; nihil in eâ definitione ponitur de eiuſmodi exigentiâ. Nam ſi Rex toti communitati in bonum daret aliquod conſilium, particulæ omnes eius definitionis illi conuenirent. Reſpondebis Secundò, τὸ *ordinatio* non conuenit conſilio. Sed contrà, quia niſi aliter verba ponantur, omnino conuenit: nam conſilium commune ordinatur ad bonum commune; & omnis ſuaſio bona ordinatur ad bonum,

42\. *Variæ legis definitiones proponuntur, & reſpuuntur.*

Definitio D.Thomæ.

Improbatur, quia lex eſt potiùs actus voluntatis.

43\. *Alia definitio D.Thom.*

Etiam improbatur.

Satisfit replicæ pro definitione legis à D. Thom. factâ.

Tertiò,

Tertiò, deſiderarot in eâ definitione perpetuitas. Quartò, ea particula, *ab eo qui curam communitatis habet*, non conuenit legi æternæ; quia illa per ſe (vt diximus ſuprà) non pendet à Deo. Denique in eâ difficultet condiſtinguitur promulgatio ab ipsâ rationis ordinatione, vt etiam ſuperiùs oſtendimus.

44. *P. Suarez meliorē tradit legis definitionem.*

Ego, quam ipſe Pater Suarez tradidit, longè clariorem, meliorem & breuiorem iudico, *Lex eſt commune præceptum iuſtum ac ſtabile, ſufficienter promulgatum.* Verùm, iuxta paulò antè dicta de promulgatione, fortè illa vltima particula poſſet omitti; ſed hoc parui momenti eſt: poſſet etiam omitti *τὸ iuſtum*; non quia neceſſum id non ſit, ſed quia (vt dixi ſuperiùs) ſicut lex iniqua non eſt lex, ita præceptum iniquum non eſt verè præceptum; ergo verbum illod *præceptum* iam includit iuſtitiam: nihilominùs tamen omnino retinendum iudico, tum quia non facit definitionem longam; aliunde verò rem optimè declarat; tum quia licet iniquum præceptum non ſit verè præceptum, quia tamen ſæpè ſolet dici iniquum mandatum, &c. non nocet ſi ea particula ibi apponatur: denique, quia ſaltem vt diſtinguatur à præcepto non quidem iniquo, ſed indifferenti; quod fortaſſe verum eſſe poteſt præceptum, non tamen conſtituet legem. Omnibus ergo penſatis ea definitio mihi videtur eſſe optima; nec occurrit in eâ aliquid, quod explicatione indigeat. Dices: Non eſt in eâ poſitum, quod debeat eſſe in bonum commune; quod tamen ſuprà diximus neceſſarium eſſe ad legem. Reſpondetet nonnemo: Si præceptum non ſit in vtilitatem communitatis, non obligare. Contrà, quia inde non ſequitur eam vtilitatem eſſe explicatam in aliis particulis. Reſpondeo ergo, vel eam includi in *τὸ iuſtum*, vt ſuprà nos agentes de eâ vtilitate diximus; vel certè non eſſe neceſſarium aliud bonum ad omnem legem ex parte materiæ, quàm quod in ipsâ actuali eius obedientiâ conſiſtit: quia ſimpliciter poteſt aliquid mandari eâ ſolùm ratione, vt in eius executione obedientia oſtendatur, vt ſuprà fuſiùs dixi.

DISPVTATIO V.

De effectibus, ſubiecto, mutatione & virtute productiuâ legis.

SECTIO I.

De effectibus legis in communi.

1. Fvsè eâde re Pater Suarez agit à cap. 13. vſque ad 18. & Pater Salas diſput. 3. per totam ferè eadem omnino omnia tangit quæ Pater Suarez; meo tamen iudicio res eſt facilior, quàm vt tam longam exigat diſcuſſionem. Breuiter totam rei ſubſtantiam complectar.

SVBSECTIO I.

Vtrùm effectus à lege intentus ſit facere homines bonos.

Ratio dubitandi eſſe poteſt prima, quia lex non dat vires ad fugiendum malum, ergo non iuuat vt homines ſint boni. Secunda, quia leges politicæ & ciuiles non tam videntur ordinatæ ad hoc, vt homo ſit bonus, quàm vt pax & temporalis diſciplina ſeruetur. Tertiam addo magis difficilem; nam lex, quæ prohibet aliquid alioquin ea ſe licitum, non poteſt vllo modo conducere, vt homo ſit bonus: nam ſi eâ lege non latâ homo non vitaſſet eam materiam, tam bonus eſſet tunc, quia cōtra nullam legem egiſſet, quàm iam ſit eamdem materiam intuitu prohibitionis vitando: ergo ea lex non poteſt ordinari ad faciendum hominem bonum.

2. *Conclusio affirmatiua. Lex facit bonum non effectiuè, ſed directiuè.*

Concluſio tamen commonis explicatis terminis certa eſt; finem intentum à lege eſſe, vt faciat homines bonos; non quidem dando vires phyſicas vt boni fiant; id quod libenter concedimus primæ rationi dubitandi; ſed dirigendo & illuminaodo: vt ille, qui alteri oſtendit viam, per quam ſine periculo incedere poſſit, procul dubio valdè illum iuuat ad feliciter conficiendum ſuum iter, eſto neque illum geſtet in vlnis, neque illi det equum, currum, &c. Cùm ergo lex oſtendat id quod vel vt malum debet vitari, vel vt bonum amari, ad idque homines inducat, dubitari nequit, omnem legem naturâ ſuâ ordinari ad faciendos homines bonos. id quod magis declarabitur, dum fundamenta oppoſita conuellentur.

Quò omnis lex naturâ ſuâ ordinetur ad faciendos homines bonos.

3. *Satisfit rationibus dubitandi.*

Ad Primum quidem ſufficienter reſponſum eſt per proximè datam diſtinctionem duplicis modi cauſandi, directiuè & effectiuè. Ad Secundum dicimus, hoc ipſum, quod eſt, homines in Republicâ pacem ſeruare, & temporalem vitam quietè tranſigere, eſſe obiectum honeſtum & honeſtiſſimum ex ſe: vnde ſi quà tale illud ametur, actus poterit habere magnam honeſtatem. Vide quæ de fundamento ſeu primâ radice honeſtatis & malitiæ moralis 3. Tomo diaimus, & ſuperiùs inſinuauimus. Ad Teſtiom, quod difficilius eſt, reſpondeo Primò, non eſſe idem. *Hoc obiectum non eſſe malum*, &, *eſſe poſitiuè bonum*: admitto ergo ante multas leges poſitiuas aliqua obiecta non fuiſſe mala; at nego, ideò ea fuiſſe bona: poſtquam verò illa imperata ſunt aut prohibita, habent ſaltem honeſtatem illam obedientiæ: ideò homo ea obiecta nunc exequens obediendo legi melior fiet, quàm anteà eadem obiecta nondum mandata amplectens: id quod ſufficit vt dicatur lex intendere homines bonos efficere: ſufficit enim ad hoc vt in maius bonum eos dirigat. Secundò, & melius, reſpondeo, Eſto per ſe loquendo non ſit honeſtius geſtare arma v. g. poſtquam id præceptum eſt, quàm non geſtare ante præceptum; nihilominùs illam legem tendere, vt faciat homines bonos aut meliores: nam ea geſtatio tunc ordinatur ad præcauendum aliquod malum imminens Reipublicæ, niſi geſtentur arma, aut certè ad aliquod bonum obtinendum; ideò ſaltem mediatè in bonum ciuitatis ordinatur. Explico, ire per hanc plateam v.g. idem eſt moraliter ac ire per illam; ideò ſi mandaretur alicui, ne iret per hanc, ſed per illam, non redderetur homo melior, ſi præcisè conſideremus phyſicum motum: ſi tamen Le-

4. *Geſtationem armorum eſſe meliorē poſt, quàm ante præceptum oſtenditur à pari.*

Digitized by Google

giſlator prohiberet eam plateam huic homini, eò quòd, ſi per illam iret, eſſet graue periculum animæ, aut certè corporis incurſurus; non dubium, quin ea prohibitio in bonum illius ordinaretur, ſeu vt bonum illum faceret conſeruando illum, ne in malum rueret. Hæc eſt ratio à priori, cur leges prohibentes aut mandantes ea quæ ex ſe anteà erant libera, dicantur ordinari vt faciant homines meliores; quia ſcilicet ſemper eo animo inponuntur, vt vel eâ prohibitione vitetur periculũ ex illis imminens; vel vt è contrario aliæ res fiant, per quas acquirat homo bonum, quod neglexiſſet omittendo illas. Quòd ſi aliquando mandatur id quod nullam aliam vtilitatem habet quàm ipſius obedientiæ (quod tamen, vt ſuprà dixi, rarò contingit) ſaltem tunc intenditur bonum quod relucet in hoc, quod eſt obedire ſuo Superiori.

Cur lex tam prohibens quàm mandans etiam indifferentia cenſeatur facere homines meliores.

5\. *An & quomodo ſatisfaciendo legi peccari poſſit.*

Dices adhuc Primò: Lex poteſt ſeruari etiam peccando; ergo non tendit vt faciat homines bonos. Reſpondeo Primò id eſſe præter intentionem legis; nos autem non dicimus ſemper facere meliores, ſed ad id ordinari: etenim, ſi quis non obediat legi, certè non fit melior, ſed potiùs peior: at hoc eſt præter intentionem legis. Secundò reſpondeo, in eo actu malo, quo quis obedit legi, eſſe aliquid boni ſaltem materialiter, licet aliunde vitietur: qui enim reſtituit feminæ pecuniam eo animo, vt illam alliciat ad fornicationem, licet contra caſtitatem peccet; in genere tamen iuſtitiæ operatur bonum morale, eſto abſolutè nihil mereatur.

Dices Secundò: Lex antiqua vocatur à Paulo ad Romanos 7. lex mortis: & cap. 4. dicitur operari iram, & cap. 5. ſubintraſſe, vt abundaret delictum. Reſpondeo, ideò legem à Paulo ſic vocari, quia reſpectiuè ad noſtram legem gratiæ videtur lex iræ, & perinde ac ſi eſſet mala; conſtat autem abſolutè, ipſum ad eoſdem Romanos cap. 7. dixiſſe legem ſanctam, & mandatum ſanctum, iuſtum & bonum. Ratio diuerſitatis inter antiquam & noſtram eſt, quod antiqua præcipiebat, non tamen dabat vires ad exequenda præcepta; quas vires ſpecialiter nobis Deus donat in lege gratiæ ob Chriſtum eius auctorem. De quâ differentiâ fuſiùs infrà agentes in particulari de vtraque lege.

Quomodo lex vetus iram operata ſit.

6\. Reſpondeo Secundò: ideò antiquam legem quaſi indirectè dici cauſare iram; quia cùm multa valdè præceperit, nec contulerit vires, vt diximus, fuit indirectè cauſa peccatorum prouocantium iram: id quod præter intentionem eſt legis, vt fit in omnibus aliis: ſi enim ſubditi nolint obedire, lex indirectè cauſat iram, iuxta paulò antè dicta: quo etiam ſenſu lex gratiæ in variis perſonis iram cauſat: ideò ſolemus dicere, *Hoc præceptum, illa lex eſt petra ſcandali*; non tamen ideò eſt mala & abroganda; habet enim alia maiora bona, quæ magis præponderant.

Cur lex, etſi indirectè cauſet ſcandalum, non ſit abroganda.

Svbsectio II.

Quomodo obligatio ſit effectus legis.

Vis obligandi eſt ipſa eſſentia legis.

Dico Primò, obligationem re ipſâ non tam eſſe effectum legis quàm eſſentiam ipſius: formaliſſimè enim in ipſâ lege includitur vis obligans, ſicut in homine vis rationalis; ſed quia ad vocem ſpectat, vtrùm dicenda ſit nec ne obligatio effectus legis, an verò pars eſſentialis illius, eo puncto omiſſo, quærimus, vtrùm ſiue per modum effectus, ſiue per modum paſſionis, ſiue per modum eſſentiæ, omni tamen legi conueniat ea vis obligans.

Pro quo dico Secundò, id videri ex terminis notum (vt ex ſuprà dictis ſatis conſtat:) nihil enim aliud intelligimus per legem quàm præceptum generale, &c. præceptum verò obligare ex terminis conſtat; ideò in hoc puncto hærendum ampliùs non cenſeo. Vide Patrem Salas eâ diſput. 3. ſect. 2. vbi pro eâ re multa congerit Scripturæ, Patrum, Philoſophorum & Iuriſtarum teſtimonia.

Obiicies: Lex permittens & pœnalis non inducunt obligationem; non enim tenetur homo ad eam pœnam quærendam, neque ad rem permiſſam. Secundò, priuilegium commune eſt lex, vt dicam infrà; & non inducit obligationem, ergo. Reſpondeo vno verbo ad Primum, legem permittentem non dici propriè legem reſpectu perſonæ, cui aliquid permittit, ſed reſpectu illorum, qui alioquin potuiſſent & fortè debuiſſent id impedire. V. g. meretrix publica permittitur; lex illa non reſpicit meretricem: neque enim propterea meretrix poteſt excuſare ſuum peccatum, illúdque in legem reiicere: lex ergo illa Iudicem reſpicit, ne poſſit meretricem punire. Ad Secundum de pœnâ dico illam legem eſſe vel propriè reſpectu Iudicum, vt pœnam infligant; vel reſpectu reorum, vt teneantur pœnam acceptare: vnde ſicut lex non dicit vt quærant eam pœnam, ita nec ad id obligat. Ad inſtantiam è priuilegiis reſpondeo, ſi ſint communia in bonum alicuius ſtatus, vt quæ clericum eximunt à ſæculari iudicio, etiam obligare: non enim poteſt clericus ei priuilegio renuntiare. Secundò dico, illud non ſolam habere rationem priuilegij, ſed ſimul oneris: non enim ſolus tenetur clericus non comparere coram ſeculari Iudice; in quo eſt ratio priuilegij, & quæ vt ſic formaliter illum ad nihil ligat; ſed ſimul etiam tenetur comparere coram Eccleſiaſtico Iudice: in quo puncto ligatur propriè, & vt ſic non eſt formaliter priuilegium. Tertiò dico, priuilegia quà talia non eſſe propriè leges, ſed potiùs exemptiones à legibus: id quod ad quæſtionem de nomine pertinet. Vel denique, vt in lege permittente notatum eſt, dici poteſt illud priuilegium obligare ſaltem alios, ne poſſint illum qui priuilegio fruitur vexare; eo quòd non ſeruet communem legem. de quo fuſiùs infrà diſputatur à nonnullis hac occaſione, vtrùm conſilia ſint lex; ita enim ab aliquibus vocantur: & D. Thom. conſilia Euangelica ponit inter partes legis gratiæ. Reſpondeo tamen, conſilia non poſſe vllo prorſus modo dici legem; ſumus enim in quæſtione de voce, in quâ vel ab ipſis pueris ſcitur, aliud eſſe ſuadere, aliud legem ferre: quod verò aliquando impropriè dicantur lex nihil intereſt: ſæpiſſimè enim ſolemus per tranſlationem nomina rebus mutare. Diuus autem Thomas nomine legis gratiæ intelligit ſtatum poſt Chriſtum Dominum; quo ſenſu etiam auxilia & fauores, quos Deus nobis confert; quæ tamen nullo modo nec quidem impropriè ſunt lex de quâ agimus; dicuntur tamen ad legem gratiæ pertinere.

7\. *An lex permittens, pœnalis & priuilegium obligent.*

Quos propriè reſpiciant hæ leges.

Quænam priuilegia obligent.

8\. *Priuilegia quà talia non ſunt propriè leges.*

Conſilia nequeunt dici lex niſi impropriè.

Quæres, an ſola lex inducat obligationem. Ratio dubitandi eſt: nam votum particulare, præceptum, promiſſio, aliaq; multa, quæ non ſunt lex obligant. Pater Suarez cap. 14. docet ſemper omnem obligationem prodire ab aliquâ lege; quia etiam hæ omnes obligationes voti; promiſſionis, &c. fundantur (vt & nos ſuprà ad aliud

Omnis obligatio prodit ab aliquâ lege.

propo

Eccle. 5.

propoſitum notanimus) in generali aliquâ lege: v.g. *Si quid vouiſti Deo, ne mereris reddere*: item, *Quidquid Superior imperauerit debes executioni mandari*: ſine illâ enim vniuerſali propoſitione hoc particulare præceptum nihil efficeret.

9. Ego primùm cenſeo in hoc ſenſu rem eſſe extra controuerſiam, & benè à Patre Suarez dici omnem obligationem ab aliquâ lege prouenire; Secundò tamen addo, non propterea abſoluiè dicendum ſolius legis eſſe vim obligatiuam: etenim in eo caſu ſicut votum non obligaret, niſi eſſet lex illa generalis; ita hæc generalis lex non obligaret, niſi eſſet votum: vt enim obſeruaui ſuprà, docens in omni obligatione legem aliquam naturalem interuenire, concluſio numquam ſequitur ex ſolâ propoſitione vniuerſali, ſed æquè immediatè partialiter ex minori: vnde nõ eſt tribuenda obligatio ſoli vniuerſali illi legi; ergo non eſt ſolius legis obligare, eſto in omni obligatione interueniat lex: quod aliud longè eſt.

Non eſt ſolius legis obligare.

Id ipſum oſtendo euidenter ad hominem contra Patrem Suarez (licet quæſtio hæc, vt dixi, multum habeat de nomine;) ipſe enim docet, omnẽ legem verè obligare, tam poſitiuam quàm naturalem: atqui, ſi modus diſcurrendi illius valeret, debuiſſet planè dicere, ſolam legem naturalem eſſe quæ obligat; alias verò leges omnes poſitiuas etiam diuinas deberet comparare voto, præcepto & promiſſioni: id quod ipſi contrarium eſt.

Probatur id ad hominem contra Suar.

10. Probo verò manifeſtè ſubſumptum, nam ſicut dicit ipſe, ideò voti obligationem reduci ad legem, quia non eſſem formaliter obligatus per votum, niſi reduceretur totum ad legem illam, *Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere*; & ſic de cæteris obligationibus à lege diſtinctis: ita eodem planè modo dicam ego, nullam omnino legem poſitiuam obligare, niſi quia debet recurri ad legem illam naturalem, *Obediendum eſt Deo, vel cuicumque alij Superiori legitimè mandanti.* Vides ergo non cohærere duas ipſius concluſiones; quarum vna negat aliquid aliud à lege verè obligare; altera aſſerit omnem legem obligare: quo enim ſenſu tribuit legi poſitiuæ obligare, ideóque dicit non ſolùm legem naturalem habere vim obligandi, ſed etiam omnes leges, eodem dicere modo debebit, non ſolius legis effectum eſſe obligare, ſed id etiam aliis rebus diſtinctis conuenire.

Fortè Tertiò dici poſſet abſolutè, tamquam ex primâ radice, omnem omnino obligationem prouenire à lege, & quidem naturali; proximè verò & quaſi immediatè etiam compleri eam obligationem per leges poſitiuas, & per alia quæ non ſunt leges, vt per votum, promiſſionem, præceptum particulare, &c. Et ſatis de quæſtione hac ad modum loquendi ferè pertinente; oportuit tamen etiam in hoc ipſo oſtendere quomodo ſit conſequenter loquendum.

Quomodo etiam præter legem naturalem dici poſſint obligare.

Svbsectio III.

Quomodo ſint effectus legis præcipere, prohibere, permittere, & punire.

11. IVdico dubium hoc eſſe planè nullius momenti, & ex dictis hucuſque facillimè decidi poſſe. Pater Suarez cap. 15. ait conuenire quidem omni legi obligare, non tamen id ſolùm, ſed etiam præcipere, prohibere; ego verò aliter clariùs dico τὸ *obligare* eſſe rationem genericam legis, præcipere verò ſeu prohibere eſſe differentias. Etenim & lex, quæ prohibet furtum, obligat ne homo furetur: & quæ præcipit Sacrum, obligat vt illud audiam. Non ergo ea debent vt quaſi diſparata ab obligatione, ſed vt ſpecies illius intelligi: quod etiam notauit Pater Salas ſect. 3. Deinde τὸ *præcipere* non benè ponitur vt effectus legis, cùm potiùs ſit ipſa eſſentia illius. Et quidem ipſemet Pater Suarez (vt ſuprà vidimus) definit legem eſſe commune præceptum, iuſtum, &c. quomodo ergo iam ipſam partem eſſentialem definitionis ponit vt effectum illius? eſtne effectus hominis animalitas & rationalitas? iis ergo relictis dico, legem diuidi in præcipientem & prohibentem; vbi non accipio τὸ *præcipere* vniuerſaliter: in hoc enim ſenſu dixi immediatè antè eſſe definitionem legis in communi: accipitur ergo pro præcepto mandante aliquid fieri; & vt ſic condiſtinguitur ab alterâ lege, quæ prohibet actionem aliquam poſitiuam, v.g. ne fureris: hæc lex ſolet dici obligare pro ſemper; quia nullum furtum v.g. eſt licitum, nullum mendaciũ; item nullo tempore. At altera lex, quæ alio nomine dici ſolet affirmatiua, non obligat ad omnes actus intra ſuam materiam multò minùs omni tempore: v.g. lex audiendi Sacrum die feſto non obligat vt toto die & omnia Sacra audiam, ſed ad vnum. Circa hanc diuiſionem legis potiùs quàm effectus illius nihil ampliùs occurrit dicendum.

Mens Suarez.

Præcipere & prohibere ſũt ſpecies obligationis.

Præcipere eſt eſſentia legis.

Lex diuiditur in præcipientem & prohibentem.

Lex prohibens obligat pro ſemper, non autem præcipiens ſeu affirmatiua.

In lege permiſſiuâ quomodo detur obligatio non tam circa actum ipſum, quàm ne puniatur qui illum admittit, &c. dixi ſuprà; nec eſt operæ pretium id repetere: ſolùm aduerto, permiſſionẽ Dei, quatenus non impedit peccata, cùm poſſet ea impedire, non pertinere ad genus legis: accipitur ergo hîc permiſſio, quatenus per legem aliquam publicam tolerantur impunè in Republicâ aliquâ mala ad vitanda grauiora; vt dixi de meretricibus publicis: Iudæi etiam hoc modo in multis locis tolerantur. Permittitur etiam iure ciuili marito ſine pœnâ capitis occidere vxorem in adulterio actu deprehenſam. An verò ad bona opera permiſſio extendatur, dicam paulò poſt. 12.

Quæ permiſſio Dei non pertineat ad genus legis. Quænam in Republicâ ſint leges permiſſiuæ.

Aduerto Secundò, permiſſionem, quatenus nec prohibet nec præcipit actum, non eſſe propriè legem, ſed potiùs carentiam legis: vnde vt ad legem reducatur, debet eſſe poſitiuum aliquod mandatum ſaltem impediens, ne ob eam actionem homines puniantur: an verò ſicut eſt dictamen naturale dicens, *Furtum fugiendum eſſe*, ita etiam ſit dictamen aſſerens, *Eleuare feſtucam nec eſſe bonum nec malum*, illúdque ſit dicendum lex naturalis permiſſiua, pura eſt quæſtio de voce. Certè ego vt ſic non vocarem legem, quia nullam inducit obligationem.

Permiſſio quà talis non eſt propriè lex.

Dices: Saltem obligat alios, ne ob eam rem caſtigare illum hominem poſſint. Sed contrà, quia id eſt per accidens illi dictamini; vnde eſto nullus alius eſſet qui poſſet caſtigare, eſſet idẽ dictamen, & tunc neminem obligaret. Sed nolo de voce & re nullius momenti diutiùs diſputare.

Aduerto Tertiò, etiam eſſe quæſtionem de nomine, an aliquando dicantur bona opera permitti an verò ſolùm id peccatis tribuatur: in quâ cenſeo etiam bona opera dici propriè permitti; ea ſcilicet ad quæ non eſt vlla obligatio: hoc enim modo loquimur ordinariè de omnibus operibus conſilij, item de aliis, quæ licet abſolutè bona ſint, ſunt tamen minùs bona quàm contraria; vt v.g. ſecundæ nuptiæ, imò & primæ, quæ minùs bonæ ſunt quàm cælibatus & virginitas. 13.

Ea etiã bona opera permitti dicuntur, ad quæ non eſt obligatio.

Hac occaſione diſquiri poſſet cur dicat Iſidorus, *Omnis lex permittit aliquid; vt eſt illud, Vir fortis petat præmium*; quandoquidem illa petitio præmij nullam cauſat obligationem. Reſpondet Pater Suarez, eam legem quodammodò obligare Principem, vt tali viro forti petenti præmium det illud, niſi aliæ cauſæ ſint quæ id impediant. Fortaſſis ea obligatio in Principe datur; at non puto eam prouenire ex lege permittente viro forti vt petat præmium, ſed quodammodò ante petitionem ad id teneri Principem; debet enim remunerare etiam eos qui non exigunt remunerationem. Ideò putarem ab Iſidoro ibi non intellectam veram & rigoroſam legem.

Explicatur dictũ Iſidori, Omnis lex permittat aliquid.

14. Quoad punitionem dixi ſuprà, quomodo lex pœnam cauſet, vel ſcilicet obligando Iudicem ad eam infligendam; vel reum, vt eam acceptet quando impoſita fuerit; vel etiam taxando aut determinando materiam in quâ debeat eſſe ea pœna: ſæpè enim, maximè in legibus naturalibus, eſt omnino incertum quid homo mereatur: nam licet fur ex naturâ rei mereatur pœnam; quæ tamen illa debeat eſſe, determinatur prudenter per leges Reipublicæ.

Quomodo lex pœnam cauſet.

Aduerte tamen aliquas leges eſſe, quæ immediatè imponunt pœnam ipſo facto incurrendam; vt in Canonicis illæ quæ annexas habent irregularitates, aut inhabilitates cenſuráſue, ſed de his infrà fusè. Illud reſtat explicandum, cur magis communiter tribuatur legibus punire quàm præmiare. Reſpondeo, quia cùm homines ſint magis proni ad malum, magis neceſſaria eſt in Legiſlatore humano vis cogendi illos per pœnas, quàm præmiandi. Dixi, *in humano Legiſlatore*; nam diuinus, id eſt Deus, ſicut punit omnia mala, ita per ſe loquendo præmio afficit omnia bona, niſi ipſe operans aliunde ſe reddat eo præmio indignum.

Quædam leges immediatè inferunt pœnam. Cur leges humanæ magis ad puniendum quàm præmiandum ferantur; diuina verò ſecus.

SVBSECTIO. IV.

Duo dubia circa hos effectus expedita.

15. CIrca hos effectus, vel, vt dixi, potiùs eſſentiales differentias legis, duas tractat fusè Pater Suarez difficultates cap. 16. & 17. & Salas ſectione 5. quas vno verbo expediemus. Prima eſt, vtrùm quælibet lex eos omnes habeat. Quamlibet legem intelligit, non quamlibet in ſpecie atomâ, ſed in ſpecie ſubalternâ, hoc eſt, an lex naturalis eos habeat; item, an lex diuina, an etiam humana? Reſpondetur, Præcipere & prohibere in omni ordine legum reperiri; quia declinare à malo & facere bonum per ſe ſpectat ad bonam adminiſtrationem. Ideò lex naturalis præcipit cultum Dei; prohibet furtum; præcipit reuerentiam erga parentes; prohibet homicidium. Lex diuina antiqua ſine dubio habuit etiam talia diuerſa præcepta affirmatiua & negatiua: innumera occurrent eam legem legenti. Lex gratiæ aliqua præcipit, vt confeſſionem, Sacramentorum adminiſtrationem; aliqua prohibet, ne ſcil. tali & tali modo adminiſtrentur. Fortè etiam prohibet duas habere ſimul vxores. In legibus humanis idem etiam conſtat: multa enim prohibent, multa præcipiunt; quæ autem in particulari, non eſt huius loci.

An, & quomodo omnis lex præcipiat ac prohibeat.

16. Quoad tertium verò effectum permiſſionis, vtrùm ſcilicet in omni eo ordine legum permittantur aliqua mala, breuiter dico, *vt permittere malum*, vt ad legem ſpectat, iuxta ſuprà dicta, ſolùm conſiſtere in eo, quòd alios obliget, ne puniant patrantes ea mala; nam dare licentiam ad licitè ea mala facienda, omnino repugnat, ſi illa ſint intrinſecè mala: hoc poſito, vno verbo reſpondeo, in naturali lege nullam eſſe talem permiſſionem. Ratio eſt manifeſta, quia omne malum morale eſt punibile ſaltem à Deo.

An omnis lex permittat aliqua mala.

Nulla lex naturalis eſt permiſſio mali poſitiua. Obiectio.

Fortè dices, legem naturalem ea mala permittere non abſolutè, ſed reſpectiuè ad creaturas alias, ne illæ poſſint delinquentem punire: v. g. cogitationes malas ſine dubio permittit eo ſenſu lex naturalis; nemo enim videtur poſſe naturaliter alterum punire propter ea peccata interiora; ergo datur permiſſio in ordine legum naturalium. Reſpondeo cum limitatione poſitâ, ſeu ſecundùm quid poſſe id admitti. Addendum tamen id ſolùm indirectè verum eſſe, quatenus alij homines per ſe non habent notitiam actuum internorum; vnde fit vt eos punire non poſſint; ideò probabiliter puto legem naturalem nihil mali poſitiuè permittere, quaſi obligando alios ne poſſint illud punire, ſed potiùs in eo puncto ſe habere magis negatiuè, nec mandando, nec prohibendo eam punitionem.

Solutio.

De lege poſitiuâ diuinâ antiquâ dubitari poteſt, an poſitiuè impederit, ne aliqua peccata externa punirentur; item de lege gratiæ & Eccleſiaſticâ. Quibus reſpondeo, nullam talem permiſſionem poſitiuam in eis inueniri; nam licet leges humanæ ciuiles id aliquãdo permittant, vt ſuprà diximus, in aliis tamen tribus nihil ſimile reperitur, vt per omnes eas leges diſcurrenti patebit. Non dico, in eis poſitiuè aſſignari pœnas pro quolibet peccato, ſed nõ prohiberi poſitiuè, ne Iudices Reipublicæ aliquod peccatum in particulari puniant. Aliqui tamen excipiunt in lege veteri peccatum repudij; quod videbatur ita permitti, vt non poſſet puniri: verùm hoc mihi valdè eſt dubium, & alioquin pro re noſtrâ exigui eſt momenti; probabilius eſt, licitum fuiſſe illud repudium. 17.

Neque lex vetus, neque lex gratiæ & Eccleſiaſtica mala poſitiuè poſſunt permittere.

Quoad punitionem dico, nullam legem naturalem in particulari determinare pœnam pro vllo delicto, ſed ſolùm in cõmuni dicere, *Neceſſum eſſe in Republicâ punire multa delicta, maximè grauiora*: hoc enim dictamen à naturâ eſt, non ex lege poſitiuâ. De lege diuinâ antiquâ certiſſimè conſtat, aſſignatam fuiſſe pœnam multis peccatis, in quo non eſt ampliùs hærendum. In lege gratiæ non video iure diuino aliquam pœnam impoſitam determinatè pro vllo peccato; in Canonicis verò multæ ſunt tum corporales, & cõtra hæreticos, &c. tum ſpirituales per modum ſuſpenſionis; &c. Denique à legibus humanis ciuilibus certiſſimum eſt pro variis criminibus varias pœnas aſſignatas. Illud tamen omnibus his legibus videtur commune, non eſſe pro omnibus delictis & peccatis ex obligatione iniunctas pœnas, quas Iudices teneantur infligere; ſed multa eorum arbitrio & prudentiæ relinqui.

An aliqua leges, & quanam, certas pœnas certis delictis aſſignarint.

Lex gratiæ lex mitis.

Secunda difficultas, quàm circa præcedentes effectus tractat fusè Pater Suarez cap. 17. eſt, an taxare pretia rerũ, determinare formas pro contractibus, irritationes illorum, conſtituere mediũ virtutũ, diuiſionem dominiorum & fauores concedere, quæ omnia per leges fiunt, reducatur ad prohibitionem vel præceptum aut permiſſionem; aut punitionem; ideóque nulli alij ſint effectus legis præter illos quatuor. Breuiſſimè reſpondeo, eos omninò debere reduci ad vnum ex illis; quia cùm diximus, legem vt ſic eſſe 18.

Quanam reducantur ad effectum legis.

præce

præceptum, &c. neceſſum eſt, vt quælibet lex quà talis includat eam vim præceptiuam, quia ratio generica in omnibus ſpeciebus debet reperiri quæ ratio in noſtro modo loquendi melior eſt. Explico ergo difficultatem: Lex dum taxat pretia, obligat, ne frumẽtum v. g. cariùs aut ne viliùs vendatur; éſtque conditionata. *Si debet vendi, vendatur tali pretio, & non alio:* vel certè eſt permiſſiua; & eo ſenſu obligat Iudices, ne puniant vel venditorem vel emptorem, ſi eo pretio vendant aut emant.

9. *Quid de præſcriptione formarum in contractibus & irritatione.* Idem dicendum de præſcriptione formæ pro contractibus: ea enim lex obligat, vt ſi fiat contractus, ſit tantùm ſub eis formis: vnde peccant, qui aliter faciunt: vel certè etiam non valent contractus, ſi lex ſit irritans aliter factos; de quo infrà: vel, vt abſtrahamus iam à peccato propter leges aliquot humanas, ſaltem obligant in foro externo. In irritatione idem dicendum, quia (vt benè Pater Suarez) ea irritatio dupliciter fieri poteſt, vel prohibendo omnino actum, vel præſcribendo modum, ſine quo non ſit validus: ſi hoc ſecundo modo fiat, iam reducitur ad primũ de taxatione pretij, & ad ſecundũ de præſcriptione formæ; in quibus oſtendimus quo pacto reperiatur obligatio: ſi verò primo modo, erit obligatio prohibens: ſicut enim lex dicit, *Non comedas*, ita etiam dicere poteſt *Nolo vt contrahas.*

Obiectio. Dices: Sæpè irritatio non prohibet actum ipſum, ſed præciſè ne ſit validus, ſeu valorẽ, prohibere autem valorem nec eſt imperare vllam actionem, neque vllam prohibere; nam valor ille non eſt actio, ergo nullo modo id poteſt reduci ad vllum ex illis effectibus ſuprà poſitis. *Solutio.* Reſpondet Pater Suarez tunc ſaltem prohiberi actũ vt validum. Sed contrà, quia id nihil eſt aliud quàm prohibere valorem, qui, vt dixi, non eſt actio. Meliùs reſpondetur ex eodem Suarez, per eam legem prohiberi ſubditos, ne vtantur eâ re tamquam validâ. V. g ſi irritatur matrimonium,

10. *Quid per legẽ irritantem prohibeatur.* prohibetur, ne licitè ad ſe accedant, &c. ſicut è contrario de lege permiſſiuâ diximus obligare ſaltem alios, ne puniant aut ne turbent illas perſonas, quibus ea res permittitur.

Conſtitutio medij virtutis nequit propriè fieri per legem. De conſtitutione medij virtutis nihil dico, quia ſæpè obſeruaui id non fieri propriè per leges: nam eſto millies ſit prohibitum mihi vinũ, & ego bibam quod pro ſiti extinguendâ neceſſe eſt, & nullo modo capiti nocere poteſt: peccabo quidem contra præceptum; at non in ſpecie peccati, quod committerem, ſi ſine præcepto biberẽ ad ebrietatem, vel nocumentum ſanitatis. Addo, tamen, ſi ea conſtitutio medij ſpectet ad legem, clarè oſtendi, quomodo reducatur ad obligationem ſeu prohibitionem, quatenus mandat, ne plus minúſve fiat.

Diuiſio bonorum dominiorúmque traditio à poteſtate adminiſtratiuâ eſt. Circa diuiſionem verò bonorum & traditionem dominiorum dico, formaliter non prouenire à vi legiſlatiuâ, ſed à poteſtate adminiſtratiuâ & dominio alto in bona; licet à iuriſdictione poſteà proueniant leges, quæ eas donationes & diuiſiones confirmant, cæteris imperando ne turbent poſſeſſionem eorum, quibus res illæ donatæ ſunt: & idem eſt de priuilegijs, vt ſuprà oſtendimus, declarando, quomodo illa pertineant ad leges.

21. *Cur reuocatio legis non ſit lex.* In reuocatione denique legis nulla eſt difficultas, quia illa vt ſic ablatio legis eſt potiùs quàm lex; quòd ſi per nouam legem abrogetur, tunc neceſſum eſt, vt ea ſeconda lex effectum aliquem habeat alium, ſeu præcipiat aliquid nouũ, vel è contrario prohibeat: nam reuocare præciſè antiquam legem, non poteſt eſſe lex; ſicut deſtruere non eſt formaliter ſpecies productionis, ſed potiùs illi oppoſita. Et ſatis de quæſtionibus his, quæ vel ſunt maiori ex parte de nomine, vt notaui, vel non adeò magni momenti.

Sectio II.

De ſubiecto legis, ſeu, an viatores omnes ſint legibus ſubiecti.

Loquendo vniuerſaliter, nulla poteſt eſſe in præſenti neque etiam cum hæreticis diſſenſio de re: diximus enim ſuprà illud dictamen rationis naturale, quo dicitur, *Furtum, iuramentum falſum, odium Dei, &c. malum eſſe*, eſſe propriè legem, ideóque Deum quodammodò legibus teneri non ab alio ſibi Superiore impoſitis, ſed quæ in ipſius ſapientię & bonitatis naturâ fundantur. *Omnes perſonæ rationales, imò & ipſe Deus naturali lege tenetur.* Neque puto vllum poſſe adeò eſſe ſtultum hæreticum, qui eo ſenſu non agnoſcat multa eſſe naturâ ſuâ mala, quæ Deus facere non poſſit; vt falsò iurare, ſeipſum odio habere, eſſe infidelem, iniuſtum, &c. ergo in eo ſenſu neceſſum eſt, vt omnes fateamur, non ſolùm viatores homines, ſed omnes omnino perſonas rationales eſſe ſubiectũ legis, ſeu teneri aliquibus legibus: ergo quæſtio non habet vllam difficultatem abſolutè & vniuerſaliter loquendo, ſaltem ratione legum naturalium. Video hic Patrem Suarez cap. 18. putare, hæreticos iudicare, iuſtos liberos eſſe ab omni lege ſimpliciter: pro quo citat verba Lutheri, quę Cardinalis Bellarminus lib. 4. de iuſtificatione cap. 1 ex quodam eius ſermone refert, *Caueamus à peccatis, ſed multò magis à legibus & promiſſionibus* Verùm, cùm ibi admittat Lutherus peccata aliqua, neceſſum eſt admittat dictamina aliqua quæ illa prohibeant; ea autem dictamina, vt diximus, ſunt lex; imò ipſum debere cauere à legibus, quod Lutherus docet, ſine dubio in eius ſententiâ ab aliquo naturali dictamine deberet prouenire; ergo ille ſolùm leges poſitiuas humanas reijcit, fortè etiam diuinas. 22. *Lutherus non omnes leges humanas & diuinas reijcit, ſed ſolum poſitiuas.*

Quæſtio ergo in eo ſolo ſenſu poteſt eſſe controuerſa cum hæreticis, an leges poſitiuæ, ſeu diuinæ ſiue humanæ obligent omnes homines tam iuſtos quàm peccatores. In quo puncto hęretici ſibi ſemper ſimiles planè contradictoria loquuntur; ex vnâ enim parte docent, neminem quantumuis iuſtum poſſe legem ſeruare, ſed potiùs peccare in omnibus; vbi eo ipſo dicunt, iuſtos habere legem, quam tranſgrediantur: ex aliâ verò parte, vt libertatem Chriſtianam extollant, dicunt iuſtos nullis legibus teneri: quomodo autem ea duo in eorum Calepino componantur, non multum curo, quia ex terminis apparent cõtradictoria. *Hæretici hîc ſibi ipſis contradicunt.* Catholica ergo & certiſſima ſententia docet, omnes homines tam iuſtos quàm iniuſtos legibus eſſe obſtrictos: & quidem tot ſunt ex ſacrâ Paginâ teſtimonia pro eâ veritate vt nec in dubium verti deberet: vbique enim Chriſtus Dominus in Euangelio cum iuſtis loquens eos ad mandata diuina ſeruanda hortatur, maximè toto illo ſermone ante vltimam cœnam Ioannis 14. & 15. *Si diligitis me, mandata mea ſeruate. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem.* item Matth. 9 *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata,* & Ioannes in ſuæ Epiſtolæ primæ cap. 2. 23. *Omnes iuſtos & iniuſtos legi ſubiacere ex Scriptura teſtatiſſimum eſt.*

Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. & Paulus paſſim eam veritatem reperit. Et quidem eſto hæreticis permitteretur error ſtultus, quòd non ſint neceſſaria bona opera, ſed ſufficiat fides; id ſaltem debent fateri, eius fidei præcepto illos eſſe ſubiectos; & niſi illud obſeruent, ac fiduciam habeant, non poſſe ſaluari; ergo ſaltem illi legi, ſeu præcepto, ſeu mandato credendi, fateri debent eſſe ſubiectos etiam iuſtiſſimos: ideò addo, ſicut non eſt credibile hæreticos dixiſſe, iuſtos non teneri ad non mentiendum, non iurandum falsò, &c. vt

Iuſti ad minus præcepto fidei tenentur ſecundùm hæreticos.

24. paulò antè notaui (quomodo enim eò ſtultitiæ deuenissent, vt negarent vllum planè eſſe opus, quod ſit contra naturam rationalem, cùm id vel ab ipſis ſtultis videatur agnoſci?) ita nunc cenſeo, eos nec negaſſe abſolutè præcepta omnia diuina, sed inuectos fuiſſe præcisè in ſolas leges Eccleſiaſticas, ideóque eas ab ipſis negatas, nec cogerentur agnoſcere ſupra ſe Pontificem vt caput Eccleſiæ. Quâ de re ſuſius inferiùs agentes de eis legibus; vbi oſtendemus, quomodo per illas homines obligentur. Inuehuntur etiam hæretici ſæpè in ciuiles leges ob eamdem planè cauſam: videbantur enim eò collimare, vt excuterent à ſe omnem omnino ſubiectionem humanam, tam ciuilem quàm Eccleſiaſticam; ſed de ciuilium legum vi ad obligandum infrà ſpecialiter dicam. Vide Patrem Salas diſp. 4. ſectione 1. multa congerentem contra hæreticos.

Hæretici videntur negaſſe ſolas leges Eccleſiaſticas & ciuiles.

SECTIO III.

Reſpondetur primo teſtimonio

25. ILlud eſt ex primâ ad Timoth. 1. *Sciens hoc quia lex iuſto non eſt poſita.* Multæ afferuntur expoſitiones, quas diſcutiunt Suarez ſuprà cap. 19. & Vaſquez diſp. 166. per totam, & Salas vbi proximè. Prima eſt, quod Paulus voluerit dicere, comminationes, & pœnas, quæ ſolent per leges ſtatui, non tam eſſe pro iuſtis quàm pro iniuſtis; iuſtos enim operari benè, non timore pœnæ, ſed virtutis amore. Obijcit Vaſquez, id vniuerſaliter non eſſe verum; quia etiamſi, qui ſunt valdè perfecti, maiori ex parte operentur eo affectu, multi tamen iuſti inferiorum claſſium ex timore operantur. Huic impugnationi reſpondet Suarez, Paulum locutum non de eo, quod in omnibus omnino reperitur, ſed de eo quod eſt quaſi per ſe, &, vt ſic dicam, in ſenſu formali. Nam ſi iuſtus operetur ex iuſtitiâ, non indiget coactione, ſicut dicit Ioannes 1. Epiſt. cap. 3. Iuſtos, ſeu, *omnis qui in eo manet, non peccat*, id eſt, quà iuſtus: nihilominùs non ſatisfacit hæc reſponſio; nam etiam iuſtus quà iuſtus indiget coactione: cùm enim actus ille, quo homo timore pœnarum inferni remoueror à peccato, ſit actus iuſtitiæ, ſine dubio procedet à iuſto quà tali; & tamen ſæpiſſimè, ſi tunc non eſſet ille timor, iuſtus ille peccaſſet; ergo etiam quà iuſtus indiget eâ coactione. Addiderim, longè rariores eſſe, qui eo timore nõ indigent, quàm qui indigent, ergo.

Primum teſtimonium S. Pauli 1. Tim. 1. Lex iuſto non eſt poſita.

Prima expoſitio, iuſtos operari benè non timore pœnæ, ſed virtutis amore.

Obijcit Vaſquez.

Reſpondet Suarez.

Non ſatisfacit.

Fortè ſic poſſet ea expoſitio ſuſtineri, vt timor ille pœnæ ſit etiam malus; diximus enim alibi, ſi quis tale habeat propoſitum, *Facerem hoc, ſi non eſſet pœna*, eum peccare iuxta materiæ grauitatẽ, de quâ proponit: ergo Paulus ſolùm hoc vult dicere; Iuſtus non ita monetur timore pœnarum à lege impoſitarum, vt habeat animum id faciendi, ſi non eſſet pœna.

Quomodo ea expoſitio ſuſtineri poſſet.

26. Secunda expoſitio, quæ multis magis placet, eſt, legem vt comminantem non eſſe pro iuſto, quia cùm hic ſeruet legem, non incurret pœnam illius, ſed pro iniuſto; qui cùm legem non ſeruat, incurrit pœnam: ac ſi diceretur, Non eſt propoſita pœna pro ſeruantibus legem; ſed pro transgreſſoribus illius: ideò non eſt cur iuſti terreantur pœnâ, quia illam non incurrent. Ego tamen in hac expoſitione illud video difficile, quòd eo ſenſu Paulus tradidiſſet vnam doctrinam valdè claram, & infantibus ex terminis notam. Quòd enim lex dicens, qui fuerit adulter lapidetur, non comminetur eam pœnam non adultero, quis vnquam dubitauit aut dubitare potuit? Cùm ergo Paulus videatur eò loci aliquam ſingularem doctrinam tradere; ideò enim quaſi attentum priùs reddit Timotheum per ea verba, *Sciens hoc*, & quidem *hoc*; ex cuius ignorantiâ videtur Paulus inſinuare prioribus verbis multos Doctores malè de lege ſenſiſſe; nullus autem potuit in eo puncto errare; mihi videtur valdè probabile non fuiſſe intentum Pauli, quem ea expoſitio ei tribuit, etiamſi Pater Vaſquez eam maximè approbet eo cap. 2.

Secunda expoſitio: Lex vt comminans non eſt pro iuſto.

Difficultas contra illam.

27. Tertia expoſitio eſt, quam P. Suarez approbat, licet non admodum conſequenter ad ea quæ dixerat num. 1. vt ſcilicet D. Paulus ibi loquatur ſolùm de lege veteri, dicatque illam latam eſſe ſolùm ad retrahendos Iudæos ab idololatriâ & alijs vitijs, ad quæ erant maximè propenſi; ideóq; dicatur impoſita iniuſtis, vt eos faciat iuſtos, retrahendo eos ab eis peccatis. Quam expoſitionẽ ego confirmo ex Tertulliano; qui tractans, cur Deus tam minutas res tótque cæremonias impoſuerit popolo, reſpondet lib. 2. Aduerſus Marcionem, id feciſſe, vt ſe accommodaret propenſioni illius popoli in ſacrificia erga idola; & tranſtuliſſe eos ad ſacrificia erga ſe, ne ſacrificarent idolis: concludit enim in hæc verba Tertullianus: *Populum pronum in idololatriam eiuſmodi officijs religioni ſuæ voluit adſtringere, quibus ſuperſtitio ſæculi agebatur, vt ab eâ auocaret, ſibi iubens fieri quaſi deſiderans, ne ſimulacris faciendu delinqueret.*

Tertia expoſitio: Lex eſt tantùm poſita vt iniuſtos retrahat à peccatis.

Approbatur, & confirmatur.

Illud tamen circa hanc expoſitionem obſeruo, iuxta illam *τὸ lex* non tam debere intelligi de Decalogo; in hoc enim præcipiuntur quæ omnibus communia ſunt, & quæ etiam nunc obligant, quia naturalia ſunt præcepta; debet ergo de lege præſcribente cæremonias, ſacrificia, &c. ad quod propoſitum etiam induco Ambroſij

In tertiâ expoſitione τὸ lex non intelligitur de Decalogo ſed de lege cæremoniali.

28. verba in Epiſt. ad Titum, vbi hæc habet: *Nam ſi vtilia eſſent ea omnia quæ Deus impoſuit Iudæis, tũc data eſſent, quando lex in tabulis data eſt; ſed quia poſt tanta ſigna prodigiorum & legem conditam irreuerentes & ceruicoſi inuenti ſunt, talia ac tanta acceperunt, in quibus reſpirare non poſſent. Hinc & Petrus in Concilio, Quid imponitis iugum ſuprà ceruices fratrum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus?* Hæc Ambroſius: quæ mihi maximè videntur apta tam ad hunc locum quàm ad alia, quæ ex ſancto Paulo ſtatim afferemus; ideò hanc expoſitionem ſic confirmatam maximè approbo. Alias expoſitiones minoris momẽti omitto, quia hæc tertio loco allata ſufficientiſſima eſt; & ex eâ nihil planè pro hæreticis.

Dices: Lex antiqua impoſita fuit omnibus Iudæis; atqui non omnes illi fuêre iniuſti, ſed multi iuſti & ſanctiſſimi: ergo non poteſt ibi ſenſus eſſe, quaſi ſolis iniuſtis ſit poſita. Reſpondeo, aliud

Solutio. Lex vetus impoſita eſt omnibus, ſed non propter omnes.

aliud eſſe eam impoſitam omnibus, aliud verò propter omoes. Primum admittimus, ſecuodum oegamus, dicimúſque Paulum ſolùm diaiſſe eam impoſitam propter peccatores, licet, quia lex geoeralis eſt, debuerit obligare omnes.

Sectio. IV.

Explicantur alia teſtimonia.

29\.
Secundum teſtimonium S. Pauli ad Galat. 5. Non eſtis ſub lege. *Explicatio P. Vaſquez, ex Adamo deſumpta.*

SEcundum ſit ea eodem Paulo ad Galatas 5. *Quòd ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege.* P. Vaſq. vbi ſuprà eamdem huic loco eapoſitionem tradit, vt ſcilicet oon eſſe ſub lege idem ſit, ac noo debere timere legē, quia eam non tranſgrediuntur; ideóq; pœnam ab eâ ſtatutam non debent timere: id quod coofirmat, quia cùm in eodem capite Paulus enumeraſſet omnia opera ſpiritus, addidit, *Aduerſus huiuſmodi non eſt lex;* ac ſi diaiſſet, *Talia facientibus non notet lex.* quā eapoſitiooem ea Adamo deſumpſit.

Reijcitur.

Ego tamen non dubito, quin alius ſit ibi Apoſtoli ſenſus. Etenim, cùm totâ eâ Epiſtolâ agat Paulus contra illos, qui Galatas ad obſeruationē legis Moſaicæ rurſus inducere teotauerant, & io eodem capite id clarè oſtenderit; videtor manifeſtum, voluiſſe dicere, eos qui iam Spiritu ſancto ſeo Chriſti aguntur, non eſſe ſub obligatione legis Moſaicæ. Quam eapoſitionem Pater Suarez defendit; adducit autem pro eâ aliquot teſtimonia Chryſoſtomi & aliorum Patrum; quæ tameo oon multum vrgent. Ad ratiooem Patris Vaſquez in contrarium reſpondeo, Paulum non eo ſenſu dixiſſe, *Aduerſus huiuſmodi non eſt lex,* hoc eſt, *Pœna legis non eſt contra hac facientes:* vt enim obſeruaui ſuprà, hæc veritas valdè erat omnibus per ſe nota; ideò oon eſt credibile Paulum in eâ perſuadendâ laboraſſe adeò fortiter: voluit ergo ibi dicere, ab eo, qui ea opera facit, ooo eſſe exigendum aliquid amplius. id quod eleganter

Alia melior expoſitio Suarez.

30\. Chryſoſtomus à Patre Suario & Salas ſuprà citatus his verbis tradidit, *Quid enim præcipiat illi, qui omnia in ſe habeat, etiam perfectam Philoſophia magiſtram charitatem?* id ipſum tradidit ad hæc vltima verba Theodoretus & Theophylactus.

Obiectio.

Dices, Paulus eapreſsè eodem capite diait legem inſtaurari eo verbo, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum;* ergo Paolos intelleait ibi nomine legis præcepta Decalogi: ad quæ etiam nos de facto obligamur. Facilè tamen reſpondeo, & inde potius confirmo hanc eaplicationem: videtor enim ibi Apoſtolos dixiſſe, *Lex, quantum ad ea quæ neceſſariò obſeruanda ſunt, in vno hoc verbo inſtauratur; cætera innumera, quæ includebat lex antiqua, non nos obligant.* Et ex eiſdem verbis ego argumentor ſatis efficaciter contra Patrem Vaſquez; probóq; oon fuiſſe meotem Pauli, præcisè dicere legem non eſſe cootra obſeruatores illius, ſed ſolùm cootra tranſgreſſores: etenim ad hoc intentum malè diaiſſet Paulus io eo verbo, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum,* totam legē contioeri: etenim omnia cæremooialia antiqua non inſtaurabantur in eo voo verbo; quia cæremonialia noo iocludebantur in naturalibus præceptis, *Non occides, Non mœchaberis,* &c. quæ tamen inſtaurantur eo verbo, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum:* deinde, eſto inſtaurarentur; quid hoc ad propoſitum illud, Lex non eſt niſi contra tranſgreſſores? Certè ſiue inſtaurarentur vno verbo, ſiue mille, ſemper obſeruator legis debet eſſe ſine timore. Vnde concludo, manifeſtè meo iudicio Paulum, ad declarandum nullam ferè iam eſſe obligationem legis, dixiſſe ad voicum mandatum diligendi proximum omnia reduci, vt cæremonialia excluderet.

Per legē hic intelligit Paulus præcepta Decalogi.

Efficacius refellitur Vaſquez.

Tertius locus eſt ea 6. ad Romanos: *Non ſub* 31.
lege eſtis, ſed ſub gratiâ. Pater Vaſquez putat hîc à Paulo nomine legis iotellectum eſſe dominiū peccati, quia io eo ſeoſu ſequenti capite videtur ab Apoſtulo vſurpari τὸ *lex.* Ego tamen, etiamſi Apoſtolus eo ipſo capite in verbis antecedētibus ſatis inſinuet ſe in eo ſenſu loqui; vt, *Qui enim mortui ſumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?* &: *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore:* nihilominùs certum iudico, non fuiſſe in præſenti eum ſenſum à Paulo intētum; ait enim: *Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratiâ.* Ecce ad excludeodū dominiom peccati Apoſtolus attulit pro ratione, eos nō eſſe ſub lege; inde infero, Ergo τὸ *non eſſe ſub lege* non eſt idem ac *non eſſe ſub dominio;* quia tunc fuiſſet cauſalis Pauli identica: *Non eſtis ſub dominio, quia non eſtis ſub dominio;* ſeu, *Peccatum non erit veſter dominus, quia non erit veſter dominus.* Quæ ratio iodigna eſt Paulo. Confirmo id 32.
euidenter ex ſequeotibus immediatè; inde enim Paulus iofert per interrogatiooē, *Quid ergo? peccabimus, quoniam nō ſumus ſub lege, ſed ſub gratiâ?* Ex his ſic argumeotor: *Si non eſſe ſub lege* idem eſſet ac *non eſſe in peccato,* ſeu *ſub dominio peccati,* fuiſſet ea interrogatio planè iodigna Paulo, & in ſe quaſi cootradictionem afferens; perinde ac ſi dixiſſet, *Ergo quia non ſumus ſub dominio peccati, ſimus ſub eo dominio:* vbi nulla ſpecies illationis probabilis. At ſi *ſub lege* explicetor vt à oobis, id eſt, *vt non teneamur amplius lege antiquâ;* rectè videtur inferri, *Ergo iam poſſumus quacumque facere, quia liberi ſumus à lege prohibente.* Peccare enim ibi à Paulo non accipitur pro inobedientiâ formali contra legem; id enim eſſet dicere, *Faciamus contra legem, ſi non habemus legem:* vſurpatur ergo pro hoc, quod eſt, facere aliquid, quod in ſe materialiter (vt ſolemus dicere) malom eſt: ſicut hæretici quodammodò inferunt, Non habemus legem, ergo omoia poſſumus, fornicari, inebriari, &c. & licet ea conſequutoria non eſſet omnino formalis & bona, habebat, tamen aliquam apparentiam, ratione cuius potuit Apoſtolus per modum dubij illam ioferre.

Tertium teſtimonium S. Pauli ad Rō. 6. Non ſub lege eſtis, ſed ſub gratiâ. *Expoſitio P. Vaſquez. Refellitur.*

Ratione clariori idem refutatur.

Vera ergo explicatio eios loci eſt, quæ communiter traditur, ſcilicet, Paulum dixiſſe, Non eſtis iam ſub onere illo antiquo tot cæremoniarum & obligationum, ac ſine viribos ad ferendū illud; lex eoim antiqua multa præcipiebat, & parum iuuabat; iam verò eſtis ſub gratiâ, quę pauca imperat, & magnas vires dat ad imperata exequenda; vnde noo debetis dominium & regnum peccati timere, qoia illud à vobis facillimè poteſtis repellere viribus gratiæ, ſob quâ eſtis. Ecce clariſſimam eorum verborum & contextus explicationem. Quam eleganter, vt ſolet, expreſſit 33.
Chryſoſtomus homiliâ 11. in eam Epiſtolam his verbis, *Lex erat iubens tantùm, nihil tamen auxilij afferebat; gratia verò & priora peccata remittit & ad futura nos munit.* Auguſtinus item lib. de Cōtin. cap. 3. *Non ſumus ſub lege bonum quidem iubente, non tamen dante: ſed ſumus ſub gratiâ, quæ id quod lex iubet* (præcepta naturalia) *faciens nos amare, poteſt liberis imperare.* Ea quâ explicatione pro

Vera & communis explicatio.

Lex vetus multa præcipiebat, & parū iuuabat, ſecus facit lex gratiæ.

Cur iuſti ſaltem indirectè legi ſint ſubiecti.

pro intento hæreticorum nihil infertur. Imò addiderim, Eſto concederemus hæreticis, ibi Paulũ dixiſſe, iuſtos eſſe à lege liberos, tamen ex ſequẽti contexto probari manifeſtè, ſaltem indirectè eos eſſe ſubiectos. Cùm enim Paulus ibi ſopponat toto eo capite, poſſe eos, qui iam ſunt in gratiâ, iterùm cadere & fieri ſubditos peccatis; ſi enim id eſſet impoſſibile, gratis tot repeteret admonitiones, ne iterùm fierent ſub iugo peccati & ei ſubditi; oportet ex mente Pauli concedere aliqua eſſe præcepta, quorum tranſgreſſione peccare poſſint iuſti; eo autem ipſo admittendum eſt eos aliquibus legibus teneri.

34. *Alia Pauli loca pro Christianâ libertate adferri ſolita nihil probãt.*

Quarto loco afferri ab hæreticis ſolent ea loca quibus à Paulo commendatur libertas Chriſtiana: verùm ea omnia nullius ſunt momenti pro eorum intento: ſolùm enim Paulus oſtendit libertatem noſtram ab illis innumeris cæremonijs, &c. Vide quæ ex Ambroſio & Tertulliano ad hoc propoſitum diximus. Adde, poſſe eam libertatem applicari nõ à lege, ſed à ſeruitute peccati: quam libertatem ſæpè Paulus prædicat valdè. Quo ſenſu etiam antiqui iuſti, licèt ſub obligatione legis, erant tamen liberi, non ſub iugo peccati. Neque vmquam inuenietur in Paulo locus, vbi dicat, non teneri homines mandata diuina ſeruare, aut liberos eſſe ab eâ obligatione, eo ipſo quòd iuſti ſint.

35. *Hæretici ſuo ſe gladio hic iugulant.*

Ex Iacobo Apoſtolo auſi etiam ſunt hæretici pro ſe afferre teſtimonia; mirandũ tamen valdè; cùm enim plurimi eam negent Epiſtolam, eò quòd ipſorum delitia de excluſione bonorum operum manifeſtè reijciat, iam tamen, vt maiores adhuc errores ſpecie tenus auctoritatis confirmẽt, eam approbant. In eâ autem Iacobus ſolùm dicit cap. 1. *Qui perſpexerit in legem perfectam libertatis*, &c. vbi non negat omnem legem, ſed antiquam; quæ erat ob grauia onera lex ſeruitutis, ipſo Iacobo teſte in eo Concilio, de quo in Actibus Apoſtolorum 15. expreſsè autem & ibi & hîc opera requirit Iacobus, & obſeruationem mandatorum & legis: id quod fuſiùs deducit cap. 2. Vnde vel hinc apparet deliſos planè eſſe hæreticos, qui, vbi vel vnicum verbum ſibi quodammodò fauens intuentur, illud arripiunt, eſto locus ille totus quantus manifeſtè ſit contra ipſos. Et ſatis de hac quæſtione; alioquin, vt initio dixi, ex terminis notâ.

SECTIO V.

De mutatione legis: an fieri poſsit: & quotuplex ea ſit.

36. *Duplex in phyſicis eſt mutatio, ita & hic.*

DVplex in rebus phyſicis ſolet eſſe mutatio; accidentalis vna, altera ſubſtantialis: illa non deſtruit eſſentiam rei, ſed variat tantùm aliqua accidentia; vt cùm homo ex ſano in infirmum, ex indocto in doctum, &c. mutatur. Secunda verò mutatio deſtruit eſſentiam rei; vt cùm homo moritur & mutatur in cadauer, cùm lignũ in ignem, &c. ſuo etiam modo poſſumus in legibus duas has mutationes concipere; vnam accidentalem, quâ, lege manente, mutantur aliqua illius accidentia; alteram ſubſtantialem, quâ lex quaſi deſtruitur, & perit.

Senſus quæſtionis.

Aduerte tamen Primò, in præſenti non tractari in particulari, quando & in quibus legibus ea mutatio reperiatur; id enim ex profeſſo præſtabimus agentes de diſpẽſatione & abrogatione legis ac de priuilegijs illi contrarijs; ſolùm ergo hic declaramus terminos ſignificantes eas mutationes.

Quid lex ex parte Legiſlatoris, ſubiecti & materiæ requirat.

Aduerte Secundò, legem, iuxta dicta ſuprà, requirere ex parte ferentis volitionem ex ſe ſtabilem; ex parte verò ſubiecti cui imponitur exigere veram aliquam communitatem; Tertiò ex parte materiæ conditiones aliquas iuſtitiæ, honeſtatis, vtilitatis, &c. quas ſuprà explicuimus.

SVBSECTIO I.

Explicantur hæ mutationes; & præcipuè quæ ex parte Legiſlatoris proueniunt.

37. *Quibus ex capitibus lex vtroq; modo ſit mutabilis.*

HInc dicendũ eſt, ex hoc triplici capite poſſe legem pati mutationem tam ſubſtantialem quàm accidentalem. Primò ex parte ferentis, ſi ipſe eam legem, ſicut liberè inſtituit, reuocet etiã liberè; quæ erit mutatio aut deſtructio ſubſtãtialis: vel, ſi ſolùm accidentaliter eam mutet, minus pluſve ex parte materiæ aut temporis requirendo quàm priùs requiſierat. Secundo modo ex parte ipſius communitatis mutari poteſt: ſi enim tota communitas deſinit eſſe; v.g. tota vna ciuitas deſtructa eſt nemine manente, iam leges illius ciuitatis propriæ deſinunt eſſe ex defectu materiæ: quod ſi augeretur aut è contrario minueretur ciuitas, quodammodò augeretur aut è contrario minueretur vis obligatiua legis: ad plures enim vel ad pauciores extenderetur iam quàm in initio; licet fortè quis contenderet, hanc non eſſe vocandam propriam ipſius legis mutationẽ, quia ſemper retinet ſub eiſdem generalibus terminis ſuam vim obligandi. Tertiò denique ex parte ipſius materiæ; ſi enim hæc iam deſinat eſſe vtilis & honeſta, ceſſabit haud dubiè lex ad illã obligans: quòd ſi ea materia ſolùm reddatur in hac aut illâ circumſtantiâ mala, in alijs verò maneat bona, lex ſuam obligationem quaſi accidentaliter tantùm mutabit: vt, ſi ob interdictum alicui reddatur Sacri auditio mala, lex de audiendo Sacro alioquin ſubſtantialiter manẽs non imperabit hîc & nunc eam auditionem, quę eſt accidentalis quædam mutatio.

38. *Aliæ particulares mutationũ ſpecies in legibus, ſed ſubſtantiales.*

Diximus in communi quæ ſint cauſæ aut quaſi cauſæ harum mutationum; iam alias particulares ſpecies explicare debemus. Circa primam ergo ſubſtantialem mutationem per volitionem Principis, dicimus poſſe rurſus eã vno ex tribus modis contingere: primo, ſi ipſe Legiſlator aut eius ſucceſſor illam reuocet: in hoc autem modo poteſt adhuc eſſe magna diuerſitas iuxta modos varios, quibus eam reuocationem velle poteſt; ſi v. g. purè eam legem reuocet, nihil penitus loco illius imperando; vel ſi eam conuertat in aliam legẽ planè ex ſe diſparatam; ſi v.g. dicat, Volo vt lex ieiunij ceſſet, illius verò loco ſit lex de audiẽdo Sacro totâ Quadragesimâ. Ecce duæ hæ leges ſunt diſparatæ omnino, ideóq; ſimul poterant eſſe; & tamen vna eſt per alteram abrogata. Poteſt item abrogare legem prohibendo eamdem materiam quam anteà mandauerat: vt ſi anteà lex obligabat ad geſtanda arma, deinceps verò non ſolùm tollat eam obligationem, ſed potiùs prohibeat ne geſtentur; & tunc ſit mutatio contraria ex parte legis, cõtradictoria verò ex parte materiæ. Poteſt item eſſe ex vtroque capite contraria; vt ſi imperet materiam aliam poſitiuam contrariam primæ, ſeu impoſſibilem cum priori: v.g. lex mandauerat priùs ſtudium, iam conditur lex

lex noua obligans pro illo tempore ad orandū; quæ actio incompoſſibilis eſt cum ſtudio; ideóq; hoc non licet eo tempore vt impediens rem alteram præceptam.

39. *Qui inter ſe ſi ea differant.*

Vbi Primò aduerte, licet quoad punctum deſtructionis prioris legis re ipsâ nullum ſit diſcrimen, ſiue loco materiæ prioris mandetur alia de nouo, ſiue non, in ordine tamen ad modum loquendi diuerſis vocibus ea duo ſignificari; nam quando nulla noua lex ſuccedit, tunc prior dicitur abrogari, quando verò alia materia loco prioris imponitur, dicitur cōmutari. Sicut in phyſicis quoad punctū deſitionis formæ equinæ v. g. parum intereſt, quòd ſuccedat alia vel nulla planè; eodem enim modo ceſſat in ſe ea forma: at quoad modum loquendi magna eſt diuerſitas; nā ſi nihil ſuccedat, dicitur annihilata; ſi tamen aliquid ſuccedat, dicitur conuerſa in formam aliam.

Quando dicatur lex abrogari quando cōmutari.

Secundò nota hanc differentiam inter eā prohibitionem ſtudij in opere contrario mādato, & in ſe: quòd ſi in ſe prohibeatur, ſemper eſt malum illud opus efficere; at ſi ſolùm prohibeatur indirectè, quatenus mandatur aliud incompoſſibile, tunc eā præciſè ratione erit illicitū, quòd impediat aliud opus: vnde ſi ab alterius operis directè mandati obligatione liberemur, tunc licebit nobis hoc aliud efficere. Verùm hæc differentia ad punctum præſens eſt per accidens; nam etiam eſt communia legibus non reuocatorijs aliarum, ſed primò latis.

Qui lex tacitè abrogari poſſit.

Poteſt etiam Princeps tacitè abrogare legē, ſi v. g. videns eam non obſeruari communiter, potenſq; id impedire; non faciat, cenſetur eo ipſo tacitè conſentire, & conſequenter abrogare legē. Dixi *potenſque id impedire*; nam ſi cauſæ ſubſint graues, ob quas ille cenſeatur inuitè rem hanc ferre, non cenſetur conſentire; ideóque nec abrogare legem. ſed hac de re fusè, dum de conſuetudine diſputandum erit. Hi modi ad mutationem ſubſtantialem ſpectant; quæ potiùs eſt deſtructio legis, & vocari ſolet abrogatio ſeu irritatio, ſeu commutatio; poteſtque fieri vel ab ipſo Legiſlatore, vel à ſucceſſore illius, vel ab alio habente iuriſdictionem ſupra illum.

40. *Quomodo accidentaliter mutari poſſint leges.*

Circa accidentalem verò mutationem aduertendum, etiam poſſe variè à Legiſlatore ipſo fieri, vel in eā diſpenſando cum vnâ ſolâ perſonâ; vt cùm dat Pontifex alicui licentiam, vt non ieiunet; aut cum totâ communitate ad aliquod tempus. Dico *ad tempus aut cum vnâ perſonâ*; ſi enim diſpenſatio eſſet vniuerſalis ad omnes ciues, & inſuper perpetua, procul dubio re ipsâ eſſet reuocatio.

Diſpenſatio ad omnes & perpetua eſt legis reuocatio.

Obiectio.

Dices: Reuocatio ſeu abrogatio ex conceptu ſuo eſſentiali differt à diſpenſatione; ergo quomodocumque extendatur ea diſpenſatio, ſemper erit diuerſa à reuocatione. Et poteſt differentia etiam in caſu præſenti aſſignari; quòd ſi ſolùm fuit diſpenſatio, eo ipſo, quòd vel idem Legiſlator vel eius ſucceſſor diceret, *Ego tollo eam diſpēſationem*, iam obligaret antiqua lex ſine nouis alijs cæremonijs: quòd ſi fuiſſet abrogata, tunc debuiſſent de nouo interuenire omnes conditiones, quæ ad ferendam legem ſunt neceſſariæ, perinde ac ſi anteà nulla fuiſſet lex. Reſponde, Si res conſideretur prudenter, eam differentiam vix vllam eſſe; quia eo caſu dicere, Ego reuoco eam diſpenſationem in lege ieiunij, moraliter eſſet idem omnino, ac conſtituere de nouo legem ieiunij: quod verò de cæremonijs requiſitis dicitur, non eſt ad rem; quia præter volitionem ipſius Principis & honeſtatem ex parte materiæ, nihil aliud tunc requireretur ad legē niſi præciſè ſufficiens promulgatio. Addo tamen, ſi fortè ob hanc differentiam qualem qualem velit quis eā diſpenſationem generalem & in perpetuum non vocare abrogationem legis, non debere id multum curari; reducetur enim tota res ad quæſtionem de voce.

Soluitur.

Aduerte Primò, eam diſpenſationem ad tempus ab aliquibus vocari ſuſpenſionem legis, quia eius obligatio videtur ad tempus ſuſpenſa; ſed res eſt de voce & parui momenti.

Diſpenſatio ad tēpus quo vocanda.

Aduerte Secundò diſputari à nonnullis fusè, vnde deriuetur ea vox *diſpenſatio*; ſed pro noſtro intento ſufficiat ſcire, quid ſignificet iam de facto, vndecumque illa accepta ſit: fortè dum de eā ſpecialem inſtituerimus diſputationem, aliquid de deriuatione dicetur.

41. *Quid mitigatio & aggrauatio legis.*

Tertio modo Princeps poteſt mutationem accidentalem facere in lege aliquid de eius obligatione minuendo, aut augēdo, vt diximus ſuprà; hæc autem dici ſolet mitigatio, aut è cōtrario aggrauatio legis: quòd ſi in aliam ſimilem circumſtantiam vna prior mutetur, tunc neutro ex his nominibus poterit compellari, ſed debebit dici pura mutatio accidentalis.

Licētia quid.

Poſſet etiam addi quartus modus, qui dicitur licentia quâ ſolet Princeps obligationem legis tollere. Verùm benè obſeruauit Pater Suarez, licentiam non tam eſſe mutationem ex parte legis, quàm poſitionem conditionis ex parte materiæ; ſine quâ conditione materiæ illa licita non erāt. V. g. lex religioſa dicit, *Nemo egrediatur domo ſine licentiâ*; certè, quando poſteà Superior dat licentiam non mutat legem, ſed apponit materiæ conditionem, quam lex requirebat, vt liceret ille egreſſus e domo.

SVBSECTIO. II.

Aliæ duæ mutationes ex parte ſubiecti & materiæ declarantur.

42. *Qui fiat mutatio legum ex parte ſubiecti.*

QVoad ſecundum modū mutationis ex parte ſubiecti, præter ea quæ ſuperiùs diximus, illud ſolùm occurrit notandum; quando ſcilicet, ex eo quòd deſinat quis v. g. eſſe ciuis Pragenſis, iam ipſum non obligat lex Pragenſis; ſi tamen iterùm redeat Pragam fiatque ciuis, eo ipſo obligari; nullam factam eſſe in lege propriam mutationem, quia hæc indefinitè omnes obligabat ſub eā conditione, *Si eſſent, & quando eſſent ciues Pragenſes*: ſi verò tota ciuitas deſtructa eſſet, tunc penitus periſſet lex; etſi poſteà in eodem loco noui incolæ ciuitatem repararent: non enim cenſerentur antiquis legibus obligari, quia eſſet moraliter tunc diſtincta Reſpublica, niſi caſu quo ſupremus Princeps, ſub cuius iuriſdictione locus ille eſſet, vellet ibi antiquas leges retinere ſuum valorem. Quæ voluntas virtualiter eſſet noua earum legum inſtitutio.

Quomodo autem obligentur peregrini legibus ciuitatis quamdiu in eā ſunt, aut è contrario ciues quando abſunt, dicemus infrà ſuis in locis.

43. *Qui fiant mutationes legū ex parte materiæ.*

Circa tertiam mutationem ex parte ipſius materiæ aduerto, eam varijs modis fieri poſſe. Primò, quia mutata eſt aliqua circumſtantia, ob quā lex fuit lata. V. g. fertur lex, vt omnes geſtent arma quamdiu hoſtis fuerit intra Regnum: certè cùm primùm hoſtis egreditur ceſſat lex ex mutatione circumſtantiæ, ſub quâ lata fuit. Vbi obiter quæri poſſet, an eo caſu, ſi poſt aliquod tempus iterùm hoſtis rediret, cenſeretur illa antiqua lex

Digitized by Google

iterùm ſine nouâ inſtitutione redire. Reſpondeo, non poſſe vniuerſaliter dubiom hoc pro aliquâ parte decidi; pendet enim à Legiſlatoris volũtate, quæ declaratur per formam ferendi eam legẽ: ſi enim vniuerſalia apponantur verba; v.g. vt quãdocumq; hoſtis fuerit intra Regnum, &c. tunc cẽſebitur ea lex permanere quaſi interrupta, donec iterùm hoſtis redeat; ſi verò verba ſint magis limitata ad præſentem inſultum hoſtilem, tunc non cenſebitur eius obligatio redire, licèt aggrediatur deinceps hoſtis Regnũ. Id quod maximè conſiderandum eſt propter leges imponentes cõtributiones in ordine ad hoſtem illum eijciendũ: ſæpè enim cauſæ iuſtificantes eas contributiones ſunt partiales, quæq; non extenduntur in omnes deinceps futuras excurſiones, ſed præcisè in eam, quæ de facto eſt: aliquando verò vel cõtributiones, vel alia quæ imperãtur per legẽ ſunt in omni caſu neceſſaria, ideóq; cenſentur etiá imperata in omnẽ ſimilem euentum; ſed, vt dixi, ex verbis legis id maximè dignoſcendum eſt: quòd ſi verba ſint dubia, tunc potiùs in fauorem populi debet iudicari quàm cõtra illum; quia eſt cauſa odioſa. Aliter poteſt ea parte materię legis fieri mutatio, quatenus illa iam non eſt vtilis aut honeſta; ideóque iam planè ceſſat eius obligatio, & conſequenter ceſſat ipſa lex.

44. *Qui differãt ceſſationes orta ex mutatione materiæ, & orta ex abrogatione Legiſlatoris.*

Hanc tamen crediderim differentiam inter ceſſationem legis ob eam mutationẽ materiæ & ceſſationem per abrogationem ex parte Legiſlatoris: quòd ſi à Legiſlatore reuocetur, non cenſetur vnquam redire, niſi de nouo planè alia lex circa eamdem materiam ab eo aut aliquo alio cõdatur; at ſi pereat præcisè ea mutatione materiæ, ſatis probabile eſt, redeũte iterùm materiâ in priorem vtilitatem & honeſtatem, eo ipſo legem habituram ſuam vim, quia non videbatur tũc lex propriè in ſe periiſſe, ſed per accidens; ideóq; etiá poſſe per accidens redire, niſi fortè ita ceſſaſſet ea honeſtas, vt nulla eſſet tunc ſpes, quòd iterũ eſſet reditura: eo enim caſu omnino videtur lex periſſe. Vtrùm autẽ ceſſante vtilitate in vno particulari, ceſſet obligatio reſpectu illius, quando mutatio materiæ ſolùm eſt quaſi ea defectu vtilitatis, interim tamẽ adhuc manet licita, dicã fusè inferiùs. Solùm aduerto, in lege naturali nũquá ob ſimilem defectum reddi materiá licitam. id quod à nobis eſt alijs in locis obſeruatũ. V. g. mendacium eſt ideò prohibitum, quia ex ſe eſt contra confidentiam humanam requiſitam in Republicâ politicâ; ideò tamen non redditur licitum in hoc aut illo caſu, etiam vbi omnino tale periculum ceſſat. Dixi, ſi materia legis ceſſante eâ vtilitate adhuc maneat licita; nã ſi reddatur reſpectu huius in particulari iniuſta, tunc non obligabit hunc in eo caſu particulari; quia nullus vnquã obligatur ad id quod malum eſt hîc & nunc.

In lege naturali materia prohibita nunquã vnquã fieri licita.

45. *Mutatio materiæ ſæpè nõ cauſat mutationem legis.*

Aduerte, ſæpè mutationem hanc materiæ non cauſare mutationem propriã legis. V.g. lex dicit: Omnis nõ clericus ſubiaceat poteſtati ſæculari; ego antequam eſſem clericus ſubiacebam, iam non ſubiaceo: hęc mutatio: quòd ſcilicet iam ego non obliger, qui anteà obligabar, non eſt ex aliquâ in ipsâ lege propriâ mutatione, quia æq; è vniuerſalis manet ac anteà, nec in eâ diſpenſatur; ſed quia ſubtrahitur conditio ei materiæ, ratione cuius continebatur anteà ſub lege: quã conditionem ipſa lex ab initio petebat, vt ſuprà obſeruaui agens de licentiâ. Quando autem materia manẽs cum conditionibus in lege per ſe requiſitis à Legiſlatore eximitur, tunc propriè ipſa lex limitatur ab vniuerſalitate quam habuit ab initio.

46. *Obiectio.*

Dices, Etiam ab initio lex appoſuit hanc cõditionem, *Obligo omnes, exceptis ijs cum quibus diſpenſauero deinde*; ergo, quando poſteà diſpẽſatur cum aliquo, & proptereà ceſſat obligatio erga illum, non coarctatur lex; ſed ſubtrahitur materia per ablationem eius conditionis, à quâ pendebat obligatio. Reſpondeo, fortè virtualiter & implicitè ita eſſe, quia tamen ea conditio, *Exceptis ijs cũ quibus diſpenſauero*, non ponitur neceſſariò ab initio; imò, eſto tunc dicat quis, *Nolo vnquam in hac lege cum vllo diſpenſare*, adhuc tamen liberũ eſt poſteà diſpenſare; meritò tunc dicimus legem coarctari in ſe, non verò materiam extrahi à continentiâ ſub lege, ob mutationem cõditionis requiſitæ. de quo aliquantulùm fuſiùs infrà agens de mutatione in lege naturæ.

Solutio.

Quid ſit ἐπιείκεια.

Præter hos mutationis modos datur alius, qui dicitur interpretatio legis; quæ etiam alio nomine dicitur ἐπιείκεια: quando ſcilicet ea circumſtãtijs hîc & nunc occurrentibus iudicat quis prudenter, Legiſlatorem nõ voluiſſe ab initio in ſimili caſu obligare. V. g. lex eſt pro Religioſis, ne exeant domo ſine licentiâ: eſt quis ad portam Monaſterij, vocatúrq; citiſſimè ad hominis iam iam agentis animam confeſſionem excipiendam; vbi ſi in petendâ licentiâ detineatur, euidens eſt periculum mortis ſine confeſſione: tunc prudenter interpretatur ille Religioſus, non eſſe mentem regulæ in eo caſu ipſum obligare.

47. *An, & quomodo differant interpretatio legis ac diſpenſatio.*

Dubitant hîc nõnulli, vtrùm ea interpretatio ſit idem cum diſpenſatione nec ne? Affirmant aliqui; alij verò cum Patre Suarez ſuprà negant, eò quòd interpretatio non tollit obligationem legis, ſed declarat eam non obligare hîc & nunc ob mutationem aliquam factam in ipsâ materia; diſpenſatio verò tollit ex parte obligationem legis; vnde diſpenſatio eſt fauor Legiſlatoris, interpretatio verò non. Placet mihi hæc reſolutio; addendum tamen eſt, ſæpè diſpenſationem & interpretationem coincidere: nam diſpenſatio etiá ſolet exigere cauſas iuſtas ex parte materiæ; illæ autem ſæpè ſunt ſufficientes ad interpretationẽ; ergo in idem tunc conueniunt, niſi fortè ideò dicamus differre, quòd quando expreſsè tollitur obligatio ab ipſo Legiſlatore, intuitu earum cauſarum dicitur diſpenſatio; quando verò ipſe ſubditus iudicat, inſcio Legiſlatore, ſecum alterum hîc & nunc diſpenſaturum, ſi adeſſet, aut non voluiſſe obligare, dicitur interpretatio. Et de mutationibus in communi ſatis; eam in particulari quæ ſint ad illas neceſſaria, & quando locum habeant, explicandum erit infrà.

SECTIO VI.

Ad quam virtutem ſpectet condere leges.

48. *Voluntas cõdendi leges qualem habeat honeſtatem.*

VOluntatem condendi leges eſſe ex ſe honeſtam, dubitare nemo poteſt; quærimus ergo ad quam virtutẽ illa ſpectet. Poſſet fortè aliquis dicere, ad nullã in particulari ſpectare, ſed attendendum eſſe motiuum, quod Legiſlator in qualibet lege in particulari habet: ſi enim ferat legẽ ob vitandam fornicationẽ, pertinebit ad caſtitatem; ſi ob vitanda latrocinia, ad Iuſtitiam: & ſic non videtur habere in ſe vllam honeſtatem, niſi quæ ex particulari materiâ deſumitur: ſi enim feratur circa materiam nullam habentem honeſtatem, nulla erit in eâ lege honeſtas; ergo hæc deſumitur

Digitized by Google

deſumitur ex honeſtate ipſius materiæ. Reſponderet quis,eas omnes materias conuenire in aliquâ honeſtate communi, ratione cuius poſſunt imperari; illam autem eſſe obiectum legis vt ſic. Sed contrà Primò,quia materiæ illæ non babent vllam aliam rationem communem honeſti proptâ ipſarum, quatenus ſunt à lege imperabiles, niſi rationem honeſti vt ſic, in quâ conuenirent, eſto non imperarentur;hæc autem honeſtas,non amatur per virtutem legiſlatiuam. Contrà Secundò,quia non debemus ponere vnam virtutem ad ferendā legem vt ſic & alias diſtinctas pro qualibet lege in particulari;id quod deberet concedi iuxta eam ſolutionem:nā voluntas legiſlatiua dum in particulari fert legem contra latrones v. g.non reſpicit honeſtatem eam communem,quæ eſt in cæteris materijs,ſed in particulari eam,quę eſt in conſeruandis bonis cuiuſlibet, ſeu ne iniuria vlli fiat,hoc autem pertinet ad iuſtitiam:ergo hæc volitio reſpiciens eam ſpecialem honeſtatē non pertinet ad virtutem legiſlatiuam,quàm hæc ſolutio ponebat, quæq; ſolùm verſabatur circa honeſtatem communem etiā alijs materijs aliarum diuerſarum legum.

Nō habet ſolā honeſtatē cōmunē, omnibus materijs imperabilibus.

49. Dices:Sicut leges condere aliud eſt quàm eas obſeruare, ita ſpecialem eſſe in eo actu honeſtatem ab eâ, quæ in obſeruatione earum legum reperitur, & quidem diuerſam ſpecie; ergo debet aſſignari virtus particularis, quæ illam reſpiciat. Id quod eodem exemplo paulò antè inſinuato declaro: alius enim omnino eſt actus, quo quis furtum fugit;alius quo mandat,vt caueatur;quia licet forte vterq; vltimò moueatur ob honeſtatem iuſtitiæ, ex parte tamen ipſius actus longè alia requiruntur pro vno quàm pro altero ;nam non furari, non requirit auctoritatem aut iuriſdictionē;quam alter requirit;deinde, ipſum non furari non reſpicit niſi perſonam hanc particularem;quid enim alij faciant non curat;lex verò eſſentialiter reſpicit communitatem totam. Denique in mandante vt tali non poteſt vllum habere locum actus obedientiæ, qui in altero locum habet: ergo actus illi à diuerſis virtutibus emanant.

Obiectio. Actus obſeruans leges & eas cōdēs habet diſtinctā honeſtatem.

50. Hæ tamen rationes non videntur eſſe efficaces; poſſet enim reſponderi,etiam actum deſiderij diuerſa requirere ex parte principij ab actu gaudij;quia ad hunc ſupponitur obiectū præſens, ad illud abſens; & tamen non propterea hic ſecundus actus pertinet ad diuerſam virtutem ab illo primo,ſi eamdem honeſtatem formalem habent pro obiecto:ergo ſi voluntas prohibens furtum reſpicit formalem honeſtatem iuſtitiæ, non debet dici ſpecie diuerſa ab alterâ volente non furari ob eamdem honeſtatem. Ratio à priori eſſe poteſt; nam differentia virtutum non deſumitur niſi ex formali differentiâ obiectorum ſeu honeſtatum,quas reſpiciunt; & ſicut alibi diximus nō eſſe duas virtutes; vnam,quæ amet honeſtatem in non peccando repertam antequam peccet; alteram verò quæ, poſtquam peccauit, eam honeſtatem reſpiciat animo auferendi maculā ex peccato relictam, eſto non ſemper duo illi actus in eodem ſubiecto reperiri poſſint:nā qui non peccauit, certè non poteſt reſpicere honeſtatem cōpenſationis:ita in præſenti dicendum videtur de duabus eis volitionibus mandandi honeſtatem iuſtitiæ,& eamdem exequendi. Altera item differentia ſuprà aſſignata, quòd ſcil. lex reſpiciat cōmunitatem, voluntas verò iuſtitiæ ſolùm ipſum operantem, minoris adhuc videtur momenti; nam per eamdem virtutem caſtitatis,quâ ego pro me afficior erga eam virtutem,poſſum etiam optare vt alij eam ſeruent. Tertia deniq; differentia de actu obedientiæ non vrget, quia inde ſūmùm infertur in virtute obedientiæ differre Legiſlatorem à non furante; at circa punctum iuſtitiæ nulla penitus videtur eſſe differentia. Adde,licet Legiſlator non efficiat actum obedientiæ, poſſe tamen habere ſimplicem affectum erga illum, & ex tali imperare eumdem actum: ſicut affectus erga bonum caſtitatis, quo quis ſuadet alteri caſtitatem,poteſt ex eadem virtute prodire,ex quâ ipſe in ſe caſtus eſt.

Obiectioni reſpondetur.

Sententia auctoris: Volitio prohibēs furtum ob honeſtatē iuſtitiæ, & nolēs furari ob eādē honeſtatem, pertinet ad eādē ſpeciem virtutis iuſtitiæ.

Reijcitur Secunda differentia illorū actuum.

Reijcitur & Tertia.

51. Difficilis eſt hæc controuerſia. & à quâ multi ægrè ſe expediunt ob neſcio quæ principia circa diuerſitatem virtutum valdè dura, quæ diuerſis locis nos reiecimus; iuxta propria verò rem totā ſic decido. Dico enim Primò: Non repugnat diuinitus vnus indiuiſibiliſque habitus virtutis qui non ſolùm producat actus, quibus ſibi procuret bonum eius virtutis ſed etiam pro alijs eamdem honeſtatem amet:in virtute enim productiuâ eorum duorum actuum nec leuiſſimam video difficultatem:id quod à fortiori conſtat ex his quæ alibi dixi,poſſe ſcil. eſſe vnum habitum indiuiſibilem, qui eliciat actus erga omnes honeſtates morales quantumuis diuerſas. Hinc infero,poſſibilem eſſe vnum eumdemque habitum,qui ſimul eliciat actus, quibus ius ſuum cuiq; ſeruet illæſū, & ſimul ex affectu vt alij illud ſeruent imponat leges,quibus dirigantur alij ad illud ſeruandum, ſi aliunde talis perſona habeat iuriſdictionem ad eas leges ferendas.

Enodatur difficultas per varias aſſertiones. Nō repugnat habitus virtutis productiuus actuū, quibus eādē honeſtatē & ſibi & alijs amet.

52. Secundò tamen è contrario dico,etiam non repugnare alium habitum iuſtitiæ v. g. magis limitatum, qui non extendatur niſi ad eliciendos actus,quibus ius alienū ſeruetur ab ipſo operante, non poſſit verò elicere actus, quibus alijs deſideret aut procuret illud idē bonum: quo ſenſu diximus etiam, non repugnare vnum habitum pœnitentiæ v. g. qui eliciat dolorem & deteſtationē de proprijs peccatis, nō poſſit autē de alienis; quia neq; ex hac limitatione vlla ſequuntur contradictoria. Vnde non video vllā repugnantiam in eo,quòd detur vnus habitus, qui ſolùm ſit productiuus actuū caſtitatis, non attendendo, quid alij faciant;alius item è contrario;qui ſolus ſit productiuus actuum, quibus leges & præcepta dentur,vt cæteri eam caſtitatem ſeruent.

Non repugnat alius, qui vnū duntaxat poſſit.

53. Dices: Eadem honeſtas ſemper eſt ex parte obiecti,ergo eſt eadē amabilitas, ſiue ſub hac ſiue ſub illâ conditione conſideretur,ergo idē habitus. Reſpondeo Primò negando conſequentiā, quia licet honeſtas in ſe ſit eadem, conditiones tamen illæ ſæpè reddunt faciliorem,ſæpè difficiliorem eius amorem: faciliùs enim quis pro ſe aliquando amat vnam honeſtatē, faciliùs è contrario aliquando pro altero: item eadē honeſtas in aliquibus circumſtantijs magis attrahit, in alijs minùs;ratione ergo huius diuerſitatis contingit, vt vnus habitus ſit determinatus ad actus ſub vnâ circumſtantiâ,alter ad alios ſub diuerſâ;eſto ambo reſpiciant idem obiectum formale. Secundò reſpondeo, admiſsâ primâ conſequentiâ, negando ſecundam:etenim ſicut circa idē formale obiectum, ens v. g. vt verum, poſſunt eſſe actus ſpecie diuerſi, humani v. g & angelici; & ſicuti circa eamdem omnino honeſtatē diximus alibi poſſe eſſe actus ſupernaturales & naturales qui à diuerſis habitibus procedant: ita in præſenti dico, eſto ex parte obiecti non poneretur vlla

Eadē honeſtas à diuerſis virtutū habitibus attingi poteſt.

diuerſitas, nec quidē ratione conditionum, quod tamen falſum eſt, vt vidimus, nihilominùs actus poſſe eſſe diuerſos ex modo tendendi, vt in præſenti materiâ: etenim aliud longè eſt, optare vt alij ſint caſti, aliud, pro ſe id velle; & ſic de exteris virtutibus.

Circa idē obiectū poſſunt dari actus differentes modo tēdēdi.

54.

An de facto hic habitus vnus ſit dubium eſt.

Hinc TERTIÒ DICO dubium eſſe, vtrùm habitus, qui de facto datur in Legiſlatore, tum vt leges ferat ad iuſtitiam ſeruandam in Republicâ, tum vt ipſe iuſtus ſit; vtrùm, inquam, hi habitus ſint idē inter ſe, an verò diſtincti: cùm enim eos duos actus dixerimus poſſe prodire & à diuerſis & ab vno habitu, in ſe autē habitus non intueamur, difficile valdè eſt decidere, qualis ſit ille qui de facto datur: in re tamen dubiâ conſequenter ad meum ordinarium modum diſcurrendi dicendum putarem, non eſſe niſi vnicum, ne multiplicemus habitus ſine neceſſitate.

Probabilius datur vnicus habitus ad vtrūq; actū.

Replica.

Hinc tamen replicabis, Ergo iā non ponimus aliam virtutem legiſlatiuam quàm aggregatum diuerſarum virtutum: id quod ſuprà reiectum eſt. Reſpondeo, me in hoc vltimo diſcurſu ſolùm procedere, caſu quo virtus legiſlatiua non haberet aliam honeſtatem pro obiecto, quàm quæ in ipsâ materiâ imperatâ reperitur; vnde concludo; quod & ſupra dixi, rationem factam pro cōmuni concluſione non eſſe ſufficientem, aliam ergo meliorem quærere debemus.

Soluitur.

55.

Ponitur melior ratio pro concluſione cōmuni aſſerente virtutē legiſlatiuā eſſe ab alijs diuerſam.

Obſerua igitur, honeſtatem, quæ reperitur in pacificâ adminiſtratione Reipublicæ, aliam eſſe ab honeſtate ſingularium virtutum: nam quælibet perſona in ſe, & vt particularis eſt, poteſt exercere actus aliarū virtutum, caſtitatis, patientiæ, &c. nō habendo vllum actum vel cogitationem de eâ adminiſtratione: vnde fit, vt longè alia quaſi principia debeat conſiderare Legiſlator ab eis, quę conſiderat quilibet priuatus; ea ſcil. quibus Reipublicæ ſatisfiat in rebus ad vitā neceſſariis: vnde tales leges debet præſcribere, quibus præcaueatur, ne ſit annonæ caritas: deinde, dum reliquas alias leges condit, non tā aſpicit honeſtatem, quæ in obſeruatione earū conſiſtit, quàm quòd inde pax & concordia humana ſeruetur: vnde meritò poſſumus dicere eum habere quidē pro obiecto formali honeſtates aliarum virtutū, non tamen quatenus tales, ſed quatenus ad politicam vitam honeſtè tranſigendā ordinantur; hæc autē honeſtas diuerſa ſine dubio eſt ab honeſtate illarum in particulari. Id quod declarari optimè poteſt ex his quę de obiecto formali pœnitentiæ ſuo loco tradidi; dixi enim, illud eſſe honeſtatem; quæ reperitur in hoc, quod eſt pacē habere cum Deo, ſeu in hoc, quod eſt non dare occaſionem vllam diſplicentiæ vel offenſæ: quia verò ad hunc finē ſunt ſæpiſſimè neceſſarij actus aliarum virtutum, vel quatenus ſunt ſub præcepto, ideóq; niſi efficiantur, ſequetur ea inæqualitas, vel quatenus per eos poteſt quodammodò compenſari damnum illatum, obſeruaui eo loco, pœnitentiam eſſe quodammodò reflexam ſupra actus aliarum virtutum, quos vt ad eum finem vtiles imperat; ita in præſenti dico, virtutem legiſlatiuam eſſe quodāmodò reflexam ſupra actus aliarum virtutum, quia eos omnes agnoſcit vt vtiles ad Reipublicæ honeſtam adminiſtrationem, quam habet pro obiecto formali.

Legiſlator condēdo leges reſpicit pro obiecto formali honeſtates aliarum virtutū quatenus ad politicam vitam conducūt. Formale obiectū virtutis pœnitentiæ.

Virtus legiſlatiua eſt ſupra virtutē aliarū actus reflexiua, ſed & impropriè.

Dices: Legiſlator non habet pro obiecto actus ipſos internos ſubditorum, ſed externos, à quibus ea adminiſtratio maximè dependet: atqui honeſtas eorum actuum externorum eſt ea ipſa, quam habent pro obiecto virtutes aliæ; ergo obiectum Legiſlatoris eſt idem cum obiecto aliarum virtutum; & cōſequenter nulla eſt differentia à nobis aſſignata. Reſpondeo, vim legiſlatiuam, ſi accipiatur in totâ ſuâ latitudine, etiam ſe extendere ad actus ipſos internos, vt patet in Deo, qui illos imperare poteſt: quòd ſi nolimus in eâ latitudine loqui, ſed ſolùm de Legiſlatore humano, qui fortè nō extenditur ad imperandos eos actus purè internos, de quo tamen infrà, dicendum eſt, virtutem legiſlatiuam non eſſe propriè reflexam ſupra alias, ſed ſolùm quodammodò, quatenus non ſiſtit in eâ honeſtate earum actionum, vt eſt in ſe honeſtas quædam quaſi abſoluta; ſed tranſit etiam ad hoc, quòd per eam honeſtatem politica vita conſeruetur. Hanc virtutem vocant aliqui iuſtitiam legalem, non tamen explicant quale ſit illius obiectum, & quomodo à cæteris diſtinguatur. id quod à nobis ſufficienter præſtitum videtur.

Vis legiſlatiua latè ſūpta etiā internos actus reſpicit.

DISPVTATIO VI.

De lege naturali diuinâ.

EXPLICVIMVS hucuſque quæ ad legem in communi neceſſaria ſint, iā de particularibus legibus agendum erit; primo autem loco de æternâ diuinâ, quæ inter omnes præcipua eſt. Video legem diuinam eſſe ſpeciem legis naturalis in communi: vnde priùs agendum videbatur de naturali vt ſic, deinde de diuinâ; quia tamen, quidquid eſt quod in communi de vtraque dici poſſit, declarabitur agendo de naturali diuinâ & naturali creatâ; ideò, nullâ præmiſsâ diſputatione de eâ lege in communi, ad ſpecies illius deſcendam; primo autem loco de diuinâ, vt de nobiliori & æternâ. pro quo diuiſio legum ſaltem rudi mineruâ præmittenda erit. 1.

Ordo tractādi.

SECTIO I.

Diuiſio legis in communi.

NOn eſt animus diuiſionem legum ex parte materiæ tradere, v.g. quot ſint leges ciuiles, quot canonicæ; id enim vel impertinens eſt, vel moraliter impoſſibile ob earum multitudinem, & pro diuerſis communitatibus diuerſitatem, ſolùm ergo volumus generaliores aliquos terminos, quibus diuidi aut comprehendi omnes poſſint, explicare. Prima ergo diuiſio eſt in legem naturalem & poſitiuam. Naturalis lex eſt, quæ ex ipſa natura rei independenter ab omni libera voluntate Legiſlatoris obligat; talis eſt, quæ furtum, mendacium, fornicationem, &c. fugienda dictat. Poſitiua verò eſt, quæ à libera Legiſlatoris volitione prouenit, qua aliquid ex ſe non malum ſpecialiter prohibet, aut obligat ad aliquid quod ex natura ſua erat extra obligationē. Sub hac diuiſione omnes omnino leges comprehenduntur: vel enim id quod prohibetur eſt natura ſua malum; & ſic pertinet ad legem naturalem: vel eſt malum ex libera & contingenti prohibitione; & ſic ſpectat ad legem poſitiuam. 2.

Diuiſio legū ex parte materiæ tradi nequit.

Quid lex naturalis?

Quid poſitiua.

Dices

Digitized by Google

Obiectio. Prima.

Dices Primò : Sub nullo ex his mēbris includitur lex diuina æterna. Reſpondeo negando antecedens; continetur enim ſub lege naturali, vt ſtatim dicam.

Secundo.

Secundò dices : Lex poſitiua poteſt eſſe etiam circa rem ex ſe iam priùs malam; certũ enim eſt, ſæpiſſimè nouis legibus prohiberi ea quæ alioquin naturâ ſuâ mala erant: ſic in Decalogo prohibetur furtum, fornicatio, &c. ergo male explicata eſt lex poſitiua, eſſe eam quæ prohibet rē ex ſe non malam. Reſpondeo, me explicuiſſe per id quod fit ordinariè: poſitiuæ enim leges feruntur communiter ad res ex ſe non malas.

Soluuntur obiectiones.

Rigoroſa legis poſitiua definitio.

Quòd ſi magis rigoroſè explicare velis eā legē poſitiuam, dic, eam eſſe, quæ à volitione poſitiuâ contingente Legiſlatoris deſumitur, non verò, quæ à dictamine naturali neceſſariò oritur. Adde, eam legem erga materiam naturaliter malam frequenter etiam reduci ad legem naturalem: id quod ad modum loquendi pertinet. Aliter poteſt lex in communi ſumpta diuidi, in æternam, & tēporalem; ſub quibus membris omnes leges comprehendi, ex terminis eſt notum; quia quidquid eſt à parte rei vel incœpit ab æterno, vel in tempore: lex æterna nō videtur poſſe eſſe alia quàm lex diuina: lex temporalis erit lex ab hominibus in tempore condita. Fateor in ſententia P. Vaſq. de quâ ſuperiùs, ipſam etiam legem naturalē humanam dici poſſe æternam, quia eā ſolùm, conſiſtit in natura rationali vt ſecundùm ſe non dicente contradictionem, ſeu vt poſſibili: poſſibilis autem ab æterno eſt: ſed hanc ſententiam, licet ad modū loquendi præciſè ſpectet, ſuprà reiecimus. Quomodo autē ab æterno ſine hominibus poſſit eſſe vera lex, dicam eas ſpecies in particulari exactè declarando.

3. *Quid lex æterna, quid temporalis. Lex naturalis humana dici poteſt æterna ſecūdùm Vaſquez.*

Lex naturalis poteſt vlteriùs ſubdiuidi in diuinam & creatam. Diuina eſt quâ Deus v.g. prohibet ea quæ ex ſe ſunt intrinſecè mala : creata verò eſt dictamē illud rationis, quod reperitur in homine & Angelo ; & oſtendit v.g. furtum eſſe malum & fugiendum. Vtraque autem poteſt rurſus diuidi ratione materiarum: alia enim eſt, quæ prohibet furtum; alia, quæ homicidium; alia, quæ fornicationem: de hac tamen diuiſione, vt paulò antè dixi, non agimus nūc, quia eſt infima & valdè prolixa. Fortè poſſet paulò generaliùs diuidi in legem naturalem reſpicientem Deum, & in naturalem reſpicientem creaturas: ſub illo primo membro comprehenduntur præcepta, quæ Deū reſpiciunt, vt amare, colere Deum, ei & in eum credere: ſub ſecundo, ea quæ erga homines : quæ diuiſio duabus tabulis fuit tradita; vna complectente quæ circa Deum; aliâ, quæ circa homines: & duobus verbis clauditur, *Diliges Dominum Deum tuum, & proximum ſicut teipſum*, Poteſt eadem diuiſio legis naturalis in diuinam & humanam ſeu creatā tradi quaſi ſubiectiuè ; vt illa ſit, quâ Deus ſuo modo obligatur, hæc verò, quâ homo ſeu Angelus: v.g. hæc præcepta. *Non occides, Diliges Dominum Deum tuum, & illi ſoli ſeruies*, Deum non obligant, quia ille non tenetur in ſeruire ſibi, aut colere ſe: amat quidem ſe, ſed non vi legis, neq; vt Dominum: poteſt etiam occidere quem velit, &c. at, *Non eſt mentiendum, non iurandum falsò, non agendum contra iuſtitiam, ſtandum eſt promiſſis*, &c. Deum reſpiciunt: non enim cōtra illa facere poteſt : ſi autem per impoſſibile faceret, operaretur malè moraliter.

Lex naturalis diuiditur in diuinā & creatam.

Alia diuiſio in eam quæ Deū, & in eā quæ creaturas reſpicit.

4. Lex poſitiua ſubdiuidi poteſt in diuinā & humanam: illa eſt, quæ à Deo imponitur; hæc, quæ ab hominibus: in quâ diuiſione non eſt difficultas vlla.

Poſitiua ſubdiuiditur in diuinam & humanam.

Dices : Omnis humana poteſtas & iuriſdictio venit à Deo ; ergo omnes leges à iuriſdictione humanâ impoſitæ erunt etiam à Deo : & conſequēter nulla erit lex humana, ſed omnes diuinæ. Reſpondeo, fortè falſum eſſe antecedens; nam licet homines à Deo vt à creatore pendeant; quod tamen poſteà ipſi inter ſe conueniant, & eligant vnum caput, à quo gubernentur, non pendet ex ſpeciali Dei commiſſione : vnde, ſi per impoſſibile concipiamus hominem exiſtere, non exiſtente Deo, poteſt eſſe ea vis ferendi leges, ſicut diximus præcedente Tomo, datâ eā impoſſibili hypotheſi, etiam mendacium, furtum, &c. futurum malum moraliter, &c. ergo ea iuriſdictio humana ad ferendas leges non pendet à Deo, niſi vt creante : dato tamen eo antecedente, quòd ſcil. penderet à Deo, etiam vt iuriſdictionem ſpecialiter conferente, adhuc negatur ſequela ; quia aliud eſt, immediatè per ſe ferre legem aliquam, aliud verò ; conſtituere vnam perſonam cui det vim condendi poſteà leges, quas ea perſona iudicauerit expedientes. Primæ ergo immediatè à Deo promanantes dicuntur diuinæ : ſecundæ, quia ſolùm remotè & quaſi indeterminatè ab eo oriuntur, dicuntur humanæ : eſtque magna inter vtramq; differentia de re ipsâ; quod primas non poteſt abolere niſi ipſe Deus; ſecundas verò poteſt homo : quia ſicut Deus dedit ei poteſtatem vt conderet, quas iudicaret expedire; ita etiam, vt quando vellet eaſdem reuocaret. Denique lex humana poteſt ſubdiuidi in canonicam & ciuilem: illa eſt, quæ prouenit ab homine ratione iuriſdictionis ſpiritualis, ſpecialiter illi à Deo delegatæ, ideóq; per ſe magis directè in bonum ſpiritus tendit : hæc verò prouenit à poteſtate laicâ quà tali; & magis per ſe reſpicit ea quæ ad corpus & exteriorem gubernationē ſpectant. Poſſent rurſus hæ leges in alias ſubdiuidi ratione materiæ: verùm iam dixi me de eâ diuiſione nunc nō agere ; ſufficiat hæc prælibaſſe; quia dum in particulari eas ſpecies ſubalternas legis explicabimus, aliquid de infimis ſpeciebus dicemus.

Solutio. An omnis humana iuriſdictio pendeat à Deo & quomodo.

Quæ ſit differentia humanarū & diuinarū legū.

5. *Quid lex humana, canonica, quid ciuilis.*

Sectio II.

An detur ab æterno lex aliqua diuina.

De lege æternâ fusè admodū P. Suarez toto lib. 2. per 10. capita, & P. Salas totâ diſp. 4. initio verò refert multos alios auctores eâ de re diſputantes. Obſeruo, maiori ex parte quæſtiones, quæ circa illam mouentur, eſſe de ſolo nomine, re autem ipsâ vix poſſe eſſe vllam inter Catholicos differentiā, imò nec inter hæreticos. Tangam illas ſuccinctè, & quid rei, quid nominis, declarabo. In hac ergo ſectione de exiſtentiâ eius legis agendum erit.

6. De hac quæſtione fusè P. Suarez cap. 1. eſt autem meo iudicio tota inter auctores diſſenſio de ſolâ voce. Nemo enim negat ab æterno in Deo fuiſſe tum dictamen rationis ipſius, quo iudicat mendacium eſſe malum, fugiendum, &c. tū volitionem ipſius, quâ vult obligare homines ſuo tempore, ne ea obiecta mala amplectantur: item omnes Doctores ſentiunt ab æterno non fuiſſe homines qui obligarentur eâ lege, neque item fuiſſe vllam promulgationem illius : nam promulgatio ſignificat creaturam; hæc autem

Hæc quæſtio purè eſt de voce: res enim eſt certa.

ab æterno non fuit. Hæc de re omnino inter omnes certâ Vtrùm autē ratione illius dictaminis & volitioois æternæ in Deo dicenda ſit lex æterna, an verò ex defectu hominum & promulgationis ab æterno nō ſit ea lex dicenda æterna, quis non videat purè purè eſſe diſſenſionem de ſolo nomine? In quā iudico eos, qui cenſent promulgationem externam eſſe partem legis, neceſſariò debere dicere, legem nullam abſolutè eſſe æternam; quia ab æterno non fuit promulgatio.

Si promulgatio externa eſt pars legis, nō datur lex æterna.

7. Video hîc P. Suarez multis agere, vt defendat ab æterno fuiſſe promulgationem aliquam; id quod D. Thomas q. 91 art. 2 ad 2. tradit, quia ab æterno productū eſt Verbum diuinum, per quod facta eſt promulgatio: hæc enim fit per verbum ſeu loquelam: præterea ab æterno eſt liber vitæ, per quem etiam dici poteſt lex ab æterno promulgata quaſi per ſcripturam. Video, inquam, hæc; quis tamen non aduertat, hanc eſſe purè metaphoricam promulgationem, ac pro intento noſtro nullius momenti? & in primis, cùm ipſe P. Suarez cenſeat, legem æternam Dei eſſe actum liberum Dei; & alibi doceat Verbum non procedere ex cognitione liberorum, certè nec metaphoricè per Verbum promulgabitur ab æterno lex illa libera. Secundò, cùm Verbum æternum non ſit id, quo Deus hominibus loquitur, ſed potiùs quodāmodò ſibi ipſi: certè in ordine ad promulgationem pro hominibus, de quâ nunc agimus, videtur etiam loquendo allegoricè, impertinens ea productio Verbi; nō minùs quàm ſi quis diceret, promulgatam eſſe mihi volitionē Superioris mei, eò quòd ille ſciat ſe velle mandare, & produxerit apud ſe verbum, quo ſecum locutus ſit de illâ lege. Quod ſecundo locō dicitur de libro vitæ, etiam eſt impertinens: nam liber vitæ allegorica vox eſt, & ſolùm applicatur prædeſtinatis; qui dum in cognitione Dei certò ſunt, dicuntur eſſe ſcripti in libro vitæ. Conſtet ergo promulgationem legis non eſſe vllo modo ab æterno, ideóq; apud requirentes promulgationē vt partem eſſentialem legis, non poſſe dici dari legem æternam de facto.

Verbū diuinū non poteſt dici promulgatio legis æternæ.

Nec id dici poteſt de libro vitæ.

8. Fortaſſe reſpōderet Secundò quis etiam ex P. Suarez, in legibus humanis requiri vt partem promulgationem externam, eò quòd cùm voluntas hominis mutabilis ſit, non cenſetur habere firmitatem, donec per externam promulgationē declaretur; at diuinam, quia immutabilis eo ipſo quod exiſtit, iam habere vim legis. Hæc tamen diſparitas & reducitur ad ſolam vocem, vtrùm ſcil. ob eam immutabilitatem ſine promulgatione dicenda ſit lex, & videtur ea diſparitas non eſſe pro re præſenti; nam etiam humana volitio poſt promulgationem poteſt mutari ſicut anteà: vt enim anteà Legiſlator poterat habere volitionem, quâ priorem retractaret, ita etiam ipſam promulgationem nouâ contrariâ poteſt retractare. Diximus, enim ſuprà, non eſſe neceſſum, vt lex actu ſit perpetua; ſed ſufficere, ſi talis ſit ex ſe niſi retractetur. Ergo ſicut non obſtante mutabilitate dicitur lex poſt promulgationem, ita debet dici ante promulgationē: ergo differentia ea deſumpta ex mutabilitate nihil probat. Adde: Sicut voluntas Dei immutabilis de fugiendo furto v. g. obligat pro ſemper; ita mutabilis volitio hodierna creata obligat pro hodiernâ die: ergo non magis vna, vt formaliter ſit lex pro ſuo tempore, requirit promulgationem quàm altera. Sed ſatis de voce.

An lex diuina potius quàm humana ſine promulgatione poſſit dici lex.

Non magis lex diuina requirit promulgationē quàm creata.

9. Aduerte tamen, hoc intelligendum tantùm de lege æternâ vt reſpiciente actiones hominum: nā ſi loquamur de eadem lege vt Deum ſuo modo, iuxta dicta ſuprà, obligante; ſine dubio fuit ab æterno ſufficiens promulgatio talis legis: ipſa enim diuina cognitio dictans, Deum hoc & illud facere non poſſe, eſt propria pro ipſo promulgatio; vt de dictamine rationis reſpectu ipſorum hominum diximus aliquoties.

Lex diuina ab æterno fuit ſufficiens ſui promulgatio quatenus Deū obligat.

Circa legem verò creaturas reſpicientem dicendū eſt, in noſtris principiis ſine vllâ difficultate defendi, dari ab æterno veram & propriam legem, vt docet communior ſententia; & propterea in quæſtione de nomine tenenda. Ita enim D. Thom. hîc q. 91. art. 1. & 93. vbi ipſius diſcipuli communiter idem docent. Alios Scholaſticos vide apud P. Suarez c. 2. & Salas ſect. 1. Eamdem tradidit Auguſtinus lib. de Verâ religione cap. 30. & lib. de Libero arb. cap. 5. & 6. & lib. 22. Contra Fauſtum cap. 27. Dixi in noſtris principiis rem eſſe claram: quia ſuprà oſtendimus, legem adæquatè conſiſtere in volitione Legiſlatoris, promulgationem verò eſſe ſolùm requiſitam ad hoc, vt lex actu obliget. id quod ex communi acceptione vocis ibidem probauimus. Nam omnes videntur ſemper condiſtinguere legem à promulgatione; ideò paſſim quærunt, an lex non promulgata obliget. Vulgus etiam hominum dicere ſolet, Iam eſt lex, ſed nondum promulgata. Ergo cùm ab æterno ſit in Deo rigoroſa volitio ex ſe in actu primo obligatiua, dabitur ab æterno vera lex. 10. Alias rationes ex principiis intrinſecis petitas omitto, quia omnibus illis ſatisfit, ſi dicatur eſſe ab æterno volitionem Dei; ſiue ea dicatur ab æterno lex, ſiue non: vnde ad nullos effectus intrinſecos aut extrinſecos in tempore poteſt ea denominatio legis ab æterno neceſſaria eſſe; dummodo concedatur, vt conceditur, volitio Dei æterna de fugiendo v. g. furto; ergo non ex talibus effectibus, ſed ex acceptatione vocis *lex* debet modo à me tradito oſtendi ab æterno dari in Deo legem. Et ſatis de hac quæſtione de voce.

Secundùm principia auctoris datur verè & propriè lex æterna.

SECTIO III.

Quomodo lex æterna reſpiciat Deum.

DVæ ſunt perſonæ quas reſpicit lex, vt dixi ſuprà; Deus ſcil. & creatura. De Deo in hac ſectione; de creaturâ in ſequenti. Circa Deum ergo dubium eſſe poteſt, an obligetur eâ lege: quæſtio tamen tota eſt de modo loquendi: apud omnes enim certiſſimum eſt de re ipſâ, Deum nullum habere ſupra ſe ſuperiorem; itē, habere iudicium ſeu dictamen rationis, quo agnoſcit mēdacium fugiendum, &c. vtrùm autem hoc dictamen quòd non ſit à Superiore, non ſit dicendum propriè lex, an verò è contrario, quia quodāmodò obligat Deum, ne contrariū faciat, vocandum ſit lex, quæſtio eſt de ſolà voce: quā ſuperiùs tetigi; & dixi abſolutè poſſe vocari legē. Iam verò ſoluendæ ſunt aliquæ obiectiones quæ in contrarium fieri poſſunt; priùs tamen circa eū modum loquendi aliqua ſunt obſeruanda.

Quæſtio hæc eſt de ſolâ voce.

Dictamē rationis in Deo eſt lex reſpectu Dei.

11. Primū eſt, non intelligi nomine legis æternæ reſpectu ipſius Dei volitionem diuinam, ſed iudicium illud rationis antecedens volitionē, & quo ipſa volitio quaſi dirigitur. Secundò, non debere admitti eam legem in ordine ad ea quæ ſunt ad intrà per modum actionis, v. g. ad generationem Filij & productionem Spiritus ſancti; quia hæ res non ſunt quid morale, & procedunt

Nonnulla obſeruanda.

Quid ſit lex æterna reſpectu Dei.

Hæc nō eſt ad ea quæ ſunt ad intrà.

phyſicè

phyſicè ſicut calor ab igne, vbi nulla eſt lex. De quâ re fusè Salas eâ diſp. 4. ſect. 2. Sed quia res eſt clariſſima, non hæreo in eâ diutiùs. Tertiò, neque Deum obligari vllâ lege propriâ in ordine ad producendas primò creaturas: eas enim ſine vllâ obligatione ſummè liberè & gratioſè producit. Dixi, *ad primò producendas*; nam aliquando ex productione vnius obligari poteſt ad productionem alterius; hoc tamen eſt per accidens ad punctum præſens.

Quomodo Deus obligari poſſit ad productionem creaturæ.

Quòd autem aliqui ideas rerum faciendarum vocent leges, curandum non eſt: lex enim, de quâ in præſenti agimus, eſt moralis, non artificialis: vnde ſicut artificium, quod ſtatuarius habet in ſuo capite, non vocatur in præſenti lex niſi impropriè; ita neq; cognitio, quam Deus habet de modo, quo producere debet creaturas, dicitur lex, niſi abuſiuè. Sic aliquando ſolet ipſa naturalis exigentia creaturarum dici lex ordinaria: id verò quod contra eam fit, dicitur fieri contra legem naturalem ſeu ordinariam.

Quid ſit aliquando lex ordinaria.

12\. *Quare Deus non poſſit agere contrariũ volitioni ſemel poſitæ.*

Quòd ſi dicas, Deus poteſt ſuo actu decernere reflexè velle creare mundum; tunc autem ſi id non faciat, operabitur malè moraliter, quia non erit conſtãs; ergo poteſt ſaltem à ſeipſo impoſitã habere legem circa creaturarum productionem; reſpondeo, eo caſu non poſſe Deum contrarium agere; non quia ea volitio ſit lex, ſed quia illa neceſſariò eſt perpetua, & non poteſt phyſicè cum contrariâ cohærere: ſicut, quòd homo non poſſit ſimul Petrum v. g. amare & odio habere, aut velle efficaciter currere, & nolle efficaciter currere, minimè prouenit ab vllâ lege, ſed à repugnantiâ phyſicâ eorum actuum. Ideò ſi pro declaratione maiori quæſtionis daremus, Deum eſſe capacem mutationis phyſicæ, & imperfectionis quæ in eâ reperitur, tunc tamen ea non eſſet deſumenda ex oppoſitione cum priori volitione liberâ, ſed cum dictamine rationis neceſſariò dictante, *Si ſemel aliquid decernas facere, non debes contrarium velle.* Vnde tunc τὸ *decernere actu aliquid* nõ eſt lex, ſed pura puta poſitio eius conditionis, ſub quâ vetatur à verâ lege volitio ea ſecunda. Id quod euidenter oſtendo primùm exemplo: nam ſi Legiſlator dicat, *Si venerit Petrus ad te, non maneas domi*; certè aduentus Petri non obligat me ad exeundum domo tamquam lex, ſed tamquam conditio, ſub quâ lex priùs dixerat illicitam eſſe eam manſionem. Ratione à priori idem Secundò probo, quia lex omnis habet pro obiecto actionem quam prohibet; dicit enim, *Hoc non eſt faciendum*; volitio autem Dei de creando mundo v. g. non eſt reflexa ſupra alteram contrariam non creandi; non enim reflexè dicit, *Prohibeo tibi ne habeas aliam oppoſitam*; ergo non eſt lex reſpectu illius, etiamſi, habitâ iam eâ volitione, non ſit licita contraria; ſicut dixi de omni conditione, ſub quâ illicitus eſſe ſolet aliquis actus. Et licet Deus faciat aliquando contra exigentiam ignis v. g. non ideò facit contra legẽ; nam ea exigentia non eſt lex; non enim reſpicit obiecta moralia quà talia: vnde Deus etiam tunc operatur iuſtiſſimè id, quod non fieret, ſi faceret contra aliquam legem propriam, de quâ in præſenti.

13\. *Quomodo vna Dei volitio alteram impediat, nec tamẽ ſit eius lex.*

Iam ad obiectiones contra præcipuam reſolutionem, quòd ſcil. illud dictamen diuinum ſit lex. Prima ſit: In Deo non eſt diſtincta voluntas à ratione; ergo, ſicut ratio diuina non menſuratur lege, ita neque voluntas. Ita obiicit P. Suarez ſuprà n. 8. Reſpondeo tamen hanc rationem pati

Obiectio Prima Patris Suarez quòd voluntas diuina non diſtinguatur à ratione.

Reſponſio.

manifeſtam inſtantiam contra ipſum & omnes: nemo enim negat voluntatem diuinam dirigi cognitione diuinâ ſaltem vt proponente; ſiue iam ea cognitio dicenda ſit lex, ſiue non; quod, vt dixi, ad vocem pertinet; argumentor ergo ſic: Intellectio & volitio ſunt idem: ſed intellectio non dirigitur cognitione, neque vt proponente, ergo neque volitio dirigetur cognitione vt proponente. Vides argumentum probare contra omnes; & non eſſe ſpeciale contra hoc punctum legis. Reſpondeo ergo, identitatem realem inter cognitionem diuinam & volitionem neque impedire quò minùs intellectio proponat obiectum amandum aut fugiendum, neque quò minùs intellectio dicatur neceſſitatem quamdam inferre Deo, ne amet tale obiectum, quia proponitur malũ. Quia verò adhuc forma argumenti ex duabus illis contradictoriis difficilis eſt, reſpondeo: 14

Ratio ipſa diuina non menſuratur lege; diſtinguo; *ratione noſtrâ vt condiſtincta eſt à volitione*, nego minorem; *realiter, quatenus illa eadem cognitio eſt realiter volitio, non menſuratur cognitione*, concedo minorem. Replicabis, *Ergo idem reſpectu ſui eſt menſura.* Reſpondeo conceſſâ ſequelâ: in cuius conſequenti non video vllum abſurdum; nam ſub diuerſis reſpectibus eadem res poteſt eſſe dirigens & directum, menſura & menſuratum.

Quomodo ratio diuina lege menſuretur, & non.

Obiectio Secunda ſit: Illud dictamen non cogit voluntatem diuinam; hæc enim à ſeipsâ eſt rectiſſima; illud verò iudicium rationis non poteſt eſſe alio titulo neceſſarium in Deo, niſi quatenus nihil volitum quin præcognitum; ergo non habet propriam rationem legis reſpectu Dei. Reſpondeo, argumentum nimium probare; quod vt oſtendam, ſupponamus pro præſenti quæſtione, quod alibi probaui poſſibile, dari ſcilicet aliquam voluntatem creatam, quæ ex ſe ſit incapax peccandi, & eo ipſo, quòd aliquid nouerit eſſe malũ, non poſſit illud amare eo modo, quo voluntas Chriſti Domini, ſuppoſitâ vnione, eſt impeccabilis (in quâ Chriſti voluntate humanâ, ſi altera negetur poſſibilis, adhuc vrgebo argumentum) illa voluntas, non obſtante quòd ſit incapax peccati, poteſt legem & præceptum ſupra ſe admittere; non quidem vt per illud reddatur aliena à peccato, ſeu repugnans illi; id enim à ſe habet, vel certè per vnionem, vt in Chriſto, accipit; ſed vt per legem vel præceptum reddatur malum tale obiectum, & tunc voluntas ratione ſuæ auerſionis à peccato non poſſit illud obiectum amare. In eo enim caſu duo remouent eam voluntatem ab hoc obiecto: vnum eſt auerſio ab omni malo; alterum eſt illud præceptum, quod declarat ſeu efficit malum illud obiectum. Ergo, quòd voluntas diuina ex ſe ſit ab omni peccato in communi aliena, non probat illud dictamen hîc & nunc non eſſe legem: nã non obſtante eâ omni auerſione, ſi dictamen illud non diceret, *Hoc obiectum eſt malum*; & hoc dicendo illud prohiberet in actu exercito, certè voluntas poſſet illud amplecti. Et ad hoc punctũ per accidens eſt, quòd illud dictamẽ nõ veniat à Superiore; quia perinde prohibet obiectũ ac ſi eſſet à Superiore: vnde, ſicut ſi per impoſſibile Deus faceret cõtra illud, operaretur malè moraliter, vt admittunt omnes, quantumuis nõ eſſet à Superiore; ita ſufficit, vt dicatur dictamen illud obligare ſeu cogere & conſequenter eſſe legem. Atque ita ſẽtit D. Thom. 1. p. q. 21. art. 1. ad 2. vbi ſic cõcludit; *Vnde, quòd ſecundùm ſuã volũtatẽ Deus facit, iuſtè*

Obiectio Secunda. Illud dictamẽ cogere Diuinã voluntatẽ.

Reſponſio.

15\.

Quòd voluntas ex ſe incapax peccati poſſit legem admittere.

Reſponſio cõfirmatur auctoritate Diui Thomæ.

iuſtè facis; ſicut & nos, quod ſecundum legem facimus, iuſtè facimus; ſed nos quidem ſecundum legem alicuius Superioris; Deus autem ſibi eſt lex. Neque ſatisfacit, quod Suarez obiicit, à D. Thomâ priùs dictum, non abſolutè eſſe legem, ſed *ſicut legem*; per quam particulam *ſicut* videtur coarctaſſe vocem; hoc, inquam, non ſatisfacit: nam illa particula *ſicut* non ſemper eſt diminuens, ſed ſæpiſſimè ſignificat abſolutam ſimilitudinem. Secundò reſpondeo, tò *ſicut* ſolùm denotare non eſſe legem, qualem nos habemus; vt ipſe D. Thomas verbis à me citatis declarauit; quia non eſt lex Superioris; per hoc autem non negat, quòd ſit lex vera; ſicut poteſt dici, *Equus non eſt animal ſicut homo*, id eſt, non eſt animal diſcurſiuum; per quod tamen non negatur eſſe verum animal in aliâ ſpecie. Conſtet ergo poſſe illud dictamen diuinum vocari propriè legem etiam reſpectu eorum actuum Dei, quos vi illius dictaminis omittit, v. g. volitionem mendacij; item, quos è contrario elicit vi illius, vt odium eiuſdem mendacij, aliorúmque noſtrorum peccatorum, &c.

16. *Deus ſibi eſt lex. Replica P. Suarez.*

Dictamẽ diuinũ reſpectu quorũ actuũ lex propriè dici poſſit.

Aduerte, P. Suarez, qui dictamini intellectus diuini legis nomen negat, & alionde in Legiſlatoribus omnibus non admittit actũ intellectus, in quo conſiſtat imperium, ſed ſolùm ponit actum voluntatis, conſequenter diſcurrere in præſenti dum ait, legem æternam Dei eſſe actum voluntatis diuinæ, cùm enim legem æternam Dei non admittat niſi reſpectu creaturarum, harum autem productio fuerit libera, etiam leges illis impoſitæ neceſſariò debebunt eſſe actus liberi. ſed de hoc vltimo ſectione ſequenti.

Quid lex æterna Dei in ſententiâ Suarez.

SECTIO IV.

Quomodo lex æterna reſpiciat creaturas.

17. SVpponendum, etiamſi, iuxta dicta ſectione præcedenti, lex æterna vt Deum ipſum obligans ſit ſolùm dictamen rationis in intellectu diuino exiſtens; reſpectu tamen noſtri, cùm non obligemur formaliter, eò quòd Deus aliquid cognoſcat, ſed ex eo, quòd nobis per voluntatem ſuam aliquid imperet, legem æternam, prout ad nos comparatur, non eſſe actum intellectus diuini, ſed voluntatis, quo ab æterno Deus voluit, vt hoc faceremus & illud omitteremus. Fortè tamen aliquis non improbabiliter diceret, caſu quo Deus nullam haberet volitionem reſpectu noſtri, ſed ſolùm dictamen rationis, quòd furtum v. g. ſit fugiendum, tamen per illud dictamen nos obligandos, ſi nobis proponeretur; quod videtur ſentire P. Salas num. 14. Nihilominùs tamen longè probabilius eſt, tale dictamen non habere vim obligandi nos; nam dictamina perſonæ Superioris, ſi non accedat eius volitio, non habent vim obligandi ſubditum. Quòd ſi ea conſiderentur vt vera ſunt, obligabunt quidem, non tamen quâ parte ſunt in altero, ſed quâ parte ab operante iudicantur vera. Vnde eodem modo obligarent, ſi in Superiore non eſſent, dũmodò à ſubdito reputarentur vera. Conſtet ergo legem æternam reſpectu noſtri non poſſe in Deo eſſe, niſi volitionem ipſius Dei. Quo poſito,

Lex æterna reſpectu noſtrûm eſt actus voluntatis.

Dictamẽ Superioris, ni accedat volitio, non obligat.

18. Primò quæritur, vtrùm omnia noſtra opera cadant ſub eam legem æternam Dei. De quæſtione hac P. Salas ſuprà ſect. 3. Reſpondeo breuiter, opera mala cadere, quatenus prohibentur; bona item, quæ ſunt ſub obligatione: in quo puncto nulla eſt difficultas. Circa indifferentia verò & bona, quæ non ſunt ſub obligatione, ſed ſub conſilijs, fortè aliquod erit dubium: hæc enim, eo ipſo quòd non præcipiantur, non cadunt ſub legem. P. Suarez num. 15. dicit etiam opera conſiliorum cadere ſub legem: vel quatenus homo debet eſſe in præparatione animi; vt, ſi præciparentur talia opera, velit ea facere: vel quatenus lex æterna præſcribit modum, quo ea fieri debent, vt rectè fiant. Hæ explicationes mihi nullo modo placent: non prima, quia in præſenti non agimus de actibus illis, caſu quo imperarentur: quis enim negat illos tunc futuros ſub lege? agimus ergo de illis quando non ſunt imperati, ſeu quatenus non ſunt ſub obligatione: tunc autem certò videntur non eſſe ſub lege. Non item placet altera disiunctiuonis pars; nam dicere, vt actus ſit bonus, debet eſſe talis & talis, non eſt lex moralis de quâ agimus, ſed potiùs eſt quaſi regula phyſica declarans partes quibus conſtat actus ille: quod euidenter probo è contrario in peccato; nam eodem modo Deus nouit, *Vt homo peccet, debet tali & tali modo operari*; & tamen hæc cognitio non eſt vllo modo lex peccati. Ratio à priori deſumitur ex his quæ ſuperiùs diximus; nam lex eſt præceptum vel obligatio, quæ moraliter cogit ad aliquid faciẽdum; hoc autem nullo modo habet ea lex reſpectu talium operum, ergo. Conditionatè autem dicere, *Si vis benè operari, hoc es facturus, & tali modo*, perinde eſt ac dicere, *Si vis benè operari, debes benè operari*: quæ eſt quodammodò identica propoſitio; & abſolutè non magis obligat, propriè loquendo, ad operandum: quàm ſi nihil eſſet dictũ. Ideò in hac quæſtione, quæ de ſolâ voce eſt, puto talia opera non poſſe dici cadere ſub legem, niſi permittentem; quæ indirectè obligat alios, ne ob talia opera puniant aut reprehendãt operantem: quo ſenſu dixi ſuprà permiſſionem poſſe dici legem.

Quomodo opera noſtra cadant ſub legẽ æternam Dei.

Sententia P. Suarez circa opera conſiliorum.

Refutatur.

19.

Opera conſiliorũ non cadunt niſi ſub legẽ permittentem.

Secundò circa hoc punctum quæri poſſet, an omnes homines iuſti & peccatores, damnati & beati obligentur hac lege, etiã ac ipſe Chriſtus? De hac difficultate P. Salas ſuprà ſect. 5. & 6. Res eſt facilis; conſtat enim, omnes omnino teneri; quia etiam reſpectu omnium ſunt obiecta bona & mala, vt ſuprà dixi agens contra hæreticos: & paulò antè de Deo idem oſtendi: damnati etiam illam habent; quia neq; etiam illis licent omnia obiecta, ſiue ex defectu propriæ libertatis actu non peccent, ſiue libertatem habeant ad peccandum ſufficientem.

Omnes tenentur lege æternâ Dei.

Tertiò poſſet quæri, vtrùm etiam bruta cadant ſub hanc legem. Aliqui affirmant, alij negant: lis eſt de voce; in quâ mihi magis placent qui negant. Nam bruta, cùm ſint rationis incapacia, etiã ſunt incapacia legis moralis de quâ hic agimus; nec pro illis quidquam eſt indecens ſicut eſt pro homine, etiã quando actu caret libertate. Fateor, accipiendo in latiori ſignificatione legem, quatenus ſignificat volitionem diuinã omnia diſponentem & gubernantem, dici poſſe inanimata ſubiacere legi æternæ Dei. Nos tamen in præſenti non loquimur de hac lege.

An bruta teneãtur lege, & quali.

SECTIO

Digitized by Google

Sectio V.

Vtrùm volitio Dei, quæ eſt lex æterna reſpectu creaturarum, ſit neceſſaria in Deo, an verò libera.

20\. Dixi ſectione præcedenti eam legem in volitione conſiſtere; iā circa illam Primò quæritur, an ſit actus liber, etiam ſuppoſitâ volitione creandi hominem. Dico, *etiam ſuppoſita eâ volitione*; itam abſolutè procul dubio libera eſt: cùm, enim nullâ exiſtente creaturâ, non poſſet eſſe vlla lex, & Deus potuerit nolle producere vllam creaturam rationalem, haud dubiè abſolutè potuit non habere vllam talem legem. Quæſtio ergo eſt, an, ſuppoſito quòd voluerit hominem creare, debuerit neceſſariò velle, ne homo mentiatur, eique imponere legem prohibentem mendacium; & ſic de aliis obiectis ex ſe malis. Ockam, Gerſon & alij apud P. Suarez cap. 6. n. 4 & 20. & Salas ſect. 9. vbi plures alios refert, dicunt potuiſſe Deum ea obiecta non prohibere; quo caſu cenſent hi ea non futura mala; cenſent enim totam rationem boni & mali in obiectis prouenire ex ſolâ voluntate aut prohibitione diuinâ.

Abſolutè lex æterna Dei reſpectu conſuratâ eſt libera.

Explicatur quæſtio.

Ockam & Gerſò dicūt, mala potuiſſe non prohiberi lege æternâ.

Contra hanc tamen ſententiam ex parte egimus Tom. 3. vbi oſtendimus ex communi doctrinâ, antecedenter ad omnem prohibitionem Dei, aliqua obiecta eſſe mala, aliqua bona. Diximus etiā Deo non poſſe non diſplicere obiecta mala; ideò de libertate Dei circa eiuſmodi diſplicentias iam nihil amplius dicendum cenſeo; ſolùm ergo quæro, an neceſſariò debuerit circa ea obiecta habere propriam eam volitionem, quæ legiſlatiua eſt, & neceſſariò dicit ordinem ad promulgationem.

21\. In quo puncto prima ſententia eam volitionē dicit neceſſariam; nam Deus ea ſuppoſitione quod velit creare mundum, non poteſt non habere prouidentiam illius, & quidem perfectam & conſentaneam ſuæ bonitati & ſapientiæ; hæc autem videtur eſſe, vt homini prohibeat mala, imperet autem bona. Confirmari id poteſt ex humanis; nam Princeps ille, qui nullas planè leges pro gubernatione Reipublicæ inſtitueret, meritò iudicaretur imprudens, negligens, etiam iniquus; ergo cùm Deus ſit ſupremus Iudex & caput totius Reipublicæ rationalis, multò magis tenebitur ad eas leges condendas. Secundò, Deus non poteſt non odiſſe malum morale, vt paulò antè diximus: hoc autem odium debet etiam eſſe vt à perſonâ publicâ; ergo debet eſſe lex. Quòd ſi obiiciatur, Deus operatur liberè ad extrà, ergo non tenebitur ad tales leges; facilè reſpondebitur, ſæpè Deum ex ſuppoſitione vnius actus teneri ad alium: ſicut ſi ſemel promiſit aliquid, tenetur poſteà illud dare; ita in præſenti ex ſuppoſitione volitionis creatiuæ hominis poteſt dici ſine inconuenienti teneri ad eas leges.

Sētētia dicēs mala debuiſſe lege neceſſariò prohiberi, ſuppoſitâ creatione mundi.

22\. Secunda ſententia negat eam neceſſitatē, quia non videntur duo contradictoria ſequi ex eo, quòd illæ leges omittantur; neque enim Deus tunc diceretur aut eſſet imprudens; nam cùm ratio ipſa naturalis hominibus indicta dictet ea quæ ſunt bona & mala, & quidem ſufficienter pro politicâ adminiſtratione Reipublicæ, non videtur eſſe eſſentialiter neceſſarium nec nouam legem ea obiecta prohibere; multò minùs ſequitur neceſſariò debere noua alia obiecta ex ſe indifferentia prohiberi per nouas leges. Et hinc ad inſtantiam Principis creati ſuprà poſitam reſpondetur: ſi enim iam ſint in Republicâ ſufficiētes leges ad eius adminiſtrationem, dicimus non eſſe neceſſum, nouas à Legiſlatore condi; in præſenti autem iam omnes neceſſarias ſupponimus. Ad Secundum de odio diuino reſpondetur, non eſſe neceſſum, vt illud ſit per modum legis: nam eſtò ſit à Deo vt publicâ perſona, non continuò eſt lex: hæc enim eſt volitio imperans, & ex ſe dicens ordinem ad promulgationem ſui: quam promulgationem illud odium non reſpicit eſſentialiter.

Sententia negans id fuiſſe neceſſarium.

Pater Suarez in hoc puncto videtur ſubobſcurè locutus eo num. 14. cap. 6 nam ex vnâ parte abſolutè docet cum primâ ſententiâ, neceſſariam eſſe eam legem; ita tamen rem limitat, vt nullam aliam ponat, quàm illam neceſſariam diſplicentiam Dei in obiectis malis; promulgationem verò illius nullā etiam aliā admittat, quàm dictamen noſtrū naturale rationis, quo cognoſcimus mendacium v. g. eſſe malum: eo enim ipſo cognoſcimus illud diſplicere Deo ſupremo Domino & gubernatori hominum. Vt verò nos in hac quæſtione cum diſtinctione procedamus.

Mens Suarez hac ſuper re obſcura eſt.

Dicimus Primò: Propria lex & diſtincta ab eâ diſplicentiâ neceſſariâ Dei circa mendacium v. g. quæque dicat ordinem ad promulgationem ſui diuerſam à noſtro dictamine rationis, non videtur ita in Deo neceſſaria, vt diuinitus omitti non potuerit. In hoc, vt dixi, videtur P. Suarez conuenire: & meo iudicio ſufficienter id probatum eſt, proponendo ſecundam ſententiam. Ampliùs autem id vrgeo, quia de facto vſque ad Moyſem nullam Deus legem dedit: ſicut autem ad illud tempus ſine vllâ alia lege gubernauit ſapientiſſimè mundum; ita & potuiſſet poſteà nullâ nouâ lege datâ. 23.

Concluſio Prima. Volitio diſtincta à diſplicentiâ malorū, & dicēs ordinē ad promulgationē à noſtro dictamine rationis non eſt in Deo neceſſaria.

Dices: Etiam tunc aliquibus iuſtis eam ſpecialiter reuelauit. Sed contrà manifeſtè; quia eſtò aliquibus reuelauerit, non ideò ſimpliciter tulit legem; quia promulgatio legis debet eſſe communis & vniuerſalis, non autem particularis vni aut alteri. Cōtrà Secundò, & argumentor abſolutè: Nam etiam poſt promulgationē legis à Moyſe factam eam ignorarunt, & quidem inuincibiliter, innumeræ nationes; vt eam de facto ignorāt: atqui Deus non ſolùm habuit prouidentiam dignam ſe reſpectu Iudæorum, ſed etiam reſpectu omnium aliorum hominum: ergo prouidentia Deo digna non dicit neceſſariò eam legem. Declaro id: Pro his nationibus, quæ inuincibiliter legem ignorarunt, idem omnino fuit eam latam eſſe, ac ſi penitus lata non fuiſſet: ſicut ſi in vno Regno lex feratur, altero omnino inſcio, tam parum iuuatur hoc per illam legem, quàm ſi lata nullo modo fuiſſet. Et de hac veritate nemo dubitare poteſt. Iam inde argumentor: Si in mundo non fuiſſent Iudæi, potuiſſent alij eſſe, vt de facto fuerunt: non enim eſſentialiter erat connexa Indorum vel Romanorū exiſtentia cum exiſtentiâ Iudæorum; tunc autem illæ nationes & totus etiam mundus fuiſſet ſine lege; ergo potuiſſet totus mūdus exiſtere ſine vllâ lege. Et hic habet locum quod paulò antè dicebam, Deum habuiſſe prouidentiam dignam ſe de illis Gentibus ſine lege, ergo potuiſſe etiam de Iudæis; quia nihil penitus per hos illi iuuabantur, imò inter ſe independentes erant omnino. 24.

Probatio eiuſdem, replica. Refellitur Primò Secundò.

Prouidentia Dei nō neceſſariò exigit illā legē æternam Dei.

Dicimus Secundò, Vtrùm illa diſplicentia

Dei in obiectis ex ſe malis vocanda ſit lex,& iudicium noſtrum rationis ſit dicendum promulgatio illius, quæſtio eſt de nomine : in quâ propendeo magis, vt id negem, tum quia lex vt talis videtur plus dicere quàm dicat ea ſimplex diſplicentia; tum quia noſtrum iudicium rationis non poteſt dici promulgatio eius volitionis: etenim per locũ intrinſecum, etiamſi Deus per impoſſibile non exiſteret, aut in eis obiectis ſibi nõ diſpliceret, nihilominùs iudicium dictaret illud obiectũ eſſe malum. Deinde in his qui Deum inuincibiliter ignorant (quam ignorantiam poſſibilem eſſe alibi oſtendi) eſt iudicium illud rationis ſufficiens ad malè moraliter operandum, & tamen non eſt promulgatio legis diuinæ, cùm Deus ignoretur, ergo. Fortaſſe dices id verum eſſe de iudicio præcisè dictante mendacium eſſe malum; ſuppoſitâ tamen notitiâ Dei, neceſſariò videtur ſequi aliud iudicium quod dicat, *Deo diſplicet mendacium*: quod iudicium diximus nos Tomo 3 ſufficere, vt homo peccans contrahat non ſolùm eam malitiam quæ reperitur in oppoſitione cum dictamine rationis, ſed in offensâ propriâ Dei: hoc ergo iudicium erit promulgatio ſufficiens. Reſpondeo, faciliùs per hoc explicari promulgationem, ſi aliunde ea diſplicentia eſſet vera lex: ſed quæſtio eſt, vt dixi, de voce, de quâ.

25. *Concluſio Secunda. an Deo diſplicentia malis potiùs videtur non vocãda lex: nec iudicium noſtrum promulgatio.*

Concluſio Tertia. Diſplicentia malorum eſt neceſſaria in Deo. Probatur.

Dicimus Tertiò, illam Dei diſplicentiã neceſſariò in Deo exiſtere: in quo diſplicet P. Suarez, qui ſemper ſupponit eam eſſe abſolutè actum liberum,& ſolùm neceſſariũ ſuppoſitâ liberâ productione hominis. Porrò eſſe actum neceſſarium patet; quia illa diſplicentia non pendet ab eo, quòd homo actu mentiatur; eſt enim antecedens omne mendacium, & ad illud fugiendum obligans; ergo debet eſſe in mendacio vt poſſibili; ergo diſplicentia eſt neceſſaria: id quod & ipſe Suarez debet fateri: nam ſi diſplicentia ea eſſet libera, malè ipſe probaret eam dari neceſſariò ante omne peccatum.

26. *Replica Prima. Refellitur.*

Dices: Eſt neceſſaria, ſuppoſito quòd iam homo exiſtat, non tamen abſolutè. Sed contrà, quia, per actualem exiſtentiam hominis in eo priori naturæ, antequam hic peccet, non redditur peccatum illud poſſibile peius quàm apprehendatur antequam homo exiſteret: ergo ſi, antequam homo exiſteret, non cogebat (vt ſic dicam) Deum ad diſplicentiam, neque coget, poſteàquam homo extitit.

Replica Secunda.

Dices Secundò: Ideo iam Deus cogitur, non quia peccatum apprehendat in ſe peius, ſed quia iam eſt periculum ne committatur; & ad terrendũ hominẽ, ne illud committat, debet habere talem diſplicentiam. Sed contrà Primò, quia Pater Suarez eam diſplicentiam in malo non ideò dicit Deo neceſſariò conuenire, vt retrahat hominem per illam, ſed quia mundi ſunt oculi Domini,& non poteſt non diſplicere ei malum. Quæ ratio etiam habet locum in poſſibilibus peccatis. Contrà Secundò; nam diſplicentia in peccato iam commiſſo eſt neceſſaria in Deo, & illa non eſt ad deterrendum à præteritione, quia iam eſt impoſſibile eam non eſſe: ergo ſolùm oritur ex turpitudine obiecti. Contrà Tertiò, quia Deus non tenetur quærere modos, vt retrahat hominem à malo; modos, inquam, diſtinctos ab his, quos libertas humana vt talis requirit; id quod euidenter patet; nam non tenetur auxilia, vocationes, &c. dare, quibus faciliùs vitaretur peccatum: imò ſæpè relinquit etiam impoſſibilitatem moralem ad illud vincendum: nam vt in materiâ de gratiâ dicitur, grauis tentatio & diuturna ſine gratiâ Chriſti vinci non poteſt; eam autem gratiam non ſemper dat, maximè Gentilibus: cùm ergo liberum arbitrium vi illius ſolius cognitionis naturalis de malitiâ mendacij, contra rationem naturalem ſufficientem habeat libertatem, vt poſſit illud vitare tamquam malum, non tenetur Deus eâ præcisè ratione, vt hominem retrahat ab eo mendacio, ſibi diſplicere in illo; ſed ſi diſplicet, id facit quaſi coactus, vt ſic dicam, turpitudine obiecti: eadem autem deprehenditur in mendacio, antequam homo exiſtat,& poſtquam extitit: ergo ſi poſt hominis exiſtentiam cogitur Deus diſplicere in peccato poſſibili in eo homine; ita cogetur ante exiſtentiam; eritque abſolutè neceſſaria ea diſplicentia, vt nos dicimus, & non ſolùm ex ſuppoſitione.

Refellitur Primò.

Secundò.

Tertiò. Qualiter Deus teneatur hominẽ à malo retrahere.

27.

Cur Deus diſpliceat ſibi in obiecto malo.

Hinc concludo, cùm Deus præter hanc diſplicentiam (ſiue ea vocetur lex, ſiue non, quod, vt dixi, ad vocem ſpectat) non teneatur vllam aliam habere quâ prohibeat peccatum, nullam legem abſolutè liberam, ſeu quæ præſupponat volitionem creandi mundum, ſequi neceſſariò in Deo ex eâ volitione creatiuâ; addo tamen valdè connaturaliter eam ſequi, vt hominibus innoteſcat citiùs bonitas & malitia obiecti; nam eam deprehendere per diſcurſum & rationem naturalem eſt difficile. Quòd verò non omnibus immediatè eam manifeſtauerit, non eſt contra ſuauem eius prouidentiam: nam ſatis eſt eam ita manifeſtaſſe, vt per ſe fuerit hominibus nota, ac potuerit ex his ad illos deriuari; ſi ipſi homines voluiſſent illius legis ſectatoribus credere.

Concluditur quæſtio.

28. *Volitionem creatiuã non ſequitur neceſſariò lex, ſed ſequitur valdè connaturaliter. Cur eadẽ non omnibus ſit manifeſtata.*

SECTIO. VI.

Aliquæ quæſtiunculæ ex dictis ortæ expediuntur.

HAc occaſione inquiri poſſet Primò, an in eâ hypotheſi, *Si Deus non prohibeat mendacium v. g. nihilominùs mentiri eſt malum*, includatur aliqua manifeſta repugnantia deſtruens caſum, vt dici ſolet, ſed de hoc egi Tomo tertio; nunc breuiſſimè dico, non defuiſſe qui aſſeruerint, ex eâ hypotheſi vtrumque ſequi, & mendacium non eſſe malum, quia omnis malitia deſumitur ex oppoſitione cum lege diuinâ; & ſimul eſſe malum, quia iam ſupponitur eſſe malum. Et ita ſentit Medina 1. 2. q. 18. art. 5 in hoc tamen manifeſtè fallitur: cùm etiam de facto ſupponatur mendacium prius naturâ, aut ſaltem prius ratione, quàm prohibeatur à Deo, eſſe contra naturam rationalem & malum; ideóq; à Deo non liberè, ſed neceſſariò prohiberi cenſeat; vnde cõmuniter ſolẽt Theologi dicere, Quædã ſunt mala, quia prohibita, quædam verò prohibita, quia mala: & Auguſt. lib. 1. de lib arb cap. 3. approbat quod Euodius ait, adulteriũ nõ eſſe malum, quia lege prohibitũ, ſed è conuerſo: cùm, inquam, hæc ita ſint, non poteſt cũ vllâ probabilitate dici, ſi nõ ſequeretur prohibitio Dei, mendaciũ non futurũ malum: retineret enim minimùm eam priorem malitiam, quam de facto habet ante prohibitionem: ergo ſolùm ſequeretur vna pars contradictionis: ergo non eſt hypotheſis inuoluẽs in ſe contradictionem vllam: ſummùm ergo ſequeretur, tunc temporis illud mendacium non futurum malum eâ malitiâ, quam habet ex oppoſitione

Quæſtio Prima, an & quomodo mendaciũ ſit malũ, etſi à Deo non eſſet prohibitum.

29.

Adulterium cur malum.

Digitized by Google

tione cum lege diuinâ; at ſimpliciter non futurũ malum, nequaquam infertur: eſt ergo hypotheſis bona; & quam alibi ſæpè tetigimus, & quid in eâ dicendum ſit circa grauitatem peccati mortalis, &c. ſatis declarauimus.

Quæſtio Secũda, an lex æterna diſtinguatur à diuinâ prouidentiâ. Reſponſio. Secunda difficultas eſſe poteſt, an ea volitio Dei æterna, quæ lex eſt, diſtinguatur à prouidentiâ Dei. Hæc tamen ex proximè dictis vno verbo deciditur. Diximus enim eam legem eſſe vel diſplicentiam illam neceſſariam Dei in eis obiectis, vel certè aliam volitionem poſitiuam quâ voluerit nos obligare ad hæc vel illa facienda; aut è contrario omittenda. Hæc autem volitio licet

30\. *Diſtinguitur à prouidentiâ vt pars à toto.* fortè dici poſſit pars prouidentiæ, quia etiam eſt vnus modus prouidendi Reipublicæ condendo pro illâ bonas leges, diſtinguitur tamẽ tamquam pars à toto. Nam prouidentia dicit volitionem creandi, vocandi ad finem, præmiandi, puniendi. Ea item, voluntas legiſlatiua non habet aliũ effectum propriè, quàm retrahere homines à peccato, vt diximus ſuprà; prouidentia verò multos alios, vt ex dictis conſtat.

Quæſtio Tertia, quomodo lex æterna diſtinguatur ab ideis. Reſponſio Tertiò quærunt aliqui in præſenti, quomodo ea lex ab ideis diſtinguatur. Verùm id etiã ex dictis deciditur: nã ideæ vel ſunt ipſæ creaturæ poſſibiles, vel cognitio illarum, quâ Deus ad productionẽ ipſarum dirigitur, vt primo Tomo oſtendimus, lex autem ſolùm eſt vel volitio, vel dictamen rationis prohibens, ne hoc aut illud fiat: ergo non poteſt eſſe idem cum ideis. Deinde, vt ſuprà notaui, ideæ ſolùm ſunt pro phyſicâ productione, non pro legibus moralibus.

Quæſtio Quarta. an lex æterna ſit vna. Reſponſio. Quartò quæritur, an ea lex æterna ſit vna, an plures: Quæſtio de ſolâ voce. Reſpondeo, realiter vnam eſſe, quia in Deo non eſt multitudo realis; ſi verò ratione noſtrâ comparetur cum diuerſis obiectis, non dubito tam eſſe multas leges, quàm dicuntur multæ ideæ ex obiectorũ multitudine: nam vna lex æterna prohibet mendacium, alia prohibet furtum, tertia adulterium, &c. Ita docet Salas diſp. 4. ſect. 1.

Dices cum D. Thom. q. 93. art. 1. ad 1. Lex æter-

31\. *Replicatur D. Thom.* na omnia ordinat ad bonum commune, ergo eſt vna. Ecce iterùm nouam de voce quæſtionem, an ob eam ordinationem omnes illæ diuerſæ prohi-

Soluitur. bitiones dicendæ ſint vna lex. Reſpondeo, illud bonum commune eſſe quid compoſitum ea omnibus illis honeſtatibus, ideóq. non eſſe vnum quid omnino indiuiſibile: quapropter licet ad illud omnia ordinentur, non propterea erit vna lex, ſed multæ; ſicut non eſt vnicum bonum cõmune ſed multa vnũ conſtituentia. Dici ergo poteſt ea lex, etiã ratione noſtrâ, vna per aggregationem; ſicut mare dicitur vna aqua realiter, &

Etiã ratione vna dici poteſt per aggregationem. omnes ſcientiæ Dei dicuntur vna ſcientia: poteſt etiã dici multiplex accipiendo ſeorſim eas partes legis; quarũ quælibet, quia homogeneæ ſunt, retinet etiam ſeorſim denominationem totius ſeu legis. Quare verò ideæ numquam dicantur vna, ſed ſemper multæ, fortè ratio eſt, quia creaturæ vt producibiles dici non ſolent vna, ſicut virtutes dicuntur conſtituere vnam iuſtitiam, & proptereà vocari etiam ſolent vno nomine, id quod parui momenti eſt.

32\. *Quæſtio Quinta, an lex æterna ſit cauſa omniũ legum. Reſoluitur ex ſuprà dictis.* Quinta difficultas ſit, an lex æterna ſit cauſa omniũ legum, & ratione illius cæteræ obligent. De hac Salas ſuprà ſect. 4. Difficultas etiam hæc vix extrahitur à quæſtione de voce; & ſuperiùs aliqualiter eſt explicata. Diximus enim, creatam naturalem legem non pendere à diuinâ in ratione legis, ſed in ratione creantis: quatenus, ſi Deus hominem non creaſſet, nulla eſſe poſſit in eo lex, at eo ſemel creato ſequi dictamen illud, quo homines obligantur. Diximus etiam in ordine ad contrahendam illam maiorem grauitatem ſeu offenſam Dei, quæ in peccatis reperitur, non ſufficere oppoſitionem cum dictamine rationis, ſed requiri notitiam Dei, & quòd ipſe offendatur per peccatum: addidimus tamen ad eam rationem offenſæ, non eſſe neceſſariam aliam legẽ in Deo præter eam diſplicentiam in malo. Diximus itẽ iuriſdictionem humanam non pendere per ſe à lege diuinâ, ſed ab hominibus ſemel exiſtentibus poſſe ſine vllâ ſpeciali eis conceſsâ iuriſdictione eligere ſibi caput vnum, à quo dirigantur, & cui pareant, illud autem poſſet eo ipſo condere leges. Cum hoc tamen ſtat, vt aliquando Deus ſingulariter concedat iuriſdictionem; vt cùm elegit Saulem in Regem, item Petrum eiuſque ſucceſſores in caput viſibile Eccleſiæ. Denique ſæpè diximus, omnem legem creatam, vt ſit iuſta, debere eo ſenſu oriri à diuinâ, vt nihil mandet illi contrarium, ſed potiùs id quod iuſtum & honeſtum eſt. Hæc omnia per ſe ſunt certa & facilia. Iam autem, vtrùm, quatenus omnis lex humana tandem reducitur ad illud principium legis æternæ, *Obediendum eſt Superioribus*, & quatenus nihil debet ei legi contrarium mandare, dicenda ſit à lege diuinâ emanare, ad modum loquendi ſpectat; in quo fortè meliùs aliquis diceret, illud principium, *Obediendum eſſe Superioribus*, non eſſe proprium legis diuinæ quà talis, ſed legis naturalis; quæ etiam in creaturis reperitur: nam etiamſi per impoſſibile Deus non exiſteret, aut non cognoſceretur, adhuc illud principium haberet vim; vt de altero, *Mendacium eſt fugiendum, &c.* ſæpè in hac materiâ & alibi repetiimus. *Hoc principium, Obediẽdũ eſt Superioribus, propriũ eſt legis naturalis.*

Quomodo autem differant leges immediatè à Deo conditæ ab his quæ conduntur ab homine, ratione iuriſdictionis ei à Deo conceſſæ, explicatum eſt ſufficienter ſuprà.

DISPVTATIO. VII.

De lege naturali creatâ.

HÆc eſt altera ſpecies legis naturalis in cõmuni, quam nunc explicare debemus: multa antè, quæ de illâ dicentur, communia etiam ſunt legi naturali diuinæ, de quâ præcedente diſputatione; ideò ad præcedentis intelligentiam valdè hæc diſputatio iuuabit. 1.

SECTIO I.

An lex naturalis ſit præceptiua.

FVsè hac de re P. Suarius cap. 6. per totum, & Salas diſp. 3. ſect. 4. Mihi tamen quæſtio partim videtur de voce; & partim ex dictis ſuprà de conſtitutiuo legis naturalis deciſam crediderim. Quærimus ergo, an lex naturalis verè inducat obligationem non faciendi id quod dicitur prohibere. Ratio dubitandi eſt, quia cùm ea lex non ſit per ſe ab aliquo Superiore, non *Senſus quæſtionis.*

poteſt

Digitized by Google

poteſt inducere obligationem : nemo enim ſibi legem imponit.

Mens Suarij hac de re. P. Suarez obſcurè in hoc puncto loquitur; in primis enim toto eo capite ſemper ſupponit, nõ eſſe vllam veram legem ſine præcepto, non poſſe autem eſſe præceptũ niſi à Superiore; vnde docet Deum non habere legem, licet etiam ipſe dictamine rationis ducatur : docet etiã, dictamen rationis diuinæ non eſſe legem reſpectu noſtri, ſed eam conſiſtere in volitione diuinâ prohibente: concludit tamen, eam legem verè inducere obligationem reſpectu noſtri. *Reijcitur ad hominem.* Quæ doctrina minus videtur cohærere cum his quæ capite præcedente n. 14. dixerat, ſcil. ſe non dubitare, quin in actuali iudicio mentis propriiſſimè exiſtat lex naturalis. Ecce ei iudicio non ſolùm propriam, ſed propriiſſimam rationem legis tribuit, & conſequenter vim obligandi ; quam connexam ſentit eſſentialiter omni legi: quod ſine dubio non cohæret cum doctrinâ eius cap. 6. Sed ne in modo loquendi fortè hæreamus.

2\. *Deo etiã per impoſſibile non exiſtente, aut inuincibiliter ignorato, operari cõtra dictamen naturale eſſet malum moraliter.* Dico, Eſto per impoſſibile Deus non eſſet, aut ignoraretur inuincibiliter, nihilominùs operari contra illud dictamen eſſet malum moraliter. Ita fatetur ipſe Suarez expreſsè in cap. 6. n. 17. & nos idem fuſiùs oſtendimus ex Diuo Thomâ & aliis Tom. 3. quia multa obiecta ſunt mala ante prohibitionem Dei : imò ideò prohibentur neceſſariò, quia mala ſunt. Quam etiam doctrinam paulò antè tradidimus ; ex eâ verò ſic argumentor: Omne id quod non violatur, niſi malè operando, inducit obligationem vt non violetur; ego enim nomine obligationis omittendi aliquid nihil aliud intelligo, quàm quod licitè non poſſit fieri: & credo id mihi ab omnibus concedendum: neq; enim leges etiã ipſæ diuinæ aliam inducunt obligationem, quàm quòd ſine culpâ & peccato non violantur. *Illud dictamẽ eſt & præceptiuũ & obligatiuum.* Ergo cùm ipſemet Suarez meritò fateatur illud dictamẽ non poſſe ſine peccato violari, debet fateri, illud etiam inducere obligationem, & conſequenter eſſe & præceptiuum & obligatiuum, licet dicatur non tantam inducere obligationem, quantam inducit volitio ipſa diuina. Hinc conſtat, quod paulò antè dixi, quæſtionem eſſe de ſolo modo loquendi, an ea obligatio à iudicio rationis proueniens dicenda ſit præceptio, nec ne: conſtat item, non benè negari ei iudicio rationẽ legis, eò quòd lex verè obliget, illud autem iudicium non obliget : contrarium enim oſtendi iam ex ratione, & ex ipſo P. Suario.

3\. *Obiectio.* Obiicies Primò: Simile dictamen rationis intercedit, quãdo res aliqua eſt prohibita per poſitiuam legẽ. v. g. in ieiunio, & tamen non dicimus illud dictamen eſſe legem, eſto dicat; *Non tibi licet non ieiunare* ; ergo neq; illud aliud naturale erit lex. Patet conſequentia ; nam quod vnum proponat malitiam à lege poſitiuâ prouenientem, aliud verò malitiam prouenientem obiecto ex naturâ rei, nullatenus probat, vnum dicendum legem, aliud verò non, ergo. *Retorquetur in Suarez.* Hæc obiectio non tam eſt contra præſentem quæſtionem quàm ad probandum, malè nos ſuprà diſp. 1. ſect. 2. dixiſſe contra P. Vaſq. legem naturalem non conſiſtere in ipſâ malitiâ obiectiuâ, ſed in dictamine rationis. In quo puncto nobiſcum etiam conſentit P. Suarez, qui hac vtitur obiectione ; &, vt *Diſcrimẽ aſſignatur inter dictamina legis poſitiuæ & naturalis.* paulò antè dixi, etiam propriiſſimam rationem legis tribuit illi dictamini cap. 5. n. 14. Abſolutè reſpondeo ex dictis ſuprà, ideò in rebus ex ſe nõ intrinſecè malis iudicium illud non dici legem, ſed propoſitionẽ legis, quia ante illud eſt aliquid quod prohibet eam rem, nẽpe volitio ipſa Legiſlatoris, quam vocamus legem: ante dictamen autem naturale circa obiecta ex ſe intrinſecè mala nihil eſt quod prohibeat illud obiectum ; niſi ipſummet iudicium ; ideò hoc vocamus legem naturalem. Quæ diſparitas pro quæſtione de modo loquendi ſufficientiſſima eſt.

Sectio II.

An lex naturalis extendat ſe ad particulares materias.

Hæc difficultas mouetur propter quoſdam, qui dicunt per legem naturalem non prohiberi actiones particulares, ſed tantùm tradi quædã generaliſſima principia; vt v. g. *Bonum eſt faciendum, Malum fugiendum* ; at, mendacium, adulterium eſſe fugiendum, non dicere in particulari. 4. Contrariam ſententiam vt communiorem defendit P. Suarez cap. 7. & Salas diſp. 5. ſect. 5. vbi multos pro eâ citant auctores. *Quid hac ſuper re Suarez & Salas De re non eſt diſſenſio.* Ego, vt verum fatear, non poſſum mihi perſuadere hîc poſſe eſſe inter auctores vllam de re diſſenſionem ſed puto eſſe purè de nomine: nemo enim ex his qui pro contrariâ ſententiâ citantur dixit, mendaciũ ſolùm eſſe malum, quia prohibitum lege aliquâ poſitiuâ liberâ : idem à fortiori dico de odio Dei, blaſphemia, &c. Non ago iam cũ Ockamo, qui (vt ſuprà vidimus) docuit, ablatâ prohibitione Dei, quam poſſe abſolutè auferri iudicat, nullum eſſe obiectum malum; contra hunc enim egimus fusè Tomo 3. hi autem, cum quibus nunc agimus, ſupponunt re ipsâ eſſe aliqua obiecta particularia ex ſe eſſentialiter mala ; ergo omnes hi ſupponunt ea eſſe contra dictamen naturale ; atqui hoc dictamen ſolùm nos huc uſque diximus legem : vel, ne cum P. Suario hæreamus, lex naturalis erit illa diſplicentia Dei 5. neceſſaria in obiectis his, è quorum numero omnes fatentur eſſe mendacium, adulterium, blaſphemiam, cæteráque obiecta quæ ea naturâ ſuâ ſunt mala; atqui hoc re ipsâ eſt eſſe contra legem naturalem ; neq; nos in re plus ponimus : ergo non poteſt eſſe vlla de re diſſenſio : in quo ergo *In quo ea ſita ſit.* ea ſita ſit in hoc, quòd generalia tantùm principia, quæ ſunt in ſyllogiſmis moralibus, per modum principiorum dicere voluerunt legem naturalem. V. g. vt inferam; *Ergo mendacium eſt fugiendum*, debeo argumentum ſic formare, *Omne malum eſt fugiendum, ſed mendacium eſt malum, ergo fugiendum.* Omnes fatentur eam minorem eſſe naturaliter certam, & non ex ſolâ prohibitione Dei; ideóq; re ipsâ admittunt legem naturalem de mendacio, ſed quia ea veritas non eſt propoſitio vniuerſalis, non vocant eam legem. Hæc eſt totius quæſtionis ſubſtantia & in hoc *Cur eo vſus Suarez omnes leges naturales reducat ad diuinas.* puncto ratione eius differẽtiæ aliquid ſingulare eſſe in eis principiis etiam ipſe P. Suarez fatetur, dum ad aliud propoſitũ docet, omnes leges naturales ideò reduci ad diuinas, quia reducantur 6. ad illud principium commune, *Obediendum eſt legitimo Superiori.* vnde hoc principium ponit quaſi vltimam regulã. Habuerunt ergo aduerſarij fundamentũ, vt ratione eius excellentiæ, quòd ſcil. omnia alia ad hæc principia generalia reducantur, *Bonum amandum, Malum fugiendum*, potuerint dicere, illa eſſe præ aliis legem naturalẽ: per quod, vt dixi, nihil de re ipsâ negarunt. Vnde vlteriùs infero, neque neceſſum eſſe pro nobis argumenta quærere, nec de aduerſariorum reſponſione

ponſione ſollicitos eſſe: non de probatione no-
ſtræ ſententiæ quia ex his quæ 3. Tomo diximus,
certò conſtat, multas actiones ex ſpecie ſuâ eſſe
contrarias naturæ rationali ante omnem prohi-
bitionem diuinam; id autem nos dicimus eſſe, eas
prohiberi lege naturæ; neq; hic eſt locus declarā-
di, quæ illæ ſint; id enim pertinet ad diuerſas ma-
terias. De ſoluendis iterùm oppoſitis argumentis
non debemus eſſe ſoliciti, quia illis ſolùm pro-
bare intendunt auctores eorum, non eſſe per ſe
& immediatè notas eas concluſiones particula-
res, ſed debere ex principiis generalibus deduci:
id quod nos libenter fatemur.

Quid ſit actiones aliquas prohiberi lege naturæ.

Non ſola ea principia generalia leges naturæ dicēda ſunt.

Quòd verò inde inferant, ea ſola principia ge-
neralia dicenda eſſe leges naturæ, pertinet ad
quæſtionem de nomine: in quâ facilè reiiciuntur
tum auctoritate cōmuni, quæ in modis loquendi
ſemper vnicè attenditur: tum quia ſiue mediatè
ſiue immediatè ea concluſio ſequatur, ſemper ta-
men infertur ex principiis naturæ lumine certis,
& independentibus ab vllâ nouâ poſitiuâ lege,
à quâ ea obiecta reddantur mala. Confirmatur
7. hic modus loquendi: Nam lex naturalis debet eſ-
ſe norma quâ dirigamur: at ſolis illis principiis
vniuerſalibus, *Bonum eſt amandum*, &, *Malum
fugiendum*, nihil penitus de directione obtine-
tur, niſi accedat particulare principium; *Menda-
cium eſt malum, Obedientia eſt bona*, &c. ergo lex
naturalis maximè debet eſſe de his particulari-
bus. Ecce totam huius diſſenſionis ſubſtantiam
diſtinctè propoſitam & expeditam.

Lex naturalis maximè eſt de particularibus.

Quæ leges vtriuſq; Teſtamēti fuerint naturales.

Solet etiā altera quæſtio huic affinis moueri,
vtrùm ſcil. omnia, quæ in lege veteri & in nouo
Teſtamento traduntur, pertineant ad legē natura-
lē: ita enim videntur aliqui locuti, vt cōſtat ex D.
Thom. in 4. diſt. 33. art 1. ad 4. Reſpondeo quæ-
ſtionē eſſe de voce; in quâ longè meliùs loquun-
tur, qui ſola ea, quæ ſunt naturâ ſuâ mala, ideóq;
fugienda, aut bona, quæ ex obligatione facienda
ſunt, dicunt ſpectare ad legē naturalem; id enim
vox ipſa ſignificat, ea ſcil. quæ naturâ ſuâ ſeu na-
turaliter prohibita aut mandata ſunt. Vocare au-
tem præceptum poſitiuum, eò quòd ſit à Deo, le-
gem naturalem, planè eſt contra acceptionem
vocis legis naturalis.

8. Denique, quomodo opera bona, quæ non ſunt
ſub obligatione, ſed ſolùm ſub conſilio, pertineāt
ad legem æternam, ſuprà diſcuſſum eſt; vbi con-
tra P. Suarez dixi; ea opera vt talia non cadere
ſub legem neq; quoad ſubſtantiam, neque quoad
modum: nam dicere, *Si vis efficere actum bonum,
debes tali & tali modo illum producere*, non ſpe-
ctat ad legem moralem prohibentem aut obli-
gationem inducentem, ſed potiùs ad cognitionē
explicantem naturam operis illius: ſicut qui di-
ceret, *Si vis producere hominem, debes producere
animal rationale.*

Conſilia non cadūt ſub legē neq; quoad ſubſtantiam, neq; quoad modum.

An aliquis actus vniuſlibet virtutis ſit ſub obligatione.

Reſpondent Suarez & Salas, ſed non ſatisfaciunt.

Moueri tandem poſſet hîc dubium, an ſaltem
aliquando ſit aliquis actus cuiuſlibet virtutis ſub
obligatione; v.g. an tenear aliquando orare, mor-
tificare me in rebus alioquin licitis, exercere li-
beralitatem cum alio, &c. Reſpondet P. Suarez
breuiter rem tangens, & P. Salas diſp. 5. ſect 5. ſi
abſtrahat ab obligatione graui & veniali, pro-
babile eſſe nullam dari virtutem, quæ aliquando
non obliget ad actum aliquem. Ego tamen pu-
tarem id non eſſe vniuerſaliter verum, quia vo-
uere v. g. paupertatem, actus eſt virtutis; num-
quam tamen homo tenetur de vllâ re facere vo-
tum: item velle perpetuam virginitatem ſeruare,
ad virtutem aliquam ſpectat; non tamen homo
tenetur vnquam id velle: & idem poſſet oſtendi
facilè in aliquibus aliis virtutibus. Nec ſatisfit P. 9.
Salas, qui, vt huic obiectioni reſpondeat, negat
virginitatem à caſtitate diſtingui; non, inquam,
ſatisfacit, quia contrarium videtur eſſe commu-
nius: & eſto in virginitate ſolutio ſit bona, ad
votū tamen non poteſt applicari. Ad quam enim
ex virtutibus, quæ aliquando ſunt ſub obliga-
tione, reducetur emiſſio voti? Et in aliis virtu-
tibus facilè id oſtendi poſſet, niſi alienum eſſet
à præſenti difficultate; nam id ad proprias mate-
rias virtutum ſpectat. Hæc breuiter inſinuaſſe
ſufficiat.

SECTIO III.

De vnitate aut multiplicatione legis naturalis.

Circa quod Primò quæritur, an ea lex in quo-
libet homine vna ſit. Suprà agentes de eâ
lege vt in Deo exiſtente ſimilem quæſtionē mo-
uimus: quod enim ibi de Deo, hic de homine
quæritur. Cui vno verbo reſpōdeo, rigorosè non
eſſe vnā, ſed multas; nam dictamen naturale, quod
furtum ſit malum, diuerſum eſt à dictamine de
malitiâ mēdacij, & ſic de aliis obiectis. Sicut au-
tem ſuprà diximus, in Deo legem naturalem dici
vnam ratione per modum aggregati cuiuſdam;
ſicut aqua maris dicitur vna aqua, ita in præſen- 10.
ti addimus, eò quòd omnes illæ leges ad compo-
nendum vnam iuſtitiam ordinentur, dici poſſe
conſtituere vnam legem in quolibet homine: id
quod ad acceptationem communem reducendū
eſt: etenim cùm lex & dictamen hoc rationis ſit
idem: ſub nomine legis dicuntur vna, ſub nomine
verò dictaminis ſemper plura. Numquam enim
dicimus vnum dictamen rationis includendo ibi
omnia dictamina, ſicut dicimus vnam legem in-
cludendo omnes leges particulares.

Lex naturalis in quouis homine eſt multiplex.

Cur in Deo omnes illæ leges ſint realiter vnica.

Aduerte tamen nos ſuprà dixiſſe, in Deo om-
nēs illas leges eſſe realiter vnā, quia omnes actus
Dei ſunt realiter idem inter ſe; quod in homine
non eſt ſemper verum; nā ea dictamina frequen-
ter ſunt per actus realiter diſtinctos; aliquando
tamen eſſe poterit vnus actus, qui duas aut tres
tales veritates morales ſimul cognoſcat. Verùm
hoc ad præſentem quæſtionem non eſt magni
momenti.

Quæ ob cauſas illæ leges generaliter diuerſificari queant.

Senſus Diui Thomæ triplex.

Statutâ tamen pluralitate earum legum ſiue
reali, ſiue rationis, quæritur è quibus capitibus
poſſint aliquā generalem diuerſitatē habere: quæ
difficultas locum etiam habet in eadem lege na-
turali vt in Deo exiſtente. D. Thomas q. 94. art 2.
id reuocat ad tres conſiderationes hominis. Pri-
ma eſt, vt homo in ſe eſt quoddam ens indiui-
duale, vt ſic ordinatur ad conſeruationē ſui: iux-
ta quam conſiderationem ſunt aliqua præcepta
naturalia, v.g. ne ſe occidat, ne intēperatè come-
dat, bibat, &c. Altera conſideratio eſt, vt eſt ens 11.
corruptibile, & vt ſic ait illum ordinari ad pro-
pagationem ſpeciei, habétq; diuerſa præcepta à
prioribus, v.g. ne alium lædat, ne occidat, ne pol-
luatur. &c. Ego tamen in hac alterâ cōſideratio-
ne D. Thom. difficultatem aliquam inuenio; nam
propagatio ſpeciei formaliter eſt indepēdens per
ſe à mortalitate: etenim, etiamſi homo foret im-
mortalis, haberet eam propagationem vt in ſtatu
innocentiæ, quia ex ſe, eſto maneat antiquum in-
diuiduū, eſt tamen magnū naturæ bonum, quòd
nouum procreetur. Secundò difficile eſt quod do-
cet, præcepta, quæ ad alios ordinantur, pendere
ab

Aliter cōſideratio refutatur duplici ex capite.

ab eâ mortalitate: nã eſto per ſe homines eſſent immortales adhuc tamẽ peccatum eſſet mentiri, iniuriâ alterum afficere, colaphum dare, &c. ideò fortè hæc ſecunda conſideratio deberet poni independenter à mortalitate; vt ſcil. conſideretur in ordine ad ſe, in ordine ad proximum, & tertiò in ordine ad Deum: ſecundùm quam tertiã conſiderationem habet præceptum religionis, amandi Deum, ei credendi, &c. circa quæ tria capita nihil habeo quod addam.

Circa vnitatẽ ergo huius legis Secundò quæritur, vtrùm ea ſit vna in omnibus hominibus. Non quærimus de vnitate numericâ; nam meum dictamen non eſt idem cum eo quod Petrus habet: eſt ergo quæſtio de vnitate ſpecificâ, an ſcil. tot omnino, licet ſimilia, ſint dictamina in quo-

12\. libet, quot in vno. Reſpondeo, per ſe omnino tot eſſe; nam cùm natura ſit eadem ſpecie, eadem etiam eſt per ſe in omnibus obligatio & eædẽ leges: per accidens tamẽ, quatenus aliqui fortè habent ignorantiam inuincibilem aliquorum particularium præceptorum, poteſt ea lex eſſe in vno minùs extenſa, quàm in altero: vnde obiter reſpondetur obiectioni, quæ fieri poſſet, ſcil. aliquas gentes aliquando tolerasse aliqua mala, tamquã ſi verè mala non eſſent; vt de Lacedæmonibus aliqui dicunt, eos olim non reputaſſe furtum eſſe peccatũ; quod & apud Germanos olim creditum eſſe affirmat Iulius Cæſar lib. 6. de Bello Gallico. Reſpondetur, inquam, vel eas nationes habuiſſe ignorantiam inuincibilem eius præcepti; vel (quod mihi probabilius eſt) ſolùm permiſiſſe impunè furtum, eſto iudicaſſent illud malũ: ſicut nunc permittuntur mulieres publicæ ob maiora damna vitanda.

Tot ſunt in vno ſpecifica dictamina, quot in omnibus hominibus per ſe, non tamẽ per accidens.

Germanos olim furta permiſiſſe probabilius eſt.

Tertiò ergo quæritur, an eadẽ ſit illa lex omni tempore. Negant aliqui; diuerſa enim ſunt præcepta in ſtatu naturæ lapſæ, quàm in naturæ integræ: alij verò affirmant ſemper fuiſſe, & eſſe eamdem, quia ſemper natura humana eſt eadem. Arbitror diſſenſionem eſſe de ſolo nomine. Pro quo aduerte, aliud eſſe, eam legem, naturalem præſcribere præcepta diuerſa pro diuerſis caſibus, aliud verò, ea non præſcribi ſemper. Explico:

An illa lex ſit immutabilis.

13\. Lex obligans filios, vt parentes colant, naturalis eſt; ea tamen non mandat parentibus è contrario vt ipſi colant filios; propterea non dicimus eamdem legem eſſe abſolutè reſpectu omnium hominum. Nam multa mandat mihi lex naturalis quando ſum infirmus, quæ non habent locum quando ſum ſanus. Quia tamen ſemper ea lex dicit, *Si fueris filius, tali modo erga parentes te geras; ſi parens, tali modo erga filios; ſi infirmus, tali modo; ſi verò benè valueris, tali*: quæ dictamina licet non obligent pro omni tempore, exiſtunt tamen in ſe ſemper reſpiciendo ſuum tempus. Ideò dicimus, eam legem non variari, ſed ſemper eſſe eamdem, non quidem imperando eadem pro omni tempore, ſed diuerſa pro diuerſis. Id quod puto à nemine re ipſâ negandum. Ergo auctores illi, qui vno tempore vnam eſſe legem naturalem, alio aliam dixerunt, nihil aliud intenderunt, quàm quòd non imperarentur eadem à lege naturali pro omni tempore, quod etiã nos fatemur. Iam verò malè inde inferunt in modo loquendi, eas leges non eſſe eaſdem omni tempore; quia licet alia longè præſcribant pro belli tempore, alia pro pace, ſemper tamen illa omnia præſcribunt. Et idem dico de ſtatibus illis innocentiæ & naturæ lapſæ. Præſcribit enim ſemper lex naturæ eadem præcepta; quædã tamen pro vno tempore, quædam pro alio. Quod verò neceſſariò eadem præſcribat ſemper ratio eſt manifeſta; quia lex naturæ non præſcribit ea voluntate poſitiuâ alicuius, ſed ex eo, quod res habent ex intrinſecâ ſuâ naturâ vt poſſibiles à parte rei; hæc autem poſſibilitas eſt eadem ſẽper; ergo & lex naturalis ſemper eadem prohibebit.

Dicitur quia ſit ſemper eadem.

Leges manẽt ſẽper eadem, licet nõ ſẽper pro vno tẽpore omnia imperent.

SECTIO IV.

An lex naturalis obliget in conſcientiâ: & quomodo ad eam reducatur obligatio legis humanæ.

DE Primo, vtrùm lex naturalis obliget in conſcientiâ, fusè agit P. Suarez cap. 8. Ego verò ex dictis ſuprà illud cenſeo ſufficientiſſimè diſcuſſum; cùm enim probauerimus per illud dictamen oſtendi aliquas actiones vt malas, alias verò vt neceſſariò exercendas, quia earum omiſſio apparet mala, malum autem in conſcientiâ fugiendum eſt, certum eſt, eam legem obligare in conſcientiâ. Illud de re poſſet in dubium verti, vtrùm ita obliget in conſcientiâ, vt ex ſolâ eius tranſgreſſione homo mereatur, ſi in materiâ graui delinquat, pœnam æternam: de hac tamen difficultate egimus præcedenti Tomo, vbi diximus, ſi Deus inuincibiliter ignoretur, non futuram eam dignitatem pœnæ. 14.

Lex naturalis ex conſcientiâ obligat.

Ex ſolâ eius tranſgreſſione nõ incurritur pœnâ æternâ.

Aduerto P. Suarez hîc cap. 9. n. 3. contrarium inſinuare, quatenus dicit ſolam legis naturalis tranſgreſſionem, eſto nulla violetur lex ſupernaturalis, ſufficere ad eam pœnam promerendam; idq; ſentit eſſe de fide: nihilominùs tamen puto eum non loqui de ſolâ dictaminis naturalis violatione non intellectâ offenſâ Dei; expreſsè enim ſuperiùs dixerat, in eâ ſolâ violatione non eſſe niſi valdè leuem culpam: vnde hîc, dum legem ſupernaturalem opponit naturali, non intelligit per τὸ *ſupernaturalem* legem omnem Dei, ſed eã, quæ eſt per ſpecialem promulgationem; qualis facta per Moyſem in monte fuit. 15.

Explicatur hic mens P. Suarez.

Secundò circa eamdem legis obligationem quæritur, vtrùm omnis obligatio ex iure naturæ proueniens ſit obligatio in conſcientia. Quidam enim duplicem obligationẽ ſeu debitum duplex diſtinguunt: vnum legale, non propriè obligans in conſcientiâ: vt, cùm quis beneficium accepit, dicitur obligatus ad gratias agendas; ſi tamen eas non agat, non propterea peccat: alterum morale, quod verè ſub peccato obligat. Reſpondeo, quæſtionem eſſe de modo loquendi, & in rigore eã, quæ ſub peccato non obligat, non debere dici obligationem, ſed quamdam quaſi decentiam neceſſariam ad melius eſſe, ſeu ad maiorem honeſtatem, vt ab aliis dicitur, vel denique opus conſilij. Vbi aduerte alios rurſus facere eamdem diſtinctionem duplicis obligationis, vnius ſub peccato, alterius ſine illo; eò quòd reus habeat obligationem ad pœnam, non tamen ad illam teneatur ſub peccato: verùm hi rem confundunt: etenim reus non habet vllam obligationem ad petendam, ſed ad acceptandam pœnam impoſitam; quòd ſi violenter eam detrectet, tunc peccabit etiam in conſcientia: ergo in eo non ſeparantur illæ duæ obligationes. 16.

An omnis obligatio ex iure naturæ orta obliget in conſcientiâ. Diſtinguunt quidam:

ſed refelluntur.

Quæritur Tertiò, vtrùm obligatio legum humanarum proueniat à legibus naturalibus. Ratio dubitandi eſt; quia in tantum videtur obligare

An obligatio legũ humanarũ à naturalibus oriatur.

lex

lex humana, in quantum lex naturalis dicit obediendum eſſe Superioribus: ſi enim hæc lex non eſſet, non teneremur poſtea obedire Superiori. Huic difficultati quam ſuprà tetigimus explicando, vtrùm omnes aliæ leges à diuinâ oriantur, facilè videtur reſponderi poſſe, mediatè quidem omnes obligationes legis humanæ, imò & diuinæ poſitiuæ, reduci in illud principium naturale, *Obediendum eſt Superiori legitimè aliquid præcipienti:* immediatè verò non omnes eò reduci, ſed aliquas in ipſas poſitiuas leges: id quod verum iudico cum multis Theologis, etiam de ſupernaturali lege, quæ ad ordinem gratiæ ſpectat. Nam licet natura quà talis non attingat ordinem ſupernaturalem, habet tamen extenſionem quamdam, ſub quâ etiam includit res ſupernaturales ſaltem implicitè: dicit enim vniuerſaliter, *Deo mandanti obediendum ſine vllâ exceptione:* quæ propoſitio etiam implicitè continet mandata ſupernaturalia.

Reſpondetur, mediatè omnes etiam ſupernaturales oriri, non verò immediatè à naturali.

17\. Neque video neceſſitatem recurrendi, vt Pater Suarez recurrit, ad aliam legem, quam naturalem vocat, intra ordinem tamen ſupernaturalem: ea enim lex, ſi ex parte Dei ponitur, non eſt propriè ſupernaturalis, ſed naturaliſſima; ſi verò ex parte noſtrâ, ſeu ex parte dictaminis naturalis in nobis reſultantis, tunc per dictamen etiam in ſubſtantiâ naturale poteſt ea obligatio naſci. Etenim hæretici actu naturali cognoſcunt ſe Deo etiam ſupernaturalia mandanti, quæ tamen ipſi exequi poſſint (qualia ſola Deus ſemper mandat) teneri obedire: ergo non eſt neceſſaria aliqua alia lex propriè ſupernaturalis.

Falſitur hîc iure Suarez.

Sectio V.

Obiectio difficilis contra vltimam reſolutionem.

Hæc doctrina ſic explicata ſatis eſt clara; video tamen contra eam obiectionem quamdam valdè moleſtam. Etenim ſi pretium v.g. tritici ſit duorum florenorum cõſtitutum à lege humanâ, peccatum eſt immediatè contra naturam rationalem non dare pro illo niſi florenum; & tamen ibi intercedit lex humana taxans pretium illud: ergo obligatio legis humanæ non ſolùm mediatè, ſed etiam immediatè reducitur ad legẽ naturalem.

Probatur, legem humanam etiam immediatè reduci ad naturalẽ.

18\. Reſpondet Pater Suarez & communiter alij, aliquando legem humanam habere alios effectus diuerſos circa materias, quas reſpicit faciendo in eis mutationem aliquam, vt v.g. taxando pretia rerum, diuidendo dominia; quibus caſibus ea lex non obligat, ſed conſtituit materias capaces obligationis naturalis; nam donãdo mihi pallium v.g. nihil mandauit, fuit tamen cauſa vt præceptum naturale ſeruandi cuilibet ſuum ius iam obliget alios, ne mihi pallium accipiant. Et idem ad inſtantiam allatam in obiectione de pretio dicendum videtur. In eis ergo caſibus ſemper obligatio eſt immediatè à ſolâ lege naturali: neque id eſt contra dicta ſuprà. At aliquando legem directè prohibere aliquid vel mãdare; vt cùm dicit, *Non comedas hodie carnes*, vel, *Audias Sacram*, &c. In his autem caſibus obligatio immediatè venit à lege poſitiua, licet mediatè reducenda ſit in legem naturalem, *Obediendum eſt Superiori legitimè mandanti.*

Solutio Suarij & communis.

Contra hanc ſolutionem communem, quæ alioquin videtur eſſe valdè bona, ſic ego obijcio: Pari ratione poſſumus dicere, omnem omnino obligationem, etiam eam, quæ à lege humanâ dicitur ſecundo modo prouenire, oriri propriè & per ſe ac immediatè à lege naturali: etenim ſicut lex naturalis dicit, *Nemo tibi auferat hoc pallium, ſi fuerit tuum;* ideóque qui donat mihi pallium non obligat, ſed ponit conditionem, ſub quâ obligat lex naturalis; ita eodem modo lex naturalis dicit, *Non ſunt comedendæ carnes cùm prohibitæ ſunt*, ſeu, *Si prohibitæ ſint:* ergo lex prohibens ſolùm ponit conditionem in carnibus, nempe prohibitionem; quâ poſitâ immediatè obligat naturalis lex.

Obiectio contra communem ſolutionem.

19\. Confirmo Primò: Obligatio adimplendi votũ eſt obligatio naturalis, ſeu à lege naturali proueniens; & tamen vt hîc & nunc ego obliger, neceſſum eſt interuenire meum votum, quod eſt quaſi quoddam vinculum, quod ego mihi impono: ergo obligatio parendi Superiori mandanti ieiunium etiam erit naturalis, licet, vt hîc & nũc teneat ieiunare, neceſſaria ſit voluntas mandãs ieiunium. Quod enim dicitur, mutationem fieri per votum in materiâ, idem omnino videtur dicendum in lege: nam per votum fit mutatio in materiâ, quatenus iam eſt donata ſeu promiſſa alteri, quæ anteà non erat donata: ita etiam per legem humanam iam ille eſus carnis eſt mutatus moraliter, quatenus iam eſt prohibitus, cùm anteà nõ eſſet: ergo in vtroq; caſu fit mutatio in materiâ; & in vtroq; factâ mutatione immediatè obligabit lex naturalis.

Eadem obiectio confirmatur Primò ex obligatione adimplendi votum.

Confirmo Secundò à priori: Hæc lex naturalis, *Obediendũ eſt Superiori legitimè mandanti*, eſt vniuerſalis, ſicq; debet explicari, *Obediendum eſt huic Superiori legitimè mandanti ieiunium v.g. & alteri legitimè mandanti Sacram, & tertio legitimè mandanti recitationem Horarum*, &c. ergo obligatio obediendi huic mandanti ieiunium à lege naturali procedit immediatè, non autem à lege humanâ: ergo obligatio ieiunandi eſt immediatè à lege naturali, quod apertè eſt contra communem ſenſum Theologorum.

Secundò à priori.

20\. Reſpondeo, multum hîc poſſe miſceri de modo loquẽdi. Pro quo aduerte, aliud eſſe dicere in communi, *Obediendum eſt Superiori legitimè mandanti*, aut, ſi vis, *etiam huic legitimè mandanti*; aliud verò, *Obediendum eſt hîc & nunc.* etenim prima propoſitio eſt conditionata; & habet hunc ſenſum, *Si legitimè mandauerit, obediendum illi erit.* Hæc obligatio eſt de iure naturæ etiam reſpectu huius & illius Superioris in particulari; altera verò propoſitio eſt abſoluta, in quâ non ſolùm dicitur, *Eſt obediendum, ſi mandauerit*, ſed abſolutè, *Obediendum eſt huic Petro v.g.* hanc ſecundam dicimus non eſſe de iure naturæ, quia ad eam neceſſariò debet ſubſumi noua minor, nempè, *Hic eſt Superior, & mandat:* quæ minor cùm non ſit de iure naturæ, ſed potiùs ſit mandatum poſitiuum, efficit, ne dicamus eam obligationem abſolutam parendi huic eſſe de iure naturæ. Per quod ſufficienter reſponſum eſt ad confirmationem ex ratione à priori.

Soluitur obiectio. Quomodo differant hæ obligationes, in genere ſcilicet & particulari.

Maius negotium faceſſit nobis alterum argumentum, in quo petitur ea diſparitas inter votũ, furtum & ieiunium; & in illis habet locũ quod dixi, multum ſcilicet de nomine miſceri; an ſcilicet obligatio non accipiendi à Petro pallium ſit dicenda immediatè de iure naturæ, cùm ad eam etiam præſupponatur vna quaſi minor, quæ non eſt de iure naturæ, ſcilicet, *Hoc pallium eſt Petri.* Ego ſanè abſolutè non curarẽ, in eo ſenſu diceres eam non eſſe naturalem, ſicut obligatio obediẽdi

Quæ ſit diſparitas inter votum, furtum & ieiunium, vt ſunt obligationes generales & particulares.

21.

Digitized by Google

huic homini Petro v. g. non dicitur de iure naturæ: quid ergo dicemus ad inſtantiam? furari pallium omnes dicunt eſſe contra præceptum naturale; & nemo dicit eſſe contra præceptum naturale comedere carnes die Veneris, ergo. Reſpondeo in vtroque caſu hoc interuenire, vt pro concluſione illâ ponatur vna propoſitio vniuerſalis de iure naturæ: in vno, *Obediendum eſt Superiori legitimè mandanti*; in altero, *Res aliena non debet accipi inuito domino:* poni etiam in vtroque caſu vnam minorem, quæ non eſt de iure naturæ: in vno ponitur, *Sed hoc pallium eſt Petri*; in altero verò ponitur, *Sed hic eſt Superior, & mandat tibi hîc & nunc legitimè:* vnde infertur concluſio, *Ergo debes obedire illi* & ibi, *Ergo non debes illo inuito accipere pallium.* In hoc ergo paritas eſt in vtroque caſu; aſt tamen aliqua diſparitas in eâ minori quæ ſubſumitur, ratione cuius in vno dicatur concluſio de iure naturæ, in altero verò non: nam conditio, quæ ponitur in eo ſyllogiſmo de non auferendo pallio, non eſt lex aut præceptum mandatúmve nouum, ſed dominium

Primò reſpõdetur in quo ſit paritas:

Secundò, in quo diſparitas.

22\. Petri in pallium: dominium autem illud haud dubiè non eſt lex, neque eſt obligatio, ſed purè quid efficiens, vt pallium ſit Petri; & pura conditio, ſub qua lex naturalis præcipiebat ne auferretur pallium: ergo in eo ſyllogiſmo non eſt niſi vna lex naturalis, ea ſcilicet, quæ eſt in maiori; quid ergo mirum, ſi dicatur ea obligatio immediatè à lege naturæ? in altero verò caſu de Superiore mihi mandante, ea minor, quæ ponitur, ſimul eſt præceptum, mandatum, ſeu lex: vnde obligatio, quæ in eo ſyllogiſmo infertur in concluſione, non tribuitur immediatè legi naturali, quæ in maiori erat propoſita, ſed legi, quæ in minori ponitur, idcóque vocatur obligatio poſitiua: & hinc etiam colligitur, quid ſit dicendum ad alterum caſum de voto; in quo multi cenſent, inter quos P. Suarez num. 12. id videtur ſupponere, obligationem ieiunandi, quando feci votũ, eſſe de iure naturæ. ego tamen video contrarium omnino eſſe conforme modo loquendi ordinario: quis enim dicet Monachos ſancti Franciſci de Paulâ, quia adſtricti ſunt voto ad abſtinendũ à carnibus, eas comedendo peccaturos contra legem naturalem; nos verò in Quadrageſimâ non peccaturos contra ius naturale? certè eodem modo ſolemus in vtroq; caſu diſcurrere, ac dicere illos ſolùm peccaturos contra votum, nos contra

Obligatio ieiunandi ex voto orta nõ eſt iuris naturæ.

23\. præceptum. Ratio deſumitur ex his quæ paulò antè diximus; nã in voto minor ea, quæ ponitur pro ſyllogiſmo conficiẽdo, eſt ipſum votum; hoc autem eſt nouum vinculum ſeu obligatio; ſicut præceptum Superioris eſt nouum vinculũ: vnde ſicut in præcepto tribuitur obligatio illi particulari vinculo, ita & in voto: ſicut enim virtus obedientiæ inducit eam obligationem, ita & virtus iuſtitiæ. Et hæc videtur mihi clariſſima huius rei explicatio.

Cur Paulini carnes comedentes cõtra votum agãt, nos in Quadrageſimâ contra præceptum.

Si fortè aliquis replicaret, Obligatio implẽdi votum eſt naturalis; ego è contrario etiam illi obijciã, Obligatio obediendi vero Superiori eſt naturalis: ergo eſt eadẽ ratio vtrobiq;. Quia verò aliquantulùm id pertinere videtur ad quæſtionẽ de modo loquẽdi; ſi aliquis adhuc inſiſtat, velitq; eam obligationem ex voto dicere naturalẽ, poterit hanc aſſignare differentiam, quod votum ipſum non ſit propriè obligatio, ſed promiſſio rei, & quodammodò quaſi conſtitutio illius in poteſtate alterius; ſicut donatio pallij non eſt obligatio; & quod ſicuti poſteà ex donatione incipit iam præceptum naturale me obligare, ne accipiam inuito Petro pallium quod ei dedi, ita incipiat in voto lex naturalis me obligare, ne negem Deo id quod per votum promiſi, aut quaſi 24.
illi donaui: in præcepto autem Superioris id non habeat locum; quia (vt oſtendi) illud eſt vera lex, verum mandatum; vnde præceptum naturale dicens, obediendum eſſe Superiori legitimè mandanti, eſt reflexa lex ſuprà legem, &, vt ſic dicam, lex dans valorem legi: at lex naturalis de non furando, de ſeruando voto non eſt reflexa ſuprà aliam legem, ſed immediatè obligans ſub hac aut illâ conditione ad hanc vel illam actionem. Et ſatis de hac difficultate.

Occurritur replica.

SECTIO VI.

An lex naturalis obliget etiam ad modum actus.

DIfficultas hæc præcedenti eſt annexa, vtrùm ſcilicet lex naturalis ita obliget in conſcientiâ, vt non ſolùm vi illius teneamur ſubſtantiam actus efficere, ſed etiam modum illius, vt vndequaque actus ſit bonus.

Senſus quæſtionis.

SVBSECTIO I.

Aliqua ſupponuntur.

ADuertendum Primò, aliud eſſe non violare præceptum, aliud ſeruare: etenim, qui nondum natus eſt, non violat præceptum; & tamen illud non ſeruat. Loquendo ergo de non violatione, certum eſt, ad eam non eſſe neceſſarium actum bonum; ſed ſufficere, ſi purè purè negatiuè non ſit actus malus: ſi loquamur autem de obſeruatione præcepti, ad hanc requiritur cognitio præcepti, & volũtaria obediẽtia erga illud, iuxta illius qualitatem; ſi negatiuum, obediẽtia omiſſiua, ſi poſitiuum, poſitiua. Conſultò dixi *voluntaria*, & non poſui *libera*: in quo minùs benè loquitur Pater Suarez; nam obſeruatio præcepti vera 25.
& rigoroſa poteſt eſſe, nõ libera: ſi enim quis ſit incapax peccari (vt ſunt Beati de facto) eo ipſo, quod Deus ei mandet, vt hoc aut illud faciat, neceſſariò cogitur illud facere; & tamen ille verè ſeruat præceptum Dei: imò ad imitationem Beatorum docuit nos Chriſtus petere, vt fiat voluntas Dei *ſicut in cælo & in terrâ:* ergo obſeruatio Math. 6.
humana & propria non requirit libertatem, ſed ſolùm rationem voluntariæ obediẽtiæ. Quia tamen Tomo præcedenti docui, puram omiſſionẽ numquam poſſe eſſe voluntariam, niſi ſit libera, conſequenter etiam dico, non poſſe quemquam per puram omiſſionem voluntariè obedire, niſi etiam liberè. Quod ergo paulò antè notaui de obſeruatione non liberâ voluntariâ tamen, debet intelligi præcisè de obſeruatione per actum poſitiuum.

Præceptum non violare & ſeruare diſtinguuntur.

Ad non violationem non eſt opus actu bono.

Secundò aduertendum ex dictis Tomo præcedenti, vt actus aliquis ſit bonus abſolutè, non ſufficere, quod habeat obiectum bonum, niſi illud amet propter ſe: ſi enim illud amat propter finem vel malum vel indifferentem, non erit actus bonus: requiritur item, ne ratione vllius circumſtantiæ repugnet vlli alteri virtuti. 26.

Actus abſolutè bonus amat obiectũ bonum propter ſe.

Tertiò aduertendũ, licet actus, vt ſit honeſtus, ſimpliciter non requirat libertatem, eam tamen requirere, vt ſit meritorius: aliud enim eſt, actum eſſe honeſtum, aliud, eſſe meritorium: vt

Actus vt ſit meritorius requirit libertatem, nõ tamen vt ſit honeſtus.

vt patet in amore beatifico, qui honeſtiſſimus eſt, ob defectum tamen libertatis nullum habet meritum. De libertate ergo nihil iam dico, quia ſi loquamur de obſeruatione meritoriâ, certum eſt formalem requiri libertatem; ad abſolutam tamen & honeſtam obſeruationem paulò antè dixi, eam non eſſe neceſſariam. Solùm ergo pro præſenti quæſtione debet ſupponi cognitio tum legis tum honeſtatis in obiecto amplectẽdo; aut è contrario malitiæ in eo quod fugiendum proponitur. Quærimus ergo, an lex naturalis obliget ad actum voluntarium, & vndequaque bonum.

Svbsectio II.

Deciditur quæſtio.

Concluſio Prima. Lex naturalis obligat, ne coactè ei ſatisfiat.

PRima concluſio: Lex naturalis obligat non ſolùm, vt non mentiar exteriùs v.g. ſed prohibet, ne coactè id omittam, hoc eſt, ne habeam actum, quo dicam, *Mentirer, ſi non eſſet hæc aut illa pœna impoſita*: nam tunc temporis ille actus eſſet intrinſecè malus (de quo alibi) quia amplectitur malitiam expreſsè, & ſolùm fugit pœnam; vt ſi quis diceret, *Peccarem, ſi non eſſet pœna inferni.*

27. Aduerto ab aliquibus, inter quos eſt P. Suarez, hanc concluſionem ideò probari, quia lex naturalis mandat, vt omnino voluntariè ei obediamus; atqui tunc temporis non eſt ea obſeruatio perfectè voluntaria, ergo non ſatisfacit præcepto. Ego hanc rationem non iudico ſufficientem, & arbitror in eâ confundi in vnum duo, quæ valdè diſtincta ſunt. Pro quo aduerte, volũtarium, prout abſolutè requiritur ad implendum præceptum aliquod, non excludere ſimpliciter inuoluntariũ ſecundùm quid: etenim experientiâ manifeſtâ cõſtat, ſæpè in obſeruatione præceptorum habere nos magnas difficultates & diſplicentias ſecundùm quid; & tamen nullum tunc eſt peccatum, quia non obſtante eâ diſplicentiâ ſecũdùm quid, reperitur ibi abſoluta & efficax voluntas ſeruandi, quæ ratione ſui abſolutè eſt voluntaria & libera: ergo quòd homo habens voluntatem abſolutè efficacem non furãdi peccet, caſu quo ſimul habeat aliam, quâ dicat, *Furarer tamen, ſi non timerem patibulum*, nõ prouenit ex eo, quòd omiſſio furti ei non ſit voluntaria; eſt enim voluntaria; nam prouenit à voluntate efficaci liberâ, quæ haud dubiè voluntaria eſt: peccat ergo non defectu huius voluntarij, ſed ratione alterius volũtarij, quod adiungit; quia, vt paulò antè dixi, ille actus ſecundus eſt ex ſe malus: vnde ſi primus maneret ſine ſecundo, ſufficiẽtiſſimè fuiſſet præcepto ſatisfactum: ergo primus ille habuit in ſe voluntarium ſufficiens, licet homo aliunde peccet: ergo ratio ab illis auctoribus allata non fuit bona.

Quando voluntarium abſolutè non excludat in voluntarium ſecundùm quid.

Quomodo habens voluntatem abſolutam non peccandi, propter aliam voluntatem adiunctam peccare poſſit.

28. Fateor, nos in ſimilibus caſibus dicere ſolere, *Iſte homo non facit hoc voluntariè*; quia põderamus vtrumque actum, & loquimur quaſi ſecundus primum in ſe diminueret: id quod poteſt contingere, etiamſi alter actus voluntarium diminuens non ſit malus. Sic enim qui coactus vi tempeſtatis proijcit merces in mare, abſolutè habet volitionem efficacem & voluntariam proijciendi, & quidem fortiorem alterâ quæ dicit, *Non proijcerem, ſi non eſſet hæc tempeſtas*: ſimiliter, qui dat eleëmuſynam, eò quòd ſciat præceptum eſſe, poteſt habere actum quo dicat, *Non darem, ſi non eſſet præceptum*: qui actus ſecundus, quoad punctum reddendi inuoluntariam dationem, non minùs habet quàm alter, qui diceret, *Non darem, ſi non timerem pœnam*; & tamen primus obſeruat præceptum, ſecundus verò non: ergo differentia non debet ſumi ex eo, quòd vni ſit voluntaria datio, alteri non; ſed ex eo, quòd vnus habet volitionem, quæ in ſe eſt mala alter verò non. Ideò explicando concluſionem dixi τὸ coactè, quod excluditur à lege, ſolùm denotare, ne habeam vllam volitionem, quâ dicam, *Non facerem ſi non eſſet pœna*: quia talis actus eſt intrinſecè malus.

Secunda Concluſio: Lex negatiua licet obſeruari non poſſit propriè niſi per actum voluntarium; id tamen non debet ſic intelligi, quaſi lex ipſa imperet rationẽ voluntarij. Ratio eſt manifeſta, quia legi furtũ prohibenti fit ſatis, dummodò homo non furetur, ſiue id faciat diſtractus, ſiue dormiens, ſiue quocumq; alio modo: ergo vi legis non obligatur ad rationes voluntarij; eſto, quia nomine *obſeruationis* nos intelligimus voluntariam impletionem, non poſſit obſeruatio eſſe ſine eâ ratione voluntarij. Vnde minùs in hoc puncto placet Pater Suarez, qui vniuerſaliter ſine diſtinctione docuit modum obſeruandi voluntariè cadere ſub præceptum legis naturalis. 29.

Concluſio Secunda. Lex negatiua non imperat rationẽ voluntarij.

Tertia Concluſio: Si lex ſit affirmatiua, tunc cadit ſub præceptum ipſa ratio volũtarij. In hac acquieſco Patri Suario. Probo autem illam manifeſtè, quia lex dicit, *Honora Deum*, v.g. huic legi non ſatisfacio ego, niſi eliciendo actum illum honoris, & quidem voluntariè.

Concluſio Tertia. Lex affirmatiua præcipit rationẽ voluntarij.

Dices: Si per poſſibile vel impoſſibile ponatur in me actus honorationis Dei, ita vt à me non efficiatur, ego tamen ſatisfaciam præcepto: ergo hoc non petit formaliter & per ſe rationem voluntarij. Aliqui dicerent, repugnare eam hypotheſim; quia non poteſt actus volũtaria non produci ab ipſo volente. Verùm hæc ſolutio non ſatisfacit. Primò quia contrarium meo iudicio manifeſtè in libris de Animâ oſtendi. Secundò, quia eſto repugnet, non certè ratione legis, ſed aliũde; ideóq; pro præſenti quæſtione debet admitti: eo ergo admiſſo, reſpondeo etiam tunc temporis hominem voluntariè honoraturum Deum; quia, vt dixi alibi, etiam Deus voluntariè ſe amat, & tamen non producit ſuum amorem. Secundò reſpondeo, Si lex dicat, vt dicere poteſt, *Mando tibi vt tu producas honorem Dei*, &c. non ſatisfactum iri præcepto, ſi aliunde homini illa honoratio infunderetur, ſed debere ab ipſo homine eam produci. 30.

Replica

Quarta Concluſio: Vt quis impleat præceptũ, non eſt neceſſum, vt homo habeat pro motiuo honeſtatem, quæ reperitur in actu obedientiæ; ſufficit enim, ſi ſciens hoc eſſe præceptum, velit illud facere; etiamſi habeat pro motiuo aliam honeſtatem. In hac omnes conueniunt, & nulla eſt re ipsâ in illâ difficultas; ex illâ autem infertur, legem non imperare per ſe motiuum hoc obedientiæ. 31.

Concluſio Quarta. Ad impletionem præcepti ſufficit, vt ſciens præceptum velit illud facere.

Dixi ſufficere, ſi homo ſciat id eſſe præceptum & velit; nam eam ſcientiam requiri ad implendam propriè legem videtur manifeſtum: qui enim ignorans præceptum aliquod, v.g. de dandâ eleëmoſynâ, eam daret, etſi operaretur alioquin benè, non ſeruaret tamen præceptum. Dico *non ſeruaret*, quia fortè ſatiſfactum eſſet præcepto, quatenus homo iam non ampliùs teneretur: ſicut dormiens non mentitur, ſatisfacit quidem præcepto, non tamen propriè illud obſeruat, vt dixi paulò antè.

Aliquando liberatur quis ab impletione præcepti nondum expleti.

Aduerte tamen aliquando contingere, vt, licet homo inuitus aliquam actionem præceptam faciat, & propriè non expleuerit præceptum, imò peccauerit, non teneatur tamen poſteà illud præceptum quaſi ſecundò explere: ſi v. g. ab inuito debitore extrahatur, quam debet, pecunia, non tenetur poſteà reſtituere: quod non prouenit ex adimpletione præcepti, ſed quia iam nihil debet alteri; perinde ac ſi fuiſſet ab eâ obligatione liberatus, ſi creditor ei remiſiſſet debitum; per quam tamen remiſſionem non ſatisfeciſſet ipſe propriè obligationi reſtituendi. Similiter qui ignorans quid faciat dedit pauperi extremè indigenti eleëmoſynam ſufficientem, non tenetur poſteà nouam dare; non quia impleuerit ipſe præceptum, ſed quia iam alter non indiget eleemoſynâ. Vera ergo & propria ac formalis obſeruatio requirit cognitionem obligationis; ſicut è contrario tranſgreſſio legis etiam requirit eamdem cognitionem, vt diximus fusè Tomo 3.

32.

Concluſio Quinta. Lex naturalis non obligat ad modū virtutis. Suarez tenet contrarium.

Quinta concluſio: Lex naturalis non ſemper obligat ad actum vndequaq; honeſtum, & conſequenter non obligat ad modum virtutis. Contrarium ſentit Pater Suarez cap. 10 num. 11. Noſtra autem aſſertio probatur Primò in præceptis negatiuis; v. g. *Non fornicaberis*: huic enim ſatisfacit homo, ſi per puram omiſſionem liberá non fornicetur; & tamē (vt diximus ſuo loco) ea omiſſio non eſt abſolutè & vndequaq; honeſta, ideóque non eſt meritoria: quæ duo cùm Pater Suarez admittat, nō videtur ſatis conſequēter in præſenti dixiſſe, vniuerſaliter legem naturalem obligare ad actum vndequaque honeſtum.

Ad quid præcisè præceptum non furandi obliget.

Probo iam Secundò concluſionem in præceptis affirmatiuis; nam licet omnes leges naturales collectiuè obligent, ne actus ex aliquo capite habeat aliquam circumſtantiam malam, non tamen obligant, vt abſolutè ſit ſimpliciter honeſtus. Explico: Præceptum non furandi v. g. non obligat niſi præcisè, ne ego accipiam rem alienam, ſiue id faciam ob vanam gloriam, ſiue ob alium malum finem: at, ſi ſumo alia præcepta naturalia, prohibent eam circumſtantiam malam: quod enim ea lex non furandi permittit, ſeu non prohibet, prohibent aliæ; ideóque abſolutè per omnes eas leges collectiuè prohibentur circumſtantiæ omnes malæ. Et hoc do Patri Suario & alijs. At quia ad actum ſimpliciter & vndequaq; honeſtum non ſufficit, iuxta paulò antè dicta, carere omni malâ circumſtantiâ; ſed etiam debet amare honeſtatem quà talem; cōtingere poterit, vt licet homo amet rem honeſtam, & non apponat illi circumſtantiam vllam malam, ideóque contra nullum præceptum naturale faciat, nihilominùs non amet eam honeſtatem propter ſeipſam, ſed ob finem indifferentem, idcóque actus non erit ſimpliciter & abſolutè bonus.

Actus ſimpliciter bonus non ſolùm ab omni malo alienus, ſed & honeſtus quà talis amans eſt.

Dices Primò: Non poteſt dari actus in indiuiduo indifferens, ergo. Reſpondeo, à me oſtenſum contrarium ſatis efficaciter ſuperiori Tomo.

D. Thomas non negat poſſe dari actum in indiuiduo indifferentem.

Dices Secundò, à D. Thomâ contrarium doceri. Reſpondeo, D. Thomam potiùs ſtare pro nobis; nam licèt Pater Suarez dicat à ſancto Doctore in hoc poni differentiam inter legem poſitiuam & naturalem, quòd illa non, hæc verò obliget ad modum virtutis; ego tamen in D. Thomâ id non poſſum inuenire: nam q. 100. vbi agit, an modus benè operandi cadat ſub præceptum, non agit de lege naturali, ſed de diuinâ; à quâ poſſe imperari modum virtutis nemo dubitat. Reſpondeo Secundò: Eſto in eâ re D. Thomas fortè eſſet contrarius, quia alibi ſentit, non poſſe dari actus indifferentes in indiuiduo, nos tamen, qui iudicamus contrarium eſſe probabilius, etiam hîc contrario modo diſcurrimus.

eſſe negaret, contrarium.

Pro noſtrâ ſententiâ citantur à Patre Suarez Medina cod. de oratione, q. 16. de Horis canonicis recitandis, & Nauarrus Tractatu de Oratione & Horis canonicis cap. 20. num. 29. & in Summâ cap 21. num. 7. Eam rurſus probo, quia in nullo præcepto naturali poteſt oſtendi ea obligatio habendi pro obiecto formali honeſtatem ipſam vt talem: nam ſi præceptum dicit, *Colas parentes*, ego verò id facio, nullum planè finem malum apponendo, licèt apponam indifferentem; in primis non violo præceptum colendi parētes, quia hoc, vt ipſemet Pater Suarez ſupponit, & omnes cōmuniter, impleri poteſt per actum etiam malum & contrarium alteri præcepto: quo caſu haud dubiè non poſſum habere pro obiecto honeſtatem quà talem: deinde non violo vllum aliud præceptum, quia, vt dixi, non appono finem malum contra vllum aliud, ergo. 34.

Oſtenditur iterùm modū benè operandi nō cadere ſub legē naturalem.

Dices: Pecco contra præceptum quoddam vniuerſale apponendi meis actionibus bonum finem. Sed contrà, quia nullâ ratione eiuſmodi præceptum oſtenditur ſufficienter, ergo.

Soluuntur replicæ in nos factæ.

Dices Secundò: Eo ipſo, quòd lex naturalis præcipiat facere actum honeſtum, præcipit vt ametur honeſtas. Verùm in hac obiectione aſſumitur concluſio quam impugno; nego enim legem naturalem præcipere actum vndequaq; honeſtum, ſed ſolùm illum, qui in ſe materialiter eſt honeſtus, ſeu qui verſetur circa materiam honeſtam.

SVBSECTIO III.

Vtrùm lex naturalis obliget ad modum operandi ex dilectione Dei.

IN hac difficultate duo videntur includi: vnum, an lex naturalis, ſuppoſitâ eleuatione hominis ad gratiam, obliget ad operandum ſemper ea ſupernaturali dilectione Dei ſuper omnia; eâ autē eleuatione non ſuppoſitâ obliget ad operandum ex amore naturali, ſiue hic requirat aliquod ſingulare auxilium gratiæ intra ordinem naturæ, ſiue non, de quo in materiâ de Gratiâ. 35.

Status quæſtionis.

Pro huius difficultatis ſolutione præmitto Primò, aliquam eſſe obligationem naturalem amandi aliquando Deum ſuper omnia ſiue in hac ſiue in illâ occaſione: de quo iam nō agimus. Ratio eſt, quia cùm Deus ſit obiectū infinito amore dignum, & à quo homo quidquid habet accepit, neceſſum eſt, vt aliquando eam bonitatem amet, ita vt malit omnia alia amittere, quàm eam offendere: illud verò præceptum non ſtatim obligare in ipſo primo inſtanti vſus rationis, dixi Tomo præcedenti. Quæſtio ergo præſens non eſt, an determinatum præceptum charitatis aliquando obliget ad ſuum actum; ſed, an ſemper in aliorum præceptorum obſeruatione teneamur operari ex dilectione Dei, quando v. g. honoramus parentes, quando ſeruamus proximo ius ſuum, reſtituimus commodata, &c.

Cur ſit obligatio naturalis amandi aliquando Deū ſuper omnia.

Præmittendum Secundò contra Gregorium in 2. diſt. 39 q. 1. art. 1. concluſ. 3. multa alia obiecta à Deo diſtincta eſſe honeſtè diligibilia propter ſe. Id quod videtur mihi omnino certum ex fide: etenim præmium ſupernaturale quà tale, 36.

Multa alia præter Deum per ſe eſſe diligibilia videtur certū ex fide.

ſeu

Digitized by Google

ſeu viſio beata Dei, etiã vt ab ipſo Deo diſtincta, obiectum eſt honeſtũ, & honeſtè diligibile propter ſe, vt ſupponit paſſim Tridentinum agens de actu ſpei, & eodem modo agens de actu attritionis, qui concipitur ex timore pœnarum: ibi enim implicitè Concilium docet, carentiam ſeu fugã pœnarum eſſe obiectum honeſtè amabile; etiãſi non propter Deum ametur, ſed in eo ſiſtatur. Idẽ in Scripturâ videtur ſupponi de alijs actibus, oratione, eleemoſynâ, &c. nam illos eſſe bonos expreſsè traditur; in eis verò Deum non amari propter ſe, facilè poteſt probari; alioquin enim omnes eſſent actus ad iuſtificandum etiam extra Sacramentum ſufficientes quod apertè erroneũ eſt vel hæreticum. Præterea ſi ea obiecta ſemper amarentur, non ob honeſtatem ipſorum, ſed ob Deum, illi actus non eſſent eleëmoſynæ, orationis, &c. ſed amoris Dei, quia non aliam honeſtatem amarent quàm diuinã: vnde nec illæ virtutes eſſent diſtinctæ, ſed vnica habens diuerſa ſummùm obiecta materialia.

37\. *Ratio huius à priori.* Ratio verò à priori cõtra Gregorium eſt manifeſta, quia ſicut Deum eſſe infinitè pulchrum, bonum, ſapientem, &c. non tollit vt ſint in creaturis veræ aliquæ bonitates phyſicæ, pulchritudines, delectabilitates, &c. licèt infinitè illâ minores; & Deum eſſe ens infinitum, non arguit hominem, Angelum non eſſe verè & propriè entia: id quod, niſi abutendo terminis, nemo prudens negare poterit: ita eodem modo, quòd Deus ſit obiectum moraliter infinitè bonũ, & infinitè honeſtum, nõ tollit eſſe etiam præter Deum aliqua obiecta bona honeſta moraliter, etiamſi infinitè Deo minora. Neque enim ideò beata Virgo non eſt verè & propriè ſancta & honeſta moraliter, &c. quia infinitè ſit inferior Deo: quòd ſi bonitas illa in ſe eſt honeſta, ergo amabilis eſt honeſtè propter ſe.

Honeſta in ſe ſunt amabilia propter ſe. Obijci in contrarium poteſt Auguſtinus, qui varijs in locis docet peruerſum eſſe frui aliquâ re creatâ niſi propter Deum. Reſpondeo, Auguſtinũ ſolùm dicere, non eſſe velut in vltimo fine quieſcendum in creaturâ: quòd verò aliquando etiam doceat omnia bona referenda eſſe in Deũ, *Quò omnia bona in Deũ referẽda ſint.* ſolùm loquitur de virtuali relatione; quatenus omnia opera, ſi ſint bona, eo ipſo ad Deum, cui valdè placent, & in cuius honorem cedunt, referuntur: vel ſolùm id dicit per modum conſilij, hortando ad id quod melius & honeſtius eſt.

38\. *Concluſio Prima. Non obligamur ſemper omnia in Deum referre per amorem illius naturalem.* Hinc pro præſenti difficultate dicendum Primò, intra ordinem naturalem nõ eſſe obligationem referendi ſemper omnia in Deum per amorem naturalem illius. Patet euidenter illatio Primò, quia (vt in ſuperiori difficultate diximus) nec quidẽ eſt neceſſum vi eius præcepti efficere opus vndequaq; honeſtum; multò ergo minùs erit neceſſum habere actum perfectiſſimum; qualis eſt amor Dei: tum etiam quia, vt immediatè antè cõtra Gregorium dictum eſt, poteſt eſſe honeſtas ſimpliciter & abſolutè vera & propria in alijs obiectis: ergo ſi quis eam amet propter ſe, eſto eã non ordinet expreſsè in Deum, ſatisfaciet perfectiſſimè præcepto naturali, v. g. colendi parentes, ſeruandi cuilibet ius ſuum, &c. ſi eos actus amet propter honeſtatem in eis repertam: neq; poteſt vllo apparente fundamento dici eſſe illud præceptum diſtinctum obligans ad eam directionem in Deum.

Concluſio Secunda. Neque in ordine gratiæ tenemur omnia opera facere ex imperio charitatis. Dicendum Secundò, neque in ordine gratiæ neceſſum eſſe omnia opera facere ex imperio charitatis. Hæc eſt contra Michaëlem Baium, qui docuit, omnem actum, qui non eſt ex charitate, eſſe ex vitioſâ cupidine: eſt etiam contra alios, qui videntur docere, nũquam impleri vllam legem naturalem, niſi aliquando operetur quis ex charitate. Et in primis habitum ipſum charitatis non eſſe neceſſarium ad ſeruandam legem naturalem eſt expreſsè definitum in Tridentino ſeſſ. 6. can. 7 quatenus definit, hæreſim eſſe dicere, omnia opera extra ſtatum gratiæ facta eſſe peccatum: & quatenus cap. 6. admittit in peccatore actus bonos, quibus paulatim ad iuſtificationem diſponitur. Et ſanctus Paulus docet, Gẽtes, quæ legem non habuerunt, multò minùs habitus gratiæ & charitatis, facere tamen multa, quibus leges aliquas impleuerunt. Et in Scripturâ agnoſcuntur in peccatoribus carentibus habitu gratiæ multa bona opera quibus paulatim ad iuſtificationem diſponuntur. Denique de hoc dubitari non poteſt. 39.

Actus amoris Dei non eſt neceſſarius ad non peccandum. Quòd verò nec actus ipſe amoris Dei ſit neceſſarius ad non peccãdum, ferè ſuadetur iiſdem teſtimonijs; nam cùm aliunde ſupponendum ſit ex Tridentino, amorẽ Dei eſſe ſufficientem ad iuſtificationem; certè, ſi neceſſarius eſſet hic actus ſemper ad non peccandum, neceſſum eſſet etiam, vt homo, cùm primùm omittit liberè vnum peccatum, aut elicit vnum actum vndequaque honeſtum, eo ipſo iuſtificaretur: id quòd apertè Tridentino ſuprà citato aduerſatur. Denique ſicut non exiſtente eleuatione hominis ad ſupernaturalem ordinem potuiſſet ille colere v. g. honeſtè parentes non amando Deum ſuper omnia; idem poterit facere, eſto ſit eleuatus: quia hæc eleuatio fortaſſe illum obligat ad frequentiùs aliquantulùm eliciendum ſimilem actum: at vt in omnibus omnino momentis, in quo libertatem exercet, illum eliciat, quis poteſt, niſi delirando, dicere hominem eſſe obligatum? Neque obeſt, quòd Apoſtolus primâ ad Corinth. 10. dicat, *Omnia in gloriam Dei facite:* in quem ferè ſenſum loquitur cap. 16. & ad Coloſſ. 3. id, inquam, non obſtat, quia ea verba tantùm ſunt exhortatoria ad maiorem perfectionẽ; ſicut ab ipſo alibi dicitur, *Æmulamini autem chariſmata meliora.* 40. *Apoſtolus ad maiora ſolum hortatur, non verò ea præcipit.* *1. Cor. 12.*

Obijcitur Auguſtinus. Obijci etiam ſolet iterùm Auguſtinus, qui ſæpè ait, quidquid non fit ex charitate fieri ex prauâ cupiditate, vt lib. 1. Retract. cap. 15. *Voluntas ſine charitate tota eſt vitioſa cupiditas:* & lib. de Gratiâ & libero arbitrio cap. 18. *Quod fit ſine dilectione, non benè fit.* Reſpondeo, Auguſtinum loqui non de dilectione propriâ & formali, ſed de virtuali, reijciendo opera, quæ non ſunt dilectioni conformia, aut quæ ſunt quaſi contra dilectionem: ac ſi dixiſſet, Quidquid eſt contra dilectionem eſt malum: vel certè per exaggerationem aliquam ibi locutus eſt. *Exponitur de virtuali dilectione.* Cùm autem ſecundò eo loco dicat, voluntatem ſine charitate totam eſſe vitioſam cupiditatem, loquitur de ipsâ potentiâ voluntatis, ſeu ſubſtantiâ animæ; quæ, ſi gratiâ careat, eſt in peccato: & conſequenter meritò dici poteſt vitioſa cupiditas. *Quo ſenſu voluntas ſine charitate vitioſa ſit Auguſtino.*

Finis remotus à Deo per præcepta intentus non obligat. Vltimò obijcies: Deus ſuis præceptis intendit nos facere ſui dilectores; ergo tenemur ad eam dilectionem. Reſpondetur, finem remotum, quem Deus intendit per præcepta, non cadere ſub obligationem in omni opere in particulari.

SECTIO VII.

Quando lex naturalis irritet actus.

41. SVpponendum eſt, aliud eſſe actionem reddi illicitam, aliud nullam: etenim qui poſt votũ caſtitatis ducit vxorẽ, peccat, & tamen matrimonium validum eſt. Supponendum præterea, aliquando legem naturalem etiam irritare aliquos actus: etenim matrimonium initum cum parente eſt iure naturæ irritum. Item contractus dolo factus, ſi dolus verſetur circa ſubſtantiam, dicitur iure naturæ irritus. His poſitis quærimus, quæ regula aſſignanda ſit ad dignoſcendum, quando lex naturæ ſolùm prohibeat, ne licitè aliquid fiat, quando verò valorem actus etiam irritet.

Lex naturalis aliquas actiones ſolùm illicitas, alias etiam irritas facit.

SVBSECTIO I.

Examinatur quorumdam doctrina.

P. Suarez mens & regula duplex.

PAter Suarez cap. 12. duas regulas tradit: quas etiam tradidit Pater Salas diſput. 15. ſect. 5. primam tamen ſolam ibi approbauit. ea eſt: Quando actus prohibentur iure naturæ ob defectum poteſtatis, tunc eo ipſo eſſe actum irritũ; vt cùm ſecundum matrimonium prohibetur viuẽte priore vxore, quia iam homo non eſt dominus ſui, & conſequenter non habet poteſtatem ad ſe tradendum: & idem eſt in contracto dolo inito, quia ibi deſuit conſenſus, qui erat neceſſariò requiſitus. Altera regula eſt: Quando actus prohibetur propter indecentiã, quæ durat etiam quando durat actus ille, tunc irritari etiam actum. v. g. 42. nuptiæ filij cum matre, aut filiæ cũ parente, ſunt iure naturæ prohibitæ ob indecentiam aliquam, quæ in eis reperitur: hæc autẽ indecentia ſemper durat durante eo matrimonio; ideò nõ ſolùm eſt illicitũ tale matrimonium, ſed planè nullum: quãdo verò indecẽtia ſolùm eſt in fieri, poſteà verò ceſſat, tunc non irritatur valor actionis, etiãſi illicitè fiat. Hanc ſecundam regulã ſumit à ſimili ex Gloſsâ in Clementinâ 1. de iure patronatus verbo *Inhibentes*. & ex Gloſsâ in cap. *Vides*. diſt. 10. ex Decio in cap. 2. de Teſt. & alijs quos refert Couarruuias in 4. Decret. 2. part. c. 6. in princ. in 6. & colligitur ex lege, *Si ſtipulor*, de verborum obligatione. *Quod leges*, inquit, *fieri prohibent, ſi perpetuam cauſam ſeruaturum eſt, ceſſat obligatio, vt ſi ſororem ſibi nupturam aliquis ſtipuletur.* Vbi Gloſſa aduertit, talem promiſſionem eſſe irritam ipſo iure naturæ. Quas omnes auctoritates etiam Pater Salas adduxit pro hac ſecundâ regulâ. Eam tamen ibi ipſe reijcit, & meritò; nam multa ſunt prohibita iure naturæ propter indecentiam durantem; quæ tamen ſemel facta valent: tota enim indecentia quæ reperitur in contrahendo matrimonio emiſſo voto caſtitatis manet in duratione matrimonij: ea enim indecentia conſiſtit in eo, quòd id, quod Deo promiſſum erat, detur alteri; at hæc indecentia ſemper manet durante matrimonio: ſemper enim manet in poteſtate cõiugis id quod Deo pro totâ vitâ promiſsũ eſt. 43. Ego ſanè non video maiorem indecentiam in cõtractu ipſo matrimonij, quàm in eius perſeuerantiâ attento voto. Idem dico in exemplo, quo vtitur Pater Salas, quando, quod alteri promiſi, dono Petro: eadem enim eſt indecentia aut iniuria, ſeu quaſi iniuria alterius, in eo quòd ſemper priuetur eâ re ſibi promiſsâ, quàm quòd priuetur ab initio. Neque ſatisfacit, quod tacitè videtur reſponderi à Patre Suario inſtantiæ de voto, matrimonium ſcilicet habere maiorem vim quàm votum: hoc, inquam, non ſatisfacit; quia in eâ ſolutione iam ſupponit matrimonium eſſe ibi validum, de quo diſputamus; ego enim probo nullum tunc fore, ſi bona eſt eius regula generalis; & conſequenter, illud non poſſe habere maiorem vim; quia quod non eſt nullam habet vim. Idem vrgeo in alio exemplo quod ipſe P. Suarez adducit, & non videtur ei ſufficienter reſpondiſſe; deſumitur autem ex contractu iniquo, quando ſcilicet res venditur vltra iuſtum pretium: ille enim validus eſt, etiamſi indecẽtia ſemper perſeueret.

Refutatur secunda Suarij regula.

Vrgetur alio exemplo à ſe dato.

Reſpondet iterùm, manere tunc obligationem reſtituendi id, in quo defraudatus eſt alter ex cõtrahentibus. Sed contrà Primò, quia ipſemet P. Suarez ibidem fatetur, cõtractum factum ex dolo graui eſſe iure naturæ nullum: atqui in eo poſſet eodem modo reſponderi, manere tunc obligationem reſtituendi id, in quo, alter ex contrahentibus deceptus eſt. 44. V. g. ſi equum, qui valet mille, ego per dolum cum Petro permuto pro alio, quem ſcio intra horam moriturum, contractus eſt irritus iure naturæ: atqui in ordine ad punctũ perſeuerantiæ eius indecentiæ eadem eſt ratio: quod autem damnum ſit maius aut quod ſit minus, per hoc non tollitur ſimpliciter ea indecentia. Vt enim per obligationem reſarciendi damnum minus non cenſetur ea indecentia minor perpetua, ita per obligationem reſtituendi damnum maius non cenſebitur ea maior indecentia perpetua. Quod argumentum ſuo modo applicari poteſt ad alios caſus. Contrà Secundò, quia eſto ille, qui aliquantulùm defraudauit, nolit in perpetuum reſtituere; & conſequenter, eſto duret ea prima indecentia, non propterea præcedens emptio cenſetur iure naturæ nulla: ergo perpetuitas indecentiæ non probat eam irritationem actionis.

Reſponſio.

Reijcitur.

Satisfit replicæ eiuſdem.

Indecentia prima contractum alicuius durans non ideò illum irritat.

Confirmo id aliâ certiori inſtantiâ: Si quis decipiat feminam aliquam valdè nobilem dicẽdo ſe eſſe magnæ nobilitatis & magnarum opum, interim tamen ſit pauper ſutor, matrimoniũ ſub hoc dolo contractum eſt validum, licet illicitum; & tamen dubitare nemo poteſt, illam indecentiã ſeu damnũ, quod feminæ illi ex eo matrimonio prouenit, non ſolùm eſſe pro primo inſtanti quo contrahitur, ſed maximè pro totâ vitâ durare, & inferre per ſe perpetuum in eâ feminâ odiũ mariti & infamiam; ergo vniuerſaliter non eſt vera ea generalis regula, quòd tunc ſit irritatio actionum iure naturæ, quando indecentia illius eſt quid perpetuum toto tempore, quo valor actionis duraturus eſt.

Ad legem ibi citatam pro Patre Suario reſpõdeo, habere eam locum fortè in legibus poſitiuis, licèt nec quidẽ in eis vniuerſaliter ſit certa. 45. Diſparitas eſſe poteſt, quòd Legiſlator ſuâ volũtate poteſt apponere pro valore eam conditionem; in legibus autem naturæ non habemus fundamentum vt id dicamus. Secundò, & meliùs reſpondeo, eam legem non eſſe ad rem præſentem: non enim agitur ibi de duraturâ indecentiâ actionis, ſed de duraturâ re, circa quam fuit ſtipulatio: dicitur enim ibi, quia matrimonium inter fratrem & ſororem omnino repugnat in perpetuũ, ideò non poteſt valere ſtipulatio: de re enim omnino impoſſibili nulla poteſt eſſe obligatio: valeret autem ea ſtipulatio, ſi res de quâ fuit ſolùm repugnaret ad tẽpus; nam tunc licet pro eo tempore ſtipulatio nõ obligaret, obligaret tamen

Occurritur legi pro Suarez citatæ.

De re omnino impoſſibili nequit eſſe obligatio.

pro

pro ſequenti, ideò valida eſſet, etiã quando materia repugnaret; non haberet tamẽ vim obligandi ad actum pro eo tempore, ſed tunc pro alio, id quod non habet, quando res ſemper eſt repugnans. Hæc mihi eius legis clara videtur expoſitio; quam etiam tetigit Pater Salas ſuprà: ex eâ autem nihil infertur pro intento Patris Suarez de indecentiæ perſeuerantiâ: aliud enim eſt loqui de indecentiâ actionis, aliud de repugnantiâ valoris illius.

46. *Impugnatur Secunda Suarij regula.*

Secundò principaliter addo; in primâ regulâ, quæ reducitur ad defectum alicuius partis eſſentialis pro valore, etiam eſſe grauem difficultatem; etenim ideò in eâ dicitur, contractum per dolum ſubſtantialem extortum nullum eſſe iure naturæ, quia non interuenit conſenſus, & conſequenter nec voluntarium: ſine quo procul dubio nullus eſt contractus. Certè hæc ratio tota quanta videtur probare ſuo modo, etiam quando dolus non eſt adeò grauis, non futurum iure naturæ validum eum contractum. Pone hominem auarum decipi, vt vendat pro ſeptingentis, quod reuerà valet mille; decipitur enim ab emptore: quis, quæſo, iudicare poterit, hunc auarum verè conſentire in eam amiſſionem trecentorum, & voluntariam illi eſſe talem fraudem? ergo, licet videatur habere volitionem, quia tamen ea inuoluntariâ ignorantiâ procedit, non efficiet abſolutè voluntarium; & conſequenter iure naturæ validus non erit talis contractus.

Fortè dices, in hoc caſu inuoluntarium ſolùm eſſe circa aliquod accidens eius contractus, in primo verò de dolo ſubſtantiali eſſe circa rei ſubſtantiam. Sed contrà, quia ea ratio inuoluntarij circa accidens talis eſt, vt moraliter poſſimus dicere; facere abſolutè inuoluntariam totam ſubſtantiam; quia ille venditor non habet voluntatem vendendi niſi iuſto pretio; & videtur ſub hac conditione id velle, *Quia hoc eſt iuſtum pretium*: ergo ſimpliciter tunc eſt illi inuoluntaria ea actio ſeu venditio: ergo etiam eâ prima regula difficilis eſt.

Satisfit replicæ.

S V B S E C T I O II.

Quid ſit in hac quæſtione dicendum.

47. *Quædam cenſentur iure naturæ prohiberi, re tamen ipsâ minimè prohibentur.*

Dico Primò: Multa cenſentur prohiberi iure naturæ, quæ, niſi abutamur vocibus, propriè non prohibentur eo iure, ſed ex intrinſecâ impoſſibilitate perſonæ proueniunt. V. g. nemo, loquendo propriè, dicit, iure naturæ me prohiberi, quò minùs non creem Angelum, aut quò minùs donem Petrò mundos poſſibiles; & eodem modo non dicor impediri me iure naturæ, quò minùs Adamum omnium parentem nunc occidam, aut quò minùs donem Paulo regnum Galliæ: non enim eſt neceſſarium vllum ius impediens id, ad quod ego non habeo vllas vires, niſi vocibus velimus abuti. Hinc cenſeo aliqua ex his, quæ Pater Suarez & Salas dicunt, iure naturæ impediri: quòd v. g. poſtquam ſemel donaui pallium Petro, non poſſim ſecundam donationem facere eiuſdem: item, quòd ſecundum matrimonium viuente priori vxore non ſit validum, non oriri aliter à lege naturæ, niſi, quatenus ego non poſſum dare quod non habeo; ſicuti dicebam paulò ante de donatione Regni Galliæ; & quòd non poſſim ego validè donari alteri pallium Imperatoris vel Papæ; eo

Suarez & Salas mens explicatur.

enim ipſo, quòd prior donatio mei olim pallij ſit valida, non magis eſt iam meum illud pallium, quàm non eſt illud, de quo anteà dixi, Pontificis aut Imperatoris.

48. *Quando cenſeri poſſit iure naturæ irrita donatio*

Ne verò faciamus vim in modo loquendi, ſi dicere velimus id oriri à iure naturæ, erit hoc modo res explicanda; vt quando ius dicit, me non habere dominium in aliquid, aut licet ego illud habeam, alteram tamen perſonam non eſſe eius capacem, tunc cenſeamus irritam eſſe iure naturæ donationem aut contractum illum. Id manifeſte patet in exemplis antè poſitis, & in matrimonio filiæ cum parente: nam licet parens ſit dominus ſui, ideóque ſe poſſit feminæ tradere, filia tamen capax non eſt dominij illius in parentem, ideóque non poteſt iure naturæ cum eo contrahere: iam autem in particulari determinare, quibus caſibus homo non habeat illud dominium, eſt valdè difficile; nec poteſt à nobis nunc determinari.

Quid requiritur ad valorem contractus aut donationis.

Secundò dico, non ſufficere etiam ad valorem contractus aut donationis, quòd habeant ambo capacitatem ad illum: ſed requiri, vt ſeruentur partes eſſentiales, quibus conſtat: v. g. vt ambo habeant veram volitionem illius. Vnde fit, vt ſi erretur in ſubſtantiâ materiæ, quia tunc eo ipſo non eſt volitio vera, contractus ille non ſit validus. V. g. putat quis Mariã eſſe, quam vult accipere in vxorem; & cui dicit, *Ego te accipio in meam*, interim te ipſa eſt Franciſca; quæ ſe mentita eſt Mariam, non valet contractus; quia nullus eſt conſenſus in Franciſcam: quando item ego vellem equum permutare pro altero determinato, qui mihi valdè placet: ſi mihi loco illius alius detur, tunc nullus eſt iure naturæ contractus.

Error in ſubſtantiâ materia iure naturæ contractum irritat.

49. *Deceptio ſolùm in pretio non inualidat contractum.*

Circa caſus verò illos de enormi deceptione ſic erit diſcurrendum; Si deceptio ſolùm ſit in pretio, tunc contractum eſſe validum; teneri tamen alterum refundere pretium, ſiue paruum ſiue magnum illud ſit. Ratio eſt manifeſta, quia tunc alienatio illius rei à me, & acceptio pretij pro illâ, mihi eſt voluntaria; & ſolùm eſt inuoluntarium, quòd emptor non dederit tantum quantum res valet; vnde adhuc refundendum manet obligatus. At ſi contractus fuit equi pro equo v.g. & tunc alter me decipit dando equum, quem ſcit, veneno iam accepto, aut alio occulto morbo, ſtatim moriturum, tunc non eſt contractus validus: nec alter ſatisfaciet dando mihi in pecuniâ valorem mei equi; ſed verè tenebitur (ſi ego vellim illum habere) meum equum reſtituere. Dico, *ſi velim*: nam ſi ego contentus ſim pecuniâ, ſine dubio ſufficiet eum dare. diſparitas inter hunc & præcedentem caſum ea eſt, quòd in primo, ſi alter det quidquid abſtulit ex pecuniâ, adimplet ex integro totum meum intentum, quod fuit abalienandi à me equum, & recipiendi pecuniam ei æquiualentem: ergo manet ſufficientiſſimè voluntarius ille contractus, ideoque & validus: at in caſu permutationis, cùm meus animus non fuerit vendendi meum equum pro pecunia, non ſatisfacit aliter mihi dando mihi pecuniam: animus ergo meus fuit accipere alterum equum æquiualentem meo, quo ego poſſem vti: cùm ergo ob illum grauem errorem moraliter perinde ille equus reputetur tunc ac ſi nullus eſſet, ſeu at ſi mortuum loco viui mihi poſuiſſet in ſtabulo, proculdubio cenſetur ibi deeſſe conſenſus requiſitus eſſentialiter ad talem permutationem,

Diſcrimen vtriuſque caſus.

50.

nec cogi tunc ego debeo ad venditionem, ſed alter ad reſtituendum mihi equum. Sed de iis fuſiùs in materiâ de contractibus; vbi proprius eſt huius materiæ locus.

Idem alys applicatur. Quod de contractibus diximus applicandum eſt aliis rebus: v. g. quòd ego non poſſim alium ad faciendum hoc vel illud obligare, & quod illud meum mandatum ſit iure naturæ irritum, oritur ex eo, quòd ego non habeam iuriſdictionem ad id requiſitam, ſicut in contractibus diximus fieri ex defectu dominij: quod ſi item ille putans per errorem me eſſe Petrum, cui volebat aliquid præcipere, mihi illud mandet, etiam ex defectu volitionis eſſentialiter requiſitæ, nullum eſt iure naturæ illud mandatum; ſicut diximus de contractu & permutatione ex errore in ſubſtantiâ factis.

SECTIO VIII.

De distinctione iuris naturalis à iure Gentium & ciuili.

51. PRo complemento eorum quæ de lege naturali dicta ſunt, explicanda erit eius à iure Gentium & ciuili diſtinctio. Quâ de re mirum eſt quàm fusè à nonnollis diſputetur; cùm tota difficultas ſit purè de voce. Qui valdè multa ac diuerſa auctorum placita eâ de re videre cupit, legat Patrem Salas diſput. 2. ſect. 2. per totam. nos breuiſſimè præcipua aliquot tangemus.

SVBSECTIO I.

Referuntur aliquot ſententiæ.

Prima ſententia deſumitur ex lege 1 § Huius ſtudii. NOn defuêre, qui ius naturale dixerunt illud eſſe præcisè, quod homini commune eſt cum beſtiis: ſic lege 1. §. *Huius ſtudy*, dicitur, *Ius naturale eſt, quod natura omnia animalia docuit; nam ius iſtud non ſolùm humani generis proprium eſt, ſed omnium animalium, quæ in terrâ marique naſcuntur: auium quoque commune eſt; vt v.g. maris & feminæ coniunctio, filiorum procreatio.* Ius verò Gentium dicunt eſſe illud, quod proprium eſt hominum. Qui auctores ius Gentium non negant eſſe ex naturâ rei; ſed ſolùm ea præcepta naturalia, quæ hominem quà naturalem reſpiciunt, vocant ius Gentium, v.g. Deum colere, parentes honorare, &c. Meritò hic modus lo-

52. *Reſicitur.* quendi reiicitur communiter, & quia improprius, & quia ſibi contrarius: improprius; nam bruta non habent ius vllum, de quo hîc agimus: lex enim eſſentialiter reſpicit agens rationale, quod eam percipiat. Deinde, quia omnes dicunt, *Non furtum facies, Non mœchaberis*, eſſe de iure naturæ, non verò Gentium; & tamen ea præcepta reſpiciunt hominem purè quà rationalem. Tertiò, vim vi repellere dicunt hi Iuriſtæ eſſe de iure Gentium; & tamen id non eſt proprium hominum, ſed commune beſtiis: ergo non ſibi conſtat ea explicatio. Quartò, quia in illis ipſis operibus, quæ dicuntur communia homini & brutis, multa prohibet lex naturalis in homine, quæ non prohibet in brutis; vt concubitum cum matre, ſorore, &c. Quintò, quia ea quæ dicuntur ab his de iure naturæ, nullo modo ab eo iure præcipiuntur: non enim obligat illud ius ad contrahendum matrimonium, ad generandos filios, &c.

Secundò, alij dicunt, ius naturale eſſe illud, quod ſine diſcurſu innoteſcit; ius verò Gentium, quod per diſcurſus neceſſariò ſequitur ex primo. *Secunda ſententia.* Non placet hic modus loquendi; nam non furari, non mœchari, non mentiri, in omnium ſententiâ ſunt de iure naturæ; & tamen omnia hæc *Conuellitur.* non agnoſcuntur mala ex ipſâ propoſitione terminorum, ſed per diſcurſum: è contrario multa dicuntur de iure Gentium, quæ non inferuntur per neceſſariam conſequentiam ex iure naturali; vt diuiſio dominiorum, ſeruitus, &c.

Tertiò, alij cenſent, ius naturale illud eſſe 53. quod obligat homines nullâ factâ ſuppoſitione *Tertia ſententia.* ſocietatis humanæ; illud verò, quod obligat præcisè poſt factam eam ſuppoſitionem, eſto ex naturâ rei obliget, dici ius Gentium. Verùm ne- *Diſplicet.* que hi placent; nam præceptum non furandi eſt naturale, & tamen non obligat niſi factâ diuiſione bonorum: idem eſt de præcepto non adulterandi; quod non obligat niſi iam acceptâ vxore. Vno verbo, pauciſſima ſunt præcepta, *Pleraq. præcepta naturalia ſupponunt aliquã ſocietatem humanam.* etiam ex maximè naturalibus, quæ non ſupponant aliquam ſocietatem humanam. Ratio à priori, ſi in quæſtione de nomine aliqua poteſt adduci, etiam vrget; nam ea quæ natura dictat ſiue pro hac, ſiue pro illâ circumſtantiâ, dicenda ſunt naturalia; quia (vt ſuprà fuſiùs) natura debet diuerſa tradere præcepta pro diuerſis hominis ſtatibus.

Pater Vaſquez diſput 157. cap. 3. ſecutus (vt *Vaſq. opinio ex Franciſco Connano.* ipſe dicit) Franciſcum Connanum, licet Salas ſuprà num. 18. dicat Connanum in aliâ eſſe ſententiâ, docet, ius Gentium nihil eſſe aliud quàm aliquas permiſſiones ſeu conceſſiones licitè agendi aut non agendi aliquid, ſine vllâ tamen obligatione; requirit verò Vaſquez, vt hæ conceſſiones non ſint quaſi priuatæ reſpectu hominis vnius ſecundùm ſe conſiderati, ſed vt conueniant homini in communitatem aliquam ſeu Rempublicam congregato; vt ſedium occupatio, diuiſio dominiorum, ius belli, &c. In hanc expli- 54. cationem Pater Suarez fusè inuehitur cap 18. *Eam perſequitur Suarez.* Primò, quia conceſſiones quà tales non ſunt lex; ius autem in præſenti ſumitur pro verâ lege, quæ inducit obligationem. Secundò, quia omnes conceſſiones habent ſecum annexum ius præceptiuum. Si enim conceditur mihi ius ædificandi domum, eo ipſo cæteri prohibentur, ne me interturbent: & idem habet locum in caſibus aliis quos Vaſquez adducit. Quòd ſi ideò hic reſpondeat, Eſto ſequatur ius naturale obligans ſuppoſitâ eâ conceſſione; nihilominùs eâ ipſam conceſſionem vt talem eſſe de iure Gentium; vt donare alteri pallium non eſt de iure naturæ, tamẽ factâ eâ donatione ius naturæ dictat illi non eſſe auferendum. Contra inſurgit Pater Suarez, *Occurritur, replica Vaſq. ſed ratione debili.* quia ipſa conceſſio ſeu permiſſio eſt de iure naturæ; etenim natura permittit diuiſionem: ergo ſummùm poteſt dici ipſa actualis diuiſio de iure Gentium: at illa diuiſio actualis, ſeu ille vſus non tam eſt ius & lex, quàm exercitium & actus illius, ergo. Verùm hæc ſecunda ratio iam reducitur ad primam; illa autem non habet magnam vim, quia expreſsè ipſe Vaſquez & Connanus, id quod pro abſurdo infert Suarez, concedunt, ſe ſcilicet ius in præſenti non accipere pro verâ lege obligatoria quà tali: oportet autem ex modo communi loquendi contrarium probare; id quod non præſtatur à Patre Suario. Salas tamen ſect. 3. ſatis id oſtendit, eò quòd ius, quod diuiditur communiter ab omnibus in ius naturale, Gentium

Digitized by Google

rium & ciuile,eſt ius ſumptum pro lege:pro quo veritate multos refert, etiam ipſum Patrem Vaſquez:atqui lex vt talis propriè obligat, ergo & ius Gentium quà tale eſt obligatiuum, & non purè conceſſiuum, vt Vaſquez iudicat.

SUBSECTIO II.

Quid de ſententiâ Patrum Suarez & Salas.

Mens Suarij & Salas. PAtet Suarez cap. 19. & Salas ſect. 3, docent, ius Gentium eſſe veras leges;quæ tamen non ſint de iure naturæ immediatè aut mediatè; ſunt tamen verè omnibus hominibus communes; ius verò ciuile eſſe, quod magis limitatum eſt ad vnum vel alterum Regnum, Prouinciam aut ciuitates;v.g. ius ſpeciale Bohemiæ. Pro hac ſententiâ citat Pater Suarez aliquos auctores,vt Sotum, Bellarminum, Couarruuiam; additque ab eâ non longè abeſſe aliquos Iuriſtas, vt Albertum Bolognetum & Pinellum. Salas verò multos textus ex iure ciuili in eius confirmationem adducit.

56\. Ego quidem ſententiam claram cenſeo; vix tamen inuenio vllam legem, niſi recurrendo ad conceſſiones, quas Pater Vaſquez *Satisfit explicatio utriusq.* & Connaous poſuêre,à Patre verò Suario & Salas impugnantur. Etenim primo loco ponit Suarez conſuetudinem recipiendi Legatos ſub lege immunitatis & ſecuritatis;quam etiam Salas admittit: hæc enim lex non eſt de neceſſitate iuris naturalis:poterat enim vnaquæque communitas non habere apud ſe alienos Legatos; nunc tamen eos admittere eſt de iure Gentium, eſto non ſit iniuſtitia contra rationem naturalem eos non admittere. *Quando admiſſio Legatorum ſit de iure naturæ.* Quocircà licet,ſuppoſitâ eorum admiſſione ſub pacto; ſit de iure naturæ ſeruare illis immunitatem,illud tamen pactum iure Gentium eſt introductum.

Secundum exemplum ponit Suarez in contractibus ſeu commerciis cum hominibus non inimicis, quæ ſunt de iure Gentium: potuiſſet *Iure Gentiû commercia ſunt libera.* enim quælibet Reſpublicâ ſola viuere; iure autē Gentium introductum eſt vt commercia ſint libera;violareturque illud ius, ſi abſque iuſtâ cauſâ prohiberentur.

57\. Tertium eſt ius belli, quatenus fundatur in poteſtate, quam vna Reſpublica habet ad puniendam vel reparandam iniuriam ſibi ab altero illatam: *Ius belli non eſt in Republicâ vi iuris naturalis.* nam vi ſolius iuris naturalis non erat neceſſum,vt hæc poteſtas eſſet in Republicâ;potuiſſent enim homines committere illam alicui tertio Principi quaſi arbitro,cum poteſtate coactiuâ.

Seruitutem natura non præſcribit. Quartum eſt ſeruitus; quæ non præſcribitur à naturâ; potuiſſet enim alius pœnæ modus introduci: nunc autem tale eſt hoc ius, vt & reus teneatur hanc pœnam ſubire, & victores non poſſint iuſtè grauius punire hoſtes iam victos & finito bello.

Quintum & vltimum eſt, fœdera pacis & induciarum,non quatenus ſeruanda ſunt poſtquam facta fuêre;id enim ad ius naturale ſpectat; ſed quatenus admittenda ſunt,& non neganda quando debito medio & rationabiliter petuntur.Hæc *Mens auctoris ſuper exemplis.* ibi Pater Suarez diſtinctè;quæ hinc inde à Patre Salas tacta fuerant. Vt tamen verum fatear, mihi planè omnia hæc vel nō videntur eſſe propriè leges obligatoriæ, quatenus ſunt ex iure Gentium;vel ſi ſunt obligatoriæ,ſunt leges naturales vnde non videntur eſſe ad propoſitum præſens.

Explico id breuiter per ſingula diſcurrendo. 58.
Primum eſt, conſuetudo recipiendi Legatos: in quâ ſi conſideremus receptionem actualem, ſine dubio non eſt lex,ſed gratia, ſeu conceſſio: ſi verò obligationem poſteà ſecutam ſeruandi eis immunitatem, benè aduertit ipſe Pater Suarez illam eſſe de iure naturæ: ergo ſolùm poteſt teſtare, quòd propriè ſit ius Gentium obligatio *Excutitur primum exemplum.* eos recipiendi. Verùm ego non video vllam planè veram & propriam obligationem, contra quam faceret Rex quicumque,ſi diceret, *Ego neminem volo nocere; Volo meo Regno contentus eſſe; Nolo externum vllum admittere*: & ſæpè ita *Rex Sinarum externos admittens ſui impotens prohibens non violat legem.* factitari à Regibus Sinarum narrant Hiſtoriæ;neque ideò ille cenſendus eſt facere contra vllam veram legem. Explico id: Vnus Rex non fuit ſuperior alterius, vt propterea potuerit imponere illi legem de eâ acceptatione; neque item hic ipſe ſibi illam impoſuit: non enim eſt conceptibilis lex ſolùm obligans ipſum Legiſlatorem: nec deniq; tenetur ex pacto inito cum altero Rege, aut ex conuentione omnium nationum in talem conſuetudinem; quia de tali pacto nullibi conſtat, & eſto conſtaret, non eſſet lex; de conuentione item omnium nationum nullo modo conſtat, ergo.

Idem dico de ſecundo exemplo, ſeu de commercio cum alterâ Republicâ aut Regno: nulla enim eſt lex, quæ ad id cogat, non impoſita ſibi ipſi à Republicâ, non item impoſita alteri *Satisfit ſecundo.* ab alterâ; quia vna non habet ius in alteram, vt paulò antè dixi: non item ex communi vtriuſque conſenſu,quia de eo nullo modo cōſtat. Per conſuetudinem verò ea admittendi non ſibi Reſpublica abſtulit poteſtatem ea impediendi,quando velit,ergo.

Dices: Fortè non poteſt ea commercia impedire, niſi ob iuſtas cauſas. Sed contrà, quia in 59. *Obiectio. Solutio.*
hoc ſenſu ea obligatio permittendi commercia potiùs eſt à iure naturæ:etenim ſuppoſito, quòd ego ſim dominus mei frumenti, habeo ex iure naturæ poteſtatem vendendi illud cuicumque velim etiam extra regnum, ſi non adſit iuſta cauſa ob quam me Reſpublica impediat: ergo obligatio permittendi ea commercia, niſi adſit iuſta cauſa in contrarium, potiùs eſt à iure ipſo naturali dominatioo quàm à iure Gentium:ſi autem adſit cauſa, iam concedit Pater Suarez, ea commercia poſſe etiamnunc impediri;ergo nulla nunc eſt alia obligatio ea permittendi, quàm quæ ex iure naturali ſequitur. Et certè in hoc exemplo clariùs adhuc quàm in primo locum habet noſtra impugnatio.

Tertium exemplum de iure belli eſt longè *Ius belli neceſſariò ex iure naturæ ſuppoſitâ rerum diuiſione ſequitur.* minùs efficax, quia ius belli ſequitur neceſſariò ex iure naturæ ſuppoſitâ diuiſione rerum:etenim quòd ego,ſi aliter non poſſum defendere meum theſaurum, niſi occidendo inuaſorem,poſſim illum occidere,ex iure naturæ prouenit, nō ex iure Gentium: quòd autem hîc eſt pugna particularis contra vnam priuatam perſonam, ibi eſt bellum 60. *Occurritur tertio.*
contra alterum Regem aut Rempublicam. Quod enim dicit Pater Suarez potuiſſe alio modo iri dubiis occurri, conſtituendo Iudicem arbitrum cum vi coactiuâ,videtur mihi in terminis repugnans pro præſenti quæſtione. Quomodo enim cogetur alter Rex ad eos Iudices acceptandos, niſi vi & armis? hoc autem ipſum eſt poſſe illi inferre bellum: ergo poteſtas inferendi bellum ab ipſo iure naturæ prouenit. Secundò, poteſtas inferendi bellum non eſt lex, quia non obligatur

Ius belli conceſſiuum videtur, non autem obligatorium. Replica.

tut Rex ad illud inferendum; ergo potiùs ſpectat ad ius conceſſiuum (quale poſuit P. Vaſq.) quàm ad obligatorium.

Reſpondebis, ſæpè Regem teneri ad bellum inferendum, ne permittat ſuum Regnum iniuſtè vaſtari ab alio: id quod maximè locum habet in Principe Eccleſiaſtico, qui non debet permittere ſuas Prouincias occupari ab alio iniuſtè. Sed contrà euidenter Primò, quia hæc obligatio non poteſt iurelligi vllo modo venire ex lege Gentium, vt paulò antè in duobus primis exemplis diximus: & hîc habent locum maiori iure ibi dicta: etenim ea lex non poteſt eſſe impoſita ab altero Rege, contra quem bellum mouetur; non enim ille contra ſe ſimilem legem inſtituit, non item ab ipſo bellante, quia ſibi non imponit legem; non à prædeceſſoribus, quia, cùm habeat cum illis æqualem iuriſdictionem, non potuère illi directè ſolum ſucceſſorem ſuum vllâ

Solutio. Ius inferendi bellum non eſt ex lege Gentium.

61. lege obligare. Nam licet, quando obligantur ſimul ſubditi, poſſit Princeps quaſi indirectè obligari; at lex ſupra ſolum Regem cadens ab ipſo Rege impoſita intelligi non poteſt: quòd ſi Regnum accepit cum eâ obligatione aut conditione, iam non ex lege, ſed ea conditione oneroſâ in acceptatione neceſſitas illa prouenier. Secundò, quia eſtò ſit tunc obligatio, ea certè prouenit præciſè ex iure naturæ, eò quòd debeat rem ſibi commiſſam tueri optimo modo quo poteſt; cúmque tunc temporis alius non occurrat melior quàm bellum, iure naturæ ad illud tenebitur; ſicut iure naturæ tenetur quilibet rem ſibi cõmiſſam defendere quàm optimè poteſt. Denique vix video quale maius myſterium ſit quoad hoc in Principe Eccleſiaſtico quàm in ſeculari.

Quando Rex ad bellū iure naturæ teneatur.

Quartum exemplum eſt de ſeruitute; quod etiam non fauet ei ſententiæ: nam ſeruitus in eis conditionibus permittitur iure naturæ; quod autem velint homines eâ permiſſione vti, & eâ pœnâ punire hoſtes, non eſt lex. Declaro: Ipſe captiuans nullâ lege tenetur ad ducendos homines in ſeruitutem; captiuus item non tenetur etiam vllâ lege Gentium, ſed naturali, quâ tenetur acceptare pœnam licitam; ea autem eſt licita iure naturæ; ergo nulla propriè ibi interuenit lex Gentium obligans. Deinde, eſto ea permiſſio ſit iure Gentium, tunc habebit locum doctrina Patris Vaſq. quòd ius Gentium ſit ius permiſſiuum.

Eliditur quartum.

62. Fortè reſponderet quis ex Patre Salas eâ diſput. 2. ſect. 5. ſtando iuri naturæ, nullum hominem etiam bello iuſto captum eſſe ſeruum, poſſe quidem captorem illum cogere vt ſeruiret, at non teneri ad id; iure verò Gentium iam eſſe obligatum in conſcientiâ ad eam ſeruitutem ſuſtinendam. Sed cõtrà, quia qui bello iuſto alterum capit, vel potuit talem vitâ priuare, vel certè bonis omnibus, vel carceri addicere, idque iure naturæ, ad ſatisfactionem illati ſibi iniuſtè belli; ergo tenebatur id alter in conſcientiâ acceptare. Non dico eum non potuiſſe fugere licitè datâ commoditate, ſed debuiſſe patere inducenti in carceres; ſicut de facto latro eſtò poſſit fugere, ſi detur occaſio, non poteſt tamẽ violenter reſiſtere Iudici eum ad carceres compellenti: ſi ergo ille ſic captus poterat bis pœnis puniri, potuit à fortiori aliquâ, qualis eſt ea ſeruitus; ergo tenetur iure naturæ illam acceptare, ſiue poſteà fugere poſſit licitè, ſiue non: de quo non ago iam, quia tangit diuerſam quæſtionem. Et certè, vno verbo, ego de facto non iudico aliam eſſe ex iure Gentium ad eam ſeruitutem obligationem quàm prædictam, quæ ad ius naturæ reducitur.

Salas reſponſio.

Impugnatur.

Iure naturæ quandam poteſt Rex in captiui bello iuſto.

Quintum & vltimum, quod eſt ex fœderibus pacis & induciarum, etiam non vrget; quia ſi pax, quæ offertur, eſt iuſta, & ſatisfit per eam alteri parti, tenetur iure naturæ eam acceptare; ſi verò non eſt talis, ſed requiratur gratia ex parte acceptantis, tunc quòd eam acceptet non prouenit ex lege vllâ, ſed ex liberalitate. Quod ad inducias attinet minùs vrget; nam in eis acceptandis omnia ferè pendent ex voluntate Ducum; neque habent illi ſupra ſe vllas leges, quibus obligentur ad eam acceptationem, ſed, quando ſibi eas iudicant vtiles, acceptant; reſpuunt, quando inutiles. 63.

Quid de fœderibus & inducijs.

SVBSECTIO III.

Quid ſit tandem dicendum.

Cur iura Gentibus ferè omnibus communia ſint iuris naturæ.

Ex his omnibus conſtat difficulter aſſignari leges aliquas, quæ ſint communes omnibus Gentibus, aut ferè omnibus, & non ſint de iure naturæ. Id quod ratio, quam Pater Suarez contra ſe obiicit, & tetigerat etiam Pater Vaſquez ſuprà ſatis efficaciter, ſuadet; nam ſi leges hæ debent eſſe arbitrariæ pendentes à placito & iudicio hominum, moraliter quodammodò eſt impoſſibile, vt omnes in eas conuenerint: quia tot ferè ſunt placita, quot ſunt capita. Fortaſſe aliquæ inueniuntur tales; vt lex permittens meretrices ad vitanda maiora mala: quæ ferè communis eſt omnibus Regnis: quo autem pacto & reſpectu cuius lex permiſſiua vim habeat obligandi, diximus ſuprà. Idem fortè dici poterit de lege permiſſiua deceptionis alicuius in contractibus, 64.
dummodò ea non ſit enormis. Quod non ita intelligendum, vt Reſpublica permittat ea licitè fieri: id enim repugnat; ſed vt permittat fieri impunè, & approbet vt validos eos contractus; eſto maneat obligatio naturalis in contrahente reddendi exceſſum in quo decepit.

Quod Reſpublica permittit impunè fieri, non ideò licitè fit. Suarez minùs benè verumque ius diſtinguit naturæ & Gentium.

Aduerto tamen minùs benè in hoc puncto à Patre Suario conſtitui diſcrimen inter ius naturale & ius Gentium; quòd illud nullum malum, hoc verò Gentium aliqua permittat, vt meretrices, &c. aduerto, inquam, minùs benè dici, quia ſi de permiſſione, quæ rem faciat licitam, loquamur, nullum malum permittit ius ciuile aut Gentium; ſi verò de permiſſione, hoc eſt, quod impunè aliquod malum committatur, id ſit intelligendum, tunc ius naturale nullum ferè malum punit, quia pro nullo vllam pœnam determinat: fortè etiam actus internos prohibet ab homine puniri; nam de punitione diuinâ hîc non agimus, quia etiam circa hanc nihil dicit ius Gentium. Et de hac digreſſione ſatis.

Poterunt fortè aliquæ aliæ leges inueniri omnibus ferè Gentibus communes, ſed paucæ illæ: 65.
neque lubet in eis quærendis hærere: ſi enim ſint, poterunt dici ius Gentium; & tunc erit bonus ille modus loquendi Patris Suarez & Salas: ſin verò tales non inueniantur, tunc vel dicendum erit ius Gentium & ius naturale eſſe idem diuerſis nominibus; vel certè cum Patre Vaſquez & Connano hæ conceſſiones & conſuetudines, licet non habeant vim legis obligantis, dici poterunt ius Gentium.

Quid requirat ius Gentium, ſi veras leges contineat.

Porrò ius hoc Gentium, veras leges à naturalibus diſtinctas vt cõtineat, debere habere honeſtatem ex parte materiæ, vt omnes aliæ leges

habent

habent, eſt extra conttouerſiam. Item illud ius eſſe mutabile, etiam videtur per ſe notum; quia cùm pendeat ex voluntate homiuum, & non ſequatur neceſſariò ex iure naturali, mutari poteſt, ſicut mutari poſſunt leges poſitiuæ; intra quarum numerum hoc ius includitur.

Qui id ſit mutabile.

66. Rogabis tamen, quomodo ea mutatio poterit fieri, quandoquidem illud ius eſt commune omnibus nationibus, & omnium voluntate introductum, idcóque non poſſit, niſi omnibus ad id conſentientibus, mutari? quis autem coniunget omnes nationes & ad conſentiendum in eam deſtructionem inducet? Pater Suarez tractans hanc difficultatem ait ſaltem ex vi materiæ imperatæ, quæ non eſt eſſentialiter mala, non repugnare eam mutationem: item, ſi paulatim introduceretur conſuetudo contraria, & præualeret, id quod cogitabile quidem dicit, moraliter tamen non eſſe poſſibile. Ego tamen vel ex hoc capite confirmor, vt iudicem, nullas eſſe proprias tales leges ita communes, vt teneatur hæc Reſpublica cum illâ alterâ eas ſeruare: quis enim obligare poterit Iaponas, ne dicant ſe nolle cum Sinis aliud ſeruare, quàm quod lex naturalis præcipit? idem dico de Polono reſpectu Germani; de Gallo reſpectu Hiſpani, &c. ergo nulla eſt Gentium, quæ vni ex illis det aliquod ius ad hoc vel ad illud contra alterum Regnum aut Prouinciam. Sed de hoc ſatis.

Probabilius eſt, quòd nullæ leges tales pluribus Gentibus communes dentur.

Quomodo lex naturalis à ciuili diſtinguatur, facilè explicatur; quia leges ciuiles poſitiuas non naturales proprias huius aut illius Regni multas eſſe nemo dubitat. Et de illis inferiùs fuſiùs agendum erit.

Dispvtatio VIII.

De mutabilitate, diſpenſatione & epieikiâ legis naturalis.

1. Omnia hæc tria ſimul comprehendo, quia in idem magnâ ex parte videntur coincidere. De eis fusè valdè & eruditè Pater Suarez à c. 13. vſq; ad 16. & Salas diſp. 5. ſect. 6. Meo tamen iudicio res maiori ex parte inter auctores eſt de ſolo nomine, vt manifeſtè monſtrabo. Dico *maiori ex parte*, nã cum Ockamo & paucis aliis quæſtio aliqua eſt de re, vt paulò inferiùs oſtendam.

Senſus quæſtionis.

Sectio I.

De mutatione.

Mvtatio rei poteſt aliquandò fieri per additionem, vt ſcilicet totâ re antiquâ integrâ permanente, addatur ei noua aliqua pars. In hoc ſenſu non inquirimus in præſenti, vtrùm lex naturalis capax ſit mutationis; quia certum eſt, poſſe per leges poſitiuas addi nouam obligationem ſupra legem naturalem. Alia ergo mutatio eſt per diminutionem, vel omnimodam ceſſationem: & de hac quærimus, an lex naturalis aliquando vel omnino; vel ſaltem ex parte ceſſare poſſit; ſed quia, vt ſuprà agentes de lege in communi, ac breuiter explicantes omnes modos mutationis diximus, aliquando mutationem fieri ratione materiæ, quia ea tranſit vel ex toto, vel ex parte à ratione honeſtæ ad rationem illicitæ; quo caſu iam lex non obligat ad illam; aliquando verò materia in ſe immutata ceſſat, lex verò coarctatur ex ſolâ voluntate Legiſlatoris; ideò de vtraque mutatione agendum erit in præſenti: quia verò ſecunda ſolet vocari nomine diſpenſationis & relaxationis, prima verò ſolet retinere nomen ſolius mutationis, ideò priùs de hac, deinde in ſequentibus ſectionibus de aliis.

Mutatio alia eſt per additionem, alia per diminutionem.

De vtraque hic agitur.

2. Non defuêre, qui mutationem in iure naturali aliquando fieri cenſuerint; quod probarunt, quia lex naturalis dicit, *Non accipies rem alienam inuito domino:* at ſi quis ſit in extremâ neceſſitate, poteſt eam licitè accipere etiam inuito domino; ergo iam eo caſu facta eſt mutatio in iure illo. Idem eſt in præcepto naturali, *Non occides*; quod tamen mutatur: ſi quis enim innocentem iniuſtè aggrediatur, poteſt tunc ad repellendam vim ab innocente occidi: ergo præceptum hoc mutationem accipit ex parte materiæ. Vide Patrem Salas eâ diſput. 5 ſect. 7. multos auctores pro hac ſententiâ referentem, multas etiam pro illâ congerentem inſtantias; quas, quia omnino ſimiles iis, quas nos poſuimus, libenter omitto.

An lex naturalis aliquãdo mutetur per diminutionem.

In contrarium tamen ſtant communiter auctores, quos refert & ſequitur Pater Suarez eo cap. 13. num. 2. plures inuenies apud Salas ſuprà. Varias affert Pater Salas rationes ad eam immutabilitatem perſuadendam tum à priori, tum diſcurrendo in particulari per ea præcepta, & ea immutabilia eſſe oſtendendo. Ego tamen, vt paulò ante dixi, cenſeo diſſenſionem purè eſſe de ſolo nomine: non enim Pater Suarez negat ea exempla quæ alij ponunt; neq; illi è contrario negant quæ Pater Suarez pro ſe affert, ſed inter ſe differunt ſolùm in acceptione eius vocis *mutatio:* in quâ diſſenſione placet modus loquendi Suarez, Salas & aliorum, quia communior eſt, & magis accedit ad veram ſignificationem nominum. Etenim mutari materiam legis ex bonâ ſeu honeſtâ in non honeſtam ita intelligimus, vt illa eadem, quæ verè à lege prohibebatur, & ſub eiſdem circumſtantiis, ſub quibus prohibebatur, iam deſinat eſſe honeſta, cùm anteà fuerit honeſta: nam ſi iam non ſit eadem materia, ſed alia, tunc obligatio legis vt à lege non mutatur. Explico: In lege poſitiuâ, vt clariùs tota res intelligatur, præcipit lex, ne quis geſtet arma de nocte; nemo dicet materiam legis huius mutatam eſſe in bonam è malâ, eò quòd geſtare arma de die non ſit illicitum: etenim cùm lex non prohibuerit arma ſimpliciter, ſed ſub limitatione illâ *de nocte*, nulla fit in lege mutatio aut in materiâ legis, vt materia eſt illius; eò quòd geſtare arma de die ſit licitum: ea enim ſunt duo obiecta realiter diſtincta, vnum formaliter prohibitum, alterum verò non. hoc ſuppoſito.

P. Suarez negat cum communi.

3.

Acceptio vocis mutatio melior eſt penes Suarium.

Quid ſit mutari materiã legis ex honeſtâ in non honeſtam.

Declaratur exemplo.

4. Conclvsio communis, docens, nullam fieri vnquam propriam mutationem in materiâ legis naturalis, clarè ſic probatur relictis aliorum minùs efficacibus rationibus: lex naturalis, vt eam nos ſuprà explicuimus, nihil aliud eſt quàm dictamen rationis oſtendens hoc aut illud obiectum eſſe malum: hoc ſuppoſito, vel illa ratio ſeu dictamen dicit vniuerſaliter ſine exceptione, *Hoc obiectum, v.g. mendacium, eſt in omni omnino*

Nulla fit mutatio propria in materiâ legis naturalis: quod clarè probatur.

occaſione

Digitized by Google

occaſione malum, ideóque fugiendum; vel ſolùm dicit, *Eſt in hac vel in illâ occaſione, in aliâ verò non*: ſi primum dicat, tunc certò certius eſt, non poſſe fieri mutationem ex parte materiæ; cùm enim illud dictamen extendens ſe ad omnia fuerit verum, neceſſum eſt vt ſemper ſit verum; quia propoſitio complectens omnia, ſi dicat ſemel veritatem, ſemper eſt vera, quia non habet vnde poſſit in falſam tranſire; neq; id poteſt ab vllo negari; ſi autem ſemper & fuit & eſt vera, ergo repugnat in terminis vt aliquando mendacium reddatur honeſtum; quia ſi id fiat vel ſemel, ergo debuit propoſitio vniuerſalis id negans ſemper eſſe falſa: nam propoſitio vniuerſalis redditur falſa ex vno ſolo capite, iuxta principium certum Summuliſticum; ergo repugnat legem illam de mendacio reddi falſam ex mutatione materiæ particularis, quia id eſſet eam ſemper aſſerere falſam: cuius contrarium vt primum principium ſupponimus.

5\. *Probatur ſecunda pars diſiunctiua.*

Quod ſi ideò dicatur, eam legem ab initio ſolùm prohibuiſſe mendacia in aliquibus caſibus, in aliis verò ea permiſiſſe, quod neceſſariò debent dicere, quotquot putant in aliquibus licere ea obiecta, in aliquibus verò non; ergo nullam planè inde mutationem in materiâ legis admittimus, quia in eâ circumſtantiâ in quâ dicitur mendacium licitum, non fuit illud materia legis vllo vnquam tempore; ſicut in exemplo non geſtandi arma de nocte: hæc enim lex, quia non habet pro obiecto geſtationem de die, non poteſt dici accipere mutationem ex parte materiæ, eò quòd, vt diximus, licita ſit ea geſtatio de die. Conſtat ergo, explicatis terminis, non poſſe dubitari, quin formalis & propria mutatio repugnet legi naturali vt tali ex parte materiæ: neque hoc ſenſu loquuntur, qui contrarium verbotenus docent, ſed vocant mutationem materiæ eam quæ fit ex variis circumſtantiis: v.g. præceptum naturale occidendi accipiunt ſub illâ exteriori vniuerſalitate, *Non occides*, ac ſi extenderetur tunc ad omnes omnino occiſiones, & poſteà primò exciperetur hæc aut illa occiſio à lege vniuerſali; cùm tamen, vt oſtendi, ea acceptio fuerit ab initio, ideóque in lege vt tali nulla omnino facta ſit mutatio.

Quî etiam mutationem aduerſarij ſumant.

6\. *Communis omnium obiectionum ſolutio.*

Hinc vno verbo reſpondetur ad omnes obiectiones, quæ contra doctrinam communem fieri poſſunt: etenim, ſi in hoc aut illo caſu licitum eſt homicidium & acceptio pecuniæ, & iis ſimilia, dicimus, eos caſus ab initio exceptos à lege, ſeu ab initio legem non obligaſſe pro illis, ſed præcisè pro aliis. Quæ doctrina veriſſima eſt, eſto dicamus, mendacium, periurium & odium Dei licere in aliquo caſu; quia tunc deberemus retrocedendo in lege ipsâ dicere, ab initio fuiſſe verè exceptos eos caſus à lege, ideóq; in eâ numquam factam eſſe mutationem: vnde pro præſenti difficultate ſuperuacaneum iudico laborare cum Patre Suarez oſtendendo, cur in eis particularibus caſibus liceat hoc aut illud obiectum; quod alioquin videtur eſſe contra ius naturæ: etenim, vt dixi, vndecumque id liceat, ſi tamen licet, vt aduerſarij volunt, lex generalis eo ipſo debuit ab initio non comprehêdiſſe eos caſus; & conſequenter nulla in eâ lege facta eſt mutatio, de quâ in præſenti controuertimus.

7\. *Sunt aliqua præcepta naturalia in omni caſu aliquod obiectum vetantia.*

Illud ſolum poſſet de re hîc controuerti, verùm ſint aliqua præcepta naturalia re ipsâ ita vniuerſalia, vt affirment in nullo omnino caſu licere aliquod obiectum; v.g. mendacium & periurium. Verùm hæc quæſtio ad ſecundam pertinet; in quâ dixi ſuprà poſſe eſſe cum Ockamo & paucis aliis diſſenſionem: de eâ tamen aliquid diximus 3. Tomo, & ſuprà etiam, oſtendentes, ſaltem reſpectu aliquorum obiectorum, non poſſe id negari. Nam voluntas peccandi ex ſuo conceptu eſſentialiter eſt contraria rationi; neque poteſt in aliquo caſu intelligi licita: & in odio Dei ratio eſt manifeſta, quia cùm Deus infinito amore dignus ſit, & indignus omni planè odio, non poteſt intelligi, quo pacto licitum ſit Deum odio habere.

Taliter vetatur voluntas peccandi & odiũ Dei.

Obiectio, Solutio.

Dices, quia Deus id mandat. Sed contrà Primò, quia non poteſt eſſe vlla ratio, cur Deus id mandet. Contrà Secundò, quia ſi illud odium ideò haberetur, quia à Deo mandatur, iam fieret amor Dei ſaltem virtualis; eſſet enim obedientia erga mandatum diuinum; repugnat autem clarè odium Dei eſſe eius amorem vllo modo; ergo numquam poteſt eſſe licitum. Communiter etiam idem dicitur de mendacio; ſed de hoc debet in particulari propriis in locis diſputari, quia in præſenti ſolùm damus regulas generales; non autem diſcutimus de particularibus vitiis & virtutibus; alioquin deberemus hîc ex profeſſo tractare, vtrùm ſimplex fornicatio, pollutio, & ſimilia poſſent eſſe in aliquo caſu licita; quæ non huc, ſed ad materiam de caſtitate pertinent. Sufficiat explicuiſſe quid ſit dicendum, caſu quo iudicentur eſſe aliquando licita, quid verò, caſu quo numquam.

Idem eſt de mendacio.

Sectio II.

De diſpenſatione humanâ in lege naturæ.

Ex doctrinâ traditâ & deductâ præcedenti ſubſectione facillimè explicatur hæc quæſtio, & oſtenditur, auctores etiamſi re ipsâ videantur valdè inter ſe diſcordare, & verè ſe inuicem variis modis impugnent, nihil tamen re ipsâ diuerſum docere. 8. *Quæſtio hæc à priori dependet.*

Svbsectio I.

Duæ oppoſitæ ſententiæ: & quæ ſit probabilitas.

Prima ſententia eſt Gloſſæ, quæ in cap. *A nobis.* de deciſ. verbo *Exceptos.* & alibi docet, expreſsè fieri poſſe eam diſpenſationem per humanam poteſtatem. Eamdem ſententiam tenent Abbas ad prædictum caput, & cap. *Cùm tanto.* de conſuetud. num. 3. & cap. *Quæ in Eccleſiarum.* de conſtitutione, num. 11. Angelus verbo *Papa.* num. 10. Pater Thomas Sanchez lib. 8. de Matrimonio diſput. 6 num. 5. vbi alios multos refert. Hæc ſententia adducit pro ſe varios caſus; in quibus videntur multa licere ex conceſſione hominum, quæ alioquin iure naturæ prohibita ſunt; vt diuiſio rerum & dominiorum; cum tamen lege naturæ omnia ſint communia. Argumentantur etiam à libertate humanâ, quâ homo donatus eſt à naturâ; quam tamen amittere poteſt, vt eam amittunt mancipia, &c. item ex diſpenſatione in votis, iuramentis, &c.

Quæ poteſtas diſpenſare poſſit in lege naturali.

9\. *Contrarium tuetur Suarez, Iu. iſta, Salas.*

Secunda ſententia docet, numquam poſſe eiuſmodi diſpenſationem fieri per poteſtatem humanam. Eam dicit Pater Suarez eſſe communem Theologorum: è quibus multos ipſe citat

cap.

cap. 14. num. 5. & plures cap. 15. ex Iuriſtis etiam nonnullos refert: Salas etiam ea ſect. 7. Addit verò benè Pater Suarez in fine eius num. 5. quoad aliquos articulos diſſenſionem eſſe de nomine; meliùs adhuc locutus fuiſſet, ſi quoad omnes omnino eam quæſtionem de nomine dixiſſet. Nos igitur ex doctrinâ datâ ſectione præcedenti dicimus, licet quæſtio ſit purè de nomine, meliùs tamen loqui ſecundam ſententiam, ideóque eam abſolutè tenendam: vt verò eam probem, oſtendamq; auctores re ipsâ conuenire inter ſe, obſeruo idem, quod præcedenti ſectione, ſcilicet omnes admittere eoſdem caſus qui adducuntur ad probandam diſpenſationem, ideóq; de re non differre inter ſe; licet aliqui auctores, perinde ac ſi lex naturalis eſſet ita vniuerſalis, vt verba ipſa ſonare videntur, putent poſteà eos caſus eſſe exceptiones è regulâ factas, deinde iure humano; cùm tamen ipſa regula naturalis ab initio eos exceperit; vnde in regulâ numquam fit diſpenſatio: vt enim ſuprà dixi, regula dicens in Religione,

Probabilius eſt poteſtatē humanam in lege naturali numquam diſpenſare poſſe.

10. *Nemo exeat foras ſine licentiâ Superioris*, non patitur diſpenſationē; quando poſteà Superior dat licentiam, vt quis eat foras, tunc temporis ponitur illa conditio, quam ipſa regula ab initio expetierat, vt poſſet quis ire foras. Auctores igitur primæ ſententiæ vocant diſpenſationē eam conceſſionem licentiæ; quæ tamen re ipsâ non eſt diſpenſatio, ob rationem datam, ſed poſitio conditionis, quâ vel materia mutatur, vel, vt dixi, impletur id quod lex exigebat. Idē formaliſſimè in præſenti caſu contingit: oſtendam id in exemplis aduerſariorum; priùs tamen rationem, quam præcedenti ſectione feci, applico huc, vt probè concluſionem noſtram. Vel ergo lex naturalis (pono exemplū in mendacio) dicit, *Mendacium tantam*

Quid ſit diſpenſatio in ſententiâ auctorum Primæ ſententiæ.

11. *habet in ſe malitiam, vt in nullo planè caſu poſſit eſſe licitum, aut licitè permitti ab vllo*; datâ autem hac vniuerſalitate eius dictaminis, certum eſt nullum poſſe in eo diſpenſare, quia iam eo ipſo redderetur illud dictamen falſum; cuius contrarium ſupponitur, vt in ſimili ſuprà dicebam. Vel dicitur illud dictamen apponere aliquas conditiones ſeu limitationes; v. g. *Mendacium eſt malum, niſi fiat cum licentiâ illius qui publicam habuerit iuriſdictionem*: aut, *niſi tales & tales circumſtantiæ concurrerint*: iam autem eo ipſo vi ipſius legis, & non ratione diſpenſationis, erit licitum mendacium, caſu quo concedat facultatem ille qui habet iuriſdictionem, aut cōcurrant illæ circumſtantiæ, ſub quibus dicebatur licitum ab illo dictamine. Facultas autem illa (vt paulò antè probatum eſt) non eſt diſpenſatio, ſed poſitio conditionis illius; ſub quâ ſolâ permittebatur mendacium à lege ipsâ naturæ. Hæc ratio ita manifeſtè probat noſtrum intentum, & ſoluit difficultatis nodum, vt vix ſit operæ pretium diutiùs in hac difficultate hærere.

Rationes aliæ P. Suarij & Salas ſunt inefficaces.

Hæc ergo eſt vnica & efficax huius ſententiæ ratio; nam aliæ, quas adfert P. Suarez, & ex parte etiam Salas, facilè poſſent ſolui, ſi hanc non ſupponimus. Prima eſt, quòd ius naturale quoad ſua principia ſit immutabile: huic tamen reſpōderent aduerſarij eſſe immutabile, exceptâ diſpenſatione; vel certè ab initio ipſum ius dediſſe locum diſpenſationi, ideóq; ſemper obligare, niſi ſub eâ conditione diſpenſationis. Secunda eſt, quòd ius naturale pertineat ad proprietates hominis, quæ neceſſariæ ſunt & immutabiles. Verùm & huic eodem modo reſponderent, eas proprietates eſſe immutabiles, quia, hoc ipſum, quod eſt poſſe admittere diſpenſationem, ſemper illis conuenit. Tertia, quòd Deus ſit Legiſlator naturæ, ergo non poteſt in eius lege homo diſpenſare; quia inferior non poteſt præualere contra Superiorem. 12.
Reſpōderi etiam huic poteſt, Deum non eſſe propriè conditorem eius legis, ſed naturam ipſam rationalem; hanc autem non eſſe aliam, quam naturam hominum, ſiue hi ſint Iudices ſiue non; ergo ex eo capite benè habebunt ipſi Iudices poteſtatem diſpenſandi in eo iure. Quartò, quia ius naturale eſt fundamentum iuris poſitiui; ergo non poteſt hoc per illud deſtrui, quia hoc eſſet deſtruere ſeipſum, deſtruendo ſuum fundamentum. Sed neq; hæc vrget. Primò, quia diſpenſatio non deſtruit legem. Secundò, quia dici poſſet ius naturale non ſecundùm omnia eſſe fundamentum poſitiui, ſed ſecundùm aliqua principia vniuerſalia: vt v. g. *Non eſt peccandum*, *Deus non poteſt odio haberi*: in quibus non eſt vlla diſpenſatio, eſto in aliis ſit: ergo his fundamentis omiſſis ſtandum eſt rationi noſtræ ſuprà factæ.

Obiici tamen poteſt difficile argumentum contra illam; nam ex eâ ſequitur, ne quidem in ipſis legibus humanis locum habere vllam veram diſpenſationem. Probo id in eâ, quam concedunt omnes eſſe propriiſſimam diſpenſationem; ſi v.g. Pontifex à me auferret obligationem ieiunandi in Quadrageſimâ, aut orandi Officium diuinum: etenim eodem modo ego dicam, Pontificem, qui tulit ab initio legem, eſto vſus fuerit verbis vniuerſalibus, v. g. *Volo vt omnes ieiunent*, ſemper tamen ſubintellexiſſe ibi limitationem hanc, *Niſi quis habeat facultatem non ieiunandi à me aut à Pontifice futuro*: ergo tunc ea datio facultatis non erit diſpenſatio; ſed poſitio conditionis, quam ab initio requiſiuit ea lex poſitiua, vt non obligaret; prout dicebam paulò antè de regulâ non exeundi ex Monaſterio ſine licentiâ: ergo vel nulla vmquam debet admitti vera diſpenſatio; quod manifeſtè abſurdum eſt: vel certè debet etiam in lege naturali admitti. 13.

Obiectio difficilis.

Reſpondeo Primò, fortè hac ratione permotam eſſe aduerſam partem ad vocandam diſpenſationem eam, quam nos diximus ſolùm eſſe conditionem, quam ab initio lex requiſierat, ne obligaret: negari enim non poteſt, quin magnam illi duo caſus habeant ſimilitudinem; & nec à Patre Suario, nec ab vllo, qui noſtram ſententiam defendit, aſſignatur diſparitas inter illos.

Variâ obiectioni occurritur.

Reſpondeo Secundò, differentiam eſſe duplicem. Prima, quòd regula, vel lex dicens, *Nemo exeat foras ſine licentiâ*, non intendit directè prohibere exitum è Monaſterio, quem potiùs ſæpè neceſſarium præuidebat; ideóq; ſolùm voluit, vt hoc modo vel illo fieret: perinde ac ſi eſſet alia lex, quæ ſolùm diceret, *Nemo exeat domo niſi palliatus*; non vellet directè ea lex prohibere exitū, ſed modum illius ſine pallio: vnde accipere pallium ad exeundū non eſſet diſpenſare in lege, ſed appoſitio conditionis & modi requiſiti à lege. At Pontifex in lege illâ, quâ dixit, *Omnes ieiunent in Quadrageſimâ*, directè intendit ieiunium, ſiue ſolùm virtualiter ſiue expreſsè appoſuerit conditionem illam, *Niſi qui à me vel ab alio Pontifice habuerint facultatem*: vnde præter eius intentionem, imò quodammodò contra illam eſt, quod aliqui obtineant facultatem, quia ex ſe optabat, vt nemo eam obtineret, ſed potiùs vt omnes ieiunarent; ideò facultas non ieiunandi quaſi præter intentionem directam Legiſlatoris dicitur 14.

Cur in lege naturali nequeat ab homine diſpenſari, in humanâ verò poſſit.

diſpenſatio, altera verò non : & licet hæc differentia non ſit adeò magna, tamen io quæſtione de nomine ad viendum diuerſis vocibus in vno & in altero caſu ſufficiens eſt.

15. *Datur melius inter vtramq; diſpenſationem diſcrimen.*

Secunda differentia, & melior, magiſq; connexa cum doctrinâ paulò antè datâ, eſt; nam in lege ieiunandi ea limitatio, *Niſi ſcil. à me vel ab alio obtineat quis licentiam*, non ponitur neceſſariò in ipſâ latione legis: imò, eſto contrarium Legiſlator diaerit, ſcil. *Nolo vt vllus liberetur, etiamſi dem ego illi licentiam vel meus ſucceſſor*; oihilominùs inuoluitur eſſentialiter in ipſâ naturâ legis, ratione mutabilitatis voluntatis in Legiſlatore, & ratione æqualis auctoritatis, quam ſucceſſor illius habebit: ergo poſteà quando diſpenſat, reuocat ſuã voluntatem, vel ſui prædeceſſoris; & id vocamus diſpenſare: at quando ipſa lex ab initio poſuit eam conditionem, deinde ſine reuocatione vllâ volũtatis eius generalis, ſed ſolùm apponendo conditionem, quam priùs petierat, ceſſat obligatio, hujus poſitionem conditionis non dicimus diſpenſationem.

Quid ſit diſpenſatio.

Replica.

Verùm replicabis : Quid ergo, ſi lex ab initio diaerit expreſſè, *Ieiunent omnes, exceptis iis qui habuerint licentiam à me aut à meo ſucceſſore*, eritne tunc ea licentia diſpenſatio ? Reſpondeo, probabiliſſimè dici eo caſu licentiam illam non eſſe diſpenſationem, ſed habere ſe ſicut in Religione licentiam exeundi foras. Nihilominùs tamen

Diluitur.

16. reſpondeo Secundò, eam conditionem eſſe ibi otioſam, quia, vt paulò antè notaui, eſto eã omiſiſſet, eſto contrarium expreſſè voluiſſet; vi tamen æqualis poteſtatis, quam poſteà habiturus eſt, habet eam vim corrigendi ſuam voluntatem : & hanc correctionem dicimus diſpenſationem : in altero verò caſu conditio quæ apponitur non eſt mutatio voluntatis, neque pendet ab æquali iuriſdictione; nam Superior, qui dat licentiam exeundi, non habet poteſtatem mutandi aut diſpenſandi in lege latâ ab altiori iuriſdictione; ergo hîc eſt adimpletio conditionis, & ibi diſpenſatio.

Diſparitas inſufficiens.

Conſultò abſtinui à neceſſitate iuſtæ cauſæ pro diſpenſatione, quæ non videtur neceſſaria in aliâ ad exeundum domo; ex quo capite fortè aliquis aſſignaret diſparitatem inter vnum & alterum caſum: abſtinui, inquam, quia ea differentia non videtur ſufficiens pro præſenti intento: etenim ſi illa lex de non exeundo à Collegio hoc modo lata fuiſſet, *Nemo exeat ex Monaſterio niſi obtentâ ob iuſtas cauſas licentiâ à Superiore*; adhuc dare licentiam auditis cauſis, non eſſet propriè diſpenſatio in lege, ſed poſitio conditionis, quam lex petierat ad hoc vt eſſet licitũ egredi ex Monaſterio; & tamen tunc etiã eſſent neceſſariæ iuſtæ cauſæ ſicut ſunt ad obtinendam diſpenſationem: ergo ex parte cauſarũ iuſtarum non poteſt deſumi diſparitas inter vnum & alterum caſum. Melior ergo videtur ea quæ à nobis aſſignata eſt.

Lex naturalis ab initio expreſsè excipit quoſdã caſus.

Iam oportet eam applicare ad legem naturalem. DICO ergo PRIMÒ, eam legem ab initio feciſſe expreſſè exceptionem eorum caſuũ: id quod manifeſtè patet : nam cùm ea exceptio fiat etiam ratione naturali; ratio naturalis dictans non licere v. g. occidere innocentem dictat, licere Iudici in pœnam grauis delicti adiudicare reum mortis; & ratio naturalis dictans non licere accipere rẽ alienam inuito domino, dictat ſimul, id eſſe licitum in caſu extremæ neceſſitatis; & ſic de aliis: ergo ea lex nunquam corrigitur aut coarctatur poſt primam ſui, vt ſic dicam, exiſtentiam per auctoritatem alterius habentis ſimilem auctoritatem vt ad diſpenſationem propriam requiritur; ſed ipſamet lex per ſe ab initio fecit eam diſtinctionem. At in legibus poſitiuis aliter ſe res habet; nam lex illa ab initio fuit vniuerſalis ex ſe, & ideò purè purè, quia qui illam tulit habet poteſtatem ſuam voluntatem coarctandi vel etiam mutandi poſteà, fit diſpenſatio; ideóque vt dixi, eſto qui primò legem condidit dixiſſet, *Nolo poſtea diſpenſare*, adhuc tamen poſteà potuiſſet.

Leges poſitiua ab initio ex ſe ſunt vniuerſales.

Replica.

Replicabis, id quidem verum eſſe in Legiſlatore creato, at in diuino non poſſe habere locum, quia Deus non poteſt reuocare ſuam voluntatẽ vnde ſi ab initio voluit omnes obligare, neceſſum eſt, vt poſteà id ipſum velit; & tamen capax eſt lex diuina veræ & propriæ diſpenſationis : ergo non eſt contra rationem diſpenſationis, quod ab initio lex dixerit, *Hoc non erit licitum niſi ſub hac conditione*. Reſpondeo, cùm nos dixerimus ſuprà, volitionem legiſlatiuam Dei non eſſe volitionẽ efficacem, ſed inefficacem, quæ tamen ex parte modi in actu exercito induxit obligationem, eſto concedamus illam ſe extendiſſe planè ad omnes caſus, & nullum excepiſſe; poſſumus poſteà admittere aliam ſecundam volitionem etiam inefficacem, quâ diſpenſet in hoc aut illo caſu, non quaſi id in tempore faciat, ſed quia facit id poſteriùs natura ad priorem volitionem : neque ideò etiam ſequitur eam eſſe mutabilem, quia ſemper in eâ volitione legiſlatiuâ relinquit ſibi poteſtatem diſpenſandi, aut etiam iuſtas ob cauſas omnino eam reuocandi : in volitionibus enim, quæ non ſunt omnino efficaces, non datur ea repugnantia, quæ datur in efficacibus, vt vna non poſſit velle contrarium alterius. Et ſatis de diſparitate pro quæſtione de nomine. 18.

Solutio. Volitio legiſlatiua Dei eſt inefficax.

Qui Deus in legibus ſuis poſitiuis diſpenſare poſſit.

SVBSECTIO. II.

Reſpondetur obiectionibus aduerſariorum.

IAm ad explicandos tam caſus, quibus aduerſarij vtuntur, quàm argumenta, quæ nobis obiiciunt, deſcendamus Ratione argumentãtur, quia ea poteſtas diſpenſandi in aliquibus iuribus naturalibus eſt maximè neceſſaria ad bonum animarũ; ergo non eſt credendum, eam à Deo denegatam eſſe hominibus. Ex hoc enim capite colligitur eſſe in hominibus poteſtatem puniendi malefactores etiam pœnâ mortis, & priuandi hominem rebus ſuis: quando cauſa Reipublicæ id poſtulat. Reſpondetur ex dictis, eas omnes exceptiones, quas aduerſarij vocant diſpenſationes, eſſe quidem licitas; non tamen eſſe diſpenſationes, ſed exceptiones factas ab ipſâ lege, vt hucuſque declaratum eſt. 19.

Obiectio à ratione. Diſpenſatio ordinatur in bonum animarum.

Ei ſatisfit.

Primus quem obiiciunt caſus eſt de diuiſione dominiorum, quæ eſt contra ius naturale. Reſpondeo Primò conſequenter ad doctrinam datam : Si ius Gentium potuit licitè id mutare, neceſſarium eo ipſo eſſe, quòd ipſamet ratio naturalis dictauerit, *A iure Gentium id poſſe fieri*; ergo neceſſum eſt vt ipſamet ratio, quæ permittit hoc iuri Gentium, dicat, dum prohibet diuiſionem dominiorum, *Niſi Gentes contrarium ſtatuant*; tunc autem iam non erit diſpenſatio in eo iure, ſed poſitio eius conditionis, quam ius naturale requiſiuit, vt ea diuiſio licita eſſet. Hæc eſt genuina ad intentum præſens reſponſio; & quæ eodem planè modo applicari poteſt ad omnes caſus excogitabiles : ſemper enim dicam illas exceptiones quæcumque illæ ſint, permiſſas ipſo iure naturæ, ideóque non eſſe diſpenſatio

Obiectiones à diuerſis caſibus.

Diuiſio dominiorũ non eſt diſpenſatio iuris naturalis de cõmunitate bonorum.

20\. *Communitas bonorum ſolùm eſt permiſſa iure naturæ, non præcepta, vnde prohiberi poteſt.*

penſationes. Secundò reſpondeo, exemplum præſens aliunde etiam non vigere, eò quòd communitas bonorum non eſt præcepta iure naturæ, ſed permiſſa; multa autem, quæ ius naturæ permittit, poſſunt poſteà per leges poſitiuas prohiberi. Quòd ſi replices, Ergo non magis erit de iure naturæ communicatio bonorum quàm diuiſio, cùm vtraq; ſit permiſſa; concedā conſequentiam: neque video in conſequenti vllum abſurdum: non enim ideò ſequitur licere furtum: etenim factâ iam diuiſione, lex naturæ prohibet, ne cuilibet auferatur quod ſuum eſt. Idem dico de libertate hominis, eam ſcil. et à naturâ quidem poſitiuè datam; non tamen iure naturæ vetitum, ne ipſe poſſit ſe vendere, aut ne in pœnam poſſit reddi mancipium: ſicut, eſto vita ſit et data à Deo, poteſt tamen ei adimi à Republicâ in pœnam grauis alicuius delicti.

Lex naturalis ſolùm prohibet diſſolutionem matrimonij, ne fiat auctoritate priuatâ

Secundus caſus eſt de diſpenſatione in matrimonio rato; quod tamen iure naturæ indiſſolubile eſt. Reſpondeo, legem naturalem non prohibere omnino eam diſſolutionem, ſed ſolùm, ne fiat priuatâ auctoritate, & ſolâ ipſorum contrahentium voluntate: ſi enim (vt aduerſarij ſuprà aiunt) licitum eſt illud diſſoluere per ſupremam poteſtatem, neceſſum eſt, vt ratio naturalis dictet licitam eſſe eam diſſolutionem, & conſequenter, vt ab initio non illam vniuerſaliter prohibeat, & conſequenter non fiat propria ibi diſpenſatio, vt in præcedenti caſu dixi.

21\. Tertius eſt de reſidentiâ Epiſcoporum in ſuis Eccleſiis; quæ eſt de iure naturali, & tamen in eâ poteſt Pontifex diſpenſare. Reſpondent aliqui, id fieri per interpretationem, non per diſpenſationem. Verùm hanc ſolutionem meritò Pater Suarez reiicit; quia ſi eſſet vt interpretationi, liceret auctoritate priuatâ.

Non diſpenſatio in eâ reſidentiâ Epiſcoporum

Meliùs reſpondetur inſiſtendo ſolutioni datæ, ſi ea reſidentia licita eſt, Papâ concedente facultatem, neceſſum omnino eſſe, vt id ipſum ratio naturalis dictet, & conſequenter vt non ſemper obligauerit, ac demum licentia Papæ non ſit diſpenſatio ſed poſitio conditionis, quàm lex naturalis exigebat, ne ea abſentia eſſet illicita. Ratio verò, cur ea licentia ſufficiat, eſt, quia ſi ex iure naturali prouenit ea neceſſitas reſidendi (quod eſt ſub dubio; nam Tridentinum ſeſſione 23. c. 1. de reform. ſolùm dixit eſſe de iure diuino;) ſi, inquam, ſit de iure naturali, tunc ratio præciſa eſt, quia Paſtor debet attendere ſuis ouibus, at hæc ratio non obligat, quando Pontifex, qui etiam eſt Paſtor ouium, ſuſcipit in ſe eam curam, & aliunde ſufficienter ei gregi prouidere vult.

Tridentinum ait, Epiſcoporum reſidentiam in ſuis Eccleſiis eſſe de iure diuino.

22\. *Ea impedimenta matrimonij non ſunt iure naturæ ſimpliciter irritantia quæ ſunt à Papâ diſpenſabilia.*

Quartus caſus eſt de impedimentis irritantibus matrimonium iure naturæ; in quibus tamen ſæpè Pontifex diſpenſat. Reſpondeo, ſi ſint talia, in quibus Pontifex diſpenſare poteſt, tunc iure naturæ non fuiſſe irritantia ſimpliciter, ſed cum limitatione, niſi ſupremum Reipublicæ caput permiſerit: quæ permiſſio non eſt diſpenſatio reſpectu iuris naturæ, ob ſæpè dicta.

Replica.

Replicabis tamen hic: Semper ea licentia Pontificis vocatur diſpenſatio: quid enim frequentius quàm dicere, Diſpenſauit Pontifex, vt poſſint hi vel illi cōtrahere: ergo etiam reſpectu iuris naturæ datur diſpenſatio: Reſpondeo duas ibi interuenire leges, vnam naturalem, alteram poſitiuā, circa ea impedimenta: reſpectu naturalis non fit propriè diſpenſatio, ſed (vt dixi) ponitur conditio requiſita, vt illud matrimonium ſit licitum: at reſpectu poſitiuæ fit diſpenſatio, quatenus ea li-

Solutio. Duplex concurrit lex in impedimentis matrimonij & reſpectu cuius in his fiat diſpenſatio.

centia prouenit ex æquali poteſtate cum priori prohibente; & ratione illius reuocat ex parte eā priorem volitionem, quæ ex ſe fuerat vniuerſalis, vt in alijs legibus poſitiuis ſuprà diximus.

Omnia ferè priuilegia ſunt à lege poſitiuâ.

Quintus caſus eſt de priuilegiis quæ ſunt diſpenſatio in iure naturali. Reſpondetur facilè Primò, ferè omnia priuilegia eſſe reſpectiuè ad leges tantùm poſitiuas; vt in exemplo, quo hîc aduerſarij vtuntur, quando ſcil. aliqui eximuntur à contributionibus publicis, & Eccleſiaſtici à foro ſæculari exempti traduntur laicæ poteſtati; etenim ius naturæ non mādat, vt æqualiter omnes in Republica v. g. ſoluant, laborent &c. imò per ſe hoc prohibet; quia præcipit vt conſiderentur merita & aliæ circumſtantiæ, ex quibus ſumma oritur diuerſitas. Secundò, quia eam diſtributionem relinquit faciendā capiti Reipub. ergo quando caput iudicat ab initio expedire, vt hic vel ille eximatur, non diſpenſat in iure, ſed potiùs illud ſeruat. Similiter dico, quòd homines debeant eſſe alicui ſubiecti, dictat lumen naturæ; at quod debeāt eſſe ſæculari determinatè aut Eccleſiaſtico non dictat: ergo, quæcumq; variatio in hoc puncto fiat, non eſt in iure naturæ. Secundò, ſicut Iudex ſupremus poteſt aſſignare alium loco ſui ſine diſpēſatione vllâ, cur, quæſo, Eccleſia habens iuriſdictionem in Eccleſiaſticum non poterit loco ſui ſine diſpēſatione aſſignare ſecularē Iudicem? ēſtne diſpenſatio in iure naturæ, ſi vnus Iudex ſæcularis committat ſuum ſubditum alteri Iudici iudicandum? Reſpondeo Secundò: Si aliquando videatur priuilegiū eſſe in re purè de iure naturæ, dicendum eſt, non eſſe per modum diſpenſationis, ſed, iuxta ſuprà dicta, per modum poſitionis conditionis, ſub quâ permittebatur ab ipſo iure naturæ illius priuilegij vſus.

23\. *Soluitur caſus de contributionibus.*

Item de Eccleſiaſtico ſæculari foro commiſſo.

Quid dicendum in priuilegio purè iuris naturæ.

Sextus caſus eſt de voto & iuramento, quæ iure naturæ obligant, & tamen poteſt per auctoritatē humanam fieri in eis diſpenſatio. Reſpondeo eadem conſequentiâ eam diſpenſationem, ſi fieri poteſt, procuidubio permitti ab ipſo iure naturæ in eâ circumſtantiâ, quod ſcil. caput Reipublicæ det licentiam ad non adimplendum illud; & conſequenter iam non erit propria diſpenſatio in iure naturæ, vt hucuſq; diſcurrimus. Secundò reſpondeo, obligationem voti non fieri per diſpenſationem in iure naturali, ſed vel per ceſſionē alterius, cui ratione voti obligabar. V. g. voueo Deo recitare Officium diuinum, ſi Deus dicat, Ego remitto obligationem, tunc nulla eſt diſpenſatio: ſicut quando ego promiſi Petro librum, ille verò dicit, Nolo vt mihi illū des, non diſpenſat in iure vllo, ſed cedit ſuo, ex quo in me oriebatur debitum ſoluendi: eodem modo, qui remittit iniuriā, nullam facit diſpenſationem, eſto ceſſet eo ipſo in altero obligatio ſatisfaciendi: hoc modo Pontifex diſpenſat in votis tamquam Chriſti Vicarius; alio modo poteſt Reſpublica irritare vota tamquam moraliter in ſe habens voluntatem aliorum; vt poteſt parens irritare vota filij ante decimumquartum annum emiſſa, reuocando moraliter eam voluntatem perinde ac ſi non fuiſſet: vnde non efficit vt votum manens non obliget, ſed moraliter efficit, ne ſit votum: carentia autem voti non eſt contra ius naturale.

24\. *Quid de voto & iuramento hîc ſentiendum.*

Quando cedatur iure, & quando diſpenſetur.

Aduerte, à P. Suarez eo cap. 14. n. 17. & 18. doceri, ius dominatiuum naturale poſſe immutari, non verò ius præceptiuum: diſparitatem eam aſſignat, quòd præceptiuum dat regulas ac principia benè operandi, quæ continent neceſſariam veritatem, eò quòd fundentur in intrinſecā 25.

Suarez opinio de iure naturali præceptiuo & dominatiuo.

bonitate aut malitiâ obiectorum. At ius dominatiuum ſolùm eſt materia alterius iuris præceptiui; & conſiſtit in facto quodam, ſeu in tali conditione: conſtat autem res creatas habere multas conditiones mutabiles, quæ per alias cauſas auferri poſſunt. Hæc ibi Suarez. Quæ, re benè cóſideratâ, non videntur ſatis cohærere: etenim, ſicut in ordine ad mutationem materiæ pro iure dominatiuo dicit ipſe eſſe multas conditiones variabiles; ita eodem modo dicent aduerſarij in ordine ad honeſtatem vel turpitudinẽ eſſe multas conditiones mutabiles, ratione quarum iam hoc licitũ ſit in hac occaſione, iam verò in aliâ illicitũ; ergo ex hoc capite non poteſt deſumi diſparitas vlla inter iura præceptiuum & dominatiuum.

Neutrum ius propriè mutari poteſt.

26. Ideò iudico longè melius diſcurri, ſi dicamus: in neutro iure naturali vllam propriè fieri mutationem: etenim (ſicut hucuſque dictum eſt) quidquid ius naturale poſteà permittit, permiſit ab initio poſitâ eâ conditione, quæ poſteà ſuperuenit. Quæ doctrina vniuerſalis eſt tam in præceptiuo quàm in dominatiuo. V.g. ius naturæ dixit, *Omnia ſint communia, quamdiu non fuerit facta aliqua diuiſio*; ipſum tamen ius addit, *Si verò facta ſit diuiſio, tunc hæc res ſit illius primò* (vt ſic dicam) *occupantis, & poſſit vti illâ ſuâ voluntate, ſiue illam retinendo, ſiue alteri donando, ſiue vendendo, ſiue alio quocumque modo*: vnde quando poſteà, iuxta diuerſas occaſiones, iam eam donat, iam vendit, &c. numquam ius naturæ mutatur, ſed diuerſæ occurrunt circumſtantiæ, iuxta quas ipſum ius naturæ præſcripſit ab initio diuerſo modo diſcurrendum eſſe. Vides, nullam eſſe neceſſitatem adſtruenddi mutationem magis in vno quàm in altero.

SECTIO III.

Utrùm Deus poſſit diſpenſare in iure naturæ.

SI ratio, quam in præcedentibus formauimus, benè perpendatur, nulla planè reſtat in præſenti difficultas; etiamſi fuſiſſimè de hac difficultate nonnulli tractent vt Pater Suarez cap. 25. & Salas eâ diſp. 5. ſect. 8. & 9. quæ longiſſima eſt: etenim oſtendimus eam, quæ vocatur ab aduerſariis diſpenſatio, non eſſe niſi poſitionem conditionis, ſub quâ ipſum ius naturale dictauit ab
27. initio licere talem aut talem rem. Quod enim de diſpenſatione humanâ dictum eſt, habet eodem modo locum in diuinâ ſine vllâ nouâ difficultate; quia multò magis debuit ius naturale excipere caſus, in quibus Deus daret licentiam faciendi hoc aut illud. Ideò contra hanc ſententiã poſſent caſus alij præcedentibus ſimiles afferri. Sed reſpondendũ eſt omnibus illis vt reſpondi ſectione & ſubſectione 2. vnde circa hoc punctum non iudico hærendum eſſe ampliùs.

Etiam ius naturale Dei caſus aliquos excipit.

Illud de re poſſet hîc controuerti, an ſit aliquod obiectum adeò ex ſe malum, vt lex naturalis dictet, in nullo planè caſu licere, & cóſequenter ad quod non poſſit Deus dare licentiam; vt v. g. voluntatem peccandi, odium Dei, cultum Deorum falſorum, &c. Quod ſectione ſequenti expediam: in hac enim agendum cum his qui diſpenſationem à Deo admittunt in iure naturæ.

In quo iure naturalis Soti & Gabrielis mente Deus diſpenſare queat.

Sotus ergo in 3. diſt. 37. quæſt. vnicâ, & Gabriel q. 1. art. 2. diſtinguunt inter præcepta primæ & ſecundæ tabulæ. Ad primam reducuntur, quæ ad Dei cultum & honorem ſpectant, & hæc admittunt eſſe indiſpenſabilia. Ad ſecundam tabulam reducunt alia, quæ magis concernunt homines; vt, *Honora patrem tuum, Non occides,* &c. In 28.
quibus cẽſent poſſe à Deo diſpenſari; quia poteſt mihi dare licentiam, imò & mandare, vt alterum occidam, vt mandauit Abrahamo necem filij; item vt non honorem parentem, &c. Fundamentum huius ſententiæ, præter illud, quod ex variis caſibus deſumitur, hoc eſt; nam ſi talia obiecta eſſent indiſpenſabilia, imponeretur neceſſitas Deo, ne poſſet ea amare. Secundum, quia beatitudo hominis non pendet ex aliquo actu circa creaturam; penderet autem, ſi ea præcepta eſſent indiſpenſabilia: deberet enim homo habere omnes illos actus qui neceſſarij ſunt ad vitandum peccatum.

Fundamentum eorum.

Non deſunt item alij auctores, vt Durandus in 1. diſt. 47. quæſt. 4. & Maior in 2. diſt. 37. q. 10 qui diſtinguunt inter præcepta affirmatiua & negatiua naturalia, in his non admittunt poſſe à Deo diſpenſari: in illis verò concedunt, quia poteſt Deus cum homine nolle concurrere ad vllum actum poſitiuum.

Durandus & Maior aliter diſtinguunt.

Antequam difficultatem de re ſuprà tactam diſſoluam, aduerto, hos auctores ſolo ferè modo loquendi differire à communi doctrinâ: etenim quidquid Scotus & Durandus vocant diſpenſationem, admittimus nos, & omnes communiter, re ipsâ poſſe à Deo fieri; negamus tamen illam eſſe dicendam diſpenſationem: non enim eſt niſi pura mutatio materiæ, ratione cuius iam non continetur actus ille ſub iure illo naturali. V.g. 29.
præceptum honorandi parentes, eóſq; iuuandi, non mandat id pro omnibus circumſtantiis & occaſionibus poſſibilibus; ſed cum hac limitatione, niſi graue inde damnum Reipublicę ſequatur; aut niſi ille, qui fuerit dominus vitæ & necis tuorum parentum, id impediat: quando ergo poſteà Princeps cogit aliquem, vt relicto parente ſuccurrat Reipublicæ extremè periclitanti, non diſpenſat in iure illo naturali, ſed potiùs vtitur licentiâ ſibi à iure pro tali occaſione datâ. A fortiori; quando Deus, vt dominus vitæ & necis, mandat filio, vt parenti neget cultum, neget alimoniam, imò vt occidat non diſpenſat in iure naturali, ſed potiùs illo vtitur; quatenus illud ius dicit omnia creaturæ bona eſſe Deo ſubiecta, idcóq; Deum poſſe illis vti pro libitu. Vides ergo diſſenſionem ſolùm eſſe de voce circa acceptionem eius termini diſpenſatio. Idem clariùs conſtat in lite cum Durando; nam Deum negare concurſum homini ad operandũ, non eſt diſpenſare cum illo, ſed reddere illum phyſicè incapacem operationis, & conſequenter ex eo capite liberare ab obligatione: ſicut, qui claudit in carcere aliquem, non diſpenſat cum eo in obligatione
eundi ad templũ die feſto. Vbi obiter noto, Du- 30.
randum videri oblitum ſui in hac doctrinâ: cùm enim, vt agentes de concurſu Dei diximus in Phyſicâ, neget concurſum immediatum Dei cum cauſis ſecundis, quomodo, quæſo, nunc docet negare Deum concurſum creaturæ? certè, quẽ præſtare non poteſt, negare non poteſt; niſi fortè loquatur non de concurſu immediato, ſed de negatione comprincipiorum requiſitorum ex parte creaturæ. Quidquid verò ſit, iam conſtat ibi non interuenire vllam diſpenſationem. Idem dico, ſi Deus homini diceret, *Nolo vt iam me ames, aut vt elicias hunc vel illum actum fidei*, &c. tunc enim non diſpenſat in obligatione amandi Deum, ſed cedit iuri ſuo: ſicut, qui dicit alteri

Neque Deus in præcepto naturali diſpenſat.

Quid ſit diſpenſare Deũ cum homine.

Deus dicens, Nolo vt iam me ames, *non diſpẽſat, nec in alijs ſimilibus actibus.*

Condono

Condono tibi debitum, non diſpenſat in præcepto naturali reddendi cuilibet ſua; ſed efficit, ne iam illa iam res ſit ipſius.

Ratio Scoti ad hominem retorquetur à Suarez.

Ad rationes Scoti facilè reſpondetur; & quidem primam eſſe contra ipſum benè oſtendit Pater Suarez; nam cùm ſaltem aliqua præcepta admittat ipſe indiſpenſabilia, reſpectu illorum Deus erit neceſſitatus, vt nequeat non amare, aut
31. non odiſſe eorũ materiam: quòd ſi ſemel reſpectu duorum admittitur ea neceſſitas, poterit admitti ſine inconuenienti reſpectu aliorum. Id ipſum clarè ego oſtendo in aliis præceptis; nam licet dicat Scotus Deũ poſſe tollere prohibitionem non occidendi, ſeu diſpenſare in illâ, neceſſariò tamen fateri debet vt Catholicus, talem actum factum ſine vllâ diſpenſatione eſſe malum; & quidem, ſi ſub eâ carentiâ diſpenſationis concipiatur, ſemper concipi neceſſariò malum: ergo Deus licet in occiſione hominis ſecundùm ſe conſideratâ non teneatur diſplicere, quia illam poteſt reddere bonam, tenetur tamen neceſſariò diſplicere in eâ vt factâ propriâ auctoritate; & eam vt ſic amare non poterit: ergo iam debet Scotus fateri eſſe multos actus, qui ſaltem vt veſtiti hac vel illâ circumſtantiâ neceſſariò Deo diſplicent; hoc ergo ſolùm nos dicimus in præſenti: ergo argumentũ ipſius non eſt contra nos.

Clarius à nobis.

Secunda Scoti ratio refutatur.

Ad ſecundum de beatitudine reſpondeo, per ſe loquendo, beatitudinem hominis non petere niſi ſolam viſionem Dei aut amorem illius: inde autem nihil infertur ad rem noſtram; nam carentiam peccati grauis omnes requirimus: vnde & ipſe Scotus debet fateri non poſſe eſſe beatum, qui propriâ auctoritate ſine diſpenſatione Dei occidit, niſi agat pœnitentiam: ergo à carẽtiâ eius occiſionis beatitudo pendet quid autem, quæſo, hinc ad punctum noſtrum, vtrùm Deus poſſit dare licentiam; aut, ſi velis, propriè diſpenſare vt ego occidam alterum?

32. Pro ſententiâ Durandi & Maioris de diſpenſatione in præceptis affirmatiuis nullum affertur argumentũ quod debeat ſolui; ſed caſus ſoli ponuntur, in quibus eſt, vt oſtendi, diſpenſatio, vel ceſſio iuris ex parte Dei, vel poſitio impedimenti ex parte hominis. Vt ſi Deus hominem ſtultum redderet, tunc ſine vllâ diſpenſatione neceſſitatus eſſet ad non adimplendum præceptum vllum tam affirmatiuum quàm negatiuum; quia licet tunc non peccaret, non tamen propriè impleret præcepta.

In caſibus à Durando & Maiore datis non eſt diſpenſatio, ſed vel ceſſio iuris ex parte Dei, vel impedimenti poſitio ex parte hominis.

SECTIO IV.

An aliqua ſint obiecta, ad quæ Deus nec diuinitus dare poſſit licentiam.

Quæſtio hic eſt de re.

SEctione præcedente diſcuſſi cum illis auctoribus quæſtionem quæ ad vocem ſpectat; iam, quod rem ipſam concernit, diſcutiendum eſt, an, ſi ſiue in primâ, ſiue in ſecundâ tabulâ ſit aliquod obiectum ita malũ, vt Deus pro illo amplectendo licentiam dare non poſſit, vocetur ea diſpenſatio, vel alio quocumq; modo. Circa præcepta omnia affirmatiua nulla eſt difficultas, quia cùm non obligent pro ſemper, eo ipſo eorum omiſſio in multis occaſionibus licita eſt, etiam ſine vllâ Dei licentiâ, an autem in omnibus poſſit eſſe licita diuinitus, in fine ſectionis dicam.

Præceptorum affirmatiuorũ omiſſio ſæpè licita eſt abſque vlla Dei licentiâ.

33. Ergo ad negatiua veniamus: & quidem circa odium Dei, cultum Deorum falſorum, dixi ſuprà ſatis videri, non poſſe concipi, quomodo Deus det licentiam ad faciendos licitè ſimiles actus; circa periurium idem eſſe dicendum ex eo conſtat, quòd grauis ſit Dei iniuria, eum dicere teſtem falſum: conſtabit idem à fortiori ex dicendis paulò pòſt de mendacio.

Ad odium Dei, idololatriam, periurium & mendacium numquam poteſt dare licentiam.

Quid de homicidio, furto & parentũ cultu.

Circa præcepta autem ſecundæ tabulæ, in aliquibus manifeſtè conſtat eam licentiam poſſibilem eſſe; vt in præcepto non occidendi: cùm enim Deus ſit dominus vitæ & necis, poteſt immediatè quemlibet occidere, poteſt etiam per alterum illi mandando vt occidat: ad ablationem etiam rei alienæ poteſt dare mihi licentiam, donando dominium illius rei: tunc autem ea ablatio non dicetur furtum, neque propriè erit ablatio alieni. De cultu parentum paulò antè dixi.

An mendacium & fornicatio cum ſuis speciebus poſſint aliquando reddi bona.

Duo ergo reſtant, in quibus difficultas eſſe poteſt: vnum eſt mendacium, an ſcil. poſſit reddi bonum aliquando: alterum eſt fornicatio, maximè verò pollutio, ſodomia, beſtialitas. Hæ quæſtiones propriè non ſpectant huc, ſed ad materias ſpeciales. Breuiſſimè tamen dico, circa mendaciũ communem eſſe ſententiam, illud numquam poſſe eſſe licitum. Ita Auguſtinus lib. de Mendacio & Contra mendacium, & in Epiſtolâ 8. ad Hieronymum, Baſilius regulâ 76. ex breuioribus, Hieronymus Apologiâ contra Ruffinum & Epiſtolâ 65. Eam defendunt ferè omnes Theologi cum Magiſtro in 3. diſt. 38 & D. Thomas 2. 2.
q. 110. art. 3. Id quod putat Pater Suarez ſuaderi ex verbis Chriſti Domini Ioannis 8. de dæmone, *Mendax eſt & pater mendacij*; quaſi ille ſolus ſit inuentor mendacij: è contrario verò de Deo dicitur, *Perdes omnes qui loquuntur mendaciũ*. Ego verò duo hæc loca valdè debilia pro præſenti concluſione cenſeo: nam etiam de dæmone dixit Chriſtus Ioannis 8. *Ille homicida erat ab initio*: per quod tamen non negat Deum poſſe eſſe homicidam. Dico ergo ad eas locutiones ſufficere, quòd de facto Deus nulli planè dederit licentiam ad mentiendum: eo enim ipſo rectè dæmon dicitur parens mendaciorum. Secundus locus minùs adhuc vrget, quia in eo non videtur eſſe ſermo de mendacio: etenim vox *perdes* ſignificat idem quod *damnabis ad inferos*; mendaciũ autem quà tale non eſt peccatum mortale ſed veniale: non autem dicitur benè de iuſtis ſepties venialiter peccantibus, *Perdes omnes iuſtos venialiter peccantes*: ergo alius debet ibi ſenſus eſſe. Secundò, quia, eſto ideò eſſent perdẽdi, ſolùm ſequitur de facto, omne mendacium eſſe peccatum; at diuinitus non poſſe ex Dei licentiâ licitum eſſe non probat: quod oſtendo à ſimili; nam etiam Scriptura dicit, fornicatores non intraturos regnum Dei: per fornicationem autem intelligit ibi Scriptura habentem copulam cum eâ, quæ non eſt propria vxor; & tamen D. Thom. q. 100. art 8. docet, diuinitus Deum poſſe ſine conſenſu feminæ in matrimonium dare licentiam ad vſum illius; ergo, ex eo modo loquendi nihil infertur in ordine ad potentiam abſolutam.

Mendacium numquam poteſt eſſe licitum.

34.
Pſalm. 5.
Duo illa Scripturæ loca hîc parum probant.

Illa ſolùm probant de facto non licere; non autẽ, quod ne quidem diuinitus.

35.

Ratio à priori P. Suarez pro mendacio parum vrget.

Rationem à priori reddit Pater Suarez, quia extrinſecus finis ſeu vtilitas non mutat naturam actionis; ergo cùm mendacium ex ſe ſit malum, non poterit fieri bonum per vllam vtilitatem inde ſecutam. Verùm hæc ratio non multum vrget, quia certum eſt, ſæpè ob finem extrinſecum cenſeri moraliter actionem aliquam licitam; quæ ſine eo fine illicita eſt: id oſtendo in materiâ valdè vicinâ mendacio, id eſt in reſtrictione mentali; quæ ob iuſtam cauſam extrinſecam licita eſt; ea verò deficiente eſt illicita: item in omiſſione Sacri die feſto, ſi fiat propterea, vt

Cur reſtrictio mentalis, omiſſio Sacri aliaq; ſimilia cauſa quandoque liciti ſint.

ſuccurram extremè indigenti, non pecco, peccaturus, ſi ſine vllâ cauſâ omiſiſſem. idem in multis alijs caſibus poteſt oſtendi. Cur ergo, quæſo, non dicemus legem naturæ ſic de mendacio ſentire, *Fallere alium, niſi maximum inde bonum ſequatur, vt puta, quod innocentis vita conſeruetur, &c. malum eſt?*

36\. Secundò, in præſenti non agimus de eâ vtilitate extrinſecâ, ſed de licentiâ à Deo datâ. Cùm enim Deus ſit dominus noſtrorum actuum, poſſitque mihi dare ius ſeu licentiam vt alterum occidam, poterit dare vt eum decipiam: quod longè minus damnum illius eſt, maximè cùm deceptio poſſit eſſe ſæpè ipſimet decepto valdè proficua; imò fortè aliquando ad ſaluandum eius honorem & vitam & animam neceſſaria.

Ratio Suarez à poſteriori melior eſt, ſed non ſatisfacit.

Meliùs idem Suarez argumentatur à poſteriori, quia ſi mendacium nō eſſet vniuerſaliter malum, ſed poſſet Deus dare licentiam vt mentiremur, ipſe poſſet mendacium in ſe admittere; eo autem ipſo periret omnino tota certitudo fidei; quia ſemper deberemus eſſe dubij, an Deus vteretur pro ſe eâ licentiâ. Meliorem dixi hanc rationem à poſteriori, cenſeo tamen non ſatisfacere; nam dici poſſet ob illam repugnare Deo mendacium, non verò nobis; quia in nobis non eſt illa magna indecentia, quæ eſſet in Deo; neque infertur benè, Deus poteſt dare mihi licentiam, vt hoc ego faciam meo nomine; ergo ipſe efficere poteſt aliquid ſimile ſuo nomine; quia aliqui actus etiam honeſti repugnant Deo ex alijs capitibus, qui non repugnant homini: & eiuſmodi dicere poſſemus eſſe mendacium.

37\. In hac quæſtione dico ſtando ratione, eſſe ſummè difficile oſtendere, eſſentialiter & in omni caſu malum eſſe mendacium: quod enim ſanctus Auguſtinus ſæpè repetit, *Non eſſe facienda mala, vt eueniant bona*, non vrget, quia potiùs volumus probare, illud mendacium futurum etiam bonum eo caſu; vt in exemplis poſitis in alijs materijs paulò antè oſtendi. Secundò tamen dico, licet ratio non ſuppetat, quæ id perſuadeat, propter auctoritatem tamen communem eam ſententiam defendendam, & dicendum, aliquam latere ibi eſſentialem indecentiam, quam nos non videmus, Sed de hac materiâ Deo dante 5. Tomo redibit ſermo.

A ratione vix oſtendi poteſt, mendacium eſſentialiter & omni caſu malum eſſe, ſi la auctoritas id perſuadet.

Deus poteſt dare ius ad copulā etiam fortè matrimonio non contracto.

Quoad ſecundum dubium de ſexto præcepto, quoad fornicationem attinet, res eſt facilis; quia ablato nomine fornicationis poteſt Deus dare ius in copulam illam, etiamſi fortè non contrahatur matrimonium, vt paulò antè dixi ex Diuo Thomâ. In pollutione ſimplici res eſt difficilior, eo maximè, quòd alioquin liceat dare cauſas, ex quibus præuidetur ſecutura, dummodò eo animo non dentur: cur ergo Deus non poterit dare licentiam, vt directè illa intendatur? nam & damnum prolis inde ſecutum à Deo poteſt etiam directè intendi: pericola item alia, ob quæ de facto dicimus eam non eſſe licitam, ceſſant eo caſu, in quo ob ſolam Dei licentiam permittatur: cur ergo permitti non poterit? Ego ſanè in hoc puncto valdè ſum dubius, & fateor me non videre rationem, cur id diuinitus repugnare aſſeram.

An pollutio diuinitus licita ſit.

38\. Quoad ſodomiam & beſtialitatem attinet, res eſt facilior; quia hæc ex ſeipſis videntur habere grauem indecentiam; & non facilè intelligi poteſt cauſa vlla, quæ illas cohoneſtet: nam in pollutione ſimplici, & ſalus ex eâ proueniens, & quòd per ſe alioquin vt excrementum petat ſemen ex corpore eiici, poteſt indirectè eam reddere capacem, vt diuinitus ſaltem à Deo permitti queat; at in his duobus alijs actibus omnis planè ceſſat vel vmbra vtilitatis; & ex terminis per ſe ſummè indecens apparet longè adhuc magis quàm mendacium, ergo. Et ſatis nunc obiter de hac materiâ dixiſſe ſufficiat.

Sodomia & beſtialitas nullâ causâ cohoneſtari poſſunt.

Secunda ergo difficultas de re eſſe poteſt, vtrùm Deus queat diuinitus cum homine habente vſum rationis ita in præceptis affirmatiuis ſe gerere, vt planè liberet illum ab obligatione faciendi totâ vitâ vllum actum bonum. Reſpondeo cum Patre Suario ſuprà (quod ipſum Pater Tannerus docet diſp. 5. q. 2. num. 57.) omnino id à Deo poſſe fieri: ſi enim homo poteſt licitè cedere iuri ſuo in pallium & in alia bona, à fortiori Deus, qui multò minus indiget noſtris bonis operibus, poterit ſuo iuri in ea cedere. id quod ego ſic vlteriùs declaro: Deus potuit (ſaltem non creando hominem & Angelum) carere omnibus eis bonis operibus, fuiſſétque tunc non minùs felix quàm iam; ergo etiam, ſuppoſitâ exiſtentiâ eorumdem hominum, poterit talibus operibus carere. Patet conſequentia; nam exiſtentia hominum non facit vt Deus magis illis operibus indigeat, quàm ſi non exiſterent, ergo.

Deus poteſt hominem vſu rationis præditum ab obligatione omnis operis boni per totam vitam faciendi liberare.

39\.

Replica.

Dices, Non poterit, ſuppoſitâ hominum exiſtentiâ, cedere iuri, quia tunc malè operarentur ipſi homines, ſi ea opera non facerent. Sed contrà, quia ſi ſemel Deus cederet iuri ſuo, nullum eſſet peccatum ea opera omittere; ergo ex hoc capite non repugnat ea ceſſio.

Solutio.

Replica Secunda.

Dicès Secundò, Ergo Deus diſpenſaret in eo principio naturali vniuerſaliſſimo, Faciendum eſt bonum. Reſpondeo Primò, Deum tunc non prohibiturum ne fieret, ſed ſolùm cedendo iuri ablaturum obligationem faciendi illa opera. Secundò reſpondeo, illud principium non eſſe eo ſenſu vniuerſali intelligendum, ſed cum addito, Facienda ſcil. ſunt bona, niſi à ſupremo Legiſlatore aliquas ob cauſas eorū effectio impediatur; vnde tunc nulla omnino diſpenſatio eſſet ex parte Dei, vt in alijs caſibus ſuperiùs diximus.

Solutio. Prima.

Secunda.

Quando facienda ſint bona.

Quæ de præceptis ſecundæ tabulæ, & de omnibus affirmatiuis diximus, applicanda eodē modo ſunt ad alia præcepta, quæ nonnulli dicunt eſſe naturalia, non tamen pertinere ad Decalogum; & in quibus hi putant à Deo fieri poſſe diſpenſationem, qualia ſunt depoſitum reddere, implere votū, non habere plures vxores, non ducere ſororem: dicendum, inquam, idem quod de prioribus; nam in primis reddere depoſitum ad præceptum non furandi reducitur; & quodammodò etiā ad idem, licet ſpiritualiter, reducitur obligatio ſatisfaciendi voto; deinde in his non diſpenſatur à Deo (vt dixi paulò antè) ſed remittitur nobis debitum. Secundò, Deus, quatenus ſupremus Dominus, transfert dominium eius depoſiti in eum, apud quem res ſeruabatur; ideóq; tamquam rem ſuam non tenetur eā reddere vlli. De diſpenſatione in matrimonio dictum eſt ſuprà, ab ipsâ lege naturali excipi eum caſum, ideò per illum non fieri diſpenſationem in lege. 40.

Idem dicendum in alijs præceptis naturalibus extra Decalogum, quæ ad eum reduci poſſunt.

SECTIO V.

Quid de epiekiâ & interpretatione legis naturalis.

SUBSECTIO I.

Deciditur quæſtio.

INterpretatio legis vniuerſalior eſt quàm epiekia: nam interpretari ſolùm ſignificat idem quod 41.

quod axplicate ſenſum legis:ſicut interpretari ſacram Scripturâ, non eſt vti epieikiâ circa illam,ſed declarare verba quæ ſuot obſcura.

Lex naturalis eſt capax interpretationis.

Legem ergo naturalem eſſe capacem interpretationis, eſt per ſe notum explicatis terminis; nam præcepta naturalia non ſunt ſemper ita clara, vt ſtatim per ſe intelligantur;quin potiùs ſæpè ſunt valdè obſcura, propter diuerſas difficultates occurrentes in materiâ ipſius legis. V.g lex dicens, *Non accipias rem alienam*, petit hanc explicationem,*niſi tu extremè eâ indigeas*,vel,*niſi in pœnam à Republicâ ei auferatur, vbique executio mandetur:* item io alio, *Non occides*,oportet explicare, quæ occiſio non liceat,quæ verò liceat.Idem ſuo modo de alijs præceptis dici poteſt.

Hæc interpretatio regulariter à ſolo homine fieri poteſt.

Hæc autem interpretatio poteſt fieri ab ipſo etiam homine, imòordinariè ab eo ſolo: nam ſicut homo ſuo lumine naturali agnoſcit obiecta mala, ita oportet vt agnoſcat circumſtantias,quibus ea res indiget vt mala ſit,& extra quas eſt licita. In hoc puncto nullam planè video difficultatem.

Quid ſit epieikiâ communiter.

42. Venio ad epieikiâ: ea ergo ſic ſolet explicari, vt ſit quaſi quædam emendatio legis, vt ſcilicet ita diſcurramus: Legiſlator quidem omnes caſus prohibuit ſine diſtinctiooe, ſed tameo, quia,ſi præuidiſſet hunc particularem, omnino illum excepiſſet; noo enim in his occurrentibus circūſtantijs obligare voluiſſet; ideò ego iſtum caſum excipio, quem Legiſlator non excepit ob ignorantiam aut inconſiderationem: hæc eſt proptia apieikia;& de hac quærimus,vtrùm cadere poſſit in legem naturalem.

An ea cadat in legem naturalem.

Communiter auctores eam admittunt:ita Caietanus 2. 2. quæſt. 120. art. 5. Sotus lib. 1. de Iuſtitiâ quæſt. 7. art 3. ad 3. & lib. 10. q. 3. art. 4. Nauarrus conſilio 4. de deſponſ. impuberum, & alij quos refert & ſequitur Pater Salas eâ diſp. 5. ſect 10. num. 67. licet n. 68. videatur ita id limitara, vt contrarium ſentiat. Huius ſeotentiæ fundamentum eſt, quia ea epieikia,propter circumſtantias occurrentes,eſt ſæpè neceſſaria; ergo & licita. Iudico tamen cum Patre Suario, quod, vt dixi,etiam Salas vltimò docet,ſi ſignificatio vocis attendatur,eam, quam hi auctores vocant epieikiā, non eſſe niſi interpretationem legis in eo primo ſenſu:

Epieikia non eſt niſi interpretatio legis:

hanc probat Pater Suarez inductione, diſcurrendo per omoia ea præcepta,vbi aduerſarij admittunt epieikiam.

probatur id fusè:

43. Ego breuiter rem declaro eâ ratione,quâ ſemper ſum vſus totâ hac diſputatione: nam ſi lex ipſa naturalis ab initio excepit eum caſum, tunc ſine vllâ epieikiâ in eo nō obligamur. V.g. lex dicit, *Omnes ieiunent,niſi faciant iter pedites.* Certè, vt faciēs iter non teneatur ieiuoare,nulla eſt neceſſaria apieikia propria,vt omnes debent fateri. Atqui omnes illi caſus, quos aduerſarij poount, & qui excogitati poſſunt, videntúrqua excipi per epieikiam, ſunt excepti per ipſummet ius naturale: ergo hoc numquam patitur veram apieikiam, ſed ab initio diſtinguit inter hanc & illam occaſionem; & in vnâ obligationem cognoſcit, io alterâ negat. Conſequentia eſt euidens: maior ſupponitor vt certa:id enim intelligimus per eam vocem: alioquin iam tota quæſtio ad voces reduceretur. Sola argo reſtat probanda minor: ea verò ex dictis ſuprà eſt euidentiſſima, & ex ipſis aduerſarijs probatur; oam ſi lumen naturæ dicit (vtor examplo, vbi maximè Nauarrus putat eſſe epieikiam) *Superiori non eſſe parendum,quando interuenit exemptio ab eo Superiore*; ergo lumen ipſum,dum affirmaoit *obediendum eſſe Superiori*,non dixit,*obediendum eſſe etiam quando quis eſt exemptus:* eſſet anim manifeſtè illud principium falſom, vtpota repugnans alteri principio;ergo ſolùm dixit cum limitatione hac, *Niſi fuerit exemptus:* vtraqua ergo propoſitio eſt à lumioe naturæ, *Et obediendum, quando non es exemptus: Et non obediendum, quando exemptus*; 44.
vel, vt meliùs dicam, ſolùm eſt vna propoſitio à lumina oaturæ proueniens complexa aut hypothetica. Vides ergo, eam ipſam exceptionem eſſe à iure naturali:ergo hoc ius noo patitur poſteà emendationem aut propriam epieikiam, quia ab initio omnia diſtinxit:idē eſt in alijs caſibus: ergo epieikia proptia, niſi velimus ſignificationem nominis inuertere, non cadit in ius naturale.

propria non cadit in ius naturale

Id quod de epieikiâ à Deo factâ eodem modo eſt intelligandum, ob rationem datam; quia illam ipſam exceptionem, quam Deus poſſet facere, fecit etiam ipſum lumen naturale dictans non obligari hominem, ſi Deus poſteà faciat aliquam exceptionem.

Rationes Suarij nihil vrgent

Omitto prudens rationes, quibus Pater Suarius vtitur: vel enim reduci debent ad hanc noſtram; vel nullam habent vim; vt prima, quòd ſcilicet ius naturale, cùm oriatur ex intrinſecâ naturâ & conſonantiâ extremorum, non poſſit mutari; dixi enim ſuprà,illud ipſum ius ſeu iuſtū naturale pendere ſæpè ex varijs circumſtantijs, ratione quarum habet locum mutatio aliqua; vt v.g. in examplo ipſo honorandi parentes.Si enim periclitetur ideò Reſpublica, dum eam propter parentes negligo,ſine dubio teneor,omiſſo parē- 45.
te, Reipublicæ ſuccurrere. Secunda item, quòd, quæ ex ſe ſunt intrinſecè mala, non poſſunt fieri bona manente eodem obiecto & reliquis circumſtantijs; ergo nō potaſt eſſe proptia epieikia in illis:hæc,inquam, nō vrget,quia ad epieikiam ſemper eſt necaſſaria variatio aliqua; ratiune cuius,quod ex ſe erat malum,ſit hic & nunc bonū: hoc autem poteſt ſuo modo in præceptis naturalibus óſtendi, vt in paulò antè poſito, de honorandis parentibus; & in altero,de non accipiendâ re alienâ:quod tamen,ſi neceſſitatem extremā patiar,iam non ampliùs me obligat;ergo,oiſi recurramus ad eam rationem, quòd ſcilicet hi caſus fuerint omnes ab initio excepti ab ipsâ lege, oegari non poſſet ibi vera & proptia epieikia.

Sectio II.

Qui reſpondeatur à nonnullis obiectioni in contrarium.

IAm ad rationem ab aduerſarijs inſinuatam reſpondeo, ad illum fioem non eſſe neceſſariam apieikiam, ſed ſufficere interptatationem aliam magis communem, quâ ego declaro, à lage hunc 46.
caſum exceptum: eſt tamen contra hæc moleſta ſatis replica;

An in lege poſitiuâ ſit, propria epieikia.

nam eodem modo poſſet quis dicere, neque in lege poſitiuâ eſſe poſſe apieickiam propriam; quia etiam Legiſlator ab initio eos caſus vidatur excepiſſa, vbi poni poſſet epieikia V. g. lex Religioſa prohibet, *Nemo egrediatur domo ſine licentiâ:* ſum caſo ad portam, & vocoad infirmum iam iam animam agentem, quia letthaliter repentè ab alio vulneratus eſt;ſi quærendo Superiorem tempus tero, ioſirmus moriturpoſſum per propriam apieikiam ioterpretar legem, quaſi noo voloerit hunc caſum comprehendere:in hoc ergo,vbi,ſi alibi, vera eſt & propria epiaickia, ſic argumentor:

Vrgetur obiectio.

Legiſlator Religioſus condens eam legem oon prohibuit exire domo licentiâ non petitâ, niſi qoando non ſunt

 citcum

circumſtantiæ quæ illum exitum reddant non ſolùm bonum, ſed neceſſarium: vnde ſi hoſtis v. g. intraret per vnam portam occiſurus omnes Religioſos, non eſſet epieikia fugere per alterâ portam,& ſaluare vitam,etiam non expectatâ licentiâ Superioris:non eſſet,inquam,epieikia, nõ ob aliam rationem, niſi quâ præſupponimus, illum Legiſlatorem non voluiſſe obligare ad eam licentiam petendam, quando in petitione eſſet graue periculum. Atqui hæc ratio etiam perſuadet, non fuiſſe in priori caſu veram epieikiam, quia etiam tunc cenſetur noo voluiſſe Legiſlatorobligare ob ſpecialem, quæ in eo erat, vtilitatem aut neceſſitatem maioris boni.

47\. *P. Suarez duplicem hic aſſignat differentiã inter naturale ius & poſitiuum.*

Vt huic obiectioni reſpondeat Pater Suarez, duas notat differentias inter ius naturale & inter poſitiuum. Prima eſt, quia in lege poſitiuâ, manente totâ materiâ actus cum omnibus circumſtantijs intrinſecis eius, poteſt per interpretationem æquam ceſſare obligatio per propriam epieikiam, eſto debeat mutari extrinſeca circumſtantia, v. g. aduenire vtilitas aliqua, quæ anteà non erat Exemplum ponit in lege,quæ prohibet geſtari arma noctu; nam ſi ſit euidens neceſſitas & vrgens, interpretamur eam legem non prohibuiſſe in tali occaſione arma: in lege verò naturali repugnat, vt, manente totâ ſubſtantiâ actus cum omnibus ſuis circumſtantijs intrinſecis, ob ſolam mutationem extrinſecam mutetur è malâ in bonam (vt patet in mendacio) quod non poteſt reddi licitum ob vllam circumſtantiam:ergo in præcepto naturali fiet quidam,vt diximus,exceptio,ab ipſo tamen præcepto,non autem emẽdatio legis; ergo neque poterit ibi eſſe propria & rigoroſa epieikia.

48 *Refutatur Prima.*

Ego hanc differentiam cenſeo omnino eſſe inſufficientem. Primò,quia iam oſtendi manifeſtè,etiam in rebus,quæ ſunt de iure naturæ,poſſe per ſolam extrinſecam circumſtantiam mutationem illam reperiri,quæ eam materiam transferat è malâ in bonam:nam omiſſio honoris parentum aut ſuſtentationis illorum in ſe eadem planè eſt intrinſecè, ſiue habeat annexum damnum Reipublicæ, ſiue non: ſicut Sacri omiſſio eadem eſt. ſiue infirmus periclitetur, ſiue non:& tamen eodem modo, ſicut omiſſio Sacri per ſolam eam vtilitatem redditur bona,quia accurro ad leuandum infirmum; ita eodem modo omiſſio parentum, quia accurro ad Rempublicam iuuandam: ergo eſt paritas in vtroque caſu ob extrinſecam vtilitatem. Secundò argumentor,quia in inſtantiâ à me allatâ de fugâ è Monaſterio,quando me hoſtis inſequitur, vt violenter occidat,nemo dicit eſſe epieikiam; & tamen ob ſolam vtilitatem extrinſecam ille exitus cenſetur non comprehẽſus à lege generali; ergo pari ratione, neque geſtare arma nocte, vrgente graui neceſſitate, erit epieikia in regulâ generali mandante vt geſtentur.

An fuga à Monaſterio hoſte perſequente,& geſtatio armorum nocte ſit epieikia.

Fortè reſponderet Suarez, in eo caſu de honore parentum non manere eaſdem circumſtantias etiam intrinſecas; quia ratione illius vtilitatis cenſeri debent parentes iuri ſuo ceſſiſſe, vel non eſſe rationabiliter inuiti; vel denique iam nõ eſſe honeſtum eum cultum. Sed contrà;nam totũ hoc purè putè prouenit ab eâ circũſtantiâ extrinſecæ vtilitatis: quòd ſi hoc vocetur mutatio intrinſeca,res reducetur ad quæſtionem de nomine:& ne in eâ laboremus,dicam ego eodem modo, in caſu illo, vbi P. Suarez ponit epieikiam, etiam eſſe mutationem intrinſecam; quia etiam,

Tacita reſponſio impugnatur.

tunc non cenſetur Legiſlator inuitus, ſicuti in altero non cenſentur parentes;quam vocabat ille mutationem intrinſecam: item,cenſetur actio illa iam honeſta: ergo ratione mutationis intrinſecæ non eſt diuerſitas. 49.

Secunda differentia,quam P.Suarez affert,eſt, quòd in lege poſitiuâ, quando interuenit epieikia, non ſit interpretatio circa actum prohibitũ, cùm potiùs ſupponatur incluſus in lege;ergo fit interpretatio circa mentem Legiſlatoris, quòd ſcilicet non fuerit eius animus includere talem actum in hac circumſtantiâ: at in lege naturæ id non habet locum, quia in primis lex naturalis non prouenit à voluntate, ſed fundatur in naturâ ipſius actus, qui per ſe malus eſt in hac circũſtantiâ,in alterâ verò non,ſed potiùs licitus:ergo tunc ſolùm eſt explicatio legis, non verò epieikia. Sed neque hæc diſparitas,licet præcedente longè probabilior, ſatiafacit;nam videtur aliquã includere repugnantiam, dum dicit ex vna parte caſum epieikiæ fuiſſe incluſum in voluntate generali Legiſlatoris; ex aliâ verò dicit,ob circumſtantias in eo occurrẽtes, non fuiſſe mentem Legiſlatoris illum includere; ſi enim mens non fuit includere, ergo neque incluſus eſt,niſi fortè ſpecie tenus: quo ſenſu etiam à lege naturali ſpecie tenus videntur incluſi caſus, qui poſteà excipiũtur. Quòd verò in lege poſitiuâ interpretemur 50. voluntatem,in aliâ verò non,videtur per accidẽs ad punctum præſens, & fortè in ſententiâ Patris Suarez falsũ:etenim ipſe (vt vidimus ſuprà) propriam & veram obligationem, quam inducit lex naturalis, non refundit in dictamen ipſum naturale (hoc enim negat eſſe veram legem) ſed in volitionem diuinam;quam ſolam dicit eſſe legẽ; etiamſi hæc ſe accommodet exigentiæ ipſorum obiectorum: ergo ſicut in vno caſu, ob circumſtantias illas quæ aliquo modo variant caſum, interpretamur non voluiſſe Legiſlatorem eum comprehendere, ideóq; eſt vera epieikia; ita in altero, ob eaſdem diuerſas circumſtantias, interpretabimur Deum ſuâ illâ volitione, quæ eſt lex naturalis, non voluiſſe comprehendere hunc caſum. Vides paritatem eſſe ſummam. Quod enim vna volitio ſit formaliter libera, altera non, per accidens eſt ad præſens punctum; nam in vtraq; interpretamur excluſionem caſus particularis ob ſpeciales illius circumſtantias: ergo principium, quod in hac ſecundâ differẽtiâ aſſumit P.Suarez, non eſt verum in eius ſententiâ; ſed eſto verum ſit ad punctũ de epieikia,quid,quæſo,facit,quod potiùs fiat interpretatio in volitione quàm in iudicio, ſi vtrumq; ſit vniuerſale, & ex ſe videatur complecti caſus illos? debemus ergo meliorẽ quærere diſparitatem, vt poſſimus vnam dicere interpretationem tantùm, aliam verò propriam epieikiam.

Secunda differentia reijcitur.

Svbsectio III.

Vera reſponſio.

MEliùs fortè diſcurreret, qui diceret, epieikiam tunc ſolùm eſſe, quando caſus, qui 51. *Quando ſit epieikia.* excipitur,is eſt,vt abſolutè etiam ad illum, & cũ eis circumſtantijs, potuerit obligare Legiſlator ſimpliciter & abſolutè;ex quadam tamen æquitate & benignitate iudicamus, illum nõ voluiſſe eſſe tam rigidum, vt optauerit nos hîc & nunc obligatos. Ex hac doctrinâ clarè infero, cur in lege naturali nulla ſit propria epieikia;vbicumq; enim

Vnde in lege naturali nulla propria eſt.

enim eſt exceptio à regulâ communi, talis eſt, vt non ſit (ſic dicam) arbitraria, & vbi obligare potuerit ius naturæ; idque ex condeſcendentiâ aut æquitate omiſerit; vt diximus ad epieikiã requiri; ſed quia neceſſariò debuit eos caſus excipere, ita vt fuiſſet iniuſtum, ſi eos non excepiſſet: ergo non intercedit hic quidquã de liberalitate præſumptâ, ergo nec propria epieikia. Porro eam exceptionem factam neceſſariò inde euidenter ſuadetur, quia ſicut (iuxta dicta hucuſq;) ex naturâ rei & neceſſariò furtum v. g. eſt malum; ita è cõtrario, quando homo eſt in extremâ neceſſitate, licitum eſt ex naturâ rei accipere ab altero panẽ v. g. cæteráq; quibus extremè indiget: & tam ex neceſſitate hominis naturæ eſt hæc licentia quàm illa prohibitio: vnde ſicut reuerà eſſet iniquum ius naturæ, ſi furtum non prohiberet; ita etiam eſſet iniquum, ſi obligaret hominem, vt permitteret ſe perire, ne ab altero acciperet panem quo indigeret: ergo locum non habet in iure naturali ea liberalitas ſeu condeſcendentia.

Probatur id euidenter.

52. *Quando in lege poſitiuâ non ſit propria epieikia.*

Hinc infero, quando caſus, vbi legem poſitiuã nõ obligare interpretamur, talis eſt, vt neceſſaria ſit omnino ea ceſſatio obligationis, non eſſe tũc veram & propriam epieikiam, ſed puram putam interpretationem iuxta priorẽ ſenſum ſuprà explicatum: vnde, quòd ille, qui grauiſſimè infirmatur, non teneatur ieiunare, non venit ab epieikiâ, quia non ex æquitate, ſed ex neceſſitate & obligatione infirmus ab eo onere liberatur; ita vt iniqua eſſet lex, ſi eum tunc obligaret. Idem dico in caſu ſuprà poſito, quo fugio hoſtem me in Collegio inſequentem: iniqua enim fuiſſet lex, ſi voluiſſet me tunc temporis cum euidenti vitæ periculo adſtringere, vt non niſi quærẽdo Superiorem & petendo priùs veniam fugerem. Imò dicã, etiam caſu quo proximus extremè de ſalute æternâ aut temporali periclitatur, non eſſe epieikiam exire ſine licentiâ ad eum iuuandum. Ideò obiectioni ſuprà poſitæ concedo, eamdem eſſe rationem de vno ac de altero caſu: erit ergo epieikia, ſi ratio interpretandi mentem talis fuerit, vt non omnino cogat ad eam ex ſe, ſed ex æquo & bono; ego illam poſſim præſumere. Ecce claram difficultatis huius ſolutionem.

Par eſt vtrobique ratio.

53. In quâ adhuc mihi reſtat vnus ſcrupulus: fortaſſe enim quis diceret, malè me vſum eâ inſtantiâ infirmi grauiter laborantis, quem dixi ſine epieikiâ liberari ab obligatione, eò quòd non potuiſſet iuſtè ad id cogi: non enim videtur hoc abſolutè verum: etenim Patres Carthuſiani extremè etiam indigẽtes carnibus non poſſunt eas comedere: ergo potuit lex, ſi voluiſſet, nullam incurrendo iniquæ notam, obligare etiam grauiter infirmum ad ieiunium: ergo ſi de facto liberatur ab eâ obligatione, id fit per æquitatem quamdã; & tamen non interuenit epieikia, ergo. Reſpondeo tamen magnam eſſe inter auctores diſceptationem, quo pacto ea obligatio Carthuſianorum ſit licita; & ideò multos iudicare (quod ego omnino verum cenſeo) eos in tali extremâ neceſſitate, ſi alij cibi non ſint, non teneri ad abſtinendum, de quo vide Patrem Vaſquez diſp. 162. per totam. Quòd verò, etiamſi carnes ſint nonnihil ſalubriores, non poſſint eas comedere, quando alij cibi ſunt, prouenit ex eo, quòd nemo teneatur ad quærendos optimos modos conſeruandi vitam, nec ad quærendos ſemper cibos ſaniores; imò cum laude poſſet quis ſe ieiunijs & mortificationibus exercere, etiamſi aduertat inde vitam aliquantulùm abbreuiandam: quod ſi quis id licitè facere poteſt, poteſt etiam ſuo iuri cedere ad contrarium; & ita dicendum eos ceſſiſſe dum Religionem intrarunt; per legem autem non poſſunt obligari, quia, vt dixi ſæpè, non omnia, quæ ſubditus voluntariè poteſt licitè facere, poſſunt ei per legem imperari.

An Carthuſiani obligentur in extremâ neceſſitate ad carniũ abſtinentiã. P. Vaſquez & auctor aiunt non teneri.

Non omnia, quæ à ſubdito voluntariò licitè fiunt, poſſunt ei per legem imperari.

54. Secundò reſpondeo, poſſe aliquando ob grauiſſimas cauſas hominem, etiam cum euidenti periculo vitæ, ad aliquid obligari, vt obligantur vigiles exercitus in maximis frigoribus; quando item moraliter eſt certum eos incurſuros in hoſtem, & ab eis occidendos: eodem fortè modo poſſet contingere, vt aliquando tales eſſent cauſæ, vt lex obligaret etiam infirmum ad illud ieiunium; nego tamen propterea, vbi omnes hæ cauſæ ceſſant, poſſe tunc per legem illũ obligare ad ieiunium; ergo tunc non liberabitur per condeſcendentiam & æquitatem, ſed quia iuſtè non potuit obligari; licèt fortè ſit poſſibilis alius caſus ſub alijs circumſtantijs, in quibus iuſtè obligaretur ad tale ieiunium. Hinc facilè ad inſtantiam à Carthuſianis dico, eos obligari ad abſtinendum, etiamſi infirmi ſint; quia tales ſunt cauſæ eius rigoris ſeruandi, vt præponderent illi periculo vitæ; vnde non ſequitur in alijs etiam diuerſis perſonis ordinariè id contingere: ideóque exceptio in illis fit ex obligatione, non ex æquitate.

Cur Carthuſiani obligentur ad abſtinentiã, etſi ſint infirmi.

55. Contra hanc ſolutionem ſtare videtur Pater Vaſquez, qui diſp. 176. num. 4. docet, epieikiam non habere locum, niſi quando euidens eſt, ratione alicuius circumſtantiæ non fuiſſe à Legiſlatore eum caſum comprehendendum: atqui non poteſt id eſſe euidens, niſi tales ſint circumſtantiæ, vt non potuerit Legiſlator eum comprehẽdere; ſi enim potuit, quomodo euidens erit non voluiſſe? Probat autem ſubſumptum Vaſquez: ſi enim id non obſeruaretur, daretur locus fraudibus multis & epieikijs; vnde concludit, in dubio nullo modo eam eſſe licitam. Secundò ibidem docet, ſolùm eam eſſe licitam, quando lex ita deficit, vt eius materia non ſolùm non ſit ampliùs bona, ſed etiam ſit poſitiuè mala: quod vocat deficere contrariè: atqui quando legis materia eſt mala, nõ oritur ex benignitate Legiſlatoris, quod ad eam non obligemur, non enim potuit, etiamſi voluiſſet, obligare: ergo ea ſolutio noſtra non poteſt habere locum.

Cõgerit quædam contra hanc ſolutionem Vaſquez.

56. Reſpondeo, ad quæſtionem de nomine hanc obiectionem pertinere: aliter enim vſurpat eam vocem quàm nos; eam tamen explicationem vt communi acceptioni contrariam iam reiecimus; nemo enim dixit, caſu quo hoſtis me gladio aggrediatur vt occidat, epieikiam eſſe exire extra Collegium non petitâ licẽtiâ à Superiore: item ſi ſim vbi Superior nullo modo poteſt adiri, ego verò ſiti pereo, quis dicet eſſe epieikiam, & non potiùs obligationem naturalem, bibere etiam non expectatâ licentiâ Superioris? Denique, quando dicitur epieikia eſſe ex æquo & bono, certè denotatur aliqua condeſcendentia ex parte Legiſlatoris: quæ non videtur vllo modo requirere tantam neceſſitatem, quantam ponit Vaſquez; multò autem minùs requirit materiam legis eſſe poſitiuè malam. Hinc facilè reſpondetur eius argumento: Negamus enim ſequi ex noſtrâ ſententiâ eas fraudes & multiplicationem epieikiarum: hæ enim debent prudentis iudicio fieri, non pro vniuſcuiuſque libidine.

Retunditur.

Abſolutè ei reſpondetur.

Vrgebis: Epieikia eſt emendatio legis; ergo ſolùm habet locum, quando lex eſſet mala. Reſpondeo

Obiectio. Solutio.

ſpondeo

ſpondeo, id intelligendum, quando eſſet grauis; nam etiam hoc eſt aliquod vitium legis, licet non tale, vt abſolutè, eo non obſtante, lex nun poſſet eſſe ſimpliciter valida; neque obeſt, quòd tunc poſſit à ſubdito licitè obſeruari: nam multa poteſt ſubditus licitè facere, ad quæ tamen prudenter non poteſt per legem obligari, vt & ipſe Vaſquez, & omnes fatentur.

17. *Alia diſparitas inter naturale ius & poſitiuũ reſpectu epieikia.*

Secunda differentia inter Ius naturale & poſitiuum in ordine ad epieikiā eſſe poteſt, quòd naturale expreſsè excipit omnes caſus, in quibus poſteà ceſſat obligatio: at poſitiuũ ſæpè nihil dicit de eâ exceptione expreſsè, licet eam poſſimus implicitè ibi intelligere: vnde quando poſteà expreſsè excipitur aliquis caſus, videtur id fieri per epieikiam. Hæc diſparitas, quā P. Vaſq aſſignat ſuprà num. 4. ſatisfaceret, ſi non ſequeretur ex eâ, per epieikiam ſolùm licere Religioſo præ ſiti animam agenti bibere ſine licentiâ; etiamſi illam non poſſit acquirere: item, per eamdem ſolùm licere fugere extra portas Monaſterij hoſtem euaginato gladio ſe ad mortem inſequentem; quia hi caſus non fuere excepti expreſsè à Legiſlatoribus: quæ omnia, vt paulò antè dixi, ſine vllâ epieikiâ fieri fatentur omnes: ergo ea diſparitas non eſt bona; ſufficiat ergo prima; quæ planè difficultatem totam exhaurit.

DISPVTATIO IX.

De legis poſitiuæ Moſaicæ naturâ & exiſtentiâ.

1. EXPLICATA lege in communi, eiuſq; ſpecie maximè neceſſariâ, qualis eſt lex æterna, iam ad alterā ſpeciem, legem ſcilicet poſitiuam, veniendum eſt: quia verò præcipua inter leges poſitiuas diuina eſt ideò de eâ Primò agendum.

Quid ſit lex diuina.

Lex diuina eſt, quæ à Deo immediatè lata eſt; non dico immediatè promulgatam ab ipſo; id enim fieri potuit per alium; ſed quam Deus ipſe per ſuam voluntatem immediatè determinauit: ſicut lex Imperatoria eſt illa, quam ipſe Imperator per ſe ſtatuit, eſto poſteà per aliũ eam promulgari curet. De lege diuinâ in communi nihil occurrit dicendum; nam ſi ea omnia, quæ de lege vt ſic dicta ſunt ſuperiùs, contrahātur per ſolam hanc differentiam, quòd volitio illa hoc aut illud imperās ſit diuina; eo ipſo adæquatè & perfectè intelligitur, quid ſit lex diuina in communi: ergo ad particulares ſpecies diuinæ legis deſcendamus. Primo autem loco de veteri, quia etiam prima fuit, diſputandum erit: de eâ fusè Pater Salas diſp 22. & 23. & Pater Suarez lib 9 per totũ: qui neſcio quâ de cauſâ de hac lege poſt leges humanas & earum abrogationes diſputarunt; cùm tamen hæc, vt diuina, præmittenda omnino videatur: ſcio eos ſecutos ordinē D. Thomæ, ſed hoc ipſum cur ſit à D. Thomâ factum non video: nullam enim eius diſpoſitionis rationem reddit; res tamen eſt parui momenti, ſiue hic, ſiue ibi tractetur. Circa hanc legem etſi multæ numeri ſoleant quæſtiones, ferè tamen omnes faciles ſunt & parum habent de ſpeculatione, multùm de Scripturæ interpretatione; ideò eas breuiter expediemus.

SECTIO I.

Vtrùm ante Moſaicam fuerit aliqua lex diuina.

QVærimus, an Deus, ante legem datam Moyſi in monte, aliquam aliam dederit prioribus illis hominibus. Prima concluſio. Si nomine legis intelligatur vna aut altera lex, quæ nō faciat collectionem cum alijs ad conſtituendam vnam ſpecialem Religionem, probabiliſſimum videri, fuiſſe aliquot tales, etſi valdè paucas, ante Moyſem datas; vt præceptum Adamo impoſitum de non comedendo de ligno vitæ: quod etſi certò non conſtet, probabiliſſimè dicitur, fuiſſe ex ſe ſtabile & pro omnibus hominibus durante eo ſtatu; ideóq; vera & propria lex. Dixi *certò non conſtare*; nam quòd Deus in eo præcepto locutus fuerit cum Adamo, vt cum capite generis humani, non probat, illud fuiſſe neceſſariò commune cum membris, vt P. Suarez lib. 4. cap. 1. contendit: ſuo enim loco agentes de opere ſex dierum & ſtatu innocentiæ diximus, illis verbis præcisè denotari, in ordine ad amittendam vel conſeruandam gratiam pro poſteris Adamum fuiſſe conſtitutum caput; per quod tamen nihil inſinuatur de obligatione tranſiturâ ad poſteros, non comedendi de eo ligno. 2.

An aliqua, & quales leges antè Moyſen datæ fuerint.

Secundò, ad probandum fuiſſe talia præcepta, creditur extitiſſe poſt peccatū lex aliqua de applicando remedio ſeu Sacramento pro remiſſione originalis, de quo fuſiùs in materiâ de Sacramentis. Obſeruat Pater Suarez, illud præceptum ſeu remedium non fuiſſe merè poſitiuum, ſed ſuo modo connaturale fidei ſecundùm eum ſtatum quem pro eo tempore homines habebant. Hæc obſeruatio mihi non placet; non enim video, cur Deus, eſto homines eleuauerit ad ſtatū fidei, teneatur per Sacramentum illis peccatum vllum remittere, & non poſſit eorum diſpoſitionem expectare, vt per eam de congruo ad gratiam veniant: vnde nemo dicet, circumciſionis olim inſtitutionem, aut etiam Baptiſmi in lege gratiæ, non eſſe verum & proprium poſitiuum præceptum. 3.

Talis erat lex in remedium originalis.

Tertio loco affertur diſtinctio animalium mundorum ab immundis. Verùm cōmuniter interpretes cēſent Moyſem c. 7. Geneſis per anticipationem vocaſſe animalia immūda ea, quæ poſteà in lege vt talia declaranda erant. Fortaſſe etiam ibi ſolùm inſinuatur, aliqua animalia ex ſuâ naturâ eſſe inepta ad comedendum: ſicut nūc ſine vllâ lege id prohibente non comedimus veſpertiliones, araneos, muſcas, & niſi in caſu extremæ neceſſitatis aſinos, equos, canes, &c.

Talis erat de diſtinctione animalium mundorum ab immundis.

Quarto loco affertur præceptum non comedendi ſanguinem cum carne; de quo c. 9 Geneſis. Aliqui cenſent ibi ſolùm prohiberi carnes crudas; alij ſolùm homicidium: alij putant, & quidē probabilius, verum ibi contineri præceptum, & veram legem non comedendi carnem cum ſanguine; ideóque ex eo loco benè probari concluſionem ſuprà poſitam. 4.

Talis erat lex non comedendi carnem cum ſanguine.

Secunda concluſio: Lex aliqua collectiua ex multis legibus poſitiuis, ſicut lex gratiæ dicitur vna lex, & vetus etiam dicebatur vna lex, non fuit eo tempore à Deo condita: ita communiter omnes; ideóq; ſemper dicitur ille ſtatus lex naturæ. In Scripturâ etiam non agnoſcitur alia lex quàm Moſaica & noua: non enim fuerunt tunc homines à Deo per ſpeciales leges tam circa ſacrificia quàm circa Sacramenta in vnam eccleſiam

Lex collectiua ex multis poſitiuis non fuit ab initio lata.

Digitized by Google

ſiam aut ſynagogam congregati:cuius ratio fuit, vel quia ipſe Daus iudicauit non expediſſe id tunc: vel certè, eſto iam expediens fuiſſet quàm contrarium, noluit id facere; quia non tenetur ad facienda ea quæ ex parte obiecti meliora ſunt, vt ſæpè diximus. Hoc ſuppoſito.

Cur ab initio tales leges non praſcripſerit Deus

SECTIO. II.

De auctore legis Moſaicæ.

5. ILlud Primò circa auctorem eius quæri ſolet, vtrùm fuerit lata à Deo aliquo bono, an verò à malo: hoc enim vltimum Simon Magus, Marcion, Valantinus & aliqui hæretici dixêre. Certa tamen & Catholica fides docet, verum Deum eumdem, qui in lege gratiæ agnoſcitur, fuiſſe in lege veteri agnitum; quia nec eſt alius Deus niſi infinitè bonus, Pater, Filius & Spiritus ſanctus. Id paſſim conſtat ea lege gratiæ, vbi Chriſtus & Apoſtoli ſemper eam legem Deo vero tribuunt. Quòd ſi Scriptura ſacra, referens quæ olim facta ſunt, eſt infallibilis veritatis, vt verè eſt, & ipſi hæretici ſupponunt, neceſſum eſt, legem fuiſſe datam à bono Deo. Id patet Primò, quia malus Deus non videtur neceſſitatus ad ſemper dicendum verum: ergo Moyſes à Deo Legiſlatore inſtructus, & ſolam veritatem narrans, bonum habuit inſtructorem, non malum. Secundò quia in hac lege paſſim Dominus Deus dicitur Iuſtus, Sanctus, Omnipotens, odio habens iniquitatem, &c. Ea ergo ſtultitia de duobus Dijs reiecta.

Simon Magus, Marcio, Valentinus & alij hæretici legē veterem à malo Deo etiam dixêre.
Lex Moſaica à vero Deo lata eſt, & bono.

Concluſio etiam Catholica eſt, non ſolùm Deum bonum & verum fuiſſe Iudæorum Deum, ſed & illum immediatè dediſſe legem: non dico immediatè eam promulgaſſe, aut immediatè locutum Moyſi, ſed ipſum immediatè eam condidiſſe; & Angelum, qui Moyſi locutus eſt, nomine Dei locutum. id paſſim ſignificāt multa Scripturæ loca. Exodi 20. *Locutúſq; eſt Dominus cunctos ſermones hos: Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſeruitutis. Non habebis Deos alienos corā me*, &c. Et paſſim vocatur lex Domini. Et in Euangelio Marci 7. *Irritum facitis præceptum Dei*, Dixit Chriſtus Phariſæis; & Matthæi 15. *Deus dixit: Honora patrem*, &c. & ad Hebræos 9. *Hic ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus*, &c.

Deus Iudæorum verus & bonus Deus immediatus legis auctor eſt.
Angelus legem nomine Dei immediatè promulgauit.
6.

Secunda concluſio: Ea lex fuit data miniſterio Angelorum, ita vt illi formauerint voces, & locuti fuerint, nomine tamen Dei; ſicut loquitur Legatus, referens quæ ei Princeps concredidit. Ita ea Paulo ad Galat. 3. *Ordinata per Angelos in manu mediatoris*: & Act. 7 id ipſum ſanctus Stephanus teſtatur; de Moyſe enim ait: *Hic eſt, qui fuit in Eccleſiâ in ſolitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Sinà.*

Addendum etiam eſt huic concluſioni, eſto aliqui Patres, vt Cyprianus lib. 2. Contra Iudæos cap. 5. Tertullianus lib. Aduerſus eoſdem cap. 9. Euſebius Cæſarienſis lib. de Demonſtratione Euangelicâ cap. 5. & alibi, dicant τὸ *Angelum* ſumi pro Verbo Dei; alij verò dicant, aliquando ſumi pro Verbo, aliquando pro vero Angelo; quia etiā Chriſtus Iſaiæ 9. iuxta verſionem 70. Interpretū dicitur *Magni conſilij Angelus*; nihilominùs tamē abſolutè totam legem veri Angeli miniſterio latā nam in Scripturis numquā Deus dicitur Angelus; neq; eſt ratio intelligendi impropriè eam vocem pro Verbo diuino. Quòd ſi Chriſtus vt homo dicitur eo loco Iſaiæ Angelus; certè additur particula extrahens à propriâ ſignificatione, nēpè τὸ *Magni conſilij*: quæ cùm non ponatur in Exodo, neq; vllâ ratione, vt dixi, cogamur ad explicationem impropriam, non eſt vllo modo admittenda.

7.
Tota lex veri Angeli miniſterio lata eſt.

Intelligenda inſuper eſt ea concluſio, ita vt nō ſolùm Angelus formauerit fulgura & tonitrua, quæ præceſſerunt legem, ſed etiā ipſas voces, quibus præcepta promulgata ſunt: quod Paulus ad Hebræos ſecundo ſatis apertè inſinuat dum ait, *Qui per Angelos dictus eſt ſermo*: & ad Galatas 3. agens de lege dixit: *Ordinata per Angelos*. Hæc autem ſignificant non ſolùm ea ſigna præuia, ſed legem ipſam fuiſſe dictam per Angelum.

Angelus ipſas etiam voces, quibus lex promulgata eſt, formauit.

Rurſus id intelligandū etiam non de ſolâ lege cæremoniali, ſed de Decalogo ipſo: etenim eodē modo Scriptura loquitur, dum Deum hæc & dū illa præcepta tradidiſſe dicit; & è contrario ſine vllā diſtinctione abſolutè Paulus de lege dicit, eſſe per Angelum ordinatam: quâ ergo probabilitate poſſumus diſtinguere, & vnam partem Angelo, alteram Deo immediatè tribuere? ergo ſine limitatione, totam legem Deo, vtpote interiùs præſidenti, & loquendi efficaciam miniſtranti, & totam Angelo exteriùs loquenti tribuere debemus. Dubitari autem poteſt, vtrùm Verbum diuinum ſpecialiter in eam legem concurrerit. Ratio dubitandi deſumitur ex Pauli verbis ad Galatas paulò antè citatis; vbi ait, *Ordinata per Angelos in manu mediatoris*: vbi nomine mediatoris Chryſoſtomus & aliqui alij Patres intelligunt Chriſtum Dominum. Reſpondeo tamen cum P. Suario c. 2. n. 10. non eſſe rationem vllam, cur ſpecialiter Verbo lex tribuatur magis quàm alijs perſonis. Ad locum Pauli reſpondetur cum alijs Patribus, ibi ipſum Moyſem, dici mediatorem; quatenus per ipſum lex data eſt: ita enim ipſe de ſe Deuteronomij 5. *Ego ſequeſter & medius fui inter Dominum & vos in tempore illo, vt annuntiarem vobis verba eius*. Cur autē Paulus addat, *Mediator autem vnius non eſt; Deus autem vnus eſt*, vide apud Commentatores eius Epiſtolæ: id enim eſt à noſtro intentu alienum. 8.

Lex non eſt ſpecialiùs Verbo quàm alijs perſonis tribuenda.

Denique dicendum, Moyſem ſolùm fuiſſe huius legis promulgatorem; quia, vt ex Scripturâ conſtat, & ipſe Moyſes teſtatus eſt, Omnia quæ ei Deus locutus fuerat dixit; non verò ex ſuo cerebro quidquā appoſuit. Vbi aduerte, aliud eſſe, hominem condere legem aliquam ex auctoritate ſibi commiſſâ à Deo, vel ab alio; ita tamen, vt, qui commiſit, non determinauerit quæ eſſet futura lex, ſed id reliquerit arbitrio ſui delegati: aliud verò, delegantē immediatè per ſe determinare legem, & ſolùm dicere alteri, vt eā promulget: ſic alia eſt lex à Pontifice facta, licet ex commiſſione diuinâ, alia verò lex ab ipſo Deo data, & quæ ideò dicitur diuina; promulgata tamen eſt à Pontifice. Eſt igitur ea differentia, quòd diuina non poteſt reuocari à Pontifice promulgante; at altera, quam ipſe auctoritate ſibi datā tulit, poteſt ab ipſo reuocari, vel in aliam mutari. Hoc ſuppoſito dicimus, Moyſem non condidiſſe auctoritate ſibi commiſſâ illam legem, neque quoad cæremonias, neque quoad Decalogum, ſed in omnibus ſe geſſiſſe vt purum interlocutorem: ita enim ipſe de ſe dicit in 5. cap. Deuteronomij, *Vt annuntiarem vobis verba eius*: & cap. 1. Scriptura dicerat, *Locutus eſt Moyſes ad filios Iſraël omnia quæ præceperat illi Dominus vt diceret eis.*

8.
Moyſes huius legis promulgator.
9.
Lex duobus modis condi poteſt.
Moyſes fuit purus interlocutor tam in lege cæremoniali quā Decalogo.

Obijcies: Lex repudij non eſt à Deo, ſed à Moyſe data: Matthæi enim 19. Chriſtus dixit: *Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere*

dimittere vxores veſtras. Reſpondetur, eò quòd Moyſes dicatur permiſiſſe, nihil inferri de lege ab ipſo verè latâ; quia enim eam ipſe promulgauit, ideò id permiſiſſe dicitur: ſicut de illo præcepto, *Honora patrem tuum*, quod tamen apud omnes conſtat fuiſſe à Deo datum, dicit Chriſtus Marci 7. *Moyſes dixit: Honora patrem tuum*; ideò notauit Chryſoſtomus homiliâ 63. in Matthæũ; Chriſtum defendiſſe eam legem, quia ab ipſo vt Deo manauerat.

Obiectio. Solutio. Moyſes legē repudij non tulit, ſed permiſit, id eſt promulgauit.

SECTIO III.

An ea lex fuerit iuſta & ſancta.

10. DE hac difficultate fusè Pater Salas ſuprà ſect. 1. & Suarez à capite 3. extenditur autem tam ad finem per illam intentum quàm ad materiam imperatam. Ratio autem dubitandi deſumitur ex aliquibus Scripturæ teſtimonijs quæ ſignificant eam legem datam eſſe *vt abundaret delictum*; ita ad Romanos 5. *Propter tranſgreſſiones poſita eſt*, ad Galat. 3. item eam occidere, vt 2. ad Corint. 3. & continuiſſe præcepta & iudicia non bona, vt Ezech. 20. non vacaſſe culpâ, vt ad Hebræos 8. quapropter auctor Operis imperfecti in Matthæum homiliâ 28. ſic ait: *Vides, quia iniuſta eſt lex, & oneroſa.* & inferiùs: *Ergo lex immitis eſt, quia, quidquid mandauit, in irâ ſuâ mandauit.* Denique lex de vſurâ Deuteronomij 28. videtur eſſe iniuſta.

SVBSECTIO I.

Ea lex fuit ſancta.

11. COnclusio tamen certa & Catholica eſt, legem illam ſanctam & ſanctiſſimam fuiſſe: id ſignificat paſſim Scriptura, Pſalmo 18. *Lex Domini immaculata conuertens animas: teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis*, &c. quæ per totum ferè eum Pſalmum variè põderantur. & Pſalmo 118. *Beati immaculati in viâ: qui ambulant in lege Domini. Vtinam dirigantur viæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.* & Pſalmo 1. maxima beatitudo viri eſt, quòd in lege Domini ſit voluntas eius. ad Romanos 7. *Lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum*, &c. Superuacaneum eſt plura in re certâ congerere. Ratio à priori deſumitur ex infinitâ Dei bonitate, à quâ illa lex emanauit, & ex ipſo conceptu legis vt ſic; ad quam, vt ſuprà diximus, neceſſariò requiritur, vt ſit de materiâ honeſtâ, & ad honeſtum finem ordinata. Confirmatur: Illa lex ordinabatur ad legem gratiæ, cuius typus & figura erat, iuxta illud ad Romanos 10. *Finis legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti.* & ad Galatas 3. *Sub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem quæ reuelanda erat.* Ergo ea lex ordinabatur ad ſanctiſſimum finem: ergò ex hoc capite ſancta erat. Quoad materiam verò præceptam, ſi conſideremus præcepta Decalogi, quæ ſunt de iure naturæ, dubitari non poteſt ea eſſe ſancta: nam licèt per ſe natura ipſa ea præcepta tradat, ideoque videri poſſet alicui ea lex quoad illam partem non neceſſaria; nihilominùs, vt ſæpè inſinuauimus, eſtque doctrina communis cum D. Thomâ q. 100. neceſſum fuit, vt Deus eam legem magis declararet; quia per diſcurſum humanum difficulter & non ſemper omnes illæ veritates deprehenſæ fuiſſent. Quoad aliam verò materiam ideò ſub obligatione, quia prohibita aut imperata à Deo, etiam facilè conſtat, nihil fuiſſe in eâ malitiæ moralis. continuiſſe verò è contrario magnam vtilitatem, ratione cuius imperari potuit. Triplicis enim generis præcepta in illâ 12.
continebantur: quædam cæremonialia in ordine ad Deum; quomodo ſcilicet Deum colere, placare, &c. deberent: & in hac materiâ non eſt neceſſum, vt præſupponatur vlla honeſtas moralis ex parte vllius materię ſecundùm ſe ſumptæ: etenim occidere vaccam non habet ex ſe, ſi nudè conſideretur, honeſtatem moralem; at ſi id fiat animo Deo ſacrificandi, ſeu agnoſcendi Dominum illius, etiamſi factum fuiſſet ſine obligatione, fuiſſet actio honeſta moralis: hanc ergo honeſtatem præſuppoſuit præceptum; & ſuprà eam materiam cadens illam reddidit ſub obligationem. Vnde nihil hîc continetur contra doctrinam ſuprà vniuerſaliter traditam, materiam ſcilicet legis debere ante præceptum ſupponi, ordinariè loquendo, cum honeſtate; nec ſufficere eam honeſtatem, quæ illi, eò quòd ſit mandata, prouenire poteſt: honeſtatem dico, quæ materiæ illi ex fine, ad quem ordinatur, prouenit, vt paulò antè explicui.

Ratio à priori conclusionis. Confirmatur. Qualis fuerit quoad materiam præceptam. Triplicis generis præcepta continebat. Cæremonialia.

Dices: Ea ordinatio prouenit illi materiæ ex ipſo præcepto; mandatum enim eſt, vt fieret propter talem finem; ergo antè præceptum nullam habuit honeſtatem neque ex ſe, neque ex fine. Reſpondeo, illam materiam ex ſe independenter etiam à pręcepto potuiſſe ordinari ad illum finẽ; vnde illa vt concepta ſic ordinabilis, in quo conceptu nihil de præcepto deprehenditur, honeſta 13.
eſt in eſſe poſſibili, ſicut in eſſe poſſibili concipitur ordinabilis; ergo iam concipitur ibi honeſtas, quæ imperetur vt fiat actualis: lex enim non debet ſupponere honeſtatem iam exiſtentem in obiecto imperato; id enim eſſet ſupponere factum id, quod mandat vt fiat; hoc autem repugnat in terminis: quando ergo dicimus debere in obiecto legis aliquam honeſtatem reperiri, ſolùm loquimur de honeſtate poſſibili, quæque non deſumatur reflexè ex conformitate cum lege ipſâ, ſed ex alio fine, quem tamen poſſit ex ſe reſpicere, licet lex obliget, vt propter illum fiat. Id quod in ſacrificijs & cultu Dei maximè videtur locum habere; nam ex naturâ rei vix aut ne vix vlla eſt actio exterior, quæ ex ſe determinata ſit ad rationem ſacrificij aut cultus Dei; debet ergo id habere ex ordinatione operantis: eligere autem hanc potiùs quàm illam etſi liberum ſit homini ipſi colenti Deum, magis tamen ſpectare videtur ad ipſum Deum colendum; vt pro libitu ſuo eligat cultum, qui plus ſibi placet: deinde, ne ſit in re maximè neceſſariâ, & vnionem populi in vnam religionem ſignificanti, vlla varietas, debuit publicâ auctoritate id fieri, vt etiam aliæ Reſpublicæ faciunt. Voluit autem Deus hoc of- 14.
ficium per ſe immediatè ſubire, & Sacramenta ac ſacrificia & eorum cæremonias determinare: ergo hoc modo re declaratâ, nullum dubium, quin ex parte materiæ huius legis, quatenus ad Deum ordinabatur, magna fuerit honeſtas, etiãſi demus tam congruenter diuerſa alia ſacrificia ſeu alias materias eligi potuiſſe, imò eſto, etiamſi congruentiùs potuiſſent eligi: certum enim eſt ad actum honeſtum & honeſtiſſimum non requiri, vt in eo ſit ſumma honeſtas quæ poteſt excogitari.

Obiectio. An materia cæremonialiũ habuerit ante præceptum honeſtatẽ vel ex ſe, vel ex fine. Solutio. Quo ſenſu in obiecto legis honeſtas reperiri debeat. Dei eſt potiùs quàm hominis cultum eligere. Potuerũt alia cæremoniarũ & ſacrificiorum materia à Deo eligi.

Alia præcepta erant in eâ lege iudicialia, quæ

conſti

Iudicialia ſancta erāt.

conſtituebant modum, quo tam ſubditi cum Superioribus, quàm è contrario Superiores cum ſubditis, item, quomodo omnes inter ſe, vt partes communitatis, ſe gerere deberent: in quibus etiam præceptis nihil erat non honeſtum, quia omnia illa ad maiorem pacem, vitandaſque rixas, diſſenſiones, &c. ordinabantur, vt in omni Republicâ ordinari ſolent ſimiles leges; ex quo capite ſunt vtiles, honeſtæ ac pernecellariæ.

ict familiarum.

Præcepta tertij generis ordinabátur ad modum, quo familia quælibet in ſe, vt ſic dicam (quaſi vnica foret) deberet ſe gerere, in quibus etiam omnia quæ præſcribebantur ſancta & iuſta erant. Quarti generis poſſunt addi de modo ſe gerendi cum alienigenis tam hoſtibus quàm amicis aut hoſpitibus: quæ determinatio maximè neceſſaria erat pro bonâ adminiſtratione Reipublicæ. Conſtet ergo, totam eam legem ex omni parte materiæ fuiſſe ſanctam.

15.
Legis huius finis vltimus erat beatitudo ſupernaturalis: immediatus finis illius tria continebat.

Hinc conſtat, finem intentum à Deo per totã eam legem fuiſſe, vltimum quidem beatitudinem ſupernaturalem, ad quam omnes homines de facto à Deo eleuati ſunt; immediatum autem & proximum tum bona ipſa opera, per quæ ad eum finem appropinquabant: in quo fine includitur, vt pars magna illius, ipſa politica vita eius populi quietè, pacificè & prudenter tranſacta: pacem enim Reipublicæ maximè cauſant boni mores ciuium; vel vt melius ferè dicam, in eis moribus conſiſtit. Altera verò pars ſunt bona opera erga Deum, quæ ad cultum illius ſpectant. Tertia pars, quæ hominẽ ipſum quaſi independenter ab aliis reſpicit: homo enim ſe, proximum & Deum reſpicit; ideò ſi erga hæc tria benè dirigatur, habet quidquid ad honeſtatem & ſanitatẽ ipſius requiri poteſt: vnde, quod aliqui obiiciunt, finem ſcil. illius legis fuiſſe temporalem, in vno ſenſu verũ eſt, non tamen contra præſentem diuiſionem, in alio falſum: ſi enim de fine adæquatè intento intelligatur, falſum eſt; verum tamen, ſi de fine partiali, & in quo, vt in medio, continetur finis ipſe ſupernaturalis, vt explicatum eſt.

16.
Singulari legum indiuidualiũ finem particularem aſſignare eſſet & prolixũ & inutile.

Fortè in particulari quæres, quiſnam fuerit cuiuſlibet legis antiquæ finis: nam licet oſtenderimus, omnes ordinatas ad integrandam vnam honeſtatem ſeu quietam Rempublicã, non diximus, quem in particulari ſpecialem finem habeat quęlibet lex. Huius difficultatis ſolutio eſſet nimis prolixa, & nullius momenti, neque ad nos ſpectans: prolixa, quia cùm ferè ad octingenta præcepta ſeu leges à multis numerentur, longiſſimũ neceſſariò foret in omnibus immediatum finem oſtendare; nullius item momenti; quia finis ille, quem poſſemus ibi requirere, non eſt diſtinctus ſæpè à particulari honeſtate materiæ per eam legem præceptæ: quæ autem ſit ea honeſtas, lex ipſa per ſe declarat ordinariè; neque item id eſſet è noſtro inſtituto; quia in præſenti Tractatu non accipimus explicandas omnes leges indiuiduales, ſed ſolùm ea quæ genericè vel ſpecificè ſunt eis communia, eſto aliquando ratione obiectionis alicuius vnam aut alteram indiuidualem legem explicemus. Et ſimilis quæſtio moueri etiam poſſet de omnibus legibus Canonicis & ciuilibus. D. Thomas id præſtitit de legibus Iudaicis q. 101. & ſeqq. fusè valdè.

Quæ honeſtas & vtilitas in iis conſiderari poſſit.

Illud obſeruo, in earum legum materiâ potuiſſe conſiderari honeſtatem particularem ſeu vtilitatem illius, vt v. g. in eo, quòd colatur Deus, quòd parentes honorentur, &c. hæc autẽ non eſt diſtincta ab ipsâ materiâ hoc vel illo modo factâ; poſſe etiam conſiderari, quòd fuerit imperata ad figurandam vel legem gratiæ, eiuſque auctorẽ Christum Dominum, quia (vt dixi ſuprà) omnia in figurâ illis contingebant; vel aliquid ſpiritualem interius, quod in ipſis Iudæis fiebat; vel aliquid ad gloriam æternam ſpectans. 17.

Significatio myſtica triplex eſt, ſpiritualis, allegorica & anagogica.

Vnde ſignificationem myſticam triplicem eſſe dicunt interpretes Scripturæ & Scholaſtici: ſpiritualem, quando actio materialis ſignificat aliquid, quod ſpiritualiter in homine contingit, vt circumciſio exterior poteſt denotare interiorem à vitiis circumciſionem; & in Baptiſmo ablutio exterior denotat interiorem à culpâ: allegoricam, quando per ſimilitudinem aliquam repræſentatur aliquid ad legẽ gratiæ ſpectans: vt agnus paſchalis præfigurabat Christum futurũ in Euchariſtiâ: anagogicã, quãdo res ſignificata eſt æterna gloria: vt ingreſſus in terram promiſſionis ſignificat ingreſſum in beatitudinem.

Præcepta naturalia non habebant figurã Christi.

Hac doctrinâ ſuppoſitâ, docetur communiter, præcepta naturalia quà talia non habuiſſe allegoricam Chriſti ſignificationem: etenim ea vt talia ſunt independentia à Chriſto venturo; ergo ſecundùm ſe non ſunt figura illius: in cæremonialibus ergo & iudicialibus, quæ erant ex inſtitutione diuinâ, maximè debere eam ſignificationẽ myſticam quæri, quia Deus inſtituens eam legem, videtur etiã eam ſignificationem intendiſſe: ſic (vt dixi) eſus agni denotauit Euchariſtiam; ſic hircus pro peccato denotauit mortem Chriſti.

Iudicialia minùs erant per ſe figura Chriſti quàm cæremonialia, & cur.

Addit autem D. Thom. q. 104. art. 2. cæremonialia præcepta magis per ſe fuiſſe figurã Chriſti quàm iudicialia: quomodo autem id verum ſit, diſputat P. Suarez eo cap. 3. n. 12. Res meo iudicio eſt facilis, quia ſcil. in cæremoniis & ſacrificiis magis eſt de arbitrio inſtituentis; nam vt (obſeruaui ſuprà) non magis hæc res quàm illa exterior eſt ex ſe cultus Dei: ibi ergo Deus faciliùs, vt ſic dicã, potuit eas cæremonias inſtituere, quæ plus haberent de allegoricâ ſimilitudine cum Chriſto, quàm ſit in præceptis iudicialibus; quia in illis magis attenditur ad id quod eſt rationi ipſi naturali valdè conforme, & ex ſe vtilius ad lites componendas, ad regendam Rempublicam, &c. quæ quia ex ſe videntur planè independentia à Chriſto venturo, ideò difficiliùs potuerunt inueniri ibi quæ eſſent figura illius, & eã ob cauſam eligerentur, in quam etiam explicationẽ aliquo modo conſentire videtur P. Suarez ſuprà, licet eam non omnino diſtinctè tradiderit. 18.

Svbsectio II.

Obiectiones in contrarium ſoluuntur.

Explicatur primus D. Pauli locus, vbi lex data dicitur vt abundaret delictum.

IAm ad teſtimonia & rationes in contrarium. Ad Paulum reſpondeo, legem ideò dici datã, *vt abundaret delictum*; non quia peccatum fuiſſet vllo modo finis à Deo intentus: quî enim fieri poſſet, vt Deus, qui ſummè deteſtatur peccatum, & in ipsâ lege omnibus modis hominem à peccato reuocare conabatur minis & promiſſionibus, legem tamen dederit eo fine, vt peccatum exiſteret, ſeu peccato intendeodo? ideò ergo ſolet ea dici lex peccati occidere, &c. quia per accidẽs quodammodò fuit cauſa peccati; tum quia præuidebantur à Deo Iudæi eam legem malè obſeruaturi; tum quia, cùm multa præcepta impoſuerit, & vires ſpeciales ad ea obſeruanda non addiderit, dici meritò poteſt indirectè cauſaſſe peccata: nec tamen propterea dicenda eſt mala: nam lex vt talis non tenetur dare vires ad ſui obſeruationem, ſed ordinare quæ recta ſunt. 19.

Secundo, quomodo lex propter trāſgreſſiones poſita.

Locus ille, *Propter tranſgreſſiones poſita*, præter explicationem datam, quæ ei applicari poteſt, duas alias habet faciliores. Prima eſt, vt poſita ſit propter priores trāſgreſſiones, quia homines liberiùs antè peccauerant, prætendendo aliquam ignorantiam vel præceptorum naturaliū, vel certe pœnæ peccati & præmij virtutis; ideò 20. ad eas tranſgreſſiones cõpeſcendas meritò Deus legem dedit. Altera eſt, vt *Propter tranſgreſſiones* ſit idem, ac ad vitandas tranſgreſſiones. Locus item ille, *Littera occidit*, aliam habet ab intento præſenti expoſitionem; hoc eſt, quòd attendere præciſè ad ſenſum litteralem Scripturæ & verba, vt videntur ſonare, cauſat ſæpe graue damnum, ſi ſpiritualis ſenſus non attendatur.

Qui littera occidat.

Locus Ezechielis variè à Patribus explicatur.

Locus Ezechielis de præceptis non bonis variè explicatur à Patribus; quidam enim dicunt, ea præcepta vocari non bona reſpectiuè ad legem gratiæ; ac ſi diceret, non eſſe tam perfecta quàm noſtra. Ita Ambroſius lib. 5. Epiſtolà 42. & in Pſalm. 118. ad illū verſum, *Oculi mei deſecerunt*. Alij dicunt eſſe non bona, quia non faciebat bona, ſeu non dabat vires vt homo fieret bonus. Ita Auguſt. Epiſtolà 19. Alij meliùs obſeruāt, ea præcepta, quæ Ezechiel dicit nõ bona, non eſſe præcepta legis, cùm potiùs hæc eodem capite paulò antè valde laudata ſint, ſed intelligi ea mala, quæ Deus permiſit in populo ob præuaricationē legis: dicitur enim ibi, *Irritauerunt me domus Iſrael in deſerto, in præceptis meis non ambulauerunt, & iudicia mea proiecerunt, quæ faciens homo viuet in eis.* poſt quæ ſubiungitur, *Ergo & ego de-* 21. *di eis præcepta non bona*, &c. Fauet huic expoſitioni Chryſoſtomus homiliâ 17. In Acta, Hieronymus verò eā primo loco poſuit; & P. Suarez eā abſolutè ſequitur. Porrò Deum in pœnam peccati poſſe non quidem poſitiuè velle aut cooperari directè peccato, ſed tamen illud permittere, ſatis conſtat ex dictis primo Tomo; vbi de obduratione & excæcatione diſputatum eſt, & explicatum, quomodo ea à Deo ſit. Quòd ſi velis ſcire, quæ ſint ea iudicia, de quibus ibi Propheta, dico, quod *commiſti ſunt inter Gentes, & didicerunt opera eorum & ſeruierunt ſculptilibus eorum: & factum eſt illis in ſcandalum.*

Pſal 105.

Qui dicatur lex vetus non vacaſſe culpâ

Quòd item dicatur ea lex non vacaſſe culpâ, facilè explicatur; vel quia non fuit vndiq; perfecta, ideóque habuit imperfectiones aliquas, quæ poſſunt aliquando dici culpæ; vel quia non dabat vires vt culpæ vitarentur: vel denique, quòd Iudæi illam non cuſtodierunt. Hanc tamen tertiam expoſitionem, licet aliqui putent eſſe valdè bonam, ego nullo modo probare poſſum: cùm enim Paulus dicat ibi, ſi prius illud Teſtamentū culpâ vacaſſet, non vtique ſecundo locus inquireretur, denotat apertè cauſam, cur ſecundum Teſtamentum fuerit inſtitutum, eam eſſe, quòd prius non caruerit culpâ. Atqui, eſto Iudæi perfectè obſeruaſſent ſuam legem, non propterea non veniſſet Chriſtus, & pro genere humano non mortuus fuiſſet, vt per ſe cōſtat; cùm priùs ſit decretus Chriſtus venturus, quàm præuiſa eſſet ino- 22. bedientia Iudæorum: ergo eſto illi obſeruaſſent ſuam legē, Chriſtus veniſſet: ergo culpa, quæ intulit nouum Teſtamentum ſeu aduentum Chriſti, non eſt tranſgreſſio antiquæ legis, ſed aliquid aliud in ipſâ lege exiſtens: quod, vt in primâ expoſitione diximus, eſt defectus illius & imperfectio, quæ per legē Chriſti nobiliorem ablata eſt. Cōfirmo manifeſtè; nam quod ad obſeruatores attinet, fortè etiā lex gratiæ eo ſenſu deberet dici nõ vacare culpâ; attendēdo enim ad malos Chriſtianos Catholicos, ac ad multitudinem hæreticorum, qui omnem legem Chriſtianā non ſeruant, quis ſcit, num plures nõ ſunt nunc tranſgreſſiones quàm tunc, licet ſimul plures ſint obſeruatores? quia abſolutè longè plures ſunt Chriſtiani quàm tunc Iudæi, & tamen non propterea lex Chriſtiana habebit aliam poſt ſe: ergo ea explicatio de obſeruatoribus non eſt bona.

Cauſa Cur ſecūdū Teſtamentū inſtitutum ſit.

Plures nunc ſunt tranſgreſſiones legis quàm olim nec ideò lex noſtra dicēda eſt non vacare culpâ.

Auctor Operis imperfecti nil euincit.

Quod dicit auctor ille Operis imperfecti non vrget, quia auctor anonymus non facit fidem. Lex libelli repudij dupliciter poteſt intelligi, ſicut lex de vſuris: vel permiſſiuè, quòd non puniretur ea peccata, ſicut diximus ſuprà de permiſſione meretricum: in hoc autem ſenſu iam oſtendimus ſuprà, quomodo poſſint ob vitāda grauiora damna permitti in hoc mundo impunita aliqua alia minora. 23. Secundò ergo modo poteſt ea lex intelligi, vt daret veram licentiam repudiandi, aut vſuras petendi: & verò etiam obligaret ad id: in hoc etiam ſenſu negamus eam fuiſſe iniuſtam. in vſuris res eſt clara. Cùm etenim Deus ſit verus Dominus omnium bonorum temporaliū, ſicut dedit eis ius, vt ſpoliarent licitè Ægyptū, & deinde in terrā promiſſionis occiderēt eius habitatores; ita à fortiori potuit dare iuſtum titulum, vt acciperent eas vſuras. Quoad libellum repudij eodem etiam modo dico, Deum, vt habentem ſupremum dominium in homines, poſſe diſſoluere matrimonium: potuit ergo illis dare eam licentiam in certis caſibus, & tunc etiā cogere ad vtendum eâ; eo autem ipſo, quòd matrimonium eſſet diſſolutum, iam illi habebant ius accipiendi nouam vxorē; præterquam, quòd nouam vxorem accipere etiam tunc fuit permiſſum ſæpiſſimè, vt in Iacobo, Dauide & Salomone independenter à repudio prioris.

Lex repudij quomodo ſit bona & iuſta, lex ad vſuras obligans.

Odiū inimici non præcipitur in Scripturâ ſed eſt additamentū Rabbinorum Leuit. 19.

Denique, quod de odio inimicorū dicitur non vrget; quia non habetur talis lex in Scripturâ, ſed præciſè, *Diliges amicum tuum ſicut teipſum*: ei autem addiderūt aliqui Iudæi antiquiores, ad quos alluſit Chriſtus, *Et odio habebis inimicum tuum.* Reſponderi fortaſſe Secundò poteſt, inimicum ibi neceſſariò debere intelligi hominem, qui iniuſtè peccando Iſraëlitam offendit; in hoc autem ſenſu licitè poſſe a Deo homini imponi præceptum de odio inimici quà peccatoris & mali. Vt 24. enim Deus iuſtiſſimè odio habet impium & impietatem ipſius. & nos habere poſſumus odio licitè dæmones & damnatos; non eſt etiam, cur nō potuerit Deus diuinitus dare nobis licentiam ad odium tale erga peccatores, non quà in naturâ formaliter nobis ſimiles, & quà Dei ſunt imago, ſed quà malos, quà inimicos Dei: potuit item dare ius ad infligendum eis malum aliquod in pœnam eius peccati; quæ inflictio vocatur ſæpè odium: & fortaſſe in eo maximè ſenſu loquebatur Chriſtus; ac ſi dixiſſet, *Licet antiqui potuerint licitè ſuas iniurias vindicare, & repetere dentem pro dente, manum pro manu; ego tamen dico vobis, Diligite eos, benefacite his qui oderunt vos* ergo, eſto concedamus fuiſſe ea verba ſic in lege poſita, adhuc nihil inde infertur de eius legis malitia.

Qui potuerit præcipi odiū inimici.

Sectio IV.

An lex antiqua præceperit actus etiam internos.

SVpponimus Deum habere ius & dominium, vt poſſit imperare actus internos: difficultas

Deus habet ius imperãdi actus internos.

cultas eſt, vtrùm de facto fuerit eâ poteſtate vſus in lege veteri; & in quibus præceptis. Reſpondeo breuiter, ſine dubio ſub præcepto amandi Deum ex toto corde tuo, &c. incluſiſſe actus internos; quid enim ſignificat ex corde niſi tales actus? quo autem tempore obligauerit illud præceptũ aliò ſpectat.

De facto eo iure vſus eſt.

Videtur etiam Deus præſcripſiſſe illis decimam diem menſis ſeptimi Leuit. 16. vt pœnitentiam agerent, & quidem internam: *Menſe ſeptimo, decimâ die menſis, affligetis animas veſtras*: & addidit, *In hac die expiatio erit veſtri, atque mundatio ab omnibus peccatis veſtris: coram Deo mundabimini.* Vbi põderanda ſunt duo verba, *ab omnibus peccatis veſtris & coram Deo*: etenim cùm multa ſint peccata purè interna, vt quæ in concupiſcentiâ manent, mundatio ab illis non poterat eſſe per ſolam legalem cæremoniam, ſed debebat eſſe per interiorem dolorem: id ipſum declarant alia verba *coram Deo*; non enim coram Deo, qui corda intuetur, mundatur quis, niſi per veram & interiorem pœnitentiam: ergo imperauit lex illa actus internos.

Duo vltima Decalogi præcepta directè actus internos imperant. E iudicialibus & cæremonialibus vnicũ de expiatione directè imperabat actũ internum.

Denique duo vltima præcepta Decalogi directè in actus internos feruntur, *Non concupiſces, &c.* In iudicialibus autẽ & cæremonialibus, excepto eo de expiatione vix poſſumus dicere fuiſſe vllum, aliud quod directè imperaret actum internum. Dico *directè*; nam indirectè, quatenus prohibendo aut imperando actionem externam, prohibebat aut imperabat volitionem efficacem illius, nulla poteſt eſſe difficultas: hoc enim modo etiam leges humanæ poſſunt imperare actus purè internos.

Obiectio.
Pſalm 18.

26. Obiicies contra hoc vltimum: Sæpè in Scripturâ dicitur, Beatus ille, qui cuſtodit legem, itẽ, *Lex Domini immaculata conuertens animas*: ſi autem lex non præcepiſſet directè omnes actus internos, non poſſet habere talem effectum, ergo.

Solutio.
Lex efficit iuſtũ, ſi indirectè ſolùm actus internos imperet.

Reſpondeo negando minorem: ad hoc enim, vt lex efficiat hominem iuſtum & rectum, ſufficit, ſi indirectè præcipiat actus internos: nam lex, quæ dicit, *Non comedes carnes die Veneris* v.g. prohibet indirectè omnes actus, qui ex eo obiecto ſiue præcepto deſumunt malitiam; cùm enim aliunde non ſit materia illa mala niſi prohibitione, non poteſt intelligi vllus actus malus circa eam materiam, niſi qui prohibitus ſit, ſaltem indirectè, dũ materia eſt prohibita: ergo ex hoc capite lex illa omnia omnino prohibuit peccata; & ex hac parte cauſare potuit beatitudinem, quæ in declinando à malo conſiſtit. Deinde alteram partem

27. faciendi bonum ſatis imperauit, dum præcepta moralia tradidit, & dum complexa eſt omnem actum externum neceſſarium ad honeſtatẽ morum tam naturalem quàm cæremonialem: nã licet non obligauerit ad ponenda ea obiecta ex motiuo honeſto, tamen per ſe omnes leges videntur intendere; dum aliquid præcipiunt, vt id impleatur eo fine, quem Legiſlator intendit, eſto ad eam intentionem non obligent: hoc item ſufficit, vt meritò dicatur ſanctus & ſanctiſſimus, qui de eâ lege exactè adimplendâ cogitat.

Omnes leges intendunt ſui impletionẽ eo fine quo Legiſlator.

Obiectio Secunda.

Obiicies Secundò è contrario, ad probandum eam legem non præcepiſſe vllos actus internos: nam Paulus ad Romanos 3. legem eam vocat *factorum*; facta autem ſignificare videntur actiones externas.

Solutio.

Reſpondeo P. Suarez, eam legem à potiori parte vocari legem factorum. Ego tamen reſponſionem hanc difficilem iudico, quia Paulus in eodem loco duas leges diſtinxit; vnam factorum, alteram fidei: ait enim, *Vbi eſt gloriatio tua? Excluſa eſt. Per quam legem? factorum? Non*

ſed per legem fidei. Arbitramur enim iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis. Certum autem eſt, etiam in lege veteri fuiſſe præceptum fidei, ideóque fuiſſe legem de illâ; ergo legem antiquam, quam vocat factorum, & condiſtinguit à lege fidei, non ita vocat propter opera ex-

Vnde lex vetus vocetur lex factorũ.

28. terna. Et ita ſentit Auguſtinus de Spiritu & litterâ cap. 13. & ſequitur Iuſtinianus noſter ad hunc locum, & vt certum ſupponit Cardinalis Bellarminus Tom. 3. lib. 1. de iuſtificatione cap. 19 qui ſentiunt, ideò vocari legem factorum; quia licet præceperit fidem & opera, non tamen dedit auxilium ad benè operandum:

Vnde lex gratiæ lex fidei dicatur.

Lex verò gratiæ dicitur lex fidei, licet præcipiat opera & non ſolam fidem; quia dat ſimul vires ad ea omnia explenda quæ imperat: neque obſunt ſequentia verba, *Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis*: quibus videtur excludere omnia quæ per legem veterem præcipiebantur; & conſequenter oſtendit non fuiſſe præceptum vllum de fide: hoc, inquam, non obeſt; nam benè, vti ſuprà cap. 20. Cardinalis Bellarminus oſtendit, eſtò dicat ibi Paulus *ſine operibus legis*, non ſolùm attendiſſe ad legem Moſaicam, ſed ad omnem legem, voluiſſéque docere, hominem iuſtificari in vllâ lege, etiam gratiæ, per opera facta ante fidem; ſed de hoc alibi fuſiùs: ſufficiat oſtendiſſe, ex eo loco nihil inferri pro præſenti quæſtione.

Obiectio Tertia.

Tertiò obiicies illum locum Chriſti Domini, *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm Scri-*

29. *barum & Phariſæorum*, Matt. 5. colligitur enim ex illo, vt inſinuat D. Thomas, legem veterem non prohibuiſſe interiorem animum, ſed ſolùm opus externũ: id quod ſentit auctor Operis imperfecti in Matthæum homilia 28. docens legem mandaſſe abſtinentiam malorum, non verò opera virtutis: qualia ſunt; *Non iraſcaris, non concupiſcas*.

Solutio.

Reſpondeo Primò, eis verbis Chriſtum ſolùm exigere ab Apoſtolis maiorem obſeruationem legis quàm habuerint Phariſæi, qui dicunt, & non faciunt.

P. Suarez D. Thom. minùs benè explicat.

Diuus Thomas difficiliter ibi loquitur, P. Suarez eum explicat de lege veteri vt poſitiua erat, non vt continebat præcepta moralia, & quæ ſunt de iure naturæ: quo ſenſu ſolùm illam cõparauit cum lege gratiæ. Hæc explicatio dura eſt: etenim etiam lex gratiæ, vt poſitiua eſt, non præcipit ſpecialiter eum affectum internum; ergo in hoc puncto non debuit vetus poſtponi nouæ. Secundò illum explicat, vt ſolùm voluerit dicere, meliori modo animũ dirigi à lege gratiæ quàm ab antiquâ. Hæc itẽ explicatio non ſatisfacit, quia verba D. Thom. expreſsè ſonant, per legẽ antiquam nõ fuiſſe animum frænatum, ſed cohibitam manũ.

Melius dicitur hoc mète D. Thoma attigit.

Ego ſic explico D. Thom. non quaſi in eo præcepto negauerit, animũ lædendi fuiſſe prohibitum à lege veteri: cùm enim animus fuiſſet peccatum, neceſſum aſt, vt ille primo loco prohibitus fuerit: docet ergo ibi D. Thom. legem antiquam cohibuiſſe manũ, & conſequenter cohibuiſſe volitionẽ inferendi vim: non enim poteſt manus cohiberi, niſi cohibeatur volitio

30. efficax, vt per ſe notũ eſt: cohibuit ergo lex animum malum non odio habendi; non tamen imperauit affectum poſitiuum amoris inimicorum: nam præcepto naturali ſatisfacit quis non odio habendo: non enim tenetur ad poſitiuum amorem: at conſilio Chriſti Domini eo loco dato non ſatisfacit, qui non etiam amat.

Auctor Operis imperfecti erroris conuincitur.

Ad auctorem Operis imperfecti dico, manifeſtè illum errare: etenim nonum & primum præceptum expreſsè prohibuit concupiſcentiam.

Deinde cùm auctor illa admittat, prohiberi à lege omne malum, & illæ volitiones interiores malæ ſint, neſcio planè quâ conſequentiâ doceat, illam legem non prohibuiſſe concupiſcentiam malorum.

Obiectio. Quarta.

Quartò dices, Ergo ea lex præcepit fidem, ſpẽ & charitatem, & conſequenter iuſtificauit. quod falſum eſt. Adde, neq; ſub præceptis moralibus, neque ſub cæremonialibus, neque ſub poſitiuis includi fidem, ſpem & charitatem.

31. *Solutio. Lex vetus ad fidẽ, ſpem & charitatem obligabat.*

Reſpondeo, ſtatim in ipſo primo præcepto includi amorẽ Dei ex totis viribus, &c. & licet hîc fortè poſſet inueniri naturalis non ſufficiens ad Iuſtificationem; in homine tamen eleuato ad finem ſupernaturalem (vt erant Iudæi) non potuit de facto eſſe talis amor naturalis, niſi ſimul eſſet ſupernaturalis, vt alibi fuſiùs oſtendam: debuit etiam eſſe fides, quæ ibi maximè requiritur, dum ab eo populo petitur, ne habeat Deos alienos: ſed ſolùm erga vnum Deum: vbi ſine dubio præceptum eſt de fide in Deum. Ad ſpem autem manifeſtè illos inuitabat, promittendo illis felicitatẽ & temporalem & æternam, ſi ſeruarent Dei præcepta: ergo ad eos etiam actus Deus obligauit.

Cur lex vetus non iuſtificari.

Neque inde ſequitur illam legem iuſtificaſſe; ad hoc enim non ſufficiebat mandare eos actus, ſed vlteriùs requirebatur, vt daret vires: id quod nullo modo præſtitit. Falsò etiam dicitur, talia præcepta nec ſub moralibus, nec ſub cæremonialibus contenta eſſe, tum quia, ſuppoſitâ eleuatione hominis ad gratiam, & viribus ad eum amandũ ſupernaturaliter, dum tenetur quis efficere amorem naturalem, tenetur etiam facere ſupernaturalem: id quod in meâ ſententiâ maximè locum habet; non enim diſtinguo actus ſupernaturales à naturalibus ratione obiecti aut motiui, ſed ex modo tangẽdi illud idem obiectum. Secundò abſolutè reſpondeo, Eſto concedamus eam legem non præcepiſſe eos tres actus Theologicos, non continuò inferri, non præcepiſſe vllos internos; quia ſi in his tribus eſt ſpecialis difficultas, ob quam id negetur, non propterea debet in aliis negari, vbi nulla eſt.

SECTIO V.

De diſtinctione inter ſe præceptorum veteris legis: & an omnia fuerint ſub peccato.

32. *Qui diſtinguātur præcepta moralia inter ſe & à cæremonialibus.*

CIrca primum quærimus, quomodo ea præcepta moralia diſtinguenda ſint à cæremonialibus, & inter ſe. Ratio dubitandi eſt; nam inter præcepta Decalogi, quæ ſunt moralia, ponitur præceptum de obſeruatione Sabbati, quod cæremoniale eſt; item illud alterum de non faciendo ſculptili; hoc enim non eſt naturale: & hinc etiam oritur difficultas circa numerum eorum moralium: nam hoc non faciendi ſculptile iam eſt diuerſum à primo; & conſequenter erunt quatuor erga Deum. In hac difficultate magna eſt diſſenſio inter auctores; meo tamen iudicio, non de re, ſed de modo loquendi: quidam enim

Quomodo diſtinguant aliqui præcepta Decalogi inter ſe.

ponunt quatuor erga Deum, & ſex erga proximum diuidendo in duo vnũ, quod videtur habere eas duas partes enumeratas; è contrario confundentes in vnum quæ videntur eſſe duo vltima erga proximum. Alij ipſum primum præceptum diſtinguunt in duo, diuerſo tamen modo; nam τὸ

Exod. 20.

Ego ſum Dominus Deus tuus putant eſſe præceptum vnum; poſteà aliud, *Non habebis deos alienos*; &, *Non facies tibi ſculptile*, eſſe aliud: alij verò primum diſtinguunt in tria, *Ego ſum Dominus Deus tuus*: &, *Non habebis Deos alienos*: &, *Non facies tibi ſculptile*. Alij deniq; excludunt à Decalogo præceptum de obſeruatione Sabbati, quia poſitiuum eſt.

Dixi, re ipsâ omnes hos conuenire, & ſolùm differre in voce, an duæ partes vnius præcepti ſint dicendæ duo præcepta, an vnum, ideò parum intereſt, re intellectâ, ſiue hoc, ſiue illo modo loquamur: nihilominùs loquendum eſt cum communi ſententiâ, quam Auguſtinus tradidit lib. 3. de Decem chordis cap. 8. & alibi: etiam D. Thomas ſequitur in præſenti & 2. 2, q. 122. & cæteri Scholaſtici, præcepta ſcilicet moralia erga Deum eſſe tria, erga homines ſeptem. 33. *In voce ſolùm hic eſt diſſenſio.*

Præcepta moralia erga Deũ ſũt tria, erga homines ſeptem.

Prima pars facilè ſuadetur, quia τὸ *Ego ſum Dominus Deus tuus* non eſt præceptum, ſed declaratio diuinitatis, per quam formaliter nihil imperatur. Alterum verò, *Non facies tibi ſculptile*, ſi de idolo, quod vt Deum colant, intelligatur, iam includitur in priori parte, *Non habebis Deos alienos*: ſi verò aliæ etiam imagines prohibitæ ſunt, fuit præceptum cæremoniale, non morale; ideóque ceſſauit cũ lege antiquâ.

Qui præceptũ tertiũ ſit morale ſimul & cæremoniale.

Vnicum ergo ibi eſt præceptum; ſecundum verò eſt, *Non accipies nomen Domini Dei tui in vanum*; tertium verò de Sabbato. Aduertendum tamen circa hoc Primò, licet colere Deum ſit de iure naturæ; & ex hoc capite illud præceptum fuerit naturale & morale; quâ parte tamen deſignat ſpecialiter diem Sabbati fuiſſe cæremoniale: vnde in Decalogo ex parte primi & tertij præcepti fuit incluſũ aliquod cæremoniale. Circa alia ſeptẽ, quæ erga proximum verſantur, res eſt clara;

34. *Quid de aliis ſeptem præceptis.*

hoc autem obſeruo, in rigore loquendo, eodẽ omnino iure, quo, *Non habere Deos alienos*, &, *Non facere ſculptile*, reducitur ad vnum præceptum, debuiſſe etiam ad vnum reduci, *Non mœchaberis*, &, *Non concupiſces vxorem*, &c. item ad vnum, *Non furtum facies*, &, *Non concupiſces rem alienam*: quia prohibere fornicationem eſt idem ac prohibere concupiſcentiam fornicationis, iuxta illud Chriſti Domini, *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*. Quòd ſi in his duabus materiis multiplicantur præcepta ob actum externum & internum, potuiſſent etiam in aliis multiplicari; *Non occides*, &, *Non odio habebis*, aut, *Non optabis mortem illius*: vnde rurſus ſuadetur, quod dixi ſuprà, diſſenſionem circa modum numerandi hæc præcepta non eſſe magni momenti, dummodò quæ ſint conſtet; cur autem Deus ſpecialiter eam concupiſcentiam in duabus illis materiis prohibuerit, cùm in prioribus præceptis cenſeatur incluſa; cur item conflatile ſpecialiter, cùm in τὸ *Non habebis Deos alienos* includatur, quâ parte idolum ſignificat, ſatis eſt dubium; nam ſi ob maiorem claritatem id factum credamus, certè in quinto præcepto maior videbatur eſſe neceſſitas, nam faciliùs ſeparatur odium internum à voluntate occidendi exteriùs, datâ etiã opportunitate occiſionis, quàm ſeparetur cõcupiſcentia feminæ ab exteriori actu, data opportunitate illius: & tanta videtur neceſſitas declarandi non ſolùm mactare, ſed odio proſequi, eſſe peccatum, quàm quod non ſolùm fornicatio, ſed etiã concupiſcentia ſit peccatum. Dici tamen poteſt ideò id factũ, quia frequentior longè eſt occaſio concupiſcentiæ quàm odiorum; & quia faciliùs 35.

Matth. 5.

Cur concupiſcentia & vxoris & rei alienæ prohibita, & non mortis aut odij ſpecialiter.

ſubiorrat

ſubintrat conſenſus in peccatum carnis, meritò ſpecialiter etiam fuiſſe declaratam. Quoad conflatile verò dico, fuiſſe id explicatũ propter imagines; quæ in illo populo vehementer procliui ad idololatriam maximè fuiſſent periculoſæ, & contrariæ ei primo præcepto.

Cur ſpecialiter conflatile prohibitum.

Secunda quæſtio proponitur.

Circa ſecundam verò partem ſectionis quærimus, an omnia, quæ in eâ lege mãdata ſunt, fuerint ſub præcepto rigoroſo. Reſpondeo, Si in rigore vox *lex* accipiatur difficultatem eſſe nullã; quia lex vt talis ſemper obligat, iuxta dicta ſuprà: vt ergo difficultas locum habere poſſit, quærimus. vtrùm in talibus tabulis legis, vel inter ea quæ Angelus Moyſi dictauit, fuerint aliqua per modum conſilij, quæ Deus optauerit ab eis fieri, non tamen obligauerit ad faciendum. Reſpondeo, rem eſſe dubiam, Probabile eſt fuiſſe aliqua; probabilius verò contrarium. Prior pars perſuadetur auctoritate D. Thom. qui q. 99. art. 5. videtur diſtinxiſſe manifeſtè aliqua quæ ſunt præcepta, alia verò quæ ſunt ordinata ad meliùs exequenda præcepta; non poteſt autem intelligi, illa quæ ſic ordinantur eſſe præcepta: condiſtinguuntur enim à D. Thomâ à præceptis, ad quorum obſeruationem ordinantur. Neque ideò D. Thomas hanc opinionem retractauit, eò quòd ſecundam explicationem vocis *mandatum* addiderit eo corpore, vt argumentatur P. Suarez ſuprà cap. 4. n. 28. quaſi mandatum ſit præceptum impoſitum per alios; præceptum verò, quod impoſitum eſt immediatè à Deo ipſo. Hoc, inquam, non obſtat, quia immediatè ſubiungit D. Thomas; & concludit corpus art. *Ex quibus omnibus apparet, quòd omnia legis præcepta contineantur ſub moralibus, cæremonialibus & iudicialibus; alia verò non habent rationem præceptorum, ſed ordinantur ad præceptorum obſeruationem*: quibus vltimis verbis clarè priùs poſitam diſtinctionem confirmat; adduxerat autem in confirmatione legem illam Exodi 22. *Si pignus à proximo tuo acceperis veſtimentum, ante ſolis occaſum reddes ei*: ergo aliqua erant in eâ lege per modum conſilij. Id ipſum Suarez putat optimè ſuaderi ex votis quæ licebant tunc temporis; quæ tamen non erant ſub obligatione. Nihilominùs, vt dixi, mihi probabilius videtur oppoſitum; quia cùm in lege illâ, prout à Deo Moyſi traditâ (in quo præciſè ſenſu loquor) nulla planè fiat diſtinctio, quæ oſtendat aliquam partem non eſſe ſub obligatione, aliquam verò eſſe; imò, poſt datam totã legem quoad moralia & cæremonialia, eadem ſubiungat Moyſes verba pro obſeruatione totius illius: ſanè non video quo fundamento poſſimus diſtinguere quoad obligationem aliqua ab aliis; maximè cùm certiſſimum ſit, ad multa, quæ ex naturâ rei non videbantur vllius momenti, fuiſſe verã obligationẽ, vt ex cæremonialibus ferè omnibus conſtat: aut ſi excipere vnum poſſumus, cur, quæſo, non duo, tria, quatuor centum? Melius ergo diſcurrimus in omnibus eodem modo.

Legi Moyſis aliqua ſolùm conſuluiſſe, eſt probabile auctoritate Diui Thomæ.

36\.

Probabilius eſt omnia fuiſſe ſub obligatione.

37\.

Ad Diuum Thom. reſpondeo, eſto fuerit in contrariâ ſententiâ, & propterea, vt dixi, illa ſit probabilis, non cogi nos, quò minùs contrariam dicamus probabiliorem. Secundò reſpondeo, fortè Diuum Thom. non dixiſſe ea, quæ ſunt vtilia ad ſeruanda præcepta, fuiſſe in tabulis illis ſcripta, quod ſolùm nos negamus. Fatemur enim in illo ſtatu, & conſequenter in illâ lege (vt enim ſuprà obſeruaui, ſtatus & lex ſolent vocari vno nomine) multa fuiſſe ex conſilio non tradito in tabulis; ſed quod ex naturâ rei ratio perſuadebat: ſic Iudith ieiuniis & ciliciis ſe continuò macerabat; quæ tamen non erant in tabulis: & idem de virginitate, quam aliqui coluerunt, dici poteſt. Vnde apparet, confirmationem ex voto nullius eſſe momenti; quia votum erat quidem licitum, non tamen de eo emittendo erat in tabulis datum conſilium. Ad alterum exemplum de pignore, omnino cenſeo fuiſſe ex obligatione, ob rationem datam; licet fortè ob leuitatem materiæ non ſub mortali, ſed ſub veniali obligauerit. quod longè aliud eſt.

Earbeſis D. Thomæ.

De voto nihil in lege præceptũ, ſic verò de pignore.

SECTIO VI.

De promulgatione & extenſione eius legis, de loco item & tempore in quo data fuit.

38\. FAcilia ſunt quæ circa hunc titulum poſſunt verti in dubium, ideò breuiter ea expediemus. Circa promulgationem quærimus, quę & qualis illa fuerit. Reſpondeo, quoad pręcepta Decalogi, fuiſſe promulgata ab Angelo toti populo immediatè; vt conſtat ex cap. 20. Exodi: etenim tunc non cum ſolo Moyſe Deus loquebatur, ſed vniuerſaliter cũ omnibus; ideò populus territus voce Domini, quam videbat, hoc eſt audiebat, dixit ad Moyſen, vt loqueretur ipſe, non verò Deus, ne fortè morerentur. Dicebatur autem loqui Deus, licet Angelus formaret verba; quia Deus ea illi dictabat interiùs; vt fieri ſolet in legibus humanis Iudice particulari dictante præconi demiſsè verba, quæ hic voce grandi populo nuntiat.

Decalogus toti populo immediatè ab Angelo promulgatus eſt, vt eſt Exodi 20.

Vbi obiter aduerte, eò quòd legem gratiæ per nobilius inſtrumentum Deus intimauerit, nempe per Chriſtum Deum & hominẽ, à Paulo ad Hebræos 1. dici legem ſcriptam minoris dignitatis, quia per Angelum dicta eſt: quod nõ intelligendum eſt de minori vi obligandi aut minori certitudine: ad hæc enim per accidens ſe habet miniſtri dignitas: eſt ergo exceſſus in ſolâ dignitate deſumptâ ex eâ perſonâ.

Cur lex vetus minùs digna lege gratiæ.

39\. Dices fortè: Chriſtus vt homo ſecundùm humanitatem, per quam ſolam promulgauit legem, non erat nobilior, imò minor Angelo: ergo lex gratiæ non eſt per nobiliorẽ miniſtrum promulgata. Reſpondeo, Etiamſi humanitas Chriſti in ſe inferioris ſit perfectionis phyſicæ quàm Angelus, nihilominùs tamen ex vnione ad Verbum reddi infinitè ſanctã & longè ſuperiorem Angelis. Præter promulgationem autem illam legis, quæ ſufficiebat, vt ſtatim populũ obligaret, ſcripſit Deus medio Angelo eam legem Decalogi in duabus tabulis lapideis: quas Moyſes deinde fregit ob populi idololatriam; iuſſus tamen eſt duas tabulas prioribus ſimiles formare, & ſecum in montem accipere; in quibus ipſe Moyſes, dictante tamen Domino per Angelum, eadem præcepta ſcripſit: & licet dubium ſit, quomodo inter eas duas tabulas diſtribuerit præcepta; an mediá partem in vnâ, mediam in alterâ; an alio modo; probabiliſſimè tamen communiter docetur, in primâ poſuiſſe ea quæ ad Deum, in ſecunda verò quæ ad proximum pertinent: id quod ratio honeſtatis videtur exigere, vt ſingularem tabulam Deus pro præceptis erga ſe deſignaret; vtramque autem poſteà intra arcam ſeruauit.

Obiectio.

Solutio.

Quo ordine in duabus tabulis ea præcepta dictãte Deo per Angelum ſint deſcripta.

Circa alterã partem legis, cæremonialem ſcil. & iudicialem, dicendum eſt, non fuiſſe primò

datam ipſo populo audiente, ſed ſoli Moyſi; idcóque non obligatum populum, quouſque poſteà promulgata fuit ipſi à Moyſe, cùm deſcendit è monte. Et hæc de promulgatione.

Lex ceremonialis & iudicialis primo ſoli Moyſi, & ab hoc deinde populo eſt promulgata.

Circa Secundam tituli partem de extenſione eius legis quærimus, an ſolùm fuerit pro populo Iſraël, an verò reliquas Nationes obligauerit. De quâ difficultate D. Thomas quæſt. 98. art. 4. & 5. Vaſq. ibi & Salas ſuprà ſect. 3. Reſpondeo, manifeſtum eſſe ad ſolos Iſraëlitas extendi; quia ſemper cum limitatione in eâ dicitur, *Audi Iſrael*, & item in eâ lege ſemper ponitur conditio ingreſſus in terram promiſſionis: quæ cùm ad ſolos Iſraëlitas pertineret, ſolos etiam illos obligauit lex: quod idem de circumciſione dici debet.

Lex vetus ſolos Iſraëlitas obſeruabat, ſicut & circumciſio.

Obiectio. Obiicies tamen: Aliæ Gentes tenebantur ad circumciſionem eâ ſaltem ratione, quòd ſine illâ ſaluari non poſſent; & ad ſalutem procurandam tenerentur. *Solutio.* Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem dico, eos potuiſſe ſaluari per actũ contritionis & amoris Dei ſuper omnia. Addo tamen; Licet Gentes non fuiſſent obligatæ, potuiſſe tamen eam legem acceptare ſe adiungendo populo per circumciſionem, vt expreſsè concedebatur in lege, & fecit Achior Moabites: quo caſu, ſuppoſitâ ſemel circumciſione, quæ libera fuit, obligabatur deinde ea iure diuino ad leges illas ſeruandas; ſicut, ſuppoſitâ liberâ emiſſione voti, tenetur homo iure naturæ ad illud ſeruandum.

Qui Gentes alia tunc abſque circumciſione ſaluari potuerunt. Cur ſemel circumciſus ad legem tenebatur.

41\. *Obiectio.* Dices, Non conſtat Deum voluiſſe obligare Gentes, etiam ſuppoſitâ circumciſione; ſi autem non voluit, certè iure naturæ non conſequitur ea obligatio. *Solutio.* Reſpondeo Primò, fortè falſum eſſe, non ſequi iure naturæ talem obligationem: etenim cùm Gentilis, circumciſionem acceptando, reddiderit ſe quaſi Iudæum, eo ipſo incurrit eorum leges; ſicut qui ſe ciuem facit, eo ipſo ſubiicit ſe ciuitatis legibus. Secundò reſpondeo, expreſsè ipſum Deum determinaſſe, vt ſi aliquis vellet ſe circumcidere, eo ipſo teneretur legem ſeruare, & reputaretur quaſi vnus de populo: ita enim dicitur Exodi 12. *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam*, &c. *circumcidetur prius omne maſculinum eius*, &c. *eritque ſicut indigena terræ*: ideò Apoſtolus ad Galatas 5. ait: *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ*.

Exodi 12. id Deus ipſe determinat; & Apoſtolus confirmat ad Galat. 5.

42\. Alio modo potuerunt Nationes ad illam legem ſeruandam ſe obligare, non quia fierent ex populo Iudaico, ſed quia, cognoſcentes eam bonam eſſe, & ad Rempublicam gubernandam vtilem, eam ipſi in ſuâ Republicâ admittere potuerunt, vel, vt meliùs dicam, pro ſe eam cõdere: quo caſo, reſpectu ipſorum ſolùm humanam habuiſſet auctoritatem, non diuinam, ideoque potuiſſent eam rurſus abrogare: vt ſi legem, quam Põtifex tulit pro Eccleſiaſticis, vellet aliquis Rex pro ſuo Regno ferre, non ideò eſſet ibi Canonica, ſed ciuilis, ideóq; ibi poſſet ſolâ Regis voluntate abrogari.

An ſecluſo Iudaiſmo Gentes potuerint eâ lege ſe obligare; & quomodo.

Circa tertium punctum, de loco, in quo ea promulgata fuit, nonnulla eſt difficultas; nam cap. 3 & 19. Exodi & Act. 7. ſignificatur data in monte Sinai; in Deuteronomio verò cap. 1. 5. & aliis dicitur data in Horeb: ob quam cauſam quidam dicunt eſſe duos montes vicinos, ideóq; vni tribui quod in altero factum eſt. Id quod inde reiicitur, quia impropria valdè eſſet ea locutio, ex ſola propinquitate vni tribuere quod in eo factum non eſt. Secundò, & fortiùs, quia tunc planè relinqueretur omnino incertum, vbi fuiſſet data; nam ob vicinitatem mihi dicere liceret datam re ipſa in Horeb, tribui verò monti Sinai; alteri verò eadem planè ratione liceret rem inuertere: ideò alij dicunt Horeb fuiſſe partem Sinai inſtar parui montis. Sed neq; hæc expoſitio placet, quia lex dicitur data in ſummitate montis Sinai. Ita Exodi 19. *Deſcenditq; Dominus ſuper montem Sinai in ipſo montis vertice, & vocauit Moyſen in cacumen eius*. Ergo loca, quæ dicunt legem in Horeb datam, non poſſunt de monticulo paruo, qui eſſet pars Sinai, intelligi, niſi recurratur ad priorem expoſitionẽ de vicinitate; vel certè dicatur, ſupra ipſum montem Sinai fuiſſe illum alterum monticulum, & ita Horeb fuiſſe ſolùm cacumen eius montis & partem Sinai: quod tamen inde reiicitur, quia poſtquam filij Iſraël Exodi 17. in Horeb aquam accepiſſent ex petra, profecti ſunt, & venerunt à regione montis Sinai; ita Exodi 19. vbi data eſt lex: ergo Horeb non potuit ſignificare ſolum cacumen montis, quandoquidem ab eo diſceſſerunt, vt venirent ad locum legis.

Lex vbi data.

An mons Horeb fuerit vel cõterminus monti Sinai, vel eius pars.

Communior ergo ſententia eſt, eas duas voces ſignificare eumdem omnino montẽ: ita Hieronymus & Ioſephus apud Suarez cap. 5. n. 11 fuiſſe autem magnum illum montem & longas radices habuiſſe, vt initio illius dicatur petra fuiſſe, ex qua aqua educta eſt, & potuerit inde populus aliquam viam facere, donec veniret è regione maioris altitudinis eius montis: vnde infertur, petram Horeb non fuiſſe iuxta locum, vbi data eſt lex: licet totus mons, etiam vbi lex eſt data, dicatur Horeb: quod maximè ſignificant ea verba Deuteron. & Malach. 4. Aduerte tamen, etiamſi præceptum circumciſionis ad eam legem pertineat, non tamen fuiſſe illud datum eodem loco: erat enim iam ante quadringentos annos & ampliùs datum Abrahamo & toti populo ex Iſaac futuro; datum, inquam, in terra Chanaan: cùm verò exiiſſent ex Ægypto, iterùm datum eſt ante Mare rubrum, ob circumciſionem ſeruorum emptitiorum. 44.

43\. *Horeb & Sinai idẽ ſignificant, teſte Hieronymo & Ioſepho.*

Præceptũ circumciſionis bis eſt datum.

Circa tempus denique, quo lex antiqua data eſt, quæri poſſet Primò, quo anno mundi. Verùm id ad Chronologos ſpectat. Secundò poſſet quæri, cur tamdiu diſtulerit id Deus. Reſpondeo, in hac re multas poſſe inueniri congruentias, non tamen tales, quæ conuincant, neceſſariò debuiſſe ita fieri: ſi enim Deus voluiſſet eam citiùs aut certè tardiùs dare, habuiſſet fortè tot, aut plures quàm iam habeat congruentias; niſi enim ſæpè, in his rebus, quas Deus facit ex libitu ſuæ voluntatis, ſicut illi honeſtiſſimæ occurrunt rationes pro ea re quam actu facit, occurrere illi alias è contrario, ſæpè etiam fortiores; quia non teneor ad id, quod ex parte obiecti melius eſt. Solet ergo afferri congruentia dilationis hæc, vt homines noſcerent ſuam fragilitatem, & magis agnoſcerent ſe indigere lege, dum ex defectu illius experiebantur ſe in tot errores lapſos eſſe. Hæc tamen ratio non probat id non potuiſſe etiam mille annis antè aut ducentis pòſt fieri. Quòd verò non vlteriùs ſit dilata, ea videtur eſſe ratio, ne nimis damnum illud ſerperet; & vt ab illo populo peculiari fide Chriſtus venturus crederetur, ſperaretur, & deſideraretur; & vt Progenitores Chriſti multo tempore ante ipſum eſſent veri Dei cultores.

Poterat Deus citiùs aut tardiùs legẽ condidiſſe.

Cur lex tam ſerò lata ſit.

SECTIO

Sectio VII.

De effectibus legis antiquæ.

45. *Quatuor legis effectus.*

QVatuor effectus legis in communi agnouimus ſuprà, obligare, permittere, punire, præmiare. Diximus autem, obligare propriè non effectum, ſed eſſentiam legis eſſe, ideóq; omni legi adeóque & veteri proprium eſſe: nihilominùs iam de eâ obligatione ac ſi eſſet effectus agendũ erit.

Svbsectio I.

De obligatione & permiſſione veteris legis.

NOn ago, an omnia, quæ in illâ ſunt tradita, fuerint per modum præcepti, an verò multa ſolùm per modum conſilij. De hoc enim ſuprà dixi breuiter, probabilius eſſe, omnia fuiſſe vera præcepta: quo poſito, explicandum erit, qualẽ induxerint obligationem. Primò ergo quæritmus, an ea fuerit ſub mortali, an verò ſub veniali. Reſpondeo, non poſſe vniuerſaliter quæſtionem decidi, ſed dicendum, iuxta materiæ grauitatem, eam obligationem fuiſſe maiorem aut minorem; nam etiam lex naturalis, quæ magis neceſſaria eſt, non obligat ſemper ſub mortali: vt patet in lege non mentiendi. Secundò quæritur, vtrùm ea lex induxerit nouam obligationem circa ipſa præcepta naturalia, an verò ſolùm fuerit declaratiua obligationis naturalis. P. Suarez cap. 6. n. 3. cenſet omnino induxiſſe nouam obligationem, quia fuêre vera præcepta; præceptum autem vt tale inducit obligationem: non enim poſſumus dicere, illam legem fuiſſe ſolùm per modum doctrinæ. Ego tamen iudico rem eſſe dubiam: etenim licet præceptum omne inducat obligationem, non tamen eſt neceſſum, vt nouum præceptum nouam inducat: id quod communiter doceri ſolet, quando ſunt multa præcepta circa idem; & in particulari docent, licet ſint hodie, v. g. Sabbato Quatuor Temporum & Vigiliâ ſancti Thomæ, duo præcepta ieiunandi, non tamen ideò eſſe duplex peccatum, non ieiunare; imò nec vnum grauius quàm heri, quando ſolum præceptum Quatuor Temporum vrgebat: idem eſt, quando in diem Dominicam incidit aliud Feſtum ad Sacrum andiendũ obligans: idem etiam, quando Superior ſecundò mãdat id quod primâ vice mandarat. Reſpondetur enim, illud præceptum eſſe verè tale, licet actu non inferat nouam obligationem; eſt enim ex ſe illatiuum eius obligationis: ideò ſi non inueniſſet iam eam illatam, eam inferret; ergo, ex eo quòd fuerint illa vera præcepta, non infertur neceſſariò nouam intuliſſe obligationem.

Lex vetus iuxta materia grauitatẽ magis aut minùs obligabat.

46.

An circa præcepta naturalia induxerit nouam obligationẽ, dubium eſt.

47. Ego ſic rem putarem decidendam: Dixi Tomo 3. in præceptis naturalibus poſſe conſiderari oppoſitionem cum naturâ rationali, quæ, ex conceptu formali & intrinſeco non videtur eſſe dependens à Dei offensâ; vnde dixi, ſi vel per impoſſibile ignoraretur omnino inuincibiliter Deus, adhuc mendacium futurum malum, non tamen habiturum eam grauitatem, quam iam habet, quatenus eſt offenſa Dei. Quam doctrinam etiam P. Suarez admittit: ex illâ ergo ſic in præſenti diſcurro, & dico, legem eam diuinam addidiſſe illis obiectis eam maiorem obligationem, quæ neceſſaria eſt ad rationem peccati, Theologicè loquendo: nã eam non habebant ea obiecta vt contraria rationi naturali præcisè, ſed quatenus erant contra legem Dei: ergo ea lex, quæ illa obiecta vt Deo contraria prohibuit, addidit illis eam totam grauitatem.

adiũxit tamẽ maiorem; & quam.

Dices: Eſto Deus ea obiecta non prohibuiſſet eo ſpeciali modo; ſi tamen homo agnouiſſet Deum, & ſciuiſſet illum offendi noſtris peccatis, peccaſſet propriè & Theologicè, fornicando v.g. aut occidendo iniuſtè: vt peccarunt homines ante eam legem, & poſt illam etiam Gentiles, qui Dei notitiam habuerunt, eſto ignorarint legem Dei: ergo ea lex, vt data eo ſingulari modo, nullam addidit obligationem, nec quidem, quæ pertineat ad rationem offenſæ Dei. Confirmatur, quia non grauiùs ex hoc capite peccarunt poſteà Iudæi, qui iniuſtè alium occiderunt, quam peccaſſet Abraham Dei notitiam habens, ſi etiam alium iniuſtè occidiſſet; eſto ille non habuiſſet poſitiuam illam legem diuinam de non occidendo. Reſpondeo, ob hanc replicam mihi eſſe probabile, ſuppoſitâ eâ Dei perfectâ notitiâ, nullam re ipsâ malitiam accreuiſſe eis peccatis: id quod inſtantia de Abrahamo immediatè allata manifeſtè probat. Abſolutè tamen reſpondeo, Licet ea cognitio ſine lege ad id ſuffeciſſet, ipſam tamen legem ſic promulgatam meliùs & diſtinctiùs induxiſſe eam obligationem; vnde ratione illius, quia magis agnoſcitur per eam legem voluntas Dei, & magis intimatur prohibitio, fortè aliqualis creſcit inde grauitas.

Impugnatur hæc ſolutio, ſed fruſtrà.

48.

Cæterùm, eſto Deus iam reuocaret eam legem quà poſitiuam, quod ſine dubio fieri poteſt, non dubitarem, tam grauiter nos peccaturos occidendo aut mentiendo, quàm iam peccemus; & vix crederem vllum in hoc vltimo puncto mihi diſſenſurum: vnde videant, quâ conſequentiâ ea lex vt actu exiſtens addat maiorem illam obligationem, quam ferè omnes admittunt: ſi enim addit, ergo, ablatâ lege illâ, auferretur: quod ſi ſine lege eadem manet; ergo lex nullam addit.

Quid ſi lex illa reuocaretur, maneret, ne eadem in præceptis naturalibus obligatio.

Tertiò, circa eamdem vim obligatiuam dubitari poteſt, vtrùm etiam præcepta iudicialia obligationem in conſcientiâ induxerint, an ſolùm fuerint pœnalia. Hoc vltimum affirmat Gerſon Tractatu de Vitâ ſpirituali lectione 2. in Alphabeto 61. vbi addit, ea præcepta, licet à Deo data, quia tamen non ordinabantur ad faciendos homines dignos vita æterna, non eſſe dicenda diuina. Hic tamen auctor grauiter errat. Primò, quia ad legem diuinam non requiritur ea ordinatio, ſed ſufficit, ſi lex ſit à Deo immediatè data; vnde in pura natura, homine non eleuato ad finem ſupernaturalem, poterant eſſe præcepta diuina: ſicut è contrario præcepta lata ab hominibus, à Pontifice v.g. eſto ordinẽtur ad finem ſupernaturalem, non tamen dicuntur diuina, quia non habent Deum pro Legiſlatore. Sed hac impugnatione, quæ ad vocem ſpectat, omiſſa. Secundò, quoad obligationem, reiicitur Gerſon ex dictis ſuprà; vbi oſtendi, nullum in ea lege conſilium includi. Cùm enim æqualiter eiſdem verbis Deus ſtatuat, dum vnam ac alteram tradit, non poteſt cum fundamento dici vnam obligare in conſcientia, alteram non; maximè cùm Deus etiam directè poſſit in conſcientia obligare, & Legiſlator humanus ſupponatur ſemper in ſuis præceptis obligare, niſi aliunde de eius mente conſtet.

49. *An iudicialia ſolùm fuerint pœnalia; an verò etiã conſcientiam obligarint.*

Quid ſint præcepta diuina.

Nullũ pro altero conſiliũ obligat.

Neque obeſt, quòd illæ leges ordinentur ad conuenientem Reipublicæ gubernationem: quia, vt ſuprà dixi, hoc ipſum obiectum, ſi debitè fiat, poteſt eſſe meritorium vitæ æternæ.

An lex poſitiua Dei voluit in periculo vitæ obligare in conſcientiâ.

50. Quartò & vltimò quæritur, an obligauerit ea lex in conſcientiâ, caſu extremi periculi corporalis v.g. cum periculo vitæ. De obligatione illius legis quà naturalis eſt nihil dico; quia ea obligatio eſt immutabilis, vt ſuprà diximus; quæſtio ergo ſolùm eſt de lege poſitiuâ quoad cæremonias, &c. Reſpondeo Primò, Deum quidem potuiſſe etiam cum tanto rigore obligare: eſt enim auctor vitæ & mortis, poteſtque, nullâ datâ ex parte noſtrâ cauſâ, nos occidere: potuit ergo obligare vt ſeruaremus eius præcepta, etiam cum vitæ periculo. Reſpondeo Secundò, Eſto potuerit, de facto tamen veriſimile non eſſe ita voluiſſe. Et hæc eſt communis ſententia Doctorum. Probatur autẽ ex lib. 1 Machabæorum cap. 2. vbi ipſi iuſtè interpretati ſunt ſe non teneri die Sabbati permittere ſe occidi; & non dubium, quin ſi aliquis de vitâ ob famẽ periclitatus fuiſſet, potuiſſet tunc ex immundis animalibus comedere; neq; dicendi ſunt peccaſſe Iſraëlitas, qui obſeſſi præ nimiâ fame equos, mures, canes, &c. comederunt, cùm multa ex illis eſſent animalia immunda iuxta legem: intelligendum ergo eſt pro eis caſibus non fuiſſe in Deo voluntatem obligandi.

De facto ſic non obligauit.

In contemptum ſi eâ tranſgredi nullo modo licuit.

51. Aduerte tamen, ſi quis in contemptum legis coactus fuiſſet ſub vitæ periculo eam legẽ tranſgredi; vt cùm ſeptem illi Machabæi Martyres lib. 2. c. 7. cogebantur comedere carnes porcinas; aduerte, inquam, quia ille eſus ſignum erat ſpretæ religionis & intrinſecè malus, ideò etiam cum vitæ periculo fuiſſe obligationem legem ſeruandi. Quod idem in lege gratiæ dicendum in multis rebus; quæ etſi non obligent cum vitæ periculo; ſi tamen in contemptum fidei cogamur eas omittere tenemur ſanguinẽ fundere citiùs quàm eas negligere,

An malũ aliquod lex vetus permiſerit.

Circa ſecundum legis effectum, qui permiſſio dicitur, quæri ſolet, an aliquod malum ea lex permiſerit. Duplex poteſt eſſe permiſſio, vt ſuprà diximus: vna, quæ rem non facit licitam, ſed impunem; ſicut ſolent, vt ſæpè inſinuauimus, permitti meretrices publicæ. Alia permiſſio eſt, quæ rem alioquin ſine eâ licentiâ malam reddit licitam; ad quam ſolet reduci diſpenſatio. De vtraq; ergo poteſt eſſe dubium. Circa primam dico non conſtare vllo modo, vllam eſſe talem in lege. Quoad ſecundam dicimus longè probabilius eſſe, aliquas tales interueniſſe Deo vt ſupremo Domino ad id dante licentiam; vt in pluralitate vxorum: quam fuiſſe licitã ex ſanctis illis Patribus Abraham, Iacob, Dauid, &c. ſuprà breuiter intulimus: ea autem licentia non fuit propria legis ſcriptæ, ſed emanauit ex Patribus: ſimiliter in libello repudij & vſuris: quia in his omnibus Deus diſpenſare poteſt, vt ſuprà dixi; & eũ de facto feciſſe ſatis colligitur ex ipſo textu Deuteronomij 24. Et multi Scholaſtici ita ſentiunt, vt videre eſt apud Suarez ſuprà n. 11. & 12.

Diſtinguitur & deciditur quæſtio iuxta duplicẽ permiſſionem.

SVBSECTIO II.

De duobus alijs effectibus legis antiquæ.

52. TErtius effectus legis aſſignatur pœna: circa quam dubium eſt, in lege veteri fuiſſe impoſitas pœnas etiam temporales omnibus ferè delictis; vt videre eſt totam legem peruolenti. Illud obſeruandum, ad illas pœnas non fuiſſe obligatum tranſgreſſorem, niſi poſt ſententiam Iudicis; quia lex non imponebatur directè reo, ſed Iudici vt reum puniret. Non loquor hîc de pœnâ, quæ erat per modum reſtitutionis & ſatisfactionis, nam ad hanc homo tenetur ex ipſo iure naturæ: neq; item loquor de pœnis illis, quæ erant per modum irregularitatis, quæque ipſo facto incurrebãtur, vt ex contactu corporis mortui & leprâ, &c. Ad quas leges reducit P. Suarez leges irritantes contractum, vt matrimonium inter fratrem & ſororem, &c. filium & matrem: ego verò, cùm naturâ ſuâ ſint irrita, non puto ex lege poſitiuâ fuiſſe irritata. Verùm id parui eſt momenti.

Lex vetus ponebat pœnas etiã temporales, ſed poſt ſententiã Iudicis incurrendas vt plurimũ.

Matrimoniũ inter fratrem & ſororem naturâ ſuâ irritum.

Quartus denique effectus legis dici ſolet præmium: quia verò hoc duplex eſt, aliud æternum; aliud temporale & corporale; de vtroque poteſt in præſenti aliqua eſſe difficultas. Circa æternum communis ſententia docet, legem illam numquam promiſiſſe ſuis obſeruatoribus æternam vitam aut beatitudinem ſupernaturalem: & verò ſi quis perlegat eam legem tam in Exodo quàm in Leuitico & Deuteronomio, nihil eâ de re inueniet: certè ego diligenter & accuratè eam percurri, nihil tamen potui deprehendere; ideò meritò Bernardus Sermone 30. in Cantica dixit: *Graue legis iugum, & vile præmium; nam terra eſt in poſſeſſione.* In contrarium ſtant multi, quos refert P. Salas ſect. 7. qui tamen indiſtinctè loquuntur, confundunt enim in vnum legem & homines, qui eam ſequebantur; vnde addendum eſt, etiam in eo ſtatu, ſiue per traditiones, ſiue aliunde, fuiſſe notitiam æternæ beatitudinis & expectationem illius. Si enim Iob habuit etiam reſurrectionis corporum fidem, quid ni Iudæi eam habuerint. Vnde liber Sapientiæ totus eſt in ponderando errore impiorum in inferno, & felicitate iuſtorum in cælo: *Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum. Viſi ſunt oculis inſipientium mori; illi autem ſunt in pace.* Idem ſanctus Paulus in Epiſtolâ ad Hebr. 11. *Sancti per fidem vicerunt Regna,* &c. Id ipſum Machabæi Martyres elegantibus verbis lib. 2 c. 7. coram Antiocho teſtati ſunt. Id ipſum confirmant ea verba, *Sancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur.* Et Iſaias c. 64. *Oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.* Ea igitur lex licet ex traditione & promiſſionibus factis olim Patribus habuerit notitiam gratiæ & vitæ æternæ, ac ante iuſtificationem Iudæi debuerint habere fidem de Deo, quòd ſit, & quòd remunerator ſit; quia tamen vi ipſius legis eam notitiam non habuêre, dici ſolet non agnouiſſe aliud præmium quàm temporale

Duplex legis præmium.

53.

Lex vetus nũquã beatitudinem ſuis obſeruatoribus promiſit.

Vnde tamen fuerit in eo ſtatu notitia beatitudinis.

cap. 5.

Ibid. 3.

2. Mach. 12.

54. Obiicies Chryſoſtomum, qui in Matthæum dicit, *Legens legem, legens Prophetas, legens Pſalterium, numquam Regnum cælorum audiui, niſi in Euangelio.* Id ipſum teſtatur Hieronymus Dialogo 1. contra Pelagianos; vbi reprehendens Pelagium, quòd dixerit Regnum cælorum in veteri Teſtamento repromitti, ait, *Cùm perſpicuum ſit Regnum cælorum primùm prædicari in Euangelio.* Reſpondeo, duos hos Patres videri cum aliqua exaggeratione locutos; nam in libro Sapientiæ cap. 4. caſtitas dicitur *in perpetuum coronata triumphare:* quod æquiualẽter Regnum cælorum ſignificat: cap. item 6. dicitur *Regnum perpe-*

Quorũdã Patrũ circa hoc mẽs explicatur.

Digitized by Google

perpetuum; & cap. 5. *Regnum decoris*: item vita æterna apud Deum paſſim auditur: *Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum*: idem Machabæorum 2. cap. 7. ſub nomi-
55. ne vitæ æternæ repetitur ſæpè. Fortè locuti ſunt hi Patres de Regno cælorum iam poſſeſſo; cuius nulla in eâ lege mentio fit; imò nec vnquam dicitur illâ durante poſſidendum.

Temporalis præmij promiſſio in lege frequens. Circa præmium verò temporale dicendum eſt, illud ſæpè fuiſſe in illâ lege propoſitum, *vt ſis longæuus ſuper terram*, &c. pleniſſimus eſt liber Exodi, Leuitici, Deuteronomij; talibus promiſſionibus. Circa quod dubitari poteſt, vtrùm ea opera fuerint meritoria de condigno illius præmij. P. Suarez n. 21. putat id eſſe omnino certum, eò quòd illa opera fuerunt æqualis valoris cum præmio: erat item præmium eis promiſſum; quid ergo deeſſe illis poterat ad condignitatem? addit tamen ad eam requiſitum fuiſſe illud opus eſſe moraliter vndequaque bonum: ſi enim erat malum, ſaltem ex vno capite, potiùs merebatur pœnam quàm præmium: Secundò etiam requirit, ne operans eſſet in ſtatu peccati mortalis, & inimicus Dei; quia tunc cor habebant in temporalibus defixum, & à Deo elongatum: & nemo poteſt in ſtatu mortalis mereri etiam temporalia, cùm ſit illis indignus: deniq; addit ex D. Thomâ, etiamſi homo fuiſſet in gratia, & ea opera feciſſet, non tamen propterea ſēper de facto obtinuiſſe eiuſmodi præmia, eò quòd ſæpè in maius bonum ipſi negabantur. quod ſic

An circa illud fuerit meritū de cōdigno Suarez aſſerit.

56. ego explico: Si enim benè operanti eſſet promiſſa longæua vita, hæc autem prouidebatur à Deo nociuta ſaluti illius, non erat æquum, vt ea daretur illi in præmium boni operis, quin potiùs debuiſſet ſtatim auferri; iuxta illud de Henoch:
Sap 4. *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius.* Id ipſum aliter D. Thomas explicat, ideò docens negata eis aliquando temporalia, ne nimiùm eis afficerentur, & vt ex eorum defectu magis virtus creſceret.

Suarij mente hi inſinceri nequie. Ego in totâ hac doctrinâ magnam inuenio difficultatem; in primis ea opera fuiſſe condigna præmio temporali non poteſt Pater Suarez defendere: fortè id probaret aliquis, eò quòd opus bonum morale factum ex gratiâ, quale P. Suarez in præſenti requirit, non poſſit habere proportionem niſi cum ſolo præmio ſupernaturali. Hæc tamen ratio ſemper mihi diſplicuit; nam meritum, quod valet mille, à fortiori valet vnū, quod ſi merens vellet eo inferiori præmio eſſe contentus, quis poterit negare promeruiſſe illud de condigno? ſic qui in bello tam generosè, & ſtrenuè ſe geſſit, vt promeritus ſit fieri Princeps, à fortiori promeritus eſt fieri ſimplex nobilis. de
57. hoc puncto non videtur mihi dubitandum. Alia ergo ratione magis deſumptâ ex materia de merito intentum hoc probo: Nam totus valor, tota laudabilitas eorum operum erat occupata in merito condigno vitæ æternæ; ergo de facto non poterant ſimul prætereà mereri de condigno præmia alia temporalia. Antecedens deſumo ex communi Theologorum doctrinâ in Tridentino & Scripturâ fundata: quòd opera bona factâ in gratiâ ſint meritoria de condigno augmenti gratiæ & gloriæ. Conſequentia videtur euidens, quia ſi tota cōdignitas inſumitur in gloriam; ergo iam eſt illi operi adæquatè ex iuſtitiâ ſatisfactū; ergo nihil remanet illi pro nouo præmio; vel ſi remanet, debuit in priori eſſe aliquis defectus. Neque difficultas minuitur pro hoc, quòd præmium temporale ſit inferioris ordinis, quia certum eſt, illud ſimul cum altero plus efficere, quàm ſi alterum ſolum eſſet; ergo maior valor in opere requiritur, vt vtrumq; quàm vt vnum ſolum quis promereatur; ergo non poteſt dari ex primo quidquid condignitati reſpondet, & ſimul ac ſemel reſtare condignitas ad ſecundum. Quo argumento oſtendi in materia de Pœnitentia non poſſe hominem de facto ſatisfacere de condigno pro veniali: nam licet actus amoris v. g. æqualis ſit remiſſioni venialis, quia tamen occupatur in augmento gloriæ, non manet illi condignitas, vt ſimul venialis remiſſionem obtineat. Refutaui autem ibi varias ſolutiones eorum, qui dicunt ex diuerſitate generum ea duo non ſe excludere; oſtendi enim, quidquid ſit de modo loquendi, & de diuerſitate eorum generum, lumine tamen naturæ notum eſſe, plus valoris requiri in aliquo opere, vt duos fauores mereatur, ſiue illi ſint diuerſi generis, ſiue euſdē, quàm vt mereatur vnum ex illis. Eadem ergo doctrina ſuo modo difficultati præſenti debet applicari.

Cur obſeruā-tes ad legē nō potuerint de condigno mereri ea, præmia tēporalia.

Probatur à paritate venialis, pro quo de facto ſatisfieri nequit de condigno.

Fortè dicet quis Primò, non ſemper opus bonum morale iuſti eſſe ſupernaturale; quia non ſemper eſt ex motiuo honeſtatis ſupernaturalis; ergo non habet ſemper condignitatem cum gloriâ; ergo ſaltem tunc poterit eſſe meritorium de condigno illius præmij temporalis, quia tunc nō occupatur in eo merito gloriæ. Reſpondeo, Si vera ſit ſententia, quæ ex formali motiuo diſtinguit opus ſupernaturale à naturali, poſſe concedi, ſæpè iuſtos ex defectu eius motiui non efficere actus ſupernaturales Ex quo capite concedi optimè poſſet, ex defectu actus ſupernaturalis in adimpletione legis relictum fuiſſe locum Iudæis ad ea præmia temporalia promerenda de condigno per actus bonos naturales: id quod euidenter euincit obiectio. Quia verò ego non diſtinguo actus ſupernaturales à naturalibus ex obiecto formali; nam ipſa naturalis honeſtas eleemoſynæ reperta in ſubleuando paupere, etiamſi non fiat ex motiuo charitatis aut ſpei viſionis beatæ, eſt obiectum ſufficientiſſimum pro ſupernaturali merito, dico in præſenti, iuſtum nunquam operari liberè circa obiectum naturale vndequaque honeſtum, & cum omnibus circumſtantiis honeſtatis, niſi efficiendo actum ſupernaturalem meritorium: vnde ſemper retinere videtur ſuā vim ratio à me paulò antè facta, quòd ſcil. iuſtus ille totus fuerit occupatus in merito vitæ æternæ.

58. *Obiectio. Prima.*

Solutio.

An ſēper iuſtus efficiat actū ſupernaturalē meritorium.

Secundò dices: Eſto tunc efficiat iuſtus actum ſupernaturalem, non eſt negandum ſimul etiam efficere naturalē, qui ſecundus non occupabitur in eo condigno merito, licet alter totus quantus occupetur; ergo erit locus vtrique merito & præmio. Reſpondeo, à multis negando eos duos actus ſimul; quia verò ego probabilius iudico contrarium, concedo eo modo admitti poſſe meritum illud condignum vitæ æternæ. Quâ doctrinâ cùm P. Suarez non vtatur in præſenti, ſed de ſolis actibus ſupernaturalibus loquatur, non video quomodo poſſit defendere meritum illud condignum præmio temporali; ideò ſuprà non dixi, non poſſe abſolutè eam doctrinam defendi, ſed à P. Suario.

59. *Obiectio. Secunda.*

Solutio. Quomodo mereri potuerint illud præmiū de condigno.

Secundò videtur etiā mihi difficile quod Suarez docet ex D. Thoma, ſine ſtatu gratiæ non potuiſſe reperiri opus illud meritorium de condigno præmij temporalis: etenim cùm Diuus Thomas,

Thomas, Suarez & omnes alij dicant, etiam in
ſtatu peccati poſſe eſſe meritum congruum, &
quidem vitæ æternæ, non video cur debeat nega-
ri meritum condignum præmij temporalis. Pro
Quodnā meritum ſit condignum vitæ æternæ.
quo aduerte, auctores ferè omnes Scholaſticos
actui ſupernaturali fidei aut eleemoſynæ v. g.
quo peccata redimere iuſſus eſt Nabuchodono-
ſor à Daniele, ideò præcisè negare meritum con-
dignū vitæ æternæ; quia cenſent ex defectu gra-
60. tiæ, illum actum eſſe planè improportionatum
gloriæ & ipſi remiſſioni peccati: ſi enim æquali-
tatem inuenirent inter illud opus & præmium,
eſto homo eſſet in peccato, nemo negaret condi-
gnum meritum: vnde fit, vt P. Vaſquez, qui pu-
tat actum contritionis eſſe æqualem ſatisfactio-
nem pro peccato, conſequenter doceat illam eſſe
de condigno meritoriam gratiæ aut ſatisfactu-
riam pro peccato, nos autē, qui illum reiicimus,
non recurrimus ad ſtatū peccati, ſed ad inæqua-
litatem operis cū eo præmio; dicimus enim: Of-
fenſa eſt quaſi infinita, ſeu in altiori ordine, opus
autem eſt in inferiori ordine, ergo, &c. vbi ſuppo-
Actus æqualis præmio eidē eſt condignus.
nere omnes videmur, ſi eſſet ille actus æqualis
præmio, nullo modo negandam illi condignita-
tem, quidquid ſit de ſtatu perſonæ; quia hic ſo-
lùm ſolet conſiderari in ordine ad conſtituendā
æqualitatem inter rem & rem, ſeu inter meritum
& præmium. id quod in humanis contingit. Nam
eſto aliquis ſit inimicus alterius, ſi tamen faciat
opus tale in eius gratiam, quod habeat propor-
tionem cum aliquâ remuneratione, ſine dubio
eam meretur de condigno: ideò ſi hoſtis dat mi-
hi pretium æquale in ſe pro mercibus, ſine du-
bio eas emit, vt ſic dicam, de condigno.

61. Iam hinc vlteriùs argumētor: Opus vndequa-
Vrgetur argumentum.
que bonum moraliter, actus v. g. obedientiæ in re
difficili, eſto homo alioquin ſupponatur in pec-
cato ideóq; non habeat proportionem cum bea-
titudine ſupernaturali & viſione Dei, quæ eſt
quodammodò infinitū bonum, non poteſt tamē
vllâ apparente ratione dici non habere æqualita-
tē cum dilatione vitæ v. g. per vnam diem, aut cū
exiguâ pluuiâ pro vineis, maximè ſi illud opus
eſſet ſupernaturale: ergo tunc cōcedere debemus
meritum condignum illius præmij. Neque id im-
pugnat ratio in contrarium adducta, quòd ſcil-
licet ille homo tunc eis omnibus bonis indignus:
etenim in præſenti caſu ſupponimus, Deum non
habuiſſe voluntatem eum puniendi in hac etiam
materiâ intuitu peccati mortalis præcedētis; quia
ſi habuiſſet, procul dubio, ſicut non ſatisfeciſſet
pro peccato mortali de condigno per tale opus,
etiam non extinxiſſet debitum carendi eo præ-
miu; & conſequenter non potuiſſet illud mereri
de condigno. Supponimus ergo Deum ſic dixiſ-
ſe, *Intuitu huius peccati mortalis non decerno
temporalibus te priuare, ſicut nec è contrario de-
cerno ea tibi donare, ſed volo expectare quid vlte-
riùs facias.* Certè in tali caſu omnino iudico
opus bonum poſteà ſecutum fore condignum
temporali aliquo præmio. Cæterùm determina-
tio in particulari, quæ opera bona naturalia ſint
condigna præmio naturali, & quali, non poteſt à
nobis vllo prorſus modo fieri.

62. Præter hos quatuor effectus legis ſolet etiam
Peccatū indirectè ſolùm ex lege ſequi poteſt.
peccatum aſſignari. Verùm iam ſæpè dictum eſt,
peccatum ſolùm indirectè ſequi poſſe ex lege,
quatenus homo ex ſuâ nequitiâ illud non vitat;
non enim lex illud intendit: quo autem ſenſu
vetus dicatur occidere, & lex mortis, & operari
peccatum, ſuprà explicatum eſt, dum eam fuiſſe
honeſtam diximus; hoc ſolùm addo, etiam eo
ſenſu dici poſſe legem mortis, quòd frequentiſſi-
me in pœnam minabatur, & verò infligebat actu
temporalem mortem. Dices, Etiam è contrario
promittebat vitam; ergo debuit dici lex vitæ.
Cur lex vetus potiùs eſt dicta lex mortis quàm vita.
Reſpondeo, vitam numquam fuiſſe per illam da-
tam ſeu protractam; ideò magis tribuitur illi
mors quàm è contrario vita. Sed hoc ad modum
loquendi ſpectat.

SECTIO VIII.

An lex vetus iuſtificarit: vbi, an ſit dicenda perfecta.

DE primâ parte fusè P. Suarez cap. 7. de ſe-
cundâ cap. 8. ego vtrumque valdè facilè ex
dictis hucuſque iudico, ideóque breuiſſimè me
expedio. Priùs verò ſuppono non eſſe ſermonem
de iuſtitiâ legali & æternâ; hæc enim ſine dubio
conferebatur per cæremonias & ſacrificia legis:
neque item de iuſtitiâ actuali naturali, quæ in
exercitio operum bonorum naturalium conſiſtit;
hæc enim legi naturali propria eſt: agimus ergo
de iuſtificatione ſupernaturali tam in primo fie- 63.
De iuſtitiâ ſupernaturali ſolùm hic procedit quæſtio.
ri quàm in eius augmento.

In quo puncto Primò certum eſt ex tertiâ par-
te, Sacramenta propria legis veteris non dediſſe
gratiam: excipio circumciſionem; & in eo ſenſu
Quòd lex vetus non iuſtificabat.
certum erit eam legem non iuſtificaſſe.

Secundò, longè probabilius eſt, circumciſionē,
Circūciſio ſolùm erat pura conditio ad gratiam.
quæ propriè non erat eius legis Sacramentū ſed
in Abrahamo primò inceperat, contuliſſe remiſ-
ſionem originalis infantibus, ideóq; dediſſe gra-
tiam non ex opere operato, ſed vt puram condi-
tionem. Hæc ſuppono ex materia de Sacramen-
tis; vbi explicui, in quo conſiſtat exiſtentia no-
ſtrorum Sacramentorum quoad vim cauſatiuam
gratiæ præ circumciſione.

Tertiò certum eſt, legem illam, quatenus im-
Ea lex non dabat auxilia ad bona opera quæ præcepta.
perabat ſeu præcipiebat opera bona, non dediſſe
auxilia ad ea facienda: aliud enim longè eſt præ-
cipere, aliud iuuare: ſub quâ reduplicatione etiam
lex gratiæ, quatenus imperat opera, non dat au-
xilia; ideóq; in hoc ſenſu pares ſunt: & ſicut vna
dicitur non iuſtificans, ita poteſt dici & altera.

Quartò tamen certum eſt, in vtroq; legis ſtatu
Sufficientia auxilia in vtroq; ſtatu ad bona opera ſunt data.
data à Deo auxilia ſupernaturalia ſufficientia ad
opera bona, & ad obtinendam remiſſionem pec-
cati augendámque gratiam. Id quod euidenter
oſtendunt multi & ſanctiſſimi viri, qui in ea le-
ge fuerunt: poſſent etiam congeri multa Scriptu-
ræ teſtimonia pro eadem veritate, ſi non eſſet
adeò certa & omnibus nota.

Hinc Quintò certum eſt, eſſe actus ſuperna-
turales fidei, ſpei & charitatis, quia hi (vt ex Tri- 64.
Lex illa ſupernaturaliū actuum fuit indiga.
dentino & ex Paulo conſtat, fuſiuſque dicitur in
materiâ de Iuſtificatione) neceſſarij ſemper fuêre
ad remiſſionem peccati in adultis; in iuſtis
verò requiruntur ad augmentum gratiæ: quam
ſine dubio multi olim valdè auxere: ergo, ab-
ſolutè loquendo, tam de actuum ſupernatura-
lium exiſtentia, quàm de auxiliis ad illos effi-
ciendos dubitari non poteſt in præſenti.

Hinc rurſus Sextò infertur, ſiue præceptum de
Imò ea lex eos præcipiebat.
habendis aliquando illis actibus ſupernaturali-
bus ſit dicendum ad eam legē pertinere, eò quòd
iam ante illam inceperit, ſiue non; quod ad quæ-
ſtionem de nomine pertinere poteſt; non poſſe
tamen re ipſa negari, in ea lege fuiſſe verè eos
actus præceptos. id quod certum crediderim
de

de fide. Nam in eâ lege erant præcepta de pœnitentiâ & conuerſione vera; id quod Prophetæ paſſim prædicant, *Conuertimini ad me in toto corde veſtro*, &c. & (vt ſuperiùs notauimus) etiam fuit lex ſpecialis poſitiua iniungens decimo mēſe eam pœnitentiam: ergo ſaltem implicitè ibi fuêre etiam præcepta actuum fidei, ſpei; imò, quia tunc temporis non conferebatur gratia adultis pro Sacramento, neceſſarij fuêre actus veræ contritionis & amoris Dei ſuper omnia. In ſpeciali

65. *maximè amorem Dei. Deut. 6.*

verò da præcepto amandi Deum ſatis conſtat ex ipſis verbis legis, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. quod de amore ſupernaturali intelligendum etiam eſt; quia cùm ad eum habuerunt illi de facto vires, licet gratis datas, & iuſſi ſint amare Deum ex omnibus viribus & toto corde, etiam ad amorem ſupernaturalem fuerunt obligati. Neque hinc ſequitur; eam legem iuſtificaſſe, quia, vt dixi ſuprà, non dabat vires ad eiuſmodi actus.

In quo vtraq; lex ſit æqualis.

Septimò certum etiam eſt, opera ipſa legis ſeu adimpletionem legis, ſi conſiderentur vt facta ab homine ſine gratiâ, nō eſſe condigna augmento gratiæ, multò minùs remiſſione peccati & augmento gratiæ: id quod etiam conuenit operibus noſtris in lege gratiæ: ſi verò fuerint vndequaque honeſta & dignificata à gratiâ, eo ipſo fuiſſe etiam meritoria, eodem planè modo quo noſtra; ideóque in hoc puncto vtramque legem æqualem eſſe.

In vtraq; lege gratia dabatur ex præuiſis Chriſti meritis.

Octauo & vltimò certum eſt, in vtraque lege gratiam datam eſſe ex meritis Chriſti præuiſis; in illâ, vt futuris, in hac vt præteritis; de quo fuſiùs in materiâ de Incarnatione. Hæc omnia certa; illud autem dubium, cur lex gratiæ dicatur iuſtificare, illa verò non, cùm (vt ex dictis conſtat) neutra lex quà præcipiens iuſtificauerit, & vtraq;

66. re ipsâ habuerit auxilia gratiæ ex Chriſto: quòd enim reſpectu vnius ſit præteritus (vt ſic dicam) & reſpectu alterius futurus, per accidens eſt ad quæſtionem præſentem; quia meritum tam benè reſpectu Dei poteſt operari, etiamſi ſit tempore poſterius, quam ſi prius, dummodò in præuiſione

Cur lex gratiæ dicatur iuſtificare, vetus verò ſecùs.

diuina ſit prius naturâ de quo alib. Huic difficultati, quæ multum videtur habere de nomine, reſpondeo, differentiam realem inter vtramque legem in eo conſiſtere, quòd noua includat vt promulgatorem ſui Chriſtum Dominum, qui auctor eſt gratiæ; eam enim nobis promeritus eſt; lex verò antiqua habuerit Moyſem promulgatorem, qui non cauſauit gratiam vllo modo. Secundò, quòd in noſtrâ ſint Sacramenta ſeptē, quæ dant gratiam ex opere operato; in veteri nihil fuit tale. Tertiò, quod etiam ſpeciales gratiæ & maiora auxilia dentur in lege gratiæ quam in antiquâ. Ob hæc tria dicitur noſtra iuſtificare, illa verò non: & ad hæc reducitur tota huius difficultatis ſubſtantia.

De imperfectione legis quæſtio eſt de nomine. Non fuit imperfecta priuatiuè, ſed reſpectiuè.

Quoad ſecundam partem, an ſit dicenda perfecta ea lex, an imperfecta, dico, quæſtionē eſſe de ſolo nomine: vt enim oſtendimus ſupra, fuit vera lex; & in hoc ſenſu habuit omnem perfectionē ad verā legē requiſitam: neque fuit imperfecta priuatiuè; quaſi caruerit perfectione aliquâ ſibi debitâ & neceſſariâ; reſpectiuè tamen ad noſtram legem, quæ longè nobilior eſt, dici poteſt, & verò re ipsâ eſt, imperfecta: ſicut homo in eſſe hominis habens omnes perfectiones dici poteſt

67. reſpectiuè ad Angelum, & à fortiori reſpectu Dei, imperfectus. Quibus autem rebus illa à noſtra excederetur, facile eſt dicere: & verò immediatè

antè aſſignaui tres ſatis magnas differentias, quòd ſcil. non habuerit Sacramenta cauſantia gratiā; quod fuerit à puro homine promulgata; quòd non dederit tanta auxilia: quæ tres vna ſola voce ſolent explicari, quod ſcilicet non dederit vires ad ea quæ imperabat: ideò D. Thomas q. 99. art. 1. cenſet, in eo puncto etiam eſſe peiores naturæ quàm ciuiles & humanas; quia hæ non præcipiunt aliquid ſupra vires hominis naturales, illa verò præcipiebat, & tamen eas vires non dabat. Quòd ſi dicas, Etiam lex ciuilis & humana non dat vires, ſed ſupponit ſicut diuina: reſpondet P. Suarez pro ea doctrinâ D. Thomæ, legem ciuilem ex naturâ ſuâ ſupponere vires ad ea quæ præcipit; quas non ſupponebat lex antiqua ad actus ſupernaturales, quos præcipiebat. Hæc ſolutio videtur habere aliquam æquiuocationem, nec ſatisfacere replicæ factæ; nam licet lex antiqua mandans actus ſupernaturales non ſuppo-

Qui fuerit lex illa imperfectior noſtrâ.

Mēs D. Thomæ.

Suarez pro D. Thomâ refutatur.

ſuerit vires ex naturâ hominis, ex naturâ tamen ipſius legis eas ſuppoſuit; quia licet habere vires ad actus gratiæ ſit homini præternaturale, at neceſſum & eſſentiale id eſt illi legi diuinæ tales actus mandanti: non enim datur lex, nec poteſt dari, de re impoſſibili: quod in diuinâ maximè verum eſt, quia Deus cum iuſtè mandet, nihil poteſt mandare, niſi præſupponat vires: ergo lex ea non minùs ex ſe ſuppoſuit vires ad id quod imperabat, quàm eas ſupponit lex ciuilis ex ſe; hac ergo comparatione, vt parum ſolidâ omiſſâ. 68.

Imperfectio ex multitudine præceptorum.

Secunda imperfectio legis antiquæ eo, quod valdè multa præcepta continuerit: ob quam rationem dicitur Act. 15. *Iugum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus.* Quomodo autem id non fuerit ab infinitâ Dei bonitate alienum diximus ſuprà, oſtendentes, neceſſariam quodammodò tunc fuiſſe tantam multitudinem præceptorum.

Ex maiori pœnarum quàm præmiorū propoſitione.

Tertia imperfectio, quòd graues pœnas tēporales in pœnam ſtatuerit; & licet etiam bona tēporalia è contrario promiſerit, longè tamen frequentiùs pœnæ proponuntur quam præmia: id quod clarè apparet cap. 18 Deuteronomij, vbi pro vna columna benedictionum ſunt quatuor maledictionum: & alibi idem etiam cernitur; & proptereà vocatur ea lex ſeruitutis & timoris ſeu puerorum; quia quaſi virgis & timore regebantur: promittebat etiam è contrario ad alliciendum res præſentes & temporales; quibus etiam paruuli ſolent faciliùs moueri, quia futura & aliena à ſenſibus non ita conſiderant.

Ex quorundā minùs decentium permiſſione:

Quarta imperfectio, quòd quaſi annuendo eius populi carnalis concupiſcentiæ permiſerit 69. illi aliqua, quæ ex ſe ſunt minùs decentia; vt habere duas vxores, dare libellum repudij, vſuras petere: nam licet data ea licentia nō peccauerint in illis actibus ipſum tamen condeſcendere cum ais fuit aliqua imperfectio.

& quibuſdā alijs ex capitibus.

Poteſt etiam alia addi imperfectio, quòd non fuerit ea lex perpetua ſicut lex gratiæ: rurſus, quòd non propter ſe, ſed propter nouam fuerit inſtituta, vt vmbra & figura noſtræ: quòd non fuerit vniuerſalis ad omnes Nationes, ſed ad certum populum. Multa alia poſſunt excogitari, ſed hæc ſufficiant. Vide P. Vaſq. diſp. 183. per totam & Salas diſp. 24. ſect. 6.

DISPV-

DISPVTATIO X.

De eius legis ceſſatione.

EXPLICATA eſſentiâ, cauſis & effectibus eius legis, de interitu illius agendum erit.

SECTIO I.

Quæ certa ſunt præmittuntur.

Lex vetus vt à Deo immediatè lata ab ipſo ſolo mutari potuit.

PRimò, legem veterem, vt à Deo immediatè latam, non potuiſſe niſi ab ipſo ſolo Deo mutari, certum eſt ex dictis ſuprà; nam inferior non habet vim mutandi legem ab altiori poteſtate poſitam, imò nec in eâ diſpenſandi, quia id eſt quodammodò coarctare voluntatem Legiſlatoris; id quod inferior non poteſt facere: quòd ſi ipſe ſuperior dat inferiori poteſtatem diſpenſandi, tunc iam ſuperior diſpenſat ſaltem mediatè. In lege verò antiquâ non fuiſſe eam poteſtatem conceſſam à Deo hominibus, ſuadetur argumento negatiuo; quia nullibi de eâ conceſſione quidquam legitur.

capax tamen erat interpretationis humanæ, etiã priuatæ.

Secundò præmittendum, non proptereà à nobis negari, potuiſſe in eam legem cadere interpretationem humanam: nam (vt diximus ſuprà) Deus numquã voluit obligare ad illius obſeruationem cum magno & euidenti periculo; vnde diximus, licuiſſe Machabæis pugnare die Sabbati: & Chriſtus Dominus Matthæi 12. dixit ſe non violare legem die Sabbati exercendo opus miſericordiæ etiam laborioſum. Ea autem interpretatio potuit fieri etiã priuatâ auctoritate: ſi enim quis vidiſſet die Sabbato proximum de vitâ periclitantem, poterat ſine dubio eum iuuare, etiãſi deberet laborare: ſi item fame moreretur, & non haberet alios cibos niſi immundos, poterat eos comedere, neque debebat pro interpretatione excurrere ad Doctores legis & Sacerdotes; ſed ipsâ euidenti neceſſitate edoctus poterat eam interpretationem facere: vt de facto nos poſſumus in legibus Canonicis audiendi Sacrum die

2. feſto, ieiunandi, &c. Nam quoad hoc eadem eſt ratio de vtraque lege: etenim non minùs Deus ab initio noluit includere eiuſmodi caſus, quàm eos non includit Pontifex.

In caſibus dubijs ſoli Iudices legẽ interpretabantur.

Tertiò præmittendum, eam interpretationem in dubijs caſibus debuiſſe fieri à Iudicibus ad id deputatis; vt Deuteronomij 17. dicitur, *Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris*, &c. aut quando duæ leges concurrebant, ita vt non poſſent ambæ ſeruari, debuiſſe illam præualere, quæ maioris erat momenti: ideò circumciſio debebat die octauo fieri, etiamſi eſſet Sabbatum. Hæc de diſpenſatione & interpretatione: iam ad mutationem illius.

Dupliciter poteſt aliquid velle Deus; & quando id mutari poſſit.

In quo puncto præmittendum Quartò vt omnino certum, eam à Deo potuiſſe mutari, abrogari, &c. quia potuit ipſe ſuam voluntatem reuocare: vt verò id intelligas, aduerte, quod ſæpè tradi ſolet, dupliciter Deum poſſe aliquid velle, aut abſolutè omnino & in perpetuum; vt, vult homines eſſe immortales de facto, & ſupernaturalem beatitudinem eſſe perpetuam: ſi ergo tali modo voluiſſet legem antiquam ſemper durare, non potuiſſet eam reuocare, quia eſſet ſibi ipſi

contrarius. Aliter ergo Deus poteſt velle aliquid, 3.
ita vt ſubintelligat conditionem aliquam, v. g. *Niſi ob alias cauſas ego voluero, ne amplius id fiat*; vel determinando certam durationem, *vſque ad tale & tale tempus*: in his caſibus poſſe mutari voluntatem, dubium non eſt: & hoc modo legem antiquam potuiſſe mutari extra controuerſiam eſt.

Obiectio. Suarez ſolutio diſplicet.

Dices: Lex Dei eſt ipſamet volitio Dei; ſed hæc ſemper durat, ergo & lex. Reſpondere videtur P. Suarez cap 9. n. 10. legem Dei non eſſe volitionem ad intrà in Deo ipſo exiſtentem, ſed eſſe ad extrà in lapidibus aut membranis ſcriptã, & ſignum externum voluntatis Dei quod ſine dubio mutari poteſt. Hæc ſolutio non ſatisfacit, quia ſuperiùs diximus ex cõmuni modo loquendi promulgationem ad extrà non eſſe legem, ſed declarationem legis; legem verò eſſe ipſam voluntatem obligatiuam Legiſlatoris: id quod Suarez ipſe etiam docuit. Atqui ea voluntas Dei ſemper manet, ergo & lex. Meliùs ergo reſpondetur obiectioni, voluntatem Dei in ſe quidem ſemper manere, non tamen obligare pro ſemper, ſed pro tempore, quod in ipsâ volitione præſcribitur, ergo cùm Deus non præſcripſerit omne tempus pro eâ obligatione, potuit optimè, adueniẽte eo tempore, ceſſare obligatio: & hoc ſolùm vocamus mutationem voluntatis diuinæ & ceſſationem legis.

Voluntas Dei in ſe manet ſẽper, ſed tãtùm obligat pro tempore.

Replicabis: Si Rex hodie ferat legem de re 4.
quæ poſt annum debet inchoari, verè dicitur hodie eſſe ea lex, & hodie obligare pro anno ſequẽti, etiamſi nondum exiſtat tempus à lege præſcriptum: ergo cùm Dei volitio olim obligans verè ſit hodie, licet non obliget pro hodiernâ die, verè adhuc durabit lex antiqua. Reſpondeo, multum hîc miſceri de voce, an in caſu obiectionis dicenda ſit exiſtere lex pro tempore futuro: qui vellet eo modo loquendi vti, etiã poſſet dicere, hodie eſſe legem antiquam obligantem, non pro hoc tempore, ſed pro præterito; ad eum modum, quo hodie eſt in Deo odium in D. Petrum vt in peccatorem, odium quidem hodie verè exiſtens, ſicut extitit, quando Petrus negando peccauit, quia actus Dei ſunt æterni; non tamen eſt odium pro hodierno die, ſed pro eo tempore pro quo peccauit. Eodem modo è contrario hodie amat Deus Iudam amore amicitiæ, eo quo illum amauit, quando fuit in gratiâ; ſed tamen non amat prõ hoc tempore, ſed pro illo: ſicut autem in ipſo odio & amore, qui ſine dubio ſunt actus immanentes & ad intrà in Deo, non dicimus abſolutè, *Hodie diuus Petrus odio habetur*, quia per hoc non tam denotamus exiſtentiã odij in ſe, quàm, quòd illud ſit pro hodiernâ die; ita potiori iure in lege: licet enim immanens ſit, & conſequenter eſto hodie duret lex antiqua, quia tamen nõ reſpicit hodiernum tempus, ſed præteritum, non dicimus illam hodie durare: ſicut neque è contrariò, antequam promulgaretur, dicebatur exiſtere, quia non reſpiciebat illud tempus, ſed futurum. Ad inſtantiam ex humanâ lege ſuprà poſitam reſpondeo, Si illa lex ſit iam promulgata, 5.
tunc moraliter dici nunc exiſtere pro tempore futuro; quia iam ſine vllâ nouâ cæremonia aut notificatione, ſolo adueniente eo tempore, erimus obligati: in quo ipſo modo dicendi crediderim multum eſſe de voce. At ſi promulgatio non ſit, non cenſetur iam eſſe; quia ad hoc, vt actu obliget, non ſolùm oportet vt tempus illud adueniat, ſed etiam ex parte quaſi ipſius legis deeſt

Solutio.

Quomodo Deus amet hodie Iudam & D. Petrũ odio habeat.

Satisfit inſtãtia ex humana lege ſuprà

Digitized by Google

deeſt illud extrinſecum complementum, nempe promulgatio. Cùm ergo iam promulgatio præcedens pro nobis perierit, eſto maneat volitio diuina, in quâ lex coonſiſtit, non poteſt dici nunc lex ea exiſtere. Vbi eriam aduerte pro re morali & modo loquendi, faciliùs longè intelligi poſſe, eſſe nunc legem obligantem in futurum quàm obligxntem in præteritum: & rxtio eſt mxnifeſta, quia obligatio non cadit niſi ſopra poſſibilia: cùm ergo ego non dicar hodie poſſe heri ambulare, quix ad præteritum non eſt potentia; ad futura xutem potentixm dicxr habere, quia adhuc venier rempus, in quo facere illxm rem proximè potero; poſsúmq; vſque ad illud tempus durare; ideò etixm poſſum dici obligatus xd futurum,

Cur faciliùs intelligatur legem obligare in futurum quàm præteritum.

6\. ſeu hodie obligatus ad ieiunandum cras; nemo ramen dicer, me hodie eſſe obligatum ad ieiunandum ante decem xnnos: ergo non poteſt vllo modo dici hodie exiſtens lex antiqua & obligãs nos pro antiquo tempore; quix ibi includitur repugnantix in terminis. Fxciliùs ergo, iuxta hanc differentiam, potuiſſet ea lex anteq̃uã promulgaretur diei actu exiſtens & xctu obligans in futurum; ſed txmen quia non erat promulgata, nõ potuit, vt in priore ſolutione oſtendi, etixm nunc abſolutè & propriè dici exiſtens. Hæc circa legis ipſius poſſibilem deſtructionem.

Sectio II.

Ea lex de facto deſtructa eſt.

Diximus quæ certx ſunt circa poſſibilitatem deſtructionis legis antiquæ: iam quid fxctũ ſit, explicandum erit. Error fuit Iudæorum quorumdxm, etixm poſtquam xd fidem cõuerſi ſont, & aliquorum hæreticorum, legem antiquam duraturxm, quamdiu ſtatus hominum viatorum duraturus eſt. Fundamentum deſumitur ex quibuſdam Scripturæ locis, quibus dicitur ex duratura in perpetuum. Exodi 12. *Habebitis hunc diem ſolemnem Domino cultu ſempiterno.* Geneſis 17. de circumciſione: *Erit pactum meum in carne veſtrâ in fœdus æternum.* & Pſalmo 104. *Statuit illud Iacob in præceptum, & Iſrael in teſtamentum æternũ.* Catholica tamen & certa veritas docet, eam eſſe

7\. abrogatam poſt Chriſti aduentum. Id quod ab Apoſtolis Act. 14. definitum eſt grauiſſimis illis verbis: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris,* &c. Idem tradit expreſsè Paulus ſæpè: ad Romanos 6. *Non ſub lege eſtis, ſed ſub gratiâ:* item cap. 7. & 8 & totâ ferè Epiſtolâ ad Galxtas, ad Hebræos 7. & alibi.

Vt hanc difficultatẽ magis declaremus, dubia quatuor circa illam mouere poſſumus. Primum, an Gentiles non baptizati nec credentes eâ lege teneantur nunc? Huic tamen vno verbo reſpondeo, Cùm ſuperiùs dixerimus, etiam eo tempore quo ea vigebat, non fuiſſe ad eam ſuſcipiendam Gentes obligatxs, gratis quæri, an nunc obligentur. Secundum ergo dubium, xn qui ex Gentibus baptizantur, teneantur eam legem acceptare: cui reſpondendum eodem ferè modo quo præcedẽti, non eſſe eâ de re rationem dubitxndi: cùm enim abſolutè lex illa non coëgerit Gentes xd ſui obſeruxntiam non ſolùm abſolutè, ſed nullam appoſuerit conditionem, nec dixerit, *Caſu quo fiatis Chriſtiani, tenebimini ad hanc legẽ.* ex Chriſto verò legem noſtram inſtituente nullx obligxtio talis poſſit deſumi, non eſt vllx rxtio dubij eo in puncto: poſitiuè verò pro hac veritate Catholicâ

Etiamnum Gentes eâ lege non tenentur.

Nec Gentes baptizatæ tenentur eam acceptare.

ſtat ea definitio Apoſtolorum, quæ maximè motx eſt occaſione Gentium ad fidem conuerſarum.

Dices, Chriſtus ſolùm eſt promiſſus Iudæis; ergo Gentes, ſi velint Chriſtum habere, debent in Iudæorum numerum adſcribi. Reſpondeo, anteeedens eſſe fxlſum: eſt enim Chriſtus vniuerſxliter Gentibus promiſſus: *Et veniet deſideratus cunctis Gentibus:* & in Cantico Simeonis: *Quod paraſti ante faciem omnium populorum:* item: *Ipſe erit expectatio Gentium.* Innumera talia loca afferri poſſunt; ſed res eſt clara. Rxtionem addũt aliqui; nam ea lex xd ſalutem non erat neceſſxria, imò inefficax: neq; enim illæ cæremoniæ fuerunt de neceſſitate medij ad ſalutem, neq; de neceſſitate præcepti, vt probxtum eſt, ergo. Hæc tamen ratio vel nõ eſt diſtinctx xb auctoritate allatâ vel nulla eſt: non eſt diſtincta, quix in eâ aſſumitur pro probatione id quod in priori xrgumento ex auctoritate ſupponitur; quòd ſcilicet iã non ſit præceptum vllum de illâ lege: ſi xutem hoc non ſupponitur, ratio nihil penitus probat. Nam licet cæremoniæ illæ ex ſe nihil videãtur hxbere pro ſalute, poſſunt tamen eſſe neceſſariæ ex voluntate Dei, vt fuère olim pro ipſis Iudæis; ergo non ad rationes debemus recurrere, ſed ad auctoritatem. Meliùs ex congruentiâ argumentxri poſſumus, quia eſſet grauiſſimum iugum, ſi Gentes vtramq; legem tenerentur ſeruare dum xd Chriſtum conuertuntur; id autem & contra verba Chriſti, *Iugũ meum ſuaue eſt;* & contra excellentiam noſtræ legis eſſet. Contrx hxs duas quæſtiúculas nec appxrenter quidem vigẽt teſtimonix ſuprx allata: illa enim ſi quid probxnt, certè ſolùm de Iudæis ipſis; de quibus ſit

Obiectio. Solutio. Chriſtus Gẽtibus promiſſus. 8.

Agg. 2. Lucæ 2. Gen. 49.

Cur Gentes non obligentur ad vtrãque legem. Math. 11. 9.

Tertium dubium, xn illi conuerſi ad Chriſtũ teneantur eâ lege. Reſponſio ex concluſione generali ſuprà poſitâ. Non tenentur, ita enim fuit definita ab Apoſtolis eo citato loco Act. & inde ſuadetur, quia ea lex eſt abrogata, ceſſauit, interijt ergo reſpectu Iudæorum; nam xbrogxre & ceſſare reſpectu illorũ dicitur, quos antea obligabat: licet enim me non obligent actu leges Iaponum, nõ proptereà dici poteſt, illas eſſe xbrogatas pro me. Porrò eam legem veterem fuiſſe xbrogatam, confirmant xntiqui Patres, qui ex profeſſo eâ de re diſputxrunt, Cyprianus Dialogo primo contra Iudæos cap. 9. & ſeqq. Iuſtinus Mart. Dialogo cum Tryphone contra Iudæos, Tertullixnus contra eoſdem, & alij: ex quibus lib. 11. de Arcxnis à principio multa congeſſit Gxlatinus. Inſinuabo vnum vel alterum locum ex veteri Teſtamento; nam ex nouo res eſt certx; ex D. Paulo xd Romxnos, ad Galatas & ex loco Act. ſuprà citato. Ierem. ergo 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus: & feriam domui Iſrael & domui Iudâ fœdus nouum:* fœdus xutem ibi legem ſignificat: & ſubiungitur, *Dabo legem meam in viſceribus eorum.* Malach. 1. *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum: & munus non ſuſcipiam de manu veſtrâ. Ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus: & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Ierem. 23. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus: & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, &c. & non dicent vltrà: Viuit Dominus, qui eduxit filios Iſrael de terrâ Ægypti; ſed, Viuit Dominus, qui eduxit & adduxit ſemen domus Iſraël de terrâ Aquilonis, & de cunctis terris.* Qui locus etiamſi videatur denotare congregationem Iudæorum, eò

Nec Iudæi conuerſi ad eam tenentur.

Legem abrogatã Patres docent:

item Scriptura. 10.

quòd dicat *ſemen domus Iſraël*; non agit tamen niſi de Gentibus, quæ paſſim in Scripturâ ſpiritualiter dicuntur ſemen Iſraël. Pſalmo 109. ſacerdotium Chriſti denotatur æternum, quo antiquum ſignificatur periturum: *Tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.*

Obiectio.

Dices, Lex lata non abrogatur niſi per expreſſam reuocationem, vel per legem poſteriorem incompoſſibilem priori; ſed in lege nouâ Chriſti neque eſt reuocatio prioris, nec incompoſſibilitas cum eâ, ergo non eſt reuocata per legem gratiæ. P. Suarez reſpondet Primò negando vltimã conſequentiam, quia præter illos duos modos inuenitur alius tertius abrogandi legem, vt ſcilicet ipſa per ſe ceſſet mutatione temporum. Ego hanc ſolutionem nullo modo capio, quia cùm in antecedenti dicatur ſolùm eſſe illos duos modos abrogandi, non video, quomodo, admiſſo antecedente & minore, poſteà negetur conſequentia, & dicatur eſſe alius tertius modus abrogandi: per quod non tam conſequentia quàm antecedens negatur. Secundò reſpondet, Chriſtum Dominum, eſto non addiderit expreſſa verba reuocantia, verè tamen reuocaſſe antiquam legem, quod inſinuat Paulus ad Epheſios 2. *Legem mãdatorum decretis euacuans.* Addit Suarez, malè à Caietano & Eraſmo additam præpoſitionem *in*; quaſi ſenſus eſſet, legem mandatorum in decretis conſiſtentem, quia ea eſſet inutilis repetitio; ac ſi diceret, Mandatum in mandatis conſiſtens; &, licet relinquatur ea præpoſitio in mandatis, optimè referri ad Chriſtum: ſicut dicimus, *In ſuis conſtitutionibus ſanctus Ignatius aut Franciſcus prohibent hoc aut illud.* Quod ipſum contra Eraſmum notauerat benè Pater Vaſquez diſp. 180. cap. 1. Hæc etiam ſolutio, quidquid ſit de eâ explicatione τὸ *in decretis*, non ſufficit. Nam ſolùm quaſi diuinat, dum dicit implicitè relectam: non enim oſtendit, cur, & quomodo. Reſpondebitur fortè, quia ferè omnia cæremonialia illius legis erant præfiguratiua Chriſti venturi: vnde ipſo iam exiſtente per ſe videbantur ceſſare. Sed contra, quia hæc non eſt ratio generalis ad totam legem.

11. Solutio. Qui reuocari lex poſſit.

An à Chriſto ſit reuocata.

12.

Obiectio. Solutio. Locus Pauli ad Epheſios 2. nec parum probat.

Dices: Paulus eo citato loco teſtatur eam abrogationem à Chriſto factam. Sed contrà, quia Paulus, licet dicat factam abrogationem per legẽ fidei, non declarat quomodo, an Chriſtus eã expreſsè voluerit ceſſare, an ſolùm poſuerit conditionem; vſq; ad quã altera erat duratura, an verò per repugnantiã vtriuſque: τὸ enim decretis non denotat ibi mandatum de reuocatione antiquæ; illud enim non fuiſſet niſi vnicum; denotat ergo legem nouam, quæ multa decreta & mandata cõtinet. Meliùs ergo poteſt ei obiectioni reſponderi, ex Scripturâ colligi latam ab ipſo Deo eam legem ſolùm *donec veniret ſemen*, vt ait Paulus ad Galatas 3. & Lucæ 16. dicitur, *Lex & Prophetæ vſq; ad Ioannem*; ideò per ipſam adimpletionem eius conditionis illam ceſſare: quare neganda eſt maior obiectionis, ſcilicet, ſolùm poſſe legem duobus illis modis abrogari. Quam ſolutionem etiam tradidit ibi Suarez.

Qui reuocata ſit.

13. Quartum & vltimum dubium de Iudæis non credentibus facile etiam eſt; dico enim, illos ex ignorantiâ craſſâ (fortè etiam ſæpè inuincibili in multis ex illis) procul dubio eſſe obligatos ad eam legem ſeruandam, quia putant adhuc illam vigere; re tamen ipsâ eos non teneri, quia (vt diximus) illa eſt abrogata in ſe, eò quòd venit tẽpus, vſq; ad quod præcisè erat valitura: ergo iam nullum obligabit. Deinde Iudæi obligantur re ipsâ ſuſcipere fidem Chriſti, ergo non tenentur ad Iudaicam, quia non poſſunt ſimul ad duas repugnantes teneri. Hæc verò ratio non admodũ vrget; reſponderi enim poſſet, eos, quamdiu non volunt Chriſtianam ſuſcipere, teneri ad Iudaicam, ne maneant ſine vllâ lege, ita vt, ſuppoſitâ voluntate non recipiendi Chriſtianam, peccent, ſi non ſeruent Iudaicam. ſufficiat ergo prior ratio.

Iudæi de facto non tenentur ad priorem, ſed ad noſtram legẽ.

Iam ad teſtimonia in oppoſitum inde deſumpta, quòd aliquoties dicatur ea lex perpetuò duratura, &c. reſpondetur, in Scripturâ ſæpè eas voces vſurpari pro longiſſimâ duratione, imò aliquando vox *æternum* pro ſolo ſæculo: ſic dicitur Exodi 15. *Dominus regnabit in æternum & vltra:* ſic etiam inter homines matrimonium dicitur perpetuum, quia durat vſque ad mortem vnius è coniugibus: & verò ipſi Iudæi debent fateri, non poſſe ibi in eo rigore accipi, quem præ ſe ferunt verba; nam ſaltem in fine mundi ea lex ceſſabit: nihil ergo ex eo modo loquendi infertur pro ipſis. Vide Toſtatum quæſt. 18. in 12. cap. Exodi. & Pererium noſtrum ibi, ac in cap. 13. & 17. Geneſis.

Cur ea lex dicatur quãdoq; in Scripturis perpetuò duratura.

SECTIO III.

Declaratur in ordine ad quæ præcepta lex ceſſauerit.

Triplicia præcepta lex illa continebat, vt ſæpè diximus, moralia, cæremonialia & iudicialia; quæri ergo poteſt, an reſpectu omnium, an verò ſolùm ſecundùm partem ceſſauerit: & quæ illa ſit. 14.

Triplicia veteris legis præcepta.

Concluſio ſit, Lex illa vt Moſaica, ſeu vt per Moyſen data, ceſſauit ſimpliciter & abſolutè quoad omnia etiam moralia, ſeu quoad præcepta naturalia, hoc eſt, vt iam ea promulgatio legis facta à Moyſe non ampliùs nos ad vllam rem obliget, quàm ſi numquam fuiſſet.

Lex Moſaica quà talis quoad omnia præcepta ſimpliciter ceſſauit.

SVBSECTIO I.

De cæremonialibus.

Quod lex hæc ceſſauerit quoad cæremonialia, conſtans eſt omnium doctrina; & videtur maximè ex præcedentibus inferri. Nam ſi illa lex quoad aliqua ceſſauit, certè quoad cæremonialia, quia hæc maximè propria erant eius legis, & minùs videbantur neceſſaria ex natura rei. Obijci ſolet in contrarium obligatio ſoluendi decimas, quæ videtur fuiſſe è cæremonialibus; & tamen permanet in lege gratiæ. Reſpondetur, eam legem quodammodò eſſe naturalem, quatenus naturalis eſt obligatio in populis ad ſuſtẽtandos Sacerdotes cultui Dei mancipatos, ac pro populo orantes & laborantes. Quòd autem pro eâ re ſint deſignatæ decimæ potiùs quàm octauæ aut duodecimæ, eſt quidem poſitiuum, & manet, non quatenus Moyſes obligauit, ſed quatenus Eccleſia iudicauit illam eſſe commodam ſolutionem, eámque voluit fidelibus præcipere: quod vltimum dici etiam poteſt, licèt ea obligatio in genere ſuſtentandi Sacerdotes non ſit naturalis, ſed purè poſitiua. Poteſt enim Eccleſia per imitationem legem aliquam ſimilem inſtituere.

Probatur quoad cæremonialia ceſſaſſe.

Cur lex decimarum in Eccleſiâ permaneat.

Circa hoc tamen moueri difficultas poſſet, vtrũ ea cæremonialia ſint ita iure diuinò prohibita,

An ea cæremonialia poſſit Eccleſia reuocare.

bita, vt Eccleſia non habeat poteſtatem ea iterùm reuocandi & inſtituendi, an verò ſolùm ſint abrogata, non reprobata. Fortaſſe aliquis putaret ex illo loco Act. 15 iure diuino ablata; dicitur enim ibi, *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltra imponere*, &c. Ergo ex Spiritus ſancti reuelatione abrogata ſunt. Hic tamen locus nõ multum vrget, quia ibi ſolùm declaratum eſt, iam nõ obligare vi prioris præcepti; an autẽ Eccleſia poſteà aliqua ſuâ propriâ lege Canonicâ de nouo inſtituere poſſet, non fuiſſe ibi prohibitũ: & verò videtur de facto in multis imitata Synagogam, vt in ædificatione templorũ, in Feſto conſecrationis templorũ, quod ſuccedit Feſto tabernaculorum, in aſſignãdis veſtibus proprijs pro Sacerdotibus celebrantibus & ſacrificantibus, in luminibus, in templis, in ieiunijs, licet in his omnibus non ſeruarit omnimodam ſimilitudinem.

Eccleſia Synagogam in quibuſdam imitatur.

16\. Pro hac quæſtione decidendâ ſuppono, ſiue circa mortem Chriſti, ſiue tempore illi proximo, ſiue paulò poſt promulgatum Euangelium, cæremonialia non ſolùm eſſe eo ſenſu abrogata, quòd iam nulla ſit obligatio ea ſeruandi, ſed etiam quòd ſit peccatum graue, ea nunc vſurpare per modum cultus Dei. Dico *per modum cultus*, quia ex neceſſitate corporali aliqua admittere ex ſe licitum eſt. Vnde ſi ob ſanitatem neceſſaria eſſet alicui circumciſio, haud dubiè, ſicut ob eamdem ſanitatem poteſt quis digitum, manum & brachium ſibi curare abſcindi, poſſet etiam ſe circumcidere; ergo ſenſus eſt de vſu per modum cultus Dei. Suppoſitio hæc iam à tempore Hieronymi reputabatur de fide. Vnde Hieronymus putans ab Auguſtino doceri contrariũ ex verbis aliquibus, quæ in quadam Auguſtini Epiſtolâ legerat, ei ſcribens dixit Epiſtolâ 89. *videri ſibi aliquid hæreticum in Epiſtola Auguſtini contineri*; Auguſtinus autem purgauit ſe limitando ſuam propoſitionẽ ad tempus breue poſt Chriſtum: quod ſolum ſe intendiſſe ſemper proteſtatur Epiſtolâ 19. Eadem veritas ex traditione Eccleſiæ præciſe videtur credita; nam locus Scripturæ vel Concilij ante Hieronymum vbi id definiatur, non adducitur, ſed de hoc fuſius infrà.

Quando cæremonialia ſub graui delicto ſint interdicta.

Qui circumciſio de facto licita reddi poſſit.

17\. Hinc obiter reijciendus eſt Caietanus 3. part. q. 73. art. 2. vbi dicit, Si quis ſine ſpiritu legis veteris velit circumcidi, vt Chriſto aſſimiletur, & non ſit aliunde ſcandalum, poſſe ab omni culpâ excuſari, imò cum merito id facere; & putat de facto ita fieri apud Abyſſinos. Cui ſententiæ fauet Medina hic quæſt. 103. art. 4. ad 5. Reijciendus, inquam, Caietanus, quia reuera talis vſus vel eſt ſuperſtitioſus, vel eſt contra charitatem in ſeipſum: ſi enim fiat ſolùm animo ſe mortificandi, & imitandi Chriſtum in eo dolore, erit contra charitatem in ſe; ſicut ſi abſcinderet ſibi partem digiti, aut aliquam partẽ carnis in corpore propter mortificationem; non enim eiuſmodi mortificationes licitæ nobis ſunt; ſi verò fiat animo imitandi Chriſtum in ipſo etiam fine, quem Chriſtus habuit; procul dubio, ſicut Chriſtus habuit animum ſeruandi legem & ſuſcipiendi in ſe illud Sacramentum, eodem modo deberet illum animum habere, ſi eo fine ſe circumcideret: hoc autem iam eſſet velle ſeruare legem, & exercere cultum Dei in eâ cæremoniâ; quod Hieronymus dicit eſſe hæreticum, & admittit Auguſtinus pro hoc tempore, licet, vt diximus, aliquot annis poſt Chriſtum dicat licuiſſe, de quo paulò pòſt.

An licita ſit circumciſio, vt aſſimiletur Chriſto.

18\. Suppoſitâ hac veritate, difficultas eſt, quæ & quanta ſit ea prohibitio; nam eſto aliqua lex abrogetur & declaretur perijſſe, nõ propterea prohibetur quis facere ſine obligatione id ad quod anteà tenebatur: ſi ergo quis, tamquam opus non obligatorium, vellet occidere agnum in honorem Dei, ad proteſtandam ſummam illius auctoritatem in homines, cur, quæſo, ille peccabit? numquid ſi id factum fuiſſet ante legem datam, non fuiſſet licitum? Certè eodem modo Abel obtulit ſacrificium Deo, & Cain; qui licet ob modum aliamve circumſtantiam non placuerit, tamen in ſubſtantiâ ſacrificij non peccauit: & gratis diceretur eos habuiſſe eâ de re ſingularem à Deo reuelationem: ſi ergo id ante legem licitũ erat, cur non poſtquam lex ceſſauit? Quòd ſi priuatâ auctoritate poteſt id fieri, poterit Eccleſia tales cæremonias publicâ lege inſtituere.

Cur immolationes neſtrarum ſint iam illicita.

Svbsectio. II.

Examinantur rationes pro communi doctrinâ.

Pater Suarez cap. 18 duas vias videtur ingredi ad defendendam eam concluſionẽ. Primò enim docet, eam prohibitionem ſolùm eſſe ex iure Eccleſiaſtico; quia Eccleſia videns eas cæremonias non eſſe vtiles neque ad Iudæos alliciendos, neque ad obſeruationẽ legis Chriſti, prohibuit, ne illæ fierent: vnde conſequenter infert, Eccleſiam, ſi velit, poſſe in hoc puncto diſpenſare, & iterùm condendo præceptum eas imperare, moraliter tamen eſſe impoſſibile, quia non id permittet Spiritus ſanctus: ſicuti, licet prohibitio non celebrandi Paſcha eodem die cum Iudæis ſit præceptum poſitiuum Eccleſiæ, numquam tamen in eo diſpenſabitur, nec diſpenſatum eſt. 19.

Suarez mens duplex.

Hæc doctrina difficultatem patitur, quã ipſemet Suarez tetigerat cap. 14. Nam D. Thomas & Theologi communiter aſſignant differentiam inter cæremonialia & iudicialia; quòd iudicialia poſſint ab Eccleſia vſurpari vi nouæ legis tamquam vtilia ad Rempublicam gubernandam; cæremonialia verò non poſſint: ergo ſupponunt Theologi cum D. Thomâ, non eſſe in poteſtate Eccleſia reſumere eas cæremonias.

Quâ differât cæremonialia à iudicialibus.

Fortè huic obiectioni reſponderi poſſet, differentiam in eo cõſiſtere, quòd cæremonialia moraliter non poſſint recipi, iudicialia verò poſſint etiam moraliter: hoc tamen mihi eſt difficile in hac ſolutione; nam ſi illæ cæremoniæ in ſe non ſint malæ, & Eccleſia habet abſolutè poteſtatem eas vſurpãdi, non poteſt reddi bona ratio, cur repugnet moraliter ea innouatio, licet fortè numquam vlteriùs ſint de facto vſurpandæ.

Refellitur prior.

Secunda via, quam P. Suarez ingreditur, eſt, de iure diuino eſſe eam prohibitionem cæremoniarum: nam eo ipſo quòd tranſiuerit tempus, pro quo inſtitutæ erant, deſierunt eſſe cultus Dei, & tranſierunt in rationem ſuperſtitionis; tunc autem eo ipſo iure naturali ſunt malæ, quia omnis ſuperſtitio lege naturæ prohibetur. Id explicat in primis in ſacrificijs & Sacramentis, in quibus conſiſtebat præcipuus cultus Dei: etenim auctoritate priuatâ non poteſt ſacrificium inſtitui; Eccleſia autem non habet auctoritatem inſtituendi ſacrificia, quia id eſſet contra Chriſti inſtitutionem; qui vnicum ſacrificium loco omnium inſtituit. Ablatis autem hoc modo ſacrificijs, neceſſum etiam fuit ſacerdotium ceſſare; Sacramenta item inſtituere non pertinet ad Eccleſiam, niſi ex delegatione Dei, ergo. Id ipſum 20.

Altera eiuſdem opinio.

dicit in alijs cæremonijs minoris momenti, quia ſi prudens ratio non dictaret eas eſſe neceſſarias ad finem præcipuum colendi Deum, tūc erunt ſuperſtitio, & conſequenter iure naturali diuino prohibitæ. In hanc eamdem doctrinam videtur Pater Tannerus coincidere, dum q. 3. dubio 5. ait aliquas cæremonias adeò imperfectas & vmbratiles fuiſſe, vt, ſeclusâ peculiari inſtitutione Dei, peculiaribúſq; rationibus, quibus olim ad eas conſtituendas Deus motus fuit, non videantur poſſe conuenienter in Dei cultum quacūque demum intentione vſurpari. Nec multum abeſt Pater Salas diſp. 23. num. 44.

21\. *Reijcitur & ſtatuitur. Ad ſacramenta Dei requiritur inſtitutio, ad ſacrificia humana etiam priuata ſufficit.*

Ego tamen, vt verum fatear, non video benè huius rationis vim; & vt certa ab incertis ſeparemus, libenter concedo Sacramenta quà talia non poſſe inſtitui niſi ex peculiari Dei conceſſione, vt ſuo loco oſtendi, & de circumciſione infrà dicam idem: at ſi de ſacrificijs ſermo ſit, certum eſt, per ſe loquēdo, ad ea non requiri Dei inſtitutionem, imò, neq; omnino publicam: nam ſæpe legimus in Geneſi ſacrificia ab Abrahamo, Iacob, Noë & alijs, & non videmus ibi ſpecialem Dei inſtitutionem, neq; publicam auctoritatem, vt in ratione dubitandi paulò antè notaui. Quod verò id dicitur eſſe contra ſacrificium Chriſti Domini, in primis falſum eſt, quia poſſet quis reſpondere, Eſto illud ſit ſufficientiſſimum, quia tamen non ſemper poſſumus illud exhibere, eſſe etiam pro alijs minoribus locum; ſicut non eſt contra excellentiam actus charitatis, quòd etiam actus aliorum virtutum ſint boni & meritorij & liciti. Secundò, ſi id verum ſit, tunc non ex iure naturali diuino, ſed ex voluntate Chriſti quodammodò volentis nullum aliud eſſe ſacrificium debet ea ratio deſumi. Quòd verò dicat Tannerus aliquas res eſſe tales, vt, niſi accedente Dei diſpoſitione, non poſſint vſurpari, videtur planè gratis dictum; quia ſicut Deus habuit in illis iuſta motiua, ita homo poteſt ſimilia motiua aliquando inuenire. Et certè, quod Iacob fecit fundens oleum ſupra lapidem, videbatur ex ſe valdè leue; & tamen erat in cultum Dei: nec eſt credibile Deum id ei ſpecialiter reuelaſſe. Cōfirmo: Aliqui dum orant, aſſumunt pro ſigno reuerētiæ & cultus Dei expanſa tenere brachia, alij iacere, alij flectere, alij ſtare; cur ergo non poſſet quis animo proteſtandi ſe eſſe Dei ſeruum, &c. hanc vel illā cæremoniam accipere? quòd ſi in priuatâ perſonâ id non videtur illicitum, multò minùs erit in capite Reipublicæ. Vbi rationem à priori meo iudicio euidentem do (ſiue iam illæ cæremoniæ vocandæ ſint ſacrificia, ſiue non, quod forte ad modum loquendi pertinet:) Etenim ſicut voces, quæ ſunt ſigna ad placitum, poſſunt vſurpari ad ſignificandum id, cum quo naturâ ſuâ nullam penitus habent ſimilitudinem; quam enim, quæſo, habet cum infinitâ Dei bonitate & potentiâ affinitatem hæc vox *Deus*? cur, quæſo, ex ipſis rebus, ad ſignificandam Dei omnipotentiam & Maieſtatem, non poterit Reſpublica inſtituere quæcumque ſigna, etiamſi nullam ex ſe habeant proportionem? ſemel autem datâ illis eâ vi ſignificandi, ſicut ſanctè vſurpatur vox ipſa *Deus*, vt ad eum clamemus, ita etiam poſſent vſurpari res illæ, eo autem ipſo eſſent cæremoniæ ſacræ: non ergo ſufficienter oſtenditur ea intrinſeca malitia in eis cæremonijs, etiamſi à Deo inſtitutæ nō ſint.

An res aliqua tales ſint, quæ non niſi ex diſpoſitione Dei vſurpari poſſint.

22\. *Probatur ſtatutum quod non*

23\. Ideò fortè aliquis diceret, à Chriſto Domino inter alia monitos Apoſtolos, ne eiuſmodi ſacrificia & cæremonias tolerarent, idq; poſteà ab eiſdem per traditionem in hæc tempora deriuatū. Verùm hæc ſolutio inde reijcitur, quòd aliquandiu Apoſtoli permiſerint aliquos Iudaicos ritus, vt infrà dicetur.

Rationes Suarij probabiles.

De circumciſione, infrà oſtendens eam, cùm primùm deſijt eſſe ſub obligatione, fuiſſe etiam illicitam, rationem reddā, vnde id illi prouenīat; & quidem ex naturâ rei. De ſacrificijs verò dici poteſt, eſto illæ rationes Patris Suarez non omnino conuincant, eſſe tamen ſatis probabiles: &, poteſt ſic res tota amplius declarari: nam licet quando non eſt aliquis Legiſlator ſpiritualis caput Reipublicæ, licitum fortè ſit cuilibet priuato accipere in cultum Dei aliqua per modum ſacrificiorum; id quod probat inſtantia à me allata de ſanctis Patribus ante legem ſcriptam: at quando eſt talis Legiſlator, qui diſponit ita quæ ad religionem ſpectant, iam non eſſet ex naturâ rei licitum priuatis perſonis aliqua inſtituere ſingularia ſacrificia, quia id eſſet in magnam religionis turbationē: ex quo capite licet non legamus expreſſè prohibitum in lege Moyſi, ne præter ea quæ in ipsâ continebātur, poſſent aliqua talia ſacrificia inſtitui, non dubium tamen, quin ei non fuerit licitum, ob rationem immediatè datam. Ergo, cùm in lege gratiæ Chriſtus Dominus ſit perfectiſſimus Legiſlator, non licebit alia vſurpare ſacrificia, quàm quæ ab ipſo inſtituta ſunt; ergo antiqua, quæ (vt infrà dicemus) ipſo punctu, quo noua lex cœpit obligare, amiſerunt inſtitutionē diuinam priorem, & à Chriſto nullam nouam acceperunt, probabiliſſimè eo ipſo reddita ſunt illicita; eſto hanc veritatem aliquamdiu ignorauerint Apoſtoli, vt infrà dicemus. Vnde ea prohibitio poteſt modo explicato dici eſſe de iure diuino aut naturali; ſuppoſitō, quòd Chriſtus ea non inſtituerit. 24.

Res magis declaratur, quando ſit licitum priuatis perſonis ſacrificia inſtituere, quando non.

Quo iure prohibita dici poſſint ea ſacrificia.

Id confirmant Hieronymus & Auguſtinus, dum per traditionem Eccleſiæ dicunt conſtare, non eſſe licita eiuſmodi cæremonialia: non enim dicunt ab Eccleſiâ prohibita, ſed per traditionem Eccleſię cōſtare de prohibitione vtiq; à Chriſto factâ vel ab Apoſtolis ex mandato Chriſti, quod pro præſenti puncto idem eſt. Neq; enim ſatisfacit Suarez, qui ideò putat ab Auguſtino doceri eam prohibitionem non eſſe de iure diuino, quia aliquamdiu tolerarūt Apoſtoli ea cæremonialia: non, inquam, id placet, quia ſicut ex voluntate Chriſti fuit, quòd Baptiſmus obligauerit, & tamen, teſte ipſo Patre Suarez, non ſtatim obligauit, ſed ſuo tempore, prout promulgabatur Euāgelium; ita poteſt dici ex voluntate Dei ea cæremonialia fuiſſe reprobata, eſto aliquamdiu eam voluntatem Apoſtoli ignorauerint; ac propterea, vt paulò antè dixi, non poſſit id reduci in expreſſum Chriſti præceptum Apoſtolis traditū: vnde infertur, ab Eccleſiâ nō poſſe denuò inſtitui. Cur autem ante legem latam potuerunt multa, etiam priuatâ auctoritate, vſurpari ſacrificia in cultum Dei, vt probant inſtantiæ ſuprà allatæ, paulò antè dixi. 25.

Cur cæremonialia non ſtatim reprobata.

Quod vero dicebatur, ab Eccleſiâ de facto multa vſurpata eſſe ex lege antiquâ, non vrget; quia illæ ſunt cæremoniæ quædam accidentales non tam ex lege veteri quàm ex naturâ ſuâ aliquo modo neceſſariæ ad decentem vſum cultus diuini: vnde etiam Gentiles ſimiles ferè cæremonias vi ſolius rationis naturalis vſurparunt pro cultu eorum, quos Deos reputabant: qualia ſunt ibi enumerata de templorū ædificatione, cōſecratione, de candelis in aris accenſis, de Sacerdotum

Cæremoniæ noſtræ nō tam ſunt ex lege veteri quàm natura.

in

in ſacrificijs veſtitu ſpeciali & ſimilibus; in quibus tamen ipſis maxima eſt diuerſitas inter Eccleſiam & Iudæos; idem & de fœminatum poſt partum domi ad aliquot hebdomadas continentiâ, quæ ex naturali aliquâ decentiâ fieri poteſt; & hoc ſolo modo in Eccleſiâ toleratur.

Cur ab Apoſtolis & diu poſt retenta prohibitio de ſuffocatis nō edendis.

26\. Dices, Apoſtoli retinuerunt, ne comederetur ſanguis;& ratione huius, ne vllum animal etiam volatile comederetur, niſi, dum occidebatur, effunderetur eius ſanguis: quæ prohibitio videtur duraſſe in Eccleſiâ ferè ad octingentos annos, vt ex Concilio Gangrenſi & alijs oſtendunt auctores in præſenti. Circa huius præcepti intelligentiam variæ ſunt ſententiæ; de quibus non lubet agere, quia magis ad interpretationē Scripturæ ſpectant; hoc ſanè debet ex communi ferè omnium contra paucos aliquos certum eſſe,illud præceptum intelligendum vt ſonat, non autem allegoricè, quaſi ibi ſolùm prohibeatur homicidium ſeu effuſio ſanguinis humani; hoc ſuppoſito dicimus, illud fuiſſe impoſitum ab Eccleſiâ inſtinctu Spiritus ſancti, non quia eſſet Iudaicū, nec quia eſſet aliquis ſpecialis cultus Dei, ſed quia, vt multi Patres docēt,erat valdè familiare Gentibus in ſuorum Deorum ſacrificijs ſanguinē comedere: vt autem magis viderentur Chriſtiani à Gentiliſmo alieni, opportuna fuit prohibitio illa, quæ putatur ſolùm duraſſe quamdiu Gentiles Imperatores durarūt: nam Auguſtinus lib.32. Contra Fauſtum cap.13. indicat iam ſuo tempore non duraſſe: quod verò de aliquibus Concilijs recentioribus dicebatur, non vrget; facilè enim contingere potuit, vt in aliquâ particulari Prouinciâ occurrerit ſpecialis ratio renouandi illud præceptum. Vide Patrem Suarez eo cap. 20. à num. 8. ad 16.

Svbsectio III.

Quid de iudicialibus.

27\.

Præcepta iudicialibus obligari velle peccatum eſt.

FAcillimè ab his nos expediemus; etenim cùm oſtenderimus,legem abſolutè periiſſe, certum eſt, non obligari nos ad ea præcepta iudicialia: vnde ea velle iam exequi tamquam ſi eſſent ſub obligatione, erit haud dubiè peccatum.

Obiectio.

Dices, Act. 15.(vbi videtur abrogata lex) ſolùm erat quæſtio de circumciſione & cæremonijs; ergo iudicialia non ſunt abrogata. Confirmatur: Cæremonialia ideò ſunt abrogata, quia Chriſtum venturum præfigurabant; Chriſto verò exiſtente perire debebat figura; iudicialia verò non erant vmbra futurorum, ergo poterant permanere: vnde multi ſancti Patres non loquūtur niſi de cæremonialibus,quando dicunt legem periiſſe.

Solutio. Cur iudicialia ab Apoſtolis prohibita.

Reſpondeo, Eſto eo loco Act. occaſio ſolùm fuerit deſumpta ex cæremonijs, nihilominùs abſolutè Apoſtolos iudicaſſe, nihil ampliùs oneris imponendum præter ea quæ ibi numerantur: atqui iudicialia præcepta ſunt onera, & valdè grauia, diſtincta ab illis tribus; ergo cenſentur ibi ablata. Paulus item neceſſitatem legis ſeruandæ in circumciſionem refundit; vnde clarè infertur, ceſſante obligatione circumciſionis, perire obligationem totius legis id quod ex ſubſectione 4. clariùs conſtabit. Quòd verò Patres aliqui non exprimant ea iudicialia, non vrget; quia non proptereà affirmant manſiſſe; forte etiā aliquando affirmant aliqua ſenſu iam explicando.

Addendum ergo eſt huic doctrinæ, iudicialia præcepta, quia continebant directè & immediatè non tam res ad religionem ſpectantes, quàm ad ciuilem vitam & Rempublicam humanam benè formandam; & in hoc puncto ſæpè eadem præcepta ſunt vel neceſſaria, vel valdè vtilia quæcumque in eis diuerſis Rebuſpublicis religio ſeruetur: vt patet in Regnis Ethnicorū,qui in multis rebus politicis conueniunt cum Chriſtianis,vt & ipſi Gentiles inter ſe,etiamſi in religione valdè differant; certum ergo eſt, Eccleſiam meritò inde potuiſſe multa accipere, quæ pro Chriſtianâ Republicâ iudicauit vtilia: & idem de Regibus vel Principibus temporalibus intelligendum eſt. Deus enim,qui probè nouit,quomodo debeāt contineri homines in Republicâ, quique in lege veteri,in aſſignandis pro hoc fine legibus & præceptis, non tam attendit ad figurandum Chriſtū futurum, quàm ad extrinſecam vtilitatem rerum præceptarum, haud dubiè dedit exemplar in eis legibus, quod ab Eccleſiâ magnâ ex parte transferri ad nos poterit. Dico *magna ex parte*, quia etiam in huiuſmodi legibus ciuilibus multa ſpecialiter ordinantur hoc vel illo modo occaſione religionis, Sacerdotum ſacrificiorum, &c. talia autem ſine dubio pro Eccleſiâ apta non ſunt. 28.

Cur Eccleſia iudicialia quædam veteribus ſimilia ſibi potuerit vſurpare.

Hoc tamen aduertendum, ea iudicialia non obligare niſi Eccleſia vel Princeps ſæcularis ſuâ lege,quæ humana eſt,illa præcipiat;nam antiqua obligatio periit omninò.

Quando ea iudicialia obligent.

Svbsectio IV.

Quid de præceptis moralibus ſentiat Pater Vaſquez.

PRæcepta moralia, quæ continent materiam ex naturâ ſuâ neceſſariam, maiorem nobis faceſſunt difficultatem; ſupponendum autem eſt, non eſſe ſermonem, an abſolutè teneamur ad nō furandum, non mentiendum, &c. extra controuerſiam enim eſt,teneri;ſed,an teneamur vi legis à Deo per Moyſem datæ;quâ de re fusè P. Suarez cap.12.& Pater Vaſquez diſp. 180.cap 3.vbi putat,adhuc eam legem quoad moralia omnino vigere. Fundamentum primum illius eſt, quod Chriſtus Dominus Matth. 5 dixit, *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere.* Conſtat autem eo capite ſermonem eſſe de præceptis Decalogi, ergo. 29.

Non eſt dubium,nos teneri ad non furandū,&c. ſed, an vi legis Moſaicæ Vaſquez affirmat.

Ego hoc teſtimonium omnino iudico inefficax: etenim Chriſtus Dominus τὸ *ſoluere* ibi nō vſurpat pro *tollere legem*, ſed pro *non obſeruare illam*: quod inde probo, quia ſtatim addit, *Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, minimus vocabitur in Regno cælorum.*

Teſtimonium pro Vaſquez allatum eſt inefficax.

Inde dupliciter argumentor. Primò, in eadem ſignificatione debet vſurpari τὸ *ſoluere* in vtraq; propoſitione ſibi immediatâ: atqui in ſecundâ nō poteſt intelligi de abrogatione, quia homo non poteſt abrogare præceptum Dei: nec agit Chriſtus contra abrogantem, ſed contra non facientem; cui opponit alia verba, *Qui autem fecerit*, &c.

Secundò argumentor, quia cùm dicat *de mandatis iſtis minimis*, manifeſtè includit legis propria mandata, non præcepta naturalia, quia hæc non ſunt minima; illa verò propter res, quæ ex ſe nullius videbantur eſſe momenti, meritò dixit Chriſtus minima. Aliter P. Suarez probat eo loco non eſſe mentē de abrogatione legis naturalis,

Secundò idē refellitur.

tum quia vniuerſaliter verbũ illud ponitur ſine differentiâ inter legem cæremonialem & moralẽ.

Addo ego, cùm Chriſtus dixerit, *legem & Prophetas*, Prophetæ autem non de lege naturali, ſed de Chriſto venturo locuti ſint, & conſequenter de ſacrificijs, cæremonijs, &c. non poteſt ea obſeruatio ad ſola moralia limitari, tum quia *vel iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant*, ſine dubio impletionem prophetiarum denotat, non autem reuocationẽ aut approbationem legis. Denique addit meritò Suarez, Eſto ibi approbauerit Chriſtus ea præcepta, non continuò ea approbaſſe vt à Moyſe data, & vt ſic duratura, ſed quia ipſe ea tunc instituit.

Qui Chriſtus ea præcepta ibi approbarit.

31. Secundò argumentatur Vaſquez ex cap. 13. ad Romanos, vbi Apoſtolus adducens vniuerſa præcepta Decalogi dicit ea inſtaurari in hoc verbo, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*, ergo ſentit Apoſtolus adhuc durare ea præcepta. & ad Epheſ. 6. *Honora patrem tuum, & matrem tuam: quod eſt mandatum primũ in promiſſione.* & Iacobus Apoſtolus cap. 2. *Si tamen legem perficitis regalem ſecundum Scripturas: Diliges proximum tuũ ſicut teipſum.* & infrà: *Quicunq; totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit, & Non occides.* Ijs locis, quæ Pater Vaſquez fortiora iudicat Suarez nihil reſpondet. Ego tamen dico, illis non probari quidquam de eâ perſeuerantiâ; ſolùm enim datur doctrina generalis, quæ omnino eſt independens à lege Moyſi: etenim, eſto illa lex nullo modo exiſtat aut extiterit, veriſſimum tamen eſt, omnia præcepta naturalia, *Non adulterabis, Non furaberis*, &c. in hoc verbo inſtaurari, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Quæ expoſitio habet locum pro Iacobi dicto; nam qui tranſgreditur vnum præceptum cenſetur abſolutè Dei inimicus, etiamſi alia non trãſgrediatur: ſiue id prohibitum lege naturæ, ſiue lege ſcriptâ, ſiue lege gratiæ. Paulus item ad Epheſios 6. quando hortatur ad honorandum parentes, non docuit, illud mandatum iam obligare vi illius prioris legis, ſed perinde ac ſi dixiſſet, *Quod olim fuit à Deo mandatum in primo præcepto promiſſionis à te ego peto, quia etiam nunc eſt obligatorium; vndecumque ea obligatio veniat:* de quo vltimo ibi Paulus non agebat: quod verò proponat illa præmia, quæ olim in lege proponebantur, non viget, quia ex naturâ ſuâ pietas eſt vtilis, etiam ad impetrandum à Deo longiorẽ vitam; nam qui parentes vexant ſolent miſerè perire; qui verò eos colunt etiam in hac vitâ, ſolent habere retributionem. Pater tamen Suarez putat promiſſionem hanc vt temporalẽ ceſſaſſe, & ſolùm eo ſenſu durare, quatenus ſignificat vitã æternam, quã pietate erga parentes promeremur. Ego verò, iuxta ſolutionem paulò antè datam, etiamſi vi legis antiquæ non duret ea promiſſio; ſi enim non duret præceptum, haud dubiè nec præmium obſeruationis præcepti durabit; nihilominùs cenſeo, Paulum ibi meritò poſuiſſe etiã pro lege gratiæ eam promiſſionem non vt certã, ſed vt habentem aliquam congruitatẽ; quia certum eſt, ſæpè Deum præmia temporalia in hac vitâ ob aliqua pietatis opera largiri, ſicut è contrario aliquas pœnas immittit ob aliqua peccata, per quod non relinquit ea deinceps in inferno impunita; ſicut neque è contrario negat præmiũ æternum illis bonis operibus, ob quæ ex congruitate dedit aliqua temporalia in hac vitâ.

Secunda Vaſquez probatio.

Reſpondetur teſtimonijs.

32.

Qui promiſſio longioris vitæ ob honorem parentũ facta adhuc duret.

33. Tertiò argumentatur Vaſquez ex Auguſtino, qui lib. 10. Contra Fauſtum cap. 2. hæc habet: *Reſpondeo, ſeruari à Chriſtianis etiam ex ipſis libris præcepta vitæ agendæ*, hoc eſt moralia. Id ipſum ſupponere videtur D. Thomas quæſt. 103. & 104. cùm cæremonialia & iudicialia dicit perijſſe, nihil verò de moralibus aſſerit: & lect. 5. in cap. 2. ad Epheſios ait: *Dicendum quidem eſt, quod in veteri lege duplicia erant præcepta, moralia & cæremonialia: moralia quidem præcepta Chriſtus non ſoluit, ſed adimpleuit.* Item clariſſimè videtur tradidiſſe Leo Papa Sermone 14. de Paſſione Domini, vbi ait: *In præceptis autem moralibus nulla prioris Teſtamenti decreta reprobata, ſed Euangelico magiſterio multa ſunt aucta.* Reſpondeo, hæc teſtimonia non eſſe contra nos: etenim ibi ſancti Patres ſolùm loquuntur de illis præceptis quaſi materialiter; dicunt enim ad omnia, quæ per legem moralem mandabantur, nos teneri de facto, id quod libenter fatemur; non autem dicunt teneri, quia ibi ſunt mandata: vnde Diuus Leo Sermone 6. de Ieiunio dicit, *Tranſlato de mandato veteri ad nouam obſeruantiam*, ſeu ad nouum mãdatum: per quod ſatis inſinuat ceſſaſſe illud mandatum, & ſucceſſiſſe aliud: circa eamdem tamen rem D. Thomas videtur magis ei ſententiæ fauere; adhuc tamen eſt capax datæ expoſitionis. Paludanum & Durandum & alios, quos pro ſe affert Vaſquez, explicat Suarez probabiliſſimè in eo ſenſu quo Auguſtinum & Leonem.

Tertium Vaſquez argumentum.

Explicantur Patres.

Ratione argumentatur Vaſquez, quia ea præcepta non ceſſarunt, quia Deus aut Chriſtus ea reuocauerit: nullius enim eſſet vtilitatis in materiâ, quæ neceſſariò ſemper ſeruari debet, reuocare præceptum: quid enim diceret Deus, *Nolo vt iam ampliùs vllus obligetur ad eas res ob meum mandatum, ſed quia ex natura rei ipſæ id exigunt?* Nec item poteſt dici ceſſaſſe ea lex, eò quòd ab initio lata non ſit, niſi vſque ad tempus Chriſti: cur enim rem, quæ perpetuò obligat, vt ſunt præcepta naturalia, voluiſſet ſuo mandato confirmare ad tempus & non pro ſemper? quâ occaſione docet Vaſquez, à lege latâ fuiſſe obligatos etiam Gentiles ratione eorum præceptorũ moralium; quòd verò ante latam legem dicat Deus Exodi 20. *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti*; per quod videtur oſtẽdere, ſe in totâ eâ lege ſolùm agere cum Iudæis; hoc, inquam, putat Vaſquez non obeſſe; quia eſto Deus profiteatur ſe Deum illius populi, non propterea ſignificat ſe ſolùm cum illo agere, niſi præcisè in eis præceptis, quæ ſolùm pendent à liberâ voluntate, non verò in eis, quæ ex naturâ ſuâ mala ſunt. 34.

SVBSECTIO IV.

Reſpondetur huic rationi; & vera ſententia ſuadetur.

RESolutio huius argumenti petet probationem noſtræ ſententiæ, in quâ oſtendendum eſt, cur, & quomodo ea præcepta ſint abrogata. Igitur noſtra concluſio initio ſectionis poſita, vniuerſalis, & prout extendit ſe ad præcepta etiam moralia, defenditur à Scoto lib. 2. de Iuſtitiâ quæſt. 5. art. 4. concluſ. 2 & Victoriâ relect. de matrimonio 2. part. num. 3. & aliquibus alijs Thomiſtis, qui iudicant contrariam eſſe erroneam aut improbabilem: eamdem Suarez tradit loco citato: fusè Valentia Tomo 2. diſput. 7. quæſt. 7. Cardinalis Toletus ad Romanos 3. annot. 35.

Legem etiam quoad moralia abrogatã aſſerunt Scotus, Victoria, Suarez, &c.

not. 15. Battadas Tomo 1. lib. 2. cap. 21. Tannerus quæſt. 3. dub 4. num. 63. & Salas diſp. 23. ſect. 3. vbi multos alios pro eâ refert. Probari verò poſſet, eò quòd dicat Paulus ad Hebræos 7. reprobationem factam prioris mandati propter infirmitatem eius: hæc tamen auctoritas non videtur facere ad rem præſentem, quia etiam deberemus dicere, præcepta ea quà naturalia fuiſſe reprobata; id quod nemo ſomniabit: ergo Paulus ibi ſolùm agit de præceptis cæremonialibus, quo ſenſu intelligendus eſt, dum dicit idem Apoſtolus ad Epheſios 2. *Legē mandatorum euacuans*, id eſt legem cæremonialem. Quòd ſi velimus aliter duo ea loca interpretari, dicamus, in eo ſenſu eam legem hîc dici euacuatam & reprobatam; quòd cùm priùs fuiſſet lex mandans, & nō dans vires ad faciendum id quod mandabat, iam lex gratiæ det vires, ideóque ſit lex viuā, lex faciens, &c.

Enucleantur quædam loca Pauli de cæremoniali ſolùm lege agentia.

36. Tertiò ſolet afferri alius locus ad Galatas 3. *At vbi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo*: quis autem pædagogus, niſi lex, etiam prout ad moralia extenditur? Verùm hic locus eſt valdè debilis; probaret enim, neque nos teneri præceptis naturalibus; quia etiam illa ſunt pædagogos. Communis ergo eius loci explicatio eſt, ibi ſolùm eſſe ſermonem de cæremoniali lege, vel intendi à Paulo idem, quòd paulo antè obſeruaui ſcil. legem nouam non ſolùm dicere quæ debeamus facere, quod præſtat pædagogus, ſed etiam iuuare nos, & dare vires ad id faciendum.

Probatur primò noſtra ſententia, quia vetus lex mortua dicitur.

His ergo teſtimoniis relictis, ſic argumentor Primò: Lex antiqua abſolutè dicitur mortua & ceſſaſſe; non eſt autem vlla ratio, cur limitetur ad duo genera præceptorum, & non extendatur ad omnia tria; ergo vniuerſaliter de omnibus id eſt aſſerendum. Conſequentia eſt bona. Antecedentis prima pars ſecundùm ſe ſumpta eſt certa. Quòd verò non ſit fundamentum ad eam diſtinctionem patet, quia ſi aliquod eſſet, maximè, quòd materia illorum præceptorum etiam nunc obliget: atqui hæc ratio nihil penitus valet, ergo. Probo minorem, quia illa obligatio poteſt commodiſſimè retineri, eò quòd lex naturalis obliget; vel quia Deus ipſe per Chriſtum de nouo eam materiam præcepit, neque neceſſum eſt recurrere ad perſeuerantiam vllam eius legis, ergo.

37. Secundò argumentor ex eo loco Exodi 20. quem contra ſe Vaſquez poſuit, & non ſoluit ſufficienter: etenim ea lex data fuit tota quanta ſoli illi populo Iudaico; ergo nos non obligamur vi illius. Conſequentia eſt bona. Antecedens patet, quia ante eam legem præmittitur, *Ego ſum Dominus Deus tuus*, &c. Reſpondet verò Vaſquez, pro hoc ſolùm denotari, Deum loqui cum ſolis Iudæis in præceptis quaſi ad placitum, non verò in his, quæ ſunt de iure naturæ. Hanc ſolutionem euidenter ego ſic reiicio, quia non magis requiritur auctoritas ſupra me v.g. in Legiſlatore, vt materiam ad placitum mihi imperet, quàm vt imperet materiam ex ſe alioqui neceſſariam, ita tamen, vt eius imperium quà tale in me nouam inducat obligationem; ergo cùm Deus ibi ſolùm præmiſerit ſuam auctoritatem ſupra Iudæos, manifeſtè denotauit. ſe tunc ſolis illis obligationem nouam velle ponere: nam ſi voluiſſet Gentes obligare, debuiſſet ſe etiam Gentium Dominum dixiſſe: quòd enim materia ſit neceſſaria vel contingens, parum facit ad rem, cùm obligatio impoſita quoad vtramque ſit noua, & quoad vtramque requirat iuriſdictionem: neque hanc rationem debilitat, quod aliqui dicant ibi nomine Iudæorum intelligi totum populum Chriſtianum, qui eductus eſt ex poteſtate diaboli. Hæc enim ſolutio eſt allegorica, non litteralis. Deinde, ſi vera eſt, cur non extenditur ad totam legem, vt eâ totâ nos obligemur?

Secundò probatur ex Exodi 20. c. quia lex illa data ſoli populo Iudaico.

Vaſq. reſponſum reyicitur euidenter.

An, & quomodo per Iudæorum Chriſtianus populus intelligatur.

38. Tertiò, quia ſaltem ad Gentiles & Ægyptios non poterat extendi; hoc autem ſufficit pro me; nam inde tertium argumentum ſic formo: ad hominem quidem contra Patrem Vaſquez, quia ille putat, ſi nos obligamur eâ lege quoad moralia, etiam fuiſſe obligatas tunc temporis Gentes; & è contrario, ſi Gentes non fuêre obligatæ, nec nos obligari, quia non magis ad nos quàm ad Gentes ibi locutus eſt Deus. Atqui longè probabilius, ſi non omnino certum, eſt, Gentes non fuiſſe obligatas eâ lege, quà per Moyſen lata; ergo neque nos eâ obligamur. Probo minorem, in quâ ſolâ eſt difficultas; & in primis expreſſè illam tradidit D. Thomas quæſt. 98. art. 5. quatenus ait, Gentiles obligatos fuiſſe ad ſeruanda præcepta Decalogi, non quatenus erant de lege Moyſis ſed quatenus erant de lege naturæ. Secundò, quia Apoſtolus ad Romanos 2. id ſatis inſinuat, dum ait, *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt.* Tertiò, quia lex non obligat niſi eos quibus promulgatur; vt eſt apud omnes receptum. Atqui negare nemo poteſt, eam legem totam quantam ſolùm fuiſſe promulgatam Iudæis, ideóque ſemper dictum, *Audi Iſraël, Ego ſum Deus tuus, &c. qui eduxi te de terrâ Ægypti*; neque vllum ſignū ibi fuiſſe, quod ea promulgatio etiam eſſet pro Gentibus, ergo.

Tertiò probatur ad hominem contra Vaſquez.

D. Thomas oſtendit, quomodo Gentes fuerint obligata ad præcepta Decalogi.

Lex eum obligat, cui promulgatur.

Confirmo & explico meo iudicio rem euidenter: Licet materia in eâ lege ſit naturaliter & ex ſe prohibita, ea tamen prohibitio, quæ ex legē poſitiuâ Dei illi prouenit, eſt contingens, & quæ potuit illi auferri (vt Vaſquez & omnes fatentur;) etenim ante illam legem latam, certum eſt non fuiſſe eam obligationem; item, certum eſt, Deum potuiſſe vel differre vel omnino omittere eam promulgationem; item, potuiſſe per illam obligare ſolos Iſraelitas, non autem Gentes. Hoc ergo ſuppoſito, quod, quæſo, vel minimum in totâ eâ lege reperitur probans, Deum loqui cum Gentibus, & partem eius ad ipſas dirigi, partem vero non? quo ergo fundamento dicere poſſumus, Gentes fuiſſe ibi comprehenſas; ergo certum debet eſſe, eam obligationem, quæ liberè addita, ſolùm reſpexiſſe Iudæos. 39.

Legem Gentibus promulgatam eſſe oſtendi nequit.

Secundò id confirmo euidenter in ipſo præcepto naturali, v. g. *Honora patrem tuum*, &c. promittitur enim præmium, quod ſolos Iudæos reſpiciebat; vt ſcilicet *ſis longæuus ſuper terram, quā Dominus Deus tuus dabit tibi*: etenim Gentibus nō erat promiſſa terra promiſſionis; ergo illud non ordinabatur ad Gentes, ſed ad Iudæos: quomodo enim Deus in eâ primâ parte *Honora*, loquitur cum toto mundo. & ſtatim hæc verba, *vt ſis longæuus*, coarctat ad ſolos Iudæos, &c.

Probatur id manifeſtè ex quarto præcepto.

40. Quartò eamdem ſententiam probo cum Patre Suarez, quia lex illa tota data erat donec veniret ſemen; ergo tota ceſſauit, maximè Chriſto renouante ea præcepta: non enim erat æquum, vt duæ obligationes diuinæ eſſent in Eccleſiâ circa eamdem materiam.

Hinc ad argumentum vltimum Patris Vaſq. dico, eam legem periiſſe, eò quòd totam Deus ab

Satisfit argumento P. Vaſq.

initio condidit ad certum tempus: nego autem fuiſſe vllum in eo modo condendi abſurdum, imò decentiam magnam, cùm videret à Chriſto ea præcepta renouanda. Quod verò in replica dicebatur, non videri æquum, vt Deus materiam per ſe neceſſariam præciperet ſolùm ad tempus, hoc, inquam, & ipſum Patrem Vaſquez vrget; quia fateri debet, eam legem non obligaſſe antequam ferretur. Iam ergo ſic argumentor: Potuit Deus rem ſemper obligatoriam non mandare ab initio, ergo etiam potuit non mandare vſque ad finem: non enim maior eſt repugnantia in eo, quòd non voluerit totum tempus à parte pòſt, quàm quòd non voluerit totum à parte ante maximè cùm à parte poſt ſucceſſerit ſtatum altera etiam diuina prohibitio, ergo.

Riius replica in ipſum retorquetur.

41. Dices tamen hinc, Vt quid igitur, ſi altera diuina ſucceſſura erat, neceſſum fuit priorem reuocare, nónne fuiſſet melius eamdem continuare? Reſpondeo Primò, priorem vi ſuâ non extendi niſi ad populum Iudaicum, vt oſtendimus: Secundò, voluiſſe Chriſtum ſuo populo hanc gratiam præſtare, vt ſolus eſſet auctor & promulgator totius legis; nec poſſet Moyſes gloriari, quaſi per ipſum data eſſet Chriſtianis lex. Denique obiicies, à me ſuprà dictum, eam legem non induxiſſe nouam obligationem quoad moralia, ſed tantùm declaraſſe Deum, ſibi ea obiecta eſſe contraria: ergo cùm ea declaratio habeat vim quaſi propoſitionis dicentis, *Deo hoc diſplicet*, & propoſitio Dei ſemper ſit vera, neceſſum eſt, vt ea lex adhuc duret; propterea enim Pater Suarez hic num. 29. docet, ſi defendatur opinio docens eſſe legem declaratiuam, neceſſariò debere dici, eam non periſſe. Reſpondeo, à me ſuprà dictum, non fuiſſe ſolùm declaratiuam, ſed inductiuam illius obligationis; quæ neceſſaria eſt, vt furtum v. g. ſit peccatum contra legem æternam Dei. Imò addo contra Patrem Suarez, Eſto fuiſſet ea lex ſolùm declaratiua, non continuò inferri, eam eſſe perpetuam; quia cùm in eâ lege Deus non declarauerit ea obiecta eſſe mala ex naturâ rei aut ex ipſius voluntate; item non declarauerit niſi reſpectu Iudæorum, neceſſaria fuit alia maior & magis vniuerſalis declaratio, qualis à Chriſto facta eſt,

Occurritur replica.

Legis noſtræ auctor ſolus Chriſtus.

Ea lex non ſ[illegible] non declarat[illegible] [illegible] & [illegible] [illegible].

Sectio IV.

An lex antiqua ceſſauerit ante aduentum Spiritus ſancti.

42. QVæſtio hæc ſolùm concernit Iudæos; nam Gentes numquam obligatæ fuêre ea lege; ſupponendum autem eſt eam non ceſſaſſe ante Chriſtum, etiamſi Iudæi eſſent tunc ſine Rege, quia lex data erat donec veniret ſemen: nec voluit Deus eos relinquere poſteà per aliquod tempus ſine lege.

Lex non ceſſauit ante Chriſtum.

Svbsectio I.

Non ceſſauit ante mortem Chriſti.

VAriæ poſſunt circa hanc rem excogitari opiniones: vna eorum qui dicunt, ſolùm vſque ad aduentum Ioannis iuxta illud, *Lex & Prophetæ vſq; ad Ioannem:* altera eorum, qui vſq; ad Chriſti aduentum, iuxta illud Pauli, *Donec veniret ſemen:* tertia eſt Scoti in 4. diſt. 3. quæſt. 4.

Variæ circa id ſententiæ.
Lucæ 16.
Gal 3.

§. *Quantum ergo*, Gabrielis diſt. 1. quæſt. 4. art. 3. docentium, duraſſe ſolùm vſquequò Baptiſmus cœpit eſſe vtilis ad iuſtitiam; quia tunc incœpit circumciſio non eſſe neceſſaria; ergo deſijt eſſe ſub præcepto: inſtitutus autem fuit Baptiſmus paulò poſt Baptiſmum Chriſti & Ioannis. Quòd ſi circumciſio non obligabat, neque item alia legis præcepta, quia eius vis obligatiua in circumciſione ſolâ fundabatur; quod tamen intelligendum eſt reſpectu infantium: nam qui iam circumciſi erant, & obligationem legis incurrerant, non poterant ab eâ liberari per hoc, quòd non tenerentur ſecundò circumcidi.

Dicendum tamen Primò, Ante mortem Chriſti Domini non ceſſauit obligatio veteris legis. Ita communiter omnes ferè Theologi cum D. Thomâ quæſt. 103. art 3. ad 2. Bonauentura in 4. diſt 3 parte 2. art. 2. Maior quæſt. 2. Richard. diſput. 1. art. 6. quæſt. 4. Capreol. quæſt. 3. art. 3 ad 1. contra primam concluſionem Palud. quæſt. 6. art 3. Durand, quæſt. 3. Tannerus dub. 4. Suarez cap. 12. Salas ſect. 4. alios pro eâ citans, Vaſquez diſput. 180 cap. 5. vbi pro eadem refert Scotum: idem etiam ſupponunt Hieronymus & Auguſtinus, vt vult Pater Suarez, eis Epiſtolis quibus diſputant, vtrùm poſt aduentum Spiritus ſancti licuerit legem ſeruare; ſupponunt enim ibi vt certum, anteà licuiſſe. Hæc tamen inductio non eſt ſufficiens, quia potuit licuiſſe, etiamſi non fuiſſet vtilis, aut ſub obligatione, vt ipſe Suarez cum Auguſtino & aliis docet, aliquo tempore poſt mortem Chriſti fuiſſe licitam, & non obligantem. Fundamentum huius communis doctrinæ deſumitur ex locis aliquibus Scripturæ, quibus Chriſtus oſtendit in actu exercito legē viguiſſe etiam dum ipſe prædicaret, ideò Matthæi 23. dixit, *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. omnia ergo quæcumq; dixerint vobis ſeruate, & facite: ſecundum opera vero eorum nolite facere:* item Lucæ 17. leproſos miſit vt ſe Sacerdotibus oſtenderent ſecundùm legem: item, quando accuſabatur à Phariſæis, quòd Sabbatum non ſeruaret, numquam reſpondit, eam legem iam non obligare; ſed ſemper oſtendebat à lege permitti quod ipſe faciebat. 43.

Ante mortem Chriſti non eſt abrogata lex vetus.

Fundamentū huius opinionis à Scriptura deſumptum.

Suadetur idem ex D. Paulo, qui ad Hebræos 9. ſatis apertè inſinuat, ante mortem Chriſti non fuiſſe propalatam ſanctorum viam, & priùs tabernaculum habuiſſe ſtatum; nam (vt paulò pòſt ſubiungit vtens metaphorâ teſtamenti) ante mortem Chriſti lex noua ſeu nouum Teſtamentum non valuit: *Vbi enim teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris.* Cùmque, vt idem Paulus cap. 8. ait, non fuerit primum antiquatum niſi per nouum, *Dicendo nouum, veterauit prius*; manifeſtè infertur, non periſſe obligationem legis antiquæ ante mortem Chriſti. 44.

Id ipſum oſtenditur, retorquendo argumentum Scoti, de Baptiſmo; nam circumciſio non ceſſauit, quouſque Baptiſmus non fuit ſub obligatione: atqui præceptum Baptiſmi non fuit niſi poſt reſurrectionem, quando die Aſcenſionis dixit, *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris*, &c. ergo multò minùs dicenda eſt ceſſaſſe obligatio circumciſionis ante mortem Chriſti. Matth 28.

Retorquetur argumentum Scoti.

Ad argumenta oppoſita reſpondeo. Ad illud teſtimonium, *Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem*, reſpondetur, ibi non eſſe ſermonem de lege vt mandante, ſed vt prædicente futura; quia Ioannes incœpit iam præſentem oſtendere Chriſtum,

Duo alia Scripturæ loca ſoluuntur.

quem

quem lex & Prophetæ futurum prædixerant. Quod ex Paulo obiicitur, *Donec veniret ſemen*, non vrget, quia nō debet intelligi ita rigoroſè, vt ipſo puncto aduentus Chriſti ceſſauerit, eſt ergo moraliter id explicandū. Quod de Baptiſmo dicitur, minùs vrget; quia Baptiſmus, etſi fuerit vtilis ante mortem Chriſti, non ideò fuit ſub præcepto, & conſequenter nec excludit circumciſionis obligationem.

Svbsectio II.

Proponitur ſententia docens, legem antiquam periiſſe ipſo puncto mortis Chriſti.

45\. *An lex vetus ipſo puncto mortis Chriſti perierit.*

LEgem antiquam periiſſe ipſo puncto mortis Chriſti, etiam antequam incœpit noua promulgari die Pentecoſtes, multi docent: Diuus Thomas q. 103. art. 3. ad 2. & art. 4. ad 1. Valentia hîc quæſt. 7. puncto 7. Vaſquez diſp. 181. cap. 2. Tannerus quæſt 3. num. 76. vbi alios pro eâ refert: plures citat Salas ſect. 5. quos & ſequitur. Priùs tamen quàm vlteriùs pergam, aduerto Patrem Vaſquez manifeſtè in hac quæſtione videri contraria docuiſſe; etenim diſput. 180. n. 41. hæc expreſsè habet: *Nullus tamen affirmat neceſſarium fuiſſe vſum huius Sacramenti Baptiſmi ante mortem & reſurrectionem Chriſti; nam præceptū eius traditum & Matt. 28. Euntes docete omnes Gētes, & Marci vltimo, Euntes ergo prædicate Euāgelium: quo poſito manifeſtū eſt non ceſſaſſe præceptū circumciſionis quouſq; aduenit præceptum Baptiſmi.*

Vaſquez hîc ſibi contrarius.

Hæc ibi Vaſquez: quibus expreſsè docet, non ceſſaſſe in ipsâ morte Chriſti: cuius contrarium docet poſteà totâ diſp. 181. Sed videamus iam huius ſententiæ fundamenta.

46\. Primo loco adducit Hugonem de Sancto Victore lib. 2. de Sacramentis par. 6. cap. 4. vbi ait: *Quamuis ergo in paſſione Chriſti, per quam conſummata ſunt omnia, veteris figuræ ſtatus finem acceperit, & noui Sacramenti conſtitutio exordium; tamen & priùs aliquanto tempore & noua inchoata ſunt, ad conſuetudinem, & vetera poſtmodum aliquamdiu tolerata.* & paulò poſt: *Sicut enim ante paſſionem ipſa circumciſio in ſtatu ſuo ad remedium ſuſcipiebatur; & tamen etiam tunc Baptiſmus ſine periculo ſalutis non contemnebatur ab his, quibus prædicabatur; ita poſt paſſionem Baptiſmus quaſi in ſtatu ſuo præcipiebatur ad ſalutem: & tamen etiam tunc circumciſio ſine periculo ſalutis non contemnebatur ab his, quibus finis eius nondum manifeſtabatur.* Hunc locum Vaſquez pro ſe putat efficacem; & opponit Hugonem Bernardo, qui Epiſtolâ 77. expreſsè noſtram ſententiam defendit.

Fundamentum huius ſententiæ ex Hugone de Sancto Victore.

Vaſq. pro ſe hunc locum affert ſed malè.

47\. Ego verò vel grauiſſimè erro, vel ipſa clara Hugonis verba ſtant cōtra Patrem Vaſquez: vltima attendamus: *Circumciſio poſt paſſionem non contemnebatur ſine periculo ſalutis ab his, quibus finis eius nondum manifeſtabatur.* Ergo ſentit Hugo illis, quibus nondum erat promulgatum Euangelium, etiam poſt paſſionem Chriſti fuiſſe neceſſariam ad ſalutem circumciſionem; quandoquidem non poterat omitti ſine periculo ſalutis: ſi enim nihil ad ſalutem profuiſſet, ergo in eius omiſſione nullum fuiſſet tunc ſalutis periculum: cuius contrarium expreſsè docet Hugo, & ex eâ oppoſitione, quam facit Baptiſmi ante mortem, & circumciſionis aliquamdiu poſt mortem Chriſti, clarè idem oſtenditur: ſicut enim Baptiſmus fuit etiam vtilis ante mortem, circumciſione in ſuo ſtatu manente; ita è contrario dicit, Baptiſmo poſt mortem Chriſti in ſuo ſtatu iam exiſtente, circumciſionem fuiſſe vtilem: ergo noſtram ſententiam defendit Hugo, non verò Patris Vaſquez: primis autem verbis, quibus magis illi fauere videtur, ſolùm docet, ſtatum legis veteris, vt figura erat nouæ, finē accepiſſe; per quod iuxta limitationē, quam ipſemet Hugo addit, non excludit aliqualē durationem circumciſionis.

Explicantur prima Hugonis verba.

Adducunt autem ſolent etiam Auguſtinus & Hieronymus; ſed pro noſtrâ ſunt ſententiâ, vt videbimus. Ex Scripturâ varia adducuntur loca; quæ diligenter examinat P. Suarez c. 13. eiſque ſufficienter reſpondet, breuiter ea tangam.

Auguſtinus & Hieronymus nobis fauent: Loca Scripturæ hic ad amuſſim ſatisfacit Suarez.

48\. Primus habetur Ioan. 19. vbi Chriſtus ait, *Conſummatum eſt*; cui adiungitur alter locus de *templi veli ſciſſo*; quaſi tunc ceſſauerit ea lex, ſeu conſummata fuerit. Reſpondetur tamen τὸ *Conſummatum eſt* denotare, à Chriſto fuiſſe iam tolerata omnia quæ de paſſione ipſius prædicta erant; item, iam oblatum eſſe pretium ſufficiens pro redemptione noſtrâ. Nec ſciſſio denotat eodem momento legem periiſſe; ſufficit enim ſi paulò pòſt perituram denotet.

An veli ſciſſio eodē momento legis interitum innuat.

Secundò obiicitur Paulus ad Hebræos 8 & 9. vbi nouum Teſtamentum morte Chriſti confirmatum eſſe dicit; ergo eodem momento antiquum periit; quia duo non poterant ſimul eſſe: vnde Apoſtolus addit, *Dicendo nouum, veterauit prius. Quod autem antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt.* Reſpondet optimè P. Suarez, etiam inter homines non operari teſtamentum immediatè poſt mortem, ſed cùm primum aperitur & promulgatur. Et ex verbis Pauli hæc explicatio confirmatur; nam poſtquam dixit *nouum*, nōn addidit alterum ſtatim periiſſe, ſed *eſſe prope interitum*. Quod item dicitur non debuiſſe duo Teſtamenta ſimul eſſe, diſtinguendum eſt: *Non debent eſſe ſimul reſpectu eorumdem*, concedo, *reſpectu diuerſorum*, nego, quia illis, quibus iam conſtabat de valore legis gratiæ, non proderat antiquum; per hoc tamen non negatur profuiſſe aliis quibus promulgatum non erat.

Oportebat tunc duo Teſtamenta eſſe, ſed reſpectu diuerſorum.

49\. Quartò obiicitur locus ad Romanos 7. qui difficilior eſt; vbi vtitur Apoſtolus ſimilitudine fœminæ, quæ adultera eſt, ſi viuente viro iungatur alteri; cùm primùm autem moritur vir eius, liberata eſt à lege viri. Vnde concludit, *Itaque fratres mei, & vos mortificati eſtis legi per corpus Chriſti*: ex quibus ſic formatur argumentum. In momento mortis mariti ſoluitur matrimonium; ergo in momento mortis Chriſti diſſolutum eſt matrimonium noſtrum cum lege; quaſi Paulus diceret, legem mortuam eſſe in Chriſti morte: nec poteſt reſponderi, Paulum non dixiſſe ſtatim in puncto mortis Chriſti nos fuiſſe mortuos legi, ſed mortuos per corpus Chriſti: quod verum eſt, etiamſi paulò poſt mortem eſſet id perfectū: hoc, inquā, dici nequit: ad quid enim attuliſſet Paulus ſimilitudinē vxoris quæ in ipſo momento mortis mariti liberatur à lege viri?

Locus Pauli ad Rom. 7. difficilior ab aduerſariis deſumptus.

Formatur ex illo argumentum contra nos.

Varias expoſitiones huius loci Pater Suarez refert ac reiicit eo capite: ſubdit autem ſexto loco vnam, quæ magis ipſi placet, vt ſcilicet ſynagoga à Paulo accommodetur viro, ſinguli autem de illo populo ſint per modum vxoris, qui vniebantur ei corpori, pereunte autem ſynagogâ, ceſſauerit vnio Iudæorū cum illâ, & eo ipſo etiam lex; ſynagoga autem periiſſe dicatur per Corpus Chriſti, id eſt per Chriſtum: putátque hanc expoſitionem

Explicatur à Suarez ſubtiliter, ſed violentè.

poſitionem fundari in Anſelmo, qui ad eum locum docet virum fuiſſe Moyſen; quod non poteſt de illo Moyſe in perſonâ intelligi, ergo de

50. *Expoſitio P. Suarez impugnatur.*

Republicâ illâ à Moyſe congregatâ. Ego tamen expoſitionem hanc valdè iudico violentam: cùm enim Paulus loquatur ibi vniuerſaliter cum omnibus Iudæis, quomodo, quæſo, poteſt eos omnes diſtinguere à viro, ſeu à Republicâ, cùm hæc ab omnibus illis ſimul ſumptis non diſtinguatur? vir autem à feminâ diſtingui debet.

Solutio impugnationis.

Reſpondebis fortè, communiter dici omnes Religioſos eſſe filios Societatis, v. g. ſi loquor cum Ieſuitis; ſi cum Franciſcanis, eſſe filios ordinis ſancti Franciſci, & ſic de cæteris; & tamen Societas nihil aliud eſt quàm omnes Ieſuitæ; & Ordo ſancti Franciſci nihil aliud quàm omnes Franciſcani: non minor autem requiritur diſtinctio inter matrem & filios, quàm inter maritum & vxorem; ergo ex hoc capite benè poſſent omnes illi dici ſynagogæ, eſto illi ipſi ſynagogam compoſuiſſent.

Non ſatisfacit.

Sed contrà, quia licet in Religionibus & communitatibus, imo in ipsâ ſynagogâ poſſit ille modus loquendi ſuſtineri, non tamen pro præſenti intento Patris Suarez; quia Societas v. g. IESV, quando conſideratur vt caput noſtrum, conſideratur moraliter ratione ſuarum Conſtitutionum, ratione Fundatoris, &c. & idem dico de aliis communitatibus & ſynagogâ.

Qui Societas conſeatur caput ſociorum IESV.

51. Hanc autem conſiderationem non poteſt hîc Pater Suarez admittere; nam ſynagoga quatenus vir ſeu ſponſus debet conſiderari, vt diſtincta à legibus ipſis, vt vult Pater Suarez; quia ex morte ſponſi infert mortem legis: atqui ſynagoga, vt diſtincta ab eis legibus quibus vtebatur, non erat ſponſus, imò nihil erat niſi phyſica entitas eorum Iudæorum; quæ ſine dubio non periit: ergo nihil poſuit D. Paulus diſtinctum à lege quod eſſet ſponſus; & ex cuius morte Iudæi à lege liberarentur, vt vult Pater Suarez, dum eodem loco agit contra quintam explicationem.

Synagoga vt diſtincta à ſuis legibus nequit dici ſponſus.

Improbatur denuò.

Secundò diſplicet, quia adhuc non ſatisfacit difficultati præcipuæ, cur ſcilicet non in ipſo inſtanti mortis Chriſti ſit ea ſynagoga deſtructa; & conſequenter ceſſauerit lex.

Quinta Suarez expoſitio eſt ab eodē reiecta optima eſt.

Mihi ergo placet expoſitio, quam ipſe P. Suarez eo quinto loco poſuit & reiecit; fuit autem multorum Patrum, teſte Toleto noſtro annotatione quintâ, eius etiam mentionem facit noſter Iuſtinianus, & ſequitur Pereira diſp. 4. ſcil. legem ipſam dici virum, cui Iudæi deſponſati erant; & ex morte legis, eos dicit Paulus liberos ab eius obligatione.

Obiicit Pater Suarez.

Obiicit Pater Suarez contra hanc explicationem: Vir qui moritur debet eſſe diſtinctus à lege viri, à quâ liberatur vxor per mortem ipſius viri; ergo non poteſt eſſe idem vir & lex.

52. *Satisfit illi.*

Reſpondeo negando antecedens: vt enim, quando moritur verus maritus, vxor non liberatur ab alterius dominio, niſi ab ipſius mariti mortui; ita etiam dicere poſſumus, mortuâ lege non liberatos Iudæos ab alterius dominio, niſi ab ipſius legis; vel, ſi vis, dic hoc modo: Mortuâ lege liberati ſunt Iudæi ab obligatione obediendi legi, ſicut mortuo marito liberatur vxor ab obligatione obediendi eidem marito.

Qui lege mortuâ liberati ſint Iudæi ab obligatione legis.

Vides clariſſimam ſimilitudinem. Iam autem oportet oſtendere, cur inde nihil pro præſenti quæſtione de ceſſatione legis in momento quo mortuus eſt Chriſtus; id autem patet, quia Apoſtolus non dixit eâ de re vel verbum, ſed ſolùm, quòd nos ſimus mortui legi per corpus Chriſti: quando autem id ſit factum, non decidit ibi: ſiue enim τὸ *per corpus Chriſti* denotet mortem illius, ſiue efficaciam paſſionis

Locus ille Pauli nihil facit pro hac ſententiâ.

illius, ſiue ſolùm denotet ipſum Chriſtum per ſe, ſiue denique denotet corpus Chriſti myſticum, id eſt tunc mortificatos legi, quando ſumus facti ex corpore Chriſti, ſeu membra illius, nihil de notatur de eo inſtanti mortis, de quo nunc agimus. Aliud enim eſt per mortem Chriſti legem periiſſe, aliud in ipſo momento mortis.

Aliud fundamentum.

Quartò poteſt quis argumentari, quia debet aſſignari certum aliquod tempus, in quo ea lex deſierit; nullum autem melius intelligitur quàm ipſum punctum mortis Chriſti; cætera enim tempora ſunt incerta, ergo.

53. *Quo tempore cœperit obligare lex noua.*

Reſpondeo, tempus illud eſſe ipſum quo cœpit obligare lex noua; hæc autem non incœpit niſi quando promulgata eſt, vt infrà dicetur. Replicabis tamen contra hæc; nam ſi ipſemet Legiſlator ſuam legem promulget, eo ipſo iam obligat: neque neceſſaria eſt alia diſtincta promulgatio: id quod maximè locum habet in Legiſlatore ſupremo, qui poteſt promulgationis modum pro ſuo libitu diſponere. Cùm ergo Chriſtus Dominus ſuam legem promulgauerit; non enim loquebatur in occulto; non eſt cur expectemus promulgationem, quæ per Apoſtolos fieri cœpit in Feſto Pentecoſtes.

Fallitur Vaſquez, putans hoc argumentum eſſe efficax & pro ſe.

Hoc argumentum Pater Suarez putat eſſe admodum efficax; vereor tamen ne ſit etiam contra ipſum: etenim Chriſtus Dominus non in puncto mortis, ſed ante illam promulgauit ſuam legem, vel certè poſt reſurrectionē; ergo vel ante mortem, non in ipsâ, vel poſt reſurrectionem cœpit obligare. Nec poteſt reſponderi, Chriſtum, dum promulgauit ſuam legem, declaraſſe, ſe nolle obligare ad eam, niſi ab inſtanti ſuæ mortis; hoc, 54.
inquam, dicere non poteſt, quia nullum tale verbum in totâ Chriſti prædicatione eâ de re reperitur: dicere autem, ab ipſo fuiſſe declaratum, omiſſum tamen ab Euangeliſtis planè eſſet diuinare ſine vllo fundamento ad defendendā ſemel conceptam opinionem; & tunc eadem probabilitate licebit dicere, ab ipſo Chriſto fuiſſe determinatum tempus Pentecoſtes, licet Euangeliſtæ eâ de re mentionem non fecerint. Quis iam, quæſo, facilius probabit intentum?

Dices: Chriſtus Dominus dixit, *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit; ipſum ſolum manet*; id eſt, nullum fructū affert. *Et ego ſi exaltatus fuero à terrâ, omnia traham ad me ipſum*: ergo ſignificauit ſe ante mortem non velle obligare. Ioan. 12.

Obiectio oborta ſoluitur.

Nego conſequentiam, quia poterat obligare citius ad obſeruationem; eſto pretium redemptionis in morte completurus eſſet: quod ſolùm ibi docabat. Secundò reſpondeo, Eſto noluerit ante mortem, non continuò ſequi, Ergo voluit à morte: imò, ſicut granum fructum non affert ipſo momento quo moritur, ſed poſteà; ita idem de Chriſto vi eius loci & ſimilitudinis dicere poſſumus. Ergo ſi attendamus ad ſolam promulgationem à Chriſto factam immediatè, non debemus inſtans mortis Chriſti determinare.

Confirmatur ſolutio ad hominem ex P. Vaſquez.

Confirmo id ad hominem ex P. Vaſq. qui, vt ſuprà vidimus, expreſsè diſp. 180. n. 41. docet, præceptum Baptiſmi non incepiſſe niſi Matthæi & Marci vltimo, id eſt eâ die quâ aſcendit in cælū: ergo lex Chriſti, quoad præcipuum & primum fundamentum, ex mente ipſius Patris Vaſquez non incœpit in morte Chriſti, ſed 42. diebus poſteà; vnde miror, quomodo eas duas ſententias coniunxerit, & hoc argumento promulgationis hîc vſus fuerit. 55.
Conſtet ergo nihil eſſe, quod nos vllo modo vrgeat ad abrogationem legis antiquæ eo die deſignandam.

Abſolu

Digitized by Google

Abſoluta reſponſio.

Abſolutè obiectioni reſpondeo, potuiſſe quidem Chriſtum Dominum, ſi voluiſſet, ſua prædicatione immediatè promulgare legem, id tamen non conſtare factum; vnde poſſumus dicere, eam promulgationem diſcipulis relictam fuiſſe inſtar eius, quam cum conſiliariis & aliquibus aulicis ſolet Princeps facere circa legem à ſe promulgandam: talis autem promulgatio ſine dubio obligationem inducere non poteſt, vt communiter ſupponitur ab omnibus.

SVBSECTIO III.

Reiectâ alterâ opinione, concluditur quid ſit dicendum.

Quid hac de re Sotus.

IAm oportet aliquantulùm cum Soto hærere, qui in 4. diſt. 2. q. vnicâ, art. 2. & lib. 2. de Iuſtitiâ q. 5. art. 4. cenſet, ipſo reſurrectionis puncto abrogatam fuiſſe eam legem, eò quòd noſtra redemptio primò conſummata fuerit eâ die. Duo enim dicit libertas Chriſtiana, & mori vitiis, & reſurgere virtutibus: id quod completum eſt ipſo reſurrectionis puncto; ergo in reſurrectione ceſſauit illa lex. Nihilominùs hæc ſententia non eſt

Lex vetus non eſt abrogata die reſurrectionis.

56. probabilis, quia & auctoritate deſtituitur & ratione; quam enim affert leuis eſt; in eo enim ſenſu etiã in reſurrectione nõ fuit completa noſtra redemptio; quia in redemptione maximè continetur gratia Spiritus S. quæ non niſi in die Pentecoſtes fuit diſcipulis data. Secundò, quia (vt ſtatim dicemus) expectanda eſt promulgatio ſolemnis legis vt obliget, niſi aliud in contrarium obſtet; at vt dicamus, die reſurrectionis eam cœpiſſe ante promulgationem ſolemnem, quæ in feſto Pentecoſtes facta eſt, non eſt vlla auctoritas, vlla ratio: ergo hæc ſententia eſt longè minùs probabilis quàm præcedens, quia illa habet ſaltem auctoritatem multorum: & loca Pauli primo aſpectu ei videntur fauere, quæ iam nihil iuuant Sotum. Ad eius rationem dico, Etiamſi pretium noſtræ redemptionis tunc temporis, imò citiùs, in paſſione ſcilicet, fuerit perſolutum, non ideò ſequi, legem nouam tunc incœpiſſe obligare; aliud enim eſt, datas eſſe vires ad ſeruandam legem; aliud, iam impoſitam eſſe legem: poteſt enim Deus citiùs illud præſtare quàm hoc.

Die reſurrectionis non eſt facta ſolemnis legis nouæ promulgatio.

Eliditur ratio Soti.

Oſtendimus hucuſque non eſſe efficacia argumenta ad probandum, legem periiſſe eo tempora ante Pentecoſten. Iam oportet noſtrã ſententiam efficaciter poſitiuè probare; ergo dicimus in morte Chriſti datam fuiſſe cauſam, ex quâ legis veteris mors ſecutura breuì erat, non tamen tunc immediatè ſecutam; ſed, vt loquitur P. Suar. n. 3. veterem legem accepiſſe lethale vulnus in morte Chriſti, ex quo paulò pòſt expiratura erat. Fauet

Noſtra ſententia.
Mors Chriſti dedit cauſam interitus legis veteris breui futuri.

57. huic ſententiæ Maldonatus noſter in 5. Matth. v. 18. pro eâ citat Suarez, Scotum, Gabrielem & Bonauenturam; conatur verò oſtendere eam eſſe Auguſtini & Hieronymi, eò quòd ille Epiſtolâ 8. & 87. inter Epiſtolas Hieronymi dicat errаſſe Iudæos, putantes poſt paſſionem & reſurrectionem Chriſti, ac manifeſtato Sacramento gratiæ, adhuc antiqua Sacramenta eſſe neceſſaria: quam cenſuram dum Hieronymus approbat, eã in ſuis Epiſtolis non reprobando, etiam oſtendit ſe in eadem eſſe ſententiâ, hoc eſt, poſt promulgationem Euangelij ceſſaſſe legem. Nollem dubiis valdè auctoritatibus opinionem meam fulcire: certè, quòd Auguſtinus dicat fuiſſe errorem Iudæorum, dicere poſt mortem, paſſionem & promulgationem Euangelij, &c. non propterea denotat ea Sacramenta nõ fuiſſe neceſſaria ante promulgatum Euangelium: imò videtur potiùs contra nos eſſe hoc teſtimonium: nam ſi Auguſtinus iudicaſſet ſolùm poſt promulgationem deſiiſſe eſſe neceſſaria, quid fuiſſet illi neceſſum paſſionẽ, reſurrectionem & promulgationem Euangelij nominare? etenim ſolùm ponendo promulgationẽ, poſuiſſet verum terminum, à quo incœpit lex ceſſare; alterum verò poſt paſſionem debebat omittere, ſi in illo licita fuiſſet antiqua lex; ſicut ob eamdem rationem non benè dixiſſet, vel ſaltem otiosè, ſi ſic rem declaraſſet, *Poſt natiuitatem Chriſti Domini, poſt prædicationem*, &c. quia per hoc quodammodò ipſam natiuitatem vt terminum primum includere videretur. Non ergo nobis fauet hic locus; addo tamen nec eſſe contrarium, quia fortè ideò voluit Auguſtinus expreſsè nominare ea tempora, quia de illis poterat eſſe aliqua diſſenſio etiam inter Catholicos; ibi autem ſolùm voluit notare erroris id, quod manifeſtus erat error: ſtat tamen pro noſtrâ ſententiâ clariſſimè Bernardus Epiſt 77. vbi ait; *Sed ex eo tempore tantùm cuiq; cœpit antiqua obſeruatio non valere, ex quo præceptum Baptiſmi inexcuſabiliter ad eius potuit peruenire notitiam.* Abſurdum autem, quod contra Bernardi ſententiam Vaſq. infert, infrà videbitur, & ſoluetur. Stat pro eadem ſententiâ Hugo de Sãcto Victore, vt ſuprà oſtendi. Videtur item ſatis apparenter deduci ex Tridentino ſeſſione 6. cap. 4. vbi agens de tranſlatione ex ſtatu peccati originalis ad ſtatum gratiæ ait: *Quæ quidem tranſlatio poſt Euangelium promulgatum ſine lauacro regenerationis aut eius voto fieri non poteſt.* Quibus verbis tacitè videtur innuere, ante promulgatum Euangelium potuiſſe id per circumciſionem fieri: atqui Euangelium non eſt promulgatum niſi à die Pentecoſtes, ergo. Reſpondet Vaſq. à Concilio non intellectam eam ſolùm promulgationem, quæ facta eſt die Pentecoſtes ſed etiam eam, per quam aufertur ignorantia Baptiſmi; non vt doceret ex tempore illius tantùm cœpiſſe præceptum, ſed vt oſtenderet ab eo tempore neminem excuſari à ſuſceptione illius aut propoſito, ſi deſit copia. Hæc tamen ſolutio non videtur ſatisfacere, quia Concilium manifeſtè ibi non agit de obligatione ſuſcipiendi Baptiſmum, ratione cuius quis peccet ſi illum non ſuſcipiat; etenim eo ſenſu etiam de facto non obligat innumeros, omnes ſcil. qui inuincibiliter ignorant ſe teneri ad illum ſuſcipiendum; agit ergo de neceſſitate medij, quod ſcil. ſine illo non fuerit cauſata gratia: id quod denotant ipſamet Concilij verba, *Quæ tranſlatio ſine lauacro regenerationis aut eius voto non fit.* Cúmq; dicat id tantùm eſſe verum à tempore promulgationis Euangelij, neceſſum eſt non intelligi præcisè illud tempus, quo quis peccat non recipiendo illum, ſed quo fuit Mundo promulgatum Euangelium; non fuit autem ante Pentecoſten, ergo. Ratione idem ſuadetur, quia Euangelium non incœpit obligare niſi à feſto Pentecoſtes, quando promulgatio eius incœpit, vt infrà efficaciter oſtendemus agentes de lege gratiæ; ergo neq; lex vetus priùs deſiit. Patet conſequentia, quia non erat expediens conſtitui tempus aliquod intermedium, in quo nulla lex obligaret. Secundò, quia expreſsè Paulus, quando de abrogatione prioris tabernaculi loquitur, inſinuat eam per nouum eſſe factam; ergo quouſq; nouum incœpit, non periit antiquum.

Auguſtini locus non eſt pro nobis, nec contra.

58.

D. Bernardus Epiſt 77. nos tuetur.

Somniat Vaſq. in Bernardi ſententiâ quid abſurdi contineri.

59.

Explicat Concilium V. q. ſed non ſatisfacit.

Quando obliget ſuſceptio Baptiſmi.

Quando Euangelium cœperit obligare.

Tertiò

Probat abſolutè Suarez noſtram ſententiam

Tertiò abſolutè probat eam ſententiam Pater Suarez; nam etiam Iudæi, qui audierant & viderant prodigia, quæ Chriſtus fecerat, fuerunt obligati ad credendum, illum eſſe verum Deum & Meſſiam; non tamen tenebantur credere eo ipſo eam legem eſſe abrogatam in morte Chriſti: nam ipſi diſcipuli & Apoſtoli hoc videbantur ignorare ante Concilium illud, de quo Act. 15. ergo fuit ea ignorantia per ſe inuincibilis; ergo abrogatio legis nondum erat tunc ſufficienter promulgata, ergo neque erat reipsâ facta; quia non eſt credibile, Deum voluiſſe priùs eſſe reipsâ abrogatam quàm promulgetur abrogatio, vt in aliis legibus poſitiuis conſtat.

Lex vetus nō eſt abrogata ante promulgationem abrogationis.

61\. Eſt tamen grauis contra hanc rationem obiectio; nam ex eâ videtur manifeſtè inferri, etiam poſt promulgatam Ieroſolymis legem nouam, non ceſſaſſe antiquam, etiam pro illis ipſis Iudæis, qui eam promulgationem audierunt; nam etiam illi ignorarunt inuincibiliter abrogatam fuiſſe antiquam, vt id ignorarunt Apoſtoli: ex hoc autem principio ſuam conſequentiam Pater Suarez intulit pro tempore ante Pentecoſten; ergo eodem modo idem dicere debuiſſet vſque ad Concilium illud Apoſtolicum.

Difficilis obiectio contra Suarez.

Conſultò poſui in hac replicâ Iudæos, qui tunc erant Ieroſolymis; nam ſcio Patrem Suarez ſentire, reſpectu aliorum, qui diſtantes erant, non ceſſaſſe vtilitatem circumciſionis & legis, nec quidem ipſo die Pentecoſtes: vnde in illis facilè concederet intentum replicæ; in eis tamen, qui erant Ieroſolymis, & audierunt, ſine dubio non poteſt non eſſe abſurdum dicere, licuiſſe illis cum fructu poſteà vti circumciſione. Fortè reſponderet P. Suarez, Eſto illi inuincibiliter ignoraſſent abrogationem legis, ideóq; licitè eâ vti potuiſſent, non tamen ſequi potuiſſe eum fructu, ſicuti poterant abſentes. Ratio diſparitatis eſt, quia præſentes iam ſciebant teneri ſe applicare Baptiſmum; eóq; ipſo habebant iam medium re ipsâ ſufficientiſſimum; vnde non fuit neceſſum vt ſimul illis eſſet re ipsâ vtilis circumciſio, quidquid de neceſſitate applicationis illius iudicarent: abſentes autem, qui non habebant promulgatum Baptiſmum, ſi eo ipſo priuati fuiſſent circumciſionis vtilitate, planè fuiſſent deſtituti remedio neceſſario ad ſalutem, quod videtur abſurdum.

62\. Adhuc tamen hæc ſolutio non ſatisfacit, quia tunc ſequeretur, etiam Iudæis, qui ante mortem Chriſti crediderant, aut ſaltem ſufficienter audierant, vt poſſent credere, non fuiſſe vtilem circumciſionem, quidquid de ignorantiâ inuincibili circa abrogationem dicatur: nam etiam illi habuerunt re ipsâ remedium efficax ſufficienter applicatum, ergo non fuit neceſſum vt illis eſſet circumciſio vtilis: quod tamen negat fortiter P. Suarez; ideò hoc argumentum in principiis illius non putarem eſſe ſufficiens, in meis verò, quæ infrà proponam, quòd ſcilicet ipſo die Pentecoſtes pro toto Mundo periit ea lex, ſatis eſt efficax; quia replicæ deſumptæ ex eâ doctrinâ Suarez illud non debilitant.

Solutio Suarez non ſatisfacit.

DISPVTATIO XI.

Vtrùm lex vetus, cùm primum deſiit eſſe ſub obligatione, fuerit eo ipſo prohibita.

SECTIO I.

Quæ certa ſunt & ſtatus controuerſiæ declarantur.

1\. SÆpe diximus, & eſt ex terminis notum, non eſſe idem, aliquod obiectum non eſſe mandatũ, & eſſe prohibitum; quærimus ergo, an aliquo tempore lex vetus nec fuerit mandata, nec tamen prohibita, ſed potuerit licitè, & etiam cum fructu, ſaltem ex opere operantis exerceri. In quo puncto præmittendum eſt, eo ipſo quòd non fuerit ſub obligatione, non licuiſſe vti illâ vt obligatoriâ & vt neceſſariâ ad ſalutẽ, quia id eſſet dicere, eam adhuc obligare; cuius contrarium ſupponitur; nec item licuiſſe eâ vti, ponendo in eâ ſpem ſalutis: quod non ita intelligendum, quaſi iuſtitiam ex ipsâ lege ſine ſpiritu Chriſti quis poſſet conſequi: in hoc enim ſenſu etiam ante Chriſtum natum non poterat licitè quis vti eâ lege, ponendo in eâ ſpem ſalutis; neq; item eo ſenſu, quaſi poneretur ſpes ſalutis in eâ lege ex vi fidei & gratiæ Chriſti vt venturi; quomodo licuit antequam veniret Chriſtus, poſtquam verò venit, non licuit. In hoc enim ſenſu Iudæi, qui credebant iam Chriſtum veniſſe, non poterant vti eâ lege; vnde de hoc modo obſeruandi nulla poterat eſſe diſſenſio.

An lex vetus aliquando fuerit nec mãdata, nec prohibita.

Quando non licuerit eâ vti vt obligatoriâ, aut ponere in eâ ſpem ſalutis.

2\. Quærimus ergo, an licuerit lege eiuſque cæremoniis vti non vt neceſſariis, ſed vt vtilibus, aut vt operibus quaſi indifferentibus, aut ex conſuetudine antiquâ; an verò, cùm primùm fuerunt extra obligationẽ, fuerint illicitæ. Dico *cùm primum*; nam poſt aliquod tempus redditas eſſe illicitas ſatis eſt ſuprà probatum. Ratio dubitandi ea eſt; nam ex vnâ parte Apoſtoli videntur eas cæremonias ſæpè exercuiſſe; vt patet in Paulo, qui Act. 16. circumcidit Timotheum; & c. 21. purificauit ſe iuxta conſuetudinem legis. Aliunde verò ipſe Paulus narrat cap. 2. ad Galatas ſe reprehendiſſe Petrum, eò quòd videretur ſeruare aliquas cæremonias; additque, verè fuiſſe reprehenſibilem.

An licuerit eâ vti vt vtilis & indifferẽs erat.

Dubiũ mouent Apoſtoli.

Occaſione horum locorum grauiſſima fuit excitata olim diſceptatio inter Auguſtinum & Hieronymum: hic enim dicebat eas cæremonias fuiſſe omnino illicitas, ab Apoſtolis verò vſurpatas aliquando, diſpenſatoriâ tamen ſimulatione, vt faciliùs Iudæos lucrarentur; ille verò talem ſimulationem vt intrinſecè malã redarguens fortiſſimè contendit perſuadere, fuiſſe tunc licitum eum vſum modo ſuprà dicto. Hieronymus quidem eâ de re agit in Epiſt. ad Galatas cap. 2. & Epiſt. 89. ad Auguſtinum; hic verò Epiſt. 19. ad Hieronymum: de eadem etiam Theologi in præſenti, & Commentatores Scripturæ in eum locũ ad Galatas; fuſiſſimè verò, &, vt ſolet, eruditiſſimè Suarez per magna ſex capita. Rem breuiter expediam: Hieronymi ſententiam minùs eſſe

Item diſſenſio Auguſtini & Hieronymi.

Hieronymi ſententia minùs eſt probabilis.

proba

3. probabilem iudicarunt ferè omnes Theologi, excepto Adriano in 4 q. 1. Vide Suarium ſuprà & Tannerum q. 3. dub. 5 multos pro eâ referentes. Probatur autem contraria ſententia, quæ eſt Auguſtini; quia Apoſtoli de facto ſeruarunt aliquamdiu eas cæremonias; & non eſt credendum eos peccaſſe, neque item id feciſſe ex ignorantiâ inuincibili; ergo abſolutè fuit licitum: quod verò reſpondet Hieronymus de diſpenſatiuâ fictione, habet magnam difficultatem, & vix poteſt à mendacio excuſari, vt oſtendemus, ergo.

Probatur opinio Auguſtini.

Ego in hac quæſtione duo cenſeo diſtinguenda, quæ inter ſe ſunt valdè diuerſa: vnum eſt an ea diſpenſatiua ſimulatio, quam Hieronymus ponit, ſit licita: alterum, an fuerit tunc re ipsâ licitus ille vſus cæremoniarum. Porrò duo hæc valdè eſſe diuerſa ex terminis apparet; & licet hîc & nunc ideò videantur in vnum coincidere, quia Apoſtoli, cùm fuerint incapaces peccati, non potuerunt vti eis cæremoniis, niſi eſſent licitæ, vel niſi è contrario licita eſſet ea ſimulatio. Tamen in hac re mediũ facilè inuenire poſſemus dicendo ex ignorantiâ inuincibili Apoſtolos vſos fuiſſe eis cæremoniis, quæ re ipsâ iam erant mortiferæ: per quẽ modum dicendi nec recurreremus ad ſimulationem, quam Hieronymus ponit, nec concederemus fuiſſe licitas eas cæremonias, vt contendit Auguſtinus, conueniremus autem cum vtroq; in præcipuo vtriuſq; intento: nam Hieronymus maximè intẽdit eas fuiſſe mortiferas cùm primùm mortuas; quod illi concederemus: Auguſtinus autem licet hoc neget, id tamen facit eâ maximè ratione, quod nolit ſimulationem vllam admittere, quæ non ſit peccatum; id enim refugit Auguſtinus in narratione Pauli; putat enim per hoc totam veritatem Scripturæ periclitari: in quo puncto probando totus eſt in eâ Epiſtolâ. Quòd autem tunc ad aliquod tempus illæ cæremoniæ ſacræ licitæ fuerint, & potuerint honeſtè ſepeliri, ne tamquam corpora beſtiarum relinqui canibus diſcerpenda viderentur; qui tamen vellet eas poſteà reuocare, iã non ſepelire honeſtè, ſed effodere à ſepulchris corpora cenſendus eſſet; hoc, inquam, docet quidem Auguſtinus, valdè tamen obiter; & quatenus id iudicat neceſſarium ad explicandum factum Pauli circumcidentis Timotheum Act. 16. & Iacobi Act. 21. ſuadentis eidem Paulo vt purificaret ſe cum Iudæis quod & executus eſt. Harum ergo quæſtionum diuerſitate ſtatutâ, ſit

Duo hîc diſtinguit auctor.

Medium hîc viam ſuggerit, auctor.

4.

Sectio II.

Prima pars noſtræ ſententiæ.

Dico Primò: Simulatio illa, quam Hieronymus ponit, non includit in ſe neceſſariò mendacium vllum, vt obiiciebat illi Auguſtinus; ideóque ex eo capite ſententia Hieronymi defendi optimè poſſet. Hanc concluſionem optimè probat P. Suarez eo cap. 17. à num. 5. quia ad mendacium propriè duo requiruntur: vnum eſt, ſignificatio falſa; alterum, intentio fallendi: neutrum autem interuenire neceſſum eſt in eâ ſimulatione, quam D. Hieronymus ponit; ergo neceſſum non eſt ibi eſſe mendacium. Conſequentia & maior ſunt euidentes. Minor patet, quia illæ cæremoniæ duo poterant ſignificare; vel excellentiam Dei, in cuius cultum fiebant: quam ſignificationem habuêre ex ſolâ inſtitutione diuinâ: ſicut jam Baptiſmus ſignificat ex eadem diuinâ inſtitutione gratiã: hæc autem ſignificatio (vt benè obſeruat P. Suarez) iam non fuit in eis cæremoniis in ſententiâ Hieronymi, quia iam ceſſauerat inſtitutio Dei: ergo Apoſtoli eas cæremonias ponentes nihil ſignificabant, eſto alius ignorans eam ceſſationem putaret adhuc verè ſignificare: ſicut ſi tolleretur iam ſignificatio huius vocis *homo*, & ego id ſciens eam pro recreatione proferrem, nihil ſignificarem; licet fortè aliquis me audiens, & ablationem ſignificationis neſciens putaret me ſignificare idem quod anteà. Addo ego aliam excuſationem manifeſtam; nam illæ cæremoniæ ſolùm ſignificabant ex inſtitutione diuinâ vel excellentiam Dei, vel ſubmiſſionem hominum coram ipſius excellentiâ; hæc autem à parte rei erant; quia & verè excellentia erat diuina, & verè Apoſtoli ſubmiſſi erant Deo: ergo eſto illæ cæremoniæ ſignificaſſent ea duo, non ſignificaſſent aliquid, quod non eſſet à parte rei, prout ad mendacium requiritur: ſicut ſi currente Petro ego dicam, Petrus currit, ſiue prohibitum ſit mihi id dicere, ſiue nõ; & ſiue ex alio capite in eâ prolatione eius propoſitionis peccem, ſiue non; certè non peccabo mentiendo: idem eſt, ſi ego, volens curſum ipſum ſignificare, dicerem, Blyctri currit; quia ea propoſitio vel nihil ſignificat, & ſic non poteſt eſſe mendacium: vel ſignificat id quod intendo, quia aliud non ſignificat; & ſic cùm res ſignificata à parte rei ſit, erit vera propoſitio.

Simulatio à Hieronymo poſita expers eſt mendacij.

Mendacium duo inuoluit, intentionem fallendi & ſignificationẽ falſam

5. *Quia ea cæremonia ab Apoſtolis ſimulari potuerunt.*

Alia excuſatio euidens eius ſimulationis.

Dices Primò: Illæ cæremoniæ ſignificabant legem adhuc vigere; quod tamen erat falſum. Reſpondeo Primò id non poſſe nec ab Auguſtino doceri, quia tunc iam ipſe tribueret mendacium Apoſtolis eas vſurpantibus; nam tunc lex non vigebat. Reſpondeo Secundò, non omnem actum virtutis denotare, eſſe præceptum de illo; quia multi, imò maiori ex parte, fiunt ſine obligatione ex ſupererogatione. 6.

Cæremonia ab Apoſtolis vſurpata nõ ſignificabant legem adhuc vigere.

Dices Secundò, denotabant ſaltem eſſe ſub conſilio. Nego antecedens (quod Auguſtinus & alij negare debent, quia non erant iam propriè opus conſilij.) Ratio à priori; nam, qui efficit aliquam actionem, nec ſignificat ſe malè nec benè in eâ operari, licet in actu exercito fortè neceſſariò vnũ è duobus illi conueniat; quod tamen adhuc non eſt verum, quia poteſt eſſe indifferens.

nec erant opus conſilij:

Dices Tertiò, Significabant, illum eſſe obſeruatorem legis Moſaicæ; quod tamen verum non erat. Reſpondeo etiam hoc debere negari ab Auguſtino, ne Apoſtolos faciat mendaces; quia, eſto eas actiones exercere potuerint, non tamen vt legis obſeruatores. Abſolutè ergo dico, eam actionem non ſignificaſſe niſi ex inſtitutione diuinâ; eâ autem inſtitutione ceſſante ceſſauit ſignificatio; & conſequenter, qui eam actionem poſuit, nõ ſignificauit aliud quàm reuerà habuerit in mente. Secundò reſpondeo, ſummùm ſignificaſſe, eum, qui illam ponebat, eſſe ex Gente Iudaicâ; hoc autem verum erat; ergo non fuit in eâ ſimulatione mendacium.

nec opus obſeruatoris legis Moſaica

Quid ea cæremonia in Apoſtolis ſignificabant.

Dices Quartò: Quare ergo ea dicitur ſimulatio? Reſpondeo, quia opus ipſum aptum erat ad inducendum errorem in Iudæis illud videntibus; vt quando Ioſue finxit fugam cum ſuo exercitu; ita enim cap. 8. dicitur: *Ioſue verò & omnis Iſraël ceſſerunt loco, ſimulantes metum, & fugientes per ſolitudinis viam:* id quod omnes Gentes ſæpè vſurpant ſine vllo ſcrupulo mendacij. Et Chriſtus Dominus Lucæ vltimo *finxit ſe longius ire:* vbi plus quàm certum eſt, non fuiſſe 7.

Cur earum vſurpatio dicta ſit ſimulatio.

mendacium. Ratio eſt, quia hæ actiones cùm ſignificent ex naturâ rei, non ex impoſitione ad placitum, hîc & nunc non ſignificant niſi cauſam à quâ procedunt, ideo verum ſignificant: fugere v.g. poteſt prodire ex timore, poteſt ex animo nô pugnandi, poteſt ex deſiderio quærendi opportuniorem locum; eſt ergo quaſi vox æquiuoca: ergo hîc & nunc non ſignificat niſi eum animũ à quo procedit: atqui non procedit à timore, ſed ab animo capiendi hoſtem; ergo hunc animum, qui verè datur, verè ſignificat, eſto alter putet aliud denotare, ideóq; decipiatur: quod optimè intelligitur ex voce æquiuocâ; non enim mentitur, qui dicit, *Vnus gallus eſt ſuſpenſus in foro*; pona fuiſſe ſuſpenſum gallinaceum; eſto audiens putet hominem Gallum ſignificari: vnde in materiâ de Sacramentis dixi, in vocibus æquiuocis ſolâ intentione loquentis determinari vocem ad hoc præ altero ſignificandum; vel, vt abſtrahebamus ab opinionibus, ſaltem non ſignificare in actu exercito, niſi per aliud ſignum magis determinaretur: vnde licet homo tunc non dicat verum, non tamen mentietur, quia re ipsâ nihil dicit: Idem ergo erit in rebus naturâ ſuâ æquiuocis: ergo benè poteſt Hieronymus eam ſimulationem explicare ſine proprio mendacio.

Qui ſimulatio excuſetur à mendacio ex æquiuocatione patet.

8. Dices Quintò: Habuerunt Apoſtoli animum decipiendi; ergo ex hoc capite non poterunt excuſari à mendacio. Reſpondeo, non eſſe mendacium optare vt alter decipiatur, dummodò non decipiam ego illum falsâ ſignificatione: etenim, qui per ſignum æquiuocum dicendo veritatem, iuxta ea quæ immediatè notauimus, optat vt decipiatur quis; & putet alibi eſſe illum, quem occidere iniuſtè vult, ſine dubio non mentitur: & licet falſo ſigno non poſſim ego alteri mentiri, ſeu illum decipere, at optare, vt ille erret, ſæpè eſt licitum & ſanctiſſimum, quatenus graue aliquod malum per illum errorẽ euitatur: ex quo capite, etiamſi hoc deſiderium tribueremus Apoſtolis, dummodò exteriùs non dediſſent ſignum falſum, poſſemus eos facilè à mendacio excuſare. Secundò reſpondeo, non eſſe neceſſum eam intentionem eis tribuere; aliud enim eſt præuidere alterum decipiendum, idque permittere ob honeſtas cauſas; aliud verò, id velle & intendere: potuerunt ergo Apoſtoli primo modo ſe gerere permiſſiuè, non verò ſecundo: ergo non eſt neceſſum eis tribuere mendacium vllum.

Quando optans alterum à ſe decipi mẽtiatur, & quando non.

Qui optare errorẽ alterius ſit licitum, imò ſanctum.

Apoſtoli poſſunt dici præuidiſſe & permiſiſſe aliorũ deceptionem, non tamen id intendiſſe.

Secundò dicendum, ipſum etiam Auguſtinum tribuere Apoſtolis aliquam ſimulationem: id quod benè obſeruat P. Suarez ſuprà num. 10. quia licet ſanctus Doctor dicat, Apoſtolos eas cæremonias feciſſe ex vero animo cultus, non vt Hieronymus, ex alio diuerſo fine, certè ſentit eos id feciſſe, vt quodammodò oſtenderent, ſe verè legem ſeruare, & ſaltem permiſiſſe id ab aliis Iudæis iudicari; hæc autẽ eſt ſimulatio, ergo. Quod enim Auguſtinus inſinuat, id factum vt Paulus tolleret falſam de ſe conceptam opinionem, quaſi præcedentem legem reprehenderet, etiam pro præterito tempore, non videtur eſſe verum: Iudæi enim conuerſi ad fidem qui ſuam legẽ zelabant, non poterant id ſuſpicari de Paulo vel per vmbrã: & ipſe textus Act. 21. id oſtendit; in eo enim dicitur: *Audierunt autem de te, quia diſceſſionem doceas à Moyſe eorum, qui per Gentes ſunt, Iudæorum; dicens non debere eos circumcidere filios ſuos, neque ſecundum conſuetudinem ingredi.* Ecce nihil dicitur de vituperatione præcedentis legis, ſed in futurum eam non ſeruandam. Accedit, quod

9.

Suarez. teſte, ipſe Auguſtinus Apoſtolos ſimulaſſe docet.

Cur Paulus legem ſimularit.

ipſe Auguſtinus bis in eâ Epiſtolâ 19. ſatis apertè inſinuat, eos ſeruandæ veræ legis causâ etiam tunc illas cæremonias feciſſe; ait enim quartâ columnâ ante finem de Paulo: *Cùm itaque illa Teſtamenti veteris Sacramenta etiam ſibi agenda minimè recuſabat, non miſericorditer fallebat, ſed omnino non fallens, atque hoc modo à Domino Deo illa vſque ad certi temporis diſpenſationem iuſſa eſſe commendans, à ſacrilegis ſacris Gentium diſtinguebat.* Vbi Auguſtinus videtur inſinuare, etiam ad illud tempus iuſſa ea fuiſſe; nam ad proteſtandum, quòd priùs fuiſſent iuſſa, non erat licitum ea tunc facere; alioquin etiam nobis id nunc liceret, vt id ipſum proteſtaremur. Id clariùs videtur expreſſiſſe ſex circiter columnis ante citatum locum, vbi eodem modo dicit Apoſtolos ſeruaſſe eas cæremonias, quo parentes Chriſti, & ipſe Chriſtus ſeruauit legem, & leproſos miſit ad ſacerdotes: atqui tunc verè ſeruabatur lex, ergo etiam poſteà: ſed quid defatigamur gratis? Certè 10.
ſeruare legem omnino ſignificat ſeruare legem actu obligantem, & quæ actu ſit lex: atqui tunc propriè non erat lex, quia iam non obligabat, etiam in ſententiâ Auguſtini; ergo non poteſt ea obſeruatio Apoſtolica ab aliquâ ſimulatione excuſari: geſſerunt enim ſe ita ac ſi per legem verà obligarentur, cùm tamen nulla eſſet obligatio, Auguſtino teſte.

Quid ſit ſeruare legem.

SECTIO III.

Altera pars noſtræ ſententiæ.

DIco Tertiò: Eſto factum Apoſtolorum excuſetur à ratione mendacij per ſimulationem, adhuc tamen ea non poteſt duplici ex capite defendi. Primò, quia ſaltem Paulus ſcribens ad Galatas, dicenſque Petrum non rectè ambulaſſe, fuiſſéque reprehenſibilem, ſéque in faciem illi reſtitiſſe, non excuſaretur à mendacio; nam verba illa manifeſtè denotant, aliquem defectum fuiſſe ex parte Petri, & à Paulo ſeriò reprehenſum, non verò rem fuiſſe compoſitam inter vtrumque; vt ſcilicet Petrus ex propoſito ſe ſegregaret à Gentibus, vt daret Paulo occaſionem reprehendendi ſe ſimulatè (vt Hieronymus putat:) ſi enim hoc eſſet, non debuiſſet Paulus dixiſſe, eum non rectè ſe geſſiſſe, & reprehenſibilem 11.
fuiſſe; maximè cùm in eâ Epiſtolâ non fuiſſet vlla occaſio non narrandi rem clarè & diſtinctè. Vide Auguſtinum eâ Epiſtolâ benè vrgentem hanc rationem contra Hieronymum; vbi inter alia ait, *malle ſe in aliquo viro magno errorem in facto agnoſcere, quàm in ſacro ſcriptore ſuſpicionem mendacij aut deceptionis tolerare.*

Cur Apoſtolorum ſimulatio defendi nequeat prout ab Hieronymo ponitur.

Præclarum Auguſtini dictum.

Secunda ratio, quare non poteſt ea ſimulatio prout ab Hieronymo ponitur admitti, ea eſt, quia cùm ſentiat, eas cæremonias vt illicitas & ſacrilegas fuiſſe iam ab Apoſtolis agnitas, difficulter potuerunt illi excuſari vllo titulo à peccato eas vſurpando: nam actionem externam, quæ eſt ex ſe ſacrilegium, non licet, interueniente maximè ſcandalo, facere: ſicut ob eamdem cauſam non licet coram Gentili vſurpare eam cæremoniam, quæ eſt inſtituta ad Deorum cultum, ſimulando eam adorationem, eſto non fiat animo eos colendi, ergo.

Si illa cæremonia, vt ait Hieronymus, ſacrilega erant, nullo titulo cohoneſtari poterant.

Confirmatur hoc à nonnullis, quia ſi animo lucrandi proximum cohoneſtata fuiſſet ea ſimulata obſeruatio, etiã nunc, caſu quo ſperaret quis ſe lucraturum Iudæum Chriſto, ſi ipſe exerceret

eiuſmo

eiuſmodi cæremonias, eſſet licitum eis vti non minùs quàm tunc:id quod ipſe Hieronymus abſurdum iudicat. Hanc confirmationem efficaciſſimam reputat P. Vaſq. Ego tamen contrarium ſentio. Et verò Auguſtinus, licet eam poſuerit in eâ Epiſtolâ 19. non tamen abſolutè iudicauit eſſe efficacem, ſed præciſè eam poſuit, ad oſtendendum, non eſſe eamdem omnino rationem de priori eo tempore ac de moderno, prout Hieronymus contra Auguſtinum argumentabatur, dicens: *Si tunc licuerunt, quare non etiam hodie?* contra hoc argumentum oppoſuit eam confirmationem Auguſtinus, & meritò: *Tu dicis non eſſe nunc licitam ſimulationem, & tamen admittis tunc fuiſſe; ergo, etiam ego poſſum dicere tunc fuiſſe ipſas cæremonias licitas, nunc verò non.* Hic eſt Auguſtini diſcurſus. Porrò eam confirmationem abſolutè non valere patet, quia tunc quodammodò per ſe videbatur aliquo modo ea ſimulatio neceſſaria, quia Euangelium nondum erat ſufficienter promulgatum; iam verò ea vehemens neceſſitas ceſſauit; ſicut ob eamdem cauſam Auguſtinus & alij dicunt tunc licuiſſe ipſas cæremonias, iam verò non eſſe licitas: quod ergo hi dicunt de cæremoniis, dicere poſſet Hieronymus de ſimulatione earum; ſicut è contrario obiiciebat Auguſtinus, ſe poſſe dicere de cæremoniis quod Hieronymus dicebat de ſimulatione; ergo, eâ omiſſâ confirmatione, ſufficiant quæ primò dicta ſunt contra eam ſententiam.

Hac confirmatio nõ eſt efficax ex ipſa Auguſtini mente.

Diſcurſus Auguſtini.

13. *Cur tunc illæ cæremoniæ licitæ, iam verò non.*

Sectio IV.

Vltima pars noſtræ ſententiæ.

Illæ cæremoniæ tunc per modũ cultus Dei factæ, fuêre mortiferæ.

Dico tamẽ Qvartò: Licet quoad ſimulationem ſententia Hieronymi non placeat, valdè tamen probabile eſt quod aſſerit, illas cæremonias fuiſſe tunc mortiferas, ſi fierẽt per modum cultus Dei: & quidem P. Suarez videtur id debere fateri, cùm dicat ex naturâ rei (vt ſuprà vidimus) eas eſſe malas, eò quòd, ceſſante inſtitutione diuinâ, ſint pura ſuperſtitio; inſtitutio autẽ diuina ceſſauit eo momento, quo ceſſarunt obligare: nam lex vetus non inſtituit eas cæremonias ad aliquod tempus ſine obligatione, & ad aliquod ſub obligatione, ſed indiuiſibiliter inſtituendo dedit obligationem & denominationẽ cultus Dei; ergo, ceſſante lege in ratione talis circa eas cæremonias, ceſſauit inſtitutio; ergo ex naturâ rei fuêre ſuperſtitioſæ, ergo ſtatim malæ. Et verò non video, quomodo Suarez & alij, qui dicunt ex naturâ rei eſſe nunc malas, ſimul defendant, tunc fuiſſe licitas ſine obligatione: quidquid verò hi dicant, certè in circumciſione videtur res valdè clara, quia ſi fiebat per modum cultus, fiebat iuxta id quod Deus ad Abrahamum in ipſâ eius inſtitutione dixerat Geneſis 17. *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos:* atqui, ablata hac ratione ſigni, & eâ neceſſitate, non manebat in illâ vlla ratio cultus magis, quàm ſi præſcinderet ſibi quis partẽ digiti, &c. quod verò inculcat Auguſtinus de ſepulturâ cum honore earum cæremoniarum, includit quidem comparationẽ plauſibilẽ, dubito tamen an benè applicetur: nam vti eis cæremoniis, non eſt eas ſepelire, ſed potiùs oſtendere viuas: eſt enim eadem actio, quæ circa illas,

14. *Cæremoniæ, ceſſante Dei inſtitutione, ſiunt ſuperſtitio.*

Probatur id ex circumciſione.

quando viuæ erant, exercebatur, quis autem dicat, hominẽ ſepeliri per eam actionem, quæ maximè eo viuo exercebatur? Confirmo: Deus non dedit licentiam pro circumciſione, niſi eam imperando; ergo, ceſſante imperio illius ceſſauit licẽtia poſitiua à Deo data; atqui, ceſſante eâ licentiâ eſt illicita, quia non eſt licitum ſine licentiâ Dei, aut vrgente morbo, ſibi aliquã partem corporis abſcindere; ergo, ceſſante eâ lege, eo ipſo fuit illicita circumciſio. Quòd ſi de circumciſione ſemel probemus fuiſſe illicitã re ipſà, de aliis idem oſtendemus; quia ex hiſtoria Pauli circumcidentis Timotheum maximè videtur oſtendi eam tunc fuiſſe licitam: ergo, ſi hiſtoria optimè explicatur ſine eo, quòd circumciſio fuerit licita, poterimus idem de aliis dicere. 15.

Ceſſante lege illicita fit circumciſio.

Præterea in ſacrificiis idem cernitur, quia ea ſacrificia non ſunt à Deo inſtituta niſi per legem obligantem: non enim habuit Deus diuerſas inſtitutiones in monte: vnam, quà ſacrificia fecit licita, aliam, quâ obligatoria; quia talium diuerſarum inſtitutionum nec veſtigium eſt in Scripturâ; ergo dicendum, eadem omnino inſtitutione quâ obligauit etiam eâ reddidiſſe licita ſeu in ratione ſacrificij inſtituiſſe: ergo ceſſante lege obligãnte amiſerunt rationem cultus Dei: ergo non poterant tunc magis cenſeri cultus Dei, quàm nunc cenſeantur: at rogo, cur magis tunc debebat eſſe ſacrificium mactare hircum quàm porcum? atqui hunc mactare in cultum Dei non fuiſſet licitum etiam tunc, ergo neque hircum; ſi verò dicas hoc fuiſſe licitũ, quia olim Deus id inſtituerat; contrà quia ea inſtitutio, vt dixi, iam ceſſauerat, ergo non poterat reddere melius actu vnum ſacrificium quàm alterum: ſicuti de facto ea præcedens inſtitutio nõ reddit illud melius: homines autem per ſuam voluntatem non id efficiebant, quia ipſi non habebant aliam inſtitutionem, niſi quatenus antiquam ſequebantur; ergo re ipſâ, quidquid ſit de bonâ eorũ fide, vtebantur ſacrificiis malis. Vide quæ dixi ſuprà oſtendens, vnde ea ſacrificia fuerint reddita illicita; ea enim omnia probant id factum ab ipſo puncto, quo lex antiqua ceſſauit obligare, vt ibidem oſtendi. 16.

Ceſſante inſtitutione ſacrificia amiſerũt rationem cultus Dei.

P. Suarez videtur hanc difficultatem præſenſiſſe, etiamſi eam non tangat expreſſe; dat enim doctrinam, ex qua ei reſponderi poteſt, ſcil. legem veterem, cùm primùm fuit mortua quoad inſtitutionẽ, fuiſſe etiam mortiferam & illicitam; addit tamen non eodem tempore eam fuiſſe mortuam quoad obligationẽ & quoad inſtitutionẽ, quia hæc duo ſeparari poſſunt. Reſponſio tamen hæc non ſatisfacit, quia meo argumento probaui, eſto ex ſe ea duo ſeparabilia ſint, quod nemo negare poteſt, attamen in præſenti nullâ probabilitate dici ſeparata; non enim habemus vllam prorſus aliam inſtitutionem in Scriptura tam circumciſionis quàm aliorum ſacrificiorum & cæremoniarum, præter vnicam in monte, & circumciſionis in Geneſi: vtraque verò eſt per legem obligantem: & quoad circumciſionem eſt id manifeſtiſſimum, *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo:* de aliis verò in monte etiam id oſtenditur, quia vnica eſt ibi inſtitutio tota quanta veram obligationem inſtituens, & non niſi per innumeras maledictiones contra non obſeruantes promulgata: ex quibus manifeſtè apparet, non eſſe ibi duas inſtitutiones, multò autem minùs inter ſe ſeparabiles de facto: ergo argumentum meum adhuc vrget.

Suarez occurrit difficultati, ſed inefficaciter.

Cæremoniarũ, ſacrificiorũ, & circumciſionis vnica tantùm eſt inſtitutio.

17.

Cur Apoſtoli templo Ieroſolymitano vſi fuerint

Varùm obiicit P. Suarez: Adhuc templum illud erat ſanctum, ideò in eo orabant Apoſtoli, adhuc vigebat ſummum ſacerdotium; vnde Paulus Act. 23. excuſauit ſe quòd Ananiam ſummum Sacerdotem irreuerenter per ignorantiam tractaſſet: ergo adhuc vigebat lex quoad inſtitutionem. Reſpondeo Primò, quod de templo dicitur non eſſe ad rem, quia illud non erat per legem inſtitutum, ſed magis ex ratione naturali; eumque eſſet pro vero Deo colendo, potuerunt illo vti Apoſtoli, etiamſi cultus Iudaicus in eo fuiſſet illicitus: ſicut ſæpè in eodem templo hæretici & Catholici ſuas exercent cæremonias; quod non liceret facere, ſi templum fuiſſet pro idolis inſtitutum.

Cultus Dei in ſynagogis iã eſt illicitus ob ſcandalum.

Replicabis, Ergo etiam nunc licebit in ſynagogis Deum colere. Reſpondeo Primò, tum propter ſcandalum iam omnino id eſſe illicitum, tum quia hæ non ſunt templa propriè, ſed ſcholæ; ideò in eis ea eſt licita adoratio Dei quæ licet etiam in domibus, & cubiculis. Secundò reſpondeo, Apoſtolus (vt oſtendam ſtatim) proceſſiſſe bonâ conſcientiâ, etiam iudicantes ſe teneri ad legem. Quod de Paulo dicitur circa Ananiam non vrget, quia aliqui per ironiam credunt dicta ea verba, *Neſciebam fratres*. Secundò, quia iſte videbatur eſſe Iudex populi; Iudicem autem habere poterant licitè; & ex eo capite merebatur aliquem honorem. Tertiò, quia propter decentiam etiam prætenſi magiſtratus honorem aliquem merebatur. Denique, quia, vt ſtatim dicam, adhuc non ſciebant Apoſtoli legem iam periiſſe. Ergo dicendum Quintò & vltimò, Apoſtolos reuerà iudicaſſe, legem adhuc eſſe tunc temporis non ſolùm licitam, ſed etiam ſub obligatione: vnde eos ſine vllo planè animo ſimulandi proceſſiſſe iudico. In hac concluſione video me diſſentire ab Auguſtino, qui eâ Epiſtolâ ſemper ſupponit non fuiſſe peccatum tunc temporis vti eis cæremoniis, dummodò non tamquam neceſſariis. Videntur etiam Theologi id ipſum ſupponere. Meo tamen iudicio concluſio hæc noſtra probari poteſt Primò ex eo cap. 21. Act. etenim ibi Iacobus, poſtquam inſtruxit Paulum quid facere deberet addidit, *Et ſcient omnes, quia quæ de te audierunt, falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem*: ergo Iacobus ſupponebat legem obligare: nam cuſtodire legem (niſi violenter id explicemus) ſupponit manifeſtè obligationem legis.

Cur Paulus ſe excuſarit ob increpitã à ſe ſũmum Sacerdotem Ananiam. Act. 23.

18\.

Apoſtoli non ſimulabant, quia legẽ non ſolùm licitã eſſe ſed & obligare iudicabant.

19\. Confirmo id Primò, quia omnes ſupponunt, Iudæos illos conuerſos, qui in Paulum ſcandalizabantur, verè putaſſe legem tunc temporis obligare; id enim ſignificant illa verba, *Vides frater, quot millia ſunt in Iudæis, qui crediderunt, & omnes æmulatores ſunt legis*: vò enim *æmulator* denotat eos ſenſiſſe eſſe obligatoriam: eodem enim verbo vtitur Paulus, dum narrat ſe olim defendiſſe legem contra Chriſtianos, *Æmulator paternarum mearum traditionum*: in hoc autem puncto ſentiebant ſibi Paulum contrarium, & conqueſti ſunt apud Iacobum; qui ideò voluit, vt falſum id eſſe Paulus oſtenderet ſuo facto: ergo voluit Iacobus vt Paulus obſeruaret legem tamquam verè obligantem: neque enim poteſt dici Iacobum ſolùm voluiſſe decipere eos Iudæos, vt licet Paulus id non faceret ex obligatione, putarent tamen illi ex eâ fieri; hoc, inquam dici non poteſt, quia (vt benè notauit Auguſtinus in eâ Epiſtolâ) non dixiſſet Iacobus, *Et ſcient omnes*, ſed, *Putabunt omnes*: vnde infert Auguſtinus, & quidem optimè, intentum Iacobi non fuiſſe illos deludere. Inde autem ego pro me efficaciſſimè argumentor, Ergo cùm illi verè putarent eas cæremonias eſſe ſub obligatione, voluit etiam Iacobus, vt Paulus ex obligatione & legẽ cuſtodiendo eas exerceret; ergo ſupponebat adhuc legem obligare.

Probatur id ex factis Iacobi & ad Paulũ adhortatione.

Galat. 1.

Confirmo id Secundò euidenter; nam poſt ea verba, *Sed ambulas & ipſe cuſtodiens legem*, adduntur hæc, *De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, nos ſcripſimus, iudicantes*, &c. Hinc ſic argumentor: Ea particula aduerſatiua *De his autem* euidenter oſtendit Iacobum circa obligationem ſeruandi legem aliter de Iudæis, aliter de Gentibus conuerſis ſenſiſſe: ſi enim idem de vtriſque ſenſiſſet, non dixiſſet, *De his autem*, ſed, *Sicut de his qui ex Gentibus*: nec puto vllum negaturum mihi, diuerſum quid ibi de Gentibus ac de Iudæis denotari: atqui de Gentibus non erat dictum in eo Concilio, Non licere eos ſeruare legem, ſed, Non cogendos ad id: ergo Iudæis ex mente Iacobi non ſolùm licebat, hoc enim etiam Gentibus conuerſis erat licitum, ſeruare legem vi eius Concilij, ſed verè ad id tenebantur; alioquin idẽ omnino de vtriſque dixiſſet; cuius oppoſitum ea aduerſatiua demonſtrat; ergo iudicauit illos verè teneri. Hæc doctrina ampliùs roborabitur nonnullarum obiectionum ſolutione. 20.

Iacobus de obligatione legis aliter circa Gentes ſenſit.

Ex Concilij Apoſtolici tenebantur ſeruare legem Iudæi.

SECTIO V.

Aliquæ ex obiectionibus contra noſtram ſententiam ſoluuntur.

PRimò dices, videri durum Apoſtolis tribuere eam ignorantiam, quòd ſcil. non nouerint legis præcepta iam non eſſe ſub obligatione. Reſpondeo, communem ſententiam tribuere Apoſtolis ignorantiam inuincibilem in longè grauiori puncto, ſcilicet, vtrùm Gentes poſſent & tenerentur baptizari; id quod ad viſionem illam Petri Act. 10. ſupponit P. Salmeron vt omnino certum; & contextus ipſe ac verba Petri id videntur manifeſtè requirere: ſi enim iam Petrus ſciniſſet Gentes à Deo ad Euangelium admiſſas, vel certè admittendas breuì, quid illi fuiſſet neceſſaria ea viſio? quid tam operosè ei inculcatum, *Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris?* Quid poſteà ipſe adeò admirabundus exclamaſſet, *In veritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus*, &c.

Dices: Ea viſio eſt ei facta propter alios. Sed contrà, quia cùm ea viſio fuerit occulta (facta enim in ſomnis & ſecretò) non merebatur maiorem apud alios fidem, quàm ſi eis Petrus dixiſſet, ſibi Chriſto ante aſcenſionem declaratum Gentes etiam ad Baptiſmum admitti. Quæ rationes ſine dubio potentiores ſunt quàm congruentiæ deſumptæ ex eo, quòd videatur in die Pentecoſtes id illis debuiſſe reuelari. Quòd autem Chriſtus dixerit, *Docete omnes Gentes*, benè explicat Salmeron de Iudæis per omnes Nationes diſperſis, id eſt, vt ita id intellexerint Apoſtoli: neque aliunde conſtat eis omnia fuiſſe ſtatim reuelata, ſed opportunis temporibus, ob rationes occultas diuinæ prouidentiæ. Scio contrarium doceri à Patre Cornelio; at ille ingenuè fatetur ſuam ſententiam tantùm eſſe recentiorum quorumdam. Math. 28.

Hinc igitur argumentor: Si potuerunt punctum tam ſubſtantiale non ſtatim ab initio ſcire, 21.

à

à fortiori potuiſſe ignorare, an Iudæis ſimul cum obligatione Baptiſmi maneret obligatio legis, quâ parte non erat contraria nouæ: imò, quod grauius eſt, etiam videbantur ignorare, vtrùm etiam Gentes tenerentur circumcidi vt fierent Chriſtianæ; Concilium enim eâ de re coactum oſtendit minimùm dubitaſſe eos de illo puncto: vt quid enim aliàs Concilium cogerent? ergo in eo primùm certò eam veritatem nouerunt illuminante eos Spiritu ſancto: id quod ea verba ſignificant, *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis:* per

Act. 15.

quæ valdè claré inſinuant tunc primùm ab eis illud Concilium aſſumptum. Vnde P. Suarez hoc lib. 9. cap. 13. concedit Apoſtolis ignorantiam inuincibilem de ceſſatione legis Moſaicæ circa paſſionis Chriſti tempus; putatque eam obligationem ſeruandæ legis non ceſſaſſe niſi in feſto Pentecoſtes Ieroſolymis; pro aliis verò locis ferè ad 40. annos permanſiſſe eam obligationé, prout ſucceſſiuè promulgabatur Euangelium: ergo potuerunt etiam tunc Apoſtoli iudicare, cùm res eſſet longè minus diſcuſſa, eam legem adhuc obligare etiam Ieroſolymis: vt enim nunc quidam

22\. dicunt ceſſaſſe in paſſione veram obligationem, alij primò in die Pentecoſtes, cum limitatione tamen, pro locis ſcil. vbi erat promulgata, non verò pro aliis; procul dubio naturaliſſimè potuit Iacobus iudicare, etiam tunc obligaſſe, nondum enim erat ſufficienter promulgata noua; & quidẽ etiam obligaſſe eos quibus hæc promulgata erat;

Hugo de Sãcto Victore huic ſententiæ adſtipulatur.

quia nondum finis eius manifeſtabatur illis ipſis qui baptizati erant, vt tradidit Hugo de Sancto Victore ſuperiùs citatus dum ait, *Poſt paſſionem Baptiſmus quaſi in ſtatu ſuſcipiebatur ad ſalutem; & tamen etiam tunc circumciſio ſine periculo ſalutis non contemnebatur ab ijs, quibus finis eius nondum manifeſtabatur:* vbi de eiſdem qui baptizabantur loqui videtur; nam opponit circumciſionem poſt paſſionem Baptiſmo ante paſſionem; de eo autem dixerat non fuiſſe neglectum etiam ab his qui erant circumciſi ſine periculo ſalutis; ergo eodem modo poſt paſſionem dicet, circumciſionem non fuiſſe neglectam ſine eodem periculo ab his qui baptizati erant, & nondum ſciebant finem eſſe circumciſionis: ergo potuit Iacobus ignorare eum finem iam tunc fuiſſe.

An Paulus ſciuerit legẽ iã nõ eſſe obligatoriam.

Dices Secundò: Paulus ſciebat legem iam non obligare; id enim teſtatur tota Epiſtola ad Galatas; non ergo potuit annuere Iacobo exigenti obſeruationem legis vt obligantis; quia id eſſet graue peccatum, & mendacium. In hac obiectione magnam vim facit P. Coninck diſp. 15. de fide n. 43. & ſeqq. Reſpondeo, ex ea Epiſtolâ

Difficultas hæc premit omnes.

argumentum ſumi contra omnes, nam in ea non videtur tam excludere circumciſionem vt non neceſſariam, quàm vt nociuam, abſolutè enim

23\. dicit, *Si circumcidamini Chriſtus vobis nihil proderit.* Scio multos explicare eum locum, *Si circumcidamini, indicantes vos ad id teneri.* Ego

Gal. 5.

Locus Pauli de circũciſione ineptè à quibuſdam explicatur.

tamen hanc explicationem puto eſſe violentam. Primò ex regula generali; quia quando textui additur clauſula, quam verba non includunt, miſera eſt explicatio: ea autem limitatio nullo modo petitur à textu; & ſolùm eſt inuenta ad ſaluandum, quomodo ipſe Paulus circumciderit Timotheum, & purificauerit ſe in templo: vnde ſi de his factis Pauli non conſtaret, nullus eam limitationem illi loco appoſuiſſet: atqui aliter poſſunt omnia ſaluari, vt ſtatim dicam; ergo non eſt neceſſum recurrere ad talem explicationem. Secundò eam efficaciùs reiicio: nam iuxta illam, non tam ipſa circumciſio noceret quàm

Probatur id efficaciter.

iudicium de illius neceſſitate; quod valdè diuerſum eſt: & ſanè ſi quis in lege gratiæ dicat matrimonium eſſe neceſſarium ad ſalutem, non minùs euacuabitur à Chriſto, quàm qui ſub ea tempora Pauli dixit, ſine circumciſione non poſſe ſaluari. Quis autem, quæſo propterea abſolutè dicet, *Teſtificor coram Deo, quoniam ſi vxorem ducatis, Chriſtus nihil vobis proderit?* Certè hic modus loquendi alienus eſt valdè à ſtylo Pauli; ratio eſt, quia quando opus in ſe eſt licitum & honeſtum, non debet ipſum damnari ob errorem circa illud: debuiſſet ergo tunc Apoſtolus claré dicere: *Dico vobis, quod ſi iudicetis circumciſionem eſſe neceſſariam*, &c. quod facilius fuiſſet & tolerabilius pro Iudæis; quorum multi fuiſſent contenti, ſi permiſſi fuiſſent circumcidi, eſto ſcirent, ſe ad eam non teneri: vt 24.

quid ergo tam ambiguè Paulus, & dando occaſionem errorum Galatis locutus fuiſſet; Ergo dicendum eſt, abſolutè Paulum reprobaſſe actum circumciſionis: id quod mihi ferè certum eſt. ergo ex eo loco infertur, etiam tunc nõ licuiſſe eas cæremonias vſurpare; quod tamen communiter negatur: eſt ergo difficultas communis.

Paulus abſolutè reprobauit circumciſionẽ ad Galatas ſcribẽs.

Ideò crediderim eam Epiſtolam ſcriptam eſſe longè poſt circumciſioné Timothei, & poſt purificationem eiuſdem Pauli; de quâ Act. 21. quia de eâ hiſtoriâ vt iam pridem elapsâ mentionem fecit in eâ Epiſtola. Hinc dico, Paulum, poſt eum vſum cæremoniarum, ante datam hanc Epiſtolam fuiſſe à Deo illuſtratum, & agnouiſſe reuerà non eſſe neceſſarium Iudæis eum vſum, imò nec ampliùs licitum: vnde haud ſine causâ in eâ Epiſtola inculcat, ſe ea quæ Galatis ſcribit, non accepiſſe ab hominibus, ſed à Deo; nam (vt ſupra notaui) Iacobus & alij Apoſtoli nondum agnouerant earum cæremoniarum abolitionem reſpectu Iudæorum; ideò ab illis non fuit edoctus Paulus eâ de re, ſed per reuelationem: cuius occaſio ſine dubio fuêre contentiones illæ frequentes ratione earum cæremoniarum: ſicut enim, vt decideretur ab Apoſtolis, Gentes non obligari ad eos ritus, occaſio fuit diſſidium ortum ea de re inter diſcipulos; ita idem dico de Paulo: Deus 25.

Epiſtola ad Galatas multò poſt circũciſionẽ Timothei & purificationẽ Pauli ſcripta eſt. Paulus diuinitus de ceſſatione legis poſt eruditus eſt.

autem primò fortè illi reuelauit id quod magis erat contra Iudæos, quia ipſe erat Apoſtolus Gẽtium, & quodammodò minùs, vt ſic dicam affectus Iudæis, & magis electus ad exterminandum Iudaiſmum, quem anteà maximè confirmarat. Probabile autem eſt, etiam ſub ea tempora idem aliis Apoſtolis reuelatum, quia nihil habemus quod ab aliis ſit factum in contrarium poſt eam hiſtoriam; de quâ Act. 21. quæ, vt dixi, fuit ante datam eam Epiſtolam.

Cur potiùs Paulo quàm aliis id reuelatum.

Dices tamen Tertiò, Etiam antequam ſe purificaret Paulus cum eis quatuor viris, de quibus eo capite, videtur docuiſſe, non fuiſſe obligatoriam legem ſeruandi; inde enim erant tot in Paulum accuſationes; non ergo potuit tunc eas exercere, ac ſi eſſent obligatoriæ. Reſpondeo Primò non conſtare, quòd id docuerit; nam etiamſi de eâ re fuerit accuſatus, Iacobus tamen omnino ſuppoſuit falſam illam accuſationem fuiſſe; ideò dixit, *Et ſcient omnes quia quæ de te audierunt, falſa ſunt:* oſtendi autem ſuprà, eum non accuſatum, quòd legem pro priori tempore dãnaret, quaſi à Deo non datam; ſed, quòd iam doceret nõ eſſe neceſſariam, ſeu non debere circumcidi: ita enim expreſsè Iacobus aſſerit, *Quia diſceſſionem*

Non conſtat an ante ſui purificationẽ Paulus docuerit legem iã nõ obligare.

doctas à Moyſe eorum, qui per Gentes ſunt, Iudæorum; dicens non debere eos circumcidere filios ſuos; & tamen Iacobus dicit, falſum eſſe id à Paulo doctum, ergo Paulus non docuerat adhuc
26. *Probabiliùs illam iudicabat amplius non obligare.* circumciſionem eſſe illicitam, ſed non neceſſariam. Reſpondeo Secundò, probabiliter Paulum iam tunc fuiſſe in eâ opinione, quòd non eſſet neceſſaria; quia tamen non erat de eâ re certus ſubiecit ſe iudicio Iacobi; & eâ occaſione à Deo inſtantiùs petiit illuminari circa illud punctum, quod tot tragœdias paſſim excitabat.

Sectio VI.

Cæteræ obiectiones explicantur.

Cur Petrus à Paulo ob ſeruatā legē reprehenſus, variæ ſententiæ. Dices Quartò: Quomodo ergo narrat ea Epiſtola ad Galatas cap. 2. reprehendiſſe ſe eundem ſe tempore Petrum, quòd Iudaizaret, ſeruaret cæremonias legis: ſi enim tunc temporis Apoſtoli & ipſe Paulus iudicabant eas obligare, ergo non poterat Petrus reprehendi, imò debebat laudari, quòd eas obſeruaret. Variæ ſunt ſententiæ circa hunc locum: de quo fuſiſſimè Pater Suarez cap. 20. Quidam, vt Auguſtinus & Gregorius aliquando etiam grauis peccati Petrum in eâ actione accuſant; alij ſolùm venialis: alij dicunt illum nec venialiter peccaſſe; ob inconſiderationem autem fuiſſe dignum reprehenſione: alij dicunt nullum fuiſſe defectum, nec quidem conſiderationis, ſed ſolùm, quòd elegerit id quod licitum quidem erat, non tamen expediens: qui error fuit facti, & ſufficiens vt reprehenſione dignus iudicatus fuerit à Paulo; quia
27. ad conuerſionem Gentium longè vtilius erat, non ſe ſeparare à Gentibus. Et in hanc expoſitionem tandem P. Suarez in fine eius capitis conſentit. Alij denique, vt Petrum liberarent, nomine Cephæ ibi non Petrum, ſed alium ex 70.
Nomine Cephæ Petrum non aliumaliquem intelligitur. diſcipulis intellectum putant: quod tamen benè & P. Vaſquez reiecerat ex diſp. 182. cap. 7. & cum ipſo Suarez ſupra cap. 15. quia immediatè antè Paulus notarat Petrum ſub nomine Cephæ inter tres columnas Eccleſiæ; & non eſt credibile intra paucas lineas æquiuocationem in nomine
Explicatio loci Paulini à Suarez data pia quidem, ſed diſſicilis. commiſiſſe in præiudicium Petri. Quæ ratio mihi omninò videtur bona. Addo explicationem P. Suarez piam quidem eſſe, difficulter tamen poſſe aptari textui; nemo enim, qui hic & nunc, omnibus penſatis, benè & prudenter operatur tam ex conſcientiâ quàm re ipsâ, poteſt dici reprehenſibilis, eo ſolùm titulo, quòd non eligat optima: alioquin omnes actus virtutum inferiorum eſſent dicendi reprehenſibiles quia non ſunt optimi: multò etiam minùs dici poſſunt non rectè ambulare ad veritatem Euangelij, eò quòd optima non facerent. Paulus autem eâ Epiſtolâ accuſat Petrum vt non rectè ambulantem, ergo. Denique, id ipſum quod fatetur P. Suarez repertum in eâ actione Petri, quod ſcilicet fuerit impedimentum conuerſionis, ſine dubio non ſolùm priuatiuam imperfectionem, hoc eſt, quòd non fuerit ſummè bona, ſed aliquam poſitiuam malitiam ſecum afferre videtur; ideò iudicarem,
28. *Petrus Iudaizans leuiter ſolùm deliquit.* ſiue actionem in ſe, ſiue etiam Petrum ipſum non excuſari ibi ab aliquâ culpâ leui; nam gratuem in Apoſtolis iam confirmatis in gratiâ non debemus admittere.

Ego ad ſolutionem eius loci, quatenus nobis contrarius videtur, dico, Petrum non fuiſſe ibi à Paulo reprehenſum ob legis obſeruationem qualemcumque, etiam vt obligantis, quemadmodum ſolent communiter auctores hunc locum interpretari, vt inde probent legem non obligaſſe; ſed
Vera ratio, cur Petrus à Paulo reprehenſus. dico, eum fuiſſe reprehenſum ob vnam cæremoniam, ſeu actionem, ad quam non ſolùm non obligabatur; iuxta interpretationem communem; ſed ſi ſe reflexiſſet Petrus, debuiſſet aduertere, eſſe illicitam: nam ſubtrahere ſe à Gentibus, vt nec agere nec comedere cum illis vellet, manifeſtè erat excludere Gentes à fide, & contra id quod per linteum demiſſum è cælo fuerat ipſi ſignificatum; ſi enim Apoſtoli & prædicatores, qui omnes erant Iudæi natione, ſeparaſſent ſe à Gentibus, certè hæ iam excludebantur à fide: quomodo enim audirent ſine prædicante? Deinde, ſi Gentiles & Iudæi ad vnam fidem reuocabantur, quomodo, quæſo debebant ſegregari in conuerſatione, menſâ, &c. Vnde, licet Petrus cæterique Apoſtoli dubitare potuiſſent, vtrùm 29.
Petrus & Apoſtoli non poterant dubitare, ſe non obligari cæremonys præcepta legis gratia excludentibus. liceret hîc & nunc baptizatis Iudæis vti cæremoniis Iudaicis, imò vtrùm ad eas tenerentur; id tamen intelligendum præcisè erat de eis cæremoniis, quæ directè non excludebant præcepta à Deo ſibi iam in lege gratiæ commiſſa: quale erat illud de acceptandis Gentibus ad fidem, & conſequenter de communicando cum eis. Hanc puto eſſe germinam eius loci expoſitionem; ex quâ nihil infertur de aliis cæremoniis legis, etiam de circumciſione; quæ compoſſibiles alioquin ex ſe erant cum lege Chriſti & conuerſione Gentium: de his autem cæremoniis non agimus in præſenti; & de eis hucuſque dixi, mihi probabilius eſſe tunc temporis ab Apoſtolis creditas eſſe adhuc obligare. Petrus ergo in hoc peccauit, quòd cùm
In quo Petrus peccauit. eam ſegregationem à Gentibus ſciret eſſe contrariam diſpoſitioni diuinæ, non benè ſe reflexerit hîc & nunc, ſed timore aliquo ductus, ne ſcil. Iudæi conuerſi & legis adhuc æmulatores ac zelatores turbarentur, putauit ſibi licere adhuc ſe à Gentibus ſubtrahere, ideóque meritò eum reprehendit Paulus. Obiicit autem illi, quòd cogeret Gentes Iudaizare: in quibus verbis eſt noua difficultas; nam ſubtrahendo ſe à Gentibus,
Oboritur noua difficultas.
Quì Petrus Iudaizat Suarez. quomodo inducebat Gentes in Iudaiſmum? P. Suarez ita ea intelligit, vt cogeret Petrus ſuo exemplo Gentes ſeparare ſe à Iudæis; ſicuti Iudæi ſe ſeparabant à Gentibus. Quâ datâ expoſitione nihil infertur contra ea quæ nos diximus. At ibi videtur eſſe difficultas; nam ea ſeparatio non eſſet Iudaizatio, ſed Gentilizatio, vt ſic dicam. Fortè per imitationem dici poteſt Iudaizatio, quatenus ad imitationem Iudæorum fiebat; ſed hoc eſt ſatis impropriè dictum. Faciliùs ego
Petrus indirectè coëgit Gentes Iudaizare. reſpondeo, indirectè eum coëgiſſe Gentes Iudaizare; quia cùm viderent, Petrum nolle agere niſi cum Iudæis, poterant ſic Gentes diſcurrere: *Ergo, ſi volumus cum eo agere, & Chriſtum ab eo diſcere, priùs circumcidamur, & fiamus Iudæi: tunc enim licitum erit nobis cum illo agere.* Ad hoc autem inducere ſine dubio malum erat, & contra ea quæ Apoſtoli iam decreuerant in eo Concilio, Spiritu ſancto illuminati. Ecce clarum & facilem totius quæſtionis enodationem, nec recurrendo ad ſimulationem cum Hieronymo, nec ad affectus illos ex compaſſione & ad funeralia, ad quæ recurrit Auguſtinus.

Cùm primùm cæremoniæ antiquæ expirauit inſtitutio, fuere mortiferæ. Ex his concludo totam hanc quæſtionem, cæremonias antiquas, cùm primùm fuere mortuæ quoad inſtitutionem, fuiſſe etiam mortiferas, vt P. Suarez docet. Secundò, cùm primùm fuere mortuæ quoad obligationem, fuiſſe etiam mortuas

tuas quoad inſtitutionem; quia, vt oſtendi, vnica earum inſtitutio fuit per legem obligantem: vnde abſolutè concludo cum Hieronymo, cùm primum non obligarunt, fuiſſe etiam in ſe illicitas; Apoſtolos autem fortè ex locis illis Scripturæ, quibus ea lex perpetua dicebatur, ex verbis item Chriſti, qui dixerat, *Non veni ſoluere, ſed adimplere*, putaſſe aliquamdiu eam adhuc eſſe verè ſub obligatione; ideóque eam ſub eâ conſideratione ſeruaſſe, cùm in eo Concilio, de quo Act. 15. ſolas Gentes exceperint ab obligatione, etiamſi adhuc illis liberum reliquerint, ſi vellent eis vti. Certum autem videtur, Apoſtolos tunc non iudicaſſe eodem modo Iudæos eſſe liberos ac Gentes: ſi enim id iudicaſſent, vniuerſaliter

Cur Apoſtoli lege ſe obligari putarint. Matth. 5.

31. de omnibus deciſionem dediſſent: id quod ea aduerſatiua, de quâ Act. 21. manifeſtè confirmat, vt ſuprà dixi, *De his autem qui crediderunt ex Gentibus*, &c. ideóque non debere nos ad ſimulationem vllam recurrere, quia, vt benè Auguſtinus, vix ea à peccato excuſari poteſt: denique, illum locum ad Galatas intelligendum cum Auguſtino & aliis vt ſonat; reprehenſum verò Petrum, non, vt communiter putatur, propereà quod cæremonias legales abſolutè ſeruaret, etiam iudicando eas eſſe verè adhuc ſub obligatione, ſed quia inter alias eas etiam ſeruabat, quæ vergebant ad excludendas Gentes à fide: id quod apertè aduerſabatur viſioni diuinæ ipſi Petro factæ, & reuelationi de vocatione Gentium; quidquid eſſet de aliis cæremoniis & etiam de circumciſione, quæ nec conuerſioni Gentium, nec legi Chriſti ea ſe videbantur aduerſari: Petrum autem fuiſſe inductum in eum errorem ea timore aliquo, ne Iudæi deficerent à fide, ideóque non peccaſſe grauiter, iuxta communem ſententiam: fortè etiam ignorantia fuit talis, vt nec venialiter; licet non propereà fuerit irreprehenſibilis; quia reprehenſio datur, vt in ſimili occaſione deinceps conſideret quis diligentiùs rem prout tenetur, ne etiam materialiter malè operetur.

Cur reprehẽſus à Paulo Petrus.

Petrus fuit reprehẽſibilis, etſi fortè nẽ quidẽ venialiter peccarit.

Sectio VII.

De ceſſatione effectuum legis veteris.

32. PRo complemento huius diſputationis duo reſtare videntur: primum, quando ceſſauerit in communi lex vetus quoad ſuos effectus: alterum, in particulari de circumciſione, quoad originalis peccati remiſſionem: de vtraque hac difficultate P. Suarez agit cap. 21. & 22. otioſas tamen has quæſtiones, ſuppoſitis iis quæ priùs dicta ſunt, omnino iudico: non enim habet lex effectus, niſi quando exiſtit, ergo cùm dictum iam ſit, quando perierit, eo ipſo explicatum manet, quando eius effectus ceſſauerint. Et quidem de primo, qui eſt obligatio, non eſt dubium: de ſecundo, qui ſolet dici inflictio pœnæ, eodem modo conſtat eo momento ceſſaſſe; nam ablatâ obligatione ſeruandi legem, ceſſat ius puniendi tranſgreſſores, ſi ſupponamus culpam non fuiſſe antè commiſſam vigente lege; tunc enim probabiliter dici poſſet, etiam manſiſſe dignitatem ad illam pœnam ablatâ lege, ſi manſit qui aliquam iuriſdictionem haberet: alioquin ſicut qui peccat in Hiſpaniâ v. g. non poteſt puniri in Galliâ ab Hiſpano, quia ibi non habet iuriſdictionem: ita, ſi eo ipſo ceſſauit iuriſdictio in Iudæis non potuiſſet reus ille puniri ob præcedentem culpam; ſecùs autem, ſi manſiſſet aliqua Reſpublica temporalis, quæ haud dubiè manere poterat etiam ſine verâ religione, vt eam habent Nationes infideles.

Ceſſante obligatione legis, ceſſat & inflictio pœna ob eamdem.

Quoad tertium effectum, irritationem ſcilicet contractuum, eodem modo dicendum, poſtquam ceſſauit valor legis, non fuiſſe irritos contractus, qui alioquin ſolùm vi legis irritabantur; vnde infertur, impedimenta matrimonij eſſentialia, ſi quæ erant, quæ non eſſent ex natura rei, ſed iure diuino, non impediſſe ab eo tempore matrimonium ſed potuiſſe validè contrahere eis non obſtantibus. Addendum tamen eſt, niſi loco eius prohibitionis ſucceſſiſſet alia etiã diuina à Chriſto Domino, quia per hanc eodem modo irritari poterant: & licet Iudæi non ſuſcipiant legem Chriſti, quia tamen ſunt ad eam ſuſcipiendam obligati, ideò ſi quid Chriſtus inſtituit irritans te ipsâ etiam irritauit apud illos. 33.

Ceſſante lege ceſſauit & irritatio contractuũ, niſi Chriſtus contrarium ſtatuiſſet.

Quartus effectus eſt permiſſio, vt illis fuiſſet liberum dare validè libellum repudij, & ſæpè accipere duas vxores: hic etiam effectus periit eo ipſo quòd lex ceſſauit; vnde ſi quis Iudæus poſt illud tempus repudij libellum dedit, reuerà non diſſoluit matrimonium, & conſequenter, nec vi eius diſſolutionis potuit validè accipere aliam vxorem; nec item hoc potuit retinendò primam, eſto illa in eâ re optima fide proceſſiſſet: vnde ſi poſteà ad fidem conuerſus fuiſſet, debebat ſecundam relinquere retentâ primâ, niſi fortè hæc nollet conuerti; quia eo ipſo diſſolueretur illud matrimonium: vt in Gentilibus fieri aliunde ſuppono.

Expirante lege periit & libellus repudij.

Obiicies: Iudæi, quamdiu non credunt Euangelio, neceſſariò debent habere aliquam legem, quâ obligentur, non autem aliam quàm antiquã; ergo iuxta illam debent eorum & matrimonia & contractus iudicari valida aut inualida. Ita opinatur Henriquez lib. 12. de Matrimonio ca. 1. vbi aliquos pro ſe citat, qui, vt Suarez notauit, ei non fauent. Poteſt verò vlteriùs hæc ſententia confirmari, quia in ordine ad contractus irritandos, etiam matrimoniales, per ſe ſufficientem habet auctoritatem ſupremus Princeps laicus; ergo cùm Iudæi poſſint habere, eſto ſint infideles, proprium caput ſæculare propriamque Rempublicam, qualem habent de facto in multis locis, videanturque rata habere ea impedimenta, profectò debent cenſeri inualida matrimonia ſub illis inita, eſto quoad diſpenſationem è contrario in his quæ videntur eſſe de iure naturæ, vt dare libellum repudij, duas vxores habere, nullam habeant auctoritatem; quia hæc requirunt diuinam, quæ iam reſpectu illorum, vt diximus, ceſſauerat. Reſpondeo Primò, non eſſe neceſſarium vt quælibet Reſpublica habeat propriam poſitiuam legem à naturali diſtinctam, vt patet in toto orbe ante legem in monte datam; tunc enim nulla erat poſitiua. Secundo reſpondeo, Iudæos teneri nunc ad Chriſtianam, eſto ipſi non credant ſe obligari: in quo ipſi errant. Quod de contractibus dicitur, ſi intelligatur ab Henriquez, quaſi vi legis prioris vt datæ in monte ea ſit obligatio nunc, manifeſtè eſt falſum, quia ea lex iam periit ſimpliciter; ſi verò explicetur eo modo quo nos in confirmatione diximus, ratione iuriſdictionis humanæ quoad poſſibilitatem omnino verum eſt: at de facto admitti non poteſt, quia Iudæi non formant perfectam vnam Rempublicam, ſed vagi & diſperſi per Prouincias, ſolùm reguntur politicis aliorum populorum-

34.

Qua lege nũc Iudæi teneãtur quoad validitatem contractuum.

35.

Iudæi nunc Chriſtianâ lege tenẽtur.

Iudæi de facto non ſunt, ſed aliorũ populorum legibus reguntur.

 rum-

rum legibus, eſto in puncto religionis ſuas habeant proprias; ergo non retinent ea impedimenta quæ ſunt ex lege.

Cur Iudæi ciuilibus ſolùm impedimentis obligētur. Rogabis, an saltem obligentur impedimentis Eccleſiaſticis? Reſpondeo negatiuè quia non ſunt ſubiecti Eccleſiæ: ſi verò ſint impedimenta quaſi ciuilia, ſine dubio illis obligantur: vnde ſi ſint mancipia, non poterunt validè contrahere matrimonium, niſi de licentiâ dominorum, &c.

36. *Circūciſio tūc deſijt, cum Baptiſmus ſufficienter eſt promulgatus.* Quoad circumciſionem verò & vim remittēdi originale dicimus eam legem ceſſaſſe eo momento quo obligauit Baptiſmus per ſufficientem promulgationem; an autem hic inceperit pro toto mundo eodem die, an verò paulatim, nunc omitto, etiamſi de eo agat P. Suarez: de quo iterùm agendum erit, dum de gratiæ lege: nec animus eſt eadem ſæpè repetere. Vnum tamen adhuc nobis reſtat proprium huius loci, vtrùm ſcilicet iudicialia præcepta diutiùs perſeuerauerint quàm cæremonialia. P. Suarez putat veriſimilius eſſe non fuiſſe mortua vſque ad integram promulgationem Euangelij, quia tunc primò fuit ex integro extincta ſynagoga: quamdiu verò non fuit extincta habuit ſtatum Reipublicæ, & conſequenter debuit retinere ſuas leges iudiciales. *Quando perierīt iudicialia periere etiam cæremonialia.* Ego tamen non video cur ſit diuerſo modo diſcurrendum de cæremonialibus quàm de iudicialibus; nam quod vſque ad perfectam promulgationem Euangelij non fuerit omnino extincta Reſpublica, probat fortè, in eâ parte orbis, vbi promulgatio non erat perfecta, manſiſſe iudicialia; at eodem modo debet dici ibi manſiſſe cæremonialia. Nam P. Suarez expreſsè docet, etiam cæremonialia non periiſſe ſimul; ergo idem debet de vtriſque dici. V.g. in Ieruſalem deſiit eorum Reſpublica die Pentecoſtes, eſto tunc manſerit Romæ, &c. Addo, licet dicamus

37. *Iudicialia Iudæis data in ordine ad religionē, quâ ſublatâ & illa corruerunt.* manſiſſe eam in ratione veræ Reipublicæ, non ideò dicendum manſiſſe priores leges iudiciales: nam Deus eas non dedit illi populo niſi vt ſuo ſpecialiter, & in ordine ad religionem, quam in eo inſtituit: vnde neceſſum fuit, vt eo populo facto iam non populo Dei, ſed potiùs hoſte illius, & amiſsâ verâ religione, non manſerit in eo ea gloria, quòd ſcilicet haberet proprias leges à Deo ſibi immediatè datas. Non eſt ergo vlla neceſſitas faciendi diſtinctionem inter vnam & alteram legem, maximè cùm, dum ipſa lata eſt, nulla talis differentia agnoſcatur in ordine ad maiorem vel minorem durationem vnius præ alterâ. Addo tamen, ſi tunc voluiſſent conſti-

Iudæi lege ſua perempta, alias ſibi vel priores aſſumere poterāt. tuere Rempublicam, potuiſſe ſibi conſtituere leges quas vellent, vel etiam acceptare priores; quo tamen caſu iam non obligarent vt diuinæ, ſed vt humanæ, vt diximus ſuprà, caſu quo ab aliquâ aliâ Republicâ eædem iudiciales acceptarentur. Et ſatis de lege veteri.

DISPVTATIO XII.

De lege diuinâ gratiâ nouâ & Chriſtianâ.

1. *Duplex lex diuina, vetus & noua.* DVas tantùm leges diuinas agnoſcimus, veterem & nouam; illa fuit, iam non eſt; noua adhuc perſeuerat, & in finem mundi perſeueratura eſt; fuitque à Chriſto Domino immediatè inſtituta: habet autem varios titulos, quibus eius excellentia declaratur: dicitur lex libertatis, lex fidei, lex gratiæ, lex amoris, &c. *Qualis ſit lex noua.* eam in præſenti breuiter pro intento noſtro explicaturi ſumus. De illa agit P. Suarius lib. 10 & P. Salas diſp. 14. vbi inuenies citatos omnes auctores qui de eâ diſputant.

SECTIO I.

Quædam certiora præmittuntur.

PRimum eſt, in Euangelio contineri vera & propria præcepta obligantia ad ſui obſeruationem, quidquid hæretici noſtri temporis reclament, eo nixi fundamento, quòd lex noua dicatur lex libertatis, lex fidei; per quod ipſi putant ſolam fidem eſſe de præcepto: ſuppoſitio autem noſtra & Catholica, quatenus tangit neceſſitatem operum bonorum ad ſalutem, aliò ſpectat, ideò a me non eſt in præſenti diſcutienda; quatenus verò dicit abſolutè eſſe in lege gratiæ vera præcepta, ſaltem quoad ipſam fidem vel ipſi hæretici fatentur. De aliis verò vniuerſaliter paſſim conſtat ex Euangelio ipſo, vbi Chriſtus dicit *mandata ſua*; & toto cap. 5. Matthæi reuocat, ſeu ſuo nomine imponit præcepta Decalogi: & Ioan. cap. 15. dicit, *Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem*: vnde Ioannes Apoſtolus in ſuâ primâ Epiſtolâ cap. 2 ait, *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt*. Quòd ſi proptereà dicant hæretici ſe non negare mandata illa quæ ſpectant ad ius naturale, ſed alia diſtincta: in primis iam tenemus legem gratiæ continere vera mandata; & in eis patiuntur inſtantiam argumenta ipſorum; quòd ſcilicet vocetur lex libertatis, lex gratiæ, lex fidei: quæ ſi eo ſenſu, quo ab hæreticis vſurpantur, ſint intelligenda, profectò omnem omnino obligationem excluderent etiam fidei: quòd ſi non obſtante eâ libertate admittant obligationem præceptorum moralium, cur non admittunt etiam paucorum cæremonialium, de quibus ſtatim? Secundò teneitur abſolutè ea reſponſio; tum quia præceptum ſuſcipiendi Baptiſmi non eſt morale, neque ex natura rei; & tamen hoc neceſſariò ipſi hæretici admittunt: tum quia præceptum Euchariſtiæ ſumendæ etiam ipſi admittunt, licet malè illam ſumptionem explicent: tum etiam quia præceptum confeſſionis etiam ferè ab omnibus illis admittitur, licet etiam malè explicent confeſſionem. Non poſſunt ergo negari vera & obligantia præcepta à Chriſto Domino inſtituta.

2. *Euangelium obtinet vera & propriè obligantia præcepta.*

3. *Non ſolùm moralia & naturalia obtinet, ſed & cæremonialia Quædam præcepta, etſi cæremonialia, coguntur hæretici admittere.*

Ad ea quæ hæretici obiiciunt reſponſum eſt ſuprà ad aliud intentum; vbi oſtendimus, ideò legem nouam dici ſuauem, quia dat vires ad portanda onera, & quia, vt Auguſtinus Epiſtola 118. cap. 1. dicit, *eius iugo ſuo nos ſubdidit; vnde Sacramentis numero pauciſſimis, obſeruatione faciliimis, ſignificatione præſtantiſſimis, ſocietatem noui populi colligauit*. Dicitur etiam lex libertatis, quia ab infinitis propè veteris legis præceptis nos liberauit, à pœnis etiam, quas toties ea lex repetebat, & à ſeruitute peccati. Dicitur lex gratiæ, quia eam copioſè communicat lex fidei; quia fundamentum totius vitæ ſpiritualis à fide deſumitur: quo ſenſu etiam lex vetus quodammodò dici poterat lex fidei: tribuitur autem magis id noſtræ, quia in lege gratiæ ſpecialiter intenditur

Cur lex noua ſuauis.

Cur lex libertatis.

4. *Cur lex gratiæ & fidei.*

tenditur ſanctitas interna, quæ per fidem incipit; in lega veteri magis exterior ea legalis munditiẹs, quæ non ita fidem requirebas. Ex bis infertur, Chriſtum Dominum fuiſſe verum & propriũ Legiſlatorem noſtrum, iuata illud Iſaiæ 33. *Dominus Iudex noſter, Dominus Legiſer noſter, Dominus Rex noſter.* Vbi ſermo eſt de Deo incarnato, quia præmiſerat Iſaias, *Domine miſerere noſtri: te enim expectauimus.* & infra: *Regẽ in decore ſuo videbunt oculi eius: & ipſe ſaluabit nos* Eadẽ veritas definita eſt in Tridentino ſeſſione 6. can. 21 bis verbis: *Si quis dixerit, Chriſtum Ieſum a Deo hominibus datum fuiſſe vt Redemptorem, cui fidant, non etiam vt Legiſlatorem, uci obediant, anathema ſit.* can. verò 19 definierat in lege gratiæ plura eſſe præcepta quam fidei: ex eo autem, quòd Chriſtus fuerit Rex, quòd ſummus Sacerdos, quòd Redemptor noſter, competit illi titulus Legiſlatoris: vt verò in vnam religionem homines coniungeret, debuit aliqua præcepta ponere, quæ tenerentur ſeruare, & per quæ exteriùs coadunarentur; ideò ipſe legem ſuam iugum dicit, licet ſuaue; iugum autem conſtringit, tenet, obligat.

Chriſtus verus & proprius Legiſlator noſter.

Secundò ſupponendum eſt, ea præcepta Chriſti Domini ordinari ad ſanctificationem fideliũ, vt per eam tandem vitam æternam conſequantur; vnde ipſe diait, *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant.* in quo puncto nulla poteſt eſſe dubitandi ratio.

Præcepta Chriſti ad ſanctificationẽ fideliũ ordinantur.
Ioan. 10.

Tertiò ſupponendum eſt, Chriſtum Dominum non dediſſe vlla præcepta iudicialia; non quidem ciuilia, quia noluit exercere temporalem iuriſdictionem, etiamſi poſſet: vnde diait Pilato, *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Ratio fortè huius rei ea eſt, qoia cùm fidem ſuam diſſeminare vellet per omnes orbis Nationes, Regna, Reſpublicas, & fuiſſet difficile eas omnes ad eaſdem politicas ac ciuiles leges cogere, aliunde autem hæ ex ſe ſint à religione independentes, prudentiſſimè reliquit quamlibet Rempublicam, &c. in ſuis legibus, eas tantùm indirectè excludendo, quæ religioni Chriſtianæ contrariæ eſſent: deinde Eccleſiaſticas leges iudiciales, etſi neceſſariæ ſint omnino ad regimen bonum religionis, iudicauit tamen conuenientius relinqoere ſuis Vicariis vt eas coođerent, quàm immediatè per ſe id efficere. In quo puncto ſine dubio conſiderauit diuerſiſſimos ſtatus, quos religio Chriſtiena habitura erat iam ſub Imperatoribus paganis, iam ſub Chriſtianis, in pace iam, iam in bellis cum hæreticis, ſchiſmaticis, &c. item diuerſarum Prouinciarũ, Regnorum, &c. ad fidem conuertendorum: pro quibus omnibus vix congruenter potuiſſent aſſignari eædem Eccleſiaſticæ leges; quia hæ debent etiam accommodari variis circumſtantiis greuiſſimi momenti occurrentibus; vt autẽ ipſemet Chriſtus leges ferret pro omnibus his ſtatibus, illáſque relinqueret in ſuo Euangelio, ſicut fieri ab eo omnino potuit, ita non videbatur expediens; quia & difficile intellectu redderetur eius Euangelium, & magnæ inde occaſiones diſſenſionum & hæreſum oriri poſſent, dũ iam hic iudicet eſſe tempus quo tales leges obligent, alter verò idem negat. Faciliùs verò & connaturaliùs id fieri poterat ſucceſſu temporis ab ipſius Vicariis, eoſdem dirigente inuincibili Spiritus ſancti gratiâ & illuminatione.

Chriſtus nullã tulit iudicialia & cur.
Ioan. 18.

Eccleſiaſtica verò per Vicarios ſuos ferri voluit.

6.
Ratio cur ſic ſtatuerit.

Sectio. II.

Explicatur lex moralis Euangelica prohibens.

Legem moralem à Chriſto poſitam diximus ſuprà: intelligimus autem per legem moralem, iuxta ſæpè dicte, eam quæ verſatur citra materiam naturâ ſuâ bonam aut malam, vel prohibendo illam, vel mandando. Vbi aduerto, licet omnis materia naturâ ſuâ mala prohibeatur à lege morali, ideòque ea hoc capite lex moralis conſiſtat quaſi in indiuiſibili, non tamen è contrario omnem materiam naturâ ſuâ bonam mandari, v.g. virginitatem, paupertatem voluntariam, cæteraque opera bona, quæ ſolemus dicere opera ea conſilio. Hoc ſuppoſito.

Quid lex moralis.

Licet omne malũ lex moralis vetet, nõ tamẽ omne bonũ præcipit.

7.
Certum eſt, Chriſtum Dominum ſuâ lege morali prohibuiſſe omnia quæ naturâ ſuâ mala erant, quæ etiam fuerant prohibita in lege veteri ſeu in Decalogo: certum item videtur, Chriſtum non prohiboiſſe plura quàm prohibuerit lex vetus. Dices: Prohibuit odium inimicorũ; quod non prohibebatur in veteri, iuata illud Matthæi 5. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos veſtros,* &c. Item prohibuit libellum repudij, qui non prohibebatur in lege veteri. Tertiò, cùm in Decalogo dicatur, *Non mœchaberis*, ipſe addidit, *Ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*: ergo prohibuit eam viſionem, quæ non fuit prohibita in Decalogo. Reſpondeo, hæc omnia non eſſe contra nos. Rogo enim, an hi actus ſint naturâ ſuâ mali, an verò non: ſi ſunt, ergo neceſſum eſt, eos fuiſſe olim prohibitos; licet fortè non ita expreſsè ac Chriſtus declarauit: ſi verò non ſunt naturâ mali, ergo adhuc ſtet noſtra ſuppoſitio, ſcilicet in obiectis naturâ ſuâ malis non feciſſe Chriſtum vllam additionem; quia licet poſſit aliqua prohibere, & eo ipſo reddere mala, at non reddet illa mala ex naturâ ſuâ, ſed ſolùm lege poſitiuâ. Abſolutè autem reſpondeo, ſuprà à me explicatum quo ſenſu dixerit Chriſtus dictum antiquis, vt odio haberent inimicum ſuum, non quia Deus mandauerit odium; præceptum enim Dei ſolùm dicit, *Diliges amicum tuum ſicut teipſum*; de inimico nihil diait: ea ergo additio videtur fuiſſe aliquorum Iudæorum; explicui tamen ibidem potuiſſe Deum permittere odium eo ſenſu, quatenus tamquam Dominus vitæ & bonorum potuit permittere Iudæis, vt ſe de inimicis vindicarent; potuit etiam ſimilem actum odij, quem habet ipſe Deus in peccatorem; præcipere nobis in inimicum, non quà nobis inimicum, ſed quà ſimul inimicum, Dei & peccatorem: videtur enim ibi omnis inimicus Iudæorũ ſimul intelligi vt peccator. Quòd ſi Chriſtus in lege gratiæ eam vindictam prohibuit, id fecit auferendo ius in bona aut vitam alterius; ſtatim enim præceptum naturale prohibet eam vindictam: ſicot ſi ego licentiam, qoam Petro dederam, vt vteretur meo pallio, reuoco, eo ipſo iam præcepto naturali redditur illi illicitus vſus pallij. Quod vero ad odiũ attinet dico, fortè tale odium ſub eâ conſideratione non eſſe prohibitum; licitum enim eſt diſplicere in peccatore quà peccator eſt. Quòd ſi daremus tale odium prohibitum, id factum eſſet, vt magis eſſemus remori

Chriſtus omnia naturâ ſuâ mala nec plura prohibuit quàm lex vetus. An odiũ inimici, libellũ repudij, & turpem mulieris aſpectũ primùm Chriſtus prohibuerit.

Satisfit obiectionibus.

8.
Leuit. 19.
Deus nõ imperauit olim odiũ inimici, quamuis id permittere potuerit.

Qui vindictã prohibuerit.

remoti ab odio, quod naturâ ſuâ eſt malum: probabilius autẽ iudico nihil eſſe prohibitum, quod non eſſet ex ſe malum. Quoad tertium de viſu inhoneſto reſpondeo, illum ex naturâ rei eſſe malum; ideò fuerat implicitè prohibitus in Decalogo ſub decimo præcepto, *Non concupiſces vxorem.* &c. Chriſtum verò ibi declaraſſe magis eam obligationem naturalẽ non ſolùm ad vxorem alienam, vt erat in Exodo, ſed ad omnem feminam non ſuam; item explicuit non ſolùm illicitam concupiſcentiam, ſed etiam viſionem ad eam per ſe diſponentem: id quod licet ex naturâ rei eſſet veriſſimum, tamen populus ille obcæcatus & rudis ignorare facilè poterat.

Nihil à Chriſto prohibitum niſi ex ſe malum

9. *Turpis viſio iã antè fuit implicitè in Decalogo prohibita.*

SECTIO III.

Explicatur lex Euangelica moralis præcipiens.

CIrca opera verò bona maior poteſt eſſe difficultas; nam cùm hæc non ſint, vt diximus, ſub obligatione, ſaltem omnia, & pro ſemper, potuit in eis locũ habere ampliatio legis Chriſti, vt ſcil. obligaret ad plura quàm ratio naturalis dictet: & verò videtur omnino de facto ea addidiſſe; nã tenemur nunc credere explicitè Trinitatem, incarnationem ac paſſionem, ad quæ ex naturâ rei non tenemur: item tenemur ſperare remiſſionem peccatorum, gratiam & gloriam per Chriſtum: tenemur item diligere Deum vt Trinum; ponunt etiam aliqui præceptum diligendi Chriſtianos ſpeciali amore, iuxta illud Ioannis 13. *Mandatum nouum do vobis; vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos:* hic autem ſpecialis amor non eſt de iure naturæ. Denique τὸ *Benefacite his qui oderant vos*, nouum eſt præceptum.

An plura lex moralis Chriſti præceperit quàm natura dictet.

Matth. 5.

Dicendum tamen eſt cũ D. Thomâ 1 2. q. 108. art. 1. & 2. in lege nouâ nulla alia opera determinari præcipiendo vel prohibendo, niſi Sacramenta & moralia præcepta, quæ de ſe pertinent ad rationem virtutis. Et hæc etiam eſt communis ſententia Theologorum. Rationem addidit D. Thom. quia cùm lex noua ſit lex gratiæ, ſolùm ea præcipere debuit vel prohibere, per quæ in gratiam introduceamur, vel quæ ex neceſſitate pertinent ad rectum vſum gratiæ. Hæc tamen ratio non eſt admodũ ſolida, quia potiùs ex eo, quòd ſit lex gratiæ, videbatur imperatura multa opera bona quæ non ſũt ex neceſſitate, vt per illa gratiã augeremus; ſicut ob eãdẽ rationẽ inſtituit tot Sacramenta cauſantia gratiam. Ego non video aliam rationem, quàm quod Chriſtus ita voluerit: confirmat id D. Thomas à ſimili ex lege veteri: quæ non poſuit alia moralia præcepta, quàm quæ erant ex neceſſitate naturæ. Sed neq; hæc confirmatio placet, quia cùm lex vetus innumera alia ſtatuerit iudicialia & cæremonialia præcepta, congruens valdè fuit, vt de moralibus nihil adderet. At cùm lex gratiæ iudicialia nulla, cæremonialia pauciſſima vt ſtatim dicemus, impoſuerit, potuiſſet cõgruenter in moralibus aliquid ampliùs addere. Dicendũ ergò in his rebus, quæ à voluntate Dei pendent, non eſſe quærendam aliam ſolidam rationẽ quàm ipſiuſmet voluntatem: nã recurrendo ad congruentias, faciliſſimum eſt in vtramque partem eas inuenire; & verò ſæpè eas, quæ pro vnâ parte afferuntur, in contrariam conuertere. Poteſt tamẽ ſatis probabilis congruentia reddi ex ſuauitate legis gratiæ: ad id verò, quod obiecimus in contrarium, quod ſcil. pro augendâ gratiâ fuerit conuenientius præcipere varia opera virtutum, reſpondemus negandu id eſſe melius: nã vt augeatur gratia ſufficit, quòd ea opera poſſimus elicere quando volumus, etiamſi non ſimus ad ea obligati; & licet fortè obligatio eſſet cauſa in multis vt ea exercerent, qui iam, eò quòd non teneantur, illa omittunt, eſſet etiam maius aliquantulùm meritũ, ſi fierent ex motiuo obedientiæ, in contrarium tamen, in multis & pluribus eſſet ea obligatio cauſa grauium peccatorum: fortè etiam deterreret Gentes ab eâ lege recipiendâ, ideóque omnibus penſatis, hoc videtur eſſe congruentius.

10. *Quanã noua præcepta à Chriſto lata ſint.*

Ratio Diui Thomæ debilis.

11. *Optima ratio eſt voluntas Dei.*

Congruentia eſt ſuauitas legis gratiæ.

Iam ad argumentum in contrarium, deſumptũ ex enumeratis in ipſo præceptis, reſpondetur facilè, negando ea præcepta eſſe poſitiua, ſuppoſitâ enim eleuatione ad ordinem gratiæ ex naturâ rei ad ea tenemur. Et quidem in fide res eſt clara; illa enim naturaliter obligat ad credendum Deo in omnibus ſuis dictis: vnde ſi ille dicit ſe eſſe Trinũ & Vnum, naturaliter tenemur id credere, non minùs quàm eſſe Vnum; ſicut etiam tenemur credere, factâ ſufficienti propoſitione, quòd fuerit Abraham, quòd Tobiæ canis caudam mouerit, &c. Quòd autem Chriſtus Eccleſiæ ſuæ diſtinctè reuelarit hæc myſteria nõ eſt propriè præceptum, ſed potiùs fauor ſingularis; eſto ex illo reſultet ea obligatio credendi: ſicut ſi Rex aliquẽ conſtituat Iudicem, non propterea imponit illi præcepta poſitiua, ſed conſtituit illum gratiosè in eo ſtatu, in quo incipiunt eum obligare leges, quæ annexæ ſunt Iudicibus. Et hinc eodem modo dicitur ad inſtantiam de amore Dei Vnius & Trini; naturaliter enim tenemur Deum amare vt eum noſcimus: ſi noſcimus ſolùm vt Vnum, tenebimur ad amorem eius vt Vnius; vt Trinum verò ſi noſcamus, etiam amare tenemur. Eodem etiam modo reſpondetur ad illud aliud præceptum ſpei; dicimus enim; ex ſuppoſitione quòd Deus nos eleuauerit ad ordinem gratiæ dederitque vires ad conſequendam beatitudinem, naturaliter teneri nos eam ſperare, & non poſſe licitè eam negligere. Et verò, qui dicunt omnem actum deſperationis includere errorem in fide, faciliùs oſtendunt, quomodo ſit naturale illud præceptum non deſperandi, quia eſt naturale præceptũ non negandi ea quæ Deus reuelat; ſed quia ego (vt oſtendi in materiâ de ſpe) puto probabilius ſine vllo errore in intellectu poſſe eſſe deſperationis peccatum, ſi v.g in puncto mortis ex contemptu beatitudinis nollet quis ſe ad gratiã diſponere, ex alio capite, oſtendo illud peccatum eſſe contra naturam; quia ſcilicet eſt contra amorem erga ſe dum negligit voluntariè ſummum bonum, ad quod inuitatur.

12. *Præcepta nobis obiecta nõ ſunt poſitiua, ſed ex naturâ rei.*

Chriſtus ex fauore illa myſteria diſtinctè Eccleſiæ reuelauit.

Tenemur naturaliter ad amorẽ Dei & Vnius & Trini.

13. *Vnde peccatũ deſperationis ſit cõtra naturã. An præceptũ fidei ſit poſitiuum.*

Replicabis. Eſto quis naturaliter obligetur, ne diſſentiat rebus à Deo reuelatis, tamen non videtur eſſe neceſſarium ex natura rei poſitiuum actũ elicere: nam ſi quis ſuſpenderet aſſenſum, non quia dubitaret de veritate, ſed ob aliam rationẽ, non peccaret contra rationem naturalem; ergo præceptum fidei eſt poſitiuum. Confirmatur, quia de facto fides in Deum vt Trinum eſt mediũ neceſſarium ad ſalutem, cùm tamen ex naturâ rei id non videatur neceſſarium; quia poſſet Deus aliter dimittere peccata, & iuſtificantem gratiam infundere. Quæ ratio etiam habet locum in ſpe; quia ſine obligatione eliciendi vllum actum illius potuiſſet nos Deus iuſtificare exigendo alios actus diuerſos, humilitatis, v.g aut ſolùm dolorem de peccatis, &c. Reſpondebis cum P. Suario lib. 10. cap. 2. in omni lege diuinâ fuiſſe eam 14.

ceſſi-

neceſſitatem credeodi:ergo Chriſtos nihil addidit in hoc puncto ſingulare. Sed contrà, quia iã nan diſpotamus, an Chriſtus in lege nouâ addiderit aliquid ſoprà priores diuioas, ſed, an aliquid ſupra legem naturalem; hoe autem videtur probari per replicam factam, & noo vitatur per hoe, quòd id fuerit io prioribus legibos diuinis

Obligatio naturalis duplex eſt.

mandatum. Meliùs ergo reſpondetur, diſtinguendo duplicem obligationem naturalem; vnam purè naturalem, non ſupponentem in nobis vllã eleuationem ad ordinem gratiæ; alterã verò poſt eamdem eleuationẽ: ſi de primâ loquamur, fortè concedi poteſt quidquid argumentum intendit; licèt tamen ſatis dubium ſit, an non etiam eo in ſtatu, & datâ ſufficienti propoſitione reuelationis diuinæ, teneretur homo aliquãdo poſitiuè illi aſſentiri: id enim videtur exigere ab homine infinita Dei ſapientia: ſi enim naturalis ratio dictat, vt diſcipulus debeat aſſentiri ijs quæ manifeſtè oſtendit ei præceptor, numquid noo idem dictabit à fortiori eadem ratio naturalis erga infinitũ illum (vt ſic dicam) præceptorem Deum nobiſcum loquentem?

15. *Eleuari ad ordinem ſupernaturalẽ tenentur ad poſitiuum actum fidei vel & ſpei.*

Sed quidquid de hoe ſit veniẽdo ad alterum ſtatum, io quo iam ſupponimur à Deo eleuati ad ordinem ſupernaturalem, dico, clariſſimum eſſe, teneri nos naturaliter poſitiuom actum fidei elicare; quia (vt oſtendi) tenemur naturaliter conari ad eam beatitudinem conſequendam; ergo tenemur ad media per quæ eſt obtinenda: non enim aliter conamur in finem niſi per media quibos obtineri poteſt, & quæ ſunt io noſtrâ poteſtate: cùm ergo Deus poſuerit hæc media pro illo fine, iam obligabimor eo ipſo ad illa.

Diſplicet opinio Suarez. hic.

Vnde non placet quod Pater Suarez eo cap. 2. num. 10. docet, præceptom ſcilicet fidei & prouenire ex inſtitutione poſitiuâ Chriſti, & eſſe poſitiuum, licèt addat eſſe quodammodò connaturale ſuppoſitâ inſtitutiane; non, inquam, placet; qoia iam per hoc deſtrui videtur aſſertio vniuerſalis, quam ipſe cum D. Thomâ & Theologis poſuerat, ſcilicet nullom morale poſitioum à Chriſto additom.

Suppoſitâ inſtitutione Chriſti, naturale eſt id præceptum.

Diſplicet item, quia reuerà, ſuppoſitâ inſtitutione Chriſti, naturale omnino debet dici tale præceptum. Id quod ego ſic meo iudicio manifeſtè declaro, Si quis moriaror fame v.g. aut ſuffocetur in fluvio. ſine dubio præcepto naturali tenetur comedere, ſi ego appono illi panem, aut porrigo illi dextram, vt extraham ex aquâ; & licèt hæc media non ſint neceſſaria ex naturâ rei, qoia loco panis potui ego illi dare gallinam vel fructus; & loco dextræ potui illi

16. ſiniſtram porrigere: ſuppoſito tamen, quòd ego, qui ſolus poſſum illum iuuare, non applicem alia media, io quâ non-applicatione nullũ propriè intercedit præceptum, obligatio eſt naturaliſſima ad ea accipienda: idem eſt, ſi domus arderet, clauderémque ego duas portas, tertiâ ſolâ apertâ relictâ, per quam quis euadere poſſet ignem, procul dubio tunc eſſet naturalis obligatio exeundi per illam tertiam. Hinc dico, quia propoſito, vt diximus, eo ſommo bono, naturaliter tenemur illud procurare; ſi item vlteriùs pro illo obtinendo proponit nobis Deus ſolam viam fidei, ſpei & doloris, &c. eſto, ſi voluiſſet, habuiſſet alia media, quibus nos promouiſſet ad gloriam, nos tamen, factâ eâ inſtitutione (in quâ, iuxta dicta, non eſt propriè præceptum) naturaliter & naturaliſſimè tenemur eos actus elicere. Denique circa illud præceptum, qood à nonnul-

Specialis dilectio à Chri-

lis ponitur de ſpeciali dilectione Chriſtianorum inter ſe, dicimus nihil eſſe ibi quod obliget præter præceptum naturale, qood inclinat nos ad amorem mutuum, quod etiam inclinat ad ſpecialiter amandos eos, qui nobis viciniores ſuot, maximè ratione eiuſdem religionis: quæ tamen obligatio vix eſt re ipsâ vllâ; etenim non crediderim vllo modo nec venialiter peccatorum eum, qui inteoſiſſimè amaret omnes homines, eis omnia bona ſpiritualia exoptans ardentiſſimè; eſto non magis intensè amaret hos quàm illos. Non eſt ergo fundamentum ad aſſignandum ſpeciale præceptum affirmatiuum morale à Chriſto Domino inſtitutum.

ſic late obligat ex natura rei.

Sectio IV.

Obiectio quædam ſoluta: & ad quid aliud obliget lex Chriſtiana.

17. *Grauis in prædicta mouetur obiectio.*

OCcurrit tamen adhuc in hoe puncto difficultas. Diximus enim, ſuppoſitâ inſtitutione Chriſti naturaliter obligari nos ad fidem, ſpẽ, &c. Id quod videtur valdè difficile; nam quamuis ea inſtitutio exiſtat; ſi tamen ego eam ignorem, non poteſt vllam inducere obligationem. vt ex terminis conſtat; nec poteſt dici, me eſſe obligatum ad cognoſcendam eam inſtitutionem: ſi enim hoe ſit verum; ergo iam impoſuit Chriſtus nouum præceptum morale, quo obligamur ad audienda myſteria Chriſti. Deinde, qoomodo hi, qui nondum credunt io Chriſtum, obligabuntur eo præcepto Chriſti ad audiendum Euangelium eique credendum?

Occurritur illi.

Reſpondeo, difficultatem hanc communem eſſe omnibus legibus, quæ non obligant, niſi cùm innoteſcunt ſubditis: non tenentur autem ſubditi, per ſe loquendo, inquirere, an ſit noua lex, nec ne; ſed cùm primùm audierint, tunc obligantur ad eius obſeruationem. Dixi *per ſe*, quia ſi incipiant ex aliquo capite dubitare eâ de re, tenebuntur tunc eos conſulere, à quibus poſſint, quid re ipsâ ſit, intelligere. quæ obligatio naturalis eſt; quia nemo poteſt dubiâ conſcientiâ licitè operari, vt ſuo loco explicuimus.

18. *Quando non Chriſtiani teneantur ad credendum, ſiue inueſtigandum, quando non.*

Hinc ad rem noſtram dico, neminem, antequam Chriſtianus ſit, & antequam audiuerit propoſitionem fidei, obligari per ſe actu ad credendum, imò nec ad inueſtigandum de nouâ fide (& hoc do obiectioni.) Dico *per ſe*, quia ſi incipiat dubitare de veritate ſuæ fidei, tunc iam tenetur facere diligentiam ad deprehendendum veram: hæc autem obligatio in eo caſu dubij non prouenit à præcepto nouo aut poſitiuo Chriſti, ſed ex naturâ rei; quia nemo poteſt adorare Deum, quem dubitat, an ſit veros, ne idololatriam committat: & cùm aliunde omnes homines naturaliter teneantur ad ſuum Creatorem & Deom adorandum & colendum, tenentur eo ipſo quà poſſunt inquirere, quis ſit ille verus Deus, &c.

In Prælatis Eccleſiæ naturalis eſt obligatio proponere & explicare ſuis ouibus myſteria fidei.

De facto verò in Religione Chriſtianâ obligatio alijs proponendi & explicandi myſteria fidei noſtræ reperitur in Prælatis Eccleſiæ, non tamen ex præcepto poſitiuo, ſed ex naturali, ſuppoſitâ eorum dignitate & prælatione: qood enim paſtor debeat oues ſuas arcere à venenatis paſcuis & fontibus, obligatio eſt naturalis, non poſitiua; ergo, quod Paſtores Eccleſiæ teneantur detegere falſas in fide doctrinas, & veras tradere, à naturali præcepto formaliter prouenit.

Replica.

Replicabis: Id non poteſt locum habere reſpectu promulgationis fidei; nam ante receptam fidem Gentes non ſunt oues Epiſcoporum; non minus

minùs quàm Chriſtiani in Italiâ reſidentes non ſunt oues Archiepiſcopi Pragenſis aut Salisburgenſis; ergo ſicut hi non obligantur ad docendos
19. eos qui ſunt in Italiâ, ita nec Epiſcopi, nec vllus alius tenebitur promulgare fidem Ethnicis: cúmque hi audire non poſſint ſine prædicante, vt pec ſe notum eſt, nullam habebunt obligationem credendi; imò nec erit de dilatatione fidei vlla in totâ Eccleſiâ obligatio: quod videtur abſurdum: ſi autem aliqua eſt, oportet illam eſſe ex præcepto morali poſitiuo, non autem ex naturali, contra ea quæ hucoſque dicta ſunt.

Solutio Primò.

Reſpondeo Primò, fortè re ipsâ nullam eſſe in Eccleſiâ obligationem talis dilatationis: neque enim videtur Summus Pontifex in conſcientiâ obligatus ad mittendos Concionatores in terras infidelium, niſi illi eos petant, aut ſibi gratum id fore oſtendant. Iam enim eo ipſo, quia videntur velle acceptare inſtructionem, obligantur Eccleſiæ Paſtores ad eam dandam, & quidem naturali obligatione, quâ tenetur proximo extremè indigenti & auxilium imploranti ſuccurrere, ſi commodè poſſum: hinc in tali caſu non ſolùm ipſa Eccleſiæ capita, ſed alij homines docti, Concionatores, &c. ſi ab eis petatur ea inſtructio, tenebuntur eam iure naturæ dare, ob rationem immediatè antè datam.

Quando tenentur eccleſiæ Paſtores & Doctores infideles inſtituere.

20.

Solutio Secunda.

Secundò reſpondeo, probabilius videri dari aliquam talem in Eccleſiâ obligationem: iam nõ decido, quanta illa ſit, & in quibus caſibus obliget; hoc enim non eſt huius loci; addo tamen eam eſſe ex iure naturæ, ſuppoſitâ inſtitutione Chriſti, idque declaro inſiſtendo eidem ſimilitudini Paſtoris. Dico ergo, etiamſi quoad iuriſdictionem Chriſtus Dominus noluerit ſubijcere Epiſcopis niſi eos qui iam ſunt baptizati, iuxta illud Pauli, *De ijs, qui foris ſunt*, &c. in ordine tamen ad dandam inſtructionem & oſtendenda paſcua vtilia conſtituiſſe Chriſtum ſuum Vicarium Paſtorem vniuerſalem; ſeu, ſi vis, per aliam ſimilitudinem Doctoris idem explica: conſtituit enim illum vt Doctorem orbis; eo autem ipſo iure naturæ tenetur Papa, iuxta opportunas occaſiones omnibus ea paſcua oſtẽdere, aut omnes ad ſcholam ſuam aduocare. Ne autem diutiùs hæreamus in re, quæ fortè multum habet de modo loquendi, dicere poſſumus, hoc præceptum eſſe ſpeciale à Chriſto poſitum Paſtoribus, iuxta illud, *Euntes ergo docete omnes Gentes*, &c. ſed tamen non contrariari concluſioni noſtræ vniuerſali ſuprà poſitæ, quia ibi agebamus de præceptis Chriſti extendentibus ſe indifferenter ad Chriſtianos omnes: ex his autem dicimus nullum eſſe morale quod non ſit ex naturâ rei; vtrùm autem lex Chriſti circa eam materiam naturalis legis addiderit nouam obligationem, quia eadem difficultas eſt cum lege diuinâ veteri, de quâ ſuprà, hîc non diſputo; hoc ſolùm addo, ſaltem propter dignitatem ipſius perſonæ immediatè eam ferẽtis, accidentalem aliquam obligationẽ creſcere.

Quoad iuriſdictionem ſolos baptizatos Chriſtus Epiſcopis ſubdidit, quoad inſtructionem vero Vicario ſuo totum orbem.

1. Cor. 5.

Matth. 18

Datio doctrinæ præcepto non contrahitur concluſioni noſtra.

21.

Accidentalis obligatio creuit in lege naturali ex promulgatione immediatâ Chriſti.

Obiectio.

Dices, Etiam Deus ipſo immediatè eas leges olim condidit, ergo tam dignæ fuerunt quàm noſtræ ex parte perſonæ. Reſpondebis, legem gratiæ fuiſſe promulgatã à perſonâ diuinâ; id quod non habuit antiqua. Sed contrà, quia etiam antiqua fuit à Deo promulgata; nam ipſemet Deus immediatè eam infudit Angelo; quæ eſt prima promulgatio; licèt poſteà Angelus promulgauerit cæteris, ſicut Chriſtus immediatè eam dixit Apoſtolis, & hi poſtea nobis. Reſpondeo, locutionẽ Dei cum Angelo non fuiſſe promulgationem legis; quia ipſe Angelus non obligabatur eâ lege: promulgatio ergo primò facta eſt ab ipſo Angelo eis hominibus, qui lege obligandi erant: at Chriſtus Dominus verè eam hominibus prædicauit & promulgauit: quòd autem nos debuerimus poſteà ab alijs eam audire, non tulit primam & veram promulgationem factã eſſe à Chriſto, & inde maiorem eſſe noſtræ legis excellentiam, vt debeamus maiori cum obſeruatione eam colere.

Solutio.

Inde maior eſt legis noſtra quàm veteris excellentia.

22.

Septem Sacramenta ſunt materia cæremonialis legis gratiæ cum ſacrificio.

Veniamus iam ad materiam cæremonialem legis gratiæ; de quâ breuiſſimè dicimus, totam reduci ad ſeptem Sacramenta: inter quæ vnum ex illis eſt ſimul ſacrificium. Circa quæ in præſenti nihil occurrit ſpeciale dicendum; nam in particulari de Sacramentis tractabitur ſuo loco. Hoc ſolùm noto, non omnem hanc materiam cæremonialem cadere ſub legem obligantem; nam nec ad Sacramentum matrimonij tenemur, nec ad Ordines, neque ad extremam Vnctionem, Confirmationem; ſolùm ergo ſunt de neceſſitate pro omnibus, Baptiſmus, Pœnitentia pro lapſis, Euchariſtia verò de neceſſitate præcepti ſuo tẽpore: Sacramentum verò Ordinis in communi ita eſt ſub obligatione, vt non permittatur Eccleſia ſine Sacerdotibus: quia verò diuina Prouidentia etiam ſine obligatione multos excitat ad Ordines ſuſcipiendos; numquam vllus in particulari ad eos obligatur ratione præcepti diuioi. Dico *diuini*; nam aliquãdo ob iuſtas cauſas fuiſſe aliquos ad id Pootificum mandato obligatos, hiſtoriæ tradunt.

Non obligamur ad omnem, neque ſemper.

Solùm reſtat circa materiam eius legis explicare, quomodo præcipiat actus internos. Reſpõdeo duobus verbis, legem Chriſti moralem eos præcipere, ſicut præcipiuntur à lege naturali: de quâ ſuprà. Quatenus verò ad eam legem etiam reducuntur actus fidei, ſpei, &c. eò quòd requiſiti ſint ad ſalutem, vt paulò antè explicuimus, clarũ eſt eos directè cadere ſub obligationem; neque in hoc eſt difficultas, cùm Chriſtus directam habuerit poteſtatem in actus internos: quibus autem caſibus homo ad eos actus obligetur, non eſt huius loci. Quod ad Sacramenta attinet, iure 23.
naturæ (ſuppoſito, quòd ea debeant ſuſcipi vel conferri) tenetur homo omnes illos actus interiores adhibere, qui ad valorem Sacramenti neceſſarij ſunt, ne nugari videatur cũ Deo potiùs, quàm Sacramenta velle conferri: præterea, iuxta communiorem ſententiam, tenetur etiam ob eorum reuerentiam in ſtatu gratiæ adminiſtrare, item & ea ſuſcipere eis exceptis, quæ Sacramenta mortuorum dicuntur: ad quæ ex parte ſuſcipientis non requiritur ſtatus gratiæ, ſed alia diſpoſitio, cum quâ Sacramentum conferat primam gratiam. de quo fuſiùs agendum eſt Deo dante Tomo de Sacramentis tam in genere quàm in ſpecie.

Qui lex moralis Chriſti præcipiat actus internos.

Iure naturæ tenemur omnes actus internos adhibere ad valorem Sacramenti neceſſarios.

Diſputari in præſenti ſolet, quo ſenſu lex noua dicatur ſcripta in mentibus fidelium. Quæ difficultas moueri ſolet ob teſtimonium Ieremiæ 31. vbi ita habetur: *Feriam domui Iſraël & domui Iuda fœdus nouum*; id quod ſic declaratur, *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in cordibus eorum ſcribam eam*: quod teſtimonium bis ponderat Paulus, ad Hebræos c. 8. & 10. hac de re fusè aliqui, & inter eos Pater Suarez toto cap. 3. & Salas totâ ſectione 3. Mihi videtur non poſſe hîc vllum eſſe diſſidium niſi de ſolo nomine: pro quo dico, certum eſſe Primò, legem Chriſti debuiſſe venire ad nos per promulgationem externã,

Qui lex noua in fidelium mentibus ſcripta ſit.

ſiue

Potuiſſet eam ad finē mundi duraſſe non ſcriptā, prout à Chriſto data fuit.

ſiue ſcripto ſiue verbo factam: quod pro præſenti difficultate eſt accidentarium: non enim Deus miracula facit interiùs infundendo cognitionem ſuæ legis, ſed per ſigna exteriora eam manifeſtat. Secundò certum videtur, Chriſtum non tradidiſſe ſcripto, ſed verbo ſuam legem, & ſic duraſſe aliquamdiu in Eccleſiâ, vſque dum Euangeliſtæ eam ſcripſêre; ac potuiſſe vi legis gratiæ etiam ad finem mundi durare ſine Euangelio ſcripto; expediens tamen fuiſſe vt ſcriberetur, ne cuilibet liceret poſteà addere, demere, mutare pro libidine. Tertiò certum eſt, aliqua ad legem gratiæ ſpectantia non eſſe ſcripta, ſed per traditionem in Eccleſiâ credita; vt quòd matrimonium ſit Sacramentum, &c. Quartò certum eſt, omnem legem vt ſeruetur, præter externam actiuam, vt ſic dicam, applicationem requirere, vt intellectus eam percipiat, & homo agnoſcat ſe teneri ad eam ſeruandam: & in hoc ſenſu omnis lex poteſt dici ſcripta in mentibus. Quintò certum eſt, tam in lege antiquâ quàm in nouâ eſſe neceſſariam Dei interiorem gratiam ad eam ſeruandam. Sextò, in lege nouâ maiora eſſe auxilia ad ſeruandam legem; item fideles magis quodammodò affici erga eam legem quàm olim Iudæos, meliùs etiam eam retinere impreſſam memoriæ quàm antiqui ſuam: quæ cùm propè innumera contineret præcepta, vix poterat ab vllo teneri memoriâ; hæc in hoc puncto certa; iam verò, an lex gratiæ dicenda ſit præ antiquâ ſcripta in cordibus noſtris, eò quòd eam magis amamus, an verò, quia meliùs eam retinemus memoriâ, an, quia Deus dat nobis vberiora auxilia ad eam explendam, quæſtio eſt parui momenti; & quæ ferè ad modum loquendi reuocatur. Probabilius videtur, tum ob maiorem ipſius memoriam, & frequentiorem de illâ cogitationem, ac intenſiorem in eam affectum, dici ſcriptam in cordibus; ſicut de re, quam vehementer amamus, vel quæ noſtræ perpetuò obſeruatur menti, ſolemus dicere, quòd habeamus eam impreſſam in imaginatione, voluntate, &c.

Multa legis gratiæ ſolùm habentur traditione.

Lex vt ſeruetur ab intellectu percipi debet.

Vtriuſque legis obſeruatio gratiā opus habuit.

Lex noua pluribus fulcitur auxilijs, magiſque eſt impreſſa memoriæ.

25.

Vnde lex noua ſcripta dicatur in cordibus.

Sectio V.

Quando incœpit obligare lex noua.

Mirum eſt, quàm fusè hac de re nonnulli diſputent, cùm res ſit facilior, & ferè vnâ aut alterâ congruentiâ ex vtraque parte fulciatur.

Svbsectio I.

Examinantur quorumdam ſententiæ.

26.

Quando lex Baptiſmi obligarit, vel & lex noua. Ioan. 3.

Credidere nonnulli, legem Baptiſmi ab eo tempore obligaſſe quo Chriſtus dixit Nicodemo, *Niſi quis renatus fuerit*, &c. quia iam tunc videbatur ille eſſe neceſſarius ad ſalutē. Videtur in hac ſententiâ omnino fuiſſe Hugo de Sancto Victore; cuius verba ſuprà citauimus diſputatione præcedenti, dum de fine legis antiquæ egimus; docuit enim, etiam vigente circumciſione ante paſſionē Chriſti, non fuiſſe ſine periculo ſalutis neglectum Baptiſmum ab his, qui de illo notitiam habuêre; ergo manifeſtè ſenſit, eos, ad quos verba Chriſti peruenêre, fuiſſe ad illum obligatos.

Sententia Vaſquez & Salas hac ſuper re, vt & aliorum.

Alij verò dicunt in morte Chriſti antiquam legem periiſſe, & nouam incœpiſſe: quod ex D. Paulo probant, dum dicit teſtamentum in morte primò confirmari. Ita Vaſq. Salas & alij, quos ſuprà agentes de lege antiquâ retulimus. Salas verò iterùm hîc ſect. 4. de lege nouâ probabilius putat, à puncto mortis Chriſti obligaſſe.

Alij Tertiò dicunt, in puncto reſurrectionis incœpiſſe; quia ſalutis noſtræ negotium videtur tunc conſummatum.

Opinio Suarez.

Alij Quartò, inter quos eſt P. Suarez, cenſent, in die Pentecoſtes primò incœpiſſe obligare poſt promulgationem à Petro factam: non tamen explicant hi eodem modo eam obligationem; nam 27.

Aduerte graue inter vos hîc diſſidium.

quidam dicunt, tunc ſolùm obligaſſe Iudæos exiſtentes Ieroſolymis, ad cæteros verò ſucceſſiuè obligationem perueniſſe iuxta ſucceſſionem promulgationis; putant autem quadrageſimo anno poſt mortem Chriſti, antequam Ieroſolymæ ſubuerterentur, fuiſſe pro toto orbe promulgationem completam. Alij verò docent, ipſo die Pentecoſtes incœptam & completam pro toto orbe obligationem. Alij denique dicunt, citiùs obligatos Iudæos quàm Gentiles, quia die Pentecoſtes ſolis Iudæis facta eſt promulgatio, Gentibus autem non niſi poſt viſionem diui Petri & conuerſionem Cornelij Centurionis. Ecce omnes hac de re ſententiæ; quorum fundamenta, vt dixi, ad coniecturas aliquas reducuntur: primæ & ſecundæ fundamēta iam vidimus: tertiæ illud eſt, quòd lex non promulgata publicè non obliget: Chriſtus autem viuens non promulgauit eam publicè, ſed inſtruxit diſcipulos pro promulgatione: quæ non incœpit niſi die Pentecoſtes. Quòd 28.

Quando incœperit promulgatio legis Chriſti, & quamdiu durarit, iuxta Suarez.

ſi lex, vt obliget, requirit promulgationem; ergo, vt vniuerſaliter obliget, requirit vniuerſalem promulgationem: hæc autem non eſt facta ipſo die Pentecoſtes, ſed per 40. illos annos, donec in omnem terram exiuit ſonus, id eſt prædicatio Apoſtolorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Hanc ſententiam maximè vrget Pater Suarius diuerſis in locis ex eo, quòd non videtur congruum diuinæ Prouidentiæ, vt tamdiu relinqueret orbem ſine remedio pro paruulis: ſi enim die mortis Chriſti, vel certè ipſo die Pentecoſtes; ceſſauit pro toto orbe vis circumciſionis quoad delendum originale; ergo cùm eo tempore fuerit per ſe impoſſibilis ferè toti orbi applicatio Baptiſmi (quia quod per ſe ſciri non poteſt, per ſe etiam applicari non poteſt vtiliter). per ſe autem erat, vt qui diſtabant Ieroſolymis non poſſint ſcire eodem momento quidquam de Baptiſmo; fuiſſet tunc planè totus orbis, exceptâ Ieroſolymâ, per ſe ſine remedio pro paruulis: id autem, vt dictum eſt, videtur contrarium ſuaui Dei prouidentiæ, ergo. Quòd ſi dicas cum Patre Vaſquez, non eſſe contra Dei prouidentiam relinquere aliquot partes orbis ad tempus ſine remedio pro paruulis, dummodò abſolutè in mundo in aliquo loco illius ſit tale remedium: iterùm replicat Suarez; nam licet id de potentiâ abſolutâ poſſibile ſit, non tamen videtur connaturale Dei prouidentiæ, qui numquam deſerit omnino homines, per ſe loquendo. Hæ ſunt omnes in hoc puncto ſententiæ & earum momenta; dixi autem ferè niti congruentiis, quia Pater Vaſquez & alij vtuntur ei allegoriæ de teſtamento in mortuis confirmato; quæ tamen, vt ſuprà vidimus, eſt etiam congruentia, & non probat de eodem momento mortis. Sotus verò, dum diem reſurrectionis aſſignat, etiam nititur ei rationi, quòd eâ die ſit ſalutis noſtræ negotium perfectum: quæ etiam ſolùm eſt congruentia; nam aliud eſt, complere ſolutionem

Vaſquez aliter videtur.

29.

Replicat Suarez.

Mens Soti.

nem pretij pro redemptione, aliud, leges nouas obligare: præterquam quòd (vt ſuperiùs oſtendi) non ſunt eâ die omnia myſteria perfecta, ſed die Pentecoſtes, quando S. S. miſſus eſt. Pater Suarez videtur niti ſolidiori fundamento de promulgatione, quàm tum ad hoc, quòd ante diem Pentecoſtes non obligauerit: in quo ſenſu eum ſecuti ſumus ſuprà agentes de ceſſatione Iudaicæ legis: nihilominus tamen hoc ipſum pura eſt

Suarij fundamentum, ſolidum ſecundùm quid.

30. congruentia: nam qui vellet dicere, ſufficienter à Chriſto Domino promulgatam iam legem toto ſuæ vitæ tempore, quandoquidem non in ſecreto, ſed coram omnibus loquebatur, vt ipſe poſteà teſtatus eſt, dū Pontifici dixit, *Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt*, Ioan. 18 qui, inquam, diceret, vt re ipsâ dicunt Pater Vaſq. & alij, hanc promulgationem fuiſſe ſufficientem, vt poſſet etiam tunc incipere obligare lex, ſi Chriſtus voluiſſet, non poſſet facilè efficaciter impugnari. Quod item addit Suarez, non debuiſſe mundum manere ſine remedio, ex terminis apparet ſola congruentia; cui in rigore omnino ſatisfacit Patris Vaſq. ſolutio: quam inde confirmo Primò, quia negare non poſſumus, Gentiles toto ferè tempore ante Chriſtum Dominum tam caruiſſe remedio pro ſuis paruulis, quàm caruiſſent de facto, ſi abrogata fuiſſet circumciſio & remedium legis naturæ ipſo die Pentecoſtes pro vniuerſo mundo: quod oſtendo manifeſtè; nam in primis circūciſione vti non poterant: illius enim vis non fuerat promulgata toti orbi, ſicut Baptiſmus ipſo die Pentecoſtes non fuit promulgatus, vt dicit P. Suarez. Deinde neque vti poterant altero remedio legis naturæ, quia valdè dubium eſt, an permanſerit illud poſt inſtitutam circumciſionem; & fortè probabilius eſt non manſiſſe: ne verò inde faciamus dependens argumentum, eſto manſerit, quis, quæſo, eius inſtitutionem toti orbi explicuit aut promulgauit? Certè etiam per ſe loquendo, tam parum erat promulgatum hoc remedium Romanis, Scythis, Hiſpanis, Gallis, Indis, quàm fuerit Baptiſmus eis 40. annis à feſto Pentecoſtes vſq; ad deſolationem Ieruſalem; quibus P. Suarez contendit non fuiſſe abrogatā circumciſionis vim ad delendum originale: quòd ſi reſpondeatur etiam tunc verè illos habuiſſe remedium, etiamſi per accidēs illud ignorauerint; eodem planè modo dicam ego, etiam eis 40. annis habuiſſe remedium Baptiſmi, etiamſi per accidens illud ignorauerint: ſi vlteriùs dicatur, hîc ignorantiam fuiſſe per ſe, quia non erat illis promulgatus Baptiſmus; vrgebo etiam vlteriùs, ibi ignorantiam fuiſſe per ſe, tum quia nemo Romanis & Americis id promulgauerat: & eſto ante mille annos aliquid eâ de re ſciuiſſent, ſi iam mortui erant illi, qui id ſciuerunt, in ordine, quæſo, ad inuincibilem poſterorum ignorantiam & impoſſibilitatem per ſe id ſciendi quid iuuat ea prior ante mille annos facta & ſtatim omnino extincta promulgatio? & in ordine ad pietatē Dei & viſcera miſericordiæ, ne deſerat ſine remedio tot paruulos, nónne, ſi res prudenter cōſideretur, idem eſt, factâ promulgatione vni aut alteri, qui ſtatim moritur, non deriuatâ ad poſteros vllâ notitiâ, relinquere eos poſteros ſine remedio, ac ſi illi nō habuiſſent eam promulgationem? Demus hunc caſum nunc quidem repugnantem, ex ſe tamen poſſibilem, quòd morerentur omnes, qui religionem Chriſtianam ſciunt, & ſacri libri perirent, numquid pro reliquis hominibus deinceps in mundo diu victuris tāta per ſe eſſet impoſſibilitas remedij per Baptiſmum, quàm ſi illi iidem qui mortui ſunt nihil eâ de re ſciuiſſent? Certè ego non video facilè in hoc vllam diſparitatem pro intento noſtro. Secundò hinc impugno illum auctorem; nam etiam poſt 40. annos quando iam ipſemet fatetur ceſſaſſe ea remedia, ſi res benè conſiderāretur, manſit in innumeris regionibus ea impotentia per ſe: nam Apoſtoli non penetrarunt omnia Regna: neque enim in Germaniâ ſub illis quidquam auditum eſt de fide, neque in Poloniâ, Ruſſiâ, non in Vngariâ. Quid iam de Americâ dicam, quid de nouâ Franciâ & aliis partibus magis Septentrionalibus & remotis? Huic reſpondet hic auctor num. 24. aliud eſſe promulgationem Euangelij; aliud diuulgationem illius. Promulgatio ergo cum tempore ſufficienti vt diuulgetur eſt neceſſaria & ſufficiēs ad obligationem, quo ſenſu fuit facta per Apoſtolos promulgatio, quia in omnem terram exiuit ſonus eorum. Verùm hæc ſolutio aut aduerſatur ipſi, aut non eſt ſufficiens. Quid enim, quæſo, ille intendit per promulgationem ſufficientem pro toto mundo, vt condiſtinctam à diuulgatione? an promulgationem immediatè factam omnibus Regnis & Prouinciis? in hoc ſenſu certum videtur ex locis à me aſſignatis non fuiſſe factam 40. annis.

Vaſq. reſponſio vindicatur, & confirmatur.

31. *Incertum eſt, an poſt inſtitutam circumciſionem aliud remedium manſerit, vel per 40. annos promulgari aliquibus Gentibus potuerit.*

Vrgetur id magis.

32.

Secundò impugnatur Suarez.

Multis Regnis Apoſtolorum tempore non eſt promulgata lex Chriſti, Suarez, explicat.

33. Quod verò dicit de Apoſtolis, in omnem terram eorum ſonum exiiſſe, non intelligitur de ipſis immediatione ſuppoſiti; quia non omnia Regna peragrarunt; ſed de ipſis & eorum diſcipulis: neque ſcio quomodo ex eo Pſalmo colligat id factum ante 40. annos; ſi verò dicat promulgationem completam eſſe eam, quæ fit in aliquo loco, vnde poſſit ad alia omnia diuulgari per famam, dummodò tempus detur ſufficiens, vt poſſit fama volare, tunc malè requirit eos 40. annos; nam Ieroſolymis fortè intra vnum annum potuiſſet ad totum orbem diuulgari: ſed demus duos, tres annos; quid eum 40?

Quo ſenſu Apoſtolorum ſonus in omnem terram exiverit.

Obiicies: Chriſtus Dominus Matth. 24. dicit, *Prædicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerſo orbe: & tunc veniet conſummatio*: quam conſummationem Hieronymus dicit eſſe Ieroſolomytanam: idem ſentit Chryſoſtomus homiliâ 76. in Matthæum. Reſpondeo eam deſolationem communiter intelligi de fine mundi: & videtur planè eſſe ſenſus litteralis, ita vt mihi id videatur plus quàm certum; quia Chriſtus reſpondit ibi ad interrogationem diſcipulorum immediatè antè factam, *Dic nobis, quando hæc erunt? & quod ſignū aduentus tui & conſummationis ſæculi*: ergo, ne dicamus eam vocē *conſummatio* æquiuocè vſurpatam in eodem textu, & Chriſtum quaſi decepiſſe diſcipulos in alio ſenſu reſpondendo quàm fuiſſet interrogatus; & quàm intelligeretur ab interrogantibus, τὸ *conſummatio* non ſignificat illam Ieroſolymorum, ſed *ſæculi*. Secundò reſpondeo, ſi de Ieroſolomytanâ ſit ſermo, tunc τὸ *Prædicabitur in vniuerſo orbe* non debere intelligi in omni omnino regione; eam, vt ipſe Suarez ibidem admittit, eſto potuerit ad omnes veniſſe, non tamen de facto deuenerat prædicatio. Chriſtus autem non dixit, *Poterit prædicari*; ſed, *Prædicabitur*: quod verbum actualem ſignificat prædicationem: nemo autem dicet fuiſſe tunc verum dicere de eis Prouinciis, Iam eſt in eis prædicatum Euangelium: ergo ea verba ab omnibus ſunt explicanda, ſcilicet, vt, quod majori & præcipuæ parti orbis faciendum erat, dicatur factum in vniuerſo orbe: cuius rei multa ſunt alia exempla in Scripturâ, in quâ, quod à multis

Quando conſummatio à Chriſto dicta.

34.

Nota modum loquendi Scripturæ frequentem.

& per

& per diuerſas partes fit, dicitur fieri in toto orbe; etiamſi rigoroſè loquẽdo id non ſit accipiendum. Conſtet ergo, illam confirmationem de deſertione aliquarum Prouinciarum ſine remedio pro originali vel nimiùm probare, vel nihil.

SVBSECTIO. II.

Quid ſit in hoc puncto probabilius.

Lex noua ante Pentecoſtē non obligauit.

35. EGo in hac ſententiâ iudico, quod & ſuprà dixi, Primò, antè diem Pentecoſtes non obligaſſe nouam legem; quia tamen Chriſtus non tam promulgauerat obligando ad illam de præſenti, quàm illam explicando & tradendo diſcipulis; quibus poſteà dicturus erat, *Euntes ergo docete*, &c. neque eſt ratio dicendi, in puncto mortis incœpiſſe, ſi ad promulgationem antè factam attendamus, vt contra Vaſquez vidi ſuprà. Confirmatur, quia poſt reſurrectionem primò Chriſtus videtur Eccleſiam ſuam formaſſe dando illi caput viſibile, & inſtruendo de reliquis quæ ad Eccleſiaſticam Hierarchiam ſpectant; non eſt autem credibile (vt benè notat Pater Suarez) Chriſtum priùs voluiſſe obligare ad ſuas leges quàm conſtitueret Rempublicam, quæ erat eas acceptura, illiſque obliganda.

Chriſtus poſt reſurrectionē formauit Hierarchiam Eccleſiaſticā.

In feſto Pentecoſtes obligabat præſentes eius promulgationi, abſentes autem ignorantia eius inuincibilis excuſabat. Multi etiam nunc eâ proximè & formaliter non obligantur.

Secundò dico. In feſto Pentecoſtes incœpiſſe obligatinnem illius pro iis qui audierant eius promulgationem; pro cæteris verò, qui non audierant, ſaltem ratione ignorantiæ inuincibilis, non potuiſſe incipere obligationem antequam eis promulgaretur: quo ſenſu, etiam vſque ad hodiernam diem, multi non obligantur, quia multis nondum eſt promolgata: nemo autem obligatur ad faciendum id quod nemo illi dicit vt faciat. Dices, Obligatur, eſto excuſetur per ignorantiam. Sed contrà, quia id ego voco re ipſâ non obligari, ſaltem actu, proximè, & formaliter, nè in vocibus hæreamus.

Quando ius remittendi originale ceſſauit eſt dubium.

36. Dico Tertiò: An vis remittendi originale eo modo, quo illam circumciſio habuerat, ceſſauerit eo die pro toto orbe, eſt valdè dubium. Ego diſcurſum P. Suarez ſuprà poſitum plum iudico, nimium tamen ſe extendentem; ſi conſequenter ad doctrinam ipſius dicerem, promulgationem illam eſſe ex ſe ſufficientem, quæ & facta eſt publicè, & habuit tempus vt deferretur ad omnes alias partes, tunc adderem fortè duos vel tres tantùm annos vltra eam diem fuiſſe neceſſarios, quia illud erat tempus ſufficiens, vt per ſe poſſet vbiq; diuulgari. Dico *per ſe*, quia non eſt neceſſum expectare donec actu vbique diuulgetur; alioquin non ſolùm 40. annos, ſed millenos debuiſſet Deus expectare, vt ſuprà argumentabamur.

Obligatio credendi cum doctrinâ Chriſti cœpit. Diſparitas inter obſeruationē mandatorum & actum credendi.

Dico Quartò: Eſto obligatio præceptorum ſeruandorum non incœperit niſi in die Pentecoſtes, tamen obligatio credendi vera eſſe quæ Chriſtus dicebat ſine dubio incœpit, cùm primùm Chriſtus ſuam doctrinam tradidit. Diſparitas inter actum credendi & obſeruationē mandatorū eſt manifeſta; namque Deus dicit neceſſariò ſunt vera; vnde, quocumq; tempore dicantur, exigunt fidem: at præcepta Dei, quia non obligant pro ſemper, non eſt neceſſum vt quocumq; tempore exigant obedientiam: ſic hodie teneor ego credere fuiſſe Abrahamum, Noë, Moyſen, &c. tamen hodie non teneor obedire legi à Deo olim per Moyſen datæ

Suarez.

37. Dico Quintò: Eſto valdè probabilis ſit ſententia Patris Suarez, docentis die Pentecoſtes nõ incœpiſſe Euangelium obligare Gentes, quia non videtur eis Petrus, ſed Iudaico populo promulgaſſe Euangelium; tamen probabilius crediderim, etiam Gentes fuiſſe tunc obligatas. Id quod meo iudicio hac ratione manifeſtâ euinco: nam vel Gentes, quæ audiebant eam promulgationem, colebant verum Deum, vel Deos fictos & falſos; ſi Deos falſos clarum eſt, eas etiam tunc fuiſſe obligatas ad agnoſcendum illum Deum, qui talia miracula faceret, eſſe verum; & conſequenter tenebantur illi credere: ſi autem illæ Gentes Deo credebant, iam pertinebant ad eum, qui non falſos, ſed Deum verum, eumdemq; quem Iudæi colebant, licet non ſub eiſdem cæremoniis, ſed ſub diuerſis; hos verò obligatos fuiſſe, credere Chriſtum eſſe verum Filium Dei, nemo probabiliter negare poterit: ſi autem ſemel tenebantur credere, illum eſſe Filium Dei, & eius gratiam ad omnes extendi, iuxta illud teſtimonium, quod diuus Petrus ſtatim initio ſuæ prædicationis citauit ex Ioële Prophetâ, *Effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem*; in quo non ſolùm Iudæos, ſed omnes Gentes comprehendebat; neceſſum etiam fuit vt Gentes agnoſcerent ſe etiam teneri colere Chriſtum; & vt Dominum agnoſcere, & eſſe Chriſtiani; & verba, quæ ipſe Apoſtolus Petrus ſubiungit, quando magis videtur coarctaſſe ad Iudæos ſuam prædicationem, idipſum perſuadent; cùm enim dixiſſet, *Vobis enim eſt repromiſſio, & filiis veſtris*, addidit, *& omnibus qui longè ſunt*: quæ verba etiam Gentes comprehendunt.

Eodem die Gētes Euangelium obligabat ad credendum.

Probatur id ex Ioële Prophetâ à Petro citato Act. 2.

P. Suarij diſtinctio inter Gentes & Iudæos nulla eſt.

38. Denique hæc diſtinctio, quam Pater Suarez ponit inter Iudæos & Gentes, vt ipſe fatetur, à nemine ex Theologis aut Patribus traditur; ſed omnes videntur æqualiter loqui de Iudæis & Gentibus. Ratio verò ipſius etiam non vrget; habet autem contra ſe id quod paulò antè obiecimus; ergo non eſt defendenda. Quòd verò ea ratio non vrgeat, patet; quia Petrus vix poterat, moraliter loquendo, cenſere, Gentes non eſſe Euangelij capaces: etenim Chriſtus ipſis diſtinctè & expreſsè dixerat, *Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris*, &c. ergo non potuit ſuam prædicationem ad ſolos Iudæos coarctare.

Matth. 28.

Cur viſio immundorum animantium in linteo Petro facta.

Rogabis, Vt quid ergo ea viſio facta eſt Petro, ſi iam ſciebat Gentes admitti debere? Reſpondeo, quia Petrus videbatur iudicare non admittendas Gentes, niſi priùs circumciderentur; ideò, quando ei obiecerunt Act. 11 Iudæi fideles, quòd Cornelium baptizaſſet, non dixerunt, Quare introiſti ad non Iſraëlitas, aut non Iudæos? ſed præputium habentes; & licet tunc auditâ narratione Petri acquieuerint illi; poſteà tamen vel ipſi vel alij, qui vel non audierunt reuelationem, vel nondum benè eam intellexerunt, iterùm mouerunt quæſtionem, an ſaltem poſt Baptiſmum tenerentur Gentes circumcidi;

Ex eâ viſione non ſequitur Gentes ante eam non fuiſſe ad fidem Chriſti obligatas.

39. quâ occaſione, definitum eſt non teneri; ergo ex eâ viſione non infertur, Gentes non fuiſſe priùs obligatas ad fidem Chriſti, ſiue præmiſſâ circumciſione, vt putabant Apoſtoli, ſiue in præputio. Et vt rem hanc concludam, cùm ſaltem ad credendum ex integro ipſemet Pater Suarez fateatur fuiſſe Gentes obligatas, non video, quid illis defuit, vt obligarentur eſſe Chriſtiani, niſi dicatur non fuiſſe obligatas vt baptizarentur; ſed tamen, licet ea duo in ſe abſolutè ſeparari poſſint, non iudico Apoſtolos vnquam iudicaſſe de facto in lege gratiæ ea duo ſeparanda, vt propterea non etiam inuitarent Gentes ad Baptiſmum, præmiſſâ, vt dixi, circumciſione.

SECTIO VI.

De efficaciâ legis gratiæ.

40. *Lex noua lex gratiæ & iuſtificans. Lex vt lex non iuſtificat.*

SVpponenda eſt communis & certa doctrina, quòd lex noua dicatur lex gratiæ, & lex per quam iuſtificamur, ſaluamur, &c. Difficultas ergo eſt in hac efficaciâ explicandâ; nam leges, vt leges, ſeu vt præcipientes, non iuſtificant, neque dant gratiam: ſicut autem in lege nouâ datur gratia ad ſeruanda præcepta, ita etiam in lege antiquâ fuit data; ergo nulla eſt diuerſitas. Reſpondeo breuiſſimè, triplicem vel fortè quadruplicem poſſe differentiam inter nouam & antiquam legem quoad punctum hoc excogitari. Prima eſt, quòd lex noua habeat gratiam ratione ſui auctoris, ſeu ſui capitis, nempe Chriſti; quod non habuit antiqua, quæ gratiam quaſi emendicabat à noſtro Legiſlatore, vt ſuperiùs diximus. Secunda differentia eſt, quòd longè copioſior & abundantior ſit ea gratia in lege nouâ quàm in antiquâ. Tertia quia, ſicut ſub lege antiquâ includebantur etiam Sacramenta, ita etiam ſub lege nouâ includuntur Sacramẽta noua, quæ ſunt cauſatiua gratiæ ex opere operato; antiqua verò non eam cauſarunt, eſto circumciſio fuerit in aliquo ſenſu conditio ad remiſſionem originalis; hinc fit, vt meritò noſtra lex dicatur lex gratiæ, lex in ſuâ inſtitutione continens gratię fontes. Poteſt denique quarta differentia aſſignari, quòd in lege antiquâ ſolùm erant promiſſiones temporales, in nouâ verò Chriſtus promiſit è contrario ſola præmia ad gratiam vitámque æternam pertinentia: per quod tamen non negamus, iuſtos in lege etiam veteri potuiſſe per adimpletionem honeſtam legem mereri gratiæ augmentum: ſed quia ipſis Iudæis in lege temporalia promittebantur, occaſionem præbuit lex indirectè, vt ſolùm obſeruaretur ob motiuum temporale, ideoque perſæpè non haberent Iudæi in eius obſeruatione quidquid neceſſarium erat ad meritum vitæ æternæ. Hæc eſt tota ſubſtantia huius dubij de efficacitate legis. Nam poſteà in particulari declarare, quomodo ea Sacramenta gratiam cauſent, & in quo differant à circumciſione, ſi, vt docet communis ſententia, remittebatur in eâ originale, ſpectat ad Tomos vltimos de Sacramentis.

41. *Quarta, ob promiſſionum diſſimilitudinem.*

Quadruplex legis veteris & nouæ differentia. Prima eſt ratione auctoris gratiæ. Secunda, ob copiã gratiæ. Tertia, ob Sacramentorum vtriuſque legis diſcrimen.

SECTIO VII.

An in lege gratiæ fieri poſſit diſpenſatio.

42. *Explicatur ſenſus quæſtionis.*

SVpponendum, non diſputari nunc de noſtrâ lege, quatenus reſpicit materiam, quæ ex iure naturæ eſt obligatoria; nam de hac ſatis ſuprà diſputatum eſt; neque item agi de diſpenſatione immediatè ab ipſo Deo proueniente; certum enim eſt, ipſum poſſe non ſolùm diſpenſare, ſed abrogare ſuam legem. Quæſtio ergo eſt, an in Eccleſiâ ſit poteſtas de facto, & quidem ab ipſo Chriſto conceſſa, ad diſpenſandum in lege Chriſti. Dixi *ab ipſo Chriſto conceſſa*; nam inferior quâ talis non poteſt diſpenſare in lege Superioris; Chriſtus autem ſupra omnes homines eſt, ergo hi, ſi habent poteſtatem diſpenſandi, debent illam habere à Chriſto communicatam.

Deus non ſolùm poteſt diſpenſare in ſuâ lege, ſed & eam abrogare. An Eccleſia in lege Chriſti diſpenſare queat.

SVBSECTIO I.

Reiectis duabus ſententijs, ſtatuitur certa & Catholica.

IN hac materiâ multorum Canoniſtarum opinio eſt, Papam poſſe diſpenſare in omnibus quæ ſunt iuris diuini, exceptis articulis fidei. Ita Panorm. in cap. *Propoſuit.* de conceſſione præbendarum, num. 2. vbi citat Innocentium in cap. *Cum ad Monaſterium.* de ſtatu Monachorum. Dum enim dicit Innocentius, Papam non poſſe ſine causâ diſpenſare in his quæ ſunt iuris diuini, inſinuare videtur, poſſe, ſi cauſa ſubſit. Felinus autem in cap. *Quæ in Eccleſiâ.* de conſtitutione, num. 19. & 20. magis rem declarat; ait enim Pontificem poſſe ex cauſa mutare formam Baptiſmi in hanc, *Ego te baptizo in nomine Trinitatis*; & poſſe vnico verbo creare Sacerdotem dicendo, *Sis Presbyter*, ſine aliâ ſolemnitate: & idem dicit de creatione Epiſcopi. Fundamentum huius ſententiæ deſumitur ex illis verbis Chriſti Matth. 16. *Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis*, &c. 43. *Quid hac in re quidam Canoniſtæ ſenſerint, maximè de poteſtate Papæ.*

Alii verò Theologi hanc ſententiam limitando dicunt, Pontificem non quidem in omnibus, ſed tamen in aliquibus poſſe; ea autem cenſent eſſe illa, in quorum obſeruatione poteſt aliquando eſſe impedimentum maioris boni; vt in conſecratione Euchariſtiæ ſub vnâ ſpecie: in quo puncto, etiamſi de iure diuino ſit, vt fiat in vtraque, putant hi, Pontificem diſpenſare poſſe; & verò etiam de facto dicunt Innocentium Octauum diſpenſaſſe cum Noruegis. P. Suarez optimè oſtendit, hanc ſecundam ſententiam reipsâ non differre à primâ; quia, ſicut hæc petit pro valore eius diſpenſationis, vt ſit cauſa iuſta, ita etiam prima eamdem cauſam petit: ſolùm ergo videntur differre, quòd primi auctores dicunt in omni lege poſſe aliquando reperiri eam cauſam, ideóq; in omni poſſe eſſe diſpenſationem: ſecundi verò dicunt, eam cauſam iuſtam non poſſe in omnibus ſubeſſe, ideóq; non omnia eſſe diſpenſabilia: quoad punctũ tamen licentiæ diſpenſandi, quando fuerit cauſa iuſta, omnino videntur conuenire inter ſe. Addit etiam meritò Suarez, primam ſententiam magis conſequenter loqui: nam eo modo, quo ſecundi auctores explicant cauſam iuſtam, reuerà in omni materiâ legis diuinæ reperiri poteſt ille titulus diſpenſandi. V. g. hi ſecundi putant, non poſſe Pontificem diſpenſare in præcepto Baptiſmi, confeſſionis, conſecrationis in pane hordeaceo, in aquâ, &c. at in omnibus his caſibus eſt eadem ratio, quæ in aliis, quos hi dicunt diſpenſabiles, nam ſi quis ſit in extremo periculo vitæ, nec adſit Sacerdos, qui eum abſoluat; cur, quæſo, non poterit diſpenſare Pontifex vt laicus abſoluat? aut, ſicut cum Noruegis diſpenſauit, vt conſecrent ſub vnâ ſpecie; cur è contrariò, vbi non eſt triticum, ſed hordeum, milium, &c. non poterit ob bonum publicum eius regionis diſpenſare, vt fiat conſecratio in eis materiis? item, ſi infans moriatur, & non ſit aqua, cur non, vt poſſit ſolis verbis prolatis validè baptizari? ergo, ſi ſemel in his caſibus particularibus, attendendo ad particulare bonum, iudicatur licita diſpenſatio; certè in omnibus præceptis Chriſti inueniemus iuſtas cauſas pro diſpenſatione: non ergo conſequenter loquitur ſententia ſecunda.

44. *Quid alij Theologi.*

Quo differãt hi auctores à primis.

45. *Si in vno caſu poſſit in iure diuino diſpenſare Papa, cur nõ in alijs.*

In hac quæſtione dicendũ eſt, etiamſi potuerit

Chriſtus

46. *Chriſtus potuit ſuo Vicario dare plenariam poteſtatẽ diſpenſandi; de facto tamẽ nullam dedit in ſuis legibus.*

Chriſtus Dominus dare ſuo Vicario eam poteſtatem diſpenſandi, id quod non videtur in dubium reuocari poſſe, quia quilibet Legiſlator poteſt delegare alteri cuicumque ſuas vices, vt diſpenſet in ſuis legibus; tamen de facto id nullo modo feciſſe, ideóq; Papã non habere vllo modo talem poteſtatem. Ita omnes ferè Theologi docent, & vt indubitatum ſupponut in materiâ de Sacramentis; vbi docetur, nullam penitus formã aut materiam Sacramentorum poſſe ab Eccleſiâ mutari, quia omnes ſunt à Chriſto inſtitutæ.

Quô Eccleſia annullarit matrimonia clandeſtina non mutatâ eorumdem materiâ.

Laborant autem ibi Theologi in explicando, quo pacto Eccleſia potuerit annollare matrimonia clandeſtina, non motando materiã: ſi autem habuiſſet Eccleſia vim diſpenſandi in materiis Sacramentorum, &c. vana eſſet ea quæſtio: ſpeciatim autem hîc eamdem ſententiam omnes ferè tradunt, vt videre eſt apud Patrem Suarez cap. 6. n. 6. & Salas diſp. 24. ſect. 5. plores etiam P. Sãchez refert lib. 8, diſp. 6. n. 4 Fundamentum verò huius ſententiæ non poteſt deſumi à ratione, quia cùm totũ hoc ex volontate Chriſti Domini ſuam legem inſtituentis pependerit, ſi voluiſſet eam concedere, potuiſſet; nec defuiſſent illi ad hoc rationes ſeu congruentiæ ſufficientiſſimæ, non obſtantibus omnibus rationibus quæ in contrarium poſſuntnunc adferri: vnicum ergo debet eſſe ex auctoritate, quâ nobis conſtat, Chriſtum non dediſſe talem poteſtatem: & quidem, vt dici ſolet, ab argumento negatiuo ſuadetur, quia ea vis diſpenſandi in lege diuinâ eſt aliquid valdè extraordinarium; ergo non debet admitti, de facto conceſſum ſine vrgenti & poſitiuo fundamento: atqui nullũ omnino tale eſt, vt ſtatim conſtabit, ergo.

47. *Cur Pontifici non ſit data talis poteſtas diſpenſandi.*

De fide videtur eſſe, in quibuſdam eum diſpenſare nõ poſſe.

Secundò argumentor, quia in multis legibus videtur eſſe de fide, Pontificem non habere eam poteſtatem, ergo neq; in aliis. Patet conſequentia, quia, vt paulò antè diximus contra ſecundam ſententiam, eadem planè ratio eſt in omnibus tum ex parte inſtitutoris, tum ex parte neceſſitatis in contrarium.

Primò, in Baptiſmo in re vel voto:

Probo antecedens Primò, quia de fide eſt, ſine Baptiſmo in re vel in voto neminem poſſe in lege gratiæ ſaluari. Hoc nullus Canoniſta mihi negabit: ergo non poteſt Pontifex diſpẽſare, vt in caſu neceſſitatis infans moribundus alio remedio iuuetur loco Baptiſmi, ſiue per ſola verba, ſiue per aliam vnctionem, &c. de fide enim eſt, Papam non poſſe tollere ex Eccleſiâ vllum Sacramentum, neq; addere vllum de nouo.

48. *Secundò, in Confeſſione in re vel voto:*

Secundò, de fide eſt, adultum poſt Baptiſmum lapſum in mortale ſaluari non poſſe ſine confeſſionis Sacramento in re, vel in voto; ergo non poteſt Pontifex efficere vt peccator, qui iam eſt extra ſe, & moritur ſine vllo dolore, ſaluetur per diſpenſationem Pontificis, applicato ei iterùm Baptiſmo, aut alio remedio.

Tertiò, in reiteratione trium ſacramentorũ & in quibuſdã aliis.

Tertiò, de fide eſt, non poſſe Baptiſmum, Ordinem & Confirmationem rectè & validè collata, & de quorum collatione nullum eſt dubium, reiterari, nec poſſe in hoc puncto Eccleſiam diſpenſare.

Papa nequit diſpenſare, vt ſub vnâ ſpecie fiat conſecratio.

Idem eſt de conſecratione Calicis in purâ aquâ aut alio liquore, excepto vino; & de conſecratione panis hordeacei ex orizâ aut milio: vbi non poſſum non mirari eos, qui, ſolâ attentâ vi diſpenſandi & neceſſitate eius diſpenſationis, dixerunt poſſe Pontificem diſpenſare, ne fiat conſecratio ſub duplici ſpecie, etiamſi vtraq; ſit de iure diuino, & non admiſerint ob eamdem cauſam poſſe loco vini ſubſtitui aquam puram aut alium liquorem; quia reuerà longè minor eſſet mutatio loco vnius liquoris ponere alterum, vt ſic retineretur vtraq; conſecratio & ſignum ſeparationis ſanguinis à corpore, & animæ à corpore, quàm planè ſub vnâ ſpecie conſecrare: atqui nemo illorum audebit dicere, Papam poſſe validè in ſolâ aquâ conſecrare. Videant ergo iam quâ conſequentiâ diſtinguant, & vbi in conceſſione diſpenſationis factæ à Chriſto ſuis Vicariis legatur, *Poterit diſpenſare ne fiat niſi in vnâ, non tamen ne loco vini aqua ponatur.*

49. *An Innocentius VIII. hac de re diſpenſarit.*

Quòd ſi reſpondeant, inferri ex eo, quod de facto Innocentius Octauus diſpenſauit: Contrà Ante Innocentium, qui 140. circiter abhinc annis mortuus eſt, non habebatur hoc fundamentum diſparitatis: quo ergo tunc in Eccleſiâ poterat vnum dici, alterum negari? ſemper autem in Eccleſiâ fuit extra omne dubium, non poſſe in aquâ, ergo tunc debuit etiam eſſe; nec poſſe in vnâ ſpecie, ſi vtraque dicatur eſſe de iure diuino.

In ſolâ aquâ non poſſe conſecrari nemo dubitat.

Poſt illud verò tempus dicam ego, etiam venturum alium Innocentium, qui diſpenſet in aquâ; nam non magis (vt oſtendi ex Conciliis) vnum quàm alterum infertur, ergo. Quid abſolutè huic inſtantiæ eſſet reſpondendum ſtatim dicam. Præterea, nemo dicet ſine vllo conſenſu contrahentium poſſe Papam conſtituere matrimonium, ergo non habet abſolutam poteſtatem diſpenſandi in iure diuino.

Ratio, cur Chriſtus ſuis non dederit poteſtatem diſpenſandi, eſt maior Eccleſiæ vnio & concordia.

Ratio verò congruentiæ ſatis efficax pro ſententiâ communi & certâ eſt hæc; nam cùm lex Chriſti pauca contineat cæremonialia, ſcilicet inſtitutionem ſeptem Sacramentorum & ſacrificium Miſſæ, eáque ſint quaſi diſtinctiuum Chriſtianorum à cæteris aliis, non oportebat relinquere hominibus poteſtatem diſpenſandi in eis: nam per diuerſas prætenſas neceſſitates, & ſæpè etiam re ipsâ veras, iam hinc hoc modo, iam ibi altero ita contingeret mutari Eccleſiæ formam & apparentiam, vt non videretur vna, ſed multiplex communitas, & nullum habens vnionis vinculum.

SVBSECTIO II.

Reſpondetur aduerſariorum argumentis: vbi aliquid de epieikiâ & interpretatione.

Hinc argumenta oppoſita facilè expediuntur; & ſimul ampliùs roboratur noſtra ſententia. 50.

Satiſfit Primò.

Superiùs inſinuauimus præcipuum deſumptum ex illis verbis, *Quodcumq; ligaueris*, &c. Cui reſpondeo Primò, ſi velint ex illis aliquam diſpenſationem elicere, poſſe eodem modo dicere, omnes eſſe poſſibiles; quia illa verba indefinita & vniuerſalia ſunt, nec magis hanc quàm illam diſpenſationem indicant: oſtendi autem, à nullo Catholico poſſe concedi, omnem legem Chriſti eſſe diſpenſabilem.

Quid Papæ per ea verba Quodcumq; ligaueris, *&c. concedatur.*

Abſolutè ergo dico, illis verbis nihil aliud concedi Pontifici, quàm iuriſdictionem ſupra homines in ordine ad abſolutionem, retentionem abſolutionis ſacramentalis, excommunicationẽ, conſecrationem, &c. At ſupra ipſam legem Chriſti, vbi, quæſo, innuitur poteſtas talis? Secundò, etiã ſuperiùs tetigimus textum Innocentii, quo videtur innui, etiamſi ſine cauſâ non poſſit diſpenſari, poſſe tamen cum cauſâ Cui reſpondeo Primò, Pontificem ſtatuiſſe certam doctrinam, quæ ibi ſufficiebat, ſcil. ſine cauſâ non poſſe Pontificem diſpenſare in lege diuinâ: an cum cauſâ poſſit, non dixit, quia non erat ad illius intentum.

51. *Explicatur mens Innocentii ſuper diſpẽſatione.*

Secundò reſpondeo meliùs, Pontificem potiùs ibi loqui contra Panormitanum; vnde valdè miror eum pro ſe citaſſe: etenim

etenim ſic concludit illud caput Pontifex, *Quia abdicatio proprietatis, ſicut & custodia caſtitatis, adeò eſt annexa regulæ monachali, vt contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere:* quæ vltima verba manifeſtè ſunt pro nobis: & nihil ibi dicitur de diſpenſatione in iure diuino.

An Papa in primo gradu conſanguinitatis diſpenſarit. Innocentius VIII ſecutus eſt ſententiã quæ ei videbatur probabilis.

Tetigimus etiam ſuprà illam diſpenſationem Innocentij Octaui; cui maximè nititur P. Thom. Sanchez ſuprà; vbi eam ſecundam ſententiam de diſpenſatione in aliquibus caſibus defendit. Reſpondeo autem ex eius reſponſione ad aliam obiectionem, quam ſibi facit, quòd ſcil. Pontifex diſpenſauerit in primo gradu conſanguinitatis: reſpondet enim Primò id negando; Secundò, eo concesso, Pontificem ſecutum vt probabilem ſententiam eam, quæ dicit, illud impedimentum non eſſe de iure diuino: eodem ergo modo ego dico Primò, non conſtare ſufficienter de eâ diſpenſatione Innocentij Octaui; Secundò, eſto conſtaret, Pontificem tamen tunc ſecutum ſententiam probabilem multorum, qui dicunt, non eſſe de iure diuino, vt ſub vtraque ſpecie fiat ſacrificium. de quo fuſiùs ſuo loco.

52. Videamus iam alias inſtantias & obiectiones: inter quas prima eſt, quia de iure diuino ſolus Epiſcopus eſt miniſter Confirmationis, & tamen poteſt diſpenſare vt conferatur à ſimplici Sacerdote. Sed retorqueo, cùm in poteſtate diſpenſatiuâ (quam hi dicunt conceſſam eſſe Pontifici) nihil ſit de limitatione, vt ſcilicet poſſit diſpenſare pro Sacerdote, non verò pro Diacono, cur non hi eadem conſequentiâ dicunt, etiam poſſe diſpenſare vt conferatur à Diacono, vel etiam à laico, imò & à feminâ? certè in vi diſpenſationis tam debet vnum dici quàm alterum. Abſolutè reſpondeo non eſſe de iure diuino, vt ſolus Epiſcopus ſit miniſter eius Sacramenti, ſed ſolùm vt per ſe & primariò; ex delegatione verò Papæ etiam Sacerdos ſimplex.

An aliter poſſit confirmare quàm Epiſcopus de licentiâ Papæ.

Non eſt de iure diuino, vt ſolus Epiſcopus confirmet.

Secunda inſtantia eſt; nam reſidentia Epiſcopi eſt de iure diuino; & tamen Pontifex in eâ diſpenſare poteſt, ergo. Huic obiectioni reſpondimus ſuprà agentes de diſpenſatione in iure naturæ; diximus enim, nullam ibi eſſe diſpenſationem, ſed Vicarium Chriſti, vt ſupremum Paſtorem ouium, quæ ad illum Epiſcop., cum quo diſpenſatur, pertinent, poſſe in ſe ſuſcipere earum ouium curam, & per alios quàm per proprium Epiſcopum illas adminiſtrare. Dices, Quo ergo ſenſu ea obligatio reſidendi dicitur de iure diuino? Reſpondeo, quia verè eſt præceptum diuinum naturale de eâ reſidentiâ, quamdiu Pontifex in ſe non ſuſcipit curam earum ouium.

Quomodo in reſidentiâ Epiſcopi diſpenſetur; & quo ſenſu ea ſit de iure diuino.

53. Tertia inſtantia eſt ex diſpenſatione in voto ſolemni Religioſi; quòd de iure diuino impedit matrimonium; & tamen Pontifex poteſt, & etiam aliquando diſpenſauit, vt Religioſus profeſſus poſſet matrimonium contrahere, ergo. Reſpondeo, illud impedimentum talis voti non eſſe niſi de iure humano, Pontifice inhabilitante perſonam ſic vouentem ad contrahendum. de quo fusè ſuo loco.

Voti ſolemnis impedimentũ non eſt niſi iuris humani.

Quarta, quia poteſt diſpenſare Pontifex in votis, quæ tamen obligant ex iure diuino naturali. Reſpondeo, hanc inſtantiam non eſſe ad rem; nam votum non ex iure diuino propriè, ſed purè naturali obligat ad ſui adimpletionem; ideò hanc inſtantiam expediuimus ſuprà agentes de iure naturæ. Dixi autem, eam non eſſe diſpenſationem, licet ſic vocetur frequenter, ſed remiſſionem debiti; vt enim, qui mihi donauit pallium, quod adhuc apud ſe retinet, tenetur iure naturæ illud dare mihi; ſi autẽ ego cedo iuri (vbi tamen nulla eſt diſpenſatio) iam non ampliùs obligatur: ita in voto. Vide quæ ſuprà dixi.

Quo iure votum obliget.

In votis non fit diſpenſatio, ſed debiti remiſſio.

Quarta obiectio eſt, quia neceſſaria valdè eſt ea vis diſpenſandi in lege diuinâ ob caſus occurrentes, in quibus vix videtur poſſe honeſtè ſeruari lex Chriſti. Reſpondeo, Eſto daremus Pontificem habere vim declarandi in hoc aut illo caſu non obligare præceptum, id tamen non futurum per veram diſpenſationem, ſed per interpretationem aut explicationem voluntatis Chriſti, qui, dum ſtatuit eam legem, non voluit in hoc aut illo caſu obligare. Reſpondeo Secundò abſolutè non fuiſſe neceſſariã eam poteſtatẽ; quia licet in vno aut altero caſu ſine dubio eſſet vtilis, præponderant tamen in cõtrariũ grauia alia incõuenientia, quæ ex eâ diſpenſatione conſurgerent: facilè enim, quando non eſſet re ipſâ ſufficiens neceſſitas, reputaretur eſſe, fierentque frequentes mutationes in eis materiis; cúmq; illæ ſint, quibus fideles inter ſe quaſi mutuo vinculo adunantur, ſubintrante eâ varietate tota periret Chriſtianorum vnio ac diſtinctio ab aliis ſectis, &c. Tertiò adde, Eſto Chriſtus Dominus ratione earum particularium neceſſitatum habuerit fundamentum, vt potuerit relinquere in Eccleſiâ, ſi voluiſſet, eam vim diſpenſatiuam, non tamen coactum eâ ratione ad id faciendum: quia ſicut Deus non ſemper efficit quod melius eſt ex parte ipſarum rerum, vt cum D. Thom. & omnibus ferè Theologis fusè oſtendi Tomo primo ad quæſtionem de voluntate Dei; ita eodem modo dico de Chriſto: fortaſſe enim aliqua poſſent ex parte obiecti meliora excogitari, quæ potuiſſet inſtituiſſe; noluit tamen, quia quæ fecit fuerunt honeſtiſſima, etiamſi non ita, vt nihil melius excogitari nec de potentiâ abſolutâ potuerit. 54

Neceſſitas particularis nõ ſufficit vt dari debuerit poteſtas diſpenſandi in lege Chriſti.

Ratio huius vnica voluntas Chriſti.

Rogabis, an præcepta Chriſti, licet non ſint capacia diſpenſationis, ſint tamen capacia epieikiæ aut interpretationis; id eſt, an poſſit Pontifex declarare, in hoc caſu non voluiſſe Chriſtum obligare. Reſpondeo negatiuè; & quidem quoad materiam Sacramentorum iam eſt ſuprà efficaciter probatum, nullam poſſe eſſe variationem: quæ ratio omnem excludit ſiue ex diſpenſatione, ſiue aliunde ortam, quia inconueniens totum eſt in ipſâ mutatione, non in motiuis, vnde illa proueniret: quia verò ex legibus inſtituentibus oriuntur aliqua præcepta obligantia, v. g. non accedendi in peccato ad Sacramenta, ſpecialiter autẽ de præmittendâ confeſſione ante Euchariſtiã, ſi noſcat quis ſe eſſe in mortali: & in his videtur locum habere interpretatio; ideò aduerte, has obligationes maiori ex parte eſſe ſemper poſitiuas, v. g. præceptum communicandi, præceptum paulò antè poſitum præmittendi confeſſionem ante Euchariſtiam, præceptum confitendi independenter etiam à communione; in his autem, quia præcepta affirmatiua non obligãt pro ſemper, ſed pro certo aliquo tempore & occaſione, Pontificem poſſe declarare, quando ſit illud tempus in quo obligent: id quod nec diſpenſatio, nec interpretatio eſt, ſed intelligẽtia legis: ſic Conciliũ Tridentinũ declarauit in caſu grauis neceſſitatis non teneri Sacerdotẽ ad præmittendã confeſſionẽ ante Sacrum (& idem eſt de communicantibus) eſto habeat conſcientiã mortalis, ſed ſufficere tunc contritionem; idem eſt circa tempus, in quo obligat præceptũ confeſſionis & communionis; Pontifex enim determinauit feſtum Paſchatis. 55

Præcepta Chriſti non ſunt capacia epieikiæ.

In quibus præceptis Papa declarare poſſit quando obligent, & quando non.

56.

Dices;

Dices: Præceptum negatiuum diuinum eſt ſemper obligans, ne Euchariſtia detur indigno & furioſo; & tamen poteſt quis per epieikiam interpretari, licere id in aliquo caſu: ergo lex diuina Chriſti admittit interpretationem. Reſpondeo, eam non eſſe interpretationem per epieikiam. Pro quo aduerte, illud præceptum non dandi indigno Euchariſtiam eſſe virtualiter affirmatiuum dicens, Sancta ſanctè ſeu reuerenter debere tractari. Hinc dico, non cadere ſupra illud vllã interpretationem: vel enim ea datio, quam hîc & nunc dicis licere, manet irreuerens contra ſanctitatẽ Sacramenti; vel ob circumſtantias occurrentes redditur reuerens & decens: ſi primum, dico eam etiam hîc & nunc non fore licitam; ſi verò dicatur ſecundum; ergo non eſt ibi propria interpretatio, ſed mutatio materiæ ratione cuius iam non comprehenditur in lege caſus ille: ſicut quod homo extremè indigens poſſit accipere à quolibet alio panem etiam violenter, non eſt epieikia & interpretatio propria legis naturalis non furandi, ſed declaratio, quòd ibi non ſit furtum, & quòd hoc excludat caſum extremæ neceſſitatis.

Præceptum non dandi indigno Euchariſtiam non eſt epieikia capax.

57. Dices, Interpretatio & declaratio ſunt idem; nam interpretari, quòd non obliget hîc & nunc lex, & declarare, quòd non obliget, idem planè videtur eſſe. Reſpondeo, interpretationem in præſenti à nobis non ſumi pro qualicumque declaratione non obligationis, ſed pro eâ, quæ in clementiâ, vt ſic dicam, Legiſlatoris fundatur, vt ſcilicet, licet caſus ille ex ſe ſit verè comprehenſus ſub materiâ generali legis, perſuademus tamen nobis ex condeſcendentiâ, Legiſlatorem fore contentum ne id fiat hîc & nunc. Altera autem declaratio, quam admiſimus, non nititur vllo modo ei clementiæ, ſed potiùs declarat, caſum illum eſſe extra terminos legis; vnde, eſto in ſuâ lege nolit Legiſlator quidquam planè remitti, nihilominùs ea declaratio dicit, non teneri nos lege: hanc ergo cadere in leges etiam naturales ſuprà diximus, & in præſenti admittimus circa legem diuinam; priorem verò illam interpretationem per epieikiam reijcimus.

Quid declaratio & interpretatio hîc.

Sectio VIII.

De duratione & perfectione nouæ legis.

58. Tertia difficultas, an hæc lex duratura ſit ad finem mundi. Dico *ad finem mundi*; nam poſt diem iudicij certò ceſſabit. Non enim erunt vlla Sacramenta & ſacrificia in cælo: & quia lex hæc vt à Deo data, à ſolo eo poteſt auferri, quærimus, an ille ſit eam ante finem mundi abrogaturus? Reſpondeo, certum eſſe inter Theologos & Catholicos non abrogandam. Afferuntur aliqua loca Scripturæ pro eâ veritate parum efficacia. Primus eſt ex Matthæi 24. *Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.* ac ſi dixiſſet Chriſtus: Non ceſſabit Eccleſia, donec mundus abſoluatur. Ita Chryſoſtomus homiliâ 68. Hæc tamen explicatio videtur mihi valdè violenta: nam omnia fieri non ſignificat omnia deſtrui, ſed potiùs contrarium. Senſus ergo Chriſti ibi eſt, Donec mandentur executioni, quæ prædicta ſunt de me, non tranſibit vna generatio. Secundus locus eſt ex Matthæi 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Verùm cùm nos loquamur non de deſtructione legis facienda ab hominibus, ſed ab ipſo Deo, non video quid iuuet locus, in quo dicitur infernus non deſtructurus eam legem vel Eccleſiam. Tertius ſit ex Matthæi 24. *Prædicabitur hoc Euangelium Regni in vniuerſo orbe, in teſtimonium omnibus Gentibus: & tunc veniet conſummatio.* Quem locum de vltimâ conſummatione mundi intelligendum eſſe Hieronymus docet, teſte Patre Suario: miror tamen à Suario pro hac expoſitione eum citari; quem ſuprà, agens de promulgatione Euangelij dixit ſenſiſſe ad litteram ibi agi de excidio Ieroſolymitano. Verè tamen Hieronymus valdè ſuccinctè eum locum explicat; nec multum fauet vni potiùs quàm alteri parti, vt ibi notaui.

Lex gratiæ poſt diem iudicij ceſſabit.

Eadem ante finem mundi non abrogabitur.

Loca Scripturæ parum efficacia.

59. Abſolutè verò P. Suarez iudicat locum hunc non eſſe tam efficacem quàm præcedentem, eò quòd Chriſtus non dicat, ſtatim poſt Euangelij prædicationem venturam conſummationem, ſed priùs prædicandum Euangelium in toto mundo: ex quo non videtur ſequi, non futura poſteà longa tempora ante finem mundi, in quibus poſſet lex abrogari. Ego verò è contrario crederem, locum hunc magis efficacem eſſe præcedenti: quem planè ad hoc propoſitum nullo modo facere oſtendi. Hic autem vltimus longè magis eſt ad rem; nam particula illa *tunc* haud dubiè ſignificat aliquam magnam vicinitatem inter ea duo: neque enim Chriſtus eam ſententiam protulit eo modo quo P. Suarez explicat: *Prius erit prædicatio Euangelij quàm conſummatio:* in hoc enim tenore ſine dubio nihil ſuaderet: dicit ergo, *Et tunc erit conſummatio.* Quis autem, quæſo, loquitur hoc modo, *Orietur ſol, & tunc occidet?* hoc eſt, debet oriri antequam occidat: ſimiliter non benè Propheta vllus de Chriſto prædixiſſet, *Naſcetur Chriſtus, & tunc tradetur Pilato:* multò autem minùs dici potuiſſet, *Et tunc erit finis mundi.* Vrgeo ex ipſo Patre Suarez, qui ſuprà putauit ex hoc teſtimonio ſuaderi, non fuiſſe prædicationẽ Euangelij completam niſi circa deſolationem templi; quam ibi intellexit nomine conſummationis: ergo illa particula *tunc* ſignificat aliquam vicinitatem: alioquin cur, illo loco ſaluo & integro, dicere non potuiſſemus ipſo die Pentecoſtes fuiſſe promulgationem completam, eſto 40. annis poſteà venerit conſummatio? Conſtat ergo hunc locum magis fauere communi & veræ ſententiæ. Alia ſunt etiam quæ æternitatem denotant, vt in verbis conſecrationis, *Hic eſt calix noui & æterni Teſtamenti:* quod verbum *æterni* licet in Euangeliſtis non ſit, Innocentium tamen in cap. *Cùm Martha.* de celebratione Miſſarum, putaſſe à Chriſto dictum, aſſerit Pater Suarez: ibi tamen Innocentius, licet vniuerſaliter doceat multa ab Euangeliſtis omiſſa quæ Chriſtus egit & dixit, de eo tamen verbo *æterni* nihil dicit; potiùs ad alias rationes recurrit, quòd ideò dicatur æternum, quia nouum & vltimum: ex hac tamen explicatione Innocentij concluſio ſuprà poſita clarè probatur, ſiue dixerit Chriſtus *æterni*, ſiue non, ſed ſub voce *noui* id intellexerit. Alia etiam Scripturæ loca, in quibus Teſtamentum nouum dicitur æternum, vt ad Hebræos 13. ſanguinem Chriſti vocat ſanguinem Teſtamenti æterni, & Apocalypſ. 14. dicitur Euangelium æternum, & Pſalmo 109. prædicitur Chriſtus Sacerdos in æternum, valdè confirmant certam ſententiam: & licet etiam lex vetus dicatur æterna, tamen quia ſimul in eâ promittebatur alius Doctor, Legiſlator, &c. meritò vox illa *æternum* explicatur ibi cum limitatione: in ordine autem ad Chriſti legem,

Mens Suarij hîc.

Locus poſterior efficacior priori.

Quid nomine conſummationis Chriſtus intellexerit. 60.

Innocentius concluſionem clarè probat.

Alia Scripturæ loca valdè eam ſolidant.

Cur lex Christi æterna magis quàm Mosaica.

61. gem, cùm nulla alia promittatur, debemus abſolutè intelligere in eis locis eam ad finem mundi duraturam fuiſſe prædictam. Ratio huius veritatis ea eſt, quia nec eſt neceſſum nouum Redemptorem aut Legiſlatorem habere, cùm Chriſtus infinitum pretiom dederit, & iuſtiſſimas leges, maximéque ſtatui gratiæ conformes tradiderit: vnde neque in eis vlla erit diminutio neque additio: quia ſicut ab initio omnia perfectiſſimè prouidit, ita ab initio omnes neceſſarias leges dedit. Video, hanc vltimam rationem non eſſe conuincentem, quia etiam paritur inſtantiam in lege veteri; quæ ſine dubio fuit à ſapientiſſimo & prudentiſſimo infinitóque Legiſlatore, & tamen poſteà mutata eſt.

In quibus lex noua veteri ſit perfectior.

Circa perfectionem verò legis nouæ præ veteri ſæpè in ſuperioribus multa diximus; hinc breuiter, comparando legem nouam vt præcipientem cum antiquâ vt præcipiente, inſtituentem cæremonias cum inſtituente cæremonias, & dantem vires ad complendam legem cum antiquâ, vt eas Deo dante, dico in omnibus tribus conſiderationibus antiquam ſuperari à nouâ, maximè verò in ſecundâ & tertiâ comparatione: in primâ, quia lex vetus præcipiebat & prohibebat innumeras actiones externas, vnde erat difficilis; noua autem lex gratiæ non præcipit niſi vel ea quæ ſunt de iure naturæ, vel alia illi valdè vicina; vt de diſpoſitione pro Sacramentis ſuprà diximus.

Lex Christi facilis.

Obiectio.

62. Dices: Lex noua prohibet odium & affectus internos malos, qui à veteri non prohibebantur; ergo ex hoc capite noſtra erit minùs perfecta. Reſpondeo Primò, etiam in lege veteri neceſſariò debuiſſe eos omnes interiores affectus prohiberi, quia ex naturâ ſuâ mali ſunt: & ſuprà diximus nihil ſpeciale in hoc pũcto prohiberi per legem nouam, quod non fuerit per antiquam & per naturale ius. Reſpondeo Secundò: Eſto in hoc eſſet differentia aliqua, illam eſſe in maiorē commendationem legis nouę: nam licet videatur eſſe ibi aliquod grauamen, illud ipſum tamen eſt perfectio magna: nam prohibere non ſolùm ea quæ ſunt mala, ſed quæ ſpeciem mali habent, & ad malum diſponũt, magna eſt perfectio, maiórque quàm hæc permittere, per quæ poſſet aperiri via ad ea quæ ſunt maiora.

Reſponſio Prima. Etiam vetus lex affectus internos prohibebat. Reſponſio Secunda.

Obiectio Secunda. Lex Christi quã in re ſit difficilior, & tamen perfectior. Reſponſio.

Dices Secundò: Lex noua exigit difficiliores actus fidei, quia proponit explicitè credenda myſteria Trinitatis, Incarnationis & Euchariſtiæ; quæ ſunt valdè difficilia: item ipſe vſus Sacramentorum eſt difficilior, quia exigit plus de ſanctitate & diſpoſitionem longè maiorem. Reſpõdeo, eſſe quidem ex hoc capite aliquam maiorem difficultatem; quæ tamen perfectionem auget legis; quia licet difficultas ſit in credendo magnus tamen eſt fauor myſteria tanti momenti reuelare & proponere nobis: ſicut maiorem præſtat gratiam Profeſſor, qui veritates etiam abſtruſas proponit & declarat diſcipulis, etiamſi pro intelligentiâ earum laborare debeant, quàm ſi illas eis non reuelet.

63. Idem dico de diſpoſitione pro Sacramentis; nam cùm ex Sacramenta ſequatur magna copia gratiæ, magnus eſt fauor, etiamſi magnum laborem petendo maximum conferre beneficiũ: ſicut Princeps dum dignatur diuertere in domũ alicuius priuati hominis, facturus illi deinde maxima beneficia, procul dubio magnum illi præſtat fauorem; etiamſi eum ad aliquem laborem in exhibitione hoſpitij impendendum obliget.

Replica.

Replicabis: Hoc eodem modo poſſumus de antiquâ lege quoad multitudinem præceptorum diſcurrere; quia licet in eis inueniretur difficultas aliqua, præmium tamen vitæ æternæ ei obſeruationi reſpondens erat maximum; illos enim per adimpletionem præceptorum potuiſſe etiam mereri augmentum gratiæ & gloriæ ſuppono ex dictis alibi; ergo nõ bene ex multitudine præceptorum diximus eam cedere legi gratiæ. Reſpondeo, facilè Primò, eam obedientiam non habuiſſe valorem ad gratiam; vnde, etiamſi eſſent in peccato, obligabantur ad leges obſeruandas; quo caſo ſine dubio non habuiſſent illud præmium: aliter ſe res habet in diſpoſitione pro Sacramentis: nam ſi illæ ſeruentur, eo ipſo obtinebitur gratia, & quidē maxima; vnde numquã poteſt eſſe otioſa & inutilis hæc obſeruatio. Maiorē 64.
ergo ex hoc capite lex noſtra perfectionem habet, vtpote quæ non obligat niſi ad ea quæ certò ſecum habent ingentem fructum. Secundò reſpondeo, in lege nouâ eſſe duplicem fructum, ſi diſpoſitio pro Sacramentis obſeruetur: vnum, qui in ipſo opere operantis reperitur; alterum, qui per Sacramentum ex opere operato cauſatur: in lege verò veteri ſolùm fuiſſe illum qui ex opere operantis: ex quo capite eſt ſumma diuerſitas inter vtramque legem.

Legis nouæ duplex eſt fructus, ſeruatâ pro Sacramentis diſpoſitione.

Lex Christi quoad cæremonialia perfectior eſt veteri.

In ſecundâ verò comparatione, quoad cæremonialia ſeu quoad inſtitutionem ſine dubio eſt incredibiliter maior perfectio in lege nouâ; nam antiqua inſtituit ſacrificia hircorum & taurorum, quæ ſolùm ſiſtebant in proteſtatione dominij Dei; Sacramenta item, quæ ſolùm erant ſigna gratiæ dandæ in lege noſtrâ: at Chriſtus Dominus inſtituit nouum ſacrificium, in quo ipſemet eſt hoſtia pro peccatis noſtris; ideóque longè efficacius ad impetrãda quæcumq; beneficia, quàm antiqua ſacrificia: item, nouæ legis Sacramenta ſunt efficaciſſima ſigna cauſatiua gratiæ de præſenti; non verò purè de futuro.

Eadem eſt perfectior quoad collationem gratiæ.

Quoad tertiam denique comparationem, de gratiâ collatâ per ipſam legem, eſt etiam in noſtrâ maior perfectio. Primò; nam in antiquâ dabatur longè minor gratia quàm in nouâ, vt ſæpè dixi. Secundò, quia gratia in lege nouâ confertur per merita ipſius Legiſlatoris nouæ. Denique ex parte promulgationis eſt magna differentia, quia ibi fuit purus homo, in noſtrâ verò eſt Deus homo, ergo.

Lex Christi variè veterem excedit: vbi 12. exceſſus illius enumerantur.

Hinc breuiter enumerari poſſunt varij exceſ- 65.
ſus legis noſtræ reſpectu antiquæ; quos etiam ſuprà tetigimus. Primus, quòd habeat gratiam obtentam à ſuo Legiſlatore. Secundus, quòd copioſior gratia nunc detur quàm olim. Tertius, quòd nunc detur etiam ex opere operato, olim verò ex opere operantis. Vbi obiter aduerte, licet fortè ad ſolum nomen ſpectet, malè à Soto doceri, per gratiam olim datam non conſtitutos homines filios adoptiuos Dei: verè enim erant ſancti & hæredes gloriæ: in quo ea adoptio propriè conſiſtit. Quartus exceſſus, quòd lex antiqua dicatur ſeruorum, noua verò filiorum; quia antiqua per minas maximè inducebat Iudæos ad ſui obſeruationem, noua verò per amorem & præmia. Quintus exceſſus, quòd antiqua habuerit grauiſſima onera, noua verò leuia. Sextus, quòd antiqua non perducebat homines ad gloriam, ſed expectabatur initium nouæ. Septimus, quòd lex noua habeat clariorem notitiam myſteriorum Dei. Octauus, quòd noſtra per Deum hominem, illa per purum hominem promulgata. Nonus, quòd lex noua & ſcripta in cordibus, antiqua in lapidibus

dibus t vnde noua promulgata fuit per Spiritus ſancti in Apoſtolos deſcēſum, antiqua per ſigna terroris. Decimus, quòd in lege nouâ promiſſiones ſint ſpiritoales, in antiquâ verò temporales. Vndecimus, quòd antiqua erat limitata ad vnam Gentem, hæc extenditur ad totum orbem. Duodecimos, quòd lex nooa non ſit abroganda, antiqua verò per aliam meliorem abrogata eſt. Hæ & aliæ excellentiæ ex dictis hucuſq; conſiderari poſſent; ſed pro explicandâ maiori noſtrâ perfectione hæc ſufficiant: qui fuſiorem eâ de re diſputationem videre voloerit, conſulat Patrem Salmeronem Tomo 5. in Euangelia Tractatu t. ſuper Epiſtolam ad Romanos cap. 3. diſput. 20. Bellarminum lib. t. de Verbo Dei cap. 15. & Sebaſtianum Barradam toto primo libro vſqoe ad 16. caput.

Disputatio XIII.

De poteſtate humanâ legiſlatiuâ.

1\. EXplicata lege in communi, & præcipuâ illius ſpecie, nempe diuinâ, iam ad alteram ſpeciem, nēpe humanam, veniendum eſt: ſed quia hæc ſpecie aeſt ſubalterna, & habet rationem generis ad legem ciuilem & Canonicā, de eâ in communi diſputandum eſſet, antequam de ciuili & Canonicâ in particulari tractaretur; quia tamen valdè inter ſe connexæ ſunt, ideò ſimul de vtraque dicetor: ne verò faſtidium longitudine patiamus (multa enim valdè circa eam legem diſcuti poſſunt) in aliquot diſputationes materiam hanc diuidemos; & quidem primo loco de poteſtate ipsâ legiſlatiuâ, quæ eſt cauſa efficiens earum legum, agendum erit.

Ordo tractatus.

Sectio I.

Supponuntur quæ certa ſunt.

2\. PRimò; in hominibus poſſe eſſe poteſtatem ferendi leges: nam licet homo naturâ ſuâ ſit liber, ſi tamen ipſe ſemetipſum, aut Deus illum alteri ſubijciat, iam tenebitur illi obedire; & eo ipſo ille alter poterit illi leges imponere: ſic olim Deus Iudæis præfecit Iudices, deinde Saulem & Dauidem: & idem etiam ex ſolo naturæ lumine in alijs Nationibus viſum fuit; habuerunt enim Principes, Reges, Imperatores, Conſules, &c. qui gubernabant Rempublicam, poterántq; leges in bonum eius Reipublicæ ferre. Pro quo aduerte, hominem poſſe conſiderari vt animal ſociabile cum cæteris hominibus, cum quibus poteſt conuenire in vnam Rempublicam conſtituendam: ad quod naturâ ſuâ valdè propendet. Hominibus ergo ſic in vnum conuenientibus neceſſariæ ſunt per ſe leges quibus gubernentur, iuxta illud Prouerbiorum 11. *Vbi non eſt gubernator, populus corruet:* nam membra non benè coniunguntur in vnum corpus, niſi ſub vno capite: etenim ſi caput non ſit, quod proſpiciat bono totius corporis, & ſæpè cogat vnum membrum etiam cum detrimento proprio ad defendendum aliud, quod maioris eſt momenti, manum v. g. ad defenſionē capitis, quo pereunte etiam manus periret; ſi item caput non prouideat de his quæ neceſſaria ſunt toti corpori, & ad ea procuranda, omnia aut multa membra compellat; certè totū corpus periret: ſi enim pedes, ne defatigentur, nolunt quærere cibum pro ſtomacho, & pedes & ſtomachus peribunt: ergo neceſſum eſt, vt in hominibus eodem modo in vnum corpus conuenientibus ſit aliquod caput (iam non dico, an vnum ſolùm, an ex duobus, tribus, &c. conflatum) quod poſſit eius communitatis bono proſpicere, & quæ pro illo ſunt neceſſaria ſtatuere, ad ea cogere, obligare per præcepta ſeu leges, &c.

Penes homines poteſt eſſe poteſtas ferendi leges.

Hominibus neceſſariæ leges.

Corpus acephalū quàm miſerum.

3\. Obijci in contrarium poſſet libertas naturalis, cum quâ homo naſcitur; ſed iam dixi poſſe ipſum ſe eâ ſpoliare, ſicut poteſt ſe facere mancipium alterius: prætetquam, quod reſpectu Dei non naſcitur liber: ergo ſaltem poterit eſſe in homine ius ferendi leges in alium ex voluntate Dei eligentis illum in Regem, vt olim Saulem & Dauidem.

Reſpectu Dei nemo liber.

Secundò obijci poteſt, quòd videantur ſæpè Imperia per tyrannidem incœpiſſe; vt Oſeæ 8. dicitur: *Ipſi regnauerūt, & non ex me:* ergo ea poteſtas non eſt licita. Reſpondeo, argumentum eſſe malum, quia ex vno caſu particulari infert vniuerſalem. Fatemur ſæpè homines violenter & iniuſtè vſurpare eam vim; negamus tamen non poſſe eam aliquando iuſtam eſſe. Oſeas ergo vel loquebatur cum Regibus Iſraël, qui violentè occuparunt Regnum: vel, licet cum veris Regibus loqueretur, oſtendit eos non vſos benè poteſtate ſibi à Deo, aut à Republicâ conceſsâ.

Non omne Imperium tyrannis induxit.

4\. Tertiò obijci poſſunt aliqua loca Scripturæ; in quibus dicitur ſolus Deus verus Rex, verus Legiſlator. Reſpondeo, in eis præciſè ſignificari Deum per excellentiam ſolum eſſe Legiſlatorem à cæteris independentem; cæteros verò à Deo habere eam vim, modo infrà explicando.

Deus per excellentiam Legiſlator.

Vltimò obijci poſſet: Lex obligat in conſcientiâ: atqui non eſt in homine vis ad alterum eo modo obligandum, ergo neque ad leges. Reſpondeo. Sicut homo per votum poteſt ſe in conſcientiâ obligare; ita etiam, ſubmittendo ſe alterius obedientiæ, poſſe ſe obligare ad parendum illi. Secondò ſupponendum hanc poteſtatem ferendi leges eſſe poteſtatem iuriſdictionis; nomine verò iuriſdictionis nihil aliud intelligimus quàm auctoritatem alios dirigendi, gubernandi, non quaſi mancipia, ſed quaſi homines rationales: hoc autem debet eſſe per leges & præcepta. Vbi obſerua, ab aliquibus Iuriſperitis dici non omnem poteſtatem ferendi leges eſſe iuriſdictionem, quia multæ (inquiunt) communitates habent vim condendi ſtatuta, non autem ferendi leges. Ita Felinus in cap. *Cùm omnes* de inſtitut. num. 9 & 10. vbi alios pro ſe refert: videtur tamen hæc eſſe diſcordia vocum, non rerum; nā iuriſdictionem diuerſimodè accipiunt: poteſt enim aliquando ſignificare ſolam poteſtatem decidendi cauſas ſeu lites, ſeu dicendi, quòd ſit cuiuſlibet ius in hanc aut illam rem: quæ videtur eſſe rigoroſa eius vocis ſignificatio, attentâ ipſius compoſitione, *Ius dicit:* in hoc autem ſenſu fatemur poſſe eſſe aliquando iuriſdictionem ſine poteſtate ferendi leges; item è contrario, poſſe Rempublicam conſtituere ſibi caput vnū, quod poſſit ferre leges, non tamen habeat poteſtatem decidendi lites; ſed id ad alium ſpectet: & in eo ſenſu non omnis poteſtas legiſlatiua includit etiam iuriſdictionem: at ſi ſumamus iuriſdictionem in communi ſignificatione pro vi gubernatiuâ & directiuâ, neceſſariò omnis poteſtas

Poteſtas ferendi leges eſt iuriſdictio.

Iuriſdictio diuerſimodè ſumitur.

vera

vera ferendi leges dicit etiam iuriſdictionem. Notanter dixi, *omnis poteſtas verè ferendi leges:* nam ſi fingamus aliquam Rempublicam aut Principem dare alteri limitatam poteſtatem, vt concipiat quæ ſint vtiles leges pro Republicâ, & eas ad ſe deferat approbandas, non tamen illi det vim obligandi ad earum obſeruationem, & ſuo nomine eas promulgandi; haud dubiè talis modus ferendi leges eſſe poterit ſine iuriſdictione; hoc tamen non eſt propriè leges ferre, ſed ſuggerere quæ ſint leges bonæ, & eo ſenſu poſſunt diuidi illæ duæ poteſtates.

Quando modus ferendi leges ſine iuriſdictione ſit.

6\. Notandum item, iuriſdictionem etiam extendi ad particulares Superiores, in quibus non eſt vis leges ferendi; non quia mandare non poſſint multa & ad ea facienda obligare; repugnat enim iuriſdictio ſine hac vi præceptiuâ; ſed quia illa præcepta non ſint leges, eò quòd hæc vox *lex* ſignificet (vt ſuperiùs vidimus) præceptum commune, ſtabile, &c. quod imponere non poſſunt tales Superiores particulares.

Iuriſdictio etiam penes particulares Superiores eſt.

Tertiò ſupponendum eſt, hanc poteſtatem ex naturâ rei non eſſe magis in vno homine quàm in altero, quia omnes naſcuntur æquè liberi: neque eſt maior ratio de hoc quàm de illo. Dices, eam fuiſſe in Adamo, tamquam in omnium parente, & ab eo in Legiſlatores cæteros deriuatá: ita enim aliqui opinantur, eam à Deo alicui primò debuiſſe concedi, à quo ad poſteros manauerit. Verùm id ſine vllo fundamento dicitur, quia de tali conceſſione nullo modo conſtat, & ex ſe non eſt neceſſaria; quia ſi homines, vt dixi, inter ſe conueniant ad hanc poteſtatem alicui concedendam, non eſt neceſſaria Dei ſpecialis deſignatio. Quod de Adamo dicitur, eſt à me reiectum Tomo 2. de Opere ſex dierum; quia aliud eſt iuriſdictio pro totâ communitate gubernandâ; aliud, titulus parentis; hic enim reſpicit præciſè filium nondum emancipatum; neque habet in illum ius vitæ & necis: ideò filij ſæpè ſunt reges parentum, & habent iuriſdictionē in illos. Igitur ea poteſtas propriè reperitur in hominibus ſimul ſumptis & in Rempublicam vnam conuenientibus: communibus enim ſuffragijs habent ius, vt dixi paulò antè, eligendi ſibi caput à quo gubernentur, vel immediatè leges ferendi; quibus poſteà tota communitas obligetur.

Omnes æquè liberè naſcuntur.

Ab Adamo iuriſdictio in alios non eſt deriuata.

Parens in filium non habet ius vitæ & necis.

7\. Circa quod aduerte, non eſſe neceſſarium pro eâ iuriſdictione, vt omnes omnino homines in vnum conueniant; imò moraliter, ob magnitudinem orbis, id eſſe impoſſibile; vnde numquam creditur fuiſſe vnus Princeps aut Rex, qui toti orbi dominaretur, & toti eaſdem leges imponeret: & ob diuerſitatem regionum, morum, neceſſitatúmque occurrentium, &c. longè videtur magis expediens diuerſas eſſe Reſpublicas aut Regna, quæ ſua capita diuerſa habeant, quibus gubernentur: vnde, conſtitutis eis diuerſis communitatibus, quælibet habet vim condendi leges pro ſe, non verò pro alijs; cum quibus non facit vnū corpus: ob quam rationem non ſcitur de aliquâ lege ciuili, quæ totum orbem obligauerit.

Nullus vmquam Regum totius orbis fuit Dominus, neque id è re fuiſſet.

SECTIO II.

Vtrùm poteſtas ferendi leges ſit à Deo.

Qui poteſtas ferendi leges ſit à Deo.

CONcluſio ſit: Ea poteſtas non aliter à Deo prouenit, quàm vt homines creat, eóſque conſeruat: vt enim ſuprà agentes de iure naturæ & obligatione illius, diximus, illud non pendere à Deo, vt Legiſlatore propriè, ſed præciſè vt à Conditore naturæ; nam hæc ſemel creata ex ſe ita dictat, furtum, mendacium, &c. eſſe malum; vt ſi per impoſſibile exiſterent homines Deo non exiſtente, adhuc eo iure obligarentur: ita eodem planè modo dico in præſenti, ſi intelligeremus homines exiſtentes, etiamſi Deus non eſſet, eſſet tamen in hominibus poteſtas conſtituendi vnam Rempublicam & eligendi ſuum caput, à quo gubernarentur, quódq; pro illis cōderet leges; quia nō minùs ratio naturalis dictat id eſſe poſſibile, quàm dictet furtum v.g. eſſe malum. Hanc ſententiam defendit Pater Salas diſp. 7. ſect. 2.

Aduerſantur Caietanus Tomo 1. Opuſculorum, Tractatu 2. de Poteſtate Papæ, p. 2. cap. 10. ad ſecundam confirmationem, & aliqui alij, qui putant, hanc poteſtatem dari immediatè à Deo: quorum ſententia videtur habere fundamentum primò in Paulo ad Romanos 13. vbi ait: *Non eſt poteſtas niſi à Deo:* & : *Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit.* Secundò, quia poſſe licitè occidere alterū, neceſſariò debet à Deo prouenire: homines enim non ſunt domini vitæ & necis: vnde Auguſtinus de Naturâ boni cap. 32. ait: *Nocentium poteſtas non eſt niſi à Deo.* Tertiò, quia poteſtas obligandi in conſcientiâ non eſt niſi à ſolo Deo. Huic ſententiæ Pater Suarez videtur omnino conſentire lib. 3. cap. 3. vbi ait hanc poteſtatem eſſe à Deo, vt à primo & principali auctore: quod confirmat ipſe, quia hæc poteſtas eſt aliquid in rerum naturâ ſiue phyſicum ſiue morale, ergo neceſſariò eſt à Deo; quia omne creatū à Deo eſt; addit tamen hanc poteſtatem communicari à Deo per modum proprietatis naturæ; 9. quia Deus non dat eam per ſpecialem actionem diſtinctam à creatione: de illâ enim actione non conſtat: ergo datur à Deo per modum proprietatis conſequentis naturam: id quod putat benè probari argumentis factis; quibus propterea nihil reſpondet. Nihilominùs reijciēdi ſunt hi omnes, quatenus videntur inſinuare, neceſſariam eſſe ſpecialem Dei conceſſionem, quam dico nullo modo requiri; & quia Pater Suarez non ſatis ſuam mentem explicat; ac res videtur illis terminis *proprietatis naturæ* confundi; ſempérq; prout poſſum enitor rem detegere, & voces ab illâ ſeparare, licet mihi res explicata ſufficienter paulò antè videatur: addenda tamen cenſeo duo verba: igitur dico, Si auctores hi, præter actionem creatiuam ipſius hominis & volitioné eius actionis, opinentur eſſe neceſſariam aut nouam actionem realem, quam expreſsè & meritò (vt dixi) negat P. Suarez, vel etiam volitionem aliquam Dei ſingularem quaſi condeſcendentis in eam poteſtatem, ſiue dicāt, eam neceſſariò debere exteriùs reuelari, ſiue negent eam reuelationis neceſſitatem, nullo modo mihi placent; quia præciſè, vt dixi, intellectâ exiſtentiâ hominum, dummodò Deus poſitiuo actu contrario nolit eis auferre illam poteſtatem, intelligimus eam eſſe in hominibus: id quod inſtantia à me allata de iure naturali & ratio manifeſtè oſtendit; vnde non aliter 10. dependet vis legiſlatiua à Deo quàm vt à cauſâ efficiente, non verò vt à Legiſlatore. Dixi, *dūmodò Deus homines nolit impedire*, quia ſine dubio, ſi vellet impedire eam auctoritatem, poſſet tamquā ſupremum caput omnium hominum impedire quidem non radicalem poteſtatem, quia hæc eſt identificata naturæ humanæ; ideò, hominem exiſtere & non eſſe capacem ſaltem remotæ conſti-

8\. *Caietanus & alij putantes hanc poteſtatem immediatè eſſe à Deo.*

Suarez huius opinionis fautor.

Non eſt neceſſaria ſpecialis Dei conceſſio ad eam poteſtatem.

Qui legiſlatiua vis à Deo dependeat.

tuendæ

tuendæ ciuilis vitæ, &c; omnino repugnat; ſed proximam auferre; vnde hæc pendebit à ſolâ Dei permiſſione; aliam autem volitionem, à quâ pendeat, ego non admitto.

Deus ſolum poteſt auferre poteſtatem proximã ferendi leges. Explicatur locus Pauli.

Iam hinc ad obiectiones dico. Ad primam ex Paulo reſpondeo, illum nihil aliud velle, quàm quòd homo ſit à Deo dependens, & quòd poteſtas humana ſit ex permiſſione Dei; item, quòd ſit maximè conformis dictamini diuinæ rationis: in ſecundis verò verbis nihil nec per vmbram contra nos; quia licet Deus non dederit eam poteſtatem, ipſius tamen ſapientiæ dictamen dicit, obediendum eſſe cuicumq; habenti veram iuriſdictionem, vndecumq; illa veniat: ſicut qui transgreditur ius naturale, facit etiam contra Deum; licet illud ius quà tale non pendeat à Deo vt Legiſlatore. Ad Secundam obiectionẽ de poteſtate

11\. puniendi reſpondeo: Sicut poſſe occidere alterũ iniuſtè aggredientem, quando non ſuppetit alia euadendi via, eſt iure naturæ permiſſum, neque pendet ab vllâ ſpeciali Dei conceſſione, quantũuis ego non ſim dominus vitæ & necis alterius; ita dico, ſemel ſtatutâ Republicâ, lumen rationale dictare, ad propulſanda grauiſſima dãna, licitum eſſe reum punire, etiam capite: vbi nihil de dominio illo, quo Deus pro libitu poteſt etiã innocentem vitâ priuare. Auguſtinus verò, dum dixit, *Nocentiũ poteſtas non eſt niſi à Deo*, ſolùm voluit eam non eſſe niſi Deo permittente; ideò toto eo capite ponit exempla perſecutionũ, quas iuſti paſſi ſunt à malis. Quoad Tertiã, de obligatione in conſcientiâ, de eâ paulò antè actum eſt. Quòd verò dicat Pater Suarez eam poteſtatem eſſe aliquod ens, ideóq; debere eſſe à Deo, probat quod diximus, Deum producentem hominẽ producere ſimul eam poteſtatem, quæ eſt identificata cum ipſo homine; licet, vt reducatur ad actum, exigat aliquod accidentale, nempe aliorum hominum conſenſum ad conſtituendam vnam Republicã.

Lumen naturale dictat malefactores puniendos. Auguſtini dictum explicatur.

12\. Dices, Saltem poteſtas proxima quà talis eſt aliquid diſtinctum ab ipsâ naturâ; ergo illa debet eſſe à Deo. Reſpondeo, eam poteſtatem proximã nihil aliud eſſe quàm naturam hominum capacem conueniendi in vnum, & actualem conſenſum ad formandam Rempublicam: his enim duobus intellectis, ex parte verò Dei, nullo poſito impedimento, intelligimus actualem & proximam poteſtatem ferendi leges. Ad hæc autem non eſt neceſſaria vlla Dei noua volitio, niſi illa, quæ concurrit cum hominibus volentibus conuenire in vnam Rempublicam; neque hîc eſt quærenda aliqua alia productio per modum proprietatis aut paſſionis; quia reuerà, phyſicè loquendo, ea poteſtas nihil eſt diſtinctum ab ipsâ hominum conuenientium in vnum naturâ rationali, vt declaratum eſt.

Quid ſit poteſtas proxima ferendi leges.

Sectio III.

Quædam ex dictis inferuntur.

13\. Ex his infertur contrà Patrem Suarez c. 4. eodem planè modo, quo hæc poteſtas eſt de iure naturæ, etiam eius determinationem ad certum modum poteſtatis eſſe de eodem iure. Determinationem eius poteſtatis dico, quòd ſcilicet modus gubernandi Rempublicam ſit per vnum caput; qui modus dicitur Monarchia, vel per Ariſtocratiam, per paucos & optimos; vel per Democratiam; id eſt, per plures & plebeios. Pro quo aduerte, à Patre Suarez, quem ſuppreſſo nomine, quia nondum Tomus illius de Legibus editus erat, refert Pater Salas ſuprà, doceri, de iure naturæ eſſe quidem aliquam poteſtatem, hanc tamen vel illam eſſe ex voluntate hominum. Ego igitur dico de iure naturæ non eſſe, vt actu ſit aliqua poteſtas: poſſent enim homines, nullâ inter ſe Republicâ conſtitutâ, nullam etiam habere poteſtatem proximam; vt de facto multi Indi in Americâ viuunt; ſolùm ergo eſt de iure naturæ, quòd poſſint conuenire homines, & tunc poſſent habere vnum caput. At in eo ſenſu etiam eſt de iure naturæ, quòd poſſint habere quamcumq; ex illis tribus, Monarchiam, Ariſtocratiam, &c. ità, ſicut actu habere hanc potiùs quàm illam, pendet ab eorum voluntate; ita; habere nullum omnino modum regiminis, pendet ab actuali voluntate eorum; ergo eadem eſt de vtroq; ratio abſolutè & ſimpliciter loquendo. Dico *ſimpliciter & abſolutè*, quia, ſuppoſito, quòd conuenerint iam in vnam communitatem, tũc neceſſum eſt illos habere aliquem modum regiminis, liberum autem eligere quem velint ex illis: & fortè P. Suarez nihil aliud intellexit quàm hoc vltimum.

Trex modi gubernandi Rempublicã.

Non eſt de iure naturæ, vt actu ſit aliqua poteſtas.

14\. Secundò infero, omnem poteſtatem proximã condendi leges (niſi quis à Deo diuinitus in Regem aut Legiſlatorem eligatur) prouenire mediatè vel immediatè ex libero conſenſu hominũ conuenientium in vnam Rempublicam. Ita communiter tam Iuriſtæ quàm Theologi, vt videre eſt apud Patrem Salas ſect. 2. n. 22. qui num. 24. reijcit meritò Victoriam relectione de poteſtate ciuili, ad initium, vbi ait, Reges à iure naturali habere poteſtatem, & non ab ipsâ Republicâ. Illatio noſtra ex dictis ſuadetur, quia cùm nõ poſſit eſſe poteſtas, niſi hominibus in vnum conuenientibus liberè & voluntariè; ergo ex voluntate illorum oritur ea poteſtas, aut, vt meliùs dicam, eſt denominatio deſumpta ab illorum voluntate. Dixi *mediatè vel immediatè*, quia poteſt ſemel Reſpublica eligere vnum, eiuſque ſucceſſoribus annectere eam iuriſdictionem; tunc autem pro ſucceſſoribus non eſt neceſſaria immediatè noua voluntas. Quod verò Victoria dicit, niſi in bonũ ſenſum explicetur, vt ſcilicet mediatè poteſtas veniat à Republicâ, falſum eſt; nam ſi non accedat conſenſus communitatis, nulla eſt actu vis legiſlatiua: aut rogo, cur magis in hoc quàm in illo?

Explicatur mens Suarez. Vnde oriatur proxima poteſtas condendi leges.

Sine conſenſu communitatis nulla eſt actu vis legiſlatiua.

15\. Dices: Per bellum poteſt ea acquiri ſine conſenſu alterius. Reſpondeo, ſi bellum ſit iniuſtũ, non dare verum ius, niſi ſucceſſu temporis conſentiat populus; & tunc à conſenſu eius tacito vel expreſſo proueniet vera iuriſdictio: ſi verò bellum eſt iuſtum, tunc in voluntatem etiam eorum poteſt reduci ea iuriſdictio, quatenus iniuſtè pugnando aut reſiſtendo alteri, virtualiter ſe expoſuêre his quæ inde ſequi poterant: inter quæ primum erat ſubiectio.

Bellum iniuſtum non dat verum ius ad eam poteſtatem.

16\. Dices Secundò: Ergo hæc poteſtas ſemper eſt humana, & poterit ab hominibus auferri. Ita docere videtur Victoria relectione de poteſtate ciuili num. 1. vbi ait: Omnia ſeu publica ſeu priuata poteſtas, quâ Reſpublica ſæcularis adminiſtratur, ita Deum auctorem habet, vt nec orbis totius conſenſu tolli aut abrogari poſſit. Reſpondeo, conceſsâ primâ parte, negando ſecundam; quia ſicut homo habet in ſuâ poteſtate emittere aut non emittere votum; ſemel autem emiſſum non poteſt validè reuocare: in poteſtate item hominis eſt ſe vendere alteri; at cùm ſemel ſe vendidit, nõ poteſt pro libitu ſe liberare: ita dico, in poteſtate multi

Poteſtas illa humana non poteſt ab hominibus ſemper auferri.

multitudinis ſe ſubijcientis eſſe, eligere caput at illud ſemel electum non poſſe deponi, niſi aliquâ grauiſſimâ causâ occurrente; vel niſi communitas ipſa dum elegit ſibi caput hanc conditionem appoſuerit, vt poſſit illud mutare pro libito: nam ſicut in poteſtate Reipublicæ fuit ſe nullo modo ſubdere, ita fuit, ſe cum eâ limitatione & reſtrictione. Quòd ſi caput ipſum & tota Reſpublica conſentirent in diſſolutionem eius communitatis, vt quilibet omnino liber maneret, poſſent ſine dubio id validè præſtare. Neq; obeſt, quod ea Victoriâ dicebatur; nam poteſtas radicalis (vt dixi ſuprà) non eſt diſtincta à naturâ humanâ, ideóq; verum eſt, eam non poſſe tolli ab ipſis hominibus: at ea neq; à Deo ipſo tolli poteſt, ſemel exiſtentibus hominibus; ſi verò de proximâ loquamur, certum eſt, eâ impediri poſſe, ſi homines nullam Rempublicam conſtituant; ſed ſeparati more Americorum nonnullorum habitent.

Qua poteſtas à Deo tolli poſſit.

17. Tertiò infertur, conditiones, cum quibus Reſpublica tradit alicui iuriſdictionem, per ſe loquendo, tranſire etiam ad hæredes illius ſeu ſucceſſores in iuriſdictione; quia à ſe non habent illi eam poteſtatem, ſed mediatè ortam à Republicâ, ergo etiam ſubiectam eis oneribus, cum quibus Reſpublica illam tradidit primò. Dixi *per ſe*, quia ſæpè contingit, vt ex mutatione temporum aut ob diuerſas circumſtantias ipſa Reſpublica cenſeatur liberè conſentire in earum conditionum aut ex toto aut ex parte ceſſationem.

Quando tranſeant in hæredes iuriſdictio, aut ceſſet.

Dubitari hic poſſet, an quãdo ſemel communitas aliqua eligit aliquem in Principem, Regem & Legiſlatorem, poſſit talis Princeps alteri delegare ſuam poteſtatem condendi leges. Bartolus in l. *Omnis populus* ff de iuſtitiâ & iure, q. 2. principal. quæſt. 5. n. 20 negat poſſe eam delegationem fieri; ſolúmq; admittit à communitate poſſe eam facultatem delegari. Mouetur Primò, quia delegatus non poteſt ſubdelegare: Secundò, quia communitas eligens aliquem in Principẽ voluit, vt illius Principis induſtriâ leges ferrentur; ergo non poteſt hic ſuam induſtriam ſubtrahere, & alijs eam vim delegare.

An Rex à communitate Legiſlator factus poſſit alteri ſuam poteſtatem delegare. Bartolus negat.

18. Meritò tamen P. Suarez cap. 4. num. 14. hanc doctrinam reijcit: nam Rex, aut Imperator, &c. non eſt delegatus propriè, ſed ordinarius: Reſpublica enim tranſtulit in illum ſuam iuriſdictionem ordinariam, non autem conſtituit illum vt vices gerentem ſuiſicut qui ſe vendit alicui, facit illum verum dominum ſui, & non delegatum. Confirmatur, quia Reges, Principes poſſunt conſtituere loco ſui ſuperiores iudices; ergo habent iuriſdictionem ordinariam non delegatam: imò etiã in Religionibus licet Prouincialis deſignetur à Generali, & Rector adhuc ſit ſub Prouinciali, habet tamen ordinariam iuriſdictionem; & poteſt loco ſui conſtituere alium vices gerentẽ; multò ergo magis poterunt hi, qui ſunt ſupremi. Adde etiam, per ſe loquendo, perſonam delegati non eſſe incapacem habendi eam vim alium delegandi, ſed id totum pendere à voluntate delegantis, ſi enim Pontifex Legato dicat, *Do tibi facultatem vt poſſis alium loco tui deſignare, caſu quo vel mors tibi immineat, vel grauis aliqua occupatio*, ſine dubio, etiamſi ſit delegatus, poterit delegare.

Reijcitur ſententia à Suarez. Rex imperator, &c. ſunt ordinarij & non delegati; ſibi poſſunt ſubſtituere.

Etiam delegatus poteſt alteri ſuam vim delegare.

Secunda ratio de induſtriâ parum vrget, quia eam induſtriam non requirit Reſpublica immediatè in omnibus quæ circa Rempublicam à Principe fiunt: eſſet enim id moraliter impoſſibile Principi; nam habet ſæpè tam multa, vt vix per ſuos etiam diligentes miniſtros ſufficiat ad omnium diſpoſitionem; quomodo ergo poſſet, ſi omnia immediatè per ſe deberet adminiſtrare? Quæ ratio etiam locum habet in ordine ad leges ferendas. Ratio à priori hæc eſt, quòd ſæpiſſimè inueniantur alij longè prudentiores ipſo Principe; ergo tunc committere illis legum inſtitutionem adeò non eſt in præiudicium Reipublicæ, vt potiùs ſit in magnam vtilitatem, & longè maiorem, quàm ſi ipſe Rex leges eas conderet: & licet hæc ratio non tam videatur probare vtile eſſe, vt vim obligandi committat Princeps alijs, quàm vt diſpoſitionem & inuentionem legum, quas poſteà ſuo nomine Princeps publicet; tamẽ eo ipſo quòd alteri credit eam inſtitutionem, poteſt illi dare iuriſdictionem vt ad earum obſeruationem cogat, & ſuo nomine præcipiat. 19.

Rex poteſt alijs legum inſtitutionem committere.

Admitto libenter Bartolo, poſſe Rempublicã eâ conditione onerosâ aliquem conſtituere ſuũ caput, ne illi liceat alteri committere ſuas vices ad imponendas leges; nam in hac conditione nulla eſt indecentia: qui autem donat aliquid alteri, vel ſe illi ſubijcit, poteſt apponere conditiones omnes quas velit; dũmodò iniquæ non ſint, vel ei donationi repugnantes. Admitto item libenter, ſi Reſpublica aliqua libera, & idem eſt de quolibet Principe ſupremo & habente iuriſdictionem ordinariam, conſtituat aliquem cui det poteſtatem vt condat leges, per hoc præcisè non dare illi etiam, vt poſſit alium loco ſui ſubſtituere ad eaſdem ferendas; nam eo caſu ille non eſt Iudex ordinarius, ſed cum limitatione ad vnum effectum delegatus: ideóq; niſi ſpecialiter ei poteſtas illa amplietur, non poterit alium loco ſui delegare.

Condeſcenditur Bartolo.

Quando non poſſit Rex alium delegare, & è contrario.

SECTIO. IV.

An ſit poteſtas in Summo Pontifice ad ferendas leges ciuiles pro toto mundo.

OStendimus in genere dari in hominibus poteſtatem legiſlatiuam; oportet iam in ſpecie declarare, qui ex iure ordinario leges ferre poſſint. Primò autem loco occurrit Summus Põtifex; de quo in præſenti ſolùm quoad leges ciuiles agendum erit; nam, vtrùm poſſit Canonicas ferre, commodiùs dicetur infrà, dum de legibus Canonicis in particulari agemus. 20.

Quid Pontifex poſſit quoad leges ciuiles.

Non defuêre aliqui, maximè Canoniſtæ, qui Summi Pontificis ciuilem poteſtatem nimio plus extollentes dixerunt, illum habere iuriſdictionẽ directam à Chriſto conceſſam ad ferendas leges ciuiles pro omnibus Regnis Chriſtianis, imò etiam pro infidelibus: id quod putant ab Eccleſiâ ſignificari dum de Petro dicit; *Tibi tradidit Deus omnia Regna mundi*. Non eſt animus eâ in re diu hærere: breuiſſimè rem totam expediam tangendo vtriuſque partis fundamenta.

Nota quorũdam hic liberalitatem.

Igitur CONCLVSIO PRIMA ſit: Pontifex non habet talem iuriſdictionem in Regna infideliũ. Hæc eſt certiſſima, & ferè de fide, ex primâ Pauli ad Corinth. 5. *Quid mihi de ijs qui foris ſunt iudicare?* per quæ oſtendit manifeſtè, Eccleſiam nõ habere vllam vim iudicandi eos qui extra Eccleſiam ſunt. Et Innocentius III. cap. *Gaudemus*, de diuortijs docuit, conſtitutiones Canonicas nõ obligare extra Eccleſiam paganos; ergo à fortiori non poterit obligare per leges ciuiles: nam ad has multò minorem poteſtatem habet Pontifex 21.

Pontifex non habet directã iuriſdictionẽ in omnia Regna.

quàm

quam ad Canonicas. Fundamentum huius ſententiæ vnicum & adæquatum à priori illud eſt, quòd hæc poteſtas non conueniat Pontifici ex naturâ rei, vt ex terminis patet; nō ex conceſſione ipſorum Regnorum; nam infideles de Pontifice nihil ſciunt maiori ex parte; multò minùs ſe abdicarunt ſuâ poteſtate eámque in ipſum tranſtulere: non item ex conceſſione Dei per Chriſtum, quia ad talem conceſſionem admittendam nec leue eſt indicium in toto Euangelio; ergo gratis & quodammodò contra naturam rei ponitur; perinde ac ſi quis ſine vllo fundamēto diceret, *Deus mihi donauit tuum pallium, debes mihi illud permittere.* Porrò in toto Euangelio non eſſe fundamentum ad eam conceſſionem aſſerendam patet; nam vbicumque Chriſtus dedit poteſtatem Petro, ſemper oſtendit eam eſſe ſpiritualem, & in oues Chriſti. Ioannis 21. *Paſce oues eas.* & Matthæi 16. *Et ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiā meam.* & *Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis.* Quæ poteſtas ſpiritualis eſt, & ſpiritualia reſpicit; ergo de temporali nullum eſt fundamentum.

22. *Chriſtus dedit poteſtatē Petro tātùm in oues ſuas, & quidem ſpiritualem.*

Neque habet eam poteſtatē temporalē in Regna Chriſtianorū, minùs enim id expediebat.

Hinc SECVNDA CONCLVSIO: Neque eam poteſtatem habet in Regna Chriſtianorum. Eodem modo hæc ſuadetur quo præcedens, eſto aliqui hanc negent, qui priorem tenuerunt, meo tamen iudicio tam debet eſſe certa quàm illa; quia de poteſtate tēporali tam parum eſt reſpectu Chriſtianorum quàm reſpectu infidelium; & verò auſim dicere, quodammodò minùs expediens fuiſſe illi concedere eam poteſtatem in Chriſtianos quàm in infideles: quod etſi alicui apparebit paradoxū, eſt tamen ferè certum: nam ſi Reges, cùm primùm fierent Chriſtiani, debuiſſent ſua Regna amittere, ſummum inde impedimentum pro conuerſione emerſiſſet: quia enim Regum voluiſſet aut permiſiſſet ſuos conuerti, ſi eo ipſo eſſet Regno ſpoliandus? Quæ ratio, alioquin communis, perſuadet mihi quod paulò antè dixi; nam hic grauiſſimum inconueniens non reperiretur ex eo, quòd infideles eſſent Pontifici ciuiliter ſubiecti, imò potiùs, ſi ſcirent, ſe iam factos Chriſtianos, poſſe pacificè retinere ſua Regna, quæ anteà non poterant, vehemens fuiſſet pro religione Chriſtianâ illicium: & licet fortè aliqui, eo ſolo motiuo ad conuerſionem permoti, non viderentur ſeriò conuerti; attamen filij ipſorum & poſteri fuiſſent deinde boni Chriſtiani: ſimili motiuo vſus eſt olim Gregorius Papa, Iudæos per præmia ad fidem alliciens, dicens, Eſto hi videantur ſolùm ob promiſſa temporalia conuerti, filij tamen eorum erunt ſinceri Chriſtiani: ergo minùs fuit expediens, eam poteſtatem Vicario Chriſti conferre in Reges Chriſtianos quàm in infideles: ergo tam certa debet eſſe hæc ſecunda concluſio quàm prima.

Probatur id à ratione:

23. *Exēplū à motiuo Gregorij Papæ.*

Ea autem ſecundò ſuadetur ex ipsâ praxi Eccleſiæ ab initio huc uſque: nullus enim Pontifex ſibi poteſtatem arrogauit in Regna Chriſtianorum, imò neque in vllam ciuitatulam, quouſque ab Imperatoribus vel aliis perſonis aliquæ eis fuêre donatæ: in quas libentiſſimè fatemur eos habere iuriſdictionem directam temporalem. Argumentum contrarium nullius eſt momenti; quòd enim Eccleſia dicat, *Tibi tradidit Deus omnia Regna mundi,* nihil aliud denotat quàm, Tradidit quoad iuriſdictionem ſpiritualem: at de temporali quid ibi?

24. *Pōtifex quibus in locis poſſit leges ciuiles ferre.*

Hinc ad punctum noſtrum de legibus dico; Pontificem non poſſe leges ciuiles condere pro locis ſibi non ſubiectis in temporalibus; quia ad ferendas eas leges requiritur iuriſdictio temporalis, quâ ille caret, vt oſtenſum eſt: per quod tamen non negamus, poſſe illum aliquando declarare ius naturæ dicendo, *Ad hoc aut illud tale præceptum naturale obligat:* in quo non exercet iuriſdictionem, ſed clauibus ſcientiæ vtitur, declarando quid ſit peccatum, quid non. Ideò Chriſtiani omnes, qui ſciunt Pontificem non poſſe errare in declaratione veritatis, tenentur tunc obſeruare illud præceptum prout ab ipſo declaratum eſt: Gentiles verò, qui eum non agnoſcunt vt Magiſtrum veritatis, non obligantur ſtare eius declarationi.

Declarare poteſt ius naturæ.

Declarationi eius nō tenētur ſtare Gentiles.

In exemplum huius declarationis à multis adducitur, quòd Pontifex declarauerit, malæ fidei poſſeſſorem numquam præſcribere poſſe; cùm tamen per leges ciuiles ei permittatur præſcriptio: vbi docet P. Suarez cap. 6. eam legem, etſi Canonicam, quia tamen non reſpicit temporale commodum, ſed ſpirituale, ſcil. impedire fraudes & furta, obligare etiam in ciuilibus. Ego imprimis hanc rationem nullo modo probo, quia maiori ex parte leges ciuiles ordinantur ad vitandas fraudes & furta; vt v.g. quòd in contractibus requirantur teſtes: id quod clariùs cernitur in omnibus legibus pœnalibus. Ergo ſi ea ratio Patris Suarez valeret, extenderemus poteſtatem Papæ ad omnes ferè leges ciuiles: v. g. pro omnibus contractibus in rebus etiam temporalibus præſcriberet formas, ne poſteà eſſent iurgia & iniuſtitiæ, pro gubernatione populorum, pro taxatione pretiorum, ne plus iuſto ab vllo acciperetur: quod poteſt ad omnes alias extendi. Secundò ergo dico, non per modum legis ſed per modum declarationis iuris naturalis id à Pontifice impeditum, vt paulò antè dixi; quia reuerà contra naturam eſt, vt iniquus poſſeſſor ex ſuâ nequitiâ rem alienam faciat propriam, & tranſeat ab iniuſto ad iuſtum poſſeſſorem ſine donatione veri domini, qui iure ſemper eſt inuitus, etiamſi ignoret, vbi ea res detineatur. Et ſatis de Pontificis auctoritate in leges ciuiles: quomodo autem eam habeat in terris propriis, difficultas eſt communia ad omnes alios Reges & Principes reſpectu ſuorum Regnorum; in quibus eam iuriſdictionem & poteſtatem libenter admittimus.

Suarij opinio.

25.

Qui declarauit Pontifex mala fidei poſſeſſorē nūquam poſſe præſcribere.

SECTIO V.

An Imperator habeat iuriſdictionem in totum orbem ad ferendas pro eo leges.

IAm ad Imperatorem, cui vim ferendi leges in omnem Chriſtianitatem ita tribuit Bartolus in l. *Hoſtes.* ff. de captiuis, vt hæreticum reputet eum qui dixerit, Imperatorem non eſſe Dominum orbis. Verùm hic auctor vltra ſuam ſphæram egreſſus malè & turpiter in hac cenſurâ errauit. Vnde dicendum eſt, falſum & omnino improbabile, fortè etiam erroneum eſſe, dicere, Imperatorem Romanum eſſe Dominum totius orbis: id quod eiſdem rationibus, quibus in præcedentibus vſi ſumus pro Summo Pontifice, ſuadetur; quia ex inſtitutione Chriſti id nullo modo colligi poteſt: etenim Chriſtus nulli, excepto ſuo Vicario, fecit promiſſionem alicuius vniuerſalis poteſtatis. Quem enim, quæſo, præter Petrum conſtituit temporalem Dominum? aut, vbi mentio de donatione Regnorū tēporalium, cùm potiùs ipſemet Chriſtus agens cū Pilato negauerit ſuum Regnum eſſe huius mundi? ergo ex Chriſti

26. *Imperatoriā iuriſdictionē nimiùm amplias Bartolus Imperator nō eſt Dominus totius orbis.*

Ratio huius concluſionis.

conceſſione nihil eâ de re nec per vmbram. Item iuriſdictio non conuenit ex naturâ rei, vt per ſe conſtat: non ex eo, quòd omnes populi conſenſerint in eam: de Gentilibus enim res eſt clara: nã illa Regna & illorum Reges veri Reges ſunt; & nihil curant Romanũ Imperatorem: non ex bel-
27. lo iuſto, tum quia nullus vnquam, neque ipſi Romani, ſubiugarunt totum orbem: licet enim

Quo ſenſu à Cæſare Auguſto totus orbis deſcriptus ſit.

Lucæ 2. dicatur, *Exiit edictum à Cæſare*, &c. certum eſt, eum non fuiſſe Dominum Sinarum, Iaponum, multò minùs Americæ; cuius nec nomen illis erat notum: dicitur ergo vniuerſus orbis à præcipuâ parte & nobis maximè notâ, quàm illi occupabant: ab eo autem tempore potiùs incœperunt amittere Regna, quàm debellare noua: & eſto illi fuiſſent Domini orbis, num-

Quomodo Romani Rerum Domini.

quid ideò in æternum manſuri erant Domini? Vt enim ipſi Romani extruſerunt alios Reges ex ſuis proprijs Regnis, & præſcripſerunt poſteà; cur non eodem modo potuerunt alij rebellare contra ipſos, & adimere illis multa Regna, & poſteà in eis præſcribere? Quòd ſi dixeris, Non potuerunt alij præſcribere, quia iniuſtè ſe ſubtraxerunt ab eorum dominio; dicam & ego, multò minùs potuiſſe Romanos præſcribere; quia iniuſtè ipſi extruſerunt alios è ſuis Regnis: faciliùs autem poterit quis præſcribere contra furem, quàm fur contra verum dominum: ergo ex nullo planè capite poteſt cum vllâ probabilitate ea poteſtas concedi.

Aduerto hîc P. Suarez cap. 7. cùm optimè pro-
28. baſſet contra Bartolum, non eſſe eam iuriſdictionem vniuerſalem in Romano Imperatore,

Suarez triplicē ſenſū cõtrariæ ſētētiæ aſſignat.

diſtinxiſſe triplicem ſenſum ſententiæ contrariæ. Primus eſt, vt ante aduentum Christi habuerint Romani Imperatores talem iuriſdictionem: Secundus, vt poſt Chriſtum ſaltem eam habuerint ex Chriſti inſtitutione vel immediatâ per ſe, vel mediatâ per Chriſti Vicarium. Tertius denique, vt eã habuerit Romanus Imperator inſtitutione Romani Pontificis; & poſteà per electionem legitimam iuxta ritum ab eadem Sede præſcriptũ, tranſiret ad ſucceſſores.

Duos primos ſenſus dicit P. Suarez eſſe improbabiles, hunc verò Tertium vero ſimiliorem; quia multa iura Canonica hoc indicant: conſtituunt enim Pontificem & Imperatorem vt duo ſuprema capita: vnum in ſpiritualibus, alterum in temporalibus; ideóq; comparantur Soli & Lunæ.

Pontifex & Imperator Soli ac Lunæ cõparantur.

Ego tamen (vt verum fatear) non poſſum ca-
29. pere, in quo tertius ille modus diſtinguatur à ſecundo; & quare poſſit eſſe veroſimilior: etenim expreſſe ipſe P. Suarez in ſecundo modo includit inſtitutionem illius iuriſdictionis per Pontificem: vnde n. 5. cùm ſecundum modum in duos ſubdiuiſiſſet, primum de inſtitutione immediatâ Chriſti, ſecundum de mediatâ per Pontificem, ait: *Altera verò pars de inſtitutione mediatâ & per Pontificem probatur ex dictis, quia oſtenſum eſt, Chriſtum non dediſſe Pontifici poteſtatem directam in temporalibus; ergo nec ipſe Pontifex potuit illam conferre*: ibidem autem etiam excludit poteſtatem indirectam: quomodo ergo n. 7. tertium modum ponit veroſimiliorem per conceſſionem Pontificis? nónne hæc conceſſio & inſtitutio formaliſſimè negata erat in ſecundo mo-

Improbatur illa triplex ſenſuũ diſtinctio à Suarii data.

do? Dicendum ergo abſolutè, eam Bartoli ſententiam in omni ſenſu, quem poteſt habere, eſſe omnino improbabilem, quia ſine vllo prorſus fundamento inuertit iura naturæ, & aliena dominia transfert in Imperatorem; vt deductum eſt

Bartoli mens omnino improbabilis eſt.

& ampliùs declaratur. Primò, quia (vt ſuprà dixi) nemo dubitare poteſt, independenter ab Impera- 30.
tore Romano, Regẽ Sinarum eſſe verum & proprium Dominum ſui Regni: quod dicitur poſſidere à Maioribus ſuis per lineam maſculam à quingentis annis ante Chriſtum natum. Idem dico de Iaponibus, &c. Ergo, eſto illi conuertantur ad fidem, non debent amittere ſuum dominium; patet euidenter: quia id eſſet in præiudicium grande fidei Chriſtianæ; & quidem longè maius, quàm ſi Pontifici ipſi in temporalibus deberent ſubiici; quia Pontifici, vtpote Chriſti Vicario, cui ſe in ſpiritualibus ſubiiciunt, faciliùs etiam ſubiicerent in temporalibus, quàm vni alteri purè laico: ergo eſto illi fierent Chriſtiani, non eſſent ideò ſubiecti Imperatori: ergo neque alij iam Chriſtiani ſunt ſubiecti. Patet euidenter conſequentia, quia ſi ſemel oſtendatur, poſſe aliquos eſſe Chriſtianos Reges, qui non ſint Imperatori ſubiecti, ceſſat tota quanta machina aduerſæ partis, quæ eam vniuerſalitatem exigebat.

Rex Sinarum ab Imperatore independens eſt, vt & Iaponum, &c.

Vltimò idem probatur, quia conſtat, multa 31.
Regna habere ſupremam in temporalibus poteſtatem, ita pro Regno Galliæ P. Suarez cap. 6. n. 4. citat cap. *Soluta* de maioritate & obedientiâ, & cap. *Per venerabilem*. qui filij legitimi: & in cap. *Nouit*. de iudiciis, ſupponitur Rex Galliæ ſupremam habere iuriſdictionem temporalem. Ego tamen in primo & tertio capite nihil inuento planè eâ de re: & primum, quod incipit *Solicita*, non *Soluta*, potiùs eſt totum in extollendâ poteſtate Pontificis: in ſecundo tamen habetur expreſsè quòd ſuperiorem nullum agnoſcat in temporalibus.

itē Regnum Galliæ.

De Rege Hiſpaniæ idem eſt certum iure belli cõtra Saracenos geſti: vnde cùm olim Imperator, puto Henricus Primus aut Secundus, voluiſſet ſibi ſubiectum eſſe Regnum Hiſpaniæ, & per Pontificem aliquid eâ de re motum fuiſſet, Rodericus Cidius de Biuar, Maurorum flagellum, conſtanter ſe oppoſuit; & Romæ coram Pontifice proteſtatus eſt, Imperatorem, qui, dum Hiſpani ſuum ſanguinem fundebant Saracenos debellando, quietus ipſe in Germaniâ & ſine vllâ de Hiſpanis ſolicitudine vixerat, iniquè poſteà, maiori ex parte Hiſpaniâ liberatâ, poſtulaſſe dominium in illam; cùm, eſto iuuiſſet Hiſpaniæ Regẽ, non continuò debuiſſet in eius Regna ius prætendere: vnde coactus fuit ab incœpto Imperator deſiſtere. Habet etiam illam ſupremam poteſtatem iure præſcriptionis.

Regnũ Hiſpaniæ & iure belli & præſcriptionis.

Et de Rege Angliæ idem ipſum cõmuni opi- 32.
nione tenetur. Addit etiam P. Suarez cap. *Cauſam* 2. qui filij legitimi: ibi tamen ſolùm dicitur vt reſtituantur Regi Angliæ omnia ſua iura quæ habuit auus illius, antequam iter Ieroſolymitanum aggrederetur.

ad hac Regnũ Angliæ.

Iam ad ſolutionem obiectionum in contrariũ. Primò ergo cenſent, Lucam Euangeliſtam cap. 2. dum dixit, exiiſſe à Cæſare Auguſto edictum, vt deſcriberetur vniuerſus orbis, innuere, Chriſtum approbaſſe, quòd Imperium orbis totius eſſet ſub vno homine. Secundò dicunt, id oſtenſum fuiſſe dum Chriſtus mandauit, reddere quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo.

Ex loco D. Lucæ nil contra nos euincitur.

Reſpondeo. Primum argumentum eſſe planè ridiculum: Euangeliſta enim ſolùm narrat, quid factum ſit: vbi autem, quæſo, vel per vmbram innuitur quidquam de approbatione eâ Dei? Secundò, eſto approbaſſet Deus tale edictum, certè Auguſtus non fuit totius orbis Dominus,

vt

vt diximus. Tertiò, eſto fuerit, quomodo, quæſo, inde infertur, voluiſſe Deum, ne vnquam ea Regna diuiderentur? Mirum, quòd hi auctores eodem modo non intulerint inde, Deum approbaſſe, vt Imperium maneret ſemper apud Gentiles. Certè tam apparenter hoc quàm illud ex eo facto deduci potuit.

33. *Cur Chriſtus iuſſerit tributum pendi Cæſari.*

Ad ſecundum dico, Chriſtum iuſſiſſe ſolui tributum, quod debebatur ibi; quid inde, quæſo, de Imperio orbis in futurum? ac ſi eò quòd in Hiſpaniâ Deus miraculosè diceret alicui, *Soluas Regi quod debes*, inferret Bartolus, Ergo Deus voluit innuere, Regnum Hiſpaniæ habere dominium in totum orbem? quâ conſequentiâ nihil ſtupidius.

Quod de Sole & Luna ſuprà obiiciebatur, non eſt ad rem; quia eo cap. *Solicita.* de maioritate & obedientiâ, vnde ea ſimilitudo accepta eſt, non eſt ſermo de Imperatore, ſed de Regiâ poteſtate in communi.

An Pontifex tranſtulerit aut trāsferre potuerit ius omnium Regnorum in Carolum Magnum.

Tertiò obiiciunt, Pontifex dedit Imperiū Carolo Magno; ergo tranſtulit in illum ius omnium Regnorum. Reſpondeo, conſequentiam eſſe planè ridiculam; ac ſi quis diceret: Franciſcus donauit filio ſuo pallium, ergo donauit illi totum mundum: imò hinc argumentum deſumitur pro nobis: Orientale Imperium independens ab occidentali relictum eſt Irenę, quæ ab ipſo Pontifice & à Carolo agnita eſt vt vera Imperatrix, & vt à Carolo independens: ergo Romanus Imperator non habet in totum orbem iuriſdictionem: ergo dominium illud Imperatoris in omnes Reges Chriſtianos omnino eſt fictum.

34. *Imperator nequit ferre leges pro totâ Chriſtianitate, ſed ſolùm pro ſibi ſubiectis.*

Iam hinc ad punctum noſtrum de legibus dicimus Primò: Imperator non poteſt leges ferre pro totâ Chriſtianitate: patet, quia non habet iuriſdictionem in totam illam; ſine iuriſdictione autem (vt ſuprà diximus) non poſſunt leges ferri, ergo: hinc infertur, multò minùs poſſe ferre leges pro Gentilibus, in quos multò magis caret iuriſdictione. Secundò dicimus, eum poſſe ferre leges in Prouincias ſibi ſubiectas, quia ſupra illas habet veram iuriſdictionem; ſicut etiam poſſunt cæteri Reges in ſua propria Regna. Tertiò dicimus, leges olim latas ab Imperatoribus non obligare in locis illis, quæ non ſunt Imperio ſubiecta; vt in Hiſpaniâ, Gallia, Anglia, In dominio Pontificis, &c. ſiue illæ ſint contrariæ aliis legibus propriis eorum locorum; tum enim certò non poſſunt ibi obligare, quia per alias proprias abrogatæ ſunt; ſiue non ſint contrariæ, quia Imperatores non habent iam ius in ea Regna; ergo non poſſunt mediis legibus illa obligare. Addenda tamen eſt duplex limitatio. Prima, niſi ipſi Reges exempti acceptauerint eas leges pro ſuis Regnis; tunc enim obligabunt non quà Imperiales, ſed quà Regales, vt diximus in ſimili de legibus iudicialibus Iudaicis, caſu quo aliquis Princeps Gentilis voluiſſet eas ſeruare in ſuo Regno: quæ autem ſint acceptæ in Hiſpania & Gallia, & quæ non, an verò nullæ omnino ſint, non ſpectat ad nos. Vide P. Salas ea diſp. 7. ſect. 8.

An veterum Imperatorum ſtatuta obligent; & vbi.

35. *Qui leges Imperiales omnia Regna obligare poſſint.*

Altera limitatio eſt, niſi leges illæ Imperatoriæ contineant obligationem iuris naturalis; tunc enim obligabunt, non tamen quatenus imperiales, ſed quatenus ſunt de iure naturæ; & propterea fortaſſe etiam in locis, vbi non obligant ex ſe, vt in Gallia & Hiſpania; traduntur tamen in Vniuerſitatibus, vt ex illis maximè noſcatur, ius naturale; & ſæpè etiam in caſibus, vbi nulla eſt lex propria Regni, poſſit Iudex ſe illis dirigere in ordine ad dicendam cauſam; dirigere, inquam non vt per præceptum, ſed vt per conſilium.

Sectio VI.

Concluditur in genere, in quibus perſonis ſit poteſtas legiſlatiua.

Qui poteſtas ferendi leges ſit in ſupremo Principe.

VT materiam hanc concludam, dico vniuerſaliter; etiam in Principe ſupremo poteſtas ferendi leges non eſt aliter quàm eo modo, quo eſt ei collata à communitate ipſum eligente primò in Regem; dixi enim ſuprà, eam poteſtatē eſſe primò & immediatè in ipſa communitate conueniente & conſentiente in vnam Rempublicam; dixi itē, eam poſſe in illius dignitatis collatione conditiones apponere, quæ ex ſe non ſunt iniuſtę aut repugnantes: donator enim, ſicut rem ſuam non tenetur à ſe alienare, ita poteſt pro libito conditiones apponere quas velit: ergo ſi eligens aliquem in ſupremum Imperatorem ſuum nolit illi poteſtatem ferendi leges concedere, aut non niſi cum certis conditionibus, certè non aliter eam poteſtatem Imperator habebit. Quòd ſi ipſe iuſto bello occupaſſet Regnum, & non accepiſſet illud à ſubditis illis, haberet in illud totum ius, quod poterat ei communitas tribuere, vnde & ſupremam poteſtatem ferendi leges.

Hinc quoad alios, qui ſunt Regibus inferiores, vt Duces, Marchiones, Comites, item quoad ipſas ciuitates, maximas, mediocres, minores, oppida & pagos, de quibus in particulari diſputari poſſet, an gaudeant vi legiſlatiua, dico rem partim ex dictis, partim ex facto ipſo decidendam eſſe, neque debere nos in ea diſcutienda diutius hærere. 36. Explico: Vel Duces illi, Marchiones, &c. obtinuerunt eam dignitatem à Rege aut Imperatore, vel à Republica ipſos eligente, vel per bellum: ſi à Rege vel Imperatore, tunc eam poteſtatem habebunt ferendi leges, quam ipſe Imperator aut Rex illis contulit: in particulari autem, quam huic, quam illi permiſerit, non poſſumus nos dicere, quia id pendet ex voluntate donantis. Idem dico, ſi illum titulum habeant à communitate ipſa; inquirendum enim eſt quàm amplam aut limitatam eis dederit poteſtatem ea cōmunitas.

Quid Duces, Marchiones & Comites ſtatuere poſſint.

37. *Solius Regis eſt in Hiſpaniâ leges condere.* *Quid Electores Germaniæ quoad vim legiſlatiuam poſſint:*

In Hiſpania quidem nullus ex Ducibus, Marchionibus, &c. habet hanc poteſtatem condendi leges; ſed id ad ſolum Regem pertinet: eſtque valdè rationi conforme pro maiori totius Regni quiete & vniformitate: in Germania Principes Electores aliique nōnulli poſſunt omnino pro ſuis Prouinciis; vtrùm autē habeant vim per ſuas leges abrogandi Imperiales, an verò Imperator è contrario poſſit per ſuas abrogare alias particulares, pendet à modo, quo eos Principatus acceptarunt ab Imperatoribus olim, aut permiſſi ſunt eos retinere, ſi fortè iure belli eos aliquando amiſerunt.

Denique, ſi ratione belli iuſti eas ditiones obtinuerūt, & ſunt planè ſupremi, nullū agnoſcētes caput ſupra ſe; tunc non dubium, quin habeant omnem vim legiſlatiuam, ob dicta ſuprà; quid autem & quomodo habeant omnes hi, & quo titulo eas ditiones terráſque poſſideant, quæſtio eſt facti, non iuris; neque ad præſentem locum

38. *quid ciuitates liberæ & ſubiectæ.*

ſpectat. Circa ciuitates item ſiue magnas ſiue paruas, oppida, &c. reſpondeo, ſi ſint ciuitates liberæ, tunc ſine dubio habere eam iuriſdictionẽ: ſi verò ſint ſubiectæ Principi, tunc non eſſe conſiderandum, an magnæ, an paruæ, ſed qualem eis Princeps, cui ſubſunt, conceſſerit poteſtatem: & quoad hoc poteſt aliquando eam concedere vni oppido, etiam vni pago, vt ipſi per ſe conſtituant aliquas leges, & negare id ciuitatibus. Quid autem quælibet in particulari habeat, non poſſumus nos vllo modo determinare.

SECTIO VII.

An poteſtas legiſlatiua poſſit eſſe in feminâ.

QVærimus, an poſſit femina propriâ auctoritate leges ferre; & an, caſu quo per hereditatem deuoluatur ad illam Regnum, vel alius Principatus, & maritum accipiat, amittat eo ipſo eam regiam poteſtatem, eaque tranſeat in maritum; an verò ſit in vtroque, an in ſola ipſa. Breuiſſimè reſpondeo, ſi femina non ſit maritata, nullum eſſe dubium; quia ſicut verè eſt domina, & poteſt gratias, priuilegia concedere, ita poſſit & leges ferre: id apparuit in Irene olim, quam, vt dixi ſuprà, & Pontifex & Carolus magnus agnouerunt vt veram Imperatricem, habentem verum ius in Orientale Imperium, & conſequenter poteſtatem coërcitiuam, punitiuam, legiſlatiuam, &c. id quod conſtabit à fortiori ex ſecunda concluſione.

39. *Feminam non maritatam dominã eſſe & leges ferre poſſe experientiâ patuit.*

etiã maritata id ius retinet.

SECVNDA CONCLVSIO: Eſto ea habeat maritum retinet adhuc poteſtatem totam gubernationem & iuriſdictionem; maritus autem etſi ſit caput eius feminæ; id tamen intelligitur quantum ad leges coniugij, eo modo quo eſſet caput illius, ſi priuatæ eſſent perſonæ; quoad punctum verò gubernandi Regnum habebit præcisè id quod vxor. Hæc eſt communis ſententia Iuriſperitorum & Theologorum qui de ea re tractant, vt videre eſt apud P. Suarez cap. 9. num. 10. Fuſius apud Salas ea diſp. 7. ſect. 11. Vaſquez etiam diſp. 153. cap. 3. Ratio huius eſt, quia per matrimonium non transfertur Regnum aut adminiſtratio illius; ergo manet adhuc in Regina. Antecedens probatur, quia neque transfertur per voluntatem ipſius vxoris; talis enim voluntas non eſt annexa matrimonio, neque ad eius valorem neceſſaria; ergo non eſt neceſſum vt illam habeat femina: neque ea tranſlatio fit ex naturâ rei: quia quòd maritus ſit caput mulieris, intelligitur, iuxta paulò antè dicta, in ordine ad onera matrimonij, non verò in ordine ad regimen Regni; quod eſt res valdè diſparata à matrimonio: neque item per ius aliquod humanum id fit; nã de tali iure non conſtat: & cùm ſæpè tales Reginę ſoleant habere ſupremam temporalem iuriſdictionem, non poſſent per ius humanum cogi: nec denique id fit per ius diuinum, quia de illo nullatenus conſtat, ergo. Hæc autem ratio non ſolùm probat feminam non amittere illud ius, ſed neque in eâ manẽs tranſire ſimul ad ipſum maritum; quia neque id ſit ex naturâ rei, neque per ſe ex voluntate feminæ, &c. Aliunde autem eſſet graue onus ipſius Reipublicæ habere duo capita. Vnde formari poteſt nouum argumentum: Vel enim eſſent inter ſe independentia, & tunc poſſet vnum hoc, alterum illud velle, è quo grauia inſurgerent incommoda, & nihil poſſet vnquam decidi illis inter ſe concertantibus; imò in rigore tunc amiſiſſet Regina ſuam ſupremam iuriſdictionem, cùm poſſet per alterum impediri; ſi verò in Reginâ eſſet maior & ſupra maritum, tunc deberet eſſe ex cõceſſione Reginæ; de quâ nihil eſt ratione matrimonij. An autem aliquando id faciant, incertum eſt nobis. Aduerto tamen, ſicut ſæpè ſuprà dixi, hanc poteſtatem conferri Regibus à communitate, ideoque poſſe diuerſas conditiones apponi in tranſlatione; ſic in præſenti addo, vt in multis Regnis ita conceſſum eſt Regum familiæ ius ſucceſſionis, vt tamen excludantur feminæ (quod in Regno Galliæ cernitur) ita etiam potuiſſe admitti feminas ad ſucceſſionem, cum eâ tamen conditione, vt, caſu quo ſuccederent & haberent maritum, his per ſe immediatè gubernaret Regnum: nam in hac conditione neque vlla eſt indecentia, imò ſatis cõformis rationi: neque ipſi feminæ fieret iniuria vlla; nam ſi poterat citra iniuriam omnino ſpoliari ſucceſſione, multò minùs iniuriam patietur, eò quòd talis apponatur conditio datâ ei ſucceſſione. Vtrũ autem aliquando ita ſit factum, ego non poſſum dicere.

40. *Maritus talis Reginæ ſolùm eſt caput in ordine ad onera matrimonij.*

Nec transfertur vlla eius iuris pars in maritum.

41. *Vt in quibuſdam Regnis à iure ſucceſſionis excluduntur feminæ, ita poſſit excludi à iure legiſlatiuo.*

Videamus iam, quid poſſit in contrariũ obiici. Primò Paulus 1. ad Timoth. 2. ait, *Docere mulieri non permitto, nec dominari in virum*: & Gen. 3. mulieri dicitur, *Sub viri poteſtate eris*. Reſpondeo, Paulum agere de doctrina fidei & de modo publicè per conciones docendi; quod propter decentiam negatur feminæ: nihil autem ibi de iuriſdictione ciuili & ad ferendas leges, quod poteſt à femina honeſtiſſimè exerceri. Quod de ſubiectione illius reſpectu viri additur, iam explicatum eſt de ſubiectione quoad leges matrimonij. Neque inconueniens eſt, in vno puncto maritum ſubiici feminæ, hanc verò illi è contrario in altero.

Locus Pauli 1. ad Timoth. 2. explicatur.

42. *Lex Feminæ ff. de reg. iuris. quo ſit intelligenda.*

Secundò obiicitur lex *Feminæ*, ff. de *regulis iuris*, vbi dicitur, feminas ab omnibus officiis ciuilibus & publicis remotas eſſe debere, nec Iudices eſſe poſſe, nec Magiſtratum gerere. Reſpondeo tamen ea lege ſolùm prohiberi, ne ſicut ex viris etiam ordinariis aſſumuntur ad conſilia, ad dignitates, iudicia, &c. ita aſſumantur ex feminis ordinariis; de eis verò, quæ ex parentibus habent iuriſdictionem, non eſſe in ea lege ſermonem: & licet de eis loqueretur, non haberet eâ lex locum, vbi ius ciuile Imperatorium non obligat, iuxta dicta ſuprà.

Quid Leges Hiſpaniæ tit. 1. par. 2. hac ſuper re ferant.

Tertiò obiicitur, in Legibus Hiſpaniæ tit. 1. part. 2. dicitur dominium Regni & nomen Regis acquiri poſſe per matrimonium, quando priuatus accipit Reginam in vxorem: ergo ſentit ea lex tunc in maritum etiam trãsferri veram iuriſdictionem. Reſpondeo, ibi ſolùm dici tunc maritum habere titulum & honorem ac dignitatem Regis propter vxorem; quòd verò etiam propriè habeat iuriſdictionem, nullo modo ibi inſinuatur. Secundò reſpondeo; Eſto in ea lege id decideretur, non ideò ea eſſet regula generalis pro aliis Regnis.

43. *Maritus poteſt ſubiici legibus ab vxore latis; extra tamẽ onera matrimonij.*

Quartò obiicitur ſequi inde, maritum ſeu Regem fore obligatum ad parendum legibus ab vxore latis, quod videtur abſurdum. Reſpondeo negando ibi eſſe vllum abſurdum; nam, vt dixi, feminam eſſe ſubiectam marito in ordine ad ea

quæ

quæ propria ſunt matrimonij,non repugnat cum obligatione mariti obediendi vxori in ordine ad ea quæ publicam gubernationem concernunt: & in legibus habet minorem difficultatem, quia communiter ſolet doceri, etiam legibus ab ipſo Rege propriâ auctoritate latis teneri eumdem parere.

Quintò obiicitur, & ſit replica contra dicta, Si femina habeat totam iuriſdictionem tamquã Regina, planè nihil relinquetur marito, in quo poſſet vxori imperare, nec quidem circa adminiſtrationem domus:nam ea omnia poterit Regina impedire titulo iuriſdictionis: ſi v.g. maritus dicat, Volo hîc habitare, non ibi,volo hos habere famulos,non illos;his cibis,non illis vti, hoc modo filios educare, non illo: ad hæc enim & ſimilia Regina dicet, Pro dignitate regiâ ego iudico expedire, vt contrario modo omnia fiant: ergo tunc planè nulla erit ſubiectio feminæ reſpectu viri. Reſpondeo, in eiuſmodi rebus debere ſæpè conſiderari occurrentes circumſtantias; ex illis enim dignoſcendum erit, verùm tales aut tales actiones ſint aliquo modo ordinatæ ad bonum Regni, an verò è contrario tales, vt pro Regno eodem omnino modo deſeruiant. Certè, quòd hi vel illi cibi apponantur in menſâ, huius aut illius coloris ephæborum veſtitus ſit, & ſimilia, nullam habent cum iuriſdictione regiâ connexionem; & perinde ſunt ac ſi inter duos equites aut ciues eâ de re diſſenſio eſſet; in quâ ſtandum foret Iudicio viri prudentis.

Quibus in rebus maritus poſſit vxori imperare.

44.

Sectio VIII.

Vtrùm poteſtas ferendi leges humanas pendeat à fide & bonis moribus Principis.

Hæretici quidam docuere, Legiſlatores in mortali exiſtentes amiſiſſe iuriſdictionem.

HAc de re fusè agit P. Salas diſp. 7. ſect. 15. res tamen facilis eſt: etſi enim non defuerunt hæretici, vt VVicleph, Hus, & alij, qui dixerunt. Principem; Regem,Epiſcopum, Papam, vno denique verbo,omnes Legiſlatores,eo ipſo, quòd in mortali ſint, amittere omnem ſuam iuriſdictionem, ac neminem teneri illis parere. Certa tamen ſententia tam ſtando rationi quàm fidei diuinæ contrarium docet, ſcilicet, per nullum peccatum Regis, alioquin ex ſe legitimi (nam de tyranno non eſt nunc ſermo, nec item de hæretico aut rebelli Eccleſiæ, caſu quo per Pontificis ſententiã in pœnã contumaciæ priuatos eſſet iuriſdictione) ab eo tolli veram iuriſdictionem, & in ſubditis parendi obligationem.

45. *Contrarium & Scriptura docet & ratio.*

Hæc veritas ex Scripturâ innumeris poſſet probari teſtimonijs; etenim conſtat maiori ex parte Reges Iudæ & Iſraël fuiſſe grauiſſimos peccatores. & tamen adhuc fuere agniti vt veri Reges:& quidem etiam ipſe Dauid, licet grauiter peccauerit, non ideò ius Regni amiſit:& Nabuchodonoſor, licet infidelis, dicitur tamen Daniel 2. accepiſſe Regnum à Deo: *Et Deus cæli Regnum dedit tibi:* & Ioſeph agnouit Pharaonem eſſe verum Regem, ideòque tributariam illi fecit terram Ægypti: & alter Pharao,qui filios Iſraël vexauit, vt verus Rex agnoſcitur in Scriptura, ideò ab eo petitur licentia exeundi ex Ægypto: & Dauid ſemper agnouit Saulem vt verum Regem, etiam quando illum grauiſſimè peccare ſciebat.Idem ſuadetur teſtimonio Chriſti dicentis, *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari*; qui tamen Gentilis erat,& vltioſiſſimus homo:& Pilato datam eſſe poteſtatem ex cælis,ipſe Chriſtus teſtatus eſt,& tamen grauiſſimus erat peccator. Denique Paulus ad Romanos 13. & 1. ad Timoth.2. & Petrus 1. Epiſt cap.2. iubent obediendum dominis ethnicis,prout tunc erãt, *Non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis* Ratio à priori eſt, quia etiam ille, qui eſt peccator & infidelis,poteſt iuſta mandare: & aliunde peccatum nullo modo cum eâ poteſtate pugnat; ſicut cum peccato non pugnat ius in res, ſeu dominium: neque item homines, dum tranſtulerunt ſuam poteſtatem in alterum, petierunt eam conditionem, ne ſcil. alter eſſet in peccato;id enim eſſet iniquum; tum quia cogeretur alter ſuum peccatum ſtatim omnibus manifeſtare, tum quia aliis ſæpè daretur occaſio ſubterfugiendi imperium,excuſando ſe, quod Princeps ſit in peccato Denique,neque vllum verbum eſt in Scriptura, aut vlla aliunde vel minima ratio, quæ his hæreticis faueat.

46. *Suadetur ex ratione à priori*

Fortè obiiciunt.Oſeæ 8. dictum, *Regnauerunt, & non ex me.* Reſpondeo tamen id planè eſſe impertinens ad rem præſentem; vel quia ibi ſolùm agitur de his qui tyrannicè occuparunt Regnum aliud; vel de his, qui,licet legitimi Reges eſſent, malè tamen, & non ſecundùm voluntatem Dei ſe gerebant.

Oſeæ dictum c.8 enodatur.

Dixi ſuprà, excipiendum ab hac regulâ peccatum tyrannidis,non tamen quà peccatum eſt,ſed quia tunc non ſupponitur verum ius in Legiſlatore:ſicut fur non habet ius ad vendendum rem alienâ, non quia peccauit præcisè furando eam, aut quia iam ſit in peccato,ſed quia dominio vero in illam caret, ergo quando Princeps manifeſtè tyrannus eſt, nulla eſt obligatio ei parendi, quia neque in illo vllum eſt ius imperandi.

Tyranno manifeſto, nemo parere tenetur.

Circa quod breuiter quæri poſſet, an ſaltê ſine obligatione vllâ liceat cuilibet illi parere?Reſpondeo,duplicia poſſe ab eo prouenire mandata: quædam,quæ ſint in præiudicium veri Regis aut alterius tertij:vt ſi mandet aliquem puniri, vel abroget leges à vero Principe datas, aut illius bona deſtrui procuret; in his dicimus, non poſſe ei licitè obediri, quia ſubditus non habet tunc neque à ſe,neque ab ipſo Rege verum ius in eas res alienas,& vitam etiam nocentis; quia hic non poteſt puniri à quolibet, etiamſi mortem millies promereatur, ſed id debet fieri per legitimum Magiſtratum;qualis in eo caſu non ſupponitur; ergo tunc talia imperanti non ſolùm non tenemur, ſed nec poſſumus licitè obedire. 47.

Secundò dico vniuerſaliter, Quandocumque ex obedientiâ(quæcumque illa ſit) poteſt Tyrannus accipere occaſionẽ, vt in ſuâ tyrannide magis confirmetur, nullum poſſe illi licitè obedire: quia verò poſſunt eſſe alia mandata eiuſdem Tyranni,quæ non concernant niſi ipſum,cui imponuntur;ſi v.g. obligare eos velit ad ſoluenda aliqua tributa.ad labores aliquos publicos,&c.ideò dico Tertiò,licitè poſſe ſubditum cedere ſuo iuri in eam pecuniam ſoluendam, aut acceptare eos labores eodem modo ac ſi præcepti non eſſent, & ſic quaſi materialiter obedire;ſemper tamen, vt dixi, id debet fieri ſine periculo maioris inde in Tyranno obſtinationis.

Quando quis Tyranno obedire licitè poſſit.

Sectio IX.

Ad quid ordinetur poteſtas legiſlatiua humana.

CIrca finem, ad quem ordinatur ea poteſtas maximè ciuilis,multus eſt P.Suarez cap. 11. 48.

Arbi-

Arbitror, vix, niſi de ſolo nomine, poſſe eſſe in eâ diſſidium vllum. Refert ibi ſenteoriam Fortunij Gareiæ, qui Tractatu de Vltimo fine vtriuſque Iuris, Canonici ſcilicet & ciuilis, fusè conatur probate, vtrumque ius ordinari non ſolùm ad iuſtitiam, & externam Reipublicæ pacem & quietam eiuſdem adminiſtrationem, ſed maximè ad veram & internam paeem ac beatitudinem vltimam: num. verò 2. refert idem Suarez limitationem Nauarri, qui eam ordinationem iuris ciuilis ad ſpiritualem finem non putat illi in omni ordine rerum conuenire, ſed de facto in illis Regnis, quæ ſimul Chriſtiana ſunt: quod inde Nauarrus ſuadet, quia Reges præponere ſolent ſuis legibus inuocationem Chriſti; vt, *In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti*, &c. vel, *In nomine Sanctiſſimæ Trinitatis*: in Codice item l. 1. de veteri iure enucleando, dicitur, quòd auctoritas legum diuinas & humanas res benè diſpoſuit, & omnem iniquitatem expulit. Ac denique confirmat, quia Imperatores eapellunt per leges ciuiles hæretieos, eoſque puniunt, id quod maximè ordinatur ad ſpirituale bonum, non ad temporale. Vtramque autem ſententiam ibi optimè & fusè refutat P. Suarez.

Fortunij Garciæ opinio.

Nauarri mens.

Dixi, in hac quæſtione via poſſe eſſe diſſi-
49. dium, niſi de ſolo nomine, quia res videtur facilis; ideò eam ſic decido. PRIMA CONCLVSIO: Ex ſuâ intrinſecâ naturâ leges ciuiles, vniuerſaliter loquendo, non ordinantur ad vltimam felicitatem vitæ æternæ. Hæc adeò videtur certa, vt contraria cadere non poſſit in vllum hominem doctum; ideò non poſſum perſuadere mihi Fortunium in eâ fuiſſe. Probatur manifeſtè, quia & Fortunius & omnes Catholici agnoſcunt felicitatem hanc vitæ æternæ non eſſe nobis debitam, ſed potiùs ſupernaturalem, ideóque potuiſſe nos à Deo creari in ſtatu naturali ſine vllâ eleuatione ad eam gloriam. Nemo item doctus negare poteſt, etiam in eo caſu poſſibiles eſſe Reſpublicas humanas, iuriſdictionem, &c. & conſequenter leges ciuiles; quæ in eo caſu ſine dubio non ordinarentur ad beatitudinem hanc ſupernaturalem, quam tunc ſupponimus non eſſe poſſibilem; ergo nemo poteſt dicere, omnes leges ciuiles in omni caſu ordinari ad viſionem beatam.

Lex ciuilis quà talis non ordinatur ad æternam beatitudinē. Excuſatur Fortunius Primò.

SECVNDÒ DICO: Neque etiam de facto in omnibus id potuit docere Fortunius; cùm enim probè nouerit maiorem, partem infidelium Principum (ſi non fortè omnes) ignorare, beatitudinem futuram noſtram in Dei viſione conſiſtere, non potuit homo doctus dicere, eos Reges & Principes in ſuis legibus intendiſſe eam beatitudinem vltimam: nemo enim intendere formaliter poteſt finem, quam omnino ignorat.

Excuſatur Secundò.

DICO TERTIÒ: Nec videtur vllo modo do-
50. cuiſſe Fortunius, per leges ciuiles omnes, per ſe loquendo, intendi felicitatem naturalem alterius vitæ, aut in communi eam, quæ in eo ſtatu ſit: patet, quia nemo poteſt negare, etiam inter illos homines, ſeu in eâ Republica, quæ animæ immortalitatem non agnoſceret (vt fortè multæ barbaræ non agnouerunt; quandoquidem & Philoſophi aliqui docti de ea dubitarunt, & verò acriter illam negarunt) in ea, inquam, Republica poſſe eſſe leges ad bonam eius adminiſtrationem & vitæ conſeruationem; imò audeo dicere quoad hoc punctum magis eſſe ibi neceſſarias leges, quàm in Republica immortalitatem animæ agnoſcente: nam hæc reputat vitam hanc mortalem minoris momenti, ideóque de eius conſeruatione non eſt ita ſollicita; quia anima, quæ præcipua eſt, & quæ ſola intelligit & amat, viua manente, parum eſt, ſi corpus moriatur: at ſi nulla alia ſuperſit vita poſt hanc, certè operæ pretium valdè eſt eam diu protrahere, eam pace & quiete ac rerum abundantia tranſigere: ad quem finem maximè neceſſariæ eſſent ciuiles leges in eiuſmodi Republica. Nemo ergo poteſt dicere, de conceptu omnis legis ciuilis eſſe, vt à Legiſlatore felicitas poſt mortem intendatur.

Excuſatur Tertiò.

Qui negant immortalitatē animæ magis egent lege ciuili quàm alij.

DICO QVARTÒ: Nec videtur ab vllo doceri 51.
poſſe, per leges ciuiles omnes immediatè intendi felicitatem animæ etiam in hac vita; neque crediderim contrariú à Fortunio ſentiri, quomodo enim ille perſuadere ſibi potuit intentum Regum omnium, dum condunt leges, eſſe, ne homo interiùs peccet? Explico id manifeſtè: Lex prohibens in aliquo Regno, ne quis foras argentum aut aurum exportet, non poteſt habere pro fine immediato, ne homo peccet; quia ablata lege prohibente nullum foret peccatum in ea exportatione: ergo intentum eius legis immediatum non eſt, niſi abundantia pecuniæ, auri aut argenti in Regno, quia per eam homines habere etiam poſſunt abundantiam rerum ad humanum victum neceſſariarum. Quòd autem vlteriùs ſeu vltimò ipſe Legiſlator intendat per hoc ſpirituale internam cuiuſlibet pacem & alia diuerſa peccata vitare, non puto à Fortunio iudicatum ita eſſe neceſſarium ad valorem earum legum, vt niſi talis animus fuerit in Legiſlatore, illæ leges planè ſint nullæ: quis enim vnquam ad inueſtigandum valorem legum recurrit ad examinandam eam intentionem; cur quis ſibi perſuadebit, omnes Reges & Imperatores Gentiles, qui ſæpè athei fuêre, eiuſmodi intentum habuiſſe? ergo non poteſt vllus eo ſenſu dicere, leges ciuiles ordinari in bonum ſpirituale.

Leges ciuiles non intendunt immediatè felicitatem animæ. Excuſatur Fortunius Quartò.

DICO QVINTÒ: Etiam è contrario nemo du- 52.
bitare poteſt, quin leges etiam ciuiles, quatenus ordinantur ad quietam & pacificam vitam politicam tranſigendam, quatenus pœnam contra delicta præſcribunt, natas eſſe ex ſe ad vitanda mediatè vel certe immediatè multa peccata; ideóque in eo ſenſu dici poſſe ordinari ad bonum ſpirituale, & tandem mediatè ad beatitudinem; quæ ſolùm in nobis impeditur per peccata. Et hanc puto eſſe mentem Fortunij & Nauarri: quòd ſi aliquid plus voluêre, planè eſſe ea hucuſque dictis reiiciendos: neque enim cupio in vnius aut alterius Doctoris ſenſu inueſtigando diu hærere, niſi eadem via doctrina aliqua alicuius momenti inde eliciatur. Porrò leges omnes modo dicto ad bonum ſpiritus ſiue mediatè, ſiue immediatè vtiles eſſe manifeſtum eſt; & inductione probatur. In primis de pœnalibus, quæ ad puniendos tranſgreſſores legum naturalium feruntur, res eſt certa: timor enim pœnæ vehementer hominem retrahit à peccato.

Quo ſenſu et ad ſpirituale bonū ordinari dici poſſint.

Omnes leges vel mediatè vel immediatè ad ſpirituale bonū ordinantur.

Dices: Tunc ſolùm ea lex retrahet, quando 53.
homo timet deprehendi, non autem in occulto. Reſpondeo, Eſto id verum ſit, adhuc tamen concluſio noſtra ſtat; nam aliud eſt impedire ſemper peccatum, aliud verò impedire frequenter: admitto ergo non impediri ſemper, nego tamen non impediri frequenter; hoc autem ſufficit vt dicatur ea lex ordinari ſeu vtilis eſſe ad bonum animæ: vt enim dicebat ſanctus Pater noſter Ignatius, Vel vnicum ſemel impedire peccatum

Præclariſſimum S. P. N. Ignatij effatum.

tum & offenſam grauem Dei tantum eſt bonum, vt putaret ſe totius vitæ ſuæ labores feliciſſimè impendiſſe, ſi id obtineret. Id ipſum patet in legibus ipſis maximè diuinis, quæ directè ordinantur ad finem ſupernaturalem; nam nec illæ omnino & ſemper omnia impediunt peccata, vt per ſe conſtat, ergo. Reſpondeo Secundò, hominem, etſi timore pœnæ fugiat peccatum, paulatim tamen affectum & animum ad illud amittere, & è contrario concipere odium illius; idcóque etiam, quando putat ſe non deprehendendum, vitare peccatum. Leges ergo pœnales ex ſe impedire peccata, nemo debet vel in dubium vocare.

Leges pœnales ex ſe impediunt peccata.

De aliis item non pœnalibus idem cernitur, quia multæ ſunt quę prohibent aliqua, ex quibus facilè ſequi peccata contra legem naturalem poterant; vt v.g. leges prohibentes nocturnas vagationes; ex quibus notum eſt ſequi furta, homicidia, &c. item prohibentes arma, maximè occulta & valdè periculoſa. & ſic de aliis multis.

54.
Idē eſt de alÿs legibus

Aliæ, licet prohibeát res primo aſpectu magis remotas ab occaſione peccati, vt ea, quam ſuprà tetigimus, de non efferendo auro & argento è Regno; habent tamen hanc vtilitatem: nam qui ex Regno extrahit aurum, haud dubiè cõmodum inde ſentit, ob quod ſæpè ad iniuſtè alios ſuos cociues defraudandos induci facilè poſſet: item inde depauperando Regnum, ſequuntur poſteà furta & querelæ, quæ in pauperioribus ſæpiſſimè reperiuntur. Aliæ autem leges ſunt taxantes pretia rerum, quæ haud dubiè impediunt iniuſtitiam, quæ in venditione & emptione reperiri ſolet. Aliæ præſcribunt formas & ſolemnitates contractibus pro eorum valore: per quas multa impediri peccata, nemo dubitat: non enim poſteà liberum eſt cuilibet contrahenti retrocedere, & iniuſtè negare verum, aut etiam aſſerere falſum fuiſſe contractum. Quæ ratio mouit Concilium Tridentinum ad irritanda matrimonia clandeſtina. Aliæ item leges diſponunt quæ circa pupillos, parentes, circa teſtamenta, &c. ſeruanda ſint: de quibus eodem modo oſtendi poteſt, per illas vitari graues fraudes, dolos ac peccata: neque in contrarium obeſt, quòd aliquando per accidens inde aliquod malum aſſurgat; nam id eſt præter intentionem. Quid enim in rerum naturâ adeò bonum reperitur, quod aliquando non ſit alicuius mali occaſio?

Cur Tridētinū irritarit matrimonia clandeſtina. Leges aliquæ peccati occaſio.

55.
Chriſtiani Principes ſæpè ſuis legibus intendūt euitationem peccatorum.

Dico Sextò & vltimò, Principes Chriſtianos frequentiſſimè in ferendis legibus non ſolùm ea imperare, quæ ſunt ex ſe vtilia ad vitanda peccata, ſed etiam expreſſè id ipſum ab eis intendi, & ex propoſito eas ferre leges, quæ etiam intra genus legis ciuilis magis ſunt ad eum finem vtiles: in quo ſenſu Nauarri opinionem intelligo: & id probat ratio ipſius. De eis autem Regibus ſic ſe gerentibus Auguſtinus pulchrè dixit lib. 5. de Ciuitate Dei cap. 24. *Felices eos dicimus, ſi ſuam poteſtatem ad Dei cultum maximè dilatandum Maieſtati eius famulam faciunt.* Ad hunc etiam finem ordinari videtur lex illa (de quâ Nauarrus, vt ſuprà vidimus) quæ iubet hæreticos puniri: nam licet ea magis videatur eſſe Canonica, quia Imperator ſæcularis non debet decidere, quæ ſit hæreſis, quæ non; id enim ad Eccleſiam pertinet: tamen poſtquam Eccleſia declarauit, hos & illos eſſe hæreticos, crediderim poſſe vi iuris ciuilis eos expelli ex Regno aut aliter puniri: nam hoc eſt ferè præcipuum quod Rempublicam in pace conſeruat, vnitas & concordia in religione & fide; ergo Reſpublica, quæ in ſuis ciuilibus legibus eam pacem maximè conſiderat, iuſtè poteſt etiam, ſolo eo fine coſiderato, leges contra hæreticos ferre; ſicut poteſt expellere Iudæos, Mahometanos, & ſimiles.

Qui poſſit imperator hæreticos Regno pellere.

Disputatio XIV.

De materia, quam poteſt præcipere lex humana, maximè ciuilis.

Egimus præcedenti diſputatione de cauſâ efficienti legum, ſeu de poteſtate legiſlatiua, iam de materiâ, circa quam verſari poteſt, agendum erit. 1.

Sectio I.

Materia præcepta per legem humanam non poteſt eſſe mala moraliter.

Concluſio ſit contra errorem Machiauelli & aliorum politicorum, clariori nomine, atheorum, iuriſdictionem ciuilem non extendi validè ad eam materiam; quæ cùm ſit in Dei offenſam & contra naturalem legem, vtilis tamen eſt hîc & nunc ad augendam Rempublicam. V.g. eſto Rex habeat vires, vt alterum Principem longè ſe inferiorem detrudere poſſit ex poſſeſſione, & in ſuam coronam Principatum illum incorporare, idque in maiorem ſplendorem & firmitatem Regni propriè cedat, dicimus contra politicos ſeu atheos non eſſe vllo modo tali Regi licitum innocentem alterum moleſtare, multò minùs ſpoliare: ſicut non licet vni priuato homini accipere vi ab altero ſe debiliore pallium, altáve illius bona, eſto inde ſecutura eſſet ſibi magna commoditas: vnde vniuerſaliter dicimus, nullum Principem poſſe leges ferre quæ ſint contra legem naturalem & contra leges diuinas aut altiores, ſeu à maiori poteſtate etiã humanâ promanãtes. Ratio huius eſt manifeſta; nam eiuſmodi poteſtas regnandi à Deo dicitur promanare: *Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt*; Deus autem non dat poteſtatem, contra ſe, vt eius præcepta conculcentur. Quòd ſi eam poteſtatem conſideremus vt ab ipsâ communitate manantem (iuxta ſuprà ſæpè dicta) etiam non extenditur ad tales leges iniquas; nam Reſpublica nunquam habuit animum dandi alteri ſuas vices, vt ſe obligaret ad facienda ea, quæ eſſent contra legem naturæ & contra Deum; quia non habuit communitas poteſtatem eximendi ſe ab eâ lege naturali, ergo multò minùs vt ſe validè obligaret ad id non faciendum, ſed potiùs illi contrarium.

Legis humanæ materia bona ſit moraliter oportet.

Error Machiauelli & Atheopoliticorum.

2.
Nullus Principum poteſt ferre leges cõtrarias naturalibus aut humanis ſuperioribus. Prou. 8.

Inſania politicorum.

Stultiſſimè autem hi politici dicunt non poſſe Rempublicam pacificè & quietè gubernari, ſi in omnibus legibus honeſtas ſeruetur; cùm potiùs ipſo lumine naturæ contrarium euidentiſſimum ſit: & verè, quæ Reſpublica magis concors quàm

Honeſtas legū pacis maior, nutrix & alumna.

cæleſtis, vbi ſumma honeſtas reperitur ? quæ item maior pax, quàm ſi nolla ſior latrocinia, nulla homicidia, nullæ rixæ, nullæ ebrietates ? vno verho, ſi omnes ita ſe gerant circa alios, ac vellent, vt alij ſe gererent circa ipſos. Non potuère hi magis ipſi lumini naturali contrariam propoſitionem accipere. Sed de his nunc ſatis.

3. *Leges quadā ſunt maiorū permiſſiuæ ſolum ad vitā. da maiora.*

Obiiciont verò pro ſe aliquas leges ciuiles, quæ videntor ioiuſta imperare propter bonum temporale. Reſpondetur tamen eas leges vel fuiſſe tantùm permiſſiuas alicuios mali, ob vitandum altud maius, vt ſuprà diximus diſp. 1. de permiſſiooe meretricum; per qoas eſto puniri illæ non poſſiot, non tamen in conſcientiâ ſecuræ ſunt; vel certè illas leges rangere materiam aliqoam bonorum & dominij: in qoâ, qoia ipſe Imperator habet altum dominium, ratione cuius poreſt, graui vrgente causâ, ab vno ad alium aliquid transferre, poreſt etiam ob maius & grauius bonum per legem ſtatuere, vt ſi hoc vel illo modo contrahat qois, etiamſi fortè decipiatur, alter non poſſit in iudicio conueniri: qood pertinet ad permiſſionem, vel certè, vt licitè deinde retinear rem illam; quod tamen difficulter contingere poreſt: vel deniqoe dicendum eas leges fuiſſe iniuſtas neque in coɔſcientiâ obligaſſe; ergo, hac veritate ſuppoſitâ,

SECTIO II.

Vtrùm lex humana poſſit præcipere omnem materiam honeſtam, & ſolam eam; an etiam poſſit omnem malam prohibere.

4. *Senſus quæſtionis vxtu- ſitur.*

QVærimus, an lex humana & cioilis poſſit omnia obiecta honeſta vel diuiſiuè vel etiam collectiuè præcipere; item, an omnem eam, quæ eſt indifferens, & è contrario, omne omnino peccatum prohibere; & quia actus tam boni, quàm mali, quàm indifferentes poſſunt eſſe purè interni: eſtque diuerſa de vtriſque difficultas: de internis infrà agendum erit; ſequentibus autem conclusionibus hoius ſectionis expediam quæ ad extetoam materiam pertineor.

Lex ciuilis nō poteſt præcipere omnes actus bonos etiā externos ſeu collectiuè ſeu diuiſiuè conſideratos.

DICO PRIMÒ: Leges cioiles non poſſunt eſſe de omoibus actibus bonis etiam externis, non ſolùm collectiuè, ſed nec diuiſiuè conſideratis. In hac conueniont omnes; eſtque valdè certa, quia non poſſunt v. g. obligare ad virginitatem, ad ingreſſum Religioois, ad ieiunia continua, aliáve innomera opera bona. Ratio verò à priori eſt, qoia poreſtas data eſt à communitate, ipsâ ſe ſubiiciente Regi aut Principi: tota autem ea ſubiectio fuir in ordine præcisè ad adminiſtrationem pacificam Reipublicæ, eámque decentem; ad hanc antem eiuſmodi opera, per ſe loquendo, non ſont vllo modo neceſſaria: imò, ſi vniuerſalis eſſet obligatio ad illa, prout in lege debet eſſe, quæ ad omnes ſe extendit, maxima inde in Republicâ ſequerentor incommoda. Ratio etiam alia adduci poteſt, quia Reſpublica non voluit transferre ſuam volontatem, vt ad grauiſſima & difficillima obligaretur; atqoi multa opera virtutom ſunt eo modo difficillima, maximè cùm lex debeat eſſe vniuerſalis omnes obligans: omnes autem ſine diſcretione ad res ſummè difficiles cogere planè eſt iniquum; ergo.

5. *Lex ciuilis præter actus iuſtitiæ multos alios imperare poteſt.*

SECVNDÒ tamen DICO: Non ſoli actus ad materiam iuſtitiæ ſpectantes poſſunt per leges ciuiles imperari. Hanc oegarunt nonnulli, qui maximè videntur permoti, eò quòd ad pacem & gubernationem qoietam Reipublicæ intentam per leges ciuiles ſola materia iuſtitiæ, ſeu quæ eſt ad alterum, videatur eſſe vtilis. Concluſio tamen noſtra eſt communis, ac per ſe manifeſta: eam tradidit expreſsè Ariſtoteles 5. Ethicorum cap. 1. vbi ait, leges dictare de omnibus, v. g. non deſerere locum in acie, non fugere, non abiicere arma, noo adulterari, & non vti libidine; & illa quæ ſunt materia iuſti, vt non pulſare, non conuitia dicere, & in cæteris virtutibus atqoe vitiis alia iubens, alia vetans. Id ipſum patet manifeſtâ experientiâ; nam multæ leges ciuiles præcipiunt & prohibent varia in aliis materiis; vt v.g. ne quis geſtet arma, aut è contrario, vt geſtet; ne quis vagetur noctu per plateas; ne tali aut tali panno, materiis aureis aut ſericis vtantur pro veſtito; ne fiant tali tempore publici ludi, aut è contrario, vt inſtituantur. In pœnalibus verò legibus id manifeſtiùs apparet; nam extenduntur leges deſignando pœnas pro omnibus ferè materiis contra luxurioſos, contra ebrios, contra irreligioſos, contra milites, qui ex timore aut ſomno negligunt ſuum locum & officium. Ratio autem à priori huius concluſionis eſt, quia Reſpublica non ſolâ iuſtitiæ virtute poteſt ſufficienter gubernari; pendet enim ab aliis virtutibus; licet negari nequeat, præcipuè à iuſtitiâ dependere, quatenus tangit & bona exteriora, & famam, ac bona corporis.

Ariſtoteles id manifeſtè docet.

idē experientia:

item leges pœnales:

tandem ratio

6. *Non eſt opus materiā legis ciuilis antè præceptā eſſe lege naturali.*

DICO TERTIÒ: Noo eſt neceſſum vt materia legis ciuilis ſit iam anteà præcepta per legem naturalem. Hæc eſt etiam omnino certa; quia ſi lex ciuilis ſolùm præciperet, quæ iam alioquin per ſe erant iure naturæ præcepta, fruſtranea planè ea videretur; & tunc omnes leges ciuiles deberent eſſe in toto mundo eædem: quia naturale ius idem vbique eſt: quæ item hucuſque diximus, oſtendunt, leges ciuiles eſſe de materiâ alioquin ex naturâ ſuâ licitâ: eiuſmodi enim exempla immediatè antè & ſuperiùs ſat multa poſuimus.

Lex ciuilis poteſt præcipere materiam ex ſe etiam non honeſtam, nec vllius virtutis.

DICO QVARTÒ: neque eſt neceſſum materiam legis eſſe ex ſe antequam imperetur honeſtam & pertinentem ad aliquam virtutem. Hæc à nobis probata eſt diſp. 4. dum explicuimus, quo pacto omnis lex debeat eſſe de re honeſtâ: & nunc breuiſſimè idem declaro ex dictis paulò antè de vtilitate legum ad vitanda peccata, V.g. geſtare arma ex ſe nec bonum nec malum eſt: at ſi Princeps intendat per geſtationem armorum impedire, ne hoſtis repentè irruens & imparatos ciues deprehendens eos opprimat, iam habet bonitatem ſaltem vtilem; ratione cuius meritò præcipi poteſt. Item è contrario, ſi ea geſtatio conſideretur, vt illatiua cædium in ipsâ ciuitate, iam habet aliquam rationem mali, ob quam prohiberi meritò poſſet.

7. *Quæ materia indifferēs nec imperari nec prohiberi poſſit lege ciuili.*

HINC DICO QVINTÒ: Si materia illa indifferens talis ſit, vt ſaltem extrinſecam vtilitatem aut malitiam non habeat, noo poterit prohiberi aut præcipi; qoia tunc nullo modo ordinata erit ad Reipublicæ pacem & quietem adminiſtrationem; ad quam ſolam legiſlatiua poteſtas ordinatur. Vtrùm autē aliquando poſſit aliquid imperari, vt præcisè exerceatur obedientia, dixi ſuprà.

DICO

Digitized by Google

Lex ciuilis poteſt prohibere omnia peccata externa & publica, etſi Reipublicæ non nociua Suarez, contrarium opinatur.

Dico Sextò: Lex ciuilis prohibere poteſt omnia peccata externa, etiamſi non ſint nociua communitati, neque ſcandaloſa; ſi publica ſint, eo modo, quo dicemus ſectione ſequenti. Pater Suarez hanc negat n. 12. probátque contrarium ex Auguſtino lib. 1. de Libero arbitrio cap. 5. quem refert & ſequitur D. Thomas q. 96. art. 2. vbi hanc rationem affert, quam Suarez dicit optimam, quòd ſcilicet cauere omnia vitia non eſt omnium, imò neque multorum, ſed perfectorum; lex autem ciuilis debet eſſe accommodata communitati humanæ ſecundum conditionem naturalem ſpectatæ. Fortaſſe ex illis eiſdem verbis formari poteſt noua ratio pro eâ ſententiâ: nam lex ciuilis per ſe ordinatur ad gubernationem communem externam & quietam Reipublicæ; ergo vitia, quæ non ſunt nociua communitati neque ſcandaloſa, non poſſunt per leges ciuiles prohiberi.

8. *Ratio Prima retorquetur in auctorem.*

Ego has rationes, ſaluo meliori iudicio, cenſeo non eſſe efficaces; & quidem primam; nam videtur in ipsâ eſſe contradictio; dicit enim, legé ciuilem debere eſſe accommodatam communitati ſecundùm naturalem ſtatum: atqui naturalis ſtatus ſeu naturale ius vetat omnia omnino vitia; ergo ex eâ accommodatione potiùs inferendum eſſet, per legem ciuilem debere prohiberi etiam omnia vitia, quæ prohibentur per legem naturalem, quàm contrarium, ſcilicet non poſſe ea omnia prohiberi. Quod item dicitur, vitare omnia vitia eſſe paucorum & perfectorum, verum quidem eſt; at inde nihil contra prohibitionem. Primò, quia, ſiſtendo in legibus, ego hoc modo diſcurram: Seruare omnes omnino leges ciuiles, & nihil planè contra illas facere, paucorum & perfectorum eſt, non omnium, vt per ſe conſtat; & tamen non propterea inferri poteſt, Ergo illæ leges ciuiles non prohibent verè ea omnia, quæ pauci tamen obſeruant: ergo ſimiliter non poteſt inferri; Pauci vitant omnia peccata, ergo ea non poſſunt prohiberi per leges ciuiles.

Lex ciuilis etiam prohibet, ea quæ pauci ſeruant.

Secunda item ratio minùs vrget, quia (vt ipſe P. Suarez tradit inferiùs cap. 13. eſtque communis doctrina) actus externi etiam ſecreti, & ſine vllo ſcandalo facti, ſunt materia legis ciuilis; ergo ex eo, quòd fornicatio v.g. ſimplex occulta non ſit ſcandaloſa, non rectè probatur, eam non prohiberi per legem ciuilem; ergo argumentum illud ſecundum nullum eſt.

Ipſe Suarez rationem ſuam ſecundam euertit.

9. *Probatur poſitiuè noſtra concluſio.*

Iam verò poſitiuè oſtêdo poſſe cadere ſub legem ciuilem omnem materiam ex ſe malam & publicam; quod vltimum addo propter dicenda ſectione ſequenti: nam lex naturalis omnem eam prohibet; ergo etiam poteſt eam prohibere lex ciuilis, quia (vt dixi paulò antè) tunc lex ciuilis eſt maximè iuſta, cùm ſe accommodat legi naturali. Secundò, quia cùm iam ſupponantur omnia ea vitia per legem naturalem prohibita, non videtur lex ciuilis onus aliquod addere ex eo, quòd illa eadem prohibeat: ergo ex hoc capite non debet exiudicari difficilis, & conſequenter nec repugnans. Tertiò idem probo explicando quamdam æquiuocationem, quæ reperiri videtur in primo argumento pro contrariâ ſententiâ: aliud enim eſt quærere, an poſſit lex ciuilis prohibere omnia ſimul vitia; aliud verò, an quodcumque ex illis diuiſiuè: hoc autem vltimum nunc in dubium vertitur; primum verò ſummùm probat ea ratio, quæ deſumitur ex omnium vitiorum ſimul ſumptorum fugâ; vnde infert poſteà diuiſiuè de omnibus. Qui modus inferendi malus eſt; ſed nec de omnibus ſimul ſumptis probare dixi paulò antè. Ad id, quod de ſimplici fornicatione obiicit Suarez, reſpondeo eam omnino poſſe prohiberi per legem ciuilem: & quidem id docuit Ariſtoteles teſtimonio ſuperiùs allato, ad probandum, quòd leges verſentur circa omnes materias: ibi enim expreſsè poſuit exemplum in libidine, *libidine non vti*: quod teſtimonium & P. Suarez approbauit; & cùm idem aliunde dicat, actum quantumuis ſecretum, ſi externus ſit, prohiberi per legem generalem; manifeſtè ſequitur, per legem generaliter prohibentem libidinem etiam prohiberi occultam & non ſcandaloſam, quia hoc eſt illi per accidens, cùm per ſe ſit res cadens ſub ſenſum, maximè cùm habet complicem. Difficiliùs fortè ex peccato mollitiei obiici poſſet; ſed tamen eodem modo ex dictis cenſeo & illud per ſe prohiberi poſſe.

Lex obſtinentiæ eſt æquè naturalis.

Solutio æquiuocationis.

10. *Lege ciuili fornicatio prohiberi poteſt, teſte Ariſtotele, etiam occulta.*

Nihilominùs Dico Septimò: de facto non videntur omnia ea vitia prohiberi per leges ciuiles; quia non ſcitur de lege ciuili, quæ pollutionem prohibeat, item quæ auaritiam, quæ mendacium iocoſum: & fortè aliqua alia inueniri poſſent non prohibita per leges ciuiles, maximè ſi recurramus ad peccata contra ordinem ſupernaturalem; v. g. non audire Sacrum, non confiteri, &c.

Lex ciuilis nō omnia vitia externa & publica de facto prohibet.

11. *Lege ciuili omnes actus externi ex ſe mali poſſunt prohiberi, imò & multi ex ſe boni.*

Hinc concludo circa actus externos, quod ad prohibitionem attinet, omnes omnino ex ſe malos poſſe eſſe materiam legis ciuilis: inter ipſos verò ex ſe bonos poſſe etiam ſæpè ob cauſas iuſtas multos prohiberi. In quo puncto lex ciuilis non facit quidquam contra rationem naturalem; nam eſto hæc dicat, illos actus ex ſe eſſe bonos, non dicit tamen in omnibus caſibus debere eos fieri: poteſt ergo lex ciuilis in occaſionibus multis eos meritò iudicare impeditiuos maioris boni, & ob eam cauſam prohibere; ſicut hoſte ciuitatem inuadente meritò prohibentur milites ne ſe occupent orando, aut alia opera ex ſe bona faciendo, ſed vt occurrant ad defenſionem ciuitatis: vno verbo, prohibere poteſt quidquid non eſt ſub obligatione legis naturalis, & iudicatur hîc & nunc impeditiuum maioris boni in Republicâ; præcipere verò licet poſſit actus cuiuſlibet virtutis ex his quibus maximè indiget Reſpublicâ, quales ſunt quatuor virtutes Cardinales, fortè non poteſt de omnibus. Nam ſi virginitas ſit virtus diſtincta ab aliis, iam diximus eam non cadere ſub legem ciuilem: & idem erit de actibus liberalitatis, magnificentiæ & ſimilium virtutum; qui maximè videntur requirere, vt fiant cum ſummâ libertate ab omni obligatione: eſt autem difficile regulam certam dare determinando in particulari quos poſſit, quos non; nam ad hæc ponderandæ ſunt prudenter circumſtantiæ, quæ faciunt vt poſſit iudicari, an hic, an ille actus ſit futurus neceſſarius pro Reſpublicæ externâ, pacificâ ac quieta gubernatione.

imò quidquid non eſt ſub obligatione naturalis legis.

An virginitas lege ciuili præcipi poſſit, & aliquarū aliarū virtutum actus.

12. *Quî lex humana mediū in materia virtutū ſtatuat, alibi dictum.*

Hic ſolet tractari, quomodò lex humana conſtituit medium in materiâ virtutum: quod nonnulli ita explicant, vt ad abſtinentiam v. g. ſeruandam licet anteà non fuiſſet neceſſarium ieiunare die Veneris; at poſtquam per legem illud ieiunium præſcribitur, iam illud ſit neceſſarium, vt quis ſit abſtinens. Verùm quia de hac quæſtione egi præcedenti Tomo, & oſtendi, temperantiam ſeu abſtinentiam naturalem non violari per tranſgreſſiones præcepti poſitiui; nam & diuerſa

uerſa eſt obligatio virtutis naturalis ab obligatione præcepti poſitiui,& diuerſã intendunt honeſtatẽ. Virtus enim probibena ebrietatem & exceſsũ hauſtus, quãdo ſtomacho aut capiti vel ſanitati nocet, non violatur per hauſtũ tẽperantiſſimum & ſaniſſimũ; eſto ille ob alias rationes ſit à lege tam ciuili quàm etiã Canonicâ prohibitus: quia ergo id eo loco fusè oſtendi,& hinc inde in toto hoc Tomo aliquoties id tango,non eſt animus eà de re quidquam nunc ampliùs dicere.

Sectio III.

Quid de actibus internis: vbi de externis occultis.

IAm ad actus internos veniamus, vbi eadem viâ dicemus de externis purè occultis.

Svbsectio I.

Communis ſententia & grauis contra eam obiectio proponitur.

13. *Lex ciuilis per ſe nequit imperare vel prohibere actus purè internos.*

COnclusio communis ſit: Lex ciuilis non poteſt, per ſe loquendo, imperare aut prohibere actus purè internos. Probari hæc ſolet ex aliquibus legibus, quæ id videntur ſupponere; hæc tamen probatio non eſt admodum bona: nã cùm agamus, quid lex poſſit, non debemus id ex ipsâ lege ſuadere, ſed aliunde: eſt quidem illud argumentum bonum ad probandum, auctorem legis fuiſſe in eâ opinione, at non propterea fecit illam certam; quia in quæſtione ſpeculatiuâ, qualis eſt hæc reflexa de poteſtate ipſius Imperatoris, certè eius dictum non facit fidem, ſiue extendat ſuam poteſtatem, ſiue eam limitet. Meliùs ergo poteſt hæc ſentẽtia ſuaderi ex principiis ſuprà poſitis, quòd ſcil. lex ciuilis proueniat ex poteſtate, quam communitas dedit Principi in ordine ad adminiſtrationem quietam & concordẽ Reipublicæ; at in ordine ad illam nihil penitus ex ſe conducunt actus purè interni, et nullo modo prodeuntes in actum externũ: & hinc eſt quod D.Thom. 2 2.q 105 docet, hominem non ſubdi alteri ſecundùm animam, ſed ſecundùm corpus; ergo non habet Imperator ius in actus purè internos: vnde fit, vt, niſi Deus, qui Dominus eſt animæ & corporis, & vtrumque perdere in gehennam poteſt, ſpecialiter concedat iuriſdictionẽ ſupra actus internos, non poſſit vllus homo purus alteri actum internum præcipere.

Optima ratio.

D. Thom. teſte homo ſubditur alteri ſolùm ſecundùm corpus.

14. *Grauis obiectio de actu externo, ſed occulto.*

Sed ecce grauis difficultas de actu externo, ita tamen occulto, vt à nullo alio homine, excepto ipſo operante, cognoſci poſſit; nam hic poteſt cadere ſub legem ciuilem, vt communiter omnes docent; & tamen in ordine ad externam gubernationem Reipublicæ planè idẽ eſt moraliter ac ſi fuiſſet internus: ergo vel ratio facta non eſt bona, vel duæ hæ ſententiæ non cohærent. Cõmunis ſolutio, quam Suarez deducit cap. 13. à n. 6. diſtinguit occultum per ſe, & occultum per accidens. Per ſe dicuntur occulti actus purè interni, quia ex naturâ ſuâ non habent quo prodantur. Per accidens occulti dicuntur externi actus, etiamſi in ſecreto fiant; quia per accidens eſt quòd nõ fuerit ibi homo, qui eos videret; ſi enim fuiſſet, connaturaliter videri potuiſſent: hac ergo diſtinctione ſuppoſitâ, dicunt, id quod eſt per ſe occultum non cadere ſub legem ciuilem; ſecus

Suarez hic diſtinguit duplex occultum.

verò, quod eſt ex naturâ ſuâ cognoſcibile ab homine, eſto actu à nullo cognoſcatur: quod confirmatur ſeu declaratur magis: nam iuriſdictio hæc ciuilis data eſt hominibus modo connaturali, & vt connaturaliter exerceri poſſit; ad hoc autem multum facit, quòd actus illi ſint naturâ ſuâ cognoſcibiles; vnde vlteriùs ſequitur, quòd ſi poſteà de eo actu conſtet per quamcumque viam, poſſit ſæcularis poteſtas punire. Nec in dubium verti poteſt, quin ſi quis in occulto vẽdat triticum cariùs quàm ſit per legem præſcriptum, peccet contra legem, faciátque alteri iniuriam.

Quomodo iuriſdictio ciuilis data ſit hominibus.

15. *Cõmunis ſolutio non ſatiſfacit.*

Ego, vt verum fatear, magnam adhuc ſentio in hac ſolutione communi difficultatem. Primò, quia, quidquid ſit de eâ occultatione per ſe, aut per accidens; in ordine tamen ad externam & cõmunem adminiſtrationem Reipublicæ, ea actio omnino occulta planè ſe habet per accidẽs; quia illa, vt ſic dicam, eſt actio hominis ſolitarij. Explico: communiter omnes dicunt hanc poteſtatem legiſlatiuam ciuilem non reſpicere Petrum vt priuata perſona eſt, ideóq; nec per eam legem præſcribi quæ ad ipſum, vt priuatus eſt, ſpectant. quod vel inde ſuadetur, quia cùm lex debeat eſſe in bonum ſubditi, non tamen eſt neceſſum vt ſit in bonum Petri, quà particularis homo eſt, ſed quà membrum communitatis: id quod expreſsè P. Suarez ſuperiùs obſeruauerat: poteſt enim Petro per legem imponi onus, quod ipſi graue eſt, communitati tamen vtile; vt in contributionibus & laboribus publicis manifeſtè cernitur: ergo lex non reſpicit Petrum quà priuata eſt perſona, ſed quà publica, & quaſi moraliter vnum quid cum cæteris faciens. Atqui in eâ actione purè occultâ Petrus planè eodem modo ſe gerit ac ſi eſſet, vt dixi, ſolitarius, & nullo modo membrum communitatis, ſed priuata & priuatiſſima perſona: ergo ea actio non cadit ſub legem ciuilem. Secundò impugno datam diſparitatem, quia reuerà ea diſtinctio de actu occulto per ſe & per accidens non videtur eſſe bona pro intento præſenti: rogo enim, quare actus purè interni ſunt nobis occulti per ſe? certè non aliâ ratione, quàm quòd de illis non habeamus ſpecies, per quas eos noſcamus, nec habere poſſimus, niſi ipſe operans eos nobis manifeſtet: atqui in hoc ſenſu etiam multi actus externi debent omnino dici occulti per ſe, niſi abutamur vocibus; nam non minùs abſente luce non producit ſpecies ſui color aut motus, quàm eas non producit actus internus. V. g. in tenebris ego palpebras moueo, micto oculis, certè tunc nullæ ſunt ſpecies eorum actuum, per quos cognoſci valeant; ergo etiam tunc debent dici moraliter occulti.

Lex ciuilis non eſt in bonũ priuati quà talis.

16. *Impugnatur Suarij diſparitas de duplici occulto.*

Dices Primò: Si fuiſſet lex, potuiſſent noſci. Contrà, quia in eo ſenſu etiam purè interni poſſunt cognoſci, ſi manifeſtentur ab operante: & tã poteſt hic manifeſtatio eſſe naturalis, quàm ibi potuit naturaliter eſſe lux: de facto autem vtraque defuit, & ratione illius defuêre ſpecies. Quid ergo, quæſo, re prudenter conſideratâ, differentiæ eſt in vno caſu præ altero in ordine ad gubernationem politicam externam, quam leges reſpiciunt?

Refellitur Reſponſio Prima.

Dices Secundò: Per alium ſaltem ſenſum potuit ille motus tunc cognoſci ſine nouis ſpeciebus. Sed contrà Primò, quia eſto nullus alius ſenſus eum motũ potuiſſet noſcere, adhuc ille fuiſſet actio externa: ſicut calori negari nequit ratio accidentis externi, etiamſi ſolo viſu percipi queat; ergo ex ratione accidentis externi non videtur

Refutatur Secunda.

ſuffi

ſufficienter probari, eſſe in eo caſu per ſe manifeſtum. Contrà Secundò, quia licet fortè actu poſſit cognoſci confusè aliquis motus in oculis aut manibus, diſtinctè tamẽ & clarè, qualis ille ſit, haud dubiè non poteſt: in ordine autem ad hoc vt ſit per ſe notus tunc, nõ ſufficit, quòd proximè potuerit noſci ſecundùm rationem quaſi genericam, niſi ſecundùm ſpecificam noſcatur; quia hoc debet maximè noſci in ordine ad leges, quæ non prohibent actionẽ vt ſic, prout abſtrahit à bonâ, malâ & indifferenti; ſed in particulari hanc & ſæpè eodem tempore præcipiunt illi contrariam.

17. Quòd verò in eâ illatione continebatur, ſcil. poſſe Iudicẽ, ſi poſteà aliunde ei conſtet de actu, reum punire, facilè à me negabitur; nam in eâ illatione iam ſupponitur, eum fuiſſe per legem prohibitum: id quod nunc eſt in quæſtione. Exẽplum autem de vendente rem cariùs in occulto non iuuat hanc ſententiam. Primò, quia ille actus iam eſt actu notus alteri, ei ſcilicet qui emit; qui poteſt dicere, *Non niſi tanti valuit mihi id vendere*, cùm tamen non debuiſſet niſi minori pretio: & licet emptor ignoraret per legem pretium eſſe determinatum, non ideò contractus fuit occultus propriè; ſed poteſt ille dicere quid ſit factum, licet ignoret, an benè, an malè, vnde cæteri ſtatim agnoſcent alterius vendentis culpam. Secundò, ea inſtantia ideò non eſt bona, quia eo ipſo, quod pretium iam ſit determinatum à lege, non habet vendens vllum ius in maius pretium: vnde ſiue in occulto ſiue in publico accipiat, facit iam contra legem naturalem, perinde ac ſi illi furatus fuiſſet palliũ in ſecreto; per quod non liberatur à culpâ latrocinij, vt per ſe conſtat. Aliã tertiam ſolutionem vide paulò pòſt in ſolutione obiectionis nonæ. At ſi loquamur de actione, quæ nec ſit in præiudicium tertij, nec item vllus tertius ſit illius conſcius, ſed ex ſe ſolùm maneat in ipſo operante; v.g. prohibeatur, ne quis vtatur poculis aureis ad bibendum, habet autem quis in ſuo cubiculo poculum, & in illud infundit aquam, ac bibit, ſi vis, non ſolùm nemine vidente, ſed etiam in tenebris; quare, quæſo, dicenda eſſet talis actio contra legem? Et licet talis lex non exiſtat de facto, exemplorum tamen non requiritur veritas: & facilè poſſent ſimiles inueniri: vt v.g. ſi pollutio eſſet prohibita per legẽ ciuilem, quis, quæſo, diceret eſſe per ſe publicã eam pollutionem, ſi talis homo fingens ſomnum profundum eam haberet? certè reſpectu hominum, niſi ipſemet fateatur, non poteſt illi probari ſe in vigiliâ eam habuiſſe, non verò dormiendo.

Exẽplũ de vẽdẽte rẽ cariùs nihil probat.

18.

Clariùs id oſtenditur in actione nulli tertio præiudicante.

Svbsectio II.

Quid ſit probabilius in hoc dubio.

19. EGo valdè probabile iudico, legem ciuilem per ſe non cadere ſupra eiuſmodi actum non nociuum alteri, & ita factũ, vt nullo modo probari poſſit, niſi reus ipſe ſe prodat: id quod ex hucuſque dictis ſatis probatũ eſt: vnde ad argumentum ſuprà factum, à ſimilitudine actus interioris occulti, reſpondeo, illud benè concludere de eiuſmodi actu exteriori: ex quo capite magis confirmor in hac ſententiâ, quia magis conſequenter loquimur ad rationem datam pro actibus internis. Quod ſic vltimò declaro & confirmo. Nã in rebus moralibus, qualis eſt lex & eius obligatio, non tam eſt attendenda differentiâ aliqua metaphyſicâ quàm moralis & prudẽs: atqui ſi res moraliter conſideretur tam in ordine ad rationẽ cõmunitatis, quàm in ordine ad probationem, nihil magis facit, quòd actus ille potuiſſet eſſe notus in aliis circumſtantiis, quàm ſi non potuiſſet: atqui ſi in aliis non potuiſſet eſſe notus, dictus fuiſſet per ſe occultus; ergo etiam hîc & nunc moraliter eſt dicendus occultus; ergo non cadet ſub legem.

Lex ciuilis non cadit ſuper actum externũ occultũ non nociuum alteri.

Confirmatur hæc ſententia.

Dixi actum illum non debere eſſe nociuũ alteri; quia ſi quis v.g. contra legem non exportandi aurum ex Regno illud exportet, etiamſi ita ſecretò, vt planè à nemine notari poſſit, quia v.g. illud deuorauit, vt poſteà habere illud poſſit per ſeceſſum; idem eſt de gemmis: nihilominùs procul dubio legem tranſgreditur, quia in ordine ad dãnum, quod fit Reipublicæ, quodque maximè leges vitare intendebant, idem planè eſt, ſiue occultè ſiue publicè aurum illud extrahatur. 20.

Cur actus illo non debeat eſſe nociuus.

Dices Primò; Ergo non poteſt lex prohibere Fornicationẽ ſecretam; cuius oppoſitum nos ſuprà docuimus. P. Suarez concederet conſequens, ego tamen vel ex eodem capite ſuprà obſeruaui, haud ita benè cohærere inter ſe eas duas ſententias P. Suarez: nam ſi Reſpublica prohibere non poteſt ſimplicem fornicationem occultam, eò quòd non ſit nociua Reipublicæ, multò minùs poterit prohibere actum illum, de quo nos agimus, quia nec nocet Reipublicæ, & magis eſt ſecretus. Igitur abſolutè reſpondeo Primò, etiamſi concederemus ſequelam, nullum inde contra nos abſurdum illatum iri; quandoquidem ipſi etiam aduerſarij conſequens illud admittunt. Secundò reſpondeo negando conſequentiam: etenim ea fornicatio iam eſt actu elata, quia nota eſt alteri, ſcil. complici; nam feminæ eſt nota viri fornicatio, & viro eſt nota fornicatio feminæ: quòd autem ambo ſint complices, parum eſt ad punctum præſens, non aliter quàm ſi decem ſimul occidiſſent alium, fuiſſet actio per ſe hîc & nunc nota. Tertiò adhuc reſpondeo negando eamdem conſequentiam, alio tamen ex capite; nam quando duo conueniunt, iam faciunt quamdam ſaltẽ imperfectam communitatem in ordine, ad quam datur iuriſdictio in Legiſlatore, ne ſcil. proximus proximum lædat, aut malè cum eo ſe gerat: non enim lex determinat, an cum vno ſolo, an cum duobus aliis, an cum tribus; ergo cùm illud peccatum neceſſariò fuerit ad alterum, eo ipſo potuit ſub iuriſdictionem ciuilem cadere. Quæ ſolutio applicari poteſt ad inſtantiam, de quâ ſuprà, hominis in occulto rem cariori pretio, quàm ſit à lege præſcriptum, vendentis.

Cur fornicatio lege prohiberi poſſit, nõ autẽ quodvis aliud externum, ſed occultum vitium.

Obiicies Secundò: Ergo ſi quis hæreticus ſolus in cubiculo ſuam hæreſim proferat, non erit hæreticus publicus, & conſequenter neq; incurret excommunicationem in hæreticos latam; neque peccatum illud erit reſeruatum Inquiſitoribus fidei; vtrumq; autem videtur eſſe abſurdum, ergo. Sequela patet, quia Eccleſia non impoſuit eas duas pœnas niſi in hæreticum externum: à me autem dictum eſt, talem actum eſſe moraliter perinde ac ſi omnino eſſet internus & per ſe occultus, ergo. Reſpondeo, fortaſſe à multis concedendam ſequelam: & certè non ita facilè poteſt probari contrarium eius conſequentis. Reſpondeo tamen Secundò negando conſequentiam. Diſparitas eſt manifeſta; nam nos ſolùm ſumus locuti de legibus ciuilibus, quæ maximè reſpiciunt cõmunitatem & externam pacem; & ſolùm ſupponunt in Legiſlatore auctoritatem conceſſam ab ipſamet communitate, quæ non creditur dediſſe 21.

Quid de hæretico ſolo in cubiculo ſuã hæreſim proferente ſentiendum.

eam

eam in ordine ad talia delicta adeò occulta: at in obiectione agitur de lege Canonicâ, quæ & ſupponit auctoritatem ab ipſo Deo; qui ius habet in actiones etiam interiores purè & per ſe

22. occultas, ſi coarctata non fuiſſet. Præterea lex Canonica non ſolam externam pacem & cómunitatem Reipublicæ, ſed etiam priuatũ cuiuſlibet bonũ ſpirituale reſpicit: ex quo capite poteſt reſpicere actiones etiã quæ nõ ſunt cõmunitati nociuæ, vt P. Suarez & alij fatentur; qui ſimul docent, rem nullo modo communitati nociuam nõ poſſe per legẽ ciuilem prohiberi; ergo ex hoc capite, quidquid de ciuili ſit, Canonica certè poterit ei exteræ hæreſi, etiãſi à nullo alio agnoſci hîc & nunc valuerit, pœnã excommunicationis & reſeruationẽ eius peccati annectere. Quod manifeſtè oſtendo ex ipſis contra quos ago; nam illi dicunt, fornicationem externã occultam, Reipublicæ non nociuam, non poſſe prohiberi per legem ciuilem, id quod à fortiori debebunt dicere de pollutione: atqui certum eſt eiuſmodi peccata in Religione reſeruata eſſe Superiori: ergo ex reſeruatione eius hæreſis non infertur, eamdẽ potuiſſe per legem ciuilem prohiberi. Et hinc etiã cõſtat, cur in Religione leges, ſeu regulæ poſſint eſſe de eiuſmodi actibus externis occultis, quia Religioſus ſe ſubdidit per votũ non ſolùm quoad actiones, quæ concernunt alios, ſed multò maximè quoad illas quæ ad proprium bonum ſpectãt: vnde iuriſdictionẽ dedit ſupra omnes eas quantumuis occultas hîc & nunc, ideóq; prohiberi illæ validè à Superiori poſſunt, licet per ciuiles, ob rationes huc uſque datas, non poſſint.

Lex Canonica, præter externam pacem Reipublicæ, priuatũ cuiuſuis bonum ſpirituale reſpicit.

Regulæ de talibus in Religione eſſe poſſunt.

SVBSECTIO III.

An actus interni ſint materia ſaltem indirecta legis humanæ.

23. CONcluſio: Lex ciuilis indirectè poteſt præcipere actus internos; ſi enim mihi mandat vt ſoluam vectigal, procul dubio mandat vt habeam voluntatem ſoluendi, & conſequenter etiã prohibet volitionem contrariam efficacem non ſoluendi. Dixi *efficacem*; nam inefficaces non ſemper eſſe malas, licet obiectum, circa quod verſantur, malum ſit, fusè oſtendi præcedenti Tomo agens de delectationibus moroſis: in quo puncto nihil amplius occurrit dicendum; nam ſi erga obiecta naturaliter mala ſæpè non ſunt malæ tales inefficaces volitiones, multò minùs erunt malæ circa obiecta ſolùm ex accidentali prohibitione mala: inter has autem non includo illam, quæ diceret, *Facerem hoc, ſi non timerem pœnam*, quia, vt eo loco docui, talis non excludit malitiam ex parte obiecti; ideóque abſolutè mala eſt.

Lex ciuilis indirectè præcipit actus internos.

Quandò volitio inefficax mala ſit.

Poſſet hîc quæri, an non ſolùm indirectè, ſed etiam directè poſſit lex ciuilis compræcipere actũ internum, hoc modo v. g. Præcipio tibi & ſolutionem externam vectigalis & volitionem ipſam internam ſolutionis. Affirmat P. Suarez n. 12. vbi dicit actum illum internum tunc temporis eſſe compræceptum; quia per ſe præcipitur actus humanus ſenſibilis, in quo includitur vt pars ipſa interior volitio, quæ externum conſtituit per modum formæ in ratione humani, eo modo quo qui præcipit ſtudium, præcipit etiam attentionẽ; ſine quã ſtudium eſſe non poteſt; & qui præcipit cuſtodire arcem, præcipit etiam cogitationes de modo, quo ea poſſit defendi. Ego putarem in rigore non poſſe dici directè imperari eiuſmodi actus internos, nõ ſolùm ſolos ſed nec aſſociatos.

24. Ratio eſt, quia ſi directè in eos non habet poteſtatem, ideóque præcipere eos ſolos non poteſt; ergo non aliter poteſt eos præcipere, quando præcipit externos, niſi quatenus ad effectionem externorum ſunt neceſſarij: hoc autem eſt, eos indirectè tantùm præcipere, vt per ſe patet, ergo. Confirmo: Lex præcipiens ſolutionem vectigalis, aut taxans pretium, &c. non me aliter obligat ad volitionem internam, niſi quatenus ſine eã tales actiones non poſſunt fieri. Vnde ſi per poſſibile vel impoſſibile ego ſine vllâ interiori volitione ſoluerem vectigal & pretium iuſtum pro frumento, laborarem item in extructione murorum, vt lex præſcribit, negare nemo poſſet me omnino ſatisfeciſſe eis legibus, nec teneri ad ponendas ſimiles actiones cum nouo actu interiori libero. Quòd ſi aliquæ leges ſunt, quæ impleri nullatenus poſſunt, niſi adſint aliqui actus interni, v. g. ea lex ſtudendi, aut defendendi arcem, id eſt omnino per accidens; & ſolùm probat indirectè præcipi actum internum, quatenus neceſſarius eſt ad externum opus vtiliter faciendum. Et certè, niſi res ad modum loquendi deuoluatur, clara videtur reſolutio à me depoſita: de quâ infrà fuſiùs agentes de lege Canonicâ.

Lex ciuilis directè nequit præcipere actus internos, nec quidẽ aſſociatos externis.

SECTIO IV.

An materia legis ciuilis ſit actus tam præſens quàm præteritus, quàm futurus.

DE hoc puncto P. Suarez fusè toto cap. 14 Res autem meo iudicio eſt facillima, ideò eam breuiſſimè decido. DICO ergo PRIMÒ: Lex 25.
prohibens aut præcipiens actum non cadit vllo modo ſupra iam præteritum, quia obligatio cadit ſupra rem poſſibilem; ad præteritum autem non eſt potentia, vt per ſe conſtat, ergo; Declaratur: Vt quis obligetur vel ad omittendum vel ad faciendum, debet id ſcire quando operatur; ergo obligatio, cuius notitia venit poſt opus factum, nulla planè eſt; quo ſenſu etiamſi lex ipſa antè diu ſit lata, ſi tamen ignorata eſt inuincibiliter vſque ad opus iam factum, non potuit actualem inducere obligationem, quæ peccatum cauſaret in tranſgreſſione. Hinc infertur, nec puniri illum hominem poſſe, eò quòd fecerit id quod poſteà prohibitum eſt; quia vbi nulla fuit culpa, nec quidem materialis, aut ex ignorantiâ vllâ, ſed actio ex ſe omnino licita, & vt talis ab operante cognita, non poteſt eſſe vlla dignitas pœnæ, quæ eſſentialiter vt talis ſupponit aliquo modo culpam.

Lex prohibens aut præcipiens non eſt de præteritis actibus.

Nemo puniri poteſt de actibus prohibendis.

DICO SECVNDÒ: Lex punitiua poteſt reſpicere actum præteritum, ſi ille fuit malus, & ex ſe 26.
merebatur aliquam pœnam; ex quo capite non eſt dubium, legem poſſe verſari circa actus præteritos, quia ſupponimus in Legiſlatore iuriſdictionem ad punienda peccata, non ſolùm quæ ſunt contra ipſius leges, ſed contra omnes alias pertinentes ad bonam gubernationem Reipublicæ, ſiue ſint leges naturales, ſiue poſitiuæ: vnde punire poteſt furem, homicidam, etiamſi ipſe non prohibuerit ſpecialiter ea peccata: ergo etiam ipſe poterit punire actus præteritos contra eas leges factos, niſi qui eos admiſit inuincibiliter ignorauerit eſſe prohibitos, ideóque nullam

Qui lex punitiua circa actus præteritos verſatur.

Digitized by Google

nullam culpam commiſerit; propterea enim dixi, *Si ille actus fuit malus*: nam qui omnino excuſatur à culpâ excuſatur etiam à pœna, niſi ea pœna ſit per modum indecentiæ aut irregularitatis: nam talis poteſt incurri etiam ſine vllâ culpâ; vt qui inculpabiliter omnino & caſu alterum occidit, incurrit aliquam irregularitatem.

An, & quando excuſatum à culpâ excuſetur ſimul à pœnâ.

Lex invalidans actum per ſe non eſt de præteritis actibus.

Dico Tertiò: Lex irritans actum aliquem quoad valorem ſuum non poteſt eſſe, per ſe loquendo, erga actus præteritos: patet, quia ſi iã ſupponitur ille actus validè factus, non poteſt reddi inualidus, ex eo præciſè quòd deinceps requirantur aliqua alia pro ſimilibus contractibus. Vnde Cõcilium Tridentinum, licet potuerit irritare matrimonia clandeſtina in futurum, non tamen potuit quæ iam erant facta irritare. Dixi *per ſe*; nam ſi Princeps habeat vim irritandi etiam poſtquam res facta eſt validè, vt poteſt parens vota valida filiorum ante decimum quartum annum emiſſa irritare, & Superior vota ſuorum Religioſorum, tunc haud dubiè liberum illi erit actus præteritos validos irritare, non quidem per hoc efficiendo ne fuerint validi, aut ne obligauerint vſque ad illud tempus, ſed in futurum eos caſſando: vnde in rigore ea lex licet verſetur circa præteritam materiam, effectum tamen non habet niſi in futurũ.

Cur Tridentinum matrimonia iam facta irritare nequiverit. Qui pariter & Superiores vota ſuorum valida irritare poſſint.

27. Dico Quartò: Lex declaratiua benè poteſt verſari circa actus præteritos; v.g. dicẽdo, Talis actus fuit illicitus contra talem legem, aut irritus ob talem & talem defectum. In hac concluſione nulla poteſt eſſe difficultas, quia hoc non eſt obligare, ſed explicare, cuius naturæ fuerit actus præcedens: id quod non ſolùm Legiſlator, ſed homo doctus præſtare poteſt, dum diſputat, quæ ſint cõditiones eſſentialiter requiſitæ ad hunc vel illum actum; item, ad quod obliget hoc vel illud præceptum; &, an in eius tranſgreſſione fuerit peccatum.

Lex declaratiua verſari poteſt circa præteritos actus.

28. Dico Quintò: Lex declaratiua nullitatis actus præteriti aliquando poteſt eiuſmodi actum validum reddere in futurum; aliquando verò nõ poteſt, iuxta qualitatem actus. Pro quo notandum eſt, aliquando defectum conditionis requiſitæ ad contractum talem eſſe, vt poſſit illum ſupplere Legiſlator ſolâ ſuâ voluntate: v.g. quòd quis habeat verum ius Parochi in talem & talem Eccleſiam, aut inueſtituram in talem Principatum, pẽdet ab ipſius Principis aut Pontificis ſolâ voluntate: poteſt ergo in hoc caſu Pontifex ſimul declarare Petrum v.g. non acquiſiuiſſe verum ius, eò quòd non fuerint ſeruata quæ requiruntur ad illud ius acquirendum; nihilominùs tamen velle, vt in poſterum habeat tale ius, quia id poteſt Pontifex efficere, etiamſi nihil anteà præceſſiſſet: idem eſt in inueſtiturâ Principatus laici, &c. idem ſuo modo poteſt facere priuatus aliquis in donatione; nam ſi aliquis decepit alterum, fraudulenter ab ipſo rem aliquam abſtrahendo, ſine dubio non fecit illam ſuam: poteſt ergo dominus rei poſteà, dum fraus detegitur, dicere, *Non potuit tũc ille ius acquirere in eam rem, ego tamen ab hoc puncto eam ipſi liberaliter dono*: per quem actum ſuppletur defectus iuris in futurum. Aliquando è cõtrario defectus conditionis requiſitæ talis eſt, vt per Legiſlatorem ſuppleri nequeat; quia vel ex naturâ rei, vel de iure diuino neceſſaria erat ea cõditio; ex cuius defectu inualidus fuit ille actus.

Quando lex declaratiua nullitatis actus præteriti poſſit talem actum validum reddere, & quando ſecius in futurum.

Primum demonſtratur duobus exemplis.

29. V.g. vt valida ſit conſecratio Euchariſtica, neceſſum eſt de iure diuino, vt qui profert verba ſit Sacerdos verus, & habeat intentionem conſecrandi, non autem ioco proferat: ſi ergo deprehenditur,

Tria exempla pro ſecund. membro.

Petrum non fuiſſe Sacerdotem, vel ioco protuliſſe verba, Pontifex declarans eam conſecrationem nullam, non poteſt ſolâ ſuâ voluntate ſupplere illum defectum, & dicere, *Volo vt in poſterum conſecrata ſit hæc materia*. Idem eſt in matrimonio, ſi defuit conſenſus, vel ſuit aliud impedimentum eſſentiale: imò eſto illud impedimentum eſſentiale auferri poſſit ſolâ voluntate ipſius Pontificis; ſi tamen non fuit ablatum ante initum matrimonium, quia cùm hoc non conſtituatur niſi mutuo conſenſu valido & ratione impedimenti, conſenſus ille perinde ſe habuerit, ac ſi planè non fuiſſet, non poteſt Pontifex poſteà tollendo impedimentum ponere ipſo facto matrimonium; quia per hoc non ponit conſenſum ex parte Petri & Mariæ, licet eos ſola ſuâ diſpẽſatione reddat capaces, vt poſſint iam validum habere conſenſũ. Et idem eſt in profeſſione religioſâ, ſi eo ſcil. tẽpore non habebat quis annos, ante quos ex volũtate Pontificis profeſſio eſt omnino nulla, non poteſt Pontifex poſteà, tollendo impedimentum illud, reddere hunc ligatum, quia non ligatur niſi per voluntatem ſuam; quæ tunc nihil valuit, iam autem non repetitur. Ergo profeſſio manet nulla, licet iam Nouitius maneat potens ad validam habendam volitionem ſeu profeſſionem emittendam.

Dico Sextò & Vltimò: Si lex ſit declaratiua præteritæ obligationis, aut irritationis talis aut talis actionis ex defectu huius vel illius circumſtantiæ, & nihil in eâ lege ſit quod denotet in futurum auferri obligationem eius circumſtantiæ ponendæ, eo ipſo cenſetur explicata in futurum nullitas ſimilium omnino actionum, aut è contrario valor; quia lex non ſolet indiuidua tantùm reſpicere; ſed vniuerſaliter tangit omnes actiones eiuſdem ſpeciei. 30.

Quando lex declaratiua præteritæ obligationis aut irritationis certarum actionũ annullet eas in futurum.

Sectio V.

An lex humana obliget ad materiam vndequaque honeſtam.

Qværimus, vtrùm lex humana & ciuilis obliget non ſolùm ad rem imperatam, ſed etiam ad modũ virtuoſum eam exequendi. De hac quæſtione P. Suarez cap. 29. & Salas diſp. 9 ſect. 2. Difficultas hæc generalis eſt ad legem ciuilem, Canonicam & naturalem, ſolùmque in poſitiuâ diuinâ non habet locum; nam cùm Deus habeat ius in modum etiam virtutis, poteſt ſine dubio illum imperare; ex quo etiam capite potuit eam poteſtatem humano Legiſlatori concedere: at hìc non agimus de eo caſu, ſed de poteſtate ordinariâ ciuili & Canonicâ, vt eleuatâ ad leges ſpirituales, nullâ factâ aliâ ſpeciali conceſſione. 31.

Deus poteſt obligare ad modum virtutis.

Status quæſtionis exponitur.

Breuiter me ab eâ expedio, Dicóque Primò, Si præceptum ſit negatiuum purè, tunc per puram omiſſionem poſſe impleri ſine vllo actu bono; imò, ſi quis dormiens vel diſtractus ſit, dici poteſt illud ſeruaſſe: qui enim numquam de motu turpi aut re inhoneſtâ cogitat, ſine dubio nihil facit contra ſextum præceptum non fornicandi, nec contra præceptum non comedendi carnes; aut bis de die quidquam faciet, qui totâ die diſtractus nihil comedit, & verò nec recordatur cibi: vnde improbabiliter planè Medina quæſt. 100. art. 9 dixit, eum qui nihil comedit, quia nemo ei dat quidquam ad comedendum, 32.

Quî præceptũ negatiuum impleri poſſit ſine omni actu bono.

Aduerte improbabilem Medinæ opinionem.

incurrere

incurrere cenſuram, ſi quæ ſit impoſita in non ieiunantem: quomodo enim dici hic poteſt comediſſe carnes, aut bis de die? quâ ergo probabilitate diceretur incurriſſe cenſuram impoſitam comedenti carnes? certè, eſto dicamus, illum interiùs peccaſſe, quia habuit animũ comedendi carnes, at exteriùs non peccauit; ergo nec incurrit excõmunicationem quæ requirit exteriorem culpam.

33. *Quando præceptum affirmatiuum requirat actũ poſitiuum voluntariũ, & quando minus.*

Dico Secundò: Si præceptum ſit affirmatiuũ, aliquando requirit actum poſitiuum voluntariũ vt impleatur, aliquando non. Hæc ſecunda pars probatur; nam præceptum affirmatiuum eſt ſoluere decimas, reſtituere rem acceptam. Sed quia fortè in aliquo ſenſu dici hæc poſſint negatiua, ideò pono exemplum in præcepto dandi eleëmoſynam, iuuandi proximum, &c. his enim ſufficienter ſit ſatis, etiamſi quis planè diſtractus ſoluat decimas, & reſtituat rem acceptam, det eleëmoſynam iuuétq; proximum. Quòd verò aliquando non ſatisfiat præcepto niſi per actum interiorem liberum, vt dixi in alterâ parte concluſionis,

Aliquando lex poſitiua requirit actũ internum.

patet in oratione, auditione Sacri, &c. niſi enim quis humano modo oret & audiat Sacrum, non ſatisfacit, etiamſi in ſomnis oret, aut materialiter ſit in templo ſcribens, garriens, aliúdve faciens dum legitur Sacrum. Ratio eſt, quia in his actionibus indirectè præcipitur, iuxta communem ſententiam, actus interior humanus, qui eam actionẽ reddat in ratione orationis, cultus Dei, &c. ſed de hoc fuſiùs infrà. Vbi aduerto, non eſſe neceſſariam libertatem formalem ad hanc adimpletionem; nam ſi quis prædeterminatus, cum verâ tamen attentione & deuotione, oraret & Sacrum audiret, non ideò minùs attentè id faceret, & perfectè ſatisfaceret præcepto, eſto non meritoriè.

34. *Præceptum humanum impletur actu etiam aliquo ex capite vitioſo.*

Dico Tertiò: Præceptum humanum ſufficienter impletur, licet ex aliquo capite actus ſit vitioſus. V. g. præceptum audiendi Sacrum, etiamſi ego id faciam ob vanitatem, dum tamen ſimul velim ſatisfacere præcepto, & habeam attentionẽ requiſitam, ſufficientiſſimè adimpleo: idem eſt à fortiori in legibus ciuilibus, quę cùm minùs ordinentur ad interiorem animæ perfectionem, præcipuè verò ad exteriorem Reipublicæ pacem conſiderentur, faciliùs poteſt eis per opus externum, etiamſi admiſceatur aliqua mala intentio, ſatisfieri.

35. *Lex humana nequit præcipere opus vndequaque perfectum.*

Dico Quartò: Probabilius eſt, legem humanam ne quidem poſſe præcipere opus vndequaq; perfectum; nam actus purè internos non poteſt præcipere, vt ſuprà diximus, ergo neque opus vndequaque perfectum: patet, quia, vt opus ſit tale, debet carere omni malâ intentione, etiam illâ, quæ eſt ex naturâ ſuâ diſparata cum opere; prohibere autem volitionem omnino diſparatam cũ opere externo, procul dubio eſt opus purè internũ; quia ea intentio purè interiùs conſummatur, & nihil habet, quo ſe foris manifeſtet.

Soluitur obiectio.

Dices: Tunc tẽporis ſolùm præciperetur actus exterior vt ab interiori manans. Sed contrà, quia ideò in argumento vſus ſum eâ intentione, quæ eſt accidentalis operi externo; quia ab illâ non procedit propriè, licet interiùs reflexè imperet actum illum à quo procedit, v. g. voluntas, à quâ procedit per ſe auditio Sacri, aut elargitio eleëmoſynæ, poteſt eſſe volitio audiendi attentè Sacrum, aut ſubleuandi miſeriam pauperis: quòd verò ea omnia ſurſus ille ordinet ad vanitatem, hoc purè purè intrinſecum eſt, nec per ſe ab eâ intentione vanitatis procedit actio exterior; neq; hæc vt exteriùs decentiſſimè facta petit carentiam illius vanitatis; ergo hæc intentio non poteſt prohiberi ratione operis externi; ergo directè eſt prohibenda: atqui hoc non poteſt lex humana, ergo.

Obijcies Primò: Si quis violenter detineatur in templo, vt audiat Sacrum, non ſatisfacit præcepto; ergo ſignum eſt fuiſſe imperatum etiam ipſum actum internũ; ergo poteſt præcipi auditio, vt ſit vndequaq; bona. Reſpondeo, iuxta paulò antè dicta, in aliquibus pręceptis affirmatiuis etiã præcipi aliquos actus interiores, vt in oratione, auditione Sacri; de quibus tamen infrà; inde tamẽ nego conſequẽtiam ſecundam; quia tunc ex alijs capitibus, quę prohibere non poteſt lex humana, reddi poteſt illa auditio mala. Reſpondeo Secundò, ad ſeruandam abſolutè & ſimpliciter aliquã legem, requiri, ne homo interiùs habeat animum eam non ſeruandi, ſi poſſet id vllo modo ſubterfugere; tunc enim peccat homo interiùs contra illam eamdem legem: obligatur enim per illam ad non habendam volitionem ex ſe efficacem tranſgreſſionis, quæ pręcisè impediatur, ne in tranſgreſſionem prodeat vi aliquâ externâ. At ſi quis voluntariè legem aliquam impleat, & cum omnibus circumſtantijs ab eâ lege præſcriptis, etiamſi tunc peccet contra aliam legem naturalem, apponendo malum finem vanæ gloriæ v. g. priorem tamen legem perfectè adimplet tam coram Deo quàm coram hominibus; ita vt vi eius legis nihil penitus Deus illi poſſit obijcere, etiamſi ratione alterius tunc violatæ punire illum poſſit: quòd ſi (vt ego probabilius, iudico) dentur actus indifferentes in indiuiduo, certè, ſi ille pro obiecto vltimo formali appoſuiſſet rem ex ſe indifferentem, nec peccaſſet contra legem illam primam, iuxta dicta, nec contra vllam aliam, quia in eo fine indifferenti nulla eſt malitia; & tamen actus vndequaque non fuiſſet bonus, ergo.

36. *An, & quando violentus auditor Sacri ſatisfaciat præcepto.*

Vi detentus in Sacro non debet habere voluntatem non audiendi.

Si noliſ in Sacro manere ob finem indifferentem, nec legem Sacri, nec aliã violat.

Obijcies Secundò: Poteſt præcipi, ne hoc vel illud fiat ex malo animo, v. g. ex odio, aut, ne dentur alteri dona, vt per ea quaſi emat dignitates, &c. ergo poteſt præcipi actus vndequaque bonus. In primis nego id præcipi per leges poſitiuas, ſed per naturales; licet poſitiuæ annectant talibus præceptis pœnas aliquas. Secundò reſponderi poſſet cum Patre Suario, in præceptis negatiuis poſſe faciliùs intelligi quòd prohibeatur malus finis, quàm quòd poſitiuè apponatur bonus. Ego verò non benè capio hanc ſolutionem, maximè in ſententiâ eiuſdem Patris, qui negat actus indifferentes in indiuiduo; nam ſi lex prohibet omnem malum finem, eo ipſo virtualiter obligat ad bonum, quia non datur medium, ergo ad actum ſimpliciter bonum; hoc autem eſt contra ipſum. Meliùs ergo Secundò reſpondetur, in ſimilibus caſibus nõ prohiberi lege ciuili actum internum, niſi quatenus aliquo modo exteriùs ſe prodit: etenim, quòd quis Iudicem muneribus corrumpat, quòd pecuniâ emat dignitates, ex ipſis circumſtantijs, in quibus pecunia datur, ſolet manifeſtè prodi; ideò actum illum internum vt coniunctum cum externo prohibet: ad quod (vt diximus) ius habet humanus Legiſlator, de quo fuſiùs infrà.

37. *An poſſit actus lege humanà præcipi, ne fiat malo fine.*

Solutio Suarij diſplicet.

Quo lex ciuilis prohibeant actum internum.

SECTIO

SECTIO VI.

An ſit materia legis humanæ ea, cui eſt graue periculum annexum.

38. *Senſus quæſtionis. Almainus & Silueſter negant Fundamentũ illorum.*

QVærimus, an leges humanæ obligent ad ſui obſeruationem cum periculo vitæ aut alio valdè graui. Negant Almainus in Morallibus Tractatu 1. cap. 3. & propendet Silueſter verbo *Metus*. q. 7. Fundamentum eſt, quia lex humana nõ poteſt obligare ad opera valdè difficilia, & quæ ſunt ex ſupererogatione. Confirmant, quia conſeruare vitam eſt de lege naturæ; ergo lex ciuilis non poteſt in contrarium quidquam præcipere. Addo ego hanc rationem efficacem à priori: Tota iuriſdictio, quã habet humanus Legiſlator ciuilis, prouenit ex ipsâ communitate, quæ illum elegit (vt ſæpè diximus:) atqui non poteſt probabiliter dici, quòd communitas dederit alteri in ſe iuriſdictionem, vt obligetur cum periculo vitæ: ergo non poterit obligari. Extremè oppoſita ſententia docet, legẽ humanam obligare ſub quocumque periculo; nam quod eſt contra legem humanam eſt malũ, ſed malum non debet admitti ob vllum periculum vitæ, ergo. Pro hac ſententiâ referuntur Caietanus 1. 2. q. 96. art. 4. & 2. 2. q. 125. art. 3. Adrianus in 4. q. 3. de Clauibus, Henricus Tractatu de Synod Epiſ. poſt tertiam partem art. 1. Secundò hæc ſententia probatur, quia bonum cõmune eſt præferendum priuato; ſed lex eſt bonum commune, periculum autem illud imminẽs eſt malum priuatum, ergo debet lex impleri etiam in eo magno periculo. Alios auctores pro hac ſententiâ citat Salas diſp. 11. ſect. 1.

Ratio à priori.

Caietanus, Adrianus & Henricus affirmant.

39. Ego (vt verum fatear) non poſſum mihi perſuadere, hos auctores voluiſſe id intelligere, quod verba abſolutè probata ſonant; quomodo enim Caietanus aut alius dicet, hominẽ grauiſſimè infirmum teneri etiam cum manifeſto vitæ periculo ire ad templum vt audiat Sacrum, aut debere ieiunare etiã in grauiſſimo morbo, cùm Caietanus & omnes omnino Theologi, Sũmiſtæ, Iuriſtæ, &c. in ſimilibus caſibus dicant non obligari hominem ad ſeruandas eas leges? Idem eſt, ſi lex alioqui ciuilis obliget, vt tales & tales eant ad bellum: non enim grauiter infirmus obligatur. Caietanus quidem eo loco 1. 2. ſatis durè loquitur, vt etiam contrariam ſententiam vocet errorem: at tam ibi quàm 2. 2. eâ quæſt. 125. non loquitur in omni caſu, ſed expreſsè addit, *Quandoq;*. Fateor eum ponere aliquos actus in quibus vera non eſt eius ſententia, vt ſtatim videbimus; at vniuerſaliter in omnibus, vt paulò antè dixi, certò certiùs non potuit loqui, maximè cùm eo loco 2. 2. ponat caſum, in quo quis non obligatur; quando v. g. quis citatus nõ poteſt tutè accedere; dicit enim illum non teneri; quia ſi tutè nõ poteſt, idem eſt ac non poſſe accedere: id quod ego dicam de omnibus alijs caſibus: & verò in, in hoc valdè defecit conſequentiam. Sed quidquid de horum mente ſit.

Caietani mẽs explicatur.

40. *Lex humana ſæpè etiam cũ periculo vitæ obligat.*

Dicendum eſt, in multis caſibus legem humanam obligare etiam cum periculo vitæ. Hæc videtur eſſe communis; neq; eã puto negari ab auctoribus primæ ſententiæ. Vide Salas ſuprà num. 3. nemo enim negat, milites etiã cùm euidenti vitæ periculo teneri pugnare: id quod maximè locum habet in vigilibus, tum in hyeme, ob vehemens frigus; tum quia facilè in manus hoſtium incidunt. Idem eſt tempore peſtis; ſunt enim aliqui obligati ad curandos infirmos; etiamſi eo ipſo exponantur manifeſto periculo vitæ. Pater Suarez num. 5. opinatur hanc concluſionem maximè locum habere, quando periculum per ſe eſt coniunctum operi præcepto; nã tunc periculum illud non eſt contrarium rei præceptæ, ſed veluti de ſubſtantiâ actus moraliter conſiderati: neq; poteſt cenſeri præter ſcientiam & intentionem Legiſlatoris, ſed potiùs eo ipſo quòd præcipitur talis actus, cenſetur præcipi non obſtante tali periculo. Ego, vt verum fatear, licet hanc limitationem optimam cenſeam ad dignoſcendum, quãdo lex ciuilis obliget ſub tanto periculo; vt tamen per eam concluſio noſtra reddatur probabilior aut clarior, vllóve modo probetur, nullatenus iudico eſſe vtilem, quia aduerſa pars fortè diceret, tunc minimè obligare eas leges: quia quò magis annexum eſt periculũ ei materiæ, eò redditur hæc difficilior, & conſequenter eò minùs tenebitur ſubditus obedire; & Legiſlator non habebit iuriſdictionem, vt talem præcipiat: ſi verò periculum nõ ſit ita annexum, reddet opus minùs periculoſum, & faciliùs imperabitur. Ergo cõcluſio debet aliter probari independẽter ab eâ limitatione; videtur autem ſufficienter inde confirmari, quia ratio naturalis ea ſe dictat neceſſariam eſſe eam iuriſdictionem in Republicâ mandandi in multis caſibus, quando vtilitas magna eſt, & vergit in bonum totius communitatis, imò ipſius, qui ſe exponit periculo. Explico hoc in exemplis allatis de bello, peſte, &c. Certè ſi nemo poſſet obligari ad pugnandum, ad vigilias agendas, &c. & Reſpublica tota periret, & etiam illi eidem, qui iam obligatur, fortaſſe certiùs immineret mors ab hoſte occupante ciuitatem vl. quàm eam timeat ex pugnâ ipsâ; deinde, ipſe ſe exponẽs periculo, defendit per hoc ſuos cõſanguineos, patrem, matrem, bona quæ habet; facitq; id cum laude apud homines & apud Deum: ſi autem liberè ſe diripi à tyranno permitteret, ea omnia periclitarentur. Idem diſcurſus applicari poteſt his qui ſe exponunt ad curandos peſtiferos: nam ſi peſtis permittatur graſſari, deſtruet totã ciuitatem, & omnia etiam mobilia inficiet: debet ergo eſſe in Republicâ ius ad cogendum cum ſimili periculo; cùm autem ex naturâ rei non magis hic quàm ille obligetur, debet id decidi per aliquem habentem iuriſdictionem, & qui hunc præ altero deſignet; ne cuilibet ſit liberũ, refundendo totũm onus in alterũ nihil efficere.

Probatio Suarij hic data non placet.

41. *Melior datur ab auctore.*

Exaggeratur ea fuſiùs.

Ex naturâ rei nullus obligatur ad hos caſus.

42. *Satisfit rationibus primæ ſentẽtiæ.*

Hinc facilè reſpondebitur ad rationes in oppoſitum allatas pro primâ ſententiâ. Ad primã iam eſt oſtenſum, poſſe ſæpè, quando vtilitas maxima eſt, Rempublicam obligare ad opus difficile. Quod verò ibi dicitur de ſupererogatione non eſt ad rem; nam ſi velint hi auctores opus ante legem poſitiuam iam eſſe ſub obligatione, apertè falſum dicunt, quia tunc omnẽ legem ciuilem tollerent, & ſolùm admitterent naturales aut diuinas: ſi verò dicant, poſt legem impoſitã opus illud non debere manere in ratione operis ex ſupererogatione, libentiſſimè admittimus; & ad præſentem difficultatẽ dicimus, eo ipſo quòd mandetur illud opus difficile, iam non eſſe ſupererogationis, ſed obligationis.

43. *Qui conſeruare vitam ſit de iure naturæ.*

Ad confirmationem, quòd conſeruare vitam ſit de iure naturæ, dicimus, duplicem ibi eſſe poſſe ſenſum: vnum, quòd ſe mactare directè ſit prohibitum iure naturæ; & ita fatemur; nullam legem ciuilem mandare id poſſe: alterum verò

ſenſum, quòd etiam iure naturæ obligetur ad ſe non exponendum periculo alicui vitæ ob vllam cauſam: & in hoc ſenſu apertè falſa eſt propoſitio; etenim hi auctores non negant, licitum eſſe homini, ſi velit ipſe, voluntariè ſe exponere ob grauem cauſam eiuſmodi periculis: ſi ergo licitũ id eſt, ergo non eſt prohibitũ iure naturæ: quòd ſi non prohibitum, ergo Reſpublica poterit habere iuſtas cauſas, ob quas obliget ad id quod ius naturale permittit; in quo puncto non magis facit lex ciuilis contra ius naturale quàm prohibendo aut imperando alias actiones faciles, quas ius naturale permittit. Ratio à priori deſũpta ex radice, vnde venit iuriſdictio, videtur eſſe difficilior; ei tamen reſpondeo, eo ipſo quòd ſe ſubiecerunt homines voluntariè alicui, dediſſe illi iuriſdictionem omnem neceſſariam ad iuſtã adminiſtrationem Reipublicæ; qualis eſt, de quâ hic agimus; quia iuſtiſſimam eſſe talem legem & neceſſariam, paulò antè probatum eſt.

Occurritur rationi à priori.

44. Dixi in communi contra primam ſentẽtiam, in Republicâ eſſe eam vim obligandi in aliquibus caſibus; nunc contra ſecundam ſententiam dico, ceſſante graui neceſſitate, ſeu vtilitate magnâ, non eſſe in Republicâ poteſtatem ad obligandum cum periculo vitæ aut alterius grauis damni. Hæc eſt communis, & videtur ſatis probari argumentis primæ ſententiæ; quæ ſaltem oſtendunt, ceſſante eâ vtilitate & neceſſitate, cõmunitatem non dediſſe iuriſdictionem ſupra ſe ad ea onera adeò grauia: & verò iniuſta procul dubio eſſet talis lex, quæ ad rem leuem cum tãto diſpendio vellet hominem obligare. Neq; ab hac concluſione ſic indefinitè poſitâ vlla res ipſâ diſſentit; vt ex præceptis etiam Canonicis, ieiunandi, audiendi Sacrum, manifeſtè conſtat: & in ipſis diuinis idem cernitur.

Lex humana quibus in caſibus cum periculo vitæ obligare nequeat.

45. Nam licet habeat Deus iuriſdictionem ad obligandum etiam cum mortis periculo, quia eſt Dominus vitæ & necis; non tamen voluit in ſuis legibus cum eo periculo indiſcriminatim obligare, vt in multis & antiquis patet. Machabæi enim pugnarũt die Sabbati, in quo erat prohibitus omnis labor: David. 1. Regum 21 comedit ſine vllo peccato panes propoſitionis ob extremam neceſſitatem: idem etiam vlteriùs in lege Euangelicâ oſtendi poteſt; nam licet de iure diuino ſit integritas confeſſionis, tamen ob periculum mortis poteſt quis aliqua peccata reticere.

Cur Deus & vitæ periculo obligare poſſit, & quando ſic non obligarit.

Sectio VII.

Reſpondetur obiectionibus in contrarium.

46. Facilè nunc ad argumenta Caietani, quatenus vniuerſaliter hanc concluſionem negare videtur, reſponderi poteſt. Dixi, *videtur vniuerſaliter negare*, quia re ipſâ nõ negat, vt obſeruaui ſupra. Poſſet autem in contrarium Primò obijci lex Carthuſianorum de non comedendis carnibus, quæ obligat etiam cum vitæ periculo. Verùm de Carthuſianis aliquid ſuprà dictum eſt ex Patre Vaſquez: Salas item diſp. 11. ſect. 2. doctè oſtendit, ideò eam legem poſſe obligare, quia tarò ex carnibus pendet ſalus infirmi; quòd ſi contingit omnino pendere, tunc eo ipſo non obligandos. Hoc ergo omiſſo, ad primum dicimus, in eo eſſe æquiuocationẽ: ſupponit enim, quòd non obſtante graui periculo, adhuc obliget lex; & inde infert nos ad eius obligationem teneri; negamus autem tunc obligare, ideóque dicimus, non eſſe malum eam non ſeruare. Secundum argumentum minùs vrget, quia malè ſupponit eſſe bonum commune, quod aliquis tunc ſeruet legem cum eo periculo; imò oppoſitum manifeſtè verum eſt: quæ enim vtilitas, vt ieiunaret quis eâ ſolâ ratione, vt fiat quod Legiſlator mandauit, & ſtatim moriatur ob illud ieiunium? certè inde oriri potiùs grauiſſima damna toti communitati poſſent quàm commoda.

An lex prohibens eſum carniũ Carthuſianos cũ vitæ periculo obliget.

Occurritur obiectionibus Caietani.

47. Replicabis Primò, Ergo licebit ob mortis periculum comedere carnes die Veneris, etiamſi ob contemptum religionis quis ad id cogatur ab hæretico aut gentili. Nego conſequentiam; & ex hoc eodem exemplo probo meam ſententiã; quia ſaltem licet eas comedere, ſi grauiter ſit infirmus: ergo vniuerſaliter non obligat lex cum eo periculo. Ad caſum ergo præſentẽ dico, ideò tunc non licere, quia fieret per hoc homo contemptor legis diuinæ: id quod ex naturâ ſuâ malum eſt: ceſſante verò illo graui malo excuſat periculum ab obſeruatione. Vbi aduerto, quæſtionem eſſe purè penè de nomine, an tunc dicẽda ſit ea obligatio naturalis à naturali præcepto non annuendi vllo modo exteriùs falſę religioni, an verò humana à præcepto humano, cui actu obeditur, proueniens. Iudico quoad hoc eãdem planè eſſe difficultatem, ac de obligatione obediendi alijs legibus humanis extra caſum hunc: etenim quòd legi latę teneat obedire, prouenit (vt dixi ſępè) ex illâ obligatione naturali, *Obediendum eſt Superiori legitimè mandanti*: eodem modo in præſenti, quòd in occaſione contemptus fidei teneat obedire legi humanæ, prouenit ex altero principio naturali, *Non eſt annuendum iniquæ religioni*: ergo ſicut in primo caſu peccatur contra legem humanam, ita etiam in altero.

Cur ob contemptum religionis, etiã cum vitæ periculo coniunctum, non licitus ſit eſus carnium die Veneris, alias verò ſit.

Cur legi latæ teneat obedire.

48. Dices: Quando non eſt contemptus religionis, non eſt niſi vnum peccatum contra legem ciuilem; in caſu verò, quem tractamus, eſt etiam peccatum contra religionem; ergo eſt diuerſitas in vno & in altero. Reſpondeo, totam eam diuerſitatem eſſe per accidens quoad punctum præſens; quia non prouenit ex eo, quòd fiat aut non fiat contra legem humanã, ſed ex eo, quòd in vno caſu ſint duæ obligationes ex duabus legibus naturalibus mediatè manantes; in altero verò vna: vtraq; autem immediatè & proximè venit ab ipsâ lege poſitiuâ, cui obedio: in caſu enim contemptus eſt lex naturalis, quæ dicit, *Obediendum eſt Superiori iuſta præcipienti*: eſt itẽ alia quæ dicit, *Non eſt exterius conſentiendum falſæ doctrinæ in materia religionis*: extra caſum verò contemptus ſolùm eſt primum præceptũ naturale, *Obediendum eſt Superiori legitimè mandanti*: ex hoc autem capite dici non poteſt eſſe in vno caſu obligatio naturalis, & nõ in altero; nam etiam ea obligatio non conniuendi prouenit hîc & nunc proximè à lege humanâ; nam ſi hæc non prohibuiſſet eam actionem, eo ipſo eſſ facere, non fuiſſet conniuere: altera etiam obligatio procedit à naturali iure obediendi in licitis & honeſtis humano Superiori.

Obuiatur replicæ.

49. Obijcies Secundò: Ergo licebit propter periculũ graue celebrare Sacrũ ſine veſtibus ſacris, corporalibus, reliquiſq; ex iure humano neceſſarijs: item propter grauem metum poterit quis cũ excommunicato publicè denuntiato agere; item contrahere matrimonium cum conſobrinâ ſine diſpenſatione: omnia autem hæc ſunt abſurda.

An celebratio Sacri ſine apparatu ſacro veſtium, &c. poſſit ob periculum graue eſſe licita.

Reſpondeo

Reſpondeo ad primum exemplom, Si daretur aliquis caſus, in quo eſſet reverà talis celebratio vtilis ad fugiendum graue malum, & non eſſet id in contemptum, vel cum ſcandalo aliorum, poſſe ſine dubio id licitè fieri; communiter tamẽ non poſſe, quia niſi vrgente tyranno aut hæretico in contemptũ, vix poteſt ille caſus contingere.

An ob idẽ periculũ poſſit cũ excommunicato agi.

Ad ſecundum exemplum de communicatione cum excommunicato reſpondetur, ſecluſo ſcandalo & contemptu iuriſdictionis, licitè poſſe ob graue imminens periculum cum eo ciuiliter communicari.

Cap. Sacris. de ijs quæ vi. varia explicationes iſed reiecta.

Replicabis, in cap. *Sacris*, de ijs quæ vi, prohi-
50. beri communicationem eam. Reſpondent nonnulli agere ibi Pontificem de metu leui. Verùm id videtur eſſe contra textum, quia ſtatim reddẽdo rationem dicit, *Cum nullo metu faciendum ſit quod eſt peccatum mortale.* Reſpondent Secundò alij ſermonem eſſe de communicatione in crimine criminoſo. Sed neque hæc ſolutio ſtat, quia Pontifex ibi ſupponit, poſſe quem ad eam communicationem vi induci; quo caſu aſſerit non peccare: atqui ad communicandum in crimine criminoſo nemo poteſt ab vllo homine cogi: ergo non eſt ibi ſermo de eâ communicatione. Tertiò reſpondent alij, ſermonem eſſe de cõmunicatione, quæ cedat in contemptum clauium. Ita Salas diſp. 11. ſect. 1. num. 14. Hæc explicatio, etſi probabilior, meo tamen iudicio non ſubſiſtit: nam cùm ibi Pontifex opponat coactionem metui reſpectu eiuſdem communicationis, dicátque excuſari illam, quæ vi, non verò quæ metu fit, profectò ſupponit, etiam per coactionem ſeu vim fieri poſſe eam communicationem: atqui repugnat vt per vim actio fiat à me in contemptum; nam ſi vi intruditur mihi cibus prohibitus in os, & cogor illum deglutire, procul dubio non fiet à me in contemptom non ſolùm formaliter, vt ſic dicam, ſed nec materialiter. Quartò reſpon-

Salas explicatio melior, ſed inſufficiens.

51. dent alij, Pontificem ſolùm dixiſſe, non ſemper metum excuſare; non tamen ideò negaſſe, excuſare aliqoando: ſed nec hæc expoſitio ſatisfacit, quia cùm addat ſtatim, *Nullo metu faciendum ſit*, &c. procul dubio vniuerſalem negatiuam propoſitionem ſtatuit. Reſpondeo, fortè in primâ parte textus Pontificem loqui de metu leui non cadente in conſtantem virum, & cõſequenter relinquẽte illam communicationẽ in ratione malæ & peccaminoſæ; in ſecundâ verò parte rationẽ reddere vniuerſalem; ac ſi ſic diſcurriſſet: *Si actio ſemel maneat in ratione mala, nullo metu debet homo induci vt illam efficiat; ſed metus ille, in quem hic homo fuit inductus, quia leuis erat, non extraxit eam actionem à ratione mala; ergo non debuit illo induci ad talem rem:* & in hoc ſenſu ſuſtineri poteſt prima ſolutio; poteſt item reſponderi, ibi fuiſſe ſermonem de communicatione ſcandaloſâ: id quod fit ſatis probabile, quia propterea ille fuit accuſatus publicè apud Pontificem: iam autem antè diximus, ſi ſubſit ſcandalum, non licere ob metum vllum legem violare.

Explicatio authoris.

Dices: Illud ſcandalum non eſſet à me intentum, ergo eſſet paſſiuum; quia ego cum tanto periculo non teneor illud vitare. Reſpondeo, ſcandalum eo caſu eſſe tale, vt quodammodò cæteri putent id à me fieri in contemptum (eſto id non ita ſit:) tale autem ſine dubio teneor etiam cum vitæ periculo vitare.

Quod ſcãdalũ cũ periculo vitæ tenear vitare.

52. Ad tertium exemplum de matrimonio cum conſobrinâ reſpondetur, poſſe illum hominem ſimulare ſe contrahere matrimonium, etiamſi non habeat animum contrahendi; nam ad vitandum periculũ id ſolùm ſufficit. Ex quo capite optimè aſſignatur diſparitas inter leges obligantes & irritantes; cur ſcil. illæ ceſſent graui periculo vigẽte, hæ verò non: nam ad vitandum illud periculum, neceſſum eſt vt homo eas nõ obſeruet tunc: eo autem ipſo ceſſat obligatio, et etiamſi irritatio non ceſſet, poteſt quia periculum fugere actionẽ exteriùs faciendo, etiamſi poſteà periculo ſuperato declaretur ea actio nulla; vt in legibus naturalibus contingit: ſi enim graui metu cogatur quis ad vendendam rem, quã nullo modo vellet vendere, poteſt ſimulare contractum, & poſteà recedente metu, probando præcedentem metum cadentem in conſtantem virum, reſcindere externã eam formam contractus, & repetere rem coram Iudice.

An ob periculũ vitæ teneatur cum cõſobrinã matrimoniũ cõtrahere. Cur leges obligãtes ceſsẽt ingruẽte graui periculo, irritantes verò non.

Replicabis: Ergo ille poterit tunc accedere ad conſobrinam. Nego conſequentiam, quia cùm ea non ſit vera vxor, non poteſt ratione præcepti naturalis accedere. Metus enim non liberat ab obligatione legis naturalis in his rebus, quæ ſunt intrinſecè malæ.

Talis nõ poſſet accedere cõſobrinam.

Replicabis Secundò: Ergo non eſt ſufficienter prouiſum illi homini ad vitandum periculum, 53.
per hoc quod exteriùs ſimulet matrimonium: nã ſi eodem modo ad conſummandum illud cogatur, quo ad contrahendum, iam non poterit euadere per ſimulationem: ergo vel tenebitur tunc illud diſcrimen ſubire; & conſequenter potuiſſet id ipſum ſubire initio in puncto contrahendi; vel certè poterit conſummare. Reſpondeo, periculũ illud eſſe moraliter impoſſibile; nam homines, licet ſoleant vim inferre ad contrahendum matrimonium, ad copulam verò non ſolent eo contractu: maximè enim collimant ad vinculom illud inſolubile imponendum, de cætero non ſunt ſoliciti: ſed quia poſſibile eſt vt maritus, qui feminam ad matrimonium vi coëgit, etiam poſteà cogat ad illius conſummationem, dicendum eſt nõ eſſe inconueniens, ſi alicui periculo prouenienti poſteà ex lege naturali immediatè & propriè nõ ſit prouiſum per legis poſitiuæ ceſſationẽ quoad obligationem, vt propterea debeamus dicere illã ceſſare quoad omnes alios effectus. Id quod independenter planè ab hac difficultate oſtendo; nã quòd ego non habeã vim validè adiudicandi Antonio agrum Petri per iudicialem ſententiam v.g prouenit ſaltem negatiuè ex humanâ voluntate quia ſcilicet me Iudicem non conſtituit, vel conſtitutum priùs iam depoſuit; & tamen non propterea, ſi quia mihi mortem minetur, niſi adiudicẽ Antonio eam cauſam, poſſum id facere ob vitandum periculũ, iam enim proximè & immediatè iure naturæ prohibeor id facere, eſto remotè id proueniat à iure poſitino non dante mihi iuriſdictionem.

Satisfit alteri replicæ.

Replicabis tamen adhuc, hæc quidem eſſe op- 54.
tima exempla pro eâ ſolutione, non verò aſſignari ſufficientem diſparitatem, cur obliget vna lex potiùs quàm altera: in vtroque enim caſu incurritur certiſſimum periculum vitæ. P. Suarez tangit hanc obiectionem, eíque reſpondet infrà lib. 5. cap. 22. num. 11. agens de lege irritante, ideò irritantem obligare, quia per illam ponitur inhabilitas in contrahente, neque eſt in poteſtate ipſius eam auferre; ipsâ verò manente legem naturalem obligare, ne fiat ille actus ipſi legi naturali contrarius: nam contra legem naturalem non habet vim vllam metus. Hæc ſolutio nullo modo ſatisfacit difficultati; nam id quod

Suarez ponit aliã diſparitatẽ inter legẽ irritantẽ & obligantẽ, ſed non ſatisfacit.

quod in dubium vertitur in præſenti, aſſumitur vt omnino certum, ſcilicet, non eſſe in poteſtate hominis, vt auferatur per metum ea inhabilitas: etenim ſicut obligatio faciendi rem impoſitam per legem aufertur ratione periculi, nec, per ſe loquendo, poteſt Legiſlator validè eam retinere; eodem planè modo videtur etiam ratione periculi tollenda ſecunda inhabilitas, quia poſita eſt etiam per legem ciuilem: ſicut autem non ablatâ inhabilitate obligat lex naturalis, ita manente legis poſitiuæ obligatione ſeu valore obligat lex naturalis: ergo eſt eadem omnino ratio de vtraq; lege ob periculum vitandum. Addi poteſt ex eodem Patre Suario alia reſponſio, quòd ſcilicet lex irritans reſpiciat commune bonum, ideóque non curet priuatum malum illius, cui vis infertur. Ita num. 12. circa finem.

55. *Reijcitur ſecunda eiuſdē reſponſio.* Verùm hæc eadem ratio vrgetur in lege obligante; etenim hæc etiam reſpicit commune bonum, vnde non deberet attendere ad particulare detrimentum. Negare non poſſum, quin hæc ſit grauiſſima obiectio, quæ tamen parum videtur conſiderata ab auctoribus; augetur autem inde non parum, quia ſi materiã ipſam conſideremus, fortè ſæpè longè maioris momenti erit ea, quam omittimus licitè ob metum, quàm quæ irritatur non obſtante metu. Si enim ego ob metum grauem non celebro Sacrum die feſto, omitto rem vnam magni momenti; at ſi ob metum fieret validus aliquis contractus ſine ſolemnitatibus à iure requiſitis, nullum graue damnum fieret etiam materialiter: cur ergo hoc, non verò illud licebit?

Reſponſio auctoris præcedenti materiæ applicatur. Reſpondeo tamen hanc poſſe aſſignari diſparitatem; nam ſi leges irritantes ceſſarent ob metũ, id eſſet in graue Reipublicæ damnum; ſi tamen ceſſet lex purè obligans, nullum ſequitur vllius momenti. Probo ergo primam partem in eo ipſo caſu matrimonij, & inde vniuerſaliter: nam cùm illud matrimonium ſit res naturâ ſuâ perpetua, grauiſſimum eſſet malum permittere nequitiæ alterius incutientis metum, et illud onus perpetuum induceretur validè contra legem ſolùm ob metum illum tranſeuntem; ob quam cauſam etiam ea, quæ alioquin naturâ ſua ſunt licita & valida, redduntur inualida in odium metus illius: nam qui alioquin validè poterat cum Mariâ v.g. contrahere, quia nullum impedimentum ex parte vtriuſque intercedebat; ſi tamen metu cadente in conſtantem virum cogatur contrahere, non contrahit validè: ſi ergo in odium infligentis metum, ea, quæ valida fuiſſent, fiunt nulla, quantò magis, quæ ex ſe inualida erant, manebunt inualida? imò duobus titulis erũt inualida: idem cum proportione eſt in alijs contractibus.

56. *Ratio à priori pro caſu illo matrimoniali.* Ratio verò a priori vlterior hæc poteſt eſſe; nam in ceſſatione legis irritantis ſemper ille, qui metu inducit ad eam actionem, habet pro intento lucrum magnum inde ſequens; & poſſet ſic ratiocinari: *Si ſemel obligem alterum, etiam iniuſtè, actio erit in perpetuum valida; & ſine vllâ reſtitutionis vel retroceſſionis obligatione, eam licitè deinde retinebo:* hoc autem vehementer poteſt homines ad eiuſmodi vim inferendam impellere; & conſequenter grauiſſima ſecum incommoda ferret. Iam verò in lege purè obligante nullum eſſe inconueniens, probo facilè: nam ex eo quòd ego non efficiam hanc actionem præceptam, nihil ſtabile ſequitur in futurum, nec damnum vllum irreparabile: nec item ipſe infligens metum lucrũ habet alicuius momenti; vel certè in alterius præiudiciũ non cedet. Denique, neque idcò erit illi licitum in poſterum aliquid contra leges ciuiles; ſemper enim de nouo, ſi aliquid voluerit tentare contra illas, peccabit, nec ſecum poterit facere illum diſcurſum periculoſum, de quo paulò antè: ex hac ergo notabili differentiâ meritò inferimus, leges humanas irritantes non debere ob metum ceſſare, ſecùs purè obligantes. Et ſatis de tertiâ illâ inſtantiâ, quæ nos ſatis procul traxit; erit tamen doctrina hæc vtilis pro his, quæ de legibus irritantibus infrà dicturi ſumus: non enim erit neceſſe eam ibi repetere.

Ad quæſtionem ergo redeuntes, inquirimus pro eius complemento, quomodo cognoſci poterit, quando homo excuſetur ab eis legibus obligantibus ſeruandis propter metum, quando verò non. 57. *Quando quis excuſetur à legibus obligantibus ſeruādis ob metũ, & quando non.* Reſpondeo, id non poſſe vniuerſaliter à nobis decidi, quia pendet ex modo, quo infertur metus; ſi enim inferatur in contemptum legis, iam diximus non excuſari ab obligatione legis: quòd ſi metus ob alias cauſas inferatur, rurſus ponderandum eſt, an ſit grauis, an leuis: nõ enim eadem eſt de vtroque ratio. Deinde ponderanda eſt neceſſitas rei præceptæ; nam, iuxta maiorem aut minorem neceſſitatem, maius vel minus periculum requiritur vel ſufficit ad ceſſandum. Id patet in exemplis ſuprà poſitis; nam quia ieiunare non eſt tanti momenti, facilè quia ob leuem cauſam excuſatur; at ſi deberet celebrare Sacrũ ſine paramentis ſacris, quia ea eſt res magni momenti, deberet ſanè maximum eſſe diſcrimen, quod meretur, vt id poſſet licitè fieri & ſecluſo contemptu & ſcandalo.

DISPVTATIO XV.

Quas perſonas obliget lex humana & ciuilis.

SECTIO I.

Quæ certa ſunt præmittuntur.

1. *Christiani etiam iuſti legi humanæ & ciuili ſubiacent.* SVPPONO Primò, Chriſtianos & iuſtos eſſe ſubiectos legibus humanis, etiam ciuilibus (de Canonicis à fortiori infrà dicetur.) Ita Eccleſia Catholica ſenſit; eſtq; veritas hæc ex Scripturis & ratione manifeſtiſſima: (de quâ fusè Pater Salas diſp. 14. ſect. 1.) *Ita Scriptura & Patres aiunt.* Nam & Chriſtus Matth. 22. docuit reddenda Cæſari quæ ſunt Cæſaris: vbi ſermo erat de tributis impoſitis per leges: eodem etiam modo Matth. 17. iuſſit ſolui tributum pro ſe: licet enim quà Deus non fuerit ad id obligatus, voluit tamen oſtendere eam obligationem cadere in diſcipulos ſuos & Chriſtianos omnes. Id ipſum paſſim Apoſtoli tradiderunt: Petrus Epiſt. 1. cap. 2. Paulus ad Coloſſenſes 3. ad Epheſios 6. ad Titum 3. ad Romanos 13. Idem omnes Eccleſiæ Patres ſentiunt; ac totius Eccleſiæ perpetuus vſus & praxis manifeſtè perſuadet. *Probatur à ratione.* Ratio verò euidẽter ex dictis deducitur: nam fides Chriſti nõ deſtruit vitam politicam & ciuilem, imò eam perficit; ergo non tollit vllo modo ex naturâ rei obligationẽ ſeruandi leges ciuiles & obediendi Principibus; neq; eã tollit ex volũtate Dei ſpecialiter reuelatâ, cùm potiùs ſit reuelatio Dei in contrarium, vt ex locis citatis conſtat.

cōſtat. Vnde etiam in lege veteri, eſto acceperint innumeras leges ab ipſo Deo, non tamē propterea fuerunt exempti ab obligatione obediendi Saüli, Dauid, cæteriſque Regibus. Vide Auguſtinum lib. 19. de Ciuitate Dei cap. 17. vbi eleganter hanc neceſſitatem legum ciuilium probat ex ratione à nobis inſinuatâ, ſcilicet, quod Chriſtianus etiamſi primo loco ſpiritualia debeat conſiderare, quia tamen corpore cōſtat, debet legibus, quæ terrenam ciuitatem concernunt, gubernari.

Quiſnā primus docuerit nulli creaturæ obediendum eſſe.

2. Contra hanc veritatem ſtetit olim paulò ante prædicationem Chriſti Iudas ille (de quo Gamaliel fecit mentionem in Concillo Sacerdotum Act. 5.) hic enim, teſte Hieronymo in cap. 3. ad Titum, negauit obedientiam vlli creaturæ exhiberi debere, ſed ſoli Deo: cuius hæreſis ſectatores dicti ſunt Galilæi; & durarunt vſq; ad Chriſti prædicationem, etiamſi credantur multi à Pilato morte mulctati. Lucæ enim 13. cap. dicitur Pilatus eorum ſanguinem miſcuiſſe in ſacrificiis: occaſione item illorum dicitur miſſa ad Chriſtum ea legatio, *Licet cenſum dare Cæſari, an non?* quia verò Apoſtoli vocabantur Galilæi, dicuntur etiam adducti in ſuſpicionem quaſi eiuſdem erroris ſectatores. Eum Lutherus reuocauit ab inferis: pro effrænatâ enim ſuâ vitâ, valdè vtile ſibi perſuaſit, nulli poteſtati ſubiacere: citat autem hæc ſtulta hæreſis pro ſe locum Matt. 17. *Ergo liberi ſunt filij:* item Lucæ. 22. *Reges Gentium dominantur eorum: vos autem non ſic:* & Matth. vlt. vbi Apoſtolis dixit Chriſtus, *vt docerent Gentes mandata ipſius:* ergo excluſit leges alias. Denique, quia nos ſumus liberati per Chriſtum: vnde 1. ad Corinthos 7. dicitur, *Pretio empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum.*

Math. 22.

Huius erroris reſtitutor Lutherus quibus pro eo Scripturæ locis vſus ſit.

3. Hæc tamen omnia nullatenus iſti errori patrocinantur. Ad primum dicimus, Chriſtum de ſe ſolùm locutum, licet id ex propoſitione vniuerſali intulerit: quæ propoſitio non habebat locum in Chriſtianis, quia nec ſunt naturales filij Dei, nec Principum ipſorum, qui tributa imponunt. In ſecundo loco Chriſtus Apoſtolos ſuos vt perfectionis ſectatores remouet ab appetitu honorum; per quæ non negat, debere eſſe capita aliqua, quæ Rempublicam gubernent: nimium igitur affectum excluſit, non rectum vſum eius poteſtatis. Quòd verò Apoſtolis nihil dixerit eo die vltimo de obſeruatione legum ciuilium: cauſa eſt, quòd id iam ſupponebatur hominibus traditum. Ad illud de libertate per Chriſtum acquiſitâ dixi ſatis diſput. 12. ſect. 5. Paulus etiam ibi ſpiritualem ſolùm ſeruitutem reiecit, id eſt, ne ab his, quæ Deo debemus deflectamus ob humanos reſpectus; aut imperatori cultum idolorum præcipienti obediamus.

Explicantur ſingula.

Suppono Secundò, ſi perſonæ aliquæ excipiantur expreſſè in lege ipsâ, eas non obligari: vt ſi lex pro Nobilibus tantùm feratur, non tenentur ignobiles: id quod videtur notum ex terminis.

Lex excipiēs perſonā eam non obligat.

Suppono Tertiò, ſi lex directè feratur in aliquam communitatem & membra illius, eo per ſe obligari omnia membra, niſi cum aliquo diſpenſetur: ad alios verò, qui extra eam communitatem ſunt, non extendi legem, quia ea non eſt vniuerſalior quàm verba ſonent. Vtrùm autem qui per accidens ſunt intra eam communitatem obligentur tunc, vt peregrini in alienis Regnis, dicetur infrà. His poſitis,

SECTIO II.

An obligetur quis proprijs legibus, dum eſt extra territorium.

SVBSECTIO I.

Proponitur communis, & vera ſententia.

QVæ docet Hiſpanum v. g. exiſtentem in Galliâ non obligari legibus Hiſpaniæ; & ſic de aliis. Innumeros auctores pro eâ refert Salas diſp. 14. Probatur autem ex cap. 2. de conſtitutionibus in 6. in quo Pontifex dicit, Epiſcopum excommunicationem ferentem non ligare ſubditum extra territorium exiſtentem; redditque rationem vniuerſalem, quia impunè non paretur ei qui extra territorium cauſam dicit. Alias auctoritates pro eadem ſententiâ congerit ibi Pater Salas, eſto valdè in contrariam propendeat; à quâ fatetur ſe ſolùm deterreri ob citatum textum. 4.

Ratio quorundam pro hac opinione minùs firma.

Ratione difficulter perſuadetur hæc communis ſententia; ideò valde in hoc puncto eius auctores inter ſe diſſentiunt: quidam id reducunt in voluntatem ipſiuſmet Legiſlatoris, qui non vult tunc tales obligare. Verùm hanc rationem expreſſè reiicere videntur citata verba Pontificis, qui non in defectum voluntatis ipſius Epiſcopi, ſed quaſi in naturam rei reduxit; alioquin debuiſſet cum diſtinctione reſpondere, Si Epiſcopus voluit illum ligare, ligaſſe, ſi noluit, non ligaſſe. Pater Suarez cum nonnullis aliis dicit rationem eſſe, quia iuriſdictio vniuſcuiuſque ciuitatis non extenditur quoad leges ferendas extra ciuitatem: & ſicut in phyſicis dicitur extra ſphæram actiuitatis non ſequi actionem, ita in moralibus. Hæc tamen ratio mihi videtur petere principium; nam poſſe Legiſlatorem obligare ſuum ſubditum extra territorium per leges & poſſe ferre leges, quæ ad illum extendantur, eſt omnino idem diuerſis vocibus: poſſe enim in me ferre legem, & poſſe me per legem obligare, ſolo modo loquendi diſtinguuntur; ergo non debet vnum per aliud probari, ſed vtrumque per principium aliquod magis notum: & idem dico de inſtantiâ è phyſicis: nam, *non poſſe vltra ſpheram*, formaliſſimè idem eſt ac non poſſe vltra terminum ſuum ſummum, quod eſt idem per idem: vnde niſi aliquâ ratione aut experientiâ probetur quæ ſit ſphæra huius agentis, nihil per eos diuerſos terminos poterit probari. 5.

Suarez. ratio petit principium.

Tertia ratio eſt, quòd non poſſit quis legibus obligari, niſi etiam ad eas obſeruandas cogi poſſit: atqui extra territorium non poteſt cogi, quia non poteſt ibi puniri à Legiſlatore proprij territorij, aut inde violenter ad proprium territorium trahi; ergo non poteſt tunc obligari legibus. Verùm neque hæc ratio ſubſiſtit, quia in communi ſententiâ legiſlator ipſe tenetur ſeruare leges, etiamſi ad eas ſeruandas non poſſit cogi: & verò cùm poſſe cogi ſit effectus ſecutus ex obligatione ſeruandi vt ex causâ, non rectè ex negatione eius effectus negatur cauſa, quia ſæpè eæ, etiamſi de ſe ſint determinatæ ad effectum aliquem, impediuntur ob aliquam circumſtantiam ab illius productione; non verò propterea cauſæ illæ deſinunt eſſe in rerum naturâ. Non eſt itaque facilis probatio huius communis ſententiæ: in Canonicis legibus non eſt ma- 6.

Reiicitur & Tertia ratio.

7.

E Canonicis legibus facilè defenditur hac ſententia, aliàs difficilis.

Probatur tamen Primò. gna difficoltas,quia poſſemus id reducere in voluntatem ipſius Pontificis, qui Epiſcopis & aliis ſe inferiotibus Legiſlatotibus non dedit poteſtatem eatra territorium; hanc porrò non dediſſe colligimus ex illo capite citato; ſed quia animus vniuerſaliter de legibus humanis,& Pontifea eo capite ſatis inſinuat id eſſe ex naturâ rei, debemus id prubare ratione vniuerſali. Credidetim eam aſſe, quòd communitas humana maximè conſtituatur per cohabitationem in eodem loco ad eam communitatem pertinente; debent enim habere aliquod quaſi vinculum commune;aliud autem non habent homines quàm communem reſidentiam in loco communi: ergo quando quis eſt extra illum,iam deſinit eſſe pars illius communitatis pro eo tempore; ergo deſinit tunc obligari eius legibus, quia Legiſlator

8. *Melior ſuppeditatur ratio.* non habet ius niſi in membra communitatis. Secunda ratio mihi occurrit,& melior,ea fine ipſarum legum maximè ciuiliũ (de quibus præcipuè agimus) nã omnes hæ per ſe ordinantur ad bonum communitatis, non verò vnius aut alterius perſonæ,v.g. ne vendatur triticũ niſi tali pretio; ne geſtentur arma noctu;ne fiant contractus ſine aali aut tali cæremoniâ; in ordine autem ad finem par has leges tantum per accidens omnino eſt qoidquid ego facio in alienâ prouinciâ: non enim turbaretur pax ciuitatum Hiſpaniæ, etiamſi ego Pragæ portarem noctu arma: aut non redderetur magis ibidem carum triticum,eò quòd ego hîc ad meos vſus hoc aut illo pretio illud emerem:nec impedirentur ibi lattocinia per hoc,quòd ego hîc furarer: & ſic diſcurrendo pee omnes leges idem probari poteſt. Vnde infero,ea naturâ rei poteſtatem legiſlatiuam, quæ propter

Poteſtas legiſlatiua ob finem ſuum non imperat extra ſuum territorium. eos fines ordinata eſt,non extendi per ſe ad imperandũ extra proprium territorium. Quæ ratio ideò mihi magis placet, quia ſimul eſt vtilis ad ſoluenda aliqua argumenta, quæ in contrarium fieri poſſunt; & admittit aliquas limitationes eius ſententiæ.

SVBSECTIO II.

Soluuntur aliquæ obiectiones.

9. IGitur Primò obiicitur: Subditus, etiamſi ſit extra territorium, adhuc eſt verè ſubditus, ergo etiam obligatur legibus. Reſpondet Pater Suarez, ſubditum amittere tunc ſubiectionem non radicalem, ſed actualem. Ego tamen dicerem, Si ſubditus non ſit mancipium aut ſemimancipium, quia talium dominium non fundatur in exiſtentiâ in loco pertinente ad dominium, ſed in titulo abſtrahente à loco; dicerem, inquam, per exiſtentiam extra territorium omnino amitti ſubiectionem propriam, in Hiſpano v.g. cõmorante in Galliâ non manere aliam ſubiectionem reſpectu Regis Hiſpani, quàm ſit in homine Gallo in Galliâ exiſtente reſpectu eiuſdem Regis Hiſpaniæ: ſicut enim poteſt ille redire & fieri ſubditus, etiam ſimiliter Gallus poteſt ire in Hiſpaniam, & ibi fieri ſubditus Hiſpani: vnde facilè conſtat, quomodo non obligetur eis legibus.

Exiſtens extra territorium amittit ſubiectionem propriam

10. *Talis etiam reuocatus à Rege non tenetur redire, niſi ſit Legatus.* Replicabis Primò: Poteſt Rex Hiſpaniæ reuocare ſuos in Hiſpaniam;ergo adhuc ſunt ſubditi. Reſpondeo,non teneri eos redire,ſi nolint.

Replicabis Secundò, Ergo ſi mittat Legatum in Angliam v.g. non tenebitur is parere Regi Hiſpaniæ in ordinẽ ad tractanda negotia, imò nec redire debebit, quando vocabitur. Reſpondeo negando conſequentiam, quia tunc tenetur obedire Regi non tam titulo Legiſlatoris quàm ratione commiſſionis, quam acceptauit vt ageret vices illius: ex quo capite ſpecialiter ſe adſtrinxit ad ei parendum, & omnia tractanda ad nutum ipſius:id enim proprium eſt Vicarij & Delegati. Et hinc colligitur vna exceptio ab eâ regulâ generali,ſcilicet, tunc ſubditum extra territorium commorantem teneri obedire proprio domino,quando ratione occupationis aut officij adhuc aliquam retinet ſubordinationem actualem; tenebitur tamen ſolùm in ordine ad ea quæ ad eam legationem & commiſſionem ſpectant. Nam ſi in Hiſpaniâ v. g. non poſſent noctu exire cum armis, & id poſſit Pragæ licitè fieri, cùm hoc ſit independens à puncto legationis, non tenebitur Pragæ ea non geſtare. Et ſic diſcurrendum eſt in ſimilibus caſibus.

Quibus in rebus talis Legatus ſuo Regi teneatur obedire.

Obiicitur Secundò cap. 1. *A nobis.* de ſententiâ excommunicationis, in quo dicitur, per ſententiam excommunicationis ab Epiſcopo latam non comprehendi niſi ſubditos illius; vnde infertur,non ſubditum,etiam exiſtentem intra territorium,non obligari legibus alieni territorij:& hinc vltimò concluditur, Ergo debebit obligari propriis, ne ſit ab omnibus liber. Mirum eſt in quantas difficultates hic textus multos coniecerit; & quàm diuerſas ſolutiones pro illo auctores excogitauerint,quas Salas diſp. 14. ſect. 4. examinat & refutat. Vltimò,eam approbat,quæ dicit Epiſcopum poſſe per ſuam ſententiã etiam non ſubditos comprehendere; id tamen non facere ordinariè, quia ſtatutum hoc tranſiens non ita facilè poteſt à peregrinis cognoſci;vnde valdè expediens fuit, ne eo ligarentur peregrini. Quæ ratio in legibus, quia ſtabiles & fixæ ſunt, non habet locum. Quæ vltima diſparitas à P. Suario tacta fuit in huius textus explicatione, dum ait, in eo non eſſe ſermonem de lege, ſed de ſententiâ & præcepto. Ego tamen Primò has ſolutiones omnino inſufficientes iudico: nam Pontifex ibi ſupponit ex naturâ rei, ſeu ex defectu poteſtatis in Epiſcopo,non comprehendi non ſubditos; ergo non reducit id in ſolam voluntatem ipſius Epiſcopi, vt ſentit Salas. Deinde neque ea diuerſitas inter præceptum & legem mihi placet pro præſenti, quia, quòd lex fixa faciliùs ſciatur, quàm præceptum aut ſententia, aliquid quidem iuuat,vt difficiliùs per illud quàm per legem obligentur;at,vt ſit impoſſibile per præceptum obligari,non ſufficit: nam efficere poteſt Index, vt præceptum tranſitorium fiat tam notum quamdiu durat, quàm ordinariæ leges.

11. *Cap. 1. A nobis. de ſent. excom. magnam difficultatem parit.*

Salas explicatio.

Suarij interpretatio.

Neutra ſatisfacit.

12. *Explicatur ab auctore.* His ergo & aliis ſolutionibus omiſſis, quæ facilè reiici poſſunt, dico, eum textum nullam contra concluſionem communem habere difficultatem; ideò valde miror ita impeditos auctores: in eo enim capite nihil dicitur de exiſtentibus in altero territorio quà talibus, ſed præciſè, quòd ſententia excommunicationis ab Epiſcopo lata non obliget niſi ſubditos illius. Quæ doctrina, ſicut veriſſima eſt, ita à præſenti difficultate aliena: nam qui dicunt obligari meis legibus aduenam exiſtentem in meo territorio, cenſent illum tunc eſſe meum ſubditum: at caput illud loquitur de iis qui non ſunt vllo modo ſubditi, quantumuis exiſtant in alterius territorio: nam licet religioſus exemptus ſit in territorio Epiſcopi, aut vnus Religioſus in monaſterio alterius; certum eſt, non eſſe illius ſubditum, nec poſſe

ab eo

ab eo excommunicari aut obligari legibus Epiſcopi: ergo ad obiectionem negatur antecedens, de quo agemus adhuc in Secundâ difficultate.

13. *Quoſnã Epiſcopus obligare poſſit à beneficiatis abſentibus ſui Epiſcopatus.* *Quid Suario videatur intra territorium delinquere.*

Tertiò obijcies, Ergo Epiſcopus non poterit obligare eos qui habent beneficium in ſuo Epiſcopatu, & ſunt abſentes, vt redeant & reſideant: hoc autem eſt abſurdum; ergo iuriſdictio extenditur extra territorium. Vt huic obiectioni reſpondeant nonnulli, dicunt, quando quis delinquit intra territorium, etiamſi abſens ſit, poſſe compelli à Legiſlatore. Explicat autem Pater Suarez, quomodo dicatur tunc intra delinquere; quia ſcilicet ibi homo delinquit, vbi peccatum conſummatur: hoc autem conſummatur, vbi damnum externum eſt, aut vbi eſt negatio actionis, ad quam tenebatur. V. g. ſi quis corpore exiſtens extra territorium, emiſsâ ſagittâ occidat hominem exiſtentem intra territorium, cenſetur peccare in territorio: ſimiliter, ſi quis tenetur reſidere in territorio, & abſens eſt, peccat intra territorium; quia ibi eſt exterior omiſſio, quæ peccaminoſa erat. In quam doctrinam

Suarij ſolutio improbatur.

etiam Salas ſuprà conſentit, alióſque pro eâ citat. Mihi tamen ſolutio non videtur vllo modo ſufficiens, nam, quidquid ſit de eâ denominatione purè extrinſecâ, quòd dicatur peccare intra territorium, certum eſt, illum eſſe extra: ergo tunc tamquam non ſubditus non poterit ab altero compelli. Explico: Si inter duos Principes inter ſe independentes vnus ex ſuo territorio noceat alteri, ita vt peccatum dicatur committi in territorio alterius; non tamen propterea poteſt ab altero per præceptum aut legem ſuam ad aliquid compelli; aut ſi ſit inter Epiſcopos, excommunicari; non ob aliam rationem, niſi quia non eſt verè alterius ſubditus: ergo cùm (vt oſtendimus) ille, qui eſt in altero territorio, verè non ſit illius ſubditus, quidquid ſit de peccato commiſſo, non poterit ab illo compelli.

14. *Confirmatur impugnatio.*

Confirmo: Si Hiſpanus natione habitans in Galliâ diffamet Hiſpanos, idcóque nocumentum cenſeatur eſſe in Hiſpaniâ, & conſequenter ibi dicatur peccare; non ideò fiet ſubditus Hiſpani: ergo, quòd dicatur committi peccatum intra territorium vi eius denominationis, parum facit ad præſentem quæſtionem.

Vrgetur.

Vrgeo: Vel lex, contra quam facit ille, eſt humana & propria alterius territorij, à quo abeſt; & tunc non poterit intra illud peccare, quia nullo modo tenetur eâ lege: ergo contra illam non peccat vllo modo neque intra neque extra territorium: ſi verò lex ſit naturalis & communis vtriq; territorio, tunc pertinebit etiam iudicium illius culpæ ad Legiſlatorem eius territorij, in quo eſt, non ad alterum, à quo abeſt: ergo ea diſparitas non eſt bona.

15. *Subditus Epiſcopo ratione beneficij ſubijcitur eidem in ordine ad omnia illi annexa.*

Meliùs ergo reſpondetur ex vtraque ratione noſtræ concluſionis, illum, qui ratione beneficij eſt ſubditus Epiſcopi, etiam manere ſubditum in ordine ad omnia quæ ſunt ei beneficio annexa: per quod oſtenditur, primam rationem noſtræ concluſionis nõ vrgere in hac exceptione; ea enim deſumebatur ex eo, quòd ciues, qui non ſunt Principis mancipia, non alio vinculo per ſe conſtituantur vt pertinentes ad eamdem Rempublicam quàm communi habitatione: id quod locum non habet in eo qui Parochus eſt, aut fruitur beneficio aliquo; nam ille iam habet aliud vinculum: ideò dixi cum limitatione illâ *per ſe*; quia hoc de beneficio eſt per accidens reſpectu Reipublicæ ciuilis. Vide exceptionem factam in ſolutione primæ obiectionis.

16. *An laici abſentes ratione bonorum maneant ſubditi.* *Nota diſcrimen inter laicos & Eccleſiaſticos.*

Replicabis: Ergo etiam laici ratione bonorum poterunt manere ſubditi, licet abſentes ſint. Reſpondeo: Quid ſi nulla habeant bona? Concluſio certè noſtra abſtrahit ab eis rationibus; & ſolùm diſquirit, quid ſit ex ſolo conceptu natiuitatis in territorio, & poſteà abſentiæ ab illo. Reſpondeo Secundò, per ſe in bona ſecularia homines habere abſolutum dominium; ideóque poſſe ea adminiſtrare per ſe vel per alios, prout placuerit; neque ad hoc eſſe neceſſariam præſentiam: at in Eccleſiaſticis non ita, quia ſicut qui altari ſeruit, de altari comedit; ita oportet in contrarium, qui de altari comedit, altari ſeruiat; ac propterea magis fit, vt ſic dicam, ſubditus altaris, ac conſequenter eius territorij & Epiſcopi illius, quàm laici ratione bonorum: per quod non nego, ſæpè laicos, qui fruuntur beneficiis ciuium, teneri eo ipſo in rebus ad ciues pertinentes comparere, ſi citentur, niſi renuntient priuilegiis: quo potiùs confirmatur diſcurſus noſter in hac ſolutione factus, & in exceptione ſuprà poſitâ.

17. *Cur leges extra territorium non obligent.* *Inſtantia de Parocho occurritur.*

Secundam item rationem non habere hîc locum magis clarè apparet; nam leges per ſe ordinantur ad bonum commune: vnde, quia earum obſeruatio extra territorium per ſe non pertinet ad bonum eius territorij, diximus ſuprà, extra illud non obligare. Hæc autem ratio non vrget in caſu obiectionis; quia, quod ille Parochus redeat ad ſuam reſidentiam, maximè pertinet ad bonum eius territorij: ergo ad hoc benè poterit obligari etiam exiſtens extra territorium, ſiue id fiat per præceptum, ſiue per legem, quæ obligat omnes abſentes intra tale tempus redire; quia talis legis obſeruatio ab abſentibus per ſe ſpectat ad bonum communitatis.

Svbsectio. III.

Vltima obiectio ſoluitur: vbi de loco exempto intra alienum territorium.

18. *An à locis exemptis reuocari poſſit ſubditus.*

Obijcies vltimò: Ergo, ſi intra Bohemiam v. g. ſit locus exemptus à iuriſdictione Regis, non poterit à Rege inde auocari ſubditus; & ibi non tenebitur ſeruare leges Regni: imò, cùm omnia loca ſacra ſint exempta à ciuili poteſtate, eo ipſo, quòd actu quis ſit intra Monaſterium, erit liber ab omnibus legibus ciuilibus: hoc autem videtur abſurdum, ergo. Reſpondeo, in ciuilibus rarò reperiri eiuſmodi loca exempta intra territorium alterius: ſed ſi quæ inueniantur, dicendum idem de illis, quod de aliis extra territorium diximus: ea enim existentia phyſica vnius territorij intra aliud eſt valdè materialis ad punctum præſens: in Canonicis autem maior eſt difficultas.

19. *Quanam à mente Suarij ſint exempta loca.*

Obiectionem hanc tetigit Pater Suarez Tomo 5. de Cenſuris diſp. 5. ſect. 4. vbi ait, non debere dici loca exempta pro præſenti quæſtione Monaſteria Religioſorum exemptorum, quæ non vocantur exempta niſi ratione perſonarum; ea ergo ſola dici exempta, quæ ſunt Parochiæ aut oppida, quæ quoad iuriſdictionem Eccleſiaſticam exempta ſunt: vt eſt Conimbricæ Parochia ſanctæ Crucis. Vt verò intelligas, quæ ſit diuerſitas inter eam exemptionem Parochiæ & Monaſterij; quoad hoc obſerua, etiamſi, ſicut ibi exemptus eſt locus, ita hîc; & ſicut ibi perſonæ, ita hîc; ſicut domus & locus religioſus ideò eſt exemptus ab Ordinarij iuriſdictione,

quia

quia eſt ſubiectus Prouinciali aut Generali, ita Parochias, de quibus Pater Suarez, propterea

Cur domus locáq; Religioſorum ab Ordinarij iuriſdictione ſint exēpta.

eſſe exemptas, quia ſunt ſubiectæ exemptæ perſonæ: ergo eadem eſt de vtriſque ratio. Vt ergo, inquam, differentiam hanc intelligas, aduerte, Patrem Suarez ita intellexiſſe ibi Parochiam

20\. *Explicatur mens Suarij.*

exemptam, vt illius Prior habeat iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in omnes etiam ſeculares, qui ad eam Parochiam ſpectant, ideóque dicitur habere territorium; id quod non habent ordinariè Superiores Religioſi, etiamſi non ſint ſubiecti Epiſcopo: non enim habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, niſi purè purè in eos qui ſunt Religioſi, non in eos qui habitant intra locum etiam Monaſterij. Ex quo capite ſufficienter aſſignatur ea diſparitas; vtrùm autem ad præſens

An Superiores omnes habeant iuriſdictionē quaſi Epiſcopalē. Canonicis legibus hic non eſt difficultas.

inuentum ſufficiens ſit, iam dico. Ego quidem in Canonicis legibus, ſtando rationi, nullam credo poſſe eſſe in præſenti difficultatem; nam cùm Pontifex dans iuriſdictionem Epiſcopis, & eximens ab eis loca, habeat vniuerſalem iuriſdictionem ſupra totam Eccleſiam, procuIdubio res tota pendebit ab eius voluntate & modo quo exemit Monaſteria, & quo alia loca, quæ vocantur exempta: vnde in eo cap. 1. *A nobis.* de ſententiâ excommunicationis, cùm dictum fuiſſet non

Pendet enim à voluntate Pontificis.

ligari per excommunicationem Epiſcopi niſi proprios ſubditos, meritò addidit Pontifex extenſionem, *Niſi ſcilicet plus fuerit illi delegatum:* per quod manifeſtè inſinuat id, quod nos obſeruauimus, ſcilicet, totum id purè pendere à Pontificis delegatione: ideò non deberet quoad hæc loca exempta intra territorium generalis regula tradi, ſed remittendum id eſſet ad ſpecialia cuiuſlibet priuilegia; quia non æqualiter omnia à Pontifice exempta ſunt. Secundò cenſeo, non eſſe eamdem rationem de his locis exemptis intra territorium, quæ eſt de aliis extra territorium: id quod videtur mihi valdè probabile:

Non ſunt æqualiter omnia à Pontifice exempta.

nam licet Monaſteria reſpectu ſæcularis iuriſdictionis omnino ſint exempta; tamen reus, qui commiſit delictum, non gaudens priuilegio Eccleſiæ, poteſt ex Eccleſiâ & domo Religioſorum

21\. *Diuerſa eſt ratio de exemptis intra & extra territorium.*

extrahi; habétque ius ſecularis Princeps ad intrandum illuc; eúmque quærendum: nec poſſunt Religioſi iuſtè id ei negare; At ſi reus ſit tam extra territorium proprium, v.g. Hiſpanus in Galliâ, non tenetur Magiſtratus Galliæ permittere Hiſpanum Iudicem vt intret in Galliam, quærátque ibi reum, & eum extrahat: ergo vniuerſaliter loquendo, non eſt eadem ratio de loco ex-

Poteſt Iudex ſæcularis reum quærere in Monaſterio ſui territorij, non verò alieni.

tra territorium, quæ de loco exempto intra territorium; ſed, per ſe loquendo, minori exemptione Canonicâ fruitur, qui eſt intra territorium, etſi exemptum, quàm qui ſimpliciter eſt extra; éſtque quaſi duobus titulis exemptus, & ratione loci & ratione iuriſdictionis. Hinc dico, etiamſi Pater Suarez cum nonnullis aliis cenſeat, verba illa cap. 1. *A nobis*, de ſententiâ excommunica-

22\. *Ad quid extendatur dictum cap. 1. A nobis de ſent. excom.*

tionis, *Cùm extra territorium ius dicenti non paretur impunè*, eodem modo extendi ad locum exemptum intra territorium; probabilius tamen eſſe, non extendi: in primis enim verba id non denotant; nam reuerà ille locus non eſt extra territorium: neque ratio videtur eſſe eadem, quia iam oſtendi ex praxi ſaltem, magnam eſſe in hoc puncto differentiam. Quòd ſi attendamus ad rationes congruentiæ, ob quas præſumere poſſumus aliquid de voluntate Pontificis, à quâ ſolâ tota hæc res pendet (vt dixi) valdè ſunt diuerſæ; nam deſerere proprium territorium eſt ex ſe difficilius; & minùs frequenter contingit; Ideóque non eſt tantum periculum in eo, quòd tunc non poſſit in illum proprius Epiſcopus iuriſdictionē exercere: tunc enim ſaltem ſuccedit in eam iuriſdictionem Epiſcopus eius loci. At in locis exemptis intra territorium frequenter ſine vllâ difficultate itineris poſſunt eſſe ſubditi Epiſcopi, v. g. in eis Parochiis exemptis, in locis etiam religioſis: quòd ſi tunc eſſent iam extra iuriſdictionem Epiſcopi, haud dubiè eſſet magna turbatio in gubernatione Epiſcopatus. Accedit, quòd tunc temporis illi non ſubiiciantur iuriſdictioni Prælati eius loci: vnde manerent tunc ſine vllâ iuriſdictione ſupra ſe, quod eſt abſurdum. At ſi quis eat ad Epiſcopatum alterius, iam eo ipſo fit ſubditus alterius Epiſcopi, vt infrà dicemus: ergo quòd tunc ſit liber à ſubiectione erga ſuum Ordinarium, non eſt vllius periculi.

Cur exiſtens in loco exempto intra territorium Epiſcopi ſit ei ſubditus & non extra.

Hinc tamen replicabis: Ergo malè ſuprà dictum eſt, in ciuilibus eamdem eſſe rationem de loco exempto intra territorium ac de loco extra illud. Patet ſequela; nam rationes allatæ pro Canonicis legibus eodem modo videntur locum habere in ciuilibus. Reſpondeo negando conſequentiam. Ad illius probationes etiam nego eamdem eſſe rationem de ciuilibus, quæ eſt de Canonicis; tum quia eiuſmodi loca ciuiliter exempta intra territorium alterius rariſſimè inueniuntur, Eccleſiaſtica verò valdè frequenter: tum quia in ciuilibus ſtatim fiunt ſubditi eius, ad quem locus exemptus pertinet; in Canonicis verò non; quia qui templum Sanctorum Petri & Pauli VViſſcbradenſe hîc Pragæ ingreditur, non fit ſubditus etiam tunc Præpoſiti eius templi, etiamſi ſit exemptum. & idem eſt de Monaſteriis. Tertiò, cùm in Canonicis res tota pendeat, vt dixi, à ſolâ voluntate Pontificis limitantis aut extendentis iuriſdictionem Epiſcopi, poteſt facere eam differentiam inter exemptionem intra territorium & exiſtentiam planè extra illud, ob congruentias à nobis poſitas: in ciuilibus autem, cùm id proueniat quaſi ex naturâ rei ratione communitatis ciuilis, extra quam tam benè ſe ponit, qui eſt in loco exempto intra territorium, quàm qui eſt extra, debemus eodem modo diſcurrere, non obſtante aliquâ diſparitate minoris momenti. 23.

Quid de ciuili iuriſdictione ſentiendum & qui ea differat à Canonicâ.

Hinc ad obiectionem vltimam reſpondetur diſtinguendo conſequens; ſi locus exemptus ſit ciuilis, concedendo conſequentiam; neque in præſenti vllum eſt abſurdum; negando verò illam, ſi ſermo ſit de loco Eccleſiaſtico exempto, ob rationes hucuſque datas.

SECTIO II.

An peregrinus obligetur legibus loci per quem tranſit.

QVærimus, vtrùm è contrario, qui ſunt intra territorium, obligentur legibus eius loci, in quo ſunt v. g. iter facientes, vel qui ad breue tempus morantur ibidem. Dico, *ad breue tempus*; nam ſi iam habeant fixum domicilium, eo ipſo cenſentur illuc ſpectare; ideóque omnes auctores dicunt, illos obligari territorij legibus. In hac quæſtione Prima ſententia negat obligari, niſi habeant ibi quaſi permanens domicilium, quatenus ad notabile tempus ibi manere cogitant; etiamſi abſolutè in perpetuum nollent manere 24.

An exiſtentes intra territorium per breue tempus eius legibus obligentur.

nere

Digitized by Google

Negant Paludanus, Hěriquez & Tannerus.

nere. ita Paludanus in 4. diſt. 25. Henriquez lib. 9. cap. 25. P. Tannerus diſput. 15. quæſt. 6. n. 32. vbi pro eâ refert Patrem Suarez Tomo. 3. in 3. p. diſput. 44. ſect. 3. ibi tamen Suarez rem obiter tangens, ſolùm dicit eam eſſe probabilem: quorumcumque verò ea ſit, probari inde ſolet, quòd peregrini non ſint ſubditi; nam ſubiectio quoad morum directionem non acquiritur niſi per domicilium. Confirmatur, quia infideles non obligantur legibus Chriſtianorum, etiamſi in eorum terris habitent: item Religioſi non tenentur legibus ciuilibus, etiamſi ſint in eorum territorio: neque iidem Religioſi obligantur ſeruare ieiunia ſynodalia; alioquin valdè grauarentur tum ob propria ieiunia, tum ob hæc alia: item nec Religioſus hoſpes in Prouinciâ tenetur ad ſeruanda ieiunia eius in quâ eſt: & idem dicendum de feſtiuitatibus, &c. Denique, nec Nouitius tenetur regulis Religionis, etiamſi habitet in Monaſterio, ergo. Confirmatur Secundò, quia in cap. 1. *A nobis.* de ſententiâ excommunicationis, dicitur, ſententiâ Epiſcopi non ligari forenſes, ſed ſolos eius ſubditos, ergo.

Eorum fundamentum.

25\. *Affirmatiuă & vera tuentur Suarez, Salas, alij*

Contraria tamen ſententia communis vera eſt. Pro quâ Pater Suarez tum Tomo 1. de Religione, Tractatu 2. lib. 2. cap 14. tum hîc cap. 33. varios auctores citat; Salas verò longè plures eâ diſput. 14. ſect. 4. vbi varias auctorum exceptiones & extenſiones examinat. Huius ſententiæ ratio deſumitur ex eo, quòd lex feratur pro toto territorio; ergo obligat omnes ibi exiſtentes. Confirmatur Primò; nam auctoritas Legiſlatoris debet ſe extendere ad omnes etiam aduenas: id enim ad conſeruationẽ Reipublicæ ſpectat, vt illi etiam poſſint dirigi ab eo iudice: ex parte verò vtilitatis legum eadem ferè eſt in ordine ad exteros, quæ ad incolas; v.g. in lege, *Ne quis arma noctu geſtet, ob vitanda homicidia, rixas*, &c. eodem modo vrget, ne peregrini ea geſtent: ſimiliter in ordine ad emptionem & venditionem rerum, vt ſeruetur idem ordo in omnibus; in lege etiam abſtinentiæ à carnibus, ne ſequantur ſcandala, &c. Denique peregrinus, eo ipſo quòd in eam regionem intrat, iam ſe ſubmittit iuriſdictioni illius pro eo tempore, quo ibi vult eſſe: ex quo capite probatur quaſi à priori eſſe in Legiſlatore talem iuriſdictionem; nam licet in hunc hominem eam non acceperit à ſuâ communitate, quia ille aduena fuit tunc extra communitatem, accipit tamen, quando hic intrauit territorium; ſicut è contrario diximus ſectione præcedenti, eum, qui exiit ex territorio, ſe tunc abſtrahere à iuriſdictione illius. Contrariorum enim eadem eſt ratio.

Baſis huius ſententiæ: Lex fertur pro toto territorio.

Peregrinus intrans territorium ſubmittit hoc ipſo ſe illius iuriſdictioni, ſaltem ad tempus quo ibi moratur.

26\. *Satisfit argumentis oppoſitis.*

Iam facilè ad argumenta in oppoſitum reſpondetur. Ad Primum conſtat, quomodo peregrini fiant ſubditi in ordine ad leges ferendas. Ad confirmationem ex variis inſtantiis reſpondetur. Ad Primam de infidelibus negatur conſequentia: nam leges, quæ propriè ſpectant ad religionem, non imponuntur, niſi his qui ſunt ex eadem religione; & quoad hoc difficultas eſt independens ab hac ſententiâ: vnde miror ab aduerſariis hanc pro ſe afferri inſtantiam: nam etiam Iudæi, qui verè habent fixum domicilium in terris Catholicorum, non tamen ideò coguntur ad ieiunia, feſtiuitates, &c. Chriſtianorum; & tamẽ ad alias leges ciuiles coguntur. Ergo ex hoc capite malè intulerunt auctores aduerſæ ſententiæ, non teneri peregrinos ad ciuiles, eò quòd ſequeretur, teneri Gentiles ad leges Chriſtianorum: eodem planè modo dico, Etiamſi laici ſint in loco religioſo exempto non tenentur ad leges ipſorum Religioſorum, quia illæ ita ſunt pro toto dominio, ſeu loco, vt non ſint pro omni ſtatu perſonarum in illo, ſed præcisè pro Religioſis. Ratio à priori ea eſt; nam leges non ita ſunt communes, vt omnes extendantur ad quaſcumque perſonas, etiam eiuſdem territorij: aliæ enim ſunt pro Nobilibus, aliæ pro ignobilibus; aliæ pro viris, aliæ pro feminis; ita aliæ ſunt pro Chriſtianis, aliæ pro Gentilibus: vnde mancipia gentilia, etſi conſtanter habitent inter Chriſtianos, non ideò tenentur legibus propriè ad religionem Chriſtianam ſpectantibus: neque nos volumus dicere, peregrinos teneri omnibus legibus territorij, ſed iuxta qualitates, Nobiles legibus Nobilium, plebeios plebeiorum, Chriſtianos Chriſtianorum, & infideles infidelium legibus, quæ in eo territorio ſunt.

Iudæi legibus ciuilibus Chriſtianorũ obligantur, non tamen Eccleſiaſticis; ita & Gentiles.

27\. *Leges territorij diuerſæ ſunt pro diuerſis.*

Ad Secundam inſtantiam de ieiuniis ſynodalibus, ad quæ non tenentur Monachi, reſpondeo, eam non eſſe ad rem; quia id non pendet ab eo quòd tranſeant illac, aut habeãt ibi fixum domicilium. de quo ſolo puncto hîc agitur. Reſponderi ergo debet ex præcedenti ſolutione: aut enim illæ leges obligant Monachos ibi manentes, aut non: ſi non, quid mirum ſi nec obligent tranſeuntes: ſi verò obligant, admitto obligari etiam tranſeuntes. in quo nullum eſt abſurdum. Vtrùm autem Epiſcopi habeant vim etiam obligandi Religioſos ad ieiunia, alibi diſcutiendum eſt.

An Religioſus teneatur ieiuniis eius territorij quod tranſit.

28\. *Num Nouitij teneantur legibus Profeſſorum & quibus.*

Ad Tertiam de Nouitiis dicimus eodem modo, non eſſe omnes leges eaſdem pro omnibus Religioſis eiuſdem Monaſterij, ſed diuerſas pro Nouitiis, & diuerſas pro Profeſſis: ad illas verò, quæ ſunt communes, quæ poſſunt ab omnibus ſeruari, ſuo modo tenentur Nouitij: quòd ſi dicamus non teneri, ratio eſt; nam in religione non acquiritur ſubiectio per habitationem intra eam domum; alioquin etiam famuli ad eas leges tenerentur: acquiritur ergo ea ſubiectio per profeſſionem aut votorum emiſſionem; ante quam ſolùm ex quadam voluntariâ acceptatione ſecundùm quid tenentur Nouitij, ideóque etiam puniuntur ob earum tranſgreſſionem.

29\. *Cap. 1. A nobis difficile. Qui Gloſſa id explicet.*

Ob vltimam confirmationem ex cap. 1. *A nobis.* magna mouetur difficultas, an etiam quoad vim coactiuam peregrini ſint ſubiacti legibus; & quis ſit illius textus ſenſus. Gloſſa ibi putat, forenſes etiam comprehendi, quia ratione delicti facti ſunt ſubditi. Hanc ſolutionem reiicit Pater Suarez & Salas; quia friuola tunc eſſet ea Pontificis reſponſio: id enim ipſum quærebatur, an forenſes fierent ſubditi ratione delicti. Communiter ergo reſpondetur, ibi eſſe ſermonem de præcepto ſeu ſententiâ hominis generaliter latâ, non autem de lege vel ſtatuto: aſſignat autem differentiam Panormitanus, quòd ſententia hominis operatur cùm fertur; & ideò tantùm ligat illos, quos tunc inuenit habiles: lex verò ſemper ligat eos, qui de nouo efficiuntur ſubditi. Sed hæc non placet. Primò quia Pontifex etiam loquitur de peregrino, qui, quando fertur ſententia, eſt intra territorium. Secundò; nam ſi ſententia feratur per præceptũ de futuro, habebit tunc vim illum comprehendendi. Dupliciter reſpondet P. Suarez; Primò, præceptum, quia nõ eſt ſtabile, non cenſeri ſufficienter omnibus notum, vt obliget aduenas; ego tamen non video, ſi aduena eſt ibi eo tempore quo præceptum fertur, quare

Communis interpretatio.

Sed diſplicet

30\. *Duplex Suarij reſponſio.*

quare debeat eſſe illi minùs notum quàm incolæ; attentâ ſolùm breuitate & mutabilitate illius. Secundò reſpondet, legem directè ferri in territorium, & mediante illâ in perſonas: vnde omnes quæ ſunt intra territorium obligantur; at præceptum directè ferri in perſonas, ideóq. præſupponere ſubiectionem. Verùm neque hæc ſolutio mihi ſatisfacit; quia leges dictantes v. g. Non geſtes arma, non poſſunt directè ferri in territorium, ſed in perſonas: non enim ea res ad territorium ſpectat, ſed ad perſonas: & in hoc non eſt paritas interdicti, quâ ibi vtitur Suarez: nam directè templum interdicitur, quatenus in eo non licet celebrare, etiamſi in altero liceat: eo enim tempore, ſic dicam, templum redditur profanum; in aliis verò legibus obligatio directè cadit in perſonas. Secundò eamdem ſolutionem reiicio, quia, eſto præceptum cadat in perſonas, iam ſupponit ipſemet Pater Suarez peregrinum eſſe ſubditum, quamdiu eſt in territorio: ergo ex hoc capite tam benè poteſt præceptum illum obligare quàm alios ſubditos.

[Reiicitur.]

[Quæ lex cadat directè in perſonas, quæ in ipſum territorium.]

31\. *[Explicatur ab auctore dictum c. 2. A nobis.]* Arbitror in eo textu non eſſe tantam difficultatem quantâ nonnulli apprehendunt: quia non dicitur quidquam de forenſibus aut aduenis, ſed ſolùm traditur generalis doctrina independens à peregrinis, ſcilicet, Epiſcopi ſententiam excommunicationis non cóprehendere omnes qui ſunt in territorio illius, ſiue aduenæ ſint, ſiue incolæ, niſi ſint eius ſubditi; v. g. non comprehendere Religioſos exemptos, item alios Prælatos aut Parochias exemptas. Hinc autem nihil ponitur pro præſenti difficultate, nam circa aduenas, an reddantur ſubditi illius Epiſcopi, aliunde decidendũ Pontifex reliquit: etenim Religioſus aduena non fit Epiſcopi ſubditus, & ideò non poterit ligari cenſurâ: at laicus, vel Eccleſiaſticus, qui non eſt exemptus, fiet ibi ſubditus, & poterit ſubire cenſuram. Hæc mihi videtur legitima eius textus declaratio, vt & ſuprà inſinuaui. Quòd verò ibi non negetur vis excõmunicandi aduenam, mihi perſuadeo ob aliũ textum, quem ſuprà explicuimus; in quo, vt vidimus, negatur, exiſtentem extra territorium excommunicari poſſe à ſuo Epiſcopo; ergo non negauit Pontifex illum poſſe excommunicari ab altero Epiſcopo, in cuius diœceſi exiſtit; quia non eſſet æquum, vt ille tunc à nullo poſſet excommunicari: ratio enim exigit, vt ſicut liberatur ab vno, ita etiã ſubiiciatur alteri.

[Religioſus aduena non fit Epiſcopi ſubditus, laicus verò fit.]

32\. Confirmo hoc idem ex ipſis verbis, quæ poſteà Pontifex addidit, & ego ponderaui ſuprà ad aliud propoſitũ, *Niſi fortè plus contulerit maior & largior poteſtas delegantis:* vnde meo iudicio infero, non benè defatigari auctores quærendo rationes, quæ ex naturâ rei probent, non poſſe obligari per cenſuram peregrinos: quandoquidem Pontifex id reducit in limitationem poteſtatis, vt à delegante conceſſæ: quod verum non eſſet, ſi ex naturâ rei aduenæ eſſent incapaces. Secundò infero, non de aduenis, ſed de non ſubditis, ſiue incolæ ſint, ſiue aduenæ, ibi eſſe ſermonem: in quibus meritò habet locum illa extenſio Pontificia, quia cùm hi ſint exempti per ſolam voluntatem Pontificis, potuit hic date facultatem Epiſcopo, vt excommunicaret Religioſos v. g. etiamſi alioquin eius ſubditi non ſint in aliis rebus.

[Cur peregrini per cenſuram obligari nequeant.]

Hinc ergo ad quæſtionem motam occaſione huius textus dico, etiam peregrinos poſſe puniri: & certè non ſufficienter eſſet prouiſum incommodis, quæ ex tranſgreſſione legum per eos oriri poſſunt, ſi cogi non poſſent per pœnam: nec debemus vim coactiuam à legiſlatiuâ ſeparare, niſi graui vrgente difficultate; qualis in præſenti non cernitur.

[Peregrini puniri poſſunt.]

A doctrinâ generali hucuſq; traditâ excipiuntur perſonæ exemptæ, quæ non poſſunt puniri, etiam ſi ibi delinquant; vt Epiſcopus ab altero Epiſcopo. Quæ doctrina in rigore independens omnino eſt à quæſtione, quam iam tractamus de peregrinis; nam etiamſi ille Epiſcopus ſtabile ibi haberet domicilium, adhuc non poſſet puniri ab Epiſcopo loci: licet alioquin ad leges, ad quas hic tenetur, teneatur ille non obſtante hoſpitalitate, iuxta ſuperiùs dicta. Ex his infero Primò, peregrinos non ſolùm teneri eis legibus ratione ſcandali, id eſt, ita vt ſi ſcandalum nullum ſit, non ſint obligati ad eam obſeruationem; ſed tenerà teneri etiam ſecluſo ſcandalo: nam licet vitare ſcandalum fuerit motiuum, cur obligentur, non propptereà, ceſſante hîc & nunc ſeu per accidens eo ſcandalo, ceſſat obligatio legis; vt in aliis legibus reſpectu etiam incolarum ſæpè dictum eſt: prætetquam quòd, non ob ſcandalum, ſed eadem ratione quâ incolæ obligantur peregrini. 33.

[Perſonæ exemptæ in alieno territorio puniri nõ poſſunt, etſi eius legibus teneantur.]

[Peregrini tenentur legibus alterius territorij, etiam ſecluſo ſcandalo.]

Secundò infertur, poſſe etiam ferri leges, quæ ſolùm concernant peregrinos; de modo v. g. quo ſe debeat gerere: id enim maximè ſpectat ad bonum ciuitatis: vt enim diuerſæ ſunt leges pro diuerſitate opificum & officiorum, ita poſſunt eſſe pro peregrinis. 43.

[Quales peregrinis leges præſcribi poſſint, ad quas teneantur.]

Tertiò infertur, peregrinos etiam teneri ad ſeruandas leges præſcribentes formam contractibus, teſtamentis, &c. vnde talia non debere iudicari valida etiam poſteà apud propriam patriam, niſi ſeruatæ fuerint omnes ſolemnitates requiſitæ in eo loco, vbi facta ſunt: & quidem in contractibus ratio eſt efficax, quia cùm eiuſmodi ſolemnitates ſemper ideò ponantur, vt vitentur fraudes, ne quis poſteà neget aut affirmet falsò ſe contraxiſſe, oportet, vt ſeruentur conditiones requiſitæ in loco vbi fiunt contractus; quia ex eo loco debent poſteà deſumi probationes, ſi neceſſum fuerit. Et eadem ratio applicari facilè poteſt etiam teſtamentis; quia etiam de eorum valore debent deponere illi qui teſtes fuêre: illi autem debent iudicare iuxta formam ſibi communem. Hinc in materiâ de matrimonio docetur communiter, peregrinos, imò eos, qui ob hanc ſolam cauſam excurrunt illuc, in loco, vbi non eſt receptum Concilium Tridentinum, poſſe validè contrahere ſine ſolemnitatibus ab eo Concilio requiſitis. Idem etiam dicendum eſt de iudiciis: ſi enim peregrinus habeat aliquam cauſam, de eâ decidi debet iuxta conſuetudinem & leges loci vbi exiſtit, ob eaſdem rationes. 35.

[Peregrini ſeruare debent formam contractuum & teſtamentorum loci in quo ſunt.]

[Cur peregrini in loco, vbi non eſt receptum Tridentinũ, validè contrahant matrimoniũ abſq; ſolemnitatibus ab eo Concilio requiſitis.]

Denique infertur, etiam eos teneri ſoluere tributa & vectigalia eius loci; quia eiuſmodi maximè impoſita ſunt ratione rerum quæ euehuntur, inuehuntur, venduntur, aut emuntur: quod ſæpè maximè reſpicere ſolet peregrinos, quia illi præcipuè inuehunt res, emunt & vendunt. Alios caſus particulares facilè quilibet decidet ex duabus ſectionibus præcedentibus.

[Idem eſt de iudiciis. Iidẽ tenentur ſoluere tributa & vectigalia eius loci.]

SECTIO III.

An Eccleſiaſtici obligentur legibus ciuilibus.

SVpponendũ eſt, Eccleſiaſticas perſonas habere immunitates multas à ſæculari poteſtate; 36.

vt

Eccleſiaſtici in multis à ſæculari poteſtate ſunt immunes.

vt v. g. quòd non poſſint ab eâ iudicari tam in cauſis criminalibus quàm in ciuilibus, licet in his, ſi agant contra ſæcularem, debeant tunc ſequi forum rei: an autem aliquando ratione bonorum quorumdam poſſint etiam apud Iudices ſæculares ſupremos conueniri, alibi diſputandum eſt: pro præſenti enim quæſtione ſolùm comprehendo leges illas ciuiles, quæ ei immunitati, qualiſcumque ea ſit, aduerſantur; & illis dico non obligari Eccleſiaſticos, dico non obligari Eccleſiaſticos, ideóque de eis hîc non eſſe ſermonem; ſiue eæ leges directè ſint contrariæ immunitati, ſiue indirectè; quia pro præſenti quæſtione eadem eſt ratio de vtraque oppoſitione: ergo quæſtio eſt de eis legibus ciuilibus, quæ non aduerſantur immunitati Eccleſiaſticæ, & aliunde poſſunt etiam eſſe communes Eccleſiaſticis: v.g. ne quis noctu vagetur per ciuitatem, nec geſtet arma; vt tanti, & non cariùs vendatur triticum, &c.

Status propoſitæ quæſtionis.

Svbsectio I.

Communis ſententia; & aliquæ rationes pro illâ.

37\. *Ciuilibus legibus Eccleſiaſticæ libertati non aduerſantibus Eccleſiaſtici obligantur.*

Communis & certa ſententia docet, eiuſmodi legibus etiam Eccleſiaſticos obligari. Ita P. Vaſq. diſp 167. c.18. vbi Victoriam, Dominicum Sotum, Silueſtrum, Panormitanum & Felinum refert; ita tamen eam ſententiam ibi defendit cum Silueſtro, Angelo & Panormitano, vt non ratione obedientiæ teneantur Eccleſiaſtici ad leges ſeruandas, ſed ratione iuſtitiæ, vt cũ reliquo corpore conueniant: eamdem tenet P. Suarez cap. 34. n. 6. alios præter citatos referens aliterq; eam explicans; vt ſcil. verè teneantur Eccleſiaſtici ex obedientiâ illas ſeruare: eamdem etiam tuetur Salas diſp.14. ſect.8. de more multos pro ſe referens. Primum fundamentum huius ſententiæ deſumitur ex cap 1. de noui operis nunciatione: vbi Lucius Papa dicitur cauſam inter Eccleſiaſticos motam circa inſtructionem capellæ cuiuſdam poſt appellationem contrariæ partis debere ſecundùm leges ciuiles iudicari.

Fundamentum huius opinionis.

Citatur etiam caput *Innotuit.* de arbitris. de quo Pontifex deciſionem cauſæ ex legibus ciuilibus deſumit: verùm hoc caput non videtur nobis fauere, quia litigantes ambo fuerunt laici, vt ex ipſo capite conſtat; licet coram Eccleſiaſticis conuenerint: non eſt autem mirum, ſi in cauſâ laicâ Eccleſiaſtici vtantur legibus laicis; quia ex parte Iudicis tunc ratio Eccleſiaſtici per accidens ſe habet, vt in Hiſpaniâ ſæpè contigit, Iudices cauſarum ſæcularium ſeu auditores Regis eſſe Eccleſiaſticos, qui tamen laicorum cauſas ſecundùm ius ciuile decidere proculdubio debent.

Cap. Innotuit. nobis non fauet.

38\. *Magis è noſtra eſt cap. 1 ex diſt. 10 & cap. Si in adiutorium Cap. De capitulis, diſplicet.*

Meliùs citatur cap.1. ex diſtinct. 10. vbi Auguſtinus docet, licere etiam vti legibus ciuilibus: idem etiam inſinuatur eadem diſtinct. cap. *Si in adiutorium.* Adducitur ex eadem diſtinct. cap. *De capitulis.* in quo Leo Papa ſcribit Lothario ſe daturum operam vt ſeruentur eius leges. Hic tamen locus mihi non placet: nam ibi Pontifex non dicit, quòd debeant obſeruari ab Eccleſiaſticis; ideò poſſet explicari de obſeruatione à ſecularibus exhibendâ: nam Eccleſia poteſt attendere, ne fiant peccata in Republicâ; qualia ſunt, etiam quæ contra leges ciuiles committuntur: ergo ex eo textu nihil infertur.

39\. Ratio huius ſententiæ difficilis eſt: Prima poteſt eſſe, quam Vaſq. ex Panormitano & aliis reddidit, vt paulò antè inſinuauimus, ſcil. teneri Eccleſiaſticos ad eas leges vi rationis naturalis dictantis, membrum ſeu partem debere ſe accommodare toti; maximè cùm tales leges ordinentur ad commune bonum; quod etiam debent Eccleſiaſtici conſiderare. Hanc rationem fusè proponit P. Salas eâ ſect.9. & antiquiores aliquos eius auctores citat: licet verò eam ſimpliciter non defendat, tamen conatur argumentis reſpondere.

Ratio concluſionis à Vaſquez & Panormitano ſumpta reiicitur.

Salas eam tuetur.

Hanc nos omnino cum Suario & multis aliis reiicimus; quia ratio naturalis non dictat abſolutè partem debere conformari toti, ſed ſub hac conditione, *Niſi pars fuerit legitimè excuſata, aut exempta:* id quod declaratur ex ſuprà dictis à nobis; quòd ſcil. non eædem leges ſint in Republicâ pro omnibus; ergo non dictat ratio, debere conformari omnes partes inter ſe; deberet ergo priùs oſtendi Clericos non eſſe exemptos: quod per hanc rationem non fit. Secundò, quia ea obligatio ſe conformandi non videtur eſſe tanta (ſi aliunde non ſit obligatio obedientiæ) vt ſufficiat ad mortale: id oſtendit Suarez in eo, qui ſine ſufficienti causâ obtinuit diſpenſationem; & eâ vtendo ſe non accommodat toti; qui non ideò grauiter peccat.

Ratio naturalis non dictat abſolutè partem conformandam toti.

Quanta ſit obligatio ſe conformandi toti.

40\. Faciliùs fortè idem poſſet ſic oſtendi: Nam eſto omnes in Republicâ ex deuotione ſine aliâ obligatione ieiunarent, aut certo quodã veſtitu vterentur, non propterea ego tenerer ſub peccato idem facere; & tamen militat ibi tota ratio ſe accommodandi toti, ergo. Eamdem rationem impugnat vlteriùs P. Suarez, quia ſequeretur, Clericum vendentem triticum cariùs quàm præſcriptum ſit per leges non peccare; non enim faceret contra iuſtitiam: item ſequeretur, contractus à Clerico factos ſine ſolemnitatibus requiſitis eſſe validos Quæ omnia abſurda ſunt. Hæc tamen ac ſimilia exempla non conficiunt diuerſam impugnationẽ à præcedentibus; quia ſi ſemel verùm ſit iure naturæ partem debere conformari toti, inde facillimè reſpõderetur ad omnes has inſtantias: ſufficiant ergo quæ diximus contra primam rationem.

41\. Ideò ſit Secunda ratio Decij ad cap. *Eccleſia ſancta Maria.* de conſtit n.27. vbi ait, ideò Clericos teneri ciuilibus legibus, quia illæ approbantur à Pontificibus; vnde non obligant quà ciuiles, ſed quà Canonicæ ſeu Pontificiæ; per quod tamen non cenſet, neceſſariam eſſe poſt quamlibet talem legem ciuilem nouam approbationem Pontificis, ſed eam iam eſſe antecedenter conceſſam, vt ſcil. omnes tales leges, eo ipſo quòd ferantur, cenſeantur confirmari à Pontifice; ſeu, quod idem eſt, Pontificem dediſſe Regibus facultatem, vt nomine ipſius poſſint per tales obligare etiam Eccleſiaſticos; ita vt in eis legibus ſe gerant Principes vt Vicarij Pontificis: idem enim omnino eſt, moraliter loquendo, dicere, *Volo vt per leges quaſcumque ediderit iuſtas, & non contrarias immunitati Eccleſiaſticæ, obligentur etiam Eccleſiaſtici*, ac dicere, *Do tibi poteſtatem vt meo nomine per tales leges obliges Eccleſiaſticos.* Vbi obiter noto, propterea diligenter hæc à me obſeruata, vt confirmem quod dicam infra, etiam huius rationis auctores teneri reſpondere aliis textibus, qui neque ex iure Canonico quidquam conceſſum eſſe Principibus contra Eccleſiaſticos affirmant; certum enim videtur, hanc ipſam vniuerſalem poteſtatem, vt ligentur legibus Principum ſine nouâ Pontificis auctoritate, eſſe aliquid ſupra illos; eo modo, quo delegatus Pontificis, cui ipſe dicit, *Omnes quaſcumque leges feceris*

Secunda concluſionis ratio ex Decij ad cap. Eccleſiæ S. Mariæ de conſtit n. 27.

An Principes in talibus legibus ferendis ſint Vicarij Pontificis.

42\. *Quale ius Principum in Eccleſiaſticos.*

feceris ego approbo, haud dubiè babet, licet non nomine ſuo, ſaltem alieno, & conſequenter conceſſam ex iure Canooico auctoritatem: vode ioferam, eoa textus debere intalligi noo de iis legibus, de quibus agimus.

Hanc ſolutionem omnium optimam cenſet Suarez num. 13. ego iodico illam eſſe probabilem; abſoluiè tamen non placet: & quidem n. 14. videtur aam confirmare idem auctor aliqnibus reatibus; qui tamen ſolùm inſinuant eonclnſionem, quam defendimus, ſcilicet eiuſmodi legibus obligari Eeclesiaſticos: rationem verò Decij nullo modo inſinuant, quin potiùs contrarium,

43. *Impugnatur ratio Decij duplici ex capite.*

Igitur contra hanc rationem duæ mibi occurrunt graues difficultates: vna eſt, quòd, antequam potuerit ab Eccleſiâ fieri ea approbatio, videtur viguiſſe obligatio atiam in Eccleſiaſticis ſeruandi leges ciuiles oon contrarias Eccleſiæ & immunitati ipſius: nam ipſimet Apoſtoli ſæpè indiſcriminatim agendo etiam cum Eccleſiaſticis eos adhortantur ad obediendum poteſtati ſæculari. Pro quo induco Nicolaum Primum in Epiſtolâ ad Micbaëlem Imperatorem; & habetur diſtinct. 10. cap. 8. vbi hæc habet: *Quoniam Chriſtus Ieſus ſic actibus propriys & dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis vtriuſq; decreuit propria, volẽs medicinali humilitate hominũ corda ſurſum efferri, non humanâ ſuperbiâ rurſus in inferna demergi, vt & Chriſtiani Imperatores pro æternâ vitâ Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodò rerum imperialibus legibus vterentur.* Certè hic Pontifex in voluntatem ipſiuſmet Chriſti id refert, non in voluntariam ſubiectionem ab ipſiſmet Pontificibus omnino liberè inſtitutam; vnde cùm nullibi inueniatur ab vllo Pontifice id ſpecialiter ordinatum, omnes tamen ſupponant id debere fieri: ſic enim Theodoretus lib. 4. Hiſtoriæ c. 7. inducit Imperatorem ioquentam de Sacerdotibus & Epiſcopis, *Sanctè & ſincerè tum mandatum præpotentis Regis Dei obſeruant, tum meis legibus obſequuntur.* Vbi pondero, neque à Theodoreto, neque ab Imperatore id reduci in voluntatem Pontificis: & textus ille, quo ſæpè vtitur P. Suarez ex eo cap. 1. de nuntiatiooe, ſanè non faciendo ius nouum, ſed ſupponendo id ſemper fuiſſe, dicit, iudicandum ſecundùm leges ciuiles. Quòd ſi id non in ipſam quaſi naturam rei Pontifex referret, ſed in aliorum Pontificum mandata, proculdubio id ibi inſinuaſſet, ne id tacendo concederet Regibus quod non haberant.

Nicolaus I. in Epiſt. ad Michaëlem Imperatorem contrarium ſenſiſſe videtur.

Item Theodoretus l. 4. Hiſtoria c. 7.

44. *An efficere poſſit Pontifex, ne vlli legi ciuili Eccleſiaſtici ſubiaceant.*

Secunda difficultas contra eam ſolutionem eſt; nam iuxta illam poſſent etiam nunc, ſi vellent, Pontifices efficera, ne vllis omnino legibus ciuilibus Eccleſiaſtici obligarentur: hoc autem in primis eſt contra omnes ferè Doctores; nam etiam illi, qui iuxta primam rationem dicunt eam obligationem non eſſe ratione obedientiæ; ſupponunt vt certum eſſa naturalem, ſuppoſitâ earum legum exiſtentiâ: idem à fortiori ſentiunt, quos ſtatim pro noſtrâ ratione citabo. Secundò, id videtur contrarium textui Nicolai Primi à me ſuprà allato; nam in illo id ex voluntate Chriſti dicit promanaſſe. Tertiò, eſſet in graue Reipublicæ damnum, vt paulò poſt oſtendam.

Svbsectio II.

Optima eius ſententiæ ratio proponitur.

Tertia aliorum ratio ſit, quòd Clerici in hoc puncto non ſint exẽpti à iuriſdictione temporali; quia exemptio non conſiſtit in indiuiſibili. Pro hac ratione citat P. Suarez Bartolum, Angelum, Panormitanum, Silueſtrum, Victoriam, Sotum, Medinam & alios modernos. Confirmari ea poteſt inde, quòd perfectè reſpondeat difficultati propoſitæ, nihilq; in eâ contineatur abſurdi; quia nihil dicitur contra exemptionem Eccleſiaſticorum; nam ea in omnibus aliis conceditur: in hoc autem puncto ipſimet Pontifices eam negant: & reuerà neceſſarium videtur iure naturæ, vt talis ſubiectio in eis ſit, ergo. Multa congerit P. Salas pro hac ratione, quam abſolutè omnium optimam reputat: fusè enim ex Scripturâ, Patribus, Pontificibus & Imperatoribus oſtendit, Eccleſiaſticos nullo iure eſſe exemptos à iuriſdictione ciuili in bis legibus, quæ non ſunt contrariæ eorum ſtatui; addit rationes non contemnendas. Prima, quia Clerici verè ſunt ſubditi Principum ſæcularium; vnde hi tenentur eos defendere, & punire illos, à quibus vexati fuerint, prouidere de rebus neceſſariis in ciuitate, idque ex naturâ rei: ergo Clerici ſunt verè illis ſubditi; ergo tenentur directè iiſdem obedire. 44.

Clerici hic non eximuntur à iuriſdictione temporali.

Qui hanc rationem Salas probat.

Secundò, quia Epiſcopi non habent directam poteſtatem temporalem; ergo Clerici ſubiacere debent ciuili in ordine ad temporalia. Patet conſequentia, quia non eſt expediens, vt Clerici maneant ſine vllâ directâ ſubiectione. Non placet Patri Suario hæc ratio, quia multa iura ſunt quæ dicunt abſolutè & ſine limitatione laicis ſuper Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas nullam eſſe poteſtatem, vt in cap. *Eccleſiæ ſanctæ Mariæ.* de conſtit. cap. *Benè quidem.* diſt. 96 &c. *Cùm laicis* de rebus Eccleſiæ non alienandis; maximè verò in Concilio Lateranenſi ſub Leone X. dicitur enim, *Cùm à iure tam diuino quàm humano laicis poteſtas nulla in Eccleſiaſticas perſonas tributa ſit.* Secundò argumentatur, quia ſi Rex poſſet ſuâ lege directè & ex vi ſuæ poteſtatis obligare Clericos ſuis legibus, poſſet eius tranſgreſſores punire; quia poteſtas directa, teſte Ariſtotele, inefficax eſt ſine coactiuâ; vel certè poſſet Legiſlator ciuilis obligare Eccleſiaſticum Iudicem vt puniret Clericum tranſgreſſorem: hoc autem eſt abſurdum, ergo. Tertiò, quia Principes temporales valdè affectant & extendunt iuriſdictionem in Clericos; & ideò ſi haberent iuriſdictionem eos obligandi ſuis legibus, facilè illam extenderent vel ad coactionem ſeu pœnam contra tranſgreſſores, vel ad plures leges quàm ſtatui Clericorum conueniat. 46.

Epiſcopi non habent directam poteſtatem in ſuos Clericos. Diſplicet Suario hæc ratio ob multos textus.

Secundò reijcit illam argumento.

Tertiò reijcitur.

Ego, vt verum fatear, non obſtantibus his obiectionibus, valdè probabilem & omnino veram cenſeo propoſitam rationem, tum ob auctoritatem tantorum Doctorum, tum ob rationes ſuprà in eâ inſinuatas: maximè autem me mouet auctoritas Cardinalis Bellarmini, qui Tomo 1. lib. 1. de Clericis cap. 28. expreſſè eam tradidit: & licet ageret ex profeſſo contra hæreticos & pro libertate Eccleſiaſticâ, non putauit tamen ſe per eam ſolutionem vllo modo ei libertati derogare, vt timet P. Suarez; ait ergo eo loco Clericos teneri ex vi directiuâ eis legibus parere, etiam ante Pontificum approbationem; nam poſt hanc etiam vi coactiuâ poſſunt ad eas ſeruandas compelli: 47.

Rationem ſuperiorem veram cenſet auctor.

Qui tenentur Clerici iis legibus.

sed

reddítque optimam rationem fundatam in ipſâ naturâ rationali; nam Clerici non deſinunt eſſe ciues Reipublicæ; ergo debent in his, quæ non ſunt contra Eccleſiam, etiam obedire eis legibus. Vnde obiter infero, Clericos peccantes contra eas leges, non peccare contra ius Canonicum, ſed contra ciuile; ſicut peccarent laici eaſdem leges non obſeruando.

Clerici ſunt ciues Reipublicæ.

48\. Ad obiectiones verò P. Suarez puto facilè reſponderi poſſe: & quidem vltima hæc non vrget, quia ſi laici trahant ſuam iuriſdictionem vltra debitum terminum, debebunt contineri; ſicut è contrario ſæpè contingit, vt aliqui Epiſcopi ſuam Eccleſiaſticam nimiùm extendant ad cauſas etiam laicas; nec tamen ideò abſolutè vna aut altera neganda eſt, ſed quælibet intra proprios ac ſibi debitos limites retinenda. Et verò huic obiectioni etiam tenetur reſpondere P. Suarez: ſiue enim ex conceſſione Summorum Pontificum (vt ipſe explicat, & de quo paulò antè) ſiue ex hac exemptione, de quâ agimus, certum eſt Iudices laicos de facto obligare poſſe Eccleſiaſticas perſonas ſuis legibus: hæc autem eſt tota occaſio dilatandi iniq; ſuam iuriſdictionem; nam in eo non conſiderant ipſi, vnde habeant vim obligandi, ſed, an illam habeant.

Occurritur obiectionibus Suarij.

49\. Secunda autem ratio de vi coactiuâ minùs vrget, quia ſuprà diximus, eas duas poteſtates poſſe ſeparari; vt de facto ipſe P. Suarez cum omnibus eas ſeparat in Legiſlatore, quem dicit obligari, non tamen poſſe cogi; quia hoc vltimum decens non eſſet: idem ego dico de Eccleſiaſticis, eos poſſe obligari, non verò cogi; quia decens non eſt, vt perſona Eccleſiaſtica puniatur à ſeculari. Textus illi allati pro primâ obiectione maiorem habent difficultatem; arbitror tamen eos maximè loqui in ordine ad puniendas perſonas Eccleſiaſticas, vel in ordine ad diſponendum de bonis Eccleſiaſticis: & verò Concilium Lateranenſe, aliáque capita, ſi de poteſtate legiſlatiuâ ſimpliciter intelligantur, non ſubſiſtunt, etiam iuxta rationem, quam Pater Suarez affert pro communi ſententiâ; nam in eis textibus dicitur, *Nec iure diuino nec humano vllam eſſe tributam poteſtatem*: at iure ſaltem humano, ſcilicet Canonico, eſt tributum Regibus, vt ſuis legibus ciuilibus & non contrariis immunitati Eccleſiæ obligent Eccleſiaſticos: ita enim explicat Suarez, Cur Clerici teneantur obedire talibus legibus: videat ergo iam, quomodo textus illi eam ipſam conceſſionem Pontificiam negáre explicari debeant: ergo omnes debemus dicere, ibi ſolùm eſſe ſermonem de eâ poteſtate, quæ libertati Eccleſiaſticæ præiudicat, obedientiam autem erga leges, de quibus hîc agimus, in omnium ſententiâ non præiudicare eidem libertati.

Reſpondetur eidem Secundò.

Eccleſiaſtici poſſunt obligari, non tamen cogi.

Quid ſibi velint Suarij textus.

50\. Replicabis fortè, Videtur eſſe repugnantia in terminis, vt teneantur eis legibus obedire, & id non præiudicet libertati Eccleſiaſticæ: etenim ea ipſa obligatio eſt contra libertatem; quia maior eſſet libertas, ſi neque ad id tenerentur. Reſpondetur, ſimilem quodammodò efficere hæreticos obiectionem ad probandum, Chriſtianos & iuſtos non teneri vllis legibus, quia id præiudicat libertati Chriſtianæ; quibus tamen reſpondemus, libertatem Chriſtianam eſſe debere conformem rationi, non autem cum omni extenſione excogitabili ſiue iuſtâ ſiue iniuſtâ; ideò Eccleſiaſtici, non obſtante eorum immunitate, ſunt ſubiecti legibus naturæ non minùs quàm cæteri. Quod verò ea libertas à legibus iuſtis ciuilibus non eſſet conformis rationi patet; quia ſi lex v. g. ciuilis prohibet vniuerſaliter, ne extrahatur frumentum è Regno, ne ſequatur grauis annonæ caritas, iniquum eſſet, ſi Eccleſiaſtici non obligarentur eâ lege, quia illi ſoli poſſent ingentem copiam euehere, & verò etiam ad eum finem emere, forſà maius damnum in Republicâ cauſare quàm laici ipſi. Idé eſt de lege non geſtandi arma noctu ob rixas: ſi enim Eccleſiaſticis id liceat, nullatenus conſulitur quieti Reipublicæ; vel quia illi inter ſe poſſent rixari, vel, quod grauius eſt, liberiùs poſſent in laicos inſurgere: eſſet autem ea exemptio iniuſta, quia eſſet in graue detrimentum aliorum: non eſt ergo credibile, Chriſtum eam voluiſſe concedere, maximè cùm ex illâ è contrario nulla planè ſequatur vtilitas vllius momenti. Eſt ergò ratio concluſionis valde probabilis & omnino vera, vt ex dictis circa rationem Vaſq. Decij, Suarij & aliorum ſatis conſtat.

An obediendo legi ciuili eo ipſo præiudicetur Eccleſiaſticæ libertati.

Qualem eſſe deceat libertatē & Chriſtianā & Eccleſiaſticam.

Adhuc tamen vnus contra illam reſtat ſcrupulus, quod in eo cap. *Eccleſiæ ſanctæ Mariæ*. de conſtit. quædam ordinatio facta à ſæcularibus, etiam in fauorem Clericorum, de non alienandis bonis Eccleſiæ irritatur eo ſolo titulo, quòd non ſit facta à Pontifice. Reſpondeo tamen illam ordinationem fuiſſe in præiudicium libertatis Eccleſiaſticæ, meritóq; ideò caſſatam; vnde nullo modo valet argumentum ad leges de quibus hîc agimus; fuiſſe verò talem, inde patet, quia ſolùm ferebatur in Eccleſiaſticos: eo autem ipſo iam oſtendit Legiſlator ſe in illos quà tales habere iuriſdictionem, & non ſolùm quà conciues: nam ſi fertur in eos vt ab aliis diſtinctos, ergo fertur in eos vt Eccleſiaſticos; quia per hoc ſolùm diſtinguuntur ab aliis: id autem manifeſtè eſt contra libertatem Eccleſiaſticam: vnde P. Suarez ſuprà ex Decio benè obſeruauit, tunc leges ciuiles eſſe iniurioſas Clero, quando ſolùm illum reſpiciunt, etſi alioquin ratione materiæ videantur illi fauorabiles. Hæc dicta ſint de obligatione parendi legibus ex vi directiuâ. 51.

Cur in cap. Eccleſiæ S. Mariæ. de conſtit. quædam ordinatio à ſecularibus facta irritetur.

Leges ciuiles ſolum Clerū reſpicientes eidem ſunt iniurioſæ.

Svbsectio III.

Quid de vi coactiuâ: & duæ aliæ quæſtiunculæ ſolutæ.

Circa vim coactiuam dicimus Primò, Clericos, quatenus peccantes in leges ciuiles, poſſe à ſuis Superioribus Eccleſiaſticis puniri, quia ipſorum perſonæ ſunt maximè illis ſubiectæ quoad criminalia. Dicimus Secundò, eos non poſſe à laicâ poteſtate puniri, quia ſunt ipſorum perſonæ ab eis maximè exemptæ quoad criminalia: vbi quæri obiter poteſt, an ſi Prætor deprehendat Clericum noctu portantem arma contra legem, poſſit ea illi auferre. Affirmat Couarruuias apud Patrem Vaſquez ſuprà, qui ſub diſtinctione reſpondet; ait enim auferre, vt omnino eis illum priuet, non poſſe; quia hoc eſſet punire illum ſaltem in bonis, ad quæ non habet ius: at verò auferre, vt obſeruetur lex, & ne cum eis domum redeat, poſſe, dummodò poſteà illi ea reſtituat. Addit deinceps Vaſquez, ſi arma ſint per legem prohibita, vt nec domi poſſit quis ea habere, tunc etiam poſſe Iudicem ea mittere extra ciuitatem, non vt puniat Clericum, ſed vt faciat obſeruari legem, quæ mandat, vt acta extra Regnum arma ſint. Quæ ſolutio mihi placet; nec video quid ſit addendum. 52.

Clerici in leges ciuiles peccantes à quo puniri poſſint.

An Clerico arma noctu ferenti poſſit ea Prætor auferre. Aſſerit Couarruuias.

Vaſq. diſtinctio ſolutioq; placet.

Duo verò circa ipſam ſubiectionem Eccleſiaſticorum adhuc reſtant declaranda. Primum eſt, 53.

An Papa obligetur legibus alieni dominij in quo eſt Suarez negat.

vtrùm ipſemet Summus Pontifex obligetur eis legibus, quando exiſtit in alieno dominio temporali. P. Soatez cenſet ooo teneri;tum quia iuxta ipſius principia, ipſe eſt, qui iutiſdictionem dedit ſeculari Principi, vt eas leges inſtitueret; ergo tamquam ſuperior ipſo Legiſlatore ooo debet per eam obligari: tom quia, etiamſi obligatio veniat, ex ratione ſe cooformandi cum toto, non videtur ob ſummã eius dignitatẽ eâ ratiooe vrgeri. Ego tamen probabiliùs poto teoeri;tum quia, eſto vera ſit ſententia P. Suatez, quod Pootifex approbando eas leges ſit Legiſlator quodammodò earum, oon proptereà exeuſatur ab obligatione eas ſeruandi; qoia Legiſlator tenetur ſuis legibus, vt dicemus: tum quia dignitas & eminentia perſonæ non obeſt: nam ad ſuas leges ciuiles & Canonicas tenetur, nõ obſtaote torâ eâ dignitate;ergo eodem modo per ſe tenebitur ad Impeſarotias, quando eſt in Imperatoris terris: tum deoique, quia Nicolaus Papa Primos verbis ſuprà à me citatis etiam videtur includere ipſos Pontificees io ordine ad leges ciuilea, ſicut includit Imperatores io ordine ad leges Canonieas. Et ſanè iniquum eſſet, ſi Pontifex in alieno dominio vellet ſuum ttiticum catiùs vendere quàm per leges ibi cæteris liceat:ad qood puoctum per accidens eſt, quòd ille ſit ibi tunc in perſonâ, aut per mioiſtros ſuos mandet id fieri.

Probabiliùs affirmatur.

54. Secundum, qood declatandum occurrit, eſt, an, vt leges ciuiles reputentur ioſtæ pro Clericis, debeant sedundare in commodum Clericorum: ita enim videntur multi ſentire. Reſpondeo tamen cum Patre Suario num. 21. id oon eſſe neceſſariom: ſufficit enim, ſi lex reſpiciat commuoe bonum, & ad omnes exteodatur, etiamſi per accidens aliqoando hoic aut illi Eccleſiaſtico non ſit commoda: vt v. g. in lege non extrahendi frumentom è Regno conſideratur totius Reipublicæ vtilitas, obligaotur etiam Clerici;licet hi, ſi magnam habeot copiam frumenti, potuiſſent habere maius lucrum illud foras mittendo. Ratio verò concluſionis eſt; quia leges, eò quòd vniuerſale bonum reſpiciant, aliquando huic homioi ſont proficuæ, aliquando nociuæ, ſecundùm diuerſas oceaſiones; ideóque non debent dici iniuſtæ, ob damoum per accidens in hoc aut illo iode ſecutum.

Leges ciuiles vt ſint iuſtæ, non eſt opus vt ſint in commodum Clericorum

Ratio.

SECTIO IV.

Vtrùm Legiſlator obligetur ſuis legibus.

55. Difficultas hæc nulla eſt, ſi Legiſlator ſit tota communitas, nam tunc, cùm præter commuoitatem nullus alius ſit, neceſſum eſt, vt ſi lata ſit lex obligans, obliget perſonas indiuiduas conſtitoeotes eam communitatem: commuoitas autem vt ſic, quia eſt quid fictum, non poteſt habere obligationem facieodi quidquam; ſi verò lex feratur à Senatu, eadem erit tunc de perſooia illius difficultas, quæ de Principe ſolo per ſe leges fereote: etiamſi P. Salas diſp. 14. ſect. 2. ad initium dicat de talibos Senatoribus omnino conſtare, eos directè teneri legibus; & verò etiam puniri, ſi illas noo ſeruent, vnde potiùs eom Legiſlatore, de quo diſputamus, æqoiparat ipſam communitatem qoàm Senatores, v. g. Rempublicam Venetam, Genuenſem, Lucenſem, & olim Romanam.

An communitas vel Senatus obligetur lege à ſe latâ.

Ego tamen hanc compatationem minùs bonam cenſeo; & in noſtrà perſiſtendum: nam communitas licet habeat iuriſdictionem ſupra ſiogulos, in ordine tamen ad liberationem ab obligatiooe à legibos non poteſt compatati cum Legiſlatore; quia ſi communitas noo ſetuet legem, nemo eſſet, qui illam ſeruaret: nam ſi ipſa commuoitas eſt caput, eſt & totum corpus. At cùm Legiſlator Princeps ſit à ſubditis diſtinctus, etiamſi liberetor ab obligatione ſeruandi leges, manere hæ vtiles poterunt pro ſubditis: vnde quoad hoc punctum melius ei comparantur Senatores ferentes legem, quia hi diſtinguontur à plebe, & poſſunt intelligi liberi ab obligatione, eſto plebs obligetur: denique ſunt actu quaſi caput eius Reipoblicæ. Sed tem iotalige; de modo loquendi noo eſt curandum.

Communitas non eſt cum Legiſlatore comparanda, ſed Senatus.

Illud tamen aduerte, quæſtionem eſſe de legibos præcipientibus materiam ab ipſo Legiſlatore factibilem: nam leges poſitiuæ pro ſartoribus v. g. non poſſunt illum obligare; & ſic de aliis, quæ directè & expreſsè ſuot poſitiuæ pro ſubditis quà talibus.

Nota quibus de legibus hic ſit quæſt.

SVBSECTIO I.

Status quæſtionis, & eius reſolutio.

Ratio dubitaodi pro parte negaote duplex eſt. Prima, qoia Princeps noo eſt ſibi ipſi ſuperior; ergo noo poteſt ſe obligare legibus ſuis per modum legis: nam per modum promiſſionis, iutamenti aot voti benè poteſt aliqois ſeipſum obligare. Altera ratio eſt, quia in lege *Princeps*, ff. de legibus, Princeps dicitur eſſe ſolotus legibus. Dixi duas eſſe pro eâ ſententiâ rationes dubitandi: nam licet P. Salas ſeptem portat eâ ſect. 2. à num. 11. omnes ferè ad primam redocuntur; aliæ verò, quòd Deus non ſe obliget ſuis legibus, non ſont ad rem, qoia vel ſuot leges oatorales, & illis Deus tenetur; vel ſunt poſitiuæ, & hæ ſuot de materiâ quæ à Deo fieri non poteſt 56.

Pro parte negatiuâ duplex eſt ratio.

Quibus legibus Deus teneatur, & quibus non.

Iam ad alteram oppoſitam partem, in quâ communis ſententia Theologorom eum D. Thomâ 1. 2. quæſt. 96. art. 5. ad 3. docet, eos teneri, qoam etiam Iuriſtæ & Canoniſtæ defendont; illi ad dictam leg. *Princeps*, hi ad cap. *Cùm omnes*. dè conſtitution. io eo enim dieitur, eum qui legem ſtatuit debere eam ſeruare: & io probatiooem adfertur dictum ſapiens Catonis, *Patere legem, quam tu ipſe tuleris*. Idem videtur ſenſiſſe Symmachus, vt habetur 12. quæſt. 2. cap. *Non liceat Papæ*. ſupponit ſe per eam ipſam legem ligari. Ambroſius lib. 2. Epiſt. Epiſtolâ 13. ait ſcribens Valentiniano, *Quod cùm præſcripſiſti alijs, præſcripſiſti etiam tibi; leges enim Imperator fert, quas primus ipſe cuſtodiat*. Multa alia congerit P. Salas eâ ſect. 2. 57.

Communis affirmat.

Nota dictum Catonis.

Hæc ſecunda ſententia omnino tenẽda eſt propter tantam auctoritatẽ; etiamſi difficulter valdè illius ratio raddi poſſit. Prima quorumdam deſumitus ex eo principio, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. Verùm hæc ratio ridicula eſt; nam altoqoin etiã Princeps deberet obedire ſuis ſubditis, ſicut ipſe vult vt ſibi obediatur; & non deberet vllus Iudex velle coodemnare reum, quia ipſe ſe condemoare non poteſt. Illod ergo principium ſolùm denotat, neminem debere alteri iniuriam facere, quàm ſibi fieri minimè vellet ab alio. Secunda ratio ſit P. Vaſq. eâ diſp. 167. cap. 3. qui putat, eam ex legibus Hiſpaniæ deduci, vt ſcilicet Princeps moribus & vitâ ſe cooformet 58.

Huic adhæret auctor. Prima quorumdam ratio ridicula.

cum

Digitized by Google

cum ſuo corpore: ſicut enim ius naturæ præcipit, vt obediant inferiores ſuperioribus; quia non obedire, magna eſſet in corpore myſtico diſſonantia; ita è contrario ius naturæ dictat, Principem non debere alio iure viuere quàm populum, propter eamdem conformitatem. P. Soarez cap. 35. & Salas ſuprà cenſent, hanc rationem inducere præciſè obligationem ſub veniali; quia ea diſcordantia non videtur eſſe grauiter mala. Faciliùs fortè reiicitur ea ratio ex dictis à nobis ſuprà; nam ea concordia nec ſub veniali quidem obligat, niſi aliunde oſtendatur alia obligatio: vt enim dixi, ſi omnes mei conciues pro libitu ex deuotione ieiunent, non cogor ego ſub veniali ieiunare, vt me illis conformem: & idem eſt à fortiori in Principe. Idem eſt, ſi omnes ex deuotione, quę non inducat obligationem, audiant ſingulis diebus Sacrum, non ideò alter tenetur audire; & tamen ibi eſt tota ea ratio de conformitate partis cum toto. Reſpondebis, eo caſu totum non operari ex obligatione. Bene. Quid inde? Certè ſi conformitas eſt, quæ obligat, eodem modo tenebor ego operari, ſiue illi operentur ex obligatione, ſiue non; nam obligatio illorum formaliter non eſt mea: ratio autem cõformitatis eadem eſt, ſiue illi liberè ſiue ex debito faciant. Prætereà, etiamſi omnes priuatim vouiſſent eam rem ideóq. ex obligatione operarentur, non tenerer ego eis conformari. Denique valdè diſplicet ratio, quia leges in Republicâ nõ ſemper reſpiciunt omnes: Nobiles enim non tenentur ob conformitatem ſeruare leges ignobilium; & è contrario: vnde dicere quis poterit, Principem non debere regi ſicut regitur ſubditus: vt enim ob conformitatem non tenetur ille veſtitu, pompâ, cibis, &c. vti, quibus ſubditi; ita idem ad alias leges transferri facilè poſſet.

59. Ratio Vaſq. à Suario & Salas minus benè impugnata. Reijcitur melius.

60. Pater Suarez eo cap. 35. num. 8. cenſet immediatè ab ipsâ lege Principem obligari, non verò ab extrinſeco, ita vt in eadem ſpecie vitij ſit tranſgreſſio Principis, in quâ aliorum ſubditorum; quia per legem ſuam præcipiendo materiam aliquam, eam conſtituit vt neceſſariam ad virtutem, ad quam per ſe alioquin ea materia ſpectabat: id autem tam habet locum reſpectu ipſius Legiſlatoris quàm ſubditorum: cenſet autem ideò illum obligari ſuâ lege, quia Deus, qui dedit illi eam poteſtatem, contulit illam ſub prædictâ conditione, vt ſcilicet ipſe etiam obligaretur eâ lege: quod verò Deus id voluerit, probat ex ipſa neceſſitate communis boni, ad quod hæc poteſtas ordinatur: datur enim in ædificationem, & non in deſtructionem. Denique, quòd bonum commune id petat, probat ſatis auctoritas communis ſuprà allata.

Mens Suarij.

Ego hanc rationem non cenſeo vllo modo efficacẽ; quia, vt ſæpè docui, poteſtas legiſlatiua ciuilis non eſt à Deo, niſi vt à creatore hominum, non autẽ vt à Legiſlatore vices ſuas, vt ſic dicam, delegante: id quod ſufficientiſſimè declaratur per illam conditionalem, quâ ſæpè vſi ſumus; quod eſto per impoſſibile Deus non eſſet, ſi tamen eſſent homines, poſſent caput Reipublicæ eligere, cui tenerentur obedire: illud autem etiam tunc obligaretur ſuis legibus. Quam rationem benè etiam P. Salas num. 16. vſit contra Patrem Suarez, licet eum non nominauerit. Aliter, ſi vis, declarare potes vim noſtri argumẽti per aliam conditionalem; quòd eſto Deus nihil ſciret de poteſtate, quam homines tribuunt ſuo capiti, adhuc tamen illi tenentur obedire, & illud obligaretur ſuis legibus; ergo ea ſubiectio erga proprias leges non oritur ex delegatione poteſtatis à Deo cum tali conditione. Quòd verò poſitâ iam electione capitis Deus dicat, *illi eſſe obediendum*, eſt per accidens ad punctum præſens; nam id proptereà Deus præcipit, quia ratio naturalis dictat id debere fieri. Deus autem vult fieri omnia quæ ratio naturalis dictat; vnde eſto diceremus, eo modo à ratione naturali dictari eam ſubiectionem, non deberet id reduci in voluntatem Dei ſic delegantis; ſicuti, quòd furtum ſit malum, non reducitur in voluntatem Dei, ſed in naturam ipſam furti ex ſe contrarij rationi naturali. Quod item docet, per legem humanam conſtitui materiam illius vt neceſſariam ad eam virtutem ſæpè eſt à me ſuprà reiectum.

Qui vis legiſlatiua ciuilis à Deo ſit.

62. Fortaſſe probabiliùs dicetur, eam obligationem ſe accommodandi legibus oriri ex naturâ rei. Explico id in vnâ aut alterâ lege, vt ex illis liceat diſcurrere ad cæteras: ſi v. g. feratur lex ne quis frumentum euehat extra Regnum, ne ſequatur annonæ caritas; certè ratio naturalis maximè dictat; id ipſum debere à Principe ſeruari, quia cùm ille ſoleat maiorem copiam habere frumenti, maximè per ipſum ſequi poſſet ea caritas annonæ: eadem ratio eſt in taxa pretij: cùm enim eiuſdem ſit valoris frumentum Principis, quo aliorum, nec ex eâ denominatione, quòd ſit Principis, habeat in ſe aliquam maiorem perfectionem, iniquum eſſet, ſi ipſe obligaret cæteros ad vendendum certo pretio, ipſe verò vellet cariùs vendere: ſimiliter, ſi lex præcipit, vt omnes pro neceſſitate publica ieiunent, aut orent, cùm ea neceſſitas fortè magis Regem ipſum concernat; quia de pluribus ipſe periclitatur quàm ſubditus; iniquus deberet iudicari Rex, ſi ipſe cæteros in hoc puncto ſuo exemplo non præcederet: eodem modo diſcurrendo per omnes alias leges; vix vllam inueniemus, ſi tamen concernat materiam alioquin per ſe factibilem à Principe, in quâ non habeat locũ ratio à me data vt etiam Princeps teneatur eam ſeruare ſicut cæteri. Conſultò addidi, *ex his quæ Princeps ſeruare poteſt*; nam multa lex præcipit ſubditis quæ non decent Principem: vt v. g. ſi indicatur labor aliquis pro ædificio publico, munitione, &c. item, ſi præcipiat, ne quis arma portet: id non decet Principem, tum quia in eo per ſe ceſſat finis legis, vitare ſcil. rixas; hæ enim per ſe non timentur à Principe; tum quia, cùm ad ipſum ſpectet cæteros coërcere, potiùs expedit vt geſtet arma, vt ſi fortè deprehendat aliquos delinquentes, habeat ſecum quo eos coërceat, & armatos qui eos capere poſſint. Hinc ego dico, ſicut ex eo, quòd ratio naturalis, ob inconuenientia ex illis ſecuta, dictat nobis, mendacium, fornicationem, &c. eſſe mala, benè inferimus, nos teneri ſub peccato ea vitare; ita eodem modo, ob mala aſſignata in non obſeruatione, rationem naturalem dictare, Principem debere illas leges ſeruare non minùs quàm cæteras.

Vnde oriatur obligatio ſe accommodandi legibus in Principe.

Quas leges non ipſi bonè ſeruare nequit.

63. Rationem à priori ſic vltimò ego formo, reducendo id in voluntatem ſaltem implicitam eorum qui ipſum in Legiſlatorem elegerunt; nam illi non ſe ſubiecerunt vt ſerui domino; qui tantum vtitur ſeruo in bonum ſuum, non in bonum ſerui; ſed ſubiecerunt ſe illi in bonum totius Reipublicæ: ex quo capite diximus ſuprà illum non poſſe leges ferre, niſi quæ ſint Reipublicæ vtiles: ergo non poteſt etiam vti eâ poteſtate grauando ſubditos, & inde ſuam ſolùm vtilitatem

Ratio à priori, cur Princeps leges ſeruare debeat.

eliciendo:id quod fieret, ſi ipſe non ſeruaret eas leges.vt paulò antè oſtendi:ergo implicitè illum obligarunt ad earum obſeruationem: neq; obeſt, quòd expreſsè non ſint cum illo eâ de re pacti: ex quo capite minùs placet Patri Suario hæc vltima ratio à priori; nam licet non expreſsè, virtualiter tamen id intelligitur, ex eo quòd dederint illi eam poteſtatem in bonum Reipublicæ: vnde concludimus, illum tunc obedire Reipublicæ,quæ per illas leges,quibus ipſe obligat Rempublicam, voluit ipſum obligare; neque inconueniens eſt, eos eſſe quaſi inuicem ſubiectos in ordine ad diuerſa. Et hinc facilè intelligitur independenter à ſpeciali Dei volitione in eâ delegatione dari in Principe obligationem ſeruandi ſuas leges:per quod tamen non negamus, ſicut poteſt diſpenſare ob iuſtas cauſas cum aliis, non poſſe etiam ſecum; nam ad hoc non negauit illi communitas aut ratio naturalis poteſtatem.

Princeps eſt ſubiectus Reipublicæ, & hæc illi.

Idem poteſt diſpenſare ſecum.

64. Aduerte,hîc inter nonnullos Iuriſtas diſceptari, vtrùm Princeps obligetur ſuis legibus ciuiliter:quidam enim negant, eò quòd obligatio ciuilis includit etiam,quòd poſſet per pœnam cogi ad leges ſeruandas; Princeps autem non obligatur ad pœnam:alij verò dicunt obligari ciuiliter, quia obligatur ad leges ciuiles. Hæc tamen diſſenſio tota quanta eſt de ſolis vocibus,ſcilicet de ſignificatione *obligationis ciuilis*,an ſcil.dicat obligationem pœnæ,nec ne. Ideò explicatis terminis non poteſt eſſe ibi vlla dubitatio, niſi quatenus inquiri poteſt, an Princeps incurrat dignitatem pœnæ. de quo nos paulò poſt.

An Princeps ciuiliter obligari poſſit.

SVBSECTIO II.

Reſpondetur obiectionibus: & magis declaratur ea obligatio Principis.

65. EX his reſpondetur ad rationem dubitandi ſuprà poſitam. Dicimus enim Primò, Principem ideò teneri, quia in eo puncto ſubiectus eſt communitati,à quâ poteſtatem accepit. Secundò, licet non ex eo capite teneri tamen ex naturâ rei poſitâ lege, eò quòd eædem rationes, ob quas alios obligat, vrgent, vt ipſe ſimul eas ſeruet In quâ ratione nõ recurro ad eam conformitatẽ partis cum toto, ſed ad dãna inde ſecuta.

Cur Princeps ſuâ lege teneatur.

Replica. Replicabis. Quid ſi iure belli & non electus à populo acquiſiuit iuriſdictionem, tunc non poteſt recurri ad voluntatem communitatis. *Solutio.* Reſpondeo etiam tunc non cenſeri (poſito quòd non velit eos habere vt mancipia) aliam acquiſiuiſſe iuriſdictionem, quàm quæ eſt in aliis Legiſlatoribus:& ſaltem tunc obligat ratio naturalis à me deducta ex neceſſitate eius obſeruationis legum in Principe.

66. Ad ſecundam rationem deſumptam ex lege *Princeps*. reſpondetur communiter, eam intelligendam de exemptione Legiſlatoris à vi coactiuâ, de quâ ſtatim, non à directiuâ, de quâ hucuſque. Dixi communiter ita eam legem explicari:ego,autem valdè duram cenſeo hanc explicationem, propter alias leges, quibus clariùs videtur inſinuari ea libertas Imperatorum etiam à vi directiuâ; nam l. *Ex imperfecto*. Codice de teſtamentis, ſic habetur, *Licet lex imperij* (id eſt dignitas imperij) *ſolemnibus Imperatorem ſoluit; nihil tamen tam proprium Imperatori eſt, quàm legibus viuere.* Certè in hac lege non poteſt verbum illud, *ſoluit ſolemnibus iuribus*, intelligi de libertate à vi coactiuâ; nam eo modo, quo dicitur ſolutus, dicitur tamen proprium illius ſecundùm leges viuere:atqui non viuit coactiuè ſecundùm leges,ſed ſolùm directiuè: ergo à vi directiuâ ſolutus eſt. Idem vrgeo ex §. vlt. Inſtit. vbi ſic habetur, *Secundùm hoc D. Seuerus & Antoninus ſæpiſſimè ſcripſerunt; Licet legibus ſoluti ſimus, attamen legibus viuimus.* Quæ verba manifeſtè denotant eos ſenſiſſe,ſe obligatos non fuiſſe ad leges ſeruandas:quid enim ſe iactarent ſolutos,ſi non minùs quàm cæteros ſe obligatos cenſerent? & quid componerent obſeruationem actualem legum ei libertati, ſi reuerà tenerentur? de coactione autem nihil illis verbis inſinuatur:& non tam debuiſſent dicere, *Soluti ſumus legibus* (quæ verba ſunt vniuerſalia,& omnes leges includunt) quam, *Soluti ſumus à pœnâ legum*: quod longè aliud eſt. Idem etiam conſtat ex lege *Ex imperfecto*. ff. de legatis 3. vbi hæc: *Ex imperfecto teſtamento legata vel fideicommiſſa Imperatorẽ vindicare verecundum eſt. decet enim tantæ Maieſtati eius ſeruare leges, quibus ipſe ſolutus eſſe videtur.* 67.

Quid intelligenda ſit L. Princeps.

Videtur Imperatores etiam à vi directiuâ legum ſolutos eſſe.

Proprium eſt Imperatori legibus viuere.

Quibus vltimis verbis manifeſtum eſt ſermonẽ eſſe de ſolutione ab obligatione:cui obligationi cõponitur decentia ſeruandi: ea autem decentia non eſt in ordine ad pœnã ſubeundam,ſed ratione obligationis leges ſeruandi:ergo hanc obligationem ibi negant Imperatores. Vnde concludo, mihi valdè probabile eſſe, eos ſenſiſſe ſe eſſe liberos ab eâ obligatione; nihilominùs, addo, eorum teſtimonium in hoc puncto non eſſe vllius momenti, quia cùm hæc obligatio non pendeat ex eorum voluntate, neque ipſi eam poſſint à ſe excutere,non eſt curandum, quid ipſi dicant: in eo enim puncto loquuntur vt priuati homines, non vt habentes vim deciſiuam.

Quantum valeant illa Imperatorum teſtimonia.

Illud iam in dubium verti poteſt Primò, an ea obligatio ſit tanta, vt ſufficiat ad peccandum mortaliter. Pater Salas num. 18. cum Patre Azor putat Principem non obligari niſi ſolùm ſub veniali; quia ea obligatio ſolùm prouenit ex honeſtate & æquitate rationis, vt ſuo exemplo alios inuitet & alliciat:& hoc confirmat;nam leges,quæ dicunt Legiſlatorem teneri,vtuntur verbis decentiæ, &c. quæ omnia ſolùm ſignificant obligationem ſub veniali; vnde infert conſequenter,non peccare Papam mortaliter, ſemoto ſcandalo, ſi non ſeruet ſuas leges poſitiuas; conatur autem oſtendere, Caietanum etiam in eâ fuiſſe ſententiâ. Ego tamen,quorumcumq; ea ſit, 68.

Quanta ſit ea Principis obligatio Salas & Azor opinio.

cenſeo quidem probabilem eſſe; nihilominùs tamen longè probabilius, eſſe ex ſe grauem: quod Primò oſtendo ex ſententiâ communi; nam eam limitationem, quòd ſit leuis, ſolus Azor & Salas ponunt; cæteri omnes ſupponunt eſſe iuxta materiæ qualitatem eodem ferè modo, quo in ſubditis,eſto varient in reddendâ ratione. Secundò, Ambroſius ſuprà relatus non aliter inſinuat Valentiniano teneri eum ſuis legibus, quàm teneantur cæteri: idem videtur ſupponere Symmachus Papa relatus ſuprà. Tertiò, rationes à nobis factæ ſimpliciter probant Principem obligari ex naturâ rei; ergo, cùm materia ſit grauis, & damna ex eâ non-obſeruatione ſecuta, vt ſuprà ponderauimus, eodem modo videantur in Principe quàm in aliis vrgere, conſequenter dicendum eſt,eam obligationem eſſe grauem. Denique ſi in materiâ graui agnoſcimus naturalem obligationem, debemus abſolutè eam grauem dicere, niſi habeamos poſitiuum argumentum ad eam limitandam; quale nullum eſt in præſenti.

69. *Probabilius eſt, ſub graui peccato, pro materia tamen quantitate & qualitate.*

Quod

Quòd verò dicebatur de eâ decentiâ, parum vrget, etenim iam oſtendi, maiorem eſſe obligationem illam quàm ex decentiâ. Addo, ſi ſolùm vſurpetur vox *decentia* in rigore, non inferre vllam obligationem, etiam ſub veniali; quod tamen falſum eſſe ipſe Salas fatetur; ergo ex hac voce nihil decidendum eſt.

70. *An Legiſlator obligetur legibus municipalibus Prouinciarũ ſibi ſubditarum.*

Secundò quæri poteſt, an Legiſlator teneatur ſeruare leges municipales Prouinciarũ ſibi ſubiectarum. Reſpondetur communiter, eum non teneri; quia talia ſtatuta & leges ſunt ab inferiori poteſtate & iuriſdictione, ideóq; non habẽt vim obligandi eum qui habet ſuperiorẽ iuriſdictionem; vnde dicunt Legatum Pontificis nõ teneri peculiaribus legibus Epiſcopatus vbi manet; imò addunt aliqui, etiamſi illa ſtatuta aut leges ſint approbatæ, aut certè etiam latæ ab ipſomet Principe pro eis Prouincijs, non tamen teneri, eò quòd nõ ſint latę pro totâ Republicâ, ſed pro determinato loco; neque eſt vlla ratio, cur caput totius Reipublicæ teneatur illa ſeruare. Quam extenſionem limitat Pater Suarez, niſi talis locus ſit quaſi habitatio propria ſeu curia Principis; vt Roma reſpectu Pontificis; cenſet enim ad ſtatutum pro eo loco teneri etiam Pontificem; & ſic de alijs Principibus; quia ibi ſe habent tanquam ciues.

71. *Improbatur ratio ſententiæ communis.*

Vnus mihi ſcrupulus in hac communi ſententiâ reſtat; nam ratio adæquata illius videtur eſſe omnino inefficax: illa enim deſumitur (vt vidimus) ex eo, quòd leges illæ municipales ſint ab inferiori iuriſdictione, ideóq; non videantur habere poſſe vim ad obligandum Legiſlatorem: ſanè hæc ratio, ſi diligenter perpendatur, etiam probat, illum non teneri legibus vniuerſalibus pro toto ſuo Imperio, contra ſuperiùs dicta. Probo autem ſequelam; nam tales leges, licet non prouehiant ab inferiori, veniunt tamen à non ſuperiore, quia nemo ſibi ſuperior eſt: ad obligandum autem per leges certè non ſufficit, quòd nõ ſit inferior, ſed requiritur, vt ſit ſuperior ille qui obligat: quòd ſi recurrarur propterea ad aliud caput, nempe vel ad Deum dantem eã iuriſdictionem (vt dixit P. Suarez) vel ad naturam rationalem, vt nos docuimus, iam hęc omnia habere etiam poterunt locum reſpectu legum municipalium.

72. *Suarezij extenſio reijcitur.*

Deinde, quod addit P. Suarez de loco, vbi moratur ordinariè Princeps, etiam poteſt ad alias Prouincias, in quibus quaſi in tranſitu manet, applicari; dictum eſt enim ſuprà peregrinos obligari perinde ac ſi ibi manerent; ergo etiam Princeps obligabitur non minùs in Prouinciâ ſuâ, vbi eſt per modum tranſitus, quàm ſi eſſet permanenter. Oſtendo id meo iudicio efficaciter in Epiſcopo, qui pro aliquo diſtrictu ex ſuo Epiſcopatu, vbi tamen non habet ſuam ordinariam reſidentiã, indixit Feſtum fori perpetuum, ob aliquam ſpecialem rationem ibi vrgẽtem; certè ſi die, quo illud Feſtum celebratur, contingat ipſum ibi manere, non video, cur non teneatur audire ibi Sacrum, & abſtinere ab opere: & tamen ille Epiſcopus reſpectu eius loci reputatur ſicut Imperator reſpectu vnius ex Prouincijs multis ad Imperium pertinentibus.

Vrgetur clariùs,

Idem fortè clariùs in alijs legibus oſtendere poſſum; v. g. ob ſterilitatem Prouinciæ alicuius cautum eſt lege, ne inde frumentum in aliam etiam eiuſdem Regni Prouinciam euehatur, v. g è Caſtellâ in Arragoniam, aut è contrario, ex Arragoniâ in Caſtellam: certè, ſi Rex Hiſpaniæ habeat propriũ frumentum in eâ Prouinciâ, etiam obligabitur illâ lege non extrahendi illud, ob omnes rationes ſuprà datas; ad oſtendendum quòd obligatur Legiſlator ſuis legibus; & tamen non habet ibi ſuam ordinariam ſedem; ergo obligatur legibus municipalibus.

73.

Reſpondebis, ratione frumẽti perinde ſe habere ac ſi ibi moraretur. Sed contrà, quia ratio ſententiæ communis ſolùm deſumitur ex eo, quòd illa lex non eſt vniuerſalis; hoc autem verum eſt, ſiue ratione frumenti dicatur ibi Princeps habere ſedem, ſiue non. Fortè, iuxta limitationem Patris Suarez, probabiliùs dari poſſet ea reſponſio; nihilominùs ſic vlteriùs vrgeo, quia idem omnino dicendum eſt, eſto illud frumentum ei eſſet tunc dono oblatum à ſubditis; deberet enim illud ibi vendere; & tamen tunc non haberet vllum proprium titulum ciuis eius Prouinciæ: ſecludo iam caſum neceſſitatis, quo alibi indigeret valdè eo frumento; nam tunc ſine dubio poſſet illud extrahere.

74. *Probabile eſt eum talibus legibus teneri; ſed auctoritas cõmunis contrariũ perſuadet. Obuiatur rationibus ſuprà datis.*

Ob hanc rationem puto valdè probabile, etiam ad leges municipales illum teneri, quando in eis Prouincijs commoratur; etiamſi non habeat fixam ſedem: propter auctoritatem tamen communem contrarium defendentem etiam abſolutè ego id iudico probabilius. Vt verò difficultati propoſitæ fiat ſatis, dico, rationes, quas nos fecimus ſuprà, ad probandum Legiſlatorem obligari ſuis legibus, non habere per ſe locum in illo, quando in tranſitu ſolùm eſt in vnâ aut alterâ ex ſuis Prouincijs: quia cùm ille ſit vnus caſus particularis, & breui tempore durans, non poſſunt inde timeri ea incommoda, quæ ex cõſtanti non obſeruatione legum vniuerſalium timeri poſſent.

75.

Cur peregrinus teneatur legibus eius loci per quẽ tranſit, & non Legiſlator.

Replicabis, Ergo etiam peregrinus non tenebitur ſeruare leges loci per quem tranſit; quia etiam ille eſt vnus extraordinarius caſus, ex quo nulla timeri poſſunt mala. Reſpondeo negando conſequentiam; nam peregrini alij non conſiderantur vt vna perſona, ſed vt multæ, quę frequẽter ſolent tranſire, multæq; ſimul conuenire; vnde iam per ſe ibi militat ratio vniuerſalis legum; Legiſlator verò non eſt niſi vnicus, & rarò diſcurrens per eas Prouincias; ergo non poſſunt ibi timeri ea damna, ratione quorum illum diximus obligari ſuis legibus, quæ ſunt vniuerſales; & conſequenter ordinariè occurrit eadem materia, aut quæ obligant ipſum in loco, vbi ordinariam ſuam reſidentiam habet: ex quo aſſignatur diſparitas inter vnum & alterum caſum.

76. *An Epiſcopus, ſecluſo ſcandalo teneatur ad Feſta illius loci, per quẽ ſolùm trãſit, ibique nõ reſidet.*

Ad inſtantiam primam de Epiſcopo, qui videtur obligari ad Feſta illius loci vbi actu eſt, etiãſi non reſideat ibi ordinariè, reſpondeo, poſſe dici, ſecluſo ſcandalo; illum non teneri. Ad ſecũdam de frumento dico, teneri Principem ſuum ibi frumentum iuxta pretium pro eâ Prouinciâ taxatum vendere, aut non extrahere; quia leges illæ non cadunt, vt ſic dicam, ſupra perſonas, ſed ſupra frumentum ipſum; ratione cuius vrgent omnes rationes, quæ ſuprà allatæ ſunt, ad probandum Legiſlatorem, obligari: & ad hoc per accidens omnino eſt, quod ille in perſonâ alibi habitet; quia ibi cenſetur habitare, vbi negotiatur & agit: ergo in ordine ad eas actiones debet cenſeri perinde ac ſi ibi haberet ſuam curiam; vnde nullatenus ſequitur illum teneri etiam legibus quæ ſolam perſonam illius reſpiciunt, quæque non manet conſtanter in eo loco.

Princeps ibi cenſetur habitare, vbi negotiatur & agit.

SVBSECTIO. III.

Quomodo Legiſlator ſubiaceat vi coactiuæ legum & legibus irritantibus.

77. *Sententia communis. An Principiſſa huic vi coactiuæ legũ ſubiaceant.*

CIrca vim coactiuam legis poteſt quæri, an illi ſubſit Princeps. Communis ſententia docet non ſubeſſe; & in eo ſenſu explicatur lex ſuprà allata; Principiſſam verò teneri ex rigore, quia habet ſupra ſe Principem, à quo poſſet puniri; frequenter tamen ab eâ obligatione liberari ex benignitate Principis. Ratio primæ partis huius ſententiæ (nam cætera facilia ſunt) deſumitur ex eo, quòd nec Princeps ipſe poteſt ſibi determinare pœnam; nec decet vt à ſubditis id fiat. Quod confirmant aliqui; nam pœna ex ſe imponitur inuito; ergo Princeps ſibi ipſi eam non poteſt imponere, quia tunc non ageret inuitus: ex eodem autem capite patet, non poſſe imponi à ſubdito; quia ab inferiori nemo poteſt inuitus cogi.

An Legiſlator fiat dignus pœnâ.

Dices, ex his ſolùm probari, non eſſe à quo poſſit puniri; non verò, illum non eſſe dignum pœnâ; ea enim duo diuerſa ſunt. Reſpondetur, Legiſlatorem non eſſe dignum pœnâ, quia neq; à ſeipſo ad eam obligatur; neque à Republicâ, dum ei eſt tradita iuriſdictio, quia de eiuſmodi obligatione nullum eſt fundamentum; neque à Deo, neque à iure naturali, quia non eſt vlla ratio aut auctoritas quæ id perſuadeat: cúmque pœna alioquin per ſe petat violentiam, non fuit conueniens illi ſubdi Legiſlatorem: eſſet enim ſuperflua illa obligatio, cùm non poſſit moraliter ad executionem perduci.

78. *Probabilius eſt eum poſſe fieri pœnâ dignum. Probatur id exemplo Suarij.*

Ego tamen, his non obſtantibus, cenſeo, per ſe loquendo, etiam Legiſlatorem poſſe reddi dignum pœnâ, licet tũc temporis non ſit qui violenter eam ei poſſit infligere: in quam doctrinã videtur Pater Salas conſentire eâ ſect. a. num. 18. id quod meo iudicio probatur manifeſtè exemplo quodam à Patre Suario allato, & non ſoluto vllo modo, ſcilicet de Generali alicuius Religionis; qui ſi in Generalatu graue aliquod peccatum committat, licet tunc non puniatur, punitur tamen poſteà quando elapſo tempore deponit officium: vnde argumentor, Ergo tunc temporis promeritus fuit pœnam; alioquin poſteà ea illi infligi non poſſet. Vrgeo id inſtantiâ communiter certâ, Si Pontifex in hæreſim incideret, ob quam poſteà deponeretur ab eâ dignitate, poſſet iam depoſitus puniri pœnâ hæreticorum; & tamen quando eam hæreſim commiſit erat adhuc ſupremum caput, ergo etiam tunc contraxit debitum eius pœnæ; alioquin injuſtè, poſteà puniretur. Idem manifeſtè patet in alijs etiam ſupremis capitibus, quæ ſæpè ob crimina merentur depoſitionem ex dignitate; ergo ratio ſupremi Legiſlatoris non excludit eam dignitatem ad pœnam. Quod verò dicitur de vi coactiuâ non vrget; tum quia non omnis pœna petit eam vim; nam qui pœnitentiam agit pro peccato, poteſt ipſe aſſumere in pœnam voluntariè hoc aut illud. Vbi miror Patrem Suarium adeò vrgere hoc principium, qui tamen agens de permiſſione peccati optimè docuit, vnum peccatũ poſſe à Deo in pœnam alterius permitti; quantumuis illud idem peccatum, quod in pœnam eſt, ſit ipſi homini voluntarium. De quo puncto nos cum eodem Patre Suario contra Patrem Vaſquez fuſiùs diximus Tomo primo.

Pontifex lapſus in hæreſim poſſet poſt depoſitionem puniri.

79. Secundò verò oſtendo, poſſe in Principe eam eſſe obligationem pœnæ; nam licet ad ſibi vitam auferendam aut membrum aliquod abſcindendum obligari non poſſit, neque ad eiuſmodi pœnas decens fuerit, vt Reſpublica haberet ius in illum durante eius dignitate; cur, quæſo, non poterimus dicere, eſſe in illo obligationem acceptandi voluntariè aliquam pœnam aut pecuniariam aut afflictionem corporalem pro delicto commiſſo, quam ſi non exequatur, peccet de nouo, & poſſit poſteà, ſi dignitatem deponat, à Republicâ eam ob cauſam etiam puniri?

Probatur Secundò à ratione.

Dices: Nullus reus tenetur acceptare pœnam ante latam ſententiam à Iudice; ergo Princeps, qui non habet Iudicem ſupra ſe, non tenebitur eam pœnam acceptare. Reſpondeo Primò, poſſe per leges aliquas pœnas ita imponi, vt obligatio eas explendi non pendeat à ſẽtẽtiâ Iudicis: ſicut enim lex obligat ad efficiendum hoc vel illud, inexpectatâ etiam vllâ aliâ ſententiâ Iudicis, cur, quæſo, non poterit obligare, vt caſu quo committatur hoc aut illud delictum, ſtatim ipſe reus teneatur hanc aut illam pœnitentiam agere? Certè in hoc puncto præcipiendi nec leuem ego video repugnantiam. Cur ergo hoc modo nõ poterit ipſe Legiſlator teneri ad pœnam aliquam acceptandam? Reſpondeo Secundò, in ſubditis ordinariè expectari ſententiam Iudicis, quia pœnæ ſolent eſſe tales, vt ab ipſo reo nequeant infligi; vel quia ſupponitur non executurus eas perfectè, ideò per vim cogitur: at in Legiſlatore, cùm non expediat, vt per vim tunc temporis cogatur, debet id reduci in nouam obligationem eius pœnæ à ſeipſo perſoluendæ. 80.

Non omnis pœnæ impoſitio pendet à ſententiâ Iudicis.

Cur in ſubditis expectetur regulariter ſententia Iudicis.

Dices, Pœna non eſt per ſe intenta, neque ordinatur ad bonos mores, ſed per accidens pro delinquentibus. Reſpondeo, pœnam eſſe neceſſariam pro bonis moribus, quatenus eius timor ſæpè cauſat bonos mores. Quæ ratio non minùs habere poteſt ſæpè vim in ipſo Legiſlatore quàm in alijs; nam ſi ſolùm ad tempus ſit ſupremus, tunc timere meritò poteſt, ne poſteà depoſitus officio grauiter puniatur: deinde ſæpè, ſi peccata eſſent talia, quæ nullius pœnæ ſubeundæ in hac vitâ annexam ſecum haberent obligationem, faciliùs fortè ea committeret, quàm dum ſcit ſe incurſurum obligationem pœnæ; nec poſſe ab eo peccato liberari, niſi pœnâ expletâ: ſicut ex eo, quòd omni furto annexa ſit obligatio reſtituendi, nemo poterit dubitare, multos ex eo capite deterreri ne furentur, qui furati fuiſſent, ſi poſteà illud peccatum remitteretur, ſicut remittuntur alia, quæ non inducunt obligationem nouam. 81.

Pœna neceſſaria eſt ob bonos mores.

Vltimò, in hac materiâ verti poteſt in dubiũ, vtrùm etiam Princeps obligetur legibus præſcribentibus formas contractuũ, aut eos irritantibus. Quidam ex his, qui cenſent, Principem non incurrere vllam obligationem pœnæ, dicunt etiam his legibus non teneri; iudicãt enim eas eſſe pœnales. Hęc tamen ratio nulla eſt, quia leges illæ imponuntur ante omne delictum, & non ad illud puniendum; ſed potiùs præſcribendo modum quo actio aliqua fiat honeſtiſſimè; vnde dicendum eſt, eodem modo, per ſe loquendo, eus ad eiuſmodi leges teneri, quia videntur eædem eſſe rationes pro his, quæ fuêre pro alijs legibus. Dico *per ſe loquendo*, quia in his rebus minus periculum eſt, ſi à Principe non ſeruentur tales leges: quod meo iudicio claiè oſtendo; nam eiuſmodi ſolemnitates requiri maximè ſolent 82. 83.

An obligetur Princeps legibus contractuũ formas præſcribentibus aut eos irritantibus. Videtur teneri talibus legibus.

lent (vt ſæpè diximus) ad vitandas lites, quæ ſuboriri ſolent, dum hic affirmat ſe contraxiſſe, alter negat, &c. tum ad impediendum, ne aliquis prodigè ſua vendat. Hæ autem rationes in ſupremo Principe ceſſant; nam ipſi ſimpliciter aſſerenti ſe vendidiſſe, emiſſe, &c. credendum eſt; nec debet in eo præſumi mendoſa & fallax vſurpatio alicuius rei. Præterea cùm in eo ſupponatur maior prudentia & conſideratio, non videtur egere eis quaſi impedimentis ad contractus ineundos; ergo non eſt adeò neceſſum vt eiuſmodi leges ſeruet. Et huic opinioni fauet lex *Ex imperfecto*. Cod. de teſtamentis, quam ſuprà poſuimus: in quâ dicitur Imperator liber à ſolemnitatibus iuris: quia tamen, etiam ſi hæ rationes minùs hîc vrgeant, videtur valdè congruum, vt Imperator in rebus, quæ nullam ſecum habent indecentiam, qualis eſt obſeruatio harũ legum, præbeat ſuis ſubditis exemplum, & eadem regatur cum illis regulâ, dicendum eſt eum abſolutè teneri: quòd ſi aliquando ſcienter non ſeruet tales ſolemnitates, credendus eſt diſpenſare ſecum; quia non eſt præſumendus velle facere tunc inualidum actum.

Earum non obſeruantia minus mali cauſat in Principe quàm ſubdito.

Dispvtatio XVI.

Quæ & qualis ſit legis ciuilis obligatio.

1\. Explicatis his quæ ad valorem legis poſſunt requiri tam ex parte poteſtatis quàm ex parte materiæ & perſonarum, iam ad formalem ipſius legis vim obligatiuam veniendum erit. Priùs tamen aduerto, nonnullos hic agere, vtrùm interio Legiſlatoris ſit intrinſeca forma legis; &, an ratio legis ſit intrinſeca legi. Vtraque tamen hæc difficultas aliò planè ſpectat, ad legẽ ſcilicet in communi, aut ſaltem ad legem poſitiuam: neque habet quidquam ſpeciale magis in ciuili quàm in Canonicâ, quàm in diuinâ: de vtraque nos ſuprà; vbi circa primam diximus, ipſam formalem eſſentiam legis poſitiuæ eſſe voluntatem Legiſlatoris: explicuimus item, qualis debeat eſſe ea volitio: circa ſecundam item ſuprà tractatum eſt, & probatum, eo ipſo quòd lex non poſſit eſſe, niſi res præcepta ſit iuſta, etiam eam iuſtitiam ipſiuſmet obiecti præcepti eſſe inadæquatam eſſentiam legis: quia ſi manente volitione obligandi, promulgatione, &c. auferatur ſola honeſtas ex obiecto præcepto, iam eo ipſo deſinit ea volitio eſſe lex: ergo honeſtas illa pars erat legis. Patet conſequentia ex argumento communi, quo ſæpè vſus ſum contra connotantes: nam omne illud, quo præcisè & formaliter ablato, & nullâ aliâ ab eo diſtinctâ entitate deſtructâ, deſtruitur denominatio totius, eſt pars componens illud totum; alioquin ſine illo manerent omnia componentia illud totum, & conſequenter maneret etiam totum; quia hoc non diſtinguitur, nec quidẽ ratione ratiocinatâ ab omni eo quod
2\. eſt compoſitiuum intrinſecum, ſeu quod eſt eſſentia illius vt per ſe patet. Non dico honeſtatẽ obiecti eſſe partem volitionis, ſed partem legis; quia lex plus dicit quàm eam volitionem: nam

Propoſitò hic quidam agunt.

Iuſtitia legis eſt pars eius eſſentiæ.

Honeſtas obiecti eſt pars legis.

(vt dixi) manente eâ totâ volitione, ſi honeſtas deeſſet re ipſâ obiecto, etiamſi Legiſlator putaret eſſe honeſtam, & amaret illud tamquam honeſtum, adhuc tamen ea volitio non eſſet lex, licet eſſet eadẽ numero volitio quę iam eſt: ergo illi deeſſet aliquid quod pertineret ad conſtitutionem legis; ſed nihil aliud deeſſet quàm honeſtas illius obiecti: ergò ea honeſtas eſſet partiale cõſtitutiuum volitionis in ratione legis formaliter, licet non in ratione volitionis phyſicæ. Neque inconueniens eſt, vt ea duo in ordine ad conſtitutionem vnius denominationis conueniant, licet vnum ſit obiectum alterius: ſicut forma equi eſt effectus productus à materiâ, & tamen in ordine ad denominationem equi, ſeu ad eſſentiam equi compars eſt ea forma cum materiâ equi. Quod Pater Suarez benè ad aliud propoſitum obſeruauit, etiamſi hic contrarium ſentiat reſpectu legis; dicit enim eam honeſtatem eſſe quid extrinſecum legi, & ſolùm eſſe obiectum illius. ſed ex dictis ſatis id refutatum eſt.

Sectio I.

Vtrùm lex humana obligare poſſit in conſcientiâ.

Gerſon in 3. part. Tractatu de Vitâ ſpirituali, lect. 4. Alphab. 62. docet, ſolum Deum poſſe dare præcepta obligantia ſub pœnâ mortis æternę; vnde ait, quoties peccari videtur contra legem humanam, non incurri culpam ex tranſgreſſione legis humanæ, ſed diuinæ, quæ ibi coniungitur; vt cùm Medicus dicit infirmo, *Non bibas vinum, quia morieris, ſi biberis*. infirmus bibens peccat non quidem contra mandatum Medici, ſed contra præceptum naturale non comedendi aut bibẽdi ea quæ cauſant mortem: quod præceptum incœpit obligare, cùm primùm Medicus declarauit vinum eſſe nociuum. Pater Vaſquez diſp. 154 cap. 2. eum conatur in bonum ſenſum interpretari: idem etiam præſtat Pater Salas diſp. 10. ſect. 1. vbi tamen eum inconſultè, periculosè & ſcandalosè locutũ eſſe dicit. Quidquid verò de illius mente ſit quoad omnes leges humanas ſeu quoad ciuiles, de quibus nunc maximè agimus. Almainus videtur idem ſentire lib. de Poteſtate Eccleſiæ cap. 12. citat etiam P. Suarez duos vel tres Iuriſtas, qui idem ſentiunt: vbi proximè idem tribuit quibuſdam recentioribus. Fundamenta huius ſententiæ commodiùs poſt noſtram proponentur & ſoluentur. 3.

Gerſonis ſententia.

Vaſquez eum excuſat, Salas incuſat.

Almainus & quid- [illegible] idem videntur ſenſiſſe.

Certa ergo ac communis ſententia docet, etiam leges ciuiles obligare poſſe in conſciẽtiâ, ſiue ſub mortali, ſiue ſub veniali: de quo poſteà. Ita D. Thom. hîc quæſt. 46. art. 4. vbi idem ſentiunt omnes eius commentatores: ita D. Antoninus, Sotus, Caſtro, Salmeron, Bellarminus, Turrianus, Couarruuias & alij apud Suarez cap. 21. & fuſiùs apud Salas loc. cit. Fundatur autem hęc ſententia in Scripturâ ſacra: nam ad Romanos 13. dicitur, *Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit: qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt:* id quod de damnatione apud Deum intelligunt ſancti Patres & commentatores ad hunc locum: & videtur inferri clarè ex prioribus verbis, *Dei ordinationi reſiſtit:* nã ordinatio Dei in conſcientiâ obligat; & ei reſiſtere ſine dubio apud Deum damnationem meretur. Aduerte τὸ *damnationem* non denotare ibi expreſsè damnationem æternã, ſed ſolùm, quòd ille ſit reus apud Deum 4.

Lex ciuilis obligare poteſt in conſcientiâ.

Explicatur locus Pauli.

Deum ſiue grauis culpæ, ſiue leuis; quia hoc ex materiâ & modo obligationis poſteà decidendũ eſt. Addit iterũ Paulus, *Non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*: ergo ſentit in conſcientiâ nos teneri ad obediendũ. Et Petrus Epiſtolâ primâ c.2. dum dicit, *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deũ: ſiue Regi*, &c. addit, *Quia ſic eſt voluntas Dei*: ergo ſi Deus vult vt ſimus ſubditi, facimus contra voluntatem Dei, dũ non obedimus illis; ergo in cõſcientiâ malè agimus, quia facere contra voluntatẽ Dei ſine dubio in conſcientiâ malũ eſt, & non ſolùm in foro exteriori, vt ſic dicam. Alia teſtimonia vide apud Salas num.7. Rationes variæ adferri ſolẽt pro hac ſententiâ, quas Suarez, Salas & alij tangũt; ego verò iudico non eſſe admodum ſolidas.

5\. *Rationes pro hac ſententiâ debiles.* Prima eſt, quia Princeps humanus eſt miniſter Dei, vt ex locis citatis conſtat: ergo qui illũ contemnit, cõtemnit Deum; ergo in conſcientiâ malè agit. Vnde ad Samuelem, quem Iſraëlitæ noluerunt habere Iudicẽ, dixit ipſe Deus 1. Regum. 18. *Non te abiecerunt, ſed me*. Hęc ratio mihi inefficax videtur: nam ſuprà diximus, poteſtatẽ humanã non eſſe propriè à Deo vt Legiſlatore, ſed vt Creatore: (*Lex humana eſt à Deo non vt Legiſlatore, ſed Creatore.*) quod ea conditionali explicui; nam ſi ſupponeremus per impoſſibile homines exiſtere Deo non exiſtente, poſſet eodem planè modo in Republicâ eſſe poteſtas ferendi leges & eodem modo illæ etiam tùnc obligarent in conſcientiâ. Confirmatio, quę ex Samuele adducitur (*Confirmatio ex Samuele ſumpta infirma eſt.*) non vrget; quia ibi non interuenit inobedientia erga legem, de quâ hic agimus; ſed, quòd voluerint loco vnius capitis habere aliud; cùm tamen Iudices illi tunc eſſent à Deo conſtituti ſpecialiter: oſtenderunt ergo Iudæi, ſe non eſſe contentos Iudice ſibi à Deo aſſignato, ideóque Deum implicitè contempſerunt. Poteſt etiã hæc ratio inde oſtendi minùs efficax, quia immediatè à Reſpublica communicat poteſtatẽ Legiſlatori; (*Reſpublicá ne, an Deus dicendus ſit contemni per inobedientiã legum.*) ergo non benè dicitur, quòd in eius inobediẽtiâ Deus contemnatur, potiùs deberet dici, quòd cõtemnatur Reſpublica ipſa, quę poteſtatem eã dedit. Tetigit hanc vltimam ſolutionem P. Suarez,

6\. quam inde impugnat; quia cenſet, etiamſi Reſpublica non conceſſerit de facto ſuo capiti poteſtatem obligandi in conſcientiâ, tamen non inde inferri, eam non eſſe in Republicâ, ſed præcisè ſequi, retinuiſſe eam apud ſe; ideóq; quando eligit Regem cum verâ poteſtate ſupremâ, etiam illi dare eam vim ad obligandum in conſciẽtiâ: hæc tamen impugnatio non tangit ſolutionem meam; quia ego non dico, Rempublicam noluiſſe ſe dare eam poteſtatẽ, cùm poſſet; imò ſuppono dediſſe totam quam poteſt; ſed dico eam non eſſe diuinam, ideóque in contemptu illius non contemni Deum, vt contendebat deducere ea prima ratio; quam debilem eſſe cenſeo.

Qui Iudex humanus ſit miniſter Dei. Dico igitur, humanum Iudicẽ non aliter eſſe miniſtrum Dei, niſi quatenus Deo etiam placet, quod ille exerceat iuriſdictionem in Rempublicam; item, quatenus lumen etiam naturale ſeu dictamen diuinum dicit, *Obediendum eſſe Superiori legitimo iuſta mandanti*; vt dixi ſuprà agens de origine huius poteſtatis. Aliquando etiam ea poteſtas eſt ſpecialiter à Deo; quia ipſe ſingulariter conſtituit Superiores etiam temporales, vt olim iudices & Reges Iſraël. Ex hoc autem capite fateor deſumi bonam rationem ad probandã eam obligationem in conſcientiâ, at non, quæ innitatur ei fundamento de Vicario proprio Dei, vt dicebat prima ratio.

Secunda fit, quia hæc poteſtas videtur neceſ- 7.
ſaria ad bonam gubernationem Reipublicę humanæ, (*Secunda ratio.*) nam ſi non eſſet obligatio in conſcientiâ, non poſſet ſufficienter per leges prouideri Reipublicæ; nemo enim eas curaret: vnde etiam in minoribus communitatibus eſt hæc obligatio in conſcientiâ obediendi ſuo capiti. Parenti enim filius adeò tenetur obedire, vt Deut. 21. cenſeatur dignus morte filius non obediens patri: item vxor in conſcientiâ tenetur obedire marito, qui caput illius eſt, iuxta Paulum: *Mulieres ſubditæ eſtote viris, ſicut oportet, in Domino: quoniam vir caput eſt mulieris*: (*Coloſſ. 3. Epheſ. 5.*) ergo à fortiori erit obligatio obediẽdi Regi, qui potiori titulo caput eſt Reipublicæ. Item, in Religione eſt obligatio in cõſcientiâ obediẽdi Superioribus. Hæc etiam ratio non videtur ſufficiẽs: (*Eneruatur & hæc.*) & quidem inſtantiæ, quas affert, eodem modo negabuntur ab Almaino & alijs, quia illi vniuerſaliter docẽt, nullum hominem auctoritate non delegatâ à Deo poſſe alterum in conſcientiâ obligare. Teſtimonia verò ex Scripturâ probabunt quidem concluſionem, nõ tamen per modum rationis, ſed ab auctoritate; iam autem rationem quærimus, non auctoritatẽ.
Quòd verò principaliter in eâ ratione dicitur, 8.
ſcilicet, ſine eâ vi obligatiuâ in conſcientiâ non poſſe eſſe ſatis prouiſum Reipublicæ, magnã habet difficultatem: (*An ſine obligatione in conſcientiâ non ſit Reipublicæ ſat prouiſum.*) nam leges ciuiles ferè magis inducunt in obſeruationem ſui per vim coactiuam, quam habet Reſpublica, quàm alio modo, vt ſæpè inſinuat Pater Suarez: at illa vis coactiua ſolùm eſt in foro externo puniendo, & per vim, ſi aliter nolit, cogendo ſubditum vt faciat rem præceptam. Neq; obeſt, quòd fortè in vno aut altero caſu non prouideatur ſufficiẽter; quia non eſt de eſſentia legis, vt pro omnibus caſibus ſufficienter prouideat.

Optima ratio. Tertia ratio, quæ mihi magis arridet, deſumitur ex eo, quòd ius ipſum naturale non minùs dictet obediendum eſſe legitimo Superiori iuſta præcipienti, quàm dictet fornicationem eſſe fugiendam, & mendacium eſſe malum: ergo, ſicut dicimus, vi illius dictaminis naturalis nos in cõſcientiâ teneri ad fugiendum mendacium, fornicationem, &c. ita eodẽ modo dicere debebimus, nos teneri ad obediendum legitimis Superioribus iuſta mandantibus. Confirmo id Primò à (*Confirmatur id Primò à paritate voti:*) ſimili ex voto: ſicut enim homo poteſt per votum ita actionem aliquam in Deum transferre, vt poſteà in conſcientiâ obligetur eam efficere, poteſt ſe ſubijciendo directioni & gubernationi alterius ita ſe illi obligare, vt in conſciẽtiâ malè agat, ſi non obediat. Confirmo Secundò, ſi quis 9.
alteri donet pallium, eo ipſo iam in conſcientiâ (*Secundò à donatione.*) peccat illud vſurpando inuito donatario; ergo cùm quis iam ſuas actiones quaſi tranſtulerit in alterum, eo ipſo in conſcientiâ malè agit eis vtẽdo contra voluntatem alterius. Non enim eſt aſſignabilis ratio, cur poſſet quis à ſe abalienare ius vtendi licitè ſuo pallio, & non poſſit abalienare ius vtendi licitè ſuâ libertate: atqui, dando alteri ius imponendi ſibi leges & ſe dirigendi, abalienat illud ius vtendi licitè ſuâ libertate, & transfert illud in Legiſlatorem; ergo poſteà non obediendo Legiſlatori in conſcientiâ malè agit.

Sectio II.

Obiectiones contrariæ ſoluuntur.

VErùm videamus, quid contra hæc obijci poſſit pro ſententiâ Almaini; & quidem

Primò,

Digitized by Google

10\.
An inobedientia Iudici humano peccat in ius naturale.

Primò obijcitur, hinc ſequi, peccatum inobediētiæ erga Iudices humanos ſæculares eſſe peccatum contra ius naturale; ſicut peccatum accipiēdi pallium à Petro, cui ego illud donaui, eſt peccatum contra ius naturale: hoc autem videtur abſurdum, quia aliud eſt peccatum cōtra ius naturæ, aliud contra ius poſitiuum ciuile. Sequela autem patet, quia poſito præcepto Superioris, iam ego facio contra illud naturale præceptum, *Obediendum eſt legitimo Superiori*, iuxta paulò antè dicta. Forraſſe ob hanc rationem dixit Gerſon non poſſe eſſe peccatum contra legem humanam, niſi quatenus etiam ſimul eſt contra legem naturalem: ſed, quidquid de illius mēte ſit,

Reſpondetur.

ad argumentum dico, in eo aliquid admiſceri poſſe de nomine, aliquid de re: de nomine quidem, an tunc temporis ea trāſgreſſio, quia ſimul eſt contra illud generale principium, *Obediendū eſt Iudici legitimè mandanti*, etiamſi neceſſariò debeat interuenire mandatum poſitiuum, dicenda ſit tranſgreſſio præcepti naturalis, nec ne: dūmodò enim concedatur ibi intercedere verum mandatum poſitiuum, quod violetur, & hoc habere vim obligandi, licet ratione generalis illius principij, quod ſolùm independenter ab hoc mandato non induceret vllam obligationem; dummodò, inquam, hæc concedantur, quæſtio erit de nomine, an ſit dicenda tranſgreſſio naturalis,

11\.
Talis immediatè peccat in ius poſitiuum, mediatè verò in naturale.

an verò poſitiui præcepti. In eā tamen quæſtione de nomine ille optimè loquetur, qui dixerit, immediatè eſſe tranſgreſſionem poſitiui præcepti, & ab hac dici peccatum contra ius poſitiuū, mediatè verò eſſe tranſgreſſionem iuris naturalis. Facit tamen mihi adhuc difficultatem ea inſtantia, quam attuli de furto; & non video eam ab vllo vrgeri: ſicut enim poſt præcedentem donationem pallij, quæ fuit (vt ſic dicam) poſitiua, illud accipere à donatario eſt peccatum purà contra ius naturæ; ita videtur, poſito præcepto poſitiuo ſimul cum iuriſdictione, iam fore contra ius naturale non obedire ei Superiori: nam etiam poteſt dici, quòd donatio ſit quædam obligatio, ne auferam ab eo rem donatam; ſicut mandatum eſt quædam obligatio, vt faciam rem imperatam: vtraq; autem reducitur in principia iure naturæ obligantia.

12\.
Furtum rei donata & inobedientia legi humana qui differant.

Reſpondeo, ſi rem metaphyſicè conſideremus, ſatis difficulter diſparitatem inter vtrumq; aſſignari; poteſt autem moraliter ea tradi, quòd pallij donatio non ſit actus iuriſdictionis, ſed conditio tantùm, vt pallium ſit alterius: vnde ibi, qui pallium accipit non facit niſi contra præceptum naturale dictans, non eſſe accipiendam rem alienam inuito domino. At quando eſt præceptum poſitiuum, eſt aliquid quod ſupponit veram iuriſdictionem, & quod verè mandat, aut cui verè non obeditur: vnde tunc eſt vera inobedientia erga præceptum poſitiuum; inobedientia autem eſt etiam culpa: in furto verò non eſt inobedientia contra dominum, ſed contra legem naturalem, ideóq; dicitur peccatum purè contra ius naturale, quia ei ſoli immediatè non obedit.

13\.
An homo habeat ius etiā in alterius animam, adeoque conſcientiam.

Secundò obijcitur pro Almaino, Homo non habet poteſtatem niſi temporalem & externam ſupra corpus, non autem ſuprà animam; vnde diximus ſuprà ex communi ſententiā, quæ confirmata fuit teſtimonio Senecæ, non ſubdi hominem alteri quoad actus purè internos. Confirmatur Primò, quia ad Reipublicæ adminiſtrationem non eſt neceſſaria ea vis obligandi in conſcientiā. Secundò, quia Iudex humanus non poteſt imponere pœnam inferni aut Purgatorij, neq; ab eā abſoluere; ergo nec poteſt obligare ſub eā pœnā: nullus enim Iudex obligat ſub pœnā, quam infligere non poteſt, & à quā liberare non poteſt; ergo non poteſt obligare in conſcientiā: quia hæc obligatio dicit ordinem ad pœnam inferni aut Purgatorij. Cōfirmatur Tertiò: quia homo nihil de conſcientiā poteſt cognoſcere, ergo non poteſt in eā obligare: quomodo enim obligabit ad id quod non poteſt noſcere? Quartò, quia, quod fit contra conſcientiam, eſt peccatum; ſed peccatum eſt aliquod factum vel dictum contra legem; ergo lex hominis non inducit obligationem peccati. Denique, quia ad vitam æternam ſufficit ſeruare mandata Dei, vt Chriſtus dixit iuueni illi, de quo Matth.19. ergo mandata hominis non obligant in conſcientiā; alioquin etiam eorum obſeruatio eſſet neceſſaria ad vitam.

14\.
Habet iuriſdictionem & directam & indirectam in alterius conſcientiā.

Hoc argumentum cum omnibus ſuis confirmationibus ad vnicum principium reducitur, quòd homo non videatur habere iuriſdictionem ſupra alterius conſcientiam: ei autem abſolutè reſpondeo negando ſuppoſitum: & quidem duplici ex capite negari poteſt. Primò, ſi de iuriſdictione directā agamus; Secundò, de indirectā: quælibet autem ſufficit ad inducendam obligationem in conſcientiā: de directā quidem res eſt difficilior; tamen ſuo modo poteſt etiam ea ſuaderi: ſicut enim ipſe homo ſupra ſe habet eā poteſtatem quaſi directam, vnde poteſt ſe per votū obligare directè in conſcientiā, cur non poterit eam poteſtatem in alterum transferre? nō enim magis videtur repugnare, alterum habere poteſtatem me obligandi in conſcientiā, conceſſam tamen à me, quàm quòd ego poſſim eā habere ſupra me: ideò, ſi res benè conſideretur, omnes allatæ confirmationes poſſunt pati inſtantiā in voto: nam ego poſſum per votum me obligare, & tamen ego non poſſum mihi infligere pœnam inferni aut Purgatorij, neq; me abſoluere ab illius reatu, vt etiam ego nō ſim mihi ſubditus in animo: item, peccatum non definitur dictum factum contra votum; neq; ad vitam conſequendā dicitur neceſſarium ſeruare vota, ſed mandata Dei, &c.

An tranſgreſſio voti ſecum trahat tranſgreſſionem Dei præcepti.

Quòd ſi reſpondetur, In tranſgreſſione voti etiam eſſe implicitè tranſgreſſionē præcepti Dei, &c. iam nos id ipſum oſtēdimus in inobedientiā humanā; ergo eſt eadē vtrobiq; ratio.

15\.
Qui vnus poſſit in alterum habere indirectam iuriſdictionē.

Sed veniamus iam ad indirectam iuriſdictionem, quam nemo prudens negare poteſt eſſe ſæpè in vno homine reſpectu alterius. Voco *indirectam*, quando efficiēdo aliquid aliud, ſequitur in altero obligatio in conſcientiā: etenim ego poſſum Petrū indirectè liberare ab obligatione conſcientiæ; ſi v.g. debeat mihi pallium, ſine dubio habebat in conſcientiā obligationem mihi illud reſtituendi; ſi verò illud ei dono, ceſſat obligatio. Vlteriùs, ſi ego conceſſeram illi pallium vt vteretur, quamdiu ego non repeterem, certè, quamdiu nihil illi dico, ille iurè in conſcientiā vtitur eo pallio; at cùm primum ego illud repeto, iam in conſcientiā eum obligo ad ſtatim reſtituendum.

16\.

Eodem modo per contractus vnus in altero indirectam cauſat obligationem in conſcientiā; Imò aliquando per fauorem alteri factum poſſum obligationē in conſcientiā cauſare: nam ſi nihil haberet vnde ſolueret creditoribus, non teneretur in conſcientiā; nam ad impoſſibile nemo tenetur: ſi autem ego liberaliter dono illi æqualem ſummam, iam tenetur in cōſcientiā

ſcientiâ illis ſoluere; ergo indirectam habeo poreſtatem alterum in conſcientiâ obligandi aut liberandi ab obligatione. Eodem planè modo dico in ordine ad præceptum. Superior quatenus ſuâ lege aut mādaro obiectum probibitum reddit malum, indirectè cauſat obligaiionem in altero; quia principium naturale eſt, in conſcientiâ nos teneri ad declinandum à malo: quòd verò ſuo præcepto reddat malum illud obiectum, eſt etiam lumine naturæ notū: omne enim id, quod eſt à vero Superiore iuſtè prohibitum, malum eſt; ſicut enim malum eſt, quod eſt contra dictamen naturale, ita malum eſt, quod aſt contra legitimi Superioris voluntatem; eo autem ipſo iam eſt malum morale.

Qui Superior cauſet ſuâ lege obligationem in altero indirectè

17\. Hinc ad omnia in contrarium obiecta: dicimus ergo hominem ſeu humanum Legiſlatorem non prohibere directè ſub pœnâ inferni, ſed indirectè; vnde neceſſum non eſt, vt ea pœna ab ipſo poſſit infligi: id quod inter homines non recurrendo ad Deum oſtendi poteſt: nam ſi Rex ſtatuat pœnam grauem à ſe infligendam contra eos, qui inferiorum Iudicum mandata tranſgrediuntur; profectò licet inferiores illi Iudices nec eam pœnam ſtatuerint, nec eā poſſint infligere, nec ab eâ abſoluere, poſsūt tamē indirectè ſub eâ obligare; nam eo ipſo quòd imponant alicui aliquod mandatum, iam obligant indirectè ſub eâ pœnâ: quam inſtantiam benè Pater Suarez tetigit hîc: idem ego dico è contrario de præmio, Nam ſi Rex propoſuiſſet grande præmium à ſe concedendum ijs qui obediant ſpecialibus mandatis inferiorum Iudicum, dum hi aliquid mandant, reddunt ſuos ſubditos proximè capaces obtinendi à Rege illud præmium: idem ergo eſt in

Legiſlator humanus indirectè ſolùm prohibet ſub pœnâ inferni.

18\. Deo, qui propoſuit graues pœnas contra tranſgreſſores præceptorum humanorum Iudicum, nō quia, attentâ præcisè maliriâ quæ in tranſgreſſione legis humanæ reperitur, debeantur ei tales pœnæ; ſed quatenus illa trāſgreſſio, eò quòd mala eſt moraliter, ſimul eſt offenſa Dei: ex quo capite valdè eius grauitas creſcit, vt tomo præcedēti fuſiùs dixi; vnde reſponſum eſt ad eam rationē ex definitione peccati deſumptam. Conſtat enim quo pacto tranſgreſſio legis humanæ ſit peccatum, quatenus ſimul eſt tranſgreſſio legis diuinę, mandantis etiam fieri id quod ab hominibus præcipitur: ex quo capite peccatum omne eſt tranſgreſſio legis diuinæ, etiamſi non ſit contra ſpecialem legem diuinam. Et hinc etiam ad id, quod obijciebatur de mandatorū obſeruatione neceſſariâ ad ſalutem, reſpondetur, vnum ex mādatis diuinis eſſe obadire Præpoſitis; vel certè dicendum, illis verbis, *Serua mandata*, immediatè ſignificari omnia mandata.

Cur Deus graues pœnas legum humanarum trāſgreſſoribus ſtatuerit.

Qui tranſgreſſio legis humanæ ſit peccatum.

Dei eſſe mādatū obedire Præpoſitis.

SECTIO III.

An poſſit lex humana obligare in conſcientiâ, non tamen ſub vllo peccato.

19\. Difficultas hæc præcedenti annexa eſt, ideóq; explicanda antequā in ſpeciali de obligatione ſub mortali aut veniali tractemus; aduerto autem, eam eſſe communem omni legi poſitiuæ etiam diuinæ, vt ex dicendis conſtabit. Multi id negant, quia de conceptu legis eſt verè obligare; obligatio autem vera non eſt niſi in conſcientiâ: licitum erit, inquiunt, Principi non ferre legem, at ferre, & non velle obligare, videtur repugnās; ſicut vouere, & non velle obligari. Confirmant, quia ſi aliqua poſſet eſſe lex, quæ non obligaret in conſcientiâ, maximè lex pœnalis; ſed hæc etiā obligat, quia pœna non poteſt eſſe, vbi non eſt culpa: tunc enim ſolùm iuſta eſt pœna, quando eſt proportionata culpæ.

Quidam id negant.

Alij verò abſolutè docent, poſſe eſſe tales leges: vt patet in multis Religionibus, in quibus regulæ habent veram rationem legis; & tamen non obligant neq; ſub mortali, neq; ſub veniali. Pater Suarez c. 22. ob hanc ſecundam rationem docet, poſſe eſſe aliquam ordinationem veram, quæ ab habente iuriſdictionem proueniat, & tamen non obliget in conſcientiâ; ait verò eſſe quęſtionem de nomine, vtrùm talis ordinatio dicenda ſit lex: poſteà tamen ita explicat eam ſententiam, vt doceat, omnem legem reſolui in obligationē in conſcientiâ; nam eſto non obliget ad efficiendam materiam præceptam, obligat tamē ad acceptandam pœnam, ſi quis eam legem trāſgrediatur: cùm enim tunc Superior poſſit licitè imponere pœnam, tenetur ſubditus in conſcientiâ parere: quòd ſi nō faciat, iam peccat; alioquin ſi non teneretur parere, dari poſſet ex vtraq; parte bellum iuſtum: ex parte quidem Superioris, quia poteſt eam pœnam imponere; ex parte ſubditi, quia poteſt eam non acceptare. hoc autē eſt abſurdum. Explicat id exemplo voti pœnalis: vt cùm quis vouet ſe daturum eleëmoſynā, ſi luſerit; vi huius voti non tenetur vllo modo non ludere; obligatur tamen, ſi ludat, eam eleëmoſynā dare. Hanc eamdem doctrinam tradit Salas diſp. 50. ſect. 5. vbi varios pro eâ refert auctores. 20.

Aſſerunt fortiter alij.

Suarij opinio.

Exemplum ex voto pœnali.

Salas huius mentis eſſe cla.

Iudico tamen non ſatisfieri perfectè interrogationi propoſitæ per hanc doctrinam: id quod manifeſtè meo iudicio oſtendo; nam aliud eſt, *Præcipio tibi, ſi biberis extra tempus, v.g. vt facias hoc vel illud opus mortificationis*, aliud verò, *Præcipio tibi ne bibas; non tamen in conſcientiâ obligo.* In primo enim caſu eſto quis bibat, nullo modo tranſgreditur regulam, ſi pœnitentiam poſteà impoſitam acceptet; in ſecundo verò caſo bibendo verè tranſgreditur regulā, etiamſi poſteà pœnitentiam acceptet; vel ſiue ea imponatur, ſiue non. Et eodem exemplo voti ſuprà poſito idem oſtendo: nam ille homo ludendo nullo prorſus modo facit contra votū; vnde ex eo capite nullam omnino imperfectionem cōtrahit, dummodò poſteà eleëmoſynam illam det: ſi autem votū caderet directè ſuprà luſum illū, tunc neceſſariò deberet eſſe minimùm imperfectio aliqua in eâ actione. Et certè nemo diceret, in Religione illū obſeruare leges ſeu regulas, qui libentiſſimè pœnitentias ſibi impoſitas ſubiret, interim tamen nihil faceret, ex his quæ in regulis continentur: ergo ea lex, vt directè præcipiens ſilentiū, modeſtiam, antecedenter etiā ad obligationem ſubeundi pœnam, non deſumit rationem ſuam legis ob eam vim imponendi poſteà pœnitentiam, ſed ob obligationem quamdam, quā immediatè inducit. Vnde duo infero, primum, debere ibi explicari, in quo conſiſtat ea obligatio, quæ tamen non trāſeat neq; ad mortale, neq; ad veniale: alterum, ſicut illa prima obligatio eſt diſtincta à ſecundâ, ita in toto rigore poſſe à ſecundâ ſeparari, & non repugnare leges, quę nullo modo inducūt obligationem in conſcientiâ, ſed Legiſlatorem poſſe; ſicut circa directam materiā impoſuit aliquam obligationem non ſufficientem ad peccatum, ita potuiſſe eamdem ponere circa acceptationem pœnarum vel pœnitentiæ ob eam

21. Meliùs explicat quæſtionem hanc auctor.

22. Quænam enucleanda hac in quæſtione.

tranſ-

Satiſfit inſtantiæ ſuprà datæ.

tranſgreſſionem;vt ſcil.teneatur tranſgreſſor pœnam acceptare,ſi garriuerit v.g.intra tempus, eo modo quo tenetur non garrire:neq; hinc ſequitur bellum iuſtũ,quia eſto in conſcientiâ non teneatur acceptare,abſolutè tenetur; ſicut quando garrit,non ſequitur illum habere cauſam iuſtam garriendi, eò quòd in conſcientiâ non teneatur ſub vllo peccato non garrire; ergo neque habebit iuſtam cauſam non acceptandi pœnitentiam, eſto in conſcientiâ non teneatur ſub peccato acceptare:ergo ſolus Superior tunc iuſtè,alter verò iniuſtè bellabunt: iniuſtè dico eo modo,quo iniuſtè garriuit,aut extra tempus bibit.

23. Portò eam obligationem ſeruandi regulã explicari debere indepẽdenter ab obligatione ſubeundæ pœnæ,oſtẽdo manifeſtè vlteriùs;quia obligatio ſubeundi pœnam eſt aliquid conſecutum ad tranſgreſſionem regulæ vt aliquo modo malam: cur enim Religioſus ſpuendo non meretur pœnitentiam,meretur verò garriendo extra tempus?certè non aliam poſſumus rationem reddere, niſi quia ſpuendo nullo modo delinquit,garriendo delinquit: ergo antecedenter ad obligationẽ pœnæ debet eſſe iam tota differentia. Et ratio à priori eſt manifeſta;nã dignitas pœnæ non conſtituit culpam,quæcumq;illa ſit,ſed potiùs è contrario ex culpâ promanat tamquam effectus ea dignitas ad pœnam: alioqui P. Suarez, Salas & alij debebunt totam hanc rem per vitioſum circulum explicare,dicendo illum hominem ideò in eâ actione delinquere;quia, ſi faciat,debebit ſuſtinere pœnam, ideo verò debere illum ſuſtinere pœnam,quia frangendo regulam delinquit. Quę explicatio ſine dubio mala eſt, quia in nullâ re ſiſtitur vltimò; ſed vnum ignotum per aliud ignotum declaratur.

Obligatio ſubeundi pœnam eſt quid conſecutũ ad tranſgreſſionẽ regulæ.

Culpa conſtituit dignitatem pœnæ, non è contrario.

24. Ergo pro ſolutione totius difficultatis aduerto, aliud eſſe quærere,an regulæ illæ obligent in cõſcientiâ, aliud verò, an obligent ſub mortali,vel ſub veniali. Nemo enim negare mihi poterit,regulas Religionis, etiãſi nec ſub veniali obligent, eo tamen modo quo obligant,in conſcientiâ obligare, & non ſolùm in foro externo: quod (vt paulò antè dixi) intelligendũ eſt antecedenter & independenter ab obligatione pœnæ acceptãdæ. Iam ergo oportet declarare in quo ea obligatio conſiſtat; & eo ipſo reſpondebitur toti quæſtioni.

Aliud eſt obligare in conſcientiâ, aliud, ſub peccato. Qui regulæ non obligantes ſub peccato, in conſcientiâ tamen obligent.

25. Dico ergo, in genere moris præter peccatum mortale & veniale debere nos agnoſcere imperfectionem quamdam poſitiuam ſeu indecentiam; quæ licet non mereatur vllũ odium Dei,nec quidem leue,quale reſpondet veniali,tamen meretur quodammodò, ne illi Deus ſpeciales fauores cõferat; reddit enim ſubiectum,vt ſic dicam, quaſi irregulare: vt enim in ordine ad aliqua officia aut dignitates agnoſcimus externas quaſdam imperfectiones,ratione quarum dicimus minùs eſſe decens, vt ille habeat talia & talia officia:ſic coecles,gibboſus,deformis dicitur eſſe indignus Sacerdotio, vt coram populo Sacrum celebret;eſto illi defectus non ſolùm mortale aut veniale peccatum non ſint, ſed planè nec imperfectio ex parte animæ;ita in animâ ipsâ poſſumus agnoſcere imperfectiones quaſdã voluntariè contractas; quæ etſi ad veniale non accedant, poſſunt dici reddere eum hominem minùs dignum ad fauores & beneficia diuina: ſimilem etiam imperfectionem agnoſcimus in homine inconſtanti, qui iam hoc,iã illud vult; nam licet in eâ mutatione volitionis nõ peccet nec venialiter,eſt tamen aliquid, quod videtur eſſe contra decorem, & contra id, quod in prudenti viro optari poteſt. Et paſſim in multis materiis ſimile quid agnoſcimus. Hoc ſuppoſito, ad totam quæſtionem

Præter mortale & veniale dantur in animâ quædã imperfectiones ſeu indecentiæ poſitiuæ, etſi nullo Dei odio dignæ.

Probatur id à parte corporis.

Item ab inconſtantia.

26. Conclvsio ſit: Præceptum & regulæ Superiorum ſemper obligant in conſcientia reſpectu materiæ,quã directè præcipiunt;quia reuera ſemper eſt aliqua indecentia, quæ aliquẽ etiam pudorem cauſare ſolet,non obedire vero Superiori; at non eſt neceſſum, vt omnis talis lex aut particulare præceptum inducat obligationem,quæ ad mortale aut veniale ſufficiat: id quod ex ipſius Legiſlatoris voluntate prouenit:ille enim vt potuit grauem materiam ſub mortali præcipere, potuit ſolùm ſub veniali; etiam potuit ſub quadam indecentiâ, quæ nec ad veniale ſufficeret.

An & qui præcepta regulæque Superiorũ ſẽper obligent in conſcientia.

Legiſlatoris eſt materiam præcipere vel ſub mortali, vel ſub veniali; vel ſolùm ſub quadã indecẽtia.

27. Obiicies, Ergo etiam qui vouet poterit ſe ita obligare,vt non teneatur,nec quidem ſub veniali;nam eadem ratio videtur eſſe de Legiſlatore obligante alium ac de vouente qui ſeipſum obligat. Fortè aliquis reſponderet, diſparitatem eſſe manifeſtam;nã in voto Deus, qui illud acceptat, obligat;ac proptereà non pendere ex parte vouẽtis,quòd hoc vel illo modo obligetur:in lege autem Legiſlatorem ipſum ſolum eſſe, qui ponit obligationem,ideóque poſſe eam pro libitu moderari,& maiorem minorémve facere. Sed contrà, quia licet Deus acceptet votum,& inde oriatur obligatio, non poteſt tamen Deus plus acceptare quàm ei offeratur à vouente:ergo ſi hic nolit ei dare ius ad eam rem exigendam, ſed ſolùm ſub imperfectione,procul dubio ſolùm eo modo poterit deinceps eam petere. Meliùs poteſt reſ-

28. ponderi,ſi dicamus re ipsâ poſſe quem corã Deo proponere, velle aliquam rem facere,ita vt ſolùm ſe ſub eâ imperfectione obliget; verùm autẽ illa promiſſio ſit appellanda votum nec ne,quæſtionem eſſe de nomine; & quia cõmuniter omnes nomine voti intelligunt obligationem,minimùm ſub veniali,non debere talem promiſſionẽ dici votum. In lege verò, quia modus loquendi potiùs ſtat in contrarium, nam regulas Religionis dicimus cõmuniter leges,etiamſi non obligẽt ſub veniali, inferimus hanc vocẽ *lex* non requirere talem obligationem ſub peccato:ne verò in voce hæreamus, dico, ſiue tales regulæ vocentur leges,ſiue non, obligationem tamen earum non debere deſumi ab obligatione ſub veniali ſaltem acceptandi poſteà pœnam, vt communis ſententia docebat,ſed debere recurri ad noſtram explicationem. Dixi ſuprà,eam obligationem eſſe ſub

An quis vouere poſſit, ſub nullo peccato ſeſe obligando.

Quæ diſparitas inter legem & votũ.

29. imperfectione poſitiuâ, non quia iam contendã definire,eam conſiſtere in priuatiuo; quia de hoc loquendum eſt cum proportione, eodem planè modo,quo de peccato diſcurrimus priori Tomo, ſcil. ſi ſit contra affirmatiuum præceptum, conſiſtere in priuatiuo,in poſitiuo verò, ſi ſit contra negatiuum. Ideò ergo præciſè eã imperfectionem voco poſitiuam, vt illam condiſtinguam ab imperfectione purè negatiuâ, quatenus homo non eſt tam perfectus & ſanctus quàm poſſet,etiamſi nihil vllo modo indecens faciat: in quo ſenſu etiam beatam Virginem, imò & humanitatem Chriſti Domini habuiſſe imperfectionem, dixi ſuo loco; quia potuerunt ſimpliciter maiores, plures & intenſiores actua efficere, quàm de facto effecerunt: at non habuerunt vllam imperfectionem poſitiuam, de quâ loquimur in præſenti; qualemque committit Religioſus regulam non ſeruans, etiamſi pœnitentiam pro eâ violatione impoſitam deinde libenter acceperit.

Conſiſtat-ne peccatum in priuatiuo, an poſitiuo; ita & obligatio.

Quid hic ſit imperfectio poſitiua.

Quo ſenſu B. Virgo & humanitas Chriſti aliquam imperfectionem habuerit.

P Ideò

30. Ideò verò Chriſtus & beata Virgo non habuit talē poſitiuam imperfectionem, quia nihil omiſerunt, ad quod fuiſſent vllo prorſus modo obligati in conſcientiâ non ſolùm ſub veniali, ſed nec ſub vllâ quaſi indecentiâ. Et hinc explicatur, in quo differat obligatio regularum ſeu legū, quas poſuimus, à Conſiliis Euangelicis: quod P. Suarez & Salas explicant conſequenter quidē ad refutatam doctrinam, abſolutè tamen minùs benè; per hoc, quòd Conſilia non habent exactionem pœnæ, ſeu, quia licet non ſeruentur, non obligant in conſcientiâ ad ſubeundam pœnam; ſecùs illæ regulæ. Ego tamen faciliùs id explico independenter à reſpectu ad pœnam, ex eo quòd Conſilia non obligant, niſi ſub imperfectione purè negatiuâ paulò antè explicatâ; quod ſcil. ſi non ſeruentur, non ſit homo tam ſanctus, quàm poſſit eſſe. At per hoc non inducitur indecentia aliqua propriè loquendo, ſicut eam oſtendimus induci in tranſgreſſione regularum antecedenter ad pœnam.

Qui differãt tales leges à Cõſilÿs Euãgelicis. Suarez & Salas his non ſatisfacientes.

31. Ad argumenta ſuprà poſita, quòd ſcil. lex omnis debeat inducere obligationem, ſaltē ſub veniali, ſatis reſponſum eſt huc uſq; & oſtenſum, id non eſſe neceſſum; explicatúmque eſt, quomodo id pendeat ex voluntate Legiſlatoris; oſtenſum item, licet fortè ſit quæſtio de nomine, an talis obligatio dicenda ſit lex, de re tamen debere aliquid ſpeciale poni in regulis directè obligans ad ipſarum obſeruationem, antecedenter ad obligationem ſubeundæ pœnæ. Ad inſtantiam item è voto dictum eſt ſuprà. Ad confirmationem ex lege pœnali, & quòd omnis pœna ſupponat culpam, reſpondeo, pro pœnâ, de quâ in præſenti non requiri, vt præcedat culpa, nec quidem venialis, ſed ſufficere, ſi ſit aliqua indecentia poſitiua; qualem explicuimus: ea enim poteſt ſaltem leuiſſimâ aliquâ pœnâ puniri, ſi Legiſlator ita diſpoſuit: poteſt etiam ſæpè, ſi non ſit adiuncta lex pœnalis, nulla ei culpæ ſeu imperfectioni poſitiuæ pœna reſpondere.

Reſpondetur argumētis & inſtantÿs ſuprà allatis.

Ad hanc pœnã nõ prærequiritur culpa.

Sectio IV.

Vtrùm lex humana in præſumptione fundata obliget in conſcientiâ.

32. Difficultas hæc etiam extenditur ad leges Canonicas; eſt enim omni humanæ legi communis, vt ex dicendis conſtabit. Lex in præſumptione fundata ea dicitur, quæ impoſita eſt ob præſumptum aliquod factum, vel certè ob præſumptum periculum alicuius mali. V. g. Superior præſumpſit Petrum tranſgreſſum eſſe regulam, mandat illi vi huius præſumptionis, vt agat talem aut talem pœnitentiam; interim re ipsâ ille non deliquit; quærimus, an ſit tunc obligatio faciendi eam pœnitentiam: item, præſumitur periculum rixarum, ſi quis noctu geſtet arma, ideóque illa per legem prohibentur, quærimus, an, caſu quo re ipsâ nullum ſit tale periculum, teneatur quis non geſtare arma.

Quæ lex in præſūptione fundata ſit.

Statuitur quæſtio.

Svbsectio I.

Quorumdam ſententiæ examinantur.

33. Pro ſententiâ negante eo caſu obligare legem citantur Silueſter verbo *Lex* quæſt. 9. caſu 2. Adrianus quodlibeto 6. Sotus lib. 1. de Iuſtitiâ q. 6. art. 4. Nauarrus in Summâ cap. 17. n. 284. Richardus in 4. diſt. 28. art. 1. q. 3. & 4. Couarruuias in cap. *Cum eſſes*. de teſtamentis. n. 9. & multi alij apud P. Salas eâ diſp. 10. ſect. 4. Eorum fundamentum eſt, quia non videtur habere Legiſlator intentionem obligandi, ſi conditio non ſubſiſtat & obligatio in conſcientiâ ſupponit veritatem rei; nam illi innititur: poteſtque ampliùs id declarari, quia talis lex ſemper videtur eſſe conditionata, *Obligo te ad hoc, ſi illud ſit, vt ego ſuppono eſſe*: atqui eo ipſo, quòd conditio non ſubſiſtat, non poſſum teneri ad rem pendentem à veritate conditionis, ergo.

Sententiæ negantis authores & fundamentum.

P. Suarez cap. 23. vtitur diſtinctione duplicis præſumptionis, quam ſuprà tetigimus, *facti* & *periculi*, aitque leges fundatas in præſumptione *facti* non obligare, ſi re ipsâ factum non ſit: & in hoc ſenſu intelligit præcedentem ſententiam, quæ videtur eſſe communis. Ratio illius eſt, quia quando lex fundatur hoc modo in præſumptione facti, deficiente veritate tollitur omnino fundamentum legis, ergo ceſſat lex: at verò quando præſumptio eſt de periculo, ſemper eſt fundamentum legis, vnde cenſet ibi obligare; quia licet actus, qui timetur, non eueniat, eſt tamen verum illum actum eſſe periculoſum: vnde addit, hanc ſecundam legem non tam videri fundatam in præſumptione quàm in certâ ſcientiâ; quia certum eſt periculum eſſe, licet malum, quod timetur, non ſequatur. Confirmat hoc vltimum Primò, quia poteſt lex ciuilis, eſto in præſumptione fundetur, ferri ſimpliciter, ita vt obliget etiam in caſibus, in quibus præſumptio non ſubſiſtit, quando in obſeruatione legis nullum interuenit periculum: vt patet in lege prohibente fieri profeſſionem ante decimum ſextum annum expletum; quia ante illum non præſumitur puer doli capax: quæ tamen lex obligat, etiamſi re ipsâ aliquis puer ante eum annum ſit tam prudens & doli capax quàm alius poſt vigeſimum; & idem eſt de irritatione votorum ante decimum quartum annum emiſſorum à filiis; eſto enim in hoc particulari puero fuerit perfectiſſimum iudiciū, nihilominùs irritari à parente poſſunt illius vota. Secundò idem probat, quia deficiente fine legis in particulari, non ceſſat obligatio legis; nam, vt D. Thomas 2. 2. q. 88. art. 9. docet, leges humanæ attendunt ea quæ frequentiùs accidunt; vnde generaliter obligant, etiamſi in eo caſu ceſſet illud motiuum. Tertiò, quia lex prohibens matrimonia clandeſtina fundatur in præſumptione incommodorum, quæ inde poſſunt suboriri; & tamen ea obligat, etiãſi in hoc aut illo homine non timeantur ea incommoda, ergo: vnde concludit, vt in aliquo caſu ceſſet obligatio legis, non eſſe ſatis, quòd ceſſet incommodum quod timebatur; ſed debere eſſe in contrarium grauia incommoda, ſi obſeruetur. Parum ab hac ſententiâ differt P. Vaſquez diſp. 163. cap. 3. licet ſub aliâ diſtinctione; ait enim, aliquando Principem præſumere aliquid in omnibus omnino caſibus, ideóque prohibere aliquam actionem; quo caſu docet, ſi ea præſumptio non ſubſiſtat, legem non obligare: ad quod propoſitum inducit cap. *Veniens*: 2. & cap. *Qui fidem*. 11. de ſponſalibus. vbi ſtatuit Pontifex ſponſalia de futuro tranſire in matrimonium legitimum per copulam ſubſecutam. Cuius ratio, inquit Vaſquez, ea eſt, quòd ſupponatur ibi animus maritalis: vnde ſi aliquis ſine eo animo habuit copulam, non poteſt obligari ad ſe gerendum vt maritum: id quod Couarruuias ab eo citatus etiam obſeruauit. Aliam ergo præſumptionem agnoſcit Vaſquez in Principe 34. 35. 36.

Suarez duplicē præſumptionē diſtinguit, facti & periculi.

Roborat ſuã opinionem.

P. Vaſq. præſūptionē paulò aliter diſtinguit.

non

non pro omnibus caſibus, ſed vt in plurimum, atque, etiamſi in aliquo caſu particulari hæc nõ ſubſiſtat, nihilominùs legem in eâ fundatam obligare.

37. *Vaſq. & Suarez in idē hic coincidunt.*

Dixi hanc ſententiam conuenire cum P. Suario, quia, quod Vaſq. dicit de præſumptione in omnibus caſibus, videtur Suarez ad præſumptionem *facti* reducere; vt etiam ipſum P. Vaſq. exemplum de eo acceſſu ad copulam ſine animo maritali oſtendit. Altera verò præſumptio *vt in plurimum* eſt, quam Suarez dicit præſumptionem *periculi*.

Impugnatur diſtinctio Suarij.

Ego, vt verum fatear, non cenſeo hanc diſtinctionem omnino bonam, & verò quâ parte P. Suarez dicit illud periculũ timeri ex certâ ſcientiâ; quia licet certum non ſit, ſecuturum inde incommodum, eſt tamen certum, poſſe inde ſequi, ſeu eſſe periculum, quòd ſequatur, ſeu eſſe certũ, actum illum eſſe periculoſum; quatenus, inquam, hoc dicit, non videtur deciſio eſſe ad rem noſtrã, quia agimus de præſumptione non certâ, ſed quæ falli poteſt, & verò ſæpè fallatur; at præſumptio

Præſumptio certa nũquã fallitur.

certa & vera numquam fallitur: ergo ex eo capite deciſio non eſt pro præſenti dubio. Quòd ſi dicat tunc præſumptionẽ eſſe de futuritione ipsâ actus, in quâ poteſt eſſe error, iam ea reducetur ad priorem præſumptionem *facti* ſeu *faciendi*; quod idem eſt: & ita in eâ non erit certitudo, de quâ loquitur.

38. *Præſũptio etiam de ipſo periculo eſt fallibilis.*

Hinc vlteriùs dico, Etiamſi præſumptio ſit de ipſo periculo, nihilominùs tamen poſſe in eâ eſſe deceptionem, ideóque non rectè dici illud iudicium eſſe certum & verum. Probo autem id meo iudicio clarè tum in eodem exemplo legis, de non geſtandis noctu armis; tum in aliis: nam ſi alicui conſtaret ex reuelatione Dei, nullum planè vllum hominem eâ nocte exiturum ex ſuâ domo in ciuitate, ſed omnes profundo ſomnò detinendos, certum eſt, non ſolùm non ſecuturum actu incommodum pugnandi, ſed neque fore periculum vllum pugnæ, etiamſi vagaretur per ciuitatem cum armis; vnde ibi deciperetur illud iudicium: ne verò dicas, eum caſum eſſe quaſi miraculoſum, nec debere ab eo deſumi argumentũ contra caſus morales, ponere poſſum exempla vel in ciuitatulâ parua; vbi ex variis principiis, etiam ſi-

39. *Cõprobatur id exemplis.*

ne ſupernaturali reuelatione, conſtare mihi certò poſſet non occurſurum mihi de facto vllum hominem in plateis. Sed ponamus exempla clara: v. g. prohibetur in Religione, ne quis per feneſtras ad campos aſpiciat, quia frequenter præſumuntur ibi eſſe feminæ, ex quarum aſpectu oriri poſſet inhoneſta cogitatio; quis dicat, rigidiſſima & obſcuriſſima nocte hiemis, pluuiis ventiſque grauiſſimis infeſtata, periculum eſſe videndi in campis feminas? ergo tunc ceſſat etiam periculũ. Tertiò, ſi ob præſumptas rixas cum inimico ſuo prohibeatur alicui ebrietas aut arma geſtare, quis dicet, ſi ille, cui eſt prohibita ebrietas, clauſus ſit in cubiculo, ita vt exire inde nõ poſſit; aut ſi inimicus abſit multis milliaribus, eſſe tunc proximum periculum, & non ceſſare etiam tunc fundamentum totum legis, non minùs quàm ſi lata fuiſſet, putando illos habere inter ſe graues inimicitias, cùm tamen interim ſũmi eſſent amici? quo caſu veritate facti ceſſante obligationem

40. *Suarij mens.*

legis ceſſare, P. Suarez admittit. Idem eſt, ſi prohibeatur in Religione, ne quis Horas Canonicas in ambitibus recitet; quia præſumitur periculum diſtractionis propter tranſeuntes alios; ſi tamen quis ſolus ſit domi, & claues habeat portæ, quis poterit negare ceſſaſſe tunc reſpectu illius totum periculum? ergo etiam in eo periculo eſſe poteſt error. Aliud exemplum poſui Tomo præcedenti ad illud propoſitum, de prohibitione intrandi alienum cubiculum ſine licentia: quod fit ob præſumptum periculum garritionis: dic etiam, ſi vis ne ſimul ibi comedant, vel bibant. Certè, ſi quis ſolus manens domi viſitet omnia cubicula, totum illud periculum ceſſat. Eodem modo poſſem multò plures inſtantias adferre, ex quibus conſtat, non ſemper præſumptionem in periculo fundatam eſſe certam, ſed poſſe etiam decipi, licet fortè non tam frequenter quàm præſumptionem *facti*.

Fortè aliquis obiiceret, In his caſibus non ſolùm eſſe præſumptionem *periculi*, ſed etiam *facti*, ſcil. quòd feminæ ſint in campis quæ videri poſſunt; quòd inimicus ſit vicinus, & cum eo alter, 41.

An in exẽplis allatis ſit præſũptio & periculi & facti.

cui ebrietas prohibetur, poſſit rixari, &c. ideóque non eſſe mirum, ſi tunc præſumptio decipiatur. Sed contrà, quia eiuſmodi leges non ſupponunt ſemper eſſe feminas in agro aſpicientes domum religioſam; aut ſemper inimicum meum eſſe iuxta me: id enim moraliter non contingit ſemper: ergo non præſumunt factum, ſed periculum, quod ſcil. poſſint eſſe; ac propterea aſpectus ſit periculoſus: & in eis caſibus non ſolùm factum, ſed nec vllum eſt periculum, ergo.

Hinc dico Tertiò: Si rectè ponderentur rationes P. Suarez & Vaſq. planè videri idem dicen- 42.

Rationes Suarij & Vaſquez probãt idẽ dicendum quoad obligationẽ in caſu vtriuſq; præſumptionis.

dum quoad obligationem in caſu vtriuſque præſumptionis; nam Prima & præcipua, quòd ſcilicet poſſit lex ciuilis ſimpliciter ferri, ita vt obliget & habeat totum ſuum effectum etiam in caſu, in quo præſumptio non ſubſiſtit, dummodò nihil mali inde ſequatur, omnino idem probat, ſiue præſumptio ſit *facti*, ſiue ſit *periculi*: Secunda, quòd lex generalis obliget, etiam ceſſante fine legis, eodem modo vrget in præſumptione *facti*; nam, etiamſi ibi ceſſet finis, qui ob factum præſumptum intendebatur, debebit obligare iuxta principium generale, quod aſſumitur: quæ item è contrario afferebatur, quòd ceſſante facto ceſſet fundamentum, habet locum in ceſſatione periculi; nam etiam ea eſt quodammodò præſumptio *facti*, id eſt periculi vt facti, ſeu vt exiſtentis: ergo, ceſſante non ſolùm re quæ timetur, ſed periculo etiam illius, ceſſabit totum fundamentum eius legis: ideóque obligare non poterit. Inſtantia de profeſſione ante decimum ſex-

43. *In quo fũdetur inſtantia de profeſſione ante decimũ ſextũ annũ.*

tum annum, ſi diligenter ponderetur, non tam fundatur in præſumptione *periculi* quàm *facti*: præſumitur enim puer non habere de facto iudicium ſufficiens; nihil verò inde præſumitur de periculo, niſi fortè, quatenus error poteſt eſſe in facto ipſo, ex eo quòd non habeat re ipſa iudiciũ ſufficiẽs: ergo ſi verè habeat iudicium, erit error præſumptionis circa factum; & tamen obligat; ergo idem erit de vtraque præſumptione.

Vrgetur id aliâ lege.

Idẽ vrgeo clariùs in alia lege; etenim, quæ declarat irritum eſſe contractum initum ob timorem cadentem in conſtantẽ virum, ſine dubio fundatur in præſumptione non *periculi*, ſed *facti*; quòd præſumatur tunc ille, cui timor iniectus eſt, non habere verum conſenſum, ſed oretenus tantùm illum ſignificaſſe, vt liberaretur: & nihilominùs eſto ea præſumptio *facti* decipiatur, & ille habuerit verum conſenſum, contractus fuit nullus; & poteſt ipſe murata voluntate iuſtè reſilire: ergo lex fundata in præſumptione *facti* poteſt obligare non ſubſiſtente ea præſumptione. Et in hoc

exēplo magis viget ratio P. Suarez pro præſumptione *periculi*,quòd ſcil.leges attendant id quod
44. ordinarium & frequens eſt;vnde obligant etiam *Leges cur obligent in caſu particulari.* in caſu particulari,vbi ea ratio ceſſat. Vides ergo haud immeritò communem ſententiam, quæ retetà eſt grauiſſimorum Theologorum & Iuriſtarum, ſine diſtinctione de vtroque caſu locutam.

Confutatur inſtantia Vaſquez. Inſtantia verò P. Vaſq. ex illis capitibus Iuris Canonici non eſt ad rem, quia Pontifex ibi non fert legem circa matrimonium; non enim poteſt efficere vt matrimonium ſine conſenſu ſit validum: quid ergo mirum, ſi deficiente conſenſu matrimonium re ipſâ deficiat? ſolùm ergo determinat, quid ſit in foro externo iudicandum, quidquid interim ſit de ipſo matrimonij valore.

Svbsectio II.
Quid in hac quæſtione ſit probabilius.

45. *Aliâ diſtinctionē ſuppeditat auctor.* Pro deciſione abſolutâ huius difficultatis,aliâ longè diuerſam diſtinctionem ab eâ, quâ P. Suarez vtitur, neceſſariam iudico; ea autem eſt, aliam aſſe legem formaliter fundatam in præſumptione, aliam verò, quæ pro motiuo extrinſeco habet præſumptionem; quam tamen non explicat in obligatione,neque dependenter ab eâ obligat. Explico: Omnis omnino lex habet pro motiuo aliquam honeſtatem,quam poſitiuè intendit, aut è contrario vitare aliquod damnum; vnde in eo ſenſu deberent omnes dici leges fundatæ in præſumptione;ideóque impertinenter de illis vt ab aliis diſtinctis tractatio inſtitueretur. *Quæ illæ omnes leges fundatur in præſumptione?* Porrò omnes tales eſſe diſcurrenti patebit; nam quotquot prohibent aliquid,ideò id faciunt,quia præſumunt inde oriturum aliquod malum,& verentur,ne per talia obiecta aperiatur porta iis, quæ ſunt contra naturā rationalem per ſe mala;
46. vel certè exceſsû aliquem præſumunt in ea actione,ideóque eam prohibent: quæ verò aliquid è contrario præcipiunt,præſumunt inde honeſtatē aliquam aut commodum Reipublicæ ſecuturum: *Imò & naturales.* imò in eo ſenſu maiori ex parte leges etiam naturales fundantur in præſumptione: quis tamen propterea dixit, præceptum non mentiendi,non furandi,non fornicandi,aſſe leges in præſumptione fundatas, de quibus tam agimus?fundari autē patet,quia ideò fornicatio ſimplex prohibetur, quia præſumitur detrimentum prolis educandæ; ideò pollutio, quia præſumitur impedimendum matrimonium; ideò etiam cogitatione turpes moroſæ,quia præſumitur periculum pollutionis; ideò mendacium, quia mutuæ confidentiæ valdè nociturum præſumitur; furtum item, quia præſumitur iure futurus inuitus dominus rei,aut fortè ob aliud damnum, quod ibi timetur. Ad
47. has leges quaſi extrinſecè ſeu ex parte motiui fundatas in præſumptione ego refero illas, quas Pater Suarez attulit ad probandum eas obligare, etiam non ſubſiſtente præſumptione, v.g.illam, quæ prohibet profeſſionem validè fieri ante decimum ſextum annum; id enim mandatum eſt, quia præſumebatur aliquod periculum tum ratione Religioſorum,qui poſſent aliquando decipere pueros,tum ex parte puerorum,qui poſſent non ſciendo quid facerent,Religionem ingredi, & profiteri: deſignauit autē Eccleſia annum decimum ſextum, cùm fortaſſe potuiſſet,etiam vitando omnia ea incommoditā, deſignare decimum quintum; ſed quia vnus debuit eſſe, & ille maximè videbatur commodus,deſignatus eſt ille.

48. *Quæ leges propriè in præſumptione fundentur.* Aliæ leges ſunt propriè in præſumptione fundatæ, quas ſolùm intellexiſſe credo auctores ſuprà citatos; illæ autem ſunt,quæ expreſsè ipſam præſumptionē in ſe continent:& puto maiori ex parte ſolùm includere præſumptionem *facti*, vt cùm imponitur pœna in eū,qui à duobus tribuſve teſtibus accuſatur de delicto,etiāſi ipſe neget, quia præſumitur feciſſe; quo caſu, ſi re ipsâ non fecit,ille in conſcientiâ,ſecluſo ſcandalo,non tenetur pœnam ſubire. Aliquando ſunt leges circa bona deſerta, quorum dominus non compareret, quæ præſcribunt certum tempus,vltra qood adiudicentur huic aut illi, quia præſumitur dominus verus omnino extinctus; quòd ſi tamen poſteà compareat,& ſe iuſtè impeditum oſtendat,non amittit, dominium, quia præſumptio non ſubſiſtit. In his legibus, in quibus ipſi Legiſlatores
49. *Qui Legiſlatores quando, que in ſuis legibus moueantur.* oſtendunt ſe moueri vnicè eā præſumptione,non quia intendant vitare malum,quod timeri poteſt, ſed quia ſecundùm allegata & probata iudicant, aut decernunt; probatum autem reſpectu hominis videtur eſſe id quod vehementi ſuſpicione præſumitur exiſtere,in his ergo docet communis ſententia, ſi poſteà deprehendantur allegata & probata fuiſſe nulla,non obligare leges. Et quia hæc ſententia mihi probatur tum propter auctoritatem communem ferè omnium, qui. vniuerſaliter id docent de legibus omnibus in præſumptione fundatis,tum propter rationem factā, quia ſcil. præſumptio eſt cauſa quaſi intrinſeca legis,& quodammodò ea lex eſt conditionata, *Si hoc ſit quod præſumimus,fiet illud aut illud*;conditionalis autem non tranſit in abſolutam, ſi conditio non ſit vera;iudico omnino eas leges,ordinariè loquendo,nō obligare.Dico *ordinariè*,quia 50.
Ea leges ordinariè non obligant. Legiſlator poteſt velle obligare etiam falsâ præſumptione. libenter concedo P. Suarez poſſe Legiſlatorem in aliquibus caſibus ita ſtatuere legem, vt velit obligare, etiamſi præſumptio non ſit vera,dummodò in obiecto aliunde reperiatur honeſtas; quia tunc, etiamſi non eſſet non ſolùm res præſumpta,ſed nec præſūptio,potuit res ea imperari,ergo,à fortiori poterit exiſtēte præſumptione, etiamſi res præſumpta non exiſtat:at illa lex non erit purè fundata in præſumptione, ſed mixta: permanebit autem non quà præſumit, ſed quà aliam honeſtatem certam inuenit. Et ex hac doctrinâ poterunt explicari aliquæ leges,quæ fortè pro ſententiâ P. Suarez afferri poſſent,quæ videntur obligare non exiſtente facto illo qood præſumitur, & per hoc ſufficienter iudico explicatum quidquid ad præſumptiones pertinet. An autem in aliis legibus ceſſante fine legis ceſſet obligatio,dicetur infrà,vbi explicabuntur aliqui caſus ſuprà tacti,& complebitur quidquid in hoc puncto deſiderari poteſt.

Solùm aduerto, Iaſonem in Rubricâ ff. de acquirendâ hæreditate, à n.23.docere, legem ciuilem mandantem,vt hæres, qui non confecto inuentario adit hæreditatē,cogatur ſoluere debita, etiā in eā quantitate quæ ſuperat vires hæreditatis,quia præſumitur vſurpare pinguem hæreditatem,& nolle ſoluere debita;docere,inquam,hanc non obligare in conſcientiâ, ſi reuetà hæreditas minor eſt quàm debita, quia in eo caſu ceſſat præſumptio; pro quâ opinione citat Baldum & Bartolum alioſque Iuriſtas. Ego quidem hanc legem pro noſtro intento bonam iudico,non tamen ſic explicandam; mirorque hos Doctores ſic eam intellexiſſe: etenim præſumptio, in quâ fundatur 51. *Nota Iaſonis opinionem.* 52. *Explicatur ea lex.*

Digitized by Google

fundatur ea lex, non eſt; quòd hæreditas ſit maior quàm ſint debita; cùm potiùs expreſsè dicat lex, vt ſoluat etiam vltra hæreditatis quantitatē; ergo male, hi ad probandum præſumptionem nō fuiſſe veram, recurrunt ad hoc, quod hæreditas re ipſa fuerit minor; & malè etiam ex eo capite excludunt illum ab obligatione ſoluendi debita, cùm, ſi eo caſu ille excuſetur, ea lex planè eſſet ridicula, & in nullo omnino caſu habere poſſet effectum: non, ſi hæreditas ſit minor; quia in eo eum excuſant hi auctores: non, ſi ſit æqualis aut maior; quia de eo caſu non loquitur illa lex, præterquam, quòd in eo caſu vi legis naturalis hæres teneatur ſoluere, quia illa hæreditas eſt creditorum vſque ad integram ſolutionem; ergo non poteſt hæres eam ſuam facere niſi ſolutis debitis: ad quid ergo, quæſo, lex illa fertur; aut quando obligat iuxta horum Iuriſtarum explicationem?

53. *Quid mouerit Legiſlatorē ad eā legē ſanciendam.* Præſumptio ergo, quæ tunc mouit Legiſlatorem, non eſt æqualitas hæreditatis cum debitis, vt oſtendi, ſed dolus ex parte adeuntis hæreditatem, quòd ſcil. voluerit poſteà dicere eſſe minorem & ſic ſubterfugere obligationem ſoluendi; eò quòd non ſubſtiterit præſumptio, debebit conſiderari, an culpabiliter ille omiſerit inuentarium necne, ſi enim ſine vllâ planè culpâ omiſit, tunc ceſſat præſumptio; & non obligabitur ſoluere vltra hæreditatem; ſi verò doloſè id fecerit, quia præſumptio ſubſiſtit, etiamſi hæreditas ſit minor, debebit ſoluere debita. Hic eſt genuinus ſenſus eius legis: & poteſt eſſe in fauorem noſtrum, quia ceſſante dolo præſumptio non obligat.

Sectio V.

An lex ciuilis obligare poſſit ſub mortali, & quid ad hoc requiratur.

Svbsectio I.

Quæ faciliora ſunt præmittuntur.

54. *Status quæſtionis.* ET ſi in ſuperioribus oſtenderimus legem ciuilem poſſe obligare in conſcientiâ, & ſub peccato, non tamen diximus in particulari, an ſub mortali; de veniali enim ſupponitur, nam ſi obligare ſub peccato poteſt, & veniale ſit infimum in genere peccati, haud dubiè ſub illo poterit: quidam ex his, qui ſuprà admiſerunt, legem ciuilem poſſe ſub peccato, negarunt ſub mortali, eò quòd hæc ſit grauiſſima obligatio inferenſque mortem animæ; ergo non poteſt prouenire à ciuili poteſtate. Nihilominùs tamen, ſi benè conſiderentur quæ ſuperiùs diximus de modo, quo obligare in conſcientiâ poteſt, non relinquitur vllum dubium, quin etiā grauiter poſſet. *Lex ciuilis poteſt obligare ſub mortali; & cur.* Ita ſentiunt communiter ferè omnes Doctores: citatur etiam D. Thom. 2.2. q. 104. art. 6. ibi tamen planè nihil de eâ re decidit; quæſtione verò ſequenti art. 2. in corpore id tradit apertè; & inſinuat rationem, quam ſuprà nos poſuimus declarando, cur præcepta legis ciuilis obligent in conſcientiâ, quia ſcil. Deus vult vt obediatur Superioribus humanis: vnde poteſt eſſe etiā grauis offenſa Dei, ſi illis non obedierit. Neque ad hoc requiritur,

55. *Non requiritur contēptus ad peccandū contra eam grauiter.* vt ea inobedientia ſit ex contemptu: ſicut, vt quis grauiter peccet contra præceptum naturale, non eſt neceſſum vt id faciat ex contemptu; ſed aduertens eſſe prohibitam rem grauem, & grauiter, nihilominùs illam amplectatur. Neque in hoc puncto video vllam planè difficultatem, quæ ex

dictis ſuprà non poſſit ſolui. Hoc tantùm aduertendum eſt, ſicut ſuprà diximus, non eſſe neceſſariū vt Deus ſpecialiter homini conferat poteſtatē obligandi in conſciētiâ, ſed ex natura rei eam ſequi, ſuppoſito quòd à Republicâ eligatur in caput; ita eodem modo non eſſe neceſſum ad obligandum ſub mortali, eam poteſtatem ſingulariter tribui à Deo, ſed ex natura rei ſequi, poſito quòd communitas elegerit aliquem pro ſuo capite: ſicut, ſi ego transfero dominium pallij in Petrum, ſtatim ſequitur, quòd grauiter peccem, ſi illud comburo contra voluntatem Petri. *Vnde ſit poteſtas obligādi in cōſcientiā.*

Suppoſitâ ergo hac poteſtate, quæri vlterius poteſt, an ad obligationem ſub mortali requirat lex ciuilis materiam grauem. Reſpondeo omnino eam requiri: id quod communiter ſupponitur à Doctoribus, & probatur facilè; nam lex naturalis ex parte modi præcipiendi longè grauiùs præcipit quàm illa lex ciuilis: auctoritas item mandandi maior eſt & notior in natura ipſa quàm in Iudice ciuili; & tamen in materia leui lex naturalis ſolùm obligat ſub veniali; vt patet in furto leui, in mendacio, &c. ergo à fortiori lex ciuilis exiget grauem materiam. 56 *Lex ciuilis requirit grauem materiam ad obligationē ſub mortali. Diſcrimen inter legē naturalē & ciuilem hic.* Ratio verò à priori deſumitur inde, quòd communitas ſuam iuriſdictionem transferens in Principem non cenſetur dediſſe eam, vt hic poſſit in re minima & exigui momenti obligare ſub tanta culpa; imò, etiamſi voluiſſet eo modo conferre, non potuiſſet: ſicut nec per votum poteſt quis ſe obligare grauiter, ſi materia ſit leuis. *Ratio à priori.* Vide P. Salas diſp. 10. ſect. 6. plurimos pro hac doctrina referentem. Neque obeſt, quòd nonnulli in contrarium cenſeant, eam grauitatem obligationis pendere ex ſola voluntate Legiſlatoris: quod confirmari poteſt ex præcepto Adamo impoſito, cuius materia fuit leuis; & tamen obligauit ſub mortali. *Nemo ſe poteſt voto grauiter obligare in materiā leui.* Reſpondendum enim eſt negando eis ſuppoſitum; nam licet 57. data materia ſufficienti & graui, poſſit Legiſlator imponere obligationem grauem; ſi tamen non inuenit ſufficiens fundamentum, non poterit tam graue onus ſuperimponere. Ad inſtantiā ex præcepto Adami reſpondi Tomo 2. in ea circumſtantia, in qua Deus id mandauit, vt oſtenderet ſe eſſe Dominū Adami, & in gratiarum actionem pro tantis beneficiis grauem fuiſſe illam materiam: ſæpè enim, quod ex ſe videtur eſſe materia leuis, fit graue ob circumſtantias occurrentes: vt in militia, quæ leuis in ſe videtur eſſe negligentia, reputatur grauis, ob periculum imminens: in eo autem caſu fatemur libenter Legiſlatorem poſſe rem illam grauiter imperare de quo multa dixi Tomo 3. agens de diſtinctione mortalis à veniali. *An materia Adamo à Deo præcepta fuerit grauis.*

Illud hac occaſione quæri poſſet Primò, vnde dignoſcetur, quæ ſit materia grauis, quæ leuis. 58. *Quo ſit materia grauis & contrà circūſtantiæ determinant.* Reſpondeo, in hoc puncto non poſſe à nobis aſſignari regulam certam pro omni materia, ſed in qualibet in particulari debere conſiderari circūſtantias, dāna inde ſecuta, aut è contrario vtilitatem, quæ ſperatur; nam ratione iſtorū planè mutari ſolet materia: etenim percuſſio v. g. quæ vni homini robuſto non nocet grauiter, poterit vnū tenerum infantem occidere; ideóq; hîc ſine dubio erit grauiſſima, eſto ibi leuis eſſet: ſimiliter dicere de quodam homine diſſoluto, & alioquin mali nominis, eſſe mendacem, leuis eſſet diffamatio: at id dicere de homine ſāctiſſimo, & vt tali ab omnibus æſtimato, quis negabit eſſe grauem iniuriam? eodem modo in aliis materiis dici poteſt, è quibus clarè infertur, non poſſe generalem

regulam pro his caſibus aſſignari. Hoc ſolum
59. *Lex ciuilis extenditur etiā ad res nullius virtutis.* aduertendum, malè ab aliquibus inſinuari, leges ciuiles non poſſe grauiter præcipere niſi materiā virtutum præcipuarum, v. g. charitatis, iuſtitiæ, religionis, &c. Dico hos malè loqui, quia iam oſtendi ſuprà, quomodo leges ciuiles extendantur etiam ad res, quæ ex ſe non pertinent ad vllam virtutem; ſunt tamen hic & nunc vtiles & neceſſariæ pro bono Reipublicæ; vt non geſtare arma noctu, non extrahere è Regno aurum, &c.

SVBSECTIO II.

Vnde dignoſcatur legem obligare ſub mortali.

60. *Quò cognoſcatur, legem grauiter vel leuiter obligare.* QVærimus, quomodo ex verbis legis cognoſci poſſit, an obliget ſub mortali, an verò tantùm ſub veniali. In ſententiâ P. Vaſquez & aliquorum quæſtio hæc inutilis eſſet, quia ſupponit id ſolùm ex ipsâ materiæ grauitate deſumendum, nec eſſe in poteſtate Legiſlatoris rem grauem leuiter præcipere; verùm, quia hanc doctrinam paulò pòſt reiiciemus, meritò præſentem quæſtionem monemus: ei reſpondendum, Si Legiſlator dicat, ſe velle obligare ſub culpâ graui vel peccato pœnæ æternæ, non dubium, quin eo ipſo ſatis declaret ſuam mentem.

61. *Suarij mens reijcitur. Qui diſcernunt Legiſlatores inter veniale & mortale.* Pater Suarez cenſet hunc modum mandandi non pertinere ad Iudices ciuiles, quia illi non diſcernunt mortale à veniali. Verùm hoc non videtur facere ad rem, quia cùm velle obligare grauiter aut leuiter, ſeu mortaliter aut venialiter, pendeat ex eorum voluntate (vt ipſemet Pater Suarez cap. 27. & ferè omnes admittunt) neceſſum eo ipſo eſt, quòd ad tales Principes ſpectet diſcernere ſaltem in ordine ad legem inter mortale à veniali. Dico *in ordine ad legem*, quia aliud fortè erit dicere in particulari, *Hæc actio eſt mortalis, illa venialis*; quod ad Theologum maximè ſpectat; ſupponitur tamen aliquo modo ſciri etiam à ſæculari; quia ſine eâ ſcientiâ vix poteſt intelligi capax peccandi venialiter & mortaliter. Aliud autem eſt poſſe dicere, *Nolo obligare ſub mortali, ſed ſub veniali*; nam ad hoc ſufficit in communi ſcire, eſſe poſſe obligationem ſub mortali & ſub veniali, ſiue in hoc ſiue in illo conſiſtat: ergo, quòd poſſit Legiſlator ciuilis etiam commodiſſimè eos terminos vſurpare, non eſt dubium; tunc autem de eius intentione dubium non erit, vt paulò antè dixi.

Eſt ergo difficultas, caſu quo ſe non explicet in quo puncto duplex adhuc quæſtio eſſe poteſt;
62. *Quid ſi Legiſlator ſe nō explicet, duplex hinc oritur quæſtio.* Prima, an, quando dicit, *Præcipio, mando*, &c. & nihil aliud addit, cenſeatur grauiter mandare. Suppono alioquin grauem eſſe materiam. Secunda eſt, an quando imponit pœnam temporalem grauem, velit per hoc denotare ſe non obligare grauiter in conſcientiâ, ſed legem illam ſolùm eſſe pœnalem; an verò è contrario grauitas pœnæ inferat etiam grauitatem obligationis.

63. *Circa primā auctores diſcrepant.* Circa primam nonnulli cenſent, illa verba non ſufficere ad obligationem ſub mortali in lege ciuili, licet ſufficiant in Canonicâ; diſparitatem aſſignant; nam in iure Canonico declaratum videtur in Clementinâ *Exiui*. de verborum ſignificationibus, & cap. *Exiit*. eodem titulo in 6. at in ciuili iure nulla eſt declaratio, quòd verba illa ſufficiant ad grauem obligationem, ergo. Alij verò docent, in multis legibus ſufficere ea verba; nam præcipere & mandare indifferens eſt ex ſe ad leuem obligationem & ad grauem, imò & ad eam, quæ nec ſub veniali imponitur, iuxta dicta ſuprà. Tertiò alij dicunt, ea verba ex ſe ſi conſiderentur, vt abſtrahentia ab hac materiâ & illâ, nec ſignificare grauem nec leuem obligationem, ſed ab vtraque præſcindere; in materiâ autem leui ſignificare leuem, in graui grauem; quia de ſe ſignificat obligationem; ea autem accommodatur materiæ; ergo in graui grauem, in leui leuem. Ita Pater Salas ea diſp. 10. n. 49. valdè multos pro ſe referens: ita etiam Pater Suarez cap. 26. vbi ait, eam regulam debere eſſe generalem tam in ciuilibus legibus quàm in Canonicis, quia eadem vtrobique eſt vis verbi & capacitas materiæ; ergo debet ſignificare eodem modo vtrobique; & ex parte fauere videtur huic additioni P. Salas, licet non videatur conſtanter rem declarare.

Crediderim in hoc puncto primùm ſatis probabiliter Medinam, Caſtrum & Nauarrum 64.
apud Salas & Suarez ſuprà diſtinguere inter leges Canonicas & ciuiles; quia cùm Canonicæ per ſe ex naturâ ſuâ ad ſpiritualem hominis gubernationem ordinentur, magis directè obligant in conſcientiâ; & conſequenter faciliùs illa verba, *mando, præcipio*, & ſimilia denotant grauitatem obligationis, cuius capax eſt materia grauis: certum enim videtur, terminos quoſcumque determinari ad magis minúſve rigoroſè ſignificandum, iuxta materiam eorum qui illos vſurpant: ergo, quia Canones directè circa interiorem animæ obligationem ſolùm verſantur, magis apud illos ſtrictam animæ obligationem ſignificant, cæteris paribus, eadem verba quàm in lege ciuili; quæ per ſe & directè ſolam externam intuetur administrationem. *An verba mando, præcipio magis in Canonicis legibus obligēt quam ciuilibus.* Secundò crediderim valdè probabile eſſe, in ciuilibus legibus ea verba ſola etiam in materiâ graui, & de ſe alioqui

65. *Quando ea verba ſola in lege ciuili poſita obligent ſub mortali.* capaci obligationis ſub mortali, non tamen obligare ſub mortali; niſi tanta ſit materiæ grauitas, vt inde colligamus Legiſlatorē voluiſſe obligare quantum poteſt. Id, præter tres paulò antè citatos, tenet etiam Caietanus, qui in legibus adhuc Canonicis cenſet illa verba non ſufficere ad mortale: cui reſolutioni fauet P. Salas eo n. 49. circa medium, vbi multa pro eâ congerit. In

66. *Qui verba legis explicāda ſint.* hanc ſententiam quoad primam partem inducor, quia verba legis non ſunt in ſummo rigore explicanda, ſed potiùs quàm ſuauiter poſſint, dummodo vera & propria eorum ſignificatio retineatur. Hoc principium videntur omnes ſupponere; & continetur in illo, *Fauores ſunt ampliandi, odia reſtringenda.* Atqui illa verba *præcipio, mando, iubeo*, &c. in materiâ graui poſſunt propriè & rigoroſè intelligi cum ſolâ obligatione ſub veniali, vt fusè & benè oſtendit Salas ſuprà: altera verò ſignificatio ſub mortali eſt rigidiſſima, quam poſſunt habere; ergo non debemus ea verba accipere in eâ ſummâ ſignificatione, ſed in alterâ etiam propriâ: quod verò ea ſignificatio etiam in materiâ graui ſit propria, ſere omnes admittunt; quia etiam ad materiam grauem poteſt Legiſlator ſolùm ſub veniali obligare, vt dicam paulò pòſt: quo caſu verum eſſet & proprium præceptum illius; ſicut verum & proprium præceptum eſt non mentiendi, etiamſi obliget ſolùm ſub veniali. Idem dico, ſi lex ſub his terminis proferretur, *Oblige ſub peccato*: non enim debeo dare ſummè odioſam ſignificatio- *Quid ſit dicat Legiſlator. Oblige ſub peccato*

nem

nem ſub mortali; ſed ſufficit, ſi intelligam de proprio peccato, licet veniali. Hanc rationem noſtram pulchrè tetigit Nauarros in Manoali cap. 23. nom. 49.

67. Dices Primò, Ergo ob eamdem rationem idē erit in lege Canonicâ. Reſpondeo, Eſto vi eius acceptionis in ſenſu minùs odioſo eadem ſit ratio, abſolutè tamen non eſſe eamdem; quia in lege ciuili & viget ea ratio, & præterea altera ſuperiùs inſinuata, quod illud ius, ſicut non ita directè reſpicit obligationem interiorē ſub peccato, ita etiam faciliùs præſumitur non velle grauem in eo genere inducere: at in Canonicis ſicut per ſe intendunt in conſcientiâ obligare, ita præſumuntur velle maiorem obligationem; quia magis ſeriò in eo punꝯto agunt. Secundò reſpondeo, fortaſſe etiam idem poſſe dici in Canonicis: neque id aduerſatur primæ meæ concluſioni, quia in ea ſolùm dixi ſpecialem eſſe aliquā rationem in ciuilibus; per quod non dico eam ſufficere, vt abſolutè aliter in vno quàm in altero caſu diſcurratur. Hinc facilè reſpondetur ad rationem Patris Suarez, quæ in eo fundatur, quòd verbum illud *præcipio* de ſe ſit ſignificatiuum grauis obligationis; & materia id ipſum permittit; ſupponimus enim eſſe grauem: ergo debet ſignificare grauem accommodando ſe materiæ illi graui. Huic, inquam, facilè reſpondetur: dico enim illud verbum ſicut poteſt grauem obligationem, ita etiam poſſe leuem ſignificare, eſto materia ſit grauis; non debere autem neceſſariò accipi in odioſiſſimâ quàm poteſt ſignificatione, dummodò accipiatur in verâ & propriâ.

Leges Canonica cur maiorem velint obligationē.

Reſpondetur rationi Suarez.

68. Iam ad ſecundam partem concluſionis, in quâ limitaui priorem ad caſum quo materia præcepta eſſet maximi momenti; tunc enim prudenter præſumimus ob eius neceſſitatem voluiſſe Legiſlatorem obligare quantum potuit; nam alioquin nō videretur ſufficienter prouidiſſe rei tanti momenti. & in hoc punꝯto acquieſco ſententiæ Patris Suarez.

Quid ſi materia præcepta ſit maximi momenti.

Circa ſecundam difficultatem, vtrùm, quando in lege ciuili apponitur pœna grauis temporalis, debeamus ex eâ inferre, Legiſlatorem noluiſſe in conſcientiâ obligare, ſed ſolùm pœnalem conſtituiſſe legem, puto dicendum, eam adiectionem pœnæ potiùs eſſe indicium voluntatis grauiter obligantis etiam in conſcientiâ. Ita P. Vaſquez diſp. 15. n. 22. vbi indicat, nec poſſe imponi iuſtè adeò graues pœnas, niſi ob peccatum graue: in quo tamen minùs mihi placet ob dicenda infrà, dum de lege pœnali. Idem docet Suarez ſuprà cum communi, quia reuerà non videretur imponere prudenter pœnam mortis pro ſolo veniali peccato. Confirmo: Eam pœnam ponit, quia indicat, rem illam eſſe neceſſariam valdè & magni momenti; vnde vult, quantum poteſt, ad eam homines determinare, aut è contrario auertere: atqui ad hoc finem maximè vtile eſt imponere eam grauem obligationem; debet ergo præſumi illam voluiſſe, niſi expreſſis verbis contrarium oſtendat.

Grauis pœna adiecta eſt indiciū legis grauiter obligantis etiā in conſcientiâ.

69. Obiicies, Ergo lex prohibens efferri pecuniam è Regno v. g. & adiungens pœnam amiſſionis totius ſummæ, ſi deprehendatur, obligabit etiam in conſcientiâ ſub mortali: quod tamen communiter videtur negari. Reſpōdeo, à me non dictum, ſemper eſſe eam obligationem in omni lege pœnali; maximè enim locutus ſum de pœnali in vitâ & honore: deinde, etſi ſit in pecuniâ, dico, aliquando ex communi omnium intelligentiâ circa legem poſſe decidi, an etiam obliget ſub mortali, an ſolùm ſit pœnalis; denique, ex verbis, quibus fertur: nam ſi dicat, *Quicumque extraxerit*, &c. *amittet pecuniam*, non videtur præcipere directè, ne extrahat, ſed, vt ſoluat, ſi extraxerit. Verùm de explicatione cuiuſlibet legis in particulari non agimus nunc; infrà, dum de lege pœnali, aliquid circa eiuſmodi leges dicetur.

Nō omnis lex pœnalis grauiter obligat.

SVBSECTIO III.

An materiam grauem poſſit lex ſub veniali præcipere.

Et ſi hucuſquè diximus grauitatem obligationis pendere à voluntate Legiſlatoris, ex quo euidenter infertur, poſſe Legiſlatorem, ſi velit, ſe ſolùm obligare ſub veniali, etiam in materiâ graui; quia tamen hoc ipſum à Vaſquez & nonnullis aliis negatur, oportet id paulò fuſiùs explicare. Ergo P. Vaſquez diſp. 158. nu. 32, Salmeron Tom. 4, in Euangel. part. 3. Tract. 12. Bartholomæus Medina, Aragon & Driedo apud Salas ſect. 7. quos etiam refert & ſequitur Pater Tanner. diſp. 5 q. 6 dubio 5. cenſent non pendere à voluntate Legiſlatoris obligationis grauitatem, niſi quatenus poteſt grauem aut leuem materiam præcipere. Id quod ſuadetur Primò, quia obligatio naturaliter conſequitur legem ipſam: ergo non poteſt Legiſlator ferre legē & obligationem impedire. Secundò, quia non poteſt è contrario rem leuem grauiter prohibere, ergo neque grauem leuiter; videtur enim ſtultum velle, vt tranſgreſſio de re magni momenti ſit leuis culpa. Tertiò, differentia venialis à mortali oritur ex naturâ rei, & non ex voluntate Legiſlatoris; ergo, quòd tranſgreſſio legis ſit venialis vel grauis, non pendebit à Legiſlatore. Quartum argumentum addit Pater Suarez, quod tamen idem omnino eſt cum primo: poteſt autem loco illius aliud formari ex voto; quod ſi ſit de materiâ graui, neceſſariò grauiter obligat; & non eſt in poteſtate vouentis eam obligationem temperare, ergo etiam non erit in poteſtate Legiſlatoris. Quintò ex P. Tannero ſic obiicitur; Eo ipſo quo quia non obedit Superiori humano, facit contra præceptum naturale ſeu diuinum, dictans, *obediendum eſſe Superiori legitimo:* atqui tale præceptum naturale in materiâ graui obligat ſub peccato graui, ergo. Perſiſtendum nihilominùs eſt in noſtrâ ſententiâ, quam tenent Nauarrus in Manuali cap. 23. num. 49. Caſtro, Ioannes Medina, Caietanus & alij quos Salas ſuprà refert & ſequitur: eamdem defendit ac benè probat Pater Suarez cap. 27. quia ea obligatio legis non habet aliam cauſam quàm voluntatem Legiſlatoris; imò formaliter conſiſtit in eâ voluntate; ergo repugnat, vt maior ſit ea obligatio quàm intendat Legiſlator; ergo, ſi hic non intendit niſi ſub veniali, non poterit eſſe ſub mortali.

70.

Legiſlator poteſt ſe leuiter obligare in materiâ graui

Vaſq. negat, & nonnulli alij.

Quibus rationibus nitantur.

Suarez ratio.

71.

Tanneri argumentum.

Nauarrus, Caſtro, &c. noſtrā ſententiā tenentur.

Voluntas Legiſlatoris vnicā cauſat obligationem legis.

72. Dices: Legiſlator ſolùm debet intendere legem; poſteà enim per ſe orietur obligatio iuxta qualitatem materiæ. Sed contrà, quia lex eſt terminus communis, & non poteſt in communi poni: abſtrahit enim à lege obligante grauiter, & à lege obligante venialiter, imò à lege obligante in conſcientiâ, non tamen ſub vllo peccato; vt in regulis multarum Religionum ſuprà oſtendimus: & fatetur ipſe P. Vaſquez. Hoc ergo poſito,

Occurritur obiectioni.

ſito, quæro, quando dicit, *Solum eſt neceſſum, vt Legiſlator ferat legem*, de quà lege ex illis tribus loquatur; nam lex in communi non poteſt realiter ferri: quidquid enim realiter exiſtit à parte rei, eſt realiter determinatum: ſi igitur loquatur de lege, quæ non obligat, nec ſub veniali, tunc malè dicitur, ex eâ ſequi obligationem grauem; ſi verò loquatur de voluntate nolente obligare ſub mortali, tunc repugnat, vt ea illâ ſequatur talis obligatio, cùm ſit expreſsè contra eam volitionem: ſi verò loquatur de lege, quæ dicit, *Volo vt ſub mortali obliget*, fatemur libenter eam obligare; at non eſt ea volitio, de quâ nunc agimus; ponimus enim contrariam, quæ dicit, *Nolo ſub mortali, ſed ſolùm ſub veniali.*

73. *Secundò ei reſpondetur.*

Secundò idem probo, quia Legiſlator poteſt eam materiam mandare inducendo obligationẽ peccati grauis; item è contrario, non inducendo vllam ſub peccato: ergo poterit inducere medium quid. Probo conſequentiam, quia ex parte rei præceptæ non eſt repugnantia: ſicut enim poteſt habere ſummam, & è contrario cætera omni; ita poteſt habere mediam obligationem: ex parte etiam volitionis non repugnat, quia ſicut poteſt velle ſummam, & velle nullam, ita poteſt mediam: ex parte item iuriſdictionis non repugnat, quia ſi habet iuriſdictionem ad ſummam, habet ad mediam; & cùm ſit agens liberum, non tenetur totam exercere, ſed poteſt partem, ſeu inadæquatè eâ vti.

74. *Tertiò eidem occurritur.*

Carmelitani ad abſtinẽtiã carniũ ſolùm leniter obligantur.

Tertiò idem probo, quia in Religione PP. Carmelitanorũ Diſcalceatorum eſt regula prohibans eſum carnium; qui ſine dubio eſt materia grauis, & ex ſe capax peccati mortalis: & ab Eccleſia in Quadrageſima & vigiliis ac diebus Veneris & Sabbati ſub mortali prohibetur. In ea tamen Religione, iuxta declarationem communem totius Ordinis, non obligantur niſi ſolùm ſub veniali ad eam abſtinentiam, vt ex ipſorum Superioribus intellexi; & iuxta eam explicationem regulam dicunt eſſe à Pontifice confirmatam, Igitur materia ex ſe grauis, & capax obligationis ſub mortali poteſt imperari ſub veniali tantùm. Quæ ratio mihi efficaciſſima eſt ob ſenſum communẽ totius eius grauiſſimæ Religionis, & ob confirmationem Pontificiam eius inſtituti ſic intellecti. & fortaſſe ſimile quid in aliis Ordinibus reperitur.

Svbsectio IV.

Reſpondetur argumentis in contrarium.

75. *Obligatio faciendi imperata naturaliter ex mandato ſequitur.*

Hinc facilè ad argumenta oppoſita reſpondebitur. Ad primum dicimus, obligationem faciendi quod imperatum eſt ſequi naturaliter ex mandato; iuxta qualitatem tamen illius mandati. Quod & ipſe P. Vaſquez fateri debet: etenim licet præceptum naturale dicat *obediendum eſſe Superioribus*; ibi tamen ſemper debet intelligi iuxta modum, quo illi volunt obligare; alioquin, cùm omnis regula in Religione ſit verum mandatum Superiorum, deberemus dicere, vi præcepti naturalis teneri nos ſub mortali regulas omnes ſeruare, ſi tangant materiam ex ſe capacem obligationis mortalis: quod pluſquam erroneum eſſet, quia ex approbatione Summorum Pontificum conſtat, eas regulas in multis Religionibus nec ſub veniali obligare: ſicut ergo hîc debet dici, eam obligationem ſolùm

Magnũ contra aduerſarios abſurdũ infertur.

eſſe iuxta modum quo à Legiſlatore intenditur; ita nos dicimus, eam obligationem grauem aut leuem eſſe iuxta modum quo Legiſlator volt; cúmque ſupponamus, eum non velle obligare ſub mortali, certè non obligabit: id quod locum habet, licet non eſſet ea materia capax ſolius obligationis venialis, quia tunc citiùs nulla ibi foret quàm grauis. Id quod benè notauit P. Suarez ſuprà.

Secundum argumentum, deſumptum ex materiâ leui, ad quam non poteſt obligari ſub mortali, ergo neque è contrario, non vrget vllo modo; quia ad grauem obligationem duo requiruntur, & grauitas materiæ, & grauitas obligationis; quocumque autem ex his impedito impeditur grauis obligatio; ergo illa non erit, eſto materia ſit grauis; ad leuem autem ſufficit vnum ex illis. Ratio à priori eſt, quia ad rem aliquam efficiendã magnã, neceſſum eſt per ſe vt partes ſint magnæ; vt verò non ſit magna, ſufficit, ſi vna pars ſit parua. Id quod vrgeo euidenti inſtantia in ſententia Vaſquez & omnium omnino vera: nam materia grauis, & grauiter probibita, ſi tamen ſupponat in operante ſemiplenam libertatem, non eſt nec poteſt eſſe niſi peccatum leue; & tamen non licet è contrario inde inferre, Ergo omnis plena aut ſumma libertas etiam cum materia leui efficiet peccatum mortale: quia enim mortale eſt ſimpliciter quid magnum, debet eſſe & ex parte libertatis & ex parte materiæ graue: quod autem dicunt omnes de ſemiplena libertate, dico ego de ſemipleno vſu iuriſdictionis; quia non tenetur Legiſlator velle quàm poſſit grauiter obligare, ſeu vti tota ſua poteſtate obligatiua. Neque ſtultum eſt velle, vt tranſgreſſio rei magnæ ſit ſolùm venialæ peccatum: nam ſicut illa eadem materia potuit manere ita libera, vt nec quidem ſub veniali ad eam obligaremur, ſed mandaretur eo modo, quo per regulas non obligantes ſub veniali; neque hoc fuiſſet ſtultum; ita à fortiori potuit mandari cum aliqua maiori obligatione, non tamen ſumma, id eſt mortali, ſed veniali; vt dixi de facto in Religione Carmelitanorum Diſcalceatorum cerni.

76. *Quid ad grauẽ obligationem requiratur. Cur ad materiã leuẽ non poſſim obligari grauiter, ſit verò è contrario.*

77. *Nõ eſt ſtultũ tranſgreſſionẽ rei magnæ velle eſſe leue peccatum.*

Ad Tertium, quòd differentia venialis à mortali ſit ex natura rei, ergo non poteſt prouenire à voluntate Legiſlatoris, reſpondeo, immediatè quidem eſſe ex natura rei, & non pendere à voluntate Legiſlatoris; mediatè verò non eſſe ex natura rei, ſed pendere ab ea voluntate. Id quod ego explico contra ipſum Vaſquez & omnes alios hac clara inſtantia: non minùs differentia peccati ab opere indifferenti eſt ex natura rei, & non pendet à voluntate hominum, quàm differentia venialis à mortali; & tamen in poteſtate Legiſlatoris eſt efficere, vt opus, quod ex ſe erat indifferens, fiat malum illud probibendo; & è contrario, quod erat malum, fiat bonum auferendo prohibitionem, & illud mandando; ergo eodem modo erit in veniali & mortali: quo poſito, explico diſtinctionem in reſponſione datam, dicoque, ſuppoſita iam libertate & prohibitione graui, quæ omnia præcedunt ipſum peccatum, non eſſe in poteſtate Legiſlatoris ſola ſua voluntate extrinſeca, quæ materiam prohibitam non mutat, efficere, ne ego mortaliter peccem; vnde immediatè ipſius voluntas nihil efficit; at remotè immutando materiam ſine dubio eſſe in eius poteſtate efficere, vt ego aut peccem, aut non peccem, prohibendo vel omnino permittendo

Differentia venialis à mortali an ſit ex naturã rei.

78. *Explicatur hoc clarã inſtantiã.*

eam

eam materiam: efficere item poteſt, vt peccem venialiter aut mortaliter, eam prohibendo leuiter aut grauiter; eodem modo quo ego efficere poſſum, vt alter non reddendo mihi florenum peccet aut non peccet omnino, vel certè ſolùm venialiter: ſi enim dico illi, *Dono tibi hunc totum florenum quem debes*; iam ille retinendo illum nō peccabit vllo modo: ſi dico illi, *Nihil dono*, peccabit mortaliter: ſi denique dico, *Dono mediam partem*, peccabit venialiter non reddendo. Si ergo poſſum per eam adæquatam, inadæquatam aut nullam donationem immutare aliquid circa peccatum alterius mediatè, ita eodem modo dico de Legiſlatore, per prohibitionem adæquatam, inadæquatam vel nullam poſſe aut nullo modo obligare, aut ſub graui peccato, aut certè ſolùm ſub leui.

Qui Legiſlator prohibitione adæquatâ, inadæquatâ vel nullâ poſſit grauiter, leuiter, vel omnino non obligare.

79. Replicabis cum P. Vaſquez, Obligatio non eſt eſſentia legis, ſed effectus illius; lex enim conſiſtit in intimatione voluntatis Superioris; ergo, poſitâ eâ lege, non poterit impediri obligatio grauis. Reſpondeo, pro præſenti difficultate per accidens omnino eſſe, quòd obligatio ſit effectus aut eſſentia legis; imò pro intento Patris Vaſq. peius eſſe, quòd ſit effectus, quàm ſi eſſet eſſentia legis: faciliùs enim, poſitâ aliquâ re, impediri poteſt effectus illius ab eâ diſtinctus, quàm poſſit ipſa eius eſſentia (vt ex terminis eſt notum;) ergo ſi obligatio eſt effectus legis, non verò eſſentia, faciliùs erit mutare obligationem grauis in leuem manente eſſentiâ legis, quàm ſi diceremos eam obligationem eſſe eſſentiam; vnde miror à Patre Vaſquez fieri magnam in eo vim, quòd obligatio non ſit eſſentia, ſed effectus. Quidquid verò de hoc ſit, Secundò reſpondeo, Licet dicamus, eam obligationem eſſe effectum, addimus tamen, illam pendere ab ipsâ qualitate legis, à quâ prouenit: ſi enim volitio non mortalem, ſed venialem tantùm obligationem cupiat inducere, repugnat, vt ex eâ maior effectus naſcatur quàm obligatio venialis. Quæ doctrina locum habet, ſiue ipſa volitio ſit identificata cum obligatione, ſiue ſit cauſa illius: à quo nunc abſtraho; nam ſuprà dixi, meliùs diſcurri, ſi ipſa obligatio in actu primo dicatur legis eſſentia.

Satisfit rationi Vaſquez.

Vnde obligatio pendeat.

80. Ad Quartum de voto dico, eodem etiam modo eſſe in poteſtate vouentis ſolùm ſe obligare ſub culpâ leui, etiamſi materia ſit grauis: quod ipſum P. Salas docet eâ ſect. 7. cum aliis multis. An autem in iuramento promiſſorio poſſit eſſe ea obligatio leuis, aliò ſpectat, fortè quia ratione Dei, quem in teſtem adducit, non poteſt eſſe deceptio etiam in materiâ leui: inde, ſaltem quando iurat, debet habere ſerium animum dandi, alioquin mortaliter peccat: quanta verò ſit poſteà obligatio non mutandi animum, non eſt huius loci.

An in iuramento promiſſorio poſſit eſſe obligatio leuis.

Ad Quintum & vltimum, quod ex Tanner. deſumptum eſt, reſpondemus, præceptum diuinū ſeu naturale dictans obediendum eſſe Legiſlatori humano non obligare niſi eodem modo, quo ipſe Legiſlator vult obligare; nam tota ea obligatio immediatè oritur ex voluntate humani Legiſlatoris: vnde ſi hic ſolùm ſub veniali præcipit, ſolùm ſub veniali obligabit illud præceptum naturale ſeu diuinum.

Obuiatur rationi Tanner.

Sectio VI.

An peccare ex contemptu contra quamcumque legem ſit mortale.

Difficultas hæc etiam eſt communis omni legi, ideò commodiùs fortè tractata fuiſſet dum egimus de lege in communi; quia tamen maximè hic contemptus ſolet eſſe erga Legiſlatorem humanum, opportunè ſatis hic diſcurritur, dum de obligatione legis humanæ tractatur. Communis ſententia Theologorum docet, etiam in materiâ non obligante niſi ſub veniali, imò in nullo modo obligante, eſſe peccatum mortale, non obedire ex contemptu. Ita D. Thomas 2.2. quæſt. 186. artic. 9. ad 3. Caietanus ibi. Bonauentura Tom. 5. Opuſc. in Pharetrâ diuini amoris, lib. 2. cap. 44. Adrianus quodlib. 6. art. 2. & multi alij, quos P. Salas refert ſect. 8. n. 39. & Suarez cap. 28. 81.

Communis opinio hac de re.

Eſt tamen circa hanc ſententiam duplex difficultas. Prima, quòd non declaret, quid ſit contemptus: Secunda, quòd non videatur contemptus omnis eſſe peccatum graue; nam etiam contemnere aliqualiter Superiorem non videtur eſſe mortale; ergo multò minùs erit mortale tranſgredi legem leuem ex eo contemptu: cur enim in lege non contemnendi non erit paruitas materiæ, ſicut in aliis legibus?

Duplicē hæc opinio nodum habet.

Subsectio I.

Quid ſit contemptus.

Circa primam difficultatem ſupponendum eſt contra aliquos, peccatum ex contemptu non eſſe peccatum omne factum cum perfectâ ſcientiâ & libertate; alioquin omne mendacium iocoſum aduertenter dictum eſſet ex contemptu & conſequenter mortale: quod eſt pluſquam falſum: & idem eſt de furto vnius cruciferi. Id quod ex dictis hucuſque clarè reiicitur; quia ſi præceptum non obligat niſi ſub veniali vel ratione materiæ leuis, vel ex eo, quòd Legiſlator noluit grauiter obligare; ergo, quantumuis homo habeat perfectam ſcientiam & libertatem, non poteſt agnoſcere ſe aliam obligationem habere quàm ſub veniali; ergo tunc non peccabit niſi ſub veniali. 82.

Liberè & planè aduertenter facta non fiunt hoc ipſo ex contemptu.

Secundò ſupponendum eſt contra alios, peccatum ex contemptu non eſſe peccatum purè ex conſuetudine, quaſi, eo ipſo quòd ſæpè dicat mendacia iocoſa v.g. iam eo ipſo peccet ex contemptu: etenim repetitio peccatorum venialium, etiamſi in infinitum fiat, non facit vnū mortale, vt ſuo loco diximus; excepto caſu furandi, quia ibi ratione materiæ poteſt ex paruis furtis veniri ad grauem materiam & malitiam: vnde grauiter errauit Panormitanus in cap. *Nam concupiſcentiam.* de conſtitutionibus. vbi docet, nullum eſſe veniale peccatum, quod ex conſuetudine non fiat mortale: eſt enim hæc doctrina contra omnem Doctorum ſenſum; nam & ille, qui conſuetudinem habet dicendi iocoſa mendacia, à nullo prudenti damnari poteſt peccati mortalis: 83.
& idem eſt de eo qui iurat ex conſuetudine; attendendo tamen ſemper ad veritatem. Ratio autem à priori eſt, quia ſecundum mendacium non habet diſtinctum motiuum à primo, & in ſe potuit

Peccatum ex conſuetudine non fit eo ipſo ex contemptu.

Ratio cur veniale ex conſuetudine nū quā fiat mortale.

tuit fortè eſſe primum; neque ex parte materiæ facit vnum quid cum præcedenti: nam omnis materia mendacij ſimul ſumpta dummodò in damnum alterius non tranſeat, ſemper eſt materia leuis. Idem dico; ſi quis haberet conſuetudiné narrandi aliquem certum defectum lenem alterius: non enim ideò illum grauiter diffamaret:

Conſuetudo minuit peccatum.

Quòd denique peccatū ex conſuetudine ſupponat habitum in actu primo facilitantem, non ſolùm non facit peccatum illud grauius, ſed potiùs diminuit per ſe; quia quò magis inclinatur quis ad peccandum, eò peccatum leuius eſt: ergo ea conſuetudo non facit peccatum graue ſeu ex contemptu; de quo auctores loquuntur, dum dicunt omnes peccatum ex contemptu eſſe mortale.

Quò differat ab aliis peccatis contemptus.

Vtraque ſuppoſitio poſita ſuadetur hac noua ratione; quia contemptus eſt quædam ſpecies peccati, qui differt ex conceptu ſuo ab omnibus aliis; at fieri ex aduertentiâ & conſuetudine poteſt conuenire omnibus ſpeciebus peccati furandi, luxoriandi, &c. His poſitis.

84\. Dicendum videtur, vocem ipſam *contemnere*, ſi benè intelligatur, denotare quod ſit illud peccatum; eſt enim idem ac non æſtimare aliquid ſeu parui facere.

Duplex poteſt dari contemptus.

Poteſt autem hic contemptus duplex eſſe: vnus reſpectiuus inter duos, ſic dicimus, *Ioannem præ Antonio nihili facio*: in quo contemptu non denotatur me non æſtimare Ioannem tanti, quanti debet æſtimari, ſed indicatur me ſentire, Antonium eſſe eo longè excellentiorem.

Primus & meriti & demeriti capax eſſe poteſt.

In hoc contempto poteſt ſæpè eſſe meritum; nam præ Chriſto parui æſtimare alios Sanctos, ſine dubio bonum eſt: quo ſenſu dicitur, nos omnes eſſe quaſi nihilum ante Deum, Et ſanctus Gregorius dicit noſtram iuſtitiam reſpectu diuinæ eſſe quaſi pannum menſtruatæ. Poteſt etiam eſſe in hoc contemptu colpa, ſi poſtponatur ille, qui meretur præponi.

85\. Alius contemptus eſt quaſi abſolutus & ſiſtens in ſolâ vnâ perſonâ, quando ſcilicet ei nego debitum honorem, ſiue alteri dem maiorem; quia etiam iudico magis mereri; ſiue de nullo alio honorando tunc cogitem: & in hoc contemptu ſemper eſt malitia, quia negare alteri quod ei debetur, ſemper eſt malum.

Secundus ſemper eſt malus: qui tripliei modo fieri poteſt.

Aduerte tamen tripliciter poſſe hunc contemptum euenire: vel in ſolo intellectu, quia iudico illum reuerà non eſſe dignum tanto honore: vel in ſolâ voluntate, quia etſi iudicem illum hoc mereri, non volo tamen illud ei dare, ſed potiùs opere ipſo oſtendere, illum non eſſe eo dignum: vel denique in intellectu ſimul & voluntate, quia etiam illum iudico minùs dignum; & vt talem cupio illum haberi ab aliis, & à meipſo cæteriùs ita tractari. Si contemptus ſit intellectualis ſiue purus, ſiue etiam tranſeat ad voluntatem, vt cognoſcamus, an ſit peccatum, debemus ponderare, an ille error ſit vincibilis; & quo gradu; alioquin nullum erit peccatum. Nam actus intellectus quà talis peccatum non eſt, quia non eſt liber. Quid autem requiratur vt error aliquis ſit craſſus, & quando eſt mortale peccatum (ſuppono alioquin materiam eſſe grauem) quando verò ſolùm veniale, diximus Tomo 3. agentes de ignorantiâ: ergo pro præſenti quæſtione ſolùm de eo contemptu agendum, qui propriè eſt in voluntate.

86\. *An contemptus ſit actus ſuperbiæ.*

Hunc nonnulli dixerunt eſſe actum ſuperbiæ, quo quis non vult ſubiici alteri, & ex eo capite non vult illi obedire. Meritò autem hanc ſententiam reiicit Pater Suarez, quia inde fieret, non poſſe eſſe contemptum circa Conſilia Euangelica; quia ad illa non cogimur ſub obedientiâ: conſequens autem eſt abſurdum; ergo contemptus extenditur etiam ad materias non præceptas.

Eſt peccatum iniuſtitiæ prout verſatur circa perſonam.

Probabilius ergo eſt quod ex Caietano & Altiſiodorenſi docet Salas & Suarez ſuprà, ſcilicet, contemptum eſſe peccatum iniuſtitiæ prout verſatur circa perſonam; vult enim illi negare honorem ipſi debitum. Dico, *prout verſatur circa perſonam*; nam contemnere diuitias, honorem, ſanitatem, & alia bona poteſt eſſe ſæpè actus virtutis, ſi moderatè fiat, & propter altiorem finem,

Quid ſi verſetur circa res.

ſi verò immoderatè, tunc pertinebit ad diuerſas ſpecies peccatorum, iuxta virtutes quæ præſcribunt, quid ſit in hac aut illâ materiâ faciendum: nam contemnere ſuam valetudinem erit contra amorem proprium, contemnere inordinatè diuitias erit prodigalitas, &c. Ergo contemptus perſonæ erit iniuſtitia, quia contra ius alterius agitur: ſicut enim quilibet habet ius in ſua bona, & non poteſt licitè eis priuari, ita habet in honorem & æſtimationem ſibi debitam; & non poteſt eâ defraudari ſine iniuriâ.

Qui poſſit alter contemni.

Aduerte tamen dupliciter poſſe quem alterum defraudare honore debito, vel in actu exercito, vel in actu ſignato; in actu exercito, quando non intendendo id, ſed aliquid aliud, re ipſâ tamen alterum contemnit: ſic enim omnis qui non ſeruat præcepta à Superioribus impoſita, contemnit Superiorem in actu exercito; quia non dat illi honorem qui ei debetur: nam hoc ipſum, quod eſt ei obedire, eſt exhibere illi quamdam reuerentiam & honorem; ergo è contrario non obedire erit ei negare eam debitam reuerentiam, ergo erit contemptus in actu exercito; quia licet id non intendat, tamen re ipſâ id præſtat.

Quis ſit proprius contemptus.

Alter contēptus eſt formalis, qui directè ſit in depreſſioné alterius aut in negationem honoris, vt alter minùs æſtimetur quàm meretur. Et hic eſt proprius contemptus, de quo agimus in præſenti.

Dices, Hoc ipſum, quod eſt alterum deprimere, debet habere aliud motiuum, ob quod fiat; nam deprimere alterum eſt in ſe formaliter malum, ergo non poteſt ſub eo motiuo amari, ergo ſub altero; tunc autem iam non erit formalis contemptus, ſed in actu exercito. Huic obiectioni reſpondendum eſt eo modo quo dixi Tomo præcedenti agens de odio proximi; 87.

Qui quis poſſit alteri velle malū. Primus modus.

dupliciter ſcil. poſſe quem velle malum alteri. Primò quaſi indirectè planè, quia amat id quod ſibi bonum eſt; & quia re ipſâ hoc eſt coniunctum cum dāno alterius, indirectè illud vult: qui enim furatur non ex odio alterius, ſed vt ſibi conſulat, licet alteri faciat malum, quod tamen ex ſe non optat, non ſolùm vt finem omnino vltimum, ſed nec directè, ſed per accidens; vnde, ſi poſſet fieri vt ſimul ſibi proſpiceret, & alteri non noceret, libentiſſimè id præſtaret; hic, inquam, etiamſi cauſet malum alterius, non tamen habet propriū odium illius; quia non fertur directè in malum quà malum illius eſt.

Aliter poteſt quis in illud malū ferri directè, 88.

Secundus.

licet non vltimò, ſeu vt in rationem formalem ſub quâ; vt cùm quis eâ ratione illud amet, quia malum eſt illius vúltque directè illi nocere, quia ipſum malum illius; vt malum eſt illius, iudicat ſibi eſſe bonum; vnde ideò v. g. illi aufert diuitias, non quia eas ſibi cenſeat vtiles, ſed quia malum illius cenſet ſibi eſſe bonum: ideò, etiamſi potiri diuitiis illis non poſſit, eas tamen auferet; & vi illius actus proiiceret etiam in mare. At ille qui furatur in ſuum commodum tantùm,

ſi

ſi videat ſe non poſſe vllo modo eis frui, relinquit illas alteri,& nó vult eas deſtruere: hic ergo actus non eſt propriè odiũ perſonæ, ſecùs ille, qui expreſsè in malo alterius quà malo inuenit rationem boni,& ex diſplicentiâ in perſonâ illud appetit.

Hinc ad punctum præſens cenſeo dicendum, etiamſi quis numquã poſſit formaliter amare depreſſioné alterius, prout depreſſio illius eſt præcisè, quia vt ſic eſt formaliter mala, malum autem formaliter quà tale amari non poteſt, nihilominùs poſſe quem directè optare eam depreſſionem vt depreſſionem; hæc enim vt talis apprehenditur bona homini, vel quia ideò ipſe magis æſtimabitur; quo ſenſu prodire poteſt à ſuperbiâ; vnde communiter ſuperbi cæteros contemnunt; vel certè ab odio alterius,& ex diſplicentiâ in perſonâ; eo enim ipſo debitũ ei honorem negare vult.

Quando contemptus ſit à ſuperbiâ vel odio.

89. Replicabis,& ſit obiectio Secunda, Ergo contẽptus non ponitur vt diuerſum peccatũ ab odio proximi, aut certè à ſuperbiâ; quod videtur abſurdũ. Quãdo enim Theologi cõmuniter dicunt, nolle obedire, etiam in re minimâ, ex contẽptu, eſſe peccatum mortale; non volunt dicere, nolle obedire ex ſuperbiâ, aut ex odio alterius eſſe mortale: tum quia non omnis ſuperbia eſt peccatum mortale:& idem eſt de odio proximi: poteſt enim ſine dubio eſſe in eo odio paruitas materię, præterquam, quòd ſi vellent auctores eos actus intelligere, quid fuiſſet neceſſarium id occultare nouâ voce *contemptus*, ſed clarè & directè dicere, *Nolle obedire ex ſuperbiâ aut ex odio in Legiſlatorem ſemper eſt mortale*: ergo aliquid aliud per contemptum illi intelligunt. Reſpondeo, cõtemptum eſſe quamdam ſpeciem odij aut ſuperbiæ, ſi conſideretur ex parte motiui formalis à quo oritur, ſeu ex parte actus imperantis; ex parte verò imperati eſſe iniuſtitiã, quia vult negare alteri honorem & æſtimationem debitam oſtendendo ſe illum nihili facere; quia verò neque odium, neque ſuperbia ex genere ſuo habet ſemper annexam eam exiguam æſtimationem & oſtenſionem illius, ideò contemptus non ſolet abſolutè vocari eo nomine generali odij & ſuperbiæ, ſed habet ſuum proprium, per quod reſpondetur ad vltimã obiectioné. Prima verò petit reſolutionem præcipuæ difficultatis, quomodo ſcil. ſemper ille contemptus ſit peccatum mortale. Pro quo ſit.

An,& quando contemptus ſit ſpecies odij aut ſuperbia.

SVBSECTIO II.

Quis contemptus ſit ſemper peccatum graue.

90. PRIMA CONCLVSIO: Tranſgredi legem ex contemptu Dei Legiſlatoris videtur ſemper eſſe peccatum mortale. Hanc tenet P. Suarez eo ca.28.n.23.& Salas cà ſect.n.43. qui putant communem ſententiam in hoc ſaltem ſenſu eſſe certam; nam contemptus hic arguit aliquod odium Dei, in quo non poteſt eſſe paruitas materiæ. Hæc tamen ratio adhuc non probat adæquatè concluſionem: cùm enim dixerimus poſſe eſſe contemptum imperatum non ab odio, ſed à ſuperbiâ, oportet etiam oſtendere, quomodo non poſſit talis contemptus oriri à peccato veniali, licet non in genere odij Dei, ſaltẽ in genere ſuperbiæ. Pro vniuerſali ergo probatione independenter à ratione odij aut ſuperbiæ aduerto, contemptum ex parte materiæ volitæ eſſe quoddam ſignum externum, quo quis coram aliis oſtendit ſe minùs

Tranſgreſſio legis ob contẽptũ Dei Legiſlatoris ſemper eſt mortalis.

Quid ſit contemptus ex parte materia.

æſtimare aut nihili facere eam rem quam contẽnit, ſiue ex odio, ſiue ex ſuperbiâ id naſcatur. hoc poſito dico, omnem contemptum externum Dei eſſe peccatum mortale, quia reuerà grauiſſimum eſt, creaturam oſtendere ſe Deum nihil facere, aut eum non timere, non curare, &c. & magna profectò irreuerentia in Deum eſt, oſtendere de Deo indignam exiſtimationem; quocumque tandem id ſigno fiat.

Omnis contemptus externus Dei cur ſit mortalis.

In hanc ſententiam, quam ſub nomine recentiorum proponit P. Salas ſuprà, vehementer etiam inuehitur P. ſimò, quia nemo peccat in Deum ex tali affectu, vt in aliis hominibus vilem de Deo exiſtimationem ingerat: quam enim inde vtilitatem aut voluptatem conſequitur. Tangit autem ſecundo & tertio loco obiectiones, quas nos ſubſectione primâ diſſoluimus, oſtendendo contra quam virtutem ſit illud peccatum; ad hanc verò primam dicemus ſtatim in ſolutione tertiæ. 91.

Salas fruſtrà nos arguit.

Dices Secundò: Omne peccatum, etiam veniale, eſt quoddam ſignũ quodammodò oſtendens, hominem non curare Deum; ergo erit etiam cõtemptus Dei & conſequẽter mortale. Reſpondeo negando antecedens; nam peccatum ex conceptu ſuo non oſtendit contemptum formalem, ſed illum in actu exercito, qui non habet aliam malitiam quàm obiectum ipſum externum: neque enim denotat malum iudicium de Deo ex parte operantis, aut malum affectum expreſſum, ſed quòd hîc & nunc plus trahatur homo voluptate obiecti quàm ipſo præcepto Dei: at in altero caſu eſt ſignum cuiuſdam vel iudicij indigniſſimi de Deo, vel volitionis valde deprauatæ; ideóque eſt ex ſe graue peccatum.

An omne peccatũ etiã veniale ſit contẽptus quidam Dei & qualis.

Tertiò dices: Ille contemptus, ſi denotet, quòd homo nihili faciat per intellectum Deum, erit peccatum hæreſis, quia iudicat Deum non eſſe dignum omni honore; quod ſine dubio eſt hæreſis, & quidem non qualiſcumque, ſed quæ ſimul eſt blaſphemia: ſi verò tale iudicium non habet, non poterit illud ſigno aliquo exprimere; ergo vel non erit cõtemptus de quo Theologi agunt, dum dicunt, operari ex contemptu eſſe mortale: non enim loquuntur de hæreſi; vel non erit vllus proprius contemptus. Reſpondeo, Etiamſi homo interiùs benè ſentiat de Deo, ideóque non peccet peccato hæreſis, poſſe velle ſigno exteriori oſtẽdere, ſe nihili æſtimare Deum: ſic ſæpè inter homines etiam illi, qui re ipſâ interiùs maximè timent Principem: ſolẽt ſe iactare, ac ſi illum nihili facerent, & penitus non curarent. Poteſt autem motiuum huius eſſe, vt homo oſtendat ſe nõ eſſe puſillanimẽ, ſed audacem, nec terreri Dei minis. In hoc ergo caſu poſſet eſſe peccatum graue ex contemptu Dei; etiamſi non eſſet interiùs peccatum hæreſis. Secundò reſpõdeo, Etiam non ſtante iudicio hæretico poſſe reperiri affectũ deprauatum in volontate, quo reuerà homo Deum nõ curet, non timeat,& hunc animum velit aliis exprimere per talia ſigna. Tertiò denique ex odio Dei poteſt eſſe contemptus, & tunc habebit locum ſolutio P. Suarez ſuprà poſita: & reſpondetur interrogationi P. Salas, quid ſcil. homo in tali contemptu poſſit intendere. 92. 93.

Abſq; hæreſi poteſt quis contẽnere Deũ & ſigno exteriori & voluntate.

imò & ex odio Dei.

SECVNDA CONCLVSIO: Contemptus Legiſlatoris humani, quà particularis perſona eſt, quà Petrus, Antonius,&c. non eſt vllo modo ex conceptu ſuo peccatum mortale; imò ſæpè ſine ſcrupulo etiam venialis à viris timoratæ conſcientiæ contemni ſolent, quando planè inepti ſunt pro eo munere: ſolemus enim tunc dicere, *Hic homo*

Cõtemptus Legiſlatoris humani quà particularis perſona non eſt per ſe mortale, imò ſæpè nec quidem veniale.

nihil

nihil boni facit in hoc officio, malè, peſſimè illud adminiſtrat. Verùm, quia, ſi res ita ſe habet, hic nó eſt proprie contemptus de quo loquimur; tunc enim non æſtimatur minùs homo ille quàm mereatur: demus, in hoc ipſo aliquantulùm plus illi affingi quàm habeat, non continuò erit id peccatū mortale, quia ea tunc eſt leuis iniuria: vt enim in re pecuniariâ nó ſtatim eſt mortale auferre alteri vnum, duos, tres cruciferos; ita etiam neque erit in materiâ honoris, quia etiā in hac eſt paruitas materiæ. Confirmo: Si Superiorem ſeu Le-

94\. *Confirmatur conclusio.*

g'ſlatorem conſiderem quà particularem hominem, non habet ille maios ius in æſtimationem ob doctrinam, prudentiam, virtutem, &c. quam habeant alij homines non Legiſlatores: ergo ea hoc capite non fit illis maior iniuria quàm cæteris, ſi minoris æſtimentur: ſed in aliis perſonis eſt paruitas materiæ in genere cōtemptus, ergo & in his.

Cur benè loquendū de Superioribus; & qui periculo fama eorum occurri poſſit.

Scio eſſe etiam in hoc ipſo puncto ea vno capite aliqnam maiorem obligationem benè loquendi de Superioribus; ne fortè alij ex eâ minori æſtimatione illorum, etiam vt priuatæ perſonæ ſunt, inducantur ad parui faciendas eorum leges & præcepta. Verùm in hoc non ſemper eſt obligatio ad mortale ſufficiens; tum quia ei periculo poteſt occurri, vt occurrit Chriſtus Dominus, dum deteait vitia grauiſſima Scribarum & Pharisæorum; & poſteà addidit, *Omnia quæcumq; dixerint vobis ſeruate & facite; ſecundùm opera verò eorum nolite facere:* tum quia illud periculum non ſemper eſt graue, vel non eſt de contēnendo mandato graui, ſed leui aliquo & parui momenti.

Matth. 23.

95\. *Ne quidē cōtemptum Legiſlatoris humani quà talis ſemper eſt mortalis. Eſt contra Salas & Suarez.*

Tertia Conclusio: Etiam contemptus Legiſlatoris humani, quà Legiſlator eſt, non videtur ſemper eſſe peccatum mortale: ita expreſsè Caietanus in Summâ verbo *Contemptus.* & Bartholomæus Medinâ 1. 2. q. 88. art. 4. in fine: eſt tamen contra P. Salas n. 45. vbi contēptum in hoc conſtituit, quòd quis afficiatur erga libertatē à lege, ſeu erga non ſubiectionem: quem appetitum valdè turpem dicit in eo qui debet eſſe ſubiectus; indignum enim ducere, ſe aliis ſubiicere, graue eſt ſemper. Eſt etiam hæc noſtra concluſio contra P. Suarez n. 24 qui tamen fatetur ſuam ſententiam non eſſe omnino certam: videamus quid pro ſe afferat, vt ex ſolutione ſternamus viam concluſioni huic noſtræ Tertiæ.

Conuincitur Salas.

Quoad P. enim Salas, ſuprà reieci eam explicationem contemptus; quia etiam vbi non eſt lex vera, poteſt eſſe cōtēptus, vt circa Conſilia Euangelica: deinde improbabile eſt dicere, omnem affectum carendi hac vel illâ ſubiectione, hac vel illâ lege, eſſe peccatum mortale: numquid dicere, *O ſi non eſſem ad hoc obligatus*, eſt peccatum mortale? Crediderim ſæpè nec veniale.

Argumentum Suarij.

Sed ad P. Suarez: ait ergo: Prælatus vt Prælatus gerit vices Dei: ergo qui illum contemnit vt Prælatum, contemnit Deum: ſed contemptus omnis Dei eſt mortale, ergo etiam contemptus Prælati vt talis. Confirmatur ex illo Lucæ. 10. *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Vnde D. Bernardus lib. 10 de præceptis & diſpēſatione à cap. 11. ſæpè repetit, contemptum mandatorum in omni ſpecie æquè grauem eſſe; & ſiue Deus, ſiue homo mandatum quodcumq; tradiderit, pari ei obſequendum curâ, pari reuerentiâ deferendum.

96\. *Occurritur argumento.*

Huic argumento reſponderi poteſt dupliciter Primò, Legiſlatores ciuiles quà tales non gerere propriè vices Dei, ſed cōmonitatis: diximus enim ſuprà, Etſi per locum intrinſecum Deus non eſſet, ſi tamen communitas eſſet, & eligeret ſibi caput vnum, habiturum illud eamdem omnino iuriſdictionem & vim legiſlatiuam; quam nunc: ergo contemnere vt Legiſlatorem humanum, ſolùm eſt contemptus communitatis: atqui communitas tota eſt pura creatura, erga quam poſſibilis eſt ſine dubio leuis contemptus: id quod oſtendo ex dictis in præcedenti concluſione, qua oſtendi, vnum priuatum hominem poſſe contemni ſine mortali; vnde infero, Ergo & poterunt omnes ſimul. Patet conſequentia; nam, quòd ſimul cum Petro contemnam Antonium, aut è contrario, cum Antonio Petrum, non facio maius damnum Petro aut Antonio, quàm ſi ſeorſim eos contemnerem: vnde licet tunc ſit vnum peccatum veniale æquiualens multis, non tamen eſt mortale: ſicut qui vno actu vult dicere infinita mendacia leuia, non committet vnum mortale, ſed veniale æquiualens quodammodò innumeris illis mendaciis: nam, vt ſuprà dixi, in materiâ detractionis non fit vnū quid ſicut in materiâ furti, vt proptereà ex venialibus circa diuerſas perſonas fiat vna materia mortalis. Iuxta hanc ergo ſolutionem ſummùm ſequitur, contemptum Superioris ſpiritualis, qui propriè eſt nomine Dei, eſſe ſemper peccatum mortale. Secundò poteſt reſ-

Legiſlatores ciuiles vices gerunt communitatis propriè; & non Dei.

Contemptus plurium non eſt eo ipſo mortalis.

97\. *Reſpondetur aliter. Contemptus Legiſlatoris & Vicarij illius ſunt longè diſpares inter ſe.*

ponderi vniuerſaliter, Eſto omnis Legiſlator humanus iuriſdictionem acceperit à Deo, ſitque eius Vicarius, non tamen ideò ſequi contemptum omnem Legiſlatoris eſſe mortale peccatum: etenim, quantumuis Legatus Principis repræſentet perſonam illius, numquam tamen digna eſt tanto honore & æſtimatione, quanto ipſe Princeps, etiam in eis ipſis actionibus, in quibus ſe vt Legatum gerit: quod principium eſt lumine naturæ notum: vnde è contrario contemptus aut minor æſtimatio facta Legato non eſt tam grauis, quàm ſi immediatè Imperatori ipſi, cuius eſt Legatus, facta fuiſſet; vnde infero, Ergo ex eo, quòd omnis contēptus factus immediatè Deo ſit mortale peccatum, non infertur benè, omnem etiam factū immediatè Vices gerenti ipſius debere eſſe peccatum mortale. Hinc ad confirmationē dico, veriſſimum eſſe, leges eſſe Dei quæ ab eius Vicario ſunt conſtitutæ, ideóque eum, qui eas ſeruat, ſeruare Dei leges, qui verò tranſgreditur, tranſgredi Dei leges, & Deo non obedire; id tamen intelligendum vt mediatè & virtualiter, nó tamen propriè & immediatè, ideóque minorem eſſe in vno caſu quàm in altero irreuerentiam.

Qui trāſgreſſus leges ciuiles cenſetur tranſgredi leges Dei.

98\. *D. Bernardus exaggeratiuè locutus oſtēditur.*

Ad D. Bernardum reſpondeo, eum locutum cū aliquâ exaggeratione: certum etenim eſt inter Theologos, grauius peccatum eſſe tranſgredi leges immediatè à Deo latas ſeu diuinas quàm humanas, etiam Canonicas, ob rationem à me paulò antè datam; quia grauius eſt non obedire Imperatori mihi mandanti immediatè quàm eius Capitaneo, etiamſi mandet ea, ad quæ extenditur eiuſdem iuriſdictio: non ergo pari reuerentiâ vnū præceptum eſt exequendum quàm aliud.

Probatur noſtra opinio.

Iam hinc difficile non erit noſtram ſententiam probare; quia licet omnis iniuria immediatè facta Deo ipſi ſecundùm ſe animo oſtendendi minorem de eo æſtimationem, aut ex odio ipſius creſcat ita ex circumſtantiâ perſonæ, vt reputari meritò debeat ex genere ſuo peccatum mortale; nó tamen vlla eſt ratio, cur in Vicarium Chriſti, & vt ferentem leges, & conſequenter etiam vt Legiſlatorem, non poſſit eſſe aliquod odium leue, aliqua minor æſtimatio, quæ exteriùs manifeſtetur;

ſeſtetur aliquo ſigno, & conſequenter, quòd ſit contemptus, non tamen grauis. Nam etiã ipſe Vicarius Chriſti vt Legiſlator, ſeu in ferendâ lege valida, poteſt eſſe capax imprudentiæ, quatenus nimis duram legem aut importuno tempore tulit, licet non ita, vt abſolutè lex ſit iniuſta, & nulla, tamen vt ſimpliciter ſit imprudens; ergo tunc poterit eſſe aliquod odium leue in illum vt Legiſlatorem.

Vicarius Chriſti vt Legiſlator an ſit capax imprudentiæ.

99. Reſpondebis, illud odium ſeu contemptum tunc non eſſe niſi in ipſũ quatenus eſt priuata perſona, & vt quà talis errat. Sed contrà, quia tunc directè eſt in illum vt ferentem legem hãc; id autem ego voco in illum vt Legiſlatorem; quia niſi vt Legiſlator non poteſt legem veram ferre nec prudenter nec imprudenter: quòd ſi quando dicis, non poſſe eſſe contemptum leuem Legiſlatoris ſeu miniſtri Dei quà talis, intelligis, vt in abſtracto debeat eã vis legiſlatiua contemni; ego è contrario dicam, id non eſſe ad rem noſtrã. quia nunc non agimus de vi legiſlatiuâ, quæ in eo ſenſu in ſolo Deo eſt, etiãſi per denominationem extrinſecam alteri conueniat, ſed agimus de Legiſlatore in concreto; quem non video alio modo poſſe cõtemni niſi contemnatur, quatenus hic & nunc fert legem. Cõfirmo: Non poteſt iudicari peccatũ ſecluſo ſcandalo, hic actus, quo quis diceret, *Moleſtus eſt nobis hic Legiſlator cũ tot præceptis, nolo illi in hoc obedire*; hic autẽ eſt quidã contemptus exterior; ergo non omnis contemptus Legiſlatoris humani quà talis eſt mortale.

Obuiatur replicæ.

100. Concluſio Quarta: Si contẽptus talis ſit, vt vel iudicet eſſe indignũ obedire Legiſlatori, vel illum non habere ius ad imperandum, ideóque non eſſe ei obediendum; aut certè licet interiùs id non iudicet, exteriùs tamen coram alijs ita ſe gerit, vt id alijs inſinuet, & quaſi alijs dãdo occaſionẽ, vt talem contemptum forment de Legiſlatore, ſemper erit peccatum mortale; quia vel iudicium illud eſt hæreticum, vel ſaltem erroneum, vel certè exteriùs grauiter iniurioſum homini, & ex ſe natum ad ingenerandum in alijs animum vniuerſalem non obediẽdi ei Legiſlatori, imò nec agnoſcendi illum vt Legiſlatorẽ. & in hoc ſenſu ego intelligo Salas, Suarez & communem ſententiam, quæ de hoc maximè contemptu videtur locuta.

Quando contemptus Legiſlatoris ſemper ſit mortalis.

Salas & Suarez quomodo intelligendi.

101. Hinc Quinta concluſio: Contemnere materiam ipſam imperatam nõ eſt ex ſe mortale. ita P. Suarez n. 22. quia ſi res præcepta parua eſt, & non obligat niſi ſub veniali, non eſt niſi ſummùm veniale, eam vt minimã & parui momenti iudicare: nec per hoc fit grauis iniuria Legiſlatori, niſi quis iudicet illam rem planè eſſe inutilem aut indignã quæ executioni mandetur.

Contemptus materiæ imperatæ non eſt ex ſe mortalis, poteſt tamen eſſe.

DISPVTATIO XVII.

De formâ externâ, promulgatione & acceptatione legis ciuilis.

SECTIO I.

An lex debeat ex multorũ conſilio ferri.

1. RAtio dubitandi eſt, quia lex eſt res grauis & magni momenti; oportet ergo vt omnes illius circumſtantiæ diligentiſſimè ponderentur: id quod videtur non poſſe ab vno ſolo fieri. Reſpondeo tamen, per ſe loquendo, id non eſſe neceſſarium, ſed ſufficere, ſi ipſe Legiſlator rem illam diligenter examinet; quia ſæpè cõtingit, vt vnus ſolus Legiſlator meliùs rem conſideret quàm alij multi ſimul ſumpti; imò addo, etiamſi Princeps ſine vllâ deliberatione præuiâ, & fortè etiam putando ſe rem iniuſtam præcipere, re ipsâ tamen rem in ſe honeſtam præcipiat, eam legem eſſe bonã & obligare, perinde ac ſi cum multorũ deliberatione facta fuiſſet. Ratio à priori eſt, quia quãdo aliquid requiritur per modum cauſæ extrinſecæ & dantis effectui aliquam perfectionem, ſi contingat eam perfectionem aliunde in eo effectu repetiri, tunc illod extrinſecum deſinet eſſe neceſſarium, ſeu deſinet requiri. Dixi, in cõcluſione, *per ſe non requiri illud conſilium multorum*; nã contingere ſæpè poteſt, & verò de facto ita eſt in aliquibus communitatibus, vt non ſit facta Principi poteſtas ferẽdi leges per ſe ſolum, niſi adhibito aliquorum ad id deputatorũ conſilio: quo caſu non valerent ſine dubio leges, ſi illud conſilium omitteretur. Ratio deſumitur ex ſæpè dictis, quòd communitas potuerit in eius poteſtatis conceſſione apponere cõditiones omnes ex ſe iuſtas: inter has autem ferè primum locum habet ea conſultatio; quia (vt in ratione dubitandi dixi) maximè eſt cõforme naturali lumini adhibere ante legem diligentem per viros prudentes conſiderationem commodi & incommodi, quod ex eâ poteſt promanare.

Sufficit ad legem vnius Legiſlatoris conſideratio.

Ratio à priori. 2.

Quando requiratur etiã aliorum conſilium ad ferendum leges.

Quod dixi de conſultatione intelligendum eſt eodem modo de ſuffragijs, ſcilicet, non eſſe neceſſariam niſi voluntatem illius qui iuriſdictionem habet: nam caſu quo ſub eâ conditione fuiſſet tranſlata à communitate non in ſolum Principem, ſed in ipſum & certas aliquas perſonas ea vis legiſlatiua, deberemus fateri, Principẽ ſolum non habere iuriſdictionem, ſed illum ſimul cum alijs deſignatis, vltra illos autem nullius alterius conſenſus requireretur; ergo etiam in eo caſu verum eſt, non aliam voluntatem requiri quàm eius qui habet iuriſdictionẽ; qualis autem debeat eſſe voluntas Legiſlatoris, eſt à nobis fusè ſuprà explicatum: & fortè inferiùs aliquid addetur. 3.

Idem de ſuffragijs eſto iudicium.

SECTIO II.

Duæ primæ difficultates circa promulgationem legis expediuntur.

EX dictis ſuprà conſtat, neceſſariã eſſe externam legis promulgationem, per quam poſſent ſubditi intelligere voluntatẽ Principis. Circa quod Primò quæri poſſet, an ſufficiat quæcũque declaratio; modò ſit talis, vt ex eâ omnes ſubditi intelligant voluntatẽ Principis; an verò ſit aliqua particularis & determinata, ſine quâ lex nõ obliget; & quidem ſpecialiter poſſet inquiri, an deberet eſſe ſcripta. Verùm de hoc dubio ſuprà dictũ eſt, dum oſtendi, id non eſſe neceſſariũ; quia nec ex naturâ rei ea ſcriptura requiritur: licet enim ea omnino repugnaret, adhuc poſſet Reſpublica gubernari per leges: neq; item ea requiritur ex determinatione ipſius cõmunitatis; nam eſto vna aut altera Reſpublica aliquãdo fortè id petierit, non tamen continuò omnes id requiſierũt, aut requirent, ergo: neque itẽ id eſt neceſſariũ ex præcepto diuino: imò ipſe Chriſtus ſuã legẽ dedit non ſcriptã, licet poſteà Euangeliſtæ eã ſcripſerint; quod tamen non fuit ad 4.

Qualis nam legis promulgatio requiratur.

Scripta non requiritur.

ad valorẽ illius neceſſarium: vt enim obligauit illis decem aut duodecim annis, antequam ſcriberetur, potuiſſet obligare ſemper: & verò neq; tota fuit ſcripta; multa enim per ſolam traditionem tenentur; vt & ſuperiùs notauimus.

Lex Chriſti non eſt tota ſcripto data

5.
Nota, quatenus promulgatio ſufficiat.

Dicendum ergo eſt, Etiamſi, vt magis incorrupta ſeruetur lex, nec poſſit ſucceſſu temporis negari, conueniens valdè ſit vt ſcripto feratur; nihilominùs tamen ad eam ſufficere quamcumque manifeſtationem voluntatis Superioris, ſiue verbis, ſiue nutu; dummodò talis ſit, vt clarè & determinatè inducat ſubditos in cognitionem volitionis Principis, ſeu legis. Hinc fit, vt ſigna externa, ſiue verba illa ſint, ſiue quæcumq; alia, non debeant eſſe ambigua aut dubia, quia tunc liberũ relinquunt ſubdito, ne velit ſe agnoſcere obligatum: vnde ſi ponantur verba, quæ nõ denotent imperium; vt, *peto, rogo, hortor, ſuadeo*, ſine dubio non cenſebitur lex nec inducere obligationem; è contrario verò ſi dicat, *Iubeo, præcipio, mando, prohibeo, nemini hoc liceat, omnes teneãtur; obligẽtur*, ſine dubio obligabit: vbi aduerte circa verbum *mando* aliquos dubitaſſe, an inducat obligationem, eò quòd aliquando ſignificet idẽ quod committo: at hoc non eſt ad rem, quia quãdo Superior dicit, *Mando tibi vt hoc facias*, non poteſt ſine dubio in eo ſenſu vſurpari, ſed debet verum præceptum ſignificare. Dixi, *quando Superior eo vtitur*; nam aliquando æqualis reſpectu æqualis vrbanitatis gratiâ ſolet dicere, *Veſtra dominatio, aut veſtra reuerentia mandauit mihi vt hoc aut illud facerem*, id eſt petijt: in eo enim caſu ex circumſtantijs certum eſt non ſignificare, nec poſſe proprium imperium: in Superiore autem reſpectu ſubditi intelligendum eſt in propriâ ſuâ ſignificatione: de enumeratis ergo verbis nulla eſt quæſtio.

Quænam verba ſint promulgatoria legis, quæ verò non.

Tò mando non ſemper eſt legis & imperij.

6.
Noua quæſtio circa alia verba.

Eſt tamen Secunda difficultas ratione aliorum verborum, quæ non ita clarè eam obligationem aut denotant aut excludunt; vt, *Facias hoc, eas illuc, ne in talem locum ingrediaris*: quæ nihil dicunt reflexè de obligatione aut de carẽtiâ illius; ſed immediatè verſantur circa materiã ipſam legis: nonnulli affirmãt ea inducere obligationem, alij verò negãt; quia frequenter proferuntur per modum conſilij. Probabiliùs puto eſſe obligatoria; nam ex ſe, vt ex ipſo tempore imperatiui conſtat, ſignificant imperium; niſi ex parte perſonæ loquentis, quæ caret vi mandãdi, conſtet non vſurpari per modũ imperij; vt cùm æqualis æquali dicit, *Veni huc, fac hoc*: at quãdo in loquente ſupponunt eam iuriſdictionem, nec aliunde coarctantur, non video, cur non debeãt propriè vſurpari: & certè non aliter, ordinariè loquendo, in particularibus præceptis Superiores loquuntur in Religione; & tamen ſupponuntur verè mandare, &c. ergo.

Reſoluitur.

7.
Tò oportet non eſt promulgatoriũ legis.

Verbum *oportet* quidam putant ſufficere, alij verò negãt; quibus aſſentior, quia ex ſe non denotat voluntatem, ſed declarat conuenientiam rei faciendæ. Denique de hoc verbo *volo* dubiũ eſſe poteſt; nam ex ſe *volo* eſt quid commune ad volitionem obligantem & non obligantem; ergo non debet accipi in ſenſu magis rigido; aliunde verò videntur Superiores, quando maximè cupiunt alios obligare, vſurpare illud verbum, *Ego volo vt ita fiat*. Reſpondeo, eam rem decidendam ex modo, quo illud verbũ profertur: & ſanè quando Superior abſolutè illud vſurpat valdè inſinuat, ſe vſurpare illud in eo rigido ſenſu, etiamſi ex ſe ad illum non ſit determinatum, vt in ratione dubitandi pro ſecundâ parte oſtenſum eſt: ex eâ autem reſpondetur alteri in contrarium. Dico enim ſæpè vocem genericam determinari ex modo loquendi ad vnã ſpeciem præ aliâ: ſicut, licet vox *animal* ſignificet non minùs hominem quàm brutum; quando tamen aliquis alteri in contemptum dicit, Tu es animal, idem eſt ac dicere, Tu es brutum.

Volo à Superiore dictũ eſt obligatorium.

SECTIO III.

An lex feratur aliquando ſub formâ ſententiæ.

QVærimus, vtrùm is, qui poteſtatem habet condendi leges, ſi ferat in aliquâ causâ inter duos litigantes ſententiam, iudicandus ſit legem in futurum tuliſſe, vt in ſimilibus cauſis eodem modo debeat iudicari. Hac de re Pater Vaſquez diſp. 157. cap. 5. Salas diſp. 2. ſect. 8. & Soarez cap. 15. Sententia affirmans eſt communiſſima inter Iuriſtas & Canoniſtas, quos referunt proximè citati, habétque pro ſe legem vltimam Cod. de Legibus, vbi expreſsè dicitur, ſẽtentiam inter partes cum cognitione datã ab Imperatore in vnâ causâ, conſtituere legem in omnibus ſimilibus cauſis ſeruandã: & in leg. 1. Cod. de Conſtitutionibus Principum, dicitur eſſe vnus modus ferendi legem, quando Imperator cognoſcens decreuit, hoc eſt, iuxta Gloſſam, dando definitiuam ſententiam. Hanc opinionem communem limitat Couarruuias in 4. p. 1. cap. 7. § 4. n. 15. vt intelligenda ſit, quando Princeps occaſione alicuius controuerſiæ inter priuatos ortæ legem aliquam, eiúſq; ſenſum explicat eo animo, vt interpretatio vim legis vniuerſalis habeat: & in hũc ſenſum explicat legem vltimam pro communi ſententiâ citatam. 8.

Status quæſtionis.

Communiter affirmatur.

P. Suarez n. 13. cenſet hanc limitationẽ Couarruuiæ non eſſe neceſſariam, ſed vniuerſaliter, vt proponitur à prioribus auctoribus, tenendam eſſe: ita n. 14 fine; qui tamen n. 16. duas adhibet limitationes: quarum prima planè relabitur in ſententiam Couarruuiæ: ea enim limitatio eſt, vt ex verbis ſententiæ conſtet latam eſſe non ſolùm ex arbitrio prudẽti & opinatiuo, vt ferri ſolet à Iudicibus inferioribus, ſed etiam ex poteſtate & voluntate ſtabiliendi nouum ius: quo caſu neq; Couarruuias, neq; vllus alius negare poteſt illã habere vim iuris, quia Legiſlator id poteſt abſolutè ferre; per verba verò ſententiæ oſtendit clarè, ſe velle ferre tale nouũ ius: quis ergo negabit illum re ipsâ tunc ferre? Rationem eam addit P. Suarez, quæ eſt deſtructiua prioris doctrinæ; ait enim, Sententia vt ſententia non cõdit ius, ſed declarat, quia cadit in factum præteritum: ergo vt cõdat nouum ius, debet habere verba quę id ſignificant. Sanè hanc declarationem non requirebat prior ſententia, quæ ſine limitatione loquebatur. Rem totam ſic expedio breuiter & diſtinctè. 9.

Suarez, etſi Couarruuiã improbat, in idem tamen impingit.

Prima concluſio: Si ferens ſententiam (vt ſupponimus) habeat vim cõdendi leges, & explicet in lege ſe habere animum eam tunc condendi, nemo poteſt negare, eo ipſo eam habere vim legis, & ſolùm deinde requiri promulgationem illius, ſicut in omnibus alijs legibus. De hoc puncto dubitare nemo poteſt, ob rationem paulò antè datam. 10.

Si ferens ſententiam ſit Legiſlator, aperiátque ſe velle vt ea obtineat vim legis, tunc erit.

Secunda concluſio: Si ea ſententia ſit per modum ſpecialis fauoris aut priuilegij, in caſu particulari nõ poteſt habere vim legis: in hac etiam conueniunt 11.

Quid ſi lata ſit per modũ ſpecialis fauoris aut priuilegij.

Digitized by Google

conueniunt omnes: & ratio eſt clara, quia conceſſio & gratia ſpecialis hîc & nunc facta non ſe extendit ad omnes, niſi expreſsè id declaret Princeps; ergo non tranſit in legem, quæ neceſſariò debet reſpicere omnes. Et iuxta hanc concluſionem intelligenda eſt lex 2. ff. de legibus. vbi Imperator Theodoſius docet, quæ ex relaxationibus iudicantium Procerum, &c. generalia iura non ſunt: in eâ enim clarè loquitur de caſu diſpenſationis aut gratiæ.

Qui ſit intelligenda l. 2. ff. de legibus.

12. *Quid ſi ſine ſpeciali fauore ſententia feratur.*

Tertia concluſio: Quando ſine ſpeciali fauore, &c. diligẽter examinatis vtriuſq; litigantis fundamentis, Princeps ſententiam fert, eſto non ponat verba ſignificantia nouum ius, videtur tamẽ in legem tranſire; ita prior ſententia, quam omnium iudico veram: in eius autem confirmationẽ hanc efficacem meo iudicio rationem adfero; nã lex ferens tunc eam ſententiam ſupponitur iudicaſſe id quod æquum eſt, & prout cenſet debere iudicari in ſimilibus cauſis: non enim debemus de eo Principe præſumere iniuſtitiam, niſi clarè in eâ ſententiâ reperiretur: quo caſu, ſine dubio non poſſet legem conſtituere. Vlteriùs, Ergo Princeps tunc vel iudicat æquam ſuam ſententiam formando ſe iuri ciuili iam exiſtenti, & pro eo caſu loquenti: & tunc ſententia ea habebit ſaltem in hoc ſenſu vim legis, quatenus eſt declaratiua iuris ciuilis prioris minùs diſtincti, re tamen ipsâ eum caſum comprehendentis; iam verò poſt ſententiam comprehendet clarè illum; & tunc etiam ipſa declaratio tranſibit in legem ad omnino ſimiles: nam Princeps ſupremus, de quo loquimur, vim habet interpretãdi ius ciuile, & addendi illi aliquid, ſi deſit, imò mutandi: vel certè tunc Princeps eam ſententiam fert declarando ius naturale; in quo etiam caſu inducit obligationem legis, ob eamdem rationem paulò antè datam: nam ſi ius naturale apertè loquatur in eo caſu, haud dubiè ſaltẽ ex eo capite ea ſententia obligabit, quatenus eſt eadẽ cum iure naturæ; licet fortè ad modum loquẽdi pertineat, an tunc propriè dicenda ſit lex, dummodò concedatur in poſterum ad ſimiles omnino caſus obligatura: ſi autem ius naturale circa eum caſum dubium eſt, & eget explicatione, quis, quæſo, meliùs eam dare poteſt quàm ſupremus Princeps? ergo etiam tunc obligabit ea ſententia, quatenus declarat caſum illum contineri implicitè ſub iure naturæ.

13. *Quantâ poteſtatem in legibus habeat ſupremus Princeps.*

14. *Obiicitur obiectio.*

Dices: Quid ſi alter ſupremus Princeps in ſimili caſu declaret in ſuo Regno in contrarium illud ius naturæ: nec enim dicere poſſumus ius naturale duo contraria præcipere; ergo ex vi iuris naturæ non poſſumus aſſerere eam declarationem inducere vim legis, quia fortè re ipsâ Princeps interpretatur, ſeu declarat illud malè: & ſanè ad eam declarationem magis videtur per ſe conducere ingenium & doctrina, quæ in priuatis Doctoribus eſſe poteſt, quàm poteſtas iuriſdictionis exiſtens in ſupremo Principe. Reſpondeo: Si alius ſupremus Princeps in alio Regno ius naturę aliter, etiam contrario modo declaret, ibi valituram eius declarationem, & rationẽ legis ſortituram: per quod non impeditur, quò minùs in hoc Regno valeat altera explicatio. Neq; repugnat rationi naturali, vt contrariæ ſint in diuerſis Regnis leges; & verò de facto ſæpè tales reperiuntur. Quod dicitur ius naturale non poſſe ſimul contraria præcipere, libenter fatemur; addimus tamen, poſſe illud dare occaſionem, vt probabiliter diſcurrendo vna pars ſentiat hoc, altera illud, quando ius naturæ dubium eſt: id quod in eo caſu contingeret. Ad legis autem valorem ſufficit, vt probabiliter iudicetur iuſtũ eſſe quod præcipit & conforme rationi; etiamſi fortè ex errore inuincibili contrarium ſit iuſtũ. Denique, quod additur de declaratione iuris ad hominem ingenioſum pertinente, admittimus quidem pro declaratione ſpeculatiuâ, at pro directione Reipublicæ negamus, quia in eâ ſpeculatiuâ declaratione poteſt certari per ingenia ſine fine, altero hoc, altero illud intelligente; expediens autem multò magis eſt pro bono Reipublicæ, vt ſit aliqua certa & probabiliter iuſta declaratio deciſiua & obligatoria facta ab eo, qui addere poteſt iuri, ſi quid ei deeſt, quàm vt ingeniorum ſpeculationibus ſtetur.

Nõ repugnat rationi naturali contrarias in diuerſis Regnis leges eſſe.

Quid ad legis valorem ſufficiat.

Qualem in Republicâ eſſe deceat declarationẽ legum.

15. *Quando vt plurimùm cẽſeatur ſententia Principis vim legis obtinere.*

Denique, ſi Princeps decidit illum caſum neque ſequendo ius naturale, quia in eo comprehenſus ſit, neque ius ciuile, ſed ex ſe, tunc clariùs cenſetur legem conſtituere, quia tunc determinat id quod anteà dubium erat; & non poteſt credi, velle dare ſententiam, quam in ſimilibus omnino caſibus poſſint ſtatim eius inferiores miniſtri reuocare cum magno ipſius Principis in bono nomine detrimẽto, & cum magno Regni ſcandalo, dum & vel Princeps, vel eius inferiores Iudices haberi poſſunt ſuſpecti, quaſi iniquè tulerint ſententiam; vel certè, quaſi inter ſe ſint contrarij; vel denique, quia intentum in ſimilibus ſententijs ſolet eſſe, extinguere lites ſimiles, dum iam ſciunt litigantes apud quem ſit iuſtitia: id autem nullo modo tunc fieret, quia ſemper etiam ille, qui cauſam omnino ſimilem ei qui dãnatus eſt haberet, ſpetaret à Iudicibus pro ſe contra ſentẽtiam Principis in ſimili adiudicandam tamen nunc cauſam. Conſtet ergo, per ſe loquendo, eam ſententiam inducere vim legis, ſeu vim obligatiuam.

16. *An, & quando ſententia vt ſententia condat ius.*

Hinc facilè reſpondetur ad argumentum in contrarium deſumptum, ex eo quòd ſententia vt ſententia non condat ius, ſed decidat iuxta antiquum; oſtenſum enim eſt iam, eſto id non habeat formaliter, concomitanter tamen id habere, quando à ſupremo Principe fertur. Dixi *à ſupremo Principe*, quia audiendi non ſunt, qui putant id ſolùm habere locum in ſententijs Imperatoris: etenim ea vis (vt ex diſcurſu facto conſtat) non fundatur in dignitate ſeu titulo Imperatoris, ſed in iuriſdictione ſupremâ; quæ tanta reſpectu ſuorum ſubditorũ eſſe poteſt in alijs quàm in Imperatore. Dixi item debere habere ſupremam iuriſdictionem; nam ſi nullam omnino habeat ad ferendas leges, vt eam non habent communiter inferiores Iudices cauſas decidentes, procul dubio eorum ſententiæ non tranſibunt in legẽ; quia ſi nullam abſolutè poteſt talis Iudex condere, multò minùs per ſententiam poterit; ſi verò habet iuriſdictionem ferẽdi leges, ſubordinatam tamen alteri, tunc eius declaratio, in quâ ſequitur ius ſuperioris ſui, non habet vim legis; quia inferioris declaratio non poteſt in Regno ſuperioris inducere obligationẽ ad hoc, vt tali & non alio modo intelligatur voluntas Superioris; vnde multò minùs poterit contra ſuperiores leges ſententiam ferre, & per eam nouam legẽ conſtituere: ſi verò ita habeat iuriſdictionem, vt in caſibus nõ contrarijs altiori iuri, aut illius declaratorijs, poſſit pro ſuo territorio legem condere, erit tunc eius ſententia per modum legis; quia in ordine ad illum actũ habet quaſi ſupremam iuriſdictionem.

Inferiorum Iudicum ſententia non obtinent vim legis.

Quid de epiſtolâ, Principis ſententiâ alicuius dubij reſolutoria.

17. Aduertendum tamen eſt, idem eſſe dicendum de epiſtolâ Principis ac de ſententiâ, loquimur de epiſtolâ, quâ reſpondes ſoluendo dubium aliquod ſibi propoſitum: nam ea epiſtola moraliter idem eſt ac ſententia in ſimili cauſâ dubiâ, vt benè cum aliis docet Suarez num. 22. & Salas num. 47.

Sectio IV.

De ſolemnitate promulgationis legis: & quando hæc incipiat obligare.

Promulgatio diſtinguitur à lege.

Selua in voce ſolùm ab alijs differt.

18. DE hoc puncto fusè P. Suarez cap. 16. 17. & 18. Salas verò totâ diſp. 12. per nouem capita. Meo autem iudicio res maiori ex parte eſt de nomine: vbi verò aliquid eſt de re, non poteſt eſſe vllum inter auctores diſſidium. Aduertendum Primò, vt ſuprà diſput. 1. agentes de lege in communi diximus, promulgationem legis eſſe quid ab ea diſtinctum: id quod ex communi modo loquendi ibi perſuaſimus. Vnde obiter noto, quæſtionem eſſe de nomine inter Seluam, & alios communiter, etiamſi ille dicat Tractatu de Beneficijs q. 22. num. 14. *Sine publicatione valet lex, & ligat ſtatim, ſi conditor velit*; cæteri verò id omnino negent, dico eſſe quæſtionem de voce; etenim non poteſt dicere Selua me v. g. antequàm Rex aliquid mihi exteriùs mandet, teneri in actu ſecundo ad ei obediendum: ſi enim non ſcio quid velit, non poſſum proximè obligari: ſolùm ergo intendit, ante ipſam publicationem iam poſſe eſſe legem, quæ dici poteſt quodammodo in actu primo actualiter obligans & ligans: qui modus loquendi, licet malus ſit, re ipsâ tamen nihil abſurdi continet; ſed, eo omiſſo,

Promulgatio diſt. ab editione legis.

Duplex hic oboritur dubium.

19. Aduertendum Secundò, promulgationem non eſſe idem cum editione legis; nam lex dicitur edi, dum Rex ipſe apud ſe eam ſtatuit, aut in Concilio ſuorum eam decernit; promulgatur autem, quando poſteà præconis voce, vel affixione publicâ, vel certè ipſius Principis verbis publicè intimatur: his ſuppoſitis, quærimus Primò, an ſufficiat editio, ſi ſit publica, etiam ſine promulgatione. Secundò quærimus, ſi requiratur promulgatio, quæ debeat eſſe; & quantum tempus expectandum ante obligationem.

Subsectio I.

In quo ſit quæſtio de voce.

Nemo actu & proximè vlla lege obligatur, niſi eam actu cognoſcat.

20. CErtum eſt, neminem poſſe actu & proximè obligari per vllam legem ciuilem, Canonicam, naturalem aut diuinam, niſi actu ſit cognitio in eo eius legis: ſi enim inuincibiliter eam ignorat, ſine dubio non eſt ita obligatus, vt non faciendo peccet, aut aliquam pœnam promereatur: hoc principium lumine naturæ notum eſt, & ſupponitur ex dictis præcedenti Tomo in materiâ de actibus humanis & libertate; hinc colligitur, etiamſi millies promulgata ſit lex in Regno, aut in eâ ciuitate, vbi ego habito, ſi tamen ad me inuincibiliter ea non eſt delata, me nō teneri proximè ad eam ſeruandam modo dicto.

An tūc ceſſeat eſſe obligatus, quæſtio eſt de voce. Suarez contrarium opinatur.

21. Hinc ad punctum præſens colligo, vtrùm ego dicendus ſim obligatus tunc tēporis eâ lege nec ne, quæſtionem planè eſſe de nomine; etiamſi P. Suarez cap. 17 n. 13. hæc habeat, *aliquos putare quæſtionem hanc eſſe de vocabulo, eſſe tamen quæſtionem de re ipsâ; quia aliud eſt ſubditum eſſe excuſatum, quia ignorat legem; aliud verò, legem ipſam non habere neceſſaria ad obligandum*: addit ibi, *Quando eſt iam ſufficiens promulgatio, legem habere ad quod eſt ſufficiens vt obliget, ſubditum tamen excuſari ob ſuam ignorantiam; at quando non eſt promulgatio, nec legem habere vim obligādi; & ſubditum excuſari.* Licet ergo hæc dicat P. Suarez, adhuc ego perſiſto intra numerum eorum qui cenſent quæſtionem eſſe de nomine; & verò miror ipſummet cap. ſequenti, hoc eſt 18. n. 10. monere rurſus hanc quæſtionem: & inquirendo, an lex, poſtquam ſufficienter promulgata eſt, obliget eam inuincibiliter ignorantes; &, allatis duabus oppoſitis ſententiis, concludere, tem eſſe de modo loquendi. ita n. 21. circa mediū. Quomodo enim iā hic quæſtio de nomine, quæ eadem anteà fuerat de re? hoc circa ipſius conſequentiā: abſolutè verò eam eſſe de ſolo nomine, & differentiam ab eo allatam non ſubſiſtere, inde manifeſtè probo, quia quòd dicat, legem ante promulgationem non habere quod neceſſum eſt ex parte ſuâ, vt actu obliget; hoc, inquam (ſi res benè conſideretur) dicendum eſt de actuali notitiâ illius legis reſpectu mei, ſeu de actuali diuulgatione illius vſque ad meas aures, etiam poſt primam promulgationem: ergo ſicut ob defectū illius dicitur lex non obligare, ita etiam ob defectum ſecundæ non debet dici obligare, vel certè res ad quæſtionem de ſolo nomine reducetur. Probo autem antecedens manifeſtè; nam promulgatio, quam P. Suarez requirit ex parte legis, non requiritur niſi præcisè propter ipſos ſubditos, vt illis poſſet conſtare de voluntate Legiſlatoris; nam ſi Legiſlator ſine vllâ externâ promulgatione poſſet per ſe ſuam voluntatem intimare omnibus, nō eſſet vllo modo neceſſaria illa promulgatio, vt omnes fatentur: vnde Deus poteſt nos obligare ſolùm infundendo nobis cognitionem ſuæ voluntatis: neque enim lex propter ſe, ſed propter ſubditos requirit promulgationem. 23.

In cōſequentia arguitur Suarez. 22.

Satisfit eius inſtantiæ.

Lex ſolùm propter ſubditos requirit promulgationem.

Atqui hæc ratio etiam probat legem requirere diuulgationem ſui vſque ad me, vt me obliget; nam ſi mihi non eſt promulgata planè in ordine ad me, idem omnino eſt, ac ſi omnino non eſſet promulgata aliis: ego enim non obligor per alterius obligationem: atqui ſi nulli alteri fuiſſet promulgata, non obligaret ego, ergo etiam nō obligor, licet alij de eâ ſciant. Confirmo ex eodē P. Suarez, qui fatetur, & quidem benè, etiāſi hodie v. g. incipiat hîc Pragæ promulgari lex, & eo ipſo poſſint obligari Pragenſes, non tamen proptereà ſimul & ſemel obligari eos, qui in locis diſtantibus ſunt, & ad quos non poteſt adhuc peruenire notitia; quia diſtantes nō poſſunt tunc ſcire eam legem: vnde infero, Ergo, quòd obligentur aliqui per eam promulgationem, non efficit vt omnes obligentur.

Non omnes eadē promulgatione ſtatim obligantur.

Occurritur replicæ.

Dices, differentiam eſſe manifeſtam; quia quādo iam eſt elapſum tempus ſufficiens à promulgatione, vt poſſit deuenire ea notitia ad me, non ſtat per legem, quòd ego illam ignotem, ſed ſolùm per me: ergo illa habet quidquid requiritur ad obligandum. Ante illud verò tempus ſtat propriè per legem, quòd ego illam ignorem; ergo illa me non obligat. Sed contrà, quia ante elapſū illud tempus præcisè eâ ratione ſtat per legem, quia ego ſum diſtans, & non poſſum cognoſcere, niſi aliquis mihi id ſcribat, aut veniat ad locum vbi ego ſum: ergo etiam, ſi elapſum ſit tempus, & nullus venit ad me, non ſtabit per me, ſed

per

per legem; quia tam ego in particulari non poſſum legem cognoſcere, niſi mihi aliquis dicat, quàm communitas non poteſt eam cognoſcere, niſi communitati proponatur: ergo ſicut non obligat communitatem niſi poſt promulgationem communitati factam, nec me obligabit niſi poſt promulgationem mihi factã; vel certè quòd in vno caſu dicatur me obligare, in alio verò non, pertinebit ad quæſtionem de nomine: quia ea quæ dicitur obligatio nullum in me effectum operabitur.

24. *Obiectio Prima. ſoluta.*

Dices Primò: In ordine ad irritandos contractus poteſt multum prodeſſe, ſi dicatur iam ea lex obligare. Benè: eſto ita id ſit, de quo infrà; at in ordine ad me quaſi impellendum vt operer, planè nihil efficiet: ergo pro hac quæſtione, in quâ ſumus, planè eſt ea diſſenſio de ſola voce, ideóque haud digna tanto examine.

Dices Secundò: Ex hoc capite poteſt eſſe aliquid de re: nam ſi dicamus tunc legem obligare, ſequeretur, quòd ſi ego abſens ſcirem medio dæmone aut Angelo bono eam legẽ promulgatam, tenerer etiam abſens eam ſeruare; at ſi tunc non obligat, non tenerer, quantúuis mihi reuelaretur etiam immediatè à Deo ea lex. Hæc autem differentia aliquid ſine dubio includit de re ipsâ.

Obiectio Secunda reiecta.

Sed contrà, quia licet hoc ſit verum, ea tamen differẽtia in ordine ad genus moris nullius eſt momenti; nam ille caſus de reuelatione eſt planè extraordinarius & miraculoſus; & propter illum non debemus tamdiu inhærere in re morali.

An ſine aliquâ promulgatione poſſit Legiſlator ex naturâ rei obligare.

Cõtrà Secundò, in eo ſenſu ego non dubito, etiam ſine eâ, quã Pater Suarez requirit, promulgatione poſſe Legiſlatorem ex naturâ rei obligare: nam ſi ille diceret, Ego volo obligare Petrum, cùm primùm vndecumque illi conſtet de hac meâ voluntate: ſanè ſi Deus Petro etiam mille leucis diſtanti eam voluntatem manifeſtè reuelaret, planè crediderim illum obligatum fore eodem momento; quia (vt dixi paulò antè) non aliter requiritur promulgatio, quàm vt intimetur volitio Principis: ergo ſi ille velit obligare cùm primùm mihi quomodocumque fuerit intimata lex, certè obligabor, ſi intimetur à Deo, etiam ſine eâ externâ promulgatione. Et ita docet expreſsè P. Salas diſp. 12, n. vlt. fine: ergo ratione illius caſus quaſi miraculoſæ manifeſtationis non magis debet excludi diuulgatio, quam vocat P. Suarez, quàm promulgatio.

25.

Hæſi aliquantulùm oſtendẽdo, hanc eſſe quæſtionem de ſolo nomine; quia ex hac ſuppoſitione facilè totam quæſtionem breuiter decidemus: priùs tamen adhuc debeo notare mirandum eſſe, quòd cùm Panormitanus, Felinus & alij ca. 2. de Cõſtit. Baldus in lege *Leges ſacratiſſima.* Codi. de legibus, Gloſſa in cap. *Secundus.* de rebus Eccleſiæ non alienandis in 6. Caietanus q 30. art. 4. & Caſtro lib. 1. de lege pœnali capt 1. & 3. doceant, leges non obligare omnes illos qui eas inuincibiliter ignorant; iidem tamen ferè omnes doceãt, leges, cùm primùm promulgantur in Metropoli, ſtatim obligare totam Prouinciam.

An leges promulgata in Metropoli illicò obliget totam Prouinciam.

Hæ enim duæ concluſiones planè inter ſe repugnant; nam ex terminis eſt notum, eo momento, quo lex Pragæ v. g. publicatur, inuincibiliter ignorari in omnibus aliis locis extra Pragam: non enim poteſt in vno momento notitia ad loca diſtantia venire. Ergo illi omnes ſunt ignorantes inuincibiliter; ergo non obligantur lege, iuxta priorem reſolutionem eorum auctorum: vnde crediderim,

Explicantur hi auctores.

eos in vno caſu nomine obligationis ſolùm intelligere obligationẽ in actu primo, in alio verò in actu ſecundo: ſic enim conciliari duæ illæ ſententiæ poſſunt: & hinc rurſus apparet, quod anteà dixi, totum ferè id ad modum loquendi reduci; neque hos auctores quidquam dicere re ipsâ cõtrariũ P. Suarez, vt iam explico; etiamſi ille putet ſibi aduerſari communem ſententiam. Igitur.

SVBSECTIO II.

Deciditur tota quæſtio.

26. *Quando lex poſt promulgationem obliget.*

DICO PRIMÒ: Si lex dicat, *Nolo, vt vllus obligetur niſi à tali vel tali tempore poſt promulgationem in hoc aut illo loco factam*, tunc etiamſi homini citiùs conſtet de eâ lege, non obligabitur; quia expreſsè lex non intendit eã obligationẽ citiùs inducere. In hoc puncto non video vllam planè difficultatem; neque petenda eſt alia ratio quàm ex voluntate Legiſlatoris: qui ſicut potuit nullã ferre legem, ita potuit nolle obligare, niſi à tali vel tali tempore, etiam illos, quibus de eâ lege ſufficienter conſtaret.

Quando poteſt Legiſlator ſubditos obligare.

DICO SECVNDÒ: Etiamſi è contrario Legiſlator dicat, *Volo ex hoc puncto omnes meos ſubditos obligare*, non poteſt tamen eos re ipsâ in actu ſecundo obligare, antequam illis conſtet de eâ voluntate; vnde minùs benè loquuntur, qui dicunt, legem, eo ipſo quòd promulgetur in Curiâ, eodẽ inſtanti obligare omnes in toto Regno, quia tunc diſtantes ignorant inuincibiliter legem; nemo autem inuincibiliter ignorans obligatur lege. In quo puncto acquieſco P. Suarez qui cap. 17. n. 3. hanc concluſionem docet fusè.

Ignorantia inuincibilis quos non obliget.

Hinc tamen DICO TERTIÒ: Non ſolùm tunc non obligantur eâ lege diſtantes, ſed nec ipſi exiſtentes in eâ ciuitate, ſi tamen inuincibiliter eam legem ignorant. Hæc eſt contra P. Suarez: ſed iã oſtendi, ab ipſo poſteà cap. 18. rẽ reduci ad quæſtionem de nomine, licet priùs dixerit eſſe de re. Probata autem eſt hæc à nobis ſufficienter paulò antè; quia nemo obligatur dum inuincibiliter ignorat. Hinc etiam dico, nec obligantur diſtantes etiam elapſo eo tempore, quod neceſſum eſt vt illuc feratur illius legis fama. In hac etiam diſſentio à modo loquendi P. Suarez; quia re ipsâ, ob rationem ſæpè datam, non poteſt illam negare.

27. *Tunc lex obligat, cùm quis eam inuincibiliter ignorare neq...*

Dico ergo QVARTÒ: Tunc quilibet dicetur lege obligari, cùm primùm ad eius notitiam ea venerit ſufficienter; vt non poſſit illam inuincibiliter ignorare.

Dices: Qui die Veneris inuincibiliter non recordatur, ſe teneri abſtinere à carnibus, etiamſi non peccet eas comedendo, ſicut non peccauit eas comedẽdo die Dominicâ; nihilominùs tamen in vno caſu dicitur fuiſſe obligatus & per ignorantiam liberari, in alio verò non dicitur obligatus: ergo ignorantia legis non tollit obligationẽ illius, licet excuſet.

Quid ſit obligatum eſſe.

Reſpondeo Quando dicimus in ſimili caſu talem aut talem obligatum eſſe, nihil aliud re ipsâ nos velle ſignificare; quàm quòd ſit de facto lex præcipiens etiam reſpectu huius hominis, quam ſi ille sciret, teneretur talem actionem, facere aut omittere; re autem ipsâ ſeu in actu ſecundo eum non dicimus teneri, ſed potiùs per eam ignorantiam liberari ab obligatione, hoc eſt, ratione illius actu non obligari: & hoc idem nos fatemur in lege, ſcil. eo ſenſu homines dici obligatos, quod ſi ſcirent legẽ, quæ iam lata eſt & communitati promulgata, tenerentur hoc vel illud facere.

28\. *Solidantur duæ concluſiones vltimæ.*

Coofirmo autem duas has vltimas concluſiones; oam in cap. de conceſſione præbend. in 6. dicitur, *Lex ſeu conſtitutio, ſeu mandatum nullos adſtringunt, niſi poſtquam ad notitiam peruenerit eorumdem, aut niſi poſt elapſum tempus, intrà quod ignorari minimè debuiſſet:* nam licet ex hac vltimâ clauſulâ inferat Pater Suarex ſaltem obligare poſt illud tempus elapſum, etiamſi actu ignoretur; non tamen hoc obſtat noſtræ concluſioni. Nam eo ipſo quòd dicatur, illum qui obligatur debuiſſe intra illud tempus legem eam agnoſcere, iam ſuppooit Pontifex talem habuiſſe ignorantiam vincibilem ſeu craſſam; nam qui inuincibiliter ignorat, non poteſt dici, propriè loquẽdo, debuiſſe id oon ignorare: ergo cùm nos agamus in caſu ignorantiæ inuincibilis, rectè ex eo loco inferimus, te ipsâ etiam poſt elapſum tempus noo obligare propriè legem eos, ad quorum notitiam inuincibiliter non peruenit; cúmq; Innocentius Quartus eam ſententiam ſibi obijciat eo capite, tamquam principium in omni iure receptum, efficaciſſimè inde noſtra ſententia confirmatur.

Innocentius IV nobis fauet.

Aduerte autem, quæ in his duabus concluſionibus dixi intelligenda tam ex naturâ rei quàm ex ipſo iure ciuili, quia iam oſtendi, non poſſe Legiſlatorem, etiamſi velit, efficere vt obligetur actu aliquis antequam ad eius notitiam lex aliqua perueniat.

Dices, In primâ concloſione à me traditum, etiamſi poſt promulgationem notam, non obligare actu leges, ſi Legiſlator nolit ſtatim obligare; in hac verò vltimâ affirmatum obligare cùm primùm ad notitiam veniunt ſubditorum: quæ duo non videntur inter ſe cohærere. Reſpõdeo, optimè cohærere; nam in vltimâ locutus ſum, caſu quo Legiſlator velit ſtatim obligare; in primâ verò, caſu quo nolit niſi à determinato tempore. quæ duo nullatenus inter ſe pugnant.

Combinantur duæ concluſiones ipſius auctoris.

Svbsectio. III.

An de facto aliquæ leges requirant certum tempus vltra promulgationem.

29\. Diximus quæ ſint ex ſe ad obligandum neceſſaria ex parte promulgationis; iam verò quærimus, an de facto Legiſlatores aliquod certum tempus determinent, ante quod nolint eas leges valere. Pro quo aduertendum eſt, ordinariè Principes, etiamſi ſuas leges omnino confecerint, & hæ ad multorum notitiam venerint, nolle tamen vt obligent, antequam aliquo modo publicentur per affixionem aut voce præconis; vnde ſæpè ſolent iam eſſe etiam impreſſæ leges, & tamen non obligant actu: id quod non poteſt reduci in defectum notitiæ ſufficientis, neq; in defectum capacitatis in Principe ad obligandum in tali caſu ante aliam ſolemniorem promulgationem, quia ſuperiùs oſtendi, eum, ſi vellet, poſſe in eo caſu obligare ſtatim: ergo reducendum id eſt in puram voluntatem Principis, qui pro libitu non vult ante eam publicam promulgationem leges ſuas obligare. Hoc ſuppoſito, præcipua difficultas, quæ hìc poteſt moueri, occaſionẽ ſumit ex Authenticâ, *Vt factæ nouæ conſtitutiones;* in cuius textu ſeu lege hæc habentur: *Sancimus igitur ex illo noſtras conſtitutiones, quæ pro teſtamentis ſunt, valere ex quo in communi factæ ſunt manifeſtæ; in Prouincijs autem ex quo directè per metropolitas palàm factæ ſunt:* in quâ lege mandatur, vt in alijs Prouincijs, etiamſi conſtet de lege promulgatâ in Curiâ v.g. Principis, non tamen obliget, niſi poſtquam in cuiuſlibet Prouinciæ metropoli promulgata ſit publicè; cùm autem limitata ſit ad leges circa teſtamẽta & poſt promulgationem nullum determinatum tempus requirat, videtur duo ex eâ lege inferri: Primum, alias leges non requirere eiuſmodi promulgationem per metropolitas, vt in alijs Prouincijs obligent: Secundò, neque hanc neq; vllam aliam legem permittere tempus aliquod poſt promulgationem, in quo actu non obligent: & quidem hæc non eſſent difficilia, niſi in eiuſdem legis Rubricâ diceretur, *Vt factæ nouæ conſtitutiones poſt inſinuationes earum poſt duos menſes valeant.* Ecce in Rubricâ videntur quodammodò contineri duæ aliæ propoſitiones prioribus illis contrariæ: vna eſt, *Vt omnes leges id requirant, non ſola illa quæ matrimonia tangunt:* Secunda, *Vt duo menſes liberi relinquantur etiam poſt promulgationem.*

30\. *Oritur difficultas ex Authenticâ quadam.*

Rubrica Authentica contraria videtur.

Pro conciliandâ igitur Rubricâ cum lege eſt decidendum, quid ſit abſolutè in facto ſeruandũ. Magna eſt inter Iuriſtas & etiam Theologos, concertatio: quidam enim vniuerſaliter Rubricæ ſenſui ſtandum putant: cui ſententiæ maior pars Iuriſtarum adhæret. Pater verò Vaſquez diſp. 156. cap. 2. dicit, malè eam extenſionem fieri, quâ lex coarctat Rubricam: & licet paritas rationis videatur eſſe in alijs legibus, non tamen licet ob ſolam paritatem rationis leges extendere; è contrario P. Suarez, vt eam communem Iuriſtarum ſententiam defendat, probat fusè, Rubricas ipſas in iure ciuili eſſe ipſorum Legiſlatorum, habereq; vim iuris, quando non dicunt contraria textui: pro quâ doctrinâ multos citat ibi Iuriſtas: cùm ergo lex Authenticæ licet loquatur in vno caſu particulari, non tamen propterea dicat tantùm ibi debere ſeruari, non docet quidquam contrarium Rubricæ, & conſequenter eam relinquit in vigore quem verba retinent. Sicuti, ſi quis ex propoſitione vniuerſali inferret conſequens particulare, ſine dubio nihil diceret contrarium priori propoſitioni, per quod reſpondet ad rationem dubitandi ſuprà propoſitam, quòd ſcilicet viderentur eſſe contrariæ illæ leges: negatur enim ea contrarietas, quia dicere, *Volo vt omnes leges*, & poſteà, *Volo vt hæc*, non ſunt contraria, ſed vnum illatum ex alio. Vt verò eam Authenticæ Rubricam probet habere vim legis, affert P. Suarez bonam confirmationem ex Pio IV. qui in Bullâ declarante tempus à quo debeant obſeruari decreta Tridentini ait: *Iure cõmuni ſancitũ eſt, vt conſtitutiones nouæ non niſi poſt certum tempus obtineant*, cúmq; nullibi niſi in eâ Rubricâ legatur ea prorogatio tẽporis, haud dubiè ad illam reſpexit Põtifex, eámq; intellexit vniuerſaliter in ordine ad omnes nouas conſtitutiones: vnde concludit, in locis, vbi conſtitutiones Imperatoriæ valent, non ſufficere promulgationem legis in Prouinciâ vbi Legiſlator reſidet, ſed requiri, vt in alijs promulgentur, & inſuper, vt duo menſes elabantur à promulgatione; in locis verò exemptis, vt in Galliâ, Hiſpaniâ, locis Pontificis, &c. quia non obligat ea Authentica, ideò neq; eam promulgationem in diſtinctis eis locis requiri, niſi conſuetudine introductum iam id ipſum ſit vt videtur Pontifex admiſiſſe, iuxta verba citata ex Pio Quarto: quæ de tertia ipſius Pontificis intelligit; nam pro alienis ipſe id non poteſt admittere.

31\. *Diſſident hîc Theologi à Iuriſtis.*

vt & Suarez, ac Vaſquez.

32\. *Suarez probat eam Authenticam habere vim legis.*

Quantum tempus requiratur à promulgatione legis vt hæc obliget.

33\. *Aſſentitur auctor Suarii quoad tempus à publicatione ſeq. pro valore vim requiſitum.*

Ego in hoc diſcurſu Patris Suarez approbo, quòd ex communi tradit de Rubricâ habente vim legis, quia, td ſaltem probabiliter perſuadet ipſe Iuriſtarum communis conſenſus; vnde libentiſſimè concedo, requiri duos menſes à publicatione legis pro valore ipſius, quia ita ea Rubrica diſponit: nihilominùs tamen videtur non benè intuliſſe, etiam requiri vt promulgentur leges omnes in omni metropoli Regnorum Imperij aut alterius, vbi ea Rubrica ſeruatur, meliúſque dixiſſe Patrem Vaſquez, per paritatem rationis à Iuriſtis extenſum id ad omnes leges. Pro quo aduerte duo hîc eſſe valdè diſtincta; vnum, de duobus menſibus à publicatione; alterum, de publicatione in omni metropoli, & duobus deinde menſibus in eâ Prouinciâ ad obligationem conceſſis: vnum continetur in Rubricâ, nempe de duobus menſibus; alterum, de omni Metropoli ſolùm, in lege pro teſtamentis: Pater autem Suarez vtrúmq; ponit ad Rubricam: quod nullo modo licet; nam, eſto Rubrica ſit lex, & quidem extra controuerſiam valeret, nō debet illa ampliari accepto alio termino ampliatiuo ex alterâ lege: ergo vi Rubricæ nihil de metropolitanū publicatione, vi autem alterius legis ſeu textus nihil vniuerſale infertur, quia illa eſt lex ſolùm cōcernens teſtamenta: ergo malè ea duo in vnam legem coniunxit Suarez, ponendo in lege vniuerſalem ſolemnitatem quandam, quæ ſolùm reperitur in lege particulari: & quidem, confirmatio quam ex Pio Quarto adducit, perſuadet meum intentum; nam in eâ ſolùm dicitur eſſe de iure communi, vt expectetur aliquod tempus poſt promulgationem; vt verò promulgatio debeat fieri in omni Metropoli Regnorum Hiſpaniæ v.g. aut Galliæ, nihil dicit ibi Pontifex: ergo ea duo non ſunt benè in vnam legem coniuncta. Vnde concludo, vi iuris Imperialis non eſſe neceſſarium ſeruare eam ſolemnitatem promulgationis in Prouinciis, etiamſi fortè ſæpè ſeruetur; quoad tempus verò duorum menſium cenſeo debere ob dicta paulò antè: & ſic medium quid inter Patrem Vaſquez & Suarez tenendum cenſeo.

quoad alterum adhæret Vaſquez.

Pij IV. dictū auctori fauet.

An ſit ſeruanda neceſſariò illa ſolemnitas promulgationis in Prouincijs ex iure Imperiali; & quomodo.

Adde tamen, etiam in ipſo Imperio id poſſe ab Imperatore legem ferente mutari; quia habet ius æquale præcedentibus Imperatoribus, qui eam Authenticam edidêre. Secundò addo, eam obligationem poſt duos menſes intelligendam iuxta dicta ſuprà, ſi ſcilicet peruenerit ad eorum notitiam lex, aut certè fuerit vincibiliter ignorata. Vbi obſeruo, non defuiſſe Iuriſtas qui dixerint, illam prorogationem temporis ad duos menſes ſolùm eſſe, ne intra illud tempus poſſint puniri ob tranſgreſſionem legis, non verò, vt licitè in conſcientiâ poſſit quis illam tranſgredi; putant enim ab ipſo puncto publicationis omnes obligari quotquot eam audiuerunt, quia ex tunc eſt lex perfecta, ergo & tunc obligat; nihilominùs tamen, cùm verba ipſa legis contrarium manifeſtè ſonent; nam dicere, *Volumus vt non obliget niſi poſt duos menſes*, ſine dubio aliud eſt quàm dicere, *Volumus vt non puniatur niſi poſt duos menſes*: verbum enim *obliga* non pœnæ inflictionem, ſed propriam in conſcientiâ obligationem denotat. Neque ratio aduerſa vllius eſt ponderis; nam quantumuis lex in ſe ſit perfecta, ſi tamen ipſa ſuſpendit ſuum effectum vſque ad certum tempus, non poteſt illa de præſenti ſtatim obligare: & (vt ſuprà dixi) in hac re non eſt quærenda ratio alia à priori quàm ipſamet voluntas Principis; qui, vt potuit legem non ferre, potuit & nolle per eam nunc obligare, ſed poſteà; vnde pro eo intento dici poteſt moraliter illam legem nondum eſſe completam.

Cur illa promulgatio tempori ad duos menſes facta ſit.

Euertitur aduerſa ratio.

Pro complemento huius difficultatis ſolùm reſtare videbatur expedire eam partem, quam ſuprà dixi poſſe de re in hac materiâ reperiri, vtrùm ſcilicet lex irritans actionem aliquam, v.g. contractum matrimonij factum ſine teſtibus & Parocho, &c. cenſeatur irritare ex eo momento, quo ſufficienter promulgatur, etiam quoad eos qui illam ignorant: nam ſi hoc ſemel admittatur, poteſt quodammodò abſolutè dici lex obligans etiam eos qui eam ignorant: quòd ſi dicatur irritare, an id intelligendum eodem momento vbique, an verò ſucceſſiuè iuxta tempus neceſſarium ad diuulgationem illius per territorium, pro quo eſt lata. Verùm de his inferiùs, dum in particulari differentiam harum legum irritantium explicaturi ſumus. Interim breuiſſimè dico conſequentiam non eſſe bonam ab irritante ad obligantem; vnde, quidquid de illâ dixerimus inferiùs, nihil tamen inde contra dicta hîc de obligantibus deduci poteſt. Ratio diſparitatis eſt, quia irritatio actus poteſt eſſe omnino inſcio eo, cuius actus irritatur: vt enim actio aliqua non habeat requiſita ad ſuum valorem, non eſt neceſſum vt qui illam facit, agnoſcat eum defectum (vt ex terminis patet) ergo ex hoc capite optimè poteſt actus irritari per legem, antequam hæc veniat in notitiam ſubditi: at nemo poteſt in conſcientiâ propriè obligari ad aliquid faciendum, niſi cognoſcat quid teneatur facere: ergo obligatio non erit ſine eâ notitia, quidquid ſit de irritatione. 35.

Noua hic exurgens difficultas aliò tranſcribitur.

Ab irritante lege ad obligantem mala eſt conſequentia.

Irritari poteſt actus alicuius omnino inſcij de eâ irritatione.

Sectio V.

Vtrùm acceptatio populi neceſſaria ſit ad valorem legis ciuilis.

FAmoſiſſima hæc apud nonnullos quæſtio eſt, de quâ Pater Salas diſput. 13. ferè per totam, & Pater Suarez cap. 19. apud quem multos alios citatos licitum erit videre; meo tamen iudicio nec multum habet de ſpeculatione, neque etiam aliunde grauem difficultatem. Eſt quidem multorum Iuriſtarum ſententia, ita neceſſariam eſſe eam acceptationem, vt non poſſit ciuilis lex ſine illâ obligare. Ita communiter ad cap. 1. de treug. & pace, vbi Felinus multos refert, Couarruuias lib. 1. Variarum cap. 13. num. 41. Iaſon in l. *Rem non nouam*. §. *Patroni*. cap. *De iudic.* Ex Theologis etiam idem tenent Maior in 4. diſtinct. 15. quæſt. 4 Driedo lib. 1. de Libertate Chriſtianâ cap. 9. Armilla verbo *Lex* num. 11. Angelus n. 4. in fine. Silueſter ibi quæſt. 6. dicto 4. In contrarium ſtant Cardinalis Zabarella in proœmio Clementinæ verbo *Vniuerſitati*. & Turrecremata in §. *Ideò diſtinctè*. Eam Pater Suarez defendit cap. 19. num. 9. pro eâ alios citauerat num. 40. & Pater Salas ſuprà cap. 1. num. 5. Vt verò quæſtionem declarem. 36.

Iuriſtæ affirmant & Theologi quidam.

Negant Card. Zabarella, Turrecremata, &c.

Aduerto Primò, ex naturâ rei non eſſe vllo modo repugnans, vt ea conditio requiratur. Ratio manifeſta deſumitur ex his quæ ſæpè dicta ſunt à nobis, quòd ſcilicet poteſtas legiſlatiua ciuilis, cùm ſit à communitate conceſſa Reipublicæ, non ampliùs ſe extendat quàm Reſpublica conceſſerit, & ſolùm ſub eiſdem conditionibus 37.

Non repugnat ex naturâ rei, acceptationem populi ad valorem legis eſſe neceſſariam.

ſub quibus conceſſit: vnde ſi Reſpublica dans eam iuriſdictionem appoſuiſſet aut apponat conditionem banc, vt debeat priùs à totâ communitate lex acceptari, non eſt dubium, quin eo caſu non poſſent actu obligare ante acceptationem. Neque poteſt dici repugnare talem appoſitionem conditionis, eò quòd illa videatur eſſe iniuſta, vtpote legis vtilitati repugnans: quàm enim facilè aliqui nebulones dicere poſſent, ſe nolle eas leges acceptare; ideóque ſemper impediretur effectus legis: non inquam, id dici poteſt; negatur enim, eam conditionem eſſe iniuſtam; nam licet fortè aliquando poſſet illud inconueniens ſequi, nihil certè eſt tam bonum ex quo ſæpè aliqua mala vtiri non poſſint. Deinde, ſicut homines potuère omnino manere ex naturâ rei ſine vllâ planè obligatione, nullo modo transferendo ſuam voluntatem in vllum alium, ſed vel non conſtituendo cõmunitatem propriè, vel eſto eam conſtituerent, retinendo apud ſe vim gubernatiuam aut legiſlatiuam; ita etiam potuère ſub eâ conditione illam conferre vni perſonæ: quòd ſi ea conditio dicatur iuſta: tunc valebit tranſlatio, ſi verò iniuſta, tunc efficiet, ne tranſlatio ea iuriſdictionis valida ſit: at non ideò debebit ea valida cenſeri, & conditio non tenere.

Talis conditio non eſſet iniuſta.

38\. Secundò aduerto, neque ex naturâ rei eſſe neceſſariam eam acceptationem populi, quia poteſt hic transferre ſuam iuriſdictionem non apponendo eam conditionem; nam etiam quoad hoc habet ius: ſicut ille qui vendit ſe alteri ita transfert in illum dominium ſui, vt alter poſſit ei mandare hæc vel illa, nec ſit neceſſaria acceptatio ipſius, ſed potiùs teneatur acceptare altero mandante.

Nec eſt ea acceptatio ex naturâ rei neceſſaria.

39\. Tertiò aduerto, quòd leges ciuiles obligent ſine acceptatione populi, non poſſe probari ex ipſiſmet legibus dicentibus, eam acceptationem neceſſariam non eſſe. In quo punctu minùs benè aliqui procedunt. Ratio autem eſt manifeſta; nam ipſæmet leges, quæ id dicunt, non faciunt ſibi fidem: qui enim contrarium ſentit, dicet etiam ad illas neceſſariam eſſe acceptationem; vel (vt meliùs loquar) dicet non valere eam deciſionem: quia inter duas partes decertantes, quæ ex illis habeat iuriſdictionem, non ſufficit, quòd vna pars dicat ſe eam habere; nam eodem modo è contrario altera dicet ſe eam habere: & ſub eo dubio fortè citiùs foret decidendum in fauorem communitatis quam Imperatoris, quia hic à communitate debuit eam accepiſſe; vnde ipſe poſitiuè debet oſtendere, ſe illam habere; nam communitati ſufficit, negare ſe vnquam eam alteri dediſſe.

Leges ciuiles ſine acceptatione obligare nequit probari ex legibus.

40\. Quartò aduerto, rem vt in plurimum decidendam non ex principiis ex naturâ rei petitis; quia, vt in duabus primis concluſionibus, aut annotationibus dixi, ex naturâ rei vtroque modo potuit contingere; debet ergo ex ipſo facto determinari: ſi enim poſſit oſtendi communitatem eam conditionem non appoſuiſſe, tunc neceſſaria non erit vllo modo ea acceptatio ipſius populi; ſi verò è contrario conſtet appoſuiſſe, erit omnino neceſſaria.

Vnde decidenda ſit præſens difficultas.

Dixi, *vt in plurimum loquendo non decidendam ex iis principijs*: nam ſi Rex in aliquo caſu ob iuſtum bellum occupauit aliquam Prouinciam, ſine dubio, ſicut in eam non acquiſiuit iuriſdictionem ex conſenſu ipſius Reipublicæ, ſed iuſtâ vi; ita manifeſtè apparet, eum ad gubernandam eam Rempublicam iuſtis legibus non indigere acceptatione vllâ populi: at, hoc caſu excepto, deciſio difficultatis præſentis deſumi debet ex conceſſione præſumptâ ipſius communitatis, aut ex negatione illius: His ergo poſitis.

Quid dicendum de Rege iuſto bello Prouinciam occupante.

41\. Concluſio ſit: Vniuerſaliter & abſolutè loquendo nõ requiritur de facto ea acceptatio, ſed Princeps, ſeu Legiſlator ſiue ille vnus numero ſit, vt vbi eſt perfecta Monarchia; ſiue multiplex, vt vbi eſt Reſpublica, quæ per certum numerum Senatorũ dirigitur, habet vim obligandi populum ad ipſam acceptationem. Hanc probo Primò quaſi argumento negatiuo: nam quando abſolutè conſtat datam poteſtatem, & de limitatione ſeu reſtrictione illius non conſtat, certè ſupponenda eſt data ſine limitationibus; quia conuentiones & contractus non ſupponuntur includere conditiones alias, quàm quæ ex naturâ rei ſunt illis adiunctæ, vel de quibus expreſsè cõſtat; alioquin liberum eſſet poſteà cuilibet contrahenti dicere, ſe has & illas conditiones appoſuiſſe. Atqui, vniuerſaliter loquendo, ſaltem in his Regnis & Prouinciis nobis notis non conſtat de tali exceptione: nam licet aliqua Regna habeant priuilegium, vt non poſſint lege aut contributione grauari, niſi in Comitiis publicis perſonæ, quæ ad id deputantur, conſentiant, & de hac exceptione ipsâ traditione conſtet: nõ tamen ſcitur de vllo, vbi poſteà ipſarũ particularium perſonarũ ſubditarũ acceptatio neceſſaria ſit; ergo non debet præſumi data iuriſdictio cum ea limitatione.

Abſolutè non requiritur de facto ea acceptatio.

Argumentũ pro concluſione negatiuum.

42\. Secundò idem ſuadetur poſitiuo argumento deſumpto ex vſu contrario; qui cùm toleretur à communitate, & non reclamet in contrarium, eo ipſo oſtendit ſaltem iam concedi ab eâ communitate poteſtatem illam ſine eâ limitatione, eſto ad initium conceſſa non fuerit. Porrò vſum pro noſtrâ reſolutione ſtare patet; nam cùm primùm lex eſt lata, & tempus pro obligatione præſcriptum venit, Reges & Principes puniunt tranſgreſſores, non expectatâ eâ acceptatione.

Suadetur eadem poſitiuo

Dixi *abſolutè*, vel vt in plurimum, quia iam non decido, vtrùm ſit aliqua Reſpublica in orbe, quæ populi acceptationem requirat pro valore legum; id enim nos non poſſumus certò cognoſcere, quia ignoramus diuerſiſſimas conſuetudines plurimarum nationum. Ex his infertur, ſubditos, qui Primò incipiunt legem non ſeruare aduertenter, peccare, quia non habent ius ipſi eam reſpuendi. Quòd ſi Index eam violationem poſteà frequenter toleret, cùm poſſet commodè & ſine difficultate coërcere tranſgreſſores, cenſeri poterit eam legem paulatim abrogare, ideóque ex eo capite deſinet obligare; non autem eò quòd non fuerit acceptata à populo.

A quo, & quando cenſeatur lex paulatim abrogari.

43\. Ab hac concluſione noſtrâ excipi ſolent duo vel tres caſus; quorum primus non eſt ad rem, ſi ſcilicet lex ſit iniuſta, quia tunc non obligat ante acceptationem. Dico hunc non eſſe ad rem, quia lex iniuſta verè non eſt lex. Alter caſus eſt, ſi lex nimis dura ſit; quia tunc poteſt populus eam non acceptare. Hic item caſus non eſt ad rem, quia vel durities legis tanta eſt, vt verè eam extrahat à ratione iuſtæ legis; & tunc quid mirum, ſi non obliget, cùm non ſit lex: vel non eſt tanta, vt non maneat adhuc vera & iuſta lex; & tunc non excuſabitur ſubditus à non-acceptatione. Tertius caſus eſt, ſi maior pars populi non conſentiat, quia tunc videtur populus præſcripſiſſe contra legem. Verùm hic caſus iam eſt à me paulò antè explicatus; & ad illum videtur omnino requiri etiam permiſſio Principis potentis,

Tres caſus à noſtrâ concluſione malè excepti.

tentis, vt dixi, coërcere tranſgreſſores, & non facientis: nam ſola multorũ inobedientia non præſcribit, quia ordinariè ſolent eſſe multi qui tranſgrediuntur leges; & non propterea ceſſat earum obligatio, nec illæ ideò abrogantur.

Dispvtatio XVIII.

De poteſtate ad leges Canonicas ferendas.

1. EGIMVS immediatis diſputationibus de lege humanâ & ciuili, vbi ſimul aliqua tetigimus ad leges Canonicas ſpectantia: iam agendum erit ab hac diſputatione de Canonicis; Primò autem de ipſâ poteſtate, quæ cauſa illarũ eſt, eo ordine, quo de ciuilibus egimus. Aduerto autẽ in totâ hac materiâ multa frequenter tractari, quæ ſunt purè controuerſiſtica, & diligentiſſimè ac exactiſſimè ſunt à diuerſis auctoribus diſputata, præcipuè à Cardinale Bellarmino & Valentiâ. Pater Suarez hic etiam aliqua tetigit lib.4. cap 1.2. & 3. fuſiùs verò Tomo de Fide diſp 9. 10. & 11. agens de Eccleſiâ & eius capite. Ego breuiter tantùm ea ſupponam, vt ad illa, quæ magis dubia ſunt, ex propoſito diſcutienda poſſimus accedere.

Series tractatus.

Sectio I.

Quædam certa ſupponuntur.

Quænam in Eccleſiâ poteſtas ſit ad ferendas leges.

PRimò, eſſe in Eccleſiâ poteſtatem ad ferendas leges, quæ per ſe & immediatè reſpiciant bonum animæ, ordinentúrque directè ad finem ſupernaturalem æternum. Hæc veritas catholica probatur ex illo loco Matth.16. *Tibi dabo claues Regni cœlorum: & quodcumque ligaueris,* &c. Ioannis 21. *Paſce oues meas,* Lucæ. 10 *Qui vos audit, me audit,* & aliis, tum ex actibus Apoſtolorum, tum ex Epiſtolis Pauli, in quibus varia præcepta Apoſtolica continentur: & licet ea non nominentur ſub voce *lex*, tamen quia ea erant præcepta pro totâ communitate, & ſtabilia, eo ipſo erant leges. Probatur Secundò; nam ſupremum caput, quod habet poteſtatem dandi præcepta, habet etiam, per ſe loquendo, vim ferendi leges. Quia item totius Eccleſiæ Catholicæ, omnium ſanctorum Patrum ac Conciliorum conſenſus & praxis eam veritatem confirmat, non eſt in eâ probandâ hærendum ampliùs, quidquid huius temporis ſectarij ſecuti aliquos antiquiores hæreticos, contra eam poteſtatem & Primatum Romanę Eccleſię importunè latrent, & obiiciant, libertatem Chriſtianam, quam ſuperiùs oſtendimus, non in carentiâ omniũ legum conſiſtere, ſed in abundantiâ gratiæ tum ad vincendas tentationes, tum ad ſeruanda ea quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem.

In quo ſita ſit Chriſtiana libertas.

2. Secundò ſupponendum eſt, hanc poteſtatem eo ſenſu eſſe ſupernaturalem; non quaſi conſiſtat in aliquâ entitate ſupernaturali: eſt enim ea poteſtas denominatio quædam moralis deſumpta ex voluntate Chriſti eam conferentis. Ex quo capite licet homo ſecundùm ſe non habeat ius in conſcientiam alterius, ex eâ tamen delegatione Chriſti poteſt illud habere: ſicut ſuo modo poteſtas regia non eſt aliqua phyſica entitas inhærens extrinſecè Regi, ſed denominatio ex electione aut deſignatione factâ à populo, aut à Deo: dicitur ergo hæc poteſtas ſupernaturalis, & quia eſt in ordine ad finem ſupernaturalem gratiæ; & quia eſt planè indebita naturæ humanæ ſecundùm ſe conſideratæ, & ſupernaturaliter à Chriſto conceſſa; verſatúrque circa res ſupernaturales, maximè circa Sacramenta, præſcribendo quî ſint tractanda debito modo & reuerentiâ. Vide Suarez cap. 1. Bellarminum lib.4. in Euangel. part.3. Tract 12. & Salas diſput.18. ſect.1.

Qui ea poteſtas ſit ſupernaturalis. Quid ſit ea poteſtas.

3. Tertiò ſupponendum eſt, eam poteſtatem datam à Chriſto Domino immediatè Petro; quem conſtituit Vicarium ſuum & ſupremum caput Eccleſiæ militantis: id probant duo priora loca ſuprà allata & totius Eccleſiæ Catholicæ vnanimis conſenſus.

Eſt à Chriſto immediatè data Petro:

Quartò ſupponendum, etiamſi cæteri Apoſtoli non fuerint caput totius Eccleſiæ, habuiſſe tamen immediatè à Chriſto poteſtatem ferendi leges & ſtatuta, quia ipſe immediatè eos conſtituit Apoſtolos; ideóque dedit illis omnia neceſſaria, vt munus illud perfectè adminiſtrarẽt: eam ſe habere ſæpè Paulus teſtatur, 1. ad Corinth.4. 2. ad eoſdem 10. & 13. & 1. ad Theſſal.4 & alibi.

imò & immediatè aliis Apoſtolis.

4. Quintò ſupponendum, hanc fuiſſe inter poteſtatem Apoſtolis conceſſam, & conceſſam Petro, differentiam, quòd hæc erat etiam ſupra alios Apoſtolos; illi autem non ſupra ſe, multò minùs ſuprà Petrum, vllam habebant, ſed ſolùm in reliquos omnes. Secunda, quòd Petro data eſt, vt eam ipſius ſucceſſores haberent, Apoſtolis verò tantùm in propriâ perſonâ, ſucceſſoribus verò in Epiſcopatibus dependenter à Vicario Chriſti: vnde nullus eorum ſucceſſor habuit eam poteſtatem in vniuerſum mundum.

Differentia poteſtatis Petri & aliorũ Apoſtolorum.

Sextò ſupponendum eſt, ſucceſſorem Petri, ſeu Summum Pontificem, accipere à Chriſto omnem poteſtatem, ſuppoſitâ eius legitimâ electione vt conditione. Ratio eſt manifeſta ex citatis locis: nam Chriſtus non dedit eam poteſtatem immediatè Eccleſiæ, vt ipſa eam communicaret cui vellet, ſed Petro eiuſque ſucceſſoribus: & inde confirmatur; nam defuncto Pontifice non eſt in Eccleſiâ ea poteſtas: neque enim Cardinales habent vim relaxandi vota, diſpenſandi in matrimonio rato conſummato: neque poſſunt abrogare præcedentium Pontificum leges aut decreta. Vnde infertur, vim condendi leges reliquámque totam iuriſdictionem ita eſſe in Summo Pontifice, vt planè in vſu illius non pendeat à conſilio aut ſuffragiis Cardinalium, aut aliorum Epiſcoporum, quia Chriſtus illi ſoli eam conceſſit, nec conſtituit alios compaſtores gregis: vnde vlteriùs ſequitur, Concilia eſſe infrà Pontificem. Prima pars doctrinæ eſt omnino independens ab eo, quòd dicamus Cardinales de iure diuino habere vim eligendi: nam eſto Chriſtus eam contuliſſet, non continuò quidquam contulit in ordine ad immediatam adminiſtrationem Eccleſiæ. Adde, Cardinalium electionem ſolùm eſſe de iure humano: vnde multis annis in Eccleſiâ non fuêre. Sed de his alibi. Hæc omnino inter Catholicos certa.

Verus & legitimus Petri ſucceſſor accipit à Chriſto omnem eius poteſtatem.

Qui ſit ea poteſtas in Papâ.

Electio Cardinalium eſt ſolum de iure humano.

SECTIO

SECTIO II.

An hæc poteſtas Canonica ſit propria legis gratiæ.

5\. ILludoccaſione primæ ſuppoſitionis in dubiũ verti poſſet, an hæc poteſtas condendi leges Canonicas & ſpirituales ſit propria legis gratiæ, an verò etiam fuerit in lege naturæ, & in lege ſcriptâ.

SVBSECTIO I.

Quid de lege naturæ.

An poteſtas Canon: a fuerit in lege naturæ, & quid hæc ſit.

CIrca ſtatum naturæ aduerte, dupliciter eum poſſe conſiderari: vel vt fuit de facto, quia licet in eo homines eleuati fuerint ad finẽ ſupernaturalẽ, & in hoc ſenſu fuerit ſtatus & lex ſupernaturalis; dicitur tamen naturæ, quatenus non agnoſcuntur aliquæ ſpeciales leges aut Sacramenta, à quibus ille ſtatus denominari queat. Aliter ergo poteſt conſiderari ſtatus naturæ vt non eleuatæ ad finem ſupernaturalem, ſed relictæ in illis quæ ipſi ſunt connaturalia.

6\. *In quo naturæ ſtatu poſſit & verò debeat eſſe Canonica poteſtas.*

Ab hoc ergo ſtatu incipiendo dicimus, per ſe loquendo, poſſe eſſe in illo eiuſmodi quaſi Eccleſiaſticam poteſtatem; & verò, ſi naturale dictamen attendendum eſſet, debere omnino eſſe ita. Ratio eſt manifeſta; nam etiam in eo ſtatu, præter adminiſtrationem politicam Reipublicæ ſecundum temporalia, deberet eſſe cognitio naturalis Dei; ea eâ autem deberet ſequi cultus ſpecialis ipſius, & ſacrificia aliqua, quibus homines proteſtarentur Dei in ſe potentiam. Et certè etiam barbaræ nationes, quantumuis ignorauerint de facto ſe eſſe ad finem ſupernaturalem eleuatas, nec nouerint verum Deum; erga illos tamen qualeſquales, quos, vt veros Deos coluerunt & colunt, ſacrificia inſtituerunt, erexerunt templa, & Sacerdotes aliquos deſignarunt ad quos per ſe ſpectarent ea quæ ad ſacrificia & cultum Deorum pertinebant: his autem ſemper fuit poteſtas aliqua conceſſa, vt poſſent populo præcipere quæ circa cultum illum efficienda erant: potiori ergo iure id debuit fieri ab his qui verum Deum agnouiſſent. Vtrùm autem tunc Sacerdotes illi ſolùm eſſent quaſi executores eorum rituum, & poteſtas iudicandi, præſcribendi, &c. eſſet apud Reipublicæ Principem, an verò etiam ipſi Sacerdotes eam haberent, pro præſenti inſtituto per accidens eſt, quia iam non diſputamus, in quam perſonam ea poteſtas caſura eſſet, ſed, an abſolutè foret: poſſet enim Reſpublica pro libitu vel eam concedere ipſi Principi, qui eo ipſo haberet iuriſdictionem, vt ſic dicam ſpiritualem ſeu Canonicam & temporalem; vel poſſet eam ſeparare; & Sacerdoti non Principi conferre: vnde de facto apud Gentes aliquando vni perſonæ, aliquando diuerſis conceſſæ fuêre.

Penes quos tunc ea poteſtas eſſet.

7\. *A quò illa tūc oriatur.*

Quòd ſi roges, à quo manaret tunc ea poteſtas; dico, ab ipſâ communitate proximè, ſicut manat poteſtas ciuilis: ſicut enim ratio naturalis dictat, expedire eam iuriſdictionem ciuilem ob adminiſtrationem Reipublicæ; ideóque poſſe homines in vnum congregatos eligere ſibi vnum caput; ita eodem modo dicendum eſt, ipſum lumen naturale dictare, expedientem eſſe ſimilem iuriſdictionem in ordine ad cultum & reuerentiam Deo debitam, poſſéque homines non minùs eligere vnum caput, cui in hoc puncto ſuam obedientiam promittant, quàm poſſunt eligere in ordine ad alias actiones temporales.

Non haberet tamē ea vim peccata remittendi.

Aduerte tamen Primò, non proptereà illud habiturum vllam vim remittendi peccata; quia hoc ad ſolum Deum ſpectat, & ad illum cui ipſe ſuas vices committit; vt eam in lege gratiæ committit Sacerdotibus: homines autem in ordine ad hoc non poſſunt vllam communicare iuriſdictionem, quia nullam in ſe habent; in ordine tamen ad exteriorem & legalem quaſi remiſſionem peccati poſſent, vt ſcilicet ille, qui ob aliquod delictum reputaretur quaſi immundus aut excommunicatus, poſſet, adhibitâ in foro exteriori ſufficienti ſatisfactione, iterùm ab eo Sacerdote aut quaſi Eccleſiaſtico capite recipi in numerum cæterorum.

8\. *Quid dicendum, ſi homines omnes ſolitarij degerent.*

Aduerte Secundò, ſi homines non conuenirent in vnam Rempublicam eo tempore, ſed quaſi per ſe ſolitarij habitarent, eo etiam ipſo non fore neceſſum, vt in ordine ad effectus dictos aliquod caput eligerent, etiamſi verum Deum agnoſcerent; quia poſſet tunc quilibet priuatim eum colere & pro libitu exercere aliqua per modum ſacrificij; ad eum ferè modum quo adhuc in lege gratiæ Eremitæ ſolitariè viuentes Deum coluerunt, etiamſi actu (vt ſic dicam) non vterentur directè ſupremi ſui & vniuerſalis Eccleſiæ capitis directione. Quòd ſi in eo ſtatu homines Rempublicam ciuilem formarent, videtur etiam illos debuiſſe habere aliquid certi erga cultum Dei; quia reuerà fuiſſet inordinatio aliqua, non habere vniformitatem aliquam in eo puncto: nihilominùs tamen addo, id non ita eſſe annexum ei Reipublicæ, vt ſi voluiſſent in hoc puncto omnino manere liberi quoad modũ colendi Deum, non potuiſſent id ſimpliciter efficere etiam licitè: non enim poteſt oſtendi ea naturâ rei ſufficians ad id obligatio: non enim omnia quæ ſunt conuenientiora, ſunt eo ipſo ſub obligatione. Imò addo, etiamſi ex naturâ rei (vt per ſe conſtat) non ſit liberum hanc aut illam fidem amplecti, ſed omnes teneantur ad veram fidem & cultum veri Dei, ideóq; peccent, ſi aliter faciant, nihilominùs non obligari homines, vt in hoc puncto ipſi conſtituant aliquod caput cui obediant, ſed poſſe retinere ſuam libertatem, vt ſcil. ſi in eo puncto errent, ſolùm peccent contra ius naturæ, non contra humanum præceptum.

Non obligantur homines vt in ſacris conſtituant ſibi caput aliquod.

Quid de ſtatu naturæ, qui de facto fuit.

Iam ad ſtatum alterum legis naturæ, qui de facto fuit homine ad finem ſupernaturalem eleuato. Pater Salas diſp. 18 ſect. 2. & Suarez cap. 2. ſecuti Victoriam relectione 1. de Poteſtate Eccleſiæ, q. 2. & 4. putant fuiſſe in illo poteſtatem aliquam ſupernaturalem, ſacerdotalem, connaturalem tamen ipſi gratiæ; quia etiam tunc temporis fuit Eccleſia & vnum corpus myſticum diſtinctum formaliter à corpore politico, & ordinatum ad finem ſupernaturalem, ac vnitum diuerſo vinculo, ſcil. vnitate fidei, & exercens diuerſas actiones pertinentes ad cultum Dei & ſanctificationem animæ; hanc autem poteſtatem dicunt habuiſſe originem à Deo, non tamen per diſtinctam inſtitutionem vel reuelationem, ſed mediâ infuſione ipſius luminis ſupernaturalis, quia ea illo ſupernaturaliter ſequitur ſine aliâ poſitiuâ determinatione: vnde illa poteſtas per ſe primò fuit in communitate perfecta, & per illam, iuxta arbitrium & traditionem humanam, collata alicui aut aliquibus perſonis, per quas adminiſtraretur. Addit tamen Suarez, Eccleſiam tunc non habuiſſe tam perfectam vnitatem

quàm

quàm per Chriſtum, quia non habebat vnum caput in terris pro totâ Eccleſiâ; ſed in vnaquaque Republicâ poterat eſſe ſuprema poteſtas in eo ordine, ſicut erat ſuprema ciuilis: quælibet enim communitas erat in hoc puncto independens ab aliâ, ſicut in iuriſdictione ciuili. Vnde P. Salas ſuprà ex Auguſtino lib. 5. ad Oroſium docet, Abel fuiſſe Sacerdotem: & de Melchiſedech ipſa Scriptura id teſtatur.

Salas opinio de Abele.

10. Arbitror in hoc puncto poſſe multùm miſceri de nomine, & quidem fuiſſe tunc poteſtatem Eccleſiaſticam eo modo quo paulò antè diximus in ſtatu puræ naturæ non dubito; & quoad hoc totus hic diſcurſus P. Suarez, Salas & Victoriæ mihi placet, nec nouâ indiget probatione; vtrùm autem ea poteſtas fuerit ſupernaturalis, & quo ſenſu, non adeò certum iudico: & ibi crediderim de nomine multùm miſceri. Imò probabilius iudico, eam poteſtatem non fuiſſe vllo modo in ſe diuerſam ab eâ quæ eſſet in purâ naturâ, ſed ſolùm denominatiuè; ex eo quòd homines, ſupra quos cadebat, erant de facto ordinati ad finem ſupernaturalem: quo ſenſu ſua etiam modo poteſtas ciuilis nunc dici poteſt ſupernaturalis ex parte ſcilicet hominum ſupra quos cadit; nam etiam eos retrahere intendit à peccatis: per quod fiunt capaciores finis ſupernaturalis, ad quem ſunt deſtinati.

Placet diſcurſus Suarij, Salas & Victoria.

11. Iam verò id oſtendo in eâ poteſtate; nam eſto homines tunc cognouerint per fidem ſupernaturalem ſe eſſe eleuatos ad viſionem Dei, non propterea in eis erat poteſtas aliquid aliud imperandi quàm externum cultum & adorationem eius Dei, qui eos deſtinauit: ille autem cultus in ſe ipſo idem omnino erat qui fuiſſet, etſi non eſſent eleuati ad viſionem Dei: actus verò internos ſupernaturales fidei & amoris Dei quà ſupernaturales non potuiſſent tunc homines imperare; ergo ea poteſtas non fuiſſet ex eo capite ſupernaturalis. Patet ſubſumptum; nam licet fortè potuiſſent præſcribere, vt eum cultum facerent ex fide in Deum & amore ipſius, non tamen poterant dicere, vt id eſſet ex fide ſupernaturali; quia neque in hoc ſtatu rerum Pontifex poteſt eo modo præcipere actus ſupernaturales. Deinde, nec indirectè ad id poterant tunc obligare, nec diſpenſare poterant in aliquâ re per poteſtatem ſupernaturalem, niſi id ſpecialiter Deus permiſiſſet, eiſque reuelaſſet: in quo ergo eſſet ea poteſtas, aut in ſe, aut in ordine ad rem præceptam ſupernaturalis?

Quid potuerint homines in illo ſtatu naturæ ſtatu imperare.

An diſpenſare tunc potuiſſent poteſtate ſupernaturali.

12. Fortè dices, ſaltem potuiſſe tunc aliquid præſcribere circa Sacramentum, per quod remittebatur originale. Sed contrà Primò, quia inſtitutio talis Sacramenti non ſequebatur neceſſariò ex vi ſtatus eleuationis ad gratiam: poterat enim Deus nolle vllum inſtituere, ſed permittere vt infantes in eo mortui perirent: quòd ſi inſtituit liberaliter, debuit etiam ſpecialem conceſſionem habere & reuelationem illius: ergo ex purâ eleuatione ad gratiam non ſequitur naturaliter ea poteſtas, prout hi auctores docuêre. Contrà Secundò, quia eſto Deus Sacramentum aliquod tale inſtituiſſet, non inde alia diſtincta iuriſdictio infertur in eâ Republicâ, loquendo ex naturâ rei: vel enim fuiſſet illud Sacramentum liberum cuilibet: & tunc nemo poterat alteri quidquam præſcribere: vel ſi à Deo determinatum fuiſſet, inde ſecuta fuiſſet obligatio in parentibus illud applicandi; non fuiſſet autem neceſſarium iure naturali, vt ideò eſſet noua in Republicâ iuriſdictio ſupernaturalis.

An potuiſſet tunc aliquid præſcribi circa Sacramentum remiſſiuum originalis.

Hinc concludo, loquendo præcisè de ſtatu illo independenter ab aliâ Dei reuelatione aut inſtitutione, non fuiſſe iuriſdictionem ſupernaturalem, ſed illam naturalem denominari potuiſſe extrinſecè ſupernaturalem modo ſuprà dicto, eò quòd homines ipſi eleuati eſſent ad eum finem; vtrùm autem Deus ſpeciali conceſſione aliquid in eo ſtatu conſtituerit de facto, nobis eſt omnino incertum; ideóque non debemus diuinando tempus terere.

Tunc illa iuriſdictio extrinſecè ſolùm fuiſſet ſupernaturalis.

SVBSECTIO II.

Quid de lege ſcriptâ.

Circa legem verò ſcriptam, in quâ ex inſtitutione diuinâ fuit vnus ſummus Sacerdos pro totâ Synagogâ, dubitari meritò poteſt, an ille habuerit iuriſdictionem præcipiendi & leges ferendi, quæ omnes obligarent, etiam ſecularia capita. D. Thom. lect. 2. & 3. in Epiſt. ad Galatas cap. 1. Bellarminus lib. 4. de Pontifice cap. 17. & Victoria ſuprà q. 4 num 6. Salmeron Tomo 4. in Euangel. part. 3. Tract. 12. Suarez eo cap. 2. & Salas câ ſect. 2. affirmant fuiſſe eam poteſtatem in illo populo; vtrùm autem in Sacerdote ſummo, an in totâ Synagogâ, aut certè in ipſo Rege, dubium: probabilius cenſet Salas fuiſſe in ſummo Sacerdote. Hæc ſententia videtur eſſe omnino certa quoad primam partem ex aliquibus Scripturæ locis: nam noui dies feſti, qui non erant in lege præſcripti, ſtatuti ſunt in Iſraël tum poſt victoriam Iudith, tum poſt reſtaurationem templi: quam ſolemnitatem ipſe Chriſtus ſuâ præſentiâ approbauit. Deinde Paulus ad Galatas 1. ſupponit fuiſſe traditiones aliquas diſtinctas à legibus diuinis; quas obſeruare debebant: fuit ergo ea poteſtas quoad tales leges in illo populo. Quoad ſupernaturalitatem verò ipſius nihil habeo aliud quod dicam, quàm quod paulò ante de ſtatu puræ naturæ dictum eſt, ſcilicet, eam fuiſſe ſupernaturalem denominatiuè; an verò habuerint poteſtatem imperandi actum ſupernaturalem, dubium eſſe. 13.

An ſummus Sacerdos Synagogæ habuerit talem poteſtatem vniuerſalem.

Synagoga videtur eam habuiſſe.

An fuerit ſupernaturalis eſt controuerſum.

Obiici in contrarium poſſunt aliqua loca, quibus videbantur Iudæi probiberi, ne vllas nouas leges conſtituerent: vt Deut. 4. & 12. prohibetur quidquam addi aut demi de legibus illis: & Iſaiæ 29. conqueritur Deus, quòd Iudæi colerent ſe ſecundùm mandata hominum. His tamen & aliis optimè reſpondet D. Thom. ſuprà, & poſt eum alij, ibi ſolùm prohiberi leges, quæ impedirent obſeruationem diuinam tam addendo ex parte materiæ earum legum, quàm ex illâ demendo: quo ſenſu delinquebant Iudæi, contra quos Iſaias conqueritur; nam illi relinquentes cæremonias à Deo præſcriptas, inducebant alias pro libitu: per hoc autem non fuit illis prohibitum, quò minùs, integrâ relictâ totâ lege, adderent ipſi in aliâ materiâ alias leges honeſtas & vtiles tam concernentes forum externum quàm etiam Eccleſiaſticum. 14.

D. Thom. reſpondet obiectioni factæ.

Dixi, dubium eſſe, an ea poteſtas fuerit apud ſummum Sacerdotem, quia ex Scripturâ nihil in hoc puncto colligitur: ratio verò multò minùs id oſtendit, quia duæ aliæ poteſtates ſacrificandi, & ea quæ ad cultum Dei ſpectant exequendi, diuerſæ ſunt à iuriſdictione: vt patet in lege gratiæ; nam quilibet priuatus Sacerdos habet poteſtatem ſacrificandi: poteſt etiam abſoluere in foro conſcientiæ, ſine vllâ tamen iuriſdictione legiſlatiuâ. 15.

Synagoga ſummus Sacerdos eam videtur non habuiſſe.

lariuâ. Id verò quòd olim fortè fuit ſeparatum à ſummo Sacerdote, in lege gratiæ coniunxit Deus ſpecialiter in Petro eiuſque ſucceſſoribus, vt diximus ſuprà: vnde ex hoc capite longè maioris perfectionis eſt Sacerdotium ſummum legis gratiæ quàm fuerit Iudaicum: expediuit autem vt in lege gratiæ ea Sacerdoti traderetur, non ſæculari Principi: nam in lege veteri tota Eccleſia continebatur intra breues terminos, & ſub vno ferè capite ſæculari, in lege autem gratiæ, quæ per infinitos populos & Reges diſtinctos temporaliter diſſeminanda erat, & ob maiorem conuenientiam Monarchiæ vnum debebat habere caput, non potuit conuenienter ea iuriſdictio conferri ſæculari alicui Principi, conuenientiſſimè autem ſummo Sacerdoti: quem vt Vicarium Chriſti etiam ſæcularis poteſtas veneraretur. Si tamen in re dubiâ velis dicere, fuiſſe etiam olim in ſummo Sacerdote eam poteſtatem, non multum reſiſtam; quia non eſt ratio, quæ id impugnet efficaciter; & ſatis congruum fuit vt illa eſſet in Sacerdote, quandoquidem erat Eccleſiaſtica. Vide P. Salas num. 12. eius ſectionis ſecundæ.

Poteſt tamen contrarium facilè ſuſtineri.

SECTIO III.

An Epiſcopi habeant poteſtatem ferendi leges in ſuis Epiſcopatibus; & vnde eam acceperint.

16. *Epiſcopi ex commiſſione Papæ, vt & quæuis ſimplex perſona, habent poteſtatem ferendi leges.*

SVpposuimus paulò antè, in Summo Pontifice poteſtatem eſſe ferendi leges, quia ſupremum eſt caput Eccleſiæ; vnde non dubitamus etiam in Epiſcopis eam eſſe poſſe ex ſpeciali commiſſione ipſius Pontificis: quo ſenſu etiam poteſt eſſe in ſimplici qualibet perſonâ: quæſtio ergo eſt, an Epiſcopi, eo ipſo quòd tales ſint, ſine vllâ aliâ ſpeciali & nouâ conceſſione habeant vim leges aliquas in ſuo Epiſcopato conſtituendi. Dico *nouâ*, quia, vtrùm id habeant à Chriſto, an à Papâ, diſcutietur inferiùs.

Epiſcopi quà tales ſunt habent eam poteſtatẽ. Probatur ex pluribus Iuris Canonici capitibus.

CONCLVSIO communis & omnino certa eſt eos habere eiuſmodi poteſtatem. Eam tradunt Canoniſtæ in Rubricâ & in cap. *Cum omnes*. & in cap. *Cum acceſſiſſent*. de conſtitutionibus, & Summiſtæ verbo *lex*. probaturque ex multis capitibus Iuris Canonici, cap. 1. de conſecrat. diſt. 3. cap. 2. de locato, cap 2. de maioritate & obedientiâ, cap. 2. de conſtitutionibus in 6. & videtur conformis ei dicto Pauli Act. 20. *Vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*: nam ad eam gubernationem videtur valdè vtilis talis poteſtas legiſlatiua. Confirmatur, quia Epiſcopi ſunt paſtores animarum; ergo debent habere iuriſdictionem, vt eis poſſint præcipere, ordinare, ſtatuereque, quæ ab illis debeant fieri. In hac concluſione nulla eſt difficultas: illud verò dubium, vtrùm hæc iuriſdictio ſit de iure diuino, & immediatè à Chriſto conferatur Epiſcopis, poſitâ tamquam conditione eorum electione legitimâ in Epiſcopos; an verò ſit de iure humano. In quo puncto Scholaſtici nonnulli valdè inter ſe diſſentiunt, & fuſiſſimè diſputant; vereor autem ne multum admiſceatur de ſolo nomine in eâ diſceptatione.

An hæc iuriſdictio immediatè ſit eis à Chriſto collata.

SVBSECTIO I.

Proponuntur duæ extremæ ſententiæ.

PAret Vaſquez diſput. 152. cap. 3. referens pro ſe Victoriam & Caſtrum, multique alij relati à P. Salas ſect. 4. n. 29. quibus problematicè adhæret (etiamſi infrà ſect. 14. n. 74 obiter dicat hanc ſententiam Patris Vaſq. eſſe minùs probabilem) docent Epiſcopos accepiſſe à Chriſto proximè omnem iuriſdictionem actiuam & radicalem tam in foro conſcientiæ vt abſoluant à peccatis, quàm in exteriori vt iubeant, excommunicent, legéſque ferant, quam putant promiſſam fuiſſe illis Matth. 18. *Amen dico vobis, quæcumque a gaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo*. Probat autem id Vaſq. licet obiter, hoc argumento: Sicut Sacerdos non poteſt dicere, dum dat abſolutionem à peccatis, *Ego te abſoluo poteſtate ad id mihi conceſſâ a Sũmo Pontifice*; vnde infertur, poteſtatem abſoluendi à peccatis eſſe de iure diuino, & immediatè conceſſam Sacerdotibus à Deo; ita non poteſt Epiſcopus dicere, *Ego te excommunico poteſtate mihi conceſſâ à Summo Pontifice*: id enim ſolùm poteſt dicere in caſibus, in quibus vtitur poteſtate delegatâ, ergo eam vim excommunicandi habet immediatè à Chriſto. Addit autem num. 30. Papæ eſſe commiſſam applicationem & conſtitutionem materiæ, & ex eius poteſtate pendere diœceſum & parochiarum diuiſionem; vnde in foro conſcientiæ impedire poteſt eiuſmodi actiuam iuriſdictionem ex parte, & aliquos caſus ſibi reſeruare, & in foro exteriori leges moderari, & de omnibus illis rebus ſuo ordine cognoſcere. Addit ſecundò materiam, circa quam Epiſcoporum poteſtas verſatur, non priùs fieri à Pontifice, & deinde applicari, ſed ſimul fieri & applicari; nam materia illa ſunt ſubditi; eo autem ipſo, quòd à Pontifice fiunt ſubditi eius Epiſcopi, ſimul applicatur materia ipſi Epiſcopo: iuriſdictionem ergo actiuam ait Vaſquez non vocari poteſtatem in aliquem, quouſque ille verè ſubiectus ſit: cúmque ſubiectio fiat à Papâ, ideò putat, auctores, qui contrarium ſentiunt, ſolùm de hac ſubiectione locutos, dum dicunt, eam iuriſdictionem ſolùm eſſe de iure humano. Addit tandem num. 31. Papam, etſi poſſit Epiſcoporum leges moderari, non tamen poſſe illis auferre poteſtatem condendi leges, prout illis videbitur expediens.

17. *Vaſq. affirmat, Victori. &c.*

Ratio Vaſq.

18. *Vrget à materiâ, circa quam verſatur Epiſcoporum poteſtas.*

E contrario verò Vargas, Heruæus, Bonauentura, Bellarminus, Caietanus & alij multi, quos refert & problematicè ſequitur Salas n. 28. Suarez verò abſolutè cap. 4. à n. 6. fusè valdè eam ſententiam oppugnant, docéntq; eam iuriſdictionem legiſlatiuam non dari immediatè à Chriſto, ſed per Summum Pontificem, neque eſſe de iure diuino, ſed humano: & idem ſentiunt de iuriſdictione in foro conſcientiæ. Vt verò eam ſententiam defendat P. Suarez, diſtinguit in dignitate Epiſcopali conſecrationem à iuriſdictione: illam dicit eſſe immediatè à Chriſto, quia Sacramentum Ordinis à Chriſto immediatè inſtitutum eſt; vnde eo ipſo, quòd quis validè conſecretur Epiſcopus, neceſſariò habet poteſtatem validè conſecrandi Sacerdotes & alios Epiſcopos, etiamſi, caſu quo id faciat ſine licentiâ, peccet: huic ergo conſecrationi ſeu Epiſcopali charactèri docet non eſſe annexam de iure diuino iuriſdictionem legiſlatiuam, imò nullam veram iuriſdictionem; additque non ſolùm non eſſe neceſſa

19. *Negant Vargas, Heruæus, &c.*

Suarez. duo diſtinguit in dignitate Epiſcopi.

An iuriſdictio ſit ſeparabilis à conſecratione Epiſcopi.

neceſſariò annexam, ſed neque eam peudere à prædicto charactere, quia & poteſt eſſe Epiſcopus verus conſecratus nullam omnino habens iuriſdictionem; vt ſi Epiſcopus fiat Religioſus:& in iis, qui nunc vocantur titulares, idem cernitur: & è contrario Epiſcopus confirmatus nondum conſecratus habet omnem eam iuriſdictionem. Et patet id ipſum in Summo Pontifice, qui, etiamſi quando eligitur, non ſit Sacerdos, omnem tamen omnino acquirit iuriſdictionem, exceptâ immediatè abſoluendi per ſe in foro confeſſionis; in quo tamen habet iuriſdictionem reſeruandi caſus quos voluerit.

Cõfirmat ſuã mẽtẽ Suarez. Vnde etiam confirmat Suarez ſuam ſententiam ex ipſis Apoſtolis; quia licet habuerint iuriſdictionem in totum mundum, non ideò fuêre vnius alicuius Eccleſiæ particulares Epiſcopi: vt in Paulo & Ioanne conſtat: ergo ea iuriſdictio aliquid eſt ſeparabile à conſecratione & à titulo Epiſcopi huius vel alterius loci.

20\. *Iuriſdictionẽ Epiſcoporum per ſe immediatè determinaſſe Chriſtum negat Suarez.* Cenſet præterea, Chriſtum Dominum non determinaſſe per ſe ipſum, an hæc vel illa eſſet futura iuriſdictio vel poteſtas legiſlatiua, ſed præcisè dixiſſe Petro, *Conſtitues Epiſcopos, quibus conferre pro tuâ prudentiâ poteris quam velis iuriſdictionem*: imò addit, etiamſi Chriſtus determinaſſet, quam iuriſdictionem eſſet Pontifex eis daturus, eo tamen ipſo, quòd Pontifici commiſit eorum deſignationem, non debere illam dici de iure diuino. Vt ſi Rex Hiſpaniæ mittens Proregem in Indiam ſic ei præcipiat: *Conſtitue in ciuitatibus Prætores, quibus hanc & illam facultatem concedas*; nihilominùs tamen poſteà illi Prætores à Prorege conſtituti non dicuntur eſſe de iure regio, ſed, vt ſic dicã, proregio; quia aliud eſt, *Mando tibi vt tu illos deſignes, & talem illis conferas poteſtatem*: aliud verò, *Ego eos deſigno, & ego eis eam poteſtatem confero.* Hæc ibi fusè P. Suarez quæ aliis argumentis minoris momenti confirmat.

Svbsectio II.

Iudicium de his ſententijs.

21\. *Quid ſentiẽdum, ſi Chriſtus ipſe Petro præſcripſiſſet & determinauit iuriſdictionẽ dandã Epiſcopis.* Dixi ſuprà, putare me multùm de nomine in hac difficultate miſceri; vnde oportet, quæ ſit differentia ſolùm in vocibus, quæ verò re ipsâ declarare. Pro quo Dico Primò: Si P. Suarez ſemel admittat, Chriſtum Dominum præſcripſiſſe Petro, quam iuriſdictionem Epiſcopis deberet dare, caſu quo illis conferret ſubditos, purè putè erit de nomine diſſenſio inter ipſum Vaſquez & Caſtrum: id quod meo iudicio manifeſtè oſtendo, quia quando Vaſquez & Caſtro docent de iure diuino eſſe eam iuriſdictionem Epiſcoporum, nullatenus aſſerere volunt, eam vt exiſtentem in Ambroſio eſſe de iure diuino: quia procul dubio Chriſtus non ſtatuit, vt Ambroſius & Auguſtinus eſſent Epiſcopi; neque id poteſt ab vllo prudente doceri: in quo ſenſu etiam in ipſo Pontifice Romano idem omnino dicendum eſt: nam quod Mapphæus Barberinus ſit Papa, non eſt de iure diuino; ſed ex electione humanâ prouenit; licet, ſuppoſitâ eâ electione quòd habeat hanc iuriſdictionem, proueniat à Chriſto.

Declaratur concluſio exemplo Suarij. Declaro id ipſo exemplo, quo P. Suarius vtitur, de Rege mandante Proregi, vt in qualibet ciuitate conſtituat Prætores eum tali iuriſdictione: in eo enim caſu licet, quòd poſteà Antonius aut Rodericus eligatur Prætor, procul dubio non ſit de iure regio, ſed proregio, quia Rex de eo puncto nihil

ſtatuit: at quòd abſolutè ſint aliqui Prætores, de iure regio eſt; quòd item illi habeant talem iuriſdictionem, etiam eſt de iure regio, vnde fit, vt in eo caſu non ſit in poteſtate Proregis non ponere Prætores, aut illis auferre iuriſdictionem eam, quam Rex præſcripſit: neque aliquid aliud quàm hoc voluit Pater Vaſquez, Caſtro, aut alij, quos ipſe impugnat; ſed neque velle potuêre.

Explicatur mens Caſtro & Vaſquez.

22\. Confirmo rurſus exemplo poteſtatis Sacerdotalis conſecrandi; nam hanc eſſe de iure diuino omnino fatetur ipſe Pater Suarez; & tamen certiſſimum eſt, quòd ego potiùs quàm meus frater eam habeam, non eſſe de iure diuino; quia Chriſtus non mandauit, vt ego potiùs quàm ille fierem Sacerdos; cur ergo dicitur de iure diuino? non aliâ de causâ, quàm quòd ex inſtitutione Chriſti eam habeo poſitâ ordinatione; vnde nullus mihi eam auferre poteſt. *Cur poteſtas conſecrandi ſit de iure diuino.* Neque ad hoc facit quidquam quòd ipſe Chriſtus immediatè non dixerit Petro; quos Epiſcopos eſſet electurus, ſed illi commiſerit deſignandos: nam quod Princeps efficit per mandatũ ſuum, verè dicitur ipſe efficere.

23\. *Quid ſi Chriſtus ſolùm in genere mandaſſet Petro, Epiſcoporum cõſtitutionẽ, & dandã eis iuriſdictionẽ pro ſuo libitu.* Dico Secvndò: Si dicatur Chriſtus ſolùm in communi mandaſſe Petro; vt Epiſcopos conſtitueret, eiſque iuriſdictionem conferret, quam iudicaret expedire, tunc meritò dicent ea iuriſdictio non eſſe de iure diuino, ſed humano: & in hoc ſenſu videtur P. Suarez maximè eam ſententiã defendere, vt rationes eius ſuprà allatæ oſtendunt. Quòd ſi P. Vaſq. & alij dicant, eam voluntatem Chriſti fuiſſe omnino determinatam, vt paulò antè dicebamus, iam tunc diſſenſio erit tota de re ipsâ; & ad hoc punctum reducetur, an dixerit Chriſtus, *Da illis talem determinatam iuriſdictionem*; an verò dixerit, *Da prout iudicaueris expedire.* Hæc ergo eſt tota huius quæſtionis difficultas, relictis vocibus illis de iure diuino mediatè aut immediatè.

24\. *Quid dicẽdũ ſit abſolutè ſpectato Epiſcopali charactere & conſecratione.* Hinc Dico Tertiò: Si attendam ſolam conſecrationem Epiſcopalem ſeu characterem, qui per eam imprimitur, manifeſtum eſt, neque id ab vllo Catholico negari poteſt, illi non fuiſſe à Chriſto neceſſariò annexam eam iuriſdictionem, neque è contrario hanc ab illo pendere: id ſuadetur euidenter rationibus ſuprà poſitis: nam Epiſcopus, qui, relicto Epiſcopatu, cum licentiâ Pontificis ingreditur Religionem, aut qui ob culpas graues deponitur, procul dubio totam quantam conſecrationem retinet, characterem inſuper; non tamen habet vllam proximam iuriſdictionem; ergo ex Chriſti mandato non eſt ei conſecrationi & charactheri annexa vlla iuriſdictio.

25\. *Satisfit obiectioni.* Dices fortè, Habet illa ſaltem remotam. Contrà Primò, quia hoc iam reducitur ad quæſtionẽ de nomine, vtrùm ſcil. ea capacitas vocanda ſit iuriſdictio: in ea autem quæſtione profectò abuſus eſt vocis eam ſic vocare, perinde ac ſi, quando ſunt duo capaces vt à Rege eligantur in Prætorem, vellemus dicere, eos iam habere iuriſdictionem prætorianam: aut clariùs, ſi, quia laicus habet capacitatem vt conſecretur Sacerdos, vellet quis dicere illum habere poteſtatem actiuam conſecrandi, certè malè loqueretur. Contrà Secundò, quia ea capacitas independens eſt à conſecratione: nam etiam qui non habet characterem Epiſcopalem ſeu conſecrationem, poteſt totam iuriſdictionem Epiſcopalem accipere; ergo, re intellectâ, & ablatis vocibus, dici non poteſt à Chriſto Domino ei conſecrationi ſeu charactheri annexam neceſſariò non ſolùm determinatam & certam iuriſdictionem, ſed nec vllam in communi.

26. *Quid ſi ſumatur Epiſcopus prout iam eſt cōſtitutus animarum paſtor*

DICO QVARTÒ: Si Epiſcopum accipiamus non ſolùm ſub eâ conſecratione, ſed etiam quatenus iam eſt conſtitutus paſtor animarū, procul dubio de iure naturali & diuino eſt, vt habeat aliquam iuriſdictionem, abſtrahendo ab hac vel illâ: in hac nulla poteſt eſſe difficultas, nec negari à Suario poteſt, quia in ipſo conceptu paſtoris includitur aliqua iuriſdictio, ſicut in conceptu Proregis: vnde ſicut repugnat aliquem conſtitui verè Proregem, & non habere vllam iuriſdictionem; ita etiam repugnat, aliquem eſſe Epiſcopum talis diœceſis & paſtorem illius, & non habere iuriſdictionem: & fortaſſe in hoc ſenſu loquuntur Victoria & alij; at in eo ſenſu non ſolùm debet dici iure diuino conuenire iuriſdictio Epiſcopo, ſed etiam cuicumque alij, cui cura animarum cōmittitur: vt eam ſolent habere Abbates & Prælati Religionum in ſuos Religioſos.

27. Dixi *iuriſdictionem aliquam*, quia non eſt neceſſum vt habeat totam quæ poteſt eſſe in Epiſcopis: ſicut non eſt neceſſum, vt omnes Proreges habeant æqualem iuriſdictionem: & idem eſt in aliis etiam Iudicibus.

Chriſtus non determinauit Epiſcoporum iuriſdictionē ſed eam Petri reliquit arbitrio.

DICO QVINTÒ: Longè probabilius eſt Chriſtum Dominum non determinaſſe, quā deberent habere Epiſcopi iuriſdictionem, eſtò ſint animarum paſtores, ſed id relictum eſſe omnino liberum Petro, & maximè in ordine ad punctum ferendi leges; vnde abſolutè dicendum videtur, Epiſcopis eam vim legiſlatiuam ex iure humano non ex diuino immediatè conuenire.

28. Dico *immediatè*; nam quòd eam habuerit Petrus, potueritque illam transferre in Epiſcopos, procul dubio à Chriſto venit. Hæc concluſio eſt P. Suarez ſuprà: pro eâ inducit D. Thom. & alios antiquiores Theologos, quatenus docent, poteſtatem clauium & iuriſdictionis ad omnes per Petrum & ſucceſſores eius deriuari: hæc tamen inductio nullo modo placet; nam etiamſi Petro mandaſſet, vt deſignaret Epiſcopos, & præſcripſiſſet ei determinatam iuriſdictionem, quam illis daret, procul dubio diceretur ea iuriſdictio per Petrum & ſucceſſores in alios deriuari; & tamen (vt in concluſione primâ oſtendi) tunc certiſſimè eſſet de iure diuino in Epiſcopis ea iuriſdictio, licet, quòd Petrus in particulari eſſet Epiſcopus, & eam haberet, non eſſet de iure diuino, vt ſuprà explicatum eſt in ipſomet Pontifice Romano Eodem modo non vrget alterum teſtimonium ipſius D. Thomæ, quod Suarez adducit ex 4. diſt. 20. q. vnicâ, art. 4. quæſtiunculâ 3. vbi Papam comparat Regibus, Epiſcopos verò aliis Magiſtratibus inferioribus, non, inquā, vrget, quia totum id verum fuiſſet, etiamſi Deus taxaſſet determinatè eam iuriſdictionem, quam deberet eis Papa dare: quo caſu illa eſſet de iure diuino. Probat item Suarez intentum ex modo loquendi Canonum; nam Gregorius in Decreto 2 q. 6. hæc habet: *Romana Eccleſia vices ſuas ita alijs impertiuit Eccleſiis, vt in partem ſint vocati ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis*: vbi ponderat vò *impertiuit*, quod denotat ab eo acceptam poteſtatem. & Leo Papa in cap. *Ita Dominus* 19. ait à Petro, quaſi quodam capite, dona ſua Chriſtum in corpus Eccleſiæ diffudiſſe. Facilè his teſtimoniis reſponderi poſſet ex concluſione primâ, ſolùm illis probari, Chriſtum eam poteſtatem medio ſuo Vicario contuliſſe; per quod non negatur, eam eſſe de iure diuino, vt ibi explicuimus: nam haud dubiè meritò dici poteſt, per Epiſcopos concedere Chriſtum Sacerdotibus poteſtatem conſecrandi; quæ tamen eſt de iure diuino: & ſanè Leo Papa in citato loco non ſolùm de iuriſdictione locutus, ſed de conſecratione, Ordine, &c. hæc enim comprehenduntur maximè nomine *donorum*, quo vſus eſt Leo.

Suarez pro ſe citat D. Thomam, ſed parum ſolidè.

29. *Nec alterum D. Thom. teſtimonium vim habet.*

nec Canonibus Suarez proficit.

Vnica ergo, & meo iudicio efficax probatio eſt, quia ſine fundamento vllo vel in auctoritate vel in ratione ponitur annexa dignitati Epiſcopali certa aliqua & determinata iuriſdictio, maximè ea, quæ ad leges ferendas ſpectat; ergo non debemus eam ponere. Conſequentia eſt bona, quia in rebus ex ſe ſupernaturalibus, & quæ experientiâ non noſcuntur, non debemus quidquā ponere, niſi quod vel ratio, vel auctoritas ſuadet. Antecedens verò quoad rationem probandum in hac ſubſectione: id quod facilè præſtatur; nam vt Epiſcopi ſuas oues dirigant, non neceſſum vllo modo, vt poſſint leges ferre: ſufficit enim, ſi per præcepta, etiam durantia toto tempore ipſorum, eas dirigant: ſic etiam in Religione Superiores immediati poſſunt perfectè dirigere Religioſos, etiāſi illi non poſſint leges ſtatuere; ſed id ſolùm ſpectet ad Generalem Religionis: ablatâ autem hac ratione paſtoris nulla planè ratio eſt, quæ id perſuadeat. 30.

Vnica & optima ratio.

Epiſcopi ad dirigēdā ſuas oues non egēt poteſtate leges ferendi.

Poſitiuè noſtram ſententiam probo, quia, ob maiorem ſubordinationē Epiſcoporum cum ſuo vniuerſali capite, expediens fuit, vt eam iuriſdictionem acciperent ab illo immediatè; poſſétque pro voluntate ipſius extēdi, coarctari, &c. ſi enim eam haberent immediatè à Chriſto, ſolùm poſitâ vt conditione eorum deſignatione aut conſecratione, eſſet manifeſtum periculum ſe opponendi Summo Pontifici, ac dicendi, *Tam de iure diuino eſt mea quam tua iuriſdictio; non ergo potes me impedire in meo Epiſcopatu.*

Cur magis expediat Epiſcopos eā iuriſdictionē à Papā mutuari.

Secundò ex ipſo vſu id ſuadetur; nam Epiſcopi non habent omnem iuriſdictionem Eccleſiaſticam in ſuos, quam habent Pontifices in totam Eccleſiam: non enim poſſunt conſtituere irregularitates, aut præſcribere impedimenta irritantia matrimonia; non poſſunt diſpenſare in votis; vnde infero: Ergo Chriſtus non dedit illis immediatè vllam iuriſdictionem. Probo hanc conſequentiam, quia verba Chriſti, quibus aduerſarij vtuntur, indefinita ſunt, ſeu vniuerſalia; ideò vel probant omnem eam iuriſdictionem, vel certè nihil perſuadent. Deinde, etiam illa iuriſdictio pertinet ad regimen animarum; ergo deberet eſſe annexa ſicut altera. Ergo quòd de facto vnam habeant, non alteram, prouenit ex Pontificum determinatione: ergo ea non eſt de iure diuino. 31.

Epiſcopi non habēt tantam iuriſdictionē in ſuos, quantam Pontifex in totam Eccleſiam.

SVBSECTIO III.

Reſpondetur obiectionibus in contrarium: vbi oſtenditur deſtitui auctoritate oppoſitam ſententiam.

OBiicies Primò, Ergo etiam in Summo Pontifice non erit ea poteſtas legiſlatiua, quia 32. ea ſolùm poteſt probari ex eis verbis, *Paſce oues meas*: atqui, vt ex dictis conſtat, paſcere non requirit poteſtatem ferendi leges. Quæ ratio etiam locum habet in Pontifice; nam pro illo etiam videtur ſufficere, ſi poſſit imponere præcepta, quæ durent per vitam ipſius, eo verò moriente ceſſent; quæque eo ipſo non eſſent leges. Reſpondeo Primò, Eſto hic dicamus non ſuaderi rationibus eam poteſtatem, non proptereà negandam, quia ſtat pro eâ totius Eccleſiæ ſēſus & definitio Pontifi

Ioa. 21.

Cur ea ultima poteſtas in Papā requiratur, & non in alijs.

Digitized by Google

Pontificum: at quòd Epiſcopi ex ſe habeant eam iuriſdictionem, nulla auctoritas probat, vt ſtatim dicam, ergo. Secundò reſpondeo, diſparitatem quoad hoc inter ſupremum Paſtorem & immediatos ſeu ſubordinatos eſſe valdè magnam, etiã ſtando rationi; nam ſi neceſſe ſit (vt ſæpè neceſſum eſt) leges durabiles ſtatuere, etiam in priuatis Epiſcopatibus ſufficienter fieri poteſt, vel accipiendo ad id poteſtatem à Summo Paſtore, vel ab eo petendo earum legum confirmationem: at ſi Summus Paſtor eam vim legiſlatiuam non haberet, nullâ viâ, naturaliter loquendo, prouideri poſſet Eccleſiæ; nam ad Deum recurri non poſſet, quia non facit eas reuelationes extraordinarias: debuit ergo per ſe eſſe in ſupremo capite ea poteſtas; in aliis verò ſufficit, ſi ad arbitrium huius.

33\. *Loca probantia etiã Epiſcopus eam annexam eſſe nil euincunt.*

Quòd verò non probetur auctoritate ea iuriſdictio vt neceſſariò annexa, patet reſpondendo his quæ pro illâ afferri poſſunt; ſunt autem duo vel tria loca, quæ facillimè explicãtur. Primus eſt, quòd dixerit Chriſtus Apoſtolis Matthæi 18. *Quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo.* Alter locus eſt ex Act. 20: vbi Paulus de Epiſcopis dicit: *Vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*: ergo iure diuino habent poteſtatem ligandi, regendi Eccleſiam Dei. Ad primum locum reſpondeo, ibi non datam actu eam iuriſdictionem, ſed promiſſam; quomodo autem illis eſſet dãda ea poteſtas, non declarari ibi. Concedimus itaq; in Epiſcopis hanc poteſtatem: negamus tamen illam eſſe neceſſariò illis annexam: & ſanè, etiamſi poſteà per Petrum accepiſſent eam poteſtatem Apoſtoli; verè tamen de illis dici potuiſſet, *Quoſcumq; alligaueritis ſuper terram*, &c. Sicut, etiamſi Prorex habeat totam ſuam iuriſdictionem à Rege, verè dici de illo poteſt, *Quos ligaueris ciuiliter in tuâ Prouinciâ, erunt ligati.* Secundò reſpondetur, diſparem eſſe de Apoſtolis rationem, & de Epiſcopis; nam illi immediatè acceperunt à Chriſto iuriſdictionem in totum orbem, vt ſuprà diximus; nec fuêre conſtituti à Chriſto Epiſcopi vllius loci determinati: ſed ea iuriſdictio fuit illis data ob dignitatem Apoſtolatus: Epiſcopi autem non ſuccedunt Apoſtolis in eam iuriſdictionem; alioquin deberent illam habere in totum mundum ſicut Apoſtoli: neque item ſuccedunt in modum eam habendi immediatè à Chriſto; in quo neceſſariò debent omnes conſentire; quia Apoſtolis non eſt data medio Petro vllo modo, neque quoad deſignationem perſonæ, neque quoad ipſam iuriſdictionem: ſed immediatè eam acceperunt iure diuino, Chriſto eam illis conferente, eoſque deſignante: ſicut ergo in hoc puncto non ſuccedunt, etiam dicimus neque ſuccedere in altero.

Ea poteſtas eſt in Epiſcopis ſed nõ neceſſariò annexa.

Diſpar eſt ratio in Apoſtolis & Epiſcopis.

34\. *Qui Spiritus ſãctus poſuerit Epiſcopos ad regẽdam Dei Eccleſiã.*

Secundum teſtimonium minùs adhuc vrget: quòd enim dicatur Spiritus ſãctus poſuiſſe Epiſcopos ad regendam Eccleſiam Dei, nullatenus probat ab illo immediatè conſtitutos; nam, vt benè obſeruat P. Suarez, etiam Reges dicuntur per Deum regnare; inde tamen non ſequitur, immediatè à Deo accepiſſe iuriſdictionem; ergo ad eum modum loquendi, dicimus, omnino ſufficere, quòd Spiritus ſanctus voluerit illos regere Eccleſias, etiamſi modum conferendi eis iuriſdictionem liberum reliquerit Petro. Secundò reſpondeo, & magis iuxta doctrinam ſuprà traditam, etiamſi Epiſcopi neceſſariò debeant habere aliquam iuriſdictionem, eo ipſo quòd ſint Paſtores (vt explicatum eſt) neceſſarium tamen non eſſe, vt habeant legiſlatiuam, de quâ hîc diſputamus. Vltimò reſpondeo, Epiſcopum ibi à Paulo vſurpari non pro ſolâ conſecratione; hæc enim quodammodò per accidens ſe habet ad regimen animarum, vt in Epiſcopo confirmato non conſecrato: patet & in ipſo etiam Romano Pontifice, qui, etiamſi nec Sacerdos ſit, retinet tamen totam iuriſdictionem, vt ſuprà oſtendimus: accepit ergo Paulus ibi Epiſcopum vt habentem curam animarum; de quo vt ſic ſumpto iure naturali & diuino eſt aliqua iuriſdictio; quia ipſe conceptus Paſtoris id dicit. Neque ab vllo poteſt oppoſitum doceri, vt explicatum eſt etiam ſuprà.

Qui Paulus Epiſcopũ acceperit loco citato.

Reſtat adhuc illud argumentum P. Vaſq. quod ſicut non poteſt Sacerdos dicere, *Ego te abſoluo poteſtate mihi à Pontifice conceſſâ*; ita nec Epiſcopus dicere valeat, *Ego te excommunico poteſtate mihi à Papâ conceſſâ.* Cui vno verbo reſpondetur, Etiamſi id non dicatur de facto, poſſe tamen in toto rigore etiam à Sacerdote dici; quia reuerà Pontifex dedit illi iuriſdictionem abſoluendi ſaltem vltimam: quod addo, vt vitem quæſtionem de modo loquendi, vtrùm ſcil. character ſacerdotalis debeat vocari inadæquata iuriſdictio ad abſoluendum: vnde in poteſtate Epiſcopali argumentum habet minorem difficultatẽ, quia ad eius munia nec quidẽ neceſſaria eſt conſecratio, vt oſtendi, licet ad abſolutionem in foro interno neceſſarius ſit character ſacerdotalis: potiori ergo titulo ibi dici poteſt, *Abſoluo te ab excommunicatione*, aut, *Excommunico te poteſtate ad id mihi traditâ à Pontifice*: vſus verò ſeu modus loquendi in hac parte nihil probat, tum quia in ciuilibus, quando certò conſtat eam iuriſdictionem eſſe ab ipſo Rege conceſſam, ſeu de iure regio, ſæpiſſimè in vſu ipſius non dicitur, *Mando tibi hoc auctoritate mihi à Rege conceſſâ*, ſed, *Auctoritate meâ tibi hoc mando*; nam τὸ *mea* intelligitur non mea per excellentiam; ſed mea ex deſignatione. Idem etiam in Canonicis reperitur; nam certum eſt, Superiores Religionum nõ habere iuriſdictionem immediatè à Deo, ſed à Pontifice, & Prouincialem à Generali, Rectorem à Prouinciali; & tamen hi in ſuis actionibus ordinariis numquam vſurpant illam phraſim, *Mando tibi auctoritate à Pontifice mihi conceſſâ*, ſed, *Mando tibi hoc auctoritate quâ polleo.* Pro quo aduerte, etſi Iudices ſubordinati accipiant omnem ſuam iuriſdictionem à ſupremo Iudice, duplicem tamen illam eſſe; vnam quaſi ordinariam, quæ conferri ſolet omnibus talibus Iudicibus; alteram extraordinariam, quæ non ſolet illis omnibus conferri, ſed hîc & nunc ob aliam cauſam occurrentem ſpecialiter collata eſt huic aut illi: illam priorem vocant communiter ſuam, etiamſi (vt dixi) non minùs ſit collata eis liberaliter quàm altera, quam non ſolent vocare ſuam; vnde fit, vt quando operantur vi prioris, nõ ſoleant mentionẽ facere ſuæ delegationis; ſed dicunt, *auctoritate noſtrâ*, &c. quando verò operantur ex ſecundâ, vt oſtendant illam non eſſe ordinariam, vſurpare ſolent eos terminos, *auctoritate mihi à tali & tali conceſſâ*: ita in Epiſcopis contingit; quia enim ordinariè habent iuriſdictionẽ aliquam certam, quæ per ſe omnibus Epiſcopis conceditur, quando eâ vtuntur, non ſolent dicere, *auctoritate mihi conceſſâ*, ſed, *Ego hoc & hoc mando*: quando verò extraordinariam aliquam commiſſionem habent, tunc, vt declarent ſibi id ſpecialiter commiſſum, vtuntur eâ phraſi

35\.

Reſpondetur obiectioni Vaſquez.

Ex modo loquendi nihil hic inferre poteſt Vaſq.

36\. *Duplex eſt iuriſdictio à ſũmo Iudice participata.*

Explicatur modus loquẽdi Superiorũ aut Iudicum.

& idem eſt in Superioribus Religionum cæteriſque Iudicibus.

37. *Vrgetur ſolutio.* Porrò Pro cōſacratione Epiſcopi nihil ex hoc modo loquendi inferri vlteriùs oſtendo; quia etiā Epiſcopus non conſecretus, confirmatus tamen, quando excommunicat, non ſolet dicere, *Ego te excommunico, poteſtate mihi ad id factā à Sūmo Pontifice,* ſed abſolutè, *poteſtate meā*: ergo ex hoc argumento nihil infertur de annexā ex iure diuino vi legiſlatiuā Ordini Epiſcopali.

An, & quomodo veteres Epiſcopi ſuā iuriſdictionē ſumpſerint à Papā, oſtēdit Suarez. Dices: In Eccleſiā primitiuā fuêre Epiſcopi, qui non acceperè ſuam iuriſdictionē à Pontifice; ſed vel deſignabantur ab aliis Epiſcopis, vel eligebantur à Clero: ergo eorum iuriſdictio non pendet à Pontifice. Benè reſpondet P. Suarez ſęper eos Epiſcopos mediatè vel immediatè à Papā accepiſſe ſuam iuriſdictionem; quia, etiamſi immediatè cæteri Apoſtoli potuerint eligere Epiſcopos, & eis conferre iuriſdictionem, quia eam ipſi acceperant immediatè à Chriſto cum ea facultate: at illi creati ab Apoſtolis ſicut non habuere iuriſdictionem in totum mundum; ita nec potuerunt ſibi ſucceſſores inſtituere propriā autoritate. Petrus ergo eiuſq; ſucceſſores vniuerſaliter concedebant eam poteſtatē Clero aut aliis Epiſcopis, vt poſſent ritè eligere quem vellent, ille autem Pontifex concedebat iuriſdictionem ordinariam. Addo ego, ſi vllius eſt momenti ea cōſuetudo, eſſe etiam contra aduerſarios; nam illi ſaltem hoc admittunt, debere Summum Pontificem facere deſignationem perſonæ, licet eā deſignetā Chriſtus immediatè conferat iuriſdictionem: atqui in eo caſu nec deſignatio fiebat à Romano Pontifice; ergo non poterant Epiſcopi habere à Deo iuriſdictionem immediatè. Neq; enim puto, vllum Catholicum negaturum, ſaltem de-

38.

Papa eſt ad minùs perſonæ per Epiſcopatum deſignare. ſignationē perſonæ mediatè vel immediatè ſpectare ad Summum Pontificem, & quidem ex iure diuino; aliòquin poſſet etiam nunc validè aliquis fieri Epiſcopus, etiam refragante Summo Pontifice. Quod nemo admittit.

Subsectio IV.

Aliqua ex dictis inferuntur.

39. *Papa poteſt erigere Epiſcopatū, vbi Epiſcopus carcat vi legiſlatiuā, aut certè habeat limitatam.* Primò infero, poſſe à Pontifice aliquem erigi Epiſcopatum, in quem Epiſcopus non habeat ius ferendi leges; vel, poſſe eam poteſtatem ei cū limitatione concedi, vt ſcil. requiratur conſenſus Capituli, aut etiam Cleri: & hoc minimùm approbant illi, qui abſolutè de facto illis negant eam poteſtatē ſine conſenſu Capituli, vt Panormitanus cap. vlt. de officiis Legati, vbi citat pro ſe Ioannem Andream: & fauere videntur aliqua iura, cap. ſcil. *Nouit*, & immediatè ſequens, de iis quæ fiunt à Prælato; licet non expreſſè ibi de legibus agatur, ſed in primo de electione Abbatis & Abbatiſſæ; in ſecundo verò ſolùm dicatur, non decere vt Epiſcopus relictis Capitularibus aliorū conſilio ſequatur ad ſtatuta conficienda: per quod tamen non videtur inſinuari inualiditas eorum.

40. *Omnes Epiſcopi de facto eā vim legiſlatiuā habētes habent eam à Papā.* Secundò infero, omnes Epiſcopos, qui de facto habent poteſtatem condendi leges, eam habere ex conceſſione Summi Pontificis vnde ad dignoſcendum, quantum illa poteſtas poſſit extendi, videndum eſt, quomodo in particulari ſit conceſſa: addo tamen de facto, iuxta dicta ſuprà, eos habere ordinariam poteſtatem leges ferendi etiamſi expreſſè illis non concedatur de nouo; vt

conſtat ex c. 2. de maior. & obed. & cap. 3. de conſtit. in 6 quod ita intelligendum eſt, vt etiam ſine conſenſu Capituli eas poſſint ferre, niſi fortè expreſſè ad id obligentur. Excipiuntur tamen aliqui caſus. Primus, ſi leges illæ oppoſitæ ſint Pontifici; eo enim ipſo nullæ ſunt, quia inferior non poteſt quidquam contra ſuperiorem facere, vt per ſe notum eſt: id quod intelligendū eſt, ſiue expreſſè, ſiue implicitè contrariæ ſint legibus Pontificiis & iuri communi; quia neque indirectè neque directè inferior poteſt contra ſuperiorem. Secundus caſus eſt, ſi expreſsè Papa ſibi reſeruaoit cauſas illas, aut materiam; vt videtur ſibi reſeruaſſe cauſas omnes grauiores & maioris momenti, vt communiter docent auctores: ponuntur autem inter grauiores, mutare Quadrageſimale ieiunium, vnam Eccleſiam alteri ſubiicere, aut duos Epiſcopatus in vnum coniungere, vel è contrario, vnum in duos diuidere; vel quæ pertinent ad nouam fidei declarationem, aut quæ concernunt ſtatum vniuerſalis Eccleſiæ; v. g. continentia Sacerdotum, &c. Ego tamen hæc omnia exemple non cenſeo pertinere ad eam tertiam exceptionem, ſed ad ſecundam; quòd ſcil. non poſſit Epiſcopus quidquam contra ius commune & contra leges ipſius Pontificis: etenim de ieiunio Quadrageſimali eſt lex expreſſe Pontificis; item de Continentiā Sacerdotum. Circa Epiſcopatus verò à fortiori id conſtat, quia corū diuiſio & iuriſdictio eſt à Pontifice; & non poteſt Epiſcopus alium loco ſui Epiſcopum eligere: item declaratio rerum fidei nullo iure ad Epiſcopum ſpectat: malè ergo hi caſus excipiuntur vt reſeruationis Pontificiæ, cùm vel Epiſcopus independenter ab omni reſeruatione accidenteli Pontificis careat iure ad illos caſus, vel illi ſint expreſſè contra leges alias Pontificias, quæ illos concernunt: ſed quidquid ſit, ad ſub hac, an ſub illā exceptione, illi verè excipiuntur.

41. *Quando leges Epiſcoporum ſint nullæ.*

Quæ ſint cauſæ maiores ſoli Papa legibus ſubiacentes.

42.

43. *Prælati, qui ſolùm ſunt de iure humano, nullā habent ius niſi prout à Papā ſibi datum.* Tertiò infero ex dictis, alios Prælatos, qui ex omnium ſententiā ſolùm ſunt de iure humano, vt Archiepiſcopum, Patriarcham, Cardinalem, Generales Religionum, Abbates, &c, nullum habere ius, niſi prout à Pontifice conceditur; quantum autem cuilibet de facto conueniat, non eſt huius loci. Archiepiſcopum accipio, quatenus dicit plus quàm Epiſcopus: & idem de Patriarchā intellige: nam quatenus illi Epiſcopi ſunt, diſcurrendū de eis eſt vt de cæteris Epiſcopis. Cardinales autē quà tales nullam habēt de facto iuriſdictionem; ſi verò titulum habeant Eccleſiæ alicuius Romanæ, tunc in eā habent iuriſdictionem Epiſcopalem, vt ſumitur ex cap. *His quæ*, de maior. & obed.

Quali Cardinales de facto iuriſdictionē habeant.

44. *An, & vbi Legatus poſſit leges condere.* De Legato item Summi Pontificis quid ſit dicendum nemo ignorat; nam cùm illud non ſit officium ſtabile, ſed ſpecialem commiſſionem includat, planè eſt attendendum ad modum, quo Pontifex illi confert poteſtatē: quòd ſi in eā conferendā ſe ad præcedentium Legatorum poteſtatem remittat, videndum erit quæ in prioribus fuerit: & totus titulus 30. lib. 1. Decretal. quod ſit Legati officium declarat: cap. autem vltimo expreſsè dicitur illum in Prouinciā, ad quem mittitur, poſſe leges condere, quæ durent ipſo etiam recedente.

45. *An, & quādo dicta SS. Patrū in Decreto Gratiani contēta habeant vim legis.* Hic obiter nonnulli diſputant, vtrùm ſententiæ Sanctorum Patrum, quæ in Decreto Gratiani ſunt, habeant vim legis. Reſpondeo, ex ſe nullo modo habere, quia ſancti Patres quà tales nō habuêre iuriſdictionem, neque etiam vim decidendi quidquam

quidquam in materiâ fidei: id enim ad Romanũ Pontificem ſpectat: quòd ſi aliquando à Pontifice acceptetur aliqua auctoritas, & approbetur, ea tunc non quà ſancti illius Patris; à quo ſumpta eſt, ſed quà Pontificis, erit de fide: & idem dico in ordine ad obligationem legis, ſi à Pontifice acceptetur pro lege id quod ſanctus aliquis Pater iudicauit expedire vt fiat.

Sectio IV.

Quæ communitates Eccleſiaſticæ vim habeant ferendi leges.

46. Difficultas hæc ex præcedentibus facilè expeditur, ſi rationi ſit ſtandum; diximus enim eam poteſtatem ſolùm eſſe in Papâ; & ab eo poſſe cui velit communicari; ſolùm ergo inquirere poſſumus, cui communitati eam poteſtatem de facto conceſſerit.

Subsectio I.

De Concilio generali.

Concilium generale, cui intereſt Papa habet vim legiſlatiuam.

Inter omnes communitates primo loco, tamquam præcipua inter omnes, licet non maxima numero, occurrit Concilium generale, de quo dico, ſi in illo Papa ſit præſens, haud dubiè habere poteſtatem legiſlatiuam ſaltem ratione Papæ: ſi enim hic ſolus habet eam poteſtatem, procul dubio ea non demetur ipſi per hoc, quòd ei aſſiſtant Epiſcopi. Quòd ſi Concilium conuocatum ſit ſine auctoritate Pontificis, è contrario nullam habebit, quia tunc non Concilium, ſed conciliabulum erit; nam (vt aliunde ſuppono) non

47. poteſt Concilium generale ſine Pontificis auctoritate ipſo viuente conuocari; ſi verò auctoritate Pontificis congregetur, ipſe tamen non ſit niſi per Legatos præſens, tunc Concilium habebit vim condendi leges pro totâ Eccleſia; dubium tamen erit, ân ante confirmationem ipſius Papæ poſſint illæ obligare nec ne. Reſpondeo, de facto ſeu in praxi non obligare, quia Pontifex non vult ordinariè vt obligent, antequam ab ipſo reuideantur, & approbentur. Quod ſi antecedenter daret illis auctoritatem, vt eo ipſo, quòd à toto Concilio conſtituerentur, haberent vim obligandi, iam eo ipſo antecedenter approbarentur: dubium tamen eſt, vtrùm poſſit ita fieri: negat P. Suarez cap. 6. niſi priùs ipſe Pontifex determinet materiam illius legis. Ratio illius eſt, quia confirmatio Papæ, vt certam habeat & infallibilem aſſiſtentiam Spiritus ſancti, debet verſari circa rem certam & determinatam; vnde vlteriùs finе eius capitis concludit iterùm, non poſſe Pontificem delegare alicui ſuam poteſtatē in ordine ad conſtituendas leges obligantes totam Eccleſiam; quia hæ debent proficiſci à poteſtate, quæ non poſſit errare in ordine ad mores; hæc autem poteſtas, cùm pendeat à ſpeciali directione Spiritus ſancti promiſſâ Pontifici, non eſt delegabilis, ſicut nec poteſtas definiendi. Ego tamē

Concilium cui per Legatos ſolum intereſt Papa, ante confirmationem non obligat.

48. contrarium cenſeo probabilius, quia poteſtas legiſlatiua in omnibus hominibus eſt, vt ſic dicam, infallibilis, & errare non poteſt: ſi enim lex non ſit iuſta, non eſt lex; ergo eo ipſo, quòd quis committit aliis poteſtatem legiſlatiuam, dat illis poteſtatem quaſi infallibilem; quia omnis lex, eo ipſo quòd talis ſit, eſt iuſta; & conſequenter per eam non erratur. Quòd ſi nomine erroris in moralibus intelligat legem licet iuſtam, quæ ta-

Poteſtas legiſlatiua à Papâ alicui delegata eſt infallibilis.

meo non ſit tam bona quàm contraria, dicatq; non poſſe Pontificem ferre legem, quæ eo ipſo non ſit melior quàm contraria, durior erit ea doctrina; quia nec ipſe Deus facit per ſeipſum immediatè ea quæ ſunt ex parte obiecti meliora; multò ergo minùs intelligitur in ordine ad hoc aſſiſtere Summo Pontifici: & verò negari nequit, quin ſæpè à Pontificibus reuocatæ ſint aliquæ leges priorũ Pontificum, quia deprehenſum eſt, in eis fuiſſe aliqua inconuenientia: quæ licet nullo modo ſuffecerint, vt ea lex potuerit dici iniuſta, ſuffecerunt tamen, vt iudicata ſit minùs vtilis quàm contraria. Sic olim per legem permiſſiuam Eccleſiæ dabatur Communio infantibus, & etiā laicis ſub vtraque ſpecie; vtrumque autē eſt poſteà per contrariam legem vt minùs conueniens prohibitum. Et idem de matrimoniis clandeſtinis dici poteſt quoad valorem.

Cur à Pontificibus ſæpe fiant priorum leges reuocatæ.

49. Fortè quis reſponderet, quando dicitur, Pontificem errare non poſſe in ferendâ lege, non aſſeri, illum ferendo veras leges non poſſe mandare iniuſta (hoc enim conuenit cuilibet Legiſlatori, vt paulò antè dictum eſt) ſed non poſſe tamquā per legem aliquid imperare, quod re ipſâ non ſit lex vera & iuſta; hanc autem aſſiſtentiam non habere alios Legiſlatores, neque Concilium generale; nam hoc poteſt ſtatuere aliquid quaſi per veram legem, quòd, quia iniuſtum eſt, re ipſâ non ſufficiat ad legem: ne ergo per totam Eccleſiam mandetur aliquid quod iniuſtum ſit, & putetur per legem veram præcipi, non poterit Papa alteri ſuam delegare iuriſdictionem in ordine ad leges generales. Hæc eſt maxima vis huius ſententiæ.

An, quando & quomodo Pontifex non poſſit errare.

Nihilominùs tamen adhuc cenſeo, id à Pontifice omnino poſſe fieri: nam error mediatus per poteſtatem iuriſdictionis non videtur repugnare Pontifici: etenim hic error nihil aliud denotat quàm, perſonam ab ipſo Papâ deſignatam ad ferendas leges errare: id quod poſſibile & frequens eſt; etenim quandocumque aliquis Epiſcopus errat in lege ferendâ, dicere meritò poſſumus, Pontificem mediatè errare, hoc eſt perſonā conſtitutam ab ipſo; & quidem ex ſupremâ poteſtate, ad quam ſolam ſpectat confirmatio Epiſcopi, errare: quòd verò hîc ſit vnus tantùm Epiſcopus, parum eſt. Primò, quia, vt dixi, etiam huius confirmatio prouenit ex ſupremâ Papæ poteſtate, non minùs quàm confirmatio omnium. Secundò, quia eo ſenſu omnes etiam Epiſcopi ſimul ſumpti poſſunt errare in ferendâ lege: ergo eo ſenſu etiam Papa mediatè erraret pro totâ Eccleſiâ modo explicato.

Quòd ſi dicas, non poſſe moraliter fieri, vt omnes Epiſcopi errent, admitto id libenter pro meo argumento; & inde infero, Ergo eſto Pontifex eis concederet vim condendi legem aliquā pro totâ Eccleſiâ, non ſe exponeret periculo erroris; quandoquidem iam dicis, illos omnes non poſſe errare in eâ lege ferendâ. Inſtantia verò de definitione non eſt ad rem, quia imprudenter ego de alio, de cuius infallibili veritate mihi non conſtat, dicerem, *Ego iudico eſſe vera quæcumque ille dicet*; cùm tamen adhuc non ſciam ego quid ſit ille dicturus; vnde ea vis definiendi non eſt alteri prudenter communicabilis. At prudentiſſimè Superior poteſt dicere, *Volo vt facias quod ille tibi mandauerit*, eſto adhuc non ſciā quid ſit mandaturus: quid ſi contingeret eum mandare aliquid iniuſtum, tunc ratio naturalis excuſaret ab obligatione; inde autem nihil inferretur 50.

contra perſonam mediatè mandantem;ſed ſolùm contra immediatam. Iam autem oſtendi, Pontificem mediatè eo ſenſu errare poſſe,imò vt ſic dicam,Deus ipſe:hoc eſt,poteſt homo immediatè à Deo factus Rex aut Legiſlator mandare iniuſta, per quod nihil Deo detrahitur; ita ſic dico de Pontifice.

Secundò principaliter idem oſtendo euidenter,
51, quia eſto non determinet Pontifex materiam, cùm tamen iam conſtet de omnibus ferè (etiam de illis quæ non ſunt ſub lege) an ſint intrinſecè iuſtæ, an iniuſtæ, procul dubio ſaltem hoc modo poterit Pontifex Epiſcopis dare eam vim legem condendi: *Volo vt ex materijs intrinſecè honeſtis, & vt talibus per fidem cognitis, imperetis quaſcumque velitis.* Certè in eo caſu non ſe exponit Pontifex vlli periculo erroris: cur ergo ſi illi tunc præcipiant, vt diebus Iouis teneantur omnes audire Sacrum, in memoriam inſtitutionis eius ſacrificij tali die factæ; cur, inquam, non poterunt immediatè obligare totam Eccleſiam ex approbatione Pontificis præuiâ? quod enim fortè ea lex ſit grauior, nihil impedit; nam in circumſtantiâ tali benè poteſt etiam immediatè errare Pontifex: ergo multò magis mediatè modo dicto.

Tertiò, & hæc ſit maior declaratio præcedentis, quia ad imponendam legem non requiritur deuenire in notitiam alicuius occultæ veritatis, quod fit mediante ſpeciali & miraculoſâ Spiritus Sancti erga ſolum Pontificem directione; ſed ſufficit iuriſdictio, vt eligatur aliqua materia iam alioquin vt ex ſe honeſta,nota,quæque hîc & nunc videatur expediens; hoc autem ſecundum optimè poſſunt diſcernere Epiſcopi in Concilio congregati; poſſunt enim difficultates proponere,quæ ex qualibet Prouinciâ,aut etiam diœceſi in particulari oriri poſſint; via ergo eſt moraliter poſſibile, vt in eo puncto Concilium generale, etiam ante Papæ confirmationem errare queat: vnde dando illi vim condendi leges, quæ obligent etiam ſtatim ante nouam Pontificis confirmationem, non crediderim Pontificem imprudenter facturum.

Reſtat iam de Cōcilio generali Papâ mortuo
52, vel de collegio Cardinalium,quando ad electionem Pontificis conuenit. In hoc puncto certum eſt, naturali iure vel diuino non eſſe in illis vllā poteſtatem condendi leges,quia Chriſtus eam poteſtatem non contulit niſi Petro eiuſq;ſucceſſoribus: ergo cùm Collegium Cardinalium aut generale Conciliū non ſit ſucceſſor Petri,etiamſi determinatione Petri habeant poteſtatē eligendi ſucceſſorem,non habebunt ex iure diuino vllam iuriſdictionem legiſlatiuam, neque item ex naturali;quia ratio, etiā ſuppoſita fide,non oſtēdit neceſſariam in illis eſſe talem iuriſdictionem.

Quid poſſit generale Cōcilij vel Collegiū Cardinaliū in electione Pontificis Papa mortuo.

Dices; Habent poteſtatem eligendi Papam,
53. quod grauius eſt quàm ferre leges; ergo habent poteſtatē eas ferendi: quo argumento aliqui dicunt,Cardinales in Conclaui poſſe creare Cardinales;qui lōgè inferiores ſunt Papâ. Reſpondeo, in his rebus moralibus,quæ ex ſolâ voluntate inſtituentis pendent, nullius planè momenti eſſe argumentum etiam à maiori ad minus,ſi res ſint inter ſe diuerſæ:quod oſtendo euidenter; nā Sacerdos ſimplex poteſt conficere Corpus Chriſti: quæ actio longè maior eſt in ſe, quàm conferre alicui titulum Cardinalis, aut, quàm conferre ipſum etiam Ordinem Sacerdotalem, & tamen nemo benè argumentatur,*Sacerdos ſimplex poteſt illud; ergo & hoc*:ita in præſenti dico. Conſtet ergo,ex iure diuino aut naturali non eſſe in illis 54.
talem poteſtatem; quid verò ſit in illis ex aliquâ conceſſione humana poſitiuâ Pontificum nullo modo conſtat, quia ea de re nullus eſt Canon, quin potiùs contrarium conſtat ex Clement. *Ne Romani*.de electione. ſolùm enim conceditur illis,vt poſſint quidquid ad electionem Pontificis ſpectat,& neceſſaria ſunt ad obuiandum periculis imminentibus. Quæ ſpecialiter circa Cardinales dicta ſunt debent etiam de Concilio intelligi:nam etiam de illo nihil conſtat circa poteſtatem legiſlatiuā;hoc tamen addendum,cùm Concilium generale conſtet ex Epiſcopis,qui habent iuriſdictionem pro ſuis Epiſcopatibus ferendi leges etiam mortuo Papâ, poſſe eos ex hoc capite conſentire in aliquam legem,quam quilibet velit pro ſuo Epiſcopatu acceptare: at id non fiet per poteſtatem Concilij quà talis, ſed quà Epiſcopi ſunt, & habent in ſuis diœceſibus iuriſdictionem.

An Cardinales in Cōclaui poſſint creare alios Cardinales.

Quid poſſit Concilium generale mortuo Papâ leges ferre.

SVBSECTIO II.

Quid de Concilijs inferioribus.

COncilia minora aliqua ſunt Nationalia totius vnius Regni, vt totius Hiſpaniæ; alia 55.
vnius Prouinciæ ſeu vnius Archiepiſcopi cum ſuis Suffraganeis; tertiò,vnius tantùm Epiſcopi: quod tamen vltimum communiter non tam dicitur Concilium quàm Synodus; etiamſi ea vocabula reipsâ non differunt.

Nota triplicia Concilia.

CONCLVSIO ſit:Omnia hęc poſſunt ferre leges pro ſuo diſtrictu;ſi v.g.ſit totius Hiſpaniæ, pro totâ Hiſpaniâ;ſi trium Prouinciarū, pro illis tribus, &c. Ratio huius eſt facilis,quia in his Concilijs ſemper eſt caput, nempe Epiſcopi, Archiepiſcopi, &c. qui etiam ſine Concilio habent poteſtatem ferendi leges; ergo etiam poterunt eas ferre quando ſunt in Cōcilio:quod intelligendū eſt,etiā non ſpectatâ nouâ cōfirmatione Papæ in omnibus caſibus,in quibus Epiſcopi poſſunt etiā non ſpectatâ confirmatione leges ferre.

Omnia pro ſuo diſtrictu leges ferre poſſunt.

Illud hîc poteſt habere difficultatem,an,vt ferantur tales leges, quæ verè obligent totam Nationem,ſit neceſſarium,vt in eis conſentiant omnes omnino Epiſcopi;ita vt ſi v.g. Salmanticenſis nolit conſentire,tales leges,non poſſint obligare Salmantinos. Eſt autē ex dictis magna ratio dubitandi,quia alij Epiſcopi non habent vllam iuriſdictionem in Salmantinos, neque etiam ipſe Archiepiſcopus Toletanus,aut Primas Hiſpaniæ: non enim habent Primates poteſtatem legiſlatiuam extra ſuum Epiſcopatum;ergo nullum eſt in eo Concilio caput quod poſſit Salmantinos obligare, niſi eorum Epiſcopus: ergo niſi hic conſentiat, illæ leges non poterunt illos obligare. Alionde verò,cùm videantur ibi conuenire quaſi repræſentantes totum illius Prouinciæ corpus cum ſuo capite,videtur ſtandum maiori parti ſententiarum; quidquid vnus aut alter reſiſtat.

An opus ſit in tali Concilio quoad leges vt omnes obligent, vniuerſos Epiſcopos conſentire.

Hanc quæſtionem non video motam ab aliis: 56.
priùs verò quàm illis reſpondeam, aduerto,nonnullos,quos ſecutus eſt Suarez eo cap.6.n.8.& 9. probare, iuriſdictionem eſſe ad ferendas leges in eiuſmodi Concilijs,ex cap. *Catholica*.diſt. 11. & ex cap *Concilia*.diſt.17.& ferè ex tota diſt 19. ac denique ex cap. penultimo diſt. 91. cùm tamen reuerà in omnibus illis locis nihil penitus ſit de tali poteſtate: etenim hoc penultimo capite nihil aliud dicitur,quam non debere Epiſcopum

Quorundā & Suarij opinio. Cap Catholica diſt 11. & cap Concilia diſt 17. cap.iconium.

copum vacantam ſe intrudere in Eccleſiam vaaantem ſine Concilio integro, cui præſit Metropolitanus. Diſtinctio verò 18. potiùs eſt poſitiuè contraria ei doctrinæ; nam ſtatim initio ante caput primũ dicitur, ea Concilia ſolùm eſſe valida ad corrigendum, non verò ad ſtatuendum & definiendum: in aliis verò capitibus ſolùm dicitur, vel vt bis in anno ea Concilia fiant propter cauſas Eccleſiaſticas & controuerſias diſſoluendas; vel vt puniantur, qui legitimè vocati non comparuerint; vel declaratur, qui debeant vocari, &c. de ſtatutis verò ſolùm dicitur cap. vlt. vt duin in qualibet Prouinciâ Concilia habentur, poſteà intra ſex menſes vnuſquiſque Epiſcopus ſignificet, quæ in illis Conciliis definita ſunt: quo videtur ſupponere aliqua potuiſſe definiri, ſed quomodo, & quæ, non dicit: & agere videtur de Concilio Synodali, in quo Epiſcopus habet ius condendi leges pro ſuis: vnde pro caſu Superioris dubij non ſunt hi textus. Cap. verò *Concilia.* diſtinct. 17. potiùs videtur inualidare ea Concilia, aut certè negare illis poteſtatem quidquam definiendi inconſultâ Romanâ Sede; cap. verò *Catholica.* diſt. 11. nihil penitus de Conciliis.

Eluduntur & alia.

57\. Hoc ergo ſuppoſito, ad propoſitum dubium ſic reſpondeo Primò, attentâ naturali ratione ſi Primas non habeat vim ferendi leges ſupra alienum Epiſcopatum, non poſſe in eo Concilio, per ſe loquendo, Epiſcopum vllum cogi ad acceptandas leges pro ſuo Epiſcopatu; nam nullum habet ſupra ſe ibi caput in ordine ad eas leges, vt ſupponimus, ergo. Dico *per ſe*, quia ſi quando ad Concilium venit, cõſenſit antecedenter in ea, quæ à maiori parte Concilij concluderentur; iam tunc in illis tranſtulit ſuam voluntatem, & non poteſt poſteà validè reſilire. Secundò dico, iure poſitiuo humano omnino videri ibi neceſſarium vt omnes conſentiant: etenim in cap. *Nullus Primas.* 9. q. 3. expreſsè aſſeritur, ſi ſine concilio & voluntate omnium comprouincialium Epiſcoporum extra ſuam parochiam aliquid tentauerit, gradus ſui periculo ſubiacebit, & quod egerit, irritum erit. Quæ deciſio etſi non loquatur expreſsè in caſu Concilij, tamen id videtur ſupponere; quandoquidem requirit omnium conſilium & voluntatem: quod commodè fieri non poteſt niſi in Concilio; vnde abſolutè iudico hanc partem longè probabiliorem.

Deciditur quæſtio ſuprà mota.

Oportet in tali Concilio omnes imò ipsũ etiã Primatẽ conſentire.

58\. Ad rationem verò dubitandi facilè ex dictis reſpondetur. Epiſcopos tunc non transferre in alios ſuam poteſtatem legiſlatiuam, vt teneantur poſteà approbare leges ab aliis conditas pro ſuis Epiſcopatibus: quòd ſi aliquando id faciant, dictum eſt, tunc non poſſe eos in Concilio illam reuocare; ideóque illas leges valituras. Hinc moueo ſecundã quæſtionem, an leges in toto Concilio approbatas poſſit poſteà quilibet Epiſcopus in ſuâ diœceſi reuocare. Ratio dubitandi eſt, quia cùm ex vnâ parte illæ leges ſint à fortiori poteſtate conſtitutæ quàm ſit cuiuſlibet Epiſcopi priuati, non videntur poſſe poſteà à quolibet reuocari: ex aliâ verò parte illæ leges pro Epiſcopatu cuiuſlibet, iuxta paulò antè dicta, non videntur aliunde habere vim quàm ab ipſomet Epiſcopo eas pro Prouinciâ aut Epiſcopatu ſuo approbante. Reſpondeo, Si Primas non habeat altiorem poteſtatem vel iuriſdictionem à Papâ ſpecialiter commiſſam in ordine ad eas leges, videri probabiliùs, poſſe omnino eas reuocari à quolibet Epiſcopo, in ſuâ diœceſi: quod benè probat ratio facta immediatè, ſitque per illam ſatis oppoſitæ in contrarium; oſtenſum enim eſt, tunc eas leges non ferri reſpectu illius Epiſcopatus ab altiori poteſtate, quàm ſit ipſe Epiſcopus, qui eas poſteà tollit: nam ipſe eas tulit pro ſuo Epiſcopatu. Quòd ſi Primas habeat ſpecialem commiſſionem à Papâ, vel poſteà illa acta Concilij ſint à Pontifice confirmata, iam non poterit eas reuocare; quia quod ab altiori iuriſdictione ſtatutum primò eſt, aut deinde confirmatum, non poteſt inferior reuocare.

An reuocari poſſint leges ab Epiſcopo prius à toto Concilio approbata.

Reſpondetur diſiunctiuè.

Svbsectio III.

De Capitulo Eccleſiæ Cathedralis & Collegiatæ.

59\. Qværimus, an Capitulum Eccleſiæ Cathedralis poſſit leges conſtituere. Reſpondeo Primò, illud viuente Epiſcopo nullam penitus habere in populum iuriſdictionem, ſed totam eſſe in Epiſcopo; idcóque non poſſe illud condere leges pro populo. Secundò reſpondeo, illud cum Epiſcopo poſſe, quia Epiſcopus etiam ſolus habet iuriſdictionem; ergo à fortiori ſimul cum Capitulo: Tertiò, poſſe aliqua ſtatuta facere quæ pertinent ad ipſum Capitulum etiam abſente Epiſcopo; nam Capitulum quoad multa eſt corpus diſtinctum ab Epiſcopo, habetque aliud caput, ſcilicet Decanum aut Præpoſitum, iuxta diuerſa Eccleſiarum ſtatuta; in aliis tamen rebus, in quibus non habet iuriſdictionem independenter ab Epiſcopo, non poterit quidquam ſine illo facere: quæ autem in particulari poſſit ſine illo, quæ non, eſt omnino incertum; quia iuxta diuerſitatem Eccleſiarum ſolent eſſe conſuetudines & priuilegia Capitulorum diuerſiſſima.

Capitulũ Eccl. ſiæ Cathedralis viuo Epiſcopo nequit ferre leges, niſi cum illo;

eo tamen abſente ſtatuta ipſũ Capitulũ concernẽtia dare poteſt.

60\. Obijci ſolet, in Capitolo non eſſe vllam iuriſdictionem; ergo nulla ſtatuta ſeu leges poteſt facere. Reſpondetur, in ordine ad ea minora cenſeri in illo aliquam eſſe à Papâ manantem, haberíque ex conſuetudine fauente iure communi. Ego verò dico non videri quoad hoc neceſſarium recurrere ad Papam, quia Epiſcopus ipſe eam potuit dare; & ab eo habetur iam per conſuetudinẽ. Secundò fortaſſe poſſet dici, ipſoſmet Capitulares per modum communitatis illam habere ex naturâ rei: vt enim ſuperiùs cum Patre Suario diximus, in ſtatu legis naturę fuit in communitate talis iuriſdictio, & poterat per ſe communitas illam dare vni aut alteri perſonæ, prout ei placuiſſet; ergo eodem modo iam erit in lege gratiæ: nam licet iuriſdictio alia maior & excellentior ſit inſtituta à Chriſto, dataque Summo Pontifici, & per hoc ſit communitas impedita, ne eam actu habeat, & conſequenter, ne dare poſſit vlli iuriſdictionem ſupra ſe, quæ pugnet vllo modo cum iuriſdictione à Deo datâ Pontifici, & per hunc Epiſcopis; at iuriſdictio, quæ nullo modo ſit ei diuinæ contraria, videtur adhuc manſiſſe in hominibus: & talis eſt ea de quâ agimus; nam quòd Capitulares habeant per modum cuiuſdam communitatis aliquam iuriſdictionem in ordine ad conſtituenda aliqua nullo modo contraria iis, quæ à Summo Pontifice mediatè vel immediatè ſtatuta sũt, ſed potiùs iuuat ad ea meliùs cõſeruanda, nõ videtur vllo modo repugnare. In hoc ergo ſenſu benè poſſet Capitulum eam iuriſdictionem habere; poteſtque probabiliſſimè addi, olim Monachos in deſertis

Vnde ſit iuriſdictio Capitularium ſtatuta per ſe ferendi.

An eius ſtatuta ſint contraria Pontificijs.

61.

ſiue vllâ ſpeciali Epiſcopi licentiâ conuenientes in vnum, & ſupra ſe caput vnum eligentes, tranſtuliſſe in illud ſimilem aliquam iuriſdictionem, etiamſi votû nullum ſpeciale obedientiæ feciſſent. Denique reſpondeo, poſſe ea ſtatuta obligare Capitulum vi fidelitatis, etiamſi non obligent per modum legis à iuriſdictione promanantis. Maior difficultas eſt, an Capitulum Cathedrale Sede vacante poſſit leges conſtituere pro toto Epiſcopatu. Affirmant multi, quos refert Pater Salas eâ diſp. 24. ſect. 16. quibus adhæret P. Suarez ſuprà num. 17. etiamſi contrarium cenſeat probabile: videtur autem maximè inductus in eam ſententiam hoc argumento; Capitulum ſuccedit mortuo Epiſcopo in omnem eius iuriſdictionem in ſpiritualibus & temporalibus, ergo & in vi legiſlatiuâ. Conſequentia eſt bona; antecedens verò patet ex cap. *Cùm olim*, de maiorit. & obed. & cap. vnico, eodem tit. in 6. & cap. *Si Epiſcopus.* & cap. vlt. de ſupplendâ negligentiâ Prælat. in 6. & ex Tridentino ſeſſ. 24. cap. 16. de reformatione. Congruentia etiam videtur eſſe, quòd ſæpè ſit neceſſarium tunc ſtatuere aliquas leges, quæ habeant ſtabilitatem etiam poſt electum Epiſcopum: neque in hoc puncto eſt par ratio de Collegio Cardinalium; quia non poteſt habere eam auctoritatem niſi à præcedentibus Pontificibus, de quo non conſtat: Capitulum autem accepit eam à Papâ, vt ex citatis iuribus conſtat.

Poſtremo Capitulũ vacante Sede ferre leges pro toto Epiſcopatu Suarez affirmat cũ alijs.

62\. Mihi tamen longè probabilior videtur ſententia contraria, quam defendit P. Salas ſuprà, vbi alios pro eâ inducit: adducit etiam cap. 1. *Ne Sede vacante.* in quo Innocentius III. ſatis clarè hanc ſententiam tradit; ait enim, *Epiſcopali Sede vacante non debet aliquid innouari, cùm non ſit qui Epiſcopale ius tueatur:* quæ verba valdè ſunt clara; nec poſt Innocentium reperitur aliquis Pontifex dediſſe eam auctoritatem, ergo. Denique, oppoſita ſententia tribuit et Capitulo eam vim ſine ſufficiente fundamento; nam in omnibus citatis capitibus nihil inuenitur, quod eam vniuerſalem propoſitionem, quam ea ſententia aſſumit, perſuadeat; nullibi enim dicitur Capitulum ſuccedere in omnem iuriſdictionem: nam in cap. *Cùm omnis.* de maiorit. nihil aliud ſtatuitur, quàm vt Sede vacante præſentetur confirmanda Capitulo Meſſanenſi electio à Monaſterio Sancti Saluatoris facta; cap. verò vnicum eodem tit. in 6. ſolùm dicit poſſe Sede vacante illum, qui habet iuriſdictionem Epiſcopi, abſoluere ab excommunicatione: & licet ibi obiter inſinuetur in aliquo tunc eſſe iuriſdictio Epiſcopi, non tamen ideò dicitur tota eſſe: ſed ea verba optimè intelliguntur de eâ iuriſdictione, de quâ manifeſtà conſtat apud omnes, ſcilicet, de iuriſdictione abſoluendi etiam in foro conſcientiæ, item pro cauſis matrimonialibus, pro licentia ad accipiendos Ordines, pro Parochis inſtallandis, &c. quia pro his rebus videtur fuiſſe neceſſarium vt iuriſdictio maneret; pro legibus verò nulla planè eſt neceſſitas, vt concedatur. Ea item duo alia capita tit. de ſupplendâ, &c. minùs vrgent, quia in penultimo ſolùm dicitur, vt capto ab infidelibus Epiſcopo, Capitulum miniſtret in ſpiritualibus & temporalibus ac ſi vacaret Epiſcopatus; ea autem miniſtratio non denotat quidquam de vi legiſlatiuâ; ſed denotat tum ſollicitudinem erga temporalia bona, tum erga Sacramentorum adminiſtrationem & cauſas etiam ordinarias, quæ apud Officialem Epiſcopi occurrere ſolent. Vltimo verò capite reperiuntur iidem termini, & nihil de totali iuriſdictione; imò nec ea vox *iuriſdictio* non ſolùm cum eâ vniuerſalitate, ſed nec abſolutè ibi reperitur.

Melius negatur cũ Salas & Innocent. III. cap. 1. Ne Sede vacante.

Fundantur Capita ſuprà citata.

Hinc ergo ſic diſcurro: Cùm ea poteſtas ex iure diuino in Capitulo non ſit, iure autem humano non conſtet vllo modo eam datam Capitulo, adminiſtratio verò illa ſpiritualis, de qua ibi, nihil probet de legibus; quod vel inde patet manifeſtè, quia etiam Romæ Sede vacante eſt talis adminiſtratio in ſpiritualibus; & tamen nulla eſt poteſtas condendi leges; deinde neque adducatur vlla conſuetudo talium legum à Capitulo latarum; neceſſitas item nulla ſit; quia ſi aliquid vult ſtatuere, poteſt ſine legibus, vſque ad electionem Epiſcopi; cenſeo, omnibus penſatis, nullo modo eam vim ineſſe Capitulo. Confirmo diſcurſum hunc ex cap. 1. in 6. *Ne Sede vacante.* ibi enim ſic dicitur: *Si collatio prabendarum ad Epiſcopum & Capitulum communiter pertinent, poteſt Epiſcopo mortuo Capitulum eas conferre; at ſi ſolùm id pertinebat ad Epiſcopum, non poteſt Capitulum eas conferre.* Hinc ſic argumentor: Condere leges pertinebat ad ſolum Epiſcopum, ergo eo mortuo non poterit Capitulum eas ferre; quia non ſuccedit Capitulum in iis quæ ſolius erant Epiſcopi, niſi in ordine ad caſus exceptos, ob neceſſitates occurrentes. Et hic caſus de ferendis legibus non eſt exceptus; & eſt ſolius Epiſcopi, nec neceſſitas vlla exigit contrarium, ergo. 63.

Fundamentũ auctoris.

Probatur efficaciter concluſio.

De Capitulo verò Eccleſiæ Collegiatæ nonnulli cenſent poſſe illud cum conſenſu ſui proximi Prælati ferre leges aliquas. Reſpondendum tamen eſt, cùm omnes leges requirant iuriſdictionem, non poſſe caſum hunc decidi niſi ſub diſtinctione: aut enim habet ille Prælatus ex conceſſione Epiſcopi vel Summi Pontificis talem poteſtatem; & tunc poterit leges ferre: quid autem quilibet habeat, non eſt huius loci: aut nullam habet iuriſdictionem; & tunc poterit quidem facere ſtatuta, quæ obligent Capitulares per modum fidelitatis, vt paulò antè dictum eſt de Capitulo Cathedrali; leges verò ferre non poterit. 64.

Quid queat Capitulum Eccleſiæ Collegiatæ.

Denique quoad Religioſas communitates conſtat eas habere eiuſmodi poteſtatem conceſſam à Summo Pontifice; an autem ea ſit in ſolo Generali, an in Capitulo generali, an in Prouinciali, &c. decidendum eſt iuxta diuerſa inſtituta & confirmationem Pontificum pro eis Religionibus. de quo non eſt in particulari nunc agendum.

Quid Religioſæ communitates generales, Capitula generalia, &c.

SECTIO V.

An poteſtas Canonica pendeat à bonis moribus, vel ſaltem à fide Legiſlatoris.

Circa Primum, an ea poteſtas pendeat à bonis moribus, reſpondeo, de fide eſſe non pendere; vt contra VViclephum & Huſſium definitum eſt in Concilio Conſtantienſi, de quo fuſiùs controuerſiſtæ. Ratio verò eſſe poteſt, quia ex ſe hæc poteſtas, eſto ſupernaturalis ſit, non pendet à gratiâ & ſanctitate; neque Chriſtus eam fecit dependentem: ſuprà modum enim fuiſſet per hoc reddita incerta gubernatio exterior Eccleſiæ, maximè ſi ad amittendâ eam iuriſdictionem 65.

Canonicã poteſtatem non pendere à moribus eſt de fide.

dictionem ſuffeciſſent interiora peccata, quæ alij noſcere non poſſunt: neque indignum eſt, vt aliquando iuſti regantur à peccatoribus: vnde Petrus Epiſt. 1. cap. 2. præcipit obedire dominis non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.

An pendeat à fide.

Circa Secundum, an ſaltem à fide pendeat ea poteſtas, an verò, qui hæreticus eſt, eam ſtatim amittat, maior eſt difficultas. Affirmat Turrecremata lib. 4. Sum. c. 1. & 20. Caſtro lib 2. de Iuſtâ hæreticorum punitione cap. 23. & 24. & alij quos P. Salas refert ſect. 10. num. 106. quia iure diuino tenemur vitare hæreticos, iuxta illud ad Titum 3. *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita*: ergo non tenemur illi obedire; ergo neque ipſe habebit iuriſdictionem ad imperandum. Secundò, quia fides eſt fundamentum totius ædificij ſpiritualis, ſine quâ nullum eſt membrum Chriſti, & conſequenter nec poteſt eſſe Vicarius Chriſti. Tertiò, quia alioquin non eſſet remedium in Eccleſiâ contra Papam hæreticum, ſi non obſtante hæreſi retineret totam ſuam iuriſdictionem.

Affirmant Turrecremata, Caſtro & alij

66.

Probabilius eſt non pendere à fide.

Nihilominùs tamen probabilior eſt contraria ſententia, quam tenuit Caietanus Tom. 1. opuſculorum, Tract. 1. de Poteſtate Papæ cap. 19. Canus lib. 4. de Locis communib. cap. vlt. Bellarminus lib. 2. de Romanis Pontificibus cap. 30. licet non omnino vniuerſaliter, Salas ſuprà nu. 100. vbi alios pro eâ refert, & Suarius cap. 7. n. 6. Probatur facilè hac vnicâ ratione: Ea poteſtas in conceptu ſuo non pendet à fide, quia ex naturâ rei haud dubiè poſſunt ſeparari; nec pendet ex inſtitutione Chriſti, quia nullus eſt locus vnde talis dependentia oſtendatur; ergo non debemus eam ſine fundamento adſtruere. Secundò ſuadetur; nam ſi hæreſis ſit purè interna, cùm non cadat vllo modo ſub cognitionem Eccleſiæ, non fuit expediens, vt vi illius auferretur ea iuriſdictio: vel enim ipſe Papa tunc deberet ſeipſum quaſi diffamare; quod eſſet valdè durum; & multi nollent credere illum serio id dicere, ſed ſolùm ad fugiendum onus: vel tunc obedirent ei, & gubernarentur ab eo qui non eſſet Pontifex: quod eſſet magnum Eccleſiæ detrimentum, maximè in ordine ad abſolutionem ceteráque quæ ad remiſſionem peccatorum ordinantur: ſi verò hæreſis ſit externa, occulta tamen per accidens, quia à nemine probari poteſt, militant ferè eædem rationes: denique, ſi ſit publica & notoria, etiam non excludit eo ipſo iuriſdictionem: quod inde probo, quia altera interna eam non excludit, vt diximus; atqui in ordine ad ſeparationem à Chriſto, & quòd iam non ſit membrũ illius, quodque initium omnis ſpiritualis ædificij ſit fides (quæ ſunt argumenta aduerſariorum) eadem planè ratio eſt de hæreſi interna quæ de externâ: ergo ſi vna non excludit per ſe iuriſdictionem, neque etiam altera: præterea non conſtat, magis Chriſtum abſtuliſſe ſtatim eam iuriſdictionem propter vnam hæreſim quàm propter aliam, ergo.

Rationes pro hac.

Occurritur argumentis aduerſariorum ſecundò.

67.

Epiſcopus hæreticus nõ eſt ſtatim ſuâ iuriſdictione priuandus.

Dixi non amitti ſtatim: pro quo ex vſu conſtanti Eccleſiæ ſic formo nouum argumentum: Perpetuâ conſuetudine Eccleſiæ obſeruatum eſt, etiam in inferiori iuriſdictione quàm ſit Papalis, vt, eſto conſtiterit Epiſcopum eſſe hæreticum, non tamen eo ipſo priuatus ſit iuriſdictione; ſed ſemel, bis, ter moneatur; ſi reſipiſcere nolit, deponatur: cuius rei innumera in Hiſtoriis Eccleſiaſticis exempla reperiuntur; eſtque praxis conformis illis verbis Pauli: *Poſt vnam & ſecundam correptionem deuita*: ergo Eccleſia ſentit non amitti ipſo facto eam iuriſdictionem. Video reſponderi poſſe, in ſimilibus caſibus amiſiſſe eo ipſo illos Epiſcopos iuriſdictionem, Eccleſiam tamen voluiſſe eam eis reſtituere, ſi poſt ſecundam monitionem reſipiſcerent. Hæc quidem ſolutio, licet probabilis ſit, non tamen poteſt ſuſtineri; quia reuerà Patres tunc non promittebant talibus ſe reſtituturos dignitates, quas iam actu amiſerunt, ſed potiùs minabantur ſe eas ablaturos, niſi reſipiſcerent; ergo ſupponebant non fuiſſe ipſo facto amiſſas.

Probatur id è locutione Patrum.

Obiicies: Hæreticus externus ſtatim eſt excommunicatus; ergo ſtatim eſt priuatus omni iuriſdictione Eccleſiaſticâ. Reſpondeo in primis id non habere locum in Pontifice Summo, ſupra quem non cadunt excommunicationes, quia ſunt ab æquali auctoritate latæ. Secundò reſpondeo inde ſolùm probari, eum ſtatim eſſe priuatum vſu iuriſdictionis, non tamen iuriſdictione ipsâ, quia hac debet priuari poſteà per ſententiam, etiamſi excommunicatio ſtatim incurratur.

Cur Papa excõmunicari nequeat. An Epiſcopi hæretici priuentur iuriſdictione & quando.

68.

Satisfit Primo argumento. Superioribus inferioribus Papâ ſi ſint notorij hæretici obediẽdũ nõ eſt; ſi occulti, eſt.

Iam ad argumenta in contrarium. Ad Primum reſpondeo, ſi loquamur de Superioribus inferioribus Papâ, tunc, eo ipſo quòd ſint hæretici notorij, nos non teneri illis obedire, quia excommunicati ſunt & priuati vſu poteſtatis; ſi verò ſint hæretici purè interni, nos re ipsâ teneri eis obedire, quia per puram internam hæreſim non ſunt priuati ſuâ iuriſdictione: Eccleſia enim non imponit eas pœnas pro delictis purè occultis: aliúnde autem iam oſtendimus poſſe etiam ſine fide cohærere eam poteſtatem: ſi verò hæreſis ſit externa per accidens, occulta tamen, dicimus eos re ipsâ excõmunicatos eſſe & priuatos vſu ſuæ poteſtatis, ſaltẽ licito, quia grauiter peccant eâ vtendo; nos tamen ex ignorantiâ inuincibili teneri omnino illis parere. Quòd ſi ab eo tempore aliquam legem irritantem ederent, & poſteà conſtaret certò, eos tunc iã fuiſſe hæreticos externos, dico contractum aut actionem contra eam legẽ factam non debere iudicari vi illius irritã. Quòd ſi loquamur de Summo Pontifice, non deſunt qui dicunt, illum neque vt priuatam perſonam errare poſſe, ideóque non habere locum eam obiectionem. Sed quia hæc ſententia minùs eſt probabilis, & difficulter aliqui Pontifices poſſint excuſari ab aliquibus erroribus, communis ſolutio dicit, ſi Pontifex eſſet notorius hæreticus, & bis monitus nollet reſipiſcere, poſſe tunc à Concilio generali declarari iuridicè hæreticum, & eo ipſo à Chriſto illi auferri immediatè iuriſdictionem; ſicut è contrario poſitâ electione Cardinaliũ illi fuerat immediatè conceſſa; id autem prouenire ex volitione ipſius Chriſti Domini, de quâ conſtat auctoritate communi Doctorum, & traditione Eccleſiæ, quæ id videtur ſentire: & alioquin fuit valdè congruũ, vt Chriſtus ita inſtitueret: & per hoc reſpondetur ad vltimam rationem aduerſæ partis, quòd ſcil. non eſſet remedium in Eccleſiâ; iam enim oſtendimus quale illud ſit. Quòd ſi Pontifex eſſet hæreticus purè internus aut externus, per accidens tamen, occultus, ſine dubio non eſſet priuatus iuriſdictione, non quidem per poteſtatem humanam, quia nulla eſt ſupra ipſum; non per voluntatem Chriſti, quia de tali volitione nullo modo conſtat, &, vt paulò antè dixi de Epiſcopis, non erat id expediens ob occultam per ſe hæreſim; ob occultam verò per accidens

69.

Papa notorius hæreticus bis monitus, & non reſipiſcens, poteſt à Concilio hæreticus declarari: & hoc ipſo à Chriſto iuriſdictione priuatur.

in

Digitized by Google

in Papâ per excommunicationem eius vſus impediri non poteſt, ſicut in Epiſcopis; ideò abſolutè & vſum & poteſtatem retineret.

70. *Occurritur Secundo.*

Ad Secundum argumentum, quòd fides ſit fundamentum ſpiritualis ædificij, fatemur id libenter in ordine ad ſanctificationem interiorem, negamus, verò in ordine ad poteſtatem tam reſpectu aliorum quàm reſpectu Sacramentorum; nam de fide eſt, conſecrationem Sacerdotalem & Epiſcopalem non amitti in hæretico; & tamen illa conſecratio magis eſt ſupernaturalis quàm poteſtas legiſlatiua: ſolùm ergo pro his requiritur fundamentum Baptiſmi, fides verò non; nam accipere etiam de nouo validè poteſt hæreticus Sacramentum Ordinis tam Sacerdotalis quàm Epiſcopalis, eſto non licitè.

Conſecratio Sacerdotalis & Epiſcopalis non amittitur in hæretico.

SECTIO VI.

Comparatur poteſtas legiſlatiua Canonica cum ciuili.

71. *Poteſtas legiſlatiua Canonica excellentior eſt ciuili.*

CIrca quod Primò quærimus, an poteſtas legiſlatiua Canonica ſit excellentior poteſtate ciuili. Reſpondeo breuiter ex his quæ diximus ſæpè in hac materiâ, omnino eſſe excellentiorem. Primò, quia res quæ ad animam ſpectant, ſunt maioris momẽti quàm quæ ad corpus. Obiicies tamen: Etiam leges ciuiles reſpiciunt animam: etenim ſicut leges Canonicæ obligant in conſcientiâ, ideóque dicuntur reſpicere ſpiritum; ita etiam ciuiles, iuxta dicta ſuprà, obligant in conſcientiâ, ergo reſpiciunt etiam animam. Reſpondeo non dici leges Canonicas reſpicere animam, eò quòd obligent in conſcientiâ, ſed quia materia legum Canonicarum de ſe ordinatur ad bonum animæ immediatè, vt infrà dicetur. Secundò, ideò eſt excellentior ea poteſtas Canonica, quòd ſit à Chriſto immediatè conceſſa: Tertiò, quòd ſit quodammodò ſupernaturalis, vt ſuprà vidimus: Quartò, quia non poſſit eſſe in feminis; non ſolùm quatenus feminæ de facto nullo modo ſunt capaces conſecrationis & Ordinis tam Sacerdotalis quàm Epiſcopalis, vt in materiâ de Ordine oſtenditur contra aliquos hæreticos, ſed etiam quatenus iuriſdictionem ipſam vniuerſalem ſignificat, vt à Chriſto conceditur; quia hæc dicit reſpectum ad Epiſcopum vniuerſalem: & licet actus non requirat Ordinem, requirit per ſe capacitatem illius: ergo femina, quæ eſt incapax eius Ordinis, etiam erit & iuriſdictionis vniuerſalis. An autem aliquando poſſit Papa committere alicui feminæ iuriſdictionem aliquam Eccleſiaſticam, dubium eſt aliò ſpectans; in quo id non expedire vllo modo certum arbitror: cur autem abſolutè Pontifex non poſſit feminæ committere, vt tradat aliqua mandata, etiam quæ ad animam ſpectant, & Abbatiſſis concedere iuriſdictionem in ſuas Moniales, prout habent alij Prælati Religioſi in ſubs, planè non video; nam ex naturâ rei certum eſt id non repugnare; ſicut enim in ciuilibus poſſunt habere iuriſdictionem, etiam poſſunt in ſpiritualibus; quia etiam illæ ſpiritu & ratione conſtant: ex iure verò diuino nihil certi conſtat, quia nec in poteſtate traditâ Petro ea limitatio continetur; nec deinde eſt id ab Eccleſiâ definitũ, ergo, ſed de hoc alibi. Quintò, excedit ea poteſtas Canonica ciuilem, quod nõ poſſit laicis communiter dari. Dico *communiter*; nã, quòd omnino neceſſaria ſit ex iure diuino prima tonſura ad eam iuriſdictionem, nullatenus probari poteſt; ideò non dubium poſſe Pontificẽ eã concedere laico, ſi plenitudine poteſtatis vtatur. Hoc tamẽ certum, ad hanc poteſtatem requiri characterẽ baptiſmalem: nam ſicut Baptiſmus eſt ianua ad ſubiectionem Eccleſiaſticam; ita ad iuriſdictionem; in eo enim ordine requiritur, vt membra & caput pertineant ad vnum totum; per ſolum autem characterem baptiſmalem connectuntur homines inter ſe: cuius rei ratio à priori in ſolam Chriſti voluntatem reiicienda eſt: ſi enim ille voluiſſet, potuiſſet dare Eccleſiæ directam poteſtatem etiã in non baptizatos; potuiſſet etiam permittere, vt & non baptizati eam haberent in baptizatos; quia Baptiſmus non eſt ex naturâ rei ad eam poteſtatem requiſitus; imò neque ad ſuſcipienda alia Sacramenta; conſtat autem de eâ Chriſti voluntate per traditionem Eccleſiæ.

Quid leges Canonicæ reſpiciant animam.

Eſt immediatè à Chriſto data & ſupernaturalis.

Non poteſt eſſe in feminis.

72. *An, & quali iuriſdictionẽ Papa poſſit feminis committere.*

Non poteſt communi laico communiter.

Cur character Baptiſmi requiratur ad eam poteſtatem.

73. Iam Secundò quæri poteſt, an ita poteſtas Canonica ſit nobilior ciuili, vt etiam ſupra illam habeat iuriſdictionẽ aliquam: aliud enim eſt, Marchionem v. g. eſſe nobiliorem Equite; aliud habere ſupra illum iuriſdictionem. Reſponſio inter Catholicos omnino certa eſt, Romanum Põtificem habere in rebus omnibus Eccleſiaſticis iuriſdictionem etiam ſupra Reges & Imperatores Chriſtianos; quia & hi ſunt oues Chriſti, & comprehenduntur voce illâ *oues meas*, quas paſcendas Chriſtus tradidit Petro: quo ſenſu etiam Epiſcopi, ad quorum diœceſim Rex aut Imperator pertinet, hoc ius in illos habent, quia ſunt oues illorum immediatè, niſi aliquando per Summum Pontificem excipiantur. Secundò certum eſt, habere Pontificem Eccleſiaſticam poteſtatem coërcendi illos per excommunicationem, quando aliter in officio contineri non poſſunt: id quod in Eccleſiâ perpetuò fuit obſeruatum: & conſtat ex eo; nam ſicut illi ſubduntur iuriſdictioni Eccleſiaſticæ in ordine ad abſolutionem & retentionem peccatorum in foro interno confeſſionis, ita etiã in externo per cenſuras, de quâ re fusè cõtrouerſiſtæ contra hæreticos huius maximè temporis. Certum Tertiò eſt indirectè habere poteſtatẽ ſupra illos in rebus ciuilibus; caſu quo in eis aliquid religioni aut animarum ſaluti contrarium efficiant. Ratio huius videtur eſſe manifeſta; nam ita tẽporalia debent adminiſtrari, vt non impediant ſpiritualia, quin potiùs ea iuuent: non enim ſpiritus propter corpus, ſed hoc propter ſpiritum: vnde neceſſum fuit vt Eccleſia poſſet eos exceſſus frenare, ſi non poſſet rationibus & monitionibus, ſaltem cenſuris, ſi verò neque his, priuando illos ſuâ poteſtate, dandoque aliis ſæcularibus licentiã, vt poſſint etiam vi eos priuare iuriſdictione, Regno, &c.

Papa in omnẽ re Eccleſiaſticâ habet iuriſdictio. nẽ in omnes etiã Reges & Imperatores Chriſtianos.

Poteſt eos etiam excommunicare;

habet etiã in rebus ciuilibus indirectẽ in eos ius.

74. Dices: Etiam à contrario ſpiritualia ita ſunt tractanda, vt non impediant corporalia ſeu politicam Reipublicæ adminiſtrationem; ergo debebit etiam ex hoc capite ciuilis poteſtas habere indirectam iuriſdictionem ſupra Eccleſiaſticam; vt caſu quo Epiſcopus v. g. præciperet aliquid quod turbaret Rempublicam, poſſet à Rege remedium adhiberi. Reſpondeo negando ſequelã ob duplicem diſparitatem. Prima eſt, quia in poteſtate Eccleſiaſticâ, cùm Monarchica ſit, facilè eſt inuenire remedium in exceſſibus inferiorum Epiſcoporum recurrendo ad Summum Pontificem; qui ſupra omnes iuriſdictionem habet; in ciuilibus autem hoc refugium non eſt ita facile, quia innumeræ sũt iuriſdictiones omnino exemptæ in temporalibus; in eis autem non eſſet vllo

Diſparitas, cur potiùs temporalia à ſpiritualibus impediri poſſint, quàm è contrario.

modo

modo poſſibile recurrere ad Superiorem, quia nullus eſt: quòd verò in Papâ non poſſimus recurrere ad alium Superiorem, eſto eſſet id inconueniens, quia tamen ſolùm in vnicâ eſt perſonâ nō exigit per ſe aliud remedium; quia in omnibus omnino omnia mala præcauere eſt moraliter impoſſibile inter homines. In ciuilibus verò, quia, vt dixi, cōtingit id in multis, valdè neceſſum fuit

75. ſtatuere remedium aliquod. Addo tamen id non eſſe inconueniens in Papâ, quia cùm habeat aſſiſtentiam Spiritus ſancti, ad cognoſcenda quæ ſint iuſta & iniuſta, in eiſque errare non poſſit, eo ipſo quòd ille definiat, *Hac materia legis eſt honeſta, & conſequenter non eſt contra bonam adminiſtrationē Reipublicæ*; quia quod abſolutè hìc & nunc honeſtum eſt non poteſt eſſe Reipublicæ contrarium, iam ceſſat omnis iuſta querela in ciuili poteſtate: quòd ſi fortè nihil in eo puncto definiens in actu exercito aliquid mandet, quo ſenſu capax videtur eſſe alicuius erroris, in praxi ſcil. ideòque aliquid iniuſtum præcipiat, poterit tunc poteſtas ciuilis nolle id facere & vti iure defenſionis iuſtæ, licet non poſſit vt iuriſdictionem in Papam habens aliquid efficere. Secunda diſparitas, ob quam negari poteſt ea conſequentia, eſt, quia poteſtas Eccleſiaſtica per ſe ſupponitur in perſonis Deo magis dicatis, quàm ſit poteſtas ciuilis; ergo magis debent præſumi Eccleſiaſtici nihil effecturi contra conſcientiam quàm laici, vnde cùm inuicē ſubiectæ eſſe non poſſint, quando ad punctum conſcientiæ venirent, quia tunc neutra cederet alteri; expediēs fuit, vt ſæcularis eſſet Eccleſiaſticæ ſubiecta, nō verò vt è contrario, quia id, vt dixi, eſt quodammodò impoſſibile: ex duobus ergo periculis minus eſt eligendum.

Quādo, & quomodo poteſtas ciuilis Pontificia reſiſtere poſſit.

Secunda diſparitas.

Cur ciuilis Eccleſiaſticæ ſubiecta.

76. Hìc poterat obiici, in lege veteri non fuiſſe Sacerdotem ſummum ſupra Regem, ſed è contrario; vt patet in Salomone, qui depoſuit Abiathar, eius loco ſubſtituēdo Sadoch, & ex aliis locis, in quibus ad mandatum Regum comparebat ſummus Sacerdos, huc illucque mittebatur; non tamen è contrario vnquam dicitur Rex obediiſſe Sacerdoti. Reſpondeo tamen, in his rebus, quæ ex voluntate inſtituentis pendent, non eſſe argumentum bonum ex vno caſu ad alterum, quia Deus in vno voluit ſic, in alio ſic: quòd ſi voluiſſet, potuiſſet è contrario in lege gratiæ ſubiicere Papam Imperatori, noluit tamen, quia cùm Petrum relinqueret Vicarium ſuum, voluit hunc illi honorem conferre, vt non ſubiaceret Regibus, ſed è contrario præeſſet modo explicato: eſt etiam optima huius congruentia; nam cùm in lege gratiæ futuri erant multi Reges independentes, neq; eſſet maior ratio, cur huic quàm illi Pontifex ſubiiceretur, connaturalius fuit, vt eſſet omnibus ſuperior. Quæ ratio in lege veteri, in quâ vnicus tantùm erat Princeps, non habuit locum.

Cur in veteri lege ſummus Sacerdos fuerit ſubiectus Regi, iā verò Rex Papæ.

77. Obiicies adhuc ex dictis ſuprà: Eccleſiaſtici ſunt legibus ciuilibus ſubiecti, quatenus hæ non obſunt libertati Eccleſiaſticæ. Quæ doctrina locum haberet in Pontifice, caſu quo non eſſet ſimul temporalis Dominus loci vbi manet: vnde ante Silueſtrum videntur Pontifices fuiſſe obligati ad ſeruandas eas leges: ſi v. g. habebant ex eleemoſynis vel decimis vel alio modo frumentum, non poterant illud cariùs vendere quàm per leges publicas erat præſcriptum; vel ſi ob famem prohibitum erat, ne foras extraheretur, non poterāt ob maius lucrum, niſi grauior aliqua neceſſitas foris occurreret; cui vt vniuerſales Paſtores deberent ſuccurrere; non inquam, poterant licitè foras mittere frumentū vt cariùs illud venderent: ergo iam ipſe Summus Pontifex eſt ſubiectus poteſtati ciuili. Reſpondeo, eam ſubiectionem, ſi datur, non eſſe contra ea quæ hìc tradimus; quia neque eſt vllo modo quoad perſonam propriam, nec eſt coactiua: præterea ſolùm eſt in his, quæ cum libertate Eccleſiaſticâ non opponuntur; vnde eſt valdè exigua & magis reſpiciens res Pontificis quàm ipſum Pontificem.

An ante Silueſtrū Papā Pontifices fuerint legibus ciuilibus ſubiecti; & quomodo.

Tertiò circa eas poteſtates quæritur, an poſſit vtraq; poteſtas, legiſlatiua, ciuilis & Eccleſiaſtica; in vnam perſonam coniungi. Dicendum Primò contra hæreticos aliquot huius temporis, Reges quà tales non eſſe eo ipſo Sacerdotes, vt Henricus Octauus impiè ſibi vſurpauit titulum capitis Eccleſiæ Anglicanæ: de quâ certâ veritate fuſiùs controuerſiſtæ.

An vtraq; poteſtas poſſit vni conferri. Reges quà tales non sūt eo ipſo Sacerdotes.

Dicendum Secundò etiam contra aliquos hæreticos, eas dignitates non repugnare inter ſe, ſed poſſe in vnam perſonam coniungi; vt patet in Summo Pontifice, qui ſimul eſt temporalis Dominus multarum Prouinciarum: & in aliis Epiſcopis inferioribus id repetitur; habent enim vtramque ſimul iuriſdictionem. 78.

Multi Epiſcopi habent vtramque.

Dices: Chriſtus Lucæ 22 diſcipulis prohibuit nè dominatum haberent: *Reges Gentium dominantur eorum: vos autem non ſic.* Reſpondeo ibi non excludi dominium temporale, ſed malum vſum illius. Reſpondeo Secundò dari ibi conſilium diſcipulis ne affectent primatum. Quæ doctrina tam ad Eccleſiaſticum quàm ad ciuilem primatum extenditur, ne ſcil. quis ſe in illum intrudat, ſed, quātum eſt ex ſe, optet omnibus ſubeſſe. Eodem modo explicandus eſt Bernardus cap.6. lib.2. de Conſideratione ad Eugenium; vbi negare videtur Papæ dominatum.

Locus Lucæ 22. explicatur.

vt & mens Bernardi.

Dices Secundò: Paulus ait 2. ad Timoth. 2. *Nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſæcularibus:* vnde etiā ratio deſumi poteſt contra cum dominatum, quia non poteſt vtrique perfectè ſatisfieri. Reſpondeo, Paulum non remouere ab Eccleſiaſticis negotia ſæcularia; nā in rigore omnes Chriſtiani militant Deo, & tamen neceſſum eſt vt tractent ſæcularia, ſolùm ergo vult, ne ſe ita tradant eis negotiis, vt impediantur à rebus maioris momenti. Ad rationem inde deductam dico, ea duo poſſe commodè adminiſtrari vtendo diuerſis miniſtria, per quos ad id iuuetur.

Exponitur intentum Pauli.

Dices Tertiò: Nicolaus Papa in Epiſtolâ ad Michaelem dicit, olim eas duas dignitates fuiſſe coniunctas, diuiſas verò à Chriſto. Reſpondeo ibi ſolùm denotari Chriſtum eas non coniunxiſſe poſitiuè; per hoc tamen non aſſerit prohibuiſſe ne coniungerentur.

item Nicolai Papa.

Hinc dicendum Tertiò, eas dignitates poſſe aliquando reperiri ſolas, aliquando coniunctas: ita enim ante Silueſtrum Papæ non habuēre vllam ciuilem iuriſdictionem; Imperatores verò & Reges ordinariè nullam habent Eccleſiaſticam; nunc verò Papa vtramque habet, & aliqui etiam Epiſcopi, vt diximus. Alij è contrario Epiſcopi ſunt, qui nullam habent ciuilem poteſtatem. 79.

***

DISP.

Dispvtatio XIX.

De materiâ legis Canonicæ.

Sectio I.

In quo ea materia differat à materiâ legis ciuilis.

1\. RAtio dubitandi deſumitur ex eo, quòd ius Canonicum etiam intendat externam pacẽ & iuſtitiæ conſeruationem; vnde multa præcipit pertinentia ad ordinem cauſarum & contractuum; ergo non differt à materiâ legis ciuilis ſaltem ex hac parte. Reſpondeo, rem hanc facilem valdè eſſe; etenim certum eſt, legem Canonicam aliquando coincidere in materiam legis ciuilis, ſed diuerſo tamen reſpectu; quia ciuilis eam ordinat ad politicam adminiſtrationẽ Reipublicæ, Canonica verò ad finem ſupernaturalem, & ex hoc capite cõtingit, vt ſæpè etiam circa contractus & cauſarum deciſionem verſetur Canonica, vt impediat peccata grauia, quę in illis cõmitti ſolent; eſto illa peccata non turbent politicam pacem Reipublicæ; qui eſt finis legis ciuilis. & per hoc reſpondetur obiectioni factæ.

Materia vtriuſque legis ſæpè eſt eadẽ, ſed ſub diuerſo reſpectu.

2\. Addimus præterea, Ius Canonicum etiam habere ſpecialem materiam, in quâ nullo modo verſatur ciuile; vt v. g. quæ ad adminiſtrationem Sacramentorum ſpectant, ad celebrationem Feſtorum, auditionem Sacri, &c. vel ad myſteria credenda, ad cultum Dei, Sanctorum, &c. peccata item quæ in his materiis contingunt, per ſe puniuntur ab Eccleſiâ. Aduerto tamen, ſæpè, poſtquã aliqua materia præcepta eſt lege Canonicâ, poſſe ſæcularem Magiſtratum punire peccantes contra eam legem; quatenus iam tunc illa peccata ſunt etiam contra pacem & quietem Reipublicæ: ſic hæreticos declaratos poteſt punire brachium ſæculare; ſimiliter eos qui diebus feſtis laborant, &c. Id quod cum limitatione intelligendum; nam aliquando ius Canonicum reſeruat ſibi etiam punitionem talium delictorum; & tunc non poteſt ciuilis Magiſtratus ſe immiſcere; item etiam cauſas, quæ aliquo modo ſpectare poterant ſub aliquâ ratione ad poteſtatem ciuilem, vt v. g. cauſas matrimoniales, quatenus etiam dicunt ciuilem & politicum contractum, & ad Reipublicæ pacem maximè ordinantur; reſeruauit tamen illas Eccleſia ob reuerentiam Sacramenti, ad quod eleuatum fuit matrimonium à Chriſto Domino: eodem autem modo poteſt alias materias ſibi reſeruare, ſi ad finem ſupernaturalem neceſſaria ea reſeruatio videretur; multæ tamen ſunt materiæ ciuiles; quæ vix videantur poſſe reſeruari à iure Canonico, vt taxare pretia mercibus, mechanicorum priuilegia concedere, ſtatuta facere Nobilium, prærogatiuas in corporalibus determinare, & ſimilia.

Quæ ſit materia ſpecialis legis Canonicæ.

Quãdo lex ciuilis poſſit punire delinquentes in lege Canonicâ.

Cur cauſæ matrimoniales ab Eccleſiâ reſeruatæ ſint.

Obiicies: Ius ciuile maximè verſatur circa res quæ Canonicæ dicuntur: nam in Codice Iuſtiniani ſunt leges de Epiſcopis, de Monachis, de Clericis, de Eccleſiis, &c. ergo poteſtas ciuilis extenditur ad omnia, ad quæ ius Canonicum. Varij variè reſpondent: quidam putant tunc temporis non fuiſſe perſonas & bona Eccleſiaſtica exempta à poteſtate Imperatorum. Hæc tamen ſolutio eſt improbabilis: nam eſto ea exemptio eſſet ex fauore Imperatorum, non ex iure diuino Chriſti Domini aut naturali debito ſtatui gratiæ; iam tamen Conſtantinus, Theodoſius, Valentinianus & alij Imperatores Iuſtiniano antiquiores eam exemptionem agnouerunt, nolentes ſe in cauſas Epiſcoporum immiſcere, faſſi id ad ſe non pertinere. Alij reſpondent, eas leges factas conſenſu Pontificum. Sed hoc non videtur verum, tũ quia nec de tali conſenſu conſtat: nec Imperator ibi ſe eo titulo eas tuliſſe profitetur; neque eſt credibile tam amplam & vniuerſalem iuriſdictionem conceſſam illi à Pontificibus. Alij Tertiò dicunt eas factas potiùs ad inſtruendum miniſtros ſæculares de rebus Eccleſiaſticis, vt ſeruare illas & iuuare Eccleſiam cùm oporteret poſſent, quàm vt ipſos Eccleſiaſticos obligarent. Solutio tamen hæc improbabilis mihi videtur, quia cùm leges illæ dicant, *Hoc & hoc debent facere Epiſcopi, Monachi*, &c. quomodo per eas inſtrui poſſunt ſæculares Magiſtratus? certè non vt id ipſi faciãt, quia ipſi non ſunt Monachi, neque Epiſcopi: non vt ſciant, quomodo ſe debeant cum Monachis gerere; tum quia ad hoc per accidens eſt, ſcire, quid illi teneantur agere: tum (& hæc eſt clara impugnatio) quia, ſi Monachi ad ea non obligantur, ergo neque ex eis poterit ſcire ſæcularis Magiſtratus quid faciant Monachi, &c.

Cur Iuſtiniani Codex multas leges pro Eccleſiaſticis contineat.

Eccleſiaſtici etiã antiquitus exempti à ciuili lege, etſi nõ omnes.

3\.

Probabilius fortè cũ aliis dicetur, quod etiam inſinuat P. Suarez cap. 11. etiamſi præcedentem ſolutionem abſolutè tenuerit, Imperatorem bonâ fide id feciſſe, & fortaſſe voluiſſe oſtendere, quæ ipſe iudicaret expedire pro talibus perſonis, vt poſteà Pontifex ex eis legibus approbaret, quæ illi placerent: vnde certum debet eſſe, eas non eſſe veras leges, niſi aliquæ ſint approbatæ à Pontificibus, & in ius Canonicum admiſſæ: quomodo autem Eccleſiaſtici teneantur aliquibus legibus ciuilibus, dictum eſt fusè ſuprà.

Optima huius ratio.

Sectio II.

Lex Canonica non poteſt præcipere per ſe actus merè internos.

COmmunis ſententia negat cum D. Thomâ hîc q. 91. art. 4. q. 100 art. 9 vbi communiter omnes Thomiſtæ: multos etiam alios refert P. Suarez cap. 12. n. 14. Salas verò diſp. 9. ſect. 2. innumeros affert. Eſt autem fundamentum huius ſententiæ, quòd poteſtas humana non poſſit ferre leges de actibus, de quibus non poteſt iudicare, aut quos punire non valet; ſed de purè internis iudicare non poteſt, vt per ſe patet; quia non poteſt habere cognitionem eius cauſæ, ergo. In hoc diſcurſu inuenit meritò P. Suarez magnam rationem dubitandi: etenim multa, quæ ab hominibus iudicari non poſſunt ſeu cognoſci, poſſunt tamen per legem puniri & prohiberi: etenim, iuxta communem & veram ſententiam, ob hæreſim exteriùs prolatam, etiamſi nemine planè audiente, vt ſi in medio aperto campo demiſſè quis dicat, *Chriſtus non eſt ſub ſpeciebus conſecratis*, idque ita ſentiat, incurrit excommunicationem: item tales actus poſſe etiam eſſe contra legem ciuilem communis ſententia docet; & tamen homo iudicare per ſententiam de illis non poteſt, quia teſtes nullos habet, nec poteſt habere; ergo abſolutè non benè infertur, 4.

Cõmunis baſis huius opinionis minùs firma eſt.

Multa & prohiberi & puniri poſſũt ab hominibus, quæ tamen ſub humanũ iudiciũ non veniunt.

per

Per legem & pœnam ipſo facto incurrendam obligari & puniri non poſſe actus, qui non poſſunt venire ſub iudicium humanom: neq; poreſt reſponderi eſſe per accidens, quòd in eo caſu venire non poſſint ſub ſcientiam humanam, cùm abſolute venire poſſint, hoc, inquam, dici non poreſt, quia in ordine ad vim huius rationis ram nihil efficit ea exterior productio, quàm ſi planè nulla eſſet: nam homo non omnia exteriora, eo ipſo quòd talia ſint, poteſt cognoſcere, ſed debet ad id habere ſpeciem; hac enim ratione interiores actus ſunt occulti, quia non emittunt ſpecies ſui, alioquin naturâ ſuâ ſunt cognoſcibiles; ſed etiam non mittunt naturaliter ſpecies ſui ad loca extra ſphæram ipſorum naturalem; ergo quãdo alij omnes homines ſunt extra eam ſphæram,

Quomodo interni actus ſint occulti.

5. etiamſi intra eam producantur ſpecies, poſſumus meritò dicere, eos actus naturaliter non eſſe ab alijs hominibus cognoſcibiles. Confirmo hoc meo iudicio manifeſtè: Si vnicus homo eſſet in mundo, & aliquid externum efficeret, nemo, re benè conſideratâ, dicere poſſet, illum poſſe iudicari ab hominibus vi eius actus, etiamſi immediatè pòſt Deus produceret multos homines: cognitiones enim ſenſuum non ſunt ad ea quæ nõ exiſtunt, naturaliter loquendo, licet diuinitus ad ea etiam extendi poſſint: atqui etiam, naturaliter loquendo, ſeu ſine miraculo, cognitiones ſenſuũ non ſunt ad ea obiecta, quæ ſunt extra ſphæram naturalem obiecti, vt etiam in alijs rebus patet: nemo enim dicet, naturaliter loquendo, ignem Pragæ exiſtentem poſſe hoc momento comburere Romæ ſtupam: ergo in ordine ad iudicium humanum, Petri v.g. idem eſt me Petro præſente dicere purè interiùs, *Christus non eſt in Euchariſtiâ*, ac, ipſo Petro Romæ exiſtente, dicere hic Pragæ demiſſâ voce, *Christus non eſt in Euchariſtiâ*. Et, vt verum fatear, ego rem hanc prudenter conſiderans, & relictis terminis illis *per ſe & per accidens*, qui non explicantur hìc benè, nullam agnoſco omnino differentiam: quomodo autem excommunicatio incurratur per hæreſim externam per accidens, vt dicitur, occultam, dicam ſuo loco fuſiùs: ſuprà etiam id explicui, & paulò pòſt aliquid inſinuabo.

Cognitiones ſenſuum ad quæ obiecta ſe extendant.

6. Videamus quî eamdem ſententiam comprobet P. Vaſq. diſput. 160. num. 8. ait ergo, Lex eſt imperium quoddam, in cuius obſeruatione conformari debet ſubditus Superiori: atqui hæc conformatio in eo ſolùm debet attendi, quod proprium hominum eſt; id autem eſt exterior operatio ſecundùm rationem: nam ſpiritualis conformatio potiùs eſt Angelorum quàm hominum: lex ergo humana poſtulat obedientiam in operibus exterioribus, quæ propria hominum ſunt, nec communia cum Angelis.

Argumentũ Vaſquez pro communi opinione.

Hæc ratio meo iudicio debilior eſt, vel certè relabitur in præcedentem: ſi enim in eâ dicatur, rem faciendam per legem debere eſſe propriam illius qui obedit, falſum omnino aſſumitur, & quidem ſine vllo fundamento: nam materia legis ſolùm requirit vt ſit factibilis ab ipſo ſubdito, ſiue ſimul ſit factibilis ab alio, ſiue non: id enim proculdubio eſt per accidens ad rationem legis. Vnde, Deus Angelis non ſolùm poteſt præcipere actiones, quæ ex genere ſuo ſolùm poſſint ab ipſis fieri, ſed etiam quæ ſimul poſſint ab hominibus; vt v. g. externam locutionem cum alijs in aſſumpto corpore, motum localem, &c. Si verò dicatur in eâ ratione, debere materiam legis eſſe per ſe immediatè cognoſcibilem ab operante, tunc petitur principium, vel reditur in prius fundamentum D. Thomæ.

Refellitur vt debilis.

Qui oporteat materiam legis eſſe factibilem.

Deus poteſt Angelis præcipere actiones & ab ipſis & ab alijs factibiles.

7. Placet ergo mihi valdè diſcurſus P. Suarez n. 7. cap. 12. ſcil. rationem eius communis ſententiæ nullatenus deſumendam ex repugnantiâ naturali eius iuriſdictionis in actus purè internos, quia reuerà nullo modo ea videtur repugnare: id quod duplici viâ poſſumus oſtendere; vnâ, quam Suarez inſinuat; quia Chriſtus Dominus, qui habuit iuriſdictionem in actus purè internos, potuit etiam eam communicare Eccleſiæ: quod ſic ego declaro, Chriſtus Dominus immediatè per ſe præcipere potuit actus purè internos, & de facto præcipit actus fidei, ſpei, &c. item de peccatis purè internis poſuit præceptum confeſſionis, ergo potuit eam poteſtatem concedere Eccleſiæ. Patet conſequentia, quia qui poteſt dicere, *Ego mando tibi Petre hunc actum*, poteſt dicere Antonio, *Do tibi poteſtatem vt tu mandes, ſi velis, Petro hunc actum*: etenim per hoc mediatum imperium non redditur actus difficilior, nec mandatum grauius, ergo.

Diſcurſus Suarij bonus. Eccleſiæ non repugnat naturaliter iuriſdictio in actus purè internos.

8. Secunda via, quâ idem poſſumus probare, eſt, attendendo ad iuriſdictionem, quam ex naturâ rei, independenter ab eo quòd Chriſtus quidquam ſtatuiſſet, habet communitas humana: diximus enim ſuprà, ex naturâ rei homines conuenientes in vnam communitatem poſſe eligendo vnum caput et concedere auctoritatem in actiones externas ad bonum Reipublicæ politicæ, & hanc diximus eſſe ciuilem; addidimus etiam, eodem modo poſſe transferre in illud caput, vel aliud diuerſum, iuriſdictionẽ in ordine ad cultum Dei, ſacrificia, &c. & hanc diximus Eccleſiaſticam: huius verò doctrinæ rationem vlteriorem reddidimus, quia quilibet poteſt cedere iuri ſuo in eas actiones, & obligare ſe ad illi obediendum in eis; atqui homo non minùs habet iuriſdictionem, vt ſic dicam, ſeu tam eſt dominus ſuarum actionum internarum quàm externarum; ergo ex naturâ rei non minùs poteſt in alium transferre iuriſdictionẽ in internas purè quàm in externas: quòd enim vim coactiuam transferre non poſſit, eò quòd coactio nõ poteſt eſſe ad rem occultam, parum obeſt: & ſuprà diximus, ſæpè poſſe eas duas iuriſdictiones ſeparari. Deinde poſſet etiam ea iuriſdictio in actus purè internos ita transferri, vt ſi Superiori conſtaret aliquando vel ex confeſſione illius rei, vel per reuelationem, de eâ transgreſſione internâ, haberet ius eam puniendi: ergo de poſſibilitate huius iuriſdictionis ex rei naturâ in actus etiam purè internos meo iudicio dubitari non poteſt; vnde non debet communis ſententia probari ratione deſumptâ ex repugnantiâ talis iuriſdictionis.

Communitas poteſt transferre in alium iuriſdictionẽ ſuarũ actionum tam internarum quàm externarum.

Cur vis coactiua in alium transferri nequeat.

9. Dicendum igitur eſt de facto Chriſtum Dominum non tradidiſſe Eccleſiæ iuriſdictionem in tales actus purè internos: quod probatur quaſi negatiuè, quia de tali conceſſione in Scripturâ nullum eſt veſtigium: imò, quod grauius eſt, expreſsè ipſi Pontifices, qui non ſolent ſuam iuriſdictionem negare aut reſtringere, concedunt ſemper ſe non habere vim in actus purè internos, vnde numquam de eis legimus latam legem; neq; item eam iuriſdictionem intelligimus conceſſam ab ipsâ communitate, iuxta ſecundum modum, quem diximus ex naturâ rei poſſe fieri; quia de facto in Eccleſiâ, eò quòd Chriſtus conceſſerit Pontificibus iuriſdictionem, non agnoſcimus vllam aliam conceſſam à communitate vniuerſalem toti Eccleſiæ. Dico *vniuerſalem*, quia

Optima concluſionis ratio: Chriſtus non dedit Eccleſiæ iuriſdictionem in tales actus, neque communitas.

alliunde autem in vtroq; caſo actus exterior eſt omnino independens ab interiori, à quo eam denominationem accipit: id quod ipſe P. Suarez concedit. Præterea, in vtroque caſu dicere poſſumus eſſe vnum quid compoſitum ex formâ ſpirituali inuiſibili & materia viſibili, vt loquuntur aduerſarij: vnde vlterius etiam dici poteſt id eſſe ſufficiens vt ab Eccleſiâ poſſit mandari, quia abſolutè illud totum eſt viſibile ratione materiæ, vt ipſi loquuntur, in vno caſu, & reuerà eodem modo vim habet in altero. Et, vt res magis clarè appareat, ponamus exempla aliqua, in quibus id negant hi auctores.

14. *An poſſit ab Eccleſiâ præcipi datio eleëmoſynæ, ne fiat ob vanam gloriam.*

Primum ſit de largitione eleëmoſynæ, quam dicunt non poſſe ab Eccleſiâ præcipi, ne fiat ob vanam gloriam, quia inquiunt, talis prohibitio eſſet purè actus interni. In hoc ego ſic argumentor: Ea eleëmoſyna vt ſic data ea eâ intentione efficit vnum totum, quod vocatur vana donatio pecuniæ; è contrario, ſi actus virtutis eleëmoſynæ quà talis petit, vt quis det propter honeſtatem, quæ reperitur in eleuandâ miſeriâ pauperis, profectò donatio illa ob vanam gloriam tam reuerà non eſt eleëmoſynæ actus, quam auditio exterior Sacri, aut recitatio Breuiarij ſine attentione non eſt oratio, in quo puncto, ablatis vocibus, non poterit vlla diſparitas de re aſſignari: ergo ſicut Eccleſia, quia præcipit orationem, compræcipit attentionem internam; ita quia præcipit eleëmoſynam, compræcipiet affectum ſubleuandi miſeriam vt ſiſtentem ibi; cúmq; in ſententiâ Patris Suarez non poſſit actus eſſe ob duos fines, excluditur illa vana gloria: vel certè demus vlteriùs, quòd ea vox *eleëmoſyna* ſignificet non ſolùm affectum ſiſtentem in honeſtate ſubleuationis, ſed etiam carentiam vanæ gloriæ, vt potuit ſignificare (éſtque per accidens, quod id actu non ſignificet;) ergo præcipiendo eleëmoſynam compræcipit eam carentiam vanæ gloriæ.

15. *An ab eadem pro hac vel illâ intentione ieiunium præcipi poſſit.*

Alterum exemplum ſit in oratione exteriori aut ieiunio pro hac vel illâ intentione; aiunt enim, non poſſe ab Eccleſiâ præcipi vt ob eam intentionem fiat: eo enim ipſo quòd honeſtè alioquin fiat non poteſt Eccleſia imponere finem illum, quia eſt purè internus. In hoc ſanè exemplo, ſi res benè perpendatur, eſt eadem omnino ratio, quod clarè ſic oſtendo: Nam ieiunium illud vt factum ſub hac intentione, v.g. oblatum in ſatisfactionem pro animabus Purgatorij, conſtituit hoc totũ morale, nempe *ſuccurrere indigenti*, ſeu *ſatisfacere pro illo:* apparet v.g. anima alicuius piè defuncti; petit ſibi aliquot Sacra; Pontifex mandat ea fieri & offerri pro eâ intentione; profectò habet tunc actionem externam, nempe eleëmoſynam, vt ſic dicam, pro illâ animâ, ad quam exigitur neceſſariò, vt pro illâ applicetur: cur ergo, ſicut ibi præcipit orationem per modum totius ex interiori attentione & externâ recitatione, hîc non poterit Sacra aut ieiunia, vt eleëmoſynam ſpiritualem conſtituunt, conſtantem ex externâ actione & exteriori oblatione pro eo fine? idem eodem modo poteſt in aliis exemplis oſtendi: ſed hæc ſufficiant; quæ magis declarabuntur in ſecundâ illatione.

Idem eſt de Sacro.

16. *Arguitur Suarez. Secundò.*

Ea autem ſit, à P. Suario ſuppoui in ſolutione id quod deberet probari: etenim aduerſarij dicunt, non poſſe Eccleſiam præcipere orationem ſecundùm totum quod dicit, ſed ſolùm recitationem externam & volitionem illius indirectè; eodem modo dicunt, illud totum morale vt totum non poſſe præcipi, quià vt ſic dicit aliquid purè internum, quod nullo modo exteriùs prodit. P. verò Suarez ſtatuit in antecedenti vnum totum, in quo includitur attentio, & ſupponit illud totum poſſe ab Eccleſiâ præcipi; vnde proculdubio rectè ſequitur, poſſe attentionem præcipi, perinde ac ſi dum diſputaretur, vtrùm homo haberet poteſtatem in animam, diceretur, *Homo habet poteſtatem in totum hominem*, & ea propoſitio non probaretur ampliùs, haud dubiè peteretur ibi principium; admiſſâ verò illâ, rectè ſequeretur, hominem habere ius in animam.

17. *Ratione contra eumdem agitur.*

Argumentor vlteriùs ratione, quâ ipſe vtitur ad probandum, alios actus, qui non videntur conſtituere totum morale, non poſſe imperari ab Eccleſiâ; ait enim: Si ille actus exterior eſt bonus ſecundùm omnes externas circũſtantias, non poteſt iudicari malus, niſi temerè præſumendo malam intentionem; vnde vlteriùs infert, non poſſe ob illum actum imponi cenſuram vllam: vnde ſic argumentor: Si quis recitando Officium ſeruet in pronuntiatione & aliis circumſtantiis omnia requiſita, proculdubio erit ille actus externus bonus; & non poterit iudicari malus, niſi iudicio temerario, & præſumendo carentiam attentionis: quæ præſumptio in foro externo eſt mala, quia non debet de vllo præſumi malitia: id autem eſt verum, ſiue ea recitatio dicatur oratio, ſiue non: ergo Eccleſia non poteſt habere ius in eum actum qui deeſt, nec poterit excõmunicare, aut aliam cenſuram ferre, ob defectũ illius actus.

Retorquetur ratio eiuſdẽ.

Tertiò idem vrgeo etiam ratione ipſius in aliis exemplis; ait enim pro publicâ Eccleſiæ adminiſtratione & gubernatione ſufficere, ſi actio exterior vt talis ſit bona, etiamſi denominetur coram Deo mala ab interiori. At hæc ratio eodem modo vrget pro oratione: ſufficit enim pro gubernatione Eccleſiæ, quòd illa recitatio ſit exteriùs vndequaq; honeſta, eſto coram Deo non ſit oratio; ergo antecedens, quod ſupponit Suarez, non videtur eſſe verum. Aduerto item, ab eo inter alia exempla ſuæ doctrinæ poni votum caſtitatis; ad quod emittendũ obligat Eccleſia in ſuſceptione Ordinis ſacri: vbi maximè miror, quo pacto illud votum reducat cum externâ ſuſceptione Ordinum ad aliquod totum morale aut artificiale externum; quia adhuc longè minùs cenſetur informare votum actionem externam quàm alij actus, quos fusè negat vllo modo ab Eccleſiâ præcipi poſſe. Quòd ſi dicat conſtituere dignam ſuſceptionem Ordinum, in primis reiicietur, quia ex ſe ſine illo voto eſſe poteſt digna; deinde eo titulo omnes actus internos charitatis ſpei, &c. poſſet tunc Eccleſia præcipere, vt conſtituentes dignam ſuſceptionem eius Sacramenti. Secundò, inde habet maiorem difficultatem illud exemplum, quòd Eccleſia ibi nihil præcipiat externum, ratione cuius compræcipiat illud votum; etenim ſuſceptio externa eſt voluntaria; ergo tunc purè purè præcipitur actus internus. quod ipſe meritò negat.

18. *Exemplum de voto caſtitatis nil fauet Suario.*

Svbsectio II.

Quid Pater Vaſq. & alij reſpondeant.

19. Videamus quid alij ſentiant. Pater Vaſquez ſecutus Paludanum, Durandum, Gabrielem & alios, docet, in caſu orationis attentionem non eſſe obligatoriam ex præcepto Eccleſiaſtico, ſed ex præcepto diuino aut naturali; quia oratio ex ſe poſtulat iure diuino attentionem, ita vt

ita vt veniale ſaltem ſit orare ſine illâ, quando oratio exterior non eſt ſub præcepto, quia ſit irreuerentia aliqua Deo; quando verò oratio eſt præcepto, tunc mortale eſſe orare ſine attentione. Infert autẽ P. Vaſq. ex hac doctrinâ duo: Primum, ſi attentio horarum requiratur ex præcepto diuino prohibente diſtractionem animi, tunc orare ſine attentione eſſe peccatum commiſſionis, non omiſſionis; quia præceptum affirmatiuum ſolùm reſpicit externam recitationem; quæ tunc, vt ſupponimus fit; & per negatiuum præceptum prohibetur diſtractio: ſi verò præceptum orandi ſit de iure diuino, & reſpectu Sacerdotum Eccleſia ſolùm determinauerit orandum eſſe, tunc putat, non orare cum attentione

20. *Duo præcepta diuina ponit Vaſq. in tali oratione.*

eſſe peccatum omiſſionis. Abſolutè autem ipſe iudicat ibi eſſe duo præcepta diuina: alterum negatiuum, non recitandi ſine attentione, propter irreuerentiã; & hoc ſolùm eſſe veniale, etſi oratio ſit ſub præcepto: alterum verò affirmatiuum, nempe orandi cum attentione; & hoc poſſe eſſe mortale, quando omittitur notabilis aliqua materia. Porrò eſſe duo ea peccata patet; quia aliqua eſt irreuerentia proferre verba, quibus cum Deo loquimur ſine attentione. Quòd verò ſit præceptum affirmatiuum orandi cum attentione probatur, quia alioquin Sacerdos orans ſine attentione non teneretur poſteà Officium repetere, & illud dicere attentè, quod eſt apertè falſum. Alterum, quod infert, eſt, beneficiarium, qui non orat attentè, non facere fructus ſuos; non quia ad attentionem obligetur præcepto Eccleſiæ, ſed diuino: quia qui de altari viuit, tenetur etiam ſeruire altari; & ſicut alitur fidelium eleëmoſynis, tenetur etiam pro fidelibus orare.

21. *Reijcitur à Salas & authore.*

Eccleſia ſolam recitationem externam præcipit.

Contra hanc doctrinam multis agit P. Salas ſuprà: ego, omiſſis eius argumentis, ſic eam reijcio; Primò, quia committitur in eâ idem vitium, quod in præcedenti, dum ſupponitur ab Eccleſiâ præcipi poſſe orationem; dicimus enim ab eâ non præcipi niſi recitationem eam externam, de cuius conceptu non eſt vt ſit oratio: neque habet ibi locum id quod dicitur de irreuerentiâ, nam eſto, quando homo vult loqui cum Deo, eo ipſo teneatur habere attentionem; at non eſt neceſſum, vt homo vi præcepti Eccleſiæ recitet Pſalmos eo animo, ſed poterit illo eodem, quo quis dum ſtudet, aut ob alium finem legit Pſalterium: quòd ſi ab Eccleſiâ non poteſt præcipi recitatio quà oratio eſt, quæ eſt loquela cum Deo; ergo fruſtrà laboratur dicendo, de conceptu orationis & loquelæ cum Deo eſſe eam attentionem; nam totâ hac maiori propoſitione conceſsâ negabitur minor; id eſt, *Præcipitur oratio vel loquela cum Deo:* vnde argumentum non ſubſiſtet.

22. *Refellitur idem ob ea duo præcepta poſita. Præceptum orandi attentè purè eſt affirmatiuum.*

Secundò, quod dicit P. Vaſq. de præcepto affirmatiuo & negatiuo, ſeu de duobus, vno affirmatiuo, altero negatiuo, videtur clariſſimè reijci; nam illud præceptum, quod ipſe vocat negatiuum, purè purè eſt affirmatiuum: idem enim eſt dicere, *Non ores ſine attentione*, ac dicere, *Ora cũ attentione*; duæ enim illæ negationes *non* & *ſine* faciunt affirmationem *cum*; perinde ac ſi quis diceret, *Non exeas è domo ſine pallio*, idem eſt formaliſſimè ac dicere, *Quando exis, accipe pallium*; vnde ſolùm ibi committitur peccatum omiſſionis, quia attentio deeſt. Declaro id à priori: Ad

Declaratur id à priori.

orandum non requiritur per ſe carentia alicuius actus poſitiui, ratione cuius poſſit ibi eſſe præceptum negatiuum: nam eſto homo ſimul & ſemel attenderet ad omnia alia obiecta, ſi tamen etiam attenderet ad Horas, perfectiſſimè oraret; vt in Chriſto Domino patet, qui etſi ſimul actu de omnibus aliis obiectis cogitaret, quia tamen ſimul ad ſenſus verborum externorum orationis attendebat, perfectiſſimè orabat: ergo præceptum orandi non prohibet attentionem ad alia, ſed purè purè affirmatiuum eſt, mandatq; attentionem poſitiuam; ergo ſolùm peccatur contra illud omittendo: ergo ſolùm eſt ibi peccatum omiſſionis; & ea irreuerentia ſolùm eſt omiſſionis.

Tertiò diſplicet quod dicit P. Vaſquez, Beneficiarium ideò teneri iure diuino ad orandum cum attentione; quia ſicut qui altari ſeruit, de altari viuit; ita è contrario, qui de altari viuit, altari ſeruiat: diſplicet, inquam, tum quia, ſi id eſſet præceptum diuinum, non poſſet Eccleſia in illo diſpenſare; tum quia, etſi quis attentè oret, totum tamen Officium pro ſe offerat, nihil verò pro illis, à quibus accipit eleëmoſynam, ſatisfacit præcepto; & tamen tunc non ſatisfacit ei obligationi, quam ponit Vaſquez, ergo. Secundò ſupponit quod deberet probari; ait enim, *Sicut de altari viuit, ita faciat ea quæ ſunt altaris*, id eſt, *quæ ſunt obligatoria ad ſatis faciendum altari:* vbi implicitè ſupponit, vnum ex illis obligatoriis eſſe orare: id quod aduerſarij negabunt, dicéntq; Primò, non eſſe neceſſarium, vt id per ſe faciat; ſed poſſe deſignare aliquem qui pro ipſo oret: Secundò, ſufficere, ſi alia bona opera offerat pro his, quorum quaſi eleëmoſynâ viuit: quæ opera fortaſſe apud Deum erũt magis impetratoria quàm oratio. Tertiò, ſi ab initio habuiſſet eam intentionem orandi, & poſteà inaduertenter omnino fuiſſet diſtractus, procul dubio non plus meritus fuiſſet, quàm ſi reuocatâ eâ voluntate deinde recitaſſet; & tamen in primo caſu ſatisfeciſſet, non in ſecundo. Quartò, quia ſi habeat attentionem, eſto actus ſit alioqui malus, & conſequenter nec impetratorius, nec ſatisfactorius, ſatisfacit tamen præcepto, licet ex alio capite peccet: ergo illud præceptum non erat propter bonum ſecutum pro aliis, nec propter actionem vndequaque honeſtam in cultum altaris, ſed ex alio capite.

23. *Tertiò reijcitur. Beneficiarius non tenetur iure diuino ad orandum attentè ſuũ Officium.*

Variis argumentis eiuſdem mens confutatur.

Ideò poſſet eſſe tertia ſententia, quæ dicat non teneri Sacerdotem ad vllam attentionem, ſed abſolutè ſatisfacere præcepto recitando, etiamſi aduertenter diſtractus ſit. Ita ſentiunt nonnulli moderni, quos ſuppreſſo nomine refert Pater Suarez; qui vlteriùs dicunt etiam illum ſatisfacere præcepto Eccleſiaſtico confeſſionis, qui non confitetur peccata cordis, quæ ſunt de ſe occulta, & qui etiam ſine dolore vllo confitetur; licet aliunde ob irreuerentiam Sacramenti grauiter peccet.

24. *Tertia quorumdam ſententia nimis illius aſſentiens.*

Verùm neque hæc ſententia videtur vera, quia in eo præcepto orandi licet non requiratur attentio, requiritur ſaltem intentio orandi, ex communi ferè omnium ſententiâ; & non ſufficit velle legere ea quæ ibi ſunt: vnde infertur. Ergo poteſt Eccleſia præcipere aliquem actum internum, qui non manifeſtetur foris per externum: ſi autem ſemel de vno id admittitur, cur non de aliis multis?

Illud præceptum orandi etſi non attentionem, intentionem tamen orandi requirit.

SVBSECTIO. III.

Quid ſit in hac quæſtione probabilius.

CRediderim diſcurrendum in hoc puncto ex doctrinâ datâ ſuprà, dum ſententiam communem examinarem; dixi enim ibi actus purè 25.

internos

internos poſſe quidem ex naturâ rei imperari, Chriſtum tamen non dediſſe de facto Eccleſiæ eam poteſtatem: id quod nos probamus, quia neque in Scripturâ eſt argomentum pro eâ conceſſione, neque ex Conciliis aut Patribus deſumi poteſt, quin potiùs contrarium; nam fatentur Pontifices ſe de merè occultis non poſſe iudicare.

Quos actus purè internos Eccleſia imperare poſſit, & quos ſecus.

Ex hac doctrinâ ſic diſcurro in præſenti, Etiamſi in ordine ad eos actus ita purè internos, vt nullo modo coniunguntur cum externis, Eccleſia fateatur ſe non habere vllam iuriſdictionē; et in ordine ad aliquos, qui cū externis cōiunguntur, è contrario eadem Eccleſia agnoſcit ſe habere eam auctoritatem illos imperandi; nam in cap. *Dolentes.* de celebratione Miſſarum, præcipitur attentio in recitatione Horarum & auditione Sacri; ergo ſupponit Pontifex ſe habere ad id auctoritatem: poſſumus ergo inde colligere, eam poteſtatem illi à Chriſto datam in ordine ad eiuſmodi actum internum in hac materiâ. Dixi *aliquos*, quia vix alios video præter eam attentionē in recitatione & Sacro, ad quos poſſit obligare.

Quinam Sacerdotum ſatisfaciant Eccleſiæ præcepto in recitatione Officij, & qui non.

Vnde infero obiter, illum Sacerdotem, qui non recitat cum attentione, non implere præceptum Eccleſiæ, etiamſi exteriùs nulla det ſigna diſtractionis; è contrario verò, eſto det ea ſigna ſi interiùs habet attentionem, perfectè ſatisfacere præcepto, & fortè ſolùm peccaturum ratione ſcandali: quod vix crederem eſſe ibi vltra veniale.

26. *Quibus pœnis diſtractè orans ſubijci poſſit.*

Hinc vlteriùs infertur, eum ſine attentione orantem, ſicut reuerà facit contra præceptum Eccleſiæ, ita etiam poſſe ab Eccleſiâ puniri per cenſuras & alias pœnas amiſſionis fructuum, &c. ipſo facto incurrendas, eſto in foro exteriori non poſſit ad eas cogi; quia non poteſt contra illum probari illud delictum, quod tunc conſtitiſſet in ſolâ carentiâ interioris affectus.

Cur id in oratione poſſit Eccleſia & non in aliis actibus internis.

Hæc circa attentionem internam; circa alios verò actus internos, qui non manifeſtantur per actionem externam, cenſeo, non eſſe concedendum, Eccleſiam habere iuriſdictionem, quia neq; ex vllo texto ea probari poteſt; & argumenta, quæ pro eâ iuriſdictione fiunt, poſſunt facilè ſine illâ explicari (vt oſtendam ſtatim) ergo, neque in his rebus valet, ſimilitudo rationis: quia ſicut neque ob eam ſimilitudinem debent leges extendi ad materiam ab ipſis non præſcriptam, ita neq; iuriſdictiones; maximè cùm hîc aſſignari poſſit ſtatim diſparitas ſatis magna: nam cùm expedientiſſime pro Eccleſiâ fuerit oratio, vt includit intentionē & attentionē, ſola enim materialis recitatio Pſalmorum, &c. exiguam habet ex ſe honeſtatem; & non poſſet Eccleſia niſi ex Chriſti conceſſione ſpeciali ad id obligare; quia ordinaria iuriſdictio non ſe extendit ad actus purè internos, meritò eam Chriſtus Eccleſiæ conceſſit: at in ordine ad alios actus internos in aliis materiis non fuit neceſſaria ea iuriſdictio; quia vel non erant magni momenti, vel alio modo ad eos indirectè obligare poteſt, vt paulò pòſt dicemus; noluit ergo Chriſtus eam concedere. Oſtendendum igitur nobis erit in aliis caſibus neceſſariam non eſſe eam iuriſdictionem, nec ſufficienter poſſe aliunde probari.

Svbsectio IV.

Soluuntur cætera, quæ ad probandum, actus internos poſſe compræcipi, obiiciuntur.

27. Solnimus præcipuam obiectionem ex attentione in Horis diuinis deſumptam, iam ad reliquas deueniendum eſt. Prima eſt, Eccleſia mandat, vt dentur gratis tituli Ordinum & officium Eccleſiæ temporale; quod alioqui non prohibetur vendi ex naturâ rei; in eo autem caſu non prohibetur vlla actio exterior, niſi aſſociata exteriori actioni; per quam tamen non manifeſtatur: nam ſi tunc ille qui accipit titulos Ordinis, à ſe ipſo velit aliquid donare, poteſt illud accipi à concedente titulos; ergo ſola intentio vendendi eos titulos prohibetur tunc. Reſpondeo, In eo caſu, ſi ille homo exteriùs nihil petat ab eo, cui dat titulos, etiamſi interiùs habeat animum vendendi, non peccaturum contra præceptum Eccleſiæ, etiam accipiendo id, quod alter dat gratis, quia reuerà tunc nihil mali efficit exteriùs. Secundò dico, venditionem eſſe actionem externam verbis prolatam, quibus dicitur, *Do tibi hoc pro illâ pecuniâ:* hæc ergo verba, vel alia ſigna externa verbis æquiualentia, optimè poſſunt prohiberi etiam directè ab Eccleſiâ in materiâ titulorum, Ordinis & temporalis beneficij; eo autem ipſo quòd actio illa exterior prohibita ſit, ſine dubio prohibetur volitio efficax illius; qualem ponit P. Suarez: nam illa volitio vendendi, ſeu non dandi gratis, ſine dubio habet pro obiecto aliquam actionem indicatiuam venditionis & quoad hoc eſt idem quod de volitione non comedendi carnes quando prohibita eſt comeſtio: quòd ſi ponatur ea volitio ſine obiecto externo prohibito, habet locum ſolutio primo loco data.

Qui præcipiat Eccleſia titulos Ordinum gratis dari, vt & temporalia Eccleſiæ officia.

28. *Adminiſtratio & ſuſceptio Sacramentorum qui præcipiantur.*

Alterum exemplum ſit in adminiſtratione & ſuſceptione Sacramentorum. Reſpondeo, in his minorem longè eſſe difficultatem; nam ex natura rei videtur eſſe obligatio ſub peccato ad non omittendum illos actus, qui ſunt de neceſſitate Sacramenti: quod ſic confirmo in primis in Sacramento Baptiſmi; nam licet intentio verè baptizandi non manifeſtetur per externam actionem, quia tamen præceptum eſt Chriſti Domini baptizandi eos qui velint; Eccleſia determinans tempus baptizandi pueros, aut ipſi parentes nomine illorum Baptiſmum petentes ſunt conditio, quâ poſitâ iam obligat illud præceptum Chriſti; cùmq; ad illud ſit neceſſaria ea intentio, eo ipſo obligatur baptizans ad illam habendam. Secundò etiam obligetur præcepto charitatis, ne inducat illum hominem in grauiſſimum periculum ſalutis; credere enim hic poterit ſe eſſe baptizatum, cùm tamen reuerà non ſit; eodem modo ex parte aliorum Sacramentorum tam in adminiſtrantibus quàm in recipientibus. In confeſſione item manifeſtum eſt, hominem teneri omnia ſua peccata mortalia dicere; quia Eccleſia confeſſionem annuam præcipiendo ſolùm determinat tempus, in quo obligat præceptum diuinum confeſſionis; nam ad eam vt neceſſitate medij neceſſariam Chriſtus nos obligauit; ille autem obligauit ſine dubio ad integram, item ad dolorem & alias diſpoſitiones neceſſarias, quantumuis occultas: ergo ſub eiſdem cenſetur Eccleſia obligare ſaltem per accidens.

Qui obligetur baptizans ad habendā intentionem.

Qui obligetur pœnitens ad omnia mortalia confitenda.

29. *An ferri poſſit excommunicatio generalis in reticentes peccata interiora. Suarez & Victoria mens.*

Duo tamen dubia circa hoc moueri poſſunt. Primum eſt vtrùm poſſit Eccleſia per ſententiam generalem excommunicare eum qui peccata interna reticeret. Diceret fortè quis, omnino id eſſe poſſibile; nam Pater Suarez n. 10. ex Victoriâ & aliis docet, eſto materia illa remota ſeu peccatum ſit occultum; at confeſſio, quæ præcipitur, externa eſt; non videtur autem vllo modo excedere facultatem Eccleſiæ, poſſe obligare ad actum externum, habentem tamen pro obiecto actum interiorem & conſequenter poſſe

ſub excommunicatione ad eum obligare. Vnde ſi quis eſſet ſine conſcientia mortalis externi, haberet tamen conſcientiam mortalis purè interni, verè teneretur ad confeſſionem ex præcepto Eccleſiæ circa Paſcha. Hæc ſolutio difficultatem grauem patitur; ideò contrarium cenſeo probabilius; nam licet fortè poſſit concedi Eccleſiæ iuriſdictio aliqua in materiam externam, habentem pro obiecto rem internam; poteſt enim ſine dubio. Eccleſia præcipere actum externum fidei habentem pro obiecto rem internam, vt neceſſitatem doloris interni pro valore confeſſionis; & neceſſitatem intentionis pro valore Sacramentis: quando tamen ea materia interior, vt occulta eſt, nõ determinat vllo modo actionẽ externam magis quando reuerà eſt, quàm quando non eſt, non video, quomodo ab Eccleſiâ actio exterior in vno caſu poſſit indicari digna cenſuræ, in altero verò non. Explico: Illa cõfeſſio exterior, quâ quis diceret, *Non habeo vllum mortale internum*, eadem omnino actio eſſet tam in ſe quàm quoad forum Eccleſiæ, ſiue re ipsâ nullum haberet, ſiue haberet centum millia: quomodò ergo ob actionem externam, quæ ab Eccleſiâ non poteſt in vno caſu præſumi vllo modo diuerſa à ſeipsâ in alio, poteſt tamen ferri in vno excommunicatio, quæ in altero non poteſt? Secundò, ideò ea ſolutio mihi eſt difficilis, quia quando actio exterior eſt declaratiua interioris occultæ, non videtur eſſe poſſe talis poteſtas in eam exteriorem; nam per illam quaſi mediatè ſubiiceretur poteſtati Eccleſiæ altera actio occulta: & hinc aſſignatur diſparitas inter noſtrum caſum, & eum, quem pro ratione, quam impugno, poſui paulò antè; nam dicere exteriùs, *Credo neceſſarium eſſe dolorem interiorem pro valore confeſſionis*, nihil manifeſtat occultum, ſed ſpeculatiuè, vt ſic dicam, verſatur circa illos actus, id eſt circa eam materiam interiorem: at ſi proderentur actus interni hominis, certè in grauem infamiam inde venire poſſet; & quodammodò iam ipſa peccata ſubiicerentur externæ poteſtati: ergo vniuerſaliter non eſt admittendum illud principium; ſcilicet circa materiam remotam internam, dummodò proxima ſit externa, poſſe eſſe in Eccleſiâ iuriſdictionem: quod ampliùs paulò pòſt vrgebitur. Quod verò dicebatur, eum, qui vnicum internum mortale ſolùm habet, etiam teneri ad confeſſionem, non eſt ad rem; quia cùm Eccleſia (vt diximus paulò antè) ſolùm determinet tempus confeſſionis, ad quam iure diuino tenemur, certè obligatio dicendi illud mortale internum oritur magis ex iure diuino, quàm ex humano. Omnibus ergo penſatis, probabilius cenſeo, non poſſe talem excommunicationem ab Eccleſiâ ferri in eum qui internum peccatum reticeret.

Reſoluitur dubium.

30. *Declaratur ſolutio.*

In quas actio nes exteriores Eccleſia non habeat poteſtatem.

Reſoluitur aduerſariorum axioma.

31. *Eccleſia poteſt excommunicationem ferre ob peccata externa ſoli peccatori nota.*

Dices: Ob peccata externa, de quibus tamen nullus omnino quidquam ſcit, præter ipſum peccatorem, poteſt Eccleſia in omnium ſententiâ excommunicationem ferre, ergo etiam ob eam mutilam confeſſionem. Reſpondeo negando conſequentiam, quia illa ſunt per ſe publica, per accidens verò occulta; at in noſtro caſu res eſt per ſe occulta: iuxta ſententiam autem communem Eccleſia habebit iuriſdictionem ad res ſolùm per accidens occultas, de quo fuſiùs nos ſuprà egimus, & agemus paulò pòſt ſect. 4. Addo, Inſtantiam non eſſe ad rem de quâ agimus, quia hîc ſolùm eſt ſermo de iuriſdictione in materiam remotam internam, non verò de proximè internâ: in hæreſim autem externam per accidens occultam habet Eccleſia immediatè iuriſdictionem, in occultam verò non habet: ergo ea inſtantia vel probat nimiùm, vel non eſt ad rem, de confeſſione peccati purè occulti.

Quam iuriſdictionem habeat Eccleſia in hæreſim.

Quidquid verò ſit de poteſtate excommunicandi ob non declaratum peccatum illud internum, abſolutè dici poſſet, Eſto ob rationem dictam Eccleſia non habeat, vniuerſaliter loquendo, iuriſdictionem in materiam remotam occultam, ideòque ſine dubio obligare non poſſit aliquem, vt in iudicio publico ſua occulta peccata detegat, nec de illis eum interrogare licitè poſſit, quantumuis tunc confeſſio eſſet actus externus: quod miror non fuiſſe à Victoriâ & Suarez ſuprà conſideratum, vt quo manifeſtè reiicitur illud principium adeò vniuerſaliter ab eis propoſitum; nihilominùs poſſe concedi in caſu aliquo eam poteſtatem remotam, ſcil. in ordine ad forum confeſſionis, quia per illam nulla fit violentia illi homini, cùm alioquin peccatum etiam occultum ex inſtitutione Chriſti remitti non poſſit niſi per confeſſionem, & ad confeſſionem alioquin iure diuino, ſaltem hoc vel illo tempore peccator teneatur; ac deniq; illud forum ſit summè ſecretum; & inde nullum planè periculum poſſit illi pœnitenti emergere; ſi autem cogeretur publicè ſua occulta fateri, & ſummam ignominiam incurreret, & ſæpè etiam grauiſſima pericula vitæ: vnde cum tanto onere Eccleſia præcipere non poteſt, niſi Deus ſpecialem in hoc puncto auctoritatem ei dediſſet, quæ non fuiſſet valdè expediens; ideò de facto non cenſetur conceſſa: ſicut etiam, licet abſolutè Eccleſia habeat iuriſdictionem in actiones omnino externas, non tamen poteſt propterea quaſcumque velit præcipere, ſi difficiles valdè ſint; vt v.g. totâ Quadrageſimâ ieiunare in pane & aquâ, &c.

An in aliquo caſu poſſit ea poteſtas remota in ordine ad forum confeſſionis Eccleſiæ concedi.

Secundum dubium circa eam adminiſtrationem Sacramentorum eſt, vtrùm Eccleſia, caſu quo Sacramentum confeſſionis iure diuino eſſet omnino liberum, poſſet, præcipiendo confeſſionem externam, præcipere etiam dolorem internum; quandoquidem ille dolor non eſſet tunc vllo modo externus. Reſpondeo cum diſtinctione: vel enim ita eſſet illud Sacramentum à Chriſto inſtitutum, vt eſſentialis illius pars eſſet dolor, & tunc temporis iure diuino ſuppoſito, deinde præcepto accedendi ad illam confeſſionem ſeu ſacramentum, eſſet homo obligatus ad habendum dolorem illum; ſicut nunc tenemur accedere ad alia Sacramenta cum debitâ diſpoſitione, iuxta rationem ſuperiùs datam.

32. *Si confeſſio iure diuino eſſet libera, poſſetne Eccleſia præcepta confeſſione externâ, præcipere dolorem internum.*

Reſpondetur ſub diſtinctione.

Dices: Poſſet tunc pœnitens accedere ad eam confeſſionem non faciendo Sacramentum, & conſequenter nõ teneretur ad illum dolorẽ. Sed contrà, quia eo ipſo efficeret, vt Sacerdos dans abſolutionem eâ intentione vteretur irritè auctoritate Chriſti, fieretq; totus ille actus ex parte ipſius in deſpectum Sacramenti: quod grauiſſimum peccatum eſt: ſicut grauiter peccaret, qui ad ſuſcipiendos Ordines accederet ſine animo eos recipiendi, ſed potiùs cum contrario; daret enim occaſionem Epiſcopo omnia ea irritè adminiſtrandi: licet, ſi abſolutè accedere nollet, nullo modo peccet. Si verò ad valorem eius Sacramenti confeſſionis non eſſet neceſſarius dolor ex inſtitutione Chriſti, tunc crediderim non poſſe ab Eccleſiâ illum dolorem compræcipi, niſi eo caſu ſpecialiter Chriſtus illi eam iuriſdictionem conceſſiſſet; quid autem tunc facturus fuiſſet in eo puncto Chriſtus, nobis nullo modo conſtat.

Soluitur replica.

Tertium

33\. Tertium exemplum contra nos deſumitur ex contracto, quem videtur poſſe præcipere etiam ciuilis poteſtas, & in quo ſine dubio compræciperetur actus internus; qui nullo modo per externum manifeſtaretur. Reſpondeo tamen ibi nullam eſſe difficultatem, quia Eccleſia vel poteſtas ciuilis non præcipit tunc volitionem contrahendi; ſed externam rerum permutationem; cui ſi ex libertate eorum contrahentium conſenſus accedit, iam contractus manifeſtè eſt validus; ſi verò exterius permutans careat volitione interna contrahendi, nihilominùs Reſpublica habens altum dominium in eas res cenſetur tùc, poſitâ eâ externâ formâ contractus, transferre dominium illarum rerum, caſu quo illi nolint id velle. V. g. Reſpublica habet altum ius in frumentum ſubditi: quando eſt neceſſitas, poteſt ab eo inuito illud accipere, & diſtribuere indigentibus: præcipit illi vt vendat, ſaltem tenetur vi præcepti exteriùs acceptare pecuniam, & dare frumentum: ſi id faciat ſine animo contrahendi, eſto non peccet contra præceptum Reipublicæ, nihilominùs amittit dominium frumenti, & acquirit ius in pecuniam, perindè ac ſi ipſo inſcio totam permutationem Reſpublica feciſſet: ſi verò contractus ſit matrimonialis, tunc non poteſt directè ad illum vllos obligari, niſi quia præſupponitur aliquo modo promiſiſſe matrimonium; vel quia ad bonum Reipublicæ expediens eſt; eo autem ipſo, quia obligatur ad copulam ſaltem reddendam, ſi non petendam, eam autem non poteſt licitè reddere niſi validè contrahat, facilè inde apparet, quomodo indirectè obligetur ad contrahendum validè: ergo ex eis exemplis nihil infertur de vi compræcipiendi actum externum.

Quid Eccleſia vel poteſtas ciuilis in contractibus præcipiat.

Ad contractum matrimonialem nemo directè obligari poteſt.

34\. Ideò quartum ſit de ſtudio: videtur enim Princeps etiam ſæcularis præcipere poſſe ſtudium; eo autem ipſo compræcipit actum internum, qui nullo modo manifeſtatur per actionem externam; nam legere libros poteſt fieri ſine animo ſtudendi ſolùm curioſitatis gratiâ. Reſpondeo tamen Primò, in hoc caſu vix poſſe moraliter ſeparari animum internum ab eâ actione exteriori: nam ſi continenter quis legat, ſi explicationem audiat, ſi aliquot horis inſiſtat libris, non poteſt id facere ſine aliquâ attentione ſufficienti, vt aliquid inde diſcat. Sed quidquid de hoc ſit, reſpondeo Secundò, in eâ actione exteriori ex alio capite includi virtualiter attentionem: etenim præcipitur illi ſtudium, vt ſimul externa ſigna illius oſtendat, vel repetendo lectiones, vel argumentando, vel reſpondendo: ad quos actus neceſſariò requiritur illa interior attentio; ergo tenetur tunc illo facere, quantum eſt ex parte ſuâ, & non ſolùm quaſi materialiter legere libros, &c. Id quod clariùs apparet, quando accipit pro eo ſtudio pecuniam; tunc enim vi cuiuſdam contractus tenetur ad illud.

Qui præcipit ſtudium præcipiat.

35\. Quintum exemplum ſit de voto emiſſo in ſuſceptione Ordinum: cui facilè reſpondeo, aliud longè eſſe, Eccleſiam præcipere actum internum, aliud verò, exigere illum per modum conditionis in collatione alicuius fauoris aut beneficij: ad hoc enim nulla requiritur iuriſdictio in eum actum, aut perſonam; ſed ſufficit, quòd ad beneficium conferendum non teneatur Eccleſia: eo enim ipſo, ſicut abſolutè poterat illud negare, ita poterat dicere, *Da illud cum tali onere*; quo caſu procul dubio ille tenetur ad illud onus: ſic æqualis cum æquali, ſic poteſtas ciuilis cum Eccleſiaſticâ, ſic etiam inferior cum ſuperiore poteſt conuenire, *Dono tibi hanc rem*, aut, *Facio te Nobilem*, vel *illam gratiam confero, cum hac tamen conditione vt facias hoc*: eo autem ipſo acceptans gratiam tenetur ad eam conditionem: pro quo nihil requiritur de iuriſdictione ullâ in materiam eius conditionis (vt ex terminis eſt notum.) Ergo cùm Eccleſia non teneatur conferre Ordines, poteſt eam conditionem apponere, vt qui eos ſuſcipit, emittat votum caſtitatis; quod hic ſi non faciat, peccabit non tam contra præceptum Eccleſiæ quàm contra naturalem obligationem ſtandi pactis: & licet non interueniat ibi expreſſum pactum, eo tamen ipſo quòd propoſitâ ab Eccleſiâ eâ conditione ipſe acceptat Ordinem, conſentit in pactum; quòd ſi non faciat, grauiter peccat, quia eſt res magni momenti.

In ſuſceptione Ordinum an requiſitus Eccleſia ... voti, an verò ſolùm exigatur, & quomodo.

Cur ordinati voto caſtitatis ... ſungantur.

Sectio IV.

Alia argumenta ad probandam directam Eccleſiæ iuriſdictionem in actus purè internos.

Primvm & præcipuum de attentione ad Horas Canonicas, & ſecundum de diſpoſitione pro Sacramentis ſoluta ſunt ſectione præcedenti, dum de compræceptione; iam ad reliqua. 36.

Svbsectio I.

Soluuntur tria priora.

Inter quæ primum ſit: Eccleſia poteſt diſpenſare etiam in votis internis, ergo habet iuriſdictionem in actus purè internos; ergo poterit eos præcipere. Reſpondent multi, Eccleſiam non poſſe diſpenſare in eis votis, niſi manifeſtentur. Verùm hæc ſolutio parum eſt ad rem, quia Eccleſia in actus purè internos, etiamſi manifeſtentur, non habet ius vt eos puniat: vt ſi quis dicat, *Ego habeo inuidiam, odium in talem*. & tamen nullum effectum externum cauſet, non poteſt Eccleſia tales actus punire; & tamen poteſt diſpenſare in votis, ergo. Ideò dico pro præſenti quæſtione impertinens planè eſſe, quòd ea vota ſint occulta aut externa; nam diſpenſatio ſolùm fertur in obligationem, ſeu in vinculum, quod actu manet ex voto: hoc autem eſt idem, ſiue ea vota ſint externa, ſiue interna. Adde, probabilius longè eſſe, poſſe etiam diſpenſari in voto, licet non declaretur Superiori; nam poteſt hic dicere, *Si tale votum emiſiſti; diſpenſo tecum in illo*: ergo hæc difficultas non ſoluitur per hoc, quod dicatur, debere manifeſtari illud votum. Abſolutè ergo reſpondeo, ex diſpenſatione in votis nihil poſſe pro præſenti quæſtione inferri: nam parens poteſt vota filiorum irritare; & tamen non habet poteſtatem præcipiendi actum internum purè, quidquid ſit de Eccleſiæ poteſtate in ordine ad hoc. Ratio eſt, quia minùs requiritur ad tollendam obligationem quàm ad obligandum: & ad ſuauem Dei prouidentiam pertinuit, vt daret poteſtatem ad tollenda vota; non verò ad ponendam obligationem in actus internos; quia odia debent reſtringi, & fauores ampliari. Vno verbo dico, in hac materia, quæ ex conceſſione Chriſti prouenit, non valere argumentum, Dedit poteſtatem ad hoc, ergo etiam ad illud; nam pro ſuâ libertate vnum voluit ſine altero. De hac 37.

Obiectio deſumpta ex diſpenſatione in votis internis.

Refutatur quorundam ſolutio.

Probabilius eſt, in voto diſpenſari poſſe, etiam non manifeſtato Superioribus. Ex ad diſpenſatione nihil infertur hic ad rem noſtram.

Eccleſia habet poteſtatẽ diſpenſandi in votis.

autem voluntate nobis conſtat ex Eccleſiâ, quæ poteſtatem diſpenſandi in votis, ex irritandi, &c. in ſe agnoſcit; negat autem ſe habere poteſtatem ad imperandos actus purè internos. neque in hoc puncto quærenda eſt alia maior ratio.

38. *Obiectio deſumpta ex Clementinâ 1. c. 1 § Verum de hæreticis. Vaſquez eã explicat; ſed diſplicet.*

Secundum argumentum ſit, quia in Clementinâ 1. cap. 1. §. *Verum*, de hæreticis, præcipitur ſub pœnâ excommunicationis & ſuſpenſionis, vt Epiſcopi & alij Inquiſitores ſuum officium exequantur abſque vllo odio, irâ, timore vel humano affectu; ergo tunc prohibetur directè actus interior. Pater Vaſquez putat non incurri tunc cenſuram, niſi illud odium prodeat foras per aliquam actionem: quod putat inde perſuaderi, quia Pontifex vtitur ibi verbo *prætextu*; prætextus autem denotat actionem exteriorem.

Suarez. aliter, eam explicat, & melius.

Verùm hæc ſolutio nullo modo placet, quia prætextus poteſt eſſe purè occultus; eſt enim quaſi motiuum actionis; non eſt autem neceſſum vt motiuum actuum manifeſtetur. Reſpondet Pater Suarez, eam cenſuram non comprehendere Inquiſitores, &c. niſi in actione externâ delinquãt, vel excedendo terminos iuſtitiæ, vel omittendo quod debebant facere; tunc autem meritò poſſe excommunicari non ob actum interiorem odij, ſed ob peccatum externum. Quòd verò Eccleſia eam excommunicationem aut cenſuram coarctauerit ad caſum, quo ex malo animo actus ille exterior prodit, potiùs eſt fauor quàm rigor; quia qui poſſet in omnibus caſibus eas cẽſuras ferre, fauorem facit, ſi ſolùm in vno ferat; in fauorem autem benè poteſt Eccleſia vti pro conditione actu ipſo interno. Vnde conſequenter infert, quando lata eſt aliqua excommunicatio in eos, qui hoc aut illud malitioſè faciunt, non intelligi eam incurri ab illis qui hoc faciunt non malitioſè, ſed ex negligentiâ, etiamſi ea ſit culpabilis.

39. *Salas explicatio. Qui prohiberi poſſit actio externa in ſe aliqui in omnino bona.*

Hæc ſolutio, quatenus cum eâ reſtrictione aſſerit poſſe cenſuram ferri, optima eſt. At Pater Salas loco ſuprà citato num. 52. meritò cẽſet, actionem externam, etiamſi in ſe omnino alioquin bona ſit, poſſe prohiberi ab Eccleſiâ ſub conditione mali animi, id eſt, *Ne fiat hoc animo*; vnde contra datam ſolutionem Patris Suarez opinatur poſſe eam cenſuram ferri ob actionem externam, aliquin in ſe bonam. Et verò hanc ſolutionem ex eadem ipſâ Patris Suarez doctrinâ clarè perſuadeo: nam ſicut illa dicit, omne peccatum externum poſſe puniri; vnde à fortiori infert, poſſe limitari illam punitionem ad caſum, quo tale peccatum procedat hoc vel illo animo; quia id eſt potiùs fauor quàm odium; eſt enim reſtrictio pœnæ: ita ſimiliter dico, cùm Eccleſia poſſit eam actionem externam prohibere in omni caſu, ſiue procedat ex hoc motiuo, ſiue ex illo; à fortiori poterit cum reſtrictione eam prohibere, id eſt non ſemper, ſed in hoc vel illo caſu, id eſt, ſi ab hac voluntate procedat; quia tunc ea coarctatio potiùs eſt fauor quàm odium; ergo etiam tunc poterit per legem imponere cenſuram in talia agentes.

40. *Replica Suarij ebulatur.*

Dices cum Patre Suario, in eo caſu omnino ignorari imperium eius actus interioris in eam actionem; ergo Eccleſia non poteſt illud prohibere. Reſpondeo, non prohiberi illud imperium, ſed actionem ipſam externam, dependenter tamen ab eo quòd procedat à tali imperio; actionem quidem illam, quæ, etiamſi ab hoc imperio non prodiiſſet, abſolutè poterat prohibere. Vnde ego vlteriùs addo, poſſe Eccleſiam dicere, *Mando hanc actionem externam, ſi non ex hoc animo malo oriatur; prohibeo autem, ſi oriatur*; quia cùm in eam actionem habuerit integrum ius, vt eam vel ſemper mandaret, vel ſemper prohiberet, potuit optimè reſtringere imperium ad caſum, quo in voluntate nulla eſſet mala intentio, prohibitionem verò ad caſum, quo ea eſſet.

Occurritur & Secundo.

Replicabis, Ergo tunc directè prohibetur aut præcipitur actus interior; nam exterior non præcipitur, nec prohibetur: priùs enim ſciendum eſt, quis ſit animus interior, vt inde conſtet, quid ſit faciendum de exteriori. Reſpondeo negando ſequelam; id enim nihil aliud eſt, quàm actum internum eſſe conditionem, ſub quâ alter prohibetur, aut imperatur: proprium autem eſt omniũ conditionum, vt præintelligantur antequam de re, ad quam ſunt conditio, quidquam quaſi decernatur; Eccleſia ergo licet non poſſit imperare actum eum internum, poteſt tamen eum ponere vt conditionem ad obligandum vel non obligãdum in materiâ externâ; id eſt, *Si illum habes, fac hoc, ſi non habes, non facias*: vnde aduerto in hoc caſu, hominem non facturum contra præceptum Eccleſiæ, etiamſi nõ ponat à parte rei eam actionem externam, dummodò eam non omittat tunc quando habet bonum animum interiorem; quia eo caſu illud præceptum & prohibitio eſſent conditionata, & conſequenter neutrum obligaret, niſi poſitâ conditione: ad poſitionem verò conditionis non obligatur homo præcepto Eccleſiæ, quia ea conditio eſt purè interna. Hinc vlteriùs infero, non poſſe tali modo imponi præceptum ab Eccleſiâ de actione externâ, quam abſolutè præcipiat fieri; quia per conditionatum præceptum non cogeret abſolutè ad efficiendum illud opus, iuxta paulò antè dicta; per abſolutum non poſſet, quia id eſſet præcipere directè actum purè internum. Exemplum ſit illud idem, quod tractamus de Inquiſitoribus: ſi ibi præceptum circa punitionem hæreticorum poneretur ſub eâ conditione, *Si habes odium, non punias, puni, ſi non habes*, non cogeretur Inquiſitor vi eius præcepti ad puniendum; quia non cogitur ad conditionem; ergo, vt abſolutè obligetur, debet præceptum abſolutè dicere *Puni*, ad carendum verò odio prohibetur præcepto naturali: vnde conſequenter dico, ſi in eo caſu Inquiſitor exteriùs nullum faciat exceſſum in pœnâ, neque è contrario omittat debitam, non facere contra præceptum Eccleſiæ, & conſequenter nec incurrere excommunicationem, etiamſi odium internum habeat; quia cùm obligetur ad illam externam iuſtam punitionem, non poteſt ab Eccleſiâ odiũ illud internum prohiberi aut puniri. in quo placet Suarez ſuprà.

41. *Conditionatum præceptum nõ cogit abſolutè ad efficiendum opus imperatum.*

Qui ſint obligati Inquiſitores ad puniendum hæreſes.

Argumentum Tertium, cui ex hac doctrinâ reſpondetur, deſumitur ex Clementinâ 1. de ſtatu Monach. §. *Quia verò*. in quo excommunicatur Monachus Benedictinus, qui ſine licentiâ Præpoſiti, animo eumdem accuſandi, ad Curiam ſe confert. Dici, huic argumento ex ſolutione præcedentis reſponderi, quia eſt in hoc caſu ferè eadem difficultas quæ in præcedenti; ideóque Pater Vaſquez etiam negat incurri eam excommunicationem, niſi opere externo Monachus oſtenderit ſuum animum. Verùm hæc ſolutio non videtur eſſe ſufficiens, quia in textu non requiritur ea manifeſtatio pro excommunicatione: debet ergo reſpõderi vel cum Patre Suarez, prohiberi eam actionem externam in ſe malam; nam ſine licentiâ ire malum eſt; puniri, inquam, dependenter tamen ab eo, quod procedat ab in-

42. *Solutio P. Vaſquez ad Clementinã 1. de ſtatu Monach. § Quia verò, ſed inſufficiens.*

Auctor & Suarij & ſuâ ſolutione utitur.

tento

Explicatur Clementina.

tento accuſandi Prælatum, vel certè, quod mihi magis placet, excommunicari, etiamſi cum licentiâ eat, dummodò talem animum accuſandi habeat: etenim in eâ Clementinâ non dicitur, *eos qui ſine licentiâ iuerint*, ſed abſolutè, *eos, qui vt ſuos Prælatos aut Monaſterijs*, &c. habet autem pro hac ſolutione locum quod paulò antè diximus ex Patre Salas, poſſe ſcilicet ab Eccleſiâ illam profectionem ad Curiam quocumque animo factam prohiberi; ergo poterit ſub eâ conditione, ſi animo inferendi damnum Monaſterio aut Præpoſito, &c. quia id eſt reſtringere prohibitionem. Certum autem videtur, poſſe Legiſlatorem pro conditione ad dandam licentiam pro aliquâ re, vel è contrario ad eam prohibendam, vti conditione aliquâ, quæ non ſit ſub eius poteſtate, v.g. dicere, *Si ſentis in te talem tentationem, non do tibi licentiam ad hoc*; vel è contrario. *Mando tibi vt facias hoc; ſi autem non ſentis, nolo vt facias hoc:* per quod nihil illi imperatur de habendâ vel non habendâ tentatione, ſed de actione externâ.

Svbsectio II.

Quatuor alia argumenta.

43.
Cap. Commiſſa. de electione in 6. explicatur.

QVartvm ſit ex cap. *Commiſſa.* de electione in 6. vbi, ſi quis parochialem Eccleſiam obtinuerit ſine voluntate aſcendendi ad Sacerdotium intra annum, ipſo iure amittit fructus, & non facit illos ſuos; ergo imponitur ibi pœna pro defectu illius voluntatis: qui tamen defectus purè eſt internus. Multa dicunt Doctores occaſione huius textus; quæ benè examinant ſuprà Suarez & Salas: optima verò ſolutio eſt, quam ijdem tradunt, fuerâtque aliorum apud Vaſquez, ſcilicet, Eccleſiam, quæ illud beneficium confert, poſſe apponere conditionem illam acceptandi Ordines, ſine quâ non vult vt aliter faciat ſuos eos fructus: etenim, vt ſuprà diximus, in donatione gratuitâ poteſt donator apponere conditionem quam velit, dummodò alioqui non ſit iniuſta.

44.
Gratis eam explicationẽ Vaſquez. infirmat.

Objicit contra hæc Pater Vaſquez; nam ille textus extenditur etiam ad illos, qui ante editum eum Canonem non fuerant facti Sacerdotes intra annum ab accepto beneficio; ergo illa pœna non oritur ex conditione appoſitâ per modum conditionis in donatione ipsâ. Reſpondeo gratis id à Patre Vaſquez aſſumi, niſi fortè actu tunc aliqui eſſent, qui haberent beneficium, & non eſſent facti Sacerdotes: illi enim iam ab eo tempore non faciebant ſuos eos fructus, quia Eccleſia noo voluit vt continuatio fructuum eſſet illorum, niſi ſub eâ conditione: at illos, quos iam anteà ſuos fecerat, haud dubiè non amiſit Parochus vi illius prohibitionis.

Soluitur replica Vaſquez.

Objicit Secundò Vaſquez; nam opus interius non poteſt eſſe conditio, vt Eccleſia fungatur ſuâ iuriſdictione. Reſpondeo, gratis aſſumi id principium; nam oſtenſum eſt, non ſolùm ab Eccleſiâ, ſed à quocumque alio conferente beneficium aliquod, imponi poſſe pro conditione actũ etiam naturâ ſuâ ſecretum. Aliter poteſt reſponderi huic argumento, tunc temporis Eccleſiam mandare illi beneficiario, vt intra annum accipiat Sacerdotium; quòd ſi neglexerit, in pœnam illius externæ culpæ perdat fructus. Hæc ſolutio non placuit Patri Salas, quia poteſt, inquit, fieri, vt ea noo acceptio Ordinum non ſit mala, quia

45.
Suggeritur alia ſolutio dicti capitis.

vel ex ignorantiâ inuincibili omiſit Sacerdotium, vel certè habuit animum reſignandi beneficium in fine anni, & conſequenter non fuit obligatus ad ſacros Ordines; ergo non perdidit fructus ob culpam exteriorem. Reſpondeo tamen, quando pœna impoſita eſt poſitiua, vt ſic dicam, non incurri ob actionem externam ex ignorantiâ inuincibili inculpabilem: at quando pœna eſt negatiua, id eſt non datio nouæ gratiæ, tunc eam incurri poſſe eo ipſo, quòd homo omittat id quod mandatur; ſiue id omittat ſciẽter, ſiue aliquo alio modo; & ſiue tunc ea omiſſio dicenda ſit pœna, ſiue non. Addo, fortè tunc poſſe dici textum illum intelligi de omiſſione accipiendi Sacerdotij, quæ ſit culpabilis, aut præſumi iuſtè talis poſſit; quia expreſsè eo cap. citato ſupponitur ille iniquo animo accepiſſe beneficium, & quidem etiam, ſi voluerit renuntiare poſteà; nam illud ipſum frui vno anno fructibus, & non velle fieri Sacerdotem, reputatur iniquum: vnde ſi ea voluntas in opus externum poſteà prodeat non accipiendo actu Ordines, meritò potuit puniri priuatione fructuum.

Quæ pœna incurratur ob actionem externam etiam ex ignorantiâ inuincibili inculpabilem.

46.

Quintum argumentum ſit: In multis Canonibus dicitur, Ij qui crediderint contra fidem ſint excommunicati; item, vt interrogentur hæretici, an hoc vel illud credant; quòd ſi reſponderint ſe credere, puniantur: ergo actus purè interni cadunt ſub iuriſdictionem Eccleſiæ. Reſpondetur, in omnibus Canonibus, vbi quid ſimile inuenitur, ſemper ſupponi, eam hæreſim aliquo ſigno externo fuiſſe manifeſtatam ſiue verbis, ſiue actione ipsâ. Ad alterum verò de interrogatione reſpondeo, iam ibi ſermonem eſſe de hæreticis vt talibus accuſatis, ob ſigna haud dubiè externa & verba; vnde, quãdo tunc interrogantur, non tam interrogantur de actu interno quàm de externo, de quo erãt accuſati: vt cùm reus aliquis interrogatur, an hoc vel illud fecerit, ſi fateatur, punitur, non quia fatetur, ſed quia fecit. Et hæc mihi videtur longè probabilior ſolutio, quàm illorum, qui dicunt ideò eos tunc puniri, quia fatendo ſe id credere peccant, dum oſtendunt exteriùs ſuam hæreſim; neque, eò quòd interrogentur ab Eccleſiâ, excuſantur à peccato in reſponſione: Eccleſia enim permittit illud externum peccatum, quia vtitur iure ſuo. Dixi, primam eſſe probabiliorem ſolutionem; nam reuerà, ſi de eâ hæreſi anteà non erant ob aliquod externum ſignum ſuſpecti, interrogatio illa fuiſſet iniqua; quia Eccleſia ſicut non habet vllum ius in actus purè internos, ita non habet ius ad me iuridicè interrogandum de illis: quòd ſi ſine iure interrogat, confeſſio illa non debet ei eſſe ſufficiens, vt vi illius præciſè poſſit punire.

Qui ſint intelligendi Canones dicentes, eos qui crediderint contra fidem eſſe excommunicatos. Canones agunt de interrogatione hæreticorum iam accuſatorum.

Quale ius hæreticos interrogandi ſit in Eccleſiâ.

47.

Dices: Si ergo Eccleſia iam illos habeat ſuſpectos ob præcedentia ſigna hæreſeos, non debuiſſet illos interrogare, an crederent actu, ſed, an credidiſſent, ſeu, an eſſent vera; quæ de illis dicebantur; nec debuiſſent ſtatim dimitti, eò quòd dicerent ſe actu benè credere? Reſpondeo, Eccleſiam tunc vſam fuiſſe aliquâ clementiâ in illos; quia fortè indicia, ob quæ accuſabantur, non erant tam fortia, vt efficerent probationem ſufficientem ad punitionem, ſi ipſi faterentur ſe id credere quod Eccleſia Romana; eſto talia fuerint indicia, vt iuridicè potuerint interrogari; vel quia, eſto Eccleſia ſciuerit eos fuiſſe anteà hæreticos, voluit tamen delictum eis condonare, dũmodò de præſenti reſipiſcerent; quòd ſi id non facerent, iam eo ipſo puniri propter hæreſim præce-

Soluitur objectio.

præcedentem externam, dependenter tamen à confeſſione externâ actualis permanentiæ in eadem hæreſi.

Replicabis contra datam ſolutionem, quia ſi quis diceret, ſe fuiſſe hæreticum mentalem, aut voluiſſe occidere Regem, puniretur: ergo Eccleſia & poteſtas ciuilis habent iuriſdictionem in actus internos. Reſpondeo, ſi illa peccata eſſent purè interna, non poſſe vi illorum puniri, eſto ea ipſe fateatur publicè.

Propter peccata purè interna nemo ab humanâ poteſtate puniri poteſt.

48. *Profeſſus exteriùs ſuam hæreſim in campo ſolus excommunicatur. Salas reſponſio.*

Sexta obiectio: Eccleſia habet iuriſdictionem in actus per accidens occultos, ſi externi ſint; ideò, iuxta communem omnium ferè ſententiam (de quâ videri poteſt Pater Thomas Sanchez in Decalogum lib. 1.) incurrit excommunicationẽ contra hæreticos latam ille, qui, quantumuis ſolus, in campo aperto ſubmiſsâ voce profitetur ſuam hæreſim exteriori verbo. Vt autem ſuprà ſuſè oſtendimus, videntur eiuſmodi actus eſſe tam naturaliter occulti, quàm ſint purè interni, ergo. Reſpondet Pater Salas, in his ſæpè hominem falli, & actum illum externum ab alijs audiri aut videri, eſto ipſe putet, ſe à nemine poſſe tunc deprehendi. Hæc tamen ſolutio mihi non ſatisfacit; nam licet fortè aliquando ita contingat, poteſt tamen ita fieri, vt naturaliter decipi nequeat: ſi v. g. in campo plano aperto ſolus ſit, & demiſsâ voce dicat, *Chriſtus non eſt in Eucharistiâ*, moraliter loquendo, tam ille actus eſt pro alijs hominibus occultus, quàm ſi eſſet purè internus: ergo tunc non magis cadet ſub iuriſdictionem Eccleſiæ quàm ſi eſſet internus.

49. *Actus per accidens occultus ita eſt occultus ac purè internus.*

Reſpondeo, ſi ad rationem occulti attendamos, meo iudicio, & re prudenter conſideratâ, tam eſſe illum non cognoſcibilem ab hominibus, quàm ſi præſentibus hominibus interiùs ego eam propoſitionem formarem; vnde crediderim, non eſſe ex eo capite deſumendam diſparitatẽ, ſed recurrendum ad fundamentum præcipuum, quod ſuprà poſuimus. Dico ergo, Chriſtum Dominum potuiſſe, ſi voluiſſet, non minùs dare iuriſdictionem in actus internos quàm in hos externos occultos per accidens, voluiſſe tamen de facto dare in hos, quia conueniunt cum alijs in eo, quòd ſint externi, & noluiſſe in purè internos; de hac verò voluntate nobis conſtare ex ipsâ Eccleſiâ, quæ, vt diximus, negat ſe habere iuriſdictionem in internos, in externos verò dicit ſe eam habere: ſpecialiter autem de hoc caſu omnes omnino Doctores conſentiunt, qui in materiâ pendente à voluntate Dei efficiunt ſufficientem probationem, vt perſuadeamus nobis Chriſtum ita de facto voluiſſe.

Cur Eccleſiæ data ſit iuriſdictio in actus per accidens occultos & non purè internos.

50. *Lex ciuilis per ſe non poteſt prohibere actus per accidens occultos.*

Replicabis, Ergo iuriſdictio ciuilis non poterit eiuſmodi actus prohibere. Reſpondeo, per ſe loquendo, non poſſe: quod meo iudicio manifeſtum eſt; nam in ordine ad concordiam Reipublicæ tales actus planè ſunt impertinentes. Pone Regem prohibuiſſe, ne quis narret quid hoſtis faciat, &c. numquid peccabit quis, ſi in agro, eo modo quo paulò antè diximus, ſubmiſsâ voce id narret? Dixi, *per ſe loquendo*, nam per accidens, quando actio in ſecreto facta eſt illatiua damni, etiamſi non ſciatur à quo veniat, non dubium quin tunc prohiberi poſſit. de quo fuſiùs dixi ſuprà.

Dices: Ergo ſi lex prohibeat eſum carnium non peccabit quis ita occultè eas comedens, vt nemini id poſſit innoteſcere; hoc autem planè eſt abſurdum, ergo. Reſpondeo, id non eſſe materiam legis ciuilis, quæ ſolùm reſpicit politicam adminiſtrationem Reipublicæ; circa quam iam dixi omnino per accidens ſe habere tales actus, dummodò non relinquant poſt ſe effectum aliquem, qui poſſit eſſe in præiudicium Reipublicæ, vt diximus ſuprà de eo qui venderet in ſecreto frumentum cariùs quàm ſit determinatum per legem: vbi hanc difficultatem paulò fuſiùs tetigimus.

Lex ciuilis quid reſpiciat.

Septimò obijcitur: Confeſſarius poteſt iniungere pro pœnitentiâ orationem mentalem; ergo habet iuriſdictionem in actus purè internos. Reſpondeo, forum pœnitentiæ eſſe longè diuerſum à foro iudiciali externo, ideóque non poſſe ab vno ad alterum trahi argumentum: nam in confeſſione Sacerdos iudicat de occultis, quia agit in ordine ad iuſtificationem, &c. vnde debuit etiam habere iuriſdictionem ad imponendam pœnitentiam ſecretam. 51.

Quò differ iudiciale forum externum à foro pœnitentiæ.

SVBSECTIO III.

Cætera obiectiones.

OCTAVA obiectio: Superior Religionis poteſt obligare ad orationem mentalem; & pro eius omiſſione poteſt etiam punire: idem eſt ad faciendum examen conſcientiæ, &c. Reſpondet Pater Salas negando antecedens; cenſet enim ex voto obedientiæ non poſſe quem ad hæc teneri; addit tamen, ſi quis faceret votum obediendi Superiori in omnibus quæ præciperet non ſolùm vt Superior, ſed etiam vt priuata perſona, fortè tunc teneri obedire, eo tamen tempore obligaturum illud votum ad ſui obſeruationem naturaliter, ſicut cætera vota; Superiorem autem præcipientem, *Fac hunc vel illum actum*, non ſe habiturum per modum ponentis conditionem, ſub quâ obligaret votum. Quòd ſic ego explico: Si quis voueret ſe daturum amico quidquid ab illo peteret, certè petitio amici non induceret obligationem, ſed eſſet per modum conditionis, quam votum exigebat vt obligaret. 52.

An Superior Religionis obligare poſſit ad meditationem, examen, &c. Salas opinio.

Hæc tamen ſolutio mihi nullo modo placet; etenim, abſolutè loquendo, certum eſt, in multis Religionibus eſſe eam obligationem, maximè in noſtrâ Societate, de oratione mentali, examine conſcientiæ, &c. neque poteſt dici, huic regulæ fieri ſatis, ſi quis componat ſe exteriùs in formam meditantis aut facientis examen. Meliùs ergo reſpondetur, poſſe Religioſos per votum obedientiæ in Superiorem transferre poteſtatem ſibi imperandi etiam eiuſmodi actus; quia (vt ſuprà inſinuauimus) tam dominus eſt quis ſuorum actuum internorum quàm externorum; ergo ex hoc capite tam benè vnam iuriſdictionem transferre poteſt quàm alteram: & licet in Republicâ vel in totâ Eccleſiâ non expediat ea iuriſdictio in actus purè internos, & fortè etiam vniuerſaliter in Religione in ordine ad omnes; tamen in ordine ad illos qui ſunt intra regulam quam profitentur, valdè neceſſaria eſt iuriſdictio, maximè cum Religio ſit ſtatus perfectionis: ad quam conſequendam valdè neceſſarium eſt poſſe aliquando tales actus præcipere; vt in exemplo allato de meditatione & examine conſcientiæ; quæ cenſentur media valdè neceſſaria ad perfectionem. Et ſanè ego non video quomodo dici poſſit, non obligari nos ad illa vi regulæ, eodem modo, quo ad ceteras regulas de alijs materijs magis externis obligamur. 53.

Diſplicet ſolutio Salas.

Voto obedientiæ poteſt ſe quis obligare ad obediendum Superiori in talibus actibus.

Homines Societatis IESV vi regulæ ad ſimiles actus internos obligantur.

Nona

54\. Nona obiectio : Chriſtus Dominus habet iuriſdictionem in actus internos ; & potuit illam communicare ; ergo eam communicauit, quia id videtur fuiſſe expediens. Reſpondeo conceſſo antecedente negando conſequentiam, quia oſtendimus ex ipſis Pontificibus eam non fuiſſe conceſſam, neque expediuiſſe vt concederetur. Conſtet ergo Eccleſiam non habere iuriſdictionem præcipiendi actus purè internos, neque item internos, qui informant actum externum; ſi tamen non manifeſtantur propriè per actum externum; excipiendam tamen ab hac regulâ attentionem in Officio diuino, in quam habere Eccleſiam iuriſdictionem oſtendimus ex ipsâ Eccleſiâ eam præcipiente; in actus verò, qui ſunt volitiones efficaces, habere iuriſdictionem non quidem immediatè, ſed quatenus prohibet actum externum, eóque ipſo reddit illum malum ; ac propterea reddit malam volitionem quæ eſt illatiua illius.

Quos actus præcipere poſſit Eccleſia:

55\. Vbi obſeruo Patrem Suarez docere, ideò eiuſmodi actum interiorem prohiberi, quia eſt vnum quid cum externo. Quæ doctrina mihi nō placet; ſicut neque ea alia, quòd per legem præcipiatur actio externa vt libera ; non, inquam, placet, quia hoc formaliſſimè eſſet directè præcipere actus internos qua tales: nam actio externa eadem eſt, ſiue exteriùs ſit libera, ſiue non, & ſiue ſit volitio, ſiue non, ergo, ſi præter actionem externam præcipitur volitio libera directè & formaliter, præcipitur actus internus quà talis, & non quà manifeſtatur per exteriorem. Iam autem ſtatuimus concluſionem communem, docentem non eſſe in Eccleſiâ iuriſdictionem in eiuſmodi actus interiores directè, atqui indirecta iuriſdictio non poteſt eſſe, niſi quatenus hi actus interni ſunt neceſſarij ad externos: ergo quando ea neceſſitas non eſt, vt in præſenti ſupponimus, non poterunt præcipi actus interiores.

Interiores directè non poteſt præcipere.

56\. Obijcies: Ergo, ſi ebrius quis audiat Sacrum, aut Officium diuinum recitet, iam eo ipſo ſatisfaciet præcepto : id quod videtur eſſe manifeſtè falſum, & contra omnes Doctores: item, ſi violenter detineatur in templo, ſatisfacit præcepto audiendi Sacrum: præterea, ſi planè ignorans eſſe diem feſtum audiret Sacrum, ſatisfaciet ; imò, etiamſi expreſsè interiùs dicat, *Nolo per hoc Sacrū ſatisfacere præcepto*, nihilominùs ſatisfaciet: quod planè abſurdum eſt : ſequitur autem ex dictis euidenter ; quia dummodò actio exterior præcepta ponatur, ceteri alij actus interiores nō cadunt ſub præceptum. Porrò id eſſe abſurdum patet; nam qui debens Petro centum, donaret illi centum animo non ſatisfaciendi, ſed liberali, procul dubio non extingueret illud debitum, ergo. Huic argumento reſponderi poſſet ex doctrinâ Patris Vaſquez, tunc illum hominem obligari præcepto diuino, quia oratio & auditio Sacri exigit ex iure diuino, vt ſit cum attentione & humano modo. Hæc tamen ſolutio non ſatisfacit, quia ſi quis, quando non eſt præceptum Eccleſiæ, aſſiſteret Sacro ebrius, aut Breuiarium diceret, non peccaret; & tamen ex parte irreuerentiæ eſſet eadem ratio: quidquid autem ab Eccleſia præcipitur tunc expletur ab eo, ergo. Vt enim ſuprà contra eumdem Vaſquez diximus, non debet ſupponi ab Eccleſiâ præcipi orationem adæquatè, quia in eo ſenſu iam ſupponetur præcipi ea attentio, quæ eſt de conceptu orationis: ergo ſolùm præcipitur actio exterior auditionis aut recitationis Officij ; ſed hæc non exigit de iure diuino eam attentionem, alioquin, etiamſi fieret non præcepta, eam exigeret, quandoquidem in ſe eſt eadem numero.

An ebrius Sacrum audiens aut diuinum Officium recitās præcepto ſatisfaciat.

57\. *Solutio Vaſquez reprobatur.*

58\. Fortaſſe ideò aliter reſponderet quis ex doctrinâ à nobis ſuprà datâ, quòd ſcilicet poſſit actus interior eſſe conditio, ſub quâ imperetur actus exterior ; ergo Eccleſia poterit præcipere auditionem Sacri dependenter à conditione libertatis, etiamſi hæc ſit purè interna. Sed contrà, quia inde ſequeretur, ſi ille homo totâ die eſſet ebrius & non audiret Sacrum, non peccaturum contra præceptū Eccleſię, quia Eccleſia non pręcipit illi libertatem & carentiā ebrietatis, ſed vt, caſu quo haberet libertatem interiorē, tunc audiret Sacrum; ergo cùm poſita non fuerit ea cōditio, non fuit ille obligatus ad obediēdum, quia præceptum non obligabat niſi poſitâ ea conditione, quam ipſum præceptum non imperabat: ergo eo tempore ſolùm ille peccauit contra naturale præceptum ſe non inebriandi.

Suggeritur alia ſolutio, ſed inſufficiens.

59\. Reſpondendum igitur eſt ex his quæ diximus circa poteſtatem Eccleſiæ in ordine ad imperandum attentionem, &c. etenim ſicut ibi docuimus Eccleſiam habere ius in eum actum internum vt informantem exteriorem recitationem, etiamſi in alios actus interiores non ſe manifeſtantes per exteriores nullum habeat ius; ita eodem modo dicimus de præcepto audiendi Sacrum, quia ea auditio ad cultum Dei ſpectat, ſicut & recitatio Horarum Canonicarum : ergo cùm ille qui ebrius eſt eam attentionem interiorem nec ad Sacrum, neque ad Officium diuinū habere poſſit, vt per ſe conſtat, certum eſt, illum non ſatisfacturum præcepto; & hinc etiam conſtat, illum, qui violenter detinetur in templo, ſi attentionem non habeat, non ſatisfacere præcepto: quòd ſi verè attendat, ſatisfacit, vt ſtatim dicam.

Reſoluitur quæſtio.

60\. Replicabis, Ergo in ordine ad alias materias, vbi non eſt ea iuriſdictio Eccleſiæ, ſatisfaciet per actus in ebrietate factos. Vnde ſi ebrius dat decimas, aut ſoluit creditori, ſatisfaciet præcepto; eum tamen in ebrietate dominium trāsferre validè non poſſit. Reſpondeo, eum ſatisfacere, neq; teneri ad aliam donationem, ſed ſummùm poſteà cogi eſſe contentum, ſeu non repetere exteriùs eam materiam. Quomodo autem ad volitionem donatiuam ſeu commutatiuam & contrahentem poſſet quis à Magiſtratu obligari, etiamſi hic non habeat ius in actus internos, oſtendi ſuprà ; in præſenti autem adhuc minorem habet difficultatem : nam poteſt Eccleſia mandare talem dationem externam rei, vt non liceat illi repetere illam rem ; hoc autem eſt indirectè illum obligare ad donandum: dicimus ergo in caſu ebrietatis illum ſatisfacere per eam externam dationem, etiamſi tunc propriè non transferat dominium : dum enim poſtea ſobrius agnoſcens ſe obligatum fuiſſe ad donandum nolit ampliùs eam rem repetere, quia iam non ei licet, complet eam in ratione donationis.

Ebrius dans decimas aut creditori ſoluens ſatisfacit præcepto.

61\. Ad alterum verò caſum, ſi quis interiùs dicat, *Nolo per hoc Sacrum ſatisfacere præcepto*, Pater Suarez Tomo 3. in 3 part. diſp. 88. ſect. 3. putat illum non ſatisfacere, niſi ante finem Sacri mutet intentionem, velitque per illam auditionem ſatisfacere præcepto. Ego cum Vaſquez quæſt. 10. art. 9. & Salas ſuprà ſect. 2. iudico illum omnino ſatisfacere, ſiue reuocet, ſiue non reuocet eam volitionem. Ratio eſt manifeſta, quia eâ reuocatione nec aufert præceptum Eccleſiæ, nec auditionem externam mutat; ergo non requiritur ea volitio,

An audiens Sacrum, nolens per id præcepto ſatisfacere, ſatisfaciat. Suarij [illegible] Vaſquez & auctoris opinio.

Digitized by Google

volitio, ſi priùs attentè & deuotè Sacrum audiuit. Deinde, eò quòd dixerit, *Nolo ſatisfacere per hoc Sacrum*, non imponit ſibi præceptum audiendi nouum Sacrum, non enim habet ea volitio vim præcepti, quia nemo ſibi præceptum imponit: votum autem per illam non emittitur, vt etiam per ſe conſtat: ſi enim eſſet tunc votum, iam ea obligatio non eſſet ratione præcepti Eccleſiæ, ſed ratione voti; & eodem modo ac ſi eſſet dies feriatus: idem dicendum eſt, ſi iudicans diem eſſe profeſtum audiuit Sacrum, & deinde intellexit eſſe Feſtum; quia ea intentio ſatisfaciendi eſt purè extrinſeca, & non eſt neceſſaria ad conſtituendam auditionem in ratione entis moralis ſeu cultus Dei, ſeu auditionis deuotæ. Et hæc doctrina locum habet, etſi violenter ibi detineatur, dummodò tamen attentè audiat.

Etiam violenter detentus in Sacro ſatisfacit præcepto.

62.

Satisfit inſtantia de donatione gratuitâ creditori factâ ſuperiùs allata.

Ad inſtantiam illam ſuprà in contrarium poſitam, de eo qui donans Petro centum non ſatisfacit illi pro antiquo debito, facilis eſt reſponſio; nam homo dominus eſt ſuæ pecuniæ, & per donationem gratuitam poteſt creditori ſuo dare pluſquam illi debeat: vnde ea donatio eſt planè impertinens ad extinguendum debitum; at in ordine ad obligationem, quæ reſurgit ex præcepto audiendi Sacrum, nō augetur per hoc, quòd ego quaſi gratis Eccleſiæ offeram illud Sacrum; tum quia ibi non interuenit contractus cum Eccleſiâ, neque huius acceptatio eum iure ad aliud Sacrū: nam præceptum non obligat in genere iuſtitiæ: deinde, licet homo per dominium in ſuam auditionem poſſet, ſi voluiſſet, per votum ſe ad illud ſecundum Sacrum obligare, vt diximus; at in caſu poſito id non facit, vt ſupponimus; ergo non inducitur tunc noua obligatio. Conſtet ergo neque ad actus ipſos efficaces poſſe obligare Eccleſiam, niſi quando illi ſunt omnino neceſſarij ad exiſtentiam materiæ; è contrario verò in ordine ad prohibitionem clarius eſt, eos actus poſſe ab Eccleſiâ prohiberi indirectè; quia cùm ſint ex ſe factiui obiecti, eo ipſo ſunt mali, quia obiectum eſt malum: Eccleſia autem illud obiectum reddit malum, ergo & actus: an verò etiam tunc reddantur malæ delectationes moroſæ inefficaces in eis obiectis, dixi Tomo præcedenti.

Aliquos actus efficaces poſſit obligare Eccleſia.

DISPVTATIO XX.

Expediuntur cætera quæ de lege Canonicâ deſiderantur.

SECTIO I.

De formâ legis Canonicæ.

1\.

Papa poteſt ea quâ vult formâ leges ferre.

HVic difficultati vno verbo reſpondemus, nullam eſſe ſpecialē formam, quæ neceſſariò debeat obſeruari à Papâ, quia cùm ipſe ſit ſupremum caput, poteſt quâ velit formâ legem ferre; ab Epiſcopis verò & inferioribus debere ſeruari formam quæ præſcripta à Pontifice fuerit: quòd ſi nulla ſit, tunc poterunt ipſi vti quâ velint.

Quando epiſtolæ Pontificiæ inducant legem Canonicam, & quando non.

Hac occaſione dubitari poteſt, an epiſtolæ Pontificiæ inducant leges Canonicas. Reſpondeo, Si Pontifex in epiſtolis reſpondeat declarādo ius antiquum (qui ſolet eſſe frequens modus reſpondendi; quia Pontifices non tam conſuluntur vt declarent quid de nouo præcipiant, quàm quid debeat iuxta priora mandata fieri) tunc nō ſtatuere nouam legem, ſed ſummùm declarationem antiquæ: quæ declaratio deinceps habenda eſt pro regulâ ſeu pro intelligentiâ rigoroſâ & neceſſariâ eius legis quæ ibi eſt explicata. Quòd ſi occaſione etiam eius reſponſi Pontifex aliquid de nouo ſtatuat, tūc illud habebit vim legis: denique, ſi in epiſtolâ non tam reſpondeat explicando, quàm determinando de nouo quid in tali caſu ſit faciendum, etiam eo ipſo cenſetur legē ſtatuere. Et ita cōmuniter ſentiunt Doctores, vt videre eſt apud Patrem Suarez c. 14. Salas diſp. 2. ſect. 18. & Vaſquez diſp. 157 c 5. Probatur autem hæc ſententia, quia ita expreſsè tradidit Nicolaus Papa in epiſtolâ ad Epiſcopos Galliæ: & habetur diſt. 19 c. 1. vbi dicit, Etiamſi illæ epiſtolæ decretales non ſint inſertæ in ius Canonicum, habere vim legis. Ratio verò facilis eſt: quia Pontifex poteſt hoc modo ferre leges, & ipſe proteſtatur ſe velle eas ferre, ergo.

Papa determinās de nouo quid in aliquo caſu faciendū ſit, legem fert.

Obijci contra hæc ſolet Primò, quia in cap. *Suæ* 1. de ſponſalibus, Alexander III. dicit matrimonium mutuo conſenſu perfici, verba autem eſſe neceſſaria pro Eccleſiâ. At hæc deciſio non continet legem, ergo epiſtolæ Pontificiæ non faciunt legem. Reſpondetur, ex dictis in eâ epiſtolâ declarari id quod eſt de eſſētiâ matrimonij, nihil verò de nouo decerni; vnde ea declaratio habet vim definitionis, vt deinceps certum ſit ea ad matrimonium eſſe neceſſaria. 2.

Alexander III in cap. Suæ. 1. de ſponſalibus. mens explicatur.

Secundò obijcitur idem Alexander III. qui in cap. *Licet*. de ſponſalibus duorum, definit, matrimonium ratum non diſſolui per ſubſequens conſummatum; additq;, *Quamuis aliter à quibuſdam prædeceſſoribus noſtris ſit aliquando iudicatum*: ergo prædeceſſores illi errarunt: ergo non omnes epiſtolæ Pontificum ſunt per modum legis aut definitionis certæ. Idem obijcitur ex Innocentio III. qui tacito nomine videtur contra Cæleſtinū III. qui immediatè ipsū præceſſit, definire, matrimonium contractum inter Catholicos & fideles non diſſolui per ſuperuenientem hæreſim aut apoſtaſiam alterius ex coniugibus.

Ad primum de Alexandro reſpondet Pater Suarez, nec cōſtare qui illi prædeceſſores fuerint, & quibus verbis vſi ſint; vnde diuinando cenſet fortè aliquem ex prædeceſſoribus in eo caſu, de quo Alexander, diſpenſaſſe in rato ob ſubſequēs conſummatum, non definiendo id eſſe de iure diuino, ſed iudicando hîc & nunc eſſe ſufficientem cauſam pro diſpenſatione: in quo puncto, quod eſt tantum facti, procul dubio aliquando errare poſſunt dando diſpenſationem, quæ non debuiſſet dari; ſicut poſſunt errare eligendo ad Epiſcopatum aut Cardinalatum, aliáſve dignitates aliquos qui eis digni non ſint. Addit verò ex Couarruiâ, ſi fortè per modum ſententiæ id dixerūt prædeceſſores aliqui, non definiendo, ſed vt priuatam perſonam id dixiſſe: in quam etiam ſolutionem conſentiunt Canus lib 6. de Locis c. 8. ad 3. & Bellarminus lib. de Romanis Pontificibus cap. 13. qui addit, in ea epiſtolâ Alexandrum non definiuiſſe, ſed explicuiſſe ſuum ſenſum: quod confirmat ex epiſtolâ quadam eiuſdem Alexandri in Concilio Lateranenſi, in quâ loquēs de eo matrimonio dicit, *Quamuis alij aliter ſentiant*, &c. vbi ſuum priuatum ſenſum videtur opponere ſenſui aliorum: hoc tamen vltimum non 3.

Explicat Suarez Alexandrum.

Canus & Bellarminus Suario aſſentiuntur.

putat

putat Suarez poſſe ſuſtineri, eò quòd illa reſpōſio eſt inſerta iuri Canonico à Greg. IX. & pro generali lege tradita toti Eccleſiæ; ergo in eâ non poteſt contineri error vllus. Quæ ratio etiam mihi placet.

4. *Explicatur Innocentius ab auctore.*

Ad ſecundam obiectionem ex Innocent. reſpondeo cum Cano & Bellarmino ſuprà, Cæleſtinum in eâ epiſtolâ, quæ olim habebatur in cap. 4. *Laudabilem*, & extat integra apud Antoniū Auguſtinum in Collectionibus, collectione 2. Tractatu 23. cap. 5. non definiendo, ſed opinando locutum, quia ait, *Non enim videtur Nobis*: quibus verbis ſine dubio ſenſum priuatū indicauit Pōtifex; vnde nō habuit vim legis pro totâ Eccleſiâ.

An Epiſcoporum epiſtola pro ſuis Epiſcopatibus vim legis obtineant? & quando.

Circa eamdem difficultatem quæri poteſt, an etiā epiſtolæ Epiſcoporū pro ſuis Epiſcopatibus, & in caſibus, in quibus leges ferre aut priores declarare poſſunt, vim habeant legis. Reſpondeo vno verbo, poſſe habere, ſi illi velint; quia in ordine ad hoc, ſicut ſe habet Pontifex reſpectu totius Eccleſiæ, ſe habet Epiſcopus reſpectu ſuæ diœceſis: neque eſt ratio aliter diſcurrēdi in vno quàm in alio: quid autē quilibet de facto faciat, non eſt huius loci.

Sectio II.

De promulgatione legis Canonicæ.

5. *Quid & quātū tēporis requiratur pro promulgatione legis Canonicæ. Sētētia quorumdam.*

Quærimus, an idem, quod dictum eſt ſuprà requiri in legibus ciuilibus ratione Authenticæ, vt ſcil. promulgentur in qualibet Metropoli Prouinciæ, & vt expectētur duo menſes à promulgatione, ſit etiam in Canonicis neceſſarium. Multi affirmant, eò quòd ius Canonicum accōmodare ſe ſolet ciuili, quādo nihil habet expreſsè illi repugnans. Ergo cùm circa eam promulgationem nihil ſit in contrarium ſtatutum per Canones, videtur ſtandum Authenticæ. Pro quâ doctrinâ multos refert P. Suarez cap. 15. contrariam tamen ipſe defendit ibi, citans pro eâ multò plures Doctores: ipſius ſententiæ fundamentum eſt,

Suarij mēs & fundamentū.

quòd Eccleſia non videatur approbaſſe eam Authenticam: ex naturâ verò rei non requiritur ad valorem legis ea promulgatio in ſingulis Epiſcopatibus; neque item de facto expectantur duo menſes; ſed cùm primùm Romæ v.g. lex eſt promulgata habet vim, vt ibi obliget; pro locis verò remotioribus requiritur tempus illud quod per ſe neceſſarium eſt vt ad illa deferantur leges: hoc enim ex naturâ rei videtur neceſſarium, vt diximus ſuprà agentes de promulgatione legis. Confirmatur eadem ſententia, quia multa ſunt decreta in iure Canonico, quæ non fuerunt vmquam alibi promulgata. Deinde in Bullâ Cœnæ Domini idem apparet; vniuerſaliter enim obligat, cùm tamen vix in aliquo Epiſcopatu poſteà legatur.

6. *Bulla Cœnæ qui obliget.*

Denique argumentum à contrario optimum eſt, quod quando Pontifices ob ſpeciales cauſas volūt vt publicetur in Epiſcopatibus, & expectatur certum tempus, à quo incipiant leges obligare, id ipſum in eis legibus ſpecialiter determinant, ſupponentes eo ipſo, quando è contrario id non exigunt, obligare leges quamprimum publicantur.

Sæpè obligant leges, quāprimum publicantur.

Idem autem dicendum eſt de legibus Epiſcoporum reſpectu ſuarum diœceſium; nam (vt paulò antè notaui) in hoc puncto ſicut ſe habet Pontifex reſpectu totius orbis, ita Epiſcopus reſpectu ſuæ diœceſis; imò quoad punctū promulgationis, quia diœceſis non ſe extendit ordinariè latè & incredibiliter, magis eſt coarctata quàm Pontificis auctoritas, facilius ibi ſufficiet vna promulgatio in ciuitate matrice pro toto Epiſcopatu, quàm in ciuitate Romanâ pro toto orbe.

7. *Cap. vlt. Ne Clerici vel Monachi. itē cap. Nouerit. de ſententiâ excōmunicationis explicantur.*

Obiicies contra hanc ſententiam: In cap. vlt. *Ne Clerici vel Monachi*, dicitur, vt Clerici vel Monachi egreſſi è clauſtris ad audiēdum Ius vel Phyſicam, niſi poſt duos menſes ad clauſtra redeant, excōmunicentur; ergo ſunt neceſſarij duo menſes vt leges Canonicæ obligent: idem ferè habetur in cap. *Nouerit.* de ſententiâ excommunicationis: in quo excommunicantur illi Capitulares, qui intra duos menſes non delent contraria ſtatuta immunitati Eccleſiæ. Reſpondetur, hos duos menſes in vtroque capite non requiri à publicatione legis, ideóque non eſſe ad rem eos textus: requiruntur ergo duo menſes in primo textu ab initio delicti, vt intra illos poſſet reus reſipiſcere; in ſecundo pro tempore ſufficienti, vt reputarentur contumaces, & conſequenter incurrentes excommunicationem. quod idem de primo caſu dici poteſt.

8. *Cap. Cū ſingula. de prǣbēd. in 6. explicatur.*

Tertiò obiici poteſt cap. *Cùm ſingula.* de præbendis in 6. vbi dicitur, *Intra menſem poſtquā hæc conſtitutio peruenerit ad eos*, &c. ergo ſaltem vnus menſis requiritur vt eiuſmodi conſtitutiones obligent. Reſpondeo, hac obiectione probari quod nos paulò antè diximus, ſcil. aliquādo Pontifices ob ſpecialem cauſam determinare tempus, ante quod nolunt vt obligēt tales aut tales leges; per hoc autem non poteſt quidquam vniuerſaliter de omnibus colligi: & ita eſt in hac particulari lege. Sententia hæc ſic explicata in re, quæ ſolùm pendet ex voluntate Legiſlatorum, de quâ ſatis ex dictis conſtat, videtur omnino vera, neque vlteriori indigere probatione.

Sectio III.

Vtrùm lex Canonica vt obliget indigeat acceptatione fidelium.

Circa legem ciuilem ſimilem quæſtionem expediuimus: & quia ibi iuriſdictio Principis eſt conceſſa à communitate, diximus, vtrùm ea acceptatio ſit neceſſaria nec ne, pendere à modo quo iuriſdictionem conceſſit Reſpublica; addidimus tamen, ordinariè loquendo, cenſeri ita eam conceſſiſſe, vt poſſit obligare independenter ab acceptatione, imò cogendo vt acceptetur: quia verò in præſenti iuriſdictio Eccleſiaſtica venit à Chriſto, qui habet poteſtatem obligandi per legem homines etiam antequam ipſi eas acceptēt, non dubium, ex hoc capite potuiſſe illum dare Eccleſiæ eam poteſtatem obligandi: è contrario verò, attentâ naturâ rerum; potuit ſine dubio etiam cum reſtrictione concedere, vt obligare Papa non poſſet, niſi accedente acceptatione fidelium: eâ autem ſemel poſitâ tamquam conditione, non poſſet iam ab ipſis fidelibus reuocari. 9.

Ciuilis eſt à cōmunitate, ſed iuriſdictio Eccleſiaſtica eſt à Chriſto.

Senſus quæſtionis.

Quæſtio ergo præſens tota reducetur ad declarandum, qualem de facto Chriſtus conceſſerit in hoc puncto iuriſdictionem.

Affirmant Maior, Driedo, Angelus, &c.

Non defuēre nōnulli, qui omnino cenſuerint eum conſenſum eſſe neceſſariū: id tribuit P. Suarez cap. 16. Maiori, Driedoni, Angelo, Nauarro, Armillæ, Couarruuiæ, & aliis; Salas verò diſp. 13. ſect. 1. multos alios refert vniuerſaliter de omni lege loquentes. Circa Papam verò non omnes eodem modo eam ſententiā probant; nam aliqui concedunt Papæ eam poteſtatem obligandi, dicunt tamen eū nolle, niſi acceptentur leges à populo: alij verò negāt eſſe in illo talē poteſtatem.

Dicendvm tamē eſt Primò, abſolutè loquendo, 10.

T

Papa poteſt obligare, ſi velit, independenter ab acceptatione fidelium.

do, hanc poteſtatem eſſe in Pontifice, vt poſſit obligare, ſi velit, independenter ab acceptatione populi; ita communiter omnes ferè Doctores: & quia dixi, rem hanc totam pendere ex voluntate Chriſti, facilè ſuadetur ex verbis ipſius, quibus conceſſit eam iuriſdictionem Petro: *Paſce oues meas:* quibus verbis iuriſdictio datur Paſtori, vt poſſit dirigere oues prout ipſe iudicauerit; alioquin ſi ea iuriſdictio non poſſet effectum ſuum ſortiri, niſi ipſis ouibus conſentientibus, profectò tanta eſſet in eis poteſtas ſe paſcendi (vt ſic dicã) quàm in proprio Paſtore: hoc autẽ manifeſtè eſt falſum, & contra certiſſimam veritatem Catholicam de iuriſdictione à Chriſto conceſsâ ſoli Petro eiuſque ſucceſſoribus. Id ipſum denotant illa verba, *Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis:* vbi ſine dubio datur poteſtas ligandi etiam inuitum: & licet fortè hæc poteſtas maiori ex parte ſit in ordine ad forum confeſſionis, nihilominùs etiam ibi includitur poteſtas legiſlatiua. Denique id ſuadet apertè perpetua Eccleſiæ praxis; nam ſæpè nolentes cogunt Pontifices per præcepta, per cenſuras, excommunicationem, &c. nec poteſt dici id eſſe verum in ordine ad particularia præcepta, non autem ad leges; id, inquam, dici non poteſt, quia iuriſdictio à Chriſto conceſſa Petro & ſucceſſoribus in hoc puncto non magis reſpicit particulare mandatum quàm vniuerſale: & ſicut vnum hominem poteſt ligare nolẽtem, poteſt multos nolentes; quia illi non reſiſtunt per vires phyſicas, in quibus difficilius eſt multos ſuperare quàm vnum, ſed per iniquam volitionem: in quo puncto non iuuantur per collectionem voluntatum; nam etſi omnes nolint ſeruare caſtitatem, non propterea liberabuntur ab obligatione pręcepti.

Ioan. 21. — *Probatur id è Scripturâ.* — *Matth. 16.* — *Perpetuâ Eccleſiæ praxi.* — *Iuriſdictio Petro & ſucceſſoribus data æquè reſpicit vniuerſalia mandata ac particularia.*

11\. *Papa ferens legẽ ſimpliciter cenſetur velle cogere etiã inuitos.*

Hinc DICENDVM eſt SECVNDÒ, Quando expreſsè Papa in ſuâ lege non inſinuat ſe velle expectare acceptationem populi, ſed eam fert ſimpliciter, cenſeri velle cogere etiã nolentes; & conſequenter eos, qui eam legem incipiunt non ſeruare poſt ſufficientem promulgationẽ illius, peccare iuxta grauitatem materiæ & legis. Hæc ſecunda aſſertio non eſt tam certa quàm prior, quia in hac non agitur de iure, ſed de voluntate Pontificum, qualem ſcil. ordinariè habeant; eſt tamen communis ſententia: ratio huius eſt, quia iuriſdictio abſolutè prolata videtur eam vim habere vt obliget nolentes: ergo quando eâ vtitur Legiſlator ſine vllâ reſtrictione, cenſetur abſolutè velle obligare etiam nolentes.

12\. *Quò Tridẽtinũ nõ obliget, niſi vbi eſt acceptatum, & cur.*

Dices, Contrarium videtur eſſe in vſu, etenim Concilij Tridentini leges nõ obligant, niſi vbi illud acceptatũ eſt; & tamen Pontifex in Bullâ approbationis illius, & quâ obligat ad obſeruationem, non facit vllam limitationem; ergo per ſe ea ſubintelligitur; ergo eodem modo in aliis legibus non vult obligare non acceptantes. Reſpondeo, Pontificem omnino voluiſſe per ea verba omnes obligare ad obſeruationem; quia tamen, ob hæreſim in aliquibus Regnis dominantem, viſum eſt ſupplicare de illis legibus, Pontifex ratam habuit ibi ſuſpenſionem. Vel ſecundò reſpõderi poteſt independenter à ſupplicatione, ob magnam difficultatem obſeruationis eius Concilij in aliquibus Prouinciis incœpiſſe non obſeruari, & ſic paulatim præſcripſiſſe, ipſo etiam Pontifice ſciente & diſſimulante.

SECTIO. IV.

Duæ quæſtiunculæ ex dictis ortæ ſoluuntur.

13\. *An liceat ſupplicare Pontifici contra legem.*

DVas pro huius obiectionis ſolutione tetigi quæſtiunculas, quæ nonnihil ampliùs examinari debent. Prima eſt de ſupplicatione ad ipsũ Pontificem contra legem. In quo puncto non defuêre, qui id negauerint licitum eſſe: quorũ fundamentum eſt, quia licet ex ſententiâ appellari queat, quia fertur in negotio particulari in quo poteſt eſſe grauamen aliquod, quod Iudex ignorauerit, ratione cuius ignorãtiæ iuſta ſit appellatio aut ſupplicatio; ex lege tamẽ, quæ reſpicit vniuerſale bonũ, nõ poteſt vnus aut alter ſupplicare ob particularia grauamina: ea enim non obſtant iuſtitię & ęquitati legis, vt ſępè dictũ eſt.

14\. *Quando ſupplicatio ſit appellatio.*

Dicendum tamẽ locũ eſſe pro eâ ſupplicatione ſeu appellatione, licet fortè appellatio non ſit vocanda, niſi quãdo eſt ab vno Iudice aut Legiſlatore ad alium ſuperiorẽ: quod locũ non habet, quando lex, ob quam ſupplicatur, eſt à ſupremo Legiſlatore. Ratio huius eſt manifeſta maximè in legibus Canonicis, quæ dantur vniuerſaliter pro totâ Eccleſiâ: nã hæc conſtat ex multis Prouinciis & Regnis valdè inter ſe diuerſis tum moribus, tum inclinationibus, cõmoditatibus viuendi, &c. vnde ſæpè contingit, vt Papa ignorans rationes, ob quas in aliqua Prouinciâ lex ipſius ferè ſit intolerabilis, vniuerſaliter tamen pro totâ Eccleſiâ eam legem ferat; quis ergo dicet ius naturale tunc non permittere nomine eius Prouinciæ eas difficultates proponere, & ſupplicare, vt eam legem pro eâ Prouinciâ reuocet? vbi ſimul ſatisfit rationi dubitandi in contrarium; nã quando Legiſlator habet tam amplam ditionem, tunc quælibet Prouincia cenſetur reſpectu illius, ac ſi impoſuiſſet præceptũ particulare vni perſonę ignorando rationes, quę poſſunt illud ibi reddere valdè graue: neq; ideò illa lex declaratur imprudens; nam eſto poſteà reuocetur pro tali loco, non tamen propterea omnino deſtruitur, quia obligat pro cæteris partibus: ideóq; adhuc abſolutè cenſetur Legiſlator prudenter eam legem tuliſſe. Exẽplum pono manifeſtum in lege ieiunij Quadrageſimalis non ſolùm carnes, ſed etiam lacticinia ouáque prohibẽte: quis dubitat, multas eſſe Prouincias à mari valdè diſtantes, & fluuiis ac piſcinis carentes, in quibus vix aut ne vix haberi poſſint piſces, maximè ſi homines ſint pauperes; certè obligare tales, vt toto illo tempore ſolo pane & fortè aliquibus fructibus ſiccis ſuſtententur, grauiſſimum eſt: meritò ergo potuerũt tales ſupplicare, vt ſibi liceret vti lacticiniis, quibus alioquin abundarent: & verò grata deberet eſſe talis ſupplicatio Pontifici, quia per eam agnoſcunt fideles ſuam ſubiectionem; item fatẽtur legem habere vim eos obligandi, ſi Pontifex non diſpenſet: deniq; quia per hoc cum beneplacito Pontificis occurrere volunt grauibus ſcrupulis & occaſionibus peccati, quæ inde poterant oriri.

Cur ita ſupplicare liceat. — *Lex reuocata pro vno loco non tollitur abſolutè.* — 15. *Patet id in lege de ieiunio Quadrageſimæ.*

Quid facto opus ante reſolutionem Papæ.

Dices, Quid ergo eo tẽpore antequam reſponſum veniat debet fieri? Reſpondeo, poſſe tunc ab eâ communitate aut Prouinciâ, quę ſupplicet, ſuſpẽdi executionem rei quouſq; vltima deciſio veniat: quòd ſi res præcepta ibi ſit valdè difficilis, vel ex hoc ipſo capite excuſabuntur ſtatim ab obſeruatione.

16\. Secunda quæſtiuncula ex ſolutione data promanans eſt, an lex etiam Canonica, ſi per conſuetudinem

Quando Lex Canonica per conſuetudinē toleratā acceptata cenſeatur abrogari.

ſuetudinem toleratam non accepteitur, deſinat obligare. In quo puncto in primis ſi Legiſlator ſciat eam non acceptari, & non ſeruari, ac diſſimulet, iam eo ipſo cenſetur nolle obligare: & in hoc puncto non poteſt eſſe vlla difficultas, quia qui tacet conſentire videtur; addenda tamen limitatio, niſi Legiſlator iuſtas ob cauſas cenſeatur tunc quaſi neceſſitate compelli ad diſſimulandum: tunc enim eius tacitus conſenſus pro nullo reputatur, vt ſæpè in aliis materiis dictum eſt: quantum verò temporis neceſſarium ſit, vt cenſeatur abrogata ea lex, debet arbitrio prudentis viri determinari: videtur tamen certum, ſi ſtatim ab initio hoc aduertat Legiſlator, & conſentiat, ſufficere paucos actus contrarios, & non requiri multum temporis.

17. *Quid ſi neſciat Legiſlator legē ſuam non acceptari abrogatúrne?*

Maior eſt difficultas, caſu quo Legiſlator non ſciat eam legem non acceptari, in quo videtur conſequenter ad concluſiones ſuprà poſitas non poſſe abrogari per conſuetudinem; nam cùm Legiſlator habeat vim cogendi etiam inuitos & puniendi eos qui non obſeruant, & acceptatio non requiratur ad valorem legis, non videtur intelligi poſſe, per eam non-acceptationem tolli obligationem legis. Nihilominùs tamen certum putat P. Suarez cap. 16 n. 10. non eſſe neceſſariam eam ſcientiam, quia, inquit, id eſt moraliter impoſſibile. Ego hanc rationem non valdè approbo, quia non ſcio cur debeat dici moraliter impoſſibile ad Regis aures v.g. peruenire, legem non obſeruari & idem dico de Pontifice, qui facilè id poteſt per Epiſcopos & alias perſonas intelligere. Quidquid ergo de hac ratione ſit, afferuntur duo textus pro hac ſententiâ, qui nullo modo fauent: Primus eſt ex ca. *Cum pater.* de fide inſtrumentorum, alter ex capite primo de conſuetudinibus in 6. in illis tamen ego nec verbum quod faueat inuenio; imò potiùs in hoc vltimo Bonifacius VIII. conſuetudinem immemorabilē contra præceptum Papæ, de non habendis duabus præbendis ſimul, etiamſi ſit iuramento confirmata, nullam planè eſſe determinat: id quod potiùs eſt contra ſententiam poſitam quàm pro illâ. Vnicū ergo video poſſe eſſe eius opinionis fundamentum, quòd ſcil. eſto Princeps ignoret non-acceptationem legis, nolit tamen, niſi expreſsè id ipſe ſignificet, obligare quando non acceptatur.

Opinio Suarij improbabili ratione fulcitur.

Verùm & hæc ratio videtur planè deſtruere concluſionem communem ſuprà poſitam, quòd niſi explicet Pontifex, ſe velle expectare acceptationem legis à ſubditis, re ipsâ ſtatim obliget: hîc autem dicitur non obligare: quæ duo contraria ſine dubio ſunt.

18. *Conciliatur vtraque ſententia:*

Pro intelligentiâ ergo huius ſecundæ partis, & ad conciliandam vtramque ſententiam, aduerte, vt hæc non-acceptatio inſcio Legiſlatore cenſeatur impedire valorem legis, debere prodire à iuſtâ causâ, ob difficultatem aliquam grauem in eius obſeruatione, aut ob periculum, quod inde timetur: quæ licet non ſufficiant, vt lex abſolutè ſit iniuſta, & conſequenter, neque vt ſit ex naturâ rei nulla, ſufficiunt tamen. vt accedente non-acceptatione cenſeatur Legiſlator nolle per illā obligare: quando autem diximus ſuprà, non acceptationem impedire, ne lex obliget, locuti ſumus de non-acceptatione, quæ ſolùm fundata ſit in eo, quòd ſubditi nolint eam legem habere: hæc enim non-acceptatio integram relinquit legem: vnde Gregor. IX. cap. vlt. de conſuetudine ſic ait, *Licet longæuæ conſuetudinis non ſit vilis auctoritas, non tamen eſt vſque adeò valitura, vt vel iu-*

ri poſitiuo debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitimè ſit præſcripta.

19. *An primi non ſeruantes legem peccent.*

Hinc tamen duæ graues inſurgunt difficultates. Prima, an qui ab initio incipiunt eam legem non ſeruare cenſeri debeant peccare; cùm ipſis non faueat præſcriptio, & cauſæ illæ nō ſint ſufficientes, vt ſimpliciter lex non obliget. Secunda, an ſi illi incipiant non ſeruare peccando, poſſit eſſe legitima præſcriptio: quomodo enim legitimè præſcribitur per actum malum? Fateor rem hanc ſatis eſſe intricatam; nihilominùs reſpondeo, in eo caſu illos, qui ab initio non ſeruarunt legem, peccaſſe (vt conuincit ratio facta) niſi fortè ob ignorantiam inuincibilem excuſati fuerint, putantes ſe non teneri eis legibus. Ad ſecundam verò difficultatem dico, inde non inferri, præſcriptionem non poſſe eſſe legitimam; nam licet illi, qui primò violant, peccent; alij tamen, qui non inueniunt legem in vſu, bonâ fide procedunt; & conſequenter per illos legitimè poteſt præſcribi. In hoc autē modo præſcriptionis plus temporis requiritur, quàm ſi Legiſlatori conſtaret de non acceptatione, & diſſimularet. Aliqui dicunt, decennium eſſe neceſſarium, quia hoc tempus ſufficit, vt dicatur conſuetudo longa; alij verò negant, & longum requiri: quod fortè verū eſt: ſed in hoc puncto nihil poteſt certò generaliter decidi, dum pendet tum à grauitate materiæ (ſi enim res ſit leuioris momenti facilius præſcribitur) tum à tempore, quo obligat lex: nam ſi eſt materia, quæ quaſi ſingulis diebus ſit in vſu, tūc ante decennium poſſunt fieri actus contrarij ſufficientes ad præſcribendū, ſi verò ſolùm ſemel in anno obliget, fortè non ſufficient pauciores anni quàm decem, quia tunc non erunt niſi decem actus cōtrarij ei obſeruationi: ſed hoc punctum, quia tangit difficultatem de abrogatione legis etiam Canonicæ per contrariam conſuetudinem, fuſiùs infrà diſcurrietur.

An per actū malum præſcribi poſſit.

Quantū tēporis requiratur ad præſcribendum in lege.

20. *Non-acceptatio maioris partis populi præualet minori, imò. & æquali.*

Hoc tamen aduerto circa eam non-acceptationē; debere illam eſſe à maiori parte populi & quaſi publicam: nam ſi maior pars eam acceptat, & obſeruet, procul dubio debet ea præualere contra minorem, imò etſi ſint æquales partes; nā tunc in fauorem legis, quæ ex ſe habet vim obligandi, iudicandum eſt. Quæri tamen hîc poteſt, quid ſi lex, quæ ab initio non eſt acceptata, poſteà iterùm incipiat obſeruari; obligabitne tunc, an verò iam ſupponi debet abrogata, & obſeruantia illius iudicanda erit, ac ſi ex deuotione vel ex omnimodâ libertate fieret? Nauarrus, quem refert & ſequitur Soarez, dicit eam legem non fuiſſe per non-obſeruationem abrogatam, ſed ſuſpenſam; ideóque cùm primùm incipit obſeruari, ſtatim de nouo obligare; addit tamen Nauarrus, ſi ob ignorantiam, quia ſcil. in iſtâ Prouinciâ aut loco publicata non fuit, non obſeruetur, tunc eo ipſo deſinere eſſe legē: differentiam inter non-obſeruationem ex ignorantia, & non-acceptationem ſcientificam eam ponit, quòd ignorantia cùm magis excuſet à culpâ, potentior eſt ad præſcribendum & tollendam obligationem quàm non-acceptatio ſcientifica; quæ potiùs videbatur digna punitione. Quæ diſparitas non placuit P. Suario; ideò etiam aſſerit per ignorantiam non tolli omnino legem: ad diſparitatem verò Nauarri nihil reſpondet.

An lex primitus nō acceptata, poſteà verò obſeruari cœpta obliget. Opinio Nauarri & Suarez.

21. *Ignorātia nō tollit legē, ſed non acceptatio.*

Ego ſanè è cōtrario crediderim, fortè per ignorantiam non tolli legem, per non-acceptationem autē (de quâ ſuprà) omnino tolli. Inducor in hanc ſententiam, quia ignorantia numquam cenſetur

contraria valori legis, ſed inuincibiliter excuſans ab obligatione; quia nemo tenetur ad id quod ignorat, ſiue ſit in eâ minor culpa ſiue maior: de quo nô curo: ad hoc enim impertinens eſt ratio à Nauarro aſſignata. Ergo nô cenſetur Legiſlator propter eam ignorantiã corrigere legẽ, ſed ſolùm acceptare excuſationẽ naturalẽ in non obſeruatione, & expectare donec populo promulgetur, vt obſeruetur: quia verò non-acceptatio eſt quodammodò contraria ipſi legi, & ratione difficultatum, ob quas incœpit, cenſetur Legiſlatorem moueri vt eam omnino reuocet: quod maximè locum habet, ſi ſciat & diſſimulet: tunc enim non cenſetur diſſimulare excuſando factum. Ipſum, ſicut in ignorantiâ; ergo cenſetur tollere vinculum; & non eſt fundamentum vt dicamus illum ad tempus tollere; ergo abſolutè, ergo perinde ac ſi illud non poſuiſſet.

Qui Legiſlator in lege ſcienter diſſimulans eam tollat.

SECTIO V.

De obligatione legis Canonicæ.

22. OMnia ferè quæ ad hanc ſectionem ſpectant expedita à nobis ſuprà fuêre dum de lege humanâ diſputauimus, ideò ea breuiſſimè inſinuauimus; addemus autem aliqua, quæ propria ſunt huius loci.

Lex Eccleſiaſtica habet vim obligãdi in conſciẽtiã.

PRIMÒ ergo DICENDVM eſt, Eccleſiaſticam legem poſſe obligare in conſcientiâ. Hæc conſtat ex ſuprà dictis de lege ciuili; quæ à fortiori hîc locum habet: nam cùm hæ leges magis per ſe ordinentur ad bonum animæ à Chriſto, qui haud dubiè vim habet obligandi in conſcientiâ, non poteſt eſſe dubium de eâ poteſtate. Dixi autem poteſt, quia ſuperiùs oſtendimus poſſe eſſe legem, quæ non obliget ſub peccato.

Poteſt etiam obligari ſub mortali.

SECVNDÒ DICENDVM eſt, poſſe etiam obligare ſub peccato mortali. In quo conueniunt ferè omnes Doctores, quia ea iuriſdictio non eſt data à Chriſto Eccleſiæ cum reſtrictione, ſed potiùs cum maiori extenſione quàm ſit iuriſdictio ciuilis reſpectu ſuarum legum; ſed ciuilis poteſt grauiter obligare, ergo à fortiori hæc. Confirmatur, quia Lucæ 10. dixit Chriſtus, *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Atqui Chriſtus non ſpernitur niſi per peccatum graue, ergo. Alia poſſent adduci loca pro eâ veritate: verum in re clarâ, & apud Catholicos omnino extra controuerſiam, non diutiùs hærendum.

23. Vbi reiiciendi ſunt aliqui, qui putant contra leges Eccleſiaſticas non peccari niſi venialiter, excepto contemptu & conſuetudine, quæ faciunt peccatum eſſe graue. Cui ſententiæ videtur fauere D. Bernardus, qui de Præceptis & diſpenſatione cap. 11. ait peccata contrà leges poſitiuas non eſſe magna, ſi contemptus deſit. Reiiciendi tamen hi auctores, quia praxis & ſenſus totius Eccleſiæ eſt, illum, qui ſine causâ omittit Sacrum die feſto, aut comedit carnes die prohibito, peccare mortaliter, etiamſi vnâ tãtùm vice id faciat; & licet nullus ad ſit contemptus: neq; pro eâ doctrinâ vllum poteſt eſſe fundamentum vllius momenti, nam ſuppoſitâ iuriſdictione ſufficienti in Eccleſiâ ad obligandum ſub mortali, ſi materia ſit grauis, certè ſub eâ grauitate tradi multa Eccleſiæ præcepta, nemo dubitare poteſt, ob rationem datam. Ad Bernardum dicimus, illum ſolùm locutum de aliquibus regulis in Religione, vel quæ ſunt circa materiam leuem, vel quæ ſolùm obligant ſub veniali. Eiuſmodi multa ſunt ſtatuta in Ordinibus Religioſis.

An in leges Eccleſiaſticas non peccetur niſi venialiter. D. Bernardus enodatus.

24. DICENDVM TERTIÒ, Quando Eccleſiaſticus Legiſlator obligare velit ſub mortali, quando verò ſolùm ſub veniali, etiamſi materia ſit alioquin grauis (nam in leui ſæpè diximus, per ſe loquendo, non poſſe eſſe obligationem grauem) non poſſe facilè determinari, quia verbum ipſum *præcipio* ſeu *mando* indifferens eſt ad leuem & grauem obligationem: dignoſcendum eſt ergo id vel ex terminis quibus vtitur: ſi enim ſub maledictione diuinâ, & ſimilibus, imperetur, certum eſt, obligationem eſſe grauẽ, quia illæ pœnæ non incurruntur niſi ob mortale: quando item dicit, *Præcipimus ſtrictè* vel *in virtute obedientiæ*, eam ipſam grauem obligationem denotat.

Qui ſit dignoſcẽda grauis obligatio à leui.

Verti in dubium ſolet hac occaſione, an ſi apponatur pro pœnâ cenſura aliqua, inde inferatur grauis obligatio. Verùm hæc quæſtio ad materiam de cenſuris ſpectat; ibi enim ſolet tractari, quale peccatum ſufficiat aut requiratur ad quamlibet cenſuram incurrendam; hinc enim debet inferri, quando ea comminatio oriatur ab animo grauiter obligante, aut è contrario ſolùm leuiter. In quo puncto P. Suarez ca. 18. Salas diſput. 10. ſect. 9. Vaſq. diſp. 158. cap. 5. docent Primò pœnam excommunicationis minoris non indicare grauem obligationem, quia ea ſolet incurri ob veniale. Secundò, ſi excommunicatio ſit maior, & imponatur vt contrahenda ipſo facto ſignum eſſe grauis obligationis, quia hæc cenſura cùm ſit grauiſſima, non poteſt incurri ob ſolum veniale; cumque in eo caſu trãſgreſſio illius legis ſit adæquata cauſa eam incurrendi, debet neceſſariò ea tranſgreſſio eſſe grauis. Tertiò, ſi ea excommunicatio non imponatur vt ipſo facto incurrenda, ſed tunc, cùm primùm poſteà Iudex in pœnam illius tranſgreſſionis eam impoſuerit, ſub diſtinctione reſpondet P. Suarez: aut enim poteſt ea cenſura imponi ſine nouâ admonitione; & tunc cẽſet, eam ſupponere peccatum graue, quod in ſolâ eâ tranſgreſſione legis repertum fuit; ergo ea lex obligabat ſub mortali. Hæc omnia vera cenſeo; & ſunt ſatis per ſe clara, ac alioquin communi ſententiæ valdè conformia. Vltimum quod ſequitur mihi non placet. Addit ergo P. Suarez, aut ea excommunicatio maior imponitur vt ferenda, poſt admonitionem tamen Prælati, vt deſiſtat homo ab eâ tranſgreſſione; quo caſo cenſet non eſſe ſignum grauis peccati in primâ tranſgreſſione, quia etiamſi ea non fuiſſet mortalis, contumacia tamen accedens facit tranſgreſſionem ſecundam grauem, quia multum augetur ex inobedientiâ & contumaciâ contra Prælati admonitionem. pro quâ vltimâ reſolutione citat Caietanum & Driedonem. Dixi, *mihi hoc vltimum non placere:* cauſam meo iudicio clarè oſtẽdo; nam vel illa admonitio noua Prælati continetur intra terminos prioris obligationis, eſtque ſolùm repetitio illius: ſicut ſi quis Prælatus frequenter admoneret ſubditum ne mentiatur; per quam admonitionem non imponit altiorem obligationẽ non mentiendi, ſed in memoriam reuocat priorem: vel ea ſecũda admonitio Prælati eſt noua prohibitio grauis, prima verò fuit ſolùm leuis: ſi primũ dicatur, numquã ea ſecunda tranſgreſſio, etiamſi vocetur contumacia, tranſibit in mortale, niſi fortè contemptus adſit; de quo hîc non agimus; quia hic poterat etiam inueniri in primâ tranſgreſſione: & eſt alioquin peccatũ diuerſæ ſpeciei ab eo de quo diſputamus. Probo ſubſumptum; nam conſuetudo peccandi (vt benè

An appoſitio cenſuræ ad legẽ grauem obligationem inferat.

Opinio Suarij, Salas & Vaſquez.

Minor excõmunicatio nõ innuit grauẽ culpam; ſic vero maior.

25. *Quid ſi ea primò poſt iudicis impoſitionem ſit incurrenda. Suarez diſtinguit.*

26. *Diſplicet vltima Suarij reſolutio.*

Conſuetudo peccandi non facit è veniali mortale.

Ipſe

ipſe Suarez paſſim alibi docet) non facit ex peccato veniali mortale, nec ſecundum mendacium, quia ſecundum eſt, redditur mortale: idem dico in omnibus aliis materiis: & idem etiam de præceptis Superiorum dicendum; nam ſi ſecundus Superior ſub veniali præcipit ſicut primus, etſi aliquo modo inde tranſgreſſio creſcat, ſemper tamē intra terminos peccati venialis: ergo, caſu quo excommunicatio ſit incurrenda poſt admonitionem, non poteſt dici, primam tranſgreſſionem fuiſſe venialem, ſecundam verò mortalem: non habet ergo in hoc caſu locum doctrina Patris Suarez.

27. *Quid Vaſq. ſentiat.* Vbi aduerte, non fauere eius ſententiæ P. Vaſquez, eò quòd ſuprà fine illius capitis dicat, culpam aliquando ex contumaciâ fieri grauiorem & dignam quæ excommunicatione prohibeatur; non, inquam, fauere; nam ibi loquitur P. Vaſquez de culpâ quæ iam erat mortalis, & ob contumaciam redditur digna tali pœnâ; non autem dicit culpam venialem ex contumaciâ tranſire in mortalem & dignam excommunicatione maiori: ſi verò dicamus ſecundum Superiorem mutare modum prohibendi, vt ſcilicet grauiter prohibeat eam tranſgreſſionem quæ ab imponente excommunicationem ſolùm leuiter fuerat prohibita, multò minùs habet locum ea doctrina, non quia negem eam ſecundam tranſgreſſionem capacem eſſe excommunicationis, etiamſi prima non fuerit, ſed quia caſus non eſt vllo modo ad rem præſentem, tunc enim excommunicatio illa non imponetur vi huius primi Legiſlatoris, ſed ſecundi; & perinde ſe habebit primus ille ac ſi dixiſſet, *Ego quidem non prohibeo rem hanc ſufficienter, vt homo vi mei præcepti incurrere poſſit excommunicationem; ſi tamen voluerit alius Legiſlator grauiter prohibere, poterit ob tranſgreſſionem ſui præcepti excommunicare.* Quæ volitio ſine dubio nec eſt impoſitiua pœnæ, ſed magis declarat quid alter facere poſſit, nec eſt ad præſentem caſum, quia hic agimus de eâ voluntate legem ferente, ex cuius tranſgreſſione ſine nouo grauiori præcepto ea excommunicatio incurratur.

28. *Excommunicatio maior etiā vt ferēda poſt admonitionē indicat grauem obligationem.* Igitur dicendum cenſeo abſolutè cum D. Antonino, Ioanne de Neapoli, Silueſtro, Angelo, & aliis, quos refert idem Suarez ſuprà nu. 16. & ſequitur Salas diſp. 10. ſect. 9. multos alios pro ſe citans, quandoquidem imponitur excommunicatio maior, etiam vt ferenda poſt admonitionem, ſignum eſſe grauis obligationis; quia tunc ſaltem poſt admonitionem ſupponitur tranſgreſſio mortalis, ergo etiam ante; quia illa admonitio, vt dixi, non poteſt vſurpari pro nouo præcepto grauiter prohibente rem, quæ prius ſolùm leuiter prohibebatur, vt dixi: imò admonitio illa non ſolùm non eſt grauius præceptum, ſed nec propriè nouum; eſt ergo pura quaſi reuocatio in memoriam obligationis: ex quâ reuocatione non poteſt veniale tranſire in mortale, vt oſtenſum eſt; ergo ſi poſteà eſt mortale, etiam fuit anteà. Quòd verò ea excommunicatio non imponatur ſtatim incurrenda, non ideò fit, quia ſpectetur ſecundum peccatum, quòd ſit mortale, cùm primum fuerit ſolùm veniale; hoc enim non eſſet imponere eam ob primum, ſed ob ſecundum; *Cur à Legiſlatore expectetur ſecūda tranſgreſſio ante cenſuram.* ideò ergo expectatur ſecundum poſt admonitionem, quia noluit Legiſlator vti toto rigore, ſed dare locum delinquenti ad reſipiſcendum; eſto prima tranſgreſſio ſufficientiſſima eſſet, fuiſſet pro eâ cenſurâ.

29. Circa ſuſpenſionem, interdictum & irregularitatem nonnulli apud Vaſq. ſuprà negant eſſe indicium obligationis grauis, ipſe verò docet eſſe euidens indicium. *An ſuſpenſio, interdictū & irregularitas ſint indicium grauis obligationis. Sententia Vaſquez & Suarez diſtinctio.* P. Suarez diſtinguit eas duas primas cenſuras, ſuſpenſionem & interdictum, in totales & partiales: partialem ſuſpenſionem (& idem eſt de interdicto) vocat, quando non totus vſus ordinis, ſed aliquis tantùm impeditur; & ad hunc putat non requiri culpam grauem, ideóque eius comminationem non cenſet eſſe ſignum obligationis ſub mortali; ſecùs eſt ſi ſit totalis. Ego tamen maiorem cenſeo neceſſariam eſſe diſtinctionem: etenim licet Sacerdos non ſuſpendatur ex integro à ſuo officio v.g celebrandi Sacrum, audiendi confeſſiones, prædicandi; ſi tamen ab officio celebrandi ſuſpendatur aliis permiſſis, non dubitarem ibi grauem pœnam includi, & quæ requirat peccatum graue. *Vtrūq; conciliat auctor.* Dicendum ergo eſt: Etiamſi ſuſpenſio partialis ſit, ſi tamen ſit à re magni momenti, videri probabilius eam eſſe indicium obligationis grauis; ſecùs ſi ſit leuior res: v.g. impedire, ne confeſſiones audiat, non reputatur admodum grauis pœna: imò frequentiſſimè multis eſt res grariſſima: deinde ſæpè ex variis capitibus id impediri ſolet ſine graui culpâ; vnde talis ſuſpenſio non videtur eſſe ſignum obligationis ſub mortali. Et hoc modo concilio eas oppoſitas ſententias. De irregularitate, quando non eſt cenſura orta ex culpâ, ſed ex aliquo defectu, qui in indecentiâ naturali conſiſtit, nihil hîc dicendum, quia non eſt ad rem præſentem, in quâ de culpâ diſputamus; quando verò incurritur ob culpam, poteſt probabiliter dici pœna grauis, ideoque culpam grauem requirere, vt docet Vaſquez & alij multi.

Sectio VI.

Quas perſonas obliget lex Canonica.

30. *Lex Pontificia obligat eos ſolum quos Papa vult.* Vix aliquid ſpeciale occurrit in hoc puncto; ſed dicendum vniuerſaliter, Si lex ſit Pontificia, & extendatur ex Papæ voluntate ad totam Eccleſiam, totam obligandam, quia tota eſt ſub eius iuriſdictione; ſi verò ipſe pro ſuâ voluntate aliquos excipiat, haud dubiè illos non obligari: quomodo autem ipſe obligetur ſuis propriis legibus, dictum eſt ſuprà, dum de lege humanâ in communi diſputauimus. Quòd ſi leges ſint Epiſcopales, extendentur ad omnes qui ad eum Epiſcopatum pertinent, etiam peregrinos, iuxta dicta ſuprà, dum egimus de lege humanâ.

Papa nō habet ius in nō baptizatos, etſi habeat in hæreticos. Aduerte Primò totum hoc eſſe intelligendum de hominibus baptizatis; nam Chriſtus Dominus noluit iuriſdictionem concedere Eccleſiæ in eos qui baptizati non ſunt, iuxta illud Pauli ſæpè repetitum, *De iis, qui foris ſunt*, &c. *1. Cor. 5.* Hæretici verò etſi dicantur excluſi ab Eccleſiâ quoad fauorabilia, quia per hæreſim ſe illis priuarunt voluntariè; quoad iuriſdictionem tamen ſubſunt Eccleſiæ.

Lex Pōtificia etiam laicos obligat. Aduertendum Secundò, legibus Canonicis nō ſolùm obligari Eccleſiaſticos, ſed etiam laicos; quia etiam hi ſunt oues Chriſti, vt ſæpè diximus: per quod non negamus, ſæpè multas eſſe leges pro ſolis Eccleſiaſticis; ſicut è contrario multæ ſunt pro ſolis laicis: quomodo autem qui intra territorium ſunt non obligentur, ſi ſint exempti, diximus agentes de lege humanâ.

Illud tantum reſtat declarandum, an perſonæ Religioſę obligentur legibus ſynodalibus ad totum Epiſcopatū ſe extendentibus. Pro reſolutione aduerte, Religioſos aliquos eſſe exemptos à iuriſ

iuriſdictione Epiſcopali,aliquos verò non : ergo ſi de exemptis loquamur, concluſio ſit, eos non obligari eis legibus : patet, quia ad hoc maximè ordinatur ea exemptio. Secundò,quia Tridentinum ſeſſ. 25.cap. 12.tamquam ſingulare aliquid præcepit , vt in obſeruatione Feſtorum & cenſurarum Religioſi exempti obediant Epiſcopo;per quod ſupponit in cæteris non teneri,imò nec antcà ad hæc duo fuiſſe obligatos. Tertiò,quia Religioſi exempti(vt conſtat ex ca.1. de priuilegiis in 6.)non tenentur Epiſcopo parere, niſi in caſibus à iure exceptis; non excipiuntur autem à iure leges ſynodales,ergo.

Religioſi exempti à iuriſdictione Ordinariorũ non tenentur quoad ſynodalibus legibus.

31\. Dices,Religioſi iure naturę tãquam pars communitatis tenentur ſe cõformare toti,ergo & obſeruare has leges.Reſpondeo ex ſæpè dictis,hanc conformationem obligare exemptos,alioquin & ille,cum quo diſpenſatur validè,teneretur etiam legibus;quia adhuc poſt diſpenſationem eſt pars eius communitatis ; vel, ſi vis magis ſcholaſticè reſpondere diſtingue,*Religioſi in eo puncto,in quo ſunt pars,tenentur ſe accommodare*,admitto antecedens;*in eo,in quo non ſunt pars*,nego antecedẽt, vnde nego conſequentiam,quia in ordine ad has leges,eo ipſo quòd exempti ſint,iam ſunt quaſi à cæteris ſeparati,iam non ſunt pars.

Exempti nõ tenentur ſe conformare communitati,niſi in eo in quo ſunt pars illius.

Fortaſſe aliquando ratione ſcandali tenebuntur aliquas obſeruare:v.g ſi imponantur ieiunia: populus enim valdè ſcandalizaretur, ſi, dum ipſe ieiunat, videat Religioſos , quos iudicat adhuc magis ad id obligatos,nõ ieiunare:at hoc eſt per accidens ; & ſolùm obligabit in publico, non in occulto. Qui verò Religioſi ſint exempti , qui non, non eſt huius loci.

vel ratione ſcandali.

Circa non exemptos verò quorumdam opinio eſt,eos etiam ratione ſtatus non teneri;quia cùm habeant ipſi pro ſe proprias leges & alia onera, ieiunia,&c. videretur nimiùm graue,ſi ſimul obligarentur ad ſeruandas leges in Epiſcopatu pro cæteris vniuerſaliter latas. Confirmant idem à contrario;nam ſæculares non tenentur ad regulas religioſas , ergo neque Religioſi ad leges quibus obligantur ſæculares. Alij verò diſtinguunt duplicem legem.vnam vocant iuriſdictionis, aliam diœceſanam:ab illâ primâ dicunt Religioſos non eximi,ſecùs à ſecundâ.

An nõ exempti legibus illis teneantur.

32\. Concluſio ſit:Ex conceptu Religioſi vt ſic nemo excipitur à legibus Epiſcoporum. Hæc videtur eſſe manifeſta;nã quòd quis ſubiiciatur Epiſcopo, non prouenit ex voluntate propriâ.ſed ex Pontificis determinatione,qui homines habitantes in hoc loco ſubiicit tali Epiſcopo , illos verò alteri,& ſic de cæteris : ergo non eſt in poteſtate illius ſubditi dicere , *Ego volo vt non Epiſcopus, ſed alter Religioſus ſuperior habeat in me iuriſdictionem*:poterit quidem ſe ſimul alteri ſubiicere, at non in ordine ad ea quæ ſint contraria priori ſubiectioni : ſicut nemo poteſt votum facere in præiudicium eiuſdem ſubiectionis. Et hinc reſpondetur ad rationem allatam pro ſententiâ contrariâ ; dicimus enim , illum ſtatum religioſum non repugnare eius iuriſdictioni,ideóque per illum non excuſari à ſeruandis legibus : quòd ſi repugnaret,tunc ſine Pontificis licentiâ non paſſet ſe ab eius iuriſdictione liberare. Quòd verò dicatur, illis graue fore vtraſque leges ſeruare, non vrgat, quia ipſi ex affectu maioris perfectionis ad ea onera perferenda ſe expoſuêre ; vnde apparet argumentum à contrario è ſæcularibus, qui non tenentur regulis Religionum,nullius aſſe momenti:cur enim ſæculares deberent obligari ad ea , quæ ſolùm ſunt pro his qui maiorem perfectionem ſectantur ? At hi,qui non deſinunt eſſe oues Chriſti, ſicut cæteri, non poſſunt amittere ſubiectionem antiquam,niſi à Papâ eximantur,vt iam ſupponimus non eximi ; alioquin eadem planè formâ argumentandi dicere quis poſſet, Seruare leges naturales & ſimul religioſas eſt graue onus : prætereà ſæculares,qui tenentur ad naturales leges,non obligantur ad religioſas; ergo Religioſi non debent obligari ad naturales. Quæ argumentatio mala haud dubiè eſt , ergo eodem modo & altera de quâ agimus.

Conceptus Religioſi vt ſic neminẽ à lege Epiſcopali vindicat.

Cur Religioſi & ſui Ordinis & Epiſcopi legibus obligentur, ſæculares verò ſolius Epiſcopi.

Dicendum nunc aliquid de ſecundâ ſententiâ, eam diſtinctionem legis diœceſanæ & iuriſdictionis adſtruente ; circa quam maximè inter ſe auctores differunt : ſit quidem in Canonibus diſtinctio inter eas duas leges, maximè in cap. *Dilectus*. de officio ord.non tamen declaratur quid ſignificet:citat etiam P.Suarez cauſam 10. q.1.in Summâ & cap. 1. vbi dicit aſſeri Religioſos eſſe exemptos à lege diœceſanâ, non iuriſdictionis. Ego tamen in totâ eâ quæſtione nec verbum inuenio de Religioſis quoad hoc punctum. Refert ibidem P.Suarez,& videtur etiam approbare explicationem Panormitani, qui dicit legem iuriſdictionis nihil certi ſignificare, ſed præcisè comprehendere ea omnia , in quibus Religioſi non ſunt exempti ab Epiſcopo , diœceſanam verò comprehendere ea in quibus ſunt exempti. Hæc tamen explicatio mihi nullo modo placere poteſt , quia manifeſtè Honorius III.eo cap. *Dilectus*. ſupponit certas cauſas eſſe , quæ ad vnam legem ſpectant,alias ad aliam;ait enim, *Nam decidere, iudicare*, &c. *ad iuriſdictionem pertinent*; inde infert ad hæc teneri , etiamſi à diœceſanâ quis ſit exemptus:ergo Pontifex non vocat diœceſana omnia,ad quæ quis non tenetur;alioquin non debuiſſet ibi talem diſcurſum facere,ſed directè dicere, Ab hac & illâ te non eſt exemptus: ergo hæc ad iuriſdictionem pertinent.Contrario autem modo procedit ſupponens quædam eſſe certa quæ ad iuriſdictionem ſpectant;& inde infert, an ſit ab eis rebus exemptus nec ne. Magis ergo placet explicatio Gloſſæ , quam probabilem dicit Suarez ſuprà,ſcilicet,per legem iuriſdictionis intelligi ea omnia quæ Epiſcopus facit dirigendo & paſcendo oues ; per diœceſanam verò intelligi ea quæ mandat quaſi in bonum ſuum & ſuſtentationem ſuam,ad quam etiam habet ius : qui enim altari ſeruit , de altari debet etiam viuere: vnde ad hanc legem pertinebit Cathedraticum,quarta decimatio,& alia ſimilia, ad quæ Parochi ſæculares tenentur ; & à quibus videntur Religioſi ideò exempti,quia ipſi in primis omnia ſua reliquerunt ; deinde,quia non fruuntur vllo modo bonis donatis pro Clero eius Epiſcopatus. In hoc ſenſu admitti poteſt ea ſecunda ſententia ſuprà poſita. Quid autem in particulari ſit , in quo eximantur,aut è contrario obligentur Religioſi etiam circa ipſam diœceſanam iuriſdictionem, non eſt huius loci ; nec poteſt alioquin vniuerſaliter decidi, quia vna Religio magis , alia minùs in hoc puncto exempta eſt, etiamſi abſolutè in aliis non ſit exempta.

33\. *Qui differãt inter ſe lex diœceſana & iuriſdictionis.*

Suarij mens. Panormitani diſplicet.

Honorius Tertius cap. Dilectus. *quid velit.*

Melior eſt Gloſſa pro lege iuriſdictionis explicatio.

Vna Religio magis, alia minùs quoad vtramque eximitur.

***

Dispvtatio XXI.

De lege odioſâ & pœnali.

1. Variæ legum tam ciuilium quàm Eccleſiaſticarum ſubdiuiſiones explicandæ à nobis ſunt ſequentibus diſputationibus, poſtquam iam in communi de lege & præcipuis ac generalioribus eius diuiſionibus egimus; poſſent autem hîc tradi nonnullæ diuiſiones, quæ magis pertinent ad eruditionem quàm ad ſcholaſticam ſeu moralem doctrinam; ſuntque parui momenti. Aduerte autem nos iam non agere de iure Gentium, quia id ſuprà explicuimus, ſed de propriâ lege humanâ, prout fertur in hoc aut illo Regno.

Quædam legum diuiſiones minoris momenti. Prima diuiſio ex his minoris momenti eſſe poteſt legis in ſcriptam & non ſcriptam. De quo puncto aliquid diximus ſuprà agentes, an de ratione legis ſit, vt tradatur ſcripto; quomodo autem conſuetudo, quæ dicitur lex non ſcripta, obligare poſſit, ſtatim dicetur, dum de eâ in particulari actum fuerit.

Secunda diuiſio eſſe poſſet ratione Principũ, à quibus latæ ſunt; vt lex Iulia, lex Hortenſia, inde ius Tribunitium, Senatuſconſultum, &c. Quæ differentia in ordine ad præſens impertinens eſt; & poteſt eſſe propè infinita ea ſubdiuiſio ab innumeris Principibus, qui diuerſo tempore leges ferre poſſunt.

Tertia diuiſio eſſe poteſt ratione communitatum, quas obligat lex; vt lex Hiſpanorum, Gallorum, &c. Vtraq; hæc diuiſio in Eccleſiaſticis habet locum; nam & ibi poſſunt eſſe leges Pontificiæ, Epiſcopales, Archiepiſcopales; item in indiuiduo latæ ab ipſis particularibus Pontificibus; vt Clementinæ, Gregorianæ, &c. quoad perſonas verò quæ obligantur eodem modo, quia Pontifex poteſt leges Eccleſiaſticas diuerſas condere pro hac vel pro illâ Prouinciâ: item aliæ ſunt de facto pro Sacerdotibus, aliæ pro Religioſis; ſicut in ciuilibus, aliæ pro Nobilibus, aliæ pro ignobilibus.

2. *Aliæ ſunt ratione materiæ; vt lex Quadrageſimalis ieiunij, &c. Variæ ſunt legum nomina.* Quarta diuiſio ſolet eſſe ex parte materiæ; vt lex ieiunij Quadrageſimalis, lex ſeruandi Feſta, lex Iulia de adulteriis, lex Cornelia de ſicariis, &c. quæ diuiſio ad intentum noſtrum eſt per accidens, quia iam non explicamus indiuidua legũ, ſed doctrinam tradimus generalem, quæ eodem modo habet locum in hac ac in illâ lege. De variis vocibus, quibus leges ſolent nominari, ſtatutum, ius, lex, decretum, conſtitutio, &c. nihil dico, quia res eſt nullius momenti, & omnibus nota. *Quæ leges nomine Canonum, decretorum & decretalium indigitentur.* Hoc aduerte, voces, *Canon, decretum, decretalia*, ex vſu ad ſolas Canonicas leges applicari, & quidem quæ ſunt à Summo Pontifice vel à Concilio: nam Epiſcopi leges non dicuntur ordinariè Canones aut decreta. His ergo ſuppoſitis ad ea quæ ſunt alicuius momenti, veniamus.

* * *

Sectio I.

Quæ ſit lex odioſa; & qui à fauorabili diſtinguatur.

Lex in communi diuidi ſolet in fauorabilem & odioſam; pro quibus legibus applicatur illud dictum commune, *Odia ſunt reſtringenda, fauores ampliandi.* 3. *Lex alia odioſa, alia fauorabilis.*

Dices: Omnes leges ſimul ſunt odioſę & fauorabiles ſecundùm diuerſas conſiderationes; nam omnis lex poſitiua imponit obligationem de nouo faciendi aliquid, ad quod anteà non tenebamur; hoc autẽ ipſum onus eſt & odium quoddam; è cõtrario, quia omnis lex illud ipſum onus quod imponit ordinat in bonum communitatis, eſt eo ipſo fauorabilis: id quod etiam in ipſis priuilegiis videri poteſt; nam & priuilegium, quatenus lex eſt, ſeu quatenus obligat aliquos ad illud acceptandum, eſt odioſum illis; quatenus verò reſpicit perſonam cui benefacit, eſt fauorabile. *An omnis lex & odioſa ſit & fauorabilis, licet diuerſo reſpectu.* Pro ſolutione nonnulli docent, has denominationes à fine, quem intendit lex, deſumi debere: ſi enim intendat fauorem ſeu bonum aliquod conferre, dicitur fauorabilis. ſi verò onus aut malum aliquod, odioſa. Pro quâ explicatione multos citat P. Suarez lib. 5. cap. 2. meritò autem eam ipſe non iudicat bonam nu. 5. quia finis ille, de quo hi loquuntur, vel eſt extrinſecus; & hîc per accidens eſt ad naturam legis dignoſcendam; quia natura rei ex intrinſecis debet deſumi; alioquin eo ſenſu cenſeri deberent omnes leges fauorabiles, quia ſemper finis vltimus extrinſecus legis iuſtæ, vt ſuperiùs diximus, debet eſſe bonum aliquod. *Hæ denominationes nequaquam à fine deſumendæ, ait Suarez, & meritò.* Vel finis eſt intrinſecus, ſeu proximus; hic autem multò magis debet eſſe bonum aliquod, quod ex eâ lege ſequatur; v.g. impedire homicidia, furta, &c. Ideò ergo dicit Suarez eam differentiam deſumendam ex materiâ præceptâ, vt ſit illa lex fauorabilis, quæ purum fauorem concedit; illa verò odioſa, quæ imponit grauamen purum; illa denique mixta, quæ de vtroque participat: addit autem, omnem legem, quæ mandat aliquid ex ſe honeſtum, & prohibet aliquod malum, dummodò non ſit nimis onerosũ aut graue, eſſe legem fauorabilem; quia reuerà eſt magnum beneficium hominum, dum ſuauiter & efficaciter diriguntur ad operandum bonum & vitandum malum; nec ſola ratio obligationis ſufficit vt lex dicatur oneroſa, quia difficultas intrinſeca ipſi virtuti non impedit, eam eſſe maximum bonum hominis: legem verò purè pœnalem dicit eſſe odioſam; item legem tributorum; quia eiuſmodi leges, etſi pro vltimo fine habeant bonum, id tamen quod immediatè præcipiunt oneroſum eſt & graue. *Quæ ſit lex fauorabilis Suarii, & quæ odioſa.*

Iudico, neque hanc explicationem eſſe bonã, quia non eſt è mente Doctorum; imò cùm verſemur nunc in ſignificatione earum vocum, *odioſa, fauorabilis*, debemus attendere, quid per eas communiter intelligatur: & certè nemo dixit, legem fauorabilem eſſe, quæ præcipit orare Horas Canonicas, etiamſi id non ſit res adeò grauis; eodem modo de eâ quæ præcipit audire Sacrum; quod tamen ſatis eſt ex ſe leue: non enim ſufficit, vt dicamus aliquid non eſſe oneroſum, quod illud ſit in bonum animæ: in hoc enim ſenſu nec ieiuniorum nec confeſſionis leges eſſent oneroſæ, cùm maximè ordinentur in bonum animæ; quis tamen legem confeſſionis & ieiuniorũ dixit fauorabilem, &c? Quod verò P. Suarez dicit de 4. *Impugnatur eius opinio.* *Lex etiam in bonũ animæ ordinata eſt oneroſa.*

lege prohibente aliqoid ex ſe malum, non videtur eſſe ad tem noſtram;quia quod eſt per ſe malum,iam eſt per legem oaturalem prohibitū : hic autem agimus de lege humanâ prohibente id, quod ex ſe oon erat malū,& præcipiente id,quod ex ſe non erat ſub obligatione : ex quo capite ſemper imponit onos aliquod.

5. *Omnis lex quà talis eſt onerosa.*

Ideò ego dicerem, omoes leges quà tales eſſe onerosas,ac proinde legem quà talem non debere in fauorabilem & odioſam diuidi. Fauor enim, per ſe loquendo, non conceditur per legem, falté reſpectu illius,cui eſt fauor , vt diximus ſuprà. Quòd verò initio à Doctoribus aſſerebatur ad probandum dari aliquas leges fauorabiles , alias odioſas,non vrget;quia egu non nego eſſe fauores & odia quæ poſſint ampliari & reſtringi , ſed dico fauores illos concedi per priuilegia, quæ vt talia non ſunt lex , odia verò ſemper eſſe per legem:id quod facilè poſſem oſtendere diſcurrendo ferè per omnes leges ex eo ipſo principio, *Odia ſunt reſtringenda , fauores ampliandi* ; nam in quacumque lege,etiam quę eſt de materiâ maximè facili,v.g de audiendo Sacro. ſi contingat dubitari,an teneatur quis illud audire nec ne,decidit potiùs in fauoré hominis ; & additur ratio,quia obligatio ſeu odium eſt reſtringendum; ergo ea lex ſupponitur ab omnibus odioſa:idem eſt de obligatione ieiunandi,recitandi Horas,nō exeundi ex domo nocte:omnia enim hæc cēſentur ſemper odia,idcóque non ampliantur,ſed potiùs reſtringuntur:nec vlla mihi dabitur lex , in quà id locum non habeat.

Fauores oriūtur à priuilegijs odia à legibus.

6. *Lex taxans pretiū frumēti vēdenti eſt odioſa, non ementi.*

Dices Primò:Lex taxans pretiū frumenti v. g. non eſt odioſa.Reſpondeo,reſpectu illius qui nō poteſt altiùs vendere,nego antecedens ; reſpectu verò illius qui emit, concedo antecedens : at qui emit non obligatur propriè illa lege ; nam ex ſe, ſi velit,poteſt plus dare;vnde reſpectu illius non eſt lex:alter verò qui obligatur onus patitur. Quòd ſi vrgeas,etiam aliquando ipſum ementem obligari,ne poſſit dare plus;reſpondeo,illud ipsū tunc eſſe quoddam onus ; & propterea tunc lex non eſt in eo puncto amplianda , ſed potiùs reſtringenda.

Dices Secundò:Ergo omnes omninò leges vt leges reſtringendæ ſunt in fauorem ſubditorum: hoc autem videtur abſurdum,quia tunc ſi fit fauor ſubditis , fit è contrario ipſi Legiſlatori diſpendium. V. g. in lege ſoluendi tributum quantum demitur de obligatione in ſubdito vt minùs det,tantum aufertur Principi qui tributum accipit. Non debet autem dilatari fauor in præiudicium tertij quia hoc eſt iniquum ; præterquam quod tunc dicerem ego , Ea lex eſt fauorabilis Principi,ergo ex eâ parte debet ampliari,etiamſi ſequatur inde præiudicium tertij.

7. *Quæ ſint odia reſtringenda*

Reſpondeo Primò negando ſequelam;nam licet odia ſint reſtringenda, intelligendum id eſt;quando non eſt in præiudicium tertij;quale eſt in lege imponente tributum : vnde regula illa generalis iuris habebit locum in aliis legibus,quæ non habent illud præiudicium; v.g.lex orandi,ieiunandi,&c.in omnibus ſcilicet quæ vel imperant actionem hominis , quæ non eſt propriè benefactiua proximi, ſed in operante ſiſtit , & in aliis quæ prohibent actionem etiam in ipſo operante ſiſtentem. Reſpondeo Secundò , etiam in eiuſmodi legibus poſſe habere locum illam regulam,*Odia ſunt reſtringenda* ; nam præcipuè attendendum eſt ad damnum illius , qui cùm antcà dominus eſſet rei cogitur,eam à ſe alienare ; idcóque non debemus conſiderare,quòd per accideos inde alter non ita diteſcat : minùs enim ille damni patitur non accipiendo de nouo quaſi liberaliter centum,quàm ego patior dando illi meos centum. Cuius rei habemus apertum exemplum in voto ſoluendi menſuram quamdam frumenti in aliquibus Prouinciis Hiſpaniæ in honorem ſancti Iacobi, & conſequenter in vtilitatem illius Eccleſiæ : cùm enim dubitaretur , an magna an minor menſura intelligenda eſſet , reſpondit Innocentius III. debere præſumi de minori,vt benignè explicetur votum,vt habetur in cap. *Ex parte.* de cenſibus. de quo diximus Tomo 3. agentes de conſcientiâ dubiâ. 8. Vnde infero , quod ſuperiùs dixi contra P. Suarez , Etiamſi lex non imperet rem adcò grauem , nihilominùs debere dici verè eſſe onerosam. Idem dico de lege excludente feminas ab hæreditate;quæ licet fauorem maſculorum contineat , ſimpliciter tamen odioſa eſt, vt communiter Iuriſtæ tradunt, idcóque dicunt illam coarctandam : non tamen placet ratio , quà multi ex illis, quos ſequitur P. Suarez nu. 12. id probant, quia ſcil.fauor ille priuatus eſt,& non admodum neceſſarius : etenim non video,cur magis ille fauor quàm odium debeat dici priuatus. Pone v g. tot filios quot filias,certè tot patientur damnum, & non plures, quot fauorem recipiunt:quòd autem plures aliquando ſint filiæ eſt per accideos; quia etiam aliquando è contrario plures ſunt filij : ergo ex eo capite non debet talis lex dici odioſa potiùs quàm fauorabilis. Ratio ergo genuina, & quæ conſequentiam doctrinæ tenet,eſt ea quam ego attuli in hac ſecundâ ſolutione:nā ſicut homo , qui ex ſe habebat dominium ſuæ pecuniæ,maius damnum accipit, dum eam cogitur à ſe abdicare, quàm alter acciperet,cui ea pecunia non daretur liberaliter;quia facilius eſt carere beneficio nouo quàm ſpoliari proprio bono : ita in præſenti dico , quia filia iure naturæ videtur eſſe debere hæres , & quodammodò acquiſiuit ius in ſuam partem,graue onus eſt,ſi debeat ea hæreditate priuari,in filio autem non eſt tantum damnum, ſi non fiat ditior ex eâ hæreditate , quia hoc ſolùm eſt priuari beneficio indebito,quod faciliùs poteſt tolerari quàm denudari propriis.

Lex feminas hæreditate excludēs ſimpliciter odioſa eſt.

Ratio cur ſit odioſa.

9. Dices:Poſt illam legem iam ea hæreditas non eſt filiæ, ergo iam hæc non priuatur propriis. Reſpondeo, replicam nō eſſe ad rem,quia vt lex, quæ de nouo imponitur , cenſeatur oneroſa, vel non oneroſa, debemus attendere quid homo,antequam lex ferretur, habebat : vnde ſi per legem aufertur mihi dominium alicuius rei quam habebam , ſine dubio oneroſa eſt ; etiamſi poſt legem iam ea res non ſit mea : ita hîc dicendum, Filiæ ante eam legem habebant tantum ius quantum filij; ergo ea lex cenſetur ſpoliare filias re propriâ. Et ex hoc diſcurſu quid ſit in ſimilibus legibus dicendum, inferri facilè poteſt.

Satisfit replicæ.

10. Hoc pro complemento aduerte, fusè diſputari à nonnullis , vtrùm lex antiqua poſſet ſimul eſſe mixta ex fauore & odio, quæ dici poteſt odioſa & fauorabilis:quidam enim id negant, alij verò id affirmant;ego verò iudico quæſtionem eſſe de nomine,ſcil. de denominatione illâ *odioſa & fauorabilis* ; vnde ſcil. deſumenda ſit , an à fauore, an ab odio:nam re ipsâ poſſe legem eſſe in fauorem vnius & in alterius damnum ſeu malum in ſuprà poſitis legibus declaratum eſt : & patet in multis aliis ; nam quæ prohibet,ne quis venetur in ſiluâ alienâ, eſt in fauoré domini,& in odium aliorum

An lex poſſit ſimul eſſe odioſa & fauorabilis, quæſtio de voce.

aliorum quæ prohibet, ne merces extrahantur è Regno, eſt in fauorem aliorum conciuium; eſt tamen detrimentum mercatoris, qui extra Regnum poterat maiori pretio ſua vendere: re ergo intellectâ, quomodo ſit in hoc puncto loquendum, non eſt magni momenti.

Sectio II.

Vtrùm lex pœnalis poſſit ſimul obligare in conſcientiâ.

11. *Legũ odioſarũ prima pœnalis.* INter leges manifeſtè odioſas quæ primum locum obtinet eſt pœnalis; circa quam prima difficultas ſit, an lex quæ imponit pœnam, poſſit ſimul obligare in conſcientiâ ad actum, quem directè præcipit, aut prohibet. Reſpondeo, rem omnino eſſe extra controuerſiam; quia ſi non imponendo pœnam obligare poteſt in conſcientiâ, vt diximus ſuprà, etiam poteſt obligare impoſitâ pœnâ; nam ea pœna non facit, quòd ſubditus minùs teneatur in conſcientiâ ad illud opus, ſi Legiſlator velit etiã ad illud obligare. *Legiſlator poteſt, ſi velit, obligare in conſcientiâ lege pœnali.* Confirmatur Primò in legibus Canonicis, quæ imponunt cenſuras; & tamen obligant in conſcientiâ ad actum præceptum, vt diximus præcedenti diſputatione. Secundò, quia poteſt per vnam legem præcipi opus, per alteram verò imponi pœna propter eã tranſgreſſionem; ergo poteſt totum id fieri vnâ lege. Patet conſequentia, quia quòd fiat vnâ vel duabus, quoad punctum præſens eſt omnino per accidens.

Dices: Si obliget in conſcientiâ illa lex, ergo obligat ſub reatu pœnæ æternæ; ergo non poteſt etiam obligare ſub pœnâ temporali; quia id eſſet addere culpæ pœnam maiorem quàm mereatur, quod eſt abſurdum.

12. *Peccata poſſunt & tẽporaliter & æternùm puniri.* Aduerte hanc obiectionem non ſolùm eſſe contra præſentem concluſionẽ, ſed etiam probare, nec poſſe peccata contra legem naturalem puniri pœnâ temporali, v. g. homicidium, furtum, &c. quod tamen apertè falſum eſt. Sequela patet, quia etiam ibi eſſet illa pœna ſupra condignitatem illius mortalis; quod poſteà in inferno ſecundùm totam ſuam condignitatem puniendum eſt. Ab omnibus igitur debet huic obiectioni reſponderi.

Suarij opinio hic Iam videamus, quid auctores dicant. P. Suarez reſpondet lib. 5. cap. 3. peccatum vel ob ſuam infinitatem eſſe capax vtriuſque pœnæ; vel, quia ſimul eſt offenſa Dei & Principis humani, in vtroque foro iuſtè poſſe puniri. Nondum ſatisfit hæc ſolutio: non prima eius pars, quia cum ſententiâ probabiliori ſuppono, peccatum eſſe finitæ malitiæ, & habere determinatum meritum pœnæ, vltra quam non poteſt illi quidquam addi; ergo ſi additur illi temporalis pœna, iam fiet homini illi iniuſtitia: non item ſecunda pars, ob eamdem rationem, quia tota malitia, quam habet peccatum, etiam contra humanum Principem, punitur à Deo pœna æterna; ergo non poteſt ſimul illam punire Iudex humanus pœna temporali, relictâ eâ totâ dignitate ad æternam pœnam.

Salas reſpõſio P. Salas diſp. 15. ſect. 1. num. 23. nihil aliud reſpondet quàm, certum eſſe, delinquentes puniri à Deo ſæpè pœnis temporalibus, per quas non euadunt æternas. Verùm hæc ſolutio concluſionem repetit; difficultati nec apparenter reſpondet.

13. Ideò crediderim reſpondendum Primò, quid quid de temporali additur, debere à Deo demi de æternâ. *Reſpondet author.* Quę ſolutio vel eo maximè redditur probabilis, quòd reſpectu pœnæ æternæ, quam homo per peccatum promeretur, omnis pœna huius vitæ, etiamſi in ſe appareat grauiſſima, eſt planè perinde ac refrigerium: vnde vel vnicum inſtans illius æternæ æquiualet multis menſibus huius: vnicus item gradus æquiualet intenſiſſimis huius vitæ: facilè ergo Deus poteſt vel per breuiſſimam aliquam morulam, vel per diminutionem quaſi momentaneam facere eam compenſationem.

Quì poſſit homo per opera pœnalia huius vitæ pro pœ. Purgatorij ſatisfacere. Dices: Homo per opera pœnalia huius vitæ ſatisfacit pro pœnis Purgatorij, quæ ſunt eiuſdẽ rationis cum pœnis inferni; ergo eodem modo reus ille ſatisfaciet aut ſatiſpatietur pro pœnis inferni, maximè cum diximus nos alibi, ad ſatisfactionem ſeu ſatiſpaſſionem nõ eſſe neceſſariam voluntariam acceptationem. Reſpondeo, iuſtum ideò ſatisfacere, quia per gratiam & ſupernaturalem acceptationem dignificantur illæ pœnæ ad tantum valorem. At hæc ratio non habet locum in noſtro caſu: agimus enim de homine in mortali punito; vbi indignitas potiùs augetur quàm dignitas.

14. *Melior ſolutio. Mortale dignũ eſt ſtatim puniri pœnâ æternâ.* Hæc ſolutio probabilis eſt, vt dixi, non tamen neceſſaria: duas enim adhuc inuenio clariores. Prima eſt, quod peccatum mortale ita eſt dignum pœnâ æternâ, vt ſimul ex ſe mereatur eam à Deo ſtatim infligi, niſi Deus miſericorditer diutiùs expectare velit. Hinc facilè conſtat, eam pœnam, quam in hac vitâ tolerat peccator, etiamſi poſteà in inferno æternâ ſit puniendus, adhuc eſſe mitiorem propè infinitè ea quam meretur, quia vt dixi, meretur totam quam deinde toleraturus eſt; & inſuper merebatur à puncto peccati ea pœna puniri; ergo, quòd iam non ea, ſed alia infinitè propè mitiori torqueatur, gratia eſt maxima.

Duo peccati innotuit: quorum vtrũnis ſuo dignũ eſt ſupplicio. Secunda ſolutio ſit, in peccato duo eſſe, & volitionem internam, quæ ſola apud Deum punitur pœna æterna; & quæ, vt ſuppono ex 3. Tomo, tam mala eſt, & eiuſdem pœnæ digna, eſto non ſequatur opus externum, quam ſi ſequatur: præter hanc volitionem, quæ, ſic dicam, ab humano Iudice non punitur, eſt ipſa etiam actio exterior mala, quæ cadit ſub humanam poteſtatem, & quæ affert Reipublicæ damnum diuerſum ab illo, quod eſt in ipſa interiori volitione: ea item actione homo peccans reperit aliquid boni delectabilis aut vtilis, præter id quod habet in volitione: nam qui vult efficaciter v.g. fornicari, & impeditus non facit, non habet illam exteriorem voluptatem, quam qui ſimul opere externo fornicatur; etiamſi in malitia interiori & dignitate pœnæ æternæ ſint omnino pares, vt poſſe fieri alibi dixi. Hoc ergo ſuppoſito dico, illi damno externo, quod homo Reipublicę intulit, illi item voluptati externæ, quam percepit, reſpondere pœnam temporalem, per quã conſequenter nihil minuitur de dignitate pœnæ æternæ reſpondentis interiori volitioni. Hac ratione explicui in materiâ de ſatisfactione, quomodo iuſtus per opera pœnalia poſſit ſatisfacere pro pœnis Purgatorij, & tamen nihil ideò amittat de præmio vitæ æternæ; dixi enim præmium reſpondere interiori volitioni, ſatisfactionem verò dolori illi externo: quod iuxta probabiliorem ſententiam non addit quidquam de merito ſupra actum interiorem. 15. *Dãno externo & voluptati quid reſpondeat.*

Replicabis: Ergo ſi quis eam actionem exter- nam

nam faceret etiam ſine vllâ interiori volitione, mererentur eam pœnam apud Iudicem humanum: Id autem videtur abſurdum, ergo. Reſpondeo negando conſequentiam, quia ea actio exterior, vt ei reſpondeat meritum pœnæ, requirit malam volitionem, non quia hæc ſit quæ punitur, ſed illa dependenter ab hac; ſicus in libertate certum eſt, libertatem in actu primo non eſſe vllo modo meritoriam, aut demeritoriam, nec ob eam puniri aut præmio affici hominem, ſed ob volitionem ipſam actualem factam ſub eâ libertate. Oſtendi autem eo loco de ſatisfactio-

Occurritur replicæ. Ob quã volitionẽ quis puniatur aut præmietur.

16. ne, optimè poſſe eumdem actum eſſe per ſe meritorium ſui adæquati præmij. & ſimul dignificare alium actum ad meritum illi ſecundo actui reſpondens: quod explicui per ſententiam P. Vaſq. docentis actum contritionis formaliter iuſtificare; nam in eâ ſententiâ ſi quis ſimul cum actu contritionis eliceret poſteriùs naturâ alium actũ, ſine dubio prior haberet totum ſuum præmium adæquatum, & ſimul dignificaret ſecundum; eſto nulla ibi eſſet infuſa gratia habitualis: idem in præſenti dico, eam ſcil. malam volitionem interiorem & ex ſe mereri pœnam æternam, & ſimul (vt ſic dicam) per modum dignificantis reddere actionem externam dignam pœnâ temporali, ideóq; deficiente eâ interiori, actionem internam non eſſe dignam pœna etiam temporali: non repeto hîc alia argumenta, quibus aliqui probant Iudicem ſæcularem non poſſe ſub mortali obligare in conſcientiâ; ſuprà enim illis omnibus aliunde ſatisfecimus.

Vaſq. doctrina hic ſe conformat auctor.

SECTIO III.

Vtrùm de facto leges pœnales ſimul etiam obligent in conſcientiâ, an ſolùm ad pœnam.

17. DIximus eas, poſſe obligare; id quod facile eſt, iam verò videndum, an obligent de facto, Nauarrus in cap. *Frater.* 12.q.2. nu.22.& in Summâ cap. 23, n.55. opinatur non obligare: pro quâ ſententiâ aliquos alios refert: Salas verò ſuprà à n. 3. multos & auctores & rationes pro eâ congerit. Fundamenta ſunt. Primum, benignè ſunt interpretandæ leges odioſæ, quales ſunt pœnales; ergo non ſunt extendendæ ad obligationẽ in conſcientiâ. Secundum, quia qui imponit temporalem, tacendo æternam, videtur hanc excludere. Tertium, quia Legiſlator ciuilis rarò eam pœnam æternam imponit, imò Gentiles numquã de eâ cogitarunt. Quartum, quia conſuetudo id docet: & multæ ſunt tales leges pœnales quæ non obligant in conſcientiâ, ergo nullæ obligabunt; quia de omnibus eadem eſt ratio. Quintum poteſt eſſe, quod ſectione præcedenti diſcuſſum eſt, de pœna æterna. Aduerto quæſtionem hanc ſolùm pendere ex voluntate Legiſlatorum, ideò non debere rationibus decidi, ſed auctoritate; id enim, quod communiter omnes ſupponunt, in hac materiâ videtur eſſe abſolutè tenendum; ſit ergo

Nauarrus negat.

Salas & rationes & auctores pro eâ refert.

Quæſtio hæc ſolâ eſt auctoritate decidenda.

18. PRIMA CONCLVSIO: Leges Eccleſiaſticæ imponentes pœnam, v.g. excommunicationem, ſine dubio obligant in conſcientiâ. In hanc conuenire debent omnes, quia excommunicatio non fertur niſi vbi ſupponitur culpa, & quidem grauis, ſi excommunicatio ſit maior: idem eſt de ſuſpenſione, quæ modo ſuprà explicato culpam ſupponit vel grauem, ſæpè ſolùm leuẽ. Nec video quid poſſet contra hanc concluſionem obijci; nam leges tales poſſe obligare etiam in conſcientiâ; iam eſt ſuprà oſtenſum etiam ex ſententiâ Nauarri: ſuppoſitâ verò ea poſſibilitate, profectò ſatis apertè conſtat ex communi in hoc puncto ſenſu eam eſſe mentem Legiſlatoris. Pro hac concluſione ſtant communiter Doctores, vt videre eſt apud Salas ſuprà num. 8.

Leges Eccleſiaſticæ pœnales obligant in conſcientiâ.

19. SECVNDA CONCLVSIO: Etiam ſæpè leges ciuiles obligant in conſcientia, licèt ſimul habeant adiunctam pœnam. Pro hac ſententia referunt multos auctores P. Suarez ſuprà n.6 & Salas proximè citatus: eam autem multi haud ſolidè probant; putant enim neceſſariò omnem legem obligare in conſcientia: item pœnam non poſſe imponi ſine culpa; verùm cùm nos ſuprà oſtenderimus, legem poſſe non obligare in conſcientiâ item, pœnam imponi poſſe pro culpa, quæ nec venialis ſit, ſed ſolùm imperfectio, non vtor tam hac ratione. P. Suarez id probat, quia lex continens verum præceptum obligat; ſed multæ leges pœnales continent præceptum, ergo. Sed neque hæc ratio mihi videtur ſufficiens; nam τὸ *præceptum* non eſt aliud, quàm quòd lex dicat, *Nemo faciat hoc aut illud*, vel reflexè, *Mandamus, præcipimus vt fiat hoc*: at hæc verba in rigore non denotant obligationem in conſcientia; nam leges multarum Religionum non obligant, nec quidem ſub veniali, vt ſuprà oſtendimus; & tamen vtuntur eiſdem ferè verbis: ergo ex illis verbis ſolis non poteſt deduci ea obligatio. Meliùs ergo fortè diceretur id colligi tum ex ſenſu communi Doctorum, qui in hoc puncto maximè conſiderandus eſt, tum ex ipſis verbis, *præcipio, mando*, &c. nam licet abſolutè, quando aliunde conſtat de intentione Legiſlatoris, non denotent ea verba tantam obligationem (vt in religioſis aliquibus regulis cõſtat iuxta proximè dicta;) quando tamen aliunde non coarctatur illorum verborum ſignificatio, ſupponendum eſt per ea ſignificari veram & rigoroſam obligationem & quidem grauem, ſi materia ſit grauis: eſt enim proprius eorum verborum ſenſus.

Leges ciuiles etiã ſæpè ſic obligant.

Ratio Suarij infirma.

Quæ verba innuant legẽ in conſcientiâ obligare; & quando.

20. Iam ad argumẽta Nauarri facilè reſpondetur. Ad Primum, conceſſo, quod leges pœnales ſint odioſæ, & debeant reſtringi, negamus in hoc puncto reſtringendas, quia in hoc ſatis ſunt claræ; & proprietas verborum non relinquit locum reſtrictioni. Addo, quando dicitur *odia reſtringenda*, non intendi, quòd debeamus dicere legem odioſam verè non obligare in conſcientia, ſed quòd non debeamus materiam eius legis extendere magis quàm verba ſonent: quòd ſi hæc ſunt dubia, tunc in benigniore ſenſu interpretanda. Ad Secundum & Tertiũ dicimus, ideo Legiſlatorem non addere pœnam æternam, quia connexa eſt cum obligatione in conſcientia, quam per ſe ſupponit: ea autem quæ per ſe ſupponuntur fruſtrà explicantur: quia verò pœna temporalis non eſt annexa ſemper peccato, ideò oportuit vt explicaretur. Addo, hoc argumentum eſſe etiã contra Nauarrum; nam ille ſaltẽ hoc ſupponit, quòd ſi non apponatur pœna, lex obliget in conſcientia; & tamen etiam tunc nihil de ea pœna æterna dicitur in lege, ergo ea ratio nulla eſt: & eodem modo reſpondetur ad id quod dicit, numquam Gentiles Legiſlatores facere mentionem eius pœnæ; inde enim ſequeretur numquam illos obligare in conſcientia, etiamſi non apponant pœnam: quod tamen contra ipſum Nauarrum eſt.

Obuiatur Nauarri rationibus, quãdo leges pœnales vtpote odioſa, ſint reſtringendæ.

Cur Legiſlator non addat legi pœnam æternam.

Suo ſe perit argumento Nauarrus.

Dico

Dico ergo eos voluiſſe obligare ſub peccato; quę autem ſit pœna peccato reſpondens ſicut non agnouêre, ita nec explicuêre; interim tamen Deus ſciens eam reſpondere, infligere etiam eam potuit. Ad Quartum, quòd communi conſenſu receptum ſit, has leges non obligare, dicimus potiùs contrarium eſſe receptum; quandoquidem omnes ferè auctores contrarium ſentiant: eo quo capite nos maximè confirmauimus noſtram ſententiã: quòd verò aliquæ ſint, quæ non obligent, libenter fatemur; at negamus, inde vllo modo inferri, omnes etiam non obligare.

21. *Leges quædã pœnales non obligant in conſcientiâ.* Sit ergo Tertia Conclvsio: Dantur aliquæ leges ſolùm obligantes ad pœnam, non verò in conſcientiâ ad opus ipſum. In hac conueniunt ferè omnes auctores; & inde deſumitur optimum pro hac ſententiâ argumentum; nam cùm diſputemus hîc de mente Legiſlatoris, à quo, vt dixi paulò antè, res hæc adæquatè pendet, optima autem explicatio mentis huius ſit communis Doctorum conſenſus, ſanè ille ſufficiet pro huius concluſionis probatione. Fateor, nonnullos, qui iudicant de conceptu omnis legis eſſe obligare in conſcientiâ, conſequenter hîc negare dari tales leges pœnales non obligantes; contra quos agit hîc P. Suarez cap. 4. ſed quia nos cum eodem hanc quæſtionem fusè ſuprà tractauimus, nihil hîc repetendum duximus; ergo poſſibilitate talium legum ſtatutâ, concluſio hæc noſtra (paucis iis exceptis, qui & poſſibilitatem negant) apud reliquos communis eſt; congruentiaque ſatis magnâ fulcitur: etenim cùm finis legum maximè ciuilium non ſit alius quàm impedire aliqua mala in Republicâ, & è contrario aliqua bona introducere; ratio naturalis dictat, expediens valdè eſſe id efficere ſuauiſſimo modo quo poteſt, non reducendo homines in pericula grauiſſima vitæ æternæ: ergo ſufficiet ſæpè prohibere rem ſub aliquâ pœnâ temporali, quia hac maximè ſolent homines reuocari ab actione aliquâ: nec opportunum erit addere vinculum in conſcientiâ, maximè in rebus multis, quæ non ſunt magni momenti.

Quis ſit finis legũ ciuiliũ.

22. *Congruentia optima pro concluſione.* Cur enim, ſi Princeps, vt multiplicentur aliquæ feræ, v. g. apri, cerui, damæ, prohibet ſub pœnâ ducentorum ducatorum, ne quis etiam in ſuo fundo proprio ſuas proprias feras occidat; cur, inquam, debemus ſtatim dicere ibi eſſe obligationem in conſcientiâ, vt qui ſuas proprias feras occidit peccet mortaliter? aut etiam venialiter, quia impedit aliquo modo, ne Princeps poſteà pro venatione & recreatione ſuâ tam multas habeat? Certè ſufficientiſſimum grauamen eſt illud pecuniarium. Hæc ratio, licet efficaciter, poteſt tamen ſuo modo applicari ad alias leges in multis materiis non magni momenti.

23. *Quomodo quis obligetur ad pœnam ſolui legis.* Dices: Hæc etiam ratio oſtendit, poſteà in conſcientiâ hominem non obligandum ad eam pœnam, caſu quo legem tranſgreſſus ſit. Nego conſequentiam, quia homo ille volens eam actionẽ prohibitam exercere, iã ſuo iuri ceſſit in eam pecuniam, ideóq; in conſcientiâ obligabitur eam ſoluere, quando per ſententiam damnatus fuerit: in quo minùs inconueniens eſt, quàm ſi & pecuniam ſoluere & venationem vitare debuiſſet ſub reatu pœnæ æternæ.

Dices Secundò: Hæc ratio probat, in nullâ planè lege ciuili debere eſſe eam obligationem, maximè ſub mortali. Nego conſequentiam, quia ſæpè grauitas materiæ exigit, vt vtraque obligatio concurrat.

Sectio IV.

Vnde dignoſcantur tales leges.

Iam verò hinc oritur difficultas, vnde dignoſcentur eiuſmodi leges ab obligantibus in conſcientiâ. Dico, vix poſſe generalem vllam regulam aſſignari: addo tamen breuiſſimè Primò, ſi pœna ſit Eccleſiaſtica, quæ ſupponit ex ſe culpam, ſaltem de facto in omnium ſenſu, vt eſt excommunicatio, ſuſpenſio, &c. tunc nullam eſſe pœnalem legem quę non obliget in conſcientiâ, quia alioquin illa pœna imponi non poſſet, ſi in tranſgreſſione legis culpa non eſſet. 24.

Primus modus dignoſcendi.

Addo Secundò, vbi dicit Legiſlator, ſe nolle niſi ad pœnam obligare, non eſſe dubium, quin ea lex ſit tunc purè pœnalis. *Secundus.*

Tertiò, ſi in aliquâ aliâ particulari lege ex cõſuetudine omnino conſtet non obligare, verè nõ obligabit; quia illa conſuetudo eſt optima legis interpretatio, etiamſi fortè re ipsâ aliud intenderit Legiſlator. *Tertius.*

Quartò, ſi lex imponens pœnam, quæ ex ſe non ſupponit culpam, ita feratur, vt non tam dicatur præcipi actus quàm hoc modo, *Si quis hoc vel illud fecerit, talem vel talem pœnam incurrit*, probabiliſſimè dicitur, non obligare in conſcientiâ, ſed ſolùm ad pœnam: ita Salas fusè ſuprâ n. 17. quod ipſum Suarez defendit: ab hac tamen regula excipitur à nonnullis pœna, quæ eſt grauiſſima; vt v. g. pœna mortis & mutilationis: nam lex eſſet imprudens, ſi propter rem, quæ culpâ caret, pœnam mortis imponeret. Ita Suarez, Vaſquez & Salas ſuprà. *Quartus.*

25. *An lex poſſit morte punire, nec tamẽ obligare in conſcientiâ.* Ego tamen in hoc puncto cẽſeo, licet ſatis probabiliter ſuſtineri poſſit, eam pœnam eſſe ſignum obligationis in conſcientiâ; tamen nullo modo, abſolutè loquendo, eſſe certum ſignum, quia ſæpè poteſt eſſe pro coactione neceſſaria ea pœna, ſi res ſit magni momenti, etiamſi nulla ſit obligatio in conſcientiâ; vt P. Suarez admittit in pœnâ flagellationis publicæ, quæ in Hiſpaniâ infligi ſolet his qui è carcere fugiunt; cùm tamen ea fuga non ſit peccaminoſa: quod enim reſpondet eam pœnam non eſſe grauem pro tali perſonâ, aut eſſe neceſſariam ad defenſionem publicæ iuſtitiæ; hoc, inquam, non ſatisfacit: non quidẽ primum, quia ſæpè ſunt honeſtiſſimæ perſonæ, quibus ea pœna infligitur, & quæ fortè libentiùs tolerarent decollari, quàm eam grauiſſimam infamiam: non ſecundum, quia licet veram doctrinam contineat, ex eâ tamen pro concluſione noſtrâ argumentabimur, dicemuſque in aliis materiis poſſe à Republicâ eam pœnam grauem iudicari neceſſariã ad impediendum, ne homines talẽ rem faciant; eſto alioquin in conſcientiâ poſſent eam facere. 26. Neque hinc ſequitur legem futuram imprudentem aut iniuſtã, vt cum Vaſq. ſæpè Salas obiicit: quod ego facilè explico; nam illa lex non eſt cenſenda iniuſta aut imprudens, quatenus grauat ſubditũ, quæ libenter à ſubdito habetur, & fortè libentiùs quàm aliæ leges, quæ abſolutè cenſentur iuſtæ, iuſtiſſimæ & prudentiſſimæ: atqui in præſenti nullus ſubditus eſſet, qui ſi interrogaretur, an caſu quo ſibi eſſet prohibendum exire à Regno ſub pœnâ capitis, haberet libentiùs, quòd ſimul id prohiberetur ſub reatu æternæ pœnæ, ſeu ſub peccato mortali; an verò, vt præcisè ſub pœnâ capitis: nullus, inquam, eſſet, qui non reſponderet, Malo præcisè ſub pœnâ capitis. Et ratio eſt manifeſta, quia quòd ſimul ſub alterâ pœnâ mortalis peccati res ea

Quo iure Hiſpani fugientes è carcere flagellẽt.

prohi

prohibeatur, non cauſat debitū incurrendi pœnam capitis; neque bæc fiet illi melior aut minùs nociua, eò quòd ſimul peccauerit mortaliter: ergo ſi prudenter poteſt ſubditùs ſub vtroq; malo cogi, poteſt etiam prudenter ſub vno tantùm: ergo ea grauitas pœnæ non aſt certum ſignum obligationis in conſcieotiâ.

27. *Quando præſumitur Legiſlator in cõſcientiâ obligare velle*

Addo Quintò & vltimò, Si res præcepta ſit pertinens directè ad mores, quod maximè locum habet in rebus Eccleſiaſticis, tunc faciliùs præſumi voluntatē directam obligandi in conſcientiâ, etiāſi ex modo præcipiendi id non conſtet, quàm ſi materia ſit politica. Ratio eſt, quia pro re pertinente directè ad mores maximè conueniens eſt obligatio in conſcientiâ, pro politicâ verò ſufficit obligatio in foro externo quoad pœnam.

SECTIO V.

Vtrùm lex poſſit obligare in conſcientiâ ad ſubeundam pœnam ante Iudicis ſententiam.

28. *Senſus quæſtionis.*

QVærimus, vtrùm in Republicâ ſit poteſtas ad imponendam pœnam tranſgreſſionis cum hac obligatione, vt ipſe reus, antequam per ſententiam Iudicis condemnetur, teneatur eam ſibi ipſi infligere, vt primùm nouit ſe eſſe reum. *Reus non poteſt ſeipſum necare vel mutilare.* In bac difficultate ſupponendum eſt, ſi pœna ſit mortis aut mutilationis, non poſſe reum obligari vt ipſe eam ſibi inſtigat; qoia nemo poteſt licitè ſibi violentas manus iniicere, vnde repugnantia hæc non tā oritur ea defectu poteſtatis in Legiſlatore, quàm ea repognantiâ ſeu indecētia ea parte ipſius pœnæ. Quæſtio ergo aſt de aliis pœnis, quæ licitè poſſunt ab ipſo reo executioni mandari: de quo fusè Salas ſect. a. Vaſq. diſp. 158. *Suarez opinio tribus nixa fundamentis,* & P. Suarez ſuprà cap. 5. vbl docat, ſi pœnæ ſint valdè acerbæ, vt v.g. bonorum omnium amiſſio, non poſſe Legiſlatorem humanum obligare, vt reus ipſe ſe ſtatim omnibus bonis priuet; quia lex humana nō poteſt obligare ad id quod eſt ſūmè difficile. Confirmat Primò à poſteriori, quia nulla datur de facto talis lex, ergo ſignum eſt, non eſſe in Legiſlatore ad id poteſtatē; alioquin eam aliquando reduxiſſet ad actū Secuodò, quia non videtur expediens ad bonum publicum is modus pœnam inſligendi. Tertiò, quia materia conſiliorum, eò qoòd ſit valdè difficilis, non cenſetur apta pro lege, ergo neque hic modus pœnam ſobeundi: qui difficilior eſt quàm conſiliorum obſeruatio.

29. *Probabiliùs eſt reū obligari poſſe ad infligēdā ſibi pœnam aliquam licitā,*

Ego tamen in ordine ad abſolutam poteſtatem, etiam intra genus legis iuſtæ, adhuc crederem probabiliorem eſſe ſententiam affirmantem, poſſe ad eiuſmodi executionem pœnæ per legem obligari reum: & ita cum multis aliis, quos pro ſe citat, docet P. Salas ſect. a. num. 25. id quod ſic oſtendo ratione quâ P. Suarez vtitur ad probandum poſſe legem pœnalem obligare etiā in conſcientiâ; ſic enim & benè diſcurrit: Poteſt Legiſlator obligare ad ea duo per duas diſtinctas leges, ergo & per vnam indiuiſibilem. Patet conſequentia, quia quòd obligatio veniat ab vnâ aut à duabus legibus, eſt per accidens reſpectu ſubditi, ergo. Antecedens autē patet, quia poteſt eſſe vna lex purè obligans in conſcientia, quæ nihil dicat de pœnâ; item alia quæ dicat, Si quis con-

30. *Suarij argumentū placet.*

tra talem legem peccauerit, puniatur tali modo: hoc eſt argumentum P. Suarez, & bonum; quod ergo ſic aſſumo pro præſenti difficultate: Poteſt Legiſlator per duas quaſi leges obligare reum, vt ipſe deſerat ſua bona, ac ſe illis priuet, ergo poteſt per vnam. Probo antecedens; nam lex, quæ dicit, *Qui fecerit hoc priuetur omnibus bonis*, & lex altera aut quaſi lex ſeu ſentētia, quæ præmiſsâ culpâ dicit, *Cedas tuis bonis*, obligant hunc in conſcientiâ vt ipſe cedat bonis, & conſequenter vt pœnā ſibi ipſi infligat, ſeu eam in ſe exequatur: ergo per duas leges obligatur ille ad executionē etiam à ſe faciendam; ergo poterit per vnam legem obligari ad vtrumque. Patet conſequentia ex diſcurſu Patris Suarez, quia quòd ea obligatio per vnam legem proueniat, vel per duas ſi ad idem obligatur reus, videtur planè eſſe quid accidentarium in ordine ad difficultatem rei præceptæ & grauitatem oneris impoſiti reo. Nec poteſt reſponderi, eam ſententiam non eſſe legem; id enim eſt per accidens ad meum intentum: nam ſiue dicatur lex, ſiue non, eſt tamen præceptum verum Iudicis. Vnde dico, per accidens eſſe, quòd ad id obligetur reus per duo aut per vnum tantùm præceptum, ſiue illa vocentur lex, ſiue non.

Explico boc argumentum, & ſimul rationem àpriori reddo pro noſtrâ concluſione; nam grauitas illius pœnæ, v. g. confiſcationis bonorum, non conſiſtit in hoc, quòd ipſe homo eis bonis ſe ſpoliet; ſed in eo, quòd abſolutè illis ſpolietur: ſiue enim illum ſpoliet lictor, ſiue ipſe ea bona deſerat, idem omnino patietur vtrobique damnum, præterquam quòd ad ſeipſum ſpoliandum poteſt ſaltem per ſecundam quaſi legem ſeu ſententiam cogi: ergo ex eo capite nulla poteſt deſumi ratio repugnantiæ abſolutè loquendo, ſed neque poteſt deſumi grauitas eius pœnæ, ex eo quòd nimis citò cogatur homo ad ea bona deſerenda, ſcil. antequam accuſetur, & publicè probetur delictum: etenim ea circumſtantia eſt nimis leuis: & ſæpè contingere poteſt, vt Iudex eadem die quâ alter commiſit delictum habeat probationes ſufficientiſſimàs vt eum condemnet: ergo, quòd ipſe ſe duabus horis citiùs priuaſſet eis bonis, non poteſt cenſeri tam graue onus, vt propterea non potuerit Iudex ad id obligare: denique nec deſumitur repugnantia ex eo, quòd ipſe homo eam pœnam in ſe exequens prodere cogatur ſuum delictum; quod difficile valdè videtur; hoc, inquam, dici non poteſt, tum quia ſæpè ſunt multæ leges, quæ obligent hoc modo ad ſuū delictum prodendum: nam (vt paulò pòſt dicemus) aliquæ leges habent pœnam ipſo facto incurrendam, maximè Eccleſiaſticæ, v.g. excommunicatio major, quæ ipſo facto incurritur, ſuſpenſio, priuatio beneficij, &c. in his autem tota ea ratio locum babet. Secundò, quoad hoc per accidens ſe babet, quòd pœna impoſita ſit grauis vel leuis: etenim ſæpè Reſpublica ob trāſgreſſionem legis, quæ in ſe non eſt valdè, vt ſic dicam, indecens, & quam non pudet hominem fateri ſe incurriſſe, imponit grauiſſimam pœnam, quā non imponet ob aliud delictū turpius: ergo ſi quando pœna eſt leuis, poteſt obligari indirectè ad detegendū ſuum crimen; à fortiori poterit, eſto pœna ſit grauis, dummodò delictum non ſit adeò turpe. Reſpondeo vltimò, fortè in eo caſu quo delictum eſt occultum ob rationem datam, non obligabitur reus ad infligēdam ſibi pœnam: id quod verum judico tam de graui quàm de leui ante Iudicis ſententiam: quod non in grauitatem pœnæ, de quâ ſolùm nunc agimus, refundendum eſt,

31. *Ratio à priori concluſionis.*

Occurritur rationibus quæ concluſioni opponi poſſent.

32. *Solida ratio.*

Tertia ob delictū occultū ante ſētētiam Iudicis nemo ſibi tenetur pœnam vllam imponere.

eſt, ſed generaliter in difficultatem ſuum occultum crimen detegendi: vnde non licet ad alios caſos argumentari.

Videamus iam quid abſolutè obiici poſſit contra totam ſententiam tam circa paruam quàm circa magnam pœnam. Primò ergo dicet quis, Contra iuſtitiam eſt, vt aliquis non accuſatus & conuictus condemnetur priùs quàm audiatur. Reſpondeo, accuſationem & auditionem eſſe neceſſariam, vt ei qui debet ſententiam ferre conſtet de delicto: ergo cùm reus ipſe omnium optimè ſciat ſe deliquiſſe, & prometuiſſe eam pœnam, non erit tunc neceſſaria vlla alia accuſatio aut auditio.

Quandò accuſatio & auditio ferentis ſententiam ſit neceſſaria.

33. Secundò obijcitur: Cogere ad obſeruantiam legis eſt Iudicis, ergo ſubditus ipſe non debet ſibi eam pœnam infligere. Reſpondeo retorquendo argumentum: Obſeruare legem eſt ſubditi, ergo ſi lex duo præcipiat, vnum abſolutè, alterum ſub conditione, *Non facias hoc, quòd ſi feceris talem pecuniam refunde*, ſubditus tenebitur etiam ante Iudicis ſententiam vtrumque facere: per quod non negamus Iudici ineſſe vim poſteà cogendi reum, caſu quo ille non impleuerit legem.

Quando ſubditus ante ſententiam Iudicis cogi poſſit.

Tertiò, Pœna conſiſtit in paſſione, ergo nemo debet eam in ſe exequi. Reſpondeo, argumentum eſſe prorſus nullum & contra ipſos qui illo vtuntur; nam ſaltem poſt Iudicis ſententiam homo ſæpè tenetur ipſe eam ſibi infligere; vt cùm cogitur exulare, ieiunare, ſeipſum bonis abdicare, &c. ibi autem eſt tota difficultas, quomodo ille ſit ſimul agens & patiens. Reſpondetur abſolutè, non repugnare, vt idem ſibi pœnam infligat, & ſimul ſit patiens & agens.

Idem poteſt ſimul agere & pati.

Quartò & vltimò, quia videtur nimis graue ad id vrgere, ergo. Verùm iam oſtendi abundè non eſſe tantam eam difficultatem, vt non poſſit per legem res ea præcipi. Reſtabant nunc argumenta Patris Suarez ſuprà ſpecialiter agentis contra grauem pœnam: verùm quia ex ſola difficultate operis ferè deſumebantur, & ea difficultas ſoluta iam eſt, non eſt cur in eis immoremur; ſolùm illud non eſt ſolutũ, quòd deſumitur ex eo, quòd de facto nulla detur talis lex obligans ſtatim ad inflictionem pœnæ. Verùm reſpondeo illud non

34. eſſe ſignum defectus poteſtatis: id quod meo iudicio manifeſtè probo; nam etiam in Legiſlatore ciuili admittit P. Suarez eam poteſtatem, dummodò pœna non ſit grauis: atqui de facto nulla eſt lex ciuilis, quæ eo modo obliget ad ſtatim ſibi ipſi infligendam pœnam, quantumuis leuem, ante ſententiam Iudicis: de quo paulò pòſt: nam etſi ſint aliquæ leges ſi ipſo facto irritantes, pœnam tamen, de quâ agimus nunc, nulla lex eo modo imponit; ergo negatio facti non eſt bonum argumentum ad negandam potentiam; vt vniuerſaliter in omni materiâ non eſt bonum argumentum negatiuum ab actu ad potentiam, exceptis agentibus neceſſarijs, quando habent omnia eſſentialiter requiſita ad operandum.

Nulla lex de facto obligat ad infligendũ ſibi pœnam ſtatim.

Hinc infero Primò, malè nonnullos auctores coarctaſſe eam doctrinam ad ſolas cenſuras, vt ſcilicet per legem ſolæ pœnæ in his cenſuris conſiſtentes imponi poſſint ipſo facto incurrendæ; iam enim oſtendimus tam in his quàm in alijs locum habere noſtram doctrinam, neque eſſe vllam rationem quâ impugnetur: & verò etiam de facto in aliquibus legibus Eccleſiaſticis imponitur pœna, quæ non eſt cenſura incurrenda ipſo facto, vt benè probat P. Suarez ex priuatione beneficij etiam priùs iuſtè poſſeſſi, & amiſſione Epiſcopatus, ſi intra ſex menſes non conſecratur; & ex pœnâ confiſcationis bonorum, quæ ob hæreſim ipſo facto incurritur: & licet homo non teneatur tunc ſe abdicare ante ſententiam latam, ab eo tamen tempore tenetur in conſcientiâ ad non dilapidanda bona in detrimentum fiſci.

Refutatur quorundam opinio.

Eccleſiaſtica multa pœna incurruntur abſque cenſura de facto incurrenda.

35. Secundò infero, malè etiam alios eamdem doctrinam limitare ad pœnam, quæ non requirit executionem hominis, quam dicunt poſſe ſtatim incurri ipſo facto; negant autem id de alterâ pœnâ, quæ requirit actionem ipſius rei. Pro quâ ſententiâ refert P. Suarez nu. 11. Caietanum, Angelum, Armillam, Silueſtrum, & alios. Argumentum autem, quo ſpecialiter id perſuadeatur, non affertur, niſi quia videtur nimis durum, cogere hominem vt in ſe exequatur pœnam: verùm iam oſtẽdi paulò antè, ſæpè ad id cogi ſaltem poſt iſtam ſententiam: ex quo capite non eſſet magis dura prima lex, quàm non eſt dura ea ſententia: neque ad punctum præſens facit ea diſtinctio; nam pœnę negatiuæ, ſeu quæ non requirũt actionem, poſſunt eſſe acerbiſſimæ: vt ſi quis cogeretur non comedere, vt fame periret, aut cum frigore rigeſceret, cogeretur non accedere ad ignem vicinum. E contrario verò pœnæ in actione conſiſtẽtes poſſunt eſſe leues; vt quòd diſcedat ex hoc aut illo loco; quòd faciat in ſecreto diſciplinam; quòd oret roſarium, &c. ergo non eſt quidquam per eam diſtinctionem explicandum, ſed abſolutè concluſio tenenda eo modo, quo eam explicuimus ſuprà.

Reijcitur & aliorum ſenſus.

Pœnæ negatiua poſſunt eſſe acerbiſſima vt & contrà poſitiua leuis.

Sectio VI.

Quando per leges intelligatur pœna impoſita vt ipſo facto incurrenda.

In quo puncto, quod cum præcedenti connexum eſt, duo ſunt certa, tertium dubium. Primò 36.
certum eſt, ſi verba, quibus lex vtitur, non ſunt adeò clara, vt explicent pœnã incurri ipſo facto, ſed ſenſus ſit dubius, tunc non intelligi eam incurri ipſo facto; quia odia ſunt reſtringenda; & quia nemo præſumitur obligatus niſi probetur. Secundò certum eſt, ſi verba legis expreſſè dicãt, *ſub pœnâ ipſo facto*, incurri talem pœnam; quia cùm iuxta præcedentem reſolutionem. Legiſlator habeat vim ad obligãdum hoc modo, nec poſſit id clariùs exprimere quàm per ea verba, non eſt dubium quin tunc obliget: ſicut è contrario, ſi dicatur pœna non incurrenda niſi poſt ſententiam latam, tunc procul dubio nõ incurretur ipſo facto; quia cùm id pendeat ex voluntate Legiſlatoris, iſque clarè ſuam mentem explicet, non eſt ratio vlla tunc dubitandi.

Quando non intelligatur incurri pœna ipſo facto & quando ſit.

Quærimus ergo, an quando verba non omnino id explicant, ſint aliqua alia principia, ex quibus colligi poſſit mens Legiſlatoris; & quæ illa. Quatuor regulæ aſſignari ordinariè ſolent hîc ab auctoribus, quas breuiſſimè declarabimus.

Status quæſtionis.

Svbsectio I.

Duæ priores regulæ.

37.

Prima eſt, ſi lex vtitur verbis ſimplicibus comminantibus pœnam, vt, *Præcipimus hoc ſub pœnâ ducentorum ducatorum, aut ſub pœna exilij*; &c. nihilque additur magis declarans mentem Legiſlatoris, tunc eam pœnam non cenſeri ipſo facto incurrendam. Regula hæc deſumitur

Prima regula. Lex pœnã ſimpliciter comminans, nec ampliùs mentem Legiſlatoris explicans, non facit pœnam ipſo facto incurri.

ex principio certo, quod ſtatuimus paulò antè, ſcil. *odia eſſe reſtringenda*; ergo cùm in hoc tenore legis nihil ſit quod declaret eam pœnã ipſo facto incurri, debemus in benigniorem partem eã explicare; benignior autem explicatio eſt, vt ea nõ ſtatim incurratur. Secundò idem ſuadetur, quia non poteſt incurri pœna ipſo facto niſi per legẽ imponentem obligationem eius pœnæ ſtatim ſubeundæ: atqui in eis verbis nullum eſt denotans præceptum ſtatim exequendi, ergo.

38. *An ei locus ſit in conuentionali pœnâ.*

Circa hanc verò regulam ſolet inquiri, vtrùm ea habeat locum in pœnâ conuentionali, quæ in contractibus imponi ſolet. V. g. conueniunt duo inter contrahendum, & imponunt pœnam in eũ qui à contractu reſilierit, aut aliquid ei contrariũ fecerit. quæritur, an ea pœna incurratur ipſo facto ante ſententiam Legiſlatoris. Reſpondeo Primò, quæſtionem hanc non eſſe ad rem noſtram, quia hic agimus tantùm de legibus, nõ de contractibus: Secundò, eos contrahentes habere haud dubiè poteſtatem imponendi ſibi eam pœnam vt ipſo facto incurrendam; & vt in conſcientiâ teneatur tranſgreſſor ſtatim eam ſoluere.

Contrahentes poſſunt ſibi imponere pœnam ipſo facto incurrendam.

Sicut poteſt quis vouere rem aliquam, & ſimul ſe obligare, caſu quo eam rem non expleat, ad ſubeundam hanc aut illam pœnam: poſſunt etiã contrahentes, ſi velint, eam pœnam non ſtatim ſibi imponere, ſed expectatâ accuſatione & ſententiâ: hæc quoad poteſtatem; quoad factum verò ſatis probabile eſt, ſi pactum dicat (vt ordinariè ſolet dicere) *Qui verò contraria fecerit, teneatur ſoluere hoc aut illud*, obligare ipſo facto ante ſententiam Iudicis, quia id ſignificat τὸ *teneatur*; & plus ſignificat quàm ſi diceretur, *poſſit condemnari in talem vel talem ſummam*; tunc enim non imponeretur ea pœna, niſi poſt condemnationem incurrenda.

39. *An reperiatur hæc regula in pœnâ teſtamentariâ.*

Secundò circa eamdem regulam quæri ſolet, an habeat locum in pœnâ teſtamentariâ, quę imponi ſolet his qui non exequuntur quæ in teſtamento præſcripta ſunt. Verùm etiam hæc difficultas non eſt ad rem noſtram, quia hæc pœna non eſt à lege, imò nec propriè pœna, ſed conditio, ſine qua teſtator, qui integrum ius habebat in ea bona, noluit ea venire in manus alterius: vt ſi ego donarem Petro pallium ſub hac cõditione, *Vt ſi talem rem non faceret, amitteret ius in illud*: quo caſu certiſſimum eſt, per ſe loquendo, etiam ante omnem ſententiam illum amittere palliũ: & idem eſt de caſu teſtamenti.

Secunda regula. Lex imponens pœnam per verba de futuro non facit eam ipſo facto incurri.

Secunda regula eſt, quando pœna per legem imponitur per verba de futuro, vt v. g. *Qui hoc fecerit, priuabitur bonis*, &c. tunc non cenſeri incurri ipſo facto. Ratio eſt, quia illud verbum de futuro non fert ſententiam de præſenti: & licet ea lex vtatur verbo quod denotet actionẽ ab ipſo reo faciendam; vt ſi dicat, *Qui ſecus fecerit reſtituet*; quæ verba magis ſunt dubia; nihilominùs ex principio generali, *quòd odia ſint reſtringenda*, nõ debent intelligi niſi de pœnâ ferendâ poſteà: id quod etiam verum eſt, licet verbum illud de futuro reperatur bis, aut ponatur aliud ſecundum augẽs; vt ſi dicat, *Caſſetur & irritetur*: quia ſi ambo ſunt verba de futuro, quantumuis multiplicẽtur, nihil denotant de præſenti, quidquid in contrarium ſenſerit Tiraquellus & aliqui Canoniſtę apud Patrem Suarez eo cap. 3. num. 12. & idem eſt, etiamſi pœna de futuro imponatur per duas leges; quia illæ duæ ſemper manent intra terminos temporis futuri: ea autem repetitio eſt vel ad declarandum maiorem neceſſitatem eius rei imperatæ; vel, vt ſi vna lex iam erat abrogata, altera cenſeatur retinere ſuam vim.

40. *Exceptio cuiuſdã caſus ab vtraque regulâ. An lex infamiam imponens faciat eã ipſo facto incurri. Vaſquez ratio arridet.*

Ab hac tamen & præcedenti regulâ excipitur caſus, in quo pœna per legem impoſita eſt talis, vt niſi ipſo facto incurratur, tunc illuſoria reddatur lex & nullius momenti; tunc enim, etiamſi verba non dicãt *ipſo facto*, cenſentur tamen actu imponere pœnam. Ad explicandam hanc exceptionem ponunt Canoniſtæ aliqui exempla nonnulla minùs apta; vt v. g. ſi lex imponat infamiã; dicunt enim illã debere incurri ipſo facto, quia infamia illa non poteſt per Iudicem imponi. P. Vaſquez dicit hanc rationem non eſſe bonam; nam licet infamia non poſſit per Iudicẽ imponi, poteſt tamen ſententia Iudicis eſſe conditio, vt pœna per legem illata incurratur. Hæc impugnatio mihi valde bona videtur, etiãſi prætet illam ſint aliæ impugnationes: vnde nũ video, cur diſplicuerit Patri Suario ea ratio: illâ ergo admiſsâ, adhuc vlteriùs impugnatur exemplũ hoc infamiæ: nam ſicut lex poteſt imponere infamiam ipſo facto incurrendam, poteſt etiam Iudex per ſententiam: etenim ipſe, qui vt Legiſlator pœnã imponit, poteſt vt Iudex eamdem imponere per ſententiam. Nec video quid in hoc puncto myſterij reperetint auctores in infamiâ, vt eam per ſententiam Iudicis aut declaratoriã incurri poſſe negauerint. Quidquid ergo ſit de hoc exemplo, 41.

alia ſunt pro exceptione poſitâ meliora: vnũ eſt in irregularitate; hæc enim non ab homine, ſed à iure imponitur: ergo lex imponens irregularitatem cenſetur eam pœnã eo ipſo de præſenti imponere: alterum eſt in irritatione vinculi indiſſolubilis; ſi imponat lex in pœnam talis aut talis actionis irritationem matrimonij aut profeſſionis, debet neceſſariò intelligi de præſenti; nam ſi actu non reddat perſonas inhabiles, ſed debeat expectari ſententia Iudicis, fieri poſſet, vt ſtatim reus matrimonium v. g. contraheret, poſteà autẽ fruſtrà ille inhabilitaretur, cùm iam matrimoniũ diſſolui non poſſet. Idem eſt de profeſſione religioſâ: ſi enim ob delictum ante illam commiſsũ alicui imponeretur pœna inhabilitatis, deberet intelligi ipſo facto incurrẽda, ne interim ille validè profeſſionem emittens poſteà eſſet incapax eius pœnæ.

Lex imponens irregularitatem de præſenti eam imponit: item lex imponens irritationem matrimonij aut profeſſionis in pœnam certa actionis.

Tertium exemplũ addit Tiraquellus de pœnis temporalibus num. 264. ex lege præcipiẽte aliquid ſub pœnâ periurij: etenim eo ipſo, quòd quis rem illam non faciat, contrahit pœnã periurij: hoc exemplum non eſt ad rem, quia periurium eſt actus ipſius ſubditi, quo aliquid falsũ iuramento confirmat: vnde non poteſt ea pœna ipſo facto incurri, niſi ſubditus liberè iuret: ſi autem ille iurat, iam non vi legis incurret pœnam ipſo facto. Dico ergo eam legem non tam imponere pœnam, quàm exigere obligationem iuramenti prioris.

Exemplum Tiraquelli nõ eſt ad rem.

42. *An pœna periurij incurratur ipſo facto.*

Explico: Vel lex illa ſupponebat hominem anteà iuraſſe ſe effecturum talem rem; & dum poſteà eam non efficit, lex illa declarat incurriſſe periurium, & poſſe puniri pœnâ periurij: tunc autem clarè cõſtat pœnam periurij propriè non incurri per legem ipſo facto, ſed ipſum hominem à ſe fuiſſe periurum: vel certè lex pręcipit de præſenti iuramentum, quòd ſit facturus talem vel talem rem: vnde ita obligat ad eam faciendam, vt ſi poſteà non faciat, ſit periurus. Et hæc ſecunda explicatio magis videtur eſſe ad rem ipſam, quia clariùs apparet, quomodo lex illa per periurium cogat ad rem faciendam: at nihil inde de pœnâ ipſo facto incurrendâ.

SVB-

Svbsectio II.

Duæ poſteriores regulæ.

43. *Lex lata per verbum imperatiuum non innuit pœnam incurri ipſo facto.*

TERTIA regula eſt, ſi lex feratur per verbum imperatiuum, vt, *Spolietur, excommunicetur*, etiam intelligendum pœnam illam non incurri ipſo facto; quia ea verba potiùs iubent vt ab alijs illi effectus præſtentur, & conſequenter poſt ſententiam Iudicis, quàm vt ſtatim ipſo facto incurrantur: quod maximè intelligendum eſt, quando verbum ſignificat actionem quæ fieri debet ab alio, vt, *Spolietur, excommunicetur*: nemo enim ſe ſpoliat, aut excommunicat: ſi verò actio ſit, quæ poſſit ab ipſo reo exerceri, vt, *Soluat, ieiunet*, &c. res eſt magis dubia: nihilominùs ſi non addantur alij termini ampliùs declarantes, non debet cenſeri ipſo facto obligatus; niſi fortè pœna ſit in foro ſecreto ſuſtinẽda, & magis ordinetur ad bonum animæ: tunc enim non videtur voluiſſe Legiſlator expectare nouam Iudicis ſentẽtiam; vt ſi dicat, *Oret, faciat diſciplinam*, &c. Excipitur ab hac tertiâ regulâ verbum *ſum*; vt ſi lex dicat, *Qui hoc fecerit ſit excommunicatus, ſit inhabilis*, &c. eo enim ipſo videtur ſtatim incurri ea pœna: probabiliter etiam idem dici poteſt de verbo *fiat*, ſi dicat, *Fiat inhabilis excommunicatus*, &c. licet in hoc ego maiorem difficultatem inueniam; eò quòd *fiat* admittit etiam actionem aliorum; vt ſi actiuè diceretur, *Faciat illum inhabilem, excommunicatum*: non enim in hoc puncto debemus neceſſariò maiorem vim paſſiuo verbo quàm actiuo tribuere per ſe; nam idem eſt dicere, *Occidatur Petrus*, ac, *Occidant Petrũ*. Dixi *per ſe*, quia quatenus ea vox paſſiua admittit etiam pro ablatiuo ipſam perſonam loquentem; vt dum Græci dicunt, *Baptizatur ſeruus Chriſti*, intelligũt *à me*: poteſt etiam admittere de præſenti actualẽ effectionẽ rei: eo ſenſu dum dixit Deus, *Fiat lux*, intellexit, *Fiat à me*, & denotauit actualem productionem. Poteſt etiam ex ſe τὸ *Fiat excommunicatus* habere hunc ſenſum, *Fiat à me & ipſo facto*; quia tamen ad hanc explicationẽ non cogimur, & odia debent reſtringi, dicimus etiam ibi non incurri ipſo facto excommunicationem.

Quæ verba ab hac regulâ ſint excepta.

Qui vò fiat ſumi poſſit.

44. *Qui vò ſum pœnam ſignificet.*

Aduerte tamen circa verbum *ſum*, illud poſſe coniungi cum verbo de futuro, vt, *eſt excommunicandus*, & tunc pœnam non incurri ipſo facto; debet ergo verbum illud poni ſolùm per imperatiuum *ſit*: ſed quid ſi ponatur ſolùm de futuro, vt, *erit excommunicatus*. Reſpondeo etiam ſignificare pœnam de præſenti, quia cùm non dirigatur ad alium ea excommunicatio, videtur ab ipſâ lege infligi ab eò puncto; ac ſi diceret, *Ex tunc erit*.

45. *Lex Legiſlatoris nomine proprio verbis de præſenti veniens & pœnam imponere potentis indicat eſſ ipſo facto incurri. Suarij ratio diſplicet. Actio moralis tribuitur agenti principali.*

Quarta & vltima regula eſt, ſi verbum ſit de præſenti, & nomine proprio loquatur Legiſlator, vt, *Excõmunicamus*, &c. ſi pœna ab ipſo imponi poteſt, intelligi pœnam incurri ipſo facto. Id quod probat P. Suarez, quia alioquin eſſent falſa ea verba, cùm dicant, *Excommunicamus*, & tamen re ipsâ id non præſtent. Ego tamen hanc rationem non probo, quia ipſe Legiſlator dicitur excommunicare, etiamſi poſteà intercedere debeat ſententia declaratoria criminis, imò etiam impoſitiua pœnæ; nam hæc fit vi prioris legis: in moralibus autem ſemper actio tribuitur principali agenti; & id verum eſt independẽter ab hac difficultate; nam omnes eiuſmodi pœnæ, etiamſi requirant ſententiam Iudicis, tribuuntur non Iudici, ſed iuri cõmuni & illius auctori. Dico ergo, Etiamſi in rigore & abſolutè veritas eorum verborum non requirat, vt excõmunicatio illa ipſo facto incurratur, tamen quia negari non poteſt proprium & genuinum ſenſum eſſe, ſi de præſenti explicentur, ac ſi dicant, *Ab eo puncto illum excõmunicamus*, & communiter ſic intelligantur ea verba ab omnibus, debemus nos etiam illa in eo ſẽſu accipere. Sed quid ſi dicat, *Mãdamus vt excommunicetur*, &c. Reſpondeo, idem eſſe ac ſi dixiſſet, *Excommunicetur*; ſi verò dicat, *Mandamus vt ſit excommunicatus*, idem erit ac ſi dixiſſet, *Sit excommunicatus*: ideóque de his diſcurrendum iuxta ſuprà dicta. Sed quid ſi dicat, *Mandamus reſtituere*. Reſpondeo idem eſſe ac ſi dixiſſet, *Reſtituat, ſoluat*, &c. Quæ verba quia dubia, in mitiorem partem intelligenda ſuprà diximus, vt non obligent niſi poſt ſententiam.

Quæ verba non obligent niſi poſt ſententiam.

Svbsectio III.

Obſeruatio circa præcedentes regulas.

EA verò ſit, totam hanc doctrinam intelligẽdam de pœnis tam negatiuis quàm poſitiuis, ſeu quæ in actione & paſſione conſiſtunt: etenim, exceptis illis pœnis, quæ ab ipſo homine executioni licitè mandari non poſſunt, vt ſunt ſeipsũ occidere, mutilare, &c. diximus ſuprà, ceteras, ſiue in actione, ſiue in paſſione conſiſtant, poſſe à Legiſlatore ita imponi, vt in conſcientiâ ſit obligatio eas exequendi eo modo, quo ab ipſo homine poſſunt etiam ante Iudicis ſententiam; & ſummùm ab hac regulâ excipiendas illas, quæ ſunt valdè graues; ad quas tamen etiam diximus abſolutè obligare poſſe Legiſlatorem. Quâ doctrinâ ſuppoſitâ, difficultas etiã circa eas graues purè purè in eo conſiſtit, vt dignoſcamus, quando fuerit mens Legiſlatoris imponere ipſo facto eas pœnas; quando verò ſolùm vt imponendas poſt ſententiam Iudicis: ad hoc autem dignoſcendum aſſignatæ ſunt iam ſufficientes regulæ, quæ eodẽ modo de pœnis in actione ac de ijs quæ in paſſione aut negatione conſiſtunt, intelligendæ ſũt; quia eadem eſt in omnibus difficultatis ratio; nec neceſſaria eſt noua in hoc pũcto doctrina. Quod ideò notaui, ne quis incidens in Patrem Suarez, & poſt tractatam hanc difficultatem cap. 5. & 6. inueniat rurſus per tria longiſſima capita diſcuſſam eam difficultatẽ ſub triplici differentiâ pœnæ poſitiuæ negatiuæ, & in actione aut paſſione conſiſtentis, arbitretur, nouum eſſe in hoc puncto myſterium aut difficultatẽ: vnde ipſe Pater Suarez in eis vltimis capitibus eoſdem ferè repetit caſus quos in prioribus, licet addat aliqua alia exempla earum regularũ quas poſuimus. Verùm hîc non tam ſumus ſoliciti de multiplicandis exemplis quàm de regulis ſtatuendis, ex quibus cuilibet poſteà facile ſit dignoſcere, quid in quolibet caſu dicendum ſit, maximè cùm dixerimus, ſi ex vi verborum non liceat mentem Legiſlatoris ſufficienter colligere, interpretandam legem de pœnâ non ſtatim incurrendâ, ſed poſt ſententiam aut declarationẽ. Quæ regula valdè minuit præſentem difficultatem. Dicam tamen duobus verbis quod ille fusè ibi tractat, quia deſeruiet ad explicationem aliquorum caſuum particulariũ; in quorum reſolutione ferè ex integro conuenit cum Patre Vaſquez & Salas, vt videre eſt apud hunc vltimum eâ diſp. 15. ſect. 3. & 4. vbi multos alios caſus particulares attingit.

46. *Regula ſuprà data concernunt pœnas tam in actione quàm negatione aut paſſione ſitas.*

47. *Sententia P. Suarez breuiter exponitur.*

48. *Si pœna exigit actionem rei, non debet intelligi ipſa ſtatim obligatū, niſi verba id clarè ſignificent.*

Docet igitur, ſi pœna exigat actionem ipſius hominis, non debere intelligi illum obligatum ſtatim, niſi clariſſima ſint verba legis; vt in lege quadam Hiſpanicâ explicatur dum dicitur, *In quibus pœnis ex nunc pro tunc eos condemnamus, ita vt in foro conſcientiæ ad eas pœnas ſoluendas ante Iudicis ſententiam teneantur:* quam legem meritò dicit eſſe iuſtam, etiamſi ciuilis cùm ſit, mentionem tamen fecerit obligationis in conſcientiâ; quia etiam lex ciuilis poteſt obligare in conſcientiâ, vti ſuprà diximus. Addit autem, ſi lex non dicat, vt incurratur pœna ante ſententiam Iudicis, etiamſi dicat ante condemnationem, nō tamen incurri ipſo facto; quia tunc debebit expectari ſaltem ſententia declaratoria: eamdem regulam extendit ad pœnas, quæ ab ipſo reo ſuo modo cauſantur, etiamſi negatiuæ ſint: vt eſt pœna ieiunij, non exeundi ex tali loco, &c. quia etiā ad has non debet obligari, niſi verba Legiſlatoris ſint clariſſima: id quod præcedentibus regulis à nobis traditum eſt.

49. *An idem valeat in pœnâ priuatiuâ.*

Iam ad pœnas priuatiuas, in quibus dicit, ſi lex dicat, *Eo ipſo priuetur, &c. careat iure, &c.* videri ſtatim infligi: addit tamen, ſi ea priuatio vt vltimò compleatur requirat actionem ipſius rei, vt quādo dicitur in lege, *Si quis in hæreſim incidat, eo ipſo priuetur bonis,* non intelligi ipſum reū obligatum ex tunc ad ſeipſum ſpoliandum bonis, etiamſi ex tunc non poſſit ea bona diſtrahere.

Fundamentū Suar.

Fundamentum illius eſt, quia *τὸ ipſo facto priuetur,* ſufficienter explicatur per carentiam iuris ad diuendenda, dilapidanda ea bona; ergo non eſt cur explicetur de ipſâ poſitiuâ denudatione ab homine factâ, ergo non eſt ampliùs extendenda, quia odia reſtringi debent, non ampliari: quā regulam nos etiam ſuprà tradidimus. Secūdam addit, quæ eſt prioris limitatio, vt ſcilicet, ſi Legiſlator explicet ſe velle ipſo facto eam pœnā omnino ex integro incurri, aut ſi lex eſſet inutilis, niſi de facto incurreretur, tunc de facto incurri: id quod cum ipſo Suario ſuprà docuimus: varia verò exēpla huius regulæ affert: Primū de legibus Canonicis, quæ priuant ipſo facto beneficio iam anteà legitimè obtento; & de eo qui beneficium accipiens intra annum non accipit Ordines ſacros: Secundum de Epiſcopis, qui, ſi non conſecrentur intra ſex menſes, amittunt Epiſcopatum: Tertium de Prælatis inferioribus, qui bona ſuarum præbendarum alienauerint: Quartum de his qui per aſſaſinos occidunt: priuantur enim eo ipſo ſuis beneficijs, & excommunicantur. Quia tamen ex cap. *Pro humano,* de homicidio in 6. videtur ad eam pœnam requiri, vt conſtet probabilibus argumentis hominem illud peccatum commiſiſſe, cenſet ad vtramque eam pœnam requiri ſententiam declaratoriam criminis. Quintum exemplū ex motu proprio Pij IV. contra committentes Simoniam confidentialem, qui videntur ipſo facto priuari beneficijs: quod omnino putat efficax; quia Pontifex ibi videtur excludere neceſſitatē vllius probationis publicæ. Sextum ex Tridentino ſeſſ. 24. de reform. cap. 18. vbi examinatores beneficiorum Simoniam in examine committentes videntur ipſo facto priuati beneficijs priùs obtentis: dum enim dicit Concilium, eos non poſſe abſolui vtique in foro conſcientiæ à peccatis, niſi dimiſſis beneficijs, procul dubio videtur ſupponere illos iam fuiſſe obligatos in cōſcientiâ ad ea beneficia deponenda; alioquin ſine eâ dimiſſione habito dolore de peccatis abſolui potuiſſent. Septimum exemplum ex Concilio vltimo Lateranenſi ſeſſione 5. vbi contra Cardinales Simoniacos in electione Summi Pōtificis fertur ſententia priuationis beneficiorum ſub hac formâ, *Eo ipſo abſque aliâ declaratione priuatus exiſtat.* Quòd autem quidam reſpondeant, ideò dici ante declarationem eos priuari, quia poſitâ poſteà declaratione retrotrahitur ſententia ad tempus præcedens, non videtur ſatisfacere, quia *τὸ priuatus exiſtat,* ſine dubio plus denotat quàm retrotractionem; neque eſt fundamentum ad aſtruendam tam violentam explicationem.

51. *Regula Salm. generalis de pœnis purè priuatiuis.*

Deniq; circa pœnas purè priuatiuas, quæ nullam actionem rei requirunt, vt ſunt inhabilitas ad hæreditatem, ad beneficia, ad ſuffragium tam actiuum quàm paſſiuum, & ſimiles, ſtatuit regulam generalem, ſcilicet, ſi dicatur in lege, *Ipſo facto ſit inhabilis,* &c. eam ſtatim incurri: id quod ex regulâ magis vniuerſali ſuperiùs traditâ, extēdente ſe ad omnes pœnas à fortiori conſtat. Confirmatur autem ex ratione ſuperiùs datâ, nam ſæpè ea lex eſſet inutilis, quia ante declaratoriam ſententiam fieret actus aliquis validus, qui non poſſet poſteà reuocari.

Dices: Ergo ſi quis eo modo ob delictum ſecretum ſit inhabilis ad ferendum ſuffragium, & tamen re ipſâ ferat, ac per illud compleatur electio, non erit ea electio valida, neque alter poterit, ſi id reſciat, iudicare ſe electum: & idem eſt, ſi ipſe electus commiſit delictum ſimile, & incurrit inhabilitatem paſſiuam: videtur autem id abſurdū, quia vix homines eſſent ſecuri de ſuâ electione. Ob hoc argumentum videntur in contrariâ eſſe ſententiâ Sotus lib. 1. de Iuſtitiâ q. 6. art. 6. ad 4. & lib. 4. q. 6. art. 3. Ledeſma in 4. p. 2. q. 18. art. 2.

52. *Occurritur obiectioni factæ.*

Reſpondetur tamen quoad ſuffragium actiuum arbitror, etiamſi qui illud tulit reuerà ſit priuatus voce actiuâ, quia tamen eſt miniſter publicus & toleratus, cenſeri eius actionem validā. Quæ doctrina independens eſt ab hoc puncto: etenim etiamſi ex alio capite conſtet, certò illū eſſe priuatum iure, ſi tamen id publicum nō ſit, renſetur eius actio approbata. Quoad electum verò fatemur, ſi ipſe ſit inhabilis ad ſuffragium paſſiuum, nullam eſſe electionem; quia in eâ non ſe gerit ipſe vt miniſter Eccleſiæ, ſed potiùs vt patiens & vt priuata perſona, ideóque non ſuffragatur ei, quòd exteriùs reputetur capax. Ratio etiam alia diſparitatis inter actiuum & paſſiuum ſuffragium ea eſt, quòd inhabilitas in actiuo eſt in præiudicium alterius, ideò faciliùs in ipſâ diſſimulatur in foro externo; at paſſiua ſolùm eſt in ordine ad ipſum, neque in alterius tranſit nocumentum; vnde non eſt ratio cur ea debeat auferri.

Diſcrimen inter ſuffragium actiuū & paſſiuum.

53. *Suarij mens circa inhabilitates.*

Ab hac doctrinâ excipit P. Suarez inhabilitates, quæ non ſunt pœnales, ſed quaſi reddentes hominem incapacem ſuffragij; quia v. g. non habet ætatem requiſitam, & in Vniuerſitatibus, in quibus ſtudioſi ferunt ſuffragia, ſi vel nōn frequētauit adhuc toto tempore neceſſario ad valorem ſuffragij, vel permiſit ſe corrumpi muneribus, &c. hæc enim re ipſâ inualidum reddunt ſuffragium; quâ occaſione diſputari poſſet, vtrùm, quando hi, antequam ferant ſuffragium, interrogantur ſub iuramento à Rectore Vniuerſitatis, teneātur declarare quemcumque defectum habeant in hac parte. Sotus & Ledeſma ſuprà cenſent non teneri, ſi nec infamia præceſſit, nec ſemiplena probatio; quia tunc non cēſetur Iudex iuridicè interrogare; & nemo tenetur ſuum crimen detegere, quando nullo modo illud probatur. P. Suarez

Soti & Ledeſmæ ſenſus.

reſpondet

Digitized by Google

Diſtinguit hic Suarez. reſpondet ſub diſtinctione: Vel enim inhabilitas incurritur ipſo facto, & eſt iam contracta; quando ſtudioſus interrogatur, tunc autem cenſet eũ teneri ad dicendum veritatem, quia tunc à Iudice non interrogatur vt puniatur, ſed ſolùm ad cauendum peccatum & iniuriam: quòd ſi inhabilitas nondum ſit contracta, ſed primò debeat cõtrahi per ſententiam, tunc dicit poſſe ſtudioſum, qui contra ſe nullam habet probationem, negare, quia ille adhuc habet ius ferendi ſuffragium, à quo non poteſt niſi per ſententiam ſpoliari; in ordine autem ad ſententiam non tenetur ipſe detegere ſuum crimen, quando nec eſt de illo infamatus, neque habet contra ſe ſemiplenam probationem. Deinde, ſi iuridicè interrogentur, vt

54. *Quando ſtudioſi ad ferenda ſuffragia admiſſi tenentur interrogati fateri veritatem.* ſolent vniuerſaliter omnes ſtudioſi interrogari antequam ſuffragium ferant, an hoc & illud fecerint, cenſet, abſolutè eos teneri ad veritatẽ dicendam, quia ea interrogatio nõ eſt ad punitionem, ſed propter bonum Reipublicæ, & ne fiant de nouo peccata; maximè cum ſolùm ſub eâ cõditione admittantur ad ferẽda ſuffragia; hoc eſt, ſi fecerũt talia & talia; ergo ſi non fecerunt, iniquè vſurpant ſibi ius ferendi, & conſequenter peccant: quòd ſi graue eſt illis detegere ſuam culpam, ſibi imputent, qui cùm ſcirent ſe eâ de re interrogandos, illam admiſerunt; præterquam quòd facilè poſſint ſe ſubtrahere ab eâ occaſione ferendi ſuffragium, ideóque nec cogentur ſuum peccatum detegere, nec iniquè vſurpare ius ferendi. Quæ doctrina mihi omnino placet; neq; pro præſenti occaſione video quid debeat ei addi. Et ſatis de pœnâ impoſitâ ipſo facto, aut ſolùm imponendâ poſt ſententiam.

Sectio VII.

Vtrùm lex pœnalis obliget reum poſt latam ſententiam ad eam acceptandam, & Iudicem ad ſententiam ferendam.

55. *Oſtenditur breuitas huius quæſtionis ex prædictis.* DVPLEX hæc difficultas, ſi benè ea perpendantur quæ in præcedentibus diximus, vix vlla videtur eſſe: cùm enim oſtẽderimus Legiſlatorem habere vim ad obligandum reum ad pœnam, etiam ante ſententiam Iudicis, à fortiori habebit ad obligandum poſt ſententiam; item cùm Legiſlator (de quo hîc agimus) habeat vim obligandi alterum Iudicem qui ſententiam ferre debet, haud dubiè poterit etiam illum de facto obligare, vt cognito ſufficienter crimine eam totam pœnam imponat. Quæ doctrina locum habet tam in pœnâ poſitiuâ quàm in priuatiuâ, tam in eâ quæ in actione quàm quæ in paſſione conſiſtit: vnde primam difficultatem, quam P.

Lex requirẽs ſententiam ſolùm declaratoriam, eo ipſo quòd Iudex declaret crimen, obligat ad acceptandam & exequendam pœnam: multò magis lex requirens ſententiam condemnatoriam, ſi ſit iuſtam. Suarez tractat toto cap. 10. nos vno verbo expediemus: dicimus enim, ſi lex ſolùm requirat ſententiam declaratoriam, tunc, eo ipſo quòd Iudex declaret crimen, oriri vi legis obligationem acceptandi aut exequendi illam pœnam; acceptandi, ſi debeat per miniſtros iuſtitiæ infligi, vt mors publica, flagellatio, mutilatio: ſi verò petat actionem ipſius rei, vt in ſolutione pecuniariâ, in abitu in exilium, in ieiunio, in flagellatione priuatâ, teneri reum in conſcientiâ ad eam pœnam exequendam, quia, iuxta dicta, poteſt ad eas obligare Iudex, & de facto vult, ergo obligat de facto. Quòd ſi requiratur ſententia condemnatoria, tũc poſt illã inſurget ea obligatio: vnde fit vt à fortiori obligetur reus ad non reſiſtendum Iudici aut miniſtris iuſtitiæ eas pœnas infligentibus: quod verum eſt, etiamſi re ipſâ iniuſta fuerit ſententia, dummodò in foro externo iuxta allegata & probata, & ſecundùm omnes alias exteriùs requiſitas conditiones, lata fuerit; tenebitur enim parere ſaltem propter ſcandalum: Iudex enim habet tunc in foro externo iuſtam cauſam, & præualet innocentiæ priuatæ illius perſonæ; quæ tamen, ſi poſſet occultè euadere eas pœnas, licitè id faceret.

Quæri poſſet circa hoc Primò, an teneatur reus damnatus ad mortem ire ad locũ ſupplicij, aſcendere ſcalas patibuli, &c. aliqui iudicant non teneri, tum quia id eſt cooperari ſuæ neci, tum quia videtur id nimis graue; ego tamen non video cur non teneatur: etenim illa cooperatio eſt nimis remota, & quã nemo dubitat poſſe reum, ſi velit, ponere; licere ergo ex hoc capite non repugnat, vt ad eam obligetur. Secundò, nec video cur ſit id iudicandum nimis graue: etenim, moraliter loquendo, tam graue eſt, ſi reus debeat expectare donec trahatur à carnificibus violẽter per ſcalas, quàm ſi ipſe eas conſcendat; imò illud primum eſſet longè grauius, ergo non eſt cur ad id non teneatur: & idem eſt, vt ipſe in exiliũ abeat, nec neceſſum ſit vt exportetur violenter. 56. *Reus morti adiudicatus tenetur ire ad ſupplicij locum, &c.*

Secundò quæri poteſt, an reus damnatus ad carcerem, triremes, &c. teneatur non fugere, etiãſi poſſit. Reſpondetur, Si carcer non eſt valdè grauis, valdè malè ſanus, nec de vitâ in eo periclitatur, teneri manere in eo; quia eam pœnam Iudex imponere poteſt etiam vt ab ipſo reo exequendam. & ita Vaſquez Sotus, Valentia, & alij, quos refert & ſequitur Salas ſect. 7. qui cum Patre Suarez meritò excipit illum, qui ob debita damnatus eſt ad perpetuum carcerem: nam hæc pœna neq; eſt apta ad reſtituendum, nec eſt ſatisfactoria pro culpâ: ſi autem carcer è contrario ſit grauis, non teneri, quia durum nimis eſt eum obligare vt nõ vitet quando poteſt tam graue malum: vnde de his qui ad triremes damnati ſunt meritò cenſet P. Suarez eis licere, ſi poſſint euadere, niſi iuramento ſe ad non fugiendum conſtrinxerint: vnde à fortiori conſtat eos qui ad mortem damnati ſunt licitè poſſe fugere, ſi detur occaſio. 75. *Reus carceri cõdemnatus triremibus, &c. tenetur non fugere, niſi de vitâ periclitatur. Carceri perpetuo mancipatus ob debita nõ tenetur manere.*

Verùm objicies ex dictis à nobis ſuprà; quantumuis grauis ſit pœna, ſi tamen licitè poteſt ab ipſo reo executioni mandari, poteſt etiam per legem reus cogi, vt eam exequatur; ergo poteſt ad manendum in carcere, in triremibus, &c. quia, ſi velit, licitè id poteſt præſtare. Reſpondeo, me ſolùm ibi locutum de his pœnis, ad quas poteſt obligare Iudex poſt ſententiam latam; de illis enim dixi contra Patrem Suarez poſſe legem obligare ipſo facto, non expectatâ eâ ſententiâ: hîc autem iam eſt ſermo de aliquibus, vbi nec ante ſententiam latam, neque poſt illam obligare poteſt Iudex, ob earum acerbitatem, vt ſubditus, etiamſi poſſit, non eas vitet; addo tamen, hanc vltimam noſtram doctrinam, quòd ſcilicet non teneatur tunc manere, ſi poſſit commodè fugere, non eſſe omnino certam, ſed vt magis fauorabilem defendi à nobis, quia ſi rigoroſè res examinetur, valdè difficile eſt reddere bonam rationem, cur tunc non debeat obedire. *Soluitur objectio.*

Dixi paulò antè, *niſi ſe iuramento ad non fugiendum adſtrinxerit*: circa quæ dubium moueri poſſet propter Patrem Vaſquez, qui diſp. 174. c. 5. ait, etiamſi iuramentum quis præſtiterit redeundi ad carcerẽ, ſi tamen hic ſit iniuſtus, aut

58. *An vero iuramento ſeſe adſtringens teneatur manere, vel dimiſſus redire, vel pecuniam latroni iuramento promiſſam dare. Expenditur diſcrimen à Vaſquez aſſignatum.*

tameatur iniuſta ſententia, non teneri redire; ſi tamen iuramento quis ſe obſtrinxit latroni, ne inuadatur, ad dandum illi poſteà pecuniam, teneri illud ſeruare; diſparitatem inter eos duos caſus hanc aſſignat, quia in primo, redire ad carcerem non eſt opus virtutis vllius; in ſecundo eſt opus virtutis, nempe redimere propriam vexationem.

Hæc doctrina mihi videtur abſolutè difficilis; neque eam crediderim ſufficienter cohærentem: quòd nõ cohæreat probo clarè; nam ſicut redire ad carcerem non eſt opus vllius virtutis, ita nec ſoluere poſteà pecuniã latroni vllius eſt virtutis; etenim per ſolutionẽ ea vexatio non redimitur; hæc enim per iuramentum redẽpta fuit; ſolutio verò ſequens nihil redemit: quo ſenſu etiam per fugam è carcere fuit redempta vexatio: ſuppono autem, non cogi illum hominem ad ſoluendum latroni eo ipſo tẽpore quo inuaditur, ſed poſteà alio tempore, quando iam eſt extra periculum: nam ſi eo momento cogatur, iuramentum nihil facit, quia tunc vi & independenter ab illo euadere non poteſt ſolutionẽ. Fortè reſponderi poſſet, ideò ipſam ſolutionem poſteà redimere vexationem, quia vtilis eſt, vt in ſimili occaſione deprehẽſus dimittatur à latrone per ſimile iuramentum. Sed contrà, quia in hoc ſenſu etiam ipſũ redire ad carcerem eſt redimere vexationẽ præcedentem, quatenus in ſimilibus poſteà occaſionibus poſſet ſub eo iuramento dimitti, quia creditur rediturus: ſæpè autem optabile ſolet eſſe valdè ipſum dimitti ad tempus, licet homo redire cogatur; quia expedire ſuis poteſt negotia grauia & magni momenti, aut rebus ſuis prouidere, quas manens in carcere omnino amiſiſſet ſiue pro ſe, ſiue pro filijs aut hæredibus; ergo ex hoc capite non eſt differentia inter vnum & alterum iuramentum.

Oſtenditur nullum eſſe diſcrimen inter vtrumque iuramentum.

59. *Seruanda fides etiam ipſis hoſtibus.*

Abſolutè verò ea doctrina diſplicet, quia explere iuramentum alteri promiſſorium, in quacũque materiâ ſit, eſt opus fidelitatis: ſeruãda enim eſt fides etiam ipſis hoſtibus, vt ſæpè Sancti Patres docent, maximè Ambroſius in libris de Officijs: neque neceſſum eſt vt materia promiſſa ex ſe ſit in aliquâ virtute; ſufficit enim ſi ea ſit abſolutè licitè factibilis à iurante, & aliunde grata ſit illi cui eſt promiſſa: eo enim ipſo, quamdiu hic non cedit iuri, alter tenetur. Cõfirmo: Illa dimiſſio ex carcere fuit pactum quoddam, in quo dimittens ex ſuo poſuit dimiſſionem, ad quam non tenebatur; alter ex ſe appoſuit obligationẽ redeũdi; ergo tenetur ſtare promiſſis, non minùs ac qui cum meretrice paciſcitur, etiamſi ob rem iniuſtam, tenetur ei pretium promiſſum ſoluere.

Iuramus tenetur iuramento in materiâ quacumque à ſe licitè factibili.

Quando iuramentum vi extortum obligat, & quãdo non.

Dices: Iuramentum vi extortum ſeu ob metum cadentem in conſtantem virum non obligat poſteà, ergo neque illud factum in carcere obligabit. Reſpondeo diſtinguendo antecedens: quando iuramẽtum directè extorquetur ab alijs, concedo antecedens; quando verò ipſe offert iuramentum, vt per illud obtineat aliquid, quod optat, nego antecedens. V.g. ſi quis alterum aggrediens iniuſtè dicat, *Mactabo te, ſi non iuraueris daturum te mihi mille*, admitto eum poſteà nõ teneri, quia violenter eſt extortum illud iuramentum: at ſi quis aggrediatur alterum, & nullum ab eo iuramentum exigens, ſimpliciter velit illum ex odio alióve motiuo mactare, hic verò, vt ſe liberet, offerat alteri rem aliquam pretioſam, promittátque iuramento ſe eam daturum, ſi ſibi parcat, dico, eo caſu, teneri ad eam dandam; quia illud iuramentum non eſt propriè extortũ ab altero, ſed oblatum ab hoc tamquam pretium eius libertatis; ideòque ad illud explendum omnino tenetur. Differentia inter illos duos caſus illa eſt, quòd quando violenter directè extorquetur iuramentum fit ipſi iuramento iniuria, dum iniuſtè ad illud cogitur quis; at in altero caſu nulla fit iuramento iniuria, ſed potiùs eligitur ex propoſito vt medium ad eam libertatem, ſicut poterat eligi quodcumque aliud, quod tunc ei homini occurriſſet; ideóque ipſe vt inuentor eius iuramenti teneatur illud ſeruare: quòd ſi hæc ſolutio non placet, dic in vtroque caſu teneri. Ad obiectionem verò reſponde, omne iuramentum etiam vi extortum obligare, niſi ſit de re illicitâ. Et ſatis nunc de hac digreſſione.

60. *Diſcrimen inter iuramentum violenter & directè extortum, & inter oblatum alteri vt medium libertatis.*

An poſt ſententiam declaratoriam teneatur quis ſua bona fiſco vltrò addicere. Suarez negat. Author diſtinguit.

Tertiò quæri poteſt circa confiſcationem bonorum, an teneatur quis poſt ſententiam declaratoriam eam in ſe exequi. De hac re fusè Pater Salas ſuprà ſect. 4. & 5. & Suarez ſuprà, qui negatiuè reſpondit, eò quòd eſſet nimis durum cogere hominem ad eam pœnam ſibi infligendam. Ego, iuxta dicta ſuprà reſpondeo, ſi lex ſolùm petiit ad eam priuationem ſententiam declaratoriam, teneri illum poſt eam ſententiam abire domo, ac bona ſua relinquere; ſi verò ſit requiſita ſententia condemnatoria, tunc eâ ſuppoſitâ illum teneri; neque video, cur ſit adeò graue illum tunc temporis exire domo voluntariè, aut, cur è contrario mitigetur ea per hoc, quòd veniant miniſtri iuſtitiæ, eúmque vi expellant, auferántque illi claues, &c.

61. *Cap. Suam, de pœnis, explicatur.*

Contra hanc totam doctrinam obijci ſolet cap. *Suam*, de pœnis; vbi Papa prohibet, ne quidam Clerici in pœnâ moleſtentur, etiam poſt condemnationem. Reſpondeo, in eo capite nihil eſſe contra datam doctrinam; ſed reprehendi Spoletanum Epiſcopum, quòd veritate tacitâ litteras cõtra Clericos impetrauerat, & oblitus põtificalis modeſtiæ malis artibus ditari cuperet: id quod ad præſens inſtitutum nihil facit, agimus enim hîc de obligatione iuſtæ pœnæ acceptandæ; alioquin etiam probaretur, non poſſe Iudicem cogere reum ad ſuſtinendam propriam pœnam, quod abſurdiſſimum eſſet. Et hæc circa primam difficultatem de obligatione rei.

Quando Iudex teneatur imponere pœnam, & quantam.

Circa ſecundam, quomodo Iudex teneatur imponere pœnam, in primis ſupponendum eſt, ſi pœna ſit per ius impoſita ipſo facto, ſolùmque requiratur ſententia declaratoria, tunc Iudicem teneri ad eam declarationem; deinde verò non poſſe ab ipſo impediri executionem pœnæ.

Secundò ſupponendum, eum non poſſe grauiorem pœnam imponere quàm ſit pro eo delicto taxata à iure. Dico *pro eo delicto*; nam ſi fortè reus grauem aliquam circumſtantiam delicto addidit, poterit ratione illius aliquid etiam in pœnam addere. His ergo ſuppoſitis difficultas eſt, an Iudex teneatur per ſententiam pœnam à iure præſcriptam imponere; eſt autem ratio dubitãdi, quia licitum eſt, & à Sanctis Patribus ſæpè obſeruatum, intercedere pro remiſſione pœnæ: ſi autem Princeps ad id eſſet in conſcientiâ obligatus, ita vt licitè non poſſet pœnam remittere, illicitum certè eſſet id ab eo petere; aliunde verò, cùm non ſolùm Iudices inferiores, ſed etiam ipſe ſupremus Princeps obligetur his legibus, videtur omninò teneri ad infligendam eam pœnam.

62. *Quando Iudex nequeat pœnam remittere.*

Reſpondeo breuiſſimè. Primò ex dictis præcedenti ſectione, & initio huius, omninò eos teneri ad ferendam eam ſententiam, ob rationem

proximè

Digitized by Google

proximè datam: & in primis, ſi pœna ſit pecuoiaria, applicanda alicui altari tertiæ perſonæ determioatæ, quæque ius acquiſiuit in eam pecuniam, ooo licebit eam pœnam remittere, quia id eſſet io præiudicium tertij; & conſequenter nec erit licitum intercedere pro eâ remiſſione: ſi verò pœna ſit corporalis, Iudex quidem inferior non poterit pœnam remittere, maximè poſt latam ſententiam; quia tunc (vt dicunt Iuriſtæ) iam eſt functus officio ſuo. Fortè in aliquo caſu per epieikiam ſicut licet inferiori interpretari mentem ſuperioris, ita etiam licebit ei Iudici interpretari mentem iuris: vnde apud tales Iudices noo eſt per ſe licitum intercedere vt non fiat executio ſenteotiæ: ſi verò ſit in ſuo ordine ſupremus Iudex, tunc, eſto obligetur legibus, quia tamen ipſe poteſt in eis diſpenſare, locum habet interceſſio aliorum Principum, Magnatum, Religioſorum, ipſius Reipublicæ, &c. quia hæc poſſunt ſæpè conſtituere iuſtam cauſam diſpenſationis: & hinc ſolutom eſt argumentum contrarium: quando autem non expediat etiam eiuſmodi interceſſionibus annuere, tum ob grauitatem delicti & populi querelas, tum ob frequentiam talium delictorum, tum ob obſtinationem delinquentis; tum ob deſperatam emendationem & relapſum, &c. quando verò è contrario ob alias circumſtantias diminuentes malitiam, tam ſe tenentes ex parte actionis & libertatis quàm ex parte qualitatis perſonæ, conſanguineorum, &c. videatur quodammodò neceſſaria remiſſio, non eſt huius loci explicare: neque in eo puncto præſcribi poteſt generalis regula, ſed debet id ex ipſis circumſtantiis occurrentibus ponderari arbitrio prudentum.

quando poſſit.

Qui poſſint remiſſionem pœnæ vel impetrare, & quando.

Sectio VIII.

An ignorantia excuſet pœnam legis.

63\. *Status quæſtionis.*

Qværimus, an ille, qui ignorauit pœnam à lege præſcriptam pro delicto, agnouit ſe tamen malè agere (nam ſi inuincibiliter ignorauit eſt, putans ſe non peccare, ſicut reuerà nullo modo peccauit, nec ciuiliter, ita nec pœnam meruit) incurrat reatum eius pœnæ, ſiue poſteà liberetur ab eâ ſubeundâ aliquo alio ex capite, ſiue non.

Ignorantia duplex, alia iuris, alia facti.

Priùs verò aduerte, quoſdam diſtinguere duplicem ignorantiam, vnam iuris, aliam facti, dicereque, hanc excuſare à pœnâ, alteram verò non etiamſi fortè à culpâ excuſet coram Deo. Ita Scotus in 4. diſtinct. 6. q. 8. & Turrecremata in cap. *Quibus.* de conſecr. dub. 4. num. 8. eamdem ſententiam tenet Gloſſa in cap. vlt. de verborum ſignificatione in 6. nihilominùs tamen dicimus vniuerſaliter, noo ſolùm poſſe eſſe ignorantiam inuiocibilem facti, ſed etiam iuris; nam ipſum ius naturale, quod magis neceſſarium eſt, poteſt ſæpè inuincibiliter ignorari, vt diximus Tomo 3. ergo à fortiori ius humanum: quòd ſi ignorantia inuincibilis reperitur, illa ſine dubio excuſat à culpâ etiam coram hominibus: quia facit opus illud ſimpliciter quoad oppoſitionem cùm lege inuoluntarium ergo excuſat ab omni culpâ. Dixi, *etiam coram hominibus*; nam ſuperiùs oſtendimus incurri poſſe pœnam pro aliquo facto, quod coram Deo non ſit vera culpa, ſit tamen ciuilis, quatenus eſt voluntaria tranſgreſſio legis humanæ: eſt enim id moralis quædam imperfectio: hoc verò non habet locum, quando ignorantia eſt inuincibilis: tunc enim nec coram Deo, nec coram hominibus vlla eſt culpa aut imperfectio, ideóq; nec eſt vlla dignitas pœnæ.

Poteſt dari ignorantia inuincibilis non ſolùm facti, ſed & iuris etiam naturalis.

Ignorantia inuincibilis & corã Deo & coram hominibus excuſat.

Quando poſſit ob legem etiam ignoratam pœna imponi.

Pro maiori verò huius rei explicatione aduerte, aliquando eamdem actionem eſſe prohibitam lege humanâ ſimul & naturali, ob quam poteſt pœna imponi tranſgreſſori, etiamſi ignoretur lex humana, dummodò non ignoretur ea naturalis aut diuina; nam tunc non excuſatur ſimpliciter peccatum, quia ad hoc ſufficit cognitio legis naturalis. Eodem modo quærimus, an excuſet à pœnâ in lege ciuili ſola ignorantia pœnæ, quæ tamen non excuſat à culpâ graui. In quo puncto communis & certa ſententia docet, nam ignorantiam ooo excuſare: ratio huius eſt manifeſta; nam dignitas pœnæ noo incurritur propter ſcientiam pœnæ, ſed propter culpam; hæc autem noo excuſatur per ignorantiam pœnæ, ergo.

Sola ignorantia pœnæ non excuſat à pœnâ in ciuili lege, licet excuſet quandoq; in Canonica.

Cæterùm aduertendum eſt, ſi pœna imponitur propter aliquam circumſtantiam peccati, v. g. homicidium Clerici, habet annexam excommunicationem noo quà homicidium, ſed quà Clerici; ſimiliter fornicatio cum alienâ vxore habet annexam pœnam non quà eſt fornicatio, ſed quà eſt adulterium: ſi ergo inuincibiliter ignoretur ea circumſtantia Clerici & vxoris alienæ, etiamſi noo ignoretur eſſe peccatum, noo incurruntur illæ pœnæ; quia ea ignorantia excuſat illam culpam, quâ parte habet propriè annexam pœnam. In contrarium ſtat P. Thom. Sanchez lib. 3. de Matrimonio diſput. 36. num. 3. & pauci alij; qui putant in omni caſu ignorantiam pœnæ excuſare à debito illius: quia tamen nullum vllius momenti argumentum pro ſe adducunt, nec debilitant rationem factam à nobis, quòd ſcilicet ea ignorantia non tollat vllo modo culpam, nec neceſſaria ſit ſcientia pœnæ, quaſi hæc debeat eſſe voluntaria: cùm potiùs contrarium magis ſit de ratione pœnæ, ſcilicet, vt ſit inuoluntaria, non eſt cur ampliùs cum eis hæreamus. Ab hac tamen regulâ excipi ſolet excommunicatio, quæ non incurritur ab ignorante eam eſſe impoſitam pro delicto. ſed de hoc fuſiùs in materiâ de Cenſuris.

P. Tho. Sanchez opinio reijcitur.

Excommunicatio non incurritur ab ignorante eam pro delicto impoſitam

Secundò dicendum eſt, Si lex imponat pœnam non pro delicto illo vtcumque, ſed ſcienter & doloſè commiſſo, &c. tunc ad incurrendam eam pœnam requiri vt commiſſum ſit illud delictum cum eâ circumſtantiâ. Ratio eſt clara ex dictis, quia cùm Legiſlator pro libitu poſſit non imponere eas pœnas, poteſt etiam exigere, vt eas incurſurus non ſolùm actionem ex ſe vtcumque malam admittat, ſed cum hac aut illâ circumſtantiâ aggrauante: quòd ſi poteſt id requirere, ſatis clarè oſtendit ſe ita de facto velle, dum vtitur talibus particulis in ipsâ lege: vnde ſi lex dicat, *Qui ſcienter hoc fecerit*, dicendum, non incurrere eam pœnam illum, qui ex ignorantiâ etiam craſſâ & culpabili id fecit, dúmodò non ſit affectata, nam ignorantia affectata ſolet æquiparari ſcientiæ in Iure, quia includit etiam directam intentionem & includit ſcientiam periculi & dubitationis; craſſa verò & negligens etiamſi culpabilis ſit, non tamen habet eam æquiualentiam.

65\. *Quando ignorantia etiam craſſa excuſare poſſit à pœnâ.*

Ignorantia affectata eſt ſcientia in [illegible]

Tertiò dicendum eſt, Si ignorantia excuſat à culpâ graui, eo ipſo excuſare à pœnâ graui; nam licet dixerimus ſuprà, probabile eſſe poſſe per legem imponi pœnam grauem, etiam non requirendo culpam, tamen quando Legiſlator ſupponit culpam grauem de facto ante pœnam, clarè oſtendit, ſe eam pœnam hîc & nunc nolle infligere,

Ignorantia excuſans à culpâ graui, eo ipſo excuſat à pœnâ graui.

Digitized by Google

gere, niſi præcedat grauis culpa: ergo quando excuſatur quis à graui culpâ, etiam excuſatur à pœnâ grauiad ſummum tunc merebitur pœnam leuem proportionatam leui culpæ.

DISPVTATIO XXII.

De lege tributum imponente.

1. *Lex tributũ imponens maximè odioſa eſt.*

POST legem pœnalem in communi oportet explicare legem imponentem tributa; quia hæc maximè ſolet eſſe odioſa & onerosa. De nomine tributi, vnde deriuetur, an à *tribu*, an à *tribuo*, nihil dico, quia ad intentum noſtrum res eſt planè inutilis; hæc ſolùm noto, nomine tributi in præſenti non intelligi id, quod aliquando ſolet dati in ſignum feudi: v.g. accepit quis à Rege bona aliqua gratis cum obligatione, vt ſingulis annis certam ſummam pendat: hæc ſolutio, licet aliquando ſoleat dici tributum, non eſt tributum, de quo nunc agimus, qoia non eſt impoſitum per legem; & potiùs eſt ſolutio quædam aut ſatisfactio ex ioſtitiâ: idem dico do cenſo qui debetur ob pecuniam acceptam; aut hereditatem, &c. In his enim omnibus ſola interueoit obligatio iuſtitiæ cogentis ad ſatisfactionem: agimus ergo hîc de tributo, quod à Legiſlatore imponitur ſubditis, qui anteà liberi omnino erant ab obligatione illud ſoluendi: ſolet autem imponi ob publicas neceſſitates, ob bella & ſuſtentationem Principis, &c. imponi item ſolet ſuprà perſonas & ſopra res: ſupra res, v.g. ſupra ſalem, frumentum, vinum, dum huc illúcve aſportantur, dom venduntur: & hæc ſolent vncari vectigalia: ſupra perſonas, vt quando quælibet familia aut perſooa obligatur ad ſoluendum hoc vel illud, ſiue emat, ſioe nõ: hæc autem diuerſitas ad punctum præſens omnino nulla eſt; aliis etiam numinibus hæc tributa vocantur, vt angaria, pedagia, gabellæ.

Quid tributũ laiè ſumptũ.

Quid hîc tributum & quænam eius ſint ſubiecta.

SECTIO I.

An lex imponens tributa obliget in conſcientiâ.

2. *Legiſlator iuſtè imponens tributa obligat in conſcientiâ ad eorum ſolutionem.*

IN quo puncto certum debet eſſe, Legiſlatorem, quando iuſtè imponit tributum, habere vim obligandi in conſcientiâ ad eius ſolutionem; quia (vt diximus ſuprà) quando materia legis eſt iuſta (vt debet eſſe, ſi lex eſt vera) poteſt Legiſlator ad illam obligare in conſcientiâ, vnde ſi conſtet, intentionem illius fuiſſe inducere hanc obligationem, non poteſt dubitari quin eam inducat.

poteſt tamen, ſi velit, non obligare in conſcientiâ ad tributum, ſed dumtaxat ad pœnã.

Certùm item eſt ſecundò, poſſe, ſi velit, non obligare in conſcientiâ ad tributum, ſed ad pœnam, caſu quo non ſoluatur: quod conſtat ex dictis ſuprà de legibus purè pœnalibus: ergo tota difficultas reducitur præcisè ad voluntatem ipſorum, ſeu quid debeamus nos præſumere de facto voluiſſe Legiſlatorem, dum tales leges condidit.

Quando Legiſlator obliget in conſcientiâ.

Vnde Tertiò in eâ difficultate certum eſt, ſi claris verbis denotet Princeps ſe non obligare in conſcientiâ ad tributum, verè non obligare; ſicot è contrario; ſi dicat ſe velle obligare, obligabit certiſſimè. hæc facilia. Dubium ergo vltimò conſiſtit circa leges ordinarias imponentes tributa, & nec vnum nec alterom claré decidentes, quid ſit de illis de facto iudicandum. Reſpondeo breuiter, in hoc puncto diſcurrendum eſſe ſicut in legibus de aliis materiis in quibus adiicitur pœna; ſi enim lex dicat, *Præcipimus, mandamus omnes teneamur ſoluere hoc & illud*, etiamſi ſimul adſiciat pœnam, eſſe verè iudicandum pro rigoroſâ obligatione; nam adiectio pœnæ non impedit obligationem; alioquin autem verba illa, *Præcipimus*, &c. clariſſimè eam obligationem denotant: ergo iotelligenda eſt ibi obligatio vera: neque eſt vlla ratio, cur debeat contrarium præſumi de voluntate Priocipis: cùm enim eâ tributa imponat pro ſuſtentatione ſuâ & pro neceſſitatibus Regni, proculdubio cenſetur velle obligare ad ea ſoluenda, niſi contrarium claré ex verbis colligatur. Et ita docent Gabriel, Aotoninus, Silueſter, Medina, Caſtro, Corduba, & multi alij, quos refert & ſequitur P. Salas eâ diſput. 15. ſect. 10.

Quando leges tributa imponentes ordinariè obligent in conſcientiâ.

3. *Quando lex odioſa ſit mitius explicãda, quando verò ſecus.*

Dices: Lex odioſa debet io mitiorem partem explicari. Reſpondeo, id eſſe verũ, ſi ſit dubia: at quando Princeps dicit, *Mando, præcipio*, abſolutè denotat obligatiooem in conſcientiâ, niſi aliunde de contrario claré conſtet, ergo. Difficilius eſt, ſi lex feratur hoc modo, *Si quis non ſoluerit tale tributum, cogatur hanc aut illam pœnam luere*. P. Suarez putat etiam hanc legem obligare in conſcientiâ, quia illa lex ſemper videtur alteram abſolutam ſupponere, quæ præcipiat directè tributum; ea verò conditiooalis imponit pœnam ob culpam negati tributi. Ego hanc doctrinam veram puto, ſi re ipsâ detur illa altera lex; at ſi non detur, vt poteſt non dari, dicerem ſecuodam eſſe purè pœnalem: cùmq; P. Suarez in aliis materiis admittat poſſe pœnã impooi ſine propriâ culpâ, nõn video cur inferat, neceſſariò debere intelligi eam pœnam imponi ob violatam obligationem in conſcientiâ ſolueodi tributi: dicendum ergo in eo caſu, legem eo tenore prolatam eſſe purè pœnalem, quia certom eſt verba non denotare obligationem in conſcientiâ; ergo minimùm tenor ille verborum eſt dubius: ergo cùm lex ſit odioſa, interpretanda eſt in mitiorem ſeoſum, ſeu in fauorem ſubditorum, ideóque dicendum eam non obligare in conſcientiâ.

Suarij opinio.

Mens auctoris.

4. *An leges tributariæ, quæ de facto ſunt, obligent in conſcientiâ.*

Deſcendendo autem magis ad leges tributarias quæ de facto ſunt; Prima ſententia, negat eas obligare in conſcientiâ, idcóque non eſſe peccatum occultare merces quæ transferuntur, ne ſoluantur vectigalia aut gabellæ, neque item eſſe peccatum per extraordinarias vias tranſire, aut intempeſtiuis horis, ad eadem tributa vitanda. Pro hac ſententiâ Nauarrus in cap. *Fraternitas*. 12. quæſt. 2. à. num. 21. Angelus verbo *Pedagium*. num. 6. Tabiena ibidem num. 8. Bartholomæus Medina 1. 2. quæſt. 90. art. 4. Henricus Tomo 1. lib. 7. de Indulgentiis cap. 36. §. 5. litterâ D. vbi pro eâ refert Socinatem. Maximè autem fundatur hæc doctrina in conſuetudine, quæ poteſt moderari & interpretari legem. Confirmatur, quia alioquin omnes, qui caſibus ſuprà poſitis, quando ſcilicet poſſunt euadere exactores, tributa non ſoluunt, cogendi eſſent ad reſtitutionem; quod tamen valdè durum eſt: neque enim ipſi Confeſſarij talibus perſonis ſignificant teneri ad reſtitutionem, ergo.

Negant Nauarrus, Angelus, Tabienа, &c.

5. Secundam ſententiam refert P. Suarez cap. 18. vel

Digitized by Google

Opinio Suarij circa tributa noua & vetera distinguens.

vel potiùs ipſe eam format ibi explicando auctores qui obſcurè loquontur;ait ergo ad tributa noua ſoluenda neminem obligari in conſcientiâ,niſi conſtet poſitiuè de eorum iuſtitiâ; ad antiqua verò, quæ iam præſcripſerunt, obligari, etiamſi non petantur, nec liceat ea vllo modo vitare: pro hac ſententiâ refert Gabrielem in 4. diſt.15.quæſt.5. concluſ.7.Siluestrum verbo *Gabella*.3.quæſt.5.num.9.& q.14.n.929. Caietanum verbo *Vectigal.* in fine.& aliquos alios: qui eam abſolutè non defendunt, ſed videntur in illam propendere. Diuerſitatem inter hæc & antiqua pedagia poſſunt hi auctores deſumere ex cap. *Quamquam*. de cenſibus in 6. ſæpè citato:in quo noua pedagia & guidagia reprobantur; ergo ſi certò non conſtet de eorum iuſtitiâ,nemo ad illa tenebitur,niſi petantur Confirmatur,quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis:ergo ſubditi, qui poſſident res ſuas,non tenentur in dubio offerre tributum.

6.

Abſolutè affirmant Hostienſis, Antoninus, Couarruuias & alij

Tertia ſententia abſolutè affirmat, has leges obligare in conſcientiâ,pro quâ refert idem Suarez Hoſtienſem, Antoninum, Couarruuiam & alios.Fundamenta huius ſententiæ ſunt. Primum, quia ad hæc tributa obligantur ſubditi ex iuſtitiâ,ergo tenentur ea ſoluere, etiamſi non petantur:debitum enim ex iuſtitiâ ſemper obligat ad ſolutionem ,eſto non petatur. Quòd ſi dicas, eam obligationem non eſſe ex iuſtitiâ, ſed ſolùm ex obedientiâ; Contrà, quia lex humana immediatè non obligat ex ſolâ virtute obedientiæ, ſed quatenus ponit actum in materiâ virtutis, quam præcipit : ergo cùm lex præcipiat materiam ad virtutem iuſtitiæ pertinentem, proculdubio ea virtus obligabit ad ſolutionem tributorum.

Infirmatur eorum ratio.

Hæc tamen ratio meo iudicio nulla eſt ; nam ſæpè dixi, non peccare contra abſtinentiam propriam illum, qui moderatiſſimè, & quidem pro ſanitate,facit hauſtum vini, etiamſi Superior ob alias rationes prohibuerit illi vinum:id quod confirmaui ex voto, quod non ponit materiam vt neceſſariam ad eam virtutem; oſtendi autem Tomo præcedenti fusè,eamdem planè quoad hoc rationem eſſe de voto & de lege. Confirmo : Si lex mihi imponat pœnam dandi eleëmoſynam, non obligabor ideò ex iuſtitiâ ad illam ; & tamen ea materia eſt pertinens ad iuſtitiam,ergo.

7.

Alia ſuggeritur ratio, ſed non vndequaque ſatisfacit.

Faciliùs fortè probari poſſet, eam ſolutionem tributorum ad iuſtitiam pertinere,quia ex pacto quaſi virtuali inito cum Principe ſubditi conſenſerunt in ea tributa, quæ ad cauſas iuſtas neceſſaria ſunt, caſu quo poſteà à Rege petantur; ergo poſitâ petitione obligatio erit ex iuſtitiâ. Nihilominùs licet ſic explicata ea ratio ſuſtineri poſſet, aliunde non ſatisfit;nam in eâ ſupponitur id de quo eſt tota controuerſia;agimus enim, an de facto Principes directè velint eo modo obligare;nam (vt dixi) de poſſibili nulla videtur eſſe difficultas: hi autem probant de facto velle obligare, quia ea iuſtitiâ tenentur ; cùm tamen ad hoc ipſum, vt teneantur ex iuſtitiâ, neceſſarium ſit, vt id illi velint : aliunde ergo eorum Legiſlatorum mentem oportet expiſcari. Probabilior ratio huius ſententiæ ea eſt, quia ſæpè eiuſmodi leges directè præcipiunt tributorum ſolutionem eodem planè modo quo aliæ leges præcipiunt aut prohibent hanc vel illam actionem: atqui nullum eſt fundamentum ad interpretanda tunc temporis violenter ea verba, vt ſolùm voluerit Legiſlator obligare, caſu quo ea tributa exigantur,aut ſolùm ad pœnam cogere ſoluentes.Imò

Suppeditatur alia probabilior ratio.

cùm neceſſitas,ob quam imponuntur tributa,ſit abſoluta (impenſæ enim faciendæ in bello,in reparandis pontibus,in defendẽdis viis,in ſuſtentatione ipſius Regis omnino ſunt certæ,& abſolutè requirunt ſolutionem tributorum) debemus præſumere, Legiſlatorem omnino voluiſſe obligare abſolutè ad eorum ſolutionem,etiam antequam exigantur,& impedire ne per fraudes ſubditi fugiant occaſionem ſoluendi.

Hæc ratio immediatè facta perſuadet longè probabiliorem eſſe,abſolutè loquendo,hanc tertiam ſententiam: neque contra illam ſic explicatam video quid poſſit obiici:eam,præter citatos, tenet P.Suarez ſuprà & P. Salas diſp.15. ſect 10. quia verò in hac quæſt.tangitur etiam difficultas de caſu,in quo eſt dubium de iuſtitiâ tributi,ideò ſequenti ſectione rem totam magis diſtinctè expedio. 8.

Hæc vltima ſententia eſt probabilior,

Sectio II.

Deciditur tota quæſtio.

Svbsectio I.

Tres primæ concluſiones.

Dico Primò : Si clarè conſtet tributum eſſe iniuſtum,tunc nec obligabit ad ſolutionem antequam petatur, nec etiam poſtquam fuerit petitum: quia ſicut tributum eſt iniuſtum, ita & petitio erit iniuſta; vnde vitato ſcandalo poterit quacumque viâ negari ſolutio ; aut ſi vi cogatur quis ſoluere,poterit occultè ſibi facere compenſationem, aut etiam ex aliis tributis iuſtis tantumdem defalcare. Quòd ſi iniuſtitia tributi ſolùm ſit non in ſubſtantiâ, ſed in exceſſu aliquo, tunc ſecundùm exceſſum non tenebitur quis illud ſoluere, ſecùs in eâ menſurâ, in quâ iuſtum eſt. In hac concluſione omnes conueniunt; éſtque per ſe valdè clara. 9.

Tributum clarè iniuſtũ nec ante,nec poſtquã petitur ad ſolutionem obligat.

Dico Secvndò: Obligatio ſoluendi maximè locum habet, quando certò conſtat, omnibus penſatis,tributum eſſe iuſtum; tunc enim non eſt cur debeat negari ea obligatio,niſi fortè ex conſuetudine iam conſtet clarè de contrario. Dico *omnibus penſatis*,quia ſæpè continget, vt quodlibet tributũ per ſe ſit iuſtum,ex coaceruatione tamen multorum fiat onus aliquod valdè graue, intolerabile & iniquum : in quo puncto negare non poſſum, quin ſæpè à miniſtris Regum (ipſis Regibus haud dubiè inſciis) grauiſſimæ iniuriæ fiant populo. Dicam quid ipſe expertus fuerim: Primò,in exitu Caſtellæ,dum veniremus Romam & in Germaniam, debuimus ex rebus ad proprios vſus & in ipſis etiam ad deuotionem pertinentibus ſoluere Cæſar graue vectigal:Secundò,in ipſo introitu in Aragoniam;Tertiò,Cæſar Auguſtæ ferè decimam partem ; Quartò, in exitu ex Aragoniâ ; Quintò, in ingreſſu in Catalauniam; Sextò.in egreſſu ſeu conſcenſu nauis: vbi per ſex in eaſdem res telonia & ferè vbique vel decimam vel vigeſimam partem omnium rerum quas habebamus in integrum ſoluimus. Idem in Germaniâ in vino ſolet fieri, vt aliquãdo in vno loco ex ſolo vectigali plus detur quàm res tota conſtiterit, vbi empta eſt ; & tamen adhuc quater quinquies eiuſmodi vectigalia reperiantur: & licet in rebus, quæ ad vendendum exportantur, tolerari id poſſit, quia deinde tantò cariùs mercatores res illas vendunt ; in his tamen quæ ad proprium 10.

Quando obligatio ſoluendi tributum locũ habeat. Quã tributa Regibus inſcijs ſæpè à miniſtris augeantur ſuâ ipſius experientiâ probat auctor.

propriam vſum, & ſine vllâ ſpe lucri exportantur, negare nemo poterit intolerabilia eſſe ea grauamina ſimul ſumpta, & conſequenter nullam eſſe obligationem ad ſolutionem, maximè erga perſonas Eccleſiaſticas; cùm expreſsè dicat Bonifacius eo cap. *Quicumquam*. ſæpè citato, nullam conſuetudinem poſſe in hoc puncto præſcribere: vnde meritò Pater Salas ſuprà obiter tangens hanc difficultatem dicit ſe ignorare quo iure id fiat: & in hac collectione vectigalium, quam poſui, à fortiori habet locum quod Sotus lib. 3. de Iuſtitiâ quæſt 6. art. 7. & Ledeſma 2. p. 4. quæſt. 18. art. 3. docent de aliquibus vectigalibus etiam ſeorſim ſumptis, ſcilicet ea eſſe iniuſta. Sed iam ad noſtras regulas generales redeamus.

Eccleſiaſtici non obligantur ad talia tributa.

11\. DICO TERTIÒ, attendendum eſſe, prout præcedenti ſectione docuimus, ad modum quo hæc tributa imponuntur: ſi enim verba ſint quæ abſolutam obligationem denotent, vt *Mando, præcipio*, &c. locum habet quæſtio præſens, an ex iuſtitiâ quis teneatur ea tributa ſoluere, eſto non petantur; ſi verò tenor legis tantùm ſit conditionalis contra nõ ſoluentes in hac formâ, *Si quis ex his, quæ aſportauerit extra Regnum, non ſoluerit vectigal, ſoluat talem & talem ſummam, & amittat merces*, &c. ſi talis, inquam, ſit lex, dixi ſuprà contra Patrem Suarium probabiliùs eam eſſe purè pœnalem, ideóque non obligare directè ad ſolutionem; id quod maximè locum habet in iis tam frequentibus vectigalibus; cùm enim ea ſint valdè odioſa, ſi tenor verborum non cogit ad intelligendam rigoroſam obligationem, nec aliunde etiam ea infertur, profectò debemus in mitiorem partem illas leges interpretari: & in hoc videtur fundata prior ſententia, quæ abſolutè negat eam obligationem: in hoc etiam fundatur conſuetudo virorum, etiam timoratæ conſcientiæ. In quo puncto valdè ego credo teſtimonio Nauarri, qui aſſerit eum eſſe ſenſum communem; cùm enim ille fuerit valdè ſcrupuloſæ conſcientiæ, magnæ doctrinæ & ſanctitatis, non facilè mihi perſuadebo tam audacter aſſeruiſſe eam conſuetudinem, niſi id ex viris doctis & aliis bonæ conſcientiæ intellexiſſet: & verò etiamnum ſæpè ego multos audiui qui in eadem ſententiâ ſunt, & ſupponunt multas eiuſmodi leges ſolùm eſſe pœnales; vnde ego infero duo pro me certa: Primum, id quod in hac ſuppoſitione confirmo, ſcilicet, ſi modus ferendi legem ſit conditionalis, poſſe quemlibet totâ conſcientiâ eam legem reputare ſolùm pœnalem. Secundum quod infero, etiamſi ſit abſolutus tenor, tamen quando facit quis iter, & nihil de mercibus portat, ſed ſolùm ea quibus indiget non obligari directè ad vllum pro illis vectigal; quia, ex communiori ſaltem ſenſu, ea omnia, ſi poſſint occultè transferri, transferuntur ſine vllo ſcrupulo peccati. Confirmo, quia etiam ipſius Legiſlatoris mens ſolùm videtur directè velle obligare in ordine ad mercium vectigalia; nam in legibus Partit. Hiſpaniæ ſolis mercatoribus dicitur, *Vt viâ rectâ incedant per loca vbi ſolet pendi tributum, vt nihil occultent*, &c. ita lib. 5. tit. 7. & lib. 9. tit. 19. quas leges citat P. Suarez. Ex quibus ego infero, ergo alios, qui de mercibus nihil aſportant, non voluiſſe Legiſlatorem ita directè obligare; quia illa limitatio ad mercatores videtur virtualis exceptio aliorum.

Attendendus modus quo tributa imponuntur

Oſtenditur, quando lex imponens tributa ſit purè pœnalis.

Explicatur mens Nauarri.

12. Si modus ferendi legem ſit conditionalis, totâ conſcientiâ reputatur ea lex ſolùm pœnalis: imò etſi ſit abſolutus, non ſemper tenentur quis ad tributum dandum.

SVBSECTIO II.

Duæ vltimæ concluſiones.

EX quibus Prima ſit, Eſto conſtet ex verbis Legiſlatorem omninò voluiſſe obligare, ſi tamen non conſtet, ſed dubium ſit, an ille habeat poteſtatem imponendi tributa, non obligantur ſubditi ad ea vltrò offerenda, imò nec poſtquam petita fuerint, ſecluſo ſcandalo. Hæc deſumitur ex dictis in tertio Tomo circa dubiam conſcientiam, quia in præſenti caſu ſubditus eſt in poſſeſſione ſuorum bonorum; ergo non debet ab eâ exturbari per dubiam poteſtatem Principis. 13.

Subditum, ſecluſo ſcandalo, nec ante nec poſt petitionem tenetur offerre tributa ei Legiſlatori de cuius poteſtate dubitatur.

Dicet quis: etiam Princeps eſt in poſſeſſione imponendi tributa, etiamſi certum non ſit, eum poſſe illa imponere; ergo non debebit ab eâ exturbari per ſubditum. Reſpondeo, Principem eo caſu eſſe ſolùm in poſſeſſione dubiâ, hoc eſt, de quâ dubitatur an ſit licita, an ſit illicita; ſubditum verò eſſe in poſſeſſione ſuorum bonorum iuſtâ & certâ; ideóque non debere ab hac per illam dubiam exturbari.

Poteſtas Principis dubia non exturbat ſubditum poſſeſſione bonorū ſuorū certa.

Dices rurſus: Eo ipſo quòd ſit verus Legiſlator non poteſt eſſe dubium de poteſtate illius ad imponenda tributa. Reſpondeo, ſi ſit ſupremus Legiſlator, fortè non habere locum tale dubium; at in inferioribus, quibus nos diximus ſuprà poſſe eam facultatem à Rege committi, ſine dubio dubitari meritò poterit, an re ipſâ ſit illis commiſſa.

Addo præterea etiam in ſupremo locum eſſe poſſe dubium, tum quia etiam dubitatur de totâ eius iuriſdictione, an legitimus ſit; tum quia aliquando ea poteſtas imponendi tributa non conceditur ſoli illi, ſed cum conſilio aliorum: quòd ſi dubium ſit, an adhibuerit Conſiliarios, aut certè conſtet non adhibuiſſe, dubium tamen, an ſolos habeat eam poteſtatem, iam eo ipſo dubium eſt, an abſolutè id poſſit. Concluſio hæc ex dicendis circa ſequentem magis confirmabitur.

Quando etiā de ſupremi Legiſlatoris poteſtate hic dubitari poſſit.

Concluſio vltima: Etiamſi de poteſtate ipſius Principis conſtet, ſi tamen non conſtet ſaltem probabiliter de iuſtitiâ tributi & de ſeruatis omnibus conditionibus ad illud neceſſariis, non videtur obligare ea lex ad ſoluendum tributum. Pro hac ſententiâ ſtant à fortiori omnes, quos pro primâ retulimus, qui vniuerſaliter negant ad ea obligari in conſcientiâ; ſtant etiam expreſsè, qui ſecundam ſententiam tenent; illam tamen negat P. Suarez eo cap. 18. num. 14. & 15. Priùs verò quàm ad eam probandam veniamus, aduerto me dixiſſe, *Si non conſtat ſaltem probabiliter*: non enim eſt neceſſum vt de eâ iuſtitiâ conſtet certò & euidenter, tum quia in rebus moralibus non habetur facilè ea euidentia: tum quia quando Superior vtitur opinione probabili, debet ei ſubditus parere, vt oſtendimus Tomo præcedenti agentes de conſcientiâ dubiâ in ſubdito reſpectu Superioris. Et hoc do Patri Suario, etiamſi non ſint graues auctores qui id negent; inter quos eſt P. Leſſius lib. 2. cap. 33. dub. 8. num. 64. & Petrus Nauarra lib. 3. de Reſtitutione cap. 1. num. 267. eo argumento moti, quòd quilibet poſſit licitè operari cum iudicio probabili quòd non teneatur; ergo eo ipſo, quòd ſubditus probabiliter iudicet Principem iniuſtè exigere tributum, poterit probabiliter iudicare, illud eſſe iniuſtum, & conſequenter ſe non teneri ad illud. 15. Nihilominùs tamen limitatio à nobis poſita probabilior eſt; nam licet liberum ſit vti opinione proba-

14. Quando non obliget lex ad ſoluendū tributum. Principi ſolùm etiam poteſtatem habenti.

Subditum tenebitur obedire Superiori opinione licitè ſolùm probabili vſi.

probabili, quando non eſt in præiudicium alterius, non tamen quando eſt. V. g. ego habeo iudicium probabile, quòd pallium, quo Petrus vtitor, ſit meum, non poſſum, ſi alter etiam probabili iudicio vtatur, pallium ab eo auferre aut repetere, quia illi ſuffragatur poſſeſſio; ergo eùm eo ipſo quòd Legiſlator habeat probabilem iuſtitiam, poſſit licitè petere tributum, quia etiam illo licebit vti opinione probabili, non licet eo ipſo ſubdito teſiſtere, quia Legiſlator & ſubditus certant, rationi conforme videtur, vt cedat ſubditus Legiſlatori, non è contrario: neque hîc ſuffragatur ſubdito vlla poſſeſſio, quia ſicut habet ipſe poſſeſſionem ſuæ pecuniæ, ita etiam Legiſlator habet poſſeſſionem iuſtæ legis; nam ea eſt iuſta lex, quæ probabilem cauſam habet: & hîc iterùm locum habet quod immediatè antè dixi, ſi concurrunt ſubditus & Superior æquali quaſi iure, eſtiùs debere cedere ſubditum quàm Superiorem; ergo ea limitatio omnino tenenda eſt non minùs in his legibus de tributis quàm in omnibus aliis, in quibus eſt eadem ratio quoad hoc; & ferè omnes auctores cenſent, vt ſubditus abſolutè obligetur, ſufficere ſi Superior vtatur opinione probabili.

Quando ſubditus Legiſlatori cedere debeat.

16. Iam ergo ad concluſionem noſtram quintam redeamus. Dicimus ergo, ſi planè nec probabiliter de iuſtitiâ tributi conſtet, non teneri ſubditum ad ſoluendum. Probatur autem, quia in dubiis melior eſt conditio poſſidentis ius certum in ſuam pecuniam.

Ni vel probabiliter conſtet de iuſtitiâ tributi, non tenetur ſubditus ad ſoluendum.

Dices: Etiam tunc Princeps poſſidet ius ſuum, quòd poſſit imponere ea tributa: diximus autem paulò ſuperiùs in dubiis magis ſtandum pro iure Superioris quàm ſubditi: ita reſpondet huic argumento P. Suarez ſuprà num. 18. & retorquet illud pro ſe. Contrà tamen, quia Princeps in eo caſu non poſſidet niſi ſolam poteſtatem imperandi; at per hanc ſolam poteſtatem non obligor ego, niſi actu ſit lex iuſta: quòd verò iuſta ſit ea lex, nulla poſſeſſio probat, ergo nullam habet ille poſſeſſionem quæ ſubdito poſſit præiudicare. Explico id manifeſtè in exemplo quod ab omnibus & ipſomet Suario admittitur: Nam vt ego obliger voto, non ſufficit quòd conſtet certò me habere capacitatem ſeu poteſtatem validè vouendi, ſed vlteriùs requiritur, ne dubium ſit de valore voti; nam Deus non poſſidet quidquam contra me per poteſtatem vouendi, ſed per actuale votum: quòd ſi de hoc ſit dubium, vel quia dubium, an fecerim, vel quia dubium, an validè, non poſſidet adhuc Deus ius vllum contra me; ſed ego in eo dubio præferor tamquam certò poſſidens meam libertatem: quòd ſi certò conſtet votum fuiſſe validum, & dubium ſit, an ego illi ſatisfecerim, iam tunc Deus per illud votum præſcribit contra me; & quia ille poſſidet ius, ego teneor ſatisfacere.

Quid requiratur, vt ego voto obliger.

17. Idem, mutatis terminis voti in legem, & Dei in Legiſlatorem humanum, in præſenti mihi manifeſtè videtur eſſe dicendum: etenim Legiſlator nec præſcribit contra me, nec poſſidet vllum actuale ius actu me obligans, per hoc præcisè quòd poſſit imponere tributum; vnde, non obſtante certitudine poteſtatis, ſi dubium ſit, an lata ſit lex imponens tributa, ego non teneor ea ſoluere: ergo ſolùm præſcribit Legiſlator per legem actualem; atqui, quando de illâ ipsâ lege eſt dubium, an ſit valida, non poteſt per illam acquirere poſſeſſionem ſibi fauentem, & quæ poſſit præualere contra meam poſſeſſionem, quæ eſt extra controuerſiam iuſta & valida; ergo tunc non ero obligatus.

Idem applicatur materiæ præſenti.

Fateor, Si conſtaret certò de iuſtitiâ legis, & dubium eſſet, an ego iam ſoluiſſem, nec ne, tunc præualiturum Legem, & me obligandum ad ſolutionem; at cùm in præſenti dubium ſit (vt ſupponimus) de valore legis, quod idem eſt ac dubitare, an fuerit vera lex, iudicandum erit pro ſubdito. Nec video quæ poſſit aſſignari diſparitas vllius momenti inter legem & votum quoad hoc. 18.

Nota regulâ generalem.

Confirmo ex regulâ generali, quam tradidi Tomo 3. diſput. 25. circa finem, quando ſcilicet dubium eſt, an inceperim eſſe obligatus, tunc iudicandum pro meâ libertate; quando vero è contrario certum eſt me fuiſſe obligatum, & dubium eſt, an ſatisfecerim obligationi, tunc iudicandum contra me: atqui dum dubito an lex imponens tributum ſit valida, dubito an cœperim eſſe obligatus, ergo tunc eſt iudicandum pro me; cur autem quando conſtat me protuliſſe verba quæ votum ſonant, ſi dubitem, an habuerim intentionem vouendi, nihilominùs teneat, dixi eodem loco prouenire ex eo, quòd tunc præſumptio ſtat pro voto; quia non ſolent talia verba communiter proferri niſi ex intentione ſeriâ. At hæc ratio in præſenti non habet locum, quia impoſitio tributorum non habet connexionem ex ſe cum iuſtâ cauſâ; vnde ex actuali impoſitione non poteſt præſumi cauſa iuſta.

Quando præſumptio ſtat pro voto.

Svbsectio III.

Obiectiones aliquæ ſolutæ.

Verùm dices: In Tomo 3. diſput. 26. circa finem dixi, ſubditum vocatum ad bellum debere ire, etiamſi dubitet, an illud ſit iuſtum, dummodò non conſtet ei eſſe iniuſtum; addidi verò eius concluſionis rationem, quia non debet de Rege præſumi delictum, quale eſſet indicere bellum iniuſtum; ergo eodem modo, etiamſi ſubdito non conſtet de iuſtâ cauſâ tributi, tenebitur illud ſoluere, quia non debet de Rege præſumi delictum: quale eſſet iniquum tributum imponere. Confirmatur Primò, quia, ſicut ibi diximus aliquando expedire ne ſubditi cauſas belli ſciant, ita in præſenti dici poteſt, expedire ne ſubditi ſciant cauſas iuſtas tributorum; ergo eò quòd ſubditus dubitet de eâ æquitate, non excuſatur ab obligatione. Confirmatur Secundò ex Patre Suario, qui adducit generalem regulam, quòd ſubditus tenetur obedire Prælato præcipienti, non ſolùm quando certus eſt, non eſſe contra Dei præceptum quod imperatur, ſed quando certus non eſt, vt dixit Auguſtinus lib. 22. Contra Fauſtum cap. 75. & Carolus Imperator, vt habetur cap. *In memor.* diſtinct. 19. dixit de Sede Romanâ, *Licet vix ferendum ab illâ ſanctâ Sede imponatur iugum, tamen ferendum eſt:* hæc autem ratio eodem modo locum habet in quolibet Principe ſuperiore cum proportione. Tertiò, non eſt maior ratio excipiendi leges tributorũ quàm reliquas omnes; nam ſæpè ſunt multæ longè difficiliora mandantes: vt ſi cogatur quis militare, &c. inſeruire Regi, &c. Denique quatuor genera tributorum agnoſcuntur licita in cap. ſæpè citato *Super quibuſdam.* inter quæ numerantur ea quæ ſunt ab immemoriali; his enim eo ipſo præſumitur iuſta cauſa, etiamſi ignoretur: ergo etiam illa tributa, quæ impoſita ſunt à Principe, debent eo ipſo præſumi habere iuſtam cauſam, etiamſi

19. An ſubditus vocatus ad bellum ire, debeat, an iuſtũ ſit, dubitat.

Regula generalis Suarij.

Quatuor genera tributorum.

ſubditis

ſubditis manifeſta non ſit; dummodò de contrario non conſtet.

20. *Qui ſciri debeat à ſubditis tributa iuſta eſſe.*

Vt difficultatibus his ſatisfaciamus, & ſententiam noſtram confirmemus, aduerto, me non requirere in concluſione poſitâ, vt omnes ſubditi in particulari ſciant cauſam tributi; id enim infrà dicemus eſſe moraliter impoſſibile, & etiam non expedire: requirimus ergo, vt ſaltem ex rumore iudicióq; communi cenſeantur ea tributa iuſta: quod fieri poteſt benè, etiamſi in particulari cauſa ignoretur, quia per miniſtros Principum ſolet ea ſignificari præcipuis capitibus; ex quorum conteſtatione deriuatur ſufficiens rumor de cauſâ iuſtâ eo caſu extraordinario quo occultari debuerit; nam, per ſe loquendo, non videtur eſſe tanta ratio eam occultandi.

21. *Reſpondetur argumentis in contrariũ.*

Hoc ſuppoſito, ad argumenta in contrarium poſita reſpondeo. Primum quidem, quod ex doctrinâ à me traditâ Tomo præcedenti diſput. 26. deſumitur, nũ vrget, quia idem dicimus de ſententiâ belli iuſti: non enim in qualibet particulari perſonâ, quæ ad bellum vocatur, eſt neceſſaria iuſtitia de cauſis belli; oportet tamen vt ſaltem ex communi ſenſu & rumore iudicetur iuſtum; & prudentiores, qui eâ de re meliùs noſcere poſſunt, id atteſtentur, vt ſaltem in eorum fide id cognoſcatur: hoc autem ipſum dicimus in præſenti.

Diſcrimen inter bella & tributa.

Secundò reſpondeo, Eſto aliter in caſu tributi quàm in caſu belli diſcurreramus, non fore vllum defectum conſequentiæ; nam Principes ad bella, per ſe loquendo, non propendent; ſunt enim periculoſa & moleſta valdè: vnde faciliùs ibi præſumitur iuſta cauſa, etiamſi ignoretur, quàm in tributis, ad quorum impoſitionem naturaliter valdè propendent Principe; quia ſine moleſtiâ illis adferunt magnas diuitias.

22. *De vtilitate tributorum ſubditis conſtare debere decidit cap. Peruenit. de cenſibus.*

Secundò, quòd debeat ſubditis conſtare de iuſtitiâ belli, nullibi deciditur; at debere conſtare de vtilitate tributorum ſeu cenſuum ſatis probabiliter deciditur cap. *Peruenit.* de cenſibus. vbi Paſchalis Papa ait: *Cenſus ignorantia nec diuinis nec humanis legibus inuenitur: oportet quippe vt omnis cenſus ad quid, & quando perſolui debeat præſciatur.* non enim ſatisfacit quòd Primò reſpondet P. Suarez, ſolùm ibi agi de ignorantiâ eius qui tenetur ſcire, & cauſam reddere; hoc, inquam, non ſatisfacit, quia in eo ſenſu reſponſum Pontificis planè eſſet ridiculum: idem enim eſſet ac ſi dixiſſet, *Qui tenetur ſcire cauſam cenſus, debet eam ſcire.*

Explicatur dictum cap.

Quæ doctrina ſicut per ſe nota, & vniuerſalis ad omnes materias, etiam non cenſuales, ita planè eſt aliena à Pontifice. Deinde clauſula ſequens, *vt ſcilicet præſciatur, quando debeat ſolui*, manifeſtè oſtendit Pontificem agere de his qui ſoluturi ſunt, vt ſciant quo tempore, & ad quid debeant ſoluere. Neq; item ſatisfacit quod Secundò reſpondet, non poſſe dici cauſam ignorari, quando ſcitur tributum eſſe impoſitum à Principe; de quo debeo præſumere quòd ex cauſâ moueatur; hoc, inquam, non ſatisfacit, quia Pontifex plus requiſiuit in eo capite, quàm vt conſtaret à quo eſſent tributa impoſita; vt ea verba *ad quid & quando* apertè demonſtrant; ergo non fuit contentus eâ præſumptione: id quod patet ex tenore eiuſdem capitis infrà, *Occaſione ſcilicet cuiuſdam cenſus, qui ad quid ſolui debeat, ignoratur.* Quis autem dicet hæc verba nihil aliud ſignificare, quàm quòd ignoretur à quo ſit cenſus impoſitus? ergo cùm reſponſum Pontificis ſit iuxta dubium propoſitum non poſſumus dicere, illum ibi ſolùm requiſiuiſſe, vt ſciatur à quo ſint tributa impoſita, ſed, vt ſciatur quæ ſit vtilitas tributorum: & ſanè negare nemo poterit valdè probabiliter ex eo capite deduci noſtram concluſionem, etiamſi in aliquo caſu extraordinario non ſit neceſſaria ea diſtincta notitia adeò publica, dummodò ſit in præcipuis perſonis. Vides ergo hinc magnam deſumi diſparitatem inter duos eos caſus.

23. *Satisfit replicæ.*

Quod verò dicitur, non debere in Principe præſumi delictum in impoſitione tributorum, ſicut nec præſumitur in indicendo bello, non vrget; quia eo ipſo, quòd in imponendis tributis neceſſaria ſit ſcientia vtilitatis & cauſæ, ſanè non præſumendo delictum, ſed ex defectu conditionis requiſitæ, formo iudicium, quòd ſim liber ab eis ſoluendis: quomodo autem id non impugnetur, ex eo quòd expediat ſæpè cauſas occultare, iam eſt paulò antè explicatum.

Occurritur regulæ generali.

Ad generalem regulam, quòd ſubditus teneatur obedire Prælato præcipienti, etiam quando non eſt certus, non eſſe contra præceptum Dei quod imponitur, reſpondeo Primò, eam regulam non eſſe contra nos, qui non loquimur iam de certitudine (diximus enim ſuprà eam non requiri) ſed de dubio, quando nec probabiliter ſcitur eſſe licitum tributum. Secundò reſpondeo, in tributo, ob rationem datam, ſpecialiter requiri eam ſcientiam, quæ non requiritur in alijs legibus Et hinc reſpondetur ad Auguſtinum, qui nihil aliud præter eam regulam dedit.

Reſpondetur dicto Auguſtini.

Obuiatur Caroli Imperatoris ſcito.

Ad teſtimonium Caroli Imperatoris dicimus, nos iam non agere de grauitate tributi; fatemur enim ex hoc capite, dummodò tolerabile ſit, etiamſi videatur vix tolerabile, poſſe ad illud obligari: quod præciſè Carolus dixit: agimus ergo de aliâ conditione, quam iudicamus eſſentialem ad inducendam illam obligationem.

24. *Quid de re agat cap. Super quibuſdam.*

Ad Tertiam confirmationem ex alijs legibus reſponſum eſt iam ſatis, & aſſignata diſparitas. Denique ad inductionem cap. *Super quibuſdam.* reſpondeo, in eo non agi de alijs requiſitis ad tributa, ſed tantùm de principio ſeu cauſâ imponente; & quòd ea tributa ſint ab immemoriali, reputari perinde, ac ſi eſſent impoſita à Rege: ſicut autem ibi, non eo ipſo, quòd à Rege ponantur, iudicantur iuſta, ſed debent prætereà alias habere conditiones; ita, quæ ab immemoriali ſunt, non ideò iudicantur iuſta, niſi aliquo modo conſtet de cauſâ iuſtâ: poſſunt enim ea eſſe valida ex vno capite, non tamen continuò ſunt vndequaque valida: id quod clarè confirmo ex cap. *Peruenit.* paulò antè à me inducto; nam in eo Paſchalis ſupponit cenſum illum, quem Fraxinorum Abbas petebat, fuiſſe valdè antiquum: vnde non reiecit illum vllo modo ex defectu antiquitatis, ſed quia ignorabatur eius vtilitas; ergo ſuppoſuit Pontifex, poſſe cenſum non habentem vitium ex parte antiquitatis illud habere ex parte vtilitatis; alioquin non debuiſſet rationem deſumere ex defectu vtilitatis, ſed quia non fuiſſet ab immemoriali: id quod valdè alienum à mente Pontificis, iuxta verba & ſenſum eius capitis.

25. *Quid facto opus, ſi tributum probabiliter ſit iniuſtum.*

Hinc infero, quando poſitiuè conſtat per rationes probabiles tributum eſſe iniuſtum, & nullæ rationes ſunt, quæ probabiliter contrarium oſtendant, à fortiori non teneri ſubditum illud ſoluere. In hanc concluſionem etiam conſentit P. Suarez ſuprà: & ratio illius eſt clara, quia tunc præſumptio eſt contra Principem: Imò in alijs legibus, vbi minor multò ſcientia requiritur,

idem

idem conſtat: nam ſi ratione probabili mihi conſter non eſſe licitum quod per legem mandatur, & nullam habeam in contrarium rationem, quæ perſuadeat eſſe iuſtum, non teneor, imò nec poſſum obedire. Io tribotis autem ea ratio ſufficit, vt non tenear ad ſolueodum; ſi tamen velim, poſſum; quia etiam ſine obligatione vllâ licitum eſt mihi donare Regi aliquid de meâ pecuniâ aut meis rebus.

26.

An ſi Legiſlator abſolutè obliget ad ſolutionē tributi, etiā ante petitionē, ſit tamen ſubditus in conſcientiâ non teneri ad ſolutionem. Suary opinio.

Quæres Primò, an caſu quo Legiſlator voluit ſimpliciter obligare ad ſolutionem tributi, etiamſi non petatur, nihilominùs tamen contingere poſſit, vt ſubditus in conſcientiâ oon teneatur ſoluere, niſi petatur. P. Suarez n. 22. dicit poſſe id contingere; quod duobus modis explicat; primò, quia aliquando poteſt euenire, vt tributum illud, ſi debeat ſolui non petitum, ſit nimis graue, ideóque non obliget; ſi verò poſſit expectari donec petatur, fiat tolerabile, & conſeqoenter iam tunc obliget. Secundo modo id explicat, ſi vi conſuetudinis introductum ſit, vt non teneantur ſoluere, niſi petatur: quam conſuetudinem Nauarrus docet eſſe valdè communem. Placet mihi hæc ſententia, explicatio verò prima aliquantulùm eſt dura; eò quòd parum mitigetur de grauitate tributi per hoc, quòd non obligent antequam petatur: ſoleot enim exactores tributorum ita eſſe diligentes, vt rarò aliquem negligant: quòd autem aliquando vnus aut alter omittatur, parum valdè mitigat tributa.

27.

Quanā praxis ſeruanda ſit tributis ſoluendis. Suary mens.

Quæres Secundò, quæ praxis ſit ſeruanda in ſoluendis tributis. Hanc quæſtionem tangit breuiter P. Suarez n. 25. & 26. reſpondétq; ponderandam eſſe circumſtantiam perſonæ ſoluentis: ſi enim ſit valdè pauper, & pro ipſo ſit grauis ſumma quæ petitur, non teoebitur in tantâ ſummâ, ſed ad aliquid minus, iuxta capacitatem propriá. Quæ doctrina ſicut veriſſima eſt, ita meo iudicio planè eſt ad praxim inutilis; quia exactores tributorum nullas vnquam tales conſiderant circumſtantias, ſed quod præſcriptum eſt vniuerſaliter exigunt, ſiue pauperculus, à quo petitur, commodè poſſit; ſiue non; ſemper enim dicunt, falsò prætendi tunc paupertatem: quòd ſi ea pecuniâ non inueniant, vnde ſibi ſatisfaciant, accipiuot miſeras illas reculas quas in domo inoeniunt; aliquando etiam feneſtras & fornaces & portas frangunt, perindè ac ſi eâ viâ ſummè ditaretur Princeps: vnde publicani, ſeu qui huiuſmodi officia tractant ſemper ſunt in præſenti periculo grauium peccatorum. Nec video quid aliud dici poſſit de modo ſoluendi ea tributa.

Vera eſt doctrina Suary, ſed vitio publicanorum non eſt in praxi.

Sectio III.

In quo ſit poteſtas imponendi tributa.

28.

Omnis Princeps ſupremus in ſuo ordine habet poteſtatem imponendi tributa.

DIco Primò, illam poteſtatem eſſe in omni Prioeipe ſupremo in ſuo ordine; v.g. in Papâ qooad Eccleſiaſtica tributa, in Imperatoribus, Regibus, Republicâ non ſubiectâ; & ſi qui ſunt alij Principes, vt Dux Saxoniæ, Bauariæ, Marchio Brandenburgicus, Magnus Dux Florentiæ, &c. nã licet hi ſint aliquo modo feudatarij Imperij, vt etiam eſt Rex Bohemiæ; nihilominùs habent in terris ſuis ius ſupremum: & Imperator habet ibi dominium qnoddam valdè altum; quod non eſt contrarium iuri eorum Principum.

Papa in ſuis terris habet ius Regis.

Circa Pontificem verò aduerte, loqui nos poſſe vel reſpectu ſæcularium vel reſpectu Eccleſiaſticorum: (non ago de Pontifice in ſuis terris, quia in illis habet ius Regis, & poteſt qood alij Reges in propriis Regnis:) ſi ergo loquamur de contributionibus temporalibus, dicimus eas non poſſe imponere extra ſuas ditiones, quia non habet iuriſdictionem temporalem: quòd ſi fortè contingat vt Eccleſia patiatur grauem aliqoam neceſſitatem temporalem, ratione cuius neceſſaria ſit aliqua fidelium contributio, tunc ad eum finem ſpiritualem omnioo poterit tributum indicere. Quòd ſi de Eccleſiaſticis ſermo ſit, iam dixi Papam vt vniuerſalem dominum poſſe directè imponere tributa, ſicut poſſunt Prioeipes ſæculares in ſuos ſubditos.

Papa non poteſt extra ſuas ditiones imponere contributiones temporales niſi in graui Eccleſiæ neceſſitate, vel Eccleſiaſticis.

29.

Concilium tantum circa tributa poteſt quantum ei à Papâ conceditur.

Dico Secundò, Conciliom generale, qoia non habet poteſtatem niſi dependenter à Papâ, nihil poſſe etiam circa tributa, niſi quod ei à Papâ conceditur: quid autem Papa ei poſſit concedere, conſtabit ex dictis de aliis Principibus, quid ſcilicet poſſint inferioribus Iudicibus in hoc puncto concedere.

Quid cæteri inferiores Principes poſſint.

Circa alios Principes inferiores, qui omnino carent ſupremâ iuriſdictione Dico Tertiò, illos non habere ex ſe eam poteſtatem imponendi tributa, quia nec habent vim condendi leges alias minoris momenti niſi ſpecialiter eis delegetur; videndum ergo erit, vtrùm poſſit talis poteſtas delegari: pro qoo aduerte duplicem delegationem eſſe poſſe; vnam, in quâ ſe gerat inferior Iudex planè vt actualiter gerens vices Principis ac nomine ipſius tributa imponat, & quidem pro ipſo ſupremo Principe. In hac delegatione nulla eſt difficultas, quia tunc non tam delegatus quàm Princeps ipſe imponit tributa: neque poteſt Princeps omnia per ſemetipſum immediatè adminiſtrare. Alia eſt delegatio, quâ conceditur inferiori Iudici poteſtas ordinaria imponendi tributa, quæ, & quando vellet, quǽqne in bonum ipſius ordinarentur. & de hac eſt præcipoa difficultas, an poſſit à ſupremo Iudice concedi: pendet item ab hac quæſtione altera, de qoâ fusè tractant auctores, ſcilicet, an præſcriptio ab immemoriali in imponendis tributis reddat licitam eam impoſitionem in Legiſlatore non ſupremo: etenim ſi tali concedi non poteſt à Rege aut ab alio ſuperiore Principe eiuſmodi poteſtas, ergo neque ab vllo alio poterit: quòd ſi nullus ei iuſtè potuit id concedere, ergo iniuſtè eam retinet, & ſine iuſto titulo, quantumuis innumeris annis eam poſſederit: ſi verò è contrario ea poteſtas à Rege concedi poteſt, certè Princeps inferior, qui Rege ſciente & diſſimulante eam poteſtatem exercuit ab immemoriali, cenſetur eo ipſo eam habere ex conceſſione Principis, & conſequenter iuſtè: pendet ergo hæc ſecunda quæſtio quaſi vnicè ab eâ primâ; vnde miror priorem obiter, ſecundam verò fusè ab auctoribus diſcuti.

30.

An, & quanam poteſtas imponendi tributa poſſit inferiori Principi à ſuperiore delegari.

31.

Doctrina Suary & Salas.

Pater Suarez cap. 14. n. vlt. reſpondens obiectioni cuidam circa ſecundam quæſtionē docet, non poſſe eiuſmodi priuilegium concedi, quia eſſet pernicioſum Reipublicæ & cõmoni bono, ac valdè repugnans ſupremæ poteſtati eiuſdem Principis. Idem docuerat Salas ſect. 10. ob eadem fundamenta, alios etiam pro ſe citans. Poteſt autem eorum vltimum argumentum ſic ampliùs declarari; nã vel Rex eo caſu ſimul retineret poteſtatem imponendi tributa; & hoc eſſet nimis graue, quia tunc populus grauaretur duplici tributo, vno pro Rege, alio pro inferiori Principe: hoc autem eſt abſurdum: vel tunc Rex amitteret eam poteſtatem, & eo ipſo faceret aliquid intrinſecè contra ſuam dignitatem: ergo non poteſt eſſe

Ratio eorundem declaratur.

eſſe talis delegatio. Videtur etiam fauere huic ſententiæ Alphonſus à Caſtro lib. 1. de Lege pœnali, quatenus docet præſcriptionem non fauere ad acquirendum ius imponendi tributa.

Mens authoris.

Ego verò non video vllam in hoc puncto repugnantiã, quin potiùs ex ipsâ ratione, ad quam tributa imponuntur, crediderim ſatis probabiliter inſerri, contrariũ eſſe poſſibile. Id quod dum oſtendo, ſimul reſpondeo argumentis in contrarium, & in primis admitto libenter, non debere eam poteſtatem ſimul eſſe in duobus ad diuerſa tributa, quia id eſſet onus graue reſpectu ſubditorum: & ratio à priori huius eſſe poteſt, quòd ſubditi non

32. cenſentur tranſtuliſſe in Regem ſuam poteſtatem in ordine ad tot tributa. Dicimus ergo Principem poſſe, à ſe abdicando eam poteſtatem imponendi in tali loco tributa, eam concedere inferiori alicui Principi domino eius ciuitatis aut loci, neque in hoc puncto vllam eſſe repugnantiam: non quidem ex eo, quòd cum poteſtate regiâ pugnet, carere eâ poteſtate: nam poteſtas regia non conſiſtit in indiuiſibili, ſed habet latitudinem ſummam; quidam enim Reges non habent ius ſucceſſionis, alij habent: quidam non poſſunt ſine conſilio Regni quidquam ſtatuere, alij poſſunt; quidã non habent ius donandi aliis vllum vel oppidum vel pagum, alij poſſunt: cur ergo, quæſo, non poterit eſſe aliquis Rex verus, etiamſi in vnâ ciuitate tributa imponere non poſſit?

Quàm varia Regum ſit poteſtas.

Vrgeo id meo iudicio euidenter, quia ob ſingulare aliquod facinus ſine dubio poteſt Rex ciuitatem aliquam liberare à tributis; & tamen adhuc in illam retinet verũ ius regium: ergo malè dicitur eam carentiã poteſtatis ad imponenda tributa eſſe contrariam regiæ dignitati. Confirmo Secundò, quia ſaltem aliquas perſonas poteſt Rex facere liberas ab eiuſmodi tributis: ſicut enim poteſt illis donare hanc vel illam vrbem, maiori titulo poterit eas omnino liberare ab omni tributo; ergo non eſt contra regiam dignitatem, ſimul habere regiam poteſtatem in aliquam ciuitatem aut perſonas, & carere iure imponendi eis tributa: ergo ex hoc capite non poteſt dici repugnare, vt eam Rex alicui inferiori Principi conferat.

Rex quis eſſe poteſt, etſi careat poteſtate imponendi tributa.

33. Dices: Iuriſtæ communiter ſupponunt, ea quæ ad propriam rationem Principis ſpectare videntur non poſſe Principem à ſe abalienare; atqui poſſe imponere tributa eſt tale, ergo. Minorem putat P. Suarez probari ex cap. *Super quibuſdam.* de verborũ ſignificatione, quatenus ibi dicitur ius imponendi tributa eſſe reſeruatum Imperatoribus & Regibus ac ſimilibus Principibus; quod idem dicitur in cap. *Innouamus.* de cenſibus. Reſpondeo tamen Primò maiorem eſſe falſam, licet eam teneãt aliqui Iuriſtæ; oſtendo autem falſitatem ex propriis illorũ principiis: affirmant enim communiter, vt ipſe Suarez fatetur n. 15. poſſe in totâ ipsâ poteſtate ſuprema præſcribi contra ipſum Regem, ergo à fortiori poterit in vna parte illius, quia, cæteris paribus, faciliùs cenſetur condeſcendere ipſe Rex, contra quem præſcribitur, in vnam partem, quàm in eam & alteram ſimul. Secundò reſpondeo hîc non eſſe ſermonem de præſcriptione, de qua loquuntur Iuriſtæ, ſed de conceſſione facta ab ipſo Rege: multa autem poſſunt concedi à Rege liberaliter, quæ non poſſunt per præſcriptionem acquiri contra illum. Tertiò reſpondeo negando minorem: etenim in eis duobus capitibus *Innouamus.* & *Super quibuſdam.* non dicitur quod proprium ſit ſolius Regis imponere tributa, ſed potiùs res in fauorẽ noſtræ ſententiæ deciditur; dicitur enim *ſine auctoritate & conſenſu Regum ea non poſſe imponi*: ergo ſi Rex ipſe conſentiat, & det ſuam auctoritatem ad ea imponenda, ſupponunt Pontifices poſſe imponi tributa ab aliis.

An abalienare poſſit Princeps ea quæ ei vt tali ſunt propria, & conſequenter poteſtatẽ imponendi tributa.

Suarij hac ſuper re ſenſus Iuriſtæ fui ſuntque principijs conuincuntur.

Cap. Innouamus & Super quibuſdam, explicantur.

Quod verò neque ex parte finis ipſorum tributorum id repugnet, ſic oſtendo, & ſimul meam ſententiam proponam: Tributa ita ordinantur ad ſuſtentationem Principum, & ad bellorum neceſſitates, vt tamen poſſit ex eis donare aliquibus perſonis magnam partem, ob merita inſignia ipſarum perſonarum. Sic paſſim praxis docet ex vectigalibus ſalis, vini, frumenti, &c. fieri à Principibus maximas donationes, quia id ipſum in bonum Reipublicæ ordinatur; ergo Rex ei Principi, cui donat ſingulis annis v. g. decem millia ex eis vectigalibus ſeu tributis, non poterit non donando eam ſummam dare ordinariam poteſtatem, vt, ſi ei placuerit, poſſit imponere tributa in rebus in quibus voluerit, vt inde eam ſummam accipiat? Certè, ſi res benè conſideretur, manifeſtè apparebit in idem omnino incidere duas eas gratias, & nec Regi, nec populo, nec inferiori Principi vllum nocumentum magis ex vno modo quàm ex altero oriri. 34.

Quinam tributa ad ſuſtentationem Principũ bellorũmq; neceſſitates ordinentur.

Confirmo: Tributa etiã ordinantur ad ſuſtentationem ipſorum inferiorum Principum, qui ſunt quaſi pars aulæ regiæ aut imperatoriæ; ergo ex hoc capite optimè poteſt eis inferioribus concedi ea poteſtas, licet fortè ſemper debeat aliqua limitatio apponi, ne poſſint aliquando nimiùm excedere. Verùm neq; hanc eſſe in rigore neceſſariam omnino cenſeo, quia ea limitatio in ipſo etiã Rege locum habet, quia nec ipſe pro ſe excedere poteſt; & alioquin per ſe ſupponitur in omni lege, quòd debeat ex parte materiæ eſſe iuſta: ergo ex hoc capite non eſt magis neceſſaria ea limitatio in inferiore quàm in ſuperiore. 35.

Tributa etiã ad inferiorũ Principum ſuſtentationem ordinantur.

Denique, ſi argumentum ab vſu aliquid valet, certè in Germaniâ iſtis annis paſſim vidimus ab Imperatore fuiſſe tranſlatam in Capitaneos ſupremos militiæ totam vim imponendi tributa pro bello, ita vt nihil ſibi Imperator in eo puncto reſeruauerit; reliquerit verò è contrario Duci ſupremo liberum, vt vellet eas contributiones imponere in hac aut illâ materiâ, in hoc vel in illo loco: & licet aliqui abuſi ſint eâ poteſtate ob propriam malitiam; non videtur tamen eſſe vllo modo illicitus ille modus eam poteſtatem concedendi; maximè, ſi reſeruet Imperator ius corrigendi in caſu appellationis omnem exceſſum: neque per hanc reſeruationem deſtruitur noſtra concluſio, quia ea tota reſeruatio etiam eſt in aliis legibus non imponentibus tributa: & tamen non ideò negat Salas, Suarez & alij, poſſe concedi inferiori Principi poteſtatem condendi alias leges, ergo neque ex eo capite debet negari, poſſe concedi poteſtatem condendi leges tributarias.

De facto eam poteſtatem in inferiores eſſe tranſlatam ab Imperatore docet experientia.

Quàm licita ſit talis conceſſio.

SECTIO. IV.

Ex hac doctrinâ deciditur quoddam dubium.

EX hac doctrinâ facilè decido dubium ſuprà poſitum, vtrùm ſcilicet Princeps inferior, qui habet ab immemoriali conſuetudinem imponendi tributa, poſſit licitè eam conſuetudinem retinere, & imponere tributa. Diximus enim omnino poſſe: quæ eſt ſententia Medinæ 36.

Princeps inferior habens conſuetudinẽ ab immemoriali tributa imponendi, poteſt eâ vti.

Cod

Cod.de reſtitutione cap. 13.§. *Vt igitur.* idem ſentit Panormitanus in citato cap. *Super quibuſdam.* n. 1. & 2. & D. Antoninus in 2. part. tit. 1. cap. 13 §. 8. in fine. aduerto tamen, Medinam probare hanc doctrinam ex eo cap. *Super quibuſdam.* in quo dicitur, iniuſta eſſe ea tributa, quæ non ſunt auctoritate Imperatorum vel Regum vel ab immemoriali conſuetudine impoſita, vnde infert, Ergo immemorialis conſuetudo dat ius imponendi tributa. Hoc argumentum Medinæ diſplicuit P. Suario; cenſet enim in eo capite non fieri mentionem de poteſtate imponendi tributa, ſed de impoſitione ipſa actuali, quæ ab immemoriali eſt; eo enim ipſo cenſentur à Rege Manaſſe ea tributa. Ego tamen, licet non iudicem omnino euidentem eum textum pro noſtra ſententia, puto valdè probabiliter Medinam diſcurriſſe: etenim in eo capite expreſsè fit mentio de his qui poteſtatem habent imponendi tributa; vnde τὸ *antiquâ conceſſione introducta* non videtur poſſe intelligi eo ſenſu quo P. Suarius loquitur, vt ideò talia tributa ibi approbentur, quia cenſentur introducta fuiſſe auctoritate Regum: tunc enim ea iam fuiſſent à Pontifice comprehenſa ſub his quæ ab Imperatore & Regibus poſita ſunt; quoad hoc enim parum eſt, quòd traditione conſtet ab Imperatore poſita, aut quòd immediatè id ex ipſa lege noſcatur: ſemper enim ea ſunt ab Imperatore: ergo ibi antiquam conſuetudinem tranſtulit Pontifex ad aliam poteſtatem, quæ non eſſet immediatè à Rege; quia ſicut anteà egerat de iis qui poſſunt, etiam in τὸ *immemoriali* agit de potentia non Regis, quia eam præmiſerat; ergo inferioris Principis. Et ſanè nemo poterit negare hanc deductionem textus eſſe valdè probabilem: ſed ne rem probabiliorem per minùs probabilem oſtendamus, quidquid de eo textu ſit.

Medina diſcurſus approbatur.

37. CONCLVSIO noſtra ex dictis ſuprà ſuadetur, quia ea poteſtas tribui à Regibus poteſt perſonis inferioribus: ergo ſi hæ illa vtuntur ab immemoriali, ipſis Regibus tacentibus, tam benè in ea preſcribunt quàm in quolibet alio Iure; quia tam cenſetur Rex cedere iuri ſuo in hoc puncto quàm in quolibet alio. Confirmatur, quia, vt ſuprà diximus ex Iuriſtis, poteſt fieri præſcriptio in tota ea poteſtate regia, ergo à fortiori in aliqua illius parte; quia multò minùs ad hoc requiritur quàm ad illud, vt ſuprà argumentabamur contra Patres Salas & Suarez. Contrarium ſentiunt Caſtro & Patres Soarez & Salas ſuprà: quorum argumenta in priori puncto ferè ſoluta ſunt; ſolùm hoc reſtat, quod ſpecialiter Pater Suarez vrget: Nulla poteſtas poteſt per conſuetudinem ſeu præſcriptionem acquiri, niſi virtute alicuius legis ciuilis aut Canonicæ, quia præſcriptio non eſt iure naturali introducta, imò quodammodò videtur ab illa diſcordare, ergo debet in iure humano fundari: atqui nullum tale ius nec ciuile nec Canonicum eſt quod concedat præſcriptionem in hoc puncto; imò in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. dum declaratur, qui poſſint imponere tributa, dicitur, *Exceptis Regibus, Principibus, Pontifice & Concilio, nemo audeat tales exactiones ſtatuere, aut ſtatutas de nouo tenere*; ergo ſentit Concilium non poſſe in hac poteſtate præſcribi.

Probatur ſententia auctoris.

An, & quantum præſcribi poſſit in regia poteſtate quoad tributa.

38. Reſpondeo Primò, hæc vltima verba, ſi vt ſonant accipiantur eſſe contraria aliis quæ ſunt in cap. *Super quibuſdam.* nam ibi dicitur ſtatutas ab immemoriali poſſe teneri: ergo ſi ad rem noſtram τὸ *ſtatutas*, quod eſt in Concilio Lateranenſi, intelligatur etiam ab immemoriali, fiet ſenſus contrarius alteri textui citati capitis: quòd ſi excludatur particula *ab immemoriali*, iam non erit contra nos, qui ſolùm agimus de præſcriptione per eam conſuetudinem ab immemoriali. Abſolutè reſpondeo toti argumento; Ad hoc, vt in aliqua re poſſit præſcribi, non eſſe neceſſum ius humanum, quod ſpecialiter concedat præſcriptionem in eâ materiâ; ſufficit enim quòd abſolutè iura admittant præſcriptionem in aliis rebus, tunc enim eo ipſo concedunt in hac, niſi oſtendatur hîc ſingularis aliqua ratio repugnantiæ; quæ proculdubio non oſtenditur. Addo, hanc præſcriptionem reduci ad materiam iuſtitiæ; vt enim in pallio, in domo & in aliis rebus præſcribo contra verum dominum, ita dico in hoc iure, quod alioquin ex ſe ad Regem pertinebat, & ego eo vtor Rege conſcio & tacente, me haud dubiè poſſe præſcribere: id quod confirmo ex dictis ſuprà; quia ſi in poteſtate totâ regiâ poteſt præſcribi, & de hoc eſt ius humanum, haud dubiè ibi includitur ius de præſcriptione in mediâ parte eius poteſtatis, quia pars includitur in toto; & minus requiritur ad iuſtè vſurpandam partem quàm ad vſurpandũ totum.

Satisfit argumento Suarij.

Quo iure ſit præſcribi poſſit.

. Obiicit etiam Caſtro illud cap. *Super quibuſdam.* & aliud *Innouamus.* ſed iam oſtendimus nihil eſſe in illis contra nos; vt & ipſe P. Suarez benè agnouit reprehendens Caſtrum, quòd putauerit inde ſuam ſententiam poſſe probari.

Caſtro nil proficit hic.

SECTIO V.

Quæ vtilitas requiratur, vt tributa ſint iuſta.

CONCLVSIO ſit, Neceſſum eſt finem, ob quem ea tributa imponuntur, eſſe honeſtum. Circa quam conditionem ſolet dici, neceſſarium eſſe vt ſciatur, ad quid & quomodo perſolui ea debeant; quod tamen ita intelligendum eſt, vt neceſſarium non ſit ab omnibus de populo ſciri eam vtilitatem; ſufficit enim, ſi nota ſit Principi & Conſiliariis ac Procuratoribus Regni, aut aliis, ad quos pertinet examinare iuſtas cauſas tributorum, iuxta varias conſuetudines Prouinciarum. de quo rurſus infrà ſect. 7. 39.

Finis tributorum iuſtus ſit oportet, & quomodo.

Obiicies, ſuprà à nobis dictum, non eſſe neceſſarium vt lex imponatur cum conſenſu Conſiliariorum aut vllius alterius; ergo neque erit neceſſarium vt Procuratores Regni, vel aliqui alij ſciant de vtilitate & neceſſitate tributorum. Reſpondeo negando conſequentiam ab aliis legibus ad has tributarias. Diſparitas eſt manifeſta, quod in aliis legibus, quæ non ordinantur immediatè ad bonum Principis, ſed ſubditorum, non cenſetur ſuſpectus ipſe Princeps, ſicut in tributis, quæ immediatè in bonum ipſius ordinantur. Secundò, in aliis legibus ex ipsâ honeſtate materiæ præceptæ ſtatim apparet legem eſſe iuſtam; at tributa ex ſe non habent aliam iuſtitiam niſi ex fine ad quem ordinantur: vnde, vt conſtet de iuſtitiâ eorum tributorum, oportet etiam vt conſtet de honeſto fine, ad quem ordinantur; eſſe verò abſolutè neceſſum, vt conſtet de iuſtitiâ legis, eſt certò certius, nam cùm ſubditus, ſi lex ſit iniuſta, non teneatur ei parere; neceſſum eſt, vt, per ſe loquendo, conſtet illam eſſe iuſtam. Dico *per ſe*, quia non eſt neceſſum vt plebs tota id ſciat; ſufficit enim illis, ſi Doctorum nimirum iudicio regantur.

Cur conſenſus Conſiliariorum in legibus tributarijs ſit neceſſarius, & non in alijs.

Non eſt neceſſum vt conſtet plebi legem tributariam eſſe iuſtam.

40. *Ob quos fines tributa ſint imponenda.*

Secundò circa hunc finem obſeruandum eſt, eum debere eſſe iuſtum, hoc eſt, debere imponi tributa ob bonum publicum, v.g. ob neceſſitatem bellorum, ob reparationes pontium, viarum, ob ſuſtentationem ipſius Principis: nam cùm ille ſit perſona publica, & ſummi momenti in Regno, eius ſuſtentatione intelliguntur ea quæ ad decentem aulam, dignam tali perſonâ, ſpectant.

Quantitas tributi indigentia finis commenſuranda eſt, vt ſit iuſta.

Hinc infertur, quantitatem tributi non debere excedere indigentiam eius finis. V.g. ſi pro reparando ponte ſunt neceſſaria tria millia, non debent imponi ſex, vel ſeptem: idem dico de ſuſtentatione ipſius Principis, nam reſpectu eius quantitatis maioris iam nulla eſſet cauſa, & conſequenter iam tributum eſſet iniquum.

41. *Quid differant tributa data Regi pro eius ſuſtentatione & data pro publicis neceſſitatibus.*

Aduerte Tertiò, differentiã inter tributa data Regi pro ſuſtentatione ipſius, & data pro neceſſitatibus publicis, hanc eſſe, quòd vltima hæc non poſſunt pro libitu à Rege expendi, ſed debent applicari ad eum finem, quia eorum tributorum non ſit Rex dominus; poterit tamen, ſi interim occurrat alia noua neceſſitas, permutare & impendere eam pecuniam in vnam ea illis, quam velit; quia ſi in bonum Reipublicæ impenduntur, idem eſt ſiue in hanc, ſiue in illam neceſſitatem communem ſubleuandam impendantur. Circa ea verò tributa quæ dantur Regi in ſuſtentationem propriam maior eſt difficultas; nam eorum verè ille ſit dominus; ergo poteſt ea impendere prout velit, dummodò ſatisfaciat muneri ſuo gubernando & defendendo Rempublicam, ſicut reoctur. Et ita abſolutè ſentit P. Suarez ob hoc argumentum.

42. *An poſſit Rex pecuniam ad ſui ſuſtentationem contributam pro libitu ſuo conſumere addicere.*

Mihi tamen res videtur ſatis dubia; nam vel Rex pro ſuâ ſuſtentatione & regia auctoritate conſeruandâ habet aliunde redditus & pecuniam ſufficientem, vel non; ſi habet, ergo non licet ei ea tributa imponere, & conſequenter nec licebit ea iam collecta retinere: quòd ſi indiget eâ pecuniâ pro ſua aulâ & regiâ auctoritate, non poterit eam impendendo in alios vſus ſatisfacere ſuo muneri: nam ſi ille nolit habere aulam ſe dignam, eo fine vt poſſit quò velit eam pecuniã proiicere, faciet planè contra intentum tributorum, quia debemus tacitũ quaſi pactũ in eâ donatione à ſubditis factâ concipere, vt illi dederint eam pecuniam eâ obligatione, vt debeat ſuam auctoritatem ſeruare, non verò eam proſtituere, non ſe aliter tractando quàm ſi eſſet priuatus aliquis; id quod in dedecus Reipublicæ cederet: vnde quidquid retentâ ſuâ dignitate poteſt quaſi dilapidare, iam eſt vltra finem, ad quem data ſunt tributa, & conſequenter, vt ipſe P. Suarez de omnibus tributis dicit, iam ſecundùm eum exceſſum ſunt iniuſta. Confirmatur: Si dem famulo pecuniam vt ſe veſtiat, & decenter tanquam meus famulus incedat, ſine dubio non poteſt ille licitè abligurire eam pecuniam, & lacerè incedere in dedecus meum.

43. *Vt tributa iuſtè continuentur finis illorum perſeuerare debet.*

Quartò aduertendum, oportere, vt ſi tributa continuantur, etiam finis illorum perſeueret; alioquin, ſicut dicebamus exceſſum illorum eſſe iniuſtum, ſi cauſa pro illo non ſuppetat; ita etiam dicendum de continuatione in præſenti eam fore iniuſtam, ſi ceſſauit iam neceſſitas, ob quam ſunt impoſita: quod tamen ita intelligendum, vt & illa cauſa ceſſauerit, & nulla alia noua deprehenſa ſit neceſſitas taliũ tributorũ: vel certè licet cauſa ad tempus ceſſauerit, tamen frequenter ſoleat redire; eo enim ipſo poteſt licitè Rex retinere ea tributa, quia ſemper debet ipſe eſſe paratus ad ſuccurrendum ei neceſſitati; nec expediret ſingulis diebus imponere & auferre ea tributa: eò quòd vnâ die cauſa ceſſaret, aliâ verò iterùm rediret. Putarem tamen ego tunc temporis debere aliquo modo attemperari, vt ea ſumma, quæ ſoluitur quando ceſſat cauſa, & quæ ſoluitur iterùm vrgente neceſſitate, conficiatur quidquid neceſſum eſt ad eam neceſſitatem: nam ſi ob ſummam, quæ non vrgente neceſſitate colligitur, longè plus accipiatur quàm neceſſum ſit, iam ille exceſſus erit iniuſtus iuxta dicta.

Quinam exceſſus in exactione tributorum ſit iniuſtus.

44. *An tributa, etſi de causâ impoſitionis eorum non cõſtet, poſſint licitè retineri. Corduba negat. Medina aſſerit.*

Quæres tamen, an tributa, quæ ab immemoriali ſoluuntur & vbi de causâ, ob quam ſint impoſita, non conſtat, poſſint tamen retineri licitè. Negat Corduba in Summa Hiſpanica q. 95. affirmat Medina ſuprà cap. 14. qui addit, etiamſi conſtet poſitiuè ceſſaſſe eam cauſam, nihilominùs poſſe retineri; quia præſcriptione ſunt reddita iuſta. Hanc tamen rationem meritò reiicit Suarez; nam dum cauſa viguit non fuit præſcriptio pro eis tributis ſine causâ ſoluendis; ceſſante autem causâ non fuit bona fides, quâ poſſet præſcriptio incipere, ergo non potuit tunc ſaucre. Nihilominùs tamen ipſemet P. Suarez ita putat eam præſcriptionem poſſe defendi, vt licet conſtet, cauſam primam, ob quam ſunt impoſita ceſſaſſe, quia tamen potuit alia & alia cauſa iuſta ſuccedere, & bonâ fide continuari tributum, potuit etiam præſcriptio fieri; quòd ſi conſtaret & primam ceſſaſſe, & nullam aliam ſucceſſiſſe, non poſſe ea tributa ſuſtineri. Dicit, *licet conſtet poſitiuè*; nam etiamſi non ſciatur ſucceſſiſſe cauſam iuſtam, dummodò contrarium non ſciatur, poteſt habere locum bona fides & præſcriptio: vnde addit, ſi ſimus intra tempus nondum conſummatæ præſcriptionis, & tunc conſtat priorem cauſam ceſſaſſe, & alia non appareat, iam eo ipſo tributa deſinere eſſe iuſta; ſi verò iam eſt elapſum tempus ad præſcriptionem neceſſarium, tunc ſufficere, quòd non ſciatur poſitiuè nullam fuiſſe cauſam, quia tunc præſumitur bona fides: & ratione illius etiam præſcriptio locum habet, maximè cùm in ſtatu & ſumptibus Regum ac Principum & in rerum valore tanta ſoleat eſſe varietas ſucceſſu temporis, vt credi facilè poſſit antiqua tributa impoſita ob alias cauſas, quæ iam ceſſarunt, adhuc continuari; quia neceſſaria viſa ſunt ad honeſtam Principis ſuſtentationem: vnde concludit, vel ſemper intelligi eiuſmodi cauſam, vel certè non poſſe præſcribi, niſi planè ab immemoriali ea ſoluantur: vbi enim de causâ non conſtat, non poteſt de eâ præſumi, niſi ex conſuetudine excedente non ſolùm tempus ordinariæ præſcriptionis, ſed etiam hominum memoriam.

Vrget ſuam opinionem Suarez.

45. *Auctor adhæret Cordubæ, ſed reiectâ eius ratione. Quibus in rebus immemorialis conſuetudo ad præſcriptionem iuuet.*

Mihi opinio Cordubæ videtur probabilior, etſi ratio illius bona non ſit; dico igitur nullâ conſuetudine præſcribi poſſe, vt tributa, de quibus non conſtat, quòd habeant iuſtam cauſam, cenſeantur iuſta. Pro quo aduerto, conſuetudinẽ etiam immemorialẽ non iuuare ad præſcriptionem niſi in his rebus quæ poſſunt obtineri ſine vlla alia cauſa honeſta, præterquam ex voluntate aliena. Explico: Vt pallium v.g. Petri fiat meum, non requiritur vlla alia iuſta cauſa, quàm vt Petrus mihi illud donet; ad donandum verò non eſt neceſſarium motiuum aliud intrinſecum quàm ipſamet voluntas Petri. In hac ergo materia præſcriptio iuuat, quia præſumitur de voluntate alterius; aut certè quia data ea præſcriptione Rex transfulit in me dominium eius pallij. Non ſic res in tributis contingit; nam ſi ſint verè

tribu

tributa, & retinent rationem talium, non aliter ſunt iuſta quàm ob cauſam iuſtam, ad quam ordinantur: non enim ad tributum cenſetur conferre ſubditus ex liberali donatione, ſed ex neceſſitate vrgente. Deinde, vt diximus ſuprà, ſicut initium tributi requirit tunc neceſſitatem, ita etiam requirit continuatam neceſſitatem continuatio eiuſdem tributi; neque vmquam præſumitur de voluntate ſubditi, quòd pro eo aut pro futuro tempore conſenſerit in tributum ſoluendum, etiam ceſſante iuſtâ cauſâ; ergo ſi nunc non apparet cauſa, non conſenſit pro nunc: ergo nunc illud tributum eſt illicitum. Confirmo: Præſcriptio illa etiam immemorialis nō efficit vt credamus liberaliter donata eſſe Principi ea tributa, quia id eſt expreſsè contra rationem tributi: ſicut autem nulla præſcriptio poteſt facere, vt tributum non ſit tributum, ita neque vt illud ſit aut fuerit ſine cauſâ: neque item ex præſcripto iuuat, vt intelligamus nūc eſſe neceſſitatem eorum tributorum: patet manifeſtè; nam, quòd olim fuerint iuſtæ & iuſtiſſimæ cauſæ etiam numero infinitæ, ſi velis, non probat vllo modo, eas durare nunc: ergo ea conſuetudo immemorialis non facit vt continuatio tributi ſit iuſta, ſed ſolùm probat quòd fuerit.

46. Continuatio tributi requirit continuationem neceſſitatis.

47\. Declaro id aſſignando diuerſitatem à priori inter præſcriptionem erga pallium & eam de quâ agimus: nam titulus, qui præſumitur ſemel bonus ad dominium pallij, ſemper præſumitur bonus, niſi conſtet illum titulum eſſe poſteà alio contrario reuocatum; nam, vt ego in perpetuum efficiam meum pallium Petri, ſufficit, ſi ille ſemel mihi illud donauit; licet enim poſteà non continuet eam volitionem, imò etiamſi millies doleat ſe dediſſe, ſemper ego maneo iuſtè dominus pallij; vnde fit vt in tali re valeat poſſeſſio immemorialis, quia ſupponitur olim fuiſſe donationē, vel certè ab ipſo Principe tranſlatum dominium; eâ autem donatione vel tranſlatione ſemel poſitâ ſufficit in perpetuum. Contrario modo ſe res habet in tributis; nam, vt ea per duos annos v.g. durent, non ſufficit quòd ad initium fuerit iuſta cauſa impoſitionis pro medio anno, ſed requiritur vt ea cauſa continuetur eis duobus annis; cùmq; cauſæ illæ non ſint perpetuæ, etiamſi ſemel fuerint validæ, ſicut donatio ſemel facta vel venditio, &c. eſt naturâ ſuâ perpetua, manifeſtè fit vt, etiamſi præſcriptio ſit mille annorum, hoc eſt conſtet, quòd fuerit per eos mille annos iuſta cauſa tributorum, nihilominùs inde non inferatur vllo modo, eam cauſam etiam nunc durare, quia potuit naturaliſſimè durare vſque ad heſternam diem, & hodie ceſſare; ergo ea præſumptio, quod olim fuerit cauſa ſufficiens, nullatenus probat eamdem cauſam hodie durare, ergo neque probat permanentiam tributi eſſe iuſtam, quia hoc non fit hodie iuſtum, eò quòd heri habuerit cauſam, ſed quatenus hodie etiam eam habet; quia (vt dixi) tributum numquam concipitur vt donatio gratuita, ſed oneroſa.

Diſcrimen à priori inter præſcriptionē ad pallium & tributa.

Præſumptio cauſarū præteritarum, niſi etiamnū ea durent, nō facit præſcribi in tributis.

48\. Dices: Ideò fit præſcriptio, quia verè præſumitur hodie eſſe aliqua cauſa occulta, ſicut præſumebatur heri fuiſſe. Sed contrà, quia eſto certò & euidenter conſtet fuiſſe heri cauſam, ignoretur autem quæ illa eſſet, non tamen inde infertur vllo modo, eam cauſam, quæcumq; illa fuit, hodie durare; multò ergo minùs id inferretur, quādo non conſtat heri certò vllam fuiſſe, ſed quaſi de hoc ipſo quodammodò diuinatur. Conſequentia eſt bona. Antecedens probo clarè ex dictis, quia neceſſitates hæ ſeu cauſæ heri exiſtentes non inferunt exiſtentiam ſuam hodiernam; aliunde autem non poſſumus iudicare hodie exiſtere cauſam, de quâ hodie nulli conſtat; nam licet præſumere poſſimus eam fuiſſe, quia præſumimus eos homines prudentes non feciſſe heri talem rem, niſi quia viderunt cauſam aliquam; tamen quia illi nec viderunt, nec potuerunt præſcire illam cauſam hodie duraturam, conſequenter tota eorum præſumptio eſt impertinens pro præſenti quæſtione.

Occurritur obiectioni.

49\. Video poſſe reſponderi Regem præſcripſiſſe eo tempore in talia tributa non quà tributa, ſed quà donationes liberales; ſicut ſæpè ſolent à Republicâ fieri Regibus. Sed contrà, quia nullum penitus fundamentum eſt ad talem præſcriptionem: ea enim, quæ & nomen retinent tributi, & non alio modo ſoluuntur, quàm ſoleant ſolui tributa, non debemus ſine efficaciſſimo argumento dicere, mutaſſe planè naturam tributi; quia nos, quando nomen idem & ſimilitudinem cum alijs rebus, quæ illud nomen habent, reperimus, etiam debemus de illis eodem modo iudicare, quo de aliis. Conſtet ergo, numquam poſſe fieri præſcriptionem pro continuando tributo, niſi conſtet de continuatâ cauſâ iuſtâ illius, aut certè, iuxtà dicta ſuprà, quòd alia loco illius ſucceſſerit; ſi verò neutrum ſubſiſtat, neceſſariò dicendum, ea tributa eſſe iniuſta: Quando autem ſucceſſerit cauſa, & an ea ſit iuſta, Reges ipſi cum ſuis miniſtris videant; caueántque ne ſæpè eiuſmodi tributa retineant iniuſtè ob futiles cauſas.

Occurritur nouæ replicæ.

Numquam fit præſcriptio pro continuatione tributi, niſi conſtet de continuatione iuſta. rum eiuſdem cauſarum.

Sectio VI.

De alijs conditionibus pro iuſtitiâ tributi neceſſarijs.

50\. Secunda ex præcipuis ſit, vt non ſolùm requirat cauſam iuſtam cui debeat eſſe proportionatum, vt oſtenſum eſt, ſed vt cum ipſis ſubditis ſeruet proportionē; hoc eſt, vt quò quis eſt alio ditior, cæteris paribus, plus de eo tributo ſoluat: in quâ conditione includitur, ne ab vllo ſubdito plus petatur quàm poſſit ab ipſo ſolui: in hac cōditione includitur etiam, ne imponatur ſupra res quæ venduntur & emuntur præcipuè à pauperioribus; vnde illi magis grauentur, & quidem ita, vt vix poſſint ſe ſuſtentare. Quæ omnia in particulari debent à Conſiliariis & cæteris, qui de tributis imponendis conſuluntur, prudenter examinari: nos enim non poſſumus hîc determinare, quando hæc aut illa incommoda oriantur; quia res tota pendet à circumſtantiis hîc & nunc occurrentibus; vnde non dubito, quin ſæpè magnæ iniuſtitiæ ob negligentiam miniſtrorum committantur in hac materiâ.

Tributa ſubditis commenſurari debet.

51\. Illud poſſet in dubium verti, an vectigalia, quæ imponuntur pro rebus quæ ad propriū vſum portantur, ſint iniuſta, ſolúmque liceant pro rebus quę causâ negotiationis deferuntur. Affirmat Caietanus verbo, *Vectigalia*, quod hac ratione confirmat: Nam ſi imponantur vectigalia pro rebus ad proprium vſum neceſſariis pauperes plus grauantur quàm diuites, quia radix vſus eſt indigentia; & ita qui magis indiget magis vtitur; & pauper, qui eſt oneratus filiis, pluribus rebus indiget, & ita plus ſoluit ex vectigali. Alios etiam auctores pro hac opinione refert Pater Suarez cap. 16. n. 2. præcipuè Sotum lib. 3. de Iuſtitiâ q. 6. art. 2. & Ledeſmam 2. 2. parte 4 q. 18. art. 3.

An vectigalia pro rebus ad proprium vſum allatis imponi ſolita ſint iniuſta. Adſtruit Caietanus.

52. *Communis opinio.*

Communior tamen ſententia eſt, quæ docet, per ſe loquendo, eiuſmodi tributa, ſi aliunde habeant reliquas conditiones requiſitas, eſſe licita. Ita D. Antoninus, Gabriel, Silueſter, Angelus, Armilla, Tabiena, Medina, Nauarrus, Molina, quos refert & ſequitur P. Suarez n. 3.

Baſis huius opinionis.

Cuius ſententiæ fundamentum illud eſt, quòd nec ex naturâ rei, neque ex lege humanâ talia tributa ſint iniuſta, ergo non ex naturâ rei, quia ex illis, per ſe loquendo, nullum ſpeciale grauamen ſequitur pro pauperibus præ diuitibus; imò ibi ſeruatur ea æqualitas requiſita paulò antè. V. g. imponitur vectigal ſuprà carnes, certè plus emit de illis diues quàm pauper, quia ſeipſum lautiùs tractat diues, & quia habet maiorem familiam: ergo ex hoc capite non magis grauabitur reſpectiuè pauper quàm diues: idem eſt cum proportione in aliis rebus;

Caietanus æquiuocatione arguitur.

vnde facilè oſtenditur æquiuocationem committi à Caietano in argumento paulò antè ex ipſo poſito, dum verbum *indigentia*, quam dicit eſſe radicem vſus, aliter in maiori, aliter accipit in minori; etenim dum loquitur de eâ quatenus eſt *radix vſus*, vſurpat pro neceſſitate habendi aliquid: quo ſenſu maior eſt neceſſitas in diuite, quia pluribus rebus vti vult; & qui ipſa etiam ſuperflua & ad voluptatem ſpectantia reputat ſibi neceſſaria.

53. Deinde verò τὸ *indigentia* vſurpat Caietanus in minori pro paupertate: quo ſenſu certiſſimum eſt illam non eſſe radicem maioris vſus; quia pauper maiorem indigentiam habens non vtitur talibus veſtibus, cibis, &c. quibus vtitur diues, ſed longè paucioribus; ergo, eò quòd vectigal ſit ſupra res ad vſum ordinarium pertinentes, nihil ſequitur de maiori damno pauperum, imò potiùs de minori. Dixi, ex huiuſmodi tributis per ſe non ſequi maius damnum; nam fortaſſe aliquando diues habet ex ſuis poſſeſſionibus multas res ad vſum pertinentes, ideóq; minùs cogitur emere, ac proinde minùs ſoluere, pauper verò è contrario, quia nihil accipit ex propriis, cogitur omnia emere: & fortaſſe in eo ſenſu ſine æquiuocatione poteſt argumentum Caietani intelligi, vt dicat, Indigentia

54. *Vlteriùs eius opinio improbatur.*

ſeu carentia rerum eſt cauſa eas emendi; ergo cùm pauper magis careat magis emet: crediderímque planè hanc fuiſſe eius mentem; nihilominùs addo, etiam ſic explicatum argumentum non habere vim, quia tunc maior ſeu antecedens debet ita intelligi, vt non ſola carentia rerum ſit cauſa

An pauper an diues pluribus egeant fusè diſquiritur.

eas emendi, ſed etiam animus eis vtendi: nam etſi Religioſus careat gladio, nō ideò illum emit; nec pauper carens tiarâ Pontificia illā ſibi procurat fieri, aut factam emit: ergo cùm diues plura velit inſumere pro familiâ & pro ſe quàm pauper, qui rationes iniens cum crumenâ, non emit niſi pauca, quia plura nequit; nō ſequitur per ſe, quòd hic pluribus rebus vtatur. Secundò etiam minor diſtinguenda eſt; ſed pauper ex ſuis nihil habet, diſtinguo; *per accidens* concedo, *per ſe* nego. V. g. mercator etiamſi ſit ditiſſimus, & habeat multos milliones, tamen ex rebus ad vſum neceſſariis, excipe veſtes, minùs habet quàm ruſticus pauper, qui habet agellum pro pane, hortulum pro oleribus, vaccam vnam aut alteram pro lacte, caſeo & butyro, quibus ſe ſuſtentat: id quod frequenter contingit; nam ſæpè diuitiæ maiores ſunt in pecunia, & cenſibus, quando verò ſunt in poſſeſſionibus ſæpè illæ ipſæ elocantur pro certâ ſommâ, poſteà autem neceſſaria omnia emuntur: quòd ſi aliquando contingat vt ditior in aliquâ materiâ pauciora emat, hoc eſt per accidens, & non poteſt vniuerſaliter præcaueri talis inæqualitas; ſicut in decimis diues, qui omnia habet in pecuniâ & nullos fructus ex agris, nihil ſoluit; pauper autem ruſticus, quia quidquid habet ſunt fructus terræ, ex omnibus cogitur ſoluere decimas; non tamen ob eam accidentalem ſeu caſualem inæqualitatem debent iudicari iniquæ: idem dico de tributis.

55. *Ampliùs idē vrgetur.*

Vrgetur eadem doctrina, quia ea inæqualitas per accidens etiam ſæpè reperitur in his rebus, quæ propter negotiationem venduntur; vbi tamen Caietanus & omnes admittunt poſſe imponi licitè vectigalia; ergo, eâ non obſtante, poterunt imponi in rebus vſu conſumptibilibus. Probo antecedens; nam, vt paulò ante dixi, ſæpè, maximè diues, quia omnia habet in cenſibus, nihil vendit, & nullam negotiationem exercet; pauper autem totus eſt in negotiatione, ideóq; multum cogitur ſoluere. Denique, eſto immediatè in rebus vſu conſumptibilibus non imponantur ea tributa, ſed in eis quæ pro negotiatione, ſemper tamen redundat damnum in ipſos pauperes; nam mercator ſi ſoluat tributum, cariori pretio rem vendit; vnde vel pauper immediatè ab eo emens,

Ex naturâ rei pauperū res & conditio magis eſt miſera quoad vectigalia.

vel certè ab alio reuenditore, ſemper ibi patitur damnum, quod Caietanus vitare intendit. Conſtet ergo ex hoc capite, non poſſe ea tributa dici iniuſta ex naturâ rei.

56. *Probatur ſecunda pars rationis pro concluſione communi.*

Quòd verò nec iure humano prohibita ſint, patet in primis de Iure Canonico, quia nullibi deciditur materia, ſupra quam poſſint imponi; nec de rebus neceſſariis aut non neceſſariis ad vſum quidquam dicitur; ſed in genere declarantur perſonæ, quæ poſſunt ea ponere, & requiritur vt ea tributa ſint iuſta: id quod præcisè intelligitur ex cap. *Quamquam.* de cenſibus in 6.

Explicatur c. Quamquā. de cenſibus in 6.

vbi etiamſi dicatur *pedagiorum exactiones tam iure Canonico quàm ciuili meritò eſſe damnatas,* ponderandum tamen eſt, ibi addi Primò *regulariter.* quo oſtenditur non eſſe omnino prohibitas; Secundò, cùm referat ſe ad Ius aliud Canonicum antiquius, & nullum ſit niſi vel ex Conci-

Item Concilij Lateran. cap. Innouamus. de cenſibus, & cap Super quibuſdam de verbor. ſignif.

lio Lateranenſi in cap. *Innouamus.* de cenſibus, vel ex cap. *Super quibuſdam.* de verborum ſignific. in quibus ſolùm ea damnantur quæ ſine auctoritate Imperatorum aut Regum impoſita ſunt, aut nō ſunt ab immemoriali, colligitur euidenter hîc nihil penitus dici de tributis, quæ impoſitis ſupra res vſu conſumptibiles magis quàm de aliis tributis.

57. *Difficilis obiectio.*

Video tamen ſatis difficulter ex hoc textu poſſe ſic obiici: Ea tributa ibi damnantur, à quibus paulò pòſt in eodem capite Pontifex dicit maximè eſſe exēptas perſonas Eccleſiaſticas; magis enim declarans ea tributa, dicit illa eſſe quæ imponuntur pro rebus propriis quæ deferuntur non causâ negotiationis, ſed in proprios vſus: ergo eiuſmodi tributa etiam ſunt prohibita reſpectu ſæcularium: patet, quia Pontifex ibi licet dicat reſpectu Eccleſiaſticorum eſſe maximè prohibita, abſolutè tamen ſupponit reſpectu omnium eſſe illicita. Confirmo, quia de eiſdē dicit Pontifex Iure Canonico eſſe prohibita, quæ Iure ciuili ſunt prohibita; at Iure ciuili ſunt prohibita quæ imponuntur ſupra res vſu conſumptibiles, vt conſtat ex l. *Vniuerſi*, & l. *Omnium*. Cod. de vectigalibus: in quibus ea ſolùm vectigalia approbantur quæ imponuntur ſupra res negotiationis causâ foras delatas. Reſpondeo Primò eas leges, etiamſi ſolùm loquantur de rebus quæ aſportantur foras, per hoc tamen non prohibere vectigalia ſupra

alias

Digitized by Google

Explicatur vtraque lex.

alias res quæ venduntur intra Regnum:& eodẽ modo intelligẽdus eſt Pontifex, qui de eis rebus quæ foras aſportantur clarè loquitur: & in his etiam praxis eſſe ſolet, vt etiamſi pecunia non poſſit foras extrahi, niſi ſoluendo vectigalia, tamen de eâ, quæ cenſetur neceſſaria ad conficiendum totum iter, nihil ſoluatur. Secundò reſpondeo, vi illius Canonis non cogi nos ad hanc limitationem; nam Pontifex in primâ parte textus ſolùm fuit locutus de tributis non impoſitis ab his qui iuriſdictionem ſufficientem habẽt; quòd verò poſteà declarando immunitatem Eccleſiaſticorum nominauerit in particulari ea pedagia, quæ in res neceſſarias imponuntur, non ideò docuit, non poſſe ſæcularibus imponi tributa ſuprà tales res, maximè cùm eodẽ capite non abſolutè, ſed regulariter ea reiecerit; fortè enim tunc temporis erant multa talia iniuſtè impoſita. Et hinc apparet, etiamſi iure ciuili imperiali talia tributa prohibeantur, non continuò eſſe prohibita in Regnis illis quæ ſunt ab eo iure exempta, vt ſuprà diximus de Hiſpaniâ, Galliâ, Angliâ & Rebuſpublicis omnino exemptis; vt eſt Veneta, Genuenſis, &c. Vnde vltimò concluditur, neque iure humano eſſe iniqua talia tributa.

Quæ ſtiterit Pontifex in textu hic.

Tributa iure ciuili Imperiali prohibita non tolluntur ideò vbique gentium,

Sectio VII.

Vtrùm peregrini ad ea tributa teneantur.

59. RATIO dubitandi eſſe poteſt; nam hæc tributa maximè ordinãtur ad bonum Regni, cuius particeps nõn eſt peregrinus: quid enim ad illum, quòd Rex ſuos hoſtes vincat? quid, quòd ædificentur arces? quid, quòd cum ſplendore & auctoritate congruâ Rex eius Prouinciæ, per quam tranſit, ſe gerat, vt proptereà debeat ſoluere tributum? Reſpondeo Primò, Si ſint aliquæ contributiones particulares ciuitatum impoſitæ ad propria commoda, vt ad ædificandum v.g. templum, vel quid ſimile, non vidẽtur ad illa teneri peregrini, niſi ea tributa ſint impoſita ſuprà res quæ venduntur, & emuntur: tunc enim videtur etiam peregrinus dum emit aut vendit teneri ea ſoluere. Ratio huius eſt quoad primam partẽ, quia ea vtilitas eſt planè extra ipſum peregrinũ; & videtur iniquum, vt ſtatim ab eo exigeretur pecunia pro templo, eò quòd in eâ ciuitate duobus tribuſve diebus maneret. Secunda verò pars, quæ eſt prioris limitatio, inde ſuadetur; nam licet tributum, quod ſoluit emendo vel vendendo, etiam non redundet in ipſius vtilitatem, nõ minùs quàm ſi ex pecuniâ ſolueret; quia tamen in ipſâ emptione & vẽditione non poteſt commodè fieri ea diſtinctio; eſſet enim res expoſita magnis fraudibus, vt ſcilicet ille peregrinus emeret nomine ſuo in diuerſis locis pro ipſis incolis, cúmque ipſe, ſi velit, poſſit alio in loco emere ea quibus indiget, & ſic vitare illud grauamen; probabilius videtur eum debere talia vectigalia ſoluere. Reſpondeo Secundò, Si tributa ſint generalia pro toto Regno, tenetur peregrinus ea ſoluere iuxta proportionem debitam: ſi enim v.g ſingulis annis vna perſona debeat ſoluere duos aureos, non tenetur peregrinus manens vnâ ſeptimanâ eos duos ſoluere, ſed proportionaliter, ſi manet medio anno, vnum aureum, &c. Ratio verò eſt, quia eo ipſo, quòd peregrinus iudicat ſibi expediens illud Regnum tranſire, aut aliquamdiu ibi manere, etiam redundant in eius bonum ea quæ ſunt in bonum Regni: quod maximè cernitur in ſecuritate viarum, in reficiendis pontibus, in expulſione hoſtium & pace Regni; ad quæ ordinari ſolent communiter ea tributa.

An, & quibus particularibus contributionibus ciuitatũ peregrinus vrgeatur.

Tributa toti Regno generalia ſeruatâ debitâ proportione peregrinus ſoluere tenetur.

Fortaſſe in eis, quæ ſoluuntur ſolùm pro Regis decenti ſuſtentatione, non habet locum ea ratio; quia tamen hæc tributa ſolent eſſe commixta, & difficulter poteſt diſtingui, quæ pro hac, quæ pro illâ neceſſitate ſoluantur; ac proinde ſicut auctoritas Regis in bonum Regni redundat, & ad ipſius conſeruationem neceſſaria quodammodò eſt, ita etiam in bonum peregrini aliquo modo redundat, ideóque modicum illud, quod reſpondet tempori quo ibidem moratur, ſoluere debebit: & per hoc reſpondetur rationi dubitandi, quæ maximè inde deſumebatur, quòd non appareat quò ea tributa in bonum peregrini redundent. 60.

Etiam ea quæ ſunt in ſuſtentationẽ Regis.

Et ſanè in venditione apparet vtilitas ipſius peregrini; nam hic ſæpè venit ad vendendũ ſuas merces; ergo magnum ibi lucrum habet: quid ergo mirũ, ſi & ſoluere debeat vectigalia debita pro his rebus? habet etiam locum hæc ratio in rebus emptis vt foris extrahantur; quia etiam inde ſperat lucrum, & eâ in re mercaturam exercet: ſolúmque in rebus ad vſum pertinentibus nonnulla videri poſſet eſſe difficultas, quæ tamẽ ex dictis ſoluenda eſt; addique poteſt alia eiuſdẽ rei confirmatio: ſicut enim peregrinus, ſi res cariùs vendantur in Regno quàm in patriâ ſuâ, nihilominùs debet ſubire illud onus; & non poteſt iuſtè exigere, vt ſibi eo pretio, quo in patriâ poterat eas emere, vendantur: ita eodem modo debet de tributis dici; nam hæc faciunt res vendi & emi cariori pretio; vnde debet in hoc ſicut in alijs pretijs ea onera communia ſubire, quibus ſe expoſuit dum peregrinari voluit.

Quidnam vtilitatis capiat peregrinus, quòd ad ea tributa teneatur.

Sectio. VIII.

An tributa exigant conſenſum populi; & quomodo obligent in conſcientiâ.

DIXIMVS quæ ex parte ipſorum tributorum ſunt neceſſaria ad eorum valorem; iam cetera, quæ requirũtur ex alijs capitibus, explicanda erunt; & primum quidẽ, an ſit neceſſarius cõſenſus Regni. P. Suarez ſuppreſſo nomine refert quoſdam qui id affirmant, eò quòd in legibus Hiſpaniæ l. 6. Nouæ recopilationis tit. 6. lib. 1. ſtatuitur, vt Rex Hiſpaniæ non poſſit vllũ imponere tributum, niſi priùs conuocato Regno per Procuratores, & illis conſentientibus & acceptantibus tributum; putant autem hi per hanc legem non conſtitui ius nouum, ſed declarari ius naturale, & dari formam, quo illud ſeruetur. Cõfirmari autem hæc ſententia poteſt Primò, quia niſi hæc reſtrictio ponatur, cùm Principes valdè ſint propenſi ad imponendas eiuſmodi exactiones, plus iuſto grauabunt ſubditos, & facilè in tyrannidem declinabunt. Confirmatur Secundò ex regulâ iuris, *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.* 61.

An ſit neceſſarius cõſenſus Regni ad valorem tributorum.

Nota regulã iuris.

Contraria tamen ſententia videtur probabilior, quia ſtando iuri naturali non eſt neceſſaria ea approbatio magis pro tributis quàm pro alijs legibus; ſed ad alias leges non eſt neceſſaria (vt ſuo loco oſtendimus) ergo neque ad has. Probo maiorem diſſoluendo ſimul rationes in contrarium; 62.

Non eſt magis conſenſus Regni populi hic neceſſarius quàm in alijs legibus.

rium; nam ſi ob aliquam cauſam eſſet ſpecialiter in hoc caſu neceſſaria ea reſtrictio, eſſet ob rationes paulò antè poſitas; atqui ob has non eſt neceſſum: non ob primam, quia ſupponitur quòd ea tributa debeāt eſſe iuſta, alioquin non obligabunt: ſi autem ſimul ſint iuſta, parum eſt quòd à ſolo Principe imponantur, vel ab eo ſimul & Regnò: & quoad hoc etiam eſt eadem ratio in alijs legibus; nam etiā in illis requiritur ex parte materiæ iuſtitia & æquitas; quæ ſi deſint, lex non obligabit, ſeu non erit vera lex: & ex hoc capite præcauetur ei periculo tyrānidis; nam per ea quę ſunt iuſta & proportionata honeſto fini, non poteſt incurri tyrannis; ſi autem vltrà hæc velit ſibi illicitè aſſumere aliquid, poterit, neglectis Conſiliarijs. eſto dicamus illum in conſcientiā teneri ad eos adhibendos vel Procuratores Regni; poterit enim illicitè non ſeruare hanc legem, ſicut non ſeruat alteram.

Occurritur rationibus.

Secunda ratio ex regulā 29 Iuris in 6. non vrget, quia eodem modo habet locum in omnibus alijs legibus; nam etiam illæ tangunt omnes, ideóque deberent ab omnibus approbari. Reſpondeo ergo ibi ſolùm agi de ijs quæ ipſa communitas decernit, non verò de his quæ à Rege per legitimam iuriſdictionem deciduntur.

Explicatur regulā 29 Iuris in 6.

63\. Quòd ea eā lege Hiſpaniæ affertur ſingulare eſt pro vno Regno, ideóque non vrget in alijs; vbi benè obſeruat P. Suarez eam legem nō eſſe valdè antiquam in Hiſpaniā, ſed à ducentis circiter annis, iatámque eſſe ex ſingulari fauore Regum, non ex obligatione naturali: vt etiam hic in Bohemiā non imponuntur nouæ contributiones niſi cum conſenſu Regni in Comitijs: & fortè in multis alijs partibus eadem ſeruatur praxis; per hoc tamen nō infertur id eſſe neceſſum aut iure naturæ, aut iure Gentium. Denique ratio à priori ſufficienter oſtendit in primis poſſe id licitè fieri; vnde vlteriùs inferimus, etiam de facto non eſſe neceſſariam per ſe eam conditionem. Porrò id poſſe fieri patet, quia communitas transferre potuit ſuum ius in Legiſlatorē, vt ei imperanti iuſta & honeſta parere cogatur, nec ſit neceſſaria noua acceptatio populi pro eā obligatione inducendā; ita eodem iure, eadem ęquitate potuit transferre in illum poteſtatem exigendi ea tributa quæ iuſta fuerint, & ſaltem mediatè in ipſorum ſubditorum commodum relabuntur, iuxta dicta ſuprà: ergo ex eo nō poteſt talis conſenſus reputari neceſſarius, quaſi ſine illo ex naturā rei tributa eſſent iniuſta.

Lex Hiſpanica ſolam Hiſpaniam obligat: vbi etiam, quando & cur lata ſit.

In Bohemiā requiritur conſenſus Regni pro impoſitione nouarum contributionum.

64\. Confirmatur, quia ſæpè Rex cogitur bellum indicere, aut ſe defendere ab altero inuadente; ſi autem nō poſſet tunc ipſe neceſſaria tributa pro eo bello indicere, eſſet procul dubio magna inordinatio: contingere enim poſſet, vt Regnum ex aliquo ſiniſtro affectu nollet conſentire, & tunc Princeps planè eſſet ruinatus; vnde placet mihi quod dicit P. Suarez circa eam legem Hiſpaniæ de conſenſu Procuratorum, ſcilicet eos, cognitā cauſā iuſtā tributi & proportione materiæ ad illam, non poſſe licitè negare ſuum conſenſum, ſed omnino teneri in ea tributa conſentire; quia ibi non interſunt ad faciendam aliquā gratiam & donationem liberalem Principi, ſed ad examinandas cauſas, & præcauendum ne fiat populo vlla iniuſtitia: vnde, eo ipſo quòd conſtiterit de iuſtitiā & æquitate, non poſſunt illi reſiſtere.

Concluſioni robur additum.

Placuit dicta Suarij iuxta legem Hiſpanicam.

DISPVTATIO XXIII.

De lege irritante.

INTER odioſas leges annumeratur, & meritò, lex irritans actionum valorem: eſt enim odioſum homini libertatem eam, quam natura videtur permiſiſſe, conſtringere, & impedire ne poſſit pro libitu validè facere quod potuiſſet, ſi lex non prohibuiſſet. De hac ergò lege in præſenti diſputatione breuiter agendum erit: de eā fusè Pater Salas totā diſp. 16. & Suarez lib. 5. a cap. 19. ac Vaſquez diſput. 163 & duabus ſequentibus. 1.

Cur lex irritans odioſa.

SECTIO I.

An lex irritans ſit pœnalis, & obliget in conſcientiā.

CIRCA primam difficultatem valdè inter ſe contendunt auctores; meo verò iudicio vix poteſt eſſe quæſtio niſi de ſolā voce, de acceptione ſcilicet *pœnæ*: quidam enim videntur eā accipere vt denotat præcisè malū aliquod ſubditi; quo ſenſu non dubium eam legem eſſe pœnalem, quia iam oſtendi eam eſſe odioſam. Alij verò pœnā intelligunt eam, quæ propriè infligitur pro culpā ſaltem ciuili: quam particulā vltimam addo, quia ſuperiùs diximus, etiam ſine vllo peccato, nec quidem veniali, dummodò coram hominibus ſit aliqua culpa, locum habere pœnam. Acceptā ergo in hac ſignificatione eā voce, non dubium, quin lex irritans quà talis non ſit pœnalis; quia ſæpiſſimè non imponitur per modum pœnæ, ſeu non ſupponit vllam prorſus culpam, imò nec actionem vllam hominis liberam. Id quod breuiter declaro. 2.

Diſſidium auctorum de voce pœna.

PRIMA CONCLVSIO: Euidens eſt, multas leges irritātes non eſſe vllo prorſus modo pœnales iuxta acceptionem poſitam pœnæ. Hanc videtur negare aliqui Iuriſtæ, qui abſolutè dicunt omnem legem irritantem eſſe pœnalem; arbitror tamen, vt dixi, eos ſolā voce diſſentire; eſt enim res ipſa tam clara, vt vix cadat in quæſtionem: etenim lex irritans matrimonium inter conſanguineos ad quartum vſque gradum; lex irritans matrimonium Religioſorum & eorum qui in maioribus Ordinibus ſunt, quam, quæſo, culpam ſupponit? aut quomodo eā de re Doctor vllus dubitare potuit? Idem eſt de lege irritante contractus ex defectu teſtium, de irritante contractum minorum, &c. 3.

Qui multæ leges irritantes non ſint pœnales.

Quænam leges irritantes nullam legem ſupponant.

Dices fortè, Tales actiones priùs prohibentur, poſteà verò in pœnā, quòd homo eas tentare vult, irritantur, ideóque irritationem quà talē ſemper eſſe pœnalem. Sed contrà, quia id gratis & ſine vllo planè fundamento dicitur, vt oſtendo euidenter; nam etiam illi, qui optimā fide planè inuincibiliter ignorantes affinitatem aut conſanguinitatem, vel certè ignorantes id eſſe à lege prohibitum, contrahunt, nullam nec ciuilē culpam committunt, & tamen inualidè contrahunt. Contra Secundò, quia minorennes non prohibentur per legem facere contractus, ſed liberum licitúmque eſt illis eam formam contractus

Irritatio non ſemper eſt pœna.

tractus ponere, & tamen redduntur inhabiles ad validè contrahendum. ergo ea irritatio ſeu inhabilitatio non eſt vllo modo pœna.

4 *Leges irritantes cur eſſe poſſint aliquando pœnales.*

Secvnda conclvsio: Aliquando leges irritantes poſſunt eſſe pœnales. Ratio huius eſt euidens, quia poteſt meritò Iudex illud malum ſeu illud quaſi odium, quod in irritatione reperitur, infligere vt pœnam propter aliquã culpam præcedentem, vnde etiam infertur, non eſſe contra rationem legis irritantis, vt etiam ſimul ſit pœnalis. Explicatur id in varijs legibus; nam in pœnam adulterorum, qui ſibi promittũt matrimonium mortuo altero coniuge, aut, quod grauius eſt, eorum qui eo animo alterum occidunt, irritatur ſequens matrimonium. Item Religioſus acceptans electionem ad prælationẽ ſine licentiâ ſui Prælati, ob præſumptionem punitur pœnâ caſſatæ electionis, vt conſtat ex cap. *Si Religioſus.* de electione in 6. Idem dicendum erit, quoties in iure ponitur in lege irritante particula aliqua eam punitionem denotans, vt, *In pœnã propter temeritatem irritamus*, &c quandocumq; verò ea irritatio ſolùm ſequitur, ex eo quòd à iure præſcribuntur aliquæ conditiones eſſentiales ad valorem contractus, vnde fit, vt qui omittit aliquam ex illis, validè non cõtrahat aut donet, &c. tunc lex illa eſt purè irritans, non verò pœnalis: ſi inter eas conditiones requiſitas ad valorem nulla ſit, quæ in carentiâ culpæ fundetur, quaſi ideò tantùm ea conditio requiratur, vt ſi tamen ſine culpâ abſit, teneat contractus; tunc enim videtur eo ipſo ea lex eſſe ex illâ parte pœnalis.

Oſtenditur à varijs legibus non repugnare legi irritanti, vt ſimul ſit pœnalis.

Qui ſciri poſſit legem eſſe irritantem tantùm vel pœnalem ſimul.

5 *Duos irritandi modos aſſignat Suarez, eiſque declarat exemplis.*

Vbi aduerte, pro præſenti difficultate duos modos irritandi actum aſſignari à Patre Suario; vnum, quando directè præſcribitur forma eſſentialis actui; vnde ſequitur, vt qui eâ caruit ſit nullus: alterum, quando prohibetur actus cum verbis irritantibus. Exemplum primi modi ponitur à P. Suario in irritatione matrimonij clandeſtini factâ a Tridentino, quod præſcripſit formam matrimonij, vt ſcilicet fiat præſente Parocho & duobus teſtibus. Exemplum ſecundi eſt prohibitio matrimonij intra quartum gradum, & Clerici in ſacris, Religioſi, &c. Circa hanc diſtinctionem ego (vt verum fatear) non video cur irritatio clandeſtini non pertineat ad ſecundum modum, eâdem planè ratione, quâ irritatio matrimonij inter conſanguineos: nam ſicut hoc prohibetur & irritatur, ita clandeſtinum prohibetur & irritatur: & ſicut ibi requiritur, vt duo ſint teſtes ſimul cum Parocho, ita vt hac conditione deficiente, deſinat eſſe validum, & ſit clandeſtinum; ita hic petitur, vt contrahentes ſint extra quartum gradum, quòd ſi non ſint, deſinat illud eſſe validũ, & ſit in gradu prohibito. Quòd enim forma quæ præſcribitur ſit negatiua aut poſitiua, per accidens eſt ad punctum præſens de irritatione indirectâ aut prohibente. Secundò dico, quidquid de exemplis illis ſit, eam differentiam eſſe omnino ad præſentem difficultatem per accidens; nam quòd ſimul prohibeatur actus vel non prohibeatur, non proptereà fit ea irritatio magis minúſve pœnalis, vt per ſe conſtat.

Reijcitur eius doctrina hic.

6 *Examinatur ſecunda ſectionis pars. Hic quadrãt modi irritãdi à Suario præſcripti.*

Secunda difficultas, vtrùm eiuſmodi leges irritantes obligent in conſcientiâ ad non faciendum actus illos ſic irritatos, facilis eſt; & hic habet locũ diſtinctio Patris Suarez in primâ difficultate poſita, ſcilicet, aliquas eſſe leges irritantes ſimul & prohibentes actum, quæ eo ipſo obligabunt in conſcientiâ ad non ponendum illum actum; alias verò eſſe, quæ non prohibent, ſed tantùm præſcribunt conditiones neceſſarias ad valorem illius: quæ leges per ſe non obligant in conſcientiâ directè ad omittẽdum illum actum, ſed præcisè, vt non reputetur validus. ſic lex præſcribens formam, quâ conditur teſtamentum, nõ obligat, ne homo faciat ſine illâ formâ: ſicut enim poteſt homo pro ſuo libitu nullum facere teſtamentum, ita poteſt facere, etiamſi ſciat fore nullum; talis etiam eſt lex irritans contractus minorum: non enim proptereà illis eſt illicitum eos facere.

Quænam leges irritantes obligent per ſe in conſcientiâ, & quæ non, oſtenditur.

7 *Cur aliquæ leges per ſe non prohibẽtes actũ habeant tamen actus abſolutè malos.*

Dixi, eiuſmodi ſecundas leges per ſe non prohibere actum; nam per accidens aliquando inde ſequetur eos actus eſſe abſolutè malos, quia ſuppoſitâ nullitate eorum cenſebuntur moraliter mali: id autem non proueniet ex lege poſitiuâ, quia ſupponimus illam non prohibere actionem, ſed ex alio naturali principio, quòd ſcilicet irreuerentia aliqua ſit in tali actione maniſeſt factâ; cuiuſmodi ſunt actiones ſacramentales: eſt enim irreuerentia magna tentare facere Sacramentum ſine conditionibus requiſitis: vnde independenter ab hoc puncto de lege humanâ irritante dici ſolet eſſe grauiſſimum peccatum, ad confeſſionẽ accedere ſine dolore neceſſario ad eius valorem, item adminiſtrare Baptiſmum ſine intentione, aut non in aquâ naturali, ſed in aliâ non ſufficienti. Ponit etiam P. Suarez exemplum in electione in Canonicum, Epiſcopum, &c. nõ ſeruatis conditionibus neceſſarijs: tunc enim ea electio, quia nulla eſt, inuoluit iniuſtitiam, ideóque grauiter punitur in Tridentino ſeſſ. 25. cap. 6. de regularibus. Ego in hoc exemplo vix video, cur ea electio magis ſit contra iuſtitiam, quàm condere teſtamentum nullum: vt enim illud teſtamentum non dabit vllum ius heredi in eo deſignato, ita neque ea electio dabit ius electo: item, vt ea electio eſt otioſa, ita & teſtamentum.

Suarij exemplum parum probat.

8 Dices: Electus reticendo defectum prætendet ius; & fortè etiam retinebit dignitatem. Sed contrà Primò, quia eodem modo dicere poſſem de teſtamento. Contrà Secundò, quia cùm ea electio debeat approbari viſis omnibus circumſtantijs, & ante approbationem non acquirat electus vllum ius, nullum eſt periculum.

Occurritur replicæ.

Dices Secundò: Ideò ea electio eſt tunc contra iuſtitiam, quia illi tenentur eligere, & conſequenter debent validè. Sed neque hæc ſolutio placet, quia fortè ipſe defectus eſſentialis electionis conſiſtit in hoc, quòd fuerit electio facta ante tempus; ergo tunc non peccarunt, quia tenebantur eligere.

9 *Fuſius refellitur ſolutio Suarij.*

Contra Tertiò, quia dummodò non ſit iam terminus, intra quem ad electionem obligantur, non peccant, eò quòd neglexerint; nam adhuc habent tempus faciendi electionem aliam validam; ex eâ verò electione nullâ ſolùm ſequitur, quòd otioſè laborauerint: id quod etiam de teſtamento dici poteſt: ſed quidquid de eo exemplo ſit, regula à nobis tradita veriſſima eſt; ex eâ ſequitur prohiberi omnes illos effectus ſecutos ex actione illâ alioquin validâ, quique licitè fieri non poterant niſi ſtante valore eius actionis. V.g. teſtamentum, quo inſtituebar heres, nullum eſt; ſanè eo ipſo non licet mihi hereditatem adire, quia ſi non ſum factus reipsâ heres, non habeo dominium vllum aut ius: ſine iure autem adire hereditatem eſt contra præceptum naturale, quia eſt furtum, ſicut ſi donatio pallij à Petro

Sine iure hereditatem adiens peccat in præceptum naturale.

tro facta ſit nulla, tunc ſi vtar pallio tamquam meo, peccabo contra iuſtitiam.

10. *Secunda regula dignoſcendi an lex irritans obliget in conſcientiâ, & quando. Inualidantur actiones etiã inuincibiliter ignorantium.*

Altera regula eſt, quando lex ipſa vtitur verbo *Prohibeo, veto, præcipio ne talis res fiat ſine hac aut illâ conditione. &, Volo vt ſic facta non teneat,* eo ipſo non ſolùm irritare actionem, ſed etiam inducere directam obligationem illam non faciendi, ita vt qui eam fecerit & inualidè faciat, & peccet contra legem. In quo puncto aduertendũ eſt, etiamſi ob ignorantiã inuincibilem vel alio quocumque modo excuſetur ille a culpâ, non tamen propterea actionem reddendam validam; quia ad inualiditatem non requiritur culpa ex parte ipſius contrahentis (de quo fusè P. Salas ſect.3.) niſi fortè, vt ſuprà dixi, ea irritatio ponatur in modum pœnæ ob defectum illum peccaminosè commiſſum; tunc enim ſi ceſſet culpa, actus eſt validus: quando autem eo modo ponatur, & quando leges ſimul prohibeant & irritẽt, vel tantùm irritent, non poteſt à nobis decidi, ſed debet id ex ipſo contextu colligi. neque in hoc puncto aliquid vllius momenti amplius occurrit dicendum.

SECTIO II.

An irritatio actus, quæ per legem fit, poſſit aliquando impediri.

11. *Duplex eſt irritatio actuum, vel facto ipſo, vel per ſententiam.*

PRO hac difficultate ſupponendum legem dupliciter irritare poſſe actum aliquem; vel ipſo facto, ſicut ſæpe ipſo facto imponit pœnam excommunicationis ob aliqua delicta; vel vt irritandum per ſententiam Iudicis, ſiue condemnatoriam, ſiue declaratoriam criminis; quo ſuppoſito, certum eſt eam irritationem non intelligi niſi poſt ſententiam Iudicis, & ante illam validum cenſeri actum illum, & tunc reum ipſum nòn obligari ad quidquam, donec à Iudice fiat irritatio. Vbi tamen aduertendum eſt, hanc irritationem per ſententiam non habere locum in actibus illis, qui ſemel validè facti non poſſunt poſteà reuocari, vt eſt matrimonium, profeſſio religioſa, &c. debet ergo eſſe in rebus quæ poſſint reuocari. Quærimus ergo in præſenti, an aliquando tam prima irritatio ipſo facto impoſita quàm ſecunda poſſit impediri, ne reducatur ad actum; & quia faciliùs ſecunda difficultas quàm prima expeditur, priùs de ſecunda, deinde de primâ breuiter, quantum ad nos ſpectat, dicendum erit.

Irritatio per ſententiam in quibus actibus locum non habeat.

SVBSECTIO I.

Expeditur ſecunda difficultas.

12. *Iudex ſeu iuſtè ſeu iniuſtè non irritans actum ſinit eũ validum.*

PRIMA CONCLVSIO: Si iudex non irritat actum, ſiue id faciat iuſtè, ſiue iniuſtè, actus manet validus. Hæc concluſio eſt communis, & certa ex ipſo tenore legis; nam hæc non irritat illum actum niſi interueniente eâ ſententiâ Iudicis; ergo ſi hæc non interuenit, quacumq; tandem de cauſâ abſolutè nõ ſequetur irritatio, fateor, legem poſſe taliter ferri, vt irritare præcipiat actum, addat tamen, quòd ſi Iudex iniquè id negligat, *Volumus vt ipſo facto ſit irritus:* quo caſu non dubium quin eſſet irritus, poſitâ eâ negligentiâ Iudicis. At de facto non feror taliter vlla lex, ſe quã ego ſciam; & conſequenter concluſio noſtra ſemper habebit locum: vbi aduerto, tunc temporis eum, qui commiſit talem actum irritabilem, non teneri ad detegendum defectum, quia lex non obligat ad id, niſi fortè ille defectus ſit contra iuſtitiam alterius: tunc enim non ratione legis poſitiuæ, ſed ratione præcepti naturalis tenebitur damnum reparare, etiamſi de irritatione nihil dicat. V.g. lex dicit, *Ille qui contraxit decipiendo alterum vltra mediam partem pretij puniatur per reſciſſionem contractus:* ſi Iudex nihil de eâ enormi læſione ſciat, cõtractus manebit validus; at quia, licet occultè, grauiter tamen alterum decepit contra iuſtitiam, tenebitur ei reddere alteram mediam partem in qua decepit, eâ autẽ redditâ manebit in conſcientiâ tutus, & vti eo contractu poterit tamquam valido, donec à Iudice irritetur; non tenebitur autem detegere illum defectum, quia iam nulla eſt iniuſtitia.

Declaratur ampliùs concluſio.

13. Hæc doctrina locum habet, ſiue ſententia non feratur, eò quòd actus fuit occultus, vt diximus; ſiue, quia altera pars, quæ poterat vrgere irritationem, noluit mouere litem. Vbi aduerto, ſi hęc pars diu negligat intentare litem, poſſe contra ipſam præſcribi, ita vt non liceat illi iam alterum turbare; quantum autem temporis ad eam præſcriptionem requiratur, non eſt huius loci.

Præſcribi poteſt contra negligentem litem intendere.

Dices: Malæ fidei poſſeſſor numquam præſcribit; ſed ille qui decepit eſt malæ fidei poſſeſſor, ergo numquam contra alterum præſcribet. Reſpondeo, ſaltem habere locum limitationem poſitam, (vt à quæſtione huius loci non propriâ abſtraham) quando vterque bonâ fide proceſſit, vel qui læſus eſt damnum notauit, & tamen diſſimulauit: quidquid verò de hoc ſit, ad concluſionem redeuntes dicimus habere eam locum, quandocumque, ſiue ſine vllâ causâ ſiue cum illa, Iudex eam ſententiam omittat.

Occurritur obiectioni.

14. Illud ſolùm poteſt circa præcedentem reſolutionem in dubium verti, an ſi ille, qui actum irritabilem fecit, impediat fraude aliòve modo, ne alter, cuius intereſt reſcindi contractum, vrgeat apud Iudicem eam reſciſſionem; an, inquam talis teneatur ex iuſtitia reſcindere etiam ante ſententiam Iudicis. Placet mihi reſolutio Patris Suarez cap. 21 num 6 & 7. vbi docet omnino teneri ad reſciſſionem, ſi alter velit; nam qui alterum in materia iuſtitiæ læſit tenetur ad reſtitutionem in ſpecie, ſi poteſt, ſin minùs, alio modo æquiualente: atqui in eo caſu ſupponitur ille iniuſtè alterum læſiſſe impediendo ne reſcinderetur contractus; ergo cùm poſſit in ſpecie ſatisfacere per eius contractus reſciſſionem, quam iniuſtè alteri, vt ſic dicam, abſtulerat, tenebitur reſtituere reponendo eam reſciſſionem, ſi alter velit: ſi enim hic nolit, & cedat iuri ſuo, iam tunc ille liberatur ab omni obligatione.

Nota hoc dubium. Quando quis tenentur ad reſciſſionem ſui actus irritabilis etiã ante Iudicis ſententiam. Suarij ſolutio arridet. Quià ſit alteri reſtitutio in ſpecie facienda.

Confirmatur, quia ſi tertia aliqua perſona, quæ non contraxerat, vellet eam, cui fauorabilis eſſet reſciſſio, impedire ne eam obtineret, ſine dubio obligaretur ex iuſtitia ad ſatisfactionem; ergo eodem modo debebit obligari ille qui contraxit, quia nec ex parte ſua minùs eſt iniuſtus, nec minùs alteri damnum infert, quàm ſi à tertia perſona id veniret; ergo non minùs tenebitur ad reſtitutionem quàm quilibet alius, qui illud damnum intuliſſet.

15. Dices: Ea irritatio eſt pœna, ſed nemo obligatur ad reſtituendam pœnam, ad quam condemnandus foret, etiamſi eam impediuerit per iniquam & iniuſtam tergiuerſationem. Reſpondeo, Licet id verum ſit, quando impediendo pœnam nulli tertio fecit iniuriam, non tamen eſſe verũ, ſi eam iniuriam fecit; eo enim ipſo tenetur ad

Retunditur replica.

reſtitutio

ſtitutionem,non ob pœnã quam fugit, ſed quia iniuſtè impediuit alterum, ne vteretur iure ſuo. Propter quam cauſam P.Suarez addit,ſi ad eam irritationem nullus in particulari ius habeat,ſed erat imponenda purè in pœnam, non teneri ad vllam reſtitutionem,eſto per iniuſtam viã impediat executionem. V.g.ſi quis ad aliquod beneficium vacans electus eſt, cum aliquo tamen defectu ſufficiente, vt poſſet irritari ea electio,non tenetur ad reſtitutionem, etiamſi per media iniqua ſe defendat contra aliũ, qui impetrauit ius ad beneficiũ & agebat de irritatione electionis; quia tunc non fecit alteri iniuſtitiam, ſed ſolùm egit ad excuſationem pœnæ, ad quam alter non habebat ſpeciale ius iuſtitiæ commutatiuæ; quia non propter illius commodum, ſed propter vindicationem delicti impoſita eſt ea pœna.

Suarez. exceptio.

16. Ego tamen hanc exceptionem non cẽſeo admittendam, quia tantum ius videtur habere ille cui collatum eſt beneficium, caſu quo alter eo ſpolietur,quàm haberet,ſi priùs fuiſſet proprium illius illud beneficium, & in eum, contra quem nunc agit, illud tranſtuliſſet cum aliquo defectu ſufficienti ad irritationem; etenim ius,quod nũc habet,non fundatur immediatè in iure antiquo, ſed in irritabilitate eius donationis; nam hac nõ irritata nullum habet ius: atqui etiã alter,cui de nouo confertur ius ad beneficium,ſi is qui poſſidet eo priuetur,habet ius fundatum in ea irritatione poſſibili,ergo in hoc ſunt pares. Deinde, quod dicit P. Suarez iam irritationem non fieri tunc propter commodum eius, cui collatũ eſt ius beneficij, ſed propter vindicationem delicti, etiã eodem modo dici poteſt reſpectu alterius, qui anteà habuit ius;nam neque in gratiam illius reuocatur, ſed in pœnam delicti.

Ea reijcitur fuſius.

Dices vtroque titulo irritari. Sed contrà, quia titulus commodi eſt planè per accidens; vnde Iudex, qui deprehenderet illum defectum etiamſi alter cederet iuri ſuo, poſſet & deberet irritare actum in pœnam,& ne in poſterum alijs daretur occaſio ſimiles defectus in eis actibus committendi.

Satisfit replicæ.

17. Confirmo: Si quis haberet capacitatem, vt certaret cum altero de cathedra, beneficio aut dignitate, & impediretur fraudulenter ne certaret,procul dubio ei fieret iniuria,& teneretur ad reſtitutionem ille qui impediuit; atqui eo ipſo, quòd per Iudicem ſit reuocabilis electio,reddor ego capax,vt ad eam dignitatem promouear;ergo qui impedit iniuſtè ne reuocetur, facit mihi iniuriam, & tenetur ad reſtitutionem. Ratio à priori deſumitur ex dictis;nam illa reuocabilitas, licet ob finem legis fiat tantùm in bonum commune,eſt tamen ſimul meum bonum; quia meũ bonum eſt me habere proximam capacitatem eius dignitatis; ergo qui iniuſtè me impedit, ne ego vtar ea occaſione, ſine dubio facit mihi iniuriam, & tenebitur ad reſtitutionem.

Quare impedieas alterũ fraudulenter à certatione ſecum pro cathedrâ tenetur ad reſtitutionem.

18. Dices: Ergo Parochus, qui validè anteà poſſidebat beneficium, & poſteà commiſit delictum, ob quod an poſſet & deberet à Iudice priuari tali beneficio, peccabit cõtra iuſtitiam,ſi neget ſuũ delictum, ne condemnetur; tenebiturq; mihi agenti contra illum,ſpe iam mihi factâ promotionis,ad reſtitutionem; hoc autem videtur abſurdum. Reſpondeo,Si ille iniquè ſe defendat, quia reuerà delictum erat publicum, aut falſos pro ſe teſtes adducendo, aut Iudicem muneribus corrũpendo,ſententiam impediuit, non dubitarẽ,quin mihi faceret iniuriam,& teneretur ad reſtitutionem: quod mihi ex dictis nõ abſurdum,ſed valdè conſequenter ad veritatem videtur aſſerendũ: ſi verò ille iuſtè ſe defendit, quatenus non fuit ſufficiens probatio delicti, tunc non putarem illum vllo modo teneri;quia ille tunc licitè ſe defendit, etiamſi per accidens inde in me aliquod ſequatur damnum: habet enim ille etiam tunc ius in ſuam famam, & eo ipſo quòd delictum occultum eſt,etiam in beneficium.

An Parochus ſuo beneficio ob delictum priuandus teneatur ad reſtitutionem, ſi me impediat in aſſecutione ſui beneficij.

ſi ei delictum ſufficienter non probetur, licitè mihi reſiſtit.

19. Hinc vltimò dico, Si nullus eſt qui agat contra illum, vt beneficium obtineat, ſed ſolùm vt puniatur,tunc,etiamſi iniuſtè ſe defendat,& impediat condemnationem, non ideò obligari ad reſtitutionem, quia neminem contra iuſtitiam læſit.

Dices, Illũ læſit, qui habiturus fuiſſet beneficium,ſi hic priuaretur. Reſpondeo,illum nondũ vllum habere ius aut ſpem,neq; agere contra hunc;ergo non læditur ex iuſtitiâ ab hoc.

An idem Parochus,ſi contra eum agatur ſolum pœna infligenda gratiâ etſi iniuſtè reſiſtat condemnationi, ad reſtitutionẽ teneatur.

Svbsectio II.

Reſpondetur primo dubio.

20. Maior eſt difficultas circa primum dubium,quando lex ipſo facto irritat actionẽ, an poſſit ea irritatio aliquo modo impediri. In hoc pũcto aliqua ſunt certa, alia verò dubia. Primò certum eſt, ſi cenſeatur ea lex actu durare, & nec per reuocationem,aut diſpenſationem aut epiekiã pro hoc caſu retractata, ſine dubio actum illum irritari, nec vllo modo poſſe impediri irritationem: id quod ex terminis eſt clarũ; nam legem habere vim in hoc caſu,& ſortiri ſuũ effectum, idem eſt; ergo ſi ſupponitur lex cum totâ ſuâ vi hic & nunc, debebit neceſſariò admitti hîc & nũc effectus illius ſeu irritatio, quia lex eſt cauſa neceſſaria, quæ operatur, ſi habeat omnia requiſita ad operationem.

Quãdo actus ille irritetur.

Quædam hic vt certa præmittuntur.

21. Secundò certum eſt,ſi irritatio ſit pœnalis ob culpam in ipsâ actione commiſſam, tunc illum, qui vel ob ignorantiam, vel aliunde excuſatur à culpâ, facere actum validum, vt & paulò antè à nobis eſt dictum. An verò ignorãtia irritationis, quæ malitiam nõ excuſauit, excuſet ab irritatione, dictum eſt ſuprà; vbi oſtendi ignorantiam pœnæ non excuſare, per ſe loquendo: quod quidem in præſenti dicendum etiam cenſeo.

Quid ſi irritatio ſit pœnalis ob culpam in actione commiſſã.

22. Tertiò certum eſt, ſi lex irritans ſit reuocata, aut pro præſenti actione in eâ diſpenſatum,tunc nihil operari hîc & nunc, ſed validè fieri eam actionem: id quod ex terminis eſt ita clarum, vt non egeat maiori probatione. In eo ergo tota præſentis dubij difficultas conſiſtit, an ob aliquã circumſtantiam occurrentem, vel ob metum,vel ob ceſſionem volũtatis illius, cuius intereſt,poſſit lex, quæ alioquin in ſuo vigore permanet, iudicari hîc & nunc non irritare; ſiue, quia de Legiſlatoris voluntate per epikiam nobis meritò perſuademus non voluiſſe obligare; ſiue, quia eſto voluiſſet, dicimus non potuiſſe; quia eſſet iniquum, talibus occaſionibus occurrentibus, velle, vt actus fieret irritus.

Quid ſi lex irritãs ſit reuocata, vel quoad hanc actionem in eâ diſpenſatum.

Proponitur huius dubij difficultas.

23. Huic difficultati ex dictis ſuprà de lege in cõmuni reſpondeo Primò. ob metum aut periculũ vllum non impediri effectum legis irritantis: ibidem autem aſſignauimus diſparitatem inter legem prohibentem & irritantem,cur ſcilicet illa non obliget metu aut alio graui periculo vrgente; hæc verò ijs non obſtantibus ſemper manent in ſuo vigore: tetigimúſque grauem ob-

Non impeditur effectus legis irritantis ob metum vllum aut periculũ.

iectio

iectionem, quæ in contrarium fieri poſſet.

Secundò dicendum eſt, neque impediri irritationem, etiamſi quis cedat iuri ſuo. V.g. lex irritans contractum factũ ex graui metu ordinatur in bonum illius, cui metus incutitur eo fine, vt contrahat, dicimus, etiãſi ille tunc cedat ſuo iuri, & dicat, ſe non curare metum, & liberè ac independenter ab eo velle contrahere; nihilominùs contractus manet nullus. Ratio eſt, quia licet illa lex irritãs lata fuerit in bonum eius, cui incutitur metus, etiam reſpicit bonum commune, cui per eam ceſſionem & reualidationẽ actus multum derogaretur; quia in ſimili occaſione difficilè valdè eſſet diſquirere, vtrùm non ad ipſammet ceſſionem fuerit metu coactus. Deinde, quia ea caſſatio fit etiam in odium ſeu pœnam violẽtiæ; eam autem pœnam non poteſt priuatus ipſe remittere.

Locus Tridẽtini de Nouitijs nobis fauet.

25. Obijcies: Ante Tridentinum profeſſio facta non expleto anno Nouitiatus fuit caſſata; ſi tamen Nouitius ceſſiſſet iuri ſuo, erat valida: ergo lex irritãs poteſt impediri, ſi altera pars, cuius intereſt, cedat iuri ſuo. Reſpondeo, ex hoc eodem loco me probare noſtram ſententiam; nam poſt Tridentinum etiãſi Nouitius cedat iuri ſuo, profeſſio eſt inualida: vnde argumentor, Ergo ſi Legiſlator abſolutè irritet contractum, nihil in cõtrarium operabitur ceſſio partiũ: etenim ſi ratio aduerſa quidquã probaret, ſanè illud, non poſſe eiuſmodi leges irritare cõtractum, ſi cedat altera pars: atqui id poſſe fieri conſtat ex Tridentino ſeſſ. 25. de regularibus. Igitur abſolutè reſpondẽdum eſt, in priori lege ante Tridentinum eã irritationẽ non fuiſſe à Legiſlatore abſolutè impoſitã, ſed caſu quo Nouitius non cederet: nullũ autẽ eſt dubium, quin ſi ea cõditio à Legiſlatore requiratur, poſſit ex defectu illius impediri effectus.

Ante Tridentinum non fuit ea irritatio Nouitiis conueniens abſolutè impoſita.

An ſuſtinenda ſint iuramenta cõtra leges ciuiles irritantes, cùm licitè impleri poſſunt.

26. Hinc reſpondetur alteri obiectioni, quæ fieri poſſet ex nonnullis Canonibus, in quibus dicitur ſuſtinenda eſſe iuramenta contra leges ciuiles irritantes, quando licitè impleri poſſunt: ita in c. *Cum contingat*. de iureiurando, & cap. *Quamuis*, de pactis in 6. Ratio eorum Canonum videtur immediatè pugnare contra concluſionem poſitam: ea enim eſt, quòd illæ leges ſint in fauorem priuatum, cui vnuſquiſque renuntiare poteſt. Dupliciter reſpondent huic obiectioni nõnulli; Primò, eas leges, contra quas iuramentum præualuit, fuiſſe purè irritantes, non prohibentes, ideóque fuiſſe purè in fauorem eorum, quorum actus irritantur; ideóque facilè eos poſſe illis legibus renuntiare: at in præſenti ſolùm eſſe ſermonem de lege irritante, & ſimul prohibente, quam non poteſt alter ſuâ ceſſione impedire; quia efficere non poteſt, vt alteri non prohibeatur actus, vnde per ceſſionem partis dicunt nõ impediri eam irritationem. Ego hanc ſolutionem cenſeo non eſſe ſufficientẽ: etenim in multis legibus purè irritantibus nihil efficere poteſt ceſſio partis, in cuius fauorem irritatio fit: etenim lex irritans contractus minorum & teſtamenta inualida eſt purè irritans (vt cum ipſo Patre Suario, qui hac ſolutione vtitur, ſuprà diximus) & tamen non impeditur irritatio per ceſſionem teſtatoris aut minoris: ergo ea diſtinctio de lege irritante & prohibente nulla eſt pro præſenti difficultate.

Improbatur quorumdam explicatio dictorum capitum.

27. Secundò reſpondent, eas leges non fuiſſe irritantes abſolutè, ſed ſub cõditione, ſi non cederet iuri ſuo pars, in cuius fauorẽ irritatur actus. Verùm neq; hæc ſolutio ſatisfacit, quia Põtifex ipſe cõtrarium potiùs fatetur in eis Canonibus, ſcilicet eos contractus verè eſſe nullos iuxta leges ciuiles: ſi enim ſolùm ſub conditione, quòd non cederet, irritaſſet actum, vt quid Pontifex ad reuerentiam iuramento debitam recurriſſet.

Refutatur & Secunda ſolutio eorũ.

Reſponderet fortè quis Tertiò, Pontifices in eis capitibus reſtringere in poſterum eam irritationem, vt non habeat locum, quando adueniẽte iuramento confirmatur. Sed neq; hæc ſolutio placet omnino; nam etiamſi locum habere poſſet pro iuramentis & contractibus ab eo tempore factis; at quia in eis capitibus reſpondetur ad caſus iam præteritos, non videtur Pontifex, ſi ſupponebatur contractus nullus, illum reualidaſſe nolentibus contrahentibus.

28. Igitur abſolutè reſpondeo, ibi Pontificem mãdare vt feminæ illæ vi iuramenti obligentur ad non repetendum quidquam, etiamſi ratione cõtractus nõ eſſent obligatæ: nec enim repugnat, vt contractus nullam induxerit obligationẽ, quam tamen iuramentum inducit: & licet illud iuramẽtum videatur non aliter inducere obligationem, quàm dum cadit ſupra validum contractum, reſponderi tamen adhuc poteſt illud iuramentum eſſe de re, quam femina licitè poterat facere etiamſi pactum præcedens nullum fuiſſet: nam, non repetere ſuam dotem, de quo fuerat iuramẽtum, licitum eſt. Confirmo autem meam explicationem ex ratione, quam ibidẽ reddit Pontifex, quod ſcilicet licitè poſſit ſeruari id quod promiſſum erat; ideóque meritò vult eam vim iuramentis tribuere, vt obligent ad rem de quâ fuit pactum, etiamſi hoc inualidum extiterit.

Genuina dictorum capitum explicatio.

29. Tertiò dicendum eſt, nec per epieikiam poſſe aliquando impediri multarum legum irritationẽ. Ita docet P. Suarez c. 23. Eam ego nõ tam ratione quàm exẽplis probo: difficile enim valdè eſt reddere rationem, cur epieikia non habeat locũ in ordine ad impediendum obligationem; tamẽ quia, vt diximus agentes de epieikiâ, ea fundatur in mitigatione legis, quæ tamen potuit nõ fieri à Legiſlatore; ſi enim dixiſſet ſe nolle in nullo omnino caſu mitigare rigorẽ legis, certè talis lex non pateretur epieikiã; infero, capacitatem epieikię fundari, vt ſic dicã, in liberalitate præſumptâ Legiſlatoris: vnde ſic argumentor, Ergo in manu illius eſt etiam tollere omnem epieikiam in lege irritante, quia ſi poteſt in obligãte, à fortiori poterit in hac; ſi autem ſemel poteſt, rectè infertur ex cõmuni conſenſu Doctorum, illum in aliquibus legibus non reliquiſſe locum pro illâ: id ergo in primis perſuadet mihi exemplum matrimonij clandeſtini; nam omnes ferè Catholici cenſent, poſt Concilium Tridentinum non poſſe vnquam validè contrahi ſine Parocho & duobus teſtibus, neque ad id vllam epieikiam poſſe iuuare: & idem dico de profeſſione factâ ante expletum annum Nouitiatus.

Irritatio multarum legum nec per epieikiam aliquando poteſt impediri.

In quo capacitas epieikiæ fundetur.

Probatur concluſio exemplo matrimonij clandeſtini ex Tridentino & profeſſione factâ ante expletũ annum Nouitiatus.

30. Dixi, *multarum legum irritantium*, quia non volo aſſerere, nullam planè admittere aliquando epieikiam; cùm enim id, iuxta paulò antè dicta, pendeat ex voluntate Legiſlatoris, fortaſſe in aliquibus materijs minoris momenti ita voluit irritare actionem ſiue præſcribendo formã eſſentialem, ſiue directè irritando, vt tamen noluerit eam legem in omnibus omnino caſibus habere vim, ſed permiſerit locum benignæ interpretationi. Et per hoc poteſt facilè reſponderi ad ea quæ Nauarrus & alij apud Patrem Suarez c. 23. num. 2. obijciunt, ad probandum abſolutè, quòd leges irritantes patiantur epieikiam: dicũt enim

Cur non omnes leges epieikiam patiantur.

Nauarri argumentũ apud Suariũ.

contractum,

contractum factũ à Religioſo ſine licentiâ Prælati, etſi per ſe non valeat, ſi tamen cedat in vtilitatem Religionis, ſuſtineri, quia ea irritatio facta eſt in fauorem Religionis; & non præſumitur irritans voluiſſe eo caſu per irritationem impedire fauorem, cùm potiùs eum per illam quæſierit, id quod vniuerſaliter docet Felinus in cap. *Sue.* de teſtibus n. 1. eãdem inſtantiam ponit Nauarrus in alienatione rei Eccleſiaſticæ, non ſeruatâ forma præſcriptâ; quæ tamen ſuſtinetur, ſi ſit in fauorem Eccleſiæ: & P. Molina Tractat. 2. de Iuſtitiâ diſp. 81. §. *Sunt verò.* ſentit iuris rigorem moderandum eſſe aliquando, ſi non tota ſolemnitas, ſed aliqua parua circumſtantia bonâ fide eſt omiſſa, ſeruatâ tamen æquitate naturali. Video P. Suarez reſpondere, ideò eos contractus reputari validos, quia eorum irritatio non fuit abſoluta, ſed ſubintellectâ conditione, *Niſi cedant in fauorẽ ipſius perſona, in cuius gratiam irritantur.*

31. *Legiſlatoris mens non eſt in omni euẽtu abſolutè irritare.*

Verùm in hac ſolutione fortè relabitur P. Suarez in eamdem ſententiam Nauarri & aliorum; hi enim dicunt eam conditionem intelligi in talibus legibus, quia Legiſlatoria mens non fuit abſolutè irritare in omni euentu, etiãſi verba legis expreſsè nullam faciant exceptionem; vnde infertur, quod in limitatione concluſionis noſtræ diximus, eam epiikiam habere locum in aliquibus legibus, non tamen in omnibus. vnde non infertur illud abſurdum de clandeſtino matrimonio, quia in hac lege non admittimus eam epiikiam, & ſimul admittimus in ijs aliis, in quibus communiter auctores concedunt impediri irritationem.

Quanã leges patiantur epiikiam & quæ non.

Quòd ſi vlteriùs roges, quænam leges patiantur eam epiikiam, quæ non, dico id non poſſe à nobis decidi, ſed conſiderandum, in quibus caſibus ſoleant Doctores admittere valorem contractus, etiamſi aliqua omiſſa ſit circumſtantia alioquin requiſita; in quibus verò non.

Placet Nauarri & Felini regula.

Placet mihi ea regula Nauarri & Felini, ſcil. quando purè purè contractus irritatur à lege in fauorem alicuius, ſi hîc & nunc irritatio ſit potiùs illi contraria, probabiliter poſſe credi, non fuiſſe mentem Legiſlatoris, vt ibi irritetur. Dixi, quando purè purè eſt in fauorem alterius, vt in irritatione contractus facti à minori & à Religioſo; nam ſi ea irritatio habeat etiam alios fines diuerſos, tunc fortè non ſufficiet, hîc & nunc eam irritationem non eſſe in fauorem eius perſonæ; & quòd illa cedat iuri ſuo.

Sectio III.

Vtrùm lex irritans fundata in præſumptione ſortiatur effectum, quando præſumptio non ſubſiſtit.

32. *Senſus quæſtionis.*

PRohibetur v. g. contractus minorum; quia, præſumuntur facilè decipi poſſe: quæritur an hic & nunc, quando re ipsâ non decipiuntur, contractus ille ſit validus. Pro intelligentiâ aduerte, Antonium Gomez in l. 3. Tauri num. 123. Burgos de Paz eadem lege p. 5. n. 149. quos P. Salas refert diſp. 16. ſect. 7. ſequitur verò P. Suarez cap. 24. hos, inquam, docere, nullam talem legem fundari propriè in præſumptione, ſed in certâ ſcientiâ; ſentiunt enim eas non fundari in eo, quòd præſumant fore hîc & nunc fraudem, ſed in eo, quòd præſumant eſſe periculum fraudis; licet autem certum non ſit fore fraudem, tamen

Antonius Gomez, Burgos de Paz, Suarez & aly à Salas relati cenſent nullam legem irritantem in præſumptione fundari, ſed in certa ſcientia.

eſſe periculum illius videtur omninò certum: ergo non fundantur tales leges in præſumptione, ſed in certâ ſcientiâ; vnde inferunt hi, omnes tales leges ſemper ſortiri ſuum effectum, quem abſolutè intendunt; quia ſemper habent fundamentum cui innituntur, ſcilicet periculum fraudis: confirmant autem hanc illationem; nam ſi ſemel admittatur, eas leges non irritare, quando non eſt illud malum, quod poſſet timeri, ſequetur, matrimonium clandeſtinum factum honeſtâ ratione aut neceſſitate eſſe validum; item profeſſionem ante decimum ſextum annum factam, ſi conſtet adoleſcentem eſſe prudentem, &c. eſſe validam; eodem modo, ſi fiat ante annum Nouitiatus expletum, dummodò conſtet Nouitium in minori tempore fuiſſe expertum aſperitatem regulæ, & ex vtraque parte fuiſſe ſeruata omnia iure naturæ neceſſaria. Hæc autem omnia apertè ſunt falſa, ergo dicendum eſt, ſemper irritationẽ ſequi ex lege, etiamſi in hoc aut illo caſu non præſumatur illud malum, quia ſaltem periculum præſumitur.

Robur additamenti ſui

Ego in hoc puncto primùm cenſeo, meritò communiter auctores dicere, leges multas fundari in præſumptione; nam etiamſi de periculo loquamur, non de re ipsâ quæ timetur, vt ex Patre Suario explicui, adhuc dico in ipſo periculo poſſe eſſe præſumptionem: etenim aliquando non ſolùm non timetur re ipsâ malum illud, ſed nec periculum eſt illius, vt oſtendi ſuprà agens, an ſimiles leges prohibentes aut imperantes obligarent deficiente præſumptione, & nunc in ipſis irritantibus oſtendo. Nam ſi conſtet certò aliquem quindecim annorum eſſe longè maioris iudicij quàm ſit alius octodecim, ſanè non ſolùm ibi non erit deceptio, ſed nec periculum illius. 33.

Multæ leges in præſũptione fundantur. In ipſo etiam periculo præſumptio eſſe poteſt.

Reſponderi poſſet, periculum, quòd lex certò ſupponit, non eſſe in hoc aut in illo caſu particulari, ſed vniuerſaliter loquendo, ſeu per ſe loquendo; ſemper autem eſt verum per ſe loquendo eſſe periculum, etiamſi hîc & nunc nullum ſit.

Obuiatur reſponſio.

Sed contrà, quia tunc locum habet doctrina cõmunis, ſeu (vt meliùs dicam) quæſtio communis, an, quando lex fundatur in præſumptione, & in caſu particulari deficit ea præſumptio, cenſeatur irritare actum. Meritò enim dicunt auctores, tunc etiã illud ipſum periculum, quod lex timet, deeſſe in hoc caſu, non enim illi voluêre dicere, eò quòd in hoc caſu deſit, deeſſe per ſe. Contrà Secundò, quia lex ideò prohibet vniuerſaliter omnes caſus, quia vniuerſaliter in omnibus illis præſumit periculum, aut certè in pluribus; vnde videtur per epiikiam dare licentiam, vt in eo caſu, vbi non eſt tale periculum, poſſit actio fieri validè, prout auctores alij dicunt.

Secundò principaliter in hac quæſtione dico, eam vix aut ne vix differre à quæſtione præcedẽti, in quâ de epiikiâ diſputauimus: etenim, quòd ceſſante præſumptione modo explicato lex non cenſeatur obligare, videtur per epiikiam id debere intelligi; quatenus prudenter cogitamus, non voluiſſe Legiſlatorẽ tunc temporis obligare: vnde eodem planè modo reſpondendum, quo præcedenti, cenſeo, ſcil. multas leges fundatas in præſumptione irritare ſemper ſuos actus, etiamſi præſumptio deficiat in hoc aut illo caſu: & talem iudico legem irritantem profeſſionem ante decimum ſextum annum ætatis, & ante integrum Nouitiatus; illam aliam verò de irritatione clandeſtini matrimonij, non iudico eſſe ad punctum præſens, prout inducitur ab auctoribus: nam 34.

Hæc quæſtio ferè eadem eſt cum priori de epiikia.

Multæ leges in præſũptione fundatæ ſemper ſuos actus irritãt, etſi ea in hoc aut illo caſu deficiat.

intentum Concilij in irritatione fuit, ne poſſet in dubium ab illis verti matrimonium: hæc autem impotentia non cauſatur ex eo, quòd ſe valdè ambo nunc ament, &c. ſemper enim poſſunt mutare voluntatem, & negare valorem matrimonij, videtur ergo in eo caſu habere ſemper locum motiuum Concilij, ideóque ea præſumptio ſubſiſtere. Poteſt tamen vrgeri hoc exemplum ſic; nam ad vitandum illud inconueniens in futurum, ſufficeret, præſentes eſſe ſex vel ſeptem teſtes, abſente tamen Parocho; tunc enim tantam fidem facere illi in poſterum poſſent quàm duo cum Parocho: & tamen neque in hoc caſu validum eſt illud matrimonium; ergo benè ex eâ inſtantiâ ſic inductâ ſuadetur, aliquam legem irritantem ſortiri ſuum effectum, etiamſi ceſſet periculum quod timebat.

Intentū Tridentini in irritatione matrimonij clādeſtini.

35. *aliquas pati epikiam efficaciter probatur.*

Dico *multas*, quia præcedenti difficultate dixi aliquas pati epikiam; ita & nunc dico aliquas fundatas in præſumptione non obligare ceſſante præſumptione; quia (vt oſtendi paulò antè) hoc eſt idem, ac aliquas pati epikiam. Formo autem hoc argumentū meo iudicio efficax pro hac ſententiâ: nam certum eſt, quoad poſſibilitatem attinet, in voluntate Legiſlatoris fuiſſe (vt & ſuprà agens de epikiâ notaui) ita irritare actiones propter præſumptum periculum, vt tamen quaſi implicitè exciperet caſus, in quibus manifeſtè conſtaret, nullum omnino tale ſubeſſe: Hanc propoſitionem omnes debent admittere veram eſſe.

Suppoſita quædam.

Vlteriùs inde infero, Ergo, quòd dicamus de facto ſemper irritare, aut è contrario deficiente præſumptione aliquando non irritare, non poſſumus id ad aliud principium reducere, quàm quòd iudicemus, ſic aut ſic voluiſſe de facto Legiſlatorem ipſum. Vlteriùs ſuppono in his, quæ pendent à facto ipſo & à voluntate actuali Legiſlatoris, ſi dubium oriatur circa mentem illius, non poſſe commodiùs de eâ diuinari, quàm ex communiori Doctorum acceptione & ſenſu, hic enim eſt vna ex præcipuis interpretationibus legū: in hac etiam propoſitione omnes omnino conueniunt.

36. *Quando leges in præſūptione fundatæ non inualidēt actum.*

Tertiam pono, ſcil. communiorem longè eſſe ſenſum Doctorum, quòd multæ leges fundatæ in præſumptione non inualidēt actum, quando præſumptio non ſubſiſtit: eos auctores refert P. Suarez lib. 3. cap. 22 & Nauarrus in Commentario de Alienatione rerum Eccleſiaſticarum c. 16. quibus ipſe ſubſcribit: idem tenet Antoninus in cap. *Quia cùm eſſet* de teſtamentis, n. 5. vbi eam dicit eſſe magis communem Medina Cod. de reſtitutione, n. 23. Felinus in cap. 1. de conſtitut. n. 39. cum Panormitano & Gloſsâ: vnde P. Salas ſuprà initio eius ſectionis ſeptimæ ait eſſe axioma Theologis & Iuris peritis valdè vulgare, eas, leges in præſumptione fundatas non habere ſuū effectum præſumptione non ſubſiſtente. Ex his tribus ſuppoſitionibus hoc formo argumentum: Id quod pendet ex mente Legiſlatoris commodiſſimè intelligitur per communem Doctorum ſenſum; ſed hic communis ſenſus docet multas leges fundatas in præſūptione non irritare actus, quando præſumptio non ſubſiſtit: ergo ita erit dicendum: nec per hanc ſententiam incidimus in inconuenientia, quæ P. Suarez & alij obijciebāt, vt oſtenſum eſt. Hanc concluſionem noſtram breuiter inſinuauit P. Salas fine eius ſectionis ſeptimæ.

Nota Theologorum & Iuriſtarum axioma.

37. *Obiectio Vaſquez.*

Obijci in contrarium poteſt ex P. Vaſquez diſp. 167. c. 3. Leges hæ non fundantur in præſūptione particularium caſuum; quaſi cenſeat Legiſlator in hoc & illo eſſe periculum, ſed in periculo, quod ordinariè & per ſe ſolet eſſe; hoc autē ſemper manet, ergo ſemper obligabunt: quod confirmari inde poteſt; nam legis ratione in vno aut altero caſu ceſſante, non propterea ceſſat obligatio legis. Addit ibi P. Vaſq. ſi lex fundaretur in præſumptione huius & illius caſus, eaque præſumptio non ſubſiſteret, tunc omnino etiam ceſſaturam irritationem, quam lex inducit: exemplum ponit ex cap. *Veniens.* 2. & cap. *His qui fidem.* de ſponſalibus, vbi Pontifex ſtatuit, ſponſalia de futuro tranſire in matrimonium per copulam carnalem ſubſecutam; non quia illa ſine nouo conſenſu ſufficiat; eſt enim de ratione matrimonii abſolutus conſenſus de præſenti; ſed quia Eccleſia præſumit ſponſos in eam copulam conuenire animo matrimoniali: quæ præſumptio non eſt ſolùm vt in plurimum, ſed pro omnibus omnino caſibus: vnde fit, vt ſi aliquis ad eam copulam accedat ſine tali conſenſu, non contrahat matrimonium quia non habet locum præſumptio Eccleſiæ. Reſpondeo ex hoc eodem exemplo confirmari potiùs noſtram doctrinā: vt enim Pontifex in eo capite etiamſi nihil dicat de præſumptione in omnibus caſibus, nec faciat diſtinctionem illam, quàm P. Vaſq. ponit, nihilominùs tamen à Doctoribus explicatur de eâ præſumptione vniuerſali, ideoq; eâ deficiente dicitur lex non operari; ita etiam dico in aliis legibus, maximè quæ ſunt minoris momenti, etiamſi expreſsè non dicat Pontifex aut alius Legiſlator, ſe fundari in præſumptione vniuerſali extendente ſe ad omnes caſus, quia tamen communiter Doctores multas tales leges de eiuſmodi præſūptione explicant, meritò nos dicimus in illis animum Legiſlatoris fuiſſe non irritare actiones quæ tali periculo carerent, ſeu in quibus præſumptio non ſubſiſtit. Addo, exemplum hoc non videri ad rem noſtram, quia in eo, quantumuis Pontifex voluiſſet, non potuiſſet efficere, vt illa copula ſine vero conſenſu matrimoniali conſtitueret matrimoniū: quid ergo mirum, ſi de facto nō operetur ea deciſio, cùm res ſit extra poteſtatem Pontificis; at nos in præſenti verſamur in caſu, in quo tota res pendet à voluntate Legiſlatoris volentis vniuerſaliter ſine vllâ exceptione actus illos irritare, vel certè relinquentis locum alicui epiikiæ, iuxta dicta ſuprà.

38. *Exēplū Vaſq. fauet auctori.*

His ergo poſitis, in formâ ſic ad obiectionem reſpondeo, per eam diſtinctionem duplicis præſumptionis *vniuerſalis* vel *vt plurimum* optimè probari, potuiſſe Legiſlatorem per omnes illas leges irritare actiones omnes vniuerſaliter ſine vllâ exceptione, etiamſi in caſu particulari ceſſaſſet periculū, vt diximus per aliquas leges de facto fieri: vt per illam quæ irritat profeſſionem ante decimum ſextum ætatis annum, & ante expletum annum Nouitiatus; item, quæ matrimonia clandeſtina annullat; negamus tamen P. Vaſq. inde ſequi, neceſſariò debuiſſe omnes leges fundari in eâ præſumptione *vt plurimum*: dicimus enim ex communi conſenſu Doctorum conſtare, in multis talem eſſe præſumptionem, in qua ita fundantur, vt, ceſſante periculo omni aut malo, quod timebatur in hoc aut illo caſu, non irritetur ibi actus. Ad confirmationem, ex eo quòd ceſſante fine legis in caſu particulari, non propterea ceſſet etiam in illo obligatio legis, reſpondeo, in aliquibus legibus ita eſſe, non verò ſemper in omnibus. V. g. prohibetur alicui vinum; quia Doctores præſumunt valdè illi eſſe nociuum, ſi

39. *Reſpondetur obiectioni factæ à Vaſq.*

Occurritur eiuſdem confirmationi.

ſi poſteà conſtet contrarium, potiùs ſcilicet illi carentiam vini nocere, quis dubitabit, quòd eo ipſo cenſeatur ea prohibitio ceſſare, quia eſſe nociuum erat materia prohibitionis: at ſi prohibebatur illi vinum, ne inebriatur, etiamſi aliquando non timeatur inebriatio, ſemper prohibetur. Differentia inter vtramque legem ea eſt, quia ibi ita ceſſat finis intentus vnicè, vt potiùs contrarium ſequatur; vnde non eſt credendum, niſi aliunde de eâ voluntate conſtet, Legiſlatorem, qui ob bonum huius id præcepit, velle obligare, quando illud idem numero bonum, quod intendebat potiùs, impeditur per obligationem illam; in alterâ verò lege ita ceſſat malum quod timebatur, vt tamen nihil in contrarium ſequatur, imò potiùs bonum ſit, vt tunc abſtineat, eò faciliùs poſteà non bibiturus, quando ebrietas timetur.

Vtriuſque legis differentia.

SECTIO IV.

Vtrùm lex, eo ipſo quòd prohibeat aliquem actum, illum etiam irritet.

40. HAc de re P. Suarez à c. 25. vſque ad 30. incluſiuè, P. Vaſquez totâ diſput. 164. & P. Salas fusè diſput. 16. ſect. 8. Ego rem puto longè faciliorem, ideò breuiùs illam totam expediam; & in primis ſuppono vnam doctrinam certam ex fide, de quâ nullus Catholicus dubitare poteſt, ſcilicet ex ſe & ex conceptu ſuo non eſſe idem, aliquid eſſe prohibitum, & eſſe irritum & inualidum: eſt enim certum ex fide, Sacerdotem etiam in mortali conſecrantem, validè conſecrare; & tamen hoc eſt illi prohibitum etiam iure diuino: idem eſt de omni aliâ adminiſtratione iniuſtâ Sacramentorum: item Sacerdos degradatus validè conſecrat, cùm tamen id ſit illi omnino prohibitum. Conſtat etiam id ex Tridentino, quod, agens de matrimonijs clandeſtinis ante ſe initis, definit fuiſſe valida, etiamſi ſemper fuerint prohibita, eaque ſancta Eccleſia ſemper fuerit deteſtata. Item emiſſo voto ſimplici caſtitatis vel cœlibatus, illicitum eſt matrimonium; ſi tamen contrahatur, validum eſt; vt inter Catholicos ex multis Canonibus certò conſtat. Item cùm Sixtus V. conſtituiſſet aliquot impedimenta irritantia profeſſionem, Clemens VIII. prohibuit quidem, ne ſub illis fieret profeſſio; declarauit tamen validam fore, ſi fieret. Denique huius veritatis innumera poſſunt ex iure Canonico, multa etiam ex ciuili adferri exempla; ſed veritas hæc eſt adeò certa, vt non ſit operæ pretium in eâ diutiùs hærere: vnde abſolutè & directè videtur definita in cap. *Ad Apoſtolicam.* de regularibus; vbi dicitur, *Multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent:* ergo lex, eò quòd prohibeat aliquam actionem, non continuò eam irritat: vnde, ſi quorumdam Iuriſtarum opinio, quæ ea duo dicit eſſe idem, intelligatur vniuerſaliter in omni materiâ, & quaſi per ſe, non dubitarem illam ob exempla allata dicere eſſe hæreticam.

De fide eſt, aliud eſſe irritum, aliud prohibitum.

Clandeſtina matrimonia ante Tridentinum fuere prohibita, ſed non irrita.

41. Videamus ergo iam, quo ſenſu poſſet, retentâ prædictâ veritate, minùs improbabiliter ea doctrina defendi: dicunt ergo quidam: Si lex prohibeat ſimpliciter, non apponendo pœnam, eo ipſo irritare actum prohibitum; ſi verò apponat pœnam, non irritare. Hæc doctrina ſuſtineri nequaquam poteſt: Primò, quia ſi prohibere ex ſe non dicit irritare; ergo ex eo, quòd prohibeatur aliquid, & nihil amplius addatur, non debet illo modo inferri irritatio: potiùs contrarium erat inferendum. Adde, multa exempla ex ſuprà poſitis oſtendere contrarium; nam qui emiſſo voto caſtitatis contrahit, non habet annexam pœnam; item qui celebrat in mortali, &c. E contrario verò poteſt eſſe lex, quæ ſimul irritet & adijciat pœnam: nam licet ipſa irritatio ſit quædam quaſi pœna, nihil impedit, quominus poſſit addi altera; præterquam, quod irritatio nō ſemper eſt pœna (vt diximus ſuprà:) & verò de facto lex irritans matrimonium clandeſtinum apponit pœnam illud contrahenti.

Refellitur hic quorumdam mens.

Legi irritanti addi poteſt pœna.

Matrimonium clandeſtinum apponit pœnam contrahenti.

42. Secundò alij dicunt, Si cauſa prohibitionis non ſit durabilis, tunc prohibitionem non habere annexam irritationem; ſi verò perpetua ſit, eo ipſo irritare. Hanc doctrinam impugnat Suarez & Salas ſuprà, eò quòd minor ætas eſt cauſa temporalis; breui enim decurſu temporis finitur; & tamen aliqui actus ex eâ cauſâ irritantur: vt contractus minorum. Item annus probationis temporalis cauſa eſt, & tamen irritat profeſſionē. Hæc tamen exempla non videntur eſſe contra prædictam ſententiam; nam in eis, ſi attendatur cauſa prohibitionis, perpetua eſt: ideò enim contractus minorum prohibetur, quia timetur nocumentum minori: hoc autem nocumentum, ſi contractus validus eſſet, ſemper duraret: item Nouitiatus requiritur, vt benè experiatur Religionem, quam totâ vitâ poſteà ſuſtinere cogetur: ſi autem in hoc ſit error, ſine dubio eſſet perpetuus ſi valida eſſet profeſſio.

Altera ſententia à quibuſdam ineſſicaciter reijcitur.

Meliùs ergo reijcitur ex his quæ diximus ſuprà contrà Patrem Suarez & alios, qui hanc ſecundam regulam defendunt; nam indecentia, quæ emiſſo voto caſtitatis reperitur in contrahendo matrimonio, reperitur in eo, quòd matrimonium duret, quia cogetur ſemper quaſi contra votum reddere debitum; & tamen ibi prohibetur & non irritatur matrimonium: idem eſt in cognatione, quæ contrahitur ex Catechiſmo, quæ perpetua eſt; & tamen lex prohibens matrimonium ratione illius non irritat illud abſolutè.

In quo ſita ſit indecentia, quæ reperitur in contractu matrimonij, emiſſo antè caſtitatis voto.

43. Tertia explicatio eſt, vt lex prohibens tunc cenſeatur irritare, quando prohibet ſubſtantiam actus, non verò quando prohibet ſolùm aliquam circumſtantiam; v. g. quòd fiat tali aut tali loco, tempore, &c. Verùm neque hæc explicatio ſubſiſtit. Primò, quia ſæpè ob circumſtantiam aliquam irritatur totus actus: ſic eſt irrita profeſſio ante expletum Nouitiatum & decimum ſextum ætatis annum; & tamen non prohibetur ibi ſubſtantia profeſſionis, ſed circumſtantia temporis. Deinde in exemplis ſuprà citatis eſt abſoluta prohibitio ſubſtantiæ actus: & tamen non eſt irritatio. Neque ſufficit quod addunt aliqui, debere eam regulam intelligi de directâ prohibitione: etenim in exemplo non celebrandi in peccato procul dubio eſt directa prohibitio; & tamen non irritat actum: idemque in aliis exemplis oſtendi poteſt. Sufficiant quæ ſunt ſuprà allata. Vide Vaſquez, Suarez & Salas ſuprà, qui alia congerunt.

Quando lex prohibens irritare cenſeatur ſecundùm alios.

44. Quarta explicatio eſt, vt intelligatur ea irritatio, quando actus prohibitus non cedit in commodum alterius, qui eius actus cauſa non fuit. Ita Gregorius Lopez in l. 28. t. 11. p. 5. num. 7. exēplum ponit in Clerico in Sacris, qui prohibetur exercere munus publicum tabellionis;

Quarta aliorum explicatio.

ſi tamen inſtrumentum condat, valet, ne alij, qui non peccarunt, defraudentur. Meritò & hanc reijciunt citati paulò antè ex eodem exemplo officij tabellionis; nam qui illud exercet non præmiſſo examine, non conficit validum inſtrumentum; & tamen tunc eſſe inualidum, cedit in præiudicium tertij, eodem modo quo in caſu à Gregorio Lopez poſito: deinde, etiam vbi nullum eſt præiudicium tertij, ſæpè non irritatur actus prohibitus: vt ſi vir & fœmina habeant ſimplex votum caſtitatis, certè, eò quòd eorum inter ſe matrimonium impediatur, nullius tertij innocentis detrimentum ſequeretur, non tamen propterea irritatur: denique, cùm hic auctor reputet vigere adhuc leg. *Non Dubium.* de quâ infrà, in eâ autem nulla fiat exceptio, debuiſſet vniuerſaliter dicere, in omnibus caſibus fieri eam irritationem.

Sæpè non irritatur actus etiam vbi nullum eſt præiudicium tertij.

45\. Quinta ſententia docet, Si lex prohibens nullum addat verbum, quo denotet ſe ſuſtinere adhuc valorem actus, eo ipſo irritare; ſecùs ſi illud verbum addat. Multò adhuc minùs placet hæc doctrina, quia exempla ſuprà poſita contrarium oſtendunt: ſunt enim ſæpè tales prohibitiones ſine vllâ aliâ additione, quæ tamen non irritant; maximè illud de matrimonio clandeſtino ante Tridentinum. Ratio verò à priori contra hanc ſententiam inde deſumitur; nam oſtenſum eſt ſuprà τὸ *prohibere* nullo modo inferre ex ſe irritationem; ergo ſi ſolum ponatur, non illam inferet; imò, vt notaui contra primam ſententiam, contrarium deberet inferri, ſcilicet, ſi ſolum ſit, non irritare; ſecùs, ſi ſint aliqua verba quodammodo eam irritationem deſignantia.

Opinio quinta omnino diſplicet.

46\. Ex dictis ergo concludendum eſt, verbum *prohibeo* poſitum in lege nullo modo irritare ex ſe, niſi vel per aliam legem conſtet ibi fuiſſe mentem Legiſlatoris inualidare actum; vel in ipſamet lege ſint talia verba, quæ eam irritationem denotent. Addunt aliqui aliam limitationem, ſi per eam legem reddatur iniuſtus non ſolùm ipſe contractus, ſed etiam vſus illius; tunc enim eo ipſo, inquiunt, contractus cenſebitur inualidus, quia non poteſt validè quis obligari ad faciendam rem iniuſtam. Limitationes hæ ſatis ſunt claræ, nonnihil tamen ampliùs explicabuntur infrà ſect. 6. maximè hæc vltima. Circa ſubſtantiam verò concluſionis probandam nihil occurrit, præter ea quæ initio præmiſimus; oportet tamen aliquas obiectiones quæ contra illam fieri poſſunt, expedire, vt ſic tota hæc difficultas exhauriatur.

Verbum prohibeo in lege poſitum ex ſe non irritat.

SECTIO V.

Examinatur lex, Non dubium. *& aliæ obiectiones.*

47\. PRÆCIPVA contra ſolutionem noſtram obiectio deſumitur à Iuriſtis ex lege, *Non dubium.* Cod. de legibus, in quâ Theodoſius & Valentinianus expreſsè dicunt: *Quæcumque prohibentur in iure, etiamſi nihil dicatur de eorum caſſatione, nihilominus debere intelligi annullata.* Quam doctrinam extendunt etiam ad nouellas leges. Videtur autem Gregorius Papa, vt habetur in cap. *Imp.* 25. q. 2. eam legem approbaſſe; concordatque regula 46. Iuris in 6. *Quæ contra ius fiunt haberi debent pro infectis.*

Hæc lex vehementer vexauit Iuriſtas aliquos, & in varias traxit explicationes, quas Vaſquez & Suarez ſuprà reijciunt: non ſunt autem valdè è re noſtrâ, ideò non iudico in eis diu hærendum; breuiſſimè tamen illas inſinuabo.

Prima eſt, quæ dicit eam legem ſolùm intelligi irritare actus factos in fraudem legis prohibentis, perinde ac ſi quis eâ non obligaretur. Ita Ferdinandus de Mendoza apud Vaſquez & Salas ſuprà: cuius fundamentum eſt, quia initium eius legis tale eſt, *Non dubium eſt in legem illum committere, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem:* vbi de fraude intelligendus videtur Imperator. Hæc tamen explicatio reijcitur, quia licet occaſione fraudum aliquarum lata ſit ea lex, vt etiam conatur probare Mendoza; nihilominus in vltimis verbis legis ſic vniuerſaliter loquitur Imperator; *Nullum enim pactum, nullam conuentionem, nullum contractum inter eos videri volumus ſubſecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente:* vbi nihil de eâ limitatione fraudulentæ transgreſſionis: id quod ſequentia verba eiuſdem legis clarè probant; *Vt Legiſlatori, quod fieri non vult, tantùm prohibuiſſe ſufficiat, hoc eſt, vt ea quæ lege fieri prohibentur, ſi fuerint facta, non ſolùm inutilia, ſed pro infectis habeantur; licet Legiſlator fieri prohibuerit tantùm, nec ſpecialiter dixerit inutile debere eſſe quod factum eſt:* vbi ſanè nihil de limitatione ad transgreſſionem ex fraude, cùm in eis vltimis verbis non de transgreſſione tenere ſe ex parte ſubditi, ſed de omni lege prohibente loquatur; ex parte autem legis nihil de fraude.

Variæ explicationes leg. Non dubium.

Reijcitur Mendozæ explicatio.

Secundò poſſunt huic legi adhiberi omnes limitationes, quas reiecimus ſectione præcedenti de appoſitione pœnæ, de præiudicio tertij, &c. quæ tamen inde reijciuntur; nam cùm verba huius legis vniuerſalia ſint, nec quidquam excipiant, nec faciant diſtinctionem, *vtrum ſimul cum prohibitione apponatur pœna nec ne; vtrùm actus prohibitus ſit in bonum tertij, &c.* apertè infertur, eas limitationes eſſe contra ſenſum huius legis, ideóque vel legem omnino reijciendam, vel vniuerſaliter dicendum, omnem prohibitionem eſſe etiam irritationem: vnde obiter noto, quatenus illæ explicationes affirmant per prohibitionem actum illum irritari, eſſe ſatis conformes huic legi, & ex eo capite, attento iure ciuili, vbi lex hæc *Non dubium.* viget, eſſe tolerandas; quâ parte verò negant in alijs caſibus non irritari actiones prohibitas, eſſe contrarias legi huic, ideoque reijciendas. Quam illationem latè Suarez proſequitur cap. 28. eas limitationes fusè iterùm ponderando; mihi autem duobus his verbis paulò antè poſitis res tota videtur euidentiſſimè declarata. 48.

Refutantur & aliæ huius legis limitationes.

Quæ tamen ſecundùm quid huic legi ſunt conformes.

Tertiò occurrit explicatio Patris Suarez, qui putat eam legem non irritare ipſo facto, neque obligare in conſcientiâ, donec per Iudicem declaretur: probat id ex principio generali, quòd pœna etiam ipſo facto impoſita non incurritur ante ſententiam: Secundò magis ſpecialiter ex ipſius legis verbis; nam in eâ Theodoſius ait, *locatas res fiſci viribus vindicari*; ergo requirit ibi interuentionem Iudicis: deinde addit, *nec conductorem locatori actione teneri*; negat ergo ſtatim actionem irritari: rurſus addit, *Nullum talem contractum videri volumus ſubſecutum inter eos:* vbi τὸ *videri volumus* ad actum Iudicis refertur: denique quod addit, *Non ſolùm inutilia, ſed pro infectis habeantur*, denotat. 49.

Explicat eam legem Suarez.

Digitized by Google

tat in iudicio habenda pro infectis. Quam expoſitionem probabilem iudicarat Molina Tractatu 2. de Iuſtitiâ diſp. 88. & Mendoza.

Quòd ſi obiiciatur P. Suario, videri repugnantiam in terminis à lege irritari actionem ipſo facto, & tamen expectandam eſſe ſententiam Iudicis; quia ſi contractus ipſo facto eſt nullus, ergo non transfert dominium, nec dat ius; ergo cótrahentem non reddit tutum in conſcientiâ, reſpondet, negari non poſſe eam legem imponere pœnam ipſo facto, non tamen obligare, vt illam in ſe rei ipſi exequatur; ideò ergo docet ipſo facto annullari, quia actio illa ſubiecta eſt annullationi ab eo púcto, in quo fit, licet debeat id poſtea per ſententiam declarari; quòd verò ab initio fuerint reuocabilia quæ contra ipſam ſunt facta, probat ex ipſis verbis legis, *Huiuſmodi facta non ſolùm inutilia, ſed pro infectis etiam habeantur.*

Suarez factā ſibi replicam ſoluit.

51. Non eſt animus hanc explicationem examinare, ob dicenda paulò pòſt, ſed tamen non cenſeo omittendam, etiamſi probabilis ea ſit; quia nó video repugnantiam in eo, quòd aliquid prohibeatur ipſo facto, & tamen debeat ſententia Iudicis interuenire; Theodoſium nihilominùs in eâ lege planè videri voluiſſe omnino ante ſententiam Iudicis illas actiones irritare cenſeo longè probabilius. Et in primis probationes P. Suarez nó ſunt efficaces: non prima ex conceptu legis pœnalis deſumpta; nam pœnæ eiuſmodi, quæ nó requirunt actionem rei, ſed adæquatè ab ipſo Iudice infliguntur, vt ſunt inhabilitas ad cótrahendum, inualiditas actionum, &c. connaturaliſſimè imponuntur ipſo facto, etiá non expectatâ ſententiâ Iudicis, vt & ipſe P. Suarez docuerat ſuprà: & patet in excommunicatione, in priuatione beneficij, ita vt non faciat fructus ſuos, in matrimonij clandeſtini irritatione, &c. Secundò ea verba, quæ ex ipſâ lege adducit, non vrgent, quia licet dicatur, *Videri volumus, habeamur*, &c. non ideò denotat, non fuiſſe anteà nullas tales actiones; imò propterea vult ab omnibus haberi nullas, quia reuerà nullæ fuerant: vbi ego pondero in lege non dici, *vt annullentur*, &c. quod deberet dici, ſi ante ſententiam fuiſſent validæ: ſed, *vt habeantur nulla*, quia re ipſâ nullæ ſunt: quod item addit, *locatas res fiſci iuribus vindicari*, non eſt valdè ad rem, quia illa iam eſt pœna diſtincta à nullitate contractus: aliud enim eſt non contraxiſſe validè; aliud verò in pœnam peccati priuari eâ re, de quâ fuit contractus.

Explicatur mens Theodoſii in eâ lege. Singula Suarij probationes cófutantur.

Explicatur ipſa lex.

Iam verò poſitiuè oſtendo, Theodoſiú ibi ipſo facto ante ſententiá Iudicis annullare eas actiones; ait enim, *Nullum contractum inter eos videri volumus ſubſecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente*: ibi enim non dicit, *Nolumus vt contineatur, aut duret contractus*, ſed, *vt nullus ſit ab initio ſubſecutus*. Certè id euidenter oſtendit, nullum ab initio planè fuiſſe: id ipſum vltima verba denotant, vbi ait, *prohibitionem eam efficacem eſſe ad irritandum, ac ſi Legiſlator dixiſſet, Inutile erit*: atqui ſi dixiſſet, *Inutile ſit*, nó fuiſſet neceſſarium expectare ſententiam Iudicis, ſed ipſo facto nullus fuiſſet contractus, vt alibi P. Suarez ſuppónit, ergo. Denique vltimò id confirmo, quia ſi ipſo facto non irritaſſet, ſæpiſſimè non poſſet poſteà irritare; quia, vt ſuprà obſeruaui multæ ſunt actiones, quæ ſi ſemel validè fiant, non poſſunt deinde irritari; ergo non obtineret Imperator quidquid vniuerſaliter per eam legem intendebat.

Oſtenditur Theodoſium in eâ lege ipſo facto annullare eas actiones ante ſententiá Iudicis.

Dicendum ergo puto, ſi lex illa in vigore ſit vi illius planè irritari ipſofacto, ita vt à principio nulli ſint omnes contractus, qui fiunt lege ciuili prohibente, etiamſi in eâ lege nihil de irritatione dicatur; ita enim ea lex manifeſtè ſtatuit. Aduertendum tamen Primò eam legem non habere locum in locis non ſubiectis Imperatori; vt in Hiſpaniâ, Galliâ, Angliâ, &c, item, eam legem, etiam vbi viget, non extendi ad leges Canonicas prohibentes, quia Imperatoris non eſt declarare mentem Pontificis aut eius leges extendere vel coarctare. Quod verò obiiciebatur à D. Gregorio acceptata, reſpondet Pater Suarez Gregorium ibi ſolùm locutum de lege Imperiali prohibente, ne Monachi teſtentur: agebat enim de annullatione cuiuſdam teſtamenti ab Abbatiſsâ facti. Hæc ſolutio videtur hanc pati difficultatem; nam Monachos & Abbatiſſam impedire ne validè condant teſtamentum, non pertinet ad legem Imperatoris, niſi ſit per Canones approbata: ſi autem approbata eſt, & in confirmationem eius adducitur lex *Non dubium*, iam vrget difficultas ſuprà poſita, quòd ſcilicet ea lex ſit à Pontifice ad Canonicas applicata. Reſpondeo, eo textu, prout in Decretis poſitum eſt, nihil aliud dici, quàm quòd Imperiali conſtitutione apertè ſancitum ſit, vt quæ contra leges fiunt ſint inutilia: per quæ verba non dicit Pontifex quidquá de legibus Canonicis; ſicut nec per hoc fit, vt Eccleſiaſtici ſubdantur legibus Imperatoris: cumque ea regula coincidat cum alterâ 46 ex regulis Iuris in 6 *Quæ contra ius fiunt, debent pro infectis haberi*, vnicâ reſponſione vtrique ſatisfit. Reſpondent nonnulli intelligendas eſſe de his quæ fiunt contra legem dantem formam ſubſtantialem actus. Ita P. Sanchez lib. 3. de Matrimonio diſp. 5. nu. 4 Quod non placet P. Suario, quia in eâ regulâ nihil de tali limitatione, ideò ipſe vniuerſaliter eam regulam intelligit, vt omnia quæ fiunt contra ius ſint infecta ſuo modo: ſi cótra ius irritans, erunt irrita; ſi contra ius prohibens, erunt illicita. Sed mihi hæc explicatio multò minùs placet, quia, quis vnquam homicidium, eò quòd ſit illicitè factum, dixit, *habendum pro infecto?* & idem eſt de matrimonio irrito poſt votum caſtitatis: non enim poteſt in proprio ſenſu dici illud haberi pro infecto, etiamſi habeatur pro illicito. Ratio verò eſt, quia τὸ *infectum* plus longè dicit quàm prohibitum. Putarem, eam legem intelligendam de iure irritante; nam licet ibi non fiat ea limitatio, colligitur tamen manifeſtè ex aliis Canonibus, in quibus ſæpè dicitur prohibitionem ſecundùm ſe conſideratam non irritare; ergo iuxta eam doctrinam debet hæc regula limitari.

51.
Quid ſentiendum de eâ lege.

In quibus locis ea lex non obliget, & quouſq. ſe extendat.

Explicatur D. Gregorij mens.

52.
An ea lex à Pontifice ſit Canonicis adiecta.

Quo ſint duæ regulæ Iuris intelligendæ.

Sanchez interpretatio Suario diſplicet.

Refellitur Suarij explicatio.

Secundò principaliter contra concluſionem noſtram obiicitur: Voluntas inferioris non poteſt eſſe efficax contra altioris voluntatem; ergo non poteſt ſubditus facere validè quod Superior prohibet. Reſpondeo, Si velit Superior vt non fiat validè, concedimus totum; at ſi Superior permittit valorem, etiamſi prohibeat ne licitè fiat, non præualet voluntas inferioris; quia in puncto valoris non reſiſtit Superior. 53.

An ſubditus validè poſſit facere quod Superior prohibet.

Tertiò obiicitur: Actio peccaminoſa nó poteſt alicui afferre fructum, ergo actio facta contra ius prohibens non poteſt eſſe valida ſeu fructuoſa. Reſpondeo negando antecedens; ſi enim id permittit Legiſlator, procul dubiò poterit eam vtilitatem habere.

Actio peccaminoſa poteſt alicui eſſe fructuoſa ſi id permittat Legiſlator.

Quartò obiicitur: Lex naturalis prohibendo 54.

actum facit illom inoalidum, v. g. matrimonium inter fratres; iẽ leges Canonicæ prohibendo matrimonia inter certos gradus conſangninitatis & affinitatis ea faciũt inualida; ergo prohibitio ſola irritat actum. Reſpondeo in primis negando antecedens; nam iure naturæ multa prohibentur, quæ nõ irritantur, v.g. vendere aliquid vlio modo carius quàm valeat; non tamen ideò illa venditio eſt nulla. Similiter etiam lex naturalis prohibet matrimonium poſt votum caſtitatis; & tamen non irritat: & in aliis ſæpiis id poſſet oſtendi. Secundò poſſet ex P. Suario reſponderi, Si in continuatione actionis ſit eadem indecentia, quę in primo fieri illius, tunc legem naturalem, quæ prohibet actionem, etiam eam irritare: hanc tamen ſolutionem ex paulò antè poſito exẽplo de matrimonio pôſt votũ ſimplex caſtitatis videor efficaciter reiicere, vt alibi dixi. Meliùs ergo reſpondetur, legem naturalem, ſicut aliqua proponit vt mala, & hoc vocamus prohibitionem illorum, ita etiam aliqua non ſolùm vt illicitè, ſed etiam vt inualidè facta proponere; ea autem dicimus non ſolùm prohiberi, ſed irritari lege naturæ: quæ autem illa ſint, & vnde id debeat cognoſci, non eſt huius loci.

Ius naturæ multa prohibet quæ non irritat.

Lex naturalis aliqua & illicita reddit & inualida.

Ad alteram inſtantiam ex aliquibus legibus Canonicis facilè reſpondeo, in eis, ſi irritantes etiam ſint, addi talia verba, quæ id oſtendant; vel certè ex aliis legibus diuerſis colligi, mentem Legiſlatoris in eis fuiſſe abſolutè irritare: quando autem nec ex verbis, nec ex aliâ lege quidquã infertur, tunc prohibitio non extenditur ad irritationem.

SECTIO VI.

Vnde poſſit colligi legem prohibentem velle etiam ſimul irritare.

55. IAm oportet eas limitationes, quas ſuprà poſuimus, explicare, vt ſciamus, quando prohibitio habeat etiam annexã irritationẽ non vi prohibitionis; quia hoc iã eſt reiectum ſuprà, ſed ratione alterius circũſtãtiæ in ea lege concurrentis.

SVBSECTIO I.

Communes regulæ examinantur.

IN primis (vt diximus ſuprà) ſi lex ipſa vltra verbum *prohibeo* dicat *irritamus*, *inualidamus*, &c. res eſt extra controuerſiam: vt verò dignoſcatur, an ea irritatio inducatur ipſo facto, an verò per ſententiam Iudicis, attendenda etiam ſunt verba legis: ſi enim in eâ dicatur, *Mandamus irritari*, *annullari*, *inualidari*, &c. tunc ea irritatio non inducitur ipſo facto, ſed neceſſariò ſententia Iudicis eſt attendenda, conſideranda item eſt materia: nam ſi actus ſit talis, vt ſemel factus non poſſit poſteà annullari, vt matrimoniũ & profeſſio religioſa, tunc licet lex non dicat *ipſo facto*, quia tamen ſi id non præſtat tunc, deinceps nihil poterit operari, dicendum erit eam ipſo facto irritare. Quòd ſi lex dicat *Irritamus ipſo facto*, putant aliqui etiam tunc diſtinguendum: ſi enim eſt irritatio pœnalis, cenſent eam non incurri ipſo facto, ſed poſt ſententiam Iudicis, niſi alia verba ſint quæ id magis declarent; vel etiam niſi (vt antè diximus) materia ſit talis, quæ ſi ab initio non inualidatur, poſteà non poteſt; ſi verò non ſit irritatio pœnalis, putant ſtatim incurri. Hoc ſecundum mihi placet: in primo habeo aliquam difficultatem, quia vt *ipſo facto* ea ſe denotat inualiditatem præſentem; & aliunde, quòd ſit pœna, non obeſt (vt ſuprà in aliquibus irritationibus diximus:) nam cùm hæc pœna non requirat vllam actionem ipſius rei. non eſt cur expectetur ea ſententia. Quæ doctrina maximè locum habet, quando, eſto ſit pœnalis irritatio, eſt tamen ſimul in bonũ Reipublicæ, ne ſcilicet tales actus ſic fiant: vt in contractu inito per metum cadentem in conſtantem virum patet; qui ſine dubio ante omnem ſententiam Iudicis eſt nullus. Quæ diximus, caſu quo lex ipſa prohibens contineat verba irritantia, intelligenda ſunt eodem modo, ſi per aliam legem reflexam dicatur in eâ contineri irritationem. In quo puncto nulla eſt noua difficultas, quia pro præſenti quæſtione idẽ omnino eſt, quòd vna lege vel quòd duabus id dicatur.

Quando irritatio non ipſo facto, ſed per ſententiã Iudicis irritetur; & viciſſim.

Mens auctoris.

Contractus metu graui initus ante omnẽ Iudicis ſententiam eſt nullus.

56. Altera limitatio eſt, quam nonnulli ponunt, quando per legem non ſolùm prohibetur cõtractus, ſed etiam vſus illius redditur illicitus; quia non poteſt intelligi obligatio valida ad actũ illicitum. Hæc tamen limitationis ratio nihil valet: nam per votum poteſt quis ſibi facere illicitũ omnem vſum pallij v.g. & tamen non propterea amittit dominium eius; ergo, etiãſi lex prohibeat contractum & vſum illius, non ideò inferre licet, non acquiri per illum actum verum dominium. Clariùs id oſtendo in materiâ iuſtitiæ: nam Religioſus Societatis IESV non profeſſus, qui eſt capax ad habẽdum dominium, etiamſi ratione voti non poſſit licitè dominium acquirere, & illo vti, tamen validè illud acquirit. Ratio à priori eſt, quia poteſt aliquid validè acquiri intra virtutem iuſtitiæ, etiamſi in alia virtute ſit illicitum. Vnde ad argumentum dico, *Nemo poteſt validè acquirere ius ad actũ iniuſtum*: diſtinguo; *Non poteſt in eâ virtute acquirere ius in quâ actus eſt iniuſtus*, concedo; *non poteſt in aliâ virtute*, nego. Explico: Si intra materiam religionis actus eſt malus, non poterit intra eam virtutem acquirere ius ad talẽ actum; at optimè poterit in materiâ iuſtitiæ acquirere ius ad actum malum in materiâ temperantiæ aut religionis; ergo ea limitatio non eſt vniuerſaliter vera.

Secunda harum legum limitatio reſellitur.

Religioſus Societatis IESV non profeſſus eſt capax dominij, & validè id acquirit; licet eius vſus illi ſit illicitus. Oſtenditur qui poſſit aliquis acquirere ius ad actum iniuſtum.

57. Aliud indiciũ irritationis in lege prohibente nonnulli admittunt, quando ſcil. nõ ſolùm actus prohibetur, ſed etiam obligatio quæ ex actu naſcitur: tunc enim ipſa etiam obligatio erit mala; obligatio autem mala non poteſt eſſe valida. Colligi autem poteſt ea prohibitio obligationis, vel quia ipſa verba legis id teſtantur, & tunc nullum erit dubium; vel quando motiuum ſeu ratio legis æquè reſpicit effectum actus quàm ipſum actum: tunc enim æquè prohibetur ipſe effectus. V.g. lex prohibens apponere pœnam ſponſalibus habet pro motiuo, vt matrimonia ſint libera: vnde talis lex non ſolùm negat actionem ciuilem ad talem pœnam extorquendam, ſed etiam impedit abſolutè, ne vlla obligatio ad pœnam ex tali contractu naſcatur; quia ipſa etiam obligatio obſtaret libertati matrimonij. Ita P. Suarez ſuprà num. 8.

Aliud quorumdam indicium.

58. Ego tamen circa hanc doctrinam cenſeo, ſi lex dicat, *Nolumus vt ſit talis obligatio*, omnino irritari actum, quia alioquin ea verba nihil planè efficerent, ſi actu non impedirent obligationem: nam obligatio, vt quid ab actu ipſo diſtinctum, non poteſt prohiberi propriè, quia non eſt actio libera

Lex dicens Nolumus eſſe talẽ obligationem penitus irritat actum.

libera ſubditi; ergo ſi lex vult eam non eſſe, vult irritando, non verò prohibendo: vnde hæc limitatio non eſt ex hoc capite ad rem, quia ea iam aſt expreſſa irritatio, & reducitur ad primam limitationem ſuprà poſitam; ſi verò in lege nihil de eâ obligatione dicatur, cenſeo, etiamſi eadem ratio malitiæ ſit in effectu actus, quæ in ipſo actu, non propterea ſequi actum irritari, ſed vtrumque reddi illicitum: id quod ex dictis paulò antè contra præcedentem limitationem colligitur ſufficienter. Ratio verò à priori eſt, quia poteſt Legiſlator prohibere actum ipſum non quidem intra virtutem iuſtitiæ faciendo illum irritum, ſed intra aliam virtutem; ita etiam poteſt eodem modo effectum illius actus prohibere non intra virtutem iuſtitiæ, ſed intra virtutem religionis, aut alterius diuerſæ, tunc autem, eſto motiuum prohibendi non ſolùm reperiatur in ipſo actu, ſed in effectu illius, & conſequenter vtrumque prohibeatur, non propterea ſequitur, quòd actus irritetur; nam ad hoc deberet etiam effectus illius fieri prohibitus intra virtutem iuſtitiæ: cuius optimum exemplum eſt, quod iam tetigimus ex Religioſo Societatis IESV non profeſſo, cui prohibetur vi voti, non ſolùm acquirere dominium, ſed etiam effectus ſeu vſus illius: & tamen non propterea caſſatur ea acceptatio dominij.

Quid ſi in lege nihil dicatur de eâ obligatione.

Quid requiratur ad irritationem actus alicuius.

59\. Quoad hoc autem punctum etiam ex mente ipſius P. Suarez benè diſcurritur à voto ad legem. Confirmo id adhuc fortiùs: nam qui votum habet caſtitatis prohibetur accipere vxorem; non quia immediatè votum aduerſetur valori contractus matrimonialis, ſed propter ipſum matrimonij vſum: vbi locum habet à fortiori quod Suarez dicit, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*: ſi ergo matrimonium ſub voto prohibetur propter effectum matrimonij, ergo à fortiori prohibetur ille effectus; & tamen non ideò irritatur matrimonium: ergo ea regula generalis non eſt bona.

Suarij diſcurſus à voto ad legē bonus eſt. Cur voto caſtitatis adſtrictus vetetur vxorem ducere.

Ad illam limitationem ex lege, de non apponendâ pœna ſponſalibus, reſpondeo, ſi in eâ lege nihil dicatur de prohibitione obligationis ſoluendi, aut ſi non negetur actio ciuilis ad eam extorquendā, non irritari obligationem, iuxta doctrinam à nobis traditam; ſi verò aliquid ſimile addatur, iam ex verbis legis inferri irritationē non ex malitiâ aut prohibitione effectus ſecuti ex tali actu; ergo ea limitatio non eſt admittenda.

Explicatur lex de nō apponēdâ pœnâ ſponſalibus.

SVBSECTIO II.

Quas regulas eâ de re tradat P. Vaſquez.

60\. QVi eâ diſp. 164. cap. 3. quatuor vel quinque aſſignat regulas, ex quibus putat dignoſcendum, an lex ſolùm prohibeat & ſimul inualidet actus, etiamſi nihil dicat expreſsè eâ de re.

Prima eſt, quando lex prohibet ſolùm aliquas circumſtantias actus, non verò ſubſtantiam, tunc non inualidare. Hæc tamen regula non eſt ad rem, quia etiamſi lex ſubſtantiam actus prohibeat, non ideò inualidat illum, vt dictum eſt ſuprà.

Lex ſubſtantiam actus prohibens non ideò eum inualidat.

Secunda regula eſt, quando lex prohibet aliquibus perſonis actum aliquē intuitu religionis, auaritiæ aut liberalitatis, alteriúſve virtutis diſtinctę à iuſtitiâ, non inualidat illum; & tales putat eſſe leges, quibus perſonæ in Sacris prohibentur, ne exerceant quædā officia & negotiationes ſæculares: ea enim prohibitio non fit niſi intuitu religionis, aut certè cauſâ remouendi auaritiæ effectum. Hæc etiam regula, quâ parte dicit eas leges prohibentes non irritare, veriſſima eſt, quia vt diximus, prohibere præciſè non eſt irritare; vt ſic autem non eſt exceptio à regulâ generali; quatenus verò in eâ inſinuatur omne id, quod prohibetur intuitu virtutis iuſtitiæ, etiam irritari, nullo modo placet: nam venditio vltra iuſtum pretium prohibetur intuitu iuſtitiæ, & tamen non irritatur. Secundò eadem regula optimè reiicitur à P. Suario; nā ei, qui promiſit alicui feminæ matrimonium, prohibetur, ne aliam ducat ratione iuſtitiæ, ne fiat contra iuſtitiam eius cui promiſit; & tamen matrimonium validum eſt; ergo ea regula non ſubſiſtit.

Hæc regula vera eſt inadæquatè.

Non omne, quod prohibetur intuitu iuſtitiæ, irritatur.

Suarez benè refutat Vaſquez.

Tertia eſt, quando lex prohibet contractum non ſimpliciter, ſed aſſignando pretium iuſtum: & nihilominùs fit vltra illud pretium: tunc enim non irritatur. Hæc etiam doctrina vera eſt, continetur tamē in regula generali à nobis aſſignatâ, quòd ſola prohibitio non irritet. Occaſione huius regulæ tractat hic fusè Vaſq. quomodo, qui vendit rem cariùs vltra iuſtum pretium, etiam mediâ ex parte, faciat ſuam totam pecuniam, & non ſolam mediam partem; ſed hoc eſt extra punctum præſens; vnde licet aliquid ibi doceat, quod mihi difficile videtur, omitto illius examē, quia non eſt ad rem noſtram. 61.

Hæc regula continetur in generali noſtrâ.

Quarta regula eſt, quando lex prohibet certo generi perſonarum aliquam actionem, aſſignans alium legitimum actorem eius actionis, tunc eam prohibitionem habere vim irritationis, vt leges, quæ aſſignant certum genus perſonarum, quæ teſtari poſſunt; ſic prodigus & minor prohibentur contrahere, alienare, &c. Hæc regula mihi non placet, quia totam quantam difficultatem relinquit intactam; etenim τὸ *legitimus miniſter* habet ſenſum æquiuocum: *legitimus*, id eſt *capax*; *legitimus*, id eſt, *qui licitè poſſit*: ſicut lex prohibens, ne Sacerdos excommunicatus celebret, prohibet ei generi perſonarum celebrationem, vt aſſignet miniſtrum legitimum, qui licitè poſſit; at per hoc non inualidat eam celebrationem: & idem de prohibitione matrimonij in eo qui habet votum ſimplex caſtitatis: nam etiam prohibet matrimonium certo generi perſonarum, vt legitimos contrahentes aſſignet; & tamen non irritat illud matrimonium. idem in innumeris aliis exemplis oſtendi poteſt. Quòd ſi in eâ regulâ dicat Vaſquez ſe loqui de miniſtro legitimo, id eſt, qui ſolus validè efficiat eam actionem, tunc ea regula nihil declarabit; quia per illam nihil aliud dicetur, quàm legem, quæ dixerit, *Hic non poterit validè talem actionem exercere*, ſeu, *Hic non erit validus miniſter talis actionis*, irritare actionem illius: quod quidem veriſſimum eſt; at non eſt regula vlla diſtincta à communi & per ſe notâ, quòd ſcilicet, quando lex expreſsè dixerit ſe irritare, tunc verè irritet.

Hæc regula difficultatem non ſoluit.

Probatur id inſtantijs manifeſtis.

Occurritur replicæ Vaſq.

Quinta regula P. Vaſq. eſt quando lex præſcribit certum numerum teſtium pro formâ contractus vel alienationis, etiamſi ſolùm prohibeat contractum aliter factum, neque addat decretum irritans, re ipsâ tamen irritare; quia ſolemnitas illa additur pro formâ legitimâ contrahendi; deficiente autem formâ legitimâ deficit contractus. Hæc regula tradita etiam fuit à nonnullis Iuriſtis, quos refert P. Suarez cap. 31. n. 1. fundatúrque in illo principio iuridico, *Ex formâ non ſeruatâ reſultat nullitas actus*; ideò in l. *Iulia*. §. 62.

Nota principiū iuridicū.

Si quis. ff. ad exhibendum, dicitur, *Quia effectus forma propè ſubſtantiam rei deſtruit.*

63. Hanc regulam abſolutè prolatam non eſſe veram benè docet P. Suarez ibi à nu. 2. vtitur tamen hoc argumento quod mihi non placet: Forma rei aliquando eſt accidentalis, cuius mutatio non deſtruit eſſentiam. Dico *non placet*, quia licet admittamus formas accidentales & ſubſtantiales; tamen quando abſolutè dicimus, *Forma hominis, forma leonis*, &c. ſemper notamus formam ſubſtantialem; vnde, quando dicimus, *Forma contractus*, videmus denotare ſubſtantialem. Meliùs mihi videtur regula reiici eodem omnino modo quo præcedens: quod enim dixi de miniſtro legitimo, applicari poteſt ad formam legitimam: forma enim legitima & quaſi eſſentialis intelligi poteſt forma neceſſaria, vt actus ſit licitus; poteſt etiam intelligi forma neceſſaria & ſubſtantialis, vt ſit validus: ergo ex eo, quòd lex prohibeat actum ſub aliâ formâ, niſi aliquid amplius addat, oſtēdendo formam à ſe præſcriptam eſſe neceſſariam ad valorem, non inferretur per eam legem inualidari eſſem contractum aut actionem: id quod patet in Bullâ quadam Sixti Quinti, qui præſcribit modum & circumſtantias ſub quibus debet profeſſio fieri, vt licita & valida ſit: Clemens autem Octauus, retentâ prohibitione, voluit etiam ſine eis validè illam fieri. Ecce ea Bulla Clementis præſcribit certam formam legitimæ profeſſionis vt licita ſit, non tamen legitimæ, vt valida ſit; ergo præſcribere formam, & prohibere contrarium, non denotat irritationem, quando expreſsè in ipsâ lege de eâ irritatione nihil dicitur, aut aliunde non infertur.

Hanc reijcit Suarez, ſed malè.

Bifariàm ſumi poteſt forma neceſſaria & ſubſtantialis contractus.

Quid requirat Pius V. ad profeſſionē licitam ſimul & validam. Quid Clemēs VIII. ſtatuerit.

SVBSECTIO. III.

Examinantur limitationes aliquæ eius vltimæ regulæ.

64. VT hanc regulam Iuriſtæ nonnulli defendant, addunt aliquas limitationes, quas benè examinat P. Suarez eo citato capite: & nos breuiter perſtringemus. Vna eſt, quando forma præſcripta per legem continet æquitatem naturalem, tunc per eius omiſſionem reddi actum nullum: verùm in τὸ *æquitas naturalis* latet æquiuocatio duplex: vna, quam P. Suarez tangit, quia æquitas naturalis poteſt ſumi pro æquitate naturali neceſſariâ ad valorem actus: & in hoc ſenſu vera eſt regula: & tunc non irritabitur actus ratione legis poſitiuæ, ſed ratione legis naturalis, quam poſitiua declarat: poteſt item ſumi pro æquitate conducente moraliter, vt ſeruentur ea quæ neceſſaria ſunt ad eum valorem. In hoc autē ſenſu non eſt certa ea regula; nam licet id ſit magnum indicium, quòd lex voluerit eam formam ponere vt eſſentialē, non eſt tamen omnino certum; quod ego ſic oſtendo: Sicut, non obſtante eâ vtilitate ſeu conducentiâ eius conditionis, potuit lex poſitiua nihil dicere de eâ formâ, ita potuit eā imperare vt neceſſariā pro actu licitè faciēdo, non tamen requirere pro eodem validè. Et in his terminis includitur altera æquiuocatio eius vocis; quam ego inuenio, quia etiam intra ordinem ab ipſamet naturâ præſcriptum independenter ab vllâ lege poſitiuâ datur æquitas omnino neceſſaria ad valorem; & datur æquitas omnino neceſſaria, vt res licitè fiat: etenim ſi deceptio aliqua in pretio v.g. intercedat etiam independenter ab omni lege poſitiuâ, non ſeruatur æquitas naturalis ſimpliciter neceſſaria, vt actus licitè fiat, ſeruatur tamen ea quæ ſufficit vt validè: idē eſt, ſi quis contrahat cum aliquâ poſt promiſſionem alteri factam, aut poſt votum ſimplex caſtitatis, &c. ergo ex eâ voce *æquitas naturalis* nihil in præſenti deducitur.

Iuriſtarū hic & iterum Suarez.

Prima Iuriſtarum limitatio æquiuocatione laborat.

Altera eiuſdē æquiuocatio ibidem ab auctore reperta.

Secunda limitatio eſt, vt tunc lex præſcribens formam & nihil dicens de irritatione, cenſeatur irritare, quando forma præſcripta eſt talis cui renuntiare contrahens non poſſit; nam eo ipſo erit aliquid eſſentiale: etenim eſſentiæ ſunt omnino immutabiles. Hanc breuiſſimè ſic impugno; nam vel loquitur de renuntiatione, ita vt licitè ſine illâ formâ fieri non poſſit actio; & tunc falſa eſt regula, quia, vt ex dictis huc vſq; conſtat, multa ſunt neceſſaria vt res licitè fiat, quibuſq; homo renuntiare non poteſt; & tamen non ſunt neceſſaria, vt validè fiat: non enim eſt in poteſtate partium contrahentium renuntiare illis requiſitis, quia coguntur ſeruare eam formā, vt licitè actionem perficiant: quam quidem formam ſi non ſeruauerint, peccabunt quidem, ſed tamen validè illam perficient; ſic, vt contrahat quis matrimonium, licitè non debet habere votum caſtitatis, nec poteſt ipſe contrahens renuntiare ei impedimento; & tamen validè contrahit, ergo. Quòd ſi ideò loquatur ea regula de renūtiatione, quæ nō poteſt ſtare manente valore actionis, tunc non eſt ad rem, quia ibi iam ſupponitur eam formam eſſe eſſentialem ad valorem: ſi autem eſſentialis ſit, haud dubiè ſine illâ non ſtabit contractus; at id non poteſt per hanc limitationem dignoſci. 65.

Secunda aut falſitatis aut impertinētia conuincitur.

Tertia limitatio eſt, vt tunc lex præſcribens formam cenſeatur eam conſtituere vt neceſſariā ad valorem, quando ipſa lex inſtituit de nouo eum actum: ſi enim inueniat inſtitutum, & addat formam, non videtur eam requirere vt eſſentialem. Meritò dicit Suarez hanc regulam vniuerſaliter non eſſe veram, quia etiam forma accidentalis poteſt ſimul incipere cum actu: id quod à ſimili ex phyſicis oſtendo; nam homo v.g. non ſolùm incipit ſecundùm eſſentialia, ſed ſecundùm diſpoſitiones & ornatum, quæ ſint illi abſolutè accidentalia & in moralibus id oſtendit Suarez in mixtione aquæ cum vino, quæ incœpit cum inſtitutione Sacrificij, etiamſi ea mixtio accidentalis eſt; ſed ne fortè aliquis de eo exemplo dubitet, certum eſt in Religionibus maximè incœpiſſe multas actiones non ſolùm cum requiſitis eſſentialibus, ſed etiam cum accidentalibus; vt in profeſſione, quæ cum diuerſis cæremoniis Primò inſtituta eſt à Fundatore Religionis; & tamen non fuēre illæ omnes cæremoniæ eſſentiales. Idem eſt in electionibus Eccleſiaſticis, religioſis & ſæcularibus: non enim omnes cæremoniæ, quæ ab initio inſtitutæ ſunt, debent cenſeri eſſentiales & ad valorē eius actionis omnino requiſitæ: è contrario etiā ſæpè pro actu, qui priùs erat inſtitutus, additur forma quæ ſit ſubſtantialis: id quod oſtendit P. Suarez ex formâ datâ à Tridentino pro matrimoniis & ex anno probationis; quia iam neceſſariò debet eſſe expletus vt profeſſio ſit valida. Ego non puto hæc exempla eſſe ad rem, quia in his legibus; vbi ea forma præſcribitur, additur expreſsè non valere actionem ſine eâ formâ factam. Auctores autem eius regulæ nullo modo negant, quando lex ipſa in formâ additâ antiquo actui addit, *eam eſſe neceſſariam ad valorem*; non, inquam, negant id 66.

Tertia non eſt vniuerſaliter vera. Probat id è rebus phyſicis & moralibus.

Non omnes cæremoniæ primitus inſtitutæ cenſentur eſſentiales ad valorem actionis.

Auctor excutit mentem ſententiā hāc regulam.

ſufficere,

ſufficere, vt non cenſeatur validus actus ſine eâ formâ; ſed loquuntur caſu quo in lege nibil declaratur: ergo exempla allata non ſunt ad rē.

67. *Suarez oſtendit modum defendendi hanc regulam.*

Hanc Tertiam limitationem ſic putat idem P. Suarez poſſe defendi, quando ille qui præſcribit formam ſimul dat poteſtatem ad faciendū illum actum: quæ poteſtas anteà non erat: vt v. g. Pontifex dat alicui poteſtatem ad expediēdum aliquod negotium, dicitque illi, *Tali & tali modo illud expedies*, videtur eo ipſo denotare, eam formam eſſe eſſentialem. Id quod confirmatur ex cap. *Cùm dilecta.* de reſcriptis, vbi hæc habet Pontifex, *Propter quod proceſſum illorum contra noſtram formam reſcripti ac iuris ordinem attentatum irritum decernimus.* Non dubito hanc limitationem eſſe probabiliſſimam, non tamen crediderim omnino eſſe infallibilē: quod exemplis paulò antè allatis oſtendo, etiam illo ipſo de aquæ mixtione à Chriſto tradito: tunc enim dedit eis Primò poteſtatem conſecrandi, & ſimul mandauit vt miſcerent aquam; non tamen ideò illam mixtionem requiſiuit eſſentialiter: item tunc temporis etiam illis appoſuit conditionem in gratia accedendi; & tamen non ideò ea fuit eſſentialis conditio ad valorem conſecrationis. Reſponderi poteſt Chriſtum ipſum id ita explicuiſſe diſtinctè, ideóque inde nullum argumentum deſumi. Verùm ſi hæc ſolutio hîc habet locum, etiam habet contra regulam præcedentem; & tamen ibi eam inſtantiam bonam reputauit P. Suarez. Abſtrahamus ergo ab hac inſtantia, & ponamus eam in ipſis profeſſionibus Religioſorum: dum enim illæ inſtitutæ ſunt à Fundatore, ſimul idem Fondator dedit poteſtatem alijs inferioribus eas profeſſiones acceptandi: & tamen non omnes cæremoniæ, quas præſcribit Legiſlator, ſunt de ſubſtantia valoris: & eodem modo etiam dicerem de bis quæ præſcribit Pontifex Legato ſuo; non enim omnia præſcribit vt eſſentialia.

Non eſt tamen infallibilis.

Non omnia ſunt eſſentialia quæ Papa Legato ſuo præſcribit.

68. *Qui ſit intelligēda tertia limitatio.*

Putarem ergo eam limitationem ita intelligendam, vt ſi res præſcripta pro formâ tunc temporis ſit alicuius momenti in ſe, & videatur valdè iuuare ad æquitatem naturalem requiſitam, cenſeatur illam præſcribere vt omnino neceſſariam, ſecùs ſi res ſit parui momenti: ideò ex hac & primâ limitatione ſimul ſumptis fortè fieret vna, quæ vtcumque ſuſtineri poſſet.

Quarta limitatio eſt, vt quando lex poſt formam poſitam addit, *Et aliter fieri non poſſit*, vel, *Non poteſt aliter*, vel, *Nemo poſſit aliter*, eo ipſo requirat illam formam tamquam eſſentialem, quandoquidem dicit, *ſine ea non poſſe eſſe actum*; ſi enim validus eſſe poſſet ſine eâ, ergo abſolutè ſine eâ poteſt eſſe: cuius oppoſitum ſupponit ibi Legiſlator. Hæc limitatio valdè communis eſt, patitur tamen difficultatem ſatis grauem; nam verbum *non poteſt* ſæpiſſimè & frequentiſſimè vſurpatur etiam in rebus moralibus pro impotentia faciendi licitè, etiamſi ſit potentia faciendi validè: ſic paſſim dicimus, *Non poſſum exire ex Collegio ſine licentiâ*, id eſt licitè; *Non poſſum celebrare ſine paramentis, ſine patenâ, ſine calice*, &c. Vnde ſolet dici, Id ſimpliciter non poſſumus, quod licitè non poſſumus. Aliunde, quia τὸ *non*, quæ eſt negatiua particula, videtur totum deſtruere, quod verbum, ſuprà quod cadit, ſignificat; & verbum denotat potentiam ad validè faciendum actum, eam etiam videtur negare τὸ *nemo poſſit*: vnde omnino puto verba ea eſſe ex ſe ſatis dubia, niſi aliunde de intentione Legiſlatoris conſtet; & cùm irritatio ſit actus odioſus, ſatis probabiliter dicitur, ex eo ſolo verbo *non poſſit* ſimpliciter poſito non colligi inualiditatem actus. Benè autem obſeruat P. Suarez, ſi tota poteſtas ad eiuſmodi actum conceditur à Legiſlatore, tunc faciliùs τὸ *non poſſit* irritare valorem; quia videtur tunc ipſe Legiſlator aliter facienti negare potentiam, quam illi conceſſerat: ſi verò potentia iam anteà ſupponebatur in ſubdito, & tunc additur illa forma, non eſt neceſſum eam excluſiuam, *Aliter non poſſit*, intelligere de impotentiâ ad valorem, ſed ad licitè contrahendum vel donandum, &c. Video poſſe dici, impotentiam, ne aliter licitè fiat, iam fuiſſe declaratam, dum dicitur, *Mandamus taliter fieri*: ergo dum additur, *Nec aliter fieri poſſit*, nouum aliquid præcipitur; ergo etiam valor actionis tunc impeditur. Probabile hoc (ideò noſtram reſolutionem ſolùm dixi probabiliorem) non tamen vrget; quia ad maiorem obligationem in conſcientiâ ſolent addi ea verba, *Aliter fieri non poſſit*.

Hæc communis eſt, ſed ſpinoſa.

Qui ſumatur τὸ non poteſt & eiuſmodi.

Obſeruatio Suarij bona.

69. *Nouum dubium oboritur.*

Adhuc tamen circa hanc eamdem regulam dubitari poteſt, an ſi in eâ lege præſcribente formam ponantur verba expreſsè irritantia actionē ſine illâ formâ factam, neceſſum ſit, vt ſemper tunc ea lex ſortiatur effectum, & irritetur actio. Nonnulli enim Iuriſtæ cenſent, quando ea forma, quæ præſcribitur, eſt ante factam actionem, vt cùm certus numerus teſtium ad valorem contractus requiritur, tunc, ſi ſine eâ formâ fiat actio, eam eſſe inualidam ſemper; quando verò lex ſupponit factam actionem, & id quod per modū formæ requirit, eſt quaſi ad continuationem eius actionis, vt cùm dicit, *Contractus factus manifeſtetur tali aut tali*; vel cùm mandat vt ex re venditâ ſoluatur aliqua gabella, alioquin venditio ſit nulla, dicunt non irritari actionem in fieri ex defectu eius conditionis, cùm iam illa ſupponatur facta validè, ſed poni per modum pœnæ irritationem eius in futurum: quæ irritatio tunc non ſortitur effectum, donec per iudicem declaretur. Doctrina hæc videtur omnino bona, nec maiori eget probatione.

Sectio VII.

Aliqua dubia de lege irritante expediuntur.

70. *An lex irritans ſtatim obliget & quando.*

PRIMVM eſt, an ea irritatio ſtatim habeat ſuū effectum. Dubiū hoc tetigi ſuperiùs, dixique, ſi lex addat *ipſo facto*, ſiue ea ſit pœnalis, ſiue non ſtatim incurri: quod cùm hîc doceat P. Suarez cap. 23. num. 5. miror, quòd ex ratione pœnæ intulerit ſuprà explicando legem Theodoſij, *Non dubium.* eam irritationem non incurri ipſo facto: ſed de hoc dixi ſuprà ſatis.

An lex ciuilis imponens formam eſſentialem & irritans obliget etiam in conſcientia.

Secundum dubium eſt, an leges ciuiles imponentes formam eſſentialem & irritantes obligēt etiam in conſcientia, an verò ſolùm in foro ciuili & externo. Reſpōdeo, Cùm Legiſlator babeat vim etiam in conſcientiâ obligādi per bas leges, non minùs quàm per alias prohibentes aut imperantes, & verba illa irritantia abſolutè ex ſe ſignificent veram & propriam irritationem, probabilius longè eſſe, abſolutè ita irritare, vt nullo modo neque in cōſcientiâ ſit valida ea actio, niſi fortè aliud colligatur ex verbis legis: quando enim ſolùm leges negāt actionem in foro externo, tunc videtur certū, quòd in foro interno ſeu in foro conſcientiæ non irritent contractum.

71. Vbi aduertendum eſt, poſſe contingere, quòd lex irritet

Duplex via aliquid alteri teſtamento donandi.

irritet actum aliquem, non tamen propterea impediat tranſlationem dominij. v. g. qui teſtatur poteſt duobus modis alteri res ſuas donare; vno modo per teſtamentum, altero per nudam ſuam volitionem: hinc fieri videtur, vt licet teſtamentum per legem omnino irritetur ipſo facto, ideoque ex eo capite, qui conſtituitur heres, nullum acquirat ius in bona defuncti, adhuc tamen locus ſit ad dubitandum, vtrùm, ſi heredi illi conſtet de ſincerâ voluntate teſtatoris donandi ſibi eam hereditatem, poſſit illam adire vi illius voluntaris donatiuæ.

Vi ſolius voluntatis donatiuæ teſtatoris, ſi lex aliena obſtet, non licet hereditatem adire.

Multi affirmant in eo caſu verè illi licere; ego tamen plenè puto non eſſe licitum: nam quodammodò videretur eſſe tunc illa lex inutilis, ſi, eum effectum nō haberet: nam de voluntate teſtatoris poteſt aliunde ſufficiens haberi certitudo, vt iure naturæ donatio eſſet valida: ergo ſi lex permitteret tunc relicto titulo teſtamenti recurrere ad titulum voluntatis condētis teſtamentum, relinqueret heredi totum quod vellet; non enim ille multùm eſſet tunc ſolicitus, quo titulo eam hereditatem adiret, dum per veram donationem fuiſſet in ipſum translatum dominium; ergo maximè ibi voluit voluntatem ipſam caſſare, vt non haberet effectum: vnde à fortiori approbo quod docet P. Suarez hîc num. 7. in eo caſu licere alteri, qui eſt heres ab inteſtato, mouere litem inſtituto heredi, vt per ſententiam Iudicis remoueatur ab hereditate, & ſibi applicetur: quam ſi obtineat, tutè in conſcientia, retinet, quia hoc minimùm illi concedit lex.

Suarij doctrina placet.

72\. *An liceat aliquid auferre de formâ præſcriptâ vt ſubſtantiali ad valorē actus.*

Tertium dubium eſt, eſto concedatur aliqua forma præſcripta vt ſubſtantialis ad valorē actus, an liceat aliquid ex illa auferre. Affirmat vterque Ludouicus Molina; noſter quidem Tractatu 2. de Juſtitia diſp. 81. alter verò lege 2. Primog. cap. 6 num. 33. & refertur à noſtro, qui etiam alios addit pro ſe: videtur autem huic doctrinæ fauere illud principium commune, *Parum pro nihilo reputatur.* Nihilominùs cenſeo, ſi expreſſè conſtet ipſam formam conſtitutam eſſe vt eſſentialem, omnino totam illam eſſentialem eſſe. pono exēplum: Legiſlator dicit, *Sint octo teſtes, alioquin contractus non valeat:* ſi deberemus rem independenter ab ea lege conſiderare, certè quòd ex eo numero deeſſet vnus, parum in ſe videretur, tamen in ordine ad Legiſlatorem multum eſt, quia ille non ſolùm requiſiuit numerum aliquem magnum teſtium, ſed præfixit certum & determinatum; is autem certus & determinatus, octauus v. g. planè deſinit eſſe, ſi vel vnicus deſit: quod eodem modo dicendum eſt, etiamſi numerus eſſet milleſimus.

Non ſemper parum pro nihilo reputatur.

Confirmo id exemplo meo iudicio ſatis efficaci: Lex præſcribens formam electioni Pontificis requirit, vt conueniant in vnam perſonam duæ partes ſuffragiorum: pone v. g. eſſe 70. Cardinales eligentes, lex dicit, *Debent in vnum conuenire 47. vota:* certè pro tanto numero exigua pars & moraliter ferè nihil eſt, ſi deſit vnum ſuffragium, ſintque præcisè 46. & tamen eo ipſo electio non eſſet valida: ergo non debet in ijs formis quidquam adimi, etiamſi videatur parum; nam id, quo dempto non habet locū Legiſlatoris voluntas, abſolutè multum eſt. Optima etiam huius concluſionis à poſteriori confirmatio inde deſumitur; nam ſi ſemel aliquid poſſet auferri retento valore, & deberet relinqui arbitrio prudentum iudicare, quis eſſet notabilis defectus, quis leuis, res planè eſſet expoſita grauiſſimis inconuenientibus; quia quod vnus putaret parum, alter diceret multum, & nunquam eſſet certitudo vlla de valore aut nullitate contractuum.

73\. *Quando lex irritans incipiat operari ſuum effectum, & quā in hoc differat ab obligante.*

Quartum dubium eſt, quando lex irritans incipiat operari ſuum effectum: eſt autem in hac lege præ obligante diuerſitas magna: etenim obligatio in conſcientia re ipſa non poteſt incipere, quouſque mihi conſtet de lege, aut ſaltem incipiam dubitare de illa; at irritatio, quia non pendet à volitione ſubditorum, poteſt incipere etiam antequam veniat ad aures illorum. Ex quo capite non dubito, Legiſlatorem, ſi velit, poſſe à momento legis conditæ, etiam ante omnem promulgationem, irritare actus aliquos ſubditorum: de facto tamen nunquam ita operatur, ſed ſemper requirit aliquam promulgationem. Hoc ſuppoſito quæri poteſt, quæ promulgatio de facto requiratur.

Lex irritans de facto requirit ſui promulgationem.

De legibus ciuilibus diximus ſuprà, vbi ſemel aliquid etiam de Canonicis inſinuauimus: diximus enim poſt factam promulgationem in Curiâ Principum ſufficere duos menſes, quia & hi ad obligationem per ſe ſufficiunt: in Canonicis multi cenſent id non requiri, ſed ſufficere promulgationem factam Romæ. Ita Ioannes Andreæ, Gloſſa, Turrecremata, Ioannes Staphilus, Nauarrus, Sotus, Silueſter & Roſella, quos refert Pater Salas ea diſp. 16. ſect. 11. & P. Suarez cap. 33. num. 5. probant hi auctores ſuam ſententiam ex cap. *Dudum.* cap. *Si poſtquam.* cap. *Cùm ſingula.* de præbendis in 6. in quibus inſinuatur Pontifices ita velle.

Quandonam leges quà ciuiles, quà Canonicæ poſt promulgationem obligent.

Dicendum tamen videtur Primò, ſi lex Pontificia dicat, *Volumus vt ex nunc irritentur, aut non valeant actus*, tunc eo ipſo irritari ſine noua mora temporis; & hoc damus prædictæ ſententiæ; ſi verò nihil dicat, quod tamen rarò contingit in legibus Canonicis, ſemper enim ſolent ſimul explicare tempus, à quo volunt vt valeant tam citra montes quàm vltra, ſtandum tunc eſſe iuri communi; quod videtur requirere duos menſes. Neque enim capita ab his in contrarium citata vrgent, quia in eis inſinuatur, aliquando ſufficere quod Romæ eiuſmodi leges promulgentur; non tamen vniuerſaliter definitur omnes leges Canonicas ſtatim ab ea promulgatione Romana vbique obligare. 74

Explicantur cap. Dudum. cap. Si poſtquam & cap. Cùm ſingula de præbendis in 6.

75\. *Quādo actiones à legibus irritentur.*

Vbi aduertendū Primò, ſi elapſo tempore neceſſario ad irritationis effectum aliqui bona fide fecerunt tales actiones, teneri, poſteà cùm conſtiterit de irritatione, ad eas renouandas ſub debita forma, vel ſi id nolint præſtare, eas actiones reputandas pro infectis.

Secundò aduertendum, ante tempus neceſſariū ad irritandum non eſſe in poteſtate ſubditorum, vt irritentur tales actiones, etiamſi ipſi hoc modo ſecum diſcurrant; *Lex irritans talem actionem iam eſt lata, volumus ergo, etiamſi nobis concedat duos menſes, ſtatim tamen nos illi accommodare, & iudicare eam actionem nullam:* aduertendum, inquam, id nihil prodeſſe, quia cùm Legiſlator noluerit ante illud tempus irritare, perinde eſt eum condidiſſe eam legem duobus illis menſibus antè, ac ſi non cōdidiſſet; ſi autem non cōdidiſſet, ſine dubio illa volitio ſubditorū nullius eſſet momenti, ergo etiam tūc erit inutilis. Ratio à priori, quia nō eſt in poteſtate ſubditi inualidare actionē, niſi fortè ipſemet nō ponat volitionē aut aliquid aliud iure naturæ vel ratione aliarū priorū legū tā obligātium omnino neceſſarium ad eius actionis valorē; eo enim ipſo ſine dubio erit irrita actio, non tamen vi huius legis de qua agimus, ſed vi alterius prioris naturalis aut poſitiuæ.

Vi plurium legum aliquid irritari poteſt.

SECTIO

SECTIO VIII.

An lex imponens pœnam contra facientem actionem comprehendat eos qui eam faciunt inualidam.

76\. *Status quæſtionis.*

QVæſtio hæc videtur pertinere ad diſputationem de lege pœnali; quia tamen hîc tractatur de actionibus inualidis vi legis irritantis, poteſt etiam hîc commodè diſcuti: quærimus ergo, an quando lex aliqua dicit, *Sacerdos v.g. excommunicatus qui abſoluerit incurrat irregularitatem*, ſi ille abſoluat, inualidè tamen, incurrat eam excommonicationem. Ratio dubitandi eſt, quia illa abſolutio inualida re ipſâ non eſt abſolutio: ergo non comprehenditur ſub eâ voce ſub quâ impoſita eſt pœna.

SVBSECTIO I.

Quæ certa ſunt præmittuntur, & declaratur ſtatus quæſtionis.

77\. *Quædã certa ſunt, quædam verò dubia.*

IN hac quæſtione aliqua ſunt certa; vnum vel alterum dubium. Primò certum eſt, ſi lex ipſa imponens pœnã pro attentantibus talem actum ſupponat illum actum eſſe inualidum, tunc non poſſe requiri ad incurrendam eam pœnam, quod ille actus ſit validus; alioquin illa lex nihil penitus operaretur.

Explicatur prima ſuppoſitio certa.

Explico: Imponitur pœna pro rebaptizantibus; iam ſupponit Eccleſia ſecundum Baptiſmum neceſſariò eſſe nullum, ergo non poteſt requirere ad incurrendam eam pœnam, vt Baptiſmus ille ſit validus, ſeu, vt rebaptizatio ſit valida; id enim eſſet in terminis repugnans. Idem eſt in lege imponente pœnam Religioſo iam profeſſo matrimonium contrahenti; certum enim eſt, legem ſupponere illud matrimonium non poſſe eſſe validum, quia repugnat profeſſioni; ergo non requiritur ad hoc, vt Religioſus incurrat pœnam, illum facere validum matrimonium.

Religioſus incurrit pœnã contrahens matrimoniũ, etſi nõ faciat illud validũ.

78\. Obiicies: In lege *Ea quidem*. Cod. *Si mancipium*. dicitur, Si quis vendidiſſet ſeruum ſub conditione, vt non poſſet ei libertas concedi, adiectâ pœnâ contra vendentem, licet poſteà dominus vendat, non tenebit venditio, & vendens non incurret pœnam; eò quòd licet attentauerit vendere, re tamen ipſâ non verè vendidit; ergo etiãſi lex irritet actum, & ſimul ponat pœnam, non incurretur hæc per actum inualidum. Ob hanc legem videntur nonnulli contrarium noſtræ reſolutioni poſitæ ſentire: verùm in primis ſi ea lex modo ab his auctoribus tradito explicetur, qui, quæſo, eam vendicare poterunt à notâ inutilis & ridiculæ? etenim ſi ea pœna incurri non poteſt, ergo planè inutiliter fuit ibi impoſita. Abſolutè reſpondeo cum P. Suario ibi non agi de lege annullante venditionẽ, ſed de priuato pacto, quod non videbatur annullare venditionẽ; ideò enim impoſuit pœnã contra vendentem; quia verò lex loquẽs de illo pacto voluit vt vẽditio nulla eſſet, ſimul abſtulit pœnam, quam videbat in pacto impoſitam contra venditionem re ipſa validam, etiamſi iniuſtam.

Explicatur l. Ea quidem. Cod. Si mancipium.

79\. *Actus contra legẽ tentatus, ſiue ſit validus ſiue non, pœna dignus eſt, ni obſtet ignorantia.*

Secundò certum eſt, actum tentatum contra legem prohibentem, ſiue validus ſit, ſiue non, eſſe dignum pœna, niſi fortè ignorantia excuſet. Ratio eſt, quia ille actus eſt rationi contrarius, ergo.

Pro actu tentato, ſed re ipſa non conſũmato, ſæpè nõ incurritur pœna legis.

Tertiò certum eſt, ſæpè non incurri pœnas legis pro actu tentato, ſi re ipſa non ſit conſummatus: ſic qui iaculatur in Clericum, noſcens illum eſſe talem, eodem modo peccat, ſi caſu erret, quo ſi tangat & occidat; in ordine tamen ad excommunicationem & irregularitatem contrahendam neceſſum eſt vt re ipſâ tangat & occidat: ſic è contrario, qui exteriùs negat fidem ob metum tormentorum, ſi tamen animo eam non abneget, non incurrit pœnam hæretici aut apoſtatæ. Ratio à priori eſt, quia lex non dicit, *Ille qui tentauerit occidere*, ſed, *Qui occiderit*; item non dicit, *Qui exteriùs negauerit fidem*, ſed *Qui errorem ſuum exteriùs profeſſus fuerit, puniatur tali aut tali pœnâ*; ergo non debet cenſeri vi legis dignus eâ pœnâ, niſi re ipſâ actum illum perfecerit.

80\. *Multæ leges actũ attentatũ punientes non habẽt locũ cùm actus re ipsá eſt validus.*

Quartò videtur ſatis certum multas leges, quæ puniunt actum attentatum, non habere locum, quando actus re ipſa validus eſt: id quod deduco ex eadem ratione præcedentis ſuppoſitionis: v.g. lex prohibet ſub certa pœna rebaptizare, ſi contingat, vt aliquis putans ſe rebaptizare, re tamen ipſa non rebaptizet, quia ille, quem credebat priùs baptizatum, verè non fuerat baptizatus; vnde ibi non fuit re ipſa rebaptiſmus; in hoc caſu dico non incurri pœnas legis, quia tunc non eſt id quod lex requirit: etenim lex ſolùm dicit *vt rebaptizans puniatur*; at hic non rebaptizat, ergo non comprehenditur ſub lege: idem eſt, ſi quis putans adhoc viuere priorem vxorem, nouam accipiat; ſi tamen re ipſa prior non viuit, non incurrit pœnas, quia lex ſolùm dicit, *Qui viuente priore vxore*, non dicit, *Qui putans eam viuere*: ſi enim hoc diceret, tunc puniretur, etſi re ipſa mortua eſſet. Hæc, attento ſenſu legis, quæ cùm pœnalis ſit, non debet extendi vltra id quod verba dicunt, certa videntur.

81\. *An, ſi actus quẽ lex punire cogitat, ſit nullus ex alio capite quàm lex ſupponat, ſit dignus pœna lege præſcriptã.*

Illud dubium, an ſi contingat vt actus, quem lex punire intẽdit, ſit nullus ex alio capite diuerſo ab eo quod lex ſupponit, ſit tamen dignus pœna in lege præſcripta. V. g. lex prohibens rebaptizationem ſupponit Baptiſmum illum eſſe nullum, eo præciſè quòd non poteſt ſecundò validè conferri; an verò ſit nullus, eò quòd fiat cũ aqua roſacea, aut quòd ipſe qui rebaptizatur, interiùs non habeat intentionem ſuſcipiendi Baptiſmi, etiamſi exteriùs dicat ſe illam habere, hoc, inquã, non ſupponitur ab ea lege. Idem eſt in Religioſo profeſſo, cui prohibetur contrahere matrimonium; ſupponit enim lex illud matrimonium eſſe nullum ratione profeſſionis; an verò etiam ſit nullum, eò quòd ſit cum conſanguinea intra gradum irritantem, idque ignoretur à Religioſo, omnino eſt per accidens ad eam legem: quærimus ergo, an in tali caſo Religioſus matrimonium exteriùs contrahens cũ conſanguinea, quã ignorauit eſſe talem, incurrat pœnas impoſitas Religioſo matrimonium contrahenti; & an rebaptizans cum aqua roſacea incurrat pœnas rebaptizantis.

Declaratur id exemplis.

SVBSECTIO II.

Quid in hoc dubio dicendum.

82\. *Non habens intentionẽ rebaptizandi aut contrahẽdi matrimoniũ nõ incurrit pœnas illas.*

IN hoc dubio dicendum putarem, ſi ille re ipſa non habet intentionem rebaptizandi aut contrahendi matrimonium, non incurrere eas pœnas, quia tunc reuerà non intentat illum actum, ſed

ſed fingit ſe tentare; lex autem non punit eum qui fingit illum actum, ſed qui ſeriò illum tentat. In hac reſolutione nullam video difficultatem vllius momenti. Dices tamen; Omnis qui rebaptizat, ſi non ſit hæreticus, certò ſcit ſe non poſſe facere validum Baptiſmum: ſimiliter Religioſus profeſſus ſcit ſe non poſſe facere validum matrimonium, quia habet impedimentum eſſentiale; ergo tunc non poteſt habere animum ſerium rebaptizandi, aut contrahendi, quia nemo poteſt ſeriò velle facere id, quod ſcit eſſe impoſſibile; & tamen certum eſt eos poſſe incurrere pœnas rebaptizantis & contrahentis matrimonium; ergo ad incurrendas has pœnas ſufficit voluntas etiam non ſeria rebaptizandi, alioquin

Quando rebaptizans incurrat pœnas rebaptizatoris. nullus niſi hæreticus eas pœnas incurreret. Reſpondeo, etiam illum, qui ſcit Baptiſmum non poſſe validè ſecundò conferri, poſſe habere animum hunc ſerium, *Volo efficere quantum eſt in me ad rebaptizandum*; & in tali caſu dico illum incurrere eas pœnas; poſſe etiam è contrario dicere, *Et ſcio non poſſe validè fieri, & nec volo tam efficere quantum poſſem, ſed iocò vel fictè id facio*: in hoc ergo ſecundo caſu dico eum non incurrere pœnas rebaptizanti impoſitas.

83. Secundò dico, Si ille vult quantum eſt ex ſe facere Baptiſmum, etiamſi aliunde ſit aliud impedimentum, nihilominùs incurrit pœnas rebaptizatoris. Hæc eſt contra P. Suarez eo cap. 34. num. 10. meo tamen iudicio eſt euidens ob duas

Ratio à priori concluſionis. rationes; à priori vnam, alteram à poſteriori: à priori, quia in præſenti non imponitur à lege pœna ob illum actum validum, quia iam Eccleſia ſupponit non poſſe eſſe validum, ergo ſolùm imponitur pœna ob attentatum exteriùs animo ſerio actum illum contra impedimentum eſſentiale. ac ſi dixiſſet lex, *Iſtum punio, quia cùm ſciret validè non poſſe id fieri, nihilominùs quantum eſt in ſe conatus eſt illud validè efficere.* vbi liceat

Cur rebaptizator, etſi inualidè agat, puniatur. ſic dicere: Videtur Eccleſia in eo homine præſumpſiſſe aliquod hæreſis initium aut ſaltem dubitationem, ſcilicet, quòd illud impedimentum non eſſet eſſentiale: ex quo capite poteſt etiam ſufficiens ratio reddi, cur ea pœna non comprehendat illum, qui non ſerio animo efficit eam actionẽ; ille enim eo ipſo eſt liber ab omni præſumptione hæreſis aut dubij circa fidem: hinc

84. igitur argumentor: Ille qui ſerio animo tentat

Tentans matrimoniũ contrahere, ſeriò, ſciẽſque ſe illud validè non poſſe conficere incurrit pœnas. illud matrimonium, etiamſi ſciat validè illud non poſſe confici, ſeriò tamen quantum eſt ex ſe cupit illud conficere contra ea impedimenta; ergo habet quidquid lex requirit ad incurrendam pœnam temerè attentantis actum illum: id quod verum eſt, etiamſi ſint mille alia impedimenta: imò quò plura ſunt talia incurrit maiorem ſuſpicionem in materiâ fidei; quia ſi tentando ſeriò contra vnum impedimentum, oſtendit ſe dubitare, an illud ſit irritans; multò magis id oſtendet tentando id ipſum contra duo impedimenta. Quæ ratio locum habet, ſi ipſi conſtet de eo alio impedimento; habet verò etiam vim, licet illi non conſtet; quia tunc illud impedimentum ignoratum ſaltem non minuet præſumptionem & temeritatem in eo puncto. Hinc breuiter ſic formo argumentum: Pœna eſt impoſita, eò quòd tentat ſeriò cõtra impedimentum eſſentiale; ſed eſto ſint duo vel tria, non deſinit tentare contra impedimentum eſſentiale; imò, ſi ei de illis aliis conſtet, magis tentat: ergo nullo modo per hoc excuſabitur à pœnâ, quin potiùs grauiorem videbitur incurrere.

Dices cum P. Suarez eam pœnam ideò eſſe 85.

impoſitam, quia ſeriò tentauit Baptiſmum; & ſi *Obiectio Suarij diuinatoria.*

illud impedimentum non eſſet re ipsâ, illum validè conferret: hoc autem non habet locum, quãdo aliud eſt impedimentum, quia tunc re ipsâ non conferret illum validè, eſto non intercederet primum impedimentum. Reſpondeo, in hac obiectione planè videri diuinari circa mentem Legiſlatoris ſine fundamento deſumpto ex verbis legis aut ex motiuo Legiſlatoris, aut ex ratione ipsâ; imò contrarium planè ex omnibus his tribus capitibus videtur dicendum: quod ſic oſtendo meo iudicio manifeſtè; in primis verò, quòd in verbis legis non ſit fundamentum: patet, quia in illis nihil dicitur de eâ conditionali, *Quod ſcilicet validè efficeret, ſi non eſſet hoc impedimentum*; ſed præciſè ita dicit, *Contra ſortè tentantem matrimonium, impedimento hoc eſſentiali ſuppoſito, talis pœna imponitur*: atqui totum hoc eſt in

noſtro caſu, ergo. Deinde, gratis omnino dici, *Nemo punitur ob facta conditionata, ſed abſoluta.*

quòd ad eam conditionalem Legiſlator attenderit, patet: etenim (vt ad aliud propoſitum, agentes ſcilicet de meritis ſub conditione futuris, dicere ſolemus) nemo punitur ob id quod faceret, ſi hæc aut illa conditionalis eſſet, ſed ob id, quod de facto hîc & nunc efficit; multò autem minùs quis punitur ob id, quòd aliunde fieret: ergo qui attentat ſeriò matrimonium non punitur, quia

Cur intendẽs contrahere matrimoniũ, quod ſcit non poſſe eſſe validum puniatur. validè contraheret, ſi non eſſet hoc impedimentum, ſed quia habet ſerium animum contrahendi contra hoc impedimentum. Imò addo, ex hac conditionali potiùs (vt dixi) iuuari reum quàm damnari; nam illa conditionalis, *Quod validè contraheret, ſi impedimentum hoc non eſſet*, mala non eſt, imò bona & melior quàm altera, *Quòd non contraheret, etiamſi hoc impedimentum non eſſet*, ergo per eam nullo modo accuſatur, ſed potiùs magis excuſatur.

Quòd item ea ſolutio non ſit iuxta motiuum 86.

pœnæ impoſitæ, manifeſtè apparet; nam motiuũ *Motiuũ legẽ pœnam infligentis.*

eſt audacia ſeriò exteriùs præſumendi contra impedimentum eſſentiale: atqui hæc tota reperitur, etiamſi aliunde ſint alia impedimenta; imò ſi ſint ei nota, tunc inde audacia creſcit & præſumptio erroris in fide; ergo ex eo capite non excuſatur, ſed potiùs magis incuſatur.

Denique, quòd in ratione ipsâ non ſit fundamentum ad eam conditionalem, patet: quia cul-

Culpa eſt vnica pœnæ ratio. pa, quæ ſolet eſſe vnica ratio pœnæ, eadem eſt, imò fortè in noſtro caſu grauior, ergo.

Dices: Lex hæc eſt pœnalis, ergo non debet extendi ob paritatem rationis. Reſpondeo concedendo totum: at ego eam non extendo, ſed ſolùm dico non eſſe coarctanda verba abſoluta per cõditionales, quæ non ſubintelliguntur vllo modo in eâ lege: & nec faciunt ad minuendam irreuerentiam, culpam, ſuſpicionem hæreſis, &c. ſed potiùs ea omnia augent

Secunda ratio à poſteriori, quâ idem efficaciter oſtendo, ea eſt; nam ex aduerſâ doctrinâ ſe- 77.

Ratio à poſteriori concluſionis. quitur, hominem, qui ſeriò tentaret matrimoniũ, v. g. contra omnia impedimenta eſſentialia, non incurſurum vllam omnino pœnam in legibus impoſitam contra tentantes ſeriò matrimonium contra quodlibet ex illis impedimentis ſeorſim ſumptis: hoc autem nemo non iudicabit abſurdum; & quidem ipſemet Pater Suarez ſuprà ci-

Suarius ſue ſe petit acinace his. tatus concedit, Religioſum attentantem matrimonium cum eâ, quæ re ipsâ eſt conſanguinea, incurrere pœnas impoſitas contra contrahentem cum conſanguineâ; & tamen ibi aliunde eſt impedimen

Digitized by Google

pedimentum. Sequelam ergo probo manifeſtè, & ſuppono Religioſum, qui ex conſenſu vxoris poſt matrimonium conſummatum Religionem profeſſus eſt, vxore etiam facta moniali: quo caſu adhuc manet matrimonium: pone, inquam, hunc tentare ſeriò contrahere matrimonium cũ conſanguinea in ſecundo gradu, & quidem quæ habuerit iam ſponſalia valida cum altero eius Religioſi conſanguineo. Ecce hîc interueniunt quatuor impedimenta irritantia; profeſſio, prius matrimonium, conſanguinitas, ſponſalia; pone etiam, ſi vis, quintum, vt habeat illa affinitatem ſpiritualem, & ſextum etiam, ſi placet, quòd priùs habuerit cum diſpenſatione tamen fratrem eius Religioſi: hîc ergo ſciens ea omnia ſex impedimenta, tentat ſeriò quantum eſt ex ſe eum ea contrahere; & verò contrahit exteriùs; certè, ſi doctrina Patris Suarez vera eſt, nullam pœnam per legem impoſitam ille mereretur: quo nihil dici poſſet durius: patet, quia à pœna legis cõtra Religioſos contrahentes liberatur; quia ſunt alia impedimenta, vt expreſſè docet P. Suarez: eadẽ autem ratione liberatur à pœnâ impoſitâ contra contrahentes cum cõſanguineâ: quia ſicut in illâ prima lege intelligitur, quòd non debeat eſſe aliud impedimentũ eſſentiale matrimonij, præter illud, de quo lex ea loquitur; ita idem debet intelligi in altera lege contra contrahentem cũ conſanguinea, quia eſt eadem omnino ratio, & doctrina Patris Suarez eſt vniuerſalis; eodem autem modo liberabitur à pœna impoſita contra attentantem ſecundum matrimoniũ viua priore vxore: quia etiam hæc lex requirit, ne ſit aliud impedimentum in eo matrimonio attentato præter hoc; & ſic diſcurrendo per omnes eas leges.

Euertitur planè doctrina Suary hic.

Aliam autem diuerſam legem, quę imponat pœnam in attentantes contra duo impedimenta aut contra omnia ſimul, non inueniemus in iure; ergo ille talis erit liber per hoc ab omni pœna: vnde addendo peccatum peccato, non diminuta vllo modo ea malitia, quæ ex quolibet capite ſeorſim ſumpto prouenire poſſet, excuſaretur à pœna, quam incurriſſet, ſi contra quodlibet ſeorſim peccaſſet: hoc autem mihi numquam perſuadere potero, nec puto vllum ſibi, re diligenter perpenſa, perſuaſurum.

88. *Rebaptizans aliquem ſeriò quantum eſt ex ſe aquâ roſaceâ incurrit pœnas rebaptizantis. Occurritur replicæ.*

Dices: Qui cum aqua roſacea rebaptizat non incurrit pœnas rebaptizantis. Reſpondeo, ſi ille habet ſerium animum rebaptizandi, dico omnino illum incurrere; ſi verò non habet, tunc fateor eſſe excuſatum, vt in prima concluſione dixi. Replicabis: Non poteſt eſſe ſerius animus baptizandi cum aqua roſacea. Sed contra quia etiam non poteſt eſſe ſerius animus baptizandi illum, qui iam eſt baptizatus; quandoquidem non minùs repugnat verus Baptiſmus poſt primum verum quàm cum aqua roſacea; & tamen Eccleſia imponit in illum pœnas, quia diximus, illum poſſe tunc habere animum faciendi ſeriò quantum eſt in ſe; etiamſi credat dari vnum impedimentũ eſſentiale; ita poterit idẽ velle, licet ſciat dari tria aut quatuor, quia, vt abſolutè non fiat Sacramentũ, ſufficit vnum impedimentum eſſentiale; & conſequenter etiam tunc non habet locum voluntas abſolutè efficax: at verò altera faciendi quantum eſt in ſe locum habet, etiamſi mille impedimenta occurrant. Vide quæ ſuprà dixi circa primam concluſionem.

Vnicum eſſentiale impedimentum ſufficit irritãdo Sacramento.

89. *An, & quãdo Notarius inſtrumentum falſificans incurrat pœnam falſarij. Suarez abutitur Baldo.*

Obiicies Secundò cum P. Suario ex Iuriſperitis: Notarius faciens inſtrumentum falſum non incurrit pœnam falſatij, ſi ex alio capite inſtru-

mentum falſum inueniatur. Ita Baldus in l. 1. Cod. de ſepulchro violato. Reſpondeo, P. Suarez minùs benè in hoc puncto vti ea auctoritate Baldi, tum quia (vt eo num. 11. fatetur Baldus alibi ſentit contrarium; tum quia Baldus abſolutè eſt in ſententia docente non incurri vmquam pœnam legis per actum inualidum, quem ipſemet Suar., reiecerat n. 6. vbi reſponderat argumento eiuſdem Baldi deſumpto ex l. *Ea quidem*. Cod. *Si mancipium*. quod & nos ſuprà cum eodem Suar. ſoluimus. Ergo in hoc puncto exiguam fidẽ Baldus facit nullam afferens pro ſe rationem aut legem, & manifeſtè falſum docens, ſaltem in ea vniuerſalitate. Vide quæ dixi in ea ſuppoſitione.

90. *Quando non incurratur pœna niſi per actũ validũ.*

Dico Tertiò: Quando actus, cui imponitur pœna, poteſt validè fieri, non obſtante lege illum prohibente, non incurritur illa pœna niſi per actum validum. Et ratio eſt, quia tunc maximè intendit lex impedire ne duo illa coniungantur, actus validus & modus irreuerens aut indecens. Ab hac regula excipit P. Suarez pœnam impoſitam contra Sacerdotem excommunicatum ac denunciatum miniſtrantem alicui Sacramentum pœnitentiæ, qui tamen incurrit irregularitatem, etiamſi inualidum Sacramentum efficit. Iudico tamen hanc non eſſe exceptionem vllo modo illius regulæ; nam lex imponens illam pœnam omnino ſupponit illum Sacerdotem facere Sacramentum inualidum: nam (articulo mortis excepto) Sacerdos excommunicatus & denuntiatus non poteſt validè abſoluere a peccatis; ſi autem in caſu mortis id efficeret, non incurreret excommunicationem, quia licitè ob extremam neceſſitatem id efficeret: ergo hic caſus Sacerdotis excommunicati pertinet ad primam ſuppoſitionem certam ſuprà poſitam, ne eam legem imponentem talem pœnam dicamus per ſe inutilem: quod tandem notauit P. Suarez num. vltimo; vnde non debuiſſet eum caſum ponere vt exceptionem doctrinæ traditæ in hac concluſione.

Cur Sacerdos excommunicatus & denuntiatus non abſoluat validè niſi in mortis articulo.

91. *Quomodo actus validi per ſequentes leges irritati excuſent à pœna priori.*

Vltimò dico: Si lex aliqua ſupponens actum validum illum punit tali aut tali modo factum, poſteà verò accedit noua lex irritans illum actum tali modo factum, iam non incurritur ea prior pœna: ratio eſt, quia ea lex (vt dixi concluſione præcedenti) maximè volebat punire eam coniunctionem actus validi & irreuerenter aut indebitè facti; at eo ipſo, quòd per leges ſequenter poſteà redditur inualidus, iam non coniunguntur ea duo, ergo. Exemplum ſolet poni in matrimonio clandeſtino, quod olim, quia validum, ſubiacebat diuerſis pœnis ab his, quibus iam ſubiacet, quando inualidum eſt: per nouam enim legem Tridentinum mandauit Ordinariis, vt illud pro arbitrio ſuo puniant: quòd ſi id non præcepiſſet de nouo, non ſubiaceret vllis omnino pœnis.

Dispvtatio XXIV.

De varijs diuiſionibus conſuetudinis prout ad legem pertinet.

EXplicatis legibus, quæ ſiue per ſcriptum, ſiue viuæ vocis oraculo à Legiſlatore imponuntur, antequam de ca-

rum abrogatione & diſpenſatione circa illas agamus, oportet de lege per conſuetudinem inductâ diſputare; nam (vt videbimus) eoſdem habet effectus obligandi, quos aliæ leges: quia tamen res eſt longiori examine digna, in duas diſputationes quidquid ad conſuetudinem ſpectat diuidemus: in hac verò primâ explicabimus maximè eius diuiſiones; cetera, quæ omni conſuetudini communia ſunt, ſequenti declarabimus.

Conſuetudo nos habet effectus obligandi quos leges aliæ.

De conſuetudine tractant fusè P. Salas totâ diſp. 19. per 20. capita, Suarez lib. 7. per totidem capita, Vaſquez diſput. 177. & alij qui apud Salas videri poſſunt.

SECTIO I.

Explicatur definitio conſuetudinis.

2\. ADVERTE, vſum, morem & conſuetudinem, quæ in rigore idem ſunt, accipi dupliciter ad intentum præſens; vno modo pro facto ipſo, id eſt, pro repetitione frequenti humanorum & moralium actuum. Dico *humanorum*; nam brutis, multò minùs alijs agentibus, non conuenit propriè conſuetudo, mos & vſus, licet aliquando id illis tribuatur; quod tamen debet intelligi impropriè: In eo ergo priori ſenſu ſolemus dicere, *Hoc eſt in vſu, hic eſt mos, hæc eſt conſuetudo*.

Quid vſus, mos & conſuetudo, ac quibus competat.

Aduerte Secundò, non agere nos iam de vſu vt condiſtinguitur à fruitione, & extenditur ad vnicum actum, ſed, vt dixi, ad frequentem eorum repetitionem; ex quâ ſeu ex conſuetudine oriri ſolet quædam obligatio faciendi aliquid: quæ obligatio etiam ſolet vocari conſuetudo; & hæc eſt de quâ in præſenti directè agendum: ſed quia cauſa efficiens huius obligationis eſt ea altera conſuetudo in primo ſenſu, & ab eâ pendet eſſentialiter illud ius, neceſſarium erit de vtraque diſputare.

Quid hic vſus.

3\. Hinc intelliges bonam eſſe definitionem cõſuetudinis quam tradidit Iſidorus lib. 2. Ethicorum cap. 10. & lib. 5. cap. 3. *Eſt ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cùm deficit lex:* quæ verba ferè habet Tertullianus lib. de Corona militis. Accipitur ergo in hac definitione conſuetudo in ſecundo ſenſu pro vinculo illo manente, ideò meritò dicitur ius; τὸ verò *moribus* non accipitur in ſecundo ſenſu; alioquin idem per idem definiretur; ſed accipitur in primo pro frequenti exercitio ſeu repetitione humanorum actuum; ac ſi dixiſſet, *Conſuetudo eſt ius inductum frequenti exercitio humanorum actuum*: eodem modo intelligenda eſt alia definitio einſdem Iſidori, *Mos eſt cõſuetudo de moribus tracta*: in qua etſi repetatur idem terminus *mos*, quia tamen in diuerſa ſignificatione accipitur, nullum committitur vitium; nam ius, quod conſuetudo dicitur, trahit originem ex repetitione frequenti actuum humanorũ, vt paulò antè notatum eſt. Hinc intelliges, quomodo conſuetudo differat à præſcriptione (etſi vtraq; ex parte cauſæ quodammodò cõueniant;) quatenus præſcriptio etiam oritur ex frequenti vſu & repetitione actuum.

Conſuetudinis definitio ſecundùm Iſidorum.

Alia eiuſdẽ Iſidori definitio.

Qui differat conſuetudo à præſcriptione.

4\. De differentia conſuetudinis à præſcriptione fusè Pater Vaſquez diſp. 177. vbi num. 8. ait eam conſiſtere in eo, quòd conſuetudo verſatur circa hominum facta, præſcriptio verò circa rem aliquam vel locum aut perſonam; miratúrq; valdè id non eſſe notatũ à doctiſſimis Iuriſtis quibuſdam, quos ibidem refert. Ego tamen non cenſeo eam differentiam eſſe omnino bonam: admitto quidem Patri Vaſquez, conſuetudinem eſſe circa facta hominum; at nego illi non poſſe præſcriptionem etiam circa hæc verſari: etenim poteſt Princeps præſcribere propriè, non per modũ legis, in facta hominum, in labores, obſequia, ſeruitia, &c. & fortè hoc ſenſu vna priuata perſona poteſt in facta alterius præſcribere, aut in ceſſationem facti, v.g. ne tranſeat per talem viam: id quod etiam eſt materia conſuetudinis, quæ legẽ conſtituit: ergo ex hoc capite non eſt mirandũ hanc differentiam non occurriſſe alijs, ſeu non traditã fuiſſe: fortè enim occurrit; ſed quia ſimul impugnatio hæc occurrit, eam non tradidêre.

Vaſquez opinio reiecta.

Conſuetudo circa facta hominũ verſatur, circa quæ etiam præſcriptio verſari poteſt.

5\. Differentiæ, quas tradunt illi Iuriſtæ apud eũdem Vaſquez, hæ ſunt. Prima, quòd conſuetudo conſtituit ius commune, præſcriptio verò eſt in priuatum bonum. Secunda, quòd conſuetudo eſt generalis non ſolùm reſpectu perſonarum, ſed etiam rerum. In hac differẽtiâ fortè poſſet aliqua eſſe difficultas, quia conſuetudo ſæpè eſt ſolùm reſpectu vnius actionis à qualibet perſonâ: in quo ſenſu etiam poteſt præſcriptio eſſe vniuerſalis, vt paulò antè diximus contra Patrem Vaſquez de actionibus ſubditorũ, in quas Princeps poteſt per præſcriptionem ius acquirere. Tertia, quòd conſuetudo vni acquirit, & nemini aufert; præſcriptio vni acquirit, & alteri aufert. Sed in hac etiam eſt nonnulla difficultas, quia ſi Princeps præſcribat in actiones ſubditi, nihil ab eis aufert niſi libertatem ad non omittendas eas actiones; hanc autem libertatem etiam poteſt cõſuetudo auferre. Ex his ergo differentijs prima poteſt ſuſtineri, & reducitur ad hanc, quòd conſuetudo habet ſe per modum legis ſcriptæ, ſeu eſt vera lex, vt lex abſtrahit à ſcripta & non ſcripta: vt enim alibi diximus, lex in ſuo conceptu non requirit verè eſſe ſcriptam; præſcriptio autẽ propriè non eſt lex, ſed vel habet ſe per modum priuilegij contra legam, vel confert ius dominij in alium, v.g. in hereditatem, in pallium, in domum, &c. Aliam differentiam aſſignare poſſumus ex parte actuum per quos inducitur; nam conſuetudo debet induci per repetitionem actuum ipſius populi qui obligatur, in præſcriptione verò ſolùm per actus tenentes ſe ex parte ipſius qui acquirit ius. Deinde in præſcriptione præfinitur certum tempus à lege, infrà quod non valet; in conſuetudine non eſt quid certum, ſed id pendet ex ſapientum iudicio, de quo nonnihil infrà. Denique præſcriptio requirit bonam fidem, conſuetudo verò non, ſaltem in initio. Aduerto tamen id maximè debere intelligi de præſcriptione contra legem; nam conſuetudo ea, quæ legem inducit obligantem, cùm debeat eſſe de bono opere & honeſto, non poteſt non exigere in initio etiam bonam fidem. Sed de hoc etiam paulò fuſiùs infrà dicetur.

Differentia conſuetudinis à præſcriptione Iuriſtarum.

Conſuetudo habet ſe per modum legis ſcriptæ.

Meliores ſuggeruntur ab auctore.

6\. Aduerte tamen circa definitionem ſuprà poſitam, non omnem conſuetudinẽ in primo ſenſu, ſeu non omnem frequentiam humanorum actuum inducere ius legis. Cõſuetudo enim in eo primo ſenſu poteſt eſſe multiplex: Primò circa res indifferentes: vt pictor habet conſuetudinem pingendi, ſartor conſuendi, &c. Secundò circa res ex ſe bonas; vt eſt conſuetudo audiendi Sacrum, orandi, dandi eleëmoſynam. Tertiò è contrario circa res malas; vt peccator habet conſuetudinẽ furandi, mentiendi, luxuriandi, &c. Quartò conſuetudo poteſt eſſe in vna ſola perſona,

Non omnis conſuetudo inducit ius legis.

Circa quæ verſari poſſit conſuetudo primo modo ſumpta.

vt

vt cùm quis priuatus habet conſuetudinem ieiunandi, orandi, ſcribendi, &c. vel in vnâ familiâ vt cùm in aliquâ domo ſingulis diebus fit aliquod opus pietatis, aut leguntur Litaniæ, aut ieiunatur ſingulis ſeptimanis certo die, &c. vel in vno oppido, ciuitate, aut vnâ Prouinciâ, imò Regno, aut denique toto mundo. Hac multiplici conſuetudine ſuppoſitâ ad rem noſtram.

7. *Conſuetudo circa rem naturâ ſuâ malam non inducit legem.*

Primò certum eſt conſuetudinē circa rem ex naturâ ſuâ malam non inducere legem, quia nō poteſt eſſe obligatio ad faciendum id quod intrinſecè eſt malum. vnde infertur obiter nullam conſuetudinem poſſe præſcribere contra ius naturale, quia non ſolùm non poteſt eſſe obligatio faciendi id quod eſt intrinſecè malum, ſed neq; poteſt eſſe licentia ad illud faciendum; conſuetudo autem, quæ verè præſcribit contra aliquam legem, ſaltem facit illud opus licitum: quomodo autem poſſit prævalere contra legem poſitiuam humanam, conſequenter, quomodo conſuetudo ab initio mala poſſit inducere derogationem iuris, infrà explicabitur. Dico *ab initio mala*, quia quando iam dat licentiam, vt ſine peccato talis res fiat, non poteſt eſſe erga rem actu malam; id enim in terminis repugnat.

Conſuetudo vnius priuati aut familiæ nullā inducit obligationem.

Secundò certum eſt, conſuetudinem vnius priuati aut vnius familiæ nullam inducere obligationem, quia nemo eſt ſui ſuperior; &, niſi accedat promiſſio, quæ à conſuetudine eſt planè independens, numquam homo obligatur ad tertiò aliquid faciendum, eò quòd id fecerit bis; neque obligatur vt faciat quartò, eò quòd fecerit tertiò, &c. in vnâ etiam familiâ, quia non eſt iuriſdictio vlla legiſlatiua, non poteſt induci obligatio per vllam conſuetudinem.

8. *Conſuetudo in rebus indifferentibus quà talibus etiam vniuerſalis obligationem non inducit.*

Tertiò certum eſt, conſuetudinem circa res indifferentes quà tales, etiamſi ea ſit totius populi & vniuerſalis, nō inducere legis obligationem, quia lex verſatur circa materiam honeſtā; non enim in conſcientiâ eſt obligatio ad id, quod ex ſe & hîc & nunc indifferens eſt. Dixi *circa res indifferentes quà tales*, quia ſi ordinantur ad rem honeſtam, iam ſub eâ ratione poſſunt admittere obligationem, vt diximus ſuprà; & res eſt alioquin per ſe nota.

An conſuetudo vnius oppidi aut vrbis pro ſe obligationem inducat.

Vtrùm autē conſuetudo vnius oppidi aut ciuitatis inducat obligationem pro eo oppido vel ciuitate, aut quanta debeat eſſe communitas, quę per frequentem operum bonorum vſum inducere poſſit obligationem, dubium eſſe poſſet; cui nunc breuiter dicimus, per ſe loquendo, omnem talem communitatem inducere poſſe eiuſmodi obligationem, niſi à Principe impediatur: vnde (vt dicetur infrà) in Republicâ priuata, quæ eſt Principi ſubiecta, requiretur eiuſdem Principis ſaltem tacitus conſenſus; ſi autem ſit libera Reſpublica, ſicut habet poteſtatem condendi leges, ita & habebit ſe per conſuetudinem obligandi independēter ab alio conſenſu Principis.

Reſpublica libera poteſt ſuâ conſuetudine legem ſibi ponere.

Hinc fit, vt iuxta varietatem communitatum, quæ per conſuetudinem poſſunt ſe obligare, conueniant varia nomina illi iuri ex conſuetudine eâ reſultanti; quæ tamen varietas eodem modo etiam reperitur in lege ſcriptâ, ideóque pro præſenti quæſtione ferè eſt inutilis; ergo ſi communitas ſit Eccleſiaſtica, dicitur ius Eccleſiaſticum, ſi ciuilis, ciuile, ſi ſit tota Prouincia, prouinciale, ſi ſpecialis Epiſcopatus, ſynodale, &c.

SECTIO II.

De differentiâ conſuetudinis à traditione, ſtylo, ritu & foro.

9. *Quâ differat traditio à conſuetudine.*

IAM obiter ad maiorem conſuetudinis explicationē quæri poſſet, in quo illa à traditione differat. Suppono traditionem, de quâ dubitatur, an à conſuetudine differat, non eſſe doctrinalem. quia tunc clarè apparet eius diuerſitas à conſuetudine; nam hæc verſatur circa actus voluntatis, illa verò circa actus intellectus: igitur traditio illa debet reſpicere actus humanos voluntatis. Dico ergo in hoc differre, quòd traditio non eſt ipſa cauſa inducens obligationem, vt diximus ſuprà eſſe conſuetudinem, quæ proximè fundat ius quaſi legale, de quo loquimur. Traditio ergo ſolùm eſt atteſtatio quædam reflexa ipſius obligationis; vnde poteſt eſſe traditio affirmans fuiſſe conſuetudinem, ſeu traditio conſuetudinis; item poteſt eſſe traditio affirmans legem propriam ipſius Legiſlatoris, quæ propriè non pertineat ad conſuetudinem. V.g. Chriſtus Dominus immediatè per propriam legem multa ſignificauit diſcipulis, quæ deberent obſeruari; nullus tunc ſcripſit eam legē, ita vt maneret in memoriâ hominum, ſed per traditionem ex vno ad alterū diuulgata eſt. Ecce in hac lege eſt traditio, non verò conſuetudo; & (vt notauimus agentes de lege gratiæ) omnia quæ Chriſtus Dominus in ſuo Euangelio docuit, fuerunt per aliquot annos ſolùm per traditionē credita. Quòd ſi initio Euangelij etiam Apoſtoli & diſcipuli ſine vllâ poſitiuâ lege ex conſuetudine feciſſent aliquas actiones, quæ deinde poſt eam conſuetudinem in obligationem tranſijſſent, & de eâ conſuetudine non conſtaret nobis niſi per traditionem, quia non fuiſſet vllibi ſcriptum eam conſuetudinem vigere, tunc traditio eſſet de conſuetudine. Conſtet ergo vno verbo traditionem non eſſe ipſam cauſam vinculi ſeu obligationis, ſiue hæc à lege, ſiue aliunde proueniat, ſed purè putè eſſe atteſtationem illius. Et ſatis de traditione vt à conſuetudine diſtinctâ.

Chriſti geſta & dicta aliquot annis ſolâ traditione credebantur.

Quid ſit traditio.

10. *Differentia ſtyli à conſuetudine.*

Secundò quæri poteſt quomodo hæc à ſtylo differat. Stylus in magis vſitata ſignificatione ſolùm vſurpatur pro modo ſpeciali loquēdi aut ſcribendi: ſic dicimus, Stylus Ciceronianus, ſtylus elegans, &c. deſumitur autem ea denominatio ab inſtrumento quo exarabantur litteræ: vnde Iob dixit, *Quis mihi det vt exarentur ſermones mei ſtylo ferreo, vel certe ſculpantur in ſilice?* Iob. 19. relicta verò hac ſignificatione, quæ ad punctum præſēs planè eſt impertinens, vſurpari ſolet pro vſu, qui in iudicijs ſeruatur communiter: ſic dicimus, *Hic eſt ſtylus Curiæ*, id eſt, Ita in Curia ſolent cauſæ iudicari. Poteſt autē ſumi ſtylus vel pro vſu ipſo taliter aut taliter ferendi ſententiā, vel pro obligatione, vt in ſimilibus caſibus eo modo feratur. Et licet P. Suarez cap. 5. dicat, ſtylum, prout ad factum applicatur, non tam ſignificare vſum ipſum frequentem quàm formam ipſam ſeu modum qui ſeruari ſolet, tamen in ordine ad punctum præſens vtrumque ſimul debet accipi: nam forma ipſa ſecundùm ſe ſumpta non poſſet inducere vim obligandi, niſi frequenti vſu tranſijſſet in ius. Eſt ergo ſtylus, prout ad præſens attinet, ſpecies quædam conſuetudinis; hęc enim ſe extendit ad plures materias, ille verò ſolùm ad materias iudiciarias aut quaſi iudiciarias.

Quid ſtylus apud Suarez.

Quid ſtylus hic.

Tertiò quæri poteſt, quî differat conſuetudo à ritu. Reſpondeo, ritum ſignificare propriè cæremoniam aliquam ſeu ſolemnitatem, quæ comitari ſolet actionem maximè ſacram: vnde dicuntur *ritus ſacri* cæremoniæ, quæ in Sacro, in Sacramentis ſolent ſeruari: vnde, vt immediatè antè diximus de ſtylo pro præſenti puncto, ſi ritus ſumatur, vt ſignificat quid facti, duo comprehendit, & cæremoniam ſeu ſolemnitatem & vſum frequentem illius, qui tantus ſit, vt inuim legis transeat: erit ergo etiam ritus ſpecies quædam conſuetudinis, ſicut ſuo modo de ſtylo diximus.

Ritus eſt ſpecies quædam cōſuetudinis, vti & ſtylus.

Quartò quærimus, quomodo conſuetudo differat à foro. Hæc vox non auditur, dum de conſuetudine eſt ſermo, niſi inter leges aliquas Hiſpaniæ l.7. tit. 2. parte 1. vox autem hæc primariò ſignificat locum amplum & capacem, vbi ordinariè merces vendi ſolent; tranſlatumque eſt ad ſignificandum locum vbi iudicia ſolent exerceri, inde ad ipſum quaſi iudicium ſeu tribunal: vnde dicimus, *ad forum rei, ad forum actoris*, &c. inde actiones iudiciales dici ſolent actiones forenſes: hinc ad rem noſtram, conſuetudines ſpectantes ad iudicia poſſunt dici forenſes: coincidetque in hac ſignificatione forum cum ſtylo, niſi fortè in eo differant, quòd ſtylus ſolùm ſignificet ſpecialem aliquam formam, quæ ſeruari in iudiciis ſolet; forum autem comprehendat quidquid ad ea iudicia ſpectat: vtrùm autem forum ſignificet ſola ea quæ ex conſuetudine ſunt inducta in iudicia, an verò etiam comprehendat quidquid in iudicijs obſeruatur, ſiue id ex conſuetudine, ſiue ex lege ſcriptâ ſeruetur, quæſtio eſt parui momenti; non deſunt tamen aliqui Iuriſtæ Hiſpani, qui dicunt, leges ſcriptas, quæ agunt de vſu fori, non habere vim legis, niſi per conſuetudinem confirmatæ ſint. Quæ ſententia dupliciter intelligi poteſt; primò ita, vt omnibus legibus fori neget vim obligandi, niſi accedat conſuetudo: & in hoc ſenſu planè eſt improbabilis, quia Legiſlator non minùs poteſt per legem ſcriptam modum præſcribere Iudici, quo modo ſe debeat gerere in ferendis ſententijs, quàm præſcribere alijs ſubditis, quid in hac aut illâ occaſione facere debeant. Alio modo poteſt intelligi ea ſententia, vt loquatur in particulari de aliquibus legibus quæ dicuntur fori, & putet illas de facto non obligare niſi per conſuetudinem approbatæ ſint; quia putat illas leges ſcriptas non eſſe traditas animo obligandi, niſi acceptatæ ſint. In hoc puncto ſententia ea nihil dicit abſurdi quoad poſſibilitatem; quoad factum autem, vtrùm aliquæ tales leges ſint, res eſt parui momenti, & à noſtro inſtituto aliena.

12. *Quid forum.*

Differentia ſtyli à foro.

An leges ſcriptæ de vſu fori agentes habeant vim legis.

Sectio III.

Diuiſio conſuetudinis in eam quæ eſt iuxta, præter, aut contra legem.

13. *Conſuetudo alia eſt præter legē, alia iuxta, alia contra legem. Nulla cōſuetudo contra legem naturalem aut diuinam præualet.*

De hac re nonnulli ſatis fusè tractant; in ſe tamen facillima eſt, ideò breuiter expedietur. Prima ergo diuiſio ſit in conſuetudinē præter legem, conſuetudinem iuxta legem, & conſuetudinem contra legem: quæ diuiſio locum habet, ſiue lex, cum quâ comparatur, ſit naturalis, ſiue diuina, ſiue humana. Aduerto tamen conſuetudinem contra legem (iuxta dicta paulò antè) non poſſe habere vim, ſi ea lex ſit naturalis; quia nulla conſuetudo poteſt præualere contra id quod eſt naturâ ſuâ malum, neque item contra diuinam; ſolùm ergo habere poterit locum contra legem poſitiuam humanam, & quidem ſolùm in initio ſui; tunc enim poteſt eſſe contraria legi: quia verò per ipſam conſuetudinem aboletur lex, tandem redditur licita & bona ea cōſuetudo; tunc verò iam ampliùs propriè non eſt contra legem, quia lex iam non exiſtit: ſolùm ergo denominatiuè dici poteſt cōtra legem, quæ olim viguit. Conſuetudo iuxta legem eſt, quando conſuetudo accōmodat ſe legi prohibenti aut imperanti, quatenus facit id quod lex præcipit, aut fugit quod prohibet, ideò dici poteſt conſuetudo ſeruandi legem: hæc autem ſicut optima eſt non habet locum in præſenti quæſtione, quia per hanc nullum ius introducitur, cùm ſupponatur iam aliud ius quod obligat; ea verò conſuetudo non addit nouam vllam obligationem.

Quando præualeat contra poſitiuam humanam.

Quid conſuetudo iuxta legem.

Vbi aduerte Primò contentionem eſſe inter quoſdam, vtrùm dari poſſit talis conſuetudo ſecundùm leges nec non quibuſdam negantibus, aliis affirmantibus, qui purè purè de ſolo nomine inter ſe altercantur: illi enim conſuetudinem accipiunt pro iure promanāte ex conſuetudine: quo ſenſu iam diximus, ſi materia conſuetudinis ſit iam per legem præcepta, non induci ex eâ conſuetudine nouum ius; an autem, ſi lex è contrario cadat ſupra conſuetudinem, habeat vim nouam obligationem inducendi, dicam ſtatim. Qui verò è contrario cenſent dari conſuetudinem ſecundùm legem, loquuntur de conſuetudine facti, id eſt, de continuata obſeruatione eius legis, de qua nos etiam locuti ſumus paulò antè: tota ergo diſſenſio ad diuerſas acceptiones eius vocis reducitur.

14. *Detúrne conſuetudo iuxta legē, quæſtio eſt de voce.*

Aduerte Secundò, hanc ipſam conſuetudinem Primò valere ad maiorem firmitatem legis ſcriptæ, Secundò ad interpretationem illius; quia optima legū interpretatio eſt conſuetudo; Tertiò ad extenſionem, vt quæ ab initio ſolùm erat impoſita pro certis quibuſdam perſonis, iam per conſuetudinem ad alias extendatur: hic tamen effectus nō eſt conſuetudinis ſecundùm legem, ſed præter legem; nam ea ex parte, qua extenditur ad eos qui non obligabantur antea, non fuit conſuetudo ſecundùm legem, ſed præter legem, poteſt fortè dici ſecundùm legem per imitationem, quatenus id facit quod erat per legem præſcriptum, ſaltem pro alijs: ſicut ſi induceret vnum Regnum per conſuetudinem id quod aliud facit ex lege ſcripta, non diceretur tunc ea conſuetudo ſecundùm legem propriè, ſed ſummùm per imitationem.

15. *Cui bono ſit conſuetudo iuxta legem.*

Magis ad rem noſtram facit aliud membrum de conſuetudine præter legem, quando ſcilicet materia, de qua eſt cōſuetudo, nec præcipitur, nec prohibetur per legem; nam licet ſit aliquid honeſtum, non tamen eſt ſub obligatione; & licet poſſit ſub aliqua ratione prohiberi, nō tamen de facto eſt prohibitum. Hæc conſuetudo eſt, quæ inducit ius illud legale, quod cōſuetudo dicitur, quæ pro lege ſuſcipitur cùm deficit lex, id eſt, quando materia legis nec prohibetur nec imperatur per legem. Hinc autem duobus verbis expediri poteſt difficultas quædam minoris momenti, inde deſumpta, quòd ea particula, *cùm deficit lex*, videatur eſſe eſſentialis; poſita enim eſt in definitione eſſentiali, atqui paulò antè admiſimus conſuetudinem contra legem & iuxta legem, ergo vel malè ibi definitur conſuetudo, vel malè hîc traditur ea diuiſio conſuetudinis.

Quid conſuetudo præter legem.

Reſpondeo

Conſuetudo iuxta legem nō habet propriè vim legis.

Reſpōdeo in primis, conſuetudinem iuxta legem non fuiſſe admiſſam à nobis quaſi habentē propriè vim legis: conſuetudinem verò contra legē admiſimus quidem, non tamen quæ inducat verum & proprium ius obligans, ſed ſummùm reuocans antiquam legem. Video ab aliquibus eā ipſam reuocationem vocari legem; quod meo iudicio impropriè dicitur; ne tamen hæreamus in vocibus, dici poteſt Primò, non eſſe cō ra rationem conſuetudinis ſupponere legem, ſed exigere præcisè, vt id quod per ipſam inducitur non ſupponatur per priorem legem mandatum, vt reuera hic non ſupponitur; ſed potiùs contrarium: ex hoc ergo capite benè oſtēditur, illam conſuetudinem vt inducentem ius non eſſe iuxta legem; quia verò videtur tunc eſſe contra legem, ideò Secundò reſpondeo, particulam illam, *cum deficit lex*, non denotare, niſi præcisè non debere præcipi per legem id quod per conſuetudinem inducitur, ſiue id prohibeatur per aliquam legē, & conſequenter ſiue non deficiat in hoc ſenſu lex, ſiue non prohibeatur: vnde vi eius definitionis non eſt neceſſum vt conſuetudo ſit eo ſenſu præter legem: ſufficit enim, ſi non ſit iuxta legē: de eâ ergo conſuetudine, quæ derogat priori legi, verò dicitur eſſe, quando deficit lex in priori ſenſu; tunc enim conſuetudo habet eamdē vim, quam haberet noua & poſitiua lex priorem reuocans; hoc ergo denotat illa particula, *cùm deficit lex*, id eſt, quæ præſter id quod præſtat conſuetudo: vt enim lex derogans non ſolùm inducit, ſed etiam tollit obligationem.

Quo ſenſu ſit conſuetudo, quando deficit lex.

17\. *An conſuetudo in legem redacta deſinat eſſe conſuetudo.*

Maior eſſe poteſt difficultas, an ſi ſuccedat lex, quæ conſuetudinem ipſam approbet, iubeatque impleri, dicendū ſit ius conſuetudinis abrogatum, & ſucceſſiſſe ſolùm ius ſcriptum, an verò vtrumque duret. Ratio dubitandi deſumitur ex dictis: ab eo enim puncto conſuetudo illa eſt ſecundùm legem, ſeu iam tunc non deficit lex, prout diximus paulò antè ſequi ad ius è conſuetudine manans; ergo non manebit conſuetudo. Fortaſſe quis cogitaret multùm hic de nomine admiſceri, quo ſcilicet tunc temporis ſit vocandum ius illud; quia tamen conducere hoc ipſum poteſt ad realem abrogationē totius obligationis, videtur ad rem ipſam ſpectare, vt ex dicendis magis conſtabit.

Affirmant Gratianus, Rochus Curtius, Baldus, Iaſon.

Gratianus diſt. 1. poſt cap. 5. videtur ſentire eam conſuetudinem in legem redactam deſinere eſſe conſuetudinem: id ipſum docet Rochus Curtius Tractatu de conſuetudine in præfat. num. 5. & Baldus in l. *De quibus*. ff de legibus, & Iaſon in l. 2. ff. de vulgaribus & pupillar. Contrarium ſentit P. Suarez lib. 7. cap. 2. num. 4. refertque Bartolum, Rochus verò paulò antè citatus alios pro eadem doctrinâ citat. Probat autem Suarez ſuam ſententiam ex cap. 2. de præbendis in 6 vbi ſic dicitur, *Huiuſmodi conſuetudinem auctoritate Apoſtolicâ approbantes, nihilominus volentes eam inuiolabiliter obſeruari.* Ecce Pontifex per legem ſcriptam nullatenus deſtruit conſuetudinem. Rationem etiam addit, quia non repugnat ea duo ſimul manere: ſicut enim poſſunt eſſe duæ leges ſcriptæ de eadem re, cur non vna ſcripta & alia non ſcripta? vnde in cap. *Videtur* de his qui matrimonium, &c. Clemens Tertius ait, *Tam antiquâ conſuetudine quam legibus approbatur*; ergo vtrumque vigere ſupponit. Deinde, ſi conſuetudo ſit priuata vnius Prouinciæ, & lex adueniens ſit generalis, vt Innocentius Tertius cap. *Cum inhibitio*. de clandeſtinâ deſponſatione, conſuetudinem publicandi contracturos matrimonium prorogauit per legem ad totam Eccleſiam, ſi, inquam, id fiat, & contingat poſteà ius illud commune auferri, adhuc tamen manet conſuetudo in ſuo vigore in eâ Prouinciâ, vbi anteà erat; & propter hunc effectum quæſtio hæc non eſt de voce.

Negant Suarez, Bartolus, & aly.

18\. *Explicatur cap. 2. de præbend.*

Ego tamen non cenſeo hanc ſententiam ſufficienter probari; etenim caput illud ſecundum de præbendis non oſtendit ſimul manere tūc vtrumque ius: nam quando dicit Pontifex, *Volumus conſuetudinem obſeruari*, nihil aliud dicit quàm, Volumus, vt id, quod per conſuetudinem obſeruabatur, obſeruetur in poſterum: ibi enim ſolùm de conſuetudine facti agit, quam præcipit continuari: ſicut in mandatis, quæ pereunt morte Pontificis aut alterius Prælati poteſt dicere ſucceſſor illius, *Volo vt quæ tibi ille mandauit omnino facias, & continues*: vbi non denotatur perſeuerantia vtriuſque mandati: & eodem modo dico ad cap. *Videtur*. ſcilicet conſuetudine & lege poſſe idem approbari pro ſuo tempore, conſuetudine ante legem, lege verò poſt conſuetudinem; ſicut in eodem exemplo de mandato temporali Pontificis dici poteſt, *Id quod mandato prædeceſſoris noſtri ſtabilitū fuit & noſtro approbatur.* Adde Primò, ibi non tam videri denotari obligationem quàm oſtēdi vtilitatem & honeſtatem eius materiæ: Secundò ibi conſuetudinem fortè accipi non pro iure, ſed pro frequenti vſu eius actionis. Ad rationem verò, quòd non repugnent ea duo, negatur ſubſumptio: inſtantia è duabus legibus ſcriptis non vrget, quia lex ſcripta non requirit in ſuâ definitione carentiam alterius legis, ideò optimè cum illâ cohæret; at ius ex conſuetudine neceſſariò exigit eam carentiam; dicit enim in ſuo conceptu *cum deficit lex*; vnde adueniente lege iam videtur eo ipſo perire; non enim valet reſpondere, eam carentiam ſolùm requiri in initio: etenim particulæ definitionis eſſentialis toto tempore debent definito conuenire.

Enucleatur cap. Videtur

Conſuetudo dicit carentiam alterius legis.

Ad vltimam rationem dico, Eſto ius conſuetudinale non maneat quando eſt lex, non continuò ſequi, ſi poſteà auferatur lex, nō habituram locum eam conſuetudinem, quia veniente lege non perit conſuetudo quaſi abrogetur, ſed quia ponitur vna conditio eſſentialis, quæ dum durat, tollit effectum formalem conſuetudinis; cùm primùm verò poſteà auferatur ea conditio, quaſi reuiuiſcere cenſetur ea conſuetudo. Id quod exemplis tam phyſicis quàm moralibus facilè oſtendi poteſt. V. g. quòd ego ſedeā in meliori loco quàm Petrus; pone nos duos ſolos, & me à dextris ipſius; hæc, inquam, denominatio mei ſedentis in meliori loco tolli poteſt, ſi accedat alius, qui ſe à ſiniſtris eiuſdem Petri collocet, vt eum iam vterque in medio & honeſtiori loco contineamus; in hoc caſu ſine dubio ſimpliciter perit ea denominatio in me, quia ea requirebat carentiam illam alterius ſedentis Petro à ſiniſtris, quâ deficiente perit denominatio: vnde nobis duobus omnino immutatis, ſi alter iterùm inde recedat, redit in me ea denominatio: id quod in formis artificialibus multis modis contingere poteſt, in moralibus item: ſi enim coniuges intrent Religionem communi conſenſu, ceſſat eo ipſo in eis ius licitè petendi & reddendi: at ſi Papa concedat diſpenſationem in vtriuſque profeſſione, nullo alio poſito, reddit illud ius matrimoniale, quia (vt paulò antè de meliori loco dicebam) ea denominatio iuris requirit carentiam, ſine quâ non ſubſiſtit, ideò non poſitâ eâ carentiâ non eſt illud

19\.

Quomodo cēſeatur quaſi reuiuiſcere conſuetudo.

Quomodo denominationes tam phyſicæ quàm morales varientur.

illud ius; cùm primùm autem illa ſecundò ponitur, ius redit.

20. *Conciliantur opiniones præcedentes.* Ita in præſenti putarem dicendum & ſic poſſe conciliari opiniones has duas oppoſitas & definitionem conſuetudinis, vt adueniente lege conſuetudo non habeat tunc vllam vim actu obligandi, quia non datur carentia ſeu defectus legis, cuius ea conſuetudo vices gerit, non tamen in eo ſenſu dicatur perire, vt perinde omnino ſe habeat ac ſi nunquam fuiſſet, ſed maneat quaſi ſopita; vt ſi poſteà iterùm deficiat illa lex, incipiat de nouo ea conſuetudo obligare; vt in exemplis poſitis probatum eſt. Et hoc do ſententiæ Patris Suarez.

Ne verò quis putet fieri hîc turſus quæſtionem de ſolo modo loquendi, ex eo capite indocor in hanc ſententiam, quia non puto, ſi perſeuerante conſuetudine ſuperueniat lex, eum, qui tunc tranſgreditur eam legem, vllo modo grauiùs peccaturum, quàm ſi ſola eſſet lex ea ſcripta; & in hoc ſenſu dico tunc non obligare conſuetudinem: quam doctrinam cenſeo veram, etſi in alijs legibus dicamus augeri obligationem aliquo modo per ſecundam legem, quia, vt dixi, illæ duæ leges non habent inter ſe vllam oppoſitionem, quam habere iam oſtendimus conſuetudinem cum lege ſcripta.

21. *Quo ſenſu conſuetudo dicatur ius nõ ſcriptum.* Vbi aduerte, ita conſuetudinem dici ius non ſcriptum, vt non ſit contra rationem illius, quod quaſi materialiter ſcribatur, id eſt, quod ad memoriam in publicis libris & authenticis ſcribatur, *Hac aut illa conſuetudo viget & obſeruatur in hac Republicâ*, ea enim ſcriptio non eſt noua lex, ſed narratio (vt ſic dicam) legis, ideóque eſt purè materialiter ſcripta, neque ex ſcriptione vllum accipit vigorem: id quod intelligendum eſt, non ſolùm ſi à priuatâ perſonâ ea inſcriptio fiat, ſed etiamſi ipſe Legiſlator curet inſcribi, dummodò mens illius non ſit, per hoc dare illi robor legis ſcriptæ. Et hæc circa eam diuiſionem conſuetudinis.

SECTIO IV.

Secunda diuiſio conſuetudinis.

22. *Conſuetudo alia eſt circa res vel perſonas, alia circa facta hominum.* EA ſit in conſuetudinem, quæ verſatur circa res vel perſonas, & in eam, quæ verſatur circa facta hominum. V.g. conſuetudo ſoluendi ex agro verſatur circa res; circa perſonam verò verſatur conſuetudo ſoluendi tributum perſonale, vt quando in capita ſingula impoſitum eſt per conſuetudinem tributum aliquod: conſuetudo verò circa facta hominum dicitur conſuetudo circa actiones hominis ieiunandi, orandi, &c.

Circa hanc conſuetudinis diuiſionem quidam cenſent, primam pertinere ad præſcriptionem, ſecundam ad propriam conſuetudinem inducentem legem: diſparitatem in eo aſſignãt, quod ea prior conſuetudo videtur reducere ſuam materiam ad iuſtitiæ obligationem; contra quam fieret, ſi illæ res non ſoluerentur: ſecunda verò propriè ſe continet intra terminos legis.

23. *Suarez opinio. Vtraque poteſt eſſe præſcriptio.* Meritò hanc doctrinam reijcit P. Suarez c. 3. num. 3. quia, eſto ea diuiſio, vt habeat membra omnino inter ſe diſtincta, explicetur clariùs eò modo, vt conſuetudo, quæ verſatur circa res, ſignificet conſuetudinem, quæ reſpicit bona aliorum; alia verò, quæ reſpicit facta propria ipſarum perſonarum; in ordine tamen ad punctum præſcriptionis malè traditur ea diuiſio: etenim non ſolùm in primo, ſed etiam in ſecundo membro poteſt eſſe præſcriptio propria, & quæ videatur pertinere ad iuſtitiam: nam Princeps poteſt præſcribere per conſuetudinem contra ſubditos, vt illi exhibeant hoc vel illud miniſteriũ perſonale vel in bello, vel in domo, vel in agro; ſicut conſuetudo ieiunandi inducit obligationẽ ieiunãdi: ſi verò ea diſtinctio ita dicatur intelligenda, vt prima conſuetudo tangat vel res vel facta hominum quæ ſunt ad alterum; quo ſenſu etiã includet ea obſequia; ſecunda verò conſuetudo ſolùm reſpiciat actiones, quæ non ſunt vllo modo ad aliũ, ſed ad ſe, vt orare, ieiunare, peregrinari, &c. dico adhuc eam reijci efficaciter, quia, vt notauit Pater Suarez, etiam circa res, quæ in bonum alterius ordinantur, poteſt habere locum conſuetudo per modum legis, quæ nõ obliget ex iuſtitiâ; vt v.g. conſuetudo offerendi ſpontaneè aliquid in Eccleſiâ ſine dubio verſatur circa res quæ in bonum alterius tranſeunt; & tamen illa cõſuetudo non obligat ex iuſtitiâ; & idem eſt de conſuetudine dandi eleëmoſynã. *Quanam conſuetudines non obligent ex iuſtitiâ.*

24. *Vnde ea diuiſio conſuetudinum deſumenda ſit.* Igitur ea diuiſio non debet deſumi propriè ex parte materiæ conſuetudinis, ſed ex parte titulorum qui per illas conſuetudines inducuntur; vt vna ſit, quæ eſt per ſe independẽs à communitate, & eò tẽdit vt fundet in altero ius iuſtitiæ, ſiue in res, ſiue in facta; hæc autem dicitur præſcriptio: ſecunda verò conſuetudo ſit, quæ ſiue reſpiciat res in bonum alterius ordinatas, ſiue eas, quæ non ſunt ad alium, non tamen inducit aliam obligationem quàm legis, vt de conſuetudine voluntariè offerendi aliquid aut dãdi eleëmoſynã, aut inſeruiendi pauperibus in hoſpitali, multiſque alijs, quæ reſpiciunt bonum alterius, dici poteſt: de his enim, quæ non ſunt ad aliud, res eſt clarior. Ratio verò à priori huius eſt, quia legis obligatio habere poteſt locum in omni materiâ caſtitatis, etiam iuſtitiæ, &c. ita tamen vt non inducat titulum iuſtitiæ.

25. *Nota difficultatem quâ hic Suarius premitur.* Fateor quidem in principijs Patris Suarez & aliorum, qui dicunt, legem ponere materiam, quam præcipit vt neceſſariam ad virtutẽ, in quâ eſt illa materia, ſatis difficulter explicari poſſe, quomodo præcipere valeat lex vt dem Petro aureum ſingulis annis, & non eo ipſo tenear ex iuſtitiâ ad illum dandum, cùm ea datio ad materiam iuſtitiæ ſpectet: vnde cùm conſuetudo æquiualeat legi quoad vim ponendi materiam vt neceſſariam intra eam virtutem, intra quam eſt, ex ſe videtur etiam neceſſariò obligatio iuſtitiæ inducenda per eam conſuetudinem; vnde crediderim non ſeruaſſe in hoc puncto conſequentiam Patrem Suarez: at in noſtris principijs, quæ præcedenti Tomo ſtatuimus, nulla planè hîc eſt difficultas, quia diximus legem non ponere materiam, quam præcipit in eâ virtute, ad quam ex ſe ſpectare videtur ea materia; vnde docui, eum, qui temperatiſſimè, iuxta regulas alioquin naturalis temperantiæ, bibit vinum, non debere vllo modo dici intemperantem, etiamſi per legem ſit illi prohibitum vinum, ſed illum hauſtum eſſe contra obedientiã; eodem modo ac ſi per priuatum præceptum fuiſſet illi eidem prohibitum vinum, quia nequaquam hoc non poteſt excogitari cum fundamento ſolido maior ratio in præcepto vniuerſali quàm in particulari. *Inconſequentia hic arguitur.* Sicut enim lex generalis ſe habet quoad omnes, ita particulare mandatum ad particularem perſonam. Id ipſum etiam oſtendi ex voto, quod non ponit ſuam materiã vt neceſſariam ad virtutem, in quâ eſt actus, 26.

vt

vt omnes fatentur; probaui autem ibidem non poſſe diſparitatem aſſignari inter votum & legem quoad hoc. Hinc ego dico, Sicut qui vouit dare eleemoſynam, aut dare alteri pallium, non continuò tenetur ex iuſtitia ad id, ita etiam nec neceſſariò teneri ex iuſtitia, etiamſi per legem imponeretur talis donatio: ſi ergo per legem ſcriptam poteſt oriri obligatio talis non pertinens ad iuſtitiam, poterit etiam per conſuetudinem. Ratio vlterior in hoc puncto ea eſt, quia communitas transferendo in caput Reipublicæ iuriſdictionem in ſe, ſeu ſe illius gubernationi ſubmittendo, non ideò transtulit in illum dominium proprietatis in res ſuas: ſunt enim (vt ſuprà oſtenſum eſt) duo hæc dominia valdè inter ſe diuerſa: ergo cùm obligatio, quæ inducitur per conſuetudinem communem quà talem, reducatur propriè ad dominium iuriſdictionis, quia pertinet ad obligationem legis, quæ vt talis oritur à dominio iuriſdictionis, proculdubio non infertur inde tranſlatum eſſe dominium proprietatis; & conſequenter non ideò ea conſuetudo inducet in altero, cui ſoleo eam rem date, ius iuſtitiæ, ideóque non erit ea præſcriptio, quæ abſolutè ſolet talis vocari, ſeu in materiâ iuſtitiæ.

Vouens dare pallium aut eleemoſynam alteri non tenetur ſtatim ad id.

Sectio V.

De diuiſione conſuetudinis in bonam & malam, rationabilem & irrationabilem.

27\. *Quid conſuetudo priuatiua & poſitiua.*

Alia diuiſio conſuetudinis poſſet tradi in poſitiuam & in priuatiuam ſeu negatiuam; circa quam vno verbo dico, moraliter ea duo membra in idem coincidere, dummodò negatiua ſeu priuatiua ea conſuetudo ſit per omiſſiones liberas; tunc enim ipſum non facere poteſt vel abrogare antiquum ius, quod actionem illam nunc omiſſam præcipiebat, vel etiam inducere obligationem non faciendi eam actionem, quæ ante eam conſuetudinem licita erat, ſi ex parte eius omiſſionis cætera neceſſaria occurrant, vt poſſit eſſe materia legis; quod eodem modo de actione poſitiua dicendum eſt; nam conſuetudo poſitiua non inducit obligationem, niſi materia ſit legis capax. Hac ergo diuiſione omiſſa veniamus ad eas de quibus in titulo ſectionis.

28\. *Quid conſuetudo bona & mala.*

Conſuetudo bona ea eſt, quæ materiam habet moraliter bonam, & ipſa in ſe nullo ea capite vitiatur; illa verò, quæ licet ſit erga materiam in ſe bonam, aliunde tamen vitiatur, ſolùm dicitur ſecundùm quid bona: hinc intelligitur è contrario malam conſuetudinem eſſe illam, quæ vel eſt de materia in ſe mala, vel ipſa aliunde vitiatur; quæ verò ex vtroque capite fuerit mala, erit ſimpliciter & in omni rigore mala, quæ verò fuerit ex parte materiæ bona, ex circumſtantiis verò aliquem defectum habuerit, erit ſecundùm quid mala: verum quidem eſt, eam etiam tunc denominandam abſolutè malam, quia mali denominatio deſumitur ex quocumque defectu, in ordine tamen ad præſentem tractatum multùm intereſt, ſitne hoc ſolo ſecundo modo mala, an etiam primo; nam ſi primo modo, id eſt, vt habeat obiectum natura ſuâ malum, iam diximus ſuprà, eam non poſſe inducere vllum ius; ſi verò ſolùm mala ſit ſecundo modo, ſæpè poteſt (vt ex dicendis conſtabit) inducere ius: vnde hæc diuiſio

Quid bona & mala ſecundùm quid.

non eſt diuiſio conſuetudinis vt ſignificat ius, quia ius non poteſt eſſe malum, ſed neceſſariò eſt in ſe bonum; eſt ergo ea diuiſio conſuetudinis vt ſignificat repetitionem actuum; vt ſic enim capax eſt bonitatis & malitiæ: quod dixi de conſuetudine habente obiectum natura ſua malum, intelligendum eſt eodem modo de conſuetudine quacumque, quæ ex ſe ſit intrinſecè mala, ita vt numquam poſſit eſſe bona: illa enim ad inducendum ius legis, de quo iam loquimur, planè eſt inutilis; nam ad rem, quæ neceſſariò eſt mala, non poteſt vllum acquiri ius licitè illam faciendi.

Conſuetudo mala non inducit ius.

Circa alteram verò diuiſionem conſuetudinis in rationabilem & irrationabilem duplex occurrit difficultas: Prima, in quo ea differat à conſuetudine bonâ & malâ: etenim omne bonum videtur eſſe rationabile, & è contrario omne rationabile bonum; omne item malum videtur eſſe irrationabile, & omne irrationabile malum. Secunda difficultas eſt, quæ fortè ad maiorem explicationem præcedentis pertinebit; in quo conſtat ea conſuetudinis irrationabilitas. Hac de re fusè P. Suarez loco cap.6. Mihi videtur facilior quæſtio, quàm vt longam exigat diſputationem: dico igitur: Rationabilis conſuetudo ea eſt, quæ poteſt eſſe de re honeſtâ & aptâ ad materiam legis, ſiue de facto ab extrinſeco ſit prohibita, & habeat obiectum actu prohibitum, ſiue non; irrationabilis verò illa, quæ eſt de tali actu, qui non poteſt commodè cadere ſub legem, ſiue ille malus ſit ex ſe & natura ſua, ſiue etiam bonus, aliunde tamen nequeat eſſe materia legis. Hæc explicatio ex terminis apparet clara; & ſolùm videtur in ea reſtare declarandum, quæ ſit materia capax legis, quæ verò non: hæc autem difficultas propriè non ſpectat huc; etenim communis eſt tam ad conſuetudinem inducentem legem quàm ad legem propriam, ideò nolo eam hîc tractare; non enim libenter repeto tractationem eiuſdem difficultatis, aut in alieno loco quæſtiones examino. Video hîc Patrem Suarez fusè agentem contra Nauarrum, an omnis conſuetudo, quæ non eſt contra legem naturalem vel diuinam directè, vel indirectè, iudicanda ſit rationabilis, nec ne; ſed quia in hoc puncto vel admiſcetur quæſtio de nomine, vel quæſtio aliena hic tractatur, nolo hærere, inſinuabo tamen in quo conſiſtat tota difficultas. Igitur ſupponendum eſt Primò pro præſenti quæſtione, nos agere quidem hîc de conſuetudine facti, quia iam dixi ſuprà, ius omne eo ipſo quòd ſit verum ius, eſſe honeſtum; quia tamen agimus de conſuetudine vt habente vim ad inducendum ius, agimus de illa vt rationabili non ſolùm ex parte materiæ, ſed ex parte iuris, vt ſcilicet rationabilis ſit obligatio ad id faciendum: valdè enim hæc duo inter ſe differunt, *Res hæc eſt in ſe rationabilis*, & *Obligatio ad illam eſt rationabilis*: multa enim in ſe ſunt rationabilia & verò ſanctiſſima, & tamen obligatio ad illa eſſet irrationabilis & abſolutè mala: v.g. quòd ſanctus Simeon permanſerit 85. annis in columnâ aſperrimam & ſanctiſſimam vitam agens, quis audebit dicere non fuiſſe rationabile, rationabiliſſimum, ſanctum & ſanctiſſimum; at obligare per legem vt omnes homines id faciant, vel certè vt maior pars, eſſet irrationabile, & quidem ſummè, vt omnes ſine dubio fatebuntur: & idem in multis aliis exemplis oſtendi poteſt.

29\. *An, & qui differant conſuetudo rationabilis & irrationabilis à bonâ & malâ.*

Quid ſit conſuetudo rationabilis & irrationabilis.

30\. *Suarez & Nauarro diſſidiū An omnis conſuetudo ſit rationabilis, quæ nec eſt directè nec indirectè, contra legem naturale vel diuinam. Nota de quâ conſuetudine hic agatur. Facta poſſunt eſſe ſummè rationabilia, obligatio verò ad illa ſummè irrationabilis.*

Hæc tamen difficultas (& ſit ſecunda obſeruatio 31.

uario valdè neceſſaria) non ſpectat propriè ad hanc quæſtionem, vt dixi paulò antè; nam ſiue ea obligatio ſtandi in columnâ proueniat à conſuetudine, ſiue à lege ſcriptâ, eadem erit in ipſâ repugnantia; imò auſim dicere, longè minorem eſſe in ordine ad conſuetudinem quàm in ordine ad legem ſcriptam, etiamſi paradoxum hoc ſecundum alicui videatur: nam ad res valdè difficiles & aſperas difficiliùs obligat Princeps (eſt enim fortè id extra iuriſdictionem quam ipſi tribuit communitas) quàm ſeipſam obliget communitas per conſuetudinem: ſed quidquid de hoc ſit, illud ſaltem habeo, æquè extendi eam difficultatem ad legem ſcriptam ac ad ius inductum per conſuetudinem; vnde non debet nunc diſputari, an ad omnes actus, qui non ſunt ex ſe mali, poſſit eſſe obligatio, ſed potiùs contrarium ſupponendum ex communi principio legis, vt abſtrahit à ſcripta & non ſcripta. His poſitis,

Longè minor eſt repugnantia in ordine ad conſuetudinem quàm legem.

32. *Explicatur mens Nauarri. Omnis materia, quæ nullo pacto eſt contra Legem Dei, eſt rationabilis.*

Dicendum cum Nauarro, ſi loquamur de conſuetudine facti, veriſſimum quidem eſſe (& fortè hæc fuit mens illius, & nihil ampliùs) omnem materiam, quæ nullo modo eſſet contra legem Dei naturalem, nec directè nec indirectè eſſe rationabilem. Dico *nec indirectè*, quia etiam id quod eſt contra præcepta poſitiua indirectè eſt contra legem naturalem. Probatur concluſio: nam ſi populus ipſe ſpontaneè vellet illa opera bona etiam ſummè difficilia exercere, & quidem ex conſuetudine, ſine dubio rationabile eſſet, ſiue indicatur inde obligatio, ſiue non. quod pertinet ad conſuetudinem vt inducentem ius. Quapropter dicebat Paulus, *Volo omnes vos eſſe ſicut meipſum; præceptum tamen Domini non habeo.* Quòd ſi Nauarrus dicat conſuetudinem per modum iuris ſeu obligationis ad hæc omnia opera eſſe etiam rationabilem, grauiſſimè eum decipi ex dictis conſtat. Hæc circa mentem Nauarri.

1. Cor. 7.

33. *Non omnis conſuetudo contraria iuri poſitiuo, adeóq; mala, eſt ſimul irrationabilis.*

Iam abſolutè dicimus: Non omnis conſuetudo, quæ eſt contra ius poſitiuum, eóq; ipſo eſt mala acta, eſt etiam irrationabilis: id patet tum à poſteriori tum à priori: à poſteriori quidem; nam alioquin nulla conſuetudo poſſet præualere contra legem humanam; quod tamen apertè falſum eſt. Sequela verò probatur, quia omnis conſuetudo contra legem eſt eo ipſo mala; ergo ſi eo ipſo eſſet irrationabilis, nulla poſſet præualere; patet, quia conſuetudo irrationabilis numquam poteſt inducere ius legis, ſeu numquam poteſt præſcribere, vt infrà dicemus. A priori verò idem ſuadetur, quia fieri poteſt, vt id, quod ex ſe bonum eſt, prohibeatur aliquâ lege poſitiuâ ob aliquem finem extrinſecum honeſtum, ideóq; illud nunc facere malum ſit, non tamen propterea conſuetudo illud faciendi irrationabilis dicatur; quia licet actu ſit mala ea conſuetudo, poteſt tamen eſſe bona, dum abolitâ priori lege inducit obligationem faciendi id quod bonum ex ſe erat, & verò de facto eſt in ſe bonũ. Et hinc apparet, in quo differant ea duo, *conſuetudo mala* & *irrationabilis*; vnde obiter infero, quod ſuperiùs dixi, conſuetudinem rationabilem eam eſſe, quæ eſt de tali re, quæ poſſit eſſe materia legis ſcriptæ, ſeu cuius materia aut actus ſunt honeſti, & ſine vllo periculo aut graui onere imperari poſſunt: irrationabilem verò è contrario eam dici, quæ vel eſt de obiecto naturâ ſuâ malo, aut circumſtantiam habere eſſentialiter nullam; vel quæ, licet ſit de opere honeſto & ſancto, nimis tamen graue onus induceret, ſi obligaret vniuerſaliter ad illud; quo ſenſu ſolet dici, opera conſilij

Conſuetudo irrationabilis numquam præſcribit.

Quæ ſit propriè conſuetudo rationabilis & quæ irrationabilis.

Euangelici non cadere ſub legem; vel denique, cuius materia etſi factibilis ſit, & alioquin non prohibita lege naturæ, eſt tamen valdè periculoſa, & potiùs diſpoſitiua ad malum quàm ad bonum; imò etſi ad malum non diſponat, ſi honeſtum tamen non habeat finem, non poterit inducere ius obligatiuum. Talis enim ſine dubio non poteſt honeſtè per legem ſcriptam præcipi, ergo nec per conſuetudinem; quia, vt dixi, difficultas eſt omnino communis.

Opera conſilij Euangelici qui non cadant ſub legem.

34. *Qui ſciri poſſit quæ materia ſit in particulari capax conſuetudinis rationabilis.*

Quæri vltimò circa hanc diuiſionem poſſet, vnde dignoſceretur, quæ materia ſit in particulari capax conſuetudinis rationabilis. Reſpondeo Primò, eodem modo id colligendum, ſicut pro lege ſcriptâ. Iam enim oſtendi, quæſtionem quoad materiam legis & conſuetudinis eſſe communem. Secundò, immediatè antè dedi regulas ſat claras & generales. De applicatione verò ad illam materiam non eſt nobis in præſenti agendum.

SECTIO VI.

De diuiſione conſuetudinis in probatam, & non reprobatam ſeu permiſſam.

35. *Quæ conſuetudo dicatur permiſſa.*

CIrca hanc diuiſionem diſſenſio eſt aliqua de nomine, quæ ſcilicet dicatur permiſſa, an ſola ea quæ honeſta eſt, an etiam aliquando ea, quæ mala, an ſola rationabilis, an irrationabilis: in quâ diſſenſione videtur probabilior hic vltimus modus dicendi: pro cuius intelligentiâ animaduertendum (& quidem obſeruatio hæc ſuo modo communis eſt legibus ſcriptis; nam etiam hæc difficultas ſicut præcedens videtur eſſe generalis omni legi) non eſſe idem, reuocare aliquam conſuetudinem, & reprobare illam: ſicut non eſt idem, reuocare antiquam ſcriptã legem per nouam contrariam, & eam reprobare, quia reuocare ſolùm denotat auferre illi vim vlteriùs obligandi, per quod non denotatur illam fuiſſe malam; imò, ſi vera fuit lex, eo ipſo ſupponitur fuiſſe bona etiam vſq; ad illud punctũ; alioquin ſi anteà deſiiſſet eſſe bona, iam anteà fuiſſet reuocata, licet non ſolemniter, ſaltem in actu exercito quoad vim obligandi; at reprobare conſuetudinem eſt declarare illam eſſe iniuſtam; quod longè plus eſt: ſicut etiam aliquando leges Canonicæ reprobant alias leges ſcriptas Principum ſæcularium, declarando eas eſſe iniuſtas; quando v. g. ſunt contrariæ libertati Eccleſiaſticæ, vel nimiùm per illas grauantur ſubditi, &c. Eodẽ modo dicendum eſt, non eſſe idem, conſuetudinem prohiberi per legem & reprobari, quia poteſt id, quod alioquin ex ſe bonum eſt, prohiberi hîc & nunc: per quod non denotatur, illud eſſe abſolutè malum. Verum quidem eſt, ſi loquamur reſpectiuè ad id tempus videri idem reprobari & prohiberi; nam quod prohibitum eſt malum eſt, ergo ſaltem pro eo tempore reprobatum eſt: ſed quidquid ſit de hac æquiualentiâ, conſtat iam ſatis de ſignificatione.

Aliud eſt reuocare conſuetudinem, aliud reprobare.

Quid ſit legem prohiberi & reprobari.

SVBSECTIO I.

An lex dicens nõ obſtante conſuetudine, *abrogari tamen per conſuetudinem poſſit.*

36. *An conſuetudo ſemel lege abrogata poſſit*

ILlud ergo de re circa præcedentem diuiſionem occurrit. Primò, an, quando lex reuocat antiquam conſuetudinem dicendo, *non obſtante*

quatum

Secundò exſurgere & præualere contra ipſam legẽ. Negant Antoninus, Archidiaconus, Ioannes Andreas, &c.

quacumque conſuetudine in contrarium, cenſeatur eam probibere in poſterum; an verò adhuc relinquat locum, vt poſſit poſteà ea conſuetudo ſecundò exſurgere, & præualere contra legem ipſam. Antoninus 1. p. tit. 16. §. 6. citans Archidiaconum & Ioannem Andream in cap. 1. de conſuetudine in 6. docet omnino tunc probiberi in poſterum: idem videtur ſentire Angelus verbo *Conſuetudo.* Silueſter ibidem num. 9. qui alios etiam pro ſe referunt: idem ſentit Salas diſp. 19. ſect. 7. vbi contrariam dicit eſſe omnino falſam, & contra omnes Doctores vſúmque Pontificum. Fundamentum buius doctrinæ eſt, quòd lex ſemper loquatur; ergo ſi dicit, *non obſtante conſuetudine quacumque*, ſemper reſiſtit ei conſoetudini; ergo ſemper eam prohibet, impeditque ne præualeat.

Auctor diſtinguit inter clauſulas legibus dari ſolitas.

Nos cũ Suario affirmamus.

37. Nihilominùs longè probabilius eſt per ſimiles clauſulas non probiberi conſuetudinem in futurum, ſed præteritam ſolùm aboleri. Priùs tamen diſtinguendum eſt: vel enim ea clauſula dicit, *non obſtante vllâ conſuetudine in contrarium*, vel dicit, *non obſtante vllâ conſuetudine in futurum.* Nos ergo ſolùm agimus de primâ renocatiune; nam de ſecundâ paulò pòſt erit agendum. Igitur quoad præcedentem, concluſio noſtra quam tradit P. Suarez eo lib. 7. cap. 7. & alij apud Salas ſuprà, probatur, quia tunc Legiſlatoris mens non eſt, niſi præcedentes, ſi quæ ſunt, conſuetudines reuocare: non enim agit niſi de conſuetudine, quæ legi vt hodie latæ obſtare poſſit, ne hodie obliget: at conſuetudo futura non poteſt obſtare præsẽti obligationi legis, ergo. Quod autem dicitur legem ſemper loqui parum vrget; nam intelligitur ſemper loqui eo modo, quo ab initio loquebatur: vnde ſicut ab initio ſolùm præcedentem conſuetudinem reiiciebat, ita de præſenti loquitur ſolùm reiiciendo antiquam.

Quomodo cẽſeatur lex ſemper loqui.

Quando lex ſolum in actu exercito cõſuetudinem de futuro reyciat.

38. Vrgebis: ſemper loquitur lex reiiciendo ſaltem de præſenti omnem conſuetudinem contrariam ſibi, ergo numquam permittit vllam aſſurgere; quia illa etiam quæ de buno aſſurgeret, etiam eſſet illi pro eo ſaltem tempore contraria. Reſpondeo, tunc temporis legem ſolum in actu exercito (vt dici ſolet) reiicere conſuetudinem de futuro: quod poſſumus etiam dicere de omni lege, etiam eâ, quæ non facit mentionẽ vllius conſuetudinis: etenim omnis talis lex obligat ad faciendum id quod præcipit, & prohibet in actu exercito conſuetudinem contrariam, quæ ſine actibus legi contrariis eſſe non poteſt; vnde qoamdiu lex durat; ſemper prohibet conſuetudinem, eſto poſteà conſuetudo malâ fide introducta tandem efficiat vt lex ceſſet, & conſequenter, ne iam ampliùs validè ipſa reiiciatur per legem: quid autem in conſuetudine requiratur, vt faciat reuocationem legis, quæſtio eſt communis omni conſuetudini, de quâ infrà agemus.

Lex prohibet conſuetudinem quamdiu durat.

39. Dices vlteriùs: Si lex abſolutè dicat, *non obſtante quacumq; conſuetudine*, intelligitur prohibere conſuetudinem etiam futuram: ita enim docet P. Thom. Sanchez 7. de Matrimonio diſp. 4. n. 13. & Salas ſuprà, qui putant eam eſſe communem ſententiam: ergo licet, quando Princeps dicit expreſsè *non obſtante conſuetudine iam introducta*, non cenſeatur impedire futuram, quando tamen abſolutè & vniuerſaliter loquitur illam impediet. Reſpondeo tamen Patrem Sanchez non agere de omni lege, in quâ talis cauſula ponitur, ſed de illâ quæ confirmat impedimenta Canonica dirimentia matrimonium, quia ibi ea conſuetudo non ſolùm reiicitur, ſed reprobatur vt corruptela; eo autem ipſo intelligitur in futurum reprobata: at nos ſolùm loquimur de conſuetudine, quæ poteſt tandem eſſe iuſta; vbi non intelligimus per ea verba *non obſtante conſuetudine*, aliam reiici, quàm eam quæ obſtare poterat, vt ſuprà dicebamus: at ſola conſuetudo iam exiſtens obſtare poterat legi vt tunc latæ, ergo ea ſola intelligitur tunc abolita.

Explicatur mens Patris Sanchez.

Svbsectio II.

Variæ ſententiæ circa eam difficultatem, an lex abrogans futuram conſuetudinem poſſit per conſuetudinem tolli.

Qværimus, an ſi lex expreſsè dicat, *Prohibemus ne vlla contraria in poſterum conſuetudine mandatum hoc noſtrum abrogetur*, tunc poſſit ea abrogari per conſuetudinem contrariam. Communiter omnes negant, & videntur id ſupponere vt certum; habet tamen re ipsâ magnam difficultatem: nam illa ipſa reflexa prohibitio eſt lex; nec maiorem habet vim quàm aliæ leges: ergo ſicuti hæ poſſunt abrogari per conſuetudinem, ita etiam illa poterit. Declaro: Sicuti hæc lex dicit, *Prohibeo conſuetudinem in contrarium*, ita aliæ omnes dicunt, *In futurum prohibemus aut luſum, aut arma, aut hanc vel illam actionem*; & tamen per conſuetudinem poſſunt luſus & cætera fieri licita ſucceſſu temporis; ergo ipſa etiam conſuetudo poteſt fieri licita ſucceſſu temporis: patet nã conſuetudo reddi poteſt licita, etiamſi incœperit illicitè; ergo, etiamſi fuerit prohibita, deſinet tamẽ eſſe prohibita, reddetúrque licita: ſuppono aliunde non eſſe irrationabilem; nam ſi id habeat etiam independenter ab omni prohibitione legis, numquam inducetur validè, iuxta dicta circa ſecundam diuiſionem. 40.

Communiter negatur.

Oſtenditur ſententia communis difficultas à paritate aliarum legum quas conſuetudo tollit.

Obiectio hæc difficultate non caret, & videtur probabiliter perſuadere, etiam contra talem legem poſſe conſuetudine præſcribi. Priùs verò aduerte quæſtionem eſſe intelligendam, *nulla facta in materia legis & conſuetudinis mutatione*; nam ſi materia legis cenſetur ob aliquam circumſtantiam omnino neceſſaria, ideóq; in poſterum prohibetur contraria conſuetudo, poſteà verò ea circumſtantia mutetur, vel ſuccedat noua cauſa, quæ illam materiam faciat vtilem & capacem legis, poterit etiam tunc per conſuetudinem prior ea lex abrogari, quia iam cenſetur ceſſaſſe cauſa ob quã reiiciebatur in futurũ contraria conſuetudo; vt cum multis docet valdè benè P. Thom. Sanchez ſuprà num. 14. quæſtio ergo præſens eſt, caſu quo materia legis in ſe non ſit facta melior aut peior. In quo puncto tenenda eſt ſententia communis ſuprà poſita: & ad obiectionem reſpondendum, diſparitatem inter vtramq; legem in eo conſiſtere, quòd lex, quæ ſolùm prohibet actus illos ſeorſim, nõ verò conſuetudinem, ceſſat, quando ventum eſt ad conſuetudinem; quia tunc conſuetudo eſt bona, & conſequenter potens inducere ius; at quando ipſa etiam conſuetudo expreſsè eſt prohibita, tunc non ſolùm actus ſingulares contrarij illi legi, v. g. ſingulæ geſtationes armorum, aut ſingulæ nocturnæ euagationes per ciuitatem, ſunt mali, ſed etiam quando venitur ad talem frequentiam, quæ iam ſit conſuetudo, etiam tunc ea eſt mala; quia tunc incipit maximè obligare altera pars illius legis: erat enim virtute duplex lex, qua- 41.

Non eſt improbabile, etiam contra talem legem conſuetudine præſcribi poſſe.

Ceſſante cauſâ, ob quam conſuetudo in futurũ eſt prohibita, ceſſat ipſa lex prohibẽs.

Auctor ſubſcribit opinioni communi. Quæ diſparitas ſit inter vtramque legem.

tenus

tenus & actus ſeorſim, & ſimul etiam eam frequentiam, quæ conſuetudinem conſtituit, prohibuerat; vnde fit, vt ea conſuetudo ſemper ſit mala; eo autem ipſo non poſſit dare ius ad faciendum illud opus.

42. *Quomodo obliget Legiſlator in communibus legibus, & quomodo in præſenti.*

Quòd ſi vlteriorem rationem à priori volumus quærere, dicere poſſumus, id prouenire ex voluntate Legiſlatoris: hic enim, quando imponit legem ordinario modo non prohibendo conſuetudinis vigorem, cenſetur cedere ſuo iuri, & eſſe contentus, quòd poſteà non obliget ampliùs ea lex; at quando clauſulam adhibet prohibentem conſuetudinem, iam declarat expreſsè ſe id non permittere, & conſequenter populus, qui totam ſuam voluntatem in Principem transtulit, non poteſt contra voluntatem illius expreſſam præſcribere, quia conſuetudo non aliam habet vim legis quàm ex permiſſione Principis præmiſsâ. Verùm adhuc in hoc puncto tantiſper hærendum erit: & in primis Pater Suarez videtur in eo contraria docuiſſe; etenim cap. 7. lib. 7. agens de conſuetudine reprobatâ ſupponit n. 5. vt omnino certum, legem prohibentem futuram conſuetudinem impedire, ſeu præuenire, ne introducatur; & ſentit id eſſe iuxta communem omnium ſententiam; maximéque fundatur in eo principio, quod lex ſemper loquitur: contrarium autem videtur expreſsè docere eodem lib. cap. 19. num. 21. vbi diſputans, vtrùm in regulâ generali, quòd conſuetudo poſſit abrogare legem poſitiuam humanam, ſit admittenda aliqua exceptio, tertio autem loco ponens hanc, quòd ſcilicet tunc non abroget, quando lex prohibet futuram conſuetudinem; dicit, nullo modo eam exceptionem admittendam, ſed etiam eam legem abrogari poſſe per conſuetudinem; vtitúrque argumento paulò antè à nobis facto, quòd ſcilicet illa eadem reflexa lex non habet niſi vim legis; ergo poteſt abrogari per conſuetudinem, ſicut aliæ omnes leges: addit etiam aliam rationem; nam ea conſuetudo poteſt eſſe rationabilis & præſcripta: quas ſolas duas conditiones requirit cap. vltimum de conſuetudinibus, vt abrogetur per conſuetudinem ius poſitiuum: deinde in eo capite nulla fit exceptio, ſed abſolutè de omni iure poſitiuo videtur decidi, poſſe abrogari, ergo. Quòd ſi conſuetudo non ſit præſcripta, ſed præſumatur conſenſus Principis, poterit etiam ex eo capite abrogare priorem legem; nam etiam poteſt Princeps tacitè reuocare non minùs voluntatem illam, quòd conſuetudo non valeat, quàm alteram, quâ mandat aut prohibet hos vel illos actus: vtraque enim eſt ab ipſo reuocabilis. Hanc ſententiam priùs docuerat P. Vaſquez diſput. 177. cap. 8. pro ſe citans Nauarrum in Comment. de Spoliis § 14. num. 8. quem & Suarez allegat, addens etiam Sotum lib. 1. de Iuſtitiâ quæſt. 7. art. 2. qui eum aliquâ limitatione eam tenet; nam abſolutè contrariam ibi defendit: & ipſe Suarez eum citat tam pro contrariâ quàm pro ſe duobus his locis, quibus eam quæſtionem tractat.

Suarius ſibi non & hic contrarius eſt, & aliàs.

Hæc Suarij opinio eſt à Vaſquez, Nauarro & Soto.

43. *Stabilitur fuſiúsq; deducitur communis opinio. Nota hic duplicem tam legum quàm conſuetudinum differentiam.*

Ego tamen arbitror non recedendum ab eâ doctrinâ quam paulò antè probaui: oportet tamen aliquantulùm eam explicare & fuſiùs deducere: duplex ergo poteſt eſſe lex prohibens futuram conſuetudinem & abrogationem ſui per illam: vna lata à Principe ſupremo, v. g. à Papâ, aut in ciuilibus ab Imperatore, à Rege Hiſpaniæ in Hiſpaniâ; à Rege Galliæ in Galliâ, &c. altera, quæ ſit lata ab inferiori Legiſlatore. Secundò oportet diſtinguere inter conſuetudinem, quæ quaſi vi præſcriptionis abrogat legem; & illam, quæ ex præſumptione probabili taciti noui conſenſus Principis. His poſitis, de ſingulis diuiſionibus dicendum eſt aliquid.

SVBSECTIO. III.

Deciditur quæſtio.

44. *Quæ lex prohibens conſuetudinem in futurum non poſſit per conſuetudinem puram vllatenus abrogari.*

DICO PRIMÒ: Si lex, quæ prohibet conſuetudinem in poſterum, additque, *vt ea non obſtante lex permaneat*, procedit à Principe ſupremo, non poteſt per conſuetudinem puram ſeu quaſi præſcriptam vllo modo abrogari. Hæc eſt communis, licet non cum hac diſtinctione ponatur, ſed abſolutè dicatur, nullam legem prohibentem conſuetudinem per hanc abrogari. Probo autem illam manifeſtè; nam, iuxta ea quæ in hac materiâ dicemus, conſuetudo non aliter abrogat legem priorem quàm vi voluntatis antecedentis ipſius Legiſlatoris, quâ dixit, *Volo vt talis conſuetudo, cùm ad præſcriptionem venerit, legem abroget:* non enim conſuetudo abrogat legem niſi vi iuris poſitiui explicati in cap. vltimo ſæpè citato de conſuetudinibus, vt dicit Suar. atqui Legiſlator ſupremus, Papa v.g. eo ipſo quòd in lege aliqua particulari ſua dicat, *Nolo vt vllâ conſuetudine contra hanc legem præſcribatur*, aut, *nulla abrogetur*, iam eo ipſo reuocat illud ius commune ſeu voluntatem ſuam, aut prædeceſſorum generalem; reuocat, inquam, quantum ad hanc particularem legem: quid enim aliud eſt dicere, *Volo, vt contra hanc non præſcribatur*, quàm, *Nolo vt hic habeat locum generalis regula de præſcriptione:* ergo conſuetudo hæc particularis contra hanc legem manet omnino deſtituta voluntate illa Principis reuocatiua legis, ergo non poterit legem reuocare. Patet euidenter conſequentia quia, (vt & Vaſquez & Suarez meritò ſæpè docent) conſuetudo non abrogat legem niſi quatenus fulcitur voluntate aliqua Principis; ſed hîc nulla manet, vt probatum eſt euidenter, ergo non poterit eſſe in illâ ius reuocandi: neque enim recurri hic poteſt ad aliam voluntatem præſumptam, quia in hac concluſione ſolùm agimus de conſuetudine, quæ deberet legem abrogare vi prioris voluntatis Legiſlatoris, & independenter à nouâ ſcientiâ & conſenſu Principis. Et certè concluſio hæc ſic declarata tam clara videtur, vt de eâ nec dubitari quidem explicatis terminis poſſit: neque contra eam habent vllam vim rationes ſuprà factæ; nam licet ea volitio Principis non ſit fortior quàm altera, quâ condit cæteras leges, vt dicebat P. Suarez; quia tamen non ſupponitur per vllam aliam retractata, & aliunde ipſa eſt ſufficiens retractatio alterius iuris communis, à quo præcisè conſuetudo vim habebat, non poteſt per conſuetudinem vllam aboleri ſicut abolentur aliæ leges vi conſenſus ipſius Principis in abolitionem, Ideò in hac concluſione locutus ſum de Legiſlatore ſupremo, qui ius illud commune potuit ſufficienter reuocare, & de facto in hac lege particulari reuocauit.

Fuſiùs id declaratur.

45. *Suarez & Vaſq. axioma: Conſuetudo non abrogat legem, niſi quatenus fulcitur voluntate aliquâ Principis.*

Ratio efficax, cur ea conſuetudo nequeat aboleri ſicut cæteræ leges.

46. *Nota, quando nulla lex per conſuetudinem abrogari poſſet.*

Hinc infero, Si nullum eſſet ius commune dans antecedenter vim conſuetudini, fore vt nulla lex diceret, *Volo vt non præualeat contra me conſuetudo*, abrogari poſſet per conſuetudinem, etiamſi ipſimet Legiſlatores antecedenter declaraſſent ſe permittere abrogationem per conſuetu

ſuetudinem: etenim tunc ea declaratio prior vniuerſalis reuocaretur per legem ſequentem, eſſentque tunc illi Legiſlatores per modum ſupremi reſpectu eius reuocationis; quia à nullo ſuperiori, vt ſupponimus, data fuiſſet antecedenter conſuetudini vis reuocandi legem: excludimus enim iam commune ius ab altiori promanans poteſtate.

47. *Lex ab inferiori Legiſlatore lata, etiam prohibens induci contrariam conſuetudinem, poteſt tamen abrogari.*

Dico Secvndò: Si lex ſit lata ab inferiori Legiſlatore, probabilis eſt ſententia P. Vaſquez & Suarez, quòd ea abrogetur per conſuetudinem præſcriptam, etiamſi in eâ ipsâ lege caueatur, ne conſuetudo contraria inducatur. Rationem huius reddo, quia à Legiſlatore ſupremo data eſt vis conſuetudini rationabili præſcriptæ contra omnes leges poſitiuas: atqui inferior Legiſlator non poteſt illud ius reuocare aut limitare, ergo, etiamſi dicat, *Nolo vt conſuetudo rationabilis præſcripta valeat contra hanc meam legem*, nihil poterit efficere, quia contrarium eſt volitum à iuriſdictione maiori.

48. *Verius tamen eſt huic contrarium.*

Nihilominùs tamen dico Tertiò: Etiam in hoc caſu mihi videtur probabilior contraria ſententia, tum quia communior, vt dixi; tum quia argumentum hoc etiamſi ſit probabile, habet tamen ſolutionem bonam; eo autem ablato res manet in terminis primæ concluſionis. Reſpondeo ergo ei argumento, Papam in eo capite, etiamſi expreſsè id non tradiderit, tamen tacitè ſubintellexiſſe eam conſuetudinem rationabilem præſcriptam valere, niſi ab ipſo auctore legis contrarium caueatur: non enim debet præſumi abſtuliſſe poteſtatem legis auctori impediendi conſuetudinem contra aliquas ſuas leges; nam ſæpè id eſt valdè expediens. Deinde ratio ſuprà à nobis facta, dum reſpondimus obiectioni in contrarium, id oſtendit: nam talis lex eſt duplex quaſi virtualiter, & ex vna parte impedit actus etiam diuiſiuè ſumptos, ex alia etiam copulatiuè, ſeu quando iam veniant ad terminos conſuetudinis alioquin potentis abrogare legem: ergo etiam tunc ſunt mali, ergo numquam liciti.

Lex, de quâ ſuprà, eſt duplex.

Roboratur opinio.

Confirmo: Non obſtante eo iure communi, Legiſlator inferior, cùm primùm conſuetudo eſt completa, & expletum tempus præſcriptionis, poteſt noua lege dicere, *Nolo hanc conſuetudinem valere, ſed adhuc reſtituo in ſuum ſtatum antiquam legem*: id quod nemo negabit eſſe poſſibile; ergo poterit antecedenter totum id vna voluntate virtualiter duplici efficere; quia licet ea volitio ſit prior tempore quàm conſuetudo, natura tamen, vt ſic loquar, & obiectiuè eſt poſterior; quandoquidem dicit, *Nolo vt ea conſuetudo, etiam poſtquam fuerit completa in ratione facti, valeat*: eſt enim quoad hoc per accidens, quod id hodie vel cras decernatur, cùm iam ſint ponderatæ rationes, quæ poſſunt cras occurrere, & contra illas hodie decernitur. Quæ ratio mihi valdè efficax videtur.

49. *Quando lex non poſſit tolli per conſuetudinem indicantē conſenſum tacitum Principis.*

Dico Qvartò, Si Legiſlator dicat, *Nolo vt hæc lex mea tollatur per conſenſum tacitum meum, ſed ſolùm per expreſſum*, probabilius eſſe non poſſe tolli per conſuetudinem indicantem conſenſum tacitum Principis. Ratio eſt manifeſta, quia ſi expreſsè ipſe Princeps excludit tacitum conſenſum; ergo hic non erit ſufficiens ad tollendam legem. Declaro id: Negari non poteſt, quin ad multas res requiri poſſit expreſſus conſenſus Principis aut alterius, & non ſufficiat tacitus. Ratio eſt manifeſta; nam tacitus conſenſus ſolùm eſt ex præſumptione, quæ non ſemper eſt vera; quia quod dicitur communiter, *Qui tacet conſentire videtur*, eſt probabile, non tamen certum: quid ergo prohibet requiri non ſolùm probabile, ſed certum iudicium voluntatis Legiſlatoris? & verò nos dicemus infrà cum Panormitano, vi eius capitis vltimi de conſuetudine probabilius eſſe, nullam conſuetudinem non præſcriptam poſſe abrogare legem priorem, quia id videtur inſinuare caput illud vltimum: & licet dicturi ſimus cum Patre Suario, etiam non obſtante eo capite, aliquando poſſe ita clarè præſumi Principis conſenſum, vt abrogetur lex per conſuetudinem non præſcriptam, tamen dicam id rariſſimè euenire; & ſaltem hoc non poterit mihi negari, quin decerni à Papa poſſit, *Nolo vt niſi per expreſſum conſenſum abrogetur hæc lex*: quæ enim in hac volitione occurrere poteſt repugnantia? ſi autem id decreuiſſet per ius commune, nemo auderet dicere, independenter ab ea volitione expreſſa poſſe reuocari legem; ergo ſi Legiſlator id requirat in inſtitutione particulari ſuæ legis, ſine dubio ea non reuocabitur niſi per conſenſum expreſſum.

An verum ſit illud, Qui tacet conſentire videtur.

Papa poteſt decernere vt non niſi per conſenſum expreſſum abrogetur iſta lex.

Dices: Hæc eadem volitio reflexa reuocari poteſt per conſenſum tacitum; ea autem reuocata etiam reuocari poterit altera directa, id eſt lex ipſa. Hoc argumentum eſt, quod maximè fauet ei ſententiæ; nihilominùs dico, aliquas volitiones Principis eſſe, quæ vtcumque poſſunt præſumi ex actibus ſubditorum viſis à Principe & toleratis, alias verò è contrario eſſe, quæ non poſſunt præſumi: inter has autem maximè eſt ea quæ dicit, *Nolo abrogari legem niſi per expreſſum meum conſenſum*: quomodo enim, quæſo, per conſuetudinem tranſgreſſionis legis cognoſcetur reuocatio huius voluntatis, cùm ea voluntas expreſsè ſuppoſuerit futuras tales tranſgreſſiones, & tamen dixerit per eas non reuocandam? Numquid ſi Rex diceret alteri, Etiamſi videas tacendo annuere Petro roganti pro ſuo fratre, ſcias tamen me non parcere, niſi tibi expreſsè id dixero: quomodo, inquam, prudenter quis dicere poterit, Regem non dato expreſſo ſigno parcere? Sed quid ego diutiùs immoror, cùm huius rei ratio à priori ſit manifeſta; nam ſi ipſe dixit, *Nolo vt lex abrogetur niſi me expreſsè conſentiente*, rogo, an quando datur conſuetudo illa, quam ſupponitur Princeps ſcire, ſupponatur etiam conſentire in abrogationem legis, an non, ſi non, ergo non poteſt ceſſare lex: in quo puncto nulla eſſe poteſt diſſenſio: ſi verò cenſetur velle abrogare, cùm ſciat ipſe, ſe poſuiſſe eam conditionem volitionis expreſsè, profectò ſi vellet eam abrogari, eſſetque contentus ea abrogatione, nihil eſſet quod impediret, ne poneret eam conditionem, quam priùs ipſemet requiſiuit, volitionem ſcilicet expreſſam: quòd ſi eam non ponat, non poteſt præſumi velle; ſed potiùs contrarium. Quæ doctrina mihi eſt veriſſima, & valdè neceſſaria videtur ad multos caſus morales, in quibus requiri poteſt expreſſus conſenſus. 50.

Diſtinguuntur diuerſæ volitiones in Principe.

Ratio à priori.

Aduerte tamen, quando dico *expreſſus*, me iam non agere, vtrùm verbis, an alio ſigno illum debeat Princeps declarare, dummodo ſignum ab ipſo detur; ſed eo ſenſu requiro expreſſum, vt condiſtinguitur ab actibus, qui fiunt à ſubditis ipſo Principe purè diſſimulante; & hunc dico eo caſo non ſufficere. Hac doctrina ſuppoſita addo, quandocumque Legiſlator dicit, *Nolo vt conſuetudine vllâ abrogetur hæc lex*, idem dicere ac, 51.

Qui ſumatur hic conſenſus expreſſus.

Efficax concluſionis probatio.

Nolo vt abrogetur per meum tacitum conſenſum: nam licet obiter rem tangens dubitet P. Suarez ſuprà, an hæ duæ volitiones ſibi æquiualeant, mihi certum eſt omnino ſibi æquiualere. Conſuetudo enim non abrogat legem niſi vi taciti conſenſus prioris aut ſubſequentis, vt omnes fatentur; ergo dicere, *Nolo vt conſuetudine abrogetur eo modo quo ſolet abrogari*, eſt idem ac dicere, *Nolo vt abrogetur per tacitum conſenſum meum*; hic enim eſt modus vnicus quo per conſuetudinē abrogatur: videtur ergo ea propoſitio dicere per definitionem, quod alia dicit per definitum.

Lex non abrogatur conſuetudine niſi vi taciti conſenſus aut præcedentis aut ſubſequentis.

52\. Dices: Conſuetudo abrogat legem vi conſenſus expreſſi, præcedentis tamē ipſam legem; ergo, dicere, *Nolo vt abrogetur per conſuetudinē*, non eſt idem ac dicere, *Nolo vt per conſenſum implicitum abrogetur*. Reſpondeo, conſuetudinem vtrumq; modum abrogandi includere: vnde, quando abſolutè omnis conſuetudo excluditur, etiam excluditur tacitus conſenſus: & ex hac parte debent illæ duæ volitiones cenſeri æquiualentes.

Vbi omnis abſolutè conſuetudo excluditur, ibi etiam tacitus conſenſus ceſſat.

Sententia à nobis ſuprà efficaciter probata confirmatur ampliùs argumento communi, quòd ſcilicet poſſit Legiſlator apponere legi hanc conditionem, *vt non abrogetur per contrariam conſuetudinem*: id quod Suarez & omnes ſupponunt: atqui illa conditio eſſet inutilis, ſi per conſuetudinem abrogaretur illa lex; ergo, ne dicamus eam eſſe inutilem, debemus illi hunc effectum tribuere.

Svbsectio IV.

Euaſiones nonnullæ reijciuntur, & explicatur, quid requiratur, vt conſuetudo cenſeatur reprobata.

53\. Pater Suarez tetigit confirmationem fine præcedentis ſubſectionis tactam; & vt ei reſpondeat, dicit quatuor eſſe effectus eius conditionis: Primum, vt in dubio præſumatur irrationabilis ea conſuetudo: Secundum, vt Gubernatores & cuſtodes legum magis inuigilent, & non permittant talem conſuetudinem: Tertium, vt ſubditi magis obligentur: Quartum, vt talis conſuetudo vix aut numquam poſſit derogare tali legi niſi poſt longum tempus, & legitimam præſcriptionē; quia antea vix poteſt præſumi de voluntate Principis, etiamſi conſuetudinem ſciat. Hæ ſolutiones mihi non ſatisfaciunt: non Prima, quia in eâ lege nihil dicit Legiſlator, quòd conſuetudo ſit irrationabilis; imò poteſt directè addere, *per hoc tamen non dico illam eſſe irrationabilem*; tunc autem ſine dubio non haberet locum ille primus effectus: non item ſecundus; nam, eò quòd lex dicat, *Nolo vt conſuetudo prævaleat contra me*, nullam imponit Gubernatoribus obligationem nouam, neque item ſubditis; quia per hoc non dicit, vt diligentiùs ea lex obſeruetur: per quod reiicitur etiam tertius effectus. Quartus eſt quidem probabilior; at in eo videtur P. Suarez deſerere ſuam ſententiam, dum dicit, *Vix aut numquam derogari tali legi per conſuetudinem*: etenim ſi eius rationes ſint vllius momenti, planè oſtendunt, tam citò poſſe hanc legem abrogari, quàm ſi nō habuiſſet eam clauſulam: quia omnes rationes in eo fundantur, quòd voluntas illa reflexa reuocabilis eſt, non minùs quàm aliæ; ergo per tacitum conſenſum reuocari poterit tam citò quàm aliæ. Denique, quòd ibi addit, *Vt non valeat, niſi poſtquam ea conſuetudo legitimè fuerit præſcripta*, minùs eſt probabile, quia in primâ concluſione oſtendi, per præſcriptionem impoſſibile eſſe eam legem abrogari, maximè ſi lata ſit à ſupremo Principe.

Nota conditionis à Suarez his poſita quatuor effectus.

Refelluntur hi effectus.

Suarez ſuâ vltrò mente ſe deturbat.

54\. Dico Qvintò. Si lex reprobat conſuetudinem vt irrationabilem, eo ipſo impedire, ne ea inpoſterum poſſit inducere vim legis ſeu liberationem à lege; quia (vt dictum eſt ſæpè) conſuetudo irrationabilis non poteſt inducere ius aut libertatē à iure. Oportet tamen in hoc puncto conſiderare, duplicem poſſe eſſe eam irrationabilitatem; vnam quaſi intrinſecam & eſſentialem illi materiæ; vt conſuetudini mentiendi eſt eſſentialiter irrationabilis, ideò in omni occaſione cenſetur incapax ad inducendum ius: alia ergo poteſt eſſe inhabilitas quaſi accidentalis pendens ab his aut illis circumſtantiis, quæ variari ita poſſunt, vt ſucceſſu temporis conſuetudo reddatur rationabilis; imò, vt contraria reddatur irrationabilis: v. g. ante centenos annos, quando pecuniæ valdè exigua erat copia, ſi Rex impoſuiſſet tributum decem regalium, fuiſſet res intolerabilis: declarariq; merito tunc potuiſſet ea conſuetudo irrationabilis etiam ab ipſo Papâ: at creſcente poſteà pecuniæ abundantiâ, ratione cuius iam minus ſit data eos decem regales quàm olim decem nummos aut cruciferos, illa materia facta eſt rationabilis; ita vt nolle iam Regi dare pro ſuâ ſuſtentatione niſi illos decem nummos, ſit quid omnino iniuſtum; quia Rex non poteſt nunc eis decem nummis emere trigeſimam partem quam olim poterat, cùm tamen debeat ſe nunc non minùs quàm olim ſuſtentare: non ergo ita debet quis alicuius legis antiquæ deciſioni adhærere, vt eo ipſo, quòd in eâ aliqua conſuetudo dicatur irrationabilis, debeat etiam in perpetuum iudicari talis & incapax ad abrogandam legem antiquam. Ponderandum igitur eſt, vtrùm illæ circumſtantiæ, ex quibus tunc reddebatur irrationabilis, adhuc maneant; item è contrario, etiamſi aliqua conſuetudo olim fuerit iudicata rationabilis, non continuò debet talis nunc iudicari, vt cenſeatur poſſe abrogare legem, niſi maneat in eiſdem antiquis terminis. Vide Patrem Thomam Sanchez lib. 7. de Matrimonio diſput. 4. num. 14. vbi multos auctores refert pro hac obſeruatione; quæ alioquin eſt valdè clara & rationi conformis: eam nos ſuperiùs fuſiùs tetigimus.

Lex reprobās conſuetudinē vt irrationabilem eo ipſo obſtat, ne ea poſt hac poſſit inducere vim legis.

Duplex eſt irrationabilitas.

Quâ materia irrationabilis degeneret ſæpè in rationabilem.

Qui & quādo conſuetudo contra legem prævaleat iudicādū ex circūſtantijs. Thomæ Sanchez opinio.

55\. Dixi eam habere locum, etiamſi à Pontifice declaretur talis conſuetudo irrationabilis; non quia per hoc vllo modo inſinuare velim, Pontificem poſſe in eâ declaratione errare, ſed quia ille non loquitur tunc niſi de tempore præſenti & ſecundùm circumſtantias præſentes; per quod non negat in futurum poſſe fieri mutationem, quæ ſufficiat vt ea conſuetudo olim ſit rationabilis: ſi enim abſolutè definiret, eam eſſe ex ſe & intrinſecè irrationabilem, tunc ſine dubitatione credenda eſſet talis quocumque tempore, ideóq; numquam poſſet ius legale aut contrariæ legis ceſſationem inducere.

Qui ſoleat Papa conſuetudines rationabiles aut irrationabiles dicere.

Illud nunc declarandum reſtat, quid ſit neceſſarium, vt intelligatur lex non ſolùm prohibere antiquam conſuetudinem, ſed etiam eam reprobare vt irrationabilem. Reſpondeo ſufficere, ſi apertè aut ſaltem probabiliter conſtet independenter à lege eam materiam conſuetudinis eſſe irrationabilem: id quod debet decidi ex principiis communibus circa materiam capa-

Quid ſit neceſſum, vt cenſeatur à lege non ſolùm prohiberi, ſed etiam vt irrationabilis reprobari antiqua conſuetudo.

cem

cem legis etiam ſcriptæ; nā materia, quæ per legem ſcriptam imperari poteſt, poteſt etiam per conſuetudinem; ſi ergo conſtet eam materiā eſſe incapacem legis, tunc præſumi poteſt reprobari à lege, etiāſi hęc non vtatur verbis adeò expreſsè ſonantibus reprobationem; ſi verò res ſit dubia, & verba legis non ſonent expreſsè reprobationem, tunc non debere eam præſumi, quia tales leges ſunt odioſæ, ideóq; in mitiorem partem explicandæ: ſed quid, ſi dicat lex *Declaramus*, vt in cap. *Ex parte*, de conſuetud. vel per verbum *Irritamus*, vt in cap. *Cùm inter*, eodem, vbi ſic habetur, *Talem conſuetudinem duximus irritandam*,

Opinio Molinæ circa τò Irritamus.

P. Molina Tract.2. de Iuſtitiâ diſp.79 docet illud verbum *Irritamus* denotare fuiſſe illam conſuetudinem anteà validam, & conſequenter fuiſſe rationabilem: quod Suarez dicit benè ponderatum eſſe;

Aſſentitur ei Suarez.

addit tamen ca.7.n.9. quia irritatio eius capitis *Cùm inter*, fundata videtur in eo, quòd ſi talis conſuetudo teneretur, diſrumperetur neruus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, probabile eſſe, eam conſuetudinem reprobari in poſterum vt irrationabilem.

56.
Vtrumq; refutatur fusè.

Ego ſanè non benè intelligo hanc doctrinam: ſi enim eam conſuetudinem vt diſrumpentem Eccleſiaſticam diſciplinā reijcit Pontifex in futurum, profectò etiam declarat eam anteà fuiſſe irrationabilem, quia illud ipſum periculum anteà habuit; ergo vel verbum illud *Irritamus* non ſupponit eam anteà fuiſſe validam & conſequenter rationabilem; vel, ſi hoc ſupponit, non obſtante eo periculo, certè etiam in poſterum relinquet illam intra terminos rationabilis.

Putarem ego ſic ſoluendam hanc difficultatē, vt τò *Irritamus* ex ſe non ſupponat anteà valorem illius actionis: quod euidenter inde ſuadetur, quia ſemper dicimus, *Hæc & illa ſunt impedimenta irritantia matrimonium, profeſſionem*, &c. per hoc tamen non volumus denotare, anteà fuiſſe validum matrimonium, & validam profeſſionem; vnde non placent Molina & Suarez docentes, τò *Irritamus* denotare eam conſuetudinē fuiſſe anteà validam. Confirmo id ipſum ratione paulò antè allatā, quia eo citato cap. *Cùm inter*. vtitur Pontifex verbo *Irritamus*; & tamen addit rationem, quæ optimè oſtendit etiam anteà fuiſſe nullam eam conſuetudinem; quia ſcil. per illam diſrumpitur neruus Eccleſiaſticæ diſciplinæ; quod periculum etiam ad tempus elapſum retrotrahitur; neque in illo textu eſt indicium vllum quod tunc primò inciperet eſſe periculoſa ea conſuetudo.

Explicatur cap. Cùm inter.

57.
Quid de facto τò irritare ſæpè ſignificet.

Conſtet ergo, etiamſi fortè in primæuâ ſuâ ſignificatione τò *irritare* ſupponeret anteà fuiſſe validam, iam tamē ex communi vſu non id ſupponere, ſed ſæpè vſurpari pro eodem ac impedire ne fiat, item pro declaratione nullitatis præcedentis; ſicut ſolet dici irritatum hoc matrimonium, id eſt declaratum fuiſſe nullum: addo tamen, illud verbum neque è contrario denotare conſuetudinem, quæ irritatur fuiſſe inualidam aut irrationabilem; ideoque cenſeo ex ſolo eo verbo nihil poſſe deduci de irrationabilitate, niſi addantur aliqua quæ magis id declarent, vt addita ſunt eo citato capite: ex ratione enim, quam ibi Pontifex adducit, conſtat τò *Irritamus* determinari ad ſignificandum eam fuiſſe antè nullam, vtpote periculoſam grauiter; & conſequenter eſſe ex ſe inhabilem. & hoc concedo Patri Suario.

Quid τò Declaramus.

Circa verbum verò *Declaramus* nihil abſolutè reſponderi poteſt; quia illud ſemper debet habere vlteriores terminos, v. g. *Declaramus eſſe nullam, eſſe iniuſtam*, &c. Ex illis autem colligi debet, an ſolùm renciatur, an verò etiam vt irrationabilis declaretur.

Sectio VII.

De diuiſione conſuetudinis in præſcriptam & non præſcriptam.

58.
Duplex conſuetudo præſcripta.

DVplex conſuetudo pro præſcriptione poteſt aſſignari: vna, in quâ priuata perſona contra aliam acquirit aliquod ius quaſi dominij & in materiā iuſtitiæ: id ipſum de totâ communitate dici poteſt: vt quando conſuetudine communitas obtinuit tranſitum publicum per alienū agrum, &c. de hac conſuetudine, quia eſt legalis, etiamſi in eâ primariò & per ſe reperiatur præſcriptio, non ago. Alia ergo eſt conſuetudo legalis, de quâ hîc agimus; & de eâ requiri poteſt, an rectè diuidatur in præſcriptam & non præſcriptam, an verò omnis debeat eſſe præſcripta, an è contrario nulla poſſit.

De conſuetudine legali hîc agitur.

59.
Quando conſuetudo poſſit eſſe præſcripta.

Aduerto Primò, præſcriptionem poſſe latè ſumi pro conſuetudine ſufficiente ad inducendum ius legale & obligandos ſubditos, ſiue requirat certum ac determinatum tempus per legem, ſiue id debeat arbitrio prudentum determinari; nam etiam tunc illa conſuetudo poteſt dici præſcribere contra libertatem ſubditorum. In hoc ſenſu extra controuerſiam omnino eſt, conſuetudinem poſſe eſſe præſcriptam; imò omnem debere eſſe talem, ſi inducere ius poſſit; quandoquidem nulla poteſt inducere ius ante tempus, in quo eſt ſufficiens ad illud inducendum: id quod ex ipſis terminis eſt euidentiſſimum: Difficultas ergo in eo conſiſtit, vtrùm præter hanc præſcriptionem poſſit in conſuetudine requiri aliqua alia præſcriptio; ne autem laboremus in æquiuocum, &

Cardo difficultatis.

Quid propriè hîc præſcriptio.

fortè de ſolo nomine, præſcriptio, de quâ inquirimus, an conueniat alicui conſuetudini, in hoc conſiſtit propriè, quòd requirat certum & determinatum tēpus ad hoc vt ſit valida, & non pendeat id ex arbitrio prudentum: ſicut enim in materiā iuſtitiæ, vt erga aliquas res præſcribatur, requiritur decenniū, pro aliis vicennium, aliquando etiam quadraginta anni, aliquando octoginta; idque vocatur propriè præſcriptio; ita etiam in præſenti quærimus, an conſuetudines omnes legales, an certè aliquæ habeant determinatum tēpus præfixum à iure, infra quod non valeant ad inducendū ius legis; an verò, vtrùm ſint completæ ad eam obligationem nec ne, pendeat ſolùm ex prudentum iudicio iuxta diuerſas circumſtantias temporis, materiæ, præſentiæ & abſentiæ Principis, &c. erga quam eſt conſuetudo repetitionis actuum, &c.

Subsectio I.

Duæ oppoſitæ ſententiæ circa conſuetudinem præſcriptam.

PAter Suarez cap. 8. cùm retuliſſet nonnullos Iuriſtas negantes eiuſmodi præſcriptionem, ipſe num. 2. docet, etiamſi multi Canones, qui ab aliis afferuntur ad probandum è contrario dari talem conſuetudinem non ſint ad rem; quia in eis vel agitur de præſcriptione in materiā iuſtitiæ, non de legali, vel expreſsè non 60.

Suarij opinio.

nominatur præſcriptio, vt ca. *Non eſt* de conſuetud. in 6. & cap. *Cum dilectus.* eodem, & cap. *Cum Eccleſia.* de cauſa poſſeſſionis; dicendum tamen abſolutè, dari poſſe talem conſuetudinem præſcriptam, quia expreſsè ca. vlt. de conſuetud. ita dicitur, *Licet etiam longæua conſuetudinis non ſit vilis auctoritas, non tamen eſt vſque adeò valitura, vt vel iuri poſitiuo debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationabilis & legitimè ſit præſcripta:* quibus verbis in conſuetudine, quæ contra ius poſitiuum præualere debet, duo requiruntur: Primò quòd ſit rationabilis, prout nos ſuprà explicuimus: alterum, quòd ſit legitimè præſcripta: & in hanc ſententiam videtur conſentire Bartolus, Baldus, Iaſon, Panormitanus, Rochus Curtius, & alij, quos ibidem Suarez refert: neque huius ſententiæ aliud eſt argumentum, quàm quod ex eo Canone deſumitur; nam ratione nihil poteſt probari, cùm res tota pendeat ex lege poſitiuâ. Eamdem ſententiam fusè defendit P. Salas multos pro eâ citans diſp. 19 ſect. 4. Aduerto in hac materiâ dubium eſſe non poſſe, quin aliqua conſuetudo ſit dicenda præſcripta, cùm Pontifex ipſe eo vocabulo vtatur; vtrùm autem Pontifex ibi vſurpet eam vocem *præſcriptam* pro præſcriptione, quæ debeat fieri determinato & certo tempore à lege præſcripto, iuxta ſecundum ſenſum rigoroſum ſuprà poſitum; an verò ſumatur τὸ *præſcripta* in priori ſenſu præſcriptæ conſuetudinis, quem ſuprà poſuimus, id eſt pro conſuetudine ſimpliciter ſufficiente ad inducendum ius, ſiue ea vno anno, ſiue duobus, ſiue decem, &c. duratura ſit, valdè eſſe dubium; quia etiam ordinario modo de omnibus aliis conſuetudinibus, in quibus P. Suarez admittit neceſſariam non eſſe præſcriptionem in eo rigore, ſolemus tamen dicere, Iam hæc conſuetudo præſcripſit, id eſt, iam venit ad eum ſtatum qui neceſſarius eſt vt obliget, ſiue ille ſit certum tempus, ſiue incertum: cur ergo in primo ſenſu non poterit commodiſſimè intelligi locutus Pontifex? & verò nullum verbum ibi poſuit de certo tempore, cùm tamen debuiſſet id declarare, ſicut declarauit quòd debeat eſſe rationabilis.

Duo requiruntur vt cōſuetudo iuri poſitiuo præualeat.

Quænam hic præſcriptio ſumatur, eſt controuerſū.

61\. Sit ergo oppoſita ſententia Soti lib. 1. de Iuſtitiâ q. 7. art. 2 & multorum Theologorum, quos ſuppreſſo nomine refert P. Suarez n. 5 qui cēſent, nullam conſuetudinem habere tempus determinatum ex iure ad præſcribendum, ſed id eſſe determinandum arbitrio prudentum: idem fusè docet P. Vaſq. ca. 5. vbi addit, ſolùm in Regno Hiſpaniæ requiri pro conſuetudine 10 annos in preſētia, 20. verò in abſentiâ, quia in l. 5. tit. 2. parte 1. ita expreſsè ſtatuitur, id quod ad ſolas ciuiles leges extendi debet, quia in Eccleſiaſticis, item extra Hiſpaniam etiam in ciuilibus, nihil poteſt immutare ius Hiſpanicum ciuile.

Contrarium Suario ſentit Sotus, Vaſq. & alij Theologi.

Quantum in Hiſpaniâ requiratur pro cōſuetudine.

62\. Fundamentum P. Vaſquez illud eſt, quòd nulla conſuetudo inducit legem nouam, aut abrogat antiquam, niſi ratione conſenſus Principis de nouo præſumpti: atqui ad hanc præſumptionem non poteſt eſſe antecedenter determinatum tempus; ſed id debet conijci ex circumſtantiis occurrentibus & ex ſcientiâ ipſius Principis; ergo non poteſt eſſe vlla conſuetudo legalis præſcripta.

Fundamentū Vaſquez.

Vlteriùs id ſuadet; nam neq; in iure Canonico neque in Cæſareo eſt definitum tempus ad conſuetudinis valorem; nam in Canonico affertur caput vltimum ſæpè citatum: at in eo licet dicatur conſuetudinem debere eſſe præſcriptam, non tamen aſſeritur debere eſſe determinatum aliquod tēpus (vt paulò antè notauimus:) in Cæſareo autem dicitur conſuetudinem longi temporis obligare poſſe; ſed quàm ſit longum futurū tempus non determinatur, ergo ſine vllo fundamento ponitur ea conſuetudo præſcripta requirens certum tempus.

Probat ſuam opinionem tā è Iure Canonico quàm Cæſareo.

Hinc infert malè à quibuſdam doceri, minùs temporis requiri ad præſcribendum contra legē ciuilem quàm contra Eccleſiaſticam: cùm enim vtraque conſuetudo ſolùm habeat vim ratione conſenſus taciti Principis, cur non tam citò præſumi poterit conſenſus tacitus Principis Eccleſiaſtici, quàm præſumitur conſenſus Principis laici? ſi autem tam citò præſumitur, tam citò abrogabitur lex. hæc fusè ibi Pater Vaſquez.

SVBSECTIO II.

Præmittitur pro verâ doctrinâ, à quâ voluntate Principis conſuetudo vim habeat.

DE hac quæſtione fusè multi & non ſatis diſtinctè, quia nec ſuo ordine; nec declarant punctum vnde maximè hæc difficultas pendet: etenim ſi ſemel dicamus cum P. Vaſq. totam vim conſuetudinis ad obligationem inducendam deſumi ex conſenſu tacito vel expreſſo Principis agnoſcentis conſuetudinem iam inceptam, eamque approbantis, dicendum neceſſariò erit, non poſſe certum illud tempus aſſignari pro valore conſuetudinis; quia non poteſt eſſe regula generalis ad præſumendum illum conſenſum, ſed id debet ex ſignis ab ipſo Principe oſtenſis, vel ex aliis circumſtantiis occurrentibus decidi: primo ergo loco breuiter hæc difficultas expedienda erit. 63.

Arguuntur hic auctores quà obſcuritatis quà cōfuſionis.

Ergo eâ diſp. nu. 18. miratur P. Vaſq. quòd D. Antoninus & Conradus docuerint, conſuetudinē ſine actuali notitiâ Principis poſſe legem facere; quandoquidem populus ipſe non habet auctoritatem legiſlatiuam: ergo conſuetudo ab eo introducta indiget approbatione Principis, ergo indiget notitiâ illius: nemo enim approbat quod ignorat. Reſponderi fortè poſſet, populum reſeruaſſe ſibi poteſtatem inducendi legem per conſuetudinem. Reiicitur tamen hæc ſolutio facilè; Primò, quia in Eccleſiaſticis ſaltem legibus non habet locum: cùm enim ea poteſtas non ſit acceptа ab hominibus, ſed à Deo data, non potuit populus quidquam ſibi reſeruare. Secundò, quia etiam in ciuilibus ſæpè ea poteſtas eſt acquiſita iure belli iuſti; tunc autem populus non potuit facere eam exceptionem: denique eſto potuiſſet, nullibi tamen de eâ exceptione actu factâ vel veſtigium reperitur, ergo ſine fundamento ad eam recurritur.

D. Antonini & Conradi mens.

An populus ſibi reſeruarit vim inducendi legem per cōſuetudinē.

Communis tamen omnium aliorum ſententia aſſerit neceſſarium non eſſe eum conſenſum poſteriorem Principis. Vide Patrem Salas ſuprà, maximè autem nu. 33. & ſequentibus. Ipſe etiam P. Vaſquez docet in Regno Hiſpaniæ id habere locum, vt diximus ſuprà; videturque vniuerſaliter de omnibus ſentire; nam num. 33. addit, vſu receptum eſſe, vt non habeatur ratio abſentiæ vel præſentiæ Principis ad inducendam conſuetudinem: vnde argumentor: Si non habetur ratio abſentiæ, ergo ſupponitur, quòd etiamſi Princeps id ignoret, adhuc tamen conſuetudo valebit; vel certè colligitur inde, cō- 64.

Communis opinio. Cōſuetudo poteſt legē facere ſine actuali Principis notitiâ.

ſuetudinis

ſuetudinis vim ad inducendam legem non deſumi ea tacito conſenſu Principis:quia hic conſenſus non poteſt eodem modo præſumi de facto exiſtens in abſente,ſicut preſomitur in præſente, qui faciliùs videt ea quæ fiunt,& tamen conſuetudo inducit æqualiter legem, ergo non vi eius conſenſus tunc exiſtentis;vnde eas duas opiniones Patris Vaſquez non facilè concilio.

Quanà mens Legiſlatorum fuerit de hac cōſuetudine.

65. Iam verò ad probationem eius ſententiæ communis veniendum. Dicimus ergo,Principes tam Eccleſiaſticos quàm ſæculares antecedenter dediſſe hanc vim conſuetudini, vt quando fuerit ſufficienter roborata aut præſcripta,vim habeat inducendi legem, & abrogandi antiquam ; nam Legiſlator optimè id poteſt efficere:neque enim oſtendi vlla poteſt vel leuis in hac volitione repugnantiâ, vt diximus eam admitti à P.Vaſq. in legibus Hiſpaniæ;eâ autem datâ,manifeſtè apparet neceſſariam non eſſe aliam poſteà notitiam aut volitionem Principis. Quòd verò ea volitio de facto in Principibus fuerit,probatur tum ipſis legibus,tum traditione:traditione quidem, quia ita omnes omnino ſupponunt conſuetudinem habere talem vim, ita vt Vaſq. iuxta paulò antè dicta, debuerit fateri ita eſſe vſu receptum. Requirere verò actualem nouum conſenſum Principis planè eſt contra communem conſenſum Doctorum & vulgi;nā ſi requireretur,nemo tribueret conſuetudini eā vim:oporteret enim ſemper expectare conſenſum liberū Principis:conſuetudo verò ſolùm ſe haberet quaſi excitans in Principe ſpecies de eâ lege condendâ:at quando antecedenter iam Princeps conceſſit eam vim conſuetudini, ita vt iam ampliùs non curetur quid Princeps velit, ſed in conſuetudinis manu id ſit poſitū, rectè tribuitur conſuetudini vis inducendi legem, etiamſi primò fuerit ei conceſſa talis vis à Legiſlatore. Confirmo : Si valor conſuetudinis, etiam quando ex parte ſui habet alia requiſita,penderet à nouo & quidem libero cōſenſu Principis, ſæpiſſimè fieret, vt non induceret legem,quia Princeps nollet eum dare : id autem eſt contra omnes, qui ſupponunt omnes tales conſuetudines habere vim legis ; ergo gratis requiritur talis conſenſus nouus.

Probatur traditione.

Oſtenditur nō requiri actualem nouū conſenſum Principis.

66. Quòd verò id etiam probetur ex iure ſcripto manifeſtè patet; nam in primis in Canonico ita ſupponit illud caput vltimum de conſuetud. vbi dicitur conſuetudinem rationabilem præſcriptam legitimè habere vim præiudicandi iuri poſitiuo: vbi obſeruo non dici præiudicari per conſenſum Principis tunc habitum ; id enim facilè percipi poterat, nec erat neceſſarium requirere legitimā præſcriptionem : ille enim conſenſus potuiſſet etiam ante omnem præſcriptionem eam vim habere, etiamſi adhuc non eſſet conſuetudo,ſed illius initium : ergo Pontifex aliud omnino in eo loco ſuppoſuit. Deinde, cùm ſolùm requiſierit eam conſuetudinem eſſe rationabilem & præſcriptam, nihil verò dixerit de conſenſu nouo, clarè oſtendit illum non eſſe neceſſarium.

Probatur id à lege Canonicâ.

67. Dices:Ergo ante illud caput non valebat vlla conſuetudo ad inducendam legem ; nam vi eius capitis videtur Primò facta ei talis poteſtas.Reſpondeo negando conſequentiam;nam ex eâ lege ſolùm probamus, à iure Canonico vt certū ſupponi,eam vim ineſſe conſuetudini,ſiue caput illud id ſuppoſuerit ex traditione, ſiue ex aliquâ lege ſcriptâ tunc extante,quæque poſteà interierit,ſiue aliunde:de quo nō multùm curo. Secundò in iure ciuili id ipſum conſtat ; nam l.*Conſuetudinis*.Cod. *Quæ ſit longa conſuetudo.* vbi eius auctoritas dicitur eſſe non vilis:quòd verò negetur ei ius rationem vincendi aut legem, explicatur facilè ex verbis ibi additis,*Momento ſui*;ac ſi dixiſſet, Ea ſe conſuetudo id non faceret, niſi haberet vim ex præexiſtente Legiſlatoris voluntate:quod item obiicitur ex l. 3. §. *Diuus* ff. de ſepulchro violato, vbi dicitur ſtatutum municipale factum poſt legem non derogare illi ; atqui conſuetodo comparatur ſtatuto, ergo conſuetudo non tollit legem;hoc,inquam,non vrget ; negamus enim eam comparationem eſſe bonam, quia in his quæ à voluntate Legiſlatorum pendent non debet requiri alia ratio, quàm quod hic voluerit, ibi verò non:cùm ergo ex ipſo iure conſtet,quòd conſuetudini tribuatur ea vis abrogandi legem (vt oſtenſum hucuſque eſt) & id negetur ſtatuto municipali, non debet quæri maior ratio, cur conſuetudo abrogare poſſet legem, id verò non poſſit ſtatutum. Addo, ſi congruentiam velimus ex ipsâ naturâ rei deſumere, ſatis bonam illam eſſe, quòd ſtatutum condatur ab vnâ perſonâ particulari ; non erat autem expediens, vt vnica perſona inferior poſſet ſuperioris legem tollere. At conſuetudo introducitur à maiori parte populi ; fuit autem expediens valdè vt Princeps videns magnam reſiſtentiam in populo non conaretur contra illum ; quandoquidem ab ipſomet poteſtatem legiſlatiuam accepit, & quidem in bonum illius. Habetur eadem veritas clariſſimè in lege *De quibus*. ff. de legibus vbi ſic dicitur, *Quare rectiſſimè etiam illud receptum eſt, vt leges non ſolùm ſuffragio Legiſlatoris,ſed etiam tacito conſenſu omnium per deſuetudinem abrogentur.* vbi,cùm fiat diſtinctio inter Legiſlatorem & alios, clarè inſinuatur,non eſſe neceſſarium iam nouum conſenſum illius. L. verò vltimâ, Cod. *Quæ ſit longa conſuetudo*, dicitur, *Probatam & ſeruatam tenaciter conſuetudinem perpetuæ legis vicem obtinere ſtatuimus* : & in l. 2. fuerat idem traditum : non eſt ergo de eâ veritate vllo modo dubitandum.

Obuiatur obiectioni.

Probatur à legibus ciuilibus.

Obycitur l. 3. §.Diuus.ff de ſepulchro violato, ſed fruſtrà.

E Legiſlatorū voluntate oritur, quòd cōſuetudo abrogare poſſit legē, non verò ſtatutum.

68.

69. P.Vaſq. ſuprà cap. 2 citans legem *Sed ea* ff. de legibus, & rationem legis *De quibus*. ibidem obiicit,propterea ibi dici, conſuetudinem habere vim legis, quia fit conſenſu populi potentis legē ferre, vt Vaſq.explicat:ergo requiritur conſenſus tacitus vel expreſſus Principis.Reſpondeo Primò, non inferri inde quidquam de conſenſu habito poſt conſuetudines ipſas incœptas; ſufficit enim, ſi antecedenter ille concedatur.Secundò reſpondeo,Eſto in illis legibus ea ratio detur, nō propterea reiici alias leges,in quibus alia ratio inſinuatur:non enim negamus nos, ſi ſuperueniat conſenſus Principis, poſſe inde conſuetudinem habere vim ; ſed negamus, neceſſum eſſe hunc conſenſum expectare. Tertiò reſpondeo, malè nomine populi intelligi in eis legibus eum qui habet ius legis, quia nihil eſt quod cogat ad eam reſtrictionem;maximè cùm in vnâ loquatur ipſe Imperator, qui non obligatur legibus populi, ſed propriis.

Vaſq. obycit l. Sed ea ff de legibus. ſed actum agit.

70. Obiicies à ratione, iniquum eſſe vt populus habeat eam vim;poterit enim omnes leges abrogare ſuâ contrariâ conſuetudine. Reſpondeo negando antecedens,Primò,quia Princeps ipſe poteſt id præcauere impediendo conſuetudinem contra legem, puniendo delinquentes : deinde ſi vult, poteſt iterùm legem reualidare : Tertiò (vt diximus ſuprà) poteſt legem ita condere, vt

Obiectio à ratione eſt eliditur. Qui poſſit Legiſlator facere vt non præualeat legi cōſuetudo.

conſuetudo non præſcribat contra illam expreſsè id cauendo. Deinde cùm ea conſuetudo non valeat introduci, niſi maiori parte populi conſentiente, nec facilè maior pars in tranſgreſſione legis publicè audeat conſentire, non eſt tam facilè timendum tam multas induci conſuetudines contra leges poſitiuas. Conſtet ergo non eſſe neceſſarium conſenſum nouum Principis.

71. *Cur requiſierit Legiſlator certũ tempus, ante quod conſuetudo nõ haberet vim legis.* Hinc infero, meritò potuiſſe Principem, dum antecedenter dedit ſuum conſenſum, requirere certum tempus, ante quod conſuetudo non ſit ſufficiens ad inducendam legem(vt de 20 annis in Hiſpaniâ fatetur Vaſquez) vnde pro puncto præſenti præſcriptionis debere conſiderari, quid de facto ſit decretum per ius: nam quod potuerit certum eſt: etenim etiam potuit illud tempus relinqui incertum, & ſolùm exigi illud quod iudicio prudentum ſufficiat ad colligendum quæ ſit conſtans voluntas populi.

Subsectio III.

Quid ſit probabilius in hac quæſtione.

72. Etiamſi vt (vt ſubſectione primâ vidimus) valdè probabile ſit, non eſſe neceſſarium certum & determinatum tempus pro conſuetudine, vt vim legis habeat, ſed ſufficere illud, quod arbitrio prudentum valeat conſtantem populi voluntatem declarare; quia tamen ad dictum vltimum caput de conſuetudinibus communiter Canoniſtæ eam præſcriptionem requirunt, cenſeo

In iure Canonico vt præſcribat conſuetudo, certum tempus ſua durationis requirit. Dicendum Primò, in iure Canonico ad abrogandam legem priorem requiri certum tẽpus, quo conſuetudo duret, & ratione cuius præſcribere dicatur; quale autem illud ſit infrà dicetur. Hanc teneo maximè propter auctoritatem communem; & quia vox illa *legitimè præſcripta* magis propriè hoc certum tempus ſignificat: quod vel inde confirmo; nam Pontifex præter hoc, quod eſt conſuetudinem eſſe longæuam, requirit vt præſcripta ſit; ergo non ſolùm requirit tempus, quod ſufficiat ad intelligendam voluntatem populi; nam ad hoc ſine dubio ſufficeret eam eſſe longæuam; ſed etiam requirit certum tempus, quod conſtituat rigoroſam præſcriptionem.

73. *In iure ciuili nõ requiritur talis præſcriptio.* Secundò dicendum, In iure ciuili non eſſe neceſſariam talem præſcriptionem, quia de eâ nulla fit mentio in iure Cæſareo & ſolùm requiritur vt ſit longæua conſuetudo, alibi verò vt ſit probata, & tenaciter ſeruata, &c. ergo non debemus in hoc iure ſine fundamento talem temporis determinationem requirere.

Oſtẽditur ad quas conſuetudines etiã in iure Canonico non ſit neceſſaria illa ſtricta præſcriptio. Tertiò cenſeo dicendum, Etiam in iure Canonico, quoad conſuetudines non abrogantes legem priorem, ſed nouam inducentes, non eſſe neceſſariam eam rigoroſam præſcriptionem. In his duabus concluſionibus acquieſco P. Vaſq. etiamſi ob alia principia hanc verò vltimam probo; nam cap. illud, vnde ea præſcriptio deſumitur, ſolùm loquitur de conſuetudine derogante iuri poſitiuo; ergo nõ debemus id extendere ad alias

Verba legis odioſa nõ ſunt extra legem extendenda. conſuetudines, quia verba legis, maximè ſi odioſa ſint, non debent extra caſum legis extendi. Et verò ratio diſparitatis inter vnam & alteram conſuetudinem ſatis eſt magna; nam longè plus eſt præualere contra ius antiquũ, quàm vbi Princeps nihil ſtatuerat aliquid inducere de nouo quod non ſit eius voluntati contrarium. Meritò

ergo ad hanc conſuetudinem reuocantem ius antiquum requiritur præſcriptio, etiamſi ad alias non requiratur: & ita expreſsè docet Panormitanus ad dictum cap. vltimum de conſuetudine, aſſerens, ſolùm in iure Canonico præſcriptam conſuetudinem requiri, quando eſt contra ius, nõ verò quando eſt præter ius. Quam opinionem Panormitani cùm tacitè videatur hic cap. 8. defendere P. Suarez, miror quòd poſteà ſæpè inſinuet, etiam eſſe conſuetudines præſcriptas non derogantes iuri; ſed præter illud.

Dices Primò, rationem à me allatam nullam eſſe; nam potiùs è contrario dicendũ eſt, plus eſſe nouam condere legem quàm antiquam abrogare; nam per abrogationem antiquæ tolluntur laquei conſcientiarum, per nouam verò legẽ imponuntur: ergo faciliùs cenſetur conſentire Princeps in abolitionem quàm in nouam legem. Ita nonnulli ſuppreſſo nomine apud Patrem Salas eâ diſp. 19 nu. 94. quod ipſa nec approbat, nec reprobat. Reſpondeo tamen, quidquid ſit de eâ ratione, certum eſt, contrariũ eſſe veriſſimum, plus ſcil abſolutè requiri ad abolendas antiquas leges quàm nouas condendas; nam aboleri non poſſunt niſi graui causâ vigẽte; ferri autem poſſunt, eo ipſo quòd materia iudicetur digna lege; vnde & maiorem habeat Legiſlator libertatem in imponendâ lege, quàm in auferendâ: deinde ex ſe faciliùs conſentit homo, vt aliquid fiat præter eius voluntatem, quàm vt contra illã; quod principium lumine naturæ notum eſt; ergo faciliùs permittit nouam legem induci, quàm à ſe poſitam abrogari, quia in hoc fit quodammodò contra illius voluntatem. Secundò reſpondeo, Etiãſi lex ſit quodammodò laqueus conſcientiarum, aliunde tamen eſſe in materiâ morali certum, maioris eſſe momenti conſeruare antiquas leges quàm nouas non condere; vnde à contrario ſequitur, difficilius eſſe antiquas abolere quàm nouas ſtatuere. De quo nonnihil infrà, dum de abolitione legum. 74.

Obiectio refutata. Plus requiritur ad antiquas leges abolendas quàm cõdendas nouas.

Mauult Legiſlator fieri quid præter quàm contra ſuam voluntatem.

Dices Secundò: Etiamſi eo cap. citato non requiratur præſcriptio niſi quando conſuetudo eſt contraria iuri, non tamen propterea in iure negari dari poſſe cõſuetudinẽ præſcriptã; etenim ea neceſſaria non ſit ad inducendum ius, habebit tamẽ à fortiori vim illud inducendi, ſi enim habuit antequam eſſet præſcripta, certè poſtquam præſcripta ſit à fortiori eam vim habebit; addit enim illi vim, non verò aufert præſcriptio. Reſpondeo, me non negare conſuetudinem vllam poſſe venire ad illud tempus, quod ſufficiat ad præſcriptionem; ſed dico, id eſſe omnino per accidens ad noſtrum intentum; quia ante illud tempus iam ea conſuetudo habuit vim inducendi ius, & illud de facto induxit; ergo eiuſmodi præſcriptio per accidens fuit; quòd verò habuerit eam vim patet, quia ea conſuetudo non indiguit præſcriptione; conſuetudo autem non indigens præſcriptione citiùs quàm intra decennium inducit ius, vt ipſe P. Suarez & alij fatentur: non debet ergo fieri vlla mentio conſuetudinis præſcriptæ, dum loquimur de conſuetudine non abrogante ius; quæ obſeruatio valdè neceſſaria eſt propter aliqua in ſequentibus dicenda. 75.

Occurritur replicæ.

Conſuetudo præſcriptione non egens inducit ius ante decenniũ.

Rationes verò ſuprà inſinuatæ, quibus abſolutè videbatur probari, nullam eſſe conſuetudinem præſcriptam, ex dictis, dum probauimus noſtram ſententiã, ſunt ſolutæ: quia oſtendimus eam vocem, etiamſi aliquando vſurpetur in eâ 76.

De quâ præſcriptione intelligẽda ſint verba Pontificis.

primâ præſcriptione, magis tamen propriè ſumi in ſecundâ acceptatione, ideóq; in eâ eſſe intelligenda verba Pontificis, maximè cùm ab omnibus ferè ſic accipiantur, & ea additio præſcriptionis ſupra longæuam conſuetudinem oſtendat requiri talem veram præſcriptionem.

Conſuetudinem præſcribentem cõtinuatam eſſe oportet, aliàs non eſt legitima. Qui differat præſcriptio in materiâ iuſtitiæ ab hac.

Quæres tamen circa hoc Primò, an ea conſuetudo præſcribens eſſe debeat continuata. Reſpódetur ex communi ſenſu omnino id requiri, quia in eo capite dicitur legitimè præſcripta; legitima autem præſcriptio in iure fit per conſuetudinem non interruptã per actus contrarios. Vbi aduerto, licet præſcriptio, quæ fit in materiâ iuſtitiæ, interrumpatur per malam fidem præſcribentis, id tamen in hac conſuetudine non habere locũ; quia conſuetudo etiam per malos actus ſeu malâ fide factos præſcribit (vt dicemus infrà) id quod non benè videntur hic aliqui conſideraſſe, dum eam bonam fidem non interruptam requirunt, niſi fortè nomine bonę fidei intelligant animum ſe obligandi, quem infrà dicemus eſſe neceſſarium.

77. *An in iure conſuetudini non additũ vò præſcripta, ſemper tamen intelligendũ ſit.*

Conſuetudo præſcripta & nõ præſcripta in vi ferendi ius legale cõueniunt vniuocè.

Secundò quæres, An quando in iure eſt ſermo de conſuetudine non addito verbo *præſcripta*, intelligenda tamen ea ſit tamquam principale analogatum: vt cùm dicitur riſus, intelligitur humanus, non verò riſus prati; an verò verbum illud ſit de ſe indifferens ad conſuetudinem etiã non præſcriptam. Reſpondeo, Eſto nonnulli cenſuerint eas duas conſuetudines analogicè tantùm conuenire, & præcipuam eſſe, quæ dicitur præſcripta, nihilominùs tamen certum videri, vtráq; in ratione conſuetudinis & in vi ferendi ius legale vniuocè conuenire; quia quòd certum vel incertum tempus arbitrio prudentum requiratur, impertinens eſt ad cauſandam analogiam in ratione conſuetudinis; cumque aliunde ius, quando requirit conſuetudinem eſſe præſcriptã, addat eam ipſam particulam *præſcripta*, oſtendit ſatis apertè, ſe nomine conſuetudinis nudè ſumptæ non intelligere præſcriptam, ſed potiùs oppoſitam.

78. *Cap. Cumana de electione nobis fauet.*

Obiicitur cap. *Cumana*. de electione: in quo cùm priùs dictum fuiſſet de iure vel conſuetudine iam præſcriptâ, Ergo ſignum eſt à iure nomine conſuetudinis intelligi præſcriptam, reſpondet benè P. Suarez potiùs hinc contrarium inferri; nam ſi vox ea abſolutè prolata ſignificaret præſcriptam, non fuiſſet neceſſum addere eam particulam. Pro quo aduerte, quãdo vox *conſuetudo* ſola eſt poſita in eo capite, fuiſſe nudã propoſitionem caſus; deinde in reſponſione primâ fuiſſe additam eam particulam; quo manifeſtè denotatur vocem *conſuetudo* ex ſe non ſignificare præſcriptum, ideóque debuiſſe in reſponſione diſtingui, ne confusè reſponderetur. Secundò reſpondeo, ibi eſſe ſermonem de conſuetudine pręſcribente ius quaſi proprium ex parte eorum qui eâ vtuntur, quâ ſibi vindicare volebant ſuffragiũ electiuum; in his autem & ſimilibus conſuetudinibus iam diximus ſemper requiri propriã præſcriptionem; at pro conſuetudine ſolùm inducente ius legale, de quâ hic agimus, non id requiritur, niſi in eo caſu poſito.

Explicatur dictũ caput.

Svbsectio IV.

Aliqua quæſtiunculæ circa prædicta ſoluuntur.

79. PRima eſt, quantum temporis ad præſcriptionem conſuetudinis requiratur. Antiqui nonnulli Doctores requiſiuerunt tempus immemoriale; id tamen ſine vllo fundamento videtur dictum, quia præſcriptio citiùs abſoluitur quàm intra tempus immemoriale; ideò Secundò alij in Canonicâ conſuetudinẽ requiſierunt ſpatium quadraginta annorum: quorum ſententiam P. Suarez cap 15.n.2. obiter approbat pro præſcriptione contra ius, non verò, in eâ, quæ eſt præter ius? Ego tamen certè non video, quomodo ea diſtinctio poſſit hîc adhiberi; nam P. Suarez expreſsè (vt ſuprà diximus) præcisè admittit conſuetudinem debere eſſe præſcriptam, quia caput illud vltimum de conſuetudinibus ita id inſinuat: atqui in eo conſuetudo præſcripta eſt, quæ præualet contra ius; vnde ſuprà diximus in ſolâ conſuetudine reuocante antiquum ius requiri præſcriptionem; ergo ſine ſufficienti fundamento admittit conſuetudinem præſcriptam contra ius, & conſuetudinem præſcriptam præter ius; nam omnis, quę eſt præter ius, eſt independens à pręſcriptione. Hinc etiam colligo, non benè huc applicari eam rationem, quòd ſcil. in iure Canonico in præſcriptionibus, quæ non ſunt contra ius, non requiratur plus temporis quàm in ciuili pręſcriptione, in quâ ſufficiunt decem anni, ergo tot ſufficiunt in Canonica præſcriptione: infero, inquam, non benè huc rationem applicari, quia iam oſtendi, conſuetudinem, quæ non eſt contra ius, non petere præſcriptionem, niſi ſit conſuetudo non legalis quaſi in genere iuſtitiæ præſcribens; de quâ nunc non agimus.

Quantũ tẽporis requiratur vt præſcribat conſuetudo.

Doctorũ veterum mens requirens tẽpus immemoriale ad præſcriptionem Suarij diſtinctio in opinione aliorũ hic retunditur.

Sola conſuetudo reuocãs antiquũ ius eget præſcriptione.

Secunda ergo ſententia eſt eorum, qui, cùm in iure tempus longæuum inter præſentes reputentur decem anni, inter abſentes verò viginti, putatunt conſuetudinem illam contrariam legi, ſi Princeps ſit præſens, non requirere vltra decem annos, quia tunc contra illum præſcribitur; ſi verò ſit abſens, debere eſſe viginti, Ita inſinuat Sylueſter verbo *conſuetudo* 92. Hoſtienſis autem in Summa tit. de cõſuetudine §. *Obtentum*, ait multos Canoniſtas ita ſenſiſſe. Ratio verò huius ſententiæ ea eſt; nam conſuetudo in tantum videtur habere vim reuocandi antiquum ius, in quantum Princeps videns eam conſuetudinem, & diſſimulans, cenſetur reuocare ſuam priorem legem: atqui ad hunc effectum valdè conducit præſentia ipſius in loco; nam tunc faciliùs pręſumitur ſcire eum contrarium vſum, & cùm non reſiſtat, cẽſetur etiam eo ipſo conſentire. 80.

Aliorũ opinio aſſerens conſuetudinem Principe præſente requirere ſolùm decẽ, abſente verò viginti annos ad præſcriptionem.

P. Suarez eo cap. docet conſuetudinem præſcriptam independentem eſſe à præſentiâ vel abſentiâ Principis: id quod dicit conſuetudine receptum eſſe: & ratio eſt, quia in hac conſuetudine non attenditur niſi neceſſitas boni cõmunis, cui per hanc præſcriptionem conſulitur; quia multũ expedit, vt conſuetudines rationabiles & ſufficienti vſu firmatæ obſeruentur: ad hoc autem ſufficiens tempus reputatur decem annorum, ſiue Princeps ſciat ſiue nõ ſciat, ergo: aliam etiam rationem inſinuat n.8. quòd ſcilicet conſuetudo præſcripta non inducit legem vt ſignum noui conſenſus voluntatis Principis, ſed vt continens requiſita per legem antecedẽnter diſponentem circa conſuetudinem; ideò noua eius ſcientia non deſideratur, nec poteſtas habendi illam; ergo eodem modo præſcribetur, ſiue abſens ſit, ſiue præſens. 81.

Suarez conſuetudinem præſcriptã à præſentiâ vel abſentiâ Principis independentem putat.

Ego in hoc diſcurſu eam difficultatem video, quòd, vt dixi paulò antè, omnis cõſuetudo requirens præſcriptionem debet eſſe contra ius; non verò eſt præter ius: hinc dico haud ita benè ad

An expediens ſit conſuetudines rationabiles habere firmitatē, Reÿcitur Suarez.

hanc conſuetudinem applicari eam rationem, quod expediens ſit conſuetudines rationabiles habere firmitatem: etenim cùm hæ conſuetudines ſint reuocatiuæ iuris, non video, cur magis ſit expediens reuocari ius antiquum, quàm illud obſeruari: ſanè ſi id dictum fuiſſet de conſuetudine non præſcriptâ, & quæ non eſt contra ius, ſed potiùs obligationem nouam inducit ad faciendum aliquid honeſtum, optimè quadraret ea ratio, quòd ſcilicet expediens ſit tales conſuetudines induci. Secunda item ratio, quòd conſuetudo præſcripta non inducat obligationem vt ſignum noui conſenſus in Principe, non video quo fundamento nitatur, ſi magis id de præſcriptâ quàm de non præſcriptâ intelligi debeat; cùm hæ duę non aliter differant, quàm quòd vna requirat certum terminum immutabilem, alia mutabilem aut determinabilem arbitrio prudentum: quòd autem determinetur certum tempus arbitrio prudentum, vel iam ſit anteà determinatum, quid, quæſo, facit ad punctum requirendi nouum conſenſum Principis circa ſubſtantiam obligationis?

82.
Noua replica.

Fortaſsè dici poſſet ex eodem Patre Suario, in conſuetudine præſcriptâ, eo ipſo quòd à iure fuerit priùs diſpoſitum tempus, iam ibi fuiſſe antecedenter voluntatem Legiſlatoris declaratam, ideóque non eſſe neceſſarium expectare nouum conſenſum illius qui præſtetur tempore ipſius conſuetudinis; in conſuetudine verò non præſcriptâ, quia tempus nullum eſt determinatum, neceſſarium eſſe expectare nouum conſenſum Principis. Sed contrà manifeſtè; nam ſicut voluntas Principis ſufficienter cenſetur declarata antecedenter, dum tempus certum, v. g. decennium, dixit ſufficere, vt ea conſuetudo ſit præſcripta; ita eodem modo poteſt declarari eiuſdem Principis voluntas antecedenter, ſi dicat, Volumus vt conſuetudo, quæ iudicio prudentum fuerit ſufficiens vt cenſeatur inducere ius, illud inducat: in quo caſu non eſt neceſſaria noua Principis voluntas. Ratio à priori eſt, quia ſicut antecedenter poteſt Legiſtator velle, vt poſito decennio conſuetudo obliget; ita poteſt antecedenter velle, vt poſito tempore prudentum arbitrio ſufficienti eadem conſuetudo obliget: tam enim facile eſt Principi velle antecedenter tempus indeterminatum quàm determinatum.

Satisfit illi.

83.
Replicatur denuo, ſed fruſtrà.

Replicabis: *τὸ tempus ſufficiens arbitrio prudentis* videtur eſſe æquiuocum; nam *ſufficiens* eſt relatiuum ad aliud: ad quid ergo debet iudicari ſufficiens? ſi ad præſumendam voluntatem ipſius Principis, ergo neceſſaria eſt de nouo alia voluntas eiuſdem: id quod non eſt neceſſum, quando ponitur tempus certum, quia tunc illud requiritur non pro vllo alio fine, quàm per modum certæ conditionis à Legiſlatore poſitæ; ſi verò dicatur *τὸ ſufficiens* eſſe relatiuum ad tempus neceſſarium pro obligatione, tunc nihil penitus declarabitur: dicetur enim idem per idem, hoc eſt, *Quando iudicabitur tempus neceſſarium ad legem, tunc ſit lex:* per quod nihil planè determinatur. Reſpondeo, *τὸ ſufficiens* intelligi ad formandum iudicium non de voluntate Principis, (id enim benè reiicitur ratione proximè in contrarium factâ) ſed de voluntate & animo ſerio totius populi ad ſe obligandum: ex quâ ratione nihil penitus ſequitur de neceſſitate noui conſenſus ex parte Principis. Conſtet ergo, ex determinatione certi aut incerti tẽporis planè nihil inferri de neceſſitate nouæ volũtatis in Principe,

Quid per τὸ ſufficiens, ē potius intelligatur.

Ego in hac materiâ putarem multò magis conſequenter diſcurri, ſi in vnâ & in alterâ conſuetudine idem dicatur de præſentiâ & abſentiâ Principis, ſcil. vel per accidens eam ſe habere pro vtraque, vel è contrario per ſe pro vtraque. Abſolutè putarem, ſi loquamur de conſuetudine, quæ vi præcedentis voluntatis legem abrogat, nullo modo conducere præſentiam Principis, quia hæc non poteſt immutare priorem volitionem; ſi verò ſermo ſit de conſuetudine, quæ non tam ratione ſui, quàm quatenus dat occaſionem, vt Princeps oſtendat ſuum animum, & conſequenter per nouũ tacitum conſenſum inducat obligationem; ſi, inquam, de hac ſit ſermo, ſine dubio multùm ad rem facere, quod Princeps ſit præſens; quia cùm tunc ſciat conſuetudinem, & permittat, faciliùs cenſetur in eam conſentire, quàm ſi eſſet abſens. 84.

Oſtenditur, ad quā conſuetudinē requiritur præſentia Principis, ad quā verò ſecus.

85.
Conſuetudo præſcripta non requirit niſi decenniū tā in præſentiâ quàm abſentiâ Principis. Quid Ius ex §. 1. Inſtitut. de vſucapionibus vocet tēpus longæuum.

Ergo ad conſuetudinem præſcriptam redeundo, dico pro illâ ſufficere decennium tam in abſentiâ quàm in præſentiâ, & è contrario; nam caput illud vltimum, quod requirit tempus conſtitutiuum cõſuetudinis legitimè præſcriptæ, non facit diſtinctionem inter præſcriptionem abſente Principe aut præſente, ergo nec nos debemus illam facere.

Dices: Ius ciuile aliter vocat tempus longæuum inter præſentes, aliter verò inter abſẽtes, vt conſtat ex §. 1, Inſtitut. de vſucapionibus; ergo cùm ex hoc iure colligamus decem annos eſſe tempus ſufficiens ad præſcriptionem, quia eſt tempus longum, debemus eam etiam diſtinctionem inter abſentes & præſentes admittere. Reſpondeo, eam diuerſitatem ſolùm eſſe in ordine ad præſcriptionem in materiâ quaſi iuſtitiæ: quia magis eſt in damnum tertij, contra quem præſcribitur, quàm conſuetudo de quâ agimus, ideò debuit tempus illud prorogari abſente eo contra quem præſcribitur; in conſuetudine verò neceſſaria non eſt ea diſtinctio, nec vi iuris Canonici ad eam cogimur; neque etiam tenemur trãſferre eam diſtinctionem longæui temporis ex iure ciuili ad Canonicum, cum de diuerſâ præſcriptione in vtroque textu ſermo ſit.

Cur vocetur decenniū longum tempus.

Dices: Quo ergo fundamento vocas terminum decem annorum longum tempus? Reſpondeo, quia ius ipſum agens de tempore dicit decennium eſſe longum tempus, & conſuetudinem decem annorum vocat longæuam abſtrahendo à conſuetudine legali & præſcribente: & ita tenẽt cõmuniter Canoniſtę, quos refert & ſequitur P. Suarez eo cap. 15. n. 2. cuius ſententiam in hoc puncto ſequimur, etiamſi in aliis paulò antè notatis diſpliceat.

SVBSECTIO V.

An id ſit intelligendum de conſuetudine contra leges Eccleſiaſticas.

ALiqui auctores eam præſcriptionem decem annorum ſolùm indicant ſufficientē in iure ciuili, non autem in Canonico. Quæ videtur eſſe communis ſententia, requirens in Canonicis tempus quadraginta annorum ad præſcriptionem. Ita Panormitanus cap. vlt. de conſuetudine num. 11. & in cap. 1. de treug. & pace num. 4. Felinus ibi latè num. 13. Silueſter verbo *Conſuetudo*. quæſt. 4. Angelus ibi num. 8. & alij, quos referunt & ſequuntur Pater Suarez cap. 18. nu. 12. & ſeqq. & Pater Salas ſect. 4. Huius ſententiæ 86.

Sententia cōmunis requirens in ciuili iure decem, in Canonico verò 40. annos ad præſcriptionem.

funda

Baſis huius Opinionis eſt ex cap. Cùm de beneficiis. *de præbendis in 6.*

fundamentum deſumitur ex cap. *Cùm de beneficijs*. de præbendis in 6. & ex multis capitibus in tit. de præſcriptionibus, maximè ex cap. *De quarta.* & *Ad aures.* quia in his omnibus dicitur contra Eccleſiam non præſcribi niſi ſpatio quadraginta annorum; ſed abrogatio legis eſt præſcriptio contra Eccleſiæ mandata, ergo non poteſt fieri niſi ſpatio quadraginta annorum. Quam doctrinam aliqui extendunt ad conſuetudinem, quæ etiamſi non abroget legem Eccleſiaſticam, eſt tamen contra rationem Canonis: quod ita admittit P. Suarez ibi, vt debeat ea ratio eſſe ita eſſentialis legi, vt illâ ceſſante ceſſet lex; quia conſuetudo contra rationem legis tunc virtualiter eſt contra legem: ſi autem talis eſt ratio, vt eâ ceſſante poſſit vigere lex, tunc non eſt, cur conſuetudo contra rationem legis debeat etiam requirere tam longum tempus.

87.
Refellitur ea ſententia ſuaſ.

Fateor, hanc ſententiam valdè communem eſſe; vereor tamen ne non ſit ſufficienter fundata & ſibi non cohærens; & in primis, incipiendo ab hoc vltimo puncto de præſcriptione contra rationem legis, videtur mihi omnino inutilis ea doctrina, quia vel ea ratio legis eſt ſimul adiuncta legi, vel non: ſi eſt adiuncta, cùm ipſa lex, vt abrogetur, petat quadraginta annos, non video quid ibi proſit vel obſit ratio legis, niſi fortè dicere velint, tunc eſſe neceſſarios octoginta annos, quadraginta pro lege, & quadraginta pro ratione legis: quod eſſet planè abſurdum & ſine vllo fundamento: quòd ſi ratio legis ſeparata eſt à lege, tunc nullam inducet obligationem; nam ratio ſeu motiuum, ſi non coniungatur cum præcepto, non obligat, ergo non erit neceſſaria vlla præſcriptio contra illam. Et verò hoc argumentum etiam habet locum, quando ratio legis eſt connexa cum lege; nam tunc ratio non obligat, ſed lex. Nec video, quomodo poſſit præſcribi contra rationem integrâ manente lege; vel certè, quid poſſit ea præſcriptio: non video, inquam, quomodo poſſit fieri ea præſcriptio, quia hæc debet fieri per actus contrarios legi; at ſi lex non violatur, ceſſat præſcriptionis fundamentũ: non etiam video ad quid ea proſit, quia ſi obligatio legis manet, quid me iuuat oſtendere, motiuum illius non manere?

88.
Obuiatur repliſ.a.

Dici fortè poſſet iuuare, ne in aliis ſimilibus materiis diuerſis ſpecie, vbi eſt eadem ratio, obligatus ſim. Sed contrà, quia vel illæ aliæ materiæ ſunt ob eam rationem de facto ſub obligatione legis, vel non: ſi non ſunt, ergo inutilis eſt mihi ea præſcriptio, quia independenter ab illâ non teneor ad talem materiam; ſi verò ſint ſub obligatione, ergo tunc non potero præſcribere contra rationem, ſed debeo præſcribere contra leges ipſas.

Fortè adhuc poſſet excogitari caſus, in quo haberet locum ea doctrina. V.g. ſi poneremus legem eſſe ciuilem, rationem verò illius deſumptã ex aliquo Canone, ideóque rationem eſſe Canonicam; tunc enim dici poſſet, etiamſi ad præſcribendum contra legem quia ciuilem, non eſſent neceſſarij niſi decem anni, ad præſcribendum tamen contra rationem quia Canonicam eſſe neceſſarios quadraginta: nihilominùs addo, etſi caſus ſit poſſibilis, tamen doctrinam locum ibi habere non poſſe, quia, ſi contra legem præſcribitur intra decennium, inutile eſt, quòd contra rationem non præſcribatur niſi intra quadraginta annos. Quid enim id curabunt ſubditi; Secundò, quia tunc ea ratio etſi Canonica ſit, iam tamen

Quando lex Canonica non habeat vim niſi ciuilem.

in eâ lege non habet vim niſi ciuilem; ſicut è contrario, quando ratio ciuilis transfertur ad Canones, iam fit Canonica. Ratio autem à priori eſt, quia hæ rationes non à primo olim inuentore, ſed ab eo qui eis vtitur in legibus ſuam vim habent; ergo quàm citò tunc præſcribitur contra legem, tam citò etiam contra rationem illius.

Veniamus iam ad primum & præcipuum de quadraginta annis pro præſcriptione Eccleſiaſticâ: in quo puncto in primis inde mihi oritur difficultas, quòd ſi eorum auctorum deductio ex prædictis textibus ſit vllius momenti, ſequeretur, nullam præſcriptionem valere contra legem Canonicam vniuerſalem toti Eccleſiæ niſi ſpatio centum annorum; id autem vix vnus aut alius dicit, ergo. Probo ſequelam, quia ſicuti Canones illi ex titulo de præſcriptionibus dicunt contra Eccleſiam non præſcribi niſi ſpatio quadraginta annorum: ita eodem modo dicunt contra Eccleſiam Romanam non præſcribi niſi ſpatio centum annorum: atqui leges Canonicæ communes toti Eccleſiæ ſunt ab Eccleſiâ Romanâ ſeu à Papâ, ergo contra illas non præſcribitur niſi ſpatio centum annorum. Quòd ſi reſpondeatur, eos centum annos non requiri pro præſcriptione legali, ſed pro præſcriptione propriâ contra ius dominij, aut quid ſimile; eodem etiam modo ego dicam cæteros textus, qui de præſcriptione quadraginta annorum loquuntur, non agere de legali, ſed tantùm de verâ & propriâ præſcriptione; quia nullum vel leuiſſimum indicium eſt in eis textibus, vt magis quadrageſima præſcriptio debeat ad legalem applicari quàm centeſima. 89.

Impugnatur præcipuum Suarij argumentum.

Quando præſcribatur contra Eccleſiã Romanam.

Deinde idem confirmo ex doctrinâ P. Suarez ſuprà à nobis poſitâ, quòd ſcilicet de conſuetudine præſcriptâ non habeatur in Canonibus mentio, niſi in vltimo capite de conſuetudine; vnde ego probo has præſcriptiones omnes, de quibus in titulo de præſcriptionibus eſſe alias à legali, & verò quicumque eos omnes textus perlegerit, inueniet omnes agere de præſcriptione iuris dominij, &c. Aliam addo propoſitionem inter Iuriſtas & Canoniſtas certam, quòd præſcriptio propria plus temporis requirat quàm legalis ſeu contra legem, vt Suarez ipſe hîc fatetur n. 13. in fine: & ratio à priori id oſtendit efficaciter; nam conſuetudo contra legem non poteſt propriè dici præſcriptio contra Principem: ibi enim eſt propriè præſcriptio contra alterũ, quando fit altero inuito & repugnante vel virtualiter vel expreſsè; quando verò fit ex vi voluntatis alterius, nihil eſt propriè contra illum, ſed potiùs ab illo, vt ex terminis patet. Atqui in præſcriptione conſuetudinis contra legem includitur voluntas Principis, à quâ cenſetur reuocari lex, quia eam condidit ſub illâ conditione, vt ſi reſtiterit populus per conſuetudinem, ipſe Princeps ſit contentus eam abrogari ipſo facto: ergo hîc non præſcribitur contra ius Principis, ſed potiùs fit iuxta illud: non ſic res ſe habet in alterâ præſcriptione alicuius rei; fit enim illa ex conceptu ſuo etiam contra voluntatem alterius cui illa res adimitur; ideoq; ex conceptu ſuo debet requirere plus temporis. 90.

Propria præſcriptio plus petit tẽporis quàm legalis.
Quando ſit præſcriptio contra alterũ.

Hinc ergo formo argumentum: Præſcriptio, de quâ illi Canones, eſt vera & propria in materia iuſtitiæ; ſed hæc (vt dixi) ex conceptu ſuo petit plus temporis quàm ea quæ eſt contra legem; ergo, eò quòd ibi leges requirant quadra- 91.

Reijcitur efficaciter aduerſariorum opinio.

ſeri abrogata ea lex ante præſcriptionem perfectam.

96. *Euertuntur eius fundamenta.* Iam verò ad illius fundamenta, quatenus ſententiæ noſtræ aduerſantur: ad caput illud dicimus in eo eſſe ſermonem de conſuetudine, quæ tollit legem independenter à nouâ voluntate Principis, imò & à ſcientiâ ipſius; talis enim conſuetudo debet neceſſariò eſſe præſcripta: at nos loquimur, caſu quo noua voluntas ſeu conſenſus Principis colligitur ex conſuetudine, quatenus ipſe & præſens eſt, & ſcit; & cùm poſſit ſine vllâ difficultate impedire eam conſuetudinem, non tamen impedit, & alia interueniunt ſigna conſenſus.

Noua voluntas Principis ex conſuetudine colligitur.

Quando tolerantia Principis non arguat conſenſum, quando verò ſic.

Ad confirmationem, quòd Principis tolerantia non arguat conſenſum, reſpondeo id eſſe aliquando veriſſimum, cùm ſcilicet Princeps iuſtas ob cauſas non poteſt liberè reprehendere aut caſtigare tranſgreſſores; tunc enim illa tolerantia non eſt voluntaria, ideoque non arguit conſenſum; nego tamen id verum eſſe, quando poteſt commodè impedire eam conſuetudinem, non tamen vult; tunc enim cenſetur conſentire: quòd ſi adhuc non ſufficit illud indicium, poterit expectari aliud maius; nos enim in præſenti non determinamus quæ ſint ea indicia, ſed dicimus, quando ſunt ſufficientia, vt conſtet de voluntate Legiſlatoris, tunc cenſeri abrogatam legem per conſuetudinem etiam non præſcriptam. Quod ſi roges, quando poſſimus iudicare dari talem conſenſum; reſpondebo id non poſſe à nobis decidi, ſed in caſibus particularibus dignoſcendum iudicio prudentum.

97. Ad alteram obiectionem, quod conſuetudo, ſi non ſit rationabilis, non tollit legem, ergo etiam non tollet, ſi præſcripta non eſt, quia eodem modo requiritur à Pontifice rationabilitas & conſenſus; reſpondeo negando conſequentiam, quia rationabilitas conſuetudinis eſt eſſentialiter requiſita ex naturâ rei, & ſine quâ nec ipſe Legiſlator auferre poteſt leges: at præſcriptio ſolùm eſt neceſſaria ex illius volútate quòd ſi de hac voluntate aliunde conſtet, iam non requiritur ea præſcriptio.

Rationabilitas conſuetudinis eſt eſſentialiter requiſita ad abrogationem legum.

Circa conſuetudinem verò non præſcriptam derogantem legi ex vi antecedentis conſenſus Principis dicendum eſt, eam poſſe etiam infra decennium ſufficere ad inducendam obligationem legis, quia minùs per ſe ad hanc quàm ad præſcriptam requiritur; quantum autem debeat eſſe illud, non poteſt certò determinari, quia pendet ex materiâ actuum ex eorum frequentiâ: etenim aliquæ materiæ ſunt, quæ etiã intra diem frequentiſſimè occurrunt, aliæ vix ſemel intra annum. Ratio autem videtur dictare, faciliùs poſſe intra idem tempus conſuetudinem obligare, ſi valdè multi actus tunc repetantur, quàm ſi ſolùm vnus aut alter, ideóque per eam multiplicationem poſſe compenſari longitudinem temporis in aliâ materiâ.

Quænam conſuetudo intra idem tempus magis obligare poſſit alterâ.

98. Obijcies: Ad omnem conſuetudinem ſiue derogantem antiquo iuri, ſiue nouum inducentem, requiritur vt ſit longæua; vt patet ex textibus ſuprà poſitis: atqui tempus longæuum non eſt niſi decem annorum: ergo nulla conſuetudo valet ante decem annos. Reſpondeo, illud longæuũ tempus ibi ſolùm eſſe pro præſcriptione; nam pro conſuetudine, maximè in materijs, quæ (vt dixi) paſſim exercentur, etiam tres quatuórve anni faciunt longum tempus: ſed de hoc infrà nonnihil ampliùs, dum de multitudine actuum pro valore conſuetudinis diſputandum erit.

Conſuetudo non requirit tantum temporis quantũ præſcriptio.

DISPVTATIO XXV.

De conditionibus quæ requiruntur vt conſuetudo inducat ius legale.

1. PRÆCEDENTI diſputatione explicuimus varias conſuetudinis diuiſiones, eadem autem occaſione de tempore requiſito ad eius valorem multa diximus; iam de ceteris, quæ ad eumdem valorem neceſſaria ſunt, ſpecialiter agendum erit.

SECTIO I.

Quomodo requiratur animus ſe obligandi.

QVÆSTIO hæc ob dicenda paulò poſt ſummè eſt in praxi difficilis, etiamſi ſpeculatiuè clariſſima. Dicimus ergo, non ſufficere actus illos repetitos fieri ex ſolâ deuotione, ſed requiri vt ex voluntate inducẽdi obligationem; cumque hic animus numquam poſſit colligi ex repetitione actuum etiam frequentiſſimâ & per longiſſimum tempus, quia ſemper poteſt actio illa fieri ex deuotione, difficulter decidi poteſt vnde debeat ſaltem probabiliter id inferri. In hac difficultate faciliùs eſt dicere, quæ conſuetudo non obligat, quàm poſitiuè determinare, quando obligat; præmittamus ergo certa, vt de incertis poſſimus fuſiùs diſcurrere.

Actus repetendi ſunt ex voluntate obligationem inducendi.

Primò ex dictis ſæpè conſtat, conſuetudinem non induci niſi per actus morales liberos, quia debet eſſe conſenſus moralis & humanus; is autem non ſit niſi per actus liberos & voluntarios: nam Princeps, licet cenſeatur approbare conſuetudinem, non tamen id facit, niſi ſupponendo conſenſum populi; cui quaſi committit ſuas vices ad has obligationes inducendas. 2.

Conſuetudo non inducitur niſi per actus morales liberos.

Hinc Secundò certum eſt, per actus ex ignorantia & errore factos nõ induci ius vllum, quia ex ea parte inuoluntarij ſunt; in quo puncto, quia clarum eſt, & ab omnibus ferè defenditur, non eſt neceſſum diutiùs hærere: vnde ſequitur, ſi populus reputans eſſe obligationem faciendi aliquid, id facit, non inducere ius legale conſuetudinis, quia tunc vi eius erroris non cenſetur velle ſibi nouum onus imponere, ſed antiquo ſatisfacere: quòd ſi hoc re ipſa nullum fuit, nulla eſt etiam tunc noua obligatio, ſimiliter è contrario, ſi populus putat non eſſe legem, ideoque operatur in actu excercito contra illam, tunc eam non abrogat, quia non operatur animo abrogandi legem.

Per actus ignoranter aut erroneè factos nullum ius inducitur.

Dixi hanc doctrinam ferè ab omnibus defendi, quia nonnulli propter legem 39. ff. de legibus, in qua hæc habentur, *Quod non ratione introductum eſt, ſed errore primum, deinde conſuetudine obtentum, in alijs ſimilibus non obtinet;* propter hanc, inquam, legem, cenſent conſuetudinem per errorem inductam eſſe validam in ſua materia, licet ex ea trahi argumentũ non valeat ad alias ſimiles materias, quia non patitur tantas

Varia variorum hac de re ſententia.

extenſiones

extenſiones, quantas conſuetudo ſine errore introducta. Alij verò diſtinguunt inter errorem facti, quem fatentur non inducere conſuetudinem; & inter errorem iuris, quem putant nihil obeſſe quò minùs conſuetudo in tali errore fundata inducat ius legis. Verùm ratio facta & fundata in conſenſu neceſſario ad legem non patitur has diſtinctiones: & declaratur vlteriùs; nam ſicut Legiſlator non obligat, niſi velit obligare, ita populus, qui ſe habet in conſuetudine per modum Legiſlatoris, non poteſt ſe obligare, niſi velit: eo autem ipſo quòd ſit error aliquis ſiue iuris ſiue facti, non eſt talis ſeria voluntas, vt ex terminis patet, ergo nequa erit obligatio.

4. *Reſpondetur legi allatæ.* Iam ad legem in contrarium allatam dupliciter reſponderi poteſt; Primò ex Gloſſis ibi, quæ docent τὸ *in alijs ſimilibus non valet*, nō ita intelligendum, ac ſi lex diceret, Eiuſmodi conſuetudo ex errore valet in hac materia, non tamen poteſt trahi ad aliam ſimilem: etenim neque aliæ conſuetudines etiam non introductæ per errorem trahi poſſunt ad alias materias ſimiles; nam leges, quia odioſæ ex ſe ſunt, non trahuntur ad diuerſas materias ab his, quæ per ipſas mandantur: intelligenda ergo ſunt ea verba, vt talis conſuetudo non obliget ad alios actos eiuſdem ſpeciei ſimiles illis, quia facti ſunt ex eo errore; vnde potiùs infertur eam conſuetudinem non inducere ius legis; ideò ille textus potiùs eſt pro nobis.

Suarij explicatio. Aliam explicationem fusè deducit P. Suarez cap. 12. num. 6. quòd non loquatur ea lex de præſumptione legali, ſed de propriâ & priuatâ in materiâ alicuius priuilegij, &c. Mihi prima videtur magis clara & conformis noſtro intento, ideoque eâ vt ſufficiente contentus ſum.

5. *Conſuetudo legalis nō inducitur per actus metu graui vel vi factos.* Tertiò dicendum, conſuetudinem legalem non induci per actus factos ex metu aut vi graui. In hac adhuc magis conueniunt auctores: & ratio eſt manifeſta; nam licet metus non tollat ſimpliciter voluntarium, quia tamen actus inducentes conſuetudinem ita debent eſſe voluntarij, vt fiant animo ſe obligandi; nemo autem id quod facit ex metu, facit intendendo obligationem ad ſimiles actus, cùm potiùs per ſe ab eis abhorreat, & illos non faciat, niſi vt euadat præſens periculum; videntur ex naturâ rei eiuſmodi actus eſſe inhabiles ad talem conſuetudinem. Secundò idem ſuadetur, quia conſenſus Principis, ſiue antecedens ille ſit, ſiue præſumptus, poſt inchoatam conſuetudinem requiritur ad eius valorem: atqui Princeps non præſumitur nec ante conſuetudinē, nec poſt illam dare ſuum conſenſum, vt ſubditi iniuſto metu cogantur ad conſuetudinem, ergo: ſed quid ſi ipſe Princeps iniuſtè metum incutiat? *Si Princeps iniuſtè metū hic incutiat, iniuria fit eſt.* Reſpondet P. Suarez iniuriam ab eo committi, quia non poteſt extorquere conſenſum à populo, per quem obligetur. Bona doctrina. Addo ego pro præſenti quæſtione faciliùs dici poſſe, vix id moraliter poſſe contingere; nam ſi ſolùm vult obligare populum, poteſt id ipſe per legem ſcriptam facere: vt quid ergo impertinenter tunc conſenſum à populo quæreret? Quòd ſi materia ſit talis, vt vel ob iniuſtitiam, vel ob nimiùm graue onus, vel alio ex capite ſit incapax legis, tunc, etiamſi conſenſum voluntariè eo tempore præberent, non ideò poſteà forent obligati.

6. *Hi actus ita debēt eſſe voluntarij, vt ſimul habeāt ſubditi animum ſe obligandi.* Quartò dicendum eſt, eos actus ita debere eſſe voluntarios, vt ſimul habeant ſubditi animum ſe obligandi: ſi enim faciant ſolo titulo deuotionis non obligantur vnquam. In hac conueniunt omnes; eiuſque ratio inſinuata eſt ſuperiùs. Sicut enim Legiſlator non obligat, niſi velit obligare; ita populus, qui in eâ conſuetudine ſe habet vt Legiſlator, non obligat ſeipſum, niſi animum habeat ſe obligandi. Hæc concluſio eſt, quæ nobis creat magnam difficultatem, ob rationem ſuprà inſinuatam: planè enim videtur hinc ſequi, numquam de facto vllam conſuetudinem inducere obligationem; *An de facto aliqua conſuetudo inducat obligationem.* non dico non poſſe inducere, ſed non inducere de facto, quia reuerà non eſt credibile moraliter, quòd homines velint ſibi ipſis imponere onus tam graue, quale eſt obligatio ſub peccato, maximè mortali, ad eiuſmodi opera: nam licet vnus aut alter fortè id velit, quod tamen maior pars populi in eum animum conueniat, & quidem per notabile tempus, ac intra illud numquam reuocauerit talem voluntatem, eſt moraliter incredibile: à poſteriori autem idem ſuadetur ex conſuetudinibus maximè receptis in Eccleſia, & aptiſſimis ad inducendam obligationem legis; quæ tamen eam non induxerunt; *Multæ Eccleſiaſticæ conſuetudines per longiſſima tempora continuata legē non induxerunt.* vt accipere Cineres ſacros Feria quarta Cinerum: à qua conſuetudine in locis Catholicis nec vnicus ſolet excipi: item conſuetudo accipiendi ramus die Palmarum, orandi dum pulſatur ad Aue Maria, aquam benedictam ſuſcipiendi in ingreſſu templi, & in multis alijs conſuetudinibus. Hinc enim formo argumentum: Res iſtæ quantumuis non ſolùm à maiore parte populi, prout ad conſuetudinem legalem requiritur, ſed à toto ferè obſeruentur conſtantiſſimè, item non ſolùm per tempus neceſſarium ad inducendam obligationem, ſed per illud quod ſufficit ad præſcribendam etiam decies aut duodecies, non tamen inducunt obligationem in conſcientia, quia non videntur lege aliqua lata præceptæ; & de animo ſe obligandi in eis nihil nobis conſtat: quæ, quæſo, conſuetudo de facto vi conſuetudinis induxit talem obligationem, aut in qua poſſumus dicere, *Populus hic vult ſe obligare?*

7. *Occurritur obiectioni.* Dices, Id intelligendum, quando ipſi ſubditi putant ſe teneri. Sed contrà, quia aliud eſt eos tunc teneri ex conſcientiâ erroneâ, aliud verò re ipſa: quòd ſi eam conſuetudinem ſeruent, quia putant ſe teneri, nullam per illos actus obligationem ſibi creant; & cum primùm conſiterit anteà non fuiſſe obligationem, non tenebuntur ampliùs vi eorum actuum. Quòd ſi dicatur *Multæ conſueuerunt fieri, non tamen obligationis inducēdæ gratiâ.* eam exiſtimationem eſſe ſignum, quòd prædeceſſores voluerint ſe obligare; Contrà, quia planè videtur moraliter ea notitia impoſſibilis: ſi enim publicè non dicant, *Volumus id facere animo vt nos obligemus*, quomodo, quæſo, ipſimet conueniunt inter ſe, vt ſibi cum animum dicant? quòd ſi non dicant, ergo pro libito præſumitur, quia actio exterior non requirit talem voluntatem ſe obligandi, vt initio ſectionis dixi: & eadem difficultas eſt, ſi reſpondeatur optimum ſignum eſſe ad eam obligationem dignoſcendam quando docti & pij ſcrupulum mouent ijs qui eam conſuetudinē non ſeruant. Dico eſſe eamdem difficultatem, quia, vnde, quæſo, id nouerunt illi pij? Fortè ipſimet decipiuntur; putant enim eius conſuetudinis antiquiores obſeruatores voluiſſe ſe obligare; cùm tamen illi purè purè ex deuotione id fecerint. Addo, ſæpè in conſuetudinibus planè nō obligantibus ingeri ſcrupulum ijs, qui eas non obſeruant, non tam ratione peccati quàm ratione cuiuſdā indecentiæ. *Poloni Feriâ quartâ ieiunant, etſi ad hoc nullâ lege teneantur.* Sic audio in tota Polonia ieiunium quartæ Fe-

riæ ab omnibus ita obſeruari, vt reputetur quaſi profanus, qui illud non ſeruat; & tamen apud illos conſtat non eſſe obligationem ſub peccato.

8\. Propter hæc crediderim valdè probabile nullam eſſe de facto talem conſuetudinem legalem, quæ vi ſolius conſuetudinis, non accedente aliquâ lege latâ à Principe aut voto totius communitatis, obliget ſub peccato: id quod valdè confirmatur ex aliquibus Canonibus, in quibus conſuetudines ſimilas honeſtæ præcipiuntur obſeruari; videntur enim Pontifices ſupponere, ſi non accedat lex directè obligans: vix poſſe præſumi de animo ſe obligandi in maiori parte cõmunitatis, & actibus repetitis.

Nulla de facto talis eſt legalis conſuetudo, quæ, non accedẽte aliquâ lege vel voto à Principe vel communitate lato, obliget ſub peccato.

Dixi etiam, *niſi votum accedat*, quia experientia ſatis docet, quando aliqua ciuitas aut Regnum vult ſe obligare ad colendum Sanctum aliquem ieiunio, feſto, &c. ordinariè id efficere per votum, quia reuerâ meritò ſupponunt, ſi ad conſuetudinem longam inducentem obligationem remittatur, facilè multos mutaturos animum, & conſuetudinem non præualituram.

9\. Circa quod poſſet aliquis obiter inquirere, an conſuetudo voto firmata inducat obligationem voti & obligationem legis; nam, iuxta dicta paulò antè, ei conſuetudini, vt inducat legis obligationem, ſolùm deerat animus ſe obligandi: atqui ille animus iam eſt eo ipſo, quòd per votum ſe volunt obligare; ergo introducitur tunc vtraque obligatio, quia inter ſe duæ illæ non pugnant: quòd ſi vtraque ſimul ſit, ſequeretur, etiamſi diſpenſaretur in voto, manſuram aliam legalem; & è contrario, ſi conſuetudo ſola vt talis per legem lata abrogaretur, manſuram obligationem voti. Reſpondeo, verum quidem eſſe duas eas obligationes poſſe ſimul cohærere, nihilominùs tamen de facto non debere in caſu poſito præſumi exiſtere; nam vt populus ſe obliget obligatione propriâ legis, non ſufficit quòd velit in poſterum id facere animo abſolutè ſe obligandi, ſed debet eſſe animo ſe obligandi per modum conſuetudinis: ea autem obligatio ſicut eſt in conceptu ſuo diſparata ab obligatione voti, ita etiam non infertur ex illâ.

An conſuetudo voto firmata inducat obligationem voti & legis.

Vt populus ſe obliget obligatione legis debet id facere animo ſe obligandi per modum conſuetudinis.

Doctrina hucuſque tradita intelligenda eſt de conſuetudine inducente obligationem; nam de conſuetudine abolente antiquum ius poſitiuum faciliùs creditur ſæpè de facto reperiri in hominibus; & quidem poſſe per conſuetudinem aboleri ius poſitiuum ſuprà fusè deductum eſt; quod non eſt ita intelligendum, vt Legiſlator tulerit ab initio legem ſub hac conditione, ſi populus eam retinere velit; ſequeretur enim inde, non ſolùm per conſuetudinem, ſed directè poſſe populum conuenire ac velle deſtruere vno actu legem, dicendo ſe nolle eam tolerare: ea ergo deſtructio fit iuxta ſuprà dicta, eò quòd Legiſlator ab initio dixerit, *Volo per hanc legem obligare quamdiu per contrariam conſuetudinem non fuerit abrogata.* Quo poſito, circa voluntatem populi, quæ poteſt per conſuetudinem abrogare legem, dicendum eſt Primò requiri, ne populus incipiat legem violare, putando ſe non teneri; tunc enim non cenſebitur velle abrogare: eſt ergo neceſſaria voluntas non habendi talem legem, ſed recuperandi libertatem antiquam tali obligatione excuſſâ: hæc autem intentio ex ipſâ actuum frequentiâ ſuppoſitâ cognitione legis contrariæ, & ex pertinaciâ populi in talibus actibus facilè colligitur. Et hinc aſſignatur differentia inter conſuetudinem contra legem & conſuetudinem præter legem, quòd ad libertatem homo naturâ ſuâ videatur procliuis: vnde, quando communi conſenſu populus nititur contra legem, præſumitur velle etiam abrogare; at quòd ponat ſibi nouam obligationem, eſt longè difficilius, ideò id non præſumitur ex frequentiâ actuũ, maximè cùm ex deuotione ſæpè eoſdem actus repetamus.

Quâ voluntas populi poſſit abrogare legem conſuetudine.

Nota differentiam inter conſuetudinem præter & contra legem.

SECTIO II.

An ea conſuetudo debeat eſſe à maiori parte populi, & an poſſit per actus malos inchoari.

Qvoad primum, dicimus requiri in eiuſmodi materiâ ſicut in præcedenti, vt illi actus fiant à maiori parte populi; nam ſi è contrario maior pars ſeruat legem, aut certè æqualis, ſtandum eſt pro lege, quia ipſa, vt ſic dicam, ſeipſam defendit; & aliunde habet aut fortiorem aut certè æquè fortem conſuetudinem pro ſe quàm contra ſe, non eſt ergo cur debeat cedere. Eadem ratio applicari poteſt ad conſuetudinem non abrogantem, ſed inducentem nouum ius; nam etiam tunc, cùm libertas per ſe ſtet pro communitate, certè, vt ea vincatur, neceſſum eſt maiorem partem populi contra illam conuenire. Limitationem huius ſententiæ vide ſect.3. 11.

Conſuetudo abrogatiua legis eſt à maiori parte populi neceſſariò.

Circa quod moueri difficultas ea poteſt, an leges, quę ſunt communes v.g. pro tota Hiſpania, vt cenſeantur abrogatæ, debeant à maiori parte totius Hiſpaniæ non obſeruari? Eadem difficultas eſt de conſuetudinibus Eccleſiaſticis obligãtibus pro totâ Eccleſiâ. Reſpondeo, ſi debeant abrogari tales leges pro totâ Hiſpaniâ, aut aliæ pro totâ Eccleſiâ, haud dubiè debere à maiori Eccleſiæ aut Hiſpaniæ parte induci contrariam conſuetudinem: quomodo autem maior pars Eccleſiæ in eam conſuetudinem cum eo animo, quem ſectione primâ diximus eſſe neceſſarium, poſſint conuenire, non debemus nos decidere, quia non agimus de eius conuentionis poſſibilitate, ſed explicamus ea ſine quibus conſuetudo non erit valida: quòd ſi ea omnia non poſſint aliquando ſimul reperiri, tunc non poterit conſuetudo valida introduci. Addo, vt illæ leges abrogentur pro vnâ particulari Prouinciâ, quæ alioquin ſit capax propriarum legum, aut pro vno particulari Epiſcopatu, ſufficere, ſi maior pars eius Prouinciæ vel Epiſcopatus eam conſuetudinem inducat: eadem enim ratio, quæ affertur de conſenſu maioris partis totius Hiſpaniæ pro abrogatione in totâ Hiſpaniâ, conuincit de maiori vnius Prouinciæ pro abrogatione in eâ Prouinciâ. 12.

Etiam leges Hiſpaniæ aut totius Eccleſiæ, ſi abrogãdæ ſunt, conſuetudine cõtrariâ maiorum partis tollenda ſunt.

Maior pars Prouinciæ aut Epiſcopatus conſuetudine à ſe introducta leges pro ſe latas abrogat.

Circa ſecundum ſectionis punctum dicimus, actus, quibus conſuetudo aliqua inducitur contra legem, ordinariè debere eſſe malos; quia & debent eſſe cum ſcientiâ legis, & ſine metu excuſante, & ex animo legem auferendi; eo autem ipſo ſunt mali. Video Diuũ Thomam ſuprà art. 3. ad 2. docere, etiam per actus bonos poſſe legem aliquam tolli; quod ita declarat, vt homines occurrente aliquâ neceſſitate in particulari incipiant ſine culpâ non ſeruare legem; quòd ſi illa occaſio ſæpiùs occurrat, per actus illos legi contrarios inducetur conſuetudo oſtendens legem non eſſe vtilem, quæ conſequenter abrogabitur. Hæc doctrina nõ eſt viſa ſufficiens Patri Suarez; 13.

Actus, quibus conſuetudo contra legem aliquam inducitur, ordinariè malos eſſe oportet.

Qui poſſit etiam bonis actibus lex tolli.

nam

nam quando quis operatur ex epikia ob aliquã neceſſitatem occurrentem, non operatur contra legem, & conſequenter non deſtruit legem, nec tales actos dant ius, vt ceſſante eâ neceſſitate poſſit quis operari contra legem. quòd ſi frequẽtes ſint occaſiones illæ, tunc lex ceſſabit non vi conſuetudinis, ſed quia materia legis videtur tam mutata & facta non expediens.

14. Adhuc tamen cenſeo poſſe pro hac ratione D. Thom. ſic reſponderi, vt aliquando tot fuerint occaſiones operandi licitè contra legem, vt vi illius conſuetudinis alij ſucceſſores bonâ fide proceſſerint, non putantes ſe iam teneri, etiamſi ceſſauerit illa neceſſitas; tunc autem, quia etiam illa ſecunda conſuetudo fuit virtualiter ad legem abrogandam, aut ſaltem ad conſeruandum ſuum ius, quod putarunt acquiſitum fuiſſe per priorem conſuetudinem, ſine dubio abrogabunt legem, & tamen non fuêre illi actus mali; ergo in aliquo caſu poteſt conſuetudo contra legem induci per actus bonos.

Oſtenditur qui poſſit conſuetudo contra legem induci per actus bonos.

Replicabis Primò: Illi actus, qui fundantur in errore, quòd iam ſit lex abrogata per primam conſuetudinem, non inducunt nouam abrogationem, ſed quaſi continuant antiquã: quòd ſi antiqua nulla fuit, neque hi vllam inducent. Reſpondeo, ſi actus orti ex eo errore non includant animum etiam recuperandi ſuam libertatem, caſu quo non ſit recuperata, verum eſſe, non inducere libertatem; at inducent, ſi eum animum includãt, vt reuerà poſſunt includere, quia illi homines poſſunt dicere, *Volumus per hanc conſuetudinem, vt ſi re ipſa fortè adhuc non eſt ſufficienter lex abrogata, abrogetur.* Quòd ſi conſuetudini malæ, quia habet illum animum abrogandi, cedit Legiſlator, cur non cedet conſuetudini licitæ eumdem animum habenti? eſſe verò eam volitionem licitam patet, quia velle carere lege non eſt malum.

Obuiatur replica.

15. Declaro id meo iudicio manifeſtè: Voluntas peccaminoſa abrogatiua legis duo habet; vnum eſt, velle actu facere contra legem; in quo propriè conſiſtit malitia: alterum eſt, velle à ſe tollere obligationem legis: quod ſecundum ex ſe & ex cõceptu ſuo nullo modo eſt malum. Legiſlator igitur dum annuit illi voluntati, non annuit, quâ parte mala eſt, ſeu quâ parte eſt voluntas frangendi legem: ex hoc enim capite potiùs meretur pœnam quàm fauorem illum tollendi legem: annuit ergo illi voluntati, quâ parte eſt ſignum deſiderij magni in populo carendi eâ lege, quia non vult Legiſlator cum tantâ reſiſtentiâ obligare: & hæc eſt ratio à priori, cur ea conſuetudo tollat legem; atqui ea ratio proteſtandi ſuum animum & deſiderium carẽdi lege poteſt requiri in illis actibus licitè factis, eò quòd putent ſubditi priorem conſuetudinem iam eſſe abrogatam, & ex hoc capite non peccent vllo modo contra legem; perſiſtunt autem in eâ conſuetudine licitâ ſimul oſtendendo ſuum animum de tollendâ lege, ſi adhuc durat: qui animus non eſt peccaminoſus, quia ſolùm habet pro obiecto rẽ, quæ non eſt mala, iuxta dicta paulò antè, ſcil. tollere quantum eſt ex parte ſuâ legem illã, ſicut non eſt mala voluntas tollendi ſibi obligationẽ voti quantum poſſit; eſſet autẽ malum, ſi diceret expreſsè, Volo operari contra legem, aut, Operarer contra illam, etiamſi exſtaret, & ego id ſcirem. Verùm hoc obiectum non pono ego vllo modo in eâ voluntate.

Velle carere lege non eſt malum.

Quibus cõſtet actibus volũtas peccaminoſa abrogatiua legis, & cui eorũ Legiſlator annuat.

16. Replicabis tamen Secundò: Non poteſt vllo modo conſtare de eo animo auferendi ſibi obligationẽ, quando iam ſupponunt illi ipſi eſſe ablatam. Facilè tamen reſpondeo, quoad hoc difficultatem eſſe communem etiamſi non ſupponãt eſſe ablatam: animus enim auferendi legem non eſt coniunctus cum tranſgreſſione externâ, vt eſt in cõfeſſo apud omnes; neq; enim eſt per ſe connexus cum conſuetudine, quia poteſt eſſe cõſuetudo ſine vllo animo tali: ſicut ergo in eo caſu debet ille animus præſumi tum ex cõſtanti operatione contrariâ, tum ex aliis indiciis, quibus ipſi expreſsè fatentur ſe talem legem reputare grauem, eodem modo, etiamſi putent eſſe abrogatam, poſſunt profiteri exteriùs ſe adhuc optare, vt, ſi fortè aliquid deeſt ei abrogationi, compleatur. Denique non oſtendo ego qui poſſit agnoſci ille animus, ſed quòd reuerà poſſit eſſe, & habeat eo ipſo vim inducendi libertatem, manifeſtatio autem poterit ſaltem ex dictis cuiuſtibet ſciri, ſi inuicem ſuum animum ſibi manifeſtent; & ſummùm inferetur hunc modum non poſſe tam facilè inueniri, & proptereà ego dixi ſuprà in concluſione, ordinariè & per ſe non niſi per actus malos abrogari poſſe eam conſuetudinem.

Occurritur alteri replicæ. Animus auferendi legem nõ eſt cõnexus cũ tranſgreſſione externâ.

Addidi autem hunc modum, vt probarem habere etiam aliquando poſſe locum doctrinam D. Thomæ: qui eodem loco aliter dicit poſſe per conſuetudinem licitam abrogari legem, ſi ea cõſuetudo legi contraria ſit valdè firmata. Secundus tamen hic modus non videtur habere locum, quia, ſi ita firmata ſit ea conſuetudo, vt lex ſit eo in loco admodum difficilis, iam ceſſabit non tam per abrogationem vi conſuetudinis quàm per materiæ mutationem: quòd ſi conſuetudo non ſit adeò obfirmata, tunc non impediet legem; aut certè debebit oſtendi, quid habeat ea conſuetudo, ratione cuius legem deſtruat, aut quâ ratione venerit ad talem ſtatum ſine peccato; debebitque recurri ad vnam è ſolutionibus ſuprà poſitis. 17.

Modus loquẽdi D. Thomæ diſplicet.

Obiici tamen poteſt è contrario, ad probandum per actus malos non poſſe tolli legem; quia lex ſupponitur rationabilis; ergo conſuetudo contra illam erit irrationabilis & peccaminoſa; ſed conſuetudo irrationabilis non tollit legem, ergo. Secundò, quia videtur indignum, vt Princeps annuat voluntati iniquæ ſubditorum tollẽdo ob illam vnam legem iuſtam & honeſtam. Reſpondeo ad Primum, oſtenſum à nobis ſuprà fuiſſe, non eſſe idẽ malum & irrationabile, quia irrationabile eſt quod non poteſt vmquam eſſe honeſtum & vtile: poteſt autem id, quod actu eſt malum contra legem in alio caſu eſſe honeſtum. V. g. lex prohibet, ne quis comedat oua & lacticinia diebus ieiunij, ſine dubio malum eſt durante lege ea comedere; ſi autem populus ob aliquam raritatem piſcium (quæ tamen non reddat ſimpliciter eam legem nimis grauem, alioquin tunc per ſe independenter à conſuetudine ceſſaret) cupiens magis eſſe expeditus ad ſeruandum ieiunium, nitatur, vt ſibi liceant lacticinia, ſine dubio habebit honeſtum finem; & conſuetudo illa dici poterit rationabilis: & tales puto de facto inductas eſſe in hac materiâ aliquibus in locis.

Non eſt idem malũ & irrationabile.

Hinc dico neceſſum eſſe aliquod ſimile motiuum honeſtum, vt conſuetudo præualeat; nec proptereà putet quis eam reddi licitam in initio, eò quòd inceperit ſub motiuo honeſto; nam (vt conſtat ex Tomo præcedenti) vt actus ſit honeſtus, 18.

Conſuetudo motiuo honeſto niti debet vt præualeat

Qui poſſit ex intuitu actus mali etiam, per expreſſam voluntatem honeſtiſſimè lex abrogari.

honeſtus, non debet habere obiectum materiale probibitum; nam bonum ex integra cauſa, malum ex quocumque defectu. Ad Secundum dico poſſe aliquando intuitu actus mali vt conditionis honeſtiſſimè abrogari legem etiam per expreſſam voluntatem; ſi enim videat Legiſlator eam eſſe occaſionem grauium peccatorum, meritò poterit eam tollere, ne illa mala ſequantur: & hoc motiuum frequenter intercedit in ea abrogatione per conſuetudinem; neque inconueniens eſt aliquid facere occaſione alicuius mali: dummodò id quod fit bonum ſit: iam autem oſtendimus eam abrogationem ob finem illum honeſtum eſſe rationabilem, ergo.

Sectio III.

Quæ perſonæ poßint conſuetudinem inducere.

Vna aut altera perſona non inducit conſuetudinem, ſed communitas aliqua perfecta.

19. Reſpondeo, debere eſſe non vnam aut alteram ſolam perſonam, ſed communitatem aliquam perfectam; nam licet aliqua priuata perſona ſufficiens ſit ad præſcribendum in materia iuſtitiæ contra aliam, in ordine tamen ad legem non ſufficit. Ratio à priori eſt facilis; nam vel conſuetudo inducit legem nouam, quæ obliget communitatem, vel antiquam abrogat; ad neutrum autem ex his effectibus ſufficit priuata perſona; ergo: non ad primum, quia vnus ſubditus, non habens in alios iuriſdictionem, non poteſt illos obligare; neque æquum eſt, vt inter æquales cedant omnes vni tantùm: neque item ad abrogandam legem; nam ſi lex habeat plures pro ſe quàm contra ſe, non eſt cur ea debeat cedere, quia & ipſa (vt ſuprà dixi) ſe defendit, ex parte verò populi plures ſunt pro illa, ergo abſolutè erit fortior; ex quo capite ſuprà inſinuaui, debere conuenire vltra mediam partem communitatis. Limitationem huius ſententiæ vide paulò pòſt.

An quis pro ſe poſſit conſuetudinem inducere.

20. Dices, hinc optimè probari, non poſſe vnum ſolùm inducere aut abrogare legem pro aliis, at optimè eum hoc ſtare, vt eam inducat aut abroget pro ſe: quod confirmatur; nam iure communi tenetur Epiſcopus in correptionem ſubditorum procedere de conſilio Capituli, & tamen poteſt ab ea obligatione legali per conſuetudinem ab ipſo ſolo inductam excuſari, vt conſtat ex cap. *Non eſt*, de conſuetudine. Reſpondeo, legem, eo ipſo quòd vigeat, obligare per ſe omnes; vnde vnus non poteſt pro ſe ſolo illam auferre, aut imponere, licet poſſit quis promiſſione aut voto obligare ſe ad aliquid faciendum. Ad caput citatum dico, ibi Epiſcopum non propriè liberari per conſuetudinem à lege, ſed per mutationem materiæ: ius enim illud commune dicit, *Nullus Epiſcopus, ſi non habeat priuilegium aut aliud ius, procedat in talibus cauſis niſi de conſilio Capituli.* In eo ergo caſu Epiſcopus ille per conſuetudinem acquiſiuit ius, quia hoc acquiritur per præſcriptionem etiam priuatam; ideóque eo ipſo iam eſt poſitus extra materiam legis, quia hæc non ſe extendebat ad habentes tale ius.

Cap. Non eſt de conſuetudine explicatur.

Qualiſnam eſſe debeat communitas legem inducens.

21. Circa hanc autem conditionem vlteriùs quæri poteſt, qualis debeat eſſe ea communitas legem inducens: communiter docetur debere eſſe talem, quæ ex conceptu ſuo ſit capax poteſtatis legiſlatiuæ: vbi aduerte non requiri actu eſſe in eâ communitate talem poteſtatem, ſed ratione communitatis capacem eius poteſtatis. Id quod videtur probari ex l. *De quibus*. ff. de legibus: vbi ideò dicitur conſuetudo inueterata habere vim legis, quia ipſæ leges vim habent, eo quòd iudicio populi receptæ ſint: vbi agitur de populo apto ad ferendas leges. Rationem huius ſententiæ non video in auctoribus; poteſt fortè ea eſſe, quòd ſi conſuetudo inducit veram legem, ergo populus, qui eſt eius conſuetudnis cauſa debet abſolutè poſſe condere legem. Ego tamen in hoc puncto planè cenſeo argumentum hoc nullum eſſe: diſparitas eſt meo iudicio manifeſta; nam conſuetudo non ſe habet vt vera & propria cauſa legis ſed vt conditio quam Legiſlator attendit ad abrogandam legem (vt ex ſuprà dictis manifeſtè conſtat:) cur autem, vt Legiſlator tollat legem, non poteſt conditio poni etiam à cōmunitate, quæ ex ſe vim non habeat inducendi legem? Ideò dico, per ſe loquendo, benè potuiſſe Legiſlatorem concedere eam vim abrogandi legem conſuetudini inductæ etiam à communitate incapaci legis condendæ.

Conſuetudo non eſt propria cauſa legis, ſed magis conditio.

Addo, ex hoc eodem capite etiam ex natura rei non repugnare, vt conſuetudo à minori parte inducta poſſet abrogare legem, maximè ſi ab vna aut altera ex præcipuis familiis illa fuiſſet inducta. Et hæc eſt limitatio, quam ſuperiùs dixi me adhibiturum concluſioni huius ſectionis, & ei de qua ſectione ſecunda. In hanc ſententiam conſentit Panormitanus in Rubrica de conſuetudine num. 1. vbi id probat, eò quòd communitas Clericorum non habens vim condendi leges, poſſit tamen contra Canones conſuetudinem inducere. P. Suarez cap. 9. huic inſtantiæ reſpondet, communitatem Clericorum poſſe legem condere ſaltem non repugnantem Canonibus; inde infert eam eſſe capacem abſolutè condendi leges: eodem modo reſpondet ad alias inſtantias de mercatoribus aliiſque opificum tribubus, item de feminis, quæ poſſunt conſuetudinem legalē inducere, & non poſſunt leges condere; reſpondet, inquam, eas habere capacitatem poteſtatis condendi, licet actu non habeant eam poteſtatem; imò addit ipſam populi communitatem eſſe capacem ad ferendas leges in materia religionis, licet de facto eleuata ſit in Prælatis ea poteſtas ad altiorem ordinem: vnde Prælatis conſentientibus benè poterunt etiam de facto inducere ieiunia & Feſta, quibus obligentur etiam Eccleſiaſtici. Has ſolutiones Patris Suarez ſufficientes iudico, ideóque cenſeo Panormitanum non probaſſe ſufficienter ſuam ſententiam quoad factum; quapropter ego ſolùm dixi quid ex natura rei fieri poſſet; vnde addo, de facto à iure, iuxta intelligentiam omnium ferè Doctorum, non fuiſſe nec per modum conditionis annexam vim abrogandi legem aut nouam inſtituendi niſi conſuetudini, quæ ab vna ſaltem ciuitate, oppido aut perfecto pago procedat; nō ob autem maior communitatis pars in conſuetudinem conſentiat, iuxta dicta ſuprà.

22.

Nō repugnat conſuetudinē à minori parte inductam abrogare legem.

Quinam ſint capaces poteſtatis condendi leges.

Cui ſit de facto annexa vis abrogandi legem aut condendi nouam.

Vnde reiiciendi etiam ſunt illi, qui requirunt, vt duæ tertiæ partes conueniant; etenim cùm res hæc pendeat, vt conſtat ex immediatè dictis, à voluntate Principum, & hi, iuxta communem doctrinam, non requirant niſi maiorem partem, non eſt cur exigantur duæ partes.

Sectio. IV.

De numero actuum, & de probatione in contradictorio iudicio.

Requiritur actuum multitudo ad inducendã conſuetudinem.

23. QVærimus circa primum, quot actus neceſſarij ſint ad conſuetudinem indocendam, De hoc puncto ſæpè diximus ſuprà, requiri multos actus: alioqoin oec eſt conſuetudo, nec frequentia actuum, per quam definitur ipſa conſuetudo. Ideò, quod nonnulli dicunt ſufficere vnum aut duos actus, planè eſt improbabile, & contra commonem ſenſum, ac ſignificationem ipſam vocis.

Nota differentiam conſuetudinis iuſtitiæ & legalis.

Dices, Quando actus eſt permanens, vt v. g. per vnum actum ædificandi pontem acquiritur ius, ſi pons ſufficienter duret, & per vnam collationem beneficij induceirut conſuetudo, ſi illa conſuetudo durauit, in facto eſſe tempore ſufficienti, Reſpondeo eum P. Suarez hæc exempla habere locum in propriâ præſcriptiooe, ad quam non eſt neceſſarius vſus conſiſtens in operatione humanâ, ſed ſufficit permanens poſſeſſio; vt in poſſeſſione diuturnâ beneficij, &c. at legis conſuetudu debet eſſe per actiones proprias, quæ non habent permanentiam niſi ſolùm denominatiuam, ſeu quantum ad dignitatem ad pœnam & præmium. Quantus ergo debeat eſſe numerus actuum, dicimus rem eſſe valdè incertam, & non poſſe vniuerſaliter definiri, ſed debere id iudicio prudentum decidi; quando ſcil. & ſufficienter conſtiterit de conſenſu maioris partis populi, item de conſenſu quaſi conſtanti & permanenti, non verò traoſeunti.

Quot actus eſſe oporteat, incertum eſt.

Probatáne eſſe debeat ea cõſuetudo iniudicio cõtradictorio.

Quoad ſecundum, an debeat eſſe ea conſuetudo probata in contradictorio iudicio: affirmant nonnulli ob cap. *Abbati.* de verborum ſignific. in quo quædam conſuetudo reprobatur, eò quòd non fuiſſet in contradictorio iudicio introducta: & fauere videtur lex *Cùm de conſuetudine.* ff. de legibus; vbi dicitur, cùm quis allegat conſuetudinem, primum omnium explorandum eſſe, an in contradictorio iudicio firmata ſit: & faoent leges Hiſpaniæ parte 1. tit. 2 l. 5. vbi dicitur, conſuetudinem decem aut viginti annorum ſeruandam, ſi intra illud tempus lis aliqua ſecundùm eamdem conſuetudinem deciſa fuerit.

24. Sententia hæc commuoiter ab omnibus reiicitur, vt videre eſt apud Suarez cap. 11. n. 2. Ratio verò efficax contra illam ea eſt, quòd neque ex naturâ rei eſt neceſſaria eiuſmodi declaratio ad valorem conſuetudinis: hæc enim ex ſe babet vim non ex iudicio, in quo declaratur; neq; item ex diſpoſitione iuris Canonici id requiritur, ſed vt ſummum illam eſſe rationabilem, præſcriptã, antiquam; de eo verò iudicio nec verbum dicunt, ergo. Aliam ingenioſam rationem addit Panormitanus, quam P. Suarez iodicat efficacem, quia videtur inuolui repugnantia in eâ conditione: vel enim non poterit dari prima ſententia iuſta in fauorem conſuetudinis in iudicio, & ſic nec poterit conſuetudo perfecta vnquam induci; cuius oppoſitum ſupponunt hi auctores: vel certè ea ſeotentia ſupponit iam conſuetudinem perfectam ante ſe, & conſequenter ſententia non erit neceſſaria ad perfectæ conſuetudinis valorem. Prior pars probatur, quia ſi ſeotentia in fauorem conſuetudinis eſt neceſſaria ad eius firmitatem, certè ante eam ſententiam non poterit eſſe valida, ideóque nec per ſententiam poterit vt valida declarari.

Ingenioſa Panormitani ratio...

Dixi hoc argumentum eſſe ingenioſum, efficax autem nullo mudo cenſeo eſſe, nam duo poſſunt in conſuetudine conſiderari: vnum eſt quòd ſit ſufficiens in ratione conſuetudinis & facti, ſeu, quòd per illam ſatis ſit declaratus conſtans ſubditorum conſenſus: aliud, quòd ſit iam proximè potens ad inducendã conſuetudinẽ iuris ſeu ius. Dicere ergo poſſent aduerſarij, ſententiã in contradictorio iudicio ferendam ſolum debere eſſe de priori puncto, & conſequenter illud debere eſſe independens ab ipsâ ſententiâ, alioquin non poſſet vnquam hæc prima iuſtè ferri, per ipſam autem ſententiam debere compleri eam conſuetudinem in ratione proximè potentis inducere ius: & certè, quidqoid ſit de facto, negare non poterit Paoormitanus, aut vllus alius, potuiſſe Principem ad hoc, vt cõſuetudo induceret ius requirere eam eſſe in iudicio declaratam ſufficientẽ ex parte facti: vt enim nunc iudicio prudentum debet declarari ſufficiens, cur non potuit exigi vt id in iodicio fieret? Si autem argumentum Panormitani valeret, cùm deſumatur à repugnantia, oſtenderet ſanè numquam id poſſe fieri. Addo, ſi res benè conſideretur, eamdem repugnantiam eſſe de facto in iudicio prudentũ (quod tamen requiritur pro his qui tutè ſequi volunt eam conſuetudinem;) dicam enim ego eodem modo: Vel illud iudicium ſupponit eam conſuetudinem perfectam, & ſic illod non erit neceſſum; vel per illud conſtituitur in ratiooe perfectæ, & ſic nõ poterit per iudicium declarari iam perfecta. Non ergo id reducendum ad repugoantiam, quia reuerà nulla eſt, ſed ad voluntatem Principis, qui de facto eam conditionem non appoſuit pro valore conſuetudinis. 25.

Inefficax eius argumentũ. Duo in conſuetudine cõſideranda.

Panormitanus refellitur.

Iam ad textus in contrarium adductos. Ad primum cap. *Abbati.* reſpoodetur communiter & benè Primò, ibi ſolùm eſſe ſermonem de præſcriptione propriâ iuris eligendi; Secundò, verba illa non eſſe in deciſione Pontificis, ſed in propoſitione cauſæ; Tertiò, ſolùm ibi decidi, conſuetudinem illam non fuiſſe ſufficienter probatam. Ad legem *Cùm de conſuetudine.* dicimus in eâ non requiri illud iudicium, ſed aſſeri illud multùm valere ad dignoſcendum, ſit nec ne conſuetudo ea perfecta. Difficilior eſt lex Hiſpaniæ; ob quam aliqui putant ſpecialiter in Hiſpaniâ requiri illud iudicium contradictorium, quod P. Suarez ob repugnantiam paolò antè diſcuſſam, putat adeò eſſe abſurdum, vt non poſſit admitti; & tamen Pater Vaſquez eâ diſput. 177. cenſet adeò eſſe clarum, vt negari non poſſit: ait ergo Suarez duo in eâ lege contineri, quòd conſuetudo ſit introducta, & cauſauerit ius legale: aliud, quòd vi illius legis talis conſuetudo ſit irreuocabilis: ad hoc ſecundum dicit poſtulari eam duplicem ſententiam; dubitat tamen, an ſit ea lex in vſu quoad hoc ſecundum. Ego tamen, quia oſtendi in eo, quòd talis conditio exigatur, nullam eſſe contradictionem, ſatis puto probabile fuiſſe illud ſpeciale ius Hiſpaniæ, vt docet Vaſquez: placet tamen etiam mihi ſolútio Patris Suarez: vt verò meliùs duæ illæ partes diſtinguantur, iam in conſuetudine ſufficienter introductâ idem videtur eſſe, *poſſe obſeruari*, & *debere obſeruari*; quia ſi inducit ius legis poſſe & debere, idem erit: vnde videtur non benè ſubſiſtere ea diſtinctio Patris Suarez. Vt ergo id meliùs intelligamus, aduerte; in eâ lege eſſe ſermonem de conſuetudine infringente priorem legem: in qua 26.

Explicatur cap Abbati. de verb. ſignif.

Enucleatur lex Cum de conſuetudine ff. de legibus. Diſſidium Suarez & Vaſquez ratione legis Hiſpanica.

Explicatur lex Hiſpanica.

con

conſuetudine dun ea ſic ſunt diſtinguenda; vt Primò detur licentia ſubditis non ſeruandi antiquam legem, Secundò, vt contraria conſuetudo, quæ non erat in obligatione etiam poſt abrogationem legis (nam qui non ieiunando abrogat legem ieiunij, non continuò tenetur ad non ieiunandum) mandetur, vt in legem acceptatur.

27. Obiicies adhuc: Donec per ſententiam conſuetudo ſit approbata, non poteſt ſatis de illâ conſtare, ergo non valebit ad introducendum ius. Reſpondetur, poſſe de eâ conſuetudine aliunde conſtare ex iudicio & aſſertione prudentum: quod & confirmatur, quia vt ſententia ea feratur, iam debent ſufficientes eſſe teſtes probantes eam dari; ergo illi ſoli poſſunt ſine ſententiâ ſufficere, vt homo tutè operetur.

Vnde de conſuetudine nobis conſtare poſſit.

Vnum adhuc in hoc puncto reſtat dubium, an, ſi conſuetudo, quæ introducitur, ſit non tam circa actiones ordinarias ſubditorum, quam circa ipſum modum ferendi ſententias, quem ſuperiùs diximus, vocari ſtylum, ſufficiant pauciores actus vt introducatur ius. Nonnulli affirmant; quorum aliqui ad duos, alij etiam ad vnum deſcendunt. Pater Suarez meritò aſſerit ſine fundamento id doceri; nam ſi cum proportione loquamur, ſicut ſubditi ſe habent reſpectu immediatorum Legiſlatorum, ita Iudices ſe habent reſpectu Legiſlatoris ſupremi, cui ipſi non minùs ſunt ſubditi quàm alij ipſorum legibus; vnde concluditur, ſicut, vt contra ipſorum leges præſcribatur, non ſufficiunt duo aut tres actus, iuxta ſuprà dicta; ita eadem omnino ratione, vt ipſi præſcribant in modo ferendi ſententias contra leges datas ſibi à ſupremo Legiſlatore, non ſufficere duos actus iudiciales, ſed requiri tot, quot in inferioribus contra ipſorum legem. Ratio à priori, quia in eo modo ferendi ſententiam ipſi ſe habent vt inferiores reſpectu ſupremi, ideóque in eo puncto ipſi non faciunt magis quàm ſubditi contra ipſos. Aduerte me ſemper locutum de Iudicibus inferioribus: nam ſi qui fert ſententiam ſit ſupremus Iudex, tunc poteſt vno actu inducere nouum ſtylum, & quidem obligantem; id tamen non fiet per modum conſuetudinis, ſed per modum declarantis ſuam voluntatem vnico illo actu, & conſtituentis nouam quaſi legem ſcriptam.

An ſit aliqua conſuetudo, ad quam pauciores actus ſufficiant introducendo iuri. Affirmant nonnulli meritò à Suario reiecti.

Qui ſupremus Iudex poſſit vnico actu inducere nouum ſtylum.

Sectio V.

Quomodo conſuetudo ſe habeat circa irritationem.

28. Dvæ circa hoc punctum eſſe poſſunt difficultates. Prima, an per conſuetudinem poſſit induci irritatio actuum alioquin ex ſe validorum. Reſpondeo ex eodem principio poſſe. De quâ re vide Patrem Sanchez lib. 7. de Matrimonio diſput. 4. Salas ſuprà ſect. 10. quia ſi populus eo animo conſuetudinem inducat, vt præſcribat contractui aut donationi formam eſſentialem, poteſt, accedente Principis vel præſumptâ vel antecedenter declaratâ voluntate, actus ſine eâ formâ factus reddi inualidus; & quidem in iure Canonico cap. *Super eo.* de cognatione ſpirituali, expreſsè ſupponit poſſe eſſe talem conſuetudinem irritantẽ matrimonium; vnde decipiuntur aliqui qui putant eam conſuetudinẽ non obligare niſi in foro externo: etenim matrimonium in foro interno validum non poteſt Pontifex reſcindere poſtquam conſummatum eſt.

Conſuetudine induci poteſt irritatio actuum ex ſe aliàs validorum.

29. Dices Primò: Ergo poterunt per conſuetudinem induci impedimenta irritantia matrimonium ſemel validè contractum. P. Thomas Sanchez lib. 7. de Matrimonio diſput. 4. num. 2. ſupponit vt omnino certum inter omnes id nullatenus fieri poſſe: quod confirmat ex cap. vlt. de ſponſa duorum: idem ſentit Salas eâ ſect. 10 fine. Hi tamen nullatenus oſtendunt cur conſequentia ſuprà facta non ſit bona.

Obiicitur, inde ſequi, conſuetudine induci poſſe impedimenta matrimonij ſemel validè contractum irritantia. Sanchez & Salas negant. Papa in matrimonio rato diſpenſare poteſt.

Vt verò magis appareat ratio dubitandi, oportet aduertere, Pontificem poſſe in matrimonio rato diſpenſare: id quod multis probat ipſe P. Thomas Sanchez lib. 2. diſput. 15. varios pro ea doctrina auctores citans; eſto dicat contrariam ſententiam negantem valdè eſſe probabilem. Hinc ergo ſic argumentor; Pontifex per legem ſcriptam poteſt ſtatuere, & verò de facto ſtatuit impedimenta, quæ matrimonium ratum non conſummatum diſſoluant; qualis eſt profeſſio religioſa: nam ſi vnus ex coniugibus Religionem ingrediatur, & profeſſionem emittat, alter iam eſt omnino liber; & (vt ſuppono ex probabiliori doctrinâ) ea ſolemnitas, cui annexa eſt diſſolutio matrimonij, non eſt de iure diuino, ſed ab humano: atqui (vt docet ipſe P. Thomas eo lib. 7.) quidquid per legem ſcriptam poteſt Pontifex vel quilibet alius Princeps ſtatuere, poteſt etiam per conſuetudinem introduci. Quam doctrinam defendit etiam P. Salas ſuprà. Ergo potuerunt per conſuetudinem eadem impedimenta diſſoluentia matrimonium ratum introduci: ergo duæ hæ ſententiæ non cohærent inter ſe; vel certè non oſtendunt Doctores hi quomodo debeant conciliari.

Vtrorq; inconſequentia conuincitur.

30. Inde autem vlteriùs ratio dubitandi creſcit; nam Pontifex videtur poſſe efficere, vt per ſecundum matrimonium conſummatum diſſoluatur primum, quod ſolùm erat ratum: etenim ipſummet cap. vlt. de ſponſa duorum, quod pro ſe hi auctores citant, videtur eſſe contra illos & pro obiectione præſenti: nam licet Pontifex Innocentius Tertius ibi id in futurum prohibeat, non aliam tamen dat rationem, quàm quòd contrarium ſit in vſu in tota Eccleſia & debeat Salernitana (cuius cum Archiepiſcopo ibi loquitur) tamquam pars accommodare ſe toti; vbi tacitè inſinuat ex ſe, ſi ea conſuetudo generalis non obſtaret, poſſe eam diſſolutionem prioris matrimonij non conſummati tolli per ſecundum conſummatum. Vrgetur id ipſum ex cap. *licet.* eodem tit. vbi Alexander Tertius expreſsè fatetur ab aliquibus prædeceſſoribus ſuis id ipſum traditum eſſe: cur ergo per conſuetudinem non potuit ea diſſolutio matrimonij introduci?

An poſſit efficere Papa diſſolutionem primi matrimonij per ſecundum conſummatum. Explicatur cap. vlt. de ſponſâ duorum.

31. Pro ſolutione dico, obiectionem ferè eſſe extra noſtrum intentum, quia communis eſt ad legem ſcriptam; nam etiam per legem ſcriptam negatur communiter poſſe ſtatui ea impedimenta diſſoluentia matrimonium ratum: quid ergo mirum ſi id negetur conſuetudini? Abſolutè reſpondeo Primò, Eſto per legem ſcriptam poſſint ea impedimenta diſſoluentia introduci, non ideò poſſe per conſuetudinẽ, quia Pontifex, qui omnem dat conſuetudini valorem, noluit illi hunc concedere: id quod colligimus ex Doctorum communi conſenſu, & ex eis capitibus Iuris, quibus Pontifices reprobant talem diſſolutionem, & quidem meritò, quia indiſſolubilitas matrimonij etiam rati magna eſt; & non oportebat eam, niſi in vno aut altero caſu atque

Solutio obiectionis.

Nequeunt ea impedimenta induci conſuetudine, etſi lege ſcriptâ poſſint. Ratio diſcriminis.

cum maturâ deliberatione Pontificis, imminuere, maximè cùm adhuc multi auctores grauiſſimi cenſeant, nullo modo eam fieri poſſe. Iam hinc ad conſequentiam de impedimentis irritantibus contrahendum matrimonium reſpondemus negando illam, quia in hac antecedenti irritatione nihil eſt contra ipſum matrimonium, imò potiùs conducit, vt maturiùs & ſolemniùs contrahatur, eis adhibitis nouis conditionibus eſſentialibus inductis per conſuetudinē. Secundò reſpondeo, Eſto in matrimonio id repugnaret ob eius ſpecialem excellentiam, non continuò in aliis materiis minoris momenti repugnaturum.

32. *Obiectio non leuis.* Dices Secundò, Non apparet, quî poſſit introduci ea conſuetudo: etenim primi actus, imò omnes illi ante perfectam conſuetudinem fuêre neceſſariò validi; quia ex natura rei validi ſunt: conſuetudo autem nondum habuit vires ad eos inualidandos; quomodo autem fieri poteſt, vt per actus validos inducatur conſuetudo eoſdē ipſos actus inualidandi? In quo puncto magna videtur inter alias conſuetudines & hanc eſſe diſparitas; nam in aliis ſufficit, ſi populus operetur contra legem ex animo ſe liberandi ab eius onere; aut, ſi conſuetudo non eſt contra legem, ſed præter illam, ſufficit animus ſe obligandi: at in præſenti quoad primos actus non videtur eſſe poſſe animus non faciendi actus validos ſine tali & tali modo; nam quantumuis eum animum habeant, tunc tamen fiunt validi, quia nondum conſuetudo contraria eſt introducta: ergo non habebit locum ea irritatio per conſuetudinem.

Soluitur à pari. Reſpondeo, Si res benè conſideretur, non eſſe in præſenti puncto maiorem difficultatem quàm in conſuetudine nō irritante: etenim ſicut in illa inducitur conſuetudo operando contra legem, & optando ſe liberare ab obligatione, etiamſi per primos actus quantumuis velint ſe liberare aut ſe obligare, non ſe tamen liberent aut obligent, quouſque conſuetudo ſit perfecta; ita in præſenti dum ſubditi dicunt, *Volumus vt talis contractus ſit inualidus, aut vt talis forma requiratur*, inducunt tandem eam inualidationem, licet primi actus non obtineant effectum, quouſque conſuetudo ſit perfecta.

Quales eſſe debeant actus inducentes eam abrogationem. Petes, Quales debeant eſſe illi actus inducentes eam abrogationem? Reſpondeo, contrahere v. g. cum hac ſola ſolemnitate; item prohibere actus ſine ea factos. Dico *prohibere*, quia reiicere vt inualidos non poterunt; etenim reuerà validi ſunt ante conſuetudinem perfectam; ergo ſolùm poſſunt quaſi in actu exercito non vtendo eis contractibus eos tandem inualidare.

33. *An lex irritans conſuetudine euocari poſſit. Fundamenta negantium.* Secunda difficultas eſt, an è contrario lex irritans poſſit per conſuetudinem reuocari. Multi negant quorum fundamentum eſt, quia contra aliquas Eccleſiæ leges, ponentes impedimenta v.g. matrimonij, non poteſt præſcribi: id quod probant Primò ex cap. *Quod ſuper his*. de conſanguinitate, & affinitate, & ex cap. *Super eo*. de cognatione ſpirituali. Secundò, quia talis conſuetudo eſt irrationabilis; nam conſuetudo contrahendi matrimonium in gradu ab Eccleſiâ prohibito eſt irrationabilis ob omnes cauſas, ob quas impedimenta matrimonij ab Eccleſiâ inducta ſunt, & neceſſaria videntur ad matrimonij honeſtatem: & hinc poteſt aſſignari diſparitas inter hanc & præcedentem difficultatē; nam aſſignare noua impedimenta potiùs facit magis æſtimabile hoc Sacramentum; at tollere antiquā, illúdq; nimium facilitare, maximè inter conſanguineos, videtur eſſe planè irrationabile: ergo per conſuetudinem non poteſt abrogari lex imponens aliquod impedimentum eſſentiale. Quòd ſi reſpondeas cum Patribus Sanchez & Salas ſuprà, poſſe ea impedimenta ſaltem per legem ſcriptam tolli, (vt Tridentinum ſeſſ. 24. de matrimo. cap. 2. reſtrinxit gradus conſanguinitatis, ideóq; etiam poſſe per conſuetudinem, quia quidquid poteſt tollere lex ſcripta, valet etiam tollere conſuetudo: ſi, inquam, id reſpondeas, habebit tunc locum obiectio, quam paulò ante circa primam difficultatem fecimus, quod matrimonium ratum diſſoluatur in aliquibus caſibus per legem ſcriptam, non tamen poſſit per conſuetudinem; ergo conſequentia illa à lege ſcriptâ ad conſuetudinem non eſt bona. Tertiò argumentantur, 34.

Conſuetudo eſt æquè efficax ad auferendam quàm inducendam irritationem. Lex irritans facit perſonas aut materiam incapaces valoris actus; at conſuetudo non poteſt capacitatem reſtituere, ergo. Dicendum tamen eſt, conſuetudinem non eſſe minoris efficaciæ ad auferendam irritationem quam ad inducendam, quia eadem videtur eſſe de vtraque ratio. Et ita ſentit P. Thomas Sanchez eo loco citato, vbi multos pro ſe refert auctores; ſpeciatim autem quæſtionem tractat circa impedimenta matrimonij. Eamdem tenet P. Salas ſuprà, qui citat pro ſe Couarruuiam 2. p. 4. cap. 6. § 10. num. 18. Miror tamen vehementer, cùm initio eius ſectionis 16. dixerit idem Salas eum omnino eſſe in contrariâ: citat etiam num. 81. fin. Innocentium & Gabrielem. Pro eâ etiam ſtat Suarez cap. 19. num. 14. Et quidquid ſit de matrimonio ob ſpecialem illius excellentiam (vt diximus præcedenti difficultate) non poteſt dubitari, quin alias leges in materiis minoris momenti poſſit conſuetudo, etiamſi ſint irritantes, abrogare. *Baſis huius opinionis eſt à cap. vlt. de conſuetud.* Fundamentum deſumitur ex eo cap. vlt. de conſuetud. vbi abſolutè dicitur legem poſitiuam poſſe abrogari per conſuetudinem rationabilē & ſufficienter præſcriptam: neq; eſt ratio, cur ab ea regula excipiantur leges irritantes: ergo & ad hoc fundamentum reducuntur quæ fusè Sanchez & Salas immediatè antè citati deducunt eis locis.

35. *Explicantur textus oppoſiti.* Iam ad rationes contrarias. Ad textus dicimus Primò, argumentum ex eis petitum eſſe ab vno particulari ad vniuerſale, & propterea non conuincere: fortè enim in puncto matrimonij non poteſt eo modo per conſuetudinem abrogari impedimentum, quia videtur expreſsè caueri per legem: vt autem ſuprà diximus, ſi lex prohibeat abrogationem, per conſuetudinem non poteſt præſcribi. Reſpondent aliqui Secundò, conſuetudines, de quibus ea iura loquuntur, eſſe irrationabiles, ideóque non poſſe præſcribere. *Diluitur quorumdam reſponſio.* Sed contrà; nam multa impedimenta irritantia matrimonium ſunt per contrariam legem ſcriptam ablata; vnde euidenter infertur, in eâ materiâ conſuetudines contrarias legibus non eſſe irrationabiles: vt ſi præſcriberetur contra impedimentum in tertio gradu conſanguinitatis, aut contra impedimenta ex cognatione ſpirituali, certè ex naturâ rei non eſt irrationabile, vt qui tenuit filium Mariæ in Baptiſmo, poſſet matrem poſteà in vxorem ducere: aut cur, quæſo, ſi, antequam Tridentinum abſtuliſſet impedimenta aliquot matrimonij, fuiſſent ea per conſuetudinem ablata, dicenda fuiſſet ea conſuetudo de materiâ irrationabili, quandoquidem talis fuit, vt ea ſit à Synodo iudicata iuſtiſſima?

Melius tamē Secundò reſpondeo, neq; in ipſo matrimonio, per ſe loquendo, repugnare eam 36.

abro-

Neq; in matrimonio ex ſe repugnat per conſuetudinem ea abrogatio. Conſuetudo contrahendi in gradu prohibito ab Eccleſiâ non eſt irrationabilis.

abrogationem per conſuetudinē, niſi ſpecialiter id caueatur per legem aliquam reprobantē eam conſuetudinem; aut niſi durent rationes tales, quæ faciant minùs rationalem eam conſuetudinem. Et hinc reſpondetur ad ſecundam rationem negando, per ſe loquendo, conſuetudinem contrahendi in gradu prohibito ab Eccleſiâ eſſe irrationabilē, nam licet ea prohibitio habeat cauſas iuſtas, non tamen tales, quæ faciant oppoſitā materiam planè irrationabilem, vt paulò antè oſtendi de abrogatione impedimentorū aliquorum per Tridentinum. Ad eam verò obiectionem de matrimonio rato dixi ſatis paulò antè.

Qui tolli poſſit incapacitas perſonæ ad contrahendum per conſuetudinem.

Ad tertium dicimus Primò, non ſemper in his legibus perſonam reddi incapacem, niſi eum addito ad tali modo contrahendum; hoc autem claris terminis nihil aliud ſonat, quàm talem conditionem requiri ad valorem contractus; auferendo autem per conſuetudinem eam conditionem, redderur perſona capax. Secundò reſpondeo, Etiamſi incapacitas teneat ſe ex parte perſonæ, dummodò ea ſit ſolùm per legem poſitiuam inducta ſiue per modum pœnæ, ſiue per modum decentiæ, etiam poſſe per conſuetudinem tolli & reddi eam perſonam capacem, ſicut poteſt reddi per diſpenſationem poſitiuam aut per legem ſcriptam generalem.

Conſuetudo poteſt præualere contra Sacramentalia. Explicatur cap. 2. de temp. ordinat.

37\. Hoc obiter quæri poteſt, vtrùm conſuetudo poſſit præualere contra ea quæ dicuntur Sacramentalia. Ratio dubitandi eſt, quia in cap. 2. de temp. ordinationis reprobatur conſuetudo conferendi Ordines ſacros extra Quatuor Tempora. Dicendum tamen, Etiam in hoc puncto poſſe conſuetudinē præualere; quia regula illa ex cap. vlt. de conſuetud. eſt vniuerſalis, & non eſt ratio excipiendi hæc Sacramentalia. Et ita ſentiunt communiter Doctores. Eam autem poſitiuè etiā probat Nauarrus in Summâ cap. 22. n. 83. & eodem cap. 2. de temp. ordinat. ibi enim dicitur, *Niſi multitudo & aliqua conſuetudo terra eſſet, taliter ordinati non debent*, &c. ergo ſupponit Pontifex per antiquam conſuetudinem poſſe præſcribi contra tempus conferendi Ordines. Et hinc dico malè ab aduerſariis aſſeri in eo capite reprobari ſimpliciter tales conſuetudines; cùm potiùs, ſi ſint, admittantur. Secundò addo, ſi reprobarentur vt irrationabiles, tunc nihil inde contra nos qui agimus de conſuetudine, quam alioquin ſupponimus rationabilem; vnde eodem modo dicendum, ſi aliqua talis conſuetudo in aliquo capite Canonico vel reiiciatur vel reprobetur, non proptereà præiudicium vllum eſſe pro aliis conſuetudinibus rationabilibus.

Sectio VI.

Quæſtiones aliquot circa conſuetudinem expediuntur.

Lex conſuetudinalis eoſdem effectus habere poteſt quos lex ſcripta.

38\. Ex dictis facillimum erit aliquas quæſtiunculas minoris momenti, quæ in præſenti deſiderantur, expedire. Pro quo ſupponenda doctrina certa in hoc puncto, ſcilicet, eoſdem effectus, quos habet lex ſcripta, poſſe ex ſe habere legem conſuetudinalem: cuius ratio à priori ea eſt quia conſuetudo, vt diximus, habet ſuam vim à Principe eam cōfirmante vel ante, vel ſaltem poſt introductam conſuetudinem; ſi tunc primò præſumitur dare ſuum conſenſum. Hoc poſito

Conſuetudo ad pœnā obligare poteſt.

Prima quæſtio ſit, vtrùm conſuetudo poſſit obligare ad pœnam. Reſpondeo ex principio ſtatuto, omnino poſſe; quia ſi conſuetudo inducere poteſt obligationem in conſcientiâ, inducere etiam poteſt reatum pœnæ. Neque in hoc video vllam rationem dubitandi, aut diutiùs hærendi.

Quos obliget conſuetudo.

Conſuetudo vniuerſalis totius Eccleſiæ omnes obligat, niſi cōtra eam alicubi ſit præſcriptum.

Secunda quæſtio eſt, quas perſonas obliget conſuetudo, an exiſtentes extra territorium, an peregrinos intra territoriū, an etiam ipſos Principes. Reſpondeo, De his omnibus eodem modo diſcurrendum eſt, quo de lege in communi diximus ſuprà, ſcilicet, ſicut lex pro vnâ Prouinciâ non obligat per ſe aliam, ita conſuetudinem vnius Prouinciæ non obligare alteram; item exiſtentes extra territorium non obligari, aduenas verò intra territorium obligari; item, ſi conſuetudo ſit vniuerſalis totius Eccleſiæ, obligari omnes Chriſtianos, niſi contrariâ conſuetudine in aliquâ ſpeciali Prouinciâ præſcriptum ſit. 39.

An vna Prouincia alterius conſuetudinibus obligetur.

Verùm obiicies, ad probandum vnam Prouinciam obligari conſuetudinibus alterius, Cap. *Super eo.* de cognat. ſpirit. ſuprà citato iubetur Epiſcopus conſuetudinem ſuæ metropolitanæ Eccleſiæ vel aliarum circumiacentium inquirere & diligentiùs imitari. Poſſet fortè reſponderi, ibi Pontificem imponere tali Epiſcopo legem vt imitetur conſuetudines vicinarum Eccleſiarum. Hæc tamen ſolutio non poteſt ſuſtineri, quia cùm ibi agatur de valore matrimonij iam initi, & Pontifex mandet, vt ſi quos inueniat contra eam conſuetudinem copulatos, eos ſeparet, iam ſupponit Pontifex anteà habuiſſe vim legis in eo Epiſcopatu, ideóque matrimonium fuiſſe nullum; nam matrimonio validè inito non poteſt Pontifex de nouo adiicere impedimentum eſſentiale. Germana ergo intelligentia eius textus eſt, Pontificem loqui de conſuetudine quæ communis erat in tota Prouincia, & conſequenter totam obligabat, etiamſi in aliquo Epiſcopatu eius Prouinciæ ea conſuetudo ignoraretur; nam quoad effectus irritandi contractus lex omnis, ſiue ſcripta illa ſit, ſiue conſuetudine inducta, vim habet actu etiā vbi ignoratur: nam licet non peccetur contra illam quando eſt ignorantia inuincibilis, contractus tamen facti contra conditiones requiſitas per illam legem ſunt inualidi, quantumuis, dum bona fide ineuntur, reputentur validi. Porrò illum Epiſcopum ibi ignoraſſe conſuetudinem ex ipſo textu colligitur.

Explicatur cap. Super eo. de cognatione ſpirituali.

Conſuetudo laicorum non præiudicans Eccleſiaſticæ libertati obligat etiam Eccleſiaſticos. Quid de conſuetudine ſpirituali ſentiendum.

Tertia quæſtio eſt, an conſuetudo laicorum obliget etiam Eccleſiaſticos. Huic reſpondendum ex eodem principio, quo præcedentibus de obligatione legis ſcriptæ: diximus enim ad leges ciuiles in materia etiam communi Eccleſiaſticis, quæ nullo modo præiudicet eorum libertati, obligari etiam Eccleſiaſticos; inde in præſenti dicimus, ſi conſuetudo ſit in eiuſmodi materia non contraria libertati Eccleſiæ & communi omnibus vt ciuibus, tunc obligari etiam Eccleſiaſticos, licet lex ſolùm confirmetur conſenſu implicito Principis ſæcularis; ſicut obligaret lex ſcripta ab eo etiam ſolo ſæculari Principe lata: ſin verò materia ſit ſpiritualis, & ab ipſis Clericis ſimul cum ſæcularibus obſeruetur, inducet obligationem vtroſque, quatenus ea conſuetudo à perſonis vtriuſque fori obſeruata cenſetur approbari à Principe Eccleſiaſtico & à ciuili: eritque eo caſu vna conſuetudo virtualiter æquiualens duabus. Denique, ſi conſuetudo, eſto ſit ſpiritualis, vt v. g. ieiunium, celebratio Feſtorum, obſeruetur tamen à ſolis ſæcu- 40.

ſecularibus dicimus etiam comprehendere Clericos; quia tunc ea conſuetudo inducit legem, quatenus approbatur ab Epiſcopo, qui etiam habet iuriſdictionem ſupra Clericos: vtrùm autem etiam obligentur Religioſi exempti, dictum eſt ſuprà dum egimus de lege ſcriptâ. Neq; in eo puncto aliquid ſpeciale occurrit hîc dicendum.

41. *An vna conſuetudo trahi poſſit ad aliam materiam ſimilē.*

Quarta quæſtio eſt, vtrùm vna conſuetudo poſſit trahi ad aliam materiam ob ſimilitudinem rationis. Reſpondeo, difficultatem etiam eſſe communem ad legem ſcriptam, vtrùm hæc pro ſimilitudine rationis trahi poſſit; quia non poteſt eſſe maior ratio in conſuetudine quàm in lege ſcriptâ: minorem certè putat eſſe P. Suarez eò quòd lex ſcripta ampliatur per extenſionem verborum iuxta ſignificationem & vſum, quem ſecundùm ius habent in tali aut tali materiâ. *Suarez negat.* Quæ ratio non videtur mihi ad punctum præſens, quia iam non agimus de extenſione per ampliationem verborum ſed per ſimilitudinem materiæ, aut per conuenientiam rationis legis in aliâ materiâ. Secundum argumentum addit idem P. Suarez, quòd obligatio legis ex vi ſolius conſuetudinis difficillimè cognoſcatur; vnde non videtur poſſe ad aliam materiam transferri. *Melius affirmatur.* Ego ſanè non video cur debeat ea obligatio, poſtquam iam eſt perfectè introducta, minùs benè & diſtinctè cognoſci, quàm cognoſcatur obligatio legis ſcriptæ; ideò dicerem nec maiorem nec minorem eſſe rationem in conſuetudine quàm in lege ſcriptâ; in neutrâ autem debere propriè eam extenſionem admitti, quia cùm obligatio legis ſit odioſa, non poteſt trahi ex vnâ ad alteram materiam, niſi quando planè cenſerentur quaſi vna moraliter: quando autem id contingat non poteſt à nobis decidi, ſed debent leges in indiuiduo ac materiâ illarum conſiderari, & comparari cum aliis quæ non cadunt directè ſub legem. *Quando debeat admitti illa legum harum extenſio.*

42. *Duplex legis interpretatio.*

Quinta quæſtio eſt, an conſuetudo vim habeat interpretandi legem. Reſpondeo, etiam hanc difficultatem debere decidi eodem modo quo de lege ſcriptâ, in quâ diximus duplicem poſſe eſſe interpretationem legis; Primò declarando hanc fuiſſe mentem Legiſlatoris: quo caſu, ſi idem ſit Legiſlator qui ſuam mentem declarat, habet ea declaratio ſummam certitudinem, quia nemo meliùs poteſt dicere quid voluerit quàm ipſe qui voluit; ſi verò diuerſa perſona ſit, quę declarat, nō poterit tunc declaratio eſſe omnino certa, ſed tamquam ſi ab vno Doctore proueniret: nam Legiſlator quà talis non habet melius ingenium, nec meliorem viam cognoſcendi quid præcedens Legiſlator voluerit, quàm habeant alij homines.

Cur conſuetudo non poſſit habere vim declarandi legem omnino certam.

Hinc circa hunc primum modum interpretandi dico, conſuetudinem, cùm proueniat à perſonis diſtinctis ab eâ quæ legem condidit, non poſſe habere vim declarationis omnino certæ, poſſe tamen habere magnam auctoritatem, maximè ſi ea conſuetudo ſit virorum doctorum, qui præſumuntur benè intelligere leges. Aduerte tamen per hanc declarationem vi conſuetudinis non augeri vllam obligationem circa eam materiam: declaratio enim legis quà talis non cauſat nouam obligationem.

43. Alio modo poteſt lex ſcripta declarare ſeu interpretari priorem legem inducendo nouam legem; ſiue illa ſit re ipſa ſenſus antiquæ, ſiue non: nam ſicut poteſt Legiſlator ferre nouam legem nulla ſumptâ occaſione ex priori lege, ita à fortiori poteſt, ſumendo occaſionem ex priori, directè volendo obligare ad obſeruationem prioris, prout à ſe eſt declarata. Inde eodem modo de conſuetudine dicimus, poſſe inducere obligationem obſeruandi aliquam priorem legem prout à ſe explicatur; nam ſicut nouam omnino legem poteſt inducere, ita etiam poteſt inducere obligationem ad ſeruandam legem priorem, prout à ſe declarata eſt: & id voluêre aliqui auctores qui dixerunt conſuetudinem poſſe ita interpretari legem, vt licet ex lege non colligatur vlla obligatio grauis, poſſit tamen conſuetudo illam interpretari. Quæ doctrina ita intelligenda eſt, vt conſuetudo non ſe habeat vt declaratiua, ſed vt inductiua obligationis modo explicato. *Conſuetudo poteſt inducere obligationem obſeruandi legem priorem prout à ſe explicatam.*

In ordine verò ad leges diuinas & naturales habet conſuetudo vim interpretandi ſolum per modum puræ declarationis, quia in lege diuinâ non poteſt propriè addere aut minuere, ſicuti poteſt in humanâ; ea autem declaratio fit à conſuetudine, ſicut fieri poſſet à Doctoribus: ideóque non habet talis interpretatio infallibilitatem, niſi procedat à Summo Pontifice, qui non poteſt errare in ſuis definitionibus. *Qualem interpretandi vim habeat conſuetudo in diuinâ lege & naturali.*

Sexta quæſtio eſt, vtrùm conſuetudo abrogatiua legis extendatur ad legem etiam pœnalem. 44.
Quidam dixêre, ſi pœna ſit incurrenda ipſo facto, non poſſe per conſuetudinem impediri, ſecus ſi ſit imponenda à Iudice. Reſpondendum tamen eſt, eo ipſo quòd conſuetudo poſſit legem quatenus obligantem auferre, poſſe etiam auferre pœnam, quæ ſolet ſolùm ob culpam imponi. *Conſuetudo abrogatiua legis ipſam etiam pœnam tollere poteſt.* Difficilius eſt, an poſſit conſuetudo abrogare pœnam non abrogatâ culpâ. Reſpondeo, etiam poſſe. Ratio à priori, quia plus eſt tollere culpam quàm tollere obligationem pœnæ; ſed poteſt illud, ergo & hoc: quòd autem relinquat ea conſuetudo obligationem ad culpam nihil obeſt, quia non ſemper culpa habet annexam pœnam iure humano; cùm ergo ea duo in ſe ſint valdè ſeparabilia, poterit conſuetudo vnum adhuc alio manente tollere. *De facto deſuetudo quaſdam pœnas ſuſtulit.* Et verò de facto per deſuetudinem ſunt abrogatæ aliquæ pœnæ, quæ olim erant impoſitæ ipſo facto aliquibus culpis, vt in Extrauagante 1. de rebus Eccleſiæ non alienandis imponuntur multæ pœnæ in alienantes, quæ iam non ſunt in vſu.

Dices, Quomodo fieri poterit, vt ſi imponatur excommunicatio ipſo facto incurrenda, poſſit contra illam præſcribi, cùm ſemper de facto incurratur, etiam quando conſuetudo in contrarium nititur. 45.
Reſpondeo, ſi ille non ſe gerat vt excommunicatus, nec ab aliis vt talis habeatur, poterit per tot actus ea conſuetudo induci, vt tandem etſi peccent contra legem, non tamen incurrant excommunicationem. Sed quid ſi conſuetudo ſit irrationabilis contra legem, poteritne abrogare ſaltem debitum pœnæ, licet non obligationem culpæ? Affirmant multi Iuriſtæ abſolutè, quos ſequitur P. Suarez cum diſtinctione: vel enim ipſa abrogatio pœnæ eſt etiam irrationabilis, vel non: ſi eſt irrationabilis, tunc nec contra illam poterit præſcribi, quia conſuetudo in ſuo genere irrationabilis non poteſt eſſe valida: quod ſi abrogatio pœnæ non ſit irrationabilis, poterit tunc quoad hoc eſſe valida licet quoad ablationem obligationis directæ inualida ſit. Quæ reſponſio mihi valdè placet. Addit præterea, Etiamſi conſuetudo ſit irrationabilis quoad pœnæ ablationem, poſſe tamen eſſe ita communem, vt per modum circumſtantiæ vehementer eleuet culpam, & conſequenter etiam impediat impoſi *An conſuetudo irrationabilis contra legem poſſit abrogare ſaltem debitum pœnæ retentâ obligatione culpæ. Iuriſtæ aſſerunt. Suarez diſtinguendo. Suarez mens placet.*

impoſitionem pœnæ, ſi hæc non incurritur ipſo facto. V.g. tota ferè Reſpublica committit delictum aliquod, certè hæc eſt vehemens tentatio, vt aliquis ex eâ Republicâ inducatur ad idem delictum: præterea tunc non poteſt pœna commodè omnibus imponi; quoſdam autem punire, & non omnes, cùm omnes æquè delinquant, nõ eſt expediens: ergo ex eâ circumſtantiâ ceſſabit debitum pœnæ. id quod videtur omnino verũ.

46\. *An conſuetudine auferri poſſit obligatio culpæ relicto debito pœnæ.*

Circa hoc idem punctum quæri poteſt, vtrùm è contrario poſſit per conſuetudinem auferri obligatio in conſcientiâ, & relinqui debitum pœnæ. Videtur id repugnare, quia pœna in conceptu ſuo ſupponit culpam: ergo ſi culpa tollitur, debet tolli pœna. Hæc tamen ratio nullius eſt momenti, quia ſæpè in ſuperioribus diximus, poſſe eſſe pœnam, etiamſi in rigore non ſit culpa, ſed ſolùm quaſi in foro externo: ideò dicendum eſt, poſſe omnino conſuetudinem præſcribere contra obligationem in conſcientiâ, etſi non præſcribat contra pœnam, quod fieri poteſt

Affirmat auctor.

contrario modo, quo paulò antè diximus de ablatione pœnæ, culpâ manente, in exemplo de excommunicatione ipſo facto incurrendâ: dixi enim poſſe tunc homines nolle ſe reputare excommunicatos, & vt tales gerere, ſicque contra eam pœnam præſcribere; ita in præſenti dico, ſi homines legem transgrediantur animo excutiendi à ſe obligationem in conſcientiâ, pœnam verò impoſitam ſoluant, tandem liberatum iri ab obligatione directâ, non à pœnâ. Et probabiliter putat P. Suarez multas leges ciuiles imponentes exactiones, vel prohibentes venari, ligna ſcindere, &c. licet initio obligauerint etiam in conſcientiâ, iam tamen factas eſſe merè pœnales. Excipiendæ tamen ſunt ab hac doctrinâ leges, quarum pœna ſupponit culpam; vt excommunicatio maior: nam in talibus ſi abrogetur obligatio in conſcientiâ, etiam aufertur debitum illius pœnæ.

Quænam leges Suario eſſe olim etiam obligatoria nunc ſolùm facta ſint pœnales.

47\. Septima & vltima quæſtio eſt, an conſuetudo ſimul poſſit abrogare priorem legem & inducere poſitiuam obligationem ad actus contrarios. Reſpondeo poſſe: ſi enim populus faciat actus contrarios non ſolùm animo ſe liberandi à lege, ſed etiam obligandi ad eos actus contrarios, quos de facto facit, non video, cur in vtroque non poſſit præſcribere. Suppono aliunde actus eſſe rationabiles.

Conſuetudo poteſt ſimul abrogare priorem legẽ, & obligationem poſitiuã inducere ad contrarios actus.

Dices: Priùs debet abrogari antiqua lex quàm inducatur noua; ergo ſimul non poteſt id fieri. Reſpondeo, non eſſe neceſſum vt id fiat priùs tempore, imò nec priùs naturâ, vt minùs benè putat P. Suarez eo cap. 59. quia ſicut in phyſicis corruptio non eſt prior naturâ, ſed poſterior generatione, ita in moralibus poteſt idem contingere. Et certè ſi per poſitiuum præceptum dicat Legiſlator, *Mando tibi vt die Veneris comedas carnes*, eo ipſo liberaret illum poſteriùs naturâ ab obligatione ieiunandi; idem ergo poteſt per conſuetudinem fieri.

Simul etiam naturâ poteſt lex vetus abrogari, & noua introduci.

Sectio VII.

Quibus modis poßit conſuetudo mutari.

48\. *Conſuetudo mutatur Primò ſi materia deſinat eſſe honeſta: Secundò, ſi fiat irrationabilis. Tertiò ſi lege latâ reuocetur.*

VNo verbo poſſet hæc difficultas expediri, ſi diceremus, tot modis poſſe quot legẽ ſcriptam; ſunt autem hi: Primò, ſi eius materia deſinat iam eſſe honeſta: Secundò, & multò magis è contrario mutabitur, ſi tranſeat in irrationabilem. Tertiò reuocari poteſt per legem latam contrariam. Suppono aliunde poteſtatem in Principe ad eam reuocationem: nam ſi conſuetudo ſit vniuerſalis, & ſupremi Principis auctoritate modo ſuprà explicato confirmata, non poterit ab inferiori ſeu particulari Legiſlatore reuocari. Concluſio noſtra probatur à nonnullis ex cap. *Cùm conſuetudinis.* de conſuetudine; vbi dicitur, non eſſe tantam vim conſuetudinis vt legem vincat: quibus denotatur legem poſteriorẽ ipsâ conſuetudine non vinci conſuetudine; nam præcedens lex haud dubiè vincitur. Hæc probatio non mihi ſatisfacit, quia ille textus habet alium ſenſum, vt ſcilicet non vincat legem præcedentẽ vi ſua ſeu momento ſui, vt ſuprà diximus. Faciliùs ergo ſuadetur noſtra concluſio ratione à priori; nam cõſuetudo ſuam vim habet ex voluntate Legiſlatoria, vt dictũ eſt ſæpè: ergo ſi hic eam volitionem reuocet per contrariã, non minùs tollit vim conſuetudinis, quàm ſi propriam legem priorem alia ſubſequente reuocaſſet.

Cap. Cùm conſuetudinis. de conſuetudine, à quibuſdam præpoſterè ſumitur.

Ratione meliùs ſuadetur.

49\. *Lex vnica de feudi cognitione variè à quibuſdam ſumpta.*

Obijci ſolet in contrarium lex vnica de feudi cognitione; quæ ſic habet; *Legum humanarum non eſt vilis auctoritas; ſed non adeò vim ſuam extendunt, vt vſum vincant aut mores.* Varias ſolutiones adhibent auctores ei legi: quidam dicunt, eam ſolùm loqui de feudis, non tamen aſſignant rationem; nam etiam in illis videtur lex poſſe reuocare omnes conſuetudines: alij dicunt eam loqui de alijs locis, vbi leges Romanæ non ſunt acceptatæ: ſed id non eſt ad rem, quia quid mirum, ſi non vincant mores, vbi illæ non habent rationem legis? alij dicunt cauſas feudales non ſolitas decidi ex legibus Romanorum, ſed ex conſuetudine: quod ita alij approbant, vt intelligatur non decidi ſolitas legibus particularibus determinantibus omnino modum feudorũ; vnde dicunt ſenſum eſſe, in materia feudorũ ſeruandas eſſe conſuetudines, non obſtantibus legibus vniuerſalibus. Ita ex Baldo P. Suarez c. 20. num. 4. Mihi tamen non videtur genuinus ſenſus eſſe: nam licet ea lex loquatur de ſolis feudis, ratio tamen aut quaſi ratio, quæ in ea aſſumitur, eſt generalis ad omnes leges; neque deciditur in eis verbis, quomodo debeãt iudicari cauſæ feudales, ſed declaratur quam vim habeant ex ſe leges, & ſupponitur illas eſſe contrarias conſuetudinibus: ſi enim contrariæ non ſint, quid mirum, ſi illas non vincant? vt autem contrariæ ſint, videtur neceſſarium, vt in particulari ſtatuant modum contrarium ipſi conſuetudini: ergo non eſt ibi ſermo de legibus generalibus nihil in particulari decidentibus.

Suarij ex Baldo huius legis explicatio diſplicet.

50\. *Sufficitur alia duplex huius legis explicatio prioribus, & melior.*

Mihi duplex explicatio occurrit facilis. Prima eſt valdè obuia; & miror eam non occurriſſe auctoribus: vt ſicuti dictum illud, *Non eſt tanta vis conſuetudinis vt legem vincat*, intelligunt multi probabiliter (quos P. Suarius ſequitur, licet non omnino ſit neceſſaria ea explicatio) intelligunt, inquam, *vt conſuetudo non vincat legem ſubſequentem*; ita in eodem ſenſu explicemus ſimile verbum *vincat* in legibus, id eſt, *Non eſt tãta vis legum vt conſuetudinem ſubſequentem vincant*: ſic enim eadem phraſis vtriuſque iuris Canonici & ciuilis eodem modo explicatur facilè & cum conſequentia doctrinæ. Altera explicatio ſit, vt per τὸ *mores & vſum*, quos dicit non vinci à lege, intelligantur non quæcumque conſuetudines quaſi accidentales & legales, ſed illæ, quæ ita ſunt propriæ aliquarum Nationum, vt non

Cur tam diuerſa in Prouincijs ſint multæ conſuetudines difficulter abrogabiles.

niſi cum magnâ violētiâ & difficultate ſoperari poſſint. Certum enim eſt, tum ob diuerſitatem climatis, tum ob naturales diuerſiſſimas inclioationes, eſſe conſuetudines aliquas io diuerſis Prouincijs, quæ cum ſummâ difficultate poſſunt auferri. V.g. in his partibus Septemtrionalibus, ob vehementiam & diuturnitatem frigoris, cōſuetudo eſt vniuerſalis habēdi hypocauſta: quòd ſi Princeps ob aliqua inde ſecuta iocommoda vellet hāc tollere conſuetudinem, lex eſſet ioiuſta, quia eſſet nimis violenta & dura: idem eſt, ſi nollet vt ceruiſia eoqueretur, ſed vt biberent omnes aquam aut vinum; nam ad hoc, quia ſæpè nimis carum, oon eſſet ſubſtantia in communi plebe: ad illam, quia ordinariè noo eſt bona, & locus frigidus hauſtum requirit minùs frigidum, durum eſſet obligare. Idem proportionaliter poſſet de ſimilibus conſuetudinibus dici; & puto de illis maximè locutam eam legem.

Sectio VIII.

Quæ clauſulæ ſint neceſſariæ, vt per legem cenſeatur reuocata conſuetudo.

Quàm potens ſit hæc clauſula, non obſtante conſuetudine in contrarium.

51. CIRCA eam derogationem conſuetudinis per ſubſecutā legem aduertendum eſt, aliquando in legibus dici, *non obſtante conſuetudine in contrarium*; vnde oritur dubium proprium conſuetudinis, quod hîc debet explicari, ſcilicet, an ſi ea clauſula non ponatur, abrogetur cōtraria conſuetudo; itē, an ea ſola clauſula ſine maiori emphaſi aut diſtinctione ſufficiat ad abrogandam omnem conſuetudinem contrariā. Dico *contrariam*; nam ſi & conſuetudo & lex inter ſe cohærēt, nulla eſt quæſtio; vtrumq; enim manebit in robore. Supponendum autem eſt id quod Bonifacius Octauus cap. 1. de conſuetud. in 6 dicit: *Licet Romanus Pontifex (qui omnia iura in ſcrinio pectoris ſui cenſetur habere) conſtitutionem condendo poſteriorem, priorem (quamuis de ipsâ mentionem non faciat) reuocare noſcatur; quia tamen locorum ſpecialium & perſonarum ſingularium conſuetudines & ſtatuta (cùm ſint facti, & in facto conſiſtant, poteſt probabiliter ignorare) ipſis (dū tamen ſint rationabilia) per conſtitutionem à ſe nouiter editam, niſi expreſsè caueatur in ipsâ, non intelligitur in aliquo derogare*. Hæc ille. Quæ ad lōgum poſui, quia totus textus eſt neceſſarius ad explicandam hanc quæſtionem. Igitur hinc Primò conſtat, ſeu potiùs expreſsè eo textu docetur, per legem ſequentem non reuocari particulares conſuetudines & ſtatuta, niſi minimùm dicatur, *non obſtante contrariâ conſuetudine*; vtrùm autem hæc ſola verba ſufficiant, paulò pòſt dicetur.

Nota Bonifacij VIII. cap. 1 de conſuetudinibus in 6.

Quando lex ſequens reuocet particulares conſuetudines & quando non.

52. Id quod verum eſt, ſiue ea lex ſit vniuerſalis pro totâ Eccleſiâ aut Regno; tunc eoim cenſetur Princeps attendiſſe vtilitatem aliorum Regnorum, vbi ea conſuetudo non vigebat; ſiue etiam ea lex ſit particularis pro ſolo illo loco, vbi contraria illa cooſuetudo viget: nam etiam tunc habet locum ratio, quam citatis verbis Pontifex dedit, ſcilicet, ignoraotia illius particularis conſuetudiois: non enim per hoc, quòd ferat legem particularem, cenſetur magis ſcira ea ſtatuta & conſuetudines particulares contrarias, quàm ſi tuliſſet legem vniuerſalem.

An ea Pontificis lex ſit otioſa.

Obijcies ergo: Ea lex erit omnino otioſa, quia ibi nullum habebit effectum; ad alia autem loca oon extenditur, ergo. Reſpōdeo, id eſſe per accidens ratione conſuetudinis cootrariæ. Secundò dico debere tūc populum monere Principem, vt videat, quid ſit abſolutè faciendum, vt dicam paulò pòſt in ſimili de Epiſcopo ignorante ſui Epiſcopatus conſuetudinem, & condente legem illi contrariam.

Conſuetudines vniuerſales totius Eccleſiæ per ſequentem legem abrogantur.

Secundò inde infertur, ſi conſuetudines ſint leges vniuerſales pro totâ Eccleſiâ, eas abrogari per ſequentem legem, quia tales non ſupponitur igoorare Pontifex: & id denotant ea verba, *Priorem, quamuis de illâ mentionem non faciat, reuocare noſcatur*. Et ad hoc propoſitum affertur, quòd habeat in ſcrinio ſui pectoris iura omnia. Doctrina autem hæc cum proportione intelligenda eſt tum de ſupremo Legiſlatore ciuili, quia ille etiam præſumitur in ſcrinio ſui pectoris habere iura ciuilia, tū de particularibus Legiſlatoribus tam ciuilibus quàm Eccleſiaſticis, reſpectu ſuarū Prouinciarum. V.g. Epiſcopus ſuppooitur ſcire conſuetudines communes toti ſuo Epiſcopatui; & Dux v.g. Saxoniæ conſuetudines Saxoniæ: vnde, quando fert legem, iudicatur abrogare omnia ſtatuta & conſuetudines illi contrarias, etiamſi oullam faciat de illis mentionem. 53.

Quiſque Legiſlator cenſetur in ſcrinio pectoris ſui habere iura ſuæ Prouinciæ tam ciuilia quàm Eccleſiaſtica.

Video tamen hîc poſſe obijci ex cap. *Super eo.* de cognatione ſpirituali, in qoo monetur Epiſcopus pro deciſione cuiuſdā caſus conſuetodinem ſuæ metropolitanæ Eccleſiæ vel aliarū circompoſitarum inquirere. Nos autem diximus eam conſuetodinem ibi intelligi, quæ erat communis toti Prouinciæ. Argumentor ergo ſic: Ille Epiſcopus præſumebatur à Papâ ignorare cooſuetudines proprias ſui Epiſcopatus, ergo malè dictum eſt, debere è contrario præſumi ſcientem ſtatuta & conſtitutiones ſuæ diœceſis: ergo ſi ille condidiſſet legem pro ſuo Epiſcopatu re ipſa contrariam cooſuetudini quam ignorabat, oon debuiſſet cenſeri eam reuocare, prout diximus de Pontifice: non ergo eſt eadem ratio de particularibus Legiſlatoribus quæ de ſupremo. Reſpondeo, illum caſum eſſe extraordinarium, & propterea moneri Epiſcopum, vt quæ ad ipſius officium ſpectant, inter quæ eſt ſcire conſuetudines ſuæ Prouinciæ, diligenter exeqoatur. Concedo autem, ſi in eo caſo ille condidiſſet legem, fore vt oon abrogaret contrariam conſuetudinem, quam igoorabat; ſed debuiſſe eum moneri, vt vel legem mutaret, vel, ſi iudicaret expedire tolli conſuetudinem, adderet clauſulam neceſſariam. 54.

Epiſcopum oportet ſcire conſuetudines ſuæ diœceſis.

Intelligenda etiam eſt tota hæc doctrina oon minùs de cōſuetudine memorabili qoàm immemoriali, præſcripta & non præſcripta; ſi tamen hæc ad eum ſtatū peruenit, vt ius induxerit, quia Pontifex verbis ſuprà relatis, vt oſtenderet eas conſuetudines non abrogari per legem vniuerſalem, oon requiſiuit, vt illæ eſſent præſcriptæ, ſed præciſè vt eſſent rationabiles. Et ratio eſt, qoia Princeps non ſuppooitur velle ferre legem contrariam moribus Gentium, pro qoibus eam fert, niſi expreſsè id ſignificet: quod autem tempus ſufficiat vt cenſeatur conſuetudo illa induxiſſe ius, ſi præſcripta non eſt, & conſequenter, quando cenſenda eſt non abrogari per legem ſequentem, niſi ponatur clauſula particularis, non eſt huius loci: ſuprà agentes de conſuetudine vt inducente ius id declarauimus. 55.

Conſuetudines vniuerſali lege non abrogantur, modo ſint rationabiles, niſi adijciatur clauſula ſuprà dicta.

Dices: Videtur planè otioſum aut implicatorium, requirere eam expreſſionem, *non obſtante conſuetudine*, &c. etenim omnis omnino lex videtur ſupponere conſuetudinem contrariā: nam 56.

ſi

ſi v. g. præcipiatur ieiunium die Mercurij, ſupponitur ſine dubio anteà homines habuiſſe cóſuetudinem non ieiunandi ea die, ſi prohibetur, ne geſtent arma, ſupponitur habuiſſe conſuetudinem ea geſtandi, quia quod anteà per legem prohibitum aut imperatum non erat, ſupponitur vel factum vel omiſſum. Communiter ergo vel gratis in aliqua lege ponitur particola reuocatoria; vel repugnat, vt dicatur aliquando non neceſſaria, aliquando verò neceſſaria, cùm numquam non poſſit eſſe neceſſaria. Reſpondeo Primò, obiectionem hanc ſaltem non habere locum, quando conſuetudo præcedens induxerat ius; eò enim caſu non ſolùm ſupponitur conſuetudo faciendi actum contrarium, ſed talis, quæ non poterat ſine peccato omitti; vnde tūc, vt liberarentur ab obligatione faciendi eos actus, neceſſaria fuit reuocatio eius conſuetudinis. Secundò reſpondeo, conſuetudinem contrariam etiam non inducentem ius duplicem eſſe poſſe; vnam quaſi communem & generalem, fundatam præcisè in obligationis carentia; vt poteſt ſupponi comedens carnes ille, cui non ſunt prohibitæ; & arma geſtans, cui non ſunt interdicta; & non audiens Sacrum, cui non eſt mandata auditio: & in hac conſuetudine locum habet obiectio poſita, quòd ſemper præſumatur ante legem: vnde addo, contra talem non eſſe neceſſariam claoſulam irritantem vllo modo, quia talem conſuetudinem præſumitur ſcire Legiſlator, imò eam vnli per legem formaliſſimè auferre; ideò de hac nos non loqnimur in præſenti, quia nec in iure hæc vocatur conſuetudo. Alia eſt, quando non ſolùm aliquid licitum eſt, ſed ſimul homines in illud vehementer propédent, vt in exemplo quod tetigi paulò antè de hypocauſtis in Germaniâ, certo genere veſtium, ciborum, &c. quæ ſunt omnibus communia: tales ergo conſuetudines etiamſi non obligent in conſcientiâ ad ſui obſeruationem, quia tamen poſitiuus affectus & propenſio populi in eam materiam declaratur per eam conſuetudinem, habet ſufficiens fundamentum, vt Princeps non cenſeatur illis violentiam inferre eam conſuetudinem impediendo.

Clauſula illa non eſt ſuperflua.

Conſuetudo contraria nō inducens ius eſt duplex.

Nota contra quā conſuetudinem non ſit opus eâ clauſulâ.

57\. Iam oportet explicare qualis debeat eſſe particula quâ comprehendatur contraria conſuetudo. In quo puncto certum eſt, ſi conſuetudo non ſit ſingulariter priuilegiata, vt ſolet cenſeri conſuetudo immemorialis, tunc ſufficere ad reuocationem quòd dicatur, *non obſtante conſuetudine in contrarium*; quia hæc clauſula haud dubiè vult aliquam conſuetudinem repellere, non poteſt autem vllam meliùs quàm quæ non eſt priuilegiata: certum deinde, ſi addatur, *non obſtante quacumque etiam immemoriali*, tunc & hanc abrogari. Dubium ergo erit, an hæc includatur ſub illâ voce indefinitè poſita, *conſuetudine*; videtur enim includi, quia vox vniuerſalis indefinitè poſita, maximè cum particula negatiua & non obſtante, cenſetur omnem conſuetudinem excludere: & ita ſentiunt nonnulli Canoniſtæ: alij verò dicunt, ſi in clauſula addatur *quacumque conſuetudine* comprehendi immemorialem; quia illa particula *quacumque*, neceſſariò omnem comprehendit: Tertiò tamen multi cenſent, nec quidem per hanc, ſed neceſſariò expreſsè nominandam ſub voce *immemoriali conſuetudine*. Quę opinio ita poteſt declarari, vt conſuetudo illa immemorialis, quia eius initium ignoratur, cenſeatur eſſe altioris ordinis; non enim ſcitur, an fuerit introducta per modum priuilegij, an verò per modum legis ſcriptæ.

Quali particulâ comprehendi debeat contraria conſuetudo.

Varij diuerſorū ſenſus.

Ego tamen ex hoc capite non video cur debeat ea conſuetudo eximi; quia quòd ſit immemorialis, non extrahit ipſam à ratione conſuetudinis; quòd verò ignoretur, quomodo ſit introducta, etiam parum iuuat; non enim propterea deſijt eſſe conſuetudo; vnde ſatis probabile cenſeo eam comprehendi ea particula *quacumque*: id quod ſic amplius declaro: Ea particula addit aliquam vim, & denotat aliquid plus, quàm ſi poſitum præcisè fuiſſet, *non obſtante conſuetudine*, ergo comprehendit conſuetudinem immemorialem, quia illa alia particula comprehendebat omnem conſuetudinem excepta immemoriali. 58.

Immemorialis comprehēditur abundè hac particulâ quacunque.

Sectio IX.

Quomodo conſuetudo conſuetudine tollatur.

Conclvsio ſit: Antiqua conſuetudo poteſt abrogari per nouam ei contrariam: quod clarius adhuc eſt, quàm quòd per legem poſſit; quia, ſi ſpectes conſenſum Principis, qui in lege interuenit, hic etiam illum inuenies; ſi quæras conſenſum populi, hîc & illum inuenies; in lege autem ille ſæpè non reperitur: præterea ſicut antiqua conſuetudo introducta eſt per conſenſum populi, connaturale eſt, vt per eumdem etiam reuocetur. 59.

Conſuetudo vetus poteſt abrogari nouā illi contrariā.

Quæri tamen circa hoc Primò poteſt, quanto tempore debeat conſuetudo contraria vigere, vt abroget præcedentem. Reſpondeo, hanc difficultatem eſſe communem ipſi primæ conſuetudini: illud enim tempus, quod fuit neceſſarium vt prima præſcriberet contra legem ſcriptam, fuit etiam ſuo modo vt ſecunda contra primā, quia eiuſdem rationis ſunt duæ illæ, & non eſt maior ratio, cur plus in vna quàm in altera requiratur. Hæc tamen exceptio eſt adhibenda, quando ſcilicet prima conſuetudo introducit nouum ius non abrogando vllum prius, tunc videri minùs requiri in hac prima conſuetudine quàm in ſecunda eam primam abrogante: ratio eſt; nam prima non petiuit præſcriptionē, quia non fuit contra ius; ſuprà enim diximus, tunc ſolùm, quando contra legem conſuetudo inducitur, neceſſariam eſſe præſcriptionem: in ſecunda autem conſuetudine, quia eſt derogatiua iuris prioris, videtur omnino neceſſaria præſcriptio, iuxta cap. vlt. de conſuetudinibus.

Quanto tempore vigere oporteat nouam conſuetudinem vt tollat veterē.

Conſuetudo tantum introductiua iuris minùs requirit temporis quàm derogatiua iuris prioris.

Dices, Illud caput ſolùm loquitur, quando abroganda eſt lex ſcripta, nihil verò de conſuetudine ibi dici; nec deficit pro hac diſparitate ratio; nam conſuetudines conſuetudini reſiſtere poſſe, cùm ſint omnino inter ſe ſimiles, eſt lumine naturæ notum; vnde non erat, cur ibi requireretur præſcriptio: at quòd legi latæ poſſet reſiſtere conſuetudo, videbatur difficile, ac propterea Pontifex voluit vt ea eſſet præſcripta, vt ex eo capite fieret conſuetudo maioris auctoritatis. Reſpondeo, ob hanc rationem valdè probabile eſſe, non plus temporis requiri vt conſuetudo abroget conſuetudinem, quàm vt conſuetudo nouum ius inducat, iuxta dicta in concluſione noſtra: nihilominùs dico perſiſtendum in exceptione poſita. Ad obiectionem reſpondeo, eo capite vltimo non dici, præſcriptionem non eſſe neceſſariam ad tollendam legem talem, ſed 60.

Diluitur obiectio.

ad

Facilius ibi conſuetudo ius inducit, vbi nullum antè fuit impedimentum, quàm vbi vel exiguum inuenit.

ad ius poſitiuum tollendũ: at conſuetudo inducit verum ius, & ſub nomine iuris cõprehenditur, ergo debet etiã intelligi in eo capite ſub ea voce. Deinde ratio etiã fauet, quia facilius eſt, vt conſuetudo, quando nullum inuenit impedimẽtum, inducat ius, quàm quãdo inuenit, ſiue à lege ſcripta ſiue à conſuetudine illud proueniat; id enim eſt per accidens ad punctum præſens: neq; id labefactatur ratione in contrarium facta, quia licet conſuetudo ſit ſimilis conſuetudini in ratione talis, nihilominùs magna eſt differentia inter eam, quæ ante ſe nullum inuenit hoſtem, & eam, quæ inuenit: nam licet homo ſit homini ſimilis, quis tamen dubitat, faciliùs illum, qui nullum inuenit contrarium, poſſe occupare locum, quàm illum qui debet eijcere ex illo alium hominem, etiamſi non ſit ipſo fortior.

61\. Secundò circa eandem difficultatem quæri poteſt, vtrùm quando conſuetudo, quę debet ſuperari à ſecunda, eſt Canonica, debeat tunc hæc ſecunda habere quadraginta annorum durationem, vt poſſit contra priorem præſcribere, iuxta eam regulam, quòd contra Eccleſiam non præſcribitur niſi quadraginta annis. Reſpondeo, A me ſuprà oſtenſum, eos quadraginta annos non eſſe neceſſarios ad præſcriptionem legalem, ſed ad præſcriptionem contra res aut iura Eccleſiæ: ex quo capite hîc ceſſat difficultas; conſequenter enim dico, non eſſe neceſſarium tam longum tẽpus. Sed quid ſi loquamur cum communiori ſententia requirente in conſuetudine contra leges Eccleſiæ eos quadraginta annos. Nonnulli ſub diſtinctione reſpondent: Vel enim prior conſuetudo, quæ abroganda eſt, fuit præter ius, & tunc cenſent omnino requiri in ſecunda ſpatiũ illud quadraginta annorum; quia reuerà ea ſecũda conſuetudo fuit contra ius Canonicum, licet non ſcriptum, ſaltẽ conſuetudinale, nam & hoc verè eſt ius; id quod clariùs cernitur, ſi prior cõſuetudo fuit vniuerſalis, & induxit ius commune: ſecunda autem abrogans eſt particularis. Quòd ſi ea prior conſuetudo fuit contra ius, adhuc ſub noua diſtinctione reſpondent: Vel enim illud ius abrogatum per conſuetudinem fuit vniuerſale, & conſuetudo tantùm particularis abrogans in vna tantùm Prouincia; & tunc dicunt non requiri niſi præſcriptionem decem annorum, quia ea ſecunda conſuetudo non videtur eſſe contra ius, ſed potiùs pro iure: reſtituit enim in eam Prouinciam illud ius Canonicum, quod eſt commune in alijs: ſi verò prior conſuetudo abrogauit ex integro ius antiquum, & nouum induxit, ſiue quia tam ius abrogatũ quàm conſuetudo abrogans fuêre vniuerſalia ad totã Eccleſiam; ſiue quia ambo fuêre æquè particularia vnius aut alterius Prouinciæ; tunc dicunt hi auctores neceſſarium eſſe tempus quadraginta annorum, nam reuerà tunc ea conſuetudo eſt contra ius Canonicum: quod autem ante eam conſuetudinem fuerit aliud ius contrariũ planè per accidens ſe habet ad punctum præſens: non enim ideò ea conſuetudo deſinit eſſe ius Canonicum. Id quod ego ſic ampliùs confirmo: Si per legem latam fuiſſet reuocata alia lex Canonica contraria, non propterea poſſet præſcribi contra hanc ſecundam legem infra quadraginta annos, eo prætexta, quòd hæc conſuetudo reduceret antiquum ius, ablatum per ſecundam legem. Idem autem eſt in conſuetudine: ſiue enim ius ſit per legem, ſiue per conſuetudinem ablatum, abſolutè tam perinde eſt ac ſi non fuiſſet.

Ad præſcriptionem legalem non eſt opus quadraginta annis, ſed solum ad præſcriptionem contra res aut iura Eccleſiæ, quid in ſententiâ quorumdam reſpondendum.

Opinio quorumdam hac ſuper re.

Confirmatur hæc auctorũ opinio.

62\. Tota hæc reſolutio mihi placet, eo ſolo puncto excepto, quòd ſi ius antiquum nõ ſit omnino abrogatũ in alijs partibus, ſed ſolùm in Bohemiã v.g. & ibi introductum nouum; non ſint neceſſarij niſi decem anni ad abrogãdum in Bohemiã eam conſuetudinem. Cenſeo enim maiori cum conſequentia diſcurri, ſi dicatur etiam tunc eſſe neceſſarios quadraginta annos; nam ſi benè perpendantur rationes factæ, idẽ probant in hoc caſu: etenim reſpectu Bohemiæ per accidẽs omnino eſt, quòd in alijs locis vigeat aliud ius, aut quòd non vigeat. Præterea verè & rigoroſè ius, quod ea conſuetudo in Bohemia induxit, eſt Canonicum, licet ea non ſeruetur vbiq;, ſed potiùs alibi contraria vigeat: non enim eſt de ratione legis Canonicæ, vt ſeruetur vbique: ergò contra eam conſuetudinem, quæ iam induxit in Bohemia ius, non poterit præſcribi niſi intra quadraginta annos, non ſecùs ac ſi ea conſuetudo abroganda vniuerſalis eſſet toti Eccleſiæ. Fortè dici poſſet, Pontificibus, qui illud longum tẽpus pro præſcriptione requiſiuerunt, gratiſſimum eſſe, ſi Prouincia habens conſuetudinem contrariam communi accommodet ſe communi; ergo nõ eſt credendum, quòd per hoc requiſierint tam longum tempus. Reſpondeo, fortè antecedens eſſe falſum: quod probo ex ſuprà dictis; nam quãdo ferunt legem generalem, nolunt tamen comprehendere Prouincias habentes conſuetudines priuatas: ergo non ſemper optant, vt omnes habeãt eandem conſuetudinẽ, quia ſæpè ob contrarias circumſtantias oppoſitum eſt maximè expediẽs. Reſpondeo Secundò, quidquid ſit de eo antecedente, conſequentiam non eſſe bonam, quia non debemus cogitare, quid illi facerent in hac aut illã occaſione, ſed, quid abſolutè decreuerint. Textus autẽ vniuerſaliter dicit contra ius Eccleſiaſticum non præſcribi niſi intra quadraginta annos, vt pro hac ſolutione ſupponimus; illud autem etiamſi ſit vnius Prouinciæ eſt Eccleſiaſticum, ergo debemus dicere requiri vt contra illud præſcribatur, quadraginta annos. Et ſatis de conſuetudine.

Diſplicet tamen ſecundùm quid.

De ratione legis Canonicæ non eſt, vt vbique ſeruetur.

Papa ſtatuẽs legem generalem non comprehẽdit ideò Prouincias conſuetudinem priuatã habentes.

Ad præſcriptionem contra ius Eccleſiaſticum ſufficiunt quadraginta anni.

DISPVTATIO XXVI.

De interpretatione & extenſione legis.

1\. EXPLICVIMVS hucuſq; quidquid ad leges in ſe ſpectatas pertinet, tam prout ſunt ſcriptæ quàm prout inducuntur per conſuetudinem; iam oportet de earum interpretatione & extenſione, ceſſatione ac abrogatione etiam per priuilegia diſputare. Primum in hac diſputatione expediemus, reliqua in ſequentibus. De hac quæſtione egit fusè P. Salas diſp. 21. & P. Suarez lib. 6. & alij multi.

Series tractatus.

SECTIO I.

Quid ſit & quotuplex legis interpretatio.

2\. INTERPRETATIO propriè nihil eſt aliud quàm explicatio alicuius rei; vnde dicimus interpretes Scripturæ eos qui Scripturam declarant;

Quid propriè ſit interpretatio, & quotuplex.

Digitized by Google

Quid interpretatio authentica.

declarant; ergo interpretatio legis erit declaratio legis: poteſt autem ea eſſe triplex, vna authentica, alia vſualis, tertia doctrinalis; quas breuiter explico. Authentica eſt, quæ fit per aliam legem latam ad declarandam priorem, ſiue ea fiat ab ipſomet Legiſlatore priori, ſiue à ſucceſſore ipſius, ſiue ab alio ſupra illum habente iuriſdictionem: etenim licet (vt ſuperiùs agens de conſuetudine dixi) ſucceſſor aut alius ſuperior Legiſlator non habeat quà talis maiorem ſcientiam interioris voluntatis prædeceſſoris aut inferioris, quàm poſſint habere alij nō Legiſlatores, ideóq; ex eo capite non videatur magis certa eius interpretatio, quàm ſi traderetur ab alio; quia tamen ille habet poteſtatem condendi leges, abrogandi etiam præcedentem eámve mutandi, ita vt quidquid decernat, ſiue te ipſâ tangat ſenſum prædeceſſoris, ſiue nō, habeat vim legis; ideò eius interpretatio dicitur authentica; & tenentur illi ſe conformare ſubditi, non minùs quàm ſi facta eſſet ab ipſo Legiſlatore, qui certò poteſt ſcire, quid ipſe voluerit per priorem legem.

Cur Legiſlatorum interpretatio cenſeatur authentica.

3. *Quas conditiones hæc interpretatio poſtulet, & qui per aliam & ipſa explicari poſſit.*

Debet autem hæc interpretatio vt obliget habere omnes conditiones legum, vt ſcilicet ſit iuſta, ſufficienter promulgata, &c. quia verò etiam ipſa explicatio poteſt in aliquibus eſſe dubia, meritò communiter docetur, in omnibus, quę nō exprimit, poſſe eam ſecundā legem pati alias interpretationes non minùs quàm primā, & quàm ceteras, quæ non ſunt interpretatiuæ aliarum.

Interpretatio vſualis quæ.

Secunda interpretatio eſt vſualis, id eſt per conſuetudinē introducta; de quâ egimus in præcedentibus, & oſtendimus poſſe inducere ius, quia conſuetudo eam habet vim vt ius inducat, non minùs quàm leges ſcriptæ.

Quid interpretatio doctrinalis, & cur ſic dicta.

Tertia eſt doctrinalis, quam maximè hîc declarare intendimus; ea autem eſt ipſa intelligentia & explicatio verborum, & ſenſus legis. quæ poteſt fieri ab omnibus his qui vim intellectiuā habent, & quibus ea lex proponitur: dicitur autē doctrinalis, quia maximè ad doctores ſpectat, & traditur per modum doctrinæ; quæ ex ſuo cōceptu non habet vim obligandi niſi quatenus præſumitur verum ſenſum legis tāgere. Hoc poſito dicimus, quando communiter omnes in vnâ explicatione conueniunt, moraliter loquēdo, facere certitudinē eius ſenſus, & ex eo capite poſſe eam interpretationem inducere obligationem; quā do verò eſt varietas opinionum, & quælibet habet probabilitatem, tunc nullā ex eis explicationibus determinatè inducere obligationē: quî autem homo in praxi ſe debeat gerere, & quam opinionem ſequi inter probabiles, dictum eſt fusè præcedenti Tomo: ſolum illud explicandum occurrit, quibus argumētis aut principijs debeat ea interpretatio, vt bona ſit, inniti. Tria ſolent aſſignari, verba ipſa legis, mens Legiſlatoris, & ratio legis ſeu quâ Legiſlator ad ferendam legē mouetur. Ego tamen, licet fortè res ad modum loquendi pertinere videatur, loco illius ſecundi, nempe mens Legiſlatoris, ponerem alias circūſtantias, ex quibus de mente eius iudicari poſſit; nam mens ipſa in ſe occulta eſt, imò, vt meliùs dicam, illa ſola eſt, quam indagare per verba volumus: nam verba non obligant, niſi vt declaratiua mentis: non ergo mens debet poni vt ſignū ſui, ſed potiùs tamquam id quod debet ſignificari: meliùs ergò ponuntur ea alia indicia diſtincta à verbis, per quæ poſſumus colligere mentē Legiſlatoris, quando fortè verba eam non declarant ſufficienter, vt ampliùs iam explico.

Quanam interpretatio certum legis ſenſum reddat & conſequenter obliget, qua verò ſecùs.

Quibus principijs inniti debeat interpretatio vt bona ſit.

Sectio II.

Declarantur ampliùs ea capita interpretationis.

4. *Verba in naturali ſuâ ſignificatione vſurpanda ſunt, niſi quid obſtet.*

IGITVR quod ad verba attinet, prima regula ſit, quandò aliunde ob grauem cauſam non cogimur, debere verba vſurpari in ſuâ naturali ſignificatione, hoc eſt, in eâ quam habent ex communi impoſitione hominum; vnde riſus v.g. debet accipi pro humano, non pro metaphorico prati; multò minus debet accipi ad ſignificandum cultum v.g aut lapidem: vt enim in omnibus alijs ſcripturis & locutionibus debemus eam regulam ſeruare, multò magis in legibus; nam Legiſlator, qui cum multis loquitur, ſupponitur accipere voces in ſignificatione communi. Dixi quando grauis aliqua cauſa in contrarium non vrget, quia tunc ex alijs duobus capitibus ſuprà aſſignatis debebit ipſemet verborum ſenſus inquiri: ſed quia verba aliquando ſolent præter eā vulgarem ſignificationem habere aliam, quæ intra ipſum ius ſolet eſſe communis, & inde fortè dubitare aliquis poſſet, an in iure deberent in hoc ſecundo ſenſu, an in primo verba accipi.

Verba, niſi quid obſtet, in naturali ſignificatione ſumenda ſūt, non verò in iuridicâ.

Sit Secunda regula, quæ magis declarat Primam, debere accipi, ſi aliud non obſtet in primâ ſeu naturali ſignificatione, non in alterâ iuridicâ: & ita deciditur in l. vltimâ Cod. *De his qui veniam ætatis.* vbi, dum agitur in particulari, quæ ſit intelligenda ætas legitima, reſpondetur, illam, quæ communiter ita vocatur, non illam, quæ Imperiali beneficio ſuppletur, ſeu quæ in iure ſolet vocari legitima. Ratio verò huius deſumitur ex his quæ paulò antè dixi, ſcilicet, Legiſlatorem, cùm immediatè agat cum ſubditis, debere accipere voces in ſenſu quo ſubditi vtuntur, non quo aliqui rariores docti eam vſurpant in ſcholis. Non ago iam de vocibus, quæ non habent aliam ſignificationem niſi intra ius, vt cenſura, &c. quia pro illis ea ipſa eſt ſignificatio communis ſeu naturalis.

Quî Legiſlator voces ſumere debeat.

Si verborum ſignificatio naturaliter ſit æquiuoca, determinanda tum erit ex alijs verbis einſdem legis.

Tertia regula eſt, ſi verba illa ſint in ſuâ naturali ſignificatione æquiuoca, vt vox *canis* v.g. debere ex aliis verbis in eâ lege contentis ſignificationem determinari: non enim videtur moraliter poſſibile, vt tota vna propoſitio præſcribens quid ſit faciendum, habeat omnia verba ita æquiuoca, vt vnum ex illis non determinet alterum: quòd ſi caſus talis fingatur, tunc ea lex pro non lege habenda eſt, quia pro hominibus perinde eſt ac ſi lata non fuiſſet, vel certè ac ſi non fuiſſet promulgata.

5. *Præcipuum indicium legis interpretatiuum eſt mens Legiſlatoris.*

Secundum caput, ſcilicet mens Legiſlatoris, aut clariùs (vt dixi) alia indicia à verbis diſtincta, quibus mens Legiſlatoris colligi poteſt in rigore, eſt præcipuum & vnicum: nam neque illa verba aliter valent, quàm vt indicia & ſigna ſunt eius mentis; vnde, licet verba videantur contrarium ſonare, ſi de mente aliunde mihi conſtet, verba debent omitti, & ad alia ſigna attendendū erit. Pro quo aduertè, etiamſi, per ſe loquendo, verba apud nos ſint clariſſimum ſignū volitionis loquentis, quia directè & determinatè ſunt inuenta ad ſignificandos interiores conceptus; nihilominùs, quia ſunt multa alia ſigna quæ poſſunt etiam mentem declarare, imò & quæ poſſunt oſtendere, à Legiſlatore verba non accipi in ſenſu proprio, poteſt contingere, vt fortius argumentum ſæpè ex multis alijs ſignis ſimul ſūptis deſumatur

Præter verba multa ſunt alia ſigna mentis legiſlatiua declaratiua.

deſumatur quàm ex verbis ipſis præſentibus. Imò per alia verba poteſt ipſe Legiſlator ſequẽtium aut præcedentium ſenſum turbare, vt ſi moneat ſubditum hoc modo, *Licet ego præſente tali aut tali mandem tibi vt hoc facias, ſcias id me non velle, niſi ſpeciali aliquo ſigno amplius id ſignificauero:* quando autem in præſenti ſub ſecundo ſigno includo alia indicia à verbis, non excludo niſi verba quæ ſunt formaliter in ipsâ lege; nam quæ ex aliis legibus aut ex ſermone antecedenti Legiſlatoris colligũtur ad hoc ſecundum caput pertinẽt: vnde facilè colligitur poſſe eſſe hoc ſecundum caput efficacius longè quàm primum: & huc facit, quod in c. *In his.* de verborum ſignificationibus dicitur, *Non debet aliquis conſiderare verba, ſed voluntatem, cum non intentio verbis, ſed verba intentioni debeant deſeruire:* & eodẽ modo in lege *Non dubium.* Cod. de legibus, dicitur ille contra legem agere, qui per occaſionem verborum contra legis nititur voluntatem: id autem intelligendum eſt modo dicto; id eſt, agit contra voluntatem cognitam per alia ſigna à verbis diuerſa.

6\. *Quæ ſint illa ſigna.* Quòd ſi quæras, quæ ſint eiuſmodi alia ſigna. Reſpõdeo poſſe eſſe varia: & quidem vix omnia etiam in cõmuni à nobis aſſignari poſſunt, quia poteſt ſæpè homo vti re etiam improportionatâ pro arbitrio ſuo ad ſignificãdum aliquid; ea tamen quæ ordinaria ſunt reducuntur ad tria aut quatuor capita. Primũ eſt materia legis, quia iuxta illam verba debent accommodari, vt in lege *Si vt è.* ff. Locati. verbum *donationis* non accipitur in proprio ſenſu pro liberali datione, ſed pro tranſactione, quia materia legis non patitur alium ſenſum. Secundum caput eſt, quando verba, ſi in proprio ſenſu accipiantur, inducunt iniuſtitiam in lege: cùm enim debeat præſumi lex iuſta, debent verba ad eam iuſtitiam accommodari, etiamſi non retineant rigoroſam ſignificationem. Tertium ex aliis iuribus, quando ſcilicet verba in ſenſu proprio repugnant aliis iuribus: debent enim tunc in eo ſenſu accipi, in quo poſſint cum prioribus cohærere: vbi tamen duplex limitatio eſt adhibenda; vna, quando Legiſlator profitetur ſe velle aliquod antiquius ius abrogare; tunc enim ea contrarietas non obeſt, quandoquidem illam quæſiit directè Princeps. Secunda limitatio eſt, quando poteſt eſſe alius ſenſus in eâ lege probabilis, iuſtus, &c. nam ex ſolâ eâ contrarietate non debẽt verba trahi ad ſenſus planè alienos; potiùs erit dicendum Legiſlatorem ignoratâ priori lege caſu condidiſſe contrariam, quam fingere ſignificationes planè alienas à verbis ipſis.

Materia legis verba ſibi accommodãda.

Verba ad iuſtitiam legis trahenda ut non retentâ etiam rigoroſâ eorum ſignificatione. Eadem ita ſumẽda ſunt ut iuris cohæreat prioribus.

Nota duplicẽ limitationẽ.

7\. *Verba legis poſterioris ſumenda ſũt eo ſenſu quo prioris, etſi neutra videatur habere poſſe ſenſum naturalem.* Quartum caput circa verba eſt, quãdo illa in aliquâ priori lege ſumpta ſunt in ſenſu à naturali diuerſo, qui ex aliis capitibus deduci potuit, & in nouâ lege non videtur poſſe habere locum ſenſus naturalis, tunc poterit vſurpari in eo ſenſu quo à priori lege verbum idem vſurpatum fuit; ſi tamen in ſecundâ lege datâ eâ ſignificatione retineatur ſenſus commodus, & qui præſumi poſſit hic & nunc intentus à Legiſlatore.

Duplex motiuum legis. Tertium caput interpretationis legis deſumitur à ratione illius legis, ſeu à motiuo, quod duplex eſſe poteſt. Primum, ſi ratio ipſa ſit expreſſa in lege, vel aliunde conſtet Legiſlatorem eâ permotum: Secundum, ſi ſolùm præſumatur à Doctoribus Legiſlatorem eâ inductũ fuiſſe: & quidẽ, ſi primo modo ratio accipiatur, eſt ferè præcipuum caput, vnde legis ſenſus accipiendus ſit,

Ratio anima legis. quia tunc ea ratio eſt quaſi anima legis: quando dico *ferè præcipuum* non excludo etiã duo priora ſuprà enumerata. Fortè enim ſæpè ex ſolâ ratione etiam in ipsâ lege expreſsâ non licebit perfectè intelligere ſenſum legis, tum quia ipſa ratio in ſe habet aliquam obſcuritatem; tũ quia in applicatione illius ad materiã poteſt occurrere dubiũ; tum quia in rigore diſtinguitur à lege, ideóq; non habent inter ſe infallibilem connexionem.

8\. *Lex, in quâ nõ eſt expreſſa ratio, multò eſt inferior.* Quòd ſi ratio nõ exprimatur in lege, erit quidem aliquale iudicium, non tamen tam potens quàm ſi fuiſſet incluſa; tum quia fieri poteſt, vt licet viri docti putent Legiſlatorem eâ ratione permotum, verè tamen ipſe eâ non fuerit permotus, ſed aliam habuerit diuerſam; tum quia in ſimilibus occaſionibus vnus inuenit hãc rationẽ, alter illam; vnde non eſt licitum cuilibet alligare mentem Legiſlatoris huic rationi, ſi ea expreſſa non ſit.

Cur ſæpè nulla ſit ratio legis in particulari. Circa hoc tertium caput aduerte poſſe aliquãdo contingere, vt nulla ſit ratio legis in particulari; nã licet omnis lex haud dubiè debeat reſpicere materiam honeſtam, ideóq; ex eo capite habere rationem, poteſt tamen fieri, vt, ſuppoſitâ ratione generali ad aliquid imperandũ, nulla ſit ſpecialis ratio, cur hoc in particulari potiùs quàm illud imperetur, niſi ſola Legiſlatoris voluntas. V.g. vt eligantur aliqui milites neceſſitas cogit; vt verò ex duobus hominibus æquè fortibus hic præ altero eligatur, ſola facit voluntas Principis: in his ergo & ſimilibus fruſtrà quæritur ratio legis, quia quoad illud vltimum punctum nulla eſt, etiamſi fortè aliquæ ſint congruentiæ.

SECTIO III.

De extenſione legis ratione verborum.

9\. *Vnica legis acceptio non facit extenſionem.* EXTENSIO legis dicit duplicẽ quaſi acceptionem vel interpretationẽ illius: ſi enim vnica ſit, nõ eſt extenſio, vt per ſe patet: ergo ad extenſionem Primò debet ſupponi aliquis certus ſenſus, in quo illa accipi debet: & præterea quæritur de alio ſecundo, ad quem extendatur: hæc igitur extenſio poteſt fieri ex triplici capite ſectione præcedenti enumerato, ex verbis, ex mẽte Legiſlatoris, & ex ratione: cùm enim dixerimus illa tria capita eſſe vnde debeat ſenſus legis colligi, neceſſarium etiam eſt, vt ex omnibus & illis ſolis poſſit extenſio, quæ eſt quædam ſpecies interpretationis, deſumi: ergo de extẽſione ratione verborũ in hac ſectione, de alijs in ſequentibus. Et quidem in hoc puncto prima extenſio eſt vltra naturalem ſignificationem ad ciuilẽ; quærimus enim, an aliquãdo liceat legis verba in vtraque ſignificatione vſurpare. P. Suarez l. 6. c. 2. hãc quæſtionem tractans videtur obſcurè locutus; etenim concluſione primâ dixit, in omni lege non odioſâ verba eſſe extendẽda ad omnia quæ in ſignificatione naturali ac propriâ comprehendunt, non autem vltra illam; eodem verò numero vocat fauorabilem legem omnem quæ non eſt odioſa: vnde ea concluſio videtur eſſe de lege fauorabili; de quâ tamen paulò pòſt, concluſione ſcilicet ſecundâ, docet, quòd debeat extendi etiam vltra ſignificationem naturalem ad ciuilem ſeu iuridicam: quæ duæ concluſiones videntur eſſe contradictoriæ: ſpecialiter autem hæc vltima videtur etiam contraria

Extẽſio legis fit vel ex mente Legiſlatoris, vel ex ratione. Extenſio eſt ſpecies interpretationis. Liceátne verba legis in ſignificatione naturali & ciuili vſurpare.

Suarez hic ſibi contrarius.

eiuſdem

eiuſdem doctrinæ cap. 1. vbi tradit n. 10. regulam generalem, quòd in iure verba per ſe accipiantur in ſolâ ſignificatione naturali; vt quando dicit lex *legitima ætas*, debet intelligi de legitimâ, vt naturaliter ſolet vocari, non de legitimâ ex beneficio Imperatoris, ſeu legitimâ in iure; cui aduerſantur exēpla quæ hoc ſecundo capite ponit, quòd legitimus filius non ſolùm ſignificet qui verè eſt talis, ſed qui eſt legitimatus; cùm tam illa lex de ætate quàm hæc de filio legitimo ſint non odioſæ, ſeu ſint fauorabiles.

Reſpondet authore aliquando poſſe verba ſic vſurpari, aliquando non. Quid nobilis in lege tam fauorabili quàm odioſâ ſumi poſſit.

10. Ego in hac materiâ non putarem aſſignandam regulam generalem affirmatiuam, aut è contrario vniuerſalem negatiuam, ſed dicendum, eam extenſionem aliquando fieri, aliquando verò non, iuxta varias circumſtantias, ex quibus colligi eius neceſſitas poteſt. Pono exemplum: Vox hæc *nobilis* in ſua ſignificatione naturali videtur ſignificare natum nobilem; quia tamen ille, qui eſt nobilitatus, verè & communiter dicitur nobilis, poteſt optimè intelligi in lege nomine nobilis non ſolùm in lege fauorabili, ſed etiam in odioſâ. Quòd ſi in lege eſſet aliqua particula, quæ denotaret ſermonem eſſe de his qui nati ſunt nobiles, tunc ea lex nō poſſet vllo modo extendi ad nobiles factos à iure. Similiter vox *legitimus* ſignificat propriè & naturaliter illum qui ex legitimo matrimonio natus eſt, non verò niſi (vt ſic dicam) fictè eum qui legitimatur per priuilegium: ſed quia illa legitimatio facta vi iuris eò ordinatur, vt reddat eam perſonam capacē omnium eorum quæ ſolis legitimis conceduntur iura, eo ipſo debemus nomine legitimi vtroſque comprehendere, alioquin ea legitimatio fuiſſet inutilis; vnde ex eâ alia ratione cogimur ad extēſionem: quando autē tales rationes ceſſant, mihi videtur ceſſare extenſionē. V. g. in iure mors præter ſignificationem naturalem ſignificat ciuilem mortē, qualis reputatur profeſſio religioſa. Certè ſi lex dicat, *Nullus mortuus poteſt excommunicari*, non licebit, etiamſi lex ſit fauorabilis, id transferre ad Religioſum: id quod verum eſt, etiāſi ex aliis Canonibus non conſtaret Religioſos poſſe excommunicari: & idem probat exemplum ſuperiùs allatum de ætate legitima. Similiter vox *filius* ex ſe non ſignificat adoptiuum; in iure tamē etiam adoptiuus ſignificatur. Certè ſi lex dicat, *Tenetur parens æqualiter diuidere hæreditatem inter filios*, non ideò putarem, eſto lex ſit fauorabilis, debere illum æqualem partem adoptiuo dare, & non ſufficere, ſi det aliquam, eſto minorem. Similiter ſi dicat lex, *Filij debent præferri filiabus*, non continuò cogitur quis præferre adoptiuum.

Quid naturaliter ſignificet vox legitimus.

Mors in iure quid.

Filius quid.

Reijcitur opinio Baldi. Quando in fauorabilibus filiorum nomine veniant adoptiui.

11. Hinc infero, nō eſſe verum vniuerſaliter quod Baldus dicit apud Menochium lib. 4. præſumptione 89. n. 36. in fauorabilibus nomine filiorum venire etiam adoptiuos: putarem enim id ex circumſtantiis debere colligi modo explicato, ideóque aliquando locum habere, aliquando verò non: & melior regula mihi videtur, vt conſideretur, an non ipſa adoptio aut legitimatio vel actio illa, vnde acquirunt ea nomina, quæ alioquin eis non conueniunt, ordinetur ad reddendas eas perſonas capaces eorum effectuum, de quibus illæ leges loquuntur: tunc enim, ne tales actiones reputentur inualidæ & inutiles, cogūni vt tales perſonæ poſt eam actionem comprehendantur ſub terminis legum illarum, vt in legitimatione paulò ante dixi.

Circa extenſionem verò verborum vltra ſenſum naturalem aut iuridicum nihil occurrit dicendum præter illa quæ ſectione præcedenti de interpretatione diximus, ſcil. illum talem ſenſum non debere admitti, niſi quando aliter lex fuerit aut illuſoria, aut iniuſtitiam vel abſurditatem contineret. Aduerto tamen hanc non eſſe propriè extenſionem, quia extenſio (vt inſinuaui ſuprà) videtur ſupponere vnam certam explicationem, vltra quam, dum alia additur, conſtituitur extenſio: at hæc acceptio verborum in eâ ſignificatione impropria non fit, niſi præcisè, quia non poteſt inueniri alia explicatio naturalis, quæ legem reddat iuſtam: ſi enim hæc inueniatur, iam ceſſat totum fundamentum eius quæ dicitur extenſio; & conſequenter etiam ipſa extenſio ceſſabit.

Quando ceſſet extenſio.

Sectio IV.

De extenſione legis ob tertium caput, id eſt, ob rationem illius.

Svbsectio I.

Declaratur ſtatus quæſtionis; & quædam obſeruationes præmittuntur.

DE extenſione legis ex ſecundo capite, ſcil. ex mente Legiſlatoris, nihil dicendum occurrit, quia vltra mentem illius nihil validè poteſt extendi; non enim poteſt obligari, niſi quem ille voluit obligatum; de indiciis verò, ex quibus colligitur eius mens, dictum eſt in extenſione vltra verborum ſonum: de extenſione ergo ob rationem in hac ſectione agendum erit. Ratio legis ſeu motiuum legis idem eſt. V. g. ob impediendum graue peccatum, & ſacrilegium, quod reperitur in occiſione Clerici, imponitur excommunicatio maior ipſo facto incurrenda in publicum percuſſorem Clerici; finis legis eſt punire, & in poſterum impedire graue illud ſacrilegium; ſeu vt (ſic dicam) finis eſt honeſtas reperta in punitione & in impediendo tali peccato. Quærimus ergo, an vbicumque talis honeſtas ſeu ratio eius legis inueniatur, cenſeatur etiam impoſita ea pœna. Similiter, ne in Republica fiant fraudes, aſſignat Legiſlator certum pretium frumenti, nihil dicens de vino, oleo, panno, &c. quæritur, an ob eamdem rationem cenſeatur debere determinari pretium aliarum rerum non comprehenſarum in lege. De hac quæſtione fusè agunt tam Iuriſtæ quàm Canoniſtæ, quàm etiam Theologi. Videatur P. Suarez eo lib. 7. cap. 3. & 4. Salas ſuprà ſect. 5. qui multos citant auctores; pro ea tamen ſolidè & breuiter decidenda tria vel quatuor præmittenda ſunt. Primum, quod & ſuprà notatum eſt, aliquando rationem legis expreſſam eſſe in lege ipſa, aliquando verò ſolùm præſumi à Doctoribus, maioremque eſſe difficultatem, quando expreſſa eſt, quàm quando præſumpta. Secundum, nō videri eſſe idem loqui de lege pœnali ac de lege ſolùm obligatoria. Tertiò ſtatuendum eſt vnū principium magni momenti in hac quæſtione, ſcilicet, etiamſi ratio mouens videatur eſſe eadem genericè in multis materiis, non tamen propterea Legiſlatorem teneri omnes eas materias aut prohibere aut præcipere, ſed poſſe pro libitu eligere quas velit; quia fortè non expedit omnes prohibere, neque è contrario nullam omnino prohibere; ſed debent aliquæ;

12. Vltra Legiſlatoris mentē nihil extendi poteſt validè.

Quis finis maioris excommunicationis in percuſſores Clerici latæ.

Cenſeturne pœna impoſita vbi ratio legis inuenitur.

Magis eſt difficilis ratio legis expreſſa quàm præſumpta.

Quas materias eidē motiuo generico ſubſtātes Legiſlator prohibere aut præcipere teneatur; non enim tenetur omnes.

tunc autem in voluntate ipſius eſt quam velit eligere: & vlterior ratio à priori ea eſt, quia licet materia legis poſitiuè debeat eſſe boneſta, non tamen illa honeſtas tanta eſt, vt cogat ad imperandã eam materiam, alioquin iam illę leges magis eſſent naturales quàm poſitiuę: quòd ſi liberę ſunt: ergo potuit Legiſlator pro libitu vnam ponere, non alteram, etiamſi eadem in vtraque videatur eſſe honeſtas; eodem modo, quo Deus dās liberaliter dona ſua poteſt, eo ipſo quòd nulli teneatur, pro libitu dare huic, non verò illi, etiamſi eadẽ honeſtas liberalitatis reperiretur in donando alteri quæ in donando huic: quòd ſi ille, cui nihil donatur, aut certè non tam multùm conqueratur, reſponderi ei poterit, *Amice non facio tibi iniuriam, tolle quod tuum eſt, & vade*: neque ad hanc differentiam requiritur vlla præuia diuerſitas ex parte illorum, vt fusè oſtendi Tomo primo contra P. Granadum. Hæc autem doctrina eodem modo locum habet in legibus; quia ſi potuit decem v.g. materias diuerſas, in quibus eadẽ videtur eſſe ratio, prohibere, potuit etiam nullã, nemini (vt ſic dicam) iniuriam faciendo, poterit quinque omittere, & quinque relinquere, nullâ factâ alicui iniuriâ, neque incurrendo notam contra rationem naturalem: & verò licet eam incurreret, id non eſſet ad rem, quia, dummodò res præcepta in ſe ſit bona, & in bonum publicum ordinata, non obeſt, quòd Legiſlator imprudenter ſe geſſerit eam imperando; non tamen neceſſarium eſt ad has anguſtias venire, quia ad ſimiles determinationes ſæpè occurrunt honeſtiſſimę rationes: & iam nos vnam attulimus, quòd expediat aliquas, non tamen omnes materias præcipere.

Matth. 20.

13. *Ratio legis in diuerſis materijs vel per ſimilitudinẽ vel per identitatem reperiri poteſt.*

Quartò & vltimò obſeruandum, rationem legis poſſe in diuerſis materiis inueniri vel per ſimilitudinem, vel certè per identitatem, vt notat P. Suarez; ibi tamen aduerte ipſum reliquoſque auctores non poſſe intelligi de identitate verâ & reali; hoc enim impoſſibile eſt, niſi legem conſtringamus ad vnum tantùm indiuiduum: nam neque in omnibus Clerici occiſionibus eadem numero malitia, nec in omnibus auditionibus Sacri eſt eadem numero honeſtas, quam lex intendit, ſed in qualibet actione indiuiduali indiuidualis eſt aut honeſtas aut malitia ab aliis diſtincta; ergo intelligenda eſt ea identitas quaſi ſpecifica, quæ tamen ipſa non identitas, ſed ſimilitudo quaſi ſumma vocari debet. Alia verò vocatur purè ſimilitudo, quia non eſt maxima, ſed potiùs infima in genere ſimilitudinis: vt v.g honeſtas, quę reperitur in auditione Sacri die feſto, non ſolùm non eſt eadem realiter cum honeſtate, quæ reperitur in actu eleemoſynæ, liberalitatis, ieiunij &c. ſed nec eiuſdẽ ſpeciei: ſolùm enim conueniunt in ratione genericâ honeſtatis vt ſic: de vtraque ergo ſimilitudine dicendum eſt, licet vt ſtatim ex terminis apparet, longè maior ſit in vnâ difficultas quàm in alterâ. His poſitis,

Quid identitas & ſimilitudo hic.

SVBSECTIO II.

Deciditur quæſtio.

14. *Sola ſimilitudo generica in ratione legis non inducit eius extenſionem ad materias in ipſâ lege nõ expreſſas.*

DICO PRIMÒ, Ex ſolâ genericâ ſimilitudine in ratione legis nullo modo licet legem extendere ad materias, quæ in ipsâ lege non exprimuntur. Hæc mihi videtur tam certa, vt explicatis terminis nec dubitare quidem liceat de illâ: & in primis à poſteriori manifeſtiſſimè ſuadetur; nam ſi ea ſimilitudo ſufficeret, imperato vno actu virtutis, omnes omnino deberent imperari; quia omnes conueniunt in eâ ratione genericâ: id autem adeò abſurdum eſt, vt ſit hæreticum, non enim omnia opera bona ſunt ſub obligatione legis. Neque puto vllum auctorẽ huic poſſe aduerſari, etiamſi aliquando videantur ſine diſtinctione dicere, ſimilitudinem rationis ſufficere ad extendendam legem: fortè enim eam ſimilitudinem accipiunt magis ſtrictè pro ſpecificâ. Quòd dixi de lege præcipiente eodem modo locum habet in lege poſitiuâ prohibente; non enim prohibito vno obiecto, quod eſt capax prohibitionis, prohibentur omnia etiã quæ ſunt capacia prohibitionis, alioquin ſimul & ſemel contradictoria deberent prohiberi: quia ſi prohibitâ geſtatione armorum prohiberentur quæcumque poſſunt eſſe in aliquibus caſibus digna prohibitione, etiam deberet prohiberi non geſtatio armorum, quia hæc etiam eſt ex ſe capax prohibitionis; prohiberentur etiam veſtes ſericæ, prohiberentur egreſſus è Regno, quia omnia hæc ſæpè poſſunt prohiberi, & habent conuenientiam genericam in aliquâ ratione, ob quam prohibeantur. Ratio à priori in hoc puncto etiam eſt manifeſta; nam ſicut in phyſicis, non obſtante conuenientiâ genericâ, diuerſitas tamen ſpecifica operatur effectus valdè diuerſos, vt patet in homine & bruto; ita in genere moris, non obſtante conuenientiâ in genericâ bonitate aut malitiâ, dantur ob differentiam ſpecificam, effectus valdè diuerſi, inter quos poteſt eſſe prohibitio aut obligatio vnius, non alterius. Id quod locum habet etiam in ipſamet ratione naturali; nam neque hæc præcipit omnia obiecta, quæ conueniunt in ratione genericâ honeſtatis.

Lex præcipiẽs & poſitiua prohibens pari paſſu hic ambulant.

Ratio à priori concluſionis.

15. *Nec ſimilitudo ſpecifica in ratione legis per ſe ſufficit ad extenſionẽ legis vltra materiã præceptam.*

DICO SECVNDÒ: Neque etiam ſufficit per ſe conuenientia eiuſdem ſpeciei in ratione legis ad hoc, vt cenſeatur lex extendenda vltra materiam quam præcipit. Hæc videtur eſſe contra multos, qui maximè loquuntur de hac ſimilitudine rationis, quæ cenſetur ſumma: videtur etiam eſſe contra P. Suarez, dum ait, Vbi eſt identitas rationis, ibi extendendam legem. Nihilominùs tamen puto eam à nemine poſſe negari explicatis terminis; imò fortè eam eſſe de fide; nam certum eſſe imperatam auditionem Sacri diebus feſtis, & non eſſe imperatam diebus profeſtis; item diebus feſtis eſſe imperatam vnam auditionem, non duas: certum item videtur, eiuſdem ſpeciei eſſe auditionem Sacri diebus feſtiuis ac diebus profeſtis; item, ſecundam auditionem die feſto eiuſdem eſſe rationis cum aliâ eodem etiam die. Motiuum item ſeu ratio Eccleſiæ eſt illa honeſtas, quæ in eo vtroque cultu Dei reperitur; ergo non ſufficit identitas rationis etiam ſpecifica ad extendendam obligationem legis ad multas materias.

Auditio Sacri diebus feſtis ac profeſtis eſt eiuſdem ſpeciei.

Fortè aliquis diceret id verum eſſe in præceptis poſitiuis; quia ibi non poſſunt omnes materiæ eſſe ſub obligatione (hoc enim intolerabile onus induceret) non autem eſſe verum in negatiuis: nam ibi prohibito vno obiecto eiuſdem ſpeciei, prohibita cenſentur omnia. Sed contrà Primò, quia in rigore, ſi diſcurſus ex identitate rationis ſolidus ſit, deberet non minùs in poſitiuis vrgere quàm in negatiuis: nam ſicut ſe habet ratio honeſtatis ad imperandum, ita ratio incommodi ad prohibendum, & è contrario; ideoque.

Occurritur replicæ.

ideóque auctores ſine diſtinctione loquuntur, & maximè in legibus fauorabilibus, quæ vt ſic non ſunt propriè prohibentes: nam prohibere odium eſt potiùs quàm fauor. Contrà Secundò, quia in ipſis etiã prohibentibus dicam inſiſtendo eidem exemplo de feſtis; nam quòd in honorem beatæ Virginis prohibeatur labor externus, pro motiuo habet cultum & celebrationẽ beatæ Virginis; item, quòd prohibeantur carnes in Vigiliâ Aſſumptionis ipſius, etiam reduetior in cultum illius. hæc autẽ duo præcepta negatiua ſunt, & tamen non propterea in omnibus ipſius ſolemnitatibus prohibetur labor, nec in omnibus Vigiliis prohibentur carnes; ergo nec in præceptis negatiuis habet locum ea paritas rationis etiam intra eamdem ſpeciem, vt debeat materia legis extendi: & quidem hæc ratio locum habet comparando vnum Sanctum cum alio, Petrum cum Antonio, quia vtriuſque cultus eſt idem in ſpecie; & tamen intuitu vnius ieiunatur in Vigiliâ, intuitu verò alterius non. Deinde etiam in legibus ciuilibus id patet manifeſtè; nam licet fortè phyſicè differat venditio olei à venditione tritici aut vini, in ordine tamen ad genus moris quaſi eiuſdem ſpeciei eſt honeſtas, quæ reperitur in venditione vini pro pretio æquali, & in venditione olei pro æquali; nam id à quo vendens abſtinet in vtroq; caſu idem eſt, nempe pecunia vltra debitum pretium, quæ, vt dixi in Logicâ, non magis attrahit ſi detur pro vino quam ſi pro oleo, & è contrario: vnde etiamſi in aliis materiis ob diuerſa obiecta materialia conſtituetim diuerſos habitus acquiſitos, in hoc tamen puncto vnum & eumdem dixi per ſe ſufficere ad vendendas iuſto pretio omnes merces, quæcumque illæ ſint.

Oſtenditur concluſionem etiam in præceptis negatiuis vim habere, idque è multis feſtorũ B. Virginis.

Oſtenditur id in ſtãtiã legũ ciuilium.

16\. *Vrgetur.*

Hinc ſic argumentor: Non obſtante eadem ſpecificâ ratione iuſtitiæ in non vendẽdo tritico vltra iuſtum pretium, quæ, vt oſtenſum eſt, reperitur in non vendendo oleo aut vino vltra iuſtũ pretium; leges tamen ciuiles ſæpè prohibent ne vendatur triticum v.g. vltra tale certum pretium, & non determinant quidquam de aliis materiis, vino, oleo, &c. ergo etiam in legibus prohibentibus non poteſt extendi materia vltra eam, quam lex aſſignat, ob ſimilitudinem etiam ſpecificam rationis. Ratio à priori huius eſt, quia in rebus moralibus, etiamſi detur ſimilitudo phyſica, poteſt tamen eſſe quædam diuerſitas indiuidualis, quam ſpecialiter Legiſlator cõſiderat ſimul cum ratione ſpecificâ, ita vt ex vtraque faciat vnam rationem totalem motiuam legis; quapropter ab eâ licet indiuiduali diuerſitate coarctatur lex, ne extendi à nobis poſſit vltra materiam ab ipsâ aſſignatam.

Declaratur, quando non poſſit extendi lex extra materiã ſuã, etſi ratio motiua ſit genericè vel etiã ſpecificè eadẽ in aliis materiis.

Ex his concluſionibus infero aliam tertiam; dicoq; quandocumque Legiſlator in ſuâ lege determinat vel certam materiam, certum ſtatum perſonarum, certum locum, numquam extendi legem extra illas, ſiue ratio motiua legis ſit genericè, ſiue etiam ſpecificè eadẽ in aliis materiis, ſtatibus perſonarum, & locis. V.g. lex dicit, *Religioſus hic aut ille in concione dicens talia pœnâ puniatur*, non extendetur ad Clericos ſæculares eadem in concione dicentes, ſiue ratio ſit eadem in illis, ſiue maior: ſimiliter dicit alia lex, *Vt meliùs Nouitij ſtatum Religioſum, quem ſuſcepturi ſunt, agnoſcant, volumus vt in Societate* IESV *duobus annis in Nouitiatu maneant*; non dubium quin ea lex non obliget cæteros, etiamſi fortè in aliis difficilior ſit ſæpè modus viuendi quàm in

Societate, & minùs exerceantur Nouitij, minúſq; eis declaretur regula quàm in Societate. Ad hoc propoſitum etiam facit quod ex D. Gregor. Papâ refertur in cap. *Quia in Inſulis*. de regulis, vt ſcil. *Monachi non admittantur ante decimum octauum annum ad profeſſionem, eò quòd in illis Inſulis durior eſt Monachorum congregatio.* Quæ ratio etſi habere locum à fortiori videatur in Carthuſianis, non ſolùm in Inſulis, ſed etiam in continente habitantibus; nihilominùs ad illos non extenditur, quidquid dixerit Panormitanus ad illud cap. n. 3. Eiuſmodi poſſunt multa exempla ſimilia manifeſta adduci, ſed ſufficiant hæc.

17\. *Manifeſta concluſionis ratio.*

Ad rationem concluſionis veniamus; ea autem eſt meo iudicio in re morali manifeſta; nam cùm Legiſlator, ſi voluiſſet comprehendere in primo exemplo v.g. omnes Clericos concionantes, tam facilè potuiſſet dicere, *Quicumque Eccleſiaſticus, aut quicumque Concionator talia & talia dicens puniatur*, ac dixit, *Religioſus*, &c. manifeſtè oſtendit mentem ſuam non fuiſſe comprehendere alios non religioſos, eſto in aliis eadem ſit ratio. Et hîc habet locũ notabile tertium à me ſuprà poſitum; nã cùm ille potuerit pro ſuo libitu vel omnes comprehendere, vel nullum, vel hos præ illis, aut è contrario; quod, quæſo, maius & euidentius indicium eſſe poteſt ſe noluiſſe comprehendere omnes, quàm quòd Religioſos ſpecialiter nominauerit? Si dominus aliquis tribus aut quatuor famulis dicat, *Veniat Antonius huc vt me comitetur*, numquid non manifeſtè oſtendit ſe non obligare Franciſcum, vt veniat, ſiue eadem ratio comitandi ſit in Franciſco, quæ in Petro, ſiue non? Idem oſtendo ex cap. 1. de temporum ordinatione in 6. vbi cùm fuiſſet poſita ratio generalis vitandi periculum, ne aliqui homines facinoroſi & ignoti Epiſcopis ordinarentur ab eis extra proprias terras: quæ ratio ad omnes omnino Epiſcopos non ſolùm per ſimilitudinem genericam, ſed ſpecificam & quaſi per identitatem extenditur; nihilominùs Pontifex ſolùm mandat, vt nullus Epiſcoporum Italiæ ordinet vllum vltramontanum ſine teſtimonio proprij Epiſcopi: quem textũ ferè omnes ſentiunt non extendi ad Epiſcopos vltramontanos reſpectu Italorum ordinandorum, aut ad Italos Epiſcopos reſpectu Italorum hominum, etiamſi ex locis remotis venirent, v.g. ex Siciliâ Mediolanum; cùm tamen ibi fortè eſſet maius periculum quàm ex vicino loco Germaniæ Mediolanum, quia maior eſt ibi diſtantia quàm hîc: & verò Pontificis animum non fuiſſe tunc niſi illum caſum comprehendere videtur euidens, quia alioquin planè otioſè, & dando occaſionem dubiis & ſcrupulis, imò & vt materialiter operarentur contra legem, addidiſſet eam vocem *Italiæ*; nónne breuiùs clariúſque dixiſſet, *Mandatur Epiſcopis* &c.

Id probatur ex cap. 1. de tempor. ordinat. in 6.

18\. *Confirmatur idipſũ è legibus ciuilibus.*

Idem dico eodem modo in ciuilibus legibus: nam ſi Imperator dicat, *Ne detur occaſio grauiter decipiendi ementes, mando, vt totius frumenti, quod vendendum eſt, pretium determinetur à Senatu*; certè non poteſt dici, quòd tunc Senatus cogatur etiam taxare pretium vini, olei, fructuum, cucumerum, & tamen ratio eſt eadem in omnibus his rebus: ne enim dicamus Legiſlatorem ineptè reſtrinxiſſe, & quidem contra ſuum intentum, verba, cùm æquè facile fuit illi dicere, *vt omnia quæ vendenda ſunt priùs taxentur*; ne, inquam, id dicamus, neceſſum eſt fateri, eum voluiſſe vti eâ ratione vniuerſali non in

tota ſua latitudina, ſed eam coarctaſſe ad certam materiam, ob aliquas particulares circumſtantias, quibus maritò impelli potuit, vt eam rationem generalem huc applicaret, non illuc.

SVBSECTIO III.

Reſpondetur argumentis in oppoſitum.

19. *Suarij obiectio ipſi Suario contradicit.* VIdeamus iam quid poſſit contra hæc obiici: & in primis P. Suarez, qui eo cap 3. n.6. dicit, vbi eſt identitas rationis. ſeu (vt nos ſuprà explicuimus) vbi eſt ſimilitudo ſpecifica ibi debere extendi legem, obiicit communem auctoritatem Canoniſtarum & Iuriſtarum, qui contrarium ſentiunt. Reſpondeo in primis, ab ipſo Suario ita contrariam concluſionem noſtræ tradi, vt per limitationes & additiones, quas n 19. & an. ponit, planè in noſtram ſententiam relabatur, ac deſerat ſententiam, quam dicit eſſe communem. Reſpondeo Secundò, eſſe etiam multos qui contrariũ ſentiunt, quos ipſo teſte refert Tiraquellus in l. *Si vnquam.* verbo *Libertis.* à num.2 Reſpondeo Tertiò, etiamſi in generali regula videantur illi omnes conuenire, tamen in caſibus particularibus & exemplis à nobis poſitis ferè omnes nobiſcum conſentire: vnde cùm per ea exempla regula eorum generalis infirmetur, & vniuerſaliter noſtra confirmetur, maximè rationibus à nobis allatis, non eſt cur timendum ſit, paucos aliquos plures habere contra ſe quàm pro ſe.

20. *Quadã regula iuris in 6. explicantur.* Propriè ergo Primò obiicitur regula Iuris in 6. *In legem committit, qui verba legis complexus contra legis nititur voluntatem.* Reſpondeo, textum hunc non eſſe ad rem, quia in eo nihil de extenſione ob ſimilitudinem rationis, ſed ſolùm traditur id, quod nos ſuprà docuimus, ſcilicet, ſæpè ob varia alia ſigna & indicia debere verba legis accipi non in ſenſu, quem prima fronte præ ſe ferunt. Diximus quidem ſuperiùs, rationem legis eſſe vnum ex his indiciis, at non propterea illa ſola ſufficit; vt ſi lex expreſsè faciat reſtrictionem, debeat tamen accipi ampliatiuè, alioquin, etiamſi in lege eſſent verba limitantia, vt ſi diceret, *Solùm volo hanc materiam*, deberamus contra ea verba omnes materias intelligere, ſi ratio eius materiæ eſſet generalis. quod abſurdiſſimum eſt.

21. *Enucleatur cap. Si poſtquam. de electione in 6.* Secundò obiicitur cap. *Si poſtquam.* de electione in 6. in quo dicitur, *Si lex præcipiat alicui venire ad Curiam, intelligatur præcipere, ne ille à Curiâ diſcedat ante finitum negotium.* Reſpondeo, in eo caſu non extendi legem ob paritatem aut identitatem rationis, ſed quaſi ex ipſis verbis vocantis; nam, vt ibi habetur, præceptum fuerat, *Venias, vt hîc præſentialiter expedias tuum negotium*: vbi autem τὸ *vt expedias* eſt idem ac ſi eſſet ſecunda pars materiæ præceptæ; æquiualetque particulæ *&*, ac ſi diceret, *Venias &, expedias*: ſi enim diceret quis alicui, *Venias hic, & comedas*, ſine dubio mandat illi, vt veniat & comedat. Qui ſenſus tam eſt naturalis illis verbis, vt nulla ſit ibi, propriè loquendo, nec apparentia extenſionis.

22. Tertiò obiici poteſt auctoritas Gregorij ſuprà citata de Monachis in Inſulis; nã ille Canon extenditur ad omnes Religioſos in Inſulis, etiamſi non omnes propriè ſignificentur nomine Monachi. *Reſpondetur cap citat. de Monachis in Inſulis.* Reſpondeo Primò, eam extenſionem non admitti de facto, alioquin etiam Ieſuitas ibi obligaret; quod tamen eſt falſum. Reſpondeo Secundò. Eſto admitteretur, non fore propriam extenſionem, quia vox *Monachus* communiſſimè ſignificat omnes Religioſos, etiamſi ſolitarij non ſint; ſicut Monialis ſignificat omnes feminas religioſas; vnde hæretici nomine Monachiſmi omnes omnino comprehendunt Religioſos.

Quartò obiicitur l. *Cum mulier* ff. ſoluto matrimonio: vbi cùm dixiſſet, *mulierem, quæ mariti lenocinio adulterata fuerit, non priuari dote*, ſubiungitur, *audiendum eſſe, qui dixerit ex mente legis virum non poſſe accuſare vxorem in eodẽ caſu.* 23.
Reſpondeo ibi non eſſe propriam extenſionem ob rationem legis, ſed in primo puncto contineri ſaltem explicite ſecundum; ſi enim femina tunc non poteſt puniri priuatione dotis, ergo neque in hoc puncto poteſt accuſari à marito: quia in eo, in quo non poteſt quis puniri, nec poteſt accuſari. *Excutitur l. Cùm mulier ff. ſoluto matrimonio.* *In quo quis puniri nequit, nec accuſari poteſt*

Vrgebis: Lex non ſolùm dicit vxorem non poſſe in puncto dotis accuſari à marito, ſed abſolutè non poſſe accuſari; quod longè aliud eſt, poterat enim ei relinqui dos, & aliter puniri; & in ordine ad eam aliam pœnam accuſari. Reſpondeo, non poſſe eam eſſe explicationem legis; nam tunc ratio legis quoad primam partem nullo modo faceret ad ſecundam; & conſequenter improbabiliter ibi diceretur extendi materia ob rationis ſimilitudinem. Patet antecedens; nam ratio, cur non priuetur dote, eſt, quia non debet in fauorem mariti, qui impulit ad illud crimen, auferri dos feminæ, & relinqui marito. Hæc autem ratio nullo modo habet locum in ordine ad hoc, quòd non accuſetur ab eodem marito, vt puniatur aliâ pœnâ, quæ non ſit in fauorem mariti; nam complex delicti poteſt alterum accuſare. Meliùs ergo poſſet dici, ex principio naturali inferri, in eo caſu non poſſe eſſe eam accuſationem. quia ibi lex loquitur de accuſatione contra vxorem, quaſi feciſſet marito iniuriam; atqui ex eâ ſuppoſitione legis, quòd ſcil. maritus eam impulerit, iam ſupponitur non eſſe iniuriã, quia ſcienti & volenti non fit iniuria; ergo altera pars non eſt ea extenſio, de quâ hîc agimus, ſed potiùs oſtenſio ex ratione naturali, quòd ea accuſatio eſſet iniqua. *Cur mulier, quæ mariti lenocinio adulterata eſt, dote priuari nequeat.*

Quintò obiici poteſt; & difficiliùs: Nos diximus in ſuperioribus, ſententiam Principis in caſu vno particulari conſtituere legem in omnibus caſibus ſimilibus; hoc autem non poteſt aliunde ſuaderi niſi ex ſimilitudine rationis, ergo. Vrgetur, quia, ſicut ſuprà diximus, eo ipſo, quòd Princeps determinet aliquem ſtatum perſonæ, non extendi legem ad alios ſtatus; ita deberemus in ſententia dicere, eam non extendi ad alias perſonas, quia ſemper nominatur vna indiuidualis, v.g. Petrus aut Antonius; vel certè è contrario, ſi in ſententiâ non obeſt ea determinatio perſonæ, neque oberit in ipsâ lege. 24. *An, & quãdo ſẽtẽtia Principis in caſu vno particulari cõſtituat legem in omnibus ſimilibus.*

Reſpondeo Primò diſparitatem eſſe manifeſtam; nam ſententia ex ſuo conceptu fertur circa determinatam perſonam, eſto animus Legiſlatoris ſit omnes in ſimili caſu obligare: vnde ceſſat ibi argumentum, quod ſuprà fecimus, cur ſcilicet Legiſlator, ſi vellet obligare omnes, non fuiſſet vſus verbo vniuerſali; nã lex contrario modo fertur quo ſententia, ſcilicet vniuerſaliter; vnde eo ipſo debet Legiſlator comprehendere omnes, & non vti verbo reſtringente, ne det occaſionem tranſgreſſionibus ſaltem materialiter. Secundò, & meliùs, reſpondeo, aliud eſſe loqui de

indiui

indiuiduo particulari humano ſine aliâ circumſtátiâ, Petro v.g. aut Antonio; aliud verò loqui de multis ſub certâ circumſtantiâ omnibus cómuni, & quâ ab aliis diuerſificantur. In primo caſu dico legem ſeu ſententiam reſpicientem vnum indiuiduum extendi ad omnia alia indiuidua, in ſecundo caſu id nego; in eo autem ſolo locuti ſumus nos hucuſque. Explico manifeſtè hanc diſparitatem, & ex ea declaro integrè totá difficultatem. Petrus v.g. poteſt conſiderari vt eſt quoddam phyſicum indiuiduum diſtinctum à cæteris aliis præciſè ſine aliâ ratione ſtatus, nobilitatis, Sacerdotij, religionis, &c. in quibus poſſit cú aliis conuenire, aut ratione quorum poſſit haberi maior de illo ratio, quàm de aliis hominibus non habentibus eam circumſtantiá: poteſt item conſiderari vt veſtitus aliquá ex illis circumſtantiis. Quæ duplex conſideratio ad genus moris magni eſt momenti, vt euidenter oſtendo; quia homines ſtante eadem indiuiduatione phyſicâ ex ſolâ mutatione earum circumſtantiarum aliter longè conſiderant illud idem indiuiduum: nam idem Petrus non Clericus ſubiacet ciuili poteſtati, Clericus ab eâ eximitur; Religioſus factus etiam ab Epiſcopi auctoritate liberatur: ſi percutiatur quando eſt Clericus, delictum cenſetur alterius ſpeciei, & alias pœnas meretur, quam ſi percuteretur dum eſt laicus. Idem eſt in ordine ad æſtimationem, honorem, &c.

25. Quando lex aut ſententia vnum reſpiciens extendat ſe etiam ad alia indiuidua, & quando non.

Addo, quod magis eſt ad rem noſtram, leges & ſententias, etiamſi particulares ſint, nullo modo conſiderare eam indiuiduationem phyſicam, quâ phyſicè ab aliis differt nec quidem partialiter; ſi enim Petrus homicida ad mortem damnatur, certè nec partiale motiuum eius condemnationis eſt, quòd ſit hic homo & ille; habet enim ſe ad eam ſententiam omnino per accidens ſolùm; ergo attenditur delictum & circumſtantiæ aggrauantes aut diminuentes illud.

26. Lex aut ſententia particularis non conſiderat indiuiduationẽ phyſicá eiuſq; differentiam, ſed circumſtantiarum.

Vnde in tali caſu ea ſententia dicit hoc virtualiter; Tale delictum tali modo factum meretur pœnam capitis, &c. vnde illa ſententia facit legem ad omnes caſus omnino ſimiles. Et in hoc ſolo ſenſu poteſt admitti ſententia communis de extenſione legis; neque id à me negatum eſt in præcedentibus; ſemper enim poſui aliquam diuerſitatem aut circumſtantiam, vnde lex meritò poſſet determinari ad hos potiùs quàm illos? nunc autem loquimur, quando deficit omnino talis circumſtantia: ſi enim lex diceret, Petrus occidens alium iniuſtè occidatur ipſe; certè tunc non poſſumus prudenter dicere eam legem ſolùm illud indiuiduum in particulari deſignaſſe; nam id eſſet planè iniquum; cùm ea differentia ſit perinde ac ſi nó eſſet in genere moris, & potiùs debeamus dicere poſitum per modum exempli, ſicut nominatur Caia & Titius à Iuriſtis, & Petrus & Ioánes ordinariè à Theologis.

27. Vbi vlteriùs aduertendum eſt, quod & ſuprà notauimus, ſi ſententia ita feratur hîc & nunc in Titium & Caiam, vt vel partialiter videatur inniti non ſolùm ſubſtátiæ facti, ſed alicui eius circumſtantiæ; v.g. damnantur, quia proditoriè occiderunt; aut nó ſit illis gratia, quia iam ſemel ob crimé incarcerati fuêre, & factâ eis gratiâ iterùm relapſi ſunt; ſi tales, inquam, circumſtantiæ ponantur, non poſſe vllo modo eam ſententiam trahi per modum legis ad alios caſus, in quibus ea circumſtantia deeſt, etiamſi ſubſtantia facti ſit eadem, & per alias leges puniatur; tunc enim id non fiet vi huius ſententiæ, ſed ratione alicuius legis, quæ eas circumſtantias non requirit, ſeu nó determinat.

Quando ſententia nequeat trahi per modú legis ad alios caſus.

Svbsectio IV.

Obſeruationes quædam circa dicta.

Aduerte Primò, doctrinam hanc non ſolùm eſſe extendendam ad leges pœnales, vt ſcil. illæ ſolæ non debeant extrahi vltra ſenſum verborum ob rationis paritatem, ſecùs verò fauorabiles; eò quòd communiter dicatur, *Fauores ſunt ampliandi, odia verò reſtringenda.* Aduerte, inquam, eo modo, quo lex comprehendit aliquam materiam aut perſonam, debere de illis intelligi, per ſe loquendo, in vtraq; lege tam pœnali quàm fauorabili; quâ verò verba ipſa excludunt aliquá materiam aut perſonam, debere etiam excludi in fauorabili & in odioſâ: quando ergo dicitur, *Fauores ampliandi, odia reſtringenda*, ſummùm eſt id intelligendum intra ſignificationem verborum, vt ſcilicet pro fauore accipiantur verba in totâ latitudine, pro odiis verò ſolùm in eâ, quæ eſt magis ſtricta, & propria: quod tamen ipſum ita intelligendum eſt, ſi non conſtet aliunde ex aliis indiciis de mente Legiſlatoris; nam in hoc ſenſu diximus ſect. 1. poſſe, & verò ſæpè debere accipi verba in ſignificatione impropriâ, quia aliter lex illa iuſta eſſe non poteſt; vel certè redditur friuola. Ad quod punctum valdè etiam poteſt iuuare ratio legis; quia illa eſt vnum ex indiciis per quæ mentẽ Legiſlatoris indagamus. 28.

Doctrina hæc & in lege pœnali & fauorabili locum habet.

Qui ſit intelligendum id ſcitum. Fauores ampliádi. odia reſtringenda.

Aduerte Secundò, non negari à nobis, rationem legis poſſe eſſe regulam, quam homines in aliis materiis imitentur, licet non ex obligatione, tamen ex prudenti directione, & , vt ſic dicam, quaſi conſilium accipientes ab eâ lege. V.g. Princeps ſupremus mandat, vt ad vitandas deceptiones enormes taxetur à Republicâ pretium frumẽti, nihil præſcribens de aliis rebus, poſſet tunc prudentiſſimè Magiſtratus ad imitationem eius legis etiam taxare pretium vini, olei, &c. in quo puncto nihil facit ex obligatione, ſed ex directione; licet poſteà populus ſuppoſitâ eâ taxâ iá obligetur non vi prioris legis, ſed vi eius mandati à Magiſtratu prouenientis, ſiue illud ſit dicendum lex, ſiue non; quod per accidens eſt ad hoc punctum. Eodem modo frequentiſſimè Iudices diriguntur in cauſis ciuilibus & criminalibus, de quibus in particulari nihil eſt in iure diſpoſitum; ná à paritate rationis ex caſibus aliis deciſis maximè affinibus aliis indeciſis eos determinant: & hinc ſæpè inducitur conſuetudo & tandem obligatio, quæ non debet dici immediatè venire à ſimilitudine rationis, ſed à conſuetudine; quæ etiá ſi id induxiſſet ſine præuiâ ratione ſimili, nihilominùs eodem modo obligaſſet.

29. Qui ratio legis poſſit eſſe regula, quam imitentur homines, & qualis.

Tertiò aduertendú eſt, quando ratio legis non eſt expreſſa in ipsâ lege, multò adhuc minùs licère eam extenſionem, quantumuis certò conſtet eâ fuiſſe permotum Legiſlatorem, quia, ſi quando ibi continetur expreſſè, non licet, qui licebit, dum non continetur? Addo vlteriùs, quod benè obſeruauit P. Suarez cap. 4. n. 6. quando ratio legis non eſt poſita in ipsâ lege, etiamſi certò conſtet ea permotum Legiſlatorem, tamen quia non poteſt diſcerni, quomodo ea applicetur ad materiam, & quo ſenſu eam Legiſlator vſurpauerit, etiamſi liceret extenſionem facere ob rationem in lege expreſſam, non tamen licere, quando ſolùm eſt præſumpta.

30. Ratione legis non expreſſá in ipsá lege multò minùs licet extenſio.

31. *Extenſio materiæ legis ob identitatem rationis variè appellatur à Iuriſtis.*

Aduerte Quartò, à Iuriſtis hanc eamdem extenſionem materię legis ob identitatem rationis varijs nominibus apellari, ac ſi eſſent diuerſi modi, cùm tamen re ipsâ omnes ad eumdem reducantur, quem iam nos explicuimus. Primus vocatur *extenſio per correlatiua*: debet autem hæc extenſio de illis vt talibus formaliter accipi, v. g. de patre & filio, vxore & marito; nam ſi accipiantur materialiter, nihil ad rem præſentem ea relatio deſeruit: ſi v. g. vxor peccet, marito non peccante, non extenderur lex pœnalis in maritum, maximè quoad pœnas corporis; vnde ego addiderim, hæc correlatiua quà talia etiam planè videri impertinentia ad punctum legis, niſi fortè in aliquo extraordinario caſu.

Quid ſit extenſio per correlatiua.

Ratio eſt meo iudicio manifeſta; nam hęc correlatiua ſunt, vt ſic dicam, diuerſæ ſpeciei, & conſequenter diuerſis principiis in legibus gubernantur: nã aliæ ſunt obligationes parentum, aliæ filiorum erga parentes, aliæ mariti erga vxorem, aliæ vxoris erga maritum: nam licet inter filios & parentes ſoleant extendi leges, quæ ad infamiam, ad bona, &c. pertinent, id tamẽ independens eſt à puncto præſenti de extenſione legis per ſimilitudinem rationis; quando autem correlatiua fuerint ſub eadem voce in lege comprehenſa, tunc non per extenſionem ex vno ad aliud, ſed vi vocis ipſius ambo comprehendẽtur. Fortè aliquando ſententia aliqua poterit extendi ad paritatem rationis, vt ſi filius alicuius rebellis & proditoris in Regem proſcribatur eâ ratione, quâ filius illius, dicàtque ſententia, *Nolumus enim talis radicis vllum in Regno ramum manere*, tunc, ſi deinde alter filius compareat, cenſeri poterit etiam proſcriptus, quia virtute ea ratio fuit vniuerſalis in eâ lege.

32. *Extenſio per radicationem plurium in eadem radice.*

Secundus modus, quem Iuriſtæ ponunt, eſt per radicationem plurium in eadem radice: ſi enim radix prohibetur, tunc omnia, quæ ibi radicantur, cenſentur prohibita. Verùm hæc non eſt extenſio: aut enim lex expreſsè prohibet illam cauſam ſeu radicem, & tunc naturaliter ibi cætera excluduntur, quia excluſâ cauſâ excluditur effectus: id quod non fit per extenſionem; vel licet duo mala ex eadem radice procedant, lex tamen determinauit prohibitionem ad vnũ ex illis, & tunc non cenſetur alterum prohibitum: vel denique dicere hi volunt, quòd prohibito vno vitio prohibeatur cauſa vnde illud manat; & tunc adhuc eſt diſtinguendum: ſi enim illud vitium neceſſariò oritur ex câ cauſâ, procul dubio tunc illa prohibetur non per extenſionem, ſed, vt ſic dicam, directè & immediatè: non enim prohiberi poteſt combuſtio domus v. g. niſi prohibendo applicationem ignis: quæ ſola nobis eſt libera: ad combuſtionem enim in ſe non non habemus libertatem: vnde, ſicut qui prohibet necem alterius, prohibet, ne illi dem vulnus lethale: quæ prohibitio non fit per modum extenſionis legis, ſed potiùs directè, etiamſi vtamur verbis magis ſignificãtibus ipſum effectum quàm cauſam quæ prohibetur: ita in præſenti dicendum; Quòd ſi ea radix non infert neceſſariò effectum illum prohibitum, tunc non debet cenſeri prohibita ea cauſa, etiamſi prohibeatur effectus.

Hæc non eſt extenſio.

Prohibito effectu nõ ſemper cauſa prohibetur.

V. g. ebrietas ſolet aliquando cauſare homicidia, non ideò abſolutè ea prohibetur præcepto illo, *Non occides* niſi quando vel præuidetur vel timetur homicidium ex eâ ebrietate.

33. *Extenſio per cõnexa quid.*

Hinc colliges aliam tertiam extenſionem, quam ijdem vocant *per connexa*, & partim conuenire cum his ſecundis de cauſâ & effectu, ſeu radice & radicatis, partim cum primâ de correlatiuis, non aliter intelligendam quàm de his duabus locuti ſumus, vt tunc ea quæ ſunt connexa ſimul comprehendantur, quando vnum alterum neceſſariò infert; quia, vt dixi, prohibitâ vnâ re prohibentur omnia, quæ ab illâ inferũtur neceſſariò; ſi verò connexio tanta non ſit, tunc vnius prohibitio non eſt prohibitio alterius.

Extenſio legis ex vno caſu ad alterum quid ſit.

Quarta eorumdem regula de extenſione legis ex vno ad alterum caſum, quando in lege ponitur exempli gratia vnus tantùm caſus, poſteà verò trahitur ad alios, iam eſt à me ſuprà declarata exemplo Titij & Caiæ: quod enim lex facit in perſonis nominando Titium & Caiam, facere poteſt in materia nominando vnam ſpeciem, etiamſi totum genus comprehendat; vt ſi lex imponat pœnam contra omne iuramentum, poteſt exempli gratia dicere, *Vt ſi quis dicat, Iuro per Deum, per beatam Virginem*: vbi aduerto, facilè poſſe agnoſci, quando lex ex materia particulari vtatur exempli gratia, quando verò reſtringendo legem ad illam materiam: ſi enim dicat, *Iuramentum puniatur; vt ſi quis iuret per Deum*, tunc ponitur exempli gratiâ; illa enim particula *vt ſi* ſignificat eſſe pro declaratione: ſi autem lex directè dicat, v. g. *Quicumque iurauerit ſine neceſſitate per Deum tali pœnâ puniatur*, tunc non cenſetur poni exempli gratiâ; ideóque non licebit tunc transferre ad iuramentum per Sanctos. Et ſic in ſimilibus caſibus diſcurrendum erit.

34. *Quid extenſio in perſonis & locis.*

Quintam regulã de extenſione in perſonis & locis ſatis declarauimus ſuprà; & ibi faciliùs colligitur differentia quàm in ipſis materijs: quod autem ad locum attinet res eſt clariſſima; nam ſi lex dicat, *Qui in templo percuſſerit alterum ſit excommunicatus*, non comprehendit percutientem extra templum. Dices, Poteſt extendi ad ſacellum. Reſpondeo, illud etiam eſſe templum re ipſa, licet, quia paruum eſſe ſolet, habeat aliud nomen.

Nomine templi etiam ſacellum ſumitur.

In particulari autem diſputare, quæ loca ſub hoc aut ſub illo nomine comprehendantur, eſt impertinens ad punctum præſens; & non poteſt niſi in particularibus caſibus prudentum iudicio decidi, quia infinitæ quæſtiones circa eas ſignificationes in ordine ad legem moueri poſſunt; vt an cœmeterium intelligatur nomine templi; quid nomine ciuitatis, an etiam ſuburbium, quid nomine Aulæ Principis, quid nomine territorij, &c. diſcurrendo per omnia nomina locorum, quæ poſſunt per leges determinari ſiue in ordine ad fauores, ſiue in ordine ad odia.

35. *Mens Suarij de extenſione quoad tempus.*

De extenſione quoad tempus dicit P. Suarez cap. 4. num. vlt. nullam eſſe difficultatem, quia lex tempus præteritum non reſpicit; in ordine verò ad futurum ſemper per ſe obligat, item ad præſens, quando iam cognoſcitur lex: in hoc tamen non conſiderauit P. Suarez aliud eſſe, loqui de tempore, quo ipſa lex in actu exercito obligat, aliud verò, de tempore, quod poteſt habere pro obiecto ſeu materia. In quo puncto non video ego quid ſpeciale ſit in tempore præ loco; in quo tamen locum habere exm quæſtionem de extenſione admittit P. Suarez.

Declaratur vſus huius extenſionis.

Pro quo aduerte, ſicut aliud eſt quærere in quibus locis lex obliget, aliud verò quærere, quando lex apponit pœnam pro re facta in tali loco, aut è contrario dat priuilegium pro actione aut pro perſonâ in tali loco exiſtente, quid intelligatur nomine eius loci; ita eodem modo aliud eſſe quærere,

Digitized by Google

rere, quando obliget lex, & an in hoc patiatur extenſionem, aliud verò, quando illa loquitur de tempote, quærere, an illud tempus debeat extendi. Explico: Lex dicat, *Tempore ieiuniorum non liceat hoc aut illud*, quærimus, an tunc debeat illud extendi ſolùm ad ieiunia Quadrageſimalia, an ad alia totius anni. Item lex dicat, *Qui habuerit legitimam ætatem poſſit emancipari*, quæri poteſt, quæ tunc ſit intelligenda legitima ætas: & eodem modo poſſumus alias leges loquentes de tempore iuuentutis, infantiæ, &c. adducere; nam in illis habet locum ea difficultas de legis extenſione: ergo eadē eſt ratio dubitandi circa tempus quæ circa locum. Reſpondendum igitur eſt ei difficultati iuxta dicta de materiâ, loco & perſonâ, ſcil. ſi lex determinet certū tempus, non debere ob paritatem rationis ad aliud extendi, debereque accipi verba iuxta ſignificationem naturalem, niſi aliunde conſtet aliter interpretanda iuxta ea quæ de interpretatione diximus ſect. 1. neque in hoc puncto de extenſione legis crediderim aliquid amplius vllius momenti deſiderari poſſe.

Quando lex certum tēpus determinans non poſſit ad aliud extēdi.

DISPVTATIO XXVII.

De reſtrictione legis per interpretationem & epieikiam.

1. DE reſtrictione legis nunc agendum: licet enim, dum de extenſione & interpretatione egimus, eadem viâ de reſtrictione multa ſint tradita, reſtant tamen nonnulla quæ hanc meritò exigunt diſputationem.

SECTIO I.

De reſtrictione legis per interpretationem.

Lex vniuerſaliter loquens, & ratio eiuſdem ad omnes illos terminos ſub vniuerſali contentos, ſe extendens reſtringi nequit.

CONCLVSIO PRIMA ſit: Quando lex vniuerſaliter loquitur, & ratio legis etiam ſe extendit ad omnes illos terminos ſub vniuerſali contentos, non poteſt lex reſtringi, ſed vniuerſaliter debet accipi: ratio eſt, quia tunc & verba & ratio legis reſiſtunt reſtrictioni, oſtenduntq; clarè mentem Legiſlatoris fuiſſe omnes eos caſus comprehendere. Non ago iam de epieikiâ, quia ad hanc vſurpandam debet vel ceſſare ratio legis, vel certè alia potens in contrarium inſurgere, de quo dicam ſect. ſequenti.

2. *Lex neceſſariò reſtringenda eſt, cùm accipi nequit in eâ verborū vniuerſalitate quâ lata eſt.*

SECVNDA CONCLVSIO: Quando lex non poteſt accipi in generalitate verborum, in quâ lata eſt, niſi reddatur iniuſta aut iniqua, aliúdve incommodum inde ſequatur, neceſſariò debet ea lex reſtringi: hoc patet ex dictis ſect. 1. de interpretatione legis; ibi enim oſtendimus, ad vitandum eiuſmodi abſurdum, debere etiam ad ſenſus improprios recurri; multò ergo maiori titulo debebit reſtringi, quia id facilius eſt quàm ſenſum improprium quærere. V.g. lex abſolutè dicit, *Omnes audiant Sacrum die Dominicâ*, verbum *omnes* abſolutè nullum excipit; quia tamen iniquum foret obligare cum diſpendio vitæ infirmum vt ad templum veniret, reſtringitur ea lex ad non infirmos grauiter: & ſic de aliis reſtrictionibus in hac & ſimilibus legibus. Vbi aduerte, in hac concluſione me non dixiſſe ſufficere ad reſtrictionem, quòd lex eſſet iuſta, etiāſi reſtringeretur: id enim procul dubio non ſufficit, quia lex præcipiens duas materias diuerſas ſpecie eſſet iuſta, etiamſi vnam ex illis tantùm præcepiſſet; non tamē propterea licet eam ad vnam ſolā coarctare: requiritur ergo, vt, ſi non reſtringatur, ſit iniuſta, quia non debemus præſumere legem obligare ad id quod eſt iniuſtum.

Sola legis iuſtitia no ſufficit ad reſtrictionem

3. Eſt tamen adhuc circa hanc concluſionem obſeruandum ſimpliciter poſſe aliquid reputari iniuſtum aut quaſi iniuſtum: vno modo, quia manifeſtè eſt cōtra rationem naturalem, & tunc extra controuerſiam eſt, non poſſe ad id per legē obligari: alio modo, quia licet abſolutè non ſit iniuſtum, eſt tamen valdè durum, & prudenter quaſi irrationabile reputatur: & in hoc caſu etiā dicimus, per ſe loquendo, debere fieri reſtrictionem ſaltem per epieikiam (ſed de hac dicemus ſectione ſequenti) quia non præſumitur Legiſlator velle obligare, quando res eſt adeò difficilis.

Quid ſit iniuſtum aut quaſi iniuſtū.

4. Illud hîc ſpecialiter diſcutiendum, an, quando ratio legis non extenditur ad totam materiam, quam verba ſignificant, debeat fieri reſtrictio ad eam partem, in quâ ratio legis militat: nam in l. *Proſpexit*. ff. qui & à quibus, dicitur, Si ratio legis non videatur procedere; vt ſi lex prohibet mulieri de adulterio accuſatæ alienare ſeruos, ne quæſtioni ſubiiciantur, dicitur, inquam, comprehendere etiam eos ſeruos qui ſunt ordinariè in agro, & qui poſt adulterium ſunt empti, eſto hi teſtari de adulterio non poſſint. Ex aliâ verò parte communis valdè ſententia contrarium docet; & ratio videtur ei ſuffragari; nam voluntas Legiſlatoris ſupponitur rationabilis, ergo non debet præſumi comprehendiſſe ea quæ ratione carent. Reſpondeo Primò, Si ratio non ſit expreſſa in lege ipsâ, ceſſare quæſtionem; quia tunc licet nobis non occurrat ratio adæquata pro totâ illâ materiâ, debemus tamen ſupponere eam fuiſſe; nec licitum eſt nobis tunc dicere, *Hæc ſola ratio inadæquata mouit Legiſlatorem ad talem legem*: ſi verò ratio ſit expreſſa in lege, adhuc oportet diſtinguere: vel enim eſt ratio talis, quæ ſit intrinſeca & adæquata legi, hoc eſt, vt ſola illa planè moueret; item, vt legis materia per illam ſolam conſtituatur iuſta; vel eſt ſolùm motiuum extrinſecum & partiale: ſi hoc ſecundum ſit, dicimus non poſſe reſtringi materiam, etiamſi ratio non comprehendat illam. V.g motiuum Eccleſiæ in præcipiendo ieiunio eſt mortificatio paſſionum; non tamen eſt intrinſecum: nam ipſum ieiunium in ſe intrinſecè, vt eſt quidam actus temperantiæ, eſt obiectum honeſtum & amabile; vnde, etiamſi illud motiuum mortificationis ceſſet, quia potiùs augentur in homine paſſiones piſcibus & lacticiniis quàm carnibus, vel quia mortificatas habet paſſiones non tamen propterea liberatur à ieiunio: & hoc probat ratio dubitandi pro primâ parte: hoc ipſum etiam perſuadet lex ibi allata; nam finis ille, ne ſubiiciantur mancipia torturæ, fuit extrinſecus, non verò conſtitutiuus intrinſecè obiecti prohibiti: nam independenter ab eo fine poſſet honeſtè prohiberi tali feminæ accuſatæ, ne venderet mancipia; quia poteſt, ſi delictum probetur, dos & vita ipſa illi auferri. Quòd ſi hæc ratio pro eâ lege non placet, dic mediocrè ſaltem in ea mate-

Ratio non expreſſa in lege ſupponi debet eſſe adæquata.

Quid de ratione in lege expreſſâ ſentiendum.

Quodnam ſit Eccleſiæ motiuū in præcipiendo ieiunio.

tiâ locum habuiſſe rationem legis; nam licet illa mancipia, quæ in agro ordinariè habitarunt, non poſſint de adulterio teſtari, non tamen expediuit, vt femina poſſet illa vendere, ne eo prætextu fingendo ea fuiſſe in agro venderet etiam domeſtica: & ſic daretur occaſio tum aliquibus litibus, tū fraudibus & veritatis occultationi: ſæpè enim aliqua ſunt vtilia ad finem, licet non ſint ſimpliciter neceſſaria; lex autem intendens aliquem finem meritò poteſt comprehendere etiam eam materiam, quæ licet neceſſaria ad eum finem non ſit, eſt tamen vtilis. Quòd ſi ratio legis ſit omnino adæquata & conſtitutiua obiecti imperati intrinſecè in ratione honeſti, tunc dicimus, ceſſante omnino eâ ratione in aliquâ materiâ, eam non comprehendi ſub lege, quia non eſt præſumendum præcipi materiam, quæ ex ſe non habeat honeſtatem: & hoc dandum eſt communi ſententiæ & probatur ratione factâ pro ſecundâ parte in ratione dubitandi.

Multa ſūt ad finem vtilia non tamē ideò neceſſaria.

Non præſumitur ea materia præcipi quæ ex ſe non eſt honeſta.

6\. *Legiſlator nequit plus præcipere de materiâ quàm ratio complectatur.*

Obijcies Primò, Suprà diximus poſſe Legiſlatorem, etiamſi ratio ſit vniuerſalis, præcipere tantùm aliquam materiam ſub illâ contentam; ergo è contrario poterit præcipere plus de materia quàm ratio complectatur. Reſpondeo negando ſequelam, quia cùm ratio legis non obliget ad prohibendum quidquā de illâ materiâ etiamſi ad hoc faciat facultatem, poteſt pro libitu Legiſlator partem prohibere, partem non: at cùm è contrario nihil poſſit præcipi niſi ſub honeſtâ ratione, eo ipſo quòd conſtet non eſſe in materiâ aliquâ rationem honeſtam, cenſetur Princeps non voluiſſe eam præcipere.

Replicabis: Poteſt fieri, vt licet ea ratio, quam adducit in lege, non ſe extendat ad omnes caſus expreſſos per verba, nihilominùs ille habuerit pro illis aliam rationem, quâ motus fuerit, ideoque nos debebimus ſemper illam præſumere. Reſpondeo, obiectionem non eſſe contra nos, quia in concluſione ſupponimus certò conſtare, nullam aliam eſſe rationem conſtitutiuam obiecti legis: id quod colligi poteſt ex ipſo Principe, qui in ipsâ lege fatetur ſe non habuiſſe aliud motiuum præter hoc, vnde addiderim ſi res ſit dubia, tunc ſtandum potiùs vniuerſalitati verborum, quàm ea reſtringenda.

Diluitur replica.

7\. *An & quando ceſſante motiuo legis in hoc aut illo caſu particulari ceſſet ipſiuſmet legis obligatio.*

Obijcies Secundò, Ergo ceſſante motiuo legis in hoc aut illo caſu particulari debemus dicere, ceſſare obligationem legis: quod videtur eſſe falſum, & contra communem ſententiam. Reſpondeo, Si ſolùm finis extrinſecus ceſſet, dummodò aliqua in obiecto imperato honeſtas maneat, iam dictum à me paulò antè, legem tunc obligare: quòd ſi ita ceſſet, vt hîc & nunc nullo modo ea ratio locū habeat, nec materia illa ſiue proximè ſiue remotè vtilis ſit ad eum finem, & aliundè nullam habeat honeſtatem in ſe, non dubito, quin tunc lex non obliget ad illam; addo tamen difficulter id poſſe contingere, maximè quando exceptio eſt in vno tantùm aut altero caſu indiuiduali: ſed quia hæc & aliquæ aliæ ſimiles reſtrictiones ad epieikiam potiùs ſpectant, ideò de eis commodiùs ſectionibus ſequentibus.

SECTIO II.

Quædam præmittuntur, vt explicetur ceſſatio per epieikiam.

8\. *Duplex legis defectus eſt poſſibilis.*

LEx dupliciter poteſt deficere; Primò ex ſe; quatenus omnino vniuerſaliter ceſſat ratio legis; vel nouæ aliquæ circumſtantiæ occurrunt quæ materiam legis reddunt iniuſtam, aut ſaltem talem, vt hîc & nunc eximatur ab obligatione. Secundo modo, quia ſtantibus eiſdem circumſtantijs, ipſe Legiſlator eam legem abrogat. Quilibet autem ex his modis poteſt eſſe duplex: vnus vniuerſalis pro totâ Republicâ, alius particularis pro vnâ aut altera perſona; agendum priùs de particulari, deindè de vniuerſali. Aduerte quando particularis hæc non obligatio legis prouenit ab expreſſa Legiſlatoris voluntate, dici diſpenſationem de qua inferiùs; quando verò ceſſat ex ſe ob defectum rationis legis, vel ob alias circumſtantias, dici epieikiam: & de hac ſola nos agimus in præſenti: de illa agit fusè P. Suarez à cap. 6. vſque ad 9. res tamen meo iudicio eſt facilis, & ex dictis ſæpè in hac materia maiori ex parte diſcuſſa, ideò clarè, ſubſtantialiter & breuiter eam expediam.

Quid diſpenſatio & epieikia.

Supponendum autem eſt, vndecumque id proueniat, & ſiue hoc, ſiue illud requiratur, abſolutè tamen poſſe legem, quæ in vniuerſali retinet ſuam vim, ceſſare in hac indiuiduali occaſione, & reſpectu huius aut illius perſonæ; ſiue etiam id vocetur epieikia, ſiue alio nomine. De hac doctrina ſic poſita nemo prudens dubitare poteſt: nam lex ieiunij, etiamſi maneat in ſuo vigore, vniuerſaliter loquendo, non obligat infirmos grauiter laborantes: lex audiendi Sacrum die feſto non item obligat infirmos & eos qui grauiter infirmis aſſiſtunt: & idem eſt in multis alijs legibus. id quod hucuſque probatum ſæpè & explicatum eſt. 9.

Lex vniuerſaliter vim ſuam retinēs ceſſare poteſt in hac indiuiduali occaſione, vt & reſpectu huius aut illius perſonæ. Probatur id à lege ieiunij & audiendi Sacrum.

Secundò ſupponendum eſt, eam ceſſationem non exigere voluntatem expreſſam ipſius Legiſlatoris, aut alterius habentis etiam iuriſdictionem qui eam legem explicet. Ita docet D. Thomas quæſt. 96. art. 6. & 2. 2. q. 60. art. 5. & alij communiter. Id quod exemplis paulò ante in prima ſuppoſitione allatis manifeſtè conſtat; nam certum eſt, in illis legibus eas exceptiones non eſſe poſitas in ipſo iure, ſed prudenti Doctorum iudicio factas, & verò etiam alias ſæpè fieri diuerſis occurrentibus & rationibus & circumſtantijs. 10.

Ea ceſſatio non requirit expreſſam Legiſlatoris voluntatem.

Tertiò ſupponendum, doctrinam hanc locum habere non ſolùm in præceptis negatiuis, quæ obligant ſemper & pro ſemper, ideóque frequentiùs occurrere poſſunt occaſiones, quibus homo liberetur ab eorum obligatione, ſed etiam in affirmatiuis: nam licet hæc non pro ſemper obligent, contingere tamen poteſt, vt eo puncto aut tempore, pro quo obligatura alioquin erant, occurrat occaſio, aut circumſtantia quæ excuſet, vt in præcepto audiendi Sacrum, & orandi Horas Canonicas, ſoluendi pecuniam debitam, &c. contingere poteſt: quòd ſi præceptum affirmatiuum non obliget pro aliquo certo tempore, tunc non ita facilè locum habebit hæc excuſatio, quia expectari poterit aliud tempus, in quo poſſit executioni mandari id quod præcipitur; quia tamen contingere fortè poteſt, vt illud impedimentum duret valdè diu, poterit etiam in tali caſu habere locum ea excuſatio; ideò non dixi in hac vltima limitatione numquam id poſſe contingere, ſed *non ita facilè*. 11.

Doctrina hæc reſpicit & præcepta negatiua & affirmatiua.

12\. *Triplex cauſa excuſationis à lege. Primò, ob concurſum alterius legis naturalis magis obligantis, aut alterius circumſtantiæ.*

Quartò ſupponendum eſt tripliciter poſſe contingere eam excuſationem. Primo modo, quia tunc ob concurſum alterius præcepti naturalis magis obligantis, vel alterius circumſtantiæ, non ſolùm non obligatur homo ad id quod lex præcipiebat, ſed nec licitè illud facere poteſt.

teſt. V. g. lex mandat vt ieiunem, ſi periclitet de vita, non ſolùm non teneor ieiunare; ſed nec licitè poſſum. Item lex generalis dicit, *Audiat ſacrum die feſto*: excommunicatur quis publicè, iam non ſolùm non tenetur, ſed nec poteſt licitè audire. Teneor reſtituere Petro gladium; video illum actum in furiam, velleque occidere innocentem, ob hunc finem repetere ſuum gladium, non poſſum eum tunc illi reddere. Eiuſmodi poſſunt varij caſus contingere in diuerſis legibus. Et de hoc genere excuſationis nulla poteſt eſſe ratio dubitandi, quin liceat; quia non poteſt eſſe obligatio ad faciendum id quod malum eſt. Quãdo verò ex hac aut illa circumſtantiâ aut concurſu alterius præcepti actio, quam lex prohibet, reddatur mala, non eſt hîc explicandum; breuiter tamen dico id fieri, quando, ſi actio non fieret, ageretur contra aliam virtutem hîc & nunc magis obligantem, ſiue id oriatur ex maiori neceſſitate oppoſitæ legis, ſiue ex maiori vtilitate materiæ, ſiue ex alio capite; de quibus iudicandum eſt prudenti iudicio in particularibus materijs, iuxta dicta tertio Tomo.

Quando reddatur actio mala, quam lex prohibet, ex concurſu alterius præcepti, vel hac aut illâ circumſtantia.

13. *Secundò, ob difficultatem aut onus quod inducit.*

Secundo modo poteſt contingere ea excuſatio, ita vt non reddatur actio legis mala, ſed difficilis nimis & oneroſa. Pro quo breuiſſimè reuocandum in memoriam eſt quod ſuperiùs diximus agentes de materia legis poſitiuæ, non poſſe ſcilicet humanum Legiſlatorem imperare omnem materiam honeſtam, v. g. virginitatem, conſilia Euangelica: poſui etiam ibi exemplum in ſtatione perpetua Simeonis Stylitæ ſupra columnam: & in vniuerſum id dico de omni materia valde difficili. Hinc ad propoſitum noſtrum: ſi lex præcipiat materiam, quæ alioquin ex ſe proportionata eſt pro communitate, & conſequenter prudenter præcipi poteſt, reſpectu tamen huius aut illius intolerabilis ſit, aut grauiſſima; non poteſt ſine dubio tunc Legiſlator obligare? vt in exemplis poſitis de excuſatione à ieiunio in his qui grauiſſimè infirmantur, aut qui continuò laborant, vt ſe ſuſtentent: idem eſt in præcepto audiendi Sacrum reſpectu eius qui ex podagra grauiſſima iacet; quem prudenter non poteſt Legiſlator cogere vt eat ad audiendum Sacrum, aut, vt cum ſumma difficultate curet ſe vehi, &c. In hoc etiam modo excuſationis non eſt vlla difficultas, quia ſi Legiſlator præcipere illum actum non poteſt, etiamſi velit, multò minùs cenſendus eſt homo obligatus, quando præſumitur Legiſlator nõ voluiſſe obligare, aut certè, quando non eſt fundamentum, vt præſumatur voluiſſe.

14. *Tertiò, cùm Legiſlator hîc & nunc non iudicatur obligare, etſi potuiſſet.*

Tertiò modo poteſt intelligi ea excuſatio in caſu quo reuerà Legiſlator potuiſſet obligare, ſi voluiſſet; quia res præcepta non eſt tam ardua, vt incapax ſit obligationis; nihilominùs tamen ex aliquâ æquitate iudicamus illũ hîc & nunc non velle obligare, & fore contentum, ſi non fiat id quod verba legis præcipere videntur. Hic autem tertius modus eſt, in quo tota difficultas præſens verſatur, an abſolutè licitus ſit; & quando.

SECTIO III.

An ad epieikiam ſufficiat ceſſare rationem legis in particulari materiâ.

15. Contingere poteſt, vt ratio legis vniuerſaliter ceſſet in hac particulari materiâ, quæ adhuc manet licitè & ſuauiter etiam factibilis; inquirimus ergo, an tunc eo ipſo per epiikiam debeamus iudicare ceſſationem legis. V. g. præcipit lex, ne portæ ciuitatis pateant, eò quòd hoſtis vicinus timeatur: certe etiamſi hoſtis non ſit proximus hodie aut cras, tamen portæ licitè poſſunt eſſe clauſæ, & verò eadem etiam cum facilitate, quâ, ſi hoſtis eſſet præſens; quærimus ergo, an tunc liceat portas relinquere patentes.

Status quæſtionis.

SVBSECTIO I.

Duæ oppoſitæ ſententiæ.

In quo puncto aliquorum ſententia eſt, omnino licere, ac ſufficere vt ea ratio ceſſet: qui pro ſe allegant D. Thomam 2.2 q.147. art.1 & 2. Verùm eis duobus articulis planè nec directè nec indirectè de eâ re agit; debuiſſet articulus quartus citari, vbi agit, an omnes teneantur ad ieiunium, probatque multos excuſari; requirit tamen ad id, vt ſit aliqua ratio iuſta excuſans: citatur item pro eâ ſententiâ Caietanus in Opuſc. Tractatu 1, art.2. & Nauarrus in Summâ cap.16. num 37. Panormitanus in cap. *Quoniam* de probat num.6 & in cap. *Quia in Inſulis*. de regularibus, Angelus verbo *Lex*. num.4. caſu 7. in eam etiam propendet Silueſter q.8. & 9. ver.8. Adrianus quodlib. 2. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia ratio legis eſt quaſi anima legis; ergo ea deficiente deficit lex. Secundò, materia legis debet eſſe honeſta; ſed deficiente ratione cohoneſtante deficit honeſtas, ergo. Tertiò, deficiente generali ratione legis deficit lex generaliter, ergo deficiente ratione in particulari deficiet lex in particulari; quia ſicut ſe habet ratio vniuerſalis ad obligationem vniuerſalem, ita ratio particularis ad particularem obligationem.

Affirmant quidam citãtes Diuum Thomam ſed præpoſterè.

Triplex eorũdem ratio.

Contraria tamen ſententia communior eſt; eam indicat D. Thomas loco citato; quia (vt paulò antè notaui) ſemper requirit aliquam poſitiuam rationem, quâ excuſetur quis ab eâ obligatione, imò (vt dicemus paulò pòſt) nimis multùm videtur requirere, vt liberetur quis ab obligatione legis. Eamdem tenet Caietanus 2.2. q. 120. Sotus etiam pro eâ refertur à P. Suario, qui eamdem defendit cap.7. Duo ſunt huius ſententiæ fundamenta: vnum, quòd ſi ſola ratio ceſſat, & (vt diximus) manet adhuc honeſtum obiectum præceptum, lex illud præcipiens non indigebit emendatione; non enim eſt emẽdatio, vbi nõ eſt aliquis defectus. Atqui epieikia, iuxta Ariſtotelem, non habet locum, niſi quando lex peccat, ergo in tali caſu non habet locum epieikia. Hæc tamen ratio debilis valdè eſt, quia in tertio caſu epieikiæ, quem præcedenti ſubſectione poſuimus, & admittitur à Suario & alijs auctoribus huius argumenti, abſolutè & ſimpliciter poteſt fieri etiam licitè actus præceptus, & Legiſlator potuit etiam obligare ad illum tunc faciendum, ex æquitate tamen cenſetur ceſſare obligatio; ergo ſine peccato legis, quod haud dubiè in eo caſu nullum eſt, poteſt eſſe locus epieikiæ. Quòd ſi dicas, eſſe peccatum largo modo, quatenus ea res eſſe videtur contra æquitatem; Contrà manifeſtè, quia eo ſenſu etiam dicam, eo ipſo quòd ceſſet legis ratio eſſe contra decentiam, obligare ad illam materiam; quia contra æquitatem videtur eſſe, obligare ſub peccato ad faciendum hîc & nunc aliquid quod eſt hîc & nunc inutile; ergo ratio hæc nulla eſt.

16. *Negatiua eſt communior.*

Duplex baſis opinionis huius.

Euertitur prima ratio

Secundò probari ſolet, & fortiùs, à poſteriori,

quia

quia ſequerentur grauia incommoda ex eâ ſententiâ, v.g. excuſari à ieiunio illum qui non ſentit paſſiones, propter quas mortificandas impoſitum illud eſt. Item fornicatio poſſet cenſeri non prohibita in caſu, in quo ceſſaret periculum malè educandæ prolis; ob quod ſolùm cenſetur mala.

Secunda ratio melior, ſed exemplis malè ſuita.

Hæc ratio fortior quidem eſt, exempla tamen duo, quæ affert, non videntur efficacia; nam in ieiunio non ſolùm attenditur mortificatio, ſed aliqua imitatio Chriſti patientis vel cultus alicuius Sancti. Quæ ratio ſemper habet locum in omnibus. In fornicatione etiam nulla eſt difficultas, quia ſi ex illâ poteſt inſtãtia deſumi, etiam ſequeretur, nec ceſſante ratione, ſaltem contrariè, poſſe vnquam eſſe epieikiam; quod tamen expreſsè hi auctores admittunt. Sequela patet, quia fornicatio etiam cum periculo vitæ non eſt licita; & tamen contra legem ieiunij ſine dubio licet comedere in eo periculo, & vti epieikiâ: ergo ex præceptis naturalibus, quæ ſunt omnino immutabilia, non benè adfertur inſtantia ad leges poſitiuas mutabiles, in quibus non præſumimus Legiſlatorem voluiſſe obligare, niſi cùm eſſet cauſa iuſta.

18. *Enervatur & tertia ratio.*

Tertia ratio, quâ ſimul reſpondetur contrariæ, ea eſt; nam licet ceſſet in particulari materia finis Legiſlatoris quoad rem ipſam, non tamen quoad vim obligandi: honeſtum enim eſt, etiam deficiente eâ ratione, obligare in plurimum homines: id quod voluit Legiſlator, qui licet præuiderit eam rationem aliquando non habituram locum, vniuerſaliter tamen voluit obligare. Hæc item ratio mihi videtur infirma, quia in eâ ſupponitur id quod debet probari, ſcilicet in eo caſu manere vim obligandi; item & Legiſlatorem velle tunc obligare: hoc enim formaliſſimè nunc in dubium vertitur, & videtur potiùs negandum quàm aſſerendum, ob rationes pro primâ ſententiâ latas; quæ adhuc ſuam vim retinent.

SVBSECTIO II.

Quid ſit probabilius.

19. *Priori ſententia adhæret auctor, ſed limitatè ſumpta.*

EGo, vt verum fatear, etiamſi iudicem nonnihil eſſe communiorem hanc ſecundam ſententiam, in primam tamen, vt in probabiliorem propendeo, ſi cum aliquâ limitatione ſumatur: vnde DICO PRIMÒ: Quando purè purè aliqua actio ſolùm præcipitur aut prohibetur ob finem aliquem diſtinctum ab illâ, & non attenditur ſimul aliqua intrinſeca honeſtas, quæ in eâ actione independenter ab eo fine reperiatur, longè probabilius eſſe, omnino ceſſante eo fine in particulari caſu, etiã in illo ceſſare obligationem legis. Quâ de re aliquid dixi ſuprà agens de lege in communi, & nunc oſtendo aliquibus exemplis, quæ mihi videntur ab omnibus, ſi res prudenter conſideretur, admittenda. Nam ſi prohibeatur v.g. per generale præceptum inſtar legis in aliquo Monaſterio, ne quis ſe exponat ad feneſtras verſus plateam, propter ædificationem, aut ob vitandum periculum turpis aſpectus, certè non videtur probabile, ſi quis in mediâ hieme in ſummis tenebris, ſæuiente & pluuiâ & vento, vbi certiſſimò illud periculum ceſſat, peccaturum illum contra eam legem.

Probatur conclusio ab exemplis Primum, de prohibito proſpectu è Monaſterio.

Secundum de ſeruatione ſecreti.

Similiter, ſi ob ſeruandum ſecretum negotium aliquod graue, prohibeatur quis loqui de eâ re, quis dicet eum peccare, qui ſolus in medio aperto campo de eâ loquatur demiſsè; & tamen ibi eſt vera loquela, & talis, quæ, iuxta dicta ſuprà, ſufficiat ad incurrendas pœnas in hæreticos externos impoſitas, ſi eodem modo hæreſim ſuam quis prodat.

Tertium, de prohibitâ armorum geſtatione.

Similiter, ſi geſtare noctu arma ſit prohibitum purè purè ad vitandas contentiones, & ſciret quis vel ex reuelatione vel aliunde, nullum planè exiturum eâ nocte ex domo, aut (quod magis me iuuat) ſciret ſe ſolum eſſe in ciuitate, omnes alios eſſe procul inde, quis diceret hunc peccaturum, ſi portet tunc arma?

Quartum, de vigilijs.

Quartò (& ſecludamus alioquin ſcandalum; nam ob hoc fortaſſe quis tenebitur ſæpe etiam ceſſãte ratione legis) ſi miles vigil in mœnibus, qui tenetur totâ nocte excubias agere, intelligeret ex Angelo, certò & infallibiliter eâ nocte nullum penitus hoſtem aut amicum acceſſurum ad ciuitatem, numquid non poſſet licitè dormire? Eodẽ modo in multis alijs exemplis intentum idem probari poteſt. Et in hac concluſione ſic poſitâ locum habet ratio facta in confirmatione primæ ſententiæ, quia ea actio in ſe non habet bonitatem, niſi vt ad talem finem conducit; ergo, quando ceſſat euidenter ille finis, etiam ceſſat honeſtas; & conſequenter planè inutiliter & impertinenter hîc & nunc videtur imperari; & verò non poteſt tunc ſuppoſitâ eâ certitudine de defectu rationis, prudenter præſumi Legiſlator habuiſſe voluntatem obligandi.

20. *Legiſlator nõ imperat actionem, quando non eſt vtilis, fieri, vt pariatur aſſuetudo in vtilibus.*

Dices: Poſſit id imperare, vt homo, dum eam actionem ponit, etiam quando non eſt vtilis, facilè aſſueſcat ad eam faciendam quando eſt vtilis. Sed contrà, quia hæc ratio non poteſt eſſe vnquam prudens motiuum legis, niſi in rariſſimo aliquo caſu: alioquin, vt aſſueſceret Sacro quis diebus Dominicis, teneretur illud audire diebus profeſtis; & vt aſſueſceret diebus prohibitis abſtinere à carnibus, deberet alijs diebus abſtinere; & ſic omnes dies eſſent ſub obligatione; quod eſt planè ridiculum; & ceſſaret ipſa aſſuefactio ad præcepta, quia omnia eſſent ſub præcepto. Aliam probationem huius ſententiæ vide ſect. 6. ſubſect. 3.

Cur non ſint licita matrimonia clandeſtina.

Objicies: Matrimonia clandeſtina ſunt prohibita ſolùm ob fraudes & lites, quæ poſſunt poſtea oriri; & tamen, etiam in particulari caſu ceſſet illud periculum, non propterea ea matrimonia licita ſunt, ergo. Reſpondeo hanc inſtantiam nimiùm probare; etenim non ſolùm non ſunt licita ea matrimonia, quando præciſè ceſſat ratio motiua legis, ſed nec, etiamſi in contrarium ſint grauiſſima pericula, cùm tamen pro præſenti quæſtione admittatur ab omnibus licitam eſſe epieikiam, ſaltem quando eſt aliquod graue onus aut periculũ in obſeruatione legis: ergo inſtantia ea nimiùm probat.

Motiuum legis clandeſtina matrimonia prohibentis.

Reſpondeo Secundò, in hoc caſu manifeſtè oſtendi, non ceſſare motiuũ legis; hoc enim non eſt, ne ſuboriantur poſteà lites, ſed, ne poſſint ſuboriri: hoc autem periculum ibi non ceſſat; nam quantumuis de præſenti coniuges vehementer ſe ament, ſintque ſummè coniuncti, poteſt poſteà ſuboriri diſſidium & occaſio quærendi diuortium: cui periculo oportet prouidere ea clandeſtina vbique prohibendo, imò & irritando. Quare autem lex irritans non ceſſet graui vrgente periculo diximus ſuprà.

SECVNDA CONCLVSIO: Quando actio imperata habet ex ſe intrinſecã honeſtatem quam poſſumus probabiliter ſuſpicari conſideratã à Legiſlatore, vt in ieiunio ſuprà diximus reſpondẽdo inſtantiæ ſecundæ ſententiæ, & in Religionibus in multis actionibus reperitur: ſimul enim & ob honeſtatem, quam in ſe habent, & ob 21.

Quando non cenſeatur obligatio ceſſare, etſi in hoc aut illo particulari caſu finis extrinſecus ceſſet. alium finem, ad quem ordinantur, imperantur; vt ſilentium, quia in ſe eſt quædam magna mortificatio Deo placens, & ſimul eſt medium ne teratur tempus pro alijs occupationibus aſſignatum. In talibus ergo caſibus non cenſetur ceſſare obligatio, etiamſi in hoc aut illo caſu particulari ceſſet finis extrinſecus; quia tunc non ceſſat omnino ratio quam Legiſlator conſiderauit; inſuper tunc manifeſtè apparet, illud obiectum adhuc manere digniſſimum vt imperetur: ergo tunc meritò poſſumus præſumere de volitione Legiſlatoris. Et in hoc ſenſu ſecundam ſententiam puto debere defendi; & hoc ſolùm probant eius argumenta, ſi aliquid valent: neque contra illam ſic explicatam vrgent è contrario quæ pro primâ fecimus; nam in eis ſupponitur ceſſaſſe tota ratio legis: hîc autem loquimur in caſu contrario. Per hanc etiam concluſionem reſponderi poteſt nonnullis inſtantijs, quas fortè aliquis afferret, in quibus, ceſſante ratione legis, non tamen ceſſat obligatio: in eis enim ratio legis vſurpatur pro motiuo extrinſeco, & aliunde relinquitur ſimul in materiâ legis honeſtas, quæ partialiter eſt conſiderata à Legiſlatore.

22\. *An deficiente causâ etiam partiali ceſſet effectus.* Obijcies tamen ſpecialiter: Non ſolùm ceſſat effectus, quando tota cauſa ceſſat; ſed etiam quando vna ex partialibus, eſto maneat alia partialis. Ratio eſt facilis, quia per ſolam eam partialem non poteſt conſeruari effectus: ergo ſi finis ille extrinſecus eſt motiuum ſaltem partiale Legiſlatoris ad inducendam obligationem, non poterit ea obligatio manere deficiente eo fine extrinſeco, etiamſi maneat aliqua honeſtas êtrinſeca in ipſâ actione: ergo duæ hę cõcluſiones non benè cohærent inter ſe. Reſpondeo, licet in cauſis phyſicis deficiente vnâ causâ etiam ſolùm partiali deficiat effectus; in moralibus tamen, ſeu in ordine ad motiua voluntatis, rem non ita ordinariè contingere: quia etiamſi voluntas videatur ſæpè moueri ſolùm partialiter à duobus finibus, aut à duabus honeſtatibus, propter quas amat aliquod obiectum materiale; tamen quando erga illas benè afficitur, facilè permanet in volitione illius obiecti materialis ſaltem per diſtinctum actum, etiamſi alteruter finis ceſſet: ſic qui facit hauſtum ob ſitim extinguendã, & ob ſanitatem, facilè etiam quocumque ex illis finibus ceſſantibus bibet, dummodò ſolùm ceſſet negatiuè vnus ex illis finibus, & non ſequatur aliqua difficultas grauis, quæ valdè arduum reddat obiectum materiale: at ſi vterque finis ceſſet, ceſſat etiam volitio, licet nihil in contrariũ inſurgat: neque iam valdè curo, an propriè eo tẽpore quilibet ex illis finibus ſit dicendus cauſa partialis, an etiam totalis: quod ad modum loquendi pertinere poterit, maximè ſi per actus diſtinctos amentur. *In phyſicis ceſſat effectus deficiẽte etiã partiali causâ, ſecus in moralibus.*

23\. *Quando cenſenda ſit manere legis obligatio, etſi motiuũ adæquatum Legiſlatoris hic & nunc ceſſare videatur.* Tertia Conclusio, Quando finis extrinſecus, qui eſt motiuum adæquatum Legiſlatoris, ita videtur ceſſare hîc & nunc, vt tamen contingens aliquo modo ſit, etiam occurrere poſſe eius occaſionem, aut certè periculoſum ex ſe eſt omittere eam actionem, cenſeri adhuc debet manens obligatio legis. V.g. narratur quaſi omnino certum, hoſtem receſſiſſe à ciuitate hac nocte, eo ipſo videtur ceſſare ratio legis aut præcepti mandantis non aperiri vllĩ proſſus de nocte portas; quia tamen in ſimilibus occaſionibus maximæ & frequentiſſimæ ſolent eſſe deceptiones, & dum publica fugitur fuga, inſidiæ ſolent eſſe viciniores, nullo modo licitum eſt portas aperire. *Illuſtratur id appoſitis inſtantijs.* Similiter ſcit quis etiam certò intra vnam horam nullum fore hoſtem, non poteſt abire ad bibendum vel ludendum eâ horâ, quia ſæpiſſimè, dum homo putat ſe non niſi vnâ horâ manſurum, inaduertenter occupatur duabus, tribus; aut certè calore luſus, hauſtus, vel conuerſationis non attendit ad tempus: & graue deinde ſupernenit malum: oportet ergo, vt eâ etiam horâ maneat ibi. Et ad obligandum ad ſimiles actiones honeſtiſſima ratio datur ex parte Legiſlatoris; nã illud morale periculum digniſſimum eſt quòd vitetur per actionem illam imperatam, etiamſi in eâ non ſit vlla alia maior ratio honeſtatis: & hoc do etiam ſecundæ ſententiæ: ac per hanc limitationem poſſunt explicari multi caſus, in quibus videtur manere obligatio etiam ceſſante motiuo legis. Per hoc tamen nihil dico contra primam concluſionem, quia in eâ locutus ſum, quando ita ceſſat ratio legis, vt omnino moraliter ceſſet omne periculũ: vt patet in caſibus, quos in eâ concluſione adduxi: quòd ſi fortè illi non poſſint ita moraliter contingere, vnde etiam nec moraliter haberet locum ea concluſio, ſeruiet certè ad cognoſcendum ſpeculatiuè pũctum difficultatis, præterquam quod aliqui ex illis ſæpè poſſunt contingere, & præter illos poſſunt excogitari alij multi ſimiles valdè etiam contingentes. *Combinatur hæc concluſio cum prima.*

Sectio IV.

Illationes quædam ex dictis: vbi, quomodo ceſſet obligatio, quando occurrit ratio in contrarium.

24\. *Ceſſante ratione legis & inſuper inſurgente difficultate ceſſat obligatio legis à fortiori Caietani opinio.* Ex dictis præcedenti ſectione infertur, quando ceſſat ratio legis, & inſuper è contrario inſurgit difficultas alicuius momenti, à fortiori ceſſare obligationem legis. In quo puncto nobiſcum eſt P. Suarez vbi ſuprà, & aliqui etiam ex his qui in primo puncto fuêre contrarij: ſolus Caietanus 2.2.q. 129. art. 1. videtur id negare; docet enim; prætereà requiri vt lex non poſſit licitè obſeruari; tunc enim ſolùm admittit non obligari ad illam. Cui ſententiæ ſatis videtur fauere D. Thomas locis ſuprà citatis, vbi, quandocumque ponit exempla, in quibus homo liberatur ab obligatione, loquitur, casu quo iniquum eſſet legem obſeruare. Pater Vaſquez diſput. 176 num. 19. & ſequentib. eamdem ferè defendit. Nihilominùs in hoc puncto hærendum ampliùs non eſt. Vide quæ dixi ſect. 2. vbi oſtendi ſæpè, etiamſi opera ſint honeſtiſſima, Legiſlatorem tamen non habere poteſtatem ea præcipiendi, etiamſi vellet; deinde, etiamſi poſſet, nolle tamen de facto: vt patet in præceptis multis, v.g. ieiunandi, audiendi Sacrum: à quibus, iuxta communem ferè omnium Doctorum ſententiam, liberantur multi ob difficultates aliquas, quibus tamen non obſtantibus, ſi ipſi ſubditi vellent, poſſent & ieiunare & audire Sacrum, etiam ſine peccato. Ratio à priori huius veritatis eſt, quia Legiſlator humanus non cenſetur velle vti in ſuis præceptis omni rigore quo poteſt, ſed ſæpè admittere, vt eius præcepta nõ ſeruentur, quando inde ſequitur aliquod graue onus; etiamſi ipſe in particulari non exceperit illum caſum in ſuâ lege, eò quòd eſſet impoſſibile omnes caſus excipere. *Legiſlator multa opera etiam honeſtiſſima præcipere nequit, etſi vellet, neque vult de facto, etſi poſſet.* Maximè autem locum habet hæc doctrina, quando res præcepta non ordinatur vt medium neceſſarium ad magnum aliquod bonum, vt v. g. audire Sacrum, ieiunare: nullum enim inde aliud emolumentum *Oſtenditur vbi hæc doctrina potiſſimùm valeat.*

ſperatur

ſpectatur, niſi quod eſt in ipsâ obſeruatione præcepti. Quod noto propter caſus aliquos, in quibus Princeps obligat ad res valdè graues, vt milites ad vigilias nocturnas in grauiſſimis frigoribus, & aliis etiam periculis, id enim fit ob neceſſitatem grauem totius Reipublicæ: hic autem rigor non ſupponitur in alijs materijs quæ non habent ſibi annexam eam vtilitatem. Cui doctrinæ non repugnat D. Thomas, qui agens de ieiunio expreſsè ob tales rationes fatetur excuſari pueros ante vigeſimum primum annum à lege ieiunij; & idem etiam dicit de laborantibus, facientibus iter, &c. quod verò aliquando poſuerit exempla, vbi obedire legi eſſet malum, non obeſt; hoc enim ideò fecit, vt claré oſtenderet dari ſæpè locum epieikiæ ponendo eos caſus, qui à nemine negari poſſent.

Conciliatur nobis D. Thomas.

25\. Secundò ex dictis infero, malè aliquos putare, damnum ex obſeruatione præcepti ſecutum, quodque facit locum epieikiæ debere eſſe commune; etenim in exemplis ſuprà poſitis de ieiunio & auditione Miſſæ claré oſtendi, ſolùm ob priuatam moleſtiam illius qui aut ieiunare aut audire Sacrum debebat eum liberari, id quod in multis alijs legibus poteſt oſtendi.

Damnum ex obſeruatione præcepti ſecutum etſi non commune facit locū epieikiæ: nec requiritur vt grauamen ſit proprium obſeruaturi legem.

Tertiò infero, etiam eos falli, qui putant neceſſarium eſſe vt grauamen illud ſit proprium eius qui erat obſeruaturus legem. Conſtat enim etiam pro iuuando infirmo, pro coquendis pro familiâ cibis & ſimilibus excuſari hominem ſæpè ab obligatione audiendi Sacrum.

Infero Quartò, etiam eos falli, qui putant neminem excuſari, niſi periculum illud quod imminet ſit corporale; non autem ſufficere, ſi ſit in materiâ bonorum: etenim ſi comburatur mihi domus, ſine dubio potero accurrere, & incendiū extinguere, etiamſi negligam Sacrum & idem eſt in alijs multis caſibus.

Excuſamur & à lege ob periculum bonorum non ſolùm acquiſitorum, ſed & acquirendorum.

Infero denique, non eſſe neceſſum (vt & alij putant) damnum hoc temporale excuſans eſſe in bonis iam acquiſitis, ſed ſufficere etiam in acquirendis. V. g. ſi lucrum aliquod grande deberem negligere audiendo Sacrum, poſſum licitè illud omittere, ne lucrum amittam.

26\. Dices: Ergo poterunt homines non ſeruare præcepta; vt ſuis lucris attendant. Reſpondeo negando ſequelam ſic vniuerſaliter poſitam. Pro quo aduerte dupliciter poſſe illud lucrum ſperari; vel ita, vt ſi hæc occaſio huius diei Dominici v. g negligatur, eo ipſo pereat lucrum quod ſperabam: & in hoc caſu nos admittimus nō teneri illum audire Sacrum, ſi alioquin lucrum ſit magnum & iuſtum. Vel ſperari lucrum poteſt ita, vt licet mediam illam horam inſumam audiendo Sacrum, & res aliquantulùm differatur, poterit tamē poſteà obtineri: & hoc ſenſu negamus licere non ſeruare præcepta. Adhuc tamen vrgebis id: Quod ruſticus negligit non arando agros ſuos die Dominicâ, aut non laborando, non poteſt compenſare alijs diebus; nā in eis habet lucrum nouum reſpondens illis diebus; quodve reſponderet, etiamſi laboraſſet die Dominico, ergo, quod diei Dominicæ reſponſurum erat numquam compenſat, ergo licebit illi non ſeruare Feſta. Reſpondeo Primò (& hæc ſolutio ſit pro totâ hac obiectione) in his caſibus non poſſe locum habere epieikiam; cùm enim hæc, de quâ iam agimus, fundetur in præſumptione voluntatis Legiſlatoris, non poteſt habere locum quando ipſe Legiſlator expreſsè conſiderans illā difficultatē, vult, nihilominùs ea non obſtante obligare. Certum eſt autem, eam difficultatem, quæ ordinaria eſt reſpectu omnium (vt in eâ obſeruatione diei feſti) conſideratam eſſe à Legiſlatore, & nihilominùs voluiſſe, vt non laborarent ruſtici, ergo. Reſpondeo Secundò, illud ipſum otium eſſe vtile hominibus, ne labore continuo fatigentur, & deinceps poſſint conſtantiùs laborare, ac etiam plus lucrari. Nos autem loquimur de caſu extraordinario, & quem nec Legiſlator præuidit; nec in eo cenſetur voluiſſe obligare ob lucrum ſingulare tunc occurrens; quod ſi negligeretur, non poſſet poſteà facilè compenſari.

Liceátne præcepta negligere lucri gratiâ, & quando.

Reſpondetur duplici & adæquatè toti obiectioni.

Ex mente Legiſlatoris obligatio legis cumprimis eſt ponderanda.

Ipſum etiam otium hominibus quandoque lucra infert.

Hîc autem reſtabat declarandum, quando illud lucrum & grauamen erit ſufficiens ad eiuſmodi epieikiam. Verùm hoc pendet ex circumſtantijs propè infinitis, & ſpectat ad materias particulares de ieiunio, de diebus feſtis, &c.

SECTIO V.

Quanta debeat eſſe certitudo de ceſſatione rationis legis, vt homo excuſetur ab eâ ſeruandâ.

MAteriam hanc magnâ ex parte expediuimus Tomo 3. agentes de conſcientiâ dubia & probabili; ideò breuiter tantùm eam doctrinam huc applicabimus, & vnum vel alterum punctum huius loci proprium ſimul expediemus. 27.

Supponenda autem eſt ea communis diuiſio cognitionis in certam, probabilem, dubiam; nam de omnibus tribus hîc erit agendum. Supponendum item, propriam huius loci quæſtionem eſſe, an ſit in his caſibus neceſſum conſulere ipſum Legiſlatorem, an non; vel, an in aliquo ex illis; & quis ille ſit.

Quædam hic ſupponuntur. Explicatur quæſtio.

Circa punctum ergo primum, quod ad tertium Tomum ſpectat, DICO breuiſſimè, Si detur cognitio certa de excuſatione, eam omnino ſufficere. In hoc puncto nullum poteſt eſſe dubium; nam cùm oſtenderimus, aliquando eam excuſationem habere locum, nulla autem poſſit eſſe maior cognitio quàm certa, non poteſt non illa ſufficere. Quæ doctrina eodem modo vim habet, ſiue cauſa, cur ceſſat ea obligatio, ſit, quòd materia legis ſit iam illicita, ſiue, quòd ſit intolerabiliter grauis, ſiue, quòd ſit eo tertio modo (quem diximus ad epieikiam ſufficere) difficilis; quia ſi certitudo eſt de quacumque ex cauſis, cùm alioquin quælibet ſit ſufficiens in ſe, etiam certitudo ſufficiet, ſolùmque id debebit ſpecialiter obſeruari; quòd ſi eſt certitudo de mutatione materiæ in iniquam, tunc non ſolùm non tenebitur quis eam legem ſeruare, ſed nec poterit: hæc tamen differentia iam non ad punctū cognitionis, de quâ hîc, ſed ad dicta ſuperiùs ſpectat.

Certa cognitio de excuſatione à lege ſufficit ad eam non ſeruandam.

Certitudo de mutatione materiæ in iniquam non ſolùm excuſat à lege, ſed & obligat ad eam non ſeruandam.

28\. SECVNDÒ DICENDVM, Si cognitio ſit probabilis, ſufficere etiam vt homo tutè poſſit non ſeruare legem; quia docuimus eo loco, poſſe licitè quemlibet ſequi opinionem probabilem, etiamſi ſit minùs tuta: neque circa hoc aliquid amplius addendum puto.

Cognitio probabilis tutos nos reddit in non-obſeruatione legum.

TERTIÒ DICO, Si dubia ſit excuſatio, non poſſe quem liberari ab obligatione legis, quia in dubijs ſequendum eſt id quod tutius eſt, niſi alicui faueat poſſeſſio, vt fusè eo loco: atqui in præſenti tutius eſt ſeruare legē quàm nō ſeruare; & aliùnde nō fauet ſubdito poſſeſſio, imò reſiſtit, quia potiùs ſtat pro lege: illa enim poſſidet certā obligationē, excuſatio verò dubia eſt, ergo.

Dubia excuſatio neminem eximit ab obligatione legis. Qui in dubijs tutiora ſint ſequenda; & quando. Quando poſſeſſio ſtet pro homine, & quando contra.

Dixi

Dixi enim eo loco tunc poſſeſſionem ſtare pro homine, quando dubium eſt an intrauerit, vt ſic dicam, obligationem; tunc verò ſtare contra illum, quando certum eſt intraſſe obligationem, dubium verò an ſit ab eâ exemptus; at eo ipſo quòd lex eſt valida, & materia eſt ex ſe capax, certum eſt, tam hominē obligari eâ lege, dubium verò an excipiatur ab illâ: ergo poſſeſſio ſtat contra illum, & pro lege.

29. Aduertendum tamen eſt, pro hoc tertio puncto multum intereſſe, an dubium hoc ſit tantùm de excuſatione ab obligatione legis, manente tamen adhuc iuſtè eâ materia obſeruabili; in hoc enim caſu nos locuti ſumus; an verò dubium ſit, vtrùm ea lex iam non ſolùm non obliget, ſed nec licitè poſſit ſeruari; in hoc enim caſu homo eſt in dubio quaſi inter duo mala: nam & dubium eſt, an ſeruare legem ſit peccatum; & dubium itero, an è contrario non ſeruare ſit peccatum. In hoc ergo caſu reſpondendum eſt, vt & diximus eo tertio Tomo, debere hominem tunc ex illis duobus eligere id quod abſolutè vt minus malum proponitur, aut contra virtutem ſiſc & tunc minùs obligantem. V. g. lex poſitiua præcipit, *Non comedas carnes die Veneris*; dubius eſſet quis, an non comedere ſit contra obligationem naturalem de vitâ ſuſtentandâ: in hoc ergo caſu, quia præceptum naturale fortiùs obligat quàm poſitiuum, deberet tunc eo ipſo comedere carnes; quia in dubijs id quod minus malum apparet eligendum eſt: item, concurrente lege naturali & poſitiuâ ſemper illa prævalet quia immutabilis; & quia ſecunda hæc debet ſe illi primæ accommodare, non contrà. Hæc circa diuerſitatem cognitionum.

Quando ex duobus dubijs vni, & quodnam eligendum ſit.

Lex naturalis ſemper poſitiua prævalet in concurſu.

30. Iam circa ſecundum punctum proprium huius loci, an liceat vti eâ ſcientiâ certâ & probabili circa excuſationem independenter à Legiſlatore, an verò debeat quis eum conſulere, maximè ſi id commodè facere poſſit: nam ſi vrgeat tempus operandi, & non poſſit ille adiri, ſine dubio non erit obligatio adeundi; quia tunc habet locum, quòd poſſit licitè quis ſequi opinionem probabilem; vtitur enim tunc bonâ fide, eùm nihil negligat, quod valuerit facere. Eſt ergo quæſtio, quando vel non vrget occaſio operandi, ſed poteſt, donec conſulatur Legiſlator, differri; vel certè, ſi vrgeat, adeſt etiam ibi Legiſlator, & conſuli poteſt. Hæc difficultas videtur reduci ad punctum de cognitione ſolum probabili aut dubiâ, quando ſcilicet tam ſeruare quàm non ſeruare apparet vt peccatum. Si enim cognitio excuſationis ſit certa, fruſtrà Legiſlator conſulitur; non enim eſt conſulendus propter licentiam, quia independenter ab illâ ceſſat obligatio; non propter declarandam cauſam ceſſationis, quia ſi hæc eſt euidens & certa, non requiritur maior declaratio. Tota ergo difficultas deuoluetur ad caſum cognitionis probabilis & dubiæ.

An ſit conſulendus Legiſlator circa eā ſcientiā certam & probabilem, cùm ad commodè fieri poteſt.

Ob quæ conſuli non poſſit Legiſlator.

31. Moderni aliqui, quos ſequitur Vaſquez eâ diſp. 176. à num. 19. diſtinguunt in caſu iudicij probabilis duos modos epiekiæ. Primus eſt quando ob præſumptam voluntatem Principis non obligatur. Secundus, quando ob præſumptam carentiam poteſtatis cenſetur obligatio ceſſare. In primo ergo caſu dicūt debere adiri Principem non ſolùm quando poteſt, ſed etiamſi non poſſit, quia tunc non peccatur, etiamſi ſeruetur lex; & aliunde certum eſt legem comprehendere illum caſum, & non eſt certum, illum à Legiſlatore excipi; ergo debebit tunc ille interrogari, vt eertò

Opinio recentiorū & Vaſquez.

deeius voluntate conſtet. Opinio hæc quoad hanc partem vltimam, quando ſcilicet non poteſt adiri Princeps, iam eſt reiecta ſuprà; diximus enim, quando quis nihil negligit quod tunc poſſit facere, vt veritatem indaget, ideóque non poſſit cenſeri affectans ignorantiam, & aliunde habet probabile iudicium, quòd non teneatur, omnino poſſe ſequi etiam minùs tutam ſententiam. Deinde in hac ipsâ doctrinâ non videntur auctores hi conſequenter diſcurrere, vt oſtendo paulò pòſt refutando eorum doctrinam quoad ſecundum caſum; nam in primâ parte huius primi caſus fortè conueniemus: igitur dicunt, Si dubium ſit de poteſtate Legiſlatoris circa eam materiam, non eſſe neceſſum illum conſulere, etiamſi commodè poſſit; quia quid Legiſlator poſſit, non debet ab ipſo peti, ſed ratione probari: ergo, ſi habeo probabilem rationem, quòd ea materia ſit extra illius poteſtatem, non teneor eum conſulere, vt diximus; ergo neque ſi præſens, quia præſentia vel abſentia non mutat certitudinem iudicij.

Cùm nequit adiri Princeps, & probabiliter ſe indicat non teneri, excuſatur à lege.

Arguitur hi in conſequentia.

Altera eorūdam opinio.

Dicendum tamen primò, diſcurrendum eſſe eodem modo, ſiue cognitio probabilis ſit de defectu poteſtatis, ſiue de defectu voluntatis; niſi fortè, quando ex defectu poteſtatis ſequeretur; non poſſe licitè eam materiam ſeruari. de quo paulò pòſt. Probo aſſumptum eadem ratione, quâ auctores hi vſi ſunt paulò antè; nam etiamſi dubium ſit de poteſtate; licitum tamen eſt, per ſe loquendo, ſeruare eam legem: eſto enim, qui mihi ieiunium imperat, non habeat iuriſdictionem, ego tamen licitè poſſum ieiunare: deinde conſtat certò, quòd verba legis illum caſum comprehendant: ergo per indicium incertum de defectu poteſtatis non excuſor, ſicut non excuſor per indicium incertum de volūtate Legiſlatoris, vt hi auctores paulò antè argumentabantur, ob quod dixi eos non ſeruare conſequentiam. Neque verum eſt quod dicunt de poteſtate, ſcilicet non eſſe interrogandum Legiſlatorem; nam licet id non ſit neceſſarium, quando res eſt certa, tamen quando eſt incertum, ipſemet meliùs ſciret dicere quid poſſit quàm ceteri alij: & verò eùm res ſit licitè factibilis, & Superior velit obligare, tunc tenetur ſubditus obedire; nam eo tempore prævalet ius Superioris; ergo tunc etiam vltimò reducitur tota quæſtio ad voluntatem ipſius: ergo debet non minùs in vno quàm in altero caſu conſuli, aut certè in neutro. 32.

Licitè poſſum ieiunare, etſi mihi ieiuniū imperans iuriſdictione careat.

Dicendum secundò, probabile eſſe in neutro caſu teneri nos conſulere Principem: Contrarium ſentit P. Suarez cap. 8. num. 9. vbi eam dicit eſſe communem ſententiam: neſcio tamen cur id dicat, cùm ſolum Caietanum & Sotum citet eius auctores; cæteri verò indiſcriminatim dicant, licere vti opinione probabili, etiam minùs tutâ, ſolùm verò requirant conſuli Superiorem, quando ita dubia eſt exceptio, vt non formetur iudicium probabile de illa. Argumentatur præterea Suarez, quia non debet quis ab obligatione certâ excuſari per iudicium incertum: hæc tamen ratio plus iuſto videtur probare, ſcilicet numquam licere ſequi opinionem probabilē minùs tutam; quia etiam tunc eſt certum, ſi fiat id quod lex præcipit, non eſſe peccatum: eſt etiam certum quod lex obligationē ſaltem in communi inducat, non eſt autem certa excuſatio, ergo. 33.

In neutro caſu tenemur Principem conſulere.

Refellitur Suarez argumentum Primum.

Dices: Eo ipſo quòd excuſatio ſit probabilis, manet incerta obligatio, ergo malè ſupponimus, tunc eſſe certam obligationem, incertam verò 34.

Occurritur obiectioni.

excuſationẽ. Sed contrà, quia hoc ipsũ ego dicã in noſtro caſu, malè ſcilicet ſupponi certam eſſe obligationem, cùm excuſatio ab illâ incerta ſit. Neque obeſt quòd verba ſonent aliquid vniuerſale; ſemper enim ibi intelligitur hæc limitatio. *Niſi hoc vel illud obſit*: vnde ſi non ſit certa carentia eius limitationis, non eſt certa obligatio; ergo difficultas communis eſt ad omnem vſum opinionis probabilis minùs tutæ tutiore reiectâ: id quòd maximè habet locum, quando quis ex eâ conſcientiâ videtur operari contra præceptum naturale; quod tamen licitum eſt, vt & ipſe P. Suarez alibi optimè defendit. Et per hoc abſolutè reſpondetur argumento, negando tunc hominem à certâ obligatione per incertam excuſationem liberari. Secundò argumentatur; nam inordinatum eſt vti coniecturis, & propter illas

Solis coniecturis nixus non operatur quis temerariè.

ſolas relinquere verba legis, quando poteſt haberi certa notitia mentis Legiſlatoris. Reſpondeo negando antecedens, quando coniecturæ ſufficiunt vt formetur iudicium probabile; etenim tunc homo non operatur temerariè, neque ad maiorem certitudinem quærendam tenetur; vnde communiter docetur, eum, qui in materiâ naturali legis habet iudiciũ probabile, quòd res aliqua licita ſit, non teneri, etiamſi poſſit, quærere aliam cognitionem euidentem: vnde argumentum hoc etiam videtur impugnare communiorem opinionem, quòd liceat ſequi minùs tutam ſententiam, dummodò probabilis ſit.

35\. *Licitè ſequimur opinionem probabilem, etſi minus tutam.*

Iam ergo pro meâ concluſione ſic argumentor: Licitum eſt ſequi opinionem probabilem etiam minùs tutam, neque tenetur quis ad quærendam euidentiam in eâ materiâ: atqui in præſenti datur ea opinio probabilis, etiãſi ille homo non procuret euidentem ſcientiam, quam poteſt habere, quia ad eam, vt dixi, non tenetur; ergo abſolutè poteſt tunc operari etiam non conſulendo Principem, cùm poſſet. Confirmo ratione ſuprà tactâ, quando Princeps non poteſt commodè adiri, licitum eſt ſequi eam opinionem; ergo & cùm poteſt, licitum etiam erit. Patet conſequentia; nam probabilitas opinionis eadem eſt in vtroque caſu: quòd verò poſſit adiri, ſolùm ad hoc facit, quòd poſſit quis acquirere certitudinẽ;

In lege naturali interpretandâ nemo cogitur adire Pontificẽ. ſed ſufficit ad hoc ratio probabilis. Oſtenditur, quando Princeps ſit adeundus.

ad id tamen non tenetur homo; nam in lege naturali interpretandâ vtimur ratione probabili; neque cogimur adire Pontificem, vt per claues ſcientiæ decidat euidenter eam quæſtionẽ. Quam rationem cùm tetigiſſet Suarez contra ſe, nullum tamen ei poſteà reſponſum adhibuit. & ſanè ego non video quod poſſit ei ſolidum adhiberi.

DICENDVM TERTIÒ, Si dubium ſit, an peccet quis ſeruando legem, an verò è contrario peccet non ſeruando, & poſſit Princeps adiri, omnino teneri adire Principem; quia in præſenti caſu non habet ille qui ſic dubitat, vt ſupponimus, vllum iudicium probabile, ſed potiùs eſt anxius, ex vtraque parte timens malitiam, poteſtque ab eo dubio exire; ergo tenetur tunc Principem interrogare eâ de re.

36\. *Satisfit replicæ.*

Dices: Satis eſt, quòd ille tum faciat id quod inter ea duo apparet minus malum; ibi enim nullum eſſe poteſt periculum. Sed contrà, quia aliquando contingit, vt id quod apparet minus malum, ſit tamen hîc & nunc magis prohibitum quàm oppoſitum; quia poteſt aliquando contrà

Contra præcepta poſitiua ſæpè grauiùs peccatur quã contra naturalia.

præcepta poſitiua eſſe id quod eſt maius malum, vt docent multi, non audire Sacrum die feſto eſſe grauius peccatũ, quàm ſit ſimplex fornicatio. Et vt exemplum omnino certum ponamus, grauius peccatum eſt non audire Sacrum die feſto quàm mentiri; hoc enim ſolùm eſt veniale, illud mortale: ſi ergo quis in tali dubio eſſet conſtitutus, vt putaret, ſe vel debere mentiri non detegendo occupationem ſuam, vel, ſi detegat, neglecturum ſe Sacrum; certè ſi aliter non poſſet ſe expedire, potiùs in re ipsâ deberet omittere Sacrum quàm mentiri: & tamen ſi reſponſio data vera eſſet, certè cùm ex conſcientiâ dubiâ illi appareret maius peccatum omittere tunc Sacrum, debuiſſet eâ conſcientiâ durante potiùs mentiri: vnde

E duobus malis minus eligendum.

licet, quando non poteſt aliter ex dubio exire, prudenter operetur, efficiendo id quod ei proponitur vt minus malum, quia ſine dubio id ex ſe tutius eſt: at quia ſæpè contingit, vt id quod minus malum apparet, difficilius tamen poſſit cohoneſtari, ideoque primo loco ſit fugiendũ, non poteſt ille dici prudenter operans, ſi dubium illud, cùm poſſit, non deponat: & in hoc ſolo caſu cenſeo nos teneri ad conſulendum Legiſlatorem.

SECTIO VI.

An ceſſet lex, quando vniuerſaliter ceſſat illius ratio.

DIximus de ceſſatione legis in caſu particulari, iam de ceſſatione vniuerſali ex parte materiæ aut rationis illius; illæ enim mutationes, &, vno verbo, quidquid diximus poſſe contingere in caſu particulari, poſſunt contingere vniuerſaliter, vt ſcilicet materia, quæ anteà erat honeſta, iam ob circumſtantias reddatur vniuerſaliter illicita, vel vt reddatur nimis grauis, vel denique vt ceſſet purè negatiuè motiuum legis. V.g. imponit lex tributum pro ædificando ponte, abſoluitur pons; iam eo ipſo ceſſat vniuerſaliter ratio illius legis. In his ergo caſibus quærimus quid ſit dicendum. 37.

Qui fieri poſſit ceſſatio legis vniuerſalis.

SVBSECTIO I.

Variæ ſententiæ, & quædam præmittuntur.

Duplex hic eſt difficultas.

PRæſens difficultas duplex eſſe poteſt. Prima, an tunc omnino ceſſet lex. Secunda, an ceſſet independenter à volitione ipſius Principis, vel, an ita ſit neceſſaria ea volitio, vt tamen tunc cogatur Princeps ad eam habendam. Multi auctores indiſtinctè loquuntur, dicuntque ceſſare legem eo ipſo quòd ceſſet ratio ipſius; ita à fortiori dicent omnes illi, qui ſentiunt, ceſſante eâ ratione legis in particulari, ceſſare etiam in particulari obligationem legis: nã ſi particularis ceſſatio rationis infert particularem ceſſationẽ legis, certè vniuerſalis inferet vniuerſalem potiori adhuc titulo; vnde multi, qui ibi illud negant, hîc tamen concedunt, vt Ledeſma 2. par. q. 27. art. 3. dub. 3. ad 4. & q. 18. à dubio duodecimo, Couarruuias in 4. 2. part §. 9. num. 8. & in cap. *Cùm eſſet*. de teſtamentis, num. 9. & Caietanus 2. 2. q. 147. art. 5. Sotus tamen lib. 1. de Iuſtificatione q. 6. art. 8. cenſet non ceſſare tunc legem, niſi ex voluntate Principis, qui tamen tenetur eam tollere.

Sententia quorumdam vtrãque confundentium affirmans.

Pater Suarez aliam viam ingreditur; ſupponit enim eam diſtinctionem duplicis materiæ legis, de quâ nos ſuprà; vnius ſcilicet, quando in ſe habet honeſtatem propriam, etiamſi ordinetur ad alium finem, vt ieiunij; quod in ſe eſt actus honeſtus, & ſimul ordinatur ad frænandas paſſiones: alterius verò, quæ purè purè habet honeſtatem, 38.

Suarij mens.

eò

eò quòd ſit vtilis ad aliquem finem extrinſecum; vt v.g. geſtare arma propter periculum hoſtium, aut propter idem periculum claudere portas ciuitatis, In hoc ſecundo caſu docet ceſſante fine extrinſeco ceſſare legem, quia iam ea materia eſt incapax legis; nam licet poſſit ab aliquo ordinari in alium finem bonum, id tamen eſt per accidens ad eam legem, quæ nullo modo conſiderauit eum finem, imò ſi Legiſlatori nouus occurrat finis, ad quem eam poſſit ordinare, debebit id facere per nouam legem nouamque illius promulgationem; ideoque in hoc caſu non cenſet vllo modo neceſſariam volitionē ipſius Principis; erga alteram verò materiam, quæ, ex ſe habet aliquam honeſtatem, cenſet non ceſſare legem, etiamſi ceſſet finis extrinſecus, quia tunc non ceſſat finis totalis ſeu ratio adæquata legis, quandoquidem manet ea honeſtas intrinſeca, quam præcipuè conſiderauit Legiſlator.

Nota duplicem ab eo legis materiam diſtingui.

39. Quòd ſi obijcias, Quando Superior imponit præceptum ieiunandi ob aliquem finem extrinſecum, v.g. ob felicem ſucceſſum alicuius negotij, aut belli, eo ipſo quòd ceſſet ea ratio extrinſeca, ceſſat etiam præceptum, quantumuis maneat intrinſeca honeſtas in eo ieiunio; ergo idem erit in lege de eodem ieiunio; reſpondet negando conſequentiam, quia reſpectu illius præcepti tota ratio præcipiendi eſt finis ille extrinſecus, non verò intrinſeca honeſtas, cuius ſignum eſt, quòd tranſgreſſio talis præcepti non eſt intemperantia, ſed inobedientia, ſecùs verò in lege, per quam primò intenditur honeſtas virtutis, ſub quâ actus quaſi eſſentialiter conſtituitur. Hæ ſunt omnes in hoc puncto opiniones, de quibus quid ſentiendum ſit breuiter explico ſequentibus ſubſectionibus: in hac verò priùs

Soluit obiectionē ſibi factam Suarius.

Suppono hanc doctrinā vltimam Patris Suarez, quòd per legem ieiunij v.g. conſtituatur illud ieiunium vt neceſſarium ad virtutem temperantiæ, idque non efficiatur per præceptum particulare, à me reiectū Tomo 3. vbi duo oſtendi, & in primis licet vno nomine vocentur illæ abſtinentiæ, vnde fortè aliqua occaſio æquiuocationis promanere potuit, re tamen ipsâ duas eſſe virtutes valdè diuerſas, & naturalem & eam quæ per legem conſtituitur: dixi enim totam temperantiam naturalem poſſe ſeruari; etiamſi quis eaſdem carnes comedat die Veneris, quas die Dominico: id quod oſtendi fundamento ipſo à quo deſumitur honeſtas temperantiæ naturalis, ne ſcilicet plus comedatur quàm ad vitæ ſuſtentationē conducit, ne noceatur ſanitati, nè ve etiā homo videatur more beſtiarum comedere: id quod comedens carnes die Veneris ſeruare poteſt: idem clariùs cernitur in præcepto naturali prohibente ebrietatem ob turpitudinem in eâ repertā; cui præcepto nemo dicet contraire illū, cui per legē vinū eſſet prohibitū, etiāſi modiciſſimè & ſine vllo planè ebrietatis periculo eo vtatur.

Hac doctrina Suarij alibi reiecta.

Temperantia naturalis ſeruari poteſt etiam à comedente carnes die Veneris.

40. Dices, Si lex taxet pretium alicuius rei, erit contra iuſtitiam vendere illam cariori, ergo lex habet vim conſtituendi ſuam materiam vt neceſſariam ad virtutem naturalē, Reſpondeo negando conſequentiam, quia in eo caſu non prouenit ea iniuſtitia à lege quà tali, ſeu quà imperante, ſed quà declarante, qualis ſit valor illius rei, vnde, etiamſi per legem non ſit taxatum pretium, ſi ego iudico illud eſſe condignum, etiam faciam contra iuſtitiam vendendo rem altiori. Pro quo aduerte, valorem rerum non eſſe in ſe quid certum & determinatum; vnde oportet vt per rectam rationem aut ſimul per legem determinetur; ideoque præcisè in materiâ iuſtitiæ habet locum ea determinatio. At temperata comeſtio v.g. non debet taxari à lege, ſed ea eſt, quam quis experitur ſibi eſſe vtilem & ſanam; lex autem, quantumuis mihi prohibeat vinum v.g. non facit vt illud modicè ſumptum cauſet in me ebrietatem; vnde nec indirectè, ſicut in materiâ iuſtitiæ, poteſt ea lex efficere vt ego bibendo illud vinum peccem contra legem prohibentem ebrietatem. Quod mihi tam videtur clarum, vt mirer eas duas virtutes, naturalem & obſeruantem legem poſitiuam prohibentem, confuſas eſſe in vnam. Idem in virtute eleëmoſynæ oſtenditur; hæc enim, vt eſt virtus naturalis & obligans, ſolùm dicit dandam eleëmoſynam neceſſariam, ne pauper extremè patiatur; certè, ſi præter hoc mandaretur, vt vltrà daretur in eleëmoſynam aliquid, non poſſet quis dici peccans contra naturalem miſericordiam, ſi daret id quo grauis neceſſitas pauperis ſubleuaretur, eſto nollet dare illud amplius, quod per legem præcipitur. Sed de hoc puncto fuſiùs ibi & ſuprà etiam ſæpè aliquid inſinuaui, quia ſæpè ab aduerſarijs vſurpatur ea doctrina contraria.

Lex caret vi conſtituendi ſuam materiam vt neceſſariam ad virtutem naturalem.

Cur valor rerū aut rectâ ratione aut lege determinandus ſit.

Oſtenditur id ex virtute eleemoſynæ.

Secundò oſtendi, ſi ſemel legi concedatur ea vis conſtruendi ſuam materiam vt neceſſariam ad virtutem naturalem, intra quam videntur eſſe actus præcepti, idem omnino eſſe dicendum de voto & de præcepto naturali; nam ſi ego comedens carnes in Quadrageſimâ contra legem ſum intemperans, planè eadem ratione, niſi gratis abutamur vocibus, debet dici intemperans Religioſus ſancti Franciſci de Paulâ eas per annum comedens contra votum, cùm in vtroque caſu tam votum quàm lex intenderit eam honeſtatem abſtinentiæ ibi repertam. Hinc infero, Patrem Suarez minùs benè in præſenti feciſſe eam diſtinctionem inter particulare præceptum & legē; nulla enim ex eo capite deſumitur diſparitas: id quod ſic ſpecialiter confirmo: Nam ſicut poteſt alicui particulari imponi præceptum ieiunandi purè ob aliquem finem extrinſecum (vt dicit P. Suarez) ita poteſt omnibus per legem idem imponi purè ob finem extrinſecum. V.g. vrgent grauiſſima bella, imponitur ieiunium ſingulis ſeptimanis pro felice illorum fine; certè illa impoſitio eſt lex; eodem modo quo in hoc eodem capite impoſitionem tributorum ad ædificandum pontem vocat legem P. Suarez, & ponit pro exemplo legis imperantis materiam, quæ in ſe non habet intrinſecam honeſtatem, quæque ceſſat ceſſante motiuo extrinſeco, nempe finito ponte: ergo etiam eodem modo lex illa de ieiunio finitis iam feliciter bellis ceſſabit, etiamſi materia ex ſe habeat aliam honeſtatem: & denique, quoad hoc non debuiſſet ex ratione præcepti aut legis diſparitatem vllam ſumere, ſed potiùs ex intento Legiſlatoris imponentis ieiunium ob hanc aut illam cauſam, quæ communis eſſe poteſt tam ad legem quàm ad præceptum; nam etiam vni indiuiduo poteſt per præceptum imperari ieiunium ob honeſtatem intrinſecam ſine alio fine extrinſeco.

41. *Item de voto & præcepto naturali.*

Suarez nō benè diſtinguit inter particulare præceptum & legem.

Vrgetur Suarez.

Svbsectio II.

Deciditur quæſtio.

Iam hinc dico primò, ſi conſtet Legiſlatorem habuiſſe pro motiuo omnino neceſſario 42.

Concluſio Prima.

ad imperandum aliquem actum ex ſe honeſtum, finem extrinſecum, ad quem ille actus ordinetur; v. g. ſi conſtaret ieiunium ita imperatum ab Eccleſiâ ob frænandas paſſiones, vt non imperaſſet illud, niſi eam vtilitatem agnouiſſet, dico, in eo caſu, ceſſante omnino & per ſe eo fine, ceſſata etiam legem, eodem modo, quo quando materia non habet vllam in ſe honeſtatẽ: id patet in caſu paulò antè inſinuato de ieiunio impoſito pro ſelici ſucceſſu belli: talis enim lex ſine dubio eo ipſo ceſſat, quòd bellum feliciter finiatur. Neq; obeſt, quòd in ea materia ieiunij ſit honeſtas, quæ ſola potuerit mouere Legiſlatorem; nam eo caſu fuiſſet lex alia diuerſa ab hac de quâ loquimur, vt P. Suarez benè docet eo caſu, quo materia in ſe indifferens præcipiatur tantùm ob vnum finem; nam licet tunc poſſit ob alium finem præcipi, id tamen deberet fieri per nouam legem. Quæ doctrina mihi veriſſima videtur; dubito tamen, an conſequenter tradatur à P. Suario: nam eodem modò habet locum, licet in eâ materiâ legis ſit aliqua honeſtas, quando tamen illa non eſt finis ſufficienter mouens hîc & nunc Legiſlatorẽ; pro præſenti enim quæſtione per accidens eſt amabilitatem obiecti eſſe intrinſecam aut extrinſecam, quia vtraq; reddit illud obiectum amabile, & vtraque etiam poteſt hîc & nunc non conſiderari à lege ſaltem, ita vt ſufficienter moueatur Legiſlator.

43. *Secunda.*

DICO SECVNDÒ, Quando non conſtat expreſsè ex ipsâ lege, aut aliunde, ſemper debemus præſumere eam materiam, quæ habet intrinſecam honeſtatem, præcipi etiã propter ipſam, ita vt ea ſit motiuum hîc & nunc ſufficiens, licet ſimul attenderit Legiſlator aliud motiuum. Ratio eſt, quia (vt ſectione primâ dixi) in ſimilibus caſibus, quando voluntas mouetur à duobus finibus diſtinctis, ſemper ſupponitur in quolibet ita delectari, vt etiam altero deficiẽte illud medium eligeret; vt in eo, qui & propter ſanitatem & propter recreationem it ſpatiatum. In lege autem ieiunij, quæ poſſet aliquam difficultatem cauſare, etiã dixi ſuprà, habere vt præcipuum finem imitationem Chriſti, aut honorem Sanctorum; qui finis per ſe numquam ceſſat, quidquid ſit de vtilitate ad frænandas paſſiones: qui ſolùm fuit extrinſecus & ſecundarius finis, quem Eccleſia in eo ieiunio intendit.

Voluntas mota duobus finibus ita eorum quolibet delectatur, vt etiã deficiente altero adhuc illud mediũ eligeret.

44. *Declaratur quando lex per ſe ceſſet.*

DICO TERTIÒ: Quando ceſſat ratio adæquata motiua Legiſlatoris, & materia præcepta non habet aliam honeſtatem quàm vtilitatẽ ad eam materiam, ceſſat per ſe lex, neque neceſſum eſt, vt ab ipſo Principe reuocetur, vt dicebat Sotus. In hac conueniunt omnes ſuprà relati, excepto Soto, qui eam neceſſitatem excogitauit. Ratio eſt manifeſta: nam tunc lex non ceſſat vi voluntatis Legiſlatoris, ſed, vt ſic dicam, à ſe ipſâ: ergo non eſt neceſſum expectare conſenſum Legiſlatoris. Conſequentia eſt bona. Patet antecedens; nam lex vt talis, & vt obligans debet eſſe honeſta, & ordinari ad bonum commune, ergo quando ea honeſtas & ea ordinatio ad bonum ceſſat, etiam eo ipſo per ſe ceſſat lex, ita vt licet ipſe Legiſlator vellet tunc temporis obligare ad eam materiam, non poſſet, niſi ordinando illam ad alium finem: id quod deberet fieri per nouam legem & nouam promulgationem.

Obiicies tamẽ, dum egimus ſuprà de tributis,
45. diximus, etiamſi ceſſet neceſſitas, ob quam Primò eſt aliquod tributum impoſitum, ſi tamen ſit alia loco illius, poſſe Principem perſiſtere in exactione eius tributi; atqui tunc materia eius legis ſolùm fuit bona ratione finis extrinſeci, & non ceſſauit illo ceſſante, ergo idem poterit eſſe in aliis legibus. Reſpondeo, me ſolùm dixiſſe ſuprà, poſſe ea tributa protrahi; at non negaui id debere fieri per diuerſã legẽ, imò, neceſſum id eſſe ibi ſuppoſui, quia illa noua volitio habet vim nouæ legis: quòd ſi populo non conſtaret de eâ nouâ volitione, non teneretur ea tributa ſoluere, ſi ſciret certò ceſſaſſe cauſam, & non ei conſtaret de nouo fine: quòd ſi populus ignoraret cauſam, ob quam imponuntur, tunc fateor, licere Principi protrahere illa, dummodò noua eſſet ratio, eſto nihil diceret ſubditis; quia tunc ſufficeret prima promulgatio, nec neceſſum eſſet rationem eorum tributorum exponere: nam, per ſe loquendo, non eſt neceſſum vt ſubditi ſemper ſciant finem & motiuum Legiſlatoris. Vnde addo, eſto ceſſauerit prima cauſa & totalis, ad quam ſolùm attendit Legiſlator, & conſequenter ceſſauerit lex, ſi tamen ob aliam cauſam vult protrahere obligationem eiuſdem materiæ, nõ eſſe neceſſum quidquam de nouo ſignificare populo, ſi hic ignorauit, quæ fuit cauſa vnica prioris legis, & conſequẽter adhuc bonâ fide reputat perſeuerare priorem legem; nam promulgatio ſolùm requiritur, vt homo ſciat ſe obligari ad hanc materiã; quòd ſi id ſciat, etiamſi ignoret motiuum, ob quod eſt ea obligatio impoſita, non eſt noua promulgatio neceſſaria.

Dluitur obiectio.

Quando poſſit Princeps tributa protrahere cauſam ignorante populo.

46. *Cur ceſſante fine legis non ſit neceſſaria ceſſationis promulgatio, legis verò ſit.*

Hinc colliges Primò, cur quãdo communiter ceſſat finis legis, non ſit neceſſaria promulgatio ceſſationis, ſicut è contrario fuit neceſſaria promulgatio legis; videbatur enim contrariorum eadem futura ratio. Diſparitas ergo ex dictis colligitur: nam promulgatio ideò requiritur præcisè, vt ſubditi ſciant, quid debeant facere aut vitare: quando igitur primò lex fertur, quia voluntas Principis eſt ex ſe occulta, debuit publicè manifeſtari; at ceſſatio legis ex ceſſatione communi cauſæ iam eſt per ſe nota & manifeſta, ideoque non indiget nouâ promulgatione.

Moueri tamen hîc poteſt dubium, an ſufficiat eam ceſſationẽ cauſæ ſeu rationis notam eſſe vni aut alteri. P. Suarez videtur inſinuare n. 12. id nõ ſufficere, quia vt ceſſet lex pro communitate, debet eſſe toti communitati nota ea ceſſatio. Ego reſpondeo cum diſtinctione; Vel enim loquimur de ſcientiâ neceſſariâ, vt tota communitas ſit libera ab obligatione legis, & tunc procul dubio tota illa debet ſcire, ſe iam non teneri, alioquin ex ignorantiâ peccabit: vel loquimur de ſcientiâ neceſſaria, vt vnus aut alter non peccet, & tunc dico, ſi cauſa iam ceſſauit vniuerſaliter, quicumq; id ſciat, eo ipſo eſt liber ab obligatione; quia vt ipſe ſit liber, non requiritur ſcientia aliorum, ſed præcisè, vt reuerà non ſit iam lex, etiamſi ſolus ipſe id ſciat: fortè tunc ob vitandũ ſcandalum teneretur in præſentiâ aliorum ſeruare eam, aut ſaltem manifeſtare aliis cauſam, cur eam non ſeruet.

Sufficiatne ceſſationem cauſæ ſeu rationis vni aliquis aut alteri notam eſſe. Diſtinguit auctor.

47. *Improbatur quorundam mens.*

Colliges Secundò, regulam ſuperiùs datam habere locum non ſolùm quando finis extrinſecus legis erat vitare aliqua inconuenientia, ſed etiã quando erat vtilitas aliqua poſitiua, quæ ex eâ materiâ legis ſperabatur: nõnulli enim diſtinguunt ea duo, qui tamen non afferunt vllam rationem pro eâ diſtinctione, & reuerà nulla eſt; quia ſi vtilitas poſitiua ceſſat, tam manet materia illa, vt ſic dicam, vacua ab omni honeſtate, quàm altera, quæ ordinabatur ad vitãda incõuenientia,

manet

Faciliùs ceſſat vtilitas poſitiua quàm omne periculum.

manet vacua ceſſante periculo. Imò addiderim, faciliùs poſſe ceſſare vtilitatem poſitiuam quàm periculum omne, quia ſaltem quaſi remotè ſemper aliquid ſubeſt; ergo tam nō erit vna materia ſub obligatione quam alia,& è contrario: fruſtrà ergo hîc diſtinctio quæritur : id quod verum exiſtimo eodē modo, ſiue loquamur de ceſſatione particulari finis in ordine ad ceſſationem particularem obligationis, ſiue de ceſſatione totali cauſæ in ordine ad ceſſationem totalem obligationis;hoc eſt, ſi dicatur ceſſatio particularis periculi ſufficere,vt quis in particulari non obligetur, eodem modo dicendum ſufficere,ſi in particulari ceſſat vtilitas, & è contrario, ſi huius ceſſatio ſufficit,etiam ſufficere & illam.

An ceſſatio particularis periculi ſufficiat, vt quis in particulari nō obligetur.

48. *Materiâ ex circūſtantijs impoſſibili vel malâ redditâ conſenſus Principis non requiritur ad ceſſationem legis.*

Colliges Tertiò,à fortiori nō requiri conſenſum Principis & poſitiuam abrogationem legis ab ipsâ factam,quando non ſolùm ceſſauit ratio legis, ſed è contrario ea materia ex aliqua adueniente circumſtantiâ reddita eſt mala & illicita: in quo puncto etiam Sotus cum cōmuni ſentit; non enim ibi requirit vllū Legiſlatoris conſensū. Ratio eſt manifeſta;nā tunc,velit nolit Princeps, non poteſt eſſe ibi obligatio : imò nec ſubditus eam materiā poteſt exequi:fruſtrà autem petitur licentia ad omittendum id quod malū eſt. Quòd ſi autem , licet non ſit reddita ea materia mala, ſaltem facta eſt impoſſibilis; eodem etiam modo non erit neceſſarius conſenſus,quia,vt non faciā quod non poſſum, nullâ indigeo licentiâ.

SVBSECTIO III.

Quid ſi ratio legis ceſſet pro vnâ parte Regni : vbi magis oſtenditur conſequentia doctrinæ noſtræ.

49. *Pro quâ parte Regni vel diœceſeos ceſſauit ratio legis pro eadē ceſſat lex ipſa.*

CONCLVSIO ſit , Si contingat vt ratio legis ceſſet non quidem omnino vniuerſaliter pro toto Regno aut Prouinciâ,ſed pro vnâ aut alterâ notabili parte Regni,v.g. pro vna ciuitate,vna diœceſi, &c. eo caſu obligationem omnino ceſſare pro eâ parte pro quâ ceſſauit ratio , non tamen pro aliis. Quæ doctrina non ſolùm à nobis, qui ſuperiùs diximus ceſſante ratione pro vno indiuiduo etiam ceſſare obligationem pro illò, ſed etiam ab aliis id ibi negantibus defenditur, ſpecialiter verò à P.Suarez nu.vltimo, licet difficulter poſſint ipſi inter vnum & alterum caſum diſparitatem aſſignare ad diſcurrendum aliter in vno quàm in altero : fortè quidam dicent,vnum caſum vel alterum indiuidualem non poſſe facere exceptionem;quando tamen in vnâ parte notabili Reipublicæ , quæ alioquin per ſe poterat ſola eſſe capax legis,ceſſat ratio moraliter & per ſe,tunc etiam ceſſare obligationem. Solutio hæc differentiam aliqualem aſſignat;ſed tamen,ſi res benè perpendatur, ea non eſt ſufficiens ; nam, vt ſe habet vna ciuitas ad totum Regnum,poteſt ſe habere vnus ciuis ad ciuitatem ; & ſicut licet in vno ciue ceſſet periculum , ſemper iudicatur remotè ſaltem aliquid ſubeſſe,ita eodem modo dicere ego poſſum de vna ciuitate reſpectu vnius Regni. Item , ſicut deficiente ratione in vno, cenſetur tamen , vtile vniuerſaliter obligare comprehendendo etiam illum vnum; ita eodem modo deberet dici, deficiente ratione in vnâ ciuitatulâ , adhuc videri vtile vniuerſaliter totum Regnum obligari,etiam includendo eam ciuitatulam. Denique ſicut dicitur, illam legem pro toto Regno eſſe virtualiter multas leges,vnā circa hanc ciuitatem;alteram circa aliam, ideóq; optimè poſſe vnam perire altera manente ; eodē omnino modo ego dico , legem eſſe virtualiter multa præcepta,vnum reſpiciens Petrum,alterum reſpiciens Paulum, ideóq; etiamſi Paulus liberetur in caſu particulari, poſſe cæteros omnes manere obligatos. Ecce nulla inter vnum & alterū caſū diſparitas; quapropter noſtræ duæ concluſiones magis videntur ſeruare conſequentiæ filum.

Impugnatur aliquorum ſolutio.

Tom. IV.

50. Hic autem habet locum argumentum aliud, quod ſectione ſecunda ad huius finem remiſi: deſumitur verò ex præcepto ſeu lege correctionis fraternæ: quæ lex ceſſat etiā in indiuiduo eo ipſo quòd eo caſu ceſſet vtilitas , quæ inde poterat ſperari,id quod omnes fatentur. Nam ſi ego putē certò me nihil omnino effecturum corrigendo Petrum, non teneor illum corrigere;ergo ceſſata poteſt lex in indiuiduo ceſſante ſolùm in indiuiduo eius fine. Quæ eſt noſtra doctrina ea ſectione prima tradita ; quæque maximè conſonat ei, quam huius ſubſectionis initio poſuimus.

Lex correctionis fraternæ ceſſat etiam in indiuiduo ceſſante vtilitate.

Valdè torquentur nonnulli hac inſtantiâ: quidam reſpondent primò legem correctionis fraternæ datā eſſe propter bonum priuatum ſingulorum, ideóque in vnoquoque ceſſare, quoties ceſſat eius finis; ſecùs in legibus, quarum finis eſt cōmunis & vniuerſalis ; vt lex ieiunij,& ſimiles. Hæc tamen reſponſio,ſi voluiſſet eam diſtinctionem boni priuati & publici ſeruare, non debuiſſet exemplum ponere in ieiunio , quia in hoc nō eſt aliud bonum publicum quàm bonum ſingulorum ; neque enim ex meo ieiunio quidquam reſultat in Franciſcum ; debuiſſet ergo vti exemplo legis iubentis geſtare arma,vt defendatur ciuitas , claudi portas,ne hoſtis ingrediatur, ſolui tributa, vt viæ,pontes, &c. reficiantur : ibi enim habere locum poſſet ea ordinario diuerſa ad bonum commune quaſi ſeparatum à bono ſingulorum : nihilominùs tamen addo , eam ad rem præſentem omnino eſſe inutilem ; nam, ſi ſemel ſupponamus rationem ceſſare in hoc indiuiduo, idem omnino eſt , quòd illa ratio ſit bonum publicum , quàm quòd priuatum : nam licet publicum,ſi verè ſperetur,fortiùs vrgeat quàm priuatum ; at ſi illud publicum hic & nunc omnino ceſſat, vt ſupponitur,cur, quæſo, magis obligabit ? Sicut leo ſi viuus ſit ſine dubio fortior eſt cane ; at ſi ambo ſint iam annihilati, cur,quæſo, magis vnus quàm alter timebitur,aut nocere poterit ? ergo ea diſparitas non eſt ad rem. Secundò ea reiicitur, quia non eſt vniuerſalis ; nam in lege ieiunij, audiendi Sacrum die feſto ; & multis aliis , quæ non ordinantur ad bonum commune per modum vnius, ſed diuiſiuè ; non cenſens tamen ceſſare obligationem , etiamſi ceſſet ratio in indiuiduo ; iam ergo aſſignent diſparitatem inter eas leges & alteram de correctione fraternâ.

Reijcitur replica.

Siue ratio legis ſit bonum publicū ſiue priuatum , ſi tamen ceſſet vtrumq; neutrū obligabit

51. Ideò alij ſecundò reſpondent , in correctione fraterna non interuenire epikiam nec ceſſationem legis propter ceſſationem finis,quia eſt præceptum affirmatiuum, quod nō obligat pro ſemper,neque habet determinatum tempus, pro quo obliget ; ſine ea autem determinatione non habet locū epicikia: quando ergo nō eſt ſpes emendationis , non ceſſat ſimpliciter obligatio præcepti affirmatiui corrigendi fratrem , ſed ad aliquod tempus transfertur ; ſicut præceptum eleemoſynæ obligat ad ſubueniendum indigenti; ſi tamen ſubuentio futura eſſet nociua,vel certò conſtaret indigentem ea non vſurum , non

An in correctione fraternâ interueniat epikia aut ceſſatio legis propter ceſſationem finis.

Digitized by Google

obligaret præceptum; non tamen per ceſſationem rationis aut epieikiam, ſed quia non eſſet occaſio, pro quâ illud præceptum obligabat. Hæc ſolutio ingenioſa eſt & probabilis, puto tamen non ſatisfacere difficultati, ſed potiùs aliquem in eâ circulum vitioſum committi: & in primis inſtantia ex eleëmoſynâ deſumpta eamdem habet difficultatem, & potiùs magis vrget argumentum contrà factum quàm ad eius iuuet ſolutionem. Ergo pro intelligentiâ meliori aduerte, etiam præcepta affirmatiua eſſe capacia ceſſationis per epieikiam, vt ſuprà oſtendimus, & patet in præcepto audiendi Sacrum die feſto, & in præcepto reſtituendi rem alienam, quâ parte dicit actionem poſitiuam ipſius reſtitutionis licet fundetur in præcepto negatiuo, vt expreſsè Pater Suarez dixerat ceſſare obligationem reſtituendi hîc & nunc per epieikiam, ſi videam, rem illam futuram nociuam domino. Hinc argumentor, & quidem Primò in inſtantiâ eleëmoſynæ: Etenim non minùs obligat virtus, eleëmoſynæ ad eam dandam mendico quando indiget, quàm obliget iuſtitia ad reddendum gladium Petro quando poſſum; ergo ſicut eſt epieikia non reddere illum, quando ſcio id futurum in detrimentum ipſius aut aliorum, eodem planè modo erit epieikia non dare eleëmoſynam pauperi, quando indiget, ſi ſcio illi tunc futuram nociuam: vel, quæſo, quid magis ad epieikiam facit, quòd deſumatur ex detrimento futuro domino gladij, quàm quòd ex detrimento futuro pauperi, cui eleëmoſyna eſt danda? aut, cur non erit tempus præſcriptum pro eleëmoſynâ illud quo indiget pauper, ſicut pro reddendo gladio tempus eſt præſcriptum illud quo poſſum?

Refutatur hæc ſolutio quantumuis ingenioſa.

Præcepta etiã affirmatiua ceſſare poſſunt per epieikiam.

An ſit epieikia non dare pauperi eleëmoſynam, ſi ſciam ei nocituram.

52. Dices, quia præceptum eleëmoſynæ ſemper includit conditionem, ſi ſcilicet ſit futura vtilis pauperi. Sed contrà, etiam præceptum reſtituendi includit conditionem, *niſi reſtitutio cedat in grauius damnum domini*; ergo eodem modo habebit locum epieikia in vtroque caſu. Hinc etiam argumentor: Præceptum correctionis fraternæ præſcribit tempus illud, per ſe loquendo, quo ego poſſum illum reprehendere, & vt ſic dicam, cum primum poſſum; ſicut tempus præſcriptum à præcepto audiendi Sacri eſt dies feſtus & Dominicus; ergo ſicut per epieikiam propriam excuſor à Sacro, quando malè valeo, aut debeo alteri negotio magni momenti attendere, ita etiam per epieikiam propriam excuſabor à præcepto correctionis, quando iudico non futuram vtilem eam correctionem.

Soluitur replica.

Reſpondebis, hanc conditionem ſubintelligi in ipſo præcepto, ideò non reduci ad epieikiam. Sed contra, quia eodem modo ego dicam, in ipſo præcepto audiendi Sacrum includi eam conditionem, ſcilicet, *niſi graui morbo impediar*: & idem eſt in præcepto ieiunandi, vt ſcilicet abſtineam à carnibus, niſi grauiter infirmer; ergo ex hoc capite non poteſt deſumi differentia inter vnum & alterum præceptum. Vbi aduerte, quando dicunt aduerſarij, præceptum correctionis non obligare, niſi quando ea eſt futura vtilis, ſupponere id de quo eſt tota controuerſia; ideóque ſuprà dixi committi circulum; nam ego contrarium volo probare ex eâ doctrinâ: formo enim argumentum hoc modo: Lex ieiunij & audiendi Sacrum obligat Petrum, etiam quando illæ materiæ non iudicantur futuræ vtiles ad ſuum finem, dummodò ea vtilitas ſolùm in eo caſu particulari deficiat; ergo ſimiliter lex correctionis fraternæ obligabit Petrum, etiam quando eâ non iudicatur; dummodò ea inutilitas ſolùm ſit in vno caſu particulari. Certè hæc paritas valdè fortis eſt, & cui non poteſt reſponderi niſi reddendo concluſionem pro ratione, vt redditur dum dicitur præceptum correctionis non obligare, niſi quando eſt vtilis materia, alia verò præcepta obligare, etiamſi materia non ſit vtilis. Conſtet ergo argumentum hoc ab eo præcepto deſumptum valdè eſſe efficax pro noſtrâ ſententiâ.

Vrgetur aduerſariorum ſermo, & re...

53. Poſſet fortè aliter reſponderi Tertiò, illud præceptum correctionis eſſe naturale, ideóque non habere in illo locum propriam epieikiam vt nos docuimus ſuprà. Sed contrà, quia hoc eſt per accidens ad punctum præſens; iam enim non agimus, an ſit capax epieikiæ ex eo capite, ſed ex altero, quòd ſcilicet ſit affirmatiuum. Contrà Secundò, quia ipſa præcepta naturalia, quando etiam feruntur per legem poſitiuam vniuerſalem, capacia ſunt epieikiæ, vt & nos ſuprà cum Patre Suario docuimus; quia tunc verba illa legis poſitiuæ, quæ exteriùs ſunt vniuerſalia, admittunt eam correctionem: atqui eſto præceptum correctionis ſit naturale, latum tamen eſt etiam per legem poſitiuam vniuerſalem, quæque videtur denotare certum tempus, illud ſcilicet quo alter peccat: dixit enim Chriſtus, *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te*, &c. & tamen hæc verba, quæ nullam habent exceptionem expreſſam, nos per æquitatem interpretamur, vt non ſit corripiendus, quando non ſperatur vtilitas: quid ergo ibi, quæſo, deeſt ad epieikiam?

Tertia aliorum reſponſio, ſed multifariàm reiecta.

Præcepta naturalia etiã per legem poſitiuam vniuerſalem lata ſunt capacia epieikiæ.

Matth. 18.

54. Tandem Quartò reſponderi poſſet, eo caſu non ſolùm ceſſare rationem legis quaſi negatiuè, ſed etiam eam actionem reddi malam; quia reprehendere illum tunc eſſet fortè dare illi occaſionem vt peior fieret, vel certè eſſet actio otioſa. Sed contrà, quia etiamſi eſſet periculum deteriorationis, dummodò non ſit vlla ſpes emendationis, ceſſaret obligatio corrigendi: quod verò de actione otioſâ dicitur non eſt ad rem; quia ſicut in alijs materijs deficiente hîc & nunc omni vtilitate non cenſetur ille actus otioſus ab his auctoribus, quia propter conformitatem cum alijs, aut propter rationẽ generalem legis adhuc permanentem, dicunt illum poſſe imperari; cur, quæſo, non dicent, ob eamdem rationem non eſſe otioſam eam correctionem, etiamſi hîc & nunc non ſit futura vtilis? aut cur, quæſo, erit inutile corrigere, quando non eſt ſpes emendationis, & non erit inutile geſtare arma, quando non eſt ſpes vlla futuræ vtilitatis ex eâ geſtatione? ego ſanè nullam planè in his caſibus diſparitatem video, ideoque malo vniformiter in eis diſcurrere; vnde denique concludo, illud principium, *Sicut ſe habet totum ad totum, ita partem ad partem*, locum habere in præſenti, ideóque ſicut ceſſante pro omnibus ratione totali legis ceſſat pro omnibus lex, ita ceſſante totali ratione pro vno, etiam ceſſare pro illo obligationem, ſiue iam dicendum ſit epieikia, ſiue non; quod poterit ad quæſtionem de nomine pertinere. Et ſatis de hac ceſſatione legis quaſi ab intrinſeco.

Nec quarta reſponſio ſatisfacit.

Quiſnã actus otioſus cĕſeatur.

Vt ceſſante pro omnibus totali ratione legis ceſſat lex pro omnibus, ita & pro ſingulis ceſſante ratione totali legis ceſſat & lex ipſa.

DISPV

Dispvtatio XXVIII.

De eſſentiâ, materiâ, ſubiecto & formâ diſpenſationis.

1. *Ceſſatio legis totalis vocatur abrogatio, partialis diſpenſatio.*

DIximvs ſuprà, legem poſſe ab extrinſeco agente tolli vel ex toto, vel ex parte, nam ſicut per auctoritatem humanam introducitur, ita etiam per eamdem poteſt tolli. Totalis ablatio legis dicitur abrogatio, de quâ vltimo loco; nunc de partiali, in quâ diſpenſatio conſiſtit. Quia tamen varia circa diſpenſationem occurrunt diſcutienda, ideò in aliquot diſputationes res tota diſtribuetur. De diſpenſatione fusè P. Salas diſp. 20. & P. Suarez lib. 6. à ca. 10. vſque ad 17. P. Vaſquez diſp. 178. & alij apud citatos.

Sectio I.

Quid ſit diſpenſatio; & an poſſit dari.

2. *Circa vocem diſpenſatio poſſunt eſſe varia quæſtiones de nomine.*

MVlta hîc miſceri ſolent de nomine; Primò, dum quæritur, an omnis ablatio legis ſit diſpenſatio, de quâ nunc agimus; ſi v.g. pro vnâ aut altera Prouincia legem ob aliquas rationes Princeps tollat, an dicendus ſit tunc diſpenſare. Secundò, dum quæritur, vtrùm diſpenſatio ſit diuerſa ab interpretatione: Tertiò, an ab epieikiâ.

Quid ſit diſpenſatio propriè accepta.

His ergo quæſtionibus de voce relictis dicendū eſt, quando lex verè obligabat aliquem, & hic ob gratiam Principis aliámve rationē, quæ alioquin ſola non tollit legem, eximitur ab obligatione ex voluntate liberâ Legiſlatoris, tunc verè cum eo diſpenſari. & in hoc ſenſu vocem hanc accipi à Iuriſtis omnibus & Theologis in præſenti, vnde definiri ſolet, *Diſpenſatio eſt iuris communis relaxatio.* vel (vt alij volunt) *iuris humani*; quia etiam in particularibus ſtatutis, quæ non ſunt de iure communi dari poteſt diſpenſatio.

Definitio diſpenſationis.

Dices, E contrario etiam in diuinis legibus dari poteſt ſaltem ab ipſo Deo diſpenſatio. Reſpondeo, proptereà fortè meliùs definiri, ſi dicatur, *Eſt relaxatio iuris poſitiui.*

3. *Quomodo differat ab abſolutione à culpâ vel cenſuris.*

Differt diſpenſatio ab abſolutione tam à culpâ quàm à cenſuris, quia, hæc non eſt relaxatio iuris, ſed condonatio conformis iuri; nam ipſum ius mandat, vt benè diſpoſitis remittatur culpa, ideò ea abſolutio propriè eſt obſeruatio iuris. Quòd ſi clariùs rem velis explicatam, dic in eo differre, quòd culpa & pœna non eſt lex; vnde liberari à culpâ & pœnâ non eſt liberari à iure poſitiuo.

Quomodo differat à ſimplici licentiâ.

Differt item à licentiâ ſimplici, quę v.g. in Religione datur alicui vt exeat domo; quia hęc propriè nec eſt nec dicitur diſpenſatio, ſed poſitio conditionis quā lex petierat; dicebat enim, *Nemo ſine licentiâ foras egrediatur:* at diſpenſatio eſt directa exceptio ab ipſâ lege; vnde fit, vt ad licentiam non ſit neceſſaria per ſe cauſa iuſta, quæ tamen requiritur ad diſpenſationem, iuxta dicenda infrà. Fateor in hoc ipſo puncto aliquid de nomine miſceri poſſe; nam eſto regula Religionis diceret, *Nemo exeat domo ſine licentiâ ob iuſtas cauſas obtentâ*; adhuc eam licentiam exeundi non vocaremus diſpenſationem: ex aliâ verò parte ſaltem virtualiter videtur in omni lege appoſita ea conditio, v. g. *Nemo habeat duo beneficia Eccleſiaſtica*, intelligitur, *ſine ſpeciali licentiâ Papæ*: vbicūq; enim poſſibilis eſt diſpenſatio, neceſſum eſt vt intelligatur, *Nemo hoc faciat niſi interueniat diſpenſatio.* Hanc difficultatem tetigi ſuprà diſp 8. agens de diſpenſatione in lege naturali; & duas ſolutiones ibi aſſignaui ad oſtēdendum quomodo differat ſimplex licentia in diſpenſatione: videantur ibi.

Differt item diſpenſatio ab abrogatione, quia relaxari vinculum ex acceptione cōmuni non ſignificat idem ac omnino illud tolli; ergo diſpenſatio, quæ eſt relaxatio, differt ab abrogatione quæ ſignificat totalem ablationem legis. Verum quidem eſt aliquando diſpenſationē pro illo, pro quo eſt, tollere omnino vinculum; vt ſi diſpenſetur cum aliquo in perpetuum ne ieiunet: & in Hiſpania etiam dici poteſt diſpēſatum vt comedantur die Sabbati inteſtina & extrema animalium, licet in perpetuum ea diſpenſatio cenſeatur facta; ſed ne de nomine diu contendamus, ſiue vocetur abrogatio, ſiue derogatio, ſiue relaxatio, iam conſtat quid per eam intelligamus. 4.

4. Quomodo differat ab abrogatione.

Denique à priuilegio in eo ſenſu differt diſpenſatio, quòd aliquando priuilegiū non eſt contra ius, ſed præter ius; tunc autem non eſt diſpenſatio; quando verò priuilegium fuerit contra ius, tunc poterit meritò dici diſpenſatio. Sed de priuilegiis fusiùs infrà, vbi de hac diuerſitate conuenientiâque diſſeretur.

Quomodo differat à priuilegio.

Denique quando dicimus diſpenſationem eſſe iuris poſitiui relaxationē, agimus non de ipſâ ablatione obligationis, hęc enim effectus eſt diſpēſationis, ſed de ipſo actu ſeu volitione Principis, qua reſpectu huius indiuidui, cum quo diſpenſat, vult contrarium ei quòd primò voluerat, quia occaſione diſputari hîc poſſet, quod ſit obiectum eius diſpenſationis: ſed de hac re ſatis multa diximus diſp. 2. agentes de obiecto volitionis legiſlatiuæ: videantur ibi.

Quid intelligatur per relaxationē iuris poſitiui.

Hanc diſpenſationem dari poſſe communis eſt omnium ſenſus, idemq; oſtendit frequentiſſimus vſus illius tam in legibus ciuilibus quàm in Canonicis: ratio etiā id ipſum ſuadet, quia Legiſlator, qui potuit, ſi voluiſſet, nullo modo imponere eam obligationem, & poteſt iam iterum auferre totaliter, ſine dubio poteſt ex parte eamdem tollere in vno aut altero, maximè quando occurrunt rationes aliquæ, quæ eam obligationem videntur quodammodò exigere, etiamſi tantæ illę non ſint, vt ſine voluntate Principis non ſufficerent ad iudicandum ceſſaſſe ablationem, ſeu non ſufficerent ad epieikiam, de qua præcedenti diſputatione. 5.

5. Poſſibilitas diſpenſationis vſu & ratione probatur.

Huic tamen veritati videtur D. Thomas reſiſtere 1.2. q. 97. art. 4. vbi non aliter admittit diſpenſationem, quàm dum per legem in hoc indiuiduo vel impeditur maius bonum, vel inducitur aliquod malum, Legiſlatorem verò facit eo caſu quaſi Doctorem declarantem ſequi vnum ex illis duobus damnis ex obſeruatione legum, quia periculoſum, inquit, eſſet illud iudicium relinquere multitudini. Pater Suarez miratur valdè cap. 10. quòd aliqui imponant D. Thomæ talem opinionem; & ex aliis locis probat, illum cum communi ſenſiſſe, non tamen reſpondet quidquam ad hunc locum, qui reuerà valdè obſcurus eſt, vt legenti patebit, & ex dictis à me conſtat; neq; obeſt

D. Thom. non videtur diſtinxiſſe diſpenſationem

quòd in eodem articulo dicat, dari poteſtatem ad diſpenſandum in lege humanâ, non verò in naturali: quibus verbis videtur admittere veram diſpenſationem, de quâ nunc agimus: id, inquam, non obſtat; nam in corpore & ad tertium ita eam poteſtatem explicat D. Thomas, vt potiùs confirmet eam doctrinam quæ ei tribuitur; ait enim poteſtatem diſpenſandi in legibus propriis humanis ſolùm eſſe pro caſibus in quibus lex deficit, in naturalibus verò ideò non eſſe diſpenſationem poſſibilem, quia lex numquam deficit. Ecce non aliam admittit ibi diſpenſationem quàm admiſerat per epicikiam ſeu per æquitatem. Ego ſanè non video quid poſſit benè reſponderi ad explicandam eius mentem; illud fortè probabiliter dicetur, D. Thomam admiſiſſe quidem diſpenſationem, ſed tamen nimis multum requiſiuiſſe ex parte cauſæ ad eam concedendam, quæ ad aliam quæſtionem ſpectat: in quarto item Sententiarum diſp. 38. q. 1. art. 4. circa votum ſolemne caſtitatis admittit propriam diſpenſationem, licet etiam ibi maximam pro eâ re cauſam requirat; vnde conſequenter in præceptis poſitiuis eam diſpenſationem credendus eſt admiſiſſe; quidquid verò de illius mente ſit, certum eſt eam veram diſpenſationem, & talem, quæ etiamſi negaretur, nullum planè abſurdum ſequeretur, poſſibilem & frequentem eſſe, vt ſuprà dixi in vtroque iure: quid autem ad illam requiratur explicandum eſt in ſequentibus.

Explicatur mens D. Thomæ pro cõmuni ſententiâ.

SECTIO II.

Diuiſio diſpenſationis; & qui eius effectus.

6. *Diuiſio diſpenſationis iuxta leges particulares eſſet nimis prolixa.*

CIrca diuiſionem diſpenſationis parum occurrit tractandũ, quia de diuiſionibus particularibus iuxta legum, in quibus diſpenſatur, diuerſitatem infinitum eſſet agere, & verò ſuperfluum; quia cùm diſpẽſatio ſit relaxatio legis, certè intellectâ lege in particulari intelligetur quæ ſit in particulari ea relaxatio, ſeu diſpẽſatio: in communi verò, ſeu non deſcendendo ad particulares leges, Primò poteſt diuidi in diſpenſationem totalem & partialem; totalem intelligo, quando per illam aufertur reſpectu huius perſonæ quidquid per legem fuerat impoſitum. V.g. lex prohibet, ne vllus homicida admittatur ad Ordines, poteſt Papa diſpenſare vt admittatur ad minores, non ad maiores, ea erit partialis diſpenſatio; ſi verò diſpenſet vt ad omnes, erit totalis: vbi aliqui diuerſos alios terminos inueniunt, ſemiplenam & pleniſſimã; omnes tamen continentur ſub illis duobus partialis & totalis: nam etiam prima, quæ dicitur plena, eſt partialis, licet reſpectu alterius magis partialis dicatur plena; vt dum diſpenſatio ad Ordines minores dicitur ſemiplena, ad maiores infra Epiſcopatum dicitur plena, pleniſſima denique ad Epiſcopatum: ea tamen multiplicatio terminorum confuſionem parit, & poſſent in eo ſenſu pro nouem Ordinibus nouem nomina inueniri maioris & maioris diſpenſationis, & ſic in aliis materiis; ergo duobus terminis ea diuiſio cõprehenditur, totalis, partialis.

Prima diuiſio in totalem & partialem.

Alij diuidũt in ſemiplenã & pleniſſimã. ſed coincidit cũ præcedẽti.

7. *Explicatur alio modo diſpenſatio totalis & partialis.*

Poteſt item ea diuiſio in partialem & totalem aliter explicari in ordine ad duos effectus legis, nempe obligationem ſub culpâ, & obligationem ſub pœna; ſi ergo cũ aliquo diſpenſaretur, vt non incurreret pœnam legis, nõ tamen in obligatione in conſcientiâ circa materiam legis eſſet diſpenſatio inadæquata, & eodem modo ſi è contrario diſpenſaretur in culpa, non in pœna, eſſet inadæquata, adæquata verò, ſi in vtroque. Porrò poſſe eodem modo inadæquatam eſſe diſpenſationem patet, quia ſicut poteſt eſſe lex, quæ non imponat pœnam, ita, poſtquam eam impoſuit, poteſt cum aliquo diſpenſare, vt non incurrat debitum illius, licet relinquat in actione illa totam rationem malitiæ, & conſequenter etiam debitum pœnæ æternæ coram Deo.

Poteſt etiam ea diſpenſatio fieri poſtquam incurrit iam debitum pœnæ, eam illi relaxando; hoc autem ego non vocarem propriè diſpenſationem, ſed condonationem: ſicut quando reo iã ad mortem damnato remittitur pœna, non vocatur ea propria diſpenſatio, ſed condonatio: ſed quidquid ſit de modo quo debet vocari, conſtat iam quid fieri poſſit. Poſſe item è contrario eam diſpenſationem eſſe inadæquatam, ſi relaxetur obligatio in conſcientiâ, & relinquatur obligatio ad pœnam, licet difficilius ſit, poteſt tamen manifeſtè probari; nam (vt ſuperiùs probauimus) poteſt eſſe lex purè pœnalis, quæ non obliget in conſcientia directè, ergo poteſt Legiſlator per diſpenſationem facere pro Petro v.g. legem purè pœnalem eam quæ anteà pœnalis & obligatoria erat reſpectu illius, & adhuc manet reſpectu omnium: id quod non eſt exiguum beneficium, cùm auferatur vnum ex duobus oneribus maximum, nempe obligatio ſub peccato.

Remiſſio debiti pœnæ vel culpæ iam cõtracta nõ eſt diſpenſatio, ſed cõdonatio.

Poteſt relaxari obligatio ad culpam, non relaxatâ obligatione ad pœnam.

Circa effectum diſpenſationis nihil occurrit dicendum, niſi vno verbo, illum eſſe, liberare hominem ab obligatione, quam lex induxerat, liberare, inquã, eo modo quo fuerit diſpẽſatio, vel totaliter, vel partialiter, iuxta diuiſionem paulò antè datam: vbi aduertendum obiter eſt, quando per diſpenſationem dicitur aliquid contra legem permitti, debere accipi *τὸ permitti* non eo ſenſu quo Deus dicitur permittere peccata, hoc eſt ea non impedire, cùm poſſit, ſed permittere, vt licitè aliquid fiat: quod alioquin ſine diſpenſatione non potuiſſet fieri. Et hic eſt proprius effectus diſpenſationis. 8.

Effectus diſpẽſationis eſt liberare hominem ab obligatione legis.

Circa quem tamen duo vel tria breuiter diſcuti poſſunt: Primum, an diſpenſatio non ſolùm reddat licitum actum contra legem, ſed aliquãdo obliget ad illum. Reſpondeo quã diſpenſationem non obligare, niſi ſimul cum diſpenſatione imponitur præceptum de cõtrario actu; tunc autem ea non eſſet pura diſpenſatio, ſed ſimul haberet aliquid de nouâ ſeu contrariâ lege aut præcepto. Addendum tamen, aliquando contingere vt ea diſpenſatione per accidens ſequatur obligatio, v. g. per ceſſationem à diuinis, aut per interdictum prohibentur homines accedere ad Sacrum die feſto; diſpenſatur cum aliquo, vt non obſtante eo interdicto poſſit Sacrum audire, inde per accidẽs ſequitur quòd obligetur, quia cùm iam ſit ei licitum audire Sacrum, habet locum præceptum commune audiendi Sacrum; hæc autem obligatio ſolùm per accidens, vt dixi, ſequitur ex eâ diſpenſatione: propriè enim & immediatè ſolùm illa oritur ex præcepto generali audiẽdi Sacrum, quando quis licitè poteſt.

Vtrùm diſpenſatio obliget ad actum, quem contra legem licitũ reddidit.

Non obligat, niſi ſimul addatur præceptum: obligat tamẽ aliquãdo per accidens.

Secundò poteſt quæri, an quando quis habet impedimentum ad aliquod beneficiũ v. g. & diſpenſatur cum ipſo, teneatur manifeſtare diſpenſationem illã ei à quo debet accipere beneficium illud, an ſufficiat ei re ipsâ iã carere impedimẽto. Reſpondeo, ſi alter nihil ſciat de impedimento,

An oporteat manifeſtare, diſpenſationẽ impedimenti ei à quo accipitur beneficium.

Reſpondetur negatiuè.

non

non eſſe neceſſum illi manifeſtare illam diſpenſationem, ſed relinquere illum in bonâ ſuâ fide, quia ex parte ſuſcipientis iam non eſt quod retardet; ſi verò ſciat impedimentũ, debebit ei manifeſtari diſpenſatio, vt noſcat ſe poſſe conferre licitè rem illam, Dico *vt noſcat ſe licitè poſſe*; nam ad valorem collationis non erat id neceſſum.

9\. *An diſpenſatio interpretanda ſit strictè & per modum legis odioſæ, an contrà. Interpretanda ſtrictè.*

Tertiò inquiri poteſt, an quoad ſuos effectus diſpenſatio debeat explicari largè, an ſtrictè, hoc eſt, an debeat reputari per modum legis odioſæ, an per modum fauorabilis. Reſpondetur communiter, accipiendam eſſe ſtrictè, quia vulnerat ius, vt videtur loqui Auguſtin. Epiſtolâ 5. & ſuadetur ex regulâ Iuris in 6. *Quæ à iure communi exorbitant non ſunt trahenda ad conſequentiam*: id quod clariùs deciditur in cap. 1. de filiis Presbyterorum in 6. vbi expreſsè diſpenſatio in defectu natalium dicitur odioſa, quia exorbitat à iure communi, ideóque reſtringenda. Quæ doctrina intelligenda eſt, vt non contrahatur diſpenſatio vltra vim verborum per conſequentiam; nam vis verborum, & quidquid neceſſum eſt vt ea diſpẽſatio ſuum effectum ſortiatur, retinenda omninò ſunt: an autem aliquæ diſpenſationes ſeu priuilegia, ob partiales cauſas pias ſint dicenda fauorabilia, ideóque extendenda, infrà commodiùs tractabitur, dum de priuilegiis; vbi etiam dicetur, an, quando vna lex diſpenſat in altera priori lege, ea ſit dicenda fauorabilis, cùm iam non exorbitet à iure, ſed potiùs faciat ius; & an id intelligendum etiam; quando lex ſolùm permittit vt diſpenſetur. Circa hoc tamen vltimum nunc breuiter dico, per eam permiſſionem non reddi fauorabilem diſpenſationem, quia talis permiſſiò ſemper eſt eſſentialiter incluſa in omni lege; non enim poteſt Legiſlator ſibi auferre poteſtatem diſpenſandi: vnde ſi ea licentia ſufficeret, vt diſpenſatio eſſet fauorabilis, certè omnis diſpenſatio eum fauorem contineret. quod abſurdum eſt.

Diſpenſatio nũquã dicenda eſt fauorabilis, ideóque etiã ad plura nõ extẽdẽda.

Sectio III.

De materiâ & ſubiecto diſpenſationis.

10\. *Quæſtio eſt de diſpenſatione in ſolis legibus humanis.*

SVppono non agi de diſpenſatione in votis & iuramentis; id enim ad materiam de illis ſpectat; neque item de diſpenſatione in præceptis diuinis, quæ per ſe à ſolo Deo fieri poteſt, ſed purè putè de diſpenſatione in legibus humanis. Hinc.

Materia diſpẽſationis eſt idẽ quod materia legis.

Circa materiam diſpenſationis vno verbo dico illam eſſe quidquid per legem humanam poteſt aut prohiberi, aut imperari, aut irritari, vt ſunt impedimenta aut cõditiones eſſentiales, quę pro valore matrimonij aut alterius contractus introducuntur: non dico in omnibus his ab omnibus Principibus poſſe diſpenſari, ſed eſſe diſpenſabilia ſiue ab inferiori, ſiue à ſupremo Principe. Ratio à priori eſt, quia quidquid homo inducit per legem, poteſt idem retinens antiquam iuriſdictionem vel alter illi in eâ ſuccedens reuocare; non enim interuenit ibi difficultas, quæ in voto reperitur, in quo nõ poteſt quis ſe ab obligatione liberare, quam ſibi impoſuit: id enim prouenit eá eo, quòd votum eſt per modum donationis, quam alter, id eſt Deus, acceptat; vnde iam à Deo debet ea relaxari, non à donante: in legibus verò nihil eſt ſimile, quia obligatio legis ſemper eſt, & durat, quia imponitur & conſeruatur ab habente iuriſdictionẽ ſupra ſubditos; vnde ſemper manet idem fundamentum reuocationis.

Differentia, cur votũ non poſſit relaxari ab homine, ſic verò lex.

Dices, in ca. *Contra ſtatuta*, 25. q. 1. & in cap. *ſicut quædam*. diſt. 14. dicitur aliqua ſtatuta Patrũ eſſe omnino immutabilia: quod in traditionibus maximè locũ videtur habere. Reſpondeo; ſi ſtatuta ſint per modum definitionum, ſine dubio non poſſe mutari; item, ſi noſcuntur à Chriſto eſſe poſita, vt circa materiam Sacramentorum, eodem modò non poſſe, quia non ſunt ſtatuta humana, ſed diuina; ſi tamen à ſolâ Pontificis auctoritate prodierunt, ab eadem etiam poſſunt reuocari, ob rationem datam. 11.

Statuta Patrũ per modũ definitionum non poſſunt mutari.

Circa ſubiectum diſpenſationis, ſeu circa perſonas dicendum etiam breuiter eſt, illud eſſe omnes quotquot legibus ligari ſunt reſpectiuè tamẽ ad eum à quo ligantur. Hæc patet ex dictis de materiâ legis, quia diſpenſatio nõ aliter verſatur circa ſubiectum, quàm auferendo legẽ illi ſubiecto impoſitam; ergo ſoli illi qui ligati ſunt legibus, & reſpectu eius à quo poſſunt ligari, ſunt ſubiectũ capax diſpenſationis, ſiue ille actus diſpenſationis dicatur actus iuriſdictionis, ſiue non; de quo nonnulli valdè contendunt: videtur tamẽ ad modum loquendi pertinere, ſi ſemel concedatur, diſpenſationem non poſſe prouenire niſi ab eo, qui iuriſdictionem habet æqualem ei qui legem impoſuit; quia (vt dixi) ille ſolus poteſt obligationem tollere qui eam poſuit, & quaſi conſeruat; nam vires inferiores non poſſunt cauſam fortiorem retardare, ne cauſet effectum, quem alioquin non poteſt.

Subiectũ diſpẽſationis ſũt omnes legis ſubiecti.

Ea tamen aduertenda eſt differentia inter ſubiectum diſpenſationis & ſubiectum legis, quòd lex quà talis non fertur niſi in totam aliquã communitatem, diſpenſatio autem è contrario ordinariè fieri ſolet in ſolum vnum aut alterum; per quod tamen non dicimus repugnare illi, vt fiat etiam in totam cõmunitatem in ordine ad tempus, aut vnum vel alterum actum Dico *ad tẽpus, & vnum vel alterum actum*; nam ſi in perpetuum concedatur pro totâ communitate, magis erit abrogatio legis quàm diſpenſatio. 12.

Differentia inter ſubiectum diſpenſationis & ſubiectũ legis.

Illud ſolùm circa perſonam capacem diſpenſationis quærendum, an ipſemet Legiſlator poſſit ſecum diſpenſare: non loquor de diſpenſatione in lege ab altiori Superiore poſitâ; nam reſpectu illius hic erit quaſi ſubditus, & conſequenter ex eo capite non poterit ſecum diſpenſare niſi fortè ex commiſſione alterius; de quo paulò pòſt: ergo quæſtio eſt de ipſo qui tulit legem, quá obligatur, aut de ſucceſſore illius. Non deſunt qui id negent; quorum fundamentum aliud non eſt, quàm quòd diſpenſatio ſit quidam actus iuriſdictionis, quem nemo exercere poteſt erga ſe, ſed erga alterum. Nihilominùs tamen ego in hac re non video maiorem difficultatem, quàm in eo quòd Legiſlator ſeipſum obliget ſuis legibus: tam enim obligare eſt actus iuriſdictionis quàm diſpenſare: ergo ſicut omnes fatentur poſſe ſe obligare, ita etiam debent fateri, poſſe ſecum diſpenſare; niſi ex alio capite oſtendatur repugnantia aliqua, quæ tamen nec affertur nec poteſt afferri.

An Legiſlator poſſit ſeſẽ ipſe diſpenſare in lege à ſe poſitâ.

Fundamentũ partis negatiua. Pars affirmatiua defenditur.

Dices: Diſpenſatio debet eſſe ex iuſta cauſa, nemo autẽ poteſt eſſe bonus Iudex in ſuo negotio; vnde facilè poteſt præſumi iudicare veram cauſam eam, quæ in re nulla eſt; ergo non expedit vt vllus poſſit ſecum diſpenſare. Reſpondeo Primò. ſaltem poſſe diſpenſare, ſi cauſa detur aliis iudicanda: poſtquam enim ea eſſet approbata, 13.

Obiectio.

Reſpondetur obiectioni primò.

Secundò.

ta, poſſet diſpenſare ſecum. Reſpondeo Secundò, ſicut Principis prudentiæ permittitur gubernatio totius Reipublicæ, quæ incõparabiliter maioris eſt momenti quam diſpenſatio ſecum, ita etiam poſſe illi permitti iudicium de æquitate cauſæ, vt diſpenſet ſecum: quod confirmatur ex lege imponente tributa, quæ cùm maximè ſit in bonum Principis, tamen eius iudicio & prudentiæ permittitur; ergo ea ratio nullo modo obeſt. Igitur dicendum eſt Primò, Pontificem poſſe ſecum diſpenſare in omnibus legibus humanis: de quâ re videri poteſt P. Thomas Sanchez lib. 8. de Matrimonio diſp. 3. nu. 3. vbi multos pro eâ auctores refert; & quia, vt dixi, res eſt clara, non iudico diutiùs in eâ hærendum. Secundò dicendum, eodem modo Principem ſæcularem ſupremum poſſe in ſuis legibus diſpenſare, quia in ordine ad illas comparatur ſicut Papa in ordine ad leges Canonicas. Tertiò dicendum, eodem modo inferiores Legiſlatores, v. g. Epiſcopos aut ſæculares Principes, poſſe in ſuis legibus diſpenſare, quia in ordine ad illas iudicantur ac ſi eſſent ſupremi Principes: hoc tamen inter vtroſque conſiderandum eſt diſcrimen, quòd ſupremus non poteſt impediri per vllum ius ne ſecum diſpenſet, quia non habet ſupra ſe ius fortius, ſeu à quo id proueniat; at inferior, v. g. Epiſcopus, poteſt à Papa impediri ne diſpenſet ſecum etiam in ſuis legibus. Hæc verò differentia etſi certa, non eſt tamẽ propria huius loci de diſpenſatione ſecum; nam etiam poteſt applicari ad diſpenſationem cum ſubditis: quia etiam poteſt Pontifex impedire, ne Epiſcopus diſpenſet cum ſuis ſubditis in legibus etiam purè Epiſcopalibus; ſed ſi ſemel eas ferat, diſpenſationem earum omnino relinquat Papæ: & idem poteſt ſuo modo Princeps ſæcularis ſupremus. Maior eſt difficultas, quando Pontifex concedit Epiſcopis poteſtatem vt diſpenſent cum ſuis ſubditis in legibus ipſis Pontificiis, an etiam tunc concedat eis poteſtatem vt etiam ſecum diſpenſent. Reſpondeo vno verbo, id totum pendere ex voluntate Pontificis concedentis eam facultatem: nam ſi ille eam limitat ad ſolos ſubditos includendo ipſum Epiſcopum (vt ſine dubio facere poteſt) ſanè non poterit Epiſcopus ſecum diſpenſare; ſi verò eam reſtrictionem non ponat, intelligitur eam concedere.

Pontifex in omnibus legibus humanis ſecū diſpenſare poteſt: etiā Princeps ſæcularis ſupremus in omnibus legibus à ſe latis. Etiam inferiores Legiſlatores poſſunt ſecum diſpenſare in ſuis legibus. Differentia inter ſupremū & inferiorē Legiſlatorem.

An Epiſcopus habens facul. tatē diſpenſandi cum ſubditis poſſit etiam ſecum diſpenſare. Pendet id à voluntate Põtificis, qui, niſi reſtringat, cenſetur concedere.

14\. *Obiectio.*

Dices, Semper ponit eam reſtrictionem; nam Papa non dat Epiſcopo poteſtatem diſpenſandi cum omnibus ſed cũ ſubditis; ergo per illud verbum excludit ſemper ipſum Epiſcopum. Reſpondeo, eam excluſionem non eſſe, vt Epiſcopus non poſſit ſecum diſpenſare, ſed vt alij aliorum Epiſcoporum ſubditi non includantur; vnde in eo caſu, ſi alia maior excluſio non fiat, non cenſerẽ excludi ipſum Epiſcopum; quia non cenſetur Pontifex velle illi in hoc puncto minorem fauorem facere quàm faciat ouibus illius.

Solutio.

Obiectioni vrgetur.

Dices, Ergo ſi Epiſcopus habeat à Papâ poteſtatẽ diſpenſandi in irregularitate & homicidio v. g. & ipſe occidat aliquem, poterit ſecũ diſpenſare, id quod videtur valdè durum. Reſpondeo eam poteſtatem diſpenſandi in ſimilibus caſibus rarò concedi generaliter Epiſcopis: quòd ſi concedatur, quia ea irregularitas ſupponit culpã, & grauem, crediderim non intelligi conceſſam Epiſcopo, vt ſeipſum ab eâ liberet, licet in aliis materiis, quæ culpam non ſupponunt, vt v. g. in lege ieiunij, &c. ſi datur ei licentia diſpenſandi cum ſuis, poſſit dici data & diſpenſandi ſecum. Ratio diſparitatis inter vtrumq; caſum quoad hanc poteſtatem ea eſt, quòd quando ſupponitur crimen, ob quod incurritur irregularitas, permagni intereſt ad diſpenſationem concedendam cognitio eius delicti, ac iudicium de illo: id quod ad ſuperiorem ſpectat; ideóque æquum non fuit vt ipſe ſibi poſſet eam pœnam auferre: vnde niſi verba expreſſè id dicant, non poteſt præſumi à Pontifice conceſſa illi talis poteſtas, vt ſibi ipſe irregularitatem eam auferret: at quando diſpenſatio eſt in aliâ lege, quæ nullam ſupponit culpam, non eſt fundamentum vllum vrgens, cur non poſſit illi committi ius diſpenſandi ſecum, ſicut committitur cum aliis.

Extinguit obiectioni.

SECTIO IV.

De formâ diſpenſationis.

CIrca formam concedendi diſpenſationem ſupponendum eſt, non eſſe ſermonẽ de formâ eo ſẽſu quo à Philoſophis vſurpatur pro formâ conſtitutiua rei; hæc enim eſt ipſamet volitio Principis, quâ vult aliquem eximere ab obligatione, ergo difficultas eſt de ſigno externo, quo ea voluntas declaretur. Secundò ſupponendum, dupliciter poſſe nobis conſtare de voluntate Legiſlatoris, vno modo per expreſſum ſignum externum, ſiue illud in verbis, ſiue in nutu ſiue in ſcriptis conſiſtat; nam ea differentia per accidens eſt quoad punctum præſens: alio modo ſolùm ex præſumptione, quia licet nullum det Legiſlator ſignum; nos tamen ex aliis capitibus præſumimus eum habere talem volitionem; ergo de vtroque modo breuiter aliquid dicendum eſt. 15.

Nõ eſt ſermo de formâ cõſtitutiuâ diſpenſationis, ſed de ſigno externo.

Hoc ſignum duplex eſt, vel expreſſũ vel præſumptum.

SVBSECTIO I.

De diſpenſatione per ſignum expreſſum.

CIrca quod DICO PRIMÒ, illud debere eſſe determinatè ſignificans legem, in quâ diſpenſat ſeu quam relaxat, nec ſufficere vllo modo dicere *Diſpẽſo*, niſi fortè quia immediatè antè petita erat diſpenſatio in determinatâ materiâ; & tunc Legiſlator, dũ dicit *Diſpenſo*, eo ipſo determinat ſuam mentẽ ad eam materiã de quâ actum fuerat; quòd ſi ipſe dicat abſolutè, *Tecum in omni irregularitate* v. g. *diſpenſo*, tunc etiamſi non eas nominet, omnes in particulari intelligit, quia in verbo *omnes* illæ continentur; niſi fortè aliqua eſſet talis, de quâ per ius commune cautum eſſet, vt niſi ſpecialiter nominetur, non cenſeatur in eâ diſpenſatum, quantumuis per clauſulas generales diſpenſatio concedatur. 16.

Signum expreſſum debet determinatè ſignificare legẽ in quâ diſpenſatur.

DICO SECVNDÒ non eſſe neceſſum vt hoc ſignum ſit determinatè per verba aut per ſcripturam; poteſt enim eſſe per nutum: ſi enim quis petit diſpenſationem, & Princeps annuit capite, iam ibi eſt expreſſum ſignum: ſicut enim voces ex acceptione hominum ſunt ſigna rerum, & ſcripta ſigna vocum, ita etiam annuere capite eſt ſignum expreſſum volitionis Legiſlatoris. In quo puncto illud ſemper eſt obſeruandum, ſi ſermo ſit de diſpenſante non ſupremo, poſſe illum per ius commune aut particulare alius impediri, ne diſpenſationem niſi ſub hac determinatâ forma concedat, ita vt non valeat niſi conceſſa v. g. in ſcripto & cum talibus clauſulis. Cuius ratio ea eſt; nam, ſicut paulò antè diximus, poteſt inferior à ſuperiore impediri, ne vllam concedat diſpenſationem 17.

Poteſt etiam fieri per nutum.

Poteſt Superiori inferiori præſcribi certa forma diſpenſandi à Legiſlatore ſuperiori.

ſationem etiam in proptiis legibus, ita etiam poreſt apponi illi conditio, ſub quâ illam debeat concedere.

Quomodo Legiſlator poſſit deſtruere legẽ Superioris inferioris.

Dices: Quî fieri poteſt, vt vinculum à me poſitum non poſſit à me tolli, cùm, iuxta commune axioma, per eaſdem cauſas poſſit res deſtrui, per quas conſeruatur? Reſpondeo Primò id fieri, quia in eo caſu altior Legiſlator facit quodammodò ſuam eam legem inferioris, poſtquam ſemel lata eſt. Secundò, quia cùm inferior habeat poteſtatem delegatam, tollit illi ſupremus eam poteſtatem in legem, poſtquam eam tulit; relinquitque illum perinde ac ſi eſſet depoſitus ab officio quoad illum effectum. Hæc de Legiſlatore non ſupremo.

18\. *Legiſlator ſupremus non poteſt coarctari ad certam formam diſpenſationis.*

Quòd ſi loquamur de ſupremo, dicendum eſt non poſſe illum coarctari ad vllam formam, ſub quâ debeat diſpenſationem dare, quia in manu ipſius eſt reuocare illud prius ius: & ita cenſetur facere, quandocumque eo cognito nihilominùs contrario modo diſpenſationem concedit. Dixi *eo cognito*, quia ſi illud ignoret, & non ponat clauſulam quâ dicat, *Non obſtante vllo iure in contrarium*, &c. non intelligitur derogare præcedenti iuri. Vbi aduerte, ſi prius ius ſit generale, ſeu commune, tunc ſupponi à Principe ſciri, & conſequenter per contrariũ modum concedendi diſpenſationem præſumi illud abrogare; quia in Principe non præſumitur ignorantia iuris communis; at ſi ius illud ſit particulare pro loco, pro quo diſpenſat, non cenſetur illud ſcire, & conſequenter nec reuocare, niſi vel expreſſam illius mentionem faciat, vel certè clauſulâ illâ generali vtatur, *Non obſtante in contrarium*, &c.

Princeps non præſumitur vnquã ignorare ius commune, ſic verò particulare.

An diſpenſatio Pontificis in lege inferioris ſit aliquando inualida.

Moueri hîc poteſt dubium quoddam ſpeculatiuum magis quàm ad praxim vtile: Quid ſi Pontifex ſciens legem præcedentium inualidantium diſpenſationem niſi ſub tali formâ latam, ipſe nullum habens animum eam legem reuocandi, daret tamen diſpenſationem, volens efficere quantum valet, eſſétne tunc ea diſpenſatio valida nec ne? Ex vno enim capite non videtur valida, quia etiam Princeps obligatur legibus à ſe & à præcedentibus latis, niſi ab ipſo reuocentur, aut in eis diſpenſet; hoc autem non facit in præſenti, ergo adhuc obligatur; ergo diſpenſatio ſic data nulla eſt. Confirmatur: Diximus paulò antè, quando Princeps non ſcit contrarium ius, non cenſeri validam diſpenſationem datam; cuius rationem reddidimus, quia non præſumitur tunc velle illud ius reuocare: ergo ſi, non obſtante eâ notitia contrarij iuris, non vult in eo diſpenſare, quidquid contra illud facit erit irritum: ex alia verò parte cùm habeat poteſtatem æqualem præcedenti Legiſlatori, & diſpenſando eo contrario modo velit ea vti, ſine dubio videtur ea volitio habitura effectũ. Reſpondeo in primis, illum tunc omnino peccare, quia cùm ſupponamus obligari etiam propriis legibus, certè ſi priùs legem non tollat, aut ſaltem in ea ſecum non diſpenſet, eo ipſo quòd contra illam faciat peccabit; alioquin ridicula eſſet obligatio illa. Quoad valorem verò eius actus reſpondeo eam voluntatem ſecundam eſſe virtualiter contrariam primæ, ideóque per illam retractari præcedentem legem, quia cùm dicat, *Volo quantum poſſum facere, vt hic actus ſit validus*, & inter ea quæ poteſt facere includatur etiam retractatio, illam ibi vult implicitè; quòd ſi tamen dicat, *Volo facere quidquid poſſum exceptâ reuocatione legis prioris*, tunc ſine

19\. *Valida eſt, ſed nõ ſemper licita.*

dubio non faciet actum validum: & id probat manifeſtè ratio dubitandi pro priori parte facta, cui non derogat ea quam pro ſecundâ parte fecimus, quia in eâ ſupponitur, quòd Princeps velit facere quidquid poteſt: hîc autem iam loquimur, caſu quo in ipſâ ſecunda volitione exceperit eam retractationem, ſine qua repugnat, vt actio valida ſit.

ſi videlicet poſitiuè nolit legẽ inferioris reuocare & tamen diſpenſet.

20\. *An vt valeat diſpenſatio, debeat peti.*

Circa hanc diſpenſationem expreſſam mouet nonnulli illud dubium, vtrùm ſcil. debeat incipi à petitione diſpenſationis, quandoquidem hæc non ſoleat dari proprio motu: alij verò etiã quærunt, vtrùm ſit neceſſum vt ab ipſo indigente petatur, vel ſaltem ex eius mãdato, an verò, ſi alius me non vrgente eam petat, ſit futura valida. Circa quas difficultates dico, eas non eſſe proprias huius loci, quia communes ſunt tam diſpenſationi expreſſæ ſcriptæ ſiue per verba quàm etiam tacitæ; ſi enim ea petitio requiritur ad valorem diſpenſationis, ergo quomodocumque illa detur, debebit præcedere petitio; ergo eæ quæſtiones non ſpectant huc, vbi agimus de diſpenſatione quà ſcripta ſeu expreſſa.

Difficultas eſt communis etiã diſpenſationi præſumpta

Reſpondetur abſolutè non requiri.

Secundo tamen & abſolutè reſpondeo, ſine vllo planè fundamento requiri eam petitionem, quia diſpenſatio ſolùm requirit vt ſit prudens, & conſequenter vt detur ex rationabili cauſa, atqui vt cauſa ſit rationabilis, & vt talis cognoſcatur à Principe, non eſt neceſſum vt ille, cum quo eſt diſpenſatum, eam petat; ſummùm enim requiri poſſet vt ipſe ſuam neceſſitatem proponeret: id quod fieri poſſet eo nihil petente; ſed neque illud requiritur; nam poteſt ipſe Princeps, aduertere neceſſitatem illam: vt ſi frater Regis eſſet Religioſus, moreretúrque Rex ſine vlla prole, poteſt Pontifex ipſe agnoſcere bonum publicum tunc exigere, vt ille Religioſus ducat vxorem; ideóque & ipſi non petenti imò repugnanti poteſt concedi diſpenſatio; & verò etiam obligari poterit vt ducat vxorem. Quod dico de hac diſpenſatione in voto, eodem modo quoad cauſæ cognitionem habet locum, etiamſi eſſet diſpenſandum in lege, aut ſi illi fratri per legem eſſet prohibitum matrimonium; ergo ex natura rei nullum eſt fundamentum ad requirendam eam petitionem: neque item in iure, præterquam quòd, ſi ex ſolo iure veniret ea neceſſitas, poſſet à Papa aut ſupremo Principe ea tolli; quòd verò non ſit, patet, quia ſolùm adducuntur duo cap. vnum, *Cùm nonnulli*, de præſcript. in quo annullatur reſcriptum impetratum ſine mandato; vnde videtur inferri neceſſitas eius petitionis: hic tamen textus non vrget, quia in eo non agitur de diſpenſatione, ſed de literis ad decidendam quandam quæſtionem; item ibi ſupponitur ille petiiſſe eas nomine ſui domini, vt ab eo miſſus; vnde additur, vt tamquam falſarius puniatur, ex quo nihil ad caſum noſtrum præſentem. Secundò obiici ſolet cap. *Innotuit*, de electione: minùs tamen illud probat, quia in eo non dicitur diſpenſatio inualida, ſed ea negatur, eò quòd ſine mandato fuerit petita: nos autem dicimus, ſi detur, validam fore: ergo neque iure poſitiuo, neque naturali requiritur, vt diſpenſatio petatur ab ipſo cui conceditur. Hoc tamen aduertendum eſt, quando non præceſſit vlla poſtulatio, vix poſſe intelligi diſpenſationem expreſſam, niſi ſint verba ex parte concedentis; quia vix poteſt intelligi, quomodo ſolis nutibus concedatur licentia nemine priùs aliquid petente; ſi tamen præceſſit petitio, tunc, vt dicebam ſuprà;

Declaratur in relaxatione voti.

21\.

Neceſſitas petitionis non poteſt ex iure ſufficienter probari.

22\.

Vix poteſt dari diſpẽſatio ſine petitione per ſolum nutum.

ſuprà, facile eſt annuendo capite declarare ſuam mentem. Dixi *vix poſſe*, quia non iudico abſolutè id repugnare; vnde non placet P. Suarez ca. 13. n. 9. abſolutè putans id aliter fieri non poſſe: etenim ſicut mutus poteſt non interrogatus declarare alteri ſuam mentem, licet difficulter; cur, quæſo, non poterit eodem modo ſine verbis Superior ſuam voluntatẽ declarare, etiam non præmiſsâ petitione; v. g. ſi die ieiunij nihil dicendo accipiat carnes, detque alteri, oſtendens ſe eſſe contentum vt eas comedat, vel alio diuerſo ſigno idem oſtendat.

Poteſt tamen abſolutè.

Dices: Cap. *Si motu* de præbendis in 6. dicitur, *Motu proprio tunc ſolum gratia fieri cenſetur, cum hoc expreſſè cautum fuerit in eodem*; ergo in diſpenſatione per motum proprium debent eſſe expreſſa verba. Reſpondeo, in eo textu nihil dici de verbis, ſed ſolùm vt debeat declarari, quando fiat gratia ſpecialis, quando verò quaſi communis; hoc autem poteſt procul dubio fieri etiam ſine verbis. Nam ſi Pontifex iam ſciat me habere beneficium aliquod, & ſigno aliquo oſtendat ſe nouum vacans mihi concedere, etiamſi ego nihil petierim, ſatis expreſsè oſtendit per hoc ſe diſpenſare.

Subsectio II.

De diſpenſatione tacitâ.

23\. Circa diſpenſationem verò tacitam maior eſt difficultas, non quia per ſe verba aut alia ſigna requirantur: ſi enim mihi Deo reuelante conſtaret de voluntate diſpenſantis, tam eſſem ego ſecurus, quàm ſi ipſe diſpenſans eamdem voluntatem mille verbis manifeſtaſſet; nam verba ex ſe nihil faciunt: ergo difficultas præſens inde prouenit, quòd nos ſine ſignis poſitiuis difficulter agnoſcimus voluntatẽ alterius: vnde nonnulli abſolutè negarunt tali modo poſſe vllam diſpenſationem concedi, ſed tamen contraria ſententia communis & vera videtur; quia etiam poteſt præſumi voluntas tacita Principis in ordine ad diſpenſationem non minùs quàm in ordine ad obligationem legis: & (vt diximus agentes de conſuetud.) illa ſæpè non aliter tollit obligationem, niſi in vi præſumptæ & tacitæ voluntatis Principis; ergo etiam poteſt præſumi voluntas tacita in ordine ad diſpenſationem conſequendam; quia plus longè eſt totam legem abrogari, quàm diſpenſari in vnâ illius parte, ſed tota abrogari poteſt ex tacitâ præſumptâ voluntate; ergo & diſpenſatio ex tali voluntate oriri poteſt. Quæ ratio meo iudicio vniuerſalis eſt, probatque ex natura rei non ſolùm ſupremum Principem, ſed etiam inferiorem, tã in ſuis propriis legibus, reſpectu quarum cenſetur ac ſi eſſet ſupremus, quàm etiam in legibus Superiorum, quãdo alioquin habet facultatem in eis diſpenſandi, poſſe tacitè diſpenſare, dummodò ſint ſufficientia indicia, ex quibus de eius voluntate conſtare poſſit; vnde reiiciendos cenſeo omnes auctores, qui limitationes varias adhibent, nec vniuerſaliter & conſequenter in hoc pũcto diſcurrunt, vt ex dicendis magis conſtabit.

Secus ſi operaretur quis cum diſpenſatione tacitâ ſibi reuelatâ diuinitus.

Poteſt præſumi voluntas tacita Superioris in ordine ad diſpenſationem. Probatur ratione.

24\. Dices: Princeps ſummus poteſt validè diſpenſare ſine cauſæ cognitione, inferior verò non poteſt: atqui, quando eſt diſpenſatio tacita, non eſt cauſæ cognitio; ergo eſtò poſſit ſupremus, non ſequitur poſſe inferiorem. Reſpondeo Primò, ex naturâ rei, non magis eſſe neceſſariam cognitionem cauſæ in inferiore quàm in ſuperiore: nos autem loquimur iam ex naturâ rei. Reſpondeo Secundò, Eſto ea cognitio cauſæ requiratur, poſſe illam præcedere & diſpenſationem eſſe tacitam: ſi enim Prælatus dicat ſe optimè ſcire talem & talem habere irregularitatem, & nihilominùs dicat illi, Eas, & accipias Ordines, ſine dubio tacitè diſpenſare cenſetur, quia non debet præſumi præcipere illi aliquid illicitum; ergo tunc præſumitur ea volitio: non ergo poteſt abſolutè dubitari de poſſibilitate eius diſpenſationis.

Ex naturâ rei non eſt neceſſaria cognitio cauſæ ad diſpenſationem.

Eſto requireretur, adhuc nõ impediret tacitã diſpenſationem.

25\. Maior eſt difficultas in determinandis ſignis, ex quibus poteſt præſumi voluntas Principis; dubium autem præcipuum eſt, quando Principe præſente & ſciente obligationem ſubditus aliquid contra illam agit, an Princeps, eo ipſo quòd taceat, cùm poſſit commodè reſiſtere, cenſeatur diſpenſare. Affirmant multi, quos refert & ſequitur P. Sanchez lib. 3. de Matrimonio diſp. 35 num. 20. Fundamentum eorum deſumitur ex eâ regulâ 43. Iuris, *Qui tacet conſentire videtur.* Cùm enim Princeps ex officio teneatur impedire mala in Republicâ, ſi ipſo præſente aliquid fit, cui non contradicit, cùm poſſit, debet præſumi illud reddere licitum per diſpenſationem, ne è contrario præſumatur peccans contra ſuum officium. Contrariam ſententiam tenent multi, quos refert & ſequitur Suarez ſuprà cap. 13. n. 18. cum aliqua tamen limitatione. Eorum fundamentum eſt, quia taciturnitas Prælati non eſt ſemper ſignum poſitiuæ volitionis, quod confirmatur ex cap. *Cum iam dubium*, vbi dicitur, *Cùm multa per patientiam tolerantur, quæ, ſi deducta fuerint ad iudicium exigente iuſtitiâ, non debeant tolerari*: idem etiam ſuadetur ex c. *Super eo.* de cognitione ſpirituali, vbi dicitur, *In Eccleſiâ tuâ diſſimulare poteris, ita quòd nec contradicere nec tuum videaris præſtare aſſenſum.* Pro probatione verò eius ſententiæ diſtinguit Pater Suarez cum communi triplicem ratihabitionem; vnam in ordine ad actum de futuro, alteram ad actum præteritum, tertiam ad actum præſentem; excluſâ autem ratihabitione de præterito, quia illa non poteſt facere licitum actum præteritum, docet circa alias duas, primam de futuro non ſufficere ad diſpenſationem propriam, niſi quando neceſſitas cogit, ita vt per epieikiam cenſeatur actus licere: id quod à ſimili poteſt vrgeri; nam præceptum præſumptum in futurum non inducit de præſenti obligationem, ergo neque è contrario diſpenſatio præſumpta de futuro faciet licitum actum contrarium. Conſtituit autem differentiam inter diſpenſationem & ſimplicem licentiam, quia hæc poteſt præſumi etiam de futuro. V. g. regula dicit, *Nemo exeat foras ſine licentia*, ſi prudenter iudico Superiorem mihi eam daturum caſu quo adeſſet, & illum conuenire non poſſum, licitum eſt mihi tunc ex præſumpta licentia exire; at id cenſet non ſufficere ad diſpenſationem: diſparitatem aſſignat, quòd præſumpta voluntas abſolutè vocatur voluntas; vnde non fit contra voluntatem Superioris, quidquid fit ex eâ voluntate, ergo nec fit contra regulam, quæ non prohibebat actionẽ abſolutè, ſed ne fieret ſine licentiâ. Addit etiam, ſi ſermo ſit de ratihabitione de præſenti, ſecundam opinionem, propter communem in eam conſenſum, eſſe in foro exteriori probabiliorem, primam verò in foro conſcientiæ non eſſe contemnendam, dummodò non ſolâ taciturnitate Principis, ſed ſimul aliquâ

Ex quibus ſignis colligatur voluntas tacita Principis, an ex ſolo ſilentio Principis præſentis, & nõ prohibentis violationem legis. Fundamentũ affirmantium.

Fundamentũ negantium.

26\.

Differentia P. Suarez inter diſpenſationẽ & ſimplicem licentiam.

aliquâ aliâ coniecturâ vtantur ad præſumendam Principis volitionem: v.g. quòd iuſta ſit cauſa nõ petendi expreſſum cõſenſum; vel ex amicitiâ inter ſubditum & Principem præſumatur conſentire. Denique addit, debere eam præſumptionem eſſe antequã ſubditus operetur, alioquin ſi priùs non ei conſtitit de licentia, malè facit tentando actionem; vnde concludit non extendendam eã diſpenſationem ad alia opera ſimilia, ſed præcisè ad illud quod Principe præſente fit.

Præſumptio diſpenſationis debet eſſe ante opus.

17. In hac doctrina Patris Suarez placet mihi quod vltimo loco dicit, debere ſcilicet eſſe eam præſumptionem ante inchoatum opus: explico autẽ quomodo id fieri poſſit. ſi v.g. quis animo non comedẽdi carnes, caſu quo reſiſtat qui poſſit diſpenſare, & id exteriùs proponens, nihilominùs curaret eas afferri, & ſignificaret ſe illas velle comedere, interiùs tamen, vt dixi, & in modo etiam proponendi oſtendens ſe paratum nõ comedere. ſi reſiſtat ille qui diſpẽſare poteſt; ſanè ſufficientia indicia tunc erunt, vt Princeps tacens cenſeatur dare licẽtiam. Dixi ſubditum debere ſe oſtendere paratum ad non comedendum ſine licentia; nam ſi exteriùs oſtendat ſe eas velle comedere, eſto ei negetur licentia, procul dubio taciturnitas Prælati nihil efficiet; quia ille tunc non præſumeretur tacere animo approbandi; ſed animo non reſiſtendi gratis & inutiliter.

Præſumpta diſpenſatio in vno caſu non debet extendi ad alios ſimiles.

Secundò mihi placet quod dicit P. Suarez, eam diſpenſationem non poſſe trahi ad alios actus etiam ſimiles; quia ſine dubio diſpenſare vt hodie non ieiunem, non eſt diſpenſare vt cras non ieiunem: addo tamen id etiam conuenire diſpenſationi expreſſæ; nam ſi dicat, Do tibi licentiam vt hodie comedas carnes, non trahitur ea licentia ad craſtinum. Ea ergo doctrina licet veriſſima non eſt ſpecialis huius puncti quod tractamus.

Sententia affirmans eſt probabilis in conſcientiâ, modò nõ fundetur in ſolâ taciturnitate Principis diſpenſatio præſumpta.

28. Placet item quòd dicat in cõſcientia eſſe probabilem primam opinionem; & quod ea licentia non debeat in ſola taciturnitate & præſentia Principis fundari. Quæ doctrina ad multas alias materias neceſſaria eſt: & ſæpè illam inſinuauimus, maximè agentes de voluntate interpretatiua. Etenim ſi vel minima ratio ſit, ob quam Princeps prudenter cenſeatur tacere, non quia non conſentiat, ſed ob aliud motiuum, non debet vllo modo tunc cenſeri conſentiens. Et in hoc ſolo ſenſu iudico admittendam eam ſententiam Canoniſtarum; alioqin primam vniuerſaliter & abſolutè veram cenſeo.

Reſpondetur ad textum iuris allatum pro ſententiâ negante.

Ad textus in contrarium dico eis ſolùm probari limitationẽ à nobis traditam: in primo enim ſupponebatur electio quodammodò violenter facta, vbi in vanum teſtitiſſent, quia alioquin tenebantur reſiſtere; ea autem occaſione ponitur illa propoſitio, *Multa per patientiam tolerantur.* Ex quo ego potiùs probo meã & primã ſententiã. quia in eo non negatur vniuerſaliter aliquid licere ex præſumpta & tacita diſpenſatione, ſed ſolùm dicitur, *Multa non valere*; quibus tacitè inſinuatur *aliqua valere*: ergo aliquando poteſt eſſe ea diſpenſatio ex præſumpta tacita volitione.

Alterum verò caput de eo Epiſcopo, qui nec approbare nec reprobare debebat quandã conſuetudinem, etiam nõ vrget, quia potiùs ille monetur vt ita ſe gerat, vt nec approbare videatur; ſi autem ad approbandum requireretur loqui, ſolùm illi fuiſſet dictum, ne poſitiuè approbaret: ideò ergo monetur ne tacendo approbet, quia id ſupponitur poſſibile: debebat ergo ſe ita gerere, vt fugeret eas circũſtantias, in quibus, ſi taceret, approbaret, ſi loqueretur contra, reprobaret. Ex qua explicatione, quæ mihi videtur genuina, ſuadetur potiùs noſtra ſententia: vnde dico me non videre, cur etiã in foro externo in multis caſibus non debeat valere ea tacita diſpenſatio.

In ratihabitione in futurum, quam ponit P. Suarez, latet æquiuocatio.

Quòd P. Suarez ad initium dicit de ratihabitione in futurum habet meo iudicio aliquam æquiuocationem; ſi enim dicat, ipſum actum voluntatis non præſumi de præſenti exiſtentẽ, ſed ſolùm de futuro, & quidem quaſi conditionaliter, *Si adeſſet, haberet talem actum*, ſine dubio optimè dicit, illũ non valere vt reddatur licitus actus contra legem; quia ibi ceſſat præcipuum fundamentum, ex quo colligitur ea volitio, ſcilicet quòd Princeps ſit præſens, & taceat; nam hodie non eſt præſens reſpectu actus cras habendi: at ſi ratihabitio ſit de præſenti, licet actio ſit de futuro, ego non video, cur non poſſit eodem modo diſpẽſatio præſumi, quàm ſi actus ſit præſens. V.g. ego coram Principe, qui poteſt mihi ſine vllo planè reſpectu reſiſtere, dico, *Cras non ieiunabo ob tales cauſas*, & ille taceat; certè tam poteſt tunc de præſenti præſumi ea licentia aut diſpenſatio in ordine ad comeſtionem craſtinã, quàm ſi dixiſſem illi, *Ob has cauſas nolo hodie ieiunare*; vbi tamen admittit P. Suarez eam tacitam ratihabitionem ſufficientem ad excuſandum: & per hoc videtur mihi ſatis declaratum, quid ſit circa hunc modum tacitæ diſpenſationis dicendum. 29.

Poteſt certo modo præſumi ratihabitio in futurum.

Princeps mãdans aliquid cum ſcientiâ impedimenti præſumitur diſpenſare.

Aliter poteſt, & quidem certiùs præſumi tacita voluntas Principis, ſi hic ſciens impedimentũ, mandet aliquid, aut conferat id, quod fieri aut acceptari non poteſt licitè, niſi cum diſpenſatione; quia tunc non poteſt præſumi Prælatus mandare aliquid iniuſtum: in quo modo, quia longè certior eſt quàm præcedens, non video vllam difficultatem, quæ nos detineat. 30.

Vnde conſtare poſſit de ſcient â impedimenti in Principe.

Circa modum verò, quo debeat probari ea ſcientia impedimenti in Principe, eſt aliqua difficultas, quæ tamen communis eſt vtriq; diſpenſationi, tacitæ ſcil. & expreſſæ, breuiter dico, id poſſe colligi, vel quia ius illud, in quo eſt diſpenſandum, eſt commune; quod non cenſetur ignorari à Principe; vel quia ipſemet, cui diſpenſatio conceditur, vel alius id dixit Principi; aut quia res eſt notoria; vel deniq; quia ipſe Princeps vidit contrahi illud impedimentum, &c. hæc in ordine ad forum conſcientiæ certa. In ordine autem ad probationem in foro externo erit aliqua difficultas, ſi gratia ſit facta in ſcripto, & in eâ nihil dicatur de impedimẽto, an tunc valitura ſit. Dicimus tamen, tunc in rigore ſufficere teſtes, ſi per eos probari poteſt Principem nouiſſe impedimentum; quia in hac re tam ſufficiunt teſtes viui quàm ſcriptura mortua, niſi contrarium in aliquo caſu per præuium ius expreſſum caueretur.

Quid ſit dicendũ in foro externo.

DISPVTATIO XXIX.

De poteſtate diſpenſandi.

NON ago de poteſtate Principis ad diſpenſandum in proprijs legibus, aut latis à prædeceſſore ſuo, aut ab inferiori-

bos Legiſlatoribus, ſibi tamen ſubordinatis, quia in eâ non eſt vlla difficultas. Vt enim ſuprà diximus, cauſa, quæ conſeruat, poteſt etiam deſtruere, & à fortiori id eſt verum, ſi ea cauſa ſit ſopra alteram conſeruantem: in illis enim reſidet talis poteſtas, & quidem ordinaria (niſi aliquando in inferioribus coarctetur per ſuperiorem:) ex quo capite diximus ſuprà Papam poſſe in toto Canonico iure humano etiam Apoſtolico diſpenſare. Difficultas ergo tota eſt circa poteſtatem inferiorum ad diſpenſandum in legibus ſuperiorum: circa quam duæ vel tres occurrunt difficultates in hac diſputatione diſcutiendæ.

Sed de diſpenſatione inferioris in lege ſuperioris.

Sectio I.

Vtrùm Epiſcopi per ſe habeant poteſtatem diſpenſandi in iure communi Canonico.

2\.
Ex de iſtone quæſtionis patebit, quid iudicandum de diſpenſatione ſuperioris inferioris in legibus ciuilibus.

HÆc difficultas poſſet ſuo modo trahi ad Legiſlatores ciuiles inferiores, vtrùm etiã illi habeant poteſtatem diſpenſandi in iure ciuili communi à ſuperiore Legiſlatore lato. Ex dicendis tamen circa Epiſcopos intelligetur, quid de eis ſentiẽdum ſit: non deſuctunt qui dixerint omnino eſſe in illis talem poteſtatẽ, niſi ſpecialiter per Papã prohibeantur: eſt enim apud multos receptum principium, *Omnia quæcumque poteſt Papa in totâ Eccleſiâ poſſe Epiſcopum in ſuâ diœceſi*. Probatur autem hæc ſententia Primò ex cap. *Nuper*, de ſententiâ excommunicationis; dicitur enim, eo ipſo quòd Legiſlator non reſeruat ſibi abſolutionem, eam inferiori concedere. Secundò, quia diſpenſatio in votis longè eſt difficilior, eò quòd vota attingant ius diuinum; & tamen Epiſcopi poſſunt per ſe in eis diſpenſare, ergo etiam in legibus. Tertiò, quia vſus id videtur ſuadere; nam diſpenſant ſæpè in ieiunio, in obſeruatione Feſtorum. Quartò, quia ea poteſtas diſpenſatiua eſt maximè neceſſaria ad gubernationem Epiſcopalem, ergo. Pro hac ſententiâ refert P. Salas ea diſp. 20, ſect. 3. Antoninum, Sotum, Victoriam & multos alios.

Pars affirmatiua. Quibus fundamentis nitatur. Primum ex cap. Nuper. Secundum à ratione. Tertium ab vſu.

3\.
Contraria ſententia certa. Probatur ex Clementinâ Ne Romani. Ratio à priori, quia Legiſlator inferior eſt ſubditus reſpectu ſuperioris.

Conttaria tamen ſententia videtur omnino certa: eſt etiã communiſſima, vt videre eſt apud Patrem Salas loco immediatè citato & P. Suarez cap. 14 num 4. & expreſsè traditur in Clementinâ *Ne Romani* de electione; vbi dicitur inferiorem non poſſe tollere legem ſuperioris abrogando aut diſpenſando. Ratio huius eſt manifeſta, quia ex naturâ rei certum eſt id non eſſe poſſibile: Legiſlator enim inferior reſpectu ſuperioris eſt propriè ſubditus (vt ex ſe conſtat) ergo non poteſt illius voluntatem infringere. Quę ratio locum habet, etiamſi inferior Legiſlator non ſit re ipſâ ſubditus; ſi tamen poteſtate ſit inferior; quia inferior poteſtas quà talis non poteſt vincere ſuperiorem, id quod lumine naturæ, vt dixi, notum eſt, ergo neque efficere, vt quod voluit ſuperior non habeat de facto vim obligandi. Quæ ratio, ex ſe tam habet vim in iure Canonico quàm in ciuili, & è contrario. Deinde ex iure poſitiuo non habant Epiſcopi talem vim, ergo. Dices id eſſe illis conceſſum à Chriſto Domino. Sed contrà. Ergo ſaltem ea doctrina non habebit locum in alijs Legiſlatoribus etiam Canonicis. Contrà Secundò, quia gratis & ſine vllo omnino fundamento in Scripturâ aut ratione id dicitur; imò ius citatum expreſsè contrarium habet.

Ius non concedit Epiſcopis talem poteſtatẽ: neque conceſſa eſt illis à Chriſto.

Iam ad oppoſita argumenta: & quidem illud principium, quod ſupponitur, omnino eſt falsũ, alioqoin Epiſcopus poſſet in ſuâ diœceſi definire materias fidei, diſpenſare in voto ſolemni, & alia facere quæ Papa poteſt pro totâ Eccleſiâ. quod eſt abſurdum. Ad cap. *Nuper* dicimus ibi eſſe ſermonem de abſolutione à cenſurâ, quæ lõgè diuerſa eſt ab obligatione legis: nam abſolutio à cenſurâ eſt iuxta ius, non contra illud: ius enim non ponit cenſuram vt non tollatur, ſed tantùm in pœnam, donec reus reſipiſcat, eo autem dante ſufficientem ſatisfactionem, ius ipsũ præcipit illum abſolui, licet aliquando expreſsè ipſum ius deſignet perſonam, à quâ debeat illa abſolutio conferri: eóque ſenſu aliquando etiam illâ dicetur reſeruata. At lex ponitur directè vt duret, nec tempus ei præfigitur aut conditio, quâ poſita auferatur, licet, ſi hoc fieret, adhuc non ceſſaret tunc per diſpenſationem inferioris, ſed per ſeipſam, aut per voluntatem ſuperioris.

Satisfit argumentis pro parte oppoſitâ.
Quomodo ſit intelligendũ cap. Nuper.

Ad Secundam de diſpenſatione in votis dicimus Primò falſum eſſe, eam poteſtatem abſolutè eſſe in Epiſcopis; ſolùm enim eſt in ordine ad aliquos caſus, ſicut etiã eſt in ordine ad aliqoas leges, vt explicabimus ſtatim: per quod reſpondebitur ad tertium & quartum. Addimus ergo in hac materiâ Primò, Epiſcopum habere eam poteſtatem diſpenſandi, quando ea in iure vel aliquâ aliâ viâ conceditur à Papâ: quod eodem modo applicandum eſt ad alios inferiores Prælatos vel Legiſlatores. Vbi notatur communiter, quando Papa in aliquâ lege dicit, *quòd poſſit in ea diſpenſari*, facere eo ipſo poteſtatem Epiſcopis diſpenſandi; alioqoin illa verba gratis ponerentur, cùm poſſe à Papâ diſpenſari, certum omnino ſit: vnde etiam dicitur pœnam, quæ in cap. *In quibuſdam*. de pœnis, ſtatuitur in occiſores Sacerdotum, eſſe diſpenſabilem ab Epiſcopo, eò quòd addatur ibi, *niſi fuerit cum eis miſericorditer diſpenſatum*. 4.

Epiſcopi non habent ius diſpenſandi in quouis voto.

Quando lex Papæ ait in eâ poſſe diſpenſari, habet Epiſcopus ius in eâ diſpenſandi.
Cap. In quibuſdam. non facit ad præſens punctum.

5\.

Ego doctrinam hanc Canoniſtarum eiúſque rationem cenſeo veram: hunc verò textum non puto eſſe ad rem, quia ibi non dat Pontifex licentiam vt diſpenſetur: ſed cùm dixiſſet, heredes homicidæ ad quartam generationem fore inhabiles ad Ordines, addit, *niſi cum eis fuerit diſpenſatum*: per quod nemini facit ſpecialem poteſtatem diſpenſandi, ſed declarat eam inhabilitatem duraturam, niſi per diſpenſationem ab eo vtique qui eam poteſt dare tollatur. Neque obeſt, quod Alphonſus Rex Caſtellæ citans eum textum in l. 8. tit. 8. parte 1. legerit, *niſi cum eo Epiſcopus loci diſpenſauerit*: fortè enim ille opinatus eſt poſſe Epiſcopum in eâ cauſâ diſpenſare. Idem etiam dico ad ſimilem clauſulam, quæ inuenitur in cap. *Poſtulaſtis*. de Clerico excommunicato; vbi dicitur, eos, qui cùm eſſent excommunicati, beneficia Eccleſiaſtica obtinuerunt, non poſſe ea retinere, niſi cum eis miſericorditer diſpenſetur: non enim puto ibi concedi facultatem diſpenſandi, ſed, vt dixi in præcedenti, declarari magis modum quo poſſint retinere ea beneficia.

neque cap. Poſtulaſtis.

Objicies, Quòd poſſint ea beneficia per diſpẽſationem Papæ obtinere, iam erat per ſe notum; ergo non fuit neceſſarium id declarare. Reſpondeo, Etiãſi in omni rigore nõ fuiſſet neceſſarium eam clauſulam ponere, tamen nõ omnino eſſe otioſam, quia per hoc inſinuatur eos poſſe obtinere diſpenſationẽ: quod fortè multi putaſſent eſſe difficillimũ vel impoſſibile. Et certe

ſæpè ſolent Pontifices ſimilem elaoſulam apponere, *niſi per Nos, vel per ſucceſſores noſtros fuerit aliter ſtatutum.* Quæ clauſula non minùs virtualiter intelligebatur, etiamſi non fuiſſet addita, quàm hæc, de quâ nunc agimus; ergo ex eo capite non licet colligere, ibi factam Epiſcopis poteſtatem diſpenſandi.

Poteſt diſpenſare Epiſcopus in lege Pontificiâ non obligante ſub mortali; item in caſibus frequentibus, vbi eſt moraliter impoſſibilis recurſus ad Papam;

Item in caſu graui nõ patiente morâ.

6. Secundò dicimus Epiſcopum probabiliter habere poteſtatem diſpenſandi in legibus Pontificijs, quando materia eſt leuis, & non obligat ſub culpâ mortali: eo enim ipſo quòd Papa noluerit fortiter obligare, videtur etiam permiſiſſe maiorem facultatem diſpenſandi Epiſcopis quàm in alijs caſibus: Tertiò in caſibus frequentibus, & pro quibus eſſet quaſi moraliter impoſſibile recurrere ad Papam; & id probat tertia ratio ſuprà pro primâ ſententiâ adducta, vt in lege ieiunij, celebratione feſtorum, &c. frequentes ſolent eſſe hi caſus, & ita occurrunt, vt non dent commodum locum recurrendi ad Papam: & idem eſt in diſpenſatione erga aliqua vota, de quibus in ſecundâ ratione contrariâ dicebatur. Quartò cenſetur hæc poteſtas conceſſa, quando aliquis caſus rarus occurrit magni momenti, quiq; ſine grauiſſimo periculo non patitur moram. Verùm hæc diſpenſatio ibi magnâ ex parte ad epieikiā pertinet: id quod docent communiter multi Canoniſtæ, quos referunt & ſequuntur P. Sanchez lib. 2. diſp. 40. & lib. 8. diſp. 9. num. 22. P. Suarez ſuprà num 10. Hos caſus poſuit P. Salas ſuprà num. 21. & ſunt alioquin receptiſſimi inter auctores.

Legem Pontificis eſſe tantùm particularem probat Epiſcopum poſſe in eâ diſpenſare.

Quintus caſus additur à Caietano, quando ſcilicet lex Pontificia non eſt vniuerſalis, ſed pro certo Epiſcopatu, putat enim tunc poſſe Epiſcopum eius loci diſpenſare. Verùm hæc additio non habet ſolidum fundamentum, quia neque ex naturâ rei, neque ex ſpeciali iure caſus excipitur; & etiam in eo manent adhuc omnes rationes, quas ſuprà nos fecimus ad probandum vniuerſaliter, eam poteſtatem non eſſe in inferiori Legiſlatore.

Conſequenter ad hanc materiam ſolet quæri, an in Parochis v.g. quando Epiſcopus commodè non poteſt adiri, ſit poteſtas diſpenſandi. Reſpondeo non eſſe, niſi in aliquibus rebus minoris momenti occurrente neceſſitate graui, vt circa ieiunia aut labores diebus feſtis; & fortè neque in his caſibus habent vbique eam poteſtatem: pro quâ re maximè attendendus eſt vſus, & ſæpè etiam ipſa æquitas ſeu epieikia.

Parochi in defectu Epiſcopi poſſunt in rebus leuioribus diſpenſare.

Attendendus tamen vſus & epieikia.

7. Reſtat pro complemento huius difficultatis diſquirere, vtrùm ea poteſtas diſpenſandi in legibus Superiorum ſit dicenda ordinaria, an extraordinaria. Quæſtio hæc, ſi ad ſolum modum loquendi attenderemus, nullius eſſet momenti, quia de voce non eſt curandum, ſed quia ex illa pendet reſolutio alterius quæſtionis de re, ideò iudicanda eſt vtilis, ſi enim dicamus eam eſſe ordinariam, dicemus etiam eam poſſe delegari; ſi verò extraordinariam, erit conſequenter ea delegatio neganda. Reſpondeo ergo illam, quæ de facto vniuerſaliter in eis eſt, eſſe ordinariam: nam licet ſit à Papâ conceſſa ex liberalitate (vt ſic dicam) quia tamen omnibus iam vniuerſaliter & vt perpetuò duratura conceditur, debet dici ordinaria. Quid enim magis ordinarium in aliquo quàm id quod omnibus in eo ordine & perpetuò conuenit? quo ſenſu etiam id, quod omnibus Legatis Pontificijs communiter conceditur, dicitur pertinere ad poteſtatem ordinariam illius, etiamſi ex naturâ rei, aut ex iure diuino nihil eis per ſe conueniat: hinc è contrario infertur, eam, quæ vni aut alteri ſpecialiter conceditur, non eſſe ordinariam.

Poteſtas diſpenſandi in lege Superioris conceſſa Epiſcopis eſt ordinaria.

SECTIO II.

Vtrùm Epiſcopus poſſit diſpenſare in legibus Conciliorum Prouincialium.

NON ago de generalibus aut Prouincialibus à Papâ approbatis; nam eorum leges iam ſunt Pontificiæ, ideóque debet de illis diſcurri eodē planè modo, quo de alijs Canonicis ex iure communi dictum eſt ſect. 1. Eſt ergo ſermo de Concilijs Prouincialibus nondū approbatis à Papâ; & an ea diſpenſatio ſit tamquam in legibus proprijs, an verò tamquam in legibus Superiorum. Difficultas hæc pendet ab aliâ, quã tetigi diſp. 18. agēs de his qui poſſunt leges Canonicas condere, an ſcilicet in eiuſmodi Concilijs ſit aliqua iuriſdictio maior quàm ſit in quolibet Epiſcopo, an verò tantùm ſint ibi multæ iuriſdictiones, quælibet ſupra ſuam tantùm diœceſim: in quo puncto & ibi & hìc cap 15. P. Suarez vt omnino indubitatum aſſerit dari ſuperiorem eam iuriſdictionem: pro quo multos Canones citat, quos ibi examinaui, dixiq; re bene penſâ nō habere vim pro eâ doctrinâ; imò, cùm ius videatur ſupponere, non poſſe quidquam in eiuſmodi Concilijs decerni niſi ex cōſenſu omnium: id quod tacitè etiam approbare videtur Pater Suarez, dum num. 7. docet non aliter potuiſſe Archiepiſcopo vim diſpenſandi in legibus eius Concilij concedi quàm vel à Papâ, quod eſt extra quæſtionem, vel conſentientibus omnibus Epiſcopis; cùm, inquam, hic conſenſus omnium neceſſarius ſit, meo iudicio euidenter infertur, non eſſe ibi maiorem vim quàm in quolibet Epiſcopo ſeorſim, quia ſi eſſet, per illam poſſet quilibet in particulari cogi ad acceptandas eas leges, quæ à maiori parte ferrentur; ſolùm in iure videtur Concilio conceſſa iuriſdictio aliqua maior quàm ſit cuiuſlibet Epiſcopi in ordine ad puniendos Epiſcopos, qui in aliquo crimine deliquiſſe ſint deprehenſi: at in ordine ad leges ferendas nihil inuenio in omnibus eis capitibus: ne verò hìc de Conciliorum auctoritate ex propoſito diſſeramus, breuiter in hoc puncto meam mentem explico. 8.

Sermo eſt de Concilijs nōdum à Papâ approbatis.

Concilium prouinciale non habet maius ius quàm quilibet Epiſcopus ſeorſim, habet tamen maius in ordine ad puniendos Epiſcopos.

DICO ergo PRIMÒ: Ex naturâ rei, etiam ſuppoſito ordine gratiæ, ea Concilia non habēt talem auctoritatem maiorem: hæc patet manifeſtè, quia, eò quòd Epiſcopi Hiſpaniæ, v.g. conueniant ad agendum de rebus ad bonum Hiſpaniæ pertinentibus, nec Chriſtus cēſetur illis dediſſe nouam quamdam iuriſdictionem maiorem quàm anteà habuerint; nec Papa eo ipſo cogitur eam dare; nec ipſi eam transferunt in eam communitatem, vt ea eſt quid fictum; non aliter, quàm ſi multi ſæculares Iudices diuerſarū Prouinciarum conuenirent ad agendum de bono communi, non ideò ex naturâ rei, aut ex conceſſione Principis cenſerentur habere nouam iuriſdictionem, etiamſi Princeps ipſe hortatus ſit eos ad talem conuentum propter bonum publicum: id enim poteſt fieri concurrentibus multis iuriſdictionibus, nullâ maiori reſultante. 9.

Concilia prouincialia ex nullo capite habent maiorem iuriſdictionē quàm ſinguli Epiſcopi.

Dices: Epiſcopi habent maiorem ratione Primatis. Sed contrà, quia ille ex ſe non habet vllam iuriſdictionem maiorem ſuprà alios; eo antem

tem quòd conueniant, non ei conceditur noua; ſed quia præcipuus eſt inter eos omnes, ideò vocatur, vt rectus ordo ſeruetur.

10\. *Epiſcopus poteſt diſpenſare in legibus Concilij prouincialis.*

Dico Secundò mihi probabiliſſimum eſſe rem de facto ita contingere: id quod eo loco citato fuſiùs tradidi, ideóque crediderim quemlibet Epiſcopum pro ſuo Epiſcopatu poſſe vt in legibus proprijs diſpenſare, etiamſi in eo Concilio latæ ſint, & conſequenter eas omnino abrogare: id quod à fortiori de ipſo Archiepiſcopo pro ſuâ diœceſi dicendum eſt.

Duo capita, ex quibus Concilium prouinciale poteſt acquirere iuriſdictionem ſupra ſingulos Epiſcopos.

Dico Tertiò: Poteſt tamen dupliciter fieri, vt in eis Concilijs reperiatur iuriſdictio maior quàm cuiuſlibet Epiſcopi: Primò, ſi Pontifex eam concedat illi cœtui; in quo nec leuis apparet repugnantia; & propter auctoritatem multorum probabiliter dici poteſt de facto conceſſa: Secundò, ſi ipſi Epiſcopi conuenientes in vnum ſuam transferant illi cœtui, eóque ipſo illum conſtituant ſupra ſe, eo planè modo quo ciuilis iuriſdictio à Republicâ cenſetur tranſlata vel in Principem vel in Senatum.

Dicet aliquis, Eſto id non repugnet ex naturâ rei, de facto tamen non poteſt contingere, quia in lege gratiæ tota iuriſdictio Eccleſiaſtica eſt à Chriſto collata Pontifici; nulla ergo manet in Epiſcopis, quam poſſint ſupra ſe concedere illi Concilio. Reſpondeo Primò, me ſolùm in præcedenti modo declaraſſe quî fieri poſſit ex naturâ rei talis tranſlatio, ſi aliud impedimentum nō ſuboriatur. Secundò reſpondeo, licet Chriſtus Petro eiúſque ſucceſſoribus dederit adæquatam iuriſdictionem Eccleſiaſticam in oues ipſius Chriſti, non tamen inde inferri, eaſdem oues, quando poſitiuè non impediuntur per vicarium Chriſti, non poſſe etiam dare aliquam iuriſdictionem ſpiritualem in ſe in ordine ad ea in quibus nullo modo contrariantur Vicario Chriſti: ex quo capite dixi in ſuperioribus, valdè probabile eſſe eos Monachos Ægypti, qui etiam inſcio Romano Pontifice eligebant ſuum Abbatem, à quo gubernabantur, ſubieciſſe ſeipſos illi dando iuriſdictionem ſpiritualem in ordine ad gubernationem ſpiritualem ſui.

Epiſcopi poſſunt Concilio dare aliquā iuriſdictionē in ſe in ijs in quibus non impediuntur per Pontificem.

11\. *De facto non poteſt præſumi conceſſa Concilijs talis iuriſdictio.*

Dico tamen Quartò, Hic modus non videtur probabiliter de facto poſſe admitti, quia ad eum requireretur in ipſâ congregatione Concilij aliquod ſignum, quo eam tranſlationē iuriſdictionis profiterentur; hoc autem ſignum non eſt in vſu, neque de eâ tranſlatione quidquā tunc auditur; ergo non debemus id de facto cōcedere, etiamſi ea ſe poſſibile ſit: vnde concludo, ſi debeat ea poteſtas maior concedi, recurrendum eſſe ad conceſſionem factam à Pontifice.

An leges latæ à Concilio cenſeantur propriæ Primatis præſidis Concilij. Negat Suarez.

Cap. Multis non fauet P. Suario, quia non agit de poteſtate legiſlatiuâ.

Hinc oritur dubium duplex. Primum, an ipſe Primas præſes Concilij ſit ita ſupra illud, vt cēſeantur leges à Concilio latæ eſſe propriæ illius, non verò alicuius altioris. Patet Suarez num. 5. opinatur etiam ipſum Archiepiſcopum ibi eſſe tamquam ſubiectum: quod probat auctoritate Gloſſæ vltimæ in cap. *Sicut.* 2. q. 7. & ex Gloſsâ vltimâ in cap. penult. de appellationibus in 6. & ex cap. *Multis.* diſtinct. 17. in quo admittitur appellatio ab Archiepiſcopo ad Synodum: ergo Primas eſt etiam ſubiectus Synodo. Ego hunc Canonem vltimum nequaquam puto eſſe ad rē præſentē: hîc enim agimus de poteſtate legiſlatiuâ; in eo autem cap. agi videtur de quæſtionibus ad fidem pertinentibus: dicitur enim, Si in qualiber Prouinciâ ortæ fuerint quæſtiones, & diſcrepare cœperit ratio, &c. ad maiorem Sedem referantur: & ſi illic facilè & iuſtè non diſcernuntur, vbi fuerit Synodus regulariter congregata, canonicè & iuſtè iudicentur. Quæ omnia magis videntur ſpectare ad quæſtiones de fide quàm ad leges. Secundò, & melius, ei reſpondeo, neceſſarium videri ibi non eſſe ſermonem de Concilio Prouinciali, quia incredibile videtur, vt, cùm in eo capite ſupponat Pontifex eas quæſtiones non potuiſſe decidi ab Epiſcopis & Metropolitano, eas remittat decidendas in Concilio prouinciali; vbi non niſi ijdem Epiſcopi & Metropolitanos conueniunt: debuit ergo aliud Concilium intelligere. Deinde in eo capite, vt patet ex primis verbis, eſt ſermo de Concilio, quod ſine Pontificis ſpeciali auctoritate congregari non poteſt: ergo non eſt ſermo de Prouinciali, ſed de generali: nam ad Prouinciale Concilium non eſt neceſſaria ſpecialis Papæ licentia, quia iam eſt generalis; ergo ex eo loco non multùm infertur de ſubiectione Metropolitani toti Concilio. Adde etiam Tertiò poſſe reſponderi, licet ſubijceretur in ordine ad decidendas eas quæſtiones, non tamen ſubiici in ordine ad leges ferendas.

Non fauet Secundò, quia loquitur de Concilio generali, non Prouinciali.

Vnde putarem valdè probabile, ſi Concilio ſpecialis concederetur iuriſdictio ſupra alios Epiſcopos, eam concedi Metropolitano vt capiti: etenim licet Concilium habeat auctoritatem ad puniendos reliquos Epiſcopos, non tamen ipsū Metropolitanum; ſed ſi contra ipſum aliquid habetur, debet ad Summum Pontificem deferri, vt conſtat ex cap. *Graue.* de præbendis: cuius rei non aliam meliorem reddere poſſumus rationem, quàm quòd ille ſit ſupra Concilium.

12\. *Iuriſdictio ſpecialis ex ceſſa Concilio conceditur Metropolitano.*

Dices, nos paulò antè docuiſſe, etiamſi Concilium habeat iuriſdictionem ſupra Epiſcopos quoad punitionem, non ideò ſequi, eam habere quoad ferendas leges; ergo è contrario, etiamſi Concilium non habeat iuriſdictionem ſupra Primatem quoad punitionem, poterit habere quoad leges ferendas: non ergo eſt bonum argumentum à nobis factum. Reſpondeo conſequentiam non eſſe bonam ab vno caſu ad alium. Diſparitas eſt facilis; nam quòd Epiſcopus ſubiiceretur quoad punitionem, non quoad leges, potuit eſſe valdè expediens; nam cùm leges pro illius ſubditis, quorum mores & diſpoſitiones, &c. ab aliis Epiſcopis non cognoſcuntur, non erat expediens vt illi poſſent eum cogere ad ferendas leges pro illis; vt verò ſubiiceretur quoad pœnam expediens fuit, quia de culpâ ipſius non ipſe, ſed alii debebant iudicare: in Metropolitano autem, ſi ſemel admitteretur, abſoluta ſubiectio reſpectu Concilii in ordine ad leges, non videbatur rationabile vt exciperetur in ordine ad cauſas proprias, cùm non poſſet meliùs iudicari quàm à Concilio habente aliunde iuriſdictionem ſupra illum, & potente commodiſſimè cauſam illius examinare; ergo probabilius eſt illum aſſiſtere vt caput, datâ ipſi à Pontifice ſpeciali auctoritate.

Obiectio.

Soluitur, & datur ratio, cur Epiſcopi ſubiaceant Cōcilio quoad pœnam, non autem quoad ferendas leges.

Inde tamen non putes inferri, illum poſteà poſſe eas leges abrogare; nam Metropolitanus extra Concilium non habet eam auctoritatem, quam in illo habuit; vnde, tranſacto Concilio, quia iam functus eſt officio, non poterit eas leges abrogare, aut in eis diſpenſare tamquam in propriis, ſed tamquam in altioribus; vt, ſi Pontifex renuntiato Pontificatu fieret particularis Epiſcopus, non poſſet diſpenſare in ſuis legibus tamquam in propriis, quia moraliter ſunt ab altiori poteſtate quam iam de facto habeat.

13\. *Metropolitanus non poteſt tranſacto Concilio diſpenſare in legibus ab eodem latis.*

Denique

Etſi Epiſcopi eſſent ſubiecti Concilio, poſſent nihilominùs diſpenſare in legibus eiuſdem pro ſuo Epiſcopatu.

Denique concludo, etiamſi dicamus Epiſcopos eſſe ſubiectos Concilio, probabiliter aſſerendum eſſe, eos habere poteſtatem diſpenſandi in eis legibus quemlibet pro ſuo Epiſcopatu, quia non creditur Concilium reſeruaſſe ſibi eam poteſtatem; cùm enim rarò ea Concilia conuocentur, eſſet durum, aut illud expectare, aut ad Pontificem recurrere pro omnibus legibus particularibus, ergo.

Dices: Hîc habet locum ratio, quam ſuprà fecimus, ad probandum Epiſcopum non poſſe diſpenſare in lege Pontificis, quia inferior non poteſt præualere contra ſuperiorem. Quæ ratio eodem modo hîc militat. Reſpondeo etiam, eam rationem hîc eſſe bonã: at nos dicimus, eum poſſe diſpenſare, non propriâ auctoritate, ſed conceſsâ ab ipſomet Concilio, quam conceſſionem intulimus probabiliter paulò antè, ſicut etiam ſectione primâ diximus, ab ipſo Papâ eſſe conceſſam Epiſcopis aliquam ordinariam poteſtatem diſpenſandi in legibus ipſorum Pontificum.

14. *An Epiſcopus poſſit diſpenſare in legibus Synodalibus. Quid ſentiat Suarez.*

Difficultas alia annexa præcedenti eſt, vtrùm Epiſcopus poſſit diſpenſare in legibus in Synodo Epiſcopali factis pro ſuo Epiſcopatu, an verò etiam ibi Synodus habeat iuriſdictionem ſupra Epiſcopum. Pater Suarez ſuprà negat Synodo illi vllam vim diſpenſandi, & ſoli Epiſcopo eam concedit; eò quòd omnes qui concurrunt ad illam Synodum, præter Epiſcopum, nullam habeant iuriſdictionem, ſecus in Concilio prouinciali, quia omnes habent iuriſdictionem, etiam ſit iuriſdictio aliqua ſupra quemlibet. Quidquid tamen de ſubſtantiâ rei ſit, hæc differentia meo iudicio planè nulla eſt; nam etiam in Concilio prouinciali in ordine ad iurentum præſens nullus habet iuriſdictionem; nam in primis vnus Epiſcopus non habet ſupra alterum: Secundò, ſupra ſe nemo habet: quid ergo, quæſo, confert, quòd illi habeant iuriſdictioně ſupra ſuas oues, vt propterea in Concilio reſultet vna tertia iuriſdictio ſupra ipſos? Meliùs fortè defendetur ea

Quomodo defendenda ſit pars affirmans.

concluſio, ſi conſequenter ad rationem ſuprà à nobis traditam dicamus, licet in re ipsâ nulla vera detur diſparitas à priori, nihilominùs re ipsâ in vno eſſe eam ſuperiorem iuriſdictionem, quia illam conceſſit Pontifex; quod ſuadetur probabiliter rationibus ſuprà citatis & communiori ſententiâ, in alio verò non dari, quia non habemus fundamentum ad eam ponendam. Fortè per modum congruentiæ poterit ſic applicari ratio Patris Suarez, vt cùm in Prouinciali Concilio omnes ſint Epiſcopi, magis ſint capaces recipiendi iuriſdictionem ſupra quemlibet, quàm vbi ſolùm ſunt Canonici, vt eam recipiant ſupra Epiſcopum. Vide Patrem Sanchez libro 8. de Matrimonio diſp. 17. numero 34.

SECTIO III.

Sub quibus conditionibus poſſit Epiſcopus diſpenſare: vbi, an qui poteſt diſpenſare poſſit permutare.

15. *An, vt Epiſcopus diſpẽſet, requiratur conſenſus Capituli. Fundamentum partis affirmantis. Non eſt bonũ.*

QVÆRIMVS, an, quando Epiſcopus diſpenſare poteſt in iure tam communi quàm proprio, indigeat cõſilio & cõſenſu Capituli. Affirmant nonnulli, eò quòd diſpenſatio computetur inter res arduas & magnas, iuxta cap. *Didici.* 1. q. 7. atqui grauiora negotia Epiſcopus non poteſt ſine ſuo Capitulo expedire, vt dicitur in c. penult. 15. q. 7. & c. 4. de his quæ fiunt à Prælato, ergo. Hoc tamen argumentum vtramq; propoſitionem falſam videtur habere: etenim per ſe diſpenſatio, niſi materia grauiſſima ſit, non computatur inter ardua; malè autem citatur c. illud *Didici.* quia in eo nihil penitus de eâ quæſtione, ſed purè purè Cyrillus, è cuius Epiſtolâ deſumptum eſt, docet, non valdè ſollicitè inquirendum de culpis præcedentibus eorum qui ſeriò ad fidẽ Catholicam redeunt. Minor etiam vera non eſt; neque in eis capitibus ſub eâ vniuerſalitate continetur, ſed purè dicitur, vt in iudicijs & in cauſis pertinentibus ad Eccleſiam & bona illius præſentes ſint Canonici; neque requiritur ibi eorum ſuffragium, ſed conſilium.

Defenditur pars negatiua.

Dicendum igitur eſt, Epiſcopum poſſe diſpenſare ſine conſilio & conſenſu Capituli: patet, quia ex naturâ rei ille conſenſus non requiritur; ipſe enim Epiſcopus ſolus eſt, qui iuriſdictioně habet: ex iure autem poſitiuo nullum fundamẽtũ affertur, quo id reijciatur; imò potiùs contrarium videtur probari. Nam iura Canonica, quandò concedunt Epiſcopo facultatem diſpenſandi, ſemper videntur cum eo ſolo loqui, vt in c. *Etſi.* de iudicijs. & in cap. *Cùm ex eo.* de electione in 6. & eodem modo Tridentinum loquitur ſeſſione 14. cap. 7. & ſeſſione 24. c. 6. Denique, cùm ferre legem grauius ſit quàm in ea diſpenſare, & ſuprà oſtenderimus, Epiſcopum ad ferendas leges non indigere conſenſu Capituli, multò minùs indigebit ad diſpenſandum: quod eodem modo intelligendum eſt de diſpenſatione in ſuis ac in altioribus legibus, quando ad diſpenſandum in eis facultatem habuerit.

An qui poteſt diſpenſare poſſit commutare.

In ſecunda ſectionis parte quærimus, an qui poteſtatem habet diſpenſandi in legibus, habeat etiam commutandi obligationem in aliam, ſiue illæ leges ſint propriæ, ſiue altiorum Legiſlatorum. De hac quæſtione agit P. Sanchez lib. 8. de Matrimonio diſp. 14. num. 1. & P. Suarez ſuprà cap. 16. Meo iudicio res eſt facilis, ideóque breuiter expedienda.

16. *Legiſlator in proprijs legibus poteſt cõmutare. Ratio à priori.*

DICO PRIMÒ: Eam poteſtatem commutandi in proprijs legibus non poſſumus vlli Legiſlatori negare: rationem à priori reddo manifeſtam, relictis aliorum probationibus; nam ad omne id, ad quod faciendum nemo tenetur, poteſt, ſi petatur ab eo vt faciat, apponere licitè cõditionem aliquam petenti oneroſam, dummodò in ſe honeſta ſit, & non ſit improportionata fauori aut gratiæ quam præſtat. Hæc propoſitio in terminis videtur nota: nam ſi ea conditio non placuerit ei qui gratiam petit, poterit eã non acceptare, & ea gratia carere, ſicq; nulla ei fiet iniuria. Quæ propoſitio vera eſt, etiamſi tanti momenti ſit conditio appoſita quàm gratia quæ fit; quia ſæpè homines vnam aliquam rem æſtimãt & reputant ſibi pro magna gratia, ſi concedatur eis, eſto debeãt alia æqualis valoris priuari, quia hanc, qua priuantur, non ita curant; & id manifeſtè patet in omni emptione aut permutatione æquali: quòd ſi conditio, quæ apponitur, ſit minoris difficultatis & momenti, tunc clariùs apparet eam poſſe peti honeſtè. Subſumo minorem: Atqui omnis diſpẽſatio eſt gratia & fauor, ad quem Legiſlator non tenetur; nam licet debeant eſſe rationes, quæ reddant rationabilem eam diſpenſationem; de quo inſtà; non tamen eſt neceſſum, vt illæ ſint tales, vt non poſſit Legiſlator eis non obſtantibus negare eam diſpẽſationem; ergo eam concedens poterit apponere conditionem aliquam honeſtam & oneroſam, quæ eo ipſo erit permutatio.

17. *Obiectio. Quot modis diſpenſatio poſſit eſſe debita.*

Dices Primò: Sæpè poteſt diſpenſatio eſſe debita, vt conſtat ex Panormitano, Decio, Felino & alijs in cap. *Etſi*. de iudicijs. & ex Gloſſâ in cap. *Diſpenſationem*. 1. q. 7. id quod contingit varijs modis, Primò, quando ius aſſignando cauſam iuſtam mandat vt diſpenſatio detur: id quod ſignificatur verbo *Debet dari*, vel, *Ordinamus vt detur*, &c. Secundò poteſt eſſe debita per præceptũ particulare; vt ſi Pontifex specialiter alicui committat vt cognita cauſa diſpenſet. Tertiò poteſt eſſe debita ex iuſtitiâ, quando eſt neceſſaria ad commune bonum, vel vitandum publicum ſcãdalum; vel quando aliter non poteſt ſpirituali bono & ſaluti poſtulantis conſuli. Quartò poteſt eſſe ex miſericordia debita, quando proximus grauiter indiget, etiamſi non in eo gradu, qui ſufficiat ad inducendam obligationem ex iuſtitia; ergo ſaltem in omnibus his caſibus non poterit fieri commutatio. Reſpondeo Primò pro his omnibus caſibus aliam à me reddendã rationem dum reſpondeo primo fundamento diuerſæ partis. Reſpondeo Secundò, per ſe loquendo, etiam tunc licere eam appoſitionem conditionis; quia etiam tunc aliquo modo conceditur liberè, ideóque apponi poterit onus aliquod, licet leuius.

Etiam quando diſpenſatio eſt debita poteſt ei apponi conditio.

Dices: Diſpenſatio tunc quodammodò venderetur. Nego ſuppoſitum. Primò, quia ſi conditio appoſita non pertineat ad materiam pecuniariã aut bonorum temporalium, ſed ſit purè ſpiritualis, non erit ſimonia: ſi enim ego illi confero beneficium Eccleſiaſticum cum hoc onere, vt ſingulis diebus media hora v. g. meditetur de paſſione Chriſti, aut de gloria, quæ erit ibi, quæſo, ſimonia? Secundò reſpondeo, Eſto ea conditio ſit in materia pecuniæ, ſi tamen non pro ſe aut ſuis, ſed in pauperes v. g. applicatur, vt ſcilicet ſingulis menſibus largiatur pauperibus aliquam eleemoſynam, vbi erit vel vmbra ſimoniæ?

Conditio appoſita poteſt etiam eſſe in materiâ pecuniariâ.

18. Dices Secundò, Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 18. de reformatione præcipit diſpenſationes gratis dari, ergo non licebit eis apponere vllam conditionem oneroſam. Reſpondeo, τὸ *gratis* non denotare, niſi vt ipſe concedens diſpenſationem donis aut muneribus ad eam concedendam non inducatur, & ne pecuniam aut in materia pecuniæ ſolutionem aliquã pro ea exigat: nam alioquin qui diſpenſans nihil penitus pro ſe petit, ſi alterum obliget vt oret ſingulis diebus, certè gratis illi dat diſpenſationem.

Quo ſenſu Tridentinum dicat diſpenſationem debere concedi gratis.

Hinc DICO SECVNDÒ diſcurrendum eodem modo in diſpenſatione circa leges Superiorum, quia ratio immediatè facta etiam in illa diſpenſatione locum habet; nam neque ad eam dandam tenetur diſpenſans; & ex parte conditionis appoſitæ nullum eſt obſtaculum, ergo. Addenda tamen hîc ea ordinaria limitatio, quã ſæpè tetigimus, niſi ſcilicet ſuperior Legiſlator dum fecit poteſtatem diſpenſandi, ſimul etiam prohibuerit vllam conditionem apponi; tunc enim haud dubiè non poterit apponi: quamdiu autem de hoc ſpeciali iure non conſtat, argumentum à me factum totam ſuam vim retinet. Hanc ſecundam concluſionem negant nonnulli; inter quos eſt P. Sanchez ſuprà n. 2. & lib. 3. diſp. 10. à num. 3. vbi ait eam vim commutandi non concedi, etſi concedatur vis diſpenſandi in legibus Superiorum.

Etiam in lege Superioris ſemper poteſt diſpenſationi apponi conditio, niſi id expreſſè prohibeat Legiſlator ſuperior.

Quæ doctrina nec traditur conſequenter, vt ex ratione à me facta conſtat; neque veritati conſona eſt: duo enim vel tria fundamenta, quibus vtitur, & leuia ſunt, & æqualiter in vtraque diſpenſatione vim habent, vt ex eorum ſolutione conſtabit, vbi ſimul magis roborabitur noſtra concluſio, & afferetur ratio pro caſibus paulò antè nobis obiectis.

Fundamenta pro parte negatiuâ non ſubſiſtunt.

SECTIO IV.

Soluuntur argumenta oppoſita: vbi, an in aliquo caſu ſit illicita permutatio.

19. *Primum argumentum. Non vrget Primò, quia ſequeretur, neq; Papam poſſe apponere diſpenſationi conditionem. Secundò, quia etiã vbi eſt neceſſaria diſpenſatio, poteſt ei apponi conditio.*

PRIMVM eſt, quia ſi cauſa diſpenſandi eſt iuſta, ergo iniuſtè aliquid aliud petitur, ſeu iniuſtè aliud onus imponitur. Reſpondeo Primò, rationem hanc eodem modo vrgere contra ipſum Papam diſpenſantem in votis; vbi nemo negat licitam eſſe eam permutationem per conditionem aliquam oneroſam. Reſpondeo Secundò, Eſto cauſa ſit iuſta vt poſſit concedi diſpenſatio, non inde inferri, iniuſtam fore appoſitionem conditionis, quia (vt dixi) etiam ſuppoſita iuſta cauſa adhuc poteſt non dari diſpenſatio: deinde, etiamſi ea cauſa exiſtente negari non poſſet diſpenſatio, non inde inferri non poſſe honeſtam conditionem apponi, tum quia in bonum publicum id expedit ſæpè, ne illæ diſpenſationes vileſcant; tum quia, vt aliqualiter ille homo conformetur cum reliqua communitate; meritò ablato ei onere, quod non poteſt ſuſtinere, imponitur ei aliud leuius, ne omnino ſit quaſi exlex: ſic ei qui non habet viſum ſufficientem vt ſine grauiſſima moleſtia legat totum Officium diuinum, poteſt imponi vt oret roſarium beatæ Virginis, &c.

Secundum argumentum eſt, quia ea permutatio vix poteſt à ſimoniæ labe excuſari: ſed huic argumento ſuperiùs ſatisfactum eſt, nunc addo illud, eodem modo vrgere contra Papam aut cõtra Epiſcopum in ſuis proprijs legibus diſpenſantem; cur enim magis arguetur ſimoniæ Epiſcopus quàm Papa? aut, cur Epiſcopus in alienâ lege, non in propria?

Secundum argumentũ. Nimis multum probat.

Tertium fit, quia ea permutatio excedit poteſtatem Epiſcopi; iam tamen oſtendi ex naturâ rei id non eſſe ſupra illius vires, neque item ex iure quidquam in contrarium inferri.

Tertium argumentum falſum aſſumit.

Quartum argumentum, quia inde ſequeretur poſſe Epiſcopum ſine cauſa mutare obligationem legis in aliam æquiualentem, ſicut poteſt in votis. id quod eſt abſurdum. Reſpondeo negando conſequentiam; nam ex eo, quòd quando diſpenſat ex iuſta cauſa poſſit addere conditionem aliquam oneroſam, nullatenus ſequitur eum poſſe diſpenſare ſine cauſa, & conſequenter nec ſequitur poſſe fieri eam permutationem ſine cauſa; neque video vllo modo vim illationis. Ad inſtantiam de voto reſpondeo, illam ab omnibus ſoluendam, & eodem modo vrgere contra Papam diſpenſantem permutatiuè in ſuis legibus. Hoc vltimum ex ſe patet; illud verò probo; nam independenter ab hac ſententia ſic ego argumentabor: Poteſt Epiſcopus ſine cauſa mutare votum in rem æquiualentem, ergo & legem. Vides inſtantiam eſſe abſolutè independentem à ſententia noſtra præſenti. Reſpondetur ei abſolutè, votum ideò poſſe in rem euidenter meliorẽ permutari, quia Deus, qui illud acceptauerat, ſemper eſt magis contentus re ex ſe meliori, ideóque ſemper cenſetur cedere iuri ſuo in ordine ad eam permutationem; in legibus autem ea ratio non vrget alia-

Quartũ argumentum.

Non eſt bona conſequẽtia, Epiſcopus poteſt commutare obligationem legis ex iuſtâ cauſâ, ergo etiã ſine illâ.

Ratio, cur votũ poſſit ab Epiſcopo commutari ſine cauſâ in rem meliorẽ, & non obligatio legis.

alioquin ſubditus ipſe poſſet etiam ſibi permutare legem: quod eſt abſurdum. Ideò autem in lege non habet locum ea ratio, quia lex non attendit ad materiam ex ſe meliorem, ſed quæ magis pro bono publico expediat, aut propter alias ſpeciales rationes, quæ non inueniuntur in alia materia etiam honeſtiori; ideóque ſine cauſa non eſt licita ea permutatio.

20. *P. Sanchez ideò negat Epiſcopū poſſe cõmutare in lege Superiorū, quia poteſtas diſpenſandi non eſt idem cũ poteſtate commutandi.*

Pater Thomas Sanchez eo lib. 8 diſp. 2. contrarium (vt dixi) ſentiens maximè hac nititur ratione: Poteſtas diſpenſandi ex conceptu ſuo non dicit poteſtatem commutandi, quia ea duo inter ſe ſeparabilia ſunt; ergo ex eo quòd vna concedatur alicui inferiori Legiſlatori, non ſequitur conceſſa altera. Conſequentia videtur bona. Antecedens autem probatur, quia poteſtas diſpenſandi non includit vt partem poteſtatem commutandi, vnde poteſt Papa dare alicui illã negando hanc: quod & nos paulò ante inſinuauimus.

Reſpondetur fundamento P. Sanchez. Primò.

Reſpondeo tamen Primò ex ratione ſuperiùs à me data, etiamſi non includatur ea commutatio in diſpenſatione, nullo tamen modo illi repugnare, ideóque, quando proximè diſpenſans liberaliter agit, poſſe apponere conditionem oneroſam modo à nobis explicato.

Reſpondetur Secundò.

Secundò reſpondeo ex Patre Suario, Quando alicui datur poteſtas ad maiorem ablationem vnius rei, cenſeri datam etiam ad minorem ablationem illius eiuſdem rei, niſi contrarium inſinuetur in ipſa donatione. Pro quo aduerte, diſpenſantem agere cauſam auctoris legis condonando id, quod ei quodãmodò debebatur: vnde ſicut dominus licentiam dans adminiſtratori bonorum, vt, ſi iudicauerit ex prudenti cauſa remittat ſubditis debitum illorum, ſine dubio à fortiori dat ei poteſtatem, vt, ſi poſſit, permutando in aliquam aliam actionem, quæ & ſubditis ſit ſuauior, & in domini bonum cedat, remittat ea debita quia tunc magis conſulitur domino; ita in legum diſpenſatione, quia magis conſulitur bono publico, quod Princeps reputat ſuum, ſi ea permutatio fiat; à fortiori cenſetur ad eam dediſſe licentiam. Quam inſtantiam benè Suarez ſuprà tetigit. Conſtet ergo non eſſe vllam rationem, cur vniuerſaliter negetur ea poteſtas permutandi.

Exemplo declaratur quomodo poteſtas diſpenſandi ſoleat eſſe cõiuncta cum poteſtate cõmutandi.

21. *Quando ſiceat diſpenſationi apponere onus pecuniarium diſtabis prudentia. Duæ regulæ P. Suarij ad hoc cognoſcendum. Prima quando lex non eſt oneroſa, non licet eius obligationem mutare in onus pecuniarium.*

Verùm autem in aliquibus diſpenſationibus, non liceat apponere pecuniarium aliquod onus, in fabricam v.g. templi, aut in eleëmoſynam pauperum, debet prudenti iudicio in caſibus particularibus decidi. P. Suarez n. 9. & 10. duas regulas tradit. Prima eſt, ſi materia legis, in quâ eſt diſpenſatio, non ſit propriè oneroſa, ſed impoſita propter vitanda aliqua incommoda, vel propter fines alios honeſtos ſpectantes ad bonum commune; vt v.g. lex præcipiens denuntiationes publicè fieri ante matrimonium; actus enim ille non poſtulatur propter ſe, ſed propter vitanda pericula: ſi, inquam, talis ſit materia, dicit non debere fieri permutationem aliquam in rem pecuniariam, quia ea permutatio non habet proportionem cum materiâ diſpenſationis, ſed caſu quo iuſtas ob cauſas diſpenſetur, id debere fieri, vel nullâ appoſitâ conditione, vel certè, quæ ordinetur ad eumdem finem legis: vt ſi ei præciperetur abſtinere à copulâ, donec diligentiâ ſufficienti adhibita certò deprehenderetur an alteri promiſiſſet. Secunda regula Patris Suarez eſt quando lex eſt oneroſa, cùm tunc liberatio ab eo onere proportionem habeat cum onere aliquo in materia pecuniæ; quo redimatur grauamen legis, poſſe iuſtè illud onus imponi.

Secunda regula quandò lex in quâ fit permutatio, fuit oneroſa, poteſt apponi onus pecuniarium.

22. *Prima regula P. Suarij praxis repugnat: Secunda bona eſt.*

Hæc Secunda regula mihi placet, Prima non ita, quin video praxim maximè contrariam; nam lex prohibens matrimonium intra certos gradus affinitatis aut cõſanguinitatis non fertur directè ad grauandas perſonas, ſed propter bonum publicum, vel propter honeſtatem in ipſa actione repertam; & tamen certum omnino eſt, in eiuſmodi diſpenſationibus imponi frequenter permutationem in eleëmoſynam aut in pecuniam ad cauſas pias; & idem eſt in aliis ſimilibus legibus: vnde in hac materia non putarem poſſe vllam certam regulam tradi, ſed debere diligenter ponderari & perſonarum, cum quibus fit diſpenſatio, qualitatem, & grauitatem rei in qua diſpenſatur, & vtilitatem, quæ inde reſultat illi perſonæ. Ex quibus capitibus fortè poſſet alia magis apparens regula tradi, vt ſcilicet, ſi vtilitas inde veniens ſit corporalis, vt in diſpenſatione ad contrahendum cum conſanguineâ, in liberatione ab obligatione ieiunij, &c. poſſit meliori titulo aliquod onus pecuniarium imponi. At ſi diſpenſatio ſit in ordine ad rem ſpiritualem, vt v.g. quòd poſſit ordinari extra tempus, ex quo nullum per ſe phyſicum accipit lucrum, ſed ſacros Ordines ſpirituales vno aut altero menſe citiùs, non videtur habere proportionem permutatio in pecuniã; ſecùs eſſet, ſi ſimul cum anticipatione Ordinum diſpenſaretur in accipiendo citiùs beneficio aliquo & eius fructibus; tunc enim meritò illi poſſet imponi, vt aliquam ex eis fructibus eleëmoſynam faceret, vel ad cauſas pias deſignaret. Quæ doctrina vniuerſalis eſt tam ad diſpenſationem in legibus propriis quàm in legibus Superiorum.

Quando ex diſpenſatione prouenit vtilitas corporalis videtur poſſe apponi onus pecuniarium: non item, quando prouenit vtilitas ſpiritualis.

Sectio V.

Cuius iuris ſit poteſtas diſpenſatiua.

23. *An ſit iuris ſtricti, an fauorabilis.*

VLtimò circa poteſtatem diſpenſandi quæritur, qualis ſit iuris, an ſtricti, ſeu odioſi, an verò fauorabilis. Quæ difficultas licet ad modum loquendi videatur pertinere, eſt tamen neceſſaria vt ſciatur, an debeamus illam interpretari cum extenſione ſeu largè, an verò ſtrictè & rigorosè.

Svbsectio I.

Status quæſtionis & variæ ſententiæ proponuntur.

PRo hac difficultate diſtinguenda eſt duplex poteſtas diſpenſandi: vna, quæ eſt in ipſomet Legiſlatore reſpectu ſuarum legum: & de hac certum eſt eſſe iuris fauorabilis, & extendi debere, quia ex naturâ rei ineſt Legiſlatori, &, vt ſuprà diximus, extenditur ad omnia ad quæ ipſa poteſtas legiſlatiua. Alia poteſtas eſt delegata ad diſpenſandum in legibus Superiorum, de quâ in præcedentibus; & in eâ ſolâ locum habet difficultas præſens. Aduertendum item Secundò, hanc eamdem poteſtatem delegatam eſſe poſſe duplicem, vnam ordinariã, aliam verò, quæ ſolet abſolutè vocari delegata, quia eſt extraordinaria. Ordinaria ab omnibus communiter iudicatur fauorabilis, quia per eam conſtituitur ius quoddam; ius autem omne eſt fauorabile: ſolùm ergo reſtat altera quæ delegata eſt. Circa quam rurſus

Poteſtas diſpenſandi duplex eſt: alia in Legiſlatore reſpectu ſuarum legum; alia delegata. Delegata alia eſt ordinaria, alia extraordinaria. Ordinaria eſt iuris fauorabilis. Varij modi quibus concedi poteſt poteſtas extra ordinaria delegata.

obſeruandum eam vtrils modis poſſe concedi; Primò ad inſtantiam eius, cum quo eſt diſpenſandum: id quod fieri poteſt dupliciter; vel determinatiuè, aſſignando eum qui debet diſpenſare, vel dando optionem vt eligat quem velit, vt ſecum diſpenſet. Secundo modo poteſt delegari ea poteſtas ſine petitione eius cum quo eſt diſpenſandum: id quod rurſus fieri poteſt duobus modis, vel determinando illi perſonam & caſum in quo debeat diſpenſari, ſiue id fiat obligando illum vt diſpenſet, ſiue relinquendo illi liberum, vt, ſi nolit, non diſpenſet, vel non determinando illi vllam perſonam, ſed dando illi poteſtatem diſpenſandi cum eis qui petierint. Hoc ſuppoſito.

24\. *Prima ſententia affirmans omnem poteſtatē extraordinariam eſſe odioſam. Secunda affirmans eſſe fauorabilem. Aliæ tres ſententiæ diſtinguentes inter poteſtatem extraordinariam.*

Tot ferè ſunt diuerſæ ſententiæ quot ſunt ij modi quibus fieri poteſt hæc conceſſio. Prima opinio vniuerſaliter dicit, omnem eam poteſtatē eſſe odioſam, quia diſpenſatio, quæ eſt actus illius, odioſa eſt. Secunda ſententia extremè oppoſita dicit omnem eſſe fauorabilem, quia non eſt iuri contraria; & eſt beneficium Principis. Tertia ſententia dicit, ſi ſit poteſtas data immediatè ipſi diſpenſatori, indifferenter eſſe fauorabilem, omnem aliam eſſe odioſam. Ita P. Suarez cap. 17. num. 7. & ſequentibus. Quarta ſententia dicit, etiam eam eſſe fauorabilem, quæ datur ad inſtantiam ſeu in fauorem diſpenſantis. Quinta ſententia dicit etiam eſſe fauorabilem omnem quæ datur diſpenſanti ſine obligatione, & cum libertate ad non diſpenſandum, ſi velit.

Tertia & quarta ſententia inconſequentia arguuntur.

Ego (vt ſincerè quid ſentiam dicam) cenſeo tertiam & quartam ſententiam non videri loqui conſequenter, ideóque vel dicendum abſolutè omnem talem poteſtatem eſſe odioſam, vel omnem eſſe fauorabilem, excepto caſu quintæ ſententiæ: id quod facilè oſtendo diſcurrendo per rationes differentiæ, quæ in illis afferuntur; & quidem illi, qui aliquam poteſtatem diſpenſandi dicunt odioſam, eò quòd ipſa diſpenſatio, quæ eſt actus illius ſit odioſa, & tamen in aliquâ id negant, manifeſtè videntur conſequentiam deſerere, nam ea ratio, quòd actus illius poteſtatis ſit odioſus, ad omnem eam poteſtatem ſe extendit; ergo ſi natura actus transfertur in cauſam, omnis ea poteſtas erit odioſa: & verò hinc addiderim, quod fortè paradoxum videbitur, magis eſſe odioſam eam, quæ daretur indifferenter ad diſpenſandum cum quocumque, quàm illam, quæ ad vnum caſum particularem; quia ſi ob actum odioſum dicitur odioſa poteſtas, ergo quo ad plures actus odioſos extenditur, magis erit odioſa: multiplicatâ enim ratione odij, odium ipſum multiplicari neceſſum eſt.

25\. *Non eſt fundamentum dicendi omnem poteſtatem determinatam eſſe odioſam indeterminatā verò fauorabilem.*

Secundò, item illi, qui dicunt omnem determinatam eſſe odioſam, indeterminatam verò fauorabilem (vt P. Suarez ſuprà) non aſſignant ſufficientem rationem diſparitatis. Quòd enim Primò dicunt eam poteſtatem ordinariam ſeu generalem non eſſe odioſam, quia non eſt contra ius, eodē modo vrget contra omnem aliam; nam licet actus in ordine, ad quem datur, ſit contra ius, in quo etiam conuenit hæc cum ordinariâ, vt immediatè antè dixi; ipſa tamen poteſtas non eſt contra ius prohibens, ne detur ordinaria poteſtas; ita neque eſt ius prohibens, ne detur particularis poteſtas; ergo ex hoc capite nulla eſt differentia.

Ratio diſparitatis reijcitur.

Quòd item ſecundo loco dicunt, eam quaſi ordinariam eſſe in bonum commune, ideóque non eſſe odioſam, alias verò, quæ particularem perſonam reſpiciunt, eſſe in bonum particulare, & ideò eſſe inuidioſas, & reſtringēdas, hoc etiam nullo modo ſatisfacit; Primò, quia expreſsè ipſe P. Suarez ſequenti capite num. 18. ait, Etiamſi diſpenſatio non ordinetur immediatè in bonum publicum, eo ipſo cenſeri redundare in bonum commune; quia bonum partis in bonum totius corporis redundat: nam diſpenſator ita debet habere curam boni communis, vt etiam habeat ſingulorum. Hæc ille ibi. Ergo etiam poteſtas ad diſpenſandum in vnâ ſolâ perſonâ eſt in bonum commune, ergo non eſt odioſa.

Poteſtas determinata tam reſpicit bonum commune quam indeterminata.

Secundò idem reiicio, quia ſæpè poteſt eſſe diſpenſatio erga vnam particularem perſonam, & tamen eſſe quaſi immediatè in bonum commune. Si v. g. non eſſet perſona apta pro Epiſcopatu & pro bono publico diœceſis niſi vnus, qui eſſet bigamus, certè diſpenſatio in eo, à quo ſperatur ſummum bonum totius Epiſcopatus, reſpiceret immediatè bonum commune, & quidem longè magis, quàm diſpenſare communiter in obligatione ieiunij: quòd ſi eo caſu daret Pontifex alicui Primati poteſtatem diſpenſandi cum tali viro in ordine ad ſacros Ordines, &c. quis poſſet re prudenter examinatâ dicere, hanc poteſtatem diſpenſandi odioſam eſſe, & non ordinari in bonum publicum, alteram verò diſpenſandi indifferenter in lege ieiunij eſſe in bonū publicum & fauorabilem? Idem dicendum eſt in alijs diuerſis caſibus, quando homini de Republicâ benè merito fit quaſi in præmium aliqua gratia, quæ ſine dubio ad bonum commune ordinatur; quo caſu alibi diximus cum eodem P. Suario, etiam ex bonis communibus ſeu ex tributis eſſe licitum ei magnum aliquem fauorem præſtare: ergo non poteſt, eò quòd poteſtas diſpenſandi reſpiciat in particulari determinatam perſonam, dici odioſa præ alterâ quæ reſpicit multas. Quæ ratio & eius inſtantiæ eodem modo habent vim, ſiue in eis caſibus eam poteſtatem diſpenſandi petat ipſe cui eſt conferenda diſpenſatio, ſiue illam petat Reſpublica pro illo, ſiue ipſe, cui deleganda eſt vis diſpenſandi; vnde reiiciuntur, qui illas alias diſtinctiones in quarta & quinta ſententia poſitas inuenére.

Declaratur id ampliùs exemplo particulari.

26\. *Ratio diſparitatis de bono publico & priuato ampliùs refutatur.*

Tertiò reiicio eam diſparitatem tertiæ ſententiæ, quia ſi poteſtas diſpenſandi cum multis ideò eſt in bonum commune, quia per illam poteſt cum hoc & illo in particulari diſpenſari, ergo quælibet diſpenſatio in particulari ſaltem inadæquatè eſt in bonum commune: patet, quia ſi quælibet inadæquatè & particulariter non eſſet in bonum commune, omnes ſimul non facerent adæquatè vnum bonum commune; ergo ex eo capite nulla differentia ſufficiens colligitur.

Doctrina quartæ ſententiæ refutatur.

Quod item tradit quarta ſententia, ſcilicet eam ſolam poteſtatem diſpenſandi eſſe fauorabilem, quæ datur ad inſtantiam diſpenſatoris, facilè reiicitur: nam (vt benè P. Suarez num 8. docet) gratis ea differentia adſtruitur; nam illa facultas in ſe eadem eſt, & ſemper habet reſpectum ad diſpenſantē, & ad alterum, cum quo eſt diſpenſandū: item fieri poteſt, vt perſona, cui eſt facienda gratia, ſit magis digna eo fauore, quàm perſona quæ illam datura eſt; vt optimè probatur inſtantia à nobis contra eundem Patrem Suarez allata de ea perſona bigama pro Epiſcopatu; imò petitio eius facultatis ex parte perſonæ indigentis eſt magis fauorabilis, quia oritur ab indigentia & ab humiliatione ſui, qui ſe eo ipſo oſtendit miſerabilem: in diſpenſante verò videtur ea petitio eſſe ex faſtu & ſuperbia, niſi

ſurrè

fortè ipſe etiam moueatur ad petendum ex eâ miſeria alterius cognita, & illam proponat Papæ: quo caſu licet non ſit magis fauorabilis præ indigente, ſaltem non eſt minùs.

27. *Quinta ſententia ex parte approbatur.*

Magis videtur accedere ad veritatem quinta ſententia, quæ eam ſolam dicit odioſam poteſtatem, quæ datur cum obligatione conferendi diſpenſationem cognita cauſa; nam tunc ea poteſtas, moraliter loquendo, videtur eſſe actualis diſpenſatio in iure, & ſolùm deſiderari examen aut diſquiſitionem faciendam ab eo cui committitur diſpenſatio; vt cùm quis petit ſecum diſpenſari in gradu prohibito ad matrimonium; Pontifex verò remittens alicui, ſiue certæ ſiue incertæ perſonæ examen cauſarum, ei mandat, vt ſi deprehenderit rem ita ſe habere, diſpenſet; ideóque ſolùm hunc caſum puto excipiendum, quia reuerà, ſi moraliter res conſideretur, tunc temporis immediatè ipſe Pontifex diſpenſat, alter verò non niſi vt examinator cauſæ iudicandus eſt: vnde etiam obiter noto, in tali diſpenſante non eſſe eam poteſtatem, quam ſuprà diximus, apponendi vllam conditionem oneroſam ei diſpenſationi, quia in rigore non eſt diſpenſans: quod non ita contingit, quando ex integro cõmittitur alicui diſpenſatio liberè concedenda, etiamſi determinetur certa perſona: hoc enim ad iuriſdictionem per accidens ſe habet.

Quãdo Papa iubet diſpenſari cum aliquo cognitâ causâ, is qui cauſam cognoſcit non eſt propriè diſpenſans.

Dices: Ergo, ſi quis habeat à Pontifice licentiam, vt poſſit eligere Confeſſarium qui abſoluat à peccatis, non poterit tunc Confeſſarius dici illum abſoluere propriè, ſed id debet tribui Pontifici. Reſpondeo negando conſequentiam, quia in foro pœnitentiæ Sacerdos quilibet, qui abſoluit, habet veram & propriã iuriſdictionem, ideò dicit *Ego te abſoluo*; licet eam acceperit à Pontifice ſimul & à Chriſto per Sacramentum Ordinis: de quo egimus ſuprà: at in ordine ad diſpenſationem in lege alia eſt ratio, quia poteſt Pontifex ipſe dare diſpenſationem immediatè ſub hac vel illa conditione: & id videtur in præſenti caſu contingere.

Soluitur obiectio.

SVBSECTIO II.

Deciditur omnino quæſtio.

28. *Omnis poteſtas diſpenſandi, exceptâ vltimâ, eſt fauorabilis.*

IGitur dicendum eſt in hac materiâ omnem poteſtatem diſpenſandi, excepta hac vltima, eſſe fauorabilem, quia licet actus ipſe diſpenſationis ſit odioſus, poteſtas tamen ad illũ non eſt odioſa: id quod ſuprà probauimus; nam diſpenſatio ideò eſt odioſa, quia excipit aliquem ab obligatione, quam ius impoſuit: omne autem quod exorbitat à iure dicitur odioſum. At poteſtas diſpenſandi non exorbitat à iure; nam ius non prohibet, ne detur ea poteſtas: ergo poteſtas non eſt contraria iuri, ergo eſt fauorabilis.

Dices: Ea poteſtas cenſetur eſſe eiuſdẽ ordinis cum actu, ad quem eſt; ſed actus eſt odioſus, ergo & poteſtas. Pauci reſpondent ſufficienter huic argumento, licet illud ferè omnes tangant; & ſuprà illud nos poſuimus: ego inprimis reſpondeo, manifeſtè eſſe falſam eam maiorem; etenim poteſtas peccandi non cenſetur eſſe in eodẽ ordine cum ipſo peccato: & ne longiùs à materia præſenti abeamus, in ipſo Summo Pontifice poteſtas diſpenſandi non eſt odioſa (vt omnes concedunt;) & tamen ipſe actus diſpenſationis eſt odioſus; ergo non ſunt ſemper in eodem ordine actus & potentia ad illum. Ratio à priori facilis eſt, & paulò antè tacta; quia poteſtas non eſt contra ius; at diſpenſatio verè eſt contra ius.

Poteſtas diſpenſandi non eſt eiuſdem ordinis cum actu diſpenſationis.

Ratio diſparitatis inter actum & poteſtatem diſpenſandi.

Replicabis, malè dici ipſam diſpenſationem eſſe contra ius; nam per legem non prohibetur diſpenſatio, ſed opus, quod eſt obiectum diſpenſationis, v. g. comedere carnes die Veneris. Reſpondeo, diſpenſationem non dici contra ius, quia ipſummet diſpenſare ſit contrarium iuri, ſed quia dat licentiam ad rem contrariam iuri; hoc autem non habet datio poteſtatis, quia neque in ſe, neque ratione ſui termini eſt contra ius.

Soluitur obiectio.

29. *Si alicui concederetur poteſtas diſpenſandi contraria iuri, ea eſſet odioſa.*

Hinc infero, ſi eſſet aliquod ius commune, quod prohiberet, ne ad diſpenſandum in tali lege daretur vlli poteſtas, niſi Archiepiſcopo v. g. & nihilominùs Papa eam concederet alteri inferiori, tunc eam poteſtatem futuram odioſam, quia eſſet diſpenſatiua in iure; quòd ſi per nouum ius ordinariè concederetur Epiſcopis, iam non eſſet odioſa, quia quidquid iure communi conceditur eſt fauorabile, cùm non exorbitet à iure. Neque obeſt, quòd priùs contrarium fuerit per ius diſpoſitum; nam ſecundum ius abrogans prius facit vt hoc ſecundum ſit iam verum ius, vt antiquum perinde perierit ac ſi numquam fuiſſet. Adhuc poſſet contra hanc doctrinam obiici cap. *Si cui nulla.* de præbendis in 6. in eo enim dicitur gratiam conceſſam Epiſcopo ad prouidendum de beneficiis, nulla facta perſonarum expreſſione, non expirare per mortẽ concedentis, etiamſi cauſa adhuc ſit integra, facultatẽ autem conceſſam alicui ſuper prouiſione certæ perſonæ expirare per mortem, ſi res ſit integra: additur autẽ limitatio, ſi ea poteſtas conceſſa eſt in gratiam eius cui prouidendum eſſet, non verò in gratiam prouiſoris. Hinc enim inferunt multi, poteſtatem diſpenſandi pro certa perſona datam ad illius inſtantiam eſſe ſtricti iuris, quia non eſt permanens. Reſpõdeo tamen Primò, poteſtatem prouidendi de beneficiis non eſſe poteſtatem diſpenſandi; vnde argumentum illud non eſt contra nos. Secundò reſpondeo cum Patre Suario, non eſſe idem, eam poteſtatẽ eſſe permanentem & eſſe fauorabilem, nec è contrario idem eſſe, eam non permanere, & eſſe odioſam: vnde etiam P. Sanchez ſupra diſput. 28. licet dicat eam poteſtatem diſpenſandi cum determinatâ perſonâ eſſe iuris ſtricti, cenſet manere mortuo concedente, etiamſi cauſa ſit integra: quod etiam P. Suarez reputat probabilius. Reſpondeo ergo abſolutè, ibi Pontificem eam conditionem ſpecialem appoſuiſſe ei gratiæ, cùm potuiſſet, ſi voluiſſet, contrarium dicere, vt ſcilicet, ſi eſſet in fauorem eius, cui eſſet prouidendum, maneret: fortè habuit hanc conſiderationem, quòd quando gratia ſit prouidenti, iam ipſe habet illud priuilegium perfectè, etiamſi adhuc non prouiderit; priuilegium autem, quod iam poſſidetur ante mortem concedentis, non debet per mortem reuocari: at ſi alteri fiat gratia, non cenſetur ille eam poſſidere perfectè, donec aliquo modo deſignetur; vnde poteſt tunc meritò eâ ſpoliari, vel, vt meliùs dicam, eam non acquirere, ſi moriatur concedens. Quæ ratio licet non ſit ita efficax, vt non patiatur aliquam replicam, ſufficit tamen pro congruentia, vt Legiſlator liberè voluerit hoc potiùs quàm illud facere.

Obiectio ex cap. Si cui nulla. de præbend. in 6.

Reſpondetur ad obiectionem.

Non ſunt idem, poteſtatem eſſe permanentem & eſſe fauorabilem.

Cap. Si cui nulla. explicatur.

Dispvtatio XXX.

De his quæ ex parte recipientis requiruntur ad diſpenſandum: vbi de cauſis diſpenſationis.

1. EGimvs de cauſa efficienti, ſeu de poteſtate requiſitâ ex parte perſonæ diſpenſantis, jam de cauſa quaſi materiali, ſeu per modum mouentis ad diſpenſandum, ac ſa tenenlis ex parte ipſius qui diſpenſationem recipit.

Sectio I.

An diſpenſatio data ſine causâ ſit licita.

Communis ſententia requirit cauſam ad licitè diſpenſandũ.

COmmunis ſententia docet, cauſam iuſtam requiri etiam in ſupremo Principe, vt licitè diſpenſet. Ita D. Thomas 1. 2. quæſt. 97. art. 4. Caietanus & Thomiſtæ communiter ibi, Sotus lib. 10. de Iuſtitia quæſt. 7. art. 3. & alij, quos P. Suarez refert cap. 18. num. 4. & fusè Patres Salas eâ diſput. 2. ſect. 5. ac Sanchez lib. 8. diſp. 18. num. 3. Inſinuatur hæc ſententia cap. *Neceſſaria*. & ſeq. 1. quæſt. 7. maximè cap. *Quod pro remedio*. ibidem. Tridentinum item ſeſſ. 24. cap. 18. de reformatione ait, diſpenſare ſine iuſtâ causâ nihil aliud eſſe, quàm vnicuiq; ad leges tranſgrediendas aditum aperire.

Fundamentum ex iure, & Tridentino.

Svbsectio I.

Examinantur communes rationes pro eâ doctrinâ.

2. QVam hæc doctrina communis eſt, tam ſunt variæ rationes, quibus probatur, quia vix vlla inuenitur ſatis ſolida. D. Thomas ſuprà & Patres Salas ac Suarez cum ipſo id probant ex principio naturali: quod colligitur ex verbis Chriſti Domini Lucæ 12. *Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens?* Nam Princeps, etiamſi ſit auctor legum, non eſt illarum dominus, ſed diſpenſator; ergo debet ſe gerere vt fidelis & prudens, non vt abſolutus dominus; ergo non debet in legibus ſine cauſa iuſta diſpenſare: quòd verò Princeps non ſit dominus legum patet, quia non eſt abſolutus dominus communitatis ſibi ſubditæ, ſed paſtor & rector; vnde non poteſt leges in ſuam vtilitatem, ſed pro communi bono ferre.

Ratio Diui Thomæ P. Suarij & Salas pro communi ſententiâ.

Confirmatur: Actus ferendi legem non eſt actus dominij, ſed iuriſdictionis, ergo actus diſpenſandi etiam erit iuriſdictionis, quia ad eamdem poteſtatem pertinet & legem ferre, & in ea diſpenſare: quòd item diſpenſatio facta ſine cauſa non ſit prudens, manifeſtum eſt, quia non eſt conſentanea rationi; non enim tendit ad bonum commune.

Ratio Diui Thomæ variè deducitur.

Confirmatur Secundò, quia vniformitas ac proportio inter membra corporis per ſe ſpectat ad totius corporis bonum. Quam rationem Pater Sanchez tetigit eo num. 3. ſub aliis terminis, quia ſcilicet per talem diſpenſationem violatur ius naturæ, dictans partem debere ſuo toti conformari: addit etiam confirmationem, quam ego non puto aliam eſſe à præcedenti niſi ſolis vocibus, quòd ſcilicet violetur iuſtitia, quæ requirit vniformitatem. Dixi hanc rationem non eſſe aliam à priori, quia partem toti non conformari, & non ſeruari vniformitatem, idem omnino eſt. Addit etiam tertiam, quòd ſcilicet hæc diſpenſatio cedat in aliorum iniuriam, quia vna ex legis conditionibus eſt, vt ſit pro omnibus; per diſpenſationem autem aufertur legi ea extenſio, ergo. Hæc etiam ratio videtur eadem cum præcedenti; nam æqualitas, conformitas, vniformitas idem ſignificant in præſenti. 3.

Ratio Patris Sanchez coincidit cum præcedenti.

Ratio Diui Thomæ non eſt ſolida.

Ego has rationes non puto admodum ſolidas; in primis locum Chriſti de diſpenſatione non puto eſſe ad rem, quia ibi non de hac diſpenſatione, ſed de diſtributione bonorum agitur: in quibus non poteſt œconomus eſſe partialis; nam ſi dominus det diſpenſatori decem aureos diſtribuendos pauperibus qui ad portam expectant, non poteſt ille inæqualitatem ex ſe facere, quia voluntas domini virtualiter ſaltem ſubintellecta eſt, vt det æqualiter pro neceſſitatis magnitudine: hinc autem nihil infertur ad legis diſpenſationem: id quod magis conſtabit reſpondendo aliis rationibus: eſt etiam alia diſparitas clara; nam œconomus faceret iniuriam aliis, quia quò plus dat vni, eò plus ſubtrahit cæteris. Quæ ratio in præſenti non habet locum; nam quòd ego ex libertate Principis eximar ab obligatione ieiunij v.g. nihil penitus lædit cæteros. Quod dicitur, Legiſlatorem non eſſe dominum legis, ni fallor, eſt illud ipſum quod in præſenti vertitur in dubium: rogo enim quid intelligatur hîc nomine domini; certè nihil aliud, quàm quòd non poſſit pro ſola ſua voluntate ſine iuſta cauſa tollere legem, ſeu diſpenſare in eâ; quia dominus alicuius rei ille eſt, qui poteſt eâ re vti pro libitu; hoc autẽ eſt de quo formaliſſimè diſputamus, an in eo ſenſu Legiſlator ſit dominus: ergo probatur idem per idem ſine ratione clariori, imò per nomen obſcurius. Neque viget quod dicitur Legiſlatorem non eſſe dominum communitatis: etenim licet communitatis dominus non ſit, legis tamen eo ſenſu dominus eſſe poteſt; nam licet communitatem totam non poſſit extinguere, imò nullum ex communitate, poteſt tamen legem abrogare: ſicut parens nõ eſt dominus filiorum impuberum, nec Prælatus ſubditorum, poſſunt tamen eorum vota abrogare etiam ſine causâ. Vnde dico, licet poteſtas ferendi legem ſit poteſtas iuriſdictionis reſpectu perſonarum, reſpectu tamen legis ipſius eſſe poſſe poteſtatem dominij: quod non videtur benè diſtinctum ab auctoribus; vel certè, quòd reſpectu legis ſit ea poteſtas iuriſdictionis, non probatur ſufficienter ex eo quòd in ipſas perſonas non habeat Legiſlator dominium, ſed iuriſdictionem. 4.

Malè ſupponit D. Thom. Legiſlatorem non eſſe dominum legis, hoc enim eſt in quæſtione.

Poteſtas iuriſdictionis in perſonas diſtinguitur à poteſtate dominij reſpectu legis.

Non agerit contra prudentiam Legiſlator, ſi ſine iuſtâ causâ diſpenſaret.

Hinc autem reſpondetur ad id quod de imprudentia talis diſpenſationis aſſeritur; negatur enim fore imprudentem: ſicut quòd quis ex ſuis bonis donet Petro aliquid, non verò Paulo, pro ſola ſua voluntate, nulla planè eſt imprudentia; vt patet manifeſtè in ipſo Deo, qui ex ſola ſua voluntate ſine vlla cauſa diuerſitatis ex parte noſtra elegit nos præ aliis poſſibilibus, vt nos crearet, relinquit verò alios ſine exiſtentiâ: item ex his ipſis, quos creauit, cùm animæ eſſent om-

Digitized by Google

nino ex ſe æquales, aliquibus dedit auxilia congrua, aliis non; aliquos elegit ad dignitatem ſummam, alios non: cuius rei ratio ſæpè à nobis reddita eſt, quia ſi ex indebitis alicui aliquid detur, aliis verò non, nulli fit iniuria. *Amice non facio tibi iniuriam; tolle quod tuum eſt*, &c. *Matth.20.*

Illa verò ratio de conformitate, vniformitate, æqualitate, & quòd pars non debeat diſcrepare à toto, quæ eſt vnica ratio multis terminis explicata non multum vrget: & in primis ipſe P. Suarez, dum quæreret, an Legiſlator teneatur ſuis legibus, reiecit hanc ratiocio de conformitate totius cum capite, qua vtitur Pater Vaſquez pro eâ obligatione Principis; nam illud principium, *Turpis eſt pars quæ diſcrepat à toto*, non eſt verum vllo modo niſi in his, qui tenentur ſe toti accommodare; alioquin in veſtitu, in cibu, in modo loquendi, in geſtibus, in virtute, &c. omnes tenerentur ſub peccato inuicem accommodari; quod eſt ridiculum; ergo debet ſupponi, quòd teneantur omnes ſe accommodare inuicem in obſeruatione eius legis: hoc autem ipſum eſt in controuerſia, quia quærimus, an eo ipſo, quòd ſit ea diſpenſatio ex liberali voluntate ſine vllâ aliâ iuſtâ causâ, teneatur quis ſe accommodare toti; aut certè, an teneatur Princeps cogere omnes, vt ſe accommodent, nec poſſit pro libitu vnum aut alterum excipere: ergo per illud principium nihil in præſenti ſuadetur.

Examinatur ratio deſumpta à conformitate cum toto.

Non ſemper eſt turpis, diſcrepātia partis à toto.

5. Maiorem apparentiam habet ratio deſumpta à ſimili ex ipſâ inſtitutione legis: ſcilicet, ſicut hæc non poteſt fieri niſi in bonum publicum, ita è contrario non poſſe diſpenſationem dari niſi in bonum publicum. Confirmatur: Non poteſt lex imponi, niſi cauſa iuſta ſuppetat, ergo neq; in eâ diſpenſari, niſi etiam iuſta cauſa ſuppetat; quia contrariorum videtur eadem eſſe ratio. Nihilominùs neque hæc probatio ſufficit; nam impoſitio legis, cùm obliget omnes, debet eſſe per ſe ad bonum omnium; at diſpenſatio per ſe habet, quòd ſit in bonū eius cui datur; id quod fortè ſufficit, vt dicatur dari in bonum commune: nam, vt ſuperiùs diximus, bonum ſingulorum redundat quodammodò in totam communitatem. Quod item dicitur debere eſſe cauſam iuſtam pro impoſitione legis, etiam non vrget; nam ad grauandum requiritur iuſta cauſa: non enim accipit Legiſlator iuriſdictionem, vt ſine cauſa grauet populum; at ad tollendam obligationem, ſeu ad diſpenſandum in obligatione, ſufficit, quòd ea materia non ſit intrinſecè neceſſaria: quod vel ex ipſâ latione legis conſtat; nam vt feratur lex, cauſa debet eſſe ſufficiens, at non obſtante eâ causâ poteſt non ferri, quia ea materia non eſt neceſſaria ſimpliciter; ergo ob eamdem cauſam poterit diſpenſari cùm aliquo, eo ipſo quòd materia non ſit intrinſecè mala.

Alia ratio pro communi ſententiâ.

Non eſt bona ſequela, Lex nō poteſt ferri niſi ex iuſtâ causâ, ergo neque diſpenſari in eâ ſine iuſtâ causâ.

6. Quod dicebatur de iniuriâ aliorum nihil valet; nam ea ratio ſolùm habet locum quando lex imponeret aliquod tributum aut laborem, qui deberet augeri in aliis, eò quòd vnus liberaretur; tunc enim clarior eſſet ratio, cur talis diſpenſatio non eſſet licita, quia non cenſetur Reſpublica tranſtuliſſe in Principem ſuam voluntatem ad ſimile grauamen; non enim præſumitur vllus dixiſſe, *Do tibi ius vt me graues ampliùs eò fine, vt alterum ſine vllâ aliâ causâ leues*: at in ordine ad illud leuamen, quod nullatenus cedit in aliorum detrimentum, non eſt cur non præſumatur conceſſa ea iuriſdictio. Quid enim v.g. me grauat in ordine ad orandum Officium diuinum, quòd Petrus teneatur vel non teneatur etiam ad illud? Ergo in his legibus non eſt cur ea diſpenſatio cenſeatur iniurioſa aliis, & ex eo capite illicita, etiamſi ſit ſine causâ. Deniq; quod de iuſtitia & fidelitate dicebatur, ſoluitur eodem modo quo præcedens, ſcilicet non eſſe iniuſtum nec infidelem ex eo, quòd ſine præiudicio aliorum faciat vni in particulari fauorem, quem non facit aliis: nam id ipſum in aliorum etiam bonum cedit; quia poſſunt etiam ſperare ſibi vel in eadem lege, vel in alterâ ſimili etiam dandam diſpenſationem.

Diſpenſatio in legibus, quæ non ſunt onerosæ communitati, non poteſt cenſeri iniurioſa communitati.

Diſpenſatio non cedens in præiudicium alterius non poteſt dici infidelis.

Svbsectio II.

Probabilior ratio: & explicatur quæ debeat eſſe ea cauſa.

7. MElior videtur ratio, quam Tridentinum inſinuat ſuprà eo cap. 18. de reformatione, quòd ſcilicet eam diſpenſationem concedere ſine cauſa, ſit aperire viam ad tranſgrediendas leges: quod non ita debet intelligi, vt de formali tranſgreſſione loquatur; hæc enim nō eſt, quādo datur diſpenſatio: ex eo ergo, quòd hæc detur ſine cauſa, ſolùm infertur, quemlibet poſſe vrgere, vt ſibi etiam detur: licet autem hoc fiat, non propterea erit tranſgreſſio formalis legis: non ergo de formali tranſgreſſione intelligendum eſt Conciliū, ſed quòd per eas diſpenſationes via aperiatur, vt omnes eam diſpenſationem petant, & ſic leges reddantur ridiculæ: hæc autem ſine dubio malitiam aliquam includit; cùm enim cenſeatur expediens pro Republicâ vt leges ſeruentur, quia ea legibus conſeruatur, certè aperire portam, vt leges non ſeruentur, videtur in damnum cedere Reipublicæ; ideóque ex eo capite Legiſlator illicitè operabitur.

Ea deſumitur ex Tridentino.

Quia aperitur via ad non ſeruandas leges.

8. Dices: Huic malo facile eſt adhibere remedium, ſi Legiſlator ipſe efficaciter decernat, etiāſi alij petant, non tamen dare multis eam diſpenſationem; nam cùm ſemper id ſit in eius poteſtate, poterit, etiamſi vni conceſſerit gratiam illam, negare cæteris: vel certè dici poteſt hanc rationem ſolùm habere locum, quando eſt aliquod periculum ſcandali; at ſi diſpenſatio ſit in re ſecretâ, vt nemini innoteſcat, niſi ei cui fit, non habere vllam malitiam. Reſpondeo, eam diſpenſationem de ſe eſſe expoſitam eis periculis; quia ſi Legiſlator alteri ſine cauſa conceſſit, difficulter poteſt illam aliis negare; quia ſemper inde timet, ne in odium aliorum iocidat, ne reputetur partialis, vel malè illis volens, vel certè vt importunitates vitet: quòd verò res ſit ſecreta, non ſufficit ad excuſandum; nam facillimè eiuſmodi diſpenſationes publicantur. Deinde ſi conſtet, licitam eſſe ſecretam diſpenſationem, quilibet eam petet pro ſe in ſecreto; vnde illud inconueniens, quod poſuimus, licet non oriatur ex actuali diſpenſatione ſecreta, ſaltem orietur ex facultate ſeu iure ad eam concedendam; quæ facultas & ius neceſſariò debet eſſe publicum; & ſufficit (vt dixi) ad moleſtandum Principem. Hæc mihi videtur eſſe probabilior eius communis ſententiæ probatio: quam maximè propter communem auctoritatem defendo; ſimul tamen addo, probabilem etiam eſſe contrariam, tum quia ſatis multi auctores eam defendunt, quos Sanchez refert num.2. tum quia, vt ex diſcurſu præcedenti facto conſtat, non facilè ratione aliqua efficaci ea ſententia reiicitur.

Obiectio.

Solutio. Legiſlator conceſsâ ſemel diſpenſatione ſine causâ difficulter poteſt eam ſecundò negare.

Neque iuuat conceſſio ſecreta.

9. Argumenta autem, quæ contra communem afferri

Argumenta probantia non requiri iuſtam cauſam ad licitè diſpenſandu.

afferri ſolent, facilia ſunt, ideóq; breuî expedientur. Primum eſt, quia ſi eſſet neceſſaria cauſa ad diſpenſandum, non haberet locum diſpenſatio, ſed epieikia; vel certè Principis auctoritas ſolùm requireretur vt declarans tunc occurrere neceſſitatem, quæ excuſet ab obligatione: & verò (vt ſuprà diximus) Sanctus Thomas eâ q. 97. art. 4. hoc ſolo modo videtur admittere diſpenſationem. Reſpondeo, triplicem poſſe intelligi cauſam diſpenſationis, vnam, quæ planè excuſet hominem certò, quia materia reſpectu illius vel iam eſt reddita illicita, vel certè adeò grauis, vt non cadat ſub legē, quam ſuprà diximus ſufficere ad epieikiam; & hanc fatemur non eſſe neceſſariam vllo modo ad diſpenſandum. Alia ergo poteſt eſſe, quæ licet non ſufficiat, vt per epieikiam tollat obligationem inconſultu Principe, eſt tamen tanti momenti, vt Princeps teneatur eam concedere auditâ cauſâ, ideò ſuperiùs diximus aliquando eſſe debitam diſpenſationem, aſſignauimúſque triplex caput vnde poſſit deberi: addimus autem in præſenti poſſe eam cauſam eſſe talē, vt ſi Princeps non queat facilè adiri, excuſet ab obligatione; ſi tamen adeatur, & eam neget, ſtandum ſit eius iudicio, niſi res ſit valdè onerosa; de quâ paulò antè: hæc cauſa non eſt etiam ſimpliciter neceſſaria ad diſpenſationem. Erit ergo tertia cauſa quæ licet nec ad epieikiam ſufficiat, nec obliget etiam Legiſlatorem ad diſpenſandum, eſt tamen adeò decens & honeſta, vt det Principi fundamentum ad hoc, vt ei annuendo, ſeu diſpenſando, prudenter faciat; & tunc habet locum propriiſſima diſpenſatio; poteſt autem hæc cauſa ex capitibus diuerſis deſumi tum intrinſecis, tum extrinſecis, ex aliqua difficultate rei præceptæ reſpectu huius aut illius perſonæ, aut ex aliis occupationibus maioris momenti aliquo modo incompoſſibilibus cum obſeruatione legis; extrinſecæ verò cauſæ reſpectu ipſius materiæ legis deſumentur ex dignitate perſonæ, nobilitate, doctrina: & adhuc magis erunt extrinſecæ, ſi deſumantur ex interceſſione alicuius Principis, &c. Poteſt item eſſe cauſa diſpenſationis ex parte ipſius Principis, vt in eius coronatione, in natali; quando item aliquam victoriam notabilem obtinuit, &c. De quibus in particulari non poſſumus nos iam agere, neque dare regulam fixam, vt ſciamus quando veniat ad eum gradum, vt ſit iuſta. hoc addiderim, cùm etiam ſententia contraria non requirens cauſam non ſit omnino improbabilis, in praxi poſſe iuuare, vt, etiamſi dubitetur, an cauſa ſit ſufficiens, poſſit tamen licitè concedi diſpenſatio.

Qualis cauſa intelligatur requiri ad licitè diſpenſandum. Non requiritur cauſa requiſita ad epieikiam.

Neque requiritur cauſa tam grauis, vt Princeps teneatur diſpenſare.

10\. *Sufficit cauſa quæ denominet diſpenſationem honeſtam & prudenter conceſſam.*

Etiamſi dubitetur de iuſtitiâ cauſæ, licitè erit diſpenſatio.

11\. Secunda obiectio contra communem ſententiam ſit ea, quam nos ſuprà tetigimus; nam lex à Principis voluntate pendet in fieri & conſeruari, ergo per ſolam ſuam voluntatem poterit diſpenſare in illa. Reſponderent aliqui, etiam in primo fieri legis requiri cauſam; ſed iam dixi ſuprà hanc rationem non eſſe ad rem, quia ad obligandum plus eſt neceſſum, quàm ad tollendam obligationem, hac ergo ſolutione omiſſa dico, ex eo quòd Princeps non ferat legem; per ſe loquendo, nulla incommoda ſequi: ſequuntur verò, ſi in lege ſine cauſa diſpenſet, vt ſuprà nos declarauimus.

Plus requiritur ad obligandū quàm ad tollendam obligationem.

Tertia obiectio ſit, quia diſpenſatio ſine cauſa non eſt mala, eò quòd lege poſitiua ſit prohibita, neque ex natura rei, ergo. Verùm iam eſt explicatum vnde ea malitia veniat.

Quarta, quia paſſim Legiſlatores diſpenſant, ſcienter ſine cauſa; non debemus autem præſumere illos peccare. Reſpondeo, vbicumque reperitur licita diſpenſatio etiam reperiri cauſam aliquam ex illis, quas ſuprà poſuimus. Addo cum Patre Thoma Sanchez & Patre Suario locis citatis, etiamſi antecedenter non ſit cauſa, ex modo tamen conferendi diſpenſationem eam poſſe compleri; quia v. g. dat eam Pontifex commutando illam in materiam aliam ferè moraliter æquè vtilem, aut aliquam pecuniæ ſummam pro Eccleſiæ neceſſitate exigendo; quomodo dantur in Hiſpania diſpenſationes, quæ in Bulla Cruciatæ continentur: nec per hoc vlla ibi ſimoniæ labes reperitur, vt ſuprà oſtendi.

Diſpenſatio illicita ex cauſa poteſt reddi licita ex modo eam conferendi.

SVBSECTIO III.

An ea obligatio non diſpénſandi ſine cauſâ ſit ſub peccato graui.

SVpereſt nunc explicemus, quanta ſit ea obligatio non diſpenſandi ſine iuſta cauſa. Reſpondeo breuiter, mihi longè eſſe probabilius, eam non eſſe mortalem ex ſe, ſecluſo ſcandalo; quia (vt oſtendi paulò antè) rationes omnes, quæ afferuntur ad probandum, abſolutè eſſe illicitam, valdè parum probant; & licet ob ea pericula, quæ nos ibi tetigimus, concedamus ei malitiam aliquam; at, vt dicamus eam eſſe mortalem, tenerià non habemus ſufficiens fundamentum: & ita ſentit P. Sanchez ſuprà & Salas ea ſect. 5. n. 54. cum multis aliis quos ipſi referunt. Contrarium docet P. Sanchez ſuprà & Salas eâ ſect. 5. Cum multis alijs quos ipſi referunt. Contrarium docet P. Suarez duobus nixos fundamentis, quæ nos non premunt. Primum eſt, quia ea obligatio non diſpenſandi ſine cauſâ iuſtâ eſt iuſtitiæ; ſed iuſtitia ex ſe obligat ſub mortali, ergo. Reſpondeo tamen Primò, poſſe ſæpè aliquas actiones eſſe contra vnam virtutem, quæ ex ſe obligare poſſit ſub mortali; quia tamen illæ parum ex natura ſua opponuntur ei virtuti, non eſſe ex ſe peccatum mortale: ſic delectatio moroſa (excipio iam venereas) habet ſine dubio malitiam contra eam virtutem, in cuius contrario obiecto homo delectatur; & tamen ex ſe ſemper eſt ſolùm veniale peccatum, quantumuis materia ſit grauis: ſic diſtractio in oratione contraria eſt religioni, & tamen, quantumuis magna ſit diſtractio, ſi tamen oratio ipſa non ſit ſub obligatione graui numquam eſt mortalis. Secundò reſpondeo, eam obligationem non pertinere ad iuſtitiam propriè, ſed eſſe quamdam, vt ſic dicam, deſidiam aut negligentiam Principis in ſuo munere exercendo; quæ dum non tranſit ad maiora inconuenientia, ſolùm eſt venialis. Dico ſemper *dum non tranſit ad maiora*, quia nullo modo nego, aliquando ob ſcandalum aliáſue rationes extrinſecas eſſe poſſe mortale. Replicabis, Ergo diſpenſare ſine cauſa, vt quis non ieiunet tota Quadrageſima, non erit mortale. Reſpondeo, ſi ſecludas ſcandalum, non eſſe.

12\. *Non eſt mortale diſpenſare ſine cauſa.*

quia non eſt fundamentū id dicendi.

Fundamenta P. Suarij pro ſententiâ contrariâ.

Primum, quia talis diſpenſatio eſt contra iuſtitiam, ergo ex genere ſuo mortalis. Non omnis actio oppoſita virtuti obliganti ſub mortali eſt mortalis.

Obligatio non diſpenſandi ſine causâ non ſpectat ad iuſtitiam. Quomodo poſſit diſpenſatio ſine causâ reddi mortalis.

Secunda obiectio ſit, quia ex oppoſita ſententia ſequeretur Principem numquam teneri ſub mortali ad ſeruandam ſuam legem; hoc autem eſt abſurdum, ergo. Patet ſequela, quia ſi poteſt ſine cauſa diſpenſare, ne alij ſeruent ſuam legem, ſolùm venialiter peccando in eâ diſpenſatione, eodem modo poterit ſecum diſpenſare etiam ſine cauſa ſolùm peccando venialiter; non enim poteſt vlla ratio adferri, qui poſſit minùs ſecum quàm cum aliis diſpenſare: ſi autem poteſt, ergo ridicula eſt obligatio ipſius ſub mortali ad ſeruandam

13\. *Alterū fundamentum pro contrariâ ſententiâ.*

uandam legem;quando quidem ſolùm peccando venialiter poteſt ſe ab eâ obligatione eximere diſpenſando ſecum prius:quis autem erit,qui cùm poſſit ſolùm peccando venialiter rem aliquã facere,velit mortaliter peccare eam faciendo? Reſpondeo,in ſententiâ Patris Suarez hoc argumentum nullũ eſſe,quia ipſe expreſsè cap.19.ſequenti docet, Principem non poſſe ſecum validè diſpenſare ſine causâ,eſto poſſit cum ſubditis;ergo licet ſolùm venialiter peccet diſpenſando, quia prætereà inualidè id facit quando ſecum diſpenſat,nõ ſequitur eſſe in poteſtate ipſius ſine causâ liberare ſe ab obligatione graui legis,quãdoquidem non poteſt validam habere pro ſe diſpenſationem. Reſpondeo Secundò abſolutè,hoc argumentum eſſe ingenioſum, non tamen vrgere; Primò, quia fortè ſæpè non reflectit ſe Legiſlator ad diſpenſandum,& tamen datâ occaſione admittit materiam contra legem; & tunc erit peccatum graue contra illam.Secundò,quia non debet cenſeri inutilis ea obligatio grauis, etiamſi peccãdo ſolùm venialiter poſſit auferri:ſæpè enim, quia poteſt teneri ad aliquid ſub mortali, à quo tamen ſolùm committẽdo vnum veniale peccatum in aliâ materiâ liberetur. Et pono exẽplum in eadem diſpenſatione;ſupponit enim P.Suarez non eſſe mortale vti diſpenſatione datâ ſine causâ;ſic ergo argumentor vlteriùs:Si non cooperetur quis,vt Legiſlator formaliter iniuſtè diſpenſet;non peccat mortaliter;ſi v.g.quis dicat Legiſlatori ſe magnam difficultatem experiri in ieiunio, & in hoc mentiatur, obtineatque diſpenſationem,certè nullum eſt ibi peccatum mortale; non ex parte diſpenſantis,quia ille ſecundùm allegata benè procedit; non ex parte petentis,quia illud mendacium nemini fuit nociuum, & ex genere ſuo leue eſt.

Argumẽtum nõ habet vim in ſententiâ P. Suarij.

Quomodo poſſit Legiſlator peccare mortaliter contra ſuam legem.

Poteſt quis cũ peccato veniali tantum ſe liberare à mortali.

14. *Non eſt grauis iniuria Prælati obtinere ab eo diſpenſationem cum mendacio.*

Dices; Fuit iniuria grauis in Prælatum. Sed contrà,quia ſi id ipſum dixiſſet Prælato ſine animo obtinendi diſpenſationem,nemo dixiſſet eſſe grauem iniuriam; ergo etiamſi dicat animo obtinendi; patet, quia per illum animum nullam grauem iniuriam infert; quòd enim dicatur poſteà Prælatus diſpenſaſſe ex eâ causâ, non vertetur vitio ipſi Principi,qui in tali re non potuit prudentiùs procedere; ergo Prælato nulla iniuria grauis irrogatur, non ergo peccat mortaliter: quod magis conſtabit ex dicendis paulò poſt in ſecundâ difficultate: & tamen per hoc peccatum leue excuſatur ab obligatione graui, ergo.

Secundam nunc adfero inſtantiam: Ille qui die ieiunij talem cauſam haberet faciendi iter pedes, vt non ſufficeret ad omnino excuſandum ab itinere,ſed venialiter in eo arripiendo peccaret, nihilominùs ab obligatione ieiunij omnino excuſaretur:& ita docẽt multi auctores:ergo poteſt eſſe obligatio aliqua ſub mortali,quæ tollatur per peccatum veniale præuiũ in aliâ materiâ.

15. *Subditus petendo diſpenſationem ſine causâ peccat.*

Hic diſcutienda occurrit altera quæſtio paulò antè iacta,quomodo ſcilicet ſubditus peccet petendo diſpenſationem ſine causâ. Reſpondeo, ſuppoſitâ communi doctrinâ,quòd ea diſpenſatio ſit iniuſta,neceſſariò dicendum eſſe,in eâ petitione eſſe peccatum. In hoc tamen ipſo aduertendũ eſt poſſe conſiderari dupliciter eam petitionem;Primò,vt inducit Prælatũ ad concedendum ſcienter eam diſpẽſationem ſine causâ:quo ſenſu tanquam inductiua in peccatum erit etiam peccatum mortale vel veniale; iuxta varietates ſententiarum circa modũ quo ipſe Princeps peccat:id quod docet benè Pater Suarez ſuprà cum Patre Thomâ Sãchez: & eſt alioqui in ſe certiſſimum;nemo enim cooperans vt aliquis peccet, peccat per ſe grauiùs quàm alter, quem inducit. Hinc infero, quod paulò antè dicebam,mendacium illud non poſſe eſſe peccatum mortale (id quod minùs conſequenter ibi negat Pater Suarez;) nam mendacium illud non eſt maior iniuria reſpectu Principis, ex eo quòd hic teneatur ſub mortali ad non diſpenſandum ſine iuſta cauſa ſibi propoſita,quàm ſi ſolùm teneretur ſub veniali:nam re ipſa excuſatur tunc Prælatus ab omni culpa;ergo ex hoc capite nõ patitur damnum: ex parte item irreuerentiæ in mentiendo eadem eſt ratio in vtroque caſu, quia hæc non deſumitur ex ea obligatione reſidente in Principe; ex parte verò ipſius ſubditi non eſt graue peccatum etiam ſine cauſa velle ſe eximere, quia (vt ipſe P.Suarez num.12 benè docet) non tenetur propriâ obligatione iuſtitiæ ad conformitatem cum toto ſeruandam;ergo nullum eſt in eo mendacio peccatum mortale,vt ſuprà dicebamus.Alio modo poteſt conſiderari voluntas ſubditi, quatenus optat eſſe liber etiam ſine cauſa, non vult tamen dare cauſam & cooperari Prælato vt diſpenſet; in hoc autem ſenſu nec leue peccatum erit in ea voluntate: quòd ſi aliquod tamen ſit, ſolùm erit veniale, eſto Princeps ſub mortali obligetur ad non diſpenſandum ſine cauſa:quod & P. Suarez docet ſine eius num.13.

Inducẽs Prælatum ſcienter ad iniuſtam diſpenſationem peccat vel mortaliter vel venialiter, iuxta varietatem ſententiarum de diſpenſatione ſine causâ.

Ex nullo capite probari poteſt diſpenſationem obtentam per fraudem leuem eſſe peccatum mortale.

Deſiderare eſſe liberum ab obligatione legis etiam ſine causâ non eſt vllo modo peccatum.

16. *Non peccat qui ſolâ expoſitione ſui deſiderij inducit alterũ ad diſpenſandum ſine causâ.*

Sed quid ſi ſubditus dicat expreſsè, *Ego non habeo vllam iuſtam cauſam;ſi tamen mihi concederes diſpenſationem,eſſet gratiſſimum*,peccatne tũc? Reſpondeo non peccare,quia per hoc non inducit Prælatum ad diſpenſandum, ſed ei exponit totum ſtatum tam ex defectu cauſæ quàm ex parte ſui deſiderij, ergo non peccat.

Dices: Illud ipſum deſiderium inducit quodammodò Principem vt diſpenſet. Reſpondeo Primò, illam eſſe remotiſſimam inductionem. Secundò reſpondeo,poſſe fortè in eo caſu Principem inuenire medium terminum non diſpenſando purè, ſed commutando: quod ſine dubio ſufficeret, iuxta dicta ſuprà, ad ſatisfaciendum ei deſiderio, & nihil efficiendum contra legem; quia tunc cauſa iuſta ſuppleretur per illud onus quod imponeretur in diſpenſatione.

17. *An liceat acceptare diſpenſationem oblatam ſine causâ. Negat Sanchez. Affirmat Suarez.*

Illud vltimò in præſenti quæri poteſt, quid ſi Prælatus peccãs ſine cauſa vlla offerat diſpenſationem,poteritne eam ſubditus acceptare licitè? P. Sanchez ſuprà num.8.putat eum peccare iuxta grauitatem peccati in ipſo diſpenſãte,quia tunc ille cooperatur ei iniquæ diſpenſationi,quæ non haberet effectum ſuum,niſi ab hoc acceptaretur; P. verò Suarez è contrario negat, Primò, quia tota malitia diſpenſationis iam eſt commiſſa ante acceptationem: quòd verò hæc dicatur conſũmare diſpenſationem parum abeſt;nam ea conſummatio eſt per modum conditionis extra totam eſſentiam diſpenſationis, eſtque conditio ex ſe licita ſubdito, quia hic non tenetur ſolicitus eſſe de communi bono.Hæc ſententia Patris Suarez mihi magis placet; vt verò conſequẽter tradatur,ſupponendum etiam eſt,eum ſubditum tunc non peccaturum in vſu eius diſpenſationis; ſi enim peccat in vſu, non video quomodo in acceptatione excuſetur, cùm non alio animo videatur acceptare diſpenſationem,quàm vt vtatur illa; alioquin videretur eſſe planè ridicula acceptatio, cùm eſto poſteà conſtaret eſſe cauſas ſufficientes, ſi tamen eis non eſt motus Legiſlator, ea diſpenſatio non ideò eſſet iuſta, vt

P. Suarij ſententia approbatur:ex quâ ſequitur licitum etiam fore vti tali diſpenſatione.

Digitized by Google

proptereà dicere poſſemus, illum acceptare non quidem animo vtendi, ſed tamen animo retinendi ius, ſi fortè poſteà deprehendātur aliquæ cauſæ iuſtę; hic enim finis nullum habet locum; nam tunc non operaretur hęc diſpenſatio, ſed deberet alia dari; vtrùm autem ſubditus tunc peccet nec ne, diximus paulò antè non peccare, quia ille non tenetur eam conformitatem cum toto ſeruare, id quod ex dicendis magis declaratur.

SECTIO II.

An diſpenſatio ſine causâ ſit valida.

18. EGimus huc vſque, an diſpenſatio ſine causâ ſit licita, iā videndum, vtrùm ſit valida: multa enim valida ſunt quæ illicitè fiunt, vt in ſuperioribus ſæpè inſinuatum eſt: eſtque in ſe res certiſſima, licet fortè in præſenti aliquam habeat difficultatem ob dicenda inferiùs. Ante deciſionem verò ſupponendum eſt, poſſe conſiderari Legiſlatorem diſpenſantem in ſuis propriis legibus aut alterius inferioris, vel poſſe conſiderari vt diſpenſantem in legibus altioris poteſtatis.

SVBSECTIO I.

Quid dicendum, ſi diſpenſatio ſit in legibus altioris poteſtatis.

Cōmunis ſententia negat eſſe validam

COmmuniter omnes docent eam diſpenſationem non eſſe validam, niſi detur ex cauſa iuſta, quia non cenſetur à ſuperiori facta inferiori poteſtas diſpenſandi niſi ex cauſa rationabili; ergo cùm ille non habeat eam poteſtatem niſi dependentem ab alio, non poterit eâ vti niſi ſub ea conditione, ſub quâ illam accepit: addunt etiam Iuriſtæ communiter, illum non poſſe diſpenſare niſi cauſa cognita; quod vt ſpeciale aliquid denotet in inferiori Legiſlatore præ ſupremo, qui etiam, iuxta dicta ſupra, debet cognoſcere cauſam, videtur intelligendum de cognitione in foro iudiciali. Meritò tamen hoc reiicit Pater Suarez cap. 19. n. 2. nam ad diſpenſandum in foro conſcientiæ id non requiritur, cùm neque ex naturâ rei, neque ex iure poſitiuo talis modus cognoſcendi ſit ſub obligatione: neque item in foro externo id requiritur, tum quia ſæpè eiuſmodi diſpenſationes ſunt de rebus priuatis & occultis, quæ non reuocantur ad forum iudiciale; tū quia, etiamſi ſit neceſſaria aliqua probatio eius cauſę, poſſet per teſtes vel alio modo exhiberi, etiamſi dum data eſt diſpenſatio non fuerit res deducta ad eam iuridicam probationem.

Nō eſt tamen opus cognitione iudiciali ad validè diſpenſandum.

19. *Ratio dubitandi de veritate communis ſententia*

Circa primam verò partem huius doctrinæ, quòd ſcil. diſpenſatio inferioris non ſit valida, niſi ſubſit iuſta cauſa, habeo aliquam difficultatem, ob quam puto eam doctrinam non eſſe tam certam quàm ſupponitur: nam licet ſi altior Legiſlator conceſſit facultatem diſpenſandi ſub eâ conditione vt valida non ſit, niſi detur ex iuſtâ cauſa, negari nequeat illam eſſe inualidam deficiente iuſta cauſa, eſt tamen in ipsâ ſuppoſitione magna difficultas; nam ſæpè concedit ſupremus Legiſlator ampliſſimè eam poteſtatē planè vtendo termino vniuerſali, *Damus tibi totam poteſtatem diſpenſandi in hoc negotio quàm nos habemus*; ergo cùm ipſe habeat poteſtatem validè diſpenſandi ſine causâ, etiam eam cēſetur illi communicaſſe, quia totam dedit; non dediſſet autem totam, ſi negaſſet poteſtatem diſpenſandi ſine causâ.

Quia Legiſlator ſæpè dat poteſtatem diſpenſandi terminis vniuerſalibus.

Confirmo ex dictis ſuprà (& eſt ratio meo iudicio efficax:) Poteſtas diſpēſandi, maximè quando indifferenter datur non nominando vllam perſonā eſt fauorabilis, ergo debet ampliari iuxta totam capacitatem verborum; atqui ea verba, *Do tibi poteſtatem diſpenſandi in hac lege*, ampliantur ad poteſtatem diſpenſandi validè, licet illicitè ſine causâ; ergo eam cenſetur conceſſiſſe, quando in ipsâ poteſtate expreſsè non additur limitatio, *Do tibi poteſtatem diſpenſandi tantùm ex iuſtâ causâ*.

Confirmatur, quia poteſtas diſpēſandi eſt fauorabilis.

Dices: Ea cōceſſio poteſtatis eſſet iniqua, ergo nō debet præſumi de ſupremo Principe, quia non debet de illo præſumi peccatum. Reſpondeo negando antecedens; etenim eam poteſtatem conceſſit Chriſtus Papæ, vt fatentur omnes qui dicunt, quemlibet Legiſlatorem poſſe in ſuis legibus ſine cauſa diſpenſare validè; ergo ea conceſſio nō eſt iniqua: infinities enim magis repugnat Chriſto conceſſio iniqua quàm Legiſlatori humano ſupremo. Et ita P. Salas eâ diſp. 20. ſect. 4. obiter rem tangens ſupponit vt omnino certum, eam poſſe concedi; putat tamen de facto non dari; ego verò ob rationes datas probabile valdè cenſeo etiam de facto ſic concedi. 20.

Conceſſio diſpenſationis ſine causâ nō eſt iniqua.

Ob inſtantiam autem de Chriſto paulò antè allatam dico, quandocumq. verba non habent eā limitationem debere intelligi conceſſam talem facultatem: pro quo ſic argumētor, Chriſtus concedens Petro poteſtatem diſpenſandi in legibus Eccleſiaſticis, etſi nō dixerit expreſsè, *Do vt poſſis validè, eſto nulla ſit diſpenſandi cauſa*, & aliunde potuiſſet eam limitationem addere etiam circa leges ab ipſomet Pōtifice ferendas; eſſet enim iuſtiſſima limitatio hæc, *Non habebis tamen poteſtatem in legibus diſpenſandi iure ſine iuſtâ cauſa*; cùm, inquam, id potuiſſet prohibere, non tamen creditur feciſſe, quia id non expreſſit: ergo nec Princeps dans facultatem diſpenſandi inferiori in legibus ipſius dantis pręſumendus eſt apponere limitationem illam, niſi eam exprimat; quia non debemus de Principe alio purè humanò maiorem iuſtitiam quàm de Chriſto pręſumere. Ratio à priori huius doctrinæ, quâ perfectè ſatisfit obiectioni ſuprà poſitæ, ea eſt; nam poteſtas diſpenſandi validè ſine causâ non eſt mala in ſe; reperitur enim in omnibus ſupremis Legiſlatoribus, vt fatentur hi cum quibus ago; ergo eius conceſſio & trāſlatio ad inferiores non eſt mala; ergo ex eo capite non debet excludi, quando per verba non excluditur expreſsè. Hinc dico, niſi in ipsâ conceſſione facultatis diſpenſandi ea clauſula ponatur, aut ex aliis capitibus probetur intellecta, non debere præſumi, ideòque eodem modo ſentiendum de diſpenſatione ſine causâ conceſsâ ab inferiori in lege ſuperioris, quo de conceſsâ à ſupremo in ſuâ lege, aut ab inferiori etiam in ſuâ; nam quoad hanc comparatur vt ſupremus.

Quandò non limitatur poteſtas diſpenſandi, cenſetur etiam ſe extendere ad diſpenſandum ſine causâ. Probatur exēplo cōceſſionis factæ à Chriſto Pontifici.

Ratio à priori, quia poteſtas diſpēſandi ſine causâ validè nō eſt mala in ſe.

SVBSECTIO II.

Dua ſententiæ de diſpenſatione Principis in propriis legibus.

21. *Prima ſententia negans eſſe validam. Fundamentum huius ſententiæ.*

VEniamus iam ad conceſſam à Legiſlatore in ſua lege aut in lege inferioris. Non defuerunt qui dicerent eam diſpenſationem ſine iuſta cauſa eſſe etiam inualidam. Fundamentum eſt; nam lex iniuſta non eſt lex, ergò diſpenſatio iniuſta nulla eſt: id quod Bernardus lib. 3.

Conſide

Conſideratione ad Eugenium cap. 4. docet eam vocans diſſipationem, non diſpenſationem. Secundò, quia iuxta dicta ſuprà Legiſlator non eſt dominus legis, ſed fidelis & prudens diſpenſator; ergo non habet poteſtatem concedendi validè diſpenſationem ſine cauſâ: quod maximè debet intelligi in eâ poteſtate quæ à Deo cenſetur conceſſa: Deus enim non dedit poteſtatem ad eiuſmodi iniquam diſpenſationem. Tertiò, quia ſubditos non eſt tutus in conſcientia vtens ea diſpenſatione datâ ſine cauſâ, vt ſupponitur communiter, ergo ea non fuit valida; quia ſi valeret, eo ipſo ſubditus verè eſſet liber à lege, & conſequenter tutus: quòd enim aliqui dicunt illum tunc non eſſe tutum, quia tenetur tamquam pars ſe accommodare toti, nullo modo obeſt, quia (vt dixi ſuprà) ea conformitas non obligat, niſi aliunde ſupponatur obligatio; alioquin ſi omnes ex deuotione ieiunarent vnâ die, idque ego ſcirem, tenerer ſub peccato me conformare illis: quod enim ipſi id faciant ex obligatione, vel liberaliter in ordine ad punctum me illis accommodandi, omnino eſt per accidens. Quartò denique, quia ſi Princeps poſſet validè in aliis diſpenſare ſine cauſa, etiam poſſet in ſeipſo, hoc autem eſt abſurdum; alioquin vno peccato ſemel commiſſo liberaretur à perpetuâ obſeruatione legis, quod eſt abſurdum. Huius ſententiæ auctores refert P. Vaſq. diſp. 178 cap. 4. num. vltimo; vbi ita in eam inclinat, vt ſolùm propter auctoritatem contrariam communem ferè omnium rem aliis decidendam relinquat; eoſdem auctores refert P. Suarez ſuprà & Pater Sanchez eo lib. 8. diſp. 17. Salas ſect. 4. Contraria ſententia communiſſima eſt, vt videre licet apud eumdē Sanchez, quam etiam ipſe defendit, itē P. Suarez & Salas locis citatis, apud quos innumeros auctores videre licebit. Fundamentum autem commune, quod latè deducit Suarez, deſumitur ex eo, quòd obligatio legis prouenit à voluntate poſitiuâ Legiſlatoris: ergo ſi ipſe nolit eam obligationem reſpectu huius perſonæ manere, verè non manebit: Declaratur: Si tuliſſet legem ab initio excludendo aliquem etiam ſine cauſa, ea tamen lex fuiſſet valida, & nullo modo incluſiſſet eum ſubditum: quomodo enim potuit ille includi contra voluntatē Legiſlatoris, cùm à ſolâ eâ voluntate includi poſſit? Ergo eodem modo, ſi poſt latam legem illum excipiat, quia eadem eſt ratio in exceptione poſt legem quæ ante legem; neque enim obeſt quod nonnulli obiiciunt, tunc eum obligari à lege ipsâ adhuc manente: hoc, inquam, non obeſt; nam ea lex ex parte voluntatis Legiſlatoris à quâ vim habet obligandi, non eſt indiuiſibilis, ſed quaſi multiplex, ideóque poteſt manere reſpectu aliquorum, etiamſi non reſpectu vnius alterius: vt poteſt, quando diſpenſatio datur cum cauſa: ſi enim lex eſſet per modum rei indiuiſibilis indiuiſibiliter obligantis, tunc nec cum cauſa poſſet reſpectu vnius auferri, & non reſpectu omnium: item ea difficultas etiam eſt in ipsâ primâ latione legis; vbi tamen validè potuit imponi cum exceptione vnius etiam ſine cauſa. Denique ſicut Princeps poteſt totam legem abrogare ſine cauſa, etiamſi malè faciat, poterit partialiter diſpenſando in vna perſona, quia eadem eſt ratio de totali quæ de partiali abrogatione.

Altera ſententia & communis aſſerēs eſſe validam. Fundamentū huius ſententiæ.

Svbsectio III.

Quid ſit in his ſententiis difficile.

IN hac materiâ dicendum cenſeo, nullam planè ſolidam rationem eſſe pro vnâ aut pro altera parte, ſed (liceat ſic dicere) penitus diuinari in hoc puncto: nam quod pro parte affirmante dicunt multa iuſtè fieri quæ ſunt valida, certiſſimū quidem eſt; vnde ex hoc capite fateor non rectè argumentari eos qui volunt probare eam diſpenſationem eſſe inualidam, quia eſt iniuſta: addo tamen hinc nihil è contrario inferri in fauorem communis ſententiæ, quia etiam multa ſunt inualida ſimul & iniuſta; non oſtenditur autem poſitiuè, diſpenſationē, de quâ agimus, eſſe potiùs è numero rerum iniuſtarum & validarum quam è numero iniuſtarū ſimul & inualidarum. Quod item dicitur obligationem omnem legis in fieri & conſeruari à voluntate Legiſlatoris pendere quoad valorem, licet non quoad rationem honeſtæ, hoc, inquam, ſolidum non eſt, ſed potiùs arbitrarium, quia nos diuinamus hîc de dictaminibus naturæ, illi tribuendo hoc potiùs quàm illud ſine ſolido fundamento: aſſeritur enim naturam dictare, illam diſpenſationem ſine cauſa eſſe iniuſtam, non tamē eſſe inualidā: vbi ergo interrogo eſt illud dictamen aut cur, quæſo, non diuinus natura, ſicuti non permiſit licitè eam diſpenſationem fieri, ità ſimpliciter non dediſſe poteſtatem vt validè fieret? quod enim primò inducta ſit legis obligatio per voluntatem Legiſlatoris, non probat eam poſſe poſteà validè per illam ſolam auferri: quod probo manifeſtè ex eodem capite; nā Legiſlator, antequam imponeret legem, etſi haberet cauſam iuſtam, poterat tamen eā nō vti & pro libitu licitè non imponere legem, at ſemel impoſitā non poteſt licitè ſine cauſa abrogare, id impediente naturæ dictamine: ſicut ergo natura dedit Legiſlatori poteſtatē vt licitè non imponeret legem, non tamen dedit vt licitè auferret impoſitam, cur, quæſo, non dicam, eodē modo dictamen naturæ permiſiſſe illi validè ab initio non includere aliquem, ſemel tamen incluſum non dediſſe illi poteſtatem, vt eumdem ſine cauſa exciperet validè?

22\. *Neutra ſententia ex ſpeciatis ſatis firmo fundamento nititur.*

Primò, quia nō oſtenditur eiuſmodi diſpenſationem eſſe potiùs è numero iniuſtarum & validarum quàm iniuſtarum ſimul & inualidarum.

Secundò, quia nō oſtenditur cur ſit iniuſta, & nō etiā inualida.

Tertiò, quia non ſequitur benè, Legiſlator potuit validè non imponere legem, ergo etiā poterit validè auferre.

Quòd ſi loquamur de legibus Canonicis, ad quas imponendas Chriſtus immediatè dedit poteſtatem Petro, difficultas clariùs apparet; cùm enim (vt ſuprà obſeruaui) potuerit Chriſtus dare eam poteſtatem cum tali limitatione, vt neminē validè poſſet Pontifex excipere per diſpenſationem; ſicut dedit eum limitatione, vt nullum licitè exciperet; & textus nullus ſit, ex quo colligamus ab ipſo magis vnam quàm alteram conditionem appoſitam, nónne diuinamus vnam affirmando, alteram negando? Idem eſt, ſi recurramus ad Legiſlatores ciuiles, qui ſuam iuriſdictionem accepêre à communitate; certè clariſſimè conſtat, eam communitatem potuiſſe ſub tali conditione transferre ius in Principem, vt ſine cauſa neminē validè excipere poſſet; ſicut dicitur dediſſe, vt neminē licitè ſine eâ cauſa exciperet: etenim ſi tota communitas dans iuriſdictionem dixiſſet, ſe eſſe contentam vt Legiſlator pro ſuo ſolo libitu exciperet quemcumque vellet, nemo poſſet dubitare, eum tunc licitè diſpenſaturum ſine cauſâ; ergo ſi id de facto non poteſt, ratio eſt, quia non præſumitur communitas eam poteſtatem tam amplam dediſſe; cur ergo etiam non præſumetur non dediſſe, vt validè excipiat ſine cauſa? Certè qui-

23\. *Oſtenditur id ampliùs in legibus Canonicis.*

item in legibus aliquibus ciuilibus.

rē diligenter ponderauerit, deprehendet non niſi diuinando nos in eâ diſtinctione procedere.

24\. *Argumētum pro communi ſententiâ. Soluitur.*

Fortè reſpondebis, hoc diſcurſu probari maniſeſtè, potuiſſe fieri vt cum eâ limitatione conceſſerit communitas eam poteſtatem, nō tamen debere nos aſſerere ita factum, quamdiu non conſtiterit poſitiuè de eâ limitatione. Sed contrà; nam etiam non conſtat de alterâ limitatione, vt ſcil. nec licitè poſſet, & tamen illam aſſerimus, cur ergo non hanc ſecundam? Quòd ſi tamen id reducatur in communem auctoritatem quæ vnam conditionem admittit, alteram negat, quid, quæſo, defatigamur id probando ex principiis naturalibus aliiſve argumentis ex naturâ rei petitis?

Alia difficultas deſumpta ex ſententia P. Suarez.

Nouam adhuc in hoc pūcto difficultatem inuenio ex doctrinâ P. Suarez circa leges irritantes contractus, matrimonia, &c. dicit enim in his legibus poſſe Principem validè diſpenſare ſecum ſine causâ, in aliis tamen legibus non poſſe, etiāſi cum ſubditis validè diſpenſet: rationem autem diſparitatis eam aſſignat, quòd hæ leges, cùm ſint ordinariè pœnales, includunt aliquam coactionem; neque in his naturalis obligatio ſeruandi conformitatem extenditur ad hos effectus. hæc ille n. 19. in quibus quis non iterùm videat, quod paulò antè dixi, planè pro libitu tribui naturæ hoc dictamen & negari illud: vnde enim, quæſo, conſtat quòd naturalis ratio, quæ in ſententiâ P. Suarez immediatè obligat Principem poſitâ aliâ lege tanquā conditione, non etiā obliget eumdē Principem poſita lege irritante? aut quare ſine cauſa Princeps poterit ducere conſanguineam, & non poterit ſine cauſa omittere Sacrum die Dominico? Quòd ſi lege naturali prohibetur tunc licitè ducere conſanguineam, vnde ſcit P. Suarez, quòd illa lex naturalis non tranſiuerit vlteriùs ad inualidandum etiam illum contractum? Nec video, cur debeat magis dici lex pœnalis aut cogēs ea quæ prohibet, ne quis validè contrahat cum conſanguinea, quàm ea quæ prohibet, ne quis omittat Sacrum die feſto. Dices, quia illa cogit, ne validè contrahat. Sed contrà, quia hæc alia etiam cogit, ne licitè omittat: cur ergo ibi plus de pœna quàm hîc.

Argumentū pro P. Suarez refutatur.

25\. *Alia doctrina P. Suarez circa præſens punctū refutatur Primò, quia arbitraria.*

Denique, quod idem P. Suarez ait in legibus præcipientibus & prohibentibus validè nō poſſe ſecum Legiſlatorē diſpenſare ſine causâ, eò quòd Legiſlator nō obligatur legibus ex vi ſuæ voluntatis, ſed vi legis naturalis; quam legē naturalem non poteſt ipſe infringere validè ſine cauſa; hoc, inquam, nullo modo placet, Primò, quia licet naturalis ſit obligatio non diſpenſandi ſecum, non tamen inde vllo modo probatur, non poſſe validè contra illam fieri: multa enim ſunt (vt expreſsè ipſe P. Suarez in hac materiâ ſæpè fatetur) contra legem naturalem, quæ ſi fiant, erunt quidem illicita, tenebunt tamen. Claram inſtantiam deſumo ex hac eadem materia; nam diſpenſatio cum ſubdito ſine cauſa eſt iniuſta, vt ſupponimus, & tamen non inualida; cur ergo non dicemus obligationem naturalem Principis eſſe ſolùm, ne licitè ſecum diſpenſet ſine cauſa, nihil tamen in ea lege contineri de inualidatione? Certè quo iure vnum aſſeritur, poteſt & aliud.

26\. *Refutatur, Secundò, quia non eſt conſequens ad alias doctrinas.*

Secundò reiicio eam doctrinam, quia ipſe P. Suarez agens hoc eodem lib. cap. 12. n. 9 & 10. de perſonis, quæ ſunt capaces diſpenſationis, expreſsè docet Principem poſſe diſpenſare ſecum non minùs propriè quàm cum aliis; nam licet non ſit à ſe diſtinctus realiter, ad iuriſdictionem tamen veram & propriam non requiritur diſtinctio realis voluntatis, ſed ſufficit diſtinctio rationis: nam ſi Princeps conſideratur vt priuatus homo, concipitur vt à ſeipſo diſtinctus quatenus eſt Legiſlator, ideóque non repugnare, vt ſeipſum obliget, dummodò non ſit per vim coactiuam: hęc autem contraria omnino videtur his quæ in præſenti docet, probans Legiſlatorē non poſſe habere vllam iuriſdictionem ſupra ſe ad ſe obligandum, neque ad diſpenſandum, ſed illum è ſola lege naturali obligari, & ab ea ſola accipere diſpēſationem: nam reuerà nullo penitus modo Legiſlator in eius ſententia ſecum diſpenſat: ſi enim nō detur cauſa iuſta, quantumuis velit, nulla eſt eius diſpenſatio; ſi autem datur cauſa iuſta, eo ipſo lex naturalis diſpenſat cum illo: ex parte verò ipſius Principis nihil aliud requiritur niſi acceptatio eius diſpenſationis; nullus autem actus iuriſdictionis ampliùs eſt neceſſarius; ergo duæ illę ſententiæ nullo modo cohærent. Nec miror in hac materia deeſſe conſequentiam aliquando, ſi harum difficultatum quærantur rigidæ rationes ex natura rei deſumptæ; cùm enim (vt diximus) nullæ tales ſint, ſed tota res videatur planè arbitraria, difficillimum eſt vtrobique per rationem naturalem velle quæſtionem explicare, & non deficere alicubi.

SVBSECTIO IV.

Quid videatur in hoc puncto probabilius.

IGitur materiam hanc concludo, ac DICO PRIMÒ. Mihi ſolùm ob extrinſecam auctoritatem videri probabilius eam diſpenſationem iniuſtam, eſſe tamen validam: quod ſic probandum eſt; Ratio naturalis nō dictat eam eſſe inualidam, licet dictet eſſe iniuſtam, ergo non debemus illā dicere inualidam: non enim infertur (vt ſuprà diximus) eſſe inualidam, eò quòd ſit iniuſta; aliunde autem argumentum ad aſſerendam eam eſſe inualidam non datur; ergo ſine fundamento dicitur inualida, quidquid ſit de puncto licitæ aut illicitæ. Hoc meo iudicio eſt vnicum argumentum pro hac opinione, per quod reducitur quæſtio ad ſua momenta, neque emendicata ei additur confirmatio vlla. 27. *Prima cōcluſio defendens communem ſententiam.* *Solidior probatio communis ſententiæ.*

SECVNDÒ DICO longè probabilius eſſe, idem ſentiendū de diſpenſatione Principis in propriâ cauſa; nam ratio P. Suarez ſufficienter eſt reiecta paulò antè; & ita ſentit Caietanus ea q. 96. art. 5. neque video cur debeamus peioris conditionis in hoc puncto facere ipſum Legiſlatorem quàm ſubditos. *Secunda cōcluſio extendens cōmunē ſententiā ad Legiſlatorem etiam circa ſeipſum.*

TERTIÒ DICO, idem aſſerendum de legibus irritantibus, quia eadem eſt quoad punctum diſpenſationis difficultas in irritatione, quæ in præcepto aut prohibitione; id quod & ad ſubditos & ad Principem, dum ſecum in eis irritantibus diſpenſat, extendendum eſt: quoad has leges nobiſcum ſentit P. Suarez, vt paulò antè inſinuaui, licet non videatur conſequenter diſcurrere dum in aliis negat. *Tertia cōcluſio docens id etiam intelligendum de legibus irritantibus.*

QVARTÒ DICO cum eodem P. Suario, ſubditos, data ſemel diſpenſatione, etiā ſine iuſta cauſa, quia tamen valida eſt, planè eſſe tutos in conſcientia, & poſſe ea vti, ſiue peccauerint malè illā petendo, ſiue non. Ratio eſt manifeſta, quia eam diſpēſationem eſſe validam nihil eſt aliud, quàm per eam ablatam fuiſſe obligationem ſeruandi legem; ſi autem eſt ablata obligatio, ergo non tenetur ſubditus ea lege, ergo. 28. *Quarta cōcluſio docens vtentes tali diſpenſatione eſſe tutos in conſcientiâ.*

Dico

Dices: Debet ſe conformare toti. Sed contrà, quia hæc conformatio non obligat quando eſt ratio excipiens; hic autem illum excepit diſpenſatio, ergo non tenetur legem ſeruare, vnde ſecluſo ſcandalo, neque venialiter peccabit vtendo eâ diſpenſatione.

Quinta concluſio. Legiſlator tenetur reuocare diſpenſationem iniuſtam.

Qvinto dico valdè probabile eſſe, Legiſlatorem teneri reuocare diſpenſationem iniuſtam ſeu datam ſine cauſa, quia cùm teneatur ex officio neminem excipere ſine cauſa, tenebitur illam exceptionem reuocare, quia ſemper moraliter ab ipſo conſeruatur; ſicut qui accepit pallium Petri, tenetur ſemper ad reſtitutionem illius: & ita ſentit P. Suarez ſuprà: id quod etiam intelligendum eſt, ſi ſecum iniuſtè diſpenſauerit; vndè vlteriùs colligo, Legiſlatorem ſemper peccare dum vtitur diſpenſatione pro ſe, non quidem immediatè contra legem, quia in hac iam eſt validè diſpenſatum, ſed in ipsâ quaſi continuatione diſpenſationis, quam eo vſu confirmat. In quo puncto magnum eſt diſcrimen inter ſubditum & inter Legiſlatorem, quòd ſubditus non eſt cauſa conſeruans diſpenſationē, ideò non eſt obligatus eam reuocare; quamdiu autem ea non reuocatur, non peccat neque contra legem, quia in ea eſt validè diſpenſatum, neque contra diſpenſationem, quia circa illam non ſe habet vt cauſa: at Legiſlator operans ad diſpenſationis illam iterùm in ſe confirmat ergo peccat contra illam: in quo puncto acquieſco Patri Suario ſuprà.

neq; poteſt illâ uti ſine nouo peccato,

poteſt tamen uti ſubditus

29\. *Non tenetur Legiſlator reuocare diſpēſationē iniuſtā ſub mortali.*

Aduerto tamen Primò conſequenter ad ea quæ ſuprà diximus, cùm Legiſlator in diſpenſatione datâ ſine causâ non peccet niſi ſolùm venialiter, & per eam liberetur validè à directâ obligatione, quã circa legem habebat ſub mortali, non peccare tunc temporis poſt diſpenſationem datam ſine causâ comedendo carnes v.g. die Veneris, niſi ſolùm venialiter; quia non peccat contra legem, quæ obligabat ſub mortali, ſed contra alteram prohibentem diſpenſationem ſine causâ, quæ ſolùm obligabat ſub mortali. In quo puncto P. Suarez, qui putat peccare mortaliter in tali diſpenſatione, conſequenter docet Legiſlatorem ſemper peccare grauiter in vſu talis diſpenſationis; ſed tamen etiam in eius ſententiâ aduertendum eſt, illud peccatum non eſſe contra legem ieiunij, ſed contra alteram reflexam, *Ne diſpenſes in ulla lege ſine causâ.*

Quid dicendum ſit circa diſpenſationē in lege inferioris.

Reſtabat dicendum de diſpenſatione ſuperioris in lege inferioris, ſed id vno verbo explicatur ſi enim ſit verè & propriè Superior, vt Pontifex reſpectu Epiſcoporum, Generalis Religionis reſpectu Prouincialium, & hic reſpectu Priorum, Guardianorum, aut Rectorum, poteſt meliori adhuc titulo diſpenſare quam in ſuis legibus; ſi verò ſolùm ſit altior dignitate, non tamen habeat immediatam iuriſdictionem ſuprà eos qui dicuntur inferiores, non poterit in eorum legibus diſpenſare; ſicut Primas ordinariè non poteſt in legibus Epiſcopi, niſi fortè aliquando in gradu appellationis, iuxta modum in iure conſtitutum.

Svbsectio. V.

Aliquæ quæſtiunculæ præcedentibus annexæ ſoluuntur.

30\. *Prima quæſtio, an diſpēſatio obtenta*

Dvo vel tria dubia circa præterita occurrunt explicanda. Primum eſt, quia ſi cauſa iuſta non eſt neceſſaria ad valorem diſpenſationis, ſequitur, inde caſu quo allegaret quis cauſam falſam, adhuc tamen obtenturum validam diſpenſationem, quod videtur abſurdum. Reſpondeo negando conſequentiam, quia tunc ea diſpenſatio eſt inualida ex defectu voluntatis: etenim Legiſlator non præſumitur vllo modo tunc habere peccaminoſam voluntatem, quâ dicat, *Diſpenſo, etiamſi nullam habeas cauſam*; ſi enim id vellet abſolutè, certè valida eſſet diſpenſatio, habet ergo tunc voluntatem quaſi conditionatam, *Si ita eſt, diſpenſo tecum*, vel, *quia ita eſt, diſpenſo tecum*; hæc autem volitio non ſe extendit ad diſpenſandum, ſi ea conditio non ſubſiſtit; ideóque tunc inualida eſt diſpenſatio: quod eodem modo dicendum eſt, etiamſi re ipsâ ſubſit cauſa iuſta, quæ tamen non ſit Legiſlatori propoſita; nam ob cauſam non cognitam non cenſetur moueri.

per cauſam falſam ſit valida. Reſpōdetur negatiue

Ratio reſponſionis.

Secunda, qualis error in allegatione cauſæ tollat valorem diſpenſationis. Reſponſio, quando illa demitur vel additur falsè quod neceſſarium eſt ut appareat valida.

Hinc autem oritur ſecundum dubium, quis ſcil. error commiſſus in allegatione cauſæ impediat valorē diſpenſationis. Reſpondeo vno verbo, ſi re ipsâ cauſa, quæ ſubeſt, non eſt iuſta, additur autē illi, aut è contrario demitur falsò quidquid neceſſum eſt vt appareat valida, eo ipſo errorem eſſe ſubſtantialem & impedientem diſpenſationis valorem, ſi verò re ipsâ cauſa ſit iuſta, & ſolùm addatur aliquis ornatus, vt magis efficaciter repræſentetur, non erit deceptio impediens valorem. Quòd ſi proponendo vnam cauſam veram tamen & ſufficientem, ſimul addatur alia, vt multiplicatis rationibus faciliùs obtineatur diſpenſatio, adhuc probabiliter dici poteſt eam futuram validam: nam licet aliquando poſſet contingere, vt Legiſlator non diſpenſaret actu propter vnam cauſam ſolam, etſi ſufficientem, diſpenſet verò propter duas; non tamen debemus id præſumere, niſi expreſsè ita ipſe proteſtetur; nã ſi ſufficiens vna proponitur, debet præſumi ab illa moueri; ſi item duæ, à qualibet moueri taliter, vt etiam aliâ deficiente diſpenſaret.

Obiicies in eo caſu, Non ſunt duæ volitiones ex parte Legiſlatoris, ſed vna indiuiſibilis, quæ dicit, *Volo tecum diſpenſare, quia duas has cauſas cenſeo eſſe veras*, hæc autem volitio cùm eſſentialiter pendeat ab vtriuſque cauſæ veritate, non poteſt præſumi habere ſuum effectum, niſi vtraque conditio ſubſiſtat: quòd autem, ſi non fuiſſet propoſita alia cauſa, haberet Legiſlator aliam volitionem diuerſam diſpenſandi ob vnam ſolam ex eis cauſis, parùm efficit de præſenti: non enim liberatur homo de facto ab obligatione legis per diſpenſationem, quæ eſſet data alia ſuppoſitione, ſed per illam quæ de facto eſt; ergo in eo caſu ſimpliciter nulla eſt diſpenſatio. Hoc argumentum non caret difficultate; nihilominùs non cogit nos recedere à reſolutione poſita: ei ergo reſpondeo, etiamſi phyſicè loquendo ille actus pendeat ab exiſtentia vtriuſque cauſæ, in ordine tamen ad effectus morales illum conſiderari, ac ſi eſſent duo actus, quorum vnus vnum motiuum, alter alterum haberet. Quòd enim Legiſlator vnico actu ſe determinet de facto ad id volendū, vel è contrario duobus, eſt per accidens ad genus moris; quod verò dicitur, neminem liberari ab obligatione per actum qui non eſt, ſed eſſet data tali conditione, non vrget, quia in præſenti caſu non liberatur per actum qui eſſet, ſed per illum qui eſt de facto, & quo de facto vult liberare ob cauſam eam allegatam iuſtam & verã: qui actus de præſenti ſatis declarat animum diſpenſantis eſſe liberare ob quamlibet ex illis, quia

31\. *Obiectio.*

Soluitur.

quælibet vt iuſta & ſufficiens proponitur; vnde etiamſi in vnâ ſit error, & ex eâ parte ille actus ſit inuoluntarius, manet tamen voluntarius ex parte alterius, & ex eâ ſufficiens.

32. Alius error excogitari poſſet non ex parte cauſæ diſpenſationis, ſed ex parte malæ explicationis ipſius obligationis auferendæ; qui tamen rarò poteſt contingere in hac materiâ, frequentiùs verò in diſpenſatione à votis: nam votum cùm ſit quid priuatum, ab ipſomet petente diſpenſationẽ emiſſum, poteſt ipſe illud male narrare diminuendo circumſtantias aliaſve apponendo, quæ planè immutent: at in lege quia ea ſupponitur cognita ipſi diſpenſanti, non eſt ea occaſio deceptionis; nihiluminùs tamen aliquando poteſt etiam reperiri, ſi v. g. petat ab altiori Superiore diſpenſari ſecum in lege inferioris; tunc enim quia Papa v.g. non ſcit, quæ ſint leges particulares Epiſcopatuum, poſſet qui diſpenſationem petit ita fraudulenter legem proponere, vt notabiliter eam redderet minoris momenti, & ex eo capite leui ex cauſâ diſpenſabilem: quo caſu eodem planè modo eſt diſcurrendum, quo de deceptione in cauſæ propoſitione diſcurrimus paulò antè, dicendumque, ſi talis ſit error, quo ablato, non poſſet iuſta præſumi diſpenſatio, eo ipſo eam reddi nullam, ſi verò adhuc ablato errore præſumi potuiſſet ex allegatis obtinenda diſpenſatio, licet fortè cũ aliquâ maiori difficultate, poteſt non obſtante errore reputari valida.

Quomodo error ortus ex malâ explicatione obligationis auferendæ impediat valorem diſpenſationis.

33. Tertium dubium, licet non propriè ſpectans ad cauſam diſpenſationis, ad valorem tamen illius pertinens eſt, an ſi vi & metu cadente in conſtantem virum obtineatur, cenſenda ſit valida. Reſpondeo breuiter, Si Legiſlator tunc interiùs nullam habet veram volitionem diſpenſandi, ſed oretenus illam profert, tunc re ipſâ nullam eſſe diſpenſationem: id quod ex ſe eſt manifeſtum; nam verba ſine intentione nihil penitus efficiunt; extorquẽs verò, ſi probabiliter ſuſpicetur non fuiſſe in diſpenſante verã intentionem, ſine dubio non poterit vti tali diſpenſatione; at verò, ſi putet fuiſſe veram intentionem, poſſit, pendet ex ſecundâ parte huius dubij: quod maximè in eo verſatur, an ſi Legiſlator tunc temporis veram & abſolutam habeat voluntatem, licet metu extortam, ſufficiat ad valorem diſpenſationis. Ratio dubitandi eſt, quia ea voluntas eſt abſolutè & ſimpliciter voluntas, & quidem libera, quæ non excuſat à culpâ; ergo ſufficiet ad valorem diſpenſationis; ex aliâ verò parte contractus matrimoniales eo metu initi non cenſentur validi, ergo.

Tertia quæſtio, an diſpenſatio obtenta vi & metu ſit valida. Si Legiſlator non habuit volitionem internam diſpenſandi, non eſt valida:

at ſi habuit, eritne valida.

Pater Suarez eamdem reputans difficultatem cum alterâ de diſpenſatione in votis eadem vi & metu extortâ, breuiter hîc rem expediens remittit ſe ad ſecundum Tomum de Religione lib. 6. de Voto cap. 27. vbi ait validam eſſe, quia ex naturâ rei ille metus non inualidat: ex iure autem nihil eſt de eâ inualidatione, ſicut eſt pro alijs contractibus: addit tamen hîc Primò Si metus ſit iniurioſus, directè illatus ad obtinendum conſenſum, & iniuria fiat ab eodem, qui diſpenſationem deſiderat, & iuſta cauſa illius non adferatur, eam eſſe nullam: addit Secundò, Eſto concedatur eſſe validam, facile eſſe remedium, ſi Princeps ad libertatem reſtitutus ſtatim eam reuocet: ex quo capite maior eſt difficultas in diſpenſatione à votis; nã voti obligatio non poteſt iterùm imponi, niſi ipſa perſona diſpenſata iterùm voueat, at obligatio legis poteſt imponi iterùm renouando legem reſpectu illius hominis.

Sententia P. Suarez.

34. Ego hanc quæſtionem puto pendere ab illâ generali difficultate, vtrum contractus ob grauem metũ iniuſtè incuſſum initi ſint iure naturæ irriti, an verò ex ſolo iure poſitiuo; ſi enim dicamus illos eſſe iure naturæ irritos in odium eorum qui metum incutiunt, non dubito, idem dicendum eſſe de valore diſpenſationis: nam licet, ob rationem paulò antè aſſignatam, quod ſcilicet diſpenſator poſſit renouare facilè legem, cùm primum ſuæ libertati reſtituitur, videatur non eſſe tanti periculi, quòd diſpenſatio ſic data ſit valida; quia tamen ea irritatio, ſi quæ eſt, non tam deſumitur ex reuocabilitate actionis quàm in odium eam extorquentis per iniuſtum metum incuſſum, videtur etiam habitura locum in diſpenſatione, eſto hæc reuocabilis ſit. Secundò, quia ſæpè non habet locum in diſpenſatione regula ea Patris Suarez: etenim ſi obtineatur talis diſpenſatio in lege prohibente matrimonium inter cõſanguineos inter ſecundum vel tertium gradum, & illi ſtatim vi eius diſpenſationis contrahant, profectò iam non proderit ea reuocatio, & idem eſt in lege prohibente, ne ante decimum ſextum annum validè fiat profeſſio religioſa: etenim ſi ſemel ibi extortâ diſpenſatione profeſſio fiat, iam non proderit eius reuocatio; ergo etiam in ipſis legibus habet locum, quod de diſpenſatione in votis P. Suarez notauit, & quod in contractibus aliquibus reperitur; ergo ex eo capite meritò dici poteſt, eam diſpenſationem eſſe iure naturæ irritam, ſi alij contractus ſub eo metu initi ſint inualidi ex naturâ rei.

Si contractus metu iniuſto extorti ſint irriti, ipſo iure etiã erunt irritæ tales diſpenſationes.

35. Quòd ſi dicatur, eos ſolùm ſolo iure poſitiuo inualidari, facilè in præſenti reſpondetur, diſpenſationem eo modo obtentam validam eſſe; duplici enim ex capite aſſignatur differentia inter eam & contractus: Primò, quòd de contractibus ſit ius poſitiuum eos irritans, de diſpenſationibus verò nihil inuenitur. Secundò, quia eſto eſſet ius commune irritans talẽ diſpenſationem, poſſet ipſemet ſupremus Legiſlator eam diſpenſationem concedens cenſeri etiam reuocare hîc & nunc illud ipſum ius, & velle vt eo non obſtante adhuc valida eſſet diſpenſatio. Verum quidem eſt, hanc diſparitatem non habere locum in Legiſlatore inferiori diſpenſante, nam hic non poſſet abrogare illud alterum commune ius; in eo ergo ſufficit prior diſparitas aſſignata.

Si contractus metu iniuſto extorti ſint irriti tantùm iure poſitiuo, adhuc valida erit diſpẽſatio metu iniuſto extorta.

Hæc dicta ſint iuxta diuerſas ſententias circa irritationem eorum contractuum; quid autem abſolutè ſentiendum ſit, nondum determino, quia non ſpectat huc ea quæſtio: breuiter inſinuo, etiamſi probabile valdè ſit tales contractus nullos eſſe iure naturæ, in odium eorum qui metum iniuſtum incutiunt, mihi tamen abſolutè videri probabilius validos eſſe, quia non habemus fundamentum ſufficiens, vt tribuamus naturæ eam irritationem, cùm adhuc volitio tunc habita maneat abſolutè libera; & licet hæc ratio non conuincat eſſe debere validam, valdè tamen id perſuadet, quando in contrarium nihil efficax adfertur; ergo non debemus extendere eam quæſtionem vſque ad irritationem.

Abſolutè loquendo contractus metu iniuſto extorti videntur eſſe validi.

SECTIO

Sectio III.

An diſpenſatio ex iuſtâ cauſâ conceſſa ceſſet cauſâ ceſſante.

Subsectio I.

In quo ſit punctum difficultatis, & duæ oppoſitæ ſententiæ.

36. *Si diſpenſatio fuit ad aliquem actum, eo executioni mandato non poteſt ceſſare diſpenſatio.*

IN hac quæſtione certum eſt, ſi actus, ad quem facta fuit diſpenſatio, nam eſt executioni mandatus, eam diſpenſationem iam non poſſe ceſſare. V. g. ſi diſpenſatio eſt, vt quis accipiat Ordines, & cauſa diſpenſationis ceſſat receptis iam Ordinibus, non poſſe tunc diſpenſationem ceſſare, imò fruſtrà quæri an ceſſet diſpenſatio, cùm iam ille actus nequeat reddi infectus; & idem eſt, etiamſi alioquin actus ille, etiam poſtquam eſt factus, poſſet abſoluiè reuocari auctoritate humanâ, vt v.g cõtractus emptionis & vẽditionis, nam etiam ille, ſi initus eſt vi diſpenſationis, non ampliùs iam poteſt ceſſare, etiamſi ceſſet cauſa, quia perſeuerantia contractus validè initi non prohibetur per vllam legem, quæ diſpenſationem requirat. Quòd ſi ea continuatio etiam penderet à lege, tunc diſpenſatio non haberet totum ſuum effectum antequam ceſſaret cauſa, quia ea continuatio eſſet pars materiæ diſpenſationis, ideoque ſaltem ſecundùm eam partem non eſſet redacta ad vſum ea diſpenſatio, ac propterea pertineret ad ſecundam, de quâ iam.

niſi moralis cõtinuatio illius actus ſit pars materia diſpenſationis.

Quæſtio eſt de diſpenſatione nondum redacta ad omnem vſũ ante ceſſationẽ cauſæ, ob quam data eſt,

Igitur tota difficultas eſt in diſpenſatione, quæ nondum eſt redacta ad omnem vſum ante ceſſationem cauſæ, ob quam datur, Dico *ad omnem*, quia ſi ex parte ſit redacta, de illâ parte non erit difficultas, quia illa iam non poteſt eſſe infecta; tota ergo difficultas erit de eâ quæ non eſt redacta: diſpenſator v. g. mecum propter infirmitatem, vt in Quadrageſimâ poſſim carnes comedere; circa medium Quadrageſimæ redeo perfectè ad ſanitatem, quæritur, an duret diſpenſatio pro totâ Quadrageſimâ, an verò iam teneat ieiunare perinde ac ſi diſpenſatio data non eſſet.

37. *Diſpenſatio eiuſmodi poteſt dupliciter conſiderari, vel vt conceſſa abſolutè ante ceſſationẽ cauſæ, vel vt cõceſſa ex ſuppoſitione cauſa exiſtentis.*

Pro huius difficultatis deciſione ſupponendum eſt, eam diſpenſationem dupliciter poſſe conſiderari; vel vt iam in ſe abſolutè conceſſam ante ceſſationem cauſæ; vel quòd ſolùm ſit delegata poteſtas alicui ad concedendam diſpenſationem, ſi cauſa ſubſtiterit; vt cùm Pontifex committit alicui diſpenſationem in gradu aliquo matrimonium impediente, ſi deprehenderit verum eſſe quòd non ſit alia femina talem perſonam decens, vel, quod niſi tale matrimonium fiat, conſanguinei vtriuſque partis inter ſe grauibus odijs concertabunt, &c. ſi in hoc & ſimili caſu, antequam delegatus det diſpenſationem deprehendatur ceſſaſſe cauſa, quia iam ſunt aliæ feminæ ei pares, quæ volunt illi nubere; & tota ratio diſcordiarum inter conſanguineos penitus ceſſauit; quærimus, an vtraque diſpenſatio retineat ſuum valorem.

Sententia Suarez docens diſpenſationẽ abſolutam nõ ceſſare ceſſante cauſâ, ſecus verò alteram.

P. Suárez cap. 20. num. 15. & ſequentibus docet, in hoc ſecundo caſu non poſſe validè diſpenſationem concedi à delegato; in primo verò cenſet perſeuerare diſpenſationẽ etiam deficiente cauſâ: diſparitatem aſſignat, quia in primo iam eſt completa validè omnino & iuſtè ea diſpenſatio, ſolumque reſtat vſus illius: ad quem vſum non requiritur formaliter cauſa iuſta: id quod confirmat varijs exemplis, illius ſcilicet cui propter paupertatem maximam parentum diſpenſatum eſt, vt non obſtãte aliquâ irregularitate accipiat Ordines; etenim etiamſi contingat ante eos ſuſceptos parentes ditari, nihilominùs poteſt Ordines ſuſcipere: quòd verò è contrario, ſi diſpenſatio non eſt data abſolutè, non poſſit concedi ceſſante cauſâ, inde probat, quia cauſa debet tunc eſſe, quando diſpenſatio fit, vt tunc moueatur Legiſlator ſiue per ſe immediatè ſiue per delegatum ad vulnerandam legem: neque poteſt præſumi delegans dare talem auctoritatem, vt poſſit delegatus, etiamſi nullam deprehendat cauſam, diſpenſare. Viget id; nam quando Papa ita committit alicui vt diſpenſet, ſi inuenerit preces veritati reſpondere, non dicit, *Si inueneris ita fuiſſe olim quando petita eſt diſpenſatio*; ſed perinde ac ſi diceret, *Si inueneris ita eſſe quando feceris eâ de re diligentem inquiſitionem*; ergo ſi tunc deprehendat iam nullam eſſe cauſam, manifeſtè expirat eius poteſtas: addit tamen, ſi cauſa iterùm redeat, poſſe vi eius commiſſionis diſpenſationem concedi.

38. *P. Sãchez docet etiam diſpenſationem abſolutè conceſſam ceſſare ceſſante cauſa.*

P. Thomas Sanchez lib. 8. de Matrimonio diſp. 30. num 4. priorem partem huius ſententiæ Patris Suarez reiicit, multos pro ſe referens auctores; pro oppoſitâ verò etiam aliquos retulerat num. 43. Fundamentum illius eſt, quia iniquus eſſet diſpenſans, qui daret facultatem operandi contra legem ſine cauſâ: Secundò, quia alioquin in exemplo ſuprà poſito de ieiunio, ille, cui ab initio Quadrageſimæ diſpenſatum eſſet in ieiunio propter debilitatem, poſſet totâ Quadrageſimâ non ieiunare, etiamſi ſecundâ aut tertiâ hebdomada perfectas vires recuperaſſet. id quod videtur planè abſurdum. Reſpondet P. Suarez ad rationem primam non eſſe iniquum eum diſpenſatorem, qui, quando dat diſpenſationem, cauſam habet iuſtam; non enim tenetur ille in futurum proſpicere: ad inſtantiam de ieiunio reſpondet, eam diſpenſationem eſſe virtute multiplicem: vt enim ipſa lex ieiunij eſt multiplex, & ſingulis diebus nouam quaſi legem imponit, ita diſpenſatio è contrario quaſi ſingulis diebus de nouo traditur.

Examinatur quædam doctrina P. Suarij Perfectam eſſe diſpenſationem & eſſe perfectum illius vſum nõ ſunt idem.

Ego tamen hanc ſecundam ſolutionem non benè intelligo, & puto eſſe contrariam ipſi Patri Suario: pro quo aduerte, duo valdè diuerſa eſſe, diſpenſationem iam in ſeipsâ eſſe perfectam, aliud verò, vſum illius iam eſſe perfectum: vt patet manifeſtè in diſpenſatione ad Ordines: etenim etiamſi hodie ſit mihi ex integrò facta diſpenſatio, vſus illius non erit hodie, ſed poſteà ſuo tempore: & licet ipſi Ordines ſucceſſiuè ſint conferendi, diſpenſatio tamen tota ſimul & indiuiſibiliter confertur: & idem dico è contrario de lege in ordine ad obligationem; nam licet materia ſit ſucceſſiua, lex tamen in ſe non eſt ſucceſſiua; & licet materia ſit primò cras exequenda, hodie tamen exiſtit obligatio ad illam: hinc eodem modo dico me nullã penitus videre diſparitatem inter diſpenſationem datam ad Ordines & datam ad non ieiunandum, quoad punctum præſens; nam etiam illi Ordines ſunt ſucceſſiui, ſicut ieiunium eſt ſucceſſiuum: & è contrario ſicut hodie eſt tota diſpenſatio ad eos Ordines, & quidem integra, ita etiam hodie eſt tota diſpenſatio in lege ieiunij: & ſicut, quando debeo vti ea diſpenſatione ieiunij, iam non eſt cauſa, ob quam ea fuit data, ita quando debeo vti ea diſpenſatione pro Ordinibus iam non eſt

caoſa, ob quam fuit data: denique ſicut è contrario in lege imperante ieiunium inuenitur multiplicitas virtualis, ita eadem inuenitur in lege prohibente Ordines: vbi ergo, quæſo, poteſt aſſignari diſparitas? & verò non eſt neceſſarium recurrere ad materiam ſucceſſiuam; nam etiamſi de ſolo vno ordine loquamur, eadem eſt ratio, dummodò diſpenſatio ſit ad illum accipiendum de futuro: tunc enim eodem modo comparatur ea diſpenſatio in ſe de præſenti & omnino perfecta cum ordinis futuri ſuſceptione, ſicut comparatur diſpenſatio hodie de præſenti in ſe perfecta ad non ieiunandum craſtinâ die.

39. *Obiectio pro defenſione Suarij.*

Dices: In hac diſpenſatione ſemper requiritur, vt cauſa ita ſe habeat, quando eſt futurus illius vſus, quia non datur licentia non ieiunandi propter debilitatem quæ tunc eſt, quando petitur, ſed quę erit adueniente ieiunandi tempore: benè;

Solutio.

at hoc ipſum dicet (& quidem eodem planè iure) P. Suarez de illâ aliâ diſpenſatione in irregularitate ad ſuſcipiendos Ordines ob neceſſitatem parentum; non enim conſideratur neceſſitas pręſens, quia illam non ſubleuat diſpenſatio, ſed ea quæ putatur futura, quãdo ille ſuſcipiet Ordines, & poterit exercere officium Parochi, & per illud iuuare parentes. Quòd ſi benè reſponderetur, tam impertinens eſt diſpenſatio præſens ad Ordines ſuſcipiendos poſteà parentibus iam non egentibus, quàm diſpenſatio præſens ad non ieiunandum poſteà naturâ iam non indigente cibo eo prohibito.

SVBSECTIO II.

Quî ſit difficultas expedienda.

40. *Diſpenſatio tollens obſtaculum à lege poſitum ab eadẽ morali per diſtinctũ non ceſſat ceſſante cauſâ diſpenſationis.*

PVtarem ego quæſtionem hanc decidendam, aliter, vt quando diſpenſatio ideò facit aliquid licitum, quia tollit aliquod obſtaculum per legem poſitum, quaſi quodammodò moraliter à lege diſtinctum, tunc etiam ceſſante cauſa diſpenſationis ante vſum illius, illam ſemper manere validam; è contrario verò, ſi diſpenſatio nullum aliud obſtaculum tollat quàm ipſam legem, tunc ceſſante causâ haud valere diſpenſationem. Explico: Lex ciuilis puniens aliquem ob delictum infame reddit ipſum omneſque ſucceſſores illius vſque ad quartam generationem incapaces officiorum; aduertendum tamen quomodo id præſtet, certè non tantùm mandando illi ne accipiat eas dignitates. ſicut alij cuilibet poſſet dicere, *Non accipias*, ſed cauſando in illo infamiam quæ repugnat illis officiis: idem eſt, ſuo modo in irregularitate; non enim incapacitas ad Ordines præcisè debet concipi proueniens; eò quòd lex dicat, *Non accipias*, ſicut poſſet alteri non habenti vllam irregularitatem Legiſlator ob diuerſos fines dicere, *Mando tibi ne accipias Ordines, ſed eas ad bellum, aut ducas talem in vxorem:* prouenit ergo ea incapacitas ex quadam aut infamiâ aut indecentiâ morali, cui lex annexuit incapacitatem Ordinum ex defectu naturalium, vel ob crimen commiſſum: in hoc ergo caſu, quando Princeps iuſtam ob cauſam abſtulit ſemel illam infamiam, iam eo ipſo, etiamſi poſteà cauſa ceſſat, quia infamia iam remiſſa, aut indecentia iam ablata non poteſt redire, niſi nouum committatur delictum ab illo homine, ſemper manet capax eorum effectuum: Idem eſt, ſi incapacitas ſit per modum pœnæ, etiamſi non ſit per modum alicuius maculæ adhærentis; nam quãdo Princeps ſemel remittit pœnam quacumque ex causâ, non poteſt, nec cenſetur eam de nouo producere, niſi nouum delictum committatur ab eo homine; ergo ea tunc diſpenſatio, quæ magis eſt per modum remiſſionis pœnæ & ablationis infamiæ, &c. non redibit, quantumuis ceſſet cauſa ante vſum illius, quia iam ille homo eſt (vt ſic dicam) factus honeſtus: quòd ſi nullam dat de nouo cauſam, non debet iterùm inhoneſtus reddi. Et in hoc ſolo ſenſu admitto ego ſententiam Patris Suarez, neque puto in eo negandam à Patre Thomâ Sanchez aut vllo alio.

41. *Diſpenſatio non tollens aliquid diſtinctũ ab obligatione ipſius legis ceſſat ceſſante causâ.*

Quòd ſi diſpenſatio ſit in tali lege, quæ non imponendo pœnam pro vllâ culpâ aut infamiam, ſed immediatè per ſe ob bonum publicum prohibet aut præcipit aliquam actionem, vt v.g. lex audiendi Sacrum, lex ieiunandi, lex non contrahendi clandeſtinum matrimonium, non accipiendi conſanguineam intra certum gradum; omnino cenſeo dicendum diſpenſationem ceſſare, etiamſi anteà valida fuerit, ſi tamen ante vſum illius cauſa, ob quam eſt data, ceſſauit. Ratio eſt, quia eo caſu Legiſlator nihil abſtulit quod reuocari non poſſit; & verò non poterat id prudenter facere; ratione cuius homo iam ille eſſet immunis: quia non ob aliquem effectum moralem reddebatur obligatus ſubditus, ſed formaliſſimè & immediatè per ipſam legem; hanc autem non abſtulit abſolutè, ſed intuitu cauſæ ſuſpendit, quamdiu ſcilicet cauſa durat: ergo hac ceſſante redit obligatio per ſe. In hoc ſenſu defendo ſententiam Patris Sanchez ſuprà.

Obiectio.

Dices: irregularitas ex homicidio caſuali, aut ex defectu aliquo notabili corporis, non eſt per modum infamiæ aut pœnæ; & tamen ſi ſemel in eâ diſpenſatur, non redit, etiamſi ceſſet cauſa ante diſpenſationem vſus, ergo.

Solutio.

Reſpondeo negando antecedens quoad ſecundam partem; dico enim omnino redire, non ſecùs ac in diſpenſatione ieiunij: id quod clarè conſtat ex his quæ ſuprà dixi probando eamdem eſſe de vtraque rationem.

Obiectio.

Dices: Suprà traditum eſt diſpenſationem datam ſine causâ validam eſſe, etiamſi ſit iniuſta; ergo à fortiori erit valida, ſi data fuit cum iuſta causâ, eſto ea poſteà ceſſauerit.

Solutio.

Reſpondeo, diſpenſationem ſine cauſa tunc eſſe validam, quando Legiſlator vult diſpenſare non obſtante cauſæ carentiâ; at quando intuitu cauſæ diſpenſat, non aliter certè diſpenſat quàm ſe accommodando cauſæ, ſeu quamdiu hæc durauerit.

42.

Ex his circa reuocationem diſpenſationis ex parte ipſius concedentis infero, Si ea diſpenſatio fuit per modum ablationis infamiæ & indecentiæ, non ſolùm non redire de facto ceſſante cauſa, ſed nec poſſe Legiſlatorem, eſto velit, eam validè reuocare, niſi nouum committatur crimen ab eo homine: factus enim aliquis Nobilis non poteſt iure eâ nobilitate priuari, niſi cauſam det ex parte ſuâ: id quod non videntur conſideraſſe auctores, qui ſine vllâ diſtinctione docent, omnem diſpenſationem ante vſum illius poſſe reuocari.

Non omnis diſpenſatio poteſt ante vſum illius reuocari.

Obiectio.

Obiicies: Poteſt quis tali modo eã infamiam tollere, *Facio te Nobilem quamdiu cauſæ tales durauerint*; tunc autem, eo ipſo quòd illæ ceſſauerint, ceſſabit etiam nobilitas, ergo.

Solutio.

Reſpondeo, me non inuenire vllam repugnantiam in tali volitione, imò agens de condonatione peccati dixi ſuo loco poſſe Deum ſic remittere, *Condono*

no tibi peccatum hoc quamdiu aliud non commiſeris nouum; ſi enim illud commiſeris propter hoc & propter nouum ero tibi inimicus; nihilominùs addo, eas volitiones non haberi ab hominibus ordinatiè, ſed de facto remitti abſolutè culpã aut infamiam, & concedi nobilitatem non appoſita vlla conditione aut certo durationis tempore, ideóq; iam non eſſe in poteſtate illius condonantis ſuſcitare iniuriam de nouo; ſicut ſuppoſito modo, quo Deus de facto remittit peccatum, non eſt in illius poteſtate ipſum reuocare: & in hoc ſenſu loquor in hac illatione: nã ſi Princeps ſub eâ conditione diſpenſaret, non ſolùm poſſet ipſe reuocare diſpenſationem cauſa deficiente, ſed verè per ſeipſam illa reuocaretur, quia per voluntatem antecedentem erat alligata durationi illius cauſæ. Hæc circa diſpenſationem per modum remiſſionis culpæ, pœnæ & infamiæ Reliquæ enim diſpenſationes etiamſi concedantur cum voluntate generali & independente ab omni cauſa, ideóque iuxta dicta ſuprà, validæ ſint etiam cauſa deficiente, ſemper tamen reuocabilitatẽ habent: quia Princeps habet ſemper poteſtatem reuocandi eam ſuam voluntatem; vel, vt meliùs iã explicem, habet poteſtatem ferendi legẽ quaſi de nouo pro eo homine, & ſic eum hominẽ obligandi; & licet non tolleret diſpenſationem priorẽ, ideóque reſpectu legis vt ante diſpenſationem latæ ſemper homo eſſet liber; attamen liber non eſſet ab impoſitâ nouâ lege ſeu nouo præcepto, quod moraliter coniunctum cum lege antiquâ debet dici pars legis Secundò infero, omnia quæ ſuprà dicta ſunt à fortiori habere locum, quando diſpenſatio nondum eſt lata, ſed adhuc eſt in fieri; tunc enim procul dubio ceſſante cauſa redditur inualida: in quo P. Suarez conuenit cum P. Sanchez: & ſufficienter ſuprà probatum eſt, ideóque non indiget vlteriori probatione.

Quomodo diſpenſationes poſſint reuocari.

Sectio IV.

Quomodo diſpenſatio requirat, ne ei renuntietur formaliter aut virtualiter ab ipſo cui conceditur.

45. *Quid ſit formaliter renuntiare. & quid virtualiter. Subditus non poteſt ex naturâ rei validè renuntiare diſpenſationi.*

EXpreſſa renuntiatio ea eſt quãdo quis dicit, *Nolo ampliùs frui hac diſpenſatione*; virtualis verò, quando efficit aliquid, quod videtur habere repugnantiam cum illâ, aut cum vſu illius: & de vtroque modo in præſenti diſputandum eſt; priùs tamen vt certum ſupponi debet, ex naturâ rei non eſſe in poteſtate ſubditi validè renuntiare diſpenſationi, nam cùm obligatio legis proueniat ex voluntate Superioris, non verò ex voluntate ipſius ſubditi; hic enim ſibi non imperat; ſanè eo ipſo quòd Superior nolit obligare, id quod facit diſpenſando, non poteſt ſubditus, etiamſi velit, ſe obligare per legem. Dico *per legem*, nam voto aut promiſſione poterit, ſi velit, ſibi inducere de nouo obligationem, Confirmatur: Si nulla eſſet lex, non poſſet, licet vellet, obligari lege; ergo etiã non poterit nunc, quando lex pro ipſo ablata eſt, perinde ac ſi non fuiſſet lata.

etiamſi verbo vel ſignis oſtẽdat ſe nolle habere diſpenſationem.

Hinc infertur Primò, quantumuis ille ſubditus eam ſuam voluntatem renuntiandi ſignificet vel verbis, vel facto vel lacerando inſtrumentum diſpenſationis, nihilominùs tamen ex naturâ rei illum omnino eſſe liberum ab obligatione, ita vt nullus, excepto ipſo diſpenſante, poſſit eum cogere ad obſeruandam legem, quantumuis ſciant inſtrumentum laceratum, &c. Ratio à priori eſt, quia ea omnia ſigna nihil penitus aliud faciunt quàm publicare voluntatem ſubditi; atqui ea voluntas non habet vim inducendi obligationem, vt oſtenſum eſt, ergo multò minùs ea ſigna.

Hinc Secũdò infero, ſine cauſa multos auctores hic defatigari operosè explicando, quæ ſint ſigna eius renuntiationis; id enim ad punctum præſens nihil iuuat; nam quæcumque illa ſint; nõ poſſunt plus facere quàm nolitio, imò re ipsâ nihil aliud præſtant quàm declarare nolitionem; quibus autem modis quis poſſit ſuam volitionẽ internam declarare, quæſtio eſt generalis & communis omni materiæ, non ſolùm quando agitur de voluntate renuntiatiuâ, ſed de donatiuâ, de optatiuâ, &c. ideò ea de re nihil cogito ampliùs hic dicere; nam id duobus verbis inſinuaui, ſcil. ſcripto, ſeu verbis, facto, item non vtendo ea diſpenſatione; quod tamen non eſt certum ſignum, quia poteſt quis multa facere ex ſupererogatione, licet non teneatur: poteſt item id proteſtari abiiciendo aut lacerando inſtrumentum diſpenſationis.

44. *Qui habet poteſtatẽ ducendi cõſanguineam non cenſetur renuntiare diſpẽſationi ducendo aliam.*

Vbi obiter hoc ſolùm noto, optimè à P. Suario doceri contra nonnullos, ſi quis v. g. habeat diſpenſationem, vt poſſit conſanguineam ducere, non ideò oſtendere animum renuntiandi ei diſpenſationi, etiamſi ducat aliam feminam, nam licet ſimul vtramque non poſſit habere, poteſt tamen velle retinere eam diſpenſationem, vt caſu quo vxor moriatur, poſſit conſanguineam accipere.

Si Legiſlator acceptet renuntiationẽ, vel diſpenſet cũ animo obligandi ſi acceptã renuntiauerit diſpenſationi, obligabitur renuntians.

Secundò ſupponendum, ſi Legiſlator ipſe, vel dum dat diſpenſationem, habeat animum obligandi illum hominem; caſu quo ille renuntiet diſpenſationi, vel certè poſteà, quando ſcit illum renuntiaſſe, renuntiationem acceptet, ac de nouo velit illum obligare, non dubium quin ille ſit obligatus. Difficultas ergo ſolùm poteſt reduci ad factum ipſum, an ſcil. debeat de Legiſlatore is animus acceptans renuntiationem, aut eum ea conditione diſpenſans de facto præſumi, ideóque ſubditus cenſendus ſit obligatus poſita renuntiatione, an verò adhuc iudicandus omnino liber. Reſpondeo, ſi in ipſa diſpenſatione non habuit talem animum Legiſlator, tunc ex ſolo facto ſubditi non poſſe eam volitionem nouam obligandi in Legiſlatore præſumi, niſi primùm conſtet de renuntiatione; non enim poteſt de nouo moueri ad aliquid volendum ratione alterius, niſi illi conſtet de eo motiuo: neque tamen hoc ſufficit; nam licet ſciat, poteſt adhuc non acceptare; ergo debet, vt vlteriùs de ea volitione conſtet, dare aliquod illius ſignum; nam licet fortè ipſe habeat eam volitionem, & re ipſa iam alter ſit obligatus, quia tamen illam volitionem in ſe non poſſumus noſcere, niſi exteriùs proponatur, certè, quamdiu non proponitur, ſaltem ex ignorantia inuincibili, liber erit ſubditus ab obligatione. Deſiderari ergo nunc videtur, vt explicemus quibus modis ea acceptatio interior Principis manifeſtetur; ſed quia iam egimus ſuprà ſatis de manifeſtatione voluntatis Principis quoad diſpenſationem, &, vt dixi paulò antè, difficultas eſt communis omni volitioni internæ, nihil amplius in hoc puncto addendum iudico.

Quãdiu certò nõ cõſtat Legiſlatorẽ acceptaſſe renuntiationẽ, aut diſpenſaſſe cum conditione, niſi renuntietur, licitum erit vti diſpenſatione.

SECTIO

SECTIO V.

Vtrùm, quando petitur ſecunda diſpenſatio in eadem materiâ, nullâ factâ mentione prioris, cenſeantur ambæ validæ.

45. *Explicatur ſtatus quæſtionis.*

ILlud tamen poteſt nouam habere difficultatem, vtrùm, ſi quis habens diſpenſationem in vna materia petat aliam, in eadē cenſeatur Princeps concedens ſecundam reuocare primam. Aliqui affirmant eo caſu primam perire ob renuntiationem ipſius petentis; quod ita extendunt; vt licet ſecunda negetur, prior pereat; ſed quia ex parte ipſius petentis non poteſt tolli ea quæ validè data eſt (vt diximus) relinquo eum modum dicendi, & venio ad probabiliorem, qui in voluntatem ipſius Legiſlatoris id reducit; priùs tamē addo circa illum primum, malè eius auctores docere, eam petitionem eſſe ſignum renuntiationis primæ: nam ille non petit ſecundam, niſi fortè vt ſit certior, aut vt obtineat ampliorem facultatem; ergo ſi non obtineat ſecundam, aut ſi hæc ſit minùs ampla, non cēſetur renuntiare primæ, ſaltem quoad illius maiorem extenſionem.

Petitio ſecunda diſpēſati ēius non eſt ſignū renuntiationis primæ.

SVBSECTIO I.

Fundamenta communia communis ſententiæ.

46. *Cōmunis ſententia docet Principem dando ſecundā diſpenſationem reuocare eo ipſo primam.*

AD voluntatem ergo Principis redeundo multi indicant illum cenſeri reuocare priorem diſpenſationem dando ſecundam in eo genere, quia non creditur velle duas dare in eadem materia; imò licet non ſint planè in eadem materia, ſi tamen ſint quaſi contrariæ, dicunt Principem vnam reuocare dando alteram; ſi v.g. obtinuit quis diſpenſationem vt ducat vnam conſanguineam, ac deinde ante matrimonium obtinet aliam, vt ducat alteram conſanguineam, cenſent hi per hanc ſecundam amitti primam. Ita P. Sanchez lib. 8. diſp. 22. nu. 19. quia non præſumitur Princeps in re tam graui duas dare eidem perſonæ tales diſpenſationes, vnde eo tempore ſola poſterior reputanda eſt valida: quod vltimum abſolutè approbat P. Suarez fine nu. 9. licet non conſequenter; nam poſteà cap. 23. contrarium ſentit; & potiùs ſecundam ſentit inualidam. Quæſtio hæc grauis momenti eſt, & valdè fusè ab auctoribus agitata, habetque varios caſus per modum illationum; quos omnes oportet diſtinctè proponere, & in quo totus cardo rei ex vtraque parte voluatur benè explicare, vt faciliùs quilibet poſſit de totâ re iudicium formare.

47. *Fundamenta cōmunis ſententiæ ex iure.*

Ergo ſententia præcedens, quæ ſecundam diſpenſationem negat validam, nititur duobus capitibus iuris. Primum eſt, quod eſt 2. de filiis presbyt. in 6. vbi Bonifacius dicit, Si illegitimus, qui priùs ad omnes Ordines & vnum beneficium etiam curatum diſpenſationem obtinuit, poſteà petat ad duo beneficia, ſimul & non explicet primum defectum, inualidè ſecundam diſpenſationem obtinere, quia non præſumitur Sedes in pluralitate beneficiorum cum patiente illum defectum voluiſſe diſpenſare. Hic tamen textus (vt benè notauit P. Suarez cap. 23. no. 3 & 4. cum Dominic. & Franciſ.) non videtur eſſe ad rem præſentem, quia ibi Pontifex non reddidit pro cauſa inualidæ diſpenſationis, quòd reticuerit priorem; quod ſolùm fuiſſet ad rem noſtram; ſed quòd nō declarauerit defectum illegitimi, quem habuerat: & ita expreſsè in ratione ipsâ poſuit Pontifex, *Cum non ſit veriſimile Sedem ipſam cū illo dictum defectum patiente voluiſſe*, &c. vnde ſi ille ſuum defectum propoſuiſſet, dum ſecundā petiit diſpenſationem, licet nihil dixiſſet de priori, potuiſſet ſecundam validam obtinere vi huius textus.

Textus iuris modò citatus non fauet huic ſententiæ.

Obiectio pro hoc textu ex ſententiâ auctoris deducta.

Vna tantùm videtur eſſe hîc difficultas ex doctrina à nobis ſuperiùs traditâ; oſtendimus enim, ſemel ablato impedimento, quod eſt per modum infamiæ, iam non poſſe ampliùs reuocari etiam ab ipſo Principe; quia perinde ſe habet ac ſi nūquam anteà fuiſſet; ergo cùm per eam priorem diſpenſationem fuiſſet iam omnino ea infamia illegitimi ablata, non fuit neceſſum mentionem poſteà de eâ facere, quia iam nihil operabatur.

Solutio.

Reſpondeo, Si ea infamia fuiſſet ablata ſimpliciter & ex integro, non futurum neceſſarium quidquam de ea dicere; at per diſpenſationem priorem non fuiſſe ablatam niſi ſecundùm quid, id eſt, in ordine tantùm ad vnum beneficium habendum ſimul, ita vt ad duo ſimul adhuc haberet ille duo impedimenta; vnum commune cæteris, alterum proprium. Id quod explico ex eodem titulo cap. 1. vbi expreſsè traditur, diſpenſationem ad beneficium pro filio presbyteri vt odioſam & exorbitantem à iure ſolùm intelligi ad vnum tantùm beneficium: quòd ſi in priori diſpenſatione Pontifex dixiſſet, *Ita diſpenſo tecum in hoc impedimento, vt perinde ſe habeat ac ſi non fuiſſet*, tunc fateor, etiā tacitâ priori diſpenſatione & impedimento, habuiſſe locum ſecundam, ob rationem in obiectione factam. Et ita abſolutè docet Suarez ſuprà cum Couarruuiâ & Ioanne Andreâ.

48. *Alter textus pro hac ſententiâ examinatur.*

Ad ſecundum ergo textum veniamus ex cap. penult. de præſcript. in quo duo video quæ poſſent ei ſententiæ fauere: Primum, quod dicitur, *Non obſtante priuilegio Clemētis Papæ*; per quod priuilegiis ſuorum prædeceſſorum non exitit derogatum, cùm de ipſis nullam fecerit mentionem. Hunc textum, quem communis ſententia extendit vniuerſaliter ad omnes diſpenſationes, meritò in eâ acceptione reiicit P. Suarez num. 6. & 7. cum Innocentio Cardinali, Felino & Baldo; nam in eo nihil dicitur vniuerſaliter de diſpenſatione præcedenti, ſed quod priuilegium ſequens non reuocat præcedens, niſi de eo fiat expreſſa & ſpecialis mentio. Ego addo, hunc textum potiùs videri contra præcedentem ſententiā; nam in eo potiùs ſupponitur vtrumque priuilegium manere, & præcedens & nouum: de præcedenti patet, quia expreſsè dicitur non reuocari per ſequens: de ſequenti etiam patet, quia ſupponitur eſſe priuilegium, & nihil inſinuatur quod denotet illud eſſe inualidum; quómodo ergo hic textus afferri poteſt ad probandam ſecundam diſpenſationem eſſe inualidam, quando non tacetur prima? Secundò dico, ideò illum textum non eſſe ad rem, quia in eo nihil de ſilentio petentis priuilegium ſecundum; de quo ſolo ſilentio hîc agimus: ſed ratio deſumitur ex eo, quòd ipſe Pontifex non expreſſerit antiquum priuilegium. Tertiò dico ſenſum eius loci hunc eſſe, ſi Pontifex v.g. mihi dedit aliquod priuilegium, & poſteà Petrus petit aliud pro ſe, per quod meo derogatur ex parte, tunc per ſecundum illud non intelligi mihi

Etiam hic textus non fauet cōmuni ſententiæ.

Textus explicatur.

Explicatio Pater Suary reycitur.

mihi in priori quidquam derogatum: non enim approbo quod P. Suarez & citati paulò antè dicunt, ſermonem eſſe de duplici priuilegio, eidem tamen perſonæ facto, ita vt primum fuerit limitatum ob fauorem alterius, cui voluit Pontifex ſeruare ius commune: quem fauorem non cenſetur illi tertiæ perſonæ auferre Pontifex per ſecundum priuilegium magis amplum: hoc (inquam) non probo; nam licet ad oſtendendum eum textum non fauere communi ſententiæ ea ſit bona ſolutio, vt paulò antè dixi, tamen abſolutè non puto ibi eam eſſe mentem Pontificis,

Rationes ad improbandã explicationẽ Patris Suary.

49. ſed quam nos diximus. Moueor, quia reſpectu eiuſdem perſonæ non poterat dubitare per ſecundum priuilegium non auferri prius: quod patet Primò, quia vel is caſus numquam contigit, vt quis petat priuilegium derogans ſuo proprio priori; vel ſi petit, tamen vix poteſt euenire, vt in conceſſione non ſit de eâ reuocatione mentio facta. Secundò, quia ea verba applicantur immediatè poſt licentiam datã Religioſis ſancti Martini de Pannoniâ, vt ſi proprius Epiſcopus nollet eis dare Ordines, poſſent à quocumque alio Catholico Epiſcopo illos petere: ſicut in priuilegio Paſchalis & Alexandri continetur; poſt quæ immediatè additur, *Non obſtante priuilegio Clementis Papæ*, &c. vnde inducor vt credam, illud priuilegium Clementis, quod non debet obſtare, fuiſſe datum ipſi Epiſcopo, vt ſcil. illi Monachi non poſſent ab alio quàm ab ipſo petere Ordines: quod oſtendo manifeſtè; nam hoc Clementis fuit contrarium illi Paſchalis & Alexandri; hoc autem, vt textus dicit, dabat facultatem Monachis petendi à quocumque alio Epiſcopo Ordines, ergo illud Clementis fuit datum Epiſcopo, vt non niſi ab ipſo illi peterent. Innocent. autem Tertius declarat ideò hoc ſecundum eſſe nullum, quia non reuocat antiquum, & ideò exiſtente antiquo non habet locum illud nouum. Sanè re totâ benè inſpectâ, manifeſtè videtur hæc eſſe eius loci genuina explicatio; & certè tum ex hac, tum ex illa priori Innocentij conſtat, textum non eſſe vllo modo pro ſententiâ communi.

Afferuntur alia verba textus quæ poſſunt fauere communi ſententia.

50. Alia video verba in eo capite, quæ poſſent fortè communi ſententiæ fauere; nam in illius fine ideò reiicitur Abbas ille S. Martini à iure petẽdi decimas totius Comitatus, in quo erat ſitum Monaſterium: nam ſi quando ab Alexandro Papâ petiit priuilegium pro eâ re, præſcripſerat iam in exactione decimarum; renuntiauit ei præſcriptioni petendo aliud priuilegium; ſi verò nondũ conſummata erat præſcriptio, ſed in fieri; ergo poſt impetratum priuilegium non habuit bonã fidem, & ideò ſecundum Canones non præſcripſit: ex hoc enim loco poteſt ſic formari argumentum: Diſpenſatio ſeu priuilegium illud ſecundum non habuit vim, ſi præſcriptio erat conſummata, niſi renuntiaretur ei præſcriptioni; ergo nouum priuilegium non valet niſi antiquo pereunte. Reſpondeo tamen Primò, hunc textum

Sed etiã ille non fauet cõmuni ſententia.

non tam videri contra præſentem quæſtionem quàm contra id quod ſuprà diximus, per ſolam ſcilicet ipſius ſubditi renuntiationem non ceſſare priuilegium; cuius oppoſitum hîc traditur; addo tamen neque contra illam reſolutionem eſſe, quia hîc non eſt ſermo de diſpenſatione, ſed de præſcriptione in materiâ iuſtitiæ, nempe ad accipiendas decimas, quæ alioquin ad Epiſcopum videbantur pertinere; huic autem titulo, vtpote in materiâ iuſtitiæ, ſine dubio poteſt validè renuntiare ille qui eſt ipſius dominus; titulo autem libertatis à lege prouenientis ex voluntate Legiſlatoris non poteſt quis renuntiare, quia non poteſt ſe obligare per legem; ergo textus hic nec eſt cõtra eam doctrinam à nobis traditam. Reſpondeo Secundò non eſſe ideò ad caſum præſentem, quia in eo nõ negatur, priuilegium vel diſpenſationem ſecundã eſſe validam, eò quòd de primâ non ſit facta mentio quando eſt petita, quin potiùs ſemper videtur ſupponi, ſecundũ priuilegium fuiſſe validum, & primum, quod in præſcriptione fundabatur, periiſſe, ſi erat integrum, vel non potuiſſe ad complementum venire, ſi tantùm erat inchoatum; ergo ex eo capite, nihil pro ſententiâ communi ſuprà poſitâ, quin potiùs contra illam videtur inferri, ſecundum priuilegium eſſe validum & primum perire; ſed quia, vt dixi, ibi agitur de præſcriptione in materiâ iuſtitiæ, nec contra eam ſententiam eſt.

Imò textus videtur eſſe contra cõmunem ſententiam.

Præter hos textus nihil affertur pro eâ ſententia quod vrgeat niſi ea præſumptio, quod ſcil. nõ credatur Princeps dare duas diſpenſationes circa eamdem rem: quid autem momenti habeat hæc ratio ex concluſionibus ſequentibus expono.

Svbsectio II.

Tres primæ concluſiones.

51. Dico Primò, Si diſpenſatio ſecunda ſit in eadem omnino materiâ, ob eaſdem cauſas in ſe ſufficientes non poteſt iudicari inualida, eò quòd dum petita fuit non ſit manifeſtata prior diſpenſatio. Ratio à priori, quæ pro ſequentibus concluſionibus debet valdè põderari, ea eſt, quia quando id, quod Principi diſpenſaturo occultatur, non reddit difficiliorem, ſed potiùs faciliorem diſpenſationem, non poteſt prudenter præſumi reddere illam inuoluntariam: ſi enim ob vnam bonitatem ego tale aut tale obiectum amplector, procul dubio debeo præſumi amplexurus illud idem, ſi ſimul ſciuiſſem aliquid, quod magis amabile redderet tale obiectum; vel certè, non poſſum præſumi ceſſaturus ab amore, ſi illud ſciuiſſem; quod principium lumine naturæ videtur notum; atqui me tum v.g. fuiſſe diſpenſatum vt ſuſcipiam Ordines, non reddit difficiliorem ſecundam diſpenſationem, ſed potiùs faciliorem, quia facilius eſt concedere per ſecundã diſpenſationem id quod conceſſum eſt per primam, quàm illud omnino de nouo concedere, ergo.

Valida eſt diſpenſatio in eadem materiâ, & ob eaſdem cauſas petita, etſi prior non manifeſtâ.

52. Vnam tamen video obiectionem dignam conſideratione; nam licet ex parte rei ſeu gratiæ concedendæ locum habeat hic diſcurſus, ex alio tamen capite videtur talis diſpenſatio difficilior, quia eſt omnino otioſa: ſi enim iã habeo à Papâ certam licentiam ad talem rem, inutiliter ſecundam impetro; & licet in me tunc præſumatur actus ille peccaminoſus vt otioſus, quia re ipsâ illum exerceo ſciens, ex parte tamen Principis non eſt præſumendus talis; ſi enim ſciret iam eſſe perfectè diſpenſatum, reſponderet petenti; *Vt quid nouam petis, ſecunda enim otioſa eſt; nolo otioſè diſpenſare, vtaris primâ.* Reſpondeo moraliter nõn eſſe ex parte petentis, vt, ſi prima ſit omnino certa, quærat aliam omnino ſimilem, ſed id ordinariè fieri, quia vel de primâ dubitat an validè data, an poſteà ceſſauerit, &c. vel certè, quia petitur ab altiore poteſtate, vt ſit durabilior, &c. in eis autẽ caſibus nõ eſt cẽſenda otioſa ea ſecũda, ſed vtilis; ergo

Obiectio, quia videtur ſecunda diſpenſatio otioſa, ideóq; Principi inuoluntaria.

Soluitur, & oſtenditur in quibus caſibus ſecunda diſpenſatio nõ ſit otioſa.

ergo ex hoc capite benè poteſt præſumi ea volitio iuſta ex parte Principis: quòd ſi caſus ita ponatur, vt planè nulla videatur vtilitas ſequi ex eâ ſecundâ, quia prima eſt omnino certa, clara, ab eodē Legiſlatore, &c. non dubitarē dicere, eam ſecundam eſſe inualidā, quia nō debeo præſumere otioſam omnino voluntatem in Legiſlatore.

Textus quidam iuris cō cluſioni contrarius reycitur.

Ex quo capite mihi minùs placet additio quędam ad Rotam deciſ. 2. de filijs presbyt. de quâ P. Sanchez & Suarez; in eâ autem dicitur, Si ſecunda diſpenſatio ſit propter eumdem effectum, validam eſſe, etiamſi non declaretur prima; ſecùs verò ſi ſit ob diuerſos effectus: quam additionem P. Sanchez num. 5. dicit ſe non intelligere; P. verò Suarez illam explicat, quando ſecunda diſpenſatio obtinetur ad eamdem rem propter maiorem certitudinem & firmitatem. Ego autem cenſeo hanc explicationem Patris Suarez non cadere in eam additionem; nam in eâ (vt vidimus) negatur diuerſus effectus nouæ diſpenſationis: at ſi fiat ob maiorem firmitatem, &c. eo ipſo reperitur nouus effectus; ergo nō loquitur in eo caſu ea additio, ſed quando eſt ſumma ſimilitudo; tunc autem ratione otioſitatis ea ſecunda diſpenſatio reijcienda eſt, vt diximus, ergo ea additio non videtur poſſe commodè defendi.

53. *Diſpenſatio ex cauſâ iuſtâ petita ob maiorem extenſionem prioris valida eſt, etſi non fiat mentio prioris.*

Secunda Conclusio ex præcedenti illata: Si ea ſecunda diſpenſatio petatur ob maiorem extenſionem prioris, cauſâ tamen ſufficienti allatâ pro eâ extenſione, ſiue cauſa illa anteà fuerit poſita, eique Legiſlator noluerit annuere quoad extenſionem, ſiue iam primò proponatur, omnino valida erit ſecunda diſpenſatio, licet de primâ obtenta nihil dicatur. Ratio eſt, quia, quòd pars eius gratiæ, quæ nunc petitur, fuerit conceſſa priùs, faciliorem potiùs quàm difficiliorem reddit diſpenſationem ſecundam; quia iam ſolùm in parte diſpenſandum eſt, ideoque locum habet ratio pro prima concluſione factâ, aliunde autem nulla eſt hîc otioſitas, ergo.

Neque eſt opus nouam cauſā ad obtinendam extenſionē prioris diſpenſationis allegare.

Dices hanc concluſionem locum habere, ſi cauſa noua proponatur, ſecùs ſi antiqua, quia non debet præſumi Princeps ſine noua cauſa animum ſuum mutaſſe. Sed contrà, quia ea mutatio non eſt indigna Principe, imò neque Deo; nam quòd quis non potuit à Rege prima petitione obtinere, obtinet ſecunda, obtinet etiam per importunitatem à Deo, iuxta eam parabolam amici de nocte panes petentis: ex quo facto nulla in concedentem redundat mutabilitas, ſed demus id arguere aliquam inſtabilitatem, certè eam paſſim in Principibus creatis ſupponimus, ergo. Limitanda tamen eſt hæc concluſio, quando ſcilicet ea ampliatio non eſt in præiudicium tertij; nam ſi ſit, videtur valdè probabile neceſſarium eſſe manifeſtare Principi illud detrimētum, & quòd eius intuitu præcedens diſpenſatio ſit denegata, quia valdè hoc poſſet Principem retardare: & hîc habet locum ratio Innocentij & eorum, quos Suarez citat & ſequitur, vt ſuprà vidimus, quòd Princeps, qui in priori diſpenſatione negauit ampliationem, ne tertio noceret, videtur quodammodò illi tertio dediſſe priuilegium circa eam rem, quam intuitu ipſius negauit alteri petenti diſpenſationem.

Si ampliatio diſpenſationis cedat in damnum tertij, id manifeſtandum erit.

54. *Quando ſine notitiâ prioris diſpenſationis agnoſci nequit qualitas gratiæ conferendæ, ea manifeſtari debet.*

Tertia Conclusio: Quando declaratio prioris diſpenſationis eſt neceſſaria vt Princeps agnoſcat qualitatem gratiæ, quam præſtat, videtur omnino neceſſarium ad valorem ſecundæ declarare priorem. In hoc ſenſu poteſt defendi ſententia communis; & ita eam declarat P. Suarez ſuprà num. 11 Ratio eius videtur eſſe, quia non præſumitur Princeps eam gratiam facere, quam ignorat. Exemplis id declaratur: Si Beneficiatus, qui cogitur reſidere, obtinuerit diſpenſationem ad non reſidendum per quinquennium, & eo elapſo pro nouo quinquennio petat, non poteſt Papa præſumi daturus, ſi ſciuiſſet eum iam abfuiſſe per quinquennium; nam tunc ea eſſet virtualiter gratia per decennium: ſimiliter ſi quis habens votum caſtitatis obtineat diſpenſationem pro vno matrimonio, & mortua ea vxore petat pro alio matrimonio, non obtinebit validè, niſi declaret priorem diſpenſationem; quia aliter non concipit Princeps quantam relaxationem faciat in illo voto. Tertiò, ſi quis ſemel obtinuit diſpenſationem ad matrimonium in crimine occiſæ vxoris ob promiſſum cum altero matrimonium, & poſteà in idem crimen relabatur, non obtinebit validam diſpenſationem ſecundam, niſi declaret priorem, vt inde appareat magnitudo gratiæ.

Subsectio III.

Diſcutitur grauis obiectio, & magis declaratur hæc tertia concluſio.

55. *Obiectionis vis proponitur.*

Dices, Ergo ſi quis vna Quadrageſima obtinuit diſpenſationem ad non ieiunandum, & poſteà pro ſecunda petat aliam diſpenſationem, non poterit hanc validè obtinere, niſi declaret priorem: quod eſt abſurdum: & idem dici poteſt de eo qui obtinuerat diſpenſationem ad non orandū vna die; teneretur enim, ſi pro ſecunda peteret, declarare priorem: quod eſt duriſſimum. P. Suarez ſuprà num. 18. negat conſequentiam: diſparitatem aſſignat, quòd illæ materiæ ieiuniorum non vniuntur inter ſe, neque vna aggrauat aliam, & vnaquæque poteſt habere ſuam propriam cauſam; vnde in primo exemplo de diſpenſatione in reſidentia dicit, ſi petens interponat aliquod tempus poſt primū quinquennium, non eſſe neceſſarium ad obtinendam diſpenſationem pro ſecundo declarare, ſe aliam habuiſſe pro vno quinquennio.

Quid reſpondeat Suarez.

Reſpōſio Suarez impugnatur.

Ego tamen (vt verum fatear) non ſatis capio hanc diſparitatem: & quidem videtur manifeſtè reiici per exempla illa de diſpenſatione in voto caſtitatis ad ſecundas nuptias: etenim tam ſecundum matrimonium non facit vnum quid cum primo, quàm ieiunium aut non ieiunium vnius Quadrageſimæ non facit vnum quid cum altero ieiunio aut non ieiunio alterius Quadrageſimæ: quòd ſi dicatur ſecūdum matrimoniū aggrauari per prius, etiamſi ſex, octo annis poſt mortem prioris vxoris contrahatur, cur, quæſo, non aggrauabitur vna comeſtio carnis vnius Quadrageſimæ per aliam priorem alterius anni, etiamſi interceſſerint decem menſes? & ſicut poteſt eſſe diſtincta cauſa pro vna Quadrageſima ac pro alia, nempe eadem debilitas corporis durans, ita planè poteſt eſſe diſtincta cauſa pro ſecundo matrimonio, ſcilicet eadem tentatio carnis & debilitas ad ei reſiſtendum quæ fuit pro primo, & adhuc moraliter perſeuerat. Prætereà, ſicut ignorando priorem diſpenſationem in voto, neſcit Legiſlator, quantam relaxationem faciat in voto, ita ignorando priorem diſpenſationem in ieiunio ignorat, quam relaxationem faciat in lege ieiunandi. Denique, ſicut lex ieiunij eſt virtualiter multiplex, hoc eſt, prohibens hoc

anno

Google

anno & prohibens ſequenti comeſtionem carnis, &c. ita votum eſt virtualiter multiplex prohibens hoc matrimonium & ſequens &c. rogo ergo iam quæ poſſit inter hæc duo exempla diſparitas excogitari pro præſenti puncto.

56. *Eadem reſponſio P. Suarez amplius impugnatur.*

Secundò argumentor in eodem ieiunio Quadrageſimæ: Si duæ Quadrageſimæ venirent ſimul vna poſt alteram, tunc obtentâ diſpenſatione pro vnâ debuiſſem eam declarare, ſi pro alterâ vellem eam diſpenſationem obtinere, vt docet P. Suarez: quid ergo iam, quæſo, moraliter facit, quòd inter vnam Quadrageſimam & alteram interponatur aliquod tempus? Certè per hoc nec numerus dierum, in quibus diſpenſatur, minuitur neq; ex parte cauſarum eſt diuerſitas, imò faciliùs poteſt præſumi continuata eadẽ debilitas, ſi tempus etiam continuetur, quàm iterùm redire anno ſequenti; neque propterea dies illi inter ſe ſunt connexi: quòd autem dicantur facere vnum quid, eſt omnino per accidens: & illud poſſet impediri, ſi vel duo dies pro carnibus interponerentur. Quis autem, quæſo, dicet, ſi Quadrageſimæ eſſent omnino continuæ, fore neceſſarium declarare priorem diſpenſationem, ſecùs verò, ſi vel vna dies interpoſita eſſet carnium? quid quæſo, illam diem Legiſlator reputabit? & idem dico cum proportione de eâ reſidentia in Eccleſiâ, etiamſi finito primo quinquennio reſediſſet per menſem: & verò ad rationem, quâ P. Suarez benè vtitur in hac materiâ, ea interruptio nihil iuuat; ratio enim deſumitur ex relaxatione, quæ fit in lege, ſeu (vt leges loquuntur) quantùm vulneretur lex: atqui lex ieiunandi reſpectu mei tam multum vulneratur, ſi non ieiuno duabus Quadrageſimis disiunctis, quàm ſi illæ Quadrageſimæ fuiſſent coniunctæ, aut vna vel altera dies inter vtramque interpoſita. Nec dubito quin hæc ratio moraliter rem ponderanti demonſtret, ob eam interpoſitionem non deſumi vllius momenti diſparitatem.

57. *Quid ad obiectionem reſpondendum ſit.*

Ergo ad obiectionem ſuprà poſitam planè cenſeo concedendam ſequelam, quia, vt verum fatear, diſparitatem non video; neque in conſequenti reputandum eſt vllum abſurdum, cùm id doceat cõmunis ſententia, & P. Suarez. qui contrarium ſentit, ponat tamen alia principia, ex quibus, vt oſtendimus, videtur ſequi, redeundum neceſſariò ad communem ſententiam; vel certè, ſi in his caſibus cenſetur valida ea ſecunda diſpenſatio, debebit etiam in aliis prioribus cenſeri. Hinc infero eodem modo dicendum, ſi quis etiam obtineat diſpenſationem contrahendi cum conſanguineâ, & eâ mortuâ petat diſpenſationem ſecundam, vt contrahat cum alterâ, non declaratâ priori diſpenſatione; infero, inquam, ſecundam eſſe inualidam; cuius contrarium docet P. Suarez n. 19. citans pro ſe Patrem Sanchez lib. 8. diſp. 22. n. 13. verùm ibi P. Sanchez non vniuerſaliter, ſed in feminâ loquitur ob grauem defectum dotis: quidquid verò ſit de eius mente, iudico, etiam in hac non habere locum; quia eadem eſt planè ratio cum ſecundâ diſpenſatione in voto caſtitatis ad accipiendam ſecundam vxorem; ibi autem P. Suarez & Pater Sanchez negant eſſe validam eam diſpenſationem, ergo & debent negare hîc.

58. *Quando cauſa allegata pro ſecundâ diſpenſatione eſt eadem cũ cauſâ allegatâ pro primâ, manifeſtanda eſt prima diſpenſatio.*

Fortaſſe poſſet tertia noſtra concluſio ſic limitari, vt ſolùm habeat locum, quando cauſa, quæ allegatur pro diſpenſatione ſecundâ, licet alioquin ſit ex ſe ad illam ſufficiens, eſt tamen eadem numero moraliter & phyſicè cum eâ quæ allegata eſt pro priori diſpenſatione; tunc enim non cenſebitur diſpenſatio ſecunda valida, niſi declaretur prima. V. g. petit quis ob parentũ merita eam diſpenſationem primam, eadem merita allegat pro ſecunda diſpenſatione, non dicendo iam ea merita eſſe remuneratà, in hoc caſu putarem extra controuerſiam eſſe, quòd non ſit valida ea diſpenſatio, niſi declaretur prior: ſed tamen id ita extendendum, vt locum habeat, etiamſi diſpenſatio ſecunda non ſit in eadem materia, ſed in diuerſa, quia in ordine ad eam cauſam meritorum parentum aut nobilitatis, & c. illæ duæ diſpenſationes, licet in materia diuerſa, faciunt vnum quid: & eſto ea merita parentum in rigore ad vtrumque habeat congruitatem, tamen fortè non moueretur ita Legiſlator, ſi ſciret iam aliquo modo eſſe præmio affecta.

etiamſi petatur diſpenſatio in materiâ diuerſâ.

59. *Quid ſi cauſa eſt noua, vel æquiualenter diſtincta, non eſt opus manifeſtare priorem diſpenſationem.*

Quòd ſi è contrario cauſa, quæ allegatur, vel eſt omnino noua, vel ſaltem æquiualenter diſtincta, ita vt per diſpenſationem præcedentem ei cauſæ non ſatisfiat, tunc poteſt probabiliter dici non eſſe neceſſum declarare priorem diſpenſationem: & per hanc limitationem poſſemus exempla Patrum Suarez & Sanchez, ſaluare. V. g. cauſa, quare ego hac Quadrageſima peto diſpenſationem, eſt ob debilitatem, quam iam patior; ſi anno ſequenti eamdem patior, iam eſt noua cauſa virtualiter, quia planè eſt noua debilitas: & quidem huic cauſæ nullo modo ſatisfit per diſpenſationem priorem anni præcedentis, ergo tunc repræſentata hac ſecunda debilitate non erit neceſſarium quidquam dicere de priori conceſſa diſpenſatione. Idem eſt in eo exemplo de diſpenſatione ſecunda cum conſanguinea ob defectum dotis; eſt enim ibi noua cauſa, cui non ſit ſatis per priorem diſpenſationem. Illud tamen eſt aduertendum, ſuppoſita hac limitatione, quæ ſine dubio valdè eſt probabilis, idem debere dici in aliis exemplis; in quibus P. Suarez omnino putat eſſe neceſſum vt explicetur prima diſpenſatio, v. g. in eo, qui in voto caſtitatis obtinuit diſpenſationem vt contraheret matrimonium, & vxore mortua petit ſecundam: ſi enim id petit ob cauſam nunc moraliter permanentem, v. g. ob graue periculum incontinentiæ aliúdve ſimile, cui per priorem diſpenſationem non ſatisfacit haud dubiè erit eadem ratio quæ pro diſpenſatione in ieiunio; item pro iſta regula nihil valet, quod de coniunctione aut ſeparatione quinquenniorum dicebatur, quia pro cauſa v. g. pro negotio graui, quod non poteſt expediri, niſi ipſo Beneficiario alibi ſuam cauſam agente, ſine dubio per accidens eſt, quòd coniungantur aut diuidantur dies, vt fuſiùs ſuprà oſtendi: quòd ſi è contrario pro ſecundo quinquennio eadem, vt dicebamus, cauſa meritorum aut parentis aut propriorum allegetur, quæ pro prima diſpenſatione, nullum omnino momentum affert, quod interpoſiti ſint aliquot dies reſidentiæ.

Svbsectio IV.

Concluditur quæſtio.

60. *Quando diſpenſationes & cauſa earum ſunt diuerſa non eſt opus manifeſtare priorem.*

Hinc Dico Qvartò: Quando diſpenſationes ſunt planè diuerſæ, & habent diſtinctas cauſas non eſt neceſſum, dum petitur ſecunda, declarare priorem.

Dices: Etiam illæ duæ gratiæ, licet diſparatæ, faciunt vnum quid in ratione gratiæ; & fortaſſe Princeps nollet tot gratias vni conferre: ſi

enim peteret ſimul omnes eas diſpenſationes, eſto daret cauſas de ſe ad illas omnes ſufficientes, nollet tamen Legiſlator toti vni diſpenſationes concedere. Reſpondeo, hoc quidem eſſe aliquod fundamentum præſumptionis, non tamen cogens, quia fortè etiam omnes daret; in dubio autem magis eſt ſtandū pro voluntate expreſsâ, quam nunc habet, quam pro volitione ſolùm ſub dubio præſumptâ, maximè cùm, etiamſi tunc omnes illas ſimul daret, eſſet honeſta ea diſpenſatio, vt ſupponimus, quia haberet ſufficientes cauſas pro omnibus illis.

61. *Diſpenſatio ſecunda incompoſſibilis cum priore, & petita ante vſum illius, non eſt valida, niſi prior manifeſtetur.*

Dico Qvintò, Si antequam quis vtatur vnâ diſpenſatione, petit aliam ad materiam tamen incompoſſibilem cum priori, non puto ſecundam eſſe validam, ſi non declaret ſe iam habere aliam. V. g. femina ob defectum dotis petit diſpenſationem pro matrimonio cum conſanguineo Petro, qui eam vult dotare; antè tamen quàm nubat petit pro altero conſanguineo ob eumdem defectum dotis, dico eam eſſe inualidam, & relictis aliorum rationibus, id inde probo manifeſtè: nam ille defectus moraliter iam nullus eſt, quia iam habet dotem; ergo in rigore allegauit cauſam falſam, ergo ſubreptitia eſt diſpenſatio, vnde addo contra aliquos, etiamſi contingeret mori tunc Petrum, nō poſſe eam vti ſecunda diſpenſatione, quia ſi hæc ab initio fuit inualida, certè non redderetur valida poſteà per poſitionem cauſæ, quia defectus voluntarij, qui in Legiſlatore fuit, non reparatur niſi ipſo poſteà ob cauſam veram renouante ſuam volitionem. Hæc ratio à me data longè magis rem explicat, quàm ea quam P. Suarez affert, inde deſumpta, quòd ea duplex diſpenſatio ſit gratia nimis extraordinaria; facilè enim poſſet id negari, quandoquidem non poteſt niſi in vna materia reduci ad actum: quod item P. Sanchez docet, priorem tunc extingui per renuntiationem, nullo modo placet, quia iam diximus ſuprà, renuntiationem non ſufficere ad inualidandam diſpenſationem, niſi acceptetur à Principe; in præſenti autem nullum eſt fundamentum aſſerendæ eius acceptationis. Deinde, neque ex parte ipſius petentis ea ſecunda petitio eſt ſignum ſufficiens renuntiationis; poſſet enim petere ſecundam, vt ſi moreretur prima vxor, poſſet habere ſecundam, vt diximus ſuprà in ſimili, ergo ea ratio non valet.

Ratio P. Suarij non probatur.

neque Patris Sanchez.

62. Aduerte tamen iuxta hunc noſtrum diſcurſum, ſi, antequam petatur ſecunda diſpenſatio, mortua eſt aut facta religioſa ea perſona conſanguinea, pro qua ducenda diſpenſatio erat obtenta, tunc ſufficere repræſentare iterùm priorem cauſam, quia ea moraliter adhuc vrget, niſi cauſa illa fuerit deſumpta ex nobilitate, aut parentum meritis, aut ex aliquo capite, quod planè formaliter & æquiualenter ſit idem; quia tunc per priorem gratiam, etiamſi ipſa femina non fuerit vſus illa, videtur illi titulo abundè ſatisfactum; quod non contingit quando titulus eſt defectus dotis, aut periculum incontinentiæ.

An in ſecunda petitione diſpenſationis neceſſe ſit dicere primam fuiſſe negatam.

Illud reſtat pro complemento, an ſi priùs petita fuiſſet diſpenſatio, & negata, neceſſum ſit id declarare pro ſecunda. Ratio dubitandi eſt; ex vna enim parte, ſi Princeps ſciret ſe contrarium priùs voluiſſe, & non videat nouam cauſam, manſurus creditur in eadem volitione; ex alia verò parte, quia, vt ſuprà diximus, ſæpè ſecunda vice conceditur, quod prima negatum erat, non videtur obſtare illud ſilentium. Nonnulli cenſent omnino eſſe tunc eam diſpenſationem inualidam: quod refert P. Sanchez ſuprà num. 14. qui meritò contrarium docet: eum ſequitur Suarez cap. 22. n. 1. id quod breuiſſimè hac ratione perſuadeo, quam immediatè antè inſinuaui; quia ſæpè eam gratiam, quam homo prima vice negauit, etiamſi nulla noua cauſa afferatur, concedit, & quidem prudenter, ſi ſecundò petatur: quod cōfirmaui ex parabola illius, qui ab amico panes extorſit ſua importunitate: ergo etiamſi Principi conſtaret illam diſpenſationem à ſe negatam, adhuc poſſet prudenter eam concedere, ergo, eò quòd id ignoret, non debet præſumi inuoluntariè diſpenſare: id quod ex natura rei videtur manifeſtiſſimum; ex iure verò nihil adducitur quod contrarium probet; non eſt ergo cur de eo puncto dubitetur.

Negat Sanchez, & Suarez, & benè.

63. *Etiamſi diſpenſatio negata à ſupremo Legiſlatore concedatur ab inferiore, adhuc valida erit, quamuis non dicatur fuiſſe negata à ſupremo.*

Quòd ſi Legiſlator negans diſpenſationem fuit ſupremus, & alter, à quo ſecundò petitur diſpenſatio, eſt inferior, licet res non ſit tam clara, quia ſuperior, dum negat diſpenſationem, quodammodò videtur tollere inferiori poteſtatem diſpenſandi; ob quam rationem. P. Sanchez putat tunc eſſe inualidam, ſi non declaretur negatam eſſe priorem diſpenſationem; adhuc tamen iudico cum Patre Suario omnino eſſe validam, quia non debet iudicari ac ſi eſſet idem, *Nolo diſpenſare*, & *Nolo vt alij diſpenſent*: poteſt enim ille ex ſua voluntate nolle moueri eis cauſis, & tamen permittere vt alij eis moueantur, quia licet non moueatur, iudicat tamen eas eſſe ſufficientes & conſequenter dignas vt poſſit alius moueri; ergo poterit inferior, ſiue poteſtatem habeat ordinariam, ſiue delegatam, diſpenſare in eo caſu. Addo vlteriùs, ſi ei poteſtas deeſſet, vt P. Sanchez dicit, certè, etiamſi declararetur negatio primæ diſpenſationis, eum non poſſe validè diſpenſare, vt benè obſeruauit P. Suarez; quia per eam manifeſtationem negationis prioris non conceditur ei poteſtas qua carebat.

Obiectio.

Dices: Si ſupremus Iudex damnauit aliquem, non poteſt inferior eum abſoluere; ergo ſi ſupremus negauit diſpenſationem, non poterit eam inferior concedere. Reſpondetur negando conſequentiam. Diſparitas eſt manifeſta; nam condemnatio fit per ſententiam, quæ obligat inferiores ad executionem: continet item præceptū, & imponit obligationem, quam non poteſt auferre inferior: at pura negatio diſpenſationis ſolùm relinquit legem in ſuo antiquo ſtatu; vnde, ſi anteà erat diſpenſabilis ab inferiori, etiam nunc erit, niſi ſuperior ſimul dum negat diſpenſationem imponat nouum poſitiuum præceptum particulare; tunc enim ratione huius non poſſet inferior diſpenſare.

Solutio.

Sectio VI.

Vtrùm diſpenſatio obtenta in vno impedimento alijs tacitè ſubreptitia ſit.

64. *Non eſt ſermo de impedimentis reſpectu diuerſorum.*

Aduerto, ſermonem non eſſe, quando impedimenta non ſunt reſpectu eiuſdem rei, ſed reſpectu diuerſorum. V. g. habet quis votum caſtitatis, nemo docet, quando petit diſpenſationē pro lege ieiunij, debere eum declarare alterum vinculum voti caſtitatis: quia ea duo inter ſe ſunt planè impertinentia; ſi tamen votū fuiſſet de ieiunando, tunc locum haberet quæſtio præſens: in quâ difficultate Pater Suarez ſuprà diſp. 23. num. 2. abſolutè docet, inualidam eſſe eam

Sanchez opinatur eſſe ſubreptitiā.

diſpen

diſpenſationem, citátque multos auctores pro ſe: vnicum autem huius doctrinæ fundamentum eſt, quòd, vt Princeps tollat vinculum, debet noſcere illius grauitatem, quam non cognoſcit, ſi alterum vinculum ignorat, quia vnum valdè aggrauatur per aliud; vt in delictis patet: longè enim grauius redditur ſecundum homicidium etiam quoad ſui remiſſionem, ex coniunctione cum alio, quàm ſi ſolum fuiſſet; ergo ſi quis petat remiſſionē irregularitatis ex tali homicidio, difficiliùs eam obtinebit, ſi ſciatur alterum, quàm ſi ignoretur.

65\. *Idem ſentit Suarez.*

Hanc ſententiam tenet P. Suarez præcipuè in materiâ matrimonij, vbi dicit, in praxi debere omnino ſeruari propter periculum faciendi irritum matrimonium ratione diſpenſationis malæ impetratæ: verùm hoc periculum mihi nullum videtur; nam ſi ea ſe ea declaratio alterius vinculi in aliis materiis non eſſet neceſſaria, certè ſine morali periculo hic homo procederet, quia ſequeretur opinionem probabilem minimùm, ſi non probabiliorem: aliam addit meliorem rationem; quæ tamen non ſolùm ad caſum matrimonij, ſed vniuerſaliter ad omnem aliam materiam ſe extendit, ſiue illa impedimenta ſint à voto, ſiue aliunde: eſt autem hæc; nam Princeps diſpenſans in eo impedimento videtur hic & nunc ſupponere, ſe omnino habilitare perſonam ad rem pro quâ diſpenſat: ſi v.g. quia petit in voto caſtitatis, ſupponit Princeps illũ animo nubendi petere, & obtentâ diſpenſatione nullum iam reſtare impedimentum: ergo ſi hoc ei occultatur, ſine dubio præſumitur in Legiſlatore inuoluntarium circa ſubſtantiam, vt ſic dicam, rei, ſeu circa ſubſtantiale motiuum.

Ratio eiuſdem non probatur.

Alia & melior eiuſdem ratio.

66\. *Quomodo P. Suarez ſuam doctrinam limitet.*

Limitat tamen hanc doctrinam P. Suarez, vt locum non habeat, quando, licet impedimenta ea duo ſint in ordine ad eumdem finem, poteſt tamen vtiliter vnum vinculũ tolli ſine alio ob diuerſos fines. V.g. qui habet votum caſtitatis duo habet impedimenta ad contrahendum cum conſanguineâ, vnum ex voto, alterum ex conſanguinitate; at cùm contrahat cum non conſanguineâ, ſolùm habet vnum: ſi ergo ille priùs petat diſpenſationem à voto ob cauſam independentē à matrimonio cum conſanguineâ, valida erit diſpenſatio, etiamſi nihil dicatur de conſanguineâ: & quidem ſi non eo animo petat vt illam ducat res eſt extra controuerſiam, vt benè etiam docet P. Sanchez; alioquin quilibet petens diſpenſationem voti deberet Papæ declarare omnes ſuas conſanguineas & affines: quod ſine dubio ridiculum eſt; quia ſi non cogitat de illis ducendis, ſed de alia, quid, quæſo, ea declaratio importabit momenti? ſi verò cogitet conſanguineam ducere, & eo animo petat diſpenſationem, res eſt difficilior; nihilominùs tamen ſi cauſa, quæ tunc pro eâ diſpenſatione adfertur, ſit independens ab eo matrimonio, meritò etiam docet P. Suarez adhuc eſſe validam, quia intentio petentis non obeſt, quādo datur cauſa ſufficiens ab eâ intentione independens; finis enim remotus eſt per accidens ad eam actionem.

67\. *Obiectio.*

Dices, ergo poterit quis è contrario incipere petendo diſpenſationem in conſanguinitate, retinendo impedimentum voti; quia quòd hoc vel illo modo incipiat, planè videtur eſſe quid materiale in ordine ad valorem diſpenſationis. Reſpondeo negando conſequentiam. Diſparitas debet deſumi ex ratione iam datâ; nam diſpenſatio in conſanguinitate non poteſt habere iuſtam cauſam, niſi vinculum voti ſoluatur, quia eo manente altera diſpenſatio eſt impertinens: at è contrario diſpenſatio in voto ex ſe eſt vtilis ad alia matrimonia, etiamſi maneat impedimentum conſanguinitatis; quod idem habuiſſet, etiamſi non vouiſſet. Quòd verò ille intendat conſanguineam, iam dixi eſſe per accidens; quod ampliùs inde patet, quia, non obſtante tunc eâ volitione, poteſt deinde mutare animum, & vti eâ diſpenſatione pro aliâ non conſanguineâ. Vbi addendum iudico, ſi ille præter votum caſtitatis haberet etiam votum non ducendi aliam niſi hanc conſanguineam, ſupponamus item illud votum eſſe validum, non poſſe eſſe validam diſpenſationem in voto caſtitatis, niſi declarando alterum votum; neq; è contrario diſpenſationem in voto non accipiendi aliam non valere, niſi votum caſtitatis explicetur, quia tunc duo illa vota ita ſunt inter ſe connexa, vt ſolutio ab vno ſit inutilis, niſi etiam concedatur ſolutio ab altero.

Solutio.

68\. *Qui habet votum caſtitatis & religionis poteſt petere diſpenſationē à voto religionis tacito voto caſtitatis, non tamen è contra.*

Hinc infertur. Si quis habens votum religionis & votum caſtitatis petat primò diſpenſationem in voto religionis, validam eam poſſe eſſe, etiamſi nihil dicat de voto caſtitatis, quia ea diſpenſatio vtilis eſt; nam manens in ſeculo ob aſperitatem religionis poteſt ſeruare caſtitatem, & fieri, ſi velit, Eccleſiaſticus; at ſi è contrario petat diſpenſationem in voto caſtitatis tacendo votum religionis, eam diſpenſationem eſſe nullam; quia ſi neceſſariò debet intrare religionem, eámque profiteri, quid, quæſo, illum iuuat carere voto caſtitatis, quandoquidem adhuc eodem modo manet incapax matrimonij?

An petens diſpenſationem in voto caſtitatis teneatur manifeſtare diſpenſationem quæ facta eſt in voto religionis. Negat Suarez, & benè, licet inconſequenter ad ſua principia.

Rogabis, an eo caſu, ſi quis ſecundam diſpenſationem à voto caſtitatis peteret poſt obtentam in voto religionis, deberet priorem manifeſtare: idem eſt, ſi, obtentâ diſpenſatione in voto caſtitatis, petat pro conſanguineâ. Reſpondet P. Suarez non eſſe neceſſariam eam declarationem, quia iam primum impedimentum voti eſt perfectè ſublatum, & ſine ordine ad conſanguineam, ergo. Hæc reſponſio mihi quidem placet; puto tamen in Patris Suarez principiis non eſſe bonam, quia, vt ſuprà vidimus, docuerat expreſsè cap. 23. num. 12. poſt diſpenſationem in voto caſtitatis pro vno matrimonio, ſi mortua vxore petatur pro ſecunda, debere priorem diſpenſationem manifeſtari, vt Princeps ſciat, quantam relaxationem faciat in impedimentis huius matrimonij: quòd enim ea impedimenta à diuerſis legibus veniant, nihil obeſt, quia omnia ſunt in ordine ad idem matrimonium impediendum. Nos verò, qui ſuperiùs diximus, in eâ duplici diſpenſatione, ſi diuerſæ ſint cauſæ, poſſe eſſe valorem, etiamſi, quando petitur ſecunda, non declaretur prior obtenta; conſequenter in præſenti admittimus eam ſolutionem Patris Suarez, qui addit num. 1. in materia irregularitatum non eſſe neceſſarium vllo modo, ad obtinendam diſpenſationem, in vna declarare alteram, eò quòd hæ irregularitates non ſint inter ſe connexæ: neque taciturnitas vnius obeſſe poteſt, niſi fortè quatenus aliqua maior difficultas eſſet in eâ diſpenſatione: quod non ſufficit, vt cenſeatur ſubreptitia; quia nec ex iure talis iudicatur: neque ratio id probat, ergo. Ego tamen adhuc in his cenſeo idem dicendum, quod de impedimentis inter ſe connexis diximus paulò antè; & verò id manifeſtè oſtendo ratione, quam immediatè præcedenti numero benè tradidit Pater Suarez de impedimentis

Pars negatiua approbatur.

69\. *Circa irregularitatis diſpenſationem eodem modo diſcurrendū ſicut circa impedimenta matrimonij.*

mentis matrimonij;ait enim,Cùm quodlibet impedimentum impediat totum matrimonium, de ſe inutilis eſt diſpenſatio vnius ſine aliis;nec ſeruire poteſt,niſi fortè ad decipiendum diſpenſantem vt per partes concedat, quod ſimul non faceret: nec videtur habere poſſe cauſam legitimã ſine cognitione aliorum,quia talis cauſa ſumitur ex vtilitate matrimonij: de quâ vtilitate iudicari nequit non cognitis aliis impedimẽtis. Hæc ille; ob quæ meritò anteà docuerat, nullam eſſe diſpenſationem in voto caſtitatis pro eo qui habet votũ religionis. Ex his ergo manifeſtè argumentor ad irregularitatem, in quibus eadem omnino ratio eſt, & fortè clarior; quia cum irregularitas nullum alium effectum habeat quàm impedire Ordines; quis non videat quãlibet irregularitatẽ impedire omnes Ordines, ſicut dicit Suar. quodlibet impedimentũ matrimonij impedire totum matrimoniũ;& prætereà inutilis eſt de ſe diſpenſatio in vnâ irregularitate, ſi non in aliâ: & hîc habet locum deceptio, vt per partes obtineatur, quod ſimul nõ poſſet:item qui ſic petit, non habet cauſam iuſtam, quia ea diſpenſatio datur ob vtilitatem Ordinum; hæc autem vtilitas non noſcitur,niſi de aliis impedimentis conſtet;eſt ergo eadem omnino ratio ſine vllâ vel minimâ differentiâ; idem ergo vtrobique ſentiendum.

70. *Quo ſenſu dici poſſit irregularitates non eſſe connexas inter ſe.*

Quod verò dicitur eas irregularitates non eſſe connexas,duplicem habere poteſt ſenſum;vnum verum, non tamen ad rem noſtram; alterum ad rem,ſed falſum. Primus eſt, quòd quælibet ex illis in ſe ſit independens ab aliis: & hoc admittimus libenter; at non eſt ad rem, quia etiam in eo ſenſu impedimenta illa matrimonij ſunt inter ſe independentia. Nam Mariam eſſe conſanguineam Petri independens eſt ab eo, quòd Petrus habeat votum ſolemne religionis; aut quod cum eadem Mariâ conuenerit de occidendâ propriâ vxore, vt Mariam habere poſſit; & tamen in his impedimentis ſic in ſe non connexis contrarium ſentit P.Suarez,ergo. Quòd ſi loquamur de connexione earum irregularitatum in ordine ad vnum idem tertium, ſeu in ordine ad eumdem omnino effectum, tunc falſum eſt non connecti: etenim non minùs eoſdem omnino Ordines impedit vna irregularitas, quos impedit alia, quàm idem omnino matrimonium impediunt quælibet ex illis impedimentis: eſt ergo etiam in hoc puncto ſumma paritas.

71. *Obiectio, Solutio Non eſt idem abſolutio ab excommunicatione & diſpenſatio. Differentia*

Dices, Ergo qui habet multas excommunicationes non poterit abſolui ab vnâ,niſi declarando alias:quod videtur abſurdum.Reſpondeo negando conſequentiam; eſt enim quoad hoc magna diſparitas inter abſolutionem ab excommunicatione,& inter diſpenſationem; quam ſæpè P. Suarez in ſuperioribus benè tetigit; vnde non debuiſſet hîc vti tali exemplo: in eo ergo conſiſtit differentia, quòd abſolutio datur ſecundùm ius,non contra ius; vnde ibi poſitâ conditione à iure requiſitâ non poteſt abſolutio negari; ius autem excommunicans me v. g. eò quòd nolim reſtituere, ſolùm petit vt ſatisfaciam parti; & tunc mandat vt ſoluat ab eâ excommunicatione, ſiue habeam alias in aliâ materia, ſiue non: vnde fit vt Sacerdos,etiãſi illi conſtet de aliis excommunicationibus,ſi habeat poteſtatem abſoluendi me ab hac, non poſſit negare abſolutionem, ſi perfectè ſatisfaciam parti: vt quid ergo neceſſarium erit illi declarare alias excommunicationes, quandoquidem ſiue illas ſciat, ſiue non, tenetur mihi dare abſolutionem? profectò ex terminis apparet inutilem eſſe eam ſcientiam. At in diſpenſatione, quæ eſt gratia, & per quam vulneratur ius,non debemus præſumere de Principe quòd gratiam faciat & vulneret ius inutiliter,quandoquidem adhuc relinquit illum hominem impeditum ſimpliciter & abſolutè, ad Ordines v. g. Deinde, alia ratio eſt exigendi in eo ſcientiam; quæ ſi adeſſet, moraliter ferè diſpenſationẽ impediuiſſet, alia verò exigendi eam notitiam in altero,vbi(vt dixi)eſto adeſſet,non ſolùm non impediuiſſet,ſed nec iuſtè potuiſſet; ergo inſtantia ab excommunicatione petita non vrget: neq; item rationes aliæ ſuperiùs pro Patre Suarez tactæ;nam licet iure poſitiuo illa taciturnitas non obſit, obeſt tamen iure naturæ, ob rationes datas.

Alia differentia inter abſolutionem ab excommunicatione & diſpenſationem.

72. *Obiectio.*

Obiicies cum Nauarro apud P. Sanchez & Suarez ſuprà, ſtylum Curiæ eſſe, vt non ſit neceſſarium vtrumq; vinculum reuelare. Reſpondeo Primò,ſi ſit talis conſuetudo,debere intelligi de vinculis quæ poſſunt vtiliter ſolui aliis manentibus,vt diximus de voto caſtitatis non petitâ diſpenſatione pro impedimento conſanguinitatis. Reſpondeo Secundò, me valdè dubitare, quomodo poſſit ille ſtylus in Curiâ eſſe: nam ſi alia vincula ſunt occulta,quando petitur diſpenſatio,non poteſt eorum ſilentium inducere conſuetudinem; nam actio occulta non inducit ſtylum publicum; ſi verò ſint nota ea alia vincula, ſaltem illis qui diſpenſationes expediunt, tunc moraliter præſumitur ipſe Princeps id intelligere;& conſequenter iam nõ diſpenſabit ignorans ea impedimenta.Ergo ex his omnibus hanc formo regulam per ſe vniuerſalem, Quandocumq; duo vincula ita ſunt inter ſe ratione tertij coniuncta, vt vnius ablatio ſit planè inutilis, niſi aliud auferatur, debere tunc pro valore diſpenſationis etiam in vno ſolo impedimento aliud declarari;ſiue illa omnia ſint eiuſdem ſpeciei, vt irregularitates ex multis homicidiis;ſiue diuerſæ, vt vna ex homicidio, alia ex defectu natalium, alia ex bigamia, quia in omnibus his eadem militat ratio; nec poteſt conſequenter in vno caſu negari,in altero affirmari. Quòd ſi vinculum ſit tale,vt in eo diſpenſetur vtiliter altero manente, & afferatur cauſa ſufficiens eius diſpenſationis, tunc omnino videtur dicendum, non eſſe neceſſum declarare alia vincula ad hoc,vt diſpenſatio validè obtineatur. Quæ doctrina mediam viam, quæ omnes difficultates vitet, & quidem conſequenter inter aliorum ſententias, tenere videtur.

Solutio & quomodo accipiendus ſtylus Curiæ, qui videtur doctrinæ contrarius.

Regula vniuerſalis, quãdo vna diſpenſatio valeat vel non valeat ſine alterâ.

SECTIO. VII.

Appendix de abrogatione legis.

73. *Non eſt ſermo de reuocatione legis antequã promulgetur.*

QVatenus abrogatio legis poteſt dici diſpenſatio generalis cum omnibus, meritò de ea aliquid ſine diſputationum de diſpenſatione dicendum erit:non loquimur de reuocatione legis antequã promulgetur, quia tunc nõ habet adhuc ſuum perfectum ſtatum, ſed poſtquam fuit in vigore ſuo, & cauſæ illius adhuc durant;nam quid ſit dicendum ceſſante cauſa aliunde eſt ſuprà explicatum. In quo tria ſunt explicanda:Primum, quis poſſit eam abrogare: Secundum, quando, ſeu ob quas cauſas: Tertium, quid efficiat ea abrogatio.

Svbsectio I.

Quis poßit legem abrogare.

Princeps ſupremus aut ei æqualis poteſt legem abrogare: item Legiſlator ſuam legem, niſi impediatur.

PRima conclvsio: Supremus ipſe Princeps eiuſque ſucceſſor, qui illi eſt æqualis in poteſtate, haud dubiè poteſt legem abrogare. nam ſi in aliquo poteſt eſſe ea poteſtas, certè in ſupremo Principe debet eſſe: eodem modo diſcurrendum eſt de quolibet Legiſlatore reſpectu ſuæ legis, quia circa illam ſe gerit ac ſi eſſet ſupremus, niſi fortè per altiorem poteſtatem impediatur; quia tunc ſine dubio non poterit etiam ſuam propriá legem abrogare; vt in ſimili diximus de diſpenſatione.

Item ſuperior Legiſlator legem inferioris.

Secvnda conclvsio: Superior habet poteſtatem abrogandi legem inferioris. *Inferioris* dico, qui propriè eſt illi in eo genere ſubiectus: quod addo propter leges ciuiles, quæ per ſe abrogari non poſſunt à Papâ, etiamſi ſit nobilior in iuriſdictione quàm Imperator, quia hic propriè non eſt illi ſubiectus in legibus ciuilibus niſi indirectè, iuxta dicta ſuprà. Concluſio noſtra ſic explicata facilis eſt, quia inferior poteſtas ſubeſt ſuperiori, ideóq; poſſunt omnes eius actus impediri, annullari, &c. à ſuperiori.

Inferior non poteſt abrogare legem ſuperioris.

Tertia conclvsio è contrario: Inferior non poteſt abrogare legem ſuperioris, quia non poteſt debilior vis deſtruere id quod conſeruatur per fortiorem; ex quo capite diximus ſuprà, neque diſpenſare poſſe ex naturâ rei inferiorem in legibus ſuperiorum, multò ergo minùs poterit legem abrogare, quia id longè plus eſt quàm diſpenſare.

74. *Aliqui cenſent Legiſlatorem inferiorem poſſe cōdere legem contrariam legi ſuperioris.*

Mouetur tamen circa hoc à nonnullis difficultas; cenſent enim, inferiores habentes poteſtatem ad ferendas leges in ſuis Prouinciis aut diœceſibus habere etiam vim condendi leges contrarias legibus ſuperioris, per quas ex parte abrogent ius commune, ſeu illi derogent: quod aliqui limitant ad ſolos ſuperiores ciuiles; alij verò è contrario ita extendunt, vt laicis perſonis concedant eā vim contra leges Canonicas. Verùm omnes hæ ſententiæ vno verbo reiiciuntur, quia ex naturâ rei certiſſimum eſt non eſſe in inferiore Legiſlatore talem poteſtatem: ratio enim à me facta euidenter oſtendit id fieri non poſſe, niſi ex delegatione ipſius altioris Principis: deinde neq; ex iure poſitiuo illis conuenit talis poteſtas per ſe, quia nullum tale ius affertur, imò contrarium ex iure colligitur, ergo. Conſequentia eſt bona; altera verò pars antecedentis ſuadetur Primò,

Auctoritas iura contra hanc ſententiam.

quia in cap. *Super his.* de maioritate & obedientiâ, cap. *Quòd canonicis obuiet inſtitutis.* cap. *Inſtitutionis.* cap. *Amputato.* cap. *Eccleſia.* 25. q 2. & Clementinâ, *Ne Romani.* de electione, dicitur Epiſcopum & inferiores nihil poſſe ſtatuere, quod Canonicis obuiet inſtitutis; vnde à fortiori colligitur, multò minùs id poſſe laicos facere: imò in eo cap. *Eccleſia ſanctæ Mariæ.* de conſtitutionibus, ſtatutum quoddam à ſæculari factum in fauorem Eccleſiæ non cenſetur validum, niſi approbetur à Pōtifice: quid ergo eſſet de decreto contrario? vnde mirandum eſt, quod aliqui ex aduerſariis citent hoc cap. pro ſua ſententia.

75. *Obiectio ex iure.*

Dices: Lex *Omnes populi.* ff. de iuſtitiâ & iure, dat eam poteſtatem laicis; quod ideò factum eſſe credunt Canoniſtæ, quòd cùm Imperatores acceperint à populis vim legiſlatiuam, in gratiarum actionem eis concedunt talem poteſtatem. Reſpondemus Primò eam poteſtatem vniuerſalem ſic intellectam eſſe omnino iniuſtam & contrariam regimini, quia tunc nihil omnino ipſi Imperatores poſſent mandare, quod non poſſet ſtatim reiici à plebe; quod eſt valdè abſurdum: in eâ ergo lege non conceditur poteſtas laicis pro legibus contrariis ipſorum Romanorum legibus, ſed pro aliis præter ius commune ſibi accommodatis: fortè etiam intelligi poteſt de additione facta illis legibus, quæ tamen non ſit illis contraria.

Reſpondetur & textus iuris explicatur.

Alterum occurrit dubium, an ſi lex inferioris ſit approbata à ſuperiore, eo ipſo debeat reputari lex ſuperioris, ideóque inferior non poſſit in eâ diſpenſare. Aliqui abſolutè negant; affirmant alij abſolutè; mediâ viâ incedunt alij diſtinguentes inter leges, quæ non reſpiciunt vtilitatem eorum qui illas ferunt, & leges eam vtilitatem reſpicientes; qualis eſſet facta à Capitulo Cathedrali, quæ deinde approbatur à Papâ, vt v. g. diminuatur Canonicorum numerus: quæ haud dubiè in ipſorum Canonicorum bonum redundat, quatenus per hoc augentur eorum redditus: in primis legibus dicunt non poſſe inferiorem diſpenſare, in ſecundis affirmant, quia fauori & gratiæ vnuſquiſque poteſt renuntiare validè: id quod confirmant ex cap. *Cum acceſſiſſem.* de conſtitut. num. 2. vbi caſus poſitus de ſtatuto Capituli continetur.

An inferior poſſit diſpenſare in ſuâ lege poſtquā eſt approbata à ſuperiore. Aliquorum ſententia.

Vt hanc difficultatem expediat Bartolus ad legem *Omnes populi.* ſuprà citatam, eam ponit diſtinctionē: Vel enim inferior poteſtatem non habet propriâ auctoritate condendi leges aut ſtatuta, ſed proponendi ea ſuperiori altiori, vt hic legem ſtatuat in eâ materia; & tunc dicit Bartolus, non poſſe eam legem ab inferiori, qui illam petiit, abrogari, quia verè & propriè non eſt lex ipſius, ſed altioris ſuperioris. Quæ doctrina mihi placet; nec videtur maiori indigere probatione. Ab hac regulâ excipit caſum, quo per abrogationem eius legis redeatur ad ius commune, eò quòd lex abrogata erat ei communi iuri contraria: excipiunt item aliqui caſum, quo illa lex fuiſſet in fauorem inferiorum, quia tunc ipſi potuerunt fauori proprio validè renuntiare. Quòd ſi vrgeas, Etiam in eo caſu illam eſſe veram legem Principis, ergo non poterit eam abrogare inferior; reſpondebunt, eam abrogari vi voluntatis ipſius ſuperioris ibi virtualiter intellectæ; quia cùm dederit eam legem ad inſtantiam illorum, non præſumitur eam voluiſſe confirmare niſi pro tempore quo ipſi, qui illam petierunt, voluerint eam durare. Duæ hæ exceptiones habent aliquam difficultatem ob dicenda paulò pòſt. Veniamus iam ad alium modum ferendi leges, quem ponit Bartolus, eſt autem is, Quando inferior ille Princeps veram habet poteſtatem condendi proprias leges, ac ſolùm recurrit ad altiorem poteſtatem, vt maiorem eis det auctoritatem & confirmationem; in quo caſu docet omnino poſſe eum inferiorem Legiſlatorem abrogare eam legem, quia tunc ſuperior noluit niſi ſolemnitatem accidentalem illis legibus conferre, eas relinquendo quoad ſubſtantiam ſubiectas ipſi inferiori; ea autem ſolemnitas perit ex defectu ſubiecti, ſi lex ab inferiori reuocetur. Excipitur tamen caſus, in quo ipſe ſupremus Legiſlator ob ſingularem aliquam vtilitatem iudicet eam legem ſibi reſeruandam, idque declaret in ipſa lege; vt ſi addat, *Quidquid verò in contrarium factum ſit, irritum cenſeatur,* vel ſimilem aliquam clauſulam.

76. *Quid ſentiat Bartolus.*

Sententia Bartoli ex parte approbatur.

77\. Hæc vltima doctrina Bartoli mihi valdè videtur probabilis, nec indiget maiori probatione aut explicatione. Iam ad exceptiones ſuprà poſitas, quas habere aliquam difficultatem dixi; ratio, quæ mihi difficultatem ingerit, eſt; nam licet ſine dubio ſupremus Princeps, quando ad petitionem inferioris Magiſtratus ſtatuit legem contrariam iuri aut in vtilitatem petentis, poſſit ipſius Magiſtratus iudicio relinquere eius legis abrogationem, id tamen ex naturâ rei non infertur, quin potiùs contrarium; quia ea lex ex ſe etiam tunc eſt ab altiori poteſtate; & propterea ex ſe & ea natura rei reſeruata eſt eidem poteſtati: & ſicut, eò quòd populus petat à Principe vt aliquam legem ſtatuat, non propterea hic eam ſtatuendo ſubiicit illam populi poteſtati, eſto ea ſit antiquo iuri contraria; ita dico eam non ſubiici Magiſtratui inferiori, etiamſi ad eius inſtantiam detur, eáq; ſit iuri antiquo contraria.

Etiam altera pars doctrinæ Bartoli admittitur. Exceptiones duæ factæ à primâ parte impugnantur.

78\. Video quidem poſſe hîc aliquam diſparitatem afferri inter populum & Legiſlatorem inferiorem; nam ſubiicere legem voluntati populi non videtur vllo modo expediens, etiamſi detur ad eius petitionem; at ſi ea lex feratur ad petitionem Magiſtratus, qui populum gubernat, poteſt eius abrogatio ei prudentiſſimè committi, ſicut committitur gubernatio ipſius populi. Fateor, ex hoc capite longè eſſe diſparem rationem inter eos duos caſus; vnde ea inſtantia ex ſubditis, quâ maximè aliqui vtuntur contra eam doctrinam Bartoli, non eſt admodum efficax; nihilominùs tamen addo, etiamſi ea differentia ſit ſufficiens, vt abſolutè poſſit Princeps ſubiicere eam legem Magiſtratui, non tamen probare, quòd ita de facto faciat; vnde cenſeo in hoc puncto maximè attendendam mentem illius, quæ ea modo ferendi legem cognoſci poterit; quòd ſi exteriùs non det vllum determinatum ſignum eius factæ poteſtatis, tunc cenſerem eam legem ipſi Principi manere reſeruatam.

Quando cenſeatur Princeps ſubiicere legem poteſtati Magiſtratus.

Idem videtur de lege, quæ cedat in bonum ipſorum petentium; nam omnis lex quodammodò cedit in bonum ſubditorum, & tamen licet hi petierint eam legem, non propterea illis ſubdetur; ergo neque etiam ſubdetur ipſis inferioribus Gubernatoribus qui eam petierunt; præterquam, quòd lex, vt ſit iuſta, non debet eſſe in bonum

Non ideò, quia lex cedit in bonum ſubditorum, poteſt ab iis abrogari.

79\. gubernantium, ſed ſubditorum, quibus imponitur. Huic inſtantiæ, poſſet reſponderi eo modo quo præcedenti, ſcilicet, non expedire vt lex ſubiaceat ſubditis, ſic verò Gubernatoribus, qui eam petierunt. Hæc tamen ſolutio reiecta eſt vt inſufficiens ad aſſerendum, ſine alio fundamento talem eſſe de facto in Principe voluntatem. Poteſt item reſponderi; ſæpè legem eſſe in bonum Gubernatorum: vt ſi Papa daret poteſtatem Epiſcopo imponendi pro ſua menſâ omnibus Eccleſiaſticis tale aut tale tributũ; vel vt magis ad rem noſtram loquamur, ſi ipſe Papa ea imponeret, petente Epiſcopo, vel alio, qui non haberet poteſtatem ferendi leges; in hoc caſu crediderim, planè talem poſſe abrogari per ipſos inferiores Magiſtratus eam petentes, quia ibi Pontifex non tam eos videtur velle obligare quàm facere illis gratiã, vt alij in fauorem ipſorum obligentur: id quod maximè cernitur in eâ lege, tributo & ſimilibus; quia ſi Epiſcopus nolit petere neque acceptare oblatam contributionem, ſine dubio licitè operabitur; & poterit per hoc ſubditos etiã eximere ab obligatione: & in hoc ſenſu explicandum eſt cap. illud *Cùm acceſſiſſent.* de conſtitutionibus; quia ibi ſtatutum erat pura gratia Canonicorum; ideò Pontifex noluit illud manere, etiamſi fuiſſet à ſe approbatum, quia ei gratiæ Canonici renuntiauerant. Video poſſe etiam citatui aliter reſponderi, vt quaſi in pœnam non ſeruati ſtatuti reuocetur id, quod in fauorem illorum datum erat: quod denotant illa verba, *Niſi poſtea dicti Canonici contrauenerint:* contrauenire enim aliquam denotat culpam.

Quando lex data in bonũ alterius poſſit abrogari ab eo in cuius fauorem data eſt.

Textus iuris explicatur.

Obiicies, Suprà dictum, non poſſe quem renuntiare diſpenſationi, quia hæc conceditur à poteſtate altiori; ergo neque poterit renuntiare ſtatuto ab altiori confirmato. Reſpondeo negando conſequentiam. Diſparitas eſt magna; nam ſi princeps aliquem nolit obligare diſpenſando cum ipſo, non poteſt ſubditus ſe obligare lege, vt fuſius ſuprà deductum eſt; at in præſenti lex illa non fertur pro inferiori Magiſtratu, ſed pro ſubditis; quia verò in eâ lege cauſa agitur ipſius Magiſtratus, relinquit Princeps in eius poteſtate eius legis abrogationem. 80.

Obiectio.

Solutio, & differentia, cur non poſſit quis renuntiare diſpenſationi, ſic verò legi.

SVBSECTIO II.

Quando, & quâ de cauſâ lex poſſit abrogari.

FOrtaſſe diceret aliquis, gratis nos de poteſtate abrogationis legis egiſſe, cùm non poſſit ea abrogari: ſi enim materia legis eſt mutata, & facta vel iniuſta vel impoſſibilis moraliter, vel inutilis, tunc per ſe ceſſabit lex ſine abrogatione; ſi verò adhuc eſt iuſta, honeſta, &c. eius abrogatio erit iniqua, ergo inualida; quia ſicut lex iniuſta nulla eſt, ita è cõtrario abrogatio iniuſta nulla erit: nihilominùs tamen certum eſt apud omnes auctores poſſe legem abrogari: nec argumentum factum vllius eſt momenti, quia plus requiritur ad obligandum quàm ad deobligandum: obligatio enim non cadit niſi ſupra rem bonam; at non eo ipſo quòd res ſit bona, neceſſariò cadit ſub obligationem, maximè humanam. 81.

Quæſtionis ſtatus non eſt inutilis.

DICENDVM ergo PRIMÒ, Etiamſi nulla detur iuſta cauſa abrogationis, poſſe Principem validè abrogare vel ex toto vel ex parte legem, vt ſuprà diximus de diſpenſatione. Ratio à priori eſt, quia ſicut ſuâ voluntate obligat, ita ceſſante voluntate poteſt deobligare, ſiue ea voluntas ceſſet ſine cauſa, ſiue cum illa. Hæc ratio non eſt tam efficax quàm multi putant; vt in ſimili tractaui ſuprà agens de diſpenſatione; nam vel Chriſtus dans iuriſdictionem Petro, vel Reſpublica iuriſdictionem transferens in Principem, potuerunt ſub eâ conditione dare, vt licet liberè poſſet Legiſlator imponere aut non imponere leges, ſemel tamen impoſitas, ſi adhuc honeſtæ & vtiles eſſent, non poſſet validè abrogare ſine cauſa; nihilominùs quia de tali limitatione poteſtatis non conſtat, dicimus eam non eſſe aſſerendam. Addo, Eſto id diceremus, poſſe ſaltem ipſam Rempublicam auferre eam limitationem, & ſic dare Principi poteſtatem validè abrogandi legem ſine cauſa: quod ipſum etiam Chriſtus facere poſſet, eſto priùs cum limitatione eam dediſſet.

Legiſlator etiam ſine cauſâ poteſt ſuam legem abrogare.

82\.

SECVNDÒ DICO, Vt lex iuſtè abrogetur, non eſt neceſſaria cauſa talis, quæ ſufficiat, vt per ſe lex ſine voluntate Principis ceſſet, ſed ſufficere aliam longè minorem, vt ſuo modo de diſpenſatione diximus; ad quam oſtendimus non requiri tantam cauſam, quæ ſufficiat, vt per epieikiam lex ceſſet, ſed aliam longè minorem ſufficere.

Ad iuſtè abrogandũ legem ſufficit cauſa honeſta, etſi non ſufficiens ad epieikiam. Vt lex licitè abrogetur debet eſſe cauſa honeſta.

Dua

Duas partes continet hæc concluſio, & vtramq; facilem, & quidem debere aliquam eſſe cauſam, vt licitè abrogetur lex. Probatur facilè, quia (vt Plato docet dialogo 7. de Legibus) mutatio in magnis rebus (inter quas eſt lex) ſolet eſſe periculoſa; cauſat enim in Republicâ turbationes. Secundò, quia conſuetudine firmantur leges; ergo indignum eſt illas abrogare, quādo iam maximè ſunt in vſu & vigent, ac homines illis aſſueuêre. Tertiò, quia ſi lex adhuc vtilis eſt pro communi bono, neque ratio eſt, cur auferatur, minimùm erit actus otioſus eam auferre. Et hinc ſumitur differentia inter primam poſitionem legis & ablationem; nam licet initio non fuerit propoſita minor honeſtas in materiâ legis quàm iam ſit, potuit tamen ſine vllâ culpâ non ferri lex, quia tunc prædictæ rationes non habuiſſent locum, at quando iam eſt lata, licet ex parte materiæ non ſit maior ratio conſeruandi quàm fuerit ponendi, ſunt tamen aliæ rationes, quæ probant non poſſe licitè auferri, etſi potuerit licitè non poni.

83\. *An ſit graue an leue peccatum abrogare legem ſine cauſâ.*

Illud circa hanc obligationem non auferendi legem quæri poteſt, an ſit grauis, an verò ſolùm ſub veniali, ſicut diximus de diſpenſatione ſine causâ: qui ibi dixerunt illam eſſe grauem, videntur idem hîc dicturi à fortiori, quia maior videtur eſſe indecentia in ablatione totius legis quàm in diſpenſatione cum vno: nihilominùs neque hoc abſolutè certum eſt, quia fortè dum eximitur vnus, ceteris manentibus, aliqua exercetur iniuſtitia & inæqualitas, datúrque querelis occaſio, poteſtque maior eſſe indecentia, quàm ſi vniformiter pro omnibus auferretur. Ego abſolutè putarem, per ſe non eſſe mortale, quia quòd ſit actus otioſus, non facit culpam grauē; illa autem incommoda certè non ſunt tanta, vt debeat iudicari graue peccatum: non enim magna eſſet turbatio in Republicâ, ſi præceptum audiendi Sacrum diebus feſtis auferretur, aut ſi lex de decimis mutaretur in vigeſimam partem fructuum; imò fortè ſuauiſſimum id eſſet Reipublicæ; aliunde autem non apparet, cur debeat eſſe ea obligatio ſub mortali, ergo.

Non eſt niſi peccatum veniale,

84\. *Quæ cauſæ poſſint eſſe ad abrogandam licitè legem.*

Circa cauſas verò, quæ eam abrogationem reddūt iuſtam, ſolùm poſſumus in communi dicere, eas deſumi vel ex eo, quòd iam non ſit tam vtilis ea materia quàm initio, & aliunde ſint aliqua inconuenientia in eius executione; vel quòd poſſit eâ ablatâ maior ſperari vtilitas Reipublicæ; vel quòd ipſis hominibus iam eſt aliquo modo difficilis, &c. Vbi aduerto cum Patre Suarez cap. 25. num. 9. ſi cauſæ pro abrogatione legum frequenter concurrant, tunc poſſe etiam frequenter eas abrogari; id eſt, ſi vno v.g. anno pro vnâ, alio pro alterâ aut etiam frequentiùs: quod enim aliqui docent, vnam ex conditionibus neceſſarijs, vt abrogatio legis ſit iuſta, eſſe, quòd rarò fiat, & longo tempore poſt legem latam, eò quòd leges non ponantur ad durandum per breue tempus; hoc, inquam, non debet intelligi verùm, niſi quatenus ſupponitur rarò occurrere rationes quæ faciant iuſtam abrogationem legum: nam ſi hæ frequentes ſint, vt in legibus taxantibus pretia rerum, quæ ob ſterilitatem vel abundantiam fructuum, frumenti, vini, &c. poſſunt etiam ſingulis annis diuerſas mutationes exigere, optimè oſtendit ibidem P. Suarez; eſtque res in ſe facilis & certa, licitè fieri eas frequentes mutationes.

85\. Iam ad primam concluſionis ſuprà poſitæ partem, quòd non ſit neceſſaria ad licitam abrogationem legis tam grauis cauſa, quę ſufficiat, vt per ſe lex ceſſet: eſt autem facilis ea ratio, quia non omnia motiua, quæ ſufficiunt vt licitè accedat voluntas Principis de auferendâ lege, debent ſufficere, vt independenter ab eâ volitione lex tollatur: vt patet in multis alijs materijs; nam motiua, quæ ſufficiunt vt Petrus honeſtè velit mihi aliquam rem donare, non ſufficiunt, vt ſine eius voluntate ego faciam meam tam rem: idem eſt in omnibus licentijs: idem in ipsâ impoſitione legis, nam motiua, quæ ſufficiunt, vt iuſtè velit eam legem ferre, non ſufficiunt, vt ſine eius voluntate lex obliget. Ratio à priori eſt, quia voluntas coniuncta cum eo motiuo plus debet valere quàm motiuum ſolum.

Ratio cur nō requiratur ad abrogationē legis cauſa requiſita ad ceſſationē.

SVBSECTIO III.

Quibus modis fieri poſſit ea abrogatio.

CIRCA modos, quibus Princeps poteſt abrogare legem, breuiter dico duos eſſe; vnum purè priuatiuum auferendo obligationem antiquam, nullam aliam loco illius ſubſtituendo: in quo nulla apparet difficultas; ſolùm enim requirit declarationem voluntatis ipſius Legiſlatoris. Addunt aliqui requiri minorem cauſam ad hanc abrogationem, quàm ſi loco illius alia contraria poneretur: ita P. Suarez cap. 27. num. 2. id tamen mihi difficile credito videtur. Vt enim ipſemet P. Suarez agens de diſpenſatione docuit, minùs longè requiritur ad commutandam obligationem, quàm ad diſpenſandum purè in lege, ita etiam videtur longè minorem requiri cauſam ad commutandam materiam legis in aliam, quàm ad omnino eam auferendam. Nihilominùs addo, eam doctrinam Patris Suarez aliquando eſſe veram, quia ad auferendam obligationem non imponendo aliam nouam, non eſt neceſſaria cauſa, quę ſufficeret impoſitionem alterius: at ſi noua imponatur, debent eſſe duæ cauſæ; vna quæ reddat iuſtam abrogationem antiquæ legis; altera, quæ reddat iuſtam nouam legem: quia tamen ſæpè ipſa permutatio materiæ poteſt reputari pro motiuo ſufficienti abrogationis alterius, quando ſibi æquiualent illæ materiæ, & ſæpè videtur aliquantulùm magis neceſſaria ea quæ de nouo imperatur, ideò dico abſolutè non eſſe veram eam doctrinam Patris Suarez: id quod ex vnis ſuadetur; ſæpè enim, ſi non ſemper, facilior eſt permutatio quàm omnimoda relaxatio.

86. Duo modi abrogandi legem.
Vnus priuatiuus.

Maior cauſa requiritur aliquando ad commutationē legis quàm ad eius abrogationem.

87\. Ad rationem verò ſuprà factam, quatenus vniuerſaliter probare videtur ſemper in lege faciliorem eſſe permutationem, reſpondeo, in diſpenſatione ideò ſemper eſſe faciliorem commutationem, quia cùm ceteri ſubeunt onus legis, minùs lædit Princeps vniformitatem, &c. non omnino liberando illum, ſed ei imponendo aliquod aliud onus loco prioris, quàm ſi planè immunem relinqueret. In abrogatione autem ceſſat hæc ratio, quia cùm omnes vniformiter liberentur, non eſt ibi vlla ratio, quæ ſpecialiter ſemper petat commutationē. Fortè ea ratio locum habebit in derogatione legis pro vnâ aliquâ Prouinciâ, manente lege in rigore pro alijs; tunc enim ad maiorem vniformitatem, ac ne ceteri conqueri poſſint, facilior eſſet ſemper permutatio quàm pura derogatio.

Alter modus abrogandi eſt per legem oppoſitam, quæ vel dicat, *Obligo ne hoc facias.* V.g. pri-

Alter modus poſitiuus abrogandi legem.

prior lex iubebat arma geſtari, reuocatur hæc lex per aliam, quæ mandat expreſsè, ne geſtentur: vel poteſt per aliam, quæ ſit ſolùm virtualiter contraria: vt lex mandat me audire Sacrum die Dominico, ſi loco illius ferretur altera, quæ diebus Dominicis cogeret ad laborandum in agro, tunc ſolùm per incompoſſibilitatem eius materiæ ſecunda abrogaret primam. Vnde obiter noto, ſi in ipſo agro, vbi laborandum eſſet, fieret Sacrum, poſsémque ego laborando vtrique ſatisfacere, me ad id obligandū probabiliter, nam lex præcipiens illo modo laborem nihil diceret de abrogatione obligationis audiendi Sacrum, ergo ego tenerer illud audire, caſu quo ſimul, vt dixi, poſſem & audire & laborare. Fortè poteſt etiam probabiliter dici, eò quòd repugnantia illa in materiâ ſecundæ legis cum materiâ prioris eſt per ſe vt in dicto caſu, debere intelligi abrogatam priorem legem, ideóq; etiamſi tunc poſſem laborando audire Sacrum, non tamen ad id teneri; ſi verò illa repugnantia ſit per accidens, & ego poſſum vtrique legi ſatisfacere, tunc ſine dubio tenebor vtramq; ſeruare, quando expreſsè prior non eſt abrogata. Diſparitas eſt; nam quando repugnantia inter vtramque materiam eſt per ſe, cenſetur nota Principi, ideóque etiam cenſetur abſtuliſſe obligationem priorem, quia non poteſt eſſe per ſe obligatio ad duo incompoſſibilia; vnde eſto aliquando per accidens vtrumque poſſet fieri, non tamen erit obligatio ad illud faciendum; quando autem incompoſſibilitas eſt per accidens, tunc non eſt cur Princeps cenſeatur reuocaſſe priorem legem, ſed per rectum iudicium infertur eo caſu, quo vtrique obligationi non poteſt ſatisfieri, debere ei quæ maior eſt.

Quando materia duarũ legum per ſe eſt incompoſſibilis, vna cenſetur abrogata.

88. Circà hanc abrogationem prioris per ſubſequentem legem obſeruandum eſt, eam communiter cenſeri odioſam, quia correctio iuris vitanda eſt quantum fieri poteſt; vnde ſemper reſtringenda eſt ea abrogatio: id quod eodem modo cum proportione intelligendum eſt de derogatione quæ eſt partialis abrogatio; nam etiam illa eſt iuris violatio: hæc tamen reſtrictio ita intelligenda eſt, vt ſemper proprietas verborum retineatur: in quo puncto malè nonnulli dixerunt, ad vitandam contrarietatem nouæ cum antiquâ lege, debere, ſi aliter fieri non poſſit, explicari impropriè legem nouam. Ita P. Sanchez lib. 1. de Matrimonio diſp. 17. num. 6. Dixi malè id doceri, quia ſi liceat hoc modo interpretari impropriè verba, cùm eiuſmodi interpretatio latiſſimè pateat, ſequeretur numquam planè vnam legem fore alteri contrariam, quia ſemper per ſenſus improprios poſſent conciliari: quod benè notauit Suarez cap. 21. num. 11. Confirmatur, quia niſi lex manifeſtam iniuſtitiam contineret explicata in ſenſu proprio, ſemper debet in eo explicari; alioquin nihil certum erit in legibus.

Abrogatio legis per ſubſequentem cenſeri debet odioſa.

In interpretatione legũ contrariarũ proprietas verborum retinenda.

89. Secundò inde argumentor, quia, cur, quæſo, debeo magis explicare impropriè ſecundam quàm primam ad vitandam contrarietatem, cùm potiùs Legiſlator, qui ſupponitur ſcire priorem, ſi voluiſſet conſeruare concordiam, declaraſſet rem alijs terminis? cúmque ipſe habeat vim corrigendi antiquam legem, & è contrario antiquus non habuerit ad corrigendam hanc, potiùs illa deberet ad ſenſum improprium trahi quàm hęc.

Obiectio.

Dices: Antiqua iam fuit intellecta in ſenſu proprio; ergo ſi ad improprium trahatur, iam fit mutatio iuris. Nego conſequentiam; non enim fieret niſi mutatio in intelligētiâ iuris: & faciliùs præſens Legiſlator tolerabit priores leges impropriè intelligi, quàm ſua verba trahi ad violentum ſenſum.

Solutio.

Secundò obſeruandum eſt, legem abrogantem aliam ob aliquam incompoſſibilitatem non poſſe extendi propter ſimilitudinem materiæ ad alias leges cum quibus non pugnat, quia ea extenſio eſt valdè odioſa, & derogaret incredibiliter iuri.

Lex abrogãs vnam legem non poteſt extendi ad alias cum quibus non pugnat.

Tertiò obſeruandum eſt, quando lex abrogans priorem reducit rem ad antiquum ius, tūc, iuxta multorum ſententiam, eam abrogationem cenſeri fauorabilem. Quæ doctrina duas patitur difficultates: vna eſt, quòd ſi prima lex ſeu antiquum ius iam fuerat omnino extinctum, & loco illius ſucceſſerat ſecundum, quod nunc abrogatur per tertiam legem, ſanè antiquum illud non poteſt dici vllo modo ius; quod enim olim fuerit, per accidens eſt: neque ob eam denominationem extrinſecam putam impeditur, quò minùs ſecunda lex iam eſſet veriſſimum ius; ergo dum ea nunc abrogatur, verè læditur ius, & conſequenter læſio illa eſt odioſa. Poteſt fortè ea obſeruatio ſuſtineri, ſi antiquum ius illud non erat omnino abrogatum, ſed ex parte illi derogatum; tunc enim, dum ad illud reditur, verè poteſt dici rediri ad ius actu exiſtens, ideóque lex, quæ eum reditum cauſat, non dicetur odioſa: vt ſi in Hiſpaniâ abrogaretur conſuetudo comedendi extremitates animalium die Sabbati, rediretur ad ius commune, quod adhuc viget in alijs partibus.

Lex abrogans ſi reducat rē ad antiquum ius, cenſetur fauorabilis.

Duæ circa hanc doctrinam difficultates.

Prima.

Secunda difficultas, quam ea doctrina pati- 90.
tur, eſt; nam ſæpè contingit vt notauit Tiraquellus in Præfatione ad retractationem num. 59. primam illam legem olim abrogatam, ad quam reditur abrogando nunc ſecundam, fuiſſe odioſam; ergo reditus ad illam non debet cenſeri fauorabilis. Hæc ratio manifeſtè oſtendit vniuerſaliter non eſſe veram eam obſeruationem, ſed debere cum addito intelligi, quando ſcilicet lex, ad quam reditur, fuit fauorabilis.

Altera difficultas.

Quartò obſeruandum eſt, legem nouam contrariam virtualiter antiquæ deſtruere antiquam ſub eâ vniuerſalitate aut limitatione, quam in ſe habet: ſi v. g. noua eſt generalis, deſtruit antiquam generalem; ſi noua eſt ſpecialis, & antiqua ſpecialis pro eodem loco, antiqua abrogatur per ſecundam pro illo loco; quod tamen intelligendum eſt, quando ille, qui condidit ſpecialem ſecundam legem aut ſtatutum, eſt etiam eius loci particularis Princeps, vt poſſit præſumi ſcire cōſuetudinem & leges eius loci: vnde, ſi Pontifex ſpecialem legem ſtatuat pro vno Epiſcopatu, & non ponat clauſulam quæ deroget contrariæ, non derogabit illi, ſed hæc ſecunda erit ſine robore: ob hanc eamdem cauſam, ſi lex, quæ ſecundo loco fertur, ſit generalis, non derogat particularibus ſtatutis, quia non ſupponitur Princeps quidquam velle de antiquo iure detrahere, niſi vel præſupponatur illud ſcire; quod tamen non præſupponitur reſpectu particularium iurium; vel expreſsè ponat clauſulam derogatoriam; qualis illa eſt, *Non obſtante quacumque lege, ſtatuto aut conſuetudine contrariâ.* Quæ doctrina expreſsè cum fundamento allato traditur à Bonifacio VIII. cap. 1. de conſtitut. in 6. & nos ſuprà ad diuerſa propoſita notauimus.

Lex abrogãs deſtruit antiquam ſub eâ vniuerſalitate quam in ſe habet.

Aliqua limitationes.

SV g

SVBSECTIO IV.

De promulgatione abrogationis.

91. PRO complemento huius materiæ reſtat aliquid de promulgatione abrogationis dicendum: & quidem attendendo ipſam rei naturam non eſt vlla in hac re difficultas; nam lex, vt verè in ſe deſinat eſſe, ſufficit ſola ipſa interior voluntas Legiſlatoris eam legem reuocantis; eo enim ipſo ceſſat propriè vinculum, quod ſaltem inadæquatè ab eâ voluntate manabat. Dixi *inadæquatè*, vt quæſtionem de nomine vitarem, an etiam ipſa legis promulgatio præcedens fuerit pars legis & pars vinculi: pro me autem ſufficit eam volitionem eſſe inadæquatam partem legis; nam, ablatâ vnâ cauſâ neceſſariâ, etiamſi inadæquata ſit, tota auferitur effectus: vnde ſi Iudex ſuam eam occultam retractationem non manifeſtaret, reverà nulla eſſet obligatio legis ſubditi, licet hic ex ignorantiâ teneretur eam legem ſeruare non minùs quàm ſi reuocata non eſſet; & eodem modo dixi ſuprà, ſi Legiſlator interiùs velit me obligare, iam eſſe in ipſâ obligationem totam, licet ego, quia illam ignoro, nullo modo proximè tenear ad legem ſeruandam, quia obligatio aut deobligatio, malitia aut bonitas obiecti non immutant nos immediatè, neque dant malitiam aut bonitatem actui, niſi interueniente cognitione: & licet aliqui magnum myſterium faciant in eo puncto, an promulgatio ſit pars legis nécne, reverà tamen quæſtio eſt de nomine, vt ſuo loco dixi; cui ſic deberet reſponderi, vt legis ſecundùm ſe & ſecundùm eſſentiam non ſit pars ea promulgatio, legis verò vt proximè potentis obligare ſit pars. Hinc ad punctum præſens dico, ex naturâ rei non aliam requiri abrogationis promulgationem ad hoc, vt ſubditus ſit actu liber, quàm vt illi certò vel ſaltem probabiliter de eâ voluntate abrogante conſtet, vndecumque ea ſigna abrogationis deſumantur. Hæc ex naturâ rei.

Sola interior voluntas Legiſlatoris ſufficit abſolutè ad reuocandam legem.

Promulgatio non eſt pars legis ſecundùm ſe, ſed tantùm vt potentis proximè obligare.

Ad promulgationem abrogationis ex naturâ rei ſufficit vt ſubdito innoteſcat.

Sed quia ex iure poſitiuo leges, etiamſi innoteſcant ſubditis, non tamen obligant, niſi poſt ſolemnem promulgationem, & ſæpè etiam requirunt determinatum tempus, dubitari poſſet, vtrùm idem ſit dicendum de abrogatione, eam ſcilicet ſolemniter debere promulgari, nec ſtatim à promulgatione fauere, niſi certo elapſo tempore. Affirmant aliqui, quia ſeruandum cenſent eumdem ordinem in reuocatione legis, quem in eiuſdem inſtitutione; contrariorum enim eadem videtur eſſe ratio. Ita P. Vaſquez diſp. 156. cap. 4. qui tamen eam ſententiam ſic defendit, vt ſolùm videatur requirere intimationem eius volitionis, quam nos paulò antè diximus ex naturâ rei eſſe neceſſariam; expreſſè enim fatetur num. 25. ſolo ſuo verbo poſſe Principem id manifeſtare, & abſtrahit à promulgatione illâ ſolemni, deinde de tempore nihil dicit: quorumcumque verò ea ſententia ſit.

An ſicut ad obligationem legis requiritur ſolemnis promulgatio & certum tempus, ita etiam ad abrogationem. Affirmant aliqui & P. Vaſquez.

92. Dicendum eſt, Si abrogatio fiat per contrariam legem poſitiuam præcipientem obiectum incompoſſibile cum priori, tunc neceſſariam eſſe ſolemnem promulgationem & certum aliquod tempus, eodem planè modo quoad alias leges, quia hæc ſecunda etiam eſt veriſſima lex; ergo non minùs ſolemnitatis per ſe requirit quàm ceteræ: ſi verò reuocatio fiat purè purè tollendo antiquam legem immediatè per volitionem ſolam non ampliùs obligandi, non videri neceſſariam eam ſolemnitatem aut dilationem temporis, quia ex naturâ rei id non requiritur (vt ſuperiùs diximus) ex iure etiam poſitiuo non requiritur, quia in hoc puncto nihil eſt determinatum circa abrogationem hanc; à paritate verò rationis ex ipsâ lege poſitiuâ non benè trahitur argumentum; nam lex, eò quòd onus inducat, maiori indiget promulgatione & ſolemnitate quàm ablatio oneris. Solum ergo requirenda eſt manifeſtatio voluntatis Principis, ſiue ea ſit per verbâ, ſiue per ſcriptum, ſiue per aliud ſignum; debet autem eſſe certa, non dubia, alioquin paſſim daretur occaſio iudicandi legem eſſe abrogatam, & ſub eo prætextu illam violandi. Quando dico *certa* non requiro omnimodam certitudinem, ſed quæ ſufficiat ad iudicium ſaltem probabile & prudens, iuxta ea quæ diximus Tomo 3. agentes de cognitione neceſſariâ ad operandum honeſtè. Hinc benè inferunt aliqui, valdè vtile eſſe, vt aliquo publico & communi ſigno ab ipſo Principe determinando manifeſtetur ea reuocatio, ne cuilibet liceat dicere, legem eſſe abrogatam, ſequanturque in Republicâ aliqua ſcandala.

Si abrogatio fiat per contrariam legē poſitiuā neceſſaria eſt ſolemnis promulgatio: ſecus ſi fiat purè tollendo antiquam legem.

tunc tantùm requiritur manifeſtatio voluntatis Principis:

quæ debet certò innoteſcere.

93. Circa tempus, à quo debeat valere abrogatio, poteſt adhuc ſpecialis eſſe difficultas, quam non video motam; deſumitur autem ex valore contractuum: ſi enim lex abrogata præſcribebat formam eſſentialem contractibus, vel alijs actionibus, ergo abrogatio iam reddit validos eos actus etiam ſine tali ſolemnitate aut formâ factos: vt ergo nulla ſit litium occaſio, deberet illa reuocatio aliquod aſſignare tempus, à quo inciperent eſſe validi; & certè illud ſaltem tempus eſſet aſſignandum, quod moraliter neceſſarium eſt, vt poſſit per ſe abrogatio venire ad notitiam totius prouinciæ. Reſpondeo mihi ex hoc capite, quia planè eſt eadem ratio in legis irritantis reuocatione, quæ in ipsâ lege irritante fuit, neceſſarium eſſe illud idem tempus, quod fuit pro lege ipsâ: quòd ſi tamen hoc nolimus aſſerere, dici tunc poterit ab ipſo momento reuocationis in Curiâ aliquo modo promulgatæ non fuiſſe requiſitam antiquam ſolemnitatem; vnde ſi deprehendantur ab eo tempore contractus aliqui facti ſine eâ ſolemnitate, debere illos cenſeri validos, & poſſe ſubditos cogi ad eos ſuſtinendos, niſi vtraque pars voluntariè velit eos reſcindere: id enim ſemper per ſe eſt licitum; quantumuis validi & validiſſimi fuerint.

De tempore à quo valet reuocatio.

Tantum temporis requiritur ad abrogandam legē quantum ad ferendam.

De effectibus abrogationis nihil occurrit dicendum, quia ſi pura eſt, aufert quidquid intulerat prior lex, & nihil aliud; per accidens autem, vt immediatè dixi, reſtituit aliquas actiones ad ſuum valorem, quando lex abrogata erat irritans: ſi verò abrogatio ſit per contrariam legem, tunc præter effectus negatiuos addit alios poſitiuos circa materiam quam præcipit: in quo puncto conuenit cum alijs legibus, ideò quæ de illarum effectibus dicta ſunt, habent in præſenti locum.

Quales effectus habeat abrogatio.

DISP

Digitized by Google

Disputatio XXXI.

De definitione & diuiſione priuilegij.

1\. Materia hæc valdè neceſſaria eſt pro praxi: de eâ fusè tractant omnes Iuriſtæ & Canoniſtæ in ſuis proprijs titulis; Theologi verò in præſenti, Caſuiſtæ varijs in locis: nos more ſolito breuiter complectemur quidquid vllius eſt momenti, quæ aliquando addenda occurrerint non prætermittentes.

Sectio I.

Definitio priuilegij.

Communis definitio priuilegij.

Priuilegium videtur componi ex *lege* & *priuata*; ac ſi diceretur *lex priuata:* vnde etiam definiri ſolet, *Priuata lex aliquid ſpecialiter concedens.* Duo ſolent obijci contra eam definitionem.

Obiectio contra definitionem. *Solutio.*

Primum, quòd lex ex ſuo conceptu reſpiciat communitatem; ergo non poteſt eſſe lex & ſimul priuata. Reſpondetur, non dici priuatam legem, quia tantùm vnam perſonam obliget; nam quæ lex eſt extenditur ad multas (vt infrà dicam;) ſed quia gratia & fauor, quem concedit, eſt priuatus, & non reſpicit omnes.

Altera obiectio.

Secundum quod obijcitur eſt, quòd lex debet eſſe ſtabilis & perpetua, priuilegium autem id non requirit; nam ſi alicui concedatur, vt ad duos annos poſſit in Quadrageſimâ carnes comedere, erit verum priuilegium, & non erit perpetuũ, ergo.

Solutio.

Reſpondetur, hoc argumento conuinci, non omne priuilegium habere propriè & in rigore totam eſſentiam legis; ſufficit tamen, quòd in alijs conueniat, vt abſolutè vocetur lex, ne in quæſtione de nomine hæreamus.

Tertia obiectio.

Tertiò etiam poſſumus obijcere, priuilegium eſſe potiùs fauorem, & ſæpè eſſe ſpeciem quamdã diſpenſationis (vt dicemus) ergo non eſt propriè lex, quia hæc obligat ad ſui obſeruationem, fauor autem non.

Solutio.

Reſpondetur, ideò dici legem, quia quaſi indirectè obligat alios, vt eũ, cui priuilegium conceditur, permittant eo frui, vel vt præſtent illi ea ad quę habet ius ob tale priuilegium; verùm autem hic modus obligandi ſit ſufficiens ad veram rationem legis conſtituendam, quæſtio eſt de nomine: de qua iam non diſputo.

2\.

Vnde propriè poſſit deriuari priuilegium.

Ideò fortaſsè quis diceret (& verò cũ magno fundamento ex communi modo loquendi deſumpto) priuilegium potiùs dici à *priuo & lege*, quaſi priuans lege, ſeu tollens obligationem legis: communiter enim ad id priuilegia conceduntur, & videntur magis vocari fauor ſeu exceptio quàm lex ſeu obligatio; verùm iam dixi id ad vocem pertinere, neq; eſſe magni momenti.

Quod per priuilegium conceditur fauorabile eſſe debet.

Ex definitione ſuprà poſita ſequitur, id quod alicui datur per priuilegium debere eſſe ipſi fauorabile, quia non dicitur concedi alicui, niſi id quod eſt bonum illius, & ab ipſo vt tale acceptatur: & ita omnes omnino eam vocem vſurpant: & alioquin ex ſolo hoc capite videtur priuilegium à lege, ſtatuto, præcepto, &c. differre.

Obiectio.

Obijci ſolet Gregorius Papa cap. *Hinc eſt*, 16. quæſt. 1. vbi priuilegium Monaſterij dicit eſſe incapacitatem Abbatis, ne fiat Epiſcopus.

Solutio.

Reſpondetur tamen, eam incapacitatem reputari magnum bonum Monaſterij, ne occaſione Epiſcopatus Abbatia aliquod patiatur detrimentum.

3\.

Bonum, quod per priuilegium conceditur, non debet eſſe aliàs ex iure debitum.

Secũdò infertur ex ea definitione (vel potiùs magis declaratur prior illatio) bonum, quod per priuilegium cõceditur, debere eſſe tale, vt homo alioquin non haberet illud ex iure communi: ſi enim iam illud habet, ergo nulla ei gratia fit; non enim poteſt dici priuilegium Petri, quòd poſſit ire ad templum, cùm omnes id habeant.

Obiectio.

Dices: Innocentius III. cap. *Quia*. de procurator. concedit per modũ priuilegij Vniuerſitati Pariſienſi, quòd poſſit conſtituere procuratorem. Reſpondeo, ideò aliquos dubitare, an dicendum ſit ibi contineri verum priuilegium, alios negare, nonnullos affirmare: quibus aſſentior, eò quòd ipſa confirmatio ſpecialis Pontificis addit aliquam auctoritatem ſpecialem: eſt enim admonitio Principis reſpectu aliorum, vt ſeruent Vniuerſitati illud commune ius; & ſecundùm hoc eſt priuilegium. Poteſt etiam ex illo capite dici fauor, quòd ſi caſu alius inferior Princeps tentaſſet capacitatem eligendi procuratorem ei Vniuerſitati tollere, non potuiſſet: quo ſenſu, ſi in Religione Generalis v.g. det ſpecialem licentiam alicui faciendi aliquid, quod alioquin non eſt regulis prohibitum, dici poteſt gratia, quia talem perſonam non poſſunt impedire inferiores Prælati.

Obiectio contra ſolutionem.

Addo ego aliam in eiuſmodi conceſſione gratiam eſſe, quòd ſi poſteà etiam ipſa Pontifex generali lege prohibuiſſet omnibus Vniuerſitatibus eligere procuratorem, & non poſuiſſet clauſulam derogatoriam; adhuc ea Vniuerſitas potuiſſet eligere: & hinc reſpondetur obiectioni, quæ ſic formari poſſet; ſequi ſcilicet, ſi Pontifex diceret alicui, Do tibi facultatem vt poſſis amare Deum, collaturum illi priuilegium, quia ſpecialiter illi confirmaret, quod alioquin ex natura rei illi permittebatur: id quod iuxta dicta videtur ſufficere ad rationem priuilegij: talem autem conceſſionem vocare priuilegium eſt abſurdum.

Solutio.

Reſpondeo negata conſequentia, quia ea poteſtas amandi Deum numquam poteſt impediri, ideò è contrario ea conceſſio numquam poteſt eſſe vtilis: prætereà, ea conceſſio nihil operatur in aliis perſonis reſpectu huius, ſicut operatur illa prior; vnde è contrario licet iure naturæ nemo poſſit iniuſtè Clericum percutere, prohibere tamen hoc ipſum per excommunicationem impoſitam cõtra percuſſorem priuilegium eſt verum, quia per eam prohibitionem magis impeditur percuſſio.

4\.

Conceſſio priuilegij debet explicari de nouâ gratiâ non tantùm quoad modũ, ſed etiã quoad rem; niſi verba reſtringãt ad ſolum modum.

Illud tamen aduertendum cum communi ſententia, quando Princeps concedit priuilegium, debere illud, ſi fieri poſſit, attenta ſignificatione verborum & extenſione intra totam ſuam ſignificationem explicari de noua gratia non ſolùm quoad modum, ſed quoad rem; ſemper enim debet de Principe præſumi fauor quoad rem ipsã, niſi verba neceſſariò exigant reſtrictionem ad ſolam gratiam ex parte modi, vt eam ſuprà explicuimus in eo priuilegio Innocentii.

An priuilegium debeat concedere aliquid cõtra ius, an ſufficiat præter ius.

Hinc decidetur alia quæſtiuncula etiam de nomine, verùm ſit neceſſarium ad rationem veri priuilegii, vt concedat aliquid contra ius, an verò ſufficiat, vt ſit aliquid præter ius, hoc eſt nec repugnans iuri antiquo, nec iuxta illud. Fortaſsè aliquis diceret, gratis ab auctoribus id diſputari;

putari; nam (quidquid ſit de modo loquendi) nō videtur re ipſâ poſſe beneficium conferri, quod ſit præter ius, & non ſit contra ius; nam beneficium hoc debet eſſe (vt paulò pòſt dicemus) per modum facultatis aut iuris alicuius ad faciendū aliquid, & quidē non vnâ aut alterâ tantùm vice, ſed frequenter: vel ergo ius commune prohibet mihi illum vſum, vel non; ſi prohibet, ergo, dum mihi conceditur, fit aliquid contra ius cōmune; ſi non prohibet, ergo mihi liber erit vſus, & conſequenter non erit beneficium, quòd mihi talis vſus concedatur: nihilominùs tamē ſupponendū eſt vt omnino certum dari poſſe talia beneficia media, & ea meritò vocari communiter priuilegia: quòd dentur pates, quia aliud eſt me non habere à iure aliquā facultatem, aliud, à iure prohiberi ne eam habeam; ſicut aliud eſt, hominem à naturâ non habere diuitias, aliud, naturā prohibere ne illas habeat. Hinc ergo ad rationem dubitandi dico, Etiamſi poteſtatem ad talem vel talem rem faciendam ius non negauerit mihi, non ideò ſequi me illam habere, quia ad id ſufficit, quòd nec illam dederit, nec ego à naturâ illam habeam; ergo ſi Princeps eam concedat, ſine dubio beneficium facit, & quidem tale, quod debeat vocari priuilegium; ſic enim facultas abſoluendi, diſpenſandi & ſimilia Religioſis aliiſve concesſa priuilegium communiter appellantur, non ſunt autem contra, ſed præter ius; ſic etiam ea quæ ſæculares Principes liberaliter concedunt ſubditis, etiamſi non ſint contra ius, dici poſſunt priuilegia.

Datur medium inter eſſe contra ius, & eſſe permiſſum à iure.

Satis eſt ad rationem priuilegij, ſi aliquid concedat præter ius.

5. *Obiectio.*

Dices, Ergo dum Epiſcopus aliquem ordinat, dicetur illi dare priuilegium, quia etiam dat illi poteſtatem, quam antea non habebat. Negaret fortè quis conſequentiam, quia id eſt commune omnibus Clericis; ſed contrà, quia etiam exceptio à iure ciuili eſt priuilegium, & tamen eſt commune omnibus Clericis. Meliùs reſpondebitur, in rigore eſſe priuilegium, non tamen tam ab Epiſcopo quàm à Chriſto conceſſum. In præſenti autem non agimus de his quæ ſunt annexa eſſentialiter Ordinibus ex inſtitutione Chriſti, ſed de his quæ quaſi propriè ab humano Principe procedunt.

Solutio.

Aduerte, ad rationem priuilegii neceſſum item eſſe vt extendatur ad multos actus; nam licentia data, vt ſemel v. g. comedam carnes die prohibito, non ſolet vocari priuilegium; ſi autem detur per modum ſtabilis facultatis ad aliquas Quadrageſimas, iam dicetur priuilegium; fortè propter dierum multitudinem etiam dici poterit priuilegium ad totam vnam Quadrageſimam; ſed hoc multum habet de voce, nec vlius eſt momenti.

Priuilegium debet ſe extendere ad multos actus.

6. *An ad priuilegium requiratur ſcriptura. Ad valorem beneficij non requiritur ſcriptura.*

Vtrùm autem ad priuilegium requiratur ſcriptura, controuerti ſolet à Doctoribus: in vno tamen ſenſu res eſt clara, in altero de ſolo nomine, & parui momenti. Primus ſenſus eſt, ſi de valore beneficii collati quæratur, an ad illud ſit neceſſaria ſcriptura; & in hoc ſenſu extra controuerſiam eſt, non requiri, quia gratia prouenit à voluntate Principis, manifeſtatio verò ſolùm requiritur, vt de eâ interiori voluntate nobis conſtet; ad hoc autem nullatenus eſt per ſe neceſſaria ſcriptura, ſed verba aliáve ſigna, quę voluntatem ſufficienter expreſſerint, erunt ſufficientiſſima: ſicut ex ſe ad legis valorem nulla requiritur ſcriptura, neque item ex iure poſitiuo neceſſaria eſt ſcriptura, ergo.

Obiectio.

Obiici poſſunt, aliqua capita iuris, in quibus videtur pro priuilegiis ſcriptura requiri. Verùm facilè reſpondetur, ibi ſcripturam vel ſolùm requiſitam ad probationem priuilegii in foro externo ob defectum alterius ſolidæ probationis; vel certè ſolùm ibi doceri, ex ſcripturâ colligi qualis fuerit mens concedentis beneficium. Vbi tamen aduertendum eſt, aliquando ius decernere, vt aliquæ gratiæ non valeant, niſi confirmatæ in ſcriptis; vt in Tridentino ſeſſ. 23. cap. 1. de reformatione, & ſeſſione 25. cap. 5. de regularibus: quæ tamen doctrina non debet ad omnes alias gratias extendi: vnde cùm quis à Papa aliquam gratiam petit, eámque Pontifex concedit per verbum *Fiat*, poteſt quis ea vti etiam ante ſcripturam: non enim τὸ *Fiat* (vt aliqui ſine fundamento docuerunt) ſignificat, *Fiat inſtrumentum gratiæ*, ſed, *Fiat gratia*.

Aliqua gratia ad ſui valorem requirunt ſcripturā ob definitionem iuris.

7. *Vt beneficiū aliquod dicatur priuilegium non requiritur ſcriptura.*

Iam ad alteram quæſtionem, quā dixi eſſe de nomine. Poſſet enim aliquis contendere, gratiam non ſcriptam, etiamſi validam, non tamen debere vocari priuilegium: verùm id ſine fundamento diceretur, & contra communem modum ſentiendi; vtrùm autem ad probationem priuilegii in foro externo exigatur ſcriptura, quæſtio eſt communis ad omnes gratias, & non magni momenti; cui communiter reſpondetur, non eſſe ſimpliciter neceſſariam, quando ſunt aliunde ſufficientia teſtimonia, quibus probetur.

Quomodo priuilegium differat à reſcripto & diſpenſatione.

Hac occaſione explicandum videtur, quomodo priuilegium à reſcripto & diſpenſatione differat. Communis ſententia docet, reſcriptum neceſſariò requirere ſcripturam; id enim ipſum nomen exigit; imò videtur ſolùm ſignificare ſecundam ſcriptionem; licet alii dicant deriuari à verbo *reſponſum* & *ſcriptum*, quia Principum reſponſa dabantur in ſcripto. Verùm hæc explicatio ſecunda omni caret fundamento; ſæpè enim dantur reſponſa Principis ſine ſcripto, &, ſi ipſe velit, habebunt eamdem vim, quàm ſi eſſent ſcripta. Meliùs ergo dicetur, reſcriptum eſſe in vno ſenſu quid vniuerſalius quàm priuilegium, ſecundùm quid verò magis particulare; quatenus ergo priuilegium non requirit ſcripturam (vt diximus) eam autem (vt nomen ipſum præ ſe fert) requirit reſcriptum, priuilegium erit quid vniuerſalius; quatenus verò reſcriptum poteſt eſſe tam non fauorabile quàm fauorabile, item determinatum ad vnicum actum, vel è contrario ſe extendens ad plures, priuilegium autem ſolum eſt fauorabile, & reſpiciens multos actus: in hoc ſenſu reſcriptum è contrario erit quid vniuerſalius priuilegio.

Quomodo differat à reſcripto.

8. *Duplex poteſt eſſe reſcriptum, iuſtitiæ & gratiæ.*

Vbi aduerte, reſcriptum poſſe eſſe duplex, iuſtitiæ & gratiæ: illud ad explicandum ius vel ferendam ſententiam inter partes, hoc ad beneficia conferenda extenditur, ſiue ea beneficia conſtituant priuilegium, ſiue non; quia licet omne priuilegium ſit gratia, non tamen omnis gratia eſt priuilegium. Et hoc ſatis pro diſtinctione eorum inter ſe.

Quomodo differat à diſpenſatione.

Quomodo autem priuilegium à diſpenſatione differat, inſinuatum eſt ſuprà; dixi enim diſpenſationem ex ſe petere vt ſit contra ius; id quod non petit priuilegium; ex quo capite latius patet priuilegium; è contrario verò, quia diſpenſatio non requirit niſi vnicum actum, priuilegium verò ſe extendit ad plura, latiùs patet diſpenſatio quàm priuilegium. Hinc dico, omne priuilegium contra ius eſſe diſpenſationem, & omnem diſpenſationem per modum rei permanentis, & ad diuerſos actus eſſe priuilegium.

Dices

Obiectio. Dices: Diſpenſatio in irregolaritate eſt per modum alicuius gratiæ permanentis; datur enim ad Ordines ſuſcipiendos & exercendos, & tamen non dicitor priuilegium. *Solutio.* Reſpondeo, illam non eſſe per modum rei permanentis, ſed per modum auferentis vnicâ vice impedimentum quod in eo homine erat; quo ablato, tam ille eos multos actus non tam efficit virtute diſpenſationis quàm vi iuris communis, quod concedit non habenti eum defectum talem poteſtatem: quòd ſi adhuc volueris eam vocare priuilegium; diſſenſio ſolùm erit de puro nomine, & parui momenti.

SECTIO II.

Diuiſio priuilegij in reale & perſonale.

9. DIVINI Primò poſſet in diuinum & humanum; ſed quia hîc non agimus de diuino, ſed de humano, eam diuiſionem omittimus; abſtrahimus etiam ab eis quæſtionibus, an quæ Chriſtus Eccleſiæ conceſſit ſint dicenda priuilegia nec ne, quia id ad vocem pertinet; & cum ſint aliunde nota, & ſciatur ad quæ ſe extendãt, quóſve effectus operentur, non eſt neceſſaria eorum explicatio in præſenti materiâ: ergo ad humanum veniamus; quod Primò diuidi ſolet in reale & perſonale, non quia aliqua ſint priuilegia quæ propriè conueniant rebus inanimatis aut brutis; illa enim non ſunt priuilegiorum capacia; omnia ergo perſonis conueniunt; & in hoc ſenſu omnia ſunt perſonalia; & è contrario, quia etiam perſonæ omnes ſunt res, omnia ſunt realia: quia tamen quædam conueniunt homini, Petro v.g. non quia Petrus eſt, ſed ratione alicuius rei ab ipſo diſtinctæ, quam poſſidet, dicuntur priuilegia realia; alia verò, quæ conueniunt perſonæ ratione indiuiduæ ipſius naturæ, dicuntur perſonalia. V.g. quòd talis perſona poſſit conferre Ordines, excommunicare, &c. non eſt gratia perſonalis, ſed realis; eſt enim annexa Epiſcopatui: idem eſt de omni dignitate, Regiâ, Imperatoriâ, &c. Quæcumque enim Ferdinandus III. poteſt vt Imperator facere ſunt realia, quia ei rei ſeu dignitati, quam habet, annexa ſunt. Proueniunt etiam aliquando ea priuilegia ex rebus homini extrinſecis: ſæpè enim domibus, agris, vineis, &c. eſt annexum illud priuilegium, quo fruitur ille, qui domum, agrum, vineam illam poſſidet: & hæc magis clarè noſcuntur eſſe realia, quia veniunt à re magis homini extrinſecâ.

Priuilegium Primò diuidi ſolet in reale & perſonale.

Quare dicantur realia vel perſonalia.

SVBSECTIO I.

Prima regula ad dignoſcendum priuilegium reale à perſonali.

10. VT autem noſcantur quæ ſint realia, quæ perſonalia, iuuat valdè communis ille in iure modus diſtinguendi perſonam in fictam & realem: fictam aliqui non benè confundunt cum myſtico aliquo corpore; quale eſt Collegium, Vniuerſitas, Monaſterium, &c. etenim vna ſola perſona eſſe poteſt ficta; vt Epiſcopus, Rex, Imperator, Sacerdos, Senator, &c. Dico ergo perſonam fictam eam eſſe, quæ concipitur non ob ſpecialem humanam aut indiuidualem naturam, ſed ratione alicuius accidentis, ſeu denominationis moralis; vt v.g. Papa, Epiſcopus, Imperator, Rex, Religioſus, Canonicus, Doctor, Iudex, &c. quas perſonas concipimus abſtrahendo planè ab hoc & illo indiuiduo humano, &c. Perſona realis eſt, quando concipio Petrum, Antonium, &c. ea ergo priuilegia quæ conueniunt perſonæ fictæ quà tali, ſunt realia, quæ verò perſonæ veræ, ſunt perſonalia.

Requiritur notitia diſtinctionis perſonæ fictæ à reali.

Quid ſit perſona ficta.

Quid realis.

11. Vbi miror Patrem Suarez lib. 8. cap. 3. cum aliquibus Iuriſtis, quos ibi citat, ſpecialem difficultatem inueniſſe in his perſonis, vxor, maritus, pupillus, &c. vt dubitauerit, an quæ talibus conueniunt ſint priuilegia perſonalia, & verò aſſeruerit eſſe abſolutè talia, licet multum habeant de realibus; rationem autem videtur hanc reddere, quòd tale priuilegium ſingulis perſonis veris ſub illâ communi appellatione conceditur non ratione communitatis talium perſonarum aut alicuius corporis myſtici ex illis compoſiti, ſed ratione ſui, & prout in vnaquaque eſt, illi ſoli prodeſt, & cum illâ extinguitur: quæ ſunt conditiones priuilegij perſonalis: miror, inquã, hæc dici; nam eodem planè modo omnia hæc habent vim in Cardinalatu, Epiſcopatu, & omnibus alijs perſonis ſummè fictis: nam (vt paulò antè notaui) ad punctum præſens idem eſt cum proportione corpus fictum & perſona ficta, niſi quod corpus fictum dicit aggregationem multorum vt Collegium, Monaſterium, &c. perſona verò ficta non requirit multitudinem, ſed in vnâ ſolâ ſaluatur, vt Epiſcopus, Papa, &c. ad priuilegia autem realia conſtituenda non requiritur, vt quod fingitur ſit corpus, ſed ſufficit, ſi ſit perſona: non enim ſolum Collegiũ, ſed etiam ipſe Abbas vt Abbas eſt, & vnus, & fictus, habere poteſt priuilegia propriè & in omni rigore realia; item Epiſcopus, Clericus Religioſus, &c. Deinde malè inſinuatur, priuilegia realia non conuenire ipſis veris perſonis ſub aliquâ cõmuni appellatione; etenim contrarium meritò obſeruauerat idẽ auctor num. 3. quia ſolus homo verus poteſt à parte rei priuilegium habere: & probo id clarè in Epiſcopatu, Cardinalatu, Papatu, &c. nã ea priuilegia conueniunt veræ perſonæ, v.g. Maphæo Barberino, Erneſto, Antonio, &c. licet illis conueniãt ob rationem Papatus, Cardinalatus, non aliter planè quàm Petro, qui eſt pupillus, conueniunt priuilegia pupillorum; conueniunt (inquam) ſub denominatione pupilli; vnde, eo ipſo quòd deſinat eſſe pupillus, deſinit frui eis priuilegijs: ſicut ſi Antonius deſineret eſſe Cardinalis, & Maphæus deſineret eſſe Papa, deſineret etiam frui eis priuilegiis: voco iam pro præſenti dignitate priuilegium quoad rationem perſonæ fictæ: ergo non eſt vlla diſparitas inter illas duas perſonas: & idem eſt in vxore, marito, &c.

Doctrina P. Suarez refutatur

Priuilegia realia poſſunt conuenire veris perſonis ſub aliquâ communi appellatione.

12. Item, ſicut poteſtas ſeu priuilegia à Chriſto Papæ conceſſa tranſeunt ad ſucceſſorem mortuo Maphæo, ita priuilegia vxoris tranſeunt ad aliam vxorem, ſi ſuccedat; & priuilegia pupilli tranſeunt ad nouum pupillũ, ſi aliquis de nouo eſt. Vbi aduerte, aliquam eſſe differentiam inter hæc duo exempla, non tamen vtilem ad rem præſentem: etenim priuilegia Papatus cenſentur eadem numero, quæ non pereunt mortuo Maphæo, ſed quaſi ſuſpenſa manent, donec alter eligitur, in quem reponuntur: item ea non multiplicantur in duabus perſonis ſimul: at priuilegiũ pupilli videtur mori cum Petro, & illud non expectat ſucceſſorem, nec tranſire ad alium, qui incipit de nouo eſſe pupillus, ſed in eo inſurgit priuilegium aliud numero diſtinctum; vnde,

Doctrina Suarij ampliùs refutatur.

etiamſi

etiamſi ipſe maneat pupillus, adhuc in Antonio de nuoo facto pupillo nouû aliud priuilegiû inſurgit. Hæc omnia benè aduerto eſſe diuerſa, at pro præſenti quæſtione ſunt (vt dixi) planè impertinentia; nam in primis pariuntur inſtantiam manifeſtâ in Collegio, Monaſterio, Vniuerſitate, &c. quæ ſunt purè fictæ perſonæ. Etenim priuilegia quæ Collegio v.g. Societatis conueniunt, non ſunt eodem modo in omnibus Collegiis, ſed diſtincta: vnde ſi nouum erigatur Collegium, noua in illo inſurgunt priuilegia; ſi extinguantur, extinguuntur, nec manent ſuſpenſa, &c. Deinde idem eſt in Cardinalatu; & ſuppono id quod certum eſt, numerum eorum eſſe ad libitum Papæ: nam non ſunt in omnibus eadem numero, ſed diſtincta priuilegia: item, ſi vnus moriatur, non manent ea ſuſpenſa propriè, ſed pereunt, quia non eſt de iure vt omnibus detur ſucceſſor: ſicut mortuâ vxore nõ eſt de iure vt maritus alteram accipiat: & ſicut in obiectione dicitur, ſi noua adueniat vxor, reſultare in eâ noua, licet omnino ſimilia, priuilegia; ita dicam, ſi Papa nouum creet Cardinalem, etiam noua, omnino tamen ſimilia, in eo reſultare priuilegia, & priora, prout in Erneſto v.g. extitêre, cum ipſo periiſſe: ergo tota ea differentia, quæ in Papatu ponitur, eſt impertinens ad præſentem difficultatem, quia non reperitur in aliis; quæ tamen ſunt rigoroſiſſimæ perſonæ fictæ.

13. *Ratio à priori contra doctrinam Suary.* Facilis eſt etiam ratio à priori contra eam doctrinam; nã quòd ea priuilegia ſimul non poſſint conuenire niſi vni ſoli perſonæ reali, & quòd illa neceſſariò debeat habere ſucceſſorem, parum iuuat in ordine ad cõceptum perſonæ fictæ: quia ille conceptus non ex vnitate aut ſucceſſione deſumitur, ſed ex eo quòd abſtrahat ab indiuiduali eſſentiâ, & ſolùm proueniat, iuxta dicta ſuprà, ab aliquâ denominatione, ob dignitatem, domum, agrum, vineam, quam poſſidet. Conſtet ergo ea etiam priuilegia debere omnino inter purè realia annumerari.

Svbsectio II.

Cæteræ regulæ pro eâ differentiâ.

14. *Diſtinctio priuilegij perſonalis a reali deſumi ſolet ex cauſâ.* Secundò, ad cognoſcendum, quando priuilegium ſit reale, quando perſonale, addi ſolet alia regula, vt ſcilicet conſideretur cauſa, quæ ad dandum priuilegium mouit Principem: ſi enim cauſa deſumitur ex perſonali merito aut egregio facinore, priuilegium erit perſonale; ſi verò deſumitur ex dignitate, quam ex perſonâ habet, erit priuilegium reale; hæc tamen conſideratio manifeſtè paſſim non ſubſiſtit: etenim ſæpè perſonæ veræ ob facinora propria acquirunt priuilegia realia annexa alicui dignitati: ſæpè enim Imperator dat alicui titulum Comitis, Ducis, &c. cum priuilegiis magnis, vt tranſeant ad omnes hæredes, ſæpè item, ob merita alicuius particularis Epiſcopi, concedit Pontifex gratiam ſeu priuilegium, quod annexum manet ei dignitati; quod cùm benè notauerit P. Soarez num. 8. & 9. & ad ſequentem regulam à nobis tradendam recurrerit, miror eum eo ipſo capite in fine num. 12. contrarium docuiſſe, ſcilicet, etiamſi priuilegium dirigatur nõ ad indiuiduam perſonam, ſed ad dignitatem, eſſe tamen perſonale, ſi pro cauſa eius priuilegij ponantur particularia merita eius perſonæ: in quâ regula iam

ſed non eſt vniuerſalis.

recurrit ad motiuum concedentis, ad quod antea diximus non recurrendum. Quidquid verò de eius mente ſit, dicendum eſt, ſi ad intentionem concedentis attendatur, id variis modis contingere: aliquando enim Princeps dat priuilegium ipſi indiuiduæ perſonæ veræ & reali determinatæ, vt quando Rex Hiſpaniæ v.g. alicui Magnati dicit, *Tegatus Dux, Marchio,* &c. tunc enim annectit eam gratiam Marchionatui, Ducatui, &c. eſtque priuilegium reale tranſiens ad omnes, qui in eo ſtatu ſucceſſerint: id quod locum habet etiamſi motiuum Principis fuerit ex meritis & facinoribus talis perſonæ indiuidualis deſumptum; imò ordinariè ex ſolis eis deſumitur fundamentum talis gratiæ: aliquando verò dicit, *Tegatur Antoni, Petre,* &c. tunc autem eſt priuilegium perſonale, nec tranſiens ad hæredes: quo exemplo clariſſimè hæc res intelligitur; habet autem locum etiam in aliis Principibus: nam ſi Pontifex loquẽs cum aliquo Epiſcopo v.g dicat, *Facio tibi hanc gratiam, vel hoc priuilegium,* cenſetur eſſe tantùm perſonale, & cum illo perire: ſi verò dicat, *Ob tua merita hoc concedo tuæ dignitati Epiſcopali,* iam erit reale priuilegium; ad id autem cognoſcendum ipſa verba priuilegij maximè ſunt ponderanda; vt per ſe patet Tollitur autẽ magis omnis ratio dubitandi, ſi Princeps addat verba ampliatiua aut reſtrictiua; vt v.g. ſi dicat, *Tibi & hæredibus aut ſucceſſoribus*; nam eo ipſo erit reale priuilegium, etiamſi non deſignauerit dignitatem, ſed perſonam indiuiduam; ſi verò è contrario dicat, *Concedo tuo Epiſcopatui pro te hoc vel illud*, erit priuilegium purè perſonale. 15. *Quomodo colligi poſſit mẽs concedentis circa priuilegium reale vel perſonale.* *Perpendenda ſũt ipſa verba priuilegij.*

Circa verbum *in perpetuum* aliqua eſſe poteſt ratio dubitandi, an abſolutè denotet priuilegium reale Felinus in cap. *Quoniam Abbas*, de offic. delegat nu. 11. ſentit denotare reale: quod etiam defendit; & inde confirmat P. Suarez, quia priuilegium etiam perſonale perpetuum eſt, per ſe loquendo, quoad vitam eius cui conceditur: ergo quando additur τὸ *in perpetuum* maiorem durationem denotat, ſcilicet poſt mortem illius in hæredibus; alioquin planè gratis illud verbum adderetur. Alij tamen negant ſufficere, quia ſæpè dicitur *in perpetuum* id quod pro tota vita conceditur; alij tandem vtuntur diſtinctione: ſi enim priuilegia ſint remuneratiua, putant eſſe realia, quando verbum illud *in perpetuum* in eis ponitur: quòd ſi ſint liberalia, cenſent non ideò eſſe realia. *An verbum In perpetuũ denotet priuilegium reale.*

16. *Non denotat ſemper priuilegium reale,* Mihi ſanè non videtur vlla ex his ſententiis rem declarare; & in primis quæ vniuerſaliter affirmat, denotari reale priuilegium per eam particulam, videtur eſſe falſa: nam ſi Pontifex nominando Erneſtum, qui eſt Archiepiſcopus Pragenſis, dicat, *Concedo tibi Erneſte in perpetuum vt poſſis conferre Ordines extra tempora*, aut, *vt nõ tenearis in perpetuum ieiunare*: certè nemo dicet, ea priuilegia tranſire ad ſucceſſores; ergo non ſunt realia. Secundò, nec placet ſententia abſolutè negans; nam ea videtur ſufficienter reiecta ratione Patris Suarez ſuprà poſita. Tertia verò diſtinguens inter priuilegia liberalia & remuneratiua nullo modo placet, quia planè videtur impertinens ea diſtinctio ad ſignificationem vocis *in perpetuum* reſtringendam vel coarctandam: quare enim liberaliter non poterit aliquid concedi vt annexum alicui dignitati? & è contrario, quare remunerando non poterit ſolam hanc perſonam reſpicere? Et verò potiùs videtur *neque ſemper perſonale.* *Reycitur ſententia quadã media.*

 reſtrin

reſtringenda ea vox iu temunetatotiis quam in aliis, quia in illis motiuum eſt perſonaie, ergo gratia perſonalis;ſed neque hane rationem ſuffi-cere paulò antè oſtenſum eſt.

17. *Regula ad noſcendum, quãdo vocula in perpetuum ſignet priuilegium reale vel perſonale.*

Vtendum ergo cẽſeo aliâ diſtinctione vtiliori pro re præſente. Pro quo conſiderandum eſt, aliquando gratiam factam à Principe eſſe talem, vt ex ſa ſemel conceſſa tamdiu duret quamdiu perſona, cui conceditus, viuit: vt ſi aliquis fiat Comes, Marebio, Epiſcopus, &c. non enim hæ dignitates vmqnam ad tempus conceduntut, & poſteà eidem auferuntur; in bis etgo ſi addatur *in perpetuum*, cenſeo priuilegium eiie teale, & tranſite ad hæredes ſeu ſucceſſores: id mibi perſuadet tatio pro P. Suarez allata, quia ea particula *in perpetuum* non ponitur gratis; ſi autem de ſolâ vitâ eius cui conceditur intelligeretur, nihil ſignificaret, vnde ſi Pontifex dicat, *Te Abbatem Caſſinenſem conſtituo in perpetuum Epiſcopum Caſſinenſem*; certè denotat illam dignitatem Epiſcopalem manete annexam Abbatibus Caſſinenſibus: idem eſt, ſi Rex dicat Petto, *Te facio in perpetuum Comitem*; eo enim ipſo intelligitur gratia ad hæredes tranſire: & in hoc ſenſu defendo ſententiam Felini. Aliæ autem ſunt gratiæ, quæ ex ſe non ſunt perpetuæ, etiam pro vitâ eius eui conceduntut: vt in exemplis ſuprà à me poſitis manifeſtè patet; nam gratia concedendi Ordines exita tempora non eſt perpetua: item licentia ad non ieiunandum conceditur ſæpè ad vnum annum, nou ad plures, aliquando ad dnos, tres, &c. Idem in ſæcularibus; nam in Hiſpania v. g. officium Prætoris, qnod *Corregidor* vocamus, non eſt pto tota vita: idem de Viceregibus, Legatis, &c. intelligendum. In his ergo gratiis, cenſeo particulam *in perpetuum* ſolùm ſignificare, priuilegium durare pro tota vita eius perſonæ, non verò eſſe vllo modo reale; ergo ſi dicat Rex, *Facio te Prætorem huius ciuitatis in perpetuum*; *Facio te Viceregem Neapolis, Siciliæ, &c. in perpetuum*, nihil planè denotatur de perpetuitate in familia, ſed in perſona: idem, ſi Papa dicat alicui, *Concedo tibi priuilegium dandi Ordines extra tempora in perpetuum*; non intelligitur datum priuilegium ſucceſſoribus, ſed illi ſoli. Loquor iam vi eius vocis *in perpetuum*; nam de aliis ſignis dictum eſt ſuprà. Et bæc mihi videtur eſſe clariſſima explicatio eius vocis *in perpetuum*.

18. *In gratijs ex ſe non perpetuis, ne quidẽ ad vitã, vox in perpetuũ ſignat priuilegium perſonale.*

19. *Ad dignoſcendum priuilegium reale à perſonali põderanda eſt etiã materia priuilegij.*

Pt[æ]ter verba, quæ intentionem deſignant, ponderanda eſt etiam materia priuilegij, an ſit talis, vt poſſit tranſire ad ſucceſſores, an verò id ei tepugnet; nam ſi materia ſit quaſi determinata, tuue, non obſtante deſignatione dignitatis, cenſetut eſſe perſonale: vt ſi v. g. Rex dicat alicui denotando dignitatem illius, *Dux, vos conſtituo Generalem huius belli contra Turcam*; certè non cenſetur tale priuilegium reale, ſed perſonale; non aliter quàm ſi dixiſſet, *Petre, Antoni*, &c. quia materia illa belli contra Turcam non eſt res perpetua: & ad ſimilia munia maximè attenditur indiuidualis prudentia, fortitudo, &c. quæ actu ſunt in Generali neceſſaria, & non ſupponuntur tranſire ad hæredes, &c. idem eſt, quando Papa alicui etiam ſub titulo Epiſcopi talis loci committit illi rem aliquam indiuiduã perficiendam, quæ non cenſetur tranſire ad ſucceſſores. in confirmationẽ

Cap. Dilecti. & cap. Aduerſus non faciunt ad rẽ præſentem

huius regulæ citatur cap. *Dilecti*. de foro competenti, & cap. *Aduerſus*. de immunitate Eccleſiatũ, in quibus tamẽ nec verbum video ea de re: quod enim in hoc vltimo circa finem ponantur hæc verba, *Cùm ſuccedat in onere qui in honore ſubſtituitur*, non videtur eſſe ad rem præſentem; quia ibi agitur de obligatione ſoluendi, quam prædeceſſor incurrerat, non de priuilegio; neque ſi de hoc ageretur vlla ponitur regula, vnde cognoſcatut, quando ſit perſonale, quando teale. de quo ſolo puncto nunc agimus.

Svbsectio III.

Quid ſit dicendum in dubio realis aut perſonalis priuilegij.

Quidã aiunt eſſe præſumendũ reale.

QVærimus, quando dubium eſt, vtrùm priuilegium ſit reale, an perſonale, quale debeat seputari. Quidam affirmant eſſe præſumendum reale, nullum tamen afferunt ſolidum fundamẽtũ huius doctrinæ: leges enim quædam, quas pro ſe citant, ſolùm probaut, priuilegium rebus conceſſum eſſe teale, perſonis verò conceſſum eſſe perſonale: caput item *Cùm veniſſet*. de inſtitut. quod ab eis citatur, nihil aliud dicit, quàm in dubio poſſe aliquando eſſe coniecturas maiores pto reallitate priuilegij; vbi eo ipſo ſupponit aliquando poſſe eſſe minores, aliquando æquales; vnde ex eo capite nihil ſuadetur: ideò alij è contrario iudicant, in dubio ſupponendum eſſe perſonale, quia priuilegium eſt ſtricti iuris, ideóque in dubiis debet teſtringi. 20.

Alij putant præſumẽdum eſſe perſonale.

Notandum pto intelligentia quæſtionis, non eſſe in ea ſermonem, quando verba concedentis diriguntur ad rem, & cetera ſunt dubia, aut è contrario diriguntut ad perſonam, ac reliqua ſunt dubia; eo enim caſu ex regulâ ſuperiùs traditâ dicẽdum eſt in primo priuilegium eſſe reale, in ſecundo perſonale: eſt ergo difficultas, quid ſit dicendum, quando, omnibus penſatis res eſt dubia. In hac quæſtione breuiter reſpondendum eum P. Suario præmiſſâ diſtinctione priuilegij in illud, quod eſt purũ beneficiũ, & in illud quod eſt contra ius commune, aut contra ius tertiæ alicuius perſonæ: illud ergo primum, quia fauorabile, & nullo modo odioſum, debet extendi & dici reale: quod ex ea regula iuris confirmatur, *Decet conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum*: quam ſententiam tenuerunt etiam Bartolus & Baldus; ille in l. vlt. ff. de ſeruitute legis, num. 4. hic verò in l. 3. ff. de conſtitutionibus Principum.

Pro ſolutione diſtinguitur priuilegium duplex, fauorabile & odioſũ. Quãdo priuilegium eſt purum beneficium cenſetur eſſe reale.

Quòd ſi priuilegium ſit odioſum, quatenus eſt contra ius commune aut ius tertij, addenda eſt adhuc alia diſtinctio: vel enim dubium circa illud tale eſt, vt nullæ planè rationes ſint nec pro vna nec pro altera parte; & tunc debebit reſtringi & iudicari perſonale, quia in dubio odia ſunt reſtringenda. 21.

Quando eſt odioſum, & in dubio pro nulla parte rationes ſuppetũt, cenſeri debet perſonale.

Obiicies: Id quod eſt odioſum reſpectu vnius, eſt fauor reſpectu alterius; ſicut autem odia ſunt reſtringenda, ita è contrario fauor ampliandus; ergo tãta erit etiam tunc ratio extendendi quanta coarctandi. Reſpondeo, fortius eſſe pro reſtrictione odium quàm pro ampliatione fauorem, quia maius ius habet quis vt retineat quæ ſua ſunt, ſeu, non vt ipſi inferatur damnum, quàm alter ad fauorem & gratiam, quia fauor eſt quid ſupererogationis, ablatio autem rei propriæ videtur eſſe contra naturam. Quòd ſi dubium tale ſit, vt vtraque pars ſit probabilis, videtur tunc poſſe iudicari reale & perpetuum; nam (vt tertio Tom. diximus) quando ambæ partes ſunt probabiles, poteſt quis quamlibet ſequi,

Obiectio.

Solutio.

Quòd ſi circa priuilegium odioſum dubium vtrinque eſt probabile, reputabitur reale.

etiamſi

Digitized by Google

etiamſi minùs tuta ſit, imò, etiamſi ſit minùs probabilis, dum tamen verè ſit probabilis; ergo, ſi probabilis eſt opinio de realitate ſeu perpetuitate priuilegij, poterit quis in conſcientia eo vti.

22.
Obiectio difficilis ex eo, quia melior eſt ſemper conditio poſſidentis.

Contra hanc doctrinam video difficultatem hanc ſatis grauem, quam ex doctrinâ communi & certâ à Patre Suarez hîc ſuppoſitâ deſumo; ait enim præcedentem doctrinam eſſe intelligendam regulariter, niſi ſit poſſeſſio vel vſus in alterutrã partem, quia tunc ſuccedit alia regula iuris, quòd in dubiis melior ſit conditio poſſidentis. Hinc ego argumentor: In caſu, de quo loquimur, ſemper poſſidetur contra priuilegium; agimus enim de priuilegio contra ius commune & ius tertij; ergo ante priuilegium ius commune & ius tertij poſſident ſuam vim obligandi & retinendi libertatem; ergo numquam poterit in eo dubio priuilegiũ reputari reale, ſed purè perſonale. Quæ ratio non ſolùm viget, quando probabilitas circa realitatem eſt minor quàm circa rationem perſonalis priuilegij, ſed etiam quãdo eſt æqualis: ideò ſolum videtur poſſe iudicari reale, quando de hac parte maior eſt probabilitas; tunc enim per illam compenſatur ratio poſſeſſionis, quæ ſe tenet ex parte aduerſâ.

Solutio.

Reſpondeo, illud principium, *In dubijs melior eſt conditio poſſidentis*, intelligi debere, quando dubium eſt planè negatiuum, quòd nõ ſunt rationes probabiles pro vllâ parte; quando enim ſunt, iam non eſt propriè dubium, & conſequenter tunc poterit quis amplecti opinionem quam velit; alioquin non liceret vmquam amplecti opinionem æquè probabilem minùs tutam, quia tunc ſemper operaremur contra præceptum, quod eſſet in poſſeſſione; & conſequenter iam ex hoc capite melior eſſet conditio præcepti, ideóque malè ageremus nos operando contra illud.

23.
Replica, quia ſequeretur poſſe dari bellũ vtrimq; iuſtum.

Adhuc tamen replicabis, Si ſub hac probabilitate licet priuilegiato reputare reale & perpetuũ illud priuilegium, quod eſt in præiudicium tertij, ſequeretur bellum iuſtum ex vtraque parte: quod abſurdum eſt: ſequela patet, quia etiam alter, contra quem eſt priuilegium, habet rationes probabiles, vt iudicet, priuilegium fuiſſe ſolùm perſonale, & iam periiſſe, ac proinde, ſe non teneri ad illud detrimentum; ergo poterit eis rationibus ſe accommodando reſiſtere vſui priuilegij, eritque bellum ex vtraque parte iuſtum.

Quid reſponderi poſſet.

Reſpondebis, hoc inconueniens non eſſe ſpeciale huius materiæ: etenim ſi duo probabiliter reputent rem aliquam in viâ v.g. repertam eſſe ſuam, erit idem bellum iuſtum ex vtraque parte; nam quilibet nitens eis probabilibus rationibus, poterit rem illam apprehendere, & vnus contra alterum de eâ certare: ſicut ergo hîc debet hoc admitti: ac reſponderi, poſſe per accidens ex eâ opinione probabili eſſe bellum iuſtum, ex vtraque parte ſine inconuenienti etiam idem poſſe in caſo noſtro concedi.

Reſpõſio allata impugnatur.

Hæc tamen ſolutio non videtur ſatisfacere; nam in caſu reſponſionis dicetur rem illam futuram primò occupantis, à quo iam alter non poterit eam violenter extorquere, quia iam poſſeſſio ſtat pro illo; quia autẽ quilibet ex illis habet ius ad primò occupandam eam rem, ſi poſſit, meritò poteſt vterque dici habere abſolutè ius: at in noſtro caſu, cùm vnus ſemper iam ſupponatur in poſſeſſione, non poteſt dici alter habere ius ad rem illam, quia non poteſt illum ex poſſeſſione deiicere.

Reſponſio verior ad replicam.

Ad hanc vltimam replicam, nam per priorem ſolutionẽ ſufficienter reſponſum eſt argumento, dico, in noſtro caſu non ſequi vllum ſpeciale inconueniens, imò multò minùs quàm in aliis caſibus admittatur ab omnibus, dico enim priuilegiatum, eo ipſo quòd alter reſiſtat nixus opinione probabili, quod tale priuilegium non ſit reale, non poſſe eo vti contra ius tertij: & in hoc ſenſu admitto, illud priuilegium non valere, ſeu non eſſe reale: ſi tamen alter, contra quem priuilegium eſt, non vtatur opinione eâ probabili, tunc licitum fore in conſcientiâ & foro externo vti eo priuilegio: & verò ſi aliquoties vtatur altero non reſiſtente, iam contra illum præſcribet, & non licebit alteri reſiſtere vi ſuæ poſſeſſionis, quia iam cecidit ab illâ per actus contrarios, quos permiſit in altero.

Sectio III.

Tres aliæ diuiſiones priuilegij.

Diuiditur in remuneratiuum & non remuneratiuum. 24.

Altera diuiſio priuilegij eſt in remuneratiuum & in non-remuneratiuum: illud eſt, quod datur vt præmium intuitu meritorum ex parte perſonæ, cui conceditur, ſiue ea merita ſint propria, ſiue aliena, ei tamen aliqualiter applicata. Dixi *datur vt præmium*, quia contingere poteſt, vt Princeps alicui ob magna talenta concedat aliquod priuilegium, non quidem volens propriè ea remunerare, ſed volens eã vti ad commune bonum: vt ſi Papa daret alicui Sacerdoti ſancto, docto, zeloſo priuilegium, vt poſſet ſine alia licentia vbique concionari & audire confeſſiones, abſoluereque ab omnibus caſibus reſeruatis, non eſſet priuilegium remuneratiuum; quia id non facit Papa animo propriè illum præmiandi, ſed per ea talenta promouendi bonum aliorum.

Priuilegium, eſſe remuneratiuum non probat eſſe perſonale potiùs quàm reale.

Priuilegium non-remuneratiuum eſt, quod non datur vt præmium. Circa quam diuiſionem fusè diſputãt aliqui vtrùm omne remuneratiuum ſit perſonale, quandoquidem habet pro motiuo cauſam perſonalem, id eſt merita perſonalia eius cui conceditur. Ego tamen ab hac quæſtione omnino hîc abſtineo; nam eſt omnino eadem cum ea, quam ſuprà cum his auctoribus tractauimus, an ex eo, quòd cauſa motiua ad priuilegium concedendum ſit particularis, vt v.g. particularia merita, inferatur inde priuilegium eſſe perſonale; diximus enim, ex eo capite non inferri eſſe perſonale aut reale determinatè, quia in præmium meritorum Petri v.g. dari poteſt ei aliquid pro ipſo & ſucceſſoribus, & è contrario poteſt etiam dari ipſi ſolùm ad vitam.

Neq; cõtrariũ ex iure oſtendi poteſt. 25.

Duo tamen hic breuiſſimè addenda. Primum eſt, legem 1. ff. de conſtitutionibus Principum, in qua dicitur, *Quæ Princeps alicui ob merita indulſit, vel ſi quam pœnam irrogauit, vel ſi cui ſine exemplo ſubuenit, perſonam non egreditur*; hanc, inquam, legem non probare vllo modo (prout aliqui contendunt) omne priuilegium remuneratiuum eſſe perſonale in ſenſu, de quo nunc loquimur; nam quando Vlpianus dicit *perſonam non egreditur*, ſeu, *non trahitur in exemplum*, ſolùm voluit dicere, non debere ad alias perſonas per ſimilitudinem trahi; at ea priuilegia non poſſe in hæredibus manere, quandoquidem non alia perſona, ſed moraliter eadem cum priori reputantur, nullo modo negat. V.g. ſi Rex aliquem inſignem Capitaneum fecit Comitẽ, non licet ſine nouâ & ſpeciali voluntate Principis alterum Capitaneum ſimilẽ priori reputare

Comitem: hoc ſolum docet Vlpianus; per quod nec per vmbram aſſerit filios eius Capitanei iam facti Comitis non ſucceſſuros parenti in nobilitate, Comitatu & bonis, quæ parenti Princeps conceſſit.

16. *Potiori iure debet priuilegium non remuneratiuum dici perſonale quàm remuneratiuum.*

Alterum quod obſeruo eſt, potius è contrario, ſi priuilegium non ſit remuneratiuum: & detur intuitu talentorum particularium, quatenus ea ſperantur futura Reipublicæ vtilia, eſſe priuilegium perſonale; vt in exemplo quod poſui de facultate concionandi, &c. alicui conceſsâ ob doctrinam: &c. item, ſi Rex aliquem faciat Generalē exercitus attēdendo ad prudentiam, vires, &c. Ratio huius eſt manifeſta, quia tūc Princeps non mouetur ob ea talēta, niſi quatenus reddunt ſubiectum illud aptum ad finem præcipuè intentum, ſcil. ad Reipublicæ defenſionem, animarum conuerſionem, &c. ergo cùm non ſupponantur ea talenta tranſire per ſe ad heredes, neque etiam cenſebitur Princeps concedere priuilegiū illud pro hæredibus: in quo non eſt eadem ratio de priuilegio remuneratiuo; nam ad finem præmiandi, quem tunc Princeps intendit, congruum eſt vt priuilegium tranſeat ad hæredes; per hoc enim ipſum præmiatur valdè parens, quòd filius & nepos, &c. eadem gratiâ fruātur; & Epiſcopus, eò quòd priuilegium maneat intuitu ipſius annexum Sedi; ergo ex hoc capite longè maius fundamentum eſt ad dicendum, priuilegium remuneratiuum eſſe perpetuum, quàm alterum nonremuneratiuum, datum tamen intuitu boni publici ob talenta, quæ in perſona ad bonum illud publicum promouendum agnoſcuntur. Dico *datum ob talenta*, quia ſi motiuum eſt aliud independēs à particulari talento, & ſolùm deſumitur ex officio aut dignitate, tunc, vt diximus ſuprà, eſſe poterit reale.

27. *Tertiò diuiditur priuilegium in cōuentionale & non conuentionale.*

Tertia priuilegij diuiſio eſt in conuentionale & non conuentionale: illud eſt, quod habet aliquid de mutuo pacto; vt ſi Pontifex alicui Sacerdoti dicat, *Ego tibi do licentiam abſoluendi vbique ab omnibus reſeruatis, hac ſolâ conditione, vt oſtendas priùs Parocho hoc priuilegium*: poteſt item illud pactum eſſe magis accedens ad contractum; vt ſi Imperator facere velit aliquem Nobilem ob pecuniæ ſummam aliquam ſibi conceſſam, dicatque, *Si dederis mihi hanc pecuniam ego*, &c. Non conuentionale eſt illud, quod ſine vllo contractu aut conditione conceditur.

Priuilegium conuentionale eſt verè priuilegium.

Circa quam diuiſionem aduerto, etiamſi nunnulli dicant eiuſmodi priuilegia conuentionalia non eſſe vera priuilegia (quod ad vocem ſpectat) abſolutè tamen talia eſſe cenſenda, quia in definitione priuilegij non requiritur, vt gratis omnino concedatur. Ratio etiam à priori eſt facilis, quia eſto intercedat aliquod onus, verè tamen fit gratiâ magna ei cui talis res conceditur; ergo reperietur ibi vera ratio beneficij.

Priuilegium cōuentionale non neceſſariò eſt reale.

Secundò aduerto, malè aliquos docere, priuilegium conditionale eſſe reale, eò quòd contractus ex ſe ſit perpetuus; malè, inquam, id doceri, quia poſſum ego ob pecuniam v.g. præſtare alteri gratiam ſolùm ad vitam: vt ſi dicat Imperator, *Si dederis mihi decem millia, faciam te Comitem pro tuâ tantum vitâ*: & idem eſt de aliis gratiis & priuilegiis. Quod verò aliqui obiiciunt, contractum ſeu pactum de ſe eſſe perpetuum, non eſt ad rem; nam perpetuitas non eſt maior quàm voluerunt contrahentes; ſi ergo illi ſolum voluēre ad vitam, certè hanc ſolùm habebit pactum.

28. Quinta diuiſio priuilegij eſt in temporale & perpetuum: hæc licet videatur coincidere cum diuiſione in reale & perſonale, multùm tamen ab eâ differt; etenim circa ipſam perſonam poteſt eſſe priuilegium temporale & perpetuum: *Quartò diuiditur in temporale & perpetuum.* illud ergo erit temporale, quod non ad totam vitam, ſed ad aliquot tantùm annos conceditur: dicitur verò ſecundùm quid perpetuum, quod ad totam vitam conceditur; licet hoc in rigore ſit temporale: item aliquod reale erit temporale, ſi ad duos v. g. vel tres tantùm hæredes tranſeat, non in perpetuum ad omnes, vel ſi ad centum v. g annos, non plures, ſiue duo ſiue plures hæredes intra illud tempus futuri ſint: vno verbo, illud eſt priuilegium perpetuum, quod ex ſe durabile eſt in perpetuum, niſi reuocetur; etenim poſſe reuocari, non tollit rationem perpetui, quia ex ſe omnia priuilegia habent reuocabilitatem: illud autem erit temporale, quod à ſe habet rationem defectibilis, vel quòd ad vnam aut determinatas perſonas, aut ad certos annos, &c. & non plures conceditur, vel quod ſub conditione defectibili; quâ poſitâ ſtatim ceſſat.

Quid ſit priuilegium perpetuum quid temporale.

Circa hanc diuiſionem illud ſolet in dubium verti Primò, an ſi concedens dicat, *Do tibi hoc priuilegium vſque ad beneplacitum meum*, cenſeatur dare priuilegium, quod pereat mortuo concedente. 29.

An priuilegium cōceſſū vſq; ad beneplacitū concedētis pereat mortuo cōcedente. Sententia Suarez & Sanchez affirmatiua. Negant alij.

Affirmant aliqui: quos P. Suarez ſequitur cap. 5. & P. Sanchez fusè lib. 8. diſp. 28. n. 50. quia virtute includitur in eâ conditione, vt ſemper pendeat à voluntate concedentis: ergo cùm primùm hic moritur, quia iam deſinit ab eo pendere, deſinit etiam eſſe: quòd ſi dicatur *vſque ad beneplacitum Sedis*, cenſent eſſe perpetuum, quia Sedes ſemper durat, & ſemper poteſt illud reuocare. Alij tamen putant eſſe probabilius, etiam illud primum eſſe perpetuum; nam τὸ *vſque ad beneplacitum meum*, non videtur denotare, neceſſariam eſſe poſitiuam perſeuerantiam phyſicam eius beneplaciti; alioquin cùm primùm concedens vel dormiendo vel alio modo ceſſaret ab ea volitione & beneplacito, periret priuilegium; quod abſurdum eſt; ſolùm ergo cenſent, eis verbis ſignificari, neceſſum eſſe, ne ipſe concedens retractet voluntatem; ergo ſi eam non retractat ante mortem, ſemper cenſebitur priuilegium prodire ab eâ voluntate non retractatâ; & conſequenter adhuc manebit poſt mortem.

30. *Obiectio. Solutio.*

Dices, Quid ergo ſpeciale ea verba ſignificāt, cùm ſemper intelligatur poſſe concedentem retractare voluntatem? Reſponderi poteſt Primò ideò poni, vt lōgè minor cauſa requiratur ad abrogandum illud, quàm ſi omnino abſolutè conceſſum fuiſſet; nam priuilegia ſine eâ limitatione conceſſa auferri non poſſunt, niſi datâ aliqua vrgenti cauſa ex parte eius cui conceditur. Si v. g. Rex euexit aliquem abſolutè ad dignitatem Comitis, non poteſt ab eo auferre eam dignitatem nulla planè commiſſa culpa, ob quam id mereatur: at ſi dixiſſet, *Facio te Comitem quamdiu ego contrarium non voluero*, ſeu, *vſque ad beneplacitum meum*, certè ſine vlla culpa reuocare poſſet eam voluntatem: idem eſt, ſi ego alteri do pallium vſque ad meum placitū, non enim oportet ideò cenſeri pallium non fore illius poſt meā mortem, ſi non reuocaui voluntatem illam; ſed ideò poſita eſt ea clauſula, vt mihi ſemper ſit liberum reſcindere donationem; quòd ſi non fecero, tranſibit in abſolutam, vel certè in priuilegiis retinebit eam reuocabilitatem à ſucceſſore,

quam

quam habuit à concedente, id quod eodem modo dicendum eſt, eſto priuilegium ſit in præiudicium tertij, aut contra ius commune, quia quoad hoc impertinens omnino videtur ea conſideratio, cùm non obſtante eo præiudicio Princeps poſſit dare priuilegium perpetuum; & vt diximus verba id ſignificant, ergo.

Sententia negans perire eſt probabilis, affirmans autem probabilior.

31. Hæc ſecunda ſententia non caret probabilitate, nihilominùs tenenda eſt prior, quia expreſſè cap. *gratioſè*. de reſcriptis in 6. ita deciditur; & additur eã ratio, quòd ſcil. expiret ea voluntas morte concedentis: ex quo capite benè colligit P. Sanchez ſuprà eam regulam extendi ad omnia priuilegia etiam non odioſa; nam ſi cauſa, cur pereant odioſa, eſt defectus voluntatis, quæ per mortem impeditur, idem erit in non odioſis; quia etiam hæc non poſſunt ſine voluntate concedentis perſeuerare. Vide Sanchez eo loco.

Quid reſpondendum ad fundamenta negatiuæ ſententiæ.

Hinc autẽ reſpondemus his quæ pro contrariâ ſententiâ allata ſunt; negamus enim eum eſſe ſenſum illorum verborum, quem illi auctores ponunt; quia dicere, *vſque ad beneplacitum meum*, idem eſt ac dicere, *quamdiu moraliter voluero*: ea autem volitio ceſſat cùm primùm non poteſt ampliùs velle.

Quomodo pereant priuilegia in perpetuum conceſſa deficiente ſubiecto.

32. Secundò circa eam priuilegij perpetuitatem verti poteſt in dubium, quomodo priuilegium, alioquin ex ſe perpetuum, pereat, ſi planè deficiat perſona aut ſubiectum, cui conceditur; quomodo pereant priuilegia v.g templi, ſi omnino hoc diruatur; priuilegia Religionis, ſi hæc extinguatur; vt templarij olim extincti fuere. Quidam reſpondẽt ſub diſtinctione; ſi enim extinguatur res illa ex mandato Principis, putant omnino perire priuilegia ei annexa, ſecùs verò, ſi vel inimici diruant templum; aut per ſe ruat, vel Religio deficiat ex defectu perſonarum. Probabilius tamen videtur, ſi planè omnino pereat ſubiectum, liceat ſic dicere, tam in ſe quàm in ſemine, vel (vt alij dicunt, in ſpe, omnino perire ea priuilegia: etenim illa debent iudicari velut accidentia, quæ omnino pereunte ſubiecto neceſſariò debent perire; quando autem ſubiectum illud quaſi in virtute aut ſemine, aut in ſpe manet moraliter, iam cenſetur perſeuerare; ideóque etiam priuilegia illius eo modo perſeuerant, vt ſcil. ſint ſuſpenſa vſquedum reſtituatur illa res; tunc autem cum illâ reſurgent.

Non pereunt, niſi ſubiectũ tam in ſe quàm in ſemine pereat.

Deſtructâ aut exuſtâ Eccleſiâ non pereunt illius priuilegia:

33. Hinc fit, vt captâ ac deſtructâ Eccleſia ab hoſte adhuc Epiſcopus illius retineat ſua priuilegia, & poſſit denominari eius loci Epiſcopus: idẽ de Canonicis, quia tunc in his perſonis manent vt in ſubiecto ea priuilegia, manet etiam ius ad eam rem, licet ſit ea in manu hoſtis aut furis, & verò etiamſi ſit combuſta; quia poteſt repetere illi æquiualens. Colligitur, etiam, illa priuilegia, quæ ſunt annexa ipſi territorio; ſeu loco manere actu, quia territorium ſemper manet; nam fundus manet, etiãſi ab hoſte occupetur, ea verò quæ erant ipſi Eccleſiæ vt tali annexa. v.g. indulgentias non manere actu, quamdiu non eſt Eccleſia; ſi verò ſit ſpes eam extruendi, etiam in ſpe, priuilegia v. g. indulgentias manere.

niſi ab habẽte auctoritatem omnino aboleatur vel aliò transferatur.

Quòd ſi omnino deſtruatur templum ab habente auctoritatẽ, vel transferatur alio, tunc, quia etiã moraliter omnino ceſſauit ſubiectum, ceſſabunt etiam omnino, vel ſimul cum Eccleſia ad alterum locum transferentur: vnde ſi Religio aliqua ſiue ab extrinſeco, ſiue per ſe ceſſaret omnino, etiam ceſſarẽt priuilegia; vt ceſſarunt priuilegia Templariorum: vnde, etiãſi aliquis ſub eadem regula vellet de nouo ſimilẽ Religionem erigere non propterea eo ipſo excitaret ea priuilegia.

Obiectio.

Dices: Ergo Monaſteria illa exempta, quæ cum alijs non faciunt vnum corpus, ſi ex defectu perſonarum pereant, vt in his partibus Septemtrionalibus multa præcedenti ſæculo periêre, non poterunt recipere ſua antiqua priuilegia, etiamſi alij velint ibi ſub ea regula fieri Religioſi.

Solutio.

Reſpondeo negando conſequentiam, quia ſi templum, domus, &c. manſit, ſaltem ratione illorum manſère priuilegia in ſpe: quòd ſi ita caſus fingatur, vt & templum, & domus, & Religioſi, & omnia bona perierint, ſine dubio non poterunt ibi reſurgere ea omnia priuilegia, etiamſi in eo loco aliud poſteà Monaſterium nouum extruatur.

Sectio IV.

Quatuor aliæ diuiſiones priuilegij.

Quintò diuiditur in priuilegium datum priuatæ quà tali, & datum communitati.

QVinta diuiſio priuilegij eſt in illud quod datur in fauorem vnius priuatæ perſonæ quà talis independenter ab alijs; vt v.g ſi Petro datur Priuilegium comedendi lacticinia diebus Quadrageſimæ; & in illud quod datur alicui cõmunitati & cuilibet membro illius, vt immunitas Clericorum à ſæculari, & Religioſorum ab Epiſcopali iuriſdictione: nam licet priuilegium videatur exigere, vt reſpiciat priuatam perſonã, id tamen intelligendum moraliter, *vt τὸ priuata perſona*, dicatur reſpectiuè ad alios non priuilegiatos: ſic autem Clerici reſpectu omnium hominum cenſentur eſſe quid priuatum: & Religioſi reſpectu aliorum Eccleſiaſticorum etiam ſunt aliquid priuatum. 34.

Differentia cõmunis circa effectus horum duorũ priuilegiorũ.

Circa hanc diuiſionem obſeruari ſolet hæc quoad effectus differentia, quòd priuilegio dato in bonum totius communitatis renuntiare non poſſit quilibet priuatus, quia per hoc præiudicare cenſeretur bono alterius: quo ſenſu, ſi priuilegium eſt in bonum duorum, & vnus non poteſt renuntiare, niſi præiudicando alteri non licet illi renuntiare, niſi de conſenſu alterius.

Reijcitur vniuerſaliter.

Ego tamen hanc doctrinam ſic vniuerſaliter traditam non cenſeo veram: poteſt enim ſępè talis renuntiatio in primo caſu reperiri: ſi v.g. in bonum publicum concedatur Religioni alicui & omnibus eius membris vt non teneatur ieiunare diebus Quadrageſimæ v.g. certè illud eſſet priuilegium commune, & tamen nemo diceret, non poſſe ei priuilegio renuntiari à priuato Religioſo, & ieiunare eodem modo ac ſi careret eo priuilegio: idemq; in multis alijs exemplis oſtendi poſſet; v.g. de facto nõ eſt neceſſarium Religioſo ſignificare aliquid Imperatori antequam exeat ex Regno ipſius, ſi tamen velit id facere, poterit: item ex priuilegio Ieſuitæ poſſumus abſoluere à caſibus Papæ reſeruatis, etiamſi Epiſcopo de ea facultate nihil ſignificemus; poteſt tamen quilibet ex noſtris nolle ea vti niſi ſignificando; ergo non eſt abſolutè verum, non poſſe renuntiari priuilegio communi.

Poteſt ſubinde priuatus renuntiare priuilegio dato communitati.

Aliquæ limitationes doctrinæ præcedentis.

Iudico ergo intelligendam eam ſententiam cum limitatione; Primò, quando renuntiatio eſt per ius commune aut priuatum interdicta; ſicut interdictum eſt Clerico & Religioſo ſe ſubijcere alienæ iuriſdictioni. Secundò, quando ea renuntiatio habet aliquam indecentiam, aut in detrimentum aliorum eo priuilegio gaudentium 35.

vergere poteſt, vt in eodem exemplo manifeſtè conſtat; certum enim eſt, indecens eſſe Sacerdotem à laicis puniri: poteſt item alijs inde præiudicium generari, quia facilè trahetur in exemplũ ea ceſſio: quia verò fieri poteſt, vt nec renuntiatio ſit prohibita, nec in præiudicium tertij, nec indecẽs (vt in exemplis poſitis contra communem ſententiam conſtat;) nam in renuntiatione priuilegij non ieiunandi, &c. nihil horum reperitur; tunc ſine dubio poteſt locum habere ceſſio, etiam ſi priuilegium ſit datum cõmunitati.

Quando priuilegium eſt ſimul lex irritans aliquã actionem non poteſt ei renũtiari,

Aduertendum, aliquando priuilegium ita concedi, vt propriè ſit lex irritans actionem aliquam; ſicut in fauorem minorennis inualidatur profeſſio ante decimum ſextum annum facta; tunc autem certum eſt, non poſſe ei renuntiari validè (vt docuimus ſuprà) quia tunc illa inhabilitatio, licet ſit in fauorem eius perſonæ, ſortitur tamen rationem legis etiam reſpectu minorennis; à lege autem non poteſt ſubditus ſe liberare ſolâ ſuâ voluntate, ergo nec ei priuilegio, ſi tamen illud propriè & in rigore dicendum ſit priuilegium, renuntiare.

36. *Sexto diuiditur in priuilegium purè fauorabile & mixtum ex fauore & odio;*

Sexta diuiſio eſt in priuilegiom purè fauorabile, & in mixtum ex fauore & odio: illud eſt, quod ita cedit in fauorem perſonæ, cui datur, vt nulli alteri damnum vllum inferat; vt facultas comedendi carnes diebus prohibitis, laborandi diebus feſtis, &c. quam facultatem malè aliqui dicunt non eſſe priuilegium, ſed purum beneficium; nam cùm ad modum loquendi id pertineat, & ferè omnes vniformiter eiuſmodi fauores vocent priuilegia, non ſunt audiendi pauci aliqui docentes oppoſitum. Priuilegium mixtum illud eſt, quod indirectè in aliquod damnum alterius vergit; vt ſi quis eximatur à debito ſoluendi decimas Parocho, à vectigalibus ordinarijs, &c Circa quod nihil ſpeciale occurrit dicendum, niſi quòd odioſum ſit hoc priuilegium, ideoque strictè interpretandum, iuxta dicta ſupra.

Septimò in affirmatiuum & negatiuum:

Septimo loco ponitur alia diuiſio minoris momenti in affirmatiuom & negatiuum: illud eſt ad faciendum aliquid vel licitè vel validè, quod antea non poterat; Vt facultas comedendi carnes die Veneris, quas ſine priuilegio licitè comedere non poterat; item poteſtas abſoluendi, ſine quâ nec validè nec licitè poterat abſoluere. Negatiuum eſt, quando datur licentia ad omittendum id, ad quod alias tenebatur; vt ſi quis liberaretur ab obligatione audiendi Sacrum, recitandi Officium diuinum, ſoluendi decimas, &c. Circa quam diuiſionem nihil amplius occurrit.

37. *Octauò in priuilegium fori interni & fori externi.*

Octaua diuiſio eſt in priuilegium fori interni & priuilegium fori externi; circa quam Primò ſtatim occurrit, an poſſit eſſe vllum priuilegium ſolius fori externi, quod tamen in foro interno nihil efficiat: ſi enim non poteſt eſſe, certè ea diuiſio non erit in mẽbra ſe excludentia. Dicimus ergo, omnino poſſe eſſe tale priuilegium: id quod probatur; nam qui deprehendit vxorem in actuali adulterio, habet priuilegium in foro externo eam occidendi impunè, licet in foro interno ſine dubio peccet: ſimiliter meretrices publicæ gaudent fori externi priuilegio, cùm tamen apud Deum grauiſſimè peccent, Poſſet tamen hic certari de voce, an eiuſmodi permiſſio ſit dicenda priuilegium, nec ne. Ego ſanè cum addito *fori externi* non video cur non poſſint talia dici; cumque iuuet valdè hæc acceptio ad meliùs explicandam prædictam diuiſionẽ, poteſt abſolutè ſuſtineri: quidquid verò de hoc ſit priuilegium fori externi eſt illud, quod in iudicio externo valet, ſiue in conſcientiâ ſimul valeat, ſiue non, iuxta paulò antè dicta; & ſiue ille valor proueniat per accidens, ex eo quòd deficiant probationes contrariæ contra valorem illius actionis: vt in foro externo valet donatio exteriùs facta, etiamſi donator interius nullum habuerit animum, & reuerà in re inualida ſit donatio; quia tamen exteriùs nulla eſt probatio ſufficiens, ob eius defectum reputatur valida: quod idem in priuilegio contingere poteſt, ſi in concedente animus defecerit aut in recipiente aliqua conditio ſecreta neceſſaria ad valorem illius; de cuius tamen defectu nihil probari poteſt exteriùs.

Quid priuilegium fori externi:

Priuilegium verò fori interni erit, quòd conceditur expreſſè, vt in foro interiori valeat, non in exteriori: id quòd debet declarari ab ipſo concedente; alioquin ſi abſolutè concedatur, ſupponitur eſſe etiã pro foro externo. Huius exemplum ſit, ſi Princeps concederet alicui, vt in conſcientiâ non obligaretur ſoluere tributa, ſi exactor obliuiſceretur; valeret enim in foro interno, at in externo nullo modo.

quid fori interni.

38. *Quomodo forum internum in iure comparetur cum foro pœnitentiæ.*

Occaſione huius diuiſionis inquiritur, quomodo forum internum ſeu conſcientiæ comparetur in iure cum foro pœnitentiæ, an diſtinguatur, & in quo, an verò ſint idem: difficultas hæc non eſt propria huius loci; quia tamen ad intelligentiam diuerſorum priuilegiorum conducit, breuiſſimè eam explico, DICO QVE PRIMÒ, forum conſcientiæ latiùs patere quàm forum pœnitentiæ: nam multa ſunt, quæ ad forum conſcientiæ ſpectant, non verò ad pœnitentiale; vt lucrari Indulgentias; licitè hanc vel illam actionem facere coram Deo, diſpenſatio ab irregularitate, &c.

Forum conſcientiæ latiùs patet quàm forum pœnitentiæ.

DICO SECVNDÒ contra aliquos, Etiam forum pœnitentiale non conuertitur cum foro Sacramentali, ſed latius patet, quia ſæpè Eccleſia imponit pœnitentias extra forum Sacramentale, vt excommunicatio & abſolutio ab illâ, ſuſpenſio &c. Hinc infertur Primò, etiamſi in priuilegio dicatur, *Valeat in foro conſcientiæ*, non eſſe neceſſarium recurrere ad pœnitentiale & Sacramentale. Infertur Secundò, Etiamſi dicatur, *Valeat in foro pœnitentiæ*, ſeu, *Concedatur in foro pœnitentiæ*, non ideò debere recurri ad forum Sacramentale, ſed poſſe concedi impoſitâ ſalutari pœnitentiâ etiam extra forum confeſſionis: quod benè extendit P. Suarez, vt eſto executio priuilegij concedatur Sacerdoti ſoli in foro pœnitentiæ, imò etiamſi addatur *Confeſſario*, non proptereà requiratur confeſſio Sacramentalis, quia per ea verba ſolùm denotatur qualitas officij ex parte perſonæ conceſſuræ vſum priuilegij; non verò requiritur ipſe actualis vſus Sacramenti: vnde, niſi expreſsè dicatur *in foro Sacramentali*, non debet exigi Sacramentum ipſum confeſſionis.

Etiam forum pœnitentiæ latiùs patet quàm forum Sacramentale. Aliqua illationes.

SECTIO V.

Vltima diuiſio priuilegij.

39. *Vltimò diuiditur in ſcriptum & non ſcriptum. Quid ſit ſcriptum.*

NOnò & vltimò priuilegium diuiditur in ſcriptum & non ſcriptum. Per ſcriptum non ſolùm intelligo illud quod verè ſcriptum eſt, ſiue incorporatum ſit in ius commune, quod eo ipſo fortius eſt, & difficiliùs reuocatur, quia iam conſtituit ius, ſiue ſolùm extet in particulari Bullâ, ſed etiam omne illud quod expreſsâ

voluntate

Digitized by Google

voluntate Principis datum eſt; & quantum eſt in vi eius ſigni, potuit omnino eſſe ſcriptum. Per non ſcriptum intelligo illud, quod ſine expreſſa voluntate Principis tacitè per conſuetudinem acquiſitum eſt. Circa quod dubitari poteſt, vtrùm tale priuilegium poſſibile ſit. Hac de re fusè P. Suarez cap. 7. Meo tamen iudicio iam res tota à nobis cum ipſo deciſa eſt, dum de lege per conſuetudinem abrogata egimus; nam cum oſtenderimus ibi, poſſe legem per conſuetudinem abrogari, vt in Hiſpania per conſuetudinem abrogata eſt lex non comedendi extremitates & interiora animantium diebus Sabbatinis, ſine dubio eo ipſo obtentum eſt per conſuetudinem priuilegium eas res comedendi; non ergo eſt, quòd in hoc puncto ampliùs hæreamus. Ratio item à priori deſumitur ex ſæpè dictis; nam præſumitur ibi conſenſus Principis vel antè declaratus, dum dedit eam vim conſuetudini, vel poſteà per tacitum conniuentiam oſtenſus. Ergo hac veritate ſuppoſita, obſeruanda ſunt aliqua huius materiæ propria.

quod non ſcriptum.

An ſit poſſibile priuilegium non ſcriptum.

Pars affirmatiua defenditur.

Ratio à priori.

Quadam obſeruanda.

40\. Primum eſt, priuilegium contra ius in vna ſola perſona non poſſe hoc modo obtineri, eò quòd conſuetudo in vna ſola perſona non ſufficit ad abrogandam legem; ſolùm ergo poterit hoc fieri etiam in vna per præſcriptionem contra ius alterius; nam præſcriptio poteſt eſſe ab vno ſolo. Et de hoc puncto nihil video ampliùs hîc dicendum.

Primum conſuetudinem in vnicâ perſonâ non poſſe abrogare legem.

Secundò obſeruandum eſt, hoc priuilegium conſuetudine acquiſitum eſſe verum & propriũ, non fictum, vt quidam docuerũt, aſſerentes illud non eſſe priuilegium, ſed ei comparari, ſeu æquiparari: quos P. Suarez cap. n. 6. benè reiicit. Vt enim lex conſuetudine inducta non eſt ficta lex, nec æquiparatur legi, ſed verè eſt ſpecies quędam legis, ſicut equus eſt ſpecies animalis; ita eodem modo priuilegium conſuetudine introductum eſt verum & rigoroſum priuilegium, & cum ſcripto comparatur, vt cum altera ſpecie ſub priuilegio vt ſic; ita leo comparatur cum homine & equo in natura animalis, ſicut conſpecies illius: vnde infertur manifeſtè, nomine priuilegij abſolutè dicti, niſi aliunde coarctetur, venire etiam priuilegium conſuetudine aut præſcriptione acquiſitum, ſicut nomine legis venit ea lex, quæ per conſuetudinem eſt inducta; & nomine diſpenſationis & abrogationis illa etiam venit quæ eſt obtenta per conſuetudinem.

Secundum, priuilegium conſuetudine acquiſitum eſt verum priuilegium.

Tertiò obſeruandum eſt, in aliquo ſenſu priuilegium acquiſitum conſuetudine eſſe fortius quàm priuilegium acquiſitum expreſsè à Principe, quoad reuocabilitatem ſcilicet; nam Princeps difficiliùs tollit id, quod videt communi conſenſu populi introductum, quàm quod ſola propria ſua voluntate ipſe introduxit: & ratio ſeu æquitas naturalis exigit, vt id ita fiat, ne detur in Republica aliqua occaſio turbationis. Aliam rationem pro hac veritate adducit Decius apud Suarez; quem benè ipſe refutat; deſumit autem illam ex eo, quòd priuilegium ex conſuetudine ſit iure communi approbatum: hæc, inquam, ratio non vrget, quia etiam ipſa priuilegia ſcripta poſſunt eſſe approbata reflexè iure communi.

41\. *Tertium priuilegium conſuetudine acquiſitum eſſe fortius aliquando priuilegio expreſsè acquiſito à Principe.*

Ex hac obſeruatione infert probabiliter Pater Suarez, quando per clauſulam aliquam generalem reuocantur priuilegia, non comprehendi ibi ea, quæ ſunt per conſuetudinem obtenta; non quia hęc non ſint priuilegia, ſed quia ſunt magis tenacia, nec Princeps cenſetur ea ſub eo nomine reuocare, ob maiorem in hoc aſſignatam difficultatem.

Quando per aliquã clauſulam generaliter reuocantur priuilegia, non includuntur conſuetudine acquiſita.

Quartò obſeruandum eſt, priuilegium ex conſuetudine, etiam ſi tenacius ſit, vt diximus, nihilominùs non extendi ad tam multa, quàm extendatur priuilegium ex voluntate expreſſa Principis conceſſum: & quidem, quòd non extendatur ampliùs (vt è contrario aliqui dixêre) facilè ſuadetur; nam illud non habet efficaciam, niſi vi voluntatis Principis præſumptæ: at vbicumque pręſumi poteſt ea tacita voluntas, poteſt eſſe voluntas expreſſa id ipſum concedens: ergo non eſt magis vniuerſale priuilegium ex conſuetudine quàm alterum.

Quartum, priuilegium conſuetudine acquiſitum minùs latè patet quàm ſcriptum.

42\. Obiicies, Conſuetudine acquiritur iuriſdictio, & tollitur ab alio, ſicut per conſuetudinem præſcriptam transfertur dominium ex vno in alium, quæ non poſſunt fieri per voluntatem expreſſam Principis. Reſpondet benè P. Suarez, etiam ad eiuſmodi non deeſſe in Principe poteſtatem, ſi cauſa adſit; nam in omni priuilegio requiritur cauſa iuſta vt concedatur; quia ergo ipſa conſuetudo ſæpè conſtituit cauſam iuſtam, ea autem conſuetudine ablata nulla alia cauſa eſſet, ideò tunc non ex defectu poteſtatis, ſed aliunde, id quod fit per conſuetudinem, non poteſt fieri per aliud priuilegium: addo ego tamen, ſæpè id ipſum alia occurrente cauſa iuſta fieri per priuilegium expreſſum: in pœnam enim, vel ob defectum ſufficientiæ, aufertur ab vno priuilegium & datur alteri, ſicut auferuntur dominia, bona, &c.

Obiectio.

Solutio P. Suarez approbatur.

43\. Quòd verò è contrario priuilegium ex conſuetudine non extendatur tam multùm, vt in ſuppoſitione diximus, probatur; nam aliqua ſunt, quæ non poſſunt per conſuetudinem acquiri, poſſunt autem per voluntatem expreſſam: id ego oſtendo in priuilegio particulari pro vna ſola perſona: nam (vt diximus ſæpè) vna ſola non facit conſuetudinem; & tamen vni etiam ſoli poteſt dari expreſſum priuilegium non ieiunandi, &c. Vnde minùs benè aliqui à regula generali, quòd quidquid poteſt priuilegium poſſit conſuetudo, excipiunt ſolos duos alios caſus, quos ſtatim aſſignabimus; cùm hic à nobis poſitus maximè obuius & ordinarius ſit. Eſt ergo primus caſus, qui communiter ponitur, facultas concedendi Ordines minores, vel Sacramentum Confirmationis: quæ poteſt per voluntatem expreſſam permitti ſimplici Sacerdoti, non poteſt autem conſuetudine acquiri, vt conſtat ex cap. *Quanto*, de conſuetudine: cuius rationem reddũt aliqui, quia talis conſuetudo eſſet iniqua & iuri diuino contraria; ergo præſcribi non poteſt. Hanc tamen rationem ego non cenſeo efficacem: Primò, quia per conſuetudinem in ſe malã derogari ſolet legi; & verò non poteſt in multorum ſententia id fieri niſi per malam, ergo. Quod verò dicitur, conſuetudinem hanc eſſe iuri diuino contrariam, non vrget; nam omnis conſuetudo mala eſt contraria iuri diuino: ſine dubio enim Deus iubet obedire Præpoſitis, & nihil facere contra illorum mandata; & tamen faciendo contra illa, poteſt per conſuetudinem abrogari lex, ergo. Quòd ſi auctores argumenti intelligant ita eſſe contrariam iuri diuino, quaſi Chriſtus ipſe expreſsè mandarit, ne dentur illi Ordines niſi ab Epiſcopo, falſum omnino ſupponunt; nam eo ſenſu, nec delegari ea poteſtas poſſet per expreſſum priuilegium ſimplici Sacer-

Probatur, priuilegium non ſcriptum minùs latè patere quàm ſcriptum.

Duo caſus, in quibus patet conſuetudinẽ non poſſe omne id quod poteſt priuilegium.

doti? quod nullus dicet: & in argumento contrarium ſupponitur: ſi denique in eâ ratione dicatur, fuiſſe à Chriſto mandatum, vt ea facultas dandi Ordines minores & Confirmationem per ſolam expreſſam voluntatem Pontificis concederetur, & non poſſet per vllam conſuetudinem acquiri, ideoque Chriſti voluntati dicatur contraria talis conſuetudo, ſupponitur ſine dubio omnino gratis id, In quo tota difficultas conſiſtit: neque enim iouenitur vllibi tale diuinum præceptum.

44\. *Poteſt abſolutè Papa concedere, vt per conſuetudinē habeant ſimplices Sacerdotes facultatem conferendi Ordines minores vel Confirmationem. Ratio, cur de facto ea facultas per cōſuetudinem non poſſit obtineri.*

Ego crediderim in hoc puncto non eſſe quærendam repugnantiam ax ipſâ rei naturâ; imò, ſi potentiam conſideremus, nullo modo repugnare Pontificem Summum eam vim concedere alicui conſuetudini cōmuni, vt per eam acquiretur ſimilis facultas; nam cùm ſit in poteſtate ipſius concedere cuilibet ſimplici Sacerdoti eam poteſtatem ſub quacumque velit conditione, cur, quæſo, non poterit dicere, *Ego ſum contentus, vt per conſuetudinem præſcriptam, triginta annorum v.g. habeant ſimplices Sacerdotes eiuſmodi facultatem*. Ratio ergo huius rei reducenda eſt ad primū principium in materia conſuetudinis; diximus enim ſuo loco, illam non aliunde habere ſuam vim, quam quòd Princeps eam voluerit prævalere etiam contra proprias leges: vnde fit vt ſi Princeps contrarium velit, non poſſit conſuetudo prævalere, & vniuerſaliter non prævaleat, niſi in eis rebus, in quibus Princeps voluit: cùm ergo in hoc puncto, vt Ordines minores conferantur à Sacerdote, conſtet, Pontifices non voluiſſe vt per conſuetudinem acquiratur talis poteſtas, ſed neceſſarium eſſe, vt expreſſa conceſſio Pontificis interueniat, id quod ex communi ſenſu conſtat, non eſt mirandum, ſi per conſuetudinem contrariam non præſcribatur.

45\. *Alter caſus in quo plus poteſt priuilegium quàm conſuetudo.*

Alius caſus ſolet poni pro doctrina ſupra tradita, quem Ioannes Andreas in cap. a. de præbendis in 6. tetigit, quòd per conſuetudinem non poſſit laicus præſcribere vt beneficia conferat; quod tamen poteſt ei concedi per priuilegium. De huius exempli veritate non ago, quia in præſenti non tam exempla quàm regulam tradimus; hoc ſolum aduerto, ſi illud concedatur, non tamen admittendum ob rationem quam Ioannes Andreas affert, quod ſcilicet laicus ſit perſona incapax ad conferenda talia beneficia; etenim hæc ratio etiam probaret, nec per priuilegium expreſſum poſſe; nam incapaci priuilegij non poteſt illud dari.

46\. Reſpondebis fieri capacem per conceſſionem, Sed contrà, cur ergo non etiam fiet per conſuetudinem, quæ etiam includit voluntatem Pontificis? Vide quæ paulò antè dixi in alio exemplo. Dico ergo, ſi exemplum ſubſiſtat, rationem illius eſſe, quòd noluerint Pontifices conſuetudini permittere præſcriptionem in hac materia.

Reſtabat nunc explicare aliquas obiectiones, quæ fieri ſolent, ad probandum, per conſuetudinem non poſſe acquiri priuilegium; ſed quia ferè omnes illæ deſumuntur ex eo quòd conſuetudo ſit ab inferiori, id eſt, à ſubdito, &c. ſolutæ ſunt ſuperius, dum oſtendimus, quo pacto per conſuetudinem poſſit abrogari lex, & quomodo per conſuetudinem particularem poſſit abrogari generalis conſuetudo: ideò ſolùm reſtat textus quidam ex cap. *Contra morem*. d. 100. vbi Gregorius Papa docet, neceſſarium eſſe contra generalem conſuetudinem ſcripto priuilegio ſe tueri; ergo per conſuetudinem non obtinetur vllum priuilegium. Varias huic textui ſolutiones adhibent auctores, quas tetigit Pater Suarez eo cap. num. vlt. Mihi maximè inter eas placet, quam ibi ponit ex Turrecremata, Gregorium ſcilicet non agere, an conſuetudo poſſit priuilegium parere; ſed malè à Ioanne Rauennatenſi vſurpatum vſum pallij extra Miſſarum ſolemnia, quaſi ad id haberet priuilegium, cùm tamen nullum poſſet oſtendere: ſupponit autem ibi Gregorius, à Ioanne Patriarchâ in excuſatione affirmatum ſe habere priuilegium à Ioanne Papâ Gregorij prędeceſſore, cùm tamen nullum oſtenderet.

Textus iuris, qui videtur probare conſuetudine nō poſſe acquiri priuilegium. Probabilior illius explicatio.

Alia clarior textus explicatio.

Addo ego aliam ſolutionem meo iudicio clariorem, ſcilicet, eam conſuetudinem Ioannis fuiſſe vnius tantùm perſonæ, ſeu, vt ſic dicam, priuatam, nam reſpectu aliorum omniū Archiepiſcoporum ille vnus erat; vnus autē non poteſt inducere conſuetudinem ſufficientē ad abrogandum ius, vt diximus agentes de conſuetudine: & patet; nam ſi ieiunium quis ſemper omittat, non ideò poterit obtinere priuilegium quo liberetur ab obligatione ieiunandi, ergo ex eo capite nihil infertur contra doctrinam noſtram datam.

47\. *Quantum temporis requiratur vt per conſuetudinem acquiratur priuilegium.*

Quæri poſſet, quantum temporis ſit neceſſarium, vt per conſuetudinem obtineatur priuilegium. Reſpondeo breuiſſimè, ſi priuilegium ſit contra ius, requiri illud tempus, quod ad legem abrogandam per conſuetudinem neceſſarium eſſe diximus ſuprà, de quo hîc nec verbum ampliùs: ſi verò priuilegium non ſit contrà ius, quia tunc obtinetur per modum præſcriptionis, exigetur maius aut minus tempus iuxta materiæ diuerſitatem, item iuxta multitudinem perſonarum ac frequentiam actuum ad præſcriptionem concurrentium, de quibus nunc in particulari agere non poſſumus. Et ſatis de hoc priuilegio.

Dispvtatio XXXII.

De cauſis priuilegiorum, & de formâ quâ concedi debent.

Sectio I.

De cauſâ efficiente priuilegij, ſeu de perſonâ quæ illud poteſt concedere.

INter cauſas priuilegij prima & præcipua eſt, quæ illud concedit; quæ dici etiam poteſt cauſa efficiens. Aduerto autem, quoad præſens, per accidens eſſe quòd illud concedat immediatè per ſe, vel quòd concedat mediâ conſuetudine, quia etiam tunc interuenit eius ſaltem tacita voluntas. Igitur circa hanc cauſam vnica regula eſt, Omnis & ſolus ille qui poteſt legem ferre, poteſt priuilegium concedere. In hac conueniunt omnes auctores, eſtque ſatis manifeſta; nam ſi priuilegium ſumatur vt eſt exceptio à lege, clarum eſt, eum ſolùm poſſe priuilegium concedere, qui poteſt legem ferre; ſolus autem ille ferre poteſt, qui poteſt concedere, vt ſæpè in ſuperioribus dictum eſt; vbi diximus conſuetudinem non abrogare legem, niſi quatenus roboratur voluntate ipſius Legiſlatoris, Quòd ſi priuilegium accipitur in

Solus ille qui poteſt legem ferre poteſt priuilegium concedere.

altero

altero ſenſu, quatenus eſt priuata lex, clariùs apparet, non poſſe illud concedi, niſi ab habente vim legiſlatiuam, vel ab aliquo ex eius commiſſione; tunc enim non operatur ille inferior niſi nomine ſuperioris.

Quando concedunt priuilegia, qui leges ferre non poſſunt, id faciunt vi altioris poteſtatis.

Ex hac vltimâ clauſulâ explicantur aliquæ difficultates deſumptæ ex nonnullis priuilegijs, quæ conceduntur ab aliquibus v.g. Comitibus, Marchionibus, qui leges ferre non poſſunt, conferre tamen poſſunt priuilegia nobilitatis; dicimus enim id fieri ſolùm vi conceſſionis Imperatoris aut Regis, qui eis Magnatibus dedit eam poteſtatem concedendi eiuſmodi priuilegia.

2. *Legiſlator inferior non poteſt dare priuilegium contra ius ſuperioris aut æqualis.*

Hinc infertur Primò, nullum Legiſlatorem inferiorem poſſe concedere priuilegia contra ius altioris Principis; imò neque contra ius alterius æqualis, diſtincti tamen, aut etiam inferioris dignitate, niſi ſit ſubiectus: ideò non poteſt Epiſcopus contra ius Canonicum, neque vnus Epiſcopus contra ius alterius in ſuo Epiſcopatu, neque item Archiepiſcopus contra ius ſuum alterum Epiſcopum, niſi hic ſit in eo iure, contra quod dat priuilegium, ſubiectus Archiepiſcopo. Hæc omnia conſtant ex dictis ſuprà de diſpenſatione. Nam eiuſmodi conceſſio priuilegij eſt formaliter diſpenſatio, & quidem maior quam ordinaria, quia hæc reperitur in ordine ad vnum actum; priuilegium autem (vt inſinuaui ſuprà) eſt in ordine ad multos actus, ideóque eſt diſpenſatio quædam virtute multiplex; ergo omnia, quæ de diſpenſatione dicta ſunt, debent huc applicari. Intelligenda autem eſt hæc doctrina, niſi ex commiſſione ſuperioris aliud ei tribuatur, vt & paulò antè obſeruatum eſt: intelligenda item non ſolùm de Eccleſiaſticis Legiſlatoribus, ſed de ſæcularibus ſuo modo.

niſi ex commiſſione ſuperioris aliunde concedatur.

3. *Obiectio.*

Dices: Si Rex concedat priuilegia nobilitatis vni ſuo ſubdito, faciatque illum Comitem, Marchionem, &c. quocumque hic eat, etiam ad terras alterius Regis non ſubiecti, aut etiam altioris, retinet ſecum ea priuilegia, & debet tractari vt Nobilis; ergo poteſt quis dare priuilegia etiam reſpectu alterius non ſubiecti. Reſpondeo Primò, ea non eſſe priuilegia contra ius, ſed extra illud; in eis autem in rigore dici fortè poſſet, in alijs Prouincijs non teneri Reges permittere talem Nobilem frui priuilegijs eius nobilitatis, licet de facto ex decenti quadam & quaſi mutuâ conuentione ita fiat. Secundò reſpondeo, Etiamſi teneantur alienigenæ hunc vt Nobilem reſpicere, id non eſſe per modum priuilegij contra alios, ſed indirectè, quia data huic nobilitate, factaque propriâ, iam alij ex naturâ rei tenentur eum tractare iuxta ea quæ nobilitatis ſunt propria: ſicut, quando ego dono Petro aliquam rem, eo ipſo ſequitur ex naturâ rei, quòd ille poſſit eâ vti pro libitu, & quòd cæteri teneantur eum permittere in eis vſibus; per hoc tamen non dedi ego illi proprium aliquod priuilegium contra alios.

Duplex huius obiectionis ſolutio. Prima. Secunda.

4. *Replica.*

Dices, Ergo nec Princeps faciens aliquem Nobilem concedit illi proprium priuilegium, ſed debet ea donatio conſiderari perinde ac donatio pallij, quam dixi non eſſe priuilegium; hoc autem eſt contra communẽ ſenſum, omnes enim nobilitatem vocant priuilegium: & dum Rex aliquem facit Nobilem, non aliter id explicatur quàm dicendo, *Dedit ei priuilegia nobilitatis.*

Solutio.

Reſpondeo, ob hoc argumentum videri mihi ſecundam hanc ſolutionem minùs bonam, & magis ſtandum primæ. Ad exemplum de donatione dico, vſum rei propriæ ſeu facultatem ad eiuſmodi vſus eſſe ex naturâ rei certam non vi alicuius legis poſitiuæ, ideoque neminem conferendo alteri rem aliquam, cuius vſus ad iuſtitiam pertinet, propriè conferre illi priuilegium; at in honore, quia tota ea res eſt ex iure poſitiuo, & quòd hos aut illos actus facere poſſit Nobilis, pendet ex voluntate Principum, rectè collatio honoris dicitur collatio priuilegij, quia facultas tota, quæ in eo honore conceditur, eſt à Rege, & obligatio tractandi illum vt Nobilem tali aut tali modo etiam eſt à Rege, ideóque non tranſit ex rigore ea obligatio ad alia Regna; licet fortè ſecundum quamdam maiorem æſtimationem illis debitam dici poſſit tranſire; at quoad hanc æſtimationem non erit priuilegium, ſed per modum donationis liberalis honoris: & in hoc ſenſu æquiparatur ea donatio donationi pallij.

5. *Priuilegium etſi non ſit contra ius, non poteſt concedi niſi ab habente iuriſdictionem.*

Hinc autem apparet, non poſſe priuilegium etiamſi non ſit contra ius, concedi niſi ab habente iuriſdictionem, quia cùm priuilegium debeat dare ius ſeu facultatem vtendi aliquâ re, & alios obligare vi eius priuilegij ad eum vſum permittendum; ea autem obligatio induci non poſſit niſi ab habente iuriſdictionem, manifeſtum eſt, non poſſe dari tale priuilegium proprium niſi ab habente iuriſdictionem.

Quomodo Pontifex poſſit dare priuilegia temporalia.

Poſſet hic quæri primò, an & quomodo Summus Pontifex poſſet dare priuilegia temporalia. Dico *temporalia*; nam de ſpiritualibus non eſt vllum dubium, cùm ipſe ſit ſupremum caput ſpirituale. Breuiter reſpondeo in primis, in Regnis, vbi ipſe eſt Dominus temporalis, poſſe eodem modo, quo alij Reges: Secundò in alijs Regnis poſſe indirectè eo ſenſu quo agentes de legibus temporalibus diximus, ipſum poſſe indirectè aliquando vel tollere, vel etiam ponere leges, ſi ad Religionis augmentum neceſſarium fuerit. Quæ omnia eodem modo locum habent circa priuilegia.

6. *An poſſit Princeps dare priuilegium contra ſe, præcipuè Pontifex.*

Secundò quæri poſſet, an poſſit Princeps dare priuilegium contra ſe; ſpecialiter autem id de Papâ diſcutitur. Reſpondeo breuiſſimè, quoad priuilegium, quo ſibi Pontifex demat aliquid de bonis temporalibus, vel de immediatâ facultate eligendi Canonicos, Epiſcopos, &c. ſine dubio poſſe, quia poteſt alteri ius ſuum cedere in aliquot redditus, item dare facultatem nominandi Epiſcopos, &c. vt eam habent multi Reges: Capitula Eccleſiarum; at verò non poſſe dare priuilegia, quæ ſint contraria ipſius dignitati ac decenti gubernationi Eccleſiæ, quia id eſſet abuti ſuâ poteſtate, neque habet ipſe facultatem ad diuidendam vel minuendam ſuam dignitatem, ita communiter docetur. Ego verò hanc doctrinam vltimam valdè obſcuram cenſeo, non enim declarat, quæ priuilegia diminuerent eius dignitatem, & fortè vix inuenirentur aliqua, quæ non poſſet conferre, exceptâ facultate decidendi res fidei, & facultate inflexâ ſupra ipſum Pontificem, & exemptione omnium aliorum ab ipſius iuriſdictione; nam quidquid attinet ad Epiſcoporum electionem, &c. olim multis annis fuit in Eccleſiâ conceſſum priuatis Eccleſijs, etiam ſine vllo recurſu, ne quidem pro confirmatione, ad Summum Pontificem: ſed de hac materiâ non eſt hîc agendum.

7. *An princeps ſecularis poſſit dare priuilegium ſpirituale.*

Tertiò quæri poſſet de ſæcularibus Principibus, an poſſint dare aliquod priuilegium ſpirituale, Reſpondeo breuiter non poſſe, niſi fortè ex commiſſione ſpeciali Summi Pontificis, aut

alterius

alterius Eccleſiaſtici ſuperioris; quomodo autem poſſint concedere priuilegia perſonis Eccleſiaſticis ſtatim dicemus. Et ſatis hæc de cauſâ efficiente ſeu concedente priuilegium, de quo nonnihil ampliùs in ſequente difficultate, dum de cauſâ ſubiectiuâ, ſeu de perſonâ, cui poteſt priuilegium concedi.

SECTIO II.

De cauſâ ſubiectiuâ priuilegij, ſeu de perſonâ cui conceditur.

8. DVPLEX poteſt eſſe difficultas in præſenti: Prima de poſſibili, id eſt, quæ perſonæ ſint ſubiectum capax priuilegij; Secunda verò quæ de facto illud habeant.

SVBSECTIO I.

Quid circa capacitatem priuilegiorum.

Omnis homo aliquo modo inferior donante eſt capax priuilegij.

BREVISSIMÈ dicimus, eſſe omnem hominem aliquo modo inferiorem donante; non loquimur iam de priuilegijs quæ Deus immediatè per ſeipſum conferre poteſt, quæ etiam poſſunt reſpicere hominē ſupremum inter omnes alios; nam etiam illi Deus dare poteſt priuilegia multa, quæ non ſint homini connaturalia; quia ergo in præſenti ſolùm agimus de priuilegijs humanis, ideò dixi *aliquo modo inferiorem*: ſub quâ particulâ includuntur in primis omnes ſubditi, quibus maximè concedi poſſunt priuilegia; & verò ea quæ ſunt contra ius non poſſunt niſi ſubditis concedi; quia ſicut ſoli ſubditi ſunt ſub lege Principis, ita ſoli illi eximi à lege poſſunt per Principem, vbi tamen aduerto, nomine ſubditi etiam intelligi eos, qui intra territorium proprium manent; nam cùm, iuxta dicta ſuprà, illi etiam obligentur tunc legibus eius Principis, etiam poſſunt ab illis eximi, & tunc poſſunt pro eo tempore ſubditi denominari, & priuilegia recipere; vnde obiter infero, minùs benè ex hoc exemplo aliquos intuliſſe, etiam non-ſubditis poſſe priuilegium concedi: etenim illi, prout priuilegia accipiunt, ſeu pro tempore, pro quo ea accipiunt, verè ſunt ſubditi.

9. Etiam non-ſubditis aliquo tamen modo inferioribus concedi poſſunt priuilegia.

Addo tamen, licet eo exemplo non probetur poſſe non-ſubditis priuilegia concedi, nihilominùs abſolutè id verum eſſe; vnde ſolùm requiſiui perſonam aliquo modo inferiorem. Probatur id manifeſtè; nam poteſt vnus Rex concedere alteri Regi ſibi nullo modo ſubiecto priuilegium, vt poſſit à ſubditis concedentis hoc aut illud exigere: pro quo priuilegio ſufficit, perſonam, contra quam datur priuilegium, eſſe ſubiectam: quo ſenſu poteſt etiam perſona in ſe longè ignobilior alteri altiori priuilegium concedere;

Item nobilioribus ab ignobiliori.

vt ſi ſit aliquis Comes nullo modo alteri ſubiectus in temporalibus, abſolutè tamen valdè pauper, poteſt ſupremo Imperatori concedere priuilegium in ſuos ſubditos.

Obiectio.

Verùm hinc replicabis: Talis Imperator non eſt vllo modo inferior eo Comite, ergo malè requiſitum eſt pro facultate concedendi priuilegium, vt concedens ſit ſuperior eo cui conceditur.

Solutio.

Reſpondeo, in eo puncto in quo conceditur priuilegium, proculdubio eſſe inferiorem, nā reſpectu ſuorum ſubditorum plus poteſt ille Comes quàm Imperator; ergo hic in eo puncto inferior eſt Comite: in quo ſenſu Eccleſiaſtici, & verò etiam ipſe Summus Pontifex poteſt accipere priuilegium à ſæcularibus, ab Imperatore & alijs Principibus, dū poteſt ab eis accipere aliquā facultatē accipiendi cōtributiones, aut eos ad labores vocādi, aut certū genus honoris exigēdi, &c.

10. An poſſit quis ſibi ipſi dare priuilegium.

Circa quod quæri poſſit, an aliquis ſibi ipſi dare poſſit priuilegium. Ratio dubitandi eſt, quia diſpenſatio in lege ieiunij v. g. vt non teneatur ieiunare, eſt priuilegium; & ſic proportione ſeruatâ de diſpenſatione in alijs legibus tam temporalibus quàm Eccleſiaſticis: nam ſi mihi à Papâ cōcedatur ea diſpenſatio, erit verum priuilegium; cur ergo, quæſo, ſi ipſe Papa ſecum diſpenſet, non erit priuilegium? Quod enim P. Suarez dicit cap. 9. num. 9. per diſpenſationem non ſe eximere à lege, ſed ex iuſtâ causâ cōtrarium ipſo facto potiùs exercere, quàm ſpeciale ius circa ſe cōſtituere; hoc, inquam nullo modo placet; nam etiā circa alios non poteſt diſpēſare niſi ex iuſtâ cauſâ, & quantum cauſa poſtulauerit: deinde, circa ſe non ſolùm exercet factum, ſed aufert ius ſeu obligationem ieiunandi v.g. eodem modo, quo circa alios: ex quo capite ſequitur in alijs obligatio: vt eſto ille deinde fuerit ſubditus, non poſſit tamen puniri vllo modo, eò quòd non ſeruauerit illam legem, potuiſſet tamen, ſi ſine diſpenſatione eam legē fuiſſet transgreſſus:

Pars affirmatiua vt probabiliter defenditur.

vnde dico, licet quæſtio ſine dubio ſit de ſolo nomine, me nō videre, cur nō debeat talis diſpēſatio vocari verū priuilegiū.

Obiectio.

Dices: Ille non eſt inferior ſeipſo, ergo non poteſt ſibi dare priuilegiū (iuxta paulò antè dicta.)

Solutio.

Reſpondeo, illum hominem moraliter tunc æquiualere duabus perſonis, & ſubditi ſubiecti et legi, & Principis potentis in eâ diſpenſare: ſecundùm primam igitur conſiderationem non ſolùm eſt inferior ſeipſo, ſed etiam quaſi ſubiectus, ideóque poteſt ſibi conferre priuilegium.

SVBSECTIO II.

Quid circa perſonas quæ de facto habent priuilegium.

11. Duplex ſenſus quæſtionis.

QVÆSTIO hæc in vno ſenſu facillima; dicimus enim omnes illas habere, quibus de facto conceſſum eſt, & eo modo quo conceſſum, in alio ſenſu difficillima erit, ſi deberet in particulari tractari de varijs tum perſonis, quæ de facto fruuntur priuilegijs, tum de diuerſis earum priuilegijs, v.g. Eccleſiaſticis, Religioſis, Doctoribus, Militibus, Nobilibus, &c. aſt in hoc ſenſu quæſtio non eſt huius loci; non enim tradimus niſi generalia principia pertinentia ad priuilegia, quatenus hæc ad leges ſpectant: videri poſſunt eiuſmodi apud varios: qui enim agunt de Vniuerſitatibus, explicare ſolent quæ pertinent ad Doctores & ſcholares, qui de Religioſis, quæ ad Religiones, &c.

Ad quales perſonas ſe extendant verba priuilegij. Primò ad eas quæ expreſsè nominantur.

Solæ ergo nobis reſtant duæ aut tres quæſtiones generales explicandæ circa intelligentiam perſonarum, quæ comprehenduntur de facto in priuilegijs: Prima eſt, an ſolæ illæ, quæ in eis expreſsè nominantur; an verò poſſint ad alias trahi; & quæ illæ ſint: de quâ re Pater Suarez cap. 10. & 11. Res eſt haud difficilis, ideò breuiter eam expedio; & in primis, priuilegia eis prodeſſe qui expreſsè nominantur, eſt extra controuerſiam; dubitari tamen poſſet, an poſſent aliquando aliqui etiam nominati in priuilegio ab eo excludi ob aliquā cauſam. Reſpōdeo poſſe;

quia

Poteſt etiam expreſsè nominata perſona in priuilegio ab eodem ſubinde excludi.

quia per aliud ius ſæpè redduntur ob aliqua crimina aut defectus aliquos incapaces; vnde, eo ipſo quòd in eos defectus aut crimina incidant, licet alioquin nominentur, reijciuntur à priuilegio. Ratio eſt, quia tūc non habēt ceteras omnes conditiones, quas ius petit pro valore eius priuilegij. De quo puncto nihil amplius occurrit.

12. *Ii tātùm frui poſſunt priuilegio, quos verba priuilegij comprehendunt.*

Regula generalis, in quâ omnes auctores tacitè conueniunt, eſt, eos tantùm frui poſſe priuilegio quos verba priuilegij comprehendunt. Ratio eſt clara; nam priuilegia tantùm valent, & non ampliùs quàm ſonant, quia totum ſuum valorem habent ex intentione concedentis: quæ intentio ſolùm declaratur per verba. Dixi *conuenire tacitè omnes auctores in hac regulâ*; nam licet eam negare Doctores aliqui videantur, re tamen ipsâ non negant, ſed ſignificationem ipſam verborum extendunt magis ob varios textus, quibus probant, ſub nomine expreſsè denotante tantùm hos, ſignificari etiam illos; vnde non docent vnquam extendi priuilegium extra illos, quos ſignificatio verborum comprehendit.

Quædam notata ad intelligendū, quātum ſe extendant verba priuilegij.

Vt ergo res tota intelligatur, ſupponendum eſt Primò vocem aliquam, licet in rigore Latino & proprio ſæpè vnam tantùm rem ſignificet, nihilominùs ex vſu ſæpè accipi in vniuerſaliori ſignificatione, vel certè aliter in iure, aliter ordinariè: ſic vox *filius* in rigore ſolùm ſignificat filium maſculum; quando autem in plurali vſurpatur, vt cùm quis dicit, Filios non habeo, vel Filij mei, &c. intelliguntur etiam filiæ: vox *vir* ſignificat tantùm maſculum, tamen in Scripturâ paſſim pro vtroque ſexu accipitur; vt *Beatus vir qui timet Dominum: Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum*; innumeráque alia loca ſimilia reperiuntur. In his ergo & ſimilibus vocibus quæri poteſt, vtrùm debeant in priuilegijs vſurpari in rigoroſâ ſignificatione, an in latâ.

Pſal. 118. Pſalm. 1.

Secundò ſupponendum, aliquando ratione ipſius materiæ cōprehendi aliquam perſonam, quæ in priuilegio non nominatur: quod etiam è contrario de lege ipsâ eodem modo dicendum eſt; etenim ſi priuilegium dicat, *Concedo tibi etiamſi ſit ceſſatio à diuinis, vt poſſis celebrare*, ſine dubio ibi conceditur priuilegium vocandi miniſtrum, ſine quo Sacrum fieri non poteſt; conceditur item priuilegium Sacriſtano, vt licitè poſſit omnia ad Sacrum neceſſaria tali Sacerdoti ſuppeditare: ſimiliter ſi datur alicui facultas legendi libros hæreticos, etiam datur facultas eos emendi: quæ extenſio poteſt etiam fieri ad mercatorem, aut ad illum, qui tales libros habet; nam licet alijs vendere eos non poſſet, poterit tamen his, qui tale priuilegium habent: & ſic in multis alijs materijs.

13. *Quando materia priuilegij per ſe petit aliam perſonam, etiam ad illam extenditur.*

His ſuppoſitis dicimus Primò, quandocumque materia priuilegij petit per ſe aliam perſonam, etiamſi ea non ſit nominata, priuilegium tamen illam comprehendere; vt in exemplo de celebratione Miſſæ immediatè poſito conſtat: idem eſt, ſi detur alicui priuilegium, vt celebret intra clauſuram Monialium, datur priuilegium, vt accipiat ſecum miniſtrum; quia Moniales non poſſunt id munus exercere.

Vtrùm priuilegium comprehendat illas perſonas quæ præcisè ad decentiam actionis requiruntur.

Secunda quæſtio in præſenti eſt, vtrùm non ſolùm comprehendatur ille qui omnino neceſſarius eſt ad talem actionem efficiendam, ſed qui ad decentiam illius ſpectat; vt cum datur Confeſſario licentia intrandi Monaſterium, an etiam pro decentiâ poſſit accipere ſocium. Reſpondeo, in Religioſis, quia per ſe ſemper cum ſocijs incedunt: omnino id ſupponi, in ſæcularibus non eſſe ita clarum, quia illi ſoli ordinariè incedunt; tamen putarem omnino concedi, quia ſic honeſtior longè eſt ille ingreſſus, dum teſtem habet ſuarum omnium actionum.

Affirmatiua pars approbatur.

Aliud exemplum ponit Pater Suarez in Sacerdote, qui obtinuerat priuilegium orandi Matutinum ſequentis diei paulò poſt meridiem, vbi declaratum dicit à Nuntio Pontificis etiā ad ſocium ſimul orantem extendi: rationem putat eſſe, quia illud priuilegium datum videbatur ad iuuandam ſenectutem & labores priuilegiati: ad quod parum valuiſſet illud priuilegium, ſi non potuiſſet ſocium accipere.

Exemplum P. Suarij.

Ego tamen hanc extenſionem valdè difficilem puto; alioquin eodē iure dicere poſſemus, ſi quis haberet priuilegium orandi vnâ die pro totâ ſeptimanâ, vt non ita pridem audiui fuiſſe cuidam conceſſum, poſſe illum accipere quemcumque alium Sacerdotem qui ſe iuuaret; ac eo ipſo vnâ die pro totâ hebdomadâ ſatisfaceret: id quod haud dubiè difficile eſt creditu licitum eſſe. Ratio eſt meo iudicio clara, quia recitare etiam ſolum ſine ſocio vnâ die, quamcumq; quis velit eligere, pro totâ hebdomadâ, aut eligere horam quam velit, eſt magna gratia; cur ergo debet extendi ad ſocium? quod enim faciliùs cum ſocio id fiat, non continuò eximit ſocium; poſſet enim ille (eſto maiorē hunc fauorem vellemus illi concedere) aliquem alium, qui non teneretur orare, vocare, vt ſecum Horas abſolueret; ſed neque neceſſum eſt recurrere ad eum maiorem fauorem; nam faciens aliquā gratiam non cenſetur facere omnē quæ poteſt excogitari. Ideò faciliùs mihi perſuadeo, Nuntium illum auctoritate, quâ fungebatur, extendiſſe illam gratiam, quàm declaraſſe ex vi prioris gratiæ extenſionē illam ſequi.

Sed reijcitur.

14. *Obiectio ex iure.*

Dices: In cap. *Licet.* de priuilegijs in 6. priuilegium datum ſingulari perſonæ ad celebrandum tempore interdicti extenditur ad familiares & domeſticos eius, vt poſſint cum ipsâ audire diuina, vel ei aſſiſtere, eò quòd talis perſona ſupponitur eſſe illuſtris; æquumque eſt vt aſſiſtat iuxta ſuam dignitatem.

Solutio.

Reſpondeo, ex hoc caſu non benè inferri conſequentiam ad alterum noſtrum; nam legere Horas Canonicas ſolent ſoli etiam magni viri & ſenes: neque id eſt contra eorum auctoritatem: at exire foras ad templum, aut celebrare non ſolent niſi cum ſuis familiaribus: vel certè dici poteſt, eam facultatem ibi ſpecialiter conceſſam in ordine ad audiendum Sacrum, quia res illa eſt valdè fauorabilis; hinc autem nullatenus poteſt inferri, licitum eſſe anticipare tempus orandi, quia per hoc non exercetur aliquis actus ſpecialis religionis; alioquin eodem modo deberet dicere Pater Suarez, ſi vni Epiſcopo ea gratia conferatur anticipandi Horas, & habeat ſex vel ſeptem familiares, qui teneantur orare, poſſe omnes illos tempus anticipare. quod penitus incredibile eſt.

Vox ſignificās vnam perſonam, ſi priuilegium non ſit contra cōmune ius poteſt extendi ad plures.

Secundò dicendum eſt, quando vox in priuilegio poſita, licet in rigore vnam tantùm perſonam ſignificet, ſolet tamen frequenter accipi pro duabus; vt in nomine *filius* paulò antè diximus, ſi priuilegium non ſit contra ius commune aut tertij, poſſe extendi ad vniuerſaliorem ſignificationem, niſi ex ipſo contextu aut aliunde contrarium inferatur; ſi verò fuerit odioſum, tunc debere reſtringi, quia odia reſtringenda ſunt quantum fieri poteſt.

Ex his infertur, priuilegium datū filijs & Religioſis etiā ſub maſculinâ terminatione, ſi purè fauorabile

15. *Priuilegium datum filijs aut Religioſis ſub nomine maſculino, ſi purè fauorabile ſit, poteſt extendi ad filias & Religioſas. Nomen vir verò poteſt accipi pro femina.*

fauorabile ſit, extendi ad filias & Religioſas, poſt illius capaces fuerint: idem eſt de nomine *fratrum*, ſub quo frequentiſſimè veniunt etiam ſorores: circa nomen *viri* aliqua eſt difficultas; nam licet in Scripturâ (vt ſuprà diximus) vtrumque ſignificet, in iure tamen Canonico & ciuili rarò ita extenditur, imò videtur præcisè poni ad faciendam diſtinctionem inter maſculos & feminas; nam ius eum maiori diligentiâ vtitur nominibus, maximè in priuilegijs, quæ cùm ſint exceptiones quædam à communi regulâ, debent poni per determinatas ſignificationes, ne pariant dubia; vnde rarò eam extenſionem in hac voce admitterem.

neque nomen maſculus extendi ad feminam.

Infertur hinc Secundò in verbo *maſculus* non poſſe fieri extenſionem ad feminam, quia ea extenſio in omni modo loquendi eſt planè extra vſum, quia eſt vltimus terminus magis explicitè differentiam vtriuſque ſexus ſignificans; ſicut è contrario ex feminâ non poteſt fieri ad maſculum ob eamdem rationem: vnde ſi ſuprà nomen alioquin indifferens, vt filius, ponatur maſculus; euidentiſſimè apparet fieri diſtinctionem à feminis.

16. *An nomen vxor comprehendat maritum, & è contrà: item an nomen filius nepotes, aut nomen pater filios. Si priuilegium ſit odioſum, negatiua ſequenda.*

Maior eſt difficultas circa voces *vxor* & *maritus*, an priuilegium ſub vnâ datum comprehendat aliam; item an vox *filius* comprehendat etiam nepotes, & vox *pater* filios. Multa circa hæc tractant Iuriſtæ, maximè Barboſa in lege *Quia tale.* ff. ſoluto matrimonio. Nos ex hucuſque dictis facilè reſpondere poſſumus; dicimus ergo, Si priuilegium ſit odioſum, & non conſtet aliunde ex ratione illius debere extendi, tunc reſtrictè accipiendum; nam hæ voces non ſignificant ex ſe vtrumque coniugem: & minus fundamentum extenſionis eſt in eis, quàm in ijs quas coarctandas eſſe paulò antè diximus; ſed maximè locum habebit, quando motiuum priuilegij non reperitur niſi in ſolâ perſonâ expreſsè per eam vocem ſignificatâ: quòd ſi purè ſit fauorabile, eſto maior ratio ſit extenſionis, non tamen debet extendi, niſi ex alio iure aut ex ratione illius conſtet extendendum. Ob hanc limitationem, ſi maritus fiat Nobilis, etiam vocatur vxor Nobilis; nam in iure communi vxor Comitis eſt Comitiſſa, & vxor Regis Regina; reſpectu verò filiorum licet hi tituli non ſemper tranſeant, titulus tamen Nobilis, niſi aliquod ſuperueniat impedimentum, ſemper tranſit & in poſteritatem deriuatur. Eſt tamen hæc doctrina intelligenda, quando nobilitas, quæ datur marito, eſt perpetua, non verò ad tempus: vt contingere ſolet, quando durante aliquo officio cenſetur Nobilis, depoſitâ verò eâ dignitate ceſſat nobilitas, tunc enim etiam vxor & filij non ſunt Nobiles niſi eo tempore quo maritus: non enim eſſet rationabile, vt filij denominarentur nobiles à nobilitate parentis; & tamen quando hic Nobilis non eſſet, illi adhuc retinerent eam nobilitatem; non enim obtinere eam potuêre cum maiori extenſione quàm illorum caput eam habuerit. Priuilegijs autem alijs, quæ non in nobilitate, ſed in officio fundantur, non gaudet vxor aut filij: vt v.g. ſi maritus ſit in minoribus Ordinibus, incedatque in habitu Eccleſiaſtico, non poteſt puniri à brachio ſæculari: idem eſt, ſi ſit Religioſus militaris ſancti Iacobi, Calatrauæ, &c. tunc enim eſt exemptus à Iudice ordinario, & Ordinum conſilio ſubiectus; non tamen proptereà filij aut vxor eſt exempta vi eius priuilegij, ſi aliunde ſpecialiter id non habeat.

verò etiam ſi fauorabile ſit, niſi aliunde conſtet tum vocas hoc modo extendendas.

Priuilegijs, quæ non fundantur in nobilitate, ſed officio, nõ gaudet vxor aut filij.

17. *An priuilegio extenſo ad filios fruantur filij mortuo parente, an viuo: ſi priuilegium non poteſt eſſe niſi in vnâ perſonâ, non fruentur niſi mortuo patre: ſi vſus priuilegij poſſit eſſe in multis, & aliunde non prohibeatur, fruentur etiã viui.*

Tertia quæſtio eſt, an, ſi in priuilegio expreſsè admittantur filij ac poſteritas, ita ſit intelligendum, vt ſolùm eo fruantur mortuo parente, an verò poſſint etiam viuente eo vti. Reſpondetur, ſi priuilegium tantùm poſſit eſſe in vnâ perſonâ, ſimul tunc filios non ſuccedere, niſi mortuo parente; & verò nec tunc vtrũque ſimul, ſed vnum tantùm, illo verò mortuo alterum, aut certè illius filium, prout fuerit diſpoſitum in priuilegio; ſi verò, vt ordinariè contingit, vſus poſſit eſſe in multis ſimul, & per priuilegium id expreſsè non prohibeatur, tunc cenſendi ſunt filij frui eo priuilegio viuo patre. Dixi, *niſi aliunde prohibeantur*, quia licet titulus Comitis v. g. & priuilegium, quod in Hiſpaniâ *Grandes* habent, poſſit eſſe ſimul ex ſe in multis, & ita in Germaniâ ſit moris, vt omnes filij Comitis, Ducis, Marchionis, &c. dicantur Comites, Marchiones Duces; iuxta conſtitutiones tamen Hiſpaniæ, filius non accipit titulum niſi mortuo parente, ideóque priuilegiis Comitis, Marchionis, Grandis, &c. non fruitur niſi parente mortuo; & quidem non niſi filius primogenitus: vnde licet de facto Rex ibi aliquem erect Comitem, & in poſteritatem id concedat, non tamen poterit filius niſi mortuo parente, iuxta commune ius Hiſpaniæ, eo titulo frui; & verò non omnes filij, ſed præcisè primogenitus, vt dixi, & hoc mortuo eius filius; quo deficiente ad viciniorem vel ex fratribus vel patruis ea dignitas deuoluitur.

Sectio III.

De his quæ requiruntur per modum diſpoſitionis ex parte ſubiecti priuilegiorum.

17. *Dicta de diſpenſatione hic applicãda.*

QVia priuilegium magnâ ex parte coincidit cum diſpenſatione, quâ verò differt ab illâ, vix ſpectat ad rem præſentem, ideò omnia quæ ſuperiùs de modo, ſeu formâ, quâ conceditur diſpenſatio, dicta ſunt, debent ad priuilegium applicari, breuiter reliqua, quæ hîc ſpecialiter tractari poſſunt, expediemus; nihil autem dicam de modo, quo per exteriora ſigna mens concedentis eſt deprehendenda, quia id & diſpenſationi & abrogationi & ipſi impoſitioni legis commune eſt, & ſuprà abundè declaratum; an item, & quomodo requiratur ſcriptura pro valore priuilegij, ſuprà declaratum eſt, ergo ad propria quæ deſiderantur veniamus.

Priuilegium aliud datum ad inſtantiã partis, aliud motu proprio.

Pro quo ſupponendum eſt, priuilegiom aliquando dari ad petitionem partis; aut certè alicuius tertij, aliquando verò ex purâ liberalitate Principis, ſeu, vt dici in iure ſolet, ex motu proprio; nam licet quidam non vocent priuilegium, ſed diſpenſationẽ illud quod cõceditur ad inſtantiam partis, id quod ad quæſtionem de voce pertinet, certum tamen eſſe debet, meritò poſſe & debere vocari priuilegium; tum quia diſpenſatio etiã poteſt concedi ex motu proprio, vt ſuo loco diximus, & res eſt manifeſta; tum quia ratio liberalis beneficij non tollitur, eò quod ſit ad petitionem alicuius; tum quia in priuilegio rigoroſo, quod eſt contra ius, non minùs debet interuenire inſtantia quam in diſpenſatione: cùm ergo ſæpè conceſſio fiat ad ſenſum petentis, oportet primo loco explicare, quomodo ex petitione inferatur mẽs cõcedẽtis, aut quo differãt priuilegia motu proprio cõceſſa ab his quæ ad inſtantiam;

item,

item, quando ex culpâ in petitione nullum ſit priuilegium.

19 *Idem priuilegium poteſt vtroque titulo dari.*

Supponendum Secundò, eam diſtinctionem priuilegij dari ex motu proprio & ad inſtantiam partis, ita eſſe intelligendam, vt tamen aliquando poſſit vtroque titulo dari, quatenus ipſe Princeps illud beneficium daturus erat, licet pars non petijſſet; & tamen ſimul concurrit petitio partis; vel quando, licet daturus non fuiſſet, quia de eâ re non cogitabat, petitio tamen partis ſe habuit magis per modum excitationis ſpeciem; & tunc Princeps à ſeipſo decernit dare, vt licet iam pars deſiſteret à petitione, ille tamen adhuc vellet illud concedere: quare, ſi diuiſio deberet omnino rigoroſè tradi, triplex eſſet aſſignandum membrum; vnum beneficij puri ad inſtantiam, alterum purè ex motu proprio, & tertium priuilegij mixti, iuxta paulò antè dicta: quando autem Princeps in conceſſione priuilegii ſe dicit motu proprio illud conferre, intelligendum eſt, vel purè ex motu proprio, vel ſaltem inadæquatè, iuxta dicta; quando verò in priuilegio nihil dicitur de motu proprio, ſupponendum eſt dari ad inſtantiam partis, quia Princeps non ſupponitur facere à ſe gratiam huic potiùs quàm illi, niſi ad alicuius petitionem, quando ipſe nihil dicit de eâ liberalitate: quod maximè locum habet, quando in tenore priuilegii ponitur petitio, & nihil poſteà additur de motu proprio; habet tamen locum, etiamſi petitio non ponatur, vt deciditur in cap. *Si motu proprio.* de præbendis in 6. His poſitis.

Quando in priuilegio nõ fit mẽtio motus proprij, cenſeri debet datũ ad inſtantiã partis.

20. *Tres differẽtiæ inter hæc duo priuilegia.*

Tres differentiæ præcipuæ aſſignari ſolent inter vtrumque priuilegium. Prima eſt, quòd, quando in motu proprio conceditur, eſt longè amplius beneficium, quia magis liberaliter datum, & magis ab intrinſeco procedit; ideò eſt magis ampliandum, ſemper tamen intra rigorem verborum, quàm aliud, quod quaſi extortum videtur, dum ad inſtantiam conceditur.

Prima.

Secunda.

Secunda differentia communiter ponitur, quòd priuilegium ad inſtantiam, etiamſi contingat non eſſe poſteà valdè vtile ipſi priuilegiato, poteſt tamen in illum retorqueri, iuxta illud, Quod quiſque iuris in alterum ſtatuerit, vt ipſe eodem iure vtatur: id tamen intelligendum eſt, quando ipſe immediatè vtſit, non verò, quando alius eo inſcio priuilegium pro ipſo obtinuit; tunc enim ipſe non ſtatuit illud ius: illud verò quod motu proprio datur, non debet vmquam retorqueri contra ipſum priuilegiatum.

Tertia.

Tertia differentia, & maioris momenti, eſt, quòd priuilegium ad inſtantiam non valet, ſi ſit per ſubreptionem obtentũ, vt deciditur in citato cap. *Si motu proprio*, datum verò ex motu proprio valeat, eſto interim aliquid latere videatur; quod ſi Princeps ſciret, fortè impediuiſſet eam gratiã: quæ etiam pars ſatis colligitur ex eodem cap. *Si motu*. In hac differentiâ explicandâ varii ſunt auctores: quidam enim cenſent, etiamſi conceſſio fiat ex motu proprio, eam eſſe inualidam, ſi preces veritate non nitantur: alii verò ſub diſtinctione dicunt, ſi præcisè interueniat taciturnitas veritatis, validum eſſe priuilegiũ ex motu proprio, inualidum verò, ſi falſum aliquod ſit narratum: diſcrimen inde deſumunt, quòd falſitas cauſat errorem in mente Principis, & conſequenter tollit voluntarium: id quod non efficit taciturnitas veritatis.

Quomodo aliqui hanc differentiam explicent.

21. *Reycitur.*

Hæc tamen differentia omnino caret fundamento; nam ſi narratio veritatis ideò requiritur in motu proprio non quidem vt motiuum, ſed ad rationem voluntarii, vt hi dicunt, certè tam poteſt ſæpè ex taciturnitate veritatis cauſari illud inuoluntarium quàm ex poſitiuo errore: ſi enim Sacerdos aliquis habens beneficium aliquod ſcilicet illud coram Papâ, allegando ea quę poſſent Papam ſaltem indirectè monere, & tunc ex motu proprio, putans illum carere beneficio ſufficienti, conferat aliquod; non dubium, tam inuoluntariam eſſe eam collationem vi eius ignorantiæ, quàm eſſet in alio caſu vi erroris. Ratio etiam deſumitur ex dictis in tertio Tomo, vbi oſtendimus cum communi, non ſolùm poſitiuũ errorem, ſed etiam ignorantiam poſitiuam cauſare ſæpè inuoluntarium. Loquor, quando ignorantia eſt circa rem ſubſtantialem; nam ſi ſit circa rem leuem, tunc etiam error poſitiuus non cauſabit inuoluntarium abſolutè: quia ſicut non mutatur ſubſtantia, etiamſi aliqua accidentalis mutatio fiat, ita per errorem circa accidentia non redditur inuoluntaria ſubſtantia; ergo quoad hoc punctum aſſignari non debet differentia inter errorem poſitiuum & carentiam ſcientiæ.

Ignorantia circa rẽ ſubſtantialem cauſat inuoluntarium.

22. *Quomodo huic difficultati reſpondendum.*

Vt huic difficultati reſpondeamus, aduertendum eſt, quod benè notauit Pater Suarez, aliud eſſe quærere, vtrùm priuilegium motu proprio datum ſit nullum ob ſubreptionem; aliud, an ex defectu voluntarii nullum ſit: quo ſuppoſito in primis certum videtur, ſi nulla facta ſit petitio, nulla data informatio pro beneficio ſeu priuilegio, non poſſe dici tunc vllam interuenire ſubreptionem, ſiue priuilegium valeat, ſiue non; de quo ſtatim; & ſiue ipſe concedens priuilegium ignorauerit veritatem, ſiue poſitiuè errauerit. Ratio eſt manifeſta, quia ſubreptio in præſenti vſurpatur pro deceptione quâ petens beneficium vſus eſt ad illud obtinendum; ergo vbi nihil ille egit, nõ poteſt eſſe ſubreptio; ergo ex hoc capite, & quaſi in culpam petentis, non poteſt dici priuilegium nullum, quando modo prædicto datur ex motu proprio.

Quando priuilegium non eſt petitum, non poteſt eſſe ſubreptitium.

Secundò dico, Eſto detur partialiter ex motu proprio (iam enim diximus ſuprà poſſe vtroque titulo ſimul dari;) ſi tamen ex parte petitionis & propoſitionis cauſæ fuit error ſubſtantialis, non videtur priuilegium reddi validũ per hoc, quòd dicatur in eo ex motu proprio, quia etiam tunc temporis ea informatio fuit cauſa motiua Principis, tum quà erat petitio, quia ſaltem inadæquatè, vt diximus, ab eâ motus eſt Princeps, tum quà erat propoſitio meritorum aut motiuorum concedendi priuilegium: nam licet Princeps non moueatur petitione alienâ, debet tamen habere aliquod motiuum honeſtum v. g. vel merita vel extremam neceſſitatem perſonæ; ergo, ſi in hoc motiuo proponendo deliquit perſona, cui conceditur priuilegium, aut ille, qui pro ipſo propoſuit cauſam, ſine dubio grauem induxit errorem; & conſequenter etiam effecit, vt non fuerit valida ea donatio priuilegii in eo errore fundata.

Eſto priuilegium ſit partialiter datũ motu proprio, ſi tamen fuit error ſubſtantialis in petitione, non eſt validum.

23. *Quando priuilegium datur purè motu proprio validum eſt, eſto error interueniat.*

Tertiò dicendum eſt: Quando Princeps præcisè à ſeipſo priuilegium confert, tunc, etiamſi ignoret aliquid, quod ſi ſciret, fortè non concederet; nihilominùs tamen beneficiũ valet: ita eſt expreſſum eo c. citato, *Si motu proprio.* in eo enim dicitur, Si Papa motu proprio alicui conferat beneficium Eccleſiaſticum, per hoc non auferri alterum, ſi priùs aliquod habebat; quia tunc præſumitur benè informatus gratiam

gratiam liberaliter velle exercere. Hanc doctrinâ limitant communiter Doctores, vt ſolùm intelligatur de ignorantiâ eius circumſtantiæ, in quâ videtur eſſe ſubreptio; non autem, ſi ignoret illud priuilegium eſſe contra alia iura ſpecialia, aut in præiudicium tertij. de quo paulò pòſt.

Priuilegium datũ ex motiuo erroris poſitiui inualidum eſt.

QVARTÒ DICENDVM: Si Princeps moueatur poſitiuo errore, v.g. dicat, Quia aliunde ei de ſuſtentatione neceſſariâ prouiſum non eſt, ideò tale aut tale beneficium illi conferimus, procul dubio, tunc ea donatio erit irrita, quia re ipsâ eſt innoluntaria, ſi talis ſupponatur aliunde habere iam aliud beneficium, quo abundantiſſimè ipſi prouiſum eſt.

24. *Obiectio.*

Dices: Etiamſi in ipſo beneficio nihil dicatur de eo errore, ſed ſupponatur Princeps ignorare illum habere tale beneficium, eodem planè modo erit inuoluntaria donatio alterius: malè ergo diſtinguimus in præſenti inter errorem eum poſitiuum & priuatiuum. Obiectio hæc, etſi ab auctoribus non ponatur, mihi videtur valdè difficilis;

Solutio.

nihilominùs tamen poteſt ei reſponderi, Si de eo puncto Princeps cogitat, non poſſe eſſe ignorantiam eam ſolam priuatiuam, ſed neceſſariò debere eſſe poſitiuam, caſu quo moueatur ob eam cauſam ad conferendum beneficium: nam ſi non iudicat illum carere ſufficienti ſuſtentatione, non mouebitur ex eo titulo, etiãſi id ignoret: tunc autem, licet in foro externo priuilegium ſit validum, quia nihil dicitur vnde colligatur illud eſſe nullum, re tamen ipsâ nullum erit, quia Principi inuoluntarium eſt:

Ratio, cur priuilegium datũ ex errore priuatiuo ſit validum.

quòd ſi ei non occurrat talis cogitatio, ideóque verè habeat ignorantiam priuatiuam, tunc facilè intelligitur, cur ſit validũ beneficium, quia ſcilicet habuit aliud motiuum, ob quod beneficium contulit; nam de illo defectu non cogitauit; ergo ille non fuit motiuum; ergo in motiuo ſubſtantiali non fuit error; ergo valida eſt donatio: hinc dico, quando error eſt poſitiuus, cenſeri Principem ab illo motum; quãdo verò eſt negatiuus, cẽſeri non cogitaſſe eâ de re, ac propterea aliunde motum ſufficienter, ideóque priuilegium eſſe validum. Et de præuiâ petitione ſatis.

SECTIO IV.

De formâ quâ priuilegium debet concedi.

25. *Priuilegium aliquãdo datur abſolutè, aliquando conditionatè, idque dupliciter: vel vt ponatur conditio ante vſum priuilegij, vel vt ponatur poſt vſum illius.*

CIRCA formam, quâ ipſum priuilegium conceditur, dicimus, aliquando dari abſolutè ſine vllâ reſtrictione vel conditione, & tunc nullam eſſe difficultatem ſpecialem, ſed vtendum eo abſolutè vt ſonat; aliquando verò dari ſub conditione: id quod dupliciter fieri poteſt; Primò, vt conditio debeat priùs poni quàm ſit vſus priuilegii; & tunc dicendum eſt ordinariè, ſi ea non ponatur, inualidum eſſe vſum priuilegii: vt cùm Pontifex dicit, *Qui orauerit hoc aut illud, obtineat Indulgentias*; ſanè ſi ea oratio non ponatur non obtinebuntur Indulgentiæ. Aliquando verò conditio ſeu onus impoſitum eſt poſt vſum priuilegii, vt cùm Pontifex concedens Iubileum dat licentiam eligendi Confeſſarium in ordine ad illum finem: certè ſi quis eo animo eligat Confeſſarium, validè confitebitur, & abſoluetur, etiamſi poſteà non impleat conditiones alias ad Iubileum requiſitas; peccabit quidem in hoc: at vſus præcedentis Iubilei non reddetur inualidus, quia nec poteſt iam inualidari. Hæc doctrina data eſt, & communis etiam diſpenſationi.

26. *Verba, quæ onus aut conditionem ſignificãt, ſtrictè accipienda ſunt.*

Circa verba verò, quæ onus aut conditionem aliquam ſignificant, aduertendum, ea debere ſtrictè accipi, non vltra propriam ſignificationem; vnde benè docent communiter, ſi pro vſo priuilegii dicatur, *vt ſit cum conſilio tertij*, aut, *de tius conſilio*, aut, *ex conſilio*, ſufficere adhibere eam perſonam in conſilium; etiamſi non ſequatur quis illius ſententiam: ſic in Societate noſtrâ, etiamſi Rector non teneatur ſequi conſilium Conſultorum, ſæpè tamen tenetur cum conſilio eorum rem decernere, quia ſupponitur ille illuminandos ad rem benè decernendam. Fateor, quando dicimus. *Ex conſilio illius hoc feci*, ſolere denotare idem ac *ſequendo conſilium*, ſeu, *Impulſus conſilio eius hoc feci:* & fortaſſe, ſi ea conditio fuiſſet fauorabilis, potuiſſet ampliari: atqui non neceſſariò id ſignificant ea verba; & dum onus imponunt debent reſtringi, locum habet reſolutio data. Quòd ſi dicatur, *de conſenſu illius* vel *cum conſenſu*, iam planè videtur neceſſum, vt quis ſequatur ſententiam illius, quia id denotat per ſe vox *conſenſus*.

27. *An in priuilegio contra ius oporteat eſſe verba, non obſtante, &c. Aliquorum ſententia affirmatiua; aliorum negatiua.*

Illud circa hanc formam in dubium verti poteſt, an quando priuilegium eſt contra ius aliquod, neceſſarium ſit in eo exprimi derogationem eius iuris per verba *non obſtante*, &c. Multi affirmant, quos refert Pater Suarez cap. 14. num. 1. Horum ſententia fundatur in cap. *Ex parte.* de capel. Monach. vbi Honorius Tertius reprobat priuilegium quoddam Monachorum, eò quòd eſſet contrarium decreto Concilii Lateranenſis, & in eo non fieret mentio reuocationis talis decreti: alii verò cenſent, non eſſe neceſſum id ponere, quia priuilegium ex ſuo conceptu eſt contra ius; ergo iam ſupponitur Princeps velle illud ius ex parte abrogare: id quòd clarè videtur confirmari ex cap. 1. de conſtitutionibus in 6. vbi Pontifex ſupponit per nouam conſtitutionem abrogari ex parte priorem illi contrariam, etiamſi de eâ non fiat mentio, eò quòd Princeps ſupponatur ſcire ius commune: vbi etiam dicitur, per talem conſtitutionem non derogari iuri priuato, quod Princeps non ſupponitur ſcire.

Quando priuilegium poteſt ſtare ſine derogatione iuris, non ad illud extendendum.

DICO PRIMÒ: Si priuilegium tale eſt, vt poſſit habere aliquos effectus ſaluo iure communi, & quidem omnes illos, quos verba priuilegii ſtrictè denotant, non debet extendi ad derogationem iuris, quia ea derogatio eſt odioſa; ergo pro ea non eſt facienda vlla ampliatio: in quo puncto nullam video difficultatem.

28. *Secùs verò, ſi verba priuilegij non poſſint explicari ſine derogatione iuris.*

SECVNDÒ DICENDVM: Si verba priuilegij non poſſint explicari, niſi derogando iuri communi, omnino dicendum eſt debere derogari, etiamſi de eo non fiat mentio. Hæc meo iudicio manifeſtè colligitur ex citato cap. de conſtitutionibus, quia quoad reuocationem antiqui iuris, non facta eius mentione, eadem omnino ratio eſt de noua conſtitutione ac de priuilegio, & è contrario, maximè cùm eodem modo ſupponatur Princeps ſcire antiquum ius: quæ fuit ratio Pontificis eo cap. ſi autem ſcit & dat priuilegium, procul dubio vult illi ex parte derogare.

Iuri priuato non derogat priuilegium, niſi in eo ponatur, non obſtãte quocumque iure, &c.

Hinc DICO TERTIÒ: Si ius, cui derogatur, non ſit commune, ſed priuatum, non cẽſetur illi voluiſſe derogare, niſi apponatur clauſula, *nõ obſtante quocumque iure*, &c. Hæc etiam colligitur ex eodem cap. 1. de conſtitutionibus, & ex ratione illius; nam Princeps cenſetur ignorare illud ius; ergo non cenſetur illud velle reuocare,

niſi

Digitized by Google

niſi id dicat expreſsè; ſicut per ius nouum non derogatur antiquo priuato; non enim debet eſſe maioris efficaciæ ad derogandum iuri priuilegium quàm ſit noua conſtitutio.

Non eſt tamē opus, vt fiat ſpecialis mētio illius iuris.

29. Illud poſſet in præſenti Primò quæri, an ſufficiat ad derogandum, quòd ponatur clauſula generalis, *non obſtante quocumque iure in contrarium*, an verò debeat fieri ſpecialis mentio eius iuris. Reſpondeo illam clauſulam generalem ſufficere: etenim repugnat, vt ſpecialem Princeps faciat mentionem eius iuris quod ignorat; vnde ſequeretur eſſe impoſſibilem eam derogationem, quantumuis vellet Princeps derogare, niſi priùs inquireret vbique de talibus iuribus; quod eſt abſurdum; ergo ſufficit clauſula illa generalis.

An contra commune ius qualificatum valeat priuilegium carens particulâ non obſtante.

Secundò poteſt quæri, an ſi antiquum ius cōmune ſit qualificatū, quòd ſcilicet dicatur in eo, vt non valeat contra ipſum vllum priuilegiū, niſi expreſsè aut ſaltem verbis generalibus illud reuocetur; an, inquam, tunc priuilegium ſit validum, etiamſi non dicat, *non obſtante:* videtur quidem non valiturum; nam ea clauſula in eo iure addita aliquem habet effectū; non enim eſt otioſa; alium autem non poteſt habere quàm hunc, ergo. Ob hanc rationem Pater Suarez ſuprà n. 6. cum Felino & aliis omnino cenſet eſſe inane; & iuxta hanc doctrinam interpretatur l. Codicis de precibus Imperatori offerendis; in quâ dicitur, *Reſcripta contra ius elicita ab omnibus Iudicibus præcipimus refutari.* Quæ regula etiam habetur in iure Canonico cap. *Reſcripta* 25. quæſt. 2. huic concluſioni dicit etiam fauere coniecturam Panormitani, quod præſumitur Princeps in talia priuilegia inductus importunitate & inaduertentiâ.

Negat Suarez.

30. Mihi tamen probabilius videtur contrarium: vt verò res tota intelligatur aduerte, malè dici, hæc priuilegia eſſe importunitate extorta: etenim quoad hoc nulla planè ratio ſpecialis eſt de his priuilegiis præ omnibus aliis: cur enim, quæſo, magis erit extortum priuilegium contra ius habens clauſulam, vt ei non derogetur, niſi facta illius mentione, quàm priuilegium contra aliud ius ea clauſula carens? Certè clauſula illa antiqui priuilegii non operatur de facto rationē importunitatis, aut inconſiderationis; malè ergo huc applicatur ea coniectura Panormitani. Id quod clarè Secundò probatur; nam concedere etiam poteſt Princeps motu proprio talia priuilegia non minùs quàm alia; ergo ſaltem in his non habebit locum ea coniectura; nam quando eſt motus proprius, non intercedit importunitas.

Affirmatiuā eligit auctor.

Secundò ſupponendum eſt, Si Princeps ſciens actu tale ius, quod dicit v. g. vt omnes teneantur ieiunare, nec valeat diſpenſatio, niſi expreſsè derogetur illi iuri, nihilominùs diceret alicui, *Do tibi facultatem vt non ieiunes*; ſupponendum, inquam, omnino valituram illam diſpenſationem; nam cùm hic Legiſlator habeat tantam auctoritatem quantam alter, qui condidit illud ius, quantumuis ille voluerit, ne derogetur, niſi expreſſa facta mentione, poteſt hic et derogare ſine vlla mentione: & certè in caſu à me poſito nemo dicet non derogari, quia non eſt cenſendus tunc Princeps ridiculè concedere illud priuilegium: ſi autem non valeret priuilegium, cùm id ipſe Princeps ſciret ob clauſulam eam antiquam, quā ſupponimus noſcere, eo ipſo ridiculè daret id quod ſciret nihil valere: quod abſurdum eſt, maximè ſi id faceret motu proprio.

Fundamentū auctoris.

31. Hinc dico, cùm Princeps ſupponatur ſcire illam ipſam clauſulā, quia illa etiam eſt in corpore iuris cōmunis, & conſequenter eſt ius commune, quod Princeps habet in ſcrinio pectoris ſui, non minùs cenſetur abrogare eam clauſulam reflexam quàm alia iura directa. Et certè ratio Bonifacii eo cap. 1. de conſtitutionibus generalis eſt ad omne ius commune, ſiue illud ſit reflexum, ſiue directum.

Obiectio.

Dices: Illa clauſula non eſt ordinarium ius, ſed extraordinarium, ergo non ſupponitur Princeps contra illam aliquid concedere. Sed contrà, quia in eo antecedente eſt magna æquiuocatio: ſi enim dicatur illa clauſula non eſſe pars iuris communis, ſicut quælibet lex eſt pars iuris communis, falſum eſt antecedens; ſi verò dicatur illa ſola non eſſe totum ius commune, eſt veriſſimum: at in eo ſenſu, nulla lex particularis eſt ius commune, & tamen ſupponitur ſciri à Principe, ideóque per contrarium priuilegium derogari, ergo.

Solutio.

Reſtat iam reſpondere ad ea quæ in contrarium obiecta ſunt; quorum vnum erat vniuerſale ad probandum, nullum priuilegium præualere contra ius commune, niſi ponatur clauſula derogans; deſumebatur autem ex dicto cap. *Ex parte.* de capell. Monach. ei reſpondent aliqui, leges conciliares habere hoc priuilegium, vt non derogetur eis niſi per clauſulam expreſſam. Verùm hæc ſuppoſitio meo iudicio falſa eſt; cur enim illæ leges, cùm non aliunde quàm à Pontifice, à quo aliæ communes habeant ſuam auctoritatem, debent dici habere eiuſmodi priuilegium præ aliis? Pater Suarez reſpondet eo loco non declarari nullum illud priuilegium, ſed reuocari; vnde potiùs ſupponitur antea fuiſſe validum. Sed neque hæc ſolutio omnino placet, quia ibi nulla mentio eſt reuocationis, ſed ſolùm dicitur, Quòd ſi tale priuilegium emanauit, nulli vt per illud derogetur Concilio; ac ſi dixiſſet, Non habet vires illud priuilegium ad derogandum. Tertiò alii reſpondent reprobari illud priuilegium tamquam minùs honeſtum. Sed contrà, quia ſi res ita ſe haberet, gratis à Papa recurreretur ad hoc, quòd in eo non fiat mentio clauſulæ Concilii; nam eſto ea fieret, non propterea magis honeſtum foret, Monachos habitare ſolos in parochiis: de quo in eo agebatur. Putarem reſpondendum, Honorium ipſum, à quo dicebatur illud priuilegium emanaſſe, vt conſtat ex narratione infrà facta, declaraſſe, ſe non habuiſſe animum derogandi ei clauſulæ: vnde duobus modis reſpondet; Primò, non credere à ſe datum tale priuilegium; Secundò, fortè emanaſſe in mediis occupationibus: vnde tacitè dicit ſe tunc non habuiſſe in pectore ius commune, cui derogabatur per priuilegium, ac proinde non voluiſſe illi derogatum. Per quod nihil infertur quoad alios caſus vbi maior eſt conſideratio: cui ſolutioni coniungi poteſt præcedens de minori decentia illius priuilegii, ratione cuius declarat Pontifex ſe in eo ſpeciali priuilegio non habuiſſe talem animum.

32.
Reſpondetur ad fundamēta negatiuæ partis ex c. Ex parte de capell. Monach.
Quid ad hoc cap. alij reſpondeant.

Probabilior explicatio.

Secunda obiectio ſpecialis erat contra nos, ratione illius, *vt non derogetur, niſi,* &c. Dico ergo, quando in iure communi ponitur clauſula, vt non derogetur, niſi ſpecialiter reuocetur, ſolùm oſtendere Legiſlatorem maiorem animum ad conſeruationem eius legis: per quod non tollit poteſtatem ſucceſſoris, nec etiam per ſe tollit ſcientiam eius clauſulæ; ita dico eam abſolutè non impedire, quò minùs poſſit derogari ſine 33.

Particula in lege, vt non derogetur, non impedit quò minùs poſſit illi derogari ſine clauſulâ expreſſâ.

clauſulâ expreſſâ. Quòd ſi ius ſit ſpeciale, quod præſupponatur Princeps ignorare, tunc efficiet, vt, eſto Princeps ſciat eſſe ius particulare contrarium, ſi etiam non ſciat eam ſecundam clauſulam, non deroget illi, niſi ſpecialiter id explicet: id quod in iure communi non habet locũ, quia ſupponitur, vt diximus, Princeps etiam eam ſecũdam ſcire, ac conſequenter, eo ipſo quòd illâ non obſtante dat priuilegium, velle illi derogare, non ſeruatâ conditione, quam prædeceſſor requiſiuit, & ad quam ſeruandam ſucceſſor non tenetur.

34\. *Quid ſit dicendũ ad ſecundam regulã ex iure cõtra doctrinam poſitam allatam.*

Secundus locus contra eamdem noſtram doctrinam deſumptus ex eâ regulâ generali in primis non vrget nos ſpecialiter, ſed vniuerſaliter videtur eſſe contra omne priuilegium contrarium iuri communi. Fortaſſe poſſat abſolutè reſponderi, ibi non tam eſſe ſermonem de priuilegijs quæ ſunt contra ius, quàm de ijs quæ malè & iniquè extorta ſunt. Secundò, & meliùs, reſpõdetur, ibi ſolùm eſſe ſermonem de reſcriptis in ordine ad lites; vnde eorum refutationem dirigit ad Iudices. Hinc autem non benè infertur, idem dicendum eſſe de priuilegijs, quia Princeps diſpoſuit ſpecialiter de reſcriptis, non autem de priuilegijs. Addi deniq; poteſt, in eadem lege cõtineri exceptionem ſeu limitationẽ, vt id ſolùm intelligatur, quando reſcriptum eſt in præiudiciũ tertij; vnde manifeſtè ab eâ regulâ excipere voluit Princeps priuilegia, etſi ſint contra ius, dũmodò non ſint contra tertiũ; vnde miror ad omnia priuilegia habentia clauſulã, vt eis non derogetur, fuiſſe extenſam eam regulam ab Archidiacono & Patre Suario, etiamſi ea non ſint nociua tertio: id enim expreſsè eſt contra verba textus.

SECTIO IV.

De formâ concedendi priuilegium ad inſtar.

35\. QVIA ſæpè concedi ſolent priuilegia cum hac clauſulâ *ad inſtar alterius priuilegij*, oportet breuiter declarare, quid ea particula efficiat.

Particula ad inſtar denotat omnimodam ſimilitudinem cum altero priuilegio.

DICENDVM igitur PRIMÒ eſt, eam vocem denotare omnimodam ſimilitudinem cum altero priuilegio; alioquin ea particula eſſet valdè æquiuoca & ambigua.

Priuilegium ad inſtar non augetur vel minuitur, etiamſi augeatur vel minuatur exemplar.

SECVNDÒ DICENDVM, Etiamſi poſt datum priuilegium *ad inſtar*, alterum, quod vocare poſſumus exemplar, augeatur, aut diminuatur, vel certè omnino amittatur, non augeri, minui aut amitti priuilegium *ad inſtar*. Ratio eſt manifeſta, quia ea particula *ad inſtar* non denotat dependentiam cauſæ ab exemplari, ſed ponitur pro declaratione priuilegii ad euitandam largiorem explicationem ſecundam; in ſe autem eſt priuilegium omnino à primo independens; eam autem imitationem vult Princeps ſolùm eſſe reſpectu exemplaris, prout erat quando ſecundum conceſſit, niſi per alia verba diceret ſe velle vt augeatur aut minuatur, &c. prout exemplar auctum fuerit.

Exemplar nõ augetur vel minuitur pro augmẽto vel diminutione ſecundi priuilegij.

DICENDVM TERTIÒ, id longè cum maiori fundamento intelligendum è contrario, vt exemplar non augeatur nec minuatur pro augmento aut diminutione ſecundi priuilegii. Ratio eſt hîc euidantiſſima; nam exemplar eſt antiquius altero, & conſequenter in omni genere independens à ſecundo; nec Princeps tunc cogitabat, an eſſent poſteà alia concedenda ad inſtar illius; ergo tunc non voluit vt augeretur aut minueretur iuxta priuilegia poſteà concedenda. Hæc omnia videntur omnino certa.

36\. *Quid ſentiẽdũ ſit, quando non extat exẽplar priuilegij ad inſtar. Si in priuilegio ad inſtar non fiat mentio alicuius materia, & exemplar non extet, inualidum erit.*

Illud Primò poſſet eſſe dubium, an ſi conceſſo huiuſmodi priuilegio *ad inſtar* non cõpareat illud exemplar, quid ſit tunc dicendũ? Reſpondeo, Si in exemplari nihil in peculiari dicatur de materiâ priuilegii, tunc manifeſtè nullum fore priuilegium, quia res eſt omnino indeterminata, & perinde ac ſi Princeps diceret, *Do tibi priuilegiũ*, vel *Do licentiam*, nihil autem determinaret, nulla planè eſſet donatio: neque enim tunc poſſet eſſe liberum ipſi priuilegiato determinare ſibi quamcumque vellet materiam; eo ergo caſu deberet conſuli Princeps vel eius ſucceſſor: crediderim tamen hunc caſũ moraliter non eſſe poſſibilem, quia non videtur vnquam dari priuilegium ita confusè, ſed referendo ſe ad hanc aut illam materiam: v.g. *Concedo tibi priuilegium non ieiunandi ad inſtar priuilegij talis*, & ſic de aliis materiis. Adhuc verò in eo caſu, licet aliqua maior ſit determinatio, quia tamen in ipſo puncto non ieiunandi eſt maxima latitudo tum quoad dies, tum quoad modum, tum quoad onera, non putarem vllo modo valere niſi factâ determinatione à Principe; nam id non debet in voluntate ſubditi relinqui: eſſet enim expoſitum grauibus inconuenientibus. Secundò tamen reſpondeo, Si in priuilegio ipſo declaretur materia; v.g. *Concedo, vt diebus ieiunij poſſis veſci lacticinijs ſicut talis & talis poteſt, ſeu ad inſtar illius*; tunc, etiamſi alter deprehenderetur non habere priuilegium, nihilominùs hoc valeret, quia, vt diximus, *τὸ ad inſtar* non ponitur ad denotandam vllam dependentiam, ſed pro declaratione maiori: quando autem ea declaratio iam eſt vtcumque in ipſo priuilegio facta, videtur ea ſufficere: vbi benè aliqui notant, quodammodò plus valere tunc illud priuilegium, eò quòd poſſit accipi prout ſonant verba: fortè autem, ſi exemplar inueniretur magis coarctatum, debuiſſet tunc coarctari; ex quo tamen capite etiam per *fortè* dici poteſt è contrario minùs extenſum: quia ſi exemplar habuiſſet maiorem extenſionem, potuiſſet etiam hoc magis extendi quàm verba ſonent.

Secus erit, ſi declaretur in priuilegio ad inſtar certa materia.

37\. *An priuilegiatus ad inſtar poſſit vti eodem contra habentẽ exemplar. An verba, Concedimus Epiſcopatum tibi ſicut tuo prædeceſſori ſit priuilegium ad inſtar.*

Duo circa hoc quæri poſſunt; Primò, an priuilegiatus *ad inſtar* poſſit vti contra alterum, in quo eſt exẽplar, ſi in eo priuilegio detur ius aliquod in tertium: ſed quæſtio eſt generalis ad omnes æquali priuilegio gaudentes, an vnus poſſit vti eo priuilegio in alterum: de quâ dicemus infrà. Secundò quæri poteſt, an hæc verba, *Concedimus tibi Epiſcopatum ſicut tuus prædeceſſor habuit*, ſit priuilegium *ad inſtar*, & concedat omnia extraordinaria priuilegia, quæ prior habuit in Epiſcopatu. Negant aliqui, quia ea verba ſolùm videntur referri ad modum ordinarium, ſeu ad ius ordinarium, quo obtinetur Epiſcopatus: ſicut hæres non ſuccedit in gratiis & fauoribus extraordinariis defuncti.

Hæc inſtantia non multum vrget; nam ſucceſſio illa heredis tantùm eſt ex iure cõmuni; vnde non extenditur niſi ad ea, quæ quaſi iure communi erant defuncti; vnde libenter fatemur, ſi mortuo Epiſcopo ſufficiatur alius viâ ordinariâ, non ſucceſſurũ in priuilegia extraordinaria quæ ille habebat; at cùm ea verba, *ſicut tuus prædeceſſor habuit*, videantur ſpeciale aliquid denotare, & ſingularem conceſſionem facere,

meritò

meritò dubitare poſſumus, an etiam extendatur ad ſpecialia priuilegia quæ ille habuit. Probabi-
38. *Quid probabilius reſpõdeatur.* liùs ergo reſpondetur cum Patre Suario, ſi τὸ *ſicut tuus prædeceſſor habuit* ſit quaſi ordinaria forma, ſub quâ confertur talis dignitas aut priuilegium, tunc non extendi ad extraordinarias gratias, quia forma, quæ eſt communis, quãdo nullæ ſunt gratiæ extraordinariæ, non comprehẽdit vi ſuâ eas extraordinarias; ſi verò ea forma ſit extraordinaria, tunc, ne dicatur otioſa, probabiliter extenditur ad omnem gratiam ſpecialẽ, maximè, ſi eiuſmodi gratiæ nõ fuerint odioſæ, nec in præiudicium tertij; tunc enim faciliùs poſſunt verba illa extendi ad eas comprehendendas.

Quæres tamen, quid ſit abſolutè reſpondendum quæſtioni. Dico nos non poſſe aſſignare regulam generalem, quomodo ſoleant quælibet dignitates & priuilegia concedi, ſed id ſpecialiter in qualibet inſpiciendum eſſe, inde poſteà diſcurrendum iuxta regulam datam.

39. *Priuilegia ſpecialia cõceſſa prædeceſſori ob ſingulares dotes, quæ non apparent in ſucceſſore, nõ tranſeunt ad illum.* Addeodam etiam ego putarem aliam regulam, vt quando ea priuilegia ſpecialia, quæ prædeceſſor habuit, fuère ei conceſſa ob ſingularem doctrinam, labores, &c. & in ſucceſſore non appareat aliquid ſimile exigens tantum fauorem; ſed præcisè ea, quæ requiruntur vt eam dignitatem teneat modo ordinario, non debere præſumi Principem concedere eam gratiam ſingularem, ne dicamus illum eſſe prodigum & iniquũ adminiſtratorem; ſi verò vel ferè eadem talenta vel alia æquiualentia reperiantur in eâ perſonâ, probabiliſſimè ea verba, *ſicut tuus*, &c. ad illas gratias extendi poſſunt.

Sectio V.

De formâ concedendi priuilegium per communicationem.

40. Circa hæc priuilegia, quæ communiſſima ſunt, maximè inter Religioſos, aliqua occurrunt conſideratione digna.

Subsectio I.

Duæ priores quæſtiones.

An communicatio priuilegiorum inter Religioſos ſe extendat ad priuilegia particularia domorum. Negatiuè amplectenda eſt, niſi contrarium exſtet ex verbis. Prima eſt, an quando vni Religioni conceditur vt communicet in priuilegiis cum aliâ, intelligatur cũ ſolis priuilegiis, quæ ſunt toti ei alteri Religioni communia, an verò etiam cõ his quæ ſunt propria aliquarum domorum eius Religionis? Reſpondeo, per ſe loquendo, niſi verba aliud denotent, non intelligi hæc particularia priuilegia: quod hac ratione meo iudicio moraliter euidenti probo, quia quando per communicationem conceduntur Dominicanis priuilegia Franciſcanorum, v.g. non poteſt præſumi ea concedi Dominicanis cum maiori extenſione quàm ſint apud ipſos Franciſcanos: quæ propoſitio mihi videtur valdè clara: atqui apud illos nõ eſt ea communicatio, vt quæ vni domui aut Monaſterio conueniunt, eo ipſo toti Ordini conueniant; ergo nec etiam toti Franciſcanorũ Ordini ea communicabuntur. Dixi, *niſi verba contrarium ſignificent*, quia in poteſtate erit Principis, ſi velit, eam etiam extenſionem facere.

41. *An, & quomodo communicatio differat à priuilegio ad inſtar.* Secunda difficultas eſt, an conceſſio *per communicationem* ſit eadem cum conceſſione *ad inſtar*, an verò differant, & in quo. Circa hãc difficultatem diſputant fusè nonnulli, vtrùm priuilegium communicatum ſit vnum, in vtroque, *ad inſtar* verò duplex. Sed meo iudicio res eſt nullius momenti; nam in primis priuilegium *ad inſtar* manifeſtè eſt duo numero diſtincta, & vnum independens ab alio, vt paulò antè diximus; idem autem eſſe in communicatione patet, quia ea cõmunicatio non eſt moraliter niſi per donationẽ alterius ſimilis; vnde fit, vt ita maneant inter ſe numero diſtincta ea priuilegia, vt licet vnum pereat, alterum maneat. Nam poſtquam Societas communicauit in priuilegiis Franciſcanorum, etiamſi hæc illis auferantur, manebunt in Societate, & è contrario, ſicut de priuilegio *ad inſtar* dictum eſt. Vtrùm autem propter eam ſimilitudinem dicendum ſit vnum in duobus ſubiectis, eſt quæſtio de nomine & leuis momẽti. *Tam priuilegium ad inſtar quàm per communicationem includit duo priuilegia numero moraliter diſtincta.* Certum autẽ eſt moraliter perinde omnino ſe habere ac ſi eſſent duo: vnde cùm totum eorum eſſe ſit morale, debent etiam vt duo reputari: & idem eſt de priuilegiis *ad inſtar* & *per communicationẽ*. Quòd ſi obiiciatur, priuilegium *ad inſtar* non exigere omnimodam ſimilitudinem, quam tamen requirit communicatio, facilè reſpondebitur negato antecedente, quia ſuprà oſtendi eam ſimilitudinẽ debere eſſe in priuilegio *ad inſtar* ſummam, niſi quando per alia verba limitatur: quo ſenſu etiã in communicatione priuilegiorum poſſunt poni variæ limitationes. *Et priuilegium ad inſtar & communicatio requirunt omnimodam ſimilitudinẽ cum exemplari.*

Obiectio. Obiicies, Aliquando, vt in Bullâ quadã Pij V. pro Societate noſtrâ, dũ agitur de communicatione priuilegiorum aliorum Ordinum, dicitur, *non ſolum ad illorũ inſtar, ſed pariformiter & æquè principaliter*, &c. vnde infertur τὸ *ad illorũ inſtar* non ſignificare omnimodam æqualitatem. *Solutio.* Reſpondeo tamen ſæpè talia verba poni non quia diuerſum ſignificent, ſed maioris confirmationis & declarationis gratiâ: vt patet ibidem: nam præter communicationem, quæ tamen ſignificat æqualitatem, adduntur alij termini, vt pariformiter, æquè principaliter, abſque vllâ differentiâ: quæ omnia ſunt ſynonyma.

Fortè ideò Pontifex dixit, *non ſolum ad inſtar*, 42.
vt oſtenderet Societatem non ſolùm eſſe inſtar Religionum mendicantium, ſed verè & propriè eſſe mendicantem. Pro quo aduerte Primò aliquos effectus eſſe, quibus homines non poſſunt alios ſtatim omnino phyſicè ſimiles producere, etiamſi æquiualenter poſſint. V. g. vt Petrus, qui eſt iuuenis, ſit ſenex, non poteſt Princeps efficere; at vt fruatur priuilegiis ſenum, & fictione, vt dicitur, iuris reputetur ſenex, efficere optimè poteſt. *In aliquibus effectibus nõ poteſt Princeps per priuilegium alterum omnino ſimilem facere.* Idem eſt in legitimatione; non enim poteſt Princeps efficere vt ſpurius ſit naturaliter legitimus, aut vt ruſticus ſit antiquus Nobilis; poteſt tamẽ illis conferre priuilegia omnia legitimi & antiqui Nobilis; & tunc dicetur Nobilis & legitimus fictione iuris: quando ergo Princeps dat priuilegia per comparationem ad ſimiles naturales donationes, & vtitur verbo *ad inſtar*, aut etiam *cõmunicamus*, non cenſetur dare moraliter eamdem omnino denominationem, quia nec poteſt, eſto velit, vt dixi, ſed aliam analogam: in eo ergo caſu verbum illud non denotat omnimodam ſimilitudinem, ſed imperfectam: & idem eſt de priuilegiis conceſſis Nouitiis Religionum, perinde ac ſi eſſent veri Religioſi, cùm tamen re ipsâ non ſint. Ob hanc ergo ſimilitudinem imperfectam, quæ poteſt aliquando ſignificari per verbum *ad inſtar*, ſolet Princeps aliis verbis vti, quæ declarant omnimodam conuenientiam. Et in ſpecie Pius Quintus, ne *Cur in priuilegiis præter verbum ad inſtar ſoleant poni alij clariores termini.*

forrè quis putaret Societatem re ipſâ non eſſe Religionem mendicantem, ſed ſolùm fictione iuris, vſus eſt tantâ aggregatione verborum.

43. *Aliqui ſunt eff-ctus, in quibus poteſt Princeps alterum omnino ſimilem facere.*

Aliquæ è contrario res ſunt, quibus poteſt Princeps alias omnino ſimiles efficere quando velit: ſi v.g. vnum ruſticum fecit Nobilem ex priuilegio, ſine dubio poteſt alterum ruſticum efficere Nobilem non ſolùm ad inſtar prioris per eam fictionem iuris, quam diximus, & per analogiam, ſed omnino eodem modo, quo primum fecit: & in talibus caſibus, quando ſecundo datur priuilegium ad inſtar primi, debet intelligi omnino ſimile eiuſdémque rationis. Idem eſt in omnibus effectibus, quando ambo immediatè adæquatè proueniunt à iure; tunc enim ſicut ius fecit vnum, poteſt eodem modo alterum facere. Dixi, *quando adæquatè proueniunt à iure*; nam ſi etiam inadæquatè proueniunt ab aliis cauſis naturalibus, quarum defectum ius non poteſt phyſicè ſupplere, tunc diſcurrendum de illis ſicut de naturalibus diximus. V.g. nobilitas antiqua Petri fortè item olim à iure ſumpſit initium, quia tamen interuenêre multi anni & prædeceſſores multi Nobiles, à quibus iam ea nobilitas eſt reddita naturalis, & altioris ordinis, ſua autem ſupplere non poteſt phyſicè eos annos, poterit quidem dare huic alteri initium, vt ſucceſſu temporis nobilitas illius fiat eiuſdem omnino rationis cum illâ Petri: at de facto non poteſt illam ſtatim facere omnino ſimilem, ſed ad inſtar per fictionem iuris.

ſi nempe ambo effectus immediatè proueniant à iure.

44. *Communicatio priuilegiorum aliquando fit ex eo, quia perſonæ reputantur eadem.*

Secundò ſupponendum eſt, communicationẽ priuilegiorum aliquando fieri non per propriã aut æquiualentem donationem priuilegiorũ ei cui communicantur, ſed quia hæc perſona reputatur quodammodò eadem cum illâ, idcóque per modum vnius priuilegii cadit ſupra vtramq; ſicut priuilegium, quod datur domino, ſæpè extẽditur ad familiares & domeſticos vt quid ad illum pertinentes, vt ſuprà diximus de priuilegio nobilitatis ad tempus dato marito, quod communicatur filiis & vxori; item de priuilegio celebrandi tempore interdicto, quod etiam tranſit ad miniſtrum, quatenus ſine illo Sacrum fieri nequit: eſt autem inter hanc communicationem & præcedens priuilegium diuerſitas, quod illud eſt vnum moraliter; vnde ſi pereat in eo, cui prȩcipuè datur, eo ipſo perit in aliis: at priuilegium *ad inſtar*, ſiue ſit per rigoroſam ſimilitudinem, ſiue per fictionem iuris, iuxta dicta, eſt omnino duplex, & in quolibet redditur independens ab alio. His poſitis.

45. *Priuilegium ad inſtar, quod non eſt per fictionem iuris, non differt à communicatione perfectâ, ſi ſit per fictionem iuris.*

PRIMÒ DICENDVM eſt, priuilegium *ad inſtar*, quod non eſt per fictionem iuris, ſed per omnimodam ſimilitudinem, modo ſuprà explicato, non differre vllo modo à priuilegio per veram communicationem, & è contrario hoc nullo modo ab illo. Hæc reſolutio clarè conſtat ex ſuprà dictis, neque indiget nouâ probatione.

SECVNDÒ DICENDVM eſt, priuilegium *ad inſtar* per fictionem iuris differre à priuilegio per veram communicationem. Hæc etiã illatio clara eſt; nam vera communicatio ſignificat omnimodam ſimilitudinem, quam non habet priuilegium *ad inſtar* ex fictione iuris, vt declaratum eſt.

Priuilegium ad inſtar per fictionem differt aliquando à communicatione imperfectâ, aliquando non differt.

TERTIÒ DICENDVM, priuilegium *ad inſtar* per fictionem iuris aliquando conuenire cum priuilegio per communicationem imperfectam ſuprà declaratam, aliquando verò ab eâ differre: quòd differat aliquando, oſtendi paulò antè; nam ſæpè illud eſt diſtinctum planè priuilegium à primo: nam ſi ruſticus fiat Nobilis ad inſtar Petri antiqui Nobilis, iam ille, licet in iure ſit fictus Nobilis, ea tamen nobilitas eſt diſtincta ab alterâ Petri, & ab eâ omnino independens; vnde etiamſi Petrus ſuam omnino amittat, alter tamen ſuam retinebit à iure conceſſam: ſunt ergo iam duæ nobilitates & duo quaſi priuilegia; at in communicatione imperfectâ vnicum tantùm eſt, vt dixi. Quòd verò hæc priuilegia aliquando conueniant, imò quòd omne per communicationem imperfectam ſit ad inſtar per fictionem iuris, licet non è contrario, omne ad inſtar ſit per eam communicationem, probo facilè, quia ea communicatio in eo fundatur, quòd ea perſona, ad quam extenditur priuilegium, reputatur ad inſtar alterius, quia cenſetur eſſe aliquid illius: ſic priuilegia Nouitiorum ſunt ad inſtar Religioſorũ, cùm tamen non ſint Religioſi, & ſimul ſunt per communicationem imperfectam: nam ſi Religioſis omnibus auferãtur, eo ipſo auferuntur Nouitiis: idem eſt de priuilegiis famulorum ratione domini; quibus etiã vti poſſunt ad inſtar domini per fictionem iuris: ita tamen è contrario ea priuilegia ſunt in principali ſubiecto, vt licet auferantur Nouitiis vel famulis v.g. non ideò Religioſis & dominis.

SVBSECTIO II.

Reliqua difficultates.

46. *An priuilegia conceſſa Religioni communicet quilibet Religioſus in particulari. Quæſtio eſt de nomine; affirmatiua eligitur.*

PRIMA eſt, vtrùm priuilegia conceſſa Religioni vt ſic, v.g. Societati, conueniant huic vel illi Ieſuitæ per communicationem illam inadæquatam, an verò per propriam. Reſpondeo quæſtionem eſſe de ſolo nomine; de re enim cõſtat ea dari abſtrahẽdo ab hoc vel illo Religioſo in particulari, ideóque hunc vel illum in tantum eis frui in quantum ſunt intra Religionem; vnde, ſi Religioni auferantur, etiam auferuntur Religioſis omnibus: quo ſenſu dici poſſunt ea priuilegia *ad inſtar & per communicationem*, ac ſi quilibet Religioſus tota eſſet Religio: aliunde verò, quia Princeps donans ea priuilegia non intendit vſum illorum exerceri ab aliquo corpore abſtracto ab omnibus Religioſis in particulari, ſed immediatè ea concedit cuilibet ex illis, qui ſoli eis poſſunt vti, meritò etiã dici poſſunt multum habere de priuilegio directo & immediato.

Priuilegium per communicationem non augetur vel minuitur pro augmento vel decremento exemplaris.

Vbi aduerte, ſicut ſuprà diximus, priuilegium *ad inſtar* non augeri aut minui ob augmentum aut diminutionem exemplaris, eodem modo de priuilegio *per communicationem* dicendum, ſi v.g. Pontifex Societati conceſſit, vt communicet in priuilegiis cum Patribus Frãciſcanis, & clauſula non ſit magis generalis, nihilque expreſsè dicat de futuro, non debere per hoc auctis priuilegiis Franciſcanorum augeri etiam in Societate. Dico *vi illius conceſſionis*, quia ſi expreſsè dicatur, *Communicet in conceſſis & concedendis*, tunc res eſt extra controuerſiam. Et ita Societati expreſsè dedit tale priuilegium Pius V. in Bullâ editâ anno 1571.

47. *Vtrùm priuilegium communicetur cũ reſtrictionibus, quibus datum eſt primo priuilegiato. Triplex reſtrictio ab aliquibus aſſignari ſolita.*

Vltima circa præſentem materiam difficultas eſt, vtrùm quando alicui communicatur priuilegium alterius, cenſeatur etiam communicari cum reſtrictione illius priuilegii, quæ erat in primo priuilegiato. Pro explicatione huius difficultatis diſtinguunt quidam triplicem reſtrictionem; vnam, quæ fit ratione conuenientis

moderatio-

Digitized by Google

moderationis in priuilegio, ſeu ad cauendum nocumentum aliorum, vel certè ad vitandam perturbationem, quæ ea maiori licentia oriri poſſet; ſecundam reſtrictionem eam dicunt, quæ additur in fauorem Religionis per modum relaxationis diſciplinæ religioſæ, ob vitanda grauiora incommoda: ſicut Religioſis militaribus conceſſum eſt priuilegium habendi vxores, & aliquibus mendicantibus Ordinibus conceſſum eſt priuilegium habendi proprium ſaltem in communi. Aliquando verò è contrario conceduntur alia priuilegia purè in fauorem Religionis, vt meliùs ſuum finẽ conſequantur; in quibus nihil eſt de relaxatione; vt priuilegia abſoluendi à caſibus reſeruatis, concionandi, celebrandi in altari portatili, &c. in his autem poni ſolet clauſula reſtrictiua, *dummodò regulari obſeruantiæ non repugnet*: quæ non ponitur in primâ conceſſione, quia illa conceſſio eſſentialiter eſt relaxatiua, licet habeat motiuum cauere maiora mala: vnde miror, Patrem Suarez cap. 17. poſt datam hanc duplicem differentiam priuilegij, dicere, ideò in primo non poni eam clauſulam, quia in eo ſubintelligitur: miror, inquam; nam ſi priuilegium ipſum eſt relaxatiuum, vt ea explicatione ſupponimus; quomodo, quæſo, in eo poteſt ſubintelligi clauſula, quòd non relaxet, cùm potiùs contraria debeat intelligi?

48. *Rationes quorundam ex doctrinâ poſitâ de triplici reſtrictione.*

Tertia reſtrictio ponitur ab his auctoribus, quando priuilegium conceditur cum reſpectu ad res ſpectantes ſpecialiter ad perſonam, cui conceditur; vt cùm datur priuilegium Religioſis S. Dominici celebrandi tempore interdicti, in feſtiuitatibus tamen tantùm propriorum Sanctorum: nam hoc priuilegium habet reſtrictionem talem, quæ eadem numero non conuenit aliis Religionibus; nam feſta Dominicanorum non ſunt feſta Ieſuitarum aut Franciſcanorum.

Hoc poſito reſpondent, primam reſtrictionem tranſire cum communicatione priuilegiorum, quia eadem ratio, quæ coëgit Principem ad primum priuilegium limitandum, vrget etiam pro ſecundo. Secundam autem dicunt tranſire, caſu quo eadem ratio vrgeat in altero; nam contingere poteſt, vt priuilegium, quod eſt contrarium regulari obſeruantiæ Ieſuitarum, non ſit contrarium obſeruantiæ Benedictinorum, & è contrario; vnde etiam fit, vt ea reſtrictio, quæ adhibetur in Societate vi eius clauſulæ, *Dummodò regulari obſeruantiæ non repugnet*, non debeat adhiberi apud Benedictinos, apud quos illud priuilegium nullam habet repugnantiam. Ego addiderim ea hoc capite etiam contrarium poſſe contingere, vt in eo, ad quem transfertur, adhibenda ſit reſtrictio, quæ in primo non fuit adhibita: vt ſi è contrario illud idem priuilegium (de quo antè) ex Benedictinis, vbi nullam habebat contrarietatem, tranſlatum eſſet per communicationem ad Ieſuitas, in quibus habuiſſet illam contrarietatem. Tertiam denique reſtrictionem dicunt etiam tranſire ſuo modo, non tamen eodem omnino, ſed reſpectiuè; vt ſi apud Dominicanos priuilegium eſt reſtrictum ad Feſta illorum, v.g. ad ſanctum Dominicum, Thomam, &c. in Societate non reſtringatur ad ea numero Feſta, ſed ad Ieſuitis propria, ſanctum Ignatium, Xauerium, &c. ita Emanuel Rodriguez quæſt. 55. art. 4. docet declaratum eſſe à Iulio II. & ratio ipſa videtur id exigere, alioqui nullo modo poſſet Ieſuitis illud priuilegium communicari.

49. Iudico totam hanc doctrinam veram quidem eſſe; crediderim tamen pro præſenti difficultate non eſſe neceſſariam; & verò minus bene vocari reſtrictionem eam quæ tertio loco eſt poſita, cùm potiùs ſit ipſum priuilegium: ſi enim Pontifex det mihi priuilegium, vt die Iouis & die Dominica comedam carnes in Quadrageſima, non debet ea licentia dici reſtrictio, ſed potiùs formaliſſimum priuilegium: quod enim non det ſimul ad omnes alios dies, non eſt reſtrictio, ſed negatio maioris priuilegij: reſtringere enim propriè ſignificat id, quod fuit aut debebat eſſe latius, coanguſtare; at in præſenti neque ego antè habui magis extenſum priuilegium, nec debebam habere latius; ergo ibi non eſt reſtrictio, ſed pura laxatio, & purè fauorabilis: vt ſi quis erat ſtrictiſſimè ligatus, ego verò illum ad vnum palmum ſoluo, nullo modo dici poſſum reſtringere, ſed purè purè laxare, licet non tantum quantum poſſem: priuilegium ergo celebrandi tempore interdicti in feſtis Sanctorum non eſt reſtrictio, ſed formaliſſima laxatio; vnde concludo, malè dici tunc illud transferri cum reſtrictione, quia tunc nihil penitus aliud transfertur quam priuilegium. Fruſtrà item quæritur, an debeat transferri non limitatum ad feſtiuitates proprias, ſed cum extenſione ad totum tempus interdicti, quia id purè purè eſſet quærere, an ſi ego haberem priuilegium comedendi carnes in Quadrageſima die Dominicâ & die Iouis, & id alteri cõmunicaretur, transferretur in illũ priuilegium comedendi totâ Quadrageſimâ: quæ quæſtio eſſet planè ridicula, quia (vt dixi) circa alios dies ego non habui reſtrictionem per priuilegium, ſed per legem ieiunij, à quâ inadæquatè me liberauit priuilegium: vnde, quando hoc alteri communicatur, non communicatur reſtrictio, quam ipſe habebat, iuxta dicta, ſed conceditur priuilegium pro illis diebus; pro aliis autem non poterat concedi vi communicationis, quia ego nullum tale habui priuilegium.

Doctrina iam poſita approbatur, cum aliquâ tamẽ limitatione.

50. *An priuilegium reſtrictum communicetur cum totâ ſuâ latitudine quã primò habuit.*

Magis ad rem & rigorem ſignificationis quæſtio poſſet hic diſcuti, vtrùm, ſi aliquod priuilegium mihi primò concedatur valdè amplum, & poſteà ob aliquas cauſas reſtringatur, communicetur verò Petro tale priuilegium poſt reſtrictionem in me factam, an Petro concedatur cum eâ reſtrictione, an cum extenſione totâ vt fuerat primò conceſſum: in hoc autem ſenſu habere locum poteſt illa duplex reſtrictionis conſideratio, ſcilicet, quòd fuerit in me facta, ne illud priuilegium tam amplum ſcandalum cauſaret, & ne eſſet nociuum mihi; quo caſu cenſeo omnino dicendum, etiam transferri cum eâ reſtrictione, quòd ſi hæc facta in me fuit ob congruentiam aliquam ſpecialem, quæ in me ſolo, cui communicandum eſt, non verò in aliis locum haberet, probabiliſſimè dici, ſine reſtrictione transferri, quia ratio reſtrictionis ceſſat in altero; probabiliſſimè tamen dici poteſt, etiam tunc eam reſtrictionem tranſire, quia communicans priuilegium non habet reſpectum ad illud vt anteà fuerat, ſed prout nunc illud inuenit; ergo non debet cenſeri illud transferre niſi prout nunc eſt; ſicuti è contrario, ſi illud inueniſſet magis dilatatum, non cenſeretur concedere cũ reſtrictione, ſed cum eâ extenſione, quia cum eâ tunc reperitur; & quale inuenit de facto, tale communicat; ſecùs, ſi coarctatio aut extenſio prioris eſſet poſt communicationem alteri factam; nam in hoc caſu diximus ſuprà non immutari in eo cui communicatur, quia non conſiderauit Princeps

Quid ſit in hac quæſtione probabilius.

Probabiliùs eſt communicari cum reſtrictione.

quid tempore futuro circa illud priuilegiũ eſſet euenturum, ſed quid haberet de præſenti. Quæ ratio, meo iudicio, etiam probat in ordine ad tempus præcedens ante reſtrictionem, illud ſcil. non debere conſiderari.

51. *An priuilegium, cui annexum eſt ne communicetur, cenſeatur cõmunicari generalibus terminis concedentibus cõmunicationem omnium priuilegiorum. Affirmat Rodriguez. Negat Suarez. Eius fundamenta.*

Reſtat nobis iam diſcurrendum, an quando in aliquo priuilegio cauetur, ne communicetur aliis, etiamſi in omnibus aliis fiat communicatio, vt Gregorius XIII. & XIV. in duabus Bullis pro Societate expreſsè cauerũt; an, inquam ſi ſecunda poſtea Bulla edatur concedens aliis communicationem in noſtris priuilegiis, quæ tamen nullam omnino clauſulam addat, *non obſtante*, &c. cenſeri debeat illud priuilegium per eam ſecundam Bullam communicatũ. Emanuel Rodrig. ſuprà art. 27. cum formidine affirmat concedi: probabiliùs negat Pater Suarez, eò quòd generi per ſpeciem derogetur, etiamſi ſpecies præceſſerit. Secundò, quia non cenſetur Princeps in generali clauſulâ concedere id, quòd ſi ſciret, non eſſet verò ſimiliter conceſſurus. Hæc tamen ratio debilis eſt, quia fortè etiamſi de eâ clauſulâ particulari ſciret, adhuc tamen concederet communicationem in eo priuilegio. Tertiam addit rationem, quæ etiam non placet, quod alioquin etiam vi clauſulæ generalis antecedentis poſſit dici communicatum illud priuilegium; quod eſt abſurdum: hæc inquam, ratio etiam non placet, quia aliud eſt, loqui de clauſulâ poſteriori, quæ non videtur poſſe per priorem impediri, aliud è contrario de priori, quæ poteſt per poſteriorẽ: vnde ratio hæc, vt vim habeat, debet ad primam reduci.

52. *Obiectio.*

Obiicies: Nos diximus ſuprà, etiamſi in aliquâ lege iuris communis dicatur, vt non valeat priuilegium contra illam, niſi expreſsè ei priuilegio derogetur, nihilominùs tamen, etiamſi non ponatur ea clauſula *non obſtante*, derogari illi iuri per priuilegium, ergo idem erit in præſenti dicendum de alterâ clauſulâ; eſt enim eadem vtrobique ratio.

Solutio.

Reſpondeo magnam eſſe diſparitatem, nam in eo caſu iuris communis illud priuilegium non poterat habere alium effectum, quàm derogare tali iuri; cùmque, vt ibi diximus, Princeps ſupponatur ſcire illud ius & clauſulam reflexam, ac nihilominùs priuilegium dare contra illud, debemus dicere, ipſum voluiſſe ei derogare, ne dicamus illum mentitum eſſe oſtendendo ſe velle diſpenſare, cùm tamen re ipſâ nollet. At in præſenti illa ſecunda Bulla eiúſque conceſſio habere poteſt effectum ſuum in communicatione aliorum omnium priuilegiorum, quæ non ſunt per ſpecialem illam clauſulam quaſi impedita; quid ergo mirum, quòd hæc non extendatur? Vnde dico, ſi Pontifex ſupponeretur ſcire eam clauſulam talis priuilegij, & nihilominùs diceret in particulari, *communicamus vobis hoc priuilegium quod Societas habet*, etiamſi non diceret, *non obſtante, quòd Gregorius noluerit*, &c. re tamen ipſâ communicandum, quia & Pontifex habuit poteſtatem faciendi eam communicationem etiam ſine clauſulâ *non obſtante*; & cùm ex perfectâ ſcientiâ poſuerit verba, quæ eam communicationem clarè ſignificant, non video, cur debeat negari communicatum. Et hic caſus eſt omnino ſimilis alteri de priuilegio contra ius, quod in obiectione ponitur, ideóque vtrobique nos eodem modo diſcurrimus.

Si Papa communicans omnia priuilegia cenſeatur ſciuiſſe illud cui fuit annexa clauſula ne communicetur, etiam illud communicabit.

DISPVTATIO XXXIII.

De confirmatione, innouatione, publicatione, valore, ampliatione & reſtrictione priuilegij.

1. POST explicatam primam conceſſionem priuilegij oportet de eius confirmatione, innouatione & valore diſputare; nam hæc omnia ex ſuo conceptu ſupponunt iam priuilegium conceſſum: & videntur pertinere ad roborandum magis illud & effectus illius.

SECTIO I.

De confirmatione priuilegij.

Non eſt ſermo de confirmatione prout ſignificat vltimam approbationem.

SVpponendum, non eſſe hìc ſermonem de confirmatione, vt ſolet ſignificare vltimam approbationem, neceſſariam tamen ad valorem actus, ſicut, poſtquam quis aut à Rege aut à Capitulo eſt electus in Epiſcopum, adhuc debet approbari à Pontifice, vt abſolutè ſit Epiſcopus; & in aliis materiis aliquid ſimile contingit: non ergo de confirmatione hac agimus, quia hæc non ſupponit perfectam rei poſſeſſionem, ſed partialem in ſuo genere validam. Confirmatio igitur, de quâ agimus, ſupponit ordinariè iam perfectam poſſeſſionem priuilegij; ſolúmque datur ad melius eſſe, vt declarabimus paulò poſt.

ſed de confirmatione, quæ ſupponit perfectam rei poſſeſſionem.

SVBSECTIO I.

Quî diſtinguatur confirmatio communis à ſpeciali.

2. *Confirmatio diuiditur in communem & ſpecialem. Quibus verbis hæ confirmationes diſtinguantur.*

HÆc confirmatio diuiditur communiter à Iuriſtis in communem & ſpecialem, ſeu in forma communi, & in formâ ſpeciali: illa eſt minoris momenti, hæc longè maioris: eſt autem diſſenſio inter auctores circa verba, quibus debent eæ duæ confirmationes diſtingui; quidam enim cẽſent, vt ſit communis & imperfecta, debere poni verba aliqua quæ limitent *τò confirmo*: ea autem dicunt eſſe, *Sicut prouidè factũ eſt*, vel, *Prout ſunt in vſu*, quia per hæc Pontifex oſtendit ſe nihil ſpeciale velle ſupplere, ſed rem in antiquis terminis relinquere. Quòd ſi abſolutè ſine limitatione ponatur verbum *confirmo*, tunc ſignificat ſpecialem confirmationem. Ita Ioannes Andreas in cap. *Examinata*, de confirmatione vtili & inualidâ. Vrgetur id ex eodem cap. vbi quædam confirmatio dicitur in forma communi, eò quòd in eâ confirmetur priuilegium ſub his verbis, *ſicut iuſtè & pacificè poſſidentur*; vnde licet inferre, Ergo ſi ea verba non eſſent poſita, non fuiſſet confirmatio communis. Idem ſentit Panormitanus in eodem cap. *Examinata*. num. 1. cum reſtrictione ad priuilegia quæ non ſunt contra ius, nam in contrariis iuri verbum *confirmo* ſolitariè poſitum cenſet non facere confirmationem ſpecialem. Alij autem dicunt, confirmationem ſpecialem eſſe illam ſolam, quæ fit ex certâ ſcientiâ

entiâ, communem verò, quæ eâ ſcientiâ caret; tunc autem dicunt, confirmationem eſſe ex certa ſcientia, quando in ipſo tenore priuilegij Princeps dicit ſe ex certâ ſcientiâ confirmare, vel quando in ipſa confirmatione priuilegii infertur totus ille tenor; tunc enim ſufficienter Princeps in actu exercito oſtendit ſe ex certâ ſcientiâ & re benè examinatâ procedere. Quam doctrinam extendunt etiam ad caſum, quo dicatur in ipſo priuilegio, *Sicut prouidè factum eſt*; nam ſicut hæc verba non tollunt priuilegium eſſe ex certâ ſcientiâ, ita nec tollunt, eſſe in formâ ſpeciali. Addunt etiam ijdem aliam clauſulam æquiualentem, vt ſi loco *ex certâ ſcientiâ* dicatur, *de plenitudine poteſtatis*, vel, *non obſtante lege diſponente in contrarium*: quæ vltima etiam denotat eum vti plenitudine poteſtatis: cæteras ergo omnes confirmationes, quæ aliquam ex his clauſulis non habuerint, dicunt eſſe communes, etiamſi non habeant illa verba, *Sicut prouidè factum eſt*, aut, *Sicut iuſtè & pacificè poſſidetur*.

Poſterior ſententia approbatur.

Vltima hæc ſententia, quia communior eſt, teneri debet; agimus enim nunc de ſolâ ſignificatione vocum, in huiuſmodi verò quæſtionibus communior ſententia præferenda eſt: porrò quæſtionem hanc eſſe de nomine patet; quærimus enim vtrùm confirmatio communis declaretur his aut illis verbis. Hac ergo doctrinâ poſitâ.

SVBSECTIO II.
De diuerſis effectibus harum confirmationum.

3\. *Duæ regulæ ad internoſcendos hos effectus. Prima, quòd confirmatio communis nouum ius non conferat, neque ſuppleat defectus in primâ donatione priuilegij admiſſos. Obiectio. Solutio.*

DVæ regulæ aſſignari ſolent circa effectus diuerſos eius duplicis confirmationis: Prima eſt, confirmationem communem non conferre vllum nouum ius, nec ſupplere vllum defectum, ſi quis fuit in primâ donatione priuilegij. Ratio eſt, quia confirmatio communis ſupponit rem, quæ dicitur confirmari, eſſe validam; quòd ſi nullam inueniat, non producit illam de nouo: & id conſtat ex cap. *Examinata*. ſuprà citato, & ex cap. *Quia diuerſitatem*. de conceſſione præbendarum, & ex cap. *Dudum*. de decimis.

Dices, Ergo ea confirmatio erit planè ridicula: quod non debemus vllo modo præſumere de Principe. Reſpondeo, Si cadat ſupra actum nullum, nihil penitus addere, quia eſt confirmatio ſolùm conditionata, ideò conditione non ſubſiſtente nihil valet; ſi verò actus ſit confirmabilis, eâq; confirmatio ſit ab altiori poteſtate quàm fuerit illa, quæ primò conceſſit priuilegium, ſi v. g. conceſſum ab Epiſcopo, poſteà à Papâ confirmetur, iuuat ad maiorem firmitatem, vt tunc temporis non poſſit reuocari illud priuilegium ab Epiſcopo, quia factum eſt quodammodò Papale: id quod ſuadetur ex cap. 2. de confirmatione vtili; in quo abſolutè loquitur Alexander III. de omnibus confirmationibus, nullâ factâ diſtinctione inter confirmationem ex certa ſcientia, & in forma communi. Vbi aduerte, eſto

4\. *Quomodo verum ſit, priuilegio dato à Papâ in formâ communi non poſſe contrauenire ſententiam Iudicum inferiorum.*

ſententia communis dicat, Si Papa conferat in forma communi priuilegium, non ideò impediri inferiores Iudices, quo minùs ſententiam ferant circa illud ſine Papæ mandato: per quod videtur doceri, illam confirmationem in forma communi non addere ſpeciale robur priuilegio, aduerta, inquam, per hoc nihil contrarium doceri concluſioni noſtræ: quod non benè videtur diſtinxiſſe P. Suarez hîc cap. 18. num. 10. nam ſi priuilegium eſt dubium, & ſub lite, quòdque poſſit per Iudicis ſententiam declarari nullum, iam non eſt priuilegium, de quo nos agimus, ſcilicet verum & reale, verè & validè datum ab Epiſcopo v. g. & extra lites omnes: hoc enim dicimus fieri Papale per eam confirmationem; dicet enim ea confirmatio, *Si eſt validè & iuſtè datum, nos illud roboramus*, &c. ergo cùm ſupponatur vera ea conditio, tenebit etiá ſine dubio cõfirmatio; at in altero dubio ſicut non facit ea confirmatio certum illud priuilegium, ita nec tollit inferioribus Iudicibus poteſtatem de eo iudicandi, vt docet communis ſententia, etiamſi hoc ipſum adhuc dubium ſit, vt benè notauit Pater Suarez ibidem; nam cap. 1. de cõfirmatione vtili vel inutili contrarium videtur doceri; dicitur enim in eo, Quòd ſi quis pacificè poſſidens rem aliquam petat confirmationem illius à Sede Apoſtolica, non poſſit poſteà, ob quæſtionem exortam de eâ re, ſine Summi Pontificis licentia ferri ſententia. Quæ verba de priuilegio in formâ communi intelligenda videntur, cum de eiuſmodi confirmatione loquatur prima pars eius cap. quia tamen communis ſententia ſecundam partem ſolùm intelligit de confirmatione in forma ſpeciali, & conſequenter eam vim muniendi contra inferiorum Iudicum ſententias negat confirmationi in forma communi, ſtandum ei erit. Ea autem alia vis, quam nos ei tribuimus, erit modò paulò antè prædicto explicanda; & hæc quando confirmatio eſt à perſona ſuperiore: quæ tamen eodem modo intelligenda, etiamſi ſit ab eadem phyſicè perſona, dignitate tamen ſibi inæquali; vt ſi priuilegium dedit dum erat Epiſcopus, poſteà verò illud confirmauit exiſtens Papa; quo caſu ea confirmatio habere poteſt vim ſpecialem, ex eo quòd, cùm eadem ſit perſona, ſupponitur recordari illius priuilegij, & conſequenter in forma ſpeciali illud confirmare, vt docet Bartolus conſilio 196. vniuerſaliter tamen id verum non eſt, quia etiam propria priuilegia, quæ Papa contulit ſi ſint particularia, ſeu non inſerta in ius commune, non cenſetur ſcire: vt ergo ea confirmatio habeat vim ſpecialis confirmationis, neceſſum erit ab ipſo Papa fieri mentionem conceſſi a ſe olim priuilegij, dum in minoribus eſſet.

Declaratur doctrina cap. 1. de cõfirmatione vtili vel inutili.

Priuilegia à Papa collata & in ius cõmune non inſerta non cenſentur ſpecialiter confirmata, niſi fiat eorum mentio.

5\. *Confirmatio facta ab æquali nil addit præter maiorem auctoritatem.*

Denique ſi ea communis confirmatio fiat ab alio omnino æquali in poteſtate, tunc vix vllum alium effectum habebit, quam maiorem quamdam auctoritatem, quatenus per eam magis declaratur voluntas Principis de eo beneficio & priuilegio conferendo: quod eodem modo intelligendum eſt, ſiue ea ſecunda confirmatio à diuerſo ſucceſſore in eadem dignitate, ſiue ab eodem permanente in ea prouenerit.

Confirmatio in forma ſpeciali æquiualet donationi noui priuilegij.

Circa confirmationem verò in forma ſpeciali generalis regula tradi ſolet, illam æquiualere nouæ donationi priuilegij, ita vt, eſto priùs nullum fuerit, iam de nouo concedatur: nam ſi ſupponitur Princeps habere ſcientiã illius, vel ſupponitur noſcere eſſe nullum, vel ſcire eſſe validum; ſi validum, illi credendũ eſt, & vt validum reputandum; ſi verò noſcat eſſe inualidum, & tamen dicat ſe illud confirmare; debet neceſſario præſumi illud primò concedere, alioquin faceret ſcienter actum planè otioſum & inutilem: quod non eſt ei tribuendum. Adducuntur in confirmationem huius ſententiæ cap. 1. & cap. *Veniens*. de tranſact. dubito an faciant ad rem; nam in primo expreſsè addidit Pontifex hanc clauſulam, *Vt ſi quid fortè incuriâ vel imperitiâ minus firmitatis inſertum eſt, vires pleniſſimæ notionis ex hac noſtrâ auctoritate ſuſcipiat*. Nemo autem dubitare poteſt,

Cap. Veniens. de tranſact. & cap. 1. non faciunt hîc ad præſentem quæſtionem.

reſt, ſi Pontifex ipſe dicat, *Volo, vt ſi nullũ fuit illud priuilegium, ab hoc tamen tempore validum ſit*, illud fore validum: at cum alia priuilegia ſpecialia non habeant neceſſariò talem expreſſam clauſulam, non poteſt ex hoc capite probatio vniuerſalis eius concluſionis inferri. Cap. *Veniens*. etiam non vrget, tum quia in eo non eſt ſermo de confirmatione in formâ ſpeciali, ſed abſolutè de omni confirmatione; tũ quia ibi non agitur de confirmatione priuilegij, ſed tranſactionis inter priuatas perſonas Eccleſiaſticas; quæ non videbatur habere vim, niſi ex confirmatione Papæ: in quo eodem ſenſu loquitur cap. 2. de pactis: meliùs id ſuadetur ex cap. *Examinata*. de confirmatione vtili; quod ſuprà citauimus: in illo enim ob eam præciſè rationem videtur confirmatio vnius priuilegij inualidi reiici, quòd data fuerit in formâ communi; ergo è contrario ſupponit Pontifex, ſi fuiſſet data in formâ ſpeciali, futuram efficacem, eſto priuilegium primum nullum fuiſſet.

Melius probari poteſt ex cap. Examinata.

6. *Obiectio.*

Dices, Verbum *confirmamus* non habet vim ſignificandi nouã conceſſionẽ, ergo gratis eo modo extenduntur priuilegia. Reſpõdeo, ex aliis cap. ſubintelligi eam explicationem, maximè ex ſcientiâ, quam ſupponitur Princeps tunc habere.

Solutio.

Rogabis. Quid ſi ergo re ipsâ Princeps non ſciat illud fuiſſe inutile, etiamſi alioquin teſtetur ſe ex certâ ſcientiâ illud confirmare? Aliqui dicũt non valere eam confirmationem. Verùm hæc doctrina eſt valdè ſcrupuloſa, quia eſſet moraliter reddere incerta omnia talia priuilegia: deberet enim ſemper interrogari Princeps, an ſciuerit eam nullitatem. Ratio etiam ſuffragatur, nam quando dicit *ex certâ ſcientiâ*, vult ſupplere aliquem defectum, quem ſuſpicatur poſſe ibi interuenire: ad hoc autem ſufficit voluntas conditionata ſupplendi, *ſi ſit*, quæ virtualiter ibi includitur; etiamſi non ſciat abſolutè fuiſſe defectum.

An confirmatio facta per verba ex certa ſcientia ſit valida ſi Princeps neſciuit priuilegium eſſe inutile. Affirmatiua tenenda.

7. *Duæ quorumdam limitationes, ſed non neceſſariæ.*

Duæ limitationes ſolent addi, quæ meo iudicio non ſunt neceſſariæ: vna eſt, quòd res confirmabilis pendeat in ſua validatione à Principe ſolo: ſi enim matrimoniũ v.g. eſt inualidum, non poteſt Papa ſuâ voluntate illud facere validum, licet poſſit tollere impedimenta ad illud. Hæc regula in præſenti non eſt neceſſaria, quia hîc agimus de priuilegiis, quæ à ſolo Principe accipiunt ſuum valorem. Secundò, quia ea limitatio ex naturâ rei eſt nota; nec neceſſum eſt eam ſpecialiter adhibere. Secunda eſt, in ea confirmatione ex certa ſcientia non debere addi verba, quæ denotent nolle Pontificem illud priuilegium innouare, ſi inualidum ſit; ſed neq; hæc eſt neceſſaria, quia ex terminis notum eſt, quòd ſi Pontifex id dicat, non validabuntur priuilegia.

Poteſt tamen circa hoc dubitari Primò, an, ſi dicat Pontifex, *prout ſunt in vſu*, denotet ſe nolle confirmare omnia quæ ſunt inualida. Affirmant nonnulli: nihilominùs dicendũ, ſi ea ſunt in vſu, eſto inualida ſint, non excludi per eam clauſulã: vt patet ex eius ſignificatione. Secundò poteſt in dubium verti: quid ſi addat Pontifex, *Dummodo ſub nullis reuocationibus ſint comprehenſa*. Reſpondeo intelligenda prout ſonant, vt ſcil. non ſint ab vllo Pontifice aut Concilio reuocata: & idem de ſimilibus clauſulis dicendũ: debet enim attendi earum ſignificatio. Aduertit autem Emanuel Rodriguez, quem ſequitur & refert Suarius n. vlt. etſi Pontifex dicat, *Dummodo non ſint contraria Concilio Tridentino* v.g. nõ propterea nolle innalidare ea priuilegia quæ ſunt contra leges in eo Concilio ſtatutas, ſed præciſè ea priuilegia, quæ ſunt reuocata per illud Concilium: aliud enim eſt, priuilegium eſſe contrariũ Tridentino, aliud, eſſe per illud reuocatum: & licet verba Pontificis vniuerſalia ſint, extendantúrque etiam ad contraria, tamen ea priuilegia, quæ non reprobat Concilium, ſed permittit concedi, non videntur eſſe propriè contraria illi, etiamſi ſint exceptiones ab eis legibus: quo ſenſu explicant Bullam Pij IV. quæ incipit, *In Principis Apoſtolorum*, &c. in quâ reuocantur priuilegia contraria Tridentino, hoc eſt, quæ reuocata ſunt per Tridentinum, inquiunt hi auctores.

An verba prout ſunt in vſu ſignificet non confirmari priuilegia inualida.

Quid ſignificent verba, Dummodò ſub nullis reuocationibus ſint comprehenſa.

Sententia Suarij circa verba, Dummodò non ſint contraria Concilio Tridentino.

Ego tamen non poſſum probare hanc explicationem; Primò, quia eſt valdè violenta; nam *contraria Tridentino* ſignificat propriè ea quæ ſunt contra Tridentinũ, ſiue ab eo reuocata ſint, ſiue non: ſicut quando dicimus *priuilegium contra ius commune*, non intelligimus præciſè priuilegium annullatum per ius cõmune, ſed vniuerſaliter priuilegium diſpenſans in iure communi: ſi ergo in aliis locis Canonicis, quando dicimus *contraria iuri*, id intelligimus, quo fundamento poſſumus aliter ſentire, quando dicitur *contraria Tridentino*? Secundò, quod de Bulla Pij IV. dicitur multò magis diſplicet; nam ſi Pius IV. ea ſolùm intellexiſſet quæ erant reiecta per Tridentinum, ergo fruſtrà edidit illam Bullam; nam talia priuilegia, eo ipſo quòd à Pontifice Tridentinum approbatũ fuit, erant iam reiecta & reprobata, ergo non fuit neceſſum vllo modo nouam Bullã conficere: ergo non ſolùm intellexit ea priuilegia quæ à Tridẽtino erant reprobata, ſed quæ erant contraria Tridentini ſtatutis directis: & hoc ipſum Pontifex in illâ Bullâ inſinuat, dum cõmendat varia & ſalubria decreta & ſtatuta Concilij, quibus dicit contrariari ea priuilegia: at varia & ſalubria ſtatuta ea maximè intelligũtur, quæ directè cõtra mores verſantur, non autẽ illud quaſi vnicũ, quod reprobat priuilegia; ergo agit de priuilegiis quę ſunt contraria directè eis ſtatutis, etiamſi reflexè non ſunt per Tridentinũ reuocata.

8. *Reiicitur.*

Dices: Fortè hæc difficultas etiam eſt cõtra me, quia in Tridentino omnia ea priuilegia reuocantur quæ ſunt contra Canones ipſius Cõcilij, ergo idem eſt eſſe contra Tridentinũ & eſſe ab eo reuocata. Reſpondeo, negando aſſumptũ; nam genus, vt dicunt Iuriſtæ, non derogat ſpeciei, etiamſi ſit poſterius: ergo cùm non in omnibus decretis dixerit Tridentinum *non obſtantibus priuilegijs*, &c. ſanè non omnia cõtraria priuilegia reprobauit: debuit ergo edi poſteà Bulla eâ de re: vt autẽ Bulla intelligit *τò contraria Tridentino*, ita intelligunt cæteri Pontifices. Et ſatis de hoc puncto.

Obiectio.

Solutio.

SVBSECTIO III.

Vtrùm confirmatio ex certâ ſententiâ reualidet priuilegia iam reuocata.

AFfirmant aliqui; quos benè P. Suarez reiicit cap. 9 n. 2. Nam ſi Pontifex ex certâ ſcientiâ reualidans omnia priuilegia Religionis ſine ea limitatione, *Dũmodò Tridentino non ſint contraria*, cenſeatur contraria reualidare, ſequeretur inde, reualidari in eâ Religione omnia priuilegia quæ per Tridentinũ fuerant reuocata: id quod abſurdum eſt; nã tales confirmationes habet Societas à Pio V. Gregorio XIII. & XIV. ac Paulo IV. & tamen non poſſumus dicere, in Societate eſſe ea omnia priuilegia quæ fuerunt olim in Religionibus omnibus & per participationem in Societate, quãtumuis ea fuerint per Tridentinũ reuocata. Ergo huic quæſtioni reſpondendũ eſt Primò,

9. *Affirmatiua reiicitur.*

Priuilegium falſum & ſubreptitium nõ reualidatur per confirmationem ex certâ ſcientiâ.

ſi

ſi priuilegium fuit falſum & ſubreptitium, non reualidari vllo modo per confirmationē etiam ex certâ ſciētiâ, quia Princeps non videtur tunc velle fauere nequitiæ & fraudibus extorquentiū antea priuilegium. Aduerto tamen meo iudicio minùs benè a P. Suario addi, *Non reualidari priuilegium, quod aliquo ex capite nullum fuit*; etenim, ſi hoc verum eſt, quomodo, quæſo, ſtat hæc concluſio cum alterâ, quòd confirmatio ex certâ ſcientiâ habet vim confirmandi actum nullum efficiendo illum validum, quam tradiderat cum communi idem P. Suarez cap. 18. num. 12.

10. Dicendum ergo in præſenti eſt, illud ſolùm priuilegium non reualidari per confirmationem etiam ex certa ſcientia, quod nullum fuit ex ſubreptione & falſitate, aut, quod nullo planè modo à Principe conceſſum erat, ſed in petitione confirmationis fingebatur fuiſſe conceſſum; reualidari autem omnia quæ verè data erant à Principe, eſto ex aliquo alio capite nulla eſſent; v.g. quia contraria erant iuri alicui particulari, vel quia non erant iam in vſu, &c. Addendum tamen, quod alioquin eſt per ſe manifeſtum, ſi Princeps dicat ſe illud concedere, etiamſi ex ſubreptione vel alio ex capite nullum fuerit, tunc eo caſu verè illud de nouo concedi; quia id poteſt Papa efficere, & oſtendit ſe velle, ergo.

Priuilegia data à Principe & ex aliquo capite nulla reualidantur per confirmationem ex certâ ſcientia.

Si confirmationis forma deſumatur ex tenore priuilegij, nō verò addatur ex certa ſcientiâ, non reualidantur priuilegia ab homine reuocata. Si addatur ex certâ ſcientiâ, & fiat mentio priuilegij, reualidatur priuilegium ab homine reuocatum.

Secundò dicendum eſt, Si forma ſpecialis confirmationis ſolùm deſumatur ex eo, quòd in ea inſeratur tenor priuilegij, non verò addatur *ex certa ſcientia*, non videtur reualidare priuilegiū reuocatum ab homine; quia quoad reuocationē non videtur procedere ex certa ſcientia, quandoquidem nec de ea facit mentionē in ipſa narratione (vt ſupponimus;) neq; per verbum *ex certa ſcientia* declarat ſe illam ſcire; & cùm ſit priuata reuocatio, non præſumitur ſciri à Principe, ergo non potatur ſupplere illius defectum.

Tertiò dicendum, ſi in confirmatione ſint hæc verba, *ex certa ſcientia*, & ſpecialis mentio fiat eius priuilegij, omnino illud reualidari, quia per τὸ *ex certâ ſcientia* debeo ego intelligere Principem ſciuiſſe iam illud eſſe reuocatum. Addidi, *ſi fiat mentio in particulari illius priuilegij*; nam ea concluſio vniuerſalis & ſine hac exceptione, vt traditur cōmuniter, non mihi placet vllo modo: nam priuilegia, quæ Dominicani aut Benedictini habuêre ante 400. aut mille annos, & ſtatim fuêre reuocata, non poſſunt iam de præſenti vllo prorſus modo dici priuilegia Dominicanorū aut Benedictinorū: neq; præſumitur Princeps per clauſulam vniuerſalem, qua dicit, *Approbo omnia priuilegia Dominicanorū*, ex certa ſcientia alludere ad ea priuilegia à tanto tēpore reuocata; at quādo de illo priuilegio facit mentionem, & dicit ſe ex certa ſcientia illud confirmare, iam neceſſariò debet ſupponi eius intentio dirigi ad illud, & aliunde ipſum ſcire reuocationem illius; ergo cenſetur de nouo illud reualidare; id confirmabitur ampliùs ex dicendis infrà de innouatione.

11. Ex hac mea limitatione decidetur clarè vna alia difficultas, quam P. Suarez & Emanuel Rodriguez apud ipſum non videntur ſatis conſequenter explicare; ea autem eſt, vtrùm, quando reuocatio priuilegij facta eſt iure communi, reualidetur per confirmationem ex certa ſcientia: cùm enim ex vna parte Princeps cenſeatur habere in pectore ius commune, cenſetur etiam ſcire eam reuocationem factam iure communi: quod ſi ſcit, & nihilominùs confirmat priuilegiū, haud dubiè illud reſtituit; alioquin nihil tunc ageret: ex alia verò parte, cùm reuocatio per Tridentinū facta ſit iuris communis, iam eo ipſo quòd Pontifex confirmauit ſine reſtrictione ex certa ſcientia priuilegia Societatis, videretur reualidaſſe omnia quæ per Tridentinum erant reuocata: id quod vt graue abſurdum paulò antè illatum fuit à nobis. Huic difficultati reſpondent hi auctores, non intelligi Pontificem derogare iuri Concilij, niſi facta expreſſa mentione illius, licet alij iuri communi ſine ea mentione derogetur. Solutio hæc mihi non placet, quia ſi Pontifex ſcit reuocationem Concilij (vt hi auctores ſupponunt præſumi de Pontifice) & nihilominùs confirmat illud priuilegium, neceſſum eſt fateri vnum è duobus, vel illum ſeriò velle reualidare tale priuilegium, vt contendo; vel ridiculè dare illam confirmationem: quod eſt abſurdum: addo, quod ſuprà dixi, cùm decreta Conciliorum non habeant aliam vim obligandi quàm ex voluntate Sūmi Pontificis, tam videri irreuocabile ius commune à Pontifice ſolo inductū quàm priùs propoſitum à Concilio, & poſteà à Pontifice confirmatum; nam licet negare nequeam, aliquam auctoritatem ex eo capite habere, quòd ſit à tantis viris res propoſita; at ea auctoritas quoad vim obligandi & irreuocabilitatem quaſi intrinſecam nihil iuuat; ergo ea ſolutio non eſt ſufficiens.

Vtrùm priuilegium reuocatum iure cōmuni reualidetur per confirmationem ex certâ ſcientiâ. Ratio dubitandi.

Sententia Suarij & Rodriguez.

Reijcitur.

12. Meliùs ergo & clariùs ex limitatione à nobis propoſita reſpondetur, eo ipſo, quòd ea priuilegia iam ſint reuocata, non cenſeri Principem agere de illis per clauſulam vniuerſalem, qua confirmat omnia priuilegia Societatis v.g. etiamſi dicat, *ex certa ſcientia*; quia hic terminus referendus eſt ad actualia, non ad ea quæ planè iam non ſunt, niſi ea in particulari commemoret, iuxta dicta paulò antè: cùm ergo in confirmandis priuilegiis Societatis Pontifices non fecerint mentionem eorum, quæ per Tridentinum erant reuocata, etiamſi addiderint *ex certa ſcientia*, nullatenus cenſentur ea reualidaſſe. Neque contra hanc ſolutionem habet locum ea obiectio, quòd ſcilicet Princeps præſumatur ſcire eam reuocationem; nam id admittimus libenter; quia tamen verba nullo modo ad ea reuocata diriguntur, ſed potiùs ea excludunt, ea enim iam non ſunt priuilegia, fit, vt ex ſcientia eius reuocationis non inferatur Pontifex reſtituere illud priuilegium; quia id ſolùm infertur, quando ad illud verba diriguntur.

Soluitur quæſtio.

Occurritur cuidam obiectioni.

Dices, Ergo priuilegia, quæ per non-vſum ſunt quaſi obliterata, etiam non renouabuntur per illam clauſulam: cuius tamen contrarium ſuprà diximus. Nego conſequentiam, quia ea re ipſa non ſunt planè abolita, ſed verè manent, licet (vt ſic dicam) ſepulta, niſi tamdiu ille non-vſus fuerit continuatus, vt ſuffecerit ad deſtruendum omnino priuilegium, iuxta ea quæ inferiùs dicturi ſumus de ceſſatione priuilegij per non vſum, vel per actum contrarium.

Obiectio.

Solutio.

Secundò dices, vt quid ergo in aliquibus Bullis ſpecialiter additur, *Dummodo non ſint per Tridentinum reuocata*, quandoquidē, etiamſi ea clauſula non addatur, ſemper tamen ſubintelligitur? Reſpondeo Primò, etiam teneri huic difficultati P. Suarez ſatisfacere, qui, licet ex alio fundamento, aſſerit tamen (vt diximus) eam intelligi in omni cōfirmatione ex certa ſcientia, etiāſi expreſsè non addatur. Reſpondēt ergo abſolutè nonnulli, poſitam ad excludenda alia Concilia, contra quæ Pontifex oſtendit ſe dare priuilegia, quæ exceptio firmat regulam in contrarium: id quod confir

Altera obiectio.

13. *Quorumdam ſolutio.*

confirmant; nam licet in generali facultate abſoluendi non includantur caſus reſeruati; ſi tamen in particulari excipiantur aliqui ex eis, cenſetur data facultas abſoluendi à reliquis. Hæc ſolutio, etſi vtcumque ingenioſa, non tamen videtur ſuſtinenda; Primò, quia ex eà ſequeretur, eiuſmodi particulam ampliare potiùs abſolutè priuilegium quàm reſtringere, quod eſt valdè durum, cùm ex ipſâ voce *Dummodò non ſint*, &c. conſtet poni ad limitandum: ſequela verò probatur, quia ſi ea particula non fuiſſet poſita, eſſent excluſa omnia priuilegia contra omnia Concilia, vt hi auctores admittunt; at poſitâ eâ ſolùm excluduntur quæ ſunt Tridentino contraria, cætera admittuntur, ergo extenderetur potiùs priuilegium quàm coarctatur. Faciliùs reſpondeo, etiamſi ea clauſula intelligatur ſemper virtualiter, nihilominùs poni ad maiorem declarationem, ſpecialiter verò fieri mentionem Tridentini, quia recentius eſt, & magis exactè de moribus egit, pluráque priuilegia retractauit. Ea verò ratio, quòd exceptio firmet regulam in contrarium, non habet locum, quando exceptio maioris claritatis gratiâ ponitur; vnde in eodem exemplo de caſibus reſeruatis dico, etiamſi Pontifex, dans licentiam ad abſoluendum à peccatis, faceret exceptionem alicuius reſeruati, non proptereà cenſeri cæteros caſus incluſos, niſi aliunde de mente concedentis conſtaret.

Reijcitur.

Satisfit obiectioni.

SVBSECTIO IV.

Quomodo extendatur confirmatio ex certâ ſcientiâ.

14\. *Status quæſtionis explicatur.*

QVærimus, vtrùm, quando Pontifex confirmat priuilegia Societatis v. g. cenſeatur etiam confirmare omnia priuilegia aliarum Religionum, quæ cum Societate in priuilegiis communicant, ideóq; ea confirmatio admittat extenſionem. Pro ſolutione aduertendum, eam vim communicandi in priuilegiis poſſe eſſe vel ſolùm circa conceſſa, & tunc ſine dubio non communicari eam confirmationem, quam ſupponimus eſſe priuilegium poſterius: & hoc probatur ex dictis ſuprà de priuilegio *ad inſtar*; nam ſi, poſtquam illud eſt communicatum, augeatur exemplar, non tranſit illud augmentum in priuilegium *ad inſtar*, niſi in eo dicatur, *ad inſtar alterius nunc & in futurum*: ſi verò ius communicandi in priuilegiis extendatur etiam ad futura, vt de facto eſt in multis Religionibus, dicendum eſt, omnino communicari eam confirmationem, quia ea eſt vera gratia; ergo participatur ab aliis vi eius virtutis communicatiuæ in gratiis etiam futuris: id quod ob eamdem rationem dicendum videtur de confirmatione in formâ communi; nam etiam illa qualiſqualis eſt priuilegium, ergo eodem modo debet ad alios tranſire. Doctrina autem hæc maximè habet locum in his priuilegiis Societatis v. g. quæ etiam communicantur aliis; nam in illis clariſſimè apparet, quòd, factâ eorum confirmatione in Societate, fiat etiam pro aliis.

Diſtinguitur duplex vis cõmunicandi in priuilegiis.

15\. *An, dum confirmãtur priuilegia particularia, confirmentur etiam omnia particularia & cõmunia eorum qui cõmunicant. Aliqui affirmant.*

Difficilius erit, ſi Societas habeat ſingularia aliqua, quæ ob ſpecialem clauſulam non cõmunicentur aliis, an tunc, factâ eorum ſingularium confirmatione, confirmentur omnia aliarum Religionum tam ſingularia quàm cõmunia; vel è contrario, an, factâ confirmatione priuilegiorum Societatis, confirmentur ea quæ Dominicanorum ſunt propria, & in quibus non cõmunicant cum Societate. Aliqui omnino affirmant, quia ea confirmatio eſt fauor, et qui ea Religio habet priuilegium participandi omnes fauores, ergo Confirmant: Si Pontifex det Ieſuitis priuilegium pro feſtiuitate ſuorum Sanctorum, cenſetur illud cum proportione tranſire ad Dominicanos in ordine ad eorum feſtiuitates, ergo eodem modo in præſenti. Ego tamen contrarium puto probabilius, & quidem, ſi confirmatio ſit eorum priuilegiorum ſpecialium, certè non tranſit ad alias Religiones quoad communia priuilegia: ſi enim, vt ſupponimus, non confirmat Pontifex omnia Societatis, ſed ea quæ ſunt propria illius, multò minùs eo ipſo dicendus erit extra Societatem confirmare communia: non enim poteſt vi communicationis tranſire ad alios quod Societati non conceditur. Secundò, ob eamdem rationem non videtur tranſire ea confirmatio ad alia ſpecialia Dominicanorum v. g. quia Pontifex confirmans ea quæ ſunt propria Societatis, etiamſi id faciat ex certâ ſcientiâ, non cenſetur confirmare quæ ſint propria Dominicanorum, quia ea ab his quæ confirmat ſunt diuerſa; ergo neque ea cenſetur confirmare: neq; ratio in contrarium de cõmunicatione obeſt; nam ſicut, non obſtante eâ cõmunicatione, ſunt aliqua priuilegia ſpecificalia, quæ non communicantur, ita nec eorum confirmatio debet communicari, quia confirmatio ſequitur naturam ipſorum priuilegiorum, éſtq; per modum nouæ donationis eorum: ergo ſicut prima donatio eorum particularium pro Ieſuitis non fuit donatio particularium pro Dominicanis, ita neque confirmatio ſeu ſecunda donatio particularium Ieſuitarum fuit confirmatio aut donatio particularium pro Dominicanis.

Negatiua pars eſt probabilior.

Ratio.

Ratio concluſionis ampliùs deducitur.

16\. *Quid ſentien dum ſit de confirmatione priuilegiorũ communium, an ea cõmunicetur & extendatur ad ſpecialia. Negatiua cum Suario defenditur.*

In ſecundo ſenſu, ſi ſit confirmatio priuilegiorum communium, difficultas tractatur à P. Suario ſuprà n. 15. & 12. contra Mendoſam affirmantem tunc extendi ad alias Religiones quoad priuilegia etiam ſpecialia, negatiua autem reſolutio approbatur, & probatur à P. Suario, quia Papa volens confirmare omnia priuilegia Ieſuitarum, non cogitat vllo modo de propriis Franciſcanorum, ſeu, vt clariùs dicam, non cogitat (implicitè loquor) de Franciſcanis, niſi quatenus communicant cum Societate in priuilegiis, nam quatenus ſunt omnino à Ieſuitis diuerſi, non communicantes cum eis, non poteſt eos comprehendere Pontifex nec expreſsè neque implicitè, dum ſolùm agit de Ieſuitis. Confirmatur ratione à me paulò antè factâ: vt enim ea priuilegia ſunt extraordinaria, & in quibus non communicant Dominicani cum aliis, ita etiam non gaudent priuilegio communicationis in confirmatione. Qui diſcurſus mihi placet, neque maiori indiget declaratione.

17\. *Reſpondetur ad fundamẽta & inſtantias ſententiæ oppoſitæ.*

Iam ad rationem oppoſitam dicimus, etiam Dominicanos tunc frui eâ confirmatione non quoad priuilegia ſpecialia, id enim propter dicta non poteſt fieri, ſed quoad cõmunia. Ad inſtantiam de cõmunicatione circa feſta propriæ Religionis in primis reſpondeo, fortaſſe malè id ſupponi in argumento; non enim ex eo, quòd dentur Patribus Franciſcanis Indulgentiæ pro ſancti Franciſci feſto, dantur Ieſuitis pro feſto ſancti Ignatij: ſed quidquid de hoc ſit, ſecundò reſpondetur, ea priuilegia eſſe communia omnibus ſuo modo ſeu ſub ratione generali celebrandi feſta Religionis; tunc enim vna Religio illa applicet ad ſanctũ Dominicum, altera ad ſanctũ Ignatium, & ſic de aliis; nos autem loquimur de priuilegiis

quæ

quæ ſunt putè purè particularia, ad quæ dicimus non tranſire vllo modo confirmationem factam pro priuilegiis alterius Religionis.

Obiectio.

Dices: Ergo non erunt æquales illæ duæ Religiones in priuilegiis, quia vna habet cõfirmationem ſuorum omnium etiã ſpecialium & propriorum, altera verò ſolùm communium; hoc autẽ eſt abſurdum. Reſpondeo negãdo id eſſe abſurdum;

Solutio.

omnes enim neceſſariò debent fateri, poſſe Religiones eſſe in priuilegiis inæquales: etenim ea ipſa ſpecialia & propria non ſunt in omnibus æqualia; quid ergo mirũ, ſi nec in confirmatione illorum æquales ſint? Secundò reſpondeo in hoc poſſe eſſe æquales, quatenus poſtea ſi cõfirmentur omnia alterius Ordinis, non confirmantur ſpecialia huius, ſicut è contrario priùs euenerat.

SECTIO II.

De innouatione priuilegiorum.

18. QVia aliquando poſt verbum *confirmamus* additur *innouamus*, ſeu, *de nouo concedimus*, oportet aliquid de eius verbi efficaciâ dicere. Communis ſententia tenet innouationem non diſtingui à confirmatione; & verò Latinè idem ferè ſignificant; ideò diſtingui ſolet duplex innouatio; vnã in formâ cõmuni, non ex certa ſcientiâ, altera verò in formâ ſpeciali ſeu ex certa ſcientiâ. De prima dicitur communiter vix aliquid efficere, vt & de confirmatione in eadem forma traditũ eſt, ideóq; nõ reſtituere priuilegia reuocata, aut quomodolibet amiſſa, vt patet ex cap. *Quia intentionis*, de priuilegiis; vbi hæc habentur, *Cum innouatio nec ius nouũ conferat, nec etiam tollat vetus*: vnde quando in cap. *Ex parte*, de priuilegiis dicitur, *duximus innouandum, ita tamen vt per innouationem ipſius eidem Eccleſiæ non plus iuris accedat*; illa particula *ita tamen* non eſt accipienda vt coarctans vim innouationis, quaſi, caſu quo poſita non fuiſſet, *τὸ innouare* contuliſſet maius ius; hoc enim contrarium eſt alteri cap. poſita eſt ergo pro maiori declaratione innouationis. Hæc eadem concluſio patet ex Bulla Iulij II an. 1504. quæ incipit, *Si multiantius* vbi rogatus Iulius quid ſignificaret verbum *innouo* à Sixto IV. poſitum, an ſcil. reuocaret antiqua priuilegia; reſpondet, per ea verba ſolummodò eſſe confirmata priuilegia conceſſa eidem Ordini & aliàs non reuocata. Nonnulli tamen huic innouationi etiam in forma communi aſſignant hunc ſpecialem effectum, quòd ad præſcribendum contra illud priuilegium ſic confirmatum neceſſarium ſit cõputari tempus à die innouationis; ita vt ſi anteà incœpta erat præſcriptio, & nondum cõpleta, cenſeatur per innouationem omnino interrupta, vt iam debeat de nouo inchoari. Verùm hi auctores, cùm nullam rationem nec ius pro eo effectu adducant, non videntur benè diſcurrere.

Cõmunis ſententia nõ diſtinguit innouationem à cõfirmatione. Innouatio alia eſt in formâ cõmuni, alia in formâ ſpeciali. Innouatio in formâ communi nõ reualidat priuilegia reuocata.

Probatur ex Bullâ Iulij II. an. 1504.

Alius ſpecialis effectus, qui ab aliquibus datur innouationi in formâ cõmuni:

ſed ſine fundamento.

19. Dices: Innouatio eſt reſtitutio priuilegij ad ſtatum priſtinum, ergo per eam impeditur præſcriptio. Sed contrà, quia ſicuti cõfirmatio in forma communi non habet hunc effectum, vt ſuprà oſtẽdi, ita nec illum habebit innouatio in eadem forma. Ad rationem reſpondeo, Eſto priuilegium relinquat in valore, non ideò impedire eam inchoatam præſcriptionem; nam quamdiu præſcriptio non eſt perfecta, priuilegium eſt in valore.

Obiectio. Solutio.

Circa innouationem ex certa ſcientia dicunt multi, per eam reualidari priuilegia etiã reuocata. Verùm id mihi minùs probatur ob dicta ſuprà de confirmatione ex certâ ſcientiâ; nam priuilegia, quæ ante quingentos annos ſunt reuocata in Ordine ſancti Benedicti, non poteſt cenſeri Princeps nunc comprehendere inter priuilegia Benedictinorum, quia reuera iam nõ ſunt eorum priuilegia, & certa ſcientia, ex quâ dicitur conferre eam confirmationem aut innouationem, non debet cadere ſupra ea antiqua priuilegia, ſed ſupra illa quæ tempore conceſſionis ſunt, quaſi in dubio, an ſint eorum; & conſequenter poſſunt tunc aliquo modo vocari eorum priuilegia, niſi fortè ea ſpecialiter & determinatè enumeret Pontifex. Id autem clarè confirmatur ex declaratione allata Iulij II. quæ fuit de innouatione ex certa ſcientia: quòd enim reſpondent aliqui, quos ſequitur P. Suarez, eam Bullã fuiſſe datam ex mala informatione, & conſequenter in rei veritate eſſe inualidam, mihi videtur improbabile, nam ſi ſemel eo modo liceat interpretari Bullam Pontificum, omnes planè eorum definitiones ſubuertere poterimus. Et ſanè non eſt præſumendum, Patres Franciſcanos proponentes Iulio verba Sixti IV. ſolùm propoſuiſſe verbum *innouo*, non propoſitã eã clauſulâ *ex certâ ſcientiâ*: vt enim ſenſum verbi colligere poſſent, debebant ſine dubio ſaltem integram clauſulam proponere.

Innouatio ex certâ ſciẽtiâ nõ reualidat priuilegia reuocata. Ratio.

Confirmatur ex Bullâ Iulij II.

Dices, Neceſſariò debemus fateri per Sixtum IV. fuiſſe reualidata ea priuilegia etiam antè reuocata; quia id inſinuãt eius verba; ergò Iulium, qui contrarium videtur declarare, debemus ita explicare, vt faciat ſenſum omnino contrarium. 20.

Obiectio.

Reſpondeo Primò, Si Sixtus IV. in eâ Bullâ dicat ſe reualidare priuilegia etiam reuocata, tunc eum effectum non tribuendũ verbo *innouandi*, de quo nunc agimus, ſed illis aliis, quæ clarè ſignificant eam reualidationem etiam reuocatorum. Non enim negamus, Papam id poſſe facere (eſt enim id extra controuerſiam) ſed dicimus, per verbum *innouare* etiam ex certâ ſcientiâ id nullo modo ſignificari. Secundò reſpondeo, ea verba non intelligenda de priuilegiis omnino olim reuocatis per ius, ſed de iis quæ tunc temporis aliquo modo dici poterãt illorum: vt enim P. Suarez & alij fatentur, etiam ſi ea verba ſint ſupplentia omnes defectus iuris & facti, &c. non tamen per eiuſmodi comprehendi defectus ſubreptionis, doli, &c. ita eodẽ modo dico, non intelligi priuilegia, quæ fuerant ita reuocata, vt iã nullo modo cenſerentur eorum Religioſorum: & quidem maius fundamentum ego habeo ad eam reſtrictionem, quia illa non dicuntur tunc iam priuilegia eorũ, quàm ad dicendum in eis quæ dicuntur illorum non ſuppleri defectum ſubreptionis, cùm circa talia Pontifex maximè vniuerſalem clauſulam ponat, *Omnes & quoſcumque defectus iuris & facti*, &c. per quod (vt dixi) non nego poſſe, ſi velit Princeps, eos defectu ſupplere de plenitudine poteſtatis,

Solutio.

SECTIO III.

Aliquæ difficultates circa valorem & effectus priuilegij.

EXpediam hîc breuiſſimè quæſtiunculas aliquas, quæ ſuperiùs ferè in aliis materiis factæ ſunt; quas qui fuſiùs tractatas videre voluerit, legat Patrem Suarez à cap. 21. Prima eſt, an ad concedendum priuilegium ſit neceſſaria cauſa iuſta. Reſpondeo, Cùm priuilegium rigoroſum 21.

An ad concedendum priuilegium requiratur iuſta cauſa.

Si priuilegiũ ſit cõtra ius, idẽ dicendum quod de diſpenſatione; ſi verò ſit præter ius, requiritur aliqua cauſa, minor tamen quàm ſi eſſet contra ius.

ſit contraius, & eo ipſo ſit diſpenſatio propria in iure, ex eo capite eodem planè modo requiri ed priuilegium cauſam iuſtam, quo ſuprà de diſpenſatione diximus: de quo puncto, ne eadem repetamus, nihil amplius addendum cenſeo. Lege quæ in diſput. de diſpenſatione ſuprà dicta ſunt. Quâ parte verò priuilegium eſt præter ius, dicimus etiam requirere aliquam cauſam iuſtam, nõ quidem tantam, quantam primum; quia hoc ſecundum cùm ſit donatio nulli contraria aut nociua, ſine dubio faciliùs exerceri poteſt licitè quàm illa; quia tamen ea his priuilegiis excitari in aliis ſolent inuidiæ, quæ valdè perturbant pacem; ne item Princeps prodigè diſperdat bona & beneficia, debet aliqua iuſta cauſa interuenire.

22\. *Quando cenſeatur priuilegiũ ex ſubreptione nullum.*

Poſſet circa hoc quæri, quando ea ſubreptione priuilegium cenſeatur nullum. Reſpondeo, diſcurrẽdum ſicut de diſpenſatione: ſi ergo Princeps ea motu proprio illud dat, validum erit, etiamſi nulla detur cauſa; ſi verò detur ad inſtantiam, & in proponendis aut reticendis cauſis vel impedimentis committatur error ſubſtantialis & ſufficiens vt reddatur inuoluntaria conceſſio, eo ipſo priuilegium nullum erit vt de diſpenſatione dictum eſt.

Priuilegium præter ius datum ſine cauſâ validum eſt, ſi dolus abfuit.

Illud ſpecialiter notendum, etiãſi cum aliquibus dicamus, diſpenſationem & conſequenter priuilegium contra ius ſine causâ ſufficienti datum eſſe non ſolùm illicitum, ſed etiam inualidũ, nihilominùs priuilegium præter ius etiam ſine causâ datum validum eſſe, quando non interuenit dolus quo decipiatur concedens, vt paulò antè diximus. Diſparitas inter hæc duo ea eſt, quòd in primo fit aliquid contrarium legi, in quâ iuxta eam opinionem non habet Princeps vim diſpenſandi ſine causâ; at in ſecundo nihil fit contra legem, ſed eſt quædam donatio vt ſummùm prodiga; quæ tamen valide eſt, eſto nulla ſit cauſa donandi. Quæ autem cauſæ requirantur & ſufficiant ad concedendum validè primum priuilegium, non poteſt per generalem regulam determinari, ſed id prudenter conſiderandum, attentâ qualitate perſonæ, materiâ priuilegij, & cæteris occurrentibus circumſtantiis.

23\. *Qui & quot ſint effectus priuilegij. Pater Suarez ponit tres,*

Secũda præcipua difficultas circa effectus priuilegij eſt, quot illi, & qui ſint. P. Suarez cap 22. dicit eſſe tres, etiamſi à nullo auctore in terminis eos viderit numerari; addit tamẽ re ipsâ apud omnes inueniri; ſunt autem; Primus in ipſo priuilegiato, cui dat facultatem faciẽdi hoc aut illud; Secundus in reliquis perſonis, quas obligat ad ſeruandum priuilegiato illud ius: Tertius derogatio iuris; qui tamen effectus non conuenit niſi priuilegio, quod eſt contra ius. Ego tamen hunc non cẽſerem vllo modo eſſe diſtinctum à primo, ideóq; propriè non eſſe niſi duos effectus; etenim derogari legi me obliganti ad ieiunandum v. g. nihil aliud eſt formaliſſimè, quàm me licitè poſſe non ieiunare, non obſtante eâ lege generali: hic autem eſt primus effectus, id eſt facultas faciendi quod ante non poteram, licet diuerſis verbis explicetur. Sed res eſt parui momenti, & fortè de modo loquendi.

ſed in rigore nõ videntur eſſe niſi duo.

Quid cõferat priuilegium cõceſſum ad rem alioqui licitam.

Iam in particulari circa quemlibet ex his aliquid dicamus: in primis quæri poteſt, quomodo ſit priuilegium illud, quod datur, ad pacandas conſcientias, vel etiam ad res, quas alioquin homo poterat ſine priuilegio facere. Sed de hac difficultate ſuprà fuſiùs, vbi diximus, per illud conferri auctoritatẽ aliquam ei actioni, & valere; vt ſi poſteà per generalem legem ea actio prohibeatur, nihilominùs, qui priuilegiũ illud habet, adhuc poſſit licitè exercere eam actionem, niſi in particulari illud priuilegium reuocetur per clauſulam *non obſtante*, &c. iuxta dicta ſuprà. Addo tamen, ſi verba priuilegij exigãt fauorem ſpecialem etiam quoad rem ipſam, debere ita intelligi, & non ſolùm explicanda de priuilegio quoad modum aliquem eamdem rem alioquin anteà licitam exercendi, eſto in ipſo priuilegio fiat mẽtio eius noui modi ſeu noui tituli; tunc enim duo cenſendum eſt conferre, & nouum ius ad rem priùs licitam, & ius ad rem anteà illicitam; de quâ in priuilegio fit mentio. Imò ſi verba priuilegij ſint vniuerſalia, & comprehendant in ſue ſignificatione tam rem anteà iam licitam quàm non licitam, debere explicari de vtraque; eſto abſolutè potuiſſet vtcumq; limitari ſenſus ad ſolam rem licitam; quia non debemus eum fauorem ad ſolos nouos titulos limitare, vt diximus ſuprà. Hinc colligitur, ſi detur ſimplici Sacerdoti facultas audiendi confeſſionem, nõ debere intelligi ſolùm dari nouum titulum vt abſoluat à venialibus, à quibus alioquin per ſe omnes Sacerdotes poſſunt, ſed intelligendum eſt priuilegium de poteſtate abſoluendi etiam à mortalibus; quia hæc ſimpliciter comprehanduntur ſub eâ voce.

Verba vniuerſalia priuilegij cõprehendentia tã rem licitam quàm illicitã ad vtrãq; extendi debent. Illatio ex doctrinâ poſitâ.

Replicabis, Ergo ſi quis habẽs poteſtatem abſoluendi iam à mortalibus accipiet priuilegium audiendi confeſſiones, debet id intelligi de vi abſoluẽdi à reſeruatis; nam à non-reſeruatis iam anteà habuerat. 24. *Obiectio.* Reſpondeo non dari vnquam Sacerdoti iam habenti facultatem tale priuilegium ſic nudè ſumptum niſi fortè, quia cõcedens ignorat illum habere eam facultatem; ſed vel, ſi à Papâ concedatur, addi, vt in quocumque Epiſcopatu poſſit, vel, vt non indigeat nouo examine, &c. Quod ſi poneremus ex certa ſcientia dari ſub illis terminis, ego planè dicerem extendi ad reſeruatos caſus. *Solutio.*

An priuilegiũ nõ cõmunicans fauorẽ niſi derogetur, iuri cõmuni, cenſeatur illi derogare. Sententia Suarez.

Difficilius eſt, an ſi priuilegij tenor nihil ſignificet extraordinarium, in quo conſiſtat fauor, niſi ſimul deroget iuri communi, debeat de eâ derogatione explicari. Suppono tamen illam non eſſe neceſſariam pro veritate verborum: ſi enim neceſſaria eſt, diximus in reſolutione prima debere de ea intelligi. P. Suarez eo cap. 22. n. 9. ſatis dubiè reſpõdet; & videtur propendere ad dicendum non extendi, cùm tamen agens de forma priuilegij cap. 14. nu. 4. & 5. abſolutè docuerit, ſi priuilegium ſit inutile, niſi det aliquid contra ius, quod tamẽ cadat in proprietatem verborum, debere ad id extendi, etiamſi non habeat clauſulam derogatoriã, *niſi ius ſit qualificatum*; hoc idem docuimus ſuprà, excepta limitatione de iure qualificato, quam ibi explicuimus; ideò in præſenti idem dico, neque aliud quod addam huic puncto video.

Ei ſubſcribitur, cũ aliquâ limitatione.

25\. *An priuilegij effectus fiant ſolâ fictione iuris, an verè & realiter. Soluitur cum diſtinctione.*

Tertia præcipua difficultas eſt, an effectus priuilegij fiant ſolùm fictione iuris, an verè & realiter. Hanc etiam tetigi ſuprà declarando quid ius poſſit realiter, quid ſolùm per fictionem; dixi enim, ſi effectus ſint quaſi naturales, vt eſſe legitimum, antiquum Nobilem, non poſſe priuilegium ſimiles efficere niſi per fictionem iuris; ſi verò ſint ab ipſo iure facti, nec requirant aliam conditionem phyſicam, quã ius non poſſit ſtatim verè efficere, poſſe etiam facere ſimiles effectus verè & realiter: vnde facultas ad licitè comedendas carnes per priuilegium obtenta vera eſt,

&

& non per fictionem iuris: in quo puncto nihil etiam video addendum.

An effectus fictione iuris conſati æquiparentur effectui naturali. Reſpondetur affirmatiuè quoad effectus morales. Moueri verò inde poſſet quæſtio de nomine, an effectus fictione iuris cauſatus per priuilegium æquiparetur omnino etiam in appellatione effectui naturali. Reſpondeo, quoad effectus morales poſſe omnino cõparari, ſi Princeps extendat priuilegium; vt ſi nobilitando aliquem ruſticum dicat. Volo, vt in omnibus effectibus, etiam pro illis locis, quæ requirunt nobilitatem antiquam, tua valeat non minùs quàm illa, &c. poteſt etiam dare cum minori extentione, quando autem de facto ſeu in quibus materiis ſub nomine abſolutè poſito veniat effectus tam qui ſunt ex priuilegio quàm ex fictione iuris, v. g. quando nomine filij legitimi veniát etiá legitimati, quãdo nomine Nobilis veniat Nobilis antiquus, &c. magis pertinet ad Iuriſtas; nec poteſt per regulam generalem, ſed in particularibus materiis decidi.

26. *An priuilegium obliget priuilegiatũ aliquando ad aliquid faciendum. Poteſt obligare idque duobus modis. Primus* Circa eoſdẽ effectus in priuilegiato quæri poteſt, an etiam aliquando priuilegiũ obliget ipſum qui eo fruitur ad aliquid faciendum. Reſpondeo, duobus modis poſſe obligare; Primo quando non poteſt quis renuntiare ſuo priuilegio: vt non poteſt Clericus renuntiare ſuo foro; & licet id magnâ ex parte inde proueniat, quòd in aliorum Sacerdotum præiudicium ea renũtiatio vertatur, abſolutè tamen etiam ea indecentiâ in eo repertá, quòd Sacerdos à laicis iudicetur, oriri credendum eſt. Vide quæ diximus ſuprà de renuntiatione priuilegij.

Secundus. Secundo modo priuilegiũ per accidẽs obligare poteſt ipſum cui ineſt; vt quando per illud fit ei licita aliqua actio, & eo ipſo ratione alterius legis obligatur ad eá actionem; vt qui habet priuilegium tempore interdicti audiendi Sacrum, obligatur die Dominicâ ad illud audiendum; vbi obligatio nó à priuilegio, ſed ab aliâ lege oritur: ſicut infirmus non tenetur audire Sacrum, quia non poteſt; ſanus verò tenetur, non quia ſanitas obliget, ſed quia facit poſſibilem actum: poſſumus autem eam ſanitatem concipere quoad punctum præſens per modum priuilegij.

27. *An duo æqualiter priuilegiati teneantur ius mutuum ſeruare.* Iam ad alterum effectum obligandi alios: circa quem in genere illud debet dici, teneri cæteros ſeruare priuilegiato ſuum ius. Moueri autem dubium poteſt, vtrùm, ſi ſint duo æqualiter priuilegiati, teneatur vnus alteri ius ſeruare; & quomodo. Breuiter reſpondeo, duobus modis poſſe aliquos eſſe ſimul priuilegiatos; Primò, vt omnino pares; vt duos Doctores, duos Epiſcopos, duos Nobiles, &c. Secundo modo reſpectiuè, & quaſi contrariè, ſi vnus habeat priuilegium vt poſſit omnes ſuos debitores incarcerare; alter habeat, vt à nemine poſſit incarcerari; tunc enim, ſi contingat hunc eſſe debitorem, habebit priuilegium contra alterum, ne ab eo incarceretur, & ille habebit, vt poſſit hunc incarcerare. In hoc puncto dubium etiam eſt, quis eorum præualere debeat.

28. *Si priuilegiati ſint omnino pares v.g. duo Doctores, tenentur mutuũ ius ſeruare.* Dicendvm breuiter Primò: Si priuilegia ſint primi generis, certum eſſe, vtrumq; priuilegiatũ teneri ſeruare alteri ſuum priuilegium. Ponunt aliqui exemplum in duabus Religionibus; quarum quælibet habet priuilegium, vt profeſſus nõ poſſit tranſire ad alium Ordinem: debent enim ſibi attendere, vt neutra accipiat profeſſum ex alterâ ad ſe venientem, item, ſi habeant priuilegium non ſoluendi decimas, vbi vna gaudet priuilegio contra alteram, ideóq; non tenebitur alteri ſoluere, etiamſi contra ipſam habeat illa altera ius decimarum. Hæc exempla mihi non videntur pertinere ad primi generis compriuilegiatos, ſed ad ſecundos; nam in eo exemplo Religio habet ius accipiendi alios profeſſos, ſicut in exemplo ſupra poſito habet creditor incarcerandi omnes ſuos debitores: altera verò Religio habet ius non permittendi eum tranſitum, ſicut debitor habet ius, vt non incarceretur: & idem dico de altero exemplo circa decimas, quia vnus habet ius petendi, alter non ſoluendi. Faciliùs ergo ponetur exemplum in Nobilibus; ſi v.g. habent ius, vt tali vel tali titulo tractentur, tunc enim vnus habet ius vt ab alio eo modo, alter vicissim; vt v. g. Comes hic vocet illum Comitem Illuſtriſſimum, & è contrario; quia in eiuſmodi vſu priuilegiorum nulla eſt contrarietas. *Reijciuntur quædam exempla vt impertinentia ad præſentem caſum.*

In concurrentiâ verò aliquo modo contrariâ dicendum eſt, tunc vnum priuilegiatum non gaudere ſuo iure contra alterum: & hîc habent locũ exempla ſuprà poſita de Religioſis, de creditore & debitore; nam tunc non poteſt creditor incarcerare debitorem ſuum habentem priuilegiũ, ne incarceretur ob debita. Quia verò poſſet obiici repugnare in terminis noſtram concluſionem; nam ſaltem ille, qui incarcerari non poteſt, gaudet ſuo priuilegio contra alterum priuilegiatum, ergo vniuerſaliter non eſt vera ea deciſio, quòd non gaudeant eis priuilegiis; ideò explico ampliùs concluſionem, vt priuilegium actiuum non valeat contra paſſiuum, ſeu contra illud quod reſiſtit è cõtrario verò valeat Ratio huius deſumitur ex principio naturali lumine naturę euidenti; nam quando duo concurrunt æquè fortia, vnum reſiſtendo, alterum agendo; quod reſiſtit præualet, quia nemo ſuperatur niſi à fortiori; reſiſtere autem non eſt propriè vincere aut ſuperare, ideò non requirit maiores vires, ſed ſufficiunt æquales: id ipſum in moralibus contingit; ſi enim quis habeat æquale priuilegium cum altero, licet non poſſit illum propriè vincere, ad reſiſtendum tamen illi ſatis virium habet: hoc autem reſiſtere vocari poteſt quodammodò præualere; nam qui inuaſus non vincitur, dicitur præualere: hoc tamen intelligendum eſt, quando ea duo priuilegia ſunt ab æquali poteſtate; nam ſi illud, quod actiuum vocatur, ſit à Papâ, alterum verò ſit ab Epiſcopo particulari, illudque ſit antiquius, non poterit ei hoc ſecundum reſiſtere; ſi verò è cõtrario illud ſpeciale ſit antiquius, adhuc reſiſtet, ob rationes ſuprà datas; quòd ſcilicet lex generalis non deroget particulari iam vigenti, niſi ea reuocetur per clauſulam *non obſtante*, &c. 29. *Quãdo priuilegiati habẽt priuilegia contraria, nõ tenentur mutuum ius alterius ſeruare.* *Explicatur meliùs concluſio.* *Aliqua limitationes doctrinæ poſitæ.*

Sectio IV.

De publicatione neceſſariâ ad valorem priuilegij.

Mvlta ſub hoc titulo includuntur; quæ breuiter explicari debent.

Svbsectio I.

Prima difficultas expeditur.

Ea eſt, an priuilegium, quandoquidem, ſortitur quodammodò naturam legis, debeat ſolemniter publicari. Reſpondetur eum diſtinctione, duplex eſſe priuilegium; vnũ quod priuatim conceditur per particularia indolta vel reſcripta, 30 *An priuilegium debeat publicari.*

vt vni aut alteri perſonæ ant Religioni; alterum verò, quod per leges publicas.

Priuilegium cõceſſum priuatim nõ eſt opus vt publicetur.
Ratio.

Circa primum cõmunis & certa ſententia eſt non requiri vllam publicam & ſolemnem promulgationem: id quod facto ipſo comprobatur; nõ enim vnquam talia priuilegia eo modo promulgaotur. Ratio verò quaſi à priori ea eſt; nam eiuſmodi priuilegia vel comparantur cum eo cui concedunt fauorem, & vt ſic non eſt neceſſum vt promulgentur ſolemniter; eo enim ipſo quòd illi cunſtet certò; habet enim inſtrumentum priuilegij, vel Princeps oretenus id ei conceſſit; tutiſſimus eſt in conſcientia, poteſtque eo vti; ſi autem comparetur cum aliis, qui vi illius priuilegij tenentur eum non turbare in poſſeſſione, non eſt etiam neceſſaria promulgatio; quia ea obligatio non reſpicit directè bonum commune, ſed priuilegiati; vnde ſufficit, ſi ipſe oſtendat aliis teſtimonium priuilegij, vel alio modu id probet: eo enim ipſo alter tenetor non reſiſtere; habet enim ſe ea obligatio tunc per modum particularis præcepti, ad quod non eſt neceſſaria ſolemnis promulgatio. Quòd verò priuilegium dicatur lex non probat, debere habere omnes conditiones legis: ſicut enim non dicitur lex publica, ſed priuata, ita etiam ſufficit, ſi habeat conditiones legis priuatæ ſeu præcepti priuati; quod non requi-
31. rit talem ſolemnem promulgationem.

Qualis debeat eſſe intimatio priuata ad priuilegiũ priuatũ.

Quòd ſi quæras, qualis debeat eſſe ea intimatio priuata, reſpondeo ea dictis, poſſe eſſe vel per exhibitionẽ & oſtenſionem authentici inſtrumenti: quo caſu alter ita obligabitor, vt ſi priuilegium contineat excommunicationem contra inquietantes, planè eam incurrat tali inſtrumento non credens, vel certè debet per teſtes fide dignos aliove modo ſufficiente ad faciendam fidem oſtendi priuilegium; ipſius autem priuilegiati ſolius dicto nemo tenetur credere, quia in cauſa propria nemo eſt teſtis ſufficiens; poterit autem, qui velit ei credere, maximè ſi attenta ſanctitate, prudentia & veracitate illius, conſtare moraliter poſſet eum non mentiri. Ad obligandum verò in foro exteriori eodem modo, & fortè cum maiori rigore, requiritur ea iuridica probatio; quia in eo foro multò difficiliùs talia extraordinaria præſumuntur.

Priuilegium conceſſum per leges publicas debet non minùs quam lex promulgari.

Circa priuilegia verò ſecundi generis communis etiam ſententia docet, eſſe neceſſariam eam promulgationem, quę eſt pro legibus: vt enim ea priuilegia annexa ſunt legibus publicis, ita earũ naturam conſequuntur. V.g. in fauorem Eccleſiaſticorum, vt magis tuti ſint, impoſita eſt pœna excommunicationis in percutientem eos; lex non obligat niſi poſt promulgationem ſufficientem; eodem modo in eorumdem Eccleſiaſticorum fauorem lex eſt lata, qua eximuntur à iudice ſæculari, cui interdicitur, ne ſe immiſceat in eorum cauſas: hoc priuilegiũ non operatur niſi poſt publicam promulgationem: & ſic de aliis vniuerſalibus priuilegiis annexis legibus publicis dicendum eſt. Neque in hoc puncto video quid amplius ſit diſcuriendum.

Svbsectio II.

32.
Vtrùm priuilegium nondũ notum priuilegiato poſſit in eo aliquid operari.

Secunda difficultas in vno ſenſu diſcutitur.

Ea eſt, vtrum priuilegium nondum priuilegiato notum poſſit in eo aliquem effectũ operari: & quidem de effectu licitè efficiendi eam actionem, ad quam eſt priuilegium, dubium eſſe nõ poteſt, quia nemo poteſt licitè operari vi alicuius gratiæ, ſi illam ignorat: etenim voluntas non dirigitur immediatè niſi per cognitionem: ergo quæſtio erit de aliis effectibus, qui non pendẽt ab ea cognitione: quâ de re fusè valdè & eruditè P. Suarez cap. 25. Ego puto rẽ breuiter poſſe decidi, & fortè in eâ aliquid eſſe de nomine, vt ſtatim declarabo; agam autem potiùs de poſſibili in hac ſubſectione, deinde de facto in tertiâ.

Quæſtio eſt de poſſibili.
Quædã prænotantur.

Pro intelligẽtia aduerte, duplex eſſe poſſe priuilegium; vnum eximens ab onere ſeu obligatione legis tam pœnali quàm faciendi aut non faciendi, v.g. ab obligatione non ieiunandi aut audiendi Sacrum; aliud verò eſſe priuilegium conferens aliquod ius ſeu gratiam vltra legem; & de vtroque poſſe eſſe dubium præſens, an ſcil. poſſit eſſe perfectum ante notitiam illius. Aduerte Secundò duplicem eſſe poſſe eius priuilegij notitiam; vnam per publicam promulgationem, aliam verò per priuatam ſcientiam ipſius priuilegiati.

Cõmunis ſententia docet, priuilegium eximẽs à lege poſſe aliquid operari antequã innoteſcat priuilegiato.

Hoc poſito, communior ſentẽtia affirmat, pri- 33.
uilegium eximens ſeu diſpenſans in lege aliqua poſſe habere ſuum effectum, etiam antequam veniat ad notitiam priuilegiati. Hanc tradidit expreſsè Sotus in 4. diſt. 29. q. 2. art. 1. Veracruz in Speculo, prima parte, dubio 19. in appendice, §. *At ſi poſt diſpenſationem.* & Ludou. Lopez 2. par. Tractatu de Matrimonio cap. 42. qui omnes loquuntur etiam de facto; eos verò P. Suarez n. 11. ſequitur quoad poſſibilitatem, de qua nunc agimus; vbi alios qui ſpecialiter eum defendunt refert.

Fundamentum.

Fundamentum verò eius ſententiæ eſt, quia exemptio ab onere non pendet ab acceptatione ſubditi; etenim etiam eo renitente poteſt obligatio auferri: nam (vt diximus ſuprà agentes de abrogatione legis) etiamſi ſubditus nolit, poteſt Princeps legem tollere: quo caſu ſine dubio in ſubdito ceſſat ea obligatio legis; & licet hic velit, non poteſt obligationem legis retinere, quia ſibi imponere legem non poteſt, poterit quidem ſe voto aut iuramento ad eam rem obligare, at legis obligationem nullam habebit. Hanc doctrinam euidentiorem cenſet P. Suarez in diſpenſatione ſeu priuilegio auferente tantùm onus pœnale, quia id poteſt conferri ſine periculo conſcientiæ, & ſine indecentia; in ablatione verò obligationis aliquid faciendi maiorem difficultatem reperit, quia fortè ea diſpenſatio ſic valida fieri non poteſt ſine periculo conſcientiæ, vnde ait, fortaſſe licitè dari non poſſe, etſi valida ſit.

Iudicium auctoris de præſenti quæſtione.

Ego circa hanc doctrinam Pvto Primò totam quæſtionem eſſe de puro nomine, de re verò 34.
nullum penitus poſſe eſſe inter auctores diſſidiũ. Fortaſſe id primo aſpectu paradoxum videbitur alicui, eſt tamen ipſamet veritas, ſi res attentè conſideretur; etenim neque qui negat, neque qui affirmat ponunt aut negant vllam entitatem realem aut moralem; ſed vnus volitionem abſolutam liberandi vocat completum priuilegium, alter ſolùm inchoatum: quod ſine dubio ad vocem ſpectat.

Videtur eſſe pura quæſtio de nomine.

Certum enim eſt re ipſa eum, qui nullo modo ſcit Pontificem voluiſſe, vt ipſe non teneatur ad ieiunium, de facto moraliter ita obligatum eſſe, vt ſi non ieiunet, non minùs peccet, quàm ſi Papa re ipſa non habuiſſet eam voluntatem: hoc omnes concedunt: concedunt item omnes eſſe talem voluntatem in Legiſlatore, quam ſi noſceret ſubditus, non peccaret non ieiunan

ieiunando:hæc de re certâ;iam autem de nomine erit quærere,an ea voluntas ſit dicenda adæquata diſpenſatio ſeu priuilegium re ipſâ hæc ne:per quod nec qui affirmat dat illi aliam entitatem aut vim, quàm quòd, ſi ſciretur,redderet actum licitum; nec è contrario,qui illam non vocat adæquatam,negat illi eam entitatē & vim,ſed quia actu & abſolutè eam poteſtatem nō confert,ideò non vult vocare diſpenſationem abſolutam.

Soluitur obiectio. Dices: Re ipſâ eſt talis,licet ob ignorantiam nō operetur illum effectum. Sed contrà quia per *tò re ipſâ eſt*,nihil illi plus das,ſi termini declarētur,quàm qui non vult eā ſic vocare,quia re ipſâ eſſe diſpenſationem, nihil eſt,quàm re ipſâ eſſe voluntatem efficacem liberandi ſubditum:quod, alij concedunt. Hæc dico circa diſpenſationem in ordine ad operandum, nam in ordine ad pœnam alia erit ratio,vt inſinuabo paulò pòſt.

35. *Ex eo quòd valeat diſpēſatio antequam mihi innoteſcat,nō ſequitur vllum animæ periculum.* SECVNDÒ DICO, me nullatenus videre, quomodo, ſi dicamus talē diſpenſationem eſſe adæquatam, reperiatur in illâ ſpecialis aliqua indeceptia aut periculum animarum (prout dicebat Suarez:) etenim ex eo quòd Papa nunc habeat volitionem diſpenſandi mecum in obligatione otādi,de qua hîc Pragæ mihi nihil omnino conſtat,& quòd ille velit vt valeat antequam ego illam ſciam, quale,quæſo,periculum in mea conſcientia ſequitur? ſi enim nihil omnino ſcio ego, ergo pergo ſicut antè ſine nouo periculo; ſiverò de ea volitione mihi conſtat ſufficienter, aut ſaltē probabiliter, iam poſſum licitè operari vi eius priuilegij; ſi autem habeo dubium, non poſſum licitè vti,vbi ergo eſt ſpeciale periculum?

Hinc DICO TERTIÒ,quoad factum ipſum attinet,etiam hanc quæſtionem eſſe de ſolo nomine; quia ſiue dicamus de facto dari talē volitionem,ſiue non, nihil amplius de re in ipſo ſubdito aut in Principe ponimus; ergo non eſt cur de ea quæſtione ſimus ſoliciti:quod ideò nunc obſeruo,quia ex dictis hîc ſequitur,etiamſi pertinere videatur ad ſubſectionem ſequentem, ne ibi repetere id cogamur.

36. *Priuilegia eximentia à pœnâ poſſunt habere effectū antequā innoteſcant priuilegiato per retrotractionem.* DICO QVARTÒ, Si tamen exemptio ſit à pœna etiam incurrenda, tunc quæſtio poteſt eſſe de re, quia tūc poteſt retrotrahi ad tempus actionis: id quod in ordine ad vitandam aut non vitandam malitiam in ipſa actione locum non habet: & hinc diſparitas ſumitur inter vtrum & alterum priuilegium: poſſe verò retrotrahi patet; nam ſi hodie Romæ Papa me eximat à iuriſdictione mei Prælati, multum intereſt an ea volitio habeat hodie ſuum effectum, quia ſi habet, etiamſi cras me excommunicaret Prælatus,ea excommunicatio nō eſſet valida;ſi verò non valeat exemptio quouſque mihi de ea conſtiterit, certè valida erit ſalis excommunicatio facta poſt voluntatem Papæ eximentis & ante ſcientiam meā de illa. In hoc ergo ſenſu de re ipſa veriſſimam cenſeo ſententiam communem ſuprà poſitam & credo ibi ſufficienter eſſe probatam; neque quoad poſſibilitatem video quid poſſit contra eam obiici.

Quid dicendū ſit de priuilegijs conceſſiuis alicuius iuris: Circa priuilegia conceſſiua iuris alicuius res non eſt ita clara,etiam quoad poſſibile,quia cùm tale priuilegium ſit per modum donationis,non videtur habere poſſe locum antequam ſit acceptatio, nemo enim fit dominus rei antequam illam acceptet; nihilominùs tamen.

37. *Si dent facultatē purè aliquid faciēdi,* DICO QVINTÒ, Etiam in his priuilegiis, quâ parte ſæpè dant facultatem moralem faciendi licitè, quod anteà ſine eo priuilegio ex natura rei fieri non poterat, eodem modo dici poteſt quæſtionē eſſe de nomine, vtrùm ſit dicēdum integrū priuilegium nec ne ante meam ſcientiam de illo: *quæſtio eſt de nomine,an ſint dicenda priuilegia ante notitiā priuilegiati.* ratio eſt, quia in ordine ad vim faciendi licitè eā actionem nihil operatur actu illud priuilegium; & licet nō ſit propriè diſpenſatiuum in lege, ſed mutatiuum materiæ,quoad punctum tamen præſens habet ſe ac ſi diſpenſaret: etenim vt ego licitè vtar pallio Petri, parum eſt,quod ille donet mihi illud, ſi ego id non ſciam, dico ad licitum vſum,quia ad validum, qui eſt alius effectus,alia eſt quæſtio de qua iam.

In ordine ad aliquos effectus morales poſſunt valere antequam innoteſcant priuilegiato. DICO ergo SEXTÒ, in ordine ad effectus morales,v.g.valoris in donatione,&c.non video vllam vel leuem repugnantiam in eo quòd concedatur priuilegium, ita vt valeat ſtatim à puncto conceſſionis,etiamſi ad alterius notitiam non venerit. Et verò id ego ex priuilegiis diuinis clarè oſtendo;nā vis efficiendi verum Baptiſmum collata omnibus hominibus à Chriſto ſine dubio dici poteſt priuilegium, ea autē non pendet vllo modo à ſcientia vnde priuilegiati,etiamſi ille id ignoret, videns tamē aliū baptizare proferat verba, & abluat,cum intentione faciendi idem quod alter facit,cōficiet verum Baptiſma. Ratio autem 38. *Ratio à priori.* à priori huius rei eſt,quia priuilegium,vt ſignificat vim faciendi validè aliquam actionem moralem, nequaquam pendet à ſcientia illius qui facturus eſt eam actionem; ſufficit enim quòd ea vis quaſi ponatur moraliter in eo ad quem præcipuè ſpectat eam actionem exercere: ſi enim dicat Princeps *Volo vt quæ ille facit habeant hunc aut illum valorem*,etiamſi ſubditus nolit acceptare eam poteſtatem,tamen illam habebit,vt quandocumque talem actionem fecerit, ſit eius valoris. Eodem modo, ſi ego dico alteri, *Do tibi facultatem, ſi velis, dandi alteri validè hoc pallium*; certè, quamdiu maneo in ea voluntate, etiamſi ille dicat, *Nolo acceptare*, procul dubio habet vim moralem donandi licitè alteri pallium: & licet dicat, *Non accepto*,ſi tamen per poſſibile vel impoſſibile donet alteri, eo ipſo valida erit ea donatio: id autem à fortiori locum habet, quando alter non reſiſtit,ſed ſolùm ignorat eam poteſtatem. Idem patet in poteſtate v.g. creandi Nobiles; *Declaratur amplius exemplo.* ſi enim Imperator dicat, *Ego volo vt quos Petrus creauerit Nobiles ſint verè Nobiles*; certè ſi ipſe Petrus nihil de hac gratia ſciens, voluerit eos creare quantum eſt ex parte ipſius; & ignorans dicat, *Volo quantum eſt ex mea parte ſeu quantum poſſum te facere Nobilem*, eo ipſo vi illius voluntatis Imperatoris erit verus Nobilis ille quem Petrus creauit. Rationem vlteriorem à priori meo iudicio euidentem hanc ego *Ratio alia à priori.* inuenio, quod in ſimilibus caſibus ille, qui dat priuilegium,habet ſe vt cauſa principalis ad effectum eius priuilegij, ita tamē vt illum effectum, quem priuilegiatus eſt effecturus, poſſet efficere immediatè per ſe ipſe Princeps;ſi ergo poteſt ipſe per ſe immediatè efficere,poterit etiam illum efficere requirendo pro cōditione ſolam voluntatem effectiuam ipſius priuilegiati, etiamſi hic nō acceptauerit facultatem. Explico id in exemplo 39. *Explicatur exemplo.* poſito de nobilitate: Imperator immediatè per ſe poteſt nobilitare Antonium, Ioannem, &c. cur ergo non poterit dicere, *Ego eos volo nobilitare ipſo facto quòd Petrus eos velit nobilitare, ſiue id velit ſciens meam hanc voluntatē,ſiue eam ignorans.* Ecce in tali caſu iam eo ipſo Petrus habet vim nobilitandi; nam Imperatorem dicere,*Volo vt ſint Nobiles,ſi Petrus eos velit facere Nobiles*,

Digitized by Google

&, *Do Petro facultatem vt eos nobilitet*, idem ſunt formaliſſimè meo iudicio. Eadem ratio eſt in donatione: ego enim qui ſum dominus pallij, poſſum illud immediatè per meipſum donare cuicúque velim; poſſum ergo dicere, *Ego volo vt ſit donatum illi cui Petrus voluerit dare, ſiue ſciat de hac meâ voluntate, ſiue non*; hoc autem idem eſt ac dare Petro facultatem donandi cui velit. Conſtet ergo, ex naturâ rei & attento effectu formali eius poteſtatis moralis, nullam planè eſſe repugnantiam in eo, quòd concedatur ignoranti, imò & reſiſtenti.

Sententia contraria falſo nititur fundamento.

Hinc infero, omnes auctores, qui negant de facto conferri neſcienti, & mouentur fundamentis, quæ tendunt ad oſtendendum id eſſe impoſſibile non rectè diſcurrere: eos citat Pater Suarez cap. 25. numero 2. non video autem aliud argumentum pro eis, quàm quod ſimpliciter ſine probatione aſſerunt; ad eam facultatem neceſſariam eſſe acceptationem priuilegiati; hoc autem falſum eſſe, iam eſt à me ſufficienter probatum: neque quoad poſſibilitatem ampliùs deſideratur.

SVBSECTIO. III.

Quid ſit dicendum de facto.

40\. *Si agatur de priuilegio cōcedente aliquā actionem anteà illicitā, quæſtio eſt de nomine.*

SVppono, quod dixi ſuprà in priuilegiis ad operandum aut non operandum licitè, quæſtionem eſſe de ſolo nomine; idem dico de aliâ difficultate omnino ei affini, vtrùm ſcilicet ad effectum eius diſpenſationis ſufficiat acceptatio illius per nuntium vel inſtrumentum; an verò requiratur propria & perſonalis: de quâ re fusè agit P. Suarez eo cap. 25. n. 24. 25. 26. probans id de facto non expedire. Verùm cùm, antequam ipſe priuilegiatus ſciat ſe habere eam diſpēſationem, non poſſit licitè operari, ſiue ea data ſit, ſiue non, quæſtio eſt de voce, quærere, an ſit valida poſtquam eſt acceptata per nuntium; quòd verò dicatur ſequi inde, poſſe ipſum priuilegiatum vti coniecturis, quòd iam ſit conceſſa; in quo modo operandi magnum ſubeſt periculum; hoc, inquam, non eſt ad rem, quia totum quantum eſt independens à puncto præſenti: etenim illæ coniecturæ poſſunt eſſe, ſiue re ipſâ data ſit ſiue non ſit data diſpenſatio; idemque periculum erit, etiamſi re ipſâ non ſit data. Deinde, ea difficultas eſt omnino generalis independenſque ab hac quæſtione; petit, enim, quæ notitia probationis libertatis, &c. ſit neceſſaria ad hoc, vt homo licitè operetur; ei autem reſpondendum eſt, ſi non ſit probabilis, non ſufficere; id quod in præſenti etiam dicendum eſt; ergo de hac quæſtione nihil ampliùs dico.

41\. *In priuilegiis eximentibus à pœnâ aut cōcedentibus aliquid vltra ius attēdendum ad verba priuilegij.*

Igitur ad quæſtionem de priuilegio eximente à pœnâ iam debita, aut incurrenda; item de priuilegio concedente aliquid vltra ius commune, dicendum eſt, ſuppoſitâ poſſibilitate talis conceſſionis reſpectu ignorantis, ſuppoſitâ item è contrario poſſibilitate non-conceſſionis niſi ſcienti, vt dignoſcamus quî de facto id fiat, recurrendum eſſe ad voluntatem Principis priuilegium concedentis, & ad verba ipſius; ſi enim dicat, *Volumus vt ſortiantur effectum à puncto donationis*, tunc certò eum effectum ſortietur; ſi verò dicat, *Volumus vt à tempore quoad manus illorum veniat*, erit etiam certum è contrario non habere effectum vſq; ad illum diem: quòd ſi neutrum dicat, conſideranda erit materia ipſa: nam in materia legationum & donationum communis & probabilior opinio affirmat, etiam antè

Quid ſi ex verbis nil colligi poſſit, attendendum ad materiam priuilegij.

ſcientiam ipſius legatarij fieri rem illam propriam: & in donationibus factis infantibus res eſt certa. Vide Patrem Thomam Sanchez lib. 1. de Matrimonio diſp. 6. num. 15 & 26 Si item priuilegium ſit per modum collationis beneficij, videtur etiam de facto conferri beneficium à puncto, quo gratia eſt facta à Pontifice aut Epiſcopo: & idem eſt in Epiſcopatibus: ab eo enim puncto quo Bullæ expediuntur Romæ fiunt fructus proprij illius. Quoad primum exemplum de beneficio clarus eſt textus in cap. 1. de conceſſione præbendarum in 6. Ad ſecundum de Epiſcopato fortè reſponderet quis tunc ſciri eam donationem per ipſum accipientem Bullas. Sed hæc ſolutio non videtur eſſe ſufficiens; quia ſi illæ darentur non interueniente procuratore, eodem modo fierent redditus proprij ſicut in exemplo beneficij.

42\. *Priuilegium concedens facultatem faciendi validè aliquā actionem nō habet effectum antequam innoteſcat.*

Quòd ſi priuilegium ſit concedens facultatem validè efficiendi aliquam actionem, v. g. abſoluendi à caſibus reſeruatis, probabiliſſimum iudico, numquam dari completè, niſi poſtquam venerit ad notitiam priuilegiati: quod inde probo, quia ſi alio modo daretur, fortè eſſet occaſio, vt multi abſoluerent ſub conditione, *Si fortè habeo tale priuilegium*: id quod valdè graue eſſet. Ratio etiam à priori id perſuadet; nam cùm tale priuilegium detur ſimul ad licitè faciendā eam actionem; licitè autem, vt ſuprà diximus, non fiat, niſi poſt notitiam priuilegij, non eſt credibile datum eſſe priuilegium eo animo à Principe, vt citiùs poſſit ea actio eſſe valida quàm licita; vnde dicunt multi auctores apud P. Sanchez, quos ipſe etiam ſequitur lib. 3. de Matrimonio diſp. 36. n. 8. abſolutionem à caſibus reſeruatis etiam à neſciente ſe habere facultatem abſoluendi eſſe nullam: quod tamen ego non putarem vniuerſaliter verum, niſi quando nulla facta eſt promulgatio eius priuilegij; nam ſi facta eſt quaſi generalis, etiamſi hic in particulari eam ignoret: actus erit validus. V. g. concedit Pontifex toti Religioni & omnibus eius Religioſis poteſtatem abſoluendi à reſeruatis, eáque iam eſt acceptata à Religione; priuatus tamen Religioſus eam ignorat, & abſoluit volens exercere quantum poteſt, vel fortè aliunde putans caſum non eſſe reſeruatum, cenſeo validam eſſe abſolutionem, quia tunc videtur Papa contentus ea ſcientia totius Religionis. Et licet in illo particulari Religioſo ſit periculum paulò antè à me notatum, quòd priùs ſit poſſibilis in illo actus ille validus quàm licitus, id debet reputari quaſi per accidens, quia per ſe illud priuilegium reſpicit communitatem, cui iam ſupponitur notum.

Abſolutio à reſeruatis data à neſciente ſe habere facultatē abſoluendi nulla eſt. Quomodo hoc intelligendum ſit.

43\. *Priuilegium eximens ab alterius iuriſdictione habere poteſt effectum, etſi ignoretur ab eo à cuius iure eximit.*

Denique, ſi priuilegium concedat exemptionem ab alterius iuriſdictione Epiſcopi v. g. aut alterius cuiuſlibet, cùm exemptio non acquiratur ipſi Epiſcopo, ſed potiùs ſit contra illum, non videtur eſſe neceſſum vt Epiſcopus illam ſciat; vnde, ſi putans adhuc alterum eſſe ſuum ſubditum, illum excommunicet, nulla erit excommunicatio: & ità frequentiſſimè contingit, vt Epiſcopi excommunicent aliquos Religioſos, quos putant non eſſe exemptos; eo autem ipſo quòd exemptio oſtenditur, agnoſcitur excommunicationem fuiſſe nullam. In contrarium ſtant nonnulli Iuriſtæ, quos refert Pater Suarez num. 27. qui fundatur in cap. *Cùm perſona*. de priuilegiis in 6, vbi dicitur, Si Iudici petenti oſtenſionem priuilegij aliàs non publici non detur ab ipſo priuilegiato, futuram validam excommunicationem

Reſpon,

Fundamento contrario ex iure deſumpto reſpondetur.

Reſpondeo tamen eam eſſe deciſionem ſpecialem pro eo caſu, quia ſi legitimè à Iudice rogatus non exhibet priuilegium, certè vel ſupponitur illud non habere; poſſentq; multi eo modo terrere excommunicantem, etiamſi re ipsâ carerent priuilegio: vel certè præſumitur irreuerenter agere cũ Epiſcopo in cuius culpæ pœnam diſponit ius vt valeat excommunicatio, quæ alioquin non fuiſſet valitura etiam non exhibito priuilegio, ſi petitum non fuiſſet.

44. *Nec requiritur notitia ipſius priuilegiati,*

Quòd verò nec requiratur notitia in ipſo priuilegiato patet; nam etiamſi Clericus ignoret ſe gaudere priuilegio fori, nihilominùs trahi non poteſt ad ſæculare: & qui exemptus eſt re ipsâ ab Epiſcopo, non poteſt validè ab eo excommunicari, etiamſi id ignoret: & ita multi tenent, quos refert P. Suarez nu.28 ipſe verò cum limitatione hanc doctrinam defendit n. vlt. vt ſcilicet ſufficiat acceptatio per tertiam perſonam, licet ad vſum illius, ſeu vt reſiſtat Epiſcopo volenti excommunicare, neceſſaria ſit ſcientia in propriâ perſonâ. Ego tamen cum illis auctoribus non video cur debeat eſſe neceſſaria ea procuratoris acceptatio, cùm ad effectũ moralis retroactionis ſufficere ex ſe videatur conceſſio à Principe facta iuridicè, etiam non interueniente procuratore; aliunde verò nullus textus eſt qui eam notitiam requirat.

Quid ſit dicendũ ad ſententias oppoſitas. Quid ad Primam negantem abſolutè. Quid ad Secundam affirmantem abſolutè.

Ex his breuiſſimè colliges quid ſentiendum de variis ſententiis, quæ in hac quæſtione adduci ſolent. Prima vniuerſalis negans vllum effectum habere, aut poſſe habere locum ante ſcientiam ipſius priuilegiati, ſatis reiecta eſt. Secunda è contrario vniuerſaliter affirmans ſemper valere, etiã reiecta eſt paulò antè tum ex priuilegio diſpenſante, licet ibi poſſet eſſe quæſtio de nomine, vt dixi, tum ex priuilegio dante facultatem ad validè & licitè aliquid faciendum: quod de facto non operatur ante ſcientiam in priuilegiato, vt paulò antè oſtendi.

45. *Quid ad Tertiam diſtinguentem inter priuilegium conceſſum per legem publicã & conceſſũ per priuatã.*

Tertia verò ſententia media diſtinguens inter priuilegium conceſſum per ſtatutum ſeu legẽ publicam, & inter conceſſum per legem priuatam, docenſque illud habere effectum ante notitiam, hoc verò non, eò quòd priuilegium datum per ſtatutum publicum habet rationem præmij, quod Princeps confert ei qui bene ſe gerit, non eſt autem minùs dignus eo præmio, qui illud ignorans operatur, quàm qui illud ſcit; hæc, inquam, ſententia meritò reiicitur à P. Suario no.5. eò quòd etiam per priuatam conceſſionem poteſt aliquid promitti in præmium, ſi alicui determinatæ perſonæ Rex velit dare hoc aut illud, ſi ſe in bello ſtrenuè geſſerit; ergo tunc etiam in eo priuato priuilegio locum habebit ratio illa communis. Secundò, quia ratio præmij eſt impertinens ad punctum præſens; omne enim priuilegium habet aliquam rationem præmij. Denique, ſi conceſſio non habet locum antequam accipiatur, eodem modo vrgebit ea ratio contra conceſſionem per publicam legem, quo contra alteram per particularem fauorem.

46. *Quid ad Quartam diſtinguentem inter priuilegia eximentia ab onere & concedentia ius.*

Quarta ſententia diſtinguens inter priuilegia eximentia ab aliquo onere, & inter concedentia nouum aliquod ius, docenſque illa ſortiri effectum ante notitiam, hæc verò non, iam eſt à nobis declarata & oſtenſum in quo illa ad quæſtionem de voce reducatur, in quo verò locum habeat.

Quid ad Quintam aſſerentem priuilegium ante ſcientiam habere tãtum effectum inchoatum.

Quinta ſententia docet priuilegium ante ſcientiam ſolùm habere inchoatum effectum, nõ tamen integrum; explicat autem eam inchoationem in hoc, quòd conceſſio illa licet priuilegiato non conceſſerit ius, retractari tamen non poſſit: quod confirmatur ex cap. *Si tibi abſenti*, de præbendis in 6. vbi dicitur facta electione alicuius pro aliquo beneficio non poſſe illud reputari proprium electi antequam conſentiat; Epiſcopum tamen non poſſe retractare electionem. Hæc ſententia leui nititur fundamẽto; nam collatio beneficij non eſt priuilegium, ideóq; ex illâ nõ licet trahere argumentum ad noſtram materiam, quia Prælatus tenetur ex officio ſuo conferre beneficium, poſtquam autem ſemel eſt functus officio ſuo, nõ poteſt retractare actum: ſicut Cardinales Electores Papæ ſemel vno electo nõ poſſunt, antequam ille vel conſentiat vel renuntiet electioni, alium eligere: in priuilegiis autem non eſt, cur non poſſit Princeps ante acceptatum priuilegium illud retractare, imò etiam poſtquam donauit; ſi tamen aliqua cauſa ſubſit, de quâ infrà.

47. *Quid ad Sextã diſtinguentem inter priuilegium datum ad inſtantiam partis & cõceſſũ ex merâ liberalitate.*

Sexta & vltima ſententia, docet quando datur priuilegium ad inſtantiam partis, ſiue immediatè per ſe illud petentis, ſiue per procuratorem ſtatim valere à puncto conceſſionis; quia illa eadem petitio eſt acceptatio ſaltem conditionalis, ſi Princeps voluerit; vnde poſitâ huius acceptatione iam tranſit in abſolutam; quando verò gratia illa confertur ex purâ liberalitate Principis ſine vllâ petitione, tunc nõ habere effectum, quouſq; ſciatur de illâ ab ipſo priuilegiato. Hæc ſententia ex dictis ſuprà partim reiecta eſt partim approbata; nam quoad facultatem licitè vtendi aliquâ re, aut omittendi actionem, iam oſtendi quæſtionem eſſe de nomine, & re ipsâ illud priuilegium nihil operari, quouſque ſciatur ab ipſo qui illo vſurus eſt: quoad priuilegia verò eximentia à pœnâ, & dantia ius ad bona aliqua aut beneficia, oſtendi ſufficere eam ſcientiam per procuratorem, vt ad illud tempus retrahatur poſſeſſio; an verò etiam ſit ſemper neceſſaria talis acceptatio, dixi dubium eſſe, & probabiliter non ſemper requiri. Et ſatis de hac notitia.

SECTIO V.

An priuilegium vbique valeat.

SVBSECTIO I.

Deciditur quæſtio.

48. PRo hac quæſtione aduertendum eſt, aliquando priuilegia oriri ab habente iuriſdictionem vbique, vt à Papa pro priuilegiis Eccleſiaſticis, & ab Imperatore pro omnibus locis Imperio ſubiectis; aliquando verò à Superiore magis determinato, vt ab Epiſcopo aut particulari Principe: ſi ergo priuilegium ſit à Papa, & concedatur ſine limitatione ad vllum locum, poterit vbique exerceri licitè; eodem modo, ſi Epiſcopus concedit ſuo ſubdito priuilegium, abſolutè ſine limitatione locũ habebit in omnibus locis eius Epiſcopatus, quia quoad hoc eadem ratio eſt de Epiſcopo reſpectu totius ſui Epiſcopatus, quæ de Papa reſpectu totius Eccleſiæ. Dixi *ſi non ſit conceſſum cum limitatione*; nã ſi cõcedens determinet locum, vbi debeat exerceri, ſine dubio non licebit alibi, quia priuilegium non plus valet quàm ſonat; vel niſi etiam ex alio capite conſtet con-

Priuilegium conceſſum à Papâ ſine limitatione vbiq; valet.

Secus dicendum, ſi locus aut expreſſè aut tacitè determinetur

cedentem determinaſſe certum locum: nam cùm priuilegium totum ſuum valorem habeat ex voluntate concedentis, quæ (iuxta ſæpè dicta) non ex ſolis verbis, ſed aliunde etiam colligitur, certum eſt, ſi aliunde conſtet de eâ determinatione, non poſſe priuilegium extendi; poſſet autem fortè ea limitatio colligi ex ipsâ præuiâ petitione priuilegij, quæ fuit determinata; & in eo ſolùm ſenſu cenſetur conceſſa à Principe, licet verba determinata non ſint. Quæ limitationes etiam debent applicari ad Epiſcopos, & alios inferiores, pro locis tamen intra illorum territoria.

49. *An priuilegium datum ab vno Archiepiſcopo valeat in alterius Archiepiſcopi diœceſi. Sententia quorumdam diſtinguentium inter priuilegia contra ius commune vtriuſque diœceſis & ius particulare.*

Ergo tota difficultas eò deuoluitur, an priuilegium ab Archiepiſcopo Pragenſi v. g. conceſſum valeat in Morauiâ, & è contrario. Pro quâ difficultate ſoluendâ nonnulli duo diſtinguunt priuilegia; vnum præcisè contrarium iuri communi, quod ad vtramque diœceſim extenditur; ſicut præceptum ieiunandi extenditur ad omnes Epiſcopatus, & non prouenit ſpecialiter ab eis Epiſcopis, ſed a iure communi: alterum, quod eſt contra ius ſpeciale promanans æquè ab vno Epiſcopo ac ab altero; quia & Pragenſis v.g. mandauit ibi ieiunari in Vigiliâ ſancti Venceſlai, & idem mandauit Olomucenſis in ſuâ diœceſi: hac diſtinctione ſuppoſitâ docent, ſi Pragenſis in hac ſecundâ materiâ det alicui priuilegium illud, non valere in Olomucenſi, ſecùs ſi in primâ: diſparitatem inde aſſignant, quòd in ſpeciali iure Olomucenſi nullam habet poteſtatem diſpenſandi Epiſcopus Pragenſis; aliunde autem Bohemus, dum exiſtit in Morauiâ, tenetur ibi ſeruare ius Olomucenſe (vt diximus ſuperiùs agentes, an qui ſunt in alieno territorio teneantur legibus illius;) ergo etiamſi ille ſit liberatus per diſpenſationem ab eâ lege, quatenus eſt Pragẽſis, adhuc tamen tenebitur eadem quatenus eſt Olomucenſis, ſeu reſidet Olomucij: quando verò ius eſt commune, & Epiſcopus Pragenſis non diſpenſat cum ſubdito determinatè ad vnum locum, ſed abſolutè cum perſonâ, ob rationes annexas perſonæ, quæque illam comitantur quocumque eat; v. g. diſpenſat in ieiunio ob illius debilitatem, &c. tunc quocumque eat, cenſent habere priuilegium non ieiunandi.

50. *Rationes quorumdam ex doctrinâ poſitâ.*

Ex primâ regulâ inferunt, eum, qui habet priuilegium legendi libros prohibitos in Caſtellâ conceſſum ab Inquiſitoribus Caſtellæ, non poſſe in Luſitaniâ eo vti, eoſque libros legere, quia ibi ſpecialiter ſunt prohibiti ab Inquiſitoribus Luſitaniæ; & qui in Hiſpaniâ habet priuilegium geſtandi arma prohibita, non poſſe ea geſtare in Galliâ, ſi ibidem etiam prohibita ſint ſpecialiter; & ſic de ſimilibus caſibus. Hanc autem regulam limitant, caſu quo quis ob debilitatem vel aliâ de causâ haberet à ſuo Epiſcopo priuilegium non ieiunandi; ſi enim veniret ad alium Epiſcopatum, ibique eſſet ieiunium ſpeciale eius Epiſcopatus, putant ibi poſſe non ieiunare, quia præſumitur Epiſcopus acceptare etiam priuilegium datum ab altero ob eas cauſas iuſtas: poſuerunt autem hanc exceptionem, eò quòd videretur abſurdum, eum qui haberet ab Epiſcopo Olomucenſi v.g. priuilegium non ieiunandi, non teneri, ſi veniat Pragam, ieiunare diebus ab vniuersâ Eccleſiâ præſcriptis, teneri verò diebus ex ſtatuto ſpeciali Pragenſi præceptis: quod ſequebatur manifeſtè ex duabus concluſionibus horum auctorum, qui non aſſignant vllam diſparitatem, cur Caſtellanus in Luſitaniâ non teneatur abſtinere à carnibus etiam diebus ſpecialiter ibi prohibitis, ſi habeat priuilegium ab Epiſcopo Caſtellano, teneatur verò non legere libros ſpecialiter ibi prohibitos, quantumuis habeat à Caſtellano Inquiſitore priuilegium eos legendi? & verò difficulter valdè ea diſparitas aſſignari poterit, ac conſequenter valdè difficulter ea limitatio ſubſiſtit, ſaluis duabus illis ſententijs.

Ego igitur longè probabilius IVDICO PRIMÒ, vnum Epiſcopum non habere poteſtatem vt det priuilegium, quo aliquem liberet ab obligatione legum propriarum alterius territorij, quando in eo futurus eſt: quod conſequenter ad ea quæ diximus ſuprà videtur manifeſtum; nam ſi ſemel ſtatuatur peregrinum tranſeuntem per alienum territorium obligari eius territorij legibus, quantumuis omnino liber anteà ab omni lege fuiſſet; ergo multò magis eis obligabitur, ſi ſolùm liber ſit vi priuilegij: atqui Epiſcopus proprius diſpenſans in lege ſui Epiſcopatus, ſummum quod præſtat eſt, illum hominem conſtituere immunem ab eâ lege, quæ ibi eſt: per quod non cauſat in eo maius impedimentum ad leges noui territorij quàm ſi anteà nulla fuiſſet talis in proprio, in quâ diſpenſaretur; ergo veniens ad nouum cum diſpenſatione tenebitur non minùs quàm ſi veniſſet liber, ſine diſpenſatione tamen. 51. *Epiſcopus nõ poteſt dare priuilegium liberans à lege alterius territorij.*

Hinc DICO SECVNDÒ, minùs benè ab illis auctoribus excipi illum caſum de ieiunio; quia reuerà ille includitur in regulâ hac noſtrâ generali; & nulla videtur eſſe ratio ſpecialis, cur debeat excipi. 52. *Quæ doctrina etiam extendenda ad legem de ieiunio.*

Dices: Non eſt credibile, Prælatum velle obligare perſonam habentem legitimam cauſam excuſationis iam probatam per propriam diſpenſationem. *Obiectio.* Sed contrà euidenter, quia hæc ratio etiam eſt vniuerſalis, & habet locum in omni materiâ; & conſequenter ſemper deberet valere ea diſpenſatio in alieno territorio. *Solutio.* Probabiliùs fortè poſſet reſponderi, quando priuilegium fundatur in aliquâ naturæ neceſſitate, vt v.g. priuilegium non ieiunandi ob debilitatem, ob morbos, &c. quia multum habet de epieikiâ, quæ vbique locorum valet, etiam cenſeri moraliter tranſire ad alienum Epiſcopatum; alia verò priuilegia, quorum vſus non eſt neceſſarius vllo modo, quia ob ſingularem fauorem, etiamſi fundatum in meritis priuilegiati, conceſſa ſunt, non tranſire ad alienum territorium; huiuſmodi autem eſſe illud legendi libros prohibitos, geſtandi arma prohibita noctu, &c. *Occurritur tacitæ cuidã obiectioni.* Adhuc tamen non ſatisfacit. Primò quia, huiuſmodi valor non eſt à priuilegio propriè, de quo hic diſputamus, ſed ab epieikiâ. Secundò: quia etiam in eo ſenſu res eſt valdè difficilis: etenim etiamſi meus Superior ob ſimilem cauſam debilitatis, &c. diſpenſaſſet mecum in ieiunio in perpetuum; ſi tamen ego ad aliam Prouinciam abirem, ibique manerem, non poſſem cenſeri adhuc ibi non indigere priuilegio ad non ieiunandum. Tertiò, quia etiam in alijs materijs ſimilis neceſſitas moraliter poteſt reperiri; & tamen priuilegium non valet. Si v.g. homo doctus ſcribens contra hæreticos habeat ob eam cauſam priuilegium ab Inquiſitoribus Caſtellæ legendi libros prohibitos, ſanè ſi veniat in Luſitaniam ibidem ſcriptionem continuaturus, planè videtur eadem neceſſitate vrgeri, vt habeat etiam ibidem ſimile priuilegium; & tamen id non admittitur ab his cum quibus ago, ergo.

DICO ergo TERTIÒ, probabilius eſſe, 53.

etiam

53. *Etiam in iure communi non valet priuilegium Epiſcopi extra proprium territorium.*

etiam in iure communi non valere diſpenſationem Epiſcopi extra proprium Epiſcopatum. Ratio eſt, quia licet ea facultas diſpenſandi in iure communi veniat à Pontifice, qui habet facultatem diſpenſandi pro totâ Eccleſiâ; vnde ſi cum eâ amplitudine velit eam dare Epiſcopo, haud dubiè poterit hic validè diſpenſare pro alijs Epiſcopatibus; non tamen videtur de facto Epiſcopis data iure ordinario ea poteſtas, niſi reſpectiuè in ordine ad oues, & quà oues ſunt: vt enim iure ordinario non poſſunt Epiſcopi obligare ſuis legibus niſi ſuas oues quà tales, quando verò ſunt extra territorium, imperare eis nihil poſſunt, iuxta opinionem quam iam ſequimur; ita etiam dare priuilegia non poſſunt niſi ouibus, & quamdiu oues ſunt.

Confirmatio doctrina præcedentis.

Confirmatur, quia Epiſcopus Pragenſis non dat priuilegium ſuo ſubdito exiſtenti in Morauiâ, vt non teneatur ad ieiunia eius Prouinciæ, ergo nec dare poterit, vt ibidem non teneatur ad ieiunia Eccleſiæ. Fortè negabis conſequentiam, quia licet præceptum generale ieiunij grauius ſit quàm particulare Morauiæ; quia tamen illius diſpenſatio eſt commiſſa aliquo modo Pragenſi Archiepiſcopo, huius verò non, ideò, licet poſſit ibi, non tamen poſſe in hoc. Sed contrà, quia, quòd ſit commiſſa diſpenſatio pro Pragenſibus ouibus, nullatenus probat eſſe commiſſam pro illis, quando actu non ſunt oues Pragenſes, ſed Olomucenſes: ſi enim ad poteſtatem Papæ committentis conijciamus oculos, etiam potuit dare Pragenſi vim diſpenſandi in proprijs legibus Morauiæ, ſi verò ad actualem commiſſionem recurramus, pro neutrâ eſt vllum fundamentum; ergo debemus æqualiter vtrobique diſcutere. Id ampliùs ex ſolutione obiectionum confirmabitur.

Svbsectio II.

Reſpondetur obiectionibus in contrarium.

54. *Obiectio. Prima.*

PRima: Praxis videtur eſſe in contrarium, quia Religioſus habens diſpẽſationem à ſuo Prouinciali, illâ vtitur vbicumque peregrinetur, non ſolùm quia eſt exemptus & caret Superiore, ſed etiamſi ad aliam Prouinciam vel domum perueniat.

Retorquetur argumentum

Sed contrà, quia retorqueo argumentum, & dico potiùs contrarium probari ipſo vſu: etenim in exemplo legendi libros in Luſitania & Portugalliâ admittunt hoc hi auctores, & tamen illud præceptum non legendi non eſt ſpeciale, vt malè ijdem ſupponunt, ſed eſt iuris communis obligantis pro totâ Eccleſiâ per ſe: quòd verò Inquiſitores illud ſpecialiter promulgent, non facit nouum ſpeciale præceptum; alioquin, etiam Epiſcopus quilibet promulgans ieiunia communia faceret ibi ſpeciale præceptum: quod eſt abſurdum, & contra hos auctores.

Impugnatur ea obiectio argumento à pari.

Secundò, ſi quis Religioſus habeat à ſuo Rectore, Priore aut Guardiano priuilegium exeundi foras ſine licentiâ, non poteſt illo vti, ſi veniat ad aliud Collegium aut Monaſterium, vt hi expreſsè docent, adducentes hoc exemplum pro priuilegio circa ſtatuta particularia. In quo puncto mihi minùs benè videntur diſcurrere; nam non poſſe exire ex domo ſine licentiâ ius commune eſt in Religione, non minùs quàm abſtinere à carnibus die Veneris eſt ius commune Eccleſiæ. Quòd enim dicunt, eam prohibitionem eſſe ſpecialem reſpectiuè ad Prælatum illius loci, hoc, inquam, nullo modo placet; nam eſto licentia debeat à Prælato illo peti, ius tamen non exeundi commune eſt, eo ferè modo quo de ieiunio: nam etiam in illo præcepto ſubintelligitur de facto hæc conditio, niſi habeat à ſuo Epiſcopo diſpenſationem: quæ etiam eſt ſpecialis ad proprium Epiſcopum: ergo, quando eſt in alieno territorio, vbi iam alter non eſt actu proprius Epiſcopus, non valebit eius diſpenſatio, ſicut in Religioſo ad non eundum foras.

Declaratur ampliùs allata inſtantia.

Declaro id ampliùs; nam ideò in eâ regulâ non exeundi ex domo licentia debet eſſe à proprio Superiore, quia ſupponitur alter non dare validè; quia nemo dat validè non ſibi ſubdito: ſed hæc tota ratio eadem eſt in ordine ad diſpenſationem pro non ieiunando, quia nullus Epiſcopus ſupponitur dare validè niſi ſuæ oui, ergo: idem eſt in alijs priuilegijs non ſurgendi cum cæteris horâ ordinariâ, non veniendi tali tempore ad menſam, &c. vnde nego omnino id quod in antecedenti obiectionis ponitur, ſcilicet, vſu probari eam praxim.

55. *Secunda Obiectio. Confirmatur exemplo voti.*

Secundò obijcies, Per diſpenſationem in eo iure communi factam ab Epiſcopo ſublata eſt ſimpliciter lex à ſubdito, ergo, vbicumque hic ſit, erit ab eâ liber. Confirmatur exemplo voti: quod ſi ſemel aufertur ab Epiſcopo, vbicumque ſit perſona cum quâ eſt diſpenſatum, ſemper eſt ab eo liber: item, ſi ſemel eſt diſpenſatum cum aliquo in irregularitate, eſt eo ipſo diſpenſatum pro toto mundo: & Legatus habilitans aliquem ad plura beneficia, habilitat etiam pro terrâ extra locum ſuæ legationis.

Congruentia pro eadem obiectione.

Congruentiæ etiam duæ optimæ adduci poſſunt: vna ex eo, quòd ea poteſtas diſpenſandi eſt à Pontifice, ſaltem mediatè; ergo habet eamdem extenſionem, quam haberet, ſi immediatè ab ipſo prodijſſet; ſi autem eam immediatè dediſſet, fuiſſet vniuerſalis, ergo. Secunda congruentia eſt, quòd ille ſubditus ſupponitur ſuo Prælato declaraſſe cauſas ſufficientes ad eam diſpenſationem; eſt autem valdè durum eum obligare, vt vbique debeat eas cauſas manifeſtare, ſi velit vti priuilegio.

Reſpondetur ad obiectionem.

Reſpondeo negando antecedens; non enim ea lex aufertur per Epiſcopum, niſi eo modo quo per ipſum poterat poni, quia non habet aliter vim diſpenſandi quàm habuiſſet obligandi; ſed obligare non poteſt ſubditum abſentem, ergo neque diſpenſare, vt, cùm abſens fuerit, non teneatur legibus, quæ vim ſuam obligandi ibi retinent. Hinc ad inſtantias facillimè reſpondetur.

56. *Satisfit inſtantiæ primæ de voto.*

Et quidem illa Prima de voto nihil vrget; nam votum me non obligat ratione loci aut ratione Epiſcopi, cui ſubſum, ſed ratione meæ voluntatis à Chriſto acceptatæ: ſi autem ſemel ex poteſtate à Chriſto datâ ad diſpenſandum vtatur Epiſcopus, vtitur iam pro totâ Eccleſiâ, pro toto mundo: in legibus autem eſt longè diuerſa ratio; nam hæ obligant vi poteſtatis legiſlatiuæ diuerſæ in hoc, & illo, & illo loco; à quâ poteſtate non eximit Prælatus, niſi quatenus ibi poterat obligare. Per quod tamen non nego, ſi vel ipſe Epiſcopus aut Pontifex vellet eam diſpenſationem etiam in voto coarctare ad hunc aut illum Epiſcopatum, non poſſe id fieri; tamen ordinariè ex ſenſu Eccleſiæ ea poteſtas à Papâ conceſſa eſt Epiſcopis ad generalem pro omnibus locis diſpenſationem, requiſita tamen tamquam conditione pro tempore diſpenſationis ſubiectione eius perſonæ, non verò pro duratione eiuſdem diſpenſationis: quod in legibus aliter fit; ſicut enim obligatio earum ab ipſis Prælatis prouenit, ita diſpenſatio in eis legibus datur magis reſpe-

ctiuè

Satisfit Secũdę inſtantię de irregularitate:

ctiuè ad illos. Ad Secundam inſtantiam de diſpenſatione in irregularitate dico eam non vrgere, quia Pontifex dans Epiſcopis facultatem in cã diſpenſandi, non dat reſpectiuè, ſed abſolute & ſimpliciter auferendi illam: fateor, ſi vellet, poſſet ſolùm reſpectiuè; at id fuiſſet minus congruum & durum ipſi homini; deberet enim vel naturales vel morales ſuos defectus manifeſtare vbique: quod difficile eſſe nemo dubitauit: at in diſpenſatione ſeu priuilegio, quæ non dantur ob peccata, ſed potiùs ob merita, nulla eſt difficultas, ſi aliquando cogatur Principi dicere ſe habere tale aut tale priuilegium. Et hinc obiter reſponſum eſt ad Secundam congruentiam, quod ſcilicet obligare ſubditum dicere alijs cauſas pro priuilegio eſſet arduum; iam enim oſtẽdi non eſſe. Contingere fortè aliquando poterit, vt aliquæ tales cauſæ ſint morbi; ſed id eſt per accidẽs: & talium manifeſtatio non tangit honorem. Ad Tertiam inſtantiam de Legato reſpondeo valdè dubium eſſe, an validum ſit illud priuilegium. Secundò dico, ſi valeat, eſſe manifeſtam diſparitatem à noſtro caſu; quia cùm illud officium Legati ſit ad tempus, valdè fuiſſet ea diſpenſatio ad habenda duo beneficia imperfecta, ſi ſolum valuiſſet alteri, quamdiu eſſet ſub iuriſdictione illius; finito enim tempore legationis non haberet locum, quia à nullâ poteſtate æquali ſuccedente conſeruaretur ea diſpenſatio: quòd ſi valet, quando iam à nullâ poteſtate æquali conſeruatur, cur quæſo, non valebit extra territorium? hæc autem ratio non habet locum in diſpenſatione; nam etiamſi non valeat extra territorium quæ conceſſa eſt ab Epiſcopo proprio, poſſum eam petere ab altero Epiſcopo: quod in Legato non poteſt habere locum, quia, vt dixi, nullus ei ſuccedit; neque in alieno loco eſt, qui concedere illud poſſit aut confirmare. Quòd ſi hæc diſparitas non ſatisfacit, dic ex ſpeciali fauore ob ſingularem gratiam Legatis factam id locum habere in ipſis, inde tamen nihil inferri ad alios communes caſus.

Item Tertia inſtantia de Legatis.

Reſpondetur ad congruentias.

Ad primam confirmationem ſeu congruentiam dictum eſt ſuprà, etiamſi ea facultas à Papâ veniat, eſſe tamen reſtrictam ad proprias oues, ob ea quæ ſuprà diximus; ſicut etiam poteſtas ferendi leges, quam habent Epiſcopi, eſt à Papâ; reſtricta tamen ad proprias oues, & pro tempore quo ſunt. Ad Secundam iam eſt reſponſum paulò antè; nunc ſolùm addo, eam etiam vrgere contra aduerſarios, quia, etiamſi lex ieiunij ſit ſpecialis alterius Epiſcopatus, eſſet difficile teneri ad manifeſtandum alijs ſuas cauſas: ſed iam eſt oſtenſum id non eſſe per ſe difficile.

SECTIO VI.

De reſtrictione & ampliatione priuilegij.

57. QVæ ad hanc difficultatẽ ſpectant ferè à nobis ſunt in ſuperioribus explicata, ideò breuiſſimè ea perſtringemus: qui rẽ fusè deductam videre voluerit, legat P. Suarez cap. 27. & 28. Regulæ ergo generales ſunt in primis, ſtandum verbis ipſius priuilegij, quæ mẽtem Legiſlatoris declarant; ideóque, quod verba neceſſariò ſignificant, ita vt non poſſit niſi violentè illis explicatis negari, dicendum concedi per priuilegium, ſiue illud odioſum ſit, ſiue fauorabile, niſi manifeſtam iniuſtitiam aut tertij iniuriam contineret; tunc enim ad eam vitandã licebit in ſenſu improprio priuilegij verba interpretari, de quo fusè ſuprà.

Prima regula. Standum verbis ipſius priuilegij.

Quòd ſi priuilegium ſit putè fauorabile, nec contra ius commune, nec in præiudicium tertij, tunc debebit extendi quantum verba pati poſſunt, iuxta ſæpè dicta in hac totâ materiâ, ob regulam eam iuris receptam, *Fauores ſunt ampliandi*: nec dici poteſt, omne priuilegium, eo ipſo quòd ſpecialẽ fauorem contineat, eſſe odioſum, quatenus cauſat ſingularitatem aliquam: reſpondetur enim id eſſe per accidens, quia re ipſâ ego nemini noceo, etiamſi ex meis bonis liberaliter dem vni quod alijs non do: dicetur enim murmuratori, *Amice non facio tibi iniuriam*, &c. ſi verò priuilegium ſit odioſum, iuri aut tertiæ perſonæ contrarium, tunc etiam regula communis eſt, reſtringendum illud, retentâ tamen propriâ ſignificatione verborum, vt paulò antè diximus: quòd ſi ex ampliatione, intra ſignificationem tamen verborum, non ſequitur noua oppoſitio cum iure communi, tunc ea ampliatio vt purus nouus fauor admittenda erit.

Si priuilegium ſit purè fauorabile, extendenda verba quantum poſſunt.

Matth. 20.

ſi ſit odioſum, reſtringẽdum quantum ſignificatio verborum patitur.

Ad hi ſolent duæ limitationes eius regulæ; vna, vt in fauorem cauſæ piæ, etiamſi priuilegium ſit contra ius commune, poſſit ampliari: nam in cauſâ piâ filius legitimus intelligitur etiam ille qui legitimatus eſt; cùm alioquin non veniant ſub eâ voce in his quæ ſunt contra ius, niſi qui verè nati ſunt legitimi. Secunda limitatio eſt, quando priuilegium odioſum datum eſt motu proprio; cenſetur enim tunc Princeps velle facere ſingularem fauorem, ideóque ampliandum erit, niſi fortè illud priuilegium ſit in præiudicium tertij, tunc enim non debet ampliari, etiamſi ex motu proprio ſit datum.

Priuilegium in fauorem cauſæ piæ, etſi ſit contra ius cõmune, ampliari poteſt: item quando datum eſt ex motu proprio, modò tertio non præiudicet.

Aliæ regulæ, quas tradit P. Suarez cap. 28. ſeruandæ in reſtrictione, vt, quòd ita ea reſtrictio fiat, vt priuilegium non reddatur inutile, & quòd propria verborum ſignificatio tenenda ſit, iam ſunt à nobis declaratæ ſuprà. Deinde, quòd priuilegium debeat ita reſtringi, vt non concedat aliquid quod ſit ſuprà poteſtatem concedentis, ex naturâ rei videtur eſſe nota, quia nemo poteſt dare quod non habet.

Secunda regula.

Tertia.

Quarta, quòd debeat vitari iniuſtitia, etiam eſt declarata. Aduertendum tamen duplicem in priuilegio iniuſtitiam poſſe excogitari; vnam, quæ in vſu illius reperiatur: & hæc ſine dubio vitanda eſt, etiamſi aliter non poſſit quàm dicendo priuilegium eſſe nullum, quia ad rem iniuſtam non poteſt eſſe facultas licita, & conſequenter nec poteſt eſſe priuilegium, niſi fortè vſus ille non eſſet malus cõtra legem naturalem, ſed contra poſitiuam, quæ per ipſum priuilegium tolli poſſet: quo caſu, iam vſus ille ſuppoſito priuilegio non eſſet malus. Altera iniuſtitia, quæ in priuilegio excogitari poteſt, eſt in ipſâ datione illius; vel quia ſine cauſâ, vel quia eſt nimia prodigalitas, eſto detur ad vſum licitum. Hanc etiam dicimus vitandam eſſe, quantum retentâ proprietate verborum fieri poteſt, quia non debemus de Principe malum præſumere; ſi tamen verba eam iniuſtitiam neceſſariò ſignificent, admittenda; & priuilegium iudicandum validum. 58.

Quarta. Vitanda eſt in ampliatione priuilegij iniuſtitia quæ reperiri poteſt in vſu illius:

item iniuſtitia, quæ ſuit in ipſâ datione priuilegij.

Quinta regula, quòd ſi aliunde conſtet de voluntate Principis reſtringente, etiam in reſtringendum, communis eſt tam reſtrictioni quàm extenſioni, tam priuilegio quàm legi, &c. & ſatis ſuprà declarata.

Quinta regula. Priuilegium ampliandum vel reſtringendũ, ſi aliunde innoteſcat volũtate Principis. Sexta regula.

Sexta denique, vt quando priuilegium derogat iuri tertij debeat reſtringi, eſt inſinuata ſuprà, quia nõ cenſetur Princeps, quando id non declarat, valle derogare alterius iuri, maximè cũ illud,

Quando priuilegium derogat tertio, reſtringendum.

quia

Priuilegium etiã in cauſâ piâ nõ eſt extendendum ad alios propter paritatẽ rationis.

quia priuatum ius, cenſeatur à principe ignorari. Circa extenſionem verò in primis dicendum, propter paritatem rationis etiam in cauſâ piâ non eſſe extendendum ad alias perſonas: id quòd videtur omnino certum, quidquid aliqui dicant. Nam Princeps, etiamſi faciat vnum opus pium, ſeu vnum fauorem pium, non ideò cenſetur omnes velle facere; ideò, etiamſi vni infirmo det vnum priuilegium, non propterea dat omnibus. Per hoc autem non negamus id quod fuſiùs ſuprà diximus, aliquando in verbis contineri implicitè aliquas perſonas in eis non nominatas; vt in priuilegio celebrandi tempore interdicti includitur etiam miniſter; & in priuilegio vt dominus audiat Sacrum, intelliguntur familiares illius. Vide quæ ſuprà hac de re diximus.

59. *Obiectio ex cap. Cùm dilecta. Solutio.*

Obijcies cap. *Cum dilecta*, de confirmatione vtili vel inutili; in quo dicit Pontifex, ſe id facere ad imitationem alterius fauoris. Reſpondeo hoc caput eſſe potiùs pro nobis; nam ſi illud priuilegium vi prioris fuiſſet conceſſum, non fuiſſet neceſſum, vt Pontifex poſteà illud concederet; ergo ibi ſolùm dicit, ſe imitari aliud, quod ſine dubio licitè ab eo fit; at iam ibi noua interuenit voluntas Principis: agimus ergo tantùm hic de extenſione vi prioris voluntatis ſine nouâ conceſſione Principis; & illam extenſionem negamus.

Ampliatio priuilegij ſemper debet eſſe intra ſignificationẽ verborum.

Secunda regula ſolet eſſe, vt ea ampliatio ſemper ſit intra ſignificationem propriam verborum, niſi neceſſum ſit vt aliquid operetur, ſeu ne ſit inutile ad aliquam impropriam ſignificationem recurrere; quomodo autem verba ſpecialia in iure accipiantur, & conſequenter, quomodo ſint in priuilegio extẽdenda vel coarctanda, non ſpectat ad nos, ſed in ipſis particularibus materijs id fusè diſcutitur à Iuriſtis.

DISPVTATIO XXXIV.

De interitu priuilegij.

1. HACTENVS de priuilegij eſſentiâ, cauſis & effectibus, iam de illius interitu, cui omnia ferè creata ſubiacẽt; poſſumus autem varia capita diſtinguere, ex quibus prouenire poſſit, vt priuilegium pereat: quæ paulatim explicanda ſunt.

SECTIO I.

Explicantur aliqui modi quibus priuilegium perire poteſt.

Sermo eſt de vero priuilegio.

SVpponendum Primò agere nos de priuilegio, quod aliquando verum fuit, habuitque ſuum valorem; nam quod ab initio nullum extitit, propriè perire non poteſt. Secundò ſupponendum, poſſe priuilegium dupliciter perire; vel totaliter, ſi quoad omnes ſuos effectus valere deſinat; vel partialiter tantùm quoad vnum aut alterum: his poſitis,

Interitus poteſt eſſe totalis vel partialis.

Perit priuilegium Primò ex parte naturæ ipſius, v. g. quia datũ ad certum tempus.

Primo modo priuilegium perire poteſt ex parte naturæ ipſius, quia datum eſt vſque ad certum tempus, & non vltra, v. g. vſque ad annum; quo elapſo ſine dubio ceſſat, quia voluntas concedentis limitauit illud ad tale tempus. In quo puncto nulla eſt difficultas; vt autem ſciatur, an tale ſit priuilegium, verba illius & mens concedentis attendenda ſunt. Simile eſt priuilegium, quod habet conditionem aliquam pro ſui duratione: vt, *Do tibi priuilegium non ieiunandi quamdiu fueris in hac occupatione*; eo enim ipſo quòd occupationem hic deſerat, ceſſat eius priuilegium: vbi aduerte poſſe conditionem aliquando neceſſariam eſſe in fieri priuilegij, non verò in ſeruari, quia ita voluit concedens; vt ſi Rex dicat alicui, *Si conſenſerint mei Conſiliarij, facio te Comitem*; certè ſi ſemel illi dent ſuum conſenſum, & fiat Comes, iam poſteà, licet illos pœniteat, reuocentque voluntatem, dignitas non auferetur; ſecùs, ſi dixiſſet Rex, *Facio te Comitem quamdiu illi fuerint contenti.* Ad hæc priuilegia reducuntur ea quæ conueniunt homini ratione alicuius ſtatus, à quo ſi excidat, amittit priuilegium; vt ſi quis deſinat eſſe Religioſus, amittit Religionis priuilegia; & ſic de alijs. Reducuntur item ea priuilegia, quæ dantur tantùm ad vnum actum, ſeu vt vnâ tantùm vice homo eis vtatur; cùm primùm enim vtitur, eo ipſo priuilegium perit: quòd ſi non detur cum eâ limitatione, tunc non cenſetur perire, ſiue illud odioſum ſit, ſiue fauorabile; quia etiam odioſa priuilegia poſſunt eſſe perpetua & dari ad multos actus, vt benè notat P. Suarez cap. 29 contra aliquos Iuriſtas, qui minùs benè rem diſtinguentes dixerunt priuilegium odioſum perire poſt vnum actum illius, ſecùs fauorabile, non enim ad hoc debet conſiderari odium aut fauor illius, ſed quantâ cum extenſione fuerit à Principe datum, quod ex terminis videtur notum.

vel quia deſinit conditio, cui annexum fuit priuilegium.

Eodem ſpectant priuilegia annexa certo ſtatui.

Secundò modo priuilegium perire poteſt ex ceſſatione cauſæ finalis ſeu motiuæ, ob quam Princeps adæquatè inductus eſt, vt priuilegium concederet. In quo puncto communis ſententia docet, ceſſante eâ cauſâ etiam priuilegium ceſſare, ex regulâ Iuris, *Ceſſante cauſâ ceſſat effectus.* Ratio verò à priori videtur eſſe, quia ſicut effectus in fieri ſequiſiuit verã cauſam, ita & in conſeruari requirit permanentiam eius cauſæ; nã per eaſdem cauſas, per quas res fit, conſeruatur. 2.

Secundò perit priuilegium ceſſante cauſâ finali;

Circa hanc quæſtionem aliqua ſunt certa, vnum vel alterum dubium. Primò ergo certum eſt, ſi priuilegium iam eſt reductum ad actum, & manet actus illius, non poſſe retractari, etiamſi cauſa conceſſionis ceſſet. Quam doctrinam ſuprà tradidimus agentes de diſpenſatione. V. g. ſi ob paupertatem Clerici dedit illi Pontifex priuilegium, vt poſſet habere duo beneficia, accepto autem iam eo beneficio aliũde ditatur, non propterea debet renunciare beneficio; quia illa duratio non eſt priuilegium, ſed effectus illius, in quem iam acquiſiuit ius; ideóque non amittitur, etiamſi cauſa ceſſet: ſicut ſi ob amicitiam alicui dono rem aliquam, non propterea ceſſante amicitiâ donatio redditur nulla: & idem eſt in nobilitate, legitimatione, &c. quod idem cum proportione dicendum, ſi priuilegium, antequam ceſſet cauſa, iam ſortitum eſt vnum effectum, nondum tamen omnes quos poteſt; dicendum, inquam, licet ceſſet quoad illos alios nondum executioni mandatos, non tamen quoad illum, qui iam eſt poſitus, quia reſpectu illius iam eſt perfectum.

niſi iam ſit reductum ad actum, & illi durat.

Obijcitur in contrarium lex *Ex pacto.* ff. vbi priuilegium datum ad ſubſtituendum pro filio amente retractatur, ſi filius ad ſe redeat, etiam poſtquam facta iam eſt ſubſtitutio. Reſpondent 3.

Obiectio ex l. Ex pacto. Solutio.

tamen

tamen illud priuilegium fuiſſe ſemper conditionatum non ſolùm quoad actualem ſubſtitutionem, ſed quoad vſum illius, vt ſubſtitutio non valeret, ſi filius ad ſe rediret, quia iniquum eſſet illum relinqui ſine hereditate; in alijs autem priuilegijs nullo modo ſubintelligitur ea conditio.

Eo ipſo quòd vſus priuilegij reddatur iniquus ceſſat priuilegium.

Secundò in hac quæſtione certum eſt, ſi ita ceſſet cauſa finalis priuilegij, vt iam ſit factus priuilegij vſus iniquus, eo ipſo priuilegium ceſſare, quia non poteſt eſſe licentia ad rem iniquam: quo ſenſu agentes de legibus diximus, ſi materia legis ſit facta iniuſta ob temporis mutationem aliaſve circumſtantias, ceſſare eo ipſo legem.

4. *An ceſſante cauſâ finali, & manente vſu priuilegij non malo, ceſſet priuilegiũ. Negat abſolutè Suarez, cum aliquâ tamen exceptione.*

Illud aliquantulùm difficiliùs, vtrùm ſi præcisè ceſſet cauſa finalis, maneat tamen adhuc priuilegij vſu in ſe non malus, cenſeatur perire priuilegium. Quæ difficultas habere poteſt locum tam in priuilegio fauorabili quàm in odioſo. Eam fusè tractat P. Suarez cap. 30. vbi abſolutè docet non perire priuilegium; excipit tamen aliquot, vt v. g. priuilegium non ieiunandi ob debilitatem corporis: quod cenſet non durare, cùm primùm homo acquiſiuit ſufficientes vires; non dat autem rationem diſparitatis inter hoc & cætera priuilegia: dicit quidem doctrinam ſuam pari exceptionem in diſpenſationibus habentibus tractum ſucceſſiuum, non tamen explicat quid ſit hoc, & quare aliæ diſpenſationes ſeu priuilegia ad diuerſos actus per longum tempus exercendos non ſint dicenda habere tractum ſucceſſiuum; nec videtur in hac ipsâ diſtinctione conſequenter locutus, vt oſtendam.

5. Ego igitur aliter hanc difficultatem expediendam cenſeo: partim adhærebo ſententiæ communi, partim ſententiæ Patris Suarez; & fortaſſe oſtendam in paucis Suarez à communi diſſidere: igitur obſeruo, duplicem eſſe poſſe cauſam finalem, ſeu motiuum priuilegiorum; vnam per modum meriti, aliam verò per modum rei repugnantis quodãmodò cum obſeruatione legis, ob quam oportuit in eâ lege per priuilegium diſpenſare. Exemplis res fiet manifeſta: datur alicui priuilegium non ieiunandi ob debilitatem corporis; certè ea cauſa non eſt per modum meriti, ſed quia repugnat quodammodò cum ieiunio: ſimiliter alicui Sacerdoti occupato in negotio magni momenti datur priuilegium non orandi, non datur per modum præmij, ſed quaſi ex contrarietate aliquâ orationis & negotij: alia priuilegia dantur per modum præmij, ob doctrinam, labores pro Regno, Rege aut Eccleſiâ toleratos, ob parentum merita, &c. vt ſi alicui ob præcedentes labores, etiamſi alioqui ſanus perfectè ſit, daretur priuilegium non ieiunandi; ſi ob egregia facinora in bello patrata dantur priuilegia Nobilium, Comitum, Ducum, &c. Ex hac diſtinctione videor ego rem totam facilè decidere.

Duplex poteſt eſſe cauſa finalis priuilegij; per modũ meriti, & per modum repugnantis cum lege.

Quando cauſa priuilegij fuerunt merita, manet priuilegium ijs ceſſantibus.

DICO ergo PRIMÒ: Si cauſa priuilegij fuerit merita ipſius perſonæ, labores, obſequia, &c. priuilegium manet, etiamſi iam ampliùs non præſtet noua obſequia. In hac conſentio cum Patre Suario; nec puto eam negari ab vllo. Quando enim Rex ob facinora in bello patrata aliquem efficit Comitem, Ducem, &c. fauor ille durat, etiãſi poſteà nihil amplius efficiat. Ratio à priori eſt etiam clara; nam illud meritum habet condignitatem pro duratione perpetuâ præmij; vt apud Deum manifeſtè conſtat, qui per æternitatem præmiat & punit opera durantia etiam ſolo vnico inſtanti. In eo autem caſu dici meritò poteſt cauſa priuilegij ſemper durare, quia illud meritum æquiualenter durat ratione ſuæ condignitatis; vnde puto communem ſententiam non loqui in hoc caſu, nec ſolùm agere de ceſſatione hac phyſicâ cauſæ, ſed quando etiam moraliter illa perijt, vt iam declaro.

6. *Quando cauſa eſt per modum rei pugnantis cum lege, pereunte cauſâ perit priuilegium.*

DICO ergo SECVNDÒ, Quando cauſa eſt ſecundi generis per modum repugnantiæ alicuius cum opere, à quo per priuilegium homo eximitur, tunc ceſſante eâ cauſâ etiam ceſſare priuilegium. Et in hoc ſenſu intelligo communem ſententiam; & praxis manifeſta videtur id ſuadere: ea parte etiam in hac concluſione conuenit P. Suarez, quatenus vnum exemplum illius admittit, licet diſparitatem non aſſignet, vt ſuprà vidimus, & alia exempla, quæ pertinent ad hanc cõcluſionem, omnino ab eâ excipiat; vt eſt priuilegium datum alicui Sacerdoti ad anticipandas Horas præcisè ob occupationes, certum enim mihi eſt, & puto etiam futurum omnino rem diligenter conſideranti, eamdem eſſe rationem de occupatione reſpectu anticipationis officij, quæ eſt de debilitate in ordine ad non ieiunandum, nec poſſe magis hoc priuilegiũ dici habere tractum ſucceſſiuum quàm illud; non ergo benè illud dicitur permanere etiam ceſſantibus occupationibus; hoc verò negatur ceſſante debilitate. Sed debet in omnibus his eodem modo diſcurri.

7. *Ratio concluſionis à priori.*

Ratio à priori cõcluſionis meo iudicio eſt manifeſta; nam eiuſmodi cauſæ nihil poſt ſe moraliter aut phyſicè relinquũt, quod petat eius priuilegij continuationem; nam ea contrarietas omnino ceſſat cùm primùm debilitas, occupatio, &c. ceſſat; alia autem cauſa, quæ petat tale priuilegium, planè non eſt; cur, quæſo, debet continuari? Confirmatur, quia tale priuilegium poteſt comparari meritò priuilegijs ſub conditione; de quibus ſuprà, quæ dantur alicui quamdiu eſt Religioſus, quamdiu eſt in officio; quæ, vt & P. Suarez cum omnibus ſupponit, ceſſant cõditione ceſſante: ita enim hæc dantur, vt v. g. non ieiunes, quia non potes ob debilitatem, ſeu quamdiu impedierit te debilitas; & non ores, quia es occupatus graui negotio, ſeu quamdiu illo fueris occupatus. Et ſanè praxis videtur eſſe, vt tali modo eiuſmodi priuilegia explicentur; habetque hîc locum ratio quæ communiter fit, & non benè ſoluitur à P. Suario, ſcilicet, iniquam eſſe continuationem libertatis à ieiunio, ſi iam quis ſit perfectè ſanus; dico enim ego etiam eſſe iniquam abſolutionem ab obligatione orandi, ſi iam nullam habet occupationem: quid enim, quæſo efficit habuiſſe olim occupationem, ſi iam nulla eſt? certè cùm non detur illud priuilegium tamquam præmium, non video quid iam poſſit iuuari per præcedentes occupationes magis quàm per præcedentem debilitatem; nec valet dicere, multò minùs ſæpè requiri ad conſeruationem rei quàm ad primam productionem: concedo enim id libentiſſimè, non video tamen quomodo inde inferatur, debere conſeruari tale priuilegium, cùm non ſolùm minor iam cauſa ſit quàm fuerit pro primâ productione, ſed planè nulla: certum autem eſt ad conſeruationem etiam requiri aliquas cauſas: de, hanc rationem etiam in ieiunio vrgere.

Confirmatur exemplo priuilegiorum conditionatorum.

Occurritur tacitæ reſponſioni.

8. *Poteſt princeps dare priuilegia quæ durẽt pereunte cauſâ finali.*

Per hoc tamen non nego poſſe Principem, ſi velit, dare priuilegia talia quæ durent etiam deficiente eâ cauſâ; at etiam primo potuit ſine vllâ cauſâ eâ: nam, vt ſuprà docuimus, poteſt diſpenſatio eſſe valida, licet detur ſine cauſâ: ſi ergo ab initio dare potuit ſine cauſâ, potuit etiam dare, vt maneret priuilegium etiam ceſſante cauſâ;

eſſetque

eſſéq; iniuſtum ſeu illicitum ex parte Principis, valeret tamen, vt ſubditus ſine culpâ eo poſſet vti; vt de diſpenſatione diximus ſuo loco. Addo tamen, non debere præſumi de Principe dediſſe de facto tale priuilegium, ſed potiùs iudicandum eſſe dediſſe iuxta neceſſitatem cauſæ, ſeu iuxta illius exigentiam tam in fieri quàm in conſeruari.

de facto tamen non debet præſumi id feciſſe.

SECTIO II.

Satisfit obiectionibus contra dicta.

9. *Obiectio Prima.*

OBiicies tamen pro Patre Suario Primò: Priuilegium non derogans iuri communi, neq; nocens tertiæ perſonæ cenſetur durare, etiamſi cauſa ceſſet; ergo doctrina noſtra vniuerſaliter non eſt vera. Reſpondeo negando conſequentiam, quia tale priuilegium, eo ipſo quòd non ſit derogatiuum iuris, non datur ob repugnantiam aliquam cum materia, in quâ diſpenſatur; quo ſolùm caſu locuti nos ſumus in ſecunda concluſione: eiuſmodi ergo priuilegia ſunt vel per modum remunerationis, ideóq; pertinent ad ea, de quibus in concluſione primâ: vel quia Princeps habet motiua exercendi ſuam liberalitatem, eámque vult permanentem facere iuxta illud principium commune, *Oportet beneficium Principis eſſe manſurum.*

Secunda, deſumpta à decimis & pluralitate beneficiorum.

Obiicies Secundò in contrarium aliqua exempla: Primum eſt, priuilegium non ſoluendi decimas datum Monaſterio propter indigentiam non ceſſat, etiamſi Monaſterium iam non indigeat, ſed aliunde habeat vnde ſufficienter ali poſſit: item priuilegium retinendi plura beneficia ſimul, eò quòd neutrum ſufficiebat ad ſuſtentationem, non extinguitur, etiamſi vnum ita creſcat vt ſufficiat: item in Religionibus ſunt multa priuilegia propter cauſas & rationes, quæ tamen per temporum varietatem ceſſarunt. Præterea, ſi concedatur fœminæ diſpenſatio in voto caſtitatis vnico propter periculum incontinentiæ, & hæc poſteà nubat, non obligatur ad non petendum debitum, etiamſi pro certo ſupponamus quoad hoc ceſſaſſe periculum incontinentiæ, quia ſufficit ſi poſſit reddere; nam honeſtæ feminæ non ſolent petere. Vrgetur, Si illa femina fuit vidua ea ætate qua iam non ſit tale periculum, adhuc tamen poterit ſecundò nubere; ergo ea diſpenſatio valet, etiamſi ceſſauerit cauſa: idem ergo dicendum erit de priuilegio ſeu de diſpenſatione in lege humanâ.

item ab aliquibus priuilegijs Religionum; item à diſpenſatione in voto caſtitatis.

10. *Reſpondetur ad exemplũ de decimis.*

Primùm vniuerſaliter reſpondeo, hæc etiam vrgere contra priuilegium non ieiunandi; vbi tamen, vt ſæpè diximus, negat Suarez eam perſeuerantiam. Specialiter verò reſpondeo ad primum de decimis, fortè priuilegium illud non eſſe in rigore contra ius commune; nam hoc ſolùm petit, vt ſoluantur decimæ Eccleſiæ: quòd autem hæc aut illa perſona Eccleſiaſtica eas acquirat, pendet à deſignatione Pontificis, ideóq; eiuſmodi beneficium velut purum fauorem eſſe debere perpetuum: quòd enim auferantur Eccleſiæ, non eſt propriè odium illius, quia nondum Eccleſia acquiſiuerat ius in illas, donec Pontifex deſignaret cui eſſent ſoluendæ. Quidquid verò de hac ſolutione ſit, reſpondeo Secundò, me non videre, quomodo P. Suarez hoc priuilegium dicat durare, cùm eodem capite num. 6. dixiſſet, priuilegium conceſſum Monaſterio vt partem decimarum acciperet, eò quòd Eccleſia, ad quam alioquin illæ decimæ pertinebant, poſſet ſine eâ parte decimarum ſuſtentari; hoc, inquam, dicit ceſſare, eo ipſo quòd iam ampliùs non poſſit Eccleſia ex reliqua parte decimarum ſuſtentari; hic verò doceat priuilegium datum Monaſterio circa eaſdem decimas, quia non poterat ſuſtentari ſine illis; non perire, etiamſi iam poſſit ſuſtentari: vtrobique enim cauſa ſolùm perit negatiuè; nam in vno fuit, quòd Eccleſia poſſet ſuſtentari; in altero, quòd non poſſet ſuſtentari Monaſterium: atqui ſi mutatio ex poſſe ad non poſſe eſt ſolùm negatiua, & non contraria, eodem modo mutatio ex non poſſe ad poſſe erit ſolùm negatiua, quia habet eoſdem terminos; qui ſi ſemel non ſunt contrarij, numquam ſunt, ſine tranſitus fiat ab hoc ad illum, ſiue ab illo ad hoc; ergo vtrobique debet vi regulæ ipſius eodem modo diſcurri. Sed quia fortè dicet, iniquum eſſe vt Eccleſia relinquatur ſine ſufficienti ſuſtentatione, Tertiò reſpondeo, illud priuilegium omnino perire, ſi vnica illius cauſa fuit defectus ſuſtentationis Religioſorum; quia verò in ſimilibus non ſolùm Pontifex intendit eam ſuſtentationem, ſed etiam facere ipſis Religioſis fauorem aliquem per modum præmij ob ſingulares eorum labores in Eccleſia; item, vt eis maiorem quietem concedat, dum liberi ſunt ab exactionibus Clericorum ſæcularium, ideò non pereunt ſimiles conceſſiones.

P. Suarez inconſequentia arguitur.

11. *Reſpondetur ad exemplũ de priuilegio retinendi duo beneficia.*

Ad Secundum, de priuilegio retinendi duo beneficia ſimul ob vnius tenuitatem, reſpondeo caſum non eſſe contra nos; nam in eo iam priuilegij vſus eſt poſitus à parte rei; priuilegiũ enim erat ad acquirenda duo beneficia; eis autem acquiſitis iam priuilegium perit, & manet eius effectus, qui durabilior eſt quam priuilegium, vt ipſemet P. Suarez oſtenderat benè eodem capite num. 3. 4. & 5.

Replica contra ſolutionem

Fortè replicabis, dicéſque hoc priuilegium fuiſſe ad retinendum, retentionem autem nondum eſſe poſitam in actu ſecundo. Sed contrà, quia ordinariè talia priuilegia non dãtur niſi ad iuſtè acquirenda duo ea beneficia, quia alioquin ex iure Canonico beneficium ſemel acquiſitum eſt perpetuum, niſi illud habens ſe ita gerat, vt mereatur eo ſpoliari: & in hoc puncto ea collatio eſt per modum donationis in materia iuſtitiæ, quæ ſemel facta perpetua eſt; vnde nihil inde infertur ad noſtrum caſum, in quo facultas v.g. non orandi, non ieiunandi, &c. nihil habet de tali donatione in materia iuſtitiæ & bonorum. Non negamus, potuiſſe à Principe ita concedi, vt creſcente vno beneficio non poſſet alterum retinere; dicimus tamen id non fieri de facto, ob rationem vniuerſalem, quòd ea beneficia ſemper conferãtur inamiſſibiliter ex iuſtiſſima praxi Eccleſiæ: quæ conſuetudo non debet violari ob caſum illum accidentalem, quòd ſcilicet creuerint redditus vnius beneficij.

12. *Reſpondetur ad inſtantiã de priuilegijs Religionum.*

Ad Tertiam inſtantiam de priuilegiis Religionum, quæ durant mutatis cauſis, reſpondeo Primò, non facilè oſtendi poſſe talia, quæ nullo modo retineant cauſam; fuêre enim ſæpè data vel per modum præmij, vel per modum incitamenti, vel ob maiorem Religioſorum quietem: quæ rationes ſemper aliquo modo durant: multa item ſunt per modum donationum, quæ ſemel factæ ſemper durant. Reſpondeo Secundò, Eſto concedatur aliquando omnino ceſſaſſe cauſas, dico ea priuilegia valere vel ob præſcriptionẽ; vel quia ipſe Pontifex videns ea eſſe in vſu, cenſetur ea approbare; nam cauſæ illæ vix ita ceſſant, vt aliquo modo non ſit id in Eccleſiâ nouum.

Altera reſponſio ad idem.

Reſpondetur ad inſtantiã de diſpenſatione voti.

Ad vltimum de diſpenſatione in voto, Primùm dico illud eſſe contra Patrem Suarez; nam ita ponit caſum, vt non fuerit etiam ab initio cauſa ſufficiens diſpenſandi cum eâ feminâ ad petendum debitum, ſed ſolùm ad reddendum; & tamen dicit valere ad vtrumque: hoc autem falſum eſt, quia ſaltem ab initio requiritur, vt cauſa ſit ſufficiens. Secundò reſpondeo etiamſi in votis poſſet cùm eâ reſtrictione diſpenſari cum quâ diximus dari priuilegia, non tamen ita fieri communiter, rationémque eſſe valdè bonam pro hac differentiâ; nam diſpenſatio in legibus cauſat ſingularitatem; extrahit enim hominem à regulâ generali aliorum: in quo puncto non eſt rationi expediens vt fiat diſpenſatio etiam pro tempore, pro quo cauſa non vrget, quia per ſe id eſt magnis ſcandalis expoſitum: quid enim diceretur, ſi videatur homo robuſtiſſimus comedere carnes in quadrageſimâ, eò quòd ante decem annos fuerit infirmus? aut ſi Sacerdos ſaniſſimus, & omnino otioſus, excuſatus dicatur ab officio orandi, eò quòd ante eos decem annos ob debilitatem capitis, aut ob multitudinem occupationum, fuiſſet liberatus ab ea obligatione? & idem cum proportione dico de alijs ſimilibus priuilegiis, de quibus nos agimus. At in voto, cum ſit obligatio priuata, & per ſe occulta, ac per diſpenſationem in illo non fiat homo quaſi ſingularis, ſed potiùs è contrario reddatur quales cæteri ſunt, debuit fieri cum eâ maiori extenſione, etiamſi aliquando fiat ſatis reſtrictè, & tantùm ad priores nuptias, &c. Secundò reſpondeo, quando diſpenſatio datur ob periculum incontinentiæ v.g. quia de carentiâ ſeu ceſſatione eius periculi non poteſt ita certò conſtare, non eſſe expediens dari cum eis limitationibus: at in ordine ad alias materias, vt v. g. ad ieiunium, orandum Officium diuinum, & ſimiles, faciliùs certò cognoſcitur ceſſaſſe cauſam; ac propterea faciliùs poteſt Princeps eam limitationem adhibere.

Altera reſponſio ad idem.

SECTIO III.

Alia capita, ex quibus perire poteſt priuilegium.

13. *Priuilegium, niſi limitetur non perit morte concedentis.*

PRimum inter hæc ſit mors ipſius concedentis: circa quod tamen dicendum eſt, per ſe loquendo, niſi ex intentione concedentis limitetur priuilegium, non perire etiam poſt mortem concedentis. Quæ eſt omnium ſententia, vt videre licet apud Patrem Suarez cap. 31. & praxis id ipſum manifeſtè oſtendit. Congruentia poſſet eſſe, quòd ea facultas eſt quaſi quædam donatio, quæ ſicut durat etiam quando donator iam de eâ re nihil cogitat, ita debet durare poſt illius mortem: idem ſuadetur ea regulâ iuris quod gratia non expiret morte concedentis, cap. *Si ſuper gratia.* de officio delegati in 6. idem colligitur ex cap. *Si cui nulla.* de præbendis etiam in 6. Hæc autem regula etiam eſt intelligenda de priuilegiis odioſis ſeu contra ius, quia iura abſolutè omnes has gratias comprehendunt: vt patet etiam in diſpenſatione, quæ non expirat morte concedentis: ſi enim quis obtineat diſpenſationem pro ieiunio Quadrageſimæ, moriatur autem concedens ante elapſam Quadrageſimam, haud dubiè valebit ea diſpenſatio: & idem eſt de diſpenſatione commiſſa Epiſcopo pro matrimonio contrahendo; valet enim, ſi Epiſcopus diſpenſaret; etiamſi ante contractum matrimonium Papa moriatur: quod etiam extenditur ad mandatum commiſſario datum vt diſpenſet, ſi preces veritate nitantur.

Textus iuris pro hac ſententiâ.

Hæc regula etiam extenditur ad priuilegia odioſa.

Difficilius eſt, an etiam debeat ea regula intelligi ea in quo res ſit integra, id eſt, caſu quo priuilegiatus adhuc nõ inceperit vti priuilegio, an verò debeat, hoc iam eſſe firmatum aliquo vſu: non deſunt qui hoc vltimum affirment; quorum fundamentum deſumitur ex cap. *Licet.* cap. *Relatum.* cap. *Gratum.* de officio Legati; vbi dicitur, Si poſt factam commiſſionem re adhuc integrâ moriatur delegans, eo ipſo expirare eam cõmiſſionem. Ratio autem hæc eodem modo videtur extendenda ad alias gratias & priuilegia; nihilominùs communis ſententia contrarium tenet, quia iura ſuperiùs allegata pro generali regulâ abſoluta ſunt, vt magis conſtabit ex cap. *Si cui nulla.* ſtatim ponderando: exceptio autem, quæ in immediatè citatis capitibus ponitur, non debet extendi vltra caſum, de quo ibi eſt ſermo: eſt autem is caſus ſolùm in reſcriptis iuſtitiæ; per quæ delegatur iuriſdictio: & fortè non aberrant, qui cenſent neque vniuerſaliter in omni delegatione iuriſdictionis, ſed ſolùm contentioſæ, ea debere intelligi, quia de illâ ſolâ delegatione agunt. Vide P. Sanchez lib. 8. de Matrimonio diſp. 28. num. 8. 14.

An vt data regula valeat debeat priuilegium eſſe firmatum aliquo vſu. Fundamentum pro parte affirmatiua. Negatiua ſententia communis eſt probabilior.

Obiici poteſt citatum cap. *Si cui nulla.* in quo Pontifex dicit, Si cui ſit facta poteſtas prouidendi de variis perſonis, nullâ determinatè nominatâ, in præbendas alicuius Eccleſiæ, etiamſi moriatur Pontifex ante prouiſionem factam, eam tamen gratiam non expirare: vnde obiter infero, malè auctores paulò antè impugnatos voluiſſe, vt priuilegium firmatum ſit aliquo actu; contrarium enim in hoc capite ſupponitur manifeſtè: ſed 15.

Obiectio ex cap. Si cui nulla.

Additur item ibi, Quòd ſi priuilegium ſit datum pro determinata perſona in gratiam prouidendi, non prouiſuri, tunc expiret morte concedẽtis, ſi res adhuc ſit integra. Ex quo textu colligitur priuilegiũ, ſaltem quando non eſt in fauorẽ proprium, expirare, ſi res ſit integra: quod videmur ſuprà negaſſe. Ante ſolutionem aduerte moueri poſſe hîc grauem difficultatem, quam fusè proſequitur P. Suarez ca. 31. quomodo gratia facta Epiſcopo vt Petro det Canonicatum, non ſit etiam fauor ipſius Epiſcopi; aut, cur magis ſit fauor Epiſcopi dare illi poteſtatem indeterminatam quàm determinatam: denique, cur, ſi immediatè datum eſſet priuilegium Petro, vt eligeretur in Canonicum, non expiret morte concedentis; ſi verò detur priuilegium Epiſcopo vt illum eligat, debeat expirare; cùm re ipsâ idem omnino ſit, dare Petro priuilegium vt prouideatur ei de Canonicatu proximè vacaturo, & dare Epiſcopo priuilegium & mandatum vt Petro det primum Canonicatum; ſicut idem eſt me poſſe eligere Petrum in Confeſſarium, & Petrum poſſe me abſoluere ſacramentaliter; & eo ipſo quòd Petrò ſit facta poteſtas me abſoluendi, iam eo ipſo mihi eſt facta ex integro gratia vt poſſim abſolui, habeóque iam ius ſeu licentiam; ſi autem iam ego eam perfectè poſſideo, ergo iuxta regulam generalem debet dici non expirare morte concedentis: & verò gratia alicui facta vt poſſit eligere Confeſſarium non expirat morte concedentis; eſt autem eadem cum alterâ datâ Petro vt poſſit me abſoluere; ergo idem de vtraque gratiâ dicendum erit, Confirmatur ex Patre Thomâ Sanchez ſuprà

Mouetur peculiaris difficultas.

num.

num. 87. vbi docet, reſcriptum, per quod committitur prudenti Confeſſario facultas diſpenſandi eum Petro in voto aut impedimento matrimonij vel Ordinum, non expirare morte concedentis, etiam re integrâ: & licet quidam eius rei cauſam dicant eſſe mandatum tali delegationi adiunctum, meritò P. Suarez oſtendit, eam rationem potiùs probare, quòd debeat perire illa commiſſio; nam mandatum particulare expirat morte imperantis.

16. *Quid reſpondeat Pater Suarez.* Dupliciter ipſe reſpondet; Primò, in omnibus caſibus, exceptâ eâ commiſſione ad conferendam aliquam præbendam, de quâ ſolâ loquitur citatum caput, manere gratiam ſemel conceſſam, etiam poſt mortem concedentis: diſparitatem autem ait primò & per ſe petendam ex diſpoſitione Pontificum; de quâ nobis conſtat ex ipſis Canonibus; congruentias autem poſſe aſſignari, eò quòd gratię ad rea concernentes animam debent eſſe magis amplæ, quàm quæ ad beneficia & præbendas ordinantur. Hunc modum dicendi non audet abſolutè Pater Suarez defendere, *Reſponſio P. Suarez approbatur.* quia in nullo auctore illum inuenit: mihi valdè placet, eſtque planè conſentaneus diſcurſui, quem in præcedente difficultate tenuimus, vt ſcilicet ſolùm illi caſus excipiantur, de quibus ſingulariter iura loquuntur. Neque video quid poſſit vllius momenti contra hanc ſolutionem obiici.

17. *Altera reſponſio P. Suarez.* Alium modum ponit aſſignando differentiam inter priuilegium datum vni in fauorem tertij, v.g. Epiſcopo, vt det Petro Canonicatum, & datum ipſi Petro, vt accipiat ab Epiſcopo Canonicatum; quòd ſcilicet in primo caſu non ſit facta gratia Petro, ſed paretur via vt ea fiat; in ſecundo verò iam eſt facta, ideóq; in primo caſu perit, ſi interueniat mors, ſecùs in ſecundo. *Reijcitur.* Hæc tamen ſolutio mihi non placet; nam expreſsè cap. citatum, *Si cui nulla.* ſupponit illud reſcriptum datum Epiſcopo eſſe in gratiam alterius tertij; & conſequenter iam ſupponit gratiam tertio factam. Secundò, quia reuerà, ſi moraliter res conſideretur: eadem gratia pauperis eſt, quòd dicat dominus famulo, *Da huic pauperi florenum*, vel quòd dicat ipſi pauperi, *Petas ab hoc famulo florenum, quem volo vt tibi det*; imò fortaſſe diceret quis, priorem eſſe maiorem gratiam, quia minus requiritur de labore ex parte pauperis ad eam accipiendã; ergo ex eo capite negari nequit iam ſuo modo gratiam eſſe factam tertio; ergo non poſſumus rationem huius refundere in eo, quòd ſit aut non ſit facta gratia. Tertiò mihi diſplicet, quia cùm optimè idem doceat num. 19. reſcriptum datum Confeſſario in gratiam tertij, vt audiat illius confeſſionem, non perire, etiamſi re integrâ moriatur concedens; non video, quomodo ſtare poſſit illo principio generali, quòd talia gratia non ſit conceſſa, ideóq; pereat: conſequentiùs ergo reſpondetur iuxta priorem ſolutionem.

18. *Reſpondetur ad rationem dubitandi in poſitâ ſuprà difficultate allatam.* Quòd verò ſuprà petebatur in ratione dubitandi, cur aliquando talis conceſſio ſit priuilegium ipſius quaſi diſtributoris, aliquando verò non, facilè ego explico, breuiter aduertendo, non omnia, quæ etiam mihi videntur profutura, reputari beneficium meum, ſi non ob me, ſed ob alium dentur. Secundò aduerto, in moralibus longè aliud eſſe dare mihi licentiam diſtribuendi cui velim pecuniam, aliud dicere, Da huic determinato; nam in primo caſu ob eam libertatem, conciliare quodammodò mihi poſſum homines, qui, eò quòd à me eligantur, reputant, & meritò, ſe aliquam à me gratiam recipere; quando verò determinatur perſona, cenſeor ego vt purus executor, ideóq; nullæ mihi redduntur gratiæ. Tertiò, in hac ipsâ determinatione poſſe contingere, vt Princeps ad inſtantiam alterius, cui præſtat gratiam, me deſignet executorem, vt dominus annuens pauperi petenti eleëmoſynam dicit famulo, *Da illi*: in quo puncto nulla planè gratia fit famulo: & talis eſt caſus de collatione beneficij, de quo loquitur cap. *Si cui nulla.* aliquando è contrario, vt videar liberalis, & poſſim aliorum mihi conciliare, dicit mihi Princeps, *hoc tibi do, vt quaſi tuo nomine illi concedas*; & hoc caſu dicit Pontifex non perire gratiam factam Petro, etiamſi ſit in bonum Petri, & re integra moriatur concedens. Et quoad hoc punctum nihil amplius deſiderari crediderim.

Duo tamen vel tria minoris momenti dubia adhuc reſtant explicanda: Primum, an vt priuilegium non pereat mortuo concedente antę eius vſum, neceſſum ſit illud eſſe ſcriptum, an verò ſufficiat eſſe perfectè declaratam voluntatem concedentem Principis. Secundum, an ſaltem requiratur, illud eſſe acceptatum ab eo, in cuius fauorem datur vel per ipſum vel per ipſius procuratorem. Vtrique dubio reſpondeo breuiſſimè, nec eſſe neceſſariam acceptationem nec ſcripturam, quia iura, quæ de permanentiâ harum gratiarum loquuntur, nullo modo petunt conditiones has, neque in aliis iuribus quidquam de illis reperitur; ex naturâ verò rei non ſunt vllo modo neceſſariæ, vt per ſe patet: ad quid ergo requirerentur? Fortè acceptatio neceſſaria erit in foro exteriori, vt ſufficienter probetur, quod adhuc non eſt vniuerſaliter verum, quando aliunde ſunt teſtes ſufficientes; at in foro Interiori nullo modo eſt neceſſaria. Vide P. Sanchez eo lib. 8. diſput. 28. num. 43. & 69. & diſput. 29. 19. *An vt priuilegium non pereat morte concedentis, debeat eſſe ſcriptum; item, an acceptatum à priuilegiato. Reſpondetur negatiuè.*

Tertia quæſtio, per quæ verba declarare ſoleat Pontifex ſe non concedere gratiam illam in perpetuum, ſed ad tempus: Breuiter reſpondeo ex verbis id eſſe colligendum. Superiùs autem egi de illâ formâ, *vſque ad beneplacitum meum, & donec reuocauero*; de quâ iam nihil addendum cenſeo; illud tamen reſtat, an ſi concedens dicat, *Ego Petrus v.g. do tibi gratiam*, denotetur non dari vltra vitam, ſicut ſuprà diximus *ad beneplacitum noſtrum* denotare defectibilitatem, *ad beneplacitum autem Sedis* denotare perpetuitatem. Reſpondeo ex parte concedantis in hoc puncto nullum eſſe diſcrimẽ; nam etiam illa determinata perſona Petrus poteſt dare vtroque modo priuilegium, ergo ſi ex parte ipſius priuilegij conceſſi non apponat verba determinantia, nihil inde colligetur de defectibilitate. 10. *Quæ verba ſignificẽt perpetuitatem priuilegij.*

Deinde quæri poſſet, an ſi in formâ ponatur, *Concedimus tibi ad annum, ad beneplacitum noſtrũ*, cenſeatur elapſo anno perire. Negant aliqui, qui ea verba ſic interpretantur, ad annum & vltra, iuxta noſtrum beneplacitum: mihi tamen longè magis placet aliorum explicatio, quam ſequitur Pater Suarez cap. 32. num. 12. & 13. quòd ſicut illa particula *ad beneplacitum* poſita ſupra abſolutam conceſſionem, illam limitat, non auget, ita poſita ſupra conceſſionem ad certum tempus non augeat, ſed limitet eam donationem; alioquin plus eſſet dicere, *Ad annum iuxta beneplacitum noſtrum*, quàm ſi abſolutè dixiſſet *ad annum* ſine eo addito; quod apertè falſum eſt; ergo ea gratia non extenditur vltra annum, ſed in eo durat, niſi reuocetur; quòd ſi ante fi- *An verba, Concedimus tibi ad annũ ad beneplacitum noſtrum, faciãt priuilegium elapſo anno expirare.*

pem anni moriatur concedens, quia iam ceſſat eius beneplacitum, etiam ceſſare gratiam, iuxta dicta de illa conceſſione habente eadem verba *ad beneplacitum*, non tamen præfigente expreſsè aliquod tempus: ſi verò dicatur, *Ex beneplacito meo concedo*, &c. tunc nulla ſit limitatio, quia non ponuntur ea verba niſi ad denotandum liberalitatem concedentis: à qua procedit priuilegium: per quod nihil de dependentia illius in futurum.

SECTIO IV.

De renuntiatione priuilegij per ipſum priuilegiatum.

21\.

Priuilegia quæ non poteſt validè renuntiare priuilegia.

DE hac difficultate fusè valdè agit P. Suarez à cap. 33. ad 37. & P. Salas ſect. 13. meo tamen iudicio res ita poteſt reduci ad certa quædã principia, vt breuiter ac dilucidè expediatur.

Et in primis ſupponenda eſt doctrina, quam tradidimus ſuprà agentes de diſpenſatione; diximus enim non poſſe illi renuntiari validè ab ipſo cum quo diſpenſatum eſt; id quod intelligendum eſt ex natura rei; & probatur ratione ſuprà factâ ad oſtendendum, poſſe, priuilegium concedi etiam inuito: quia ſi priuilegium auferat obligationem legis, eò quòd Legiſlator eam tollit pro me, etiamſi ego nolim tolli, verè tamen tolletur; quia non eſt in mea poteſtate imponere mihi legem, etiamſi alio modo obligare me poſſim ad rem illam faciendam: quæ ratio eodem modo probat de conſeruatione diſpenſationis & priuilegij quo de primâ productione. Quòd ſi priuilegium ſit per modum facultatis moralis, vt validè aut licitè poſſim aliquid facere, etiam illud non à meâ, ſed à Principis voluntate pendet, ideò, ſi ille velit efficaciter, mea reſiſtentia nihil oberit. Hæc doctrina videtur omnino certa & clara; ex illâ autem colligo, non aliter per voluntatem illius priuilegiati poſſe priuilegium perdi quàm ex acceptatione ipſius concedentis, poſitâ renuntiatione ex parte priuilegiati, ideóq; immeritò in hac quæſtione recurri ad vllas rationes fundatas in ipsâ naturâ rei, ſed ſolùm debere conſiderari quid circa hoc iura diſponant: ea enim iura declarant, quando concedens acceptat diſpenſationem, quando non.

Neque per voluntatem intrinſecam poteſt priuilegiatus renuntiare validè conceſſo priuilegio. Priuilegium conceſſum ſub conditione, niſi ei renuntietur, perit per renuntiationem.

Hinc breuiſſimè decido quæſtionem vnam, de quâ valdè fusè agit Pater Suarez, an ſcilicet per ſolam voluntatem interiorem poſſit quis renuntiare priuilegio. Multiplicantur autem argumenta pro parte affirmante deſumpta ex ipſa rei natura; quod meo iudicio fruſtrà ſit, quia ex natura rei, vt dixi, non ſolùm illa voluntas purè intrinſeca, ſed nec quomodocumque manifeſtata ſufficit ad eam renuntiationem. Dico ergo breuiſſimè ad quæſtionem, Si Princeps dans priuilegium antecedenter diceret, *Ego illud do, ita tamen, vt ſi priuilegiatus volitione etiam purè intrinſecâ ei renuntiauerit, nolim illud valere*, ſine dubio periturum illud etiam per ſolam volitionem tamquam per conditionem dependenter, à qua noluit Princeps vt valeret priuilegium; addo tamen de facto non concedi eo modo, neque per vllum ius eſſe quidquam de eâ volitione purè internâ declaratum, quia non fuiſſet expediens in ordine ad Reipublicæ adminiſtrationem eas conditiones purè internas apponere, ideóque nullo modo per talem volitionem priuilegium amitti: neque in hac quæſtione plus eſt ſubſtantiæ aut ponderis.

Secundò ſupponendum eſt, renuntiationem alicuius priuilegij ſiue ſufficiat ad illud auferendum, ſiue non, de quo ſtatim, triplicem eſſe poſſe; vnam expreſſam, quâ dicat, *Renuntio huic aut illi priuilegio*; imò etiam erit expreſſa, licet ſolùm dicat, *Renuntio omnibus meis priuilegijs*, non determinando vllum in particulari; nam ea volitio directè fertur in omnes ſpecies: eſt autem per accidens, quòd nõ determinet diſtinctè hanc præ illâ; ſicut qui dicit, *Veniant huc quotquot in hac ſcholâ ſunt*, directè reſpicit omnes illos. Alia poteſt eſſe renuntiatio, quæ fit volendo aut efficiendo aliquid quod agnoſcit contrarium ipſi priuilegio in ſe, nõ verò præcisè quoad vſum illius. Tertio modo poteſt concipi aliqua renuntiatio per vſum contrarium actioni aut omiſſioni, ad quam conceditur priuilegium. V. g. habet quis priuilegium comedendi carnes die Veneris, non tamen illas comedit de facto; aut priuilegium non audiendi Sacrum die Dominicâ, & tamen illud audit. Dixi autem *vſum contrarium*; nam aliquando poteſt quis non vti priuilegio, eò quòd non occurrat occaſio illius; vt cùm priuilegio non ieiunandi non vtitur quis die Dominico; & priuilegio non audiendi Sacrum diebus feſtis non vtitur quis die profeſto; at hic non-vſus eſt impertinens ad punctum præſens, quia ſe habet diſparatè cum priuilegio; ergo de primo illo ſolùm poteſt eſſe quæſtio. 22.

Triplex eſt renuntiatio. Expreſſa.

Altera, quæ efficitur quod agnoſcitur contrarium priuilegio. Tertia, per vſum contrarium.

Tertiò ſupponendum eſt, actum contrariũ eſſe duplicem, vnum poſitiuum contra priuilegium negatiuum, vt v. g. audire die Dominico Sacrum contra priuilegium non audiendi; alterum priuatiuum, vt non comedere carnes die Veneris contra priuilegium dans licentiam ad comedendum; & de vtroq; ex his actibus poſſe eſſe ſermonem, quando per illos priuilegium pereat. 23.

Actus contrarius priuilegio alius eſt poſitiuus alius priuatiuus.

Vterq; actus licitus eſt.

Quartò ſupponendum, quemlibet ex his actibus eſſe ſemper licitum per ſe; nam priuilegium non cogit ad vſum ſui; quando autem per accidens ob aliorum bonum vel alio ex capite renuntiare non poſſit quis licitè priuilegio, dictum eſt ſuprà; vbi etiam declaraui, quando per accidens ex priuilegio v. g. audiendi Sacrum tempore interdicti oriatur obligatio audiendi de quo nihil amplius hîc.

Poteſt dari abuſus priuilegij.

Quintò ſupponendum, poſſe aliquando etiam eſſe abuſum priuilegij, quando ſcilicet priuilegiatus eo vtitur in malum aliquod; & de hoc etiam abuſu quæri poſſe, an deſtruat priuilegium. His poſitis.

24\.

Priuilegium amittitur per renuntiationem expreſſam.

Primò dicendum eſt, priuilegium amitti per renuntiationem expreſſam illius. Hæc probatur, quia communis omnium ſententia docet, priuilegium poſſe per renuntiationem amitti: id quod ſupponunt omnia ferè iura cap. *Si de terrâ* & cap. *Accedentib.* de priuilegiis, cap. *Ad Apoſtol.* de regularib. id quod etiam inter ciuiles Iuriſtas certiſſimum eſt: ſi autem aliqua renuntiatio ad amittendum priuilegium ſufficit, maximè expreſſa, quæ ſumma eſt. Ratio autem à priori huius rei reducenda eſt (vt ſuprà dixi) in voluntatem Principis; qui voluit illud priuilegium non diutiùs durare quàm ab ipſo priuilegiato illi non renuntiatur, iuxta dicta ſuprà.

Ratio à priori.

Secundò amittitur per renuntiationem implicitam.

Secundò dicendum eſt, etiam per eam renuntiationem implicitam, quâ quis facit aliquid repugnans ipſi priuilegio, in ſe illud amitti: hæc etiam eſt communis, quia iura ſolùm

requirunt

Digitized by Google

requirunt renuntiationem externam; ea autem eſt vera renuntiatio; nam licet non ſit tam clara quàm per verba, quia tamen etiam per alia ſigna oſtendi poteſt animus: & quando quis facit actū externū, quo denotat ſe nolle habere priuilegiū, ſufficienter illi derogare cenſetur; ideò ea implicita renuntiatio cenſetur ſufficere. Quid verò per non vſum fiat, longiorem petit diſcuſſionem.

Sectio V.

Quid de amiſsione priuilegij per non-vſum.

25. *Duplex eſt non vſus priuilegij contrarius vſui: alius in materiâ nō concernente tertium, alius in materiâ concernente.*

CIrca quod aduerte, non-vſum contrarium vſui priuilegij, iuxta ſuprà declarata, duplicem eſſe poſſe, ſeu in duplici materiâ: vna eſt, quæ ad alios nullo modo tranſit; vel ſi tranſit, non eſt in fauorem aut odium illorum; v.g. priuilegium non ieiunandi, non orandi, non audiendi Sacrum, aut eligendi Confeſſarium. Alia materia priuilegij eſt, quæ reſpicit tertium, ei aliquod onus imponendo; vt v.g. priuilegiū imponendi aliquod tributum, accipiendi decimas, ſi Pontifex eas, quæ ad Eccleſiam pertinent, transferret v.g. in aliquem alium: illud enim priuilegium eſſet in odium eius Eccleſię cui decimæ ſuæ auferrentur. Hac diſtinctione præmiſſâ,

Svbsectio. I.

Proponitur ſententia Patris Suarez.

26. *Aſſerit per non-vſum priuilegij, quod tertio nil præiudicat, non amitti.*

QVi cap. 34. aſſerit Primò, per nullum non-vſum amitti priuilegium prioris generis, quod non tranſit in præiudicium alterius. Quam doctrinam etiam extendit cap. 35. ad vſum poſitiuum contrarium. Fundamentum eius eſt, quia eiuſmodi priuilegium non poteſt amitti per præſcriptionem: cùm enim illud priuilegium non ſit contra tertium, non poteſt explicari, quomodo tertius poſſit ex eo non-vſu aut poſitiuo vſu contrario poſſeſſionem acquirere, & per eam præſcribere: neque item præſcribit contra ſeipſum, quia nemo contra ſe cenſetur præſcribere: neq; denique poſſunt iura dici præſcribere contra illum, quia ex naturâ rei nulla eſt talis præſcriptio; ex diſpoſitione verò iuris ſolùm videtur admitti præſcriptio in eis priuilegiis, quæ ad aliorū iura reſpectū habent, ergo.

Fundamentum Suarij.

Confirmatio fundamenti. Confirmatur, quia non vti priuilegio non eſt ſignū voluntatis ei renūtiandi; poteſt enim quis omnino volens priuilegium tenere, eo tamen non vti de facto, ergo. Quòd ſi aliquis dicat illam amiſſionem priuilegij eſſe in pœnam non-vſus, facilè reiicietur; nam non-vſus eſt omnino licitus, ergo nullam pœnam meretur; deinde, etiāſi eam mereretur, non eſt tamen illi in iure præſcripta: per quod tamen non negat aliqua fortè eſſe priuilegia ſpecialia, quæ data ſint ſub eâ conditione; vt ſi quis eis non vtatur, aut faciat actum illis contrarium, ea amittat; id tamen negat eſſe vniuerſale, additque tunc non amitti illud priuilegium per renuntiationem, ſed per defectum conditionis requiſitæ in ipſo priuilegio ad eius durationem.

Hæc fuſiſſimè eis duobus capitibus tangit reſpondendo ad inſtantias de vſucapionibus, immunitatibus à ſeruitute, &c. quæ ego non tango, quia ea exempla non pertinent ad priuilegia, de quibus nunc agimus, ſed ad illa quæ reſpiciunt

tertiam perſonam, de quibus ſtatim. Quia verò poſſet obiici l.1. ff. de nundinis, vbi dicitur priuilegium nundinarum amitti per non-vſum ad integrum decennium; reſpondet Primò illam legem eſſe ſpecialem circa eam materiam, non vniuerſalem circa alias: Secundò, priuilegium nundinarū eſſe aliquo modo in præiudicium tertij, aliarum ſcil. ciuitatum, quæ habent nundinas; item mercatorum aliorum qui ad eas ire non poſſunt; deniq; eorū qui vectigalia colligunt quia in talibus nundinis nō ſolent ſolui tributa. 27.

Reſponſio Suarij ad l.1. ff. de nundinis.

Replicat autem contra primam ſolutionē ex legibus Hiſpaniarum in Part. tit.18. l.4. vbi cùm eadem lex de nundinis afferatur, ponuntur alia priuilegia, quæ dicuntur amitti per non-vſum; qualia ſunt vendendi aliquid prohibitū, vel extrahendi à Regno merces vetitas: vel vtendi mēſurâ ſpeciali in venditione; reſpondet autē huic replicæ Primò, eam legem non eſſe cōmunem, ſed ſolùm intra Hiſpaniam: Secundò, ea priuilegia etiam eſſe in damnū tertij; vt facilè diſcutrenti patebit. Tertiò deniq; addit in ea lege Hiſpaniæ non dici priuilegium tale amitti per non-vſum decēnij, ſed, ſi à puncto conceſſionis non incipiat quis vti eo priuilegio per decennium, non facere illud ſuum: quod longè aliud eſt à difficultate præſenti, in quâ agimus de priuilegio iam facto proprio, quódque poſteà per non-vſum amittatur. Hæc circa priuilegium quæ tertiam perſonam reſpiciunt.

Reſponſio eiuſdem ad replicam factam ex legibus particularibus Hiſpaniæ.

Secundò, circa priuilegia ſecundi generis docet ea amitti per non-vſum contrarium, quatenus alij poſſunt præſcribere contra priuilegiatum: in quo ſenſu intelligit ſententiam communem de amiſſione priuilegij per non-vſum: ſi enim priuilegiatus non exigat decimas, iam alter, qui eas ſoluere debebat, præſcribere incœpit; eſt enim ea materia capax præſcriptionis: idem eſt, ſi quis habeat priuilegium eligendi cum aliis Epiſcopum, Decanum, &c. eóq; non vtatur, tunc eo ipſo alij, quorum valdè intereſt, non eſſe multos eligentes, præſcribere contra illum incipiunt; & ſic in ſimilibus priuilegiis. 28.

Docet Secundò priuilegia in præiudicium tertij amitti per non-vſum.

Hinc decidit duas vel tres difficultates prædictæ quæſtioni annexas. Prima eſt, quantum temporis requiratur ad eam præſcriptionem, & quot actus, ſeu quot non vſus eius priuilegij. Reſpondet requiri illud tempus, quod neceſſarium eſt in iure ad propriam præſcriptionem; eſt autem decennium intra præſentes, viginti verò anni pro abſentibus: pro rebus verò Eccleſiaſticis quadraginta anni aut triginta, iuxta varias opiniones de tempore præſcriptionis in materia iuſtitiæ.

Quantū temporis ex ſententia Suarij requiratur ad præſcribendum per non-vſum priuilegij.

Quoad numerum verò actuum docet fusè & benè cap. 35. à n.10. & ſequentib. non amitti priuilegium quoad valorem ſuum per vnicum actum, quia nullum iura eſt quod hoc perſuadeat, imò potiùs omnia ſupponunt eam amiſſionem fieri per præſcriptionem; præſcriptio autem non fit per vnum actum, ſed, vt paulò antè diximus, requirit longum tempus, ergo.

Non amittitur per vnicum non-vſum.

Fateor quidem quoad effectum illius actus particularis illum etiam actum ſufficere. Explico: Si habeo ego priuilegium non ſoluendi decimas, & eas ſemel ſciens & prudens ſoluo, licet non ideò amittam in futurum priuilegium; tamen ea ſumma tunc data verè tranſit in dominium alterius, ita vt iam illam repetere non poſſim. Aliqua iura, quæ in contrarium adducuntur, facilè ſoluit; nam duo cap. *Si de terra.* & *Accedentibus.* tit. de priuilegiis, quibus aduerſarij vtuntur, potiùs ſupponunt vnum actum non ſufficere: 29.

Reſponſio Suarij ad iura quæ videntur contraria.

neqoe in eis cap. traditur, ſola Monaſteria non amittere per vnum actum ſua priuilegia, quaſi id ſit proprium Monaſteriorum, alij verò poſſint per vnum actum ſua amittere; ſolùm cap. *Cum acceptiſſent*. de conſtitut. habet difficultatem; nam Innocentius Tertius videtur in eo ſupponete Canonicos amiſiſſe ſuum priuilegium extinguendi vnam præbendam, ſi ſemel de nouo aliquem elegiſſent. Huic verò iuri reſpondetur Primò, illam materiam non habere tractum ſucceſſiuum; nam ſi ſemel tunc fit aliquid contra priuilegium, iam non poteſt illud manere: etenim dignitas illa de nouo ab eis erecta de ſe perpetua eſt. Addo, priuilegium eis conceſſum fuiſſe ad vnũ actum, nempe ad extinguendam antiquam dignitatem: quòd ſi nouam ipſi erexiſſent, iam non poterant illam ſine nouâ auctoritate Papæ annihilare.

Cap. Cum acceſſiſſent. explicatur.

Secundò obiici poſſet lex vltima ff. de priuilegio veteri, vbi dicitur, veteranos milites, ſi paſſi ſint ſe in ordinẽ legi, moneribus fungi, cogendos eſſe; huic autẽ reſpondet, inde ſolùm colligi, quod paulò antè docuimus, actum illum validum eſſe, idcóque ad ea quæ prædictæ electioni annexa ſunt illos eſſe obligatos; per hoc tamen non perdere priuilegium ne in poſterum ſecuodò, vel tertiò vel ad alia munera eligantur, ſicut dicebamus de ſolutione decimarum; ita autem docet vnum actum non ſufficere, vt tamen, ſi poſt eum actum acquiſitâ iam ex parte tertij aliquâ quaſi poſſeſſione priuilegiatus contra eam non proteſtetur, nec vllo modo reclamet, aut alterum vſum priuilegij exerceat, cenſeat, adiuncta ſucceſſione temporis ad præſcriptionem neceſſariâ, ſufficere eum actum, vt præſcribatur contra illum, & amittatur priuilegium; quia præſcriptio per ſe non pendet à multitudine actuom, ſed ab aliquâ poſſeſſione ſemel acquiſitâ, & poſtea protractâ ad longum tempus.

Reſpondetur ad legẽ vlt. ff. de priuilegio veteri.

30\. *An per vnum actum contrarium amittatur priuilegium, & in quo foro*

Ad ſecundam difficultatem, an per vnũ actum contrarium amittatur priuilegium etiam in foro coolcientiæ, an verò ſolùm in foro exteriori, breuiter reſpondet, cùm ea amiſſio ſit per modum præſcriptionis ex parte tertij contra priuilegiatum, omnino eſſe validam in foro conſcientiæ quia alter ſtatim acceptat; vnde non poteſt ab eo rem illam repetere; quod tamen ita limitat Suarez. vt ipſe priuilegiatus non caruerit cognitione ſui priuilegij, & non fecerit coactus actum cuntra ium, & habuerit animnm renuntiandi; ſi enim aliquid horum non fuit repertum, tunc in foro conſcientiæ poſſe vti priuilegio, licet fortè in foto externo, quia probare ſufficienter non poſſet ſuom animum, cogeretur carere fructu priuilegij. Hæc eſt tota doctrina eis longis capitibus contenta.

SVBSECTIO II.

Deciditur quæſtio.

31\. *P. Suarez nõ benè diſtinguit inter non vſum priuilegij tẽpore debito, & vſum contrarium illius.*

IN prædictâ Patris Suarez doctrinâ aliqua mihi placent, alia diſplicent; dum autem ea breuiter diſtinguo totam quæſtionem decido: in primis ergo diſplicet, quòd P. Suarez diſtinguat pro præſenti quæſtione inter non vſum priuilegij tempore, quo alioqui deberet eſſe illius vſus, ac inter vſum contrarium; quòd item dicat, eum non vſum priuatiuum nun opponi priuilegio, ſed vſui priuilegij, vſum verò contrarium poſitiuum opponi priuilegio in ſe; item quòd ſupponat regulas diuerſas circa hoc tradi à Doctoribus: ita enim docet cap. 35. num. 1. & paſſim per hæc duo capita: diſplicet, inquã, hoc, quia reuerà non eſt excogitabilis vlla ad punctũ præſens differentia; etenim, ſicut priuilegio ad non audiendũ Sacrum die Dominicâ opponitur auditio poſitiua Sacri eâ die, ita priuilegio petendi decimas opponitur eas non petere, quando petendæ erant. Et verò id ipſum manifeſtè confirmo ex eodem Patre Soario, qui agens de vſu contrario poſitiuè priuilegio ponit exemplum in priuilegio non ieiunandi, cui dicitur opponi contrariè ieiunare: ita co cap. 35. num. 3. & 4. atqui ieiunare ra ipsâ non eſt actus poſitiuus, ſed omiſſio actus, ad quem priuilegium dabat facultatem: eſt enim non comeſtio carnis; item eſt non comeſtio bina: nam licet verè videamur aliquid poſitiuum denotare, dum dicimus ieiunare, re tamen ipsâ nihil niſi negatiuum dicimus: ſuppoſita autem certa veritate; quod eiuſmodi ieiunium ſit non-vſus priuilegij, manifeſtè oſtendo meum intentum; nam ieiunare non minùs ſeu non aliter opponitur priuilegio non ieiunandi, quàm audire Sacrum opponitur priuilegio non audiendi; ergo quoad punctum præſens non debet vlla prorſus fieri inter eos duos vſus diſtinctio.

32\. *Reijcitur Suarez docens priuilegium nunquam amitti niſi per præſcriptionem.*

Secundò diſplicet quod P. Suarez præcipuè docet, priuilegium nunquam amitti niſi per præſcriptionem, & conſequenter ſolùm per illos non vſus qui præſcriptionẽ fundare poſſunt. Etenim iura ſuprà citata non tam videntur fundata in præſcriptione quàm in renũtiatione; ſemper enim vtuntur his vel æquiualentibus verbis. *Quòd priuilegio renuntiare voluiſti*. Vbi conſideranda eſt doctrina, quam ipſemet P. Suarez ſæpè meritò tradit, quando aliquid per præſcriptionẽ contra me v. g. obtinetur, id non tam fundari in meâ voluntate quàm in iure ita diſponente, & ob iuſtas cauſas volente transferre dominium in poſſeſſorem ſeu præſcribentem. Addo ego vlteriùs, iura, quæ de amiſſione priuilegiorum loquuntur, expreſsè cauſam eius amiſſionis reducere in voluntatem priuilegiati, in voluntariam renuntiationem, &c. ergo malè dicitur ea priuilegia ſolùm amitti per puram præſcriptionem; quæ non fundantur in voluntate illius qui rem amittit.

Attentis verbis Canonum perduntur priuilegia etiam non præiudicantia tertio per non-vſum eorumdem.

Hinc vlteriùs addo, ſi verba & ratio Canonum attentè conſiderentur, etiam poſſe per non-vſum contrarium ſeu per actum contrarium amitti illud priuilegium, quod non eſt in præiudicium tertij; & contra quod præſcribi propriè non poteſt: patet illatio; nam renuntiatio vt talis non ſolùm poteſt verſari circa priuilegia quæ alterum reſpiciunt, ſed etiam circa ea quæ ſunt abſoluta: tam enim ego renuntiare poſſum priuilegio non ieiunandi quàm priuilegio non ſoluendi decimas; ergo iuxta iura tam poteſt vnum quàm alterum & è contrario, per eam renuntiationem amitti.

33\. *Obiectio. Solutio.*

Obiicies fortè Primò, non poſſe rationem legis trahi ad alios caſus diſtinctos, qui in ipsâ lege non ponuntur. Reſpondeo, quando lex dicit, Ideò v. g. amittit priuilegiũ per non-vſum, quia oſtendit ſe illi renuntiare, ſine dubio lex ſupponit propoſitionem vniuerſalem quòd renuntiare priuilegio ſit ſufficiens ad deſtruendum priuilegium; alioqnin ea ratio nulla planè eſſet: ergo, iuxta iura, ſi in aliis priuilegiis ſit vera renũtiatio, erit etiã vera deſtructio priuilegij: vnde in formâ dico ad argumentum, quando ratio eſt per modum motiui intenti, non poſſe trahi ad alias materias,

teriaſ,

teriæ, concedo; quando ratio legis eſt propoſitio aliqua vniuerſalis, vnde lex colligit in hoc caſu ita diſcurrendum, quia in eo talis ratio reperitur, tunc dico neceſſariò ſupponi à lege, eam rationem, vbicumque reperitur eſſe cauſam talis effectus.

Altera obiectio. Secundò obiicies, fatendo doctrinam hanc noſtram ſpeculatiuè quidem veram eſſe, ſi detur ſufficiens ſignum eius renuntiationis, negabis eſſe etiam ſufficientem vt priuilegium amittatur per illum. *Solutio.* Reſpondeo, cùm iura ſupponant, eo ipſo quòd longo tempore quis aduertenter non vtatur priuilegio, eſſe ſignum renuntiationis: ita enim cap. *Accedentibus*, de priuilegiis dicit; vbi hæc habentur, *Cùm enim tanto tempore contra indulta priuilegij decimas ſoluerint; eis renuntiaſſe tacitè præſumuntur:* idem clarius habetur cap. *Si de terrâ.* eodem tit. vbi clariùs additur ratio generalis his verbis, *De priuilegio tamen indulto tanto tempore vobis detrahere voluiſtis, cùm liberum ſit vnicuique ſuo iuri renuntiare.* Quæ vniuerſalis cauſalis ponderanda eſt, & ponderandum à Pontifice, ex longitudine temporis eam renuntiationem inferri; non verò ex eo quòd tertia perſona contra eos præſcripſerit; ergo admittenda eſt tacita renuntiatio per non-vſum ſeu per vſum contrarium; & quidem quæ ad totum priuilegium amittendum ſufficiat.

Hic eſt meo iudicio vnicus modus perſuadendi eam amiſſionem per non-vſum; nam quòd aliqui eam deducant ex materiâ eorum Canonũ, quos citauimus, planè non eſt ad rem; & quoad hoc optimè P. Suarez ſuprà oſtendit eas materias omnes eſſe de priuilegiis reſpicientibus materiá capacem præſcriptionis, quia erat in detrimentum tertij; in aliis autem priuilegiis optimè aſſerit non eſſe poſſibilem præſcriptionem propriam, vt paulò antè ex ipſo retulimus.

SVBSECTIO III.

Quid de tempore aut multitudine actuum contrariorum neceſſariorum ad amiſſionem priuilegij.

34. CIRCA tempus ad amiſſionem priuilegij neceſſarium placet quod docet P. Suarez, non ſtatim amitti per vnum actum contrarium, niſi accedat tempus, quod eſt ad præſcriptionem alioquin neceſſarium. *Per vnum actum nõ retractatũ non amittitur priuilegium.* Illud tamen mihi difficile videtur, quod dicat vnico ſolo actu poſteà non retractato amitti priuilegium, ſi intra decennium non fiat reclamatio; vnde omnino cenſeo, neque eo modo vnum actum ſufficere, ſed multos eſſe neceſſarios: id quod oſtendo meo iudicio efficaciter; nam iura, quæ de hac amiſſione loquuntur, ita longum tempus requirunt, vt ſemper multos actus contrarios eo tempore exercitos fuiſſe ſupponant; vt eo cap. *Si de terrâ*, non dicitur, *Si ſemel decimas perſoluiſtis, & deinde 30 annis non reclamaſtis*, Sed, *Si per 30. annos eas decimas perſoluiſtis*; & eodem modo in cap. *Accedentibus.* ergo, cùm hæc materia renuntiationis odioſa ſit, non debet extendi vltra caſum textus, & vltra rationem vniuerſalem allatã in eis textibus. Id confirmo reſpondendo ad rationem in contrarium: Quòd ſi ſemel quis poſſideat rem aliquam, & intra decennium alter non reclamet, eo ipſo ſine vllo alio nouo vſu præſcribatur cõtra illam rem. *Reſpondetur ad rationem in contrariũ.* Reſpondeo ergo id non eſſe contra nos, quia tunc poſſidetur toto illo tempore illa eadem res, contra quam præſcribitur; ea autẽ poſſeſſio eſt perpetuus vſus illius: at in noſtro caſu non eſt poſſeſſio vlla priuilegij, ſed vſus, vt ſic dicam, particularis; nam qui poſſederit decimas vnius anni, non continuò poſſidet aliorum annorum, nec poſſidet ipſam facultatem non ſoluendi niſi inadæquatè. Id quod euidẽter multis exemplis confirmare poſſem; ſufficiat vnum aut alterum; *Exemplis declaratur concluſio.* ſi v. g. quis vidente domino agri ſemel tranſiuit per agrum illius aut vineam, & poſteà elapſi ſunt decem anni, intra quos, quia nulla fuit data occaſio tranſeundi, nullum nouum actum fecit, neque item dominus reclamauit contra eum primum actum, nemo prudenter dicet, illum alterum poſſe iam allegare poſſeſſionem, & prætendere ſibi eſſe ſemper licitum per illum agrum tranſire; idem eſſet, ſi ſemel fructus aliquos de horto decerpſiſſet vidente domino & elapſo eo decennio vellet prætendere ius ad decerptionem perpetuam: idem, ſi ſemel in ſilua alterius venatus eſſet, & vellet ſine nouo actu poſt 20. annos prætendere ius, eò quòd intra illud tempus alter non reclamaſſet contra eam venationem vnicam.

35. *Obiectio. Solutio.* Dices, Si id non dicamus, non poterit aſſignari certus numerus actuum qui requiratur; ſed cuilibet erit liberum ſic vel ſic philoſophari. Reſpõdeo me in hac materiâ diſcurrere ſicut Pater Suarez & omnes alii diſcurrunt in materiâ conſuetudinis abrogãtis legem: eſt enim hæc deſtructio priuilegii quædam abrogatio legis; nam ipſum priuilegium lex eſt: vt ergo diximus, nec ſufficere vnum aut alterum actum, ſed tot eſſe neceſſarios, vt prudentum hominum iudicio ſufficienter declaretur conſtans voluntas populi de eâ abrogatione, in particulari autem & pro omnibus materiis decidere, quot ſint neceſſarii & ſufficientes moraliter eſſe impoſſibile; ita in præſenti dico, neceſſarios eſſe multos actus, ex quibus homines prudentes colligere poſſint ſufficienter voluntatem renuntiandi ei priuilegio: rationem huius à priori ſtatim reddo ſoluendo ſequentem obiectionem; quæ ſit,

Altera obiectio. Si vnus actus non ſufficit, neque multi ſufficiunt; quia eadem eſt ratio de pluribus, quæ de vno, & è contrario; nam etiã poſt multos factos poſſunt alii fieri, & tamen illi priores præſcribũt contra hos poſſibiles; ergo etiam vnus poterit præſcribere contra poſteriores. *Vrgetur obiectio.* Vrgeo id, Amiſſio priuilegii fieri poteſt per renuntiationem (vt dictum eſt) ſed ad renuntiationem ſufficit ſemel habere voluntatem illius, eámque declarare; ergo ſufficiet vnus actus non minùs quàm plures, quia vnus tam ſufficienter oſtendit voluntatem ſuam, à quâ procedit, quàm ſequentes oſtendunt voluntatem, à quâ oriuntur; quæ cenſetur eiuſdem rationis cum voluntate, à quâ ſimilis primus actus ortus eſt: ergo vel illa voluntas fuit renuntiatiua, & ſic ſufficiet; vel ſi non fuit, nec ſecunda, nec tertia, nec quarta erit, & conſequenter nulla ſufficiet.

36. *Reſpondetur obiectioni, & datur ratio à priori concluſionis.* Reſpondeo, in his rebus moralibus non eſſe conſiderandam ſimilitudinem phyſicã, ſed quid poſſint homines prudenter de eis caſibus iudicare; admitto ergo libentiſſimè, ſi phyſicè res conſideretur, eamdem eſſe rationem de vno actu reſpectu illorum qui poſteà fieri poſſunt, ac de multis reſpectu aliorum multorum poſt ipſos: & idem concedo confirmationi reſpectu voluntatis ſemel vel ſæpiùs declaratæ, nego tamen moraliter idem eſſe; pro quo explicando vtor doctrinâ

 eiuſdem

eiuſdem Patris Suarez, quòd ſcilicet in vnum actum renuntiationis facilè cadit præſumptio alia diuerſa ab animo renuntiandi ſpontaneè; poteſt enim præſumi renuntiaſſe tantùm proprio fauori in hoc negotio particulari, vel in gratiam eius perſonæ, vel ad finiendam ſeu vitandam cõtentionem; addo ego, ſæpiſſimè homines vnâ aut alterâ vice id facere, ne videantur duri exactores, aut parci, ſi nec minimum pomum v.g. permittant accipi in ſuo horto niſi reclamando iuridicè cõtra accipientem: ſupponenda item eſt doctrina à nobis ſuperiùs tradita, ſcilicet hanc amiſſionem priuilegij non fieri ex naturâ rei, & vi ſolius voluntatis priuilegiati; ſed vi acceptationis ipſius Principis; qui alioquin ſolus conſeruat priuilegium.

Ratio concluſionis à priori.

37. Ex his duobus ſuppoſitis vno verbo reſpondeo, Principem voluiſſe ad deſtructionem priuilegij habere ſignum externum, quod oſtenderet animum renuntiandi, ſiue interim re ipsâ ſit talis animus, ſiue non; ad hunc verò finem omnino fuiſſe neceſſarium, vt non ſufficeret vnus aut alter actus cõtrarius vſui priuilegii, quia in vno facillimè eſt deceptio, ob paulò antè dicta; cùm enim actus ille non ſit expreſſa renũtiatio, ſed implicita & ſatis obſcura, oportuit vt talibus circumſtãtiis veſtiretur, quæ reſpectu prudentum poſſint ſufficere ad iudicium ferendum cum certitudine morali de eâ voluntate renuntiandi, alioquin res eſſet planè expoſita infinitis contentionibus: quàm enim facilè vnus actus cõtrarius fit ex innumeris aliis diuerſis motiuis; id quod etiam de duobus, tribus, quatuor dici poteſt; debent ergo eſſe tot, vt poſſint homines ſic dicere, Toties hic homo tacet in hac materiâ aut facit rem, quę eſt contra ſuum ius, vt debeamus ſuſpicari, eum neq; ex errore, neque ob timorem, neque ob aliud motiuum facere, quàm quòd velit cedere ſuo iuri, & ei priuilegio renuntiare. Quæ doctrina habet locum tam in priuilegiis abſolutis, ſeu quę non ſunt in præiudicium tertii, quàm in aliis. Vt enim præſumat Princeps eam volitionem renuntiandi ex vſu contrario, eámque conſeatur acceptare, per accidens ſe habet, quòd priuilegium ſit in præiudicium tertii; vel omnino abſolutum; imò dicere auderem, præſumptionem maximè habere locum in priuilegiis non contrariis alteri, quia difficilior eſt vſus priuilegii, quando nocere cogor tertiæ perſonæ, quàm dum nemini noceo; ergo faciliùs præſumetur quis eo non vti, ne proximo hîc & nunc noceat, etiamſi alioqui nullo modo habeat animum renuntiandi priuilegio in perpetuum, quàm dum non videtur habere aliam cauſam eius non vſus, quàm nolle frui priuilegio.

Ad amittendum priuilegium requiruntur tot actus contrarij quot ſufficiunt ad prudenter indicandum priuilegiatum priuilegio renuntiaſſe.

Hæc mihi videtur eſſe clariſſima totius huius difficultatis explicatio; ex quâ reſpondetur obiectioni alii, quam ſuprà tetigimus ex renuntiatione expreſſâ, quæ vnicè exiſtens ſufficit ad auferendum priuilegium, ergo etiam vnicus actus contrarius. Nego enim conſequentiam; nam expreſſa cùm ſit manifeſta & determinata declaratio eius voluntatis, eſt eo ipſo ſufficiens, niſi probetur aliunde violẽter aut metu extorta: at non-vſus, qui adeò implicitum ſignum eſt eius renuntiationis, non ſufficit ſemel aut bis, niſi toties fiat, vt moraliter, iuxta dicta, non cenſeatur habere homo aliam cauſam quàm renuntiare ei priuilegio.

Satisfit inſtãtie de vno actu expreſſè renuntiante.

38. Quæri ex hoc poteſt, an ſi quis nunquã habuit talem voluntatem renuntiandi, ſed ob alios fines cum vſum contrarium admiſit, cenſeatur etiam in conſcientiâ priuilegium amiſiſſe. Reſpondeo, ſi non defuère aliæ circumſtantiæ externæ neceſſariæ ad probationẽ præſumptionis voluntatis renuntiatiuæ, omnino in conſcientia eũ eſſe priuatum priuilegio. Dico, *ſi non defuère aliæ circumſtantiæ, &c.* nã ſi ille homo poſſit oſtendere, ſe coactum fuiſſe ad eum actum contrariũ, vel ignoraſſe ſe habere illud priuilegium, vel ſemper ſe proteſtatum id non fieri eo animo, ſine dubio tunc nec in conſcientia nec in foro externo priuilegiũ amiſit; imò ſi aliquid ex his reuerà interuenit & deſint iã teſtes, quibus id probetur, licet fortè in foro externo priuari poſſit, tamen in interno non caret eo priuilegio: in reſponſione ergo ſuppono illum nec coactũ, nec ex ignorantia, nec cũ proteſtatione, ſed omnino liberè feciſſe, ac ſolùm defuiſſe interiorem animum renuntiãdi; tunc autem dico reuerà etiam in conſcientia amiſiſſe priuilegium, quia Princeps ideò poſito tali actu contrario externo priuilegium reuocat; ſeu, ideò à principio dedit priuilegiũ præcisè duraturum, quãdiu talis non-vſus non fuerit poſitus; ideò, inquã, illud reuocat Princeps, non quia reuerà neceſſariò & infallibiliter ſupponat ſeriũ animum ei priuilegio renuntiandi, ſed quia præſumitur talis animus; vnde cap. *Accedentibus*, non dicitur, *quia voluiſtis renuntiare*, ſed, *quia eis renuntiaſſe tacitè præſumuntur*: atqui ea præſumptio tũc certiſſima eſt, & reuerà exiſtit; ergo reuerà eſt conditio, quam Princeps voluit ad ablationem eius priuilegij, ergo reuerà illud ablatũ eſt: ſi autem reuerà eſt ablatum, ergo neq; in conſcientia poterit retineri: nam ſi ea conditio, ſub qua Princeps conceſſit priuilegij durationem, non ſubſiſtat, ſiue ea ſit conſenſus internus, ſiue externum ſignum illius, certè priuilegiũ non durabit, quia in manu Principis eſt apponere, quam velit conditionem, dummodò ſit iuſta; certum autem eſt, iuſtiſſimè potuiſſe apponi hanc de qua agimus, maximè cùm forum externum, non dirigatur actibus purè internis in ſe, ſed præſumptis.

An qui ſine animo renuntiandi admiſit vſum contrarium priuilegio, amittat illud in conſcientia.

Reſpondetur affirmatiuè, ſi omnino liberè admiſit vſum contrarium.

Svbsectio IV.

Quid de amiſſione priuilegij per abuſum.

39. Restat iam vt de abuſu priuilegii, quem ſupra vltimo loco poſuimus, breuiter aliquid dicamus; igitur abuſus hîc non ſumitur pro peccato quolibet cõmiſſo à priuilegiato, ratione cuius ſæpè priuari poteſt priuilegio, ſi Princeps attenta grauitate culpæ velit illum ea pœna punire; non agimus ergo hîc de tali peccato, quia per ſe ei non eſt annexa talis pœna, ſed eſt diſparata cum priuilegio. Abuſus igitur vſurpatur pro peccato ex ipſo priuilegio aliquo modo occaſionem accipiente: poteſt autem concipi triplex; Primus exercendo priuilegium plus quàm in eo concedatur (de minori exercitio nihil diximus, quia hic non eſt peccaminoſus per ſe) ſcilicet vel loco, vel tempore non permiſſo, aut in maiori quantitate, &c. Alius abuſus eſt occaſionalis, qui tamẽ non poteſt circa omnia priuilegia reperiri, ſed circa ea quæ dant exemptionem aliquam ab ordinariâ poteſtate: ratione enim huius exemptionis poteſt aliquis occaſionem ſumere liberiùs peccandi. Tertius, quando directè repugnat fini priuilegij; vt ſi Religioſus habens ratione ſtudiorum priuilegium manendi extra Monaſterium, nihil tamen fere ſtudet, directè repugnat fini, ob quem fruitur eo priuilegio.

Abuſus non eſt idẽ quod culpa digna priuatione priuilegij.

Quid ſit abuſus.

Triplex eſt: Primus exercendo plus quàm priuilegium concedat.

Secundus eſt occaſionalis.

Tertius, qui directè repugnat fini priuilegij.

Hoc

Hoc poſtremo regula communis traditur à Simplicio Papâ ca. *Vbi*. diſt. 74. ca. *Priuileg*. 11. q. 3. eam etiam tradidit Innocentius in ca. *Licet*. de regulis,& in ca. *Vt priuilegia*. de priuilegijs, & alibi: *Priuilegium meretur amittere, qui conceſsâ ſibi abutitur poteſtate*. Circa quam regulam Primò obſeruãdum eſt, eam extendi ad omnes hos tres abuſus,quia abſoluta eſt,& cõſequẽter omnes illos cõprehendit; & poſſunt iura adduci ſpecialia jam contra hunc,iam contra illum abuſum.ſed res eſt certa,nec in eâ diutiùs hęrẽdũ.

Quilibet ex his abuſibus tollit priuilegium.

40\. Secundò aduertendum, vi illius legis non incurri eam pœnam ipſo facto; verba enim ſolùm ſonant,*meretur vt priuetur*,non autẽ dicunt,*priuatur*;illa ergo pœna debet infligi poſteà per ſententiam: vbi obſeruandum, ſicut diximus ſuprà agentes de lege pœnali,ſi lex dicat,*Ipſo facto priuati ſint, aut incurriſſe ſe nouerint*, &c. non eſſe neceſſarium ampliùs expectare ſententiam Iudicis,ſed ſtatim incurri;ſi verò dicat,*Sciant ſe incurſuros, aut excommunicandos*; &c. debere expectari ſententiam:ita in præſenti,ſi in ſpecialibus legibus imponentibus per modum pœnæ priuationem priuilegij ob eius abuſum dicatur, *Sciant ſe ipſo facto priuatos eſſe*, &c. tunc non expectandã aliam ſententiam; ſi verò iura non contineant eam expreſſam & actualem comminationem de præſenti,tunc debere expectari ſententiam: quid autem in particulari in quolibet abuſu dicẽdum in hoc puncto, debet ex particularibus iuribus decidi.

Qua tamen pœna vi legis non incurritur ipſo facto.

Tertiò obſeruandum eſt eam amiſſionem priuilegij non ſemper eſſe totalem, id eſt quoad totum priuilegium, quia nec abuſus eſt tantus, vt eam magnam pœnam promereatur, vel etiam ipſæ leges nolunt tam magnam imponere; aliquando ergo amittetur in perpetuum,aliquando ad vnum vel alterum vſum,aliquando etiã ſolum in ordine ad valorem prioris actus, in quo fuit abuſus; vt ſi v. g. Clericus abutens priuilegio exemptionis delinquit,ita vt à ſæcularibus fuerit pecuniâ mulctatus,permittunt iura vt ea pœna valida ſit,nec repetere ei liceat eam pecuniam; per quod tamen in futurũ nihil ei derogatur de valore priuilegij:quid autẽ iura ſtatuant in quolibet abuſu particulari non eſt hîc à nobis explicandum;quia non agimus de particularibus caſibus,ſed doctrinam generalem tradimus.

Abuſus non ſemper tollit priuilegium totaliter.

Sectio VI.

De priuilegij amiſſione per reuocationem.

41\. Revocatio priuilegij ad illum propriè ſpectat,qui priuilegium conceſſit: & de hoc in præſenti pro complemento totius huius materiæ agendum eſt.

Reuocatio ſpectat ad concedentem priuilegium.

Pro quo ſupponendum cum communi priuilegium poſſe conferri vel ſubdito vel non ſubdito (vt ſuprà diximus:) priuilegia ergo conceſſa non ſubdito communiter ab omnibus cenſentur planè irreuocabilia,& meritò;nam ea ſunt per modum donationis ab altero acceptatæ,quã iam non poteſt Princeps reuocare,etiamſi vellet, ſi alter non vult; ſicut ſi illi dedit pallium, non poteſt illud ab eo auferre. Quæ ratio etiam probat de ſucceſſore, quia neque hic habet poteſtatem exuendi alterum ſuo iure.

Priuilegium conceſſum non ſubdito non poteſt à concedente reuocari.

Duæ tamen limitationes ſolent communiter adhiberi:Prima,niſi illud priuilegium fuerit de re notabiliter præiudicante ſucceſſori; tunc enim non cenſetur habuiſſe vim ad eam donandam, niſi pro ſuâ vitâ relictâ ſucceſſori poteſtate eam donationem reuocandi. Secunda limitatio eſt,vt res maneant in eodem ſtatu,& non ſit facta tãta mutatio rerum, vt priuilegium illud iudicetur iam iniuſtum & iniquum;tunc enim deſinit eſſe priuilegium;quod tamen non fit per modum reuocationis, ſed ab intrinſeco per mutationem materiæ; vt contingere poteſt in omnibus ferè legibus. Exemplum ſit: Si Rex Hiſpaniæ aut Galliæ in confinibus donaſſet extraneo aliquem locum cum priuilegio,vt non poſſet grauari milite;certè ſi poſteà Rex ille eâ parte impeditus ab hoſte non poſſet aliter ſe Regnumque ſuum defendere,niſi ibi collocando militem, nemo dicere poſſet validum tunc fore illud priuilegium,& Regem impeditum ad ponendum militem.

Niſi fuerit de re ſucceſſori valdè præiudicãte, aut niſi rerũ ſtatus ita mutetur, vt priuilegium iniuſtum cenſeatur.

42\. Circa priuilegia conceſſa proprio ſubdito Prima conclvsio: Si illud priuilegium ſit per modum contractus, quòd Princeps illud vendiderit ſubdito,iam nõ poteſt illud reuocare, quia Princeps non poteſt à ſubdito auferre rem quæ ſemel eſt propria ſubditi. Non loquor in caſu extremæ neceſſitatis,quando etiam alias res non donatas poteſt Princeps accipere à ſubditis; tunc enim etiam poterit quas vendidit; habebit tamen tunc obligationem poſteà ſubdito ſatisfaciendi: ſed quoad hoc difficultas communis eſt ad alias res non datas per priuilegium aut per venditionem,ideò de eâ nihil amplius.

Priuilegium conceſſum ſubdito per modum contractus non poteſt reuocari.

Secvnda conclvsio: Priuilegium remuneratiuum,quia reducitur ad præcedens,habet enim ſe per modum contractus,etiam non eſt reuocabile,niſi eo modo quo de præcedenti diximus:id quod maximè locum habet, quando ea remuneratio eſt quaſi debita ex iuſtitiâ; quando verò ſolùm ex gratitudine, licet ratio non ita vrgeat, quia gratitudo non tam obligat quàm iuſtitia; quia tamen etiam tunc eſt per modum realis donationis,abſolutè eſt irreuocabile;vt magis conſtabit ex tertiâ concluſione.

Item priuilegium remuneratiuum.

Tertia conclvsio: Etiam priuilegiũ omnino liberaliter conceſſum ſi ſit per modum abſolutæ donationis cum tranſlatione dominij vel iuris in aliquam rem,vt cùm donatur ciuitas,arx, ius vectigalium,&c. non poteſt reuocari, niſi eo modo quo in primâ concluſione vrgente extremâ neceſſitate. Ratio huius eſt eadem quæ præcedentium, quia per talem donationem tranſlatum eſt abſolutè dominium in alterum,ideoque non poteſt Princeps, niſi in eo caſu grauiſſimæ neceſſitatis,ſubditum ſpoliare eâ re; quoad hoc enim Princeps habet ſe ſicuti ceteri homines,qui ſi ſemel rem ſuam donent alteri, non poſſunt eam repetere.

Item conceſſum liberaliter per modũ donationis.

43\. Illud tamen dubium eſſe poteſt, vtrùm, caſu quo ex rationabili cauſa Princeps poſſet reuocare illam donationem,teneretur facere aliquã cõpenſationem;ſicuti,ſi priuilegium venditum auferretur,ob grauem etiam cauſam deberet compenſari. P. Suarez putat non eſſe neceſſariam cõpenſationem,quia veriſimile eſt Principem donantem non ſe obligare ad eam cõpenſationem: ego tamen contrarium cenſeo probabilius;nam cùm abſoluta & liberalis donatio tam faciat rem alterius, quàm ſi per emptionem ab eodem fuiſſet acquiſita; tam defraudatur alter re propriâ in vno quàm in altero caſu; ergo tam exigit compenſationem in vno quàm in altero: ſicut qui mihi furatur rem donatam, non minùs me lædit quàm qui furatur rem emptã: neque ea præſum-

An ſi tale priuilegium reuocaretur, teneretur Princeps facere ſubdito compenſationem. Negat Suarez. Contrarium probabilius.

præſumptio cōditionalis donationis, quā P. Suarez ponit, videtur habere ſufficiens fundamentū, quia in alijs donationibus aliorum hominū non intelligitur, ergo neque in donatione Principis, quia non eſt maior ratio de vnâ quàm de alterâ.

44. QVARTA CONCLVSIO: Priuilegium purè dans facultatē faciendi aliquid contra commune ius, v.g. non ieiunandi, aut non audiendi Sacrum, vel abſoluendi à caſibus reſeruatis, &c. poteſt validè reuocari à concedente. Ita tradit communis doctrina; & experientia paſſim oſtendit ſimilia priuilegia reuocari. Ratio huius eſt, quia etiamſi Papa v.g. abſtulerit pro me legem ieiunij, poteſt eā rurſus ferre pro me, & ex eo capite dicetur tollere mihi priuilegium: vnde facilè reſpondeo obiectioni, quæ poterat ex dictis paulò antè fieri; ſcilicet, etiam in eiuſmodi priuilegiis interuenire donationem acceptatam; quę non videtur poſſe retractari. Reſpondeo enim, etiamſi non retractetur propriè donatio prior, quia tamen de nouo ponitur impedimentum, cuius poſitio eſt in poteſtate Principis, dicitur reuocari priuilegium. Vnde Papa diſpenſans in impedimento matrimonii poteſt ante illud contractum diſpenſationem reuocare, non quidem reddendo nullam donationem præcedentem, ſed de nouo volendo, vt illud impedimentum ſit validum; nam licet diſpenſationem dederit contra præcedentem inſtitutionem impedimenti, non tamen dedit contra futuram: ſicut qui diſpenſat in præcepto præcedenti, non ideò diſpenſat in præcepto futuro: quando verò diſpenſat in voto, non poteſt diſpenſationem reuocare, quia nec poteſt donationem diſpenſationis præcedentis nullam reddere; obligationem verò voti ipſe non poteſt inducere, ſicut poteſt nouam legem circa eamdē materiā ferre. Quæ eſt clara huius rei explicatio.

Priuilegium purè contra commune ius poteſt à concedente reuocari.

Satisfit tacitæ obiectioni.

45. Aduerte tamen Primò, etiamſi validè poſſit dicta priuilegia ſine causâ Princeps reuocare, non tamen illum licitè operaturum; non enim debet Princeps fauores ſuos auferre niſi rationabili de causâ.

Non poſſunt eiuſmodi priuilegia ſine causâ licitè reuocari.

Aduerte Secundò, hanc doctrinā per ſe intelligendam de omni Legiſlatore etiam non ſupremo, reſpectu tamen eorum priuilegiorum quæ ipſe conceſſit; poteſt enim ea reuocare; nā reſpectu illorum habet ſe ac ſi eſſet ſupremus Princeps. Dico *per ſe*, quia poſſet contingere vt Papa v.g. auferret Epiſcopo poteſtatem reuocandi priuilegia quæ ſemel conceſſit; ſicut etiam poteſt ei dare poteſtatem diſpenſandi in legibus ab ipſo Papâ latis; & probabile eſt; diſpenſationem Epiſcopi in iure communi non eſſe ab eo reuocabilem, quia ipſe non poteſt iam nouū ius commune erigere. Verùm hoc decidendum eſt iuxta tenorē poteſtatis conceſſæ ad diſpenſandum in eo iure.

Concluſio ſe extendit ad omnes Legiſlatores reſpectu ſuorum priuilegiorū.

Aduerte Tertiò, ſuperiorem Principem poſſe à fortiori reuocare priuilegia ab inferiori conceſſa, quia habet totam auctoritatem, imò aliquid amplius quàm habet inferior, ſicut diximus agētes de diſpenſatione; è contrario verò, inferiorem non poſſe reuocare quæ à ſuperiore data ſunt ob contrariam rationem, quia non poteſt contra fortiorem ſe, niſi, vt paulò antè dixi, ex ſpeciali aliquâ commiſſione.

Superior Princeps poteſt reuocare priuilegia inferioris.

SECTIO VII.

De modis quibus reuocatio fieri poteſt.

46. IN hoc puncto, ſi reuocatio fiat in ſpecie, deſignando ipſum priuilegium, certum eſt, eam eſſe validam; ideò de hoc modo reuocandi nulla eſt difficultas; ſi verò fit cum terminis generalibus, *non obſtantibus quibuſcumque priuilegijs*, maior eſt difficultas, an omnia omnino comprehendat. Pro deciſione ſuppono, ſolum eſſe ſermonem de vltimo genere priuilegiorum; quæ ſola diximus eſſe reuocabilia, niſi in caſu grauiſſimæ neceſſitatis, qui debet ſpecialiter exprimi: hoc poſito, diſcurrendum eſt, ſicut de reuocatione legum ſuprà diſcurrimus; ac dicendum Primò, Si priuilegia ſint iuris communis (quod, vt ſæpè diximus, Princeps ſupponitur ſcire) omnia reuocari per eam generalem clauſulam, quia lex poſterior reuocat priorem: quod cùm P. Suarez optimè tradat cap. 39. num. 2. miror ipſum cap. 38. dicere, ea priuilegia non reuocari, niſi addatur clauſula reuocatoria legum, eò quòd talia priuilegia iam ſint leges. Quæ duæ doctrinæ non cohærent; nam eſto ea priuilegia ſint ſimul leges; ſunt tamē vera priuilegia, & ſciūtur à Principe; ergo includuntur ſub eo termino generali omnibus priuilegijs. Adde etiam, ſine eā clauſulâ doceri à Patre Suario reuocari leges ipſas in iure per poſteriorem legem eis in actu exercito contrariam; ergo multò magis reuocabuntur additâ clauſulâ expreſsè reuocante: dicendum ergo eſt abſolutè ea omnino reuocari: ab hac tamen regulâ excipiūtur communiter ea priuilegia quæ habent clauſulam generalē, qua cauetur, ne reuocari poſſint, niſi expreſſa de eis mentio fiat; dicimus enim, ea non reuocari niſi per clauſulam reflexam, *non obſtante clauſulâ, vt reuocari non poſſint*, &c. In hac limitatione ego ſuprà dixi, ſi ea priuilegia ſint in iure communi contenta, quia eo ipſo à Principe ſciuntur, probabile eſſe non requiri talem reflexam clauſulam, ſed ſufficere, ſi dicatur, *nullis omnino in contrarium obſtantibus*; nam Papa præcedens non potuit auferre ſequenti vim derogandi eis priuilegiis etiam ſine vllâ tali clauſula; ſi verò ea priuilegia ſint particularia, non reuocari per eam generalem clauſulam, vt iam de omnibus aliis dico.

Priuilegia iuris cōmunis omnia reuocantur per generalem clauſulam.

47. Secunda ergo regula eſt: Particularia priuilegia non reuocantur per eos terminos generales, quia non ſupponuntur ſciri à Principe; vnde ad eorum derogationem debet addi terminus ille, *non obſtantibus etiam particularibus priuilegijs contrarijs*, &c.

Particularia priuilegia non reuocantur per terminos generales.

Tertia regula circa virtualem reuocationem ſit, ſi Princeps ſciens antiquum priuilegium faciat aliquid aut decernat illi contrarium, eo ipſo virtualiter reuocat antiquum. Dixi, *ſi ſupponatur ſcire*; ſi enim non ſupponitur, non poterit illi eſſe voluntaria ea reuocatio: nihil enim volitum quin præcognitum. Ex quâ regulâ infertur, ſi actus ille ſit contrarius priuilegio in iure communi contēto, eo ipſo illi derogare; quia ſupponitur Princeps illud ius ſeu priuilegiū ſcire; ſi verò ſit particulare priuilegium, quod non præſumitur ſcire, illud non reuocari per talem actum: id quod intelligendum eſt, etiamſi particulare reſcriptum contrarium ei priuilegio ſpeciali detur, dummodò de eius reuocatione mentio non fiat. Et ita habetur expreſsè in cap. *Cùm ordinem*, de reſcriptis in 6. & ratio eſt, quia ſi per legem generalem, quæ cum maiori deliberatione fit quàm reſcriptum particulare, non reuocatur priuilegium particulare, multò minùs reuocabitur per illud reſcriptum particulare.

Princeps decernens ſcienter aliquid contrarium antiquo priuilegio cenſetur illud reuocare.

Proponitur difficultas contra allatam doctrinam.

48. Eſt tamen difficultas aliqua contra hanc regulam; nam ſi Papa alicui Legato ſpecialiter cōceſſit

ceſſit poteſtatem in ditione ſuę legationis prouidendi ſeu conferendi quibus velit omnia beneficia vacantia, & poſteà, nullâ factâ mẽtione eius priuilegij, Papa ipſe aliquod ex illis beneficijs conferat Petro v.g. valet ea collatio contra alteram Legati. Ita enim deciditur in cap. *Dudum.* de præbendis in 6. & cap. *Quamuis tibi.* ibidem; ergo priuilegium ſpeciale reuocatur per reſcriptum particulare contrarium, etiamſi de illo nõ

Sententia Suarez, num quã derogari priuilegio antecedenti per priuilegium contrarium Reijcitur Primò. fiat ſpecialis mentio. Propter hos duos textus Pater Suarez docet cap. 39. num. 7. priuilegium primum numquam reuocari per ſecundum priuilegium contrarium, derogari tamen illi ex parte; quia derogatio non videtur eſſe contraria primo priuilegio; quam dicit eſſe ſententiam frequentiùs receptam. In eâ ego duas difficultates reperio: Prima eſt, quòd ſi legatur cap. illud *Dudum.* & ratio, quâ in eo vtitur Pontifex, ablatum certè omnino fuiſſet illud priuilegium Legati, ſi omnes vacantias Papa cõtuliſſet de facto; ergo non ſolùm derogari, ſed omnino auferri poteſt primum priuilegium per contrarium actum ſequentem, licet de facto non fuerit ablatum. Conſequentia eſt bona; antecedens patet, quia Pontifex eo nititur ibi fundamento, quòd licet Legato dederit poteſtatem magnam, apud ſe tamen retinuit maiorem. Quæ ratio etiã probat, quòd non ſolùm vnam, ſed etiam omnes vacantias potuerit conferre; quia eodem modo reſpectu omnium eſt verum, Papam habere maiorem poteſtatem quàm Legatum, quo eſt verum reſpectu vnius vacantiæ.

49. *Secundò.* Altera difficultas eſt, quòd malè dicatur ea derogatio non eſſe contraria primo priuilegio; ſi enim dicat priuilegium, *Omnes conferas*, & derogatio dicat, *Non conferas omnes*, facit iam contradictoriam oppoſitionem, talem, vt nec poſſint diuinitus ſimul ſubſiſtere veræ eæ duæ propoſitiones aut validæ eæ duæ conceſſiones.

Reſpondetur ad propoſitã difficultatẽ. Putarem ergo, obiectionem ex eo textu non eſſe contra noſtram regulã, quia Pontifex in eo caſo ſupponebatur ſcire priuilegium priùs conceſſum; vnde non mirũ, ſi illi derogauerit; ex quo capite ſi rem ex toto illi contrariam ſtatuiſſet, etiã ex toto abrogaſſet: quòd verò ſciuiſſet illud priuilegium, patet manifeſtè ex verbis eius capit. *Aut enim conſiderantes, quòd nos expoſito nobis de poteſtate prædicta Legati, nihilominus litteras,* &c. quo ſenſu intelligo etiam alterum cap. *Quamuis tibi.* quod eiuſdem eſt Pontificis, & videtur in eodem ſenſu ibi locutus, etiamſi non repetat ea verba, *expoſito nobis*, &c. vnde mihi eſt probabile in alijs caſibus, vbi omnimoda ſupponitur ignorantia, non derogari neque ex toto, neq; ex parte; nam id manifeſtè ſupponit cap. *Cùm ordinem.* ſuprà relatum.

50. *Priuilegium per ſententiam reiectũ non abrogatur, ſed reprobatur, niſi ſit in pœnam eius qui dãnatur.* Vltima regula eſt, quando per ſententiam aliquam priuilegium reiicitur, non reuocatur propriè, niſi ſit in pœnam eius qui damnatur, ſed reprobatur. Ita in cap. *Suborta.* de re iudicatâ: ea autem reprobatio poteſt eſſe, vel quia priuilegium illud declaratur ſubreptitium, vel quia iniuſtum. Ratio huius eſt, quia ea ſententia condemnatoria ſupponit vel aliquam incapacitatem in ipſo ſubiecto, vel defectum in ipſo priuilegio, ideóq; illud reprobat. in quo puncto nihil ſingulare occurrit dicendum.

Abrogatio priuilegij per legem tunc incipit, quando lex eſt ſufficienter promulgata. Iam ſolùm reſtat pro complemẽto huius materiæ declarare, quando cenſeatur incipere abrogatio priuilegij. Reſpondeo facilè ex his quæ de legibus irritantibus diximus ſuprà, ſi ea derogatio fiat per legem, incipere, quando lex cenſetur ſufficienter promulgata: ad quod communiter ſufficit, ſi fiat in Principis Curiâ, & labatur terminus ab ipſa lege requiſitus. Vbi aduerte, etiãſi ad hoc, vt lex me obliget ad faciendũ vel omittendum aliquid, debeat non ſolùm vniuerſaliter, ſed etiam mihi in particulari de ea conſtare; quia nemo dirigitur ad operandum, niſi vi cognitionis propriæ; ad effectum tamen irritãdi actus ſeu eorum valorem, item ad auferendum valorem, qui per priuilegium datur actibus, nõ eſſe neceſſum vt de illa reuocatione conſtet priuilegiato, quia Princeps ſola ſua voluntate poteſt eum valorem auferre, vt fuſiùs ſuprà. Hinc noto, priuilegia, quæ ſolùm dant poteſtatem aliquid licitè faciendi aut non faciendi, non orandi, aut comedendi carnes, &c. non reuocari pro vllo, niſi cùm talis reuocatio illi ſufficienter proponitur; quia quamdiu eam ignorat, licitè pergit vi antiqui priuilegii: cetera verò, quæ valorem actui tribuunt, ſi per legem, vt diximus, reuocantur, ſortiri poſſe effectum antequam ad ipſius particularis perſonæ notitiam veniant, ſi tamen ſufficienter aliter promulgata ſit.

Vnde ſi communiter daretur priuilegium pro aliquo Regno contrahendi cum conſanguinea intra quartum gradum, & poſteà per legem publicam ſufficienter in eo Regno publicatam id reuocaretur, nemo dubitaret non fore validum matrimonium contractum ab aliquo priuatim ignorante eam reuocationem: & idem etiam diceren de poteſtate eligendi Confeſſarium, ſi per legem publicam fuiſſet reuocata, & ſufficienter facta promulgatio: quod minùs benè videtur negare P. Vaſquez diſp. 156. cap. 14. ſine diſtinctione affirmans priuilegium non reuocari, donec reuocatio innoteſcat ipſi priuilegiato: ſi verò reuocatio ſit particularis per mandatum particulare, probabiliſſimum eſt, Principem non velle valorem eius actus tollere, donec ea reuocatio homini illi in particulari nota ſit; nam pro particulari mandato non debet intercedere vniuerſalis promulgatio, ſed particularis, & quidem reſpectu illius quem res illa concernit. Et ita etiam docet idem Pater Vaſquez diſp. 150. à num. 27. 51.

Rogabis, qualis debeat eſſe ea notitia, an per nuntium ad hoc miſſum, vt nonnulli volunt, an verò ſufficiant litteræ. Reſpondeo non videre me vllam rationem cur requiratur nuntius, cùm id ex naturâ rei non ſit neceſſum, neque iura id exigant, & nuntius non aliam afferat certitudinem, quàm quæ eſt in ipſis litteris. *Vt reuocatio priuilegij innoteſcat priuilegiato, non requiritur nuntius.* Quòd ſi aliquando ſpecialiter priuilegium detur cum tali conditione, vt non niſi per nuntium reuocetur, id per accidens reputandum erit; ſicut, quòd aliquando Princeps ab ipſo momento ſui decreti reuocet valorem priuilegij, prout poteſt facere; tunc enim non ex generali ratione priuilegij, ſed ex particulari talis effectus prouenit: ad id autem ponderandus eſt particularis priuilegiorum in ſpecie tenor. Et hæc ſatis de totâ hac materiâ priuilegiorum & legum.

TRACTA-

Digitized by Google

TRACTATVS
DE
DIVINA GRATIA, IVSTIFICATIONE ET MERITO.

1. D Thomas multa hic de gratiâ diſcuſsit non extra rem.

P*OST explicatas leges, quæ præſcribunt nobis quid faciendum, quid è contrario omittendum ſit, meritò D. Thomas diſputauit de gratiâ, per quam nobis conſeruntur vires, quibus ſeruare poßimus quæcumque nobis à legibus præſcribuntur. Dico* conferuntur vires, *non quia ſola gratia concurrat (vt ex dicendis ſæpè conſtabit) ſed quia ipſa maximum & præcipuum obtinet locum in eo concurſu. Multa deinde circa gratiam in præſenti diſcutit D. Thomas, quæ non pertinent propriè ad vires productiuas aliquorum actuum; ſed vel ad declarandam formalem ſanctitatem hominis, vel ad dignoſcendum valorem operum meritoriorum vitæ æternæ; quæ tamen non ideò debent reputari à præſenti inſtituto aliena: habet enim ipſa gratia etiam vt ſanctificans maximam connexionem cum bonorum operum productione, vt inferiùs dicemus. Et verò cùm de gratiâ in eâ conſideratione alicubi diſputandum eſſet, non potuit opportunior locus inueniri quàm præſens. Nam licet in genere operandi non conueniant duæ illæ gratiæ; in genere tamen doni aut beneficij diuini, ſub quâ conſideratione maximè de illis agendum erit, ſummam inter ſe connexionem habent.*

Vtraque gratia conuenit in genere doni.

De gratia in tota hac latitudine tractant omnes interpretes D. Thomæ in hoc loco, alij verò cum Magiſt. in 2. diſt. 27. & 28. & in 3. diſt. 23. Luiſius Turrianus proprio Tomo; vbi tamen ſolùm videtur feciſſe compendium Tractatus Patris Vaſquez: fuſißimè verò P. Suarez tribus ſpecialibus Tomis hanc materiam eleganter diſcußit; duo editi ſunt; medius, quia materiam de alijs continet, quæ typis prohibita eſt, adhuc lucem non vidit. Ego verò, quod in alijs materijs præſtiti, certa ab incertis, res à vocibus diſtinctè ſecernendo, ipſa Dei gratia adiuuante, in præſenti maiori cum diligentia præſtabo, quia video in immenſum ferè hanc materiam extendi, fortè ob non ſufficientem diſtinctionem vocum à rebus, & obſcuram ſtatus multarum quæſtionum propoſitionem, ac denique ob difficultates aliquas leuioris momenti diſcuſſas, ac ſi grauiſſimæ eſſent.

Quid faciat hanc materiam de gratiâ tam intricatam.

DISPVTATIO XXXV.
Proœmialis de gratiâ adiuuante: vbi, reiectis erroribus, declarantur quæ inter Catholicos ſunt certa.

SECTIO I.
Significatio gratiæ, & tres primæ diuiſiones illius.

2. Quid gratia.

GRATIAM idem ſignificare quod beneficium collatum ſine merito recipientis, ſeu liberaliter, eſt extra controuerſiam tum apud Latinos auctores, tum apud Sanctos Patres, Theologos, & Philoſophos; quorum omnium teſtimonia omitto: res enim eſt magis clara, quàm vt eiuſmodi confirmationibus indigeat. Aliqua adducit P. Suarez Tom. 1. prolegom. 3. cap. 1. & ſeq. & P. Tannetus quæſt. 1. dub. 1. & Turrianus diſput. 1. dub. 1. In hac ſignificatione vſurpamus in præſenti vocem hanc; nam quòd aliquando

Digitized by Google

Gratia pro amore.

quando accipiatur pro amore ipſo, à quo oritur beneficium illud, magis fit per tropum, attribuẽdo cauſæ nomen effectus, quàm quòd propriè eum amorem ſignificet: *Pro gratitudine.* accipitur item aliquando pro gratitudine, cùm quis ob acceptum beneficium ſe exhibet collatori liberalem, gratum, &c. ſed hæc ſignificatio eſt extra intentum noſtrum: *Pro elegantiâ formæ.* accipitur etiam pro pulchritudine exteriori, iuxta illud Prouerb. 31. *Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo.* Verùm & hæc acceptio omnino eſt aliena à tractatu præſenti, ſicut & aliquę aliæ quæ adduci ſolent; ſufficiat nobis declaraſſe quæ ſit propria huius loci.

Hic ſumitur gratia pro dono liberali.

In eâ ergo ſignificatione quia dona & beneficia, quæ alteri poſſunt conferri (maximè creaturæ à Deo, de cuius gratiâ in præſenti diſputamus) ſunt innumera; ideò diuidi gratia poteſt varijs modis: vt autem eas diuiſiones meliùs intelligamus, ſupponenda eſt doctrina certa & Catholica, ſcilicet, mundum creaturaſque omnes ita liberè à Deo productas, vt planè potuerit vel nullas omnino, vel non has, ſed alias diuerſas creare. De quo puncto fuſiùs egi Tomo. 1. diſp. 27. ſect. 1. & 2.

Creatio eſt gratia.

Diuiſiones gratiæ.

Hoc poſito, ipſa creatio beneficium eſt liberale, ideóque vocari meritò poteſt gratia, propriè loquendo; quia item præter hoc donum contulit aliud creaturis rationalibus, homini & Angelo, eleuando illas ad finem ſupernaturalem viſionis beatæ, ac aliorum donorum in entitate ſuâ omnino excedentium vires ipſius naturæ rationalis, ideò diuiditur Primò gratia in gratiam illam creationis & gratiam hanc redemptionis per Chriſtum. *Gratia creationis & redemptionis.* Circa quod ſecundum membrum aduerte, licet latiùs pateat gratia in ordine ſupernaturali quàm gratia redemptionis; Angeli enim & Adam ante peccatum habuerunt gratiam ordinis ſupernaturalis ſine eâ redemptione; quia tamen in præſenti de hominibus ſolis præcipuè diſputamus, & Adamus eam gratiam independenter à Chriſto datam nõ niſi breuiſſimo tempore retinuit, eo ſcilicet quo in Paradiſo ante peccatum manſit; ideò gratia ad ordinem ſupernaturalem ſpectans ordinariè ſolet à Sanctis Patribus & Theologis vocari gratia redemptionis Chriſti: quibus terminis Auguſtinus & Concilia olim contra Pelagium vſa ſunt: hic enim hæreticus non aliam videbatur agnoſcere gratiam quàm creationis: vel ſaltem non fatebatur illam aliam eſſe neceſſariam ad ea omnia opera eoſque fines, ad quos Eccleſia eam requiri meritò docet, vt inferiùs oſtendemus.

Gratia ordinis ſupernaturalis vnde dicta gratia redemptionis per Chriſtũ.

Gratia per Chriſtum gratia non per Chriſtũ. Oſtenditur diuiſionem ſub his terminis parum vtilitatis habere.

Igitur ea prima diuiſio alijs terminis traditur, vt gratia alia dicatur per Chriſtum, alia verò non per Chriſtum: quibus vocibus frequenter vtuntur multi, putantque per eas ſe ſatisfacere varijs difficultatibus. Verùm ego exiguam in eâ diuiſione ſub eis terminis vtilitatem inuenio pro diſputationibus præſentibus; nam ſuppono *τὸ per Chriſtum* ſolùm denotare interceſſionem & meritum Chriſti: rurſus etiam ſuppono, omnes gratias etiam in ordine naturali, & verò ipſam creationem, &c. potuiſſe eſſe per Chriſtum: potuit enim Chriſtus petere à Deo vt ego crearer, vt à tali vel tali parente naſcerer, hoc vel illud ingenium haberem, &c. imò de facto ita contigiſſe vt probabiliſſimum defendemus infrà. Tertiò ſuppono, omnes gratias quantumuis ſupernaturales potuiſſe etiam dari à Deo Chriſto: ſicut enim ipſius Chriſti humanitati ſine vllis meritis dedit ſummam gratiarum, nempe vnionem hypoſtaticam, ita potuit & alijs alia etiam dona largiri. Ratio à priori eſt clariſſima, quia ea omnia quæ Deus poteſt dare rogatus, poteſt etiam non interuenientibus precibus; ſicut in humanis, ea quæ quis poteſt donare ad petitionem alterius poteſt à ſemetipſo ſine precibus.

3\. *Gratia per Chriſtum & à ſolo Deo in quo conſiſtat.*

Ex his infero, differentiam gratiæ per Chriſtum & gratiæ à ſolo Deo purè putè conſiſtere in eo, quòd Deus de facto aliqua det per Chriſtum propter eius merita, alia verò independenter ab illis; vnde vltimò concludo, dona ipſa in ſe & reſpectu noſtri non eſſe maiora, nec magis neceſſaria aut vtilia, eo quòd dentur propter merita Chriſti, quam ſi à ſolo Deo donarentur: vnde fit, vt ex naturæ infirmitate, ex finis nobilitate, ex occaſionum aut difficultatum magnitudine nequeat vllo modo inferri ſpecialis neceſſitas gratiæ per Chriſtum præ altera quacumque gratiâ. Neque hæc diuiſio poteſt eſſe vtilis ad explicandam vel Dei liberalitatem, vel certè noſtrã imbecillitatẽ. Pro quo tamen paſſim hac diſtinctione auctores multi vtũtur, vt dixi; ſed de hoc redibit infrà nobis ſermo; iam ad alias diuiſiones.

Gratia, eò quòd per Chriſtum detur, non eſt magis neceſſaria quàm quacumque alia.

Variæ ſubdiuiſiones gratiæ.

Quia intra quemlibet ex duobus ordinibus & creationis & redemptionis poſſunt eſſe diuerſiſſima dona & fauores Dei, idcircò etiam poſſunt eſſe variæ ſubdiuiſiones gratiæ. Explico id: Ad ordinem creationis pertinet, quòd homo habeat ſenſus omnes naturales integros & perfectos; quòd polleat ingenio bono; quòd à nobilioribus, ditioribus, &c. parentibus naſcatur, &c. Igitur, præter beneficiũ ſeu gratiam ipſam creationis, id eſt, quòd homo ſit abſolutè creatus, poſſunt eſſe aliæ diuerſæ gratiæ, ſanitatis, ingenij, nobilitatis, fortitudinis, diuitiarum, &c. eodem modo, quia intra ordinem ipſum eleuationis ad finem ſupernaturalem diuerſiſſima ſunt dona, diuerſæ etiam eſſe poſſunt ſubdiuiſiones.

Gratia redẽptionis permanens. Gratia redemptionis tranſiens.

Prima ergo diuiſio gratiæ redemptionis ſit in permanentem ſeu habitualem, & in tranſeuntem: hæc eſt auxilium actuale, inſpirationes, illuminationes, &c. illa verò habitus ipſi ſupernaturales, qui manent in animâ, eam & ornando & ſuo etiam tempore iuuando, ſeu ſimul cum eâ concurrendo ad operationem honeſtam.

4\. *Gratia redemptionis ſanctificans alia non ſanctificans.*

Alijs terminis eadem ſubdiuiſio traditur, in ſanctificantem, & non-ſanctificantem: hanc ſecundam nonnulli vocant gratiam gratis datam, ſed immeritò; nam etiam gratia ſanctificans liberaliter ſeu gratis donatur. Meliùs ergo ſub terminis à nobis poſitis traditur: Sanctificans dicitur illa, quæ formaliter per vnionem ſui cũ ſubiecto illud reddit iuſtum ac ſanctum; non ſanctificans; quæ hunc effectum non præſtat, etiamſi ordinetur ad illum: vnde colliges malè à nonnullis ſub ſanctificante cõprehendi auxilia & actus bonos, inſpirationes, &c. hæ enim, etiamſi aliquo modo diſponant ad ſanctificationem, non tamẽ ideò ſunt ſanctificans; alioquin ſi ob eam ordinationem dicantur gratia ſanctificans, nulla erit gratia, quæ non debeat talis dici; ipſa etiam Prophetia, genera linguarum, &c. ordinantur enim hæc omnia ad ſanctificationem propriam vel alienam. Aduerte tamen, aliquando gratias illas, quæ non ſunt ad augmentum propriæ habitualis gratiæ & gloriæ, ſed ad aliorum vtilitatem, vocari gratis datas; qualis eſt Prophetia, interpretatio ſermonum, &c.

Auxilia & inſpirationes non ſunt gratia ſanctificantes.

Quæ gratiæ vocentur gratis datæ.

SECTIO II.

Duæ vltimæ diuiſiones gratiæ.

5. TERTIA diuiſio reſpectu gratiæ vt ſic, ac ſecunda reſpectu gratiæ redemptionis, eſt in excitantem & adiuuantem. Pro quo aduerte, nō includi propriè in vllo ex his membris gratiam ſanctificantem quà talem, quia ea ſecundùm hũc conceptum neque excitat, neque iuuat, eſto, vt dicemus infrà, noſtra gratia ſanctificans ſimul ſit idem realiter cum habitu charitatis; quod tamē, vt infrà dicam, eſt extra conceptum ſanctificandi; ac proinde ſubdiuiſio hæc non continet omnem gratiam ſupernaturalem: ex quo capite non videtur eſſe bona. Sed quidquid de hoc ſit, gratia excitans ea dicitur, quâ Deus hominem quaſi dormientem ſuſcitat, vti alterum olim Eliam, vt grandem in cælum viam vel de nouo ineat, vel proſequatur inchoatam, iuxta illud Apocal. 3. *Ecce ſto ad oſtium & pulſo*: hoc fit per actus intellectus ſupernaturales; quos, ſiue concurrat actu ſiue non noſter intellectus (quod ad præſentem difficultatē parum attinet) in nobis Deus ipſe excitat, ideóque non ſunt nobis formaliter liberi: præſtat etiam id per complacentias aliquas ſupernaturales erga bonum honeſtum; quæ etiā excitantur in nobis ſine nobis: quam vltimam particulam ita intellige, non quòd à nobis non producantur, ſed quòd nō fiāt liberè, ſed neceſſariò: excitari autem ſolent inſpirationes illæ ab Angelis, vel nos ponendo in occaſionibus, vnde earum ſpecies acquiramus, vel certè acquiſitas commouendo: nam Angelus non habet virtutem phyſicam productiuā immediatè in nobis actuū intellectus & voluntatis, aut ſpecierum pro illis actibus neceſſariarum; excitatis verò eiuſmodi ſpeciebus concurrit Deus diuinitus ad productionem earum cognitionum ſeu inſpirationum ſupernaturalium; quas ad omnes actus ſupernaturales voluntatis neceſſarias eſſe dicemus infrà.

Gratia excitans quid.

Illuſtratio & pia motio fiunt in nobis ſine nobis.

Inſpirationes excitantur ab Angelis.

6. Aduerte tamen, aliquando has gratias excitantes eſſe in ſe naturales; nam cogitatio naturalis de breuitate vitæ, de morte amici, &c. ſolet iuuare ad bonum propoſitum concipiendum, non tamen determinando immediatè ad actus ſupernaturales voluntatis: debet enim cognitio immediatè determinans ad amorem ſupernaturalem eſſe eiuſdem ordinis & ſupernaturalis, ſicut ipſe amor; prout cōmuniter dicitur non poſſe voluntatem ad amorem ſpiritualem determinari formaliter niſi à cognitione ſpirituali: de quo in libris de Animâ egi oſtēdens, ita id connaturaliùs fieri, vt tamen nulla ſit repugnantia in eo, quòd diuinitus anima per cognitionem materialem determinetur ad amorem ſpiritualem: id quod puto etiam dicendum de naturali reſpectu ſupernaturalis in ordine ad eamdem potentiam abſolutam. Poteſt autem iam hîc eſſe difficultas, quomodo peccatores vel Gentiles, qui omni principio ſupernaturali carent, poſſint habere eos actus ſupernaturales gratiæ excitantis. Reſpondeo facilè, eos fieri ab auxilio Dei extrinſeco, ſicut & ab eodem fit actus contritionis vel amoris Dei ſuper omnia, quo peccator ſe diſponit ad gratiam: an autem ſemper Deus ſit paratus ad concurrendum cum eis ad actus ſupernaturales, vel ſolo certo tempore, & quando, dicetur ex propoſito infrà diſp. 41. ſect. 4.

Gratia excitans in ſe aliquando eſt naturalis.

Cognitio naturalis non determinat immediatè ad amorem ſupernaturalem propter improportionem.

Excitatio in peccatore vel Gentili fit ab auxilio Dei extrinſeco.

7. Nunc ad alterum membrū diuiſionis, ſcilicet ad gratiam adiuuantem, veniamus. Ea igitur omnia quæ ſe tenent ex parte principij influentis in actus ſupernaturales, & quæ ſimul cum potētiâ concurrunt, dicuntur gratia adiuuans. Poteſt autem dici adiuuans in actu ſecundo, quatenus actu concurrit; vel adiuuans in actu primo, quatenus eſt potens ad concurrendum, licet actu non concurrat. Circa hanc diuiſionem moueri ſolet difficultas, an gratia excitans ſuprà explicata, id eſt bonæ inſpirationes & complacentiæ ſupernaturales influāt etiam phyſicè in conuerſionem noſtram, & conſequenter, an etiam dici queant gratia adiuuans. Affirmant aliqui eò quòd Tridentinum doceat nos cooperari gratiæ excitanti; ergo etiam illa nobiſcum operatur. Hoc fundamentum valdè eſt leue, nam cooperari paſſim dicitur etiam reſpectu aliarum cauſarum, quæ phyſicè non influunt: ſic qui conſilio, præcepto, promiſſione, &c. aliquem iuuat, dicitur cooperari cum altero; ergo hinc non infertur influxus phyſicus. Confirmo: Etiam Tridentinum docet fidem cooperari bonis operibus iuſtorū: atqui in omnium ferè ſententiâ fides non influit efficienter in actum charitatis hominis, ergo cooperari apud Tridentinum non ſignificat influxum phyſicum: idem eſt, quando peccator habens fidem & ſpem excitatur per Dei inſpirationem ad actus harum virtutum, qui etiam in ſententiâ horum, cum quibus ago, non procedunt ab eis inſpirationibus, ſed ab habitibus fidei & ſpei; & tamen etiam tunc ex mente Concilij cooperamur inſpirationibus, ergo.

Gratia adiuuans.

Adiuuans in actu primo in actu ſecundo.

Gratiam excitantem fieri adiuuantem per influxum phyſicum non probatur ex Tridentino.

8. Secundò argumentantur: Connaturalius eſt tribuere cauſis ſecundis concurſum, quàm ad ſolum Deum recurrere; ergo cùm ibi ſint cauſæ ſecūdæ, debemus illis illum influxum tribuere. Hæc ratio nulla eſt, quia non debemus cauſis ſecundis tribuere concurſum proprium Dei vt cauſæ primæ; in hos autem actus (vt ſtatim dicemus) etiamſi non concurrant efficienter gratiæ excitantes, nullū alium Deo tribuimus quàm cauſæ primæ, ergo. Reſpondeo Secundò, falſum eſſe, cuilibet creaturæ ſtatim tribuendum concurſum, & non recurrendum ad Deum: id enim ſolùm debet fieri, quando cauſa ſecunda eſt proportionata; eam autem proportionem non dari in his gratijs excitantibus oſtendam ſtatim.

Nec rationalis influxus probari poteſt.

Igitur dicendum eſt eas gratias excitantes nō concurrere efficienter: probo id ex principijs de animâ, vbi oſtendi, cognitionem non concurrere efficienter ad amorem, ſed ſolùm directiuè illuminando. Addo, etiamſi eum concurſum concederemus, adhuc manere integram difficultatem, quâ in ſecundo argumento vtuntur aduerſarij; quale ſcilicet ſit principium ſpeciale eleuās voluntatem ex parte ſui in ordine ad eos actus ſupernaturales; nam concurſus cognitionis eſt generalis, ergo præter illū debet aliquid ex parte potentiæ aſſignari; propter quod præciſè videntur hi auctores tribuere actiuitatem talibus gratijs excitantibus.

Gratia excitans non poteſt dici adiuuans.

9. Quòd ſi ideò dicas Primò, eam gratiam ſpecialiter eleuari à Deo per potentiam obedientialem vt concurrat; Contrà, quia hoc gratis omnino dicitur, imò contra principium apud omnes receptiſſimum, ſcilicet, connaturalius eſſe vt deficiente cauſâ propriâ creatâ Deus ſolus producat effectum, quàm vt faciat vnum miraculum eleuando diuinitus inſtrumentum aliquod improportionatum, vt operetur per potentiam obedientialem.

Primò replica aduerſariorum refellitur.

Quòd

Digitized by Google

vti & Secunda.

Quòd ſi Secundò reſponderis, eos actus naturâ ſua habere virtutem concurrendi in cõſenſum voluntatis, multi id impugnabunt, eò quòd illi actus cùm ſint ſupernaturales, naturâ ſuâ ſupponũt in ſubiecto gratiam & alios habitus, ac conſequenter iam ſupponunt alia principia magis proportionata; vnde ipſi naturâ ſuâ non poſſunt eſſe operatiui loco habituum. Hæc tamen impugnatio leuis eſt; nam multæ ſunt excitationes ſupernaturales, quæ non poſſunt ſupponere vllo modo hominem iam exiſtẽtem in gratiâ, omnes ſcil. illę quibus homo excitatur vt habeat contritionem de peccato, de quo illam non habuit, ſeu, vt ſurgat à peccato; item omnes illæ, quibus primò homo diſponitur ad credenda myſteria fidei quę priùs non credideтat, etiamſi ſine peccato ea non crediaiſſet; ergo ſaltem inſpirationes eiuſmodi, quandoquidem non ſupponunt naturâ ſuâ hominem in gratiâ, ſed potiùs ad obtinendam illam eum prouocant, poterunt eſſe productiuæ talium actuum, vt dicebat ſecunda reſponſio.

Aliorum impugnatio leuis.

Melior impugnatio Secũdæ reſpõſionis aduerſariorum.

Meliùs ergo illa inde impugnatur, quòd connaturalis ea virtus, quam tribuit inſpirationibus, ſine vllo prorſus fundamento ponitur; ſufficientiſſimè enim earum efficacia explicatur per hoc, quòd impellant proponendo bonum & quaſi ad illud hortando; nec eſt alia actiuitas phyſica neceſſaria: id quod oſtenditur à ſimili ex cognitione naturali, quæ nõ minùs allicit & inclinat voluntatem ad amorem naturalem, quàm inſpirationes diuinæ ad amorem ſupernaturalem; nec tamen propterea vllus dixit cognitionem naturalem influere phyſicè (etiamſi fortè ob alias rationes id dicatur;) ergo propter hanc inclinationem non debet id ſpecialiter tribui actibus cognitionis ſupernaturalibus ſeu inſpirationibus diuinis magis quàm naturalibus.

Inſpiratio ita influit in cõſenſum, ſicut cognitio naturalis influit in voluntatem.

10. *Oſtenditur id Secundò.*

Secundò idem oſtendo, quia omnes illi actus ſupernaturales, qui ſupponunt hominem iam in gratiâ vel eum habitu ſupernaturali, non habent eam virtutem, etiãſi excitent ad nouos actus, cùm enim naturâ ſuâ ſupponant ibi habitum, non habent naturâ ſuâ vim concurrendi loco illius; & quoad hoc habet locum argumentum recentiorum ſuprà poſitum; ergo nec alij id habent. Patet ex dictis conſequentia, quia eadem eſt inclinatio in vtroque actu; nec eſt ratio, cur id debeat aliquibus concedi, cùm in aliis ſine eâ virtute omnia perfectè ſaluentur.

11.

Gratia operans & cooperans:

præueniẽs & concomitans.

Præcedens diuiſio ſolet aliis terminis tradi, vt, quam diximus gratiam excitantem, vocetur operans; quia nos nõ cooperamur illi liberè, vt ſuprà inſinuaui; adiuuãs verò dicatur cooperans. Adhuc ſolet eadem diuiſio tradi ſub nomine gratię præuenientis; ea eſt excitans; præuenit enim noſtram libertatem, & concomitantis ea eſt cooperans: dicitur verò concomitans, quia nobiſcum concurrit ad actum. Addi etiam ſolet tertium membrum huic diuiſioni, ſcil. gratia ſubſequens, quam aliqui putant eſſe eamdem cum concomitante, nomen tamen ipſum ſubſequens videtur oppoſitum ſignificare. Meliùs ergo poteſt ea dici gratia ſubſequens, quæ in præmium noſtrorum operum datur; & ita expreſsè videtur Auguſtinus accepiſſe lib. de Naturâ & gratiâ contra Pelag. cap. 35. vbi loquens de gratiâ dicit, *ſubſequitur vt glorificemur.*

Quid gratia ſubſequens.

Aduerte, ſicut in præmium non ſolùm datur gratia habitualis, ſed etiam actualis, auxilia, & nouæ vocationes, &c. ita hæc omnia reſpectu operis præcedentis dici poſſe gratiam ſubſequentem, reſpectu verò nouorum operum, ad quæ excitant, & quæ deinde efficiunt, dici poſſe excitantem, concomitantem, ſeu cooperantem.

Gratia ſufficiens & efficax.

Vltima diuiſio ſit in ſufficientem, & efficacem, illa dicitur, quæ poteſt effectum cauſare, non tamen de facto cauſat; hæc verò, quæ actu illum producit. De quâ diuiſione infrà nos aliquid dicemus.

Sectio III.

Quæſtiones aliquot de nomine breuiter expediuntur.

11.

QVia ſæpè quæſtionibus de voce obſcurantur aliæ de re, & in eis ex mala intelligentiâ multum temporis inſumitur, breuiter in hac ſectione ſimul aliquot quæ ad voces pertinent inſinuabo, vt deinceps liberiores ſimus ad eas quæ ad rem ſpectant.

Svbsectio I.

Expeditur prima quæſtio: vbi, an omne donum Dei ſit per Chriſtum.

PRimò igitur fuit diſputatum à nonnullis, vtrùm omne donum gratuitum Dei ſit vera gratia Dei: de quo P. Suarez proleg. 3. cap. 2. Cui reſpondeo vno verbo, iuxta dicta paulò ante, omninò poſſe & debere ita vocari; quia (vt oſtendimus) gratia & beneficium ſeu donum Dei gratuitum idem eſt; & τὸ *gratuitum* deriuatur à gratiâ: vnde ſub his terminis quæſtio eſt planè impertinens.

Omne donum Dei eſt vniuerſaliter gratia.

Strictiùs ſumũt gratiam Concilia, Patres & Theologi.

Illud tamen debet Primò notari, in ordinaria phraſi Conciliorum, Patrum & Theologorum non accipi gratiam in ea vniuerſalitate; ſed pro dono gratuito Dei, quod tamẽ ſit vltra ordinem creationis, & vltra ordinem earum rerum quæ creationem quaſi connaturaliter conſequuntur, ordinetúrque ad finem viſionis beatæ.

12.

Secundò nota, poſſe de re circa hoc moueri quæſtionem, vtrùm ſiue omne donum gratuitum Dei dicatur gratia illius, ſiue nõ, de facto tamen omne illud detur ex meritis Chriſti. De qua etiam quæſtione P. Suarez agit eo capite. Videntur aliqui affirmare: quorum fundamentum illud eſt, quòd cùm præuiſo peccato ſtatim Deus decreuerit Chriſtum Redemptorem, & ex eius meritis motus fuerit ad dandam gratiam Adamo, qua hic ſanctè voluerit humanum genus multiplicare (de quo fuſiùs Deo dante in materia de Incarnatione) ſine dubio Chriſtus fuit ſufficienter prior vt omnia dona hominibus decernerentur: aliunde autem id videtur ſpectare ad magnam Chriſti excellentiam; ac deniq; merita ipſius habuêre ſufficientem condignitatem cum tali præmio; neque vlla ratio eſt cur id negetur; imò cùm dicamus, ſanctam volitionem, qua Adam v.g. voluit generare filium, fuiſſe ex meritis Chriſti, neceſſariò debemus dicere, omnium reliquorum hominum generationẽ ſaltem mediatè eſſe ex iiſdem meritis. Hoc modo audiui diſcurrentes quoſdam recentiores. Suarez verò ſuprà, vt dixi, quæſtioné mouens non videtur illã omnino reſoluere; nã cùm in ratione dubitandi ponat exemplum in ſcientia Ariſtotelis & arte pictoria Apellis, quæ non ordinantur ad ſalutem animæ; dum tamen quæſtioni reſpondet, ſolùm videtur docere,

Fundamentũ recentiorum aſſerentium omne donum Dei gratuitũ dari ex meritis Chriſti.

P. Suarez nõ reſoluit quæſtionem.

Digitized by Google

gratiam omnem ad beatitudinem ordinatam eſſe per Chriſtum; rationem tamen affert vniuerſalem, quia omnia dona data hominibus à Chriſto redemptis cedunt in maiorem ipſius Chriſti gloriam: quòd ſi dentur per Chriſtum, conciliat magis amorem eorũdem hominum cum Chriſto: Eccleſia item quidquid petit à Deo ſiue ſpirituale ſiue temporale, per Chriſtum petit: vnde inferunt, Ergo omnia dona Dei ſunt per Chriſtum. Hæc Suarez.

13. *Quomodo in hac quæſtione diſcurrẽdum.*

Ego in hac quæſtione breuiter ſic diſcurrendum cenſeo. Primùm, vt non omnis gratia etiam habitualis ſit per Chriſtum, quia (vt alibi cum cõmuni oſtendi contra aliquos) nec Angeli, nec Adamus ante peccatum gratiam habuêre per Chriſtum. Secundò cenſeo, de ceteris donis etiam creationis poſt peccatũ Adami, valdè probabilem eſſe diſcurſum illum à nobis paulò antè factum, iuxta quorumdam mentem, & quidem quoad poſſibilitatem omnino eſſe certum; probabiliter item me dicturum, omnium hominum futurorum creationem determinatè Chriſtum fuiſſe promeritum, ac proinde ſaltem mediatè omnia ea dona per Chriſtum eſſe collata.

Obycitur D. Auguſtinus.

Obijcies Auguſtinum Epiſtolâ 105. vbi ait, *Chriſtus non pro vllis vt homines naſcerentur, ſed pro impijs mortuus eſt, vt iuſtificarentur:* quo loco ſæpè aliqui vtuntur ad docendum nulla talia dona eſſe per Chriſtum. Reſpondeo Auguſtinum ſolùm voluiſſe docere, primarium & vltimum finem mortis Chriſti non fuiſſe natiuitatem hominum, ſed eorum ſalutem æternam; at ipſum non negare, in ordine ad eumdem finem promeruiſſe Chriſtum natiuitatem hominum; nam ſaltem de multis, quos per interceſſionem Sanctorum & per ipſum Chriſtum parentes obtinuêre, non potuit id negare Auguſtinus; & tamen vniuerſaliter eo loco de omnibus id negare videtur.

Explicatur mens diui Auguſtini.

Deinde, eſto Chriſtus non ſit mortuus, vt plueret; negare tamen nemo poteſt ſæpè pluuiam obtineri ex meritis Chriſti, ſaltem quia tunc ordinatur aliquo modo ad finem ſupernaturalem. Ergo ſolùm ibi agit Auguſtin. de primario fine. Eodem modo explicanda ſunt aliqua alia loca eiuſdem Sancti & aliorum, quando dicunt, Chriſtum non veniſſe vt nobis temporaria dona promereretur.

Quo ſenſu SS. Patres negent Chriſtum meruiſſe nobis dona temporalia.

Tertio dico, vtrùm etiam Chriſtus Dominus nõ ſolùm mediatè modo explicato promeruerit omnia dona ſpecialia, ſed etiam diſtinctè, ſuppoſitâ etiam creatione hominum, meruerit, quòd hi

14.

habuerint bonum ingenium, illi ſanitatem, &c. etiam quando talia dona non ordinantur ad ſalutem æternam; & conſequenter, ſi dicamus auxilia naturalis congrua ad benè operandum eſſe ſpeciale Dei donum (de quo paulò pòſt) an conſequenter debeamus dicere ea auxilia eſſe gratiam per Chriſtum, valdè dubium eſt; & vtraque pars poteſt probabiliter ſuſtineri: ego autem probabilius iudico data eſſe per Chriſtum, & eſſe gratiam Chriſti.

Auxilia naturalia congrua probabilius ſunt gratia per Chriſtum.

Obſeruo tamen, etiamſi re ipſâ ſint eo ſenſu gratia Dei & per Chriſtum, non continuò nos eſſe in ſententiâ Patris Vaſquez, qui nullũ opus bonum dicit fieri poſſe ſine gratiâ per Chriſtum; ille enim ſpecialiter dicit eſſe Chriſti gratiam ea auxilia, eo ſenſu quo negat bonum ingenium Ariſtotelis, ſcientias ſpeculatiuas, diuitias, ſanitatem ſenſuum integritatem, ceteraque bona naturalia eſſe gratiam; nos verò in eodem ſenſu omnia ea naturalia dona & auxilia dicimus eſſe gratiam Dei & per Chriſtum, ideoque in ſenſu rigoroſo Sanctorum Patrum & Conciliorum, quando contra Palagium & Semipelagium vſurpant vocem illam *gratia*, non dicimus talia dona eſſe gratiam Chriſti, vt obſeruauimus paulò antè: vnde reſolutio hæc non eſt contraria his quæ dicemus infrà, poſſe ſcilicet eſſe multa bona opera moralia ſine gratiâ per Chriſtum cum concurſu naturaliter debito libero arbitrio; ibi enim hanc gratiam creationis non excludimus vllo modo: quod infrà fuſiùs declarabitur. Verùm ad quæſtiones de voce redeamus.

Per hoc tamẽ adhuc diſſentimus Patri Vaſquez.

De gratiâ creationis nõ egerunt Patres & Concilia contra Pelagium.

SVBSECTIO II.

Reliqua quæſtiuncula de voce ſoluta.

SECVNDA ergo ſit, an gratia ſignificet etiam aliquid diuinum, an verò ſolùm donum creatum. Reſpondeo, iuxta dicta à me primo Tomo, quòd ſcilicet Deus ipſe etiam dicatur dari hominibus, & Spiritus ſanctus vocetur donum Altiſſimi, procul dubio poſſe aliquid diuinum dici gratiam, ideóque rectè poſſe diuidi gratiam in creatam & in increatam. Quomodo autẽ Deus donetur nobis, ac dicatur eſſe in nobis, oſtendi in materiâ de Miſſionibus diuinis. Hinc ipſe amor Dei erga nos & voluntas prædeſtinatiua poſſunt dici gratia ſaltem per tropũ, vt inſinuaui numero ſecundo. Neque in hoc modo loquendi vlla eſt difficultas, quæ nos diutiùs detineat. Vide Patrem Suarez fusè ſuprà cap. 3. cã de re agentem. Illud tamen aduertendum eſt, in phraſi ſcholaſticâ ordinariè nomine gratiæ ſolùm intelligi ipſum externum & creatum donum à Deo nobis conceſſum in tempore. 15.

Gratia creata & increata.

Amor Dei nos prædeſtinantis eſt gratia metaphoricè.

Phraſi ſcholaſticâ gratia vocatur donum creatum & externum.

Tertia quæſtio de voce, an rectè gratia diuidatur in internam & externam: & quid hæ voces ſignificent. Reſpondeo vno verbo, gratiam internam propriè ſignificare quidquid homini ipſi conceditur, & ei inhæret; externam verò eſſe quæ extra illum manet. Quo ſenſu prædicatio, admonitio, ceteráque externa, quibus Deus hominem allicit ad bonum, dicentur gratia externa. Quòd ſi ſub hac diuiſione comprehendatur gratia increata, hæc etiam dicetur externa, quia reſpectu hominis Deus non eſt quid intrinſecum.

Quid gratia interna: quid externa.

Quarta quæſtio eſt circa gratias gratis datas, quæ illæ ſint. Reſpondeo vno verbo, gratias omnes, quæ nec ſunt cõmunes omnibus iuſtis, nec propriè ordinantur ad bonum habentis, ſed aliorum, vel (vt magis adhærendo vocibus diſcurramus) gratias illas, quæ non cadunt de facto ſub merita noſtra, ſed dantur aliquando pro ſolâ liberalitate Dei, eſſe gratis datas; vt ſunt genera linguarum, fides miraculorum, Prophetia, &c. aliæ verò gratiæ, quæ cadunt ſub merita dicuntur non gratis datæ.

Quæ ſint gratiæ gratis datæ.

Gratia non gratis data.

Dices; Ergo primum auxilium erit gratia gratis data. Reſpondeo Primò, licet illud auxilium quæ primùm non poſſit cadere ſub meritum, tamen in ſpecie ſeu ſub denominatione ſecundi aut tertij poſſe cadere, ideóque non dici gratiã gratis datam. Reſpondeo Secundo illud ordinari in bonũ perſonæ cui confertur; gratias verò gratis datas non ordinari in bonũ habentis, ſed aliorum, vt dixi. Quòd autem addiderim eas non cadere ſub meritum, intelligendum *per ſe*; nam per accidens forsè aliquando conceduntur etiam per modum præmij. Vbi obſeruandum eſt, gratias gratis datas nõ benè & adæquatè explicari 16.

Cur primum auxilium non ſit gratia gratis data.

ſub

ſub voce gratiæ non ſanctificantis(vt videntur nonnulli loqui;)nam fides, ſpes omneſque actus ſupernaturales dici meritò poſſunt gratia non ſanctificans, quia munus ſanctificandi ſoli gratiæ habituali conuenit;& tamen nullo modo vocantur gratiæ gratis datæ Fortaſſe cõtendes,eas poſſe ſaltẽ reductiuè dici ſanctificare,hoc eſt ad ſanctitatem ordinari & diſponere : verùm, vt & ſuprà notaui,id etiam conuenit gratiis gratis datis, ſed res eſt de voce, & parui momenti.

Gratias gratis datas ſæpè reperiri in peccatoribus ſuppono vt omnino certum;quot verò illæ ſint & quales fuſiſſimè P. Suarez tractat cap. 5. per octo vel nouem ſolia:eas comprehẽdit Apoſtolus 2.Corinth.12. *Alij per Spiritum datur ſermo ſapientia, alij ſermo ſcientia, alteri fides, alij gratia ſanitatum, alij operatio virtutum,alij Prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum.* Eas omnes explicat D.Thom.2.2.q.177.fusè.Breuiſſimè hæc circa illas obſeruo ; nam diſputationem propriam de illis inſtituam Tom. 5.diſp 9. quia illuc ſpecialiùs ſpectant : ergo pro inſtituto præſenti.

Gratia gratis data nõ omnes inter ſe adæquatè diſtinguuntur.

Obſeruo Primò non omnes eſſe inter ſe adæquatè diſtinctas , ſed aliquas eſſe velut rationem genericam , alias velut vnam ſpeciem ſub eo genere ; etenim operatio virtutum eſt quid genericum complectens etiam gratiam ſanitatum,licet hæc è contrario non ſignificet quidquid dicit operatio virtutum;ponuntur ergo maioris claritatis gratiâ.

17\. *Aliqua illarum clarè patent, aliqua nõ item.*

Secundò obſeruo,aliquas eſſe ex ſe claras ; vt genera linguarum, operationem virtutum,miraculorum,interpretationem ſermonum,id eſt ſcripturarum, Prophetiam, diſcretionem ſpirituum; alias verò eſſe aliquãtulùm difficiliores:quidenim ſermo ſapientiæ,ſcientiæ & fidea ſignificent, & qui differant inter ſe,non ſtatim apparet ; de eis dico,fidem non intelligi eam,quæ verſatur circa myſteria quæ dicuntur fidei;hæc enim eſt omnibus communis;ed illam, de quâ idẽ Apoſtolus 1. Cor.13. *Et ſi habuero fidem, ita vt montes transferam*, id eſt fidem factiuam miraculorum : quo ſenſu vix diſtinguitur ab operatione virtutum, niſi quatenus fides dicit cauſam , vnde illa miracula procedunt.

Fides factiua miraculorũ.

Gratia concionandi per ſcientiam & ſapientiam.

Circa ſapientiam & ſcientiam dicendum eſt cum D.Thom. ſuprà,eis explicari non tam ipſam interiorem ſcientiam, quàm gratiam concionandi & aliis proponẽdi myſteria,circa quæ verſatur ſcientia & ſapientia,quas agentes de donis in eo diſtinximus , quòd ſapientia circa profundiora myſteria per altiores cauſas verſetur quàm ſcientia,

Gratia gratis data ſunt ſoli actus.

Tertiò circa has gratias obſeruo , poſſe de te quæri,an ſint ſpeciales habitus infuſi,an verò ſoli actus Dum Tom. 3.egimus de donis Spiritus ſancti,dixi,ea dona non eſſe ſingulares habitus à virtutibus diſtinctos ; id quod in præſenti à fortiori cenſeo de his gratiis dicendum, rationems breuiter ſubiungo; nam ſine habitibus vllis omnes hæ gratiæ explicantur,maximè operatio virtutum,gratia ſanitatum, Prophetia,diſcretio ſpirituum, &c.

18\. *Genera linguarum explicari poſſunt ſine habitu ſupernaturali infuſo.*

Dices, in aliquibus eſſe neceſſarios habitus; nam qui nouit linguas , haud dubiè habet habitum erga illas ; non enim debemus dicere, illum præcisè , quando actu loquitur, eas intelligere. Reſpondeo concedendo habitum aliquem naturalem per accidens fortè infuſum,qui id præſtet; nego tamen eſſe ſupernaturalem infuſum;de quo ſolùm nunc agimus. Dici fortè Secundò poſſet non eſſe alios habitus quàm ſpecies impreſſas, ſiue illæ permanentes ſint , ſiue ſolùm tranſeuntes à Deo infuſæ ; vt ſæpè in Prophetis contigit. Sed de his gratijs agam fuſiùs , vt dixi,diſput. 9. Tomi ſequentis.

Gratia ſanctificans duo dicit :

in ſententia P. Vaſquez dicit tria.

Vltima quæſtio de voce eſt circa gratiam ſanctificantem, quid ſub eâ comprehendatur: de quo fusè nonnulli diſputant. Vno verbo dico, ſi propriè & immediatè loquamur , ſolùm denotari duo, remiſſionem ſcil.peccati & habitũ gratiæ infuſum;in ſententia verò P.Vaſq. etiam ſub eâ includi actum amoris Dei & contritionis,quia etiam ille formaliter ſanctificat;cætera verò dona ſiue actualia,ſiue habitualia , non eſſe formaliter & immediatè ſanctificantia , ſed vel diſponentia ad ſanctitatem , vel eſſe omnes habitus conſecutos ipſam gratiam.Varia nomina, quibus hæ gratiæ actuales deſignantur , vt auxiliantis, adiuuantis, confortantis , &c. quia clara ſunt, & paſſim repetita , omitto. Qui plura videre voluerit legat totum cap. ſextum Patris Suarez ſuprà.

Gratia actuales variè cõpellantur à varietate munerũm.

Sectio IV.

Quis fuerit error Pelagij circa neceſſitatem gratiæ.

QVæſtio hæc valdè neceſſaria eſt pro præſenti materiâ , quæ maximè fuit in Eccleſia agitata occaſione huius hæretici : agit hac de re fusè & eruditè P.Suarez prolegom.5.à ca.2.Rem totam breuiter & dilucidè complectar:& quidem errores Pelagij circa peccatum originale non diſcutio in præſenti , quia propriè non ſpectant huc , ſed ad materiam de peccato originali. 19.

Auguſtinus ergo lib. de Hæreſibus hæreſi 88. ait Pelagium & Cœleſtium docuiſſe , ſine gratiâ Dei poſſe hominẽ adimplere omnia diuina mandata,ſolamq;eos admiſiſſe gratiam externæ prædicationis & propoſitionis myſteriorum credendorum;& quidem hanc gratiam ſolùm dicebant eſſe neceſſariam ad faciliùs operandum. Fauſtus verò Rhegienſis lib. 1. de Gratiâ Dei cap. 1. hæc ait: *Dicit Pelagius, quod ad obtinendam ſalutem natura hominis ſibi ſola ſufficiat :* quibus verbis expreſſiùs & vniuerſaliùs declarauit meo iudicio errorem Pelagij quàm Auguſtinus; nam ad obtinendam ſalutem æternam plura requiruntur ex ſe quàm obſeruatio mandatorum : etenim licet homo ſeruaret mandata , vt fieri poſſet in ſtatu naturæ non eleuatæ ad finem ſupernaturalem,nõ propterea ſalutem conſequeretur ; nam ad hanc requiritur gratia ſanctificans, quæ eſt ſemen gloriæ:dum ergo Fauſtus dixit,à Pelagio ſentiri,naturam ſibi ſufficere ad ſalutem conſequendam, planè omnia complexus eſt , quæ Pelagius negauit.

Hinc infero Primò disiunctiuè , Pelagium vel non agnouiſſe vllam gratiam ſanctificantem, 20.
vel certè ſenſiſſe , poſſe nos illam per opera viribus ſolius naturę facta promereri,ſicut per eadẽ dicebat poſſe nos promereri viſionem beatam. Vnde non placet mihi quod P. Suarez eo cap.2. nu.5.infert, talem ſanctitatem à Pelagio omnino negatam, eò quòd negauerit actus omnes ſupernaturales ; non,inquam,ea illatio placet;nam licet rectè negatis actibus ſupernaturalibus inferatur Pelagium negaſſe eam ſanctitatem eſſe ſuperna

P. Suarez nõ rectè infert negatã à Pelagio gratiã ſanctificantẽ.

ſupernaturalem, at negaſſe illam dari, non video, vnde inferatur determinatè. Id quod meo iudicio manifeſtè oſtendo; nam ſicut Pelagius non negauit viſionem beatam, quam nos admittimus, licet eam dixerit non eſſe ſupernaturalem (quod tamē Catholici dicunt) ita potuit non negare eam ſanctitatem infuſam habitualem, licet dixerit nō eſſe ſupernaturalem, eò quòd propriis meritis naturalibus poſſimus illam promereri.

Quid. Pelagius negarit.

Dicendum ergo eſt diſtinctiuè, vel negatam à Pelagio talem renouationem & ſanctitatem, vel certè non admiſſum, eam eſſe ſupra vires noſtras naturales.

Secundò infero, Eum etiam negaſſe actus omnes ſupernaturales liberos, ſaltem neceſſarios ad ſalutem. Dico *ſaltem neceſſarios*; ex eo enim quòd docuerit, propriis viribus poſſe nos obtinere ſalutem, non continuò negauit poſſe eſſe aliquos actus ex ſuperabundantiâ ſeu non neceſſarios ad ſalutem, in ſe tamen ſupernaturales; quia verò ille (vt ex art. 18. ipſius relato in Concilio Palæſtino conſtat) non admittebat, liberum arbitrium poſſe eſſe vbi neceſſariū eſt Dei auxilium,

Principium Pelagij. Non eſt liberū arbitriū ſi Dei eget auxilio

ideò probabilius cenſeo, eum non admiſiſſe vllos omnino actus liberos ſupernaturales ſiue neceſſarios, ſiue non neceſſarios ad ſalutem; quia etſi neceſſarij non eſſent ad ſalutem, auxilium tamen Dei deberet eſſe ad eos neceſſarium; ergo, iuxta illius hæretici principia, non potuêre tales actus eſſe liberi.

21\.
Obiectio pro Pelagio

Fortè quis obiiciet: Pelagius, teſte Auguſtino ſuprà dixit gratiam Dei ad hoc dari hominibus, vt quæ facere iubentur per liberum arbitrium faciliùs poſſint implere per gratiam; ergo Pelagius admiſit actus liberos, factos tamen adiutorio gratiæ.

Hæreticorum mos eſt incōſequenter loqui.

Reſpondeo Primò, non eſſe operosè in hæreticis quærendū conſequentiæ filum; cùm enim hinc inde euidentibus premātur argumentis, paſſim ſibi aduerſantur: quod in hoc puncto maximè apparet; nam (eodem Auguſtino ibidem teſte) hoc ipſum quod eſt gratiam iuuare ad ea opera faciliùs efficienda, non admiſit Pelagius, niſi poſtquam à fratribus fuiſſet increpitus, eò quòd gratiæ Dei nihil tribueret; vnde conſtat, violenter eum id conceſſiſſe.

Pelagius externā propoſitionē fidei vocabat Dei auxilium.

Secundò reſpondeo, eum ita illam facilitatem declaraſſe, vt non intellexerit adiutorium intrinſecum Dei, ſed externam propoſitionem fidei. Tertiò reſpondeo, eum non admiſiſſe tale adiutorium eſſe neceſſarium; ſolùm enim dixerat tunc actum noſtrum non poſſe eſſe liberum, quando adiutorium Dei eſt ad illum neceſſarium. Quæ ratio non probat quidquam de adiutorio non neceſſario, ſed ex ſupererogatione dato ad eoſdem actus: nam cùm libertas perfectè ſaluetur, eo ipſo quòd poſſim actum illum efficere propriis viribus, non læditur eadem libertas, eò quòd non niſi per alienas vires illum poſſum faciliùs efficere; vti Catholici omnes dicimus nos eſſe liberos ex natura rei ad non peccandum venialiter, eſto id non poſſimus facilè exequi ſine ſpeciali gratiâ Dei.

Negauit Pelagius omne auxilium intrinſecè adiuuans.

Hinc Tertiò infero, Pelagium negaſſe omne omnino auxilium interiùs adiuuans; tum quia (vt dixi) omne opus bonum, ad quod tale auxilium eſſe poſſet, dixit fieri ſolis viribus arbitrij; tum quia nō ſciuit componere libertatē noſtram cum eâ neceſſitate auxilij; tum quia nec potuit combinare, quomodo Deus non eſſet acceptor perſonarum ſi tale auxiliū neceſſarium eſſet. His ergo tribus punctis totus error Pelagij continetur; quibus autē verbis illum palliauerit vocando gratiam ipſum donum creationis vel ipſam externam prædicationem fidei, non diſputo, quia per accidens eſt ad noſtrum intentum. Vide Patrem Suarez ſuprà.

Error Pelagij totus ad tria puncta reuocatur.

22\.
Regnū cælorū & vita æterna apud Pelagium diſtincta.

Circa hunc errorem moueri poſſunt aliquæ quæſtiunculæ breuiter expediendæ. Prima eſt, an Pelagius admiſerit beatitudinem aliquam ſupernaturalem; cúmque dixerit paruulos ſine Baptiſmo intraturos vitam æternam, non tamen Regnum cælorum, in quo ea duo diſtinxerit. P. Suarez cap. 3. dicit ſibi dubium, quæ fuerit in hoc puncto Pelagij mens; & putat probabile, eum intellexiſſe nomine Regni cælorum aliquam felicitatem quodammodò ſupernaturalem; laborat autem vt explicet, quî à Pelagio dici id potuerit conſequenter.

Pelagius admiſit viſionē Dei nobis cōcedendam:

Ego verò rem hanc faciliimam iudico, cenſeoque Pelagium non negaſſe vllo modo viſionem Dei nobis concedendam, quia de ea re numquam fuit ſuſpectus; addo tamen, eum non reputaſſe vllo modo illam eſſe ſupernaturalem; ſiue eam cenſuerit à ſolo Deo nobis infundendam, ſiue à nobis producendam: nam etiam res naturales poſſunt à ſolo Deo infundi; vt de ſpeciebus Angelicis docet communis ſententia: quòd verò eam omnino naturalem cenſuerit patet, quia expreſsè docuit, nihil libero arbitrio deeſſe ad eam conſequendam.

infantibus eā negauit, conceſſit autē ijs naturalē aliquam beatitudinem.

Secundò cenſeo eum conſequenter infantibus hoc Regnum ſeu hanc viſionem negaſſe; cùm enim dixerit eam dari præcisè propter merita naturalia liberi arbitrij, & in infantibus ea merita non ſint, negauit illis illud Regnum ſeu eam viſionem; vitam autem æternam eis conceſſit, id eſt naturalem aliquam beatitudinem, qualem multi cōcedunt paruulis etiam in originali decedentibus. Ecce claram & facilem diſtinctionem, & ſufficientiſſimè explicatam mentem Pelagij circa beatitudinem.

Secunda difficultas eſt, an Pelagius conceſſerit auxilia gratiæ ſufficientia, & tantùm negauerit efficacia; etenim, teſte Auguſtino cap. 5 lib de Gratia Chriſti, videtur admiſiſſe Pelagius, Deum dare hominibus quod poſſint, non verò quod actu velint: id quod ſæpè Auguſtinus ex Pelagio refert.

23\.
Nauarrete explicat hæreſim Pelagianā P. Suarez. veſtè hāc explicationem reijcit.

Propter hęc Nauarrete Tom. 2. Controuer. 21. §. 7. dicit, Pelagium agnouiſſe omnem gratiam auxiliantē, ſolâ exceptâ prædeterminatione phyſicâ. Pater Suarez ſuprà, ſuppreſſo nomine Nauarrete, benè & ſolidè reiicit hanc ſententiam; quia Auguſtinus numquam dixit Pelagium admiſiſſe gratiam dantem poſſe, ſed ſolùm ad hoc iuuantem, vt faciliùs poſſimus operari. Secundò, quia licet conceſſiſſet auxilium ſufficiens, negaſſetque efficax, non propterea quidquam ſequitur eum de prædeterminatione dixiſſe; etenim auxilia efficacia omnes agnoſcimus, ſiue ea ſint prædeterminantia, ſiue non: de quo vltimo puncto, vt ſæpè dixi, non licet nobis diſputare; nec de illo vlla inter Pelagium & Auguſtinum vmquam fuit contentio. Tertiò, Auguſtinus expreſsè docet, non aliam gratiam à Pelagio admiſſam, quàm illuminationem & propoſitionem externam rerum credendarum, internam autem omnem ab eo negatam: ita docet in lib. de Gratia Chriſti cap. 2. & 7. Adde (vt ex Fauſto ſuprà oſtendimus) expreſsè à Pelagio traditum, vires naturales eſſe ſufficientes ad benè operandum, ergo neque gratiam dantem poſſe agnouit. Denique, cùm admittere ſæpè videatur gratiam, quæ det faciliùs

Digitized by Google

liùs, non verò eam quæ det ſimpliciter poſſe, euidentiſſimè oſtendit, ſe ſentire ſine gratia Dei dari vires ſufficientes; vnde (quod ferè paradoxum alicui videbitur) puto, magis clarè ipſum admiſiſſe auxilium efficax quàm purè ſufficiens: illud enim, quod ipſe dicit dare faciliùs poſſe, ſine dubio cenſet eſſe actu efficax; quo ſcilicet actu homines ſuauiter in via virtutis pergunt, quodque ipſo effectu prodit ſe eſſe efficax: purè autem ſufficiens, cùm ſe non prodat exteriùs, faciliùs ille negaret, cùm independenter ab omni Dei gratia dixerit ille dari in nobis poſſe operari. Et de ea explicatione erroris Pelagij ſatis.

24. Tertia difficultas eſt, vtrùm Pelagius negauerit Deum immediatè ad noſtras actiones concurrere. Nonnulli in hoc puncto, vt in præcedenti, dixere, à Pelagio ſolam phyſicam prædeterminationem ad actus naturales fuiſſe negatam, non verò concurſum generalem. Verùm facilè id reijcitur, quia de hoc puncto nulla omnino fuit cum Pelagio diſſenſio, etiam in ipſis actibus ad gratiam ſpectantibus (vt paulò antè diximus) multò ergo minùs in ordine ad naturales. P. Suarez dubius hæret cap. 4. Ego verò cum Bellarmino & Abulenſi apud eundem Suarez ibi planè cenſeo, à Pelagio omnino negatum talem immediatum concurſum: etenim Pelagij principium, quòd nullum ſit liberum arbitrium, ſi Dei neceſſarium eſt auxilium, videtur maximè in hoc concurſu habere vim: nõ enim Pelagius percipere poterat, quî poſſit fieri, vt Deus immediatè mecum ad omnia opera cõcurrat, & tamen nullo modo mihi tollat libertatem. Quæ difficultas etſi à nobis benè explicetur, quia (vt oſtendi in phyſicâ) Deus in tali concurſu determinatur à creaturâ, nõ ipſe determinat creaturam, certè primo aſpectu (& verò etiam ſecundo & tertio iuxta multorum explicationes) res eſt ſatis difficilis, & ad Pelagium inducendum in errorem ſufficientiſſima: ex eo autem principio falſo intulit non poſſe eſſe neceſſariam aliquam gratiam adiuuantem; nam illa tolleret libertatem. Et hoc arbitror fuiſſe totum fundamentum eius erroris; nam licet concedere adhuc potuiſſet habitus aliquos ſupernaturales infuſos ſubiectos noſtræ libertati, vt docet Durandus negans cum concurſum generalem; noluit tamen ita diſcurrere, vel certè ei non occurrit ſolutio; niſi dicamus occurriſſe, ex purâ tamen nequitiâ peccaſſe: quod frequentiſſimum eſſe ſolet hæreticis.

Probabilius eſt Pelagium negaſſe omnẽ concurſum Dei generalẽ ad noſtros actus.

Fundamentum erroris Pelagiani

25. Obijcies: S. Auguſtinus referens accuratè errores Pelagij numquam ei hunc tribuit, imò loco citato de hæreſibus fatetur, illum conceſſiſſe gratiam creationis. Confirmatur Primò: Durandus eſto eum errorem habuerit, non tamen propterea cenſetur Pelagianus. Secundò, ſi in hoc errâſſet Pelagius, dicere poſſemus, Concilia ſolùm definiiſſe, dari concurſum immediatum generalem Dei ideóque de aliâ gratiâ ſupernaturali nihil ex Conciliis probari. Ob has rationes non audet Pater Suarez in ſententiam Bellarmini conſentire; reſpondeo tamen illas non eſſe vllo modo ſufficientes ad reddendam dubiam noſtram reſolutionem. Ad argumentum ergo dico, Licet non ita expreſsè Auguſtinus eum errorem retulerit, ſatis tamen illum inſinuaſſe; quotieſcumque enim dicit ex Pelagio, liberum arbitrium ſibi ſufficere, excludit hunc concurſum; ſicut, ſi ego dicerem, Solus ignis producit ignem, ſine dubio excluderem ibi concurſum generalem Dei: quod verò additur de gratiâ creationis, potiùs nobis fauet manifeſtè; quia ſi Pelagius præter hoc, quod eſt Deum creaſſe hominem, admiſiſſet illum concurſum diſtinctum in quolibet opere, procul dubio per illum maximè apparenter inuoluiſſet ſuum errorem vocando illum concurſum gratiam: cùm ergo ſolùm ad creationem recurrerit; ſatis oſtendit, præter hoc, quod eſt, Deum creaſſe hominem, & actu conſeruare ſubſtantiam illius, non eſſe neceſſarium immediatum alium concurſum Dei. Ad Primam confirmationem reſpondeo, Durandum in materiâ gratiæ hæreticum non eſſe, quia admiſit omnia principia ſupernaturalia quæ Catholici; licet autem Pelagij hæreſis ex de principio communi ipſi cum Durando originem traxerit, non tamen Pelagius tam ob fundamentum erroris quàm ob errorem inde ſecutum reprehenſus eſt; quia ille error ſecundus maximè tollit gratiam redemptionis neceſſariam ad ordinem ſupernaturalem, &c. in quo puncto Durandus nullo modo ei conſentit. Et hinc reſpondeo ad Secundam confirmationem, dicoque Concilia & Patres loqui maximè de gratiâ diſtincta ab eo concurſu, quia hæc eſt quæ maximè ſegregat hominem eleuatum ad viſionem Dei à nõ eleuato; concurſus enim generalis communis eſt omni ſtatui; ideò de hoc ſolo non poſſunt intelligi: & (vt dixi) Patres fuêre ſoliciti non de occaſione erroris, ſed de errore ipſo. Et ſatis circa mentem Pelagij.

Obiectio pro Pelagio.

Reſpondetur obiectioni.

Pelagius admittendo illã gratiã creationis clarè innuit ſe negare alium Dei concurſum

Durandus in materiâ gratiæ non eſt hæreticus.

Concilia & Patres ampliùs definiuerunt quàm dari concurſum Dei generalem.

Sectio V.

De errore Semipelagianorum.

Non ago iam, verùm hic aut ille Caſſianus aut Fauſtus, Vincentius, aut alius in particulari eo errore fuerit infectus; ea enim de re fusè & eruditè Suarez ſuprà cap. 2. neque enim ſcholaſtica eſt, neque ad quæſtiones ſcholaſticas vllius momenti; ſufficit enim errorem ſcire, quem debemus vitare, cuiuſcumque ille fuerit. Igitur nonnulli viri alioqui pij & Catholici, cùm contra Pelagium veram Dei gratiam agnouiſſent, ita tamen voluerunt ex parte noſtra dari aliquod illius initium, vt quodammodò eam ſubiecerint voluntati noſtræ; ex quo capite vehementer Pelagio adhæſerunt, & verò ferè in totam illius hæreſim lapſi ſunt, licet vocabulis, quibus noſtrum meritum diminuebant, conati etiam fuerint ſuum errorem occultare. Docebant ergo, vt Deus vni præ altero gratiam ſuam infundat, ſemper moueri ex eo quòd videat vnum vel petere eam gratiam, vel credere, vel ſperare, vel bonum aliquod aliud opus viribus liberi arbitrij facere; quod alter, cui negatur vlterior gratia, non facit. In quo puncto adeò progreſſi fuêre, vt cùm premerentur inſtantia infantium, quorum multi ſine culpa propria pereunt, alij ſine merito baptizati ſaluantur, recurrerint ad ſcientiam mediam, dixerintque Deum præuidiſſe, eos, qui baptizantur, ſi vixiſſent, vſuros benè libero arbitrio, alios malè, ideóque Deum hos reſpuiſſe, illos ſaluaſſe. In hac ſententia intelligenda nulla eſt difficultas; moueri tamen poſſunt circa illam aliquæ quæſtiunculæ non magni momenti, quas expedire breuiter oportet. 26.

Semipelagianorum error docuit in nobis dari initium gratiæ. Relabuntur ferè in totam hæreſim Pelagij.

Nimis abſurdè progreſſi ſunt in errore.

27. Prima ſit, in quo actu liberi arbitrij poſuerint meritum illud, an in ſola voluntate credendi, an in ipſo actu fidei, an in aliquo alio. Reſpondeo

Parum refert cuinam actui nominatim tribuerint.

Digitized by Google

Primò pro intento noſtro rem eſſe parui momenti: ſi enim actui naturali ſubiecêre gratiam, patum eſt, cuius ille ſit dicendus virtutis, eodem enim modo vnus ac alter repugnat gratiæ. Reſpondeo Secundò, frequentiùs in ſolâ credendi voluntate illum poſuiſſe. Et ita Auguſtinus totus eſt in probando, fidem & voluntatem illam debere oriri à gratiâ. Nihilominùs tamen addo, etiam frequenter eos locutos de aliis actibus, vt de petitione, deſiderio, &c. quia pro eorum intento, dummodò ex actu liberi arbitrij deſumeretur initium, ſatis iam erat; & ſatiſfacere ſibi ex integro videbantur argumentis deſumptis tum ex eo, quòd ſalus ſit in noſtrâ poteſtate; tum ex eo, quòd Deus non ſit perſonarum acceptor.

Fundamentũ erroris eorum erat, quòd putarent ſe aliter nõ poſſe nos à neceſſitate & Deum ab acceptione perſonarum excuſare.

Secunda difficultas eſt, vtrùm illi putauerint, non ſolùm primum actum ante omnem gratiam eſſe meritorium primæ gratiæ, ſed etiam alia opera naturalia in gratiâ facta eſſe meritoria nouæ gratiæ & perſeuerantiæ. Reſpondeo Primò, eos conſequenter idem aſſerere debuiſſe de omnibus; nam ſi primus actus habuit vim impetrandi primum auxilium gratiæ, ergo ſecundus debuit habere vim impetrandi ſecundum; & ſic de cæteris: & id re ipsâ tradidiſſe videntur, dum ponunt exempla non ſolùm pro initio ſanctitatis, ſed etiam pro augmento perfectionis. Secundò reſpondeo pro intento illorum, non fuiſſe neceſſarium id dicere; nam ad conſtituendam differentiam inter iam habentes gratiam, cur v. g. vnus ex eâ creſceret, alius non, tertius caderet, poterant recurrere ad opera facta ex gratiâ, quam iam ſupponunt in eis hominibus: ex quo etiam capite poterant explicare, quo pacto Deus non eſſet perſonarum acceptor. Quæ ratio non habet locum ante primam gratiam, ideóque tunc recurrendum putabant ad opera naturalia.

Sicut primã, ita & alias gratias ſubyciebant actionibus naturalibus.

Id tamen pro ſuo intento non cogebantur dicere.

Dices, Si ponamus duos iuſtos æquales, quorum vni Deus det nouum efficaciſſimum auxilium ad perſeuerandum, alteri verò det valdè remiſſum; non poteſt ea differentia explicari, niſi Deum faciendo acceptorem perſonarum: id quod Semipelagiani volebant vitare: ergo etiam tunc debuit recurri ad opera facta ex libero arbitrio. Reſpondeo Primò Semipelagianos potuiſſe recurrere ad vſum inæqualem prioris gratię. Quòd ſi ſupponas in eo vſu fuiſſe eos duos iuſtos æquales, poterant adhuc Semipelagiani tunc dicere, Deum illis neceſſariò debuiſſe dare æqualia auxilia gratiæ, neque hoc eſſe vllum inconueniens. Nihilominùs reſpondeo Secundò, probabile eſſe, eos non ſic diſcurriſſe, ſed recurriſſe iterùm ad bonum vſum liberi arbitrij.

Reſpondere potuerunt Semipelagiani recurrendo ad bonum vſum liberi arbitrij.

28. Dices: In hoc non fuiſſet vllus error, quia de facto multi Catholici ſentiunt, talia opera naturalia facta in gratia eſſe meritoria auxilij vlterioris, imò augmenti gratiæ. Reſpondeo, Maſſilienſes ideò erraſſe, quia eam vim nõ tribuebant gratiæ, à qua dignificãtur talia opera, vt tribuunt de facto Catholici hi de quibus in obiectione; ſed tribuebant id naturali virtuti & dignitati operum.

Errarunt Semipelagiani dum negabãt gratiæ vim dignificandi noſtra opera.

Aliam differentiam aſſignat P. Suarez, quòd ſcil. illi concesſerint nimis inſignia opera à iuſtis fieri viribus ſolius liberi arbitrij, vt de pœnitẽtia Dauidis, de victoria Iob contra tentationes, &c. quos actus dicit Caſſianus fuiſſe ex viribus naturæ. Hanc tamen diſparitatem ego omitto, quia fortè Caſſianus etiam in his actibus non voluit, niſi quòd præcederet aliquod deſiderium vel petitiuncula victorię & pœnitentiæ, vt Deus ad eos vlteriores excellentes actus gratiam daret. Sæpè enim Caſſianus valdè diminuit ea opera liberi arbitrij, quibus annectit gratiam. Vel fortè is fuit ſpecialis error Caſſiani non communis omnibus Semipelagianis.

P. Suarez. aliã diſparitatẽ aſſignat.

ea tamen diſparitas non eſt ſolida.

Tertia quæſtio eſſe poſſet, an idem meritum tribuerint operibus ſupernaturalibus & ex gratia factis, non quatenus eſſent ex gratia, ſed quatenus ex libero arbitrio. Nonnulli apud P. Suar. cap. 6. num. 6. dicunt, Semipelagianos docuiſſe, noſtrum liberum arbitrium priùs ſe determinare ad operandum quàm gratia operetur cum eis. Meritò tamen ait Suarez hanc ſubtilem diſtinctionem non habere in eis fundamentum. Addo ego, ſi illi ad talem actum reputabant neceſſariam gratiam, non potuiſſe dicere priùs illum fieri à ſolo libero arbitrio; ſi verò non ſentiebant gratiam eſſe neceſſariam, ergo iam ille actus eſſet ex numero naturalium, non verò ex ſupernaturalibus, de quibus hîc agimus: deinde, neque illi confinxerunt aliquem conatum liberum voluntatis diſtinctum ab actu ipſo; quia talis conatus, ſi eſt quid productum liberè, erit ipſe actus liber, niſi nomine conatus intelligas actionem: verùm neque ideò euades, quia actio non habet meritum aliud quàm opus ipſum; neque poteſt vna actio indæquata eſſe prior altera; ac denique, non eſt credendum ad diſtinctiones has actionis & actus eos recurriſſe; neque debemus illis nouos errores tribuere ſine fundamento, maximè ſi principiis naturalibus apertè ſint contrarij.

Aliqui ſine fundamento excogitarunt ſubtilem diſtinctionem errorũ Maſſilienſium. Reyciuntur à P. Suarez. Efficaciùs reyciuntur.

Conatus non eſt ab actu ipſo diſtinctus.

Actio nõ habet diſtinctũ meritum ab opere ipſo.

Quarta difficultas eſt, an dixerint, intuitu eius boni operis naturalis non ſolùm dari à Deo gratiæ auxilia ad perfectiùs operandum, ſed etiam infundi immediatè ipſam gratiam ſanctificantem. Probabiliter docet Suarez vtrumque ab eis traditum, quia Caſſianus ſæpè ob pœnitentiam conceptam vi liberi arbitrij docet datam remiſſionem peccati: fortè tamen non intendebat tunc immediatè gratiam conceſſam ob illam pœnitentiam, ſed remotè. Addo nunc, non eſſe operosè de ea re agendum, quia ſi ſubiicere ſola auxilia libero arbitrio eſt erroneum, & damnatũ à Conciliis, à fortiori erit, ſi dicatur ipſa gratia ſanctificans dari immediatè propter opus naturale; ideò eadem via vtramque hæreſim reiiciemus; an autem ſecunda ab illis fuerit tradita nec ne, non auget aut minuit difficultatem quæſtionis. Vnde etiam addo, non eſſe valdè laborandum in diſquirendo, vtrùm illi ſenſerint, ob actus bonos liberi arbitrij à Deo infundi auxilium ſupernaturale ad actus liberos, an ad ſolos neceſſarios; deinde, an ad actus ſolius voluntatis aut ſolius intellectus, an ad vtroſque. Qua de re vide Patrem Suarez ſuprà diſp. 3. & 4. qui videtur propendere, vt ſentiat eos non admiſiſſe actus liberos factos ex gratia ſimul & libero arbitrio: id quod difficillimum mihi videtur; tunc enim omnino illi eſſent Pelagiani; neque vmquam in eis legitur illud principium, quod apud Pelagium frequens fuiſſe vidimus ſuprà, *non eſſe liberum arbitrium, vbi adiutorium gratiæ neceſſarium eſt*; ergo non debemus eis talem errorem tribuere: ideò omnino cenſeo eos admiſiſſe actus liberos factos ex auxilio gratiæ, conceſſo tamen intuitu præcedentium actuum ſolius liberi arbitrij. Quoad auxilia verò efficacia, cùm illi ſemper voluerint 29.

P. Suarez nimis multa negaſſe exiſtimat Semipelagianis.

Quid admiſerint, quid negauerint Semipelagiani.

luerint ſubterfugere, ne Deum acceptorem perſonarum facerent, quod non videtur vitari, ſi vni daret efficax, alteri purè ſufficiens, probabile eſt eos ſenſiſſe, ſemper ob æqualem actum naturalem bonum datum æquale auxilium efficax: quomodo autem per hoc explicare potuerint, quî multi ſemel benè incipientes poſteà tamen damnentur, alij verò non, ſatis eſt difficile. Sed quis conſequentiam quærat in hæreticis? Fortè etiam tunc recurrerunt ad ſecundum vſum liberi arbitrij poſt acceptam primam gratiam: ſed de hoc redibit nobis ſermo, dum egerimus, quomodo ſit in poteſtate cuiuſlibet elicere actũ ſupernaturalem, diſp.41.ſect.4.

30 *Semipelagiani aly dixere Deum ſemper exigere noſtros conatus præuios Caſſianus dixit tantùm aliquando.*

Quinta difficultas eſt, vtrùm ita bono operi naturali alligauerint auxilium gratiæ, vt numquam hoc detur ſine illo; & è contrario ſemper detur quandocumque eſt illud. Circa primam partem cæteri (excepto Caſſiano) videntur affirmaſſe numquam gratiæ auxilium datum ſine præuio merito, ne Deum facerent acceptorem perſonarum. Caſſianus verò excipit aliquos caſus, in quibus Deus ex ſpeciali miſericordia vocat etiam dormientes, vt Paulum, Matthæum, ideò Collatione 13. à cap. 12. non dixit, Deum ſemper exigere conatus noſtros, ſed nonnumquam. Quoad ſecundam partem videtur probabile, eos dixiſſe ex certo pacto Dei dari eam gratiam; alioquin iam Deum facerent acceptorem perſonarum, ſi reſpueret aliquos benè operantes. Secundò, non poſuiſſent in poteſtate hominum ſalutem; nam licet homo faceret ex ſe bonum opus; ſi Deus tamen illi negaret gratiam, iam ſaluari ille homo non poſſet: quæ duo maximè hi vitare volebant.

Dicebāt opus naturale bonum tantùm eſſe de cōgruo meritorium gratiæ.

Sexta difficultas, vtrùm Semipelagiani cenſuerint illud opus bonum naturale eſſe de condigno meritorium gratiæ, an verò ſolùm de congruo. Reſpondeo, eos ſemper locutos de merito impropoitionato gratiæ; vnde ſemper vocant illud vel occaſionem, vel anſam, &c. ex quo capite maximè voluerunt oſtendere, ſe non præiudicare gratiæ, eſto dicerent illam dari ob tale opus.

Septima difficultas eſt, quo pacto illi dixerint, bonum opus præcedere gratiam, cùm tamen docuerint ſæpè, ad omne bonum opus præcedere gratuitam vocationem Dei. Reſpondet P. Suarez, eo nomine gratuitæ vocationis non intellexiſſe cum Catholicis aliquam internam Dei illuminationem, ſed exteriorem vocationem & propoſitionem eo modo, quo ſuperiùs diximus Pelagium voluiſſe ſaluare neceſſitatem gratiæ; nam in hoc puncto, quòd ante propriam internam Dei gratiam præceſſerit bonum opus naturale, planè conuenerunt hi cum Pelagio. Hæc tamen reſponſio mihi non omnino probatur; nam quo pacto, quæſo, negare potuerunt internam vocationem gratiæ, ſi concedebant externam? auditâ enim propoſitione externâ, ſtatim ſine libertate excitatur in intellectu audientis interior vocatio: nam vocatio interior ad pœnitentiam v. g. in Petro nihil eſt aliud quàm cognitio grauitatis peccati & pœnarum inferni: quæ cognitio in Petro excitatur, & quidem ſine libertate, quando ego aut alius exteriùs illi proponit eam grauitatem peccati & pœnarum: ergo ſi eſt gratia Dei, quòd ego interiùs Petro id proponã, erit etiam gratia Dei interior illuminatio, quæ inde in Petro neceſſariò oritur. Vrgeo, neceſſariò hi admiſere, nihil volitum eſſe quin interiùs præcognitum, ergo non potuerunt dicere, ante

P. Suarez putat Semipelagianos non admiſiſſe vllã veram internam Dei illuminationem præuiam.

Sed melius oſtēditur, eos admiſiſſe internam illuminationem, nec in hoc pũcto fuiſſe hæreticos.

omnem cognitionem internam boni faciendi præcedere actum voluntatis liberum, ſed potiùs illum actum oriri à cognitione internâ, & quidem nobis non liberâ, ergo à Deo aliquo modo excitatâ; ergo iam veram internam illuminationem nobis non liberam admiſerunt, & non ſolam exteriorẽ propoſitionem; ergo non errarunt in puncto interioris aut exterioris vocationis.

31. *In quo igitur errarint Semipelagiani oſtenditur.*

Ideò aliter crediderim reſpondendũ, eos nullatenus erraſſe in eo, quòd negauerint aliquam cogitationem piam præcedere omne opus naturale, ſed in eo, quòd cùm ea cogitatio & opus ex illâ factum eſſet ordinis naturalis, ei tamen ſubiecerint gratiam, ceteraque dona ſupernaturalia. Ex quo capite inferiùs efficaciter argumentabor contra Patrem Vaſquez, ad probandum non rectè ab ipſo explicari gratiam Chriſti per cogitationes naturales congruas, nam (vt ibidẽ oſtendam) etiã Semipelagiani neceſſariò tales agnouiſſe videntur.

Semipelagiani contra mentem ſuam ſine reflexione multa admiſerunt, ex quibus poſſunt expugnari.

Circa quorum mentem hanc vltimam moueo quæſtionem, quî fieri potuit, vt cùm illi admiſerint ſcientiam mediam, & inſuper cogitationes pias (ſiue naturales illæ ſint, ſiue ſupernaturales in ſubſtantiâ, quod ad intentum huius quæſtiunculæ per accidens eſt) quas ante noſtram libertatem Deus in nobis excitat ſiue immediatè per ſe, ſiue per cauſas ſecundas, quomodo, inquam, non viderint eo ipſo Deum eſſe acceptorem perſonarum, quod ipſi vitare volebant? nam in Petro v. g. excitauit eam cogitationem piam, quando vidit illum benè operaturum naturaliter, & per hoc obtenturum vlteriorem gratiam; in Iudâ verò excitauit eam piam cogitationem, quando præuidebat eum illâ non vſurum: hoc autem formaliſſimè eſt vni præ altero maius facere beneficium, & quidem quando illi in ſe æquales erant; id quod Semipelagiani vocant acceptare perſonas. Reſpondeo; eos non ſe ita reflexiſſe, neque conſideraſſe ex quo capite reijci poſſent, vt commune eſt omnibus hæreticis & malè diſcurrentibus, ſemper enim relinquunt angulum vnum, per quem impeti & expugnari poſſunt; quia errantes non ſunt ſibi in omnibus conſequentes. Et ſatis de horum mente.

Errantis eſt, non eſſe memorem conſequentia.

Sectio VI.

Quæ inter Catholicos vt omnino certa vel fere certa ſunt, ſtatuuntur.

Ex his, quæ de erroribus Pelagij ac Semipelagianorum circa materiam de gratia diximus, facilè è contrario colligitur quis ſit in hoc puncto Catholicorum ſenſus; & tandem quid controuertendum agnoſcemus. 32.

Viſio Dei homini omnino ſupernaturalis.

Primò ergo inter Catholicos certum eſt contra Pelagium, viſionem Dei, ad quam eleuati ſumus, eſſe aliquid omnino ſuprà vires noſtras naturales; ita vt proprijs meritis ſine auxilio & gratiâ ſpeciali Dei (ſiue hoc auxiliũ detur per Chriſtum, vt de facto in hoc ordine rerum datur, ſiue ex ſolo beneplacito Dei, vt datum fuit Angelis & Adamo ante lapſum) non poſſimus eam aſſequi. Hæc veritas paſſim ab Auguſtino cæteriſque Patribus, à Concilio Arauſicano, Mileuitano ac Tridentino traditur; & ex Scripturâ manifeſtè probatur: Rom. 8. *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Ioan. 6. *Nemo poteſt venire*

ad

ad me, niſi Pater, qui miſit me traxerit eum. 2. Cor. 3. *Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis.* Rom. 9. *Non volentis, neque currentis ſed miſerentis eſt Dei.* Vnde autem probetur à priori, eam viſionem eſſe nobis ſupernaturalem, & an etiam omni creaturæ rationali poſſibili ſupernaturalis ſit omnis viſio clara Dei, dictum eſt fusè Tomo primo, dum de eadem viſione diſputatum eſt ex profeſſo.

Gratia, ſemẽ vitæ æternæ, eſt nobis etiã omnino ſupernaturalis.

Secundò certum eſt, gratiam conſtituentem nos filios adoptiuos Dei, ipſius amicos, iuſtos ac ſanctos, eſſe etiam ſuprà vires noſtras, nec cadere ſub merita noſtra naturalia. Hæc eſt eodem modo certa quo præcedens, quia cum gratia hæc ſit ſemen vitæ æternæ, cui viſio beata debetur, neceſſum omnino eſt, vt ſi viſio eſt ſupra vires noſtras naturales, eo etiam ipſo ſit ea gratia, cui viſio debetur: non enim finis aliquis alter eſt ſupra poteſtatem alicuius, quàm ſint ſupra eius poteſtatem media, quibus finis ille obtinetur: id quod ex terminis manifeſtum eſt.

33. *S. Auguſtinus recenſet multas veritates Catholicas in materiâ gratiæ.*

Ex hac Secundâ concluſione immediatè ſequuntur multæ aliæ veritates inter Catholicos certæ, quas videtur Auguſtinus declaraſſe Epiſtola 107. quæ eſt ad Vitalem, qui delatus fuerat, quaſi doceret non orandum pro incredulis: paulò ergo poſt medium eius Epiſtolæ hæc habet Primò, *Scimus nondum natos nihil egiſſe in vita propriâ bona ſeu mala, nec ſecundum merita prioris alicuius vitæ; quæ nulla propria habere potuerunt, in huius vitæ veniſſe miſerias, ſed tamen ſecundum Adam carnaliter natos contagium mortis antiquæ contrahere, nec liberari a ſupplicio mortis æternæ, niſi per gratiam renaſcantur Christo.* addit autem Secundò, *Scimus gratiam Dei nec paruulis nec maioribus ſecundùm merita noſtra dari.* Tertiò, *Scimus maioribus ad ſingulos actus dari.* Quartò, *Scimus non omnibus hominibus dari; & quibus datur, non ſolum ſecundùm merita operum non dari, ſed nec ſecundum merita voluntatis eorum, quibus datur: quod maximè apparet in paruulis.* Quintò, *Scimus, eis quibus datur, miſericordiâ Dei gratuitâ dari.* Sextò, *Scimus, eis, quibus non datur, iuſto Dei iudicio non dari.* Septimò, *Scimus, quòd omnes adſtabimus ante Tribunal Christi, vt ferat vnuſquiſque ſecundùm ea quæ per corpus geſſit, non ſecundum ea, quæ, ſi diutiùs viueret, geſturus fuiſſet, ſiue bonum, ſiue malum.* Octauò, *Scimus etiam paruulos ſecundùm ea, quæ per corpus geſſerunt, recepturos vel bonum vel malum.* Quod explicat Auguſtinus ratione Baptiſmi per alios ipſis conceſſi. Nonò, *Scimus felices eſſe eos, qui in Domino moriuntur; nec ad eos pertinere, quid acturi fuerant, ſi tempore diuturniore vixiſſent.* Decimò, *Scimus, eos, qui corde proprio credunt in Dominum, ſuâ id facere voluntate, ac libero arbitrio.* Vndecimò, *Scimus, pro eis, qui nolunt credere, nos, qui iam credimus, rectâ fide agere, cùm Deum oramus, vt velint.* Duodecimò, *Scimus, pro eis, qui ex illis crediderunt, tanquam de beneficiis rectè ac veraciter & debere nos Deo agere gratias, & ſolere.* His propoſitionibus dicit ibi Auguſtinus contineri totam doctrinam Catholicam in materiâ gratiæ.

34. *Notanda circa propoſitiones D. Auguſtini.*

Mala conditionata non nocẽt, nec bona conditionata proſunt.

Circa quas Primò notandum cenſeo, aliquas fortè in idem relabi, aliquas verò ex aliis ita manifeſtè ſequi, vt prioribus admiſſis, nulla penitus de aliis poſſit eſſe difficultas; in primis igitur ſeptima & nona idem continent, ſcilicet nemini nec nocere mala; quæ facturus fuiſſet, ſi diutiùs vixiſſet, nec è contrario prodeſſe bona, quæ, datâ etiam eâ hypotheſi, patraturus eſſet; ſed iudicandos omnes in bonum aut in malum ſecundùm ea quæ de facto geſſerunt: quam veracitatem etiam inculcat in octauâ agens de paruulis, quos etiam docet nec damnandos nec ſaluandos propter illa quæ feciſſent, ſi vixiſſent diutiùs. Ex ſecundâ etiam propoſitione, quòd gratia non detur ſecundùm merita, ſequuntur quinta & ſexta, quòd detur ex liberalitate Dei, & quando negatur, negari ex iuſto iudicio Dei. Ex his autem manifeſtè ſequuntur duæ vltimæ, quòd ſcilicet & rogandus ſit Deus vt det, & gratiæ ſint agendæ eidem, quando dedit. Etenim lumine naturæ ita notum eſt, vt à nemine negari poſſit, quando Princeps v. g. aut quilibet alius poteſt pro ſuo libitu dare aut non dare beneficium, eo ipſo locum habere petitionem, vt det; & deberi ei gratiarum actionem, ſi dederit: ac proinde duæ hæ veritates non poſſunt in dubium verti, niſi vertantur illæ priores, ex quibus inferuntur apertè.

Dẽus rogandus vt det dona & pro datis laudandus.

Veritates Catholicæ de gratiâ quinque capitibus complexæ.

Ideò breuiùs reduci poſſent illæ veritates ad has quatuor vel quinque. Prima ſit, *Quòd opera futura tantum ſub conditione, ſiue bona ſiue mala, nec proſunt, nec nocent.* Secunda, *Quòd gratia Dei datur omnino liberaliter, ideòque pro eâ orandum, & pro acceptâ gratiæ agendæ.* Tertia, *Quòd gratia conceditur ad omnes actus.* Quarta, *Quòd ſecundùm opera facta ex gratia, aut è contrario contra illam, homo ſit iudicandus.* Quinta, *Quòd infantes contraxerint originale, & ab eo per Baptiſmum purgentur; quòd ſi è contrario in eo non purgati moriantur, damnentur.* His quinque veritatibus includitur quidquid ibi Auguſtinus duodecim propoſitionibus complectitur.

Vna ex dictis veritatibus impertinens eſt ad hanc materiam.

35. Obſeruo Secundò, vnam ex his veritatibus non pertinere propriè ad hãc materiam de gratiâ; ſiue enim agamus de operibus naturalibus, ſiue de ſupernaturalibus ex gratiâ, certum videtur lumine naturæ, neminem eſſe actu bonum, aut è contrario malum, dignum laude & vituperio per ea quæ faceret, ſi in alio ordine rerum conſtitutus eſſet: nemo enim dicet Petrum eſſe reum Maieſtatis, eò quòd, ſi in aliâ ſerie alio modo educatus, aliam indolem ſortitus fuiſſet, occidiſſet Regem: hæc enim nullo modo conſiderantur pro ſtatus præſentis laude aut vituperio; ergo ea veritas non ſpectat propriè ad quæſtionem de gratiâ.

In prædictis propoſitionibus diui Auguſtini nulla eſt contradictio.

Tertiò obſeruo in tertiâ & quartâ propoſitione diui Auguſtini primo aſpectu videri eſſe aliquam contradictionem; dicitur enim in tertiâ gratiam ad ſingulos actus dari; in quartâ verò non omnibus hominibus dari: quomodo enim omnibus hominibus non datur, ſi ad ſingulos actus omnium hominum datur? Reſpondeo τὸ *ad ſingulos actus* ita intelligendum, vt ad ſingulos actus conducentes ad vitam æternam, quos homines efficiunt, habeant eam gratiam; non quòd ſemper eam habeant; clariùs dixerim, *quod nihil efficiant ad vitam æternam conducens ſine gratia:* ideò eam propoſitionem propoſui clarioribus terminis, *quod gratia ſit neceſſaria ad omnes actus conducentes ad vitam æternam.*

36. *Inferuntur aliqua ex dictis.*

Gratia ſanctificans quæ ſit qualitas infuſa ſupernaturalis.

Ex his, quæ ſunt omnino certa inter Catholicos, & planè de fide, inferuntur alia, quæ vel ſunt de fide, vel proxima fidei, vel certè contraria eſſent erronea; ea autem ſunt, in iuſtificatione infundi iuſtis qualitatem quamdam in ſuâ entitate omnino ſupernaturalem, quæ dicitur gratia ſanctificans. Vbi, ne putes hanc illationem eſſe eamdem cum ſecundâ veritate ſuprà poſitâ,

aduerte,

Digitized by Google

aduerte, me ibi ſolùm in genere dixiſſe gratiam ſanctificantem eſſe aliquid ſupernaturale, abſtrabendo ab eo quod ſit in modo aut in ſubſtantiâ ſupernaturale: quo ſenſu res eſt omnino certa: at quòd ſit entitas natura ſua & eſſentialiter ſupernaturalis, eſt quidem ferè certum de fide; at non videtur eſſe omnino expreſsè de fide: ſed de hoc fuſiùs infrà.

Præter gratiam infunduntur habitus ſupernaturales virtutum Theologicarum.

Secundò, eſt inter Scholaſticos iā omnino certum (etiamſi olim res fuerit magis dubia) dari habitus fidei, ſpei & charitatis in ſuâ entitate ſupernaturales, qui infunduntur eo inſtanti cum gratiâ in primâ iuſtificatione: quorum duo primi non amittuntur per quodlibet mortale, ſed per peccatum deſperationis & hæreſis; quæ omnia fuſiùs infrà ſuis locis diſcutientur.

Comitantur gratiā habitus infuſi virtutum moralium.

Tertiò, etiam eſt ferè certum inter Scholaſticos (vt dixi Tomo præcedenti) dari alios babitus aliarum virtutum, religionis, iuſtitiæ, tēperantiæ, caſtitatis, &c. etiam ſupernaturales in ſua ſubſtantia, qui gratiam comitantur.

Actus requiri ad iuſtificationem in ſuâ entitate ſupernaturales.

Quartò, etiam ferè omnes iam ſentiunt, actus neceſſarios ad iuſtificationem eſſe in ſuâ entitate ſupernaturales; vnde in ſebolis certiſſima eſt diſtinctio duplicis actus virtuoſi in quacumque ſpecie virtutis, vnius naturalis in ſubſtantiâ, alterius ſupernaturalis quoad ſubſtantiam: abſtraho nunc, an etiam detur amor amicitiæ Dei in ſubſtantiâ naturalis: de quibus omnibus fuſiùs infrà; iam enim ſolùm quaſi in genere & vniuerſaliter eam communem doctrinam inſinuo.

37. *Actus honeſtī naturales ſūt poſſibiles.*

Et quidem, poſſibiles eſſe actus naturales honeſtos, videtur eſſe ex terminis notum; nam naturalis libertas hominis id perſuadet: dari verò actus ſupernaturales in ſubſtantiâ, etſi Scotiſtæ id negent, probabitur tamen à nobis infrà efficaciter cum cæteris Theologis.

Actus in ſubſtantiâ ſupernaturales nequeunt fieri ſine ſpecialibus Dei auxilijs.

Quintò deniq; certum eſt inter omnes Scholaſticos, ad actus in ſuâ entitate ſupernaturales dari à Deo auxilia ſpecialia ſupernaturalia, ſine quibus illi actus fieri non poſſent: id quod explicatis terminis euidēs eſt; nullus enim actus poteſt nobis eſſe difficilior quàm ſint vires, per quas illum efficimus: nam in ordine ad vires comparantur actus per modum finis, vires verò per modum mediorum: dixi autem ſuprà finem non eſſe vnquam difficiliorem quàm ſint media, per quæ eſt conſequendus; ergo ſi baberemus vires naturales requiſitas & ſufficientes ad eliciendos eos actus, quos ſupernaturales dicimus, abſolutè tales actus nobis eſſent naturaliter poſſibiles: & propterea immeritò dicerentur ſupernaturales in ſubſtantia. hæc ferè inter Scholaſticos certa.

Finis nunquā difficilior quàm media.

DISPVTATIO XXXVI.

Declaratur ſtatus quæſtionis inter Scholaſticos circa neceſſitatem gratiæ adiuuantis.

EXPLICVI præcedenti diſputatione quæ certa ſunt, iam in quo conſiſtat differentia circa neceſſitatem gratiæ inter Scholaſticos diſcutiendum erit. Inſinuabo in hac diſputatione puncta & ſtatum quæſtionis; inferiùs ea ex propoſito diſcuſſurus.

SECTIO I.

Declarantur puncta dubia, & proponitur Patris Vaſquez explicatio.

Primum controuerſum.

PRimum punctum eſt, vtrùm actus in ſua entitate naturales, ſi fiant in gratia, poſſint eſſe meritorij vitæ æternæ; an verò, quia ex ſe ſunt inferioris ordinis, ſemper etiam maneant dignitate inferiores. Hoc punctum diſcutiam infrà.

Secundum.

Secundum punctum controuerſiæ inter Scholaſticos conſiſtit in eo, an homo tam in ſtatu naturæ integræ quàm puræ, quàm lapſæ, poſſit efficere aliquod opus omni ex parte honeſtum per vires liberi arbitrij ſine ſpeciali gratia Dei; ſiue ea detur in hoc ſtatu rerum per Chriſtum, ſiue in alio ordine ex ſola liberalitate ipſius Dei. De hoc tractabo diſput. 38.

Tertium.

Tertium punctum, an iiſdem viribus ſine ſpeciali gratia poſſit homo vincere tentationem aliquam ſiue grauem ſiue leuem diuiſiuè, & collectiuè omnes; vbi etiam quæri ſolet, an poſſit ſeruare totam legem naturalem: in qua etiam quæſtione includitur, an poſſit fieri actus amoris Dei ſuper omnia, ſiue ad breue tempus ſiue ad longum. De his agetur à diſputatione 39.

Circa hæc duo vltima puncta aduertendum, etiamſi primo aſpectu videatur facilè intelligi, in quo conſiſtat difficultatis nodus, magnam tamen latere æquiuocationem, ſaltē prout ea quæſtio diſcutitur à P. Vaſquez; & quia res eſt magni momenti, cogitaui ex propoſito hac diſputatione ſtatum quæſtionis explicare: pro cuius intelligentia. 2.

Explicatur triplex acceptio gratiæ ſeu auxilij per Chriſtū, prout contradiſtinguitur auxilijs naturæ debitis. Prima.

Aduerte vocem *gratia* ſeu *auxilium per Chriſtum*, vt contrapoſitum viribus naturalibus, ſeu auxiliis debitis naturæ, poſſe ſumi tripliciter; Primò vt ſit auxilium in ſua entitate ſupernaturale, ac diuerſæ ſpeciei ab auxiliis naturalibus. In hoc ſenſu nemo probabiliter requirit auxilium gratiæ pro operibus bonis in ſua entitate naturalibus.

Secunda.

Secundò ergo accipitur pro auxilio in ſua quidem entitate naturali, quod tamen ſit intra eum ordinem vberius, efficacius & fortius quàm ſoleant eſſe communia: & nec quidem in hoc ſenſu diſſenſio eſt cum P. Vaſquez, qui non requirit talia auxilia ad omnia opera honeſta moralia; an verò abſolutè ea ſint neceſſaria, ſiue id Vaſquez ſiue alius affirmet, diſcutietur inferiùs.

Tertia.

Tertio ergo acceptio vocis *auxilium gratiæ* eſt, vt ſignificet auxilium congruum vt diſtinctum à ſufficienti, etiamſi vtrumque ſit intra ordinem naturæ, imò ſæpè vnum idemque numero iam ſit congruum, iam purè ſufficiens: etenim in ſententia Societatis, quam P. Vaſq. defendit, auxilium congruum à purè ſufficienti in eo præciſè diſtinguitur, quòd illud præuiſum ſit per ſcientiam mediam habiturum effectum, hoc verò non, quapropter idem numero auxilium quoad entitatem & circumſtantias omnes extrinſecas, quod de facto eſt congruum, potuit eſſe in hac eadem occaſione purè ſufficiens, ſi ipſe homo pro ſua libertate ſe determinaſſet ad non reſpon

Auxilium congruum à purè ſufficienti in quo præciſè diſtinguatur in ſententiâ Societatis.

reſpondendum, vt reuerà pro ea libertate potuit.

3.
P. Vaſquez aſſerſine gratiâ per Chriſtum poſſe fieri bonum opus naturale, de facto autem fieri.

Hac ergo doctrinâ ſuppoſitâ P. Vaſquez admittit, ſine gratia per Chriſtum ex debito naturali hominem habere auxilia ſufficientia ad efficienda opera bona, & ad vincendas tentationes, imò ad ſeruandam totam legem; addit tamen, numquam de facto aut vincere vllam tentationem, aut efficere vllum opus bonum ſine gratiâ: nam auxilia omnia congrua, ſine quibus actu non fit opus bonum; (eo enim ipſo quòd hoc fiat, iam auxilium eſt efficax ſeu congruum;) ea, inquam, omnia dantur per Chriſtum: quòd enim Deus det auxilium efficax præ inefficaci, fauor & gratia eſt; potuit enim dare ſolum inefficax: atqui Deus de facto nullam gratiam facit homini in ordine ad benè viuendum niſi per Chriſtum; ergo talia auxilia ſunt gratia per Chriſtum. Hanc ſententiam per omnia ſequitur, vt ſolet, Turrianus Opuſculo 1. per multas diſputationes: vbi nihil addit, quod Vaſquez non dixerit.

In hac ſententiâ multum miſcetur de nomine; & non videtur eſſe ad mentem Patrum & Conciliorum; quibus tamen eius auctor putat ſe maximè adhærere; & ex quibus contra cæteros argumentatur: neque item ea ſententia quoad rem ipſam eſt iuxta ſenſum præcedentium Scholaſticorum, ideò non eſt tam illi fidendum quàm eius auctor putat. Priùs verò quàm hæc omnia clarè proponam.

Alia ſententia Patris Vaſquez à P. Suario examinata.

Obſeruo Patrem Suarez lib. 1. de Gratiâ cap. 12. cùm eam ſententiam retuliſſet, fusè agere, vtrùm auxilium congruum ſit in ſe melius quàm ſufficiens: vbi examinat aliam ſententiam eiuſdem Vaſquez, quòd voluntas non poſſit amare obiectum minùs intensè propoſitum quàm contrarium proponatur; admittit enim num. 19. ſemper aliquem defectum in intellecto peccãtis.

Ego tamen de his non iudico vel verbum dicendum, quia præcedenti Tomo vtramque quæſtionem diſcuſſi, & oſtendi Patrem Vaſquez vix poſſe libertatem ſaluare per eam intenſiorem cogitationem. Secundò oſtendi, nullum planè proprium defectum in intellectu peccantis eſſe

P. Suarez ipſe non videtur locutus cõſequenter.

neceſſarium: & miror, cùm eleganter hoc capite P. Suarez oſtenderit contra Vaſquez, è duobus omnino æquali tentatione & cognitione excitatis poſſe vnum pro ſuâ libertate reſiſtere, alterum cadere; in eo autem qui reſiſtit, nullum defectum intellectualem Soarez agnoſcat: miror, inquam, cur etiam ipſe Suarez alibi vniuerſaliter dicat in eo qui cadit ſemper eſſe aliquem defectum in intellectu: ſed de hoc argumento fuſiùs eo Tomo.

4.
Eſto Deus non intendat ſpecialiter efficaciam auxilij, eſt tamen formaliter maius beneficium vocatio congrua quàm incongrua.

In præſenti ergo dicendum eſt, etiamſi re ipsâ vocatio congrua in ſe nõ ſit maior phyſicè quàm non congrua, imò ſæpè minor, & conſequenter, minus ſit donum in ſe ſeu materialiter (quod verum eſt, ſiue de ſupernaturali ſiue de naturali loquamur;) eo tamen ipſo, quòd Deus præſciuerit eam habituram effectum, illamque donet, maius formaliter beneficium præſtare. Quæ doctrina independens eſt ab eo, quòd Deus intendat ſpecialiter eam efficaciam: in quo etiam non placet P. Suarez, omnino ibi cenſens, neceſſum eſſe à Deo eam efficaciam intendi: hæc enim intentio in multorum ſententiâ tollit omnino libertatem, ideoque ab eis cenſetur repugnare: & licet hoc à me vt falſum ſit primo Tomo efficaciter reiectum, pro hac tamen quæſtione impertinens eſt: ex ſolâ enim eâ præſcientiâ explicari poterit maius Dei beneficium, etiamſi directè ſpecialem actum amoris nõ habeat reſpectu eius hominis. De quo fuſiùs in materiâ de prædeſtinatione.

Iam ergo ad ſententiæ Patris Vaſquez examen veniamus: quod igitur in eâ multum miſceatur de nomine manifeſtè patet; quia ſuppoſitâ doctrinâ, quam ipſe cum totâ Societate & multis alijs defendi, de ſcientiâ mediâ, & de conſtitutiuo auxilij efficacis præ inefficaci, negare nemo poteſt, ſpecialem fauorem Deum facere ei, cui dat auxilium, ſub quo præuiderat eum operaturum; quem fauorem non præſtat ei, cui eiuſmodi auxilium negat, & solùm dat ſufficiens: item nemo negabit (licet in hoc pũcto ego aliquã inueniam difficultatẽ, de quâ infrà) potuiſſe Deum nullo facto miraculo non dare vllum eiuſmodi auxilium cõgruum, ſed loco illius aliud purè ſufficiens. Hæc omnes fatentur: quæ quidem vera ſunt etiam in ſententiâ Patrum Dominicanorum, & quorumcumque aliorum circa conſtitutiuum auxilij efficacis; nam omnes fatentur intra ipſum ordinem naturalem, ſeu auxiliorum purè naturalium, dari aliqua efficacia; item Deum non teneri illa dare (ſiue ſint phyſicè prędeterminantia, ſiue moraliter, ſiue in aliquo alio efficacia auxilij conſtituatur) ſed poſſe dare ſolùm inefficacia: verùm autem ex hoc capite debeat datio illa auxilij efficacis dici gratia, eſto res data purè ſit in ordine naturali, quæſtio videtur eſſe de puro nomine. 5.

Examinatur ſuprà poſita Patris Vaſquez doctrina circa gratiã per Chriſtum pro opere bono naturali.

Illud tamen erit de re, an eiuſmodi auxilium, ſiue dicatur gratia ſpecialis, ſiue non, detur tamen de facto ex meritis Chriſti. De hoc tamen puncto nonnihil dixi ſectione ſecundâ inſinuans, etiamſi (quod probabilius cenſeo) dicamus ea omnia dona eſſe data per Chriſtum, nihilominùs, iuxta mentem Patrum ac Conciliorum, non eſſe eam gratiam, quam ad benè operandum requiri eadem Concilia & Patres cenſent; nam (vt ibidem oſtendi) in eo ſenſu & vita, & ingenium, & nobilitas, &c. ſunt gratia per Chriſtum; vnde etiam dixi, non relabi nos in ſententiam hanc Vaſquez: hic enim indicat ſpeciali ſenſu vocationem illam dici per Chriſtum: quòd verò nullo modo ſatisfaciat per hoc Patribus oſtendendum manifeſtè, & quidem magis ex propoſito quàm ab auctoribus fieri ſoleat.

Loquendo de re ipsâ adhuc non loquitur P. Vaſquez ad mentem Conciliorum & Patrum, vocando tale auxilium gratiã per Chriſtum.

SECTIO II.

Primò reijcitur ea explicatio, vt quæ non tangit diſſenſionem inter Catholicos & Semipelagianos.

PRimò ergo argumentor; nam datâ hac ſententiâ redditur ridicula tota quanta diſputatio inter Auguſtinum, Proſperum & Catholicos ex vnâ parte, Pelagium ac Semipelagianos ex alterâ, & omnes illi inter ſe omnino redduntur re ipsâ concordes, & solùm ex malâ vocum intelligentiâ Andabatarum more acerrimè digladiari dicentur. Id quod nemo non reputabit eſſe abſurdum, & abſurdiſſimum, cùm certum ſit eos hæreticos re ipsâ non tenuiſſe veram doctrinam. Probo ergo ſubſumptum, & pro eo ſuppono, tam Pelagium quàm Semipelagianos non negaſſe ſcientiam mediam (eſto ſub his vocibus eam non nominauerint) imò nimiùm illa vſos fuiſſe; quandoquidem, vt oſtenderent, quo pacto ſine iniuſtitia Deus ad Baptiſmum adduceret aliquos infantes, 6.

Abſurda ſequela ex ſententiâ Patris Vaſquez.

Pelagius & Maſſilienſes nimiùm vſi fuerunt ſcientiâ media Dei.

infantes, alios verò non, ſed permiſerit in originali perire, recurrerunt ad hoc, quòd Deus præuidiſſet illos, ſi ad ætatem virilem acceſſiſſent, benè operaturos, hos verò malè. Quæ doctrina Semipelagianis familiariſſima fuit. Vbi aduerto (ne aliquis ex prædeterminantibus hoc argumentum meum reijciat) illud vim habere in omni ſententia: ſiue enim ea ſcientia futurorum conditionatorum vocetur ſcientia media, ſiue alio nomine; & ſiue habeatur in decretis ipſis conditionatis Dei, ſiue in prædeterminationibus, ſiue in ipſis obiectis futuris, certũ eſt, Maſſilienſes recurriſſe ad eam ſcientiam futurorum conditionatorum, quæ abſolutè non erant futura: & certum
Probatur inde ſemi. Semipelag. non in re idē po-ſuiſſe quod S. Auguſtinus. eſt Deũ ea futura noſcere. Hac ergo veritate ſuppoſitâ, cùm gratia Chriſti, quam Auguſtinus ita defendit, & quam vocauit gratiam per Chriſtum, reducatur in ſententiâ huius auctoris ad ea auxilia in ſuo ordine naturalia, & naturaliſſima, ſolùmque differentia à ceteris auxilijs in eo, quòd Deus, antequam illa dederit, vel voluerit abſolutè dare, præuiderit futura efficacia, ſi data fuerint; & Semipelagiani eiuſmodi auxilia etiam agnouerint, quia agnouerunt Deum videre, *Si dedero hoc auxilium, habebit effectum*, neceſſum eſt, vt te ipsâ totam quantam gratiam, quam Auguſtinus ex mente Patris Vaſquez poſuit, poſuerint & illi, ideóque ſe ipſa omnino conuenerint, eſto ſeipſos non intellexerint.

7. *Probatur idē de Pelagio.* Id ipſum de Pelagio ſuo modo dicere poſſumus; nam ille vel non negauit Deum immediatè concurrere concurſo naturali ad actiones omnes creaturarum, ideóque nec negauit Deum ad bona opera debere præſtare ſuum auxilium ſaltem ordinis naturalis; vel certè admiſit cogitationem præuiam, quam vidit congruam, in quâ cogitatione P. Vaſquez poſuit totam rationem gratiæ per Chriſtum.

Sequela illa contrariatur mēti SS. Patrum & Conciliorum. Id verò eſſe contra mentem antiquorum Patrum & Conciliorum probo meo iudicio efficaciter ex Arauſicano Can. 5. vbi hæc habentur, *Qui enim fidem, quâ in Deum credimus, dicunt eſſe naturalem, omnes eos, qui ab Eccleſiâ Chriſti alieni ſunt, quodammodo fideles eſſe definiunt.* Hinc argumentor. Concilium manifeſtiſſimè hoc loco ſupponit dari in non-fidelibus actus naturales credendi, & quidē bonos; alioquin malè diceret, *eos eſſe fideles, ſi naturalis fides ſufficit*; reſponderetur enim illi, eam fidē non dari in illis: quòd verò ſupponatur eſſe honeſta patet; nam naturalem nõ
Qualem ſupernaturalitatē in actu bono requirat Concilium. vocat Concilium malam, ſed contrapoſitam ſupernaturali; & eam in eis admittit: atqui eo ipſo in illis admittit cogitationē congruam; nam ſine hac numquam habetur vllus actus bonus: ergo Concilium aliam ſupernaturalitatem quærit in actu, quam quæ ex denominatione auxilij ſeu gratiæ congruæ deſumitur; ergo non poteſt vllo modo Concilijs reſponderi per gratiam, quæ in cogitatione ſolùm congruâ conſiſtat: debet ergo admitti alia gratia altioris ordinis: debemus etiã fateri, dari actus bonos naturales, quos Conciliũ non reputat inter initium fidei, & de quibus non erat illi vllo modo concertatio cum Pelagio aut Semipelagianis; alioquin debuiſſet Concilium dicere, eam ipſam fidem naturalem etiam eſſe ex gratiâ; minùs verò benè ea admiſſa etiam in infidelibus quæſiuiſſet aliud initium fidei ſalutiferæ in his qui ad fidem diſponuntur. Quod argumẽtum meo iudicio efficax eſt pro præſenti intento, & pro his quæ infrà dicemus de bonis operibus naturalibus.

Reſponderi tamen poſſet primo argumento præcipuo (nam confirmationi ex Arauſicano non video quid poſſit reſponderi) in hoc erraſſe eos hæreticos, quòd non agnouerint eiuſmodi auxilia dari per merita Chriſti. Sed contrà, quia Auguſtinus, Patres & Semipelagiani non diſputabant tam de causâ meritoriâ gratiæ, quæ nobis datur, & quâ nos indigemus, quàm, vtrùm ea eſſet gratia vera. Explico: Quòd Deus ex ſuâ liberalitate, non permotus vllis Chriſti meritis, dederit Adamo gratiam & auxilia gratię, &c. non immutat eorum auxiliorum naturam, nec facit in nobis maiorem ipſorum neceſſitatem: vnde ſi Deus (vt potuit diuinitus) voluiſſet condonare nobis Adami peccatum ſine Chriſto redēptore ex ſuâ purâ purâ liberalitate, & ex eadē conferre vires, & ea auxilia, quæ iam confert per merita Chriſti, eadē fuiſſet inter Auguſtinũ & hæreticos diſputationis occaſio; quia tota illa ab Auguſtino deſumebatur ex neceſſitate ipſorum auxiliorum datorum, non ex interceſſore, per quem dabantur; ex neceſſitate, inquam, illorum ad bona opera & ad finem beatitudinis: ex parte verò hæreticorum tota occaſio erroris ſumebatur, quia volebant ſaluare, quomodo in noſtrâ poteſtate & viribus arbitrij eſſet ſalus: id quod non benè percipiebant, ſi eſſent neceſſaria auxilia ſupernaturalia: item quia nolebant efficere Deum acceptorem perſonarum: vtrùm autem in hoc puncto non proceſſerint ſtultè, & planè in eoſdem laqueos inciderint, dicam infrà ſuo loco fuſiùs. Nunc enim ſolùm contendo, totam quantam Auguſtini cum hæreticis diſſenſionem fuiſſe omnino independentem ab eo puncto, vtrùm per Chriſtũ, vt per mediatorem, daretur gratia neceſſaria ad benè operandum, an verò Deus à ſeipſo immediatè ſine interceſſore faceret eam liberalitatem, quam iam facit per Chriſtũ; quia reuerà id in ordine ad debilitatem noſtræ naturæ & neceſſitatem auxilij pro operibus bonis eſt omnino per accidens. 8.

Refellitur replica ſumpta nostro primo argumento.

Gratia non ponderanda ex mediatore, per quem datur, ſed ex neceſſitate illius ad finē ſupernaturalem.

Inter Auguſtinum & illos hæreticos nō erat lis de gratiâ per Chriſtum, ſed abſolutè de gratiâ neceſſariâ pro bonis operibus.

Iam hinc argumentor; Ergo error Semipelagianorum & diſſenſio ipſorum ab Auguſtino non deſumebatur ex eo, quòd ea gratia diceretur dari per Chriſtum, & conſequenter quòd dicatur gratia per Chriſtum, vt contendebat ea prima reſponſio. Et quidem hæc impugnatio mihi valdè efficax apparet.

Ideò fortè reſpondebis Secundò probabiliùs, errorem eorum fuiſſe, quòd putauerint, illud auxilium, quod Vaſquez vocat gratiam, non fuiſſe veram gratiam, neque per Chriſtum, neque ab ipſo Deo liberaliter conceſſam, ſed debitam omnino naturæ rationali. Sed contrà manifeſtè, quia iam in hoc ſenſu res reducitur ad quæſtionem de puro nomine, quam ſuperiùs poſui; in quâ de re ipsâ nulla eſſe diſſenſio potuit inter Auguſtinum & Semipelagianos: etenim vel ſupponebatur in hac & illa occaſione, poſſe à Deo dari duo aut plura auxilia; quorum vnum videretur à Deo per ſcientiam mediam (quam, vt diximus, etiam illi agnoſcebant) habiturum affectum ſeu futurum efficax, alterum verò inefficax: vel omnia auxilia in ea occaſione videbantur efficacia, aut certè nullum efficax: ſanè non poſſumus dicere nullum efficax à Deo præuiſum, cùm ſupponamus gratiam factam, ſeu datum tale auxilium efficax: ſi ergo dicamus ſecundum, manifeſtiſſimè apparet, etiam in ſententiâ ipſius Vaſquez, non debere dici 9.

Refellitur alia replica, & oſtenditur non fuiſſe litem cum hæreticis, quaſi negauerint gratiam conſiſtentem in datione auxilij naturalis efficacis præ naturali inefficaci.

gratiam illud auxilium: cùm enim data occaſione operationis naturalis Deus teneatur homini præbere auxilium, & nullum viderit in eâ occaſione niſi efficax; euidens ſit non poſſe dationẽ eius auxilij efficacis dici gratiam magis, quàm datio concurſus igni ad comburendam ſtupam applicatam dici non poteſt gratia: ſi denique dicamus primum, ſcilicet Deo occurriſſe tunc varia auxilia, inter quæ eligere poterat vnum efficax, alterum inefficax, negare nemo poteſt, neque hæretici id negarunt, aliquem eſſe Dei fauorem, dare potiùs illud, quod præuiſum eſt efficax (ſi liberum fuit, vt ſupponimus, Deo vnum præ altero eligere) quàm dare alterum inefficax: ergo Semipelagiani non negabant hanc gratiam, ſeu eum fauorem, qui conſiſtit in datione auxilij naturalis efficacis præ naturali inefficaci: ergo de aliâ gratiâ fuit illis cum Catholicis quæſtio: vel tota quæſtio fuit de ſolâ voce.

10.
Videtur argumentum noſtra refutationis nimis multùm probare.

Fortè dices, hoc argumento nimiùm probari, ſcilicet, non potuiſſe Semipelagianos cum Auguſtino contendere, vtrùm Deus eſſet acceptor perſonarum; neque item potuiſſe docere, eſſe in poteſtate cuiuſlibet ſalutem æternam: quæ tamẽ duo re ipsâ docuêre. Probatur ſubſumptum; nam eſto negarent, neceſſarium fuiſſe gratiæ ſupernaturalis auxilium, debebant tamen dicere, Deum eſſe acceptorem perſonarum, dum Petro v.g. dat auxilium naturale, quod præuidit efficax; vt immediatè antè argumentabamur; illud verò negat Iudæ. Prætereà, cùm non ſit in vllius poteſtate dare ſibi auxilium, quod Deus præuidit efficax, non verò alterũ præuiſum inefficax; quæ doctrina eodem modo locum habet in auxilijs ex ſua entitate naturalibus ac in ſupernaturalibus; conſequenter in nullius poteſtate fuit obtinere ſalutem, quam de facto nemo conſequitur ſine auxilio efficaci: ergo, eò quòd, ſi res ipſa benè ponderetur, non poſſet eſſe diſſenſio inter illos & Auguſtinum, non infertur, eos de facto re ipſa benè ſenſiſſe. Reſpondeo, me non voluiſſe probare, vllo modo, Semipelagianos fuiſſe in doctrina cõſtantes, ſed præcisè, eos re ipſa docuiſſe quidquid Vaſquez docet circa neceſſitatem gratiæ, ſi gratiam non alio ſenſu accipiamus, quando de neceſſitate illius ad benè operandum agitur, quàm pro auxilio congruo vt condiſtincto à purè ſufficienti, etiamſi vtrumque ſit in ſua entitate ordinis naturalis, & vtrumque ſit ex his quæ naturaliter debentur; nam eam differentiam auxiliorum efficacium & inefficacium tam in ordine naturali quàm in ſupernaturali etiam illi agnouerunt; vtrùm autem ea doctrina vſi ſint ad agnoſcendũ Deum in aliquo ſenſu debere dici acceptorem perſonarum, hoc eſt, Deum vni dare maiora dona quàm alteri, ego in præſenti non diſputo.

Oſtenditur non nimium probare, ſed quantum pro noſtro intento ſufficit.

11.
Quid decepoit Semipelagianos, vt dicerent opera liberi arbitrij eſſe diſpoſitionem ad gratiã.

Rogabis, Cur igitur Semipelagiani recurrerũt ad opera liberi arbitrij, per quæ homo ſe diſponeret ad gratiam, quandoquidem Deus ſemper eſt etiam cum auxilijs ſupernaturalibus paratus ad concurrendum? Reſpondeo, ideò eos deceptos, quia non perceperunt hoc ipſum, id eſt, auxilia ſupernaturalia dari à Deo etiam non petentibus; vnde recurrerunt ad opera naturalia facta viribus liberi arbitrij; nam cùm hæc, quia naturalia, per ſe ſupponantur eſſe in hominis poteſtate, facilè illi perceperunt, quomodo inde ſalus & vlteriora auxilia eſſent in poteſtate hominis: quod autẽ ipſa auxilia ſupernaturalia ſint parata ſemper, quando datur occaſio operandi, non intellexerũt; & inde totius erroris occaſionẽ deſũpſere.

Declaratur argumentum ſuperius. Doctrina Durandi negans concurſum generalẽ immediatum non conuenit cum hæreſi Semipelagianorũ.

Hinc rurſus ſic argumentor, vel declaro argumentum præcedens: Hæreſis Semipelagianorum non eſt idem vllo modo cum doctrinâ Durandi negantis Deum immediatè concurrere ad omnes noſtras actiones bonas: etenim doctrina Durandi etſi erronea communiter iudicetur, non tamen hæretica, vt iudicatur doctrina Semipelagianorum. Præterea licet Durandus in eâ ſententiâ ex alio capite errauerit, non tamen ideò cenſetur in materiâ gratiæ malè ſenſiſſe: atqui, iuxta explicationem, quam impugno, Semipelagiani vel ſolùm errarunt cum Durando, eò quòd ad actum bonum naturalem non admiſerint concurſum Dei; vel ſi hunc influxum admiſerunt, nullo penitus modo errare re ipſa potuerunt; nam admiſſa hac neceſſitate, certè quòd ille influxus ſit naturalis etiam hic auctor admittit: quod item fuerit influxus ſeu concurſus, ſeu auxilium, ſeu vocatio congrua illa, qua de facto homo operatus eſt, nec negarunt, nec potuerunt negare hæretici, ergo. Denique, non fuiſſe debitum tale auxilium, ſed potuiſſe dari aliud naturale præuiſum inefficax, iam oſtendi ſuprà à Semipelagianis non negari, imò nec potuiſſe, niſi fortè in aliquo caſu; in quo etiam ipſe Vaſquez id deberet negare, ſi ſcilicet homo præuideretur per omnia auxilia reſponſurus in hac occaſione; tunc enim omnes deberemus dicere, non potuiſſe à Deo dari in ea occaſione vllum purè ſufficiens; ergo, iuxta hanc explicationem, nulla fuit inter eos hæreticos & Catholicos diſſenſio de re ipſa.

12.
P. Turrianus obijcit.

Dices cum Patre Turriano op. 5. diſput. 4. dub 18. Si Auguſtinus & Patres non intellexiſſẽt nomine gratiæ vocationem etiam congruam ordinis naturalis, non agnouiſſent vllam gratiam Chriſti ante fidem: id quod eſt manifeſtè falſum; ſequela patet; nam ante fidem nulla eſt ſupernaturalis gratia: conſequens verò eſſe abſurdum patet, quia etiam ante fidem ſæpè vincuntur graues tentationes: quæ victoria in omnium ſententia eſt per Chriſtum. Reſpondeo Primò, conſequens eſſe fortè verùm, non verò abſurdum, eo modo quo infrà oſtendetur. Reſpondeo Secundò negando ſequelam: ad probationem illius dico, inter cogitationem congruam quà talem, (de qua ſola hic auctor cum Vaſquez loquitur) & inter cogitationes ſupernaturales dari medium in ordine ad gratiam: datur enim fortior, intenſior & efficacior vocatio in ſeipſa antecedenter ad præuiſionem ſcientiæ mediæ, à qua dicitur congrua: & hanc infrà oſtendemus eſſe gratiam Dei ſpecialem, ſiue hæc concedatur per Chriſtum, ſiue non, eſſéque neceſſariam etiam ad ipſum poſſe moraliter vincere grauem tentationem, & ad diuturnam obſeruationem præceptorum: vbi ſimul oſtendemus, per gratiam congruam præcisè quà talem non ſuppleri eam difficultatem vincendi graues tentationes; ac denique in eo puncto valdè æquiuocari vocem *gratia*, quæ ad obſeruationem legis totius neceſſaria dicitur ab omnibus ferè Theologis.

Reſpondetur.

Inter cogitationem congruam vt talem, & inter cogitationẽ ſupernaturalem datur medium.

Sectio III.

Tria alia argumenta contra eam explicationem.

13.
Tertio efficaci argumento oſtenditur, vocationem congruã ordinis naturalis non rectè dici gratiam.

Ex dictis formo tertium argumentum & efficaciſſimum contra eam explicationem; dici enim debet iuxta illã, poſſibile eſſe de facto hominem ſine vlla gratia mereri de congruo per

bona

bona opeta gratiam iuſtificantē: id quod abſurdum eſſe nemo negabit. Anteccdens autem probo; vel enim loquimur in ſententiâ, quam puto eſſe huius auctoris, quòd ſcilicet indiuiduatio effectus deſomator ab his numeto circumſtantijs temporis, ſubiecti, &c. & in hac res eſt clariſſima; etenim ſi in hac circumſtantiâ loci, &c. quando Petro occurrit occaſio operandi benè, non poteſt niſi vnum auxilium aut vna vocatio à Deo dari; certè ſi (vt poteſt fieri in ſententiâ, quā Vaſquez cum totâ noſtrâ Societate defendit) Petros præuiſus ſit per ſcientiam mediam pro ſuâ libertate reſponſurus ei aoxilio, procul dubio illo poſito operabitur: illud autem non poteſt in ea occaſione dici gratia vllo modo, quia Deus, niſi faciendo miraculom contra naturæ exigentiam, non poteſt illud negare: quod aotem ita Deus dat vt dare teneatur, non eſt vllo modo gratia: deberi verò illud auxilium inde patet, quia illi homini tunc debetur concurſus generalis, auxilium aliquod, &c. aliud autem, quod non ſit efficax, iam ſupponimus non eſſe tunc poſſibile in ea occaſione, ergo debetor efficax: ergo tunc ille homo ſine vlla prorſus Dei gratia faciet bonum opus naturale; cui in ſententia Patris Vaſquez debeantur auxilia ſupernatoralia; & per quod mereatur ſaltem de congruo iuſtificationem, remiſſionem peccatorum, &c.

Vrgetur in principijs ipſius Patris Vaſquez.

14. Quòd ſi ideò dicatur cum probabiliori ſententia, etiam in quacumque occaſione eſſe poſſibilia indioidua diſtincta, & varia aoxilia, argumentor adhuc; nam in principiis Societatis circa ſcientiā mediā fieri poteſt ſaltem metaphyſicè, vt omnibus auxiliis in hac occaſione præuideatur homo ex ſua libertate reſponſurus, ideóq; auxiliū nullum ſit, quod nō ſit de facto efficax: & licet moraliter implicet caſus hic, ſufficit tamen mihi, quod metaphyſicè ſit poſſibilis, ob dicenda ſtatim: ergo non poſſet Deus tunc vllā illi homini gratiam facere, ſed neceſſariò ſine gratia vlla deberet illi dare aoxilium aliquod efficax, per quod ille homo de facto operaretur benè; & quidē, vt dixi, nulla gratia in ea donatione intercederet, quia nulla eſſet electio efficacis præ inefficaci, iuxta principia verò huius auctoris tunc per tale opus naturale mereretur homo de cōgruo iuſtificationem, &c. hoc autem omnino repugnat etiā metaphyſicè, quia talia opera non habent congruitatem ſeu proportionem cum eo præmio; ideóque paolò antè dixi pro meo intento ſatis eſſe, quòd ille caſus ſit metaphyſicè poſſibilis non enim poteſt metaphyſicè admitti poſſibilis caſus, in quo contingat id, qood etiam eſt metaphyſicè impoſſibile; eſt autem metaphyſicè impoſſibile per opera naturalia ſine vlla planè gratia facta hominem mereri de congruo gratiam iuſtificantem, ergo.

vti & in aliorum principijs.

15. Quartò reiicitur manifeſtè ea explicatio argomento, qood benè P. Suarez tangit c. 7. & ego ſic vrgeo, & magis declaro, quia tota ea gratia prædictæ cogitationis intra ordinem natoralem agnita fuit expreſsè à Pelagio & à Semipelagianis: id quod oſtēdo diuerſa via, qua ſoperiùs vſos ſum pro eodē intento: nam cùm premerentur, vt gratiam Chriſti faterentur, ſtatim recurrebant ad doctrinam & prædicationem; vbi non intelligebant procul dubio ſolam ipſam externam prædicationem perinde ac ſi in deſerto aut coram lapidibus inſenſibilibus ea prædicatio facta eſſet; non enim in viros adeò doctos ſtultitia tanta cadere poterat: agebant ergo de prædicatione vt audita & percepta ab ipſo homine, pro qno ea prædicatio dicebatur eſſe gratia: atqoi ea prædicatio vt audita & percepta eſt formaliter ipſa cogitatio naturalis, quam ponit hic auctor; nam ſi ego dico homini docto intelligenti, *Aduertas tempus vitæ eſſe incertum, ne diutiùs differas agere pœnitentia de peccatis*; vel, *Ecce hic pauper ſummè indiget tuâ ope, da illi eleemoſynam*: procul dubio hæc verba audita & percepta cauſant in eo homine cogitationem ſanctam, vel (vt meliùs dicam) ſunt ipſa ſancta cogitatio naturalis: non enim debemus conſiderare, neq; ipſe P. Vaſquez id conſiderat, Deum miraculosè per ſeipſom excitare cogitationes ſanctas naturales, de quibus hîc agimus, alioquin iam independenter etiam ab operatione ſecutâ illæ eſſent miraculoſæ; quod nullo modo eſt ad rem præſentem, & verò ſuperfluè planè poneretur, cùm illę aliæ naturales ſufficiant: deniq;, cùm illa prædicatio ſeu ſancta cogitatio à Deo conferatur eo tēpore quo habitura erat effectum: id enim ab ipſis hæreticis iam ſupponebatur; quandoquidem actu ſupponebant eum hominē operari benè, procul dubio ſupponebant gratiam Dei in eâ cogitatione congruâ, non aliter quàm explicetur in ſententiâ, quam impogno.

Quarto argumento Patris Suarez impugnatur ſuprà poſita explicatio gratia.

Hæretici non negabāt gratiam hoc modo explicatā.

16. Fortaſsè quis reſponderet, non conceſſiſſe Semipelagianos eam cogitationem eſſe immediatè liberaliter à Deo conceſſam, ſeu eſſe gratiā Dei. Sed contrà Primò, quia vt ſit gratia Dei ſufficit, quòd liberaliter præparetur cauſa eios cogitationis; hac enim ſolâ ratione Vaſquez ipſe explicat, quomodo opus bonū ſit gratia, quòd ſcilicet eius cauſa gratis à Deo detur, vocatio nimirum, ſeu ſancta cogitatio; ergo ſi Semipelagiani conceſsēre, gratis dari eam ſanctam cogitationem; quia gratis à Deo concedebatur doctrina & prædicatio, ex qua neceſſariò videbatur ſecutura cogitatio; conceſsēre quidqoid ad veram gratiam reqoirit hic auctor. Contrà Secundò, cùm dicta cogitatio naturalis exciteror neceſſariò in audiente; diximus enim eam prædicationem fieri reſpectu hominis, qui eam percipere poteſt hîc & nunc; ſanè nemo poteſt eam dicere eſſe immediatè liberam, ſed ſolùm in cauſis ſecondis, per quas Deus tales cogitationes excitat; quia (vt ſuperiùs oſtendi) non operatur ipſe miraculosè tunc, ſed naturaliſſimè; ergo gratia, de qua Patres, non eſt hæc cogitatio narutalis.

Cauſa boni operis data ex Dei liberalitate.

Cogitatio ſancta naturalis neceſſariò & naturaliſſimè excitatur in audiente.

17. Quintò argumentor efficaciſſimè, ſemper viēdo doctrina Societatis circa efficaciam gratiæ, licet in rigore argumentum hoc ſit etiam ab ipſa independens; nam omnes admittunt etiam præter auxilium, quod actu habet effectum, dari poſſe auxilium ſufficiens: ſic igitur diſcurro, Qoando Auguſtinus loquitur de gratia (idem eſt de Conciliis omnibus ac ſacra Scripturâ) non ſolùm dicit, ſine Dei gratia nullum bonum opus fieri de facto, ſed nec poſſe ſine illa fieri; ſed Deum dare & fieri & poſſe, iuxta illod Apoſtoli 1. Corinth. 12. *Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto*; & illud Chriſti Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me*, &c. Plena eſt Scriptora, Concilia, & Auguſtinus, &c. talibos propoſitionibos, neqoe vmquam inuenietur vel minimus locus in Auguſtino aut Conciliis, vbi dicator, *Sine gratia Dei poſſe fieri viribus liberi arbitrij bona opera ad ſalutem, de facto tamen non fieri ſine illa*: atqui in explicatione, quam impugno, auxilium inefficax, ſufficiens tamen, & verò ita ſufficiens, vt

Quinto argumento impugnatur explicatio gratia cōtra P. Vaſquez.

Auxilium naturale ſufficiens dat ſimpliciter poſſe.

omnino potuerit habere effectum, & quidẽ pro ſolâ libertate voluntatis creatæ, nullâ in eo auxilio factâ mutatione; illud, inquam, dat ſimpliciter & abſolutè ac perfectiſſimè poſſe benè operari, ita vt illi homini nihil penitus deſit de ipsâ potentiâ, ſed ſolus actus ſecundus, ſeu ſola ipſa operatio; ergo gratia, quam Patres requirunt, non eſt vllo prorſus modo auxilium illud naturale efficax vt condiſtinctum ab inefficaci, quandoquidem illa gratia debet eſſe talis, vt ſine illâ nõ ſint vires ad benè operandum: iam autem oſtendi manifeſtè, ſine hac, quam Vaſquez ponit, eſſe tantas vires, quantas cum illo. Et ſanè, ſi hoc ſolùm argumentum benè ponderetur, ſufficiẽtiſſimum eſt ad oſtendendum, non benè ad punctũ gratiæ requiſitæ à Patribus applicari eam diſtinctionẽ auxilij naturalis habentis effectum, & naturalis non habentis: oſtenditur item manifeſtè ex dictis, hunc auctorem contra communem ſententiam, admittentem aliqua opera bona naturalia ſine gratiâ Chriſti, minùs benè vti teſtimonijs eis, quia hæc, ſi quidquam probant, certè etiam contra ipſum Vaſquez; qui licet neget fieri actu talia opera ſine gratiâ, non tamen negat, nec poteſt negare, ob rationem datam, poſſe ſaltem ſine ea gratia fieri; quod tamen Auguſtinus omnino negat; vt enim docet actu non fieri, ita docet, nec poſſe ſine gratia fieri.

Non rectè hic recurritur ad diſtinctionem auxilij naturalis habentis effectum, & nõ habentis.

SECTIO IV.

Vltima eius explicationis impugnatio.

18\. *Vltimo efficaci argumento impugnatur tradita explicatio gratiæ.*

SEcundò & vltimò efficaciſſimè ſic argumentor, & quæro in ſtatu ipſo conditionali, antequam decernat Deus abſolutè concedere hæc aut illa auxilia efficacia aut inefficacia, an videat idẽ Deus hominem conceptũ in peccato ſeu exiſtentem in pura natura (nam, vt inferiùs dicam, duo hi ſtatus quoad vires operatiuas idem omnino ſunt) omnibus auxilijs, quæ ei darentur, repugnaturum, ita vt cum nullo prævideatur operaturus, an verò videat eum aliquibus conſenſurum, aliquibus verò repugnaturum; hoc modo: *Si hominibus conceptis in peccato dedero in hac & illâ & illâ occaſione auxilia naturalia ad benè operandum, numquam vllus in vllâ occaſione operabitur benè*: vel hoc modo: *Aliqui operabuntur aliquando benè, aliqui verò non.* Si dicatur hoc ſecundum, habeo intentum, ſcilicet, etiam per auxilia non præuiſa, vt data per gratiam Chriſti, vt non præuidentur in eo ſtatu conditionali, aliquos tamen de facto operaturos benè, & conſequenter habituros auxilium efficax vt condiſtinctum ab inefficaci: quòd ſi ideò dicatur primum, facilè etiam reiicietur; nam cùm ea auxilia ſint ſufficientia, & homines non præſupponantur oppreſſi graui vlla tentatione, quæ egeat fortiori auxilio ad ſui victoriam, aut aliquo alio impedimento, quod egeat maioribus viribus, retardari, vt expreſsè ipſe P. Vaſquez fatetur, qui non ponit in his qui actu reſpondent vllum ſpeciale auxilium in ſua entitate, ſed illud, quod ea ſola denominatione futuri effectus dicitur efficax; cùm, inquam, hæc ita ſint, repugnat, in ſtatu conditionato, antequam fiat à Deo ſelectio vlla inter auxilia efficacia & inefficacia, prævideri omnes homines cum omnibus illis auxiliis in omnibus omnino occaſionibus malè vſuros, & nec quidem cum vllo benè.

Status conditionatus antequam Deus diſcernat auxiliũ efficax ab inefficaci.

19\. Simili argumento vſus ſum ſecundo Tomo ad probandum, neceſſitatem moralem, quam habent damnati ad non operandum benè moraliter, non poſſe deſumi præcisè ex eo, quòd Deus eis deneget auxilia efficacia; nam in ſtatu conditionato, antequam Deus faciat diſtinctionem inter auxilia, ſi vidit omnes homines damnatos, caſu quo habeant auxilia generalia, malè vſuros, non poteſt illa vniuerſalis omnium reſiſtentia in ſolam eorum voluntatem reiici: quomodo enim inter infinitos, & in infinitis occaſionibus nemo illorum vmquã videtur benè operaturus, ſi omnes ſint omnino completi ad benè operandum; neque quidquã graue præſupponatur, quod eos ſaltem moraliter impediat: quòd ſi aliqui videntur benè operaturi, certè, poſito in ſtatu abſoluto illo ſtatu conditionali, non ſequeretur vllum abſurdum: iam autem eo ipſo ponerentur multa bona opera in damnatis; quod reputaui ab omnibus abſurdum; vnde eo loco concluſi, ſi è contrario in nullo ex damnatis videtur bonum opus de facto, & in nulla omnino occaſione, debere neceſſariò poni aliquam neceſſitatem aut impoſſibilitatem antecedentem ſeu præuiam, & quæ non deſumatur ex ſola ipſa futuritione operationis, ſeu ex ſola inefficacia auxilii, prout hæc explicatur in noſtra Societate, & deſumitur à nõ futuritione operationis. Hoc argumentum, vt vidimus, vrget hîc contra opinionẽ Patris Vaſquez; nam ſi omnes homines cum auxiliis naturalibus datis ex generali prouidentia præuidentur per ſcientiam mediam malè vſuri, videtur neceſſarium omnino id reducendum nõ in caſualem vſum libertatis, ſed in difficultatem aliquam antecedentem non deſumptã ex operatione, ſed talem, quæ cogat moraliter ad certò nõ operandum. Quòd ſi aliqui tunc videntur in eo ſtatu vſuri benè ſua libertate, ergo ſaltẽ in ſtatu conditionali videntur ſine gratia vlla benè vſuri; & conſequenter videtur futurum opus meritoriũ ſine gratia; in eo autẽ ſic futuro erunt omnia abſurda, quæ Vaſquez infert de facto cõtra admittentes aliquod opus bonum ſine gratia: habent enim ea argumenta vim non tam ex conceptu ſtatus præſentis, quàm ex communi conceptu ſtatus hominis ſine gratia. Quæ ratio ſine dubio habet locum in eo ſtatu conditionato, qui, vt ſic præuiſus, poteſt re ipſa exiſtere abſque vllo inconuenienti.

Eodem argumento probatum fuit ſuo loco, in damnatis dari impotentiam moralem ad benè operandum moraliter.

Quomodo id argumentum hic vrgeat contra Vaſquez.

Fortè reſpondebis, videri quidẽ auxilia aliqua in eo ſtatu conditionato efficacia, etiãſi non videantur data per Chriſtum, Deũ tamen non voluiſſe illa dare in ſtatu abſoluto, niſi ex meritis Chriſti; non quia, ſi eadẽ dediſſet, ſine eis meritis non forent efficacia, ſed quia voluit Chriſti meritis hunc fauorem præſtare. Quæ ſolutio poteſt inde perſuaderi, quòd homo per peccatum amiſerit ius, vt ſibi detur aliquod auxilium efficax; Chriſtus autem redemerit illud ius. 20.

Reſponſio cõtra noſtrum argumentũ.

Confirmatur

Sed contrà Primò, quia adhuc manet in tota ſua vi argumentum: etenim ſaltem in ſtatu conditionato, in quo non præuidetur gratia vlla per Chriſtum, ſed præcisè, quòd ſi homini peccatori ex generali prouidẽtia Deus dederit auxilia naturalia, multi ex illis operabuntur benè, & conſequenter habebunt meritum congruum gratiæ ſupernaturalis per opera purè naturalia facta ſine vlla gratia: in eo, inquam, habet locum obiectio, quia id ipſum eſt maximum inconueniens, quòd ſcilicet à Deo videatur ſtatus vllus poſſibilis, in quo ſine vlla omnino gratia per naturalia opera detur meritum congruum

Reſponſio illa vt inefficax reiicitur.

gratię

gratiæ iuſtificantis; omnes enim Patres & Concilia ſupponunt id eſſe omnino impoſſibile, & ex eâ impoſſibilitate neceſſitatem redemptoris vel fauoris ſpecialis diuini intulerunt.

Contrà Secundò, quia ſi ſemel admittatur, etiam ſuppoſito peccato, eſſe poſſe ea auxilia efficacia, certè ſine vllo fundamento dicitur Deum decreuiſſe nulla talia concedere, niſi ex meritis Chriſti: vt enim Chriſtus in huius auctoris ſententiâ non promeruit nobis per ſe valetudinem, integritatem membrorum, ceteráque dona naturalia, ita nec promeruit ea auxilia efficacia; quia (vt infrà dicam) opera naturalia, ad quæ ea auxilia dantur, ſunt planè impertinentia ad finem ſupernaturalem, non minùs quàm diuitiæ, valetudo, &c. quòd ſi tamen adhuc diceremus talia opera eſſe vtilia ad eum finem, tunc non magis deberemus fateri Chriſtum promeruiſſe auxilia efficacia quàm etiam ſufficientia, quia per Chriſtum non ſolùm habemus de facto ſalutem, ſed & poſſe ſalutem obtinere; ipſe enim dat actu operari, & poſſe operari, vt ſuprà in quarto argumentu fuſiùs oſtendi. Ad confirmationem dico, Deum, non negaſſe nobis omnia quę amiſeramus per peccatum, alioquin cùm per peccatum ſimus promeriti ſtatim poſt conceptionem in illo mori, & conſequenter carere non ſolùm auxiliis efficacibus, ſed etiam inefficacibus, vſu ſenſuum, natiuitate, &c. omnia iſta deberent dici conceſſa per Chriſtum; quod tamen hic auctor non admittit.

Deus non negauit nobis omnia quæ per peccatum amiſeramus.

21. *Statuitur tandem, quomodo rectè ſumatur & explicetur vox* gratia per Chriſtũ.

Ex his omnibus concludo vocem *gratia per Chriſtum*, vt ſe tenet ex parte auxiliorum ad benè operandum neceſſariorum, non poſſe coarctari ad auxilia congrua, vt præcisè condiſtincta ab inefficacibus; quæ doctrina valdè neceſſaria eſt pro dicendis infrà contra multorum ſententiam; ſed vel debere vſurpari pro auxilio gratię in entitate ſupernaturali, vel certè quoad modũ, quatenus fortius efficaciúſque in ſe eſt, quàm ſoleant eſſe quæ naturaliter dantur; & de his ſolis quærendum eſt, an & quomodo ſint neceſſaria in homine ad benè moraliter operandum, etiam intra ordinem naturæ; quod, vt dixi, probabimus diſputationibus ſequentibus.

Sectio V.

De varijs ſtatibus naturæ humanæ in ordine ad neceſſitatem gratiæ.

22. *Neceſſitas intelligẽdi varios ſtatus naturæ humanæ.*

Explicatio horum ſtatuum neceſſaria eſt ad benè decidendas eas quæſtiones, quæ inter Scholaſticos agitantur; ideò eã debuimus hoc loco præmittere: de his ſtatibus diſputant communiter Theologi in præſenti, fuſiſſimè verò P. Suarez toto prolegomento quarto, ſummatim verò P. Tannerus q. 2. dub. 2. à num. 13. & Turrianus diſp. 2. res tamen ex parte eſt de voce, ex parte verò non magni momenti, etſi ad vlteriùs tradenda neceſſaria ſit, vt dixi, eius explicatio; ideò breuiſſimè illam expedio.

Subſectio I.

Quot & quales ſint hi ſtatus.

Eleuatio hominis ad viſionem beatã eſt ſpecialis gratia Dei;

Prius verò ſuppono contra Michaëlem Baium art. 26. in Bullâ contra ipſum, non eſſe debitum naturæ humanæ creari cum ordine ad viſionem beatam, & cum eâ integritate & innocentiâ, in quâ Adamus fuit conditus, ſed hanc eleuationem ad eum finem eſſe ſpeciale Dei beneficium, & gratiam. Quæ veritas fundamentum eſt omnium eorum quæ contra Pelagium Eccleſia docet; nam ſi ea eleuatio eſſet debita & connaturalis homini, conſequenter media ad illum finem eſſent connaturalia, ac proinde meritò dixiſſet Pelagius, per naturales vires poſſe hominẽ conſequi ſuam beatitudinem; vnde conſtat è contrario naturaliter potuiſſe, imò & debuiſſe hominem ſine eâ eleuatione creari, eſto de facto Deus, ordinem naturæ non attendendo, creauerit illum ad vitam æternam, in viſione aut etiam amore ſupernaturali Dei conſiſtentem.

quæ veritas eſt baſis omnium dogmatum Eccleſiæ contra Pelagium.

Naturaliter debuit homo creari non ad finem tã ſublimem.

23. *Quatuor ſtatus naturæ humanæ.*

Hoc poſito, quatuor ſolent aſſignari ſtatus, in quibus natura humana conſiderari poteſt: vnus eſt ille, quẽ de facto habuit in Adamo ante peccatum: ſecundus, quẽ habuit poſt peccatum, antequam intelligeretur habiturus Redemptorem: tertius quem habemus ſuppoſito Redemptore: & quartus, quem haberet homo, ſi ſolùm creatus fuiſſet in ſuâ naturali perfectione, ſine vllâ eleuatione ad finem ſupernaturalem, ac ſine vllâ ſubiectione appetitus. Vbi obiter aduerto, à Durando apud Patrem Suarez ſuprà cap. 2. eum ſtatum vocari naturæ integrę, id quod ad vocem ſpectat: ſi enim ideò naturam dicat integram, quia illa eſſet ſecundùm ſua naturalia perfecta, meritò ita eam vocat; ſi verò nomine naturæ integræ intelligat id quod communiter Doctores intelligunt, nempe ſubiectionem appetitus & immortalitatem, ſanè non poſſet vllo modo ea natura dici integra; neque Durandus in hoc, ſed in primo ſenſu locutus eſt: fortè de re in hoc errauit, quòd putauerit, talem hominem ſic creatum poſſe ſeruare omnem legem, & reſiſtere omni tentationi: ſed de hoc paulò pòſt, vbi oſtendemus, quoad vires operatiuas talem ſtatum non differre à ſtatu naturæ lapſæ.

Quid nomine ſtatus naturæ integræ intelligendũ.

24. *Conſiderari poſſet quintus ſtatus naturæ humanæ;*

Præter hos ſtatus quaſi præcipuos, poſſunt aliqui alij conſiderari auferendo aliquid ex enumeratis, aut è contrario aliquid addendo: ſi enim homo lapſus ita fuiſſet reparatus, vt reſtitutus planè fuiſſet ad integritatem & ſanctitatem, quam habuit Adam ante peccatam, dici poſſet quintus ſtatus; hic tamen in ſe, & ſecundùm ea, ex quibus actu componeretur, non eſſet à primo diſtinctus, ſed ſolùm per denominationem extrinſecam, quòd in hoc ſtatu præceſſiſſet peccatum, in altero verò nullum. Poſſet etiam conſiderari homo creatus ſine eleuatione, deinde peccare; & vt ſic fieret ſextus ſtatus, qui à ſecundo ſuprà poſito non differret, niſi quia in ſecundo ſupponebatur cecidiſſe è gratia, in hoc verò ſexto tantùm ex naturali innocentia; & quia iuſtitiæ originalis ſtatus continebat tum eleuationem ad gloriam, tum actualem ſanctitatem, tum paſſionum ſubiectionem & dominium in appetitum inferiorem; quæ tria inter ſe diuerſa ſunt; nam potuit homo creari ad gloriam, etiamſi non fuiſſet illi ſtatim data gratia, nec ſubiectæ paſſiones: potuerunt item hæ ſubijci, & homo non ordinari ad gloriam: potuit item creari in gratia, non ſubiectis paſſionibus; ideò poſſunt ex illo primo ſtatu diuiſo per partes fieri alij tres, rurſus ex aliis tribus partibus aſſumendo duas, vna relicta, excogitaretur quartus ex nouis ſtatibus, qui iam facerent octo vel decem ſtatus. Verùm omnes hæ diuiſiones ſunt parui momenti ad intentum noſtrum; & ex mala intelligentia huius diuiſionis, aliqui auctores feriò inter ſe de numero

& ſextus.

Rurſus ex varia ſtatuũ combinatione poſſunt formari plures ſtatus.

aurom ſtatuum diſputant, cùm explicatis terminis nulla poſſit eſſe difficultas.

SVBSECTIO II.

Aliqua comparationes eorum ſtatuum inter ſe.

25. CIRCA eos ſtatus poſſunt fieri variæ comparationes in ordine ad vires operatiuas boni; in quonam maiores aut minores ſint. Omitto autem diſputationem, de qua fusè hic P. Suarez cap. 3. quid ſcilicet addat ſtatus iuſtitiæ originalis ſupra ſtatum puræ naturæ: etenim ſi iuſtitia originalis ſumatur pro ſola carentia culpæ, ſic duo illi ſtatus idem ſunt; ſi verò iuſtitia originalis accipiatur pro poſitiua ſanctitate, ſubiectione appetitus, &c. prout in Adamo fuit; iam eſt à nobis paulò antè tota ea differentia explicata: quæ autem dona ſtatus is innocentiæ incluſerit de facto, fusè explicatum eſt à me Tomo 2. dum egi de Opera ſex dierum, vbi ſpecialem diſputationem de eo ſtatu tradidi; neque in præſenti neceſſum eſt quidquam eorum repetere: ibidem etiam explicui, in quo originalis iuſtitiæ ſtatus differat à ſtatu gratiæ, quem nūc habemus: de quâ re P. Suarez fusè cap. 4. 5. & 6. Res eſt facilis; nam in eo ſtato non erat rebellio appetitus, neque præceſſerat culpa, prout in hoc; neque erat debitum mortis corporalis. Neque item diſputo, vtrùm in hoc ſtatu naturæ lapſæ homo habeat libertatem ad operandum; etenim de hoc puncto egi in materiâ de actibus humanis contra hæreticos huius temporis. Vide hic, ſi placet, Patrem Suarez toto cap. 7. Res eſt ſatis ipſâ experientiâ omnibus nota, nec longam exigens diſputationem.

Status iuſtitia originalis confertur cū ſtatui pura natura.

Status iuſtitia originalis cum ſtatu gratia.

26. Illud ergo in præſenti propriè diſcutiendum, vtrùm homo per peccatum ſit factus debilior ad benè operandum, & proclìuior ad peccandum, quàm eſſet, ſi creatus fuiſſet in purâ naturâ ſine gratia & ſine vllo peccato, ſolùm cum his perfectionibus, quas natura ipſa exigit. Affirmat Gregorius in 2. diſt. 30. q. 1. art. 2. ad 3. Cuius fundamentum eſt, quia communiter dicitur homo per peccatum amiſiſſe gratuita & vulneratus in naturalibus. Ita Ambroſius lib. 7. in Lucam, Auguſtinus lib. de Natura & gratia cap. 7. Beda c. 10. Lucæ. Non poteſt autem vulnus in naturalibus hoc aliud eſſe, quàm ea maior debilitas ad bonum, & inclinatio maior ad malum: rationem autem à priori, vnde ea proueniat, aſſignant nonnulli qualitatem quamdam morbidam, quam ex peccato originali, imò & ex quolibet actuali produci cenſent in anima; illi enim tribuunt vim ad cauſandos ſimiles effectus: & ad hoc propoſitum induci poteſt Concilium Arauſicanum & Tridentinum, dum docent, hominem per peccatum fuiſſe ſecundùm animam & corpus in deterius mutatum: confirmatique id poteſt; nam omne peccatum auertit hominem à Deo, non ſolùm vt finis eſt ſupernaturalis, ſed etiam vt naturalis; ergo tollit inclinationem naturalem in bonum naturale, & auget in malum ſiue in peccatum. Contraria tamen ſententia communis eſt inter omnes ferè Scholaſticos, quos recenſere ſuperfluum eſt; vnde communiter recipitur illa comparatio Caietani horum duorum ſtatuum cum homine nudo & ſpoliato ab alijs, aut ſe exuente: nam quoad punctum nuditatis, ſeu nihil habendi, ambo ſunt omninò pares, ideóque

Sitne homo per peccatum debilior quàm in purâ naturâ. Gregorius affirmat.

Qualitas morbida peccato induct.

Sententia negans eſt receptiſſima. Homo nudus & nudatus ab alio aquè nihil habent, differūt ſolâ

poſſumus dicere quoad vires reſiſtendi frigori, pugnandi, currendi, &c. æquales eſſe; differunt ergo in eo, quòd nudus ex conceptu ſuo non dicit anteà ſe habuiſſe veſtes vllas: at ſpoliatus vel exutus dicit ſe priùs illas habuiſſe; hoc tamen ſolum eſt denominatio extrinſeca à veſtibus prioribus ſumpta, nihil in eo homine de præſenti cauſans: ita homo in ſtatu naturæ lapſæ conſideratur vt ſpoliatus & exutus, in pura verò vt nudus; interea tamen in vtroque ſtatu intrinſeca omnia ſunt eadem. Id quod facilè poteſt ſuaderi ex his, quæ agentes tum de ſtatu innocentiæ, tum de conſtitutiuo peccati habitualis diximus duobus præcedentibus Tomis; & breuiter ſic declaro; nam ſi ad rebellionem appetitus attendamus, certum eſt eam eſſe homini naturalem: conſiſtit enim in eo, quòd appetitus excitatus ab obiecto naturæ delectabili illud appetat, non attendendo, an ſit honeſtum nec ne; per eum autem actum vehementer attrahitur voluntas ad idem obiectum appetendum actu libero & peccaminoſo: atqui totum hoc eſt homini naturale, quia quidquid per intellectum cognoſcitur, prius naturaliter debet intrare per ſenſus, & conſequenter priùs debet ſenſus communis, & per hunc appetitus determinari. Quòd autem in ſtato innocentiæ fuerit impeditus, ne præueniret & attraheret voluntatem, fuit à Deo miraculosè diſpoſitum eo modo quo agentes de prædicto ſtatu innocentiæ declarauimus; ergo ex hoc capite nulla eſt differentia inter ſtatum naturæ lapſæ & ſtatum naturæ puræ, ſecundùm ea quæ ex ſe habet ſine eleuatione vlla ad alterum finem. Si verò conſideremus ipſum peccatum, manifeſtè apparet, per illud nullam factam mutationem phyſicam; nam peccatum habituale (vt fusè oſtendi Tomo 3.) nihil eſt aliud phyſicè, quàm denominatio phyſicè extrinſeca, moraliter verò intrinſeca ex peccato præcedenti, & ex non condonatione Dei; ſi vis, adde etiam priuationem gratiæ de qua fusè ibidem. At ea denominatio extrinſeca & carentia condonationis nihil planè ponunt phyſicum in homine, quod poſſet illum inclinare ad obiectum malum. Denique neque ipſa carentia gratiæ quidquam phyſicum efficit; nam gratia ipſa fortè per ſe non inclinat ad bonum, ſed mortuo modò ſanctificat animam: quòd ſi talem effectum præſtaret, cùm etiam in ſtatu puræ naturæ non eſſet ea gratia in homine, non eſſet etiam ex hoc capite maior tunc inclinatio ad bonum: quòd item in eo ſtatu non diceretur homo priuatus gratiâ, nunc verò dicatur, eſt omnino per accidens ad rem phyſicam præſentem; nam ea ipſa denominatio priuationis eſt quid extrinſecum ex eo, quòd ad gratiam habendam à Deo fuerit homo eleuatus; quæ eleuatio nullas phyſicas vires naturales homini addit; ergo non poteſt ex eo peccato vlla eſſe maior inclinatio.

extrinſecâ denominatione.

Rebellio appetitus homini in vtroque ſtatu naturalis.

27. *In ſtatu innocentia miraculoſo fauore fuit impedita rebellio appetitus.*

Peccatum nō mutanit phyſicè naturam humanam.

28. Dices Primò, Relinquitur ſaltem ex peccato habitus inclinãs ad actus ſimiles his, à quibus eſt productus; ergo erit maior inclinatio ad peccatū quàm in purâ naturâ, vbi non præceſſit actus malus. Reſpondeo concedendo aliquando hanc inclinationem maiorem, quã non negauimus húcuſque; egimus enim ſolùm de inclinatione aliâ naturali ab ipſo habitu diſtinctâ. Circa quod Primò aduerte, cùm infantes non commiſerint vllū peccatum proprium actuale, in eis non eſſe eam inclinationem per modum habitus, etiamſi ſint in ſtatu naturæ lapſæ; ergo ea inclinatio maior non eſt vniuerſalis, & pro ſtatu naturæ lapſæ.

Etſi homo poſt peccatū ſentiat maiorem inclinationē, ea tamen non eſt per ſe annexa ſtatui natura lapſa.

Secundò

Secundò aduerta, poſſe hominem, qui ſemel peccauit, manere habitualiter in ſtatu naturæ lapſæ, & tamen eam etiam inclinationem, quam acquiſiuit per habitum, omnino amittere; vel quia fuit tam leuis ex ſolo vno actu, vt per ſe perierit otio; vel quia per actus naturales contrarios, non tamen ſufficientes ad iuſtificationẽ, deſtruxit eum habitũ, ideóq; adhuc ſine eâ inclinatione manet in ſtatu naturę lapſæ; ergo nec quidẽ ea inclinatio eſt per ſe annexa naturæ lapſæ etiam quà tali.

Deus in pœnam peccati non infligit phyſicam inclinationem peccati ſuper additam.

Dices, Secundò, Deus in pœnam peccati permittit eam maiorem inclinationem. Reſpondeo, in multorum ſententia fortè id repugnare, quia non poteſt Deus id præſtare niſi infundendo habitum vitioſum, quem à Deo infundi multi cenſent omnino repugnare. Verùm, quidquid de hoc puncto ſit, quod alibi expediui, reſpondeo, Deum de facto non infligere talem pœnam, neque in nobis eſſe phyſicum aliquod per peccatum ſuperadditum, vltra id quod ex ſe habet natura, quódque poſſit talem effectum præſtare.

29\.

Neque Deus de facto in pœnam peccati imminuit ſuàm ſuam prouidentiam circa naturam humanam.

Fortè dicet Tertiò, Saltem extrinſecè ex minori prouidentia externa Dei circa hominem poteſt eſſe in ſtatu naturæ lapſæ maior occaſio peccandi. Reſpondeo, Deum quidem meritò potuiſſe eo modo hominem punire; & verò de facto circa damnatos eam minorem habet prouidentiam; vnde illi quodammodò moraliter ſunt ad peccandum determinati; addo tamen nullatenus conſtare, eum in hoc ordine rerum ſpeciale aliquod permittere, imò cùm non obſtante peccato manſerit in nobis eleuatio ad finem ſupernaturalem, fidei inſtructio, pollicitatio per præmia, &c. longè maior eſt de facto commoditas ad benè operandum moraliter etiam intra ordinem naturæ, quàm ſi homo nullo modo eſſe eleuatus ad finem ſupernaturalem, ſed relictus ſuæ naturæ, eſto adhuc tunc non haberet peccatum.

30\.

Tentationes dæmonũ per accidens faciunt hominem lapſum proniorem in malum quàm fuiſſet in purâ naturâ.

Dices Quartò, Homo per peccatum incurrit ſeruitutem diaboli, vt Patres & Concilia communiter docent; ergo ſaltem ratione tentationũ ab ipſo dæmone excitatarum erit magis debilis ad bonum & pronior ad malum. Reſpondeo Primò, totum hoc eſſe per accidens in ordine ad ſtatum naturæ lapſæ; tum quia natura lapſa poterat eſſe, licet vel Angeli non fuiſſent creati, vel nullus ex eis peccaſſet, vel non fuiſſent permiſſi tentare homines; tum quia è contrario, etiamſi homo non peccaſſet, ſed in purâ naturâ creatus fuiſſet, poterant etiam tunc Angeli peccare, & eodem modo tentare homines quo iam. Reſpondeo Secundò, de facto ad compenſandas dæmonis tentationes è contrario eſſe à Deo conſtitutum cuilibet homini ſuum Angelum Cuſtodem:

Cuſtodia boni Angeli data contra diabolum tentãtem: item maius adiutoriũ gratiæ per Chriſtum.

Tertiò, quia propterea ex meritis Chriſti datur de facto homini maius adiutorium gratiæ, quàm daretur in pura natura; hoc autẽ adiutoriũ non ſolùm valet ad benè operandum ſupernaturaliter, ſed etiam ad operationes naturales; nam quando quis poteſt elicere actum v.g. eleëmoſynæ ſupernaturalis, etiam poteſt & naturalis. Quartò denique reſpondeo, concedendo fortè ex hac tentatione dæmonis aliquam maiorem eſſe difficultatem nunc, quàm foret in purâ naturâ, & in hoc ſolo ſenſu admitti poſſe ſententiam Gregorij ſuperiùs tractatam.

31\.

Diſtinguunt aliqui naturam lapſam reparatam à nõ reparatâ.

Obſeruo circa hoc, à quibuſdam recentioribus diſtingui naturam ipſam lapſam in eam, quæ de facto eſt cum reparatore (& vt ſic concedunt eaſdem eſſe in eâ vires quæ forent in natura pura) & in naturam lapſam ſine reparatore in qua dicunt non futuras eaſdem vires, quæ eſſent in natura pura: rationem differentiæ reddunt, quia in natura pura neceſſariò forent vires morales ad ſeruandam totam legem, vt homo poſſet ſuum naturalem finem ſeu beatitudinem conſequi; in natura autem lapſa non reparata non eſſent tales vires. Ego in hoc puncto iudico planè diuinari; nam eſto in natura lapſa homo per peccatum mortale promeritos eſſet carere auxilijs ad ſeruandam totam legem, incertum tamen valdè eſt, quid Deus tunc eſſet facturus; ſicut etiam incertum eſt, an in lege puræ naturæ daturus eſſet eas vires, quas hi recentiores putant. Quod enim de beatitudine naturali dicitur non valdè vrget, tum quia etiam in natura lapſa, ſi relinquit Deus homines in ſtatu viæ, & non eleuat ad viſionem beatam, videtur eos debere deſtinare ad finem aliquem naturalem, & conſequenter debere eis dare vires, vt aliquam pœnitentiam ſaltem naturalem agant, ob quam Deus illis condonet peccatum, &c. alioquin relinqueret eos tantùm eo fine in via, vt grauiores pœnas prometerentur ſine auxilio vllo ſufficienti, vt reſipiſcerent: quòd videtur eſſe contra conceptum viæ, & diuinæ miſericordiæ aliquantulùm repugnare.

Diuinatio est opus in hac re nobis incertá.

Replicabis, Ergo eſſet ſtatus naturæ reparatæ: Reſpondeo cum diſtinctione, reparatæ, vt iam eſt, nego; reparatæ intra ordinem ipſum naturæ, libenter admitto. Conſtet igitur, ſecundùm ea quæ in ſe includunt, non diſtingui duos eos ſtatus hominis lapſi, & hominis in pura natura producti.

32\.

Vulnus in naturalibus non eſt tantùm priuatio gratuitorum donorum homini ante lapſum conceſſorum.

Iam ergo nunc oportet explicare, quo ſenſu dicatur homo vulneratus in naturalibus. Nonnulli dicunt, renetà hominem fuiſſe in naturalibus vulneratum, quia natura fuit facta mortalis, &c. Hæc explicatio non placet, quia vulnus illud non eſt alio modo formaliter inflictum quàm priuatione gratuitorum; at Patres dicunt, præter priuationem gratuitorum, cauſatum eſſe vulnus illud; ergo debemus vulnus inuenire, quod non cõſiſtat formaliter in ipſa gratuitorum ablatione. Meliùs ergo reſpondetur, ideò hominem dici in naturalibus vulneratum, quia ex peccato acquirit malam inclinationem peccandi, quam conſuetudo ipſa ſolet afferre; nam licet hæc non ſit in omnibus, vt diximus, eſt tamen valdè communis: quod ſufficit, vt dicatur homo vulneratus in naturalibus. Et hæc circa præcipuam comparationem ſtatus naturæ puræ & lapſæ.

Mala conſuetudo peccandi dedit vulnus malæ inclinationis.

SVBSECTIO III.

Aliæ comparationes eorumdem ſtatuum.

33\.

Aliæ duæ comparationes fieri poſſunt, quæ facilè ex dictis intelligentur: vna eſt naturæ lapſæ, ſeu puræ non reparatæ, cum eadem natura lapſa, reparata tamen: circa quam dico, certum eſſe in reparata dari maiores vires ad benè operandum, quia dantur auxilia gratiæ; & intra ordinem ipſum naturę multa beneficia conceduntur ob Chriſti merita, quæ iuuant ad benè operandum, quæq; in ſtatu naturæ puræ non concederentur, per ſe loquendo, Dico *per ſe*, quia cùm nulla eſſet eleuatio ad finem ſupernaturalem, non teneretur Deus prouidere hominibus de medijs ad illam obtinendam; verùm autem hoc non obſtante ipſe ex ſua liberalitate daturus eſſet aliqua ſpecialia auxilia intra ordinem naturæ, & qualia illa eſſent futura, nobis planè incertum eſt, & pro intento noſtro de neceſſitate gratiæ in

In natura lapſa reparata dantur maiores vires ad opera bona quàm eſſent in natura pura non reparatá.

hoc ordina rerum omnino impertinens; ideò non eſt de ea re gratis diuinandum.

Status natura lapſa & integra æqualem habent impotentiam ad actus ſupernaturales.

Vltima compatario eſt inter ſtatum præſentem naturæ lapſæ & inter ſtatum naturæ integræ, ſeu innocentiæ, prout fuit in Adamo: in quâ Primò certum eſt, ſi loquamur de actibus ſupernaturalibus, in vtroq; ſtatu naturam eſſe ex ſe impotentem, & indigere auxilio gratiæ æqualiter planè, eò quod actus illi ex ſe & eſſentialiter ſunt ſupernaturales in ſubſtantiâ, ſubiectio autem appetitus cæteráque dona intra ordinem naturæ non faciunt ſupernaturale principium: verum quidem eſt, ea iuuare ad hoc, vt voluntas completa principio ſupernaturali poſſit faciliùs ſe determinare ad operandum quàm iam; quoad potentiam verò ſimpliciter operandi æqualis ſemper indigentia in vtroque ſtatu reperitur.

Natura integra ad actus naturales maiores vires habuit quàm natura lapſa.

Secundò etiam certum videtur, circa actus ipſos naturales maiores vires fuiſſe in ſtatu innocentiæ quàm in ſtatu lapſæ: tum quia appetitu omnino ſubiecto rationi tentationes fuiſſent valdè leues, & conſequenter diminutâ difficultate, quæ in amplectendo obiecto honeſto nunc reperitur, faciliùs circa illud verſata fuiſſet voluntas; ſicut idem homo in ſe immutatus faciliùs poterit trahere onus aliquod, quando nemo reſiſtit, quàm ſi alij illum impediant: tum quia, ob meliorem corporis diſpoſitionem, cognitio boni moralis dirigens hominem ad illud amplectendum fuiſſet longè viuacior, ac fortior, ac proinde magis facilitaſſet.

34.

Et maior facilitas natura innocentis non ſolùm in materia delectabili, ſed in quacumq; alia fuit.

Dices, ſolùm id habere locum in materiâ delectabili ſeu appetitus ſenſitiui, at in materia honoris & ſuperbiæ, quæ non pertinent ad appetitum, poſſet eſſe tunc tanta difficultas, quanta nūc, imò maior fortè; quia quò maior eſſent dona, maior eſſet ſuperbiendi occaſio; vnde haud defuêra auctores, qui dixerint, in eo ſtatu futura plura peccata quàm iam ſint; non quòd voluerint doceta, ſimul ſtatum innocentiæ & ea peccata coniungenda: ſtatus enim ille repugnat non ſolùm multis, ſed etiam vni ſoli peccato mortali: loquuntur ergo de eo ſtatu, vt includebat ſubiectionem appetitus & alia dona naturalia, quæ permanere poterant ex ſe cum omni peccato mortali; & (vt diximus ſecundo Tomo) probabiliter permanſiſſent, ſi in materia alia, non in ligno ſcientiæ boni & mali, peccaſſet Adamus.

Diſpoſitio corporis multum facit ad appetitus ſuperbiæ.

Reſpondeo Primò, experientia ipſa manifeſtum eſſe, etiam in ordine ad eos appetitus gloriæ & ſuperbiæ (qui tamen non videntur ad corpus pertinere) ipſam corporis diſpoſitionem valdè iuuare; vnde videmus aliquos ſtatim ab infantia ex ſe ad eam gloriam appetendam quaſi efformatos, alios è contrario nihil penitus eam curantes: id quod in integris nationibus cernitur; vna enim præ alia videtur eſſe honoris appetens; ergo ad hunc ipſum affectū valdè condocit corporis diſpoſitio; ergo cùm in eo ſtatu eſſet futura optima complexio, maximéque abhorrens ab omni malâ inclinatione, probabilius eſt etiam in hunc affectum ſuperbiæ homines tunc non fuiſſe habituros tantam propenſionem, quantam multi de facto.

Vnde reprimi potuerit appetitus gloriæ in ſtatu innocentiæ.

Secundò reſpondeo, etiamſi ex eo capita aliqua eſſet maior difficultas, quia tamen ſimul cognitio naturalis de Deo, & de inanitata vanæ gloriæ ac propriæ imbecillitatis, & quòd omnia eſſent à Deo accepta, eſſet longè intenſior & clarior, faciliùs homo tunc potuiſſet eiuſmodi inordinatos affectus compeſcere; vnde, quod ex aliquibus auctoribus dicitur, futura in eo ſtato longè maiora & plura peccata, mihi videtur improbabile: ſed de hoc ſuo loco actum eſt. Et hæc de ſtatibus & eorum comparatione ſufficiant; iam ad neceſſitatem gratiæ in hoc noſtro ſtatu explicandam deſcendamus.

DISPVTATIO XXXVII.

De viribus naturæ humanæ ad cognoſcendum verum.

1

Ad quemuis actum ſupernaturalē neceſſarium eſt auxilium ſupernaturale. Hic quæritur de ſola naturali cognitione.

NOn agimus de viribus neceſſariis ad habendos actus intellectus ſupernaturales; ſupponimus enim vt omnino certum ex materia de ſupernaturalitate, neceſſaria eſſe ad eos actus auxilia aliqua ſupernaturalia intrinſecè complentia intellectum, vel ſaltem extrinſecam Dei eleuationem ſupernaturalem ſupplentem eiuſmodi defectum. Igitur quæſtio tota verſatur circa cognitiones naturales, ſiue iam illæ habeant pro obiecto rem naturalem, ſiue ſupernaturalem: vt enim oſtendam Tomo quinto diſput. 13. etiam circa obiectum ſupernaturale verſari poteſt actus naturalis, & è contrario circa obiectum naturale actus ſupernaturalis. Quod enim obiectum ſit ſupernaturale, ſi actus ſit naturalis, non infert ex parte potentiæ vires ſupernaturales; quia tunc non efficitur à potentiâ aliquid ſupernaturale, ſed reſpectus naturalis circa rem ſupernaturalem.

SECTIO I.

De viribus neceſſarijs ad cognoſcendam veritatem tam ſpeculatiuam quam practicam.

2.

OBſeruo diuerſiſſimas eſſe inter antiquos & modernos ſententias in hac difficultate; arbitror tamen maiori ex parte omnes illas oriri ex variis ſignificationibus huius vocis *gratia*, prout ex dicendis conſtabit.

Gratia latiſſimè ſumitur, pro eo quòd diuinitus impediri poſſet, & non impeditur.

PRIMA CONCLVSIO. Si nomen *gratia* in tam lata ſignificatione accipiatur, vt ea, quæ niſi diuinitus impediri non poſſunt, etiam vocentur gratiæ; quo ſenſu nos in materiâ de Angelis diximus, etiam immortalitatem Angelorum dici poſſe gratiam; ſi in hoc, inquam, ſenſu gratia accipiatur, negari nequit, cognitionem vel minimæ vnius veritatis aut alicuius obiecti externi eſſe gratiam diſtinctam à dono creationis; potuit enim Deus hominem creare, & poſteà omnem ei concurſum generalem ſaltem miraculosè denegare ad cognitionem cuiuſcumque obiecti,

Eo ſenſu quæuis cognitio cuiuſuis obiecti eſt gratia.

eúmq; relinquere tamquam lapidem aut truncum: imò in hoc ſenſu etiam poteſt dici gratia, quòd homo habeat caput, vel cor, quia diuinitus potuit eſſe viuus ſine corde & ſine capite & ſine vllâ diſpoſitione: in hac acceptione multi moderni vſurpant nomen *gratia*, indéq; probant quamcumq; cognitionem eſſe gratiam: poſitâ autem eâ ſignificatione vocis ipſorum concluſio euidens eſt, vt dixi; eſt tamen admodum impro-

proprio

Google

Patres & Concilia nũquam loquũtur tam laxè de gratiâ.

pria acceptio & extra modum loquendi Patrum & Conciliorum in hac materiâ: non enim vocarunt gratiam Dei, quòd homo, ſi viuat, habeat caput, & cor, &c. Addo autem, in hoc ſenſu eodem modo eſſe nouam gratiam in naturâ purâ, quo in lapſa cognoſcere aliquam veritatem, imò etiã in naturâ integra, quia poterat Deus etiam in eâ naturâ ſuppoſitâ omni ſenſuum integritate & impaſſibilitate hominis, ac etiam gratiâ habituali, &c. negare illi diuinitus concurſum ad videndum, audiendum, &c. & nec quidem ad vnum actum ei concedere; hac ergo ſignificatione reiectâ.

Gratia ſtrictiùs ſumitur pro eo quod eſt naturaliter indebitũ. Eo ſenſu cognitio alicuius veritatis non eſt gratia.

3. Secvnda Conclvsio ſit, Si gratia accipiatur ſtrictiùs prout ſignificat aliquid quod naturaliter ſit indebitum, puto, cognitionem alicuius veritatis ſiue huius ſiue illius, ſaltem ſpeculatiuæ, non eſſe eo ſenſu gratiam Dei. Hæc eſt S. Thomæ hîc q. 109. art. 1. & interpretum communiter, Patris Suarez lib. 1. cap. 2. Tanneri q. 3. dub. 1. & omnium ferè: faciléq; probatur efficaciter, quia licet non ſit miraculum, hominem eſſe cæcum & claudum; vnde habere viſum ſit donum etiam naturaliter indebitum & gratia in prædicto ſenſu, negari tamen nequit, futurum miraculum, ſi Deus hominem aliquem ſiue in purâ naturâ, ſiue in lapsâ crearet, qui omnibus planè careret ſenſibus, ita vt nec viſu, nec auditu, nec olfactu, nec tactu, nec ſenſu interno aliquid poſſet percipere; videtur enim impoſſibile naturaliter corpus eſſe ſufficienter diſpoſitum ad recipiendam animam, & tamen nullas in eo eſſe diſpoſitiones ſaltem ad ſenſum tactus; ergo homini debetur aliquis ſenſus naturalis; poterit ergo etiam aliquem actum naturaliter exercere; imò debebitur ei ſaltem ſentire calorem, frigus; item pro ſuſtentatione debebit aliquid comedere, ibique aliquod obiectum percipere: quod confirmatur, quia non poteſt in hoc ſenſu homo eſſe peior brutis: quibus tamen ſine vllâ gratiâ debentur aliqui ſenſus & multorum obiectorum ſeu veritatum experimentalis cognitio.

Homini debetur aliquis ſenſus naturalis.

4. Dices Primò, Etiamſi homo habeat ſenſus internos, poterit Deus non faciendo vllum miraculum illum ponere, vbi non ſit applicatum obiectum aliquod, quod percipiat; Secundò poterit etiam illi negare concurſum ad videndum. Sed contrà, quia ſi ille homo habet ſenſus integros, & eſt creatus inter alia entia, ſuppono enim illum non eſſe ſolum in rerum naturâ, vbi quæſo, poterit poni vbi aliquod obiectum non poſſit percipere vel audiẽdo vel tangendo vel odorando? &c. quod verò dicitur de negatione concurſus facilè tollitur, quia ſi ille habet potentiam, & obiectum eſt applicatum, miraculum erit, Deum illi negare concurſum, ergo non poteſt intelligi, quomodo Deus non faciendo vllum miraculum poſſit hominem creare, & conſeruare qui tamen nullum percipiat obiectum, nec vllum habeat actum cognitionis.

Non poteſt intelligi quomodo Deus ſine miraculo poſſit hominem conſeruare ſine vllo actu cognitionis.

Dices Secundò, potuit Deus rem ita diſponere ſine miraculo, vt in vtero materno moreretur; tunc verò nihil cognouiſſet. Reſpondeo, nos non loqui de ſimilibus caſibus, ſed de his hominibus, qui lure communi fruuntur. Secundò, illius ſaltem animæ ſeparatæ aliqua debebitur cognitio, ſiue hæc, ſiue illa.

Anima ſeparata debetur aliqua cognitio.

Dices Tertiò, poterit Deus dare illi cognitiones illum vexantes, non autem quæ ſint gratæ. Sed contra Primò, quia ego iam ſolùm contendo eum habiturum aliquas cognitiones, qualeſcumque illæ ſint. Contrà Secundò, quia ſi potentia eſt expedita, non videtur poſſe naturaliter contingere, vt nullum omnino obiectum alicui ſenſui occurrat, quod non vexet.

Potentia expedita non ſemper occurrit naturaliter obiectum diſſonum. Obijcit P. Vaſquez.

Dices Quartò cum P. Vaſquez diſp. 188. cap. 2. Nulla veritas cognoſci poteſt abſq; ſpeciali gratiâ diſtinctâ à dono creationis, licet eiuſmodi gratia non ſit per Chriſtum; quia non poſſumus acquirere notitiam alicuius veritatis ſine eo, quòd liberum arbitrium applicetur ad hanc veritatem addiſcendam potiùs quàm ad illam: hoc autem donum Dei eſt diſtinctum à dono creationis; ſiquidem creatio ſine tali dono exiſtere poſſet. Reſpondeo Primò, reſpectu totius naturæ debitũ eſſe, vt plura ea indiuiduis naturæ ad multas veritates cognoſcendas applicentur, ita vt contrarium naturaliter ſit impoſſibile: vnde non poteſt eſſe ſpeciale donum reſpectu totius naturæ; ſicut non eſt donum toti naturæ ſuperadditum, quod aliqui habeant potentiam viſiuam, etiamſi reſpectu indiuiduorũ aliquod beneficium ſit eos ad has veritates applicari. Reſpondeo Secundò, Etiamſi applicatio ad hanc potiùs quàm illam doctrinam ſit ſuperadditum indiuiduo, abſolutè tamen neceſſum fuiſſe vnam vel alteram cognoſcere: Id quod in concluſione ſecundâ præcisè docuimus, & euidenter probauimus; v.g. quòd homo habens viſum & potentiam loco motiuam determinet ſe ad ambulandum ad dextram potiùs quàm ad ſiniſtram, & conſequenter, quòd determinatè videat ea obiecta, quæ ſunt in dextra potiùs quàm quæ in ſiniſtrâ, contingens eſt ſine dubio; quod tamen aliqua ex illis videat non eſt contingens, quia vnum ex illis diſiunctiuè neceſſarium erat naturaliter; ita dico, cognoſcere aliquas veritates, ſiue has, ſiue illas, non eſſe beneficium diſtinctum, quódq; nomen gratiæ ſcholaſticè mereatur, quia fieri non poteſt naturaliter vt ad aliquas non applicetur.

Toti naturæ debita eſt applicatio plurium indiuiduorum ad aliquas veritates cognoſcendas.

Applicatio intellectus ad quas veritates diſiunctiuè cognoſcendas non eſt gratia ſtricta.

5. Tertia Conclvsio, cognoſcere non ſolùm vnam aut alteram, ſed multas etiam veritates, ſiue ſpeculatiuas, ſiue practicas, non videtur ſpeciale donum diſtinctum à dono creationis, & prouidentiâ ei homini moraliter debitâ. Hanc concluſionem latè P. Suarez lib. 1. cap. 2. n. 5. defendit, Tannerus item ſuprà n. 7. Turrianus cum Vaſquez Opuſculo 2. diſp. 1. dub. 1. & 3. eſtque communis inter Scholaſticos: ex Patribus eam tradit Chryſoſtomus hom. 54. in Geneſim; vbi hanc ſcientiam dicit homini implantatam cum formatione; Hieronymus Epiſtolâ ad Algaſiam q. 8. Auguſtinus Pſalm. 57. & Proſper lib. Contra Collator. cap. 22. vnde D. Thom. meritò dixit hîc q. 109. art. 10. nullum eſſe adeò hebetem, qui aliquas veritates, præcipuè ex his, quæ ſunt per ſe notæ, non poſſit cognoſcere ſolùm ex concurſu generali Dei. Ratio huius & præcedentis concluſionis eſt; nam ſuppoſito quòd homo, naturaliter loquendo, habeat ſenſus aliquos ad operandum diſpoſitos, neceſſum omnino eſt, vt ex eis phantaſia ac intellectus etiam excitentur ad operandum cum concurſu generali Dei debito his creaturis; neceſſum etiam vt occurrant obiecta, ex quibus multas veritates ſpeculatiuas intellectus eliciat, imò eodem modo etiam practicas in ordine ad mores: ſi enim videat alterum ſine cauſa lædi, ſtatim iudicat illud eſſe malè factum, nec debere fieri, ſi ſubditum ſuo domino inſultantem illúmque Iniuriis afficientem intueatur; eodem etiam modo iudicat id eſſe indignum homine: neque video, quomodo Deus homini

Cognitio multarum veritatum non eſt ſpecialis gratia.

Probatur naturaliter cognoſci veritates aliquas ſpeculatiuas.

Idem probatur de veritatibus practicis in ordine ad mores.

in

in tali occaſiona exiſtenti ſine miraculo negare queat concurſum ad eas cognitiones habendas; ergo illæ nullo modo ſunt gratia condiſtincta à dono creationis. Secundò benè idem oſtendit P. Suarez ſuprà, quia hoc principium vniuerſale, *Parentes ſunt honorandi*, cognoſcitur ab ipſis infantibus, etiam quando velut bruta operantur; nec vllus eſt adeò ſtultus, qui illud ignoret; hoc autem eſt principium, ſeu veritas moralis, quæ docet ſeruare reuerentiam parentibus, eóſque amare. Probatur Tertiò, quia vt homo poſſit peccare, non indiget gratia Dei ſpeciali à generali concurſu diſtincta; ergo neque vt cognoſcat veritates morales, ſcilicet, hoc fugiendum, illud amandum, quia ſine cogitatione honeſta & practica libertas eſſe non poteſt: quod argumentum ex ſe obuium optimè vrget Pater Suarez ibi.

Infantes naturaliter norunt veritatem moralem de honorandis parentibus.

6\. Hinc reiiciuntur quidam moderni docentes, cognitiones illas, quæ bonum morale proponunt voluntati, ſine quibus hæc libera non eſſet, deberi naturæ; quia tamen, quoties excitantur hîc & nunc in nobis, contingere poſſet, vt non excitarentur, inde fieri vt ſpeciale beneficium ſit, quod hîc & nunc conferantur, & conſequenter eas eſſe gratiam per Chriſtum: reiiciuntur, inquam, hi; nam ſi Deus naturam poſt peccatum voluit conſeruare etiam ſine reparatore, debuit tamen illas cogitationes concedere de facto in pluribus, vt hi iidem fatentur; ergo abſque reparatore tunc darentur; ergo nunc non indigemus reparatore ad illas habendas: deinde cùm (vt diximus) certum ſit, libertatem ad peccandum, quæ ſine talibus cogitationibus eſſe non poteſt, dari in nobis independenter à meritis Chriſti, manifeſtè infertur, tales cogitationes non dari ex gratiâ per Chriſtum, de qua nunc nobis eſt ſermo. Chriſtus enim non venit, vt ea quæ debita ſunt naturæ conferantur, ſed vt ea donentur, quibus natura ſupernaturalem finem conſequatur, à quo deuiauerat; vnde ſi aliquando contingat, operationes naturales ad ſupernaturalem finem conferre, tunc ex ſupernaturali prouidentia per Chriſtum id prouenire aſſerendum eſt, vt ſæpè dixi.

Refelluntur recentiores qui limitant illas cognitiones morales practicas.

Chriſti aduentus non cauſat dona naturaliter nobis debita.

Sectio II.

Obiectiones aliquæ ſoluuntur.

7\. Iam quid contra has duas concluſiones obiici poſſit videamus. Quidam Primò dicunt, ſine gratia per Chriſtum poſſe cognoſci quamcumque, imò omnes veritates naturales ſpeculatiuas; quia Chriſtus non eſt mortuus, vt ego ſcirem, an ſtellæ ſint pares, an impares, & ſimiles veritates; addunt tamen requiri ad eas veritates gratiam Dei, non Chriſti: ad quamcumque tamen veritatem moralem etiam naturalem requirunt gratiam per Chriſtum, eò quòd in Scriptura & Conciliis paſſim omnis cogitatio ad bonum inclinans tribuatur gratiæ Dei; vt 2. Corinth 3. *Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis* 2. Paral. 20. *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te.* Idem videtur definitum in Concilo Mileuitano cap. 4. his verbis, *Vtrumque eſſe donum Dei, & diligere vt faciamus, & ſcire quid agere debeamus:* ſimilia habet Arauſicanum cap. 9 & 22. A ratione verò argumentantur: Talis cogitatio honeſta conducens ad operandum eſt actus prudentiæ, prudentia autem eſt à Deo, iuxta illud, *Mea eſt prudentia*, Prouerb 8.

Requirunt aliqui ad veritatem naturalem ſpeculatiuam gratiam Dei, ad moralem verò quamcumque, requirunt gratiam per Chriſtum.

8\. Ad hæc teſtimonia communiter & meritò reſpondetur, in eis ſermonem eſſe de cogitationibus in ordine ad actus ſupernaturales; ſpecialiter autem ad diui Pauli locum reſpondetur, ſolùm ibi doceri, nos non poſſe ſine concurſu Dei quidquam; vnde addidit Apoſtolus *quaſi ex nobis*; per hoc tamen non ſignificat neceſſitatem noui fauoris ſeu nouæ gratiæ, de qua hic agimus. Ad illud verò teſtimonium è 2. Paral. 20. *Cum ignoremus quid agere debeamus*, reſpondeo dictum fuiſſe in afflictione ſumma ob hoſtes imminentes, quos naturaliter effugere non poterant, neque ad hoc naturaliter habebant conſilium, adeóque ſingulare auxilium à Deo expectabant; hinc autem quî, quæſo, infertur, eos ignoraſſe parentes eſſe colendos? &c. & certè ſaltem ibi ſupponunt, ſe perfectè ſciuiſſe in tali occaſione ad Deum debere recurri; quæ eſt veritas omnino practica; ergo non inſinuatur ibi, illos nullam moralem veritatem ſciuiſſe: imò, ſi ex eo loco volumus argumentari, oſtenditur potiùs noſtra & communis ſententia; nam, vt dixi, ibi videntur oſtendere ſe hoc ſaltem ſcire, quòd debeant oculos ad Deum conuertere. Quod item alibi dicitur, *Senſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt*, intelligitur, non quòd homo non cognoſcat bonum, quod debet amare, & malum, quod eſt fugiendum, ac ſe malè operari, aliàs non peccaret, innuitur ergo hominem re ipsâ malè operari. Arauſicanum denique Concilium & Mileuitanum explicanda ſunt prout diuum Paulum explicuimus, ſcilicet de cognitione conducente ad vitam æternam, non autem de cognitione aliâ quacumque. Quod vltimo loco de prudentia afferebatur etiam eſt intelligendum vel de prudentiâ vniuerſali ad omnes actus (vt dicemus concluſione ſequenti) vel de prudentia in ordine ad finem ſupernaturalem. Conſtet ergo, eos auctores nullum habere pro ſe vllius momenti fundamentum.

Reſpondetur adductis teſtimoniis Conciliorum & Sacræ Scripturæ.

Gen. 8.

Cognitionem naturalem conducentem ad æternam ſalutem non poſſumus habere ſine gratia. poſſumus autem alias naturales.

9\. Quòd verò malè eam diſtinctionem fecerint de gratia Dei & gratia per Chriſtum, patet ex dictis diſput. 1. vbi oſtendi, omnem gratiam per Chriſtum eſſe gratiam Dei, & omnem gratiam Dei poſſe eſſe gratiam per Chriſtum; vnde ex hoc capite non declaratur aliqua ſpecialis neceſſitas gratiæ, nec determinatur aliqua ſpecialis gratia quæ ſit neceſſaria, neque excluditur alia non neceſſaria; quod enim detur vel non detur per Chriſtum, eſt denominatio purè extrinſeca ab eo, quòd Deus moueatur vel non moueatur ex meritis Chriſti ad illam concedendam: id quod ad debilitatem naturæ declarandam per accidens eſt, iuxta ſuprà dicta. Neque eis fauet quòd Chriſtus non ſit mortuus, vt nos ſciremus quot ſint in cœlo ſtellæ, &c. poſſet enim reſponderi Primò ex Patre Suario, Chriſtũ Dominum multa promeritum, pro quibus non eſt mortuus, vt Angelis gratiam, & Adamo innocentiam. Ego has inſtantias non approbo; ſunt enim in meâ ſententiâ falſæ; faciliùs ergo reſpondetur ex ſæpè dictis, etiamſi Chriſtus primariò non veneris in mundum, neque mortuus ſit pro donis naturalibus, ingenio, &c. nihilominùs tamen, eo ipſo quòd decreta fuerit eius aduentus ante vllius hominis in particulari natiuitatem, exceptis Adamo & Heua (vt ex tertia parte nunc ſuppono) ac præuiſus ſit tunc mereri, eo etiam ipſo habuiſſe ſufficientem prioritatem ad promerendum

dcter

Gratia Dei & gratia per Chriſtum non ſatis ad rem præſentẽ quadrat.

Extrinſeca denominatio eſt, dari gratiam intuitu meritorum Chriſti, vel abſque eo intuitu.

Chriſtus multa promeruit, pro quibus non mortuus, ſaltem in aliorum ſententia.

Veriſimilius eſt Chriſtum nobis determinatè promeruiſſe omnia etiam naturalia dona.

determinatè, vt hi potiùs quàm illi crearentur, & vt ij eligerentur ad gloriam, ac conſequenter de facto promeritum omnia etiam naturalia dona; ideóque omnem gratiam Dei eſſe de facto gratiam per Chriſtum, vt ſuprà etiam inſinuaui. Et ſatis contra eam diſtinctionem gratiæ Dei & gratiæ per Chriſtum.

10. *Neque diſtinctio veritatum ſpeculatiuarum & practicarum facit ad rem præſentem.*

Iam ad alteram diſtinctionem inter veritates ſpeculatiuas & morales, quam ideò cenſeo non eſſe ad rem; nam tam naturaliter poſito obiecto reſultat hæc cognitio, *Parentes ſunt honorandi, malum eſt fugiendum*, quàm quælibet alia purè ſpeculatiua; vt per ſe conſtat. Dices, Cognitio illa iuuat ad fugiendum peccatum; atqui ſine gratia Dei non poteſt peccatum vitari, ergo neq; haberi illa cognitio: tranſeat minor (de quâ infrà:) & diſtinguo maiorem: iuuat ad fugiendum peccatum, id eſt, requiritur vt vitetur peccatum, concedo antecedens; quo ſenſu etiam iuuat vt committatur peccatum; ſi enim non cognoſcatur malum fugiendum, non poteſt peccari; vnde ex hoc capite non ſequitur eam non concedi ſine gratiâ Dei; quia adiuuare ad peccandum non eſt proprium gratiæ Dei. Iuuat, id eſt infallibiliter cauſat fugam peccati, nego antecedens; vnde nego etiam eam dari ex gratia Dei. De cognitione autem congrua ad vitandum peccandum infrà tractabitur.

Quo ſenſu cognitio moralis iuuet ad vitandum peccatum.

11. Iam ſolùm contra eos recentiores induco teſtimonium Auguſtini lib. 1. ad Simplic. q. 2. vbi hæc habet, *Non habeo quod intuear in eligendis hominibus ad gratiam ſalutarem, niſi vel maius ingenium, vel minora peccata, vel, ſi placet, honeſtas vtileſque doctrinas:* vbi dum vtitur Auguſtinus eo verbo *gratia ſalutaris* manifeſtè innuit hanc ſolùm eſſe, quam requirit, quoties de negotio ſalutis agit, & quam propriè & in maiori rigore vocat gratiam Chriſti; ante eam autem iam agnoſcit non ſolùm cognitiones ſpeculatiuas, ſed etiam practicas, quas nomine vtilis & honeſtæ diſciplinæ haud dubiè comprehendit; imò ibi ſatis apertè oſtendit, ante eam gratiam Chriſti fuiſſe iam bona opera, quandoquidem non dicuntur honeſtæ diſciplinæ, niſi quia præceſſerunt actus honeſti voluntatis quibus obtentæ ſunt; nam ſi per peccaminoſos actus eſſent obtentæ, non poſſint honeſtæ vocari. Sed de hoc fuſiùs, dum de bonis operibus agendum erit.

Auguſtinus vocat gratiã Chriſti gratiam ſalutarem; alios actus morales naturales vocat honeſtas diſciplinas.

12. *Diſtinguunt alij cognitionẽ remiſſam moraliter connexam cum lapſu, & cognitionẽ fortiorem moraliter connexam cum euitatione peccati.*

Alij recentiores diſtinguunt inter cognitionem adeò remiſſam de malitiâ peccati, quæ & ſufficiat ad hoc, vt homo poſſit peccare, & non peccare, infallibiliter tamen ex eâ ſequatur peccatum, ita vt moraliter non poſſit non ſequi; & hanc dicunt non eſſe ex gratia Dei, ſed potiùs quaſi ex indignatione Dei, quia dare id ex quo quaſi neceſſariò ſequitur peccatum, non fauor, ſed pœna potiùs Dei iudicanda eſt. Aliam autem omnem cogitationẽ honeſtam paulò fortiorem, & cum quâ ſæpè vitatur peccatum etiam intra ordinem naturæ, dicunt eſſe gratiam Dei. Verùm cùm hi auctores gratiam vocent quidquid etiam diuinitus à Deo negari poteſt, non video cur ea cognitio, quantumuis tenuis, non ſit etiam dicenda gratia, cùm à Deo negari potuerit, & ipſum cognoſcere, quòd fugiendum ſit peccatum, ſit Dei beneficium. Ratio verò immediatè facta in contrarium non ſurget, quia illa neceſſitas moralis peccandi non prouenit ex cognitione, ſed aliundè ex inclinatione voluntatis, vel ex aliis capitibus. Adde ipſum appetitum, etiamſi in malum inclinet, eſſe Dei donum.

Ea diſtinctio non docetur conſequenter ab ijs auctoribus.

Quòd verò neque è contrario omnis cognitio etiam ſufficientiſſima ad actus moraliter faciendos ſit gratia Dei, de quâ hîc nunc diſputamus, ſatis conſtat ex teſtimonio Auguſtini paulò antè inducto contra præcedentem ſententiam; honeſtas enim diſciplinas agnoſcit ante gratiam ſalutarem, & conſequenter agnouit cognitionem, cum quâ de facto homines & benè operati ſunt, & aliquot peccata vitarunt ante omnem gratiam, de quâ nunc agimus; ergo niſi abutendo nominibus non debet illa alia vocari gratia per Chriſtum.

Dices vltimò, Pro omni cogitatione bonâ agendæ ſunt gratiæ Deo; & quælibet talis cogitatio ab ipſo peti poteſt; ergo quælibet eſt gratia Dei, ergo & per Chriſtum. Reſpondeo Primò, hac ratione probari etiam cognitionem ſpeculatiuam eſſe gratiam Dei; quod tamen eſt contra hos auctores, qui de ſola practicâ loquuntur. Sequela probatur, quia etiam pro tali cognitione agi debent gratiæ Deo: talis etiam cognitio ſine dubio poteſt ab eo peti, ſicut petitur ſanitas, pluuia, &c. Reſpondeo Secundò, à me fuſiùs explicandum infrà hoc argumentum, quia eo maximè vtitur P. Vaſquez, & probat non poſſe vllum bonum opus fieri ſine gratiâ per Chriſtum; ibidem autem retorquebo illud contra eoſdem auctores; nunc breuiſſimè dico, quoad gratiarum actionem nullam eſſe difficultatem, quia etiam pro dono creationis & pro vitæ conſeruatione poſſumus & debemus Deo gratias agere, quia liberaliter illud conceſſit; quoad orationem ex ſuprà dictis conſtat, hanc in particulari cognitionem, pro quâ oro, potuiſſe negari, etiamſi alia loco illius debuiſſet concedi: id quod ſufficit, vt pro hac orem, maximè quando hæc affert vtilitatem magnam.

Obiectio nimis multum probat.

Argumentũ ex gratiarũ actione contra nos nihil euincit.

Fortè dices, Ergo pro cogitatione honeſtâ infimâ non poſſet orari. Reſpondeo ſine abſurdo id concedi, quia non poteſt minus quàm illa ſit obuenire.

Pro cogitatione honeſtâ infimâ non oramus.

SECTIO III.

Explicatur locus Concilij Mileuitani.

IAm nunc vltimò in hac materia contra Patrem Vaſquez obſeruo eum diſp. 188. cap. 3. eſſe valdè ſolicitum, vt explicet locum Concilij Mileuitani cap. 4. clarè docentis tam ſcientiam, quæ inflat, quàm quæ ædificat, eſſe verè donum Dei; per hoc enim manifeſtè reuinci videtur eius doctrina, quòd ſcilicet cogitatio non congrua, ſiue non ædificans actu, non ſit donum gratiæ: torquet ergo ſe vt eum locum exponat, aitque Concilium ſolùm dixiſſe illam eſſe donum Dei, quæ ædificante charitate non inflat; hoc enim denotãt verba illa, *vt ædificante charitate ſcientia non poſſit inflare.* Hæc tamen explicatio meo iudicio violentiſſima eſt; nam ex verbis Concilij manifeſtè conuincitur contrarium; etenim ſic habet, *Cùm enim dicat Apoſtolus, Scientia inflat, charitas verò ædificat, valdè impium eſt vt credamus, ad eam quæ inflat nos habere gratiam Chriſti, ad eam quæ ædificat non habere, cùm ſit vtrumque donũ Dei, & ſcire quid agere debeamus, & diligere vt faciamus, vt ædificante charitate ſcientia nõ poſſit inflare, ſicut ſcriptum de Deo eſt, Qui docet hominem ſcientiam, ita etiam ſcriptum eſt, Charitas ex Deo eſt.* hæc ſunt verba Concilij: circa quæ multa conſidero: Primum, quod Concilium ſuppoſue 14.

P. Vaſq. torquet ſe in explicando Concilio.

Verba Concilij Mileuitani.

Ponderantur ea verba ad oſtendendum violentam eſſe explicationem P. Vaſquez.

poſuerit vtramque ſcientiam eſſe donum Dei; vnde dixit impium eſſe credere vnum ſine altero; at in ſententia P. Vaſquez non eſt donum Dei, niſi vna tantùm ſcientia. Secundò pondero verbum illud, *Vtrumque & ſcire & facere eſſe donum Dei*; vbi manifeſtiſſimè duo dona agnoſcit Concilium; at iuxta mentem Patris Vaſquez, ipſum *bene operari* non eſt donum diſtinctum ab ipſo *ſcire* quia totam rationem gratiæ ponit adæquatè & vnicè in ſancta cogitatione, ideò opus inde ſecutum ſuppoſitâ priori gratiâ iam non eſt gratia. Quis autem non videat Concilium, dum dicit, *vtrumque eſſe donum & ſcire & facere*, ita loqui, vt duo dona ibi agnoſcat? ac ſi dixiſſet, *Donum eſt ſcire, & ſuppoſito hoc dono nouum donum eſt facere*: id ipſum clarè colligitur ex teſtimonio quo vtitur Concilium, *Sicut ſcriptum eſt, Qui docet hominem ſcientiam, ita ſcriptum, Charitas ex Deo eſt*: vbi Concilium expreſsè denotat non eſſe idem formaliſſimè, ſcientiam eſſe ex Deo, & charitatem eſſe ex Deo, vt Vaſquez diſcurrit, ſed duo illa diſtincta eſſe, vtrumque tamen ex Deo; & id oſtendit particula *ſicut*; alioquin debuiſſet Concilium dicere, *Nam charitas dicitur eſſe ex Deo, quia ſcientia, quæ illam cauſat, eſt ex Deo*. Confirmo euidenter hanc expoſitionem ex Auguſtino, cuius ſententiam in materia de gratia Concilium approbauit; libro igitur s. de Gratia Chriſti cap. 26. tractans eumdem locum Apoſtoli, *Scientia inflat*, &c. hæc habet, *Tunc ſcientia non inflat, quando charitas ædificat; & cum ſit vtrumque donum Dei, eſt vnum maius, alterum minus*. hæc ille: quibus apertè inſinuat duo eſſe ibi dona, & quidem inæqualia, minus in ſcientia maius in charitate; in ſententia autem Vaſq. vnicum eſt donum, & quidem æquale quia ſcientia non eſt donum niſi propter opus, & opus non eſt donum niſi in ipſa ſcientia.

Concilium diſtinxit quæ P. Vaſquez confundit.

S. Auguſtini ſententiam de gratiâ approbauit Concilium.

15\. *Auguſtinus non argumentatur à ſenſu contrario.*

Nec moueat quemquam, quòd dicat Auguſtinus, *Quando charitas ædificat*; ac ſi oſtenderet, quando è contrario non ædificat, ſcientiam non eſſe donum: non, inquam, moueat quemquam; nam alluſit ad illud *vtrumque*: ſi enim charitas non ædificat, non eſt duplex donum, ſed vnum, illud ſcilicet ex ſcientia; quodque minus ab Auguſtino dicitur, & ſemper eſt donum, ſiue alterum maius ſequatur, ſiue non, & ſiue ſit donum aſſociatum, ſiue ſimplex.

Verba vltima Concilij non ſunt pro P. Vaſquez.

Quod verò ex Concilio Vaſquez pro ſe adducit ex illis verbis, *Vt ædificante charitate ſcientia non poſſit inflare*, planè nullius eſt momenti; nam illud *vt* nequaquam denotat, tunc ſolùm ſcientiam eſſe donum quando charitas ædificat, ſed ſuppoſito dono ſcientiæ nouum eſſe donum, dare charitatem quæ efficiat vt ſcientia non inflet. Hæc eſt clara explicatio loci; in qua potiùs duo dona ſupponuntur, vnum prius altero.

Scientia eſt occaſio inflationis.

Dices, Ergo quando ſcientia inflat, erit etiam donum Dei: quod eſt abſurdum. Reſpondeo, inflationem non ſumi niſi occaſionaliter à ſcientia; quo ſenſu paſſim etiam ex ipſis donis ſupernaturalibus Dei ſumitur occaſio ſuperbiæ, vt ex iis ſuperbiuit Lucifer. Dico ergo ſcientiam eſſe donum magnum Dei, inflationem verò inde ſecutam eſſe nequitiâ noſtræ voluntatis: quid hîc, quæſo, difficultatis? Hinc ergo certò conſtet, eam diſtinctionem ſcientiæ actu operantis & non operantis, vt vna dicatur gratia per Chriſtum, alia verò non, non eſſe vllius momenti pro præſenti quæſtione: ſed de hoc infrà fuſiùs.

Scientia eſt donum Dei, inflatio eſt nequitia hominis.

SECTIO IV.

Concluditur quæſtio.

QVARTA CONCLVSIO: Cognitio omnium veritatum collectiuè ſiue ſpeculatiuarum, ſiue moralium, eſt gratia ſpecialis Dei nullo modo debita homini tam in ſtatu naturæ lapſæ quàm puræ, quam etiam integræ. In hac omnes ferè conueniunt; eſtque manifeſta Primò ab experientia quoad noſtrum ſtatum, quia nullus eſt, qui etiam in longiſſima vita omnes veritates in omni materia deprehenderit; hoc autem eſt ſignum, nec poſſe ab vllo per ordinaria auxilia omnes cognoſci. Secundò à priori, quia hæ veritates ſunt tot ac tam difficiles, vt vix poſſint induſtria humana exhauriri, nec omnes diſciplinæ ſine innumeris dubiis & erroribus acquiri: quod verum eſt, etiamſi appetitus ſit rationi ſubiectus; nam hæc difficultas non oritur ſolùm ex appetitus rebellione, ſed ex dependentia intellectus à phantaſmatibus, & ex multitudine rerum ſcibilium: quæ duo capita etiam reperirentur in ſtatu naturæ integræ. 16.

Cognitio omnium veritatum eſt homini prorſus indebita. Probatur in ſtatu naturæ lapſæ.

Aduerto tamen, gratiam illam requiſitam non eſſe ſuperioris ordinis aut natura ſua ſupernaturalem, ſed intra ordinem naturæ; vt Deus v.g. ita intellectũ benè diſponeret, & obiecta ita illi proponeret, vt quod diuiſiuè ab omnibus fieri poterat naturaliter, fieret collectiuè ab vno ſolo.

Gratia requiſita ad cognitionem omnium veritatum non eſt neceſſariò ſupernaturalis quoad ſubſtantiam.

QVINTA CONCLVSIO: Etiam aliquarum veritatum in particulari cognitio eſt gratia Dei modo dicto. Hæc eſt contra quoſdam recentiores, qui vniuerſaliter docere videntur, quamcumque veritatem diuiſiuè poſſe ſine gratia cognoſci. Probatur tamen facilè, quia aliquæ ſunt veritates naturales, ita difficiles vt vix ab vllo queât percipi, & ſaltẽ multi magno ingenio præditi eas perfectè non comprehenderint: talis eſt continui compoſitio; inter Mathematicos quadratura circuli, & aliæ etiã minùs difficiles, quæ nõ poſſunt niſi à paucis, meliùs dixerim, à nullo ſciri; ſicut autem ab aliis ignoratæ ſunt, potuerunt etiam ignorari ab his, à quibus de facto ſciuntur; ergo reſpectu horum fuit fauor ſpecialis naturæ indebitus, quòd eas ſciuerint. 17.

Aliquarum veritatum cognitio indiget gratiâ Dei ſpeciali. Probatur ex difficultate illarum.

VLTIMA CONCLVSIO: Veritatum illarum cognitio, quæ à Deo præuidentur aliquo modo conducturæ ad finem vitæ æternæ, datur de facto ex meritis Chriſti: non quia Chriſtus mortuus fuerit, vt eas veritates naturales cognoſcamus, ſed quia cùm mortuus ſit, vt dona ſupernaturalia obtineamus, promeritus etiam eſt, vt dentur nobis ipſius intuitu ea dona naturalia quæ præuidentur ad eum finem conductura, ingeniũ, indoles, &c. ergo etiamſi in ſe naturalia ſint, erunt tamen ex meritis Chriſti (vt alibi oſtendi) quando præuidentur conductura ad finem vitæ æternæ.

Ad veritatis cognitionem conducentem ad ſalutem datur gratia per Chriſtũ.

Obiicies, à me paulò ante dictum, omnem gratiam Dei eſſe per Chriſtum, & è contrario omnem gratiã per Chriſtum eſſe Dei, ideóq; illam diuiſionem non eſſe alicuius momenti, quia non explicat ſpecialem neceſſitatem gratiæ ex parte humanæ naturæ. Reſpondeo me in hac vltima concluſione non ponere eam gratiam vt neceſſariam per ſe ad ſimilia opera efficienda, etiam quando aliquo modo videntur cõductura ad ſalutem; poſſunt enim etiam, tunc ſine gratia per Chriſtũ fieri, dũmodò poſteà per gratiam Chriſti fieret eorum ordinatio ad ſalutem: aliud enim 18.

Ordinatio talis veritatis ad ſalutẽ eſt ex meritis Chriſti.

eſt

eſt opus quod ordinatur ad ſalutẽ, & aliud operis ordinatio, fateor ergo ex eo quòd opus ſit poſteà ordinandũ ad ſalutem (quod eſt in eo denominatio extrinſeca) nec fieri in ſe difficilius, nec naturã reddi ad illud minùs fortem, ideò ergo dico tunc illud beneficium eſſe ſpecialiter per Chriſtũ, quia cùm Chriſtum dicam cauſam totius noſtræ prædeſtinationis, etiam dico illum applicuiſſe ſua merita pro eis auxiliis ad bona opera, quando prævidit conductura ad ſalutem, etiamſi eadem daturus fuiſſet Deus, caſu quo Chriſtus non applicuiſſet pro illis ſua merita. Quæ doctrina locũ habet, etiamſi dicamus Chriſtum nõ promeruiſſe in particulari alia dona naturæ pro aliis hominibus, quando non ſunt conductura ad gloriam; ſi enim (vt probabilius iudico) omnia ea dicamus cecidiſſe ſub Chriſti meritum, à fortiori vera erit noſtra hæc vltima concluſio. Eorum autem recentiorum diſtinctionem ideò reieci, quia malè applicata, dum gratiam illam per Chriſtum neceſſariam omnino dixerunt ad tales cognitiones: quod abſolutè falſum eſſe iam eſt à me ſufficienter probatum.

Dispvtatio XXXVIII.

Vtrùm poßit homo ſine gratiâ elicere actum honeſtum naturalem.

Sectio I.

Quædam certiora ſupponuntur.

1. *Cur Dei gratiâ facit homo opus vndequaque honeſtum.*

Svpponendvm eſt vt omnino certum inter Catholicos, poſſe hominem in naturâ lapsâ cum gratiâ Dei facere opus bonum vndequaque. Hæc eſt de fide ex definitione Leonis X. cõtra Lutherum, et Tridentino ſeſſ.6. cap.7 & ex multis Scripturæ locis, vbi homines laudantur, & de eis dicitur in his aut illis actionibus non peccaſſe: *In omnibus his non peccauit Iob*, &c. (Iob 1.) Videatur P. Suarez lib.1. cap.3. vbi aliqua, quæ apparenter poſſent contra hanc veritatem obiici, ſoluit; vt quòd aliquando dicatur, nullum eſſe qui faciat bonum; quod ita intellige, vt nullus ſit qui ſemper bonum faciat, & aliquando non peccet; *Septies enim cadet iuſtus* (Prou. 24.); per hoc tamen non dicitur, quod omnia quæcumque facit ſemper ſint peccata; alioquin quomodo Scriptura dixiſſet de Iob, *In omnibus his non peccauit Iob?* aut quomodo in Eccleſiaſtico ita laudarentur opera magnorum illorum virorum qui ibi commendantur? idem eſt ſæpè in Apocal. D. item Paulus totus eſt in prædicandis bonis operibus, & Chriſtus Dominus in adhortationibus, &c. quæ omnia planè eſſent inutilia, ſi nullum bonũ opus facere poſſemus. De hac etiam veritate fuſiùs tractat Bellarminus, cæterique Controuerſiſtæ contra hæreticos huius temporis; & nos etiã præcedenti Tomo egimus probantes adhuc in hominibus lapſis manere veram libertatem ad bonum & malum, quia natura non fuit per

2. peccatum extincta.

Multa bona opera fiunt ſine gratiâ habituali.

Supponendum etiam Secundò contra eoſdem hæreticos, non requiri ſtatum gratiæ habitualis ad benè operandum, ſed poſſe in ſtatu peccati multa bona opera fieri. Hæc definita eſt in Tridentino ſeſſ. 6. c. 7. & conſtat ex Scripturâ vbi peccatores incitantur ad facienda bona opera, quibus peccata ſua redimant; vt illud Danielis 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*; item ex acto attritionis, miſericordiæ, fidei, &c. qui à peccatoribus fieri poſſunt. Videatur etiam Suarez cap.4. vbi fuſiſſimè ex Scriptura & Patribus idem confirmat; cap. autem 5. explicat aliqua Auguſtini loca, quæ videntur contrarium indicare; vt quando negat, ſine gratiâ & charitate quidquam boni fieri; intelligendus autem eſt loqui de charitate latè ſumptâ, prout omnis amor honeſti dici poteſt charitas; vel vt dicat, parum poſſe fieri ſine charitate, quia qui ſine gratia eſt, non multa opera bona facit, vel denique vt dicat, nihil boni fieri ſine charitate, quod ſit dignũ premio æterno: videri etiam poſſunt cæteri Controuerſiſtæ.

S. Auguſtini loca explicantur.

3. *Ante fidem ſupernaturalẽ poſſunt fieri aliqua opera bona.*

Tertiò ſuppono, fidem ſupernaturalem non eſſe ita neceſſariã, vt ante illam non poſſint opera bona aliqua fieri: id quod & ferè omniũ Theologorum conſenſu & auctoritate Pontificum in Bulla contra Baium damnantium illam propoſitionem, *Omnia opera infidelium ſunt peccata*, manifeſtè ſuadetur; ita vt multi meritò putent, non poſſe ſine temeritate negari, etiamſi definita non ſit hæc veritas; nam ante actum credendi præcedit pius affectus, & voluntas honeſta credendi, à qua ipſe actus credendi dicitur bonus; in ſe enim non eſt liber; hæc autem pia affectio non poteſt ſine temeritate negari, ergo etiã non poteſt negari poſſe ſine fide fieri aliquod bonũ opus. Secundò idem patet ex illo Pauli ad Roman. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt*: vbi inſinuat, eos implere legem ſine fide; ex bonis item operibus, ad quæ Scriptura infideles hortatur, vt iram Dei mitigent, idem ipſum ſuadetur apertè.

4. *Loca diui Pauli nobis obiecta.*

Obiici in contrarium poſſunt varia loca Scripturæ; vt ad Roman. 14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*; ad Hebræos 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*; ad Titum 1. *Infidelibus nihil eſt mundum*; & alia ſimilia; quibus facilè reſpondetur: & quidem pro primo Pauli communis eſt ſolutio, vel ibi eſſe ſermonem de his, qui contra dictamen conſcientiæ aliquid faciunt; agebat enim Apoſtolus de his qui manducarunt cibos contra conſcientiæ dictamen; vel certè explicari poteſt, vt quod eſt contra fidem dicatur eſſe peccatum. In ſecundo loco ſolùm eſt ſermo de perſona, quæ ſine fide non eſt grata Deo. Ad tertium dicitur, ibi eſſe ſermonem de operantibus formaliter ex infidelitate; ſicut è contrario Paulus idem præmiſerat, *omnia* eſſe *munda mundis*; id eſt, ſi quà tales operentur; alioquin dixiſſet ibi iuſtos numquam peccare venialiter: quod eſt hæreticum: eodem modo poteſt reſponderi ad alia loca ſimilia, ſi quæ contra eam veritatem afferantur.

Sed rectè explicantur pro nobis.

5. A ratione verò obiicitur. Opera omnia debent referri in Deum vt ſint bona, atqui ſine fide non poſſunt referri, ergo. Reſpondeo Primò, non requiri vllo modo ad bonum opus illam relationem in Deum (de quo fuſiùs præcedenti Tomo;) & patet etiam in nobis; meremur enim ſi operemur propter honeſtatem propriam vel tutis, etiamſi actu in Deum non dirigamus opera.

Actualis directio operis in Deum non requiritur ad eius bonitatẽ.

Cognitio & fides naturalis ſufficit vt opera poſſint in Deum dirigi.

Reſpondeo Secundò, etiamſi ea directio eſſet neceſſaria, poſſe tameo ſioe fide ſupernaturali haberi: qui enim habet naturalem cognitiooem Dei, poteſt ſua opera in illum referre: item hæretici carentes verâ fide ſupernaturali habent tamen naturalem ſat ſufficientem, vt poſſiot in Deum opera dirigere. Imò retorquendo hanc rationem perſuadetur efficaciter communis & vera ſeotentia, quia obiectum ex ſe honeſtum (etiamſi non ſit ſummè honeſtum) amari licitè poteſt; oon enim neceſſum eſt, vt omoia bona moralia ſiot æqualia; ſicut neque è contrario omnia peccata ſunt æqualia; gratis igitur & ſine vllo omnino fundamento dicitur neceſſaria aliqua actualis directio rorum obiectorom honeſtorum in Deum: atqui ablatâ hac neceſſitate nulla prorſus ratio eſt, cur oon poſſit etiam ille, qui nullam habet fidem, amare eleemoſynam v. g. ob honeſtatem propriam; item nolle occidere, quia hoc eſt proximi iniuria; ergo poteſt ſine fide efficere opus bonum, ſiue ad hoc indigeat ſpeciali gratiæ auxilio, ſiue non; de quo inferiùs agendum; maximè cùm ex creaturis haberi poſſit de Deo ſufficientiſſima notitia, vt io eum dirigatur eleēmoſyna v. g. cæteráque opera bona. Conſtet ergo etiam ſtaodo rationi, gratis & ſine fuodameoto vllo aſſeri, oon poſſe eſſe in infidelibus booum aliquod opus naturale. Quæ doctrina locum habet tam in his qui deos falſos colunt, quàm in his qui Deum verum, ſine fide tamen ſupernaturali aut etiam naturali, ſolo creationis dictamine ducti agnoſcunt.

S. Auguſtin. fuit in communi & certâ ſententia.

6. Solùm videtur in hoc puncto difficultatem ingerere Auguſtinus; de cuius mente fusè Suarez toto cap. 7. vbi à num. 7. propter quatuor ratiooes oſtendit, illum communem & certam tenuiſſe ſententiam; Primò, quia eodem modo loquitur de operibus infideliũ ac de operibus peccatorum. Conſtat autem illum noo negare aliqua bona opera in peccatoribus. Secundò, quia agnoſcit ante fidem bona opera & piã affectionem. Tertiò, quia rationes illius noo probãt abſolutè non eſſe vllum bonum opus in infideli, ſed non eſſe multa. Quartò, ſæpè io infideli agnoſcit aliquot bona opera, licet ea dicat eſſe ex gratiâ Dei.

P. Suarez explicat S. Auguſtinum.

A numero autem 19. Suarez illum explicat, aitque Primò eum, quia agebat contra Pelagium, nimiùm extollentem opera ſine fide facta, aliquando quaſi in contrarium extremum per exaggerationem deflexiſſe. Secundò reſpondet, eum negaſſe Gentilibus veras virtutes, quæ ad conſequendum finem ſupernaturalem conducunt; etenim cap. 3. contra Iulianum hæc habet. *Si ad conſequendam veram beatitudinem, quam nobis fides per Chriſtum promittit, nihil proſunt homini virtutes non ſunt veræ virtutes.* Ex quibus verbis rectè colligitur, dum alibi negat bona opera infidelibus, non negare abſolutè bona, ſed quæ ad ſalutem conducunt. Quæ explicatio nobis vtilis erit pro dicendis iofrà contra Patrem Vaſquez. Tertiò explicat Auguſtinũ aientem omnia opera infidelium peccata eſſe, vel, vt id regulariter iotelligatur, quomodo etiam Vega ab eo ibi teſtus priùs eum explicuerat; vel, ſicut ad loca Pauli diximus, ea quæ formaliter ab iofidelitate procedunt, peccata dici: & ita expoſuit D. Thomas eumdem Auguſtioum 2. 2. quæſt. 10. art. 4. ad 1. & quæſt. 23. art. 7. ad 5.

7. Vltimò ſupponendum, non requiri ad quodlibet opus bonum cogitationem aliquam præuiam fortiorem, quàm naturaliter ex concurſu cauſarum ſecundarum habere poſſimus. Ratio eſt manifeſta; quia in amore parentum v. g. quando nihil ab eis contrarium patitur filius, nullam habet difficultatem, ratione cuius indigeat eâ fortiori cogitatione & maiori quàm ad eos odio habendos; imò odio eos habere eſſet illi tunc, naturaliter loquendo, longè difficilius: ideo eſt, ad dicendum verum quandò in eâ veritate nullum incommodum aut moleſtiam homo ſentit: fortè enim difficiliùs peccaret in aliquâ occaſione homo, quàm benè operaretur: v. g. ſi contra ſuã inclinationem, etiam, ſic dicam, ſenſualem, cogitur ſe inebriare, & alia peccata committere, certè ille tunc maiorem habet difficultatem in eo peccato quàm in fugâ illius potuiſſet habere; ergo non eſt, cur tunc cognitio naturalis non ſit ſufficiens ad ea peccata vitanda. De hac re fusè Suarez ſuprà cap. 10. Res eſt facilis, & ad ea quæ diximus tota eius veritatis ſubſtantia reducitur.

Aliquando maior difficultas in peccando quàm in benè operando.

Sectio. II.

Statuitur vera ſententia.

Opus naturale honeſtũ poteſt fieri ſine gratiâ ſpeciali

Limitatur tamen hæc concluſio.

8. Conclvsio noſtra ſit: Non eſt neceſſarium vllum proprium auxilium gratiæ ad facienda opera aliqua honeſta naturalia. In hac concluſione abſtraho ab opere valdè difficili, item à longâ eorum operum continuatione, ſed ſolùm indefinitè dico poſſe aliqua fieri; ſic ergo accepta communiſſima eſt inter Scholaſticos, quam fusè defendit P. Suarez toto lib. 1. de Gratiâ à cap. 8. & 1. part lib. 5. de Prædeſtinatione à cap. 11. Tannerus diſp. 6. q. 3. dub. 3 Valentia quæſt. 1. part. 3. apud quos innumeri alij videri poſſunt, vt Magiſter, Bonauentura, Alenſis, Gerſon, Driedo, Richardus, Roffenſis, Gabriel, Sotus, Maior: præter quos etiam citari poſſunt Scotus, Henricus, Caietanus, Durandus, Argentin. Medina, Zumel, Victoria, Vega, Stapleton. Maſcarenas, Palacios, Angles, Alexius, Gomez, & alij multi; ex Societate verò noſtra Bellarminus, Turrianus, Molina, Azor, Leſſius, Maldonatus, Pereira, Barradius, & omnes ferè recentiores: eam etiam tenuit D. Thomas, vt benè & Suarez & Tannerus ſuprà probant ex hac 1. 2. q. 109. art. 2. vbi expreſsè eam docuit; neque obeſt quòd dixerit eodem articulo hominẽ indigere auxilio diuino; etenim nomine auxilij nihil aliud intellexit Sanctus Doctor quàm concurſum generalem, vt fusè deducit ibi Tannerus. Ego verò id oſtendo hac euidenti ratione contra Patrem Vaſquez, qui eam poſuit obiectionem; nã D. Thomas illud auxilium omnino docet eſſe neceſſarium, ita vt ſine illo fieri non poſſit opus; atqui in ſenteotiâ Vaſquez gratiæ auxilium non eſt neceſſarium, vt poſſit opus fieri. Vide quæ contra ipſum fusè ſuprà dixi diſp. 36. ſect. 3. ergo loquitur D. Thomas non de gratiâ efficaci, prout diſtinguitur ab inefficaci, quæque oon eſt per ſe neceſſaria, ſed de auxilio generali; quod omnino neceſſarium eſt; hoc autem noo eſt gratia, de qua in præſenti.

D. Thomas dum requirit hic auxilium diuinum, intelligit concurſum Dei generalem.

Svbsectio I.

Probatur hæc ſententia ab auctoritate.

Hæc ſententia communis ſic vniuerſaliter propoſita probatur Primò ab auctoribus, 9.

ſpecia

Exponitur S. Paulus ad Rom. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt.

ſpecialiter à patre Suario ex illo ad Roman. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt*: circa quod teſtimonium eruditè pariter ac fusè diſcurrit eo cap. 8. à num. 13. Oſtendit autem Primò ex communiori doctrinâ Patrum & interpretum per τὸ *Gentes* non intelligi ſolas Gentes iam ad Chriſtum conuerſas, ſed præcipuè, quæ permanent adhuc in infidelitate. Quam expoſitionem Auguſtinus etiāſi non ſequatur, dicit tamen eſſe probabilem lib. de Spiritu & literâ cap. 28. & eodem modo eius diſcipuli Fulgentius & Proſper, eſto, quia agebant fortiùs contra Pelagium, ne illi vllam obſtinationis anſam præberent, eam expoſitionem non tenuerint abſolutè, ſed quidquid ſit de eorum mente, cæteri omnes interpretes intellexerunt ibi, vel ſolas Gentes infideles, excludendo iam Chriſtianos & credentes; vel certè vtraſque comprehenderunt.

Secundò oſtendit ibi Suarez per τὸ *ea quæ legis ſunt faciunt* intelligi, quòd faciant aliqua, quę ſunt iuxta legem naturæ; reijcit autem meritò eorum explicationem qui dicunt Gentes facere quidem ea quæ legis ſunt, non tamen ex bono fine, & conſequenter non facere benè; reijcit, inquam, eam expoſitionem, vt pote planè arbitrariam, ſine vllo minimo in verbis Pauli fundamento. Adde, quod, iuxta eam explicationem, re benè perpensâ, falſam eſſe Apoſtoli ſententiam; nam qui in ſuâ actione operatur vel tantùm contra vnam legem, non poteſt verè abſolutè dici operari iuxta legem eâ præcisè de causâ, quòd alias leges tunc non tranſgrediatur.

Tertiò oſtendit τὸ *naturaliter faciunt*, debere intelligi viribus naturæ ſine vllo ſpeciali gratiæ auxilio; vnde à numero 54. benè concludit, ex eo teſtimonio probari communem ſententiam tam quoad partem, de quâ nos in hac ſectione agimus, quàm quoad alteram contra Patrē Vaſquez paulò pòſt ſubijciendam. Additque benè, etiamſi re ipsâ ea interpretatio Pauli non ſit bona, nihilominùs id ſaltem obtineri, quòd omnes ferè Patres & interpretes, qui eam approbant, ſentiant veriſſimam eſſe ſententiam docentem, viribus naturæ poſſe ſeruari aliqua præcepta, ac fieri aliqua bona opera; etenim pro ſententiâ, quam iudicarent falſam, non potuiſſent interpretari verba Pauli; facerent enim eo ipſo illum auctorem erroris.

Communis ſenſus eſt, viribus naturæ poſſe fieri aliqua bona opera.

10\.

Abſolutè verò eam ſententiam defendunt omnes ferè Patres Græci, quos ibidem P. Suarez refert. Ex Auguſtino autem eadem veritas ſuadetur manifeſtiſſimè: Primò enim ait Epiſtolâ 5. ad Marcel. *Rempublicam primi Romani conſtituerunt auxeruntque virtutibus, etſi non habentibus veram pietatem erga Deum, quæ illos etiam in æternam ciuitatem poſſent ſalubri religione perducere, cuſtodientes tamen ſui generis probitatem*, &c. quibus verbis manifeſtè diſtinguit duo genera operum; & quædam illorum appellat opera non habentia veram pietatem erga Deum; hæc autem clarè docet viribus naturæ poſſe fieri, propterea quod ad veritatem non pertinere neque ad ciuitatem æternam. Et lib. de Spiritu & lit. cap. 28. hæc de Iudæis tradit, *Nam & ipſi homines erant, & vis illa naturæ inerat eis, per quam legitimè aliquid anima rationalis & ſentit & facit; at pietas, quæ in aliam vitam transfert beatam & æternam, legem habet immaculatam*: vbi manifeſtiſſimè oſtendit, vires eſſe in naturâ, per quas anima rationalis aliquid legitimè faciat; & tale opus legitimè factum ac bonum morale non eſſe opus pietatis, vt pietas ab Auguſtino vſurpatur. Et 3. lib. Hypognos. poſt med. *Eſt liberum arbitrium, & quiſquis eſſe negauerit, Catholicus non eſt; vt quiſquis ita dixerit, quòd ſine Deo bonum opus, quod ad ſanctum eius propoſitum pertinet, nec incipere nec perficere poſſit, Catholicus eſt.* Quibus verbis notāda eſt declaratio Auguſtini illius vocis *bonum opus*, per quam ſignificat opus pertinens ad ſanctum fidei propoſitum. Auguſtinus enim non appellat opera pietatis quæcumque bona moralia, ad quæ ſunt vires in naturâ, ſed ſolùm ea, ad quæ gratia ſupernaturalis requiritur; vt conſtat ex lib. 5. de Ciuitate Dei cap. 13. & Epiſtolâ 130. ibi, *Polemo ergo ſi vt ex luxurioſo continens factus eſt, ita ſciret, cuius eſſet hoc donum, & eum abiectis ſuperſtitionibus Gētium piè coleret, non ſolùm continens, ſed etiam veraciter ſapiens & ſalubriter religioſus exiſteret; quod ei non tantùm ad præſentis vitæ honeſtatem, verùm etiam ad futuræ immortalitatem valeret.* Vbi obſerua, quæſo, diſtinctionem, *Opus pertinens ad præſentis vitæ honeſtatem, & opus pertinens ad futuræ immortalitatem*: & lib 4. Contra Iulianum cap. 3. cùm explicuiſſet, quid intelligat per opus bonum & per bonam voluntatem, nempe eam quæ conducit ad vitam æternā, addit, *Omnia proinde cetera quæ videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes veræ, videantur opera bona, & ſine vllo facta peccato: quod ad me pertinet, hoc ſcio, quia non ea facit voluntas bona: voluntas quippe infidelis atque impia non eſt bona. Dicantur ſecundum te huiuſmodi voluntates arbores bonæ, ſufficit quòd apud Deum & ſteriles ſint & per hoc nō bonæ.* Quo loco manifeſtè docuit quo ſenſu ipſe appellat opera, quæ viribus naturę fiunt, non bona, etſi alias legitimè facta ſint: ex quo loco conſtat quid ſit dicendum ad omnia Auguſtini teſtimonia, tam quæ Vaſquez pro ſe & contra nos, quàm quæ alij adducunt ad probandum, eū non agnouiſſe in Gentilibus vllum bonum opus.

Probatur poſita concluſio ex S. Auguſtino.

Opera non habentia veram pietatem diſtinguit Auguſtinus ab alio genere operum bonorum.

Aduerte. Auguſtinum vbique diſtinguere opera pietatis & conducentia ad vitam æternam ab alijs quibuſcumque operibus moralibus bonis.

Hinc patet reſponſio ad teſtimonia contra nos allata.

Clariùs communem ſententiam docuit lib. de Spiritu & literâ cap. 28. vbi hæc habet: *Verumtamen quia non vſque adeò in naturâ humanâ imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, vt nulla in eâ velut lineamenta remanſerint, meritò dici poteſt, etiam in ipſa impietate vitæ ſuæ aliquid legis ſapere vel facere.* Et: *Sicut enim non impediunt a vita æterna iuſtum quædam venialia, ſine quibus hæc vita non ducitur; ſic ad ſalutem æternam nihil proſunt impio aliqua opera bona, ſine quibus difficilè vita cuiuſlibet etiam peſſimi hominis inuenitur.* Quæ verba nec ponderationem pro nobis petunt, nec explicationem in contrarium patiūtur. Adhuc tamen omnium optimus locus eſt lib. 3. Hypog. cap. 4 vbi auctor lib. ex ſententiâ Auguſtini, *Fatemur* (inquit) *eſſe liberū arbitriū omnibus hominibus habentibus vſum rationis, non quia ſit idoneum quæ ad Deum pertinent ſine Deo inchoare aut certè peragere, ſed tantùm in operibus vitæ præſentis tam bonis quàm malis; bonis dico, quæ à bono naturæ oriuntur; vt, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicum, velle habere indumenta, velle fabricare domum, vxorem velle ducere, artem velle diſcere diuerſarum rerum bonarum, velle quidquid bonum, ad præſentem vitam pertinent: quæ omnia non ſine gubernaculo diuino ſubſiſtunt, imò ex ipſo & per ipſum ſunt & eſſe cœperunt.* Quæ verba apertiſſima ſunt; nā diſtinguit inter opera bona & mala: cūque Pater Vaſquez ſentiat

11\.

Aſſeruntur loca clariora ſancti Auguſtini admittentia aliqua opera bona per vires naturæ.

Auguſtin. docere non dari opere indifferentia in indiuiduo, conſtat euidenter eum viribus naturæ admiſiſſe multa bona opera.

Dices, Ea verba non ſunt Auguſt. Reſpondeo opus Auguſtinianum eſſe, ab ipſo vel ex ipſius ſententiis confectum; cuius teſtimoniis ſæpè D. Thomas & Scholaſtici, imò & aduerſarij ipſi vtuntur vt Auguſtinianis.

Idem ex Auguſtino didicit Proſper.

Ex Auguſtino id ipſum didicerunt eius diſcipuli, maximè Proſper c. 22. côtra Collat & c. 26. *Vbi natura quippe humana etiam poſt præuaricationem manet ſenſus & ratio, cæteraque corporis & animi bona, quæ etiam malis vitioſiſque non deſunt, ſed nô in illis veri boni perceptio eſt, quæ mortalem vitam honeſtare poſſint, æternam autem conferre non poſſunt*: & c. 28. docet, ideò deceptum Caſſianum, quia multi infideles ſunt iuſtitiæ & temperantiæ, continentiæ & beneuolentię ſectatores; quæ omnia non fruſtrà quidem nec inutiliter habent, multúmque ex his in hac vitâ honoris & gloriæ conſequuntur; quamuis verò poſteà addat, in iſtis diabolo ſeruire, iſtaſque virtutes eſſe diabolicas; non propterea exiſtimandus eſt ſentire, in Ethnicis iſtis in quibus gratiâ non agnoſcit, eo ipſo neque aliquid veri boni agnoſcere aut putare, eos ex prauo fine ſemper peccare; ſed ideò ita locutus eſt, quia ex illis virtutibus ſæpè occaſionem ſuperbiæ ſumunt, & ad vitam æternam nihil illæ proſunt; vnde cap. 29. *Neque ideò exiſtimare debemus, in naturalibus theſauris principia eſſe virtutum, quia multa laudanda reperiuntur etiam in ingenijs impiorum, quæ ex natura quidem prodeunt; ſed quoniam ab eo qui naturam condidit receſſerunt, virtutes eſſe non poſſunt.*

Quo ſenſu Proſper dixerit infideles per ſua bona opera diabolo ſeruire.

Probatur noſtra & communis ſententia ex Bullâ Pij V. & Gregorij XIII. Propoſitiones Baij à Pontifice damnatæ.

Tertia probatio noſtræ ſententiæ ſumitur ex Bullâ Pij V. & Gregorij XIII contra Michaëlem Baium, in qua damnatur 26. propoſitio; *Omnia infidelium opera ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.* & 28. *Liberum arbitrium ſine gratiâ Dei & adiutorio non niſi ad peccandum valet.* 29. *Pelagianus eſt error dicere, quòd liberum arbitrium valet ad vllum peccatum vitandum* 39. *Omne quod agit peccator vel ſeruus peccati, peccatum eſt* 36 *Cum Pelagio ſentit, qui boni aliquid naturalis, quod ex natura in ij viribus ortum ducat, agnoſcit.* 39. *Non niſi Pelagiano errore admitti poteſt vſus aliquis bonus liberi arbitrij ſine non malus; & gratiæ Chriſti iniuriam facit qui ita ſentit & docet.*

12\. *Vaſq. malè limitat damnatas propoſitiones Baij.*

Reſpondet Vaſq. diſp. 190. c. 18 ideo damnatû Baium, quia auſus eſt ſub cenſurâ ſeueriore reiicere opinionem aliàs ſatis inter Scholaſticos tritam. Sed hæc ſolutio non poteſt adaptari multis propoſitionibus damnatis. quæ nullam planè cenſuram continent; vt eſt 28. & 36. & ita Bellarminus, qui interfuit Louenij, quo tempore Bulla in publicum prodiit, & cum Baio ſæpè diſputauit, ſentit, ſtabilitum in ipsâ eſſe, poſſe arbitrium ſuis viribus aliquod bonum opus morale de facto efficere: idem ſentit Cunerus de Gratiâ Chriſti cap. 14. qui Romæ cauſam egit contra Baium, & eius damnationem obtinuit: idem Leſſius de Auxilio cap. 10. Louanienſis Doctor, ibique plures annos commoratus, & Binsfeldius in lib. Receptarum in Theolog. ſententiar. ſect. 3. de libero arbitrio & gratiâ concluſ. 3.

Probatur etiã ex Tridentino Concilio. Verba Concilij oſtenduntur vrgere contra Patrẽ Vaſquez.

Probatur Quartò ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 8. vbi ait, *Ideò hominem iuſtificari gratis, quia neque fides, neque opera, quæ iuſtificationem præcedunt, eam merentur.* Fateor, iuxta meam ſententiam, Concilium ibi agere de remiſſione peccati, ideóque locum non vrgere abſolutè; quia tamen P. ipſe Vaſq. contendit eſſe ibi ſermonem de initio totius iuſtificationis per auxilium gratiæ, fit argumentum ad hominem. Concilium ante tale primum auxilium admittit aliquam fidem & aliqua bona opera præcedentia & non meritoria vllo modo eius primi auxilij gratiæ, ergo ſupponit Concilium, viribus naturæ poſſe talia opera bona fieri.

Dices fortè, Concilium non ſupponere opera hæc fuiſſe bona. Sed contrà, quia ſi mala fuiſſent, inutiliter ea dicerentur non promereri iuſtificationem: quis enim vnquam dixit, vel in dubium vertit, an peccatum mereatur gratiam? Sanè Concilium ibi agebat de operibus, quibus propter bonitatem poterat attribui cauſalitas in gratiam, ſi eſſent aliàs ei proportionata, aut ſaltè dubitari, an deberet attribui, alioquin dixiſſet (id quod fuiſſet longè clarius & vtilius) *Quia nulla præcedunt opera bona ante iuſtificationem*; ergo locus hic valdè vrget Patrem Vaſquez, licet vt dixi, cenſeam abſolutè non eſſe efficacem, de quo infrà.

Ex duplici capite poteſt requiri gratia ad opus bonum naturale, ex parte intellectus & voluntatis.

Antequam ſententiam hanc communem ratione confirmemus, oportet aduertere, ex duobus capitibus poſſe gratiam requiri ad opus bonum naturale; Primò ex parte intellectus ratione illuminationis alicuius ſpecialis dirigentis ad amandum obiectum; Secundò ex parte ipſius voluntatis elicientis illum amorem: oſtendendum ergo nobis erit, ex neutro capite eam gratiam requiri; & quia faciliùs reiicitur quæ ad voluntatem ſpectat, agemus primùm de illâ etiamſi in ſe ſecunda ſit.

SVBSECTIO II.

Probatur ex parte voluntatis non eſſe neceſſariam gratiam.

NOnnulli recentiores docuerunt, etiam poſitâ cognitione boni & mali moralis ex parte intellectus, requiri adhuc ex parte voluntatis ſingularem gratiam ad efficiendum quodcumq; opus bonum. Huius opinionis auctores refert Suarez cap 8. cap verò 9 refert alios, qui eam gratiâ tamquam omnino determinantem ad operandum requirunt ex parte voluntatis: in quo puncto ſuppono ex ſententiâ Societatis non requiri gratiâ determinantem in actu primo, ſeu prædeterminantem ad omne opus bonum naturale, imò neque habere poſſe locum in vllo tali opere, ſi liberum ſit; ſiue illud ad ordinem naturæ, ſiue ad ordinem ſupernaturalem ſpectet, quia talis præuia determinatio tollit libertatem: de quo puncto non licet ampliùs agere. 13.

Gratia in actu primo determinans non datur.

Poſitâ cognitione indifferenti nulla noua gratia requiritur in voluntate ad bonum opus naturale.

Hoc ergo ſuppoſito, nullam nouam gratiam requiri poſitâ cognitione boni & mali ſic ſuadetur; nã voluntas eſt libera ad peccandum, & hoc ſine gratiâ Dei; ergo ex parte voluntatis habet quod requiritur vt poſſit efficere opus bonû. Antecedens eſt certum etiam in ſententia aduerſariorum, quia natura voluntatis eſt eſſe liberam poſita cognitione indifferenti; vnde ſi Deus tunc illi negaret concurſum ad operandum indifferenter, faceret miraculum. Deinde nullus dixit, non poſſe fieri peccatum ſine gratia Dei; ergo è contrario ſine gratia Dei poteſt homo non peccare, ergo & benè operari. Patet euidenter conſequentia, quia non poteſt eſſe peccatum, niſi ſit

Sine gratia Dei poteſt homo non peccare.

potentia

potentia ad illud vitandum; atqui eo ipſo quòd ſit potentia ad vitandum peccatum, etiam eſt potentia ad benè operandum: vitando enim illud peccatum homo benè operatur, maximè in ſententiâ negante actus indifferentes in indiuiduo; ergo ſine gratiâ ſpeciali ex parte voluntatis, diſtinctâ ab ipſo concurſu generali Dei & indifferenti, datur potentia ad faciendum opus aliquod honeſtum.

14. *Inſufficiens reſponſio.*

Reſpondebis Primò, illum hominem tunc habere potentiam ad purè omittendum vel peccandum, non tamen ad benè operandum; nam pura omiſſio peccati non eſt bonum opus. Sed contrà Primò, quia hoc non poſſunt dicere qui puram omiſſionem negant. Contrà Secundò, quia licet negetur, puram omiſſionem eſſe meritoriam, &c. non poteſt tamen negari ei aliqua laudabilitas: & ſaltem hoc ipſum videtur quædam ſpecies bonæ operationis. Contra Tertiò, quia quando peccata conſiſtunt in omiſſione v. g. carentiæ miſericordiæ, ſubleuationis pauperis, &c. tunc non poteſt peccatum vitari niſi per actum poſitiuum, v. g. per poſitiuam ſubleuationem miſeriæ, &c. ergo ſaltem tunc debet poſſe fieri opus aliquod poſitiuum bonum.

In pura omiſſione eſt aliqua laudabilitas adeòque aliquod bonum morale.

Reſponſio etiã inſufficiens argumenti à nobis facti.

Reſpondebis Secundò, poſſe illum hominem habere paratum concurſum indifferentem vel ad peccandum vel ad vitandum peccatum, per motiuum tamen ſeu finem indifferentem: quo caſu poterit quidem peccare, & non peccare, non tamen poterit benè operari. Sed contrà, quia licet hoc verum ſit, quando ei proponitur ſolum motiuũ indifferens, non tamen habet locum, quando datur cognitio alicuius finis non indifferentis, ſed boni: v. g. proponitur alicui, hîc & nunc eſſe conforme naturæ rationali, & teneri dare eleëmoſynam extremè indigẽti, propter honeſtatem ibi repertãm; proponitur etiam ei, difficilè illam dare, quia ſe priuat pecuniâ: certè cùm in hoc caſu nullus finis proponatur in dandâ eleëmoſynâ niſi illa honeſtas, & poſſit tunc homo dare eleëmoſynam, neceſſariò dicendum eſt, vel illum non poſſe peccare, quia eſt determinatus, vel poſſe cum ſolo generali Dei auxilio benè operari dando eleëmoſynam.

15. *Obiectio dicit argumento noſtro nimiũ probari.*

Obijcies, hoc meum argumẽtum nimium multum probare, quia inde etiam fieret, poſſe hominem ſine auxilio ſpeciali ex parte voluntatis ſeruare totam legem, & verò efficere quemlibet actum amoris Dei ſuper omnia; quia homo, cùm non ſit neceſſitatus ad peccandum, poteſt vitare omnia peccata, alioquin non peccaret; ergo poſitâ cognitione bonitatis & malitiæ cuiuſlibet peccati, ſicut inde infertur eum poſſe aliquod bonum efficere, inferetur etiam poſſe omnia peccata vitare, & omne bonum efficere; quod eſt abſurdum; vel debes dicere, eam rationẽ nihil probare. Reſpondeo, à me hoc argumentum ſolùm allatum ad probandum, poſſe aliquod bonum opus ſine ſpeciali auxilio fieri; nego autem id ſequi de omnibus. Ratio diſparitatis eſt clara, quia aliquando vehementia tentationis, difficultas item ipſius operis poteſt eſſe tam magna, vt homo, etiamſi, phyſicè loquendo, reſiſtere poſſit, moraliter tamen non valeat, vnde tunc indigebit ſpeciali gratiâ; ideò fortè homo ſine ſpeciali auxilio gratiæ non poteſt vincere omnes tentationes, &c. vt contendit obiectio. Hæc autem ratio non habet locũ in alijs bonis operibus, quæ ſunt fortè in ſe faciliora ſæpè quàm ipſum peccatum, vt ſubſectione præcedenti de aliquibus oſtendi: hinc fit, in illis omnino habere locum argumentum à nobis ſuprà factum. Aliquæ aliæ obiectiones, quæ contra hanc ſententiam fieri poſſunt, quia communes ſunt his quæ paulò pòſt dicturi ſumus, infrà ſimul diſſoluentur.

Oſtenditur non nimiùm à nobis probatum.

Datur caſus vbi ſit potentia phyſica reſiſtendi tentationi, nõ tamen moralis.

Svbsectio III.

Quid de gratiâ ex parte intellectus.

16. *P. Vaſquez docet ſine gratia per Chriſtum hominem de facto numquam habere cognitionem congruam.*

IAm ad gratiam tenentem ſe ex parte intellectus: in quo puncto P. Vaſquez eâ diſp. 190. cap. 13. ſupponens meritò, nullum bonum opus fieri ſine cognitione congruâ, id eſt, ſine cognitione illâ, quam ſuprà diximus efficacẽ, quæque præuiſa eſt, ſi ponatur, habitura effectum, ait, licet Deus naturaliter teneatur homini dare cognitionem boni & mali, quòd tamen illi det cognitionem efficacem, id eſt illam quam vidit, ſi daretur, habituram effectum, non autẽ eam quæ non habitura eſt effectum, eſſe ſingularem gratiam & fauorem Dei, & quidem per merita Chriſti; vnde ſentit, ſine gratiâ per Chriſtum poſſe hominem benè operari, non tamẽ de facto operari, ſicut diximus ſæpè, ſine auxilio efficaci poſſe hominem operari, non tamen vnquam operaturum; & hanc gratiam in omni ſtatu etiam naturæ integræ neceſſariam fuiſſe vniuerſaliter docet. Ratio eius à priori etiã eſt vniuerſalis, quia Deus non tenetur homini dare cogitationem cõgruam; ſufficit enim ſi det illi ſufficiẽtem; ergo donatio efficacis præ inefficaci ſẽper erit gratia.

Sententia illa Patris Vaſquez eleuat potiùs neceſſitatem & dignitatem gratiæ quàm vires naturæ.

Contra hanc ſententiam fusè egi ſuprà oſtendens per illam reduci totam difficultatem ad quæſtionem de voce, & aperiri portam ad negãdam veram gratiam ſupernaturalem; vnde meritò P. Tannerus ſuprà num. 42. ait, hanc opinionem, etſi primo aſpectu videatur commendare gratiæ neceſſitatẽ & excellentiam, vireſque naturæ deprimere, re ipsâ tamen potiùs & naturæ vires erigere, & diuinæ gratiæ dignitatem neceſſitatemque eleuare.

17. *Cognitio naturalis ſufficit ad amorẽ naturalem honeſtum.* *In hoc puncto idem ſentit Pater Vaſquez.*

Dico ergo Primò, non eſſe ex parte intellectus neceſſariam aliam cognitionem, vt ſimpliciter homo valeat amare obiectum naturale honeſtum, quàm naturalem, id eſt quæ excitari poteſt ex concurſu cauſarum ſecundarum. In hac etiam conſentit P. Vaſquez & probatur manifeſtè, quia obiectum vt ametur non requirit aliam cognitionem quàm bonitatis in ipſo repertæ; atqui bonitas eleëmoſynæ, cultus parentum, &c. naturali cognitione poteſt proponi, ergo ex parte intellectus non eſt neceſſaria alia cognitio: cur enim cognitio naturalis delectabilis cibi v. g. ſufficiet ad illum amandum, & cognitio honeſtatis in non occidendo ſine causâ amicum non ſufficiet ad volendum non occidere ob eum honeſtum finem, ne ſcilicet alium ſine causâ lædat? id quod maximè locum habet in eis obiectis quæ ſunt honeſta, quia vtilia ipſi operanti, v. g. in ſe non mactando, in ſe non permittendo mori fame, &c.

Cogitatio naturalis congrua non eſt gratia ſtrictè dicta à SS. Patribus.

Dico Secvndò: Hæc cogitatio naturalis ſufficiens ad benè operandum, etiamſi, quãdo eſt congrua, ſeu quando præuidetur habitura effectum, ſit aliquo modo beneficium & gratia Dei, non tamen extra ordinem creationis; neque vllo modo ſpectat ad eam gratiam, de quâ Patres contra Pelagium: hoc ſecundum fusè oſtendi ſuprà, & ampliùs confirmabitur reſpondendo argumentis eiuſdem auctoris.

Probatur argumẽto Theologico inſinuato à Patre Suarez.

Nunc addo vnam rationem Theologicam &
18. alteram à priori: Theologica eſt, quam Suarez ſuprà tetigit, quia initium noſtræ iuſtificationis ſemper deſumitur à fide, vt ex Patribus & Conciliis conſtat; atqui ſi opus naturale ex Gratiâ Christi eo modo explicatâ factum ſit meritoriũ ſaltem de congruo auxiliorum gratiæ (vt Vaſquez docere videtur) ſequeretur, ſæpè initium iuſtificationis deſumi ab eo opere bono; quod frequentiſſimè non pertinebit ad fidem, ſed erit vel opus caſtitatis, vel eleemoſynæ, &c. quòd autẽ fides ſeu pia affectio ad credendum ſit initium iuſtificationis, non eſt hîc probandum, ſed ſupponendum; pertinebit enim ad materiam de fide.

Quomodo Deus ſumat occaſionem ex operibus naturalibus bonis dandi auxilia vberiora.

Dices tamen, Aliquando ex ſimilibus bonis operibus Deus aſſumit occaſionem ad danda homini vberiora auxilia, ergo initium iuſtificationis tunc deſumetur ex eis operibus. Reſpondeo vel antecedens eſſe falſum, vel ita intelligendum, vt ea opera in eo caſu non ſint vllo prorſus modo meritoria talium auxiliorum, imò nec conditio per ſe cum eis connexa, ſed Deus pro ſuo libitu velit inde occaſionem ſumere dandi tali homini auxilia ad habendam piam affectionem erga fidem.

Probatur Secũdò à priori.

Altera ratio contra eam ſententiam deſumitur ex his quæ fusè ſuprà deduxi in 6. argumento contra eam acceptionem vocis *gratia*, ſcil. ſi ſemel concedatur, homines poſt peccatum originale relinqui in hoc mundo vt in ſtatu viæ, non poſſe negari quin neceſſaria ſit, naturaliter loquendo, in multis hominibus cogitatio non ſolùm ſufficiens, ſed etiam congrua, quia moraliter eſt impoſſibile, vt in innumeris occaſionibus benè operandi, quę homini paſſim occurrunt, & ex quibus ſæpiſſimè valdè homini connaturale eſt

Subinde connaturalius eſt benè agere quàm malè.

benè operari, & verò connaturalius quàm contrarium, vt agere gratias ei à quo magnũ aliquod beneficium accepit; vt amicum optimè meritum amare; vt infantulum in terrâ iacentem aut in luto eleuare; impoſſibile, inquam, in infinitis talibus occaſionibus hominem cum concurſu generali aliquando non benè operari; & licet Deus poſſet, ſi vellet vtẽdo aliqua extraordinaria prouidentia rem ita diſponere, vt numquam talis benè operaretur, hoc tamen ipſum eſſet quædam violentia, vt ſic dicam, affectata; ergo ſi naturaliter res permittatur ſuo curſui, ſemper debebit multa auxilia cõferre, quæ vt efficacia nouit: quo ſenſu multa talia auxilia non ſolùm vt comparata cum tota ſpecie humanâ, ſed etiam cum quolibet particulari Indiuiduo ſunt annexa beneficio creationis; non quia ſimpliciter & abſolutè creatio ſine illis eſſe non poſſit, ſed quia non niſi violenter eſſet: quo ſenſu etſi dicatur beneficium diſtinctum à dono creationis, erit tamen illi annexum.

Auxilia vt efficacia ad aliqua bona opera naturalia ſunt annexa beneficio creationis.

P. Suarez vocat id beneficium ſpeciale poſt donum creationis, ſed improprię.

Vbi quoad modum loquendi obſerua à Patre Suario citato cap. vocari hoc beneficium ſpeciale poſt donum creationis, non tamen diſtinctum: qui modus loquendi non eſt valdè proprius; nam quo ſenſu res hæc eſt donum ſpeciale præ illo, eſt etiam diſtinctum ab illo, vt ex terminis conſtat. Meliùs ergo dicitur eſſe ſpeciale & diſtinctum & abſolutę acceptâ creatione, non tamen acceptâ connaturaliter ordinariè. Quomodo autem cum hoc ſtet, quòd debeamus agere Deo gratias pro tali auxilio congruo, dicetur in ſolutione argumentorum.

19. Diſcurſus immediatè factus habet locum tam in natura pura quàm in integra; nam in eis (maximè in integra) potiores rationes eſſent ad benè operandum ob minorem difficultatem occurrentem quàm in natura lapſa: licet enim fortè per peccatum Deus potuiſſet auferre ab homine omnem gratiam non ſolùm congruam, ſed etiam ſufficientem, nihilominùs non decreuit de facto eam pœnam infligere; vnde etiam infantes in originali decedentes eliciunt in alia vita multa bona opera, & tamen illis iam non fiet vlla gratia per Christum. Habet item diſcurſus locum in bonis naturæ, v. g. integritate membrorum, ſenſuum, ſanitate, ingenio, &c. Deus enim licet ſimpliciter potuiſſet ita res diſponere, vt nullum Indiuiduum haberet eas perfectiones, hoc tamen ipſum fuiſſet violenta quædam prouidentia, valdè contraria naturali exigentiæ creationis; vnde, quòd multi habeant viſum, &c. non eſt extra donum connaturale creationis, licet fortè, quòd hoc aut illud indiuiduum in particulari ea habeat, ſit gratia reſpectu illius, ad naturæ tamen ordinem ſpectans.

Procedit diſcurſus valet in naturâ purâ & integrâ:

valet item in bonis naturæ.

Aliqua ſunt beneficia reſpectu huius Indiuidui, nõ tamen reſpectu totius naturæ.

SECTIO. III.

Reſpondetur obiectionibus à ratione in contrarium.

SVBSECTIO I.

Expediuntur tres priores.

PRima ſit: Qui dicit, eiuſmodi cogitationem non eſſe gratiam Dei, tollit etiam, quòd attribuantur diuinę prouidentiæ opera bona per eam cogitationem facta: id quod eſt abſurdum, & in atheiſmum inclinat. Meritò dicit Pater Suarez cap. 14 exceſſiſſe valdè Patrem Vaſquez, reuocando in atheiſmum eam ſententiam; nam qui dicunt, talem cogitationem non eſſe gratiam nihil penitus de prouidentia diuina diminuunt; nõ enim negant à Deo eam cogitationem dari, neque negant priùs præuiſam vt habituram effectum, ſed ſentiunt annexam eſſe beneficio creationis: quæ creatio etiam eſt opus Dei eiuſque prouidentiæ: vbi ergo, quæſo, atheiſmus? Vrgeo id ego euidenter ad hominem, quia diuina prouidentia non minùs verſatur circa cogitationem non congruam ſeu purè ſufficientem, quàm circa congruam ſeu efficacem, imò (vt ſuppono ex prima parte) ſolùm verſatur per ſe circa ſufficientem; nam ſcientia media de effectu, quem habitura eſt vocatio, neceſſaria non eſt per ſe ad prouidentiam vt cauſa omnino antecedens; quandoquidem ipſa ſcientia non antecedit omnino abſolutè noſtra bona opera, alioquin tolleretur per eam noſtra libertas; ſolùm ergo requiritur ex parte Dei circa agentia libera talis prouidentia vt omnino antecedens, quæ det media quibus poſſit effectus fieri; vt partialiter autem ſeu Logicè antecedens requiritur ſcientia media, ac tandem ſubſequitur præſcientia abſoluta de operatione futura abſolutè; illa autem ſcientia media eſt extra prouidentiam ſimpliciter antecedentem & tenentem ſe ex parte actus primi, ideò qui eam ſcientiam negat, non negat Dei prouidentiam: vnde euidenter hîc argumentor: P. Vaſquez etſi neget illam cogitationem ſufficientem, qua homo poſſit operari, eſſe gratiam Dei, non ideò negat prouidentiam Dei circa 20.

P. Suarez meritò arguit P. Vaſq. nimia cenſura.

Qui dicunt cogitationem congruã non eſſe ſpecialem Dei gratiã, nõ negant Dei prouidẽtiam, nec eũt atheiſ.

Euidẽs replica cõtra Patrẽ Vaſquez.

ca

ea eam cogitationem, alioquin relaberetur in atheiſmum;vnde ergo,quæſo, atheı erunt,qui dicunt, cogitationem congruam,ſeu eam quâ homo operatur, non eſſe gratiam Dei?vidéſne euidentiſſimam replicam?Secundò adhuc retorqueo argumentum, ſeu replico etiam manifeſtè ; nam prouidentia diuina non ſolùm verſatur circa opera bona,ſed etiam circa mala cum hac differentiâ, quod illa intendit, hæc permittit, vtrobique autem intercedit diſpoſitio, præſcientia, libertas,& prouidentia Dei:hoc nemo Catholicus negare poteſt : atqui, etiamſi non dicamus permiſſionem peccati eſſe gratiam Dei,non propterea eam à prouidentia Dei extrahimus, nec ideò cum atheis dicimus, caſu contingere peccatum reſpectu Dei;ergo,etiamſi dicamus cogitationem cógruam non eſſe gratiam Dei, adhoc poſſumus eam includere ſub prouidentia diuina : ergo argumentum hoc nullam planè difficultatem continet. Denique cùm P. Vaſq. fateatur ſuprà, Baium ideò à Pontificibus damnatum,quòd inuſſerit notam huic noſtræ ſententiæ, non debuiſſet ipſe eam dicere relabi in atheiſmum : hæc enim grauior omnino nota eſt quàm quæ à Baio inuſta eſt.

Prouidentia Dei etiam verſatur circa permiſſionẽ malorum.

21. Secunda obiectio ſit,Si vocatio congrua non eſt gratia Dei,ergo omnibus debetur.Huic argumento abundè ſatisfactum eſt à nu.18.& pariter inſtantiam in bonis naturæ,in ingenio,ſanitate, integritate membrorum, &c.

Tertia, quia ſi ſine gratiâ Dei poteſt fieri vnũ opus bonum,poſſunt etiam fieri omnia & ſeruari tota lex : quod eſt abſurdum. Benè oſtendit P.Suarez eo cap.14 num.7.vel notabilem æquiuocationem in hoc argumento committi, vel non ſentiri benè de gratiâ Dei:vel enim eius auctor putat totam legem ſeruari poſſe per ea auxilia ordinaria, ſolùm ex eo quòd homo ea faciat congrua, non addita aliqua ſpecialiori prouidentia ex parte Dei, nec vberiori aut fortiori vocatione antecedenter ad ipſum conſenſum: & tunc malè ſentitur de gratia Dei. Vt verò hoc melius tibi declarem; Demus pro præſenti puncto per impoſſibile Deum non habere ſcientiam mediam,ſed dare auxilia,non ſciendo,an ſint futura efficacia nec ne;rogo, an P. Vaſquez dicat, tunc temporis poſſe per eas ordinarias vocationes ſine vllâ gratiâ datas ſeruari totam legem,homine ipſo eas reddente congruas, quæque eſſent gratia ſpecialis Dei ſi ſcienter à Deo fuiſſent datæ:ſi ergo hoc dicat, nõ ſentit benè de gratia Dei,quia certum eſt, ad vitanda omnia peccata,& ſeruandam totam legem, etiam intra ordinem naturæ, neceſſaria eſſe in ſe vberiora auxilia & maiorem confortationem naturæ (vt dicemus infrà ;)vnde in eo ſenſu negamus ex noſtrâ ſententia ſequi illam conſequentiam. Quòd ſi P. Vaſquez fortiorem requirat gratiam ad reſiſtendum omni tentationi collectiuè, & ad omnia bona opera, quàm ad vnum ſolum, tunc æquiuocationem committit, dum obiicit auctoribus contrariæ ſententiæ eos confundere vnam vocationem cum aliâ.

P.Vaſquez in hac obiecti ne vel æquiuocat, vel non rectè ſentit de diuinâ gratiâ.

Svbsectio II.

Quarta & Quinta obiectio ſoluta.

22. Qvarta obiectio eſt : Debemus orare Deum pro tali vocatione, ergo illa eſt gratia Dei: antecedens eſt certum ; conſequentia verbo ex mente omnium Patrum optima eſt, qui contra Pelagium gratiam probabant ex neceſſitate orationis. Quòd ſi reſpondeas, etiam nos orare pro pluuia,ſanitate, &c. cùm tamen omnia hæc non ſint gratia per Chriſtum, impugnat hanc ſolutionem, eò quòd pluuia & ſanitas eo modo quo petuntur non ſunt in noſtra poteſtate, ſed à Dei voluntate pendent, dicique poſſunt eius gratia, etiamſi non ſint gratia per Chriſtum;at vt petatur id quod eſt in poteſtate ipſius hominis,videtur eſſe planè ridiculum.

Obiectio ſumpta ab oratione ad Deũ pro vocatione congruâ ad eius bonum.

Antequam huic argumento reſpondeã oſtendo manifeſtè,illud potiùs eſſe contra eius auctorem quàm contra nos : quod etſi videatur primo aſpectu paradoxum, eſt tamen, re benè conſiderata, certiſſimum. Pro quo aduerte, quod ſæpè inſinuauimus, auxilium congruum, vt diſtinctum à ſufficienti, conſtitui per conſenſum ipſum voluntatis in ſententia Societatis, quam hic auctor defendit;vnde ſæpè diximus, in manu ipſius hominis eſſe reſpondendo auxilio reddere illud efficax.

Obiectio in eius auctorẽ retorquetur.

Aduerte Secundò ex doctrinâ huius Doctoris, vocationem, quà ſufficientem,non eſſe gratiam Dei:his duobus poſitis, peto, pro quâ re oramus, quando petimus eam ſanctam cogitationem? Pro illáne vt ſufficienti ſeu vt habente vires ad efficiendum actum? Hoc in ſententiâ eius auctoris non poteſt dici, quia ea vocatio ſic conſiderata nullo modo eſt gratia. Quòd ſi ideò dicatur nos rogare pro illâ vt ſit congrua, ſeu vt habeat effectum,facilè id reijcietur;quia vt congrua ſolùm addit ipſum noſtrum conſenſum; hic autem haud dubiè eſt in poteſtate ipſiuſmet orantis:& perinde eſt ac ſi homo peteret, *Domine oro te, vt ego reſpondeam auxilio quod mihi daturus es* ; quæ petitio videtur ridicula ; & Deus ei diceret,*Reſpondeas tu vt petes;ego enim ſum paratus tecum operari*:ergo hic auctor ponens totam quantam rationem gratiæ in ſolâ congruitate non poteſt vllam orationem pro illâ admittere; ergo hoc argumentum maximè illum premit:nos autem, qui in ipſo etiam auxilio ſeu vocatione vt dante vires aliquam gratiam admittimus, licet ad ordinem naturæ pertinentem, iuxta dicta ſuprà, optimè poſſumus admittere orationem pro illo auxilio;quia illud etiam ſecundùm entitatem ſuam,ſeu vt dat nobis vires,non eſt in noſtrâ poteſtate.

Si tota gratia ponatur in congruitate cogitationis ſanctæ,nõ poſſumus pro illâ gratiâ orare.

Replicabis tamen retorquendo in nos idem argumentum nomine Patris Vaſquez : pro quo ſuppones ſententiam Societatis de efficaciâ auxilij (non agendo vllo modo, vera ea ſit,an falſa, quia hoc, vt ſæpè dixi, prohibitum eſt nobis typis diſcutere;) ſuppones autem ideò illam, quia cùm & nos & Pater Vaſquez eam defendamus, quidquid difficultatis ex eâ in præſenti quæſtione de bono opere naturali ſequitur, æquè premet Patrem Vaſquez ac nos,& è contrario : hoc ergo ſuppoſito ſic inferes ; Ergo non poſſumus orare Deum vt det nobis efficax auxilium præ inefficaci, quia, vt argumentabar contra Patrem Vaſquez,illud auxilium fieri efficax eſt in noſtrâ poteſtate, ac proinde reſpondere mihi illud petenti poterit Deus,*Ego tibi auxilium dabo;in tuâ manu eſt illud reddere efficax, imò in tuâ poteſtate eſt, vt prauiderim ego futurum efficax hoc, quod tibi dono* : nemo autem petit ab alio id quod habet in ſua poteſtate. Quòd ſi reſpondeas, me ſolùm petere à Deo vt det mihi illud quod ipſe præuidit efficax, dicaſque eiuſmodi dationem 23.

Occurritur reſpõſioni Primæ qua fieri poteſt huic difficili obiectioni.

non eſſe in mea poteſtate,etiamſi in mea ſit cooperari auxilio dato; Contrà inſorgo, quia ego non peto tunc dationem vtcumque, iam enim ſuppono vt certum ex promiſſione Dei me habiturum aliquod auxilium; ſolùm ego peto vt,illud, quod eſt dandum, ſit è numero efficacium: atqui hoc totum eſt in mea poteſtate, quia, ego illud poſſum efficere efficax: ergo peto à Deo id quod eſt in meâ poteſtate, & quidem quodammodò ſolùm in meâ poteſtate: nam licet Deus parando auxilium & concurſum in actu primo fuerit liber, at in ipſo actuali concurſu non eſt formaliter liber, quia me nõ determinat, ſed potiùs ego illum (iuxta alibi dicta, dum de concurſu generali diſputatum eſt;) ergo,quod illud auxilium datum habeat effectum, & conſequenter ſit denominatum efficax, eſt ſolùm in meâ poteſtate:quod optimè declarari poteſt ſupponendo pro hoc puncto doctrinam Durandi negantis influxum immediatum Dei in noſtros actus, nam licet falſiſſima ea ſit,punctum tamen præſens eſt ab illâ omnino independens; etenim etiam eâ ſuppoſitâ poteſt Deus habere ſcientiam mediam de futuritione actus, poſſuntque eſſe vocationes congruæ & incongruæ; item poteſt eſſe petitio vnius præ altero: hæc enim (vt per ſe cõſtat) ſunt independentia ab immediato Dei concurſu. In eo ergo caſu euidentiùs cõſtat,quomodo efficacia auxilij vt efficacia, & vt diſtinctum quid eſt ab inefficaci, pendeat à ſolo ipſo petente; quia ſuppoſitâ datione auxilij, quòd homo actu illi reſpondeat, vel reſiſtat, adæquatè pendet ab ipſo homine. Et re benè conſiderata eamdem vim habet hæc obiectio in communi ſententiâ; nam licet Deus immediatè concurrat, non eſt tamen ille cõcurſus Deo immediatè liber, ſed nobis; ergo tunc petit homo à Deo id quod ipſe ſolus habet liberè in ſuâ manu prout ſuprà argumentabamur contra Patrem Vaſquez: ergo argumentum illud non eſt ſpecialiter pro nobis.

Declaratur difficultas magis ſuppoſitâ doctrinâ Durandi negantis Deo immediatum influxum in actus noſtros.

Occurritur Secundæ reſponſioni quæ communiter adhibetur.

Reſpondebis Secundò, Si ego diſtinctè cognoſcerem auxilium A & B, ac viderem Deum ſcire,ſi dedero A, reſpondebis,ſi dedero B, non reſpondebis, poſſem tunc ſine dubio petere, *Da mihi auxilium A:* hoc autem ipſum peto confuſè quando dico, *Da mihi auxilium quod tu vidiſti eſſe efficax.* Sed contrà,quia in caſu antecedentis id quod peto non eſt in meâ poteſtate, ſed Dei: quid ergo mirum, ſi habeat locum oratio; etenim ego nihil dico tunc de efficaciâ, ſed determino vocationem illam numero A; cuius datio in meâ non eſt poteſtate, quamque potuiſſem ego petere, licet non viderem illud A eſſe efficax; quia voluntas poteſt inter duo bona æqualia,imò inter inæqualia eligere minus. At quando intellectus non cognoſcit nec diſtinguit vocationes inter ſe, & petit à Deo ſub eâ ratione congruæ, iam eam petit ſub denominatione, quam habet homo in ſuâ poteſtate; & poteſt Deus tunc illi reſpondere quòd ſuprà dixi, *Fac tu illam efficacem, & habebis quidquid optas.*

24. Ideò fortè Tertiò reſpondebis, nos non petere niſi auxilium in ſe efficacius & fortius phyſicè; hanc autem maiorem efficaciam non poſſe nos dare auxilio ipſi. Sed contrà, quia licet, quando tentatio grauis eſt,& ad eam facilè vincendam requirimus maiores vires, nos illas petamus à Deo; ordinariè tamen non tam petimus fortiorem in ſe gratiam, quàm eam,quæ futura eſt efficax; melius enim eſt vnum, vt ſic dicam, indiuiſibile gratiæ efficacis ſeu congruæ, quàm

Tertia ſolutio reijcitur.

fortiſſima gratia inefficax ſeu purè ſufficiens: ego ſaltem ita pro me opto, & à Deo peto. Hinc tamen videtur colligi, nos tunc petere id, quod eſt in noſtrâ poteſtate,& à nobis ſolùm efficiendum eſt.

Difficile argumentum, quodque non ſolet ſufficienter diſcuti:pro eius ſolutione ſupponenda eſt vno verbo noſtra ſententia de efficaciâ gratiæ,ſiue enim ea vera ſit,ſiue non,de quo non diſputamus, tenemur reſpondere conſequenter ad illam: igitur dicimus, Etiamſi congruitas vocationis deſumatur à futuritione conditionatâ noſtri conſenſus, te tamen ipsâ de facto illam vocationem efficacem eſſe diſtinctam realiter ab altera, quæ de facto non eſt congrua:illam vocemus A, incongruam B. Hoc poſito dico, in mea poteſtate non eſſe vt detur mihi vocatio A præ B: quando ergo oro Deum pro gratia efficaci, peto vocationem A præ B; nam eam mihi dare præ altera non eſt, vt dixi, in mea ſed in ſolius Dei voluntate: licet enim vocationem,quæ datur, poſſim ego efficere efficacem, non poſſum tamen efficere, vt ſi præuiſa eſt efficax, detur mihi. Et hæc circa ſolutionem obiectionis.

Vera ſolutio.

Quid petatur à Deo dũ petitur auxilium congruum.

Illud iam ratione Patris Vaſquez obſeruandum; licet vi reſponſionis à me datæ non videatur argumentum ipſius poſſe in ipſum ſpecialiter retorqueri à nobis, quia poteſt etiam ille eamdem ſolutionem adhibere quam nos; ex dictis tamen à me duo oſtenſa eſſe: Primum, ſaltem illud argumentum non eſſe ſpecialiter contra nos,quia ex eo quòd illa vocatio detur nobis per Chriſtum, vel ex exigentia naturalium occaſionum, nec magis nec minus eſt in mea poteſtate illam efficere congruam. Secundò oſtenſum eſt, nos, qui dicimus vocationem ipſam, etiam vt dantem vires antequam concipiatur vt congrua, eſſe gratiam Dei,licet intra ordinem naturæ (id quod à P. Vaſquez negatur) facilius multò explicare poſſe,qua ratione petamus à Deo id quod non eſt in noſtra poteſtate, nempe vocationem, etiam prout abſtrahit à congrua & non congrua.

Obſeruatio contra Patrẽ Vaſquez.

Ad hanc obiectionem reducitur ea quæ quinto loco ponitur à P. Vaſquez; deſumitur autem ex gratiarum actione,quas Deo poſſumus exhibere ob auxilium efficax ad bona ea opera;nemo autẽ agit gratias niſi pro dono liberali. Reſpondetur eodem modo, quo præcedenti, ideò nos agere Deo gratias pro totali vocatione, quia abſoluiè potuit illam negare; iam enim ſuperiùs oſtendimus illam eſſe donum, licet ad creationem ſpectet, ſicut ingenium, ſanitas,membrorum integritas,ac ſimilia; pro quibus Deo gratias agere meritò poſſumus.

Quinta obiectio.

SVBSECTIO III.

Tres vltimæ obiectiones explicantur.

SExta obiectio: Si vocatio congrua non eſſet gratia, haberet homo vnde poſſet gloriari contra Apoſtolum 1. ad Corinth. 4. *Quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti quid gloriaris quaſi non acceperis?* Hæc ratio meo iudicio videtur ex aliqua minùs exacta diſcuſſione procedere; auctor enim illius noluit aduertere non eſſe idem, eam vocationem non eſſe gratiam,& eam non eſſe à Deo datam; nam in ſententia ipſius vocatio inefficax non eſt gratia;& tamen neque poteſt de ea vllus vt de non accepta gloriari,neq; poteſt dicere, *Ego habeo à me ipſo cogitationem* 25.

Vocatio ſemper eſt à Deo data non tamen ſemper eſt gratia.

tationem ſufficientem ad amandum, eſto non amem. Et ſanè non ſolùm amare, ſed ipſum habere vires ad amandum eſſet materia gloriæ, ſi homo id haberet à ſeipſo; ergo argumentum nullo modo eſt ad rem: patitur prætereà inſtantiam in bonis naturalibus, ingenio, ſanitate, &c. Dico ergo omnia eſſe accepta de manu Dei; nam licet, ſuppoſita creatione noſtrâ, neceſſariò teneretur concedere talem vocationem, ita vt nec diuinitus eam poſſet negare; quia tamen, dum voluit nos creare, voluit etiam eam vocationem conferre; totum ergo eſt acceptum de manu Dei; ideoque gloriari nullatenus de eâ poſſemus quaſi non accepta, multò autem minùs, cùm oſtenderimus eam eſſe nouam gratiam, intra ordinem tamen creationis.

Omnia accepta Deo referenda.

Obiectio ex demerito peccati.

Septima obiectio: Per peccatum demeriti ſumus omnem cogitationem congruam ad benè operandum; ergo ſi ea detur nobis, erit ex ſpeciali gratiâ; cumque omnia, quæ per peccatum ſumus demeriti, ſi reſtituuntur, reſtituantur per Christum, neceſſum eſt, eam gratiam eſſe per Christum. Confirmatur, Si per Christum non eſſemus redempti, eſſemus in ſtatu damnationis; ergo nullum bonum opus naturale efficere poſſemus. Reſpondeo, hoc argumento etiam probari, nec cogitationem ſufficientem, nec potentias, nec vitam nos habere niſi per Christum, quia omnia demeriti ſumus per peccatum: quod eſt contra ipſum Vaſquez.

Confirmatur ex ſtatu dānationis. Nimium probat obiectio.

26. Abſolutè Secundò reſpondeo, gratiam congruam, etiamſi intra ordinem naturæ ita ſit debita, vt non faciendo miraculum vllum Deus eam potuerit negare huic vel illi, nihilominus omnem cogitationem congruam vix poſſe alicui ſine miraculo negari, quia, vt dixi ſuprà, fortè multi ſunt, de quibus Deus in occaſione aliqua de facto videt eos reſtituros peccato cum quacumque cogitatione naturali, quæ tunc ibi poteſt occurrere: vnde illis ſi dat cogitationem, vt tenetur aliquam dare, ea eo ipſo erit congrua.

Sine miraculo Deus vix negare poteſt alicui omnem prorſus cogitationem cōgruam.

Addo, licet eſſet ſpeciale beneficium naturale, adhuc non ſequi illud futurum ex gratiâ per Christum, quia non voluit Deus à nobis propter peccatum, eſto omnino potuerit, auferre omnia quæ ad ordinem naturæ ſpectant, & quæ potuiſſet iure auferre, v.g. ingenium, perfectionem potentiarum, ſanitatem, &c. nobis autem Christus ea ſolùm defacto promeritus eſt, quæ amiſimus per peccatum, non quæ non amiſimus, eſto amittere potuerimus. Ad confirmationem dico, Etiamſi destituti Redemptore eſſemus in viâ damnationis, non tamen futuros eo ipſo in ipſa damnatione & in pœnis inferni, ideoque in nobis ceſſaturas eas rationes, quæ perſuadent in damnatis non eſſe vllum bonum opus morale; quæ, vt Tomo tertio vidimus, deſumuntur ex illo propè infinito dolore excitante in eis odium & Dei & omnis boni moralis: de quo fusè citato loco.

Multa potuimus amittere per peccatum, quæ tamen nō amiſimus, idque independenter à gratia Christi: deſtituti Redemptore non fuiſſemus in damnatione, ſed in via ad illam.

27. Octaua obiectio: Omne opus bonum morale de facto conducit ad vitam æternam; atqui omnia, quæ ad illam conducunt, dantur nobis ex meritis Christi, ergo & cogitatio cōgrua ad illud opus. Hoc argumentum etiam eſt contra eius auctorem: ſi enim opus bonum naturale habet eam conducentiam, certè non ſolùm cogitatio congrua, ſed etiam ſufficiens deberet eſſe per Christum; quia non ſolùm nihil de facto quo mereamur vitam æternam, operamur ſine gratiâ per Christum, ſed nec poſſumus illud efficere ſeu mereri ſine eâ gratiâ. Malè ergo ob hoc argumentum quidquam deducitur de cogitatione congrua, quòd non debeat etiam dici de ſufficienti. Abſolutè reſpondeo, opus naturale nullo modo eſſe meritorium nec de condigno, nec de congruo vitæ æternæ aut auxiliorum, neque in peccatore, neque in iuſto: de quo fuſiùs infrà. Nunc rurſus addo, eò quòd illa cogitatio ad bonum opus detur ex meritis Christi, non eſſe opus illud magis dignum, quàm ſi à ſolo Deo immediatè oriretur. Ratio eſt, quia cùm gratia data in ſe ſit eiuſdem valoris, ſiue ab hoc ſiue ab illo detur, non poteſt maiorem dignitatem accipere ex hoc quàm ex illo: deinde opus factum æquè eſt etiam bonum; ergo in ordine ad meritum vitæ æternæ parum conducit, quòd detur propter Christum, ſi res data melior non eſt: ſed de hoc etiam infrà redibit ſermo.

Obiectio iſta ipſum auctorem impetit.

Nihil hic probatur de vocatione congrua, quod nō probetur de ſufficienti.

Ad meritum vitæ æternæ non magis cōducit gratia per Chriſtum quàm gratia a ſolo Deo data.

Replicabis: Opera naturalia bona, ſaltem tamquam remouentia prohibens, id eſt peccatum, poſſunt conducere ad vitam æternam; ergo debent eſſe ex gratiâ per Christum. Reſpondeo, Hac etiam replicâ probari auxilium ſufficiens ad tale opus eſſe gratiam Christi; quia neque eo modo poteſt quis ſe diſponere ad fidem ſine gratiâ. Secundò etiam probaretur, opera indifferentia debere eſſe ex gratia per Christum; quia etiam per illâ poteſt homo ſe diſponere remouendo prohibens: Tertiò, ipſam distractionem naturalem intellectus etiam ſine vllo actu voluntatis eſſe ex gratia Dei; quia per illam homo etiam diſponitur quodammodò, dum per eam impeditur peccatum: & idem eſſet de ſomno, ſtultitia, &c. Abſolutè reſpondeo, ea, quibus adeò indirectè homo diſponitur, non eſſe propriè ex gratiâ Christi: addo, nec ſemper bona opera de facto eſſe etiam indirectè diſpoſitiones; ſæpè enim ob illa Deus non mouetur de facto vllo modo ad vlteriorem gratiam dandam, ſed permittit ea bona opera in ſuo ordine, non accipiendo inde nec occaſionem vllam ad maiora, vt in Gentilibus & Ethnicis, qui numquam conuertuntur, paſſim contingit. 28.

Replica etiā nimis multū probās. Nimis multa deberent vocari gratia per Chriſtum.

Opera bona naturalia aliquādo nec indirectè diſponunt ad ſalutem.

Sectio IV.

Argumenta contrariæ partis ab auctoritate.

Mirum eſt quàm glorientur auctores aduerſæ partis nonnullis teſtimoniis Scripturæ, Conciliorum & Patrum, maximè Auguſtini; quæ fusè & eruditè examinat P. Suarez; longiſſimum eſſet ea referre, ſufficiat duobus verbis inſinuare, quædam illorum eſſe, in quibus dicitur hos ſine Deo & gratiâ Dei nullum bonum opus facere; vt Iacobi 1. *Omne datum optimum & omne donum perfectum deſurſum eſt*; Arauſicanū cap. 9. Innocentius Epiſtolâ 27. ad Concilium Carthaginenſe, Cœleſtinus Epiſtolâ 1. ad Epiſcopos Galliæ, Auguſtinus lib. 2. contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 8. de Spiritu & litera cap. 28, Epiſtolâ 106. & 107. Sermone 13. de verbis Apoſtoli, & alibi paſſim, Proſper, Fulgentius, Anſelmus, Bernardus & Ioannes Maxentius. Alia loca ſunt, in quibus ferè iidem Patres dicunt nos non habere à nobis niſi peccatum. Ita Arauſicanum cap. 22. Auguſtinus, Proſper, Fulgentius & Anſelmus. Ad hæc loca & ſimilia, quæ afferri poſſunt, primùm dico, quod & ſuprà obſeruaui, 29.

Teſtimonia contraria reuocantur ad duo genera. Primum dicit nos ſine gratia Dei nullū bonum opus facere.

Secundum, nos à nobis nihil habere niſi peccatū. Eadem teſtimonia nō magis ſunt contra ſententiā noſtrā quàm contra aduerſarios.

32. *S. Leo fauet explicationi noſtræ.*

Sed ad explicationem datam redeamus: eam eleganter expreſſit S. Leo Papa ſermone 7. de Quadrageſimâ his verbis, *Sed quia quod non ex fidei procedit fonte ad præmia æterna non prouenit, alia eſt conditio operum cæleſtium, alia terrenorum.* Vbi ſine dubio nomine operum terrenorum, quæque ad præmia æterna non proueniunt, intelligit opera naturalia bona; nam quod peccata non perducant ad eam vitam, erat ex terminis notum, & magis clarum, quàm vt deberet ea diſtinctio ibi tam operosè tradi.

Quomodo reſpondendum teſtimonijs ſecundi generis, liberum arbitrium non niſi ad peccãdum valere.

Ad alteram partem obiectionis, in quâ dicitur Concilia & Patres aſſerere; liberum arbitrium non niſi ad peccandum valere, reſpondendum eſt, eos non locutos in toto rigore; vt ex cenſurâ contra eam propoſitionem paulò antè oſtendi: igitur vel vocarunt ea opera peccatum, quia eſſent inutilia ad finem beatitudinis: quatenus enim deficiunt ab eo fine dicuntur peccata: & hoc probat teſtimonium Auguſtini ſuprà allatum ex lib. 4. Contra Iulianum cap. 3. vbi hæc habet, *Omnia proinde cætera, quæ videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes veræ, videantur opera bona, & ſine vllo facta peccato: quod ad me pertinet, hoc ſcio, quia non ea facit voluntas bona: voluntas quippe infidelis atque impia non eſt bona. Dicantur ſecundum te huiuſmodi voluntates arbores bonæ, ſufficit quod apud Deum & ſteriles ſint, & per hoc non bonæ.* Quibus verbis, ob ſterilitatem eorum operum, oſtendit ſe vix non ea dicere peccata. Cùm autem hîc, vbi rem diligentiùs diſcutit, vix non dicat peccata; dum alibi, vbi minùs rem examinat, dicit abſolutè peccata, intelligendus eſt iuxta ea quæ hîc diſtinguit.

33. *Bona opera naturalia ſine gratiâ frequenter fiũt.*

Secundò reſpondetur communiter, ideò ea opera ſine gratiâ dici peccatum, quia rara ſint; peccata verò è contrario frequentiſſima. Mihi tamen id valdè difficile videtur, quia erga parentes, erga filios, amicos, &c. ſæpè etiam inter Gentiles occurrunt innumeræ occaſiones benè operandi, vbi non debemus ſtatim ſine causâ peccatum fingere, maximè in iuuenibus, antequam malitia eorum intellectus mutet.

Tertiò ergo reſponderi poteſt, eos Patres voluiſſe dicere Deo ſolùm tribuenda noſtra bona opera, peccata verò nobis; nam licet ad peccandum indigeamus cognitione (vt dixi paulò antè) quia tamen præter Dei intentionem operamur, dicimur nos eſſe cauſa peccati, de quo alibi fuſiùs.

In Reſponſione ad teſtimonia SS. Patrum conſiderandum eſt intentum eorundem.

Quartò etiam dici poteſt, eos aliquando loqui non tam de ipsâ actuali operatione quàm de voluntate ipsâ; ſeu de homine ipſo quoad ordinem præſentem rerum; nam in hoc ſtatu vel homo eſt in iuſtitiâ & ſanctitate, & hoc eſt per gratiam; vel eſt in peccato, & hoc homo habet ex ſeipſo. Ex his ſolutionibus aliquæ conueniunt aliquibus locis Patrum, aliæ alijs; & poterunt facilè applicari, ſi intentum, ad quod Patres collimabant, diligenter conſideretur.

Sectio V.

Sententia quædam media reijcitur.

34. Nonnulli Doctores, qui in multis quæſtionibus vtrique quantomuis oppoſitæ parti volunt adhærere, ac ſi vllam ex illis offendere timerent, mediam hîc inuenêre viam; dicunt enim veram eſſe Vaſquez ſententiam, quatenus licet abſolutè opus aliquod fieri ſine gratiâ poſſit, & fortè fiat in Ethnicis; at in Chriſtianis numquam id de facto contingit: pro quo ſupponunt, Chriſtianum de facto ſemper mereri vel de congruo vel de condigno aliquid ſupernaturale, quandocumque operatur benè; vnde inferunt vlteriùs, eum tunc ſupernaturaliter operari, quia actus naturalis nullo modo eſt meritorius præmij ſupernaturalis; ergo Chriſtianus numquam operatur ſine gratiâ per Chriſtum; quia opus ſupernaturale ſemper requirit gratiam propriè dictam per Chriſtum. Porrò, Chriſtianum ſemper hoc modo operari inde probant, quia voluntas, quando operatur, ſemper conſulit intellectum, quid ſentiat de eo obiecto; intellectus autem ſemper recurrit ad certiorem regulam, nempe fidei; ergo voluntas tunc dirigitur fide ſupernaturali, ergo operatur ſupernaturaliter. Addunt, in Ethnicis vix aliquando fieri bonum opus vndequaque; quia per peccatum ita homo manet inclinatus ad proprium commodum & vtilitatem, vt niſi propter hunc finem vix aliquid faciat. *Explicantur ſententia media.*

35. *Diſplicet hæc ſententia media quæ tandem relabitur in ſententiam communem.* *Multa bona fiunt ab Ethnicis abſque proprio commodo & honore.*

Tota hæc ſententia mihi valdè diſplicet; & iſti ipſi auctores, dum diu ſe vexarunt, vt aliquibus argumentis reſponderent, tandem in ſententiam communem conſenſerunt, retractantes quæ ſectione antecedenti fusè docuerant. Primò ergo quod de Ethnicis docent diſplicet; nam multa opera bona occurrunt paſſim, in quibus non poteſt recurri ad proprium commodum & honorem; v.g. in interiori diſplicentiâ de peccato, in auerſione à luxuriâ, à mendacio, &c. non enim omnes Gentiles tales ſunt vt niſi quando videri poſſunt, tunc non fornicentur, non occidant, non mentiantur, &c.

Secundò, quia etiamſi quis ob proprium commodum, & ne moriatur, comedat moderatè, fugiatque alia pericula, ne occidatur, quia non licet ſe occidere; rectè habet motiuum ſufficiens ad operationem vndequaque bonam, vt benè obſeruauit P. Suarez cap. 21. num. 15. ergo ex hac parte non eſt negandum eos ſæpè benè operari.

Declaratur exemplis occurrentibus multa bona opera fieri naturaliter ſine proprio commodo.

Tertiò, quia quando quis v. g. occurrit alicui qui vel à cane vel ab aliâ beſtiâ grauiter impetitur, non eſt neceſſum dicere, dominum eius canis fugare canem, ne occidat hominem, ſolùm ob proprium commodum; idem, ſi puerolus aliquis lapſus in aquam exiguam iam iam ſuffocetur; non arbitror omnes Gentiles tales eſſe, vt nullus illius pueri miſereatur, & manum illi porrigat, aut illum extrahat, præſertim quando ſine omni periculo & moleſtiâ id fieri poſſet: idem eſt, ſi diues aliquis naturâ ſuâ liberalis homini famelico fruſtum panis daret: idem, ſi quis ſuos milites præmio afficeret, quòd ſtrenuè laborarint: idem, ſi ſolueret creditori debitum: idem, ſi benefactores & dominos coleret: quo exemplo etiam hi vtuntur ad oſtendendum poſſe aliqua opera fieri ſine auxilio gratiæ; negare autem non poſſunt, etiam apud Gentiles multa talia opera eſſe de facto: & id Paulus ſignificare videtur dum dixit, *Gentes naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt:* vbi non ſolùm loquitur de potentiâ ipsâ, ſed etiam de ipſo facto. Et ita docet S. Leo Papa ſerm. 7. Quadrageſimæ, Proſper lib. Contra Collat. cap. 26. Fulgentius de Incarnatione & gratia cap. 20. Gregorius hom. 27. in Euang. Chryſoſtomus homiliâ de fide & lege naturæ; vbi expreſſè docet, multos eſſe qui hæc bona opera faciunt, ſed ſine fructu, quia neſciebun- Rom. 2.

runt veritatem; Auguſtin. lib. 21. de Ciuitate Dei, cap. 26. & alibi.

Hæretici ſibi Chriſtiani ſine habitu fidei.

Altera verò pars de Chriſtianis etiam valdè diſplicet; & quidem hi malè confundunt omnes Chriſtianos inter ſe; nam hæretici Chriſtiani ſunt, & tamen non habent habitum fidei qui ſit regula actionum (prout hi videntur diſcurrere de omnibus Chriſtianis;) eſt autem certum inter hæreticos etiamſi ignorantiam non habeant inuincibilem ſuæ hæreſis, multos eſſe moraliter in aliis materiis bonos, & ſæpè benè operari de facto; ergo in illis dabuntur de facto multa opera naturalia bona; & id à fortiori verum erit, ſi careant quidem verâ fide, ignorantiam tamen habeant inuincibilem: frequentiùs enim tunc operabuntur benè.

Catholicus poteſt habere multa bona opera naturalia.

Denique, etiamſi homo Catholicus ſit, multa ſine dubio habere poterit opera bona naturalia: quod inde oſtenditur euidenter, quia talis per iuſtitiam & fidem non amiſit vires naturales, quas haberet ſi eſſet Gentilis; ſed qui, ſi eſſet Gentilis, potuiſſet efficere actus bonos naturales; ergo & exiſtens iuſtus eos poterit facere.

37. Poteſt huic argumento reſponderi Primò, hominem iuſtum loco naturalis actus facere tunc alium ſupernaturalem ex ea conſultatione certioris regulæ fidei, quam hi poſuerunt. Sed contrà euidenter, quia ſupernaturalis actus non pugnat cum naturali, ergo ſimul efficietur vterque; quod verò non experiamur in nobis duos actus diſtinctos in ordine ad illud obiectum, non vrget; etenim hi iidem auctores alibi ſine vlla experientia aut neceſſitate cōcedunt ſemper vnum actum voluntatis imperantem reflexè intentionem alterius actus directi, amoris v. g. Dei, aut miſericordiæ, &c. cùm tamen, eo ipſo quòd illi actus habeant diuerſa motiua & obiecta, deberent faciliùs dignoſci. Reſponderi ergo poteſt, quando duo actus omnino idem reſpiciunt obiectum, non poſſe à nobis dignoſci eorum numerum: ſic quando video albedinem, habeo tres vel fortè quatuor eius albedinis viſiones; vnam in vno oculo, alteram in altero, tertiam in ſenſu interno, quartam in intellectu: quis autem poterit ob experientiam dicere ſe habere eos tres aut quatuor actus? idem à fortiori nos dicere poterimus in voluntate; vbi tamen duos tantùm ponimus, qui non ſunt ea ſe tam facilè cognoſcibiles: vt quādo obiectum aliquod amamus, non diſtinguimus duos actus, vnum appetitus, alterum voluntatis.

Simul effici poteſt actus ſupernaturalis cum naturali circa idem obiectum.

Multi actus ſimul ſunt, quos non agnoſcimus per experientiam.

In homine fideli dantur habitus virtutum naturales.

Secundò eamdem ſententiam impugno, quia omnes Theologi & Philoſophi, etiam hi cum quibus diſputo, admittunt in nobis habitus naturales virtutū; atqui ſi fidelis non efficeret actus naturales, non poſſent dari tales habitus: à quo enim generarentur; & ad quid deſeruirent; ergo non poſſunt in illis negari actus hi naturales boni moraliter. Argumentum autem, quod pro ſe bi afferebant, ſcil. hominem iuſtum, quandocumque benè operatur moraliter, mereri etiam præmium ſupernaturale, vnde inferebant, illum tunc ſupernaturaliter operari, facilè ſoluitur. Dico enim Primò tunc illum naturaliter & ſupernaturaliter etiam operari, iuxta paulò antè notata. Secundò poteſt reſponderi, quod & hi tandem coguntur fateri, non ſemper; eo ipſo quòd quis iuſtus ſit, operari ſupernaturaliter, ſed aliquando ſolùm naturaliter; fortè eò quòd non habeat motiuum debitum ad actus ſupernaturales. Verùm hæc vltima ratio difficilis eſt in meis principiis;

Quomodo ſaluetur, iuſtū quandocumque operatur, mereri præmium ſupernaturale.

oſtendam enim infrà idem planè eſſe motiuum actus miſericordiæ naturalis & ſupernaturalis; ergo ſi proponatur motiuum ſufficiens ad amorem naturalem, etiam proponitur motiuum ſufficiens ad ſupernaturalem; ergo habebit etiam actum ſupernaturalem, niſi dicere velis Deum tunc nō velle concurrere cum illo ad eum actum ſupernaturalem: quod durius adhuc eſt: cur enim in eâ occaſione non concurret, ſic verò in aliis, cùm homo, quantum eſt ex ſe, eodem modo videatur in vno ac in alio caſu conari, & ſemper homo ſit eleuatus ad eos actus? ſtandum ergo primæ ſolutioni.

Difficulter aſſeritur hominem habere motiuum ſufficiēs ad actum naturalem, & non ad ſupernaturalem.

DISPVTATIO XXXIX.

An viribus naturæ haberi poßit Dei amor.

EGIMVS hucuſque de actu aliquo bono, abſtrahendo ab hac aut illâ materiâ difficiliori; iam vlteriùs inquirendum de perfectiſſimo actu; qualis eſt amor Dei ſuper omnia. 1.

SECTIO I.

Quædam ſupponuntur

Amor concupiſcentiæ.

PRimò, amorem Dei duplicem eſſe poſſe; vnum concupiſcentiæ quo homo amat Deum vt ſibi bonum: de quo P. Suarez cap. 31. à num. 20. quærit, an queat dici ſuper omnia: ſed meo iudicio res eſt exigui momenti, ad vocem ſpectans; ſine dubio hoc ſenſu poteſt dici, quatenus inter bona, quæ homo ſibi tunc appetit, nihil ita ac Deum ipſum amat (loquor de amore ſpei) in tali etiam amore includitur virtualiter voluntas faciendi omnia quæ neceſſaria ſunt ad Deum obtinendum; ergo poteſt dici ſuo modo ſuper omnia. Alter amor eſt beneuolentiæ, qui etiam dici poteſt amicitiæ, & ſiſtit in Deo, eum propter ſe amando; & de vtroque in præſenti poſſet inquiri, an ſit poſſibilis naturaliter, abſolutè loquendo ſeu abſtrahendo ab impedimentis naturæ lapſæ. Verùm hoc punctum commodiùs expedietur in materia de charitate; ibi enim diſputatur, quomodo Deus à nobis poſſit amari: ergo ex ea diſputatione ſuppono talem amorem abſolutè naturalem eſſe poſſibilem; nunc autem (quod huius loci proprium eſt) diſquirimus, an in natura lapſa haberi poſſit ſine auxilio gratiæ.

Amor beneuolentiæ.

Non omnis amor beneuolentiæ eſt ſuper omnia.

Amor beneuolentiæ perfectus, alius imperfectior.

Secundò ſupponendum eſt (quod pauci benè conſiderarunt) non omnem amorem beneuolentiæ eſſe eo ipſo amorem Dei ſuper omnia, ſed poſſe eum amorem in duos diſtingui; vnum perfectum, qui dicatur ſuper omnia; & alium imperfectiorem, qui eam vim non habeat. Declaro ſuppoſitum: Sine dubio poſſum amare Petrum ſiſtendo in bonitate ipſius, ſeu propter ipſum, non eum amando ſuper omnia; nam duos, tres, viginti, etiam centum homines poſſum ſimul eo modo amare; tunc autem non amo vnum ſuper alterum, ideò nec ſuper omnia; ergo amare Deum amare

amore amicitiæ aut beneuolentiæ non eſt amare ſuper omnia. Difficultas autem maxima hinc eſſe poſſet, in quo ea maior perfectio ſeu *τὸ eſſe ſuper omnia* conſiſtat: tractaui autem hoc ſoler in materiâ de pœnitentiâ, vbi de eâ re egi fuſiùs, & oſtendi non conſiſtere hoc in maiori illius actus intenſione, ſed in ſola maiori appretiatione, vt velit homo omnia amittere citiùs, quàm Deum offendere.

P. Suarez diſſẽtit in hoc puncto; ſed tandem nobiſcũ ſẽtit.

Hæc explicatio non placuit P. Suario Tom.4.de Pœnitentia & cap.ſuprà citato n.11.non quia,ſi detur talis comparatio,non ſufficiat,vt amor ſit ſuper omnia,ſed quia nec videtur neceſſaria,nec ſępè expediens;multi enim ob eam comparationem terrerentur ab eo amore. Nunc breuiter dico,ipſum Suarez eodem capite, dum ſe torquet n.12.& 13.vt tandem explicet,in quo conſiſtat ea maior appretiatio,relabi in eam cõparationem; dicit enim debere illum amorem expreſsè velle placere in omnibus & fugere omnia contrariaDeo. ita initio n.13.Id autem,quæſo, quid aliud eſt quàm malle omnia amittere citiùs quàm Deum? hoc enim idem eſt ac velle fugere omnia quæ ſunt Deo contraria. Conſtet ergo ſine aliqua expreſſa comparatione non poſſe eam appretiationem declarari. Et de hoc puncto nunc ſatis.

Appretiatio inuoluit expreſſam comparationem.

Quærimus,an vterque hic amor beneuolentiæ viribus naturæ ſine gratia haberi poſſit.De amore minùs perfecto diſputat Suarez toto cap. 30. de amore ſuper omnia cap. 31. quia verò,quæ de hoc ſecundo dicemus, à fortiori probant de primo,& argumenta in contrarium ferè ſunt communia, ego duabus concluſionibus rem hanc inferiùs comprehendam.

2. Nunc Tertiò obſeruo, hunc amorem Dei tam concupiſcentiæ quàm beneuolentiæ perfectum & imperfectum poſſe terminari ad Deum tam vt eſt finis naturalis, quàm vt eſt finis ſupernaturalis; etenim ſub vtraque ratione Deus habet infinitam bonitatem & amabilem ſuper omnia bona creata; non dico iam,vtrùm ſub vtraque ratione poſſit terminare amorem naturalem, aut è contrario ſupernaturalem,an verò ſub vna ſolùm naturalem,& ſub alia ſolùm ſupernaturalem:de hac enim quæſtione fuſiùs agam Tom.5 diſp.13.diſcutiens differentiam ex parte obiecti inter actus naturales & ſupernaturales: ſed ſolùm dico, Deum etiam præciſè conſideratum, vt eſt Auctor naturæ, eſſe infinitè amabilem,item eſſe infinitè amabilem, etiam conſideratum vt eſt Auctor gratiæ.

Vterq; amor poteſt in Deũ ferri vt in finem naturalem & ſupernaturalem.

Circa quam doctrinam aduerte, quando dicimus poſſe Deum amari ſuper omnia, vt eſt finis ſupernaturalis, non velle nos dicere, Deum eſſe amandum,quatenus ea bonitas Dei eſt nobis bona, ſeu quatènus eſt bonum noſtrum; hoc enim genus amoris magis ſpectat ad concupiſcentiam & ſpem quàm ad amorem ſuper omnia, quia hic amor debet ſiſtere in bonitate Dei propter ipſam. Dicimus ergo Deum poſſe cognoſci vt habentem duas bonitates ſaltem ratione noſtra diſtinctas;quarum quęlibet in ſeipſa & intrinſecè eſt vera bonitas, etiamſi ſimul ſit reſpectiua ad nos. Id quod non benè conſiderauit Scotus in 3. diſt.27.q.vnica, §. *Contra primam viam.*& Pater Vaſq.diſp.195. n.22. dum putarunt, amore amicitiæ non poſſe Deum amari vt eſt finis noſter, quia id, inquiunt, ſpectat ad amorem concupiſcentiæ,qui fertur in Deum quatenus bonum noſtrum eſt. Igitur aduertendum, hoc ipſum,quod eſt, Deum poſſe eſſe noſtrum finem naturalem,

Amor Dei vt finis ſupernaturalis ſuper omnia quo ſenſu intelligendus.

In Deo duæ bonitates.

eſſe bonum ipſius Dei,& ipſi Deo intrinſecum & amabile propter ipſum.Idem dico de altero prædicato,quod eſt,eſſe noſtrum finem ſupernaturalem:quæ magna eſt Dei perfectio. Igitur quando dicimus, Deum amari poſſe ſub eâ duplici bonitate,intelligimus Deum vtroque modo cognoſci vt bonum in ſe,licet ea intrinſeca bonitas ſit reſpectiua ad nos:ſicut quòd Petrus v.g.ſit liberalis, eſt bonitas vtilis ſeu proficua aliis; interim tamẽ illa eadem eſt intrinſeca ipſi Petro, faciens illum dignum amore ſiſtente in ipſo; hoc ergo modo dicimus duas eas bonitates Dei ratione noſtrâ diſtinctas amari poſſe ſuper omnia, quatenus illæ ſunt in ſe perfectiſſimæ, & ipſi Deo infinitè bonæ ac pulchræ;vbi non debemus(vt malè aliqui explicant) reflexionem vllam facere ſupra ipſum amorem,quo amamus; ſic enim committeretur vitioſus circulus ſine vllâ planè explicatione bonitatis quæ amatur: eſt ergo res modo dicto explicanda.

Vtraq; bonitas Dei amari poteſt vt ipſi Deo infinitè bona ac pulchra.

Quartò obſeruo,ad differentiam iſtarum duarum bonitatum non eſſe neceſſarium diſtinguere inter Deum vt vnum & Deum vt trinum,etenim (vt fusè oſtendi primo Tomo) etiam Deus vt trinus eſt ens naturaliſſimum;& Deus vt vnus poteſt concipi & eſſe Auctor ſupernaturalis.: id quod multi non benè conſiderarunt. Pro quo obſerua, Deum, ſi conſideretur in ſe,adæquatè eſſe ens naturale,quia eſt adæquatè ſubſtantia; omnis autem ſubſtantia ſecundùm ſe eſt natura; vnde aliqui malè quidem Latinè, re tamen ipſâ benè, Deum vocant naturam naturantem, id eſt producentem naturas: hoc autem habet etiam locum in Trinitate perſonarum,nam & hęc vt ſic eſt ſubſtantia,& Deo ipſi connaturaliſſima:quod autem homines ex rebus creatis non poſſint niſi per reuelationem tale myſterium cognoſcere, eſt per accidens ad punctum præſens; nam eſto nulla creatura poſſet Deum cognoſcere, non ideò ipſi deſineret eſſe vera & propria natura:& fortè compoſitio continui non eſt à nobis perfectè cognoſcibilis; non tamen ideò dicenda eſt vllo modo ipſa in ſe quid ſupernaturale. Quòd ſi ſupernaturale ſumatur pro eo quod eſt in altiori ordine quàm omnes creaturæ;in hoc ſenſu etiam Deus vt vnus deberet dici ens ſupernaturale.Differentia ergo ea in Deo deſumenda eſt ex vi productiuâ rerum ſupernaturalium,ob quam dicitur ens ſupernaturale non in ſe, ſed reſpectiuè; vt verò eſt productiuus rerum naturalium ille ipſe dicitur naturalis Auctor,cùm autem in ordine ad productionem creaturarum tâ naturalium quàm ſupernaturalium Trinitas perſonarum, iuxta communem ſententiam, ſe habeat quaſi per accidens, quia relationes non ſunt productiuæ ad extrà, inde fit manifeſtè, diſtinctionem Dei vt Auctoris ſupernaturalis & naturalis cadere non ſupra Deum vt trinum, ſed præcisè vt vnum. 3.

Deus in ſe conſideratus adæquatè eſt ens naturale. Deus natura naturans.

Quomodo Deus dicatur Auctor ſupernaturalis & Auctor naturalis.

Hæc diſtinctio duplicis Auctoris præcipuè dicitur de Deo vt vno.

Hinc Quintò obſeruo contra multos (ſi res benè conſideretur)Deum vt Auctorem rerum ſupernaturalium eſſe obiectum ex ſe ratione noſtrâ minùs perfectum, quàm ſi conſideretur vt eſt Auctor naturalis ſeu rerum naturalium, eo planè modo quo Theolog.communiter dicunt,relationes ex ſe dicere minorem perfectionem quàm dicat ipſa diuina natura:quod ideò noto,quia communiter ferè omnes putãt,ex maiori,iuxta rationẽ noſtrã,nobilitate Dei, vt Auctoris ſupernaturalis,ſupra ſeipſum,vt Auctor eſt naturæ, debere deſumi maiorẽ nobilitatẽ amoris ſupernaturalis, 4.

Perfectius eſt eſſe Auctorem naturalem quàm ſupernaturalem.

ideò notanter dixi, *Deum in ſe ſic conſideratum eſſe minùs perfectum*, quia nõ dico illum eſſe vt ſic amabilem per ignobiliores actus; eo enim citato loco quinti Tomi oſteodam, & per naturales & per ſupernaturales amari poſſe vt naturalem & ſupernaturalem Auctoré, ſeu vtroque modo tangi poſſe per vtroſq; actus; id ergo præcisè duceo, Deum, qui tangitur, ſi per impoſſibile diuidi poſſet in duas partes (ſicur ratione noſtrâ diuiditur in duas quaſi formalitates) vnam productiuam rerum præcisè ſupernaturalium, aliam naturaliũ, longè futuram perfectiorem hanc formalitatem ſeu partem quàm illam; nam (vt oſtendi primo Tomo agens de ente ſupernaturali) abſolutè & ſimpliciter perfectiora ſunt entia naturalia quàm ſupernaturalia: etenim ſi per impoſſibile dari poſſet optio, quid homo mallet eſſe, an ſubſtantia nobiliſſima Angeli capax cognitionis, amoris Dei, &c. an verò entitas accidentalis gratiæ; ſine dubio quilibet prudens iudicaret, debere magis eligi eſſe talem ſubſtantiam quàm gratiam: rationem à priori meo iudicio manifeſtam ibidem reddidi; nam ens ſupernaturale quà tale ferè ſemper eſt accidens naturæ; ideò enim eſt ſupernaturale, quia eſt vltra perfectionem accidentium, quæ ſunt debita ſubſtantiæ: cùm autem omnia accidentia connaturalia Angelo v.g. ſint incredibiliter inferiora quàm eiuſdem Angeli ſubſtãtia, fit manifeſtè, vt ad hoc, quòd aliud accidens ſit ſupra hæc connaturalia, & conſequenter ſit ſupernaturale, non requiratur vt illud ſit æquè perfectum ac illa ſubſtantia, multò minùs vt ſit illâ perfectius. Ceſſante autem hac ratione, nõ eſt cur negemus, eas ſubſtantias maximè intellectiuas eſſe nobiliores talibus accidentibus; ergo Deus vt auctor ſupernaturalis non poteſt res ſimpliciter tam perfectas producere quàm poſſit vt auctor naturæ; ergo nobilius obiectum apprehendimus in Deo vt Auctore naturæ, quàm in eodem vt Auctore ſupernaturali. Videant ergo iam, qui ea obiecto volunt deſumere maiorem nobilitatem actuum ſupernaturalium, eò quòd hi terminentur ad Deum vt auctorem ſupernaturalem, quàm benè hic ſubſiſtant. Sed de hoc eo quinto Tomo fuſiùs.

Entia naturalia ſimpliciter sũt perfectiora quàm entia ſupernaturalia.

Ratio huius à priori.

Sextò obſeruo quæſtionem hanc poſſe extendi tam ad naturam integram quàm ad lapſam ſeu puram: has duas vltimas coniongo, quia (vt ſæpè obſeruaui) eædem ſunt vtriuſque vires; integram verò naturam pono in altero extremo, quia in eâ ſedatis paſſionibus, & datis clarioribus cognitionibus ex parte intellectus, quæ voluntatem alliciant, longè maiores eſſent vires ad hunc actum, ſeu longè minor difficultas in eo eliciendo, ſicut & in cæteris omnibus aliarum virtutum naturalium. His poſitis,

Quæſtio præſens extenditur.

SECTIO. II.

Quid de errore Michaëlis Baij, & de ſententiâ Patris Vaſquez.

5. *Audax error Bay.*

Michael Baius propoſitione 34. & 36. ex damnatis in Bullâ à Pio V. & Greg. XIII. contra ipſum editâ, ita reiicit omnem naturalem amorem Dei tam perfectum quàm imperfectum, ſeu concupiſcentiæ, vt dicat eam duplicis amoris diſtinctionem eſſe vanã & commentitiam, & ad illudendum ſacris Litteris, & plurimis veterum teſtimoniis excogitatam: imò 38. propoſitione adhuc ne quidem intra ordinem ſupernaturalem alium amorem agnoſcit quam charitatis; vnde tacitè videtur reiicere amorem ſpei, quo Deum vt bonum noſtrum amamus, ſeu ſperamus. Fundamentum huius erroris deſumitur ex Scripturâ, in quâ non videtur fieri mentio alterius amoris quàm charitatis. Hæc tamen ratio nullius eſt momenti, quia ſpes paſſim in Scripturâ commendatur; illa autem formaliter eſt amor imperfectus Dei ſeu cõcupiſcentiæ. Quòd ſi ſolùm negare velit amorem amicitiæ naturalem, Primò reſpõderi poteſt, in Scripturâ commendari ſolos eos actus, qui ad vitam æternam conducunt, amorem autẽ naturalem, ſicut cætera opera naturalia bona, nõ conducere ad ſalutem, vt ſæpè diximus. Secundò reſponderi poteſt eum cõprehendi nomine charitatis; quia reuerà talis amor eſt charitas naturalis. Tertiò reſpondetur, non omnia, quæ in Scripturâ non laudantur, ideò eſſe mala, niſi ſimul vt mala ibidem reiiciantur. Si denique loquatur de diſtinctione illâ ex parte obiecti Dei, vt finis naturalis, & eiuſdem vt ſupernaturalis, euidenter reiicitur. Nam Scriptura agnoſcit ordinem gratiæ, ad quem miſericorditer ſumus eleuati; vbi continentur, Deum eſſe finem noſtrum ſupernaturalem, & ſimul potuiſſe eſſe porè naturalem, ſi gratiam eiuſmodi non contuliſſet.

Spes eſt amor imperfectus. Fundamentũ Bay ex ſacra Scriptura ſumptum nullum eſt.

Errori huic dedit anſam alius eiuſdem auctoris, quòd iudicauerit, Deum non potuiſſe nos ad gloriam æternam non creare; vnde non agnouit Deum niſi vt finẽ nobis connaturalem, aut certè vnico modo finem. Quòd ſi ſemel in Deo duplex illa perfectio ponatur, iam oſtendi ob vtramque Deum eſſe infinitè amabilem.

Occaſio huius erroris Bay.

Adduci etiam pro eodem errore poſſunt Conciliorum, Auguſt. & aliorum Patrum malè intellecta; in quibus videtur inſinuari, omnem amorem Dei, imò omne opus bonum, eſſe ex gratia Dei: ſed prætērquam quòd omnibus his abundè ſuprà reſponderimus, quî debeant intelligi, nunc additur, etiamſi deberent intelligi de omni amore, ſolùm inde inferri, eum amorem naturalem indigere non ſpeciali auxilio gratiæ ob difficultates maiores. de quo paulò pòſt agendum erit.

Apparenter confirmari poteſt iſte error auctoritatibus.

Nunc igitur contra hanc ſentẽtiam dico, ſicut ſuprà docuimus, etiam in natura lapſa poſſe fieri bonum aliquod opus ſine gratia, ita etiam poſſe haberi aliquem amorem beneuolentiæ Dei, ſaltem imperfectum. Ita Suarez ca. 29. ex communi Theologorum ſententia, Tanner. q. 3. à no. 107. Eſtque res in ſe facilis; nam vt homo erga Dei bonitatem naturaliter cognitam aliquo modo afficiatur eam propter ſe amando, non videtur neceſſarium gratiæ auxilium. Non ago iam de eo amore qui eſt radix obſeruantiæ totius legis, de quo paulò pòſt, ſed qui amet quidem Deum propter ſe, & conſequenter amore beneuolentiæ; nõ tamen adeò perfectè, vt eos effectus cauſet; vt in creatis poſſum amare aliquem amore beneuolentiæ in ipſo ſiſtendo, etiamſi inde non determinet ad cætera propter ipſum contemnenda, vt ſuperiùs obſeruaui; ita dico poſſe eſſe talem amorem beneuolentiæ erga Deum ſine auxilio gratiæ. Et de Baio ſatis.

In natura lapſa poteſt naturaliter haberi amor Dei imperfectus.

P. Vaſquez diſp. 195. cap. 2. etſi reprehendat Baium ob cenſuram contra eos qui duos amores Dei, naturalem & ſupernaturalem, admittunt; ob quam ſolam cenſuram credit ibi Baium à Pontificibus damnari, in ſubſtantia tamen ſententiæ vehementer ad illum accedit; ait enim

P. Vaſqu. non ſenſit, nullum amorem concupiſcentiæ erga Deum poſſe ſupernaturalem eſſe.

erga Deum non poſſe eſſe amorem naturalẽ beneuolentiæ, neque ſupernaturalem concupiſcentiæ, ſed beneuolentiam omnem eſſe ſupernaturalem, concupiſcentiam verò naturalem: vbi non eſt credendus dicere (etiamſi id ei tribuat P. Suarez cap. 30. nu.1. & quidem verba ita videantur ſonare) nullum amorem concupiſcentiæ erga Deum eſſe poſſe ſupernaturalem; nam cùm dicat amorem, quo Deum videre ſperamus, eſſe concupiſcentię ad ſpem pertinentem, & agnoſcat actus ſpei ſupernaturales, non poteſt credi negaſſe omnem amorem concupiſcentiæ ſupernaturalem, ſed ſolùm voluiſſe, non neceſſariò omnem eſſe ſupernaturalem; cùm tamen amor amicitiæ in Deum omnis debeat eſſe ſupernaturalis, iuxta ipſius doctrinam.

Dixi ſuprà, aliud eſſe quærere, an abſolutè & ſimpliciter poſſint dari erga eamdem bonitatem diuinam duo illi amores; naturalis vnus, alter ſupernaturalis; aliud verò quærere, an in naturâ lapſa indigeat homo ſpeciali auxilio ad illos habendos, etiam ambos naturales. De primo pũcto ex Propoſito agã Tomo quinto; illuc enim propriè ſpectat declarare, an omnis ſpes erga Deum & omnis amicitia in eumdem debeat eſſe ſupernaturalis; quia eo Tomo erit de fide, ſpe & charitate agendum. Igitur diſp. 13. oſtendam efficaciter contra P. Vaſq. & actu ſupernaturali poſſe nos amare Deum amore concupiſcentiæ, & naturali amore amicitiæ; vbi etiam oſtendam erga bonitatem naturalem poſſe verſari actum ſupernaturalem, & e contrario erga bonitatem ſupernaturalem poſſe eſſe actum naturalem. Quòd verò Deus amari poſſit, abſolutè loquendo, amore naturali amicitiæ ſeu beneuolentię, facilè inde probatur nunc breuiſſimè, quia ratio naturalis, præciſa etiam omni reuelatione, dictat Deum eſſe infinitè bonum & infinitè amabilem propter ſe: non enim proponitur Deus tantummodò bonus per modum medij ad aliquem finem, vt propterea cogamur dicere, non proponi amandum, niſi amore concupiſcentiæ: quis enim audebit negare ratione naturali proponi vt maximè honeſtum, iuſtum, ſanctum, pulchrum, ergo vt propter ſe ſeu beneuolentiæ affectu infinitè, etiam quantum in ipſo eſt, amabilem; ſiue interim ratio naturalis quidquam dictet, an nos è contrario amari à Deo poſſimus amore beneuolentiæ ſeu amicitiæ, & cõſequenter ſiue noſter ille amor dicendus ſit amicitiæ ſiue nõ; id enim planè eſt impertinens ad intentum noſtrum; ideóque ego aduertenter vocaui eum noſtrum amorem beneuolentiæ, abſtrahendo à voce *amicitiæ:* quare euaſio P. Vaſq. quòd ratio naturalis inter Deum & hominẽ non agnoſcat amicitiam, nullius eſt momenti. Secundò, ratio naturalis etiam oſtendit Deum non debere ob vllam creatam bonitatem leuiter offendi, multò minùs grauiter; ergo ratio naturalis dictat illum eſſe amabilem ſuper omnia; ergo naturaliter, abſolutè loquendo poſſibilis eſt talis amor. Et ſatis pro præſenti; nam ea de re fuſiùs loco citato.

Suppoſita ergo eius amoris poſſibilitate abſolutè, reſtat aliud punctum diſcutiendum, & huc propriè ſpectans, quæ ſcil. gratia ad talem amorem naturalem eliciendum ſit neceſſaria. In quo puncto Primò dicendum eſt, nõ eſſe neceſſariam gratiam in ſubſtantia ſupernaturalem; hæc enim ſolùm requiritur ad actus etiam in ſubſtantia ſupernaturales. Secundò dicendum, debere pro deciſione diſtingui inter naturam lapſam ſeu putam & inter integram, quia, iuxta ſæpè dicta, in illâ multa valdè reperiuntur quæ ſæpè reddunt difficilia ea quæ alioquin ſunt naturaliter poſſibilia; in integrâ verò è contrario multa, quæ reddunt faciliora ea quæ abſolutè viribus naturæ fieri poſſunt. Hinc concluditur, in naturâ integrâ il-
7. lum amorem poſſe ſine vllo auxilio gratiæ ſpeciali haberi; quia ſi in eo ſtatu non poſſet eſſe, certè in nullo poſſet; in eo enim non eſſent difficultates, quæ illum amorem redderent moraliter impoſſibilem; imò clarior cognitio bonitatis diuinæ illum redderet faciliorem: & ita ſentiunt communiter Scholaſtici, quos refert & ſequitur P. Suarez ſuprà & P. Tanner. q.3. dub.4 fuitq; expreſſa doctrina D. Thom. hac q.109. vbi eam defendunt omnes Thomiſtæ. Solet autem probari ex Arauſicano can.25. vbi docetur liberum arbitrium per peccatum amiſiſſe potentiam amandi Deum; ergo eam habebat in naturâ integrâ. Vrgetur, quia non poteſt hìc eſſe ſermo de amore ſupernaturali; ad hunc enim liberum arbitrium non habuit vires etiam ante peccatum; ergo neceſſariò debet eſſe ſermo de amore naturali. Ego tamen ab hac probatione abſtineo, quia Concilium addidit ibi *ſicut oportet*, vtique ad ſalutem; amor autem naturalis nõ eſt ſicut oportet, etiam in ſententia eorum qui hac auctoritate vtuntur, ergo. Abſolutè ergo reſpondeo, ideò à Concilio dici liberum arbitrium amiſiſſe per peccatum vires ad rem ſupernaturalem, quia reuerà illas habebat, non quidem debitas, ſed ex miſericordiâ Dei datas; ſicut dici poteſt amiſiſſe gratiam habitualem, etiamſi hæc non fuerit ipſi homini connaturalis. Facilìùs ergo inde probatur noſtra ſententia, quia talis amor cùm (vt oſtenſum eſt) ſit ex ſe proportionatus naturæ, in ſtatu verò naturæ integræ nihil fuerit quod ab eo retardauerit, nam paſſiones omnes in eo fuère ſubiectæ rationi, ideóque ex obiectis ſenſibilibus non prouenicbat vlla difficultas vllius momenti, non eſt cur nunc denegetur poſſibilis.

Amor Dei naturalis perfectus in natura integrã exigit gratiam ſpecialem

Probatio in Cõcilio fundata hic inefficax eſt.

Facilior & melior probatio.

Quomodo teſtimonia in contrarium reſpondendum

Aliquæ obiectiones ex eodem Concilio Arauſicano & Patribus fieri poſſent: ab his enim, maximè ab Arauſicano, dicitur, neque in naturâ integrâ potuiſſe Deum diligi ſuper omnia, niſi ipſo Deo adiuuante. Reſpondetur tamen his omnibus, vel eſſe ſermonem de amore ſupernaturali, quem ideò vocant *ſicut oportet ad ſalutem*, vel ad illum naturalem requiri auxilium generale Dei, vt infrà agentes de victoria omnium tẽtationum fuſiùs dicemus. Tota ergo difficultas reſtat circa naturalem lapſam.

Sectio III.

Aliorum ſententiæ variæ, & earum fundamenta.

Prima ſententia ait poſſibilem in natura lapſa.

PRima affirmat, actum naturalem amoris Dei ſuper omnia eſſe poſſibilem viribus naturæ & in purâ naturâ, & in lapsâ. Pro quâ ſententiâ multos refert Molina in Concord. 1. p. q.14. art.13. diſp.14. vbi ipſam tamquam Scholaſticorum communem & valdè probabilem latè probat & defendit diſp.19. Suarez etiam cap.32. aliquos refert. Aduerto antiquos Theologos fortè non cognouiſſe actum dilectionis Dei ſupernaturalem quoad ſubſtantiam, ſed ſolùm quoad modum; ſed quidquid de eis ſit, citantur ex modernis Stapletonus lib. 1. de Iuſtificatione

eap. 4. & Binsfeldius ſect. 3. de libero aibitrio memb.6.conclnſ.2. De D.Thom.paulò antè contra Vaſq. dictum eſt:ſatis eam inſinnat 1. patte q.60.art.5.ad 4.& q.63.art.1.ad 3 & hac q. 109. art 3.in argumento, *Sed contra*, vbi ait, Adam,licet (vt aliqui putatunt) fuiſſet conditus in puris naturalibus, tunc tamen dilexiſſet Deum ſuper omnia; diximus autem ſuprà eaſdem eſſe vires in natura lapſa ac in pura; art. verò 4.ad 3.ait, præceptum de dilectione Dei non poſſe impleri ab homine ex puris naturalibus,ſecundùm quod ex charitate impletur, vt ex ſuprà dictis;ergo ſenſit alio modo, nempe per dilectiunem naturalem Dei impleri poſſe.

8. *Quomodo primæ huius ſententiæ auctores reſpondeāt teſtimonijs in contrarium. Ex mête Cōciliorum probant ſuam ſententiam.*

Quòd ſi his auctotibus obiicias loca Conciliotū & Patium,quæ aduerſarij pro ſe adducunt, maximè Vaſq.diſp.194.reſpondebunt vno verbo, eos loqui de dilectione ſupernaturali ſiue de dilectione *prout oportet ad ſalutem*; imò cùm Arauſicanum & Tridentinum definiunt,nos non poſſe diligere Deum *prout oportet*, inſinuant alio modo poſſe diligere;& quidem cùm dilectio naturalis ex ſe ad ſalutem nullam conducentiam habeat, dato quòd ab infideli & à peccatore habeetur ſine eleuatione in finem ſupernaturalem, vt de aliis bonis operibus diximus, nullum inconueniens reputari debet viribus naturalibus cōcedere etiam de facto potentiam ad eum amorem.

Confirmant meliùs.

Id quod vlteriùs inde confirmāt,quia talem dilectionem poſſibilem eſſe abſolutè ſine gratia in ſtatu naturæ integrę ſuppoſuimus ſuprà:atqui difficultas in eo amore eliciendo nō eſt de facto tanta, vt ſine gratia ſuperari non poſſit; ſolùm enim obiicitur inclinatio hominis ad malum, quam in nobis experimur:atqui ea tanta non eſt, vt propterea homo nequeat aliquando vnum actum elicere naturaliter, quo dicat ſe nolle vnquam grauiter peccare; hic autem ſufficit ad eum amorem ſuper omnia, ergo.

9. *Declarāt ſuā ſententiam.*

Declaratur: Propoſitum non peccandi nihil aliud requirit quàm odium efficax peccati ortum ex motiuo vniuerſali;quo actu ſtante,non poteſt admitti aliquod peccatum;tale autem odium efficax,ex quo ſequatur dolor de præteritis,& cum quo ſit incompoſſibile quodcumque peccatum actuale graue,haberi poteſt ex motiuis virtutum plurium moralium vniuerſalium; quarum actus efficaces negari non poteſt eſſe etiam in natura lapſa poſſibiles:id quod in Religione,obedientiâ & aliis virtutibus oſtendi poſſet: ergo & haberi poterit amor Dei ſuper omnia.

Secunda aliorum ſententia negat poſſibilem in naturâ lapſâ.

Secunda ſententia, etiamſi admittat actum amoris Dei ſuper omnia in natura integra eſſe poſſibilem ex viribus naturę,negat tamen in lapſa,& eadem ratio eſt de pura. Tenēt eam ex modernis plures, Valentia hîc diſp.8.q.1.p. & 4.2.2. diſp.3.q. 19. puncto 1.& Controuerſia de gratia cap.3 p.4. Bellarminus 6. de Gratia & libero arbitrio ca.7.& 8. docens,Deum vt Auctorem naturæ nec dilectione imperfecta ſeu breuiſſima & non habente effectum diligi poſſe ſine auxilio gratiæ; & ſe non dubitare quin hæc ſententia ſit Auguſtini, Conciliorum & Scripturæ, quidquid aliqui minùs conſideratè in hac parte ſcripſerint: Molina in Concordia q.14.art. 13. diſp. 19. vbi dicit hanc eſſe nunc communem ſententiam in ſcholis variarum Prouinciarum; Suarez 1.p.lib.2. de Prædeſt.ca.10.n.13.& 14.etiamſi fateatur probabile,eſſe poſſe aliquando etiam in natura lapſa talem amorem: idem fuſiùs defendit hîc ca.33. quo diu agit, vt oſtendat eam eſſe mentem D. Thomæ; non tamen id ita obtinet, vt Diuus Thomas non poſſit explicari pro contrariâ, imò amorem ita perfectum, qui & durare & habere effectum diu poſſit, videtur Sanctus Doctor ibi admiſiſſe.

D. Thom. poteſt explicari pro parte contrariâ.

P. Suarez ratio pro parte negatiuâ.

Ratione verò hac ſolâ Suarez vtitur,aliis meritò reiectis, quia ad diligendū Deum ſuper omnia efficaciter,neceſſe eſt, vt qui ſic diligit poſſit vincere omnia quæ illi amori intra ordinem naturæ repugnant;ſed hoc non poteſt homo lapſus ſine gratia, ergo nec habere dilectionem efficacem. Minor patet,quia diligere Deum ſuper omnia includit propoſitum ſeruandi legem (vt ſuprà diximus:) cui propoſito quodlibet peccatū mortale repugnat:ſed non poteſt homo lapſus vitare ſuis viribus omnia peccata mortalia contraria legi naturali, ergo nec vincere omnia quæ repugnant illi amori. Maior patet, quia actus efficax & abſolutus debet eſſe de obiecto abſolutè poſſibili:minorem probabimus infrà efficaciter; conſequentia autem eſt certa, ergo.

SECTIO IV.

Reiicitur præcedens fundamentum.

10. *Ratio P. Suarez, inefficax eſt, & nimium probat.*

HÆc ratio valdè eſt inefficax;& in primis ex ipsâ ſequitur, talem dilectionem etiam ex gratiâ eſſe poſſibilem tum in purâ naturâ tum in lapsâ. Probatur,quia obiectum eſt omnino impoſſibile, etiam ſuppoſitâ gratiâ concurrente ad eum amorem; ergo numquam fieri poterit, vt potentia eliciat actum efficacem.

Non euitatur ſequela ex ratione Suarez illatâ.

Circa illud, vt argumētatur Suarez.dices gratiam Dei requiri ad hoc, vt obiectum poſſibile reddatur.Sed contrà;Ergo datâ poſſibilitate obiecti poterit quis ſine auxilio gratię elicere dilectionem efficacem:ergo non iam erit neceſſaria gratia ad actū quàm ad obiectum actus,& ita non erit neceſſaria eo tempore quo actus elicitur à potentiâ, ſed ſolùm eo quo lex adimplenda eſt & vincenda tentatio: tunc ſic, Ergo ſicut in naturâ integrâ poterat quis habere talem actum propriis viribus,licet ex dono ſuperaddito naturæ haberet hoc,quod eſt poſſe ſeruare legem naturalem, & vitare omnia mortalia,ita etiam in naturâ lapsâ;quandoquidem ex auxiliis gratiæ ſupponitur quis potens ad illas difficultates ſuperandas; poterit tamen viribus naturę diligere Deum abſque ſpeciali Dei adiutorio collato pro eliciendo ipſo actu diligendi.

Alia replica ſoluitur.

Dices fortè iterùm, in naturâ lapsâ requiri ſpē talis adiutorij & fidem,quæ proponat ipſum certò affuturum. Sed contrà,quia eodem modo hoc requireretur in naturâ integrâ,quòd ſcil. quis eſſet certus per fidem, Deum conſeruaturum illum ſtatum gratis naturæ datum;ſi minùs, non poſſet eſſe certus, futurum eſſe ſibi poſſibile diu ſeruare legem:quòd ſi id cognoſci poterat certò per vires naturæ ſine fide in ſtatu naturæ integræ, cur etiam cognoſci non poterit etiam per vires naturę in lapsâ abſque fide ſupernaturali,& ſperari abſque ſpe ſupernaturali? ergo dicendum eſt amorem hunc ex viribus naturæ vel eſſe impoſſibilem in naturâ integra, vel è contrario in lapſa poſſibilem.

Vrgetur in ſtatu puræ naturæ.

Quæ omnia clariùs oſtendo in natura pura; nā Suarez libenter fatetur,in illo ſtatu eſſe poſſibilem dilectionem ſuper omnia efficacem ex auxilio aliquo ſuperaddito naturæ; de quo peto an ſit ad diligendum ſtante impoſſibilitate obiecti,

quæ

quæ tunc eſſet, an non. Exiſtente certè impoſſibilitate obiecti, quantumcumque Deus conferat auxilia, ſemper actus erit impoſſibilis, quia obiectū eſt impoſſibile; ſi verò auxilium in natura pura requiritur, vt obiectum reddatur poſſibile, peto, quomodo tunc conſtabit homini ipſi in illa natura tale obiectum ſibi futurum poſſibile? nam id non poteſt conſtare per actum ſupernaturalē: ſi dicas, naturalem ad id ſufficere abſque fide ſupernaturali, eodem modo in natura lapſa homini conſtare poterit ſibi affuturum auxilium, & conſequenter ad ipſum amorem Dei nullum aliud auxilium actuale requiretur præter illud, quod futurum poſſibile cognoſcitur in obſeruatione legis.

11.

Quid præcisè requiratur vi ſua exiſtentia actus dilectionis Dei ſuper omnia naturalis.

Hinc concludo, propoſitum omnia ſubiiciendi Deo, & de cætero non peccandi mortaliter, prout ad dilectionem Dei ſuper omnia ſpectat, ſolùm requirere, quod hîc & nunc omnia, quæ ſeſe menti offerunt, Deo actualiter ſubiiciat tam efficaciter, vt hoc actu durante non poſſit homo non adhibere media, quæ requiruntur, vt nihil contra Deum committat, quod graue ſit: qui actus eſſe poteſt, ſiue homo ſciat ſe poſteà caſurum ab amore, imò eſtu ei conſtet non poſſe ſe in eo diu perſeuerare: id quod clarè oſtendo, quia ſi Deus mihi reuelaret poſt breuiſſimum tempus me in lethale caſurum, & auxilia, quibus poſſim adimplere totam legem, mihi deneganda, tamen nunc in gratia exiſtens poſſem amare Deum ſuper omnia, & per hunc actum me & omnia Deo ſubiicere: ergo propoſitum de cætero non peccandi, prout ad charitatem requiritur, non petit obiectum adimpletionis legis mihi proponi poſſibile in futurum. Quod enim futurum eſt nihil impedit, quò minùs hîc & nunc ita efficaciter Deum amem, vt hoc actu durante omnia media adhibeam, ne peccatum ſequatur: in quo actu conſiſtit propoſitum non peccandi in amore ſupernaturali incluſum: vel explicent aduerſarij, cur ille, qui ſcit ſe poſt breue tempus peccaturum, cognoſcens nunc Deum eſſe ſummè amabilem, nequeat ipſum ſummè amare. Explicatur magis vis rationis, ſi ponamus homini iuſto habenti dilectionem Dei ſuper omnia ex charitate reuelari poſt triduum ſe caſurum in peccatum, licet poſteà ſurrecturus ſit, ideóne homo iſte non poterit in amore perſeuerare, etiamſi reſpiciat illud obiectum vt ſibi impoſſibile in ordine ad executionem futuram? dicere verò illum ceſſare debere ab amore ſuper omnia, abſurdum eſt, quia iſte hîc & nunc eſt in gratia & cum habitu charitatis, & poteſt habere præceptum amandi Deum hîc & nunc ſuper omnia.

Futurus lapſus non impedit propoſitū non peccandi deinceps.

Reuelatiō lapſus futuri non impedit perſeuerantiā in amore Dei.

12.

Efficax amor Dei ſuper omnia unde pendeat.

Ex quibus omnibus fit euidens, efficaciā amoris Dei ſuper omnia non pendere ab eo quòd legis obſeruatio repræſentetur vt poſſibilis in futurum, ſed ſolùm ab eo quòd hîc & nunc poſſim ego Deo poſt habere etiam quæ futura ſunt. Vrgeo ex caſu poſito tantiſper mutato, quia licet Deus alicui exiſtenti in peccato reuelaret ipſum caſurum in aliud, vel ipſi ad tempus fore impoſſibilem adimpletionem legis naturalis & ſupernaturalis, non propterea iſte poneretur extra ſtatum ſalutis, ſed adhuc hîc & nunc poſſet de peccatis præteritis iuſtificari: quòd ſi adueniat obligatio confitendi, poſſet habere propoſitum ſufficiens ſe emendandi, quantum eſt ex ſe, & ſeruandi præcepta, ſufficientemque diſpoſitionem, vt per Sacramentum gratiam reciperet, poſſetque extra Sacramentum conteri & iuſtificari, ſi Deus ei repræſentaretur vt ſummè diligibilis ſupernaturaliter & peccatum ſummè odibile. Ratio verò à priori eſt, quòd ad charitatem ſolùm requiritur, quod quis reſpiciat diuinam bonitatem ita efficaciter, vt exiſtente tali actu non poſſit non omnia Deo ſubiicere; ergo propoſitum virtuale, quod ad charitatem requiritur, non petit neceſſariò poſſibilitatem in futurum, ſed ſolùm facilitatem præſentem, vt quis facilè poſſit hîc & nunc reſpicere diuinam bonitatem efficaciter: & de eo qui ſic amat diuinam bonitatem rectè intelligitur illud Ioan. 14. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit*, & 1. Ioan. 2. *In hoc ſcimus, quoniam cognouimus eum; ſi mandata eius obſeruemus. Qui ſeruat verbum, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt*, & cap. 5. *Hæc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus.* Quæ & ſimilia intelligi debent non tam de obſeruatione quàm de efficaciâ actus dilectionis Dei; quo durante adhibentur media, ne peccatum ſequatur, & ex quo oriatur efficax odium peccati, quia eſt contrarium Deo; cum quo ſemper dolor de commiſſis maximus appretiatiuè coniunctus eſt, etiamſi poſteà deficiente eo actu ſequantur peccata. Hanc doctrinam valdè benè & diſtinctè tradidit Pater Molina in concordiâ quæſt. 14. art. 13. diſp. 14. memb. 3. & 4. probans eam dilectionem Dei (quæ ſi ſit in ordine ſupernaturali ſufficit ad iuſtificationem) licet debeat continere propoſitum ex parte ipſius hominis abſolutum & efficax, non tamen pendere ab eo quod poſteà futurum erit; vnde etiam infert, aliud longè eſſe, requiri gratiam ad propoſitum illud ſeu amorem eliciendū, aliud verò, requiri eam gratiam ad implenda deinde poſteà quæ per illum actum propoſita ſunt: & iuxta hanc diſtinctionem explicat Patres aliquos & Concilia, dum videntur negare fieri ſine viribus gratiæ non poſſe actum illum amoris efficacem, hoc eſt, eum fieri non poſſe adiuncta ſimul deinde eâ obſeruatione præceptorum. Fateor eum hoc ipſo loco tale propoſitum nolle vocare efficax, quia denominationem hanc efficacis in eo amore iudicat eſſe extrinſecam ab effectu deinde producto: id quod ad ſolum modum loquendi pertinet, & mihi minùs probatur: interim tamen non negat Molina poſſe illum affectum ex ſe eſſe magis adhuc glorioſum in eo qui poſteà cadit inſurgente tentatione, quàm in eo qui deinceps non peccauit mortaliter; ac proinde Molina non fauet Patri Suario, vt ipſe putat. Sed age, demus requiri, homini proponi poſſibilem eam obſeruationē in futurum, poteſt id per actum naturalem credi. Pone nunc hæreticum in alio puncto errantem, firmiſſimè tamen per actum naturalem credentem Deum dare nobis vires ad obſeruandam legem; ecce hic per actum naturalem intellectus habet quidquid requiritur, vt velit in poſterum totam legem ſeruare.

Ratio à priori.

Ex efficaci amore Dei oritur efficax odiū peccati & dolor appretiatiuè maximus de peccato commiſſo.

13.

Vltimò, quia ex errore poſſet Gētilis aut alius credere ſibi naturaliter eſſe poſſibile ſeruare totam legē; ergo tunc poſſet naturaliter habere eam dilectionem. Tetigit hanc obiectionem P. Suarez ſuprà n. 13. et dupliciter reſpondet; Primò, illum non eſſe abſolutum amorem, ſed conditionatum, quia ſemper includit virtualiter conditionem hanc, *ſi poſſim efficere quod promitto*; cúmque re ipsâ non poſſit, non erit re ipſa abſolutus actus. Hæc tamen ſolutio nullo planè modo ſubſiſtit, quia reducit rem totam ad ſolam vocem, quâ etiam videtur abuti.

P. Suarez notauit obiectionem citra ſe.

Eius ſolutio nō ſatisfacit.

Efficax voluntas ſecundùm quid debeat ponderari.

Pro quo aduerte, efficaciam, & (vt ſic dicam) generoſam determinationẽ voluntatis non ponderari ex his quæ poſteà re ipsâ præter omnem planè intentionem aut cogitationem volentis contingent, ſed ſolùm extendi ſecundùm id, quod actu re ipsâ homo noſcit, & proponit. Pono duos homines eodem modo cogitantes ſe certò & infallibiliter deprehenſuros dormientes in lecto ſuos hoſtes; pone eodem modo iudicantes ſe eos poſſe occidere; certè nemo dicat non poſſe tunc habere vtrumque æqualem volitionem efficacem occidendi illos, etiamſi vnus fortè re ipsâ non inueniat deinde hoſtem, vel in viâ caſu illi gladius amittatur, vel per vim detineatur, vel repentè moriatur: nemo enim efficaciam & abſolutum propoſitum hodiernum metietur ex eo euentu non præuiſo. Confirmo & declaro ita, vt nec quidem in modo loquendi poſſit eſſe dubitatio. Apud omnes hæc conſtituitur differentia inter volitionem abſolutam & efficacem Dei, & inter abſolutam & efficacem creaturæ, quòd illi nemo poteſt reſiſtere; hæc autem, quantumuis ſit omnino efficax, poſſit tamen fruſtrari, eique poſſit reſiſti: at, iuxta P. Suarez doctrinam, etiam creata volitio efficax, ſi abſoluta omnino ſit, non poteſt fruſtrari, neque poteſt ei reſiſti; quia ſi homo habiturus eſt qui ei reſiſtat, iam eo ipſo non fuit efficax in ſententia Patris Suarez; efficax enim non eſt niſi ex ſuppoſitione, quod nullum ſit futurum impedimentum; ex ſuppoſitione autem, quòd nullum tale ſit futurum, quis dubitat illi volitioni non poſſe reſiſti: ergo, iuxta eam ſolutionem, non poteſt etiam volitioni creatæ efficaci reſiſti: hoc autem quàm ſit abſurdum nemo non videt. Ecce ad quas anguſtias reducit vnum principium non benè diſcuſſum. Verùm, ne vocibus hæreamus, concedatur nobis vnus talis amor, qui ſit æquè bonus & laudabilis, quia, iuxta ipſum P. Suarez, bonitas & laudabilitas actus non deſumitur ab effectu, ſed ab affectu, & non curabimus multùm, an ſit vocandus amor omnino efficax, nec-ne.

Declaratur exemplo, ex euentu non præuiſo metiendã nõ eſſe efficaciam voluntatis.

Confirmatur ſolidiùs. Volitio efficax Dei & creaturæ in quo differant.

Quos P. Suarez impugnat nil dicunt contrarium.

Denique in eâ explicatione profectò nulla eſſe poteſt diſſenſio inter Patrem Suarez & illos quos refutat; nam illi expreſsè dixerunt, eum actũ non poſſe diu durare, nec hominem re ipsâ ſeruare totam legem, ſed ſolùm affectiuè per illum velle omnino id præſtare: concedit autem P. Suarez talem actum; & ob effectum, quo deinde carebit, dicit non eſſe dicendum abſolutum: hoc autem ad ſolam vocem reducitur, vt ſuprà inſinuaui. Secundò reſpondet, eum actum eſſe debilem & infirmum ad vincendas tentationes; quia qui in talem amorem prorumpit, vel non intelligit, vel non cogitat, quàm arduum habeat obiectum, ideóque poſteà adueniente occaſione, qui ſic fuerat affectus, facilè deſiſtit. Verùm neque hæc ſolutio placet: Primò, quia ſupponit falſum; potuit enim homo ille omnes eas difficultates tam benè ponderaſſe quàm ſi haberet gratiam; nam, vt ſupponimus, ille credit ſe illas poſſe ſuperare; ergo ex hoc capite non eſt vlla diſparitas. Secundò, non negant aduerſarij aliquam talem debilitatem eius amoris poſteà in effectu, imò multi eum vocant ex illo capite minùs perfectũ; ergo re ipsâ non diſſentit Suarez ab eis, quos oppugnare ſe putat. Vnde etiam obiter reiicio quod idem auctor nu. vlt. habet conſequenter quidem ad ſuum argumentum, abſolutè tamen minùs benè, ſcil. neque poſſe in naturâ lapsâ homini ſine ſpeciali auxilio amorem concupiſcentiæ Dei ſuper omnia concedi; quia etiam in tali amore eſt voluntas ſeruandi omnia mandata, vt ſuprà inſinuauimus: reiicitur, inquam, quia iam oſtendi quo pacto tale propoſitum naturaliter haberi poſſit; eſto ad executionem deinde reduci non poſſit ſine ſpeciali gratiâ: quod vltimum valdè diuerſum eſt à primo, vti poſſum per actum naturalem dicere, Volo ſaluari, & tamen ſaluari non poſſum niſi interuenientibus actibus in ſubſtantiâ ſupernaturalibus.

Alia ſolutio P. Suarez reiicitur.

Reiicitur obiter P. Suarez aſſerens homini lapsũ naturaliter habere non poſſe amorem concupiſcentiæ erga Deum naturalem.

SECTIO V.

Quid in hac quæſtione probabilius.

CONCLVSIO PRIMA: Amor naturalis Dei ſuper omnia non poteſt haberi in naturâ purâ aut lapsâ per longum tempus ſine auxilio gratiæ ſuperaddito. Hæc eſt communis inter Theologos; qui videri poſſunt apud Suarez cap. 33. & Vaſquez diſput. 194. 14.

Amor Dei ſuper omnia naturalis haberi nequit abſq. gratiâ. Inefficaciter id probatur ex Patribus & Concilijs.

Suarez meritò dicit hanc concluſionem non poſſe probari efficaciter ex Patribus aut Concilijs; nam omnia eorum teſtimonia, quæ amorem ſuper omnia dicunt per vires naturales fieri non poſſe, rectè explicantur de amore ſupernaturali. Contrarium putant quidam recentiores, eò quòd Arauſicanum cap. 25. impotentiam hanc amandi Deum ſuper omnia dicat ortam eſſe ex peccato; per quod inclinatum & attenuatum fuit liberum arbitrium, ita vt nequeat diligere Deum; vnde inferunt, Ergo ibi eſt ſermo de dilectione naturali; nam amorẽ ſupernaturalem nunquam potuit liberum arbitrium facere ſine gratiâ, etiã in naturâ integrâ. Hæc tamen auctoritas parum vrget. Primò, quia expreſsè Concilium ibi dicit, *Diligere & credere ſicut oportuit ad ſalutem*; certum autem eſt amorem naturalem, etiamſi ſit ſuper omnia, non eſſe *prout oportet* ad ſalutem; ergo non eſt de eo ibi ſermo. Præterea, ſi volumus facere vim in iis verbis, *impotentiam contractam ex peccato*, certum eſt, hanc impotentiam non prouenire per ſe ex peccato; nam in purâ naturâ eadem eſſet: ſunt enim vires naturæ lapſæ & naturæ puræ omnino eædem, vt & ipſi aduerſarij fatentur. Reſpondeo ergo illi loco, ideò à Concilio dici contractam per peccatum eam debilitatem; quia per peccatum homo amiſit auxilia gratiæ, quibus eleuabatur ad faciendum actũ amoris Dei ſuper omnia: de quo ibi Concilium: quia autem ea gratia licet ex liberali donatione Dei erat tamen iam facta quodammodò propria & hæreditaria homini in eo ſtatu ante peccatum, ideò dicebatur voluntas ſine noua gratia, ſcilicet ſine diſtincta ab originali iuſtitiâ potuiſſe efficere amorem illum ſuper omnia & ſupernaturalem.

Allata auctoritas Arauſicani non multùm hic vrget.

Impotentia amandi Deũ ſuper omnia non prouenit per ſe ex peccato.

Meliùs ergo probatur noſtra concluſio communi auctoritate Theologorũ, & ex dicendis de graui tentatione infrà; non enim poteſt quis diu durare in amore Dei ſuper omnia niſi ſeruando omnia præcepta ei amori contraria, vel niſi vincendo tentationem aliquam grauem, ex his quæ paſſim in hac aut illa materia occurrunt, vt ex dicendis ſectione ſequenti clariùs conſtabit.

Cõcluſio probatur cõmuni Theologorum ſenſu.

CONCLVSIO SECVNDA: Per aliquod breue tempus, non attendendo in particulari ad omnia quæ poſſunt occurrere, putarem poſſibilem eſſe amorem Dei ſuper omnia. Hanc ſententiam Molina in Concordia q. 14. a. 13. diſp. 14. membro 2. 15.

Poſſibilis tamen videtur amor Dei ſuper omnia naturalis breuiſſimo tẽpore durans.

dicit

dicit eſſe celebrem inter Scholaſticos: pro qua membro 5. multos retulerat, maxime D. Thom. addens ſe ex antiquioribus nullum vidiſſe qui illam neget, vno Maiore & Gregor exceptis: membro vero quinto reſpõdet aliquibus argumentis, quæ obiici contra illã poſſunt: infrà verò diſp. 19. memb. 2. fuſiùs eius probabilitatem deducit, illam ex Anſelmo, Auguſtino & Hieronymo confirmans: membro verò 3. aliqua pro illa argumenta deducit, quæ poſteà, in contrariam tamen magis propendens, dicit vix poſſe ſufficienter ſolui; ſaltem ſe id præſtare poſſe diffidit. Eam tenuit Sotus in 4. diſt. 27. q. 2. art. 5. & 2. Canus in relect. de Pœnitentia fol. 121. in editione Salmanticenſi, Caietanus q. 5. de Contritione, Scotus in 4. diſt. 54. quæſt. 2. Gabriel in 3. diſt. 27. q. 1. & in 4. diſt. 14. q. 1. art. 2. concluſ. 5. & art. 3. dubio 2. cum Ockamo & Aliaco apud Marſilium in 4. q. 10. art. 1. parte 2. Paludan. in 4. diſt. 14. quæſt. 2. & Richard. eadem diſt. art. 4 q. 1. & in eam ra. ipſa, vt oſtendimus, conſentit Suarez, etiamſi in modo loquendi de voce, qua amor illa nominandus eſt, videatur contrarius: illam etiam tenent multi recentiores in manuſcriptis.

Amor nõ diu durans vocari non poſsit abſolutus amor. Ante cuius probationem aduertendum, à nonnullis fieri hîc quæſtionem de nomine, dum hunc amorem ad breue tempus durantem nolunt vocare perfectum & abſolutum, eò quòd non ſufficiat ad conſeruandum hominem diu ſine peccato: ſed hæc (vt dixi ſuprà contra P. Suarez) eſt quæſtio de voce, quia ille amor eſt talis, quia, ſi eſſet in ſupernaturali ordine, ſufficeret ad iuſtificationem: & de facto in multis caſibus amor noſter ſupernaturalis ſuper omnia, occurrente graui tentatione, perit; non tamen propterea, quando extitit, non fuit verus amor & ſufficiens ad iuſtificationem.

Probatur concluſio Secũda. Noſtra ergo concluſio probatur (quidquid ſit de modo loquendi;) non enim repugnat, vt ex concurſu ordinario cauſarum aliquis cognoſcat Deum intensè, & illum amet; præterea vt non occurrant illi tunc in particulari tentationes graues, & pericula, quæ debeat ſuperare, ſi Deũ amat ſuper omnia: cur ergo tunc non poterit eum amorem habere etiam moraliter? Reſponderi poteſt huic rationi ex P. Suario ſuprà num. 17. eum amorem non eſſe vniuerſalem, quia ſolùm vult placere Deo, quantum ſibi eſt poſſibile, cùm autem non poſſit placere in omnibus per proprias vires, non poteſt etiam propriis viribus id velle.

Reſponſio in oppoſitum ex Patre Suario.

16\. *Reijcitur ea reſponſio dupliciter. Poteſt quis naturali actu velle id, quòd ſolùm ſupernaturaliter poteſt efficere.* Duplici ex capite reiicitur hæc ſolutio: Primò, quia licet quis propriis viribus non poſſit aliquã rem exequi, ſi tamen ſciat ſibi non defuturas alienas vires, poteſt efficaciter velle id efficere; ergo licet homo ſciat non poſſe ſe viribus naturæ tentationes omnes ſuperare, quia tamen ſcit adfuturas ſibi de facto gratiæ vires, poterit etiã naturali actu velle vincere eas tentationes, & conſequenter amare Deum ſuper omnia: ſicut ſi quis haberet virtutem ſupernaturalem faciendi miracula, poſſet per actum naturalem dicere, Volo eã virtute vti. Secundò diſplicet, quia poteſt (vt dixi) ex inaduertentiã ignorare tentationes graues quæ poſteà occurrẽt; imò poteſt ex ignorantiã putare eſſe ſibi poſſibile eas ſuperare; & conſequenter tunc poterit habere actum amoris Dei ſuper omnia quantum eſt ex parte ipſius hominis efficaciſſimum, eſto poſteà in re, occurrẽte graui tentatione, non poſſit eam ſuperare, & durare in eo amore: ille enim homo in eo caſu, quãtum eſt ex ſe, tam perfectè Deum amauit, & promiſit mandatorum obſeruationem, quàm ſi illi hæc eſſet re ipsâ omnino poſſibilis: ideò ſi ille actus fuiſſet in ordine ſupernaturali, omnino ſuffeciſſet ad iuſtificationem, vt paulò antè dixi.

Prima obiectio. Obiicies Primò, ex hac concluſione aperiri viam, vt concedantur multa viribus arbitrij, quæ communiter negantur à Theologis; poteſt enim hoc modo dici, hominem adultum per longum tempus ſeruare poſſe totam legem ſine auxilio ſpeciali gratiæ, ſi per longum tempus nulla occurrat grauis difficultas; ſicut ob eundem defectum occurſus difficultatis dicimus poſſe haberi amorẽ ſuper omnia aliquando. Reſpondeo Primò difficultatem eſſe communem; nam impoſſibilitas ſeruandi per longum tempus legem nullã occurrente graui tentatione non poteſt reduci ad impoſſibilitatẽ amoris: non enim eſt neceſſarium ad ſeruanda præcepta occurrentia habere propoſitum efficax numquã peccandi, ſed ſufficit, ſi hîc & nũc nolit peccare. de vniuerſali verò propoſito nihil cogitet; multò ergo minùs erit neceſſariũ vt illud propoſitũ ſit ex amore Dei ſuper omnia. *Fortè hoc obſequens non eſt abſurdum.* Reſpondeo ergo, fortè in conſequenti illato non eſſe abſurdum, nec à Patribus id negatũ: loquuntur enim ordinario modo, quando aliquæ graues tentationes occurrunt. Quòd ſi in hoc eſt ſpecialis difficultas, de quã infrà, nõ propterea in amore Dei idem nos dicere cogimur.

17\. *Secunda obiectio.* Obiicies Secundò, Ergo poteſt homo ſine auxilio gratiæ ſe diſponere ad remiſſionem peccatorũ. quòd ſi reſpondeatur id nõ fieri, quia amor ille non eſt ſupernaturalis; contrà vrgebis, Ergo ea impotentia non oritur ex debilitate naturæ, prout videtur docere Arauſicanum. *Suprà reſpõſũ eſt ad hunc locum Concily Arauſicani.* Iam reſpondi ſuprà huic loco Arauſicani, oſtendens illud loqui de amore ſupernaturali; quod certo certius eſt, eò quòd dicat, per illum amorem diſponi hominem ad iuſtificationem.

Tertia obiectio. Obiicies Tertiò: Homo relictus ſuis viribus numquam amat obiectum aliquod non ſenſibile plus quàm ſeipſum; ergo non poteſt Deum amare ſuper omnia, & velle illi in omnibus placere ſine limitatione. Reſpondeo Primò multa inſenſibilia amari ab homine vehemẽtiſſimè: ita amatur honor, qui non percipitur per ſenſus, & vindicta, & alia ſimilia: *Multa homo amat quæ nullo ſenſu percipit.* quòd ad Deum autem attinet non oſtenditur hîc vlla repugnantia; cùm enim cognoſcatur digniſſimus amore ſuper omnia, cur non poterit voluntas illum ſic amare, quando, vt dixi, non proponuntur illi homini in particulari ea quæ poſſint eum deterrere: hoc enim concedo huic obiectioni, ſcilicet ſtante ea propoſitione explicita, non poſſe haberi talem amorem.

Poteſt in aliquo caſu naturaliter haberi amor concupiſcentiæ Dei ſuper omnia. Conclvsio vltima: A fortiori poteſt homo in aliquo caſu habere amorem concupiſcentiæ Dei ſuper omnia, quo illum amet propter beneficia ſibi collata, & quæ ab ipſo conferri poſſunt. Probatur ex dictis, nam iſte amor non habet in ſe maiorem difficultatem quàm amor amicitiæ; imò, quia habet motiuum magis proprium ipſi homini amanti, faciliùs poteſt haberi. Non diſputo iam, an talis amor, ſi eſſet in ordine ſupernaturali, pertineret ad habitum ſpei, an ad alium diuerſum; hoc enim eſt extra noſtrum inſtitutum, & ſpectat ad materiã de ſpe. Suppono itẽ poſſe eſſe talem amorem ordinis ſupernaturalis; *Talis Amor poſſet eſſe ſupernaturalis.* tum quia etſi ad actum ſupernaturalem requiratur motiuum ſupernaturale, poteſt hîc reperiri, ſi propter beneficia ſupernaturalia à Deo accepta illum amem ſuper omnia; tum quia etiam erga

moriuum & obiectum purè naturale poteſt eſſe actus ſupernaturalis; de quo infià.

Amâs Deum ſuper omnia actu ſupernaturali ſimul elicit actum amoris ſuper omnia naturalem.

Poſſet hic quæri, an de facto in homine amãte Deum ſuper omnia actu ſupernaturali detur ſimul amor naturalis ſuper omnia. Similem difficultatem ſuprà tetigi agens de bono opere morali; vbi dixi probabilius eſſe dari de facto eos duos actus: quod ad amorem Dei ſuper omnia extendendum videtur.

18. Obiicies tamen ſpecialiter, Amor Dei requirit auxilia gratiæ, etiamſi naturalis ſit; ad quid ergo Deus dabit duo auxilia diuerſa, vnum pro amore ſupernaturali, alterum pro naturali? Reſpondeo Primò ex dictis à nobis, non ſemper talem amorem pro breui tempore indigere auxilio gratiæ. Secundò, quando datur cognitio ſupernaturalis,

Superatâ auxilys gratia difficultate poteſt voluntas viribus ſuis elicere amorẽ naturalem Dei ſuper omnia.

qua ſuperatur difficultas, quæ in illo amore eſſe poterat, tunc naturam ipſam poſſe ſine nouo auxilio elicere naturalem amorem Dei ſuper omnia; vt in natura integra ipſimet aduerſarij fatentur: eo enim ipſo quòd tunc per auxilia gratiæ ſedabantur paſſiones, & difficultates extrinſecæ minuebantur, natura ipſa propriis viribus cum generali concurſu poterat efficere talem amorem; ergo illa natura eadem, etſi lapſa ſit, dummodò per auxilia ſupernaturalia & inſpirationes, ac illuminationes, &c. hîc & nunc difficultas amoris Dei ſuper omnia vincatur, poterit prodire in amorem naturalem ſuis viribus, & in ſupernaturalem per vires infuſas.

Difficilior obiectio.

Obiicies, difficiliùs ex noſtra ſententia ſequi, in naturâ lapsâ, habente vires per Chriſtum, poſſe eum amorem fieri etiam frequentiſſimè ſine vllo auxilio ſpeciali in ordine ad illum; nam homo Catholicus ſcit ſe poſſe abſolutè totam legem ſeruare, licet non viribus propriis, ſed Dei; quas tamen ſcit ſibi eſſe paratas; ergo datâ hac cognitione ſine nouo auxilio gratiæ natura poterit prodire quandocumque in talem amorem. Nec

Occurritur.

dici poteſt debere eſſe gratiam quæ tentationes impediat, ne per illas reddatur impoſſibilis moraliter amor; hoc, inquam, dici non poteſt; nam tentationes non ſemper occurrunt; ſæpè enim multæ ſunt morulæ ſine vlla graui tentatione; alioquin neque vllum aliud bonum opus morale fieri poſſet, niſi rariſſimè: quod contrarium eſt iis quæ ſuprà diximus; nam etiam tales tentationes, ſi ſemper occurrerent, redderent difficillimum moraliter illud bonum opus, ergo cùm gratia, quæ poſteà requiritur ad ſeruandam legem, non ſit neceſſaria ad eliciendum eum amorẽ (vt oſtenſum eſt) abſolutè poterit ſæpiſſimè talis amor haberi ſine vllâ gratiâ. Reſpondeo Primò negando ſequelam, quia ſaltem debet eſſe aliqua ſpecialis gratia; quæ efficiat, vt rarò ei homini proponantur difficultates, quæ illum terreant. Reſpondeo Secundò, etiamſi concedamus conſequens illud, non tamen eſſe contra ea quæ diximus, vel vllo modo abſurdum; etenim in eo caſu iam præcedit gratiæ auxilium, licet non vt actu exiſtens, ſaltem vt futurum; id quod ſufficit ad habendum talem amorem. Et ita videtur D. Thomas rem hanc explicuiſſe 1.2.q.109.art.3.fine corporis, dum ait hominem in naturâ lapsâ ad habendum eum amorem indigere præciſè gratiâ ſanante naturam, ad obſeruationem ſcilicet præceptorum: ſanata autem profectò dici poteſt natura, eo ipſo quòd parata ſint auxilia ad vincendas deinde eas difficultates; ergo iam præcedit gratia Dei ad eum amorem, licet (vt ſic dicam) non ſit ea gratia pro illo ſpecialiter magis quàm pro aliis bonis operibus aut pro victoria tentationum præparata: de quo Theologi negantes ſine gratia talem amorem non fuêre ſoliciti. Circa gratiam, quæ communiter requiritur ad habendum iſtum amorem Dei ſuper omnia, diſcurrendum eſt, ſicut de gratia requiſita ad tentationes vincendas infrà diſcurremus, eam ſcil. non eſſe ſupernaturalem quoad ſubſtantiam, ſed ſummùm quoad modum; quatenus Deus ſpeciali prouidentia ita diſponit cauſas naturales, vt nec vehemens tentatio inſurgat, nec grauis occurrat difficultas, & aliunde valdè perfecta excitetur cognitio de bonitate Dei & malitia peccati: quæ omnia poſſunt eſſe in ſubſtantia naturalia, etiamſi ſimul ſine ſpeciali prouidentia numquam concurrant.

Gratia communiter requiſita ad habendum amorẽ naturalem Dei ſuper omnia non eſt ſupernaturalis quoad ſubſtantiam.

DISPVTATIO XL.

De gratiâ neceſſaria ad vincendas tentationes ſeorſim ſumptas.

POST explicatam neceſſitatem gratiæ ad opara bona naturalia, explicanda occurrit eiuſdem neceſſitas ad vitandum peccatum: licèt enim ſæpè prius ſit vitare peccatum quàm opus bonum facere, quia tamen multa ſunt opera quæ fiunt ſine occaſione peccandi, priùs viſum fuit agere de operibus bonis, deinde de victoria tentationis. Obſeruo autem Primò, de tentatione poſſe nos dupliciter loqui, vel ſolùm diuiſiuè de vna aut altera, aut certè de omnibus ſeorſim ſumptis; vel collectiuè, ſeu de omnibus ſimul ſumptis. De hoc ſecundo ſenſu agetur ſequenti diſputatione, in hac verò de primo. Obſeruo Secundò, tentationem etiam ſeorſim ſumptam poſſe eſſe leuem & grauem, & vtramque contra præceptum affirmatiuum & negatiuum, naturale & ſupernaturale: ſi tentatio ſit contra præceptum ſupernaturale affirmatiuum, certum eſt non poſſe ſine gratia etiam in entitate ſupernaturali vinci; non enim vincitur tunc, niſi faciendo eum actum præceptum; ille autem actus, quia ſupernaturalis eſt, non poteſt fieri ſine gratia, ergo nec tentatio ſine eadem gratia vinci; non eſt ergo nobis quæſtio de his, ſed de tentationibus contra præcepta naturalia. 1.

Tentationes ſumi poſſunt diuiſiuè & collectiuè.

Victoria tentationis contra præceptũ ſupernaturale affirmatiuum, præſupponit gratiã in entitate ſupernaturalem.

SECTIO I.

Quid de leui tentatione.

NOmine leuis tẽtationis intelligo illam, quæ parum in ſe hominem vexat aut parum attrahit, ſiue ſit in ordine ad peccatum graue, ſiue in ordine ad leue. 2.

Leuis tentatio eſt quæ hominem tenuiter allicit.

SVBSECTIO I.

Duæ oppoſitæ ſententiæ proponuntur, & affirmans eligitur.

AVctores nullum opus bonum morale ſine gratia fieri poſſe ſentientes, etiam opinantur

Qui negant ſine gratiâ

vllum bonum opus morale fieri poſſe, non tenentur negare, poſſe aliquã leuem tentationem abſque gratiâ vinci.

tur conſeqoenter, nullam tentationem ſine gratia vinci poſſe: verùm ego arbitror adhuc eos non teneri ex priori doctrina ad hanc ſecundam, imò debere multos ex illis dicere poſſe ſine gratia ſoperari aliquam tentationem, vt P. Vaſq. qui cùm ſentiat poſſe dari actus indifferẽtes in iodiuiduo, & hi aliunde, quia boni oon ſunt, non requirant gratiam, debet concedere, poſſe actu indifferenti noo orto ex gratia aliquam ſuperari tẽtationem, Sed quidquid de hoc ſit, oonnulli moderni nobiſcum admittentes contra eum auctorem opus aliquod bonum ſine gratia, dicuot tamen nullam tentationem, quantumuis leuem, poſſe ſine gratia per Chriſtum vioci. Primum eorum foodamentum eſt, quòd ex mente Patrum illa dicatur gratia per Chriſtum, quæ eſt gratia ſanans in ordine ad ſalutem: atqui victoria coiuſlibet teotationis eſt gratia perfectè ſanans ad ſalutem; ergo illa debet eſſe ea gratia per Chriſtum. Secundum deſomont ex aliquibos Patrum & Coociliorum auctoritatibus, quibus ea doctrina videtur expreſſa. Hæc tamen ſententia mihi omnino diſplicet, & arbitror planè inconſeqoenter hos auctores loqui, vt ex dicendis conſtabit; vbi ſimul quæ pro ſe teſtimonia afferunt diſſolnemus.

De facto ſæpè vincitur leuis tentatio ſine gratiâ per Chriſtum

Dicendum igitur eſt leuem aliquam tentationem poſſe vinci, & etiam de facto ſæpè vinci ſine gratia per Chriſtum. Ita expreſsè Sotus lib. 1. de Natura & gratia cap. 21. Vega io Opuſculo de Iuſtificatione q. 12. Medina cap. 2. q. 10. art. 1. Valentia hîc q. 1. puncto 3. Tanner. q. 3. dubio 4. & fuſiùs P. Suarez ſuprà cap. 23. à num. 13. vbi pro illa multos alios refert auctores: eſtque communis inter recentiores: expreſsè eam tradidit D. Thomas in 2. diſt. 28. q. 1. art. 2. ad 6. & in primis ſupponendum eſt, vt explicatis terminis per ſe notum, phyſicè loquendo, ſine gratia Chriſti poſſe teotationem vinci, quia ſine gratia Chriſti poteſt homo peccare, quando eſt tentatio; hanc propoſitionem nemo negat; ergo ſine ea gratia poteſt noo peccare; quia poſſe peccare eſſentialiter dicit potentiam ad non peccandum: peccatum enim eſſentialiter petit eſſe liberum, ergo debet poſſe omitti; alioquin licet fieret res in ſe mala, propriè noo peccaretur, ergo. Hæc autem potentia ad non peccandum minimùm debet eſſe phyſica, hoc eſt, vt abſolutè, naturaliter loquendo, poſſit homo non peccare: in quo puncto, vt dixi, explicatis terminis nulla poteſt eſſe difficultas.

phyſicam potentiam vincendi tentationem dari ſine gratiâ Chriſti ex terminis notum.

Dices, Patres & Concilia abſolutè docent eſſe impoſſibile ſeruare dio ſine gratia totam legem, & reſiſtere grauibus tentationibus; ergo non habemus ad id potentiam phyſicam. Nonnulli propterea dixêre, ſine gratiâ nec phyſicè poſſe nos reſiſtere, peccare tamen ſuccumbendo, quia ſemper gratia adeſt, quæ iuuat. Hæc tamen doctrina noo eſt ad rem, qoia Patres ſupponuot nos ſine gratiâ poſſe peccare eis teotationibus cedendo; ergo tunc ſine gratiâ ſupponunt libertatem; ergo ſupponunt potentiam ſaltem phyſicam ad reſiſtendum.

Patres ſuppoſuerunt potentiam phyſicã abſq; gratiâ.

3.
Patres negauêre hominem ſine gratiâ habere potentiam moralẽ reſiſtendi.

Meliùs ergo reſpondetur, Patres meritò explicari per impoſſibilitatem moralem; nam licet nõ ſufficiat quæuis difficultas, vt abſolutè dicatur res impoſſibilis; ſi tamen ea ſit tanta vt numquam contingat id fieri, meritò dicitur impoſſibile: & in hoc ſenſu intelligendi ſont, quando contra Pelagium docent gratiam Dei dari non ſolùm ad facilè, ſed etiam ad ſimpliciter poſſe, id eſt ad poſſe moraliter ſeruare totam legem. Hac ergo veritate ſtatutâ, quæſtio præſens eſt, an, moraliter loqoendo, etiam ſit poſſibile tentationem aliquam vincere. In quo ſenſo defendo communem ſenteotiam affirmatiuam, eámq; Primò probo, quia Patres etiam illi, qoi maximè videotur contrarium ſentire, ita limitant ſuam ſeotentiam, vt non abſolutè omnem tentationem dicant inſuperabilem, ſed vt plurimùm grauiores & multas ſimol. Ita expreſsè Hieronymus lib. 3. Contra Pelagianos his verbis: *Hoc & nos dicimus, poſſe hominem non peccare, ſi velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporeâ, quamdiu intentus eſt animus.* & infrà: *Sed hoc pro modo & tempore & conditione fragilitatis humanæ; nec quia ad breue poſſum, cogis me vt poſſim iugiter.* Idem etiam docuit Chryſoſtomus, de quo paolò pòſt in ſolutione obiectionum cootra nos. Auguſtinus item, cùm protuliſſet alibi abſolutè eam propoſitionem, qoam Baius rigoroſè intellexit, quamque Pius V. & Gregorius XIII. reiecerunt, ſcilicet, *liberum arbitrium hominis lapſi ad non peccandum nihil valere*; libro tamen de Perfectione iuſtitiæ cap. 2. eam limitaoit addendo particulam *parum*; *In naturâ vitiatâ parum eſſe ad non peccandum voluntatis arbitrium.* Secundò eam probo contra aduerſarios retorquendo eorum argumenta; nam opus booum, quo quis adimplet præceptum v. g. reſtituendi id quod datum ſibi fuerat mutuò, oon minùs hominem à peccato, iuxta horum doctrinam, liberat qoàm victoria teotationis: item per illam reſtitutionem factam ſine victoriâ teotationi non minùs homo continet pedes ſoos à malo, quàm vincendo vel reſiſtendo tentationi; atqui, hoc non obſtante, hi eom quibus ago concedunt poſſe opus naturale bonum, etiam quo impleatur præceptum; fieri ſine gratia ſpeciali; ergo eodem modo concedere id debent de victoria tentationis. Cooſequentia eſt euidentiſſima; nam omnia iſtorum fundameota reducuntur ad hoc, quòd victoria teutationis ſanat perfectiſſimè ad ſalutem; &, quod aliqui Patres videntor dicere, oon poſſe nos pedes noſtros à falſitate & iniuſtitia frænari; ergo ſi hoc reperitur in opere bono adimplente præceptum ſioe tentatione vlla, eadem erit de vtroque ratio. Porrò id reperiri oſtendo euidenter; nam ideò præcisè omnis victoria teutationis ſanat ad ſalutem, quia fugit peccatum, quod impedit ſalutem; quod ſi etiam addere aliquid vis, dic, quia fugit peccatum operando ſimul benè: at hoc ipſum ſine vllo diſcrimine reperitur in ea reſtitutione pignoris dati mutuo; per eam enim vitatur peccatum, quod eſſet, ſi non reſtitueretor; imò & vitatur cum fructu, ſeu per opus bonum: itẽ etiam pedes tenẽtur ab ioiuſtitia & falſitate, prout loquũtur Patres ab his citati: ergo eadem planè ratio eſt io vtroque.

Est potentia moralis in homine vincẽdi aliquam tentationem.

Retorquentur argumẽta aduerſariorum.

4.
Fundamenta aduerſariorũ reducuntur ad duo capita.

Limitabuot hi fortè ſuam doctrinam anteà abſolutè traditam, dicentque, etiam nullum opus bonum morale, quo impleatur præceptum, fieri poſſe ſine gratia per Chriſtum: ſed hoc facillimè impugnatur, tum quia ſi ego ſine gratia poteram dare liberaliter Petro meum librum, quis prudens dicat, me ſine gratia oon poſſe eumdem librum illi reddere, ſi ab eo ego illum mutuò accepiſſem? cùm ex eis terminis conſtet, grauius multò eſſe & difficilius hominem dare alteri ſua, quàm reddere quæ ab eodem vt videret, aut vt aliquamdiu vteretur, accepit. Certè tam eſt hoc ex terminis notum, vt non videam quomodo negari id apparenter poſſit.

Non poſſunt aduerſarij limitare ſuam doctrinam.

Secundò

Aduerſarij inconſequẽter loquuntur, dũ nobis SS. Patres obyciũt, quos ipſi prius pro nobis explicuêre.

Secundò eamdem ſeptentiam reiicio, quia cùm hi auctores agentes de bono opere morali explicuerint multas Patrum propoſitiones, quibus vniuerſaliter docebant, nos non poſſe vllum bonum opus facere ſine gratia Chriſti, dixerintque non omnia opera bona ad ſalutẽ conducere, non video, quomodo iam hi poſſunt pro ſe citare alia loca Patrum; etiamſi vniuerſaliter hi dicant, nos nõ poſſe vincere tentationẽ ſine gratia per Chriſtum; nónne hi debuiſſent notaſſe ſe de inconſequentia & à Vaſquez & à nobis poſſe redargui? à Vaſq. quidem, qui meritò dicet, Si nullam victoriam tentationis vis agnoſcere, quæ non ſit ad ſalutem, nec facis diſtinctionem victoriæ purè naturalis & victoriæ aliquo modo vtilis ad ſupernaturalem finem, cur eam diſtinctionem facis in ipſis bonis operibus? præſertim cùm meritò poſſit dicere Vaſquez, maiorem eſſe rationem, abſolutè loquendo, de opere bono quàm de victoria tentationis, quia opus bonum ex conceptu ſuo dicit eſſe aliquid gratum Deo eique placens; victoria autem tentationis poteſt eſſe per actum indifferentem.

Quomodo Vaſq. eos argueret inconſequentia.

In ſuo cõceptu nobilius quid dicit opus bonũ quàm victoria tentationis.

5\. *Confirmatur amplius, eodẽ modo loquendum eſſe de opere bono morali ac de victoria alicuius leuis tentationis.*

Ampliùs id confirmo; nam in infideli, quòd reſtituat equum v.g. ſuo domino, & quòd ſoluat ſuis famulis aut operariis, etiamſi ſit fuga peccati, nõ magis poteſt de facto conducere ad ſalutẽ, quàm ſi aliquid ex ſupererogatione faceret, imò multò minùs; quia, cæteris paribus, ſi Deus deberet moueri ad benefaciendum ei infideli, eumq; vocandum ad fidem, quis poterit negare, potentius eſſe opus illud, quo ille infidelis pauperi gratis daret è ſuo eleemoſynam, quàm ſi eidem pauperi reſtitueret pecuniam, quam ab ipſo ſolùm vt eam intueretur acceperat? Vnde euidenter oſtendo, de facto ad ſalutem non minùs conducere opus bonum morale liberum, ſeu quod ſine peccato omitti potuit, quàm quod non niſi peccando, & conſequenter eodem modo loquendum de opere, quo vincatur leuis aliqua tentatio: imò ex hoc capite etiamſi tentatio eſſet grauis, ecce quo pacto hi à Patre Vaſquez de inconſequentia redargui poſſent.

A nobis arguuntur dicti auctores inconſequentia.

A nobis verò eodem etiã modo argui poſſunt vertendo ſic argumenti formam in contrarium: Tu explicas vniuerſales propoſitiones Patrum de opere conducente ad ſalutem; dicis autem non omnia eſſe conducentia; cur ergo eodem modo non dicis de victoria tentationum, cùm (vt oſtenſum eſt) eadem planè ſit quoad hoc ratio de bono opere ac de ea victoria, & idem modus loquendi Patrum.

Svbsectio. II.

Ampliùs reijcitur contraria ſententia, & confirmatur noſtra.

6\. *Auctoritates Patrũ vrgent etiã in victoriâ tentationis per opus indifferens.*

Tertiò eam ſententiam ſic reiicio, quia in reſiſtentia tentationis per opus indifferens omnia argumenta & auctoritates Patrum, quæ pro ſe hi afferunt, eamdem habent vim: atqui ea reſiſtentia fieri poteſt ſine gratia per Chriſtum; ergo hæc argumenta nihil probant de ea victoria. Reſpondent huic argumento Primò, non dari opus indifferens in indiuiduo. Sed contrà, quia contrarium oſtendimus ſat efficaciter tertio Tomo in materia de actibus humanis, cum P. Vaſq. Contrà Secundò, quia licet non dentur indifferentes, punctum tamen hoc de neceſſitate gratiæ ad reſiſtendum tentationi non pendet vllo modo ab ea ſententia, vt per ſe patet. Reſpondent Secundò, Etiamſi ea victoria per actum indifferentem concedatur, non tamen eſſe de ea eamdem rationem quæ de victoria per actum bonum; nam fugere peccatum per actum indifferentem non ſanat perfectiſſimè hominem ad ſalutem, ſic verò fugere per actum bonum. Verùm hæc ſolutio non cõtinet niſi pura puta verba, in re autem nihil dicit. Rogo enim quid ſit *ſanare perfectiſſimè ad ſalutem:* ſi dicas eſſe vitare peccatum, quod ſalutem æternam impedire poterat, malè negas id fieri per actum indifferentem; nam quantum ad punctum vitandi peccatum, & non impediendi ſalutem, procul dubio iam perfectè homo aufert impedimentum ſalutis æternæ, dum aufert peccatum per actum indifferentem, quàm ſi per actum amoris Dei ſuper omnia idem impediret. Si verò dicas, *ſanare ad ſalutem perfectiſſimè* eſſe non ſolùm impedire peccatum, ſed benè operari. Contrà, quia hæc bona operatio, prout quid condiſtinctum aut ſuperadditum peccati fugæ, non eſt ad ſalutem, quia non meretur aliquid de ſalute (vt hi ipſi fatentur) nec noua auxilia, nec gratiam, nec aliquid aliud; ergo non meliùs ſanat ad ſalutem actus indifferens vitans peccatum, quàm actus naturalis bonus idem peccatum vitans.

Diffi ultas de neceſſitate gratiæ nõ pẽdet à lite, an dentur actus quos ipſi prius indifferentes in indiuiduo.

Solutio aduerſariorum dat verba pro re. Quid ſit ſanare perfectiſſimè ad ſalutem.

Confirmatur euidenti exemplo.

Confirmo hoc euidenter; idem enim quoad punctum hoc reperitur in fugâ peccati per duos actus, vnum indifferentem, & alterum bonum, factum tamen ſine tentatione; æquè ac ſi per vnicũ actum fuiſſet præſtitum vtrumque: atqui illi duo actus non ſanant perfectiſſimè ad ſalutem, ergo neque hic; vel certè ſi hic ſanat, etiam illi; ergo ſicut dicis duos potuiſſe fieri ſine gratiâ Chriſti, ita etiam poterit & hic. Probo maiorem, in quâ ſolâ eſt difficultas, quia in actu, de quo loquimur, duo ſunt, fugere peccatum, & operari benè moraliter ſeu conformiter ad regulas rationis: atqui hæc eadem ſunt in duobus actibus, vno indifferenti, quo peccatum vitatur, & alio bono conformi regulis rationis Neq; quidquam ad hoc conducit, quòd fiat per vnũ vel per duos actus: ſemper enim ea duo reperiuntur. Iam nunc addo, etiam in victoriâ tentationis ad peccandum mortaliter, ſi ea victoria obtineatur per actum peccaminoſum venialiter, eamdem eſſe difficultatem, quam hi in actu bono ponunt; nam peccatum veniale non priuat vllo modo vita æterna; ergo fugere mortale, etiamſi fiat per veniale, eſt ſanare etiam ad vitam æternam: quis autem dicet illam victoriam per actum peccaminoſum eſſe per Chriſtum?

Peccato veniali fugere mortale nõ eſt gratia per Chriſtum.

Probo autem ratione à priore meam ſententiã explicando quid ſit tentatio (quod nullo modo videntur hi auctores conſideraſſe:) eſt ergo 7. *Explicatur quid ſit tentatio.*
tẽtatio quælibet propoſitio bonitatis in obiecto malo trahentis ad ſe: hoc enim ſolo modo tentat diabolus excitando in hominibus cognitionem eius delectabilitatis: hoc modo vnus homo alterũ tentat ſuo conſilio, verbis, &c. proponendo illi rationes, quibus moueatur ad id faciendum: nec eſt alius modus ordinarius tentandi propriè, niſi etiam motus inſurgentes in carne tentationes voces; hi tamen non ſunt vniuerſales in ordine ad omnem materiam; & etiam reducuntur ad talem propoſitionem bonitatis. Iam hinc clarè apparet quàm parum auctores hi ſibi conſtent, dum nobiſcum anteà docuerunt, poſſe fieri bonum opus liberum ſine gratia per Chriſtum, nunc verò negant poſſe vinci vllam quantumuis

leuem

Omne opus bonū morale quia liberum ſit cū aliquâ tentatione.

lenem tentationem ſine ea gratiâ; etenim ex immediatè ante dictis conſtat, omne opus bonum morale, eo ipſo quòd liberum ſit, fieri cum aliquâ tentatione; nam eo ipſo quòd liberum eſt illud opus, proponitur in carêria illius aliqua bonitas, vel aliqua moleſtia in ipſo opere: ea autem propoſitio eſt tentatio aliqua, & quò maior fuerit bonitas propoſita in carêtia operis, eò maior erit tentatio: ergo hæc doctrina planè eſt ſibi repugnans Propterea reiicitur eadem ratione, qua ſuprà in ſimili de aliquo bono opere morali argumentati ſumus; quia videtur impoſſibile hominē longo tempore in omni planè occaſione, in qua allicitur ab obiecto malo, illi conſentire, & nec vel ſemel ſe frænare, vel numquā omittere mendacium vllum ex omnibus quæ illi occurrunt, nec actum vllum turpem non appetere, nec vllam exercere iniuſtitiam, &c. Quæ omnia habent locum, etiamſi homo aliquam tentationem vel ex propoſitione obiecti, v.g. ex alterius precibus, vel aliunde ſentiat; non enim eſt morale, vt talis à Deo videatur in omni planè occaſione ſuccumbens; quòd v.g. nulla vxorata femina marito ſeruans vel ſemel fidem, ſed omnibus planè adulteriis conſentiens præuideatur per ſcientiam mediam, &c.

Nō eſt morale, vt homo ſine gratia in omni occaſione cuiuſuis leuiſſima tentationi labatur.

Teſtimonia SS. Patrū fauentia bono operi morali naturaliter exercēdo etiā fauent victoria leuis alicuius tentationis. Gētiles verè vincunt tentationem, ſed inutiliter.

Ex his conſtat, omnia loca Patrum, quæ ſuperiùs pro bono opere morali adduximus, etiam ſauere eodem modo huic puncto, quia nullum bonū morale fit, vt dixi, ſine aliqua tentatione. Auguſt. verò citatus ab aduerſariis lib. 21. de Ciuitate Dei, ca.26. nihil habet; ego certè nihil ibi de hac re inuenio; erratum fortè eſt in citatione; alibi tamen docet, Gentiles ſuperare tentationem ſine Chriſto, id tamen non fieri ſincerè. Quæ limitatio intelligenda eſt eo modo quo de bonis operibus Gentilium dixerat non eſſe ſincerè bona; per quod tamen non reiicit veram victoriam; ſed quia inutilis ea eſt ad finē vitæ æternæ, eam non vocat ſinceram; ſicuti eorum opera non dixerat bona, ſeu (vt maiori cū ſimilitudine loquamur) non dixit ſincera. Fauēt huic noſtræ ſententiæ definitiones Pij V. & Greg. XIII. relatæ ſuprà contra Baiū; in quibus reiiciuntur propoſitiones huius auctoris, quibus peccatum ſine gratia non admittit poſſe vitari, aut reſiſti tentationibus: reſpondent aliqui, ibi damnati cenſuram quam inurit Baius: ſed hāc ſolutionem ſuprà impugnaui, quia in aliquibus propoſitionibus etiam ad hoc punctum pertinentibus nulla eſt cenſura talis.

Vincere naturaliter id quod mihi difficilius eſt, ergo & id quod facilius.

Quartò eam ſententiā reiicio, quia poteſt homo ſine gratia Chriſti vincere tentationem ad non donandum liberaliter librum v.g. ergo à fortiori ſine gratia poterit eamdem vincere tentationem cōtra reſtitutionem libri mutuò accepti. Conſequentia eſt euidens, quia difficilius longè eſt donare alteri meum librum, quàm reddere eum, quem ad horam accepi (vt ſuprà dicebam;) antecedens verò patet, quia in victoria ea tentationis de non donando non vitatur peccatum, nec remouetur prohibens ſalutem; nam etiamſi ſuccubuiſſem tentationi, & non donaſſem librum, non peccaſſem: ſola autem ea ratio de fuga peccati affertur ab his, vt victoriam tentationum dicant eſſe per Chriſtum: ergo vbi homo etiam ſuccumbens tentationi non peccaret, poſſet eam victoriam ſine gratia obtinere: quæ quàm ſint conſequenter dicta, facilè quilibet videre poteſt.

Vltima impugnatio contra aduerſarios.

Vltimò, quia homo exiſtens iam in peccato etiamſi de nouo peccet, non ponit prohibens ſalutem, quia iam erat illi (vt ſic dicam) prohibitâ; ergo homo exiſtēs in peccato poterit vitare tentationem ſine gratia, ergo à fortiori, qui nondum eſt in peccato: patet hæc vltima conſequentia, quia per peccatum mortale non ſunt auctæ, ſed potiùs diminutæ vires ad non peccandum.

Solutio omniū noſtrarū impugnationum adfertur, ſed inſufficiens.

His omnibus poſſet reſponderi, non requiri gratiam Chriſti, ex eo quòd victoria tentationis ſit difficilis, nec quia in quolibet ordine rerū non videatur homo reſiſtens aliquibus tentationibus, etiamſi Chriſtus non veniſſet; ſed quia Deus decreuit de facto ad vincendas tentationes non date vires niſi per Chriſtum, eò quòd talis victoria ſanet ad ſalutem. Hæc tamen ſolutio improbabilis eſt, quia ſi ad intrinſecam difficultatem & impoſſibilitatem non recurramus, gratis & ſine vllo fundamento dicitur Deum nolle niſi per Chriſtum talia auxilia conferre. Quod de ſanitate ad ſalutem dicitur reiectum ſæpè iam eſt, vt nihil re ipſa ſignificans.

Svbsectio III.

Reſpondetur obiectionibus aduerſariorum.

PRo contraria ſententia poſſunt obiici aliqua loca Patrum, quæ videntur eam inſinuare, præſertim Chryſoſtomi homil. 24. in Epiſt.1. ad Corinth. vbi interrogans quæ ſint tentationes, quas ſufferre non poſſumus, reſpondet, *Omnes, vt ita dicam*; quia vero per illa verba *vt ita dicam* videtur expreſsè Chryſoſtomus admittere aliquas, quas poſſimus ferre, conantur hi auctores probare in verſione quadam eam vocem non inueniri. Leuis tamen eſt probatio, quæ tantùm deſumitur ex vnâ vel alterâ verſione, ſi in contrarium ſtant communes; ego enim verſionem verſioni oppono; iam quid inde? Secundò miror ab his auctoribus Chryſoſtomum pro ſe afferri, quem ipſi agentes de bonis operibus citauerunt expreſsè docentem homiliâ de fide & legē naturæ, multos homines eſſe veræ iuſtitiæ vacantes ſine gratiâ, &c. licet ſine fructu; ergo expreſsè docet Chryſoſtomus poſſe opera iuſtitiæ, quæ eo ipſo ſine peccato vitari non poterant, & quæ ſanant ad ſalutem modo ab his auctoribus explicato, fieri ſine gratiâ: magis autem vrget vnum teſtimonium affirmatiuum quàm negatiuum, quia hoc patitur interpretationes, quas affirmatiuum non patitur. Tertiò dico hos auctores planè non ſatisfacere Chryſoſtomo, quia ibi videtur requirere ſpecialiores vires à Deo datas, vt tentationibus reſiſtamus, propter ipſarum tentationum difficultatem; hi verò non requirunt maiores aut diuerſas vires, ſed illas eaſdem, quas homo haberet in hoc eodem ordine rerum, ſi Chriſtus non veniſſet, nunc tamen datas propter Chriſtum: quis autē non videat Chryſoſtomum non fuiſſe ſolicitum, per quem dentur illæ vires, ſed quales illæ ſint, ſeu quàm magnæ & fortes: quòd enim dentur per Chriſtum, non reddit illas maiores, nec ipſæ ideò facilitabunt magis: ergo ſi, caſu quo Chriſtus non veniſſet, eas habuiſſemus ſine gratiâ, certè non ſunt hæ vires, quas ſanctus Doctor requirit. Quartò ergo abſolutè reſpōdeo, vel ibi Chryſoſtomum vſum exaggeratione concionatoriâ, vel loqui (vt ſuprà dixi) de tolerantiâ non quacumq; ſed fructuoſâ ad ſalutem, quæ non fit ſine gratiâ; ſicut idem Chryſoſtomus vocat opera vera iuſtitiæ infructuoſa, quia non fiunt ex fide. 9.

Obiectio fundatur ſolùm in vna diuerſa verſione textus. Chryſoſtomū ſtare pro nobis ipſi aduerſarij ſuprà oſtēderunt.

S. Chryſoſtomus alias vires gratia requirit quàm hi auctores volint.

Abſolutè reſpondetur ad locum Chryſoſtomi.

Secundò

Digitized by Google

Secundò poſſunt Auguſtinus & Hieronymus obiici; ille lib. 1. Confeſſ. cap. 7. & alibi ſæpè; hîc verò Dialogo 3. contra Pelagianos: vbi docent, nec per breuiſſimum tempus ſine peccato manere nos poſſe, niſi adiutos Dei gratiâ. Reſpondeo, ex Auguſtino contrarium me ſuprà clarè oſtendiſſe; Secundò, hæc non tam eſſe loca ad probandum, ſine gratiâ Dei tentationes non ſuperari, quàm ad probandum, nec bona opera vlla fieri poſſe ſine gratiâ: ſi enim in rigore toto ſunt vera verba Hieronymi, quod eo breuiſſimo tempore, quod homo actu nō peccat, habet ex gratiâ: ergo quandocumq; fecit bonum opus, tunc enim non peccat, habebit id ex gratiâ. Adde etiam inde ſequi, dormire, diſtractum eſſe, vel occupatum opere impediēte omnem attentionem ad peccatum, debere eſſe ex gratia, quia tunc homo non peccat; Hieronymus autem non dixit ibi, ſe loqui de eo tempore quo non peccatur ex attentione vel ex tentatione. Vltimò, eodem modo reſpondeo ſicut dixi ad Chryſoſtomū. Addo nec ab his auctoribus eos Patres ſufficiēter explicari; nam Patres requirunt ſingulares vires, nec ſunt contenti, vt illæ, quas aliàs homo eſſet habiturus ſine gratia, dentur per Chriſtum; inde enim parum vel nihil infirmitas humana iuuatur; vel certè eos Patres ibi non ſine aliqua exaggeratione locutos, vt fortiùs in contrariam hæreſim inueherentur, iuxta notata ſuprà in ſimili ex P. Suario; vel egiſſe de victoria vtili ad ſalutem, non tamen negaſſe aliam quamcumque. Eodem modo facilè explicari poſſunt alia loca Patrum, quæ adhuc minùs ei ſententiæ videntur fauere, & obiici pro illa poſſent.

10. *Innocentij I. reſcriptum.*

Difficiliùs obiici poteſt ex Innocentio I. Epiſtola 25. ad Concilium Carthaginenſe, & 26. ad Mileuitanum; quæ ſunt 91. & 93. inter Epiſtolas Auguſt. in quibus dicit ad reſiſtendum non fieri nos pares per liberum arbitrium, ſed ſolùm per Dei auxilium: & Concilium Arauſicanum cap. 4. magis adhuc diſtinctè poſuit particulam *quoties*; quæ omnes omnino denotare videtur tentationes, *Diuini* ait *eſſe muneris, quoties pedes noſtros à falſitate & iniuſtitiâ tenemus.* & cap. 14. *Nullus miſer, de quacumque miſeriâ liberatur, niſi qui Dei miſericordiâ præuenitur.* His locis & aliis ſimilibus reſpondet P. Suarez vel intelligenda de victoria Chriſtiana, id eſt vtili ad ſalutem; agunt enim Patres contra Pelagium, qui contrarium docebat; vel eos dicere, ad omnes tentationes indigere nos auxilio, eò quòd frequentiſſimè illo indigeamus; vel denique intelligendos morali modo de tentationibus grauibus; nam leues non vocantur abſolutè tentationes.

Reſponſio P. Suarez ad obiecta teſtimonia Conciliorum.

Fortaſſe poſſet etiam dici nomine gratiæ intelligi concurſum ipſum Dei & prouidentiam ipſius. Quæ ſolutio maximè applicari poteſt Concilio Arauſicano; quod videtur agere non ſolùm de miſeria peccati, ſed etiam de aliis; etenim vox illa *de quacumq; miſeriâ* videtur expreſſè extendi ad miſerias etiā corporales, pericula vitæ, paupertatem, morbos, &c. à quibus etiam nemo liberatur niſi Dei adiutorio; non tamen propterea ibi eſt neceſſaria ſpecialis gratia Dei, de qua hic agimus.

Concurſus & prouidentia Dei nomine gratiæ ſumi- ptus.

Ad Innocentium verò dico eum maximè agere de reſurrectione à peccatis; id enim denotat τὸ *vincere terrena labis & mundani corporis errores*; id eſt vincere maculas & labes contractas: certum eſt autem ad omnem pœnitentiam & emundationē à peccato neceſſariam eſſe gratiam propriam: & id mihi videtur clariùs inſinuaſſe in 2. Epiſtola, in qua Deum dicit ſeruaſſe remedia, *vt ſicut hominem redemerat à prioribus peccatis, corrigere illum poſſet, quem ſciebat iterùm poſſe peccare*, id eſt, corrigeret à ſecundis quæ commiſiſſet.

Innocentius ſuprà agit de reſurrectione à peccatis.

Fateor, vltima verba etiam ad victoriam tentationis extendi; ibi tamen non adeò clarè de gratiâ ſtrictâ loquitur, vt non poſſit de auxiliis naturalibus explicari. Ad rationem illam de victoriâ ſanante ad ſalutem ſatis eſt paulò ante dictum. Ad alia verò argumenta de neceſſitate orationis & gratiarum actionis reſpondendum eſt eodem modo quo eis ſuprà in materiâ de bonis operibus ſatisfecimus; & quo ibi etiam reſponderunt hi ipſi cum quibus nunc diſputo.

11. *Dæmonis vehementiâ in tentando à Deo refringi non eſt ſtricta gratia.*

Illud ſolùm ſpecialiter poſſet obiici, ſi dæmon grauiſſimè hominem tentaret, non poſſet illi moraliter reſiſti, vt dicemus paulò pòſt, ergo ſaltem erit gratia Dei per Chriſtum, quòd diabolus non tentet eâ cum vehementiâ. Fusè & benè diſcutit P. Suarez ca. 23. obiectionem hanc, ac reſpondet Primò, hoc argumentum per ſe non habere locum in omni ſtatu, imò neque in noſtro, quia homini per accidens eſt, quòd diabolus peccauerit: Secundò, quia licet ex prouidentiâ diuinâ ſit ipſi determinatè permiſſum, quî & quomodo debeat tentare; idque dici queat aliquo modo gratia Dei, eam tamen non neceſſariò eſſe ſpecialem, ſed pertinere ad generalem curſum prouidentiæ. Addo ego, cùm dæmones, quia in ſtatu damnationis ſunt, eo ipſo videantur debere in tormentis manere, vnde nec poſſent homines tentare, quodammodò potius eſſe pœnam homini inflictam, permittere eos tentare etiam leuiter, quàm è contrario gratiam, quòd non tentent grauiter; niſi in hoc ſenſu dicamus eſſe gratiam, quatenus potetat Deus iuſtè magis punire; quo ſenſu dixi ſuprà etiam ipſam mortis dilationem eſſe gratiam; at non loquimur in præſenti de tali gratiâ. Addi etiam poteſt (quod benè notat Suarez) fortè, etiamſi ipſi dæmoni eſſet permiſſum tentare quàm poſſet grauiter, ſæpè tamen ob multas rationes non tentaturum grauiter. Denique dico ſæpè eſſe peccata occulta mentis, in quibus eſt tentatio ab intrinſeco, dæmone de eâ nihil omnino ſciente, quia non nouit actus purè internos, ideóque non poſſet hunc tentare grauiter.

SECTIO II.

Quid de victoriâ grauis tentationis.

12. *Vehementiſſima tentatio ad peccatum relinquit phyſicā libertatem.*

SVppono, quod ſuprà obſeruaui, tentationem quantumcumque grauem, ſtante iudicio rationis, non tollere phyſicam libertatem, aliàs iam non eſſet tentatio ad peccatum; non enim peccaretur, dum ei quis ſuccumberet. Confirmatur: Præcepta naturalia, quantumcumque grauis tentatio inſurgat, obligant ad ſui impletionem, ergo poſſunt tunc impleri, aliàs non obligarent; non enim eſt obligatio ad impoſſibilia. Ratio à priori eſt, quia tentatio non fit niſi media propoſitione obiecti; ſemper autem proponitur obiectū indifferenter, niſi abſorbeatur ratio à paſſione; vt in motibus primò primis contingit; tunc autem iam non eſt tentatio, quia homo non operatur tunc humano modo, ideò in eis actibus nullo modo peccatur.

by Google

Svbsectio I.

Propoſitis varijs ſententijs, ſtatuitur prima noſtra concluſio.

Prima quorumdam ſententia.

NONNVLLI apud Vaſquez hîc diſput. 189. cap. 1. & Suarez lib. 1. cap. 24. opinantur omnes quantumuis graues tentationes etiam collectiuè ſumptas poſſe cum ſolo generali concurſu Dei ſine vllâ planè gratiâ ſuperari.

Secunda aliorum.

Secunda aliorum ſententia apud Suarez ibidem eſt, collectiuè non poſſe omnes ſuperari, diuiſiuè verò nullam eſſe tam grauem, quæ ſuperari nequeat.

Tertia communis.

P. Suarez grauem tentationẽ vult aliquandiu durare.

Tertia communis ſententia eſt, nullam eſſe tentationem grauem, quæ ſine gratiæ auxilio ſuperari poſſit: eius auctores vide apud Suarez ſuprà; qui eam ſententiam ita videtur intelligere, vt nullam vocet tentationem grauem, quæ durat tantùm vnico inſtanti, ſed neceſſariò requirat aliquam moram temporis; imò addit Suarez intra illam moram in quolibet inſtanti determinato poſſe tentationem illam ſuperari, licet in omnibus non poſſit. Quod enim de vnâ & omnibus tentationibus ſecundo loco allati auctores dixerunt, hoc Suarez in eadem tentatione de inſtantibus ipſis docet.

13\.

Prima concluſio: Collectio grauium tentationum ſine ſpeciali gratiâ Dei non ſuperatur.

PRIMA CONCLVSIO: Omnes tentationes graues collectiuè ſumptæ ſine gratiâ ſpeciali Dei ſuperari non poſſunt. Hæc eſt communis inter omnes ferè Theologos apud Suarez cap. 26. num. 4. imò aliqui putant eam eſſe de fide; alij verò, vt ipſe Suarez num. 12. contrariam dicunt eſſe temerariam & errori proximam. Fundamentum præcipuum deſumitur ex Patribus, Concilijs & Scripturâ. Aduerto tamen multa loca in præſenti ab auctoribus afferri quæ ſunt valdè inefficacia: vel quia vniuerſaliter loquuntur de fugâ omnis peccati, vnde impugnarent noſtram & eorũ qui eis locis vtuntur doctrinam ſectione præcedenti traditã; vel quia non eſt in eis ſermo de qualicumque victoriâ tentationis, ſed fructuoſâ, & ad vitam æternam conducente.

Afferuntur ergo aliqua alia loca ex Patribus, quatenus Pelagio obijciunt, quòd docuerit, totã legem ſine gratiâ Dei poſſe ſeruari. Cæleſtinus Papa Epiſtolâ ad Epiſc. Gall. cap. 6. & Innocentius I. Epiſtolâ ad Concilium Mileuitanum quæ eſt 93. apud Auguſtinum, docet, neceſſe eſſe hominem gratiâ priuatum diaboli laqueis irretitum occumbere, dum ad omnia vitæ perficienda mandata ſola libertate contendit; & Concilium Mileuitanum cap. 5. *Placuit, vt quicumque dixerit, ideò gratiam iuſtificationis nobis dari, vt quod facere per liberum iubemur arbitrium, facilius implere poſſimus per gratiam, tamquam etiamſi gratia non daretur, non quidem facilè, ſed tamen poſſemus etiam ſine illâ diuina implere mandata, anathema ſit.* Hæc tamen duo loca, licet communiter afferantur ad probandam hanc veritatẽ, arbitror tamen non eſſe efficacia; non quidem hunc ſecundum, quia gratia Dei non datur nobis ſolùm vt vincamus tentationes, ſed vt faciamus opera fidei, ſpei & charitatis, vt habeamus merita gloriæ, quæ ſine gratiâ non poſſumus facere: Pelagius autem omnia hæc libero arbitrio tribuebat. Imò hunc locum abſolutè non eſſe de tentationibus contra opera naturalia efficaciter inde probo, quia in eo non ſolùm negarunt, nos poſſe facilè, ſed etiam vllo modo poſſe ea præcepta implere ſine gratiâ. Eſt autem certum, quòd cum difficultate, phyſicè tamen loquendo, etiam ſine gratiâ poſſumus eas tentationes vincere, alioquin non poſſemus peccare (vt ſuprà notaui) ideò qui hanc concluſionem defendunt, ſolùm negant facilè ſeu moraliter poſſe has tentationes vinci. Sed nec primus locus vrget; nã cùm ibi ſermo ſit etiam de omnibus mãdatis, inter quæ includuntur ſupernaturalia; facilè poteſt dici propter illa requiri gratiam. Video tamen poſſe vrgeri hunc locum; ſi enim in eo eſſet ſermo de tentationibus etiam contra præcepta ſupernaturalia, malè diceret Pontifex, hominem ſine gratiâ occumbere; nam ſi non haberet gratiam, ſicut non poſſet implere ea præcepta ſupernaturalia, ita nec propriè occumberet illa non ſeruãdo, quia non peccaret in eâ nõ obſeruatione. Reſpondeo tamen *occumbere* etiam aliquando vſurpari, quaſi diceretur, non ſufficere ad faciendum opus, ſiue peccaret, ſiue non.

Oſtenditur quomodo verba ſuprà dicta Innocentij vrgeãt pro nobis.

Tom. IV.

Afferuntur etiam à Bellarmino lib. 5. de Gratiâ & libero arbitrio cap. 5. Suarez ſuprà, & recentioribus aliqua Scripturæ loca pro eadẽ doctrinâ, quæ non admodum vrgẽt; v. g. illud Ezechielis 36. *Spiritum meum ponam in medio veſtri; & faciam vt in præceptis meis ambuletis:* qui locus de præceptis etiam ſupernaturalibus poteſt intelligi, vel de auxilio congruo, etiamſi illud non ſit vera gratia; vt dum de gratiâ efficaci agitur, dici ſolet Deum facere vt velimus: item ad Rom. 8. *Quod impoſſibile erat legi: in quo infirmabatur per carnem, Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum.* Verùm ibi non tam loquitur Paulus de obſeruatione legis ſeu præceptorum quàm de iuſtificatione obtinendâ, quæ non dabatur per legem, ſed per Chriſtum; immediatè enim antè dixerat, nihil damnationis eſſe in ijs qui ſunt in Chriſto Ieſu, id eſt, nullam peccati maculam in eis relictam, vt alibi Conciliũ Tridentinum explicat: & in confirmationem huius adducit citata verba. Solet etiam afferri locus ille ad Romanos 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei* &c. quaſi *τὸ de corpore mortis huius*, de tentationibus huius vitæ vſurpandum ſit. Verùm noſter Cornelius locum hunc de corpore ipſo vt ſonat, & de eius miſerijs, vt in corpore glorioſo reſurgat, explicat; neque vllam de tentationibus, ibi mentionem facit. Affert etiam ex 1. ad Corinth. 15. vbi dixit Apoſtolus, *Virtus verò peccati lex*; addidit, *Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.* Vnde Auguſtinus lib. de Spiritu & lit. teſte Bellarmino, oſtendit euidenter non poſſe totam legem ſolis viribus naturæ impleri: verùm ego in eo libro non inuenio locum hunc ex Auguſtino citatum; & meritò; quia eo cap. 15. totus eſt Paulus in probanda reſurrectione corporum: & cùm dixiſſet ibi, poſt reſurrectionem inſultandum morti, *Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus?* ſubdit relata verba; quibus ſolùm denotat peccati virtutem intuliſſe legem vniuerſalem mortis, per gratiam verò Chriſti veniſſe victoriam de eadem morte obtinendam per reſurrectionem; hoc autem quid, quæſo, ad tentationes graues? Tãdem affertur locus ex 2. Corinth. 3. vbi ait Apoſtolus. *Littera occidit, Spiritus autem viuificat.* Auguſtinus enim ex hoc loco toto libro de Spiritu & littera videtur probare, ſine

14\.

Allata teſtimonia non probant efficaciter poſitam concluſionem.

Paulus loquitur de iuſtificatione obtinendâ per Chriſtum.

Paulus loquitur de victoriâ mortis per reſurrectionem corporum.

Qq gratia

gratiâ Chriſti non poſſe ſeruari totam legem: verùm Auguſtinus nimiùm videtur ex hoc loco intoliſſe; quam expreſsè requirit per Spiritum ita infundi gratiam, vt fiat in animâ dilectio ſummi boni & delectatio, etiamſi per fidem ambulemus; vbi planè de operibus ſupernaturalibus agit; ita cap. 3. & 5. de diffuſione charitatis per Spiritum ſanctũ Certum eſt autem poſſe ſine hac gratiâ habituali Spiritus ſancti ſeruari legem, vel ſaltem multa vitari peccata, vt in naturâ integrâ, ſedatis paſſionibus, &c. etiamſi homo non eſſet in gratiâ habituali, vt benè docet Suarez cap. 25.

Auguſtinus ex hoc loco nimis multum intulit.

Vides ex his locis multa, quibus maximè hæc ſententia probari ſolet, non eſſe adeò efficacia; meliùs ergo ſuadetur ex illo S. Pauli 1. Cor. 10. *Fidelis Deus eſt, qui non patiatur vos tentari ſuprà id quod poteſtis:* vnde benè infert Chryſoſtomus hom. 24. & omnes communiter, eſſe aliquas tentationes, quæ ſuperant vires noſtras; alioquin impertinenter in hoc prædicaretur Dei miſericordia, ſi aliter non poſſet res fieri. Neque hîc poteſt habere locum explicatio de tentatione contra præcepta ſupernaturalis; nam vniuerſaliter ibi agebatur de vitandis peccatis in quacumque materiâ. Præterea vel eas tentationes vitare poterat homo ſine gratiâ, vel non; ſi non, ergo eis cedendo, non peccaſſet homo; parum ergo Deus fauiſſet illi homini non illas permittendo; quandoquidem, etiamſi permiſiſſet, homo tamen non peccaſſet eis ſuccumbendo; ſi verò poterat ſine gratia eas vitare, ergo non erant cõtra præcepta ſupernaturalia. Affertur etiam illud Pſalmi 17. *In te eripiar à tentatione*; & illud Pſalmi 117. *Impulſus euerſus ſum vt caderem: & Dominus ſuſcepit me*; & illa verba Chriſti Matt. 6. *Et ne nos inducas in tentationem.* Cæleſtinus Papa Epiſtolâ ad Epiſc. Gall. cap. 6. *Nemo idoneus eſt ad ſuperandas diaboli inſidias & vincendas carnis concupiſcentias, niſi per quotidianum Dei adiutorium perſeuerantiam bonæ conuerſationis acceperit.* Quod teſtimonium ſaltem de grauibus tẽtationibus ſimul ſumptis debet intelligi. Alia loca habet Bellarminus ſuprà cap. 7. & Suarez cap. 24. num. 11. Ratio à priori deſumitur ex ipſâ grauitate tentationis; nam homo ex ſe attrahitur valdè ab obiectis iſtis: quòd ſi coniungatur vehemens illorum propoſitio, & earũ tentationum repetitio, procul dubio fit homini difficillimũ eis omnibus reſiſtere; vti adhoc ſine graui tentatione eſt nobis difficillimom & moraliter impoſſibile etiam cum gratię auxilijs, ordinarijs tamẽ, vitare omnia venialia. Quæ ratio grauiùs vrget, ſi homo nec ordinaria quidem gratię auxilia habeat. Obiectiones contra hanc doctrinam ſoluentur poſitis alijs concluſionibus; quia æquè videntur contra omnes illas militare.

Meliùs ſuadetur concluſio.

Vnde oriatur moralis impotentia abſque gratiâ reſiſtendi tentationibus grauibus collectiuè.

SVBSECTIO II.

Aliæ noſtræ concluſiones.

15\. SECVNDA ſit, Non ſolùm collectiuè omnes graues tentationes, ſed nec diuiſiuè quælibet talis grauis tentatio poteſt ſine ſpeciali Dei gratiâ ſuperari. In hanc concluſionem cõſentiũt etiam ferè omnes quotquot in præcedentem, licet in eius explicatione varient nonnihil: probo autem illam eiſdem teſtimonijs, quibus præcedentem: in eis enim non ſolùm de multitudine tentationum, ſed de qualibet graui ſermo erat; vel certè indefinitè loquebantur Patres & Concilia. Ratio à priori deſumitur ex debilitate naturæ humanæ & vehementi hominis in bonum ſenſibile propenſione: quam paulò ampliùs declarabo concluſione ſequenti.

Secunda concluſio. Quæuis tentatio grauis debet cum gratiâ Dei ſpeciali ſuperari. Teſtimonia pro Primâ concluſione allata etiam probant hanc Secundam.

Ratio à priori.

TERTIA CONCLVSIO contra Patrem Suarez: Poteſt eſſe aliqua tentatio ita grauis, vt licet vnico inſtanti duret, ſit difficillimum ei reſiſtere, imò moraliter impoſſibile. Hanc tenent docti quidam recentiores, qui rem magis diſtinctè tractarunt: probatur autem, quia ſicut poteſt ita quis eſſe obfirmatus in bono, vt ſit moraliter illi impoſſibile ſeu difficillimum, etiam pro vno inſtanti, in rem turpiſſimam conſentire, his exiſtentibus cogitationibus boni quibus continuè afficitur; cur è contrario etiam in malo non poterit ita eſſe obſtinatus, vt ſit ipſi difficillimum etiam pro vno inſtanti reſiſtere graui tentationi venereæ? Pone v. g. hominem luxurioſum, eique per inſtans cogitationem pulcherrimæ puellæ quam perditè amat, occurrere: pone illi occurrere ſe à tali puellâ certò eſſe occidendum (quia potens eſt) niſi in peccatum conſentiat: pone appetitum vehementer inclinatum in turpe illud obiectum, dæmonem inſtigare in bonum delectabile, extremumque vitæ periculum, vt dixi, imminere, niſi cedat, ſine dubio tentatio hæc cẽſenda eſt adeò grauis, vt qui per vnum inſtans vincere illam poteſt, à fortiori vincet leuem diu durantem: quod tamen vltimum negat Suarez.

Explicatur grauitas tentationis pro vno tantùm inſtanti durantis.

Dices: Si tentationis huius victoria non eſt poſſibilis viribus naturæ, ergo libertas non eſt ad eam vincendam; ſi è contrario poſſibilis eſt victoria, ergo ad grauem tentationem vincendã non indigemus gratiâ, quod videtur aduerſari noſtræ concluſioni. Huic difficultati vt plenè fiat ſatis, ponendum, quod ſæpè ſuprà inſinuaui, magnum eſſe diſcrimen inter potentiam phyſicam & moralem; rectè enim poteſt potentia phyſica ad implendum aliquod præceptum & ſufficiens ad peccatum eſſe coniuncta cum impotentiâ morali, ita vt licet verè dici queat, Petrus v. g. poteſt hîc & nunc vindictam non ſumere de adultero, ideoque liberè ipſum occidit, tales tamen ſint circumſtantiæ, vt omnes prudentes pleno ore affirment, moraliter loquendo, illum proprijs viribus relictum non poſſe ſe à vindictâ cohibere. Pone hominem furibundum zelotypum, infamiæ impatiẽtem, potentem occidere adulterum in adulterio deprehenſum; certum eſt, etiamſi aduertat illud eſſe peccatum, ſine ſpeciali tamen Dei auxilio & ſine viribus ſuperadditis naturæ victoriam illius tentationis, moraliter loquendo, obtinere non poterit; ita vt moraliter caſus admitti nequeat, quo ille homo poſitis prædictis circumſtantijs vindictam re ipſâ non ſumat ſibi relictus; ergo indiget pro eâ victoriâ gratiâ per Chriſtum: idque volunt Cõcilia & Patres, vel ſaltem valdè id inſinuant, dum docent, ad vincendam grauem tentationem non eſſe nos ex nobis ſufficientes.

Obiectio difficilis.

Potentia phyſica ad aliquid rectè cohæret cum impotentiâ morali.

Vt hoc faciã, ad quod abſolutè habeo vires phyſicas, ſæpè indigeo ſpeciali gratiâ.

QVARTA CONCLVSIO: Etiamſi in ſe tentatio non ſit intenſiuè grauis, adeò tamen poteſt per durationem eſſe importuna, vt moraliter ſine ſpeciali gratiâ vinci non poſſit. Ago tantùm de leui; nam grauis, cùm etiam aliquãdo pro vno inſtanti cauſet eam impoſſibilitatem, à fortiori eam cauſabit, ſi diu duret. Ratio à priori deſumitur ex inſtabilitate voluntatis humanæ, quę ſi ſibi relinquatur, diu in bono perſeuerare non poteſt, maximè quando in contrarium vrgetur: id quod ex dicendis magis confirmabitur.

Quarta concluſio.

Svbsectio III.

Obiectiones aliquæ ſolutæ.

Obiicies contra hæc Primò, Scriptura & Patres dicunt, præcepta Dei non eſſe impoſſibilia, ſed facilia. Deut. 30. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum.* Ergo poſſunt impleri mandata Dei ſine gratiâ. Reſpondetur communiter negando cõſequentiam; nam licet præcepta ſint difficilia, impleri facilè poſſunt de facto, quia Deus per auxilium gratiæ ſemper eſt præſens. Hæc tamen ſolutio adhuc videtur magnam pati difficultatem; nam Deus non videtur ibi denotare, præcepta ideò eſſe facilia, quia cum gratiâ poſsũt impleri; ſi enim ita eſſet, non debuiſſet tã ea dicere facilia, quàm promittere gratiam pro illis: quod tamen nõ præſtat. Meliùs ergo reſpõderi poſſet, præcepta non eſſe difficilia in ſe, abſtrahendo à tentationibus; & hoc ſolùm ibi denotari: quod autem per accidens inſurgant aliquæ tentationes, dũmodò etiam cõtra illas detur auxiliũ gratiæ, nõ auget difficultatẽ præceptorũ.

Reſponſio communis non caret difficultate.

Melior reſponſio.

Secundò poteſt obijci, & difficiliùs: Homo poteſt propter motiuum humanũ ſuperare grauiſſimas tentationes; poteſt enim contingere (& de facto ita ſæpè contigit) vt mortem ipſam propter opinionem aliquam falſam tuendam quis ſuſtineat; vt hæreticus, qui pro ſuo errore, aut, ſi vis, pro aliquâ Catholicâ veritate, in alijs tamen errans, mortem ſubit; ergo etiam poterit aliquis è contrario ſine gratiâ tolerare eamdem mortem propter Deum, aut propter virtutem. Conſequentia videtur bona, quia honeſtas eius motiui non facit mortem difficiliorem; hoc autem eſt vincere grauiſſimam tentationem; ergo hæc ſuperari poteſt viribus naturæ. Reſponſio

Hæretici ex motiuo humano videntur ſuperare tentationem grauem amoris vitæ.

17. communis, quam tradit Suarez cap. 24. num. 3. eſt, motiua iſta humana eſſe magis attractiua quàm honeſta: hæc enim bona non ita apprehẽduntur. Ad exemplum de hæretico dicunt eum mori pro ſuo errore ex motiuo vanæ gloriæ; & eodem modo mori, quando in alijs punctis errans moritur pro veritate aliquâ Catholicâ: non enim moritur pro illâ vt catholica eſt, ſed vt ab ipſo creditur propter aliqua motiua. Sed in primis hoc vltimum de hæretico nõ ſatisfacit, quia hoc ipſum, quod eſt credere eam veritatem ob motiua humana prudenter id perſuadentia, etiãſi nõ ſit actus fidei Catholicæ, eſt tamen actus honeſtus, & à prudentiâ dictari poteſt; ergo ſaltem ex hoc capite ſuperauit ille homo tentationem per actum bonũ; quod verò de motiuo honeſto dicitur, habet inde magnam difficultatem, quia aliquando poteſt contingere, vt motiuum illud humanũ ſit ſimul bonũ moraliter in ſe: ergo tũc ſaltẽ poteſt vinci ea grauis tentatio ſine auxilio gratiæ: patet euidenter, quia quod in eo motiuo coniungatur ſimul ratio honeſti, non minuit vllo modo, ſed potiùs auget amabilitatem naturalem illius; ergo ſi, antequam illud obiectum eſſet honeſtum moraliter, poterat amari viribus naturæ, & propter illud poterat quis ſine gratiâ tentationem etiam grauem ſuperare, poterit etiam, quando illud motiuum ſimul eſt honeſtũ. Quòd verò in eo motiuo duæ illæ rationes concurrere poſſit, euidenter inde conſtat; nam ſi poteſt quis, vt defendat opinionem ſuam falſam, ea tormẽta pati, certè ſi contingat ſimul illam opinionem eſſe veram, & imponi ei præceptum illam defendẽdi, per hoc non ſit iam minùs amabile illud motiuum quàm anteà: ſimiliter ſi propter cibũ poſſet quis v.g. vincere tentationem contra caſtitatem nullo interueniente auxilio gratiæ; aut è contrario poterat tentationem aliquam grauem ad violandum ieiunium vincere ob motiuum turpe luxuriæ: ponamus inſuper cibi illius eſum imperari, vel ex ſe eſſe ad illum hic & nũc obligationem, eò quòd homo tunc moriatur fame, & teneatur comedere; vel è contrario, quòd ad copulam prouocet vxor propria: certè ſi propter copulam cum alienâ poterat vincere tentationem comedendi illicita, non video cur non poſſet propter copulam cum illâ, quæ ſimul ei ſe in matrimonium tradere vult, eamdem tentationẽ vincere; aut è contrario, ſi tentationem ad copulam illicitam potuit ob cibum prohibitum vincere, non video cur nõ potuiſſet pro cibo licito & obligatorio: ergo in hoc caſu poteſt vinci tentatio grauis ob motiuum honeſtum ſine gratiâ per Chriſtum. Ratio à priori eſt, quia honeſtas moralis virtutum ſæpè concurrit cum obiectis alijs in ſe homini gratis: vt honeſtas, quæ in recreatione reperitur, quæ in ſuſtentãdo corpore, in curãdis vulneribus, in vitandâ morte, in copulâ reddẽdâ vxori ex debito iuſtitiæ, &c. ergo iſta motiua bona moraliter & homini grata poterũt illum retrahere à peccato aliquo, etiãſi ad illud grauiter tentetur; ſicut iuxta ſolutionem quam impugno, vnum peccatum poteſt retrahere hominem etiam grauiter tentatum ab alio peccato, imò etiamſi motiuum non ſit honeſtũ, ſed indifferens, eſt eadem difficultas; nam propter illud poterit vinci tentatio ſine gratiâ: quo caſu omnia Patrum & Scripturæ loca redduntur falſa: nam etiam tunc veriſſimè & propriiſſimè homo eripitur à tentatione, non inducitur in illam, &c. & hoc ſine gratiâ, ergo.

Reſponſio communis tradita à Suarez.

Communiter non reſpondetur ſufficienter ad exemplum de hæretico.

Motiuo humano coniungi poteſt ratio honeſti.

Ratio à priori.

Vrgetur denique; Nam ſi ob motiuum venialiter malum vincat quis tentationẽ, eo ipſo cuſtodit legem eo modo quo iuſtus, etiamſi peccet venialiter, dicitur eam legẽ cuſtodire; ad veniale autem cõmittendum ſine dubio gratia Dei non eſt neceſſaria: maximè verò difficultatem ingerit, ſi tẽtationes omnes graues ſẽper vinceret ob tale motiuum. Huic vltimæ replicæ reſponderi poſſet duo eſſe in eâ fugâ grauis peccati ob leue; vnum, omiſſionem eius grauioris, & ad hoc etiã tunc fuiſſe neceſſariam gratiam, quia ea omiſſio vt ſic bona eſt, alterum verò amorem minoris mali, qui vt ſic malus eſt, & ad hunc non eſſe neceſſariam vllam gratiam. Sed neque hæc ſolutio ſatisfacit, quia ea omiſſio grauioris non aliter amatur quàm in peccato ipſo leuiori, ad quod non requiritur gratia Chriſti. Quoad alteram partem, de victoriâ omnium grauium peccatorum per leuiora, poteſt dici non occurrere ſemper ea motiua leuia pro vitandis grauibus, ſed rariſſimè, ideóque non ſequi abſurdum ibi illatum. 18.

Alia replica contra communem ſolutionem.

Quid huic replicæ poſſet reſponderi.

Sed nondum ſatisfacit.

Ego abſolutè crederem ob peccatum leuius numquã omitti grauius peccatum, niſi ſummùm quoad opus externum; nam qui ob ſolam vanitatem non fornicatur, rarò aut numquam caret hac voluntate conditionali, *Si non viderer, fornicarer*: quæ eo ipſo grauiter mala eſt: & ſimilem ſolutionem pro motiuo honeſto ſtatim tradam. Iam videamus quid alij ad argumentum dicant.

Graue peccatum numquã ſuperatur per leue peccatum.

Poſſet fortè quis reſpondere Secundò, in eo caſu eam tentationem non eſſe actu grauẽ; quia

Occurritur alteri reſponſioni inſufficienti.

ad hoc debet conſiderari, quòd incontrarium non proponatur motiuum æquè forte reſiſtensque priori; tunc enim homo non tentatur grauiter abſolutè. Adhuc non ſatisfit obiectioni, quia in hoc ſenſu etiam neque cum gratia vincetur vmquam grauis tentatio; etenim gratia, quam Deus tunc infundit, eſt cognitio aliqua fortior boni moralis, quâ homo roboratur ad illud amandum, ergo tunc poſitâ eâ cognitione non eſt ampliùs tentatio grauis; quia cognitio illa præponderat alteri, & deſtruit in altera rationem tentationis grauis, vt in ſolutione dicebatur; ergo neque cum gratiâ neque ſine illâ vincetur tentatio grauis: quod eſt abſurdum.

Alia quorumdam recentiorum reſponſio,

Tertiò quis reſponderet, niſi tentationi graui reſiſtatur propter motiuum charitatis, quod eſt vniuerſale ad omnes virtutes, non verè reſiſti, qui enim non fornicatur propter bonam famam non amat caſtitatē, ſed bonā famam, & cōſequēter non benè operatur moraliter; ſicut qui ideò præcìsè ſe nō inebriat, (vt contrahat matrimonium, non amat temperantiam, ſed copulam aut matrimonium. Hanc ſolutionem inſinuant in præſenti nonnulli recentiores. Verùm facilè

19.
Reijcitur illa reſponſio. Bonum nomen eſt bonū honeſtum virtutis moralis.

reijcitur Primò, quia, vt ſuppono ex eorum & omnium ferè principijs) virtutes morales poſſunt haberi ex ſolo motiuo particulari illarum; pono autem bonum nomen apud homines eſſe bonum honeſtum vnius virtutis moralis, iuxta illud Eccleſiaſtici 41. *Curam habe de bono nomine*; item fugere ea quæ nocent ſanitati eſſe etiam obiectum virtutis moralis, quæ prohibet, ne homo ſe occidat: ergo ſi quis velit fugere tentationem carnis, v. g. ne ſit infamis, ſed habeat bonum nomen apud omnes, vel ne morbum aut periculum vitæ incurrat; minatur enim quis ei vel mortem vel vulnus graue, ſi id faciat; habebit motiuum honeſtum ſui actus: & licet tunc ille actus non ſit in virtute caſtitatis, eò quòd non habeat caſtitatem pro fine (quod nunc permitto his auctoribus) erit tamen in ſpecie honeſti amoris proprij: ſicut ſi coniugatus copulam aliàs licitam relinqueret, ne ſanitati propriæ noceret, ſine dubio haberet actum honeſtum, ſiue pertineret ad caſtitatem, ſiue non; neque eſt neceſſum vt quilibet actus virtutis fiat ex motiuo generali charitatis, alias omnes planè virtutes confunderentur, imò re ipsâ non eſſet niſi vnica charitas.

Quartò quis reſpondebit, hoc ipſum, quod eſt habere cognitionem aliquam ita intenſam in materiâ virtutis vt reſiſtat tentationi, etiamſi illa cognitio ſit de bono naturali, eſſe gratiam ſpecialem Dei indebitā naturæ. Sed contrà, quia in homine famente excitari cognitionem vehementem, vt comedat, nec ſe permittat mori, non eſt gratia indebita naturæ, poſitis etiam his circumſtantijs, ergo.

Abſolutè reſpondetur tandem propoſitæ Secundæ obiectioni. Bona phyſica potentiora ſunt ad mouendum quàm moralia.

Obiectio hæc valdè eſt difficilis; ei tamen reſpondeo inſiſtendo ex parte ſolutioni communi, bonum ſciliter morale non eſſe ita potens ad nos mouendos, ſicut bona alia phyſica, quæ per ſenſus percipiuntur; non quia in ſe bonum morale maius non ſit, ſed quia à nobis non poteſt ita perfectè apprehendi, maximè ſine gratiâ; eſt enim à ſenſibus abſtractum; vnde fit, vt poſſit quis propter bonum phyſicum ſuperare grauem aliquam difficultatem, non tamen poſſit propter bonum morale, niſi iuuetur gratiâ Dei.

Reſpondetur replicis ſuprà allatis.

Ad replicas ſuprà factas reſpondendum eſt, poſſe quidem coincidere bonū morale cū bono phyſico, vt oſtēſum eſt, in eo tamen caſu nō poſſe vinci contrariam tentationem ob honeſtatem illius actionis, v.g tentationem ad luxuriam propter tuendam vitam; ſi enim me tunc non moueat honeſtas ipſa quæ reperitur in tuēdâ vitâ, ſed ſolùm bonitas phyſica, quam ibi apprehēdo, potero quidem omittere externam actum luxuriæ, non tamen ſuperabo tentationem; nam non excludam ex animo vnum actum ſaltem conditionatum peccaminoſum, quo quaſi dicam, *Si non eſſet iſtud periculum vitæ, peccarem*. Et ratio eſt clara, quia niſi bonitas moralis me moueat, & conſequenter me ad actum honeſtū impellat, nō eſt ratio vlla ibi ob quam pellatur ex animo ille affectus conditionatus, *Ego fornicarer, ſi non periclitarer de capite*. Hoc quod dico in hac materiâ dicam in alijs, numquam ſcilicet vinci tentationem, niſi bonitas obiecti formaliter moueat: hæc autem, vt iam ſupponimus, non poteſt præponderare bonitati phyſicæ contrariæ.

Numquam vincitur tentatio, niſi bonitas obiecti formaliter moueat.

20.
Ex motiuo vnius peccati ſimpliciter non vincitur tentatio ad aliud peccatum.

Hinc infero vt valdè probabile contra communem ſolutionem, numquam poſſe ex motiuo vnius peccati vinci tentationem ad aliud propriè loquendo. Dico *propriè loquendo*; nam vnum actum externum peccati potero quidem vitare propter motiuum alterius peccati; ſi tamen ibi non intercedat motiuum honeſtum, nō pelletur ab animo alter affectus conditionatus peccaminoſus, & conſequēter non vincetur ſimpliciter tentatio: ſic qui relinquit ebrietatē propter luxuriam, & nō propter honeſtatem aliquā, habebit adhuc vnum affectum, quo dicat, *Ego me inebriarem ſi hic & nunc luxuria non vrgeret*, aut, *ſi vtrumque poſſem facere*. Iſte autem affectus conditionatus non habet locum, quando motiuum eſt ipſa honeſtas omiſſionis ebrietatis; nam honeſtas illa repugnat etiam iſti affectui, vnde non permittit illum in animo. Vtilitas autem omiſſionis ebrietatis ad luxuriam non opponitur, vt dixi, tali affectui; ergo quando omittitur ebrietas propter luxuriam, non pellitur omnis prauus affectus ad ebrietatem.

Diſſoluitur replica ad noſtram ſolutionem data.

Replicabis, Etſi relinquatur ebrietas propter aliud motiuū honeſtum formaliter, dūmodò nō ſit intra virtutem, cui opponitur ebrietas, non eſt incompoſſibilis cū eâ omiſſione ebrietatis alius affectus cōditionatus, quo quis dicat, *Si ebrietas non eſſet contraria tali virtuti ego illam non relinquerem*: atqui hic actus eſt formaliter peccatum; non enim excludit omnē malitiam ebrietatis, ſed ſolùm quam habet cōtra vnam virtutem hīc & nūc, non autem illam, quam per ſe habet cōtra temperantiam v.g. ergo etiamſi vincatur tētatio ex motiuo honeſto, habebit locum ille affectus conditionatus peccaminoſus. Reſpondeo cōcedendo obiectioni, quārum eſt ex modo procedēdi illius actus, poſſe ibi manere prædictū affectū, & fortaſſe aliquādo manere, hominēque nolle ſe inebriare, ne amittat caſtitatē v.g. & ſimul habere affectum cōditionatum, quo dicat, *Non curarē ebrietatem, ſi non prouocaret ad luxuriam*: qui affectus eſt peccaminoſus: addo tamen, eum, qui habet gratiam vt ob honeſtatem formaliter caſtitatis relinquat ebrietatem, iam habere gratiā, non ſolùm vt ipſam externam ebrietatem omittat, ſed etiam vt excludat voluntatem illam cōditionatam, de quâ paulò antè: Deus enim dans illi gratiam ad vincendam eam tentationem ex motiuo honeſto, dat etiam ad vincendā perfectè non ſolùm quoad opus externum, ſed præcipuè

Cum omiſſione ebrietatis ex modo procedendi ſtat ſimul actus conditionatus contrarius.

quoad

quoad affectum internum, in quo eſt peccatum: nec valet, Poteſt tunc ex vi illius motiui habere adhuc affectum eum conditionatum, ergo debet ſemper illum habere. Quòd ſi velis adhuc illud motiuum non ſufficere hîc & nunc, dicas, vt perfectè vincatur tentatio, requiri propoſitionem maiorê de honeſtate propriâ illius virtutis; gratiam autem requiſitam ad vincendam tentationem debere pertinere ad virtutem eam. Ex quo nihil infertur contra dicta à nobis in ſolutione argumenti. Et eodem modo dico de hæretico qui moritur ob tuendam opinionem falſam, de quo initio argumenti, moueri tunc appetitu laudis vanæ, vt ſcilicet & videatur benè rem intellexiſſe, & ſimul oſtendat ſe pro veritate non timere mortem: quod motiuum fortius eſt ad illum indurandum quàm honeſtas fidei; non quidem maius in ſe, ſed vt dicti reſpectu hominum: ſi autem contingat vt ea opinio, pro quâ conſtanter ille moritur, ſit re ipsâ vera, negare certè non poſſumus, quin ex eo capite creſcere potiùs videatur ratio, vt libériùs moriatur, quàm vt vllo modo minuatur; nihilominùs tunc non firmabitur ad tolerantiam mortis affectu veritatis, quem ſupponimus iam culpabiliter in alijs punctis reſiſtere veritati; ſed per accidens ibi ſe habebit illa honeſtas, & ita attrahetur illo inanis gloriæ affectu & proprij iudicij nimiâ æſtimatione, vt paratus ſit eodem modo pro ſuo errore mori, vt dicebant nónulli ſuprà: qui tamen non benè id reducebant in motiua: non enim id prouenit ex affectu ad motiua; ſed ad inanem gloriam & iudicium proprium reducendum eſt.

Svbsectio IV.

Alia obiectio difficilis proponitur: & quî à nonnullis ei reſpondeatur.

21\. EA eſt, quia ſi homo ſine gratiâ non habet potentiam moralém ad reſiſtendum, ergo nô peccabit ſaltem mortaliter ei ſuccumbendo. Patet conſequentia, quia ad peccandum mortaliter requiritur potentia & libertas moralis. Confirmatur: Ea quæ ſunt impoſſibilia moraliter non cadunt ſub votum, nec ſub præceptum Superioris, qui non poteſt obligare ad impoſſibilia moraliter; ergo neque cadent ſub obligationem legis naturalis: eadem enim videtur eſſe de vtraque obligatione ratio. Hæc obiectio eſt etiam valdè difficilis, & traxit auctores in diuerſiſſimas ſolutiones. Primò enim nonnulli reſponderunt, eam impotêtiam moralem ſolùm eſſe conſequêtem; id eſt, quòd numquam ſine gratiâ vincatur tentatio, nec videat Deus per ſcientiam mediam vllum caſum, in quo homo id faciat; non autem eſſe impotentiam antecedentem ex difficultate operis, aut ex eo quòd abſolutè non poſſit fieri. Benè hanc ſolutionem impugnat P. Suarez cap. 24. n. 25. eò quòd per ipſam nulla in nobis ponatur neceſſitas ſeu impotentia: Patres autem & Scriptura paſſim inſinuant contrarium, dum docent non eſſe in nobis vires, non poſſe nos, &c. ſeruare totam legem ſine gratiæ auxilio. Hinc è contrario fit, vt eſto quis habens illud auxilium re ipsâ nunquam conſentiat Deo vocanti, non tamen propterea dicatur carere aut potentiâ aut viribus ad ſeruandam legem. Neque vnquam in ſcholis duo hæc ſunt pro eodem vſurpata, Non fit hoc re ipsâ, & Non poteſt fieri; nam, iuxta certiſſimum Logicæ principium,

Dant inſtantiam in voto & præcepto poſitiuo.

Prima quorumdam reſponſio ad difficile argumentum.

P. Suarez hanc reſponſionem benè impugnat.

non valet conſequentia negatiua ab actu ad potentiam. Declaratur prætereà ea impugnatio; nam Patres & Theologi impotentiam hanc ſeu incapacitatem ad vincendas omnes tentationes ſolùm probarunt ex imbecillitate & infirmitate naturæ humanæ redditæ per peccatum procliuis ad malum; ergo non voluerunt ſolùm ſignificare euentum ipſum, ſed multò maximè antecedentem omnino inclinationem, à quâ proueniat ille conſtans lapſus. Confirmo; quia ſi nulla eſt antecedens repugnantia, rogo hos auctores, Vnde prouenit, vt in omnibus omnino caſibus & occaſionibus homo cedat? id ſanè videtur planè moraliter impoſſibile, vt cùm homo ex ſe facilè & liberè poſſit hoc vel illud eligere, nec ſit aliqua difficultas grauis, quæ illum ab vno actu potiùs quàm ab alio antecedenter retardet; adhuc tamen inter infinitos planè homines, & in infinitis occaſionibus diuerſis ſemper contingat, vt nec vnicus videatur qui reſiſtat, ſed omnes planè ſemper ad vnam partê deflectant, nullus autem ad aliam. Simili argumento vſus ſum contra aliquos, qui cùm doceant auxilium poſſe côponi cum carentiâ operationis cônaturaliſſimè, addiderunt tamen, numquam de facto coniungendum; dixi enim, non poſſe probabiliter dici in tam innumeris & diuerſis occaſionibus, ne quidem ſemel contingere id, quod contingere connaturaliſſimè poteſt, vel ſaltem non poſſe de hac re eſſe vllam certitudinem. Quæ omnia iam hîc locum habent.

Efficacior eius reſponſionis impugnatio.

Eadem impugnatio prædeterminantes vrget.

Recentiores quidam Secundò reſpondent admiſsâ eâ impotentiâ morali antecedenti, negando illam non ſufficere ad peccandum mortaliter. Vbi aduerte, ne fiat æquiuocatio in nomine *potentiæ moralis*; ſi enim accipiatur pro *potentiâ in genere moris*, ſine dubio tunc debet admitti: ſolùm ergo negamus in præſenti potentiam moralem, id eſt *facilitatem* ad vincêdas eas têtationes: ea enim quæ nobis ſunt ſummè difficilia dicimus eſſe extra potentiam noſtram. Et in hoc ſenſu loquuntur hi recêtiores, qui ad exemplum de voto & præcepto dicunt diſparitatem in eo conſiſtere, quòd votum & præceptum Superioris ſeu lex poſitiua ordinatur ad bonû hominum; ſi autem Superior præciperet impoſſibilia, eſſet id in ruinam, quia cùm numquam ſine gratiâ poſſint quæ præcipit ſeruari, ſola daretur hominibus occaſio ruinæ; quod eſt abſurdû: lex verò naturalis ſupponit iam res ex ſe malas: non enim ſunt malæ, quia prohibentur; ſed potiùs ideò prohibentur, quia ſunt malæ: vnde hæc lex non attendit eam impotentiam moralem. Verùm neque ſolutio hęc videtur adhuc ſatisfacere quoad diſparitatem traditam. quod oſtendo manifeſtè; nam ſicut lex poſitiua debet eſſe in bonum naturæ, etiam lex naturalis, quæ eſt multò perfectior, debet eſſe in tale bonum: ergo ſicut lex poſitiua ob eam cauſam non poteſt obligare ad impoſſibilia moraliter, ita nec naturalis. Quod verò additur de obiectis malis ex ſe ante legem naturalem, non eſt ad rem. Primò, quia nomine legis naturalis nihil aliud intelligimus nos quàm dictamen rationis dicens eas res eſſe contra naturam rationalem; ante hoc autem dictamen non ſunt formaliter malæ, ſed per illud formaliter prohibentur: ergo ſicut hoc dictamen prohibet res impoſſibiles moraliter, cur etiam & lex poſitiua non poterit idem facere? Secundò, quia aliud eſt, res illas in ſe eſſe malas; aliud, eû, qui illas facit, peccare. Primû poteſt eſſe ſine

22\. *Alia recentiorum reſpôſio. Potentia moralis pro potentiâ in genere moris: pro facilitate.*

Diſparitas ab his auctoribus aſſignata inter legem poſitiuam & naturalem.

Reycitur etiam hæc Secunda ſolutio.

Lex naturalis eſt dictamen rationis.

Multa ſunt mala obiectiuè, non formaliter.

ſecundo; ita occiſio hominis ſine cauſâ facta à ſtulto in ſe eſt mala obiectiuè; ſic omnia alia peccata ſine libertate ſunt mala obiectiuè, licet non ſint formaliter peccata. Fateor ergo legem naturalem non efficere vt adulterium ſit eo ſenſu malum; iam enim ex ſe habet eam malitiam; rogo tamen, cur impoſſibilitas moralis illud fugiendi non ſufficiet, vt qui illud committit, licet faciat rem in ſe grauem, excuſetur tamen à formali culpâ ob defectum potentiæ moralis à culpâ mortali, de qua in præſenti agimus? ad hoc enim quid facit illa diſtinctio, quòd res iam ſint ex ſe malæ vel bonæ?

Neque valet Tertia aliorũ reſponſio.

Reſpondent alij Tertiò, humanum Legiſlatorem non eſſe tam potentem quàm legem naturalem. Verùm neque hæc ſolutio ſatisfacit; nam etiam præcepta poſitiua diuina; quæ ſunt à fortiſſimo Legiſlatore, non obligant cum ſummâ eâ difficultate, vt alionde ſuppono.

SVBSECTIO V.

Examinatur reſponſio Patris Suarez.

23. QVi ſuprà num. 14. putat omnino requiri potentiam moralem ad peccatũ mortale; ideò dicit nullam eſſe tentationem grauem, cui in quocumque inſtanti non poſſit homo reſiſtere, etiamſi in omnibus collectiuè non poſſit; vnde concludit, hominem ſemper in eo puncto, in quo peccat, habere potentiam etiam moralem ad non peccandum, ad eum modum quo de peccatis venialibus docetur, quodlibet ſeorſim poſſe vinci, omnia tamen ſimul non poſſe. Hanc ſolutionem reijciunt nonnulli, eò quòd in naturâ lapsâ non eleuatâ & reparata non poſſet homo moraliter ſine viribus gratię diligere Deum ſuper omnia vt Auctorem naturalem; & tamen tunc haberet præceptum obligans ſub mortali ad hunc amorem. Quæ duo docentur ab ipſo Suarez eo lib. cap. 31. & 36. ergo iam in ipſius ſententia poteſt eſſe ſub præcepto aliquis actus, ad quem determinatè & in particulari non ſit potentia moralis; ergo ex hoc capite idem erit in grauiſſima tentatione. Recentiores, qui hæc Suario obijciunt, non aduerterunt, quid ipſe huic eidem difficultati reſponderit eo cap. 36. vbi dicit, ideò in eo ſtatu naturæ lapſæ futuram obligationem talis amoris; quia etiamſi homo ſolis ſuis viribus non poſſet illum habere, Deus tamen illi eſſet adfuturus aliquo auxilio, non quidem propriè per modum gratiæ, ſed per modum adiutorij illi ſtatui proportionati. Hæc Suarez ibi: quibus difficultati poſitæ ab his recentioribus ſatisfacit ex integro.

Impugnant aliqui reſponſionem P. Suarez, qui ſua impugnationis ſolutionẽ ibidem potuerant legiſſe.

Melior impugnatio reſponſionis P. Suarez.

Omiſſâ ergo hac impugnatione, meliùs aliunde Suarez reijcitur; quia ſi homo per mediam integram horam non poteſt reſiſtere tentationi, poteſt tamen in quolibet inſtanti determinato: demus illum reſtitiſſe in duobus v.g. vel tribus, in quibus poteſt; accedat quartum inſtans, quo iam completur duratio, in quâ totâ non poteſt reſiſtere; certè tunc neceſſariò ea impotentia debet eſſe in inſtanti determinato; & tamen tunc obligat præceptum, ergo.

Suppoſitio noſtra non repugnat.

Dices ſuppoſitionem repugnare. Sed contrà; nam ſi iſte habet potentiam vincendi in quolibet ſeorſim, nulla planè eſt ratio, cur aliquando non vincat in primo: demus ergo vincere; ita enim ipſe Suarez ibidem argumentatur contra eos, qui, nullâ datâ impoſſibilitate antecedenti, dicunt hominem numquam de facto victurum eam tentationem; meritò enim ſic reijcit: Si non eſt vlla antecedens repugnantia, cur, quæſo, numquam vincit? ita dico, Non eſt repugnantia antecedens in eo quòd homo eas tentationes vincat in duobus inſtantibus tãtùm, ſed in tribus; demus ergo quòd vincat in duobus, quia ſi quod moraliter eſt poſſibile ponatur in actu, nullũ ſequetur abſurdum; certè iam tunc in tertio debebit cadere, quia debet in vno; non cecidit in primo nec ſecundo, ergo debet in tertio; & tamen peccabit; ergo peccatũ ſtat cum impotentiâ morali etiam in ipſo determinato inſtanti operationis.

Contra P. Suarez oſtenditur peccatum mortale ſtare cum impotentia morali.

24. Reſpondebis adhuc cum nonnullis alijs recentioribus, in hoc meo argumento ſuppoſitionem variari, & procedi à ſuppoſitione confuſâ ad determinatam, vel è contrario à determinatâ ad confuſam; nam ſicut euidens eſt requiri oculum ad videndum, & tamen euidens eſt non requiri dextrum neque ſiniſtrum; & inde non licet inferre, *Ergo oculus nõ requiritur*, ſed ſolùm, *Ergo nullus determinatè requiritur, ſed oculus vagè, ſiue ſiniſter, ſiue dexter*; nec item valet, *Non requiritur dexter*; ponamus ipſum auferri, tunc autem cùm non maneat niſi ſiniſter, ſiniſter determinatè requiretur; vel ſi hic non requiritur, poterit dari viſio ſine dextro neque ſiniſtro etiam collectiuè. Qui modus argumentandi non eſt bonus; caſu enim quo quis duos habeat, etiamſi dexter in particulari non requiratur, non tamen ſupponendum eſt non eſſe partem illius dualis & collectionis, cuius alter neceſſariò requiritur ad videndum ſuppoſitione confuſâ: ſimiliter nõ valet ab inſtantibus determinatis ad eadem collectiuè vel confuſè ſumpta: quando enim ſupponitur in argumento victoriam fuiſſe in primo, ſecundo & tertio ex inſtantibus, euidens eſt ſumi illa inſtantia determinatè, & conſequenter excludi ab illâ collectione primi numeri, reſpectu cuius datur impotentia: quando enim talis impotentia datur reſpectu alicuius numeri cõfuſè & vagè ſumpti, non debet admitti caſus, quo in aliqua parte numeri determinata ſit victoria; fortè enim in ſecundo cadet, vel in tertio, vel in quarto; in quibus tamen ſupponimus non cadere; cadet, inquã, quia ſecundus, tertius & quartus ſunt partes illius collectionis, in quâ confuſè & indeterminatè neceſſarius eſt aliquis caſus. Sũt v.g. in ſtabulo octo equi; quorum aliquis in confuſo neceſſarius eſt ad equitandum, argumentanti, volenti probare octauum determinatè neceſſarium eſſe, nõ debet admitti caſus neque ſuppoſitio fieri, quod neque primus, neque ſecundus, nec tertius, nec quartus, nec cæteri requirantur vſque ad octauum; nam eſto verum ſit, nullum determinatè requiri, verum eſt omnes eſſe partes illius collectionis & confuſionis, cuius aliquis requiritur, & ideò nullus excludi debet; hinc dicunt implicationem eſſe aſſerere tentationem vinci in vno inſtanti poſt aliud diuiſiuè, quia ſi dicitur *diuiſiuè*, non debet dici vnum poſt aliud. Concedunt autem maiorem, ſcilicet vitare omnia diuiſiuè vnum poſt aliud, eſſe, vitare omnia collectiuè.

Ab alijs recentioribus noſtra ſuppoſitio contra reſpõſionem Patris Suarez fusè impugnatur. Dant inſtantiam de oculo.

Declarant exemplo doctrinã de ſuppoſitione confuſã & determinatã.

25. Vt verum fatear, mirari ſatis non poſſum horum recentiorum ſolutionem, quam de verbo ad verbũ ex ipſis poſui, vt eius obſcuritas ipſis imponeretur: eam ſic efficaciter reijcio; nam in inſtantibus, quæ ſimul non exiſtunt, ſed vnũ poſt aliud, non video quî poſſit fieri victoria collectiuè per omnia inſtantia, niſi priùs in primo ſolo, dein in ſecundo ſolo, &c. Quando dico *ſolo*, eo ſenſu

Mirũ eſt hos recentiores adhibuiſſe ciuſmodi ſolutionẽ cõtra ſuppoſitionem planè claram.

Inquor,

loquor, vt tunc, quando fit victoria in vno, non fiat in altero: & hoc ſenſu proculdubio poteſt eſſe diuiſiuè in vno poſt alterum. Imò repugnat etiam diuinitus rem aliter contingere; neque video quomodo poſſit tam euidens argumentum per illos terminos deludi: dico enim, Tu ſupponis etiam moraliter poſſe fieri vt homo in duobus inſtantibus ordine vincat tentationem (non dico iam collectiuè aut diuiſiuè, vt confuſionem nominum vitemus;) non poteſt tamen in tribus ordine: certè hinc maniſeſtiſſimè ſequitur, etiam moraliter poſſe contingere, vt in duobus ordine vincat: demus ita fieri, ſequatur dein tertium inſtans, rogo an tunc poſſit vincere etiam moraliter nec ne; ſi poteſt, ergo etiam in tribus ordine contra ſuppoſitionem; ſi nec poteſt, ergo tunc erit illi in determinato inſtanti victoria impoſſibilis. Sanè non video quid hoc argumento clarius.

Inſtantia allata de oculo facit pro nobis.

Quod de oculo dextro aut ſiniſtro dicitur tantum abeſt à bonâ inſtantiâ, vt potiùs ſit tota pro me; nam licet vtroque oculo exiſtente non poſſit vnquam dici ſiniſtrum præ dextro requiri; at ſi mihi extrahatur dexter, veriſſimè dicitur me iam non poſſe niſi ſiniſtro videre; & in me, factâ iam eâ ſuppoſitione, ſiniſtrum requiri; ergo cùm in caſu noſtræ obiectionis duo inſtantia iam ſint elapſa, neque ampliùs, etiam diuinitus, redire poſſint, & in eis homo non ceciderit, certiſſimum eſt, eum debere cadere in tertio, ſi in tribus ordine non poteſt ſtare: idem eſt in alijs exemplis: non poſſum ter ordine v.g. eoſdem numeros in aleis proijcere, poſſum bis; ergo ſi de facto, vt poſſum, proijciam ordine bis, neceſſum eſt vt tertiâ vice non proijciam eoſdem: & factâ priori ſuppoſitione, iam in tertiâ erit tota difficultas: ſicut ſi homo poteſt comedere duas gallinas, non tamen tres; certè poſtquam comedit de facto duas, tota impotentia iam ad tertiam determinatam reducetur: quid, quæſo, hoc clarius? Et ſanè cùm ijdem recentiores iterùm poſt fusè deductam præcedentem ſolutionem ſibi obieciſſent idem argumentum, quod priùs conceſſere, omnino caſum eſſe poſſibilem, addidêre autem eam neceſſitatem cadendi in tertio inſtanti non eſſe antecedentem, ſed conſequentem, ex eo ſcilicet quòd reſtiterit voluntas in primo & ſecundo inſtanti.

Oſtenditur pluribus exẽplis, ſuppoſitionemà nobis factam rectè procedere.

Vltima eorũdem recentiorum ſolutio reijcitur.

Hæc tamen vltima ſolutio vel ad modum loquendi difficultatem deducit, vel certè non eſt ad rem; aut enim per hoc vult explicare magis libertatem voluntatis; & tunc nihil penitus valet ea ſolutio; quia ſiue ea neceſſitas dicatur antecedens, ſiue conſequens, certum eſt non deſumi ex culpâ aliquâ ipſius voluntatis, imò ex victoriâ priori; ergo per hoc non redditur magis culpabilis, dum ad cadendum in tertio cogitur, imò potiùs multò minùs; ergo per hoc non benè explicatur quòd liberè cadat voluntas, ideoque peccet, dum in tertio moraliter non poteſt reſiſtere; ſi verò, eò quòd ex defatigatione in victoriâ priori partialiter deſumatur ea neceſſitas, illa vocatur *conſequens*, quæſtio erit de voce, in quâ (vt benè loquamur) debemus dicere reſpectu voluntatis abſolutè eam neceſſitatem eſſe conſequentem; quia potuit cadere in primo, & ſic reſiſtere in tertio; at reſpectu ipſius tertij inſtantis eam neceſſitatem omnino eſſe antecedentem, quia eſt prior illo: ſicut neceſſitas ex actu imperante reſpectu voluntatis eſt ſubſequens, at reſpectu actus imperati eſt antecedens; & ideò in eo non eſt niſi denominatiua libertas; ſic dicam in eo tertio inſtanti non eſſe niſi denominatiuam libertatem moralem ex priori victoriâ.

Eadem neceſſitas reſpectu diuerſorum inſtãtium eſt conſequens & antecedens.

Svbsectio. VI.

Reſpondetur obiectioni è ſubſectione quartâ; & proponitur vltima obiectio.

Dicendum ergo eſt impotentiam moralem non tollere potentiam requiſitam ad peccandum, quandoquidem manet phyſica potentia ad vincendam tentationem; vti dicebat ſecunda ſolutio, quam in hoc puncto omnino approbo. Ad replicam verò ratione inſtantiæ voti & præcepti poſitiui reſpondetur, præcepta naturalia eſſe fortiora quàm poſitiua, ideoque poſſe obligare etiam rigidiùs, nec requirere tot conditiones vt obligent: id quod oſtendo in alijs conditionibus diuerſis à libertate; vt enim quis non teneatur obedire præcepto poſitiuo v.g audiendi Sacrum, ſufficit, ſi ex Sacro poſſit ei oriri graue damnum aliquod; ſimiliter vt omittere poſſit ieiunium, vt comedat carnes, ſufficit ſi ſit infirmus; at nullus morbus ſufficit vt poſſit mentiri, vt poſſit iurare falsò, vt poſſit ſe polluere, &c. ergo ſignum eſt, maiorem eſſe obligationem præcepti naturalis quàm poſitiui, & hoc pendere à pluribus conditionibus vt obliget quàm illud; non ergo benè infertur, *Præceptum poſitiuum non obligat, niſi quando eſt poteſtas moralis, ergo nec obligabit naturale:* quod de præcepto poſitiuo dixi, dico etiam de voto; quod eſt obligatio poſitiua ſibi ab homine ipſo impoſita. 26.

Abſoluta reſponſio, cur impotentia moralis reſiſtendi non tollat potentiam peccandi liberè. Præcepta naturalia rigidiora ſũt poſitiuis, etiã votis.

Declarari autem poteſt hæc ſolutio, eò quòd cùm malitia nulla ſupponatur in obiectis ſolâ lege poſitiuâ prohibitis, fuit in poteſtate Legiſlatoris ea non prohibere; eo autem ipſo æquiſſimum videtur, vt non prohibeat illa inſurgente eâ maximâ difficultate; at in obiectis naturaliter malis cùm eorum malitia non poſſit auferri ab eis, nec quidem diuinitus, vnde Tomo tertio diximus, neque Deum poſſe in eis diſpenſare, debent etiam vitari ſemper ab homine quacumque inſurgente difficultate, ſi abſolutè poſſint: & quoad hoc poteſt ſuſtineri quod ſuprà dicebant nonnulli, humanum Legiſlatorem non eſſe tam potentem quàm Legiſlatorem naturalem.

Votum eſt obligatio poſitiua ab homine ſibi impoſita. Declaratur ſolutio.

Dices, Ergo qui vouit caſtitatem, ſi poſteà inſurgat grauis in eâ ſeruandâ difficultas, v. g. ſi periclitetur de vitâ, non peccabit contra votum caſtitatis non eam ſeruando, licet peccet contra præceptum naturale. Reſpondeo Primò, ſatis probabiliter concedi ſequelam, neque in conſequenti vllum eſſe abſurdum; quia omnes ſupponunt, votum non obligare ad rem moraliter impoſſibilem. Secundò tamen reſpondeo, poſſe probabiliter negari ſequelam. Diſparitas autem deſumi debet ex doctrinâ à nobis immediatè in ſolutione traditâ; nam præcepta poſitiua ideò non obligant, dum eſt in eis ſumma difficultas, quia cùm aliunde materia ab eis prohibita non ſit mala, fuit congruentiſſimum vt illi non adiungeretur tunc malitia; ergo cùm in caſu argumenti ea materia, quam vovit quis fugere, retineat ſemper malitiam ſuam, etiam ſtante ſummâ difficultate in eius fugâ, mirum non erit, ſi tũc etiam votum habeat vim obligandi. Quælibet ex his ſolutionibus mihi videtur probabilis; magis tamẽ propendeo in priorẽ, quæ fauorabilia & magis conformis communi ſenſui Doctorum. 27.

Votũ non obligat ad rem moraliter impoſſibilem.

Præcepta naturalia obligant in quacumque difficultate.

Qq 4 Replica

Falſum eſt dari impotentiam moralẽ reſiſtendi motibus ſemideliberatis. Motus ſemipleuè liberi non ſunt perfectè humani, ideò non peccaminoſi grauiter.

Replicabis, Motus ſemideliberati oon ſunt peccatum mortale, eò quòd difficillimnm ſit eis reſiſtere;ergo ſi non eſt potentia moralis ad reſiſtendum graui teotatiooi,non erit mortale ei cedere. Reſpondeo negando, ideò motus eos non eſſe mottale; etenim ſæpè vincuntnt; ergo non eſt impotentia moralis ad eos, de quâ agimus; ideò ergo non ſiint grane pecatum,quia non ſunt eum perfectâ coguitione, nec ſunt perfectè bumani;in noſtro verò caſu datur & cogniito ſufficiens& modus ptocedendi perfecte humanus, etiamſi adiunctam babeat grauem difficultatem. Et ſatis de victotia grauis tentationis.

Iam reſtat obiectio contra vltimam concluſionem ſuprà poſitam,quâ diximus,eo ipſo quòd duret longo tempore aliqua tentatio, etiamſi alioquin in ſe eſſet leuis,reddi tamen grauem in ordine ad victoriam illius ſine ſpeciali auxilio gratiæ. Contra eam igitur ſic obijcies,ſuperaſſe eam rentarionem in vno inſtanti non adimit vires,imò potiùs auget illas in ordine ad ſecundum inſtans; ergo ſi ſuperari potuit ea teotatio ſine gratiâ in primo ioſtanti, à fortiori poterit in ſecundo,tertio & quatto,& ſic de omoibus inſtaotibus dici poterit.

Obiectio hæc non ſolùm militat contta concluſionem vltimam, ſed etiam contta ea quæ diſputatione ſequenti dicturi ſumus de victoriâ omnium tentationum collectiuè ſumptatum; militat etiam contta communem certamque doctrinam de impoſſibilitate ad peccata omnia venialia vitanda cum otdinarijs auxilijs gratiæ; quia dici eodem modo poterit, Voum veniale poteſt ſine ſpeciali gratiâ vioci, ergo & cætera omnia; quandoquidem prioris victotia oon debilitat ad ſecundam, ſed potiùs confirmat. Reſpondeo tamen, certiſſimum eſſe ipſâ experiētia noſtram naturam,eſto per operationem aliquem acquitat habitum, defatigari tameo operando, & verò etiam in ipſas res alioqnin guſtui valdè gratas, vt in luſu, cibo, colloquio cum amico, &c. facillimè acquiri ex continuatione nauſeam; tum quia homo quodammodò amat varietatem; tum quia vires ipſæ defatigantur. Huc videtur alludere Scriptura,dum Iudicum 16.de Samſone reſiſtente aliquamdiu precibus Dalilæ, cùm ea ipſi importuna eſſet, & per multos dies iugiter adbæreret, ſpatium ad quietem non tribuens, ſubdit ſacer textus, *Defecit anima eius,& ad mortem vſque laſſata eſt.* Ecce quàm difficile diu pugnare cum importuoo hoſte, vt etiam in negotio, ex quo grauiſſimum ſibi imminere periculum Samſon agnoſcebat, vtilitatem verò aut commodum ſperabat nullum, fuerit ad mortem vſque laſſatus: id ipſum à fortiori contingere in caſu noſtro manifeſtum eſt, quia cùm ipſa prima teotationis victoria fuerit per ſe difficilis, & moleſtiam aliquam creauerit ipſi homini (quidquid ſit de particulâ habitus acquiſitâ & facilitante ad perſeuerantiam) nihilominùs eum hominem reddi difficiliorem ad victoriam ſecundam tentationis.

Replicabis, hanc doctrinam cettiſſimam eſſe, quando contineoter ſine vllâ morula temporis vrget tētatio;ſi tamē hodie vna, alia cras aut poſt mediam horam tantùm vrgeat, non videtur habere locum ea reſponſio; alioquin abſolutè eſſet dicendum, oumquam exercirio actunm acquiri facilitatem, ſed potiùs difficultatem:id quod tamen expetientiæ ipſi manifeſtè repugnat: fiunt enim ipſo exercitio actuum & frequentatione ſuauiſſima ea quæ anteà erant valdè grauia;ergo cùm teotationes ad non ſeruandam legem non ſint eo modo cootinuæ, non cauſabit victoria vnius difficultatem ad victoriam alterius,ſed potiùs quodammodò diſponet. Reſpondeo, mihi nunc quoad concluſionem,ſufficere, quod in tepliçà conceditur, ſcilicet poſſe eam contionationem tentationis cauſare grauem difficultatem. Secundò abſolutè reſpondeo,quoad tentationes diuerſas, & quoad peccata venialia, adeò eas occaſiones eſſe frequentes,vt meritò poſſint cenſeri quaſi continuatæ, ac proinde eis reſiſtere ſemper ſit valdè difficile; quia in occaſionibus etiam differentibus homo eſt variè diſpoſitus, vt qui heri reſpoit,hodie conſentiat. Quod verò ex meâ ſolutione inferebatur, numquam ſcilicet hominem teddeodum facilem per exercitium actuum negatur facilè; nam qui hodie reſtitit tentationi ad iram v. g. non ideò amittit illam facilitatem quam acquiſiuit, eſto deinde cedat tentationi in hauſtum nimium aut in luxuriam; oos autem ſolùm diximus eum hominē non poſſe diu perſeuerare, niſi in vnâ aut alterâ materiâ cadat:cum quo optimè cohæret,vt circa vnā particulatem acquirat ſucceſſu temporis aliquam facilitatē. Et ſatis de hac moleſtâ obiectione & victoriâ tentatioum diuiſiuè ſumptarum, aut vnius diu perſeuerantis.

DISPVTATIO XXXXI.

De neceßitate gratiæ ad implēdam totam legem naturalem, ſeu de victoriâ omnium tentationum collectiuè.

OBSERVO duo poſſe in dubium verti circa neceſſitatem gratiæ; vnum circa auxilium actuale gratiæ,an ſit neceſſarium ad eam obſeruationem; aliud,an requiratur etiam ipſa gratia habitualis, ſeu ſanctificans; quia verò ſolùm egimus hucuſque de bono opere morali aut tentationis alicuius victotiâ ſub diſiunctione, nonc de adimpletione totins legis & de multis bonis operibus collectiuè ſumptis agendum erit. 1.

Neceſſitas gratiæ intelligi poteſt vel de actuali vel de habituali.

Coniungo autem duas has quæſtiones, quia reuerà non duæ, ſed vna ſunt; nam poſſe teotationes omnes ſuperare,& poſſe ſeruare totam legem,& è contrario,poſſe ſeruare totam legem,& poſſe vincere omnes tentationes, idem omnino ſunt: non enim eſt alia difficultas in obſeruatione legis quàm ratione tentationis:vt enim ſuprà oſtendi,ipſa intrinſeca difficultas,quæ in obiecto honeſto amandi proponitur, & ipſa delectabilitas, quæ relucet in obiecto malo moraliter, quod relinqueodum eſt, eſt ipſa tentatio. Difficultas autem tota, quæ in obſeruatione legis reperitur,ex his ſolis capitibus deſumitur. Obſeruo Secundò, maiorem eſſe rationem dubitandi in præſenti circa naturam lapſam quàm circa integram,ideò de hac prius,deinde de illa agendum.

Idem eſt poſſe ſeruare totã legem & vincere omnes tentationes.

SECTIO

Sectio I.

Quid de obſeruatione totius legis in naturâ integrâ.

2\. *Sunt qui docent etiam in naturâ integrâ opus eſſe auxilio gratiæ ad totius legis obſeruationem. Fundamentũ eorum præcipuum.*

Etiamſi in naturâ integrâ nec vllæ fuiſſent paſſiones, nec multa alia capita, ex quibus homines retardantur de facto valdè ab obſeruatione continuâ legis; nihilominùs non deſunt auctores, quos referunt P. Suarez cap. 25. & P. Tannerus dub. 2. qui doceant etiam tunc neceſſarium fuiſſe aliquod auxilium gratiæ ad totam legem ſeruandam. Fundamentum præcipuum huius ſententiæ deſumitur ex Gelaſio Papâ in ſcripto contra Pelagium; & habetur Tomo 1. Epiſtolarum Pontific. inter Epiſt. 5. & 6. Gelaſij; vbi hæc leguntur: *In ipſis primis hominibus, dum ſuâ nimium felicitate confidunt, & tantam Deò gratiam in vacuum recipientes non orando, nec de perceptis gratias referendo, nec vt eadem intemerata durarent ſimpliciter implorando, incolumes conſtare nequierunt.* Arauſicanum autem Concilium can. 19. idem tradit clariùs; *Natura humana etiamſi in illâ integritate, in quâ condita eſt, permaneret, nullo modo ſeipſam creatore ſuo non adiuuante ſeruaret; vnde cum ſine gratiâ Dei ſalutem non poſſit cuſtodire, quam accepit, quomodo ſine Dei gratiâ poterit reparare quod perdidit?* Poteſt autem ratione eadem ſententia confirmari, quia etiam tunc temporis bona delectabilia inhoneſta attraherent, & ex eo capite cauſarent difficultatem, ob quam eſſet impoſſibilis moraliter ea obſeruatio. Prætereà, licet appetitus inferior eſſet ſubiectus, in ordine tamen ad ſuperbiam haberent tunc longè maiorem tentationem quàm iam, ob ingentia dona, quibus ornati fuiſſent; ergo eſſet eis difficile totam legem implere.

Ratio, quia etiam tunc bona delectabilia attraherent, licet ſint inhoneſta. Item ob ſuperbiam eſſet difficile totã legem implere.

Cõtraria tamen ſententia lõgè communior.

Contraria tamen ſententia docens, in eo ſtatu non fore neceſſarium ſpeciale gratiæ auxilium, lõgè communior eſt: eam tenent Suarez & Tannerus ſuprà, vbi pro eâ referunt Magiſtrum, D. Thomam & alios; eſtque communis inter recentiores: probatur autem; quia Concilium Arauſicanum cap. vlt. & Auguſtinus paſſim, lib. de Perfectâ iuſtitiâ ca. 4. reſponſ. 9. & lib. de Correp. & gratiâ cap. 10. & 13. & lib. de Bono perſeuerantiæ cap. 7. & alibi, quem etiam Proſper & Fulgentius ſecuti ſunt, docet per peccatum originale contractam difficultatem ſeu impoſſibilitatem, quæ nunc eſt in obſeruatione præceptorum; ergo tũc temporis non eſſet talis difficultas, ergo neque eſſet neceſſarium auxilium ad eam ſuperandam. Quòd ſi dicas, ea loca intelligenda non de facilitate ad ſeruandam totam legem, ſed ad ſingulas tentationes vincendas, inde reijcieris; nam ad hæc non eſt amiſſa potentia moralis per peccatum, iuxta dicta ſuprà; ergo debent ea loca intelligi de totâ lege. Ego tamen probationem hanc ex Arauſicano Concilio non iudico ſufficientem, quia per verbum, quod addit, *diligere Deum ſicut oportet*, oſtendit, ſe agere de dilectione ſupernaturali; quomodo autem ad hãc dicatur homo amiſiſſe potentiam, quam liberum arbitrium numquã habuit ex ſe, ſuprà dixi agens de viribus naturæ lapſæ ad amorem Dei ſuper omnia. Clariora ergo ſunt Auguſtini teſtimonia pro eâ allata; quam etiam vlteriùs ſic probo, quia in natura integrâ nulla eſt ratio cur aſſeramus eam difficultatem in obiectis honeſtis, quàm paulò poſt dicemus eſſe in naturâ lapsâ; aliunde

Probatur ex Concilio Arauſicano & Auguſtino.

Arauſicano Concilio non ſatisfit: agit de dilectione ſupernaturali.

Auguſtini teſtimonia pro communi ſententiâ.

In natura integra nulla eſt cauſa difficultatis in obiectis honeſtis.

autem libertas voluntatis per ſe dicit potentiam ad vitanda ea mala, ergo non debemus eam illi negare.

Dices, Etiam tunc eſſet tentatio dæmonum, vt fuit reſpectu Adami; & poterat eſſe importuna; ergo ſaltem ratione illius eſſet difficillimum ſeruare totam legem. Reſpondeo Primò eas tentationes eſſe per accidens reſpectu illius ſtatus, qui totus eſſe poterat, etiamſi Angeli non fuiſſent creati, aut non peccaſſent; nos verò agimus iam de eo, quod eſt per ſe connexum cum eo ſtatu. Secundò reſpondeo, eas tentationes futuras leues in eo ſtatu. Tertiò, fortè, ſi Adam ſemel viciſſet dæmonem, non permiſſurum Deum, vt ſecundò ab eo tentaretur.

Si viciſſet Adam primã tentationem, fortè non fuiſſet ſecundò tentatus.

Iam ad argumenta in contrarium. Ad Concilium Arauſicanum dico, probabiliſſimè illud exponi poſſe de ſolo auxilio generali Dei, quod negabat Pelagius; id enim denotant ea verba, *ſeipſam non adiuuante Domino*; quo ſenſu etiam idem Concilium dixit, hominem non poſſe de vllâ miſeria liberari niſi Deo auxiliante: quod (vt ſuprà ponderaui) etiam ad miſerias phyſicas, morbos, paupertatem, famem, &c. extendi videtur à Concilio; certum autem eſt, vt ab his liberemur, eſſe neceſſarium auxilium Dei; quod etiam dici de gratiâ ſuo modo poteſt; non tamen eſſe neceſſariam gratiam, de quâ nunc agimus. Gelaſius verò Papa magis videtur inſinuare, Dominum Deum permiſiſſe vt caderet Adamus in pœnam ingratitudinis, quòd non egerit Deo gratias, quòd non orauerit, &c. quam deſcribere neceſſitatem gratiæ; nam eſto non oraſſet Adamus, ſi Deus auxilium ſuum gratiæ contuliſſet (vt ſæpè confert non petentibus, imò primum ſemper confert hoc modo) ſine dubio potuiſſet omnes tentationes vincere; ergo non agit ibi Pontifex de impotentiâ ſine gratiâ, ſed quòd ob ingratitudinem meruerit eam permiſſionem: certum autem apud omnes debet eſſe, poſſe Deum dare auxilium permiſſiuum peccati; eſto ad vitandum illud peccatum non fuiſſet neceſſaria gratia vlla, de quâ hîc agimus: id quod fuſiùs ſuprà deductum eſt contra Patrem Vaſquez, cùm de opere bono egimus. Et hæc explicatio mihi videtur longè veriſimilior, quàm quæ à Patre Suarez & alijs adducitur, quòd ibi ſit ſermo de perſeuerantiâ in gratiâ, ad quam requiritur aliquis actus ſupernaturalis; melior, inquam; nam ſi homo iam ſit in gratia, certè, vt perſeueret, non eſt aliud neceſſum, quàm vt non peccet: vnde ſi fiat ſtultus, quia eo ipſo iam ei aufertur poteſtas peccandi, perſeuerabit perfectiſſimè in gratia; ergo nihil ibi Pontifex de actu ſupernaturali.

3\. *Explicantur auctoritates contrariæ ſententiæ.*

Neceſſarium eſt auxilium Dei vt liberemur à miſerijs phyſicis.

Explicatur: Gelaſius Papa.

Pater Tannerus ſuprà putat in eo ſtatu opera naturalia facta ab Adamo futura meritoria vitæ æternæ ob excellentiam operandi, ideoque ad illa fuiſſe neceſſariam gratiam, quia ſine hac non poteſt eſſe meritum vitæ æternæ; vnde concludit, in naturâ integrâ eleuatâ, & prout de facto fuit, neceſſariam fuiſſe gratiam ad ſeruandam totam legem: & in hoc ſenſu intelligit loca ſuprà citata pro contrariâ. Ego tamen hanc doctrinam nullo modo cenſeo veram, quia, vt ſæpè dixi, opus, ſi in ſe non ſit meritorium, non redditur tale ex eo, quòd principium efficiens illius ſit gratia. Non loquor iam de gratia dignificante perſonam, nam hanc etiam haberent opera Adami facta per auxilium naturale, ſed de principio effectiuo: cùm ergo eadem opera naturalia non producta per auxilium gratiæ meritò

Doctrina P. Tanneri.

Reijcitur.

Digitized by Google

ritò P. Tannerus non agnoſcat meritoria, non debet eis tribuere meritum, eo præcisè quod procedant per tale auxilium; de quo alibi fuſiùs; ſtandum ergo eſt explicationi à me traditæ. Ad rationem in contrarium dicimus, in eo ſtatu ſedatis paſſionibus parum valdè attractura bona delectabilia, ea maximè, quæ ſine peccato non poſſent amari, ideoque non futuram inde difficultatem vllius momenti; aliquam leuem admittimus aliquando; non tamen ideò indigeret homo auxilio gratiæ. Ad id quod de ſuperbiâ dicitur reſpondemus, homines habituros tunc claram cognitionem, quod omnia accepiſſent à Domino, & dependenter ab eo illa retinerent, ideoque non tentandos vehementer etiam in eâ materiâ ſuperbiæ.

Satisfit rationi in contrarium.

Ad leuem difficultatem vincendam non eſt opus auxilio gratiæ.

Sectio II.

Quid de naturâ lapsâ.

4\. *Prima concluſio.*

Prima Concluſio: In naturâ lapsâ eſt potentia phyſica ad ſeruandam totam legem naturalem etiam collectiuè. In hac, explicatis terminis, debent omnes conuenire, quia (vt ſæpè dixi) peccatum non poteſt eſſe ſine eiuſmodi potentiâ ad illud fugiendum. Dices, Non requiri potentiam ad fugienda omnia collectiuè, ſed ſufficere ſi ſit ad diſiunctiuè quodlibet vitandum: ita videntur multi opinari; qui ſine dubio minùs benè ſentiunt de libertate requiſitâ ad peccandum: & de eâ impotentiâ ad collectionem & ad diſiunctionem vide quæ ſuperiùs dixi, probans talem impotentiam neceſſariò debere reduci ad determinatum indiuiduum; vnde, ſi ſit phyſica, neceſſariò debere tollere libertatem. Et maioris claritatis gratiâ, pone totam collectionem actuum eſſe duos, hodie vnum, cras alterum; tu dicis, vtrumque me non poſſe habere etiam phyſicè, poſſe tamen vnum; demus ergo me hodie vnum facere; certè accedente die craſtino nec phyſicè potero craſtinum; ergo in eius omiſſione non peccabo. Nec poteſt reſponderi, ideò me cras peccaturum, quia liberè me reddidi hodie impotentem pro craſtino; hoc, inquam, non poteſt cum vllâ ſpecie probabilitatis reſponderi; nam cùm hodie non malè, ſed benè operatus ſim vitando illud peccatum; certè ſi ex hoc ſequitur, quòd cras non poſſim phyſicè operari, non debet id vitio mihi, ſed potiùs laudi tribui, quia hodie facio optimum quod poſſum: vbi ergo, quæſo, vituperationis fundamentum, & non potiùs ſummæ laudis; neque etiam reſponderi poteſt per eos terminos *collectiuè & diuiſiuè*, quia à parte rei non aliter contingunt occaſiones niſi (vt dictum eſt) hodie & cras; voca eas vt volueris: & ſanè hoc argumentum mihi euidentiſſimum videtur. Conſtet ergo eſſe libertatem phyſicam ad vtrumque etiam collectiuè. Dico *phyſicam*, quia iam oſtendi ſuprà, non eſſe inconueniens, ſi etiam in particulari aliquo actu reperiatur impotentia moralis.

Non poteſt eſſe peccatum ſine phyſicâ potentia ad id fugiendum

Auctores contraria ſententia minùs benè ſentiunt de libertate.

Secunda concluſio.

Secunda Concluſio: Poſſibile eſt etiam moraliter in ſtatu naturæ lapſæ totam legem aliquamdiu ſeruare ſine aliquo ſpeciali auxilio Dei, eo modo quo ſuprà diximus poſſe aliquod bonum opus fieri & aliquas leues tentationes ſuperari, ita Vega Opuſculo de Iuſtificatione q. 12. Sotus lib. 1. de Naturâ & gratiâ cap. 12. ad 2. Stapletonus lib. 2. de Iuſtificatione cap. 14. Medina hîc q. 109. art. 4. Valentia q. 1. pun. 5. Bellarminus lib. 5. de Gratia cap. 2. Zumel hîc art. 4. diſp. 2. concluſione 2. Suarez & Tannerus ſuprà, & multi recentiores: neque indiget nouâ probatione vltra eam, quæ, dum de opere bono & tentationibus leuibus ad breue tempus egimus, allata eſt; vbi ſimul quæ in contrarium obijci poterant ſoluta vide.

5\. *Tertia concluſio.*

Tertia Concluſio: Impoſſibile eſt per longum tempus legem totam ſeruare ſine ſpeciali auxilio actuali gratiæ, ſiue illud ſupernaturale ſit, ſiue naturale, ſpecialiter tamen præparato, vt diximus agentes de victoriâ grauis tentationis. In hanc conueniunt ferè omnes Scholaſtici, vt videre eſt apud Vaſquez, Suarez & Tannerum ſuprà, qui vlteriùs aliquot loca Scripturæ adducit non admodum efficacia, vtpote, quæ vel loquuntur de impoſſibilitate ad exeundum è peccato, quam ſine dubio debemus admittere ſemper, ſi gratia excludatur: talis eſt ille ad Romanos 8. *Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum*, &c. hæc enim vltima verba denotant ſermonem eſſe de reparatione à peccato. Alia verò loca ſunt, in quibus agitur de totâ obſeruatione etiam præceptorum ſupernaturalium: vel deniq; poſſunt explicari de obſeruatione fructuosâ in ordine ad ſalutem. Ergo ex Scripturâ nihil pro hac ſententiâ ſolidè deducitur.

Locus ad Rom. 8. non eſt efficax.

Melior illius probatio deſumitur ex Concilio Arauſicano, Cæleſtino & Innocentio Summis Pontificibus, qui id videntur inſinuare locis ſæpè citatis; & licet (vt in ſectione 5. dicam) non ita clarè loquantur, vt explicari aliter non poſſint, nihilominùs ſæpè inſinuant ſe agere de lege naturali & naturali obſeruatione; cumque (vt diximus) non poſſit id intelligi de vnâ aut alterâ victoriâ, nam has ſine auxilio gratiæ obtineri poſſe oſtendimus, neceſſum eſt vt de totâ obſeruatione legis ac de victoriâ tentationum omnium collectiuè intelligantur. Probatur etiam hæc ſententia Scholaſticorum communi conſenſu, qui in re, quæ per rationem vix poteſt certò decidi, ſummam habet auctoritatem. Tertiò tamen poteſt ſatis probabilis ratio adduci; nam multa ſunt in naturâ lapſâ, quæ obſeruationem diuturnam omnium præceptorum naturalium reddunt moraliter impoſſibilem ex proprijs viribus: ſi enim vni tentationi diu duranti homo, vt diximus, non poteſt reſiſtere, multò minùs pluribus ac longo tempore occurrentibus: multa enim ſunt quæ hominem ad peccandum inducunt; vt bona ſenſibilia, paſſiones, errores, inconſtantia imaginationis, neceſſitas corporis, variæ curæ, prauorum exempla, conſilia praua, institutio, complexio, &c. quæ omnia ſine dubio efficiunt moraliter impoſſibilem longo tempore totius legis adimpletionem. Contra hanc concluſionem poſſet obijci hominem ex vnâ victoriâ potiùs reddi faciliorem quàm difficiliorem ad alteram; atqui, iuxta dicta, poteſt vnam obtinere ſine gratiâ, ergo & alteram. Præcedenti diſputatione numero vltimo hanc difficultatem tetigi, quia illius loci etiam erat propria, eique ſatisfeci. Videantur ibi dicta. Quæri poſſet hîc pro complemento, vtrùm Deus peccatoribus aut infidelibus det ea ſpecialia auxilia, quæ ad obſeruationem neceſſaria ſunt: verùm de his paulò pòſt ſpecialem inſtituemus ſectionē; oportet enim priùs tres alias difficultates expedire.

Melior probatio ex Concilio Arauſicano, Cæleſtino & Innocentio.

SECTIO

Sectio III.

Duæ annexæ difficultates ſoluuntur.

6. PATER Suarez ſuprà cap.37.& 38.duas quæſtiones fusè tractat, quæ meo iudicio planè ſunt in præcedentibus explicatæ; ideò nos breuiſſimè inſinuabimus, vnde decidi debeant. Prima eſt, vtrùm præter amorem Dei ſuper omnia ſit aliqois actus naturalis bonus, qui ob difficultatem ſuam fieri non poſſit ſine gratiâ. Mouet autem quæſtionem in dolore de peccato ob motiuum aliquod honeſtum;& obiter fusè probat, talem actum eſſe poſſe naturalem; Secundò in amore proximi, Tertiò in dilectione Inimici, Quartò in obſeruatione continentiæ, Quintò in virginitate, Sexto in paupertate voluntariâ, Septimò & vltimò in ſubeunda morte pro non committendo aliquo mortali peccato: vbi obiter obſeruo, poſſe hac ratione multos alios actus excogitari, vt obedientiam perfectam erga alium, abſtinentiam ſeu ieiunium continuum, contemptum honorum, &c.

An amor naturalis bonus indigeat gratia.

Dico ergo ad hæc vno verbo, Si actus hi habeant annexam tentationem grauem, ſeu difficultatem, quod idem eſt, nam difficultas & tentatio (vt ſuprà dixi) eſt idē, non poſſe ſine auxilio gratiæ eos produci; ſi item illi actus ſumātur in longâ continuatione, diximus etiam ex hoc capite eos reddi ſæpè moraliter impoſſibiles, quia obſeruatio diuturna legis eſt moraliter impoſſibilis: an autem ea doctrina intelligenda ſolùm ſit de diuturna obſeruatione totius legis, prout includit omnia præcepta, an verò etiam in qualibet particulari materiâ ſit impoſſibilis diuturnâ victoria, ſtatim dicam in ſecundâ difficultate. Quòd ſi eiuſmodi actus ſeorſim & ſine occurrente graui tentatione accipiantur, ex dictis ſuprà conſtat eos poſſe ſine gratiæ auxilio fieri; quod à fortiori inde ſuadetur, quia etiam ipſum amorem Dei ſuper omnia diximus in aliquo caſu & ad breue tempus fieri poſſe. Et per hoc tota prima difficultas expeditur, nec neceſſum eſt magis ſpecificè deſcendere ad tractandum de illis actibus in particulari, ferè in quolibet repetendo quæ in alijs dicta ſunt.

Concluſio. Non poſſunt actus boni haberi ſine auxilio gratiæ, ſi ſit tentatio aut difficultas grauis:

Si abſit grauis tentatio, ſunt ſine gratiæ auxilio.

Secūda difficultas eſt, vtrùm poſſint ſine gratis virtutes acquiri. Aduerte, poſſe hîc fieri quęſtionem de voce; Primò, vtrùm habitus patientię iuſtitiæ, &c. ſi non ſunt coniuncti cum gratiâ, vocandi ſint virtutes. Secundò, vtrùm, licet ſine gratiâ dici poſſint virtutes, requiratur tamen has omnes inter ſe coniunctas eſſe, ita vt non dicatur quis habere virtutem caſtitatis, niſi ſimul ſit humilis, &c. Si primo modo loquamur, in dubium verti nō poteſt, quin virtutes eſſe nō poſſint ſine gratiâ ſub eâ denominatione virtutis. In ſecundo etiam modo loquendi, cùm diximus ſuprà, ſine auxilio gratiæ non poſſe omnē legem diu ſeruari, videtur etiam eo ipſo ſine eodem auxilio non poſſe acquiri omnes virtutes, & conſequenter neque vllam ſub eâ denominatione; quādoquidem vel vnius denominatio ab omnibus alijs ſimul ſumptis deſumitur. Eſt tamen adhuc in hoc etiam ſenſu ſpecialis aliqua difficultas, quam ſtatim tangam.

An poſſint virtutes acquiri ſine gratiâ.

Soluitur quæſtio de voce.

7. Quæſtio ergo de re ea poteſt eſſe, an habitus virtutis iuſtitiæ v. g. acquiri valeat ſine auxilio gratiæ, ſiue ille habitus ex defectu gratiæ aut aliarū virtutū vocetur virtus, ſiue nō: in quo ſenſu adhuc poteſt eſſe alia duplex difficultas: Prima, an ille habitus poſſit acquiri abſolutè in quocumque gradu intenſionis ſaltem remiſſo: Secunda, an etiam in intenſo, & diu durante ac extendente ſe ad omnem ſuam materiam.

Quæſtio de re.

Ex ea duplex difficultas. Prima Secunda.

Ex dictis ſuprà certū omnino eſt, poſſe eiuſmodi habitū ſine auxilio ſpeciali gratiæ produci ſaltē in gradibus remiſſis; nā cùm oſtēderimus ſine tali auxilio poſſe fieri aliquod opus bonū morale, eo ipſo poterit & habitus produci; cōſequitur enim naturaliter talis productio eū actū, & licet dicamus non ſemper primum actum producere habitū, ſed debere bis térve repeti, adhuc reſolutio data locum habet: quia etiam ſine gratiâ poteſt fieri actus aliquis bonus moraliter ter, quater ergo in hoc puncto ex ſuprà dictis nulla eſt difficultas.

Reſoluitur Prima difficultas.

Totum ergo dubium reducitur ad habitum virtutis intēſum & perfectum in ſuo genere, an poſſit ſine gratia acquiri. intelligi autem quęſtio poteſt tam de gratia habituali quàm de actuali. Marſilius in 2.q.20. art. 3. concluſ. 5. probabile iudicat has virtutes poſſe acquiri ſine gratia habituali, quia multi Philoſophi illas habuēre: quod confirmat teſtimonio Hieronymi Epiſtolâ ad Demetriadem, vbi id expreſsè aſſerit; hoc tamen teſtimonium non vrget, quia (vt benè notauit Suarez) ea Epiſtola non eſt Hieronymi, ſed Pelagij: addit Marſilius requiri aliquod auxilium gratiæ actualis; P. verò Suarez c.38. è contrario; neque ſine gratiâ habituali putat eas acquiri poſſe, quia non poſſunt in eo gradu acquiri niſi per magnam frequētiam actuum, & ſine interruptione per contrarios actus per longum tempus; id quod in ſtatu naturæ lapſæ ob tentationes & impedimēta nō contingit ſine ſpecialiſſimo auxilio: quod nō datur peccatori, ſicut dicemus infrà non dari ad ſeruandam diu totam legem.

Secunda, an poſſit habitus virtutis intenſus ſine gratiâ acquiri.

Suarez ait ſine gratia habituali non poſſe acquiri talem habitum.

Ego tamen PRIMVM DICO, eò quòd communis ſententia doceat legem totam diu ſeruari nō poſſe ſine auxilio gratię, & gratiâ ipsâ habituali, malè trahi argumentum ad vnum particularem habitum virtutis etiam intenſiſſimum; nam eſto quis ſit intenſiſſimè affectus erga veracitatem, non continuò ſeruat totam legem; poteſt enim eſſe ebrioſus, cholericus, ſuperbus, luxurioſus, &c. ſummum ergo inde infertur, non poſſe illum omnes omnino virtutes naturales acquirere. Dico *omnes omnino*; nam ſi vel in vnica delinquat, non ſeruabit totam legem; & conſequenter ſaluabitur doctrina communis, quòd ſine gratia habituali tota lex diu ſeruari nō poteſt.

Prima concluſio.

Qui in vnico delinquit, non ſeruat totam legem.

SECVNDÒ ADDO, nec quidem ſequi de omnibus omnino virtutibus; nam (pono exemplū in vna) aliud eſt, non poſſe me diu ſeruare caſtitatem ſine gratia; aliud, non poſſe acquirere habitum valdè intenſum circa illam etiam ſine gratia: nam ſi ego ſex vicibus intra duos dies v. g. efficiam actum caſtitatis, acquiram ſex indiuiſibilia habitus; ſi tertia die cadam ſemel, iam non ſeruo diu caſtitatem ſine gratia; non tamen continuò per illum actum contrarium deſtruo totum habitum anteà acquiſitum, ſed vnum tātùm indiuiſibile; ergo ſi poſteà iterùm dolens naturaliter me id feciſſe repeto ſex actus, etiamſi rurſus poſt illos cadam ſemel, veriſſimum erit, me non ſeruare diu totam legem; & tamen augebo ſemper eum habitum, ita vt veniat ad ſatis perfectā intēſionē. Dico *ſatis perfectam*, ne faciamus quęſtionē de nomine, & dicat aliqois non 8.

Secunda concluſio.

futu-

futurum perfectiſſimum, quia intenſior eſſet, ſi non interueniſſet ea interruptio: quod fortè re ipsâ verum eſt; in eo tamen ſenſu non contendo poſſe eſſe ſine gratiâ perfectiſſimum. Adde, ſi vera eſt ſententia, quam probabilem iudico, habitus ſcilicet naturales habere intenſionis terminum, vltra quem non augentur, quia experientia (vt dixi ſuo loco) oſtendere videtur nos non habere intenſiores habitus circa Pater noſter & Aue Maria, v. g. hodie quàm heri aut nudiuſtertius, quando iam per 20. 30. aut 40. annos illud orauimus; ergo habitus ille, ſiue ſit ſpecies, ſiue aliquid diſtinctum, non intenditur ſine fine: & idem in habitu voluntatis videtur certum; non enim ille qui decem annis ſe tradidit ebrietati v. g. poſteà qualibet die poſt ſingulos hauſtus creſcit in inclinatione erga illam; idem in alijs materijs: ſi, inquam, hæc ſententia vera ſit, poteſt dici, Etiamſi homo aliquando cadat, dummodò frequentiùs reſiſtat, poſſe tamen ad intenſionem ſummam habitus peruenire; nam cùm plus addat noui quàm ex antiquo detrahat, poterit tandem ad intenſionem ſummam deuenire, licet in eâ perſeuerare diu non poſſit, quia per lapſum poſteà breuî futurum aliquid amittet de antiquo: ergo ſeruari non poſſe diu caſtitatem ſine aliquo peccato contra illam, non excludit formaliter & neceſſariò habitus perfectiſſimè intenſos erga eamdem: & idem dico de collectione omnium aliorum habituũ: ergo, eò quòd ſententia cõmunis dicat non poſſe ſine gratia ſeruari diu totã legẽ, non probat, non poſſe naturales virtutes acquiri. Quod ſi de omnibus non infertur, multò minùs inferetur de vnâ ſolâ, v. g. de veracitate aut de iuſtitiâ in materiâ pecuniæ.

Probabile eſt habitus naturales habere terminum intenſionis.

Licet quis aliquando cadat, modò ſæpius reſiſtat, poteſt, intenſiſſimũ habitum acquirere.

9\. Dico Tertiò, mihi longè probabilius videri, abſolutè loquendo, vnam aut alteram etiam in intenſo gradu acquiri poſſe ſine gratia habituali, vt dixit Marſilius. Id probo Primò, quia quod ſine eâ gratiâ non poſſit diu ſeruari tota lex, non tam habemus ex ratione naturali quàm auctoritate (vt ſuprà dixi;) & verò ea auctoritas non eſt omnino clara pro eâ ſententiâ; ergo cùm de acquiſitione vnius particularis virtutis nihil doceat in contrarium communis ſententia, non debemus vllo modo id aſſerere. Secundò idem meo iudicio claré probo; nam experientia contrarium ſuadet. Non pono exemplum in eo qui naturalem habitum acquiſiuit in gratia, & poſteà ſemel mortaliter peccat; qui non propterea amittit virtutes in alia materia, imò neque in ea qua peccauit; dici enim poteſt facilius eſſe conſeruare iam acquiſitã, quia ad hoc ſufficit, quòd nihil penitus in contrarium occurrat, quàm acquirere eam de nouo. Pono ergo exemplum in Philoſophis, & in multis hæreticis. Licet enim de Philoſophis dicat P. Suarez num 7. non eſſe cur debeamus in eis veram virtutem admittere; mihi tamen videtur planè incredibile eas omnes omnino eis negare: & quidem ipſemet, dum agit cap. 4. 5. 6. & 7. huius libri de neceſſitate fidei ad bona opera, ſupponit diſcurſum noſtrum paulò antè factum, illumque confirmat cap. 4. ex Iacobi cap. 2. *Quicumque totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus*; vnde colligit, poſſe quem habere multas virtutes, etiamſi ſit in peccato: quod non limitat ad virtutes acquiſitas in ſtatu gratiæ, ſed etiam exiſtente iam homine in mortali: & confirmat id auctoritate Baſilij homilia 7. in auaros, vbi expreſsè ſanctus Doctor admittit eos habere virtutes alias, & quidem perfectas; ait enim, *Quid his cætera virtutum diligentia prodeſt? non propterea Regnum Dei conſequentur.* Vbi nota τὸ *cætera virtutum diligentia*; nam hoc non remiſſam, ſed intenſam virtutem oſtendit. Eamdem ſententiam expreſsè tradidit D. Thomas 1. 2. q. 65. vbi, licet virtutes acquiſitas naturales non vocet ſimpliciter virtutes, quia non ſufficiunt ad finem ſupernaturalem; id quod ad quæſtionem de voce pertinet; abſolutè tamen docet eas poſſe eſſe ſine charitate, vt dicit fuiſſe in multis Gentilibus: & idem docet ad ſecundum. Idem de Gentilibus docet Chryſoſtomus homilia de fide & lege naturæ ad initium; vbi procul dubio habitus intenſos admittit, quatenus dicit *multos inueniri pietatis operibus conſpicuos*; id quod ſine magna actuum frequentia fieri non poteſt; dicit etiam *eos eſſe viros miſericordiæ, compatientes, iuſtitiæ vacantes*; & Hieronymus in Epiſt. ad Galatas cap. 1. non longè à fine, vbi eos dicit *non rapere aliena, non opprimere vicinos*, &c. *idque ſanctè*. Qui modus loquendi conſtantiſſimam conſuetudinem non rapiendi denotat, eo autem ipſo etiam habitum intenſum. Confirmatur, quia multæ ſunt nationes, quæ habent quaſi naturalem & vehementem auerſionem à furtis & rapinis, etiam inter Gentiles; ſicut è contrario aliæ ſunt propenſæ ad id ipſum; cur autem in illis non credemus intenſos habitus generari contrarios furto & iniuſtitiæ? Neque cum probabilitate dici poteſt eos tunc non habere pro motiuo odij indecentiam illam naturalem, quæ in tali furto reperitur. Idem etiam patet ex multis Hiſtorijs, quibus negare fidem prudenter non poſſumus; in quibus Philoſophi aliqui valdè patientes, alij miſericordes, alij continentes narrantur: ibi autem recurrere ad fines ſiniſtros earum actionum planè eſt diuinare ſine fundamento. Idem eſt in alijs viris inſignibus, vt in liberalitate Alexandri, continentia Scipionis Africani, paupertate voluntaria Socratis, &c. Denique in hæreticis etiam ab infantia id ipſum patet; nouimus enim in his partibus Septemtrionalibus multos, qui licet in vno aliquo puncto grauiter obſtinati ſint, v. g. in Communione ſub vtraque ſpecie; in multis tamen virtutibus naturalibus valdè ſunt perfecti, in abſtinentia, in veracitate, in miſericordia erga pauperes: ergo virtutes naturales dari poſſunt etiam in gradu valdè intenſo independẽter à fide, multò ergo magis à charitate & gratia habituali. 10.

Tertia concluſio. Probabilius eſt aliquam virtutem in gradu intenſo poſſe acquiri ſine gratiâ habituali. Probatur Primò. Secundò.

Philoſophis & hæreticis non poſſunt omnes virtutes negari.

Noſtra ſententia eſt D. Thomæ.

D. Chryſoſtomi.

D. Hieronymi.

Confirmatur.

Dico Quartò, vtrùm ad vnam talem virtutem acquirendam ſit neceſſarium ſaltem ſpeciale auxilium gratiæ, vt docet Marſilius ſuprà; an verò ſufficiat concurſus, quem ſuprà diximus ſufficere ad bonum opus morale, magis dubium eſt: puto probabiliſſimè illud non requiri; quia ex vnâ parte eius neceſſitas neque auctoritate, neque ratione poteſt oſtendi: aliunde ſæpè ex ordinariâ prouidentiâ multi ita ſunt auerſi naturâ ſuâ ab aliquibus vitijs, vt ſine vlla planè difficultate poſſint ab eis abſtinere, imò ferè cũ maiori difficultate ea committerent quàm vitarent, vt experientia in multis oſtendit; neque poteſt dici, illam ipſam complexionem eſſe gratiam Dei; hoc, inquam, dici non poteſt; nam ea complexio ſæpiſſimè oritur ex cauſis diſpoſitis ordinariâ prouidentiâ, ſicut, bonum ingenium, vires; & è contrario in aliquibus ſumma crudelitas, propenſio ad laſciuiã, &c. non enim omnia temperamẽta ſunt eiuſdem rationis, ſi ordinariæ

Quarta concluſio.

Sæpè aliqui difficilius committerent vitia quàm abſtineant naturaliter.

prouiden

prouidentiæ telinquantur neque omnia mala & ad vitia procliuia; aliqui enim ad manſuetudinẽ naſcuntur, alij ad veracitatẽ, ad liberalitatẽ alij: in quibus caſibus non eſt neceſſum ad ſpecialem gratiam diſtinctam à creatione recurrere, iuxta dicta ſuprà contra P. Vaſq. de auxilio congruo.

Aliqui ad manſuetudinem naſcuntur, ad veracitatem alij, &c.

Obiectio ſoluitur Primò.

Dices, Debuit eſſe ſpecialis gratia ſaltem in remouendis tentationibus contrariis. Sed contrà, quia hæ tentationes non occurrunt aliquibus ex ſolâ ordinariâ prouidentiâ, ſæpè etiam ob indolem ex ſe ad contrarium vehementer propenſam non ſunt graues tentationes. Contrà Secundò, quia licet aliquando occurrant, & tunc cedat homo, amittátq; aliquid de virtutis intenſione; ceſſante tamẽ eâ tentatione redit ad naturam, iuxta illud, *Naturam furcâ expellas, tamen vſq; redibit:* quod verum habet tam in naturâ ad aliquod obiectum bonum vehementer propensâ, quàm ordinariè habet in propensâ ad malum. Et ſatis de neceſſitate gratiæ ad actus purè naturales.

Secundò.

Sectio IV.

An, & quomodo ſit in poteſtate hominis habere auxilium gratiæ.

11. *Difficultas grauiſſima tam in noſtrâ quàm Vaſq. ſententiâ.*

Difficultas hæc præcedenti annexa meo iudicio grauiſſima eſt; & ex vnâ parte maior videtur eſſe in noſtrâ ſententiâ de bonis operibus viribus naturæ ſine vllo auxilio gratiæ factis, ex alia verò maior in contraria ſententia Patris Vaſquez, vnde in vtraque eſt valdè difficilis eius explicatio, vt ex dicendis diſtinctè apparebit.

Svbsectio I.

Status quæſtionis, & variæ ſolutiones.

In hoc ergo ea conſiſtit, an Deus pro omnibus etiam Gentilibus habeat paratum auxilium gratiæ ſemper ad operandum, an verò ſolum aliquando. Si primum dixerimus, fit manifeſtè, numquam Gentiles, hæreticos, à fortiori peccatores fideles efficere vllum bonum opus morale naturale, niſi ſimul efficiant opus ſupernaturale ad ſalutem conducens. Conſequens eſt abſurdum, & contra omnia quæ diximus huc uſque in tota hac materia. ergo: ſequela verò probatur; nam illi homines habent (vt ſupponimus) paratũ ſemper auxiliũ ſupernaturale ad benè operandum; ergo quando ſe determinant ad opus bonum naturale, v.g. circa iuſtitiam, etiam ſe determinabunt ad bonum opus ſupernaturale circa eamdem materiam iuſtitiæ; ergo numquam habebunt opus bonum naturale ſine alio ſupernaturali ad ſalutem conducente. Quòd ſi propterea dicas cum Patre Vaſquez, nullum opus bonum fieri ſine gratiæ auxilio, habebis aliunde ſummam difficultatem ad explicandum, quo modo fuerit in poteſtate vlbus Gentilis aut hæretici conuerti: etenim ſine auxilio gratiæ non poteſt fieri opus conducens ad ſalutem, vt ſuprà fusè oſtenſum eſt, quia gratia non ſolùm dat actu fieri, ſed poſſe fieri; atqui illi qui de facto non operantur non habent verum auxilium gratiæ in ſententia Patris Vaſquez, ergo illi non poſſunt conuerti: hoc autem eſt valdè abſurdum, & ob hanc rationem dixi paulò antè in ſententia Patris Vaſquez eſſe grauiorem ex vna parte difficultatem. Quòd ſi ideò dicatur auxilium hoc gratiæ non dari ſemper, ſed ſolùm aliquando, eſt contra hoc rurſus difficultas grauis: quia inde ſequitur non eſſe in poteſtate hominis conuerti; illud enim *aliquando* eſt valdè dubium: aut enim comprehendit omnes homines, ita vt cuilibet detur aliquando ſiue in hac aut illa occaſione, aut etiam coarctatur ad certas perſonas, aliis excluſis: ſi hoc ſecundum dicatur, tunc hæ excluſæ non habebunt vmquam potentiam ad conuerſionem: quod eſt abſurdum: ſi primum, rogo vlteriùs, an tale auxilium detur quando Gentilis benè operatur naturaliter, & tunc quilibet Gentilis habuiſſet aliquando actum aliquem ſupernaturalem: quod eſt contra omnem ſenſum Doctorum ſupponentium innumeros ex illis nullum niſi purè naturalem actum habuiſſe; imò Auguſtinus nec naturalem videtur aliquando eis concedere. Sequela probatur, quia omnes habuêre auxilium ſupernaturale, dum aliquando operati ſunt benè moraliter; ergo tunc, cùm ſe determinauerint ad operandum ſecundùm id quod poterant, proculdubio, cùm potuerint etiam ſupernaturaliter, operati ſunt etiam ſupernaturaliter. Deinde, ſi non ſemper, quando naturaliter potuêre, cur, quæſo, magis quando habuêre potentiam ad actum humilitatis, quàm ad actum caſtitatis, aut è contrario? reducere enim id in ſolam liberam volitionem Dei nulla aſſignata ratione aut ſaltem congruentia ex parte ipſarum operationum, planè eſt omnino arbitrarium. Ideò Secundò reſponderi poſſet, magis declarando hanc ſecundam ſolutionem, tale auxilium datum fuiſſe quando Gentilis effecit aliquem actum bonum naturalem ex ſpecie ſua magis ordinatum ad ſalùtem, v.g. quando incœpit dubitare de fide ſua, quando optauit ſalutem, &c. Sed contrà Primò, quia multi inuincibiliter numquam de ſuâ fide dubitarunt, ergo ſaltem tales numquam habuêre potentiam ad ſalutem: id verò eſſe abſurdum nemo negabit. Nec dici poteſt, eos potuiſſe dubitare; nam ſi inuincibiliter errarunt, certè non potuere prudenter dubitare. Secundò quia ſi omnes ſupponantur aliquando dubitaſſe, aut ſimilem actum elicuiſſe, iam redit difficultas ſuprà facta, ſcilicet, omnes habuiſſe aliquando actum aliquem ſupernaturalem ſimul cum eo naturali: ſemper enim videtur habere locum vnum ex abſurdis ſuprà illatis; vel quòd non omnes habuerunt potentiam ad ſalutem; vel quòd omnes habuerint ſupernaturalem aliquem actum. Tertiò ergo dici poteſt, eos habuiſſe quidem auxilium gratiæ, non tamen efficax, ſed ſufficiens, ideóque potuiſſe diſponi ad ſalutem; non tamen inde ſequi, fuiſſe diſpoſitos de facto. Sed neque hæc ſolutio ſatisfacit; nam cùm illa auxilia gratiæ debuerint concedi eo tempore, quo alioquin homo in actu primo erat diſpoſitus ad operandum benè naturaliter, fieri non poteſt, quin vel dicatur rurſus vnum è duobus, ſcilicet, Deum ea auxilia dediſſe in omni occaſione, quâ homo erat proximè potens ad efficiendũ actum naturalem, vel ſolùm in aliquibus: ſi primum, ſequitur, quotieſcumque illi homines habuêre auxilium naturale ad bonum; habuiſſe etiam ſupernaturale; & conſequenter, quotieſcumque operati ſint naturaliter benè, etiam operatos ſupernaturaliter; quia ad operandum ſupernaturaliter nemo aliter ſe determinat liberè quàm ad naturaliter; ergo ſi tunc habuit vires ſupernaturales, determinauit ſe ad actus ſupernaturales; ergo numquam illi fecêre actum verè honeſtum

12. *Magis urgetur difficultas.*

naturalem ſine ſupernaturali: quod eſt abſurdum, & contra ſolutionem, quam impugno, quæ aſſerebat talem non babuiſſe auxilium efficax, ſed purè efficiens: quòd ſi verò dicatur, hoc auxilium efficax non fuiſſe datum in omni occaſione benè operandi, ſed in aliquibus, tunc maximè habet locum obiectio ſuprà facta, quod non ſit ratio vlla, cur magis datum ſit, quando erant completi ad actum miſericordiæ v. g. quàm quando ad actum humilitatis, caſtitatis, aut iuſtitiæ, vel è contrario. Quòd ſi certæ ſpeciei actus naturalis ſit annexum illud auxilium, tunc incredibile eſt nullō in Gentilibus non conuerſis talem actum fuiſſe. Secundò, quia tunc ſequeretur eos non ſemper potuiſſe ad Deum conuerti, etiam quando attendebant ad bonum & malum morale; quia non poterant ſemper elicere actus vllo modo ad ſalutem inchoandam proportionatos; nam etſi naturales efficiſſent, illi tamen planè fuiſſent inutiles, ergo.

Modus iam poſitus difficultates ſoluendi.

Ad omnes has difficultates ſuperandas diceret fortè quis, Deum eis Gentilibus non parare immediatè auxilium ſupernaturale gratiæ, ſed naturalia ad benè operandum; quibus ſi benè vtantur, det vlteriùs ſuam gratiam ad operandum ſupernaturaliter. Et huc poſſet applicari illud Theologicum axioma receptum valdè, *Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam*; facienti, inquam, per auxilia naturalia ſibi ſemper parata; vnde fit vt ſemper, mediatè ſaltem, liberum homini ſit conuerti. Hæc ſolutio duas patitur obiectiones. Prima, quòd videatur aliquantulum adhærere Semipelagianis, qui (iuxta dicta ſuprà) ſolùm volebant, vt operi bono noſtro naturali annecteretur aliquo modo gratia. Verùm de hac obiectione paulò pòſt fuſiùs. Secunda eſt, quòd adhuc admiſſâ eâ doctrinâ integram relinquit difficultatem ſuprà poſitam; etenim vel ſolùm expectat Dominus, vt quis benè operetur ſemel viribus naturæ; & tunc nullus Gentilis baberet ſecundum actum bonum naturalem niſi ſimul habendo ſupernaturalem; quod videtur eſſe contra communem ſenſum, iuxta dicta ſuprà: ſi verò dicatur Deum, vt det auxilium gratiæ, non eſſe contentum vnâ aut alterâ operatione bonâ naturali, ſed expectare plures, iam tunc ſummè eſt difficile dicere quot, & quamdiu; & conſequenter incertium valdè erit quando babeant illi potentiam ad conuerſionem, quod maximè volumus in præſenti declarare.

Axioma Theologicum.

SVBSECTIO II.

Reſpondetur quæſtioni, vbi de eo principio, Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam.

13. PRo ſolutione huius difficultatis aduerte triplicem hîc moueri poſſe quæſtionem, vnam, an omnes Gentiles babeant ſemper aut ſaltem aliquando potentiam proximam ad conuerſionem; aliam verò, an habuerint potentiam ad non peccandum, & conſequenter, vt non damnentur; tertiam, vtrùm ſaltem remotè potuerint ſe ad conuerſionem diſponere. his poſitis,

Concluſio Prima eſt certa.

PRIMA CONCLVSIO: Non omnes Gentiles habuêre ſemper immediatam potentiam ad conuerſionem. Eſt omnino certa explicatis terminis, quia quando de ſuâ fide non dubitabant inuincibiliter, proculdubio non potuerunt immediatè conuerti; deinde etiamſi dubitaſſent, ſæpè non poterant vllum alium conſulere, à quo veram fidem edocerentur.

Dices, Ergo hi non potuerunt iuſtè damnari eo titulo, quòd non ſint ad fidem conuerſi. Reſpondeo conceſſâ conſequentiâ: multi enim non damnantur in pœnam non conuerſionis, ſed damnantur quia grauiter peccarunt in aliâ materia; carentia verò conuerſionis eſt quaſi indirecta cauſa damnationis, quatenus propter illam caruêre remediis ſufficientibus contra ea peccata: Deus autem non tenetur homini ſemper dare remedium contra peccatum commiſſum; ſed homo ſibi imputet perditionem, quam potuit vitare antecedenter, non peccando grauiter: vnde ſi Deus decreuiſſet nulli homini poſt primum mortale dare remedium ad ſalutem, adhuc omnes liberè condemnarentur, quia liberè commiſiſſent illud mortale.

Obiectio.

Soluitur. Multi non damnantur in pœnam non-conuerſionis.

Hinc fit CONCLVSIO SECVNDA: Probabiliſſimum eſt, multos ex Gentibus numquam habuiſſe immediatam potentiam ad conuerſionem, & conſequenter nec immediata auxilia ad illam; quia ſæpè non dubitarunt tota ſua vita de fide; vel quando dubitarunt, non habuerunt quem interrogare poſſent; aut certè dubium illud fuit leuiſſimum, & non ſufficiens ad inducendam vllam obligationem interrogandi; vel denique quia eſto & occaſionem, &c. habuiſſent, ſi tamen de facto non venêre ad inſtructionem, non habuêre potentiam immediatam, ſed tota illa in ſolis terminis potentiæ mediatæ remotæ manſit, nam ante propoſitionem fidei veræ non eſt proxima potentia ad eam fidem ſuſcipiendam (vt ex terminis patet.)

Secunda concluſio. Multi Gentiles nūquam habuerunt immediatā potentiam ad conuerſionem.

Dices, ergo illi non potuerunt ſaluari, quia ſine potentia ad fidem non eſt potentia ad ſalutem. Reſpondeo negando conſequentiam; nam vt potuerint ſaluari ſufficit potentia ſaltem remota. In hac verò Secunda concluſione non negaui ego niſi ſolam potentiam proximam: vt enim quis poſſit ſimpliciter ire Viennam v. g. non eſt neceſſum vt actu habeat equum & alia media quibus indiget; ſed ſufficit quòd poſſit ea omnia habere, ſi velit.

non tamen ſequitur eos non potuiſſe ſaluari.

Ideò ſit TERTIA CONCLVSIO: Omnes adulti rationis capaces habent potentiam ſaltem remotam vt ſaluentur. In hac omnes conueniunt, eſto in eius explicatione magna ſit ſententiarum diuerſitas. Et in primis obſeruo, me ſolùm agere de capacibus rationis, quia ſolùm tracto de gratia vt comprebendit auxilia & vocationes, quorum non ſunt capaces ſtulti, & Infantes; an autem hi, & quomodo habuerint remedia ſufficientia ad ſalutem, explicui Tom. 1. dum de prædeſtinatione. Obſeruo Secundò, ad probandam hanc concluſionem per accidens eſſe, quod dicamus aut negemus non poſſe vllum bonum opus naturale fieri ſine auxilio gratiæ; quia quomodocumque id fiat, certum eſt inter Catholicos, à Gentilibus & infidelibus vitari peccata mortalia, & aliqua opera bona naturalia fieri. His poſitis.

Tertia concluſio. Adulti omnes rationis capaces habent potentiā ſaltem remotam vt ſaluentur.

Dico, omnem Gentilem, eo ipſo quòd potuerit vitare peccata mortalia, potuiſſe etiam ſaluari: etenim ſi de facto ea omnia vitaſſet, Deus diſpoſuiſſet ita res, vt ille habuiſſet exteriùs aliquem, qui eum in vera fide inſtruxiſſet; vel Deus ipſe immediatè eum excitaſſet, ita vt amorem ſupernaturalem Dei elicere potuiſſet, & per eum tandem ſaluari. Hæc concluſio clarè totam difficultatem expedit; ſolùmque oportet aliqua 14.

Omnes Gentilis, eo ipſo quòd potuerit vitare omnia mortalia, potuiſſe ſaluari.

exp lica

Digitized by Google

explicare, quæ poſſunt contra illam obiici; ex quorum ſolutione illa fiet illuſtrior: id quod ſubſectione ſequenti præſtabitur.

Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam quâ intelligendum.

Nunc occaſione huius concluſionis explicandum illud valdè receptum inter Theologos principium, *Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam.* Videmur enim hoc principium illud iuxta concluſionem poſitam ita debere explicare, vt facienti quod in ſe eſt viribus naturæ Deus non deneget gratiam; nam cùm dixerimus non peccanti Deum daturum vlteriorem gratiam, & ad non peccandum admiſerimus potentiam ſaltem phyſicam in naturâ, eo ipſo videmur dixiſſe, facienti quod in ſe eſt viribus naturæ Deum daturum vlteriorem gratiam: hoc autem multis videtur valdè durum; imò, vt ſtatim dicam, etiam putant ſapere Semipelagianiſmum. Multi auctores fusè valdè de eo principio diſputant; inter quos P. Leſſius conatur illud intelligendum de operantibus benè viribus naturæ, conatúrq; fuſiſſimè oſtendere huiuſmodi explicationem ab omni notâ etiam improbabilitatis liberare: alij verò conantur erroneum, imò & hæreticum eſſe eum ſenſum axiomatis: ita P. Tannerus, Vaſquez & multi alij. Ego dum materiam de gratia olim dictarem, ſententiam Patris Leſſij defendi ex propoſito, verùm nunc video me non diſtinxiſſe duas valdè diuerſas quæſtiones, quas diſtinguunt in hoc puncto auctores: ex qua tamen diſtinctione tota difficultas ita clara reddetur, vt vtriuſque partis auctoribus ſatisfactum videatur.

15. *Maſſilienſium doctrina.*

Pro quo noto, Maſſilienſes adnectentes operi liberi arbitrij auxilium gratiæ ſiue vt conditioni, ſiue vt merito condigno, ſiue vt congruo, non fuiſſe locutos de auxilio gratiæ purè ſufficienti, ſeu de vocatione ſola ſufficienti, ſed de efficaci & congrua: etenim de vocatione ſufficienti, quia omnibus communis eſt, non erant ſoliciti, ſed de illa qua iuſtus à reprobo diſcernitur; volebant enim per hoc in ipſum ſolum hominem refundere cauſam diſcretionis, cur hic vocaretur efficaciter ad gratiam, ille verò non; dicere enim nolebant Deum diſcernere inter vnum & alterum: vnde quandocumque bonis operibus naturalibus dicebant annexam eſſe gratiam Dei, eam gratiam intellexerunt, quæ congrua eſſet, & haberet effectum; alioquin totum eorum fundamentum corruebat: vnde obiiciebat eis Auguſtinus infantes, quorum aliqui de facto efficaciter ad gratiam Baptiſmi ſine vllis meritis præuiis vocantur, alij verò non; neque vmquam agebat Auguſtinus de illis infantibus, qui habuerunt ſolùm commoditatem vt baptizarentur, &, vt ſic dicam, habuerunt ad Baptiſmum auxilium ſufficiens, re tamen non ſunt baptizati, ſed de his qui re ipſa baptizabantur.

Cur Maſſilienſes de gratiâ ſufficienti parum ſoliciti.

Ratio item, cur illi non erant ſoliciti de gratia ſufficienti, ea eſt, quia eiuſmodi gratiam Deus omnibus concedit: etenim eo ipſo quòd omnes homines voluerit ſaluos fieri, & omnes eleuauerit ad ordinem ſupernaturalem gratiæ, idq; ſine vllis præuiis noſtris bonis operibus, tenetur etiam quodammodò omnibus prouidere de mediis ſaltem ſufficientibus ad ſalutem; inter quæ maximè locũ habent auxilia ſufficientia gratiæ. Non ergo de eis auxiliis obtinendis erant ſoliciti Semipelagiani, ſed de congruis & efficacibus, quibus de facto homo conuertitur & obtinet ſalutem: per quod non dico eos negaſſe neceſſariam eſſe gratiam ad ipſum poſſe conuerti; id enim iam fuiſſet Pelagianum; ſed dico, eos agnouiſſe gratiam dantem poſſe, non tamen fuiſſe ſolicitos vt vllam illius cauſam ex parte hominis ponerent, quia, iuxta immediatè antè dicta, ea ex liberalitate Dei eſt communis omnibus, & per eam nulla fit inter vnum & alterum diſcretio; item ea datur à Deo omnibus independenter ab vllis meritis; ideóque de aſſignanda cauſa ſolius gratiæ congruæ maximè fuêre ſoliciti.

Axioma ſi de gratiâ congruâ intelligatur, non eſt verum.

Hinc dico Primò, Axioma illud, *Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam*, ſi intelligatur de gratia congrua, non eſſe verum neque in ſenſu Patris Leſſij, neque in ſenſu Vaſquez, Tanneri & aliorum, ſed abſolutè falſum: etenim non ſolùm facienti quod in ſe eſt viribus naturæ Deus non dat ſemper vlteriora auxilia congrua, ſed nec facienti ex viribus gratiæ; nam quandocumq; iuſto alicui negat primum auxilium congruum, non dat facienti quod in ſe eſt etiam ex viribus gratiæ, gratiam; nam ille cùm ſupponatur anteà eſſe in gratiâ, ſupponitur benè anteà operatus ex gratiâ, & reſpondiſſe priori auxilio; & tamẽ non dat illi poſteà ſecundum & tertium efficax: in hoc igitur ſenſu dicimus, neque Gentili, eſto ſemper vitaſſet omnia peccata grauia, Deum dare poſteà auxilium congruum ad ſalutem; &

Vaſquez & Tannerus reiicientes Leſſium non benè explicant dictum axioma.

conſequenter per hoc euitamus in concluſione ſuprà poſita omnia abſurda, quæ Vaſquez, Tannerus & alij inferebant contra P. Leſſium: quæ maximè deſumebantur ex eo quòd non ſit connexa ſalus & conuerſio cum operibus bonis naturalibus. Addo tamen (quod iam notaui) in hoc ſenſu neque debere illud principium explicari de faciente quod in ſe eſt ex viribus gratiæ, prout illi explicant, dum reiiciunt explicationem Leſſij; dixi enim in hoc ſenſu eſſe rationem eamdem de vtraq; explicatione. An autem aliquando per multiplicationem bonorum operum ſupernaturalium poſſimus mereri infallibiliter perſeuerantiam finalem, ſeu auxilia congrua ad perſeuerandum, infrà in materia de merito ex propoſito diſcutiam; nunc ſatis eſt oſtendiſſe, gratiam congruam non eſſe annexam facienti quod eſt in ſe etiam viribus gratiæ.

Si intelligatur de gratiâ ſufficienti, axioma poteſt admitti.

Nihilominùs dico Secundò; Si axioma illud intelligatur de gratiâ ſeu vocatione ſufficienti, meritò poſſe admitti etiam de faciente quantum eſt in ſe viribus naturæ, & in hoc ſolo ſenſu à nobis in præſenti traditur ad explicandum, quomodo ſit in poteſtate omnis hominis adulti & rationis capacis ſaluari: quod aliter intelligi planè non poteſt, vt ſuprà oſtenſum eſt, & adhuc magis declarabitur reſpondendo obiectionibus quæ contra hanc explicationem fieri poſſunt. In hoc etiam ſolo ſenſu approbo Patris Leſſij explicationem, quam etiam tradit Pater Suarez Tom. de Fide diſp. 12. n. 14. præcipuè verò 15. eſto non diſtinxerit inter auxilium congruũ & inter purè ſufficiens. Quòd verò ſic optimè explicetur, quomodo quilibet rationis capax habeat potentiam vt ſaluetur, manifeſtum eſt; quia eſto non habeat ſemper immediatam potentiam, quia non habet ſemper auxilia gratiæ, habet tamen potentiam vt faciat quantum eſt in ſe; tunc autem ei dabitur auxilium ſufficiens vlterius; ergo ſemper habet potentiam abſolutè & ſimpliciter. Prætereà non ſequitur inde abſurdum, quod ſuprà obiiciebatur, ſcilicet numquam Gentilem habere actum bonum naturalem præcisè niſi ſimul habendo ſupernaturalem; id enim negamus, vtpote non neceſſarium ad ſaluandam eam potentiam ſalutis, quia Deus

non concedit auxilia illa ſupernaturalia quandocumque homo poteſt bene operari naturaliter, aut etiam de facto operatur; ſed poſtquam homo fecit quidquid eſt in ſe.

Svbsectio III.
Obiectiones contra dicta.

16. *Obiectio Prima, an ſufficiat ſemel facere quod in ſe eſt, an verò diu.*

VEniamus iam ad obiectiones: & quidem Prima ſtatim deſumitur ex immediatè dictis, *Poſtquam homo facit quidquid eſt in ſe:* quid enim per hoc intelligitur, an ſufficiat ſemel benè operari, an verò id debeat diu intelligi; ſi autem diu, vnde poſſit determinari tempus illud? Reſpondeo, certum videri non ſufficere vnam aut alteram victoriam tentationis, ſed neceſſarias eſſe aliquot, vt poſſit ille homo cenſeri facere quantum eſt in ſe, ne pereat; ſicut ad hoc, vt homo dicatur patiens, liberalis, &c. non ſufficit vnus actus aut alter patientiæ & liberalitatis, ſed requiritur tanta repetitio, quæ firmatum iam in eis virtutibus animum oſtẽdit; ita eodem modo in præſenti diſcurro. Neque exigendum à nobis eſt in hac re morali; vt Mathematicè determinemus numerum eorum actuum aut tempus, quo debent durare, ſufficit id à Deo, qui auxilium paraturus eſt, perfectiſſimè cognoſci.

Secunda Obiectio.

Secundò tamen obicies: Non poteſt quis ſine gratiâ habituali diu ſeruare totam legem, multò autem minùs ſine fide & ſine aliquo auxilio gratiæ; ergo malè ſupponimus hominem Gentilem gratiâ & fide carentem per ſolas vires naturales diu ſeruare totam legẽ, vt propterea faciat quantum eſt in ſe, & Deus det illi auxilium gratiæ.

Soluitur.

Reſpondeo τὸ *diu* habere latitudinem; ideò quod abſolutè & ſimpliciter reſpectu vitæ humanæ non poteſt dici diu, poterit tamen dici in ordine ad mouendũ Deum, vt paret ei auxilia naturalia ad non cadendum vlteriùs, quibus ſi homo cooperetur, Deus ei dabit etiam ſupernaturalia ſufficientia ad finem & gratiam ſupernaturalem.

Alia ſolutio. Hominẽ poſſe ſimpliciter, phyſicè loquendo, non peccare, ſufficit vt dicatur potuiſſe ſaluari.

Reſpondeo Secundò, à nobis ſuprà dictum, etiamſi ſine gratiâ, fide, &c. homo non poſſit moraliter ſeu facilè diu perſeuerare, poſſe tamen abſolutè & ſimpliciter, phyſicè loquendo, non peccare; id quod etiam ſimpliciter ſufficit, vt dicatur potuiſſe ſaluari; non enim neceſſum eſt maiorem à nobis ei tribui potentiam ad ſalutem quàm ad non peccandum: tunc enim ſicut liberum fuit eis peccare & non peccare, ita dicere meritò poſſumus, fuiſſe eis liberum ſaluari, & non ſaluari; quia ſi non peccaſſent, Deus addidiſſet reliqua, quæ ad ſalutem deſiderabantur.

Obiectio Tertia.

Obicies Tertiò hinc ſequi, gratiam annecti bonis operibus, & conſequenter iam non eſſe gratiam, prout Patres inferebant contra Semipelagianos: nec ſufficit reſpondere, à nobis non annecti tamquam merito condigno aut congruo, ſed ſolùm tamquàm puræ conditioni; id enim ipſum Semipelagianum videtur eſſe; nam illi contenti fuiſſent, ſi eis admiſſum fuiſſet, requiri ex parte noſtrâ aliquod bonũ opus, quomodocumque illud vocaretur, ſiue conditio, ſiue meritum, ſiue diſpoſitio ad gratiam.

17. *Reſpondetur.*

Reſpondeo Primò, oſtenſum iam à me ſuprà, Semipelagianos non egiſſe de auxilio ſeu mediis ad ſalutem ſufficientibus, ſed de gratiâ efficaci, quam volebant deberi bonis operibus naturalibus.

Conceptus gratiæ non tollitur in noſtrâ ſententiâ.

Quod verò obicitur, noſtram ſententiam repugnare conceptui gratiæ, facilè negatur; nos enim dicimus omnino gratis & liberaliter Deum ante omnia præuiſa bona opera eleuaſſe homines ad finem ſupernaturalem, ideóq; voluiſſe illis dare ad eum finem conſequendum media ſaltem ſufficientia, vt per auxilia à ſe præparata eſſet in poteſtate hominum ſaluari: eiuſmodi autem auxilia non voluit dare Deus omni tempore & omni loco: neque enim dormientibus aut diſtractis ea dare decreuit; id enim eſſet facere nouum & ſingulare miraculum; ergo iuxta curſum naturalem & occaſiones aptas ad efficiendos actus ſupernaturales decreuit illa dare; v.g. quando quis audit myſteria fidei, quando incidendo in librum aliquem de illis legit, &c. vnde nullus Theologus dicet derogari naturæ gratiæ per hoc quod dicam ego, *Hic homo ſine auxilio gratiæ per actum indifferentem, imò malum* (v.g. vt exſibilaret concionatorem) *poſuit ſe in occaſione, in qua vocatus eſt à Deo; ſi autem ſe non poſuiſſet, non fuiſſet vocatus.*

Deus iuxta curſum naturalem & occaſiones aptas decreuit dare media.

Quæ doctrina adhuc longè certior eſt quando ea vocatio, quam dicimus ſecutam in eâ occaſione, non fuit de facto conducturà ad ſalutem, ſed ſolùm ſufficiens & generalis communiſq; omnibus hominibus vi eius generalis volitionis Dei de ſaluandis omnibus. Neque, ſi quis Euangelicus concionator veniat ad Gentilem dormientem, eúmq; excitare tentet, vt ei proponat myſteria fidei, vllus dicet eam excitationem à ſomno non eſſe naturalem, etiamſi ea ſit neceſſaria, vt homo ille conſtituatur in occaſione proximâ, in quâ poſſit habere vocationem ſaltem ſufficientem ad gratiam: ſicut ergo Deus eiuſmodi occaſiones requiſiuit ex parte hominis, non quia illæ promereantur vocationem, etiam eam quæ præcisè eſt ſufficiens (poſſunt enim ſæpè dari eæ occaſiones etiam per graue peccatum, vt dixi) ſed quia Deus noluit hominem ad gratiam vocari niſi naturali modo, quando homo ille eſſet in occaſione naturali, in quâ poſſit per ſenſus externos myſteria fidei, &c. percipere; ita dico, ipſum Deum decreuiſſe hominem bene operantem naturaliter, & facientem quantũ eſt ex ſe, cõſtituere in occaſione, vbi concionatorem audire poſſet, & eſſet proximè capax auxilij gratiæ ſaltem ſufficientis.

Ratione operis boni naturalis non datur immediatè auxilium gratiæ, ſed occaſio proxima.

Vbi maximè ponderandum eſt, immediatè ratione illius operis boni non dare Deum homini illi auxilia gratiæ, ſed ponere illum in occaſione proximâ vt ipſi dentur; deinde verò dari non vi bonorum operum, ſed vi eleuationis ad finem ſupernaturalem. Quòd ſi homo ſine gratiâ poteſt ſe ponere in tali occaſione, à fortiori poterit ſine gratiâ ſpeciali promereri per actum naturalẽ bonum, vt in tali occaſione ponatur, quia ea poſitio naturalis eſt; eâ autem datâ iam ex ſola liberalitate Dei auxilium illud ſufficiens ſequitur.

Multum differt noſtra doctrina à Semipelagianorum.

Ex quibus omnibus manifeſtiſſimè apparet, hanc noſtram doctrinam toto cælo ab hæreticorum erroribus differre, & nihil penitus quoad occaſionem auxiliorũ ſupernaturalium ſufficientiũ à nobis dici, quod non debeant omnes, ſiue admittant opus bonum ex ſolis viribus naturæ, ſiue illud negent; quia ſaltem ad efficiendum peccatum nemo requirit gratiam; iam autem oſtendi etiam ſæpè per peccatum poſſe hominem ſe conſtituere in occaſione proxima recipiendi vocationem ſiue congruam, ſiue ſufficientem; faciliùs ergo id poterit præſtare per opus bonum, eſto non ſit ex gratia factum.

Obiectio.

Fortè adhuc obicies: Quid eſt neceſſum dicere, Deum talem hominem poſiturum in occaſione proxima ad accipiendum auxilium ſufficiens; nónne ſatis eſt quòd habeat ille potentiam

ad

Solutio. ad nō peccandū? Reſpondeo ideò à nobis id dici, vt explicemus, quo pacto illi Deus prouiderit de medijs ſufficientibus ad ſalutem: ſi enim non eſſet liberum illi modo explicato venire ad ſalutem, profectò maiori parti hominum Deus negaſſet potentiā vt ſaluarentur, nec de neceſſarijs medijs ad ſalutem prouidiſſet: id quod ſine dubio abſurdiſſimum eſſet, & vix vllo modo cohærens cum illâ voluntate generali ad omnes ſe extendente, quâ vult omnes homines ſaluos fieri.

18. *Alia obiectio.* Dices, Ad hoc ſufficere, quòd tales homines potuerint ad loca vbi ſunt Catholici, venire, & per hoc ſe collocare in occaſione recipiendi auxilia, eſto ad opera bona non recurramus, neque ad id quod faciant quantum ad ipſos ſpectat. *Reſpondetur Primò.* Reſpondeo Primò, Si hoc modo poſſunt ſe ponere in occaſione, cur non & altero? Reſpondeo Secundò *Secundò.* illam potentiam eſſe planè nullam in maiori parte illorum hominum, maximè in feminis: quæſo enim, quomodo illæ ante mille annos v. g. in Americâ exiſtent, & ad eiuſmodi occaſiones Euangelij audiendi veniſſent per maria immenſa ſine vllâ arte fabricandarum nauium? Reſpondeo Tertiò *Tertiò.* eam potentiam non eſſe ſufficientē vt imputari eis poſſit vllo modo quòd non ſint ſaluati, quia cùm in eo caſu ex patriâ ad alias nationes nullam inuenirent, neque apprehenderent vtilitatem in ordine ad honeſtatem moralem, quomodo eis, quæſo, dici poſſet, Quare non exiuiſtis vt conuerteremini? at eo ipſo quòd operando benè moraliter, ad quod lumine naturæ tenebantur, potuerint venire ad ſimiles occaſiones, meritò illis dici poterit; Quare vos non feciſtis id ad quod obligati eratis? Deus enim tunc vos poſuiſſet in occaſione viciniori, & dediſſet auxilia quibus potuiſſetis ſupernaturaliter vos ad fidem diſponere.

Replica. Contra has tamen ſolutiones replicabis, maximè contra Secundam, quia tota difficultas ibi explicata habet locum etiam in noſtrâ doctrinâ: quomodo enim ſi quis ante eos mille annos feciſſet quod ea ſe poterat, benè operando, veniſſet ad occaſionem recipiendæ fidei, cùm non potuiſſet ſine prædicante eam audire, ad illum autem accedere non fuiſſet ei liberum, iuxta dicta *Reſpondetur.* in ea Secunda ſolutione? Reſpondeo Primò, potuiſſe Deum tunc ita res diſponere, vt prædicator ipſe eâ occaſione illuc veniſſet; vel certè vt illa animus exeundi ea patria, qui non fuiſſet aliàs excitatus in tali homine, tunc excitaretur ob bonum illum vſum liberi arbitrij: non enim excedit dignitatem operum naturalium ipſa poſitio phyſica in occaſione proxima audiendi myſteria fidei, quia iam dixi, etiam per actū moraliter malum poſſe hominem ſe in illa ponere, eſto iam poſitio dentur auxilia ex pura liberalitate Dei; vel deniq; Deum tunc daturum aliquam interius illuſtrationem ſufficientem vt ille homo poſſet agnoſcere ſaltem confusè Deum verum, illúmq; amare; non dico illam gratiam futuram congruā (vt obſeruaui ſuprà) & conſequenter nec dico illum hominem venturum re ipſa infallibiliter ad fidem, ſed habiturum auxilia vt poſſet venire: per hoc enim declaramus ſufficienter, quo pacto adultis vtentibus ratione prouiſum ſit de ſufficientibus medijs ad ſalutem, vt illi voluntati Dei generali fiat ſatis.

Obiectio. Obiicies vltimò Diuum Thomam, qui 1. 2. quæſt. 109. art. 6. & quæſt. 112. art. 3. docet auxiliantis gratiæ non dari cauſam ex parte noſtra; principium verò hoc, *Facienti quod in ſe eſt, &c.* explicat de faciente viribus gratiæ. Reſpondeo, *Solutio.* eum non eſſe contra noſtram primo loco ſolùm agit de præparatione ad gratiam habitualem; pro qua ſine dubio debent præcedere gratiæ auxilia; nos autem agimus de præparatione ad auxilium primum ſufficiens: vnde dum in reſponſione ad ſecundū dicit nihil poſſe hominem facere niſi motum à Deo, ſolùm, docet ſine gratiæ auxilio nihil poſſe fieri meritorium gratiæ habitualis, imò addo, nec meritorium primi auxilij; iam enim diximus ea bona opera ſolùm eſſe veluti occaſionem vt Deus hominem vocet; quod non negatur ibi à D. Tho. De eadem gratia habituali loquitur ſecundo loco; docet enim illam infundi benè operanti non ob valorem operis vt ab homine procedit, ſed quia Deus illud opus ad hoc deſtinauit: id quod de actu contritionis reſpectu primæ gratię verificatur. Difficiliùs loquitur art. 2. vbi ait, Si gratia accipiatur pro auxilio mouente, nullam ex parte hominis eſſe præparationem, ſed hanc ſupponere auxilium. Reſpondeo etiam ibi ſolùm docere, ex parte noſtra non prærequiri tale opus ad auxilium; id quod libenter fatemur; ſæpè enim datur etiam reſiſtenti, ergo inde rectè nos inferre poſſumus, à fortiori dari facienti quod in ſe eſt. Denique D. Thomas ſolùm negat noſtra bona opera præcedentia auxilium eſſe vllo modo illius meritoria; id quod libenter fatemur: quòd autem Deus, qui omnes humano modo capaces auxilij & vocationis vult vocare, non vocet eos qui faciunt quantum eſt in ſe, profectò non aſſerit ibi Sanctus Doctor, quia tales maximè ſunt capaces eiuſdem vocationis. Porrò antè auxilium gratiæ poſſe fieri bona opera naturalia expreſsè à D. Th. docetur, vt ſuprà oſtendimus. Et ſatis de eo principio, per quod optimè explicatur, quomodo ſit in poteſtate omnium vtentium ratione conuerti & ſaluari.

SECTIO V.

De neceſſitate ſupernaturalis fidei & gratiæ habitualis ad obſeruationem longam totius legis.

SVBSECTIO I.

Prior pars vera doctrina.

NOnnulli Doctores abſolutè docent, non ſolùm fidem ſupernaturalem, ſed etiā gratiam habitualem eſſe ad id neceſſariam. Ita Valentia 19. ſuprà 1. 2. d. 8. q. 1. p. 5. conc. 2. vbi alios pro ea refert: citat etiam pro eadem P. Suarez cap. 27. n. 3. Vegam q. 13. de iuſtificatione. Quæ ſententia, ſi *Ad obſeruationē totius legis non eſt phyſicè neceſſaria gratia habitualis.* de neceſſitate phyſica intelligatur, vt ſine gratia habituali non ſolùm moraliter, ſed nec phyſicè tota lex impleri non poſſit, eſt improbabilis, & in terminis inuoluens repugnantiam; nam adimpletio legis naturalis eſt in ſua ſubſtantia naturalis; ergo non poteſt pendere phyſicè à gratia ſupernaturali; vnde & in ſtatu puræ naturæ, quando homo non fuiſſet eleuatus ad ordinem gratiæ, obligatus fuiſſet ad ſeruandum non ſolùm hoc vel illud præceptum naturale, ſed omnia collectiuè, imò, ſi non haberet vires phyſicas ad eam implendam, peccaret &, non peccaret in tranſgreſſione: non peccaret, quia non poterat phyſicè implere; peccaret,

quia ſupponis illum teneri. Conſtet ergo, phyſicè loquendo, non requiri gratiam habitualem ad eam impletionem.

Requirit tamē moraliter vt probabile.

Intelligenda ergo eſt prædicta ſententia, vt probabilis ſit de neceſſitate morali: vt ſic autem rurſus poteſt dupliciter intelligi; Primò, vt ipſa fides aut gratia habitualis immediatè per ſe ad hoc concurrat; Secundò, vt propter ipſam dentur ſpecialia auxilia actualia, ſine quibus alioquin non poſſet tota lex ſeruari. In primo ſenſu omnino eſt falſa hæc ſententia; nam gratia habitualis immediatè per ſe nihil efficit in ſubiecto, niſi illud præcisè reddere dignum amore Dei; paſſiones autem inſurgentes per ſe non ſedat; non enim allicit ad obiectum honeſtum, non deterret à turpi; vno verbo, non magis ſentitur, quàm ſi non eſſet ibi; ergo per ſe immediatè non conducit ad bonum opus: cuius difficultas prouenit ex tentationibus, ex propoſitione obiecti, &c. Solùm ergo reſtat ſecundus ſenſus, in quo hæc ſententia non ſolùm probabilis, ſed omnino certa eſt de facto. Dico *de facto*, quia teſtimonia Patrum & Conciliorum ſolùm probant, de facto

De facto non dantur auxilia ad ſeruandam diu totam legem niſi conſtituto in gratiâ.

Deum non dare auxilia ſpecialia ad ſeruandam diu totam legem niſi homini exiſtenti in gratiâ, an autem in ſtatu puræ naturæ vel in alio ordine rerum Deus daturus eſſet eiuſmodi auxilia naturalia ſpecialia independenter à gratiâ habituali, nobis eſt incertum; de quo tamen nonnihil paulò pòſt dicetur. Hæc ſententia communis eſt inter Scholaſticos, quos refert & ſequitur P. Suarez cap. 17. continet autem duas partes; vnam non ita certam ac alteram: Prima eſt, in infidelibus non dari ea auxilia gratiæ ad ſeruandam legem per longum tempus; ſi enim ad hoc de facto requiritur gratia habitualis, cùm illi eâ careant, neceſſarium eſt, vt non habeant de facto talia auxilia. Probatur autem hæc pars variis Scripturæ & Patrum teſtimoniis, quæ ſuprà Suarez refert, in quibus Concilia & Scriptura credentibus per Christum docent victoriam tentationum & fugam à peccatis concedi; quæ eo ipſo è contrario indicant non credentes carere tali victoriâ.

20. *Obiectio Prima.*

Obiicies tamen contra hanc probationem; nam ea loca non ſolùm loquuntur de obſeruatione totius legis, ſed abſolutè de victoriâ cuiuſlibet tentationis; ergo vel non debemus ea huc applicare, vel certè debemus negare, poſſe vinci vllam tentationem ſine ſpeciali auxilio gratiæ, contra ea quæ ſuprà tradidimus explicantes ea teſtimonia de victoria vtili ad ſalutem. Obiectio difficilis eſt valdè, & quæ probat ex eis teſtimoniis non conuinci omnino certò hanc noſtram ſententiam; nihilominùs tamen poteſt reſponderi, Patres locutos de victoria etiam naturali tentationis, intelligendo tamen, vt ſuprà agentes de tentationibus diximus, tā de tentationibus grauibus quàm de leuibus multiplicatis, quia vt ſic redduntur graues. Aliqui enim ex illis Patribus ſeipſos explicant, vt non ſemper dicant eam gratiam eſſe neceſſariam, ſed ferè ſemper. Vide quæ ibi fuſiùs circa ea loca dixi.

Secunda obiectio. Reſpondetur Primò.

Secundò obiicies, ergo aliquando infidelis non habet poteſtatem moralem ad fugienda peccata. Reſpondeo Primò, illum habuiſſe poteſtatem moralem, quatenus ſi priora cauiſſet, Deus illum ad gratiam ſupernaturalem & pœnitentiam vocaſſet modo præcedenti ſectione in fine explicato; quòd ſi ex culpa propria iam ſe in eam difficultatem coniecit, ſibi imputet, non Deo. Secundò reſpondeo, & melius, non eſſe abſurdum, quòd

Secundò.

in aliquibus occaſionibus non habeat quis potentiam moralem ad non peccandum (vt ſuprà diximus inſtante graui tentatione) quod à fortiori locum habet in ordine ad collectionem multarum tentationum.

Replica contra Primam ſolutionem.

Replicabis contra Primam ſolutionem, in eâ videri a nobis inuolui repugnantiam; ſi enim homo non poteſt per longum tempus ſine gratiâ habituali omnia peccata mortalia vitare, quo pacto poſſumus dicere talē potuiſſe ſe ad ipſam gratiam diſponere per longam præceptorum obſeruationem; iam enim ibi ſupponitur vitatum peccatum ſine gratiâ habituali per longum tempus? Reſpondeo, nō requiri tam longum tempus vt homo quodammodò det occaſionem Deo vocandi ſe ad pœnitentiam, quàm ſit illud, per quod dicimus ſine gratiâ habituali non poſſe ſeruari totam legem; vnde non ſequitur nos ſupponēte ſeruatam ſine gratiâ per longum tempus, de quo in concluſione, vt dixi ſuprà tangens hanc obiectionem; quàm autem vtrumque tempus debeat eſſe longum non poteſt decerni, tum quia Patres & Scriptura nihil in hac re determinant; tum quia à ratione nihil à nobis poteſt decidi; res enim hæc ex ſolâ pendet Dei voluntate, vt dixi; tum quia multa debent ponderari pro hac duratione; vt enim benè Suarez obſeruat, idem tempus poteſt eſſe longiſſimum pro vno, breuiſſimū autem pro alio, iuxta occaſiones peccandi, iuxta tentationum occurrentium magnitudinem & repetitionem, ac iuxta indolem ipſius hominis, quæ habent etiam locum in his quæ de peccatore fideli ſtatim dicemus.

Soluitur.

SVBSECTIO II.

Altera pars noſtræ ſententiæ.

EA ſit, etiam fidelem non poſſe per longum tempus, niſi ſit in gratiâ, peccata omnia mortalia vitare. Hæc pars minùs certa eſt quàm prima, tum quia Scriptura & Concilia non tam id videntur negare omni peccatori quàm infideli; tum quia peccator fidelis habens habitum fidei & ſpei videtur iam habere aliquod ſaltem de congruo meritum, quo obtineat à Deo auxilia actualia ad fugienda mortalia per actus fidei & ſpei aliōſque ſupernaturales virtutum infuſarum, quos multò faciliùs incomparabiliter poteſt elicere quàm infidelis; hinc fit vt longum tempus, quo peccator eſſe poteſt ſine nouo peccato, ſit multò maius in peccatore fideli quàm in infideli: hic enim fortè non poterit eſſe per ſeptimanam, ille verò & per menſem. Verùm iam dixi determinatam hanc taxationem incertam nobis eſſe: quidquid verò de illâ ſit, abſolutè probatur hæc concluſio ex Auguſtino de Spiritu & litterâ cap. 14. vbi docet, fidem, quæ per dilectionem operatur, eſſe neceſſariam ad ſeruanda omnia præcepta Decalogi: idem docet lib. 1. de Gratiâ Chriſti cap. 8. de Correctione & gratiâ cap. 2. clariùs diuus Gregorius homiliâ 12. in Eaecbielem, *Peccatum, quod per pœnitentiam non deletur, ſuo pondere in aliud trahere:* ad quod Pſalmiſta videtur reſpexiſſe Pſalm. 41. *Abyſſus abyſſum inuocat;* Chryſoſtomus homiliâ 67. in Matthæi 21. ad illa verba, *Soluite, & adducite:* idem conſtat ex Cæleſtino Papâ Epiſtolâ 1. ad Epiſcopos Galliæ cap. 10. & ex Concilio Arauſicano can. 30. vbi docet, infirmitatem contractam per peccatum non ſanari ſine gratiâ Baptiſmi; alia loca citantur à Suarez

21. Fidelis ſine gratiâ non poteſt diu omnia mortalia vitare.

Probatur ex D. Auguſt.

D. Gregorio.

Cæleſtino Papâ. Concilio Arauſicano.

Digitized by Google

Suarez ſuprà & Vaſquez diſp.196.num.17. Fateor (quod & Suarez & Vaſquez benè notarunt) ea non omnino conuincere; poſſent enim vtcumque deludi; & propterea dixi hanc ſecundam partem non eſſe tam certam quàm primam.

22. *Tannerus hanc impotentiam docet eſſe conſequentem.*

Vbi obſeruo, Patrem Tannerum diſp. 60.q.3. dub.5. docere, hanc impotentiam ſeruandi totam legem ſine gratia non eſſe antecedentem, ſed cõſequentem, quatenus etiamſi homo habeat ſufficientes vires ad obſeruandam illam, numquam tamen ſeruabit ſine ſpeciali Dei prouidentia, quia homo vitare diu non poteſt omne peccatũ ſine gratia actuali ſæpiùs & conſtanter repetita, per peccatum autem mortale vt indignus priuatur homo tali fauore: adducit autem in huius ſententiæ confirmationem verba Concilij Mileuitani can.5 quibus aſſeritur gratiam iuſtificationis dari non ſolùm vt poſſimus faciliùs, quaſi ſine ea gratia non quidem facilè, ſed abſolutè poſſemus id præſtare, ſed verè dari vt ſimpliciter poſſimus; & qui contrarium dicunt anathematizantur; hanc verò gratiam iuſtificationis eſſe gratiã habitualem, de qua hîc agimus, probat contra Patrem Vaſquez.

Tanneri explicatio minùs clara eſt.

Ego tamen (vt verum fatear) non poſſum expere, quî hæc duo inter ſe cohæreant; nam, iuxta Concilium, impotentia ſeruandi legem eſt omnino antecedens: illa enim impotentia, quæ non ſolùm excludit facilè poſſe, ſed omnino abſolutè poſſe, procul dubio antecedens eſt; habere enim potentiam ad facilè aliquid præſtandum eſt antecedens; ergo carere ea potentia eſt carere potentia antecedenti, ergo à fortiori carere hac & inſuper altera ad ſimpliciter poſſe; ergo vel Cõcilium non loquitur de gratia habituali; vel cõcluſio prima Patris Tanneri eo loco damnatur. Quod item dicit ibi eam impotentiam eſſe conſequentem, quatenus exiſtenti in peccato non datur gratia actualis, vtpote indigno, etiam aduerſatur Primæ concluſioni; nam gratia actualis non requiritur conſequenter, ſed antecedenter ad obſeruationem præceptorum; ergo carentia illius gratiæ, vndecumque veniat, efficiet impoſſibilitatem antecedentem; nam carentia concurrentis principij, & quidem requiſiti, profectò (ni abutamur terminis) impotentia eſt antecedens.

23. *Meliùs dicitur ea impotentia antecedens non phyſica, ſed moralis.*

Meliùs ergo dicitur, eam impotentiam eſſe antecedentem non quidem phyſicam, ſed moralem ſæpè iam explicatam. Addendum etiam, locum illum Concilij Arauſicani vel non intelligendũ de gratiâ habituali, ſed de actuali; quæ quia ordinatur ad iuſtificationem, dicitur meritò gratia iuſtificationis (vt vult P. Vaſquez;) vel certè eam impotentiam non ſolùm ad facilè, ſed ad abſolutè ſeruanda mandata eſſe ſolùm moralem; quæ licet ex difficultate proueniat, eſt tamen tam magna, vt abſolutè mereatur nomen impotentiæ (vt ſuprà explicuimus;) vel deniq; (quod mihi probabilius videtur) Concilium ibi loqui non ſolùm de obſeruatione præceptorum naturalium, ſed multò maximè de præceptis poſitiuis ſupernaturalibus credendi, amandi Deum, &c. prout expedit ad ſalutem: loquitur enim ibi de mandatis eo ſenſu quo Chriſtus dixit, *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Certum autem eſt ad obtinendam vitam æternam non ſufficere ſolam obſeruationem naturalis legis, ſed debere alia præcepta diuina ſupernaturalia ſeruari; ea autem requirunt omnino gratiam: vnde locum hunc non arbitror eſſe pro noſtro intento: alius autem ex eodem Concilio can. 3. vbi dicitur gratiam Dei, quâ iuſtificamur, valere in adiutorium vt ſeruentur mandata, minùs vrget: & quidem quoad vocem *quâ iuſtificamur* poteſt ſicut præcedens explicari; abſolutè autem, cùm non dicat eam gratiam requiri, ſed adiuuare & valere in adiutorium, non premit eos, qui dicunt illã, dum adeſt, iuuare valdè; non tamen propterea omnino requiri ita, vt ſine illâ non poſſit ſeruari lex. Conſtet ergo (quod paulò antè dixi) non poſſe hanc concluſionem noſtram ſolidè ex Concilijs perſuaderi, ſed tum ob auctoritatem communem Scholaſticorum, tum ob aliqua Patrum teſtimonia eam ſaltem probabiliter inſinuantia tenendam eſſe.

Explicatur Concilium Arauſicanũ.

Matth.19. Obſeruatio legis naturalis non ſufficit ad vitam æternam.

Alius locus eiuſdem Cõcilij explicatur.

Non poteſt noſtra concluſio ex Concilijs ſolidè probari.

Ratio item, quam P. Soarez pro ea format, debilis eſt; ait enim, Qui non habet Deum pro fine ſuarum actionum, & qui caret ſerio propoſito non peccandi de cetero, non poteſt non frequẽter cadere; ergo debet homo vt diu ſtet eſſe amicus Dei. Hæc ratio, vt dixi, non eſt efficax; nam poteſt homo habere propoſitum non peccandi de cetero ex motiuo ad attritionem ſufficienti, etſi non ſit in gratia; & poteſt velle dirigere ſuas actiones in Deum; non tamen propterea habebit actum contritionis. Deinde non probat Suarez illud propoſitum actuale requiri ad ſeruandam Dei legem, aliàs, etſi homo eſſet in gratia, non poſſet ſeruare legem, niſi eliceret actum amoris Dei ſuper omnia: quod nullus tamen requirit, niſi fortè caſu quo vrgeret præceptum de tali amore. Ratione autem à priori ex ipſo Suarez deſumpta eius argumentum reijcitur; docet enim in eo capite, & meritò, auxilia actualia requiſita ad ſeruandam totam legem non eſſe ex naturâ ſuâ, ſed ex ſolâ voluntate Dei de facto annexa gratiæ habituali, ſeu ab eâ dependentia; vnde infero, Ergo tota hæc difficultas non ratione, ſed auctoritate decidenda eſt, quatenus ex auctoritate colligimus, Deum nolle de facto homini peccatori dare auxilia reddentia moraliter poſſibilem obſeruationem totius legis.

Suarius à ſeipſo refellitur.

24. *Obiectio.*

Obijcies contra concluſionem, Ergo poterit quis eſſe certus ſe eſſe in gratiâ, caſu quo per longum tempus non committat peccatum mortale, de cuius carentiâ poteſt habere certitudinem. Reſpondeo Primò, non eſſe certum quam longum ſit id tempus, ex quo probatur exiſtentia gratiæ habitualis: vt enim paulò antè dixi, pendet hoc à diuerſis circumſtantijs: & fortè non eſt longum tempus id quod ipſe homo putat longum: Secundò, hanc doctrinam non eſſe ita certam, vt contraria ſit erronea; vnde non poteſt hinc omnimodam certitudinem habere, ſed quãdam magnam probabilitatem, quam non negamus. Tertiò (vt benè P. Suarez notat) non poteſt homo eſſe certus, ſe diu non peccaſſe mortaliter vel ex negligentiâ aliquâ craſsâ, vel ex aliquâ delectatione, &c. quod non ita facilè dignoſcitur, etſi de actibus externis certus poſſit eſſe, ſe nullum mortale peccatum commiſiſſe: id quod Dauid videbatur ſupponere, dum ab occultis ſuis peccatis mundari ſe inſtanter petebat; & Paulus, dum dicebat, *Nihil mihi conſcius ſum; ſed non in hoc iuſtificatus ſum.*

Reſpondetur. Primò.

Secundò.

Tertiò, Homo non poteſt eſſe certus ſe non peccare mortaliter.

1. Cor. 4.

Obiter hîc poſſet inquiri, vtrùm eadem impotentia ſeruandi totam legem ſine gratiâ habituali reperiretur etiam in pura natura. Eſt autem ratio dubitandi, quia ex vna parte ſæpè diximus non eſſe in lapſa minores vires quàm in pura; ex altera verò parte immediatè antè tota ratio adducta, cur negentur auxilia, deſumitur ex ſtatu

An etiam in purâ naturâ ſit impotentia ſeruandi totam legem ſine gratiâ habituali.

 peccati

peccati mortalis, per quod homo ea demeretus, ſeu ſa ſeddit indignum illis; deficiente igitur eo peccato in natura pura, conſequenter homo haberet neceſſaria auxilia, poſſétque ſine gratia habituali ſeruare legem totam. Reſpondeo, in hac quæſtione vnum eſſe certum, alterum dubiũ; certum eſt, eodem modo in vtroque ſtatu fore neceſſaria actualia ea gratiæ auxilia: & id conuincit quod ſæpè diximus de æquali debilitate naturæ in vtroque ſtatu; nam ob hanc præcisè requiruntur auxilia; includo etiam tentationes extrinſecas, quas eſſe communes illis ſtatibus ſuprà oſtendi; has item gratias actuales ſupponimus eſſe indebitas vtrique ſtatui ob eaſdem rationes. Dubium ergo erit, quid Deus facturus eſſet ex ſua liberalitate, quia & poſſet, ſi vellet, ea auxilia dare, etiamſi ad hoc non teneretur; & poſſet eo ipſo ea negare, licet homo nullo actuali aut originali peccato ſe reddidiſſet poſitiuè eis indignum: vt enim ego negare poſſim iuſtè quæ non debeo alteri, non eſt neceſſum me poſitiuè ab eo lædi: nihilominùs probabiliter docet Pater Suarez c. 28. Deum in tali ſtatu daturum ea auxilia multis ſaltem, vt homo poſſet conſequi finem ſuum ſeu beatitudinem naturalem; eſſet enim valdè durum creare hominem in ſtatu, in quo moraliter eſſet illi impoſſibilis legis obſeruatio & conſecutio finis ſui naturalis, ac quodammodò neceſſitatus ad perditionem.

Certum eſt, etiam in hoc ſtatu fore neceſſaria actualia auxilia;

ſed dubium eſt quid Deus eſſet facturus ex ſuâ liberalitate.

Probabile eſt Deum tunc daturum talia auxilia.

Obiectio.

35\. Quæ ratio in hoc ſtatu naturæ lapſæ nõ vrget; tum quia homo per ſuam culpam ſe coniecit in eas anguſtias; ergo etiamſi illi omnia auxilia negarentur, non eſſet vlla ex parte negantis indecentia; tum quia de facto homo eſt eleuatus ad ordinem ſupernaturalem gratiæ, potéſtque ad gratiam habitualem, cui ſunt annexa ea auxilia, peruenire; vnde tandem habet potentiam ſaltem mediatam vt ſeruet totam legem. At in pura natura, omni eleuatione ad finem ſupernaturalem ablata, nulla daretur potentia ad obtinendam gratiã habitualem; ergo ſi nollet Deus in eo ſtatu gratię auxilia ad obſeruationem præceptorum neceſſaria conferre independenter à gratia habituali, profectò relinqueret hominem & proximè & remotè deſtitutum potentia morali ad ſeruandã legem, & quidem nulla præuia culpa ex parte illius hominis: quod licet tamquam annexum naturæ humanæ Deus abſolutè facere poſſet, habet tamen aliquam minorem congruitatem, ratione cuius piè poſſumus iudicare id non fuiſſe permittendum ab ipſo. Secundò id ita poſſumus declarare; nam in eo ſtatu cùm nulla alia merita homo habiturus eſſet quàm naturalia, congruũ eſſet vt intuitu illorum Deus ea auxilia naturalia vberiora ad ſeruanda reliqua præcepta conferret; cúmque ſeruare primum præceptum facile eſſet in eo ſtatu etiam viribus naturæ, abſolutè poſſet tunc ſeruari tota lex.

Obiectio.

Dices, Ergo eodem modo nunc in ſtatu naturæ lapſæ poterit infidelis ſeruans primum præceptum mereri auxilia naturalia ad ſeruandum ſecundum intra ordinem naturæ; & ſic ſine habituali gratia, imò & ſine fide poterit ſeruare totam legem, contra id quod hucuſque diximus.

Solutio.

Reſpondeo negando conſequentiam. Diſparitas eſt clara; nam in hoc ſtatu cùm Deus offerat etiam liberaliter auxilia gratiæ ad ſupernaturaliter operandum neceſſaria, non dat in præmium boni operis naturalis auxilia vlteriora naturalia ad benè operandum neceſſaria, ſed aliter ea opera præmiat; quia ad hoc, vt homo conſequatur nunc ſuum finem, non eſt neceſſaria talis prouidentia; operando enim per auxilia gratiæ eum poteſt obtinere: qui autem poſſimus habere auxilia gratiæ dixi ſectione præcedenti: at in purâ naturâ neceſſaria foret, ob dicta, ea prouidentia, vt poſſet homo conſequi beatitudinem naturalem, quæ ſola tunc eſſet poſſibilis.

DISPVTATIO XLII.

De neceßitate gratiæ ad actus ſupernaturales.

E XPLICVIMVS hucuſque neceſſitatem gratiæ ad actus in ſuâ ſubſtantia naturales, ſeu qui abſolutè phyſicè fieri poſſunt viribus naturæ, iam oportet de neceſſitate eiuſdem gratiæ ad actus ſupernaturales diſſerere. 1.

SECTIO I.

In quo ſit huius quæſtionis difficultas; & præmittitur, poßibiles eſſe actus in ſubſtantiâ ſupernaturales.

IN hac quæſtione, meo iudicio, non poteſt eſſe magna difficultas, ſi vnum punctum benè priùs diſcutiatur, ſcilicet, an re ipſa dentur tales actus ſupernaturales in ſua ſubſtantia tam ex parte intellectus quàm ex parte voluntatis, iique ſoli ſint ſufficientes ad vitam æternam, ſeu hi ſoli ſint prout oportet ad ſalutem; ſi enim ſemel ſtatuamus dari, &c. tunc per euidentem conſequẽtiam infertur neceſſariam eſſe ad eos gratiam ſeu auxilium in ſua entitate ſupernaturale; nam ex conceptu effectus ſupernaturalis infertur ad ipſum requiri principium aliquod ſupernaturale; vnde ſuperfluum erit tot diſtinctas quæſtiones mouere quot mouent aliqui in præſenti, maximè P. Suarez toto lib 2. iam de actu amoris amicitiæ, iam concupiſcentiæ, iam fidei, iam ad præcepta ſupernaturalia de actibus internis, iam ad eadem circa actus externos, &c. vtrùm ad eos ſit neceſſaria gratia; etenim, vno verbo, his omnibus debet dici neceſſariam eſſe gratiam, quia ſi agitur de re ſupernaturali, procul dubio dicendum eſt, eam ſine ſupernaturali principio produci non poſſe, ſiue illud ſit auxilium extrinſecum, ſiue habitus intrinſecus ſupernaturalis, quod pro præſenti quæſtione per accidens ſe habet. Ergo ad ſupernaturalitatem eorum actuum tota difficultas eſt reducenda: pro qua commune argumentum deſumi ſolet ex eo, quòd de facto attingamus multa obiecta in ſubſtantia ſupernaturalia, vt Deum trinum in perſonis, reuelationes ſupernaturales, beatitudinem in viſione & amore ſupernaturali conſiſtentem, & alia ſimilia: quæ omnia attingi non poſſunt tamquam obiectum formale per actus in ſubſtantia naturales; ergo dantur alij ſupernaturales, per quos attingantur. Hoc argumentum etſi commune, mihi tamen omnino inſufficiens videtur; nam quinto Tomo diſp. 13. oſtendo efficaciſſimè poſſe

Conceſſis actibus in ſubſtantiâ ſupernaturalibus, debet etiam concedi auxilium ſupernaturale.

ſe obiectum naturale tangi per actum naturalem & per ſupernaturalem, & è contrario rem ſupernaturalem per actum naturalem.

Hoc ergo argumento omiſſo, pro deciſione quæſtionis dicendum eſt Primò, non poſſe vllam vel apparentem adduci repugnantiam, quâ probetur, diuinitus repugnare actus virtutum ſupernaturalium, vndecumque ea ſupernaturalitas deſumatur; iuxta ea enim quæ primo Tomo diſp. 3. à num. 27. dixi illud eſt accidens ſeu forma ſupernaturalis, quæ excedit omnem illius ſubiecti exigentiam & capacitatem: id quod ordinariè prouenire ſolet ex altiori perfectione eius formę ſupra omnia alia accidentia, quæ ſunt eidem ſubiecto proportionata, ſeu connaturalia. Quæ omnia vide ibi deducta fuſiùs. Hinc igitur ad punctum præſens dico, nec leuiſſimam poſſe excogitari repugnantiam in poſſibilitate alicuius amoris Dei v.g. adeò perfecti, adeóque excedentis entitatem amoris naturalis eiuſdem Dei, vt planè ſit extra capacitatem hominis, ideóq; fieri non poſſit abſolutè niſi Deo diuinitus eumdem hominem eleuante ad talis actus productionem. Quod dico de amore Dei, debet dici eodem modo de alijs actibus virtutum, de fidei aſſenſu, de ſpe beatitudinis, de amore caſtitatis, &c. ſiue interim poſſint eſſe alij actus minùs perfecti, & connaturales ſubiecto circa illa eadem obiecta, ſiue non: quod, vt dixi, Tomo quinto diſcutiendum erit.

Secundò ſupponendum hanc doctrinam non eſſe intelligendam præciſè de actibus quoad modum ſupernaturalibus; vt ſunt ſuſcitatio mortuorum, reſtitutio viſus cæco; quæ dicuntur ſupernaturalia, cùm tamen poſſint fieri per eamdem numero actionem, quâ anteà illi homini & vita & viſus conſeruabantur. Loquimur ergo de actibus virtutum, qui ex ſuâ intrinſecâ entitate & eſſentiâ eam habeant ſupernaturalitatem, dicuntúrque & verè ſunt ſupernaturales quoad ſubſtantiam, iuxta ea quæ fuſiùs citata diſp. 3. primi Tomi dicta ſunt. De poſſibilitate ergo talium actuum non dubitandum. Quæſtio igitur tota tandem in eo conſiſtit, an de facto re ipsâ dentur tales actus in ſubſtantiâ, an ſolùm in modo ſupernaturales tam ex parte intellectus quàm ex parte voluntatis.

Sectio II.

Sententia negans eos dari de facto examinatur.

2. *Antiqui docent omnes actus meritorios eſſe in ſubſtantiâ naturales.*

SATIS inter antiquiores Scholaſticos communis ſententia fuit, actus omnes meritorios, etiam vitæ æternæ, quos in hac vitâ elicimus, eſſe in ſubſtantiâ ſuâ naturales, imò eoſdem poſſe eſſe ſucceſſiuè malos: agentes enim in ſpecie de aſſenſu fidei, dixere nonnulli eumdem numero, qui, quando exiſtit verè reuelatio, eſt aſſenſus fidei diuinæ, potuiſſe exiſtere non exiſtente eâ reuelatione: quo caſu eſſet aſſenſus falſus. Pro hac doctrinâ ſolet citari Scotus; de cuius mente fusè P. Suarez cap. 4. oſtendens, ab eo non negatas vniuerſaliter omnes formas ſupernaturales, nam ſaltem reſpectu agentium admittit multas tales, maximè viſionem beatam & gratiam habitualem; quam fortè ideò ſolet vocare naturalem ſubiecto, quia eſt illi bona: quo ſenſu res ad quæſtionem de nomine reducitur. Nihilominùs tamen circa actus noſtros liberos oſtendit Suarez eum negaſſe veram ſupernaturalitatem illis eſſentialem, ſeu illos eſſe quoad ſubſtantiam ſupernaturales. Citatur etiam pro eâ ſententiâ Gabriel in 3. diſt. 23. quæſt. 2. art. 1. Ockam quodlib. 3. quæſt. 7. Palud in 3. diſt. 23. quæſt. 3. & Almainos ibidem. Durandus ibi quæſt. 6. num. 8. & ex Thomiſtis Capreolus in 1. diſp. 17. quæſt. 1. art. 3. ad argumenta Aureoli contra primam concluſionem, circa medium, Caietanus 2. 2. quæſt. 171. An autem D. Thomas idem ſenſerit, dicam inferiùs. Horum auctorum fundamentorum, quatenus inter ſe conueniunt, videtur eſſe duplex: vnum, quòd non ſit neceſſaria talis ſupernaturalitas ſubſtantialis in actibus meritorijs; nam ſine illâ poteſt explicari aliter tota ratio meriti: alterum, quòd nec videatur poſſibilis. Pro primo argumento recurrunt ad varios modos, quos ſtatim examinabimus: pro ſecundo verò ſic obijciunt Primò: Actus in ſubſtantiâ ſupernaturalis non poteſt fieri à potentiâ naturali, alioquin iam non ſupernaturalis, ſed naturalis eſſet: atqui actus noſtri meritorij non ſolùm à nobis fiunt, ſed etiam liberè: ex quo etiam capite adhuc magis videtur repugnare, talem actum fieri à gratiâ ſeu à principio ſupernaturali, quia illud traheret ad ſe voluntatem, & conſequenter adimeret libertatem voluntati. Quòd ſi dicatur potentia eleuari ſimul cum habitu infuſo, facilè id reijcitur; tum quia habitus ille eſſet potentia dans ſimpliciter poſſe, tum quia potentia naturalis ſolùm concurreret inſtrumentaliter ad tales actus: id quod repugnat potentiæ vitali, maximè liberæ; nam inſtrumentum vt tale ab alio mouetur, ergo non habet propriam libertatem. Hoc argumentum nullius prorſus efficacitatis eſt, & procedit ex malâ intelligentiâ vel terminorum vel modi quo principia ſupernaturalia concurrunt cum potentiâ naturali.

Horum auctorum fundamentum duplex.

3. Dico ergo, quòd actus ſit ſupernaturalis, non magis obeſſe eius vitalitati, libertati, & influxu potentiæ in ipsũ, quàm ſi purè putè eſſet naturalis. Pro quo puncto quoad vitalitatẽ non vtor inſtãtia P. Suarez, quòd ſcilicet viſio beata ab omnibus dicatur ſupernaturalis, & tamen vitalis ſit, iuxta illud Chriſti Domini Ioan. 17. *Hæc eſt autem vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum:* hac, inquam, inſtantia non vtor, quia vita æterna ibi non vſurpatur pro vita ſeu pro productione phyſica ab intrinſeco, vt fusè oſtendi in libris de Anima, probans vitam cognoſcitiuam & amatiuam non petere vllo modo productionem ab intrinſeco; oſtendi autem id euidenter ex ipſo Deo, qui ſine vlla planè cognitionis & amoris productione feliciſſimam vitam habet. de quo ibi fuſiùs. Hac ergo inſtantia omiſſa, aſſumptum facillimè probo; nam eo ipſo quòd Deus voluntati aut intellectui infundat vnum habitũ, vel (ne hæreamus in nomine habitus) vnã qualitatem planè illis indebitam, qua confortentur hæ potentiæ ad operandum, quæque ſubſit earum potentiarum determinationi, intelligitur perfectè ratio ſupernaturalitatis in actu; quia nec fit viribus naturæ, nec eſt naturalis ei ſubiecto, in quo recipitur; quia ad illum nullam ex ſe habebat exigentiam, nec capacitatem recipiendi niſi eleuatum à Deo per eiuſmodi qualitatem: intelligitur etiam perfectiſſimè eum actum eſſe vitalem, quia procedit partialiter à potentia, & in ea recipitur: id quod ſufficit ad vitalitatem, de qua nunc agitur. Denique cum actum poſſe eſſe

Noſtra ſententia. Supernaturalitas vitalitati, libertati & influxui potentiæ non obeſt.

Probatur noſtrum aſſumptum.

libe

libarum eodem modo oſtenditur; nam illa qoalitas ſupetuaturalis in opetando ſubiecta eſt omnino potentiæ, non minùs quàm fiot ſubiecti habitus natutales acqoiſiti.

Si potentia vitalis concurrat cum alio principio non vitali, actus erit vitalis.

Pro quo aducrte; non eſſe vllo modo contra sationem actus vitalis aut liberi procedere inadæquatè ab alio principio, quod non ſit ipſa potentia vitalis, dummodò hæc ſimul concurtat: etenim in ſententia communiori ſpecies viſiuæ v.g. vel (vt ponamus eaemplum, quod ab omnibus conceditur) ſpecies memoratiuæ intellectuales concurrunt ad cognitionem, quæ tamen non ideò deſit eſſe vitalis. Item omnes ferè admittunt habitus naturales acquiſitos ſaltem in voluntate, qui ſimul concurtunt cum potentia, nec ideò actus ſic productus deſijt eſſe & vitalis & liber.

Durandus non admittit concurſum generalẽ Dei immediatũ. Inſtantia.

Denique ſaltem concurſum generalem Dei immediatum omnes admittunt (excepto Durãdo;) & tamen licet Deus ſic concurrens non ſit ipſa potentia voluntatis & intellectus, non propterea actus non eſt vitalis, & libet. Et hæc inſtantia haber maiorem nunc vim, quia declarat magis, quomodo, etiamſi Deus non iuuet noſtras potentias naturales per qualitatem aliqnam infuſam, ſed per ſuum auxilium intrinſecum, non tamen tollat libertatem aut vitalitatem; vt enim Deum eſſe paratum ad concurrendum generali concurſu non obeſt his duobus conceptibus libertatis & vitalitatis, ita Deum eſſe paratum ad concurrendum altioti modo quàm debeatur naturaliter, non obeſt eiſdem conceptibus.

Obiectio

Quòd ſi obijcias, Potentiæ ſecundùm ſe, ſeu ſolæ, non poſſunt eos actus facere, ergo non eſt in poteſtate earum eos facere, ergo non ſunt liberæ; tedargueris eodem exemplo de concurſu generali; nam potentiæ ſine eo concurſu, ſeu ſolæ, non poſſunt facere tales actus, ergo non eſt in earum poteſtate eos facere, ergo non ſunt liberæ:

Reſponſio.

reſpondebis eſſe liberas, quia quòd ipſis deeſt paratus eſt ſemper Deus ad eis præſtandũ; eſt enim paratus ſemper ad concurrendum; ſi hoc, inquam, dixeris, optimè reſpondebis; ego tamen inde eodem modo reſpondebo, Deum eſſe paratum ad concurrendum ſupernaturaliter nobiſcum, ac proinde, ſuppoſita hac volitione, quæ præcedit omnem noſtram operationem & occaſionem operandi, iam eſſe in noſtra poteſtate efficere eos actus ſupernaturales; item eſſe in noſtra poteſtate liberè nos ad illos determinare; quia Deus illum concurſum parauit indifferentem, & vt determinandum à noſtra voluntate: de quo fuſiùs in Phyſicis dum de concurſu generali; omnia enim ibi dicta de naturali ſunt applicanda ad concurſum ſupernaturalem, qui in ſuo ordine etiam eſt generalis.

4. *Aliqui non benè probant ſupernaturalitatem non eſſe contrariã libertati.*

Vbi aduerto minùs benè nonnullos inde probare, ſupernaturalitatem actus non eſſe libertati contrariam, quia actus charitatis patriæ eſt ſupernaturalis, & eiuſdem ſpeciei cum illo, qui fit liberè in viã: aduerto, inquã, id minùs benè probari, tum quia longè minùs certum eſt charitatem viæ & patriæ eſſe eiuſdem ſpeciei, quàm quòd libertas actus non impediatur per ſupernaturalitatem eiuſdem: non debet autem res certior per minùs certam perſuaderi, tum quia in ea probatione iam ſupponitur actus amoris ſaltem in patria eſſe ſupernaturalis; hoc autem negabitur ab aduerſarijs; qui vniuerſaliter in nullo actu noſtro agnoſcunt ſupernaturalitatem.

Reſpondetur argumento.

Iam ad argumentum ſuprà poſitum negatur antecedens: cuius falſitas ex dictis conſtat. Ad illas verò duas obiectiones, quòd ſcilicet ille habitus infuſus eſſet potentia, non habitus, reſpondeo, fieri ibi quæſtionem de nomine: ſi enim nomine habitus intelligatur ille qui dat ſimpliciter poſſe, haud dubiè non erit habitus; ſi verò ſolùm intelligamus qualitatem non connaturalem ſubiecto, nec ei annexam, dicimus eum eſſe habitum. Vbi obſeruo, ab aliquibus ideò negari eos habitus eſſe potentiam, quia præſupponunt proximum principium operationis, potentiam ſcilicet, quam informant, & iuuant ad operandum. Quæ ratio, licet res reducatur ad voces, non habet locum hîc; nam in ſententia horum qui ea vtuntur, omnes potentiæ diſtinguuntur ab anima; quæ tamen concurrit etiam immediatè. Ecce intellectus diſtinctus ſupponit proximum principium partiale, in quo recipitur, ſeu quod informat & iuuat ad operandum, & tamen dicitur vera potentia; ergo non debet diuerſitas inde deſumi; ſed res eſt parui momenti: ſi vox *habitus* non placet, concede qualitatem aut eleuationem aliam intrinſecam Dei; & per eam habeo actus ſupernaturales in ſubſtantia, vt intendo.

Actus in ſubſtãtiâ ſupernaturalis poteſt fieri à potentiâ naturali.

Malè dicitur, potentiã naturalem tantùm inſtrumentaliter ad tales actus concurrere.

Quòd de cauſa inſtrumentali dicitur, habet etiam æquiuocationem in nomine: variè enim accipitur cauſa inſtrumentalis à diuerſis auctoribus; quidam pro cauſa non influente immediatè, alii pro cauſa, quæ determinatur ab agente principali, v.g. ſerra ab eam mouente; iuxta quas acceptiones negamus intellectum eſſe cauſam inſtrumentalem. Aliter ergo vſurpatur cauſa inſtrumentalis pro ea quæ indiget comprincipio ſuperaddito indebito, vtpote, quæ non habet virtutem ea ſe adæquatam; quo ſenſu admittimus libenter eam eſſe inſtrumentalem: at paulò antè probaui euidenter, ex hoc capite ſeu ex hac ratione cauſæ inſtrumentalis nec libertati nec vitalitati detrimentum vllum prouenire.

Auctores variè ſumunt cauſam inſtrumentalẽ.

Quod verò ad primum argumentum attinet, non facilè hi auctores explicant, quomodo actus in ſubſtantia naturales poſſint eſſe proportionati præmio ſupernaturali: ideò breuiter tangendæ eorum ſententiæ; nam licet omnes ſaltem vocibus conueniant in hoc, quòd à gratia proueniat modus ille ſupernaturalis; in determinanda tamen entitate, in qua ille modus conſiſtat, ſummè inter ſe differunt.

SECTIO III.

Duæ explicationes eius ſententiæ.

5. *Prima ſententia ait productionẽ eſſe ſupernaturalem, etſi terminus productus ſit naturalis. Reijcitur.*

PRIMA docet productionem illius actus eſſe ſupernaturalem, etiamſi terminus productus naturalis ſit. Pro qua doctrina refertur Caietanus Tomo 1. Opuſcul. Tract. 3. de potentia neutra quæſt. 2. Hæc tamen ſententia manifeſtè reiicitur, quia licet contingat ſæpè actionem eſſe ſupernaturalem reſpectu termini naturalis, vt in conſeruatione accidentium ſine ſubiecto in Euchariſtia; ad ſaluanda tamen loca Scripturæ & Patrum, quæ de gratiæ neceſſitate loquuntur, planè videtur ea actio impertinens: deinde eſt planè inconſequens ad argumenta paulò antè pro his auctoribus facta. Hoc ſecundum priùs oſtendo clarè, quia vel illa actio ſupernaturalis procedit à voluntate vel non: ſi procedit, ergo iam poteſt potentia naturalis & libera influere in actum ſupernaturalem, contra ea quæ hi ſuprà

obiicie-

Digitized by Google

obijciebant: nam ſi in eorum argumentis aliquid eſt difficoltatis in hoc puncto, maximè in actione ipſâ locum habet, quia per illam producitur terminus; & in eâ magis propriè eſt libertas.

Scriptura & Patres requirunt gratiam propter rem ipſam productam.

Quòd verò ea ſententia ſufficiens non ſit, oſtenditur etiam facilè, quia Scriptura & Patres gratiā requirunt non propter actionem, ſed propter rem ipſam productam, nempe ob ipſum amorē, ob ipſum ſeruare præcepta, &c. hæc autem omnia non in actione, ſed in ipſâ qoalitate amoris, fidei, ſpei, &c. conſiſtunt. Præterea Scriptura promittit beatitudinem amantibus, credentibus, &c. ergo ſi per actionem naturalem fiat idem amor & idem actus credendi, eſto modus non ſit ſupernaturalis, erit idem meritum: quod eſt abſurdiſſimum; nec poteſt reſponderi eos actus non acceptari ad præmium, niſi fiant ex gratiâ: etenim ſi facti ſine illâ ſunt in ſe tam boni, quia sūt ijdem numero, cur, quæſo, non acceptabuntur? Reſpondebis ideò, quia non dignificantur à gratiâ. Sed contrà, qoia hæc iam eſt diuerſa ſententia à præcedenti; nam dignificatio diuerſum quid eſt à productione: etenim dignificatio fieri poteſt per ſolam inhærentiam gratiæ in ſubiecto, etiāſi immediatè non influat in actus ipſos: hanc tamen dignificationem paulò pòſt reijciam.

Suarez hanc ſententiam impugnat.

In hanc eamdem ſententiam inſurgit P. Suarez, eò qoòd habitus ſupernaturales ſint per ſe infuſi, nec poſſunt naturaliter à creaturâ ipſâ acquiri; differunt enim ab habitibus naturalibus etiam quando hi ſont per accidens infuſi; vt in Adamo & Chriſto: quo caſu ſolùm erant ſupernaturales in fieri, ſeu quoad productionem; ergo actus procedentes ab eis habitibos per ſe infuſis debent etiam ex ſe & naturâ ſuâ eſſe diuerſi à naturalibus, ergo ex ſe ſupernaturales, non autem ex ſolo modo, ſeu per accidens: id quod confirmat, quia Scriptura videtur loqui de actibus charitatis, vt de per ſe infuſis in nos per Spiritum ſanctum.

6.

Suarij argumentum non videtur efficax;

Hoc argumentum ego non cenſeo efficax, quia ſi dicatur cum Caietano actionem eſſe ſupernaturalem, dici conſequenter debet, requiri principium verè ſupernaturale propter illam; illud autem erit per ſe infuſum: neque enim eſt neceſſum in eo genere correſpondere principium termino, ſed actioni. Quod in confirmatione dicitur de infuſione charitatis poteſt fortè magis propriè de ſolis habitibus explicari, qoia τὸ *infundi* non videtur denotare actum liberum à nobis ex propriâ determinatione factum; præterquam, quòd cùm in eâ ſententiâ verè illi actus infundantur, etiamſi tantùm ratione actionis, & Scriptura nihil dicat, vtrùm per ſe, an per accidens ſint infuſi, non poteſt inde deduci ſolidum argumentum; eo igitur omiſſo, ſufficiant contra eam explicationem quæ dicta à nobis ſunt: ea etiam magis reijcietur infrà rationibus vniuerſalibus contra omnes hos modos explicandi ſupernaturalitatem.

neque eiuſdem confirmatio.

Secunda ſententia totam ſupernaturalitatem deſumit ex dignitate perſonæ per gratiam eleuatæ. Probatur.

Ergo ſecunda ſententia ſit, quæ totam eam ſupernaturalitatem deſumit ex dignitate perſonæ per gratiam eleuatæ: id quod declarari poteſt ex alterâ ſententia admittente actus in ſubſtantia ſupernaturales; nam omnes illam tenentes fatentur actus ſupernaturales, fidei v. g. factos à peccatore Catholico eſſe einſdem rationis cum actibus fidei factis à iuſto; & tamen in hoc ob dignitatem perſonæ ſunt illi actus meritorii de condigoo, at in peccatore ſolùm de congruo; ergo eamdem differentiam poſſumus admittere, eſto actus ſolos naturales concedamus.

Reijcitur.

Hæc doctrina multò minùs admitti poteſt; nam, inata illam, nulla planè eſſet differentia inter actus naturales meritorios & non meritorios, antequam homo eſſet in ſtatu gratiæ ſanctificātis; nam eo tempore nulla penitus eſſet dignificatio perſonæ: & maioris claritatis gratia loquamur de homine infideli, qui diſponitur ad fidem, hic nullum habet habitum intrinſecum ſeu dignificantem magis quàm ſi non eſſet eleuatus ad gratiam; voluntas verò extrinſeca Dei parati ad concurrendum cùm illo non facit perſonam digniorem, & tamen tunc poteſt efficere actus diſponentes ad fidem, qui non poſſunt fieri ſine gratia, vt Concilia paſſim definiunt, & ſuprà vidimus contra Pelagium & Semipelagianos; ergo dependentia eorum à gratia non eſt ratione dignificationis perſonæ, ſed quia ipſi actus natura ſua ſunt altioris ordinis, & pendent à principio ſupernaturali; ergo differunt illi in entitate ſua à naturalibus, ergo ſunt in ſe ſupernaturales.

7.

Reijcitur hæc ſententia ſecundò.

Secundò ea ſententia reijcitur, quia, inata illam, nullum actuale auxilium gratiæ requireretur ad totum meritum vitæ æternæ: quod manifeſtiſſimè eſt contra Concilia, Scripturam & Patres, ſemper tales vires gratiæ exigentia. Probatur autem ſequela, quia in primis propter efficientiam eorum actuum non requireretur (vt hi ſupponunt;) propter meritum etiam non eſſet neceſſarium tale auxilium, ſed ſufficeret, ſi Deus infunderet gratiam habitualem aut habitus fidei, ſpei, &c. dignificantes: ſi ad hos velis recurrere, hi autem non ſunt auxilium gratiæ, quia in tua ſententia ad nihil efficiendum iuuant: id verò ſine dubio eſt contra Scripturam: *Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis*: &: *Sine me nihil poteſtis facere*: & illud: *Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur*: &: *Dominus Deus aperuit mihi aurem*: &: *Perditio tua Iſrael: tantummodò in me auxilium tuum*: & vniuerſim omnia Scripturæ loca & Conciliorum multò magis requirunt auxilium hoc gratiæ quàm dignitatem perſonæ.

2. Cor 3.
Ioan. 15.
Thren. 5.
Iſaiæ 50.
Oſee 13.

Soluitur inſtantia de actu meritorio ſolùm de congruo in peccatore.

Ad inſtantiam pro ea ſententia allatam de actu meritorio ſolùm de congruo in peccatore, qui in iuſto eſt de condigno, reſpondeo facilè inde nihil probari contra nos, qoia ille actus eſt ſupernaturalis & conſtitutus in eodem ordine cum præmio, & conſequenter quantum eſt ex ſe proportionatus, ſi non impediatur per peccatum, & è contrario perficiatur per gratiam: at naturalis actus non habet eam nec quidem remotam proportionem, quia eſt inferioris ordinis, ideóque per gratiam non poteſt eleuari.

Noſtra ſententia perfectè ſatisfacit Patribus & Concilijs.

Adde, Cùm gratiæ neceſſitatem inferamus nos ex Scriptura, Concilijs & Patribus, & ad illos actus etiam in peccatore non minùs requiramus auxilia gratiæ quàm ad eoſdem in iuſto, ideò nos ſatisfacere perfectè eis auctoritatibus (quidquid dicamus de merito congruo aut condigno;) at in ſententia, quam impugno, non poſſunt vllo modo explicari quæ de auxilio gratiæ docet fides ad credendum, ſperandum, &c. vt oſtenſum eſt; ergo ea inſtantia non eſt ad rem.

SECTIO IV.

Aliæ explicationes negantis ſententiæ reijciuntur.

8. *Tertia ſententia conſtituit ſupernaturalitatē ſolùm in dignitate ab extrinſecâ denominatione. Reycitur. Primò. Secundò.*

HINC reiicitur clariùs tertius modus dicendi, qui conſtituit eam ſupernaturalitatem ſolùm io dignitate ab extrinſeca denominatione deſumpta, ex eo quòd Deus hominem deſtinauerit ad finem ſupernaturalem: etenim ſi dignificatio intrinſeca, quæ verè eſt dignificatio, non ſufficit, vt oſtenſum eſt, multò minùs ſufficiet ea extrinſeca, quæ impropria eſt, nec reddit hominem io ſe meliorem aut amabiliorem.

Secùndò, quia eam deſtinationem extrinſecam iam Scriptura, Concilia & Patres ſupponunt erga omnes homines; & tamen vltra illam requituot gratiæ auxilia ad benè operandum, &c. Ea quo capite longè efficaciùs reiicitur hęc explicatio quàm præcedens; nam dignitas iotrinſeca à gratia aut habitu proueniens non eſt communis omnibus; poterit ergo meritò ea de nouo peti à Deo, vt à Sanctis petitur; at dignitas extrinſeca iam eſt certa in omnibus, iuxta illud Pauli 1. Tim. 2. *Qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.*

Tertiò.

Tertiò, quia ea digoitas extrinſecæ eleuationis etiam admittebatur à Pelagio & Semipelagianis, qui ſine dubio admittebant, hominem eſſe ad vitam æternam acceptatum; & tamen errarunt negando neceſſitatem auxiliorum oon ſolùm ad faciliùs, ſed ad ſimpliciter poſſe; ergo actus ipſi ſunt io ſe tales, qui non poſſint fieri ſine viribus ſuperadditis, ergo in ſe formaliter ſupernaturales.

Quarta ſententia ponit ſupernaturalitatem in eſſe quodam morali. Reycitur.

Sit ergo Quarta aliorum ſeotentia, qui dicunt ſupernaturalitatem conſiſtere in eſſe quodam virtutis ſeu in eſſe morali. Verùm hæc vno verbo reijcitur, quia vel ea ratio moralis ſeu virtutis eſt iotrinſeca omoibus illis actibus naturalibus, eo ipſo quòd exiſtant; ergo ſemper erunt ſupernaturales: vel ad aliud eſſe proueniens ex diuersâ denominatione recurritur, & tunc oportebit explicare quæ ſit illa forma denominans; & relaberur hæc ſententia in vnam ex duabus præcedentibus. Ad haoc impugnationem vno verbo inſinuatam reducitur quidquid fusè cooтra eamdem ſententiam Suarez congerit cap. 7. à num. 10.

Reijcitur Vaſquez.

Ibidem Suarez reiicit ſententiam Patris Vaſquez de auxilio congruo, quòd ſcilicet ea opera dicantur ſupernaturalia ob gratiam, quam Deus præſtat dando auailium congruum, cùm poſſet date purè ſufficiens. Verùm contra hanc ſenteoriam ſatis ſuprà à nobis actum, quâ parte talia auxilia vocat veram gratiam; nam abſolutè etiam admittit Vaſquez alios actus ſupernaturales verè: nunc duobus verbis dico eam non poſſe ſuſtineri, ſi omnem ſupernaturalitatem per eam gratiam congruam velit explicare; nam eodem modo deberet io eâ dici, omnem actum honeſtum fidei in hæretico ex quocumque motiuo eſſe ſupernaturalem non minùs quàio in Catholico: quod tamen eſt contra omnem modum loquendi Conciliorum ac Patrum. Secundò ſequererur nos habere ſimpliciter & abſolutè potentiam naturalem non ſolùm ad ſimpliciter, ſed etiam ad facilè & facillimè vitam æternam promerendam; nam (vt ſuprà fuſiùs oſtendi) etiam ille, qui de facto non conuertitur, potuit, & verò ſæpè etiam ſuauiùs & faciliùs conuerti, quàm ille qui de facto conuertitur exercendo generoſum actum, quo difficultatem grauem ſuperat. Tertiò, quia in eâ ſeotentiâ deberemus dicere, omnia talia opera eſſe ex ſe eſſentialiter & io omoi ſtatu etiam puræ naturæ ſupernaturalia; etenim ea dependentia ab auxilio congruo, vt ſcilicet nnmquam ſine illo fiant, eſt eſſentialis omni bono operi, in quocumque ſtatu homo conſtituatur; ergo ſi illud auxilium eſt gratia vera & ſupernaturalis, erunt ea ſe & ex ſua eſſeotia illa opera io omni caſu ſupernaturalia; quod eſt abſurdiſſimum; nam per hoc deſtruuntur omnia omnioo oaturalia bona. Quartò, quia in eo ſenſu etiam opera iodifferentia, quæ Vaſquez admittit, per quæ vitari poteſt peccatum, vel aliquod bonum phyſicum acquiri, egent eodem modo auxilio congruo, ergo dicentur ratione illius ſupernaturalia: quod falſum omnino eſt. Sed de hac ſententia ſatis, vt dixi ſuprà.

9. *Vltima ſententia ponit entitatem quamdam modalē intrinſecam dignam gratiâ. Variè poteſt explicari.*

Vltima eſſe poteſt, quæ ponit entitatem quâdam modalem, intrinſecam tamen ipſi actui, ob quam requiratur gratia, & quæ in ſe ſit ſupernaturalis: poteſt autem ille modus variè explicari, vel vt conſiſtat in maiori intenſione actus, vel io maiori duratione, vel in maiori facilitate, qua actus fiat; vel poteſt pooi diuerſus io quolibet actu, v. g. in actu fidei, vt ſit maior certitudo, io actu amoris, vt ſit ſuper omnia, &c. vel denique poteſt fingi vous, qui nec ſit duratio, nec intenſio, ſed quædam perfectio ex ſe eleuans actus ad ordinem ſupernaturalem.

Reycitur.

Verùm neque hæc ſententia ſuſtineri vllo modo poteſt: & quidem quod de intenſione & duratione maiori dicitur apertè falſum eſt; nam actus ſupernaturales in quacumque intenſione aut duratione ſufficiunt ad ſalutem: neque Scriptura, Concilia aut Patres requirunt vnquam gratiam propter talem modum, ſed abſolutè propter ſubſtantiam credendi, ſperandi, amandi, &c. Denique, cùm iuxta communem verámque ſeotentiam gradus intenſioois ſint homogenei, certè ſi primi ſint naturales, ſecuodi etiam oeceſſariò erunt. Quòd ſi dicas, ſecuodos eſſe ſpecie diuerſos & in ſe ſupernaturales, iam ooo facient intenſiooem cum prioribus, ſed erunt actus per ſe omnioo diſtincti, quos nos dicimus eſſe ſupernaturales. Duratio item, quia io multorum ſententia non eſt quid diſtioctum, non poteſt eſſe modus ſupernaturalis; dein, eſto diſtinguatur, eiuſdem rationis erit ſecuoda cum prima; quia ſicut productio actus eſt naturalis, ita duratio illius eſt naturalis. Quod de facilitate dicitur multò magis diſplicet. Primò, quia Concilia expreſsè definiunt, gratiam, oon ſolùm dare facilè, ſed ſimpliciter poſſe, ita vt ſine illa non poſſimus; ergo actus non ſolùm quoad facilitatem, ſed abſolutè ſunt ſupernaturales. Denique io Philoſophia efficaciter oſtenditur, facilitatem non eſſe modum tenentem ſe ex parte ipſius actus (vt voluit Vaſquez) ſed eſſe denominationem extrinſecam prouenientem à poteotia per habitum magis in actu primo propenſa ad actū ſecundum, & minùs in eumdem influente; ergo hic modus ſupernaturalitatis debet reduci ad denominationem extrinſecam, quæ io tertia explicatione ſuprà eſt impugnata.

Concilia & Patres non propter modū credendi, ſed propter ſubſtantiam requirunt gratiam.

Facilitas actus non eſt modus.

ſed denominatio extrinſeca.

Quod de diuerſitate modorum in qualibet ſpecie actuum dicitur, facilè reiicitur: etenim certitudo in fide nihil eſt aliud quàm ipſe aſſenſus ſeu ipſe actus: deinde tanta ſæpè ſolet eſſe in actu

naturali

naturali quàm in ſupernaturali; vt in hæretico credente tam certò per actum naturalem myſterium Trinitatis, quàm ego illud credo per ſupernaturalem. Tertiò, vel ille modus certitudinis eſt aliqua tendentia intentionalis in obiectum; & tunc erit proprius actus cognitionis diſtinctuſque à primo, & in ſuâ ſubſtantiâ ſupernaturalis: vel eſt aliqua entitas quaſi mortua ibi adhæſens; hæc autem ſicut nec ſentitur à credente, ita nec poteſt eſſe certitudo; hæc enim percipitur ab ipſo homine; nec Scriptura pro ſolo eo modo, ſed pro ſubſtantiâ actus gratiam requirit. Deniq; vel producitur ea certitudo ab intellectu, vel à gratiâ ſolâ: ſi primum dicatur, certè omnia argumenta, quæ ſuprà facta ſunt ad probandum, ſupernaturalem actum non poſſe à potentia fieri, ob quæ auctores hi negarunt tales actus, eamdem omnino habent vim contra talem modum; ideóque grauis ad has anguſtias reducuntur, ſatiúſque illis eſſet actus hos in ſubſtantia ſupernaturales admittere: ſi verò dicatur ſecundum, ſcilicet illam certitudinem à ſolo Deo vel à ſolo auxilio gratiæ produci, parum id videtur poſſe hominem iuuare ad merendum plus aut minùs. Deinde, vel ille modus à ſolo Deo eſt annexus certo alicui actui naturali bono, & ſic omnes habebunt eam ſupernaturalitatem; quod falſum eſt, vt & ipſi aduerſarij fatentur: vel Deus aliquibus illum addit, aliquibus non; tunc autem poterit contingere vt ex duobus æqualiter ex ſe benè operantibus vnus mereatur, alter non, eo præciſè, quòd noluit Deus vni concedere eum modum quem alteri conceſſit: id quod maximum eſt abſurdum, quia & Deus eſſet acceptor perſonarum, & aliunde non eſſet in poteſtate hominis benè operari in ordine ad ſalutem, quia non poſſet eam ſupernaturalitatem efficere, eſto ex ſe adniteretur quantum poſſet.

Etiam alij modi ſpeciales in alijs actibus voluntatis poſiti reijciuntur.

His argumentis reijciuntur etiam alij ſpeciales modi poſiti in aliis actibus voluntatis; vt quòd amor ſit ſuprà omnia: etenim *te ſuprà omnia* debet eſſe ipſa eſſentia actus præferentis Deũ omnibus rebus creatis. Deinde Scriptura & Concilia pro ipſo amore petunt gratiam. Tertiò, ſi ille modus producatur à voluntate, iam non habent vim argumenta aduerſariorum, &c. Denique modus ille ſuperadditus innominatus ac ſolùm in quadam perfectione conſiſtens eodem modo reiicitur, quia inprimis inexplicabilis eſt. Secundò, quia nec per illum ſatiafit Scripturæ & Conciliis. Tertiò, quia vel eſt connexus omni actui bono; & tunc omnes actus erunt ſupernaturales: vel ſolùm producitur à Deo in eo ſubiecto quod ipſe vult; & tunc relabimur in incommoda paulò antè tacta circa modum certitudinis; ergo non poteſt vlla probabilitate per hos modos explicari neceſſitas gratiæ.

Sectio V.

Vera ſententia.

11\.
Ab auctoritate ferè hæc tota difficultas decidi debet.

PRo eius probatione ſupponendum eſt, punctum hoc ferè totum ſola auctoritate decidendum: etenim cùm gratiæ & viſionis notitiam non niſi ex ſola auctoritate acceperimus, nec poſſimus in ſeipſis eas qualitates ponderare, vt eas cum actibus naturalibus comparemus, ac vt dicere valeamus, *Hic actus habet proportionem cum gratiâ, ille verò non*, debemus neceſſariò recurrere in hac materia ad auctoritatem, eamq; eligere ſententiam, per quam faciliùs, clarius, & maiori cum conſequentia explicentur omnia, quæ in puncto gratiæ ex Scripturâ, Conciliis & Patribus colliguntur, additis etiam poſteà congruentiis aliquibus ad id ipſum magis confirmandum ac declarandum.

Actus meritorij vitæ æternæ ſunt in ſubſtantiâ ſupernaturales.

Hoc ſuppoſito, CONCLVSIO noſtra vniuerſalis ſit: Actus qui ſunt proportionati ad vitã æternam promerendam ſiue de congruo abſente gratia habituali, ſiue remotè per modum diſpoſitionis, ſiue de condigno, quando per eamdẽ gratiam dignificantur, ſunt in ſua entitate & eſſentia ſupernaturales, ideóque ſpecie vel etiam genere à naturalibus diuerſi; nec poteſt vnus idémque numero tranſire à naturali in ſupernaturalẽ, aut è contrario, ſiue illi actus ſint voluntatis, ſiue intellectus, ac deniq; ſiue ſint actus Theologici habentes Deum pro obiecto formali, ſiue quãcumque aliam honeſtatem moralem. Hęc ſententia iã eſt inter Scholaſticos communis, quidquid ſit de antiquorum mente: Suarez ſuprà c. 5 refert Conradum, Bannez, Viguerium, Canum, Azorium, & alios: quorum aliqui iudicant illã eſſe vel de fide, vel ita certam, vt contrarium ſit erroneum: quidquid verò de cenſura ſit, eamdem omnes Societatis ſcriptores tradidẽre, Suarez ſuprà, Molina, Vaſquez, Tannerus, Granados, & alij; qui in materia de gratia paſſim & vbique ſupponunt dari tales actus ſupernaturales; nam licet aliqui (vt Vaſquez) opinentur etiam actus naturales bonos factos ab homine iuſto eſſe meritorios de condigno gratiæ (de quo nos fusè infrà) nihilominùs admittunt, poſſe fieri alios diuerſos in ſe omnino ſupernaturales; & ferè nullum concedũt actum virtutis naturalis, cui aliquem ſupernaturalem reſpondentem non admittant; & verò è contrario admittunt aliquos ſupernaturales, quibus nullum naturalem reſpondentem concedunt.

Eſt inter Scholaſticos iam communis.

Aliqui eam iudicant de fide eſſe.

12\.
Eſt hæc ſententia etiam D. Thomæ.

Eamdem ſententiam expreſsè tradidit D. Thomas 1. 2. q. 62. art. 1. & q. 63. art. 3. & 4. ibi quidem quoad virtutes Theologicas, hîc autem quoad morales; eo verò art. 4. expreſsè dicit virtutes naturales & nobis proportionatas (agit maximè de actibus) non conducere, niſi vt homo benè ſe habeat in ordine ad res humanas; per infuſas autem ſeu ſupernaturales benè ſe habere hominem, quatenus eſt ciuis Sanctorum, ſeu quatenus ordinatur ad beatitudinem ſupernaturalem.

Obijcitur D. Thomas.

Obiici poteſt ex 2. 2. q. 171. art. 2. ad 3. vbi D. Thomas videtur docere Prophetiam eſſe in ſubſtantia actum ſupernaturalem, diligere verò Deum & cognoſcere eum in ſpeculo creaturarum eſſe quid ſupernaturale quoad modum. Reſpondet Suarez, à D. Thoma non vocari ſubſtantiam actus ipſam eorum entitatem, ſed genus commune cognitionis & amoris.

Reſpondet Suarez.

Obiectio ſoluitur.

Ego hanc explicationem difficilem iudico, ob ea quæ ipſe Suarez ſibi ibidẽ obiicit; & quia non videtur eſſe ad mentem D. Thomæ eo loci: faciliùs ergo eum explico ponderãdo de qua re ibi diſputaret ſanctus Doctor; agebat ergo, an daretur habitus Prophetię, ſicut datur habitus gratiæ, charitatis, fidei, &c. pro quo ſic obiecerat in tertio argumento, *Propheſia computatur inter gratias gratis datas; ſed gratia eſt habituale quoddam in animâ, ergo etiam Prophetia.* Pro ſolutione verò huius difficultatis vtitur in argumento ſed contrà hac doctrina, quòd non detur habitus niſi ad actus, quos poſſumus quando volumus facere, Prophetiam autem eſſe quid

Explicatur D. Thomas.

traoſiens, ideóque non eſſe habitum. Ex hac doctrinâ D. Thomæ eo articulo intelligo ego quid reſpondeat ad tertium, & quid intendat, dũ dicit, dilectionẽ eſſe ſolùm quoad modum ſupernaturalem, Propbetiam verò etiam quoad ſubſtantiã; ſcilicet, Propbetiam eſſe ita ſupernaturalem, vt etiã ſuppoſito ordine gratiæ ſit miraculoſa; quaſi diceret eam dupliciter miraculoſam; ideóq; non admittit pro eâ habitum, quia non poteſt fieri ordinariè ab bomine quando vult; at dilectionem dicit eſſe ſopernaturalem ſolùm in modo, hoc eſt in primâ eleuatione, quæ cùm conſtans ſit, dat nobis vires ad eot actus, ita vt iam non iudicentur miraculoſi. Colligo autem manifeſtè hanc explicationem inde, quia alioquin pro intento D. Thomæ, an ſcilicet detur babitus pro actu Prophetiæ, fuiſſet peſſima ea ratio, quòd ſcilicet ille actus ſit in ſubſtantia ſuparnaturalis, ſi, vt ſonat, intelligeretur; nam potiùs probaret cõtrarium: quò enim ille magis eſſet in ſubſtantia ſupernaturalis, eò magis indigeret habitu vt fieret; & è contrario eò minùs dilectio indigeret habitu, quò minùs quoad ſobſtantiam eſſet ſupernaturalis: ergo ſenſus D. Thomæ ſolùm eſt ille, quem ego tradidi: & ſolus ille facit ad intentum ipſius eo articulo; inde autem nihil infertur contra ſententiam, quam defendimus, vt explicatum eſt. Conſtet ergo D. Thomam pro hac noſtra ſententia manifeſtè ſtare, neque vmquam admittere actus naturales eſſe proportionatos ad finem ſupernaturalem, ſed ſemper ad hoc requirere alios diuerſos & altioris ordinis. Quod notandum eſt pro his quæ inferiùs tradernos, probantes etiam in homine iuſto actus naturales nõ eſſe meritorios gratiæ.

13. *Probatur S. Auguſtini, Patrum & Conciliorum teſtimonijs.*

Hæc ſententia ſuadetur omnibus illis teſtimonijs Auguſtini, Patrum & Conciliorum, quibus ſuprà fusè oſtendimus, ſine gratia poſſe viribus naturæ fieri actus bonos, qui tamen non ſint proportionati ad ſalutem; inde enim manifeſtè infertur, Ergo illi, qui ſunt proportionati, & qui exigunt gratiam vt producantur, debent eſſe diuerſi à naturalibus, & conſequenter in ſubſtantia ſupernaturales. Vt enim fusè deducam infrà diſp. vlt. ſect. 2. quòd auxilium ſit gratuitum, non auget, ſed potiùs minuit valorem actus, ſi non faciat actum in ſe nobiliorem; qualis eſt actus in ſubſtantia ſupernaturalis. Secundò idem ſuadetur ex particula illa *ſicut oportet ad ſalutem*, quam ſæpiſſimè in hac materia vſurpant Concilia & Patres; per quam oſtendunt eſſe alios actus, qu poſſint fieri ſine gratia, eò quòd non ſint prout oportet ad ſalutem.

Probatur Secundò ex particulâ ſicut oportet ad ſalutem.

Ratione probant aliqui.

Probari etiam ſolet hæc ſententia, quia, vt attingatur obiectum ſupernaturale, debet eſſe actus ſupernaturalis, ergo. Verùm hanc probationem non eſſe efficacem ſæpiſſimè dixi, & in quintum Tomum remiſi eius refutationem; nunc illud noto, non eſſe vniuerſale hoc argumentum; nam fidei obiectum formale ex conceptu ſuo non eſt ſupernaturale: Dei enim veracitas naturalis eſt: reuelatio item ſeu locutio Dei etiam ex conceptu ſuo naturalis eſt: dein actus moralium virtutum, vt miſericordiæ, iuſtitiæ, temperantiæ, &c. non habent obiecta ex ſe ſupernaturalia; ergo ſaltem pro his non eſſent neceſſarii actus in ſe ſupernaturales; ergo hinc non ſumitur argumentum bonum pro noſtra ſententia.

Meliùs probatur.

Meliùs ergo ſic probatur, quia videtur eſſe de fide, infundi in iuſtificatione habitus charitatis, fidei & ſpei; item non amitti habitum ſpei & fidei per quodlibet peccatum mortale: dein dari alios habitus infuſos morales, eſt iam omnino inter Scholaſticos certum: atqui eiuſmodi habitus non dantur ob alium finem, niſi vt poſſint producere actus ſupernaturales ſibi proportionatos; nam in ordine ad actus naturales non ſunt neceſſarii tales habitus; ergo debemus admittere actus in ſubſtantia ſupernaturales.

Non quouiſ mortali amittitur habitus fidei & ſpei.

14. *Obiectio.*

Dices, In hoc argumento à nobis committi vitioſum circulum; etenim dum agitur de habitibus infuſis, probatur eorum neceſſitas ex actibus ſupernaturalibus, quia hi petunt principium ſibi proportionatum; in præſenti verò probamus dari actus ſupernaturales, eò quòd habitus ſupernaturales dentur, quia non videntur ordinari ad aliud quàm ad eiuſmodi actus. Reſpondeo admittendo aliquam quidem eſſe quaſi circularem probationem, non tamen vitioſam; quia quando actus probamus ex habitibus, agimus contra eos, qui admittunt habitus, negant actus; cùm verò è contrario habitus ex actibus, agimus contra eos, qui negant habitus, admittunt actus, ideò argumentamur ad hominem contra illos. Abſolutè verò probamus à priori actus ex habitibus, habitus verò ex Scriptura; itẽ actus probamu ex ordinis æqualitate cum præmio, & tunc inferimus etiam dari habitus pro illis.

Solutio.

Abſolutè à priori probatur actus ex habitu, habitus ex Scripturâ.

Congruentia optima eſt, quam dixi ſuprà à D. Thoma inſinuari ea q. 63. 1. 2. ad 4. quæ ſimul eſt ratio à priori: Non babent actus naturales ex ſe proportionem vllam cum præmio ſupernaturali, vtpote qui in inferiori ordine ſunt, & ex natura ſua non habent vim cauſandi aliquid ſupernaturale; nam licet effectiuè poſſit res naturalis à Deo eleuari ad producendum aliquid ſupernaturale, in ordine tamen ad meritum id videtur repugnare; nam cauſalitas meritoria conſiſtit in bonitate ipſius operis, ratione cuius placet Deo, allicítque illum ad præmiandum: hæc autem bonitas non augetur per ſolam Dei extrinſecam volitionem aut acceptionem; ideò etiamſi ipſe velit intuitu ſeu in præſentia talium operum dare rẽ ſupernaturalem, v. g. gloriam, &c. non tamẽ proptereà dabit per modum præmii, ſed ex pura liberalitate, requirendo tamen conditionem aliquam improportionatam. Vt ſi Rex diceret alicui, Quoties ſpueris aut fricueris barbam, dabo tibi mille aureos; ſanè non daret id per modum præmii, ſed purè liberaliter, petita vna conditione omnino improportionata.

D. Thomas optimam congruentiam inſinuat.

Ratio à priori eſt improportio actus naturalis ad præmium ſupernaturale.

Simile.

15. *Obiectio.*

Reſpondebis, argumentum conuincere manifeſtè, per ſolam acceptionem extrinſecam Dei non eleuari opera naturalia ad meritum ſupernaturale: at non oſtendere, cur ſi perſona dignificetur intrinſecè à gratia, reddatúrque grata Deo, non poſſint tunc etiam dignificari opera naturalia ad præmium rei ſupernaturalis. Id quod declaratur facilè ex ipſa gratia informante hominem; nam licet homo ſecundùm ſe non petat amicitiam ſupernaturalem Dei, neque babeat ius vllum in præmium ſupernaturale, attamen eo ipſo quòd informetur gratia, iam redditur ipſa entitas naturalis hominis Dei amica dignáque æterna beatitudine; ergo etiã actus ipſe naturalis bonus, licet ſecundùm ſe nihil mereatur de præmio ſupernaturali, ſi tamen dignificatur gratia, poterit eſſe meritorius præmii ſupernaturalis. Sed contrà, quia licet hæc ſolutio videatur reddere probabilem ſententiam eorum, qui dicunt opera etiam naturalia bona iuſtorum eſſe meritoria de condigno augmenti

Soluitur.

gratiæ

gratiæ (de quo infrà fusè dum de merito;) at abſolutè ſuſtineri non poteſt; nam, vt & ſuprà dixi, etiam anteqoam homo dignificetur vllo modo per gratiam, poteſt eſſe meritum congruum, & diſpoſitio ad ipſam gratiam; vt eſt io actu fidei, in attritione de peccatis, imò in ipsâ contritione: nam licet hæc habeat annexam de facto gratiam habitualem, priùs tamen naturâ quàm hæc detur, habet iam rationẽ meriti de congruo; in eo autem priori non poteſt ea dignitas deſumi ex gratiâ, ergo debet ex natura operis ipſius: id autem non poteſt intelligi, ſi actus ſit naturalis, ergo debet eſſe ſupernaturalis: ſi verò ſemel tales actus concedimus ante gratiam, meritiſſimè eos concedimus etiam poſt infuſam gratiam; & tunc eos dicimus eſſe meritorios de condigno, quidquid de naturalibus io gratia factis dicturi ſimus poſteà.

Si ſemel concedantur actus ſupernaturales ante gratiam, benè conceduntur etiam poſt infuſam gratiam.

Hæc eſt tota probatio horum auctorum; nec video vnde maior poſſit à nobis de eorum exiſtentia haberi certitudo: poſſumus autem ſic efformare ea dictis argumentum hoc: Certiſſimum videtur poſſe eſſe tales actus ea ſua maiori & nobiliori perfectione excedentes naturalẽ capacitatẽ hominis & Aogeli (vt oſtenſum eſt manifeſtè ſuprà reſpondeodo omnibus argumentis in contrarium factis:) atqui ſuppoſita eorũ poſſibilitate, negare nemo prudens poterit longè clariùs explicari Scripturam, Concilia & Patres, ſi eos admittamus; longè item conſequentiùs diſcurri ad rationem præmij ſupernaturalis; item meliùs intelligi neceſſitatem auxiliorum gratiæ; ergo debemus eos de facto admittere, quia ſemper eas vias in Theologia & Philoſophia debemus ingredi, quæ clariores nobis reddunt difficultates, & magis docent nos ſeruare conſequentiam doctrinæ; maximè quando nulla ratio eſt, quæ in contrarium vllo modo poſſit obſtare, vt verè in præſenti nullam eſſe oſtendimus ſuprà.

Si actus in ſubſtantiâ ſupernaturales admittimus, clariùs Scriptura, Concilia & Patres explicantur.

Sectio VI.

Deciduntur facilè ex dictis aliquot quæſtiones.

16. Dixi ſuprà, ex præcedentis quæſtionis reſolutione ferè omnes huius materiæ difficultates pendere; quod iam oſtendo breuiter eas inſinuando.

Svbsectio I.

Duæ priores expediuntur.

Prima quæſtio, quæ hîc à Vaſquez, Suarez & aliis communiter tractari ſatis fusè ſolet, eſt, vtrùm ad credendum in Deum ſicut ad ſalutem oportet ſit neceſſaria gratia diuinæ reuelationis. Difficultas hæc in vno ſenſu nulla eſt, in altero decidetur facilè ex dictis: pro qua ſupponimus, per ſe loquendo, ad ſalutem neceſſarium eſſe credere myſterium Trinitatis, incarnationis, & quòd Deus ſit remunerator io cælo: quæ veritates, quia ex creaturis cognoſci non poſſunt, neceſſariò debuerunt reuelari; vnde ſiue gratia reuelationis ſit mihi immediatè facta, ſiue alteri, à quo ego ea myſteria audio, certum eſt, me ea noo cognoſcere niſi interueniente reuelatione Dei: vt enim aliquis eorum terminorum apprehenſionem formet, neceſſum eſt illum ab aliquo eos audire; quia, vt dixi, naturaliter homo in eorum notitiã venire non poteſt: ea autem propoſitio eſt reuelatio quædam pro me, ea etiam eſt gratia Dei; quia beneficium eſt Dei, quòd homini proponantur ea myſteria; éſtq; illud iodebitũ naturæ. Et hanc gratiã etiam agnoſcit Pelagius, imò eam ſolam fatebatur: eſt item talis ea gratia, vt non præſupponat meritũ ex parte hominis; quia cùm initium meriti ſumatur à fide, impoſſibile eſt ante illam reuelationem, quæ prior eſt fide ipſa, vllum dari meritum: opera enim naturalia, quæ aliquando præcedere poſſunt, non habent rationem vllam meriti in ordine ad finem ſupernaturalem, vt contra Semipelagianos docuêre Concilia & Patres: de qoo alibi: in hoc ergo ſenſu quæſtio non habet difficultatem.

An ad credendum in Deũ ſicut oportet ſit neceſſaria gratia diuinæ reuelationis.
Difficultas hæc dupliciter intelligi poteſt.
Multa myſteria non cognoſcuntur ſine reuelatione.
Hanc gratiã agnouit etiã Pelagius.
Hæc gratia non præſupponit meritum ex parte hominis.

Alius ſenſus eſſe poteſt, an, vt ego credam ea myſteria actu proportiooato ad ſalutem, indigeã diuina gratia: hæc autẽ deciditur facilè ea dictis; nam cùm oſtenderimus, actus naturales eſſe improportionatos ad ſalutem, neceſſum eſt, vt ea fides proportionata ſit ſupernaturalis; eo autẽ ipſo neceſſarium erit auxilium gratiæ ſupernaturale pro illo actu. Specialiter autem eſt definita veritas hæc in Tridentino ſeſſ. 6. cap. 5. & can. 1. & 3. traditur etiam à Leone I Papa Epiſtola 84. ab Innocentio I. Epiſt. ad Epiſcopos African. eſt 25. apud Auguſtinum; deſumitur autem ex Scriptura multis in locis; ex Paulo Epiſtola ad Romanos ſæpè, ad Epheſios 2. 1. ad Corioth. 4. ex Chriſto Domino Ioan. 6. & 15. Denique io hanc ſententiam conſpirant omnes Patres & Scholaſtici contra Pelagium & Semipelagianos; etiamſi Scholaſtici aliqui varient in explicanda ſupernaturalitate eius actus: id quod iam à nobis deciſum eſt in præcedentibus.

Alio ſenſu ſoluitur quæſtio.
Deſumitur hæc veritas ex Scripturâ. Eſt omnium Patrum ac Scholaſticorum.

Secunda quæſtio, quæ in præſenti diſcuti ſolet eſt, vtrùm voluntas ipſa credẽdi ſit ex gratia. Pro quo aduerte, eo ipſo quòd actus fidei ſit in ſe obſcurus, & intellectus careat libertate, nõ poſſe ſe ad illũ determinare, ſed indigere volitione aliqua ipſum determinante ad credendũ, quæ vocari ſolet pia affectio: rurſus, cùm hæc ſit actus volitionis, debet præſupponere cognitionem aliquam ioteriorem, qua dirigatur, & quæ ſit planè prima in ordine ſalutis: quòd ſi contingat caſus, in quo aliquis ſe diſponat ad credendum per alia bona opera moralia facta ea gratia (vt Cornelio Centurioni Angelus dixit, *Eleemoſyna tua*, &c.) tunc difficultas præſens trahetur etiam ad illud primum bonum opus, & ad cognitionẽ, qua illud dirigitur; quæ tunc erit omnium prima in genere ſalutis.

Secũda quæſtio, an ipſa voluntas credendi ſit ex gratiâ.
Vt intellectus in actu fidei determinetur, requiritur pia affectio. Pia affectio præſupponit cognitionem quâ dirigatur.
Act. 10.

His ergo ſuppoſitis ex præcedenti ſectione, conſtat neceſſarium eſſe ad id actum ſupernaturalem, qoia (vt ibi oſtendimus) naturalis eſt omnioo improportiooatus; & quidem gratiam eſſe neceſſariam tam ad ipſum initium fidei, quàm ad credulitatis affectum, eſt expreſsè de fide, definitum in Arauſicaoo can. 5. *Si quis ſicut augmentum, ita etiam incrementum fidei, ipſúmque credulitatis affectum*, &c. idèm etiam ex Tridentino ſeſſ. 6. can. 6. vbi docet, ante liberum motum in Deum & ante conceptam ex auditu fidem debere homines excitari diuinâ gratiâ: eodem autem loco Arauſicanum paulò inferiùs expreſsè definit, fidem, quâ io Deum credimus, non eſſe naturalem his verbis: *Qui enim fidem, quâ in Deum credimus, dicunt eſſe naturalem, omnes eos, qui ab Eccleſiâ Chriſti alieni ſunt, quodammodò fideles eſſe definiunt.* 17.

Soluitur Secũda quæſtio.

Vbi Concilium loquitur non de idololatris, ſed de his, qui vnum Deum verum credunt, vt Iudæi, hæretici, &c. io quibus agnoſcit actus fidei naturales bonos; eos tamē ſupponit ibi planè eſſe ad ſalutem impertinētes; ergo illi qui ſunt vtiles debent eſſe ſupernaturales & ex gratiâ. Idem colligitur ex eodem Concilio can. 7. vbi vniuerſaliter docet, & conſenſum volūtatis io res fidei, & ipſum credere, eſſe donum Dei, & fieri non poſſe abſque illuminatione & ioſpiratione Spiritus ſancti.

Scotus docet contrarium.

In contrarium ſtat Scotus in 3 diſt. 25. q. 2. docens, ad credendum vel non eſſe neceſſariam vllam volitionem poſitiuam, ſed ſufficere, ſi poſitiuè non contradicat voluntas, vel certè ſufficere volitionem naturalem; nam poteſt aliquando actus ex ſe bonus imperari ab actu malo; ergo volūtas credendi poterit imperari ab actu peccaminoſo, v. g. vanæ gloriæ; ergo à fortiori poterit ab actu bono, etiāſi naturalis ſit. P. Suarez ſuprà c. 3. n. 15. excuſat Scotum, vt ſolùm ſit locutus de homine iam habente fidei habitū, & aſſueto credere: in quo accidere poteſt, vt ex humano tantùm motiuo applicetur ad conſiderandas res fidei, & tunc eliciat actus ſupernaturales fidei ex vſu & habitu, etiamſi non habeat in voluntate peculiarem affectum ſupernaturalem. Quam doctrinam ibi P. Suarez approbat, obiter rem tangens; ego tamen non puto eam poſſe conſequenter ad eiuſdem Patris Suarez diuerſa principia defendi, ac prætereà loca Conciliorum non poſſe ſufficienter per eam explicari.

P. Suarez excuſat Scotum.

18. *Oſtenditur Scoti ſenſum à Suare non poſſe ſuſtineri.*

Pro quo aduerte, eumdem, vt probet contra quoſdā modernos in manuſcriptis non ſolùm affectum credendi ex fide viua ſeu ex Deo ſuper omnia dilecto, ſed etiam illū, qui eſt ex fide mortuā, eſſe ſupernaturalē, vti verbis Arauſicani can. 7. vbi ſic habetur: *Si quis per naturæ vigorem bonū aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare vt expedit, aut eligere, ſiue ſalutari, id eſt euangelicæ prædicationi, conſentire poſſe confirmat abſq; illuminatione & inſpiratione Spiritus ſancti, qui dat omnibus ſuauitatem in conſentiendo & credendo veritati, hæretico fallitur ſpiritu, non intelligens vocem Dei in Euangelio dicentis, Sine me nihil poteſtis facere,* &c. Iam ego hinc ſic argumentor: Concilium non magis in hoc teſtimonio loquitur de primo actu fidei ſupernaturalis, quàm de ſecūdo & tertio, imò vniuerſaliter de omni; quia verba ſunt generalia, & auctoritas Chriſti Domini, quâ vtitur, etiā eſt generalis: Concilium enim dicit, *aliquod bonum cogitare*; quod tam comprehendit ſecundam cogitationem quàm primam: verbum item Chriſti, *Sine me nihil poteſtis facere*, non magis denotat primum facere, quàm ſecundùm, tertium & quartum; ergo ſi ex hoc teſtimonio infertur, neceſſariam eſſe volitionem credēdi ex gratiâ pro primo actu, eodem modo debet inferri eſſe neceſſariam pro ſecundo & tertio.

Ex Concilij auctoritate, quâ vtitur Suarez, ipſa oppugnatur.

Reſponſio pro Suario.

Reſpondebis fortè, Concilium non dicere niſi præciſè neceſſariam eſſe gratiam Spiritus ſancti pro ipſo actu fidei, hanc autem interuenire, etiam quando Catholicus ſecundo & tertio credit; nam etiam tunc influit in illum actum fidei principium ſupernaturale, ſcilicet habitus ipſe intellectualis fidei. Sed contrà, quia totum hoc poſſet dici in primo actu fidei, etiamſi ad eum non concurreret ſupernaturalis pia affectio. Ego enim non ago iam de gratiâ concurrente ad ipſum actum fidei, ſed de volitione ad illum determinante aut prærequiſita.

Reijcitur.

Alia reſponſio. Soluitur.

Reſpondebis Secundò, Concilium agere de eo actu, per quem quis conſentit prædicationi, quo denotatur ſolus primus actus. Sed contrà, quia licet aliquando deſignet eum actum, vniuerſaliter tamen loquitur, vt oſtendi ex verbis ipſius & teſtimonio Chriſti, quo vtitur.

Tertia reſponſio.

Reſpondebis Tertiò, quando quis anteà non credidit, non poſſe primò credere, niſi ſe applicet per voluntatem; quæ, vt ſit proportionata, debet eſſe ſupernaturalis. Sed contrà euidenter; & hinc ratione etiam quaſi à priori reijcio totam ſententiam; nam neceſſitas piæ affectionis in primo aſſenſu non oritur vllo modo ex eo quòd ſit primus, ſed ex eo quòd obiectum eſt in ſe obſcurum & inſufficiens ad mouendum intellectū, niſi hic impellatur; vnde è contrario in aſſenſibus euidentibus, etiamſi primi ſint, non indiget intellectus vlla determinatione aut pia affectione voluntatis: atqui totam quantam obſcuritatem, quam habuit obiectum io ordine ad primū aſſenſum, retinet io ordine ad ſecundum & tertium: non enim per primum aſſenſum eſt factum clarum obiectum fidei; ergo eodem modo in ſecundo dependebit intellectus à pia determinatione voluntatis ſicut io primo; ergo ſi ob hanc cauſam prima volitio fuit ſupernaturalis, etiam erit ſecunda.

Argumentū quaſi à priori, quo tota ſententia reijcitur.

Secundò principaliter argumentor: Quia ſicuti primus actus fidei eſt ex ſe id, io quo radicatur primum meritum vitæ æternæ; ita ſecundus eſt id, in quo radicatur augmentum vitæ æternæ; ergo ſicut ob eamdem cauſam debet ad primum aſſenſum fidei præcedere pia affectio ſupernaturalis, ita ſimilis debebit præcedere ante ſecundum actum fidei. Patet conſequentia, quia non minus eſt donum Dei quidquid cauſat augmentum vitæ æternæ, quàm quidquid cauſat initium illius; vnde Concilia eodem modo definiunt augmentum eſſe ex gratia, quo initium; imò Arauſicanum, quaſi eſſet certius augmentum eſſe ex gratia magis quàm initium, dixit can. 7. *Initium eſſe ex gratia ſicut eſt augmentum.* Ergo non poſſunt loca Conciliorum commodè explicari per eam doctrinam. Igitur abſolutè dicendum eſt contra Scotum, ſemper ad actum ſupernaturalem fidei debere præire piam affectionem ſupernaturalem; quia id eſt magis conforme Concilijs, & Patribus, ex quibus præcipuū ſumimus in hoc puncto argumentum. Congruentia etiam ea eſt ſatis bona, quòd cùm obiectum fidei ſemper ſit obſcurum, & ex ſe non ſufficienter determinans intellectum, indiget hic præmotione voluntatis proportionata actui, ſi actus fidei eſt naturalis, naturali; ſi ſupernaturalis, ſupernaturali; per quod iam non diſputo, verùm ſimul cum actu ſupernaturali honeſto imperante aſſenſum fidei poſſit ſimul interuenire aliquis actus malus, qui impellat; de quo alibi; eſt enim ea difficultas diſparata cum hac; nam eo caſu iam haberet intellectus ſufficiens & proportionatum determinatiuum, alterum verò ſolùm eſſet ex ſuperabundantia, vnde nihil inde nec contra concluſionem poſitam, nec contra rationem illius: at ſi talis actus non ſit, non poſſumus Concilia ſaluare, nec diſcurrere conſequenter, vt oſtenſum eſt. Quod verò Scotus dicit, intellectum ad eum aſſenſum non indigere volitione determinante, aut illam poſſe eſſe naturalem, iam eſt reiectum. Quod de effectu vanæ gloriæ imperante aſſenſum fidei obijciebatur, iam eſt explicatum, quo pacto poſſit admitti, ſcilicet ex ſuperabundantia.

19. *Vrgetur fortius, eamdem eſſe indigentiam primi actus fidei quàm ſecundi.*

Semper ad actum ſupernaturalem fidei præit pia affectio ſupernaturalis.

Nec valet Scoti inſtantia.

Vana gloria affectu imperatur aliquando fides ex ſuperabundantia.

Vrge-

20. *Obiectio.*

Reſpondetur Primò. *Secundò.*

Vrgebis tamē, Intellectus poſitâ propoſitione fidei,& parato auxilio ſupernaturali,habet quidquid neceſſum eſt vt aſſentiatur;cur ergo, ſi anima ſe determinat ad eum aſſenſum per actū naturalē, non poterit tunc intellectus operari? Reſpondeo Primò, argumentum etiā eſſe pro primâ determinatione. Reſpondeo Secundò negando antecedens:etenim, ſicut quando datur cognitio ſolùm naturalis,communiter docent omnes,non poſſe animam vi illius amare illud obiectū actu ſpirituali, etiamſi poſſit materiali;item, quando eſt ſola propoſitio naturalis,non poſſe fieri amorem ſupernaturalem, etiamſi verè iam anima ſciat quid ſit amandum: rationem autem reddimus, quia illud determinatiuum debet eſſe proportionatum actui; ita etiam eodem modo nunc dicimus, ſi nō ſit volitio ſupernaturalis proportionata fidei actui, non eſſe omnia quæ neceſſaria ſunt vt producatur talis actus.

Replica.

Reſpondetur.

Replicabis, Ergo Chriſtus habens ſcientiam ſupernaturalem per ſe infuſam non poterit per actum naturalem determinare ſe ad vſum illius; quia etiam tunc non erit proportionatum determinatiuum. Reſpondeo negando conſequentiam; nam ſpecies illæ ſeu habitus ſcientiæ infuſæ eſt clarius; & ſemel excitatâ ſpecie, ſine vllo actu voluntatis determinante poteſt operari; ea autem excitatio poteſt fieri à re inferioris ordinis; vt patet in nobis: nam ſpecies ſpirituales excitantur in nobis ſæpiſſimè ex humoribus materialibus & alijs de cauſis;at aſſenſus fidei eſt obſcurus, & ex ſe difficilis, ideò intellectus debet immediatè determinari per imperium ei actui proportionatum. Et ſatis de hoc puncto.

Svbsectio II.

Sex ſequentes difficultates expeditæ.

21. *An fide naturali credi poſſint myſteria reuelata. Poteſt motiuum ſupernaturale attingi actu naturali.*

Arauſicanū hoc ſatis clarè inſinuat.

Inter quas Prima, ordine verò Tertia,quæ hîc tractari ſolet, eſt, vtrùm poſſint abſolutè fide naturali credi myſteria reuelata: de quâ fusè Pater Suarez toto cap.5. Ego duobus verbis me ab eâ expedio; quia enim ſuperiùs ſuppoſuimus, vt fuſiùs Tomo 5. diſp.13.probandum,etiam ſupernaturale motiuum poſſe attingi actu naturali, vt in hæretico credente actu naturali idem quod nos ſupernaturali; ideò non cenſeo ampliùs hîc hærendum, maximè cùm in hoc puncto omnes ferè Scholaſtici conueniant, & Arauſicanum ſuprà citatum id ipſum ſatis apertè inſinuet, dum ſimul noſtram fidem dicit eſſe ſupernaturalem, & ſimul in his, qui fideles non ſunt, vtique fide ſupernaturali,admittit naturalem fidē,vt eo citato loco oſtendemus. Vide Suarez ſuprà n. 3.vbi varios citat auctores. Addo nunc, eam fidē naturalem poſſe habere totam certitudinem ratione motiui,quā habet ſupernaturalis;quia (vt ſuppono) poteſt habere idem omnino motiuum; tunc autem neceſſum eſt, vt eādem ab eo habeat certitudinem: differentiam verò inter actū ſupernaturalē fidei & naturalē in ſolo hoc conſiſtere,quod naturalis,quantum eſt ex parte ſuæ entitatis, potuit exiſtere,etiāſi re ipſâ non extitiſſet illud motiuum quod attingit, & conſequenter potuit eſſe falſus; actus verò fidei ſupernaturalis talis eſt, vt eſſentialiter illi repugnet falſitas, nō præcisè ratione motiui:nam omne motiuum,ſeu omne obiectum eſt tale, vt circa illud poſſit verſari actus ſummè infallibilis: id quod cōmuniter auctores non benè conſiderarunt;vt patet in ſcientia Dei,

Differentia inter actum fidei naturalem & ſupernaturalem. Actus ſupernaturalis fidei numquā poteſt eſſe falſus.

quæ quantumuis verſetur circa ſummè contingentia, habet tamen ſummam infallibilitatem. Igitur tota certitudo actus fidei ſupernaturalis inde deſumitur, quòd ex ſua eſſentia ita reſpicit reuelationem Dei actu exiſtentem, vt non potuiſſet exiſtere,nec quidem diuinitus, niſi reuelatio exiſteret;ſeu,quod idem eſt, quia eſt eſſentialiter verus: id quod non habet, vt diximus, naturalis, etiamſi idem tangat motiuum.

Certitudo fidei deſumitur ex reuelatione Dei actu exiſtente.

Quoad certitudinem item adhæſiuam conſtat experientia poſſe hæreticum actu naturali iam firmiter adhærere ſuæ hæreſi, aut etiam veritati alicui Catholicæ, quàm huic adhæreat Catholicus; quomodo autem ponendo hunc actum naturalem fidei non incidamus in ſententiam Semipelagianorum ſuprà oſtenſum eſt, dum de operibus bonis naturalibus egimus.

Hæreticus poteſt adhæſiuâ certitudine actu naturali firmius adhærere alicui veritati quàm Catholicus.

Illud circa hoc punctum quæritur,an poſſint per actus naturalis fidei credi omnia myſteria. Reſpondeo, duplex eſſe poſſe hoc dubium:vnū, an id poſſit fieri ſine vlla gratia: & huic reſpondendum eſt,moraliter non poſſe; ſicut ſuprà diximus, poſſe quidem vnum aut alterum bonum opus fieri, & vnum aut alterum præceptum ſeruari, non tamen totam legē impleri ſine auxilio gratiæ ſpecialis;idem dico in præſenti quoad credēdas omnes veritates reuelatas Alter ſenſus,ſeu alterum dubium eſt,an id poſſet fieri per actus in ſua entitate & ſubſtantia naturales. Et in hoc puncto mihi videtur extra controuerſiam poſſe id fieri,Pone enim v.g. hæreticum, qui ſolùm errat in puncto Communionis ſub vtraque ſpecie, profectò hic actu naturali credit omnia alia myſteria,hoc vno excepto: quis autem dubitet,etiā circa hoc vnum poſſe eſſe actum naturalem, & eſto ille tunc mutata ſententia crederet etiā hoc, non continuò ex eo capite futuram fidem ſupernaturalē? Ergo poſſunt omnia myſteria per actus purè naturales credi. Et verò ſat eſt probabile etiam de facto in Catholico credente per actus ſupernaturales omnia myſteria, etiam dari actus fidei naturalis circa omnia illa, vt benè docet P. Suarez eo cap.num.22.& ſequentibus.

Non poſſunt ſine vllā gratiâ moraliter credi omnia myſteria fidei.

Per actus in ſubſtantiâ naturales poſſunt credi omnia myſteria fidei.

22. *An,& quale auxilium gratiæ requiratur ad ſperādum ſicut oportet.*

Quarta difficultas moueri ſolet,vtrùm ad ſperandum ſicut oportet diuinas promiſſiones ſit neceſſarium auxilium gratiæ,& quale illud. Verùm & hæc quæſtio ex dictis deciſa eſt; cùm enim oſtenderimus actum omnem proportionatum fini ſupernaturali debere eſſe ſupernaturalem, ſequitur, ſpem,vt ſit ad eum finem proportionata, debere eſſe ſupernaturalem. Id quod ſuadetur omnibus definitionibus Conciliorum, Scripturæ,&c.quòd ſcilicet nihil poſſimus facere ex nobis ſine gratia; ſpecialiter autem colligitur ex Paulo 1.ad Corinth.13.vbi illas tres virtutes nominat: *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc.* & Pſal.118. *Memor eſto verbi tui ſeruo tuo, in quo mihi ſpem dediſti.* & ad Romanos 15. *Vt per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* Frequentia item ſunt multa Scripturæ loca,quibus ſpes vt donum Dei commendatur: inde in Tridentino ſeſſ. 6.cap.3.definitur, neminem ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione & eius adiutorio poſſe credere & ſperare ſicut oportet. Quòd verò actus ille non ſolùm ſit ſupernaturalis quoad modum, ſed etiam in ſubſtantia, conſtat ex vniuerſali definitione in hoc puncto ſuperiùs à nobis tradita; imò cùm ſpes ex ſe ſit adhuc nobilior virtus quàm fides, neceſſum eſt, vt,ſi hæc eſt ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, ſit & illa.

Reſpondetur ſpem debere eſſe ſupernaturalem.

P. Suarez ſupernaturalitatem ſpei nō benè probat.

P. Suarez cap. 12. fusè rem tractans conatur etiam ex ſupernaturalitate obiecti, & ex eius abſentiâ oſtendere illam ſpem debere eſſe ſupernaturalem. Verùm ex quinto Tomo diſp. 13. per totam ſuppoſuimus hoc genus argumenti non eſſe bonum, quia obiectum ſupernaturale poteſt tangi actu naturali; & in particulari de ſpe idem ibidem oſtendemus ex hæretico optante & ſperante actu naturali viſionem Dei. In abſentiâ verò viſionis adhuc minorem longè video difficultatem: quòd enim dicat auctor hic, eò quòd præſentia viſionis ſit ſupernaturalis, etiam abſentiam illius eſſe ſupernaturalem, ideóq; non poſſe niſi per ſpem ſupernaturalem amari, mihi nullo modo placet, quia potiùs dicendum videtur contrarium: etenim eo ipſo quòd ſubiectum non niſi ſupernaturaliter habere poſſit formam aliquam, certè naturaliſſimè caret illâ; ergo potiùs carentia eſt magis tunc naturalis; quia eſt magis petita à naturâ, eíque debita. Quòd item dicit idem, per actum naturalem non tendere nos in beatitudinem, quatenus bonum eſt ſupernaturale, ſed ſub ratione noſtri commodi, ſatis eſt à nobis ſuprà reiectum, quia nec Catholicus ſub eâ ratione illam appetit; nam quòd ſit ſupernaturalis non eſt motiuum amoris; & è contrario poteſt hæreticus agnoſcens eam eſſe ſupernaturalem, non minùs illam ſub eo motiuo ſperare quàm poſſit Catholicus.

23. Quinta difficultas, quæ poſſet hîc diſcuti, eſt circa actus concupiſcentiæ in Deum, vtrùm illi poſſint eſſe ſupernaturales; id negāte P. Vaſquez diſp. 195. ſæpè. Verùm hæc quæſtio proprium locum habet Tomo ſequenti, vbi de diſtinctione inter actus naturales & ſupernaturales quoad obiecta diſp. 13. per totam; de hac verò quæſtione ſectione 6. vnde ſuppono omnino poſſe dari tales actus, imò eos eſſe actus ſpei ſupernaturalis.

Quid de amore Dei ſuper omnia.

Sit ergo Sexta, quam fusè diſcurit Pater Suarez eo cap. 14. vtrùm etiam amor Dei ſuper omnia neceſſariò debeat eſſe in ſua ſubſtantia ſupernaturali, ſi debet eſſe proportionatus ad ſalutem. Verùm tota hæc quæſtio iam eſt à nobis deciſa; nam ſi actus fidei & ſpei id requirunt, à fortiori id requiret actus charitatis, qui nobiliſſimus eſt: & expreſsè loca ſuperiùs allata ex Conciliis, Scriptura & Patribus de ea dilectione loquuntur. Quòd verò amor Dei ſupernaturalis non ſemper in motiuo diſtinguatur à naturali, in quo valdè hîc laborat P. Suarez, Tom. 5. diſp. 13. à nobis fusè probandum erit; & reiicienda omnia quæ in contrarium obiici poſſunt; ideò in eo puncto non cenſeo nunc defatigandum Lectorem.

Sententia Suarij.

Vbi etiam obiter nota, rurſus nouam inſtitui ab eodem quæſtionem cap. 15. an omnis amor beneuolentiæ habens pro obiecto formali Deū, quatenus eſt Auctor gratiæ, ſit ſupernaturalis, etiamſi talis amor non ſit in ſuo genere perfectiſſimus; cui reſpondet, omnino eſſe ſupernaturalem. Ego verò hanc quæſtionem nullo modo à præcedenti diſtinctam iudico; nam ſi ſupponitur, obiectum ſupernaturale quà tale formaliter non poſſe attingi actu naturali, iam eo ipſo ſupponitur, eam beneuolentiam tangentem Deum, quà eſt ſupernaturalis Auctor, formaliſſimè non poſſe eſſe naturalem, ideò eam planè omitto; quia in noſtra ſententia, contrarium principium de diuerſitate actus naturalis à ſupernaturali tradēte, conſtat omnino poſſe eſſe talem amorem beneuolentiæ naturalem non ſolùm imperfectum, ſed etiam perfectum, ſeu ſuprà omnia, ſaltem ex ſupernaturalitate obiecti non inferri eius ſupernaturalitatem; vtrùm autem aliunde repugnet talis amor Dei naturalis dicam eo Tom. 5. diſp. 13. ſect. 6.

An actus morales diſtincti à Theologicis ſint in ſubſtātia ſupernaturales. Poſſunt eſſe ſine gratia habituali.

Septimam mouet cap. 17. de actibus moralibus à Theologicis diſtinctis, an ſcilicet tales dentur in ſubſtantia ſua ſupernaturales; quam nos in generali quæſtione decidimus; vtrùm autem tales actus poſſint eſſe ſine gratia habituali in peccatore v. g. fideli, breuiter dico, omnino poſſe, ſicut poteſt eſſe actus fidei & ſpei: quod confirmatur efficaciter ex doctrina generali à nobis tradita, quòd omnes actus ad remiſſionem mortalis & ad vitam æternam conducentes ſint in ſua ſubſtantia ſupernaturales. Conſtat autem ex Scriptura, Conciliis & Patribus ſæpè peccatores eleëmoſynis, miſericordiæ, mortificationis aliarúmque virtutum moralium actibus diſponi ad obtinendā remiſſionem peccati ac iuſtificationem; ergo tales actus ſupernaturales poſſunt eſſe ſine habituali gratia: quo argumento etiam probatur, poſſe eſſe ante habitum fidei ſupernaturalem in homine, qui iam diſponitur ad fidem; vbi tamen debet eſſe ſupernaturalis aliqua cognitio, qua voluntas dirigatur, inſuper auxilium extrinſecum Dei eleuans voluntatem (vt diximus in primo Tomo, agentes, vtrùm concurſus habitus luminis gloriæ poſſit diuinitus ſuppleri per auxilium extrinſecum:) quam doctrinam extendimus ad hos actus, imò etiam ad actum charitatis, quando per eum homo iuſtificatur, quia tunc poſteriùs natura infunditur habitus. Sed de hoc infrà in materia de charitate fuſiùs.

An præter actus virtutum infuſarum dentur alij qui petāt gratiam.

Octaua difficultas eſſe poſſet, an præter actus virtutum infuſarum dentur alii etiam ſupernaturales, qui gratiam exigant: vbi de donis, beatitudinibus & fructibus diſputari ſolet, vt fusè diſputat P. Suarez per 6. capita. Verùm hanc quæſtionem nos exactè tractauimus præcedenti Tomo; vbi proprius eſt illius locus.

Svbsectio III.

Vltima difficultas de adimpletione præcepti exponitur.

NONÒ agunt nonnulli de gratia neceſſaria ad ſeruanda præcepta ſupernaturalia. Verùm & hæc quæſtio in præcedentibus ſatis eſt expedita. 24.

Præceptum ſupernaturale indiget gratia, vt impleatur. Si actus præceptus ſit in ſubſtantia ſupernaturalis, opus eſt in ſubſtantia gratia ſupernaturali, ſi ſolùm quoad modū, requiritur gratia ſupernaturalis quoad modum.

Dico ergo Primò, Si præceptum ſit ſupernaturale, eò quòd præcipiat fieri actum ſupernaturalem, ſine dubio non poſſe ſine gratia impleri. Id ex dictis clarè conſtat; vnde, ſi actus præceptus ſit ſupernaturalis in ſubſtantia, requiretur ſupernaturalis gratia in ſubſtantia ad eius impletionem, quia talis actus, etiamſi præceptus non ſit, requirit eam gratiam ob ſupernaturalitatem; ergo eamdem requiret præceptus; nam ſupernaturalitas illius, ob quam gratia requiritur, non adimitur illi per præceptum: quòd ſi actus eſt ſupernaturalis ſolùm quoad modum, tunc ſolùm exiget principium quoad modum ſupernaturale. Id quod verum eſt, eſto actus ille non ſit præceptus, vt immediatè oſtendi de actu ſupernaturali in ſubſtantiâ; vnde ratio adimpletionis præcepti mihi videtur impertinens pro puncto hoc de gratiâ requiſitâ ad actum illum efficiendū.

Sententia Caietani.

Vbi nota aliquos, vt Caietan. ad hanc q. 109. art. 4. docere, ſine gratiâ poſſe non peccari contra talia præcepta: nam ſi homo careat gratiâ, non

poteſt

poteſt ea implere, ergo tunc non peccabit non implendo, quæ doctrina vera eſt, non tamen ad rem; quia tunc non obligas præceptum, ſicut etiam non obligat ſtultum; nos autem loquimur de præcepto, quod verè actu obliget.

Secundò nota, eumdem Caietanum & alios dixiſſe talia præcepta quoad modum ſupernaturalia poſſe ſeruari quoad ſubſtantiam ſine gratiâ, non quoad modum. In hac doctrinâ ſolùm video errorem in modo loquendi; ſi enim dicant, ſubſtantiã actus poſſe fieri ſine gratiâ, quia nõ eſt in ſe ſupernaturalis, verum dicent re ipsâ, datâ eâ ſuppoſitione; quòd ſi ob hanc ſolam rationem docent præceptum ſeruari quoad ſubſtantiam, loquentur quidem malè: non enim ſeruatur ſubſtantia præcepti, quando ille ipſe modus qui omittitur fuit præceptus: vt ſi Rex præcipiat alicui, *Venis ad me armatus*, non ſeruat ſubſtantiam præcepti ſi veniat ſine armis; licet arma non ſint de ſubſtantiâ hominis & aduentus: ratio eſt, quia iam tunc id, quod in ſe erat modus reſpectu rei, eſt ſubſtantia reſpectu præcepti, quod eam rem ſimul & modum imperat: malè ergo hi loquũtur, licet (vt dixi paolò antè) quoad rem nihil falſum doceant. Et ſatis de illorum mente.

25.
Si præceptum non eſt ſupernaturale ex parte rei præcepta, tunc dicendum quod de naturalibus bonis operibus ſuprà diximus.

Secundò dico: Si præceptum non ſit ſupernaturale ex parte rei præceptæ, ſed ex modo, quia à Deo ſolo ſpeciali modo impoſitum eſt, vt fuêre multa præcepta in lege veteri, tunc diſcurrendum eſt ſicut de naturalibus bonis operibus ſuprà diximus; poſſe ſcilicet aliqua fieri etiam ſine vllo ſpeciali gratiæ auxilio, non tamen omnia; & eodem modo diſcurrendum, ſiue tale præceptum ſit negatiuum, ſiue affirmatiuum; nam licet facilius ſit ea ſe non peccare contra negatiuum, quia non requiritur vllus actus poſitiuus, ſed poteſt id fieri per puram omiſſionem; quia tamen difficultas impletionis maximè deſumitur ex hoc quod obiectum prohibitum attrahit, poteſt tanta eſſe in omiſſione v. g. fornicationis, quanta in actu poſitiuo imperato efficiendo: vnde quod Guilhelmus de Rubione dixit, neque generalem concurſum Dei eſſe neceſſarium ad non peccandum contra præcepta negatiua etiam ſupernaturalia, intelligi debet de concurſu immediatè & poſitiuè influente; quia cùm ibi nullus ſit actus, nullus etiam eſt concurſus; per hoc tamen non debent excludi gratiæ præuiæ illuſtrationis, &c. iuxta minorem aut maiorem tentationem vrgentem, ſeu difficultatem eius omiſſionis.

Guilhelmus quomodo intelligendus.

Suarez docet, etiã præceptum negatiuum ſupernaturale non poſſe ſeruari quà tale ſine gratiâ.

Vbi aduerte, Patrem Suarez cap.23. num.20. docere etiam præceptum negatiuum ſupernaturale non poſſe ſeruari, quatenus ſupernaturale eſt, ſine gratiâ; ait enim, Licet præceptum negatiuum per ſolam omiſſionem per ſe ſeruari poſſit, quia ſolùm conſiſtit in carentiâ actus, carentia autem naturalis ſit, quia eſt carentia rei malæ, ſi tamen quis eam carentiam ponere velit, eò quòd actus, cuius eſt carentia, ſit contrarius præcepto ſupernaturali, non poſſe ſine gratia id præſtare.

Deciditur difficultas. Dupliciter poteſt cognitio oppoſitionis actus cum præcepto naturali ad omiſſionem concurrere: Primò, vt directè odio habita.

Ego tamen (ne faciamus quæſtionem de nomine) dico dupliciter eam cognitionem oppoſitionis actus cum præcepto ſupernaturali poſſe concurrere ad omiſſionem; Primò, vt directè ſit odio habita: & tunc ſine dubio neceſſarius erit actus poſitiuus (vt docet P. Suarez;) addo tamen non eſſe neceſſarium vt ille ſit ſupernaturalis: in quo non acquieſco huic auctori; nam licet motiuum fugiendi actum ſit ea oppoſitio cum præcepto ſupernaturali, & conſequenter motiuum ſit ſupernaturale, iam tamen diximus ſuprà poſſe per actum naturalem illud attingi. Vnde rurſus, niſi contingat actum illum omittendũ vehementer allicere, & cõſequenter eſſe grauem tentationem contra eius omiſſionẽ, dico non eſſe neceſſarium nec quidem ſpeciale auxilium gratiæ pro eo actu naturali volente talem omiſſionem peccati; debemus enim de eo diſcurrere, ſicut ſuprà dictum eſt de opere bono naturali & fugâ peccati.

26.
Secundò indirectè, vti diximus agentes de purâ omiſſione.

Alio modo poteſt ea cognitio oppoſitionis cum præcepto ſupernaturali ad omiſſionem illam concurrere indirectè, eo modo quo dixi agens de purâ omiſſione, nam omnis malitia, quæ proponitur in actu omittendo, inclinat in actu primo voluntatem, ne amet illum actum, ſeu vt omittat; vnde eo loco dixi, etiamſi ea malitia deſumatur ex oppoſitis bonis finibus, quos impedit actus omiſſus, & qui ſimul amari non poſſunt; dixi tamen poſſe omitti indirectè actum, eò quòd ad vtrumque impediat, quia hominem eſſe expeditum ad poſteà eligendum inter duos bonos fines, melius eſt quàm eſſe determinatum ad vnum: ergo poteſt voluntas indirectè moueri ad omittendum actum, eò quòd nouerit illum eſſe contrarium præcepto ſupernaturali, etiamſi actu poſitiuo illud præceptum non amet; ſicut quando eumdem actum purè omittit, eò quòd habet contrarietatem cum præcepto naturali (quòd fieri poſſe idem auctor alibi admittit) non eſt neceſſarium per actum poſitiuum attingere præceptum illud naturale: ea enim malitia indirectè tunc concurrit, hoc eſt, vt cognita, non vt expreſsè odio habita. Et quoad ſecundum concurſum non eſt maior ratio de oppoſitione actus cum præcepto ſupernaturali quàm cum naturali. Et fortè P. Suarez locutus tantùm eſt de priori modo influendi.

Probatur voluntatẽ poſſe indirectè moueri ad omittendũ actum.

An neceſſitas gratiæ extendatur ad actus externos per talia præcepta imperatos.

Circa eamdem tamen adimpletionem præceptorum ſupernaturalium quæreret fortè aliquis, vtrùm neceſſitas gratiæ extẽdatur ad actus externos per ea præcepta imperatos. De hac P. Suarez fusè toto cap. 24. res tamen meo iudicio eſt clariſſima, ideo vno verbo dico, actus externos, qui poſſunt eſſe materia præceptorũ ſupernaturaliũ, ſolùm eſſe denominatiuè ſupernaturales, quatenus ſcilicet debent imperari ab actibus internis ſupernaturalibus: vt v.g. quando imperatur confeſſio externa peccatorum, quæ oriri proculdubio debet à dolore ſupernaturali, vt ſit validum Sacramentum: hoc poſito,

27.
Actus externus poteſt ſine gratia fieri, quando nõ imperatur ab actu ſupernaturali.

Dico primò, actum externum poſſe ſine gratiâ fieri, quando non imperatur ab actu ſupernaturali; tunc autem poſſe impleri præceptum quoad ſubſtantiam ſine gratiâ, vt v.g. præceptum imperans Communionem in Paſchate, quia directè non imperat diſpoſitionem ſupernaturalem, ſed externam Communionem, impleri poteſt volendo per actum naturalem communicare: & verò licet peccaret de nouo quis, ſi accederet cũ conſcientiâ mortalis, id tamen non eſſet cõtra præceptum annuæ Communionis, ſed contra naturale præceptum non accedendi indignè ad tale Sacramentum: vnde eodem modo quoad hoc peccaret, ſi accederet ad Communionem eamdem in peccato, non obligante præcepto Cõmunionis. Quòd ſi exiſtens in gratiâ habituali accederet ex ſola voluntate naturali implendi præceptum, ſatisfaceret illi, & inſuper nouam gratiam acciperet ex opere operato vi Sacramenti. Dixi poſſe per ſe ſine gratia impleri præceptum tale; nam

Quomodo tale præceptum poſſit per ſe impleri ſine gratia.

aliquando actio externa talis eſt, vt non poſſit fieri validè ſine actu aliquo interiori ſupernaturali, vt confeſſio: non enim eſt Sacramentum verum confeſſionis, niſi ſit attritio aut contritio; tunc autem non poterit impleri præceptum confeſſionis ſine eo actu ſupernaturali, & conſequenter ſine gratia. Quomodo autem, dum præcipiuntur actiones externæ, præcipiantur ab Eccleſia actus interni, dixi fusè ſuprà in materia de Legibus.

28\. *Alius externus præceptus, licet annexũ habeat effectum ſupernaturalẽ, non requirit vllam gratiã ex parte voluntatis ad implendum tale præceptum. Oſtenditur exemplo.*

DICO SECVNDÒ: Etiamſi actus externus præceptus habeat ex ordinatione diuina annexum aliquẽ effectum ſupernaturalẽ, vt habent actiones Sacramentorum; ſi tamen ad valorẽ eius Sacramenti non requiratur ea eadem inſtitutione aliquis actus ſupernaturalis, vt non requiritur ad validè baptizandum, abſoluendum, &c. ſufficit enim voluntas naturalis faciendi quod facit Eccleſia; imò, etiamſi peccaminoſa ſit, adhuc ad valorem ſufficit: in hoc, inquam, caſu dico non requiri vllam gratiam ex parte voluntatis ad implendum tale præceptum, baptizandi, verbi gratia, infantem qui periclitatur, vel abſoluendi pœnitentem benè diſpoſitum: nam licet illa actio concurrat moraliter inſtrumentaliter (etiã phyſicè, ſi vis, pro præſenti quæſtione) ad ſupernaturalem productionem; id tamen non habet niſi ex Dei voluntate eam eleuantis; vnde tunc ad ipſam cauſalitatem gratiæ in baptizato v. g. erit concurſus ſupernaturalis à Deo præſtitus vi prioris ſuæ inſtitutionis: ad volitionem tamen conferendi Sacramentum nulla gratia ſupernaturalis, imò nec auxilium ſpeciale gratiæ per ſe requiritur, quia ea volitio ex ſe non habet vllam grauem difficultatem, ratione cuius exigat tale gratiæ auxilium; erit quidem ea volitio conferendi Sacramentum & gratiam fauor & beneficium reſpectu ſuſcipientis, quia à Deo in bonum ſupernaturale illius ordinatur, at reſpectu conferentis per ſe id non habet.

De diſpoſitione autem in particulari requiſitã ad rectè adminiſtrandum & ad ſuſcipiendum quodlibet Sacramentum nihil dico, quia id eſt extra punctum præſens, & tractatur fusè in locis propriis.

Tractandum nunc videbatur, qualis gratia intra ipſum ordinem gratiæ neceſſaria ſit ad perſeuerandum, vitanda omnia mortalia, imò & venialia: ſed de hoc partim agendum eſt infrà in materiâ de Merito; partim actum ſuprà dum de victoriâ omnium tentationum; iam ad explicandam eſſentiam ipſam gratiæ habitualis, ſeu eſſentiam iuſtificationis, & ad effectus illius, hoc eſt meritum noſtrum, deſcendendum erit.

TRACTATVS
DE
IVSTIFICATIONE.

DISPVTATIO XLIII.

De excellentiâ & perfectione gratiæ habitualis.

1\. *Quid nomine gratiæ habitualis intelligatur.*

NOMINE gratiæ habitualis intelligimus qualitatem quamdam phyſicam inhærentem animæ, reddentémque nos dignos amicitiâ Dei & vita æternâ: huius exiſtentiam ac perfectionem in præſenti diſputatione ſuſcipimus breuiter declarandam.

SECTIO I.

Dari talem gratiam probatur auctoritate.

Exiſtere gratiam habitualem & nobis eam deſuitã nimio dubitari.

DAri eiuſmodi gratiam adeò concors eſt inter Scholaſticos omnes ſententia, vt multi illorum planè cenſeant id eſſe de fide; eſt tamen in hoc puncto difficultas aliqua, ex cuius ſolutione tota quæſtio breuiter decidetur. De eâ agit eruditè & ſolidè P. Suarez Tomo 3. de Gratiâ lib. 6. cap. 1. 2. & 3. ea ergo inde deſumitur, quòd cùm exiſtentia eiuſmodi gratiæ nequaquam poſſit ratione vllâ naturali perſuaderi, neque vllam in nobis eius habemus experientiam, non poteſt aliunde probari quàm ex ſolâ auctoritate: atqui neq; in Scripturâ, neque in Conciliis neque in Patribus vlla eſt eius mentio, ergo non debet conſtitui: nam Scholaſtici, ſi auctoritate Patrum, Scripturæ & Conciliorum deſtituti ſunt, & rationem non adferunt, non videntur ſufficere ad inducendam nouam eam entitatem ſupernaturalem.

Argumentũ contra gratiã habitualem.

Quòd igitur non ſit vllum fundamentum patet, quia quòd in Scripturâ dicatur ſæpè Spiritus ſanctus in nobis diffundi, ad nos venire, &c. ſolùm denotat in nobis produci actus fidei, ſpei, & charitatis aliarumque virtutum, quibus reddimur ſancti, digni præmio æterno, & amicitiâ Dei: de his etiam ſolis donis agunt Concilia, Arauſicanum, Mileuitanum ceteráque, quæ de gratia contra Pelagium diſputarunt: neque in Patribus alia inuenitur gratia ab eis actibus diſtincta; nihilominùs dicendum omnino dari eiuſmodi gratiam; pro qua probanda & reſponſione argumenti in contrarium facti multa congeruntur ab auctoribus teſtimonia ex Scriptura, quæ habent ſatis magnam probabilitatem; non tamen ita ſunt clara, vt reſponderi eis non poſſit: pleraq; deſumuntur ex eo, quòd Deus dicatur permanere in iuſtis; id autem non poteſt intelligi de actibus ipſis, quia hi non ſunt permanen

Teſtimonia quæ auctores adducunt licet probabilia ſint, poteſt tamen eis reſponderi. Pleraq. inde ſumuntur, quòd Deus dicatur manere in iuſtis.

nentes;imò in aliqnibus teſtimoniis in præmium ipſorum actuum pnmittitur ea permanentia; vt Ioan. c4. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Ad Epheſios 3. 1. ad Cor. 3. & alibi homo dicitur templum Dei, id eſt, in quo Deus permanet. Dixi hæc loca non eſſe efficacia: vt enim in templum nihil phyſicum producitur ad hoc, vt dicatur eſſe habitatio Dei; potiori iure, ex eo quòd Deus hominem diligeret vt amicum, eíq; vt auxilia gratiæ ad nouos actus efficiendos conferret, dici poſſet idem homo iuſtus templum Dei, etiamſi nulla aſſer ei gratia infuſa: alia afferuntur, in quibus expreſsè nominatur gratia; vt, *Iuſtificati gratiâ ipſius*, ad Titum 3. Verùm ibi ſolùm videtur intelligi fauor Dei ſeu liberalitas, quâ nos euexit, vt iuſtificaremur actibus fidei, ſpei & charitatis: ad quod etiam poteſt applicari, quòd dicamur effici conſortes diuinæ naturæ. Ex Patribus affertur Dionyſius cap. 2. de Eccleſiaſticâ Hierarchiâ; vbi ait, Primus animi ad diuina motus Dei dilectio eſt; & addit, dilectionis progreſſum eſſe ſacratiſſimam & ineffabilem operationem, quâ diuinus in nobis ſtatus efficitur: hic ſtatus diuina natiuitas eſt: Secundò addit, neminem poſſe operari diuina, qui huoc ſtatū nō ſit conſecutus. Iudico tamen locum hunc eſſe difficilem, tum quia primus motus noſter in Deum non eſt dilectio, imò ille fortè vltimus eſt; de dilectione autem, quâ nos Deus diligit, non poteſt Dionyſius explicari, cùm agat de primo motu animæ in Deum; anima autem in Deum non mouetur per ipſum amorem increatum Dei. Deinde dicit Dionyſius non poſſe nos ſine eo ſtatu operari diuina: quis autem dubitet, ſine gratia habituali (de quâ ſolâ nunc agimus) multos diuinos ſeu ſupernaturales actus effici poſſe à nobis fidei, ſpei, attritionis, ceterarúmq; moralium virtutum; vt conſtat in peccatore Catholico: imò ipſa dilectio Dei ſuper omnia, qui eſt nobiliſſimus actus, fieri poteſt ſine gratiâ, licet hæc poſteriùs naturâ concedatur. Dionyſius autem verbis eis manifeſtè docet, priùs hominem debere conſequi eum ſtatum, quem intelligit Pater Suarez eſſe ſtatum gratiæ habitualis, quam poſſit operari diuina; ideò crediderim Dionyſium ibi ſolùm intellexiſſe nomine dilectionis quemcumq; actum bonum ex gratiâ factum, qui poteſt ſaltem implicitè dici amor Dei; per ſacratiſſimam verò operationem, qua diuinus ſtatus efficitur, & quam vocat diuinam natiuitatem intellexiſſe amorem Dei ſuper omnia, quo reddimur vltimò iuſti, ſeu ad iuſtitiā & amicitiam Dei diſponimur; vtrùm ille ſtatus conſiſtat in gratia habituali, an in denominatione ex ipſo amore & redamatione Dei, non dicit ibi Dionyſius: quod verò addit, ſine eo ſtatu nos non operari diuina, debet explicari conſtanter & ordinariè; nam qui eſt in ſtatu peccati non poteſt diu ſeruare legem totam, vt ſuperiùs diximus. Omitto alia loca Patrum, quæ eamdem habere poſſunt explicationem. Ex Arauſicano can. 20. probatur id etiam à nonnullis; ait enim Concilium multa eſſe in homine bona, quæ non faciat homo, vnde inferunt hi, Ergo præter actus, quos homo facit, debemus concedere donum gratiæ. Reſpondetur tamen hoc teſtimonio nihil probari, quia Concilium fortè ibi ſolùm intellexit dona ad ordinem naturæ ſpectantia; deinde, quia poteſt intelligi de inſpirationibus & illuminationibus ſupernaturalibus, quas Deus excitat in homine: licet enim ad eas efficienter homo concurrat, quia tamen non liberè, ſed neceſſariò ab homine fiunt, meritò ſolent dici fieri à Deo ſine nobis. His ergo teſtimoniis relictis,

Dionyſius difficulter hoc loco pro nobis eſt.

Quomodo intelligendus Dionyſius.

Nonnulli probant ex Arauſicano:

Hoc tamen teſtimonium aliter explicatur.

Meliùs Primò probatur ex concilio Viennen. ſub Clemente V. & habetur in Clementina vnica de fide Catholica: in quo vt probabilius defenditur, paruulis in Baptiſmo infundi gratiam & habitus virtutum; redditur autem ratio, quòd generalis ſit efficacia mortis Chriſti, quæ per Baptiſmū pariter omnibus applicatur: vbi ſupponere videtur Concilium, id ipſum omnino fieri in adultis; vnde infert obiter P. Suarez non fuiſſe vnquam probabile, etiam ante hoc Concilium, negare eam gratiā, quia nullus ex antiquioribus Theologis eam negauit. Et opinio Magiſtri Sententiarum docentis, charitatem eſſe ipſum Spiritum ſanctū, ſtatim fuit reprobata. Circa hoc tamen ego non video cur ante ea tempora non potuerit ea opinio eſſe probabilis; quandoquidem nec vllus Scholaſticus contrarium docuit; in Patribus autem & Scriptura, vt dixi, valdè obſcurè fuit inſinuata. Quoad Magiſtrum autem dico, illum magis locutum de charitate actuali, qua diligimus Deum, quàm de habitu effectiuo; dicere enim, Spiritum ſanctum eſſe in nobis principium effectiuum amoris, non eſt vllus error: ſed, hoc omiſſo, jam ad ſententiam.

Probatur Primò meliùs ex Concilio Viennenſi ſub Clemente V.

Magiſter Sententiarum docet charitatem eſſe ipſum Spiritum ſanctū.

Tamen Magiſter magis de actuali charitate eſt locutus.

3\. *Probatur Secundò ex Tridentino.*

Secundò probatur, & efficacius, ex Concilio Tridentino; quod multis in locis eam veritatem definiſſe videtur: vnde Catechiſmus Pij V. auctoritate editus ita explicat Tridentinum; in materia enim de Baptiſmo ait, *Eſt autē gratia quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum pœnâ anathematis propoſitâ decreuit, non ſolùm per quam peccatorum fit remiſſio, ſed diuina qualitas in animâ inhærens.* Hæc autem valdè eſt efficax explicatio Concilij; ſed illius verba videamus: in primis ergo ſeſſ. 5. can. 5. docet in Baptiſmo conferri gratiam, quæ tollit peccatum, &c. non poteſt autem id intelligi nec de operibus ipſis, quia hæc non conferuntur in Baptiſmo, ſed ſummùm ſunt diſpoſitiones ad Baptiſmum in adultis; nec item de gratia extrinſeca, non enim dicitur propriè, *Confero tibi meum amorē; ſed Ex amore confero hoc aut illud donum:* cúmq; generaliter ibi Concilium loquatur, debent iā de adultis quàm de paruulis ea verba intelligi. Secundò definit ſeſſ. 14. cap. 2. eos, qui cum attritione ad Sacramentū Pœnitentiæ accedunt, verè iuſtificari, ea ſcil. iuſtificatione, quam anteà definierat ſeſſ. 6. c. 4. infuſione gratiæ & donorū: atqui non habet locum tunc ſanctificatio per actum charitatis, quia nullus eſt, ergo per gratiā. Tertiò Concilium vniuerſaliter eodem modo accipit iuſtificationē in omnibus locis, quibus de ea loquitur; non enim debemus dicere locutum fuiſſe æquiuocè: atqui de Adamo definit ea ſeſſ. 5. can. 1. fuiſſe conſtitutū in ſanctitate & iuſtitia: quod nec de bonis operibus, nec de extrinſeco fauore Dei poteſt dici; & can. 2. definit, amiſiſſe etiam pro nobis eam iuſtitiam & ſanctitatem à Deo acceptam: atqui ſanctitas accepta non eſt ſola Dei extrinſeca volitio (vt paulò antè dixi) nec poteſt reſtringi ad opera bona; quia ea non eramus per modum hereditatis ab eo accepturi. Quartò definit hominem per bona opera mereri augmentum gratiæ: atqui illud augmentum non poteſt eſſe ipſa opera; nam hæc non merentur ſeipſa; neque item poteſt eſſe fauor Dei, quia, vt dixi,

Intelligi debet tam de adultis quàm de paruulis.

Conciliū loquens de iuſtificatione vbique eodē modo accipit,

Concilium etiam definit hominem per bona opera mereri augmentum gratiæ.

iam

Digitized by Google

rali;ergo debemus eam gratiam admittere.

Obiectio. Dices fortè, Amor ille, quo Deus nobis vult dare gratiam,eſt ſupernaturalis, & non ſupponit in nobis vllam bonitatem ſupernaturalem; ergo ex ſupernaturalitate amoris non infertur exiſtentia gratiæ habitualis. Reſpondeo, amorem, quo *Soluitur.* Deus vult producere gratiam in homine, non eſſe amorẽ amicitiæ ſupernaturalis;ideò non eſſe neceſſum vt præſupponat in homine bonitatem promerentem talem amicitiam. Per illum ergo amorem vult Deus hominem reddere capacem terminandi amicitiam,ſicut ruſticum v.g qui ob inferiorem ſtatum non eſt capax amicitiæ cum Rege,non poteſt Rex amare vt amicum,niſi eum priùs Nobilem reddat: quo caſo volitio reddens Nobilem fundabitur quidem in aliquâ bonitate, quam in eo ruſtico nouit; at non erit amor amicitiæ,ſed,vt ſic dicam, præparans amicitiam, ſeu ad illam diſponens. Ita Deus aſſumens pro ſuo libitu occaſionem ex bonitate naturali hominis vult illum eleuare ad ſtatum, in quo eum poſſit amare vt amicum, non ſupponit fundamentum amicitiæ,ſed illud cauſat;éſtque ille amor ſupernaturalis ratione effectus.

7. *Replica.* Vrgebis, Ergo etiam in ſtatu naturæ Deus debuiſſet ob eamdem bonitatem naturalem hominis illum diſponere ad amicitiam;& ſic deberetur homini in omni ſtatu ea amicitia ſupernaturalis:quod paulò antè vt abſurdum reiectum eſt. Nego conſequentiam; non enim ego dixi Deum eſſe neceſſitatum ad benefaciendũ homini quantum poteſt, ſed ad complacendum in homine quantum ille dignus eſt. Quæ doctrina non habet difficultatem in meis principiis, quod amare & complacere nõ ſit formaliter velle benefacere. Id oſtendo clarè & breuiter;nam ſi ponamus duos iuſtos æquè omnino ſanctos,æquè carentes peccatis,vt duos infantes baptizatos, certè quoad amorem amicitiæ & complacentiæ neceſſariò Deus æquè vtrumque diligit; at in ordine ad amorem benefactiuum in poſterum non amat æqualiter vtrumque; quia vnum vult permittere cadere in peccatum,& damnari tandem;alterum verò vult deinde ſaluare. Ita dico,etiamſi in naturâ ipſâ humanâ carente omni peccato graui teneatur Deus æqualiter complacere,in quocumque eam ſtatu producat, quia Deus neceſſitatus eſt ad eo modo complacendum in rebus, quo ipſæ ſunt dignæ;non tamen continuò tenetur ad benefaciendum vlteriùs æqualiter omnibus: poteſt enim vel nulli dona alia concedere, vel vni &non alteri,iuxta ſuum libitum.Et ſatis ad probandum exiſtentiam gratiæ.

Argumentum verò, quod initio contra illam obiectum eſt,quaſi poneremus illam ſine fundamento, ſufficienter ſolutum eſt, dum ſatis manifeſtè à Tridentino poſitam oſtendimus;vnde autem Concilium illam intulerit facilè intelligitur,ſcilicet,ex omnibus illis Scripturæ locis quæ ad probandam eam gratiæ exiſtentiam afferri ſolent:nam licet ea non ſint adeò clara, vt ſola ad faciendam de fide eam opinionem ſufficiant, ſufficiunt tamen vt Spiritus ſanctus per illa induxerit Concilium ad definitionem eius veritatis,vt in multis aliis ſucceſſu temporis per Concilia factum eſt. Vel certè occaſione errorum huius temporis de iuſtificatione per ſolam acceptionem extrinſecam voluit Deus reuelari ſuo Vicario veritatem hanc per Patres in Concilio legitimè congregatos. Et pro eius argumenti ſolutione ſatis.

Sectio III.

Quanta ſit perfectio gratiæ tam reſpectu aliarum rerum ſupernaturalium quàm naturalium.

POſt exiſtentiam gratiæ probatam, agendum videbatur de eius diſtinctione ab habitibus fidei, ſpei & charitatis. Hæc tamen difficultas ſpectat magis ad ſequentem Tomum, vbi de eis virtutibus; ideò illuc eam reiiciendam iudicaui; vbi ſimul tractabo,quem habeat gratia influxum in actus ſupernaturales. In præſenti ergo iam occurrit propoſita in titulo difficultas de gratiæ perfectione. 8.

Circa primam partem quærimus, an gratia ſit perfectiſſima inter omnes res ſupernaturales. Reſpondeo,quoad habitus virtutum huius vitæ, nullam eſſe difficultatem; manifeſtè enim illos excedit:longè enim perfectius eſt reddere hominem ſanctum & amicum Dei, quàm reddere illum immediatè potentem ad efficiendos actus miſericordiæ,iuſtitiæ,&c. Quoad habitum luminis gloriæ etiam cenſeo longè probabilius, gratiam eſſe nobiliorem ob rationem datam; quia illa perfectio luminis, quod poſſit producere viſionem, non eſt ſecundùm ſe comparabilis cum hoc, quod eſt ſanctificare ſubiectum, maximè cùm etiam illud lumen exigatur à gratiâ. *Gratia ſuperat habitus ſupernaturales huius vitæ perfectione:eſt etiam nobilior habitu luminis gloriæ.*

Circa viſionem verò beatam maior eſt difficultas. Suarez ſuprà cap. 13. obiter rem tangens putat gratiam eſſe nobiliorem: ego valdè dubito,& contrarium longè probabilius iudico:& in primis id expreſsè docuit D.Tho.hac 1.2. q.113. in corpore;vbi hæc habet, *Sed ſciendum,quòd aliquod magnum dicitur dupliciter; vno modo ſecundùm quantitatem abſolutam: & hoc modo donum gloriæ eſt maius quàm donum gratiæ iuſtificantis impium: & ſecundum hoc glorificatio iuſtorum eſt maius opus quàm iuſtificatio impij.* Vides abſolutè aſſerentem gloriam eſſe ſimpliciter nobiliorem; addit verò ſtatim in quo ſenſu ſit minor glorificatio reſpectiuè ad ſubiecti dignitatem: nam magis remotus eſt impius à gratiâ quàm iuſtus à viſione. Ratio noſtræ concluſionis eſt quia viſio eſt nobiliſſimus actus excogitabilis; imò dicere probabiliſſimè poſſumus, illam eſſe formam ſanctificantem. Confirmatur: Ordinariè loquendo finis eſt nobilior quàm cætera quæ ad illum ordinantur; atqui gratia omniáque alia dona ordinantur vt ad vltimum finem ad viſionem;ergo hæc eſt perfectior. *Suarez putat gratiam eſſe nobiliorem viſione beatificâ. Contrarium putamus eſſe probabilius.* *Ratio noſtræ concluſionis, quia viſio eſt nobiliſſimus actus excogitabilis.*

Dices fortè, gratiam non ordinari propriè ad viſionem, ſed eſſe per modum eſſentiæ, ex quâ dimanat viſio; ſicut in naturalibus ex eſſentiis dimanant paſſiones, quæ nõ propterea ſunt ipsâ eſſentia nobiliores. Reſpondeo hanc ſolutionem eſſe ſatis probabilem, ideóque non iudico argumentum illud eſſe omnino efficax;ac denique cenſeo rem eſſe dubiam; nihilominùs tamen addo ſatis probabile videri, quòd viſio ſit quaſi vltimus finis gratiæ, ideóque eâ nobilior. Sed gratis in re incertâ defatigamur. *Obiectio.* *Solutio.*

Secunda difficultas eſſe poteſt, an gratia aliæq; virtutes ſint nobiliores ipsâ animæ ſubſtantiâ. Hanc quæſtionem tetigi variis in locis, maximè To.1. agens de ſupernaturalitate; vbi dixi ex ſupernaturalitate non inferri vllo modo formam eſſe perfectiorem ſubiecto,ſed purè putè eſſe perfectio 9. *An gratia & aliæ virtutes ſint ipsâ animæ ſubſtantia nobiliores.*

fectiorem illis accidentibus, quæ naturaliter in eo ſubiecto eſſe poterant: vt autem inter accidentia naturalia nullum eſt longo interuallo æquè perfectum ac eſt ipſa ſubſtantia animæ; ita neceſſarium nullo modo eſt, vt ſupernaturale accidens ad hoc, vt ſit perfectius quàm naturalia, ſit etiam perfectius ipſâ ſubſtantiâ animæ, imò neque æque perfectum vllo modo. Quæ ratio mihi demonſtrat intentum contra eos, qui ex ſupernaturalitate conantur oſtendere gratiam habitus, &c. eſſe ſimpliciter perfectiora quàm animæ ſubſtantiam. Confirmatur, alioquin deberemus dicere eſſe maioris perfectionis ſimpliciter creationem accidentis extra ſubiectum, etiamſi ſit entitas materialis modalis, non vitalis, quàm nobiliſſimam ſubſtantiam Angeli; quod adeò mihi videtur abſurdum, vt iudicem delirantorum planè illum, cui ſi per impoſſibile hæc optio daretur, *Quid mauis eſſe, ſubſtantia naturalis nobiliſſima ſupremi Angeli cum ſuis omnibus perfectionibus naturalibus; an creatio modalis accidentis extra ſubiectum?* illum, inquam, delitaturum qui reſponderet, *malle ſe eſſe creationem hanc modalem.*

Ex ſupernaturalitate gratia non infertur, eam eſſe anima ſubſtantiâ nobiliorem. Concluſio. Gratia non eſt nobilior anima ſubſtantia. Probatur exemplo electionis.

Conſtet ergo ex ratione ſupernaturalitatis vt ſic nullatenus eum exceſſum inferri; vtrùm autem ex ipsâ ſpecificâ gratiæ perfectione inferatur, maiorem habere poteſt difficultatem. Nihilominùs dico (quod & ſæpè tradidi) nullo modo eſſe nobiliorem: quod Primò per ſimilem electionem paulò antè poſitam declaraui: ſi enim daretur alicui per impoſſibile hæc optio, *Quid manis eſſe, an nobiliſſima ſupremi Seraphini ſubſtantia incorruptibilis, cognoſcitiua omnium rerum ipſiúſque Dei, & eum potens naturaliter amare, potens illi vniri hypoſtaticè, illúmque clarè videre? an entitas accidentalis gratia mortua, corruptibilis, incapacis viſionis, ac amoris Dei, ac vllius alterius actus vitalis?* Sanè mihi videtur ne quidem in controuerſiam verti poſſe, quin omnis prudens ratio deberet eligere eſſe Seraphinum, non verò eam entitaté gratiæ. Cófirmo ea parte ipſius Dei, qui, ſi per impoſſibile deberet reddi impoſſibilis vna ea bis rebus vel natura rationalis, vel entitas gratię, non dubium, quin mallet vt repugnaret hæc, non verò illa: Confirmo & declaro; nam licet propter gratiam Deus amet hominem, at poſitâ gratiâ, nobiliori longè modo amat hominé quàm ipſam gratiam; hunc enim amat amore beneuolentiæ vt amicum, cui vult ſuam viſionem communicare; gratiam autem neque vt amicam, neque amore beneuolentiæ proſequitur, neque illi ſeipſum videndum præbet, aut poteſt præbere; ergo magis abſolutè & appretiatiuè amat hominem quàm ipſam gratiam; ſicut qui amat alterum ob prudentiam & doctrinam, ſine dubio magis abſolutè amat ſubſtantiam hominis quàm ipſam doctrinam.

Confirmatur ex parte ipſius Dei.

10\. In contrarium ſtant nonnulli, quibus, licet formidoloſè, aſſentitur P. Suarez cap. 13. n. 12. ea potiſſimùm ratione moti, quòd non repugnet rem ex ſe in genere inferiori conſtitutam, vt eſt gratia quatenus accidens, excedere rem altioris ordinis, id eſt ſubſtantiam: quod ſi ſemel verum ſit, credibile valdè inquiunt eſſe, id conuenire de facto gratiæ: ob quam dixit Petrus, *Maxima & pretioſa nobis promiſſa donauit; vt per hæc efficiamini diuinæ conſortes naturæ.* Afferri etiam poteſt in confirmationem D. Thomas, qui hac 1. 2. quæſt. 113. art. 9. ad 2. dixit, bonum gratiæ vnius maius eſſe quam bonū naturæ totius vniuerſi: & Auguſt. Sermone 15. de Apoſtoli verbis cap. 5. elatiùs id videtur tradidiſſe dicens, Melius eſt te iuſtum eſſe quàm hominem eſſe; ſi hominem te fecit Deus, & iuſtum tu te facis, aliquid melius facis quàm fecit Deus. Adducitur etiam Nazianzenus Oratione 4. de ſancto Baptiſmate; vbi ait, Sicut Deus nos primùm creauit, ita creatos inſtaurauit ac refinxit, & quidē figmento (id eſt forma) diuiniore, & primum figmentum (id eſt animam) multis partibus ſuperante. Quibus locis videtur Valentia in hanc ſententiā inductus Tom. 2. diſput. 8. quæſt. 4. p. 1. Reſpondeo tamen (& quidem Patri Suario concedo) non repugnare aliquam ſpeciem generis inferioris excedere aliam altioris generis: quod alibi fuſè contra Patrem Vaſquez & alios oſtendi. At inde ego pro me ſic argumentor: Ergo licet anima ſit in inferiori genere, nempe rei naturalis, excedere tamen poterit gratiam, quæ eſt in altiori genere; ſi autem id eſt poſſibile, certè quæ nos dicimus probant animam eſſe nobiliorem. Adde, cùm præſtātiſſima ſaltē ſpecies generis nobilioris debeat eſſe nobilior quàm præſtantiſſima inferioris. inter ſpecies autem ſubſtantiæ creatæ nobiliſſima ſit ſubſtantia rationalis capax viſionis & amoris Dei, neceſſariò dicendum videtur eam eſſe nobiliorem gratia.

Ratio aduerſariorum, eò quòd res inferioris ordinis poſſit excedere rem alterius ordinis.

2. Pet. 1.

Adducitur pro confirmatione D. Tho. Auguſtinus, Nazianzenus.

Valentia videtur huius eſſe ſententia.

Sed nos, ex eo quòd poſſit excedere res inferior ſuperiorem, pro nobis argumentamur.

11\. Ad teſtimonia reſpondeo eis nos parum vrgeri. Quòd enim Petrus dixerit dediſſe nobis Deum maxima & pretioſa, nihil de hoc puncto probat: ac ſi quis diceret, *Rex dedit Petro pretioſiſſimas gemmas, dona,* &c. *ergo illæ gemmæ ſunt nobiliores natura quàm ſit ipſe Petrus*; malè ſanè deduceret.

Satisfit teſtimoniis allatis.

D. Thomas loco citato ſolùm loquitur de cœlo & terra, vt expreſsè conſtabit legenti articulum illum: quòd autem gratia ſit nobilior elementis & materiali cælo facilè concedam; & verò ipſe D. Thomas in 1. diſtinctione 17. art. 1. ad 6. & art. 2. ad 3. ſimpliciter præfert animam charitati & gratiæ, quia in vnaquaque re ipſum eſſe eſt nobilius quàm cætera ſuperaddita; & adducit in confirmationem huius rationis diuum Dionyſium cap. 5. de Diuinis nominibus.

Explicatur D. Thomas.

Diuus item Auguſtinus, Nazianzenus, &c. loquuntur in vno genere, ſcilicet morali: in quo Auguſtinus etiam quemlibet actum virtutis dicit eſſe nobiliorem ipſa vita; per hoc autem nihil de eo maiori exceſſu, de quo nunc agimus. Et ſatis de hac comparatione.

Quo ſenſu Auguſtinus & Nazianzenus loquantur.

DISPVTATIO XLIV.

De iuſtificatione vt eſt effectus formalis gratiæ habitualis.

SECTIO I.

An gratia habitualis faciat ex ſe & intrinſecè hominem ſanctum & amicum Dei.

1\. Etſi in præcedentibus & aliis locis ſæpè hos effectus gratiæ habituali tribuerimus, non tamen explicuimus quomodo illi

illi conueniant, neq; ex propoſito id ipſum perſuaſimus, ideò nunc exactiùs res eſt diſcutienda: de ea P. Suarez fusè lib. 7. cap. 1.2. & ferè per totum eum librum; vbi tamen multa iterùm diſcurit, quæ iam prioribus libris diligenter examinauerat; & quidem ſtatim primo capite agit contra hæreticos, an ſimus iuſti ſolùm per denominationem extrinſecam, an verò debeat eſſe qualitas aliqua intrinſeca nobis infuſa gratum faciens: id quod præcedenti libro ſub eiſdem terminis contra hæreticos cap. 1. diſcuſſerat; & inferiùs cap. 6. & 7. iterùm ſub alijs terminis tractat. Ego omnem repetitionem, ne moleſtus ſim, diligenter præcauendo, quæ hucuſque diſenſſa non ſunt expediam, obiter etiam notando, vbi eadem quæſtio ſub diuerſis fortè vocibus bis ab alijs tractetur: quod eo animo facio, vt qui in eos auctores inciderit, non confundatur putando eſſe diuerſas quæſtiones; vel ſaltem, ne in eis bis perlegendis defatigetur, quærens fortè diuerſitatem inter illas, cùm tamen nulla ſit.

Nota variè hanc quæſtionem proponi.

An gratia ex ſe & intrinſecè hominem ſanctum & iuſtũ faciat:

Igitur ſuppoſitâ cõtra hæreticos qualitate phyſicâ, gratiâ homini intrinſecâ, Prima difficultas inter Catholicos eſt, vtrùm ea gratia habeat natura ſua hoc, quod eſt hominem reddere gratum & iuſtum, an verò ſolùm ex extrinſeca Dei acceptione, ita vt ea qualitas ſolùm ſe habeat per modum ſigni eius amicitiæ, ſicut ſe habet in moneta ſigillum regium. Ita enim opinantur aliqui Catholici, eo maximè fundamento nixi, quòd entitas illa gratiæ non videatur poſſe in ſe habere ſufficientem dignitatem, vt reddat hominem iuſtum ac amicum Dei; nam amicitia eſt ſolùm inter æquales; poſita autem illa gratia, quæ eſt entitas creata accidentalis, adhuc manet homo infinite diſtans à Deo, ergo & incapax eius amicitiæ. Id quod valdè videtur confirmari ex his quæ præcedenti diſp. ſectione vltima diximus, ſcilicet, hanc gratiam eſſe entitatiuè minùs perfectam quàm ſit ipſa ſubſtantia animæ: quomodo ergo animam eleuabit ad promerendam Dei amicitiam, & ad æqualitatem cum Deo, quæ ad habendam amicitiam requiritur? Confirmatur: Nulla poteſt eſſe creatura, ad cuius amorem Deus ſit neceſſitatus; multum enim derogaretur eius libertati: neque item poteſt eſſe vlla quæ inferat neceſſitatem ipſi concedendi viſionem beatam: ergo nulla poteſt eſſe qualitas eo modo ſanctificans.

quod ſolùm ex extrinſecâ Dei acceptione faciat multi Catholici putant. Probant.

Confirmant.

2\. Ioannes verò Vicentius è contrario apud Patrem Suarez ſuprà num. 24 gratiæ dignitatem ita extulit, vt planè imperceptibiliter de ea ſit locutus; aſſerit enim illam eſſe participationem diuinæ naturæ, quatenus imparticipatum ens eſt, & per eſſentiam independens, ac præhabens omnem eſſendi plenitudinem.

Ioannes Vicentius imperceptibiliter de gratiâ qualitate loquitur:

ſed meritò refutatur.

Verùm in hanc ſententiam meritò & Curiel apud Suarez & ipſe Suarez inuehuntur, quia omnes illi termini ſunt metaphorici, & quantumuis multiplicentur, gratia ſemper eſt defectibilis, entitas creata, dependens, participata, finita, & conſequenter in eis prædicatis nec analogicè ſimilis Deo; iuxta ea verò quæ ſuprà diximus adhuc eſt minùs perfecta quàm anima: ſimilitudo autem imperfecta, quæ in ea poteſt inueniri cum Deo, etiam reperitur in ſubſtantia, quæ eſt viuens, cognoſcitiua, incorruptibilis: quod non habet gratia.

Sicut exiſtentia gratiæ non probatur ex naturâ rei,

Iis ergo terminis relictis, in hac quæſtione breuiter ita cenſeo diſcurrendum, vt ſicut exiſtentiam gratiæ non probamus ex natura rei, ſed ſolùm ex auctoritate Scripturæ & Conciliorum, ita eius eſſentiam multò minùs poſſimus ex ipsâ naturâ rei declarare, ſed per congruentias aliquas diſcurrendo, quantum fieri poteſt conformiter ijs quæ fides de eâ gratiâ docet, & ſimul reſpondendo obiectionibus aduerſis, quatenus probare nituntur repugnare id quod de gratia aſſerimus, ad eum modum quo circa myſterium Incarnationis, Trinitatis, &c. diſcurrimus, magis reſpondendo argumentis contra illa, quàm ea poſitiuis rationibus probando. His poſitis.

ſed ſolùm auctoritate Scripturæ & Conciliorum, ſic & eius eſſentia. Poſſumus magis reſpondere aduerſarijs quàm vt probemus rem poſitiuè.

Concluſio cõmunis, qualitatem gratiæ ex ſe habere vim ſanctificandi.

Conclvsio inter omnes ferè Scholaſticos cõmunis, & omnino tenenda eſt, qualitatem gratiæ ex ſe habere vim ſanctificandi & conſtituendi hominem amicum Dei, &c. Non dico iam eam eſſe talem, vt nec de potentiâ abſolutâ poſſit cum peccato cohærere; id enim infrà diſputandum erit; ſed naturâ ſuâ eos effectus præſtare. Ita Aureolus in 1. diſtin. 17. q. 1. art. 2. Medina 1. 2. q. 110 art 4. Bellarminus lib. 2. de Iuſtitiâ cap. 16. Valentia 2. p. diſp. 8 q. 5. puncto 2. Vaſquez 1. 2. diſp. 204. cap. 2. & alij apud hos. Probari autem poteſt Primò, quia hæc gratia eſt vera iuſtitia; ergo conſtituit hominem Dei amicum. Hæc tamen ratio non vrget, eodem enim modo probat, quemlibet actum iuſtitiæ (quia & ille eſt vera iuſtitia) facere hominem amicum Dei: quod tamen falſum eſt. Abſolutè reſponderi ei poſſet, probare quidem Deo aliquo modo placere eam gratiam, non tamen ita, vt propter illam amet hominem vt amicum. Meliùs ergo iuxta paulò antè dicta probatur, quia Patres, & maximè Tridentinum, quando agunt de infuſione gratiæ, ſemper ſupponunt illam eſſe quæ reddit hominem Deo gratum, illam eſſe ſanctificationem, &c. numquam autem dicunt, aut inſinuant illam, ſolùm eſſe ſignum eius amicitiæ. Confirmo; quia ſi illa ſolùm eſſet ſignum, reuerà nos iuſtificaremur per ſolam imputationem extrinſecam iuſtitiæ Chriſti; quod maximè vult Concilium damnare contra hæreticos huius temporis. Probo autem ſequelam; nam ſignum ſanctitatis non eſt ſanctitas, ſicut ſignum nobilitatis non eſt nobilitas; vndè, eſto Imperator faciens aliquem Nobilem, daret illi ſignum quod ſecum geſtaret; non poſſet tamen negari, quin ille eſſet factus Nobilis per ſolam extrinſecam Imperatoris volitionem: ergo ſi gratia ſolùm eſſet ſignum ſanctitatis, & non vera forma ſanctificans, non poſſet dici nos intrinſecè ſanctificare, ſed extrinſecè, licet huius rei daretur intrinſecum ſignum: quod procul abeſt ſine dubio ab intento Concilij extollentis excellentiam eius gratiæ: pro ſigno enim vt tali nõ requiritur magna perfectio, etiamſi res ſignificata ſit in ſe valdè perfecta. Fuſiùs eamdem veritatem probo diſp. ſequenti ſect. 3. contra P. Coninck; vbi de expulſione mortalis per gratiam.

Probatur Primò, quia gratia eſt vera iuſtitia. Hæc ratio poteſt euerti.

3\. Probatur meliùs ex Patribus, & maximè Tridentino.

Confirmatur.

Sectio II.

Reſpondetur rationibus in contrarium.

Ad Primam, quòd ſcilicet repugnet talis qualitas creata, cui ea perfectio conueniat, reſpondemus negando antecedens: etenim dignitas illa non excedit (id quod fuſiùs infrà loco immediatè antè citato deduco) perfectionem creatam: non enim eſt dignitas infinita: quod verò dicitur, amicitiam non eſſe niſi inter æquales, 4

Amicitiam non eſſe niſi inter æquales abſolutè falſum eſt.

Amicitiam non eſſe niſi inter æquales abſolutè falſum eſt.

æquales; negatur abſolutè: neque in hoc puncto multum eſt curandum quid dixerit Ariſtoteles, qui de amicitia cum Deo parum intellexit; maximè cùm manifeſta experiẽtia contrariũ oſtendatur etiam inter homines: Reges enim & Imperatores amant frequenter alios vt amicos, etiamſi non ſint ſibi vllo modo æquales. Ratio à priori id ipſum ſuadet; nam amor amicitiæ non eſt alius quàm amor ſiſtens in altero, & amans illum propter ſe, & ob bonitatem quam habet. Certum autem eſt, quòd ſi bonitas Petri v. g. mihi æqualis eſt digna, quæ terminet meũ amorem, & conſequenter, vt poſſit conſtituere amicitiam: certum, inquam, quòd eadem bonitas erit etiam digna meo amore, licet ego fiam infinitè melior Petro; & conſequenter licet ille iam non ſit mihi æqualis: nam quòd ego ſim altior, ſi bonitas amata in ſe eſt eadem, non facit, vt non poſſit à me amari nunc, quando ego ſum altior, ſi anteà poterat amari quando eram æqualis: ergo ad amorem amicitiæ non requiritur vllo modo ea æqualitas. Vnde conſequenter dixi primo Tomo Deum cum Angelo aut homine in purâ naturâ creatâ habere poſſe amicitiam naturalem, quantumuis infinitè ſit illis nobilior. Quòd ſi ſupra eam bonitatem & pulchritudinem naturalem addatur pulchritudo alia ſupernaturalis, poterit reddere ſine dubio eum hominem capacem amicitiæ altioris quàm fuerit prior; quia hæc ſecunda & terminatur ad totam bonitatem, ad quam prior, & inſuper reperit aliam nouam, quæ vehementer exornat illud ſubiectum.

Quomodo Deus poſſit cum homine vel Angelo habere amicitiam naturalem,

quomodo amicitiam ſupernaturalem.

Reſpondetur ad confirmationem ex noſtrâ doctrinâ deſumptam.

Hinc ad Primam cõfirmationem, deſumptam ex doctrinâ à nobis traditâ, quòd ſcilicet anima ſit nobilior quàm gratia, dico, pulchritudinem reddentem aliquod ſubiectum rationale dignum amore non neceſſariò debere eſſe meliorem ipſo ſubiecto: vt patet in omnibus perfectionibus quę hominem reddunt amabilẽ reſpectu alterius, in pulchritudine, v. g. in ſapientiâ, in ſuauitate morum, in nobilitate, &c. idem dico cum proportione de gratiâ; vt enim conſtituat hominem magis amabilem quàm anteà, non eſt neceſſum vllo modo eam eſſe æquè nobilem ac eſt ipſe homo; & ratio à priori eſt à me tacta paulò antè: nam vt vnum complexum iam ſit nobilius quàm anteà, ſufficit ſi vna noua perfectio ei addatur, licet ea ſit minor quàm præcedens: nam in eo complexo & manet præcedens & ſimul noua; ergo plus meretur quàm anteà. Vnde ſi ſupra rationem hominis addas pulchritudinem corporalem, quæ ſine dubio in ſe longè ignobilior eſt ipſo homine, reddes tamen illum dignum eo amore quo anteà non erat. Item ſi ſupra vnum millionem addas medium, conſtitues pretiũ dignum vno adamãte, quod ſolus millio, licet mediá ex parte maior quã medius ſuperadditus, nõ promerebatur.

Quomodo res fiat nobilior per aliquid ſe ignobilius.

Reſpondetur ad Secundam confirmationem.

Ad Secundam confirmationem dicimus ex doctrinâ ſæpè traditâ, etiamſi ad nullius creaturæ volitionem productiuam Deus ſit neceſſitatus, quia hoc derogaret eius dominio in eaſdem creaturas, attamen non inferri vllam in Deo imperfectionem, ex eo quòd ſemel productâ creaturâ aliquâ teneatur in eâ complacere iuxta menſuram bonitatis illius; ſicut è contrario tenetur odiſſe peccatum: hoc enim potiùs ſummam Dei perfectionem denotat, quia iuxta exigentiam cuiuſlibet rei eam ponderat amore bonam, & odio malam, iuxta illud Iſa. c. 61. *Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocauſto.* Vide diſputationem ſequentem ſect. 3. ſubſect. 2. vbi hanc doctrinam efficaciùs confirmo.

5\. Ad Secundam rationem dicimus, nos non aſſerere: datâ gratiâ negari non poſſe diuinitus viſionem, ſed ſolùm naturaliter deberi: addimus, licet ponatur aliqua gratia talis naturæ, cui neceſſariò debeatur viſio etiam diuinitus, nihil penitus abſurdi ponendum, quia ex ſuppoſitione aliquâ habente neceſſariam connexionem cum alia Deum determinari, ſeu (vt ſic dicam) cogi ad illam ſecundam, non dicit vllam imperfectionem; quia in illa priori re ſe liberè determinauit ad ſecundã; ſic producto homine debet illi neceſſariò dare aliquam vbicationem, & durationem: & in ſententiâ Thomiſticâ (licet abſolutè falsâ, non tamen ex hoc capite) productâ vnâ relatione tenetur Deus eſſentialiter correlatiuam producere: & ſic in alijs exẽplis. Conſtet igitur, in eâ gratiâ naturâ ſuâ reddente hominem pulchriorem, & quidem ſuprà omnem pulchritudinem, quam naturaliter poteſt habere, & conſequenter dignum amore amicitiæ diuinæ ſupernaturalis, ac dignum viſione beatâ, nihil penitus aſſeri, quod non ſit iuxta rationem & iuxta ea quæ contingunt in perfectionibus naturalibus reddentibus ſubiectum capax altioris & noui amoris. Pro quo vide locum citatum ſequentis diſputationis; vbi P. Coninck cogit me ad prolixiorem huius veritatis probationem.

Reſpondetur ad Secundam rationem.

In gratia reddente hominem pulchriorẽ nihil contra rationẽ aſſeritur.

Hinc intelliges reſolutionem cuiuſdam dubij, de quo multi valdè fusè, an ſcilicet gratia habitualis ita intrinſecè ex ſe ſanctificet, vt non indigeat vllo modo acceptione extrinſeca Dei; ex vna enim parte non videtur poſſe indigere; id enim eſſet relabi in errorem hæreticorum huius temporis, affirmantium iuſtificationem fieri per fauorem extrinſecum: ex alia verò parte, cùm dixerimus poſſe Deum negare gloriam homini habenti eam qualitatem, neceſſum eſt vt accedat fauor Dei illi actu eam conferentis. Huius, inquam, dubij ſolutionem intelliges facilè ex dictis, etenim in gratia diſtinguendum eſt hoc, quod eſt facere hominem dignũ amore, ab hoc, quod eſt hominem ipſum actu amari; item, diuerſum eſſe reddi illum dignum gloria ab hoc, quod eſt actu illam habere.

An gratia ita intrinſecè ex ſe ſanctificet, vt non indigeat extrinſeca Dei acceptione.

Diſtinguendum in gratia id quod eſt facere hominem dignum amore ab hoc quod eſt hominem actu amari.

DICIMVS igitur gratiam independenter ab omni fauore extrinſeco Dei conſtituere hominem pulchrum, amabilem & dignum gloria: in quo conſiſtit adæquatè effectus formalis ſancti & filij adoptiui (loquor iam, caſu quo nullum ſit in eo homine peccatum; nam, verùm repugnet naturaliter aut etiam de potentia abſoluta cum peccato, diſputatione ſequenti dicetur;) vnde infertur, quoad formalem effectum ſancti & filij adoptiui non indigere vllo modo fauore extrinſeco Dei: & per hoc maximè opponimur hæreticorum errori.

Gratia quoad formalem effectum ſancti non indiget fauore extrinſeco Dei.

6\. SECVNDÒ DICENDVM, quoad actualem amorem Dei nõ indigere gratiam nouo fauore, quia iam oſtendimus Deum teneri ad eam complacentiam amicabilem in homine habente eã gratiam. Dixi *nouo fauore*; nã licet amor ille haud dubiè ſit res diſtincta ab ipsâ gratiâ, non eſt tamen fauor diſtinctus; quia negari à Deo nullo modo poteſt, ſi in homine, vt dixi, nullum ſit mortale.

neque quoad actualem amorem Dei.

DICENDVM TERTIÒ, quoad actualem gloriæ collationem omnino eſſe neceſſariũ nouum Dei fauorem: & hoc probat argumentum factum in ratione dubitandi: addo tamen in eo ſolo ſenſu eſſe nouum, quatenus ſaltem de potentiâ abſolutâ negari à Deo ea gloria poſſet: nam

Quoad actualem gloria collationem opus eſt nouo fauore. Explicatur quo ſenſu ſit fauor nouus.

ſi naturaliter loquendum ſit, tunc nullus fauor intercedet, quia naturaliter negari ea gloria non poteſt: igitur eo ſolùm ſenſu dici poteſt fauor, quo Angelum aut animam non deſtrui de facto dici poteſt fauor diſtinctus à creatione; nam licet Angelus petat in æternum durare; quia tamen Deus ſaltem diuinitus poteſt eum annihilare, facit ei fauorem aliquem, dum non deſtruit de facto. Neque per hoc vllo modo in errorem Nouatorum relabimur, quia illi neque exigentiam intrinſecam gloriæ in homine agnouerūt.

Ab errore Nouatorum nobis non timendum.

Quomodo aliter dicatur participatio naturæ diuinæ.

Quòd ſi roges, pro maiori huius rei intelligētiâ, quo ſenſu dicatur gratia ſpecialiter eſſe participatio naturæ diuinæ; reſpondeo, ideò dici, quia exigit vt homini concedatur viſio intuitiua Dei, quâ illi maximè aſſimilamur: etenim eam viſionē non promeretur hominis ſubſtātia ſecundùm ſe conſiderata; per quod tamen non negamus, ſicut neque è contrario aſſerimus, non poſſe diuinitus produci aliquam aliam ſubſtantiam, cui ſoli ſit debita viſio Dei; de quo fusè primo Tomo; inde enim non fit reſpectu noſtræ ſubſtantiæ eam eſſe connaturalem, & conſequenter non tollitur à gratiâ ea prærogatiua, quòd ſit ſupernaturalis: de quo magis ex propoſito, propter nonnullos recentiores, diſp. ſeq. ſect. 3.

Quomodo ea participatio explicanda ſit.

Obſeruo tamen ad explicandā eam participationem non eſſe neceſſariū vllo modo concipere, quòd ab eâ gratiâ prouenient habitus diſtincti ſupernaturales, aut quòd charitas ſit ab eâ diſtincta, vt putat Suarez ſuprà eſſe ſaltem ad meliorē explicationem neceſſarium: etenim ſi ipſa gratia per ſuammet eſſentiam haberet vim producendi omnes eos actus ſupernaturales; eſſéntq; illę virtutes ſolum ratione noſtra ab ipſa diſtinctæ, non dubium quin eo ipſo longè magis aſſimilaretur Deo, qui virtutes has omnes habet ſecum identificas realiter ac ſolùm ratione noſtra diſtinctas; & ſanè cùm maior longè eſſet perfectio gratiæ, ſi ſimul eſſet charitas habitualis, quàm ſi ab ea realiter diſtingueretur, planè non video, quomodo vel ad meliùs explicandam ſimilitudinem eam infinita Dei perfectione iuuet facere gratiā imperfectiorem, & non potiùs debeamus eam perfectiorem dicere.

Sectio III.

Quomodo gratia conſtituat filios adoptiuos Dei: & an id ſoli ipſi conueniat.

Ex dictis ſectione præcedenti deciditur quæſtio alia hîc tractata frequenter, an ſcilicet gratia hæc conſtituat filium adoptiuum Dei. Iuſtos eſſe filios Dei adoptiuos ſuadent multa Scripturæ loca; vt Ioan. 1. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius: qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* & eiuſdem Ioan. Epiſt. 1. cap. 3. *Omnis qui natus eſt ex Deo peccatum non facit; quoniam ſemen ipſius in eo manet.* & ad Rom. 8. *Quicumque Spiritu Dei aguntur, ij ſunt filij Dei.* Suppoſita ergo ea filiatione duplex eſt circa præſentem quæſtionem dubium: vnum, an ea adoptio qualitati gratiæ conueniat intrinſecè & ex natura ſua, an ex ſola Dei extrinſeca acceptione: aliud, an id ſoli gratiæ, an verò etiam habitui charitatis, ſi à gratia diſtinguatur, tribuendum ſit.

Iuſtos eſſe filios Dei ſuadet Scriptura.

Dubium duplex.

Primum, an adoptio gratiæ ex natura ſua conueniat.

Circa Primum, ſuppoſitis his quæ diximus paulò antè, nulla videtur reſtare difficultas; oſtēdimus enim eam qualitatem natura ſua reddere hominē iuſtum, Deo placentem atq; amicum, ac conſequenter dignum gloria æterna: in quo ſolo puncto conſiſtit filiatio adoptiua, ſuppoſita tamen aliunde diuerſitate perſonæ: quod vltimum addiderim propter Chriſtum; qui licet amicus ſit Dei, & habeat ius ad viſionem ſeu hæreditatem ratione etiam gratiæ habitualis, non tamen eſt Filius adoptiuus, ſed naturalis, quia eſt vnitus hypoſtaticè Deo, ſeu quia non eſt perſona diſtincta à Deo. In homine ergo, vbi ſupponitur carentia filiationis naturalis, tota filiatio adoptiua in ea dignitate & iure ad gloriam, ſuppoſita gratiæ dignitate, conſiſtit: vt enim in humanis adoptatur quis in filium per hoc, quòd ſpeciali amore ab altero diligitur, & heres declaratur; ita dicimus, Deum ſpeciali amore proſequentem hominem ob gratiam, ac ſimul volentem ei conferre gloriam, eo ipſo adoptare illum in filium. Abſtraho nunc, an id ipſum per extrinſecam ſolam volitionem ſine gratia intrinſeca homini fieri poſſit: de quo infra: etenim ſi ſine intrinſeca vlla perfectione homini ſuperaddita id poteſt fieri, à fortiori procul dubio poterit infuſa ſimul homini ea nobiliſſima forma gratiæ.

Secundum, an etiā charitati conueniat, ſi diſtingueretur à gratiâ.

Dubium Primum ex dictis ſoluitur.

Contra hanc concluſionem ſtare videtur Bellarminus l. 2. de Iuſtificatione c. 16. vbi cùm gratiam & charitatem idem eſſe dicat, tamē iudicat non eſſe tantam vim eius habitui abſolutè conſiderati, vt ex neceſſitate petat tamquam ſibi debitam beatitudinem: ſtat etiam contra eam concluſionem P. Coninck 3. ſed quia hic multa alia circa naturam gratiæ dicit examine magno digna, diſp. ſequenti ſect. 3. eum ex profeſſo reijcio. Interim noſtra concluſio longè eſt probabilior, quia inter Scholaſticos communiſſima, & magis declarans nobilitatem gratiæ & formæ ſanctificantis: quam Concilium & Patres valdè commendant; ad obiectionē verò Bellarmini ſectione ſecunda etiam inſinuatam dicimus, licet ratione naturali non poſſimus eam dignitatem oſtendere, agimus enim de re, quæ ſolum ex fide cognoſcitur; nihilominus addimus e contrario, eam non eſſe talem, vt reperiri non poſſit in aliqua qualitate creata: quòd ſi poteſt, certè negare nemo debet, longè melius explicari omnia loca Scripturæ, Patrum & Conciliorum, eam concedendo gratiæ, quàm ſi eam negemus.

Aduerſari nobis videtur Bellarminus.

Noſtra tamē concluſio eſt communis, & declarat magis nobilitatem gratiæ.

Soluitur ratio Bellarmini.

Circa Secundam difficultatem, an ſcilicet hæc adoptio conueniat habitui charitatis & ceteris ſupernaturalibus à gratia diſtinctis, aduerto duplicem adhuc eſſe poſſe illius ſenſum; vnū, vtrùm illi habitus ſoli ſine gratia valeant eum effectū præſtare: alterum, vtrùm ſaltem ſimul cum gratia ſint partialis adoptio ſanctitatis, &c. De his duobus ſenſibus agit P. Suarez c. 2. & cap. 9. conuenientiùs pro maiori claritate ſimul de vtroque agemus; connexi enim omnino ſunt inter ſe.

Dubium Secundum poteſt dubliciter intelligi.

8. Ergo circa primum punctū quoad habitus fidei & ſpei nulla poteſt eſſe difficultas; nam illi manent in peccatore fideli, vt definitū eſt in Tridentino: atqui in peccatore nō eſt ſanctitas, vt ex ſe patet, ergo illi ſoli duo habitus eſſe non poſſunt formalis ſanctitas: quòd ſi illi non ſunt, neq; erunt alii habitus morales, qui ſunt lōgè imperfectiores quàm habitus fidei & ſpei: & à fortiori id conſtabit ex dicendis de habitu charitatis, ad quem ſolum deuoluitur tota difficultas; quia ille, cùm ſit omnium perfectiſſimus, videtur

Primò, fides & ſpes non poſſunt ſola eſſe ſanctitas formalis, neq; alij habitus morales.

P. Turrianus ait charitatẽ poſſe habere hunc effectum. Negat Medina, Vernus, Curiel, & alij.

poſſe habere hunc effectum. Affirmat P. Turrianus Opuſc. 3. diſp. 2. dub. 15. cuius rei nullam reddit ibi rationem; dubio tamen 14. in fine inſinuauerat charitatis habitum eſſe participationẽ attributi ſanctitatis in Deo: quod nec vlteriùs probant, nec oſtendit id ſufficere, vt conſtituat hominem ſanctum. Negat Medina 1. 2. q. 110. art. 5. ad 4. Sotus lib. 2. de Gratiâ cap. 17. Curiel eâ q. 110. art. 3. dub. 1. ad 3. P. Becan. 1. 2. Tract. 4. cap. 1. q. 1. nu. 10. Valentia diſp. 8. q. 2. puncto 2. & Suarez ſuprà cap. 2. vbi pro ſe P. Suarez adducit Bellarminum: verùm immediatè antè oſtendi, hunc etiam gratiæ id negare; vnde non benè adducitur ſpecialiter, vt negetur charitati, & concedatur gratiæ. Sed quidquid de hoc ſit, cenſeo cum eodem Suarez & citatis auctoribus eum habitum non tribuere talam filiationem: quòd, relictâ ratione Suarez, deſumptâ ex eo quòd charitas non ſit naturâ in ordine ſupernaturali, habet enim hæc ratio multùm de allegoriâ, ſic probo, quia tales habitus non dantur niſi vt principia effectiua actuum ſupernaturalium; at poſſe tales actus efficere, non eſt formaliter eſſe filium & amicum Dei: vt enim in naturalibus, eò quòd quis poſſit alterum amare, non conſtituitur continuò eius amicus, nec quia poſſit demereri alterum, ſeu quia habeat principiũ ſufficiens vt eum ſibi demereatur, iam eo ipſo demeretur, aut in gratiam illius ſe inſinuat; ita, eò quòd homo per habitus ſupernaturales conſtituatur potens ad eliciendos actus ſupernaturales, qui ſunt Deo grati. &, ſi vis, etiam condigni vitâ æternâ, non continuò ſequitur hominem eſſe eâ gloriâ dignum, amicum Dei, &c.

Sententia noſtra etiam negat.

9\. *Obiectio.* Dices, Si concedamus actus ſupernaturales etiam non informatos gratiâ, dummodò mortala non adſit, eſſe condignus gloriâ; dicendum eſt eum, qui habet habitos, per quos poteſt elicere eiuſmodi actus, habere ius in gloriam. Reſpõdeo *Reſpondetur Primò.* Primò ſuppoſitionem eſſe falſam: de quâ infrà; *Secundò.* Secundò, eſto ea admittatur, negari tamen illationem, quia tale ius ſi eſſet, potiùs eſſet per modum meriti quàm per modum filiationis: vt enim qui pecuniâ æquali alteri oblatâ emit ab eo hæreditatem, non ideò fit filius adoptiuus ipſius; ita in præſenti: & proptereà Tridentinum duos hos titulos diſtinxit, dum agens de iuſtis benè operantibus dixit proponendam eſſe eis gloriam & vt hæreditatem, & vt mercedem: vt hæreditatem reſpectu gratiæ, quæ in eis ſupponitur: vt mercedẽ reſpectiuè ad bona opera, quę ſunt cõdigna ea gloria. *Tertiò.* Tertiò reſpondeo, nec quidem vt mercedem eo modo deberi gloriam, etiam data ea ſuppoſitione; nã, vt paulò antè notaui, aliud eſt poſſe promereri gloriam, aliud eam promereri: habitus ergo quà tales non dant actu promereri, ſed poſſe; vnde nec conſtituunt filium, neque merentem, ſed vt ſummùm potentem eſſe filium, & potentem mereri: verùm autem actus ipſe charitatis ſuper omnia ſit formalis ſanctitas, & conſequenter conſtituat filiationem adoptiuam Dei dicetur inferiùs.

10\. *De ſecundo ſenſu dubij Secũdi maior eſt difficultas. Nota hic multùm de nomine miſceri.* Circa ſecundum ſenſum eius Secundæ difficultatis, vtrùm ſcil. ſaltem partialiter illi habitus ad formalem effectum ſanctitatis pertineant ſimul cum gratia, dubium maius eſſe poteſt: de quo vt dixi, P. Suarez agit fusè cap. 9. & Turrianus ſuprà citatus. Obſeruo non parum in hac quæſtione miſceri de nomine: etenim, niſi recurramus ad effectum expellendi formaliter peccatum, vix poteſt vllum eſſe diſſidium inter auctores: etenim certiſſimum eſt, eos habitus ſupernaturales eſſe magnam ſubiecti perfectionem, quatenus proximè benè diſponunt hominem ad omnes actus ſupernaturales, qui ſunt iuſtitiæ fructus; vnde neceſſum eſt, vt Deo illi valdè placeant, & ratione illorum habeat ſingularem in homine complacentiam. Hæc de re à nemine negari poſſunt; iam autem, vtrùm ratione eius perfectionis, quam addunt, & ratione eius ſpecialis amoris, quem inferunt, debeant tales habitus dici complete eſſentialiter aut ſaltem integraliter iuſtitiam & amicitiam Dei, non dubium quin ſit quæſtio de nomine; in qua probabiliter dici poteſt Primò, ea dona omnino pertinere ad complementum iuſtitiæ; ideò enim Tridentinum dicit ſanctificationem fieri per infuſionem gratiæ & donorum: & ita docet ſuprà Turrianus de habitu charitatis, ſi concedatur diſtinctus à gratia; nam licet dicat hanc ſolam abſolutè ſanctificare, addit tamen eum effectum integrari per habitum. *Poteſt Primò dici, illos habitus pertinere ad complementum iuſtitiæ.* Secundò poteſt dici ſolam gratiam, vtpote naturam ſeu ſubſtantiam, in ordine ſupernaturali eſſentialiter eſſe integram ſanctitatem; ideóque etiamſi diuinitus maneret ſine eis habitibus, nihilominùs redditurum hominem dignum gloria & amore Dei ſimpliciter ad amicitiam pertinente. Ita Suarez & Turrianus ſuprà. *Poteſt Secũdò dici ſolã gratiã eſſentialiter eſſe integram ſanctitatem.* Dixi paulò antè quæſtionem eſſe de nomine, niſi recurramus ad effectum expulſionis peccati; nam in hoc ſine dubio quæſtio eſſet de re, ſi diceretur entitatem gratiæ ſecundùm ſe, & vt ſeparatam ab habitibus, non habere vim expellendi peccatum, ſimul autem cum eis habitibus habere: *Quomodo poteſt eſſe quæſtio de re.* quod qui aſſereret, non poſſet vlla efficaci ratione refutari; nam neque Scriptura contrarium vnquam inſinuat, neque ex Patribus aut Conciliis quidquam ea de re poteſt certò colligi; an autem Tridentinum poſſit ad id induci dicam ſtatim: & Pater Valentia 1. 2. p. 2. id inſinuat, quatenus ait hominem cum ſola gratia ſine habitibus poſſe ſaluari vel damnari præter legem ordinariam. Ratio deniq; naturalis cùm nihil dictet de gratia, nec quidem quoad exiſtentiam, multò minùs dictabit de hoc effectu; ſi autem ad congruentias vellemus recurrere, occurrunt ſanè multæ ad id aſſerendum. Nihilominùs tamen, 11. *Multi Theologi negantes habitus infuſos exceptâ gratiâ ipſi gratiæ expulſionẽ peccati tribuerunt.* quia Theologi communiter contrarium ſupponunt, vel ſupponere videntur; multi enim omnes habitus infuſos negarunt exceptâ gratia, & tamẽ hunc effectum expulſionis peccati illi tribuerunt, alij verò ſaltem infuſos morales non agnouerunt, vniuerſaliter autem nomen gratiæ, quod ex ſe ſignificat formam reddentem ſubiectum acceptum Deo, amabile, ideóque & carens peccato, ſoli illi entitati tribuerunt, non verò habitibus virtutum; longè probabiliùs cenſeo habitus virtutum, etiam charitatem, fidem, &c. non eſſe neceſſarios ad eum effectum, & quod dixi paulò antè, ad probandum per eos habitus ſolos non conſtitui filiationem Dei & veram amicitiam, applicari etiam poteſt ad probandum nec partialiter expellere peccatum: & quantum ad hoc, quòd habitus gratiæ etiam ſolus expellat peccatum, expreſsè tradit Turrianus ſuprà contra Valentiam. *Turrianus contra Valẽtiã docet gratiã ſolã expellere peccatum.* Id quod confirmatur, quia eiuſmodi habitus non alia ratione ponuntur, niſi vt homo habeat connaturale principium ad eliciendos actus virtutum, & non ſit neceſſarium per auxilium extrinſecum Dei id præſtari: atqui tale complementum, etiamſi perficiat ſubiectum, quatenus in ſe bonum eſt, & conſequenter exigat aliquam

compla

complacentiam Dei, de quâ dubitari poteſt, an dicenda ſit ad amicitiam pertinere, & aliquam denominationem ſancti cauſare, ioata immediatè antè dicta, quod ad vocem ſpectat, cam tamen vim eſſe partialitet expulſiuam peccati, & neceſſariam vt qualitas gratiæ illud eapellat, nullo nititur ſolido fundamento; ideò congruentiùs talis effectus tribuitur ſoli illi entitati: quæ ſicut ſe habet per modum eſſentiæ in genere ſupernaturali, habitus verò ſolùm per modum paſſionis; ita ſola illa cauſat vitam ſupetnaturalem, ac conſequenter ſola expellit mortem peccati.

12. *Quomodo intelligendum Tridentinum dicens iuſtificationem fieri per infuſionē gratiæ & donorum*

Quod verò ea Tridentino ſuprà objiciebatur, ſcilicet in illo definiri, iuſtificationem fieri per infuſionem gratiæ & donorum, intelligendom ita eſt, vt nominauerit Concilium ea quæ tunc fiunt, quia reuerà cum gratiâ infunduntur etiam habitus, at non intenderit, omnes illos eſſe iuſtitiam & cauſam expulſiuam peccati, cùm aliàs frequenter ſolam gratiam dicat eſſe iuſtificationem. Et verò ſatis probabiliter induco è contrario Tridentinum pro noſtrâ ſententiâ; nam eâ ſeſſ. 6. cap. 15. abſolutè condiſtinguit iuſtificationis gratiam ab habitu fidei & ſpei, non ſolùm tamquam partem à toto, ſed abſolutè; ait enim gratiam iuſtificationis amitti, non verò fidem: ſi autem fides eſſet partialis iuſtitia ſimul cum ſpe, non deberet ſanè dici fidem manere & iuſtificationem amitti, ſed partialem iuſtificationem manere, partialem amitti: id quod procul dubio alienum eſt à mente Concilij; ergo ſoli gratiæ tribuit vim remittendi peccata; ergo illa ſola expellit peccatum, iuſtificat, &c. habitus verò non ſunt pars eſſentialis eius effectus.

Diſcurſus Suarez nobis non placet.

Diſcurſum, quem P. Suarez hîc à num. 13. format ex differentiâ inter iuſtitiam naturalem & ſupernaturalem, quòd illa, quia ſupponit potentiam radicalem & proximam ad benè operandum, nec poſſit conſiſtere niſi in promptitudine ad eas bonas operationes; ſupernaturalis verò, quia eam potentiam non ſupponit, debeat conſiſtere in illâ, cumque gratia ſit radicalis potentia, debeat in eâ conſiſtere iuſtitia; hunc, inquam, diſcurſum, relinquo, quia ex illo ſuaderetur potiùs, ſaltem inadæquatè, debere iuſtitiam in eis habitibus conſiſtere, quia illi dant propriè poſſe operari magis principaliter quàm gratia; eo ergo relicto ſtandum eſt in re ferè de nomine his quæ à nobis dicta ſunt.

Videtur ſuadere, ſaltem inadæquatè, debere iuſtitiam poni in illis habitibus.

Sectio IV.

Vtrùm per ſolam extrinſecam denominationem poſſit conſtitui effectus ſancti & filij adoptiui.

13. *Quæſtio alijs celebris nobis videtur de nomine. Eſt ſolùm in ordine ad potentiam abſolutam.*

QVæſtio hæc apud multos valdè celebris mihi videtur ferè de ſolo nomine; quidquid verò habet de re facilè poſſe decidi, vt ſequentibus concluſionibus oſtendo; aduerto tamen eam ſolùm eſſe in ordine ad potentiam abſolutam; nam quid de facto fiat, dictum eſt in præcedentibus.

Cõcluſio Prima. Si adoptio eſt deſtinatio ad viſionem, poteſt fieri ſine gratiâ.

Prima Conclvsio: Si adoptio ſumatur pro deſtinatione ad viſionem beatam, ſine dubio poteſt ea fieri ſine gratia: nulla enim nec leuis repugnantia inueniri poteſt in eo, quòd Deus velit homini non habenti gratiam habitualem dare viſionem beatam; & conſequenter, quòd ille ab eâ volitione Dei denominetur extrinſecè adoptatus in Regnum.

Dices, Ergo de facto peccator, qui eſt prædeſtinatus, dici poterit filius adoptiuus Dei, quia deſtinatus eſt ad gloriam. Reſpondeo negando conſequentiam; nam filius adoptiuus vſurpatur de facto pro adoptione perfectâ, quæ conſiſtit in carentiâ peccati grauis, in ſanctitate internâ fundante intrinſecum ius in gloriam, quæ cùm in peccatore, etiamſi prædeſtinatus ſit, non reperiatur actu, non poteſt abſolutè dici filius adoptiuus Dei. Reſpondeo Secundò, peccatorem ſecundùm præſentem ſtatum potiùs eſſe incapacem gloriæ. *Obiectio. Soluitur*

Secvnda Conclvsio: Si nomine amicitiæ cum Deo intelligamus præcisè, quòd Deus velit tanta bona homini conferre, quanta alioquin confert amico, exceptâ ipsâ gratiâ (de quâ diſputamus) ſine dubio etiam ſine eâ gratiâ poterit quis eſſe amicus Dei; etenim (vt diximus) nulla poteſt repugnantia aſſignari in eo, quòd Deus alicui non habenti gratiam velit dare viſionem beatam, & alias ei reuelationes facere, ſecretaque manifeſtare, quæ ſolet amicis; eſt enim perfectus Dominus eorum donorum, ideoque poteſt ea donare cui vult, etiamſi ſubiectum illud non habeat vllam gratiam habitualem; ſicut primam eamdem gratiam habitualem donat antequam videat in ſubiecto aliam gratiam, quæ eam donationem mereatur. *Concluſio Secunda*

Tertia Conclvsio: Effectum formalem illum intrinſecum, quem gratiæ qualitas confert, & conſequenter amicitiam & ſanctitatem in eo genere, ſine dubio præſtare non poteſt Deus ſine eâ formâ intrinſecâ gratiæ. Hæc eſt certiſſima, & explicatis terminis à nemine poteſt negari: vt enim omnes alibi meritò ſupponunt, non poteſt Deus facere album ſine albedine, & ſapientem ſine ſapientia, calidum ſine calore, &c. ita eodem modo neceſſum eſt dicere, nec poſſe per ſolam ſuam voluntatem ſupplere illum intrinſecum effectum formalem quem gratia cauſat formaliter; quia effectus formalis non poteſt compleri vllo modo niſi per formam ipſam. *Tertia. Effectum formalem intrinſecum gratiæ non poteſt Deus ſine gratiâ præſtare.*

14. Obycitur Primò: Quòd Chriſti humanitas ſit ſancta intrin. ſecè independēter à gratiâ. Reſpondetur Primò. Secūdò.

Dices Primò Humanitas Chriſti etiam independenter à gratia habituali facta fuit intrinſecè ſancta. Reſpondeo Primò factam fuiſſe per vnionem intrinſecam cum ſanctitate infinita Verbi; Secundò, non communicatam illi per Verbum eam ſanctitatem, quæ communicatur per gratiam, ſed aliam longè diuerſam quæque non niſi à Verbo communicari poteſt.

Obycitur Secundò Effectum formalis peccantis poteſt ſuppleri extrinſecè. Reſpondetur Primò.

Dices Secundò: Effectus formalis peccantis & inimici Dei, qui conſtituitur per actum ipſum intrinſecum & peccaminoſum, ſuppleri poteſt extrinſecè; vt patet in peccato originali: quod cùm nihil phyſicè ponat in infantibus, tamen eos maculat perinde, ac ſi eſſet intrinſecum. Reſpondeo Primò, Hoc exemplo potiùs confirmari quæ diximus: etenim etiam ille effectus formalis eſt longè alius in pueris quàm fuerit in Adamo; nam hic per peccatum actuale fuit dignus longè maiori odio & inimicitia Dei, item grauiori pœnâ quàm ſint redditi infantes. Secundò reſpondeo, effectum peccatoris & inimici Dei, quia ſumitur ex operatione libera, & ad hanc transferri poſſunt voluntates in alterius voluntatem, fieri optimè poſſe eo modo quo præcedēti tomo agentes de originali explicuimus, vt ea peccato phyſicè in vno exiſtēte, in alijs verò ſolum moraliter *Secundò.*

 reddantur

reddantur homines inimici Dei, licet, vt dixi, longè minùs quàm ſi actu illud peccatum commiſiſſent; at in gratiâ id locum non habere, tum quia iam non diſputamus, an tranſlatis noſtris voluntatibus in alterius ſancti voluntatem, & illo benè operante, nos poſſimus reddi ſancti, ſed præciſè, an poſſit Deus pro ſolo ſuo libitu ſine intrinſecâ formâ ſanctitatis in homine receptâ eum facere iuſtum; tum quia, cùm effectus formalis ſancti non proueniat ab actuali operatione liberâ, ſed à formâ phyſicâ, erga quam non habet locum ea transfuſio moralis voluntatum, non poſſum nec quidem eo modo ex ſanctitate alterius mihi imputatâ reddi ſanctus.

15.
Quid dici poſſit in ſententiâ Vaſquez.

In ſententiâ quidem Patris Vaſquez (de quâ infrà) docentis actum charitatis & contritionis formaliter ſanctificare, dici poſſet conſequenter, ſi Deus vt tranſtulit in Adamum voluntates noſtras in ordine ad obſeruationem præcepti de non guſtando ligno ſcientiæ, ita eaſdem tranſtuliſſet in voluntatem Chriſti, potuiſſe eo eliciente actum amoris Dei ſuper omnia nos in eo moraliter cenſeri elicientes eumdem actum, & conſequenter per eum actum iuſtificari. Et licet adhuc datâ eâ ſententiâ poſſet fortè diſparitas excogitari aliqua, quòd ſcilicet plus requiratur ad bonum quàm ad malum, ideóque conſequentia non videatur bona à tranſlatione voluntatum ad peccandum ad tranſlationem ad benè operandum; quia tamen non poteſt adduci ratio, cur quoad hoc punctum plus debeat requiri ad transfundendas voluntates pro bono opere quàm pro malo, multò faciliùs eſt admittere, poſſibilem eſſe eam transfuſionem, quàm id negare; ſed cùm nos non ſimus in eâ ſententiâ, ſine moleſtiâ liberamur ab hac conſequentiâ, iuxta paulò antè dicta.

Concluſio Quarta. Modò homo careat peccato graui poteſt per actus omnium virtutum ſupernaturalium perfici, non tamen ideò habebit filiationem adoptiuã quæ confertur per gratiam.

QVARTA CONCLVSIO. Per actus virtutum omnium ſupernaturalium, maximè verò per actus charitatis, quia nobiliores ſunt, ſine dubio homo perficitur, & dignus redditur aliquo ſpeciali amore Dei, etiamſi gratiam non habeat, dummodò careat peccato graui; & (vt dixi ſuprà) in ſententiâ aliquorum etiam de condigno reddi poteſt promerens gratiam, non tamen propterea perfectam habebit ſanctitatem, iuſtitiam & filiationem adoptiuam, quæ per gratiam confertur; quia hæc id habet excellentiori modo, perfectè ac ſimpliciter promerente nomen amicitiæ, &c. actus verò non niſi imperfectè, & ſecundum quid. Hac occaſione diſputari poſſet, vtrùm ſaltem actus contritionis & amoris Dei ſuper omnia ſit forma ſanctificans, & expellens formaliter peccatum: verùm has quæſtiones diſcutio fusè Tomo ſequenti diſp. de charitate: interim negatiuam partem vt longè probabiliorem ſuppono cum communi contra Patrem Vaſquez & paucos alios.

Contritio non iuſtificat formaliter.

16.
Duæ difficultates. Prima.

Duo adhuc in hac ſectione diſcutienda reſtant: Primum, vtrùm poſſit Deus diuinitus (quidquid ſit de eâ denominatione ſancti & iuſti) eodem amore amicitiæ ferri in hominem omni gratiâ intrinſecâ carentem, quo fertur in illum qui eſt gratia exornatus. Quæ difficultas planè eſt de re ipsâ & non de ſolo modo loquendi; alterum, vtrùm gratia noſtra habitualis acquirat aliquam dignitatem ex coniunctione cum meritis Chriſti, ratione cuius dici poſſit ſaltem ſecundùm quid iuſtificare per denominationem omnino extrinſecam, quatenus ille exceſſus ſeu ſanctitas maior non veniret ab aliquâ intrinſecâ perfectione gratiæ. Circa primum dubium dicendum eſt, certum omnino videri, non poſſe Deum in hominem omni intrinſecâ ſanctitate carentem habere eumdem ſpecie multò minùs numero, amorem, quem habet in hominem eâ intrinſecâ ſanctitate exornatum. Ratio eſt euidens, quia talis amor eſſentialiter tangit non ſolùm hominem, ſed etiam gratiam: debet ergo alius eſſe, ſi vllus poteſt. Reſpondeo. Secundò, neque alium perfectæ amicitiæ eſſe poſſe. Ratio eſt manifeſta, quia hic non iam agimus de amore vt benefactiuo, ſeu vt volente homini concedere alia dona; hunc enim paulò antè diximus poſſibilem eſſe, quia probauimus poſſe Deum velle dare viſionem cæteraque alia dona homini non habenti gratiam, agimus ergo de amore, quo ſibi Deus in eo homine complaceat: impoſſibile autem videtur, vt Deus ſibi de novo complaceat in eo homine, ſi in eo non inuenit maiorem rationem boni, quæ ipſi Deo magis placeat, eumque alliciat ad amorem: vbi non vtor argumento Patris Vaſquez & aliquorum, quòd ſcilicet non poſſit dari actus liber Dei ſine aliquâ in creaturis mutatione factâ; hoc enim principium fusè alibi reieci, ſed dico Deum non poſſe magis appretiatiuè aliquid amare, niſi inueniat maiorem bonitatem: nam ſuperiùs dixi, amorem complacentiæ diuinæ ſeu approbatiuum eſſe neceſſarium in Deo, quia perfectio magna eſt complacere in obiecto bono, & è contrario diſplicere in malo, quantum ea obiecta exigunt: ergo cùm in homine ſecundùm ſe & vt à gratiâ nudo complacuerit ſibi iam quantum ille meretur, non poterit nouam & ſupernaturalem in eo habere maiorem complacentiam, niſi nouam in eo reperiat bonitatem, quæ ſit eius complacentiæ obiectum.

Reſpondetur Primò.

Secundò.

Reſponſionis ratio non nititur argumento Patris Vaſquez.

17.
Obiectio.

Dices: Si priùs Deus hominem illum deſtinaret ad gloriam & ad alia bona ſupernaturalia, iam eo ipſo homo ille haberet indè aliquam excellentiam maiorem, quàm ſi non eſſet deſtinatus: etenim ſicut inter homines excellentia magna eſt, aliquem eſſe electum ad Regnum vel Pontificatum, etiamſi actu adhuc non fruatur eâ dignitate: & ratione eius poteſt ſpecialiter amari, honorari, &c. ita electum eſſe ad viſionem beatam, quæ propè infinities maior eſt quàm omnia creata Imperia, haud dubiè dignitas erit maxima, etiamſi actu nec eâ viſione homo fruatur, nec vllam habeat gratiam ſanctificantem intrinſecam; ergo ratione eius excellentiæ poterit nouum terminare amorem diuinum, & quidem ſupernaturalem, eſto ille non ſit eiuſdem rationis cum altero, qui terminaretur ad eumdem hominem vt habentem gratiam habitualem. Reſpondeo, hinc probari poſſe eſſe alium amorem complacentiæ, non tamen ſimpliciter perfectum, quia non eſſet ex parte obiecti ſanctitas & amabilitas perfecta, ſed ſolùm ſecundùm quid, & per extrinſecam denominationem; ideò in concluſione ſolùm negaui eum amorem eſſe perfectum: addo etiam talem non eſſe omnino independentem à dono intrinſeco, ſaltem poſteà cauſando, vel, vt veriùs dicam, iam præuiſo vt cauſato pro ſuo tempore.

Reſpondetur.

Huic annexa eſt altera quæſtio, an ſcilicet gratia ipſa habitualis poſſit accipere aliquam dignitatem per denominationem extrinſecam ex meritis Chriſti; diximus enim ex ſolâ deſtinatione hominis ad viſionem beatam reddi quodammodò excellentiorē quàm in ſe eſſet, etiamſi non acciperet tunc aliquid intrinſecum; ergo eodem modo

Secunda difficultas, an dignior gratia, ex eo quòd ſit ex meritis Chriſti.

modo ipſa gratia, ex eo quod cauſata ſit per merita Chriſti, accipere poterit aliquem nouum valorem, aut excellentiam, quam non habuiſſet ſi Chriſtus eum non fuiſſet promeritus: imò nulla omnino videtur alia fuiſſe incarnationis neceſſitas, niſi vt gratia habitualis ſic dignificaretur ex Chriſti meritis: id quod affirmant nonnulli.

18. *Reſpondetur Primò.*

Reſpondeo tamen Primò, neceſſitatem incarnationis non fuiſſe, niſi vt Chriſtus per ſua merita eſſet cauſa efficiens moralis, obtinens nobis auxilia ad operandum & obtinendam gratiam ipſam. *Secundò.* Reſpondeo Secundò, longè probabilius eſſe, ipſam gratiam, quoad punctum ſanctificandi expellendique peccatum, nō accepiſſe ex meritis Chriſti vllum valorem; quem non haberet, ſi ex ſolà Dei voluntate data fuiſſet: quod probatur omnibus rationibus ſuprà factis: ea enim vis ſanctificandi eſt intrinſeca illi & connaturalis; quòd verò detur ab hac vel illâ causâ, planè eſt illi accidentale: vt pulchritudo v. g. faciei non eſt maior aut minor, quòd detur immediatè à ſolo Deo, vel quòd etiam interuentu cauſarum, dummodò res ipſa data in ſe inuariata ſit intrinſecè: vnde gratia habitualis data Angelis & Adamo ante peccatum independenter à meritis Chriſti (de quo alibi) non dignificauit minùs illos, nec reddidit minori gloriâ dignos, ceteris paribus, quàm dignificet alios homines, vel ipſum Adamum poſt peccatum, data in eodem gradu: vtrùm autem Deus ex quadam quaſi congruentiâ, attendendo ad dignitatem Chriſti, aliquid plus addat de præmio, valdè dubium eſt. Piè affirmat P. Suarez cap. 5. optarem id veriſſimum foret; dubito tamen: id tamen probabilius quoad ipſa actualia auxilia maiora nobis dare ob Chriſti dignitatem, quàm ſi pura creatura eadem nobis promeruiſſet, aut quàm ſi ipſe Deus ex ſolâ liberalitate remiſiſſet nobis peccatum: deinde certum eſt, orationes noſtras ex eodem titulo magis acceptas eſſe Deo: denique toti naturæ humanæ dignitatem aliquam ex vnione hypoſtaticâ accreuiſſe, quâ Angeli carent, nemo dubitauit; hanc autem dignitatem præcipuè in iuſtis inueniri, qui ſunt membra Chriſti, certum eſt; ac propterea aliquo ſpeciali affectu à Deo diligi non dubitarem, quia etiam talis dignitas, licet à denominatione extrinſecâ proueniens, amabilis eſt.

Gratia ex quacunque cauſa proueniens eamdē habet vim intrinſecam iuſtificandi, &c.

Dubium eſt, an ideò augeat præmiū de congruo.

SECTIO V.

Quomodo per gratiam iuſtificatio fiat: & quid hæc ſit.

19. IN hoc puncto, ſuppoſitis ijs quæ hucuſque dicta ſunt, nulla eſt difficultas vllius momenti; ſed ſolùm de ſignificatione vocis huius *iuſtificatio*: etenim circa eam dupliciter errarunt hæretici huius tēporis, tum negando veram ſanctificationem per poſitiuam formam intrinſecam, ſcilicet per infuſionem gratiæ habitualis; tum negando veram remiſſionem peccati; & ſolùm admittendo non imputationem eorum peccatorum. In hoc autem puncto certa & Catholica doctrina duo dicit. Primum, quidquid ſit, an verbum illud *iuſtificatio* ſit forenſe, & primò impoſitum præcisè ad ſignificandum hominem non eſſe reum, ſeu carere culpâ: quo ſenſu & in Scriptura aliquando vſurpatur; vt Lucæ 10. *Volens iuſtificare ſeipſum*, id eſt, *oſtendere ſe non eſſe reū*: & Prouerb. 27. *Qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum*: & ad Rom 8. *Deus qui iuſtificat, quis eſt qui condemnet?* alia ſimilia adduci poſſēt; ſed ſufficiant hæc pro re clarâ: quidquid, inquam de hac ſignificatione ſit; nihilominùs, quādo agimus de iuſtificatione ſupernaturali hominis apud Deū & remiſſione peccati, ſignificare poſitiuum aliquod, quo homo intrinſecè ſanctificatur, hoc conſtat ex dictis ſuprà, dum gratiæ habitualis exiſtentiam probauimus: neque in hoc puncto ampliùs hærendum eſt. Eâ de re fusè P. Suarez toto cap. 7. ſed (vt dixi ſuprà) id iam erat ab ipſo probatum cap. 1. ſexti libri & primo huius ſeptimi.

Duplex error hæreticorum circa iuſtificationem.

Catholica doctrina duo dicit Primum.

Secundum. Secundò dicandum eſt, peccatum verè & propriè remitti & tolli, nec ſolùm tegi, ſeu non imputari. Ita in Tridentino expreſsè definitum eſt ſeſſ. 5. cap. 5. contra hæreticos huius temporis, & rurſus ſeſſ. 6. cap. 4. Probatur autem veritas hæc manifeſtè multis Scripturæ teſtimonijs, in quibus Deus promittit homini pœnitenti omnino ſe remiſſurum peccata; ita vt homo velut nix reddatur albus & mundus: *Quaſi nix dealbabuntur*, Iſaiæ 1. & Pſal. 50. *Lauabis me, & ſuper niuem dealbabor*, Idem ſuadent alia loca, etiamſi non addatur vox *dealbabo*, quia culpa quæ remittitur verè tollitur: vix enim alio modo culpa vlla tolli poteſt quàm per remiſſionem aut condonationem: vt in humanis patet: talia autem loca ſunt valdè multa; vnde Petrus Act. 10. dixit omnes Prophetas teſtimonium perhibuiſſe Chriſto in remiſſionem peccatorum. Eamdem veritatem Patres ſæpè teſtantur. Vide Controuerſiſtas fuſiùs eâ de re contra Nouatores huius temporis diſputantes. Obijciunt hæretici locum Pſalmi 31. *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates; & quorum tecta ſunt peccata*; & Ezechiel. 33. *Omnia peccata eis non imputabuntur*: quo verbo non imputandi vſus eſt etiam Dauid eo Pſalmo: & vtrumque locum Paulus citat ad Romanos 4.

Hæreticorum obiectio.

Fusè auctores agunt de ſensu horum locorū; ego tamen ad rem præſentem puto ſufficientiſſimè reſponderi Primò, cùm in eo loco Pſalmi ſit verbum vnum proprium, nempe *remittere*, alterum verò allegoricum, nempe *tegere*, potiori iure trahi debere allegoricum ad proprium, quàm è contrario. Secundò reſpondeo verbum *tegere* idē in præſenti ſignificare ac *delere*: ſi enim peccatum verè manet, cùm aliunde ſit impoſſibile, vt Deo ſit tectum quod in rerum naturâ exiſtit, iuxta Paulum ad Hebræos 4. *Omnia nuda & aperta ſunt oculis Dei: & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu Dei*; infertur manifeſtè, nihil apud Deum eſſe poſſe tectum, niſi quod non eſt: ergo *tegere* & *delere* idem ſunt. Id quod magis declaro, & ſimul totam hæreticorum ſententiam reijcio; vel enim Deus tegendo peccata nō deponit odium & iram in hominem, ſed verè cū non minùs quàm anteà odio proſequitur: & hoc manifeſtiſſimè falſum eſt; nam opponitur innumeris Scripturæ locis, quibus homines dicuntur grati & placentes Deo, amici ipſius, dilecti Deo, etiāſi omnes illi fuerint priùs in peccato originali concepti, & multi etiam aliquando actualia commiſerint: & deinde, quomodo teguntur peccata coram Deo, ſi Deus odio inimicitiæ homines proſequitur? Certè id potiùs eſt ſummè eſſe detecta & clara, & obuerſari ante oculos Dei: deinde, quis, niſi ſtultus, dicet Deum eſſe inimicum omnium Beatorum? ſi verò dicant hæretici Deum ceſſare ab odio in illa peccata, ita vt verè iam non diſpliceant ei propter illa homines; ſed

20. *Reſponſio. Prima.*

Secunda

An ſit idem tegere & delere.

Reijciuntur. hæretici.

Quid peccatum habituale.

Deus amet illos amore amicitiæ, ſanè id ipſum eſt verè tollere peccata; nam, iuxta veriorem ſententiam, peccatum habituale, vt moraliter, manens formaliter, nihil eſt aliud quàm ipſa phyſica præteritio peccati, vt à Deo pro nunc odio habita, ſed non condonata; declaraturque id magis in ſententiâ eorum qui probabiliter negant, Deum poſſe ſuſpendere odium circa peccatum exiſtens: vnde ipſum ceſſare ab odio eſt tollere peccatum: ergo peccata tegere eſt idem apud Deum quod delere.

21\.

Reſpondetur ad verbum non imputare.

Et hinc etiam reſpondetur ad alterum verbũ *non imputare*; nam Deus non aliter non imputat peccata quàm ea remittendo, aut delendo, vt diximus de verbo *tegere*. Secundò poſſet reſponderi, aliquando τὸ *non imputare* aſſumi in ordine ad pœnam: v.g. Deus poteſt etiam ob peccatum veniale permittere cadere hominem in grauiſſima etiam mortalia, vt alibi dixi; in eo ergo ſenſu dici poteſt, Deum, etiam remittendo peccatũ illud non imputare, quatenus non vtitur eo tamquam occaſione ad permittendum eum hominem labi in grauiora; quod quidem maximum eſt Dei beneficium.

Obiectio. Secunda.

Secundò obijcies, Deus relinquit in hominibus etiam iuſtis fomitem peccati ſeu concupiſcentiam, ergo non remittit verè peccatum; ille enim fomes eſt peccatum.

Reſponſio.

Reſpondeo non minùs eſſe falſum, quòd fomes ille ſit peccatum, quàm quod verè non remittatur peccatum.

Ratio.

Et verò fomitem non eſſe peccatum, ratio etiã manifeſta naturalis perſuadet; nam peccatum eſt dictum factum contra legem æternam Dei, & quidem dictum vel factum liberum; at appetitus ipſe naturalis non eſt dictum vel factum ab homine, ſed potentia illi innata; actus item appetitus non eſt actus liber; ergo non poteſt eſſe vllo modo peccatum, eſto feratur in obiectum prohibitum; ſicut actus ſtultorum & ſomniantium non ſunt peccata, ergo ex perſeuerantiâ appetitus nihil penitus infertur de non-condonatione peccati. Secundò reſpondeo, Eſto diceremus, actum appetitus eſſe peccatum, illudque non-condonari, quæſtio tamen non eſt de eo peccato, ſed de illis quæ ſunt ab appetitu diſtincta: etenim omnes habemus eo ſenſo idem peccatum appetitus: at non propterea omnes habemus peccatum proditionis Iudæ & negationis Petri, & adulterij Dauidis; ergo hæc peccata, quatenus ab appetitu diſtincta & propria Petri, Iudæ & Dauidis, &c. potuerunt dimitti ex integro, ita vt Petrus ratione illius non magis iam diſpliceat quã Ioannes, &c.

Explicatur iuſtitia vt virtus eſt.

Hac ergo veritate poſitâ, in præſenti breuiter explicandæ ſunt aliquæ acceptiones huius vocis *iuſtitia*; quæ ſignificare poteſt ſpecialem quamdam virtutem, quæ ius ſuum cuique ſeruat: at in præſenti latiùs ea vox accipitur pro æquitate quadam morali, ſeu rectitudine, quatenus per eam homo rectæ rationis regulæ conformatur.

22\.

Iuſtitia vniuerſalis & particularis.

Quia verò hæ regulæ ſunt multæ, iuxta multitudinem virtutum, ideò poteſt iuſtitia eſſe multiplex, vel vniuerſalis complectens omnes materias, vel particularis; vt in caſtitate, temperantiâ, &c. quia (vt ſuo loco diximus) poteſt quis habere vnam virtutem ſine altera. Verũ quidem eſt, in communi & recepta ſignificatione non dici iuſtũ aliquem abſolutè, eò quòd vnam ſolum virtutem habeat, ſed eò quòd vniuerſaliter omnes complectatur.

Vniuerſalis eſt duplex, actualis, & habitualis.

Eſt autem rurſus hæc iuſtitia duplex: vna actualis, conſiſtens in ipſiſmet actibus virtutum; alia verò habitualis, conſiſtens in habitibus ad eos actus inclinantibus, aut complentibus potentiam, vt illos valeat elicere.

Vtraque diuiditur in naturalẽ & infuſam.

Tertiò, vtraque hæc iuſtitia poteſt eſſe naturalis, vel diuina ſeu infuſa: de naturali nunc non agimus, ſed ſolùm de infuſa, quam oſtendimus conſiſtere in gratia, habitibus ſupernaturalibus & eorum actibus: quomodo autem actus & habitus vt condiſtincti à gratia ſint iuſtitia, fusè explicatum eſt in præcedentibus: ergo iuxta has diuerſas explicationes, poteſt

Variè accipitur verbum iuſtifico.

verbum *iuſtifico* variè accipi, vel vt ſignificat iuſtum facere in ordine naturali, vel pro iuſtum facere in ſupernaturali, vel iuſtum facere quoad actus, vel iuſtũ quoad habitus: poteſt etiam aliquando vſurpari pro hoc, quod eſt alterum à culpa immunem declarare: denique magis ad ſenſum præſentis materiæ poteſt vſurpari pro iuſtificatione, quando non expellitur culpa mortalis, quæ frequentiùs dicitur ſanctificatio; vt in Angelorum & prima Adami infuſione gratiæ, item infuſione gratiæ beatiſſimæ Virginis in primo conceptionis inſtãti, & à fortiori in Chriſti Domini humanitate. Poteſt etiam contingere iuſtificatio cum vera remiſſione mortalis, ſiue actualis ſiue originalis, vt contingit, quandocumque ea peccata hominibus remittuntur, vt enim diximus ex Tridentino ſeſſ. 6. can. 11. & cap. 2. in iuſtificatione hac non ſola interuenit remiſſio peccatorum, ſed vera interior renouatio per gratiam, & per dona habitualia, iuxta dicta ſuprà. Denique iuſtificatio poteſt etiam accipi pro incremento in ipſa iuſtitia, vt cum per bona opera & per Sacramenta iuſtus creſcit in gratia; iuxta illud, *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* Apoc. 22.

Aduerto tamen, communiter loquendo, eiuſmodi augmentum non vocari iuſtificationem: hæc enim vox pro prima iuſtificatione tantùm ſolet vſurpari.

DISPVTATIO XLV.

De gratiâ iuſtificante comparatâ cum remiſſione mortalis.

SECTIO I.

Quomodo in iuſtificatione diſtinguantur remiſſio peccati & infuſio gratiæ.

SVBSECTIO I.

Status quæſtionis proponitur; & obſeruatio quædam neceſſaria præmittitur.

PRO intelligentia aduerte Primò, non eſſe ſermonem de iuſtificatione, quæ nullum ſuppoſuit peccatum in homine, comparata cum iuſtificatione in alio, vbi præceſſit mortale: hæ enim duæ ſine dubio realiter diſtinguuntur; quæſtio ergo eſt in eadem iuſtificatione peccatoris, in qua & peccatum præcedens illi remittitur, & gratia infunditur; ibi enim quærimus, quomodo illa duo diſtinguantur.

1\.

Notandum Primò, quæſtionem eſſe de iuſtificatione peccatoris.

Notandum Secundò, actum con-

Aduerte Secundò, ſi remiſſio peccati ſumatur pro actu ipſo condonante offenſam, ſine du-

donantem realiter diſtingui ab infuſione gratia. Notandum Tertiò pro certo, ratione noſtrâ diſtingui remiſſionem paſſiuam & gratia infuſionem. An realiter ea diſtinguantur.

blo realiter diſtingui ab infuſione gratiæ, quæ eſt creatum quid: quæſtio ergo eſt de remiſſione ipſa paſſiua ſeu de carentia peccati, quæ in ipſo homine reſultat.

Tertiò aduerte, certum eſſe, ea duo diſtingui ratione noſtra, ſeu ex modo concipiendi, quia alium conceptum formo, dum concipio ab homine tolli peccatum commiſſum, ſeu illum reduci ad ſtatum, quem habebat antequam peccaret, alium verò, dum concipio illi infundi gratiam.

Quæſtio ergo eſt, vtrùm ea duo diſtinguantur realiter. Pro quo Quartò aduerte, quæſtionem hanc clariùs propoſitam relabi in vnam ex his tribus. Prima eſt, an peccatum habituale conſiſtat formaliter in priuatione gratiæ: tunc enim, quia poſitio gratiæ eſt realiter ablatio priuationis ipſius, realiter etiam infuſio gratiæ erit ablatio peccati. Altera quæſtio eſt, vtrùm de potentia abſoluta poſſit gratia eſſe cum mortali. Tertia eſt, an mortale remitti diuinitus poſſit ſine infuſione gratiæ. Si enim hæc aſſerantur, tūc neceſſariò remiſſio erit diſtincta ab infuſione, vt pote ab ea realiter ſeparabilis, & quidē mutuo; ſi verò ea duo negentur, & neceſſariò etiam in ordine ad potentiam abſolutam remiſſio peccati debeat habere infuſionem gratiæ, & hæc è contrario neceſſariò expellat peccatum, quod reperit in ſubiecto, meritò poteſt dici duos eos effectus non eſſe realiter diſtinctus; vnde miror hanc quæſtionem ſeorſim fusè vt quid diuerſum tractari à P. Suario c. 11. inferius verò eas alias quæſtiones. Vnde etiam dico Patrem Vaſquez, qui duas eas ſententias negat, meritò aſſerere, idem eſſe realiter ea, quæ vt duo ſignificantur, è contrario verò Patrem Suarium, qui duas eas opiniones defendit, etiam meritò & conſequenter hîc dicere, ea duo realiter diſtingui ſaltem ratione eius ſeparationis.

An diuinitus peccatum eſſe poſſit cum gratiâ. & an hac infundi ſine illius remiſſione.

Suarius duas has quæſtiones diuerſas admittens. tertiam tamen, videlicet, an remiſſio & infuſio ſint eadem, vt à priori diuerſā ſeorſim tractat.

2\. *Suarez difficulter infuſionem gratia diſtinctam à remiſſione mortalis oſtēdit. Reſpondet. Non ſatisfacit, Refutatur. Totum perit ablatâ qualibet eius parte. In omni ſententia probatur.*

Circa Primam verò P. Suarez, docens habituale conſiſtere in priuatione gratiæ, vix poteſt defendere, infuſionem gratiæ eſſe diuerſum quid à remiſſione mortalis: tetigit argumentum, & reſpondit, habituale non conſiſtere adæquatè in ſola priuatione, ſed eam priuationem gratiæ compleri per aliquid aliud, ratione cuius poteſt indigere aliâ mutatione reali. Verum hæc reſponſio nullatenus ſatisfacit obiectioni; etenim vt totum aliquod formaliter auferatur, non eſt neceſſarium vllo modo auferri omnes illius partes, ſed ſufficit, ſi vel vnica auferatur, dummodò illa ſit eſſentialis, homo v. g. ſine dubio non conſiſtit adæquatè in ſolâ vnione eſſentiali: aut (ſi hanc vnionem non admittimus, vt loquamur in omni ſententia) pono exemplum in animâ; certè hæc non eſt tota eſſentia hominis; vel, ſi magis ad ſolutionem Patris Suarez placet accedere, pone in materiâ primâ, quæ non eſt tota eſſentia hominis, & tamen ablatio vnionis, etiam cæteris omnibus manentibus, eſt formaliter ablatio hominis, vel ablatio materiæ eſt formalis ablatio hominis: neque diſtingui ibi poſſunt duæ reales mutationes; vna ad ablationem hominis, altera ad ablationem formæ; id quod à nemine negari poteſt: ergo cùm priuatio gratiæ in eâ ſententiâ, etiamſi non ſit tota eſſentia peccati habitualis, ſit tamen pars eſſentialis illius, ablatio eius priuationis erit ablatio peccati realiter, imò etiam ratione: certum enim eſt, ablationem priuationis formæ non eſſe realiter quid diſtinctum ab ipſius formæ poſitione, ergo, iuxta eam ſententiam, non poteſt vllo modo dici, duas eſſe ibi reales mutationes; imò neq; poteſt defendi diuinitus eſſe poſſe ſimul gratiam & peccatum. Hoc argumentum fuſiùs deduxi præcedente Tomo, vt probarem, peccatum habituale nec partialiter conſtitui priuatione gratiæ, ſufficiat iam illud inſinuaſſe, vt appareat vbi ſit conſequētia doctrinę.

Argumentū fusè probatū Tomo præcedente.

In hoc ſumma lis eſt inter Vaſquez & Suarium.

Video prætereà in hoc dubio ſummam eſſe inter Patrem Vaſquez & eius aſſeclas ex vnâ parte, & Suarium alioſque omnes ex alterâ altercationem; trahitur etiam hæc difficultas ad aliud punctum de remiſſione mortalis per ſolam extrinſecam condonationem diuinam: video etiam meritò ſententiam Patris Vaſquez refelli, quia reuerà minùs eſt probabilis; non tamen video ſufficienter eius argumentis, quibus totâ eâ diſp. 203. & 203. vtitur, ſatisfieri, quia non tangitur punctum vnicum quidem, ſed in quo omnes rationes Patris Vaſquez nituntur; quo ablato, planè nullæ ſunt; quo ſtante, efficaciſſimæ ſunt: & verò neque P. Suarez, neque alij, qui contrariam Patris Vaſquez ſententiam tenent, ab eo prædicto puncto diſſentiunt, vel ſaltem non ſufficienter eam mentem declarant; vndè vereor ne non minùs conſequentar eius doctrina reijciatur. Principium ergo Patris Vaſquez hoc eſt, peccatum habituale non aliter vllo prorſus modo à Deo pendere quàm à non infundente gratiam aut formam aliam phyſicam contrariam priuatiuè peccato: quo principio ſtatuto, euidentiſſimum eſt, ſi ſemel eam formam Deus velit infundere, non eſſe neceſſariam vllo prorſus modo etiam voluntatem Dei diſtinctam remittentem aut condonantem peccatum: ſicut, quia tenebræ non aliter pendent à Deo, quàm vt à non volente producere lucem, repugnat, vt, poſita voluntate creante lucem, neceſſaria ſit alia volitio Dei tollens, aut, vt ſic dicam, remittens tenebras. Hoc principium paſſim tota ea diſputatione repetit, & ex hoc euidenter reſpondet inſtantiæ ab expulſione contrariorum deſumptæ; nam calor v.g. expellendus per frigus non ſolùm conſeruatur à Deo quatenus non producit frigus, ſed per verum & poſitiuum influxum; qui debet omnino ceſſare poſito frigore: ex qua etiam doctrina meritò infert, nec diuinitus poſſe fieri, vt gratia ſimul ſit cum peccato habituali. Dico *cum habituali*; nam de actuali nihil ſuadetur; quia actuale non conſiſtit in ea carentia aut priuatione, ſed in voluntaria præcepti tranſgreſſione; in qua aliunde oportet oſtendere repugnantiam cum gratia: de quo nonnihil infrà.

Refellitur meritò Vaſquez.

3\. *Principium illius adducitur, peccatum videlicet habituale in hoc ſolùm pendere à Deo quòd non infundat gratiam.*

Reſpondet inſtantia deſumpta ab expulſione contrariorum.

Hinc infert etiam diuinitus gratiam incompoſſibilem eſſe cum habituali peccato.

Porrò illud principium inde P. Vaſquez deducit, quia totum peccatum habituale debet eſſe quid diſtinctum à Deo: non enim homo eſt in peccato, quia Deus eum odio habet, ſed è contrario, ideo eum Deus odio habet, quia homo eſt malus; ergo peccatum habituale non eſt aliud quàm relatio quædam ex peccato actuali præterito deſumpta, adiuncta ſeu connotata carentia formæ rectificantis eumdem hominem: atqui præteritio phyſica iam non pendet à Deo, quia Deus facere non poteſt, vt non fuerit; carētia verò eius [illegible] ſeu formæ rectificantis non aliter pendet à Deo niſi quatenus nō vult eam formā ponere; ergo datâ eâ formâ, quia iam eſt ablata pars ſeu conditio eſſentialis peccati, repugnat concipi illud manere; nec neceſſaria vllo modo eſt alia voluntas remittens. Hæc eſt tota doctrina, quam longiâ eiſdem duabus diſputationibus proſequitur fusè, & in quâ tota ſubſtantia huius & aliarū opinionum conſiſtit

Vnde principium ſuum deducat.

Peccatum habituale, iuxta hunc auctorem eſt relatio ex peccato præterito deſumpta, & carentia formæ iuſtificantis hominem.

Digitized by Google

Hanc ſuam doctrinā maximè hæreticis opponi putat.

conſiſtit; & quam ibi ſummè deprædicat, vt aduerſam maximè hæreticis huius temporis, qui peccati remiſſionem & iuſtificationem per intrinſecam imputationem & fauorem Dei fieri opinantur: quem ſcopulum planè putat Vaſquez non aliâ ratione vitari poſſe quàm ipſius ſententiam defendendo: hanc etiam doctrinam cum proportione extendit ad actum charitatis, quem putat eſſe formam ſanctificantem.

4. *Argumentis illius breuiter reſpondetur. Negatur illius principium.*

Igitur, vt vno verbo omnibus illis argumentis reſpondeamus, dicimus, peccatum habituale pendere à Deo vt non condonante, ſeu non remittente illud: negamus etiam Patri Vaſquez habituale conſiſtere in actu præterito cum negatione formæ rectificantis: præcisè enim conſiſtit in actu præterito nõ ſufficienter retractato, & à Deo non condonato, ſeu non remiſſo; vnde manifeſtè colligitur, ſolùm tolli formaliter vel per æqualẽ ſatisfactionem, vel certè per ipſam condonationem Dei: cùm ergo gratia habitualis non pertineat ad genus ſatisfactionis aut retractationis, ſed ſit per modum formæ pulchræ contrariæ turpitudini peccati, contritio verò (vt dicemus infrà) etſi ſit retractatio, non tamen æqualis & condigna, manifeſtè infertur nõ tolli formaliter peccatum ſine aliquâ volitione Dei per ſolam gratiam & actum contritionis; imò neque in eo ſenſu formaliter tolli per hypoſtaticam vnionem, licet hæc petat eſſentialiter, vt Deus illud peccatum remittat, ſi præceſſit.

Adducitur eſſentia habitualis peccati.

Non tollitur peccatū formaliter ſine aliquâ volitione Dei à gratiæ infuſione & contritione diſtinctâ.

Peccati offenſiam ſic benè explicatam eſſe fusè oſtenſum eſt Tomo præcedenti.

Vaſquez, eâ proportione diſcurrere deberet de offenſa diuina, vti nos de humana.

Peccatum autem habituale conſiſtere in his quæ diximus, fusè oſtendi Tomo præcedenti agens de habituali; vbi reſpondi ſimul omnibus obiectionibus, quæ in contrarium afferri poſſent; iam verò animus non eſt ea repetere; ſolùm dico, me mirari valdè, quòd P. Vaſq. nolit cum proportione diſcurrere de Dei offensâ, vt diſcurrimus de humanâ: vt enim inter homines, ſi quis alterum offendit, non cenſetur offenſa deleri, quantumuis offendens fiat nobilior, doctior, pulchrior, amabilior, niſi ſatisfactionem æqualem exhibeat, vel certè offenſus condonet iniuriam; ita etiam reſpectu Dei formaliter hominem non ſatisfacere pro offenſa in ipſum (non diſputo, verùm ſit in rigore iuſtitiæ nec ne; certum enim eſt peccatum ex ſolâ tranſgreſſione præcepti diuini, & conſequenter ex offensâ Dei habere grauitatem ſummam, quàm in eo agnoſcimus) non, inquam, ſatisfacere formaliter, etiamſi per gratiam fiat pulchrior, niſi Deus condonet offenſam ad exigentiam eius gratiæ; vel certè niſi ipſe homo offerat ſatisfactionem æqualem, quid quod impoſſibile eſſe infrà oſtendemus. Ecce ex contrario & veriſſimo principio, maximéq; conformi generi moris, facilè & argumenta Vaſq. ſoluuntur, & euidenter noſtra ſententia confirmatur; nec dubito, quin, admiſſo eo principio de conſtitutiõe habitualis, pedibus & manibus in noſtram iuiſſet P. Vaſquez.

Ex contrario principio ſoluuntur argumenta contraria, & noſtra doctrina ſtabilitur.

5. *Notandum pro Suario.*

Secundò item obſeruo pro P. Suario, eum quidem ſæpè inſinuare, habituale includere ſaltem vt partem, eſſentialem tamen, priuationem gratiæ; ex quo capite paulò antè dixi illum videri non conſequenter locutum; nihilominùs tamen in his capitibus aliquãdo obiter inſinuare verum principium circa habitualis conſtitutionem: nam duo in peccato diſtinguit, maculam & rationem offenſæ; maculam dicit conſtitui per priuationem gratiæ, offenſam verò per peccatum præcedens non retractatum aut non condonatũ. Quam doctrinam hoc ſolùm modo approbo, vt maculam illam non dicat eſſe quid morale, ſed purè phyſicum; ſicut carentia vnionis hypoſtaticæ poteſt dici macula ſeu carentia pulchritudinis; & conſequenter eam maculam totam extrahat à ratione peccati habitualis: quo ſenſu meritò dicere poteſt eam maculam tolli poſſe non ablatâ offensâ & hanc poſſe auferri non ablatâ eâ maculâ: & facilè reſpondebit omnibus his, quæ contra ipſum, licet tacito nomine, P. Vaſquez obiicit ea diſp. 204 cap. 6 nam ea procedunt ex eo, quòd Vaſquez putet à Suario eam maculam dici partem eſſentialem peccati: quòd ſi Suarez dicat maculam illam eſſe quid turpe moraliter, & partem peccati, tunc eam ſententiam non admitto; & per eam incurrit obiectionem ſuprà à nobis factam: & meritò à Vaſq. impugnatur, quia ablatâ vna parte peccati non poteſt abſolutè illud manere, & conſequenter Deus non poteſt eſſe homini offenſus, ac proinde non eſt neceſſarius vllus alius fauor extrinſecus ex parte Dei; quo autem ex his duobus ſenſibus ille loquatur non facilè colligitur, quia rem non explicuit ex propoſito; & in materia de peccatis agens de habituali valdè videtur ad ſecundum ſenſum inclinare, inſinuans ſemper priuationem eſſe partem habitualis: ſed quidquid de eius mente ſit, nobis ſufficiat declaraſſe verum ſenſum eius propoſitionis, & in quo totus cardo difficultatis voluatur.

Verū principium circa habitualis peccati conſtitutionem.

Ex quo facilè reſpondet eis quæ illi tacitè obycit Vaſquez.

Maculā peccati eſſe partem & quid turpe moraliter meritò impugnat Vaſquez.

SVBSECTIO II.

Vera ſententia.

HInc ad præſentem quæſtionem dicimus, cùm nos priuationem gratiæ in partem habitualis non admittamus, poſſe conſequenter doceri (vt & docebimus infrà) peccatum diuinitus ſine infuſione gratiæ remitti poſſe; item è contrario gratiam eſſe poſſe ſimul cum peccato: vnde hìc conſequenter dicimus duas eas mutationes ita eſſe realiter diſtinctas, vt & ſint ſeparabiles. Quæ eſt ſententia P. Suarez eo cap. & Diui Thomæ 1.2.q 113. art. 1. & q. 28. de veritate art. etiam primo in corpore: alios auctores pro eo citat ibi Suarez: eſt idem ea valdè conformis Tridentino, quantum ad diſtinctionem earum mutationum; nam ſeſſ. 6. cap. 7. ait iuſtificationem non eſſe ſolam remiſſionem, ſed renouationem, &c. qui modus loquendi ſupponit ea duo eſſe inter ſe condiſtincta; habet autem ſæpè Concilium talem modum loquendi. Ratione clarè ſuadetur ex his quæ præmiſimus, & ex aliis quæ inferiùs probabimus; nam ſi peccatum non includit priuationem gratiæ, non eſt cur diuinitus cohærere cum illâ non poſſit; ſi item habituale includit non-condonationem Dei; ergo ſuprà infuſionem gratiæ neceſſaria eſt ea condonatio ad illius remiſſionem: & quandoquidem diuinitus gratia & peccatum cohærere poſſunt, profectò vt vnum alterum expellat, aliquid amplius requiritur; id autem ſola eſt volitio Dei. Hæc eſt concluſionis probatio; nam quàm aliqui adducunt, quòd habituale non ſit ſola priuatio gratiæ, ergo indiget alia mutatione, vt quidquid eſt peccatum auferatur; hæc, inquam, non vrget, quia immediatè antè oſtendi, ſufficere ad ablationem totius, ſi auferatur vna illius pars; vnde potiùs inde ſuaderetur ſententia Patris Vaſquez, ſi verum eſſet illud principium. 6.

Infuſio gratiæ & remiſſio mortalis realiter diſtinguuntur. D. ctrina hæc Tridentino conformis.

Ratio clara ex dictis & infrà dicendis.

Vnica concluſionis probatio.

Ratio ſecunda.

Secunda aliorum ratio eſt, quia eadem eſt iuſtificatio quoad poſitiuum in homine, qui non habuit

habuit peccatum, & io homine qui habuit; atqui in hoc habet aliquid amplius; ergo hoc aſt diſtinctum ab illo. Verùm & huic facilè reſponderet Vaſquez, eam differentiam non eſſe ex parta mutationis, ſed ex parte præcedentium; quod ſine dubio nullus negabit; quod ſcilicet in vno præceſſerit peccatum, in altero non; datâ autem ea præcedentia nullam eſſe diuerſitatem in ipſa mutatione.

Tertia.

Tertiò argumentantur, quòd ea mutatio in peccatore ſit à contrario in contrarium, ergo ſunt duæ mutationes, vna negatiua, altera poſitiua. Verùm & huic reſpondetur, ſi habituale ſaltem partialiter includat priuationem gratiæ tunc eam mutationem eſſe non à contrario, ſed à priuatiuo; neque vrgeri poteſt, eò quòd peccatum non ſit ſola priuatio, quia iam oſtendi ad eius deſtructionem ſufficere, ſi partialiter in ea conſiſtat: concludo ergo non poſſe aliter hanc ſententiam ſuaderi quàm ſupponendo ex principia, quæ ſubſectione 1. inſinuaui.

7.
Replica. Prima. Refellitur.

Fortè aliquis diceret Primò, etiam in ſententiâ Patris Vaſquez, poſſe peccatum remitti ſine infuſione gratiæ, ſi ea priuatio tranſiret in negationem. Verùm hæc ſolutio non eſt ad rem; quia tunc non eſſet eadem numero remiſſio quæ iam; ergo ex eo, quòd ea diſtinguatur, nihil infertur circa præſentem.

Replica Secunda

Secundò diceret quis poſſe peccatum tolli per vnionem hypoſtaticam; ergo infuſio gratiæ habitualis diuerſus modus eſt à remiſſione peccati: ſed & huic facilè reſpondetur, ſolùm probari duas infuſiones formæ ſanctificantis eſſe identificatas cum remiſſione peccati, aut ſaltem eſſentialiter connexas; indè tamen non inferri quamlibet ex illis poſſe ſeparari à remiſſione, quando ſupponitur peccatum in ſubiecto; ſicut ex eo, quòd equus & homo ſint animal, non infertur hominem eſſe diſtinctum ab animalitate propriâ, aut poſſe ab eâ diuinitus ſeparari; ergo ea infuſio gratiæ habitualis, quæ ſupponit peccatum, non poteſt à remiſſione diſtingui, vel ſaltem ſeparari, nec quidem diuinitus, ſiue dicatur vna, ſiue duæ: quod vltimum fortè ad quæſtionem de nomine pertinebit.

Refutatur.

Obiectiones poſt eà diluentur; nunc breuiter.

Obiectiones, quas in contrarium affert Pater Vaſquez; ſoluentur, dum ex propoſito eæ duæ quæſtiones, ad quas, vt dixi, reuocatur hæc quæſtio, expeditæ fuerint; nunc vno verbo dico, ideò eas duas mutationes declarari per modum vnius, quia expulſio peccati naturaliter ſequitur ex productione gratiæ; ſicut expulſio frigoris ob eamdem rationem cenſetur vna cum introductione caloris; neque hinc vllo modo ſequitur iuſtificari hominem per fauorem extrinſecum, vt ſuprà dixi agens, an gratia ſe ſola ſine volitione Dei conſtituat filium adoptiuum, iuſtum, ſanctum, &c. nam ſi illa condonatio exigitur naturaliter à formâ intrinſecâ, profectò non poteſt dici extrinſeca; ſicut calor non dicitur expelli per aliquid extrinſecum, etiamſi neceſſaria ſit volitio extrinſeca ceſſandi ab eius conſeruatione: quam inſtantiam etiam approbaſſet Vaſquez, ſi admiſiſſet habituale aliquo modo à Deo pendere: quod nos ſuprà explicuimus: vnde iterùm dico, hanc quæſtionem totam ab eo puncto de habitualis conſtitutiuo pendere.

8.
Qua inter has duas mutationes nobilior, & per ſe magis intenta ſit.

Poſſet quæri pro complemento, quæ ex his duabus mutationibus ſit nobilior, & magis per ſe intenta, remiſſio peccati, an infuſio gratiæ. Reſpondeo in genere doni, maius quid eſſe remiſſionem peccati quàm introductionem gratiæ. Ponamus hominem, cui Deus remittit mortale non infundendo gratiam, & alterum, cui infundat gratiam non remittendo peccatum, vt contigit in Adamo ante lapſum; certè maius beneficium Deus præſtitit illi quàm huic: quod vel inde confirmo manifeſtè; nam, vt alteri non habenti mortale mereatur quis de condigno primam gratiam, non indiget infinito merito, ſed purus homo in gratiâ exiſtens id præſtare poterit (vt dicam infrà cum Patre Suario & multis:) nam ſicut ſibi poteſt mereri augmentum, poteſt alteri primam gratiam (quando non obeſt in altero peccatum;) quia in genere moris vix eſt maius quid mereri alteri quàm mihi, idem omnino præmium in ſe, ſi vnus præ altero non reſiſtit eius præmij receptioni. At nullus niſi Deus homo mereri poteſt alteri de condigno remiſſionem etiam ſolam mortalis (vt alibi manifeſtè Deo dante probabo;) ergo maius quid eſt remiſſio ſola mortalis quàm donatio ſola gratiæ, ſi ſeorſim conſideretur. Dico *ſi ſeorſim conſideretur*; nam ſi accipiatur vt ſimul coniuncta cum remiſſione, tunc non poteſt eſſe dubium; nam omne totum maius eſt qualibet parte. Stat in contrarium P. Suarez, qui obiter rem tangens eo cap. 11. num. 20. ait maximum Dei beneficium inter creata eſſe filiationem adoptiuam Dei. Reſpondeo tamen inter beneficia poſitiua hoc eſſe maximum; fortaſſe tamen aliquis viſionem dicet maiorem; ſed hoc non eſt iam ad noſtrum intentum; abſolutè tamen, comparando tam poſitiua quàm negatiua inter ſe, maximum eſſe redemptionem à mortali. Reſpondeo Secundò, de facto, vt ea adoptio reperitur, quia ſimul habet annexam remiſſionem peccati, ſine dubio eſſe maiorem quam ſit ipſa remiſſio ſola ſecundùm ſe ſumpta.

Remiſſio vt donum nobilius quid eſt gratia infuſione.

Non eſt maius alteri quàm mihi mereri moraliter.

De facto adoptio melior eſt remiſſione peccati.

9.
Obiectio.

Dices, Fortè nos paulò pòſt docebimus, effectum remiſſionis mortalis eſſe annexum naturaliter gratiæ; ergo gratia debet eſſe aliquid maius quàm remiſſio; nam cauſa ſemper eſt aliquid maius quàm effectus. Reſpondeo, argumentum pati inſtantiam in viſione beatâ, quam eſſe nobiliorem gratiâ multi valdè probabiliter docent; & tamen exigitur naturaliter ab eâ, ergo Secundò reſpondeo ex doctrinâ magis certâ & communi, omnes diſpoſitiones accidentales eſſe minùs perfectas ipsâ formâ ſubſtantiali, ad quam diſponunt; & tamen certiſſimum eſt eas naturaliter exigere & inferre eam formã. Hinc reſpondeo Tertiò, & abſolutè: cauſam formalem benè poſſe habere effectum ſecundarium ſe maiorem (vt ipſemet Suarez fatetur;) ait enim actu bonum ſupernaturalem, etiam non dignificatum à gratiâ, dúmodò homo illum eliciens non ſit in mortali, exigere infuſionem gratiæ, imò viſionem beatam; quæ ſine dubio nobilior eſt ipſo actu. Ratio diſparitatis inter cauſã formalem & efficientem ea eſt, quòd efficiens concurrit dando verè eſſe, ideoque neceſſum eſt, vt illud contineat; at formalis reſpectu effectus ſecundarij non ſe habet niſi per modum exigentis aut diſponentis: vt autem aliqua res exigat aliam, vel ad eam diſponat, non eſt neceſſum vllo modo vt ſit illi æqualis. Reſpondeo Quartò, aliquid poſſe eſſe in genere doni maius, quod in ſe ſit minus; nos autẽ huc uſque ſolùm diximus, in genere doni eã remiſſionem eſſe maiorem; nam in genere entis cùm remiſſio ſit pura carentia, gratia autem ſit entitas poſitiua nobiliſſima, procul dubio abſolutè in

Reſponſio Prima.

Secunda.

Tertia.

Ratio diſparitatis inter cauſam formalem & efficientem.

Reſponſio. Quarta.

ſe

ſe hæc erit longè nobilior. Ratio verò huius diſparitatis inter rem donatam ſecundùm ſe ſumptam, vel conſideratam in genere doni, ea eſt, quòd donum ſeu beneficium non conſideratur ex ſolâ re quæ datur, ſed ex circumſtantijs hîc & nunc occurrentibus; vnde longè maius beneficium eſt dare inimico vnam rem quam eamdem dare amico. Cùm ergo ad non remittendum peccatũ retrahat Deum ipſa malitia peccati, quæ eſt quodammodò infinita, aut ſaltem in altiori ordine ſupra omnia bona opera puræ creaturæ, meritò ex eâ circumſtantiâ conſtituitur remiſſio maior in ratione doni & beneficij quàm donatio gratiæ; eſto hæc in ſe ſit entitatiuè minor.

Donum non conſideratur ſecundùm rem datam, ſed ex circũſtãtijs in quibus datur.

10. Hinc addo, quando Deus præuidens ſubiectum peccato iam affectum vult illi dare gratiam, tunc eam dationem eſſe maiorem; quia in eâ virtualiter Deus ſe determinauit ad conferendum ſecũdum beneficium: nullo autẽ modo repugnat aliquẽ ſe determinare virtualiter ad maius præſtandum, dum ſe determinat formaliter ad minus; ex quo videt ſecuturum maius. Et hæc dicta ſint quoad magnitudinem beneficij.

Principaliter magis intenditur gratia quàm remiſſio.

Iam verò circa alterum punctum, quæ ex his duabus mutationibus fuerit magis principaliter intenta, reſpondeo breuiter, certum eſſe magis intentam gratiam, quia ea eſt per modum finis; cùm enim Deus hominem creauerit ad gloriam, intendit directè gratiam, quæ eſt illius ſemen, remiſſionem autem peccati ſolùm vt auferentem impedimentum.

Obiectio. Soluitur

Obiicies, Communiter dicitur Chriſtum veniſſe præcipuè vt nos redimeret. Reſpondeo, id intelligendum de intento quaſi magis immediato: ſicut dum quis quærit chirurgum, ſi rogatur quid intendat, reſpondebit inuenire chirurgum; ſi autem vlteriùs rogetur, an id principaliter, reſpondebit non, ſed ſanitatem; quia ergo ad gloriam habendam peccata impediebant, ideo Chriſtus magis immediatè venit, vt tolleret peccata; id tamen ipſum ordinauit, vt daret gratiam & gloriam; ideóque duo hæc magis intendit.

Sectio II.

Vtrùm gratia naturâ ſuâ expellat peccatum mortale.

De veniali non eſt quæſtio.

11. De veniali nihil dico, quia gratia in quocumque gradu poteſt cum illo exiſtere; inferius autem explicandum erit, quomodo illud expellatur. Eſt ergo quæſtio præſens ſolùm circa mortale; erga quod duo quærimus: Primum, an gratia illud expellat naturâ ſuâ; hoc eſt, ſicut calor intenſus naturaliter expellit frigus intenſum; an verò ſolùm ex extrinſecâ voluntate Dei: alterum, an etiam in ordine ad potentiam abſolutam repugnet cum illo: de hoc ſecundo ſect. quartâ.

Duo quæruntur. Primum.

Secundum.

Aliqui docuerunt gratiam poſſe componi naturaliter cũ peccato.

Non defuêre, qui entitatem gratiæ ex naturâ ſuâ compoſſibilem dixerint cum peccato, & ſolùm ex voluntate Dei, volentis iſtecè ad præſentiam gratiæ peccatum remittere, cenſuerint opponi. Quæ doctrina probatur indirectè ex Tridentino, quatenus in eo nihil dicitur de ea oppoſitione; ſed remiſſio peccati & infuſio gratiæ ponuntur tamquam duæ mutationes ſe concomitantes. Secundò, quia gratia ſolùm opponitur priuationi ipſius, ergo non peccato. Tertiò, quia peccatũ eſt quid morale, ergo non poteſt expelli phyſicè per gratiam. Quartò, quia ſi peccatum non cohæreret naturaliter cum gratiâ, non poſſet iuſtus peccare, haberet enim impedimentum naturale pro peccato, id eſt eam gratiam. Ita Coninck. ſect. 3. citandus.

De hac nihil certi ex Scripturâ vel Patribus ſtatui poteſt.

In hac quæſtione dicendum eſt, non poſſe omnino certò aliquid decidi, quia (vt ſæpè dixi), de gratia nihil ratione naturali definire poſſumus; ex Scripturâ verò, Concilijs & Patribus non poteſt in hoc puncto quidquam deduci, quia licet ſæpè dicant, in iuſtificatione eſſe remiſſionem peccati & renouationem, non tamen declarant, vtrùm vnũ ex altero inferatur naturaliter, an verò ſint duo inter ſe ex voluntate diuinâ connexa; nihilominùs tamen addo longè probabilius eſſe, gratiam de ſe & naturâ ſuâ exigere eam expulſionem peccati: probatur autem Primò, quia ita ſentit maior & melior pars Scholaſticorum cum D. Thomâ 1.2.q.113.art.2.in corpore, vbi docet, gratiam formaliter ſanare animam, hoc eſt, expellere vulnus peccati. Auctores vide apud Suarez ſuprà, Bellarminum lib.2. de Iuſtificatione, & Turrianum 2.2. Tom.1.diſp.72. Secundò ſuadetur ex Catechiſmo Romano, vbi dicitur gratiam iuxta Tridentinum eſſe qualitatem in animâ veluti ſplendorem & lucem delentem omnes maculas animæ: quod ſine dubio denotat vim naturalem ſufficientem ad eum effectum. Tertiò probatur, quia eſt conformior Tridentino ſeſſ. 5.cap.5. vbi docet per gratiam in Baptiſmo collatam remitti reatum originalis peccati: quod cauſalitatem formalem denotat. 12. Fortè reſpondebitur remitti quidem per gratiam, non tamen ex naturâ ſua, ſed quia Deus vult ad eius præſentiam illud remittere: ſicut licet Baptiſmus natura ſua non cauſet gratiam, quia tamen Deus de facto vult per illum eam cauſare, rectè abſolutè dicitur cauſare gratiam. Sed contrà, quia gratia nõ poteſt efficienter cauſare remiſſionem peccati; hæc enim conſiſtit in ſolâ condonatione Dei, quæ eſt actus ipſius intrinſecus; vel, ſi vis, etiam in infuſione gratiæ: atqui gratia neque cauſat ſeipſam efficienter, multò minùs actus liberos Dei; ergo non cauſat efficienter remiſſionem peccati, ergo ſolùm debet cauſare formaliter, exigendo ſcilicet vt Deus condonet peccatum ob repugnantiam ſui cum eo peccato; ſicut calor productus exigit expelli frigus: atqui hoc genus cauſæ formalis non poteſt à Deo ſuperaddi rei, ſi ipſa ex ſe id non habet: non enim poteſt Deus ſuâ ſola voluntate extrinſeca efficere vt opponatur calor luci, aut è contrario; quia ea oppoſitio eſt exigentia ſeu prædicatum intrinſecum, quod mutari à Deo non poteſt: poterit quidem Deus expectare vt occaſionem pro remiſſione exiſtentiam gratiæ; ſicut ego poſſum vt moueam manum expectare vt Petrus ſe moueat; per hoc tamen non poteſt dici, quòd motus Petri ſit cauſa formalis aut etiam efficiens mei motus.

Communiter tamen docetur gratiam naturâ ſuâ peccati expulſionẽ exigere.

Replica.

Refutatur.

Gratia cauſat formaliter remiſſionẽ peccati.

Simile de Baptiſmo reſoluitur.

Et hinc reſpondetur ad inſtantiam è Baptiſmo petitam; nam ibi interuenit cauſalitas efficiens, ad quam Deus poteſt eleuare res, quæ natura ſua eam non poſſunt habere; at in præſenti interuenit cauſa formalis, quæ, iuxta dicta, ſuppleri à Deo non poteſt.

13. Quartò eadem veritas ſuadetur, nam certiſſimum eſt, vt magis deducam ſectione tertia, hanc vim naturalem expellendi formaliter peccatum ſeu repugnantiam cum illo in eodem ſubiecto non eſſe aliquid vllo modo repugnans alicui entitati creatæ, ſed poſſe connaturaliſſimè in ea reperiri;

Cùm non repugnet qualitas expulſiua naturâ ſuâ peccati, conforme eſt ſacræ Scripturæ, Concilijs, Patribus & Theologis talem de facto eſſe gratiam.

repetiti; neque enim id arguit infinitam virtutem, aut aliam implicationem, vt oſtendemus in ſolutione obiectionum: hac verò qualitate poſſibili admiſsâ, quis meritò dubitare poterit, longè congruentius eſſe Scripturæ, Concilijs, maximè Tridentino, Patribus & Theologis, ſi talem dicamus eſſe gratiam, quæ de facto datur? affirmant enim paſſim eam eſſe pretioſiſſimum donum, lucem, vitam, ſanctitatem, filiationem Dei, iuſtitiam, &c. At lux naturâ ſuâ opponitur tenebris, vita morti, ſanctitas iniquitati, filiatio excluſioni à Regno per peccatum, ſi autem ea gratia nihil horum haberet naturâ ſuâ, quî maximum & pretioſum donum diceretur? quî ei tales tribuerentur effectus? ergo immeritò de tali virtute dubitatur.

Ad argumenta oppoſita reſpondetur Ad Primum. Ad Secundum.

Iam ad argumenta oppoſita dicimus: ad Tridentinum, eſto in vno loco non declarauerit gratiæ vim, eam tamen in alijs declaraſſe.

Ad Secundum, quòd gratia ſolùm opponatur priuatiuè propriæ carentiæ, reſpondeo Primò, in multorum ſententiâ, eo ipſo opponi priuatiuè peccato, quod conſtituitur per eam priuationem: Secundò reſpondeo, argumentum eſſe nullius momenti; nam nullum contrarium opponitur priuatiuè alteri; & tamen hoc non obſtante vnum expellit alterum: ſic frigus expellit calorem, & odium amorem, &c. vnde admitto libenter (quod maximè verum eſt in meâ ſententiâ de conſtitutiuo habitualis peccati) non tolli illud immediatè per gratiam, ſicut tolluntur tenebræ per lucem, ſed mediante condonatione Dei; quam tamen naturâ ſuâ exigit ea gratia, ſicut calor non tollit immediatè frigus, ſed exigendo vt Deus ceſſet ab illius conſeruatione. Id quod magis in ſequentibus declarabitur.

Replica.

Verùm replicabis hinc, Ergo non benè anteà ex Scripturis diximus gratiam eſſe veluti lucem, peccatum verò veluti tenebras.

Soluitur

Reſpondeo negando conſequentiam, quia non dixi in omnibus planè eſſe idem, ſed quoad hoc quòd inter ſe opponantur ex naturâ ſuâ; non enim ſimilitudo & allegoria exigit, vt omnia quæ in vno ſunt alteri applicentur.

14\. *Ad Tertium.*

Ad Tertium de eſſe morali faciliùs reſpondemus Primò, nimiùm eo probari, ſcilicet, nec quidem vnionem hypoſtaticam connaturaliter excludere peccatum, ideoque connaturaliter poſſe humanitatem vnitam peccare: quod nullus ex his, cum quibus agimus, docet. Secundò abſolutè reſpondeo, Si forma phyſica ſimul ſpectet ad genus moris, quatenus eſt iuſtitia, ſanctitas, &c. meritò poſſe ex naturâ ſuâ petere vt excludatur è ſubiecto iniuſtitia, ſiue ea conſiſtat purè in aliquo phyſico, ſiue in aliquo morali: id quod faciliùs adhuc percipitur interueniente volitione Dei annuentis ei exigentiæ, & ratione illius condonantis peccatum.

Ad Quartum.

Ad Quartum reſpondeo, me mirari homines doctos eo argumento vſos, quod in omnibus contrarijs naturalibus patitur inſtantiam; etenim certum eſt calidum vt octo non poſſe naturaliter ſimul habere frigus vt octo; & tamen non inde infertur, calidum vt octo non poſſe infrigidari amittendo calorem. Item, amor repugnat odio eiuſdem obiecti, fortaſſe etiam diuinitus, vt ego cenſeo; & tamen quis inde intulit, *Ergo qui amat non poterit odio habere?* deponendo enim amorem, ſeu ab eo ceſſando, dare poteſt locum odio. Ita in præſenti dico iuſtum non poſſe peccare retinendo ſimul gratiam, & hoc ſolum probari ex oppoſitione naturali inter peccatum & gratiam; at poſſe peccare, & per peccatum expellere gratiam, quia Deus eam conſeruans non priùs ſe ad id determinat, quàm videat eum hominem non ſe ad peccatum determinare, ideoque in priori naturæ, quo homo eſt liber ad peccatum & eius carentiam, præſcinditur à gratia, iuxta ſtatim fuſiùs dicenda contra Lorcam.

Notandum circa hoc argumentum.

Vbi illud circa hoc argumentum obſeruo, eamdem habere contra eius auctores difficultatem; nam ſiue ex naturâ rei, ſiue ex diuinâ voluntate, certum eſt de facto non poſſe cohærere gratiam cum peccato; iam ergo videant hi, quomodo iuſtus habens gratiam poſſit peccare, cum non habeat vires de facto, vt gratiam cum peccato iungat: debent ergo ad ſolutionem noſtram recurrere.

Refutatur Lorca ſententia.

Ex his obiter obſtruo contra Lorcam diſp.40. de gratiâ, non poſſe, naturaliter loquendo, nec per vnicum inſtans componi peccatum mortale tam actuale quàm habituale cum gratiâ: hic enim auctor deceptus apprehenſione quadam vulgari, quòd nihil poſſit expelli, niſi quando actu exiſtit, opinatus eſt, eodem inſtanti, quo iuſtus peccat mortaliter, ſimul eſſe & peccatum nouum, & gratiam antiquam.

vt Tridentino repugnans.

Quæ ſententia inprimis repugnat Tridentino, quod ſeſſ.5. cap.5. ait, in renatis nihil Deum odiſſe, quia nihil Deus odit in his qui verè conſepulti ſunt Christo: atqui in eo inſtanti, in quo eſt gratia, homo eſt renatus Deo; ergo ſi in eodem inſtanti ſimul ſit peccatum, Deus iam in eis renatis aliquid odio habebit.

vt toti Philoſophiæ.

Secundò ea ſententia repugnat toti Philoſophiæ; nam contraria, eo ipſo quod talia ſint, ac ſe inuicem expellant, non poſſunt eſſe vnquam ſimul, nec quidem per vnicum inſtans; nam ſi eo inſtanti ſimul cohærerent, poſſent & ſequentibus omnibus cohærere.

Rem expelli in hoc inſtanti eſt rē fuiſſe, & nunc primò nō eſſe.

Dixi hunc auctorem deceptum vulgari apprehenſione, quia, philoſophicè loquendo, rem expelli hoc inſtanti nihil eſt aliud quàm rem anteà fuiſſe, & nunc primò non eſſe, ob alterius ingreſſum; quando verò dicitur prius naturâ eſſe peccatum quàm expulſionem gratiæ, non debet propterea inferri, Ergo in eo priori ante expulſionem adhuc eſt ibi gratia; in hoc enim ſenſu numquam poſſet expelli; quia ſemper prior eſt noua forma expellens quàm expulſio antiquæ, in quocumque inſtanti hæc expellatur. Solùm ergo per hoc ſignificamus, in eo priori nec eſſe formam antiquam, nec eius carentiam, quia in eo priori præſcinditur ab vtroque, eo modo quo in priori naturæ, quando voluntas eſt indifferens ad amorem & carentiam illius, non intelligimus amorem, alioquin non eſſet voluntas indifferens ad carentiam illius; neque intelligimus carentiam, alioquin non eſſet voluntas indifferens ad amorem; ergo tunc datur præciſio ab vtroque.

Ratio, quia cauſa pro priori ſolùm concipitur cum neceſſarijs ex parte ſuâ ad operandum.

Ratio verò eſt, quia in eo priori ſolùm concipitur cauſa, & ea quæ ex parte illius ſe tenent ad operandum, cauſa autem amoris neque eſt ipſe amor, neque eius carentia; eodem omnino modo dicimus, formam antiquam & eius carentiam non eſſe cauſam introductionis nouæ, ſed potiùs nouæ introductionem eſſe cauſam expulſionis antiquæ; ac propterea in priori naturæ, quo nouam concipimus, nondum concipi expulſionem antiquæ, ſed neque intelligi durare ipſam antiquam; ſed ab vtroque præſcindimus. Hanc doctrinam fuſiùs tradidi in

Phyſica: debet autem hinc applicari, quia (vt dixi ſuprà) eſt generalis ad omnem corruptionem & generationem tam accidentalem quàm ſubſtantialem. Iam addo contra eumdem Lorcam, minùs conſequenter ipſum ſuam doctrinam applicuiſſe ad expulſionem gratiæ per peccatum: etenim, ſi vera eſſet, deberet eodem modo locum habere in remiſſione peccati habitualis per gratiam; nam etiam tunc gratiæ infuſio eſt prior naturâ remiſſione peccati, quia etiam eſt cauſa formalis illius; ergo deberent etiam ſimul tunc cohærere. Sed ſatis de doctrina Lorcæ.

Lorca non cōſequenter loquitur.

SECTIO III.

Magis declaratur præcedens doctrina; & illuſtratur excellentia gratiæ habitualis.

15. *Coninck refutat Suariū fusè.*

HAnc ſectionē inſtituo propter P. Coninck, qui diſp. 22. de charitate à n. 84. ad 162. fuſiſſimè rem hanc tractans, & ſuppreſſo nomine, ad longum refutans Patrem Suarium multa dicit quæ debent reiici; multa item quæ explicatione indigent, vt veritas ſectione & diſputatione præcedenti ſtatuta & excellentia gratiæ penitus cognoſcantur; etiamſi videamur aliquā tangere, quæ ea diſputatione præcedenti ſunt breuiùs inſinuata.

SVBSECTIO I.

Proponitur eius ſententia.

Eius doctrina eſt, naturaliter gratiam peccatum nō excludere. Eius probatio Prima.

IGitur totus eſt, vt oſtendat, nullam eſſe repugnantiam, etiam naturaliter loquendo, in eo quòd gratia & peccatum ſint ſimul. Pro quo fusè probat, amicitiam inter Deum & hominem non conſiſtere formaliter in ipsâ gratiâ iuſtificante; nam licet per illam efficiamur obiectum congruū amoris diuini, gratia tamen nō eſt formaliter ipſe actus amoris: in quo ſolo formaliter cōſiſtit amicitia. Circa quod etiā addit, Deum non teneri naturaliter amare hominem exiſtentem in gratia; ſi enim teneretur, eo ipſo nō poſſet Deus talem hominē deſtruere, quia neceſſariò ei vellet benè; ergo vellet eius conſeruationem. Reiicit autem ibi varias ſolutiones, quæ huic argumento adhiberi poſſunt. Vlteriùs idem probat, quia Deus non eſt neceſſitatus ad quidquam amandum, ſe excepto, ergo. Tertiò, quia nulla eſt ratio, cur dicamus, Deum teneri nos adoptare in filios, quantumuis habeamus gratiam habitualem: vnde enim tali qualitati ea vis poteſt prouenire? Cōfirmat, quia nulla qualitas datur, quæ naturâ ſuâ poſſit efficere filium adoptiuum Regis terreni; ergo multò minùs poterit reſpectu Dei, qui multò minùs cogitur ad amandas creaturas quàm homines, & multò magis diſtat ab hominibus quàm Rex terrenus à plebeis.

Secunda.

Tertia,

Docet Secundò neq; naturaliter exigere gratiā vt expellatur peccatū. Supponit malè, peccatum eſſe infinita malitia.

Hinc docet Secundò, neque naturaliter exigere eam gratiam vt expellatur peccatum; Primò, quia nullum eſt fundamentum concedendi tantam vim ei qualitati: id probat ſolutione argumentorum. Secundò, quòd peccatum eſt infinitæ malitiæ (vt ipſe aliunde ſupponit) ergo qualitas illa finita non poteſt ex naturâ ſuâ expellere peccatum. Tertiò, quia peccatum actuale non expellit naturâ ſuâ gratiam, ergo neque habituale eam expellit, cùm non ſit peius quàm actuale. Quartò, quia nequit oſtendi in quo conſiſtat ea repugnantia. Verùm hoc argumentum relabitur planè in Secundum. Refutat ibi varias ſolutiones, quæ adhiberi poſſunt, deſumptas ex conſtitutiuo peccati habitualis, probans illud non conſiſtere in priuatione gratiæ. Quintum etiam alio loco addit, quodque nos ſect. præcedenti ſoluimus, deſumptum ex libertate iuſti ad peccandum, quæ non videtur cohærere cum ea repugnantia gratiæ cum peccato.

Hinc Tertiò docet gratiam habere quidem aliquam oppoſitionem cum peccato, ſicut dignitas Epiſcopalis habet aliquam repugnātiam cum ſcurrilibus moribus; non tamen proptereà repugnat cum illâ naturaliter; ita in gratia & peccato; putat autem n. 155. à P. Suarez fortè non maiorem conceſſam eſſe inter ea duo repugnantiam, & verò nec poſſe concedi, quia ipſe P. Suarez ſæpè docet, remiſſionem peccati eſſe nouum fauorem diſtinctum ab infuſione gratiæ: id quod ait non eſſe verum, ſi natura ſua gratia expelleret peccatum. 16.

Docet Tertiò, gratiā opponi peccato ſicut dignitas Epiſcopalis moribus ſcurrilibus.

Docet Quartò, gratiam realiter non diſtingui à charitate, nec diuinitus ab eâ ſeparari poſſe.

A nu. verò 116. proponens ſententiam Suarez videtur docere Quartò, non ſolùm gratiam de facto eſſe idem realiter cum habitu charitatis, ſed nec diuinitus poſſe ab ea diſtingui, quia non eſt poſſibilis vlla qualitas creata, quæ ſit per modum eſſentiæ in ordine ſupernaturali, & à qua per modum paſſionum procedant habitus ſupernaturales: etenim eſſentiæ, ſi à paſſionibus diſtinguantur, eas recipiunt, & per illas operantur; at gratia neque recipit in ſe habitus ſupernaturales, neque amat aut noſcit per illos; ergo non poteſt eſſe per modum eſſentiæ reſpectu illorum; ergo non relinquitur quid efficiat gratia in ſubiecto, niſi dare illi vim producendi amorem Dei; ergo non diſtinguitur nec poteſt diſtingui ab habitu charitatis. Pro quo etiam perſuadendo probat eſſentiam diuinam formaliter in intellectione & volitione conſiſtere; neque ſe habere vllo modo etiam ſecundùm conceptum præciſiſſimum per modum radicis vel principij intellectionis & volitionis. Hinc infert nullam qualitatem poſſe concedi, quæ nos eleuet ad participationem naturæ diuinæ, vt hæc diſtinguitur ab intellectu & voluntate; quia nulla talis eſt natura.

Putat eſſentiā Dei conſiſtere formaliter in intellectione & volitione,

Docet Quintò, repugnare eodē influxu duo cōtraria in ſubiecto conſeruari.

Prætereà à num. 123. docet Quintò repugnare, vt diuinitus in ſubiecto conſeruentur eodem influxu duo contraria, v. g. calor & frigus; cenſet enim debere Deum tunc potentiùs & fortiùs influere: id quod probat valdè operosè, quia ſi non eſſet neceſſarius fortior influxus, ſequeretur, ea contraria non ſe vllo modo expellere naturaliter; quia ea naturaliter conſeruantur, quæ conſeruantur actione ſeu influxu naturali. Reiicit autem ſolutiones eorum qui dicunt, frigus non exigere in eo caſu talem concurſum: Si enim, inquit, ille influxus eſt naturalis, cur non exigetur à frigore? Confirmat: Nullus influxus poteſt iudicari magis debitus quàm is, qui vel numero vel ſpecie eſt ſummè neceſſarius, vt exiſtat frigus in rerum natura; atqui talem ponimus hunc eſſe, ergo erit naturaliter debitus. Quòd ſi reſpondeatur cum aliis; calorem exigere ne frigus conſeruetur; reiicit hanc ſecundam ſolutionem, quia frigus non curat quid exigat calor: neque enim ob exigentiam caloris deſinit eſſe aliquid connaturale frigori. Demus, inquit, magnum corpus aliquod frigidum admoueri exiguo igni vtcumque remoto, 17.

Confirmat:

remoto, numquid non conſeruabitur illud frigus connaturaliter in eo corpore, quantumuis calor ab eo igne introducendus petat expelli frigus? Secundò idem probat, quia ſequeretur, nullum corpus frigidum (idem de aliis ſuo modo dicit) ea natura rei habere maiorem aut minorem vim reſiſtēdi corpori calefactiuo, quàm hoc habeat vim illud calefaciēdi; item, quòd vnum ſuperet aliud, ex ſola Dei voluntate prouenire: quod eſt falſum. Tertiò argumētatur: Nam ſi in cacabum vacuum vehementer calidum & ad ignem adhuc applicatum infundatur repentè frigidiſſima aqua, ſtatim frigeſiet cacabus: & tamē manet eadem vis ignis æquè applicata & æquè ex ſe influens; ergo calor deperditus indigebat maiori influxu, vt conſeruaretur, alioquin non fuiſſet deſtructus: nec poteſt recurri ad hoc, quòd Deus ſuum concurſū neget igni: quid enim eſſet incommodi, eò quòd duo hęc ſimul conſeruarentur, vt propterea Deus debeat eſſe ſolicitus de ſubtrahendo ſuo concurſu? Vnum vel alterum addit argumentum, quæ relabuntur in præcedentia. Ergo hinc infert, minùs benè à P. Suario doceri, poſſe diuinitus peccatum & gratiam eſſe ſimul, non tamen naturaliter; quia ſi ſemel dicantur eſſe ea duo contraria, profectò maiori indigebunt influxu vt ſimul conſeruentur quàm vt ſeorſim ſeu ſolitariè; Deus autem non poteſt influxum ſupernaturalem & fortiorem adhibere pro peccati conſeruatione, ergo.

Idem probat Secundò.

Ex his infert, malè doceri à Suarez, peccatū & gratiam poſſe ſimul diuinitus & nō naturaliter eſſe.

18. Sextò ait, hominem non eſſe magis capacem vllius beatitudinis naturalis quàm ſupernaturalis; nam ſi loquamur de capacitate paſſiuâ, eam etiā habet homo reſpectu beatitudinis ſupernaturalis; ſi verò de capacitate actiua ſermo ſit, ſolis naturæ viribus ſine Dei reuelatione valdè exiguam, obſcuram & imperfectam de Deo cognitionem poteſt homo acquirere: deinde ſine graui difficultate & ſpeciali Dei auxilio non poſſunt vitari omnia mortalia: denique homo eſt variis morbis ſubiectus: quæ omnia beatitudinem naturalem excludunt.

Docet Sextò, hominē æqualiter naturalis & ſupernaturalis beatitudinis capacem eſſe.

Hinc infert tria; Primum, naturaliter non poſſe nos vllam veram beatitudinē acquirere; pro quo citat D. Thom. 1.2.q.2. Secundum, nec poſſe nos habere vllum ius ad talē beatitudinem: Tertium, multò minùs nos habere ius ad ſupernaturalem beatitudinem, eò quòd gratia conſtituat nos filios Dei, ſed id prouenire ex promiſſione diuinâ, etiamſi gratia poſſit dici remotè naturâ ſuâ conſtituere nos amicos & filios Dei; quatenus nos reddit proximè aptos & aliquo modo dignos, qui in amicos & filios Dei adoptemur: putatque rurſus à P. Suarez nihil amplius traditum, cùm admittat ſaltem diuinitus poſſe eſſe gratiam ſine eâ adoptione, non ſolùm quia cum gratia cohærere poteſt diuinitus peccatum, ſed etiam, quia adhuc peccato remiſſo, & gratiâ infusâ; Deus poteſt ſuſpendere eam adoptionem: citátque illum lib. 7. de Gratiâ cap. 4. vbi hanc limitationem Suarez admittit.

Hinc tria infert.

Svbsectio II.

Reÿcitur prima pars de amicitiâ, & de exigentiâ amoris diuini.

19. Qvia multa, vt vidimus, congeſſit Coninck, oportet ad vitandam confuſionem & prolixitatem, per partes ea reiicere. Quod ergo Primò dicit, ipſam gratiam non conſtituere actu amicū, quia amicitia formaliter conſiſtit in mutuâ redamatione, multum habet de nomine, etenim ſi nomine *amicitiæ* ipſe non intelligat aliud quàm mutuam redamationem, nemo negare ei poterit, ſolam gratiam non eſſe amicitiam, & conſequenter neque ſolam conſtituere amicū, quia nemo inter Scholaſticos ita aberrauit, vt qualitatem illam gratiæ dixerit eſſe amorem noſtri ad Deum, & Dei ad nos: in hoc ergo ſenſu nulla eſt plane quæſtio: verùm autem vox hæc *amicitia* ſignificet pręcisè eum mutuum amorem, quæſtio eſt de ſolâ voce, in quâ fortè minùs benè loquitur P. Coninck; nam certum eſt infantes cum gratiâ baptiſmali eſſe & dici actu amicos Dei: quicumque item iuſtus, etiamſi per ſolam attritionem in Sacramento ſine vllo vero amore amicitiæ erga Deum iuſtificatus fuerit, eodē modo dicitur actu amicus Dei: omnes denique iuſti, etiam quando dormiunt, & nullum exercent actum amoris erga Deum, dicuntur, & ſunt veri amici Dei actu & de pręſenti: ergo Catholici per vocem illam *amicus* & *amicitia* non intelligunt, formaliter loquendo, ipſam actualem redamationem Dei, ſed formam illam, quæ eum amorem mutuum exigit.

Refutatur P. Coninck.

Catholici per vocē amicitia intelligūt formā amorē mutuū exigētē.

Fortè reſponderet Primò, Etiamſi iuſtus actu non amet Deum, Deum tamen ſemper actu amare amore amicitiæ iuſtum, ideóque ſemper dari eam amicitiam. Sed contrà Primò, quia hic auctor expreſſè n. 89. dicit, Etiāſi ego alterum amem amore amicitiæ, ſimque illius amicus, non tamen ideò alterum eſſe meum amicum, ſed poſſe eſſe meum inimicum; ergo licet dicatur Deus amicus omnium iuſtorum: quia ſemper illos amat; ille tamen iuſtus, qui numquam Deum amauit amore amicitiæ (vt omnes infantes, & qui ſolâ attritione iuſtificatus eſt) non poterit dici amicus Dei: id autem videtur eſſe contra omnium ſenſum; nam (vt paulò antè dixi) omnes iuſti vocantur propriè & rigoroſè amici Dei. Contrà Secundò, quia etiamſi per impoſſibile concederemus, Deum aliquando interrumpere ſuos actus; nihilominùs non inde fieret, iuſtos non eſſe amicos Dei, niſi ſolùm eo tempore, quo actu Deus haberet amorē circa illos. Vrgeo totam impugnationem; nam & in humanis & verè & propriè dicuntur duo eſſe amici, etiam quando actu ſe non amant, imò nec de ſe cogitant; vt quando dormiunt; eâ pręcisè ratione, quòd habeant habitualem propenſionē ad ſe amandum: vnde licet ordinariè definiatur in humanis amicitia per mutuum amorem, non tamen in ſolo eo amore conſiſtit, ſed multò magis in eâ propenſione ad amorem; magis autē id vrget in Deo; nam homines cùm frequenter ea purâ puta voluntate contrahant amicitiam, nullo ſpeciali dato obiecto, quod eam magis exigat erga hunc quàm erga alios, vbi talis amicitia non datur; potiori iure tunc tota eſſentia illius amicitię videtur in ſolo amore vtriuſq; conſiſtere. Non ſic in Deo contingit reſpectu ſupernaturalis amicitiæ; nam amorem illum amicitiæ non habet niſi data ex parte hominis ſupernaturali ea pulchritudine, quæ hominem reddit dignum tali amore; ideóque ibi potiori iure poteſt fundamentum illud etiam ante ipſum actualem amorem dici conſtituere formaliter amicos Dei. Et in hoc ſenſu planè videntur loqui omnes, dum iuſtos & ſanctos vocant eo ipſo amicos Dei non ob actualem amorem, ſed ob fundamentum illius. Et ſatis de hoc puncto, quod ad quæſtionem de voce pure ſpectat, vt dixi.

Replica pro P. Coninck. Refutatur Primò.

Secundò.

Homo non ſit amicus Dei ſine forma illū tali amore dignum reddente.

20. *Lis de re.*

Iam ad punctum ipſum de re, ſeu ad eiuſdem illationem, quòd ſcil. Deus non teneatur naturaliter talem hominem amare, ideóq; amicitia illa (quam ſolam propriam vocat hic auctor) non ſit omnino debita gratiæ.

Cõcluſio Prima. Nobis non conſtat expreſsè connexio naturalis amoris Dei cum gratiâ. Concluſio Secunda. Talis connexio datur.

Dico Primò, non poſſe quidem id efficaciter omnino reiici, quia de gratiâ habituali non niſi ex reuelatione & dictis Patrum diſcurrimus; non habemus autem vllum teſtimonium quod ita expreſsè declaret eam naturalem connexionem amoris Dei cum qualitate gratiæ.

Nihilominùs Secundò Dico, longè conformius eſſe modo loquẽdi ſacræ Scripturæ, Patrum & Scholaſticorum, ſi eam connexionem aſſeramus: per hoc enim magis recedimus à phraſi hæreticorum, quòd ſanctificatio & amicitia Dei erga nos ſit per extrinſecum fauorem; & aliunde nihil eſt quod vllo modo in contrarium vrgere nos poſſit, ergo.

Retorquetur argumentum Coninck. Poſſibilis eſt qualitas exigens naturaliter cõplacentiam Dei amicabilẽ.

Vnde ſic retorqueo argumentum Coninck: Poteſt dari vna qualitas, quæ eam cõplacentiam amicabilem Dei exigat naturaliter, quia nec leuis eſt in tali exigentiâ repugnantia; numquam enim ſuis argumentis oſtendit hic auctor duo contradictoria, quę ex eâ poſſent ſequi; ſuppoſitâ autem tali poſſibilitate, habemus ſufficiens argumẽtum ad dicendum talem eſſe gratiam, ergo.

Oſtẽditur argumentum Coninck nullum eſſe.

Iam oſtendendum argumenta Coninck nulla eſſe. Primum, quòd alioquin non poſſet Deus talem hominem deſtruere, ſoluetur ex dicendis circa Secundum; illud autem tetigi ſuprà diſputatione præcedẽti ſect. 2 & ſolui dupliciter: Primò, pro libertate Dei ſufficere ſi ipſe diuinitus poſſit gratiam non amare, licet naturaliter ad id teneatur; quo valdè differt à neceſſitate ad ſe amandũ, cui nec diuinitus poteſt reſiſtere. Nec nouum eſt

Deus etſi naturaliter teneatur amare gratiã, poteſt tamẽ diuinitus nõ amare.

dicere, Deum ex aliquâ ſuppoſitione teneri naturaliter aliquid aliud efficere; vt patet in innumeris aliis materiis; etenim producto ſemel Angelo, animâ rationali, cælis, &c. tenetur naturaliter ea in perpetuum conſeruare; cum quo tamen ſtat dominium perfectum, vt diuinitus ea deſtruere poſſit: idem eſt ad omnia alia, quæ ſunt naturaliter connexa; in quibus ſuppoſitâ productione vnius, tenetur Deus velle alteram; idque à nemine iudicatur abſurdum: ergo idem dici poteſt in ordine ad amandam eam qualitatem gratiæ. Et hæc ratio ſaltem oſtendit, ob argumentum huius auctoris, non dicere duo contradictoria qualitatem talem.

21. *Secunda ſolutio, eaque melior. Duo genera ſunt actuũ diuinorum efficaces, & cõplacẽtia in creaturis.*

Secunda pro me melior ſolutio eſt, quã etiam eâ diſputatione præcedenti ſect. 2. tetigi, & hîc magis eſt declaranda, duo eſſe genera actuum diuinorum; quoſdã efficaces ſeu productiuos creaturarum; & ad hos admitto Deum non teneri, quia ad verum eius dominium in creaturas neceſſum eſt, eum non cogi ad eas producendas: alios verò eſſe per modum cõplacentiæ & delectationis in creaturis; & ad hos actus docui ſuo loco, vt longè probabilius, Deum eſſe neceſſitatũ etiam diuinitus, id quod ego probaui è cõtrario ex peccato: nam longè meliùs illi philoſophantur qui dicunt Deum nec diuinitus poſſe non habere odio abominationis peccatum: dixique ad infinitam

Neceſſariò Deus ſibi cõplacet in honeſtate, ſicut diſplicet in turpitudine.

ſanctitatem pertinere, neceſſariò complacere in honeſtate, & diſplicere in turpitudine: nam libertas, vt malum morale non diſpliceat, potiùs eſt imperfectio quàm perfectio, quia magis accedit ad libertatem ad amandum peccatum; quæ haud dubiè in ſe eſt imperfectio; ergo cùm amicitia illa ſupernaturalis in homine iuſto, ratione gratiæ, non ſit per modum actus efficacis productiui nouæ alicuius creaturæ, ſed pura complacentia in homine ob gratiæ pulcbritudinem, vt in ſe honeſtam, longè meliùs diſcurremus, ſi dicerimus Deum non ſolùm naturaliter, ſed etiam diuinitus non poſſe eam complacentiam cohibere.

Deus non poteſt diuinitus complacentiã in gratiã coercere.

22. *Recentiorum aliquorũ obiectio ſoluitur.*

Fortaſſe contra hãc doctrinam obiicies adhuc cum quibuſdam recentioribus, ad perfectionem diuinam pertinere non ſolùm habere dominium in creaturas, ſed etiam in ſuos proprios actus. Reſpondeo tamen facilè negando ſubſumptum: etenim cùm actus diuini ſint in ſe infinitæ perfectionis, profectò maior perfectio videtur, ſi dicamus, Deum non habere dominium in illos, niſi quatenus inde reſultat aliquod dominium Dei in creaturas; cùm autem, vt oſtendimus, maneat integrum dominium in gratiam & peccatum, licet dicamus, Deum neceſſariò diſplicere in illo, & è contrario complacere neceſſariò in gratiâ, connaturaliuſque ſit infinitæ ſanctitati diſplicere in malo, & complacere in bono honeſto, probabilius ſanè videtur, eos actus omnino eſſe in Deo neceſſarios: ſed de hoc fuſiùs r. Tũm. Hinc facilè oſtenditur, primum argumentum nullum eſſe; nam amor ille, ad quem dicimus Deum teneri, non eſt amor productiuus aut conſeruatiuus creaturæ, etiamſi frequenter inde aliquis ſimilis actus oriatur: amor ergo ille ſolùm eſt complacentia ſupernaturalis in homine vt informato gratia, quamdiu in ea manet; ſicut complacentia, quam habeo in homine ob pulchritudinem, virtutem, ſcientiam, &c. quamdiu in illo talia bona agnoſco, de quo paulò inferiùs fuſiùs.

Svbsectio III.

Diſcutitur quadam euaſio eius auctoris; & ſatisfit reliquis argumentis contra noſtram doctrinam.

23. *Auctor his reſpondet inſtantia ex vnione hypoſtaticã deſumpta.*

Notandum hîc obiter cenſui circa doctrinam eius auctoris, dum reſpondet ad inſtantiam ex vnione hypoſtatica, quæ reddit humanitatem Chriſti amabilem neceſſariò à Deo, etiamſi ſecũdùm ſe ea humanitas non ametur neceſſariò; ait enim Primò amorem amicitiæ nõ ferri directè & immediatè niſi ad perſonam, ideò habentẽ charitatem non deberi comparari cum humanitate Chriſti, quia hæc non eſt perſona, ſed cum perſona Verbi, quam Deus neceſſariò amat. Vnde vlteriùs infert. Sicut Deus neceſſariò amat perſonalitatem, ob quam humanitas redditur ſancta, ita ſaltem ipſam gratiam habitualem, quâ reddimur ſancti, amaturum neceſſariò, ita vt non poſſet illam velle deſtruere, ſi vera eſſet noſtra ſententia, quòd talis gratia exigat naturaliter amicitiam Dei.

Tota hæc doctrina diſplicet, quia multum habet de voce & parũ de veritate.

Tota hæc doctrina videtur & vocibus confuſa, & minus ad veritatem accedens; etenim (quidquid ſit de ea denominatione, an humanitas ſit dicenda amica, nec ne Dei, & id quod ad vocem pertinet) certum eſt de re ipſa, Deum non ſolùm directè amare perſonalitatem Verbi, ſed etiam ipſam humanitatem ea perſonalitate exornatam, & in illa complacere; ſicut non ſolùm amat gratiam, ſed multò magis, in huius auctoris ſententia, hominem, quia homo eſt perſona; ergo etiam Deus iam nec diuinitus poterit eam humanitatẽ Chriſti annihilare, vt argumentabatur Coninck.

Patet

Patet conſequentia, quia ea impoſſibilitas annihilandi non oritur ex denominatione amici, ſed ex eo, quòd Deus complaceat ſibi in humanitate, & ei velit benè: hoc autem negari nequit, quidquid ſit de voce amici, ergo.

Diſplicet Secundò: anima enim ſancti Petri etſi non ſit perſona, eſt tamen obiectũ amicitiæ diuinæ.

Secundò diſplicet ea doctrina, quia anima ſancti Petri in cælo non eſt perſona, & tamẽ verè & propriè eam Deus amat amore amicitiæ, nõ minus quam dum ea erat in corpore, & cõſtituebat perſonam: imò, quidquid ſit de denominatione, certum videtur, amorem amicitiæ diuinę propriè & in rigore ſolùm terminari ad animam, etiam quando hæc eſt vnita corpori; nam corpus non informatur gratiâ, nec redditur per illam amabile eo amore: & verò id ipſum locum habet in ipſâ ſubſiſtentiâ; nam hæc (vt multi volunt) nihil eſt præter ipſas partes ſimul ſumptas, vnde nihil eſt ibi quod terminet ſpecialiter illũ amorem: deinde, in aliorum ſententiâ, ea ſubſiſtentia eſt pro toto compoſito vna, & quidem materialis, ideóque nec capax eius ſpecialis amoris Dei in gratiâ fundati.

Non placet Tertiò, quòd dicat nõ poſſe Deũ deſtruere gratiam, ſicut nõ poteſt perſonalitatem Verbi.

Tertiò diſplicet, quòd inde inferat, Deum ſaltẽ ipſam gratiam habitualem conſeruaturum neceſſariò, ſicut non poteſt deſtruere perſonalitatẽ Verbi: etenim iam diximus, etiamſi Deus complaceat ſibi in gratiâ neceſſariò, non ideò teneri eam conſeruare; quia ſi conſeruatio eſſet neceſſaria, eſſet etiam contra dominium Dei in creaturas; at complacentia illa neceſſaria non eſt vllo modo contra Dei perfectionem, imò valdè illi conformis, vt deductum eſt paulò antè.

24.
Obiectio. Reſpondetur.

Vrgebis: Amare amore amicitiæ eſt velle alicui benè, ergo repugnat, vt ſimul cum eo amore ſtet voluntas eamdẽ rem deſtruendi. Reſpondeo, ſi res benè ponderetur, hanc obiectionem totam quantam eſſe contra eius auctorem. ſiue enim ob exigentiam gratiæ, ſiue ex ſua libertate, certum eſt Deum amare iuſtos amore amicitiæ, & velle illis benè propter ipſos: quo ſolo differt amor ille ab amore concupiſcentiæ; & tamen non obſtante toto eo amore, poteſt Deus permittere iuſtum pro inſtanti ſequenti cadere in malum grauiſſimum, nempe in peccatum; ergo amor ille non infert eam neceſſitatem conſeruandi rem amatam.

Replica.

Video te reſponſurum, hanc neceſſitatem non inde à re inferri, ſed ex eo, quòd Deus teneatur eã gratiam amare; nam ſi amor eſt liber, poteſt procul dubio ab eo ceſſare, & tunc velle deſtruere gratiam. Sed contrà manifeſtè; nam quòd amor ille neceſſariò debeatur gratiæ, probat proximè, exiſtente gratiâ ſeu pro inſtãti quo exiſtit, deberi talem amorem; at pro inſtanti ſequenti deberi nullo modo probatur: vnde nihil penitus infertur de eâ neceſſitate conſeruandi gratiam in ſecundo inſtanti magis in meâ ſententiâ quàm in tuâ: vel enim amor ille, quo Deus incipit amare gratiam in me nunc primò productam, ſiue ille ſit debitus gratiæ, vt ego volo, ſiue indebitus, vt tu vis; vel, inquam, ille dicit, *Volo benè gratiæ etiam in futurum*, vel ſolùm dicit, *Volo illi benè pro hoc inſtanti*; & poſteà in ſecundo inſtanti eſt alius amor ratione noſtrâ diſtinctus qui dicit, *Volo illi gratiæ benè pro ſecundo inſtanti*; & ſic de tertio, quarto, &c. ſi primùm dicatur, profectò cùm ille amor reſpiciat tempus omne futurum, iam Deus, ſuppoſito quòd pro primo inſtanti gratiam amauit, non poterit non amare in omne tempus futurum; & conſequenter tam non poterit ab eo amore ceſſare pro ſequentibus inſtantibus, quàm

Refutatur. Amor amicitiæ debetur gratiæ pro inſtanti exiſtẽtiæ illius, non pro ſequenti.

ſi neceſſariò ſecutus fuiſſet amor ille ex gratiâ: conſtat autem, etſi Deus Iudam amauerit aliquando amore amicitiæ, non tamen ideò fuiſſe obligatum ad illum ſemper amandum: ergo ea difficultas communis eſt vtrique parti. Quòd ſi propterea dicatur ſecundum, ſcil. illum amorem ſolùm reſpicere inſtans, in quo iam gratia ſupponitur exiſtere (vt verè debet dici) profectò inde non inferetur vllo modo quidquam de neceſſitate pro ſecundo inſtanti, quantumuis amor ille pro primo fuerit neceſſariò debitus ex ſuppoſitione exiſtentiæ gratiæ in eodem. Vt verò id perfectiùs intelligas, aduerte, duas volitiones in 25.
Deo debere admitti circa gratiam in omni ſententiâ; vnam, quâ vult eam producere, de quâ non eſt ſermo in præſenti, quia omnes admittimus hanc non eſſe neceſſariam in Deo: altera ergo eſt voluntas complacentiæ erga eam gratiam iam exiſtentem, & de hac diſputamus, verùm neceſſariò ſequatur in Deo ſuppoſita gratiæ exiſtentia: Coninck negat, nos affirmamus; at nos in ipſa affirmatione dicimus, eam complacentiam ſolùm eſſe in gratiam ex ſuppoſitione, quòd iam exiſtit, ſeu pro tempore quo exiſtit; pro illo enim Deus vult illi benè; & ſub recta ratione illius.

Duæ volitiones in Deo circa gratiã. vna eaq; libera, terminata ad ipſius productionẽ: altera cõplacentia, eaque neceſſaria ad eam iam exiſtentem.

Hinc oſtendo manifeſtè, Deum non magis in noſtra ſententia teneri ad conſeruandam gratiam quàm in ſententia Coninck; nam amor ille, quem dicimus eſſe neceſſarium, non eſt niſi poſter or ad exiſtentiam gratiæ, & ſolùm pro inſtanti quo iam hæc videtur exiſtens; ergo non magis neceſſitat ad productionem vel conſeruationem gratiæ quàm ſi liber eſſet. Patet euidenter conſequentia, quia in rem iam exiſtentem, & pro tempore quo exiſtit, velle illi bonum, non magis illam facit exiſtere in futurum, quàm ſi non amaretur ei tale bonum, vel quàm ſi amaretur liberè; vt ex terminis conſtat; ergo cùm omnes debeamus dicere, amorem amicitiæ Dei in gratiam, ſiue liber ſit, ſiue neceſſarius, ſolùm reſpicere inſtans, in quo iam ſupponitur eadem gratia exiſtens per priorem volitionem Dei eius gratiæ productiuam, profectò nõ poteſt nec quidem apparenter vllo modo ſpecialiter contra nos inferri, Deum non poſſe in ſecundo inſtanti eam gratiam deſtruere, quàm ex aduerſa ſententia.

Non magis tenetur Deus in noſtrâ quàm in Coninck ſententia gratiam conſeruare.

Amor amicitiæ ſolùm reſpicit inſtans, in quo ſupponitur gratia exiſtere.

Quod autem auctor hic premere videtur, ſcil. amorem amicitiæ non eſſe, vtcumque velle ali- 26.
cui benè (nam etiam qui dat equo pabulum vult ei benè, & non amat eum vt amicum) ſed requiri, vt ex amore beneuolentiæ velit ei abſolutè benè eſſe; vnde infert hic auctor, Ergo non poteſt eum velle deſtruere: hoc, inquam, non eſt ad rem; Primò, quia etiam vrget ipſum auctorem admittentem talem amorem de facto erga hominem iuſtum, cùm tamen nõ ideò cogatur Deus conſeruare eumdem iuſtum; iam autem oſtendi, quòd amor ille ſequatur liberè vel neceſſariò ex ſuppoſitione exiſtentiæ gratiæ, non iuuare hunc auctorem. Secundò, quia τὸ *abſolutè velle benè* ſi denotet, velle eum conſeruare, etiam conuenit amori erga equum, quem haud dubiè vellem ſemper benè habere; ſi autem denotet amorem amicitiæ, debere ſiſtere in ipſa perſona amata, & in hoc differre à concupiſcentia, veriſſimum dicis; at inde nihil penitus infertur, quòd propterea debeat neceſſariò velle eum conſeruare in futurum, ſed ſufficit, ſi pro eo inſtanti complaceat, & velit ei hoc modo benè, *Quamdiu in gratiâ fueris amo te, & volo tibi benè ex complacentiâ in te; per hoc tamen non cogor te in gratiâ ſeruare*,

Preſſio huius auctoris: non eſt ad rẽ, cùm ipſum etiã vrgeat.

ergo licet hic amor omnino neceſſariò ſequatur in Deo data gratiâ, nihil penitus infert de neceſſariâ illius conſtuatione: quid clarius in hoc puncto ad oſtendendum eius argumenti, quod ita dilatat hic auctor, imbecillitatem? In

27. *Tertiũ argumentũ huius auctoris dicit adoptionẽ nõ eſſe gratiæ cõnaturalem.*

Tertio argumento adducit filiationem adoptiuam, quam dicit non poſſe eſſe qualitati gratiæ connaturalem: poſſet fortè id illi nunc permitti, quia non agimus iam de filiatione, quæ deſumitur in ordine ad viſionem beatam, ſed de iure ad diuinam complacentiã, poteſt enim etiam inter homines concipi aliquod bonum tale ex parte alterius, quod me rapiat neceſſariò in complacentiã ſui, non tamen ideò me obliget vt adoptem illum in filium; ergo ea inſtantia nullam habet vim. Secundò tamen reſpondeo, Cùm inter homines adoptare habeat annexam voluntatem dandi illi mea bona, mirum non eſſe, ſi inter homines nulla datur qualitas petens neceſſariò eam adoptionem; quandoquidem nulla eſt qualitas, quæ naturâ ſuâ habeat exigentiam meorum bonorum, prædij, pecuniæ, &c. at dari poſſe vnam qualitatem phyſicam, quæ habeat exigentiam viſionis beatæ, nullatenus repugnat: & verò id habet, in omnium ſententiâ, lumen gloriæ; cur ergo non poterimus idem tribuere gratiæ ſanctificatiuæ atqui eo ipſo cenſemus eam exigere adoptionem, quia adoptio in Deo non eſt niſi eleuatio perſonæ creatæ ad viſionem Dei: quæ ergo hîc repugnantia inueniri poteſt? & quid ad intentum noſtrum bona creata? Nam cùm ex ſolâ alterius volitione aut denominatione quadam morali ſunt mea potiùs quàm Antonij, meritò nulla qualitas phyſica poteſt naturaliter exigere illa mea bona, potiùs quàm alia quæ ſunt Antonij, ideóque nec magis petet adoptari à me quàm ab Antonio. Et ſatis de hoc puncto.

Diſparitas inter adoptionẽ humanam & diuinam.

Adoptio in Deo eſt eleuatio perſonæ creatæ ad viſionẽ Dei.

SVBSECTIO IV.

Diſcutiuntur tres ſequentes partes eius doctrinæ.

28. *Refutatur Secũda pars, qua dicit gratiam non potere naturaliter peccatum expellere. Noſtra doctrina magis conformis eſt Tridẽtino & difformis hæreticis.*

SEcunda eius auctoris pars, quòd gratia non petat naturaliter expellere peccatum, non minùs mihi diſplicet; & verò eam eſſe contra communem ferè ſenſum Theologorum patet, quia multi valdè ſunt, qui nec diuinitus quidem ea duo cohærere poſſe cenſent; alij verò ſupponunt ſaltem naturaliter repugnare inter ſe: præterea adſtruere eam repugnantiam longè magis accedit ad Tridentinum: magis item ab hæreticis elongamur, dum formam intrinſecam ſanctificantem ponimus, quæ non minùs petat expelli peccatum, quàm calor petit expelli frigus; ideóque dicatur propriè intrinſecè mundare, ſicut calor dicitur intrinſecè tollere frigus: licet autem efficax aliqua ratio non poſſit pro hac noſtrâ ſententiâ adduci, quia (vt ſæpè dixi) gratiam non niſi ex fide noſcimus, ideóque difficulter valdè à ratione naturali quidquam de illâ ſolidè poſſumus inferre; nihilominùs cùm etiam è contrario nullum planè ſit argumentum, quo vel leuiter labefactetur ea naturalis repugnantia gratiæ cum peccato (vt ſtatim oſtendam) profectò in eam communiorem, &, vt dixi, magis conformem Tridentino ſententiam pedibus manibuſque ire debemus: Vide quæ præcedenti ſectione diximus.

Argumenta Coninck ſoluuntur. Primum.

Iam ergo argumenta ſpecialia à Coninck allata ſoluenda ſunt. Primum, quòd nullum ſit fundamentum ad eam vim concedendam gratiæ, ſolutum eſt; diximus enim fundamentum eſſe auctoritatem communem, & quòd à Tridentino ſatis inſinuetur, maximè cùm neque è contrario vllum ſit argumentum ad eam negandam. Ad

Secundum.

Secundum, quòd peccatum ſit infinitæ malitiæ, gratia verò finitæ bonitatis facilè reſpondeo Primò negando ſuppoſitum; tertio enim Tomo oſtendi, peccatum eſſe finitæ malitiæ; ne verò hanc doctrinam de oppoſitione naturali gratiæ ac peccati faciamus dependentem ab eâ opinione de finita malitia (cùm, quidquid de infinitate ſit, ſaltem peccatum in altiori exiſtat ordine) reſpondeo meliùs Secundò, vt duæ formæ ſeſe expellant naturaliter è ſubiecto, non requiri vt ſint inter ſe æquales; nam frigus, ſiue ſit ignobilius calore, illum expellit, & ſiue ſit nobilius calore, ab hoc tamen expellitur: & imperfectiſſima forma terræ expellit naturaliter ex eodem ſubiecto animam nobiliſſimam: vnde etiamſi ſit peccatum infinitum malum, gratia verò finitum bonum, poſſunt habere inter ſe repugnantiam naturalem.

Vt duæ formæ ſe expellant, non eſt neceſſe vt ſint inter ſe æquales.

29. Oſtendo id vlteriùs manifeſtè; nam peccatum veniale non eſt infinitæ malitiæ; vel certè alia vtar inſtantia; & ſicut do ego pro hac quæſtione Patri Coninck, peccatum eſſe infinitum, ita etiam debet ipſe fateri, licet grauitas peccati eſſet finita, nihilominùs tamen non ideò ſequi, poſſe Deum naturaliter peccare: nec enim audebit dicere, impeccabilitatem Dei eſſe dependentem ab eo quòd peccatum ſit infinitæ malitiæ, maximè cùm in veniali, vt ſuppoſui, ea infinitas non inueniatur, Deo autem non ſolùm mortale, ſed omne etiam veniale repugnet. Hinc argumentor: Peccatum finitæ malitiæ dicit repugnantiam cum bonitate ſimpliciter infinita Dei in eodem ſubiecto; multò ergo meliùs poterit gratia finitæ bonitatis dicere repugnantiam cum offenſa peccati, quæ habet ſolùm infinitatem ſecundùm quid. Reſpondebis, inſtantiam non eſſe ad rem, quia optimè poteſt infinita ſanctitas expellere malum finitum; at gratia finita non poteſt expellere peccatum infinitum. Sed contrà euidenter, quia ſaltem oſtendi manifeſtè vnam rem finitam poſſe repugnare cum infinita oppoſita in eodem ſubiecto; ita vt ea duo ſimul eſſe non poſſint nec diuinitus, ſiue hæc expellat illam, ſiue illa hanc: id quod iam pro meo intento per accidens eſt: vnde ex hoc capite benè poſſem etiam cum P. Vaſquez dicere, nec diuinitus poſſe cohærere in eodem ſubiecto peccatum & gratiam, quantumuis illud infinitum, hæc finita eſſet: vt verò vtar eius terminis *expellere*, ſaltem debebit mihi fateri, poſſe peccatum infinitè malum expellere gratiam vt ſecum repugnantem: quòd ſi id conceditur, habeo totum quantum meum intentum; & infero, Ergo eo ipſo quòd ponatur gratia, debebit exire peccatum, cùm ſupponas, hoc non poſſe cohærere cum gratia: ſi enim peccatum naturaliter expellit gratiam vt ſecum incompoſſibilem, neceſſum eſt vt è contrario gratia poſita impediat, ne duret peccatum; & conſequenter illud expellat; ſolumque inde infertur, agens, quod producit, ſeu quod ponit gratiam, habere vim ad deſtruendum peccatum: id quod libenter concedimus; nam Deus producens gratiam, haud dubiè poteſt remittere ſeu condonare illud peccatum, quantumuis infinitum illud ſit.

Argumentum contra Coninck.

Reſpondetur argumento.

Refutatur reſponſio euidenter.

30. *Notandum Primò.*

Pro maiori ergo argumenti ſolutione obſeruo, quando poſita gratiâ naturaliter expellitur

pecca

pro argumēti meliori ſolutione. Quādo expellitur peccatum per gratiam, non ideò eſt quòd gratia ſit æqualis pro illo ſatisfactio.

peccatum, non illud expelli, eò quòd gratia ſit æqualis ſatisfactio pro peccato; & hoc ſolùm probat ea ratio de inæqualitate gratiæ in ratione boni cum peccato in ratione mali; ſed aſſerimus expelli, quia ipſum peccatum, ob ſuam malitiam magnam, exigit naturaliter non eſſe in eodem ſubiecto cum pulchritudine gratiæ; vnde, eo ipſo quòd Deus ſe liberaliter determinat ad dandam ſubiecto gratiam, dicimus debere ſe etiam determinare (naturaliter loquendo) ad deſtruendum peccatum; quia ponit in ſubiecto eam formam, quam peccatum ob ſuam infinitam malitiam non admittentem vllam pulchritudinem horret naturaliter.

Notandū Secundò, male cogitare Coninck, gratiā, debiliorem nō poſſe expellere peccatum fortius.

Secundò obſeruo, Patrem Coninck videri imaginatum ſibi, quaſi ipſa gratia ſe intruderet in ſubiectum, & inde expelleret peccatum; id autem reputaſſe impoſſibile, quia res debilior non poteſt ſuperare fortiorem; vt homo debilior non poteſt è loco pellere fortiorem. Corrigenda ergo eſt eiuſmodi cogitatio; & conſiderandæ ſunt vires agentis quod gratiam producit: cùm ergo Deus producens gratiam habeat vim, quâ poſſit peccatum tollere, non ſunt in gratiâ aliæ vires neceſſariæ ad expellendū peccatum, quàm quod habeat conceptum contrarium cum peccato, ſeu (vt vtar terminis magis ad ſolutionem, quam impugno, accommodatis) vt peccatum exigat nō eſſe ſecum gratiam: vnde, eo ipſo quòd Deus ſe reſoluat gratiam producere, ſe reſoluit, vt dixi, ad non relinquendum peccatum, etiamſi adhuc non ſit pro illo ſufficienter ſatisfactum. Vides quam facilè explicetur ea repugnantia gratiæ, & peccati, etiamſi illa ſit multò in genere boni minor quàm peccatum malum in ſuo genere.

Facilè explicatur repugnātia gratia & peccati.

31.
Argumētum Coninck militat pro nobis contra ipſum.

Iam verò illud addiderim, quò magis P. Coninck exaggerat grauitatem peccati, eò ſanè magis fauere oppoſitioni illius cum gratiâ, vnde totum ipſius argumentum, potiùs eſt contra ipſum, & pro nobis, quàm contra nos: etenim (& miror eum ſe non reflexiſſe ſupra hoc commune principium) quò frigus v.g. magis eſt intenſum, eò magis repugnat calori, ita vt quartus v.g. caloris, qui non pugnat cum frigore vt quatuor, repugnet cum frigore vt quinque; & quò magis creſcit frigus, eò magis creſcit repugnantia cum eodem gradu ac etiam cum aliis minùs perfectis: id quod meliùs percipitur in eiuſdem ſententiâ de gradibus hæterogeneis; nam illi qui ſunt inter ſe æquales, quartus & quartus, non dicunt vllam repugnantiam inter ſe; perfectiſſimus autem expellitur ab imperfectiſſimo. Ratio à priori huius doctrinæ facilis eſt; nam quò plenius eſt (vt ſic dicam) hoſpitium vno contrario, eò minorem locum pro alio relinquit; quò autem contrarium eſt vel in perfectione, vel in multitudine graduum maius, eò magis totum ſubiectum replet; ergo minorem locum relinquit pro contrario: deinde, quò in vno contrario maior ponitur perfectio, neceſſariò augetur quaſi odium cum ſuo contrario, ergo & oppoſitio; ergo quò peccatum dicitur eſſe maius malum, eò magis horrebit in ſubiecto bonum oppoſitum, ergo eò magis repugnabit cum gratiâ. Si autem illud ex eo capite repugnat magis cum gratiâ, profectò & gratia magis cum illo, quia repugnantia neceſſariò eſt mutua ſaltem quoad incompoſſibilitatem in ſubiecto. Nam ſi peccatum non poteſt eſſe cum gratiâ, ſanè eo ipſo neque gratia cum peccato eſſe poterit; ideóq; quicumque vires habuerit vt producat gratiam, poterit expellere eo ipſo naturaliter peccatum. Vides hunc auctorem noſtram egiſſe cauſam, dum eam peccati grauitatem in infinitum extulit.

Ratio noſtra doctrinæ.

Qui poteſt producere gratiam, eo ipſo naturaliter expellere poteſt peccatum.

Hinc reſponſum eſt ad tertium argumentum illius deſumptum ex peccato actuali; dicimus enim eodem modo opponi illud naturaliter gratiæ quo habituale; quomodo autem inter rē phyſicam, qualis eſt gratia, & moralem, quale eſt peccatum, dari poſſit oppoſitio naturalis, oſtenſum eſt ſuperiùs: quæcumque verò hic auctor congerit circa conſtitutiuum peccati habitualis ſunt extra rem, quia in quacumque ſententia poteſt explicari ea contrarietas, ex eo quòd pulchritudini gratiæ repugnet deformitas peccati, in quocumque illud conſiſtat; & (vt immediatè dixi) melius erit pro hoc declarando ſi illa deformitas ſit infinita, quia eò magis horrebit omnem pulchritudinem. 32.

Ex his reſponſū eſt tertio argumento deſumpto ex actuali peccato.

Vltimum denique, quod non poſſit oſtendi, in quo conſiſtat ea oppoſitio, iam dixi ſuprà relabi in primum, ideò nouâ illud nō indiget ſolutione. Quod tertio loco docet, gratiam habere quidem aliquam repugnantiam moralem cum peccato, admittimus, quatenus affirmat repugnantiā; quatenus verò eam docet nō eſſe tantam, vt naturaliter repugnent ſimul peccatū & gratia, ſufficienter eſt ſuperiùs reiectus; quod autem ibi addit, à Patre Suario non poni maiorem inter ea duo repugnantiam, manifeſtè falſum eſt; Suarez enim ponit expreſsè ſæpè talem eam repugnantiam, quæ ſine miraculo vinci nequit.

Vltimū relabitur in primum.

Falſum eſt quòd Coninck imponit Suario.

Replicabis, Quomodo ergo Suarez docet, remiſſionem peccati eſſe nouum fauorem? Reſpondeo, eo ſenſu quia ſaltē diuinitus poteſt non condonari peccatum etiam poſt infuſam gratiam: id autem quod Deus ita dat, vt abſolutè negare potuerit, meritò dici poteſt noua fauor. In quo ſenſu ſeipſum ſæpè explicuit Pater Suarez.

Replica.

Reſponſio.

Quarta item pars, in qua ſupponit, gratiam & charitatem ita eſſe de facto idem realiter, vt nec diuinitus poſſint diſtingui, mihi videtur omnino improbabilis; etenim (vt dicam Tom. 5. agens de ea diſtinctione) certum omnino videtur, habitum charitatis, qua ratione eſt virtus effectiua actus charitatis, non eſſe formaliter ſanctitatem, magis quàm ea non eſt habitus fidei; nam poſſe elicere actum amoris non facit hominem iuſtum; alioquin auxilium extrinſecum, quo ſæpè nos conſtituimur proximè potētes ad amandum, deberet etiam nos ſanctificare: quod planè falſum eſt: habet autem hæc impugnatio maiorem vim ad hominem contra hunc auctorem, qui meritò negat nos formaliter iuſtificari per actum charitatis: cur ergo, quæſo, poſſe illum habere faciet nos ſanctos, ſi nec ipſum habere illū nos reddit ſanctos? vel, cur magis erit ſāctitas poſſe amare quàm poſſe credere, ſperare? quòd enim amor ſit nobilior actus, probat habitum etiam eſſe nobiliorem; at, ſicut inter ipſos actus ſaluatur ea maior nobilitas, etiamſi nec ille ſupremus iuſtificet, cur non inter ipſos habitus ſaluabitur inæqualitas ratione nobilioris & ignobilioris termini, quem reſpiciunt, etiamſi neuter habitus ſit ſanctitas formaliter? Conſtet ergo conceptum habitus charitatis, quâ habitus eſt productiuus, non iuſtificare, ideóq; optimè poſſe dari diuinitus vnam qualitatem ſolùm habentem eam vim, & nullo modo pugnantem cum peccato, ideóque quę non ſit gratia nec forma iuſtificans; poſſe item è contrario aliam dari qualitatem habitualem, quæ immediatè non ſit productiua amoris, ſed ſolùm ob 33.

Non eſt probabile, charitatē & gratiā eſſe idem realiter.

Charitas nō eſt forma iuſtificans.

 ſuam

ſuam pulchritudinem reddat ſubiectum Deo placens, & habeat repugnantiam cum deformitate morali peccati.

34. Quod item dicitur, nullam qualitatē eſſe poſſibilem, quæ ſit per modum eſſentiæ in ordine ſupernaturali, quia ea qualitas nec recipiet alios habitus, nec intelliget per illos, non eſt ad rem; quia Theologi non alium ſenſum eius vocis intendunt, quàm quòd ea qualitas exigat dari ei ſubiecto, in quo eſt, alios habitus: in qua exigētiā conuenit cū eſſentiis, quæ petunt ſuas paſſiones: neq; in his cōparationibus requiritur ſimilitudo in omnibus. Vnde ad punctum præſens per accidens eſt, quòd eſſentia diuina conſiſtat in intellectione aut in amore; de quo fusè hic auctor: hinc reiicitur illatio eiuſdem ſuprà poſita, ſcil. repugnare vllam qualitatem, quæ ſit participatio diuinæ naturæ, vt hæc ab intellectu diſtinguitur; etenim & falſum ſupponitur principium, ſcil. naturam diuinam non diſtingui ratione noſtrâ ab intellectione & volitione: de quo alibi: & quidquid de eâ diſtinctione ſit poſſumus Deum conſiderare vt eſt ſubſtantia nobiliſſima (ſiue eo ſenſu dicatur natura ſiue non) æterna, immenſa, digna infinito amore, & contraria omni malo morali: in quo conceptu nihil dicimus de vi illius ad intelligendum & amandum; hoc ergo eodem modo dicimus poſſibilem eſſe vnam qualitatem, quæ ob ſui pulchritudinem mereatur cōplacentiam Dei, & expellat peccatum modo ſuprà explicato; etiāſi ea qualitas non ſit immediatè productiua amoris, &c. & hoc vocamus participare naturam diuinam ſeu ſubſtantiam in ſe, non verò vt illa eſt amatiua, intellectiua, &c. Quæ doctrina adeò eſt clara, vt non videam, quid poſſit vllius momenti in eam obiici.

Gratia exigit in ſubiecto, in quo eſt, alios habitus.

Reiicitur illatio ſuprà poſita.

Poſſibilis qualitas eſt quæ meretur cōplacentiam Dei, & eſt expulſiua peccati.

SVBSECTIO V.
Tres vltimæ partes eius doctrinæ examinantur.

35. INter quas prima eſt, quòd duo contraria non poſſint diuinitus influxu quoad ſubſtantiam naturali conſeruari; id quod ſuprà ex eius ſententiā quinto loco retulimus: videtur autem ibi cōfundere in vnum, concurſum in actu primo, ſeu virtutem cauſæ proximè diſpoſitę, cū ipſo actuali influxu, ſeu cum actione ipſâ, & ex hac confuſione tractari ab eo quæſtionem valdè indiſtinctè, malèque veritatem impugnari.

Dicimus ergo, influxu in actu ſecundo, ſeu actione eadem in ſubſtantiâ naturali, quâ conſeruatur frigus ſine calore naturaliter, poſſe diuinitus conſeruari ſimul cum calore oppoſito: id quod omnes auctores, quòd ego ſciam (hoc excepto) communiter docēt: & verò ſi actio eadem duret, quæ fuit anteà, haud dubiè durabit effectus, cùm actio eſſentialiter ſit datio actualis eſſe rei effectæ, neque ea cōcipi poſſit, multò minùs exiſtere ſine effectu: quòd verò illa poſſit durare etiam præſente contrario, inde patet, quia actio ſolùm pendet eſſentialiter à cauſâ, termino & ſubiecto: atqui cauſa conſeruans frigus, dum ſine calore exiſtit, Deus eſt, qui manet dum conſeruatur frigus ſimul cum calore; manet item idem ſubiectum, idem deniq; frigus, ſeu idem terminus; ergo eadem poteſt manere actio diuinitus: quòd enim calor exiſtens petat naturaliter, vt Deus ceſſet à conſeruatione frigoris, probat ſufficienter, Deum habere debere volitionem quamdam miraculoſā conſeruatiuam eius actionis; quam volitionem naturaliter habere non poterat; actionem tamen ipſam fore diuerſam nullatenus probat, quia cauſa immediatè influens, ſemper manet eadem, ſcilicet eadem omnipotentia diuina.

Eadē influxu in ſubſtantia naturali poteſt vnum cōtrarium conſeruari cum oppoſito quo cōſeruabatur ſeorſim.

Hinc facilè ad obiectiones contrarias reſpondetur. Ad Primam, quòd ſi naturali influxu poſſent duo contraria ſuſtentari, ſequeretur, ea ſe non expellere naturaliter ex eodem ſubiecto: Reſpondemus negatâ ſequelā, etenim ad eam expulſionem naturalem ſufficit, quòd vnus influxus dicat repugnantiam cum altero; vt verò conſeruentur ſupernaturaliter ſimul, fatemur requiri maiores vires in actu primo; ideò eam coniunctionem ſolus Deus poteſt facere, qui habet non ſolùm naturales vires, ſed etiam ſupernaturales: & hoc ſolum probat P. Coninck ſuis omnibus argumentis; nihil tamen conuincunt contra nos, neque contra communem ſententiam, quæ, dum loquitur de influxu, intelligit verū influxum ſeu actionem ipſam; nam virtus cauſæ in actu primo numquam ſolet dici influxus; & propterea ſuprà notaui in doctrinâ, quam impugno, aliqua dici minùs diſtinctè: vt verò illa maior vis Dei agentis applicetur, ſolùm requiritur, quòd ipſe, cùm teneretur tamquam agens naturale omnino ceſſare à conſeruatione ſeu ab actione, quâ conſeruat frigus; teneretur, inquam, ob productiuum calorem formaliter exigentem eam ceſſationem; non tamen vult ceſſare, ſed retinere eamdem actionem diſtinctam & per illam idem frigus.

Reſpondetur obiectionibus.

Coninck nihil cōuincit.

36. Quod obiicit vlteriùs, ſcil. calorem non curare quid exigat frigus, neque è contrario, non habet vllam probabilitatem, imò eſt contra eumdem; etenim rogo illum, Cur calor, vt conſeruetur, frigore præſente exigit maiorem concurſum, vt ipſe loquitur, niſi, quia calor eſt contrarius frigori, ſeo habet exigentiam, ne ſimul ſit cum frigore? vt ergo ille dicit, ob eam repugnantiam exigi influxum maiorem, ego dico, ob eamdem repugnantiam exigi, ne conſeruetur calor præſente frigore; ac propterea Deum, dum vult ſimul vtramq; actionem retinere, debere habere volitionem ſupernaturalem non curandi eam exigentiam; & ratione huius volitionis dicimus eam conſeruationem eſſe ſupernaturalem quoad modum. Quę doctrina mihi facillima videtur. Hinc etiam apparet, omnes illas inſtantias de magno igne applicato corpori frigido, &c. non eſſe ad rem: neque enim nos dicimus calorem conſeruari violenter aut naturaliter, ex eo quòd frigus poſteà introducendum exigat vel non exigat expelli calorem, ſed loquimur de frigore iam producto in ſubiecto; illud enim exigit vt expellatur calor è ſubiecto: vt verò frigus illud producatur, & non impediatur à calore præuio, requiruntur maiores vires actiuæ in illo quàm in igne ad reſiſtendum; requiritur item approximatio aliæque conditiones, quæ ſe tenent ex parte actus primi, & antecedenter ad actionē, ſeu ad influxum, de quo nos loquimur: vnde nullo modo infertur; quod obiicit auctor, nullum corpus habere maiores vires reſiſtendi aut producendi quàm ex ſolâ Dei voluntate: dicimus enim, Eſto immediatè ea expulſio à voluntate Dei proueniat (id quod nemo Catholicus negare debet; cùm neceſſum ſit vt Deus conſeruans calorem ceſſet à conſeruatione ſi velit calorem non eſſe;) quia tamen ex naturâ ſuâ agentia ipſa & ſubiecta receptiua habent maiores & minores vires inter ſe agendi, & Deus vt auctor naturæ ſe accommodat eis viribus, vel ei reſiſtentiæ, haud dubiè totum id eſt denique reducendum in ipſa agentia & ſubiecta.

Obiectio altera ipſum oppugnat.

Inſtantia de igne magno applicato corpori frigido nō ſunt ad rē.

Altera

37.
Inſtantia de cacabo igni applicato.

Altera inſtantia de cacabo igni applicato, qui tamen infrigidatur infusâ frigidâ aquâ, non eſt ad rem, quia licet ignis maneat in actu primo idem, non tamen tunc manet æquè influens, id eſt producens eamdem actionem: vbi notandus eſt improprius modus loquēdi huius auctoris; ait enim ignem, quia retinet eamdem virtutem, & eodem modo applicatam, manere etiam eodem modo influentem: id quod debet à fortiori de Deo dicere, quia etiam eſt æquè applicatus & potens ac anteà. Notandus, inquam, improprius modus loquendi; nam ſi ignis & Deus eodem modo influunt ac anteà, ergo eodem modo producunt ac anteà; ergo calor eodem modo producitur ac anteà. Patet euidenter conſequentia, quia producens & productum ſunt correlatiua; vnde ſi æquè Deus producit ignem, æquè etiam producetur ignis; ergo implicat petere calorē, & tamen cauſas eodem modo manere producentes ac anteà; ergo neceſſariò debet admitti, tunc ceſſare influxum aliquem cauſarū. Quòd ſi ideò dicatur cauſas eodem modo manere ſolùm in actu primo potentes, idq; ſe intelligere per *τὸ influentes eodem modo*; in primis erit abuſus vocum, vt ſuprà dixi; deinde falſum ſupponetur: nam ignis, vt in actu primo potens cauſare, non ſolùm dicit ſuam virtutem intrinſecam, ſed approximationem ad paſſum; item dicit carentiam contrarij approximati & reſiſtentis; ergo cùm tunc poſt frigidæ aquæ infuſionem iam non ſit ea carentia contrarij reſiſtentis, haud dubiè etiam in actu primo nō manebit, omnibus penſatis, æquè potens: hinc verò fit, quod Deus accommodans ſe exigentiis & virtuti cauſæ ſecundæ nolit tunc concurrere in actu ſecundo cum igne, ideóque ceſſet omnino actualis influxus, ac tandem ipſe calor: quid hoc poteſt dici clarius? aut quid hinc contra poſſibilem eum caſum de potentiâ abſolutâ, quòd conſeruentur calor & frigus per influxus naturales, miraculosè tamen per Dei volitionem coniunctos? id quod ſatis videtur ad impugnationem partis eius opinionis, quæ magis ſpectat ad Philoſophiam: illationem verò eiuſdem ad rem præſentem, quòd ſi gratia & peccatum non poſſunt naturaliter eſſe ſimul, neque etiam poterunt diuinitus, examinabo ſectione ſequenti magis ex propoſito.

38.
Beatitudo ſupernaturalis non obtinetur niſi per auxilia ſupernaturalia, naturalis verò per naturalia.

Quod ſexto loco docet, nos ſcil. eodem modo eſſe capaces beatitudinis ſupernaturalis quà naturalis, valdè diſplicet; etenim ſupernaturalem non poſſumus habere niſi planè per auxilium in ſubſtantiâ ſupernaturale; at naturalem beatitudinem, etiam prout ab eo vſurpatur, & poſſumus per auxilia in ſubſtantiâ naturalia, & ſolùm quoad modum ſupernaturalia, ſi Deus ſcilicet ſanitatem per ſingulares cibos naturales conſeruaret; ſi per auxilia ordinis naturalis multiplicata hominem à venialibus omnibus conſeruaret: eſt ergo magna differentia inter beatitudinem naturalem & ſupernaturalem quoad capacitatem ex parte noſtrâ: id quod non facilè à Catholicis poterit negari.

Illatio illius de naturali beatitudine multū habet de voce.

Quod verò in illatione dicit de beatitudine naturali multum habet de nomine: vt enim nos agentes de beatitudine Tom. 2. diximus, quæſtio eſt de nomine, an amor & cognitio naturalis Dei dicenda ſit vera beatitudo naturalis; an item ad eam requiratur carentia dolorum, carentia item venialium peccatorū: quæ omnia cùm Coninck dicat ea voce *beatitudo* ſignificari, meritò dicit, nos non poſſe naturaliter eam beatitudinem habere, quia naturaliter non poſſumus non eſſe expoſiti morbis, vel carere omnibus venialibus.

Gratiâ naturâ ſuâ beatitudinem exigit, nō autem ex promiſſione Dei.

Denique quod vltimò docet, nec quidem per gratiam nos acquirere vllum ius in beatitudinē, ſed illud prouenire ex promiſſione Dei, quâ adoptamur ad gratiam: in quam doctrinam putat etiam P. Suarez conſenſiſſe, eò quòd doceat, etiam poſitâ gratiâ poſſe Deum nos non acceptare ad gloriam: hoc, inquam, partim eſt reiectum ſuprà, dum oſtendimus gratiam naturaliter facere nos amicos Dei; eo autem ipſo dat nobis ius ad viſionem Dei, quia amicis debetur iure naturali conſpectus amicorum: & (vt in ſimili ſuprà argumentabamur) ſicut non excedit capacitatem qualitatis creatæ, habere vim conſtituendi hominem adeò dignum amore amicitiæ diuinæ, vt ſi ei talis amor negetur, fiat illi violentia contra naturā illius; ita eodem modo dico, multò minùs excedere capacitatem qualitatis creatæ, exigentiam viſionis Dei, pro ſubiecto, in quo ea gratia eſt: id enim ſaltem lumini gloriæ tribuet hic auctor; cur ergo non & gratiæ?

Dixi, multò meliùs poſſe conuenire qualitati creatæ exigentiam viſionis, quàm exigere amicitiam Dei; quia plus eſt promereri diuinum amorem quàm creatam viſionem Dei: neque verum eſt P. Suarium ſtare pro hoc auctore; nam licet dicat Suarez, diuinitus poſſe gratiā eſſe ſine adoptione, non tamen ait, imò paſſim negat, poſſe id naturaliter fieri: vnde ſicut ſi darentur potentiæ diſtinctæ, non poſſet homo naturaliter exiſtere ſine intellectu & voluntate, poſſet tamen diuinitus: ita idem dicit Suarez de gratiâ reſpectu adoptionis: vnde ſolùm infertur, gratiam non eſſe ipſam adoptionem; non tamen infertur, ab eâ non exigi; nam multa ſunt quæ naturaliter exigunt aliquid aliud; vt quantitas naturaliter exigit impenetrationem; ſine quo tamen diuinitus eſſe poſſunt, vt diuinitus poteſt ea quantitas eſſe ſine impenetratione. Et ſatis de eâ doctrinâ. 39.

Plus eſt exigere amicitiā Dei quàm eiuſdē viſionē. Suarez nō fauet huic auctori.

Svbsectio VI.

Declaratur in quo genere, & qualis ſit ea oppoſitio gratiæ cum peccato.

Hvcuſque ſolùm oſtendimus peccatum & gratiam non poſſe naturaliter cohærere ſimul; iam videndum in quo genere aut ordine ſit ea oppoſitio, an formalis, an efficiens, an phyſica, an moralis: puto enim multos ſub his terminis inter ſe valdè digladiari, ſolâ tamen voce diſcordes. Id nos ſequentibus concluſionibus decidemus. 40.

Oppoſitio inter peccatum & gratiam explicatur.

Prima ſit, Eadem ferè in hoc puncto difficultas eſt de peccato habituali, quæ de actuali. Hæc eſt contra P. Suarez, qui initio capitis quarti ſupponit omnino certum, de peccato habituali nullam planè eſſe difficultatem, neque de illo ſermonem hîc moueri, ſed ſolùm de actuali; qui tamen paulò pòſt num. 2. in primâ concluſione agit de eodem peccato habituali, de quo dixerat non eſſe agendum. Sed quidquid de hoc ſit, noſtra concluſio facillimè probatur; diximus enim peccatum habituale non in priuatione gratiæ, ſed in ipſo peccato præterito non condonato ſeu moraliter permanente conſiſtere; vnde fit, vt eoſdem effectus ſiue efficienter ſiue formaliter, quos habuit peccatum actu exiſtens, habeat

Quæſtio eſt eadē de actuali quàm habituali peccato.

Concluſio probatur.

habeat moraliter permanens; ergo eſt eadem ratio de vtroque.

Obiectio.

Dices fortè, Peccatum actuale habet entitatem phyſicam, quam non habet habituale; ergo ex hoc capite poteſt actuale peccatum phyſicè expellere gratiam, licet habituale non poſſit; ergo non eſt eadem ratio de vtroque. Pro ſolutione huius obiectionis

41. *Reſpondetur argumento in ſententia admittente malitiam intrinſecam eſſe actui.*

DICO SECVNDÒ, in ſententiâ docente libertatem & malitiam eſſe intrinſecam & eſſentialem actui, ita vt actus malus intrinſecè, phyſicè & eſſentialiter differat à non malo (vt ſentit P. Hurtadus) non eſt de actuali peccato eadem omnino ratio, quæ de habituali, quoad expulſionem gratiæ; ideò in priori concluſione non dixi, *eamdem omnino eſſe rationem, ſed ferè eamdem.* Diſparitas eſt; nã in eâ ſententiâ poteſt, & fortè debebit dici, actuale mortale non ſolum ex naturâ rei ſed phyſicè etiam pugnare cum gratiâ, quia malitia eſt quid phyſicum in illo; ergo ex eo capite pugnare poterit phyſicè cum phyſicâ entitate gratiæ ſicut pugnat calor cum frigore, & odium cum amore; at habituale, quia nihil eſt verè phyſicum, ſed morale, non poterit habere eam phyſicam contrarietatem, ſed ſummùm moralem ex natura rei.

Obiectio Suarij.

Obicies cum P. Suario, Actus & habitus gratiæ non ſunt in eodem genere, neque in eodem ſubiecto, quia gratia eſt in anima, actus in potentia; ergo non poſſunt pugnare inter ſe phyſicè.

Reſponſio Prima.

Reſpondeo negando ſecundam partem antecedentis; dico enim actus & gratiã eſſe in ſubſtantia animæ. Primam verò antecedentis partem, ſcilicet gratiam & peccatum non eſſe in eodem genere, admitto libenter; at nego inde vllo prorſus modo inferri, aut non pugnare inter ſe phyſicè, aut non recipi in eodem ſubiecto: etenim odium naturale Dei, & amor ſupernaturalis eiuſdem Dei (& idem eſt in omnibus aliis virtutibus in actu naturali luxuriæ & ſupernaturali caſtitatis, &c.) ſunt in diuerſo ordine, naturali & ſupernaturali; & tamen nemo dicet eos actus non recipi in eadem potentia, aut non pugnare inter ſe phyſicè, ergo ex hoc capite poſſent etiam peccatum & gratia phyſicè inter ſe pugnare. Quòd verò ſecundam partem antecedentis negauerim ea eſt cauſa, quia probabilius eſt, potentias non diſtingui ab anima, ideóq; actus & habitus in eadẽ eſſe potentia; tum quia, eſto diſtinguantur actus, tamen debent recipi in animâ: non enim voluntatem & intellectum reddit actus amantem, cognoſcentem, ſed eum effectum communicat animæ.

Reſponſio Secunda.

Deniq; toti argumento reſpondetur Secundò, ſicut P. Suarez ait, ex naturâ rei peccatum & gratiam pugnare moraliter, etiamſi ſint in diuerſis ſubiectis, debere dicere, phyſicè poſſe, caſu quo malitia eſſet quid phyſicum in ipſo actu. Conſtet ergo, in ea ſententiâ de conſtitutiuo phyſico actus mali admitti meritò, actuale habere phyſicam repugnantiam cum gratia ſiue formaliter, ſiue effectiuè; de quo iam non diſputo; & conſequenter, veriſſimum eſſe quod dixi, in ea ſententia non eſſe eamdem rationem de actuali & de habituali.

42. *Reſpondetur iuxta probabiliorẽ doctrinã, libertatẽ videlicet eſſe extrinſecam actui.*

DICO tamen TERTIÒ, quia probabilius eſt, libertatem eſſe denominationem extrinſecam actui à concurſu indifferenti Dei, malitiam item, vtpote in ipſa libertate indæquatè conſiſtentem, & prætereà vt deſumptam formaliter inadæquatè à Dei prohibitione, eſſe in actu denominationem extrinſecam, videtur abſolutè dicendum, malitiam, quia nihil eſt propriè phyſicum intrinſecum actui, non poſſe habere phyſicã repugnantiam cum gratia, ideóq; ſimpliciter idem eſſe de actuali & de habituali. Explico Voluntas v.g. nõ ieiunandi, ſi ieiunium non ſit mandatum, eadem eſt phyſicè: atqui, quando non eſt mandatum ieiunium, non expellit phyſicè gratiam; ergo neq; quando eſt mandatum, expelletur ea per volitionem comedendi. Patet conſequentia; nam mandatũ illud, ex cuius ſola poſitione ille actus redditur malus, non ponit quidquam phyſicum in homine; ergo non poteſt ponere repugnantiam phyſicam cum gratia. Quæ doctrina vera eſt tam de repugnantia formali quàm effectiua. Neque puto cõtrarium voluiſſe Vaſq. qui cùm malitiam ponat in relatione rationis, nõ poterit phyſicam repugnantiam admittere, ſed ſolùm ex natura rei, quam vocat phyſicam.

Nõ opponũtur gratia & peccatum phyſicè. Explicatur reſponſio.

43. *Peccatum actuale & habituale non expellũt gratiam efficienter phyſicè. Aliquid efficienter dupliciter deſtrui poteſt.*

DICO QVARTÒ: Peccatum tam actuale quàm habituale non poteſt gratiam expellere efficienter phyſicè. Hæc videtur ſuperflua concluſio ſuppoſita præcedenti, in qua abſolutè oſtendimus, phyſicè nullo modo opponi peccatum cum gratia; nihilominùs illam addo, ob ſpecialem repugnantiam in illa cauſalitate effectiua phyſica: video enim aliquos hîc etiam de voce contendere, explicatis enim terminis vix videtur locus vllus dubitationi: etenim efficienter aliquid deſtruere poteſt dupliciter accipi; vel immediatè ceſſando à conſeruatione rei: ille enim qui per influxum phyſicum rem conſeruat, eam per eiuſdem influxus ceſſationem deſtruit efficienter: hoc modo à peccato gratiam & è contrario non deſtrui efficienter, eſt certo certius; nam peccatum non conſeruabat gratiam; ſolus ergo Deus in eo sẽſu gratiam deſtruit. Alio modo vſurpatur deſtructio effectiua producendo aliquid, quod petat ipſam deſtructionem: v.g. ignis deſtruit effectiuè frigus meæ manus, non quia ignis ſit ei frigori contrarius, ſed quia producit in mea manu calorem, qui formaliter eſt cõtrarius frigori; calor verò ipſe productus non dicitur deſtruere effectiuè frigus, ſed formaliter per ſeipſum: quòd ſi quis dicat etiam calorem effectiuè deſtruere frigus, eſto nihil aliud à ſe diſtinctum producat, iam erit quæſtio de voce.

Euidẽter probatur noſtra concluſio.

Hoc poſito manifeſtè ſuadetur noſtra concluſio; nam peccatum tam actuale quàm habituale nihil phyſicum à ſe diſtinctum producit effectiuè, quod ſit contrarium gratiæ, ſed immediatè per ſeipſum illam expellit. Quæ doctrina locum habet etiam in ſententia docente, actui peccati eſſe intrinſecam & eſſentialem malitiam; nam & talis malitia nihil phyſicum producit quod gratiæ repugnet: habitus enim vitioſus productus à peccato non pugnat cum gratia, vt patet in peccatore recenter conuerſo, & eos habitus ſimul cum gratia retinente.

44. *Gratia pẽdet in eſſe & conſeruari ab anima.*

Hæc eſt adæquata huius cõcluſionis probatio: quod enim aliqui dicunt, gratiam creari vel à ſolo Deo conſeruari, non eſt ad rem; etenim gratia non creatur, ſed educitur ex potentia animæ, aut ſaltem (ne fiat quæſtio de nomine) pendet in eſſe conſeruari ab anima: & vnde ſi peccatum produceret effectiuè in anima aliquid gratiæ contrarium, haud dubiè illã effectiuè deſtrueret, non obſtante ea quæ vocatur creatio gratiæ: vnde à fortiori non obſtat, quòd à ſolo Deo per generationem tamen, ea gratia conſeruetur: vt etiam patet in calore, frigore, &c. Quæ qualitates, iuxta probabiliorem ſententiam, non conſeruantur (ſaltem

quoad

quoad gradus in quibus ſunt diſpoſitionem) effectiuè à formâ, ſed à Deo ſolo, & tamen ſe expellunt effectiuè: loquor de calore producente in me frigus: ergo ea ratio nullo modo eſt ad rem: ergo ſola ea, quam nos adduximus, cenſenda eſt adæquata.

Tam actuale quàm habituale gratiã effectiuè moraliter expellunt.

DICO QVINTÒ: Moraliter effectiuè optimè dici poteſt tam peccatum actuale quàm habituale expellere gratiam. In hac concluſione puto explicatis terminis omnes debere conuenire ſaltem quoad actuale, etiamſi P. Suarez toto eo ca. illam videatur negare: ego eam ſic probo; nam, iuxta communem modum loquendi, & quidem benè fundatum, cauſa moralis cenſetur effectiuè concurrere; vt patet in eo, qui iubendo, ſuadendo, petendo inducit aliquem ad faciendum aliud; dicitur enim moraliter effectiuè id facere. Ratio verò eſt optima ex his quæ diximus immediatè; nã talis cenſetur influere in voluntatem operantis; quæ voluntas poſteà phyſicè rem immediatè efficit; ergo ille concurrit moraliter producendo aliquid. Et verò doctrina hæc etiam habet locum reſpectu deſtructionis; nam qui ſuadet alteri vt deſtruat, influit etiam in volitionem deſtructiuã; & per hanc influit effectiuè eo modo quo in negationem fieri poteſt in ipſam deſtructionẽ. Hoc poſito, cùm omnes ferè Theologi doceãt, peccatum, ſaltem actuale, demeritoriè moraliter gratiã excludere, debent etiam dicere, niſi abutãtur vocibus, eam moraliter efficienter per illud excludi: auctores verò aſſerentes meritoriè excludere, vide apud Suarez n. 2.

Ratio.

Ratio etiã ſuffragatur, quia peccatum mortale digniſſimum profectò eſt ea priuatione gratiæ, non minùs quàm è cõtrario opus bonum dignum eſt augmento gratiæ: ergo ſicut opus ſupernaturale in gratiâ factum moraliter effectiuè illam cauſat, ita è contrario peccatum mortale illam effectiuè moraliter deſtruit.

Obiectio. Reſponſio.

Fortè obiicies, Ergo etiam calor deſtruet moraliter effectiuè frigus. Reſpondeo, numquam dici calorem eſſe cauſam moraliter mouentẽ Deum ad aliquid, ſicut dicimus de peccato & de bono opere; nam calor non pertinet ad genus moris; ſolùm ergo eſt conditio ad hoc, vt Deus habeat illam volitionem; at peccatum habens condignitatem moralem ad eam deſtructionem meritò dicitur cauſa moralis.

45. *Suarez docet habituale peccatum nec moraliter nec phyſicè gratiã expellere.*

Sed iam ad alteram partem de peccato habituali, in quâ contrarium habemus P. Suarez, qui ſine diſtinctione tam de phyſicâ quàm de morali loquitur eo nu. 6. rationes tamen illius ſolùm probant, non eſſe efficientiam phyſicam, at moralem non expugnant; quia non probant peccatum habituale non mereri eam priuationem gratiæ.

Specialis Obiectio.

Adhuc tamen ſpecialiter poteſt obiici: Peccatum habituale nihil meretur; totum enim meritum conſiſtit in actuali; ergo nec quidem eo modo effectiuè ſeu demeritoriè poteſt gratiã expellere. Reſpõdeo negando antecedens; etenim peccatum habituale etiam meretur pro inſtanti, pro quo eſt, eam priuationem gratiæ: vt enim gratia exiſtens primo inſtanti meretur, vt ſic dicam, amorem Dei erga hominem pro eo inſtanti, & exiſtens pro ſecundo inſtanti meretur amorem pro ſecundo inſtanti; ita peccatum ſemper quamdiu moraliter exiſtit, prouocat Deum ſuâ malitiâ vt non det homini gratiam; ergo in hoc ſenſu optimè etiam de habituali dicitur, quòd efficienter moraliter expellat gratiam.

Obiectio.

Dices: Habituale conſiſtit in priuatione gratiæ; atqui priuatio non cauſat effectiuè ſeipſam.

Reſponſio.

Reſpondeo negato antecedenti; de quo tertio Tomo fusè, vbi dixi, priuationem eſſe effectum, non partem peccati habitualis.

DICO SEXTÒ: A fortiori poteſt peccator ipſe dici à ſe expellere efficienter moraliter gratiam, quatenus efficit ipſum peccatum actuale pugnãs cum gratiâ; in quâ concluſione nulla eſt difficultas, ſuppoſitis iis quæ hucuſque diximus. 46.

Peccator efficiendo peccatum à ſe formaliter efficiẽter expellit gratiam.

Tam actuale quàm habituale ex naturâ rei pugnant cum gratiâ.

DICO SEPTIMÒ & VLTIMÒ: Peccatum tam actuale quàm habituale etiam pugnat ex naturâ rei cum gratiâ, non minùs quàm frigus in ſummo cum calore in ſummo, & quàm aliæ qualitates phyſicæ contrariæ inter ſe: in hanc maximè intendunt, qui dicunt ea duo phyſicè ſibi eſſe contraria: neque eam negant qui dicunt ſolùm demeritoriè pugnare, quia per τὸ *demeritoriè* non excludunt niſi phyſicam oppoſitionem.

Pro huius concluſionis probatione aduertenda ſunt duo, quæ benè P. Suarez ſuprà notauit.

Non eſt idem mereri & cauſare expulſionem gratiæ ex naturâ rei.

Primum eſt, non eſſe idem mereri expulſionem & eam cauſare ex naturâ rei; nam meritum ſolùm dicit cõdignitatem operis cum præmio aut pœna; per quod tamen non cogitur ex naturâ rei Iudex ad eam pœnam infligendam: etenim odiũ Dei v. g. & quodlibet mortale, ex ſe meretur vt ſtatim homo occidatur & damnetur, non tamen propterea ex naturâ rei ſeu neceſſariò infert eũ effectum: & in humanis idem paſſim cernitur.

Oppoſitio ex natura rei nõ eſt ſolùm inter res phyſicas, ſed etiam inter morales.

Secundum, quod præmitti debet, eſt oppoſitionem ex naturâ rei ſeu naturalem nõ ſolùm reperiri inter res phyſicas, ſed etiam inter morales: id quod explicatis terminis à nemine negari poteſt; nam hæc repugnantia in eo conſiſtit, quòd non ſit ex ſolâ libera voluntate hominis, ſed ita conformis rebus, ac iuxta earum naturam, vt non poſſit connaturaliter aliter fieri, imò aliquando nec diuinitus: ſic Deo repugnat ex natura rei mendacium, ſic repugnat omne peccatũ; ſic opus bonum natura ſua eſt dignum laude & præmio aliquo; ſic è contrario, malum opus eſt dignum pœna & vituperio, nec poteſt dici, eam dignitatẽ pendere ex ſola voluntate hominum; licet enim ordinetur ad eam voluntatem, in ſe tamen eſt quid connaturale ei operi. his poſitis.

Oppoſitio inter peccatum & gratiã in hoc conſiſtit, quod natura ſua facit inimicum, Dei amicitiæ fũdamentum gratiam expellens.

In hoc ergo ſenſu intelligenda eſt oppoſitio peccati cum gratia, quã fusè hac & ſectione præcedẽti propugnauimus: peccatum enim mortale, quia natura ſua cauſat formaliter inimicitiã Dei, vtpote iniuria illius grauiſſima, eo ipſo naturaliter expellit amicitiam cum Deo, ac conſequenter expellit gratiam fundantem eam amicitiam, vt ſuprà dictum eſt.

47. *Quid de habitu fidei & ſpei dicendũ. De facto per ſolã hæreſim & deſperationem expelluntur.*

Quæres fortè, an idem ſit dicendum de peccato infidelitatis reſpectu habitus fidei, & de deſperatione reſpectu ſpei. Reſpondeo, ſi ad demeritum ſolùm attenderemus, ſine dubio citiùs expellendos eos habitus per odium Dei quàm per hæreſim, quia grauius eſt illud peccatum; conſequenter igitur ad ea quæ paulò antè diximus aſſerendũ eſt, Deum nõ voluiſſe de facto eam pœnã infligere homini propter alia mortalia, quantumuis grauia, ſed præcisè propter hæreſim, ob rationes ibi datas; quia hoc peccatum magis videtur opponi habitui fidei quàm alia peccata, quæ ſolùm opponuntur mediatè ratione gratiæ, & eodem modo ſpei habitus propter deſperationem; quia etiam hæc magis directè opponitur illi habitui. Et ſatis de hac expulſione; illud tamen obſerua, omnia hæc ſolùm de peccato mortali intelligenda, vt & initio notaui; nam per venialia

Venialia non minuunt gratiam.

venialia non amitti gratiam oſtendi fusè, dum de venialibus egi Tom. tertio, quidquid in contrarium vnus aut alter Theologus dicat: venialia enim ſolùm impediunt indirectè augmentũ gratiæ impediẽdo actus bonos, quibus eſſemus promerituri huiuſmodi augmentũ: hine fit, vt quantumuis multiplicentur, non faciant mortale, facerent autem, ſi gratiam minuerent; tãdem enim vltimò nihil ex eâ relinquerent. Ratio etiam à priori ea eſt; nã venialia non ſunt contraria amicitiæ ſimpliciter, & conſequenter neque gratię; ſi autem ex ſe non ſunt contraria, etiamſi multiplicentur, non opponentur. Aliquas ſolutiones improbabiles vide apud Suar. cap. 8. vbi eas optimè refutar, & de hoc puncto fuſiùs agit; ac benè oſtendit, nullum peccatum veniale habere repugnantiam cum vllâ intenſione gratiæ; nam veniale, quod hodie facio dum habeo gratiã vt centum, & ideò in aduerſâ ſententiâ tollit centeſimũ gradum eius gratiæ, potuit eſſe in me, etiamſi habuiſſem mille gradus; & tunc non expuliſſet, iuxta aduerſarios, niſi milleſimum, ergo manſiſſet non ſolùm cum centeſimo, ſed cum nongentis ampliùs, vno minùs; ergo non opponitur centeſimo; ergo non potuit centeſimum expellere per oppoſitionem cum illo; ergo nullum gradum expellet, quia dato quocumq; gradu gratiæ cum maiori potuit illud idẽ veniale fieri; dicere verò, quòd Deus per modum pœnę auferat vnum gradum, eſt planè arbitrarium, contra omniũ aliorũ Catholicorum ſenſum. Et ſatis nunc eâ de re.

Solutiones aliquas refutat Suarez.

DISPVTATIO XLVI.

An forma ſanctificans neceſſariò ſit res abſoluta: vbi, an peccatum ſine formâ intrinſecâ deleri queat diuinitus, vel è contrario cohærere cum gratiâ poßit.

SECTIO I.

Vtrùm forma ſanctificans ſit res, an modus.

1\. *Suarez videtur docere, de fide eſſe gratiam & alia dona ſupernaturalia eſſe res, & non modos.*

Hæc difficultas ad maiorem declarationem eorum quæ in præcedentibus diſputationibus diximus ordinatur; moueo autem illam propter P. Suarez, qui cap. 15. impugnans ſententiam quandam Ioannis Vincētij, videtur docere eſſe de fide, gratiam ſanctificantem (& idem de aliis donis ſupernaturalibus) eſſe res, & non modos; imò n. 8. dicit ſine magno errore nec quidem in dubium id poſſe reuocari; fine deniq; capitis ait, nec mente contrarium eſſe conceptibile. Et verò, ſaluâ reuerentiâ tanto Magiſtro debitâ, vehemẽter admiror eiuſmodi cenſuram; quæ videtur mihi prouenire ex minori conſideratione differentiæ inter rem & modum: vt ergo certa ab incertis ſeparemus, & quid ponderis quælibet habeat ſententia, videamus.

Aduertendum eſt, quod ſæpè obſeruaui, modum tam verè & realiter à parte rei eſſe quid diſtinctum à ſubiecto, quàm ſit diſtincta quælibet forma accidentalis abſoluta: ſicut non minùs forma equi diſtinguitur à materiâ, quàm ab eadem materiâ diſtinguatur anima rationalis, etiãſi hæc poſſit eſſe naturaliter ſine materiâ, forma verò equi non poſſit: ſicut in noſtro caſu forma accidentalis abſoluta poteſt eſſe ſupernaturaliter ſine ſubiecto, forma verò modalis non poteſt eſſe: vt enim dependentia naturalis, præ non-dependentia naturali, non arguit minorem diſtinctionem, ita dependentia etiam in ordine ad eamdem potentiam non arguit minorem diſtinctionem; igitur tota quanta diuerſitas formæ modalis à reali in hoc conſiſtit, quòd illa non poteſt diuinitus eſſe ſine ſubiecto, hæc verò poteſt; in cæteris verò omnibus poſſunt optimè conuenire.

Modus tam realiter à parte rei diſtinguitur à ſubiecto ac quoduis accidens abſolutum.

Ex hac ſuppoſitione cùm Concilia & Patres de iuſtitiâ ſolùm dicant eſſe aliquid intrinſecum reale inhærens animæ, verumq; ens, non fictum; quòd verò illa gratia poſſit diuinitus conſeruari extra ſubiectum (in quo conſiſtit conceptus formæ abſolutæ) nec per vmbram vnquam à Patribus vel Conciliis inſinuetur, neque penitus inferatur ex prædicatis inſinuatis; quomodo, quęſo, dici poteſt magnus error, vocare in dubiũ, an gratia ſit modus, nedum id aſſerere abſolutè? Numquid ex hoc capite recentiores aliqui valdè docti, qui dicunt omnes actus intellectus & voluntatis eſſe modos, quia cenſent, nec diuinitus poſſe à ſubiecto ſeparari, incident iam ex hoc capite in nouum magnum errorem, ſi dicerent actum contritionis iuſtificare formaliter, ideóque ex eâ parte iuſtificationem eſſe formam modalem?

Patres & Concilia, an gratia ſit modus vel res abſoluta, tacent.

2\. *Æquè probabile eſt gratiã eſſe modũ ac rẽ abſolutã, Theologicè loquendo.*

Hinc Dico, Theologicè loquendo, tam probabile eſſe eam gratiam eſſe modum quàm eſſe rem abſolutam; quia ex principiis Theologicis de eo puncto in neutram partem quidquam poteſt decidi.

Obiectio à variis gratiæ muniis deſumpta. Reſponſio.

Dices: Gratia eſt infuſa à Deo, expellit peccatum, habet annexas virtutes & habitus, eſt interna hominis renouatio, eſt forma ſuperioris ordinis animæ indita. &c. ergo non eſt modus. Reſpondeo: Cõcedo antecedens, & nego conſequentiam: rogo enim, an ex eis omnibus prędicatis inferatur conſequentia hæc, *Ergo gratia poteſt diuinitus eſſe extra animam:* ſi enim hęc non infertur, ergo non infertur, eam eſſe modum, quia ibi continetur adæquata definitio modi; non poteſt autẽ inferri alicui conuenire definitum, niſi inferatur conuenire definitionem. Porrò eam conſequentiam non inferri ex illis antecedentibus, eſt lumine naturæ notum, quia ſi Deus poteſt alicui infundere rem ſeparabilem ab ipſo, poteſt etiam infundere rem, quæ nec diuinitus queat eſſe ſine ipſo ſubiecto; non enim debet concipi, ante infuſionem eam rem fuiſſe extra illud ſubiectum; id enim eſſet grandis error in Philoſophia & Theologia; alioquin anima rationalis debuiſſet eſſe creata extra corpus, antequam in illud infunderetur: eodem modo diſcurro in ordine ad alios effectus expellendi peccatum, iuſtificandi: quid enim, quæſo, ad expellendum peccatum iuuat, quòd ea forma poſſit diuinitus eſſe ſine ſubiecto?

Cõſequentia ex dictis antecedentibus malè infertur.

3\. *Secundùm P. Hurtadũ, vnio hypoſtatica, etſi modus ſit formaliter tamẽ ſanctificat.*

Vrgeo id ex probabili Patris Hurtadi, Tom. de Incarnatione, doctrinâ; aſſerit enim, ipſam etiam vnionẽ hypoſtaticam, vt condiſtinctam à Verbo

tribuere

tribuere animæ formalem ſanctitatem. Nec poteſt ea ſententia vel apparenter reiici, eò quòd ea vnio ſit modus, ſeu inſeparabilis (vt dixi) diuinitus à ſubiecto, ergo. In conceptu habitus fortè maior eſſe poſſet difficultas; dico tamen, effectus totus, qui ab habitu præſtatur nempe facilitare potentias, &, ſi vis, etiam producere actus, non oſtendit vllo modo, ad id requiri ſeparabilitatem diuinitus eius iuſtitiæ à potentiâ. Dixi, *ſi vis, etiam producere actus*; nam gratia ſanctificans (de qua nunc agimus) non producit actus; ergo ex hoc capite nihil de ſeparabilitate. Confirmo, & rem totam manifeſtè ad prima & propria principia deduco; nam quòd communia accidentia, albedo & cætera, ſint res, & non modi, colligimus ex Euchariſtiæ myſterio; vbi fides docet ea manere ſine ſubiecto: ſi enim hoc argumentum non habuiſſemus, certè probabiliſſimè diſcurriſſet ille, qui accidentia eiuſmodi dixiſſet eſſe alligata eſſentialiter ſubiecto, ita vt ſine illo nec diuinitus conſeruari poſſent: nec per hanc alligationem dici ille auctor potuiſſet impedire in albedine effectum reddendi album, diſgregandi viſum, & ſimiles effectus, quia illa inſeparabilitas nulli planè effectui tali eſt contraria; ergo cùm argumentum hoc à myſterio illo deſumptum non tranſeat, Theologicè loquendo, ad actus vitales, & ad habitus voluntatis, non eſt, cur ex illo cenſeatur Theologicè minùs probabilis ſententia dicens, gratiam eſſe modum, non rem abſolutam.

A probando à pr. non poteſt probari, accidentia communia ſubiecto ſuo non eſſe eſſentialiter alligata.

Secvndò tamẽ dico, Philoſophicè loquendo, longè probabilius videri, eiuſmodi dona eſſe entitates abſolutas. Dico *Philoſophicè*, quia ob ſimilitudinem cum aliis antecedentibus realibus ſic poſſumus argumentum formare: Tantæ dignitatis & independentiæ debet eſſe gratia, & cætera dona ſupernaturalia, quàm albedo, frigus, calor, &c. non enim habemus vllum fundamentum, quo moueamur, ad ea alliganda ſubiecto, ergo. Vel ſi vis aliter formare argumentum, vt illud formaui, ad probandum vbicationem & durationem eſſe res, & non modos, ſic argumentare: Quando res aliqua diſtinguitur ab aliâ, & non habemus poſitiuum argumentum quo moueamur, vt dicamus, eas duas res non eſſe inter ſe mutuò ſeparabiles, non debemus id aſſerere, ſed potiùs dicendum eſt Deum poſſe diuinitus hanc ab illâ, & illam ab hac diſiungere, quia ſtandum eſt & pro potentiâ Dei, & pro independentiâ earum rerum inter ſe; atqui, vt formam ſanctificantem dicamus non poſſe à Deo diuinitus ſeparatam à ſubiecto conſeruari, nullum habemus fundamentum, ergo non debemus eam dicere inſeparabilem, ergo nec debemus eam facere modum. Hæc eſt tota ſubſtantia huius quæſtionis, nec maiora in eâ ſunt quærenda myſteria, multò minùs cenſuræ erroris aut hæreſis.

Philoſophicè loquendo probabilius eſt gratiam & alia dona eſſe res abſolutas.

Sectio II.

Quid de ſententiâ Ioannis Vincentij.

4 *Doctrina Ioannis Vincentij. Modum permanentem à contritione in animâ produci affirmat, qui vere illa pereunte ſanctificat.*

Iam de ſententiâ Ioannis Vincentij, quem Suarez ſuprà fusè refutat, breuiter à nobis agendum erit. Igitur ille auctor ita docet cum Patre Vaſquez, actum contritionis habere vim ſanctificandi ex naturâ ſuâ, vt cenſeat ab illo produci poſſe quemdam modum ſupernaturalem permanentem in animâ, per quem poſteà homo ſit verè & realiter ſanctus, etiam tranſacto eo actu contritionis: licet autem talis actus eam vim habeat,

non affirmat, vtrùm de facto producat eiuſmodi permanentem ſanctitatem. In hanc ſententiam multus eſt P. Suarez; maximè autem eam refutat, ex eo quòd talis immutatio ponatur modalis, non verò abſoluta & realis.

Dico Primò: Meritò P. Suarez eam ſententiam impugnat vt minùs conſequentem: ſi enim actus contritionis habet eam vim naturalem, nihil eſt quòd de facto eam impediat, quò minùs producat talem modum; nam actus eſt agens neceſſarium, & ſubiectum eſt capax; Deus autem non impedit agentia naturalia, niſi quando occurrit ſpecialis ratio faciendi aliquod miraculum, qualis in præſenti non cernitur, vt ſaltem ab hoc auctore non oſtenditur: denique habitus ſupernaturalis gratiæ productus non eſt contrarius illi effectui, ergo.

Meritò impugnatur inconſequentia à Suario.

Dico Secvndò, Non benè ex eâ ſententiâ infertur, poſſe iuſtificationem ſeu modum illum manere ſimul cum peccato mortali, eò quòd vnũ mortale non poſſit deſtruere totum modum productum per multos actus contritionis: ſicut vnus actus contrarius non expellit totum habitum productum per multos actus contrarios: hoc, inquam; non rectè infertur contra eam ſententiam, quia ob effectum formalem ſanctificandi, qui etiam in indiuiſibili contrarius eſt naturaliter omni mortali, facilè reſpondere poſſet Ioannes Vincẽtius, per quodlibet mortale expelli totum illum modum, in quacumque intenſione ſit; ſicut P. Suarez & omnes Catholici dicimus, per quodlibet mortale expelli totam gratiam habitualem, in quacumque intenſione ſit. Quæ doctrina locum etiam haberet, licet gratia habitualis produceretur phyſicè per actus contritionis: non enim video quid illa productio poſſet obeſſe ad impediendam contrarietatem, quàm illæ formæ habent ex ſuis conceptibus formalibus; ergo cùm illæ formæ, peccatum ſcilicet, & modus ille ſanctificans, productus per contritionem, haberet effectus formales contrarios ſanctificandi & maculandi animam; certè eſto modus ille producatur ab actu contritionis, adhuc retinebit oppoſitionem cum peccato, etiamſi ſit in magnâ intenſione.

Malè infertur, modum huius auctoris poſſe cum mortali manere, eò quòd hoc non adæquatè illum deſtruat.

Dico Tertiò: Actus contritionis & amoris ſuper omnia non habent eam vim producendi talem ſanitatem, ſiue modalis illa ſit, ſiue abſoluta. Hæc probatur manifeſtè ex dictis ſectione ſecunda contra P. Vaſquez; oſtendimus enim, actus illos non eſſe dignam ſatisfactionem pro peccato; ergo non poſſunt, habere vim illud expellendi neque per ſe, neq; per formam à ſe productã; quæ ſine dubio non eſt nobilior ipſo actu: omnis enim cauſa totalis eſt minimùm tã perfecta quàm effectus: hinc etiam infertur non poſſe eam vim habere per modum formæ ſanctificantis, quia oſtenſum eſt contritionem non habere vim ſanctificandi; cauſare autem eam formam non poteſt, quia ad hoc deberet illam in ſe præcontinere, & quidem eminenter; & certè tunc potiori iure ipſe actus eſſet pulchritudo animæ eam ſanctificans: denique, quia (vt dixi ſuprà) non eſt ratio vlla probans, id debere habere actum contritionis, etiamſi ſit nobilior, & non cæteros actus ſupernaturales virtutum.

5. *Contritio non habet vim talem modum ſanctificantem producendi.*

Dico Qvartò: Non video vllam planè repugnantiam in eo quòd poſſibilis ſit aliqua forma ſanctificans expellénſq; peccatum, quæ ſit affixa eſſentialiter ſuo ſubiecto, ideóq; ſit modus illius. Conſtat hæc concluſio ex dictis ſectione

6. *Non implicat forma expulſiua peccati eſſentialiter affixa ſubiecto.*

præcedenti, oſtendendo eam eſſentialem dependentiam formæ à ſubiecto (in quo conſiſtit ratio modi) non eſſe vllo modo contrariam his effectibus; vnde addo ex hoc capite non poſſe reiici doctrinam Ioannis Vincentij.

Obiectio Suarij. Obiicies cum Patre Suario, Ergo ſine lumine poterunt expelli tenebræ per modum aliquem aëri identificatum: quod nec verbis dici nec mente concipi poteſt. *Reſponſio.* Reſpondeo ibi eſſe aliquam æquiuocationem; etenim modus ille expellens tenebras aſſet formaliſſimè lux & lumen; quia ratio lucis & luminis non deſumitur ex ſeparabilitate lucis à ſubiecto, in quo conſiſtit ratio formæ abſolutæ ſeu nõ modalis, ſed ex aliis prædicatis, quæ reperiri poſſent in eo modo; eſto nõ poſſet illa entitas etiam diuinitus conſeruari ſine ſubiecto, vt fuſiùs explicatum eſt in aliis effectibus ſectione 3.

Obiectio Secunda. Secundò obiicies, Non poteſt fieri in voluntate noua conuerſio ſupernaturalis ſine nouâ formâ, ergo. *Reſponſio.* Reſpondeo ex dictis, etiam modum eſſe veram formam & abſolutè diſtinctam à ſubiecto, etiamſi extra illud ſola conſeruari nequeat. Et ſatis de hac digreſſione.

Sectio III.

Vtrùm peccatum mortale deleri poſſit ſine actu peccatoris, aut etiam ſine aliâ phyſicâ mutatione eiuſdem.

7. *De facto non remittitur peccatum ſine infuſione gratiæ.* HÆc difficultas valdè eſt præcedentibus annexa, ideò hîc diſcutienda erit. Suppono de facto non remitti habituale ſine gratiæ infuſione, hanc verò non infundi adultis ſine aliquâ præuiâ diſpoſitione; extra Sacramentum quidem ſine contritione, in Sacramento verò confeſſionis & Baptiſmi cum attritione: cuius rei non alia poteſt reddi ratio, quàm quod Deus ita velit, & congruum etiam ſit, vt non remittatur peccatum propriâ voluntate commiſſum, niſi propriâ voluntate illud homo deteſtetur, & quidem per actum ſupernaturalem ac proportionatum, ſaltem in ordine cum gratiâ ſupernaturali infundendâ: eſt ergo tota quæſtio circa potentiam Dei abſolutam: in eâ autem multa ſub hoc vnico titulo comprehendo, quæ ſub diuerſis fusè tractantur ab auctoribus. Meo autem iudicio eadem eſt ratio deciſionis in omnibus, vt conſtabit; ergo, vt breuitati conſulamus, nec Lectoris patientiâ abutamur, omnia ſimul expediemus.

An peccatum diuinitus remitti poſſit ſine actu ipſius peccatoris; & ſine gratiæ infuſione. Quæri ergo ſolet Primò, an peccatum habituale (nam actuale, quia per ſe phyſicè exiſtit, ſine dubio non poteſt tolli, niſi homine ab eo ceſſante phyſicè) poſſit tolli ſine actuali ipſius peccatoris retractatione, ſiue infundantur alia dona gratiæ, ſiue non: Secundò, vtrùm poſſit tolli ſine gratiâ habituali, ſiue homo illud retractet, ſiue non: Tertiò, an poſſit ſine vllâ omnino mutatione intrinſecâ peccatoris per ſolam Dei voluntatem: Quartò, an eadem ſit ratio de peccato mortali commiſſo in pura natura: Quintò denique, an eadem etiam ſit de peccato originali. De quibus omnibus difficultatibus per tria magna capita fusè agit Pater Suarez ſuprà à cap. 21. Vaſq. diſp. 206. & 207.

Svbsectio I.

Neceſſaria obſeruatio & deciſio quæſtionis.

EA ſit, totam ferè hanc quæſtionem pendere ex aliis duabus aut tribus iam ſuperiùs tractatis, quibus ſuppoſitis nulla planè in præſenti aut certè exigua reſtat ratio dubitandi, nec quæ longam exigat diſputationem. 8. Prima ergo & *Difficultates à quibus quæſtio hæc pendet, adducuntur;* præcipua difficultas, à qua hęc quęſtio pendet, eſt de conſtitutiuo peccati habitualis & originalis: Secunda, quæ ferè cum prima coincidit, eſt de modo quo peccatum habituale à Deo dici poteſt conſeruari. Tertia poteſt etiam addi, licet magis extrinſeca, an Deus poſſit liberum aliquẽ actum habere ſine mutatione noua in creatura. *ex varijs circa has auctorum ſententijs varia circa remiſſionẽ peccati oritur ſententia. Vaſquez opinio,* Ex varietate in his punctis tota quanta varietas ſententiarum circa remiſſionem peccati oritur: & quidem ſatis conſequenter auctores diſcurrunt; qui enim cum P. Vaſq. dicit peccatum habituale non conſeruari vllo alio modo à Deo, quàm quatenus homini non dat formam phyſicam contradictoriam peccato; & qui dicit ſine mutatione *& aliorum.* phyſica in creaturis non poſſe eſſe nouum liberum actum Dei, conſequenter ſæpè dicit, ſine aliqua mutatione vel per gratiam vel certè per actũ contritionis, quem etiam iudicat ſanctificare, non poſſe à Deo remitti peccatum. Vlteriùs, qui habituale perſonale docent conſiſtere in actuali præterito non retractato ab ipſo homine; conſequenter omnino dicunt, illud remitti non poſſe, nec quidem diuinitus, ſine ipſius peccatoris retractatione; quia niſi ponatur ea retractatio, non tollitur vlla pars conſtitutiua peccati, cùm præceſſio ipſa phyſica tolli non poſſit. Tertiò, qui ſentiunt peccatum originale cõſiſtere in priuatione gratiæ habitualis, ſatis conſequenter dicunt, illud remitti non poſſe ſine infuſione gratiæ, licet aliqui etiam, data ea doctrina, dicant poſſe illam priuationem tranſire in puram negationem, & ſic originale ceſſare. Quartò, qui habituale perſonale conſtituunt etiam in priuatione gratiæ, valdè conſequenter docent illud ſine eadem gratia tolli non poſſe. Denique, qui *Peccatũ habituale conſiſtit in actu præterito, carentiâ ſatisfactionis & diuina condonatione.* habituale in hoc conſtituunt, quòd homo peccauerit, & non ſatisfecerit, nec ei ſit condonata offenſa; quam doctrinam fusè Tomo 3. probaui; conſequenter docent, dupliciter poſſe concipi tolli peccatum; Primò, ſi æqualis pro eo ſatisfactio offerretur; quo caſu tolleretur immediatè, independenter etiam ab vlteriori volitione Dei, quia tamen à pura creatura, maximè ab ipſa quæ peccauit, non poteſt offerri condigna ſatisfactio, hic modus re ipſa poſſibilis non eſt, licet ſit conceptibilis; ergo ſecundo modo poteſt tolli per ipſam remiſſionem ſeu condonationem diuinam, quo modo de facto ſemper tollitur: nam licet ſemper de facto tollatur per infuſionem gratiæ, hæc tamen non extinguit immediatè peccatum; ſed quatenus poſita in anima petit à Deo, vt remittat illam culpam, & ſequitur immediatè in Deo condonatio; quæ eſt ipſa formaliſſima remiſſio. 9. Ex quo principio vlteriùs *Efficaciſſimè inferunt peccatum remitti poſſe ſine actu peccatoris aut gratiæ infuſione.* efficaciſſimè inferunt; Ergo diuinitus poteſt fieri ea remiſſio ſine vllo præuio dolore peccatoris aut vlla infuſione gratiæ. Quam conſequentiam ſic ego probo: Quidquid Deus concedit ad inſtantiam, vt ſic dicam, creaturarum, poteſt etiam concedere ſine vlla præuia petitione pro ſua ſola libertate; atqui ipſe ſolus formaliſſimè aufert habituale de facto, licet ad petitionem ſeu exigentiam creaturæ, id eſt gratiæ, aut contri-

tionis;

ctionis; ergo poteſt non præuia huiuſmodi petitione illud remittere ex ſola ſua voluntate. Conſequentia eſt euidens: minor ſupponitur in eâ doctrina de habitualia conſtitutiuo: maior eſt euideos ex terminis, & patet etiam in homanis; nam omnem gratiam, quam Rex aut aliqoia alius poteſt facere, ſi rogetur, poteſt facere omnino liberaliter non rogatus: ratio verò à priori ea eſt, qoia licet qui offeodit aliom in ipſo fieri ſit dominus offenſæ; ipſe enim eam offenſam ponit; at iniuria ſemel commiſſa ampliùs non eſt ſub cómittensis poteſtate, neque ad ipſum ſpectat aam remittere, niſi quatenus poncre poteſt ſatiſfactionẽ æqualem: quòd ſi hanc non poſſit, tunc peoes ſolum offenſum eſt illam tollere cadendo ſuo iuri, quia ipſe eſt iã dominus illius: ſicut ſi debeo ego centum Petro, certè in manu Petri eſt tollere à ma illud debitum, ſi ipſe illud remittas cedátque ſuo iuti: atqui Deus poteſt cedere ſuo iuri, etiamſi nibil ſit, quod ipſum ad ceſſionem obliget; ergo poterit remittere peccatum per ſolam extrinſecam coodonationem.

Vltimam ſententiam approbamus non ſolùm de habituali perſonali, ſed etiam de originali. Hæc eſt tota ſubſtantia buius difficultatis ſic decidenda iuxta cuioſlibet principia in illia primis difficultatibus. Nos ergo, qui vltimam eam ſeotentiam defendimus, conſeqoenter hanc vltimam reſolutionem de remiſſiona peccati per ſolam extrinſecam condonationem approbamus, non ſolùm in babituali perſonali, ſed etiã in originali; nam & hoc non conſiſtere in priuatione gratiæ eodem etiam Tomo efficaciter probaui: ideò conſequentiam diſcurſus ſemper tenendo, idẽ de vtroq; dicemus. Quoad habitualia remiſſionem ſentit nobiſcum P. Suatez ſuprà, multoa ibi pro eâ doctrinâ referens; ſentit etiam Tannerus diſp.4. dub.6.q.5. & communitar Thomiſtæ: quoad originale diſſentit ille, qoia contrario nititur fundamento de originalis conſtitutiuo. Explicata ergo iam quæſtione totâ, reſtat aliquas breuiter difficultates, quæ fieri poſſuns, ſoluere & eadem via aliqua notare, quæ videntur minùs conſequenter à quibuſdam tradita.

Svbsectio II.

Deciduntur quædam ex dictis.

10\. *Eſt de fide, originale poſſe remitti ſine actu proprio peccatoris.* PRimò ergo circa peccatum originale, ex fide conſtat poſſe illud remitti ſine vllu peccatoria actu: vt patet in infaotibua, quibus ſioe eorum diſpoſitione remittitur: vbi obſeruo ex dictis, minùs benè, licèt conſequentet ad ſua principia, doceri à P. Suario cap.21. num.3. non poſſe iofundi gratiam, niſi ſimul originale remittatur, nec remitti prout de facto cootrahitor ſine gratiâ, vt docet cap.13. num 3. iam enim oſteodi, illud non conſiſtete in priuatione eius gratiæ, ſed in auerſione moraliter permanenti; vnde dico poſſe non minùs quàm in aliis habitualibus gratiam infundi adhuc manente eâ ratione auerſionia, & hanc tolli è contrario ſine infuſione gratiæ. Vide quæ ſuo loco de originali dixi.

Ex eo quòd peccatum habituale in actus præterito non retractato conſiſtit, leuiter probatur ſine illius retractatione remitti non poſſe. Secundò ex dictis conſtar, leuia eſſe eorum argumenta qui dicunt, ſine retractationa ipſius peccatoris non poſſe diuinitus remitti peccatum, eò quòd hoc conſiſtat in actu prætetito non retractato & voluntario; & qnia Deus non poteſt remittete peccatum, niſi hominem diligendo; ergo debet videte in eo retractationem, quam diligat; conſtat, inqoam, hæc argumenta leuia eſſe; nã primum, vt dixi, falſum ſupponit: voluntarium etenim actuale iam omnino periit, permanentia autem voluntariaj, quæ tonc cenſetur eſſe, non pendet vllo modo à ratione nouæ libertatia ipſius offendentis, ſed potiùs à liberâ non-remiſſione offenſi; ideò hac remiſſiooe poſitâ iam non manet voluntariom moraliter, eſto maneas vna denominatio, quòd fuerit actua, & non ſit ab ipſo retractatus, quã non conſtitui vllo modo peccatum habituale oſtendi eo Tomo 3. Argumentum verò Secundum; ex eo quòd Deus, vt remittat habituale, debet amate ſubiectum, ſummùm ſuadet neceſſitatem retractationis vel gratiæ diſiunctiuè. Verùm neque hoc, vt Deus remittat peccatum, ſufficit, ſi relinquat hominem in eo ſtatu, in quo fuiſſet in purâ naturâ.

Obiicies: Homo per peccatum non ſolùm auertitor à Deo, ſed etiam à naturâ rationali; vnda agentes de peccato diximus, ſi ignoretur inuincibiliter Deus, tunc homicidium v.g. habiturum grauitatem aliquam malitiæ contra naturam rationalam; ergo licet Deus extrinſecè condonando peccatum tollat illud, quatenus eſt offenſa ipſius Dei, non tamen tollet, quatenus eſt contra naturam rationalem. 11. *Obiectio.* Reſpondeo, Deum, vt ſupremum caput naturæ rationalis, poſſe illud peccatum remittere, non ſolùm vt aſt contra ſe, ſed etiam vt eſt contra omnes rationales creaturas; nam quatenus Dominos ſupremus earum poteſt earum quaſi nomine cedere: vt enim agentes de peccato originali diximoa, Deua ob ſupremum dominiom io homines potuis transferre eorum voluntates in voluntatem Adami; ex quo factum eſt, vt omnes in illo peccauerint; ergo faciliùs poterit offenſam ſibi & toti naturæ rationali factam condonare, etiamſi aliæ creaturæ eam non condonent. *Reſponſio. Deus ſupremus rationalis naturæ Dominus peccatum contra illam factum remittere poteſt.* Vnde addo, obiectionem factam etiam probare nec per gratiam, nec per retractatiooem ipſius hominis, offenſam illam, quatenus eſt contra naturam rationalem, poſſe deleri, niſi tota natura rationalis conſentiat in eam remiſſionem: quod eſt abſurdom.

12\. *Culpâ contra naturam rationalem, ſi Deus nõ eſſet, remitti poſſet à Reipublica Principe.* Hinc colligo, ſi per impoſſibile non eſſet Deus, & peccaſſet quis cootra naturam rationalem, fore, vt poſſet tunc illa ioiuria remitti ab eo qui eſſet caput Reipublicæ, noo alitar quàm de facto remittuntur inter homines culpæ in Rempublicam cõmiſſæ, quia in tali remiſſione aguot de facto bomani Iudices, perinde ac ſi illud debitum non eſſet vllo modo offenſa Dei; ergo etiam tunc agerent, quando re ipsâ non eſſet offenſa.

Obiectio. Dices, Ergo qui de facto ignotans inuincibilitar Deum peccauit, poterit à Republica abſolui, quia reuerà non commiſit offenſam Dei (vt ſuo loco docuimus.) *Reſponſio.* Reſpondeo, illud non eſſa propriè peccatum promerens æternam pœnam; qualecumque autem aſt, noo poteſt de facto à Republica tolli; quia ad id Deus non dedit auctoritatem: ſed eam ſibi reſeruauit vt caput hominum: ſi autem per impoſſibila non exiſteret, tunc neceſſariò deberet eſſe in Republica ea poteſtas.

Malè Vaſq. probat habituale remitti poſſe ſine retractatione, quòd hoc à fortiori quàm Deus agente non conſeruetur. Tertiò ex ſupradictis infertur, malè à P. Vaſq. probari, poſſe remitti habituale ſine retractatione, eò quòd peccatum habituale non conſeruatur à fortiore agente quàm ſit Deus; ergo poteſt Deus illud tollere infundendo gratiam: etenim, vt benè Suarez à num. 15. illud principium de fortiori agente non eſt ad rem; id quod ego duobus verbis ſic probo, quia Deus non poteſt deſtruere totum aliquod, niſi auferendo aliquam partem illius: ergo ſi babituale conſiſtit in

peccato præterito non retractato, dicendum eſt Deum non poſſe illud tollere niſi tollendo vnum ex his duobus; atqui præteritionem non poteſt, ergo debet tollere retractationem; ſed hæc non tollitur niſi per ipſam retractationem; ſicut tenebræ non tolluntur niſi per lucem; ergo non poteſt ea ſententia reiici niſi reiecto eo principio de conſtitutiuo habitualis.

13\. *Rationes Suarij pro noſtrâ doctrinâ vt quid valeãt, reducenda ſunt ad traditũ à nobis principium.*

Quartò inferunt, rationes, quibus noſtra ſententia à Patre Suario probatur, eò quòd actus noſter non poteſt requiri neque poſt remiſſum peccatum, neque ante, neque ſimul, id quod ibi fusè deducit; reducendas eſſe, vt quidquam valeant, ad principium à nobis traditum; quòd illi actus formaliter non ſint ablatio peccati, ſed ſummùm petant à Deo remiſſionem; & quòd eo ipſo etiam Deus ſine eorum petitione poſſit peccati remiſſionem concedere, quam ad eorum exigentiam conceſſiſſet.

Falſum ſupponunt, qui putant gratiæ carentiâ animam maculare.

Quintò inferunt, illos qui neceſſitatem gratiæ habitualis requirunt eſſentialiter ad remiſſionem, eò quòd carentia gratiæ maculet animam, eámque reddat inuiſam Deo; falſum ſupponere; quia ea carentia eſt quid phyſicum, & effectus ac pœna peccati, non verò moralis macula; ideóque non eſt neceſſum eam tollere, vt tollatur offenſa peccati, eſto eo caſu homo maneret carens pulchritudine eius gratiæ: id quod omnino eſt extra conceptum peccati.

Gratis aliqui ſe fatigant circa remiſſionem habitualis in ſtatu puræ naturæ.

Sextò infertur, gratis aliquos defatigari circa remiſſionem habitualis in ſtatu puræ naturæ inquirendo, vtrùm tunc illud eſſet priuatio gratiæ, & conſequenter, an ſinè gratia poſſet remitti: vno enim verbo

14\. *Tunc eodem modo pugnaret cum gratiâ ſicut de facto. Non inferret priuationem propriè gratiæ.*

DICO PRIMÒ, illud tunc habiturum eamdem repugnantiam cum gratia quam iam, quia eam nunc habet ob rationem offenſæ grauis Dei, quam etiam tunc haberet.

SECVNDÒ DICO, tunc non illaturum propriam priuationem gratiæ, quia priuatio requirit ſubiectum abſolutè capax formæ: at in eo ſtatu homo non eſſet eleuatus ad gratiam, neque capax illius; ergo non deberet tunc ea carentia gratiæ dici priuatio.

Æqualis potuit eſſe grauitatis cum illis quæ de facto ſiunt.

TERTIÒ DICO, tunc illud peccatum potuiſſe eſſe æqualis grauitatis cum multis quæ iam fiunt, cum illis ſcil. omnibus quæ committunt quotquot inuincibiliter ignorant ſe eſſe eleuatos ad ordinem ſupernaturalem; vnde tunc eſſent eadem pœna digni, qua hi iam: quod immeritò P. Suarez vertit in dubium: fortè tunc non torquerentur apprehenſione carentiæ viſionis; attamen ex pœna damni deberet fieri compenſatio, vt æquale eſſet tormentum cum his qui nunc non grauiùs peccauere.

Sicut in eleuata, ita etiã in natura pura remitti poſſet peccatũ ſine infuſione gratiæ.

QVARTÒ circa hoc DICO, iiſdem rationibus, quibus mouemur ad aſſerendam eam remiſſionem poſſibilem ſine gratiæ infuſione in natura eleuata, debere defendi etiam in pura, quia priuatio gratiæ eſt in vtroque ſtatu extra conſtitutiuum peccati, & ſemper habet vim principium noſtrum; quod Deus poteſt non rogatus donare, quod poteſt rogatus; quam autẽ prouidentiã eſſet tunc habiturus pro remiſſione mortalis, & quos actus naturales requiſiturus, an amorem ſui naturalem ſuper omnia, an alios, dubium eſt, quia pendet ex decretis conditionatis Dei; de quibus nòs non niſi diuinando ſine fundamento diſcutere poſſumus.

Fingunt aliqui naturalem qualitatem noſtræ gratiæ reſpondentem.

Quod enim nonnulli fingunt vnã qualitatem naturalem reſpondentem noſtræ gratiæ, vt tunc iuſtificaret, reiicitur à Suario hîc, De quâ ego ſic cenſeo, Primò, ſine neceſſitate eam poni; Secundò, non videri repugnare diuinitus aliquam qualitatem naturalem ſuo modo imperfecto licet ſanctificantem; Tertiò, illam non habituram vim ex ſe peccatum expellendi, quia ea vis expulſiua difficulter ſaltem à multis conceditur qualitati ſupernaturali; cur ergo extendemus illam ad qualitates, quæ ſunt imperfectioris ordinis?

SECTIO IV.

Vtrùm diuinitus peccatum & gratia poſſint eſſe ſimul in animâ.

PRæcedenti diſputatione oſtendimus ea duo ſe naturaliter expellere, iam videndum an etiam diuinitus.

SVBSECTIO I.

Proponitur ſententia affirmans.

Sententia Suarez.

DE hac difficultate fusè P. Suarez eo lib. 5. cap. 19. & 20. ſub duobus titulis. Primus eſt, an poſſit diuinitus gratia cohærere cum peccato actuali; alter, an cum habituali. Meo antẽ iudicio, eadẽ planè eſt de vtroq; ratio, niſi fortè propter eos, qui dicunt habituale conſiſtere in priuatione gratiæ: ex quo capite non videtur poſſe illud manere, eo ipſo quòd ponatur gratia: verùm quia nos eam ſententiam non defendimus, difficultatem dicimus eſſe eamdem reſpectu vtriuſque peccati.

Diſtinguit etiam inter gratiam & habitum charitatis. Diſtinctio ſupervacanea eſt.

Diſtinguit etiam ibi P. Suarez inter gratiam & habitum charitatis; & de vtroque quærit, an poſſit eſſe diuinitus cum peccato actuali & habituali: Mihi verò ea diſtinctio non videtur neceſſaria vllo modo; nam cùm habitus charitatis, ſi à gratia ſit diſtinctus (vt pro hac quæſtione debet ſupponi) non ſit forma ſanctificans (vt ſuprà iam oſtendimus cum ipſo) neque habeat aliud, quàm eſſe principium actus charitatis; ex quo capite ſolùm aliqualem maiorem perfectionem habet quàm habitus fidei & ſpei, qui ſunt principia actuum minùs perfectorum; non video, cur etiam naturaliter non poſſet cum peccato hærere, ſi ſine gratia poneretur.

Charitas ſecundum ſe poteſt naturaliter eſſe cum peccato.

Dico *cum peccato*, etiam id extendendo ad odium Dei; nam potentia ad amandum non opponitur odio, nec potentia ad diſſentiendum opponitur diſſenſui etiam ex natura rei: ex quo capite valdè probabile iudico, habitum fidei non expelli per actum infidelitatis ex natura rei, ſed demeritoriè & in pœnam; & idem dico de habitu ſpei per actus deſperationis. Verùm, quidquid ſit de oppoſitione naturali, certum mihi videtur non eſſe vllum fundamentum ad ponendam oppoſitionem eſſentialem in ordine ad potentiam abſolutam.

Poteſt habitus charitatis diuinitus ſeparari à gratia.

Deniq; poſſe habitum charitatis, ſi diſtinguatur, conſeruari diuinitus ſine gratia, nihil eſt quod cogat vel dubitare; nam etiamſi ille procederet efficienter à gratia, poſſet tamen Deus ſupplere eam cauſalitatem. Igitur tota quæſtio reducitur ad gratiam reſpectu peccati mortalis tam actualis quàm habitualis.

Auctores negantes poſſe diuinitus peccatum cum gratia cohærere.

In quo puncto ſententia eſt Patris Vaſquez t. 2. diſput. 204. per totam, & P. Turriani ſæpè in Tomo de Gratia, maximè Opuſ. 6. diſp. 5. & Ioannis Vincentij Reiectione de gratia Chriſti in præfatione §. *Primum conſectarium*, docentium, omnino repugnare eam

eam coniunctionem. Eorum fundamenta hæc
16. *Eorum fundamenta. Primum.*
ſunt. Primum, quia homo per gratiā eſt conuerſus ad ſuum vltimum finem; ergo non poteſt per peccatum ſimul eſſe auerſus ab eodem fine, quia ea duo ſunt inter ſe repugnantia. Huc videntur facere ea verba Ioannis Epiſt.1.cap.3. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit: & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.*
Secundum.
Secundum fundamentum ſit, quia ſequeretur hominem eſſe ſanctum, & ſimul malum: quod omnino repugnat.
Tertium.
Tertium, ſi ſanctitas ex ſe non excludit eſſentialiter peccatum, ergo neceſſarius eſt nouus fauor Dei pro eâ expulſione; ergo ea gratia non facit ex ſe ſanctum; ergo reddimur per extrinſecam denominationem ſancti: quod videtur eſſe contra Tridentinum ſæpè citatum. Confirmatur, eſſe gratum Deo per vnionem hypoſtaticam, & eſſe in mortali, omnino inter ſe repugnāt etiam diuinitus, iuxta communiorem ſententiā, eò quòd vnio ſit vera ſanctitas; ergo omnino repugnat cum peccato etiam diuinitus.
Quartum.
Quartum, ſi peccatum & gratia non poſſunt naturaliter cohærere, nec poſſunt etiam diuinitus, quia Deus non conſeruat peccatum habituale; ergo, eo ipſo quòd infundat gratiam, illud peribit independenter ab vllâ aliâ Dei voluntate; ergo Deus non poteſt efficere vt adhuc maneat. Confirmatur hoc argumentum; nam ſi ſimul conſeruaretur peccatum & gratia, neceſſarium omnino eſſet, vt Deus conſeruaret peccatum miraculosè, ſaltem quoad modum contra exigentiam ſcilicet gratiæ: atqui Deus non poteſt miraculosè peccatum cōſeruare; id enim eſſet illud cauſare, ergo. Quam rationem ſectione præcedenti ex P. Coninck tetigimus.

Svbsectio. II.

Noſtra ſententia proponitur.

17. *Poſſibilis eſt coniunctio gratia cum peccato.*
His tamen non obſtantibus, contraria ſententia, affirmans poſſibilem eſſe eam coniunctionem, longè eſt probabilior, vt etiam cōmunior. Auctores vide apud Suarium ſuprà & Tannerum diſp. 6. q 5. num 53. & ſeqq.

Ego rem totam breuiter ſic decido, & dico Primò: Non repugnat aliqua qualitas creata sāctificans animam adeò perfecta, vt ex naturâ ſuâ habeat eſſentialem repugnantiam cum peccato mortali. Hanc do Patri Vaſquez, & meo iudicio efficaciter probo, quia ea repugnantia non arguit perfectionem infinitam, quæ creaturæ conuenire non poſſit.
Nō repugnat qualitas eſſentialiter pugnans cum peccato.
Vt enim omni peccato actuali repugnat etiam diuinitus volitio non peccandi, ita poteſt excogitari aliqua qualitas habens ex ſe ſimilem oppoſitionem cum peccato etiam habituali. In quo puncto non video aliam difficultatem, niſi quòd dicatur, nos non poſſe oſtendere vnde proueniat ea repugnantia, ſicut oſtendimus in ipſis actibus. Reſpondeo tamen ad hoc ſufficere, ſi dicamus eam prouenire ex ſpecifica & particulari perfectione illius; quia talem perfectionem conuenire alicui creatæ qualitati nullatenus dicit duo contradictoria.

18. *Non etiam repugnat qualitas naturaliter expulſiua peccati; diuinitus tamen potens cohærere cum illo.*
Secvndò dico: Etiam è contrario non repugnat alia qualitas habens ſolùm naturalem exigentiam expulſionis peccati, diuinitus tamen potens cum illo exiſtere. In hac etiam concluſione non puto Patrem Vaſquez diſſenſurum: quæ enim vel leuis in hoc repugnantia oſtendi poteſt; Vt enim calor ſummus naturaliter expellit frigus ſummum, & è contrario frigus calorem, non tamen diuinitus: & idem eſt in habitibus naturalibus oppoſitis, idem in humore & ſiccitate, ſi diſtinguantur, & denique in omnibus diſpoſitionibus contrarijs: cur, quæſo, repugnabit vna qualitas talem habens gradum perfectionis moralis, vt naturaliter expellat peccatum omne, non tamen diuinitus, ſiue illa vocanda ſit ſanctitas, ſiue non; à quo nunc abſtineo, vt euitem priora argumenta Patris Vaſquez, quæ ex conceptu ſanctitatis deſumebantur. Illud autem, quod ex eſſentia peccati habitualis formatur ſæpè à Patre Vaſquez, ſolutum eſt abundè ſuperiùs; vbi oſtendi, quo pacto neceſſaria ſit omnino voluntas Dei condonatiua ad remiſſionem peccati etiam poſitâ gratiâ; vnde facilè infertur, Si Deus hanc voluntatem non habeat, manſurum ibi peccatum cum gratiâ.

Vltimum argumentum à nobis additū concluſioni obeſſe videtur.
Solùm videtur obeſſe huic concluſioni argumentum, quod vltimo loco nos addidimus; nam tunc temporis ſequeretur Deum conſeruaturum miraculosè peccatum: ei tamen reſpondeo ex doctrinâ à me alibi traditâ, dupliciter poſſe Deum ſe gerere in conſeruatione peccati & gratiæ; (idē eſt in conſeruatione frigoris & caloris cæterarúmque qualitatum contrariarum;)
Dupliciter Deus conſeruat gratiam & peccatum.
Primò, vt priùs naturâ conſeruet gratiam, & poſteriùs naturâ peccatum. Secundò, vt è contrario priùs naturâ videat iam exiſtens in ſubiecto peccatū, & poſteriùs naturâ addat gratiam. Si primo modo ſe gerat, tunc ſola productio peccati erit ſupernaturalis quoad modum; ſi verò ſecundo modo, è contrario ſola conſeruatio gratiæ erit ſupernaturalis: licet autem Deus non poſſit (de quo ſtatim) miraculosè conſeruare peccatum, certè gratiam benè poteſt miraculosè conſeruare.
19. *Explicatur quomodo exiſtentia peccati naturaliter poſſit eſſe in præſentiâ gratia.*
Explico: Peccator nihil cogitans de pœnitentia naturaliter conſeruat ſuum habituale peccatum, quod ob contrarietatem, quam cum gratia habet, petit, ne ſimul ei homini infundatur gratia, ſi Deus dicat, *Non obſtante hac peccati exigētiâ, ego volo miraculosè gratiam ſimul infundere in hoc inſtanti*; certè exiſtentia peccati connaturalis eſſet, quia nihil præceſſit, quod exigeret, ne illud exiſteret: at exiſtētia gratiæ eſſet miraculoſa; quia peccatum exigebat, ne ſecū ea gratia poneretur: ergo ſola gratiæ poſitio fuit tunc contra exigētiam naturæ. Neque poteſt dici, peccatum petijſſe tunc, vt poſita gratia ipſum deſtrueretur, aut certè ipſam gratiam id exegiſſe: hoc, inquam, dici nullo modo poteſt; nam cùm iam ſupponamus in eo inſtanti reali exiſtens ipſum peccatū, vt poſſit petere, ne exiſtat gratia, repugnat in terminis, vt illud petat annihilari eodem inſtāti, quia id eſt omnino impoſſibile; & ob eamdē rationē neq; gratia poteſt petere, vt peccatum, quod iam exiſtit in eo inſtanti, annihiletur in eodem: ſummùm id petit pro ſequenti inſtanti reali: ergo in eo primo peccatum connaturaliter extitit, & ſola gratia miraculosè: quòd ſi in ſecundo inſtanti reali, tertio & quarto, non niſi præuiſo iam peccato priùs natura in ſubiecto, decreuerit Deus gratiam conſeruare, certè inde nulla refundetur in Deum ſpecialis actio circa peccatum, ſed ſolùm circa gratiam. Quæ doctrina habet locum, quandocumque inter duo contraria vnum producitur aut conſeruatur priùs natura altero; tunc enim ſola ſecundi conſeruatio erit ſupernaturalis quoad modum.

Deus poteſt dici indirectè conſeruare peccatum.
Verùm adhuc Secundò reſpondeo ex dictis alibi de peccato habituali, Deum ſine dubio ſuo

modo illud indirectè conſeruare; poteſt enim illud tollere remitteodo illud, imò (vt infrà dicemus) per ſolam eius remiſſiooem poteſt hoc tolli; ergo cùm dicit, *Nolo tollere, quia ius habeo ad illud*, ſine dobio illud iodirectè conſeruat: hos poſito dieo vlteriùs, cùm gratia, etiamſi ex naturà ſuâ exiget remitti peccatum, non tamen ſit ſatisfactio æqualis, nec omnino obliget Deum ad cedendum ſuo iuri, ſeo ad remittendum peccatom, poterit ſine dubio Deus dicera, *Nolo adhuc illud remittere, eſto gratia id exigat*, quia non exigit id omoino neceſſariò, nec eſt ſatisfactio æqualis pro illo: io hac autem oolitione prædicto modo ſupernaturali nullam planè videò indeceotiam.

20. *Solutio in peccato actuali pariter difficultatem.* Habet tamen hęc ſolutio difficultatem in peccato actuali; nam illud oon pendet à non-remiſſione Dei; ergo præuisâ gratiâ in ſubiecto non poterit Deus hominem ſpecialiter eleuate ad peccandom actualiter, quia id eſſet quodammodò ad illud peccatum ſpecialiter concurrere. *Reſpondetur.* Reſpoodeo, Deum noo determinatorum tunc hominem ad peccatum, ſed ſe geſturum ae ſi diceset voluntati, Adhuc poſitâ gratiâ do tibi vires, vt, ſi velis, pecces; quod mihi nullo modo erit gratum; opto eoim vt non pecces: hæc autem volitio nullam dicit imperfectionem. Et ſatie de eo argumento, quod, quia petit ſolutionam multis materiis valdè vtilem, aliquentolùm nos, non tamen inuitos, detiouit.

Qualitas ſupradicta eſt vera ſanctitas. Tertiò dieendum eſt, eam qualitetem (de quâ in ſecundâ cooclusione) eſſe veram & tigoroſam ſanctitatem; quie vt aliqua forma dicatur verè & abſolotè habere aliquem effectum, ſufficit, ſi illum præſter naturaliter, eſto diuinitus impediri poſſit: ſie nemo non dicet, calorem verè & abſolutè expellere frigus, & è contrario aquam verè & abſolotè porgare manus v. g. etiamſi Deus efficere poſſit, vt calor non expellat frigus, & aqua non muodet manus; qoantomuis homo ſe ea lauet. Deiode quis dieet, calorem intenſom non torqoere hominem ex natura ſoa, etiamſi dininitus ee tortura impediri poſſit? Ergo qualitas, quæ natura ſua expellit peccatum, & ex natura ſoa reddit pulchram animam, abſolutè erit vera ioſtitia & ſanctitas, eſto dioiuitus impediri poſſit effectus ille expolſionis peccati. Et per hoc ſatiſfit aliis argumentis Patris Vaſquez; ſoláque *Confirmationi ex vnione hypoſtaticâ deſumptæ reſpondetur.* deeſt vltima confirmatio deſumpta ex vnione hypoſtatica: cui vnico verbo reſpondemus negandu conſequentiam: fit enim argumentum à ſanctitate infinita & ſumma, quæ poteſt excogitari, ad ſanctitatem finitam & creatam; quod argumentum haud dubiè noo valet, alioquin etiam deberet inde inferri, & gratiam habitualem eſſe inamiſſibilem, & excludere etiam venialia, quia id babet ſanctitas Verbi. hine

21. Dico Quarto: E qoarû numero ſit gratie, quæ de facto datur, an ex his, quæ omnino repugnãt etiam diuinitus peccato, an ex aliis, dubium eſt: *De facto gratia eſt compoſſibilis cum peccato diuinitus.* probabillos cenſco eſſa ex numero earum, quę poſſuot diuioitus cohærere cum peccato; tum qoia id ſuadet ferè communis Doctorum ſententia; tum qoie, quidquid ſit de alia poſſibili, cui ea coniunctio repugnet, non debemos de facto aſſerere, Doom non poſſe diuinitus cum hec contuogere peccatum, cùm nulla in ea coniunctione nobis appareat repugnantia.

Obiectio. Dices, Caſo quo Deus produxiſſet eam gratiam, quæ eſſentialiter repugnaret, etiã non apparerent nobis vlla contradictoria; & tamen non deberemus dicere, non repugnare, ergo neq; nunc debemus id aſſerere, cùm nobis quid ſit productum oon cooſtet: & vrgeri id maximè poteſt iuxta P. Suarez principia, qui frequenter docet, non eſſe poſſibilem aliam gratiam altioris ordinis quàm hæc ſit. Reſpondeo, in illo etiam caſu nos debuiſſe diſcurrere ſicut iam, eſto inuincibiliter errassemus; quia non debemus ponere de facto ſina vllo fundamento in rebus, quas videmus, omnes perfectiones, quæ diuinitus non repugnant alicoi creaturæ; oeqoe item debemus dicere, Deum non poſſa cum his creaturis, quas videmus, alias cooiungere, eſto poſſibiles multæ ſiot quæ habeant inter ſe repugoantiam. *Reſponſio.* Ad confirmationem ex doctrioâ Suarez fateor, eâ datâ, probabiliorem eſſe ſententiam, negaotem gratiam & peccatum oon poſſe coniungi, qoia reuerà non poteſt probabiliter dici, repugnate vnam ſanctitatem ereatam adeò perfectam, vt nec diuinitus cohæreat com peccato: ergo ſi gratia, quæ de facto datur, eſt nobiliſſima quæ poteſt eſſe, profectò iure meritò ei tribuetur eiuſmodi repugnantia; vnde duas eas ſenteotias P. Suarez non benè combino. *Dato iuxta Suarez doctrinam, gratiam, quæ de facto eſt nobiliſſimã eſſe quæ dari poteſt, eſſentialiter tamen cum peccato pugnaret.*

22. *Poſitâ gratiâ & peccato ſimul animã non eſſet abſolutè Dei amica.* Circa ſubſtantiam verò noſtræ ſententiæ illud aduerto, caſo quo ponetatur ſimul peccatum & gratia, aoimam tuoe non reddendam ſimpliciter & abſolutè Deo gratam, amicam & heredem Regni; nam ad hos effectus duo requiruntur: vnum eſt carentia pecceti defœdantis animam; alterum verò poſitiua pulchritudo gratiæ: cùm ergo tuoe non daretur ea carentia; oon daretur abſolutè effectus ille: vnde minùs placet P. Suarez, qui cap. 19. num. 20. videtur abſolutè docere, etiam poſito peccato Deum amaturum illum hominem à quo offenderetur; neque repugnare, vt Deus diligat perſooam propter bonitatem qoam habet, & odio habeat illius actionem; *Suarij doctrina diſplicet.* hoc, inquam, mihi minùs placet; nam quando actio talis eſt, vt ſimpliciter reddat perſonam inimicam & turpem, vt peccatum mortale reddit hominem, proculdubio repugnat tunc ſimpliciter amare eam perſonam vt amicam. Aliqoam fortè complacentiam imperfectam poterit Deus habere, at amotem ſimpliciter amicitiæ non poterit. Et verò eap. ſeqoenti num. 22. videtur tandem in eamdem doctrinam hic auctor conſentire, oſtendens, omnes eos effectus non prouenire à gratiâ, niſi quatenus habet annexam remiſſiooem peccati, quæ ſi impediatur, eo ipſo etiam illi impediuntur. Et ſatis de hac coniunctione.

Disputatio XLVII.

An remiſſio peccati venialis ad effectus gratiæ habitualis pertineat.

1. *Nulla eſt difficultas circa potentiam abſolutam.* EX principiis, quæ iecimus circa remiſſionem mortalis habitualis, facilè poſſumus diſcurrere circa remiſſionem venialis; & qoidem circa potentiam abſolutam nulla eſt planè difficultas, quia, ſicot diximus, habitnala mortale conſeruari indirectè à Deo, quatenos illud

illud non condonat, priuationem verò gratiæ excluſimus à cõſtitutiuo illius, ita potiori iure id de veniali dicendum; de fide enim eſt, illud non conſtitui eâ priuatione, ergo eadem facilitate Deus poterit illud remittere per ſolam extrinſecam condonationem. *Quæſtio eſt de remiſſione de facto.* Quæſtio ergo præſens maximè tangit remiſſionem prout de facto contingit: eſt autem in veniali quoad hoc maior ratio dubitandi quàm in mortali, quia hoc habet formam contrariam, ſcilicet gratiam qua expellitur, at veniali gratia non opponitur in nulla planè intenſione; nam quacumque intenſione gratię habita, poſſum ego venialiter peccare; quid ergo erit quo de facto tolletur? Et licet ad materiam de pœnitentia videantur ſpectare aliqua, quæ de venialis remiſſione infrà dicemus, quia tamen omnis remiſſio venialium eſt quædam ſpecies iuſtificationis, de qua nobis in præſenti eſt ſermo, ideò etiam proprium hîc ea omnia ſibi locum vendicant, & faciliùs ſimul intelliguntur quàm diſperſa.

Sectio I.

Utrùm de facto omni remiſſioni venialis ſit adiuncta gratiæ infuſio.

2. *An remiſſio venialis ſemper coniungatur cum infuſione gratia. De facto ſemper coniungitur.* DUPLICEM ſenſum poteſt hæc difficultas habere; Primum, an remiſſio venialis, per accidens ſaltem, ſemper tamen coniungatur cum infuſione gratiæ. In hoc ſenſu facilis eſt ſolutio; loquor de remiſſione in hac vita; dico ergo ſemper coniungi, quia de facto non remittitur peccatum, niſi homo efficiat aliquem actũ bonũ, vel debitè ſuſcipiat Sacramentum: in quibus caſibus ſemper augetur gratia: omne enim opus bonum ſupernaturale hominis iuſti ſemper habet annexam gratiæ infuſionẽ: exiſtenti enim in mortali numquam remittitur de facto veniale, etiamſi de illo habeat attritionem: hæc enim tunc ob indignitatem perſonæ redditur minoris valoris & inſufficiens ad abolitionem venialis, maximè cùm hoc non remittatur non remiſſo mortali.

An remiſſio coniuncta cũ infuſione gratia formaliter proueniat à gratiâ. Vaſquez ad illius remiſſionẽ requirit attritionem cũ gratiâ extra Sacramentum. Secundus ſenſus, an remiſſio venialis coniuncta cum infuſione gratiæ proueniat formaliter ab ipſa gratia, an verò hæc ſe habeat per accidẽs & purè concomitanter, remiſſio verò fiat per ſolam Dei condonationem extrinſecam. P. Vaſquez 1.2. diſp. 207 cap. 4. duo docet: *Fundamentũ illius. Primum.* Primum eſt, veniale non poſſe tolli diuinitus vel per ſolam gratiã habitualem, vel per attritionem ſolam, vel per vtramque ſimul extra Sacramentum: alterum eſt, illud tolli vel per contritionem extra Sacramẽtum, vel per attritionem in Sacramento cum infuſione gratiæ relatæ ad eam remiſſionem: fundatur in eo, quòd ex veniali relinquitur auerſio voluntaria à Deo, & conuerſio ad creaturas; quæ non poteſt tolli niſi per actum proprium eam retractantem: cùm autem attritio extra Sacramẽtum non ſit ſufficiens retractatio, requiritur, vt vel hæc ſit intra Sacramentum, vel extra detur contritio. Hanc opinionem cogitur Vaſquez defendere ob diuerſa principia alibi ab eo tradita, quæ non poteſt omnia in præſenti combinare: *Per hanc opinionẽ non ſaluat Vaſq. ſua principia.* & quidem per hanc ſententiam ipſum non ſaluare vllo prorſus modo ſuum principium generale, quod Deus non poſſit habere actum liberũ ſine mutatione noua phyſica in creaturis, manifeſtè oſtendi primo Tomo in primam partem, dum de eo principio diſputaui: & patet breuiter, quia totum illud phyſicum, nempe gratia & attritio potuerunt eſſe & non eſſe in Deo voluntas illa; ergo quando id vult diuerſam habet volitionem, quæ tamen nihil phyſicum nouum ponit: ſed de hoc fuſiùs vbi dixi.

Iam magis ad rem: dico ergo in primis, minùs conſequenter eum loqui; *Minùs conſequenter loquitur.* nam multò maior auerſio à Deo & conuerſio ad creaturam relinquitur ex mortali quàm ex veniali; hoc omnino eſt extra dubitationem; & tamen ipſe docet, ſine vlla retractatione peccatoris per ſolam gratiam habitualem poſſe tolli eam auerſionem & conuerſionem mortalis, ergo à fortiori idem erit de veniali: vel certè ſi in veniali hoc repugnat, non debet id probari ex auerſione vel conuerſione in ipſo reperta, ſed ex alio capite. Vrgeo: Attritio cum gratia extra Sacramentum non eſt ſufficiẽs retractatio venialis, nec forma incompoſſibilis cum illo, ergo neque etiam intra Sacramentum. 3. *Vrgetur.* Patet euidenter conſequentia; nam inſtitutio Sacramenti non facit illam attritionem eſſe maiorem vel minorem retractationem peccati, ergo non addit illi incompoſſibilitatem cum illo: ſi ergo in Sacramento poteſt Deus per extrinſecam ſuam voluntatem ſupplere defectum perfectæ retractationis, poterit & extra Sacramentum. Quæ ratio mihi euidentiſſima videtur. Deinde, ſi poteſt ſupplere defectum perfectæ retractationis, poterit etiam omnis omnino retractationis; quia ex natura rei tam non tollitur peccatum per imperfectam retractationem quàm per nullã. Quomodo hæc auerſio tollatur diximus ſuprà in mortali: inde pete abſolutam ſolutionem argumenti.

Secundum Patris Vaſquez fundamentum eſt, *Secundum fundamentum illius.* ſi veniale per ſolam Dei condonationem tollitur, ergo non tollitur macula illius, nec homo verè mundabitur, ſed ſolùm tegetur peccatũ: quod eſt hæreticum. Argumentum commune eſt mortali, & ad ſummum probans requiri gratiam pro remiſſione venialis: ſed neque hoc probat; *Nihil probat.* ex dictis enim ſuprà conſtat, ſicut macula habitualis non eſt aliquid phyſicum, ſed morale, ita poſſe propriiſſimè tolli ſine phyſica renouatione hominis per ſolam Dei condonationem, quâ mutatur moraliter homo: quod longè abeſt à ſententia hæreticorum docentium, Deum non condonare peccata, ſed ſolùm pœnam pro illis debitã.

Adde, hanc etiam eſſe ſolutionem ipſius Vaſquez, *Solutio ipſius Vaſquez.* qui oppreſſus argumento ſtatim contra ipſum vrgendo, dicit peccatum veniale remitti per attritionem & gratiam ſacramentalem cum reſpectu rationis ad voluntatem Dei dantis gratiam animo, vt homo mundetur: vbi addit: Nec mirum eſt, quod per illum reſpectum rationis remittatur veniale, cùm macula ex veniali relicta ſolùm ſit reſpectus rationis ex præcedenti peccato. Hæc ille. Vides ergo iam illum confugere ad hoc, quòd habituale non ſit aliquid reale inhærens, idcóque poſſit tolli per reſpectum rationis ex voluntate Dei. Quæ quidem eſt optima ratio, ſed quâ deſtruit ipſe Vaſquez ſuas concluſiones de neceſſitate gratiæ & renouationis interioris pro remiſſione peccati.

Tertiò argumentari quis poſſet pro Vaſquez: 4. Veniale opponitur feruori charitatis; ergo non *Obycitur pro Vaſquez. Refutatur.* poteſt tolli niſi per eum feruorem. Mala conſequentia, quia poſſunt etiam eſſe alia quæ opponuntur peccato; & per quæ expellatur etiam abſente feruore. Odium enim Dei actuale & macula

cula ex illo relicta opponitur formaliter in ſententiâ ipſius Vaſquez amori Dei ſuper omnia, & tamen etiam in ſententiâ eiuſdem ſine illo amore per ſolam gratiam habitualem poteſt tolli, quia etiam huic opponitur. Deinde antecedens falſum; nam feruori charitatis habitualis nullo modo opponitur veniale; hoc enim ſtat cum quacũque intenſione gratiæ; ſolùm ergo opponitur amori actuali intenſo valdè; quo ſtante non videtur nec peccato veniali manere locus: hæc autem oppoſitio non eſt formalis, ſed quaſi virtualis; ex qua nullo modo licet inferre neceſſitatem huius intenſi amoris ad remiſſionem venialis.

Veniale per ſe non expellitur per gratiam habitualem. Probatur.

Communior ergo & vera ſententia docet, veniale non expelli per ſe per gratiam habitualem: de quo vide Patrem Suarez Tom. 3. de Gratiâ lib. 7. cap. 24. vbi multos alios pro eâ refert. Probatur ex dictis, quia gratia in quacumque intenſione poteſt ſtare cum veniali, ergo non opponitur illi magis quàm habitus fidei aut ſpei; imò nec attritio etiam coniuncta cum gratiâ opponitur veniali: in quo & aſſentientem habemus Patrem Vaſquez, qui ait, Si iuſtus ante Sacramẽtum habeat attritionem de veniali, licet illi augeatur gratia, non tamen remittetur veniale; ergo nec per gratiam & attritionem remittetur ob oppoſitionem illorum inter ſe, etiam intra Sacramentum: nam Sacramenti inſtitutio non immutat phyſicam & moralem repugnantiam attritionis & gratiæ cum veniali, vt ſuprà dixi.

5. *Obiectio. Refellitur Primò.*

Dices: Opponitur veniale cum gratia & attritione, quatenus ſubſunt decreto Dei volentis per ea condonare peccatum. Contrà Primò, quia hoc modo attritio extra Sacramentum vel ſola gratia poſſet delere veniale; & ad hoc non eſſet neceſſarium recurrere ad Sacramentum, & negare etiam diuinitus extra illud non poſſe veniale deleri per attritionem & gratiam etiam ſimul.

Secundò.

Contra Secundò, quia hoc non eſt expelli peccatum formaliter à gratia & attritione, ſed à cõdonatione Dei; nam gratia & attritio non habẽt ex decreto Dei in ſe maiorem oppoſitionem formalem cum peccato; nec Deus poteſt facere, vt illam habeant, ſi ea ſe non habent: licet enim poſſit eleuare ad producendum efficaciter rem aliquam improportionatam, non tamen poteſt eleuare ad dandum effectum formalem, quem ex ſe non habebat res eleuata, vt ſuprà ad aliud propoſitum dixi; vnde poteſt facere vt albedo producat nigredinem, non tamen vt conſtituat nigrum: cuius ea eſt ratio, quòd effectus formalis non eſt aliquid diſtinctum à partibus ſimul ſumptis; ideò, quòd dent hunc vel illum effectum, nõ pendent à Deo, ſuppoſito quòd ſint vnitæ; ergo gratia & attritio non expellunt veniale, ſed id præſtat ſolum decretum Dei: hoc autem modo quemcumq; alium actũ potuiſſet Deus deſignare; quo poſito deleretur peccatũ.

Non poſſunt gratia & attritio eleuari ad dandũ effectum formalem, quem in ſe non habent.

Contrà Tertiò, quia ſi entitas phyſica gratiæ & attritionis potuerunt à Deo produci ex vi diuerſæ voluntatis non cõdonatiuæ venialia, ergo non potuit Deus habere decretum per illas condonandi veniale, quia non admittit Vaſquez liberum decretum niſi facta mutatione phyſica in creatura. Verùm hoc argumentum paulò antè tactum eſt, & magis eſt ad hominem quàm abſolutum pro communi ſententia.

SECTIO II.

Per quæ de facto tollatur veniale.

DISPVTARI in præſenti poterat, vtrùm actus amoris Dei ſit æqualis ſatisfactio pro veniali, illúdque de facto tollat: verùm hanc quæſtionem ad materiam de charitate remitto: ex quâ negatiuam reſolutionem quoad actualem remiſſionem ſuppono. Videndum ergo quid de facto illud tollat. In quo puncto dicendum cũ Suario lib. 5. de Gratia cap. 24. & multis alijs, de facto etiam extra Sacramentum non requiri cõtritionem ad remiſſionem venialis, ſed ſufficere attritionem. Hæc in primis probabiliter deducitur ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 5. vbi, oſtendens non eſſe obligationem confitendi venialia, reddit rationem, quia hæc multis alijs modis tolli poſſunt; ſi autem non poſſent extra Sacramentum tolli niſi per contritionem, & in Sacramento per attritionem, non poſſent tolli pluribus modis quàm mortalia: quod videtur eſſe contra Concilium; ſi ergo extra Sacramentum præter contritionem eſt alius modus tollendi venialia, certè is erit per attritionem de illis; quia poſt contritionem hæc eſt perfectiſſima diſpoſitio ad remiſſionem peccati. Ratio congruentiæ poteſt eſſe, quia ſicut ſunt in ſe leuia, & ſolùm ſecundùm quid iniuria Dei, ac valdè frequentia, oportuit, vt non requireretur tanta & tam difficilis ſatisfactio, quanta pro mortali; ſufficiet ergo attritio. 6.

Veniale tollitur per attritionẽ extra Sacramentum.

Ratio congruentiæ.

Obiectio.

Obijcies: Si attritio ante Sacramentum remittat venialia, ergo ea numquam remittuntur per Sacramentum: quod videtur eſſe contra omnium fidelium ſenſum, qui ideò de venialibus confitentur, vt eorum obtineant veniam: imò etiam videtur eſſe contra Tridentinum ſuprà; dum enim docet, multis alijs modis poſſe tolli venialia, iudicat poſſe etiam tolli per confeſſionem. Sequela verò probatur, quia vel ante confeſſionem præceſſit attritio de venialibus, vel non: ſi non præceſſit, non dimittentur in confeſſione, quia non dimittuntur ſine retractatione peccatoris; ſi verò præceſſit attritio, iam per illã erunt remiſſa venialia: ergo numquam remittentur in Sacramento. Hoc argumento motus Vaſquez negat vnquam per attritionem extra Sacramentum remitti venialia, imò nec poſſe diuinitus: alij verò recentiores, vt fugerent hanc difficultatem, dixerunt, aliquando per attritionem extra Sacramentum remitti venialia, aliquando non remitti, prout Deus vult: Vaſquez mouetur principijs ſuprà impugnatis in ordine ad negandum diuinitus id poſſe fieri; in ordine ad factum ſtatim illi reſpondebimus. Hi verò recentiores prorſus videntur diuinare ſine fundamento & loqui inconſequenter, quia nullum eſt vel in auctoritate vel in ratione argumentum ad aſſerendum aliquando remitti venialia per attritionem, aliquando non: excogitarunt enim hanc opinionem, vt ex vna parte non viderentur tantum requirere pro remiſſione venialis quantum pro mortali; ex alia verò parte, quia non inuenerunt ſolutionem argumenti immediatè facti.

Vaſquez negat venialia etiam diuinitus per attritionẽ extra Sacramentum deleri poſſe.

7. *Reſpondetur cum Suarez, & D. Thomâ.*

Reſpondeo ergo argumento cum Patre Suarez, D. Thoma & multis alijs, in Sacramento pœnitentiæ remitti venialia ex opere operato, etiamſi de illis non habeatur attritio; dummodò non ponatur obex, id eſt complacentia in illis venialibus; vnde negatur non remitti venialia

per

Dolentur venialia in Sacramento, etiamſi non præceſſerit attritio de illis.

per confeſſionem, licet remittantur per attritionem: nam remittuntur per confeſſionem, quando non præceſſit de illis attritio, & non ponitur obex actualis complacentiæ. In hanc ſolutionem incidunt etiam recentiores impugnati, qui, vt defenderent doctrinam D. Thomæ, docentis per omnia Sacramenta remitti veniale, dixerūt, quotieſcumque augetur gratia habitualis, remitti aliqua venialia; & ex humanis rationem reddidère, quia quotieſcumque amicus eleuatur ad maiorem ſtrictiorémque amicitiam, & ad nouos fauores, &c. condonantur ſimul illi aliquæ offenſiunculæ leues; ergo in diuinis, quoties per augmentum gratiæ eleuatur homo ad ſtrictiorem amicitiam cum Deo, remittuntur aliqua venialia. Ecce concedunt in quocumque augmento gratiæ remitti venialia aliqua, cùm tamen nō ſit neceſſarium, imò frequentiſſimè contingat vt augeatur gratia ſine bono vllo opere, & conſequenter ſine dolore de venialibus: ſi v.g. recipiat quis Sacramentum viuorum non ponendo obicem, licet nullum habeat bonum opus ſopernaturale, quo diſponatur: (quod poſſe fieri, & tunc augeri gratiam eſt & horum & omnium ſententia:) ergo tunc Sacramenta remittunt venialia ſine deteſtatione vllâ de illis: ergo à fortiori id præſtabit Sacramentum pœnitentiæ per ſe ad remiſſionem peccatorum inſtitutum.

Recentiores aliqui docent venialia aliqua remitti quoties augetur gratia.

Frequenter augetur gratia ſine vllo bono opere aut dolore de venialibus.

8\. Vrgeo: Actus, quo iuſtus diceret priùs, Millies paterer infernum, quàm Deum grauiter offenderem, etiam ſtante tunc voluntate non cauendi venialia, procul dubio eſſet actus amoris Dei ſuper omnia, & valdè meritorius augmenti gratiæ; daretur ergo illi gratia tunc: ergo, iuxta horum doctrinā, & remitterentur aliqua venialia; & tamen nullam haberet ille de illis retractationem, ſed potiùs complacentiam in illis: ergo remittuntur venialia etiam extra Sacramentum ſine retractatione illorum, imò cum complacentiâ in illis. Quid ergo mirum ſi egò dicam, in Sacramento pœnitentiæ inſtituto ad remiſſionem peccatorum remitti venialia etiam ſine retractatione, dummodò non ponatur obex complacentiæ in illis.

Caſus, in quo remittitur veniale ſine attritione de illo in Sacramento.

Abſoluiè autem, quòd hi docent, quotieſcumque augetur gratia habitualis remitti aliquod veniale, omnino reputo improbabile; quia non poteſt remitti veniale quando eſt complacentia in illo, vt per ſe patet, & ex dictis ſuprà conſtat; ſtante enim peccato veniali non poteſt illud remitti: ſed cum voluntate actuali peccandi venialiter, & nullum curandi peccatum veniale, poteſt gratia augeri, vt oſtendimus immediatè antè; ergo tunc nullum remittetur peccatum veniale. Adde, etiamſi omne opus bonum, quo augetur gratia, & omnis ſuſceptio Sacramenti haberent ex ſe oppoſitionem cum aliquo peccato veniali (quod tamen ex dictis conſtat eſſe falſum) contingere ſæpiſſimè, vt iuſtus exercens bonum opus licet habeat alia venialia, non tamen illud quod tali operi opponitur, quia vel in illâ materiâ non peccauerat; vel per aliud opus ſimile præcedens iam illi erat dimiſſum veniale illud: ergo in eo caſu nullum veniale debet deleri, quia de nullo eſt retractatio: non ergo eſt vniuerſaliter verum, quoties augetur gratia remitti etiam aliquod veniale. Eſt tamen adhuc aliqua difficultas in noſtrâ doctrinâ; non enim videtur ſatisfactum Tridentino, quod ſupponit poſſe venialia remitti per confeſſionem; hoc autem fieri nequit, iuxta dicta à nobis, nam ſi quis ea venialia vult confiteri, & dare vt materiam Sacramenti, oportet habeat dolorem de illis; eo autem ipſo iam per attritionem remittentur, ergo numquam vi confeſſionis: quod videtur planè abſurdum. Verùm facilè reſpondeo, ſi accedat quis ad confeſſionem habens ſimul peccatum mortale, proculdubio non obtenturum remiſſionem venialium per attritionem illam, ſed vi Sacramenti; vnde conſtat etiam venialia vi confeſſionis Sacramentalis poſſe remitti, etiāſi in iuſto ſemper, quando de eis eſt attritio, remittantur ante abſolutionem.

Probabile nō eſt veniale aliquod remitti quoties infunditur gratia.

Soluitur illud quod ex Tridentino contra nos adfertur.

9\. Quæ diximus de Sacramento pœnitentiæ etiam de Extremâ vnctione dicenda puto, ſcilicet, per ipſam remitti venialia, licet homo de illis non ſit attritus, dum tamen non ponat obicē. Ratio eſt, quia hoc Sacramentum videtur inſtitutum ad remiſſionem venialium, iuxta illud Iacobi Apoſtoli, *Et ſi in peccatis ſit, remittentur ei*, quod de venialibus præcipuè debet intelligi. Et ratio huius inſtitutionis facilis eſt: cùm enim hoc Sacramentum ſit Sacramentum viuorum, id eſt, iam exiſtentium in gratiâ & conſequenter habentium ius ad gloriam, detúrque in fine vitæ, quando homini decedenti in gratiâ debent remitti venialia vt poſſit Deum videre (ſolutâ priùs pœnâ debitâ in Purgatorio) congruentiſſimum fuit dare huic Sacramento virtutem remittēdi ea venialia, caſu quo non ponatur obex vt hoc modo fieret in hac vitâ remiſſio omnium peccatorum quoad culpam, quantum commodè fieri poteſt. Dico *commodè*, quia ſi in ipsâ actuali ſuſceptione homo peccet venialiter, non eſt congruum, vt per illud deleatur tale peccatum.

Sacramentū Extremæ vnctionis inſtitutum etiam eſt ad remiſſionem venialium. Iacobi 5.

Congruentiſſimum fuit huic Sacramento vim delendi venialia dare.

Hoc modo dicendi facilè explicatur communis difficultas, quo ſcilicet pacto intra Sacramentum pœnitentiæ minùs requiratur ad remiſſionem venialium quàm mortalium: quod alij difficulter explicant; aiunt enim ad remiſſionem mortalis requiri propoſitum non peccādi de cetero mortaliter in vlla materia, ad venialis verò remiſſionem non requiri propoſitum numquam peccandi venialiter, ſed præcisè in ea materia, de quâ quis atteritur.

Ex doctrinâ noſtrâ facilè explicatur quomodo minùs pro remiſſione venialis quàm mortalis in Sacramento requiratur.

Hæc tamen differentia nùlla eſt; nam de ipſo veniali, quod debet remitti, tantus dolor requiritur & tam efficax propoſitum quàm de mortali; quod autem de alijs venialibus non requiratur, ideò eſt, quia illa non remittuntur tunc, & quia vnum ſine altero remitti poteſt; quod non habent mortalia: id autem totum per accidens eſt ad punctum maioris doloris de quo agimus.

Differentia aliquorum inter remiſſionem mortalis & venialis nulla eſt.

Ideò dicunt Secundò, in eo, qui memor mortalis accedit ad confeſſionem, per ſe requiri expreſſum dolorem de illo, non verò in venialibus. Sed contrà; nam etiam memor venialis ſi debet de illo atteri pro confeſſione, certè expreſsè id debet facere; inintelligibile enim eſt, aliquem expreſsè cogitare de peccato, & de illo dolere, & non dolere expreſsè; nec aliquid amplius requiritur de mortali; ergo non explicatur, quomodo minus requiratur in Sacramento pœnitentiæ pro remiſſione venialis quàm pro mortalis, niſi nobiſcum dicatur poſſe intra Sacramentum remitti veniale etiam ſine attritione, dum tamen non ſit complacentia in illo.

Refutantur qui dicunt requiri dolorē expreſſum de mortali quando quis memor eſt, non autē de veniali.

10\. Fortè poſſet ex doctrina Patris Suarez dici, ad remiſſionem venialis non requiri propoſitum illud non committendi de cetero, ſed ſufficere quòd doleat ſe illud commiſiſſe, & velit aliquā ſatiſfactionem offerre, de mortali verò requiri tale

Illatio ex Suarij doctrinâ, nimirum non requiri propoſitum de cetero non peccandi, ſed dolorem de commiſſo veniali, refutatur.

tale propoſitum. Verùm neque hoc ſatisfacit, tum quia eſt doctrina ſat dura; vnde & ipſe Suarez eam abſolutè non docet, tum quia, licet fortè extra Sacramentum habeat locum, intra Sacramentum tamen non videtur eſſe ſufficiens diſpoſitio ſine propoſito non committendi de cetero illud peccatum, quod pro materiâ adducitur.

Aliud argumentum pro noſtrâ ſententiâ.

Pro maiori noſtræ ſententiæ probatione ſic adhuc argumentari quis poſſet: Si Sacramentū non remittit venialia ſine attritione de illis, ergo adulto recipienti Baptiſmum ſine ea attritione non remittentur illa ex opere operato, eſto ſit attritus de mortalibus, & recipiat gratiā; vnde vlteriùs fieret, vt ſi moreretur ille immediatè pòſt, non iret rectà ad cælum, ſed priùs deberet in Purgatorio pro eis venialibus ſatisfacere. Quod videtur eſſe contra communem ſenſum Doctorum. Idem argumentum poteſt fieri in Martyre proportionaliter.

Reprobatur.

Hoc tamen argumentum non eſt pro nobis, quia poteſt cōtingere vt adultus, qui baptizatur, aut etiam Martyr, non ſolùm non habeat attritionem de venialibus, ſed habeat voluntatem peccandi venialiter; quia hæc voluntas nullo modo pugnat cum martyrio neque cum effectu Baptiſmi: quo caſu nos diximus non remitti ea venialia; ergo, argumentum hoc omnes vrget. Reſpondemus ergo, poſſe martyrem & recens baptizatum mori in veniali, negamus tamen ideò detinendum in Purgatorio, quia virtute Baptiſmi & martyrii, poſtquam in inſtanti mortis remittitur illi veniale, remittitur etiam & omnis pœna; ſicut in ſimili diximus Tractatu de Baptiſmo, illum habere ſuum effectum non quando ſuſcipitur, ſed quando poſteà obex aufertur.

Vi Baptiſmi & martyrij in inſtanti mortis remittitur culpa & pœna illi debita.

11\. Obiicies nobis Auguſtinum Tomo 3. lib. de Verâ & falſa pœnitentia cap. 4. & 8. vbi docet, nullum peccatum remitti niſi per pœnitentiam. Reſpondeo, Auguſtinum eo c. 4. docere, venialia etiam per orationem Dominicam remitti; vnde potiùs eſt hic locus pro his qui affirmant ex opere operato per Sacramentalia remitti venialia, de quo infra, quàm contra nos in præſenti. Auguſtinus enim ibi loquitur de neceſſitate pœnitentiæ ad ſalutem; vnde loquitur de peccatis grauibus, quia de venialibus non eſt neceſſaria pœnitentia. Adde, nomine pœnitentiæ poſſe intelligi vel attritionem, vel Sacramentum ipſum pœnitentiæ, aut aliud medium per ſe inſtitutum ad remiſſionem venialium, etiamſi non ſit attritio: & hoc modo poſſunt intelligi quæ idem Sanctus docet Tomo 2. Epiſtola 48. Et refertur in decreto de pœnitentia diſt. 43. neminem ſine pœnitentia poſſe ſiue à magno ſiue à paruo peccato ad correctionem redire. Adde, illud magnum & paruum non tam eſſe inter veniale & mortale quam inter ipſa mortalia: nam inter ea nonnulli dicebant, de aliquibus non eſſe poſſibilem pœnitentiam; Auguſtinus verò docet non ſolùm de omnibus eſſe poſſibilem, ſed nec vllum poſſe remitti ſine illa.

Argumento ſecundo ex Auguſtino reſpondetur.

Loquitur Auguſtinus de neceſſitate pœnitentiæ ad ſalutem reſpectu mortalium, non autem reſpectu venialiū.

Sectio III.

An alijs modis tollantur venialia: & quid poſt hanc vitam in iuſtis.

12\. Prima difficultas, an omnia alia Sacramenta remittant venialia ex opere operato. De Euchariſtia affirmatiuè reſpondimus in proprio loco; & videtur ex Tridentino ſuaderi; docet enim effectum huius Sacramenti eſſe remiſſionem peccatorum: quod de venialibus præſertim debet intelligi. Dico ergo in ſuſceptione Euchariſtiæ; etiamſi homo non ſit attritus de venialibus, dum tamen non habeat in illis complacentiam (ſicut dixi de pœnitentia & Extrema vnctione) ea remitti quoad culpam: id quod ex ſimilitudine cibi corporalis poteſt confirmari: ſicut enim cibus ſanat debilitates corporis, ita Euchariſtia debilitates animi contractas ex venialibus, ſeu in ipſis venialibus conſiſtentes. Aliam congruentiam addunt nonnulli, quia in cōuiuiis ſemper ſolent aliquæ offenſiunculæ leuiores inter amicos condonari: ſuas habet hæc congruentia impugnationes; ſed tranſeat pro congruentia. De ceteris Sacramentis non eſt res ita certa, quia ex Conciliis aut Scriptura non poteſt aliquid deduci; nullibi enim docetur ea inſtituta ad remiſſionem peccatorum: nihilominùs probabile videtur idem etiam dicendum, quod cum D. Thoma q. 87. art. 3. id docent multi Theologi; poteſtque etiam reddi ea congruentia, quòd cùm omnia Sacramenta inſtituta ſint ad diſponendum hominem, vt ſanctè & rectè exerceat aliquod munus, & in ordine ad eum finem ſine dubio conducat ablatio ſaltem eorum venialium, quæ eius muneris rectæ adminiſtrationi poſſunt obeſſe, expediens fuit vt ea per talia Sacramenta auferrentur. Omitto rationem D. Thomæ deſumptam ex eo quòd per omnia Sacramenta infunditur gratia; nam gratia non opponitur veniali; ergo ex eius infuſione non colligitur benè venialium remiſſio.

Suſcipienti Euchariſtiā, ſi nō ſit obex, ſine attritione remittuntur venialia.

De reliquis Sacramentis etſi ex Conciliis & Scripturâ non ſit certum, probabile tamen eſt per illa etiam deleri venialia.

Secunda difficultas de aliis operibus bonis; quæ non ſunt retractatio venialium vllo modo: de his omnino certum puto non remittere venialia, quia nullum eſt ad hoc fundamentum.

Per alia bona opera quæ non ſunt venialium retractatio vllo modo, non delentur.

Tertia, de aqua benedicta, oratione Dominica, benedictione Epiſcopali & aliis Sacramentalibus, de quibus communis fidelium ſenſus videtur eſſe, quòd remittant venialia; & Auguſtinus ſuprà de oratione Dominica id videtur expreſsè docere. Propter quæ nonnulli Scholaſtici affirmant Primò, certum eſſe, Eccleſiā propria auctoritate non potuiſſe hanc vim his actionibus contribuere; nam condonare offenſam pertinet ad ſolum offenſum: Secundò, potuiſſe Deum eam virtutem his actionibus tribuere, ſicut tribuit Sacramentis: dubium verò quid fecerit: ego probabilius cenſeo non tribuiſſe, quia ita docetur à D. Thoma ſuprà & ab omnibus ferè Scholaſticis, vno vel altero excepto. Videatur P. Suarez diſp. 12. de pœnitentia ſect. 2. Ratio huius eſt, quia in re tam graui non videtur aliquid aſſerendum, niſi quod vel ex traditione Eccleſiæ, Scriptura aut ſaltem cōmuni Theologorum conſenſu inferatur; in præſenti autem nihil eſt ſimile, ergo.

Sacramentalibus vim remiſſiuā peccati venialis Eccleſia tribuere non potuit: potuit Deus tribuere, de facto tamen non tribuit.

Rogabis, Cur ergo his rebus tribuitur communiter talis vis? D. Thomas ſuprà reſpondet, quia communiter excitant in ſuſcipientibus dolorem aliquem ſaltem imperfectum de venialibus, ratione cuius illa remittuntur; excitatur autem dolor ſpecialiter per has actiones, quia ſunt inſtitutæ ad hoc ab Eccleſia, & per modū ſigni mouent intellectum, deinde voluntatem ad talem dolorem. Secundò, ſpecialiter tribuitur eis hæc vis, quatenus ſunt actiones ſeu orationes externæ Eccleſiæ, per quas illa petit à Deo hanc remiſſionem; vnde fit vt Deus ſpecialiter propter 13.

Remittuntur venialia ſuſcipientibus Sacramētalia per dolorem, ad quem Deus petente Eccleſiā excitandum auxilia confert.

Digitized by Google

pter illas det auxilia pro dolore remiſſiuo venialium.

Ad argumentum ſuprà reſpondeo, Auguſtinum de ſolà oratione Dominicà locutum; cui tribuit hanc vim non per modum operis operati: ſufficienter enim explicatur de virtute per modum orationis: petitur enim in illâ ea remiſſio; ſicut in Scripturâ dicitur eleëmoſyna remittere peccatum, quatenus ſaltem de congruo meretur auxilia; quæ frequentiſſimè Deus dat ad dolorem de peccatis.

Varia variorum doctrina de remiſſione venialis poſt hanc vitam.

Vltima difficultas, quo modo iuſtis poſt hanc vitam remittantur venialia, quæ habuerunt in morte. Nonnulli dixerunt ea remitti per ſolam Dei condonationem, alij per actum contritionis elicitum in inſtanti mortis, tamquam per ſatisfactionem condignam; alij verò dicunt remitti quidem per contritionem, non tamen tamquam per condignam aut congruam ſatisfactionem, ſed purè tamquam per conditionem ſine quâ non Quorum fundamentum eſt, quia poſt hác vitam non eſt ampliùs tempus merẽdi; alioquin etiam ea contritio poſſet eſſe ſatisfactoria pro pœnâ: quod eſt contra communem ſententiam

14. *In hac re aliqua certa, aliqua dubia. certum, contritionem eſſe condignam ſatisfactionem pro venialibus etiam ſatiſpaſſionem. Quid dubiũ in hac re. Remittuntur venialia poſt hanc vitam ex condignitate contritionis.*

In hac re aliqua ſunt certa, alia dubia: certum eſt, eam contritionem etiam poſt mortem ex ſe eſſe condignam ad ſatisfaciendum, quia nec libertas nec bonitas illi deeſt; ſtatus autem ſeparationis non immutat naturam illius nec condignitatem. Secundò certum eſt, ob eamdem rationem eam eſſe condignam ad ſatiſpatiendum: Tertiò, hoc non obſtante, Deum potuiſſe non acceptare illam ad nullum ex his effectibus, è contrario ad vtrumque, aut tandem ad vnum & non ad alium, ſicut potuit in hac vita: dubium ergo eſt, quid de facto hac in re ſtatuerit; neque enim ratio, nequa auctoritas ſufficiens poteſt pro deciſione adduci. Dico tamen, probabilius eſſe remitti venialia ex condignitate contritionis, ſicut docebant ſecundi auctores: moueor, quia omnes conueniunt remitti venialia dependenter à contritione, ſiue vt condigna ſatisfactione, ſiue vt conditione; cùm ergo ipſa habeat condignitatem, & de facto concurrat ad remiſſionem, non poteſt niſi diuinando dici non concurrere ſecundùm totam ſuam dignitatem; ſicut ſi quis diceret ignem, licet ex ſe ſit potẽs vt cauſa principalis alium ignem producere, de facto tamen concurrere vt inſtrumentum & non per ſuam virtutem principalem. Ideò verò diximus ſuprà, in hac vita eam non concurrere de condigno, quia occupatur in promerendo augmento gratiæ, & non habet condignitatem ad vtrumque: hæc autem ratio ceſſat in alia vita, in qua non eſt meritum augmenti gratiæ, & gloriæ.

Deus acceptat contritionem in altera vitâ ſolùm ad delendam culpam venialis.

Nec poteſt dici, Deum eam contritionem percipere in alia vita ob alium titulum; quia ad hoc nullum eſt fundamentum. Tandem, neque hinc ſequitur, quod obijciebant tertij auctores, eam futuram ſatisfactionem pro pœna: etenim ad hoc negandum habemus ſufficiens fundamentum ex communi omnium conſenſu, docente in alia vita hominem non ſatis pati per actus bonos, ſed per phyſicam tolerantiam pœnarum: cuius rei poteſt reddi manifeſta diſparitas; nam ſi ſemel datur remiſſio venialis poſt mortem ad præſentiam contritionis, certè quòd illa detur de condigno, vel de congruo, vel tamquam propter puram conditionem, non videtur habere vtilitatem vllam ad deterrendos homines in hac vita à venialibus; nec apparet vlla congruentia, ob quam Deus nolit acceptare eam condignitatem. Quòd autem non acceptetur ad ſatiſpatiendum, habet manifeſtam vtilitatem, ſcilicet, frenare homines à venialibus timore pœnarum, vel incitare illos ad bona opera in hac vita, quibus pro illis pœnis ſatiſpatiuntur, ne poſteà in Purgatorio tantas cogantur ſuſtinere; quod ſanè non curarent, ſi pro illis ſatispaterentur in alia vita per actum contritionis, ad quem remitterent hinc omnem ſatispaſſionem. Neque hæc differentia eſt præter naturam ipſam rerum; nam (vt ſuprà diximus) ſatisfactio æqualis ſemper operatur, niſi impediatur ob alium titulum: quando ergo nobis conſtat de condignitate ſatisfactionis, & aliunde non conſtat quod impediatur, debemus dicere, quòd de facto operetur ex ſua condignitate: at in ſatispaſſione aliter ſe res habet; nam ſatispaſſio omnino debet determinari à Iudice; vnde non valet conſequentia, *Ego patior liberè aliquid condignum pro pœnâ, ergo ſatiſpatior*; quia niſi Iudex illud determinet, nihil prodeſt talis paſſio; ergo quando non conſtat de determinatione Iudicis, non poſſumus dicere, eſſe ſatiſpaſſionem de facto. In hac vita habemus fundamentum ad id dicendum de bonis operibus ex definitione Eccleſiæ, in altera verò nullum habemus; ergo gratis id diceretur: quo autem inſtanti ſit hæc remiſſio dubium; probabilius tamen eſt fieri in primo inſtanti mortis ſeu ſeparationis animæ à corpore, quia tunc habet anima iuſti perfectam de Deo cognitionem per fidem, item & de grauitate peccatorum; éſtque iam libera ab incitamentis ad peccata, cognoſcitque ſummum beneficium ſalutis æternæ: quis ergo negabit tunc illam prorumpere in amorem Dei & deteſtationem offenſæ contra illum? nec apparet aliqua probabilis ratio, cur id debeat in aliud inſtans differri: & connaturalius eſt, vt, antequam ſatispatiatur, condonetur ei culpa. Et ſatis de remiſſione venialis vt ſpectante aliquo modo ad perfectam iuſtificationem, de qua tractamus in præſenti.

15. *Cur non acceptet Deus contritionem ad ſatiſpatiendum.*

Hac remiſſio fit primo inſtãti mortis.

DISPVTATIO XLVIII.

De dignitate, cauſâ materiali & efficienti iuſtificationis: vbi de diſpoſitione in communi ad primam gratiam.

SECTIO I.

Vtrùm iuſtificatio ſit maximum opus Dei.

1. *An gratia & dona supernatura in perfectiora abſolutè animâ rationali & Angelis ſint. Quæſtio eſt non de rebus ipſis, ſed de illarum productione.*

AN gratia & dona ſupernaturalia ſint in ſuâ ſubſtantiâ perfectiora, abſolutè loquendo, quàm animæ rationalis & quàm Angeli ſubſtantia, dixi ſuprà; ideò de comparatione rerum ſupernaturalium cum naturalibus nihil ampliùs hic dicam. Quæſtio ergo præſens non tam agit de comparatione rerum ipſarum, quàm

Digitized by Google

quàm de comparatione actionis ſeu productionis illarum. Quæ res facilis eſt ideóque breuiter expedienda.

Dico ergo, Si creatio conſideretur, quatenus non eſt ex præſuppoſito ſubiecto, nobilior modus operandi eſt creatio cæli & terræ, ſaltem quoad materiam primam, quàm iuſtificatio, quæ fit ex præſuppoſito ſubiecto, & per propriam generationem (vt dicemus:) vbi obiter aduerte, hunc exceſſum ſolùm inueniri in rebus naturalibus, quæ ſunt independentes à ſubiecto, quia illæ ſolæ propriè creantur, non autem in formis ſubſtantialibus materialibus & omnibus alijs accidentibus, ideò paulò antè dixi, ſaltem quoad materiam primam. Si verò conſideretur iuſtificatio, quatenus eſt collatio donorum ſupra omnem exigentiã ſubiecti, ſic maius opus eſt quàm creatio: ſi item conſideretur illud opus in genere liberalitatis & miſericordiæ, etiam eſt maius; quia donantur ea, quæ nullo modo debebantur ſubiecto.

Quomodo perfectior & imperfectior ſit creatio iuſtificatione.

Obiectio.

Dices, Etiam in creatione Angeli donata eſt illi ſubſtantia, quæ nullo modo debebatur ipſi; quia, antequam exiſteret, nihil poterat petere; cúmque alibi dixerimus eam eſſe nobiliorem abſolutè entitate gratiæ, abſolutè etiam erit ibi maior ratio doni. Reſpondeo, eam creationem, quatenus ad ſubſtantiam terminatur, non dici donationem, quia nihil ſupponitur, cui donetur, ideò de illâ non eſſe hîc comparationem, ſed de opere naturali, in quo datur ſubſtantiæ priùs ſaltem naturâ exiſtenti perfectio naturalis: quo ſenſu, quia perfectiones naturales ſunt magis debitę ſubiectis quàm ſupernaturales, minùs ſine dubio habet liberalitatis opus naturæ quàm opus gratiæ.

Reſponſio.

2.

Quoad liberalitatem maior eſt remiſſio quàm ſanctificatio, licet minor phyſicè.

Secundò, ſi in ipsâ iuſtificatione remiſſionem peccati cum ſanctificatione comparemus, dicimus, quoad liberalitatem maiorem eſſe remiſſionem; quia peccatum mortale in altiori ordine conſtitutum infinitè quodammodò auertebat Deum ab homine; & in eius remiſſione ceſſit Deus titulis, quos in hominem ad exigendam æqualem ſatisfactionem habebat: de quo fuſiùs Tomo ſeptimo: ſi verò phyſicè res conſideretur, maius quid eſſe ſanctificationem, quia hæc dicit poſitiuam perfectionem gratiæ, illa verò ſolùm negatiuam, vt & ſuperiùs dixi tractando de comparatione illarum inter ſe.

Beatificatio minus eſt donum quàm iuſtificatio.

Hinc autem colligitur, beatificationem reſpectiuè ad hominem gratum minus eſſe beneficium quàm iuſtificationem reſpectu hominis peccatoris: nam eſto in ſe viſio ſit maius bonum quàm gratia (de quo nunc non diſputo) longè tamen magis, ferè quaſi infinitè, diſtat peccator à iuſto quam iuſtus à beato; cùm iuſtus habeat exigentiam beatitudinis, ille verò non ſolùm nõ exigat gratiam, ſed potiùs habeat ſummam indignitatem reſpectu illius.

Secundò infertur, Si comparatio fiat inter iuſtificationem noſtram & gratiam vnionis hypoſtaticæ Chriſti, hanc eſſe maiorem illâ, quantò maius quid eſt, eſſe naturalem filium Dei, quàm adoptiuum. Quæ omnia ex ſe explicatis terminis facilia ſunt.

An magis optabile ſit in purâ naturâ ſine omni peccato conſeruari quàm gratiam remiſſiuã peccati adipiſci.

Vna alia hîc poſſet moueri quæſtio circa comparationem carentiæ omnis peccati & gratiam remiſſiuam peccati, quid ſcilicet ſit magis optabile; ſi v.g. daretur per impoſſibile optio homini, *Quid magis eligere vis, aut creari in purâ naturâ, & ſemper à Deo conſeruari ſine vllo peccato & ſine gratiâ ac viſione, an verò permitti labi in vnũ mortale, quod tamen remittatur tibi poſteà, & habeas tantam gratiam quantam habuit D. Petrus, vel certè* (vt maior ſit difficultas) *habeas poſteà vnionem hypoſtaticam in perpetuum.* Reſpondeo, ſine dubio magis eligendam eam carentiam omnis peccati; quia malum culpæ non licet eligere ob vllum bonum.

An iuſtificatio miraculoſa ſit.

Vltimò quæri poteſt, an iuſtificatio ſit opus miraculoſum. Reſpondeo Primò, quæſtionem eſſe de voce; nã qui per miraculũ intelligit opus vltra vires naturæ, ſine dubio iuſtificatio eſt miraculoſa; qui verò per opus miraculoſum intelligit ſolùm opus rarò ſeu extraordinariè factum, non dicet iuſtificationem eſſe miraculoſam, quia hæc frequentiſſimè fit, ſed ſolùm ea quæ fiunt intra ipſum ordinem gratiæ extraordinariè: vt conuerſio Pauli, Latronis in cruce, &c. dici poſſunt miraculoſa. Neque in hoc puncto maius eſt quærendum myſterium.

SECTIO II.

De cauſâ finali & materiali gratiæ habitualis.

3.

Gloria Dei præcipuus finis noſtræ iuſtificationis.

PRIMÒ quærimus, ad quid vt ad finem ordinetur gratia habitualis. Quæſtio hæc facilis eſt: cui reſpondeo Primò, gloriam & laudem Dei eſſe præcipuum finem noſtræ iuſtificationis & glorificationis: vt enim alia opera propter ſemetipſum operatus eſt, ita etiam iuſtificationem: in quâ maximè gloria ipſius reſplendet: quomodo autem, cùm gloria Dei ſit quid creatũ, nempe bona de eo fama, laus, &c. dum dicitur propter illam omnia feciſſe, non tamen dicatur operari propter creaturã, facilè explicatur. Dicimus enim Deum eſſe *finem cui* ea gloria appetitur vt bonum ipſius, gloriam verò eſſe *finem qui*; non repugnare autẽ, imò neceſſum eſſe vt finis, qui intẽditur, ſit creatura, quia debet eſſe aliquid quod poſſit produci. Alia cauſa finalis noſtræ iuſtificationis eſt Chriſtus vt homo, in cuius gloriam, vt Redemptoris noſtri, ea ordinatur; an autem Chriſtus fuerit à Deo primò intẽtus nec ne, dicetur tertiâ parte in materiâ de Incarnatione. Tertia cauſa finalis eſt noſtra beatitudo æterna, ad quam iuſtificatio ordinatur. Quæ omnia clara ſunt; nec indigent maiori diſcuſſione.

Chriſtus vt homo etiam finis noſtræ iuſtificationis eſt, etiam beatitudo noſtra.

De cauſâ materiali gratiæ.

Fundamenta docentiũ gratiam creari.

Circa cauſam verò materialem gratiæ fusè diſcurrit P. Suarez lib. 8. c. 2. Res tamen meo iudicio eſt facillima, quámque duobus verbis concludo. Non defuêre qui, fundati vno aut altero Scripturæ teſtimonio, in quo Deus dicitur creare in homine cor nouum, cenſuerint gratiã habitualem non educi è ſubiecto, ſed creari. Verùm hoc fundamentum leuiſſimum eſt, quia in Scriptura ſæpè τὸ *creare* vſurpatur pro facere: ſic dicitur *creaſſe cælum & terram*; & tamen forma cæli & terræ non eſt propriè creata, ſed educta. In quo puncto minùs videtur P. Suarez conſequenter locutus, qui docet in ea prima creatione etiã formas materiales creatas, fortè motus eo loco Scripturæ; hîc autem id negat gratiæ. Sed de creatione cæli alibi. Secundum fundamentum eorum eſt, quòd gratia ſit ens nobiliſſimum: ergo debet creari. Verùm & hæc ratio nullius eſt momenti, quia tota ea perfectio gratiæ eſt intra genus accidentis, cuius totum eſſe eſt ineſſe. Tertium, quia Deus eam infundit; ergo non educitur ex ſubiecto. Reſpondeo, conſequentiam eſſe nullam

nullam, quia etiam Deus infondit Angelis ſpecies cognoſcitiuas, & tamen illæ verè educuntur. Ratio eſt, quia infundi à Deo ſolùm denotat, quòd ſolus Deus ſit cauſa efficiens illius, hoc autem non tollit quò minùs ſubiectum concurrat materialiter ad illam.

4 *Gratia materialiter producitur ex ſubiecto.*

Dicendum ergo eſt, gratiam verè produci materialiter ex ſubiecto, ſeu ex animâ. Quę eſt communis Theologorum ſētētia, paucuſis exceptis. Vide Suarez ſuprà & Turrianum Opuſculo 3. diſp. 4. dub. 12. Ratio eſt, quia gratia non eſt ens ſubſtantiale per ſe potens exiſtere, ſed neceſſariò pendet ab animâ, eámque informat, & (vt Tridētinum dicit) ei inhæret: denique, vno verbo, eſt qualitas ſeu accidens, ergo debet cauſari materialiter, & etiam conſeruari dependenter ab animâ, ſicut cetera omnia accidentia: nam licet poſſemus fortè excogitare eam informare animam, eíque adhærere ſine dependentiâ à priori, vt de actione creatiuâ ſuo loco diximus; nullum tamen in præſenti fundamentum eſt, vt recurramus ad ſimiles difficultates, & vt aliter de hoc accidente quàm de alijs diſcurramus.

Verè educitur gratia.

Hinc colligo Primò, gratiam verè educi (quidquid aliqui fortè ſolâ voce à vera ſententia alienum dicant;) nam accidens educi nihil eſt aliud, quàm produci dependenter à ſubiecto.

Actio eductiua gratiæ eadem cum efficienti.

Colligo Secundò actionem eductiuam gratiæ eſſe idem realiter cum efficiente ſeu alijs terminis, paſſionem & actionem illius eſſe realiter idem, vt vniuerſaliter alibi docui omnes eſſe realiter identificatas; quia nulla vel leuis ratio cogit nos eas hîc diſtinguere.

Gratia priùs naturâ educitur, & poſteriùs vnitur.

Tertiò colligo contra Patrem Suarez & alios, ſicuti ceteræ formæ materiales priùs natura educuntur quàm vniantur, diſtinximus enim ſuo loco vnionē ab eductione; ita etiam gratiam priùs natura educi, poſteriùs verò vniri. Id quod docuit optimè Durandus in 2. diſp. 7. q. 4. ad vltimum. In quo puncto, quia commune eſt alijs formis, nihil amplius dicendum cenſeo: neque iudico diutiùs in hac dependentia gratiæ ab anima vt à ſubiecto, à quo educitur, hærendum eſſe.

SECTIO III.

De cauſa efficiente iuſtificationis.

5. *De cauſâ efficiente gratia.* *A ſolo Deo producitur efficienter phyſicè.*

SIT ergo tertia difficultas circa cauſam efficientem gratiæ, quæ illa ſit. De hac difficultate P. Suarez cap. 3. & Turrianus ſuprà dub. 10. & 11. Res meo iudicio eſt facilis. Dico ergo gratiam à ſolo Deo efficienter produci phyſicè. Hæc concluſio ex parte eſt contra Patrem Suarez, qui ſaltem quando prima gratia cauſatur per Sacramēta, cenſet produci efficienter inſtrumentaliter ab illis; id quod in materia de Sacramentis fusè cum communiori ſententia reiecī; ideò hîc nihil ea de re amplius: quâ verò parte aſſerimus, in alijs caſibus à ſolo Deo produci, defenditur ab eodem fusè; adducitque multas rationes, ad probandum repugnare cauſam creatam principalem eius gratiæ productiuam: cùm enim ſit qualitas ſupernaturalis, non poteſt produci per virtutem connaturalem alicuius ſubſtantiæ creatæ; per aliam verò qualitatem ſupernaturalem etiam non poteſt, quia ea qualitas prior deberet continere eminenter gratiam; ergo illa potiùs eſſet gratia. Quam ſententiam etiam defendit Turrianus immediatè antè citatus.

Quòd forma [naturalis naturalem habeat vim productiuam gratia, non eſt contra rationem formæ ſupernaturalis.]

Ego omiſſis his rationibus, circa quas multa dici poterant, maximè circa primam; nam (vt oſtendi primo Tomo agens de ente ſupernaturali) non eſt contra rationem formæ ſupernaturalis, quòd aliqua ſubſtantia naturalis habeat vim ſibi connaturalem eam formam producendi; vt patet in ipſo Deo, qui eſt ſubſtantia naturaliſſima, & tamen habet vim naturalem producendi gratiā; nam ibidem oſtendi ſupernaturalitatem non accipi reſpectiuè ad cauſam efficientem, ſed ad ſubiectū, in quo forma recipitur: ergo, his & ſimilibus rationibus reiectis, concluſio ea communia faciliùs probatur;

Concluſio probatur ex Tridentino.

Primò auctoritate Cōcilij Tridentini, quod, quandocumq. loquitur dè ea gratia, ſemper inſinuat eam à Deo produci, infundi, &c. quod haud dubiè non denotat ſolam cauſalitatem generalem, quam Deus habet in omnes alias res, ſed ſpecialem & proprium Dei influxum in eam gratiam: eſtque ſatis magna congruentia, quòd forma illa, quæ petit amicitiā Dei, ab ipſo Deo debeat produci ſpecialiter. Verùm, quia hæc ratio ſolùm probat, Deum eſſe ſpecialem Auctorem, non tamen excludit, quò minùs ſit etiam alia concauſa creata, licet minùs principalis.

6. *Nullum eſt fundamentū de facto vim productiuam gratia vlli creaturæ tribuendi.*

Addo, nullum planè eſſe fundamentum ad tribuendum alicui alteri qualitati aut creaturæ vim efficientem eius gratiæ; non quidem animæ, quia hæc, iuxta probabilem ſententiam, nec quidem in habitus naturales habet aliū concurſum quàm receptiuum: & licet in naturales ei concedatur, certè vt concedatur in ſupernaturales, nullum eſt fundamentum: non alteri qualitati ſupernaturali præuiæ, quia talis qualitas nulla eſt: & eſto præquireretur, ſufficeret ei tribuere vim diſpoſitiuam; multò autem minùs poteſt id tribui alteri gratiæ exiſtenti in alio ſubiecto: quod tamen nō probo ratione Patris Suarez, quòd ſcilicet ſolæ qualitates materiales producant ſibi ſimiles in alienis ſubiectis; non enim video vel apparentē repugnantiam, cur ſicut materialis qualitas habet vim in ſubiecto extraneo materiali producendi ſibi ſimilem, non poſſit eamdem vim habere ſpiritualis in aliquo ſubiecto ſpirituali.

Probatio noſtra.

Ergo hac ratione omiſſa id inde probo; quod eſto aliquibus qualitatibus id non repugnet, non debemus tamen vlli id tribuere ſine fundamento; quale in præſenti nullum eſt reſpectu gratiæ, maximè cùm (vt dixi) producere in altero formam petentem amicitiam ſolùm videatur ſpectare ad ipſum, qui in amicum acceptat.

Confirmatur.

Confirmatur ex habitibus naturalibus & alijs accidentibus, quibus eam virtutem negamus ea ſolùm ratione, quòd nec experientiâ nec aliunde habeamus fundamentum ad eam concedendam; idem ergo erit in gratia.

7. *An diuinitus aliqua creatura producere poſſit gratiam. Rationes dubitandi.*

Hac occaſione diſputari poſſet, vtrùm ſaltem diuinitus poſſit eſſe creatura aliqua, quæ habeat vim producendi gratiā vt cauſa principalis. Ratio dubitandi eſt, quia ex vnâ parte talis virtus non eſt infinita, ergo non repugnat creaturæ; aliunde verò, cùm gratia conſtituat formaliter amicum Dei, non videtur vllos alius à Deo ipſo poſſe eſſe cauſa principalis eius amicitiæ. Secundò, quia ea eſt diuinæ naturæ participatio; ergo non poteſt fieri niſi à Deo; alioquin eſſet etiam participatio naturæ creatæ. Similem quæſtionem moui Tomo primo agens de viſione beatâ, vtrùm poſſit eſſe connaturalis alicui creaturæ; vbi defendi negatiuam partem, & eodem modo de gratiâ ibi diſcurri: illud tamen aduerto, aliud eſſe, nulli ſubiecto eam gratiam eſſe connaturalem, aliud, non poſſe ab vllâ creaturâ effectiuè produci;

Digitized by Google

unde ex hoc capite non cenſen repugnare eiuſmodi productionem: addo tamen, ſi illa cauſa eſſet ſubſtantia, deberet continere quidquid perfectionis eſt in eâ gratiâ, unde à fortiori ea ſubſtantia peteret ut amaretur à Deo amore amicitiæ, &c. quod iam ſupponimus repugnare: facilius fortè dici poſſet eam cauſam fore accidentalem: ex quo capite non video ullam repugnantiam.

Subſtantia productiua gratia repugnat, non autem accidens.

Obiectio ſoluitur.

Dices: Illa eſt nobilior gratiâ. Primò, concedo id libenter; neque video (quidquid multi dicant) repugnantiã in nobiliori aliquâ qualitate quàm ſit gratia. Secundò reſpondeo poſſe concipi aliã gratiam ſiue æqualem, ſiua minorem, ſiue nobiliorem, quæ habeat uirtutem producendi ſibi ſimilem: ut calor producit calorẽ & frigus frigus. Neque argumenta ſuprà allata id reiiciunt, quia producere aliquam rem, quæ ob ſuam perfectionem ſit capax amoris Dei, nõ repugnat creaturæ: & licet amicitiã non contrahat niſi amicus ipſe, at producere ſeu ponere aliquid quod amicitiam mereatur, etiam poteſt pertinere ad non amicũ. V.g. ego non efficio amorem amicitiæ, quo me Petrus proſequitur; id enim ab ipſo Petro debet fieri; at ego poſſum taliter me gerere, ut dignus reddar amicitiã Petri, imò quodammodò alliciã illum & obligem ad illam. Quod verò de participatione diuinæ naturæ dicitur minùs adhuc urget; nã eiuſmodi participatio non eſt aliud quàm illa perfectio exigens eum amorem; cur autem, quæſo, non poterit una creatura habens in ſe tãtam perfectionem, ut mereatur eum amorem, producere aliam quæ ſimilis condigna ſit? Non eſt ergo cur talis virtus dicatur repugnans omni creaturæ: & ſanè qui diceret actus ſupernaturales in gratia factos, ſicuti habent ut merendi de condigno gratiam, habere etiam vim eam phyſicè intendendi, etiam per modũ cauſæ principalis, non poſſet facilè redargui ratione eius participationis, &c. ſed ſummùm, quòd gratis id dicat. Quæ ratio in ordine ad probandum diuinitus omni creaturæ talem vim productiuam repugnare nullius eſt momenti. Quòd ſi cum Suario dicatur, eos actus, etiam ſine habituali gratia factos, mereri eam de condigno, ſi peccatum nõ præceſſit; poſſent etiam primam gratiam de condigno mereri, & eã phyſicè principaliter cauſare.

8.

Actus ſupernaturalis ſicut de facto de condigno meretur gratiam, ita etiã eamdem ut cauſa principalis intēdere poteſt.

Secundò poſſet quæri, vtrùm habitus alij ſupernaturales producantur à ſuis actibus? Difficultas hæc, ut habeat probabilem rationem dubitãdi, non debet ita proponi, ut quæramus, vtrùm habitus caſtitatis producatur phyſicè per actus fidei, per actus patientiæ, &c. In hoc enim ſenſu negatiua reſponſio eſt certiſſima; ut patet in ipſis habitibus naturalibus: quæſtio ergo ſic proponitur, vtrùm habitus fidei producatur per actus fidei, & habitus caſtitatis per actus caſtitatis, & ſic de cæteris.

Actus ſupernaturales nõ producunt habitus.

Communis & longè probabilior ſententia etiam in hoc ſenſu negat; omiſſis verò eorum argumentis, qui ex ſupernaturalitate eorum habituum id inferunt, quæ ſine dubio non ſunt efficacia, quia res ſupernaturalis poteſt produci phyſicè ab alia re ſupernaturali, ut ipſimet actus ſupernaturales producuntur ab habitibus, & viſio beata à lumine gloriæ, ratio communis & efficax ea eſt, quia habitus ſupernaturales ſunt per modum potentiarum dantiũ ſimpliciter poſſe, ideòque ex natura ſua ſunt priores ſuis actibus, ergo non poſſunt per illos naturaliter produci. In hoc enim differunt hi habitus ab acquiſitis, quòd acquiſiti ſupponant potentiam completam per ſe, ideò etiam ſupponunt actus, ideòque per illos poſſunt produci; habitus verò infuſi per ſe ſunt ante omnes actus.

Reſpondebis, hac ratione ſolùm probari, naturaliter loquendo, non poſſe actus ſupernaturales producere primum gradum eorum habituum, quia illum præſupponunt, at non oſtendere, non poſſe per primum actum intendi habitum iam præexiſtentem: ſumique hinc poteſt diſparitas ad potentias naturales; nam hæ non ſunt capaces intenſionis, unde mirum non eſt, quòd non poſſint produci per actus: at hi habitus, cùm habeat gradus, poſſunt præſupponi ad actum quoad primos gradus, & quoad ulteriores ſubſequi. Reſpondeo, obiectione ſufficienter probari, ex eo capite nullam repugnantiam eſſe in eiuſmodi productione; nihilominùs tamen, cùm in noſtra ſententia gradus intẽſionis ſint omnino homogenei, ſatis probabiliter infertur; Primus non poteſt produci, ergo nec ſecũdus. Præterea ratio ſuprà facta adhuc videtur efficax; nam potentia quã talis continet quaſi adæquatè ſuum actum; hic autem non cõtinet potentiam ſeu habitum, cùm non ſit eiuſdẽ rationis, ſed inferioris cum illo: eſt enim effectus æquiuocus, & conſequenter ſimpliciter minùs perfectus illa cauſa, in qua adæquatè cõtinetur; ergo non poteſt habere vim ut producat rurſus ſuum habitum, ſaltem ut cauſa principalis. Et hinc deſumitur differentia inter hos habitus & acquiſitos; nam hi non cõtinent adæquatè actus, quia non ſunt potentia ad illos, ideò poſſunt produci ab actibus; ipſi autem coniuncti cum potentijs, ubi eſt continentia perfecta actuum, poſſunt rurſus eos actus producere; at habitus infuſi, & à Deo ſolo primò producti ut potentiæ, eminenter continent ipſos actus, ergo non poſſunt poſteà ab actibus ipſis intendi, quia non continentur ab illis; neque eſt fundamentum ut eis tribuamus partialem concurſum.

9. *Replica.*

Reſpondetur.

Ratio ſuprà facta adhuc efficax.

Differentia inter habitus acquiſitos & infuſos ſupernaturales.

Sectio IV.

De diſpoſitione phyſicâ pro gratiâ habituali.

Occasione præcedentium quæritur, vtrùm gratia, ut recipiatur in ſubiecto, requirat aliquam diſpoſitionem ſupernaturalem permanentem. Et ratio dubitandi eſt, quia omnis aſſentia ſolet habere ſuas diſpoſitiones prævias; ergo cùm gratia ſit in genere ſupernaturali per modum eſſentiæ, debet etiam habere prævias aliquas diſpoſitiones. 10.

An gratia petat aliquã diſpoſitionem ſupernaturalẽ in ſubiecto.

Quæſtio hæc exiguum aut nullam habet difficultatem; ideò breuiſſimè Dico Primò, Ex conceptu formæ habitualis ſupernaturalis nõ poteſt gratia talem diſpoſitionem habitualem ſeu permanentem exigere; nam alioquin ex eodem conceptu illa eadem diſpoſitio ſeu forma peteret aliam ante ſe; & ſic daretur proceſſus in infinitum.

Gratia ut ſic quà forma ſupernaturalis talem diſpoſitionem nõ exigit.

Dico Secundò, quòd eam gratia requirat ex particulari ac proprio conceptu, ut inter alias formas ſupernaturales nobilior, non poteſt ulla probabili & efficaci ratione oſtẽdi, ideóq; ut non neceſſaria reiicieda eſt talis diſpoſitio. Et ita docet communis ſententia Theologorum, ut videre eſt apud Vaſquez 1. p. diſp. 43. num. 4. & Thomiſtas ad q. 112. 1. 2. & Suarez c. 51. num. 7. qui omnes negant ullam eſſe diſpoſitionem phyſicam ex natura rei requiſitam ad gratiam.

Talis diſpoſitio ut nõ neceſſaria reijcitur.

Ratio

Ratio huius iam eſt inſinuata, quòd non debeamus entitates multiplicare ſine neceſſitate. Aliæ rationes, quibus fusè vtitur Suarez hîc, probando eiuſmodi diſpoſitionem non poſſe requiri neque in potentijs, quia diſpoſitio debet eſſe in eodem ſubiecto, in quo eſt forma, gratia autem eſt, in anima; neque item requiri in ipſa anima; nam talis forma eſſet participatio diuinæ eſſentiæ, & conſequēter eſſet gratia. Deinde, gratia eſt forma accidentalis, ergo non petit aliam diſpoſitionem præuiam. Deniq; quia ſicut in Deo ipſo nihil intelligitur prius ratione, quàm ſit ipſa natura; ita nihil poteſt intelligi prius natura quàm ipſa gratia habitualis, quæ eſt participatio diuinæ naturæ. Hæc, inquam, argumenta omitto, quia quando venitur ad oſtendendam repugnantiam etiam diuinitus in his formis poſſibilibus, magna eſt difficultas; & facile eſt argumenta eludere, ſpecialiter autem allata, quæ & partim nituntur falſo fundamento de diſtinctione potentiarum ab anima, partim non benè concludunt; nam natura diuina cùm non ſit per modum formæ, ſed potiùs per modum ſubiecti, non poteſt ante ſe ſupponere diſpoſitiones vllas etiam ratione, vt eas non ſupponit Angeli natura, imò etiam ipſa materia: inde autem non infertur vllo modo, ea, quæ ita ſunt per modum naturæ vt ſtat ſimul formæ, non debere habere in ſuo ſubiecto aliquas diſpoſitiones; imò cōtrarium ſolet eſſe commune, vt in omnibus formis ſubſtantialibus. Deinde, quòd gratia ſit accidentalis, non vrget, non enim eſt repugnantia vlla in eo, quòd vnum accidens minùs perfectum diſponat ad aliud perfectius. Denique, neque ſequeretur ipsā diſpoſitionem futuram participationem diuinæ naturæ, ſed ſummùm diſpoſitionem ad eam participationem: ergo, quidquid ſit de eā non repugnantia, dicendum eſt, non debere de facto admitti, quia nullum planè fundamentum eſt ad eam de facto ponendam.

Argumenta Suarez, vt falſo fundamento nitentia facilè eluduntur.

Fortè exemplum de alijs formis ſubſtantialibus vrgere videbitur; ſed reſpondeo, non in omnibus debere eam ſimilitudinem gratiæ cum alijs naturis vſurpari, ſed in eo, quòd ſit prima intrinſeca radix omnium aliorum habituū ſupernaturalium. Rogabis, an ſaltem exigat aliquam diſpoſitionem phyſicam tranſeuntem, ſeu exiſtētem eodem inſtanti, quo gratia confertur, eſto poſteà non duret. Eiuſmodi diſpoſitio nihil aliud poteſt pro præſenti probabiliter concipi quàm actus aliquis virtutis elicitus ab homine, qui eam gratiam eſt ſuſcepturus.

Argumentū ab alijs formis ſubſtantialibus deſumptum diluitur.

Quæritur ergo, an actus virtutis ſit diſpoſitio phyſica ad gratiā, an verò moralis; hoc eſt, vtrùm ſolùm requiratur ex voluntate & ordinatione diuinā, & meritoriè, an verò ex natura rei. Hîc iterùm argumentatur P. Suarez ex diſtinctione potentiarum ab anima; inde enim probat, actus, qui in potentijs recipiuntur, nō requiri per modum diſpoſitionis ad gratiam in anima receptā. Ego tamen & potentias nego diſtingui, & (vt
12. probaui ſuo loco) etiā data ea diſtinctione actus debere in anima recipi: hæc enim eſt, quæ intelligit & amat formaliter, non potentiæ, quæ ſolùm concurrunt effectiuè adiuuando animam: omiſſo igitur eo argumento dicendum, non requiri eum actū phyſicè, ſed ſummùm moraliter de quo paulò pòſt: (non loquor, quando præceſſit mortale, & videtur neceſſaria ſatisfactio aliqua:) nam in primis, cùm gratia ſit cauſa habituum generalis, non eſt cur per modum diſpoſitionis phyſicæ magis requirat actum vnius virtutis quàm omnium; eſſet autem planè abſurdū dicere, naturaliter non poſſe gratiam recipi, niſi priùs quis omnium virtutum actus eliceret; maximè cùm omnes illi actus natura ſua petant tātùm fieri per ipſos habitus: hi enim ſoli sūt cauſa proportionata & connaturalis illorum, ergo ex natura ſua ſupponunt infuſos habitus & à fortiori gratiam; ergo non poſſunt eſſe diſpoſitio naturaliter præcedens eoſdem habitus & gratiam; nec poteſt dici, poſſe eos actus elicitos per auxilium extrinſecum præcedere; hoc enim naturaliter omnino repugnat; nam talis concurſus eſt contra exigentiam actus, ergo non poteſt eſſe connaturalis; ergo ex natura rei iam ſupponitur habitus ad actum; ergo hîc non eſt diſpoſitio phyſicè & ex natura rei requiſita.

An actus virtutis ſit diſpoſitio phyſica, an moralis ad gratiam.

Argumentū Suarez ex diſtinctione potentiarum ab animâ.

Actus talis requiritur ſolùm moraliter.

Sectio V.

De diſpoſitione morali ad gratiam requiſitâ.

NON decerno iam, quæ ſint futuræ eiuſmodi diſpoſitiones, ſed, an requirantur; & cuius generis debeant eſſe, naturalis an ſupernaturalis. Aduerto autem nos agere de adultis; nam paruulos ſine vllo actu iuſtificari ſuppono vt certum de fide. Quæ veritas non impugnatur ex eo, quòd Chriſtus dixerit Marci vltimo, eos qui non crediderint damnandos: id enim ad adultos ſolos & rationis capaces extenditur. Neq; curandum eſt, quòd aliqui hæretici in contrarium oblatrauerint, ſtultè fingēdo, in eis infantibus dari actus aliquos liberos & ſupernaturales; id enim ſine ingenti miraculo, ad quod aſtruendum nec leue habemus fundamentum, admittendum nō eſt. Secundò agimus de infuſione gratiæ cum remiſſione peccati mortalis: nam de facto non datur medium inter ſtatum peccati & gratiæ; vnde nemo accipit primam gratiam, niſi anteà fuerit in peccato: quid autem in Angelis, in Adamo ante lapſum, in beatiſſima Virgine, & in humanitate Chriſti in primo inſtanti cōceptionis factum ſit, non eſt huius loci. 13.

Quæſtio eſt de adultis.

Stulta hæreticorū fictio.

Non datur medium de facto inter ſtatum gratiæ & peccati.

Svbsectio I.

Statuitur certa & Catholica doctrina.

CONCLVSIO ergo PRIMA eſt, ad iuſtificationem impij neceſſariam eſſe aliquā diſpoſitionem moralem, quæ per aliquem aut aliquos actus bonos fiat. Hanc re ipſa non negant hæretici huius tēporis; admittunt enim ſaltem actum fidei debere præcedere, licet illum nō vocent diſpoſitionem; quod ad modum loquēdi pertinet; an autem ſolus ille actus ſufficiat, iam non explico, quia ſolùm in communi dico, aliquem actum requiri. Probatur autē veritas Primò ex innumeris Scripturæ locis, in quibus Deus ab homine petit, vt agat pœnitentiam, & reuertatur ad Dominum, ad hoc, vt ipſe Deus eum in ſuam gratiam recipiat: ita Ezechielis 18. *Si impius egerit pœnitentiam, vita viuet:* & 33 36. *Conuertimini à vijs veſtris peſſimis, & conuertar ad vos.* Matth. 3. *Pœnitentiam agite,* Ioël. 2. *Scindite corda veſtra,* &c. 1. Reg. 7. *Præparate corda veſtra Domino.* 2. Reg. 12. *Peccaui: Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum.* Secundò, eadem veritas definita eſt in Tridentino ſeſſ. 6. cap. 5. & 7. 14.

Neceſſaria eſt ad iuſtificationē peccatoru diſpoſitio per actum aut actum bonum.

Scriptura teſtimonijs probatur,

vti & ex Tridentino & Arauſicano.

in Arauſicano.dum definit,ſine gratiâ non poſſe nos credere,&c. prout oportet, vt iuſtificationis gratia nobis conferatur,&c. Eſt etiam hæc veritas toties à Patribus tradita,dum peccatores ad pœnitentiam hortantur,vt ſuperfluum ſit eorum teſtimonia referre.

Ratio non poteſt deſumi ex natura rerum propriè.

Ratio huius non poteſt ex naturâ ipsâ rerum propriè deſumi; diximus enim ſuprà , ex naturâ rei gratiam cæteróſq; habitus ſupernaturales nõ exigere vllam præuiam diſpoſitionem , etiam actualem:nihilominùs, moraliter & prudenter rẽ conſiderãdo,obuia eſt ſumma congruentia huius rei,ob quam Deus prudentiſſimè de facto requirat ab homine talem diſpoſitionem:Primò,quia cùm peccatum fuerit homini voluntarium , & per illud grauiſſimè Deum offenderit, iuſtiſſimũ profectò fuit, ab eo homine exigere aliquam ſatisfactionem & pœnitentiam , quâ quodammodò retractaret peccatum præcedens, ſuppoſito auxilio Dei præparato ipſi homini ad tales actus ante gratiam efficiendos. Quæ ratio directè ſolùm probat de effectu remiſſionis peccati : ſed quia de facto hoc non remittitur niſi per infuſionem gratiæ, etiam probat de hac : ſpecialiter ergo de ipsâ gratiâ idẽ ſuadetur: oportuit enim, vt pro tam ingenti beneficio ſe homo aliqualiter præpararet per bonos actus. Confirmatur, quia de facto Deus remittit vni homini peccatum,alteri verò non,niſi quia ipſi homines in ſe ſunt inæqualiter diſpoſiti;quia ſcilicet vnus agit pœnitentiam,alter verò non: vnde nemo poteſt vllo modo conqueri contra Deum,quia damnatus ſit præ alio,qui non erat magis dignus venia: reſponderi enim poterit, *Ille egit pœnitentiam, tu verò non*;ergo non Dei,ſed tua eſt culpa.

Congruentia, quare Deus de facto talẽ diſpoſitionẽ ab homine requirat.

15.
Obiectio.

Obijcies fortè:Idem argumentum fieri poſſet in ipſa gratia vocationis, cur ſcilicet vnus vocetur,alter verò non.Reſpondet P.Suarez c.6. n.9. in fine, hanc diuerſitatem eſſe ex ſola voluntate Dei , ideóq; non eſſe neceſſariũ in diuerſam hominis diſpoſitionem reducere illius rationem.

Soluitur.

Solutio non ſatisfacit.

Hæc ſolutio non ſatisfacit , quia eodem modo aduerſarij reſpondere poſſent, eam diuerſitatem remiſſionis peccati eſſe in ſola voluntate Dei, ideóque non eſſe neceſſarium rationem illius in diuerſam hominis diſpoſitionem referre. Meliùs ergo reſpondetur , Deum omnibus dare auxilia ſufficientia, quibus ipſi homines poſſunt, ſi velint,conuerti;quòd ſi non faciant , ipſorum culpæ tribuendum eſt.at ſi remiſſio fieret immediatè ſine diuerſitate præuia ex parte illorum,haberent magnam querelæ occaſionem.Video adhuc ſic explicatam hanc rationem, ob ea quæ dixi ſæpè in materia gratiæ , non valdè vrgere; nam quòd homo,Petrus v.g.qui peccauit, damnetur, ſoli ſibi imputet qui peccauit , cùm potuiſſet nõ peccare ; quia non tenebatur Deus ei remittere peccatum:quod verò alteri etiam peccatori fuerit ex Dei fauore condonata iniuria, non auget Petri malum , ſed fit alteri ſpecialis fauor, qui neutri debebatur:in indebitis autem poteſt quilibet donare quæ vult vni præ altero.

Meliùs reſpondetur.

16.
Duplex diſpoſitio requiritur ad iuſtificationem,proxima & remota. Proximam requirit Tridentinum.

SECVNDA CONCLVSIO: Diſpoſitio ad iuſtificationem alia eſt remota, alia proxima; ita communiter omnes Theologi: éſtq; explicatis terminis res de fide;nã aliqui ſunt actus,quibus in eodem inſtanti annexa eſt gratia , vt de contritione etiam extra Sacramentum definit Tridentinum ſeſſ.14. cap.4. & ante Sacramenta noſtra inſtituta eiuſmodi dolor fuit omnino neceſſarius ad iuſtificationem ; nunc autẽ cum Sacramento Confeſſionis & Baptiſmi dici poteſt diſpoſitio proxima ipſa attritio,quę in eo Sacramento habet ſibi annexam gratiam. Vbi obſeruo,eam diſpoſitionem,ſi præcedit tẽpore Sacramentum, non debere dici proximam, niſi eo inſtanti quo Sacramentum perficitur,& cauſatur gratia. Vtrùm autem cum Sacramentis alijs cõcedatur aliquando gratia prima ob attritionem exiſtimatam contritionem , non eſt nunc diſcutiendum: ſi aſſeratur,tunc ſimul erit dicendum, eam attritionem ſic exiſtimatam & coniunctam Sacramento eſſe proximam diſpoſitionem ad gratiam : ſi negetur ſuppoſitio, negabitur etiam eſſe proximam: vtrùm autem contritio ſit ipſa remiſſio, an in omni rigore diſpoſitio , ſuperiùs diximus , & ſtatim ampliùs declarabimus.

Diſpoſitio remota eſt illa,quæ præcedere poteſt tempore , & aliquo modo promereri à Deo nouam gratiam excitantem ad obtinendam remiſſionem peccati; cùm tamẽ illa ſola diſpoſitio inſufficiens ſit ad obtinendam eam remiſſionẽ: talis eſt eleëmoſyna , de qua Daniel 4. dicitur, *Peccata tua eleëmoſynis redime.* Talia ſunt actus aliarum virtutum, quibus ſolet Deus moueri, licet non ſemper & infallibiliter , ad conferenda auxilia efficacia pro contritione aut cõfeſſione.

Diſpoſitio remota præcedere poteſt tempore.

Obiectio autem hanc diſpoſitionem remotã poſſe adhuc eſſe duplicem; vnam, quæ per accidens ſolet reperiri:quales ſunt actus eleëmoſynę, humilitatis,&c.nam hi per ſe neceſſarij non ſũt; licet,quando exiſtunt,conducant modo explicato:aliam verò eſſe remotam, quæ per ſe requiritur ad habendam proximam;vt ſunt actus fidei: hæc enim eſt initium omnis iuſtificationis; item actus ſpei: ad hoc enim vt homo ſe diſponat ad obtinendam veniam , per ſe neceſſarium eſt , vt habeat ſpem de illa obtinenda : ſpes item beatitudinis maximè ad hoc conducit , vt & timor pœnarum : vtrùm autem hæc ſpes & timor ſint ita neceſſarij , vt ſine illis numquam poſſit haberi actus contritionis , dicam infrà; nunc ſatis nobis eſt , quòd ferè ſemper & ordinario modo requirantur. Poſſet etiam aliter hæc eadem diſpoſitio remota ſubdiuidi in partialem & totalem ; illa erit quilibet ex his actibus qui remotè conducunt ; hæc verò omnes illi ſimul ſumpti. Verùm hæc diuiſio & facilis eſt & nullius momenti. 17.

Remota eſt duplex : vna per accidens, vt actus eleemoſyna, &c. alia per ſe, vt actus fidei, &c.

Remota per ſe diuiditur in partialem & totalem.

SVBSECTIO II.

Qualis debeat eſſe ea diſpoſitio ad gratiam.

DVÆ difficultates hîc agitantur ex profeſſo ab aliquibus , maximè à Patre Suario; 18.
quas aliunde ſufficienter ſupponimus diſcuſſas: inſinuabo eas duobus verbis. Prima eſt, an hæc diſpoſitio ad gratiam ſupernaturalis ſit,ſeu procedens ex vera gratia.Verùm de hac difficultate egimus ſuprà,oſtendentes eſſe neceſſariam gratiã ad actus ſiue immediatè ſiue mediatè influentes in ſalutem : vbi ſimul tractauimus , vtrùm ea ſupernaturalitas debeat eſſe ſolùm quoad modũ, an quoad ſubſtantiam. Vbi rurſus ab eodem Patre Suario fusè diſputatur, vtrùm in definitione Tridentini ſeſſ. 6. can. 3. *Si quis dixerit,ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione atque eius adiutorio hominem credere,* &c. *poſſe ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur* ; vtrùm, inquam,in eâ definitione nomine iuſtificationis intelligatur

An diſpoſitio ad gratiam ſupernaturalis ſit.

Quid nomine iuſtificationis ex Tridentino intelligit Suarez & Vaſq.

intelligatur ea quæ fit per infuſionem gratiæ habitualis,an verò tota ordo auxiliorum ab initio (vt intendit fusè P. Vaſquez 1. p. diſput.91. n. 89.& ſeq) Probat autem Suarez omnino intelligi eam,quæ fit per gratiam;nam Concilium ibi diſtinguit ipſum credere à iuſtificatione ; & inſinuat,illud ad gratiam ſeu iuſtificationem eſſe diſpoſitionem : hoc autem non poſſet dici vllo modo,ſi iuſtificatio eos actus includeret. Verùm ego, licet iudicem euidentiſſimum eſſe quod P. Suarez dicit, & verba ipſa Tridentini oſtendũt; ad punctum tamen præſens planè cenſeo non magis fauere explicationem Suarez quàm Vaſq. ſed vtramque habere eamdem omnino vim:etenim, ſiue dicamus intelligi ipſam gratiam habitualem,ſiue totam iuſtificationem, certum eſt, à Concilio definiri,*credere,ſperare*, &c. & alios actus, quibus diſponimur , non fieri ſolius liberi arbitrij viribus, ſed inſpiratione Spiritus ſancti: quid ergo,quæſo,ponderis eſt ad hoc intentum, in eo quòd iuſtificatio ibi ſignificet gratiam habitualem potiùs,quàm totam ſeriem auxiliorum & iuſtificationis ? ergo pro præſenti quæſtione nihil admittor per explicationem Vaſquez, eſto bona abſolutè non ſit.

Eadem eſt vis explicationis Suarez quæ Vaſquez quoad præſens punctum.

An omnem diſpoſitionem etiam remotã eſſe ex gratiâ de fide ſit.
Affirmat Suarez.
De fide eſt, nullam diſpoſitionem dari poſſe poſitiuè concurrentẽ ad merendũ gratiam etiã remotè ſine gratiâ.

Quæri autem circa hanc difficultatem poteſt , an ſit de fide,omnem diſpoſitionem etiam remotam debere eſſe ex gratiâ.Multi affirmant, Pater verò Suarez,ob multorum Theologorum modum loquendi , qui non ſolùm id non cenſent de fide, verùm abſolutè defendunt , eas remotas diſpoſitiones non eſſe neceſſariò ex gratiâ,abſtrahit ab eâ cenſurâ. Crediderim ſic poſſe rem totam explicari , vt dicatur eſſe de fide, nullam dari diſpoſitionem ſine gratiâ,quæ poſitiuè & propriè concurrat impetrando aut merendo aliquo modo etiam remotè gratiam; non verò ſit de fide , non poſſe aliquid præcedere, quod indirectè purè purè remouendo prohibẽs, peccatum ſcilicet,concurrat ad eam iuſtificationem: & fortaſſe in hoc ſolo ſenſu locuti ſunt Theologi , vocantes diſpoſitionem, eam remotionem impedimenti : quod verò non hoc ſenſu res non ſit de fide , moueor propter ea quæ ſuperiùs dixi agens de eo principio , *Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam.*

An hæc diſpoſitio debeat fieri ex libero arbitrio, breuiter expeditur.

19. Secunda præcipua difficultas, quæ hîc diſcuti ſolet, eſt, an eiuſmodi diſpoſitio debeat fieri ab ipſo libero arbitrio. Verùm hanc duobus verbis expedio: DICO ergo:Prima gratia ſeu prima vocatio Dei,eſto fiat à nobis, quia eſt actua vitalis noſter , non fit tamen à libero arbitrio quà tali, quia actus ille nobis liber non eſt,iuxta ſępè dicta; vnde ſi hic actus vocetur diſpoſitio ad gratiam,certum erit non omnem diſpoſitionem eſſe nobis liberam , quia vocatio quà talis , cùm præcedat omnem noſtrum conſenſum liberum, libera eſſe non poteſt.

DICO SECVNDÒ: Omnis conſenſus noſter Deo vocanti,& conſequenter ea diſpoſitio, quæ propriè tenet ſe ex parte noſtrâ , eſt nobis libera. Hæc eſt de fide in Tridentino definita ſeſſ.6.can.4. Id ipſum probant omnia Scripturæ loca, quibus homines inuitantur ad reſpondendum Deo vocanti,ad agendum pœnitentiam,ad conuerſionem,&c. quia niſi in eis actionibus libertatem haberemus, fruſtrà ad id excitaremur. Vide quæ dixi agens de libertate humanâ ; ea enim omnia habent hîc locum ; neque oportet quidquam amplius nunc repetere.

Tractari tamen poſſet doctrina eorum , qui dicunt,opus non prout factum à libero arbitrio, ſed prout procedit à gratiæ auxilio, eſſe diſpoſitionem ad gratiam habitualem. Verùm hæc opinio fortè ad ſolum modum loquendi ſpectat;videtur autem in eo errare, tum quia meritum in ſuo formaliſſimo conceptu dicit non minùs libertatem operis ſeu laudabilitatem illius, quæ libertatem requirit , quàm ipſum valorem; ergo licet dignitatem accipiat opus à gratia, quia tamen habet laudabilitatem ab arbitrio ſub vtraque ratione, formaliſſimè dicendum eſt diſpoſitio;vnde fit,vt Scriptura ipſum hominem maximè inuitet ad conuerſionem , quia opus, quatenus ab ipſo factum , eſt diſpoſitio, licet ſimul debeat à gratia dignificari, ſeu à gratia accipere ſupernaturalitatem.

Doctrina affirmans, opus non vt à libero arbitrio, ſed vt à gratiâ procedit , diſpoſitionem ad gratiam habitualẽ eſſe, erronea videtur aliquo modo.

DISPVTATIO XLIX.

De diſpoſitionibus in particulari ad iuſtificationem requiſitis ex parte intellectus: vbi de reflexâ certitudine illarum.

INTER diſpoſitiones morales primo loco occurrit fides , quæ per ſe alioquin eſt initium iuſtificationis:de ea dicitur Marci vltimo, *Qui verò non crediderit,condemnabitur:* & ad Hebræos 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo* : ideò primo loco declarandum,quomodo ea ad iuſtificationem requiratur: reliqua autem quæ ad exactam eiuſdem fidei declarationem ſpectant quinto Tomo expedita inuenies. 1.

Fides eſt initium iuſtificationis.

SECTIO I.

Hæreticorum error reijcitur: vbi, quæ fides ſit ad ſalutem neceſſaria.

Hæretici fidẽ pro fiduciâ vſurpant.

HÆRETICI huius temporis fidem vſurpant pro fiduciâ;vnde quidam Scholaſtici docent,eos non actus intellectus , ſed volũtatis requirere: ego autem non perſuadeo mihi id ab eis doceri,cum expreſsè loquãtur de fide,quâ certò credunt ſibi eſſe remiſſa peccata,vel ſe ſaluandos,vel ſibi imputari iuſtitiam Chriſti:qui actus propriè ad intellectum pertinent : vnde, vt verum fatear,non capio quod de eis Pater Suarez c.15.dicit , eos negare eam fidem eſſe actum intellectus,quia dicunt eſſe fiduciã, quâ quis firmiter credit ſibi eſſe remiſſa peccata:non,inquã, hoc intelligo, quia ſi fiducia eſt,quâ quis credit firmiter eſſe dimiſſa peccata , ponit ſine dubio ibi actum intellectus.Neq; enim tam ſtulti ſunt hæretici,vt ſuſpicentur,credere firmiter ſibi eſſe aliquid promiſſum,aut remiſſum,eſſe actum voluntatis : putauerim illos præter hunc actum etiam requirere alium voluntatis, quo ſe tradãt Deo & ſperent , &c. per hoc tamen non excludunt actum proprium intellectus credentem Chriſtum paſſum , &c. Hanc ergo fidem, quæ eſt aſſenſus firmus innitens reuelationi & veritati Dei, neceſſariam eſſe , non poteſt ab vllo in

Non ſatis intelligitur Suarez dicẽs eos negare eam fidem eſſe actum intellectus.

Fidem eſſe neceſſariam ad iuſtificationem certũ ex Scripturâ, Concilijs & SS. Patribus

Digitized by Google

In dubium vartl, ob innomera & obuia Scripturæ, Conciliorum & Patrum teſtimnnia: ratin verò cur ea requiratur, eſt tum voluntas Dei meritò exigentis à nobis, vt ipſius dictis fidem adhibeamus, & per hoc ei quodammodò adhærere incipiamus, tum maximè propter actus ſpei & charitatis ad eamdem iuſtificationem neceſſarios; quomodo enim ſperare poterit quis ſalutē, ſi nnn credit certò, illam eſſe promiſſam benè nperantibus? quomodo etiam diliget ſuper nmnia, quem per fidem non agnoſcit vt nmnis bonitatis fontem? Fnrtè reſpondebis, Sufficiet ad eum amorem cognitio naturalis euidens, quæ de Deo haberi naturaliter poteſt. Sed contrà Primò; nam tales cognitiones ſunt valdè imperfectæ, neque communes omnibus hominibus; per fidē autem facilè cuilibet prnponi pnſſunt omnia myſteria de Deo. Contrà Secundò; nam ratio naturalis non ſe extendit ad myſteria omnia; v.g. ad Trinitatem, Incarnationem, paſſionem, &c. Tertiò deniqoe, quia talis cognitio naturalis eſt improportionata ad actus voluntatis ſupernaturales requiſitos ad Inſtificationem; ergn fides, quæ fundamentum eſt totius iuſtificatinnis, debet eſſe ſupernaturalis.

Non ſufficere fidem naturalem tribus rationibus probatur.

Tres quæſtiones circa hāc fidem moueri poſſunt. Prima. Quæ fides requiratur ad iuſtificationē, ſpecialis nimirum, an Catholica.

Circa hanc fidem moueri poſſunt duæ vel tres quæſtiunculæ magis ad controuerſias cum hæreticis huius temporis, quàm ad ſchnlaſticam ſpeculationem pertinentes; quas tamen breuiter expediemus. Prima eſt, quam in hac ſectione expediemus, an fides, quæ eſt fundamentum inſtificationis, debeat eſſe ſpecialis, quâ quilibet credat certò, ſe eſſe in gratiâ, ſaluandum, &c. an verò debeat eſſe fides Catholica extendens ſe ad ea quæ omnibus proponuntur credenda. De hac quæſtione agit hîc cap. 16. P. Suarez; meo tamen iudicio, cùm ipſe fateatur ibidem, hæreticos non excludere aliam fidem generalem, quæſtio hæc tota quanta relabetur in alteram, de qua fusè idem libro ſequenti cap. 9. an ſcilicet poſſit aut teneatur quilibet credere certa fide ſibi eſſe remiſſa peccata.

2\.

Concluſio noſtra contra hæreticos: Fides ſpecialis non eſt neceſſaria nec poſſibilis præſtita curſa rerum ſpectato.

Dicimus ergo contra hæreticos, talem fidem non ſolùm non eſſe neceſſariam, ſed nec poſſibilē, niſi Deus ex ſingulari gratia alicui faciat aa de re ſpecialem reuelationem; quam cōmuniter non facit: vnde fides ad ſalutē neceſſaria eſt fides Catholica & generalis. Hæc veritas certiſſima eſt ex locis omnibus Scripturæ, quibus inſinuatur, neminem eſſe certū, an ſit dignus amore, an odio; vt cum timore & tremore ſalutem operemur, & multis alijs, quę videri poſſunt apud Bellarminum, qui l. 3. de Iuſtificatione eam quęſtionem latè proſequitur, & Stapletonum lib. 7. de Iuſtificatione, Vegam lib 9. in Concilium Tridētinum, & Suarez lib. 9. cap. 9. vbi inter alia loca prn ea veritate inducit hunc ex 1 ad Corinth. 4. *Neque meipſum iudico: nihil enim mihi conſcius ſum; ſed non in hoc iuſtificatus ſum:* quem ad hoc intentnm videntur intellexiſſe D. Thomas lect. 1. in hoc cap. Epiſtolæ, Anſelmus, & alij, etiamſi Pater Vaſquez putet illum eſſe inefficacem, eò quòd tunc iam Paulus habuerit reuelationem de ſua gratia & prædeſtinatinne. Huic tamen nbiectioni Bellarminus lib. 5. de Iuſtificatione cap 5. & Suarez benè reſponderunt, Paulum nō negaſſe abſolutè ſe eſſe certum ex alio capite, ſed ex eo principin quod præmiſerat, *Nihil mihi conſcius ſum;* ac ſi generalem hanc pro nmnibus doctrinam tradidiſſet, *Etiamſi quilibet nihil ſibi conſcius ſit, non tamen ideò ſe reputet iuſtum:* vnde malè & ſine fundamento Vaſquez τὸ *Non iuſtificatus ſum* dicit debere de iuſtificatione à veniali intelligi. Quod vltimum egn ſic reijcio; nam cùm, teſte Ioanne Apoſtolo, vix vnquam venialibus careamus; ſepties enim in die cadit iuſtus; non poterat Paulus adeò audacter dicere, ſe non eſſe cnnſcium, quod vllum haberet veniale; ergo loquitur de propria iuſtificatinne à mortali.

Obiectioni Vaſquez Bellarminus & Suarez reſpondent.

3\.

Hæc veritas tradita à Patribus, & definita à Tridentino. Aliquorum explicatio Concilij refutatur. Error Catherini.

Eadem veritas traditur à Patribus paſſim, & definita eſt in Tridentino ſeſſ. 6. cap 9. Dicunt nnnnulli eo locn Concilium noluiſſe reprobare eam certitudinem vt poſſibilē ordinarin modo, eò quòd anathema nō dixerit poſteà niſi in hæreticos, qui eam fidem dicunt eſſe neceſſariam. Sed contrà; etenim non ſnlùm definiūt Concilia ea quę in canonibus, ſed quæ in capitibus aſſertiuè ſtatuunt: vnde grauiſſimè ſalıē in modo loquendi Catherinus errauit, qui poſt Conciliū dicere auſus eſt, poſſe id credi fide, non tamen Catholica ſeu vniuerſali, ſed particulari: errauit, inquam, quia neque hæretici eam fidem generalem petierunt; non enim adeò delirarunt, vt putauerint etiam alios teneri ad credendum v.g. de me, quòd ego eſſem in gratia, aut prædeſtinatus: ergn particularem etiam fidem excludere voluit Concilium. Ratio à priori huius veritatis eſt, quia, vt aliquid credatur fide diuina, oportet quòd ſit vel expreſsè à Deo reuelatum, vel ſaltem implicitè in reuelatis incluſum: atqui non eſt reuelatum expreſsè, Caluinum eſſe in gratia; vt per ſe patet; neque eſt incluſum in reuelatis: nam licet reuelata ſit propoſitio vniuerſalis, *Omnes qui ritè & debitè baptizantur, qui agunt pœnitentiam, &c. peccatorum veniam acquirunt;* at minor, nempe *Caluinus hæc rectè fecit,* nullibi eſt vlln modo reuelata: nec poteſt dici, illam minorem eſſe euidentem; etenim eſto ita ſit, ſolùm inde ſequeretur, conclusionem eſſe omninn infallibilem, eam tamen fore de fide nequaquam: vt enim dixi fusè in procemialibus Theologiæ, concluſio non eſt de fide, niſi vtraque planè præmiſſa ſit de fide: ibi enim nſtendi contra aliquos, non eſſe de fide, Ciceronem eſſe conceptum in peccatn, cùm non ſit de fide, Ciceronem fuiſſe.

Ratio huius veritatis à priori.

Concluſio nō eſt de fide, niſi vtraque præmiſſa de fide ſit.

4\.

Nulla eſt certitudo illius propoſitionis. Ego ſum in gratiâ.

Ne tamen ab hac opinione faciamus dependentem rem certiſſimam, addo nullam eſſe certitudinem eius minoris propoſitionis; nam ſi gratia in me pendet ab intentione alterius adminiſtrantis Sacramentum, ſanè ego non poſſum eſſe certus de ea intentione, quia eſt res mihi occulta: & ex hoc capite magis certus ego poſſum eſſe de gratia infantis, quem ipſemet baptizaui, quàm de mea: ſi verò gratia pendet à mea contritione, nnn poſſum egn certò ſcire, me habuiſſe eum amorē ſub eo motiuo & ſupernaturalitate, prout neceſſarius eſt ad ſalutem, etiamſi magnā ſępè ea de re probabilitatem habere poſſim. Denique, confingere reuelationem ſpecialem, quæ fiat cuilibet de ſua gratia, planè eſt ridiculum, & contra experientiam omnium, ergo.

Contra noſtram doctrinam obiectiones ex Scripturâ. Obiectio Prima ex Ioanne. Reſponſio Prima. Secunda.

Contra hanc veritatē objiciuntur aliqua loca, quibus facilè reſpondetur. Primus eſt ex Ioanne 14. vbi Chriſtus Apnſtolis dixit, *Vos autem cognoſcetis eum,* id eſt Spiritum ſanctum, *quia in vobis erit.* Reſpondeo ibi non agi de cognitione Spiritus ſancti vt habitantis in Apoſtnlis per gratiam; ſed quòd Apoſtnli eſſent habituri notitiam magis diſtinctam de Trinitate & cnnſequēter de Spiritu ſancto. Secundò, eſtn ſpecialiter

Apoſtolis

Apoſtolis concederemus hanc reuelationem, non continuò omnibus aliis concedenda eſſet, quia ipſemet Chriſtus eis dixerat antè, vos mundos, ſed non omnes: quod propter Iudam additum eſſe notauit Ioannes ipſe: & ſine dubio id intellexerunt Apoſtoli poſtquam ille tradidit Chriſtum.

Obiectio ſecunda ex Paulo. Reſponſio. Secundus locus eſt ex Paulo ad Romanos 8, *Ipſe Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei.* Reſpondetur, ibi Paulum ſolùm dicere Spiritum ſanctum inducendo nos ad benè operandum teſtificari in actu exercito nos eſſe filios Dei, iuxta illud Chriſti Domini Matthæi 7. *A fructibus eorum cognoſcetis eos*; at non ideò inſinuari ibi vllam reuelationem de ea iuſtitia. Argumentum autem, quod ab operibus ſumitur, habet ſuam probabilitatem, & ſæpè quamdam moralem certitudinem, à certitudine tamen fidei longè deficientem.

Obiectio Tertia, ex eodem Paulo. Tertium teſtimonium ex eodem Paulo 1. ad Corinth. 2. *Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed Spiritum qui ex Deo eſt, vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis.* *Reſponſio.* Reſpondeo, hoc non eſſe ad rem; ſolùm enim probat, nos non fide ab hominibus accepta, ſed à Deo, ſcire ea, quæ de vita æterna omnibus in gratia decedentibus promittuntur.

Obiectio Quarta ex Ioanne. Reſponſio Prima. Quartum ex 1. Ioan 4. *In hoc cognoſcimus, quoniam in eo manemus, & ipſe in nobis; quoniam de Spiritu ſuo dedit nobis.* Reſpondeo Primò, eum locum intelligi de promiſſione in generali facta pro Eccleſia, abſtrahendo iam ab hoc vel illo in particulari; quia in eo ſenſu maximè ibi locutus eſt Ioannes. *Secunda.* Reſpondeo Secundò, ſi intelligatur de ſpeciali reuelatione; intelligendum ſolùm de Apoſtolis, quibus id fuit reuelatum; non verò vniuerſaliter de omnibus fidelibus.

5\. *Obiectio Quinta ex Petro. Reſponſio Prima.* Quintum & vltimum ex 2. Petr. 1. *Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem faciatis.* Reſpondeo, hoc potiùs eſſe contra hæreticos; qui eam certitudinem non ex operibus, ſed ex apprehenſione per fidem volunt ſuadere. Reſpondeo abſolutè, non negari à nobis ea de re poſſe aliquam moralem certitudinem habere, & hanc deſumi ex operibus, ideóque meritò Petrum hortari, vt per bona opera ad eam veniamus; inde tamen nihil penitus infertur de certitudine omnimoda fidei diuinæ. *Secunda.* Secundò reſponderi poteſt, *τὸ certum facere* idem eſſe, ac re ipſa ponere media ad illam neceſſaria, quidquid ſit de certitudine noſtræ cognitionis. *Reliqua quæ obijci poſſunt non ſunt ad rem.* Alia loca obiici poſſunt, in quibus ſignificatur, nos eſſe certos, quòd impleamus præcepta: verùm hæc non ſunt ad rem, quia inde non ſequitur certitudo erga iuſtitiam, ad quam non ſola obſeruatio præceptorum, ſed alia media requiruntur, de quibus non ſumus certi, vt oſtenſum eſt: adde, ibi non dici, poſſe nos id credere certitudine fidei.

Explicatio SS. Patrum. Obiiciuntur etiam aliqua teſtimonia Patrum, ſed quæ vel loquuntur de reuelatione aſſiſtentiæ Chriſti generaliter in Eccleſia; vel loquuntur de aliqua certitudine morali ex operibus accepta, vt ad loca ex Scriptura paulò antè dixi. In particulari autem ea explicata vide apud Bellarminum ſuprà. Poterat etiam à ratione obiici, ex eis propoſitionibus de fide, adiuncta particulari nobis nota, inferri conſequentiam de fide; ſed iam probando veram ſententiam oſtendi, neque eam particularem eſſe poſſe nobis benè notam, neque etiam id ſufficere, vt aſſenſus ſit de fide.

Sectio II.

An poſſit eſſe certitudo Theologica de propriâ iuſtitia.

Excluſa certitudine fidei de ſtatu gratiæ, verti in dubium poteſt Secundò, an ſaltem certitudo Theologica poſſit eſſe de propria iuſtitia. 6.
De qua difficultate P. Suarez cap. 10. Verùm mihi res tota videtur iam in præcedentibus deciſa. Pro quo aduerte, eam dici concluſionem Theologicam, quæ nititur vni principio de fide, & altero euidenti naturali; & ex eis infertur per conſequentiam euidentem; Cùm ergo in præcedenti difficultate non ſolùm probauerimus non eſſe duas propoſitiones reuelatas, ex quibus inferatur me habere gratiam, *Non habemus certitudinem Theologicam de noſtrâ ſalute.* ſed nec eſſe vllam naturalem certam, quia nec nobis certò conſtat de intentione miniſtri, nec de conſecratione illius, nec de diſpoſitione noſtra, iam eo ipſo oſtendimus, nos non habere nec quidem Theologicam certitudinem de noſtra ſalute; non ergo eſt, quòd in hoc puncto ampliùs immoremur.

Obiectio Prima ex Tridentino. Soluitur. Dices Primò: Tridentinum non excludit niſi aſſenſum fidei; ergo admittere alium Theologicum non eſt contra Concilium. Reſpondeo, à Concilio excluſum omnem aſſenſum certum, cuiq; non poſſit ſubeſſe falſum: qualis ſine dubio eſſet hic Theologicus, de quo diſputamus. Secundò dico, Eſto id ex Tridentino non inferatur, infertur aliunde ex dictis ſuprà.

Obiectio Secunda ex Patribus. Soluitur. Secundò obiicies aliquos Patres docentes, iuſtos eſſe certos de ſua iuſtitia. Reſpondeo, eos debere intelligi de morali certitudine, vt diximus ſuprà, & paulò pòſt fuſiùs.

Obiectio Tertia ex Paulo. Tertiò obiicies Paulum aſſerentem ad Romanos 8. ſe eſſe certum, quòd neque Angeli, &c. poterunt ipſum ſeparare à charitate Dei. *Soluitur.* Reſpondeo Primò, poſſe id intelligi de ſolo Paulo ob ſpecialem reuelationem ipſi factam: vnde ad cæteros non licet argumentari: Secundò fortè agere de certitudine morali: Tertiò, fortè de fiducia: id eſt, Firmiter confido, quòd, &c.

Obiectio Quarta. Quartò obiicies: Saltem ex effectibus poterit id homo dignoſcere; ſi enim agnoſcat homo ſe diu ſine mortali viuere, &, quod magis eſt, ſi etiam venialia ſe diligenter cauere aduertat, ſi etiam experiatur in ſe conſolationes diuinas, poterit eſſe certus de ſua gratia; *Soluitur.* quia hæc omnia non contingunt niſi iuſtificatis. Reſpondeo, non eſſe certam hanc minorem quam aſſumit ſcilicet, hæc non contingere niſi iuſtificatis. Secundò dico, neminem poſſe habere certitudinem quòd non commiſerit peccatum aliquod graue; licet enim non habeat conſcientiam illius, ſeu nõ recordetur, non tamen ideò dicere poterit certò, Non habeo, quia fortè habet, & non recordatur; fortè commiſit ex negligentia craſſa, & non ſe reflexit ſupra illud.

Tertiò quæritur, an certitudinem ſaltem moralem gratiæ habere poſſumus ex illius ſignis. 7. *An certitudinem moralem poſſimus de propria ſalute habere.*
Hac de re omnes ferè Scholaſtici diſputant, quibuſdam affirmantibus, negantibus aliis: quod fortè (vt P. Suar. optimè notauit cap. 11. n. 2.) prouenit ex ſignificatione vocis *moralis certitudo.* Moralia enim admittunt magis & minus; nec poteſt facilè aſſignari regula certa ad determinandum gradum eius certitudinis in præſenti. *In hac non eſt de omnibus iuſtis eadem ratio.* Pro deciſione ergo aduerte Primò, non eſſe eamdem de omnibus iuſtis rationem; nam in aliquibus eximiæ

miæ& diuturnæ ſanctitatis ſine dubio maius fundamentum eſt ad quærendum,an habere poſſint aertitudinem hanc,quàm in aliis,qui poſt grauia peccata accedunt ſemel ad confeſſionem ſine magnâ diſpoſitione;& quia inter hæc duo extrema dantur varij ac diuerſiſſimi iuſtorum gradus, poteſt etiam inde varius eſſe certitudinis gradus; dicemus ergo de duobus extremis,vt inde quilibet, quò magis accedit ad vnum quàm ad aliud, valeat dignoſcere,qualem ſit habiturus certitudinem ſuæ iuſtitiæ.

Diuerſi dantur iuſtorum gradus.

Accedens ad confeſſionem ſine magna præparatione poſt multa mortalia non poteſt eſſe moraliter certus de ſuâ ſalute.

Igitur dico Primò: Qui poſt multa mortalia accedit ad confeſſionem ſine magnâ præparatione,etiamſi(quod nunc ſuppono) ita fuerit diſpoſitus, vt non peccauerit accedendo, quia formauit iudicium probabile ſe ſufficienter ſatisfacere obligationi præcepti, ac proinde certus ſit ſe de nouo non peccare in eo Sacramento; hic,inquã, nullam planè poteſt habere certitudinem de ſuâ ſalute: poterit quidem iudicium probabile de eâ formare& ſufficiens,vt licitè accedat ad Euchariſtiam, vt non teneatur de peccatis de nouo confiteri,certitudinem tamen,vt dixi, nullam poteſt habere;vt enim dubitat multa tunc cogunt: Primò,quia non eſt certus ſe eſſe baptizatum : ſine Baptiſmo autem non eſt validum Sacramentum pœnitentiæ. Secundò, non eſt certus confeſſarium eſſe Sacerdotem. Tertiò, non eſt certus, quòd ille habuerit intentionem. Quartò,non eſt certus ſe habuiſſe ſufficientem diſpoſitionem. Cùm ergo quodlibet ex his capitibus etiam ſeorſim ſufficiat ad cauſandam incertitudinem; proculdubio omnia ſimul efficient, vt meritò formidare poſſit, & conſequenter vt ſimpliciter careat omni certitudine.

Idq; ex varys capitibus.

8\. *Retorquetur argumentum in contrariũ, quemlibet poſſe habere certitudinem de omnibus illis capitibus.*

Retorquebis tamen argumentum in contrarium:Qui inter Chriſtianos parentes natus eſt, ſi ab eis aliiſq; audiat ſe eſſe baptizatum,ſine dubio certus erit de ſuo Baptiſmo. Secundò de ſacerdotio alterius etiam poteſt eſſe certus: Tertiò,quòd ille,maximè ſi ſit homo doctus,religioſus,grauis, &c. habeat intentionem abſoluendi, non eſt cur dubitet;ergo eſt de eâ re certus. Quartò denique, quòd habeat in ſe attritionem;& quòd ea ſufficiat cum Sacramento,poteſt etiam eſſe certus:ergo de omnibus aliis capitibus habet certitudinem, etiamſi non ſummam, ergo & de ſtatu gratiæ.

Reſpondetur.

Reſpondeo negando antecedens quoad omnia capita, maximè quoad vltima duo. Ad probationem dico, fortè impropriè vocari certitudinem illam, quæ ex dictis parentum habetur de Baptiſmo:ne tamen faciamus quæſtionem de nomine, admittimus hanc eſſe aliquam certitudinem ſufficientem ad hoc, vt non poſſit Baptiſmus iterari;quia cùm in omnibus poſteà repetitionibus illius aſſet ſemper eadem ratio dubitandi, ſemper deberet repeti: quod eſt ridiculum. Addimus tamen,eam certitudinem ita eſſe imperfectam, vt admittat facillimè rationem formidandi,maximè circa voluntatem miniſtri. Idem dico de ſacerdotio alterius,vbi maior longè eſt ratio dubitandi; nam ſacerdotium illud pendet ex innumeris penè capitibus,tum ex Baptiſmo ipſius,tum ex Epiſcopi conſecrantis ſacerdotio & Baptiſmo,ſicque aſcendendo ſemper per omnes Epiſcopos ad Apoſtolos vſq; excluſiuè. Tertiò,circa propriam diſpoſitionem maximus eſt locus dubitandi,præſertim in caſu à nobis poſito quo homo non adhibuit magnum conatum ad eam diſpoſitionem acquirendam. Denique, eſto de quolibet ex illis capitibus ſit certitudo, pronum eſt vehementer timere, ne in vno aut altero ſit deceptio,etiamſi non in omnibus; & tunc perit tota certitudo.

Certitudo illa impropria eſt:

Admittit rationem magnam formidandi.

Dico Secundò: Aliqui iuſti poſſunt habere talem moralem certitudinem, vt licet poſſit abſoluté ſubeſſe falſitas,& conſequenter poſſint etiam humano modo dubitare;nihilominùs tamen ſimpliciter ita homines reddat ſecuros, vt regulariter non admittat eam formidinem. In hac conueniunt Valentia diſp. 8. quæſt.5. puncto 4. Suarez ſuprà n.3. & 10. vbi pro ſe citat P. Vaſq. non dicit autem vbi id doceat : & ſanè in totâ diſp. 200. in quâ eâ de re agit, nihil ſimile potui reperire, quin potiùs contrarium ; expreſsè enim cap. 8 & ſæpè per diſputationem totam docet, non poſſe nos habere vllam certitudinem, quæ excludat formidinem, ſed ſolùm quæ excludat dubitationem ;nam dubium illa dicit, quando quis neutri parti aſſentitur, vt, quòd ſtellæ ſint pares : hoc autem dubium non ſolùm excludit Vaſquez à iuſtis magnæ virtutis,de quibus agit Suarez, ſed etiam ab omni iuſto, quando accedit ad communiones, &c.

9\. *Aliqui iuſti talem certitudinem habere poſſunt, quæ nullum regulariter timorem admittat.*

Non videtur fauere huic doctrinæ Vaſquez.

Siue ergo illa ſententia ſit Vaſquez,ſiue non, illam libenter amplectimur; & quidem eam eſſe è mente aliquorum Patrum, quorum verba ibi Suarez citat, dubium non eſt ; nam Gregorius lib.2.Dialog.cap.2.admittit in aliquibus euidentiſſima ſigna iuſtitiæ;& l.6. Epiſtolar. Epiſt.187. formidinem ait longa mœroris anxietate poſſe conſumi:idem docet Bernardus ex propoſito tractans ea ſigna certitudinis. Conſultò dixi teſtimonia aliquorum; nam non omnia quæ adducuntur id perſuadent:etenim Auguſtinus Tract.5. in Epiſtolam primam Ioannis loquitur per verbum omnibus fidelibus generale, hoc eſt,*vnuſquiſque* ; id verò manifeſtè non eſt ad mentem eorum qui eo teſtimonio vtuntur ; non enim agunt de omnibus, ſed præciſè de ſanctioribus. Eodem modo Ambroſius Epiſt. 5. de omnibus loquitur,*Quiſquis adhæſeris Chriſto*. Idem ferè ad alios Patres dici poteſt.

Hanc certitudinem admittunt SS. Patres.

Ad loca verò Scripturæ, qualis eſt ille 2. ad Corinth.1.*Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ*; & ad Galatas. 5. *Fructus Spiritus eſt gaudium, pax*,&c. reſpondeo vno verbo, vel non inferri inde tantam certitudinem quantam admiſimus in hominibus ſanctioribus; vel Apoſtolos habuiſſe circa ſe reuelationem; his ergo teſtimoniis relictis.

Ad loca Scripturæ reſpondetur.

Optimè concluſio hæc ſuadetur,quia neq; eſt contra Tridentinum, quod ſolùm excludere voluit talem certitudinem, cui non poſſit ſubeſſe falſum; hanc autem aliam, quam nos ponimus, videtur quaſi eo ipſo admiſiſſe: deinde neq; Patribus eſt contraria, imò conformis, vt diximus: ratione item ſuadetur,quia ſi ponamus aliquem, qui & decurſu longi temporis variis Sacerdotibus confeſſus ſit, nullam habens ex aliquo in illis rationem dubitandi tam circa ordinem quàm circa intentionem, ipſéque ſemper ad maximum dolorẽ ſe excitauerit, ſemper bonâ fide accedendo, omni morali diligentiâ adhibitâ, ſine vllâ noui mortalis conſcientiâ toto eo tempore, confitendo etiam venialia cum propoſito millies moriendi citiùs quàm vllum mortale admittendi,magnam item pacem ſpiritus, facilitatem in vitandis etiam venialibus ex deliberatione expertus ſit, rebus diuinis & contemplationi deditus,magnam in eis ſenſerit conſolationem; profectò licet, ſi omnia hæc ſigna velit homo diligenter & reflexè conſiderare, poſſit inuenire aliquem

10\. *Concluſio noſtra non eſt contra Tridentinũ, ſolùm excludẽs certitudinem cui non poteſt ſubeſſe falſũ. Ratione probatur ex varys ſignis deſumpta.*

quem locum formidini; addò temen difficulter, vt ordinario modo non poſſit haberi ea formido, vel certè deri homini ſufficiens occaſio ed omnem illem excludendam.

Obiectio.

Dices tamen Primò, ſi reflexè cogitando poteſt locus eſſe formidini, ergo volens nolens debebit homo tuoc formidare. Reſpondeo negando conſequentiam: quòd ſic explico ex aſſenſu probebili; etenim ſtantibus duabus epprehenſionibus probabilibus, poteſt homo aſſentiri huic aut illi parti, noo tamen propterea cogitur aſſentiri determinatæ vlli. Dico ergo hominem iuſtum habentem ea ſigna ſuæ ſanctitatis poſſe (ſi ſe reflectat) habere & quidem prudenter actum aliquem formidinis, non temen ad id teneri; quia motiuum formidandi non cogit, ſed liberum relinquit voluntati, vt poſſit, ſi velit, determinare intellectum ad omnem eam excludendam.

Sectio III.

Declaratur magis, quanta poſſit eſſe ea certitudo.

An tātâ certitudine credere poſſit iuſtus ſe eſſe in gratia quanta credit Romam eſſe. Negat Vaſq. cum Medina. Reſponſioni, non rationi Vaſq. acquieſcimus.

11\. ROgabis Primò, eo tentâ certitudine poſſit telis ille iuſtus credere ſe eſſe in gratiâ quantâ credimus Romam eſſe aut Conſtantinopolim. P. Vaſquez ſuprà num. 54. ſecutus Medinam negat, eò quòd Concilium Tridentinum dixerit, neminem poſſe credere, ſe eſſe in gratiâ, fide diuinâ, cui non poteſt ſubeſſe falſum; addítque, quoties creditur eliquid non fide diuinâ, manere poſſe iudicium vniuerſale, fortè aliter eſt Ego, vt verum fatear, etiamſi in ſubſtantiâ reſponſionis omnino acquieſcam Medinæ & P. Vaſquez contra Scotum, vt & acquieſcit Suarez, rationem tamen Vaſquez non poſſum probare; nam fides, quòd Roma & Conſtantinopolis ſit, non eſt diuina, & conſequenter poteſt ei ſubeſſe falſum: ergo ex Tridentino non excluditur ſimilis fides de iuſtificatione. Quòd ſi dicas, etiam illi fidei de Conſtantinopolis exiſtentiâ non poſſe ſubeſſe falſum, & ex hoc capite induci poſſe Concilium; Contrà, Ergo malè dicit ibi P. Vaſquez, ſoli fidei diuinæ non poſſe ſubeſſe falſum. Eo ergò fundamento omiſſo, ſic probatur noſtre & communis concluſio, quia humano modo & moraliter loquendo plenè eſt impoſſibile, quòd tot homines oculati teſtes tot ſæculis conuenerint ad decipiendum, dum dixerunt eſſe Romem & Conſtantinopolim, etiamſi metaphyſicè decipere potuerint; ideò non poteſt homo, quantumuis velit, formidare de ee veritate. At in noſtro caſu omnia iudicia ſunt maiori ex parte homini ipſi occulte, & in eis facilè poteſt eliqois error irrepere, quia homo in cauſâ propriâ non ſemper eſt perfectus iudex, ideò relinquitur ſemper locus aliquis, vt poſſit, ſi velit, prudenter ſubtimere, ne re ipsâ ſubſit eliquis error.

Probatio noſtra.

Multò minùs poteſt quis eſſe certus de ſua prædeſtinatione.

Hinc obiter dicendum eſt de prædeſtinatione, multò minùs hominem eſſe poſſe certum, quia tangit rem futuram: non enim homo ſcit, ſit cafurus nec ne; res enim futuræ longè ſunt à nobis magis abſconditæ: vnde de eâ perſeuerentiâ non poteſt eſſe nec quidem hæc certitudo, quam de gratiâ conceſſimus; ideò Paulus ad Romanos 11. *Tu autem fide ſtas: noli altum ſapere, ſed time, ne fortè nec tibi parcat.* & 1. ad Corinth 10. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.* & Apocalypſis 3. *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.* Id ipſum paſſim tradunt Petres; quos omitto, quia res eſt valdè certe, quidquid ſtultiſſime aliqui hæretici in contrarium dicant.

Quòd de prædeſtinatione diximus, dicendum eſt de perſeuerantiæ dono; eſt enim eadem planè de vtroque ratio; quia prædeſtinatio non alia re completur quàm perſeuerantiæ; vnde valde miror Patrem Suarez ſuprà eo cap. 11. num. vltimo, cùm benè dixiſſet, eſſe eamdem rationem de prædeſtinatione quæ eſt de perſeuerantiâ, addere tamen ſtatim, *Et in prædeſtinatione eſt peculiaris ratio, quia latet in altiſſimâ mente Dei, & non manifeſtatur niſi per effectus:* miror, inquem, hæc dici, quia quòd prædeſtinatio ſit actus Dei, & in eius alta mente reſideat, eſt impertinens ad punctum præſens: eo enim ipſo quòd neceſſariò de facto ſit connexa cum perſeuerantie, iuxta illud Chriſti Domini Matthæi 10. *Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit*, non capio vllo prorſus modo, quomodo ſit de facto maior difficultas in habenda certitudine prædeſtinationis, quàm in habenda de perſeuerantia finali: conſtet igitur eamdem omnino rationem eſſe de vtraque quoad certitudinem, ſine vlla planè differentia. 12.

Eodem modo de perſeuerantiæ dono diſcurrendum eſt.

Nec maior certitudo de vna quàm de altera haberi poteſt, quia cōnexa ſunt.

Sectio IV.

An & quomodo poſſit quis eſſe certus ſe habere fidem diuinam.

DIfficultes hæc meo iudicio non eſt diuerſe à præcedenti: vt enim non poſſum habere euidentiam aut certitudinem ad fidem pertinentem ſiue aliam ſummam, quòd habeam actum amoris Dei ſuper omnia ex motiuo & modo ſufficienti ad actū ſupernaturalem; ideóq; diximus, non poſſe hominē habere certitudinem quòd ſit in gratia; ita ob eaſdem omnino rationes cenſeo non poſſe hominem habere reflexum iudicium omnino certum, quòd habeat actum ſupernaturalem fidei; videtur enim mihi eadem planè ratio de vtriuſque ſupernaturalitate: quia tamen aliqui graues auctores aliter omnino de actu fidei ſentiunt, oportet eorum ſpecialia fundamente paucia examinare, vt magis appareat doctrinæ conſequentia.

Non poteſt homo habere reflexum iudicium certū ſe habere actum ſupernaturalem fidei.

Svbsectio I.

Proponitur ſententia Patris Vaſquez.

INter alios igitur P. Vaſquez diſp. 201. cap.2. ſupponit ex Theologorum communi ſententia dari in nobis duos fidei aſſenſus; vnum, quo eſſentimur Prædicatori myſterium proponenti; alium, quo innitimur Deo dicenti: inter quos ſecundus eſt fidei diuinæ, primus verò ſolùm fidei humanæ: ita tamen connexus eſt ſecundus cum primo, vt non poſſit primus eſſe ſine ſecundo: quo poſito, Primò docet de habitu ipſo neminem poſſe fide diuina credere, ſe illum habere; quia non eſt de fide illum dari. Ex hoc tamen capite reſolutio hæc non mihi placet; nam ſaltem in infantibus ipſe Vaſquez fatetur ita certum eſſe talem habitum dari, vt euidenter inferetur ex principiis de fide; ergo ſaltem ille, qui infans baptizetus eſt, & certò ſcit ſe non commiſiſſe hæreſis peccatum, poſſet eſſe omnino certus de habitu, ſi aliunde non dubitaret ratione intentionis miniſtri; vnde cenſeo dicendum, qua certitudine 13.

Vaſq. duos admittit aſſenſus fidei, vnum, quo aſſentimur myſterium proponenti; alterum, quo Deo reuelanti. Diſplicet illius reſolutio. Fatetur certò in infantibus baptizatis dari habitū fidei.

Digitized by Google

tudIne qois credit ſe eſſe baptizatum in infantiâ, & deinceps non commiſiſſe hæreſim, eadem poſſe & debere credere, ſe habere habitum fidei. Dixi *baptizatum in infantiâ*, quia ſi iam adultus baptizetur, cùm vel non ſit de fide, quòd habitus fidei tunc infundatur, vel ſaltem non ſit certum infundi ſine habitu gratiæ, & non ſit quis certus ſe accepiſſe gratiam; ita neque erit certus de habitu fidei. Et de habitu ſatis, quia præcipua difficultas eſt circa actum.

14.
Qui audires Pontificem definientem, ſecundùm Vaſquez, tenetur credere firmiter ſe habere fidem Catholicã ad ſalutem neceſſariam.

Cenſet ergo Secundò Vaſquez, ſi audiamus proponi nobis myſteria fidei à Prædicatore, quem iudicamus eſſe Catholicum, & ſimul in totâ Prouinciâ aut Regno ita credi; vel certè, ſi ipſummet Romanum Pontificem audiamus definientem, ſemper debere firmiter credere, habere nos fidem Catholicam neceſſariam ad ſalutem, ita vt de eâ re formidare non poſſimus; quia cùm tunc quilibet experiatur ſe credere omnia illa myſteria, quę ab Eccleſiâ proponuntur, tenetur etiã credere ſe habere fidẽ Catholicam & ad ſalutem neceſſariam, alioquin etiam de ipſis myſteriis fidei dubitare poſſet: habet enim homo tunc euidentiam, quòd credat illa myſteria eo modo quo ſibi propoſita ſunt; & quòd aſſenſus ille innitatur teſtimonio Dei, qui mentiri non poteſt: quilibet enim in ſe euidenter experitur aſſenſum, quem in ſe habet. Vbi aduerto, cùm tam clarè loquatur Vaſquez, maximè n. 9. mirari me valdè eum à Patre Turriano Opuſc. 3. dub. 3. pro contrariâ ſententiâ citatum. Pro quo rurſus obſeruo, etiamſi Vaſquez dicat nullum fidelem euidenter cognoſcere ſe habere aſſenſum fidei innitentem ſolùm teſtimonio Dei, id tamen eâ ſolâ ratione ab ipſo doceri, quòd dicat non eſſe omnino de fide, duos eos aſſenſus eſſe neceſſarios ad ſalutem; quòd ſi neceſſarij ſint, dicit, non teneri fide diuina credere, eos in nobis eſſe: vniuerſaliter enim aſſerit, debere nos aſſenſu fidei credere, habere nos verum & ſufficientem aſſenſum fidei ad ſalutem neceſſarium.

Turrianus malè illum pro contrariâ ſententia citat.

Duos aſſenſus ſupradictos eſſe neceſſarios ad ſalutem negat eſſe de fide.

15.
Quòd euidenter quis ſuos actus experiatur, in vno ſenſu falſum, in alio non eſt ad rem.

In hac doctrina videntur aliqua eſſe dicta ſine ſufficienti diſtinctione, aliqua verò falſa; etenim hoc vltimũ, quòd quilibet experiatur euidenter ſuos actus, videtur in vno ſenſu falsũ, in alio non ad rem: ſi enim dicat, quòd experiatur euidenter ſuos actus, quoad vltimam eorum differentiam, falſum id omnino eſt; vt patet in eo qui habet actum amoris Dei ſuper omnia: non enim poteſt experiri ſuum actũ quoad vltimam differentiã illius, vt ipſemet Vaſq. fatetur; alioquin ſciret, euidenter ſe eſſe in gratiâ; neq; dici poteſt id habere locũ in actibus intellectus, eò quòd in ipſo intellectu recipiantur, non autem in actibus voluntatis: id, inquam, dici non poteſt, quia (vt benè P. Suarez notauit) intellectus non noſcit ſe faciliùs quàm voluntatem: adde, probabilius eſſe, non diſtingui potentias, imò, etiamſi diſtinguantur, actus tamen non recipi in illis, ſed in animâ immediatè; ergo ex eo capite nulla eſt diuerſitas: Quòd ſi dicat, cognoſci euidenter eum actum ſecundùm rationem genericam, id eſt, quòd habeat actum credendi erga tale myſterium, ignoret autem eſſe naturalem aut ſupernaturalem, admittemus propoſitionem; & inde nihil ad quæſtionem propoſitam; non enim inde infertur habere illum fidem ſupernaturalem.

Confundit Vaſq. certitudinem de myſteriis & certitudinem de ipſo actu credendi.

Secundò videntur in vnum confuſa duo hæc, *certitudo erga myſteria*, & *certitudo de ipſo actu credendi*. etenim myſteria poſſunt credi fide diuina, quia reuelata ſunt; at ipſe actus credendi meus ſeu exiſtentia illius, vbi, quæſo, reuelata eſt, vt ſit obiectum fidei diuinæ? vnde meritò P. Suarez dixit num. 15. ignorare ſe, quo poterit fundamento Vaſquez aſſeuerare, ſi quis credit myſteria noſtræ fidei prudenter propoſita, eo ipſo illum eſſe de fide certum, ſe habere fidem ad iuſtificationem requiſitam: vbi enim in Scripturâ aut ab Eccleſiâ id eſt definitum?

16.
Doctrinam Vaſquez falſam eſſe poſitiuè probatur.

Et verò poſitiuè oſtendo id eſſe falſum; tantum abeſt à veritate definita: ſi enim hæretico proponat Doctor Catholicus myſterium incarnationis vt in Scriptura reuelatum, vt à Patribus traditum, vt à myſteriis comprobatum, profectò proponit illi myſterium fidei valdè prudenter credibile; & tamen ille credens non habebit actum ſupernaturalem fidei. Oſtendo id fortiùs etiam in Catholico, cui Parochus ſeu Doctor proponit myſteria fidei, & omnes rationes, quæ ad prudenter credendum requiruntur; proponit autem vel lapſu linguæ, vel certè ex malitia vnum falſum myſterium inter cætera vera; ſanè ille homo habet prudentia motiua ad credendum; ita vt ſi de facto non crederet etiam illud falſum, peccaret; & tamen non inde infertur, illum habere ſupernaturalem actum fidei circa illud: quo ergo principio fidei poterit ille determinari vt diſcernat, & dicat; Hoc myſterium non credo fide ſupernaturali & ad ſalutem ſufficienti, credo verò cætera ea fide; proculdubio euidens eſt, illum non poſſe diſtinguere: ergo ex vi modi credendi non habet ille certitudinem de ſupernaturalitate vllius ex illis actibus.

Idem probatur ratione à priori.

Idem motiuum, quod à ſupernaturali tangitur, à naturali actu tangi poteſt.

Idem rurſus oſtendo ratione à priori, quia non eſt de fide, quin potiùs falſum (vt meo iudicio oſtendi manifeſtè ſuprà) non poſſe actu naturali attingi idem motiuum, quod tangitur per actum ſupernaturalem; ergo ex vi motiui non poteſt vllus eſſe certus fide diuina ſe habere eum actum ſupernaturalem, qui ad iuſtificationẽ requiritur.

Replica.

Dices, id inde colligi, quòd auxilium Dei ſit paratum ad concurrendum cum homine, & ad eliciendum actum ſupernaturalem, quando elicit naturalem. Sed contrà Primò, quia in hoc ſenſu etiam eſſemus certi de attritione & contritione ſupernaturali. Contra Secundò, quia illud principium non eſt verum, niſi quando homo efficit quantum eſt in ſe; at nemini conſtare certò poteſt ſe facere quantum eſt in ſe.

Refutatur.

Tandem reiicitur doctrinâ hac Vaſq. Non poteſt cognoſci fide diuinâ an pia affectio ſit ſupernaturalis.

Vltimò eam doctrinam reiicio; nam fides ſupernaturalis pendet à piâ affectione voluntatis; & quidem, iuxta probabiliorem ſententiam, ea debet eſſe ſupernaturalis in ſubſtantia, vel certè id adhuc ſub lite eſt: atqui vtrùm ea pia affectio ſit ſupernaturalis, non poteſt cognoſci fide diuina: quæ enim, quæſo, reuelatio, quòd ego habeam talem ſupernaturalem affectionem? euidenter autem cognoſci longè minùs poteſt illa ſupernaturalitas; neque ibi habet locum argumentum Patris Vaſquez, quòd actus intellectus faciliùs cognoſcantur; nam pia affectio non eſt actus intellectus; ergo de primo ad vltimum, neque ipſe actus ſupernaturalis fidei poterit certò cognoſci.

17.
Hominẽ habere euidentiam quòd credat teſtimonio proponentis myſterium, ſecus verò de actu fidei diuinæ, conſentimus cum Vaſquez.

Tertio loco docet Vaſquez, quemlibet habere euidentiam, quòd credat teſtimonio illius, qui ei immediatè proponit; an verò ſequatur actus alius fidei diuinæ, non habere euidentiam, quia ille vt condiſtinctus non percipitur per experientiam. Hæc doctrina placet, eſtque per ſe ſatis clara.

Quartò docet, quemlibet fidelem debere credere

Digitized by Google

Docet etiam quemlibet fidelem debere fide diuinâ credere aſſenſum ſuũ tam diuino quàm humano teſtimonio innitenti eſſe ex gratiâ per Chriſtum.

dere fide diuina ſuum aſſenſum, ſiue innitatur teſtimonio humano, ſiue diuino, per quemcũmque ex duobus iſtis aſſenſibus enumeratis, eſſe ea dono gratiæ per Chriſtum; quia vtrumque requirere gratiam dicit ſe probaſſe diſp. 186. cap. 1. & 2, ibi tamen ſolùm loquitur de fide diuina; ſemel tamen dicit obiter debere præcedere fidem humanam; non probat autem, cur ea etiam debeat eſſe ex gratia per Chriſtum. Fortè ex principiis eius generalibus, quòd omne opus bonum etiam naturalis ordinis ſit ex gratia per Chriſtum, probabitur etiam illum aſſenſum eſſe ex eadem gratia: verùm neque id ſequitur, quia in eo capite agit de aſſenſu fidei ſpeculatiuo, qui non ordinatur ad opus: tales autem actus bonos in intellectu expreſsè ibi admittit ſine gratia Chriſti.

Hæc doctrina refutatur breuiter ab exemplo Parochi myſteriorum verum & falſum ob eadem motiua proponentis.

Doctrina hæc, quia connexa eſt ei quam paulò antè allegaui, eodem modo refutanda: id quod breuiſſimè oſtendo ex eo exemplo, quod in refutatione poſui de homine, qui à ſuo Parocho audit proponi ſibi myſteria duo, & vtrumq; ob eadẽ motiua, creditq; eodem modo vtrumque, eſtò ipſa in vno decipiatur, quia Parochus errauit; ſanè aſſenſus ille falſus, quà ſe tenet ex parte intellectus, gratia non indiget, quidquid ſit de pia affectione præuia, de qua nõ egimus; ergo nõ poteſt ille fide diuina credere ſuum aſſenſum eſſe ex dono gratiæ, quia tunc falleretur.

Ratione etiã à priori.

Ratio item à priori tacta eſt paulò antè; nam, cùm reuelatum non ſit, talem hominem habere actum illum, de quo Concilia loquuntur: vbi enim, quæſo, eſt ea reuelatio? non poteſt ille id credere fide diuina; euidenti autem experientia multò minùs poteſt agnuſcere ſe habere quæ requirunt Cõcilia.

18.

Etſi actus fidei diuinæ gratiam requirat, actus tamen fidei humanæ eam non poſtulat.

Tertiò denique; nam licet actus fidei diuinæ gratiam requirat, de actu tamẽ præuio fidei humanæ nullibi eſt definitum gratiam requirere; & verò iudico probabilius, ſine gratia poſſe fieri, quòd enim prærequiratur ad alterum nihil probat; nã etiam audire loquentem Concionatorem requiritur ad credendum, & tamen nemo dicet ipſam auditionem externam fieri ex gratia. Prætereà, ipſa etiam volitio haberi poteſt ſine gratia, imò poteſt eſſe mala: vt, ſi quis ex malo fine velit audire alterum loquentem, & deinde tangatur à Deo ad pœnitentiam.

Reijcitur quod vltimo loco docet Vaſquez.

Quinto & vltimo loco docet, quemlibet debere credere fide diuina, etiam ſe aſſentiri veritati proximè propter teſtimonium Dei, ideóq; certum illum fore fide diuina de ſua vera fide. Verùm iam hoc eſt reiectum ſuprà, quia eſt quaſi illatio illius: tum quia facillimè homo, dum putat ſe aſſentiri propter teſtimonium Dei, habet aliud motiuum (vt ipſe Vaſq. expreſsè docet) ergo nemo eſt certus certitudine, cui non poſſit ſubeſſe falſum, ſe aſſentiri propter ſolum dictum Dei, etiamſi valdè probabiliter id poſſit noſcere.

Facilè putat quis ſe aſſentiri propter teſtimonium Dei cùm tamen aliud habet motiuum.

Secundò, quia eſto concedamus, illum eſſe certum de motiuo, longè tamen probabilius eſt poſſe aſſentiri ob idem motiuum per actus naturales (vt ſuprà oſtendi; & licet demus id non eſſe verum, tamen nemo dicere audebit, de fide certum eſſe, actus naturales à ſupernaturalibus debere in motiuo differre: quòd ſi id non eſt fide certum, quomodo, quæſo, ex eo quòd tangat illud motiuum, inferet per illationem de fide, ſe habere actum ſupernaturalem?

Nec Theologica fidei nec euidens haberi poteſt certitudo de ſupernaturalitate actus fidei.

Vnde ex his omnibus concludo, neque certitudinem fidei, neq; Theologicam, neque euidentẽ haberi poſſe de ſupernaturalitate actus fidei: id quod ſuprà agens de actu contritionis & de ſtatu gratiæ, hîc verò refutando ſententiam Vaſquez abundè mihi videor probaſſe.

SVBSECTIO. II.

Aliæ obiectiones ſoluuntur.

19.

Obiectio Prima. Soluitur.

PRimò obiici poteſt: Actus fidei, dum cognoſcit myſterium, eſt etiam reflexus ſuprà ſe; ergo credit ſeipſum fide diuina. Reſpondeo Primò negando antecedens; etenim multi putarunt etiam diuinitus repugnare aliquem actum intellectus eſſe reflexum ſupra ſe: & licet id ſit minùs probabile (vt oſtendi alibi) certiſſimum tamen eſt id non conuenire de facto omnibus actibus. Secundò reſpondeo, Eſto concederemus ſeipſum noſcere, adhuc deberet negari conſequentia, ſeu vt meliùs dicam, diſtingui conſequens, *Ergo ille actus ſe cognoſceret fide diuina*; materialiter concedo, formaliter nego.

Explicatur reſponſio per inſtantiam.

Explico per inſtantiam: Si vnus actus indiuiſibilis eſſet ſimul fidei de vno obiecto & de altero diuerſo, eſſet cognitio clara, non dico eiuſdem obiecti, ſed alterius (vt ſic minor ſit oppoſitio inter eos duos conceptus; nam obſcuritas erga vnum & claritas erga aliud omnino diſtinctum non repugnant inter ſe diuinitus.) In eo caſu licet alterum obiectum cognoſceretur per fidem ſeu per fidei actum, non tamen formaliter quà fidei, quia reſpectu eius obiecti motiuum non eſſet reuelatio diuina; vnde dicere, illum actum ex ea parte non eſſe verum, non eſſet quidquam detrahere de reuelatione & veracitate Dei.

Reuelatio non exiſtens non poteſt eſſe motiuũ fidei.

Idem ergo dico in præſenti, Etiamſi actus ille ſeipſum noſceret, quia tamen non ſe ex motiuo reuelationis & veracitatis diuinæ noſceret, quia de exiſtentia abſoluta eius actus nihil eſt reuelatum, reuelatio autem non exiſtens non poteſt eſſe motiuum fidei, non crederet ſeipſum ille actus niſi notitia experimentali, quæ ſub hac conſideratione non haberet fidei certitudinem.

Obiectio Secunda.

Secundò obiicies: Si quis non eſt certus de ſuâ fide, ergo neque eſt certus de myſteriis. Patet; nam ſi formidare poteſt, vtrùm ea fides ſit ſupernaturalis, poteſt formidare, verùm ſit neceſſariò vera; ergo poteſt dubitare, verùm myſteria verè exiſtant vt affirmantur. Hanc obiectionem videtur ſuprà inſinuaſſe Vaſquez duobus verbis, licet non eam explicuerit; eſt autem iuxta multorum principia vtcumque difficilis; ei tamen Primò reſpondeo, argumenti formam non eſſe bonam:

Reſpondetur Primò.

etenim ſi quis diceret ſic, Ego meam viſionem non video, ergo non video albedinem, malè inferret: item ſi diceret quis, Non ſum certus quid ſit viſio, & vbi ea ſit; ergo per illam non ſum certus quid ſit albedo, & vbi ea ſit. Ratio huius 20.
facilis eſt; nam certitudo cognitionis non eſt in ipſo obiecto (vt benè notauit ipſe Vaſquez alibi) ſed in actu reſpiciente obiectum; poterit ergo contingere, vt actus circa Deum ſit certus, etiamſi alter reflexus circa ipſum actum non ſit de eo actu certus.

Secundò.

Hinc reſpondeo Secundò negando ſequelam; ad eius confirmationem dico, me non poſſe dubitare illum actum eſſe verum, ſed præcisè, an ſit eſſentialiter verus; vnde non poſſum dubitare de myſterij veritate. Explico id euidenter Primò inſtantia, deinde ratione.

Veritatẽ eſſe accidentalem actui ſuò probatum eſt in Philoſophiâ.

Quæſtio eſt inter Philoſophos, an actus iudicij, qui eſt verus, ſit per ſuam eſſentiam verus, an ſolùm accidentaliter: quam quæſtionem latè diſcuſſi in Philoſophiâ; defendens tamen vt longè probabiliorem ſententiam docentem, veritatem eſſe

acci

acɛidentalem, & actum illum eomdem numero, quem habeo, quando res ita eſt, potuiſſe exiſtere, etiamſi obiectum non eſſet, & conſequentec potuiſſe eſſe falſum. Hoc ergo poſito, quando ego video Petrum currentem, dubitare non poſſum, an iudicium, quo tunc dico, *Petrus currit*, verum ſit; etenim certiſſimus tunc ſum, id ita eſſe, at ſi roger, vtrùm actus ille eſſentialiter ſit verus, non ſcio certò: licet enim eum eâ opinione (quàm dixi probabiliorem) iudicem, eum eſſe accidentaliter verum, & potuiſſe abſolutè eſſe falſum, non tamen licet mihi de obiecti veritate tunc dubitare, imò, etiamſi eſſem certus, illum poſſe eſſe ex ſe falſum, non ideò dubitare licet, vtrùm de facto ſit falſus. Ratio à priori eſt manifeſta; nam vt actus hîc & nunc ſit verus, ſufficit ſi obiectum hîc & nunc exiſtat prout per actum affirmatur, eſto actus ille in aliâ occaſione, obiecto non exiſtente, potuerit eſſe falſus. Hinc dico, poſſe me dubitare, an habeam actum, qui poſſit ex ſe eſſe falſus; & hoc probat argumentum; non tamen poſſe me dubitare, an de facto ſit falſus: vnde ſi hæreticus dicat, Verbum incarnatum eſt, non poſſum ego Catholicus formidare, an illa propoſitio ſeu iudicium illius hæretici de eo obiecto ſit verum, & tamen non ſolùm formidare, ſed abſolutè poſſum dicere, illud iudicium ex ſe poſſe eſſe falſum, ſeu, quod idem eſt, illud potuiſſe exiſtere, etiamſi Verbum re ipsâ non fuiſſet incarnatum; ergo dubitare, an iudicium ſit ſupernaturale, & eſſentialiter verum, non idem eſt, ac dubitare de obiecti exiſtentia. Et ſatis de hac obiectione.

Ratio à priori: vt actus ſit verus, ſatis eſt ſi obiectum hic & nunc exiſtat prout affirmatur.

21\. Addendum tamen in hac materia, de ſupernaturalitate actus fidei haberi poſſe omnem certitudinem, quam de gratiâ diximus ſuprà, ſeu de contritione aut attritione; tum quia ad omnem actum ſupernaturalem neceſſarius eſt actus fidei; tum quia facilius eſt habere fidem prout oportet, quàm actum contritionis; nam ab hoc retardât difficultates in obſeruatione præceptorum repertæ, ab illo verò non; tum quia gratia ſæpè pendet ex voluntate alterius adminiſtrantis Sacramenta: quod non habet fides. Præterea in dignoſcendo motiuo intellectus minor eſt difficultas, quia ibi non admiſcetur affectus, qui turbet, ſicut in voluntate. Hæc tamen vltima ratio fortè in meis principiis non eſt valdè efficax; habet tamen ſuam probabilitatem.

Tanta certitudo haberi poteſt de actu fidei ſicut de gratiâ aut quocumque actu ſupernaturali.

Denique circa ſpem eodem modo diſcurrendum; vnde miror Patrem Vaſquez, nullâ planè allatâ ratione, dicere, etiam nos teneri fide diuinâ credere habere nos ſpem ſupernaturalem: vbi enim, quæſo, id eſt reuelatum? aut cur magis quàm de attritione vel contritione?

Idem dicendum de ſpe.

Reiectâ ergo eâ fide ſpeciali, conſtat fidem ad iuſtificationem neceſſariam illam eſſe, quæ circa myſteria reuelata generaliter verſatur; iuxta illud Pauli Hebr. 11: *Credere oportet accedentem ad Deum quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Quorum autem myſteriorum in particulari ſit neceſſaria fides expreſſa, non eſt huius loci; de eâ dicam Tomo 5.

Fides Catholica (& non ſpecialis illa) neceſſaria eſt ad iuſtificationem.

DISPVTATIO L.

De diſpoſitionibus ad iuſtificationem ex parte voluntatis requiſitis.

EXPLICATA neceſſitate fidei & certitudinis de illa, agendum de his quæ ex parte voluntatis debent præcedere. 1.

SECTIO I.

Statuitur contra hæreticos Catholica ſententia.

OLim ſtatim ab initio Eccleſiæ (vt conſtat ex Epiſtolâ Iacobi Apoſtoli) hæretici nonnulli dixêre, ſolam fidem ſufficere; nixi Pauli maximè teſtimonio ad Romanos 4 malè intellecto; vnde Auguſtinus lib. de fide & operibus cap. 14. putat ad hunc locum alluſiſſe Petrum Epiſtolâ 2. cap. 3. dum ait in Paulo eſſe aliqua difficilia, quæ aliqui deprauant: putat etiam contra eum errorem ſcripſiſſe Ioannem, Petrum & Iacobum: illum tenent ferè omnes hæretici huius temporis, toti in extollendâ fide & operibus attenuandis.

Error hæreticorum, ſolam fidem ſufficere ad ſalutem affirmantiũ.

Contra hanc tamen hæreſim ſtat tota ferè Scriptura, Patres & Concilia: in quibus, præter fidem, maximè requiruntur opera. Id conſtat ex Matth. 25. vbi damnantur illi qui opera pietatis neglexerunt; & ex virginibus fatuis, ex iudicio futuro, ex ſeruo abſcondente talenta: idem Matth. 7. Paulus ſæpè in ſuis Epiſtolis excludit Regno fures, homicidas, raptores, &c. & clariùs 1. ad Corinth. 13. *Si habuero omnem fidem*, &c. Petrus, Ioannes & Iacobus etiam paſſim: vt & in veteri Teſtamento petitur pœnitentia de toto corde in fletu, planctu, &c. Et tandem hæc veritas definita eſt in Tridentino ſeſſ. 6. cap. 6. & can. 9. His poſſet reſponderi, opera bona neceſſaria quidem eſſe vt ſeruentur mandata Dei, ne homo peccet; non tamen vt homo iuſtificetur. Sed contrà, quia Paulus eo loco, *Si habuero fidem*, &c. ſupponit ſe fore in peccato, ſi non habeat charitatem; ergo niſi per hanc non poteſt quis conſequi gratiam. Secundò, ea loca, quæ pro pœnitentia petunt dolorem, contritionem, &c. ſine dubio agunt de iuſtificatione. Tertiò, ſi poſteà ſunt neceſſaria ea bona opera, ergo neceſſarium ſaltem erit propoſitum ea faciendi; quod ad voluntatem ſpectat: ideò Paulus ad Galatas 5. ait, *In Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium; ſed fides, quæ per charitatem operatur.*

Præter fidem requiri opera ad ſalutem Scriptura, Patres & Concilia affirmant.

Refutantur reſponſiones hæreticorum.

Contra hanc veritatem obiiciuntur Primò duo vel tria loca ex Euãgelio, in quibus fides dicitur ſaluaſſe hominem; vt Matth. 9. *Videns Ieſus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili remittuntur tibi peccata tua*, & ad Magdalenam Luc. 7. *Fides tua te ſaluam fecit.* Reſpondetur, his & ſimilibus probari, fidem ſaluaſſe, non tamen ſolam, ſed quæ per charitatem operata eſt: vt patet in Magdalenâ; de quâ priùs dixit Chriſtus, *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: ergo quando addidit, *Fides tua te ſaluam fecit*, 2.

Obiiciunt duo aut tria loca ex Euangelio.

Reſpondetur: Nõ ſola fides, ſed quæ per charitatem operata eſt ſaluat.

fecit, ſolùm denotauit ex fide ſecutam charitatē, quæ vltimò ſaluam illam fecit: eodem modo intelligendus eſt locus ille Marci vltimo, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*. cæteráque omnia loca, quæ poſitiuè non excludunt opera: quod dico propter locum Pauli inferiùs explicandum. *Explicantur Patrum loca quæ fidei ſaluté tribuūt.* Explicanda etiam ſunt aliqua Patrum loca, quæ fidei ſalutem tribuunt; quatenus ſcilicet fides, vtpote fundamentum, requiritur, & ipſa iuuat ad charitatem, alióſque actus ad ſalutem neceſſarios habendos.

Replica. Replicabis: Aliqua loca Scripturæ promittunt vitam æternam omni credenti, ergo ſupponunt ſolam fidem ſufficere, alioqui multi credentes nō haberent vitam, omnes ſcil. qui non habent opera: id quod eſt contra vniuerſalem promiſſionem. *Reſpondetur.* Reſpondetur, promitti vitam credēti ſicut oportet per fidem viuam, quæ per charitatem operetur. Vide Bellarminum lib.4. de Iuſtificatione, & Suarez cap. 21. à num. 14.

Obiectio à ratione. A ratione verò obiiciunt hæretici iuſtificari nos per iuſtitiam Chriſti nobis imputatam. Reſpondeo, hunc eſſe errorem quodammodò peiorem priore; de quo alibi. Obiiciunt item, iuſtificari nos gratis. *Reſponſio. Altera obiectio.* Reſpondeo inde etiam probari, nec fidem eſſe neceſſariam; nam ſi fidem debemus afferre, ergo non gratis iuſtificamur. *Reſponſio Prima. Secunda.* Secundò reſpondeo abſolutè, ideò nos iuſtificari gratis, quia nihil quod iuſtificationem præcedit eam meretur; & quia gratiæ auxilium præcedit omnia opera noſtra, etiam ipſam fidem.

Obiectio Tertia. Reſponſio. Obiici etiam poteſt Tertiò, quòd homo nihil boni poſſit operari, maximè antequam iuſtificetur. Sed & hoc principium falſiſſimum eſſe alibi oſtendi; & conſtat ex Scriptura, vbi peccatores monentur, vt eleemoſynis & aliis operibus bonis ſua peccata redimant, ſeu ſe ad iuſtitiam præparent.

Sectio II.

Obijciuntur & explicantur teſtimonia S. Pauli.

3. *Obiectio præcipua hæreticorum deſumitur ex S. Paulo.* PRæcipua obiectio contra dicta deſumitur ex teſtimoniis Pauli ad Roman. 3. *Ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo.* & infrà: *Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis.* & 4. cap. *Si Abraham ex operibus iuſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum:* reddit autem rationem: *Ei qui operatur merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum: ei verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam ſecundùm propoſitum gratiæ Dei*: cap. item 11. *Si gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam non eſt gratia.* & Epheſ 2. *Gratiâ eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum eſt; non ex operibus, vt ne quis glorietur.*

Reſponſio. Reſpondeo, inter hęc loca aliqua eſſe quæ difficultate carent, ea ſcil. quæ agunt de operibus legis; in eis enim oſtendit Paulus iam legem euanuiſſe, & ſolam fidem Chriſtianam ſecundùm ea quæ continet vtilem eſſe: oſtendit item opera legis etiam olim ex ſe non habuiſſe vim ſanctificandi, quia erant purè cæremonialia; per quod tamen non negat fuiſſe tunc neceſſariam obſeruationem illorum ad non peccandum: talia loca ſunt ex Epiſtolâ ad Galatas, quia in ea totus fuit Apoſtolus vt retraheret eos à circumciſione & lege, in quam videbantur relapſi. Alia etiam loca ſunt, in quibus Apoſtolus docet nns gratia ſaluari, ne glotiemur; & in eis manifeſtè excludit vel meritum proprium ſeu de condigno ante iuſtificationem (vt ſæpè diximus, & inferiùs ex propoſito oſtendemus:) vel negat etiam omne omnino meritum etiam congruum: agit autem tunc de iuſtificatione, eam inchoando à vocatione primâ: vt 2. ad Timotheum 1. *Vocauit nos vocatione ſuâ ſanctâ, non ſecundùm opera noſtra.*

4. *Difficiliora Pauli loca.* Solus reſtat aliquantò difficilior ille ad Romanos 3. & 4. circa quem fuſiſſimè diſcutrit Pater Suarez toto capite 22. tam vt illum explicet, quàm vt oſtendat, quî non opponatur Apoſtolo Iacobo in ſuâ Canonicâ docenti primo aſpectu contrarium; maximè cùm Paulus dicat Abrahamum non iuſtificatum ex operibus; Iacobus verò dicat ex operibus iuſtificatum. Laborant etiam in his duobus locis interpretes omnes & controuerſiſtæ. *Breuiter expedimus.* Breuiſſimè rem expediam: & Primò ſuppono, Paulum non agere ibi de ſolis operibus legis, vt in prioribus aliquibus teſtimoniis; tum quia agit de Abrahamo; de quo nemo poterat dubitare, an eſſet iuſtificatus ex operibus legis; *In veteri lege aliqua opera neceſſaria erant ad iuſtificationē.* quia tunc lex non erat; tum quia etiam olim in lege veteri fuerunt opera neceſſaria ad iuſtificationem, v. g. contritio, amor Dei ſuper omnia: & ad augmentum gratiæ etiam conducebant omnia opera bona: licet autem ea opera non habuiſſent eam vim ex lege, tamen abſolutè eam habebant: Paulus verò excludens etiam pro tempore præcedenti opera legis, videtur omnia abſolutè excludere. Ex quo capite teſtimonium hoc eſt difficilius prioribus, quæ agunt de tempore poſt promulgatum Euangelium. Denique, quia ratio, quam Paulus addit, eſt generalis ad omnia opera, cùm dicat, *Ei qui operatur merces non imputatur ſecundùm gratiam.* Addo tamen has obiectiones non eſſe tales, vt non poſſet abſolutè defendi ea explicatio de operibus legis, quam nonnulli tenent; & per quam tolleretur omnis difficultas; nam Paulus ageret de diuerſis operibus ab his de quibus Iacobus, & de quibus nos etiam agimus: ſuppoſitâ ergo eâ explicatione generali de omnibus operibus, duplex eſt expoſitio; & vtraque facilis. *Duplex expoſitio horum locorū. Prima dicit Paulū agere de operibus fidem præcedētibus.* Prima, quòd Paulus agat de operibus præcedentibus fidem, ſenſuſque ſit: Ante fidem non præceſſerunt vlla bona opera, quæ eam fidem mererētur, non ſolùm de condigno, ſed neque de congruo; quia antequam per gratiam ſuam nos Deus vocet ad fidem, nihil poteſt præcedere, quod vllo modo eam promereatur, vt contra Semipelagianos dictum eſt. *Secunda ait infuſionē gratiæ & remiſſionem peccati nō fieri per opera de condigno illā merentia.* Altera expoſitio, quòd loquatur de ipsâ infuſione iuſtitiæ & remiſſione peccati, ideóque eam dicat non eſſe ex operibus, quia opera non habent condignitatem cum illa remiſſione, etiamſi ſint diſpoſitiones de congruo: nam id quod non datur ob meritum condignum, dicitur communiter dari gratis: ſic enim Tridentinum ſeſſ.6. cap.8. docuit, ideò nos dici iuſtificari gratis, quia quidquid infuſionem gratiæ pręcedit non eſt meritum illius: Iacobus verò loquatur de ſolo augmento iuſtitiæ, poſtquam iam homo eſt in gratiâ, ideóque eam dicat eſſe ex operibus, quia hæc illam merentur de condigno.

Prima expoſitio eſt Auguſtini. Prima expoſitio eſt Auguſtini lib. 83. quæſtionum, q. 76. ſic concilians eas duas diuerſas ſententias Apoſtolorum: idem habet lib. de Fide & operibus ca. 14. eſt tamen contra illam non leuis obiectio, quia Paulus videtur agere etiam de

ſecundâ iuſtificatione, ſeo de augmento gratiæ; adducit enim in probationem fidem Abrahami Geneſis 15. tunc autem iam erat iuſtos. Reſpondeo, omnino certum eſſe, Paulum ibi egiſſe de primâ iuſtificatione, quia adducit in confirmationem locum Pſalmi 31. *Beati quorum remiſſa ſunt iniquitates:* id quod ſolùm habet locum in prima iuſtificatione. Ad rationem oppoſitam reſpondeo Primò, Paulum in citato exemplo Abrahami argumentatum fuiſſe quaſi à fortiori; ac ſi dixiſſet, *Non fuit iuſtificatus Abrahamus quoad augmentum gratiæ per opera independentia à fide, multò ergo minus fuit primò iuſtificatus per opera non dependentia à fide.* Pro quo aduerte, etiam poſtquam homo habet gratiam, poſſe habere opera, quæ non ſint à fide; ergo de his Paulus loquitur, dum negat Abrahamum iuſtificatum fuiſſe ob opera: iuxta quam ſolutionem debet illa prior Auguſtini expoſitio non ſolùm intelligi de operibus, quæ antecedunt tempore totam iuſtificationem, ſed de omnibus, ſiue antecedant tempore, ſiue ſequantur, ita tamen vt à fide non procedant, ſed quaſi per accidens materialiter eam ſupponant in homine.

Certum eſt Paulum ibi egiſſe de primâ iuſtificatione. Ad rationem oppoſitam reſpondetur.

Homo habens gratiam poteſt habere opera quæ non ſunt à fide.

6. Et ita hanc expoſitionem tenet fusè Vaſquez diſp. 210. cap. 8. vbi pro eâ multos refert auctores: eam etiam Suarez defendit, licet aliquam dicat adhibendam moderationem, quam tamen in ipſo non inuenio: nam licet dicat Paulum loqui de totâ iuſtificatione, Iacobum verò de iuſtificatione, prout rigorosè accipitur pro infuſione primæ gratiæ, aut certè pro augmento, quod videtur à Vaſquez & alijs negatum, re tamen ipsâ idem dicunt: nam Iacobus in tantum (iuxta Suarez) agit non de vocatione primâ ad fidem, in quantum agit de operibus iam procedentibus à fide; at id ipſum Vaſquez & alij dicunt, dum docent Paulum agere de operibus independentibus, Iacobum verò de dependentibus à fide: non eſt ergo vlla limitatio, ſed fortè maior explicatio eius expoſitionis.

Iuxta hanc expoſitionem, tres quæſtiones, quas vt diuerſas tractat Suarez, in vnam coincidunt.

Hinc infero, iuxta hanc expoſitionem, coincidere planè in vnum tres quæſtiones, quas vt diuerſas mouet Suarez fusè circa tria verba eorum locorum, *iuſtificatio*, *opera*, & τὸ *ex*; nam cùm Iacobus loquatur de opere procedente à fide, Paulus de non procedente, eo ipſo Iacobus debet comparare ea opera vt meritoria non cum fide, quia eam iam ſupponunt, ſed cum reliquis quæ ſequuntur cum infuſione gratiæ & augmento illius; Paulus verò debet eadem opera comparare cum totâ iuſtificatione: vnde vlteriùs etiam fit vt τὸ *ex* abſtrahat in vtroque à merito congruo & condigno, & Paulus omne neget, quia opera ante fidem nullo modo merentur, nec de congruo, fidem, Iacobus verò vtrumque admittat iuxta ſubiecti capacitatem; ſi opera ſint ex fide ante rigoroſam iuſtificationem, ſolùm meritum congruum; ſi ſint in ordine ad augmentum gratiæ, etiam meritum condignum. Ecce huius expoſitionis totam ſubſtantiam clarè & breuiter expeditam.

7. Secundam expoſitionem, quòd Paulus loquatur de remiſſione peccati, & neget ſolùm meritum condignum, Iacobus verò de ſolo augmento gratiæ, & concedat meritum condignum, tenent etiam grauiſſimi auctores; vt Vega lib. 10. in Trident. cap. 8. Bellarminus lib. 4. de Iuſtificatione cap. 18. & multi alij, quos Suarez & Bellarminus referunt: videturque eſſe valdè conformis his quæ paulò antè, dum eam primò inſinuauimus, diximus ex Tridentino: ex quo vlteriùs confirmatur; nam dum agit de merito augmenti gratiæ eâ ſeſſ. 6. cap. 10. adducit in confirmationem hoc teſtimonium Iacobi; ergo ſenſit Iacobum de ſolo augmento agere: & hiſtoriæ de Abrahamo, quas adducit, idem ſuadere videntur; nam in eis iam Abrahamus ſupponebatur iuſtificatus. Poſſet ad has confirmationes reſponderi, intentum Iacobi fuiſſe oſtendere, opera eſſe neceſſaria ſimul cum fide tam ad augendam gratiam, quàm ad primò recipiendam: pro quo intento ſufficit illi adducere exempla ex augmento; neque ideò ſequitur ad ſolum illud reſtrictam fuiſſe doctrinam generalem illius. Et idem dici poteſt ad Tridentinum, ſcilicet, eò quòd in confirmationem vnius veritatis adduxerit illud teſtimonium, non propterea negare, poſſe intelligi de aliâ.

Secundam expoſitionem grauiſſimi tenent auctores.

Confirmatur ex Tridentino.

Contra hanc expoſitionem duæ ſunt difficultates. Prima, quòd exemplum Rahab meretricis, quo vtitur Iacobus, probat illum loqui de primâ iuſtificatione; quia Rahab recipiendo exploratores primò iuſtificata eſt. Huic tamen facilè reſponderi poteſt, eam non tunc primò iuſtificatam, ſed ante aduentum exploratorum, auditis mirabilibus à Deo patratis, ipſam concepiſſe fidem, timorem & amorem Dei; vnde ipſa, quando agit cum exploratoribus, ſemper loquitur de præterito, oſtendens ſe timuiſſe Deum, &c.

Contra hanc expoſitionem duæ difficultates. Prima deſumpta ab exemplo Rahab meretricis.

Secunda, & grauior, obiectio eſt, quia Paulus vult eo loco excludere omnem gloriationem hominis erga propriam iuſtificationem, vt illa verba denotant, *Si Abraham ex operibus iuſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum*; ergo excludit etiam opera meritoria de congruo; nam & hæc habent aliquam apud Deum gloriam. Et ſanè (vt dictum eſt contra Semipelagianos) gratia Dei non poteſt annecti operi hominis etiam tamquam merito congruo, alioquin ceſſaret totum fundamentum ex Paulo ad impugnandos eos Semipelagianos, qui dicunt opera noſtra eſſe de congruo meritoria fidei. Ob hanc vltimam rationem minùs approbo hanc ſecundam expoſitionem, quam P. Vaſquez dicit improbabilem; nimia tamen eſt ea cenſura: nam cùm Concilium Tridentinum dicat, ideò nos iuſtificari gratis, quia fides & ea quæ præcedunt iuſtificationem non ſunt meritoria gratiæ, vtique de condigno, ſatis inſinuat, vt homo non glorietur ſimpliciter; & vt gratis iuſtificemur, ſufficere, excludere meritum de condigno. Vnde autem Semipelagiani ſint reijciendi ſuperiùs diximus ſuo loco. Et ſatis contra inanem hæreticorum fidem. 8.

Secunda difficultas ex loco Pauli

Secunda expoſitio minùs placet.

SECTIO III.

Declaratur in particulari, qui actus voluntatis ſint ad iuſtificationem neceſſarij.

RESTAT nunc breuiter declarare, qui actus voluntatis in particulari ad iuſtificationem concurrant: eos annumerauit Tridentinum eâ ſeſſ. 6. cap. 5. vbi poſt fidem & voluntatem credendi, quæ ad fidem præſupponitur (de quâ fusiùs Deo dante Tomo ſequenti) ponit timorem Dei, ſpem in Deum, amorem Dei, odium peccati, propoſitum nouæ vitæ, & propoſitum Baptiſmi ſeu pœnitentiæ in baptizatis. Priùs agemus de ſpe. 9.

Tridentinum enumerat actus voluntatis concurrentes ad iuſtificationem.

SVB

Svbsectio I.

De ſpe: vbi diſcutitur ſententia Patris Vaſquez.

Spes duplex.

OBſeruo, ſpem hanc duplicem poſſe intelligi in præſenti: vnam, quæ ſit Theologica, & verſetur circa beatitudinem; alteram, quæ ſit immadiatè de veniâ obtinendâ à Deo: quæ vt ſic ex ſuo obiecto formali immediato, etiamſi à Deo veniam ſperet; non eſt Theologica; quia ad rationem Theologicæ (vt oſtendi in materiâ de ſpe) non ſufficit ſperare aliquid à Deo, niſi etiam Deum ipſum vt obiectum formale ſperet: vtramquè ergo ſpem dicimus in præſenti eſſe neceſſariam ad iuſtificationem, & quidem indefinitiuè: de ſpe multa ſunt loca Scripturæ quæ id perſuadent; vt ad Romanos 8. *Spe ſalui facti ſumus*; & Pſalmo 90. *Quoniam in me ſperauit, liberabo eum*, & alibi paſſim. Ratio huius deſumitur ex verbis Ambroſij lib. 1. de Pœnitentiâ cap. 1. *Nemo poteſt agere pœnitentiam, niſi qui ſperauit indulgentiam.* Vt enim nemo adhibet media niſi pro fine, quem putat poſſibilem; ita nemo cogitat de veniâ, niſi eam ſperet: præterea cùm eam remiſſionem homo ordinet ad conſequendam ſalutem, debet etiam ſperare ſalutem ſeu viſionem beatam vt poſſibilem; quòd autem non debeat ea ſpes eſſe omnino certa, ita vt homo credat infallibiliter ſibi dimiſſa eſſe peccata, aut certè dimittenda, conſtat ex dictis ſuprà contra hæreticos de incertitudine ſalutis. Dixi abſolutè, quia quòd obtinebit eam ſalutem, ſi fecerit quæ Deus præſcribit, eſt de fide ex promiſſionibus generalibus Dei; quòd verò ipſe homo abſolutè ſit ea facturus, non poteſt ex fide, illâ generali deduci, neque ordinariè loquendo, ex vllâ alia particulari.

Vtraque eſt neceſſaria ad ſalutem.

Ratio.

Singularis ſententia P. Vaſquez.

P. Vaſquez diſp. 110. cap. 4. & 5. ſingularem in hoc puncto ſententiam tenet; nam præter hanc fidem certam, Catholicam, conditionalem, vt diximus, ponit aliam particularem, quâ quis abſolutè credit Deum ſibi daturum auxilium efficax ad conuerſionem; & conſequenter credit ſe iuſtificandum; vnde id firmiſſimè & abſolutè ſperat non ex teſtimonio primæ veritatis; ſed ex peculiari auxilio & motione gratiæ per Chriſtum. Nam ſi homo exiſtimaret Deum ſibi negaturum auxilium efficax ad ſalutem, omnis ad iuſtificationem progreſſus & diſpoſitio impediretur. Hanc ſententiam acriter reijcit cap. 18. P. Suarez. Primò, quia, vt quilibet in particulari ſperet, ſufficit fides generalis applicata cuilibet in particulari; etenim illa dicit, *Deus omnibus aderit, ſi per ipſos non ſteterit*; in quâ propoſitione includitur, *Et mihi aderit, ſi per me non ſteterit*; hoc autem ſatis eſt ad ſperandum. Neque eſt aliqua lex ſpecialis à Deo lata, in quâ maior fides requiratur; neque propter fiduciam ſecuram requiritur maior certitudo, quia illa fiducia debet eſſe ſicut ipſa ſpes, quòd ſcilicet aderit ſibi Deus, ſi per ipſum hominem non ſteterit. Hoc argumentũ, ob dicenda paulò pòſt, mihi non placet.

10.
Reijcitur à Suario. Primò. Cuilibet in particulari vt ſperet ſufficit fides generalis illi applicata.

Secundò reijcitur.

Meliùs Secundò reijcitur, quia nullus ordinariè habet promiſſionem aut reuelationem ſibi abſolutè factam; ergo non eſt vnde habere poſſit eum firmum aſſenſum: ſicut enim aſſenſus, quo ſe iuſtificatum credit ex aliquibus ſignis, patitur formidinem, à fortiori eam patietur ille quo ſe iuſtificandum putat: imò ſi ante iuſtificationis tempus habet aſſenſum firmum de futurâ iuſtificatione, profectò adueniente ipſo tempore debebit habere certum aſſenſum, quod ſit iuſtificatus; hoc autem planè abſurdum eſt. Sequela probatur, quia ille aſſenſus certus de futuro nihil habuit, quo de præſenti redderetur dubius: quod ſic vrgeo, Si accedente tempore de præſenti eſt dubius in omnibus iuſtis, ergo de futuro debuit eſſe dubius. Patet conſequentia manifeſtè, quia non poteſt propoſitio de futuro certa eſſe, ſi ſciam adueniente tempore per illam importato futuram eſſe de præſenti dubiam. V.g. hodie ego ſcio cras me dubitaturum de præſenti, *vtrum iuſtificer*: certè eo ipſo non poſſum hodie dicere de futuro, *Cras certò iuſtificabor*. Quod argumentum clariſſimum mihi videtur, quia omnis propoſitio de futuro vera debet ſuo modo accedente tempore verificari de præſenti.

Argumentor vlteriùs, Iudicium illud, eſto certum ſit, planè improbabiliter dicitur eſſe fidei: etenim actus fidei quà talis nititur dicto vel Dei, vel hominis, alioqin non erit fides: atqui (vt fatetur ipſe Vaſquez) tunc non nitor dicto Dei; nam quoad abſolutam futuritionem nullum dictum tale eſt: neque etiam nitor dicto alterius hominis, vt per ſe conſtat; quâ ergo ratione dicitur fides? Tertiò; nam ad abſolutum illud iudicium duæ debent aſſumi minores, de quibus nullam certitudinem habere poſſumus: vna eſt, *Ego durabo vſque ad illud tempus*; non poteſt autem Vaſquez aut vllus alius dicere, me poſſe certò de fide credere, victurum me vſquedum perficiam iuſtificationem: & id verum eſt, etiamſi ea diſpoſitio incipiat ictu oculi ante tempus iuſtificationis. Alia minor ſubſumenda eſt, *Deus dabit mihi auxilium efficax*: de quâ etiam nullam habeo certitudinem. 11.

Vrgetur argumentum.

Obſeruo autem circa argumentum primum Patris Suarij contra Vaſquez, & circa hanc minorem immediatè poſitam, minùs benè dici ad eã applicari generales promiſſiones à Deo factas: non enim video vbi ſint promiſſiones generales de cõcedendo auxilio efficaci omnibus, nèc quidẽ ſub cõditione illâ, *Si per hominem non ſteterit*, quia auxilium efficax cùm præcedat opus, & è contrario eius negatio præcedat omnem operationẽ hominis, malè dicitur, *Deus dabit auxilium efficax, ſi per hominem non ſteterit*: ergo de hac donatione nulla facta eſt, nec quidẽ generalis promiſſio; ergo nõ habeo vnde mihi eam applicem.

Notandum circa argumentum Suarij contra Vaſquez.

Quartò argumentor; ſeu declaro magis præcedens argumentum contra Vaſquez, quia rogo, an omnes qui habent eam fidem, & per eam incipiunt diſponi ad iuſtificationem, recipiant illud auxilium efficax, an non: ſi omnes, ergo illi fidei annexa eſt certò iuſtificatio, etiam antequam coniungatur cum amore Dei ſuper omnia, aut cum actuali Sacramento: hoc autem dicere eſſet ferè hæreticum; ergo dicendum eſt, multos eo modo credentes non habere deinceps auxilium efficax: ergo nemo poterit de ſe dicere certò & infallibiliter, *Ego ero ex numero illorum qui habebunt*: ſemper enim meritò poterit timere, ne potiùs ſit de aliorum numero. Quæ argumenta adeò ſunt clara, & vel obiter rem conſideranti obuia, vt planè miter Patrem Vaſquez in eam ſententiam iuiſſe. 12.

Argumentũ præcedens magis declaratur.

Dicendum ergo, Iudicium illud de gratiâ efficaci adfuturâ tantùm eſſe probabile ex coniecturis varijs deſũptum; & hoc ſufficere vt homo habeat fiduciam, & conetur in ſalutem: quòd

Iudicium illud de gratiâ efficaci adfuturâ ex coniecturis ſolùm probabile eſt.

verò dicebatur, ſi quis exiſtimaret ſibi à Deo non dandum auxilium efficax, non poſſe conari in ſalutem, admitti poteſt, neque inde quidquam contra nos: aliud enim eſt iudicare, *Non dabit*, aliud iudicare, *Certò dabit*, aliud, *Probabiliter dabit*. Duo illa priora iudicia excludo, tertium ſolùm admitto; quo poſito nego impediendum conatum ſalutis: in negotijs enim & prætenſionibus humanis, vt quis aliquid petat & ſperet à Rege, non eſt neceſſum ipſum formare tale iudicium, *Rex certò & infallibiliter mihi concedet quod ab eo petiero*; ſufficit enim ſi probabiliter putet id facturum: ergo neque vt à Deo ſalutem expectemus, & vt eam procuremus, neceſſum eſt habere tale iudicium certum; imò addiderim, illud potiùs ad ignauiam quàm ad ſollicitudinem inducere: nam qui certus eſt ſe aliquid obtenturum, non eſt de eâ re ſollicitus. Conſtet ergo ſufficere certitudinem de promiſſionibus vniuerſalibus cum probabilitate, quòd ipſe ſit eas participaturus, & id ſolum petere actum Dei.

Sufficit iudicium affirmans, Deus probabiliter dabit gratiam efficacem.

An actus ſpei ſit ſimpliciter neceſſarius ad iuſtificationem. Suarez ſententia.

Circa quem actum rurſus inquiri poteſt, an ſimpliciter ſit neceſſarius ad iuſtificationem. P. Suarez cap. 19. nixus teſtimonio Tridentini, docet, Primò in peccatore fideli, & qui non deſperauit priùs, non eſſe neceſſarium, per ſe loquendo, actum ſpei, ſecùs in infideli, vel in eo qui per deſperationem amiſit habitum ſpei: rationem adducit, quòd actus ſpei ſit neceſſarium medium ad habendum habitum ſpei; ergo debet neceſſariò præmitti talis actus, quando in ſubiecto non ſupponitur habitus: addit tamen, ſi Deus extraordinario modo aliquem immediatè moueret ad contritionem ſine præuio actu ſpei, eo ipſo iuſtificandum, de facto tamen non vocari homines communiter eo modo.

13\.
Iudicium auctoris. actus ſpei non eſt medium neceſſarium ad habitum recipiendum.

IVDICO PRIMÒ Patrem Suarez eam propoſitionem, quòd actus ſpei ſit medium ad habitum ſpei, ſine fundamento ſufficienti aſſerere: etenim cùm iuſtificatio formaliter non fiat per ipſos habitus, ſed per gratiam, quæ eſt illorum radix; hæc autem æquè petat habitus alios ſupernaturales morales, ac fidem & ſpem, non video vllam rationem probabilem, cur potiùs ad recipiendum habitum ſpei mediante gratiâ ſit medium neceſſarium actus ſpei formalis, quam ad recipiendum habitum caſtitatis debeat etiam eſſe medium actus caſtitatis, &, quod grauius eſt, quàm ad recipiendum habitum charitatis, qui præcipuus eſt, ſit medium neceſſarium actus charitatis ſuper omnia; conſtat autem ſine tali actu per attritionem, quæ ab illo non oritur, poſſe obtineri iuſtificationem; ergo illud principium de medio neceſſario ad habitum non habet vllam probabilitatem.

Diſtinctio inter fidelem deſperantem & infidelem eſt ſine fundamento.

SECVNDÒ hinc DICO, totam illam diſtinctionem de peccatore fideli deſperâte aut in infideli eſſe etiam ſine fundamento; nam neceſſitas actus ſpei ſolùm poteſt fundari in auctoritate Tridentini, & ratione, quam adduxi ex Ambroſio; quòd ſcilicet nemo moueatur ad procurandam veniam, niſi eam cenſeat poſſe obtineri: atqui tota quanta Concilij auctoritas agit de peccatore, etiam de peccatore poſt Baptiſmum: inſuper ea ratio eodem modo probat de peccatore fideli, ac infideli, quia etiam vterque debet moueri ſpe veniæ, ſi eam procurat, ergo.

TERTIÒ DICO, ab ipſo conſequenter quidem ad principium poſitum, non tamen benè, abſolutè doceri, ſi in infideli peccatore priùs tempore præceſſerit actus ſpei, quantumuis diu ante iuſtificationem, ſufficere illum actum, nec neceſſarium eſſe poſteà circa ipſum tempus iuſtificationis alium actum ſpei elicere. Dico *conſequenter*, quia iam per illum actum ſupponit eſſe obtentum habitum ſpei, pro quo requirit Suarez actum. Dico *minùs benè*, quia Tridentinum illum actum requirit vt influat in ipſam iuſtificationem per modum diſpoſitionis; hoc autē habere non poteſt, niſi in ipſo tēpore exiſtat, vt aliquo modo diſponat voluntatem ad vlteriores actus.

Tridentinum actum ſpei requirit ad iuſtificationē per modum diſpoſitionis.

DICO QVARTÒ: Si ille actus requiritur vt medium ad iuſtificationem, minùs conſequenter docetur, caſu quo quis extraordinario modo diſponeretur ad contritionem, immediatè fore iuſtificandum; per hoc enim, quòd Deus illum excitaret, non diſpenſaret in neceſſitate ſpei: ergo non poſſet tunc ea contritio eſſe ſufficiens: id quod videtur abſurdum.

14\.
Moraliter & ordinariè neceſſarius eſt actus ſpei ad iuſtificationem.

Probabilius ergo abſolutè dico, moraliter & ordinario modo neceſſarium eſſe eum actum ſpei, ob rationem ex Ambroſio allatam; quia homines ex ſtatu peccati non incipiunt ſtatim moueri ad ſumma immediatè, ſed per inferiora; ergo non mouentur immediatè ad ſummum affectum dilectionis Dei ſuper omnia, ſed gradatim eo amore, qui magis eſt intrinſecus ipſi homini, nempe ſpe veniæ & ſalutis; denique amore in ipſum Deum, vt vult ibi Concilium: addo tamen, per hoc non negari, quin poſſit eſſe, & verò aliquando etiam contingat, vt ex ſingulari Dei illuſtratione homo ita primò de bonitate Dei & grauitate peccati illuminetur per fidei actus, vt immediatè, non prorumpendo in actum ſpei, eliciat deteſtationem efficacem peccati & amorem Dei ſuper omnia, quâ iuſtificetur. Quæ eſt ſententia Vegæ lib. 6. in Trident. cap. 27. Petri & Dominici Soti; illius lectione 10. de pœnitentiâ, huius verò lib. 2. de Naturâ & gratiâ cap. 13. & in 4. diſt. 14 q.2. art.5. Valentiæ Tomo 2. diſp 8.q.5.punct.4.

Singulari Dei illuſtratione aliquādo ſine actu ſpei contingit hominem iuſtificari.

Ad rationem Ambroſij reſponſio.

Ad rationem ex Ambroſio, quatenus huic limitationi aduerſari videtur, dicimus, ea quidem probari, ordinariè requiri eam ſpem, quia homo operatur ex deſiderio remiſſionis, ad quod oportet præcedere iudicium de probabili futuritione talis obiecti; negamus tamen ſemper eſſe neceſſarium operari ex eo deſiderio, ſed immediatè poſſe hominem nec cogitando, an ſit poſſibilis venia, dolere, quòd infinitam bonitatem offenderit, & proponere ſe nolle ampliùs grauiter peccare: qui dolor in actu exercito eſt remiſſionis cauſa etiamſi homo de eâ non cogitaret; & quidem quoad beatitudinis ſpem res eſt clarior; nam ſi Deus non eleuaſſet hominem ad videndum Deum, ſed ſolùm ad ſtatum gratiæ habitualis, aut ad auxilia pro ſolâ remiſſione mortalis, procul dubio poſſet quis habere tunc actum contritionis ſine ſpe beatitudinis: ergo contritio ex ſe eum actum non petit, imò etiam quando homo ſcit, *Per hunc actum amoris poteſt obtinere beatitudinem*, non tamen eſt neceſſum vt operetur amore illius; ſed dicere poterit, *Non doleo ob ſpem beatitudinis, ſed purè ob tuam bonitatem.*

Actus contritionis ſecundùm ſe actum ſpei nō petit.

Obiectio.

Dices: Debet homo proponere ſuſcipere Baptiſmum, ergo debet habere ſpem, quod per illum remittentur peccata. Reſpondeo Primò non eſſe neceſſum, per ſe loquendo, vt de eo Baptiſmo cogitet. Secundò, eſto cogitet, & credat ſe obtenturum veniam, non eſſe neceſſum, vt voluntas operetur ex eo motiuo; aliud enim eſt id credere, aliud, propter illud operari.

Reſponſio.

SVB

SVBSECTIO II.

De alijs actibus diſponentibus ad iuſtificationem.

15. *De timore quà diſpoſitio eſt ad iuſtificationem.*

SEcundo loco ponitur timor, qui annexus eſt actui ſpei: de eo aliquid breuiter dicendum: & quidem timere pœnas eſſe actum honeſtum, oſtendi Tomo 3. agens de timore & alijs affectibus voluntatis; nihil ergo eâ de re contra hæreticos mentientes, eum actum eſſe peccaminoſum: quid autem ſit timere Deum, & quid timere pœnas, ibidem oſtendi; hoc poſito.

Prodeſt valdè ad iuſtificationem.

CONCLVSIO Catholica eſt, timorem Domini multum prodeſſe ad iuſtificationem, imò ordinariè eſſe neceſſarium ob eamdem rationem, quam pro ſpe attulimus; quia timor pœnarum eſt quaſi prima diſpoſitio ex parte voluntatis: vnde Auguſtinus de Catechizandis rudibus cap. 5. dixit: *Rariſſimè accidit, imò ferè numquam, vt quiſquam veniat volens fieri Chriſtianus, qui non ſit aliquo modo Dei timore perculſus:* & Gregorius homiliâ 34. in Euangelia, *Praua mens, ſi non prius per timorem auertitur, ab aſſuetis vitijs non emendatur;* addendum tamen (quod de ſpe paulò antè diximus) non eſſe illum omnino neceſſarium: poteſt enim Deus immediatè hominem excitare ad generoſiorem actum, maximè peccatores fideles, qui per fidem magis fortem radicatam habent cognitionem de Dei bonitate & beatitudinis magnitudine, ideoque faciliùs in ſpem vel in dilectionem moueri poſſunt: habet etiam id locum in infidelibus, licet Auguſtinus videatur id negare verbis citatis; quibus tamen præcipuè intendit, rariſſimè id contingere: quòd verò hic actus non ſufficiat extra Sacramentum aliunde ſuppono.

Non eſt tamē omnino neceſſarius ad iuſtificationem.

16. *De amore Dei vt diſpoſitio eſt Vaſquez putat ſolùm Concilium requirere amorem imperfectum. Ad iuſtificationem extra Sacramentum requiritur perfectus, in Sacramento imperfectus ſufficit. Ad rationes in contrarium reſpondetur. Ad Primam.*

Tertius actus, quem Concilium ponit, eſt dilectio Dei: Vaſquez putat intelligi dilectionem imperfectam, quia dicit, *diligere incipiunt;* ergo nō agit de perfectâ & vltimâ dilectione. Secundò, quia ea dilectio verſatur circa Deum, vt fontem omnis iuſtitiæ: quod pertinet ad dilectionem concupiſcentiæ. Tertiò, quia Tridentinum non addidit particulam, *ſuper omnia.* Nihilominùs tamen dicendum eſt, quod ſuprà fusè probauimus, ibi abſtractè à Concilio intelligi dilectionem cum diſtributione accommodâ; dilectionem ſuper omnia, ſi iuſtificatio fiat extra Sacramentum, imperfectam verò ſi fiat intra Sacramētum. Ad rationes in contrarium facilè reſpondetur. Ad Primam dicimus τὸ *incipere* non intelligi in ordine ad maiorem vel minorem dilectionem, ſed in ordine ad tranſitum à non diligente ad diligentem; nam ſi antea non amaui, certè cùm primùm amo, etiamſi intenſiſſimè amē, verè incipio amare. Ad Secundam dicimus, etiā Deum vt fontem pietatis poſſe terminare amorem ſuper omnia; quia eſſe fontem pietatis eſt in Deo ipſo & (vt ſic dicam) pro ipſo Deo maxima perfectio; ergo poteſt amari amore in ipſo ſiſtente. Imò communiter docetur, Deum non amari amore ſupernaturali ſuper omnia, niſi ametur vt Auctor ſupernaturalis: vbi eſt eadem difficultas, quæ de fonte pietatis: nam Auctor ſupernaturalis vt talis ordinatur ad bonum noſtrum. Ad Tertiam dicimus, meritò non poſitam particulam *ſuper omnia;* quia loquitur Concilium abſtrahendo à perfecto & imperfecto amore, vt à nobis explicatum eſt; vnde ſuperiùs oſtendimus, Concilium docere, etiam dilectionem perfectam

Secundam.

Tertiam.

eſſe diſpoſitionem ad iuſtificationem extra Sacramentum.

Quale odium ad iuſtificationem exigit Concilium. Vaſquez ait ſufficere odiū attritionis.

Hinc deciditur altera quæſtio cum eodem Vaſquez, an odium illud, ſeu deteſtatio; quam Tridentinum quarto locu ponit, ſit odium perfectæ contritionis, an attritionis. Vaſquez conſequenter dicit, eſſe ſolam attritionem, quia τὸ *aliquod* eſt particula diminuens: & proptereà agit Concilium de odio, quod oportet habere ante Baptiſmum: atqui ante Baptiſmum ſola attritio eſt neceſſaria, ergo. Nihilominùs nos conſequenter ſicut dicimus dilectionem abſtrahere à perfectâ & imperfectâ, ita idem dicimus de odio, intelligi ſcilicet abſtractè, vel de odio attritionis cum Sacramento, vel de odio contritionis extra Sacramentum: & quidem id probo retorquendo ipſum auctoris huius argumentum: Concilium agit de eo dolore qui debet præmitti; atqui attritio determinatè non eſt neceſſum vt præmittatur, alioquin, etiamſi quis haberet contritionem, non eſſet ſufficienter diſpoſitus, ſi ſimul non haberet attritionem; quod eſt ferè hæreticum; ergo non imperfectam determinatè, ſed vel hanc vel illam intellexit cum eâ diſtributione accommodâ ſuperiùs inſinuatâ. Quod rurſus vrgeo; nam Concilium vtitur ibi in confirmationem eo dolore, quem in veteri Teſtamento habuêre, qui gratiam remiſſionis obtinuêre; ille autem debuit eſſe omnino perfectus, quia tunc non erat Sacramentum, ſupplens illius defectum, & cum ſolâ attritione cauſans gratiam; ergo Cōcilium etiam perfectum dolorem ibi comprehendit ſaltem disiunctiuè. Verbum autem *aliquod* non vrget; dicimus enim propterea poſitum, quia nec attritionem nec contritionem determinatè requiſiuit, ſed vnam ex illis vagè: id quod ſufficit, vt de qualibet, quando reperitur, dici queat, quòd ſit diſpoſitio ad gratiam. Et ita explicuerunt hunc locum Bellarminus lib. 7. de Iuſtificatione cap. 13. & Vega lib. 13. cap. 17. quos Suarez ſuprà ſequitur. Maior eſt aliunde difficultas circa hos actus, an ambo ſimul ſint neceſſarij, an verò quilibet ſufficiat. Hanc quæſtionem tetigi in materiâ de pœnitentiâ, vbi cum communi docui, quemlibet ex illis per ſe eſſe ad ſalutem ſufficientem, quia continet alterum virtualiter; nam amor Dei ſuper omnia procul dubio continet virtute deteſtationem peccatorum Deo contrariorum. Item actus deteſtationis, ob Dei infinitam bonitatem, etiam in ſe continet amorem Dei, qui eſt motiuum formale eius actus. Dixi enim eo loci, propoſitâ per intellectum infinitâ Dei bonitate in ſe, item propoſitâ malitiâ peccati grauiter Deum offendentis, poſſe voluntatem tripliciter prodire in actum; Primò, purè amando Deum ſuper omnia; Secundò, ſimul cum eiuſmodi amore habendo deteſtationem expreſſam peccati; Tertiò, efficiendo vnum actum, qui eſſet ſimul amor eius obiecti formalis & deteſtatio expreſſa peccati: oſtendi enim, etiamſi finis frequenter primò ametur, ſecundò verò media, voluntatem tamen poſſe ſimul vno actu indiuiſibili prodire amando finem & media conducentia ad illum: addidique, quemlibet ex illis tribus actibus verè eſſe ſufficientem ad iuſtificationem, quia quilibet eſt verè amor Dei ſuper omnia.

17. *Odium attritionis in Sacramento, extra verò odium contritionis requiritur. Probatur huius Auctoris argumentum retorquendo.*

Concilium nec contritionem nec attritionem determinatè exigit.

Quilibet ex his actibus per ſe ſufficiens eſt ad ſalutem.

Propoſitâ malitiâ mortalis tripliciter voluntas poteſt prodire in actum.

18. *An dari poſſit & ad iuſtificationem ſufficere actus, qui ſit odium peccati vt Deo malum eſt, & non ſit amor Dei expreſſus.*

Rogabis, an etiam poſſit eſſe actus, qui ſolùm ſit odium peccati, quà malum eſt contra infinitum Deum, qui tamen non amet expreſſè Deum; & an talis ſufficiat ad iuſtificationem. Reſpondeo, mihi eſſe valdè probabile, talem

Talis actus probabiliter repugnat. Apprehēdens peccatum ſibi moraliter malum, quia cōtra Deum illud odio habere poteſt ex virtute pœnitentiæ. Lorcæ doctrina.

actum repugnare:non enim videtur quia poſſe odiſſe malum alterius quà tale, niſi amando illū; nam alioquin malum alterius poteſt amari, ſi alterū odio habeo:vt patet in odio inimici,ex quo determinor ad amandum malum illius quà tale; ergò è contrario, vt fugiam ſeu odio habeam illud malum quà alterius malū, debeo amare perſonam cui eſt malum. Addo tamen,ſi ſiſtatur præcisè in eâ malitiâ,& *τὸ quod ſit cōtra alterum*,tantùm ſe habeat vt ratio, ob quam peccatum apprehendatur in ſe malum,ac ſi dicerem,*Hic actus eſt mihi malus moraliter , quia eſt contra Deum,* poſſe tunc odio haberi per virtutem pœnitentiæ, quæ non eſt charitas , vt ſuo loco oſtendi ; nam eſto alterum odio habeam , poſſum nolle illum offendere ; quia offendere illum eſt malum in ſe, ſeu mihi eſt malum. Ex quo capite veram cenſeo doctrinam Lorcæ apud P. Suarez nu. 14. non admittentis actum odij peccati,qui ſolùm ſit implicita dilectio Dei;licet ſimul addat,non poſſe nos ab odio incipere:in quo vltimo illi non acquieſco,quia iam oſtendi,ab odio,quod ſimul ſit amor obiecti formalis,benè poſſe inchoare volūtatem: non approbo etiam exaggerationes contra ſententiam ponentem tale purum odium , quod ea charitate procedat:quas optimè reiicit ibi P. Suarez;qui cùm benè n. 13. fateatur, illud odium debere habere reſpectum ad Deum per modum amoris ſeu complacentiæ , negat tamen illud eſſe verum amorem.ſed hoc ad quæſtionē de nomine ſpectat. Fortè Lorca non aliud negat odiū,quàm quòd non complaceat propriè in Deo , & conſequenter , quòd non habeat aliquam rationem amoris Dei.

19. *Propoſitū non peccandi de cætero in attritione & cōtritione includitur: non requiritur ad iuſtificationem actus diſtinctus quo id ametur.*

Quintus,ſeu(alio ordine)Sextus actus,eſt propoſitum non peccandi de cætero:qui in attritione & contritione virtualiter includitur:vnde non eſt neceſſarius actus diſtinctus ad iuſtificationem, quo expreſsè id ametur,licet in homine attendēte ad tempus futurum & dolente ſeriò de peccatis vix ſit mortale,vt non detur expreſsè propoſitum de cætero non committendi. Sed de hoc fuſiùs in materiâ de pœnitentia.

Præter hos actus nullus alius requiritur, τὸ pœnitere ſicut oportet eſt aggregatum ex tribus.

Pro complemento quæri poteſt,an præter hos actus alij requirantur. P. Suarez dicit præter credere ,ſperare , diligere & pœnitere ſicut oportet nullum alium requiri. Ego tamen *τὸ pœnitere ſicut oportet* non iudico eſſe quartum,ſed aggregatum ex illis tribus,credere,ſperare & diligere ſicut oportet;quia,vt diximus, in ipſo diligere eſt deteſtatio & propoſitum virtuale ſufficiens,poteſt tamen dici ordinariè eſſe actum etiam nouum , & ſic eos quatuor ſufficere modo ſuperiùs dicto. Quando verò accedit Sacramentum, non eſt per ſe neceſſaria dilectio propria Dei ad charitatem ſpectans , diſtinctáque à ſpe aut timore.

SECTIO IV.

Quem ordinem debeant hi actus ſeruare cum iuſtificatione.

20. *Duplex ordo actuū in iuſtificatione, temporis & naturæ.*

DVplex ordo poteſt in his actibus concipi; vnus temporis,alter naturæ : & de vtroque locum habet præſens quæſtio.

SVBSECTIO I.

Quid de ordine temporis inter diſpoſitiones ad gratiam.

Actus quà diſpoſitiones ſunt, ſi ſimul ſunt,ad gratiā & remiſſionē peccati morā temporis non exigunt.

CIrca ordinem temporis DICO PRIMÒ; Actus illi quatenus diſpoſitiones ſunt ad gratiam & remiſſionem peccati,non exigunt vllā moram temporis, ſed, ſi ſimul habeantur omnes, includo etiam vltimam diſpoſitionē,eo ipſo momento infunderur gratia, & remittetur peccatum : nam etſi aliqui,vt Michaël Baius, contrarium aſſeruerint , tamen ea ſententia ab omnibus reiecta eſt. Et quidem in Philoſophiâ communis & certa ſententia docet,eo ipſo inſtanti, quo datur vltima diſpoſitio ad formam,dari formam,quia non eſt quod amplius exſpectetur ; idem autem eſt in Theologiâ:vnde ſicut è contrario,dato peccato, quod eſt(vt ſic dicam) vltima diſpoſitio ad gratiæ expulſionem, hæc eodem inſtanti expellitur; ita datâ vltimâ diſpoſitione ad gratiam & peccati expulſionem, gratia eodem inſtanti introducitur,& peccatum remittitur.

Tarditas noſtrarū potentiarū ordinariè in operādo aliquam ſucceſſionem tēporis petit.

SECVNDÒ DICO,ordinariè loquendo , ob tarditatem noſtrarum potentiarum in operando eſſe aliquam ſucceſſionem temporis,& priùs fieri eos actus minùs perfectos , deinde vltimam diſpoſitionem:quod maximè verum eſt,quando per Sacramenta obtinetur remiſſio, quia tunc & ipſum Sacramentum eſt ſucceſſiuum , & diſpoſitio ac voluntas illud recipiendi ac petendi ab adminiſtratore procul dubio requirunt ſatis longā moram temporis : & hinc vno verbo reſpondetur quæſtioni,quam D.Thom. q. 113. tractat, vtrùm iuſtificatio fiat in inſtanti ; dicimus enim, quoad omnes actus, quos ſolet ſecum habere, non fieri, ob rationem datam:quòd ſi Deus hominem ſpecialiter ad eos habendos in inſtanti eleuaret,fieri poſſet in inſtanti. Quoad vltimam verò diſpoſitionem non eſt vlla difficultas;eodem enim inſtanti , quo illa eſt , infunditur etiam gratia.

An gratia in tēpore an in inſtāti incipiat, 21.

Poſſet autem hac occaſione quæri, vtrùm gratia incipiat in tempore , an verò in inſtanti ; & vtrùm immediato inſtanti poſt peccatum poſſit homo recipere gratiam, an è contrario neceſſum ſit aliquam morulam in peccato manere. P. Suar. ſuprà cap. 23. num. 9. cenſet dicendum,omnino poſſe gratiam in inſtanti immediato poſt peccatum infundi , quia cenſet abſurdiſſimum eſſe dicere , hominem vltra vnum inſtans cogi ad manendum in peccato; neque negandum eſſe ei potentiam ſtatim reſipiſcendi. Verùm ego rem hāc fusè diſcuſſi Tom. 3. & oſtendi nos in viâ,ob ſenſuum tarditatem,numquam elicere actus,qui non magis durent quàm per inſtans. Obiter autem obſeruo ex hac P. Suarez doctrinâ manifeſtè ſequi, tempus ſolùm componi ex puris inſtantibus ſibi immediatis ; cuius contrarium ille cum Ariſtotele ſupponit : ſequela verò patet,quia peccatum poteſt vno ſolo inſtanti durare , & loco illius immediatè ſuccedere actus liber bonus ; hic autem,iuxta huius auctoris principia, poteſt vno ſolo inſtanti durare , & rurſus aliud peccatum ſuccedere. Vides ibi ſola inſtantia ſibi immediatè ſuccedentia. Ergo in præſenti dico , ſi gratia incipiat in inſtanti , peccatum debere deſinere per primum ſui non eſſe, ideóque neceſſariò debuiſſe durare diutiùs quàm per inſtans. Quæ ratio , ſuppoſitâ ſententiâ Ariſtotelis de continuo, habet locum etiam in Angelis:in nobis autem,ob tarditatem, quam dixi,ſenſuum durant actus noſtri liberi per partes ſatis determinatas. Vide quæ eo Tomo 3. dixi ; nihil enim amplius occurrit addendum.

Actus noſtri in viâ plus durant vno inſtanti.

Si gratia incipiat in inſtanti, peccatū neceſſariò deſinit extrinſecè.

Svbsectio II.

Quid de prioritate naturæ inter diſpoſitiones pro iuſtificatione.

Actus fidei prior naturâ eſt amore & actu ſpei: & hic ipſe amore ordinariè prior eſt.

22\. NOn eſt magna in hoc púcto difficultas. Primò enim dicimus, actum fidei, vtpote dirigentem actus voluntatis ſpei & amoris, & ab illis independentem, eſſe omnioo priorem naturâ illis. Secundò dicimus, actum ſpei ordinariè eſſe priorem naturâ actu charitatis, quia diſponit etiam ad illum.

Obiectio.

Sed dices: Actus ſpei præceſſit tempore actum charitatis, & non durat ſæpe quando hic fit; quomodo ergo diſponere aut facilitare ad illum poterit? quod enim non exiſtit non diſponit.

Soluitur.

Reſpondeo, caſo quo actu non exiſtat phyſicè, ſufficere memoriam illius, vt dum recordatur eorum præmiorum, & ſe illa ſperaſſe, faciliùs excitetur ad amandum propter ſe illum Dominum, à quo tanta bona ſe agnoſcit ſperaſſe, & fortaſſe tunc amat; fortè ſimul iterùm reproducitur quaſi imperceptibiliter alius actus ſpei. Quoad actus verò amoris & odij, quando dantur duo diſtincti, diximus ſuprà, ex amore oriri ſuo modo odium, non è contrario; quia amor perſonæ eſt qui determinat ad odio habẽdum malum illius. Actum verò, qui eſt vltima diſpoſitio ad gratiam, diximus etiam ſuprà eſſe omnino illâ priorem naturâ in omni genere cauſæ, gratiam verò poſteriorem. De quo puncto nihil amplius mouendum eſſe cenſeo.

Actus vt dignificatur gratiâ ea prior non eſt.

Aduerte tamen, illum actum, vt formatum ſeu dignificatum gratiâ, non eſſe priorem gratiâ, quia vt ſic iam includit ipſam gratiam, ſicut albú quà tale albedinem. Vbi nota aliquos dubitaſe, an quà dignificatus ſit prior remiſſione peccati, an verò poſterior.

An dignificatio ſit prior aut poſterior remiſſione, pẽdet à ſignificatione vocis illius.

Arbitror, explicatis terminis, nullam eſſe quæſtionem; ſi enim per dignificationẽ intelligimus ſolam quaſi vnionem phyſicam cum gratiâ, tunc in ſententiâ (quam probabiliorem iudico, vt fusè in Philoſophiâ) aſſerẽte, generationem eſſe priorem naturâ corruptione, certum eſt, actum vt ſic dignificatum phyſicè eſſe priorem remiſſione peccati, quia gratia vt exiſtens in ſubiecto eſt quæ petit remiſſionem, non verò è contrario, remiſſio vt exiſtens petit gratiam; ſi verò per actum dignificatum intelligatur non ſola coniunctio cum gratia, ſed abſoluta dignitas; ſic ſine dubio includetur ipſa remiſſio peccati: nam ſubiectum, etiam habens gratiam, non eſt ſimpliciter gratum & ſanctum, donec intelligatur remiſſum peccatum, vt diximus fuſiùs ſuprà agentes, an gratia & peccatum ſimul eſſe diuinitus poſſint.

Nullus actus intercedit inter remiſſionẽ peccati & infuſionem gratiæ.

Secundò quæri poſſet, an inter gratiæ infuſionem & remiſſionem peccati intercedat actus liberi arbitrij. Quæſtionem hanc ſuperiùs explicuimus, vbi diximus, auxilium actuale eſſe primum, dein contritionem, ac tertiò immediatè infuſionem gratiæ, neq; vllum eſſe actum qui poſſit interponi: vbi ſimul de mente Diui Thomæ in hoc puncto contra Patrem Vaſquez.

Gratia quia radix cæterorũ, ante omnes alios habitus infunditur.

Tertiò quæri poteſt, quem ordinẽ naturæ habitus ſeruent cum gratia. Reſpondeo, gratiã, quia eſt per modum radicis exigentis alios habitus, infundi priùs natura, inter ipſos verò habitus P. Suarez dicit habitum charitatis priùs natura infundi vt primam proprietatem. Ego verò iudico planè id arbitrarium eſſe; nam licet habitus charitatis (ſuppono diſtingui) ſit perfectior cæteris, & in eo ſenſu dici poſſit prima proprietas, non video tamen vllam rationem apparentem, cur in ordine ad cauſalitatem debeamus illi dare eam prioritatem; alioquin teneremur eadem omnino conſequentia idem dicere de ſecundo habitu in perfectione reſpectu tertij, & de hoc reſpectu quarti, & ſic vſq; ad vltimum: id quod abſurdiſſimum eſt, & negatur ab hoc auctore: nulla tamen aſſignata diſparitate, cur aliter de habitu charitatis diſcurrat quàm de aliis. Dici fortè poſſet, actú charitatis ordinare alios: verùm id non ſuadet quidquam de ipſis habitibus. Deinde fortè idem de aliis actibus dicere poſſemus, maximè de actu obedientiæ.

Habitus charitatis etſi ſit perfectior reliquis, quoad cauſalitatem tamen ideò prior illis non eſt.

23\. Iam hîc illud obſerua circa habitum fidei & ſpei. Primò, admiſſa ea ſententia, quòd fides ante gratiam infundatur, neceſſariò etiam dicendum, infundi ante ſpem; nam priùs naturâ vt minimùm eſt actus fidei, quàm ſupernaturalis actus ſpei: ergo ſi actus fidei, cùm primùm exiſtit, producit ſuum habitum, profectò priùs illum producet quàm ſpes producat ſuum; & vterque priùs erit quàm gratia. Quòd ſi dicamus eos produci cum gratiâ, tunc conſequenter dicendum erit, omnes illos ſimul natura produci: ſicut de habitu charitaris paulò antè dixi.

Si fides ante gratiã infundatur, etiam ante ſpem infundetur.

Sic cũ gratia tunc illi habitus ſimul naturâ infundentur.

Secundò obſeruandum, admiſſa exiſtentia habitus fidei ante habitum gratiæ, vel certè permanente eo habitu ſine charitate, vt in peccatore fideli, verti in dubium à nonnullis, an dicendus ſit ille habitus pars ædificij ſpiritualis nec ne, Pater Vaſquez t. 2. diſp. 210. cap. 7. rem hanc fusè tractat, atque Bañes id negantem detrahere nonnihil fidei; è contrario Bañes cenſet, id aſſerere eſſe fauere Luthero. Ego iudico hos auctores de ſolo nomine diſceptare, & re benè intellecta non poſſe vllam eſſe inter Catholicos diſſenſionem: etenim omnes fatentur habitum fidei ſolitariè acceptum nec iuſtificare, nec neceſſariò exigere iuſtitiam: hoc neque qui illum dicunt eſſe partem ædificij, nec qui negant eſſe partem, inficiari poſſunt. Item, neque è contrario Bañes, etiamſi neget eum eſſe partem, negat eum eſſe præreqniſitum ad iuſtificationem, eſſe ſupernaturalem, eſſe mediis ſuis actibus inductiuum, liberè tamen iuſtificationis; nam vehementer homo per actus fidei excitatur ad alias diſpoſitiones, quibus vltimò debetur iuſtificatio. Iis ergo de re inter Catholicos ſtabilitis, procul dubio erit quæſtio de ſola voce, vtrùm ante gratiæ infuſionem, eò quòd tunc non exiſtat abſolutè ædificium ſpirituale, non dicendus ſit pars eius ædificij, an verò dicendus ſit pars, eò quòd humano modo, etiamſi ædificium non ſit perfectum, ſoleamus dicere, Iam eſt poſita pars domus, pars pontis, &c. Vides per hanc diuerſitatem ſententiarum neque quidquam de perfectione detrahi fidei, neque accedi ad hæreticorum ſententiam; & verò re intellecta quæſtionem eſſe haud magni momenti, poſſeque optimè ſuſtineri vtrumque modum loquendi; ita vt dicamus ante gratiam non eſſe actu partem, quia nihil eſt actu pars niſi actu exiſtat totum: id quod maximè verum eſt, ſcholaſticè loquendo: in quo ſolo ſenſu crediderim locutum Bañes: abſolutè tamen poſſe vocari partem, quia vox illa communiter vſurpatur pro re, quæ licet actu non componat, ideóque non ſit quaſi formaliter pars, eſt tamen aliquid, quod deinceps componet ſimul cum altero, vt in exemplis vulgaribus paulò antè allatis conſtat.

An in fideli peccatore habitus fidei ſit pars ædificij ſpiritualis.

Poteſt abſolutè dici pars.

Et in hoc ſolo ſenſu Vaſquez affirmauit. Et per haoc diſtioctionem dirimitur tota bæc lis de ſolâ voce.

DISPVTATIO LI.

De augmento iuſtificationis.

1. OBSERVO valdè molta hîc tractari à Doctoribus, quæ alibi ſolent, vt in magis aut ſaltem æquè proprio loco, diſputari; quæ ideò ego breuiſſimè tangam, ne eadem repetendo moleſtus fiam.

SECTIO I.

Gratia eſſe poteſt inæqualis; & vnde id oriatur.

Gratia nõ eſt æqualis in omnibus.

NOn omnes beatos futuros io gloriâ æquales, ſed ſicut *ſtella à ſtellâ differt in claritate*, teſte Paulo 1. Cor. 15. ita illos futuros etiam inter ſe diuerſos latè oſtendi ea multis Scripturæ locis tam in materiâ de viſione quàm de beatitudine. Hinc contra aliquos hæreticos huius temporis dicendum eſt gratiam non eſſe æqualem in omnibus; eſt enim ſemen gloriæ, & iuxta illius magnitudinem viſio ſeu gloria datur; ergo ſi viſio eſt inæqualis, etiam eſt gratia. Secundò dicendum, eumdem hominem creſcere poſſe in iuſtitiâ, iuxta illud Eccli. 18. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari.* & Apocal. vlt. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* & Prouerb. 4. *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit & creſcit vſque ad perfectam diem.* & Pſalm. 83. *Beatus vir, cuius eſt auxilium abs te: aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit.* & ibid. *Ibunt de virtute in virtutem.* Id ipſum parabolæ talentorum & mnarum aliáque multa teſtimonia Scripturæ demonſtrant: quare meritiſſimè ea veritas in Tridentino definita eſt ſeſſ. 6. capite 6. dum dicit infundi iuſtitiam iuxta cuiuſque diſpoſitionem & cooperationem, & gratiam augeri per bona opera: de quo cap. 10. & can. 24 & 32.

Idē homo poteſt creſcere in iuſtitiâ.

Ex varijs titulis oritur gratiæ inæqualitas.

Suppooendum item, eam inæqualitatem gratiæ fieri per bona opera intenſiora aut frequentiùs multiplicata, vel certè per frequentiores ſuſceptiones Sacramentorum, quæ ea opere operato gratiam cooferant; licet etiam tunc communiter aliquod debeat admiſceri booum opus ipſius ſuſcipientis. Dico *communiter*; nam ſi Euchariſtia daretur infanti, etiam ſine vllâ diſpoſitione illius, augeretur gratia. Quæ omnia aliò ſpectant; ideò ſufficiat ea hîc inſinuaſſe.

2. Secunda difficultas eſt, an verè fiat intenſio ipſius habitus gratiæ, an ſolùm dicatur homo magis iuſtus ob frequẽtiora opera moraliter permanentia. Verùm hæc difficultas tractata eſt ſuprà, dum oſtendimus, hominem formaliter non iuſtificari per actus; inde enim cooſequenter dicitur, augmentum in iuſtitiâ debere etiam eſſe in ea forma, quæ iuſtitia dicitur: & hoc denotat Tridentinum dicens, per bona opera mereri nos augmentum gratiæ; ſupponit enim illud augmentum eſſe ab ipſis operibus diſtinctum, quia opera non merentur ſeipſa: deinde id ipſum ſuadetur ea augmento, quod fit virtute Sacramentorum, vt eſt formaliter ea opere operato: illud enim non poteſt deſumi ea bono opere moraliter permanente, quia nullum tale eſt; ergo debet deſumi ex forma aliqua permanente, quæ ſit iuſtitia, quæque intendatur per Sacramentorum ſuſceptionem. Denique, gratiam, cùm ſit qualitas phyſica, capacem eſſe augmenti & intenſionis, vt ſunt cæteræ ferè omnes qualitates, calor, frigus, color, dolor, lux, &c. nihil eſt quod impugnet; ergo cùm per tale augmentum omnia optimè componantur, debet procul dubio illud concedi.

Ipſa gratia in iuſtis phyſicè augetur.

Obiectio: Dices: Virtutes ſupernaturales ſunt per modum potentiarum; ſed potentiæ oon ſunt capaces intenſionis, ergo neque habitus. *Reſponſio.* Reſpondeo (quod & ſæpè dixi) non eſſe neceſſum vt ea comparatio fiat in omnibus; vt enim non fit in eo quòd potentiæ non ſunt amiſſibiles, habitus tamen amittuntur, ita dico de intenſione.

Actus ſupernaturales ſolùm meritoriè ſuos habitus intendunt.

Poſſet adhuc hîc quæri, quomodo illi habitus intendantur per actus; ſed de hac re ſuperiùs, vbi diximus, ſolùm meritoriè; abſtraho à merito condigno & congruo, quia vtroque modo poſſunt intendi; vt cùm peccator ex merito congruo reſurgit ad maiorẽ gratiam quàm anteà habuerat. Poſſet item quæri de ipſo primo augmento, an fiat per maiorem radicationem, an per additionem gradus; item, an hi gradus ſint homogenei, an heterogenei. Sed omnia hæc phyſica ſunt, & ſatis à nobis ſuo loco diſcuſſa.

SECTIO II.

An gratia augeatur per quodlibet opus bonum quantumuis remiſſum.

QVæſtio hæc celebris eſt, & magni momenti, quia ex ea valdè multa ſequi poſſunt in ordine ad mores, vt in diſcurſu illius videbimus. 3.
De illa egit fuſiſſimè P. Suarez toto cap. 4. eius lib. 9. prius verò egerat in Opuſculis relectione de Reuiuiſcentia meritorum diſp. 2. ſect. 1. à n. 17. & Vaſquez diſp. 220. & alij in materia de merito & de charitate. Pro illa verò nunc ſuppono Primò ſermonem eſſe de bonis operibus ſupernaturalibus io gratia factis; nam, vtrùm actus boni purè naturales in iuſto accipiant valorem ad merendum, dicemus inferiùs. Suppono Secundò, à nullo Catholico negari actus intenſiores ipſo habitu gratiæ, qui exiſtit in homine, eſſe meritorios augmenti; vtrùm autem ſolùm mereantur augmentum quoad exceſſum, in quo ſuperant habitum, an verò ſecundùm omnes ſuos gradus, dicemus in decurſu quæſtionis: eſt ergo difficultas de actibus vel æqualibus habitui vel ipſo remiſſioribus.

Actus intenſiores habitu ſemper merẽtur eius augmentum. Quæſtio eſt de actibus æqualibus aut remiſſioribus habitu.

SVBSECTIO I.

Proponitur ſententia negans.

Negat Bañes.

DOminicus Bañes 2. 2. quæſt. 24. artic 6. cenſet, gratiam non intendi niſi per actus intenſiores ipſa; vnde æquales & à fortiori remiſſiores non mereri vllum augmentum gratiæ & gloriæ. Hoc vltimum de remiſſioribus videtur etiam docuiſſe Durandus io diſt. 17. q. 8. & Bonauentura in 2. d. 40. art. 2. q. 3. quibus fauet D. Thomas

Fauere videtur Durãdus, Bonauẽtura & D. Thomas.

Thomas in 1. diſp. 17. q. 2. art. 3. ad 2. & 1. q. 114. artic. 8. ad 3. Verùm licet in his locis D. Thomas ſatis obſcurè loquatur, ea tamen quæſt. 24. art. 6. in corpore expreſsè omnibus actibus concedit meritum augmenti gloriæ & gratiæ; licet dicat illud non ſtatim conferri, ſed poſteà, quando homo elicit actum aliquem æquè intenſum ac eſt ipſe habitus charitatis; ideò alia loca ſunt intelligenda ex iſto: in præſenti ergo quæſtiona eſt à nobis D. Thomas, licet circa collationis tempus ei non facilè aſſentiamur; de quo paulò pòſt.

4\. *Fundamentũ Primũ huius doctrinæ.*

Fundamenta huius ſententiæ ſunt: Primum ab abſurdo; ſequeretur enim ex quolibet opere, per breuiſſimum etiam tempus durante meritum infinitum, quia inſtantia ſunt infinita; & in quolibet datur augmentum nouum æquale primo. Huic argumento feci ſatis in materia de peccatis, oſtendens non eſſe in quolibet inſtanti nouam libertatem.

Secundum.

Secundum fundamentum, quia in Phyſicis cauſa non intendit paſſum ſibi æquale, ergo neque in merito. Sed primùm ſequelam nego, nullum enim eſt argumentum à cauſis phyſicis ad meritum: cauſæ enim phyſicæ operantur vel propter formam ſubſtantialem, vel ad aſſimilandum ſibi paſſum: at meritum non tendit niſi ad demerendam ſibi perſonam, cui ſeruit & ab ea præmium nouum obtinendum: in quo nihil de aſſimilatione. Neque meritum producit phyſicè gratiam, ſed ſolùm moraliter; vnde non eſt inconueniens, ſi intendat gratiam ſupra ſe. Secundò reſpondeo, mihi eſſe valdè probabile, habitus naturales etiam phyſicè intendi actibus remiſſioribus, vt fusè in Philoſophia agens de ſpeciebus & de habitibus dixi; vbi oſtendi, etiamſi in aliis agentibus, calor v. g. luce, id non fiat, non poſſe tamen inde quidquam inferri contra habitus. Ratio eſt, quia (vt ſæpè ibidem dixi) non valet hæc conſequentia: *Hæc entitas habet talem virtutem, ergo illa habebit:* vna enim natura ſua eſt limitata ad hoc, alia ad illud: & ſicut experientia nos docet, lucem aut calorem non intendi ab æquali; ita docet nos, habitus intendi ab actibus etiam remiſſis; vnde non eſt, cur ex calore ad habitus naturales, & multò minùs ad ſupernaturales, qui non ſolùm moraliter ab actibus cauſantur, argumentum deſumatur.

Phyſicè à remiſſioribus actibus habitus naturales & ſupernaturales verò moraliter intenduntur.

5\. *Fundamentũ Tertium.*

Tertium fundamentum eſt, quia non meretur accipere augmentum donorum, qui tepidè vtitur acceptis. Hæc tamen congruenti in primis ſolùm habet locum in actibus remiſſioribus; nam qui vtitur ſecundùm totam intenſionem habitus, ſatis debito modo operatur. Secundò ea congruentia caret difficultate, quia licet talis non operetur tam laudabiliter quàm poteſt, tamen operatur abſolutè laudabiliter; ergo abſolutè meretur; alioquin niſi quis actum efficeret quàm poteſt intenſum, & perfectiſſimæ virtutis, non deberet dici merens apud Deum aut benè operans; quod eſt abſurdiſſimum.

Congruentia illa difficultate caret.

Fundamentũ Quartum.

Quartum fundamentum deſumitur ex variis inconuenientibus, quæ videntur ſequi ex contrariâ ſententiâ. Primum eſt, gratiam exereſcere quodammodò in infinitum, maximè in iuſtis, qui diu in acceptâ iuſtitiâ viuunt; habent enim frequentiſſimos actus: quòd ſi per quemlibet augeât gratiam, ſecundùm totam latitudinem actus præmium exereſceret incredibiliter. Reſpondeo, hoc non eſſe inconueniens, ſed magnum Dei fauorem erga nos, fundatum in ipſo valore operis & dignitate ei proueniente à gratiâ iuſtificante. Vtrùm autem cuilibet actui etiam inferiorum virtutum reſpondeant tot gradus gratiæ, quot actus habet intenſionis, an plures, an pauciores, dicemus infrà ſect. 3. Secundum abſurdum, quod illi infertur, eſt, poſſe fieri per multiplicationem actuum, vt quis remiſſiſſimè operans, ſi tamen per 40. aut 50. annos viuat, adæquet aut etiam ſuperet gratiam alterius, qui per annum intenſiſſimè operatus eſt; etiamſi martyrio ea merita cumulauerit. Id autem ſine dubio eſt abſurdum, & daretur inde occaſio ad operandum remiſsè. Reſpondeo in primis, hoc vltimum difficultate carere, quia nos non dicimus tam multum per remiſſus quàm per intenſos actus homines mereri; inde enim ſine dubio daretur ea occaſio remiſsè operandi; at ex eo, quòd actus remiſſus aliquid obtineat, nullatenus datur ea occaſio, quia dicitur ei, *Operare intenſius, & habebis plus.* Ad alterum, etiamſi id negent aliqui, dicimus, omnino poſſe contingere, vt per multiplicationem homo compenſet intenſionem; at negamus id eſſe abſurdum. Quòd ſi vrgeas, Ergo non poterit homo diligentiâ ſuâ breui tempore vitæ lucrari quod alius multis annis: id quod videtur modo loquendi Scripturæ contrarium. Reſpondeo concedendo facilè conſequens, quod neque ab ipſis aduerſariis negari poteſt, vt manifeſtè oſtendo; nam ſi ille, qui breui tempore viuens effecit intenſiſſimos actus, habuiſſet poſt illos plus temporis, potuiſſet adhuc elicere actus intenſiores, & ſic augere adhuc gratiam; quod tamen morte præuentus non potuit; niſi fortè dicant hi dari terminum meritorum, vltra quem nõ poſſimus creſcere: qui eſſet error peior priore. Negari ergo non poteſt, cæteris paribus, plus hominem poſſe mereri in longiori vitâ quàm in breuiori, vnde in toto rigore iactura quælibet bonorum operum ſemper eſt irreparabilis: nam ſi id quod fit pro reparatione habitum fuiſſet ſimul cum eo actu emiſſo, plus homo promeritus eſſet quàm ſolum habendo ea quibus admittur reparare damnum. Vnde ille, cui Deus dat longum tempus meriti, ſi ſemper vtatur occaſione, & faciat quantum poteſt, maius ſine dubio accipiet præmium quàm alter, qui ſolùm breuiſſimo tempore fecit, etiam quantum tunc potuit: cur enim ille, qui duplo plus laborauit, non etiam duplo plus accipiet? Neque huic veritati quidquam in Scripturâ contrarium reperietur.

6\. *Per multiplicatione actuũ remiſſorum cõpenſari poteſt intenſio actus.*

Plus meretur quis longiori quàm breuiori vitâ, cæteris paribus etiamſi vnus intenſius altero operetur.

Sententia hæc eo rigore prolata multis meritò duriſſima viſa eſt, ideò variè nõnulli eam correxêre. Primò enim quidam aſſeruêre, iuſtos per omnes actus quantumuis remiſſos mereri augmentum gratiæ, illudque ſtatim conſequi, non tamen augmentum charitatis. Ita Victoria relectione de augmento charitatis parte prima: vbi docet; Licet beatitudo eſſẽtialis ſit proportionata gratiæ, non tamen neceſſum eſſe, vt charitas & gratia in hac vita proportionentur, aut vt beatitudo & charitas in alia: idem videtur ſentire Medina 1. 2. q. 53. art. 3.

Aliqui hanc ſententiã cõſtringunt admittentes per actus remiſſos augmentũ gratiæ nõ tamen charitatis.

Secundò alij docent, iuſtos per omnem actum mereri augmentum gloriæ eſſentialis & gratiæ, non tamen gratiæ in eſſe qualitatis, ſed in eſſe gratiæ & acceptationis ad maiorem gloriam. Ita Sotus in 4. diſt. 15. q. 2. art 2. Vega lib. 7. in Tridentinum cap. 26. Zumel Tomo 2. in 1. partem quæſt. 95. art. 9. diſput. 1. concluſ. 5. ex eo enim,

aliqui docent mereri per ſingulos actus augmentum non in eſſe qualitatis, ſed in eſſe gratiæ & acceptationis.

quòd

quòd charitas ſit habitus operatiuus, exiſtimant augendam eſſe ſolùm per actus intenſiores; quia verò quicumque actus charitatis elicitus à iuſto meritorius eſt vitæ æternæ, cenſent, deberi cuilibet concedi nouos gradus gloriæ; atque adeò iuſtum debere ad maiorem gloriam acceptari propter quemlibet actum: hoc autem illi dicunt eſſe gratiam creſcere in eſſe gratiæ.

7\.

Alij docent aug. ri gratiæ, charitatis & gloriæ, non tamen in inſtanti actus. In quo differunt hi Doctores inter ſe.

Tertiò alij docent, iuſtos per omnes actus mereri augmentum gratiæ, charitatis & gloriæ, hoc tamen augmentum non conferri in eodem inſtanti, in quo illi actus efficiuntur. Ita Sotus in 4. diſt. 21. q. 1. §. *Et iſtud eſt probandum.* & diſt. 22. q. 1 artic. 2. §. *Ad hoc dico.* Capreolus diſt. 14. q. 2 artic 3. ad 2. Richardus in 1. diſt. 29. art. 3. diſput. 75. artic. 6. ad 2. Differunt autem inter ſe hi Doctores, quòd aliqui affirmant per actus remiſſos charitatis etiam in hac vitâ charitatem augeri, quando poſteà habetur actus intenſior. Ita Richardus & Capreolus (& inſinuat D. Thomas in corpore) in 1. diſt. 17. quæſt. 1 artic. 3. Alij verò cenſent, augmentum illud ſolùm in patriâ conferri, quia ibi habetur actus charitatis proportionatus gratiæ, viſioni, ſeu eſſentiali beatitudini.

Harum ſententiarum nulla ſpecialia ſunt fundamenta pro ſuperiùs allatis; ſolùm enim videntur eò collimare, vt vtriuſque extremæ partis incommoda vitent, cùm tamen (vt oſtendam in decurſu diſputationis) ferè ex integro in vtriuſque argumenta manifeſtè videantur incidere.

SVBSECTIO II.

Proponitur vera & communis ſententia.

Quilibet actus bonus ſupernaturalis iuſti eſt meritorius.

CONcluſio ergo Prima ſit: Quilibet actus ſupernaturalis bonus & liber hominis iuſti eſt meritorius augmenti gratiæ & gloriæ. In hac omnes recentiores conueniunt, imò ipſe Bañes, videns ſuam ſententiam grauiſſimè teneri tamquam Tridentino contrariam, tandem in relectione de hoc punctu noſtram vt probabiliorem & D. Thomæ magis conformem defendit; licet in explicatione eius ſententiæ re ipsâ illam neget, vt dicemus paulò pòſt: eamdem tenent omnes, quos pro limitationibus prioris retulimus ſubſectione ſecundâ: vnde in eâ planè omnes ferè Theologi conueniunt, vno aut altero excepto; vt videre eſt apud Vaſq. ſuprà c. 5 & Suar. n. 14. & 15. Præcipua eius probatio deſumitur ex Tridentino, in quo videtur manifeſtè definita; in Scripturâ verò licet ſub nomine habitus gratiæ & augmenti illius nihil de hac concluſione dicatur, ſub nomine tamen meriti præmij & retributionis in cœlo, quod nos nunc in concluſione maximè intendimus, profectò manifeſtè eſt tradita, vt oſtendemus.

Præcipua eius probatio ex Tridentino.

8\.

Quatuor loca Concilij ponderantur. Primus locus.

Quatuor ergo loca in Concilio ſeſſ. 6. reperio, quæ ad hoc propoſitum meritò debent ponderari. Primus locus eſt totum caput decimum, vbi etiam Scripturæ loca à Concilio referuntur. ideò illud ferè ex integro referam, non enim longum eſt: *Sic ergo iuſtificati, & amici Dei ac domeſtici facti, euntes de virtute in virtutem renouantur (vt Apoſtolus inquit) de die in diem, per obſeruationē mandatorum Dei & Eccleſiæ, in ipsâ iuſtitiâ per Chriſti gratiam acceptâ, cooperante fide operibus bonis, creſcunt, atque magis iuſtificantur; ſicut ſcriptum eſt: Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & iterum, Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari: & rurſus, Videtis, quoniam ex operibus iuſtificatur homo.* In hoc loco pondero à Tridentino indefinitè vniuerſaliter & ſine vlla limitatione proponi præmium bonis operibus; vnde qui eam definitionem ob ſolam congruentiam leuem vel ob ſimilitudinem cum augmento habituum naturali reſtringit ad ſola opera intenſiora, planè improbabiliter diſcurrit, dátque occaſionem, vt clariſſimas Conciliorum definitiones ob leuia motiua impropriè intelligamus; maximè cùm (vt dixi in reſponſione argumentorum) nec quidem in habitibus naturalibus ſubſiſtat ea doctrina, & longè ſit experientiâ probabilius, etiam per remiſſiores actus habitum illum intendi. Confirmo id inſtantiâ, quæ apud Bañes & omnes Catholicos magnam debet habere vim; deſumitúrque ex eodem Tridentino; quod agens ſeſſ. 14. cap. 4. de contritione, etiamſi non vtatur verbo vniuerſali, *Omnis contritio charitate formata*, ſicut in præſenti etiam non vtitur verbo vniuerſali, *Omne opus bonum*; tamen eo ipſo quòd indefinitè dicat, *eam, ſi charitate formata ſit, hominem Deo reconciliare*, nullus tutò poteſt locum illum ita interpretari, vt dicat, ad id non ſufficere niſi contritionem valdè intenſam; hoc enim dicere planè eſſet erroneum: ergo neque in noſtro caſu licebit eam definitionem explicare de operibus in aliquâ certâ aut maiori intenſione; eſt enim eadem prorſus vtrobique ratio: nec ſufficit dicere, in noſtro caſu eſſe argumentum pro eâ limitatione, non verò in puncto contritionis: hoc, inquam, nullo modo ſufficit; Primò, quia illud fundamentum eſt ridiculum in ordine ad res ſupernaturales. Et ſanè cùm in Concilio tam docti homines, & quibus adeò notum erat illud principium de augmento qualitatum naturalium, interfuerint, mirandum omnino eſſet, nullum ſuggeſſiſſe, debere addi, *ſaltem intenſioribus*, vt tolleretur occaſio omnis erroris. Secundò, ſi ad eas futiles congruentias recurrere liceat, etiam eas inueniam ego, & fortè maiores, pro contritionis intenſione: etenim contraria phyſica non ſe expellunt niſi per certam intenſionem, ratione cuius vnum ſit fortius altero; vnde dicam, Niſi contritio excedat in intenſione intenſionem mortalis, quod eſt expellendum, non poſſe illud pellere: & certè tam apparenter id dicitur, quàm quod de maiori intenſione: vel quis iam poterit decernere, an tua ſit melior limitatio quàm mea? ſanè ex Concilio id non fiet, ergo licebit ſimiles excogitare congruentias, & ſic nihil penitus certi ex definitionibus omnibus habere: quod quàm ſit graue abſurdum, nemo non videt. Conſtet ergo, colligi optimè ex inſtantia de contritione, quomodo ſit hoc caput Concilij explicandum.

In hoc loco vniuerſaliter ſine limitatione proponitur bonis operibus præmium. Ob leuia motiua aliqui definitionē Concilij improbabiliter reſtringunt. Confirmatio ab inſtantiâ de contritione.

Oſtēditur erroneum eſſe verba Concilij indefinitè poſita limitare.

Maiora motiua vrgent contritionem nō iuſtificare niſi intēſam.

9\.

Secundus locus Concilij efficacior.

Secundus locus Concilij, & meo iudicio adhuc efficacior, eſt ex cap. 16. in quo ſtatim ab initio ait, *Iuſtificatis proponenda eſſe Apoſtoli verba, Abundate in omni opere bono, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in Domino; atque ideò benè ſperantibus vſque in finem proponendam eſſe vitam æternam tamquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddendam.* Vbi pondero & Apoſtoli & Concilij verba, *in omni opere bono*: quæ profectò definitio remiſſa opera continet, quia & illa ſunt opera bona; nec ſine ingenti audacia dici poteſt, ibi ſolùm intelligi opera bona intenſiora quàm ſit habitus: atqui eis dicit Apoſtolus reſpondere

Concilij definitio temerariè interpretatur de operibus intenſis ſolis

præmiom,& laborem illum non futurum inanẽ; quis autem non dixerit inanem, ſi nihil pro illis operibus detur?nec poteſt hic recurri ad præmia accidentalia ; nam ibi ſtatim agit Concilium de præmio vitæ æternæ , quod non ſignificat quid accidentale;multò autẽ minùs reſponderi poteſt, reddẽdum præmium, quatenus gloria,quæ anteà debebatur,dabitor ob nouum titolum:hæc enim ſolutio eſt ridicula , & impertinens ad meotem Apoſtoli:ſi enim ego nihil ſum noui accepturus, ſed ſolùm dicendum mihi,*Hoc do tibi ob duos titulos*,rẽſpondere poſſũ,Satis mihi eſſet vnos,quia tam me ob vnum quàm ob duos beabit viſio.

Probatur noſtra doctrina.

Sed vrgeamus adhuc magis ex eodem capite paulò inferiùs : *Nihil ipſis iuſtificatis amplius deeſſe credendum eſt,quo minus plane illis quidem operibus,quæ in Deo ſunt facta,diuinæ legi pro huius vitæ ſtatu ſatisfeciſſe & vitam æternam verè promeruiſſe cenſeantur.* In quibus verbis primò manifeſtè agitur de omnibus etiã remiſſis.Probo euidenter;nam de iis agitor,quę ſufficiunt ad ſatisfaciendum in hac vitâ diuinæ legi : atqui per omnia etiã remiſſa ſatisfit diuinæ legi:eſſet enim hæreticum dicere , non ſatisfacere præcepto audiendi Sacrum v.g.eum qui actu honeſto id vellet,ſi actus ille non eſſet inteoſior qoàm habitus charitatis exiſtens in homine;inde enim vlteriùs ſeqoeretur,illum actum eſſe peccaminoſum,quia non ſatisfaceret præcepto ; ergo incloſit omnia opera ; ergo omnia cenſet eſſe digna præmio gloriæ.

10. *Banes requirens intenſionem operum contradicit Concilio.*

Secundò põdero,ibi dictum,operibos in gratia factis nihil deeſſe ad meritum glorię;atqui in ſententia Bañes id eſt falſom ; etenim deeſt illis intenſio ad hoc meritum;ergo contradicit Concilio:ſicut ſi ego dicerem, vt animal rationale ſit homo,nihil illi deeſt;ſanè qui diceret,non omne animal rationale eſſe hominem,ſed debere etiam eſſe album, manifeſtè ei meæ propoſitioni contradiceret:ergo qoi dicit,opera ſupernaturalia in gratiâ facta non eſſe meritoria,niſi ſint intenſiora,requirit plus quàm Conciliom,ideóq; illi contrariatur,quia Concilium non ſolùm in actu exercito non requirit plus ; ſed aſſerit reflexè , non plus requiri:verùm aotem ex hoc modo arguendi inferatur etiam non requiri imperium charitatis , dicam infrà.

Concilium reflexè aſſerit nihil al. ad requiri ad meritũ quàm operã in gratiâ facta.

Tertiò pondero ex eodem capite,ad præcedentium confirmationem adduci teſtimonium Chriſti Matth. 10. *Quicumque potum dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ, nõ perdet mercedem ſuam* ; & illud Pauli 2.ad Corinth 4 *Momentaneum hoc & leue tribulationis noſtræ æternũ gloriæ pondus*, &c. Quibus teſtimoniis maximè ſignificatur,etiam leuiſſima opera habitura mercedem gloriæ : vnde obſeruat Concilium,in ſacris Literis valdè multom tribui bonis operibus. Quæ doctrina falſa eſſet , ſi omnia opera bona, quæ non excederent propriam gratiam in intenſione,eſſent planè à mercede vacua.

Tertium & Quartũ teſtimonium Concilij Tridentini.

Tertiom & quartum teſtimonium Tridentini petitur ex c. 14. & 16. in quibus ſine vllâ limitatione definitur, ioſtum mereri augmentum gratiæ per bona opera. Quæ definitiones ſine euidenti ratione aut auctoritate altâ Scripturæ vel Conciliorum clariſſimâ in contrarium non debent vllo modo limitari ad opus ſub tali aut tali intenſione.

Svbsectio III.

Probatio eiuſdem ſententiæ ex Scripturâ & Patribus.

SEcundò probo ex Scripturâ, ex quâ multa loca adduci poſſent : inſinuabo aliqua clariora: & primus, qui mihi occurrit, videtur efficaciſſimus ; deſumitúrque ex parabolâ talentorum & mnarum:etenim non ſolùm ille qui habẽs vnam mnam fecit decem, & qui fecit quinque, hoc eſt ſupra intenſiorem habituum quos habebant;ſed & ille qui habens quinque talẽta fecit alia quinque,& qui habens duo fecit duo , acceperunt à Deo mercedem:ergo non eſt neceſſum ad meritum opus intenſius quàm ſit propria gratia & proprium talentum.

11. *Noſtra doctrina probatur ex Scripturâ;Primò, ex parabolâ talentorum & mnarum.*

Secundò, ex Epiſtola ad Romanos.

Secundos locus ſit ad Roman. 6. vbi loquens Paulus cum iuſtificatis hæc habet, *Humanum dico , propter infirmitatem carnis veſtræ : ſicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem*:vbi per ſanctificationẽ intelligit augmentum maioris ſanctitatis ; ſermo enim eſt cum iuſtis & liberatis à peccato,ſeruiſque iuſtitiæ , quibus non poteſt contingere ſanctificatio niſi per augmentum , quod vocari ſolet ſecunda ſanctificatio : & ita intellexit hæc verba Concilium Tridentinum ſeſſ.6.cap. 10. & antiquiores.Vide D.Thom.& Anſelmum ad eum locum. Atqui ad ſanctificationem , de quâ loquitur Paulus,ſupponit non eſſe neceſſariam maiorem intenſionem quàm ſit in habitu ; neque vllam requirit determinatam Paulus. Pondera vlteriùs ſequentia , *Humanum dico, propter infirmitatem carnis*.id eſt,*Cùm poſſem maiora poſtulare , attendens tamen infirmitati veſtræ , ſolum poſtulo naturæ humanæ proportionata: vt ſicut exhibuiſtis membra veſtra iniquitati,id eſt peccato,per quod iniquitas in vobis augebatur ; ita nunc exhibeatis ſeruire iuſtitiæ, vt in vobis augeatur ſanctitas*.id eſt(vt ait Chryſoſtomus in Pſalm.20)*Cum quanto ſtudio vitia ſectabamini , cum tanto virtutem ſectimini*.Quomodo exponunt etiam Anſelmos & D.Thom.eũ locum.Atqui vt ſeruiat quis iuſtitiæ eâ menſurâ quâ priùs ſeruierat iniquitati , non eſt neceſſum ſemper maiori intenſione operari;nam ſine dubio per peccata mortalia minùs intenſa quàm fuerit primom, augetur pœna ſubſtãtialis inferni & ratio inimicitiæ cum Deo: ergo & è contrario augebitur præmium per opera minùs intenſa.

12. *Tertiò, ex Epiſtola 2.ad Corinthios.*

Tertium teſtimonſom ex 2. ad Corinth.9.inſinuatom eſt in verbis Tridentini. Explicans ergo Paulus fructus eleemoſynæ ait, *Qui parcè ſeminat, parcè & metet.* & infrà : *Qui adminiſtrat ſemen ſeminanti* (hoc eſt Deus,qui tribuit bona temporalia vt fieri poſſint eleemoſynę)*multiplicabit ſemen veſtrum , & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ ; vt in omnibus locupletati abundetis*.id eſt,Non ſolùm incrementa conferet temporalium bonorum , ſi conducant in vitam æternam,ſed etiam incrementa iuſtitię.Ita explicuit Auguſtinus ſermone 5. de verbis Domini ad illod Pſalmi 111. *Diſperſit , dedit pauperibus*; ex quo Paulus ſuam ſententiam confirmat,*Frogando* (inquit Auguſtinus) *pecuniam auge iuſtitiam : vide quid minuatur,quidve augeatur : minuitur pecunia,iuſtitia augetur:illud augetur,quod in æternum expoſcimus*. Promittit ergo augmentum

Digitized by Google

rum iuſtitiæ eleemoſynis, ſiue intenſo actu fiant, ſiue non; id eſt, ſiue parcè, ſiue intensè ſeminetur, Vide Baſilium in Pſal. 83.

Quartò, ex Epiſtola 1. ad Corinthios.

Quartum ex 1. ad Corinth. 3. *Vnuſquiſque autem propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem, Vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius opus manſerit, mercedem accipiet.* Hinc argumentor efficaciſſimè: Opera remiſſiora in iudicio probata manebunt, quia in illis nullus culpæ defectus inuenietur: ſunt enim aurum, argentum, gemmæ; ergo mercedem accipient. Vbi rurſus pondero Apoſtolum dicere, etiam poſt aurum valere argentum; ergo opera minora etiam poſt maiora valent. Neque poſſunt hæc loca ad præmium accidentale limitari; nam in eis ſemper agitur de præmio, quod Christus in Euangelio promiſit: illud enim ſolùm vocatur merces & Regnum: ergo cùm Christus promittat potum aquæ frigidæ non cariturum eſſe mercede; cùm item in die iudicij conferat Regnum iuſtis propter eſum & potum pauperibus erogatum, *Eſuriui enim*, inquit, *& dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere*, &c. *poſſidete paratum vobis Regnum*; certum eſt, eum loqui de gloriâ eſſentiali, de mercede, inquam, & Regno: id quod expreſſit Tridentinum ſuprà, vt ibidem oſtendi.

Expreſsè S. Paulus hic opera remiſſiora præmiũ acquirere aſſerit. Non poteſt explicari de accidẽtali præmio.

Matth. 25.

Conciliũ Tridentinum ſuprà agit tam de augmento gratiæ quàm gloriæ.

Confirmo: Concilium eo loci non ſolùm egit de augmento gloriæ, ſed etiam de augmento gratiæ; in quâ non poteſt diſtinguere Bañes gratiam accidentalem & eſſentialem, cùm Concilium expreſsè doceat, mereri iuſtos augmentum gratiæ per bona opera.

13\. *Ex Patribus probatur. Cypriano. Chryſoſtomo.*

Ex Patribus breuiter inſinuabo aliqua clariora teſtimonia. Cyprianus Epiſtolâ 26. *Tot* (inquit) *ſunt veſtræ laudes quot dies, quot menſium vincula, tot incrementa meritorum.* Chryſoſtomus homiliâ 10. in Matth. longè poſt medium, *Si certa*, inquit, *eſt merces gemituum & lacrymarum, conſidera, quanta ſit retributio conferenda.* Vbi pondero id quod aduerſarij pro abſurdo ex noſtrâ ſententiâ inferebant (vt ſuprà vidimus) ſcilicet fore, vt noſtra gratia & præmium in immenſum excreſceret, hoc à Chryſoſtomo, & quidem meritò, pro magnâ noſtrâ conſolatione adduci. Hieronymus lib. 2. Contra Iouinian. *Apoſtolus*, inquit, *die ac nocte operatur, & miniſtrat ijs qui ſecum ſunt*: qui ideò vtique hoc facit, vt plus laborans plus aliquid mercedis accipiat. & poſt pauca: *Qui plus & qui minùs ſeminat per eleemoſynas, de parte ſunt dextrâ: & cùm vnum ſementis genus ſit, menſurâ & numero differunt.* Auguſtinus lib. de Sancta virginitate cap. 46. *Multa*, inquit, *ſunt dona, & alia alijs clariora; & aliquando vnus fructuoſius eſt donis paucioribus, ſed potioribus, alter inferioribus, ſed pluribus*: (quo nihil clarius pro noſtrâ ſententiâ:) *quemadmodum autem vel coæquantur, vel diſtinguuntur, quis valeat iudicare, dum tamen conſtat, & multa eſſe & diuerſa & in æternum manſura.* Proſper lib. de Vocatione Gentium: *Per laborem operis, per inſtantiam ſupplicationis, per exercitia virtutum, fiunt incrementa meritorum.* Bernardus ſermone de conuerſione ad Clericos cap. vltimo: *Qui multa patiuntur, gaudeant, vbi mercedis multiplicitatem attendunt: gaudeant, quòd non tantum perſecutio quantum remuneratio augeatur; quia quò plura ſuſtinent pro Chriſto, eò copioſior merces manet apud ipſum, dummodo ſit iuſtitia in intentione, & Chriſtus in cauſâ.* Expende vltima verba; ex quibus conſtat, ad multiplicitatem mercedis non eſſe neceſſariam maiorem intentionem. Et idem ex omnibus locis Patrum colligitur, neque neceſſum eſt ad ſingula ſpecialiter eam ponderationem applicare.

Hieronymo. Auguſtino. Bernardo.

SVBSECTIO IV.

Probatur idem ratione.

14\. *Ratione ab abſurdo noſtra ſententia probatur.*

Ratione verò ab abſurdo probatur Primò noſtra ſententia. Quis enim dicat, ſi duo æquales in gratiâ ſemel propter Deum feciſſent actũ intenſiſſimum, v. g. vt centum, quo voluiſſent temperatè abſtinere à perdice, intendiſſentque gratiam vt centum; vnus verò ſtatim moreretur, vel ampliùs nullum actum bonum faceret, alter poſteà totâ ſuâ vitâ per centum, ſi placet, annos ſingulis etiam momentis repeteret actus charitatis vt centum, quibus vellet & ſanguinem profundere, omnia tormenta pati, poſtponi, contemni, &c. propter Deum; quis, inquam, audebit dicere, hunc in cælo nihil planè ampliùs de gloriâ habiturum, quàm illum qui ſolùm eum actum abſtinendi à perdice effecit? Certè vel ex hoc ſolo capite apparet, ſententiam contrariam eſſe penitus improbabilem fortè & erroneam; daret enim occaſionem magnam deſperandi de augmento, & de bonis operibus: ſi enim ſemel quis conatus eſſet quantum poſſet intensè operari, poſteà diceret, Fruſtrà ego iam laborabo; nam intenſiorem actum efficere vix potero, æquè intenſi aut remiſſiores non proderunt; ergo otiabor.

Doctrina aduerſariorum auertit probos abſtinẽdi ab omnibus bonis operibus poſt vnum intenſiſſimum. Declaratur abſurdũ. Sequeretur infantes baptizatos & confirmatos nũquã ampliùs mereri poſſe, etiã Apoſtolos gratiam à Chriſto prima vocatione acceptam numquam auxiſſe.

Declaro hoc abſurdum; nam probabiliſſimum eſt infantibus intuitu meritorum Chriſti tot gradus gratiæ infundi, maximè ſi vlteriùs coniungatur Confirmationis Sacramentum, vt via iuſtus per ordinaria auxilia gratiæ efficere poſſit actum tam intenſum; vnde ſequitur illum talem totâ vitâ deinceps etiam per centum annos benè & intensè frequentiſſimè operantem nihil penitus nec vnicum indiuiſibile meriti auctuŕum. Id clariùs intelligetur in Apoſtolis, quibus cùm primò vocati ſunt ad dignitatem ſummam Apoſtolatus, dum baptizati, dum in primâ inſtitutione Euchariſtiæ illam ſuſceperunt, dum Confirmationis & Ordinis Sacramenta acceperunt, & in aduentu Spiritus ſancti moraliter certum eſt accepiſſe tantam copiam gratiæ, quia tunc maximè decebat Chriſtũ liberalem eſſe, vt ad millenos & millenos gradus peruenerit; vt propterea probabiliſſimum ſit, nõ niſi ſingulari nouo miraculo, quod adſtruere ſine fundamento non poſſumus, non valuiſſe eos elicere actum habentem plures gradus intenſionis, quàm ea gratia ſimul ſumpta; ergo illi poſteà per omnia opera ſua nihil amplius ſunt promeriti: quis autem id non iudicet plus quàm erroneum?

Declaratur abſurdum Secundò.

Declaro id ampliùs; nam probabiliſſimum eſt Magdalenam numquam poſteà ita intensè operatam quàm dum primò à Chriſto eo ſingulari modo fuit vocata; ergo poſteà gratis totos quadraginta annos aut plures Deo ſeruiuit.

15\. *Declaratur Tertiò ex Suario.*

Rurſus idem abſurdum declaro ex P. Suario ea ſelectione ſuprà citata num. 24, vbi obſeruat meritò, in ſententia Bañez probabiliſſimè dici poſſe ſanctum Franciſcum aut quemlibet alium ex Sanctis eſſe æqualem diuo Paulo, Petro cæteriſque Apoſtolis; quia licet Paulus excedat Franciſcum, & hic priuatum Religioſum, in excellentia vitæ, multitudine operum & gratiarum, in

Suſti

ſuſtinendâ paſſionum & tormentorum, &c. nihil tamen vetat, imò per ſe eſt valdè probabile, & ſæpè contingens, vt Franciſcus in aliquo raptu vel mentis eleuatione habuerit vnum actũ amoris Dei tam intenſum, quantum fuit quicumque actus meritorius Petri aut Pauli: ſæpè enim contingit, vt qui in toto ferè progreſſu vitæ eſt longè imperfectior, in aliquo actu vnius orationis & contemplationis intenſiùs amet Deum quàm alius in ſingulis actibus & momentis; vnde fieret, Eccleſiam non habere fundamentum ad tam altè ſentiendum de Apoſtolis præ aliis Sanctis quod eſt valdè abſurdum.

Quartò explicatur idem.

Quartò idem abſurdum declaratur; nam ſi Deus vni infunderet habitum gratiæ intenſum vt centum, alteri verò vt vnum, & ille operaretur vt centum, hic verò vt duo, ſequeretur, obtenturum hunc præmium à Deo, illum verò non, cùm & actum fecerit nonaginta & octo gradibus glorioſiorem; & ratione præcedentis gratiæ potiùs eſſet magis dignus præmio: hoc autem nemo prudens negare poterit, grauiſſimum eſſe abſurdum.

Tandem Quintò declaratur.

Quintò denique quia ſequeretur aliquem nihil hodie mereri, etiamſi ſtrenuiſſimè ſe gerat, eâ ſolùm ratione, quòd heri ſe geſſerit ſtrenuè; quòd etiam ſummè indignum eſt & liberalitate Dei & omni æquitate, cùm potiùs ex eo capite plus deberet augeri meritum etiam hodiernum.

16. *Probatur à priori ratione morali.*

Hinc autem poteſt ratio moralis à priori deduci: Sicut enim qui in bello glorioſè ſe geſſit, etiamſi acceperit ſimul præmium ei facinori æquale; ſi tamen poſteà iterùm æquè glorioſè ſe gerat, nouum proculdubio meretur præmium. Ratio enim naturalis id videtur dictare, vt nouis facinoribus noua promereatur præmia; ita ſimiliter dicendum, apud Deum; qui liberalior & multò magis remunerator eſt quàm ſint homines, id ipſum videtur natura exigere: cùm enim præmia ſint incentiua meritorum, negari nequit, quin oporteret, vt etiam poſt glorioſiſſimum facinus locus eſſet nouo præmio, quod ad nouum facinus ſeu meritum, licet fortè non tantum quantum primum, inuitaret; quia & hæc etiam merita ſæpè ſunt neceſſaria; & ſæpè non datur occaſio habendi alia æqualia primis.

A Tridentino Augmentum gratiæ & gloriæ ſemper coniunguntur.

Aduerte, quæ dicta ſunt non ſolùm de augmento gloriæ intelligenda, ſed etiam de augmento gratiæ, tum quia è Tridentino ſemper ea duo reperiuntur coniuncta; tum quia gloriæ augmentum reſpondet augmento gratiæ: qui enim iudicatur dignus vt ab amico maiori donetur præmio, eo ipſo neceſſariò iudicatur dignus, vt magis etiam ab amico ametur: quæ maior amicitia reſpectu Dei à gratiâ prouenit.

SVBSECTIO. V.

Quando tale augmentum concedatur: & quæſtiunculæ aliquæ ſolutæ.

Augmentum gratiæ datur in inſtanti operationis. Probatur ex Tridentino.

DIco: Hoc augmentum gratiæ conceditur ſtatim, cùm primùm quis operatur. Hæc videtur eſſe contra D. Tho. eſt tamen communis inter cæteros: probatúrque ex Tridentino, quod locis ſuprà citatis, vbi loquitur de augmento gratiæ & gloriæ, loquitur cum diſtinctione; nam gloriam docet non dari niſi ſuo tempore in fine vitæ, &c. de gratiâ verò nihil limitat; vnde manifeſtè videtur indicare hanc ſtatim concedi: exceptio enim, quæ in vno extremo ponitur, & non in altero, manifeſtè firmat regulam in contrarium.

Probatur Secundò.

Secundò probatur, quia gratia non cauſatur phyſicè ab actibus, nec eos requirit tanquam diſpoſitionem ad ſui productionem: vnde per Sacramenta ex opere operato cum remiſſiſſimâ attritione aut aliâ diſpoſitione v. g. in Euchariſtiæ ſumptione producitur, & quidem ſtatim (vt ipſemet D. Thom. fatetur:) cur ergo, ſi actus remiſſus eam gratiam meretur, illam non ſtatim accipiet, ſed debebit expectari actus intenſior? Certè nulla poteſt huius rei ratio ſufficiens aſſignari.

Poſito actu remiſſo bono, non eſt neceſſe vt pro præmio accipiendo expectetur intenſior.

17. *Probatur poſitiuo argumento etiam admiſſa doctrina Diui Thomæ.*

Sed age oſtendamus iam poſitiuo argumento id non poſſe dici, quia etiam admiſſa ea doctrina D. Thomæ; adhuc videtur omnino tota difficultas manere: D. enim Thomas docet, hominem habentem gradus gratiæ vt octo v. g. non recipere augmentum gratiæ per actum vt ſeptem, donec habeat actum intenſum vt octo aut vt nouem: demus ergo eum effeciſſe actus multos remiſſiores; quibus ſimul ſumptis meretur centum v. g. efficiat poſteà actum intenſum vt octo vel nouem, qui ſufficit (iuxta D. Thom.) pro diſpoſitione, vt infundatur ei gratia, quam per præcedentes & per iſtum fuerat promeritus; ergo infundetur ei gratia vt centum & octo, quia centum meruerat per primos actus, per ſecundum verò octo; tota autem tunc datur; ergo datur vt centum & octo: atqui licet actus ille ſit ei gratiæ quam actu homo habet, æqualis, quia ſupponimus non habere niſi octo gradus, non eſt æqualis diſpoſitio pro totâ infundendâ, hæc autem eſt, quæ proportionatam requirit diſpoſitionem, ergo etiam tunc infunditur ſine ſufficienti diſpoſitione; ergo etiam eodem modo potuit anteà infundi, non obſtante defectu eius diſpoſitionis. Et hoc argumentum ſemper in omni caſu à D. Thom. excogitabili habet vim; nam cùm adueniente poſteà actu intenſiori debeat infundi ſimul gratia, quam ille intenſior meretur, & præterea ea, quam alij actus præcedentes remiſſiores fuerant promeriti, ſemper debebit infundi intenſior gratia, quàm promereatur de præſenti actus ille qui eſt diſpoſitio; & conſequenter ſemper dabitur vltra diſpoſitionem: id quod videtur velle vitare Diuus Thomas: ſi ergo poſteà ſine diſpoſitione danda eſt, melius erit, vt detur eodem inſtanti.

Argumentũ hoc habet vim in omni caſu excogitabili à D. Thomâ.

Refutatur reſponſio affirmans gratiam dari primò in patriâ tunc cùm quis actus intenſiores elicit.

Poſſet fortè reſponderi cum quintâ limitatione ſuprà poſitâ, illud augmentum non dari in hac vitâ, ſed in patriâ, cum primùm homo elicit actus intenſiores. Sed contrà Primò, quia hoc eſt planè diuinare ſine vllo fundamento, imò ſatis apertè contra Tridentinum; quod docet, hominem in hac vita creſcere per opera bona in ſanctitate & iuſtitia: hoc autẽ requirit, vt in hac vita etiam intendatur ea quæ eſt ſanctitas. Ex quo captiõe obiter reiiciuntur illi, qui dixerunt, non infundi ſtatim gratiam in eſſe qualitatis, ſed in eſſe gratiæ ſeu acceptationis ad gloriam: reiicimotor, inquam; nam gratia ſecundùm ſuam entitatẽ phyſicam & pulchritudinem, ac per ſui inhærentiam cauſat eam amicitiam & acceptationem ad gloriam: vnde ſi phyſicè non infunditur de præſenti, non poteſt facere homines iuſtiores & gratiores Deo de præſenti, eſto, dum poſtea in fine vitæ infunderetur, præſtaret talem effectum.

18. *Reyicitur ſolutio principalis de gloriâ in eodem inſtanti beatitudinis gratis ponuntur duo amores.*

Secundò eam ſolutionem principalem de gloria reiicio, quia (vt benè P. Suarez ſuprà) ſi infundatur ea gratia poſteà per amorem non beatificum, in primis planè gratis & otioſè in eodem inſtanti beatitudinis ponuntur duo amores Dei; vnus prior natura viſione, alter verò poſterior:

Secundò, quia ille prior, niſi ex ſpeciali miraculo, quod non poſſumus aſſerere, non poſſet eſſe tam intenſus, quàm fuerit tota gratia, quam ille homo tota vitâ conſecutus eſt. Quòd ſi proptereà dicatur amor ille eſſe beatificus; Contrà quia amor beatificus eſt iam poſt viſionem, viſio autem poſt gratiam, quia datur ad proportionem gratiæ; ergo priùs ſupponitur ſine diſpoſitione vlla tota intenſio data: potuit ergo id ipſum concedi in hac vita, quando homo operatus eſt. Ratio à priori huius concluſionis noſtræ eſt, quia (vt dixi in præcedenti) meritum non concurrit vt diſpoſitio phyſica, ſed moralis, ideò non neceſſariò eſt æqualis ordinis: præterquam, quòd ſępè etiam phyſicè actus remiſſius intendit habitum in ſe intenſiorem, vt dixi ſuprà. Nec video, quid aliud obiici poſſit.

Ratio à priori huius concluſionis.

Concluditur doctrina hac verbis Gabrielis.

Concludo hanc doctrinam verbis Gabrielis in 4. diſt. 14. q. 3. art. 3. dubio 3. vbi hæc habet, *Dicere, quod augmentum actus remiſſi non ſtatim detur, ſed vſque ad inſtans mortis differatur, eſt omnino voluntarium nullâ ratione vel auctoritate ſuffultum.*

Hactenus dicta intelligenda ſunt de omnibus actibus ſuperna-turalibus iuſti.

Aduerto, ea omniâ, quæ hucuſq; diximus, intelligenda eſſe non ſolùm de actibus charitatis, ſed etiam de omnibus aliis fidei & virtutum moralium: nam Concilium Tridentinum & Scriptura nullam penitus exceptionem faciunt, neq; per vllũ verbũ oſtendunt ſe loqui de ſolis actibus charitatis; imò expreſsè Chriſtus Dominus in illâ propoſitione futuri iudicij exemplum ponit in operibus miſericordiæ; deinde ſæpè & orationi & ieiuniis & patientiæ tribuit meritum, iuxta illam parabolam ſeminis in terram bonam cadentis; vbi patientiæ tribuitur fructus centeſimus. Denique, omnia quæ probant, Concilia & Scripturam non eſſe ad actus intenſiores coarctanda, probant, neque ad actus ſolius charitatis: an verò aliquod ſaltem charitatis imperium ſit neceſſarium, dicemus paulò pòſt.

19. Reſtat nunc pro complemento huius difficultatis quærere, vtrùm augmentum hoc, quod in gratia conceſſimus propter actus etiam remiſſiores, debeat eodem modo in habitibus à gratiâ diſtinctis concedi. Dico *diſtinctis*; nam ſi habitus charitatis ſit idem cum gratiâ, vt ſuperiùs oſtendimus, neceſſum omnino eſt, vt ſi realiter augeatur gratia, realiter etiam ille habitus augeatur: quæ enim idem realiter ſunt, non poſſunt realiter in augmento diſcrepare (vt ex terminis patet:) eſt ergo quæſtio de habitibus realiter diſtinctis. In quo puncto ſuprà retulimus ſententiam quorumdam affirmantium, eos non intendi niſi per actus intenſiores. Diſparitatem inter eos & gratiam aſſignant, quòd gratia videtur neceſſariò concedenda propter maiorem amicitiam & ſanctificationem, quam homo per omnes actus acquirit, vt oſtenſum eſt: hæc autem ratio ceſſat in habitibus; vnde conſequenter hæc ſententia dicet, neque vnum habitum intendi per actus alterius, quia etiam illi non ſunt apti ad eam intenſionem. Alij verò auctores cenſent, omnes habitus, qui comitantur gratiam, intendi ſimul cum illâ; fidem verò & ſpem præciſè intendi, quamlibet per proprios actus, vnde poterunt ſæpè maiorem, minorem, aliquando intenſiorem habere quàm gratia. Ita P. Vaſquez diſp. 210. num. 56. Tertiò denique alij dicunt, etiam ſpem & fidem intendi, quoties intenditur gratia; quia tamen putant, aliquando infundi eos habitus ante gratiam, dicunt, eos etiam intendi independenter à gratiâ tam in peccatore fideli quàm in Catechumeno adhuc peccatore. Ita P. Suarez ſuprà cap. 4. eam tamen addit limitationem; vt quando habitus fidei aut ſpei ante iuſtificationem eſt vt quatuor v. g. nullam accipiat intenſionem nouam, ſi gratia, quæ producitur, non ſit niſi vt quatuor, quia tunc vi gratiæ non poteſt augeri; quia ſi gratia eſt ſolùm vt quatuor, non exigit fidem niſi vt quatuor. Iudico in hoc puncto planè diuinari ſine ſolido fundamento; ac Primùm limitatio hæc vltima P. Suarez, meo iudicio, manifeſtè reuincitur; & oſtenditur, iuxta eius principia, neceſſariò ſemper fidem augeri per omne meritum. Non loquor de ſpe, propter ſtatim dicenda. Probo autem ſequelam, nam licet tunc ea fides non augeatur ratione augmenti gratiæ, ob rationem ab eo datam, cùm tamen, quandocumque benè operatur voluntas, interueniat actus fidei dirigens voluntatem, hic autem ſit diſpoſitio ſufficiens ad augmentum habitus fidei (vt ipſe Suarez concedit etiam in peccatore) à fortiori certè erit in iuſto. Quæ ratio non habet locum in ſpe, quia illa non eſt neceſſaria ad omne opus bonum. Fateor tamen non ſequi inde, habitum fidei, in eo qui aliquando fuit fidelis peccator, futurum intenſiorem quàm ſit gratia; quia poteſt ille habere intenſiorem actum voluntatis, quàm ſit actus fidei; ideóque tunc plus creſceret gratia ex eo capite quàm fides, poſſétque compenſari exceſſus, ſi quis erat à tempore peccati. Et in hoc acquieſco P. Suario.

Negant aliqui habitus intendi niſi per actus intenſiores. Diſparitatem inter gratiam & habitus aſſignant. Alij cenſent ſimul cum gratiâ intendi habitus. Tertiò aliqui aiunt in iuſto ſpem & fidem cũ gratiâ, in peccatore verò & catechumeno independenter ab illâ intendi. Limitationem addit Suarez.

Manifeſtè oſtenditur ex Suarij principijs ſemper fidem augeri.

Iam verò ad ſubſtantiam totius difficultatis dico in dubiâ re, mihi longè videri probabilius, ſemper fidem, ſpem cæteróſq; habitus omnino ſequi proportionem ipſius gratiæ: & quidem de fide ſuprà dixi, non infundi habitum ipſius ante gratiam; idem dico de ſpe: vnde etiam cenſeo conſequenter, hos habitus numquam augeri niſi ad augmentũ gratiæ: moueor, quia probabiliſſimũ eſt, eos natura ſua conſequi gratiã non minùs quàm cæteros ſupernaturales: & licet Deus faciat miraculũ conſeruando illos ſine gratia, ob moralem neceſſitatẽ eorũ pro actibus fidei & ſpei, non proptereà debemus illud miraculũ ad augmentũ extendere; maximè cùm non habeamus vllum fundamentũ dicẽdi actus ſupernaturales eſſe alio modo diſpoſitiones ad ſuos habitus, quàm per modũ meriti ratione gratiæ: ergo, quando nõ datur tale meritũ gratię, nõ eſt, cur dicamus intendi eos actus: aut, quæſo, dicant mihi, cur magis actus fidei eſt diſpoſitio petens augeri ſpecialiter ſuum habitum, quàm actus caſtitatis reſpectu ſui habitus? aut è contrario, cur, ſi hic actus non eſt diſpoſitio, ſed ſolùm meritoriè in gratiâ eum auget, non habebit idem actus fidei & ſpei? 20.

Fidem, ſpem & reliquos habitus ſupernaturales proportionaliter cũ gratiâ ſemper augeri probabilius eſt.

Igitur vniuerſaliter videtur dicendum, hos omnes habitus, velut proprietates naturales emanantes à gratia, & ex ſe habentes capacitatem augmenti non minùs quàm habeat gratia, intendi ſemper iuxta ipſius gratiæ intenſionem, & non aliter, ideoque per vnum actum omnes intendi, quia gratia intenditur; hæc verò habet ſuas proprietates in ea intenſione, in quâ ipſa eſt. Qui modus dicendi ex eo præ aliis placet, quia magis vniuerſaliter & conſequenter diſcurrit, fundatúrque in vi naturali gratiæ ad eos habitus ſibi proportionandos.

Sunt enim velut proprietates naturales emanantes à gratiâ æquè ac ipſa capaces intendi.

Hinc ad rationem in contrarium dicimus, Eſto quæ attulimus ex Concilio, Scripturâ & Patribus non tam vrgeant pro his habitibus quàm pro qualitate gratiæ, ac proptereà non ſit

Ad rationem in contrariũ reſpondetur.

hæc

a

Google

Licet ex Scriptura & Patribus tam certum nõ ſit de habitibus ac de gratia; conſequenter tamen dicitur habitus vt gratia proprietates illum illa augeri.

hæc pars tam certa quàm illa; nihilominùs, ſuppoſito augmento gratiæ per actus remiſſiores, conſequenter dici, etiã intendi habitus vt gratiæ proprietates, neq; eſſe neceſſariam vllam maiorem intenſionem ex parte actuum, qui non phyſicè ſed moraliter per modum meriti ad illud augmentum concurrunt; & quidem non aliter quàm immediatè promerendo augmentum gratiæ, quæ ſtatim naturaliter exigit etiam habitus augmentum, ſiue in ipſos influat phyſicè, ſiue tantùm eos exigendo naturaliter. de quo ſuprà.

SECTIO III.

Vtrùm quilibet actus virtutis tot mereatur gradus gratiæ, quot habet in ſe intenſionis.

21. *An meritum æquale ſit gradibus actus. Recentiores aliqui id ſolùm adſirmãt de charitate.*

PRæcedenti ſectione oſtenſum eſt; quemlibet actum virtutis eſſe meritorium augmenti gratiæ; videndum nunc quantũ ſit tale augmentum, an æquale gradibus actus, an maius, an minus. Recentiores nonnulli, quibus ſæpè fauet P. Suarez, maximè relectione de Reuiuiſcentia meritorum diſp. 2. ſect. vlt. docuerunt ſatis eſſe, ſi nobiliſſimæ virtutis actui, charitati ſcilicet, tot gradus reſpondeant præmij, quot ipſe actus habet in ſe, aliis verò actibus inferiorum virtutum multò minùs, iuxta earum maiorem imperfectionem reſpectiuè ad charitatem. Huius doctrinæ non aliam ipſi rationem adferunt, niſi quòd ſatis ſit, ſi quatuor gradus charitatis mereantur æquales numero gradus gratiæ; vnde clarè infertur, alias virtutes inferiores non tam multum prometituras. Hanc ſententiam iudico minùs probabilem; videtur enim ex eâ ſequi, certam intenſionem eſſe neceſſariam ad meritum, infrà quam actus etiam ſupernaturalis hominis iuſti non ſit meritorius: cuius oppoſitum fusè ſuprà contra Bañes oſtendimus ex Tridentino cum his eiſdem recentioribus, ipſóq; Suario. Pro probatione autem ſequelæ ſuppono ſententiam Zenonis; licet enim in continuo extenſiuo ea non admittatur, vt eam non admiſi, quia indiuiſibile additum indiuiſibili illud penetrat, ideóq; non facit extenſionẽ; licet, inquam, ita ibi concedamus, in intenſione tamen, maximè rei ſpiritualis, & ſuo modo etiam materialis, vbi omnia argumenta, quæ contra Zenonem in extenſione fiunt, omnino ceſſant; planè inutiliter, & ſolùm affectando, vt ſic dicam, confuſionem & obſcuritatem in ſententiis, cùm alioquin clarè poſſimus diſcurrere, ad Ariſtotelis labyrinthum recurremus: ſiue ergo quia ita reuerà eſt, ſiue quia pro præſenti quæſtione poteſt admitti, demus, intenſionem actus ex ſolis indiuiſibilibus componi. Vnde ſic argumentor: Si Angelus habens diuinitus indiuiſibile vnicum gratiæ eliceret indiuiſibilem actum infimæ virtutis, haud dubiè mereretur; haberet enim omnes omnino conditiones à Tridentino requiſitas ad meritum; nam de intenſione nihil Concilium dicit (vt hi etiam, cum quibus diſputo, obſeruarunt benè contra Bañes ſuprà:) atqui non poſſet minùs mereri quàm indiuiſibile gratiæ quia minus præmium non eſt poſſibile. Hinc autem ſequitur, ſi actus haberet duo indiuiſibilia intenſionis, debere mereri gratiam vt duo, & ſic aſcendendo; ergo neceſſum eſt fateri, præmium eſſe vt minimum tam intenſum quàm ſit actus.

Sententia hæc improbabilis eſt. Aliàs certa intenſio eſſet neceſſaria, infra quam nullus actus iuſti meritorius eſſet.

Suppoſitâ Zenonis doctrinâ de compoſitione continui, probatur noſtra concluſionis ſequela.

Præmium eſt tam intenſum quàm eſt ipſe actus.

Nec ſatisfacies, ſi dicas cum nonnullis ex his illum caſum non contingere de facto; quidquid enim de hoc ſit, in tali actu, ſi daretur, eſſet condignitas ad præmium; vnde rectè infero, Ergo nunc, quando ſunt duo vel centum indiuiſibilia, etiã condignitas ad totidem indiuiſibilia gratiæ. Patet euidenter conſequentia; nam ſi vnum ſolũ indiuiſibile meriti habuiſſet indiuiſibile præmij, ergo duo habebunt duo; quia ex conſortio vnius cum altero non tollitur vlli ſua condignitas ad vnum indiuiſibile præmij; ergo quot ſunt de facto indiuiſibilia, tot ſunt condignitates ad tot indiuiſibilia præmij.

Reſpondebis, Secundò in eo caſu, illum actum mereri in ſe aliquid; quia tamen non attingit integrum indiuiſibile gratiæ, mereri ſolùm medium, non quia hoc ſit poſſibile, ſed vt, cùm primum ſuperuenerit alius actus ſimilis, habeat condignitatem ad vnum integrum gratiæ gradum, qui tunc detur: ſicut ad vnionem aut gemmam valdè pretioſam emendã valet aliquid nummus, non quia ſolus ſufficiat, ſed quia ex illo & aliis coniunctis fieri poteſt pretiũ æquale. Sed contrà, quia hoc re ipſâ eſt dicere claris terminis, illum actum nihil mereri, niſi cùm primùm fuerit intenſior, & conſequenter, hoc eſt formaliſſimè, requirere ad meritum aliquam intenſionem. Quod Suarez & alij impugnant contra Bañes, qui docuit, niſi actus ſit in certa intenſione, nihil mereri: etenim etiam Bañes docet (ſi velimus ea ſubtili diuiſione vti) poſſe admitti, actum infra eam intenſionem eſſe meritorium, hoc eſt, ſi addatur altera pars, ſimul vtramque fore meritoriam, ita vt ratione noſtrâ media pars præmij reſpondeat vni parti intenſionis, & altera alteri, ſeu medium indiuiſibile vni, & medium alteri: ergo fieret per hoc ridicula doctrina illa excludens neceſſitatem intenſionis ad meritum. 22. *Reſponſio aliquorum refutatur.*

Refutatam hanc recentiorum ſententiam ita tenet Pater Coninck diſp. 24. de charitate dub. 4. vt non ſolùm cenſeat actus aliarum virtutum charitate inferiores, &c. non mereri tot numero gradus gratiæ, quot ipſi habent, ſed nec quidem ſupremis actibus charitatis id tribuit. Pro quo Primò ſupponit, gradus intenſionis eſſe heterogeneos; Secundò, ex maiori gratia merita creſcere; Tertiò, intra ipſam charitatem non omnes gradus actus eſſe æquè perfectos: vnde infert ex primâ quidem ſuppoſitione, quando homo habet gratiam vt centum v. g. etiamſi eliciat actum vt quatuor perfectiſſimũ, non poſſe mereri quatuor gradus gratiæ quia deberẽt illi quatuor eſſe ex ſupremis, qui plus valent quàm quatuor primi: ſolùm ergo tunc poteſt mereri vnum aut alterum, qui æquiualeat eis quatuor. Ex ſecunda ſuppoſitione infert peccatorem, quando iuſtificatur per actum charitatis vt ſex v. g. non poſſe mereri præmium vt ſex, quia non dignificatur illud opus per vllam gratiam. Ex tertiâ ſuppoſitione infert, nec iuſtum, nec peccatorem, dum eliciunt actum charitatis, mereri tot gradus gratiæ, quot habet actus, quia non eliciunt tam perfectum actum quàm poſſent. Porrò principium vniuerſale huius ſententiæ non aliud adducit, quàm quod auctores ſummùm concedere videantur actui ſummè perfecto vt ſex præmium vt ſex; ergo actui charitatis minùs perfecto non debent tot gradus reſpondere. Alias etiam habet ibi illationes, quæ ferè in præcedentes recidunt. 23. *Sententia huic refutata valdè adhæret Coninck.* *Illata illius ex variis ſuppoſitionibus.* *Principium illius vniuerſale.*

Nihilominùs non eſt à noſtrâ ſententiâ recedendum 24.

Noſtra doctrina ex Tridentino firma.

dendum,quæ valdè ex Tridentino,vt dixi,confirmatur. Ne tamen vlli opinioni plus tribuamus certitudinis quàm in ſe habeat,ſubiungam ſolutionem quamdam,quæ pro argumento à me facto adhiberi poteſt, & quâ vtcumque ſatisfieri videtur Concilio.

Solutio argumenti à nobis facti adducitur.

Dicet ergo aliquis,Eo caſu quo fieret opus infimæ virtutis & in vno ſolo indiuiſibili intenſionis, non dandum ei vllum præmium; non tamen ideò negandum, illum verè & propriè aliquid mereri, neque etiam ideò relabi in ſententiam Bañes ſuprà impugnatam, vt paulò antè obiiciebamus: etenim Bañes docet, illum actum ita tunc non mereri, vt licet millies, imò infinities repeteretur, nihil planè mereretur, perinde planè ac ſi non fuiſſet vnquam factus. At in ſententia horum recentiorum & Coninck ita ille actus mereretur, iuxta dicta ſuprà, mediam v. g. partem indiuiſibilis,vt poſt ſe relinqueret ius, vt facto deinde alio actu ſimili, qui mereretur eam alterā medietatem indiuiſibilis, daretur ob vtrumque actum gradus vnus indiuiſibilis gratiæ; neque inconueniens eſt etiam in re indiuiſibili phyſicè accipere per rationem medietates vel partes multas in ordine ad moralem conſiderationem. Pone vnum indiuiſibile auri,certè illi non æquiualet indiuiſibile argenti, niſi ſolùm in ordine ad vigeſimam fortè partem; hoc eſt,vt ſi poſteà accedant alia nouemdecim argenti,poſſit ad æqualitatem fieri permutatio.

25\.

Hac ſolutio vtcumque oſtendit differentiam inter Banes & recentiorum doctrinam.

Hæc ſolutio eſt ſatis probabilis, & vtcumque oſtendit differentiam inter ſententiam Bañes & recentiorum. Ampliúſque idipſum confirmari poteſt; quia Bañes ita negat illi actui indiuiſibili meritum, vt ſi homo innumeros haberet gradus gratiæ,numquam poſſet talis actus mereri quidquam, etiamſi repeteretur frequentiſſimè, imò infinities,niſi ſummùm quando efficerent omnes illæ partes ſimul ſumptæ tantam intenſionem, quanta fuit gratiæ: ideò in eius ſententiâ, quò plures in ſubiecto gradus gratiæ ſupponerentur, deberet frequentiùs actus ille reperi, vt vel vnicum indiuiſibile gratiæ mereretur; (ſi tamen hunc modum coniunctionis præcedentium cum ſequentibus operibus concederet Bañes; quod adhuc non facit.) In hac verò ſententia nullo modo,ob plures gradus gratiæ hominis operantis,requiruntur plures repetitiones eius actus indiuiſibilis; imò fortè quia inde quodāmodò magis dignificatur opus, pauciores deberent dici neceſſariæ;ea ergo ſolùm ratione requiruntur,vt adæquent valorem gratiæ dandæ, quia indiuiſibile infimi operis non eſt tanti valoris, quanti vnum indiuiſibile gratiæ;ſi enim eſſet,nullatenus deberet conſiderari,octóne,an centum, an vnum haberet gradum gratiæ ipſe operans: id quod Bañes ſolùm conſiderat. Hic eſt eam ſententiam defendendi optimus modus; quem tamen eius auctores non conſiderarunt; ideóque cenſeo illam non eſſe improbabilem: nihilominùs non eſt à noſtrâ recedendum,quia (vt ſuprà dixi) vehementer eam confirmat auctoritas Tridentini; quòd cùm nullo modo faciat mentionem vllius certæ intenſionis ad merendum neceſſariæ, omnéſque conditiones ab ipſo requiſitæ in eo opere indiuiſibili hominis iuſti reperiantur, profectò ſupponit ibi fore meritum actuale; recurrere autem ad eas diuiſiones per rationem vnius indiuiſibilis gratiæ in tot partes, & exſpectare vt repetantur ſæpè multi ſimiles actus ad hoc, vt tandem homo vnum indiuiſibile gratiæ mereatur, profectò etiamſi ratione manifeſtâ reiici nequeat, quia non ſe ita explicuit Concilium, videtur tamen valdè extra illius mentem, & ſolùm confictum ad effugiendam vim teſtimonij.

Modus hic hanc ſententiam defendendi etſi bonus, non tamen ab illius auctoribus conſideratus. Noſtra tamē doctrina probabilior.

27\.

Aliàs iuſtus frequentiſſimè per actum vt octo intenſum nihil mereretur. Manifeſtè probatur.

Vrgeo id Primò, quia non ſolùm in eo caſu, quem aduerſarij dicunt metaphyſicum, ſed in multis aliis fortè frequentiſſimis deberemus dicere iuſtum etiam actu intenſo vt octo non mereri nec quidem indiuiſibile gratiæ, ſed debere expectari donec ille aliquot tales eliceret; hoc autem haud dubiè eſt abſurdiſſimum. Probo ſequelam apertè; nam aduerſa pars vult nullum actum niſi perfectiſſimum charitatis mereri tot gradus gratiæ, quot habet in ſe; vnde cùm inter ipſos actus charitatis ſit maxima inæqualitas; nam velle propter Deum dare eleëmoſynam, velle ieiunare,velle tolerare ſitim, velle tolerare martyrium, &c. ſunt actus inæquales; profectò plus quàm centum excogitari poſſunt actus charitatis inæquales: vnde ſolus centeſimus, ſi ſit intenſus vt octo, merebitur octo gradus, ſi vt centum, centum: at minimus inter actus charitatis, etiamſi ſit vt centum, non merebitur niſi vnum indiuiſibile gratiæ;ergo ſi ſit vt octoginta,nonaginta,nihil merebitur:quid autē dicemus de actibus aliarum virtutum imperfectiorum,v.g.abſtinentiæ, temperantiæ,&c. ſanè hi,etſi intenſi ſint vt mille, non mereentur vnum indiuiſibile gratiæ.Id quod maximè vrget in ſententiâ Coninck gradus intenſionis adſtruente inæquales, nam in eâ ſi iuſtus habeat tunc centeſimum gradum, cùm centeſimus primus, ei alioquin dandus, ſit longè nobilior quàm primus, & ad primum non habeant illi actus condignitatem, multò minùs habebunt ad centeſimum primum.

27\.

Nihil eſt quod nos cogat in intenſione qualitatum Ariſtotelem de continui compoſitione ſequi.

Neque recurri poteſt pro ſolutione ad ſententiam de punctis & partibus infinitis; iam enim oſtendi ſuprà, etiamſi in continuo ob penetrationem & alia argumenta mathematica, debeamus Ariſtotelem ſequi,in intenſione tamen qualitatum, vbi omnia ea argumenta omnino ceſſant, non eſſe, cur non per indiuiſibilia gratiæ dicamus eam qualitatem intendi. Iam autem videat quis, quàm ſit ordinarium inter homines etiam iuſtos efficere actus bonos valdè remiſſos, in quibus nō poſſumus probabiliter negare,ſæpè nec centum eſſe indiuiſibilia; & eſto ſint ducenta, iam illa oſtendi nec quidem vnum indiuiſibile gratiæ mereri, iuxta horum principia: ergo ad incredibiles anguſtias reducimus meritum per eam opinionem; ergo vel ex hoc ſolo capite ea ſit minùs probabilis.

Confirmatur noſtra doctrina.

Confirmo(vt in ſimili argumentabamur contra Bañes:)Nulla ratio eſt,quæ oſtendat,non habere etiam infimum opus virtutis condignitatem cum vno gradu gratiæ, aut debere conſiderari hîc proportionem illam phyſicam, quæ in agentibus phyſicis conſideratur. Aliunde autem magis clarè iuxta ſenſum Patrum & Tridentini loquimur, ſi omnibus eis actibus concedamus meritum, & quidem non reſpectu partium quaſi chimæricarum, & per rationem, ſed reſpectu veri & realis præmij: cur ergo non ita diſcurremus?

28\.

Obiectio ab abſurdo.

Dices Primò, me è contrario nimis multùm augere meritum;nam ſi vnus gradus indiuiſibilis infimæ virtutis mereretur alium gradum gratiæ, ergo vnus gradus perfectiſſimi actus charitatis merebitur ducentos v. g. gradus gratiæ, iuxta diſcurſum ſuprà factum contra ſententiam

aduer

aduerſam: hoc autem etiam eſt abſurdum. Reſpondeo conceſſâ ſequelâ, negandóq; vllum eſſe in conſequenti abſurdū: etenim vt ille actus charitatis æquiualet in perfectione eis ducentis gradibus ſeu indiuiſibilibus virtutis infimæ. ita non eſſe mirum, ſi mereatur ducentos gradus gratiæ; nam quilibet gradus etiam indiuiſibilis meriti hominis iuſti meretur vt minimum gradum indiuiſibilem gratiæ, vt oſtenſum eſt.

Obiectio Secunda. Soluitur.

Dices Secundò, id eſſe contra omnem ſententiam. Nego ſubſumptum; nam auctores communiter non tractant hanc quæſtionem cum tantâ diſtinctione; ſed quando dicunt, meritum vt ſex ſolùm habere præmiū vt ſex, loquuntur de merito, quod quoad valorē æquiualeat ſex, ſeu quod habeat condignitatem vt ſex; an autem illa condignitas poſſit venire etiam ex nobiliori virtute, licet intenſio phyſica non ſit vt ſex, non negant, imò potiùs videntur ſupponere ita fieri poſſe: quando enim vniuerſaliter docent, nullam ad meritum requiri intenſionem, item, omnes etiam actus aliarum virtutum à charitate eſſe meritorios, profectò ſupponunt futurum meritorium etiam omnium remiſſiſſimum, & infimæ ſpeciei; illum autem non poſſe, niſi præmij ſibi in intenſione phyſica æqualis, iam oſtendi: nam de illis diuiſionibus per rationem vnius indiuiſibilis, vt vna ſolùm metaphyſica pars illi reſpondeat, nemo aut ferè nemo cogitauit.

Auctores noſtræ ſententiæ fauent, etſi hanc tam diſtinctè non tractent.

Summū actū charitatis ad ſummum dignum eſſe æquali in tenſione præmio vult Coninck.

Iam hinc ad illationes P. Coninck. ſuprà poſitas, & quidē cùm omnes illæ nitantur eo principio, quòd ſummus actus charitatis ſummùm ſit dignus præmio æquali ſibi in intenſione, facilè eo principio reiecto ruunt omnes illæ: ad auctoritatem verò, ea qua vnica illud probatur, iam eſt reſponſum. Secundò, adhuc circa illas dico, etiam ſupponi pro eis alia principia non valdè probabilia; vt, quòd intenſio fiat per gradus heterogeneos: deinde quòd ex maiori gratia merita creſcant; quorum primum in Philoſophia, ſecundum in hac materia reieci. Addo, hunc tamen auctorem benè ſuppoſitis eis duobus principiis diſcurrere in duabus prioribus illationibus: tertia aliquid adhuc includit conſideratione dignum, ſcilicet etiam actum perfectiſſimum charitatis, quo peccator ad Deum conuerteretur, non promeriturum tot gradus quot habet in ſe; eò quòd non habet gratiam, à qua dignificetur: hoc, inquam, mihi adhuc videtur dubium; etenim peccator ille non mereretur tunc eos gradus gratiæ de condigno, ſed ſolùm de congruo: non oſtendit autem vllo modo Pater Coninck, cur actus nobiliſſimæ virtutis & intra illam nobiliſſimus non poſſit de congruo ſaltem mereri tot gradus gratiæ, quot ipſe in ſe habet: quòd enim talis non habeat gratiam præcisè efficit, vt ille actus non ſit condignus cum eis ſex, vel certè ne plus aliquid mereatur (ſi gratia dat non ſolùm condignitatem, ſed etiam extenſionem ad maius meritum, vt ſupponitur:) non eſt igitur cur tali negetur meritum congruum æquale ſuæ intenſioni, etiam datis eis duobus principiis Patris Coninck. Vnde dico talem actum mereri de condigno, caſu quo ſit dignificatus per gratiam, non ſolùm eos ſex gradus, ſed etiam aliquid amplius, ob gratiam, quæ auget in ea ſententia modum merendi, & rem etiam promeritam. Et ſatis de hoc merito.

Benè diſcurrit in duabus primis illationibus.

Peccatorem actu perfectiſſimo contritum, gratiâ non dignificatum, non mereri de congruo æqualem in intenſione gratiā, dubium videtur.

Probabilius tamen eſt mereri.

Sectio IV.

Vtrùm habitus gratiæ habeat terminum ſuæ intenſionis: vbi, an iuſti poſſint in hac vitâ ſemper in gratiâ creſcere.

29. Circa primam tituli partem duo in dubium veniunt. Primum, an diuinitus gratia poſſit in infinitum augeri eo modo, quo de aliis qualitatibus, calore, frigore, &c. ſolet quæri. Secundum, an etiam naturaliter poſſit ſemper magis & magis ſine termino creſcere, an è contrario habeat præfixum aliquem terminum, ſiue ille centeſimus ſit, ſiue milleſimus; vltra quem non poſſit augeri ampliùs, ita vt ſine nouo miraculo intra ordinem gratiæ nequeat eſſe intenſior. Variæ ſunt in hoc puncto ſententiæ, quæ videri poſſunt apud Suarez cap. 5 Res facilis eſt, ideóq; non cenſeo diu in ea immorandum.

An gratia diuinitus augeri poſſit in infinitum, & an naturaliter creſcat ſine termino.

Assero ergo Primò, gratiam ex ſe non habere vllum terminum intenſionis, etiam naturaliter loquendo. Id probo relictis aliorum rationibus, quia gradus intenſionis in aliquo ſubiecto cum ſint inter ſe, vt ſic dicam, amici, non poteſt octauus petere, ne producatur nonus, & ſic in infinitum, ſi alioqui ſunt poſſibiles diuinitus plures & plures: de quo ſtatim. Tota ergo ratio in aliis qualitatibus, cur detur terminus naturalis, eſt limitata capacitas ſubiecti: atqui in gratia hæc ratio non habet locum: cùm enim ea etiam quoad primum gradum non producatur niſi diuinitus, non magis naturaliter educetur è ſubiecto primus gradus quàm ſecundus, &c. ergo non eſt vllus terminus naturalis intenſionis magis quàm primæ productionis.

Gratia etiam naturaliter non habet terminū intenſionis.

Cur aliæ qualitates in ſubiecto terminum habent, & non gratia.

Secundò dico, diuinitus poſſe eſſe plures & plures gradus ſine fine. Probatur id ratione generali ad omnes alias qualitates, in quibus diximus poſſibile eſſe tale augmentum, vt ſuppono ex his quæ in materia infiniti diſputaui: quæ non ſunt repetenda in præſenti, quia nulla ſpecialis ratio poteſt contra gratiæ augmentum adduci. Confirmatur in noſtra ſententia affirmante gradus intenſionis eſſe homogeneos, etenim ſaltem pro diuerſis ac infinitis hominibus & Angelis poſſibiles ſunt gradus infiniti, pro quolibet vnus, qui ſit primus; atqui ſi coniungantur in vno ſubiecto omnes illi, iam facient intenſionem infinitam: neque poteſt oſtendi ratio, cur implicet talis coniunctio. ergo. Quòd ſi negaueris etiam ipſos homines & Angelos poſſibiles eſſe infinitos, iam reducetur difficultas ad vniuerſaliorem quæſtionem de infinito, de qua nihil cenſeo hîc dicendum. Hanc veritatem probat P. Suarez, eo quòd viſio beata poteſt augeri in infinitum, quia habet obiectum infinitum magis viſibile, cuique numquam poteſt viſio adæquari: ergo gratia, quæ debet conformari viſioni, poterit eſſe infinita. Hoc tamen argumentum ego nullo modo puto efficax, quia non minor eſt difficultas in probanda infinitate viſionis quàm in infinitate gratiæ. Quod verò ille dicit de infinitate obiecti viſionis dici aliis terminis poteſt de ſanctitate infinita Dei participabili per gratiam; ergo nō eſt magis certa infinitas viſionis, vt ex ea probetur infinitas gratiæ. Secundò, quia abſolutè in vtraque non vrget ea ratio. Diceretur enim obiectum illud eſſe quidem infinitè viſibile, non tamen à creatura, ſed præcisè à Deo: quod vel inde confirmatur; nam etiam tota quanta intenſio

Gratiam diuinitus augeri poſſe in infinitum probatur.

Confirmatur in noſtra ſententia gradus homogeneos admittente.

Ratio Suarez à viſione deſumpta in efficax eſt.

Nō enim minor difficultas in viſione quàm in gratiâ.

Nec in vtraque abſolutè vrget.

Digitized by Google

ſio viſionis, quæ à Deo agnoſcitur per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, vltra quam nullus proculdubio gradus ampliùs eſt poſſibilis; tota, inquam, illa diſtat à Deo, & non adæquat neque comprehendit Deum (quibus verbis vtitur Suarez) & tamen non propterea rectè infertur; Ergo ſupra illam totam intenſionem eſt alia.

30\. *Reſponſio pro Suarij aggregato infinito omnium graduũ coincidit cum reſponſione Scoti finitos ſolùm admittentis.*

Reſpondebis id repugnare, cùm iam in illo aggregato ſupponantur omnes gradus poſſibiles. Sed contrà quia eodem planè modo reſponderet Scotus ponens tantùm eſſe poſſibiles v. g. mille gradus, diceret enim, Etiamſi illi non adæquent obiectum, nec ſint comprehenſio, non poſſe tamen eſſe alium gradum ampliùs, quia iam ibi ſupponuntur omnes: & ſanè ſi ille impugnetur, dicaturq; ibi omnes non eſſe, non debet id eâ ratione fieri, quòd illi diſtent infinitè à Deo: nam hæc ratio etiam habet locum in aggregato P. Suarez, licet infinito intenſiuè: neq; etiam ſufficit dicere, Deum numquam poſſe totum illud producere; etenim argumentum habet vim in illo vt cognito per ſcientiã ſimplicis intelligentiæ, quia ſupra totum illud, quod Deus hodie cognoſcit, non eſt aliquid aliud poſſibile; & tamen illud totum diſtat à Deo, & non comprehendit Deum. &c. Ob hanc rationem oſtendi in Phyſicâ, debile eſſe argumentum cõmune ad probandum, non poſſe dari creaturam omnium perfectiſſimam, eò quòd quæcumque aſſignata diſtaret adhuc infinitè à Deo; ergo poſſet eſſe alia nobilior quæ ad Deum non accederet: dixi, inquam, hoc argumentum non eſſe bonum, quia eodem modo dicam, In toto aggregato poſſibiliũ nihil eſt, quod non diſtet infinitè à Deo; ſeu clariùs, Totum illud diſtat infinitè, & tamen nihil admittit ſuprà ſe medium inter ſe & Deum: ergo argumentum illud non eſt efficax; eo ergo relicto non poteſt noſtra concluſio de gratia & viſione meliùs probari quàm eadem ratione, quâ de calore, frigore, &c. aliiſque qualitatibus.

Omnia poſſibilia infinitè à Deo diſtãt, etſi nihil medium inter ſe & Deum admittant.

31\. *Iuſtus poſſe in hac vita creſcere in gratiã ſine termino ex dictis facilè colligitur.*

Hinc deciditur altera quæſtio in titulo ſectionis propoſita, vtrùm ſcilicet iuſti poſſint ſine termino in hac vitâ creſcere in gratiã. Et verò nulla planè videtur eſſe difficultas, ſuppoſitis his quæ paulò antè diximus de capacitate gratiæ, vt intendatur; licet in modo concipiendi poſſit eſſe alia æquiuocatio.

Pro quo ſupponendũ, gratiam non poſſe creſcere de facto niſi per opera hominis facta ex auxilio ſpeciali Dei. Dico *de facto*, quia ſi Deus vellet illam magis & magis intendere non exſpectatis bonis operibus, proculdubio poſſet id facere.

Secundò ſupponendũ, ea auxilia ad benè operandum non dari à Deo ſine termino, hoc eſt, non dari cuilibet auxilium ad faciendum actum ſupernaturalem in quacumque intenſione poſſibili: quod non ſolùm de auxilio congruo, ſed etiam de ſufficienti intelligendum eſt: non enim dat Petro v. g. auxilia ſufficientia tã intenſa, quàm dedit congrua Chriſto; qualia autem cuilibet det in particulari, res eſt nobis penitus ignota.

Excepto Chriſto & beatâ Virgine nullus eſt Sanctus qui efficacius & frequentiùs operari non potuerit. Iuſto cuilibet ſufficientia dãtur auxilia, vt per minor actus in gratiã creſcat.

Tertiò ſupponendum, probabiliſſimum eſſe, excepta beatiſſima Virgine, & à fortiori Chriſto Domino, nullum eſſe Sanctum, qui aliquando non potuerit efficaciùs aut frequentiùs operari per auxilia gratiæ, quàm de facto ſit operatus; & conſequenter, nullum eſſe qui non habuerit auxilia aliqua ſufficientia non congrua.

HINC DICO PRIMÒ: Iuſtus quamdiu eſt in vita, & rationis capax, habet auxilia ſufficientia, vt nouos & nouos actus efficiat; vnde ſemper poteſt creſcere in gratia. Hæc eſt definita in Clementina *Ad noſtrũ.* de hæreticis, contra Beguardos & Beguinas; & conſtat ex Scriptura Eccli. 18. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari* & Apoc. vlt. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc:* & ad Ephes. 4. *Veritatem facientes in charitate creſcamus:* præmiſerat verò Paulus terminum, *Donec occurramus*, &c. id eſt, vſque ad mortem. Id ipſum Patres paſſim ſupponunt, dum hortantur nos ad benè operandum ad mortem vſque. Ratio verò eſt; quia cùm gratia intendatur etiam per actus remiſſos, nec poſſimus dicere, Deum homini rationis capaci negare auxilia ad benè operandum, non eſt, cur dicamus, eum non poſſe ſemper in gratia creſcere. Quæ contra hanc veritatem obiici poſſent ex ſecunda concluſione ſoluuntur.

DICO SECVNDÒ, nihilominùs eſſe certum, non poſſe quemlibet creſcere ad quamcumque intenſionem gratiæ. Ratio eſt facilis ex ſecunda ſuppoſitione, quia licet Deus ſemper det auxilia ad benè operandum, non tamen dat ſummè intenſa, nec ad quamcumque poſſibilem intenſionem actus; vnde licet poſſit ſemper tota vita, v. g. per centum annos, addere actus vt centum, non tamen poteſt addere actus vt mille, vt decem millia, quia non dat Deus talia auxilia; ergo licet poſſit ſemper creſcere, non tamen ſine vllo termino. Exemplo rem declaro: Si quis ex oceano per poculum velit aquam extrahere, & in vas infundere, ſine dubio veriſſimũ eſt, poſſe ſemper & ſemper, quamdiu voluerit, augere aquam in vaſe; at non eſt verum, poſſe augere ſine termino, in ſenſu dicto: nam extrahit ſemper per poculum determinatum & finitum, ideò finitè extrahit: quòd ſi ponamus alium cui detur poculum duplo maius, abſque dubio, licet vterque ſemper poſſit addere; ille tamen, qui cum minori poculo extrahit, non poterit venire ad quantitatem alterius qui cum maiori. 32.

Nõ poteſt iuſtus ad quãcumq; intenſionem creſcere. Deus non dat auxilia ſummè intenſa ad operandum.

Hinc ſoluuntur aliqua, quæ ex Prima concluſione videbantur habere difficultatem: Primum, ſcilicet poſſe hominem creſcere vſque ad gradum Chriſti & beatiſſimæ Virginis ac Apoſtolorum: quod eſt abſurdum: negamus enim ex dictis conſequentiam; nam illi habuêre talia & tam extraordinaria auxilia, ſeu, vt ſic dicam, per tam intenſos actus gratiam in ſe infuderunt, vt licet nos ſemper plus & plus poſſimus, quia tamen ſemper per actus longè imperfectiores, non poſſimus tamen abſolutè ad eam gratiam venire.

Soluuntur aliqua quæ difficultatem videbantur habere. Chriſtus, B. Virgo & Apoſtoli habuerunt extraordinaria auxilia, quare nos imperfectiores ad ſimilẽ intenſionem non poſſumus peruenire, etiamſi diutiùs viuamus.

Dices: Argumentum & ſimilitudo allata euidenter conuincit, ſi ponamus æquale vitæ tempus pro vtroque; at ſi ego diutiùs longè viuo, potero ſaltem multiplicatione id compenſare. Reſpondeo negando conſequentiam, quia etiam meum tempus vitæ eſt finitum & limitatum: & ibi ex ſingulari gratia Dei exceſſus fuit tantus, vt ego etiam per longiorem vitam non poſſim illum compenſare.

Dices Secundò: Deus nulli negat ſuam gratiã, ergo dat omnibus auxilia ad actus tam intenſos quàm habuerint Apoſtoli, beatiſſima Virgo & Chriſtus. Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Non negat ſuam gratiam quoad ſubſtantiam, concedo; id eſt, omnibus dat ſufficientem, vt poſſint mereri: Non negat ſecundùm intenſionem, nego antecedens; quia non omnibus dat æquè intenſa auxilia, & ad æquè intenſos actus, ſicut neque omnibus dat gratiam congruam.

Deus nulli negat gratiã quoad ſubſtantiam, negat tamen quoad intenſionem.

Alterum

Iuſtus non poteſt augere gratiam vltra terminū à Deo præfixū in ſenſu compoſito ſcientia Dei.

Alterum abſurdum, quod ex priori concluſione videbatur inferri, illud eſt, quòd ſi homo poſſit ſemper & ſemper creſcere ſine fine, ergo poterit augere gratiam vltra terminum à Deo præfixum: quod ſine dubio concedi non debet. Reſpondeo negando ſequelam, quia cùm Deus ſciat quæ auxilia, & ad quam intenſos actus daturus ſit homini, & per quàm longum tempus vitæ; item ſciat, quibus ille reſponſurus ſit; certè etiāſi homo ſemper poſſit totâ vitâ gratiam augere, nō poterit tamen vltra intenſionem eam ad quam eum Deus excitauit. Pone Deum voluiſſe illi dare per 30. annos v.g. auxilia ad actus intenſos, ita vt ſi omnes faceret, veniret ad millionem graduum gratiæ; certè vltra iſtum millionem nō potuit, quia nec tempus nec auxilia neceſſaria ad illud maius meritum habuit. Quæ ſolutio locum habet, etiamſi homo omnibus omnino auxilijs reſponderet cum omni conatu ſibi tunc poſſibili: in eo enim caſu illa gratia intenſa ad millionem eſſet vltimus terminus. Reſpondeo Secundò, Si loquamur de eo qui ſæpè non reſpondet gratiæ vocanti, dicimus illum in ſenſu diuiſo potuiſſe habuiſſe maiorem gratiam, quàm Deus illi præfixerit; in ſenſu tamen compoſito, & ſuppoſitâ ſcientiâ Dei, non poſſe; eodem planè modo quo alibi diximus, prædeſtinatum poſſe damnari, & reprobum ſaluari: neque, eò quòd Deus ſuâ præſcientiâ mediâ aut ſua præfinitione (quod pro præſenti quæſtione idem eſt) terminum præfixerit gratiæ, ſequitur hominem poſſe ad illum ita peruenire, vt poſteà ampliùs creſcere nō poſſit; non, inquam, ſequitur, quia in ſenſu compoſito, quòd præuiſus ſit non ampliùs operaturus, non poteſt operari; non eſt autem illi præfixus terminus niſi in eo ſenſu præuiſionis: neque ille terminus vnquam complebitur niſi per vltimū actum, quem præuiſus eſt homo ille habiturus.

poteſt tamen in ſenſu diuiſo einſdem ſcientia.

An Apoſtolos & aliquos Prophetas quis iuſtorū ſuperauerit, incertum eſt

Poſſet hîc iam vlteriùs quæri in particulari, an ad Apoſtolorum aut Prophetarum aliquorum gratiam vllus de facto perventurus ſit, aut poſſit peruenire: ſuperiùs enim ſolùm in communi diximus, ex eo quòd quilibet ſemper poſſit creſcere, non ſequi, poſſe ad cuiuſlibet alterius gratiam peruenire. Verùm de taxatione particulari meritorum, quia nobis incerta, nihil dico; de Apoſtolis Eccleſia ſupponere videtur eſſe ſupra ceteros omnes; an tamen ſanctus Ioſephus aut aliquis alius eos adæquauerit, nos non poſſumus vllo modo determinare; ideò melius eſt ab hac quæſtione penitus abſtinere.

Sectio V.

An gratia poſſit ita creſcere vt fomitem peccati extinguat.

Quid peccati fomes.

34. Fomes peccati dicitur appetitus noſter, quatenus ſuis motibus in obiectum aliquod prohibitum præuenit vſum rationis, & inclinat voluntatem in illud; non tamen ideò ea inclinatio peccatum eſt, ſed pœna peccati originalis, vt Tridentinum definijt: hanc verò inchoationem ablatam non eſſe, licet Chriſtus potuerit obtinere vt in nobis ceſſaret, conſtat experientia; voluit enim eam manere, vt occaſio nobis eſſet glorioſioris victoriæ: fortè etiam, ne ex defectu illius fomitis homo certò poſſet cognoſcere, ſe eſſe in gratia: ſed neque tolli, ordinariè loquendo in iuſtis ipſa experientia manifeſtum eſt, eo modo, quo de iuſtitia interna experientiam habemus: videmus enim multos, quos in gratia eſſe moraliter non dubitamus, & tamen in eis tales motus agnoſcimus: & verò cùm Concilium Tridentinū ſupponat illum non tolli per iuſtitiam, ſupponit manere etiam ſaltem in aliquibus iuſtis: non ergo hac de re vlla poteſt eſſe difficultas: tota ergo in eo conſiſtit, an aliqui iuſti ad eum gradum ſanctitatis peruenire poſſint, in quo fomitem non ſentiant. Eius quæſtionis duplex eſſe poteſt ſenſus: vnus, an Deus eum fauore aliquibus tribuat ex ſe independenter ab aliquo certo gradu ſanctitatis: alter, an homines ſuis actibus ex gratia factis poſſint fomitem ipſum extinguere.

Hunc & ſi Chriſtus potuit, non tamen ſuſtulit.

An iuſti ad talem peruenire poſſint ſanctitatem vt fomitem non ſentiant.

Poteſt Deus illum tollere ex peculiari fauore ſine noſtris actibus.

Prima Conclusio pro primo ſenſu quæſtionis, certum eſt Deum poſſe cui velit eum fomitem tollere, etiam poſt peccatum Adami: vt enim abſtulit Adamo ante peccatum, potuit & poſt peccatum, etiam antequam illud remitteret quoad culpam; à fortiori ergo iam remiſſa culpa poterit, ſi velit. Et ita communiter ſentit Eccleſia beatiſſimæ Virgini ablatum, & à fortiori Chriſto.

Nulli de facto illum ſuſtulit, excepto Chriſto & Beata Virgine.

Secunda Conclusio: Cùm in eo primo ſenſu ſupponatur hoc beneficium à liberalitate Dei prouenire, non licet vllo modo aſſerere, illud eſſe vlli conceſſum ſine vrgentiſſimo fundamento; quia miracula non debemus admittere ſine grauiſſimo fundamento; vnde longè tutius hoc priuilegium negatur omnibus alijs à Chriſto & beatiſſima Virgine, quàm vel vni conceditur.

Fomes varius.

Sepelitur aliquando in certâ materiâ, non tamen totaliter extinguitur.

Pro hac tamen concluſione aduerte, fomitem eſſe varium tam in materia carnis quàm iræ, quàm ſuperbiæ: fortaſſe ergo Deus extinxit alicui fomitem ad aliquod tempus in vna materia (vt in materia caſtitatis de aliquibus refertur ab auctoribus fide dignis;) per hoc tamen non debet ſimpliciter dici extinctus: de qua totali extinctione nos in hac ſecunda concluſione locuti ſumus.

Hæreticum videtur aſſerere, hominem proprijs actibus in gratiâ factis hunc fomitē extinguere poſſe.

Probatur ex S. Paulo, qui hanc rebellionem in ſe ſenſit.

Tertia Conclusio circa ſecundum ſenſum, videtur hæreticum dicere, hominem per multiplicationem operum peruenire poſſe ad eum ſtatum, in quo planè fomitem expellat: etenim Hieronymus in Epiſtola ad Cteſiphontem id tribuit Pelagianis, vt vnam ex eorum hæreſibus: & in Concilio Viennenſi id tribuitur Begardis & Beghinis, vt refertur in Clementina *Ad noſtrum.* de hæreticis. Probatur autem noſtra ſententia ex verbis Pauli ad Romanos 7. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.* Vbi cùm Apoſtolus ad ſummam gratiam eleuatus dicat, ſe adhuc ſentire rebellionem appetitus, manifeſtè inſinuat eamdem in cæteris manere. Et ita locum hunc intellexerunt ferè omnes Patres, ex eo argumentati ad cæteros homines Vbi aduerte, etiamſi Auguſtinus & vnus aut alter Pater videatur ſemel intellexiſſe ea verba de Paulo in perſonâ peccatoris; nihilominùs eumdem Auguſtinum lib. 1. Retractat. cap. 24. & lib. 2. cap. 1. & ex profeſſo lib. 1. Contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 10. & lib. 6. Contra Iulianum cap. 11. vbi pro ſe citat Nazianzenum, Hilarium, & Ambroſium, ea intellexiſſe de homine iuſtificato, & in gratiâ conſtituto: Hieronymus verò id clariſſimè probat Dialogo 2. Contra Pelagianos, in principio: vbi rurſus adducit in confirmationem aliud teſtimonium eiuſdem Apoſtoli ad Galatas 5. *Caro concupiſcit aduerſus Spiritum &c.*

Ex quibus Hieronymus ſic infert, *Ecce Apoſtolus omnéque credentes, quod volunt implere non poſſunt.* Idem tradit Ambroſius lib. de Fuga ſæculi, lib. 2. de Abraham, cap. 6 Gregorius in Iob lib. 6. cap. 16 Bernardus ſæpè, lib. de Natura diuini amoris cap. 6 ſermone 6. de Aduentu, ſermone 6 Quadrageſimæ, & ſermone 81. in Cantica. Idem perſuadent verba Pauli 2. ad Corinth. 12. *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ*, &c. Quæ verba, ſi intelligantur de ſtimulo carnis, clariſſima ſunt pro nobis; de quocumque verò ſtimulo, habent vim, quatenus oſtendunt, indiguiſſe Apo-

36. ſtolum aliquo quaſi fræno, ne extolleretur. Video poſſe dici, vanam gloriam non eſſe ea rebellione appetitus; eſt enim paſſio quaſi purè ſpiritualis; nihilominùs, quia etiam hæc valdè ex humoribus fouetur, vnde videmus aliquos vehementer ad gloriam propenſos ex natura, alios non; ſine dubio meritò etiam dicetur, contra motus appetitus eſſe illi datum ſtimulum, vt Auguſtinus ſermone 5. de verbis Apoſtoli, & Hieronymus ſecundo Dialogo contra Pelagianos ea intellexerunt.

Ratio concluſionis.

Ratio huius eſſe poteſt, quòd Deus ſpecialem hunc fauorem noluerit hominibus præſtare, ob cauſas quas ſuprà dixi. Habitus item ſupernaturales, quantumuis intenſi, id non efficiunt, quia non dant facilitatem ad operandum; ſed ſunt præcisè per modum potentiarum, nec magis ſentiuntur, quàm ſi nõ eſſent in homine; habitus verò naturales acquiſiti boni, etiamſi multum frænent appetitum, non tamen omnino tollunt; ſicut è contrario, habitus peccaminoſi, etiamſi intenſi ſint, non tollunt libertatem ad non peccandum: & in appetitu, cùm præueniant actus voluntatis, res eſt clarior.

Obiectio Prima.

Obijcies Primò: Auguſtinus ad verba illa Matth. 5. *Beati pacifici*, lib. 1. de Sermone Domini in monte, videtur contrarium docere, dum ait, in pacificis omnia ordinata eſſe, nullúmque motum eſſe aduerſus rationem rebellem; & ita in hac vita compleri, ſicut credimus impleta eſſe

Reſponſio.

in Apoſtolis. Reſpondetur, Auguſtinum alibi ſuã ſententiam declaraſſe ſatis, vbi de ea re ex propoſito tractauit; quid autem hîc intenderit, oſtẽdit lib. 1. Retract. cap. 19. vbi ait, *Ita id accipiendũ, non vt nullum omnino motum dicamus in Apoſtolis fuiſſe, ſed non tales, quales in alijs, completámque in eis pacem, prout in ſtatu vitæ compleri poteſt.*

Obiectio Secunda.

Secundò poſſet ille idem locus ad Romanos 7. qui pro nobis eſt allatus, obijci contra nos; eò quòd, vt diximus, illum de peccatoribus intellexerint aliqui Patres. Verùm iam oſtendimus, ab ijſdem etiam intelligi de iuſtis. In hoc ſenſu poteſt de ſolis peccatoribus intelligi, quatenus peccator cedit illis motibus; at quatenus eos ſentit, eis tamen reſiſtit, ſine dubio ad Apoſtolum iam iuſtum cæteróſque iuſtos ſpectat. Et ſatis de hac quæſtione inter Catholicos, ipsâ etiam experientia ſatis clarâ.

SECTIO VI.

An iuſti poſſint in hac vitâ vitare omnia venialia.

37. QVÆSTIO hæc inter Catholicos, maximè poſt definitionem Tridentini, difficilis non eſt, multò minùs inter hæreticos huius temporis; qui in hoc puncto Catholicis ita conſentiunt, vt nimis multum dicant pro ea.

Supponendum eſt Primò, poſſe phyſicè quodlibet peccatum veniale vitari, alioquin non eſſet peccatum. Vbi enim nulla eſt libertas, non eſt peccatum nec mortale, nec veniale. In quo puncto per exceſſum grauiter errarunt hæretici noſtri temporis, dum dixerunt, hominem non poſſe non peccare, & quidem in omni actione; errarunt etiam, dum motus ipſos appetitus præuenientes vſum rationis dixerunt eſſe peccata.

Quodlibet peccatum poteſt phyſicè vitari.

Supponendum Secundò, quod & nos ſuperiùs oſtendimus, eo ipſo quòd ſit libertas phyſica ad quodlibet peccatum diuiſiuè ſumptum, eſſe etiã poteſtatem phyſicam ad totam collectionem: nam licet in alijs rebus ea conſequentia non valeat; non enim qui poteſt diuiſiuè omnes libros v.g portare manibus, poteſt etiam phyſicè omnes ſimul, in libertate tamen conſequentia ea euidẽs eſt: nam ſi poteſt hoc peccatum veniale phyſicè vitare ſeorſim, poteſt etiam, poſtquam vitauit primum; nam vitare primum non ademit illi vires phyſicas ad ſecundum, alioquin facta iam ſuppoſitione illa de vitato primo, ſequeretur, ad ſecundum determinatè non habere vim phyſicam, & conſequenter nec peccare tunc venialiter in eo ſecundo: quod eſt contra ſuppoſitionem, quia iam tunc vitaret omnia: quod verò impotẽtia ad totam collectionem deberet aliquando verificari ea impotentia ad vnum determinatum, oſtendi euidenter ſuprà agendo de victoria omnium tentationum; quod ideò hîc noto, quia cõmuniter res hæc non benè diſtinguitur; & multi cenſent, non eſſe neceſſum ex ea collectione aliquando deſcendere ad vnum determinatum. Dico *aliquando*; libenter enim concedo, non ſemper id eſſe neceſſum; nam ſi (& maioris claritatis gratia pono tria venialia) quis cadat in primo, tunc ad omnia in particulari habuit potentiam; nam illud primum ſine dubio potuit vitare, quia nondum faciebat totam collectionem; ſecundum & tertium etiam potuit vitare; nam ſuppoſito quòd ceciderat in primo, iam, etiamſi ſteiiſſet in ſecundo & tertio, non feciſſet collectionem, ergo tunc in omnibus habuit potentiam moralem: at ſi (vt potuit moraliter) vitaſſet primum & ſecũdum, tunc quia ad totam collectionem non habebat vim, neceſſariò, moraliter loquendo, debuiſſet cadere in tertio; ergo in illo determinatè tunc temporis exercebatur ea impotentia; ergo

Si datur libertas phyſica ad quodlibet diuiſiuè, datur etiam ad collectionem omnium euitandam.

negari nequit, quin impotentia moralis ad collectionem debeat aliquando ad particulare determinari: ergo cùm tunc habeat libertatem ad peccandum, neceſſum eſt, vt habeat potentiam phyſicam ad totam collectionem, & eo ſenſu quo habet moralem impotentiam ad totum, habeat aliquando ad vnum; neque ideò ſequitur illum hominem non peccaturum in eo vno: iam enim diximus etiam cum impotentia morali ſtare libertatem ſufficientem ad peccandum ſiue venialiter ſiue mortaliter.

Impotentia moralis ad collectionem debet aliquando determinari ad particulare.

Vbi Tertiò obſeruo, minùs benè Patrem Suarez cap. 8. num. 15. hanc impoſſibilitatem comparare impotentiæ ad operandum ſine gratia prout oportet ad ſalutem; etenim hæc eſt planè repugnantia phyſica; nam ſine gratia nec quidẽ phyſicè fieri poſſunt actus ſupernaturales conducentes ad ſalutem; at iam oſtendimus paulò antè impotentiam ad venialia etiam collectiuè non eſſe phyſicam, ſed moralem; ac propterea dixi non benè multos explicare neceſſitatem peccandi venialiter. 38.

Suarez hanc impoſſibilitatem malè cõparat impotentiæ ad operandum ſine gratiâ.

CONCLVSIO ergo Catholica definita in Tri-

De fide eſt, iuſtum cum ordinarÿs auxilÿs non poſſe omnia venialia vitare.

Tridentino ſeſſ. 6.can. 23. docet, hominem cum ordinatijs gratiæ auailija fine ſpeciali Dei priuilegio (quod beatiſſimæ Vitgini conceſſum credit) vitare non poſſe omnia peccara venialia. Quando Concilium dicit *ſine ſpeciali auxilio*, non intēdit, debera eſſe ſpeciale, vt contradiſtinguitur ab auxilio communi tam reprobis quàm prædeſtinatis: quo ſolo ſenſu donum perſeuerantiæ vocatur etiam ſpeciale ab eodem Concilio: intelligit ergo ſpeciale, quod non datur etiam ipſis prædeſtinatis; & quod Concilium non audet opinari datum niſi beatiſſimæ Virgini. Huius veritatis fundamentum deſumitur à Tridentino ea innumeria Scriptutæ teſtimonijs, quibus aſſeritur, hominem non eſſe ſine aliquo peccato; quod de veniali intelligendum eſt; nam ſine mortali actuali multos ſæpè reperiri certiſſimum eſt; vt illo Prouerb. 24 *Septies cadet iuſtus*: & illo 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus*: & illo Chriſti ad Apoſtolos, *Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet*: quibus innuit, etiamſi in gratia ſint, ſemper pedibus puluetes aliquos adhærere, qui adhuc indigeant lotione. Item, dum Chriſtus hortatus eſt omnes etiam iuſtos orara frequenter Pater noſter, & petere, *Dimitte nobis debita noſtra*, ſuppoſuit illos ferè ſemper habituros aliqua leuiora. Iacobi 3. *In multis offendimus omnes*. 3. Regum 8. 2. Paralip. 6. & Eccle. 7. *Non eſt homo iuſtus in terrà qui faciat bonum, & non peccet.* Quæ teſtimonia licet fortè aliquam aliam admittant expoſitionem, communiter tamen à ſanctis Patribus ad hoc intentum adducontur: vnde etiam ſecunda eius veritatis confirmatio deſumitur, ſcilicet ea communi Patrum conſenſu: quot videre licet apud Bellarminum lib. 1. de Amiſſione gratiæ cap. 5. & Suarium ſuprà cap. 81. inſinuabo breuiter loca, Cyprianus ſermone de operibus & eleëmoſyna, & lib. de Oratione Dominicâ, Nazianzenus oratione 15. quæ eſt conſolatoria ob plagam grandinis, Ambroſius Pſalm. 118. circa illud, *Fac cum ſeruo tuo*, & lib. de Noë & arcâ c. 22. Chryſoſtomus homiliâ 20. in Matth. Hieronymus in Epiſtolâ ad Cteſiphontem, & in lib Contra Pelagium, & Epiſtolâ 151. ad Algaſiam, q. 8. Auguſtinus fuſiſſimè in diuerſiſſimis locis, lib. 2. Contra Iulianum c. 8. & de Bono perſeuerantiæ c. 5. & l. 4. Contra duas Epiſtolas Pelag. c. 4. & alij multi.

Fundamentū huius à Tridentino ſumitur ex varÿs Scriptura locis.

Matth. 6.

Idem confirmatur ex Patribus.

39. *Hæc veritas ratione ex duobus capitibus deſumptâ probatur.*

Ratio huius veritatis deſumitur ex duobus capitibus: vnum eſt, quòd ad peccata venialia occurrant paſſim innumeræ occaſiones, quas homo ob ſenſuum & corporis fragilitatem, ob vehementem appetitus inclinationem vix poteſt vitare; maximè cùm, vt ab eis deterreatur, non habeat adeò efficacia motiua: cùm enim nec per ea amittatur gratia, nec incurratur pœna inferni aut beatitudinis amiſſio, eſto per illa ſuo modo Deus aliqualiter offendatur, non apprehēdit homo fortiter motiuum, vt ea vitet: id quod maximè locum habet in venialibus ex ſubreptione ſeu imperfectâ deliberatione, in quibus eſt ſupra modum difficile hominem ſe ſemper cohibere: alterum caput eſt, quod Deus, etiamſi poſſet, nolit tamen dare ſpecialia auxilia, quibus homo ſuperet eas difficultates; vnde fit, ita victoriam illam eſſe difficilem, vt moraliter ſit impoſſibilis; & certum omnino ſit, numquam ab homine obtinendam, etiamſi ſimpliciter phyſicè poſſet viuere. Exemplum phyſicum huius impotentiæ poſuimus in iactu aleatum: licet enim quòd ſemel ceciderint in quatuor aleis v. g. 24. numeri, in qualibet ſua, non impediat vllo modo phyſicè, quò minùs ijdem numeri ſecundà vice cadant, & ſic tertia & quarta; nihilominùs contingere non poteſt caſus, in quo, ſi centies ordine proijciantur, ſemper ijdem 24 numeri appareant.

Exemplum phyſicū huius impotentia.

40. *Obiectio Prima ex varÿs Scriptura locis.*

Contra hanc concluſionem obijci poteſt Primò quòd in Scriptura aliqui dicantur immaculati, Pſalm. 118. item ingredi ſine macula, Pſalm. 14. item, quòd ad perfectionem nos Deus hortetur, ſupponens eam poſſibilem: atqui perfectio omnis excludit peccatum. Paulus item ad Epheſ. 5. ait, *Dilexit Eccleſiam, vt exhiberet eam non habentem maculam aut rugam.*

Obiectio Secunda.

Secundò, petimus à Deo vt liberet nos ab omni peccato; ergo eſt id poſſibile: petere enim id quod ſcimus Deum concedere omnino nolle, eſt mala petitio. Ad priora loca reſpondet Auguſtinus lib. de Perfecta iuſtitia, & in lib. 2. de Peccatorum meritis cap. 15. & ſeqq. homines dici habere iuſtitiam, & dici immaculatos iuxta iuſtitiam & perfectionem viæ, quæ maximè in carentiâ mortalis conſiſtit; & in hoc, quòd venialia etiam non valdè frequenter committantur, maximè ex deliberatione; Tertiò, in multitudine bonorum operum: & ob eamdem rationem Eccleſia dicitur ſine macula & ruga. Ad ſecundum de orationibus dicimus ex eodem Auguſtino ſermone 29. de verbis Apoſtoli, Etiamſi homo non poſſit ea omnia venialia vitare, tamen ipsū conari ad id, diminuēdo ea quantum fieri poſſit, eſſe magnæ vtilitatis, & ad hoc peti gratiam, vt ſemper plura & plura vitemus, & oſtendamus noſtrum affectum carendi, quantum eſt ex nobis, omnibus illis.

Reſponſio S. Auguſtini ad priora loca.

Eiuſdem ad Secundam obiectionem reſponſio.

Obiectio Tertia ex Patribus.

Tertiò poſſunt obijci aliqui Patres, qui videntur contrarium ſentire; vt Gelaſius Papa Tomo 1. Epiſtolarum Pontif. Epiſtola 5. ipſius Gelaſij: & ipſe quidem Auguſtinus lib. 2 de Peccatorum meritis cap 6. ait non eſſe obſiſtendum eis qui affirmant eſſe poſſe hominem in hac vita ſine peccato: Ambroſius etiam in cap. 1. Lucæ ad ea verba, *Erant autem ambo iuſti incedentes in iuſtificationibus Domini ſine querelâ.* Reſpondeo Primò, Gelaſium ſolùm docere, poſſibile id eſſe per diuinam gratiam, id eſt ſpecialem: etiam addit, an de facto vllus talis fuerit, ſe nec affirmare, nec negare: idem docet Auguſtinus. Difficiliùs loquitur Ambroſius. Reſpondeo tamen Primò, eius auctoritatem non præualere contra tantam oppoſitam; Secundò, eum fortè loqui de peccatis grauibus; Tertiò, non de totâ vitâ, ſed ad aliquod breue tempus.

Reſponſio.

41. *Nullus, exceptâ B. Virgine, ab hac generali regulâ videtur excipiendus.*

Secunda conclusio: Vtrùm ex hac regulâ generali Deus aliquem de facto exemerit, non eſt ita certum, quia tamen res eſt tam miraculoſa, & in quâ non audet Concilium excipere niſi ſolam beatiſſimam Virginem, non debemus nos vllum alium excipere; & verò ſine magna temeritate id non licet: vnde nulli planè etiam Ioanni Baptiſtæ, id priuilegium debet concedi, quia non eſt ſufficiens fundamentum: quòd enim vnus aut alter Doctor id tribuerit huic aut illi Sancto, non ſufficit vllo modo ad exceptionē à regula: quòd item aliqui fuerint in vtero materno ſanctificati, non continuò infert tale priuilegium: ſunt enim ea duo valdè ſeparabilia: non debemus autem ex regula generali in Scriptura tradita excipere aliquem in vno puncto, eo præcisè quòd fuerit in alio exceptus.

Tertia conclusio: In vna aut altera materia contingere poteſt, vt quis nullum veniala

Digitized by Google

In vnâ aut alterâ materiâ contingere poteſt, vt nullum quis veniale cõmittat.
Ratio huius.

niale committat, v.g. nullum vnquam mendaciũ, nullum nec leue furtum: neque hoc eſt contra definitionem Concilij, quod abſolutè de omni materiâ collectiuè loquitur. Facilis huius rei ratio reddi poteſt, quòd ex ipſo naturali temperamento aliquando homo vitium aliquod, v.g. furtum, vel mendacium, ita horret, vt accedentibus gratiæ auxilijs etiam ordinarijs eiuſmodi peccatum facilè vitare poſſit. Neque in vnâ determinatâ materiâ vim habet argumentum ſuprà factum, quod ex multitudine occaſionum & humanâ fragilitate deſumebatur; poſſunt enim in vnâ aut alterâ materia nec dari tot occaſiones, nec eſſe ex parte ipſius hominis vehemens in illam inclinatio, ideóque nulla grauis difficultas in eis peccatis vitandis.

42.
Difficilius eſt vitare peccata cũ imperfectâ quàm perfectâ deliberatione facta.
Aliquo tempore omne deliberatum peccatum vitari poteſt, nõ tamẽ per totam vitam.
Quanto tempore homo poſſit eſſe ſine veniali incertum eſt.

Illud etiam eſt valdè notandum, longè maiorem eſſe difficultatem in vitandis peccatis ex imperfecta deliberatione quàm ex perfecta; nam quo libertas & iudicium perfectius eſt, faciliùs poſſunt peccata vitari, quàm quando tantùm eſt ſemiplena libertas & poteſtas. Hinc dico, valdè probabile eſſe, aliquos ſummos ſanctos aliquo tempore omne deliberatum peccatum veniale vitaſſe. Dixi *per aliquod tempus*, quia per totam vitam id eis concedere mihi videtur minùs probabile.

Reſtat nunc determinare, quàm ſit longum tempus, intra quod homo poſſit eſſe ſine veniali. Reſpondeo, magnam eſſe in hoc puncto incertitudinem, cùm ex definitione Tridentini & ex Patribus nihil poſſit in hoc puncto inferri. Aliqui dicunt eſſe vnam diem; alijs id videtur nimium; dicitur enim Prouerb. 24. *Septies cadet iuſtus:* ergo ſupponitur illos ſingulis diebus peccare. Non diſplicet quod P. Suarez ait, fortè in viris valdè ſpiritualibus, & tota die in bonis operibus diligenter occupatis, poſſe admitti vnam diem ſine vllo veniali; quia tamen multis diebus in eis operibus perſeuerare difficillimum eſt, ideò non poſſe ad aliquos dies extendi potentiam ea omnia venialia vitandi. Sed de hoc vltimo puncto, vt omninò incerto, ſatis.

Dispvtatio LII.

De conſeruatione gratiæ, ſeu de perſeuerantiâ in illâ, item de eius amiſſione.

1.

Expediam breuiter aliqua quæ fusè tractantur à nonnullis, maximè à Patre Suario lib. 10. de Conſeruatione gratiæ; quia vel alias materias concernunt, vel à nobis ſunt iam ſuprà tractata.

Sectio I.

Quid requiratur ad conſeruationem gratiæ.

Ad gratiæ conſeruationẽ quid requiratur.

Circa quod quæritur Primò, an requirantur opera bona ad eam conſeruationem. Suppono contra hæreticos gratiam in adultis non acquiri Primò niſi per bona opera: ſuppono etiam iuſtos teneri legibus, poſſéque peccare & non peccare. His poſitis, reſolutio huius dubij facillima eſt. Dicimus ergo, ex parte hominis ſolum requiri, ne de nouo peccet mortaliter: etenim ſi peccat, eo ipſo gratiam expellit; ſi non peccat, non eſt vnde illa expellatur, quia non habet cõtrarium; nec datur de facto ſtatus medius inter gratiam & peccatum: hinc infertur, quandocumque eſt neceſſarium bonum opus poſitiuum ad non peccandum mortaliter, eſſe etiam neceſſariũ tale opus ad conſeruandam gratiam; quando verò per actum indifferentem aut venialiter malũ poteſt ſeruari præceptum graue, tunc non eſſe neceſſarium bonum opus ad gratiæ conſeruationem; an autem, & quando præceptum poſſit per actum venialiter malum impleri, & an aliquando poſitiuum præceptum ſit de actu amoris Dei, non eſt huius loci: in præſenti ergo quæſtione non eſt difficultas maior: & ad hæc reducuntur quæ fusè per totum caput primũ Suarez tractat.

Ex parte iuſti ſolùm requiritur, vt non peccet mortaliter.
Quando neceſſarium eſt bonum opus, ad non peccandum mortaliter, etiam neceſſarium erit ad conſeruandam gratiam.

Secunda difficultas eſt, quid ex parte Dei requiratur ad eam conſeruationem. Suppono ex dictis Deum, ſi homo non peccet, ſemper conſeruare gratiam; ergo ex parte Dei nihil aliud requiritur, quàm quòd det homini auxilia vt non peccet. Id quod clariùs ſub his terminis proponitur, quale auxilium gratiæ ſit neceſſarium ad nõ peccandum grauiter diu, & vſque ad mortem perſeuerandũ. Non agimus iam de auxilio, quod habent illi qui actu perſeuerant, ſed de illo quod requiritur, vt quis habeat potentiam perſeuerandi.

Quid ex parte Dei requiritur.
vt det auxilia homini vt non peccet.

Communis ſententia docet, omnino eſſe neceſſarium ſpeciale auxilium: pro qua adducuntur à Patre Suario ſuprà cap. 2. aliqua Scripturæ loca; vt 1. ad Corinth. 1. *Qui confirmabit vos vſque in finem ſine crimine:* & ad Philip. 1. *Confidens hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu:* & 1. Petri 5. *Deus omnis gratiæ ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitque:* & ex Arauſicano II. can. 9. *Diuini eſt muneris, cùm & rectè cogitamus, & pedes noſtros ab iniuſtitiâ retinemus:* & can. 10. *Adiutorium Dei etiam renatis & ſanctis ſemper eſt implorandum, vt ad finem bonum peruenire, vel in bono poſſint opere perdurare.* Alia ſimilia ex Auguſtino & Patribus adducuntur. Confirmatur ratione deſumpta ex Scriptura 2. ad Corinth. 4. *Habemus theſaurum in vaſis fictilibus:* ibi enim denotatur fragilitas humana, ratione cuius indigemus tali auxilio ſpeciali. Ego (vt verum fatear) neque quæſtionis ſenſum ſufficienter explicatum video, & loca hęc non eſſe ad rem præſentem cenſeo. Pro quo aduerte, non diſputari iam, vtrùm ſit neceſſarium auxilium Dei etiam ſupernaturale & gratuitum; hoc enim ad quodlibet opus bonum ſupernaturale, & non tantùm ad totã collectionem neceſſariũ eſſe, ſupponũt omnes. Quęſtio ergo eſt de auxilio ſpeciali intra ipſum ordinem gratiæ: & hoc requirit Suarez & alij, non quidem ad vnum vel alterum peccatum fugiendum, ſed ad totam collectionem.

Neceſſarium ad hoc eſt ſpeciale auxiliũ. Suarij probationes.
Suarez reijcitur.

2.
Quæſtio eſt de auxilio ſpeciali intra ipſum ordinẽ gratiæ.

Hoc ſuppoſito, quis nõ videat omnia ea Scripturæ, Conciliorum & Auguſtini loca non eſſe efficacia; quia in eis & agitur de quolibet opere aut qualibet fuga peccati ſeorſim ſumpta: & auxilium, quod in eis requiritur, non petitur quaſi ſpeciale intra ordinem gratiæ, ſed ſolùm dicitur, quod ſine gratia Dei id fieri non poſſit. Quæ propoſitio perfectiſſimè ſaluatur in quolibet auxilio

Scriptura & Auguſtini loca inefficacia eſſe oſtenditur.

Google

xilio veræ gratiæ,etiamſi ſpeciale non ſit,quia & illud eſt veriſſimum gratiæ auxilium. Confirmo: Ipſemet P.Suarez cap. ſequenti ait,hoc auxiliũ, vt poſſit quis perſeuerare (loquor,vt dixi,de potẽtia,non de actuali perſeuerantia) dari omnibus iuſtis ſiue mediatè ſiue immediatè:ergo loca allata ex Paulo non ſunt pro præſenti quæſtione; nã in eis Paulus & Petrus aliquid ſpeciale optabant pro his ad quos ſcripſerunt,propriũ electorum, & non commune omnibus iuſtis etiam reprobis: ergo non eſt in eis ſermo de auxilio, de quo in præſenti.

Quid intelligi per τὸ ſpeciale debet ad ſtatũ huius quæſtionis explicandum.

3\. Hinc Secundò dico, non benè, nec quidem conſequenter declarari ſtatum quæſtionis; nam cùm dicitur requiri auxilium ſpeciale, τὸ *ſpeciale* eſt reſpectiuum, & opponitur ordinario & communi,vt per ſe patet: atqui ipſe auctor ſequenti capite fatetur,vt dixi, omnes iuſtos habere auxilium neceſſarium ad eam perſeuerantiam: ergo tale auxilium eſt commune & ordinarium, ergo non ſpeciale.

Dices: Speciale hic ſumitur prout contraponitur auxilio debito ipſi gratiæ. Verùm neq; per hoc declaratur difficultas; nam tunc oporteret explicare, quæ ſint auxilia gratiæ communia debita ipſi gratiæ; vt ſic poſteà ſciremus, quæ ſint ſpecialia. Imò idem auctor ſequenti cap.num 6. probans omnibus iuſtis dari potentiam ad vincenda omnia mortalia collectiuè, ait id eſſe maximè connaturale & debitum gratiæ exiſtenti in homine, ob quam diligitur homo à Deo vt amicus; ad amicitiam autem (inquit) ſpectat iuuare amicos, maximè in re adeò neceſſariâ. Vides ibi ea auxilia, etiam ad totam collectionem peccatorum vitandam neceſſaria, dici debita ipſi gratiæ: quo ergo ſenſu iam dicuntur ſpecialia?

Tertiò idem vrgeo, quia expreſsè quarto cap. num.3 adducit teſtimonium Mileuitani cap.3.in quo dicitur gratiam Dei, quâ iuſtificamur, non ſolùm ad remiſſionem peccatorum valere, ſed etiam in adiutorium, ne committantur. Vnde argumentor: Vel ergo putat auctor gratiam remiſſionis per auxilia, quæ ſecum affert, ſufficere ad vitanda omnia futura,vel non:ſi primum, ergo præter illa auxilia,non eſt neceſſarium aliud ſpeciale ad talem finem: ſi verò non ſufficiunt, ergo locus hic non probat omnes iuſtos,eò quòd habeant gratiam, habere etiam vim ad fugienda omnia mortalia. Vt ergo quæſtionem clarè ſine terminorum confuſione decidamus.

Omnes iuſti habent auxilium ſufficiens ad euitanda omnia peccata mortalia.

4\. Dico Primò: Omnes iuſti habent auxilium ſufficiens,vt poſſint vitare omnia peccata mortalia. In hac conuenio cum eodẽ Patre Suario cap. 4. éſtque ſententia communiſſima inter omnes Theologos: & id clarè denotant ea verba 2.Petri 1. *Satagite,vt per bona opera certam veſtrã vocationem faciatis.* Hoc ipſum definiuit expreſſè Arauſicanum II. cap. 25. ex Tridentino idem probant aliqui,eò quòd ſeſſ.6.cap.11.doceat Deũ impoſſibilia non iubere, ſed iubendo adiuuare, &c. Ab hoc tamen loco abſtineo,quia etiã probaretur iuſtum habere auxilia ad vitanda omnia venialia; nam & ea Deus iubet vitari, & non iubet impoſſibilia. Meliùs ergo ſuadetur,quia auxilium neceſſarium ad ſalutem omnibus datur (vt eſt in confeſſo ferè apud omnes;) nam licet de Gentilibus dubitetur, an aliquando habeant auxilium proximum, de iuſtis tamen ad non peccandum omnes concedunt: ergo habet quilibet iuſtus auxilium ad perſeuerandum. Patet conſequentia; nam perſeuerantia eſt neceſſaria ad ſalutem:ergo qui poteſt ſalutem.poteſt & perſeuerantiam. Secundò eadem veritas ſuadetur ex dictis à nobis in Primâ difficultate; nam ad gratiam conſeruandam ſolùm eſt neceſſarium non peccare grauiter:atqui ad non peccandum neceſſarium eſt,vt auxilium detur, alioquin iam non eſſet peccatum.

Auxilium neceſſarium ad ſalutem omnibus datur.

Obiectio.

Dices, hoc argumento etiam probari, poſſe ſine ſpeciali auxilio vitari omnia venialia, quia etiam illa, vtpote peccata, requirunt potentiam qua fugiantur. Reſpondeo,ideo me ſuprà dixiſſe, ſaltem phyſicam potentiam neceſſariò debere eſſe ad ea vitanda; ideò mortalia omnia poſſe phyſicè vitari etiam collectiuè ſuppono vt omnino certum: & quidem potentia hæc phyſica etiam datur in homine ſine vllo ſpeciali auxilio gratiæ ſolùm cum concurſu generali Dei:ſi enim hic non dat potentiam ad vitandum peccatum, ergo illi ſuccumbere non erit peccatum.

Reſponſio.

Concluſio noſtra potentiã moralem ad totam collectionem mortalium concedit.

5\. Conclvsio ergo noſtra, vt aliquid ſpeciale dicat de mortalibus, & poſito auxilio gratiæ (ſiue illud ſpeciale ſiue generale intra ordinem gratiæ vocetur, de quo paulò pòſt) potentiam moralem ad eam totam collectionem concedit; vnde ad obiectionem fateor, ex ſola puta potentia ad peccandum non inferri potentiam moralem ad oppoſitum, vt benè conuincit obiectio; quia tamen in mortalibus non habemus eam auctoritatem & rationem à ſumma difficultate deſumptam,vt dicamus auxilia ordinaria data per Chriſtum non eſſe ad ea vitanda ſufficientia,etiam moraliter:imò id Chriſtus ipſe perſuadet dum dicit iugum ſuum ſuaue eſſe: ſi enim vitare omnia mortalia, ſine quibus ſalus non obtinetur,eſſet difficillimum moraliter,abſque dubio grauiſſimum eſſet iugum Chriſti:ergo eam potentiam etiam moralem negare non debemus.

Talia auxilia non dari immediatè quibuſlibet iuſtis fatemur cum Suario.

Fateor tamen cum Patre Suario eo cap. 4. num. 8.valdè eſſe probabile,non dari talia auxilia immediatè quibuſlibet iuſtis. Explico: Fortè aliquis iuſtus erit aliquando in tam vehementi tentatione ad mortale,vt moraliter vix poſſit reſiſtere; vnde immediatè non habebit moralem potentiam;nihilominùs hic ipſe eam habuit ſimpliciter, quatenus priùs habuit auxilia vel vt vitaret illam occaſionem,vel vt eliceret actus orationis,quibus peteret maiores vires;quia verò eos actus neglexit, non eſt data illi potentia immediata & moralis, vt facilis illi eſſet ea victoria: quo ſenſu ego intelligo illud principium, *Qui amat periculum, in illo peribit.*

Eccli 3.

Obiectio.

Verùm obijcies è contrario ad probandum, non eſſe neceſſarium vllum auxilium gratiæ ad perſeuerandum; nam ſuprà diximus etiam peccando venialiter poſſe hominem conſeruare gratiam,ſi per veniale ſatisfaciat præcepto obliganti ſub mortali: atqui ad venialia committenda non eſt neceſſaria gratia, igitur nec ad perſeuerandum. Reſpondeo Primò, in fuga mortalis per veniale duo eſſe,& graue non committere,& admittere leue. Deus ergo dat tunc auxilium gratiæ,cogitationem ſcilicet ſeu inſpirationem,quæ ex ſe inclinat ad vitandum mortale etiam per actum bonum:& illa eſt gratia ſpecialis, ſingularia ſcilicet confortatio voluntatis per eã cognitionem: quòd verò homo ea non vtatur poſteà, niſi ſolùm ad mortale vitandum,non verò ad efficiendum actum bonum,per accidens eſt reſpectu eius inſpirationis. Reſpondeo Secundò, & fortè in idem relabitur,auxilium, de quo hic loquitur

Reſponſio Prima.

quitur

quimur, non eſſe neceſſariò ſupernaturale, niſi debeat interuenire opus ſupernaturale, quo vitetur peccatum, ſed eſſe ſingularem prouidentiam homini indebitam, quâ tentationes maiores auertantur, vel homo in eis occaſionibus non ponatur, vbi difficulter ſe contineret, &c. hęc autem gratia locum habet, eſto homo venialiter ſimul peccet.

6.

Gratia prouidentia omnibus iuſtis cōmunis natura indebita eſt; an gratia habituali debita ſit incertum.

Dico Secundò: Vtrùm hæc prouidentia gratiæ; quæ eſt naturæ indebita, communis tamen omnibus iuſtis, ideóque in eo ſenſu non ſpecialis; vtrùm, inquam, ſit dicenda debita gratiæ ipſi habituali, planè eſt incertum, quia non poſſumus nos determinatè dicere quid ita exigat gratia, vt ſi ei non concedatur, fiat ipſi aliqua violentia. Probabile eſt Primò, eam non ita exigere talia auxilia, vt planè eſſet miraculoſum, ſi ea negarentur; quia ad ponendam tantam exigentiam non habemus ſolidum fundamentum. Secundò tamen probabile eſt per modum congruentię, id exigere; quod perſuadet ratio, quã ex Suario attulimus; quia ſcilicet amicitiæ valdè connaturale eſt exigere, vt Deus non permittat ſuos amicos adeò in malum grauiſſimum tentari, vt moraliter ſit illis impoſſibile euadere. Vnde concludo contra eumdem Suarium, hæc auxilia non debere dici ſpecialia vltra exigentiam gratiæ, quia & ſunt illi valdè connaturalia, & de facto ſunt omnibus iuſtis communia, ergo. Et ad has duas concluſiones ſic declaratas reducitur tota ſubſtantia eorum quæ cap. 3. & 4. fusè idem auctor tractat.

Hæc auxilia non ſunt ſpecialia vltra exigentiam gratiæ.

Obiectio.

Obijcies, Tridentinum ſeſſ. 6. can. 22. ait, *Si quis dixerit iuſtificatum ſine ſpeciali auxilio Dei in acceptâ iuſtitia perſeuerare poſſe, anathema ſit:* ergo auxilium ſpeciale neceſſarium eſt ad perſeuerandum. Reſpondeo, à Concilio vocari ſpeciale, quatenus condiſtinguitur ab auxilijs naturalibus debitis: ſolùm enim contendit, ſine vero auxilio gratiæ, & quidem nouo, diſtincto ab eo, quod neceſſarium fuit ad obtinendam gratiam primam, neminem poſſe perſeuerare: vnde nihil infertur contra nos, quia nullo modo negamus eſſe neceſſarium auxilium gratiæ, ſed dicimus illud exigi ab ipsâ gratiâ, ideóque negamus illud eſſe ſpeciale in ſenſu intento ab auctoribus, cum quibus ago.

Reſponſio.

Non eſt idem, dare iuſtis donum perſeuerantiæ & potentiam ad perſeuerandum.

Aduerte, optimè Patrem Suarez obſeruare contra Aluarez, non eſſe idem, omnibus iuſtis dari donum perſeuerantiæ, & omnibus dari potentiam ad perſeuerandum; ſicut non eſt idem, Deum omnibus dare potentiam vt ſaluentur, & omnes ſaluari; quia in vno ſignificatur auxilium ſufficiens, in altero etiam congruum: quæ duo quomodo differant ſæpè diximus; malè autem in vnum ab Aluarez confunduntur, vt aliquos ex Societate docentes, quemlibet iuſtum poſſe perſeuerare, redargueret; ac ſi dixiſſet, quemlibet de facto perſeueraturum, ſeu habiturum donum perſeuerantiæ.

Sectio II.

An actualis perſeuerantia ſit ex ſpeciali dono Dei.

7. Difficultas hæc, meo iudicio, ſuppoſitis his quæ paulò antè diximus, & ſæpè, agentes de auxilio congruo, item ſuperiùs dum de obſeruatione totius legis, notauimus, nulla planè eſt. De eâ agit P. Suarez per tria capita. Rem totam pauciſſimis verbis comprehendam.

Supponendum autem Primò, perſeuerantiam ſumi poſſe vel in toto rigore, prout dicit mortem in gratiâ, cui eſt æterna ſalus annexa; vel magis laxè, prout denotat aliquam moram temporis, quâ etiam temporibus durat in gratiâ, quam tamen poſteà ante mortem amittit; nam licet aliqui contendant, hanc non vocari apud Patres perſeuerantiam, verè tamen dici poteſt perſeuerantia cum eo addito: & ne faciamus quæſtionem de nomine, ſiue eo modo vocetur, ſiue non, de eâ poteſt eſſe difficultas ſuo modo eadem, quę de primâ perſeuerantiâ.

Perſeuerãtia dupliciter ſumitur, ſtrictè & laxè.

Secundò ſupponendum, hoc, quod eſt dari auxilium gratiæ congruum, quando præuidetur habiturum effectum, & maximè in eâ occaſione, quando videtur ſtatim ſecutura mors, eſſe ſpeciale Dei beneficium, etiam intra ordinem gratiæ; quia potuit dare auxilium purè inefficax.

Quando datur auxiliũ congruum, ex quo videtur ſequi effectus in circumſtantiâ mortis ſecuturæ, eſt ſpeciale Dei beneficium: item, immittere mortem, quando quis in gratiâ eſt.

Tertiò ſupponendum, etiamſi nullum det homini auxilium congruum, hoc ipſum tamen, quod eſt immittere illi mortem, quando ille eſt in gratiâ, & non protrahere illi vitam quouſque cadat, vel hoc, quod eſt remouere illum ab occaſionibus peccati, in quibus præuidebatur lapſurus, ſi in eis poneretur, eſſe etiam ſingularem fauorem Dei; quem nec præſtat omnibus, nec tenebatur huic præſtare, etiamſi eum ad gratiam iuſtificantem euexiſſet. His poſitis.

Conclusio certa de fide ex multis teſtimonijs Scripturæ, Conciliorum & Patrum, quæ videri poſſunt apud Suarez cap. 4. & 5. & apud alios auctores in præſenti eſt, perſeuerantiam eſſe ſpeciale Dei donum. Ratio autem manifeſta eſt ex dictis, quia eiuſmodi donum conſiſtit vel in hoc, quòd iuſtus moriatur antequam veniat ad occaſionem, in qua præuidebatur peccaturus; vel in eo, quòd Deus omnes omnino occaſiones ab eo remoueat; vel in eo, quòd eum corroboret eis auxilijs, quæ agnita erant habitura effectum. His omnibus modis gratiam & ſingularem Dei fauorem interuenire ex dictis conſtat, & explicatis terminis eſt manifeſtum; nam & dare ea auxilia, & auertere eas occaſiones, & mortem eo tempore immittere quo homo erat in gratia, proueniunt à Deo, & quidem præuidente eorum vtilitatem, & ſpecialiter eam intendente, vt ſic homo ille ſaluetur, ergo. Concluſio hæc meliùs adhuc intelligitur in noſtra ſententia de electione ad gloriam ante præuiſa merita; quia in ea ſpeciali electione maximè apparet ſpecialis Dei fauor. Ex quo capite etiam in infantibus, qui cum gratia baptiſmali decedunt, aut in perpetuò amentibus, baptizatis tamen, locum habet Dei fauor. Nam licet ibi non interueniat vllum gratiæ auxilium, & ex hoc capite nullum ibi interueniat beneficium nouum, tamen hoc ipſum, quod eſt illis mortem immittere eo tempore, vel in amente impedire ne redeat ad ſe, & gratiam amittat, eſt ſpecialis gratia Dei; quo pacto etiam in adulto, qui immediatè poſt pœnitentiam moritur, poteſt eſſe gratia eum vocare, quando ſciebatur reſponſurus, & immediatè in gratia deceſſurus: hoc enim haud dubiè gratia eſt, & fauor, ergo. 8.

Concluſio eſt de fide.

Ratio clara eſt ex dictis.

Concluſio noſtra clara eſt etiam in ſententiâ noſtrâ de electione ad gloriam ante præuiſa merita. Dei beneficium etiam locum habet in infantibus qui baptizati moriũtur & amentibus.

Hinc dico Secundò: Etiam ea ſecunda perſeuerantia ad tempus aliquod, licet non duret vſq; ad mortem, eſt aliquis fauor, quia & ibi interuenit hoc, quod eſt impedire occaſiones & tentationes, dare auxilia, quæ pro eo tempore videbantur

Perſeuerãtia ad aliquod tempus, etſi non ad mortem, aliquis Dei fauor eſt.

bantur ad perſeuerandum futura non ſolùm ſufficientia, ſed & congrua.

9 *Obiectio.* Dices: Totus hic diſcurſus locum habere poteſt in quacumque fugâ, etiam vnius peccati: illa enim vel fit per auxilium congruum, vel certè per ablationem occaſionum aut tentationum; & tamen nos ſuprà contra Patrem Vaſquez docuimus, non omnes victorias tentationum eſſe non ſolùm ſpecialem gratiam, ſed nec abſolutè gratiam per Chriſtum; ergo eodem modo diſcurrere poſſemus de perſeuerantiâ.

Reſponſio Prima. Quòd ſi dicas, ideò non omnem victoriam tentationum exigere eam gratiam, quia cum concurſu naturali ſæpè homo prævidetur habiturus victoriam;

Impugnatur. Contrà quia poteſt etiam dici ſæpè ſine vllo ſpeciali nouo fauore diſtincto ab ipſamet iuſtificatione videri hominem ſaluandum; nam ſi morbus ſit grauiſſimus, naturaliterque hominem ſit ſtatim ſublaturus, profectò vltra donum Dei repertum in eo, quòd homo ille immediatè antè iuſtificetur, nullus eſt fauor nouus, quòd ſtatim moriatur, ergo.

Reſponſio Secunda. Quòd ſi cum aliquibus reſpondeas, gratiam incipere per primum ſui eſſe, & hominem mori per primum ſui non eſſe, inter hæc autem duo inſtantia ſemper eſſe aliquam morulam, in quâ homo poſſit à gratiâ cadere, ideoque ibi debere

Impugnatur. eſſe nouum fauorem; Contra Primò, quia in hac ſolutione non loquuntur hi conſequenter; docuerant enim, gratiam non ſemper incipere per primum ſui eſſe. Contrà Secundò, & clariùs, quia, eò quòd gratia incipiat per primum eſſe, non ſequitur, quòd interponatur aliquid inter illam & mortem; poteſt enim primum illud eſſe gratiæ eſſe vltimum non eſſe mortis. Denique illa mora, quia proportionalis eſt, poteſt talis eſſe, vt naturaliter non admittat intermediam operationem liberam; ergo tunc nullus erit neceſſarius ſingularis fauor ad perſeuerandum. Eadem difficultas eſt in infante baptizato: quòd enim poſteà ex morbo moriatur, prouenire poteſt neceſſariò ex cauſis naturalibus, ſine vllo nouo fauore.

10. *Reſponſio noſtra Prima.* Reſpondeo, quando victoria alicuius tentationis non videtur conductura de facto ad gloriam, non eſſe gratiam propriè Chriſti, ſed poſſe tribui auxilijs naturalibus ortis ex communi prouidentiâ (vt ſuo loco diximus;) quando verò prævidetur talis victoria conductura, eo ipſo dari à Deo ex ſpeciali affectu ſalutis erga illum hominem, ideoque ex ſpeciali prouidentiâ, ac proptereà eſſe etiam ſpecialem fauorem & gratiam: ſæpè enim fauor & gratia denominatur non ſolùm à re data, ſed ab animo quo datur. Ad illam alteram obiectionem de moribundo & de puero dupliciter reſpondere poſſumus; Primò, ipſum permittere cauſas naturales vt talem morbum vehementem excitent, qui ſtatim extinguat, & idem de amentia eſt, eſſe

Secundò. fauorem Dei. Secundò reſpondeo, quando dicimus, perſeuerantiæ donum eſſe gratiam ſingularem diſtinctam à iuſtificatione, loqui nos de iuſtificatione ſecundùm ſe ſumpta, non verò vt hîc & nunc prævidetur habiturus homo finem vitæ, ſeu vt ea perſeuerantia prævidetur connexa naturaliter cum morte: in eo enim ſenſu ipſum perſeuerantiæ beneficium conſiſtit in vocatione ad talem gratiam, vel in deſtinatione infantis ad Baptiſmum in talibus circumſtantijs.

Replica. Replicabis: Hæ rationes ceſſant in perſeuerantiâ etiam per longum tempus, quando tamen non eſt conductura ad ſalutem: tunc enim non eſſe neceſſaria ſpecialis gratia: cuius contrarium in ſecundâ concluſione docuimus.

Reſpondetur. Reſpondeo, verum quidem eſſe tunc non requiri gratiam ob eam rationem; dico tamen ideò requiri, quia in homine habente vſum rationis intra longum tempus naturaliter occurrunt multæ & graues occaſiones peccandi mortaliter; cùmque ipſum non peccare tunc, etiamſi poſteà ſit homo lapſurus, magnum ſit Dei beneficium neceſſaria eſt aliqua gratia, quæ non eſt annexa creationi, per quam vel tentationes aliquæ remoueantur vel mitigentur, vel certè homo ad eas vincendas confortetur. Quæ ratio in ordine ad vnam vel alteram fugam peccati non habet locum, vt fuſiùs diximus ſuprà dum de victoria tentationum.

Sectio III.

Appendix de neceſſitate gratiæ ad perſeuerandum in ſtatu naturæ integræ: vbi etiam de Angelis.

Hac de re diſputat inferiùs Pater Suarez cap. vltimo huius libri; quia tamen planè eſt connexa his quæ de hominibus in hoc ſtatu diximus, & addendo pauca intelligetur, in quo ſit difficultas ſpecialis, ideò eam hîc breuiſſimè expediemus. 11.

In ſtatu naturæ integræ alia ſunt auxilia ſufficientia dantia poſſe; alia dantia actu perſeuerare. In vtroque caſu ſpeciale beneficium foret dare auxilium efficax præ inefficaci.

Ergo ſupponendum Primò eſt, non minùs in eo ſtatu naturæ integræ (& idem eſt de Angelis) quàm in noſtro, aliud eſſe agere de auxilio ſufficienti dante poſſe perſeuerare, aliud verò de auxilio dante etiam actu perſeuerare, quod congruum diximus: igitur in vtroque caſu fore ſpeciale Dei beneficium dare auxilium efficax præ inefficaci eſt certo certius; nam etiamſi in eo ſtatu nihil eſſet de paſſionibus & tentationibus, quia tamen homo eſſet liber, poſſetque vel peccare, vel ſtare, neceſſum eſt, vt Deus prævideat per ſcientiam mediam aliqua auxilia, quæ ſi darentur, homo ſtaret, & conſequenter quæ ſint efficacia, ſeu congrua; alia verò, quibus datis homo per ſuam libertatem caderet, & conſequenter, quæ ſint purè ſufficientia; vt conſtitit in Adamo & Angelis, qui de facto cecidêre: gratia ergo ſpecialis Dei eſſet dare tunc ea auxilia, quæ videret fore congrua, non verò, quæ viderat forè purè ſufficientia. Neque in hoc puncto, ſuppoſitis his quæ de auxilio congruo & efficaci alibi inſinuauimus, dubitare ampliùs licet. Habet autem hæc doctrina non minùs locum in auxilijs etiam naturalibus quàm in ſupernaturalibus; quia etiam in naturalibus reperiuntur efficacia & purè ſufficientia: habet etiam locum non ſolùm ad omnia opera bona collectiuè ſumpta, ſed etiam ad quodlibet ſeorſim.

Hæc doctrina locum habet in naturalibus & ſupernaturalibus auxilijs.

12. *Obiectio.* Verùm obiicies, à nobis, dum egimus contra Patrem Vaſquez, fuiſſe dictum, etiam in ordine naturæ, non eſſe ſpecialem gratiam dare auxilium congruum, quia ipſe curſus naturalis ſæpè petit eiuſmodi auxilia: ergo eſto ille, qui acto perſeuerat, habeat congruum auxilium, nihilominùs non ideò erit illa datio ſpeciale beneficium.

Reſponſio. Reſpondeo, nos ibi dixiſſe, in vnâ integrâ collectione auxiliorũ pro totâ vita hominis ſæpè debere repetiri auxilia aliquot efficacia, quia moraliter eſt impoſſibile, vt non debeant aliquot talia occurrere, niſi Deus è contrario vellet ex propoſito eligere ſolùm ſufficientia; in præſenti autem loquimur de vno tantùm puncto ſeu

inſtanti, nempe de vltimo ante mortem; ibi non eſt neceſſum ſemper inueniri tale auxilium congruum: poteſt enim Deus tunc ſine vllâ, vt ſic dicam, volentiâ dare illud, quod ſit purè ſufficiens. Secundò interuenit ibi alia ſpecialis gratia, quod permiſſæ ſint cauſæ naturales tunc hominem interimere, quando illum in gratia reperit: in ſtatu autem innocentiæ & vitæ Angelorum res eſt longè facilior; nam ibi non interueniret mors, ſed voluntas Dei determinantis pro ſuo libitu finem viæ: eſſet autem ſpecialis gratia, quòd illum determinauerit, quando hominem vidit in gratia, nec expectauerit aliud tempus, in quo homo ille eſſet in peccato.

Specialis eſt Dei fauor erga homines per cauſas naturales interimentis, & erga Angelos finem viæ determinantis.

Replica.

Vrgebis, Licet hæc doctrina vera ſit reſpectu cuiuſlibet in particulari; quòd tamen ſuppoſito ordine gratiæ aliqui ſaluentur, ſiue hi, ſiue illi, non videtur eſſe noua gratia; ergo ſaltem in hoc ſenſu non erit neceſſarium auxilium ſpeciale Dei. Reſpondeo, conſequentiam eſſe nullam; quia mihi ſpecialiſſimus fauor fit, quòd ſalues præ Iudâ, etiamſi vnus ex nobis duobus debuiſſet ſaluari: quando autem agimus de auxilio ſpeciali gratiæ, ſolùm loquimur reſpectu illius qui ſaluandus eſt. Conſtet igitur, quid ſit dicendum quoad auxilium congruum pro perſeuerantiâ tam in ſtatu naturæ lapſæ quàm innocentiæ, quàm Angelorum.

Soluitur.

13\. Secundò addendum, ſi in eâ perſeuerantia in ſtatu innocentiæ & viæ Angelorum requiſita eſſent ad non peccandum mortaliter aliqua opera ſupernaturalia, quæ ſub peccato graui præciperentur, tunc eo ipſo neceſſarium omnino ad eã perſeuerantiam fore ſupernaturale auxilium gratiæ; quia (vt ſuprà diximus) ad opus ſupernaturale debet auxilium naturale concurrere: vnde in hoc ſenſu etiam tunc foret neceſſaria vera gratia, ſiue intra ordinem gratiæ eſſet ſpecialis, ſiue non, quomodo autem deberet eſſe fauor ſpecialis ob congruitatem, iam dixi immediatè antè. Quòd ſi toto tempore eius perſeuerantiæ nullum occurreret præceptum de opere ſupernaturali, ſed ſolùm præcepta naturalia, tunc non eſſet procul dubio neceſſarium nouum auxilium gratiæ propriè dictæ: vtrùm autem illud auxilium naturale eſſet ſpecialis tunc fauor ob congruitatem, iam eſt fusè paulò antè dictum; quod verò abſolutè dicendum circa præcepta eo tempore imponenda dubium, quia pendet ex liberâ Dei voluntate, de quâ nobis non conſtat vllo modo. Iudico ſatis probabile aliquot futura præcepta ſupernaturalia, ideoque abſolutè gratiam nouam fore ad eam perſeuerantiam neceſſariam, Hæc videntur omnino certa.

Si in ſtatu innocentiæ eſſet præceptũ opus ſupernaturale ſub mortali, eo ipſo neceſſariũ etiam ſit auxilium gratiæ.

Si non eſſet præceptum de tali opere, tunc auxilio gratiæ non opus eſſet.

Quæſtio ergo eſt, an non ſolùm ratione congruitatis, ſed ad confortandam debilitatem naturæ aut vincendas difficultates ſpeciales, & tollendam moralem impotentiam, quam reperiri in naturâ lapsâ diximus, eſſet etiam tunc neceſſaria aliqua ſpecialis gratia. Ratio dubitandi ſumitur ex his, quæ ſæpè in hac materiâ diximus, quòd ſcilicet hæc neceſſitas oriatur tum ex fomite, tum ex naturæ debilitate & tentationibus: quæ omnia tunc abeſſent: ergo non eſſet tunc ea neceſſitas: vnde Auguſtinus lib. de Correptione & gratiâ cap. 11. & 12. & lib. de Dono perſeuerantiæ cap. 6. & 7 ait: *Qui non infertur in tentationem, non diſcedit à Deo: non eſt hæc omnino in viribus liberi arbitrij, quales nunc ſunt; fuerat in homine antequam caderet.* Gelaſius item Papa Epiſtolâ ad Epiſcopos Galliæ ait in præuaricatione Adæ omnes homines naturalem poſſibilitatem & innocentiam perdidiſſe.

An ad tollendam impotentiam neceſſaria ſit peculiaris gratia. Ratio dubitandi.

P. Suarez ob hæc loca cap. 9. vtitur diſtinctione; ait enim in homine in ſtatu innocentiæ & in Angelis ſine ſpeciali gratiâ fuiſſe potentiam ad perſeuerandum: quod putat ſuaderi his teſtimonijs; addit tamen actualem perſeuerantiam non fore ſine ſpeciali gratia, propter congruitatem auxilij, de qua nos paulò antè: quam ſecundam partem probat ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 13. definiente, donum perſeuerantiæ haberi non poſſe niſi ab illo, qui potens eſt eum qui ſtat ſtatuere, vt perſeueranter ſtet; & can. 22. iuſtificatum ſine ſpeciali auxilio in accepta iuſtitiâ perſeuerare non poſſe; & Arauſ. Natura humana etiamſi in integritate, in quâ condita eſt, permanſiſſet, nullo modo ſeipſam Creatori ſuo ipſo non adiuuante ſeruaret: idem confirmat ex Auguſtino varijs in locis, maximè lib. de Naturâ & gratiâ cap. 26. vbi docet hominem etiam perfectè iuſtificatum benè viuere ſine adiutorio gratiæ non poſſe: ſicut oculus perfectè ſanus non poteſt videre ſine lumine: quod teſtimonium, etiamſi ab Auguſtino de homine poſt lapſum dictum ſit, transfertur ad Adamum ante lapſum: eodem modo inducit Baſilium Fulgentium, Anſelmum & Bernardum. 14.

Diſtinctio Suarij.

Ego, vt verum fatear, valdè miror Patrem Suarez vti his teſtimonijs: quæ ſi quid probant, ſanè non de ſolo auxilio efficaci, ſed etiam de potentiâ perſeuerandi, maximè illud Auguſtini, *Quod ſicut oculus ſine lumine*, &c. atqui lumen eſt ſimpliciter neceſſarium ad poſſe, ergo & gratia; & tamen expreſsè diſtinxit poſſe ab actu, docuitque tunc hominem potuiſſe ſine gratia: videat ergo iam, quomodo locis his omnibus ſatisfacere debeat, & an ſint pro ſolo actu.

Loca à Suario adducta ſi quid probant, non ſolùm de auxilio efficaci, ſed etiam de potentiâ perſeuerandi intelligenda ſunt. Secundò, illa loca non ſolùm pro dono perſeuerantiæ, ſed pro quacumque victoriâ militant.

Secundò, ea loca non ſolùm ſunt pro dono perſeuerantiæ, ſed etiam pro quacumque victoria tentationum: hanc autem ſupponit Suarez etiam re ipſa ſæpè obtineri ſine gratiæ ſpeciali auxilio: ex quo capite etiam dixi ſuprà, multa loca, quæ adducuntur pro perſeuerantia finali, non eſſe ad rem.

Tertiò, ea requirunt auxilium gratiæ: quod verò ſit ſpeciale non inſinuant. Ratio etiam, quam Suarez adducit ex D. Thoma, de difficultate orta ex generali ratione perſeuerantiæ, quæ in ſucceſſione quadam conſtanti & quaſi indeclinabili ad malũ conſiſtit, & in voluntate mutabili, prout explicatur ab ipſo, videtur nõ ſolùm probare neceſſitatem auxilij congrui, vt condiſtincti à ſufficienti, ſed maximè in viribus ſpecialiter in actu primo confortantibus conſiſtere.

Ratio Suarij ipſius intentum non probat.

Ergo pro deciſione huius dubij aduertendum eſt, etiam in ſtatu naturæ lapſæ non eſſe ſæpè ad perſeuerantiam quà talem neceſſaria auxilia ſpecialiora & vberiora in ſe & in actu primo, quæque reddant facilem eam perſeuerantiam; quia ſæpè poſt obtentam gratiam non occurrunt ante mortem vllæ graues occaſiones, fortè etiam nec naturaliter poſſunt occurrere; nihilominùs tunc interuenire fauorem Dei tam in eo, quòd in tali occaſione vocauerit per auxiliũ efficax, tã quòd permiſerit eas cauſas ita diſponi, vt non occurreret occaſio tentandi, &c. Hoc ſuppoſito dico, ſi comparetur talis perſeuerantia in natura lapſa cum perſeuerantia in ſtatu innocentiæ, non eſſe differentiam vllam tam ex parte gratiæ efficacis quà talis, quia in vtroque caſu ea debet intercedere (vt oſtenſum eſt) tam ex parte auxiliorum 15.

Ad perſeuerantiam quà talem in naturâ lapsâ auxilia vberiora in ſe neceſſaria non ſunt ſæpè. Fauor tamen Dei aliquando interuenit. Inter perſeuerantiam in naturâ lapsâ comparatam cum eadem in ſtatu innocentiæ nulla eſt differentia.

confortan

confortantium & auferétium difficultatem moralem: in neutro enim caſu eſt ſæpè vlla talis difficultas. Quia verò poſſumus in ſtatu naturę lapſę conſiderare perſeuerantiam per longum tempus, inquo propter fomitem, propter naturæ debilitatem, propter minora auxilia annexa ipſi ſtatui quàm fuerint in ſtatu innocentiæ, moraliter eſt valdè difficile perſeuerare diu ſine peccato; dicimus in eo ſtatu nō fuiſſe ea ſpecialia auxilia gratiæ neceſſaria, nūc verò neceſſaria eſſe: & hoc ſolum voluit Auguſtinus in prioribus teſtimonijs.

In naturâ lapſâ difficile eſt perſeuerare diu ſine peccato.

16. Denique (vt vno verbo rem expediamus, & quæſtiones non multiplicemus) dico, ſi rigoroſè loquamur, hanc quæſtionem eſſe planè eamdem cum illâ, quam ſuprà fuſiùs diſcuſſimus, de neceſſitate gratiæ ad ſeruandam diu totam legem: vbi egimus de lapsâ & de integrâ naturâ ac de ſtatu innocentiæ, & aſſignauimus differentiam inter eos ſtatus, reſpondimuſque locis quæ hîc P. Suarez adducit; & paulò antè oſtendimus, non eſſe pro præſenti quæſtione; reſpondimus, inquam, quatenus abſolutè videntur probare in nullo ſtatu poſſe eſſe vllam victoriam tentationum ſine gratia: quæ omnia hîc applicanda; nam perſeuerantia, quatenus præciſè conſiſtit in momento mortis, ſeu vltimo actu bono, ſæpè non habet aliam difficultatem ſuperandam, quàm quodlibet ſimplex opus bonum, aut certè quàm grauis tentatio; de quibus ſuprà; prout verò dicit diuturnam ſeu longam perſeuerantiam ſine peccato, ſiue ſequatur deinde mors in gratiâ, ſiue non, habet difficultatem de victoriâ multarum tentationum, de quâ ſuprà & in quâ eſt propria differentia inter naturam lapſam & innocentem quoad potentiam. Quam ſolam differentiam Auguſtinus voluit denotare, quando dixit, *ante peccatum vires liberi arbitrij fuiſſe ſufficientes ad non peccandum, nunc verò non eſſe:* in quo loco nihil de rigoroſâ perſeuerantiâ, de quâ tractamus in præſenti. Et ſatis ad intelligendam totam hanc difficultatem.

Quæſtio eſt eadem cum tractatâ ſuprà de neceſſitate gratiæ ad ſeruandã diu legem.

Sectio IV.

Obſeruo quædam circa diſtinctionem duplicis perſeuerantiæ.

17. Pater Suarez cap. 6. & 7. fusè tractat contra Didacum Aluarez Dominicanum, vtrùm perſeuerantia ſit donum diuerſum in diuerſis prædeſtinatis; item, an illud pendeat à libertate ipſius hominis: meo tamen iudicio res tota reducitur tum ad quæſtionem de voce, tum ad punctum de gratiâ prædeterminante; ideò res hæc non eſt digna longâ diſcuſſione. Duobus verbis ſubſtantiam totam comprehendo. Aluarez igitur diſp. 104. & 105. valdè exagitat eos qui dicunt efficaciam doni perſeuerantiæ dependere ex libera hominis cooperatione ſaltem vt à conditione; putat enim donum perſeuerantiæ adæquatè eſſe à ſolo Deo: nam aliud, inquit, eſt donum perſeuerantiæ, aliud ipſum perſeuerare: tale enim cenſet eſſe donum perſeuerantiæ, vt contumaci hominis voluntate amitti non poſſit: ſi autem hoc donum à noſtrâ voluntate penderet, gratia eius non regeret voluntatem, ſed eſſet potiùs illius pediſequa: vnde ipſe cenſet donum perſeuerantiæ non poſſe eſſe niſi vnicum in omnibus iuſtis.

An perſeuerantia diuerſum ſit donũ in diuerſis prædeſtinatis.

Aluarez exiſtimat donũ perſeuerãtiæ adæquatè eſſe à ſolo Deo.

Ego in hac ſententiâ, vt dixi, aliqua video ad vocem ſpectantia, alia ad quæſtionem de auxilijs. Ad vocem ergo ſpectat, vtrùm ipſum actu perſeuerare ſit etiam vocandum donum perſeuerantiæ, an verò illud nomen ſolùm tribuatur ipſi auxilio in actu primo: etenim & Aluarez & omnes debent fateri, non compleri re ipſa perſeuerantiam, niſi homo ipſe actu operetur, ſeu conſeruet gratiam non peccando: agimus enim hîc de perſeuerantiâ adultorum, qui per proprios actus perſeuerant: omnes item conſentimus, auxilium ipſum ad actum illum neceſſarium dari à ſolo Deo: iam autem, vtrùm ea perſeuerantia actualis ſit dicenda pars doni perſeuerantiæ, nec ne, quæſtio eſt purè de voce, in quâ non poteſt negari optimè dici, eum actum eſſe complementum eius doni.

De voce lis eſt, an perſeuerare actu ſit dicendum donum perſeuerantiæ, an verò auxilium in actu primo ſic nominandum ſit.

Secundò certum eſt, in ſententia etiam Dominicanorum, donum ſeu auxilium Dei non efficere operationem noſtram, niſi etiam concurrente voluntate noſtra libera: nam amor, contritio, attritio, &c. non fit à ſolo auxilio Dei, ſed etiam à libero arbitrio: ſiue iam illud auxilium ſit prædeterminans, ſiue non: vtrùm autem ideò illud auxilium dicendum ſit dependere à noſtra libertate in ordine ad efficiendum actum, quæſtio etiam erit de voce: in qua abſque omni planè fundamento negat Aluarez dici poſſe auxilium pendere à voluntate in cooperando; per hunc enim modum loquendi nihil aliud denotatur quàm auxilium, etiamſi in ſuo eſſe non egeat voluntatis conſenſu; operari tamen non poſſe ipſum ſolum ſine voluntate: vnde etiam meritò dici poteſt, vt Deus producat actum liberum creatum quà talem, egere concurſu voluntatis: ſolus etenim non poteſt talem actum producere.

Auxilium Dei non efficit operationem ſine libera voluntatis noſtra concurſu.

Dices: Priùs operatur auxilium quàm voluntas; ergo non poteſt dici pendere à voluntate etiam in operando. Reſpondeo negando antecedens; etenim cùm actus ille liber non minùs pendeat, aut (ne hæreamus in dependentiæ æqualitate) neceſſariò ſaltem pendeat à voluntate, profecto non poteſt præuideri exiſtens actus ille ex ſolo influxu auxilij, priùs, quàm voluntas operetur; ergo duo illa ſimul natura operantur: quid autem alterum ibi determinet, an auxilium voluntatem, an è contrario voluntas auxilium, dixi fusè in Phyſicis agens de concurſu generali Dei; & ad punctum præſens eſt per accidens.

Obiectio.

Reſponſio.

Tertiò certum eſt, in ſententia Societatis negante prædeterminationes phyſicas, auxilium congruum ſeu efficax eſſe tale, vt cum illo ſecundùm totam ſuam entitatem poſſit coniungi carentia operationis; quia tamen Deus præuidit, hominem per illud operaturum, ſi detur, fit vt in ſenſu compoſito eius ſcientiæ non poſſit non operari. Hinc ad donum perſeuerantiæ dicimus, auxilium congruum, quo Deus vocat hominem in vltimo puncto; tale eſſe, vt homo poſſit ei reſiſtere, & poſſit non perſeuerare. Pro quo elegantia ſunt verba Proſperi lib. 2. de Vocatione Gentium cap. 27. *Deus ad obediendum ſibi, ipſum velle ſic donat, vt etiam à perſeueraturis illam poteſtatem, qua poteſt nolle, non auferat:* quia tamen Deus dat eiuſmodi auxilium ex præuiſione ſcientiæ de operatione, infallibile eſt, hominem conſenſurum & perſeueraturum: vnde quando Auguſtinus lib. de Correptione & gratia, ad ea verba Chriſti, *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat*, &c. ſic concludit, *Quaſi aliud Petrus vllo modo vellet quàm pro illo Chriſtus rogaſſet vt vellet.* Quo loco vtitur Aluarez ad probandum non dari potentiam ad non perſeuerandum. 18.

Cum auxilio efficaci in ſententia Patrũ Societatis poteſt coniungi carentia operationis.

Auguſtini loco vtitur Aluarez ad probandum non dari potentiam ad non perſeuerandum.

Non intendit Auguſtinus Petrum non potuiſſe velle oppoſitum, ſed non voliturum de facto; prout nos iam explicuimus: ideò non dixit, *quaſi aliud non poſſet*, ſed, *quaſi aliud vellet.*

19\.

Futuritio conditionata per ſcientiam mediam præuiſa non eſt motiuum ad dandum auxiliũ efficax: eſt tamen conditio.

Hinc Quartò fit in noſtrâ ſententiâ (quod & in materia de prędeſtinatione & aliter ſępè explicui) futuritionem illam conditionatam prępuiſam per ſcientiam mediam, à quâ denominatur auxilium efficax ſeu congruum, non fuiſſe vllo modo cauſam meritoriam aut motiuam ad illud dandum; nam merita conditionata vt talia non ſunt ſimpliciter merita, ſicut neque è contrario peccata conditionaliter futura ſunt peccata; nihilominùs tamen eam futuritionem eſſe conditionem, vt Deus poſſet benè facere, & dare certam perſeuerantiam: ſi enim non haberet eam ſcientiam, non poſſet agnoſcere, quod auxilium de facto cauſaturum eſſet perſeuerantiam: ſicut notitia, quam habet Princeps de valore gemmæ alicuius, non eſt cauſa motiua illam dandi alteri; mouetur enim vel ex ſuâ liberalitate, quando ante merita illam dat, vel certè ex alterius obſequijs; eſt tamen neceſſariò requiſita, vt ſciat Princeps quid donet, & quale beneficium præſtet, ne cæco modo donet, ignorans quid donet.

Deus non ſolùm dat poſſe, ſed etiam ipſum actu perſeuerare.

Ex his rurſus colligimus, in noſtrâ ſententiâ Deum non ſolùm dare poſſe perſeuerare, id quod etiam reprobis concedit, ſed ipſum perſeuerare; quatenus dat auxilium, quod præuidet non ſolùm poſſe cauſare perſeuerantiam, ſed de facto eam cauſaturum. Quæ difficultas communis eſt omnibus alijs actibus bonis: vnde in præſenti nihil ſpeciale occurrit dicendum.

20\.

Præter auxilia congrua poteſt Deus ita hominem iuſtum præuenire, vt libertatem ad peccandum illi tollat.

Denique certum eſt, etiam in ſententiâ Societatis, præter hæc auxilia congrua, quæ modo dicto ſunt donum perſeuerantiæ, poſſe Deum præuenire hominem iuſtum ſaltem diuinitus, ita vt libertatem ad peccandum in eo non relinquat, ſed ſolùm ad hoc aut illud bonum opus, vel conſeruando gratiam habitualem antecedenter ad omnẽ vſum libertatis eius hominis; eo ipſo enim tolleretur libertas ad peccandum: cùm enim gratia omnino nequeat eſſe cum peccato mortali, ſanè eo ipſo, quod priùs naturâ exiſtat quã operatio, nequit per operationem expelli; ſimul autem admittere nequit peccatum. Poteſt etiam ea libertas tolli, ſi neget Deus immediatum concurſum ad peccandum: quo caſu procul dubio homo perſeuerantiæ donum haberet, & quidem tunc quaſi omnino independenter ab actu.

Vaſquez negat diuinitus iuſto viatori libertatem poſſe tolli.

Contra hanc ſuppoſitionem ſtat P. Vaſquez 3. Tomo 3. part. diſp. 210. cap. 2. opinatus, nec de potentiâ abſolutâ poſſe puro homini viatori tolli libertatem; quia hæc ſolùm tollitur per viſionem beatam vel per vnionem hypoſtaticam: nam fomitis extinctio non tollit impotentiam ſimpliciter, ſed vt ſummùm ex ſubreptione: Adamus enim ſine eo fomite potuit peccare: habitus item infuſi eum non tollunt, quia eis vtimur prout volumus; per actus verò hominis etiam non poteſt, quia ſi illi liberi ſunt, ergo poſſunt omitti; & ſic procul dubio non inducent repugnantiam cum peccato: ſi verò neceſſarij ſint, tunc iam hi actus ſimpliciter erunt incapaces meriti, & conſequenter in eis homo non erit viator: & ſanè cùm ea perſeuerantia ob maiorem prærogatiuam concedatur, non debet tollere occaſionẽ merendi

21\. Denique nec poteſt per negationẽ concurſus diuini; nam id non haberet locũ in peccatis puræ omiſſionis, quam alibi conceſſimus; quia ad puram omiſſionem non requiritur concurſus Dei.

Suarez affirmat eam libertatem tolli poſſe.

Pater verò Suarez meritò ſuprà num. 18. dicit non eſſe dubium, quin poſſit ea libertas tolli, ſi negetur concurſus ad actum peccati; in purâ verò omiſſione, ſi homo non ponatur in his circumſtantijs, in quibus pro eo inſtanti determinato obliget præceptum affirmatiuum.

Nos idem in ipſamet omiſſione explicamus faciliùs.

Ego faciliùs adhuc idem explico in ipſamet omiſſione: etenim licet ea quà talis non oriatur ab vllo auxilio, quia in ſe nihil eſt; ex parte tamen Dei longè alius concurſus in actu primo exigitur ad actum, quando eſt liber ab eodem, quam quando eſt ſimul potentia ad omiſſionem eius: quia ad actum ſolùm requiritur concurſus determinatus, ad illum verò, quando eſt liber, debet eſſe concurſus indifferens in actu primo: ergo ſi Deus eum negauerit, ſtatim omiſſio illa neceſſaria erit: hoc ergo modo non eſt dubium, quin ſit poſſibilis omiſſio peccati neceſſaria.

22\.

Poteſt tolli libertas etiam per habitus intrinſecos.

Secundò tamen addo contra Patrem Suarez ſuprà cap. 8. etiam poſſe tolli libertatem per habitus intrinſecos, ſcilicet per habitum gratiæ, eo modo quo paulò antè dixi; vt enim docui in tertiâ parte agens de vnione hypoſtaticâ, quatenus tollit libertatem ad peccandum, & in primo Tomo de Viſione beatâ, non aliter illam tollunt, niſi quatenus ſunt formæ incompoſſibiles cum peccato, & conſeruantur priùs naturâ in ſubiecto, quàm hoc operetur: ergo ſi Deus vellet ſe determinare ad conſeruandam gratiam independenter ab omni operatione libera, iam eo ipſo per eam gratiam tolleretur libertas ad peccandum.

Idem videtur voluiſſe Ledeſma.

Et hoc fortè voluit Ledeſma lib. de Auxilijs quæſt. vnicâ principali, art. 5. docens confirmationem in gratiâ tollere libertatem, idque fieri per ipſam gratiam habitualem cum quadam perfectione participatâ ad ſimilitudinem gratiæ conſummatæ in patriâ.

Hoc inde prouenit quòd gratia priùs naturâ conſeruetur quàm operetur homo.

Non explicuit Ledeſma quæ ſit ea perfectio; ego autem dico eſſe, quòd gratia conſeruetur priùs naturâ quàm homo operetur, ſicut conſeruatur in patriâ: in quem modum dicendi nihil eſt vllius momenti quod objiciatur; & hinc reſpondetur ad rationem Patris Vaſquez: iam enim oſtendimus, quî poſſit ea libertas tolli relictâ libertate ad meritum.

23\.

Hoc donum diuerſum eſt ab eo quod fit per auxilia indifferentia.

Hoc ergo donum perſeuerantiæ omnino eſſe diuerſum ab eo, quod præſtatur per auxilia indifferentia non tollentia libertatem, ſatis conſtat ex dictis. Et immeritò negat Aluarez hos duos modos perſeuerantiæ; nam licet in ſententia ipſius & Dominicanorum, omne auxilium efficax ſit prædeterminatiuum, omnis autem prædeterminatio (vt nos iudicamus) tollat libertatem, ideoque nos cõtra illos inferamus, per omne donum perſeuerantiæ, iuxta eorum ſententiam, tolli libertatem; ipſi tamen, qui contendunt prædeterminationem non tollere libertatem, debent neceſſariò concedere aliquod auxilium efficax pro actuali perſeuerantiâ non tollens libertatem; imò talia concedunt omnibus non confirmatis in gratiâ: cumque aliunde etiam fateantur Deum poſſe homini tollere libertatem ad peccandum, quocumque id modo fiat, procul dubio debent etiam fateri poſſibile eſſe aliquod aliud perſeuerantiæ donum, quod, tollendo libertatem, confirmet in gratiâ: qui eſt communiſſimus modus loquendi Theologorum; ideò mirandum valdè eſt, huic auctori diſplicuiſſe eam diſtinctionem duplicis perſeuerantiæ: verùm autem de facto data fuerit talis cõfirmatio in gratiâ tollens libertatem, & in quibus, paulò pòſt dicemus. Altera item quæſtio an illud donum perſeuerantiæ

cadere

cadere aliquo modo poſſit ſub meritum, infrà decidetur.

Non poteſt cadere ſub meritum operis ad quod datur.

24. Iam nunc dico pro intento Aluarez id eſſe planè per accidens, quia ſiue illud donum ſit prædeterminatio phyſica, ſiue auxilium congruum ex ſcientiâ media(vt nos dicimus;) certè eſto non poſſit cadere ſub meritum ipſius operis ad quod datur, ſeu ipſius perſeuerantiæ, poterit concipi cadere ſub meritum priorum operum factorum ex alio auxilio gratiæ: & ad hoc per accidens eſt ratio prædeterminationis phyſicæ aut ſcientiæ mediæ. Ecce totam cum Aluarez in præſenti litem partim ad voces, partim ad ſententiam de auxilijs reuocatam; vnde conſtat, illum omnino immeritò in præſenti ſpeciale myſterium inueniſſe, maleque finxiſſe ſibi quod in Societatis Doctoribus carperet.

SECTIO V.

De confirmatione in gratiâ.

Qualis confirmatio gratia data eſt Apoſtolis & quibuſdam alijs.

25. RESTAT nunc declarare, qualis ſit confirmatio in gratiâ, quæ de facto tribuitur Apoſtolis & aliquibus alijs. Quæ difficultas annexa eſt paulò ante dictis; oſtendimus enim poſſibilem eſſe vnam confirmationem, quæ tollat etiam libertatem aliam, quæ ſolùm conſiſtat in auxilijs congruis; quærimus ergo, quæ ex his conſtituat confirmationem in gratiâ.

Diſparitas aliquorum inter alios prædeſtinatos & confirmatos in gratiâ.

Quidam, vt aſſignent diſparitatem inter alios iuſtos prædeſtinatos, & eos, qui confirmati dicuntur, aſſerunt hos à puncto confirmationis non habuiſſe libertatem ad peccandum: pro quo citatur Valentia Tomo 1. diſp. 1. q. 23. in primâ illius parte, puncto 4. §. 7. verſ. vltimo; in eo tamen §. nihil de eâ re, ſed in §. 2. verſ. penultimo & vltimo: vbi pro eâ refert Victoriam, Halenſem, D. Thomam, Bonauenturam, Richardum, Sotum, Vegam. Suarez verò docet, hoc priuilegium beatiſſimæ Virgini concedi, negari tamen probabilius; in alijs verò id nullo modo admittendum cenſet: imò dum initio numeri 13. dicit, circa Virginem ſine omni notâ & cenſurâ id poſſe aſſeri, videtur tacitè innuere de alijs non poſſe id tutò dici, eius fundamentum eſt, quod à regulâ generali Scripturæ, quòd omnes poſſint peccare, non debet fieri exceptio ſine vrgenti ratione: qualis non reperitur in præſenti. Loca autem Scripturæ ſunt Eccli. 31. *Qui potuit tranſgredi, & non eſt trãſgreſſus.* & Apocal. 3. *Tene quod habes; vt nemo accipiat coronam tuam,* Hæc tamen loca ſunt planè particularia, nec que dicunt quidquam de vniuerſali libertate omnium iuſtorum quouis tempore ad peccandum: vnde valdè parum vrgent.

Suarez, hoc priuilegium B. Virgini probabiliter concedit, reliquis autem negat. Eius fundamentũ ex regulâ generali Scripturæ.

Obiectio.

Obijcit ex 2. ad Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Verùm in hoc loco nihil dicitur, quod omnes quouis tempore potuerint peccare. Vlteriùs ex Oratione Dominicâ, *Et ne nos inducas in tentationem; ſed libera nos à malo.* Reſpondeo, ea verba poſſe in confirmatis intelligi de libertate à peccatis venialibus; ſicut in multis concedit Suarez, quòd totâ vitâ non commiſerint vllum mortale: qui ſanè dum dicunt, *Dimitte nobis debita noſtra*, ſolùm agunt de debitis venialibus. Adde, ſi illi confirmati non ſciuerunt ſuam confirmationem, clarum eſſe, quomodo potuerint ſic orare.

Reſponſio.

Si confirmati ſuam confirmationem ignorarunt, clarum eſt quomodo ſic orare potuerint.

Adducit etiam ex Philip. 2. *Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini.* Reſpondeo ibi non tradi regulam generalem, ſed conſilium, quod ferè in omnibus eſt neceſſarium. Secundò 26.
reſpondeo, ſi dicamus, eos confirmatos non ſcire ſuam confirmationem, rectè id eis dici, vt cum tremore & timore, &c. Tertiò, ſi velimus, poſſe nos retorquere hunc locum contra eumdem Suarez in eis, quibus concedit ipſe factam eſſe reuelationem ſuæ ſalutis & perſeuerantiæ: nam illi iam propriè tam non ſunt capaces tremoris & timoris quàm ſi eſſent ſine libertate; quia timor non fundatur propriè in potentia mali, ſed in probabili eius futuritione: quãdo autem quis habet verbum Dei certum, quod non cadet, non poteſt timere caſum; quomodo ergo iam in eis habebit locum teſtimonium Pauli?

Locus ex Philip. 2. poteſt in ipſum Suarium retorqueri.

Vltimò affert illud eiuſdem Pauli 1. Cor. 9. *Caſtigo corpus meum*, &c. Verùm retorqueo hoc modo eum locum, Paulo concedit Suarez ſcientiam ex reuelatione de ſuâ perſeuerantiâ, quomodo ergo potuit timere? quòd ſi neget illi tunc id reuelatum adhuc fuiſſe, dicam ego, meritò ipſum dixiſſe, *Caſtigo*, &c. quia licet reuerà eſſet confirmatus in gratiâ, & incapax iam mortalis, nondum tamen id ſciebat.

Eius vltima obiectio.

Iudico ergo primam ſententiam eſſe valdè 27.
probabilem, quam ſcio à multis recentioribus defendi, imò vt certam ſupponi: moueor tum ob auctoritatem Theologorum citatorum, tum quia omnes videntur ſupponere vt certum, aliquos eximios viros confirmatos in gratiâ: non poteſt autem meliùs & faciliùs ea differentia declarari quàm per impotentiam cadendi; nam (vt ipſemet P. Suarez fine eius capitis docet) differentia alia vllius momenti vix poteſt aſſignari; recurrere enim ad vberiora auxilia, omnia tamen intra terminos congrui & liberi, non ſufficit; tum quia differentia magis & minùs non videtur facere differentiam ſimpliciter, qualis hîc ponitur communiter (vt fatetur ipſe ibidem;). tum quia ea differentia etiam inuenietur ſæpiſſimè & longè maior inter ordinarios iuſtos, qui tamen non poſſunt dici propriè confirmati in gratiâ. Alia autem differentia, quam Vaſquez ponit, quòd ſcilicet confirmatis ſit reuelata perſeuerantia, alijs verò non, licet ſit ſatis notabilis, non videtur ad confirmationem in gratia ſufficere: vox enim *confirmatus* plus denotat, quàm ſcire ſe habiturum certo rem illam, ſemper enim denotat inamiſſibilitatem, non enim dicimus confirmatum in officio & dignitate illum qui ſcit ſe habere officium, ſed qui ita illud habet, vt iam ſuo modo auferri ab eo non poſſit: ergo confirmatio plus dicit quàm eam præſcientiam. Conſtet ergo in hac quæſtione dubiâ ſatis probabiliter defendi eam impotentiam ad peccandum grauiter, ſeu ad amittendam gratiam.

Sententia aucloris.

Differentia Suarij inter confirmatos & alios iuſtos,

Differentia Vaſquez.

Dices Primò, Quomodo ergo potuerunt illi mereri in obſeruatione præceptorum? Reſpondeo Primò, rariſſima eſſe præcepta, quæ obligent ſub mortali ad actum vndequaque honeſtum, & non poſſint vel per indifferentem vel per venialiter malum impleri: Secundò, rariſſimè etiam contingere, quòd obligent pro determinato inſtanti; vnde fit, vt vix vllum opus concurrerit, quod non potuerint iuſti ſine mortali tunc omittere, & conſequenter, vbi non potuerint ſimpliciter mereri. Tertiò, etiãſi abſolutè ad illud fuiſſent obligati, ſummùm fuiſſe obligatos ad vnum gradum, feciſſe autem illud in intenſiſſimo; vnde

Obijcitur Primò Reſpondetur.

 licet

licet quoad primum gradũ propter eam neceſſitatẽ on concedamus illis tunc meritũ in eo extraordioariiſſimo caſu, nihil inde abſurdi ſequitur.

28. *Obyicitur. Secundò.*

Dices Secundò: Non eſt neceſſitas ponendi hanc confirmationam, nec vlla accreſcit eis Sanctis inde dignitas: ſi enim Deos decernat dara illis ſemper auxilia congrua, & conſequenter non permittera illos cadere abſoluiè in mortale, quid illis, quæſo, efficit ea impotentia phyſica cadendi? *Explicatur.* Explico id: Si ea impotentia cauſaratur à nouâ formâ intrinſecâ exigente, ne poſſiot peccare, dici poſſet id eſſe perfectionis magoæ; at quòd Deus extrinſecâ ſuâ voluntate noluerit illis dare libertatem ad peccandum, vix vllam arguit perfectionem, imò quodammodò imperfectionem: quò enim maiorem libertatem habuerunt, eò maiorem habuêre occaſionam merendi.

Reſpondetur ad Primam rationem. Reſpondeo ad Primam rationem, fundamentum eius ſententiæ eſſe communem Theologorum conſenſum, docentium aliquos fuiſſe cõfirmatos, aliquos verò non: quam differentiam non poſſe aliter commodè explicari diximus paulò ante. *Ad ſecundã reſpondetur. Primò.* Ad Secundam reſpondeo Primò ad hominem, Si ea impotentia non eſt vlla ſingularis perfectio, cur, quæſo, probabiliter tribuitur Virgini præ aliis Sanctis ſingularis excellentia ab his auctoribus? *Secundò.* Reſpondeo Secundò, maiorem quidem futuram perfectionem, ſi data eis fuiſſet aliqua qualitas præter gratiam, quæ eam impeccabilitatem peteſet; nego tamen, non eſſe aliquam perfectionem, *Eſt aliqua perfectio, non poſſe peccare.* noo poſſe peccare, etiamſi id à Dei voluntate extrinſecâ prouenîat: cùm enim peccatum ſit grauiſſimum malum, certè quò quis ab eo magis eſt remotus, eò eſt felicior. Ad punctum de libertate oſtendi, eam relictam fuiſſe ſufficientiſſimam ad merendum, quidquid fuerit de impotentia peccandi.

SECTIO VI.

An, & quando amittatur de facto gratia per peccatum.

29. Dixi *de facto*; nunc enim quæſtionem tracto independenter ab eo, quòd ea duo ſolum inter ſe repugnent ex voluntare Dei, aut etiam naturaliter. De quo puncto ſuperiùs fusè. In hac ergo quæſtione ſic intellecta multa ſunt controuerſiſtica, & alioquin valdè inter Catholicos certa, quæ non eſt animus ex propoſito diſcutere, ea breuiſſimè inſinuabo.

In hac quæſtione multa cõtrouerſiſtica inter Catholicos certa. De fide eſt contra hæreticos, gratiam per mortale poſſe amitti.

Primò ergo ſupponendum contra hæreticos noſtri temporis & aliquos ex antiquioribus, gratiam ſemel acquiſitam poſſe amitti per peccatum mortale: id conſtat in Adamo, in dæmonibus, quos priùs in gratia fuiſſe fides Catholica docet; & via ipſi hæretici negare audebuot: quid enim aliud nuditas Adami, quid comminario ipſi antè facta denotat, oiſi amiſſionem iuſtitiæ, io qua conditi erant? Idem perſuadet Petrus negans Chriſtum, idem omnes, quotquot poſt Baptiſmum rectè ſuſceptum peccarunt grauiter: idem Dauid priùs iuſtus, deinde adulter & homicida; iterùm iuſtus, turſus peccator numerando populum, & vltimò iuſtus. Id perſuadent omnia verba, quibus in Scriptura iuſti monentur, vt attendant, ne cadant, & vt cum timore & tremore operentur: ad Rom. 11. ad Philip. 2. Apocal. 3. clariſſimè verò apud Exechielem 18. *Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſuâ*, &c. 33. ad Hebræos 6. id ſupponit Paulus vt omnino certum. Alia ſunt loca quæ videri poſſunt apud controuerſiſtas, & facilè occurrent aperienti Biblia, Eadem veritas definita eſt in Tridentino ſeſſ. 6. cap. 11. Idem ſupponitur in Arauſicano cap 9 & cap. 10. dum definitur, neceſſum eſſe auxilium Dei, ne homo cadat à iuſtitia. Idem ſupponunt vbiq; Patres: quorum loca referre infinitum eſſet. Probatur autem eadem veritas; eò quòd etiam iuſti teneantur præceptis diuinis, & habeant libertatem ad tranſgredienda illa, eſtò ſint grauia; ergo poſſunt peccare mortaliter, ergo amittere gratiam; vtrùm autem aliqui fuerint per breue tempus in ea gratia confirmati diximus paulò antè.

Probatur hæc veritas.

Obiiciunt contra hanc certiſſimam veritatem Primò ex Epiſtola prima Ioannis ca. 3. *Omnis qui in eo manet non peccat; & omnis qui peccat non vidit eum, nec cognouit eum.* idem ibidem: *Omnis qui natus eſt ex Deo peccatum non facit; quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.* & c. 5. *Scimus, quia omnis qui natus eſt ex Deo non peccat; ſed generatio Dei conſeruat eum.* item ea eadem Epiſtola cap. 2. *Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum.*

Obiectio contra hanc veritatẽ Prima.

Ad prima loca facilis eſt reſponſio. Dicimus enim Ioannem ibi agere quaſi in ſenſu compoſito, vt homo, quatenus filius Dei, quatenus natus ex Deo, non peccet; & in ſenſu eo compoſito nec peccare poteſt mortaliter; item eum, qui peccat, tunc non rectè in actu exercito de Deo ſentire; per quod non negatur vllo modo, anteà eum nouiſſe Deum, &c. Ad vltimum locum reſpondetur communiter, Apoſtolum de hæreticis locutum qui ab Eccleſia defecerunt: cur autem dixerit, *ſed non erant ex nobis*, variè explicari ſolet.

Ad prima loca, &

30. *ad vltimum reſponſio.*

Auguſtinus lib. de Correptione & gratia cap. 9. putat à Ioanne ibi ſignificatum, non erant è prædeſtinatorum numero. Hæc tamen expoſitio difficilis eſt: Primò, quia non eſt credibile Ioanni tunc fuiſſe reuelatam omnium illorum reprobationem, cæteros verò prædeſtinatos fuiſſe. Secundò, quia probabiliter, quando Ioannes ſcribebat, multi adhuc viui erant ex illis, quos non voluiſſet reprobationis inſinuatione ad deſperationem adigere. Tertiò, quia ibi videbatur Ioannes regulam generalem in futurum tradere, quòd ſcilicet non ſint homines inflexibiles à bono incœpto. Conſtat autem, multos in Eccleſia manere, qui non ſunt prædeſtinati; & è contrario aliquos qui ſemel defecerunt ab illa, redire tamen ad ipſam, & vltimò ſaluari. Melior eſt expoſitio aliorum apud Sua. lib. 11. cap. a. & Cornelium hîc: quos etiam ſequuntur. Hi ergo docent, ideò non dictos fuiſſe ex nobis, quia aliquãdiu, antequam exirent publicè, iam occultè fouebant hæreſim: per quod non denotatur eos ſemper illam fouiſſe. Communis enim hic eſt modus loquendi; vt cùm dicitur, Religioſus ille exiuit à nobis, quia ex nobis non erat, per hoc non denotamus, illum numquam fuiſſe vero animo Religioſum, aut benè ſe geſſiſſe, ſed aliquamdiu ante exitum ita vixiſſe, vt opera Religioſi non faceret: quo etiam modo loquendi in aliis multis materiis vtimur. Hinc autem nihil penitus inferunt pro hæreticis.

Obiicitur præterea ex Cantic. 8. *Aquæ multæ non poterũt extinguere charitatem.* Reſpondeo, ibi ſolùm commendari vim charitatis, quæ dum durat omnia vincit; per quod tamen non negatur, poſſe charitatẽ ceſſare, & hominem tunc peccare.

Obiectio Secunda.

Obij

Tertia. Obiicitur Tertiò ex 1. ad Corinth. 13. *Charitas numquam excidit.* Reſpondeo Paulum non dicere hîc eam non poſſe amitti per peccatum, ſed in electis etiam durare in patriâ: quod non habet fides & Prophetia.

Quarta. Quartò obiicitur ex Rom. 8. *Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti?* &c. Reſpódeo, ibi Paulum de ſe agere, quia ſciebat ſe non caſurum; vel, ſi in nomine omnium loquebatur, denotare voluiſſe fiduciam quam haberet, & quàm ſoleat eſſe potens amor Chriſti ad tolerandas paſſiones; vt in multis Martyribus apparuit: per quod nullatenus negatur, eum amorem ceſſare poſſe, & ſubintrare peccatum, vt etiam apparuit in multis, qui in tormentis turpiter defecerunt; & in ipſo Petro ad vocem ancillæ: vel certè dicendum, loqui Paulum de amore Chriſti erga homines, qui non perit, eſto nos ſimus in miſeriis, &c. vt aliqui interpretantur.

31\. *Obiectio ex Patribus.* Ex Patribus obiici ſolent aliqua loca, quibus dicunt non eſſe veram charitatem, quæ deſerit in aduerſitate; & alibi, eam veram eſſe charitatem, quæ eſt Deo iuncta inſeparabiliter, & neſcit corrumpi. *Reſponſio.* Reſpondetur, eis locis inſinuari, non eſſe eam charitatem perfectam quoad efficaciam, quia non perducit ad Regnum; vel non eſſe perfectam & conſummatam, ſicut eſt charitas patriæ: ſæpè etiam eis locis denotatur, illos, qui facilè terrentur difficultatibus, parum fuiſſe in virtutibus fundatos. Explicari etiam poſſunt ea loca de amore, qui, quantum eſt ex ſe, non erat paratus ad omnia toleranda propter Deum; ideóque poſteà in occaſionibus aduerſis facilè ceſſat: ſiue id proueniat ex defectu virtutis in ipſo amore, ſiue ex mutabilitate ſubiecti: ſæpè etiam Patres loquuntur cum aliquâ exaggeratione, vt denotent difficulter valdè amoueri à Deo eum, qui per intenſam charitatem eſt illi coniunctus.

Obiectio ex ratione. Reſponſio. A ratione nihil eſt quod obiiciatur, niſi fortè, quòd gratia ſit de ſe perpetua. Reſpondemus tamen eſſe perpetuam, niſi ſubintret peccatum mortale illi contrarium: ſicut calor eſt perpetuus, niſi expellatur per frigus. Et hæc de primâ ſuppoſitione.

32\. *Poteſt gratia ita amitti, vt nūquā recuperari poſſit. Loca Scripturæ ſuprà allata errorem aliquorum impugnant.* Secundò ſupponendum eſt, ita intelligendum gratiam ſemel habitam amitti poſſe, vt etiam poſſit nō recuperari ampliùs: fuit enim error aliorum qui dixerunt, eos, qui ſemel in gratia fuêre, etiamſi ab illâ excidant, eamdem tamen tandem recepturos, & ſaluandos. Verùm omnia quæ ſuprà ex Scripturâ, maximè ex Ezechiele, attulimus contrarium probant. Et Paulus de ſe timebat, ne reprobus fieret; & non ſolùm negat, omnes eos qui à gratia cecidêre ad illam redituros; ſed ad Hebræos 6. videtur dicere, impoſſibile eſſe vt redeant: quod licet non denotet omnimodam impoſſibilitatem (vt alibi diximus) oſtendit tamen manifeſtè, eſſe valdè difficile & de rarò contingentibus: & profectò ſupponit contrarium non eſſe neceſſarium.

Obiiciuntur loca, quibus Chriſtus credentibus promittit vitam æternam. Nihil probāt. Matth. 10. Obiici poſſunt loca illa, quibus Chriſtus credentibus promittit vitam æternam, & ad Rom. 8. *Quos iuſtificauit, illos & glorificauit,* &c. Verùm iis nihil ſuadetur, quia Chriſtus credenti ac benè operanti vſque in finem promittit vitam, iuxta illud ipſius Chriſti, *Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Paulus item de his, qui in fine vitæ iuſtificati ſunt loquitur. Et verò cùm hæretici noſtri temporis ſupponunt in Baptiſmo paruulis dari gratiam, & inſuper cenſeant, omnes, qui fidem Romanam tuentur, damnari, miror, quomodo auſi ſint dicere, nullum ex his qui gratiam per Baptiſmum acceperunt, poſſe damnari. Sed res hæc ſatis eſt certa; vtinam ita vera non eſſet; non enim de ſalute æternâ adeò periclitaremur: non damnarentur tot quotidie ex his, qui baptizati fuêre, & qui ſæpè ſanctiſſimè vixêre: non haberemus hoſtem dæmonem, qui olim in gratiâ creatus fuit. Vide, ſi lubet, Bellarminum lib. 1. de Amiſſione gratiæ cap. 4. & ſeqq.

Obiectio. Reſponſio. Dices, Gratia ſemel acquiſita dat ius ad gloriam, ergo debemus illam habere. Diſtinguo antecedēs: dat ius ad gloriam, ſi in gratiâ etiam decedamus, concedo; ſi per peccatum eam abiiciamus, nego: vt è contrario peccatum meretur pœnā, non tamen niſi caſu quo ſine pœnitentiâ homo deceſſerit. Et in humanis res eſt certa; obſequia enim hominis erga Regem v. g. merentur præmium, niſi homo ſubſequente graui offenſa in Regem ſe eo præmio reddat indignum. Quomodo autem prædeſtinati poſſint aliquando verè eſſe extra gratiam Dei alibi oſtendi, ex eo quòd ratio prædeſtinationis aut reprobationis nō conſtituit hominē actu aut ſanctum aut peccatorem: id enim fit & per gratiam actu exiſtentem, & per peccatum mortale de præſenti non remiſſum, etiamſi poſteà remittendum ſit: reſpiciunt ergo hæc duo finem vitæ.

33\. *In Tridētino definitum eſt, per mortale perdi gratiā.* Tertiò ſupponendum eſt, per omne peccatum mortale amitti gratiam & amicitiam Dei: vt definitum eſt in Tridentino ſeſſ. 6. cap. 15 & conſtat ex Paulo 1. ad Corinth. 6. vbi enumerans ea quæ Theologi peccata grauia vocant, dicit, talia facientes non poſſeſſuros Regnum Dei, niſi pœnitentiam agant de illis: ſi autem per ea non expelleretur amicitia Dei, ſanè non excluderetur homo à Regno Dei: & hoc conſtat ex his quæ diximus ſæpè agentes de peccato mortali ac de differentia illius à veniali, vbi ſimul docuimus, venialia, quantumuis multiplicentur numero, numquā poſſe facere vnum mortale; diximus etiam, ſæpè iuſtos ſine amiſſione iuſtitiæ poſſe peccare venialiter. Quæ omnia hîc ſupponenda non repetenda ſunt.

Cum gratia expelli habitus charitatis probatur ex Tridētino. Quod verò cum gratia expellatur ſimul charitatis habitus, communis etiam tradit doctrina: probatur autem ex Tridentino; nam dum definit fidem non amitti per omne peccatum, ſed ſolùm per peccatum infidelitatis, ſupponit expelli gratiam & charitatem. Probatur id rurſus ex eodem Tridentino; nam docet in iuſtificatione charitatem diffundi in cordibus eorum qui iuſtificantur; ergo qui iuſtificatur non habebat antè charitatem. *Argumētum nonnullorum inefficax, maximè in principijs Suarez.* Video hoc argumentum, quo nonnulli vtuntur, non eſſe admodum efficax, maximè in principiis P. Suar. qui illud approbat; nam ſupponit, ante gratiam homini, qui credere incipit, infundi habitum fidei; & tamen Concilium ibi definit, in iuſtificatione hominem accipere hæc tria, fidem, ſpem & charitatem. Adducit etiam Paulum ad Galatas 5. vbi ait, in Chriſto Ieſu ſolam charitatem, quæ per fidem operatur, valere. Verùm arbitror ibi non eſſe de habitu ſermonem, ſed de actu. Quidquid ergo ſit de his probationibus, prima ſufficiat adiuncto omnium Theologorum conſenſu. *Probatur ratione.* Ratione item ſuadetur; nam cùm charitas ſit habitus procedens à gratia, non debemus dicere, illum perſeuerare ſine gratia, niſi conſtet nobis ex Concilio aut Patribus, Deum velle miraculosè conſeruare illum ſine gratia in peccatore: atqui tale fundamentum

non habemus, quin potiùs pro contrario, ergo.

34. *Idē dicendū de virtutibus moralibus infuſis. Obiectio.*

Hinc etiam eodem modo diſcurrimus de aliis virtutibus moralibus infuſis, & de donis, caſu quo ſint habitus diſtincti à virtutibus; nā hi habitus oriuntur à gratiâ, & ab eâ naturaliter pendent, ergo non conſeruantur ſine illâ.

Dices: Fides & ſpes conſeruatur propter actus, qui poſſunt fieri etiam à peccatore: atqui etiam peccator fidelis poteſt efficere, & verò frequenter elicit actus virtutum moralium ſupernaturalium attritionis, humilitatis, caſtitatis, &c. ergo etiam manebunt eiuſmodi habitus. *Reſponſio.* Reſpondeo diſtinguendo antecedens, Manent illi duo habitus præcisè, quia poſſunt fieri tales actus fidei & ſpei, nego antecedens; Manent, quia poſſunt fieri, & quia Deus voluit eum fauorem homini præſtare, de quo nobis conſtat ex Concilio, concedo antecedens: vnde nego conſequentiam, quia ad dicendum, velle Deum illos alios habitus ſeruare, non habemus vllum fundamentum.

Homini non peccāti Deus nunquā adimit gratiam.

Denique ſupponendum, à fortiori homini non peccanti, nec quidem venialiter, Deum non auferre gratiam, quia Deus neminem deſerit, niſi ab ipſo priùs deſeratur. In quo puncto nec, quod ſciam, vllus hæreticus errauit. Ratio eſt, quia *ſine pœnitentiâ ſunt dona Dei*, Roman. 11 & (vt dicitur Iacobi 1.) *Dat omnibus affluenter, & non improperat.* item Matthæi 10. *Qui perſeuerauerit vſque in finem*, id eſt, qui non peccauerit grauiter, *hic ſaluus erit*; multò ergo magis, qui nec leuiter.

SECTIO VII.

Quomodo amiſſâ gratiâ amittatur fides & Spes.

35. HAc de re fusè P. Suarez eo lib. 11. per tria longa capita à 5. ad 7. meo tamen iudicio res eſt partim in ſuperioribus tractata, partim verò non eſt magnæ difficultatis. Quærimus ergo, an habitus fidei & ſpei amittantur, quoties gratia amittitur; an verò aliquando ſoli maneant. Et quidem in præcedenti ſectione id ſuppoſuimus, nunc verò magis explicandum erit. Vbi aduerto, minùs benè confundi cum hac quæſtione alteram diuerſam, an ſolus actus fidei ſufficiat ad iuſtificationem: quæ ſunt valdè diſtinctæ difficultates; vt patet in actu v.g. caſtitatis ſupernaturalis: etenim ille ſolus non ſufficit ad iuſtificationem, & tamen habitus ſupernaturalis caſtitatis non manet ſine gratiâ & ſine iuſtificatione. Vnde non videtur mihi ad intentum præſens P. Suarez agere, dum omnia ea loca Scripturæ & Patrum adducit, quibus probatur ſolam fidem non iuſtificare; vt eſt ille Iacobi 2. *Quid proderit, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere*, &c. & Matthæi 17. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine*, &c. nec debere hic iterùm repeti obiectiones hæreticorum ex Scripturâ & aliquibus Patrum teſtimoniis: nam de hac re, omnia ea ſoluendo, iam egerat Suarez: & nos etiam, dum de diſpoſitione ad gratiam; ille quidem ca. 17. lib. 8. nos verò diſp. 48. ſect. 4. Nunc ergo propria quæſtio eſt de ipſo habitu, In quo puncto P. Vaſquez diſp. 91. cap 4. docet, etiamſi probabilius ſit dari habitum fidei, quia tamen id certum non eſt de fide, etiam non eſſe de fide, habitum fidei manere, in peccatore; ac propterea ſic explicat Tridentinum, vt dum docet, non per quodlibet mortale amitti fidem, intelligatur non de fide habituali, ſed de ſtatu hominis fidelis: dicitur enim etiam tunc fidelis, ſicut antea dicebatur, eſto iam ſit peccator.

Minùs benè confunditur hæc quæſtio cū illa, an ſola fides ad iuſtificationē ſufficiat.

Quæſtio eſt de ipſo habitu. Vaſq. docet non eſſe de fide, habitū fidei dari aut in peccatore manere.

36. *Conciliū locutum eſt de habitu fidei.*

Cenſeo tamen omnino (ſiue id ſit omnino de fide ſiue proximum fidei) Concilium de habitu ſic fuiſſe locutum: quod benè defendit Suarez cap. 7. à num. 9. tum quia in eo ſenſu videntur intellexiſſe Concilium omnes qui poſt illud ſcripſerunt; & ſanè quamdiu in ſcholis ſum, ſemper à Theologis in diſputationibus, lectionibus, vbique id audiui ſupponi, dum de hac quæſtione motâ ſermo fuit, & adduci ſemper Concilium in eius veritatis probationem. Præterea omnes, dum Cōcilium definit infundi charitatem, fidem & ſpem in iuſtificatione, intelligunt habitum, nō actum: ergo, ne tribuatur Concilio æquiuocatio in voce *fides*, de eodem habitu intelligendum erit, dum definit, manere ſine charitate. Confirmatur Primò à Suarez; nam eodem modo dicere quis poſſet, per peccatum mortale non amitti habitum charitatis, ſed ſtatum amici. Confirmatur Secundò ab eodem, quia etiamſi iuſtus, qui antea erat caſtiſſimus, & poſteà ob grauem iram in proximum peccauit mortaliter, maneat in ſtatu caſti, non tamen dicitur retinere caſtitatem infuſam; ergo, etiamſi quis retineat ſtatum fidelis quoad denominationem, ſi tamen amitteret habitum, non eſſet dicendus retinere fidem infuſam.

Confirmatur Primò.

Secundò.

Tertiò.

Confirmo ego id Tertiò, quia poteſt contingere, vt multi in infantiâ baptizati, deinde antequam eliciant actus vllos fidei ſupernaturalis, peccent mortaliter vel in materiâ caſtitatis, vel iræ, vel furti: certiſſimum autem eſt etiam de his definiiſſe Tridentinum, non amittere per ea peccata fidem; ergo non amittunt habitum, ſeu retinent habitum. Patet hæc conſequentia, quia ſtatum fidelis deſumptum ab actibus nullum hi habebant, quia ponimus non elicuiſſe vllum actum fidei: ergo illum ſtatum non retinent, ergo ſolùm retinent habitum; alioquin tam non manerent fideles, quàm non maneret fidelis aliquis non baptizatus mortaliter peccans, etiam antequam idola coleret. Ratione poſſet probari hæc ſententia, eò quòd fides ſit prior charitate & fundamentum illius; ergo poteſt manere ſine charitate. Addit Suarez experientiam, quia videmus Chriſtianos aliquos moribus perditiſſimis, in fide tamen Catholicâ eſſe firmiſſimos. Hæ tamen duæ rationes non ſufficiunt, quia locum habent in ſolis actibus; nec eſt neceſſum ideò habitum manere; vt patet in peccatore caſto, ſine habitu tamen infuſo caſtitatis, maximè cùm habitus ſupernaturalis fidei non det facilitatem & promptitudinem, ſed ſolùm ſimpliciter poſſe.

Probatur ratione, ex eo quòd fides ſit prior charitate. Experiētia Suarij.

37. *Optima huius rei congruentia. Contra hanc obiicitur Primò. Secundò.*

Optima ergo huius rei congruentia eſt, ideò relinqui illum habitum, vt homo poſſit ſe connaturali modo ad iuſtitiam diſponere. Contra eam tamen obiici Primò poteſt, ob eamdem cauſam debere etiam relinqui eum habitum in hæretico, vt poſſit etiam redire ad fidem, & ſe ad iuſtitiam diſponere. Secundò, in antiquâ lege, vbi ad iuſtitiam non diſponebatur quis vltimò niſi per actum charitatis, quia non erat vllum Sacramentum, quod cum ſolâ attritione cauſaret gratiam, debuiſſet etiam relinqui habitus charitatis, vt ſe diſponere poſſent connaturaliter ad gratiam.

tiam. Tertiò, etiam debere manere alios babi-
Tertiò. tus ioſuſos, qoia frequentiſſimè fiunt à peccatore actus ſupernaturales caſtitatis, miſericordiæ &c. Quartò, etiam debere telioqui habitoin
Quartò. Reſpondetur Primò. infuſum voluntatis, qoi ſit pia affectio. Reſpondeo vno verbo, ideò à me dictum, eam eſſe congruentiam, non tationem vincentem: congruentiæ enim facilè patiuntur aliquam inſtantiam, maximè cùm fuerit congruentia mouens Deum liberè: tooc enim facilè dicitur, Deum permiſiſſe ſe moueri illâ ad honc habitum, non
Secundò. verò aliâ ſimili ad alios habitus. Reſpondeo Secundò, adhuc aſſigoari poſſe aliquam differentiam.

Ad Primam inſtantiã nego ſeqoelam, quia eſto
38. *Ad Primam inſtantiam.* ex eo capite deberet babitus telinqui; quia tamen directè quodammodò ſeoppoſuêre hæretici, connaturalius fuit, vt eo priuarentur, quàm alij, qui etſi in aliâ materiâ peccauerint, in fide tamen perſeuerant integri.

Ad Secundã dico, etiam in antiquâ lege fuiſſe
Secundam. magnam diſparitatem inter actum fidei & inter actum charitatis; nam illum poterant ſæpiſſimè ante iuſtificationem facere homines, imò (vt dixi ſuprà) ſemper priùs tempore præcedebat: at actus ipſe charitatis noo niſi ſemel à peccatore poterat ſine habitu fieri; oam in eodem inſtanti infundebatur habitus: pro vnico ergo actu non erat ita neceſſum relioquere habitum ſicut pro multis.

Tertiam, Ad Tertiam negatot etiam conſequentia; nam actus aliarum virtutum non ſunt neceſſarij per ſe ad iuſtificationem, ſicut actus fidei.

Quartam. Ad Quartam, de ipsâ affectione, reſpondebitur in materiâ de fide; vbi agitur, an detur talis habitus; nunc dico, probabilius illum dari & manere ſimul cum ipſo habitu intellectuali fidei. Poſſet fortè etiam omnibos his obiectionibos reſponderi, habitum fidei oaturâ ſuâ eſſe independentem à gratiâ, alios verò dependentes: ab hac tamen ſolutiooe abſtineo, quia rem valdè incertam aſſumit; nolo autem certius per minùs certum probare.

Obiectiones hæreticorum contra hanc concluſionem, quia oon tãgont punctum de babitibus, ſed maximè conantur probare actui fidei annexam gratiam, omitto, quia ſuprà eâ de re diſputatum eſt.

Circa ſpem eodem modo diſcurrendum eſt:
39. *De ſpe eodẽ modo diſcurrendum eſt.* quæ enim P. Suar. cap. 5. adducit à n. 15. non tam ſunt pro præſenti difficultate de habitu ſpei quàm pro eâ, de quâ ſuprà; qood ſcil. extra Sacramentum Pœnitentiæ & Baptiſmi neceſſaria ſit ad iuſtificationem charitas: aliqoa verò loca, quæ hæ-
Loca ab hæreticis obiecta. retici obiiciũt, vt ex 1. Ioan. 3 *Qui habet ſpẽ, ſanctificat ſe*, & ex Auguſt. ad Pſalm. 31. *Charitas benè operantis dat ei ſpẽ bonæ conſcientiæ*, & ſimilia, quibus videtur probari ſpẽ ſufficere ad ſalutem, facilè explicantur. Ioanoes enim, ſolùm voluit di-
Explicatur. cere, ſpem diſponere ad iuſtitiam & ſanctitatem; Auguſtio. autem docet, charitatem augere ſpem, quia viciniot eſt ſaluti qui eſt iuſtus, quàm qui in peccato; quo ſenſu ſolet etiam dici, peccatores non habere ſpem, quatenus ſunt in peccato, ſeu, quòd ſi in eo ſtatu moriantur, non ſaluabuntur: ergo bac de actu ſpei difficultate omiſſâ,

Circa habitum illius dicimus: Etiamſi in Tri-
Habitus ſpei manet in fideli peccatore: dentino de illo nulla ſit definitio, ex cõmuni tamen omniom ferè Scholaſticorum ſententia, & ob congruentiã circa habitum fidei tactam, quòd ſcil. ſpes ſit vna ex præcipuis diſpoſitionibus ad iuſtitiam neceſſariis, diciious, eum habitum manere in peccatore fideli, quamdiu non committit actum deſperationis: addimus tamen, amitti etiã, quando perit habitus fidei, nam cùm hic ſit fun- *Perditur cum habitu fidei.* damentum, ſine eo oon ſtat ſpes. An autem poſſit dari actus deſperationis ſine infidelitate dicam Deo dante in materia de ſpe.

Secundò poteſt è contrario quæri, vtrùm fides 40.
& ſpes ſemel habitæ amitti poſſint. Quæſtio hæc *An fides & ſpes ſemel habitæ amitti poſſint.* etiam poteſt vel de ſolis actibus intelligi, vtrùm qoi ſemel benè credidit, poſſit poſteà errare circa fidem, ſiue detur habitus, ſiue non. In quo puncto certiſſima eſt Catholica veritas, aſſerens id eſſe poſſibile. Paulus id ſignificauit 1. ad Timoth. 1. vbi agens de his qui bonam conſcientiam neglexerunt, ait eos circa fidem naufragauiſſe; ſupponit ergo eos habuiſſe veram fidem. Idem conſtat in Simone Mago, quem Lucas dicit verè credidiſſe; poſteà tamen fuit hæreſiarcha. Idem cernitur in Luthero & aliis multis, qoi fuêre veri Catholici aliquando: imò & ipſi debent fateri, ſi è contrario loqoamur de illis qui ſub hæreſi aliquando fuêre, & poſteà ad Eccleſiam Romanam acceſſêre; debent, ipſi, inquam, fateri, à vera fide ad falſam (vt ipſi putant) tranſiſſe: dicere enim de his & illis, numquam verè credidiſſe, eſt planè contra omnem humanam experientiam: etenim & qui apud nos fuêre credidêre omnes articulos noſtros, & qui apud Lutherum credidêre omnes illorum; ergo habuêre fidem veram vel apud nos, vel certè apud illos, ſi nolunt fateri, noſtram eſſe veram: idem docet Chriſtus Lucæ 8. *Qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Vide hac de re Bellarminum lib. de Amiſſione gratiæ cap 4. & lib. 3. de Iuſtificatione cap. 14. & Suarez ſuprà cap. 6. apud quem multa alia Scripturæ teſtimonia inueniuntor: nobis ſufficiat Tridentini definitio ſeſſ. 6. can. 15. vbi ait per infidelitatem fidem amitti; quod idem de ſpe dicendum eſt, quia eſt eadem ratio.

Eſt autem notandum, non ſolùm amitti poſſe *Fides & ſpes poſſũt amitti in perpetuũ.* fidem veram & ſpem ad tempus, ſed in perpetuũ; nam ex his ferè teſtimoniis non ſolùm conſtat, aliqnos, qui ſemel habuerunt veram fidem, defeciſſe ab ea ad tempus, ſed etiam in perpetuum: hac ergo veritate de actibus ſoppoſita.

Facilè decidetur altera, quę ad habitus ſpectat, *Habitus fidei & ſpei etiam amitti poſſũt.* an ſcil. tales habitus tunc amittantur. Reſpondemus, omnino amitti; nam fundamentum, quo mouebamur ad dicendũ eos nõ amitti per qoodlibet mortale, valet è contrario ad dicendũ amitti per infidelitatem: illud enim eſt communis auctoritas omnium ferè Theologorum, accedête ea definitione Tridentini de infidelitate, quæ maximè vrget de babitu: etenim actũ fidei amitti per infidelitatem noo indigebat definitione: & licet de ſpe oihil ſit definitum, à ſimili tamen ex fide diſcurrendum eſt.

Iam verò quæri poteſt, per qoos actus contra- 41.
rios fidei babitus hic expellatur. Reſpondetur *Per quos actus expelluntur. Non expelluntur per errorem inuincibilem aut carentiã actus. An ob aliam cauſã præter incredulitatẽ expelli poſſint.* Primò, non expelli per errorem inuincibilẽ, quia bic non eſt peccatum; non expellitur autem niſi per peccatum: neque item expelli per carentiam actus fidei, quia hæc ex ſe non eſt peccatum. Sed quid, ſi eſſet obligatio eliciendi actum interiorem fidei, & aliquis illum nõ ob incredulitatem, ſed ob aliam cauſam, negligentiam v. g. omitteret, expelleretúrne tunc babitus: Reſpondeo, rem eſſe dubiam, quia talis caſus de facto oon poteſt
con

Digitized by Google

contingere: quid autem Deus eo admiſſo facturus eſſet, nos omnino latet. In re planè dubiâ ſi diuinate licet, non expellendum dixerim, quia illud peccatum non tam eſſet infidelitas quàm pigritia, aut illius ſpeciei, ob cuius motiuum omitteretur actus fidei.

Res de facto eſt dubia.

Dicendum Secondò: Etiamſi quis erraret ex ignorantiâ culpabili, adhuc non amiſſurum habitum; nam eo caſu non haberet homo auerſionem ab obiecto formali fidei eiuſque motiuis; imò videretur eo animo ignorantiam affectare, ne illis motiuis cogeretur ad aſſentiendum: ad amittendum autem habitum videtur neceſſaria voluntaria receſſio ab eis motiuis. Dixi *à motiuis fidei*, nam ab obiecto formali fidei vix potest quis voluntariè recedere: (de quo fuſiùs quinto Tomo:) Deum enim eſſe veracem in ſuis dictis vix negat deliriſſimus hæreticus; dari verò de facto reuelationem, cùm in ſe ſit quid occultum, non poteſt negari niſi motiuis credibilitatis negatis.

Error culpabilis non expellit habitum fidei.

Vltimò poſſet in præſenti quæri, quomodo habitus fidei & ſpei per contrarios actus expellantur. De hoc tamen egi ſuprà diſp 45. dum vniuerſaliter egi, quo pacto peccatum expellat habitum gratiæ & alios infuſos.

TRACTATVS DE MERITO.

DISPVTATIO LIII.

Quid requiratur ex parte operum ad meritum ſupernaturale.

1. DVM de augmento iuſtificationis diſp. 51. tractaui, diſcuſſi ſimul, an ex parte operum certa aliqua intenſio ad meritum ſit neceſſaria; ideò eâ difficultate, quæ ex parte etiam huc ſpectare videbatur, omiſſâ, ad alia, quæ pro merito poſſunt deſiderari, explicanda veniamus.

SECTIO I.

Supponuntur quæ certa ſunt.

SVBSECTIO I.

Opera noſtra ſupernaturalia facta in gratiâ ſunt meritoria de condigno augmenti gratiæ.

HÆretici noſtri temporis negant bonis operibus omnem rationem meriti. Contra eos fusè Bellarminus lib. 5. de Iuſtificatione à capite primò, Lindanus lib. 3. Panopliæ cap. 20. Stapletonus lib. 10. de Iuſtificatione, Vega in Opuſculo de iuſtificatione q. 4. & alij controuerſiſtæ.

Noſtri temporis hæretici omnē rationē meriti bonis operibus negant.

Catholica ſententia verum meritum gloriæ in operibus iuſtorum admittit: ſuadetur autem variis Scripturæ locis; in quibus & vox *meritum* vſurpatur ad hoc propoſitum, vt Eccl. 16. & ad Hebræos 13 vel ex locis, in quibus *merces, corona brauium*, *præmium* inuenitur: quæ videri poſſunt apud citatos, & ſatis ſunt obuia: item ex illis locis, in quibus homines iudicandi dicuntur ſecundùm opera, & recepturi prout geſſerunt: & in quibus præmium alterius vitæ dicitur retributio. Vide Valentiam hîc diſp. 8. q 6. puncto 2. Bellarminum ſuprà cap. 4 Suarez lib. 12. cap. 1. & Tannerum diſp. 6. q 6. dub. 1. qui multa Patrum teſtimonia pro eâ veritate cōgerunt: eā definijt Arauſicanum cap. 18. & Lateranenſe cap. *Firmiter*. de ſummâ Trinitate, Florentinum in literis vnionis, & Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 18. & can. 33.

Suadetur varijs Scripturæ locis iuſtorū opera mereri gloriā.

Ratione eam perſuadere, maximè quoad meritum condignum, eſt difficile, quia non poſſumus nos videre proportionem eorum operum cum gratia & gloria; nihilominùs tamen optima congruentia deſumitur ex eo, quòd homo per gratiā conſtituitur amicus & filius Dei: opera item ſupernaturalia ſunt in eodem genere & ordine cum eo præmio, ergo.

Probatur ratione.

Vbi aduerte, etiamſi in Scriptura & Conciliis nihil dicatur expreſsè de merito condigno ideóq; Durandus, qui in 2. diſt 27. q. 2. num. 5. negat tale meritum, non doceat apertum errorem, communem tamen omnium aliorum Scholaſticorū ſenſum eſſe, omnino debere illud admitti; nam ea loca Scripturæ debent propriè intelligi de corona, mercede, &c. hæc autem meritum condignum ſonant, quia meritum cōgruum eſt meritum ſolùm ſecundùm quid.

Etſi nihil in Scripturâ aut Concilijs habeatur expreſsè de merito cōdigno, cōmunis tamen Scholaſticorum ſenſus admittit.

Habet etiam in Tridentino hæc doctrina fundamentum; nam primam gratiam iuſtificantē non dixit cadere ſub meritum, etiamſi de congruo illam mereamur: ergo quando reſpectu augmenti conceſſit meritum, intellexit condignum.

Habet fundamētum in Tridentino.

Poteſt obiici Primò, quòd non poſſit homo benè vnquam operari, vt dicunt Nouatores: ſed id alibi reiectum eſt abundè. Secundò, quia Scriptura damnat eos qui in ſuis operibus cōfidunt. Reſpondeo id intelligi de operibus viribus naturæ factis, & de aliis etiam; eo tamen ſenſu, quaſi homo à Deo gratioſè non accepiſſet principia ad talia opera. Tertiò, quòd gratia detur gratis: verùm iam id alibi eſt explicatum. Quartò, quia Paulus ad Rom. 8. ait, *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam.* Reſpondeo, eum loqui de paſſionibus vt non condignificatis gratia, & interiori volitione ſupernaturali eas acceptante: eodem ſenſu debet intelligi quod 2. ad Corinth. 4. tradit, *Momentaneum & leue tribulationis noſtræ*, &c. Quintò obiicitur, Opera noſtra

Obiectio. Prima. Secunda.

Tertia.

Quarta

Quinta.

noſtra non meremur ea iuſtitiâ, ergo non habent condignitatem. Reſpondeo, falſum eſſe antecedens; de quo fusè primo Tomo; item conſequentiam nullam, quia negantes eam iuſtitiam non ad defectum valoris, ſed ad alios titulos recurrũt: vnde etiã operibus Chriſti, quę ſunt infiniti valoris, negant rationem iuſtitiæ. Sextò, quia ſi opera noſtra eſſent condigna, non poſſet Deus negare homini benè operanti gratiam. Negatur ſequela, quia Deus habet multos titulos, ob quos poſſit ea opera petere, ideóque negare illis gloriam & gratiam. Vltimò, quia derogatur per hoc meritis Chriſti. Reſpondeo negando aſſumptum: quin potiùs in eorum id cedit commẽdationem, quòd nobis promeritus ſit gratiam, quâ tam nobilia opera efficere poſſimus.

Sexta.

Vltima.

Coninck re ipsâ Durãdi ſententia adhæſit.

Huic Durandi ſententiæ re ipsâ, licet nõ voce, adhæſit P. Coninck Tom. de F. de diſp. 8. dub. 3. ita enim noſtra opera dicit eſſe condigna, vt neget ea eſſe æqualis valoris cum præmio, etiam vt dignificata per gratiam; & ſolùm ea cenſet condigna, eò quòd Deus voluit illis dare tale præmium; ſicut curſus non eſt ex ſe æqualis cum brauio, licet accedente promiſſione Principis dicatur illud mereri. Probat autem ſuam doctrinam, quia & Deus, qui eſt præmium, eſt infinitus; & ipſa viſio, quatenus eſt æterna, meritò dicitur infinitum præmium; ergo opera noſtra finita non ſunt ei æqualia. Confirmat ea illo Geneſ. 15 *protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Quæ verba denotant mercedem eſſe maiorem merito.

Suã doctrinã probat.

In eamdem etiam ſententiam Tanner. videtur inclinare, maximè Tom. 4 diſp. 1. q. 1 à n. 289 vbi ait diuinitus purum hominem in gratiâ conſtitutum poſſe ex promiſſione diuinâ ſatisfacere aliqualiter de condigno pro alieno mortali. In quâ doctrina vt certum ſupponit, per volũtatem Dei poſſe opera eleuari ad plus merendum quàm mereantur ex ſeipſis: expreſsè autem affirmat ibidem, noſtra opera non eſſe omnino condigna gloria æterna; illum tamen defectum ait ſuppleri per promiſsionem Dei, ſi tamen hæc promiſsio antecedat ipſa opera; nam ſi ſubſequatur, indicat illam eſſe omnino ad condignitatem inutilem. Hæc ſententia, qua parte poſſibilem dicit condignam ſatisfactionem puræ creaturæ pro mortali, diſcutietur Deo dante Tom. 7. ibi enim, dum de neceſſitate Chriſti pro redemptione generis humani agitur, ex propoſito ſimul tractabitur, an pura creatura poſſit ſatisfacere de condigno pro mortali. Video Patrem Tannerum per illam particulam diminuentem aliqualiter de condigno valdè accedere ad communem: ſed iam dixi hoc aliò ſpectare; qua parte autem negat operibus noſtris condignitatem perfectam, eamque ait ſuppleri per Dei promiſſionem, conuenit cum Durando & Coninck, ideóque eodem modo omnes tres reiiciendi erunt. Dixi hanc ſententiam à Durando ſolâ voce differre; nam promiſſionem illam non negat Durandus, neque vllus Catholicus; ſiue vocent ea merita condigna, ſiue non.

3.
Reiicitur ſententia Coninck vt cõmuni Theologorum contraria.

Hinc ergo reiiciendus Coninck. Primò, quia communiori & meliori Theologorum parti aduerſatur: in re enim, quæ ratione naturali decidi non poteſt, qualis hæc eſt, adhærendum profectò eſt maiori auctoritati. Accedit, noſtram & communem ſententiam longè magis conformem eſſe modo loquendi Scripturæ, Conciliorum & Patrum, dum abſolutè dicunt, noſtra opera eſſe digna gloriâ, promereri illam, hanc eſſe mercedem, &c. hæc enim omnia, vt & ſuprà inſinuaui, æqualitatem ſignificant, non autem ſolum debitum, eo præcisè quòd Deus promiſerit gloriam: vnde ſi vt multi graues ſcholaſtici, inter quos eſt P. Vaſq. nec quidem promiſſionem Dei neceſſariam eſſe dixerint ad meritum, eſto aliunde negent, illud eſſe ea rigoroſâ iuſtitia; ergo cùm nihil in contrarium adducatur vllius momenti, vt partim iam oſtendi, & ſtatim oſtendam, non eſt ab hac communi ſententia recedendum. Secundò principaliter pro ea argumentor: nam ſi ſola ea ſimilitudo de benè in ſtadio operantibus conſideranda ſit, profectò nullam reddet P. Coninck rationem, cur opera naturalia bona, ſi Deus ob illa gloriam ſe daturum promiſiſſet, non eſſent dicenda condigna gloria æterna: id quod vehementer euerteret fundamentum omne pro neceſſitate gratiæ & operum ſupernaturalium. Sequela probatur, quia ſi Deus promittendo gloriam ob opera ea ſe inæqualia, ea reddit æqualia & condigna, profectò eodem modo poſſet reddere condigna opera naturalia, quantumuis ex ſe inferiora, ſi Deus eis promiſiſſet gloriam: licet enim ex ſe ſint lõgè minùs perfecta quàm ſupernaturalia, ſi tamen ſimul dicimus, per promiſſionem Dei poſſe ſuppleri defectum valoris vt decem v. g. qua conſequentia negabimus poſſe ſuppleri valorem vt ſedecim? ergo ſi opera ſupernaturalia, habentia valorem vt decem v. g. eleuantur per promiſſionem ad condignitatem cum gloria valente viginti v. g. poterunt per promiſſionem eleuari opera naturalia valentia tantum vt quatuor.

Multi cum Vaſq. negant promiſſionem eſſe neceſſariã ad meritum. Argumẽtum principale 2 pro illa.

4. Reſpondebis, in operibus naturalibus non eſſe vllam proportionem cum gloria. Sed contrà, quia in eis eſt laudabilitas & honeſtas? cur ergo promiſſio Dei non poterit ſupplere reliquum defectum? Sæpè dixi, quando inter duas res, vt vna dicatur alteram mereri, vel eſſe in eodem ordine, non requiritur æqualitas perfectionis, ſed dicitur aliqua minor ſufficere, ſummè diuinari, dum taxatur quæ & quãta minor ſufficiet, cur enim non minor vt duo, ſi ſufficit minor vt vnum, & ſic de reliquis? vnde hoc argumento etiam probaretur opera naturalia facta ab homine in pura natura, hoc eſt ſine gratia habituali, poſſe habere condignitatem cum gloria, item actum contritionis cũ prima gratia, quia hæc eſt illi promiſſa; & ipſe actus habet ex ſe congruitatem, eſto in eo priori non dignificetur per vllam ſubiecti ſanctitatem. Quæ omnia abſurda ſine dubio cenſenda ſunt.

Vt vna res aliã mereatur nõ requiritur equalitas perfectionis.

Tertiò argumentor à priori (prout in hac materiâ poſſumus;) nam eſto viſio Dei ſit in ſe maximum bonum, dignitas tamen perſonæ merentis proueniens à gratia, quæ facit hominem amicum & filium Dei, poteſt ea opera eleuare ad condignitatem cum gratia. Quid enim connaturalius merebitur per obſequia amicus filiúſque, quàm parentis & amici conſpectu frui, eſto ille conſpectus eis vehementem afferat voluptatem? Imò cùm iam ſupponantur priùs admiſſi ob gratiam ad conſpectum illum, faciliùs intelligitur, quomodo eius maiorem claritatem de condigno promereantur, quia non eſt moraliter adeò difficile, amicum in amicitia creſcere, quàm eam de nouo inchoare.

Argumẽtum à priori pro noſtrâ doctrina.

Facilè hinc ad obiectiones reſpondetur. Ad Primam, nego viſionem eſſe infinitam: licet enim Deus in ſe ſit infinitus, modus tamen eum poſſidendi

Ad obiectiones reſpondetur.

dendi eſt finitus. Quod de æternitate eiuſdem viſionis dicitur non vrget; nam præmium, quod ſemel donatur merenti, perpetuò debet illi relinqui, niſi ob demeritum aliquod eius ablatione puniendus ſit. Conſtat autem, Beatos non poſſe culpam vllam admittere.

Teſtimonium ex Geneſi nō eſt ad rem.

Teſtimonium ex Geneſi non eſt ad rē, quia in eo dicitur quidem merces noſtra magna nimis; at nec per vmbram denotatur ei non eſſe æqualia opera noſtra facta in gratiâ. Vbi miror P. Coninck recurriſſe ad hunc locum adeò obſcurum cùm longè clariùs pro ipſo ſtare videatur Paulus ſuprà: *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam*, item, *Momentaneum & leue tribulationis noſtra*, &c. Sed his paulò antè reſpondimus, dum cum Durando egimus. Conſtet ergo longè probabilius eſſe, opera ſupernaturalia dignificata per gratiam verè eſſe æqualis valoris cum augmento eiuſdem gratiæ & gloriæ.

5. Pro complemento verò, quia importunè nonnulli in præſenti vtuntur inſtantiâ è monetâ deſumptâ, ad oſtendendum, eodē modo ex ſolâ Dei voluntate extrinſecâ poſſe operum noſtrorum valorem augeri (imò aliqui conātur inferre etiam totum de nouo conferri) ſicut Princeps poteſt aureæ argenteæque pecuniæ valorem augere, & verò etiam rei nullius valoris, vti corio, de nouo concedere: quia, inquam, hac inſtantia importunè multi vtuntur, volui breuiter manifeſtam diſparitatem, quæ inter monetam & opera noſtra reperitur, declarare. Moneta haud aliter habet valorem, quàm quatenus eſt vtilis, vt per eam poſſim habere res quas opto emere: non enim mouet pecunia ob bonitatem honeſtam aut pulchram, quam in ſe habet, ſed per modum communis ſigni, quod ego hodie accipio, cras repono, &c. hæc autem vtilitas facillimè poteſt à ſola voluntate extrinſeca Principis aut Reipublicæ procedere, volentis vt res tanti aut tanti valoris dentur pro hac vel illa pecunia. Toto cælo diuerſus eſt modus, quo bona opera præmium à Deo extorquent, non per modum rei vtilis ad aliam emendam, ſed purè putè ob bonitatem honeſtam quam in ſe habent tum ratione intrinſecæ bonitatis, tum ratione libertatis, quam homo per ea exercet generosè, & ratione cuius Deo ſe reddit valdè gratum, tū ratione ipſius dignitatis à gratia prouenientis, qua redditur ſubiectum longè Deo gratius, &c. Cum autem ex eo quòd Deus eis operibus promittat hoc vel illud præmium, non magis illa opera reddantur honeſta, pulchra, &c. neque libertas hominis generoſius propterea exerceatur, non poteſt concipi, quomodo ex ea promiſſione Dei eleuentur opera illa ad condignè promerendam gloriam, ſi illam antea non omnino condignè promerebantur: perinde ac inter homines non fierent vllo modo condignum pretium equi valentis centum vel mille aureos decem aurei ſoli, quantumuis ex liberali ſua promiſſione Petrus eius equi dominus pro viginti aut decem aureis voluiſſet illum mihi dare. Vltimò, quod Tanner. ſuprà dicebat, promiſſionē ſolùm conducere ad augendum valorē, quando eſt antecedens, habet longè maiorem difficultatem: quid enim iuuat dixiſſe priùs Dabo tibi equum ſi dederis decem, magis quàm ſi idem Petrus videns me offerre ſibi decem, tunc primò dicat, Accipe equum; quid, inquam, iuuat, vt in primo non in ſecundo caſu ea emptio ſit ex mea parte æqualis? Iudico ſanè, neminem, re prudenter conſiderata, aliter in vno quàm in altero caſu diſcurſurum. Et de ea condignitate ſatis.

SVBSECTIO II.

Explicantur breuiter reliqua, quæ circa meritum ſupernaturale certa ſunt.

PRimum eſt contra nonnullos, præter actum ipſum voluntatis, non dari aliquem conatum antecedentem virtualiter cum voluntate identificatum: eum enim vt omnino impoſſibilem reieci in libris de Anima, agens de libertate voluntatis; vnde facilè concluditur, non poſſe in tali conatu, vtpote chimærico, eſſe meritum. 6.

Nullus conatus volūtati antecedēs ad meritum requiritur.

Secundum, libertatem eſſe eſſentialiter ad meritum omne requiſitam: nemo enim meretur per id, quod non poteſt non facere; ſicut nec peccat ſine libertate, quia laudabilitas deſumitur maximè ex eo, quòd ita quis rem fecerit, vt potuerit omittere; iuxta illud Eccli. 31. *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus.* Quæ doctrina etiam eſt vera in ordine ad potentiam abſolutam: nam licet poſſit Deus, ſi velit, propter bonum opus neceſſarium dare gratiam & gloriam, nō dabit tamen illam tamquam ob meritum: an autem libertas ad hoc potiùs opus bonum quàm illud, cum neceſſitate tamen ad vnum ex illis duobus, ſufficiat ad meritum, dixi in materia de actibus humanis Tomo 3. an item ſufficiat imperfecta libertas, quæ ad ſolùm veniale ſufficit, valdè dubium: probabile eſt ſufficere, ſi cætera adſint.

Libertas eſſentialiter ad meritum requiritur.

Tertiò ſupponendum ex eodem loco, actum meritorium debere eſſe ſimpliciter intrinſecè bonum; an autem actus voluntatis in ſe omnino bonus poſſit ex aliquo malo fine extrinſeco, vitiari, ita vt ſimul maneat ex ſuo obiecto bonus & meritorius, extrinſecè verò & denominatiuè malus, ſaltem venialiter, fusè diſcurſum eſt eodem Tomo 3.

Actus meritorius debet eſſe ſimpliciter intrinſecè bonus.

Quartò ſupponendum ad meritum non requiri, vt opus non ſit ſub præcepto, ſed poſſe hominem mereri etiam faciendo id ad quod obligatur per præceptum: & id ſonant vniuerſales definitiones Conciliorum & locutiones Scripturæ, quæ ſine diſtinctione omnibus operibus bonis cum libertate ad ea omittenda factis præmium promittunt; iuxta illud Eccli. 31. *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus.* Ratio eſt, quia etiam tunc homo potuiſſet ſimpliciter, ſi voluiſſet, id omittere; ergo laudabilis eſt, quòd non fecerit, ſed potiùs ſuæ ſatisfecerit obligationi: vnde etiam in humanis, licet ſeruus ex iure teneatur facere quæ ipſi præcipit dominus; in hoc tamen ipſo laudabilis eſt, ſi faciat; & meritò poteſt illum propter hoc præmio aliquo afficere dominus: item: qui, cuilibet dat voluntariè quod ſuum eſt, laudabilis eſt in Republica, multò ergo magis erit apud Deum, qui non reſpicit in operibus noſtris proprium commodum, ſed ſuam gloriam extrinſecam; quæ ei prouenire poteſt ex eo quòd nos ſimus boni & ſancti: media autem pars ſanctitatis eſt declinare à malo; quando id fit per actum ſupernaturalem honeſtum, &c. Imò addendum videtur, cùm præceptum ex ſe reddat opus nobilius, ſi cætera ſint paria, facit enim illud eſſe opus obedientiæ, augere ex hoc capite meritum. 7.

Meritum abſtrahit ab eo, quòd opus ſit præceptum, vel non.

Ratio huius.

Obiectio Prima.

Obiicies: Lucæ 17. Chriſtus dicit, *Cùm feceritis*

by Google

tis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite Serui inutiles ſumus; ergo ea opera non ſunt meritoria.

Reſponſio. Reſpondetur, ideò id Chriſtum dixiſſe, non quia excludere voluerit meritum, ſed quia noſtra bona opera nullam afferunt Deo vtilitatem intrinſecam; id quod etiam de operibus conſilij dici poteſt; vel fortè, quia ea opera non habemus à nobis, ſed ex gratiâ ipſius Dei.

8 *Obiectio Secunda. Reſponſio.* Secundò obijcies: Non meretur mancipium mercedem a domino, eò quòd ei ſeruiat; nec qui ſoluit debitum meretur ſolutionem. Reſpondeo Primò: Iam dixi etiam per hæc opera hominem mereri aliquam laudem & gloriam: Secundò: Iam aſſignaui diſparitatem; nam homines magis reſpiciunt in hac re proprium commodum quam laudabilitatem operantis, è contrario Deus. Tertiò addo, ſine dubio hominem priuatum, & Reipublicæ non vtilem, teneri ſi Imperator de vitâ periclitetur, illum ſaluare, etiam cum periculo propriæ vitæ; & tamen nemo dicet, ſi id faciat, non mereri magnam à Cæſare remunerationem: verùm autem hæc obligatio tollat rationem iuſtitiæ inter nos Deúmque per hæc opera, dixi alibi fusè.

Obiectio Tertia. Reſponſio. Obijcies Tertiò: Præceptum ſæpè tollit libertatem; vt in Chriſto; ergo tollit meritum. Reſpondeo, obiectionem non eſſe ad rem; nam ſi tollat libertatem, non mirum ſi etiam ex eo capite meritum tollat: hoc enim non eſt contra nos, qui ſolùm loquimur, quando libertas manet: quid autem de Chriſti libertate ſentiendum dixi in tertiâ parte.

Actus externus nihil addit ad meritum. Quintò ſupponendum ex præcedenti Tomo, actum externum nihil penitus addere merito aut demerito ſupra internum, de quo hîc nihil amplius agendum.

Actus meritorius gratiæ aut gloriæ debet eſſe ſupernaturalis. Sextò videtur certum id, de quo ſuprà ex profeſſo diſputauimus, actum meritorium vitæ æternæ vel gratiæ de condigno debere eſſe neceſſariò aliquo modo ſupernaturalem, & ad illum requiri verum auxilium gratiæ; verùm autem actus naturales, eo ipſo quòd fiant ab homine iuſto, dignificentur à gratiâ, ita vt mereantur de condigno augmentum gratiæ, dicetur inferiùs.

9 *Quòd opus fiat ex ſpe præmij, aut timore pœnæ, non impedit meritum.* Septimò ſupponendum, non impediri meritũ ex eo, quòd bona opera fiant ſpe præmij aut timore pœnæ: etenim expectare retributionem, actus bonus eſt & laudabilis: vnde de ſe dicebat Dauid Pſalm. 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem.* Et paſſim Chriſtus Dominus ſpe præmiorum inuitauit ad ſe ſequendum: vt patet in ſermone de beatitudinibus, & in parabolâ operariorum vocatorum ad vineam, &c. ſi autem operari propter mercedem, ſeu moueri mercede propoſitâ, eſſet malum, ſeu non eſſet honeſtum, non dediſſet Chriſtus proponendo præmia occaſionẽ vt illi peccarent; vel certè non propoſuiſſet inutiliter id, cuius intuitu homo non deberet moueri. Sed de hoc puncto fuſiùs in materiâ de ſpe & nos agentes de timore aliquid etiam diximus Tomo 3. *Ratio à priori.* Ratio à priori eſt, quia ad actum bonum non requiritur vt ſit ſummè bonus; ſed ſufficit, ſi verſetur circa obiectum honeſtum etiam non ſummum: *Ad meritum non requiritur, vt actus ſit ſummè bonus.* vt enim bona phyſica ſunt inæqualia, non tamen ideò malum eſt quod eſt minus; ita etiam in moralibus dantur maiora vel minora bona, è contrario grauiora & leuiora mala: atqui retributio ſeu ſolutio laboris eſt quid honeſtum: ergo illud optare eſt honeſtum. Idem eſt in timore pœnæ, vitare enim malum infamię, doloris, &c. honeſtũ eſt; ergo cauere cauſas illius infamiæ & doloris, ſeu fugere peccatũ, ne quis ea mala incurrat, honeſtum erit: niſi fortè ita homo velit illud peccatũ vitare, vt ſimul dicat expreſsè, Non fugerem illud, ſi non eſſet annexa pœna; tunc enim verè peccaret, vt agens de timore dixi.

Octauò & vltimò ſupponendum, non eſſe è contrario neceſſum ad merendum vt quis operatur ſpe præmiorum: Deus enim in remunerando attendit bonitatem operis eiúſque laudabilitatem; vnde cùm, vt quis operetur benè & laudabiliter, non ſit neceſſarium illum operari intuitu mercedis, imò glorioſiùs ſit operari independenter ab vllâ ſpe præmij, certiſſimum eſt, non eſſe neceſſarium ad merendum talem affectum præmij. 10. *Non etiam neceſſe eſt ad meritum vt quis operetur ſpe præmij.*

Dices: Spes eſt neceſſaria ad ſalutem; ergo qui non operatur ex ſpe non merebitur. Reſpondeo ex dictis ſuprà ſpem eſſe neceſſariam, vt diſponãtur paulatim ad pœnitentiam: quod an ſit in omnibus omnino caſibus verum, dixi ſuprà: hinc autem non ſequitur eam eſſe neceſſariam poſteà in omnibus actibus bonis. *Obiectio Prima. Reſponſio.*

Secundò obijcies ex Paulo 1. ad Corinth. 9. *Debet in ſpe qui arat arare*: & Matth. 6. Chriſtus ait, *Quærite primùm Regnũ Dei*, &c. Reſpõdeo, teſtimonijs his probari, ſpem communiter eſſe quę primò mouet, eámque eſſe vtilem, maximè, vt dixi, ad perducendum hominem ad gratiam; non tamen illis probari, hominem, qui ob alias honeſtates operatur, eſſe indignum mercede. *Obiectio Secunda. Reſponſio.*

SECTIO II.

An pura omiſſio ſit meritoria de condigno gratiæ.

QVÆSTIONEM hanc pauci diſcutiunt ex propoſito; ſed omnes ſupponunt negatiuam partem, quia ad meritum plus requiritur quàm ad peccatum; ideò eam dicunt poſſe eſſe peccaminoſam, non verò meritoriam; non deſunt tamen, qui ei meritum tribuant, eò quòd & libera ſit & honeſta quia ipſum recedere à malo honeſtiſſimum eſt, ergo. 11. *Negant multi, quòd plus requiratur ad meritum quàm ad peccatum. Nonnulli affirmant.*

SVBSECTIO I.

Prior pars noſtra ſententia.

IN hoc puncto DICO PRIMÒ: Ratio ex communis, quòd plus requiratur ad meritum quàm ad peccatum, non videtur ſufficiens pro præſenti quæſtione; quia non oſtenditur, illud plus, quod requiritur, debere eſſe actum poſitiuum; etenim facile eſſet inuenire aliquid aliud, in quo ille exceſſus conſiſteret: v.g. quòd ad meritum condignum requiratur ſtatus gratiæ, ad demeritum verò nullus requiratur ſpecialis ſtatus ex parte peccatoris, ſed ipſum peccatum per ſe ſufficiat. *Ratio partis negatiuæ pro quæſtione hac non eſt ſufficiens.*

DICO SECVNDÒ, Omnes illi, qui aſſerunt actum non eſſe ſimpliciter honeſtum & meritorium, etſi rem honeſtam amet, niſi eã habeat pro obiecto formali, tenentur dicere, puram omiſſionem non eſſe meritoriam; quia etſi in actu exercito & interpretatiuè amet obiectum honeſtum, nempe carentiam ipſam peccati, non tamen *Qui docent actum nõ eſſe meritoriũ, etſi rem honeſtam amet, niſi ipsã habeat pro obiecto formali, etiam tenentur dicere, puram omiſſionem nõ eſſe meritoriã.*

eam amat ſub ratione formali honeſtâ, nam omiſſio peccati eſſet eadem, eſto propoſitus fuiſſet finis indifferens, imò & venialiter malus, ad quem ipſa eſſet vtilis: v.g. omittere furtum proponitur bonum ad ludendum, ad orandum, ad garriendum; omittit purè quis furtum, profectò ea omiſſio non eſt amor nec quidem interpretatiuus honeſtatis quà talis; ergo non poteſt tunc eſſe ſimpliciter boneſta & meritoria.

Reſponſio pro his auctoribus.

Reſpondebis id eſſe veriſſimum, quando tales fines ſimul proponuntur; quia tunc non magis ab vno quàm ab altero mouetur voluntas: at ſi ſolùm proponatur vnicus finis, iſque honeſtus; v.g. *Non furari eſt bonum, quia in ſe honeſtum eſt*; nec tunc alia appareat ibi ratio amabilitatis; profectò voluntas habens pro obiecto ſuo modo eam carentiam, eámque volens, debet etiam ſuo modo velle ſub aliquâ ratione bonitatis; cúmque tunc nulla alia appareat, volet illam interpretatiuè ſub ratione honeſtæ; ergo ſuo etiam modo dicetur ea omiſſio habere pro ratione formali honeſtatem. Neque obſtat, quòd videatur eſſe eadem omiſſio, ſiue hic, ſiue ille finis apponatur, ſiue cognoſcatur vtilis ad hunc finem bonum, ſiue ad illum indifferentem, & ſiue ad tertium alium malum: hoc, inquam non obſtat; facilè enim dicitur tunc eam eſſe moraliter diuerſam omiſſionem; eo enim ipſo, quòd in vno caſu ideò præcisè agnoſcatur omiſſio bona, quia boneſta, cenſetur tunc interpretatiuè ea honeſtas voluntaria; in altero verò caſu, quando ſolùm noſcitur bona ob delectationem v.g. ſolùm cenſetur voluntaria ſeu volita delectatio illius. Hæ autem duæ volitiones, ſeu hæc duo interpretatiua voluntaria, proculdubio ſunt diuerſa; quid ergo mirum, ſi vnum ſit honeſtum & meritorium, alterum verò indifferens?

Hæc duo interpretatiua voluntaria ſunt diuerſa.

12\. *Huius ſolutionis impugnationi reſpondetur.*

Neque hanc ſolutionem impugnat, quòd videatur ex eâ ſequi, ſi omiſſio furti proponatur vtilis ad fornicandum v.g. & quis omittat purè, eo ipſo peccaturum peccato fornicationis; erit enim illi indirectè voluntaria ea fornicatio; quod abſurdum valdè eſt: reſponderi enim poteſt negando conſequentiam ex noſtro ad hunc caſum; nam finis, ad quem medium aliquod ordinatur, non amatur verè, niſi ametur expreſsè ipſe finis: id quod verum eſt, eſto non per omiſſionem, ſed per actum poſitiuum illud medium ametur. Quamuis enim equus ſit vtilis ad ſpoliandum homines in viâ, non ideò, dum habeo poſitiuam volitionem emendi equum, pecco aut volo ſpoliare, niſi expreſsè ordinem eam emptionem equi ad illum finem dicendo, *Volo propter hunc finem*, aut ſaltem volendo priùs finem, & ex illâ eiuſmodi electionem imperando: vnde libenter admitterem, ſi quis voluiſſet fornicari, & noſcens ad id eſſe bonum, non ſe occupare hîc & nunc furando, ac tunc purè omitteret furtum, fore peccaminoſam eam omiſſionem; ſi tamen pura tunc eſſet dicenda, quandoquidem videtur oriri ex volitione fornicandi. Ratio à priori, cur eo caſu in amore medij non ametur finis, facilis eſt, quia finis & diſtinctus realiter eſt à medio illo, & non oritur neceſſariò ex eo; ergo non amatur implicitè in medio vllo modo, etiamſi ex ſe poſſit ordinari poſteà ad illum finem. At in noſtro caſu, quando bonitas omiſſionis ſeu carentiæ non deſumitur ex vtilitate ad aliquid extrinſecum, ſed eſt quaſi eſſentialis ſeu intrinſeca ipſi carentiæ volitæ, debet neceſſariò illa in ipſius carentiæ amore virtualiter amari; & eodem modo dico è contrario de malitiâ; vnde fit, vt quia malitiâ reperta in vſurpatione pallij Petri contra voluntatem illius non eſt per modum vtilitatis ad aliam rem, ſed imbibita in ipsâ actione; eo ipſo, qui eam actionem vult, etiam vult malitiam furti, & peccat item, quia malitia reperta in non auditione Sacri non eſt per modum ordinationis ad alium finem, ſed formaliter illi intrinſeca, qui omittit, vult eo ipſo eam malitiam implicitè, quantumuis non amet alium finem malum. Cùm ergo bonitas reperta in non furando, ſeu in omiſſione furti, non ſit per modum vtilitatis ad alium bonum finem, ſicut è contrario diximus de malitiâ, quæ poteſt in eâ reperiri, quatenus ordinari valet ad fornicandum, cenſetur ille qui omittit furtum, eſto non amet expreſsè eam honeſtatem, amare tamen illam implicitè & interpretatiuè, quando aliam ibi non agnoſcit bonitatem; non tamen è contrario amat interpretatiuè fornicationem qui omittit idem furtum, etiamſi cognoſcat ad eam fornicationem poſſe ordinari eam omiſſionem; nam omiſſionem poſſe ordinari ad fornicationem non eſt eam actu ordinari; ergo dum actu homo eam non ordinat, non peccat, quia poſſe peccare, non eſt peccare; debet ergo expreſsè velle fornicationem, vt ordinet omiſſionem ad illam, & vt peccet omittendo: at honeſtas carentiæ malitiæ actu eſt in eâ omiſſione, ergo ea actu amatur interpretatiuè ab omittente liberè, maximè dum aliam non agnoſcit ibi bonitatem, quæ moueat: In quo ſolo caſu nunc ſumus.

13\. *Replica Prima.*

Quòd ſi obijcias; Ergo eſto ſimul ea omiſſio furti proponatur vtilis ad ludendum, dormiendum, &c. erit honeſta, quia etiam tunc neceſſariò debebit amari virtualiter ea honeſtas, quandoquidem ſemper eſt illi omiſſioni intrinſeca, quidquid ſit de alijs finibus; hoc autem videtur abſurdum, ergo. Si hoc, inquam, obijcias, reſpondebo negando conſequentiam; nam quando aliæ bonitates ſimul proponuntur, non poſſumus dicere, voluntatem habere pro motiuo eam honeſtatem: amabit quidem illam ſaltem interpretatiuè, at non tamquam motiuum formale: ſupponimus autem in præſenti, ad meritum non ſufficere amare rem honeſtam, niſi ipſa honeſtas ſit motiuum formale: quando verò nulla alia proponitur bonitas in ea omiſſione, neceſſum eſt, vt illa ſit interpretatiuè motiuum, quia voluntas ſemper debet habere motiuum ſui amoris.

Soluitur.

Non ſufficit amare rem honeſtam, niſi eam pro obiecto formali habeat.

Replica Secunda.

Replicabis tamen adhuc ex hac vltima ratione; Ergo ſi in omiſſione furti non proponatur vlla prorſus alia bonitas quàm vtilitas ad fornicandum; neceſſariò hæc debebit amari, eſto finis ſit extrinſecus; quia etiam tunc in ea omiſſione debet voluntas habere motiuum aliquod formale, vt immediatè antè diximus; aliud autem non proponitur tunc quàm ea vtilitas, ergo ea debebit amari, licet ſit extrinſeca. Quòd ſi reſpondeatur, neceſſariò in omiſſione furti, eo ipſo quòd proponatur eſſe omiſſio rei malæ, debere proponi bonitatem eam honeſtã, ideóq; caſum eſſe implicatoriũ; facilè adhuc reijcieris; Primò, quia poteſt contingere, vt homo ille ſe non reflectat ad iudicandum eam carentiam eſſe bonam, ſed præcisè conſideret vtilitatem ad fornicandũ. Secundò reijcieris, quia ſaltem in omiſſione rei indifferentis habebit locũ obiectio; ibi enim cùm nõ ſit ea honeſtas, quæ eſt in carẽtia rei turpis v.g. in omiſſione deambulationis, poteſt optimè fieri vt

Soluitur.

non

Digitized by Google

non proponatur volũtati vlla alia bonitas, quàm vtilitas eius omiſſionis ad fornicandum; ergo ſi tunc omitrar, cenſebitur habere pro obiecto formali fornicationẽ: quod nemo prudenter dicet.

14. *Ob hanc replicam pura omiſſio meritoria dici nõ poteſt, ſi honeſtas obiecti ametur propter ſeipſam.*

Iudico ob hanc replicam non poſſe defendi, eam puram omiſſionem eſſe in aliquo caſu honeſtam & meritoriam, ſi ad meritum requiratur, vt honeſtas obiecti ametur propter ſeipſam, nec ſufficiat, quòd ſit quaſi obiectum materiale: vnde locum habet noſtra Secunda concluſio, quæ hoc ipſum dicebat. Vt verò obiectioni factæ ſatiſfaciam, quatenus videtur probare, tunc temporis, interpretatiuè ſaltem, per eam omiſſionem amari vt obiectum formale eam honeſtatem, reſpondeo negando ſequelam.

Ad probationem contrariam reſpondetur.

Ad probationem quòd ſcilicet debeat voluntas in omni amore habere obiectum formale vel expreſsè vel interpretatiuè, diſtinguo; in omni actu poſitiuo concedo, in omiſſione nego. Ratio eſt facilis; nam vt voluntas non neceſſitetur ad amandum obiectum aliquod, & conſequenter vt poſſit amorem erga illud omittere, ſufficit, quòd in eo obiecto non proponatur ſumma bonitas attrahens & alliciens ad ſe: eo enim ipſo habet voluntas ſufficiens fundamentum ad omittendum, non attendendo ad vllam aliam bonitatem omiſſionis (vt diximus ſæpè agentes de libertate voluntatis:) neque enim eſt neceſſarium conſiderare reflexè ex parte omiſſionis aliquam bonitatem, ergo poteſt

Poteſt eſſe omiſſio, etiãſi illius honeſtas nec interpretatiuè ametur.

eſſe omiſſio libera furti, etiamſi non ametur, nec quidem interpretatiuè, honeſtas illius; ſed eo præcisè, quòd furtum non attrahat ad ſe infinitè, vt ſic dicam; at omittere furtum, quia non attrahit infinitè, non eſt amare honeſtatem, ſed quid commune omnibus alijs omiſſionibus erga obiectum indifferens, imò etiam erga bonum. Conſtet ergo etiam omiſſionem rei malæ non habere nec quidem interpretatiuè pro motiuo honeſtatem, ſed ſummùm carentiam bonitatis ſummæ in obiecto non amato: quæ catenus vt talis non eſt honeſtas: ergo omiſſio pura manens intra eos terminos non poteſt habere honeſtatem, ſi ad hanc requiratur obiecti honeſtatem eſſe motiuum terminatiuum formale actus.

Svbsectio II.

Altera pars noſtræ ſententiæ.

15. *Qui docent actus naturales iuſti ab auxilio ſupernaturali ortos non eſſe meritorios gratiæ, etiam dicere tenentur, omiſſionẽ puram non eſſe meritoriam.*

DIco Tertiò: Etiam illi qui dicunt actus naturales, eſto dignificatos gratiâ & ortos ab auxilio ſupernaturali, non eſſe meritorios, nec quidem de congruo gratiæ & gloriæ, quod vt longè probabilius defendam infrà, tenentur dicere, puram omiſſionem numquam eſſe meritoriam gratiæ & gloriæ: vnde miror quoſdam recentiores duas has opiniones coniungentes, & meritum omiſſionis & excluſionem meriti ab actu naturali. Probo autem concluſionem; nam omnis omiſſio cuiuſcumque peccati eſt quid connaturale: vt enim peccatum eſt quid naturale, ita carentia peccati eſt naturalis. Explico: Vel enim vires naturales ſufficiunt ad vitandum illud peccatum, vel non: ſi non, ergo in non-vitatione non poterit eſſe peccatum: nemo enim peccat faciendo id quod vitare non poteſt: ſi verò vitare homo poteſt viribus naturalibus, ergo vitatio ſeu omiſſio illius aliquid eſt naturale; ergo non poteſt eſſe meritoria. Quod argumentum etiam premit, eſto ad meritum non requiratur actus ipſe ſupernaturalis, ſed ſufficiat actus naturalis, ortus tamen à principio ſupernaturali: etenim actio omiſſionis, qualis poteſt eſſe, & principium in eam ſuo modo influens, ſemper eſt idem: omiſſio enim ſolùm & adæquatè procedit ab eo principio, quod erat facturum opus: atqui principium peccati non eſt niſi quid naturale, ergo & principium omiſſionis naturale erit.

Dices, Eſto omiſſio peccati ſit poſſibilis naturaliter phyſicè, ſæpè tamen adeò eſt difficilis, vt moraliter ſine ſpeciali auxilio gratiæ homo non poſſit non peccare; ergo prodibit tunc ea omiſſio à principio ſupernaturali; ergo tunc poterit eſſe meritoria, iuxta ſententiam, quæ ad meritum ſolùm requirit principium ſupernaturale. *Obiectio.* Sed contrà, quia in eo caſu non eſt neceſſarium vllum auxilium ex parte principij influentis in omiſſionem, ſed ſolùm requiritur, vt cognitio retrahens hominem ab eo peccato ſit fortior: at cognitio, iuxta veram ſententiam, non efficit actionem eſſe diuerſam, quia non influit efficienter, ſed ſolùm illuminando voluntatem: quod maximè locum habet in omiſſione: hæc enim, ſiue cognitio ſit ſupernaturalis, ſiue non, ſolùm habet pro motiuo, iuxta paulò antè dicta, carentiam ſummæ bonitatis allicientis in obiecto quod amandum erat; ergo non habet ea omiſſio quidquid eſt neceſſum ad meritum ſupernaturale, vtpote quæ naturalis eſt tam in ſe quàm quoad principium, à quo procedit proximè; quid autem dicere debeant, qui etiam actui naturali, dummodò procedat ab homine dignificato gratiæ, tribuunt meritum, ipſi viderint; vtrùm autem meritoria ſit alicuius præmij naturalis, dubitari poteſt. Probabile cenſeo mereri, quia eſt in eodem ordine, & præmium illud non eſt magni momenti. *Refutatur.*

Denique concludo hoc punctum, in omni omnino ſententiâ, etiam quæ actui naturali dignificatò à gratiâ tribuit meritum, videri longè probabilius, puram omiſſionem non eſſe meritoriam præmij vitæ æternæ; nam licet id non poſſimus probare efficaciter, quia de hoc merito, vtpote ſuperante ordinem naturæ, vix poſſumus agere rationibus naturalibus; auctoritas autem ex Scripturâ, Concilijs aut Patribus, quæ id impugnet, nulla eſt: nihilominùs tamen tum ob maiorem conſenſum Scholaſticorum id negantium, tum quia ille modus operandi liberè videtur valdè imperfectus ad tam magnum præmium, quale eſt gratia & gloria, videtur abſolutè omnino neganda ei omiſſioni ratio meriti. *In omni ſententiâ probabilius eſt puram omiſſionem non eſſe meritoriam vitæ æternæ.*

Dices: Eccleſiaſtici 31. laudatur vir, eo præcisè quòd cùm potuerit trãſgredi nõ eſt tranſgreſſus, cùm potuiſſet mala facere, non fecit; ergo pura omiſſio eſt ſuficiens ad laudem coram Deo, & conſequenter ad meritũ gratiæ & gloriæ. 16. *Obiectio.* Reſpondeo à Ieſu Sirach eo loci ſupponi omiſſionem illam peccati factã fuiſſe humano & morali modo, in quo non ſolet reperiri pura omiſſio, ſed ſemper admiſcentur actus poſitiui, qui eam comitentur: deinde locutus eſt etiam independenter ab omni ſententiâ, an detur nec ne pura omiſſio: non enim credendus eſt ibi voluiſſe definire, dari puram omiſſionem. Denique locus ille premit omnes; nam ſi quis per actum poſitiuum voluiſſet non abire poſt aurum, apponendo finem indifferentem, procul dubio habuiſſet quidquid ea verba videntur requirere, quia in eis nihil dicitur de apponendo fine alio honeſto; & tamen ille actus, iuxta omnium ferè ſententiam, non eſſet meritorius, quia careret fine honeſto; ergo ab omnibus debet ille locus explicari: *Reſponſio.*

nec magis eſt contra puram omiſſionem non meritoriam, quàm contra omiſſionem volitam poſitiuè, indifferentem tamen; ideóque non meritoriam, quia ſolùm voluit ibi Spiritus ſanctus explicare, illam fugam à malo eſſe ex ſe bonam; ſupponit autem illam habituram cætera, quæ ad integram bonitatem actus requiruntur: quæ qualia debeant eſſe non definit ibi Spiritus ſanctus.

SECTIO III.

An actus virtutum naturalium ſint ex ſe meritorij vitæ æternæ in homine iuſto.

17. DISPVTARI in præſenti poterat, vtrùm ſolus actus charitatis ſeu amoris Dei ſuper omnia ſit meritorius de condigno vitæ æternæ in homine iuſto, an verò id etiam conueniat alijs actibus ſupernaturalibus virtutum ſupernaturalium. Hanc tamen quæſtionem in quintum Tomum, vbi de ipſis actibus charitatis diſputandum erit, cenſui reijciendam; vbi ſimul etiam diſcutietur, vtrùm ſaltem imperium aliquod reflexum charitatis in eas virtutes ad prædictum meritum requiratur. Suppono autem inde nihil bonum requiri, quia Tridentinum, quod ſuprà, dum de intenſione actus ad meritum requiſitâ diſputauimus, adduximus, omnibus omnino operibus bonis in gratiâ factis in præmium reſpondere docet augmentum gratiæ; neque vllam ibi facit mentionē aut certæ intenſionis, aut ſolius actus charitatis, aut imperij illius: cúmque poſitiuè affirmet illis operibus nihil ad meritum deeſſe, haud dubiè oſtendit nullatenus requiri actum charitatis eiúſve imperium. Iis igitur quæſtionibus omiſſis agendum nunc de actibus naturalibus. Hac de re P. Suarez c. 10. & 11. Vaſquez diſp. 207. & alij multi, qui apud ipſos videri poſſunt.

Duplici ſenſu recipitur meritum.

Pro intelligentiâ quæſtionis obſeruo, aliud eſſe loqui de merito denominatiuo his operibus prouenіente, ex eo quòd per actus aliquos reflexos ſupernaturales imperentur; aliud verò loqui de proprio merito ipſorum actuum condiſtincto à merito imperantis.

Nulla eſt difficultas in primo ſenſu.

In primo ſenſu quæſtio nullam penitus habet difficultatem, quia ſicut actio ipſa etiam naturalis exterior denominari poteſt meritoria à volitione interiori ſupernaturali, v.g. oratio vocalis, ieiunium, eleēmoſyna, adoratio, &c. à fortiori poterit actus ipſe voluntatis interior (etiamſi in ſe naturaliſſimus ſit) dici meritorius denominatiuè ab actu ſupernaturali, à quo imperatur.

18. *Actus naturales imperati à ſupernaturalibus ſunt meritorij denominatiuè.*

Hinc vlteriùs dico, ſi ſupponamus, non ſolùm actum charitatis, ſed etiam omnes alios actus morales infuſarum virtutum eſſe meritorios de condigno in homine iuſto augmenti gratiæ, eſto non imperētur à charitate (vt paulò antè probauimus) certum etiam omnino eſſe, actus acquiſitarum virtutum naturaliū mereri de condigno, caſu quo ab eis virtutibus ſupernaturalibus imperentur; quia hoc nihil eſt aliud, quàm imperium ipſum eſſe meritorium, & inde denominari extrinſecè meritorium actum ab eo procedentem. Vnde miror, Patrem Suarium, qui in hoc primo ſenſu tractat hanc quæſtionem eo cap. 10. vt teſtatur num. 13. tam operosè à num. 19. laborare in probanda fusè affirmatiua ſententia, quòd ſcilicet non ſit neceſſariū imperium charitatis, ſed ſufficiat aliarum virtutū infuſarum; à num. verò 2. fusè etiam referre fundamenta contrariarum ſententiarum: miror, inquam, quia id totum iam erat ab ipſo probatum cap. 8. & 9. vnde vno verbo res hîc decidi debebat dicendo, eos actus imperantes eſſe meritorios, ideóque ab illis denominari meritorios etiā naturales, ſi imperentur, ſicut denominatur actus externus ab interno.

An actus naturales non imperati habeant meritum propriū, & an imperati valorem ab actu imperante ſupernaturali accipiant.

In ſecundo ergo ſenſu maior eſt difficultas; quærimus enim, an habeant tales actus naturales proprium ac diſtinctum meritum. Et quidem hic ipſe ſenſus poteſt eſſe duplex: Primus, an habeant meritum proprium, etiam quando fiunt ſine vllo imperio virtutis infuſæ. Secundus, an ſaltem quando imperantur tunc accipiant nouum valorem, ratione cuius dignificentur ad proprium meritum diſtinctum à merito imperantis: ſicut actus ſupernaturalis factus à peccatore non habet valorem de condigno ad gratiam, eum tamen habet, ſi fiat ab homine grato.

19. *Sotus, Medina & alij affirmatiuā tenent: Suarez negat, niſi ab aliquâ virtute infuſâ imperentur.*

Sotus lib. 3. de Natura & gratia cap. 4. Medina 1. 2. quæſt. 19. art. 9. dub. penult. & quæſt. 114. art. 4. quos Vaſquez ſuprà & Turrianus de more poſt ipſum ſequitur, affirmāt abſolutè tales actus eſſe meritorios de condigno, neque indigere ad hoc vllo imperio charitatis: Suarez verò cap. 10. dicit, ſi non imperentur à charitate aut aliâ virtute infuſa ſaltem morali, nullum habere meritum; ſi autem imperentur, docet cap. 11. probabile eſſe, habere proprium & diſtinctum meritum. Ego ſequentibus concluſionibus rem decido; & ſimul, quæ poſſunt aliquam difficultatem habere, explico.

Non ſunt meritorij, eò præcisè quòd fiant à iuſto.

PRIMA CONCLVSIO: Ejuſmodi actus, ex eo præcisè quòd fiant ab homine habente gratiam, non ſunt meritorij de condigno augmenti gratiæ. Hanc ſententiam defendit P. Suarez eo cap. 10. à num. 15. Tannerus vbi ſuprà num. 88. eam à fortiori defendunt illi, qui ſoli actui charitatis infuſæ meritum tribuunt: defendunt etiam illi omnes, qui dicunt, ſine imperio charitatis nō eſſe meritoria opera aliarum virtutum: cuius ſententiæ auctores vide apud Tannerum ſuprà: defendunt item illam qui cenſent, poſſe opera naturalia, quantum eſt ex ſe, fieri ſine gratia vlla per Chriſtum influente: etenim cùm aliunde certum ſit, non poſſe ſine auxilio veræ gratiæ aliquid fieri quod ſit conducens ad ſalutem, multò certius erit non poſſe actus naturales factus ſine gratia Chriſti eſſe condignos gratiæ & gloriæ. Neque ſufficit, quod homo ea efficiens iam ſit in gratia; etenim ad talem actionem gratia ea habitualis per accidens ſe habet, quandoquidem nullo modo influit in opus: eodem enim modo illud fieret, etiamſi gratia non eſſet.

Obiectio. Refutatur.

Dices: Dignificat ſubiectum. Sed contrà (& hæc ſit probatio eius ſententiæ) quia Patres & Concilia, maximè Tridentinum loco ſuprà citato, ſemper requirunt non ſolùm gratiam dignificantem, ſed adiuuantem; vnde definiunt, ſine ea gratia nihil poſſe fieri, quod ad ſalutem conducat. Atqui iam oſtendimus ſuprà fusè contra Patrem Vaſquez, talia opera eſſe poſſe ſine gratia adiuuante in homine peccatore, & à fortiori in iuſto; nam gratia habitualis non reddit illum magis indigentem talibus auxilijs. Quod verò Vaſquez reſpondet, neceſſarium eſſe auxilium congruum, & illud eſſe ex gratia per Chriſtum, ſufficienter eſt à nobis ſuprà reiectum.

20. *Obiectio. Reſponſio.*

Dices: His operibus promittitur beatitudo, *Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare*, &c. Reſpon-

ſpondeo. In hoc & ſimilibus locis ſolùm agere Scripturam de operibus externis, quæ tamquam obiectum ſunt cauſa actuum bonorum; nos autem non negamus illis meritum, ſed dicimus, debere ea opera externa procedere ex actibus interioribus ad meritum proportionatis: etenim etiſſi in eo loco non dicat Chriſtus, illum, qui dedit cibum pauperibus, debere eſſe in gratiâ quando id facit, id tamen Vaſquez omnéſque alij meritò requirunt; cur ergo nos non poterimus dicere, debere intelligi, quòd ea opera externa facta ſint ex voluntate ſupernaturali proportionatâ præmio, & in eodem ordine cum illo?

Replica. Replicabis: Ergo maior pars bonorum operũ carebit præmio gratiæ & gloriæ: etenim paſſim iuſti per actus ſolos naturales bonos dant eleemoſynam v.g. ieiunant, audiunt Sacrum, &c. ſi ergo neceſſarius eſt actus ſupernaturalis ad meritũ, omnes hi eo penitus carebunt. Nego conſequentiam. *Reſpondetur.* Ad probationem facilè negatur quod aſſumitur: etenim cùm omnes iuſti habeant paratos habitus & concurſum Dei ad eliciendos actus ſupernaturales, quando operantur circa materiã honeſtam & capacem talium actuum, dicendum eſt eos ſemper operari ſupernaturaliter, quando circa obiectum honeſtum operantur benè moraliter: id quod clariùs in meis principijs intelligitur, cùm etiam circa honeſtatem naturalem verſari poſſe actus ſupernaturales oſtenderim ſuprà: nec neceſſum eſt ipſos reflexè aduertere, ſe ſupernaturaliter operari. Reſpondeo Secundò obiectioni, Si fortè ad operandum ſupernaturaliter requiratur fortior aliquis conatus voluntatis, tunc me admiſſurum eam conſequentiam; nec reputandum id durum: ſibi enim ipſi homines tribuant eam iacturam, qui cùm habuerint in manu (vt dixi) ſupernaturale principium, non ſe excitarunt ad operandum cum illo prout neceſſum erat, ſeu prout in hac ſolutione ſupponimus eſſe neceſſarium.

21. Probatur eos actus non eſſe de condigno meritorios. Secundò principaliter probo, eos actus naturales non eſſe meritorios de condigno augmenti gratiæ & gloriæ, quia ſi ſemel admittimus in ais tale meritum, ceſſat penitus fundamentũ ad ponendos actus ſupernaturales in ſubſtantiâ: hoc enim vnicè deſumitur ex proportione meriti cũ vitâ æternâ: ergo ſi actus naturales habent eiuſmodi proportionem, cùm primùm dignificantur gratiâ, ceſſat penitus omnis neceſſitas aliorum actuum ſupernaturalium. Neque ad obiecta ſupernaturalia recurri poteſt, cùm oſtenderimus ſuprà efficaciter, ea etiam poſſe tangi actu naturali. Adde, in Patribus vel Concilijs nihil de eâ obiecti ſupernaturalitate inueniri; non enim aliud inculcant quàm *ſicut oportet ad ſalutem*, ergo, admiſſa ea proportione in actibus naturalibus, nullum fundamentũ relinquitur ad ponendos actus ſupernaturales.

Replica. Quòd ſi dicas, In Concilijs ſatis clarè inſinuari, habitus ſupernaturales infundi in iuſtificatione, & inde colligi exiſtẽtiam actuum ſupernaturalium; *Reijcitur.* facilè reijcieris; nam habitus illi ponuntur propter actus, actus verò propter proportionem eum præmio vitæ æternæ; ergo omnia tandem deuoluuntur ad eam proportionem. Confirmatur, quia Patres maximè loquuntur de auxilio neceſſario ad meritum: ſi autem opera naturalia ſint meritoria, iam ceſſat neceſſitas talis auxilij; nam talia opera fieri poſſe ſine auxilio gratiæ fusè oſtendi ſuprà: non poſſe autem eam gratiam auxiliantem requiri, vt ratione illius ſint opera magis meritoria, mihi euidentiſſimum eſt; nam, vt oſtendam infrà diſp. 57. ſect. 2. ſi opus in ſe non reddatur melius, certè quòd auxilium pro illo detur gratis, ſeu ſit ea gratia, potiùs minuit quàm augeat operis valorem. Vide quæ eo loco circa hoc punctum ſingulariter obſeruo.

22. Actus naturales imperati à virtutibus infuſis non habent ab illis diſtinctum meritum. SECVNDA CONCLVSIO: Mihi videtur probabiliùs & magis ad doctrinam præcedẽtis concluſionis conſequens dicere, etiamſi actus eiuſmodi interiores imperentur à charitate aut alijs virtutibus infuſis, non tamen habere aliud meritum quàm denominatiuè ab imperante, eodem planè modo, quo de externis operibus locuti ſumus. Hæc eſt contra Patrem Suarez ſuprà; qui tamen ſatis formidoloſè eam negauit, & meritò nam (vt iam oſtendo) argumenta, quæ pro Prima concluſione militant, etiam ſuadent hanc noſtram Secundam: *Argumenta pro primâ etiã pro hac Secundâ concluſione militant.* etenim quantumuis præcedat ſupernaturalis actus imperans actum naturalem, ille tamẽ naturalis imperatus fit ſine gratia, & non oritur ex fide, ſed ex cognitione naturali: id quod maximè locum habet in ſententia Patris Suarez, qui non concedit tale imperium efficax in eodem inſtanti: ſi enim imperium ſit in hoc inſtanti, actus verò naturalis in ſequenti, clariùs apparet talem actum naturalem non eſſe ex fide. *Argumentũ Suarij.* Secundò, ipſe Suarez ſuprà argumentatur hoc modo: Si ſuppoſita exiſtentia gratiæ in ſubiecto, homo iam per vires liberi arbitrij poſſet efficere actus bonos meritorios de condigno gratiæ & gloriæ, profectò poſſet homo gloriari, quòd de ſuo haberet poteſtatem augendi gratiam: ſicut ſi acceptis potentijs homo poſſet ſine influxu Dei immediato producere effectus, poſſet iam gloriari, quòd de ſuo aliquid haberet: id quod P. Suarez vt abſurdum reijcit. *Eſt pro noſtrâ concluſione.* At hæc ratio tota quanta eſt pro noſtra ſecunda concluſione, & contra ipſum; nam ſi actus naturalis habet proprium & diſtinctum meritum de condigno ſupra actum ſupernaturalem imperantem, profectò dicere meritò poſſumus, hominem habere de ſuo, in quo glorietur, quòd ſcilicet poſſit augere meritum per vires liberi arbitrij: nam, ſuppoſito imperio, certè actus, qui poſteà fit, per ſolas vires naturales producitur, & quidem ſine vllo iam auxilio nouo; ergo habet ille homo tunc materiam gloriandi.

23. Argumentũ ex improportione horum operum cum gratiâ deſũptum. Eſt etiam optima ratio pro hac concluſione, quæ ex diuerſitate ordinis inter hæc opera & gratiam viſionémque deſumitur; nam ea diſtantia non tollitur per hoc, quòd imperentur reflexè ab actu ſupernaturali; ſemper enim in ſe omnino manent naturalia: quod autem extrinſecè denominentur relata, ſufficit, vt & extrinſecè dicantur mereri; vt verò formale & diſtinctũ meritum habeant, profectò non videtur ſufficere. *Confirmatur Primò.* Confirmo Primò: Eodem modo, quo admittitur ſupernaturalitas operis, admittit Suarez & omnes ferè recentiores capacitatem ad meritum; atqui naturalia opera imperata ab actu ſupernaturali non habent niſi denominatiuam ſupernaturalitatem, ergo neque habebunt meritum condignum niſi denominatiuè. *Secundò* Confirmo ſecundò: Licet à gratia ſanctificante, quam habet operans, accipiant aliquam denominationem illi actus naturales, quòd ſcilicet ſint hominis iuſti; quia tamen hoc non tollit eorum improportionem, etiam non eleuat illos tunc ad merendũ, vt ſupponunt, qui in hac ſola cõcluſione à nobis diſſentiunt: ergo eodem modo actus ſupernaturalis, qui non tollit (vt dicimus) ordinis diuerſitatem ab alijs naturalibus imperatis, & ſolùm illis

dat extrinſecam denominationem ſupernaturalis, ſolùm poterit dare illis meritum denominatiuum ſupernaturale, non formale & diſtinctum.

24. *Obiectio Prima.*

Iam non erit difficile obiectiones in contrarium ſoluere. Prima ſit, quia opera externa bona ſunt meritoria, quando fiunt ex motiuo ſupernaturali; ergo tota voluntas interior, à quâ procedunt, erit meritoria.

Reſponſio.

Reſpondeo Primò, ſi tunc ſit voluntas ſupernaturalis imperans eam actionem externam, fore otioſum actum naturalem ad eam effectionem, ideóque non meritorium. Secundò dico, argumentum etiam eſſe contra Patrem Suarez: etenim ſi ſimul non imperando naturalem per ſupernaturalem, ſed æquè immediatè per duas volitiones, vnam ſupernaturalem, alteram naturalem bonam, amaret quis externam elargitionem eleëmoſynæ, profectò tunc ea exterior datio eſſet meritoria, & oriretur à totâ illâ volitione interiori; & tamen non ideò tota illa eſſet meritoria; ergo conſequentia obiectionis non eſt bona: dico ergo, in noſtro caſu etiam actum illum naturalem eſſe bonum denominatiuè tamen tantùm, non verò per diſtinctum meritũ.

Obiectio Secunda. Reſponſio.

Secunda obiectio: Actus interior differt ab exteriori, quòd habeat propriam bonitatem, ergo habebit proprium meritum. Diſtinguo antecedens, *Habet propriam bonitatem in ordine naturali*, concedo, *in ſupernaturali*, nego: vnde ſub eadẽ diſtinctione conſequentis dico, in eo genere, in quo habet propriam bonitatem, habere propriũ meritum, hoc eſt in ordine naturali; in genere verò ſupernaturali, in quo non habet talem bonitatem, negn habiturum proprium meritum: vnde dico, in ordine ad finem ſupernaturalem non magis mereri eos actus quàm mereantur externi.

DISPVTATIO LIV.

De alijs requiſitis ad meritum condignum vitæ æternæ.

SECTIO I.

An gratia habitualis ſit neceſſaria ad meritum condignum vitæ æternæ.

1. *Duplex in hoc titulo difficultas. Prima, an gratia habitualis requiratur ſaltem ad meritum, quatenus expellit peccatum mortale, cum quo meritum ſtare non poteſt. Secunda, an quis in purâ natura per actum non dignificatũ à gratia mereri poſſit de condigno.*

DVPLEX ſub hoc titulo difficultas continetur: vna, an de facto gratia habitualis requiratur, ſaltem quatenus expellit peccatum mortale, ſub quo nullum eſſe poteſt meritum condignum; cúmque de facto non detur ſtatus medius inter gratiá & peccatum mortale, neceſſum eſt, vt ſi ſub mortali non poteſt eſſe tale meritum debeat gratia interuenire. Alter ſenſus eſt, an ſi poneretur homo in purâ naturâ ſine peccato vllo, poſſet túc per actum ſupernaturalem non dignificatum à gratiâ habituali mereri de condigno primam gratiam & gloriam. Dixi *per actum ſupernaturalem*; nam naturales etiam dignificatos à gratiâ ad id eſſe inſufficientes præcedenti ſectione oſtenſum eſt.

SVBSECTIO I.

Explicatur quæſtio in primo ſenſu.

Error Baij negans gratiam neceſſariam eſſe ad meritum.

CIRCA primam difficultatem Michaël Baius propoſit. vt ex his quæ in Bulla contra ipſum continentur, docuit gratiam non eſſe ad meritum neceſſariam, imò, quod mirandum eſt, dixit contrarium eſſe Pelagianum. Dico *mirandum*; nam vt benè notauit Pater Suarez) requirere ad meritum gratiam ſupernaturalem, potiùs eſt recedere à Pelagio, qui neceſſitatem gratiæ non augebat, ſed minuebat. Quidquid verò de hoc ſit, non video vllum locum qui huic ſententiæ fauere poſſit, niſi fortè quia (vt ſectione præcedenti diximus) aliqua loca Scripturæ promittunt mercedem benè operantibus; neque requirunt ſtatum gratiæ; vt in illo Matth. 25. *Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare*, &c. & ad Rom. 2. *Factores legis iuſtificabuntur*: vbi nihil de ſtatu gratiæ. Dices, gratiam ibi requiri, quatenus petitur obſeruatio totius legis, iuxta illud Iacobi 2. *Offendat autem quis in vno, factus eſt omniũ reus.* Reſpondebit fortè Baius hinc probari, hominem, ſi ſit in mortali, ſaluari non poſſe; non verò ſuaderi, remiſſo mortali non deberi ei præmium etiam propter boná opera, quæ in peccato exiſtens fecit.

2. *De fide eſt, hominem in mortali exiſtentem non poſſe mereri de condigno gratiam & gloriam. Probatur Primò.*

Certa tamen & Catholica doctrina eſt, hominem in mortali exiſtentem non poſſe habere cõdignum meritum gratiæ & gloriæ. Ita D. Thom. quæſt. 114. art. 2. & omnes Scholaſtici cum illo. Probatur autem Primò ex citatâ Bullâ Pij V. & Gregorij XIII. vbi contraria ſententia Baij damnatur. Et licet ad propoſitionem 13. & 18. dici poſſet, eos Pontifices non tam damnaſſe opinionem quàm cenſuram contrariæ; ad 10. tamen & 19. eiuſdem, quæ ſine cenſurâ continent eamdem doctrinam; non poteſt applicari ea ſolutio.

Secundò.

Secundò probatur ex Tridentino, quod dum agit de merito, ſemper ſupponit homines debere eſſe in gratia: ita ea ſeſſ. 6. cap. 16. ſæpè, & canone 32. Deinde dicit, ideo homines iuſtificari gratis, quia fides & opera, quæ præcedunt infuſionem gratię, non merentur ipſam gratiam: ita cap. 8. Idem etiam ſuadetur ex Paulo ad Rom. 8. vbi ſolos filios Dei dicit hæredes; & vt etiam includat meritum addit, *Si tamen compatimur*, &c. ad Galatas 5 ait, ſolam fidem, quæ per charitatem operatur, valere: atqui ſi loquatur de charitate habituali, quæ debeat eſſe in ſubiecto, iam ibi gratia includitur; ſi verò de actu charitatis, iam per ipſum homo iuſtificatur.

In hoc teſtimonio difficultas inuenitur.

Ego tamen in hoc teſtimonio aliquam difficultatem inuenio; nam fides operans etiam per charitatem non eſt ſemper meritoria de condigno: vt patet in actu contritionis & charitatis, quo homo iuſtificatur; qui tamen non meretur de condigno. Secundò, 3.
ideò inuenio difficultatem, quia Apoſtolus abſolutè dicit alios actus nihil valere, quod tamen ſimpliciter nõ videtur verum; nam diſpoſitiones, quæ præcedunt, multum valent, fides, ſpes, attritio imperfecta, dilectio, &c.

Non fuit ibi mens Pauli agere de merito condigno.

Ideò putarem non fuiſſe ibi intentum Pauli agere de merito condigno, aut de opere bono, vt facto in gratia, & condiſtincto ab eodem facto à peccatore, ſed ſolùm, quòd vel circumciſio ſecundùm ſe vel eius contrarium ſeu præputium ſint indifferentia, & quòd à fide ſit initium omnis valoris; adiunxit autem charitatem, non quia ſine illa omnia ſint planè inutilia, ſed quia illa eſt præcipua virtus, & ſine

Digitized by Google

Probatur hæc veritas ratione. ſine illa ad amicitiam Dei non venitur. Ratione facilè ſuadetur ea veritas, nam peccatum mortale reddit hominē inimicum Dei indignum omni præmio; tollit enim non ſolùm valorem, qui ex gratia prouenire debebat, ſed & addit aliquid diminuens: quo enim opus eſt à viliori perſonâ, eo multò minùs dignum laude & præmio. Huius rationis vis percipietur adhuc magis ex dicendis circa Secundam difficultatem. Ad loca in contrarium dicimus, non eſſe neceſſum, vt in omnibus locis Scripturæ declarentur omnes conditiones meriti, ſufficit enim, quòd illæ ibi non excludantur.

SVBSECTIO II.

Explicatur quæſtio in ſecundo ſenſu.

4. *Suarez Tannerus & alij docent, hominem non poſſe naturaliter etiam abſente peccato mereri de cõdigno ſine gratia dignificante poſſe tamen diuinitus. Hæc res dubia eſt.* CIrca Secundam difficultatem maior eſſe poteſt difficultas. P. Suarez ſuprà à n. 1. quem Tannerus & aliqui pauci recentiores ſequuntur duo dicit; Primum, naturaliter loquendo, etiamſi non ſit peccatum, non poſſe eſſe meritum condignum, niſi in ſubiecto ſit gratia habitualis; alterum eſt, de potentiâ abſolutâ poſſe eum defectum gratiæ ſuppleri per acceptationem extrinſecam Dei, quia non videtur tanta eſſe neceſſitas gratiæ, vt implicet contradictionem ſuppleri eius defectum.

Iudico rem hanc valdè eſſe dubiam; nam (vt ſæpè diximus) de gratiâ, de actibus illius non poſſumus ex principiis naturalibus diſcutere, ex reuelatis autem teſtimoniis Patrum circa hunc caſum de potentiâ abſolutâ parum aut nihil habemus; ideò non eſt facile inuenire ſolidum aliquid, quod dicatur. *Probabilius eſt, nec diuinitus ſine gratia aut vnione hypoſtaticâ poſſe quépiam de condigno mereri gratiam.* Verùm, ſi loquendum ſit cum conſequentiâ, & attendendo ad rationes, quibus Theologi ſolent hîc probare neceſſitatem gratiæ, naturaliter loquendo, cenſeo longè eſſe probabilius, nec de potentia abſoluta conſiſtere poſſe hoc meritum condignum ſine gratia habituali, aut vnione hypoſtatica ſanctificante. Et quidem

5. hæc videtur eſſe ſententia D. Thomæ quæſt. 114. art. 2. vbi neceſſitatem gratiæ deſumit ex duobus capitibus: Primò, ex eo quòd remitti debeat peccatum: Secundò, ob excellentiam vitæ æternæ, cui opera etiam ſupernaturalia ſola, niſi per dignitatem gratiæ proportionentur, non ſunt æqualia; atque neceſſitatem hanc gratiæ eſſe communem omni creaturæ: vnde cùm D. Thom. loquatur de caſibus, qui numquam fuêre, ſed ſolùm poſſunt eſſe de potentia abſoluta; id enim denotat *τὸ omni creaturæ*; profectò ſatis clarè demonſtrat, ſe etiam in ordine ad potentiam abſolutam requirere eam gratiam. Et idem videntur ſentire Theologi, qui ſine diſtinctione in ordine ad potentiam naturalem, vel abſolutam, dicunt abſolutè, etiam in purâ natura non ſtare meritum condignum ſine gratia: fundantur enim in hoc, *Deus non poteſt per ſolam extrinſecam voluntatem noſtris operibus valorem tribuere.* quòd non ſint noſtra opera condigna niſi ſub ea dignificatione: atqui dignificatio hæc, ſeu valor, iuxta probabiliorem ſententiam, non poteſt à Deo per ſolam extrinſecam voluntatem tribui; vt enim facere album non poteſt ſine albedine, neque calidum ſine calore, nec ſanctum ſine ſanctitate; ita neque poteſt facere opera digna niſi dando illis dignitatem: ſola autem eius voluntas, ſi nihil ponat in operibus, profectò non videtur poſſe illa ex indignis digna facere: dare quidem poterit Deus ob illa gratiam, at non dabit illam tamquam ob meritum dignum: ſicut non poteſt mercator per ſolam ſuam acceptationem facere, vt meum pallium, ex ſe ſimplex, ſit condignum altero ex aurea tela ac margaritis contexto, quod ipſe venale habet; dare mihi quidem illud poterit, dum ego do meum, at vt ibi interueniat condignitas, profectò efficere non poterit.

Dices, Rex poteſt dare valorem monetæ, ergo & Deus operibus. Reſpondeo negando conſequentiam, quia monetæ valor tantùm eſt per modum cuiuſdam ſigni tanti aut tanti pretij; vt ſicut ego tantum do pro illa, alter mihi pro eadem deinde tantum reddat: non enim mouet pecunia ob pulchritudinem & intrinſecam perfectionem, ſed ob vtilitatem; vtilitas autem poteſt eſſe extrinſeca, at opera bona mouent Deum ob ſuam perfectionem & pulchritudinem, quam habent tum ex ſe, tum ex coniunctione cum ſanctitate operantis; Deus autem non poteſt per ſolam ſuam voluntatem vllam ex illis partibus ſupplere. 6. *Obiectio. Solutio.* Confirmo meo iudicio efficaciſſimè ex principiis, quæ P. Suarez & alij, cum quibus nunc diſputo, libenter admittunt; Primò, quia communiter contra Scotum docetur, non potuiſſe puram creaturam ſatisfacere de condigno, eò quòd creaturæ non habent condignitatem ſufficientem; acceptatio autē Dei non poteſt illa opera facere digna: id quod non alia ratione probatur, quàm quòd pulchritudo intrinſeca moralis prouenjens à perſona infinita non poteſt per ſolam Dei voluntatem ſuppleri. *Confirmatur Primò.* Quæ ratio penitus corruit, ſi ſemel dicamus, poſſe pulchritudinem, quæ à gratia prouenit, ſuppleri per voluntatem Dei extrinſecam; nam tunc etiam debebit dici, poſſe alteram ſuppleri: quòd enim vna ſit finita, altera infinita, eſt planè per accidens ad punctum præſens, ſi ſemel ratio intrinſecæ perfectioni non obſtat: cùm enim voluntas Dei ſit infinita, non ſolùm æquiualebit intrinſecè finitæ ſanctitati, ſed infinitæ.

Secundò id ipſum confirmo; nam opus naturale, eò quòd in ſe ſit improportionatum, non poteſt per ſolam Dei extrinſecam voluntatem fieri proportionatum; vnde nec diuinitus poteſt eſſe meritorium de condigno per ſolam Dei acceptationem; ergo neque poterit ſuppleri defectus gratiæ, quia (vt dixi) non minùs hæc concurrit intrinſecè quàm entitas operis. 7. *Secundò.*

Tertiò confirmo, quia (vt benè Suarez fatetur) *Tertiò.* Deus in opere bono ſemper & neceſſariò tam multum complacet quàm illud opus meretur; vnde niſi illud in ſe fiat melius, non poteſt Deus augere ſuam complacentiam circa illud; vt è contrario non poteſt minuere diſplicentiam circa peccatum: hinc infero, Ergo per ſolam ſuam voluntatem, omnibus aliis ex parte operis & perſonæ immutatis, augere nequit complacentiam in operibus; ergo neque illis poterit dare condignitatem. *Neceſſaria eſt ad meritum de condigno aliqua forma intrinſecè dignificans.* Patet euidenter conſequentia, quia ſi opera in ſe manent æquè bona & æquè grata Deo, planè eſt imperceptibile, quomodo iā tranſiuerint à non condignis, ſeu non proportionatis cum merito, ad condigna & proportionata; ergo dicendum, ſine gratia habituali nec diuinitus dari poſſe tale meritum condignum. 8. *Replica.* Dico *habituali*, vt omnem aliam formam ſanctificantem dantémque homini intrinſecè dignitatem, quæ refundatur in opera, complectar.

Quia verò dicere quis poſſet, hoc diſcurſu ſolùm efficaciter ſuaderi, ſi opera ex ſe naturaliter non habent eam condignitatem, non poſſe diuinitus extrinſecè eam accipere; at nullo modo

oſtendi, illa eſſe inſufficientia ad id naturaliter: addo, longè probabilius dici, & naturaliter & ſupernaturaliter habere proportionem, dummodò homo non ſit in peccato, quàm dicere, naturaliter eſſe incapacia, reddi tamen capacia per ſolam extrinſecam Dei acceptationem: hæc enim duo non videntur cohęrere ob dicta; illud autem in ſe eſt ſatis cohærens, nec aliunde facilè poteſt impugnari. Iodico tamen neq; illud eſſe admittendum, tum quia in materia, quæ ex ſola auctoritate deciditur, habet magnum pondus communis ſententia; qualis in pręſenti negat naturaliter operibus ſine gratia meritum condignum (vt Suarez ipſe fatut, & auctoritas Pauli Rom. 8. *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis*; &c. id ſatis confirmat;) nam licet non agat expreſsè ibi de operibus interioribus, tamen probabiliſſimè ad illa etiam extenduntur ea verba, idcóque non poſſunt aliter explicari quàm dicendo, opera non eſſe condigna, ſi ſecundùm ſe conſiderentur & independenter à dignitate, quæ illis prouenit à ſanctitate perſonæ. Neque contra hanc noſtram ſententiam aliquid poteſt obiici vllius momenti, niſi quòd gratis nos eam tam magnam neceſſitatem gratiæ habitualis ponamus; verùm iam oſtendimus ſatis, vnde ęa colligatur; neque in re abſtractâ à ſenſibus quærenda eſt maior probatio.

Rejicitur. Cõmunis ſententia habet magnum pondus in materia à ſola auctoritate pendente.

9. *Obiectio.*

Obiicies cum quibuſdam recentioribus: Poteſt Deus cum homine exiſtente in purâ natura ita paciſci, Ego pro inſtanti ſequenti dabo tibi auxilium gratiæ, vt efficias actum ſupernaturalem; quem ſi feceris, etiam dabo viſionem beatam: atqui in hoc caſu nihil planè deeſſet ad meritum condignum; non quidem ex parte operis, quia ſupponimus illud eſſe ſupernaturale; non ex parte promiſſionis, quia eã ſupponimus; non ex parte hominis, quia carens omni peccato nihil habet quod impediat meritum, ergo. Reſpondeo Primò, hos auctores debere eodem modo argumentari ad probandũ, poſſe nos mereri vnionem hypoſtaticam de condigno, ſi paciſcatur Deus eo modo nobiſcum. Reſpondebunt fortè defore tunc proportionem cum illa vnione. Verùm ego ais eodem modo dicam, in caſu ipſorum non fore proportionem in opere cum gratia & gloria, quia non dignificatur à gratia, eſto aliunde in ſe bonum ſit. Iam enim oſtendi, eam dignificationem eſſe ſummè neceſſariam, vnde in obiectione aſſumunt, quod deberent probare, ſcilicet illud opus taliter factum eſſe condignum.

Reſponſio.

Sectio II.

Quomodo ad meritum requiratur ſtatus viæ.

10. *Duplex quæſtionis ſenſus.*

QVæſtio hæc in vno ſenſu clara eſt, in alio nonnihil difficilior, non tamen magni momenti. Si ergo nomine viæ intelligamus ſtatum illum, in quo homo poſſit adhuc augere ſuum præmium, proculdubio ſtatus viæ neceſſarius erit ad meritũ; ſi etiam loquamur de determinato præmio A v.g. certum eſt hominem, vt poſſit illud mereri, non debere actu illud poſſidere iam vt proprium: id enim quod homo iam habet non eſt materia præmij. Alius ergo ſenſus quæſtionis eſt, an, ſi quis habeat viſionem beatam, poſſit adhuc mereri augmentum illius; vel certè, an etiam antè ipſam viſionem ſit aliquod tempus, in quo homo iam non ampliùs poſſit mereri, & quale illud ſit.

Non defuère aliqui, qui putauerint hominem iam habentem viſionem beatam eſſe ex naturâ rei incapacem meriti, ergo augmenti illius. Ita Vaſquez diſput. 216. cap 4. Quæ ſententia in eo poteſt fundari, quòd viſio beata tollat potentiam peccandi & conſequenter libertatem ad meritum. Verùm hæc doctrina minùs eſt probabilis; nam Chriſtus Dominus habens viſionem beatam, & carens potentiâ ad peccandum, habuit meritum; ergo hæc duo optimè cohærent. Reſpondebis fortè, id factum ex ſingulari fauore Dei & miraculosè. Sed contrà, quia ſi libertas ad peccandum ſit ex naturâ rei neceſſaria ad meritum, profectò Deus id non poſſet ſupplere diuinitus; vt non poteſt efficere, eſſe meritum & non eſſe libertatem ad illud omittendum Ratio verò à priori, quâ reſponſio ea reiicitur, eſt, quòd ſtante neceſſitate ad non peccandum, poteſt adhuc eſſe libertas ad faciendum & omittendum opus honeſtum, & conſequenter tota libertas, quæ per ſe ad meritum eſt neceſſaria. Reſpondebis Secundò, etiam Chriſtum Dominum non potuiſſe mereri ſibi augmentum gloriæ, ſed ſolùm aliis. Verùm hæc ſolutio omni caret probabilitate: ſi enim opera Chriſti ita Deo placebant, vt de condigno valerent obtinere gratiam pro aliis, cur non etiam pro ſe, cùm facilius ſit mereri ſibi quàm aliis? Supponimus enim alioquin gloriam Chriſti fuiſſe capacem augmenti.

Vaſq. putat hominem habentem viſionem Dei ex natura rei meriti incapacem eſſe.

Hæc doctrina eſt improbabilis; vt apparet in Chriſto. Reſponſio aduerſariorum.

Reijcitur.

Reſpondent Secundò.

Dices: Abſurdum eſt aſſerere Beatos quotidie digniores fieri maiori præmio: & tamen Deum illis negare remunerationem. Reſpondeo, hanc obiectionem eſſe etiam contra Patrem Vaſquez: etenim opera Chriſti Domini fuère digna infinito præmio: & tamen Deus non dedit illis niſi finitum; neque id fuit indignum; cur ergo erit indignum admittere ſimile aliquid in Beatis? Reſpondeo abſolutè, *τὸ digna maiori præmio* dupliciter intelligi poſſe, vel quòd opera ex ſe habuerint ſufficientem dignitatem, vt Deus poſſet, ſi vellet, ea ad præmium acceptare: & in hoc ſenſu libenter concedimus ea eſſe digna, negamus tamen abſurdum eſſe id concedere (vt iam oſtendimus in Chriſto:) & etiam debet ipſe Vaſquez concedere in animabus Purgatorij, & in Patribus olim in limbo; qui cùm non habeant viſionem beatam, non eſt cur eis negetur capacitas merendi: quod enim ait Pater Vaſquez, eos ideò non mereri, quia ſunt extra ſtatum viæ, eſt petitio principij, in quâ nullo penitus modo, nec quidem apparenter oſtenditur, cur ea opera non ſint condigna gloriæ magis quàm in nobis: & idem eſt in Eliâ & Henoch; quos tamen ipſe Vaſquez dicit non mereri. Conſtet ergo ſine vllo abſurdo concedi poſſe, dari opera ex ſe habentia valorem ad augmentum gloriæ; quæ tamen de facto non acceptentur ad illud. Deus enim, vt ſupremus Dominus, ea opera poteſt petere ob varios titulos, nulla facta homini iniuria, etiamſi non refundat pro illis nouum præmium: quod maximè locum habet in Beatis; cùm enim illos ad gratiam vocando & prædeſtinando ad gloriam tam grande contulerit beneficium, ſanè optimo iure in gratiarum actionem poteſt ea opera ab illis petere. Si verò dicat illa ita eſſe digna gloria, vt non poſſit Deus eam negare illis ſine iniuria, aſſumit quod eſt probandum; & verò falſum eſt ob rationem paulò antè datam.

11. *Obiectio ab abſurdo. Soluitur.*

Τὸ digna maiori præmio dupliciter ſenſu accipitur.

Vaſq. petit principium.

Denique

Tota Vaſq. doctrina reijcitur.

Denique inde reiicitur tota eius doctrina, eò quòd nullo modo oſtendat, quare, habere viſionem vt quatuor, cùm relinquat laudabilitatem in opere, libertatem, bonitatem, dignitatémque illius, debeat impedire ex natura rei, & independenter à voluntate Dei, meritum in illis operibus reſpectu graduum aliorum, quibus homo caret; vnde quâ facilitate id ab aduerſariis dicitur, eadem negatur à nobis. Concludo ergo poſſe optimè ex naturâ rei, ſi Deus velit, etiam in ſtatu gloriæ reperiri meritum, licet non per amorem beatificum, qui eſt neceſſarius, per alios tamen actus, quos Beati ita habent, vt omittere poſſint; ergo ex naturâ rei non poteſt aſſignari vllus terminus certus meriti.

Ex natura rei ſtatus gloria eſt capax meriti.

12\. Tota ergo difficultas reducetur ad factum, quid ſcilicet à Deo ſit in hoc puncto ſtatutum. In quo certum eſt ex communi Doctorum ſententiâ totam vitam in hoc mundo eſſe tempus merendi per ſe, niſi homo ſit ſtultus; à morte autem, etiam ante viſionem, vt in Purgatorio & olim in Limbo, non eſſe ampliùs locum meriti. Et ita Scriptura paſſim ſupponit dum ait, homines iudicandos ſecundùm ea quæ in corpore geſſerunt. Idem Patres & omnes Catholici vt indubitatum ſupponunt. Neque eſt in eâ re diutiùs hærendum. Congruentiæ ad hanc determinationem ſine dubio magnæ ſunt, quia cùm non eſſet rationabile, vt ſemper homo in æternum ampliùs & ampliùs creſceret in viſione, debuit eſſe aliquis terminus: ſi aliquis, nullus magis certus, quàm dum homo eſt in corpore mortali. Hac occaſione diſputat P. Suarez cap. 15. verùm Elias & Henoch adhuc mereantur: ac meritò contra Vegam ad cap. 11. Apocal. commen. 5. ſect. 4. num. 4. negatiuam partem vt probabiliorem defendit; licet res ſit ſimpliciter dubia.

Præſens vita ſolùm de facto eſt tempus merendi.

Sectio III.

Vtrùm purus homo poſſit pro altero mereri de congruo gratiam.

Duplex quæſtionis ſenſus.

13\. Dvplex poteſt eſſe ſenſus huius difficultatis: Primus, an de facto homines non poſſint mereri niſi ſibi ſolis, vndecumque veniat ea repugnantia. Secundus, an id repugnet ex naturâ rei, aut etiam de potentiâ abſolutâ. Circa primum.

Nemo de facto niſi ſibi ſoli meretur gratiam.

Conclvsio ſit certa inter omnes Scholaſticos cum D. Thom. quæſt. 114. art. 6. de facto nullum hominem mereri gratiam & gloriam, niſi ſibi; imò is videtur eſſe etiam omnium Catholicorum ſenſus; & deſumitur ex locis Scripturæ, quæ de remuneratione & vitâ æternâ agunt; ſemper enim in eis ſupponitur, retributionem cuiuſque fore iuxta opera ipſius; vt Apocal. 14. & vlt. 2. ad Corinth. 5. clariùs in formâ Iudicij Matthæi 25. deſcriptâ, & alibi ſæpè. Patres etiam id paſſim docent: vnde de hoc puncto non licet dubitare.

Obiectio.

Dices: Homo merens facit ſibi proprium præmium, ſicut mercenarius mercedem; ergo ſicut hic poteſt mercedem alteri donare, ita & merens poterit donare præmium.

Reſponſio.

Reſpondeo negando conſequentiam. Diſparitas eſt, quia gratia non eſt transferibilis à me in alium per meam voluntatem, ſicut poſſum transferre pecuniam; ex voluntate autem Dei id fieri non poteſt, quia ipſe non dat eam gratiam niſi pro nobis: vt ſi Princeps certanti in agone proponeret pro præmio nobilitatem propriam, non poſſet hic illud præmium transferre in alteram perſonam.

An repugnet ex naturâ rei etiâ diuinitus difficilius eſt. Fundamentum negantium. Confirmat Vaſquez.

Circa ſecundum ſenſum maior eſt difficultas; nonnulli enim cenſent eam repugnantiam eſſe naturalem, imò in ordine etiam ad potentiam abſolutam; quorum præcipuum fundamentum eſt; nam meritum non pendet ex voluntate aut acceptatione diuina, ſed ex natura intrinſeca ipſius meriti, quæ nec diuinitus à Deo poteſt mutari. Ita P. Vaſquez 1. 2. diſput. 77. cap. 3. & 3. p. diſput. 213. cap. 5. Confirmat ſententiam ex eo, quòd meritum formaliſſimè conſiſtit in laudabilitate: atqui laus operantis non poteſt alteri communicari; non enim poſſum ego dicere, Benè operabor, & tamen ob id laudaberis; ergo neque præmium poterit communicari.

Duæ hæ tamen rationes valdè inefficaces ſunt. 14.

Rationes ipſius inefficaces ſunt duplici ex capite.

Prima, quòd meritum non pendeat à voluntate Dei, duplici ex capite mihi hîc diſplicet; Primò, quia falſum ſupponit (vt ſuprà inſinuaui fuſiùs ſectione ſequenti.) Secundò, etiam data ea independentia non videtur vllo modo concludere; quia aliud longè eſt, hominem mereri ſibi, aliud quòd illud præmium applicare ipſe poſſit alteri; ſicut miles ſtrenuè pugnans meretur v. g. ſibi dari mille aureos; certè, ex eo quòd ipſe dicat Regi, Domine eos aureos, quos mihi promeritus ſum, concedo Ioanni, nullatenus ille inuertit naturam meriti; cur ergo, quæſo, non poſſit homo à Deo petere, & tunc Deus, non immutata natura meriti, ad ceſſionem merentis transferre in alterum præmium? Certè hoc nullatenus impugnatur, eò quòd modus merendi non immutetur.

Aliud eſt hominem ſibi mereri, aliud, poſſe applicare alteri.

Secunda ratio debilior eſt, & manifeſtam patitur inſtantiam.

Secunda verò ratio adhuc eſt longè debilior; & in primis patitur manifeſtiſſimam inſtantiam in creatis: etenim ſi miles aliquis ſtrenuiſſimè triumphans mereatur donari à Rege dominio aliquo aut titulo Comitis, &c. nemo prudens negabit, quin ille poſſit à Rege petere vt dominium illud aut dignitatem conferat proprio fratri; quis tamen dicet laudem & gloriam facinoris poſſe transferre in fratrem aut in aliquem alium? Diſparitas à priori eſt euidentiſſima; nam laus nihil eſt aliud quàm conceptus alterius, & verba illum explicantia; conceptus, inquam, de virtute & generoſitate militis: ſicut autem generoſitas eſt propria eius militis, non fratris; ita repugnat, vt laus ex eo facinore tribuatur fratri; at præmium, quia eſt id quod donat remunerans, poteſt ad deſiderium merentis dari alteri cui ille velit; quia illud præmium non eſt res, quæ eſſentialiter reſpiciat operantem: ergo licet non poſſim ego dici ſtrenuè pugnaſſe, eò quòd D. Paulus pugnauerit ſtrenuè; & conſequenter licet non poſſim ego laudari ob facinora illius, idque omnino repugnet etiam diuinitus: at viſionem beatam benè poſſet Paulus in me transferre, à Deo petendo, vt quod ſibi debebatur detur mihi: ſicut in exemplis humanis oſtendimus. Quæ ratio non amittit ſuas vires, ex eo quòd viſio beata vocetur à Patre Vaſquez laus Beati: ſiue enim vocetur, ſiue non, eò quòd illa mihi datur ad inſtantiam Pauli merentis, non tribuetur mihi illa alia laus, quæ propriè debetur ipſi operanti. Adde, malè vocari viſionem beatam laudem; eſt enim voluptas intrinſeca Beati, non verò conceptus alterius de eius ſtrenuitate. 15.

Tertia ratio, ex eo quòd

Tertia ratio pro ea ſententia ſit; nam meritum radicatur in gratia: hæc autem tendit in beatitudinem

meritum radicatum in gratiâ tendit in beatitudinem perſonæ, in qua eſt. Refutatur.

dinem eius perſonæ in quâ eſt; ergo meritum ſolùm ordinatur ad bonum operantis. Confirmatur: Si quis præmium transferret in alterum, peccaret contra charitatem erga ſeipſum, ergo non poteſt id fieri. Reſpondeo, hanc rationem eiuſque confirmationem optimè probare per ſe, & quaſi ex natura rei, meritum ordinari ad bonum ipſius operantis; non tamen probare, repugnare diuinitus aliter rem fieri: ideò ad argumentū, quatenus hanc partem videtur impugnare, reſpondeo facilè, Etiamſi gratia ordinetur ad bonum operantis, poſſe illum cedere iuri ſuo, & transferre præmium in alium: ſicut inter homines omnis labor, omne ſeruitium, omne egregium facinus promerens mercedem, ſolutionem, præmium, ordinatur procoldubio ad bonum laborantis, ſeruientis, &c. per hoc tamen non oſtenditur, non poſſe illum, ſi velit cedere iuri ſuo, & in alterum transferre præmium.

Ad confirmationem reſpõdetur: Multis modis fieri poteſt, vt ea conceſſio non ſit cõtra charitatem diuinitus.

Ad confirmationem dicimus, multis modis poſſe eam ceſſionem non eſſe contra charitatem diuinitus. Primò, ſi Deus iuſto dediſſet gratiam, eique dixiſſet, Nolo vt ampliùs pro te merearis (prout de facto dicit Beatis;) ſi tamen volueris alteri iuſto applicare tua merita, ego acceptabo; certè in eo caſu ſine vlla violatione charitatis erga ſe potuiſſet ea applicare. Secundò, ſi dixiſſet Deus, Si volueris tua merita alteri applicare, acceptabo; non tamen ideò tibi decreſcet quidquā de gloria; gratis enim tibi deinceps omnia compenſabo. Tertiò, ſi Deus duobus diuerſis daret eam facultatem applicandi inuicem merita, & illi conuenirent inter ſe, vt alter pro altero; certè nihil tunc eſſet detrimenti. Quartò deniq; addo, Etiamſi nulla fieret compenſatio, non ideò illam translationem præmij futuram contra charitatem; ita vt eſſet mala: vt enim benè P. Suarez obſeruat, eſtque ex ſe ſatis certum, charitas erga ſe non cogit hominem ad augenda merita quantum poteſt: id quod ego ampliùs ſic declaro, Homo poteſt hoc inſtanti v.g. omittere actum charitatis, quo augeret gratiam, & per hoc non facit contra charitatem; neque vllo modo peccat; ergo etiam non faceret contra eamdem ſi diceret, Volo tamen in gratiam Petri, ſeu vt pro illo obtineam gratiam, operari benè: etenim ſi nec ſibi, nec vlli benefaciendo non operatur contra charitatem; profectò eò quòd benè faciat alteri & non ſibi, non faciet contra charitatem.

16\. *Connaturaliter meritū ordinatur ſolùm in bonum habentis illud. Abſolutè tamen poteſt Deus liberum relinquere merentē.*

Dicendum ergo in hac quæſtione cenſeo, ex ſe & quaſi connaturaliter loquendo, meritum ordinari ſolùm in bonum habentis illud: quod probat ratio facta paulò antè, vt dixi; in ordine tamen ad abſolutā potentiā nullum eſſe inconueniens in eo, quòd Deus liberum relinquat merenti, vt in alium iuſtum transferat ſuum præmium: quod vel indè declaratur ratione à priori; nam ſi attendamus rem datam, nulla ſanè eſt difficultas; ex parte enim rei datæ eadem eſt viſio vt quatuor v.g. data Petro cū viſione vt quatuor datâ Ioanni, imò poteſt eſſe eadem omnino numero: ex parte ſubiecti idem eſt, quia ſupponimus vtrumque eſſe in gratiâ; ergo nihil eſt, quod impediat, quò minùs, ſi Deus velit, poſſit id permittere: quo caſu

Vt quis mereatur pro altero, is cui meretur debet eſſe iuſtus aut carens omni mortali.

præmium illud ſoluetur ex condigno, quia nihil plus dabitur quàm meretur actus: vt ſi ego ex meâ pecuniâ emam pallium pro Petro, tam ex iuſtitiâ poterit eſſe ea emptio, quàm ſi pro meipſo. Aduerte me ſolùm locutum de merito pro altero iuſto, aut certè pro altero non exiſtente in mortali, nam ſi alter habeat mortale, non potero ex condigno mereri illi remiſſionem peccati, neq; gratiam, vt ſuppono ex tertia parte; vbi probaui contra multos, non minùs requiri ad merendum de condigno remiſſionem mortalis, quàm ad ſatisfaciendum de condigno pro eo mortali: hæc autem ſatisfactio non poteſt fieri à puro homine, ergo neque meritum illud remiſſionis.

Sectio IV.

Quomodo ad meritum requiratur pactum ſeu ordinatio diuina.

De hac difficultate agit fusè Pater Suarez cap 16. & 17. ego breuiſſimè me ab illâ expediam, quia multa dixi primo Tomo agens de iuſtitia inter nos & Deum. Pro intelligentia aduerte, duos actus Dei hîc à Patre Suario diſtingui; vnum, qui ſit tantùm ordinatio diuina; alterum, qui ſit promiſſio: de primo agit cap. 16. de ſecundo cap. 17. promiſſionem requirit, vt noſtra merita obligent Deum ex iuſtitia; ordinationem verò, vt determinetur tempus merendi, quantitas præmij, &c. nos circa hæc dicimus breuiter. 17.

Duo actus Dei hîc diſtinguntur à Suario.

Promiſſio aut ordinatio diuina non requiritur, vt noſtra opera ſint meritoria de condigno.

Primò, ordinatio, aut promiſſio Dei nullo modo requiritur ad dandum valorem & condignitatem noſtris operibus reſpectu præmij. Hæc eſt contra Scotum & alios, qui putant noſtra opera non niſi ex acceptatione diuina habere condignitatem; ſicut moneta non habet valorem niſi ex determinatione Principis. In hac tamen noſtra doctrina conueniunt Suarez ſuprà, Vaſquez etiam ſectione præcedenti citatus, & omnes communiter, exceptis Scotiſtis: id quod etiam nos ſuperiùs probauimus, quia voluntas extrinſeca Dei non poteſt facere opera noſtra in ſe nobiliora, magis placentia Deo, &c. oſtendimus item, etiamſi in moneta locum habeat ea taxatio Principis, non habere tamen in operibus; quia moneta non niſi per modum ſigni ad communes contractus valet; ſigna autem poſſunt fieri ad placitum, etiamſi in ſe non habeant proportionem; at opera noſtra ob ſuam pulchritudinem & perfectionem mouent Deum ad præmium; ea autem perfectio non poteſt augeri ob ſolam extrinſecam Dei volitionem.

Non requiritur ordinatio diuina ad taxandā quantitatem præmij. Impugnatur Suarez.

Hinc dico Secundò contra P. Suarez ſuprà num. 12. Non requiritur ordinatio diuina ad taxandam quantitatem præmij condigni: id quod mihi videtur neceſſariò ſequi ex prima concluſione: vnde cenſeo, in hoc puncto non ſatis cohærere ſibi Patrem Suarez; pono enim exempli gratia gloriam vt quatuor, & rogo, an actus charitatis vt quatuor factus à iuſto vt quatuor cum tanta difficultate operis, &c. habeat condignitatem cum ea gloria vt quatuor, & non ampliùs, an ſolùm cum minori? ſi cum eo vt quatuor, & non ampliùs, profectò cùm ex ordinatione diuina non accreſcat ei vlla dignitas, nō poterit reddi maiori gratia dignus nec minori, quia etiam ordinatio Dei non tollit valorem; ſi verò ad eam perfectionem non venit, ergo ordinatio Dei non poteſt efficere, vt perueniat: vnde cùm condignitas (iuxta immediatè dicta) deſumatur ex bonitate operis, & hæc ſit determinata, neceſſum eſt, vt ipſum præmium promeritum ſit determinatum, ſiue ad illud acceptetur de facto opus, ſiue non: cúmque item Deus nouerit perfectiſſimè gradum eius bonitatis, mihi videtur omnino certum, illum etiam determinatè nouiſſe

da

Aſſignatur diſparitas, quare determinetur ſæpè condignitas præmij à Principe, & non à Deo.

ad quot gradus habeat proportionem. Neq; debilitatur id per exempla ex humanis, in quibus ſæpè neceſſum eſt, vt condignitas præmij determinetur à Principe. Diſparitatē enim aſſigne manifeſtam; nam homines non noſcunt determinatè valorem operis; & propterea ſæpè vel plus vel minùs quàm valet remunerant; id quod de Deo non poteſt dici: ergo ordinatio Dei non requiritur propter talem determinationem quoad ſubſtantiam præmij. Nihilominùs

18. *Poteſt tamen ea ordinatio varias ob cauſas requiri.*

Dico Secundò, Ea poteſt requiri, tum vt determinetur, an huic an illi perſonæ concedendum ſit, tum vt tempus, quouſque debeat durare, iuxta dicta in præcedentibus; tum quia, cùm non teneatur Deus noſtra opera acceptare ad præmium, etiamſi ſint illi æqualia, ſed poſſit ob alios titulos multos ea exigere (vt dixi eo loco de iuſtitiâ) profectò neceſſaria eſt aliqua determinatio diuina. Quæ cōtra hæc obiici poſſunt eo loco ſolui; & dixi vno verbo, illis ſolùm probari, per Dei acceptationem non reddi noſtra opera in ſe meliora: quod oſtendi exemplo mercatoris; ſi enim ille nolit acceptare meam pecuniam pro mercibus, non propterea oſtendit eam pecuniam non eſſe illis æqualem; ſed præciſè oſtendit ſe eſſe dominum mercium, & non teneri eas vendere, etiamſi ei offerantur res habentes æqualitatē cum mercibus, & verò longè etiam ſuperiores: & hinc etiam reſpondi ad obiectionem, quæ fieri poſſit de homine laborante in meâ vinea, cui teneor ſoluere, etiamſi cum eo non contraxerim, neque priùs de eâ ſolutione promiſſionem fecerim; reſpondi, inquam, diſparitatem eſſe claram, quia ego non habeo vllum ius in eum laborem: vnde dum videns illum permitto, cenſeor acceptare obligationem ſolutionis: quod in Deo habente infinitos propè titulos ad noſtras actiones longè aliter contingit.

Acceptatio Dei non reddit noſtra opera in ſe meliora.

19. *Promiſſio Dei eſt neceſſaria, vt ſatoris paribus Deus teneatur nobis præmium dare.*

Hinc dico Tertiò: Promiſſio Dei neceſſaria eſt, vt ſuppoſitâ æqualitate operis cum gloriâ Deus ex iuſtitia teneatur eam nobis dare; ſicut poſtquam mercator promittit vendere, & acceptauit pecuniam, tenetur ex iuſtitiâ dare merces. Obiectio autem quæ fit ruſus à Vaſquez, ex eo quòd ad debitum in communi, quatenus abſtrahit ab humano & diuino, non ſit neceſſaria promiſſio; vt in exemplo poſito de eo qui vidit alium laborantem in vinea, iam eſt immediatè reſponſum. Item, quod dicitur promiſſionem non inducere obligationem, niſi acceptetur; independenter autem à noſtra acceptatione nos mereri apud Deum, etiam fuit ibi ſolutum; dixi enim & nos virtualiter cenſeri acceptaſſe: deinde, eò quòd lege publicâ id promiſerit Deus, etiam teneri reſpectu illius, qui eam legē ignorando benè operatur. Tertia verò, quod vt peccator ſit dignus pœnâ, non ſit neceſſaria Dei acceptatio, explicata etiam fuit & aſſignata diſparitas, quòd peccatum non obligat Deum ad puniendum, ideò non fuit neceſſaria promiſſio ipſius, ſicut in bonis operibus quæ obligant ipſum; obligatio autem ea, ſuppoſitis titulis Dei ad noſtra opera aliter petenda, neceſſariò requirit promiſſionem. Et hæc eſt totius huius puncti ſubſtantia.

Sectio V.

Vtrùm merita iuſtorum habeant aliquam dignitatem ex meritis Chriſti.

20. Supponimus contra hæreticos, noſtra merita ex ſe, vt dignificata à gratiâ, habere condignitatem ad gloriam, & Chriſtum Dominum ideò eſſe caput noſtrum, quia promeritus eſt nobis auxilia ad benè operandum. Quæſtio ergo præſens tota eſt ſcholaſtica, in quâ inquirimus, vtrùm ſupra eum, quem in ſe habent, accreſcat aliquis valor aut dignitas noſtris operibus ex applicatione meritorum Chriſti. Negat P. Vaſq. diſp. 214. cap. 3. & 7. quem multi moderni ſequuntur. Fundamentum illius eſt, quia neque noſtræ gratiæ habituali inde quidquam accreſcit: ſiue enim Angeli v. g. habeant gratiam ex meritis Chriſti, ſiue ex ſola voluntate Dei, dummodò eoſdem gradus gratiæ habeant, eodem modo ſunt ſancti: neque item noſtris operibus quidquam accedit; nam ſi ſint æquè intenſa, libera, &c. profectò, eò quòd auxilia ad ea efficienda data ſint ex meritis Chriſti non fiunt vllo modo nobiliora; alioquin ſi ſemel inde acciperent valorem, poſſent accipere in infinitum: quòd manifeſtè falſum eſt & contra omnes. Hoc argumentum P. Vaſquez non admodum vrget; facilè enim (vt ex dicendis conſtabit) inueniri poterit aliqua ratio, vnde ea maior dignitas tam in operibus quàm in ipsâ gratiâ habituali inueniatur, ex morali ſcilicet vnione inter Chriſtum & nos: licet enim merita ſemper in ſe maneant phyſicè eadem, in ordine tamen ad moralem æſtimationem poſſunt eſſe valdè inæqualia, vt ipſemet debet concedere: nam actus ſupernaturalis ſpei v. g. idem eſt in ſe phyſicè, ſiue in homine illum eliciente detur gratia habitualis, ſiue non; & tamen ſine gratia non eſt ille actus meritorius de condigno (vt omnes ſupponimus) cum gratia verò meretur; ergo poteſt actus ſine mutatione phyſica fieri magis dignus quàm anteà. Abſurdum verò, quod inferebatur de augmento infinito, non ſequitur ille vllo modo; quia licet moralis vnio ſufficiat vt accipiant inde aliquam dignitatem (iuxta dicenda) non tamen ſufficit vt accipiant infinitam, ſeu tantam, quanta eſt in Chriſti operibus: ſicut beatiſſima Virgo ex dignitate matris, quia contingit Chriſtum, ſine dubio magnam habet dignitatem, non tamen tantam quantam ipſe Chriſtus.

Negat Vaſq. cum multis recentioribus. Fundamentum illius.

Argumentū Vaſq. nō valde vrget. Ratio poteſt inueniri, vnde maior dignitas tam operibus noſtris quàm gratiæ habituali ex meritis Chriſti aduenia.

21. *Contrarium docent Caietanus, Sotus, & alij. Suarius varijs modis illud augmentum declarat. Primus modus explicandi.*

In contrarium ſtant Caietanus, Sotus, Hoſius, Vega & Ruardus; quibus P. Suarez adhæret cap. 19. varijs modis declarans illud augmentum. Primò quia promiſſio diuina, quam præcedenti ſectione diximus eſſe neceſſariam ad meritum, eſt efficacior ratione meritorum Chriſti, qui promeritus eſt à Patre non ſolùm vt promitteret nobis gloriam propter merita noſtra, ſed etiam vt de facto ea opera, quando à nobis efficiuntur, acceptaret ad gloriam; nam licet illa acceptatio, ſuppoſita promiſſione ipſius Dei, ſit nobis debita, & quidem ex iuſtitia, nihilominùs etiam eſt debita meritis Chriſti.

Secundus

Secundò id explicat, vt noſtra opera ſint oblata à Chriſto ſuo Patri, vt maiori ex obligatione & libentiùs ab eo acceptentur: id quod putat deduci ex Tridentino ſeſſ. 14. cap. 8. vbi hæc habentur, *Omnis gloriatio noſtra in Chriſto eſt, in quo viuimus, in quo ſatisfacimus facientes fructus dignos pœnitentiæ: qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre.*

Tertius.

Tertiò, vt, ex eo quòd Chriſtus ſit caput morale iuſtorum, & conſequenter coniunctus illis, det illis moralem aliquam dignitatem & valorem; ſumus enim peculiariter Chriſti fratres; iuxta illud ad Hebræos 2. *Propter quam cauſam*

non

Digitized by Google

non confunditur fratres eos vocare dicens, Nuntiabo nomen tuum fratribus meis. & Matth. 28 *Nuntiate fratribus meis vt eant in Galilæam; ibi me videbunt.* Specialiter autem placet in humanis filius, frater amici, imò quæcumque amicum aliquo modo contingunt, adeò vt communi prouerbio Hiſpanico dicatur, *Quien bien quiere à Beltran, bien quiere à ſu can*; ergo ob hanc coniunctionem cum Chriſto ſpecialiter Deo placebunt homines: ex hoc autem capite poteſt augeri meritum, quia, iuxta multorum opinionem, ex maiori gratia perſonæ operantis meritum creſcit: vel certè poterunt dici augeri ex hoc capite tituli conferendi præmium, dum libentiùs Deus confert illud homini, quia membrum eſt Chriſti: vtrùm autem augeantur merita ad aliquod eſſentiale præmium, an verò ad ſolum accidentale, dubium eſſe dicit ibidem Suarez.

22\. *Horum auctorum ſententia probabilis eſt.*

Ego in hac quæſtione PRIMVM CENSEO, ſententiam Caietani, Soti & Suarez eſſe ſatis probabilem: quia exempla, quæ ex humanis pro ea afferuntur, reddunt illam plauſibilem: & ſanè omnes fatentur, ex ſola hac morali coniunctione etiam apud Deum creſcere æſtimationem; vt conſtat in exemplo beatiſſimæ Virginis, quæ ob dignitatem Matris ſingulariter eſt dilecta: item in ſancto Ioſepho, qui ob eam coniunctionem, remotiorem licet, fuit euectus ad magnam ſanctitatem. Reſponderi fortè poterit, Ioſephum euectum fuiſſe per ipſam gratiam habitualem in ſe maiorem & intenſiorem, ſi enim data illi ſit æqualis tantùm gratia gratiæ diui Petri v. g. certè non ideò ille erit in altiori gradu: ſed contrà, quia vt daretur ipſi ea maior gratia, concurrit coniunctio moralis vt motiuum: ob maiorem enim affectū, quem Deus in illo homine habuit, ex eo capite motus eſt ad eam maiorem gratiam: ergo illa coniunctio moralis mouet Deum ad ſpecialiter amandum hominem; cúmq; illa dignitas maneat, etiamſi in Petro v. g. ſit æquè intenſa phyſicè ſanctitas, profectò adhuc Ioſephus erit ex eo capite ſingulariter gratus; ergo ſemper ea coniunctio addit aliquam maiorem dignitatem.

Conſtat ab exemplo beatiſſimæ Virginis, ob dignitatem Matris ſingulariter dilectæ; item ſancti Ioſephi. Ad hoc aduerſariorum reſpõſio. Refutatur.

23\. *Incertum eſt, an ex maiori complacentia augeatur præmium eſſentiale.*

SECVNDO tamen DICO, vtrùm ex ea maiori complacentia augeatur aliquid de præmio eſſentiali gloriæ, eſſe mihi valdè incertum; tum quia (vt paulò pòſt dicam) probabilius eſt etiam ex maiori intrinſecâ ſanctitate habituali non creſcere meritum, ergo multò minùs creſcet ex eâ dignitate morali extrinſecâ ipſius perſonæ; tum quia, etiamſi ſanctitas maior intrinſeca augeat merita, non continuò ſequitur ea augenda ex illis denominationibus: ſicut licet Angeli ſubſtãtia nobilior ſit quã anima rationalis, & Deo ſecundùm ſe magis placeat, non tamen ſequitur, ideò Angeli merita creſcere, cæteris paribus, ex eâ maiori ſubſtantiæ nobilitate (vt ferè omnes fatentur) ergo non ſemper eiuſmodi denominationes ſunt cauſa meriti altioris, eſto ſpecialem aliquam complacentiam Dei mereantur, quæ pertineat fortè ad aliud genus quàm ad meritum; eſto item ea ſit ſupernaturalis.

Abſolutè probabilius eſt non creſcere meritum.

Hinc DICO TERTIÒ abſolutè, eſſe probabilius (prout in re incerta diſcurrere poſſumus) nõ creſcere inde meritum quoad rem dandam in præmium. Inducor in eam ſententiam, quia non debemus ſine ſolido fundamento noua præmij ſupernaturalis capita addere, quæ vel ex naturâ rei, ſuppoſitis iis quæ de eo merito reuelata ſunt, colligere licet, vel ex his, quæ communiori ſenſu traduntur: quòd autem dignitas hæc in maius præmium condocat, ſolùm (vt vidimus) nititur congruentiâ quadam; quæ licet ſufficiat ad ſpecialem affectum Dei erga homines, non tamen vllo modo ſuadet quidquam de augmento præmij; auctoritas autem pro illâ exigua eſt: imò quoad hoc punctum ſatis (vt dixi) Suarez ipſe dubius hæret, quid autem ad Concilium dicendum ſit, ſtatim oſtendo.

24\. *Probabile eſt ex Tridentino, noſtra merita à Chriſto obligata eſſe.*

DICO tamen QVARTÒ: Quòd noſtra merita oblata ſint à Chriſto ſatis probabiliter deducitur ex Tridentino, licet videatur agere de ſatisfactione; vnde infero eadem probabilitate dici poſſe, multum iuuiſſe meritum Chriſti, vt libentius acceptarentur à Deo noſtra opera.

Obiectio.

Dices: Deus habebat iam voluntatẽ efficacem ea acceptandi; quid ergo neceſſum fuit Chriſtum id à Patre ſuo petere? Confirmatur: Præmiũ debet eſſe aliquid, quod nondũ ſit obtentum ante meritum; at voluntas efficax (vi cuius præuidebatur à Deo re ipſa futura acceptatio) iã erat antè merita Chriſti; ergo intuitu horum non poterat haberi talis volitio; alia verò diſtincta fuit omnino impertinẽs, ergo. Confirmo Secundò ex ſententia ferè omniũ: nam baptizatus in infantiâ, aut poſteà cum ſolo actu attritionis, nõ meretur primã gloriã per opera bona quæ deinde facit in gratia, ea ſolùm de cauſa, quòd vi gratiæ iam habebat ius ad gloriam, & Deus habebat volitionẽ efficacem eam dandi, ſi in gratia decederet. Nec poteſt dici, hominem illum mereri nouam voluntatem dandi eam gloriam propter merita; ergo eodẽ modo in præſenti, cùm ſupponamus Deum iam voluiſſe acceptare merita hominum, caſu quo ei offerrentur, non erit locus, vt per merita Chriſti dicatur noua ſuccedere voluntas de eadem acceptatione.

Confirmatur Primò.

Secundò.

Reſpondeo ob hoc argumentũ mihi videri probabiliorem contrariam partem. Reſpondeo Secundò poſſe dici, Chriſtum primò meruiſſe eam volitionem, ideóq; negandum ante merita Chriſti fuiſſe talem voluntatem; amiſſa enim per Adami peccatum gratia, antequam Deus habuerit vllam voluntatem efficacem, nec quidem conditionatam de noſtra acceptatione, decreuiſſe mittere Filium, & hunc in humanitate præuiſum benè operantem & offerentem ſua merita, vt noſtra opera acceptentur; ac tunc primò Deum eam volitionem habuiſſe. Tertiò etiam reſponderi poſſet, non repugnare eam ſecundam volitionem poſt primam; ſæpè enim in humanis contingit, vt ad rem, quam alioquin efficaciter facere quis volebat, nouo occurrente motiuo inducatur, vt eò libentiùs eam faciat.

25\. *Reſpondetur Primò: Secundò.*

Tertiò.

Ad inſtantiam verò de merito primæ gloriæ, quæ contra hanc tertiam reſponſionem videtur vrgere, omiſſis variis ſolutionibus dico non ideò eam tunc non cadere ſub meritum, quia iam debebatur ratione gratiæ; ſed quia ea ſecunda opera occupantur in merendo de condigno augmento eiuſdem gloriæ & gratiæ; in præſenti autem caſu in meritis Chriſti eſt ſufficiens valor ad merendam eam ſecundam volitionem; cur ergo id non poterit? Secundò reſpondeo: aliud eſſe cadere ſimpliciter ſub meritum, aliud, ſolùm quoad nouum modum illud dandi. Ad præmium requiritur præceſſio meriti reſpectu abſolutæ exiſtentiæ præmij, non ad ſecundũ. Aliqua, quæ pertinent ad modum loquendi, & quidem metaphoricum, an ſcilicet Chriſtus dicendus ſit mereri in nobis, vt ſentit Caietanus, vide diſcuſſa apud Suarez fine eius capitis. Res eſt parui momenti, & facilis.

Ad inſtantiã de merito primæ gloriæ reſpondetur Primò.

Secundò.

DISPV

Dispvtatio LV.

Vtrùm ex maiori gratiâ habituali merita creſcant.

1. Difficvltas hæc meo iudicio grauiſſima eſt, & vt verum fatear, vix inuenio vllam eius ſolutionem, quæ poſſet conſequenter defendi, ſiue negantes ſiue affirmantes comprehendam, vt ex diſcurſu illius conſtabit. De eâ agit P. Suarez lib. 12. cap. 22. & 1. Tom. in tertiam partem diſp. 4. ſect. 4. P. Petrus Hurtadus diſp. 1. in 3. partem à §. 16. Gaſpar Hurtadus in 3. part. diſp. 18. & alij communiter, vel hîc in materiâ de merito, vel in 3. part. occaſione infiniti valoris meritorum Chriſti ob dignitatem perſonæ.

Sectio I.

Sententia affirmans, & qui ab aliquibus reſpondeatur eius fundamento.

Affirmatiuã tenet Suar. Petrus Hurtadus, & multi alij. Fundamenta illorum.

Eam tenent Suar. & Petrus Hurtadus ſuprà ac multi alij recentiores: quorum diuerſa ſunt fundamenta: Primum eſt; nam gratia concurrit ad meritum vt pars illius, ergo creſcente gratiâ debet etiam creſcere meritum. Secundò eſt, quia in humanis, quò perſona eſt gratior alicui, vel eſt maioris dignitatis, eo ipſo ipſius actiones ſunt gratiores & maioris valoris; ergo quò gratia maior eſt, eò opera noſtra Deo sũt gratiora & maioris apud ipſum valoris. Cõfirmatur. Opera Chriſti Domini, iuxta communem & veram ſententiã, ſunt infiniti valoris, non aliam ob cauſam, quàm quod ſiut à perſonâ infinitè ſanctâ; ergo maior ſanctitas perſonę conducit ad maiorem valorem meritorum. Quam conſequentiam adeò bonam cenſet Hurtadus, vt planè dicat, impoſſibile eſſe defendere infinitum valorẽ operum Chriſti, niſi admittatur ex maiori gratiâ merita creſcere. Alij verò, qui contrarium ſentiunt, incredibiliter vexantur in aſſignandâ diſparitate: quorum reſponſiones breuiter examinandæ, vt noſtram ſubiiciamus.

Negatiuam partẽ tenentium reſponſiones examinantur.

Prima docentium gratiâ habitualem cõcurrere ad meritum ſolùm remouẽdo peccatum.

Primò aliqui cenſent, gratiam habitualem ſolùm de facto concurrere ad meritum condignũ remouendo peccatum, putant enim opus ſupernaturale etiam non informatum gratiâ eſſe condignum gloriæ & gratiæ; vnde dicunt, cùm peccatum iam expellatur per vnicum gradum gratiæ quàm per mille, non creſcere meritum, ex eo quòd creſcat gratia habitualis, ideò concesſo antecedenti obiectionis ſuprà poſitę negant conſequentiam; quia gratia Chriſti non ſolùm concurrit expellendo aut impediendo peccatum, ſed dignificando opus. Hęc ſolutio ex parte continet falſam doctrinam, & ex parte petit principium: falſam quia (vt oſtendi ſuprà ex communiori ſententia) gratia habitualis neceſſaria eſt vt cõplens valorem meriti: petit verò principium, quia ſicut gratia Chriſti non ſolùm impedit peccatum, ſed auget valorẽ operis, ita gratia habitualis vtrumque præſtabit: vel è contrario, ſi maior gratia habitualis non auget meritum, nec dignificat opus; ita nec illud dignificabit maior gratia Chriſti, prout contendit obiectio. Hi autem reſpondent id negando, nullam tamen reddendo rationem, niſi ſuammet concluſionem.

Solutio hæc partim continet falſam doctrinam partim etiam petit principium.

Secundò alij (& hæc eſt communiſſima ſolutio) dicunt, ſanctitatem ſubſtantialem & perſonalem augere meritum; id verò negant gratiæ habituali accidentali: pauci verò vlteriorem huius diuerſitatis rationem reddunt; quidam tamen eam aſſerunt, quòd gratia illa ſubſtãtialis conſtituat Chriſtum merentem in eadem ſpecie cum Deo, apud quem meretur; quod facit vt creſcat inde meritum; ſicut in humanis, quia omnes homines ſunt eiuſdem ſpeciei, plus meretur, cæteris paribus, apud Regem v. g. qui maioris eſt dignitatis quàm qui minoris; gratia verò habitualis ſemper relinquat hominem in inferiori ordine.

Secunda & cõmuniſſima ſolutio. Sanctitatem ſubſtantialem augere meritum, nõ verò accidẽtalem. Huius diuerſitatis rationem aliqui dant.

2. *Hæc non ſoluit difficultatem. Ratio, cur ex ſubſtantiali ſanctitate creſcunt opera nõ eſt, quia ſubſtantialis eſt, ſed quia maior eſt ſanctitas. Quod dicitur de eadẽ ſpecie merentis & præmiantis reijcitur.*

Adhuc tamen non ſoluitur difficultas: ratio enim, cur dignitas ſubſtantialis faciat creſcere opera, non eſt, quia ſubſtantialis eſt, ſed quia maior eſt ſanctitas: ad augmentum enim meriti non requiritur augmentum ſubſtãtiæ; actus enim ipſe non eſt ſubſtantia; & tamen quæ intenſior eſt plus meretur: item aliæ circumſtantiæ libertatis, durationis, &c. quæ non ſunt ſubſtantia, augent meritum; ergo etiam hoc creſcet ex maiori accidentali gratia; vel ſi ex hac non creſcit, non creſcet ex maiori ſubſtantiali. Quod verò dicitur de eadem ſpecie merentis & præmiantis, faciliùs reiicitur; Primò, quia ſolùm affert rationem poſitiuam ad probandum, inter eos qui ſunt eiuſdem ſpeciei, meritum creſcere ex maiori dignitate; non tamen oſtendit, quòd non debeat creſcere vbi non eſt vnitas ſpeciei, cùm tota præſens difficultas in hoc verſetur, cur ſcilicet non creſcat hîc, & creſcat ibi, aut è contrario. Secundò, quia ſi duo Angeli inæqualis ſpeciei mererentur apud alterum altiorem, non dubium, quin plus mereretur qui nobilioris eſt ſpeciei quàm alter, cæteris paribus, etiamſi neuter eſſet in eadem ſpecie cum præmiante Angelo. Tertiò, quia confundit in humanis duo valdè diuerſa, dignitatem ſcil. ſubſtantialem, ex eo quòd quis ſit homo cum dignitate maiori accidentali Nobilis, Ducis, Capitanei, &c. licet enim Dux, aut Capitaneus aut Epiſcopus ſint intra eamdem ſpeciem humanam, dignitates tamen illorum, eo modo quo moraliter æſtimantur, ſunt moraliter ſpecie diuerſæ. Dignitas enim regia ſpecie morali differt à dignitate equeſtri aut Epiſcopali. quo poſito ſic argumẽtor: Ex maiori dignitate nobilitatis, &c. licet ſpecie diuerſâ à regiâ, creſcit meritũ cæteris paribus: non enim Nobilis ideò plus meretur, quia plus aut magis ſit homo, in quo conuenit cum Rege, ſed ex maiori dignitate, & maioribus in bello exantlatis laboribus, in quibus ſpecie differt à dignitate regiâ; id quod magis apparet, ſi Eccleſiaſticum cum ſæculari comparemus; clariùs enim ſpecie differunt, & tamen vna auget valorem coram aliâ; ergo cùm reſpectu Dei ad ſimpliciter merendum non requiratur vnitas ſpecifica cum ipſo præmiante, & aliunde, vt ex humanis oſtendi, ex dignitate maiori etiam ſpecie diuerſâ augeatur meritum, augebitur ex maiori gratiâ habituali; vel, ſi ex hac non augetur, non augebitur ex maiori ſubſtantiali, & eiuſdem ſpeciei.

Angelus nobilioris ſpeciei plus mereretur quàm inferioris, et ſi neuter eiuſdẽ eſſet ſpeciei cũ præmiãte. Hanc doctrinam in humanis duo valdè diuerſa confundere oſtenditur.

Ad merendũ non requiritur vnitas ſpecifica cum præmiante.

3. Tertiò alij dicunt gratiam habitualem reſpectu infinitæ ſanctitatis Dei ita eſſe inferioris ordinis, vt ferè pro nihilo reputetur: communiter

Ay dicens, ſicut gratia

enim dicitur, *Parum pro nihilo reputatur:* vnde infertur, etiam augmentum gratię pro nihilo reputari, ideóq; non augere valorem operis. Improbabilis planè ſolutio: Primò, quia non ita apud Deum vileſcit gratia, vt hi aſſerunt; quandoquidẽ ob illam ita homines ęſtimat vt & filios adoptiuos & amicos ſuos reputet. Quòd ſi non obſtante ea exiguitate gratiæ, quam hi dicunt, quò tamẽ hęc eſt maior proportionaliter creſcit amor Dei, ita vt gratia vt ſex ametur vt ſex à Deo, & gratia vt octo ametur vt octo: cur idem non erit in ordine ad præmium; Confirmo, non obſtante ea exiguitate, quò maior eſt gratia, plus acquirit homo de gloria ſiue per modum præmij, ſiue per modum hæreditatis; ergo maior gratia auget ius ad maiorem gloriam; cur ergo non augebit illud idem ius in merito? Secundò, quia plus ad hoc diſtant à Deo noſtri boni actus quam ipſa gratia; hæc enim eſt formalis ſanctitas, illa verò non; & tamen augmentum actus cauſat augmentum pręmij, ergo & augmentum gratiæ à fortiori illud cauſabit. Tertiò, quia ſicut hi dicunt gratiam reſpectu Dei pro nihilo reputari, ita ego dicam gloriam reſpectu Dei pro nihilo reputari; vtraque enim eſt creatura infinitè Deo inferior: vnde ſic concludo, Ergo debebit Deus dare plus de gloria ob maiorem gratiam; quia ſi parum æſtimat gratiam, parum æſtimat gloriam; rectè autem poteſt dare id quod parum æſtimat pro pretio etiam parum æſtimato; parum enim proportionem habet cum paruo.

reſpectu infinitæ ſãctitatis Dei pro nihilo reputatur, ita etiã illius augmentum. Has ſolutio refutatur Primò.

Secundò, plus diſtant à Deo noſtri actus quàm gratia. Tertiò, eodem modo Deus parũ æſtimabit gloriam. Et conſequenter plus debebit Deus dare de gloria quò maior eſt gratia.

4. Quartò alij docent gratiam concurrere ad meritum conſtituendo hominem filium adoptiuum Dei; cùmque maior gratia non conſtituat maiorem filium, aut magis filium, non magis dignificat meritum; licet illud dignificet infinita gratia Chriſti. Sed contrà, quia hæc ſolutio ſumitur ex ſolo modo loquẽdi; quòd ſcil. non dicamus *plus filius* aut *magis filius:* quod licet in primæua & naturali ſignificatione vocis *Filius* locũ habeat, eò quòd deſumitur ex humanitate & generatione, in quibus nõ admittimus magis & minus; ſi tamen de adoptiua filiatione in ordine ad Deũ ſermo ſit, poſſet ſatis propriè dici, *Maior & minor filius*, aut, *Magis & minus filius*; nam & gratia, in quâ fundatur ea filiatio, habet magis & minus; & ius, quod dat ad gloriam, eſt maius & minus, iuxta intenſionem gratiæ. Sed hoc omiſſo, quod ad vocem (vt dixi) pertinet, ideóque non videtur ſufficere ad ſolidam reddendam rationem, cur ex gratia habituali non creſcat meritum, ſic verò ex gratia Chriſti; Secundò idem oppugno; nam etiam Chriſtus Dominus non dicitur magis filius Dei, ſed nobiliori modo Filius: quod ſufficit vt creſcat meritum ex ea nobiliori filiatione, atqui etiam qui plus gratiæ habet eſt nobiliori & perfectiori modo filius, ergo creſcit meritum ea ex maiori gratiâ. Tertiò, quia licet filiatio non ſit maior, tamen ſanctitas eſt maior; & meritum tam videtur deſumi ex gratiâ, vt conſtituit hominem ſanctum, quàm vt conſtituit filium adoptiuum Dei; vnde, etiamſi vera eſſet ſententia eorum qui dicunt Chriſtum Dominum non dignificari in ordine ad meritum per gratiam vnionis, ſed per gratiam habitualem licet hæc non conſtituat Chriſtum Filium adoptiuum, ſed præcisè habitualiter ſanctum, nihilominùs relinqueret illum capacem meriti: & ex hoc capite non reiicitur ea ſententia, licet aliunde ſit falſa: ergo vel maior ſanctitas habitualis augebit meritum, vel infinita ſanctitas Chriſti illud non augebit. Ratio à priori huius tertiæ impugnationis eſt ea, quòd ſanctitas vt talis, etiãſi ſeparetur à filiatione adoptiua, allicit tamen amorem Dei, reddit hominem ipſi amicum, dignum amore & æſtimatione: quę ſunt capita ſufficientia ad augendum meritum; vt in humanis creſcit illud ex maiori dignitate perſonæ, licet ea dignitas non conſtituat eam perſonam filium adoptiuum.

Quartò alij aſſerũt, quòd gratia faciat filium adoptiuum, cùm non faciat maiorem, neq; etiam magis dignificabit meritum. Refutantur. Reſpectu Dei poteſt quis dici magis vel minùs filius adoptiuus.

Secundò refutantur.

Tertiò.

Huius impugnationis ratio à priori.

SECTIO II.

Aliorum reſponſiones.

5. QVintò, P. Gaſpar Hurtadus ſuprà cùm Patre Vaſq. eam aſſignat differentiam, quòd habitualis gratia non eſt infinita ſimpliciter, ſed tantùm in intenſione; ſanctitas verò Chriſti eſt ſimpliciter & ex ſpecie ſua infinita. Hæc tamen ſolutio ſic propoſita non eſt vllo modo ſufficiens; nam ex ea ſolùm probatur, per gratiam habitualem maiorem non reddi merita ſimpliciter infinita, & ſecundùm eſſentiam; at non augeri ſecundùm intenſionem nullo modo oſtenditur: ſicut enim ſe habet ſanctitas infinita ſecundùm ſe & abſolutè ad infinitum meritum ſecundùm ſe, ita videtur debere ſe habere ſanctitas finita maior ad præmium finitum maius iuxta illud commune axioma, *Sicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis:* ergo ſicut infinita ſanctitas ad infinitum meritum, ita finita ad finitum, & maior finita ad maius finitum comparari debebunt.

Reſponſio. P. Gaſparis Hurtadi aſſignatis inter gratiã habituali & ſubſtantiali Chriſti differentiam. Refutatur.

Sextò, alij dicunt gratiam habitualem ſolùm requiri vt eleuet merita ad ordinem ſupernaturalem; ad hoc autem ſufficere primum gradum, cæteros autem eſſe otioſos; nam iam homo per primum eſt eleuatus ad eum ordinem ſufficienter. Verùm neque hæc ſolutio ſufficit; Primò, quia falſum ſupponit: homo enim independẽter à gratia habituali eleuatur ad ordinem ſupernaturalẽ; vt patet in peccatoribus, qui eleuati ſunt, eſto careant gratia. Secundò, quia ſine dubio magis eleuatur homo quò habet plures gradus gratiæ, ergo etiam magis merebitur: ſi enim gradus eleuando ſubiectum auget meritum, certè ſecundus gradus magis eleuando magis augebit meritum, ob rationem paulò antè factam de ſanctitate finita & infinita.

Sextò, alij munus gratiæ habitualis eſſe aiunt eleuare merita ad ordinẽ ſupernaturalẽ; quòd cùm primus faciat, reliqui gradus ſunt otioſi. Refutantur quia falſum ſupponunt.

6. Vltimò alij, eò quòd actiones ſint ſuppoſitorũ, recurrunt ad vnionem quamdam operum Chriſti cum Verbo diuino; vnde inferunt ea opera reddi digna infinito amore & præmio; vnionem verò ſic explicant: Verbum diuinum aſſumpſit intrinſecè humanitatem, ergo etiam intrinſecè eſt vnitum omnibus accidentibus eius humanitatis; inter quæ ſine dubio ſunt opera ipſius humanitatis: gratia autem habitualis, inquiunt, dignificat ſubiectum, quia illi vnitur, non tamen dignificat opera ad maius præmium, quia eis non vnitur. Neque hæc ſolutio poteſt ſuſtineri, quia ſi dicatur in ea, Verbum immediatè vnitum hypoſtaticè omnibus accidentibus Chriſti, colori, albedini, &c. dicitur aliquid improbabile, vt in proprio loco oſtendi, nec exiſtimo auctores ſolutionis id voluiſſe vllo modo; ergo debet dici ſolùm mediatè ea opera & accidentia vnita Verbo: atqui hoc modo opera noſtra vniuntur gratiæ habituali; ergo eodem modo dignificabuntur à maiori habituali, quo dignificantur à Verbo in Chriſto. Probo minorem ſubſumptam, quia

Aliorũ vltima reſponſio, ad vnionem quãdam operum Chriſti recurrendũ.

Impugnatur. Illa opera & accidentia nõ vniũtur Verbo immediatè, ſed ſolùm mediatè; & noſtra gratiæ habituali.

ea

ea vnio mediata præcisè conſiſtit in volone operum Chriſti cum humanitare quæ eſt vnita Verbo; at etiam oostra opera ſunt vnita animæ, cui eſt vnita maior gratia, ergo ſunt immediatè vnita gratiæ maiori.

Replica.

Reſpoodebis fortè, animam per ſe vniri Verbo, & ab eo pendere; vnde opera animæ Chriſti per ſe vniuntur ſaltem mediatè Verbo; gratiam autem habitualem, quia per accidens vnitur animæ, etiam per accidens vniri operibos animæ: ideóque ea non dignificare.

Refutatur.

Sed contrà Primò, quia etiã noſtr. actus boni pendent à gratiâ habituali, vt à radice habituum, per quos fiunt; ergo etiam ea boc capite vniuntur quodammodò per ſe cum gratia. Secundò, quia humanitas ſolùm pendet à Verbo, vt à termioo, eo modo quo eſſentiæ peodent à paſſionibus; at hoc oon ſufficit vt per ſe vniantur cum Verbo ea quæ vniuntur cum anima; ſicut non vniuntur per ſe cum paſſionibus ea quæ vniuntur cum eſſentia: nec ſufficie vnio per ſe duarum rerum, vt quæ vniuntur vni dicantur alteri vnita per ſe; non enim calor per ſe voitur animæ, etiamſi hæc & calor vniantur materiæ quæ eſt vtriuſque ſubiectum.

7.

Secunda totius ſolutionis impugnatio.

Et hæc ſit ſeconda totius ſolutioois impugnatio; nam ſioe ea vnione per ſe gratia habitualis dignificat opus ad merẽdum oobiliori modo ſeu de condigno; poterit ergo maior gratia ſinè ea voione dignificare ad maius meritum: cur enim communicabit ſine vnione coodignitatem, & nõ communicabit ſine eadem maiorem valorem? Certè in humanis ad maiorem valorem operum perſonæ dignioris non attenditur, an ea opera vniãtur phyſicè cum ea dignitate. Quod verò dicebatur, actiones eſſe ſuppoſitorum, non eſt ad rem: Primò, qoia etiam bona opera dicuntur eſſe actiones hominis iuſtioris; ergo etiam maior iuſtitia augebit eorum meritum. Secundò, quia ſubſtantia (vt alibi oſteodi) nou influit in actiones, nec illis immediatè voitur; ergo nou magis dignificabit ex hoc capite quàm gratia. Hæ ſunt quas io negantibus ex maiori gratia merita creſcere inueuire potui ſolutiones, quarum nulla ſatisfacere videtur.

Subſtantia nõ influit in actiones, nec illis immediatè vnitur.

SECTIO III.

Obſeruatio quædam pro verâ ſententiâ.

8.

Dignificare ad merẽdum de condigno & ad plus merendum ſunt effectus ratione noſtrâ diſtincti.

VT ergo ei argumento deſumpto ex Chriſti infinito merito reſpondeam, obſeruo, eſſe effectus ea conceptu ſuo ratione noſtrâ vt minimùm diſtinctos, dignificare opus ad merendum de condigno, & dignificare ad plus merendum; aliud enim eſt dare actui coodignitatem ad centum gradus, ad quos ea ſe actus oon habebat niſi congruitatem; aliud autem, dare condignitatem ad centum: & ſimul dare valorẽ ad plures quàm centum; etenim primus conceptus ſolùm dicit vim mutandi modũ merendi; alter dicit mutationẽ in re ipsâ quã promeretur. Id quod in ſatisfactione pro culpâ optimè cernitur: nam ſatisfactio congrua à condignâ non differt in eo, quòd vna ſit ad maiorem terminum quàm altera, ſed quòd vna ſit ei culpæ proportionata ſeu condigna, altera eidem improportionata ſeu congrua: idem eſt in phyſicis inter cauſam partialem & totalem: non enim vna plus tangit quàm altera, ſed vna adæquatè & proportionatè, altera inadæqoatè & improportionatè: idem eſt in cognitione clarâ & obſcurâ eiuſdem obiecti, in comprehenſiuâ & non comprehenſiuâ, quæ non differunt ea parte obiecti, ſed in modo.

Explicatur varijs exemplis.

Ea hac doctrinâ infero id, quod meo iudicio nemo poterit mihi prudenter negare; non repugnare diuinitus vnã formam, quæ ſolùm habeat vim conſtituendi meritum in ratione proportionati præmio ſeu in ratione condigni, non tamen habeat vim illud augendi quaſi obiectiuè: quæ enim, quæſo, io hac virtute ſic limitatâ reperiri poſſunt duo contradictoria? ſanè nulla.

Non implicat forma quæ cõſtituat meritum in ratione proportionati præmio, nõ tamẽ habeat vim augẽdi illud.

Obiectio.

Dices fortè, Ea qualitas ideò cauſat condignitatem, quia facit ſubiectum ſanctum & gratum, ergo eo ipſo faciet opus ipſius magis amabile & nobilius reſpectu Dei; ergo facit vt mereatur nouum præmium. Reſpondeo negando conſequentiã, quia illa maior amabilitas poteſt intelligi in hoc ſolùm conſiſtere, qoòd faciat opera magis condigna præmio, licet non det ius ad nouum.

Reſponſio.

Suppono Secundò, oon valere vllo modo hãc conſequentiam, Sanctitas aliqua creata, quæ finita eſt & limitata, oon habet vim niſi ad extrahendum meritum à ratione congrui ad rationem condigni, non verò ad multiplicandum illud præmium, *Ergo ſanctitas increata, infinita & per eſſentiam non habet niſi talem vim*: ſuppono, inquam, hanc conſequentiam eſſe planè nollam, quia deſumitur ex creaturâ limitatâ & finitâ ad infinitam & illimitatam Dei perfectionem, diuerſam ſpecie & infinitè maiorem quàm habeat vlla creatura. Explico rem exemplo ferè ab omnibos recepto: admittimus enim viſionem albedinis io homine & io brutis eſſe ſpecie diuerſas, & maioris perfectionis phyſicæ eſſe humanam quàm leoninam; dicimuſqoe non plus ex parte obiecti vnam videre quàm alteram, ſed ſolùm nobiliori modo; non tamen inde licet inferre, Ergo neque viſio Dei penetrabit plura prædicata io eadem albedine quàm viſio humana, ſed ſolùm in phyſica perfectione illam excedet, ſicut humana excedit leoninam: hoc, inquam, non licet inferre, cùm certiſſimum ſit, Deum magis penetrare albedinem, eámque in ordine ad plures terminos cognoſcere quàm nos cognoſcamus: id quod dico in præſenti quodammodò eſſe plus in ipſo obiecto videre, ſeu io ordine ad plures terminos.

9.

Hæc conſequentia mala eſt: Aliqua ſanctitas creata ita limitata eſt, vt nõ poſſit niſi ex merito de cõgruo facere de condigno, nõ verò amplificare, ergo & quæ infinita. Explicatur exemplo à viſione hominis & bruti deſumpto:

Poſſumus item concipere duos intellectus diuerſos ſpecie, qui eadem omnia obiecta cognoſcere poſſint naturaliter; ita vt in numero obiectorum non ſe excedant, ſed ſolùm in perfectione & modo ea cognoſcendi; at non proptereà ſequitur, non poſſe eſſe tertiũ intellectum longè perfectiorem, qui & plura obiecta & perfectiori modo poſſit ea cognoſcere. Quòd ſi inter ipſas creaturas datur ea diuerſitas, quomodo, eò quòd gratia creata non eleuet opera niſi ad nobiliorem modum promerendi, non autem ad maius præmium, inferetur, etiam gratiam increatam & infinitam carere ea vi transferendi merita ad nouum modum merendi, & ad nouum præmium?

item à duobus intellectibus ſpecie diuerſis.

10.

Gratia habitualis etſi nõ habeat vim augendi præmium, habet tamen gratia increata.

Ea his clarè apparet, quàm facilè negari poſſit ea conſequentia, quam aduerſarij putant omnino euidentem. Et per hoc reſponſum eſt ad eam confirmationem; ad quam vno verbo dicimus, Eſto gratia habitualis, quia eſt gratia creata & finita, non habeat eam vim augendi materiam præmij, ſed ſolùm modum, non ideò gratiam Chriſti infinitam io omni genere ea virtute carere: vt enim gratia ipſa habitualis non repugnat omni peccato etiam veniali, neqoe ideò ſequitur,

Digitized by Google

Ergo gratia vnionis non excludit omne peccatū, etiam veniale; ita dico de augmento præmij.

Gratia concurrens ad meritum non eſt pars niſi quoad condignitatem.

Præcipuum etiā argumentum iam eſt ferè ſolutum; diximus enim gratiam concurrere ad meritum vt partem quidem, cum hac tamen limitatione, vt non ſit pars niſi in ordine ad condignitatē, vnde ea gratia aucta augetur meritum quoad condignitatem, non quoad quantitatem præmij, iuxta hucuſque dicta: vt enim initio ſolùm dedit condignitatem, ita deinde ſolùm auxit condignitatem.

Ad inſtantiā ex creatis reſpondetur Primò.

Ad inſtantiam ex creatis Primò reſpondeo, eā etiam vexari omnes qui illâ vtuntur contra nos: etenim ſicut in humanis creſcit valor obſequiorum ex dignitate maiori perſonæ, ita è contrario offenſa creſcit ex vilitate perſonæ; & tamen non admittunt, reſpectu Dei grauiora eſſe peccata facta ab homine magis inimico, & propter plura peccata viliori; ergo idem ego dicere potero in augmento meriti reſpectu Dei. Reſpondet Hurtadus ponens exemplum inter Angelum & hominem, ita eos diſtare infinitè à Deo, vt pro nihilo planè reputetur ea differentia inter Angelum & hominem; ſicut licet ſutor & ſartor inter ſe ſint inæquales, in ordine tamen ad offenſam factam Regi ea diſtantia nullius eſt momenti, ideò ait, cæteris paribus, non magis offendi Regem, eò quòd perſona iniurians fuerit ſutor, quàm quòd fuerit ſartor. Hæc tamen ſolutio meo iudicio euidenter eſt contra ipſum ex duplici capite; Primò, quia ego dicam id ipſum de gratiâ habituali, ita ſcilicet infinitè diſtare illam à Deo, vt exceſſus centum graduum reſpectu vnius gradus gratiæ planè pro nihilo reputetur, maximè cùm hic exceſſus ſit ſolùm in intenſione: & ſanè nemo prudens negare poterit etiam reſpectu Dei plus diſtare ſupremum Angelum ab homine; eſt enim ea differentia ſubſtantialis generica & in maximis perfectionibus; plus, inquam, quàm albedinem vt octo, & albedinem vt duo, & gratiam vt octo, aut vt mille à gratiâ vt vnum: quæ eſt diſtantia accidentalis, & ſolùm per multiplicationem: ergo ſi illa diſtantia nulla eſt in ordine ad dandam inæqualitatem peccatis, hæc à fortiori nulla erit ad dandam inæqualitatem meritis.

Reſponſio Hurtadi.

Hæc ſolutio eſt cōtra ipſū Hurtadū duplici ex capite.

11\. *Confirmatur Simpliciter nobilior eſt Angelus quàm entitas gratiæ.*

Confirmo ex his quæ dixi ſuprà, ſubſtantiam ſcil. Angelicam, capacē cognitionis & amoris Dei naturalis omniúmque aliorum obiectorum, immortalem, per ſe exiſtentem, &c. eſſe abſolutè & ſimpliciter nobiliorem quàm ſit entitas accidentalis gratiæ corruptibilis, nō volitiua, non intellectiua, non libera, &c. eſto in genere accidētium ſit vltra omnia accidētia, quæ naturaliter poſſunt Angelo conuenire. Hinc eam impugnationem fortiter confirmo: A Deo plus ſimpliciter æſtimatur ſubſtantia Angeli & animæ rationalis quàm gratia; ergo in ordine ad augendum aut minuendum meritum vel demeritum non minùs conducet ea inæqualitas in ſubſtantiis illis, quæ maior eſt, quàm inæqualitas gratiæ ſolùm deſumpta ex maiori vel minori intenſione.

Retorquetur Hurtadi ſolutio contra ipſum.

Secundò eam P. Hurtadi ſolutionē retorqueo contra ipſum; nam ſaltem in peccatis non habet locum: tam enim diſplicet mortale peccatum (& verò in ſententiâ illius longè plus, quia eſt offenſa ſimpliciter infinita) quàm placeat gratia habitualis; vnde fit vt homo, etiam quacumque gratiâ habituali dignificatus, non poſſit de condigno ſatisfacere pro mortali; ergo multiplicatio habitualium tam augebit rationem offenſę ſeu demeritum in ſequenti peccato, quàm multiplicatio gratiæ auget meritum.

Reſponſio Secunda.

Ideò fortè reſponderi Secundò poſſet, peccatum habituale nō eſſe per ſe neceſſarium ad dandam grauitatem offenſæ; ſicut gratia eſt neceſſaria ad dādum valorem actui: qui enim efficit primum peccatum, non habet aliud habituale, & tamen meretur de condigno pœnam æternam. Reiicitur tamen facilè hæc ſolutio Primò; nam neque augmentū gratiæ eſt neceſſarium vt opera ſint condigna gloriæ; vt patet in actu facto cum gratia remiſſiſſimâ quę poteſt eſſe, & tamen quando adeſt auget præmium, ergo. Secundò, quia nec dignitas regia in humanis eſt principiū ſatisfactionis, neque concurrit ſartoris aut ſutoris opificium ad iniuriam, & tamen inde ea creſcit, ergo. Vides argumentum ex humanis dupliciter premere aduerſarios tam ratione peccati quàm ratione meriti: ei ergo omnes cogimur reſpondere.

Reiicitur Primò.

Reſponſio noſtra.

Reſpondeo ergo abſolutè, eo probari, noſtra opera bona gratiora & validiora eſſe apud Deū ratione gratiæ quàm ſine illa; itē, vt diximus ſuprà, ex ea gratia augeri valorem, hoc eſt condignitatem; at debere ratione illius creſcere ex parte materiæ ſeu præmij, non ſuaderi; non enim probat debere creſcere ex omni capite, ſeu quoad omnem rationem, vt è contrario in ipſa intenſione operis patet: non enim quò maior eſt intenſio eò eſt magis condignus actus, ſed reſpicit plura præmia, cum æquali tamen condignitate; ergo è contrario cùm gratia tribuat condignitatem, ea ſola augebitur per augmentum illius, materia verò præmij non, quia hæc tenet ex ſe parte operis.

12\. *Obiectio. Reſponſio. Condignitas non conſiſtit in indiuiſibili.*

Dices, Si ſemel opus ſit condignum cum præmio, non poteſt augeri condignitas, quia hæc conſiſtit in indiuiſibili; reſpōdeo negato antecedenti: ad probationem dico condignitatem non conſiſtere in indiuiſibili; vt enim poteſt magis & minus à condignitate aliquid diſtare, ita è contrario poteſt plus & plus de illa habere: non enim condignitas ſolùm ſumitur in eo, quòd ſint omnino æqualia meritum & præmium; ſic enim conſiſteret in indiuiſibili; ſed conſiſtit in eo quòd ſit titulus ſufficiens vt debeatur ea gloria; dato autem titulo ſufficiēti poteſt addi alius & alius, ratione cuius & æquum & æquiſſimum ſit eam dari. Oſtendo id euidenter exemplo ab omnibus admittendo, ſi Chriſtus dirigat ſua merita ad obtinendam gratiam vt quatuor, & iuſtus habeat meritum vt quatuor, certè reſpectu eius gratiæ merita Chriſti ſunt plus quàm digna: non enim ſolùm merentur plus quàm quatuor gradus, ſed illos ipſos quatuor merentur nobiliori modo quàm iuſtus: hoc ergo ſenſu dicimus augeri condignitatem ad idem præmium, neque ampliùs ſuaderi illis argumentis.

Euidēter exemplo oſtenditur.

Obiectio.

Dices vltimò, Plus valent orationes magis iuſtorum apud Deum quàm minùs iuſtorum, ergo etiam merita. Diſtinguo antecedens, Valent ex parte materiæ obtinendæ, id eſt plura merentur de congruo quàm oratione minùs iuſtorum, nego antecedens; quia ſi ego à Deo peto pluuiam, & eam beatiſſima Virgo petat, mea oratio habet congruitatem cum eadem omnino re, cum qua habet oratio Virginis. Plus merentur, id eſt, reſpectu eiuſdem rei ſunt magis congruæ, aut, ſi vis, magis condignæ illæ preces hominis iuſtioris, concedo antecedens; magis enim condigna eſt oratio beatiſſimæ Virginis petentis

Reſponſio. Nō plura merentur preces iuſtioris quā minùs iuſti, merentur tamen idem efficaciùs.

plu

Digitized by Google

pluuiam quàm mea eamdem petens: quia igitur condignitas iuuat vt certiùs detur, ideò faciliùs impetrat quàm ego: vix autem videtur vllus diſtinxiſſe hæc duo, ſed abſolutè omnes docere, plus valere eas orationes, id eſt, ad plura habere congruitatem: vnde potiùs hoc argumentum valdè confirmat noſtram doctrinam, quòd ſcil. à maiori gratiâ creſcat condignitas ad præmium, non verò magnitudo præmij.

13\. *Explicatur magis noſtra doctrina.* Explico magis, Si Deus non feciſſet certũ pactum dandi præmium (ſicut diximus potuiſſe nõ feciſſe) faciliùs & certiùs tunc iuſtus vt octo obtinuiſſet gratiam vt quatuor per actum vt quatuor; quàm eamdem obtinuiſſet per actum etiam vt quatuor iuſtus vt duo: ſicut idem ipſum quod petunt duo inæquales iuſti faciliùs obtinet qui iuſtior eſt, cæteris paribus: quòd verò omnibus iã infallibiliter detur præmium, eſt per accidens ad intentum noſtrum: inde enim nõ tolluntur plures illi tituli: ſi enim è cõtrario in oratione Deus feciſſet hanc legem infallibilem, Quidquid petierit iuſtus dabitur, ſanè non magis obtineret beatiſſima Virgo quàm iuſtus infimus ratione ſuæ maioris gratiæ, & tamen negari non poſſet, quin tunc maior eſſet ratio in actu primo ad obtinendum ex parte Virginis. Vides ergo optimè & conſequenter ea duo diſtingui, condignitatem & quantitatem præmij, etiam in oratione, & merito. Nos ergo dicimus condignitatem quidem creſcere ex maiori gratiâ, non verò materiam præmij. Id quod ampliùs proponendo noſtram ſententiam explicabitur.

Diſtinguitur in merito, quantitas & condignitas.

Sectio IV.

Noſtra ſententia proponitur.

14\. Etſi reſpondendo argumentis contrariæ ſententiæ ferè noſtram perſuaſerimus, nihilominùs oportet id magis ex propoſito declarare. Concluſio ergo ſit, Gratia habitualis auget meritum ad maiorem condignitatem, non ad plures partes præmij. Prima pars de condignitate ſatis in præcedentibus probata; nunc probanda eſt ſecunda, quæ eſt communiſſima inter Theologos, ita vt ipſe P. Suarez n. 2. fateatur, non niſi Ioannẽ Penna in manuſcriptis & Victoriam ſubobſcurè pro contrariâ ſtare: fateor tamen eam poſteà à multis defenſam: citari etiam contra nos poſſet D. Thomas in 2. diſp. 29. q. 1. art. 4. vbi ait, *Quantò maiori gratiâ actus informatur, tantò magis eſt meritorius.* Reſpondeo tamen, D. Thom. poſſe explicari eo ſenſu quo nos hucuſque locuti ſumus, vt ideò dicat magis meritorium eum actum, quia eſt magis condignus; ſicut ſolet dici actus charitatis magis meritorius, quando fit à iuſto, quàm quando fit à peccatore, non quia plures gradus in vno quàm in altero promereatur, ſed quia in vno eos meretur ſolùm de congruo, in altero de condigno.

Gratia auget meritum ad maiorem condignitatẽ, nõ ad plures partes præmij.

Verùm videamus, qui noſtra hæc ſentẽtia probari poſſit. Nonnulli recentiores putant ex aduerſâ ſequi manifeſtè proceſſum in infinitum; nam ſi mereantur duo, vnus pro altero, Petrus v. g. pro Ioanne, & hic pro Petro, tunc gratia data Petro intuitu meriti Ioannis dignificaret meritũ Petri ad maiorem gratiam; & gratia data Ioanni ob Petrum dignificaret merita Ioannis, & ſic ſe inuicem augerent ea merita in infinitum. Ego tamen (vt verum fatear) numquam reputaui hoc argumentum vllius momenti, ſed potiùs in eo æquiuocationem committit; nam cùm in ea ſententiâ ſupponatur, gratiam datam intuitu operis non augere idẽ opus ad nouum meritũ, & neceſnecеſſum ſit in tali caſu, ſecundùm augmentum gratiæ datum Petro ob Ioãnis maiorem gratiam ei conceſſam ob Petri meritum; neceſſe, inquam, illud augmentum mediatè venire ab opere Petri, neceſſum etiam eſt, vt ſit gratia data intuitu operationis Petri ſaltem mediatè, ergo ea non poteſt tertiò augere meritum Petri: æquiuocatur autem ſeu confunditur argumentum per eas duas perſonas; nam re ipsâ idem eſt ac ſi in vnâ perſonâ ſolâ poneretur, in quâ dicimus ſecundam maiorem gratiam datam intuitu operis non augere illius meritum, quo totus ceſſat proceſſus in infinitum.

Probatio aliquorum recẽtiorum, quia ſequeretur proceſſus in infinitum.

Hoc argumẽtum exigui momẽti eſt & æquiuocum.

Secundò argumentari quis poſſet, quia qui, cũ minori gratia quàm alter operatur æquè intensè, non eſt minori laude dignus, ergo nec minori præmio. Verùm neque hoc vrget, vt patet in homine, qui putans ſe eſſe in gratiâ operatur intensè vt octo ſupernaturaliter, ideóq; non eſt minori laude dignus quàm alter, qui re ipsâ eſt in gratia, & operatur vt octo; & tamen prior nihil meretur, ſecundus meretur vt octo. Dicendũ ergo id eſſe per accidens; nam licet ex vno capite ſit ita laudabilis, quia tamen re ipſa non habet id quod dat valorem operi, non meretur tam multum: vt ſi quis tam intensè operetur quàm Chriſtus in aliquo ſpeciali actu, eſſet eo ſenſu æquè laudabilis, non tamen æquè mereretur.

Aliorum probatio ſecunda.

Non vrget.

15\. Iis ergo & aliis minoris momenti argumentis omiſſis, Primò ſuaderi poteſt noſtra ſentẽtia, quia gratiam ſolùm dicimus concurrere dignificando; ergo non debemus ei alium effectum tribuere, cùm ad id nullum ſit ſolidum fundamentum, vt ex dictis conſtat, ex eo autem quòd ille effectus augeatur, non ſequitur quidquam de augmento præmij, ſed de augmento condignitatis, vt fusè explicatum eſt.

Suadetur noſtra concluſio Primò.

Secundò, quia, vt oſtendimus, maior indignitas peccatoris non habet vim ad augendam malitiam in ordine ad grauiorem pœnam, ergo neque gratia è contrario habebit ad maius præmiũ. Conſequentiam eſſe bonam ſuprà efficaciter oſtendimus. Antecedens verò ab omnibus conceditur, ergo,

Secundò.

Tertiò, quia videtur ſequi, augmentum illud fore æquale ipſius gratiæ intenſioni, vt ſi v. g. quis habeat gratiam vt centum, mereatur vt centum, licet opus ſit vt vnum, imò debere tunc vt centũ & vnum mereri; hoc autem omnes cenſent eſſe abſurdum, vt breuiter paulò pòſt inſinuabo Conſequentia autem mihi videtur valdè bona; negatur tamen ab auctoribus contrariæ ſententiæ, nulla addita ratione, niſi quòd quidam dicant, ex maiori gratia non creſcere meritum Arithmeticè, ſed Geometricè. Quidam tamen Primò dicunt cõſequentiam pati inſtantiam in ipſis gradibus intrinſecis actuum; qui in omnium ſententia conducunt ad maius meritum; non tamen propterea dicendum eſt, quemlibet actum cuiuſlibet virtutis etiam minimæ mereri tot gradus gratiæ quot habet in ſe intenſionis. Secundò alij dicunt, gratiam ſolùm intrare in obliquo in ratione meriti, ideóque non debere illud augere tantum quantum ipſa in ſe eſt.

Tertiò.

16\. Ego tamen (vt verum fatear) non poſſum his ſolutionibus acquieſcere, quia vel deſtruunt omnia fundamenta eius ſententiæ, vel nihil penitus valent. Et in primis inſtantia, quam adferunt de

Non acquieſcit iſtis ſolutionibus auctor.

Digitized by Google

ipſis gradibus, diſcuſſa eſt ſuprà diſput. 51. vbi contrarium vt longè probabilius defendimus; ideò inde potiùs confirmatur argomentum noſtrum. Quod ſic vrgeo: Iuſtus excedens alterum iuſtum etiam in vno ſolo indiuiſibili gratiæ iuſtior eſt, Deo gratior, & ad maiorem deſtinatus gloriam, ſaltem ſecundùm vnum indiuiſibile (ſuppono claritatis gratia intenſionem ſpiritualium qualitatum componi ex ſolis indiuiſibilibus: id quod longè iudico probabilius, licet in extenſione aliter diſcurrerim, quia indiuiſibile additum indiuiſibili non facit extenſionem;) ergo ſi major gratia auget præmium ſeu meritum, etiam illud indiuiſibile augebit iuxta ſuum exceſſum, hoc eſt in vno indiuiſibili intenſionis. Neque poteſt probabiliter reſponderi, illud indiuiſibile moraliter nihil cenſeri, quia etiam ego dicerem de indiuiſibili actus hoc idẽ; vel da rationem, cur vnum cenſeatur nihil, alterum non.

Obiectio Reſponſio.

Dices, Frequenter vnum indiuiſibile nihil poteſt efficere. Reſpondeo, ad cauſandum efficienter phyſicè id libenter à me admitti, quia cauſæ petunt varias conditiones; at, ad moraliter dignificandum actum, nego, quia non aliter dignificat niſi informando; ergo eo ipſo quòd phyſicè ibi ſit, cauſat totum illum effectum, vnde, vt dixi, reddit hominem Deo gratiorem: ex eo autem capite, & ex eo quòd ſit pars meriti, hi auctores intulêre, maiorem gratiam augere merita: totum autem id conuenit indiuiſibili illi, ergo. Ideò dixi ſuprà vel hanc ſolutionem non eſſe bonam, vel deſtruere planè fundamenta aduerſariorum.

17\. Quod autem in Tertiâ ſolutione dicebatur, gratiam in obliquo non in recto eſſe partem meriti, nullo modo ſufficit; nam etiãſi reſpectu actus ſecundùm ſe dicatur in obliquo, tamen reſpectu actus vt merentis debet in recto dici. Deinde ſiue dicatur in recto, ſiue in obliquo, illa auget; cur ergo, quęſo, vnum indiuiſibile illius non augebit, cùm reddat complexum totum vno indiuiſibili melius, gratius, &c. Adde hoc de recto & obliquo ſolùm eſſe verum in ordine ad noſtrum modum explicandi; nam in ipſo obiecto non eſt rectum & obliquum, ſed partes meriti. Conſtet ergo non poſſe conſequenter negari illud augmentum Arithmeticum.

Augmentum Arithmeticũ negare non poſſunt: quod eſſe abſurdũ probatur.

Porrò illud eſſe abſurdum, & quidem graue, probo efficaciter: inde enim ſequitur manifeſtè, ſi D. Petrus & Paulus v. g. poſt multorum annorum merita ingentia, labores, perſecutiones, prædicationes, &c. poſt acceptam gratis ſiue ex opere operato gratiam per Sacramenta, ita vt haberent gradus illius ad milliones millionum, duobuſque inſtantibus ante mortem eſſent omnino æquales; ſi in hoc, inquam, caſu vnus præ altero effeciſſet in vltimo inſtanti vitę actum vnum bonum, infimum tamen, qui excogitari poteſt, & habentem tantùm vnum indiuiſibile intenſionis, ſequitur per remiſſiſſimum hunc actum ita auctum merita, vt duplo plus haberet quàm alter & tantumdem acquireret eo indiuiſibili actu quàm tota vita infinitis propè laboribus & Sacramentorum vſu promeritus fuerat, & quantum Dei fauore ſingulari acceperat: hoc autem quis non videat incredibile planè eſſe? ergo non poteſt concedi iuxta magnitudinem gratiæ dignificari opera ad maius meritum; ergo cùm hæc ſequatur, ſi concedamus ſemel meritum creſcere ex maiori gratiâ (vt probauimus manifeſtè anteà) debet abſolutè tale augmentum omnino negari.

Sectio V.

Breuiter expediuntur aliquot quæſtiunculæ.

Prima eſt, de quâ fusè Pater Suarius cap. 23. & 24. vtrùm ex parte Chriſti noſtra merita augeantur; ſed de hoc iam diximus ſuprà. Secunda, an augeantur ex parte Dei per eius promiſſionem: de hoc etiam actum eſt ſuprà explicando neceſſitatem eius diuinæ promiſſionis, non vt det valorem, ſed vt acceptentur. Tertia, vtrùm poſſit aliquis de condigno mereri primam gratiam; id eſt, an actus contritionis ſit condignum meritum gratiæ: de quo fusè diſputat. Verùm cùm ipſe iam fuſiſſimè ſuprà contra Vaſquez oſtenderit, contritionem neque eſſe ſanctitatem formalem, nec condignam ſatisfactionem pro peccato mortali, profectò tota ea quæſtio iam erat deciſa, vt & nos etiam eam decidimus alibi. Si autem multorum Patrum teſtimonia, ad probandum, remiſſionem peccati non eſſe ex merito noſtro condigno, videre cupis, lege caput 24. ipſius, vbi de eâ re agit. Nos ſuprà ex Tridentino etiam idem probauimus; nam definit, neque fidem, neque opera, quæ iuſtificationem præcedunt, mereri gratiam iuſtificationis: vbi notauimus, neceſſariò ibi eſſe ſermonem de remiſſione peccati, non verò de initio iuſtificationis; cùm ſupponat iam ibi Concilium præceſſiſſe fidem. Vbi ruſus noto, Patrem Vaſquez vix poſſe ei loco Concilij reſpondere: vel enim dicit, ibi eſſe ſermonem de iuſtificatione ipsâ; & tunc ſequitur contra ipſum, actum contritionis & charitatis, &c. non eſſe condignum pro mortali: vel loquitur Concilium de initio iuſtificationis, incipiendo à primo auxilio gratiæ; & tunc ſequitur à Concilio admitti ante iuſtificationem, id eſt, ante primum gratiæ auxilium aliqua opera bona, quę tamen non mereantur illud auxilium primum: id quod etiam eſt cõtra eumdem Vaſq. vt & notaui ſuprà diſputans, vtrùm fieri poſſit viribus naturę aliquod bonum opus morale.

18\. *Prima quæſtiuncula.*

Tertia.

Probatum ex Tridẽtino opera, quæ iuſtificationẽ præcedunt nõ mereri gratiã iuſtificationis. Huic loco difficulter reſpondet Vaſq.

Quarta quæſtiuncula, de quâ Suarez cap. 25. per totum, an iuſtificatus mereatur augmentum gratiæ & gloriæ; & quomodo illud fiat. Verùm tota hæc quæſtio iam eſt ſuprà tractata, dum de merito bonorum operum egimus: diximus enim omnia omnino opera ſupernaturalia iuſti habere tale meritum, etiamſi remiſſiſſima ſint; naturalibus verò è contrario illud negauimus; ergo eâ de re nihil amplius. Inſinuaui breuiter has quæſtiones, ne quis in eas incidens putet eſſe à prioribus diuerſas.

Quarta quæſtiuncula.

* * *

DISPV

DISPVTATIO LVI.

De his quæ poſſunt cadere ſub meritum condignum: vbi de primâ gratiâ, perſeuerantiâ & primâ gloriâ.

1. EXPLICVIMVS conditiones & principia meriti condigni, iam de his quæ ſub illud cadere poſſunt agendum erit.

SECTIO I.

Quid de primâ gratiâ.

Quid nomine gratia hic intelligatur. Status quæſtionis.

NOmine primæ gratiæ pro præſenti quæſtione intelligo tam gratiam primò dignificantem ſubiectum, quàm concurrentem efficienter ad primum meritum; & de eâ quærimus, an poſſit cadere ſub meritum condignum. Quæ difficultas poteſt tam in ordine ad potentiam ordinariam quàm ad abſolutam diſcuti. Quia verò ex his quæ de abſolutâ dicemus, à fortiori conſtabit quid naturaliter fieri poſſit; & quia naturaliter ferè omnes auctores negant id fieri poſſe; ideò ſolùm queſtionem tractabo de potentiâ abſolutâ ſub his terminis, vtrùm principium meriti cadere poſſit ſub meritum: quo ſenſu etiam extenditur ad meritum congruum, vtrùm poſſit cadere ſub meritum congruum id quod eſt eiuſdem meriti principium. Denique, quia in Philoſophiâ & alibi ſæpè oſtendi etiam diuinitus repugnare cauſalitatem mutuam à priori. Vnde euidenter colligitur, principium ſeu cauſam meriti non poſſe eſſe affectum eiuſdẽ meriti, ſeu non poſſe ſub illud cadere, cùm præmium, ſeu quod cadit ſub meritum, ſit effectus eiuſdẽ meriti; ideò in præsẽti ſolùm reiiciam quorumdam euaſiones quibus ſpecialiter in merito conantur oſtendere, vel eam mutuam prioritatem non eſſe impoſſibilem, vel certè ſine ea poſſe concedi principium meriti cadere ſub meritum.

An diuinitus poſſit quis de condigno mereri primam gratiam; vel ſaltem de congruo.

SVBSECTIO I.

Proponitur quorumdam ſententia, & reiicitur primus illius ſenſus.

Opinio Coninck.

NOnnulli ergo, inter quos eſt P. Coninck diſp. 8. nu. 109 pro ſe referens P. Suar. 3. par. Tom. 2. diſp. 10. ſect. 4. docent, fieri optimè poſſe, vt Deus infundat alicui gratiam habitualem, & eam per opera ſubſequentia mereatur homo de condigno, quia in hoc modo dandi gratiam nulla eſt contradictio, & aliunde tale opus habet de ſe ſufficientem condignitatem cum eâ donatione, ergo. Confirmant, ſeu potiùs declarant id, quia homini non exiſtenti in gratia poteſt Deus promittere ſe daturum gratiam cum offere, vt poſteà faciat bona opera, per quæ mereatur eam donationem: neque obeſt, quòd ille tunc non ſit in gratiâ; nam merces non neceſſariò debet dari digno, alioquin numquam per opera facta poſteriùs tempore poſſet obtineri præmium, quia eo tẽpore antecedenti adhuc homo non eſt dignus. Conſequens autem apertè eſt falſum, vt patet in Chriſto, qui per merita tempore poſteriora promeritus eſt antiquis Patribus. Pro cuius maiori declaratione notat Coninck n. 113 benè operantem intendere præmium tamquam finẽ & opera, vt medium ad illud; remunerantem verò priùs velle opus, & propter illud remunerationem. Rex v. g. priùs vult pugnam glorioſam militis, & poſteà remunerationem; licet miles è contrario magis intendat remunerationem quàm pugnam. Numero verò 112. docet, etiam opera bona futura ſub conditione poſſe mouere Deum vt det gratiam.

Notatis.

Si verò obiicias hinc ſequi, poſſe hominem per opera bona promereri quod creetur; negat Primò conſequentiam, quia cum homine ante creationem non poteſt inire Deus pactum, ſicut poteſt cum eodem antequam habeat gratiam: Secundò concedit conſequentiam, quia in conſequenti nullum apparet abſurdum: fusè autem ibi reſpondet obiectionibus, quæ in contrarium fieri poſſunt.

Obiectio. Reſponſio.

Ego in hac quæſtione cenſeo duas difficultates in vnam confundi, & multũ etiam de nomine miſceri, ac proinde rem totam diligentiùs examinandam; quia ſpectat etiam ad materiam de Incarnatione, & ad multas alias.

Obſeruo autem Patrem Suarez eo citato loco in alio omnino ſenſu loqui quàm loquatur P. Coninck, etiamſi ſæpè videatur eius terminis & comparationibus vti: etenim Pater Suarez pro eâ doctrinâ vtitur ſuâ frequenti diſtinctione duplicis ordinis, intentionis & executionis; atque Chriſtum præuiſum in intentione poſſe mereri ſeipſum in executione; vbi tamen expreſsè ait eam præuiſionem in intentione, quia eſſentialiter prærequiſita eſt ad meritum, non poſſe nec diuinitus cadere ſub meritum. Coninck autem admittit quidquid eſt circa gratiam poſſe cadere ſub meritum, etiamſi hoc ſit poſterius ipsâ gratiâ.

Suarius citatus à Coninck aliter quàm ille loquitur. Diſtinctio duplicis ordinis Suarij.

Tom. 1. Theologico diſp. 33. agens contra abuſum quemdam ordinis intentionis & executionis, reieci hanc doctrinam P. Suar. oſtendiq; rem in ordine intentionis non poſſe eſſe cauſam ſui ipſius in ordine executionis, niſi per modum finis: de quâ cauſalitate nunc non agimus: etenim accipiendo incarnationem v. g. Chriſti Domini, ſi de ipsâ in ſe loquamur, vnica eſt indiuiſibiliter ſemel producta; ergo ex parte illius non poſſunt ibi diſtingui duo; vnum, quod ſit meritum, & alterum, quod ſit præmium: neque item in eâ re excogitari poſſunt duæ eius exiſtentiæ; vna, quæ ſit ſufficiens ad meritum, altera, quæ detur per modum præmij, quia ibi non niſi vnicus eſt modus exiſtendi à parte rei. Intentio autem & executio non ſunt niſi actus diuerſi tenentes ſe ex parte Dei, quorum vnus non eſt meritum alterius; alioquin non tam homo quàm Deus per vnum ordinem mereretur alterum. Deinde vel vi ordinis intentionis videtur incarnatio extra cauſas producta, vel non: ſed vt ſummùm videtur Deus neceſſitatus ad habendum alium actum, quo efficaciter decernat producere incarnationem: ſi dicatur prius, ergo per ordines intentionis Incarnatio iam habet ſuam executionem; & conſequenter omnino repugnabit, vt ille ordo ſit cauſa meritoria eius executionis. Si dicatur ſecundum, tunc incarnatio non habet adhuc ſtatum capacem meriti; non enim ſufficit, Deum velle ha- 3.

Tom. 1. Theologico doctrina Suarij reiecta.

Intentio & executio etſi ex parte Dei diuerſi ſint actus, vnicus tamen modus exiſtendi eſt à parte rei, ideóq; vnum nõ poteſt eſſe præmium alterius.

Digitized by Google

bete decretum de eius productione, ſed debet videri producta, vt noſcatur in ſtatu capaci meriti: non enim niſi per realem exiſtentiam conſtituitur meritum.

Vrgetur Suarius ex ſuis principijs.

Vrgeo ex his quæ docet P. Suarez cap. 10; requirit enim ſtatim ad initium, vt Chriſtus Dominus præuideatur priùs habiturus infinita merita; quia verò Deus poſteà potuit non exequi incarnationem, nam eam liberè executus eſt, ideò ait potuiſſe moueri per eadem merita ad executionem. hæc ille. In quibus Primò includitur manifeſta contradictio: ſi enim Chriſtus Dominus iam erat præuiſus à Deo habiturus infinita merita, profectò iam erat præuiſus habiturus vnionem ad perſonam diuinam; ergo repugnat in terminis, vt Deus iam nolit exequi ſeu producere eam vnionem; repugnat item quòd, ſuppoſita ea præuiſione, ſit liber ad illam; perinde ac ſi quis diceret, *Poſterius naturâ quàm Deus me præuidit ab æterno operantem, potuit adhuc me non creare*: hoc enim eſſet dicere, *Poſtquam vidit me infallibiliter futurum, potuit efficere vt non eſſem futurus.* Vides ergo claram repugnantiam; ſed eâ omiſsâ ſolùm dico ibi apparere manifeſtè, à Patre Suarez requiri ad hoc meritum futuritionem rei in tempore; vnde infertur eam futuritionem non poſſe cadere ſub meritum.

4.

Res præuiſa nō poteſt eſſe cauſa ſuæ futuritionis.

Quod verò addit, ſufficere præceſſionem rei in præuiſione, nō verò requiri in ſeipsâ, eſt etiam in terminis repugnans pro præſenti puncto. Nam præuiſio diuina ſupponit rem in ſeipsâ; non enim ideò res erit ex ſeipſa, quia eſt aut fuit in præuiſione, ſed ideò eſt in præuiſione, quia in ſe erit tali tempore. Quòd autem realiter ſeu tempore præuiſo ſit prior, hoc non eſt ad rem; nam omnis omnino Dei cognitio, etiam ea quæ maximè dicitur poſterior, debet eſſe ab æterno, idcóque prior eo ſenſu quàm res. Hîc autem ſolùm agimus de poſterioritate naturę quam omnes fateri debemus eſſe in obiecto libero abſolutè futuro, reſpectu præſcientiæ Dei de illo vt tali, iuxta ea quæ fusè dixi 1. Tomo vt probarem ſcientiam Dei non auferre rebus libertatem: id quod & Suarez concedit: ergo non poteſt res præuiſa vt futura eſſe cauſa ſuæ productionis, ſeu voluntatis diuinæ de eiuſdem productione; quia hæc volitio iam ſupponitur habita; niſi quis dicat, interuenire duas actiones ſeu voluntates totales producendi: hoc autem non eſſet ad rem, quia iam non ſecundùm primam, ſed ratione ſecundæ eſſet cauſa ſui: de quo in præſenti nō eſt quæſtio; agimus enim ſolùm de prima productione. Addo, argumentum hoc eodem modo habere vim etiam admiſſa ſententia Thomiſtarum, quòd præuiſio Dei ſit cauſa rerum; nam etiam illi concedunt, volitionem efficacem Dei eſſe priorem ea præſcientia; vnde non poſſunt dicere Deum vi præſcientiæ poſſe moueri ad habendam eam volitionem.

Hîc tātùm de poſterioritate naturæ agitur.

Nec poteſt recurri ad præſcientiam conditionatā.

Nec denique poteſt recurri ad præſcientiam conditionatam, quæ prior eſt volitione abſoluta; etenim bona opera & mala, vt ſolùm præuiſa conditionaliter non habent rationem meriti aut demeriti, vt poſſimus dicere, Deum in ea præuiſione moueri tamquam ex re futura: an autem ſufficiat vt per modum finis poſſint ea opera appeti, dicam ſtatim.

Principium meriti nec diuinitus ſub meritum cadere poteſt.

Concludo ergo, nec de potētia abſoluta poſſe per modum veri & proprij meriti cadere gratiā ſeu aliud principium meriti ſub meritū ſui ipſius ſiue illud principium ſit partialis cauſa meriti, ſiue totalis; ſi tamen hîc & nunc eſt principium, quia etiam cauſa partialis, ſi tamen eſt neceſſaria ad effectum, debet à Deo priùs naturâ videri futurā quàm effectus.

Svbsectio II.

Diſcutitur alter ſenſus eius ſententiæ.

Alter ſenſus facilior eſt, & non recurrit ad vllam prioritatem mutuam, aut ad ordines executionis & intentionis eo modo explicatos; ſolùm enim requirit, vt Deus det alicui gratiam cum onere ſoluendi poſtea pro illa per bona opera ex eâ gratiâ facta. 5.

Alter quæſtionis ſēſus.

De quâ explicatione hoc in primis dico, per eam reduci totam quęſtionē ad voces, vtrùm ſcil. tunc temporis dicenda ſint ea opera mereri priorem illam donationem gratię. De re enim certum eſt, poſſe ea opera habere condignitatem cum donatione, & ex hoc capite, ſi aliud non obſit, poſſe eſſe meritoria.

Ibi vera ratio meriti nō inuenitur.

Dico tamen Secundò, niſi planè abutamur vocibus, ibi nullam veram rationem meriti interuenire, ſed eſſe donationem gratiæ, oneroſam tamen, id eſt, cum obligatione aliquid poſteà faciendi; & denique bona opera tunc non ſe habere per modū mereri reſpectu donationis, ſed potiùs per modum finis intenti, donationē verò per modū medij. Et verò ipſemet P. Coninck diſp. 6. agens contra Thomiſtas docet manifeſtam inuoluere implicantiam, duas res eſſe ſibi inuicem cauſas etiam in diuerſo genere; ideò negat actum contritionis poſſe procedere ab habitu charitatis, ad quem eſt meritum de congruo. Quam doctrinam veriſſimam cenſeo: & per eam reiicitur altera præſens eiuſdem Coninck, de quâ agimus, quæ minimùm in modo loquendi contraria eſt, dum principium meriti dicit poſſe cadere ſub meritum operis ſequentis; nam quoad hoc eadem difficultas eſt de opere poſteriori ſolùm naturâ, quæ de opere poſteriori tempore, & è contrario. Quidquid verò de doctrinæ illius conſequentiâ ſit.

Coninck fatetur implicare, duas res poſſe ſe inuicē cauſare.

Pro concluſionis noſtrę probatione aduertendum eſt, remuneratorem, propriè loquendo, moueri ad dandum præmiū, eò quòd ita exigit ſtrenuitas, laudabilitas operātis, qui per opus ſe reddidit dignum tali præmio: ideò meritum quodā modò induit obligationem ex parte remunerantis, dátque ius ipſi merenti. At hæc omnia neceſſariò ex ſuo conceptu ſupponunt priùs naturâ factum opus, & illud abſolutè futurum: nā opera ſolùm vt poſſibilia nullum omnino dant ius, nec conſtituunt hominem laudabilem, abſolutè ſtrenuum; ſicut è contrario per peccata purè poſſibilia non redditur abſolutè homo vituperabilis, dignus pœna; ergo ea opera ſic præuiſa impertinentia ſunt ad mouendum propriè ad præmium. Idémque de præuiſione conditionatâ dicendum; nam in ſtatu conditionato homo præuidetur benè & malè operari: abſolutè tamen id non poteſt ipſi vel vitio vel laudi verti, alioquin ſimul & ſemel deberemus dicere, illum mereri gloriam & infernum. Vnde infero, ex acceptione communi eius vocis *meritum* ſolùm ſignificari opus abſolutè re ipsâ exiſtens, ſiue abſolutè futurum: hæc enim duo, vt magis infrà declarabo, idem ſunt ad punctum præſens.

Aduertendū pro noſtrâ cōcluſione, opera præuiſa abſolutè futura vel facta, mouere remuneratorē ad præmium dandum non poſſibilia.

vel conditionata.

Vnde infero repugnare etiam diuinitus principium meriti cadere ſub meritum: ſemper loquor 6.

de

Digitized by Google

Principium meriti non poſſe cadere ſub merito probatur.

de prima actione productiua meriti. Ratio eſt manifeſta, quia meritum vt moueat neceſſariò, debet videri exiſtens; ſi autem videtur exiſtens, ergo etiam neceſſariò videtur exiſtens cauſa illius, quia ſine cauſâ exiſtente non poteſt videri effectus exiſtens; vt per ſe conſtat; ergo intuitu eius meriti non poteſt Deus moueri ad dandam cauſam illius meriti.

Obiectio. Prima. Reſponſio

Dices Primò, intuitu operis futuri cras mouetur ad dandam hodie iam gratiam. Sed contrà, quia, vel vt cras exiſtat gratia & opus meritorium, requiritur hodie eſſe gratiam, vel non: ſi requiritur, ergo antequam Deus videat opus futurum cras, debet videre gratiam hodie exiſtentem; & conſequenter non poterit ob præuiſionem operis moueri ad dandam gratiam, nec quidem hodie, quia iam ſupponitur volita, imò præuiſa pro hodiernâ die. Si verò ea exiſtentia hodierna gratiæ ſe habeat per accidens ad craſtinum meritum, tunc concedo libenter id poſſe fieri: at tūc, propriè loquendo, & quoad præuiſiones Dei, prima gratia huic collata non erit hodierna, ſed craſtina; & tūc materialiter valdè dicetur mereri primam gratiam; id eſt, ſolùm merebitur primam tempore, non primam naturâ, neque primam in præuiſione, ac denique neque eam quæ eſt principium meriti: de quâ ſolâ agimus.

7. *Obiectio Secunda. Reijcitur Primò.*

Dices Secundò: Poteſt Deus videre opus vt dignificatum gratiâ aliquâ abſtrahendo ab hac vel illâ, & ſic determinari ad dādam hanc potiùs quàm illam. Sed contrà euidenter Primò, quia ſi iam videt illum hominem habentem gratiam hanc vel illam; pono eas ſolo numero diſtingui; non eſt vllum præmium, quod det illi hanc potiùs quàm illam, vt fusè oſtendi 3. Tomo agens de libertate: ſicut nullā gratiam exercet eleëmoſynarius, eò quòd eligat hunc præ altero nummo, ſi ſint æquales; & cogitur à domino dare hunc aut illum: quòd ſi differentia ſit ſpecifica inter gratias, v. g. vnionis, & habitualem, non poteſt videre Deus opus illud vt dignum gratiâ vnionis, niſi etiam videat dignificatum eâ gratiâ vnionis; ergo eam gratiam dare non poterit non intuitu meriti iam enim præuidet datam: quòd ſi det gratiam habitualem, tunc etiam præmiat, quia dat minimum quod poteſt; & iam ſupponebatur determinatus ad dandum aliquid: ſi enim, vt diximus, eligens inter æqualia non præmiat, multò minùs præmiabit, qui eligit minimum ex his ad quæ tenetur.

Secundò.

Secundò eadem ſolutio reijcitur, quia non poteſt à Deo præuideri effectus aliquis exiſtens, niſi præuideatur ſimul actio determinata, per quam exiſtat: viſio enim intuitiua Dei non poteſt tunc præſcindere. Confirmo & explico: Quouſque Deus determinet, quam cauſam velit applicare, ſummùm poteſt hanc cognitionem habere, Ego habebo volitionem efficacem determinantem cauſæ; & conſequenter poterit implicitè inferre, Ergo effectus exiſtet. At ea cognitio non eſt immediatè effectus in ſe, neque eſt propriè intuitiua, ſed abſtractiua: vt autem moueatur opere aliquo bono tamquam merito, debet neceſſariò videre illud in ſe exiſtens, & ex cōplacentia in illo ſic exiſtenti allici ad concedendum præmium; ergo, donec videat cauſam determinatam meriti, non poteſt Deus moueri ad præmiandum: atqui ſi iam videt cauſam, repugnat vt vi eius meriti decernat primò tunc eam cauſam producere; ergo non poteſt principium meriti cadere quà tale ſub meritum, etiam diuinitus, ſi propriè meritum accipiatur vt debet. Quod addo, quia non nego 8.

Exemplum, quod Suarez & Coninck afferunt de Rege militi equum dante, ſolùm probat illum excitari per illud donum, non verò præmiari.

poſſe principium meriti dari animo vt fiat meritum; eo tamen caſu meritum non mouet quia eſt, ſed vt ſit: quæ motio non eſt cauſæ meritoriæ; hæc enim mouet quia exiſtit; ſed eſt motio cauſæ finalis, quæ mouet vt ſit: & hoc ſolum probant omnia quæ Suarez & Coninck afferunt, & exemplum Regis dantis equum militi vt pugnet: nemo enim dicet tunc eum hominem præmiari, ſed excitari per donationem eam ad ponendum meritum: & licet Rex fecerit cum ipſo pactum de acceptando pugnæ labore in meritum eius donationis, non ideò ea donatio efficitur præmiū, quia ea donatio fuit valida; eſto poſteà alter vel morte præoccupatus, vel ob negligentiam nihil boni in bello patret; ergo ea pro eo tempore non habuit veram rationem præmij: patet, quia repugnat concipi verum præmium & veram remunerationem, nullo planè exiſtente merito; & licet in Deo ratione præuiſionis per ſcientiam mediam non poſſit ſequi ea deceptio; nihilominùs id totum eſt per accidens ad punctū præſens, quia æquè valida fuiſſet ea donatio prima, eſto per impoſſibile eâ ſcientiâ mediâ deciperetur, aut etiam per impoſſibile Deus poſteà mutaret voluntatem, nolletque eum hominem ponere in eâ occaſione ſub quâ præuiſus eſt benè operaturus: quæ omnia poſteriora ſunt ad volitionem dandi eam gratiam. Deinde illud pactum non efficit rationem meriti in opere ſequenti, ſed ſolùm rationem ſolutionis; quia, vt dixi, meritum mouet quà exiſtens, non vt exiſtat præcisè.

Repugnat concipi præmium nullo exiſtente merito.

Obiectio

Dices: Si mercator dicat Petro, Do tibi merces, poſteà ſolues mihi, non extrahitur ille contractus à ratione veræ venditionis & emptionis; ergo neque in caſu ſuperiùs poſito extrahetur: ſi autem eſt vera emptio gloriæ, erit verum meritum illius, quia meritum habet ſe per modum emptionis. Reſpondeo Primò, Si mercator non ſciat, verùm alter ſit abſolutè habiturus volitionem dandi pecuniam, non eſſe propriè venditionem & emptionem: ſed per eam dationem induci Petrum ad dandam pecuniā; vnde vel de præſenti ea erit donatio gratuita, vel certè Petrus non faciet ſuas eas merces, quouſque poſteà det pecuniam: vnde ea retentio mercium vſque ad datam pecuniam non erit effectus pecuniæ, eſto poſteà hęc detur, ſed quid ab eâ independens: licet enim tempore præſcripto non det pecuniam, adhuc tamē anteà validè retinuit. Id quod clarius apparet in caſo noſtro; nam in gratiâ habituali reſpectu hominis non eſt alia poſſeſſio ex iuſtitiâ, quàm habere illam phyſicè ſibi vnitam; vnde fit vt ea phyſica & antecedens vnio non poſſit vllo modo eo caſu habere rationem effectus operis nondum præuiſi, ſed ſolùm à Deo optati aut petiti ab homine; ergo quoad illud primum tempus, de quo ſolùm agimus, nōn intercedit etiam in humanis vera emptio. Secundò reſpondeo, Quidquid ſit de emptione, ſequelam ad noſtrum eaſum nego; quia meritum non comparatur in omnibus emptioni ac venditioni, ſed præcisè in hoc, quòd ſicut pecunia eſt æqualis mercibus, ita meritum præmio. Deinde, quod ſicut mercator amittit merces, & lucratur pecuniam, vēdens verò è contrario offert pecuniam, & lucratur merces; ita præmians amittit quodammodò præmium, illius verò loco lucratur meritum, & è contrario merens lucratur præmium, quia ex ſe coïceſſit meritum. In his ea duo conueniunt; in eo autem quod meritum mouet vt præuiſum exiſtens,

Reſponſio. Prima.

Secundò

iuxta

inata dicta ſuprà, comparatur emptioni, quæ vulgariter talis dicitur, eſto mercator eam dationem pecuniæ ſolùm habeat vt cauſam finalem intentam, neque expectet pro abſolutâ volitione dandi eas merces alterius volitionem de dandâ pecuniâ, ſed ad eam obliget.

9. *Obiectio vltima. Reſponſio.*

Obijcies vltimò: Chriſtus Dominus meruit antiquis Patribus, & tamen fuit poſterior illis. Reſpondeo facilè, Chriſtum fuiſſe ſolùm tempore poſteriorem, non naturâ: nullum autem eſt abſurdum in eo, quòd qui eſt tempore poſterior, ſi natura ſit prior, promereatur pro præcedenti, quia non ſequitur mutua cauſalitas. Pro quo aduerte, meritum, etiamſi vt exiſtens moueat, non mouere phyſicè cauſando præmium, ſed delectationem cauſando in præmiante, & inde illum alliciendo intentionaliter ad volendum dare præmium. Hinc apparet reſpectu Dei, qui motus eſt meritis Chriſti ad præmiandum Patres antiquos, nullam penitus eſſe maiorem difficultatem reſpectu eius præmij quàm reſpectu illius quod datur nobis; qui ſumus etiam tempore poſteriores Chriſto. Id quod pauciſſimi benè conſiderarunt; eſt tamen ipſamet veritas, & quidem clariſſima. Etenim reſpectu ſcientiæ & volitionis diuinæ omnia obiecta in tempore futura ſunt præſentia ab æternitate. Hoc ſuppoſito, ſi priùs naturâ videat Deus id quod futurum eſt cras, antequam quidquam videat de his quæ hodie futura ſunt, in quo nulla eſt difficultas; nam & ego poſſum priùs deliberare quæ ſum facturus perendie quàm quæ cras; & Deus mihi poteſt priùs reuelare quæ contingent perendie, quàm quæ contingent cras: ſi ergo Deus videt priùs naturâ Chriſtum die Veneris benè operantem, profectò iam ab æterno ſufficientiſſimè mouetur, & quidem æqualiter, vt poſſit dicere, In gratiam talis meriti volo dare die Iouis Petro gratiam, ac vt poſſit dicere, Volo eidem Petro die Sabbati dare gratiam. Vides quàm clarè ea omnia intelligantur. At quod poſſit dicere Deus, Volo hanc gratiam ipſi Chriſto, vt illud bonum opus efficiat, omnino repugnat, cùm iam ſupponat, præuiſum opus illud futurum ex gratia. Quod dico de Chriſto, dico de meipſo & de quocumque homine: ſi enim Deus priùs naturâ vidit quid ego eſſem facturus anno duodecimo, quàm quæ eſſem facturus decimo, quod optimè fieri poteſt, dummodò ea opera anni duodecimi non ſint dependentia in ſuo eſſe ab operibus anni decimi, vt paſſim contingit; non enim hæc mea ſcriptio hodierna huius quæſtionis pendet ab eo, quòd heri fecerim Sacrum, aut allocutus ſim Petrum; ſi ergo priùs naturâ Deus videat opus hodiernum quàm heſternum, ſine dubio poteſt ea complacentia in eo opere futuro (& quidem pro Deo eodem modo exiſtenti, ac ſi extitiſſet à millenis annis & ab æternitate ipsâ) tam facilè moueri, vt dicat, Volo dare Roderico anno decimo gratiam vt ſtudeat, quàm dicere, Volo dare eidem pro anno decimoquarto. Pono, vt dixi, illud bonum opus eſſe independens ab ſtudio & ab eâ gratiâ, quæ datur ob illud opus.

Reſpectu Dei obiecta in tẽpore futura ſunt ei præſẽtia ab æterno.

cumque ad dandam gratiam in tempore mouerunt.

Quod de Chriſto dictũ eſt de quocumque homine dici poteſt.

10. *Obijcit Coninck.*

Dices cum Patre Coninck, Eſto ergo anno duodecimo ſim futurus dignus eo præmio, anno tamen decimo, quando datur, ſum indignus; ergo præmium illud datur indigno. Reſpondeo, reſpectu Dei me eſſe dignum, quia ipſe præuidit iam me benè operantem: & illa datio non habet rationem præmij reſpectu mei in inſtanti quo tem accipio, ſed quo Deum moui, perinde ac ſi anno vno vel altero poſt elapſum opus daretur præmium; dicor enim tunc dignus non ab opere quod faciam eo momento, ſed quod feci: oſtendi autem; cauſalitatem meriti, quia in præuiſione conſiſtit, optimè poſſe eſſe etiam quando non exiſtit phyſicè, dummodò præuiſum ſit iam futurum, aut fuiſſe: in quo differt à cauſalitate phyſicâ, quæ non ſolùm non poteſt eſſe à re futurâ nondum exiſtente, ſed nec poteſt eſſe à re quæ iam præterierit; cùm tamen certum ſit, meritum præcedens, & iam non exiſtens phyſicè, poſſe cauſare hodie, quia exiſtere poteſt in mente præmiantis; quod etiam poſſe fieri reſpectu, meriti tempore poſterioris ſufficienter probatum eſt. Vnde concludo contrà Patrem Coninck, me non negare, opus poſterius poſſe eſſe meritum gratiæ prioris, eò quòd ſit tempore poſterius, fateor enim libenter id non repugnare; ſed ob prioritatem naturæ, quam neceſſariò debet habere gratia reſpectu meriti, & è contrario quam habet meritum reſpectu præmij; vnde repugnat, præmium eſſe principium aut conſtitutiuum meriti, licet poſſit, iuxta dicta, bonum opus intendi, dum datur principium illius ſeu gratia. Id quod ad cauſalitatem finalem, non verò ad meritoriam pertinet, vt oſtenſum eſt. Quod denique dicebatur, poſſe opera futura ſub conditione vt talia, etiam antequam præuideantur abſolutè futura, eſſe meritoria, planè eſt contra ſenſum omnium Doctorum, maximè Auguſtini; qui contra Semipelagianos fusè probauit, non fuiſſe paruulos aliquos ad gratiam Baptiſmi vocatos ob merita quæ præuidebantur habituri, ſi viuerent: ea enim opera nullo modo admiſit eſſe poſſe meritoria; de quo nos egimus fusè prima parte; vbi conceſſimus quidem eam præuiſionem requiri, vt Deus ſine præiudicio libertatis poſſit eligere aliquem efficaciter ad gloriam ante præuiſa abſolutè merita, non tamen vt ex meritis vllo modo; quia, vt ibidem oſtendi, etiam in eo, quem non elegit, vidit alia multa, fortè plura bona opera eodem modo futura; ſicut è contrario vidit in vtroque multa peccata eo modo futura; nemo tamen audebit dicere ea ſic præuiſa eſſe poſſe verum meritũ inferni: vnde formatur ratio à priori, quia meritũ debet conſtituere hominem ſpecialiter dignum laude, non autem ita dignum, vt eodẽ planè modo ſit indignus eâ laude, & dignus vituperio; tũc enim, ſicut non poteſt magis dici peccator quàm benè operans, ita nec poteſt magis concipi placens Deo quàm eidẽ diſplicens; ergo neque erit, propriè loquendo, merens aut demerens. Atqui in ſtatu conditionato ſicut videntur bona opera, ita eodem planè modo mala, & (ſi diuinare licet) multò plura mala: ergo in eo ſtatu æquè eſt homo odibilis ac amabilis, imò fortè magis odibilis: ergo ſecundùm eum ſtatum repugnat eum eſſe propriè abſolutè merentem aut demerentem: Quæ ratio meo iudicio demonſtrat intentum.

Quomodo differat cauſalitas meriti à cauſalitate phyſicâ.

Concluditur contra Coninck.

Opera ſub cõditione futura non ſunt meritoria.

11. *Argumentũ contra Coninck.*

Secundò argumẽtor ex inſtantiâ ſuprà ab ipſo Coninck contra ſe factâ, & non benè ſolutâ indeque deſumpta, quòd nullus poſſit per opera conditionata mereri ſuã creationem; ergo neque primam gratiam, quia tam hæc quàm illa ſupponuntur ad meritum. Reſpondet Primò negando conſequentiam, quòd cum homine ante creationem non poſſit Deus inire pactum. Hæc ſolutio nulla planè eſt; ad meritum enim non requiritur vllo modo tale pactum: ſi enim Deus nihil penitus dicens homini, cum videat benè & ſtrenuè operantem ſupernaturaliter, poterit in omni

Reſpondet Primò.

Reijcitur

omnino

omnino rigore moueri ad dandum ei præmium ob ea bona opera: ergo ſi ſtatus conditionalis vt talis capax eſt meriti, profectò quòd non poſſit pactum iniri cum homine antequam crectur, nõ impediet quò minùs poſſit homo ſuam creationẽ mereri. Reſpondet Secundò conceſſa ſequela, negando tamen in ea vllum eſſe abſurdum. Sed neque hæc ſolutio poteſt defendi, quia ſine dubio repugnat ex terminis, aliquem abſolutè eſſe meritorem antequam abſolutè concipiatur exiſtens. Reſpondebis, nõ mereri tunc, ſed poſteà quando exiſtet, & habebit ea bona opera; licet tunc mereatur rem præcedentem. Sed contrà, quia ibi habet maiorẽ vim obiectio, quam feci ſuprà. Quomodo enim poteſt dici mereri id quod neceſſariò debet eſſe, antequam ſe determinet ad merendũ? Declaro id magis: Meritum requirit ex conceptu ſuo libertatem, vt poſſit opus illud non haberi; ergo etiam ſuppoſita iam exiſtentia ille eſt liber, poteſtque omittere illud opus. Quomodo ergo poſſumus concipere, quòd ab illo opere ſit dependens ea ipſa exiſtentia, quam dicimus poſſe manere, eſto homo nollet tale opus habere? certum eſt autem, præmium in ſuo eſſe verè & propriè pendere à merito; ergo duo hæc non poſſunt vllo modo rectè combinari. Et ſatis de hoc puncto.

Reſpondet Secundò. Refutatur.

Sectio II.

De merito perſeuerantiæ in gratia ad finem vitæ. Proponitur ſtatus quæſtionis, & deciditur quoad potentiam ordinariam ſeu naturalem.

12\. *Notãdus Primò duplex ſenſus quæſtionis.*

Qvæſtio hæc fusè valdè à nonnullis diſcutitur; eſt autem, meo iudicio, ſatis facilis; ne tamen in eâ laboremus in æquiuoco, oportet Primò duos eos ſenſus diſtinguere: vnus eſt, an de facto poſſit cadere ſub meritum: ſecundus, an ſaltem de potentiâ abſolutâ. De ſecundo ſenſu pauci agunt; & meo iudicio in eo ſolo eſt aliqua difficultas: primum, quia faciliorem, priùs expediemus.

Notandus Secundò duplex in gratiâ perſeuerantia.

Secundò oportet aduertere, perſeuerantiam gratiæ dupliciter poſſe accipi: Primò, quòd ea duret perpetuò, ſi per peccatum mortale nõ expellatur. In quo ſenſu nulla eſt difficultas, quia omne meritum condignum eam durationem exigit; etenim ex ſe gratia ſemel acquiſita perpetuo durat, niſi per mortale expellatur; ergo mereri eam conditionalem perſeuerantiam nihil eſt aliud formaliſſimè, quàm mereri gratiã ipſam: aduerto tamen id intelligendum de ſolo gratiæ augmento, ſeu de ſolâ perſeuerantiâ gratiæ auctæ; nam ſola hæc cadit ſub noſtrum meritum cõdignum: prima verò gratia vel nullo modo cadit; vt in his, qui in infantiâ baptizantur, aut per ſolam attritionem cum Sacramento iuſtificantur, ſi eam attritionem à merito cõgruo reiiciamus: vel ſolùm cadit ſub meritum congruum per contritionem; ergo etiam perſeuerantia conditionalis illius non cadet ſub meritum condignum.

Expeditum dubium Caietani & Suarij breuiter.

Hinc breuiter expeditum eſt dubium, quod cũ Caietano mouet Suarez cap. 26. à n. 34. de merito eius perſeuerantię; nam quoad hoc meritum conditionatum non eſt (vt dixi) difficultas; primam enim gratiam & eius conſeruationem non meremur de condigno; ſecundam verò meremur; niſi fortè, quia prima gratia eſt initium meriti reſpectu ſecundæ, dicatur ſecunda abſolutè non cadere ſub meritum; quod ad quæſtionem reducetur de voce.

Aliter ergo poteſt accipi meritum eius perſeuerantię phyſicæ, vt abſolutè homo promereatur etiam ipſam conditionem pro eâ perpetuâ conſeruatione neceſſariam; hoc eſt, ne ponatur peccatum: hic autem ſenſus iam relabitur in præcipuam quæſtionem de merito perſeuerãtiæ, quam nunc explicaturi ſumus.

13\. *Notãda Tertiò alia acceptio doni perſeuerãtia.*

Tertiò obſerua, hoc donum perſeuerantiæ poſſe ita accipi, vt planè nulla queat eſſe difficultas, ſi ſcil. per illud intelligas non ſolùm mortem in gratiâ, ſed etiam ea quæ moraliter illam mortem cauſauêre. Explico: Deus intuitu meriti decreuit vt homo in gratia moriatur: dicis illud decretum Dei, & ipſum meritum illius, imò & auxilium præcedens meritum, omnia, inquam, hæc ad donum perſeuerãtiæ pertinere; quia per ſcientiam mediam præuidit Deus connexionem omnium eorum cum morte in gratia. Si in hac ergo latiſſimâ ſignificatione vox illa *perſeuerantia finalis* accipiatur, nemo vel dubitare quidem poterit, eam perſeuerantiam nec naturaliter, nec etiã diuinitus poſſe cadere ſub meritũ non ſolùm condignum, ſed nec congruum. Ratio eſt euidens, quia primum auxilium, cùm ſit ante omne meritum, vtpote principium illius, non cadit, nec poteſt cadere ſub meritum etiã diuinitus; quia nullus etiam diuinitus fieri poteſt actus bonus, qui præcedat omne auxilium: Ipſum etiam meritum vlterioris auxilij non cadit ſub meritum; ergo in hoc ſenſu nulla eſt difficultas explicatis terminis, ſeu data ea acceptione vocis *donum perſeuerantiæ*.

In hac ſignificatione nec naturaliter, nec diuinitus poteſt cadere ſub meritum de congruo aut condigno.

An habito auxilio pro primo actu poſſit homo de condigno per illum actum mereri vt moriatur antequam peccet, vel vt Deus det auxilia congrua ne peccet mortaliter.

Eſt ergo ſenſus alter, vtrùm homo iam exiſtẽs in gratia, & ſuppoſito auxilio dato ad benè operandum, poſſit mereri de condigno per actum illum bonum, vt Deus eum ſtatim accipiat, antequam de nouo peccet, vel certè poſſit mereri, vt Deus illi ſemper det in poſterum auxilia non ſolùm ſufficientia, ſed etiam congrua ad vitanda mortalia, quamdiu vixerit; ſiue omnia auxilia ea mereatur per primum actum ſiue per hunc mereatur auxilium congruum ad ſecundum, & per ſecundum ad tertium, & ſic vſque ad mortem, ita tamen, vt tota illa ſeries auxiliorũ ſit ex efficacibus. Hic eſt naturalis & genuinus ſenſus difficultatis de re, ſiue dicendus ſit homo tũc mereri totã perſeuerantiã, ſiue id negetur, eò quòd nõ meruerit primum auxilium. Dixi, *homo iam exiſtens in gratiâ*; nam ſi mors in gratia contingat ante omne meritum poſt iuſtificationem, procul dubio non potuit perſeuerantia tunc cadere ſub meritum; quia actus, quo ille homo primò iuſtificatus fuit antequam moreretur, cùm nõ prodierit ab homine iuſto, nõ potuit eſſe meritorius de condigno ipſius gratię, multò minùs perſeuerantiæ illius, qui enim, antequam acquirat donum aliquod, non meretur illud ſibi dari, à fortiori nõ meretur tunc, vt illud poſteà perpetuò duret; poſt acceptam verò gratiam non habuit (vt ſupponimus) nouum meritum, quo perſeuerantiam mereri poſſet; ergo de illo nulla poteſt eſſe difficultas. his poſitis,

Si includatur auxilium ad primum actũ in perſeuerantiâ, non poteſt illum homo mereri.

14\. *Iſta perſeuerantia nõ poteſt cadere ſub meritum de condigno.*

Communis & vera ſententia, quam D. Thom. tradidit q. 114. art. 9. & cum eo Thomiſtæ omnes ac Scotiſtæ cæteriq; recentiores Theologi, negat de facto eam perſeuerantiam cadere ſub meritum condignum: imò aliqui putant eam eſſe de fide, eò quòd in Scriptura & Conciliis dicatur, hominem

Digitized by Google

nem iuſtum poſſe cadere;item, incertum eſſe donum perſeuerantiæ ; item, iuſtos in hac vitâ non eſſe impeccabiles ; item , donum hoc eſſe à Deo: verùm hæc omnia(vt rectè notauit Suarez)leuiſſima ſunt pro eâ cenſurâ;nam iuſtus poſſet cadere etiamſi per aliquod bonum opus mereretur de condigno perſeuerantiam:nam ſaltem antequam haberet illud opus ſeu illud meritum poſſet cadere. Secundò , quòd perſeuerantia ſit incerta minùs vrget ; nam etiam eſt incertum, an de facto quis mereatur augmentum gratiæ ; quia incertum eſt,an ſit in gratiâ,& an habeat actus ſupernaturales ad meritum requiſitos ; non tamen proptereà ſequitur,non poſſe nos mereri de condigno tale augmentum,maximè ſi diceretur eam perſeuerantiam non dandam ob quoſcumque actus bonos,ſed ob aliquos ſingulares:non enim ſciremus , an eos haberemus , & conſequenter nec , an obtinuiſſemus perſeuerantiam. Impeccabilitas verò multò minùs ſequitur ex eo merito ; nam multi de facto perſeuerant, & tamen ſunt peccabiles : ergo licet mererentur perſeuerare, non redderentur impeccabiles,ſed non peccaturi;quod longè eſt aliud. Denique non ſequitur , non eſſe à Deo illud donum,cùm ipſe conceſſerit & gratiam ad illud, & illud concedat intuitu meriti.

Quæ ab aliquibus pro hac probandâ afferũtur eſſe leuia oſtenditur Primò, Secundò.

Tertiò.

Hinc non ſequitur, ſemel iuſtum non damnãdum.

Hinc colliges , non ſequi , ſemel iuſtum non damnandum,vt aliqui obiiciunt contra oppoſitã ſententiam;etenim oſtendi,& ante operationem potuiſſe damnari;& prætereà,ſi dicatur illud meritum in ſpeciali aliquo actu conſiſtere,poſſet iuſtus alios bonos actus efficere,& mereri augmentum gratiæ , & tamen damnari , quia non elicuit illum actum , cui tale meritum perſeuerantiæ eſt alligatum.

15. *Nec donum perſeuerãtiæ eſſe ab ipſo homine.*

Colliges item, nõ ſequi ex oppoſitâ ſententiâ, donũ perſeuerantiæ eſſe ab ipſo homine,etenim, etiamſi dicatur cadere ſub aliquod meritum,dici etiam ſimul poteſt , independenter ab eo merito ſæpè dari;quo caſu à Deo ſolo neceſſariò deberet oriri;Secũdò,etiamſi aliquis illud mereatur,quia tamen Deus donat & gratiam dignificantem & auxilium ad illud meritũ, iure optimo in Deum ſolum vt in primum fontem reducendum eſt tale donum.

Propter auctoritatem communiori ſententiæ adhæremus.

Iis ergo rationibus & cenſurâ reiectâ tenenda eſt ſententia communis vt certa,tum propter auctoritatem cõmunem,tum propter duas rationes quas ſubiungo,vnam à poſteriori,alteram à priori:eas tangunt etiam communiter auctores. Tertiam aliam quorumdam recentiorum , quia eò tendit, vt etiam diuinitus implicare oſtendat tale meritum, commodiùs examinabo ſect. ſeq.

Probatur ratione à poſteriori.

Sit ergo Prima à poſteriori ratio, quia omnibus actibus tribuere tale meritũ condignum nullo modo poteſt ; ſequeretur enim inde , omnem iuſtum , ſi ſemel actum bonum efficeret, eo ipſo ſaluandum:id quod contradicit manifeſtæ experientiæ, prout in re aliquantulum occulta haberi poteſt,nam multi,qui fuêre diu in gratiâ , & glorioſè ſe geſſerunt,poſteà tamen periêre;repugnat etiam id ſacræ Paginæ ; nam & Petrus fuit in gratiâ, & benè operatus eſt,& poſteà cecidit : ſimilia poſſunt adferri es Dauide , Salomone & aliis innumera exempla Concilia item & Patres id videntur ſupponere ſemper. In hoc ergo ſenſu ſine dubio eſſet erroneum dicere,perſeuerantiam cadere ſub meritum cõdignum. Quòd ſi proptereà id concedatur aliquibus tantùm actibus, iam locum habet argumentum;nam id diceretur, aut potiùs confingeretur ſine vlla planè auctoritate aut ratione ; vbi enim , quæſo , vel in Scriptura vel in Patribus quidquam eâ de re?aut quæ ratio perſuadet id concedendum huic merito potiùs quàm illi ?

Erroneum eſt in hoc ſenſu dicere perſeuerantiam cadere ſub meritum.

Secunda ratio à priori ſit , quia omnia merita occupantur de facto ſecundùm totum ſuum valorem in promerendo augmento gratię & glorię (iuxta dicta ſuprà,)ergo nõ manet in eis valor ad promerendum de condigno auxilium congruum pro perſeuerantiâ:non enim poteſt habere actus duo præmia de condigno ſibi adæquata , aut vnum adæquatum & alterum partiale. Simili argumento probaui alibi ,de facto non ſatisfieri de condigno per actus contritionis etiã à iuſto elicitos pro peccato veniali;quia licet ad id haberent æqualitatem , cùm tamen totum ſuum valorem impendant in augmentum gloriæ , non poteſt ſimul eis aliquid reſtare quo ſatisfaciant de condigno pro veniali. 16.

Secunda ratio à priori. Meritum de facto exhauritur in promerendâ gratiâ.

Dices,Melius eſſet homini , ſi media pars gratiæ habitualis ei daretur , & loco alterius partis concederetur donum perſeuerantiæ. Reſpondeo, Pro his, qui damnandi ſunt de facto, fuiſſet ſine dubio id longè melius; ac Deus noluit diſponere res eo modo quo cuilibet eſſet optimum ; nam ſi id promiſiſſet , magna data fuiſſet negligentiæ occaſio. Pro his verò , qui perſeueraturi ſunt nego eſſe melius , quia alioquin,habebunt gratia eam perſeuerantiam , & ſimul totum augmentum gratiæ reſpondens bonis operibus , & conſequenter quaſi duplicatum præmium viſionis beatæ.

Obiectio

Reſponſio.

Tertia ratio ſolet afferri , quòd actus ſupernaturales non videantur habere proportionem vel cum auxilio congruo vel cum morte ipsâ ſeu fine viæ,quando homo eſt in gratiâ. Hæc tamen ratio nihil valet;Primò, quia res,quæ habet condignitatem & valorem ſufficientem pro præmio maiori,habet à fortiori pro minori , niſi alibi opus illud occupetur. Secundò,cùm ea auxilia congrua maximè ordinentur ad conſecutionem vitę æternæ , ſine dubio ſunt ex hoc capite valdè proportionata eiuſdem gloriæ merito : hac ergo ratione omiſsâ , ſufficiant quæ à nobis datæ ſunt.

Tertia ratio Actus ſupernaturales nõ habẽt proportionem cum auxilio congruo aut morte ipsâ.

Pro cõtrariâ ſententiâ nihil eſt vllius momenti quod poſſit obiici,& non ſoluatur ex dictis facillimè.Primò obiicitur:Plus eſt mereri augmentum gratiæ quàm perſeuerantiam, Reſpondeo, plus eſſe mereri vtrumque ſimul: cumque oſtendimus,de facto occupari bona opera in merito condigno augmenti , oſtendimus non poſſe eſſe condigna ſimul pro dono perſeuerantiæ etiamſi ſeorſim poſſent:de quo iam nõ diſputo.Secundò, Homo meretur de condigno auxilia ſaltem ſufficientia,ergo poterit etiam congrua.Reſpondeo, non aliter mereri auxilia ſufficientia,quàm prout ea ſunt connexa cum gratiâ, quam meretur: cùm ergo congrua quà talia ſint ſpeciale beneficium; non poteſt ea mereri eo titulo ; alius autem non manet,vt diximus,ergo, Adde in rigore nec dici propriè ea auxilia ſufficientia dari intuitu gratiæ (loquor de ſufficientibus ad non peccandum, quatenus ad perſeuerandum requiritur ;)dantur ergo ea auxilia intuitu libertatis humanæ , quia ſine his non conſiſtit peccatum;vnde ex hoc capite quodammodò melius eſſet homini eis carere,quia tunc eo ipſo non peccaret,non peccando autem non amitteret gratiam. Verùm,quidquid de eis ſit , conſtat conſequentiam ad congrua non eſſe bonam.

17. *Obiectio Prima.*

Secunda,

Auxilia ſufficientia intuitu gratiæ in rigore nõ dantur , ſed intuitu libertatis humanæ.

Tertiò

Obiectio Tertia. Tertiò obiicitur: Poteſt iuſtus de congruo ſeu impetrando obtinere perſeuerantiam, ergo etiam de condigno mereri. Reſpondeo de antecedenti inferiùs agendum, conſequentiam autem malam eſſe; quia illud meritum & illa impetratio non habet certitudinem, ſed ex liberalitate Dei pendet, quòd hîc & nunc acceptetur: vnde neque repugnat id condignitati meritorum, neq; ſpecialiter id adſtringitur alicui actui: propter quas rationes diximus paulò antè repugnare de facto tale meritum condignum.

18. *Soluitur dubium, an in mortale lapſus de condigno mereri poſſit auxilium congruũ ad pœnitentiam. Reſpondetur non poſſe.* Ex hac deciſione ſoluitur aliud dubium, de quo Suarez cap. 27. an ſcilicet homo poſſit mereri de condigno; vt ſi cadat in peccatum, detur ei auxilium congruum ad pœnitentiam: deciditur, inquam, quia ſi non interpoſito peccato non poteſt de facto mereri auxilium congruum, multò minùs poterit interponendo peccatum. Secundo, quia peccatum ſequens ita mortificat omnia merita, vt tunc actu non moueant, ergo: vnde ex hoc capite multi cenſent, nec diuinitus poſſe id cadere ſub meritum condignum. Sed de hoc me vide ſectione 4. vbi id ex propoſito diſcutio.

Obiectio. Obiicies Paulum ad Hebræos 6. *Non iniuſtus Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri, & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius:* ergo merita ante peccatum habita obligant de facto Deum ex iuſtitia ad reuocandum homines à peccato. *Solutio.* Reſpondeo, contrarium me inde ſuadere; nam Paulus dixit id vt Hebræos ad pœnitentiam excitaret: ſi autem eſſent certò eam acturi vi præcedentium meritorum, non fuiſſet ita eà de re Apoſtolus ſollicitus. Abſolutè dico Paulum agere conditionaliter, *Non obliuiſcetur, ſi egeritis pœnitentiam*, quia tunc ea merita redibunt: per quod nihil dicit, quod ea actu obligent Deum ad dandum auxilium congruum. Scio hoc teſtimonium aliter exponi, vt non agat Paulus de his qui erant in peccato; quà data explicatione, multò minùs erit contra deciſionem noſtram præſentem.

Sectio III.

Quid de potentiâ abſolutâ.

19. *Status quæſtionis.* In hoc ſenſu eſt aliquantò difficilior quæſtio, quam ab vno vel altero recentiore motam video. Quærimus ergo, an ſi Deus diuinitus liberum faceret homini eligere præmium quod vellet pro actu ſupernaturali, dummodò illud non eſſet vltra valorem & condignitatem operis, & homo tunc eligeret dationem auxilij congrui ad perſeuerantiam, haberet actus ille condignitatem ad tale præmium. *Recentiores aliqui negant.* Quæ difficultas poteſt intelligi vel de auxilio ad non ampliùs cadendum, vel de auxilio ad reſurgendum, caſu quo in mortale lapſus fuerit. De hoc ſecundo ſenſu, quia difficilior, ſectione ſequenti; in hac ſolùm de primo. In quo recentiores nonnulli negant id poſſe etiam diuinitus fieri: vnum ipſi pro ſe argumentum adducunt, aliud ego ex eorumdem principiis video poſſe formari.

Prima eorum obiectio. Argumentantur ergo ſic: Perſeuerantia eſt bonum quodammodò infinitum, quia eſt præſeruatio à peccato mortali; tantum autem donum eſt, imò longè maius, præſeruare hominem ne cadat quantum erigere lapſum: ergo ſicut purus homo nõ poteſt ſatisfacere de condigno pro mortali, nec eius remiſſionem de condigno mereri, ita nec poterit mereri præſeruationem ab illo mortali. Huic argumento reſpondebitur dum probauero noſtram ſententiam.

Secunda ratio, quam ex eis ego deſumo, fundatur in eo, quòd Deus non poſſit habere volitionem antecedentem, quâ velit dare auxilium efficax quà tale; tolleret enim eiuſmodi volitio libertatem (vt hi dicunt;) ergo non poteſt Deus ex iuſtitia ſeu de condigno obligari ad habendam talem volitionem. Hæc Secunda ratio ſufficienter reiecta eſt primo Tom. in materiâ de prædeſtinatione, dum de præfinitionibus diſputaui. *Secunda.*

Tertia ratio poſſet addi ex P. Vaſquez, qui videtur opinari merita noſtra non poſſe promereri niſi gratiam, etiam diuinitus, eò quòd meritum noſtrum non pendeat ex Dei promiſſione aut pacto. Verùm hæc ratio in ſuperioribus etiam reiecta fuit. *Tertia.*

Cenſeo ergo dicendum, nullo modo repugnare diuinitus eiuſmodi meritum; imò, ſi rem prudenter conſideremus, minoris longè valoris videri auxilium etiam quà congruum quàm augmentum gratiæ, ideóque longè faciliùs poſſe concipi in merito noſtro condignitatem cum eo auxilio, quàm cum augmento gratiæ. *Nõ repugnat diuinitus eiuſmodi meritum æquiualens auxilio congruo ad perſeuerantiam.*

Hanc concluſionem puto eſſe è mente Patris Suarez, qui, licet quæſtionem non tractet, rationes tamen, quibus probat, de facto non cadere ſub meritum eam perſeuerantiam, videntur inſinuare, ſaltem diuinitus poſſe, ſi opera in promerendo augmento gratiæ non occuparentur: id quod in ſententia ipſius poſſibile eſt. Vt ergo hanc ſententiam probem, & ſimul reſpondeam argumẽto primo aduerſæ partis; nam ſecundum, vt dixi, in materiâ de prædeſtinatione à nobis reiectum eſt vt planè nullius momenti, & manifeſtè contra omnium ſenſum, alioquin neque orare Deum poſſemus, vt daret nobis auxilium congruum; cùm tamen Chriſtus Dominus videatur nos de ea petitione inſtruxiſſe, dum dixit, *Et ne nos inducas in tentationem*; id eſt, *Non permittas nos ſuccumbere tentationi*; hoc eſt, *Da nobis auxilium congruum ad vincendam tentationem*: ergo in præſenti ſolum primum argumentum faceſſit nobis negotium: dum illud igitur ſoluo, ſimul noſtram ſententiam perſuadeo. 20. *Einſdem mentis nobiſcum videtur Suarius.*

Suppono ergo (quod non videtur vllo modo conſideratum ab aduerſâ parte) in emptione & in venditione aut in ſolutione mercedis (vbi eſt quædam ſpecies emptionis; laborans enim vendidit ſuam operam pro mercede) non debere rem venditam æſtimari ex vtilitate quam affert homini, cui datur, ſed ex valore, quem in ſe habet: etenim ſi ſartor, qui non poteſt ſine acu viuere, velit eam emere, non debet mercator plus ab eo exigere, eo titulo quòd vtilior illi erit, quàm eſſet petiturus ab altero, qui eam emit ſolùm vt eam frangat, vel abiiciat: & idem eſt in omnibus aliis rebus: id ipſum locũ habet in donatione: ſi enim aliquis donet Petro & Paulo cuilibet gladium, & Petrus eo ſit tutaturus ſuam vitam, alter potiùs ſe læſurus, non propterea debet ille gladius magis æſtimari, ita vt plura obſequia cenſeantur fuiſſe neceſſaria ad promerendam donationem vnam quàm alteram: id quod verum eſt, licet donans præſciuerit diuerſitatem effectus, & ex eo capite cenſeri poſſit maius beneficium vni contuliſſe quàm alteri. 21. *In venditione non debet res taxari ex vtilitate quam adfert ementi, ſed ex valore proprio.*

Pro quo ſuppono Secundò, non ſemper maius beneficium requirere pro condigno pretio rem maioris valoris. Id oſtendo; nam ſi ego habeo *Maius beneficium non ſemper requirere pro condigno pretio rem maioris valoris oſtenditur.*

beo duos equos, quos nulli teneor dare aut vendere, & ſciam Petrum, ſi ei vendidero equum, obtenturum in bello imperium; quod amittet, ſi hic & nunc ad bellum ob defectum equi non eat; Ioannem verò nihil ſpeciale obtenturum; ſine dubio in ipſa volitione vendendi liberali (liberalem dico, quia non teneor vendere) maius beneficium præſto Ioanni propter eam ſcientiam vtilitatis quàm Petro; at non ideò pro pretio condigno equi poſſum plus petere à Petro; ergo maius beneficium non ſemper plus requirit ex parte meriti condigni ipſius quà condigni: id quod maximè locum habet, quando (vt in exemplo poſito conſtat) illa maior vtilitas, ob quam præuiſam beneficium eſt maius, ponenda eſt ab ipſo cui præſtatur beneficium; tunc enim certiſſimò apparet, non requiri plus pretij ad promerendum illud.

22. *Auxilium congruum & ſufficiens entitatiuè non diſtinguuntur.*

Tertiò ſuppono ex ſententia Societatis, ex parte auxilij dati non plus ordinariè eſſe in auxilio congruo quàm in purè ſufficienti, imò ſæpè vnum idémque auxilium iam eſſe congruum, iam ſufficiens; differentiam autem totam deſumi ex eo, quòd homo reſponſurus ſit pro ſua libertate vni auxilio, non verò alteri, & Deus id præuiderit; hinc patet, Deum dando illud auxilium nihil amplius à ſe abalienare, quam ſi daret ſufficiens; item, rem datam eſſe eamdem, licet vtilitas ſecutura ex vno ſit longè maior, quàm quæ ex altero, ob conſenſum ſcilicet præuiſum ipſiuſmet recipientis.

Oſtenditur diſcrimen inter actum Dei peccatū condonantem & ab eodem præſeruantem, ne labatur in illud.

Quartò ſuppono, etiamſi homini tam bonum, imò melius ſit præſeruari à peccato, quàm remitti ab illo, in ordine tamen ad Deum præſeruantem, vel condonantem peccatum, eſſe infinitam propè differentiã; quam parum videntur cõſideraſſe auctores aduerſi, vnde fortaſſe argumentũ illorũ efficacius erit pro me contra ipſos, quàm è contrario. Differentia ergo hæc eſt, quòd Deus præſeruando hominẽ à peccato, ſibimet quodãmodò bonum ſummum procurat, nempe carentiam grauiſſimæ illius offenſæ, quæ ipſi ſummè diſplicitura erat: & ex hoc capite, quo magis hi auctores defatigantur exaggerando peccati malitiam, eò magis nobis fauent; nam eò magis Deus retrahitur à permiſſione eius peccati, & magis quaſi determinatur ad concedendum auxilium congruum: quod adeò verum eſt, vt ſit valdè nobis captu difficile, quomodo permittat Deus, cùm poſſit ea faciliimè euitare, tam grauia damna ſeu mala extrinſeca propria. Aliter ſanè res contingit, quando iam eſt commiſſum peccatum, & illud Deus dimittit; nam tunc (vt ſic loquar) ſibi ſoli nocet & nihil habet quod ipſum inuitet ad remiſſionem; ſed potiùs omnia è contrario cogere videntur, ne dimittat: etenim iam tunc ipſa iniuria illata ei eſt, & per remiſſionem non obtinetur, ne fuerit. Vtilitas autem, quæ ex illa offenſa relicta erat, nempe ius ad ſatisfactionem infinitã pro ea exigenda, tota illa à Deo remittitur, quia cedit illi iuri: ergo, quidquid ſit de commodo ipſius hominis, certè ex parte Dei ſumma eſt differentia. Idem poteſt declarari in ipſis hominibus: ſi enim in manu Regis eſſet impedire, ne illum grauiſſimè offenderem, aut remittere iniuriam iam ipſi à me illatam, ſanè mihi melius eſſet, ſi ab irroganda impediret, quàm ſi iam à me irrogatam dimitteret mihi: at quis prudens dicet, ipſi Regi fore tam durum impedire, ne offendatur, quàm, poſtquam iam eſſet grauiſſimè læſus, omnia condonare, & reconciliari inimico, nulla ſumpta ſatisfactione?

Declaratur ab exemplo humano.

23. *Entitas auxilij ex ſe data ad non peccandum non excedit valorem gratiæ.*

Ex his facilè deducitur ratio noſtræ concluſionis: dicimus enim entitatem auxilij dati ad non peccandum non eſſe rem, quæ ex ſe excedat vllo modo valorem gratiæ, imò quodammodò illam eſſe debitam homini ratione libertatis: nam ſi tale auxilium non daretur, homo non peccaret, & eo ipſo perſeueraret in gratia (vt ſuprà notaui) quia gratia iam acquiſita non amittitur niſi de nouo peccando: quòd autem detur illud auxilium, quando præuidetur futurum vtile homini, non facit, vt proptereà debeat plus requiri ad condignitatem cum eo, etiamſi inde ſpeciale ſit beneficium; vt conſtat ex tribus primis ſuppoſitionibus: denique, quòd per illud homo detineatur, ne cadat in magnum malum, non reddit difficiliorem, ſed potiùs faciliorem ex parte Dei donationem talis auxilij, quia illud ipſum cedit in maius bonum extrinſecum Dei (vt ex quarto notato conſtat:) non eſt ergo, cur non concedi debeat æqualitas inter illud opus & auxilium præſeruatiuum etiam quà tale.

Opus noſtrum habet condignitatem cū auxilio præſeruatiuo.

Confirmo Primò: Quòd Deus ſciat illud auxilium fore efficax, non facit auxilium in ſe magis aut minùs æquabile per meritum: ſolùm enim iuuat illa ſcientia, vt Deus noſcat, quibus, & quando benefacere poteſt: atqui ſi eam ſcientiam Deus non haberet, poſſet homo mereri volitionem dandi illud idem auxilium A; quod tunc reſpectu Dei caſu eſſet efficax; ergò, etiamſi habeat illam ſcientiam, poterit offerre homo aliquid condignum pro illo eodem auxilio. Patet conſequentia; nam ea ſcientia Dei non facit in ſe pretioſiorem illam donationem auxilij: vel certè ille exceſſus valdè eſt in ordine ad eam æqualem emptionem exiguus.

Confirmatur Primò. Scientia Dei de efficaciâ illius auxilij non facit illud magis vel minùs æquabile per meritum.

Secundò: Nemo prudens dicet, hominem iuſtum incidere in perpetuam amentiam adeò eſſe magnum Dei beneficium, vt nullus iuſtus per actum ſupernaturalem dignificatum gratia poſſit promereri eam amentiam. Idem dico de eo, quòd infans ritè baptizatus ſtatim moriatur; & tamen in ea morte & ſtultitia habet locum argumentum aduerſariorum, quòd per eam homo præſeruetur à peccato morali infinito, &c. quòd enim præſeruetur ſine nouo merito, vel cum nouo merito, per accidens eſt ad punctum præſens, in quo difficultas tota deſumitur non ratione actus boni quo vitatur peccatum; nam illi actui æqualis poteſt eſſe alter præcedens, ſed ratione peccati quod vitatur: quæ magnitudo eadem eſt, ſiue homo per ſtultitiam, ſiue per ſomnium, ſiue quocumque alio modo illud vitet.

Confirmatur Secundò.

Tertiò, ex oppoſita ſententia ſequeretur, non ſolùm ipſam perſeuerantiam, ſed nec vnicum quidem auxilium congruum in vnica occaſione ad vitandum mortale poſſe diuinitus cadere ſub meritum condignum: quod ſine dubio abſurdiſſimum eſt: ſequela verò euidenter infertur, quia ſi præſeruatio eſt tam difficilis quàm remiſſio, ſicut non poſſum vel vnius remiſſionem mereri, nec potero præſeruationem. Conſtet ergo diuinitus non repugnare tale meritum.

Tertiò.

SECT

Sectio IV.

An poſſit quis diuinitus ita mereri de condigno perſeuerantiam finalem, vt illud meritum non impediatur per ſubſequens mortale.

Svbsectio I.

Status quæſtionis & concluſio noſtra.

24. *Pleriq; ſupponunt eſſe impoſſibile.* HAnc quæſtionẽ nullus tractat, quem ſciam, ſed vniuerſaliter, vt omnino certum ſupponunt id eſſe omnino impoſſibile, eò quòd totum meritum hodiernũ, quantumuis illud condignum ſit, penitus retractatur, ſeu ſepelitur per ſubſequẽs mortale; ergo repugnat poſteà tali peccatori dari de cõdigno auxilia, vt moriatur in gratiâ.

Quæſtio eſt ſola de morte in gratia. Pro intelligentiâ quæſtionis aduerte Primò, me ſolùm agere (vt in titulo poſui) de perſeuerantia finali, ſeu de morte in gratia; nam perſeuerantiam abſolutè in gratia, id eſt, vt non interrumpatur gratia per peccatum, non poteſt in tali caſu homo ille mereri, cùm ſupponamus eum poſteà cadere te ipſâ in peccatum: eſt ergo *Status quæſtionis declaratur.* difficultas, an poſſit, dum eſt in gratia, mereri de condigno, vt etiamſi ex illâ cadat per peccatũ; nihilominùs tamen Deus illum in fine vitæ vocet ad pœnitentiẽ per auxilium efficax; & ita id mereri, vt (iuxta dicta) detur illi ea vocatio ob condignum meritum: itaque videtur habere locum ſuprà adducta ratio, in contrarium probans omnino id repugnare, quia ſtatus peccati ſepelivit totum meritum: imò ex hoc capite neque meritum de congruo volunt aliqui admittere, vt vidimus, aſſignántq; differentiam inter peccatum, quod præcedit meritum, eſto moraliter duret, & inter illud, quod ſubſequitur; nam præcedens peccatum videtur reuocari ſaltem affectiuè per bonum opus, ideóq; rectè admittitur congruum meritum in peccatore; at bonum opus præcedens peccatum planè retractatur per ipſum peccatum ſubſequẽs, &, vt dixi, ſepelitur; ergo nec relinquit congruum meritum, quod ibi anteà fuerat, multò ergo minùs relinquet meritum condignum.

25. Secundò aduerte, poſſe abſolutè bonum opus iuſti (vt diximus ſectione præcedenti fusè) habere condignitatem cum auxilio efficaci ad finalem pœnitentiam, ſeu ad perſeuerantiam; nunc verò ſolùm inquiri, an peccatum ſubſequens eam condignitatem impediat. Hoc poſito,

Poſſibile eſt meritum perſeuerantiæ in gratiâ. Crediderim, ſatis probabiliter poſſe huiuſmodi meritum admitti. Demus v. g. meum actum bonum dignificatum gratiâ habere condignitatem cum tali auxilio, caſu quo non detur ei in præmium vllum augmentum gratiæ, neque aliquid aliud: ſi ergo homo mœrens dicat ſic Deo, *Domine, ego ratione iſtius operis habeo ius, vt ſtatim de condigno des mihi quatuor gradus gratiæ, loco illorum vellem habere in fine vitæ auxilium efficax ad amorem tui ſuper omnia:* profectò, ſi Deus *Probatur.* huic voluntati annuat, dicens, *Ita fiet*, iam eo ipſo merebitur hic homo de condigno tale auxilium; & cùm illa voluntas de eo auxilio dando fuerit abſoluta, non poterit reuocari propter ſubſequens peccatum; ideóque, non obſtante eo peccato, Deus de iuſtitia (ſi meritum condignum includit eam iuſtitiam, vt alibi dixi) tenebitur illi dare tale auxilium in fine vitæ. Hæc ratio ſufficientiſſimè oſtendit intentum; & ſolùm oportet reſpondere diuerſis obiectionibus, quæ contra eam fieri poſſunt, aut (melius dixerim) præcludere euaſiones diuerſas.

Svbsectio II.

Proponitur præcipua in contrarium difficultas.

PRimò ergo reſpondebitur, Deum non poſſe reſpectu talis habere voluntatem omnino abſolutam dandi illi auxilium efficax finale, ſed debere expectare quouſque videat, an per peccatum ſequens ſit planè impeditum illud meritum, nec ne. Sed contrà, quia iam ſupponimus in eo merito eſſe condignitatem cum tali auxilio; cur ergo Deus non poterit, non expectato alio vllo ſigno rationis, determinare ſe omnino abſolutè ad dandum id quod actui illi debetur de condigno? quod enim dicitur per peccatum impediri præcedens meritum, non eſt abſolutè verum; nam peccatum ſubſequens non poteſt efficere, quò minùs actus ille habuerit condignitatem cum eo auxilio; ergo nec impediet quò minùs ſe Deus determinare potuerit liberè ad dandum ei actui quidquid prometitus eſt; ergo neq; impediet illam voluntatem abſolutam dandi auxilium efficax. 26. *Prima quorumdam reſponſio.* *Reÿcitur.*

Replica. Replicabis: Eo ipſo quòd iam ſit redditum ſubiectum illud indignum gratiâ, non poteſt meritum antiquum eſſe condignum: id quod declaratur facilè ex doctrinâ à nobis traditâ in materiâ de incarnatione; ibi enim diximus, Etiamſi iuſtus ſuo opere bono poſſit de condigno mereri diuinitus gratiam alteri homini exiſtenti in gratiâ, aut certè in pura natura, hoc eſt ſine peccato & gratia, non tamen poſſe de condigno mereri eamdem gratiam ei qui exiſtit in peccato; ad hoc enim debet habere opus, quod valeat tantũ in genere boni, quantũ eſt in ratione mali ipſum peccatum per illam gratiam remittendum; hoc autem non habet vllo modo opus puræ creaturæ: ergo licet meum opus factum in gratia habuerit condignitatem ad merendum mihi auxilium, quamdiu adhuc ego in gratia intelligor, quia tunc nullum eſt ex parte mea impedimentum, ideóque poſſit optimè perſeuerare condignitas operis; at cùm primùm ego pecco mortaliter, eſto nihil de valore præcedentis operis tollatur, quia tamen iam ea donatio auxilij efficitur maius longè beneficium quàm fuerat anteà; nam dare illud auxilium amico, aut ſaltem non inimico, in prudentum iudicio longè minus eſt, quàm dare illud inimico; ideóque eſto operis valor non decreuerit, valdè tamen præmium excreuit, iam ea proportio, quàm habebat opus cũ præmio, omnino extinguetur. Et in hoc ſenſu poteſt habere locum quod in prima obiectione dicebatur, ſcilicet, per peccatum ſequens impediri meritum illud, licet non in ratione congrui, ſaltem ne ſit condignum.

27. *Quædam pro ſoluenda replica præmonentur.* Hæc replica videtur totam ſubſtantiam aduerſæ ſententiæ declarare; & haud dubiè eam valdè confirmat: adhuc tamen poteſt ſatis probabiliter ei reſponderi. Pro quo aduerte Primò, *Purus homo non poteſt alteri mereri remiſſionem peccati mortalis.* quæſtionem iam reduci ad aliam magis vniuerſalem, vtrùm ſcilicet poſſit purus homo iuſtus mereri alteri de condigno non quidem gratiam habitualem & remiſſionem peccati; hoc enim

Digitized by Google

ſuppono omnino repugnare, de quo Tom. 7. Deo dante fusè, ſed tamen ſaltem auxilium congruum ad pœnitentiam.

Aduerte Secundò me etiam agere, caſu quo bonum opus illius iuſti non eſſet occupatum in promerendâ ſibi gratiâ habituali, ſed quòd eſſet ei iuſto à Deo data optio vel pro ſe offerendi illud opus bonum, vel pro peccatore, an tunc, ſi pro obtinendo auxilio cõgruo illud applicaret, haberet condignitatem cum tali donatione auxilij, vt initio ſtatim notaui. Quòd ergo ea difficultas de merito pro ſuâ perſeuerantiâ reducatur ad eam magis vniuerſalem quæſtionem, inde patet; nam ſicut in propriâ perſonâ peccatum illud ſubſequens efficis, vt ea donatio auxilij ſit longè maius beneficium, eò quòd dandum ſit inimico; ita eodem modo efficit, vt donatio eiuſdẽ auxilij alteri tertiæ etiam in mortali exiſtenti ſit maius beneficium, quia etiam tunc illud auxilium donandum eſt inimico. Quòd autẽ in vno caſu peccatum illud ſit poſt meritum, in altero verò reſpectu proximi ſit ante meritum, non auget vllo modo difficultatẽ præſentem, quia non ideò ipſa donatio efficitur maioris valoris; quandoquidẽ eadem res ſit donanda, & eadẽ ſit ex parte recipientis indignitas, ſcil. habitmale mortale: neq; item efficit illa anteceſſio, quò minùs ſuo tempore fuerit tam gratum Deo illud opus iuſti, quod pro ſe obtulit, quàm illius qui offert pro altero. Deus enim ad ponderandum valorem operis non conſiderat, quid ſit homo habiturus poſteà, ſed quid habeat dum operatur benè; ergo cùm tempore operationis tam fuerit in gratiâ quàm alter, & opus vtriuſque fuerit æquè bonum, vt ſupponimus; profectò, ex eo quòd ſequatur deinde peccatum, antequam dandum ſit auxilium, inferri nihil poteſt de inæqualitate meriti; imò verò duplici ex capite videtur longè maior eſſe proportio pro ſe quàm pro aliis: Primò, quia, vt D. Auguſtinus ait Tract. 102. in Ioan. magis frequenter, & cum maiori infallibilitate exaudiuntur iuſti pro ſe orantes quàm orantes pro aliis in bonis ſpiritualibus; quia charitas magis nos obligat ad orandum pro nobis in his rebus quàm pro aliis: ideò ex eo capite magis accepta eſt Deo oratio pro nobis quàm pro aliis. Secunda cauſa, cur ſit in noſtro caſu magis potens illa oblatio pro ſe quàm pro altero, eſt, quia eo tempore, quo opus illud efficiebatur, tam perſona offerens, quàm ea, pro qua offerebatur, erat in gratia, cùm pro ſeipſo illud obtulerit, videtur autem valdè ad meritum conducere, quòd, dum vis illius conſummatur, nullum ſit impedimentum neque ex parte orantis, nec ex parte alterius pro quo offertur (quidquid ſit de tempore futuro, quando præmium eſt concedendum:) in altero autem caſu, tam dum meritum conſummatur, quàm dum largiendum eſt præmium, homo ille pro quo offertur opus, eſt in peccato, ergo ex eo capite minor eſt repugnantia in eo, quòd pro ſe mereatur eam perſeuerantiam, quàm in eo, quòd alteri peccatori mereatur auxilium congruum. His ergo poſitis.

Ratio, cur quis ſibi dum iuſtus eſt poſſit mereri auxilium efficax pro ſtatu lapſo, & non alteri.

Svbsectio III.

Reſpondetur ei difficultati.

28. *Probabile eſt, poſſe quem alteri lapſo mereri auxilium efficax vt reſurgat.*

Dicendum eſt, valdè eſſe probabile, tale opus habere poſſe condignitatem cum ea donatione auxilij efficacis, etiam pro inimico: id quod re prudenter conſiderata mihi certum videtur: etenim cùm alioquin ſupponamus, Deum etiam antecedenter ad illud meritum, habuiſſe voluntatem dandi auxilium tali homini, ſiue auxilium illud ſit efficax, ſiue ſolùm ſufficiens, infertur in primis indè, in promerendâ, vt ſic dicam, donatione auxilij ſiue huius, ſiue illius, non inſumi vllo modo valorem eius operis; quia etiam illi peccatori quamtumuis indigno volebat Deus dare neceſſarium auxilium ad conuerſionem; ergo ille actus ſolùm debet promereri, quòd Deus det tali peccatori auxilium illud, quod vidit habiturum effectum, non autem illud, quod vidit eo cariturum: atqui hæc differentia non eſt tanta, vt non cenſeatur ei æquiualere opus ſupernaturale hominis iuſti: etenim tota ea vtilitas maior deſumitur ex operatione, quã homo ipſe poſiturus eſt liberè; ideóque in auxilij venditione non debet includi ea vtilitas, vt proptereà tanti æſtimetur auxilium, quanti illa operatio; alioquin qui ſciret me gladio, quem mihi vendit, patraturum facinora egregia in bello, quibus promererer fieri Comes aut Marchio, deberet mihi eũ gladium vendere tam carò quàm æſtimatur Comitatus: quo nihil abſurdius dici poſſet: tunc enim ego deberem bis promereri illũ Comitatũ, ſemel in gladio emendo, & ſemel in bello: ergo ratione illius vtilitatis, quæ ex operatione à me ponenda proueniet, non debet auxilium illud tanti reddi valoris, vt dicatur excedere condignitatem ſupernaturalis operis in gratiâ facti. Quod argumentum adhuc magis vrgebo paulò pòſt.

Quod item dicebatur, ob indignitatem ſubiecti reddi auxilij donationem maioris valoris, admittimus quidẽ, negamus tamen tam multum inde creſcere, vt maior fiat quàm dignitas operis in gratia facti: quod vt intelligas aduerte, aliud eſſe mereri peccati remiſſionẽ, aliud mereri peccatori aliquod aliud bonũ minus: ad illud dicunt communiter Theologi non poſſe eſſe condignitatem in merito puri hominis quantumuis dignificati gratia; at pro ſecundo nemo id dicet: & ratio à priori eſt manifeſta, quia ſicut incredibiliter minus eſt dare aliquod bonum peccatori, quàm illum facere amicum Dei; ita incredibiliter minus requiritur ad illud promerendũ quàm ad hoc: vnde inter homines certo certius eſt, vt quis obtineat à Rege pro inimico ipſius Regis vnam vel alteram rem leuem, non requiri incredibiliter tam multum, quàm vt obtineat ab eo remiſſionem totius iniuriæ. Cùm ergo adhuc difficulter poſſimus oſtendere, multa ſupernaturalia opera hominis iuſti in gradu intenſo non eſſe condigna cum remiſſione vnius mortalis (vt conſtabit Tom. 7. dum de neceſſitate incarnationis agendum erit) profectò non debemus dicere, neq; talia opera habere condignitatem ad hoc, vt vel ſolam dationem auxilij mereantur, quam iam oſtendimus eſſe propè infinitè minorem quam ſit ipſa remiſſio; ergo, quidquid ſit de condignitate cum remiſſione peccati mortalis, non eſt neganda proportio operi ſupernaturali iuſti cum donatione auxilij etiam pro peccatore.

Indignitas ſubiecti auget quidem rationem ita vt non poſſit illi eſſe condignum opus iuſti.

Replicabis, totum diſcurſum præcedentem veriſſimum eſſe, ſi præcisè conſideretur datio auxilij efficacis, quatenus eſt illatura actum bonum pœnitentiæ, quia cum illo videtur habere condignitatem; at cùm ex voluntate diuinâ ſit hîc & nunc adiuncta remiſſio mortalis tali pœnitentiæ, profectò in genere moris idem beneficium erit 29.

Replica.

dare

dare auxilium efficax ad eam pœnitentiam, ac remittere illi mortale; ergo ſi opus iuſti non habet condignitatem cum ea remiſſione, neque habebit cum auxilio. Confirmatur Primò. Chriſtus

Confirmatur Primò.

Dominus ſuis infinitis meritis non aliud effecit, quàm obtinere nobis de condigno auxilia, quibus iuuaremur ad benè operandum; nam ipſa immediata remiſſio peccatorũ verè fit ex liberalitate Dei, poſito ex parte noſtrâ amore ſupernaturali & contritione; atqui omnes indicarunt, ad condignam redemptionem noſtram fuiſſe neceſſariam Chriſti incarnationem; ergo ea obtentio auxiliorum pro pœnitentia non poteſt cadere ſub meritum condignum puri hominis. Confirmatur Secundò; nam licet datio ipſa gratiæ habitualis ſecundùm ſe non ſit remiſſio actualis peccati; vt nos fusè ſuprà probauimus, imò etiam poſſit de potentia abſoluta conſiſtere cum peccato habituali; nihilominùs, quia hîc & nunc Deus infusâ gratia remittit peccatum, diximus paulò antè, purum hominem non poſſe mereri infuſionem gratiæ pro homine exiſtente in mortali; ergo cùm actus pœnitentiæ hîc & nunc habeat adiunctam remiſſionem mortalis, profectò opus illud, quod non poteſt de condigno mereri remiſſionem, nec poterit mereri actum pœnitentiæ, neque auxilium ad illum; quia etiam cum auxilio illo eſt coniuncta remiſſio medio ipſo actu.

Sectio 3.

30\. Reſpondeo, Etiamſi ex Dei liberâ voluntate ſit annexa remiſſio mortalis actui contritionis, non propterea tam multum requiri ad promerendam contritionem, quàm ad promerendam ipſam peccati remiſſionem. Ratio eſt manifeſta; nam ſicut ipſa contritio, quantumuis ſit illi annexa remiſſio, non eſt tam bona quàm remiſſio; ita neque tam multum illa requirit, vt cadat ſub meritum condignum, quàm requirit ipſa remiſſio; id quod meo iudicio efficaciſſimè probo; nam etiamſi de condigno promeritus ſit Chriſtus nobis talia auxilia ad contritionem, non continuò Deus remittens peccatum, poſitâ eâ contritione, dicitur remittere ex merito de condigno, ſed ſolùm ex merito congruo: atqui ſi valor ipſius remiſſionis cenſeretur tranſlatus ad ipſam pœnitentiam, vt propterea hæc cenſeretur eſſe tanti valoris quanti ipſa remiſſio (vt contendit obiectio) profectò mereri de condigno eam pœnitentiam, & mereri de condigno remiſſionem, eſſet idem, repugnatéque, poſt promeritam de condigno pœnitentiam, adhuc maneret nouum præmium promerendum, ad quod eſſet neceſſarium ſecundum meritum infinitum: id quod maniſeſtiſſimè falſum eſt; nam inde rurſus ſequeretur, ad merendum de condigno auxilium pro pœnitentiâ requiri duplo plus, quàm ad immediatè merendam ipſam remiſſionem; quia, vt homo mereatur eam remiſſionem immediatè, ſufficeret vnicum opus; vt verò eam mereretur mediatè, deberent eſſe duo opera æqualia illi priori: vnum, quod mereretur auxilium, ſeu pœnitentiam, & in eâ remiſſionem: alterum, quod etiam poſt pœnitentiam mereretur immediatè remiſſionem; quia bina illa poneretur in vnâ bilance præmij, vt requireretur duplo maius pondus in altera bilance meriti: id quod apertè falſum eſt, & contra omnium ſenſum.

Solutur replica. Non requiritur tantum ad merendam contritionem quantum ad remiſſionem peccati.

Hinc dico in formâ, ad rationem æqualitatis inter meritum & præmium non conſiderari, quid poſito præmio ſecuturum ſit vlteriùs ex voluntate liberâ Dei, ſed cuius valoris propriè & per ſe ſit præmium illud: ſi v. g. mercator aliquis ſciat me obtenturum apud alios magnam gratiã offerendo eis aliquas materias pretioſas, quas ab ipſo volo emere, profectò non propter eà debet merces ipſæ mihi ementi reddi tanti valoris, quanti erunt gratiæ illæ deinde obtinendæ. Idem eſt in eo qui vendit mihi panem, ſine quo ego morerer; non enim ideò debet mihi illum tanti æſtimare quanti mea vita valet, ſed quanti hîc & nunc alijs venditur etiam ad delicias; ergo ex eo, quòd poſitâ eâ pœnitentiâ Deus ſciat ſe facturum nouum fauorem tali pœnitenti, dando ei remiſſionem mortalis, non propterea ſequitur, in donatione ipſius auxilij non attendiſſe ad rigorem iuſtitiæ, ſeu ad condignitatem operis, ſed ſolùm ſequitur, poſito eo auxilio poſteà adhuc remittendo peccatum, exercendum ab ipſo actum liberalitatis, id eſt ſolùm de congruo remittendum deinde peccatum.

Ad æqualitatem meriti & præmij non ſpectant ea quæ ex liberâ Dei voluntate præmium ſunt ſecutura.

31\. Ad Primam confirmationem reſpondeo, inſtantiam ſuprà allatã ex meritis Chriſti non eſſe ad rem; Primò, quia Chriſtus Dominus non ſolùm meruit nobis auxilia, ſed ſæpè immediatè ipſam gratiam & remiſſionem mortalis; vt quando datur gratia infantibus per Baptiſmum, & remittitur peccatum originale. Secundò, quia, vt Deus nobis non ſolùm daret auxilia gratiæ ex merito condigno, non quidem noſtro, ſed Chriſti, fuêre neceſſaria eius opera: cùm ergo poſitâ contritione nobis remittit Deus peccatum, ex ſe quidem ea remiſſio, attento ſolo noſtro merito, non habet niſi rationem præmij de congruo, attenta tamen redemptione Chriſti, ſeu reſpectu operum Chriſti, debet dici præmium condignum: & in hoc conſiſtit maximè perfecta & adæquata Chriſti ſatisfactio pro peccato, ex quo potiùs (vt dixi) noſtra ſententia confirmatur; quia Chriſti meritum, quamuis fuerit meritum auxilij etiam congrui ad pœnitentiam, non ideò formaliſſimè fuit propriè meritum ipſius remiſſionis; vnde vlteriùs infertur manifeſtè, ipſam remiſſioné non cenſeri incluſam in eâ donatione auxilij, vt propterea ex illa reddatur quaſi infiniti valoris, & iudicetur eſſe vltra ſphæram meriti puræ creaturæ.

Satisfit Primæ confirmationi.

Ad Secundam confirmationem de gratiâ dupliciter reſponderi poteſt; Primò concedendo, poſſe eam infuſionem gratiæ cadere etiam tunc ſub meritum, ſi conſideretur vt quid diſtinctum ab ipsâ remiſſione: quando verò nos ſuprà diximus, nullum iuſtum poſſe mereri peccatori gratiæ habitualis infuſionem, locuti ſumus de gratiæ infuſione non in eſſe phyſico tantùm, ſed quatenus includit remiſſionem peccati ſeu effectum formalem ſanctificandi; nam vt ſanctificans includit (iuxta dicta ſæpè) carentiam actualem peccati mortalis. Secundò reſpondetur negando conſequentiam à gratiâ ad pœnitentiam & auxilium: etenim remiſſio peccati ita annectitur gratiæ infuſioni, vt non ſit diſtinctus fauor ab illâ, eò quòd naturaliter debetur illi, ideóq; Deus tenetur peccatum tunc remittere; eſſétque miraculum, ſi id non faceret: vnde locum habet tunc quod dici ſolet, Qui eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati: quod maximè habet locum, quando illud cauſatum ſequitur neceſſariò ex cauſa, vt alibi diximus ſæpè. Longè aliter ſe res habet in noſtro caſu. Primò, quia ex auxilio dato non ſequitur neceſſariò ipſa contritio, vt oſtenſum eſt. Secundò, quia ſequitur, vt opus liberum à meipſo faciendum, vt in exemplis ſuprà poſitis de vtilitate, quæ ſequitur mihi ex gladio, quem emo, & quo ego ſtrenuè pugno; non enim poteſt faber 23.

Ad Secundam confirmationem reſpondetur. Infuſio gratiæ ſecundùm eſſe phyſicum poteſt abſolutè cadere ſub meritum.

Non eſt bona ſequela à gratiâ ad pœnitentiam & auxilium.

faber ex ea vtilitate mihi vendere cariùs gladium, quia oon venditur vtilitas, quæ ementis, vt ſic dicam, induſtria ſequi inde potuit. Tertiò, eſt magna differentia; nam remiſſio peccati habitualis mortalis, poſita pœnitentia, noo ſequitur neceſſariò neque ex natura rei ex ipſa pœoitentia; vnde hæc oequaquam æquiualet quaſi eminenter ei remiſſioni; ſequitur ergo ex pura puta Dei liberalitate noua; ideò io merito pœnitentiæ noo includitur meritum remiſſionis, ſed ſolùm eſt meritum vnius rei, qua poſita Deus ea ſua liberalitate determinabitur ad faciendam gratiam nouam homini.

Replicabis: Siue ex natura rei, ſiue de facto; ex decreto Dei ea duo inter ſe ſont actu connexa; ergo qui meretur vnum, meretur & alterum.

Soluitur replica, alia.

Reſpondeo negando conſequentiam, quia hinc ſolùm ſequitur hominem mereri vnum, Deum verò poſteà liberaliter ex ſuo decreto facere aliud: vt ſi ego meis orationibus certò impetraturus ſum beneficiom aliquod, non propterea idem eſt, me eſſe cauſam adæquatam & principalem orationis, & me eſſe cauſam principalem eius beneficii: ita dico, non eſſe idem me habere vires condignas & æquales, vt mereat pœnitentiam, & me habere vires condignas pro eo quod Deus liberaliter mihi dat occaſione eius pœnitentiæ; alioquin, poſita iam ea pœnitentia, non eſſet fauor Dei remittere peccatum: cuius oppoſitum certiſſimum eſt, & ſuperiùs fusè deductum.

33. *Probabilius eſt, poſſe hominem iuſtũ mereri peccatori auxilium cõgruũ ad opus bonũ supernaturale, etiam pœnitentiam.*

Ex quibus omnibus concludo vt longè probabilius, de potentia abſoluta poſſe hominem iuſtum ſola operibus ſupernaturalibus ex gratia factis mereri de condigno peccatori auxilium congruum ad bonum opus ſupernaturale, & ad pœnitentiam, etiamſi illi pœnitentiæ ex voluntate liberali Dei ſit re ipſa annexa remiſſio peccati; quia eo caſu non mereretur ille remiſſionẽ, ſed vnum fauorem minorem, quo poſito Deus facturus eſt ex ſua liberalitate aliũ longè maiorem: vnde vlteriùs ad intentum noſtrum dicimus, poſſe etiam mereri ſibi ipſi eiuſmodi auxiliom ad pœnitentiam finalem, ita vt etiamſi poſt tale meritum peccet mortaliter, noo tamen ideò reddatur indignus per modom ſubiecti tali præmio: illud enim meritum erat (vt probatum eſt) ex ſe condignum aum donatione eiuſmodi auxilij etiam pro inimico Dei; ergo ex eo quòd ipſe ſit factus inimicus, non eſt redditus iam incapax cui debeatur tale præmium.

SVBSECTIO IV.

Reliqua obiectiones ſoluta.

34. *Obiectio.*

ADhue tamen non aqoieſces, dicéſq; Quodlibet peccatum mortale ita omnia bona opera & merita præcedentia mortificat, vt planè nihil Deus teneatur de condigno dare tali homini quamdiu in peccato manet, id quod conuenit peccato ex ſua natura: ergo etiam eo caſo mortificabit illud meritum, ita vt ampliùs nulla obligatio maneat in Deo ad dandum tale auxilium.

Confirmatur Primò.

Confirmari id poteſt ex humanis, vbi ſæpè contingit per aliquod graue delictum hominem amittere omnia iura quæ priùs habebat ad bona aliqua, imò ita, vt etiamſi mihi v.g. conceſſiſſet mutuo centum, iam poſt eius delictum & offenſam io me abſoluar ego ab omni obligatione quidquam ei reſtituendi; ergo cùm omne peccatum mortale ſit grauius longè delictum in Deum quàm ſit in ipſam creaturam, profectò à fortiori incurret homo reſpectu Dei, ob peccatum mortala, eam priuationem antiqui iuris, quod priùs habebat; ita vt etiamſi Deus anteà tali homini aliquid debuerit, iam nihil amplius ei debeat.

Secundò.

Confirmatur Secundò: Quodlibet mortale poteſt à Deo puniri omoium bonorum temporalium priuatione, etiam vitæ io ſequenti inſtanti; ergo non potuit Deus verè eſſe obligatus bono opere illius hominis ante peccatum facto, vt expectaret illum vſquedum pœnitentiam ageret; quia id eſſet efficere, vt opus illud bonum præcedens euerteret meritum & condignitatem peccati ſequentis: id quod manifeſtam dicit repugnantiam. Et ex hoc capite poteſt aſſignari diuerſitas inter hominem iuſtum merentem pro peccatore, & inter eumdem promerentem pro ſe auxilium ad conuerſionem, ſi deinde peccauerit; nam quando meretur pro aliis, totum bonum opus ipſius, totus valor, tota condignitas eſt integra, etiamſi ſubiectum, pro quo meretur, indignitatem aliquam habeat. At io noſtro caſu, quia ipſa merens poſteà eſt priuatus omni ſuo iure, iam nihil poteſt ei Deus debere.

35. *Soluitur obiectio.*

Non eſt contra rationem meriti condigni, etſi interueniat aliqua libera condonatio, dummodò meritum & præmiũ ſint æqualia.

Reſpondeo, hoc argumento eiúſque confirmationibus omnino probari, debere ex parte Dei in caſu noſtræ concluſionis interuenire aliqoam condonationem liberam; addo tamen, illam non eſſe vllo modo contra rationem meriti condigni, quia ferè ſimilia reperitur in aliis multis caſibus. Ergo per partes reſpondeo, & in primis ad argumentum dico, ideò per mortale mortificari de facto bona noſtra opera, quia illa non abſolotè merentur gloriam, ſed ſolùm ſub conditione, ſi homo io gratia deceſſerit: quamdiu igitur eſt in peccato nihil meretur, nec amorem pro eo tempore, quia pro eo iam ſupponimus eſſe indignum; neque ipſam gloriam, quia iam dixi illum non habere ius, niſi quamdiu eſt in gratia, & pro eo tempore, pro quo eſt in gratia: at in noſtro caſu ſupponimus illud meritum fuiſſe applicatum ad hoc, vt Deus illi homini det auxiliom congruum ad agendam pœnitentiam, ſi lapſus fuerit: vnde, ſuppoſito lapſo, locum habet propriè in Deo ea obligatio dandi tale auxilium, ideóq; non poterit illud meritum dici propriè mortificatom reſpectu huius præmij, ſed ſolum reſpectu amoris diuini; nam pro eo tempore, quo ille eſt in peccato, noo amatur à Deo etiam ratione præcedentium operum: & io hoc ſolo ſenſu conuenit peccato ex natura ſua mortificare præcedentia merita.

36. *Soluitur Prima confirmationi.*

Ad Primam confirmationem ex humanis fateor, per modum pœnę optimè poſſe imponi eam priuationẽ præcedentis iuris, vt in humanis aliquando contingit; at non propterea ſequitur, formaliter & directè tamquam quid incompoſſibile cum ipſo peccato debere tolli illud ius; aliud enim longè eſt, aliquid poſſe vt pœnam imponi, aliud, eſſe neceſſariò annexum peccato ipſi: id quod oſtendo ad rem noſtram manifeſtè; atenim peccatũ Adami fuit tale, vt potuerit Deus iuſtiſſimè eum priuare ſtatim vita, & ad infernum detrudere, potuerit etiam eum priuare omni redemptore, etiamſi ius haberet ad illum; eodem modo potuit illom priuare omni auxilio tam congruo quam ſufficienti, non tamen ideò ea omnia ſunt per ſe annexa neceſſariò ipſi peccato, quaſi connaturaliter ex eo ſequantur. Hinc fit vt etſi Deus fecerit Adamo eam gratiam dandi illi adhuc vitam & redemptorem, non tamen proptereà cenſeantur opera Christi Domini in ſatiſ-

factinoe

ſatisfactione pro mortali exhibita non promeruiſſe de condigno remiſſionem eius peccati, ſeu non ſatisfeciſſe ad æqualitatē pro illo. Ideò paulò antè dixi, in multis caſibus interuenire einſmodi fauorem Dei, per illum tamen nullo modo impediri rationem meriti condigni, dommodò inter rem conceſſam & ipſum meritum ſit æqualitas. Hæc confirmatio, cui iam reſpondeo, in principijs Vaſquez haberet aliquam vim; quia ille ideò iudicat per actum contritionis non fieri ſatis pro mortali, quia iam ſupponitur remiſſum debitum carendi auxilio pro contritione ipsâ requiſito; (debuiſſet etiam hic auctor dicere, Supponitur præterea remiſſum gratis debitum, quod homo contraxerat, vt ſtatim immediatè poſt peccatum priuaretur vitâ; ante contritionem enim haud dubiè ſupponitur homo iam à Deo miſericorditer permiſſus viuere;) ergo per contritionem non extinguit totum debitum, quod incurrerat per peccatum; & conſequenter non ſatisfacit de condigno; ſi hæc, inquam, principia P. Vaſquez admitteremus, haberet vim confirmatio ſuprà poſita; quia verò nos doctrinam hanc cum communi ſententiâ reijcimus, & vt alibi tradidimus, illa remiſſio gratuita nihil omnino de condigno merito tollit, de quo Tom. 7. ideò in præſenti dicimus, Etiamſi in caſu noſtro ſupponamus Deum liberaliter voluiſſe hunc hominem non occidere ſtatim immediatè poſt peccatum, ſed dare illi tempus pro pœnitentiâ & auxilium neceſſarium pro illa, non tamen proptereà impediri, quò minùs ille homo ſuo opere potuerit mereri de condigno, vt illud auxilium eſſet efficax, & non purè ſufficiens: nam talis congruitas non videtur excedere valorem præcedentis actus facti in gratia, caſu quo Deus, vt ſupponimus, nolit in pœnam ei homini negationem omnis auxilij infligere; vnde ea ſuppoſitione facta dicimus omnino manere in illo actu ius totum, quod fuit antea ad eam donationem, & illud eſſe vt ad rem ſibi æqualem, ideóque eſſe meritum de condigno.

37. *Satisfit Secūdæ confirmationi.* Secunda confirmatio relabitur in hanc priorem, ideóque ex dictis abundè eſt illi ſatisfactū; ſolúmque reſtat examinare quod in ea dicitur de differentia inter meritum auxilij efficacis pro altero exiſtente in peccato, & meritum pro ſe, ſi poſteà ceciderit. Fateor igitur in eo puncto aliquid eſſe; illud tamen poteſt ſuo modo dici in vtroque caſu reperiri: nam ſicut ego omnino promereor per ſequens peccatum non vltrà viuere, ſed ſtatim damnari; item, vt nullum detur mihi auxilium; ita alter, pro quo ego oro dum in gratia exiſto, videtur ſuo peccato mortali exigere ſeu promereri, vt ſtatim occidatur, & æterna pœna ſtatim puniatur; meretur item, ne Deus vllum alium pro ipſo rogantem exaudiat; & nihilominùs, ſi ſupponimus iam Deum decreuiſſe illum non punire ea pœna (ſicut decreuit non punire peccatum Adami ſtatim priuatione inſtantanea vitæ & auxiliorum neceſſariorum ad ſalutem; quo poſito condignum Chriſti meritum habuit locum ad poſitiuè promerenda ea auxilia;) ita dicimus in noſtro caſu, etiamſi per meum ſubſequens mortale promeritus ſim obliuionem boni operis præcedentis; nihilominùs, poſito quòd nolit Deus me ea pœna punire, ſeu poſito, quòd anteà dixerit Deus hoc modo, *Dabo tibi infallibiliter id, cum quo habet condignitatem de facto tuum meritum, & pro quo tu illud vis offerre*, dico, data ea Dei voluntate & applicatione mea pro auxilio efficaci in hora mortis, Deum teneri ex iuſtitia ad mihi dandum illud auxilium, etiamſi inter opus illud bonum & horam mortis interponam ego peccatum aliquod, quia iam anteà ſe obligauit ad non infligendas ſtatim peccato ſecuturo omnes pœnas, quas illud merebitur; & conſequenter iam non habet locum in Deo obliuio eius meriti, quia contrarium anteà promiſerat: vt in humanis ſi Rex diceret, Ego volo à te emere equum, ita vt licet ante ſolutionem pretij tu fias mihi rebellis, & amittere debuiſſes omne ius in me, nihilominùs tenear illud ſoluere tibi aut heredibus; profectò fateri debemus in tali caſu, eſto homo ille fiat rebellis, nihilominùs pretium illud ei dandum non liberaliter, ſed ex iuſtitia: quia eſto in aliqua remiſſione pœnæ fuerit liberalitas, in ſolutione tamen æqualis eius pretij pro equo anteà Regi vendito interuenit rigoroſa æqualitas. Quod exemplum ex integro declarat noſtrum intentum; & oſtendit in tali caſu Regem non poſſe eum hominem punire priuatione eius pecuniæ. Et ſatis de condigno merito perſeuerantiæ.

Oſtenditur quomodo liberalis condonatio non tollat rationē meriti de cōdigno.

SECTIO V.

De merito condigno primæ gloriæ.

38. *An adulti primam gloriam mereātur de condigno.* QVÆRIMVS, vtrùm adulti omnes mereantur primam gloriam de condigno. Quæ difficultas apud nonnullos celeberrima eſt. Cano Relectione de pœnitentia parte 1. in fine dixit eam eſſe de nomine; ergo dico ferè eſſe de ſolo nomine, vt ex dicendis conſtabit.

Pro illius intelligentia aduerte Primò, non eſſe ſermonem de infantibus; illi enim, vt non poſſunt habere propria merita, ita neque primam neque ſecundam gloriam poſſunt promereri.

Dupliciter poteſt adultus benè operari. Secundò aduerte, dupliciter poſſe adultum benè operari; Primò, vt anteà fuerit in gratia accepta per Sacramentum ſine diſpoſitione; vt qui infans baptizatus poſteà benè operatur vſque ad mortem non amittens gratiam: Secundò, vt exiſtens priùs in mortali, dein gratiam accipiat: id quod rurſus dupliciter fieri poteſt, vel vt eam recuperet per contritionem extra Sacramentum, vel per attritionem in Sacramento ſiue Baptiſmi ſiue Pœnitentiæ. Sequentibus concluſionibus iuxta hos tres caſus rem totam dilucidè expediemus. *Dupliciter poteſt quis gratiam recuperare.*

SVBSECTIO I.

Quid de primis duobus caſibus.

PRIMA CONCLVSIO: Qui ſine diſpoſitione propria infans baptizatur, & poſteà non amittendo gratiam moritur, etiamſi decurſu vitæ habuerit multa merita, non meretur primā gloriam de condigno. Hæc eſt communiſſima; & videtur manifeſtè fundari; nam in Baptiſmo eam non meruit (vt per ſe conſtat) nec poſteà, quia opera deinde facta fuère meritoria augmēti gratiæ & gloriæ; in quo augmento inſumpſère totam ſuam vim, ergo. Secundò, quia vi prioris gratiæ iam ille erat acceptatus ad gloriam primam abſolutè; ergo non datur illi in præmium ea gloria; nam præmium non debet eſſe aliquid, quod ſit iam quaſi proprium merentis ante meritum: ob quam rationem prima gratia non poteſt cadere ſub meritum. Hæc ratio fortè non omnino conuincit, quia poſſet dici per eum actū

39. *Infans, vtpote ſine ſua diſpoſitione baptizatus, etiamſi gratiam ſemper retinuerit, & multa merita habuerit, primam gloriā meretur de condigno.*

hominem mereri ſecundam Dei volitionem de dandâ eâ gloriâ: quod non videtur abſolutè repugnare: quidquid ergo de ea ſit, prima certè ſufficientiſſima eſt.

Aliqui negãt, aſſerentes gloriã eſſe per modum mercedis.
Fundamentum:

Hanc concluſionem videntur negare nonnulli, qui indiſcriminatim aſſerunt totam gloriam eſſe per modum mercedis. Ita Bellarminus lib. 5. de Iuſtificatione cap. 10. Fundamentum eſt, quia gloria abſolutè proponitur in Scripturâ per modum mercedis: id quod de totâ debet intelligi, & non de ſolo augmento. Antecedens conſtat ex parabolâ denarij diurni, Matth 20. Quam probationem Bellarmini Suarez cap. 28. num. 9. dicit eſſe probabilem. Miror tamen, id ita vniuerſaliter aſſeri, cùm ſaltem tota illa gratia, quæ datur virtute Sacramentorum, ſeu ex opere operato, vt dici ſolet, ſit ſine meritis; ergo gloria illi reſpondens erit ſine meritis: ergo non poteſt indiſcriminatim dici tota gloria ex meritis, maximè cùm ſæpè tota ſit eo modo per Sacramenta acquiſita. Dico ergo in eis locis ſolùm inſinuari gloriam aſſa mercedem, ſiue id de tota, ſiue de parte intelligatur.

40. *In Sacramento non meretur gloriam quis de cõdigno, niſi in inſtanti iuſtificationis duret attritio aut alius actus ſupernaturalis.*

SECVNDA CONCLVSIO: Qui per attritionem cum Sacramento iuſtificantur, ſi in inſtanti iuſtificationis non duret ea attritio, aut non ſit alius actus bonus ſupernaturalis, non merentur de condigno primam gloriam. In hac etiam maiori ex parte conueniunt Theologi; facileque ſuadetur; nam attritio illa quando extitit non fuit meritoria de condigno; homo enim erat tunc in mortali; quando autem gratia eſt infuſa, iam attritio non exiſtebat, vt dignificaretur, poſſétque mereri: ergo per illam non potuit talis homo mereri de condigno primam gloriam; nec denique potuit per opera ſubſecuta iuſtificationem, quia illa erant meritoria augmenti gloriæ, & iam ſupponebant perfectum ius ad primam gloriam, ergo.

Obiectio.

Fortè dices, illam attritionem, etiamſi non extiterit phyſicè in inſtanti iuſtificationis, extitiſſe tamen moraliter; perinde enim ſe habet in ordine ad diſponendum pro effectu Sacramenti, ac ſi actu exiſteret phyſicè: ergo potuit etiam dignificari moraliter in ordine ad merendam primam gloriam.

Soluitur.

Reſpondeo negando eam perſeuerantiam moralem, alioquin pari ratione omnes actus ſupernaturales peccatoris redderentur poſteà adueniente gratia meritorij de condigno gloriæ: quod eſt abſurdiſſimum. A priori verò id impugnatur, quia licet actus moraliter maneret merendo id quod primò fuerat promeritus; at vt dignificetur ad nouum meritum vel nouum modum merendi, poſtquam iam deſijt eſſe, planè eſt impoſſibile. Quod verò dicebatur illum moraliter permanere pro Baptiſmi aut pœnitentiæ valore, non eſt ad rem, quia ea permanentia nihil eſt aliud, quàm ſufficere quod præceſſerit paulò antè, eò quòd Chriſtus in inſtitutione eorum Sacramentorum non petiuit, vt in puncto Sacramẽti exiſteret attritio, quia id ſæpè eſſet moraliter impoſſibile: inde autem quid, quæſo, ad meritum condignum primæ gloriæ eius attritionis?

41. *In hoc puncto quæſtio eadẽ eſt de contritione quæ de attritione phyſicè durãte.*
Eſt contra Suarium.

Circa hanc tamen eamdem attritionem ſit CONCLVSIO TERTIA, Si in ipſo inſtanti iuſtificationis perſeuerat phyſicè, putare me debere idem dici quod de contritione reſpectu primæ gloriæ. Non decido iam, an mereatur nec ne eam primam gloriam, de hoc enim in Quartâ concluſione, ſed ſolùm dico eamdem eſſe de vtroque actu rationem. Hæc eſt contra Patrem Suarez ſuprà num. 34. & alios communiter, qui dum ſoli contritioni tribuunt tale meritum, inſinuare tacitè videntur attritioni non conuenire, etiamſi de eo puncto non agant expreſsè. Sed quid Pater Suarez ibi dicat videamus.

Duo docet: primum, attritionem nõ mereri totã primam gloriam: acquieſcimus in hoc Suario.

Duo ergo docet: vnum eſt, eam attritionem non mereri totam primam gloriam quæ datur virtute Sacramenti, quia ad eam totam non videtur habere ſufficientem proportionem. In quo puncto illi acquieſco; nam gradus gratiæ, qui ex opere operato reſpondent Sacramento, ſunt ſemper vltra intenſionem & valorem diſpoſitionis: quod ſi hæc eſſet valdè intenſa, tunc etiam gratia reſpondens Sacramento eſſet valdè intenſior; vnde ſemper interueniunt ibi aliqui gradus vltra attritionis meritum: & id locum habet, etiamſi homo attritus accedens ad Sacramentum Pœnitentiæ non haberet mortale, ſed eſſet in gratiâ.

Secundò docet, nihil illius gratiæ attritioni, reſpondere.

Secundò ibi docet, nihil illius gratiæ reſpondere attritioni. Probat, quia ea attritio non meretur de congruo quidquam de eâ gratiâ & gloriâ, ergo per ſuperuenientem gratiam non poteſt dignificari ad meritum condignum. Confirmat: Illa gratia non datur intuitu actus, ſed Sacramẽti à Chriſto Inſtituti, & ob merita eiuſdem Chriſti; licet enim attritio dicatur impetrare gratiam, id non habet, niſi quia de facto ea voluntate Dei requiritur vt diſpoſitio ad effectum Sacramenti; nam ex ſe non eſt ſufficiens diſpoſitio ad illam. Hæc tamen ratio nullo modo placet; etenim attritio etiam in peccatore eſt meritoria de congruo; licet enim non habeat infallibilitatem in ordine ad gratiam, vt eam habet contritio, nihilominùs ex ſe congruitatem habet cum aliquot certis gradibus gratiæ; vnde, accedente poſteà dignificatione gratiæ, non eſt, cur non reddatur meritoria de condigno eorum graduum.

42. *Aliud eſt, infallibiliter cum præmio coniungi, aliud, eâ connexione carere.*

Pro quo aduerte, meritum congruum habere latitudinem: aliud enim eſt, quod infallibiliter eſt coniunctum cum præmio, vt contritio cum gratiâ; aliud verò, quòd eâ connexione caret; item, inter ea, quæ non ſunt connexa, aliqua eſſe magis, alia minùs congrua. Aduerte item, etiam ipſam contritionem natura ſua non eſſe nec quidem per modum diſpoſitionis connexam cum peccati remiſſione & infuſione gratiæ, vt etiam videtur admittere hîc P. Suarez, ſed id habere ex ſola ordinatione diuina, ſicut ipſe dicit de attritione intra Sacramentum.

Ratio huius à priori.

Ratio à priori huius eſt, quia cùm contritio non ſit vllo modo æqualis ſatisfactio pro peccato, etiamſi ſit nobiliſſimus actus inter eos, quos pura creatura poteſt producere, non poteſt habere annexam ſibi eam remiſſionem, nec quidem per modum diſpoſitionis; ergo quòd ad eius præſentiam infundatur gratia, prouenit ex volitione diuina; hoc autem ſenſu idem habet attritio intra Sacramentum: ergo ſi contritio adueniente gratia dignificatur ad meritum condignum primæ gloriæ, etiam ad illud dignificabitur attritio. Neque video vllam diſparitatem vllius momenti. Confirmatur, quia argumentum Suarez & aliorum deſumptum ex teſtimonio Tridentini pro contritione, quòd illa ſit actus ſupernaturalis & hominis Iuſti, &c. habet etiam locum in attritione eodem modo, ergo.

43. *Attritio præter gratiam Sacramento reſpondentem aliquem gradum gratiæ & gloriæ mereri poteſt.*

Addit ibi Suarez Tertiò, eam attritionem, vltra totam gratiam reſpondentem Sacramento, mereri de condigno aliquem gradum gratiæ & gloriæ, eò quòd ſit actus ſupernaturalis, &c. Hæc

tamen

43. *Attritio præter gratiam Sacramento reſpondentē aliquem gradum gratiæ & gloriæ mereri poteſt.*

Non eſt certa gratia ſtatuta Sacramento Pœnitentiæ à Christo independēter à diſpoſitione.

tamen doctrina mihi eſt valdè difficilis in vno ſenſu, in altero verò non ita; in quo tamen non eſt ad rem: ſi enim dicamus, plus gratiæ abſolutè recipere eum hominem propter attritionem & Sacramentum, quàm ſi Sacramentum ſolùm datum fuiſſet homini alioqui non ponenti obicem, admitti poteſt; licet non ſit id omnino certum in pœnitentiâ; quod vltimum meo iudicio euidenter oſtendo; nam à Christo Domino nulla eſt ſtatuta certa gratia conferenda per Sacramentum Pœnitentiæ independenter à diſpoſitione, ſed tanta v.g. ſi ſit attritio, tanta ſi contritio: quomodo ergo poſſumus tunc dicere aliquid ibi reſpondere ob vim Sacramenti, & aliquid ob attritionem? ſi Sacramentum hoc aliquando cauſaret in recipiente gratiam independenter ab eius diſpoſitione, vt cauſat Euchariſtia, & alia Sacramenta viuorum, poſſet habere locum ea doctrina; at in pœnitentiâ non poteſt; in Baptiſmo etiam poteſt, quia ille etiam infantibus confert gratiam ſine diſpoſitione; ideò dixi poſſe admitti eam doctrinam in alijs, exceptâ pœnitentiâ. Addo, etiamſi in hac concedatur non eſſe ad intentum noſtrum; hîc enim ſolùm agimus de merito condigno; ſi verò dicatur, illud augmentum gratiæ reſpondere de condigno, quod videtur hic auctor intendere, planè non placet: tum quia illa attritio influeret eodem modo, etiamſi non eſſet præſens phyſicè; & etiã tunc daretur maior ea gratia: quod ſine fundamento negatur ab eo auctore. Vt enim quis per Sacramenta plus gratiæ recipiat, ſufficit ſi immediatè ante per nobiliorem actum ſe ad illud diſpoſuerit: & ita ſentiunt communiter omnes: atqui, ſi præceſſiſſet phyſicè ille actus, non haberet meritum de condigno augmenti gratiæ, ergo neque habebit, eſto duret. Ratione item à priori ſuadetur, quia actus ille ante aduentum gratiæ in priori naturæ iam exercuit ſuam vim meritoriam; vnde non poteſt aliquid plus poſteà mereri, ſed ſummùm diuerſo modo: ergo ſi anteà non meruerat de congruo eam gratiam, neque poſteà de condigno: vnde tandem in hanc reſolutionem videtur conſentire hic auctor circa finē eius n.34.

Non placet quod videtur intendere Suarius, illud augmentum reſpondere de condigno.

Svbsectio II.

Probabile eſt etiam, in tertio caſu non dari condignum meritum primæ gloriæ.

44. *Probabile eſt contritionem non mereri primam gloriam.*

Qvarta conclvsio, contritionem non mereri primam gloriam eſt probabiliſſimum. Id vt probabilius defendunt Vega Opuſculo de Iuſtificatione q.6. ad 9. & Lorca 1. 2. q. 114. art 5. diſp. 49. & multi recentiores. Probatur autem, quia nulla auctoritas eſt, nulla ratio quæ contrarium perſuadeat: non auctoritas; neque enim in Scripturâ aut Concilijs vel leue verbum eâ de re reperietur: quod enim dicantur homines iudicandi ſecundùm opera, non denotat eos promeritoros primam gloriam: vt patet in omnibus qui conſeruarunt iuſtitiam baptiſmalem in infantiâ acceptam, & in eis, de quibus in Primâ & Secundâ concluſione: ad quos eodem modo extenduntur loca Scripturæ, quia generalia ſunt; & tamen ferè omnes cum quibus iam ago ſentiunt illos non mereri de condigno primam gloriam.

Teſtimonium Tridentini pro contrario.

Ex Conciliis ſolùm adducitur Tridentinum ſeſſ.6.cap.16. vbi ait, *Iuſtificatis nihil deeſſe credendum eſt, quò minus bonis operibus vitam æternam promereantur.* Verùm miror à viris doctis locum hunc pro eâ ſententiâ adduci, cùm manifeſtiſſimè loquatur Tridentinum non de opere, quo ſe homo ad iuſtificationem diſponit, ſed de factis poſt iuſtificationem; ait enim *iuſtificatos hortandos ex Apoſtoli verbis, vt abundent in omni opere bono*, &c. Quis autem non videat, eam adhortationem poſt iuſtificationem non poſſe eſſe ad opera priùs naturâ facta quàm ſit iuſtificatio, multò minùs ad conſeruationem illorum in poſteriori naturâ, cùm ea conſeruatio realiter nihil ſit diuerſum à productione eorum operum in eo inſtanti? Secundò, Concilium agit ibi cum iuſtificatis omnibus tam in infantiâ cum Baptiſmo, quàm adultâ ætate cum eodem & attritione, aut pœnitentiâ & attritione, etiamſi hæc attritio nõ fuerit in eodem inſtanti Baptiſmi: atque his non poteſt prima gloria proponi vt præmium (vt & fatentur hi cum quibus ago:) quomodo ergo illud teſtimonium vniuerſale ita affertur? Tertiò, in eo teſtimonio definitio eſt diſtributiua, ac ſi diceret, *Cuilibet bono operi facto in gratiâ*, &c. *nihil deeſſe vt gloriam promereatur*: at tale meritum gratiæ ſoli vni operi conuenire poteſt, cetera illo carent; quomodo hi ergo explicant definitionem Concilij vniuerſalem & diſtributiuam, vt ſolùm in vno opere verificatur, innumera verò alia excludantur ab ea definitione, ſi nomine æternæ vitæ prima gloria intelligatur? Reſpondeo ergo, ibi vitam æternam poni indefinitè, vt abſtrahit à prima & ſecunda, quia Concilium de eo augmento non cogitauit: vt enim etiam de illo, qui anteà erat diues, meritò tamen dici poteſt, hic homo acquiſiuit diuitias, ſi poſt primas alias acquiſiuit; ita dici de gloria.

Ad hoc reſpondetur. Primò.

Secundò.

Tertiò.

Secundò adducitur ex eadem ſeſſione Tridentini can.32. vbi definitur, iuſtificatum operibus, quę per gratiam Dei ab eo fiunt, mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, atque etiam gloriæ augmentum: iudicant autem quidam per eam diſtinctionem *vitæ æternæ & gloriæ augmentum* denotari primam & ſecundam: quid enim Concilium gratis eam repetitionem faceret, quam in gratia non fecit? Reſpondeo tamen Primò, me efficaciter ex hoc loco argumentari contra aduerſarios: etenim manifeſtè Concilium agit de operibus quæ augmentum gratiæ merentur: id enim primum eis tribuit Concilium: atqui (vt fatentur hi cum quibus ago) opera, quæ merentur augmentum gratiæ, non poſſunt mereri primam gloriam, ſed illius augmentum; ergo Concilium agit ibi de operibus quæ nõ poſſunt mereri primam gloriam; & tamen comprehendit omnia bona opera meritoria de condigno; ergo nullũ poteſt eſſe meritorium primæ gloriæ. Secundò reſpondeo eodem modo quo præcedenti teſtimonio, cùm hoc reſpõdeat definitioni eius c. 16. planè ea verba eſſe vniuerſalia ad iuſtificatos tam in infantia quàm cum attritione, &c. quibus negatur meritum primæ gloriæ: item, ibi comprehendi omnia opera, cùm tamen in aduerſa ſententia id vni operi ſoli conueniat.

45. *Alterum teſtimonium eiuſdem Tridentini.*

Reſpondetur Primò.

Secundò.

Reſponderi fortè poſſet Concilium non definire, per quodlibet opus ea omnia iuſtos promereri, ſed per aliquod augmentum gratiæ & gloriæ, per aliquod gloriam. Sed contrà manifeſtè Primò, quia debuiſſet vti Concilium particula diſiunctiua *vel*, non autem coniunctiua *&*. Neque credendum eſt, à Concilio, in quo tot doctiſſimi Scholaſtici interfuêre, non magis eas particulas, quæ planè ſenſum totum permutant, conſidera-

36. *Replica.*

Reijcitur Primò.

Secundò. *Tertiò.*

cooſideratas. Contrà Secundò, quia ſi ea fuiſſet mens Concilij, ineptam feciſſet tranſmutationem interponendo inter augmentum gratiæ τὸ *vitam æternam*. Contra Tertiò, quia ſi nomine vitæ æternæ Concilium iotellexit primam gloriam, mirabile profectò fuiſſet, quod illud verbũ *prima gloria* non occurriſſet, vt clariùs res intelligeretur: item, quòd non dixerit primam gloriam & gloriæ augmentum, ſed vſum fuerit verbo obſcuro vitæ æternæ, vt non intelligeretur, quod voluerit, cùm tamen meritum primæ gloriæ definite intenderit. Quartò, & efficaciùs reijcio eam ſolutionam ad hominem; nam & Suarez, & Vaſquez & alij ferè omnes contenduot ex hoc loco probare contra Bañes, quodlibet opus iuſti quantumuis remiſſum mereri augmentum gratiæ: vnde manifeſtè colligo, hos auctores ſentire, Concilium ibi ita loqoi, vt quodlibet opus iuſti dicat eſſe meritorium augmenti gratiæ, non verò ſub diſiunctione, *vel augmentum gratiæ, vel primã gloriam*: atqui per opera, quæ merentur augmentum gratiæ, iam dixi ſæpè ex horum mente, oon poſſe primam gloriam de condigno obtineri: ergo Concilij locus non pro illis, ſed potiùs pro concluſione noſtrâ ſtat.

Quartò efficacitèr.

Explicatur, quare Concilium poſuerit verba illa vitam æternam & augmentũ vitæ æternæ.

Quid ergo poſuit ibi *vitam æternam & augmẽtum vitæ æternæ?* Reſpondeo Primò, ad declarandam vim meriti; quòd ſcilicet, eo ipſo quòd dignificetur à gratiâ, eſto non ſopponeretur ius ad vitam æternam, eam mereretur: ſeu vt clariùs dicam, opus bonum in gratiâ de ſe mereatur præmium æternum; & quia iam ſupponitur per gratiam ius ad eam vitam, meretur illius augmentũ; ſic aliquando ad maiorem emphaſim ſolemus dicere, *iſte homo eſt doctus, & doctiſſimus*, cùm certum ſit in τὸ *doctiſſimus* includi quidquid in τὸ *doctus*. Idem patet etiam in ipſo Cõcilio, quòd cùm dixiſſet *vitam æternam*, addidit, *& ipſius vitæ æternæ conſecutionem*; cùm tamen mereri vitam æternam & mereri conſecutionem illius ſit idem. Nec ſufficit dicere id poſitum, ad declarandum pro tali merito neceſſum eſſe, vt homo in gratiâ moriatur; hoc, inquam, non ſufficit, quia totum declarabatur dicendo vitam æternam; ſi tamen in gratiâ deceſſerit; ergo τὸ *conſecutionem* poſuit prò maiori explicatione.

47. Adde, Eſto concedamus Concilium dixiſſe, vel primam gloriam, vel ſecundam noſtram concluſionem liberam eſſe, quia ad veritatem diſiunctiuæ propoſitionis ſufficit, quòd in vnâ parte verificetur. Conſtet ergo teſtimonium hoc nullo modo nos vrgere.

A ratione nihil eſt quod obijciatur. Recurrunt ad hoc, quòd gratia ſit prior contritione. Hoc admiſſo, difficultatem integrã manere oſtenditur.

A ratione verò nihil eſt quod contra hanc concluſionem obijciatur, quin potiùs qui eam negant ſommè laborant, quomodo poſſit tale meritum reperiri: & (vt verum fatear) vix vllus bene reſpondet; nam vel recurrunt ad hoc, quòd gratia ſit prior contritione: id quod à nobis eſt impugnatum: & quo admiſſo adhuc difficultas integra manet; nam per illam gratiam priorem homo non habet ius ad gloriam, ergo noo poteſt illam promereri, quia quod cadit ſub meritum, non debet anteà eſſe debitum homini: alij verò recurrunt ad ſecundum inſtans temporis, in quo conſeruatur contritio: qui non ſatisfaciunt magis quàm primi; nam iam ſupponitur debita gloria vi prioris inſtantis. Quod ſi in ſecundo non ſit nouum meritum, quia non eſt noua libertas (vt ego opinor) minùs adhuc poterit eſſe condignũ meritum gloriæ; ſi verò è contrario noua admittatur libertas & nouum meritum, iam homo merebitur augmentum gloriæ, non verò primam illius dationem. Item, qui dicunt contritionem mereri in eo inſtanti ſecundum decretum gloriæ, vt Coninck diſp. 8. dub. 8. ſecutus Patrẽ Suarez, adhuc non ſatisfaciunt difficultati; quia ſemper ponunt volitionem præmij, poſtquam iam homo habeat ius in præmium illud: quod, vt diximus, videtur eſſe contra rationem meriti: & relabuntur in opinionem Bañes, quem acriter impugnauerant; ille enim negat quidem operibus remiſſioribus meritum augmenti gloriæ; nihilominùs dicit ea mereri, vt detur nouo titulo gloria iam priùs promerita: & hoc modo explicat ipſe Concilium, dum ait omnia opera iuſta eſſe meritoria vitæ æternæ. Hoc autem à Suario & ceteris reijcitur, quia reuerà illud eſt nihil mereri; ergo ſi debemus concedere verum meritum primæ gloriæ, oportet illud explicare, ita vt non ſit meritum ſolius noui tituli ad eam, aut ſolius noui decreti: quod ab his non præſtatur. Denique nec ſatisfaciunt, qui dicunt ſimul eſſe vtrumque decretum, quia non explicant, quomodo id poſſit eſſe, cùm ex alterâ parte ſupponant contritionem vt dignificatã eſſe poſteriorem gratia; inde enim manifeſtè oſtenditur, ipſum etiam meritum condignũ eſſe poſterius gratia, & conſequenter eſſe poſterius iure ad gloriam: formaliter enim hoc ius in gratia conſiſtit.

Qui ſimul dicunt eſſe vtrumque decretum, non ſatisfaciunt.

Svbsectio III.

Defenditur vt probabilius tale meritum.

48. *Probabilius eſt contritionem primam gloriam mereri propter auctoritatem Doctorum. Ratio huius. Contritionẽ dignificari ad meritum non eſt poſterius realiter aut naturâ, imo nec ratione, in rigore ipsâ gratiâ in ſubiecto exiſtenti.*

Qvinta conclvsio: His tamen non obſtantibus propter maiorem auctoritatem Theologorum Scholaſticorum, quos ſequuntur & referunt Soarez illo cap. 28. num. 7. & Vaſquez diſp. 219. probabilius eſt, poſſe primã gloriam cadere ſub meritum condignum. Ratio eſt, quia nihil eſt quod contrarium oſtendat, & (vt ſtatim reiectis aliorum explicationibus vt inſufficientibus facilè declaro) commodiſſimè ſaluatur, quî eo ſecundo inſtanti naturæ cõtritio poſſit accipere valorem ad tale meritum. Pro quo aduerte, contritionem dignificari per gratiam ad meritum condignum, non eſſe poſterius non ſolùm realiter, ſed nec naturâ, imò in rigore, nec ratione noſtrâ, quàm ſit ipſa gratia exiſtens in ſubiecto: vt enim hominem eſſe album, non eſt poſterius ratione ad hoc, quod eſt, eum habere albedinem; ita hominem eſſe gratum Deo oon eſt poſterius nec ratione ad hoc, quod eſt eum habere gratiam; actum autem contritionis eſſe meritorium de condigno, nihil eſt aliud formaliſſimè, quàm ſubiectum eliciens illum actũ eſſe gratum: atqui exiſtentia illius actus non eſt poſterior gratia, dignitas item ſubiecti non eſt poſterior ipſa gratiæ infuſione, cùm in ea formaliſſimè conſiſtat, ergo.

Obiectio.

Dices tamen, Non intelligitur opus dignificatum, donec intelligatur etiam ſubiectum carens peccato; nam ſi (vt docuimus ſuprà) gratia eſſet ſimul cum peccato habituali (vt poteſt diuinitus fieri) contritio non eſſet meritoria de condigno: atqui peccatũ expelli eſt poſterius natura quàm infuſio gratiæ, ergo & dignificatio contritionis erit poſterior natura quàm ſit ipſa gratiæ infuſio. Reſpõderet fortè quis, ad condignitatem operis ſufficere, quòd gratia ſit in ſubiecto, & præſcindatur à peccato, etiamſi poſitiuè illud non intelligatur excluſum. Sed contrà, quia adhuc non intelli-

intelligitur tunc poſitiuè ſubiectum gratum Deo: cùm enim peccatum impediat amorem, non poteſt intelligi dignitas amoris, quouſque intelligatur poſitiuè peccatum remiſſum. Meliùs ergo conceditur; in eo priori non eſſe dignitatem ad præmium (vt obiectio contendit;) inde tamen nihil contra noſtrum intentum: nam ſi in eo priori ſubiectum non eſt dignificatum ad præmium, neque etiam adhuc in eo priori habet ius vllum ad gloriam. Ego autem in hac ſuppoſitione ſolùm contendo euincere, quàm citò homo dignificatur vt habeat ius ad gloriam, tam citò dignificari contritionem ad merendum; quia dignificatio contritionis eſt formaliter dignificatio ſubiecti: ergo non poteſt vllo modo priùs intelligi homo habens ius ad gloriam, quàm intelligatur dignificata contritio, ita vt ſi aliud non obſtet, poſſit mereri de condigno.

Noſtra & melior reſponſio.

47. Dico ergo abſolutè, in eodem ſigno, quo gratia infunditur, & peccatum remittitur, dari meritum de condigno primæ gloriæ: illi enim actui, qui iam anteà de congruo eam gloriam merebatur, nihil deerat ad condignitatem reſpectu eius gloriæ, niſi vt gratia dignificaret ſubiectum; ergo in ipſo ſigno naturæ, quo gratia dignificauit, fuit etiam meritum. Rurſus hinc colligo meritum condignum gloriæ fuiſſe prius natura quàm Deus habuiſſet voluntatem vllam dandi gloriam tali homini; nam voluntas ea fuit poſterior natura quàm gratia; quia gratia fuit cauſa talis volitionis: atqui meritum fuit in eodem priori naturæ cum gratia dignificante, ergo fuit antequam Deus haberet volitionem dandi gloriam; ergo in eodem ſigno, quo ex præuiſa gratia dignificante motus eſt ad volendum dare gloriam vt hereditatem, potuit optimè moueri ſimul ad dandam eam gloriam vt præmium; quia tam citò vidit meritum quàm vidit gratiam dantem ius hereditatis ſeu dignificantem, vt explicatum eſt.

In eodē ſigno, quo infunditur gratia, & remittitur peccatū datur meritum de condigno.

Meritum gloria condignum prius naturâ fuit voluntate Dei dandi gloriam tali homini.

Et hinc apparet manifeſtiſſima ratio diſparitatis inter primam gratiam & primam gloriam, cur illa non poſſit cadere ſub meritum condignū, hæc verò poſſit: etenim præmium debet eſſe poſterius naturâ merito, vt ſæpè diximus, gratiæ autem infuſio non poteſt eſſe ſeipsâ poſterior: licet enim non ſit prior quàm condignitas, vt probaui, poſterior tamen non eſt; ergo non poteſt eſſe effectus eius condignitatis, quia eſt forma conſtituens condignitatem: at prima gloria, ſeu volitio dandi primam gloriam, quia eſt poſterior ad gratiam, poterit etiam eſſe effectus eiuſdem gratiæ vt conſtituentis filium, & vt dignificantis. Vnde vnico verbo rem declaro: Quàm citò etiam ratione noſtra ea gratia prima dat ius ad gloriam per modum hereditatis, tam citò conſtituit meritum condignum eiuſdem gloriæ, ergo.

Manifeſta diſparitas, cur prima gloria cadere poſſit ſub meritum, & non prima gratia.

50. Dices: Ius ad gloriam per modum hereditatis eſt idem cum ipſa gratia: atqui per illud ius formaliter eſt gloria debita homini, ergo meritum condignum non eſt prius quàm gloria debeatur, ergo neque cauſa illius; quia cauſa debet eſſe prior natura ſuo effectu. Reſpondeo, hoc argumento probari, ius hereditatis ad gloriam non eſſe præmium contritionis, quia eſt ſimul natura cum ipſo merito; id autem clarioribus verbis nihil eſt aliud, quàm formaliter ipſam primam gratiam non eſſe effectum meriti: quod libentiſſimè concedimus: nego autem inde vllo modo inferri, ipſam gloriam non eſſe effectum; etenim gloria non eſt tam citò quàm ius ad illam: eſt enim effectus eius iuris. Vbi aduerte, ius illud nihil eſſe aliud quàm dignitatem ratione cuius Deus eum hominem teneatur acceptare ad gloriam: quouſque autem Deus habet volitionem acceptatiuam, ſeu volitionem dandi gloriam, non cēſetur gloria eſſe illius hominis; ergo cùm ea volitio Dei (vt fusè probauimus) ſit poſterior quàm condignitas, poteſt optimè eam promereri actus ille condignus: vnde dico, nullam eſſe repugnantiam in eo, quòd in eodem ſigno, in quo eſt ius meriti ad vnam rem, ſit aliud ius ſeu alius titulus, ita vt tituli duo ſint ſimul, dummodò res ad quā eſt titulus, poſterior ſit vtroque. Hæc eſt declaratio vnica huius ſententiæ, iuxta quam faciliimè defenditur illud meritum, & aſſignatur diſparitas ſufficiens inter primam gratiam & gloriam, non recurrendo ad ea principia falſa, ad quæ multi, ſi non omnes, qui defendunt hanc ſententiam, recurrunt.

Obiectio.

Reſponſio.

Non infertur hinc, primam gloriam non eſſe effectum meriti.

Non repugnāt duo iura diuerſa, ad eamdem rem pro eodē ſigno ſi rem vtroque poſterior ſit.

Vna ſola reſtat difficultas, quòd ſcilicet gratia data in præmium actus non poſſit actum dignificare eo inſtanti, maximè cùm iam actus pro priori naturæ exercuerit totam libertatem, & habuerit ſuum præmium. Reſpondeo tamen; gratiam datam in præmium non poſſe dignificare ad nouum præmium, ad nouum tamen modum idem merendi poſſe; quia ſicut ille modus nouus non tenet ſe ex parte actus, ſed ex parte gratiæ, ita actu ipſo immutato, & nulla noua libertate adueniente, ſolùm ex eo quòd accipiat eam formam, quæ ei deerat ad condignitatem, poteſt in ſecundo inſtanti eſſe condignus eiuſdem rei, cuius anteà ſolùm erat meritum congruum. Et ſatis de merito primæ gloriæ.

Gratia data in præmium non poteſt dignificare ad nouum præmium, poteſt tamen ad nouum modū merendi.

SECTIO VI.

Appendix: Quæ alia dona gratiæ cadant ſub meritum condignum.

51. DVPLICIA poſſunt eſſe dona gratiæ: quædam, quæ ad ipſam eſſentialem beatitudinem pertinent & ad eius augmentum: de quibus ſatis dictum eſt ſuprà. Vbi obiter aduerte, à nonnullis diſputari fusè, quid ſit gratia conſummata, & in quo à gratia viæ differat, ac denique, vtrùm ea cadat ſub meritum. Res eſt facilis, ideò duobus verbis expedietur. Dico ergo, gratiam habitualem in patria nihil accipere phyſicum ac reale ratione cuius dicatur conſummata, niſi fortè habitum luminis gloriæ, quo intellectus Beati completur ad efficiendam viſionem beatam; in ordine tamen ad volitionem extrinſecam Dei accipere duas denominationes: vnam quòd iam ſit incapax noui meriti: alteram, quòd ſit incapax peccati: vtraque verò hæc denominatio conuenit etiam gratiæ hominis exiſtentis in Purgatorio. Denique poſſumus addere denominationem, quòd iam careat omni culpa etiam habituali, & omni reatu ad pœnam: & hæc eſt denominatio propria hominis iam exiſtentis in cælo: has verò denominationes meretur ſine dubio homo de condigno, caſu quo in gratia decedat; quia imbibuntur in merito beatitudinis.

Alia ſunt dona gratiæ ad ipſam eſſentialem beatitudinē pertinentia, vel ad ipſius augmentum.

Gratia habitualis in patria nihil accipit phyſicū, ratione cuius conſummata dicatur, niſi fortè lumen gloriæ.

Reſpectu tamen volitionis Dei extrinſeca duas accipit denominationes, quòd iā incapax ſit noui meriti, & peccati.

Circa beatitudinem verò accidentalem, quæ in ſcientia infuſa, in alijs dotibus animæ, in ſenſuum voluptatibus conſiſtit, & nos fusè explicuimus Tomo 2. agentes de beatitudine, dicimus Primò eam beatitudinem, vt condiſtinctam ab eſſentiali, non cadere ſub meritum condignum, ob rationem ſæpè à nobis datam, quòd actus condignitas

Beatitudo accidentalis, vt condiſtincta ab eſſentiali nō cadit ſub meritum condignum: datur tamen per meritum paſſiuè, quæ naturaliter ex eſſentiali cōſequitur.

Digitized by Google

dignitas occupatur tota in merito beatitudinis eſſentialis, ergo non poteſt ſimul aliquid aliud promerei: datur ergo ea beatitudo vel per modum paſſionis naturaliter conſecutæ ex beatitudine eſſentiali; ſicut ſi quis mereretur de condigno productionem hominis v.g. mediatè & per modum proprietatis mereretur paſſiones, quę ex eſſentiâ hominis promanant: vel certè dicendum eſt, eam dari ea liberalitate Dei.

Per nullum actum homo meretur beatitudinem accidentalē, per quem non mereatur etiam eſſentialem.

52. Secundò dicendum, per nullum actum bonum hominem mereri eam beatitudinem accidentalem, per quem non mereatur etiam beatitudinem eſſentialem: vel enim actus eſt ab homine iuſto, & in ſe ſupernaturalis, & tunc eo ipſo merebitur beatitudinis eſſentialis augmentum: vel eſt naturalis actus, & tunc nullam neque accidentalem merebitur.

Obiectio.

Dices, Propter actus naturales bonos habebit homo in cælis ſpecialem voluptatem; ergo per eos actus augebit beatitudinem accidentalē ſine eſſentiali.

Reſponſio.

Reſpondeo Primò, id non eſſe propriè mereri augmentum beatitudinis per eos actus, ſed dare occaſionem vt ea augeatur per modum proprietatis debitæ ipſi viſioni, vel certè emanáti ex ſpeciali Dei volitione & liberalitate.

Laureola à Deo dantur ſpecialiter ob certas cauſas.

Tertiò dico: Laureolæ aliquæ ſpeciales (quas ſuo loco explicuimus) dabuntur, non quia arguant maiorem gloriam in eis qui illas habent, quàm in alijs qui eiſdem carent: ſed quia Deus ſpecialiter eas conceſſit ob alias cauſas ſæpè non tam ob opus meritorium internum quàm ob actionem externam, dabuntur etiam non ea merito condigno, ſed ſummùm ex congruo; quia etiã illæ vt tales addunt aliquid ſupra præmium eſſentiale: vnde ſi in hoc promerendo occupatur tota condignitas operis, vt dictum eſt, non poteſt vlla manere pro obtinendis eis laureolis: quomodò autem nullum abſurdum ſequatur, eò quòd aliquando minùs beatus excedat in eis, oſtendi ſuo loco.

SECTIO VII.

An poſt hanc vitam augeatur gratia iuſtorum.

Status quæſtionis, an præter totam gratiam debitã & datam aliqua ſuperaddatur.

53. ADVERTE, nos non agere de augmento ratione meritorum præcedentium: quidam enim (vt ſuprà vidimus) docent gratiam debitam actibus remiſſioribus primò infundi in fine vitæ. De hac ergo gratiâ non agimus, ſed quærimus, an præter totam debitam actibus meritorijs, item præter datam virtute Sacramentorum, aliqua ſuperaddatur ſiue in inſtanti mortis, ſiue in initio beatitudinis.

Variæ circa hanc ſententiæ.

Aſſerũt quidam infanti poſt Baptiſmum mortuo plus addi gratiæ quàm vllus in hac vitâ excepto Chriſto & B. Virgine habuerit.

Matth. 11.

In quo puncto variæ ſunt ſententiæ; quidam enim adeò hoc augmentum extollunt, vt dicant, infanti cum ſolâ gratiâ baptiſmali decedenti ſuperaddi à Deo maiorem gratiam quàm vllus in hac vitâ habuerit ante mortem, excepto Chriſto & beatiſſimâ Virgine. Cuius ſententiæ illud videtur eſſe fundamentum, quòd cùm Chriſtus Dominus de Ioanne Baptiſtâ dixerit, *Non ſurrexit inter natos mulierum maior*; per quod oſtendit, nullum Sanctum illo eſſe maiorem; ſtatim tamen addiderit, *Qui autem minor eſt in Regno cælorum, maior eſt illo:* vnde inferre poſſunt hi auctores, Ergo minimus Beatus maior eſt Ioanne: hoc autem non poteſt fieri propter gratiam, quam ille Beatus habuit in via; ergo debet id intelligi ob ſuperadditum augmentum in fine vitæ.

Aliqui dicunt, aliquid addi, non tamen tantũ.

Alij verò abſolutè dicunt aliquid addi, non tamen rem adeò exaggerant: quorum fundamentum deſumitur ex illo cõmuni axiomate Theologorum, *Deus præmiat vltra condignum, & punit citra condignum.* Prætereà Patres aliqui videntur ſignificare Deum in remuneratione beatitudinis vti miſericordiâ, quia merces eſt ſupra condignitatem. Ita Gregorius in Pſal. 142. Verùm ibidem S. Doctor aliam reddidit rationem, quia ſcilicet opera noſtra facta ſunt præcedente Dei miſericordiâ. Fulgentius lib. 1. ad Monim. c. 20. & alij in eumdem ferè ſenſum loquuntur. Coniectura eſt, quia decet magnificum Principem aliquid addere operarijs ſupra ſalarium debitum.

Alij dicunt illud augmẽtum non dari omnibus, ſed aliquibus.

Denique Tertiò alij auctores dicunt, illud augmentum non dari omnibus, ſed aliquibus. Vt optarem ſententiam hanc, maximè primam illã, eſſe veram, vtpote nobis incredibiliter fauorabilem, ita illam cenſeo omnino improbabilem tum ratione vniuerſali, quam circa ſecundam & tertiam vrgebimus, quòd ſcilicet ſine ſufficienti fundamento in re purè ſupernaturali, & à ſolâ Dei voluntate pendente, diſcurratur; tum quia tantus ille exceſſus omni omnino etiam apparenti fundamento deſtituitur, etiamſi fortè ad aliquid admittendum poſſit ſaltem eſſe apparens motiuum.

Duplex ſenſus primæ ſententiæ.

Vt verò rem magis diſtinctè refutemus, aduerte dupliciter poſſe eam primam ſententiam intelligi; Primò, vt additamentum illud non ſit in omnibus æquale, ſed cuilibet iuſto addatur v. g. quidquid illi deeſt, vt in cælo excedat ſanctiſſimum iuſtum qui in vitâ fuit; vel, vt detur omnibus æqualis gratia, ſiue præceſſerit in vitâ æqualis ſiue inæqualis; vel vt non omnibus æqualis, nec præcisè ad adæquandam intenſionē ſanctiſſimi hominis in mundo, ſed inæqualiter, plus minus, ita tamen vt minima additio ſit tanta, quanta tota gratia ſanctiſſimi hominis in vita, aliquibus tamen adhuc plus ſuperaddatur. his poſitis.

In primo ſenſu hæretica videtur, quia omnes homines æquales facit.

54. DICO PRIMÒ: Ea ſententia in primo ſenſu hæretica videtur, quia faceret in cælo æquales omnes homines, infantem cum Ioanne aut Petro: etenim ſupponitur infanti addi tantũ de gratia, quantum deerat illi vt æquaret Ioannem, quem nunc claritatis gratia pono eſſe primum, Ioanni verò nihil addi; quia vt ſe æquaret non egebat augmento: igitur ea ſententia omnes faceret æquales: dein daret omnibus occaſionem, vt nihil penitus curarent perfectionem in hac vita, quandoquidem quidquid deeſſet illis, & nihil amplius eſſet ſuperaddendum in fine vitæ ſine illorum labore.

In ſecundo ſenſu improbabilis eſt, propter abſurda quæ inde ſequuntur.

SECVNDÒ DICO: In ſecundo ſenſu licet non ſit ea doctrina erronea, eſt tamen planè improbabilis: quis enim Patrum aut Theologorum dixit, ſanctiſſimum hominem inter omnes habiturum in cælo viſionem duplo maiorem quàm promeruerit, alios verò Sanctos ex inferioribus habituros etiam millies millies maiorem? non enim dubium, quin gratia Ioannis Euangeliſtæ aucta in tot occaſionibus, vbi ſuam liberalitatem Chriſtus erga Apoſtolos exercuit, item per 70. aut 80. annos continuis ardentiſſimis meritis, continua ſuſceptione ſanctiſſimæ Euchariſtiæ etiam martyrio in affectu admiſſo; non, inquam, dubium quin fuerit ea gratia millies millies maior quàm in infante Iudæo olim cum ſola circũciſione mortuo. Quo ergo fundamento Iudæolo dicemus millies millies in cælo plus gratiæ infundendum quàm habuerit in mundo? Et

hinc

Digitized by Google

hinc eodem modo reijcitur ea ſententia quoad tertium ſenſum; nam inconuenienes non vitatur per hoc, quod adultis ſuperaddatur etiam plus: id enim potiùs auget quam minuit difficultatem.

55. *Ad locum Matth. 11. Reſpondet Maldonatus*

Ad locum verò Matth. 11. de Ioanne variæ adhibentur expoſitiones, omnéſque præter intentũ auctorum cum quibus ago: probabilis valdè eſt quam Maldonatus noſter ad hunc locum adhibet, vt dicatur Ioannes maior Sanctis qui in veteri Teſtamento fuerant: addit Maldonatus eum deinde dici minorem minimo in Regno cælorũ, intelligendo Regnum cælorum legem gratiæ: ac ſi dixiſſet Chriſtus, *In lege tamen gratiæ etiam minimus poterit eſſe maior Ioanne.* Hanc tamen ſecundam partem nullo modo approbo, quia ſi Ioannes accipiebatur vt pertinens ad legem veterem, etiam potuit in illa excedi, eſto nullus eum excesſerit de facto; ergo non debuiſſet dici maior illis: patet, quia ſicut dicitur minor reſpectu legis gratiæ, quia poteſt excedi in eâ lege gratiæ, etiãſi non excedatur, ita debuit dici minor reſpectu legis ſcriptæ, quia etiam in eâ potuit excedi: non ergo benè concordãt eæ duæ expoſitiones Maldonati.

Secunda pars expoſitionis Maldonati non eſt valdè probabilis.

Melior eius explicatio.

Meliùs ergo, admiſsâ primâ, qui minimos in cælo eſt ratione viſionis, impeccabilitatis &c. dicitur maior eſſe Ioanne dum eſt in vitâ: per quod nec leuiter inſinuatur ille exceſſus in gratia. Addo ego, ſicut Chriſtus loquebatur de Sanctis tantum qui fuerant, ita poſſe intelligi ſequẽtia verba de ſolis illis, qui tunc erant in cælo; nã Angeli beati ſaltem ratione naturæ erant meliores. Et ſatis de hoc loco; qui etſi difficilis ſit, à nemine tamen explicatur in fauorem eius ſententiæ.

Reijcitur in ſecundo ſenſu.

Illam autem in hoc ſecundo ſenſu reijcio, quia quo, quæſo, fundamento excipit gratiam beatiſſimæ Virginis? certè cùm cuilibet dicat addendum plus quàm ſupremus Sanctus habuit; potuiſſet etiam dici addendum plus quàm habuit beatiſſima Virgo: eſſet enim hoc ipſum in gloriam eiuſdem Virginis, quia etiam ipſa reciperet tale augmentum: vnde quo magis illud poneretur, eò plus reciperet Virgo, eſsétque inde glorioſior in ſe, & aliunde maneret ſemper æquè ſuperior ceteris Sanctis; nam ſimul cum illis addit or, multum etiã ipſa recipiet; ergo manebit ſemper in illâ exceſſus, quem habuit in vitâ. Vides hos, dum volunt beatiſſimam Virginem extollere, ei negare magnum incrementum gratiæ.

Vltimò reijcitur.

Vltimò ea ſententia reijcitur, quia Deus in præmiando Petro v.g. non conſiderat quod alij Beati habeant, ſed quod ſit illis debitum, ergo non eſt dicendus Deus attendere quid habeat ſupremus Sanctus, vt det tantundem aut plus infanti, daturus alioquin minus, ſi alter iuſtus non habuiſſet illam magnã intenſionem; non enim ob labores glorioſos Pauli datur plus infanti, ergo.

56. *Secunda ſententia minùs probabilis eſt.*

TERTIÒ DICO contra ſecundam ſententiam, eam eſſe minùs probabilem, quia (vt inſinuaui paulò antè) in re miraculoſa, & ſolùm à Dei voluntate pendẽte, diſcurrit ſine ſolido fundamẽto, imò non parum videtur reijci modo loquendi Scripturæ, quæ ſæpè inſinuat, præmium vel pœnam in cælo & inferno futuram iuxta ea quæ homo habuit in vita; & licet per hoc expreſſè non negetur illud augmentum, virtute tamen ſatis reijcitur (vt benè ait Pater Suarez) eò quòd fides dicat Verbum incarnatum, etiamſi non neget Spiritum ſanctum incarnatum, non licet hoc vltimum aſſerere; item, quia fides docet, tres eſſe perſonas Trinitatis, non licet addere quartam; ergo eodem modo in præſenti, cùm præmium ſeu viſio dicatur iuxta ea quæ homo habuit in vita, non licebit addere aliquid præter hoc.

Magis diſplicent, qui augmentum illud aliquibus tribuunt, aliquibus negant ſine fundamento.

Vltimò dico, qui illud augmentum aliquibus tribuunt, alijs verò negant, longe magis diſplicent, quia incurrunt inconuenientia aliorum, & ſimul eam inæqualitatem abſque fundamento aſſerunt: ſi enim loca Patrum ſuprà poſita aliquid perſuadent, cùm ſint vniuerſalia, cogunt vniuerſaliter loqui; ſi verò nihil probant, tunc clarius apparet, quam ſine fundamento pro libitu ſolo diſcurratur.

Reſpondetur ad Patres.

Iam hinc ad ea quæ ſuprà allata ſunt. Ad Patres dicimus, omnes illos vel prædicare miſericordiam Dei, quæ præceſſit opera noſtra, vel loqui per aliquã auxeſim, comparando gloriam in eſſe phyſico non in valore cum meritis; id quod ſit mihi valdè probabile; nam ſæpè dicunt excedere incomparabiliter & ineffabiliter; hoc autem non videtur poſſe habere ſenſum probabilẽ ob ſolos aliquos gradus intenſionis, ſed ob differentiam eſſentialem, iuxta ea quæ Paulus 2. ad Corinth 4. dixit, *Momentaneum & leue tribulationis noſtræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis*: & ad Romanos 8. *Non ſunt condignæ paſſiones*, &c. vbi maximè loquitur de præmio reſponſuro operibus, non de augmento gratis addẽdo, de quo hi loquuntur: iuxta quem ſenſum menſura dicitur conferta & coagitata, copioſa, &c. vel deniq; loquuntur Patres de alijs præmijs ad beatitudinem accidentalem pertinentibus, in quibus maior locus eſt liberalitatis.

Axiomatis Theologici tres expoſitiones. Prima.

Axioma illud Theologicum varias habet expoſitiones, quas tangit Suarez cap. 31. mihi tres placent: duæ ſunt quæ præcedentem ſolutionem confirmant: Prima, vt dicatur præmium vltra cõdignum, conſiderando opera ſecundùm ſe, & non vt dignificata à gratia: Secunda, vt dicatur in eſſe rei præmium vltra condignum: Tertia, vt vltra condignum Deus præmiet ratione beatitudinis accidentalis. Ad illam congruentiam dicimus eã habere locum in humanis, quia Princeps ante ſolutionem nullam exercuerat liberalitatem cum operarijs: at cùm Deus omnia illa ipſa merita liberaliter dederit, non fuit neceſſum dare poſteà amplius per nouam liberalitatem.

Secunda. Tertia. Ad congruentiam reſponſio.

DISPVTATIO LVII.

De merito congruo.

SECTIO I.

An detur.

1. *Sotus negat meritum de congruo. Affirmant Scholaſtici.*

ETSI Sotus lib. 2. de Natura & gratia c. 4. neget vllum dari meritum de congruo, eò quòd in Auguſtino & Patribus de eo non fiat mentio; nihilominùs communis omnium aliorum Scholaſticorum conſenſus illud admittit, vt videre eſt in Diuo Thoma q. 114. art. 6. & in 2. diſt. 27. Bonauentura ibi art. 2. q. 2. & diſt. 27. & alibi paſſim. Admittitur etiã re ipſa licet non ſub hac voce, ab Auguſtino, alijs Patribus & Concilijs, maximè à Tridentino: etenim Auguſtinus paſſim admittit fidem eſſe meritoriã

Patres re ipsâ admittunt.

meritoriam iuſtificationis, etiamſi ad eam debeat præcedere auxilium gratiæ. Ita lib. de Prædeſtinatione Sanctorum c. 2. Epiſtolâ 105. vbi ait, *Neque ipſa remiſſa peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides eam impetrat; neque enim nullum fuit meritum illius qui dicebat, Deus propitius eſto mihi peccatori.* & Epiſt. 106. *Si quis dicat, quòd gratiam benè operando fides mereatur, negare non poſſumus.* & alibi paſſim. Idem docet Proſper contra Collat. c. 6. & ad Excerpta Genuenſium dub. 3. Fulgentius lib. de Incarnatione & gratiâ c. 18. & Petrus Diaconus lib. etiam de Incarnatione & gratiâ cap. 8. hos autem locutos de merito congruo patet, quia condignum eſſe non poteſt ante gratiam. Hoc ipſum ex Tridentino ſuadetur; nam ſeſſ. 6. cap 6. dum deſcribit modum præparationis ad iuſtificationem, ponit re ipsâ meritum congruum: illas enim diſpoſitiones ſic præparantes vocamus nos meritum congruum; de quibus ex Scripturâ docet, quod eapellant peccatum: & iterùm ſeſſ. 14. cap. 5. docet, contritionem extra Sacramentum ad iuſtificationem diſponete: id quod per ſolum meritum congruum fieri poteſt: ibidē etiam de attritione & alijs actibus minùs perfectis ait diſponere ad impetrandam iuſtificationē: neque obeſt quòd ea ſeſſ. 6: dixerit, nullum opus, quod iuſtificationem præcedit, eam mereri; negat enim ibi ſolùm meritum condignum, non congruum. Idem denique ſuadetur ex Scriptura, in qua eleëmoſynis, ieiunijs & orationibus tribuitur, quòd liberent à peccato, iuxta illud Danielis ad Nabuchodonoſorem, *Peccata tua eleemoſynis redime.* & alibi: *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis.* atqui hoc non poteſt eſſe per meritum condignum, ergo debet intelligi per impetrationem ſeu meritum congruum.

Dan. 4. Eccli. 3.

2. *Obiectio Prima. Reſponſio.* Dices Primò: In homine exiſtente in peccato non eſt meritum vllum, in iuſto verò omnia ſunt condigna. ergo. Reſpondeo negato antecedente, quoad vtramque partem; nam peccator etſi non habeat condignum, habet congruum meritum: quoad ſecundam item, iuſtus augmentum gratiæ meretur de condigno, at auxilia aliáve dona gratiæ ſolùm de congruo.

Obiectio Secunda. Reſponſio. Secundò dices: Meritum de congruo non dat ius vllum ad præmium. Diſtinguo, *ius perfectū*, concedo; *imperfectum*, nego. Vtrùm autem conueniant duo merita hæc analogicè, poteſt in dubium verti: dico tamen poſſe vocari vniuoca, licet poſteà differentiæ ſint valdè inæquales: vt ens in noſtrâ ſententiâ dicitur vniuocum reſpectu Dei & creaturæ.

Aliqui tertiam ſpeciem meriti admiſerunt. Tertiò dices. Deus non poteſt fieri debitor niſi promittat; ſi autem promittit, iam meritum erit condignum, ergo. Nego minorem, quia condignum meritum vltra promiſſionem requirit æqualitatem cum præmio: vnde licet contritioni ſit promiſſa iuſtificatio, non tamen ideò eam meretur de condigno, ſed ſolùm de congruo.

Aduerte, aliquos poſuiſſe tertiam ſpeciem meriti, immeritò tamen, quia quidquid attingit æqualitatem dicitur condignum, quidquid ab eâ deficit, dicitur congruum; licet poſteà intra genus congruitatis ſint variæ ſpecies: quando enim ſemel ab æqualitate deflectitur, magna eſt in æqualitate latitudo.

SECTIO II.

Quæ conditiones ad meritum congruum requirantur.

CVM diximus meritum congruum eſſe ſpeciem meriti vt ſic, certum eſt ad illud requiri vt actus ſit liber & bonus; nam indifferens nihil meretur, multò autem minùs qui malus eſt: id quod intelligendum de abſolutâ bonitate; nam ſi ex aliquo capite Deo diſplicet ſimpliciter, nihil poterit apud Deum mereri: item intelligendum, debere tale opus bonum exiſtere; nam quod non eſt, non poteſt nec de congruo, nec de condigno operari. 3.

SVBSECTIO I.

Quid de ſupernaturalitate actus: & an opus ex ſe condignum poßit eſſe meritum congruum.

CIRCA primum quærimus, vtrùm ad meritum de congruo requiratur opus bonum eſſe ſupernaturale. Pro ſolutione aduerte, meritū congruum poſſe comparari vel cum præmio naturali, vel cum ſupernaturali: ſi de naturali ſermo ſit, non dubium in opere naturali bono poſſe eſſe congruitatem cum illo, & verò etiam ſæpè cōdignitatem, & vltra condignitatem, quia cùm ſint in eodem ordine, poteſt contingere, vt præmium ſit leuis momenti, meritum verò naturale ſit magnæ conſiderationis. Solùm ergo agitatur præſens difficultas circa præmium ſupernaturale: eſt autem ratio dubitandi, quòd in merito congruo non exigitur æqualitas, ſed ſufficit imperfectiſſima conueniētia cum præmio; hæc autem videatur ſæpè dari inter opus bonū naturale, & præmium ſupernaturale, v.g. auxilia gratiæ, aut, ſi vis, ipſam etiam gratiam ſanctificantem, ergo. Hac de re tractat Pater Turrianus diſp. 41. dub. 6. ſolùm referens varias opiniones; propendet tamen in affirmantem, quam Tum. de Gratia diſp. 6. de merito abſolutè defendit. imò in eiſdē operibus factis ab homine iuſto admittit cum Patre Vaſquez cōdignitatem ad gratiam & gloriam.

An ſupernaturalitas ad meritum de congruo requiratur.

Ratio dubitādi, quia in tali non requiritur æqualitas cum præmio.

Turrianus propendet in affirmantem.

Ego tamen longè iudico probabilius, & cōformius Concilijs ac Patribus, Primò, non dari condignitatem, quia ea ſemel admiſſa, vix poſſumus probabilem rationem reddere, cur de facto dentur alij actus in ſubſtantia ſupernaturales: de quo ſupra fuſiùs. Hinc Secundò conſequenter cēſeo negandum eis operibus meritum etiam congruum, licet longè mihi probabilius ſit illud primum quàm ſecundum hoc. Id quod probo Primò ex ipſis contrarijs auctoribus; admittunt enim tale opus, ſi fiat ſine auxilio gratiæ, non eſſe meritorium: inde infero, Ergo eſto fiat cum eo auxilio, non erit meritorium: quòd enim Deus liberaliter det auxilium ad efficiendum tale opus, non auget valorem operis magis quàm ſi illud idem auxilium dediſſet ex neceſſitate naturæ. Id quod, re prudenter conſiderata, mihi videtur euidens, quia neque inde ſubiectum operans redditur magis iuſtum aut magis Deo placens; neque opus ipſum eſt laudabilius, maximè cùm ea ratio gratiæ ignoretur ab operante & conſequenter ſit omnino inuoluntaria. Denique, auxilium in ſe non eſt nobilius, vt

4. *Talis condignitas non requiritur.*

Probatur.

Digitized by Google

Idem numero auxilium, quod eſt efficax, potuiſſet eſſe purè ſufficiens, ſi non fuiſſet præuiſa reſponſio.

vt poſſit propterea efficere actum eſſe meliorem: etenim in ſententia Vaſquez & Turriani (cum quibus nunc diſputo) idem numero auxilium, quod eſt efficax, & conſequenter ex gratiâ per Chriſtum, potuit eſſe purè ſufficiens, ſi non præuiſus fuiſſet homo ei reſponſurus: quo caſu non fuiſſet ex gratia, iuxta hos auctores; ergo in ſe idem eſt, ſiue detur ex gratia ſiue ſine illa; ergo & opus erit eiuſdem valoris. Sed permittamus, illud auxilium eſſe nobilius, certè non ideò faciet opus melius. Quod enim principium extrinſecũ operis ſit in ſe nobilius, non efficit opus eſſe melius, niſi diuerſum in ſpecie producat. Id euidenter probo ex auxilio extrinſeco, quod eſt Ipſa Dei omnipotentia, ideóque longè & infinitè nobilius quàm habitus charitatis v.g. & tamẽ nemo propterea dicit nobiliorem eſſe actum charitatis, factum per auxilium extrinſecum, quàm factum per habitum; ſeu, vt meliùs inferam, nemo dicet minùs eſſe meritorium, quando fit per habitum, quàm quando fit per auxilium extrinſecum. Idẽ ergo dicendum de opere facto ex auxilio per gratiam, aut ex auxilio non gratuito, ſi entitas operis in ſe eadẽ ſit. Ratio à priori facilis eſt, quia

5\. *Ratio à priori.*

illud auxilium non vnitur operi, vt poſſit illud dignificare. Iam verò addo (quod fortè primo aſpectu paradoxum videbitur) ſi liberalitas ſeu gratia reperta in donatione auxilij immutatura eſſet valorem operis, potiùs diminuturam illud quàm aucturam: id quod reputo omnino certum, re prudenter conſiderata. Si enim Rex det v.g. equum liberaliter & gratioſè Petro, vt pugnet in eo, profectò minùs inde Rex tenebitur eum remunerare, quàm ſi eumdem equum dediſſet ex obligatione, ſeu quia eum illi debebat. In priori enim caſu vt minùs ex ſuo Petrus poſuit; nam equum gratis accepit; ita etiam iudicatur minùs promeritus à Rege, & hic minùs obligatus ad remunerandum: in ſecundo verò, quia magis ex proprijs pugnauit (ſuppono cetera paria) ad maius præmium cenſetur habere ius; ſicut etiam qui ſine vllâ obligatione inſeruit alteri, ceteris paribus, plus meretur, quàm qui ad id multis titulis erat obſtrictus. Ratio à priori, quia magis in eo oſtendit ſuam ingenuitatem & ſuum affectum erga alterum, quàm ſi coactus quodammodò ipſo beneficio accepto præſtaret obſequium.

Obiectio.

Dices, ideò in tali caſu opus eſſe magis Deo gratum, quia ex meritis Chriſti datur illud auxilium. Sed contrà Primò manifeſtè; nam totũ hoc ad operis dignitatem habet ſe per accidens: neq; enim ideò opus in ſe eſt melius; aut homo operans magis gratus. Contrà Secundò; nam quòd Chriſtus petierit illud auxilium, potiùs efficit, vt reſpectu Dei ea donatio ſit minùs gratioſa: quantò enim perſona petens rem aliquam leuem eſt maioris momenti, eò donatio talis rei eſt minùs liberalis; ergo potiùs ex eo quòd Chriſtus ſit tale auxilium promeritus, illúdve petierit, erit minùs gratioſum, & proptereà opus factum ex illo erit minùs meritorium, ſi liberalitas in donatione poſſit augere meritum. Quòd verò Deus infinitè amet Chriſtum, ob quem dat Petro auxilium, nõ reddit Petrum in ſuâ operatione digniorem laude: ſicut ſi ad inſtantiam alterius Regis donaret Rex equum Petro pro pugnâ, nemo diceret, illũ ex eo ſolo capite futurum digniorem præmio præ alijs, qui proprijs equis, vel immediatè ab ipſo Rege ſine interceſſore donatis, æquè ſe geſſerunt generosè. Conſtet ergo non poſſe concedi meritum congruum eis operibus naturalibus factis ex auxilio gratiæ, ſi eiſdem, caſu quo ficrent ſine auxilio gratioſo, idem meritum negarent, ideóque argumentum à nobis factum ad hominem efficax eſſe.

Reſponſio Prima.

Secunda.

6\. *Difficile eſt probare, tale opus non eſſe meritorium de congruo, ſiue ex auxilio à Deo liberaliter cõceſſo, ſiue ex neceſſitate naturæ fiat.*

Difficiliùs ſanè probari poterit abſolutè, tale opus non eſſe meritorium de congruo, ſiue fiat ex hoc ſiue ex illo auxilio, ſiue liberaliter conceſſo, ſiue ex neceſſitate naturæ: nihilominùs tamen probatur ex dictis ſuprà contra Patrem Vaſquez; oſtendimus enim dari talia multa bona opera naturalia ante fidem in Gentilibus; oſtendimus etiam ex Patribus & Concilijs non cadere ſub meritum (nec quidem congruum, vt volebant Semipelagiani) vocationem ad fidem, ſeu auxilia ad fidem; ergo ea opera non ſunt meritoria de congruo talium auxiliorum ſupernaturalium. Quæ ratio ſi non omnino euidenter oſtendit intentum, certè perſuadet, magis nos accedere ad modum loquendi Patrum & Conciliorum per hanc ſententiam. Ratio à priori illius eſſe poteſt, quòd opus naturale, cùm ſit in diuerſo ordine reſpectu præmij ſupernaturalis, non videatur habere vllam neque congruam exigentiam illius; & licet, dum homo eſt in gratiâ, inde aliquantulùm eiuſmodi opera dignificentur, & fortaſſe tunc poſſit minùs improbabiliter admitti in eis tale meritum congruum; quia tamen ſemper manet inferioris ordinis, dicendum cenſeo, etiam ex eâ dignificatione non eleuari niſi ſummùm ad plura præmia ordinis naturalis promerenda. Quòd verò poterat reſponderi, Patres & Concilia negare meritum eis operibus ante fidem factis, ea ſolùm ratione, quòd non ſint ex auxilio gratiæ, iam eſt à nobis reiectum; oſtendimus enim, potiùs ex eo capite debuiſſe eſſe magis meritoria: neque vnquam in Patribus ea ratio inuenietur, ſed potiùs quòd talia opera ſint ad id improportionata. Et ſatis de prima quæſtione huius ſubſectionis.

Ratio à priori.

Ex eâ dignificatione eleuatur tãtùm ad præmia naturalia.

An opus aliàs ex ſe cõdignum præmio ex defectu ſaltẽ mereatur de congruo.

Circa ſecundam verò, an opus alioquin ex ſe condignum præmio poſſit ex alio capite habere defectum, ratione cuius ſolùm ſit meritorium de congruo reſpectu eiuſdem præmij, notandũ eſt: ſi tale opus, omnibus penſatis, habeat condignitatem, implicare in terminis, vt tunc ſit congruũ, quia eſſe condignum, & congruũ, eſt eſſe æquale & inæquale: id quod reſpectu eiuſdem præmij ac ſimul & ſemel omnino repugnat. Ideò eam quæſtionem ita propoſui, vt opus illud ex ſe quidem condignum foret, ſi aliunde non impediretur ea æqualitas. Quo poſito iudico omnino id poſſe fieri, ſi meritum illud occupatur in promerendis alijs præmijs de condigno; tunc enim reſpectu alterius præmij: alioquin ex ſe minoris, non habebit hic & nunc condignitatem, ſed ſolùm congruitatem: ex quo capite diximus ſuprà, de facto per actus ſupernaturales iuſtorum non obtineri de condigno auxilia congrua, aut bona temporalia, aliáve dona, etiam minora, non quia actus illi ex ſe non ſint tali præmio condigni, ſed quia ſunt ſibi occupati. Et verò de facto Vaſquez ponit in Beatis tale meritum congruum in ordine ad res minoris valoris, quàm ſint ſupernaturalia opera ipſorum, ideò paulò antè contrà Suarum dixi malè negari iuſtis tale meritum.

7\. *Reſpondetur ad dubium.*

Obiter hinc deciditur dubium (de quo aliqui ſtate) an ſtatus gratiæ requiratur ad eiuſmodi meritum; probatum enim eſt, tantũ abeſſe vt requiratur, vt frequentius ſine eo ſtatu reperiatur, & obeſſe potiùs quàm prodeſſe videatur, quia ſtatus gratiæ dat condignitatem, quæ eſt contra rationẽ

meriti congrui, vt diximus; nihilominùs tamen abſolutà non obeſſe conſtat ex ratione datâ.

Obiectio ex Paulo. Reſponſio Prima.

Obijcies Paulum 1. ad Corinth. 13. docentem, alia opera ſine charitate nihil prodeſſe. Reſpondeo, Paulum eo ſenſu locutum vt dicat, abſolutè & ad meritum condignum non prodeſſe quidquam, niſi accedat charitas; non verò negaſſe, ea opera diſponere & mereri de congruo, vt veniat ipſa charitas, ſeu, vt dentur auxilia congrua ad illam. Secundò reſpondeo, ſummùm inde ſuaderi extra ſtatum gratiæ non dari tale meritum, at in iuſtis & in charitate exiſtentibus illud non dari nullo modo inde ſuaderi.

Secundò.

SVBSECTIO II.

Quid de ſtatu viatoris.

8\. *An ad meritum de congruo requiratur ſtatus viatoris. Viator in vno ſenſu idē eſt ac capax merendi. Vaſquez vno in loco tale meritū Beatis reſpectu ſui negat. Affirmat alibi.*

GRAVIOR difficultas eſt, an ad hoc meritū requiratur ſtatus viatoris. Vt verò voces vitemus, aduerte viatorem in vno ſenſu idem eſſe ac capacem merēdi; quo ſenſu, ſi negamus illum eſſe viatorem, negandum eo ipſo eſt, eſſe capacē meriti: vt ergo ea æquiuocatio tollatur, quærimus, an in cælo vel in Purgatorio iuſti aliquid tam ſibi quàm alijs promereantur de congruo. P. Vaſquez in hoc puncto videtur fuiſſe inconſtans; nam primâ parte diſp. 230. (per errorem ab aliquibus citatur diſp. 20.) cap. 2. n. 2. omnino negat Beatis meritum etiam congruū reſpectu ſui; at verò 1. 2. diſp. 216. cap. 4. contrarium aſſerit, nec retractando, nec explicando, quæ priùs dixerat. Pro priori parte negante ſtat D. Thomas 1. p. q. 62. art. 9. ad 3 Medina 1. 2. q. 114 art. 6. & Suarez fuſiùs Tomo 2. de Religione, lib. 1. de Orat. cap. 11 & 22 & hîc lib. 12. cap. 34. pro affirmante verò ſententiâ ſtat Vaſquez eo loco 1. 2. vbi refert D. Thomam in 2. diſt. 5. q. 2 art. 2. Bonauenturam, Sotum, Gabrielem: quos etiam Suarez hîc refert.

9\. *Præmiū accidentale non merentur Beati de congruo.*

DICO PRIMÒ: Si de præmio etiam accidentali ipſis Beatis concedendo loquamur, probabilius eſt, eos nec de cōgruo illud mereri; quia in primis nouum præmium eſſentiale non merētur, accidentale verò, etiamſi augeatur, totum tamen videtur reſpondere prioribus meritis, quatenus illa præmia debentur eſſentiali præmio, ſeu quatenus ex illo connaturaliter conſequuntur. Addit Suarez aliam rationem; nam ſi ſemel illis concedatur meritū reſpectu beatitudinis accidentalis, illud debebit eſſe condignum; nam opera illa in cælo facta, cùm non occupentur in merito gloriæ, procul dubio retinent plus quàm condignitatē cum alijs præmijs minoribus; qualia ſunt beatitudo accidentalis, quæ eſt propriè infinities minor viſione beatâ: atqui meritum condignum nemo illis tribuit, ergo nec debemus illis dare congruum. Si verò dicas, ideò illud eſſe congruum, quia non acceptatur à Deo, qui non promiſit dare illis operibus præmium;

Ratio Suarij.

Replica.

Rurſus vrgeberis; nā ſine promiſſione non ſtat vllum meritum, nec quidem congruum. Hæc tamen impugnatio nullius eſt momenti, quia peccator habet congruum meritum auxiliorum ad pœnitentiam; & tamen non eſt promiſſio infallibilis Dei de illis dandis. Meliùs ergo ea obiectio reijcitur, quia ſolùm probat, non ſemper Beatos habere tale meritum condignum, ſeu, non ſemper Deum moueri eorum operibus ad dandū præmium: quod autem, quando mouetur, non moueatur de condigno, ſuppoſitâ æqualitate operis cum præmio, nullo modo perſuadet; ergo vel concedendum eſt meritum cōdignum, quod, vt dixi, nullus admittit, vel certè etiam congruū negandum; ergo adhuc bona eſt ratio ex Patris Suarez: nihilominùs, ob dicenda paulò pòſt circa Secundam concluſionem, non iudico eam ſufficientem, ideóque ſtandum Primæ.

Reijcitur.

Poſſunt de congruo accelerationem reſurrectionis mereri.

Dixi de præmio accidentali; nam de acceleratione reſurrectionis, pro quâ etiam illi orant (vt aliunde ſuppono) dicendum idem erit quod de oratione pro alijs, pro quibus mereri de congruo ſtatim probabo.

10\. *Obijcitur, illos etiam mereri beatitudinem accidentalem. Reſpondetur.*

Obijci tamen poteſt, ad probandum eos mereri etiam beatitudinem accidentalem; nam Chriſtus habens viſionem beatam promeruit ſibi gloriam corporis, etiamſi ea eſſet debita connaturaliter ei viſioni, ergo eodem modo poterunt eam promereri Beati. Reſpondeo Primò, ſine dubio potuiſſe Deum id ita diſponere in Beatis; negamus tamen factum eſſe, quia Chriſtus non habebat ius meriti ad eam gloriam corporis, ideò voluit eam promereri: at Beati habuerunt in terris tale ius, vnde non fuit neceſſarium illud repeti in cælo: deinde Chriſtus fuit ſimpliciter viator, at Beati iam in cælo ſunt abſolutè in termino: id quod colligimus (ne ſit petitio principij, vt ſuprà notaui) ex conſenſu Theologorum, & quia in hac materiâ ſupernaturali pendente à ſolâ Dei voluntate non debemus dicere plus quàm habeamus ex Scripturâ, Concilijs, Patribus & conſtanti doctrinâ Theologorum: Chriſtum certè promeruiſſe gloriam ſui corporis habemus probatum ex Scripturâ Lucæ vltimo: *Nónne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Vt autem dicamus Beatos mereri, non eſt vlla ratio aut auctoritas; imò, cùm ſit præter naturam rerum, vt id quod debetur iam vno titulo cadat ſub meritum, & beatitudo accidentalis iam ſit eis debita, potiùs habemus rationem ad aſſerendum contrarium.

Obijcitur Secundò.

Dices Secundò, Beati orant pro ſe; atqui ea oratio eſt meritum congruum; ergo de hoc argumento paulò pòſt.

11\. *Beati merentur pro alijs de congruo.*

DICO SECVNDÒ: Beati pro alijs merentur de congruo. Hanc tenet conſtanter Vaſquez tum locis proximè citatis, tum 3. p. diſp. 76. n. 7. & alij, de quibus ſtatim: vt verò eam probemus, oportet Primò ſoluere argumentum quo ea maximè videtur impugnari; illud autem circa præcedentem concluſionem tetigimus, formatúrque ſic: Si ſemel admittimus eos mereri, debemus admittere meritum condignum; nam auxilia, quæ maximè pro alijs poſſunt obtinere, non excedunt (vt ſupra diximus) condignitatem operis ſupernaturalis à iuſto facti, niſi tale opus ſit impenſum in meritum condignū alterius præmij: atqui Beati nihil aliud tunc merentur, ergo vel nullū habebunt meritum, vel illud erit condignum.

Argumentū, quo maximè impugnatur hæc veritas.

Soluitur. Actiones iuſtorum non ordinantur niſi ad promerenda bona gratiæ ipſis.

Pro huius ergo ſolutione dicimus, actiones iuſtorum etiam Beatorum naturâ ſuâ non ordinari niſi ad bona gratiæ ipſi ſubiecto promerenda, Deúmque noluiſſe eas acceptare de ſucto, niſi per modum impetrationis: quam impetrationem ſolùm eſſe meritum congruum ſtatim dicemus: vnde ex hoc capite etiam circa ſe poſſent habere meritum congruum reſpectu accelerationis beatitudinis, quam petunt; eo ergo argumento ſoluto.

Probatur noſtra cōcluſio.

Probò nunc concluſionem: Beati orant pro alijs, & impetrare poſſunt quod petunt: atqui impetratio eſt meritum congruū, vt ſupponit Auguſtinus Epiſtola 105. his verbis: *Nec ipſa remiſſio peccatorum*

Digitized by Google

p ... erium ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat; ergo apud Auguſtinum impetrare eſt mereri. P. Suarez eo cap. 34. n. 8. reſpondet, à D. Thomâ ſuprà accuratè diſtinctum meritum ab impetratione. Ego tamen puto D. Thomam ſolùm condiſtinxiſſe meritum condignum ab impetratione, non autem meritum congruum, de quo nunc nobis ſermo; agit enim de oratione, quatenus procedens ex charitate habet vim merendi: hoc autem meritum eſt condignum, non congruum: id quod magis declarat ad primum, vbi ait orationem ſine gratiâ gratum faciente non eſſe meritoriam: conſtat autem eam eſſe de congruo meritoriam, ſeu impetratoriam, quia meritó innititur iuſtitiæ, oratio ſeu impetratio gratiæ.

Meritum de congruo non diſtinguitur ab impetratione.

12\. *Non benè pro diſtinctione meriti de cõgruo ab impetratione adducitur S. Thomas.*

Quæ omnia quis non videat eſſe de ſolo merito condigno intelligenda. Ergo non benè D. Thomas adducitur ad probandam diſtinctionem impetrationis à merito congruo; vnde haud improbabiliter Medina & alij recentiores apud eumdẽ Suarez dixerunt, quæſtionem eſſe de nomine, an ea impetratio ſit dicenda meritum congruum. Neque differentiæ, quas idem auctor ibi adducit, ſunt ſufficientes; ſummùm enim eis probatur, orationem non tam latè petere quam meritum, quia hoc abſtrahit à petitione, & conuenit alijs actibus; impetratio verò fundatur in petitione: & hoc probat vltima differentia, quam ipſe addit. Prima verò D. Thomæ, quòd meritum fundetur in radice charitatis, conuenit ſoli merito condigno; ſicut & Secunda, quòd ſcilicet oratio ſine gratiâ non ſit meritoria de cõdigno: Tertia, quòd oratio ſolùm ſit rei poſtulatæ, præmium verò etiam aliarum rerum. Quòd item impetratio fundetur in liberalitate Dei non vrget, quia id ipſum conuenit merito congruo, vt condiſtincto à condigno, vnde dicere poſſumus, hoc congruũ meritum non reſpicere Deum vt retribuentem, ſed vt donantem.

Obiectio Prima.

Dices: Supponitur aliquid ex parte operis: fateor; at addo, etiam orationem ſeu petitionẽ quà talem eſſe aliquod motiuũ vt concedatur res petita. Quòd dicit impetrationem poſſe ſeparari à merito congruo, non ſufficienter probatur.

Secunda.

Dices: Peccator impetrat, & non meretur. Reſpondeo. De condigno non meretur, concedo; de congruo, nego.

Tertia.

Dices: Chriſtus non meretur in cælo, & tamen orat. Reſpondeo ſub lite eſſe, an oret: de quo alibi. Secundò reſponderi poteſt, ſicut orat repræſentando ſua antiqua merita, ita etiam poſſe dici mereri nunc; non quia de nouo ſint merita, ſed quia nunc de facto operantur mouendo nunc Deum.

Quarta.

Denique dices: Si Beati orando merentur, etiã quando non orant merebuntur, quia etiam tunc habent opera congrua cum præmio. Reſpondeo, mereri actu non ſolùm denotare quòd exhibeatur opus meritorium, ſed etiam quòd obtineatur illud præmium aut quaſi præmium; ſicut impetrare non ſolùm denotat eos petere, ſeu orare, ſed quòd actu obtineant quod petunt. Dico ergo illos, ſicut non impetrant actu, ita neque actu mereri; id quod in merito congruo ſæpè contingit: quia enim non eſt infallibile, ſæpè actu non habet effectum; id ego voco non mereri, ſeu actu non obtinere quod merentur.

Idem dicendum de animabus Purgatorij.

Hinc circa animas Purgatorij eodem modo diſcurrimus: vt enim illæ poſſunt orare tam pro ſe quàm pro nobis, de quo alibi; ita poſſunt aliquid ſibi & nobis mereri de congruo.

Svbsectio III.

An pro altero poſſit quis habere meritum congruum: & quid ex parte Dei debeat ad illud interuenire.

Qværimvs, an in viâ iuſti, aut etiam peccatores, poſſint pro alijs mereri de cõgruo. Hac de re P. Suarez cap. 33 vbi id probat multis teſtimonijs, in quibus mereri vnus alteri dicitur. Verùm hæc teſtimonia in principijs ipſius ſunt nullius momenti; omnia enim ſunt de oratione, quæ vt talis apud ipſum non eſt meritum congruum. In noſtrâ ſententiâ facillimè ea teſtimonia inducuntur; indéque vno verbo concluſio probatur, quia & iuſti pro iuſtis orant, & verò etiam ſæpè peccator pro iuſtis; illæ autem orationes ſunt meritum congruum, vt probauimus, ergo. 14.

An iuſtus aut peccator poſſit mereri pro alijs.

Hic autem notandum eſt rurſum, valdè difficulter oſtendi à Patre Suario, quomodo oratio etiam iuſti ſit alijs meritoria de congruo; quòd enim ait, ad hoc meritum non eſſe neceſſarias tot conditiones quot in merito condigno, admitto libenter; at cùm ipſe oſtendat, impetrare & mereri non eſſe idem, numquã declarat, quomodo orationi iuſti vltra impetrationem conueniat ratio meriti congrui reſpectu alterius.

Difficulter oſtenditur à Suario orationes iuſti pro alijs meritorias eſſe.

Addo vlteriùs, immeritò ab ipſo doceri, peccatorem non poſſe alteri mereri de congruo, ſed ſolùm ſibi: quod enim ait, meritum de congruo fundari in amicitiâ, dupliciter poteſt accipi: vel vt ex amicitiâ ſit maius, & id concedo; vel vt ſit ea amicitia omnino neceſſaria, & id nego: vt patet manifeſtè in omniũ principijs; nam ſaltẽ ſibi ipſi poteſt peccator aliquid mereri de congruo, eſto non ſit amicus Dei; nec redditur ratio, cur ea amicitia requiratur in merito pro alijs, & non in merito pro ſe: & idem eſt in oratione pro alijs. Conſtet ergo in eo puncto non diſcurri conſequenter, niſi dicamus, & ſibi & alijs, alijs quidem per orationem, ſibi etiam independenter ab eâ, omnes iuſtos & peccatores poſſe mereri de congruo.

Non benè docet peccatorẽ ſibi ſoli & nõ alijs mereri poſſe.

Amicitia nõ eſt neceſſaria ad meritum de congruo.

Quando dico *alijs* etiam includo exiſtentes in peccato; nam poſſumus illis impetrare de congruo auxilia, vt ab eo exeant: ſic Stephanus Paulo promeruit auxilia; ſic vnus peccator poteſt pro altero eadem impetrare.

Solùm reſtat obiectio difficilis contra dicta, quatenus in iuſtis ponimus meritum congruum; nam illorum opera ſunt occupata tota quanta in merito condigno, ergo non relinquitur eis locus ad merendum ſimul de congruo; quia hoc ipſum plus eſt, quàm ſolùm mereri de condigno. Reſpondeo negando conſequentiam; nam cùm meritum congruum conſiſtat in quadam quaſi decentia, ob quam Deus liberè mouetur, non eſt inconueniens, ſi ſupra totum præmium æquale debitum operi accepiet, etiam inde occaſionem ad dandum aliquid aliud ferè (vt ſic dicam) liberaliter. 15.

Obiectio difficilis contra dicta, ex eo quòd iuſtorũ opera exhauriantur in merito de cõdigno.

Nunc diſquirendum, quid ex parte Dei ad hoc meritum ſit neceſſarium. Et primum quidem occurrit promiſſio, de qua dico nõ requiri; alioquin ſemper omne meritum congruum haberet annexum ſuum effectum; quod eſt apertè falſum; addo tamen, neque è contrario illi repugnare; vt patet in contritione reſpectu remiſſionis peccati, quam infallibiliter habet annexam, etiamſi ſolùm de congruo eam promereatur.

Quid ex parte Dei ad meritum de congruo requiratur. Promiſſio Dei non requiritur.

Quando opus non habet effectum, nec requiritur acceptatio. Secundò de acceptatione actuali poſt exhibitum ipſum opus quæritur, an ſit neceſſaria. Reſpondeo, quando illud non habet effectum, non requiri, licet fortè tunc illud opus non denominaretur meritum; quod ad vocem ſpectat: quandò verò ſortitur effectum, procul dubio debet acceptari; quia per illam acceptationem Deus concedit id quod cadit ſub tale meritum.

16. Tertiò quæritur à quâ virtute procedat in Deo remuneratio talium operum; non enim videtur ex ſolâ fidelitate poſſe oriri, neque item ex iuſtitiâ. Pater Vaſquez putat eſſe à gratitudine, Suarez verò fusè tum cap. 30. tum 36. putat in Deum non cadere gratitudinem, quia non poteſt accipere beneficium. Nolo hic tractare quæſtionem quæ aliò ſpectat; non eſſet ſanè difficile gratitudinem, ſeclusis imperfectionibus, in Deo defendere: & verò virtus remuneratiua habet totum, quod gratitudo; ſic etiam ſeclusis imperfectionibus defendimus iuſtitiam in primâ parte. *Remuneratio hæc oritur partim à liberalitate, partim à iuſtitiâ.* Quidquid igitur hac de re ſit, cenſeo oriri partim à liberalitate, partim à iuſtitiâ; neque enim neceſſum eſt ſemper vnicam indiuiſibilem virtutem ponere, à quâ procedat actio: quatenus ergo in opere eſt aliqua ſaltem imperfecta ratio congruentiæ, ſeu (vt ſic dicam) proportionis, oritur à iuſtitiâ; quatenus præmium eſt incomparabiliter maius, oritur à liberalitate. Pater Suarez dicit hanc eſſe quamdam iuſtitiam legalem, ſeu decentiam diuinæ prouidentiæ. Faciliùs id ad eas duas virtutes, alioquin notas nobis, reducitur, quàm noua, & quæ vix explicari poteſt, virtus adſtruitur.

SECTIO III.

Quid poſſit mereri peccator de congruo.

17. *Actus ſupernaturales nō merentur de congruo niſi in ordine ad vitam æternam.* AGIMVS de præmio ad vitam ſupernaturalem pertinente; etenim ſi actus ſunt ſupernaturales, nihil de facto merentur naturale, niſi quatenus conducit ad obtinendam beatitudinē: quo ſenſu iam illa res non reputatur naturalis: ſi verò actus ſit naturalis, & vndequaque bonus, poterit mereri de congruo intra ordinem naturæ aliquod bonum; quia, vt diximus, peccatum habituale non impedit in actu bono ſupernaturali rationem meriti congrui rei ſupernaturalis; ergo neque impediet in opere naturali meritum congruum rei naturalis: nam ſtatus inimici Dei obeſt merito condigno, non verò congruo. Quòd verò actus naturalis nihil ſupernaturale etiam de congruo mereatur, diximus ſuprà. Hac ergo quæſtione omiſſâ, ad præmium ſupernaturale & actus ſupernaturales veniamus.

Aliqui actus ſupernaturales non neceſſariò connectuntur cū gratiâ, alij verò connectuntur, quo eodem inſtāti. Contritio prior gratia infuſione eſt. In eo ergo ordine includi poſſunt tum auxilia ad actus, tum ipſa infuſio gratiæ; poſſunt etiam ex parte peccatoris concipi aliqui actus ſupernaturales boni, qui non neceſſariò ſint connexi cum infuſione gratiæ & remiſſione peccati; alij verò, qui connexi ſunt, & quidem in eodem inſtanti, vt contritio: & de his omnibus breuiter aliquid dicendum.

PRIMA CONCLVSIO: Contritio eſt prior naturâ gratiæ infuſione & remiſſione peccati. Hæc verò datur intuitu contritionis, non è contrario gratia datur, vt homo conteratur. Hæc fusè ſuprà probata eſt contra Patrem Vaſquez; vnde non eſt, cur in eo puncto hic amplius hæreamus cum Patre Suario cap. 37. à num. 5. qui aliquoties in hoc Tomo eam doctrinam Vaſquez refutauit ex propoſito. Hinc colligitur eam contritionem eſſe meritoriam de congruo gratiæ, & quidem immediatè; non enim inter illam & gratiam intercedit alius actus hominis, quem ea contritio promereatur, & ratione cuius dici poſſit mediatè ſolùm promereri eam remiſſionem. *Contritio eſt immediatè meritoria gratiæ de congruo.* Hanc concluſionem omnes ferè defendunt, negat verò Vaſquez ob inſinuatū principium, quòd gratia præcedat contritionem; quo euerſo ipſe etiam nobiſcum ſentiret. Ergo de hac veritate ſatis; obiectiones aliquæ, quæ contra eam fieri poſſunt, ſoluentur circa Secundam & Tertiam.

18. *Auxilium primum non poteſt cadere ſub vllum meritum peccatoris. Ratio illius clara.* SECVNDA CONCLVSIO ſit: Primum auxilium, ſeu prima vocatio ſupernaturalis, non poteſt cadere ſub vllum meritum peccatoris. Hæc eſt à nobis probata ſuprà fusè contra Semipelagianos. Et ratio illius eſt clariſſima, ac ſæpè inſinuata, quia auxilium illud eſt ante omne meritum, ergo non poteſt dari ob meritum. Ex hac concluſione infertur, totam iuſtificationis ſeriē eſſe gratuitam, quia auxilium, à quo illa inchoatur, eſt gratuitum: & hinc reſpondetur argumentis illorum, qui ob ea loca Scripturæ, Conciliorū & Patrum, quibus dicitur gratiam non fore gratiam, ſi daretur ex meritis, putant nec contritionem, de quâ in Primâ concluſione, neque alia opera, de quibus in Tertiâ, eſſe meritoria de congruo; reſpondetur, inquam, eis ſolùm probari, initium eius iuſtificationis ſeu primum auxilium eſſe ſine vllo merito: quod negarunt Semipelagiani.

Alij actus ſupernaturales peccatoris mediatè mereri poſſūt iuſtificationem. TERTIA CONCLVSIO: Alij actus ſupernaturales peccatoris diſtincti à contritione mereri poſſunt de congruo mediatè ipſam iuſtificationem, hoc eſt, primus actus auxilium ad ſecundum, hic ad tertium, donec tandem veniatur ad iuſtificationem. In hac conueniunt ferè omnes, vt videre eſt apud Suarez ſuprà & Vaſquez diſp. 218. ſtant tamen contra illam nōnulli apud eoſdem propter loca Scripturæ quæ immediatè explicuimus. Probatur autem multis Scripturæ locis, quibus eiuſmodi bonis operibus tribuitur vis promerendi remiſſionem peccati: ſic eleemoſyna dicitur redimere peccata, ſic ieiunia, orationes, &c. & ex Auguſtino idem ſuprà probauimus. Item Tridentinum, dum eâ ſeſſ. 6. ſæpè ultatâ modum, quo ad iuſtificationem præparamur, deſcribit, enumerando varios actus, quibus aſcendimus paulatim ad iuſtificationem, oſtendit, eos eſſe meritorios de congruo; nam illa diſpoſitio eſt moralis aliquo modo promerens à Deo vlteriora auxilia. Ratio à priori huius eſt, quia ea bona opera licet ratione peccati non ſint meritoria de condigno, habent tamen adhuc ſuam intrinſecam honeſtatem, ob quam valdè Deo placent, & ob quam congruenter Deus, licet non neceſſariò, poteſt tamen liberè permittere ſe moueri ad dandum eiuſmodi auxilium.

19. *An ipſā iuſtificationem immediatè mereri poſſit peccator de condigno. Reſponſio Suarez.* Verùm circa hanc concluſionem duo poſſunt in dubium verti. Primum, an etiam ipſam iuſtificationem immediatè mereatur de condigno peccator. Hanc quæſtionem mouit P. Suarez num. 13. & negatiuè reſpondet, eò quòd non detur vnquam, nec velit Deus immediatè dare gratiam, niſi interuenientibus alijs actibus: quia interpoſitio actuum repugnat merito congruo.

Authoris ſententia. Ego in hoc puncto aliquid cenſeo interuenire de nomine ideoq; aliter quæſtionem expedien-

dam:

dam : vt verò eam intelligas, aduerte, eo ipſo quòd dicat Suarez ad meritum congruum alicuius rei requiri, vt ea immediatè intuitu illius ſine vllo actu interpoſito concedatur, ſine dubio non poſſe dari tale meritum in eis actibus; quia de fide eſt, de facto nõ remitti peccatum eis ſolis poſitis, ſed debere interuenire vel contritionem, vel Sacramentum cum attritione : vt ergo vitemus quæſtionem de voce, quærimus, an ille actus habeat congruitatẽ cum ipsâ remiſſione, & poſſit illam immediatè mereri, ita vt Deus annuens ei merito dicat, Volo tibi dare illam; ſed quia ille pendet ab aliis actibus, Volo etiam dare illos actus, vt dem quod promeruiſti. Pono exemplum clarum in merito gloriæ : etenim etiamſi gloria non detur, niſi homo in gratiâ moriatur, homo tamen meretur immediatè gloriam de condigno, non merendo tamen ipſam mortem in gratia; ergo aliud eſt mereri immediatè vnam rem; aliud verò, quòd ea non detur, niſi aliis rebus præuiis. Hoc ergo ſenſu ſuppoſito,

An actus ille habeat congruitatẽ cùm iuſtificatione, vt poſſit illã immediatè mereri.

20\.

Remiſſio peccati poteſt cadere ſub meritum de congruo.

Ad quæſtionem propoſitam reſpondeo, me non videre rationem, quare dicamus, eo modo poſſe immediatè ſub congruo merito humilitatis aut alterius cadere remiſſionem, ita vt Deus det auxilia eo animo vt concedat, quod ob meritum congruum decreuerat dare hic & nunc. Confirmo ſupponendo, neque ipſam contritionem eſſe diſpoſitionẽ ex natura rei ſufficientem ad iuſtificationem, ſed ex ſolâ Dei volitione eam acceptantis id prouenire; vnde dico, eum potuiſſe acceptare, ſi voluiſſet, actum aliquem ſpei, aut humilitatis, aut attritionis, & ei infallibiliter gratiam adiungere : quo caſu ſine dubio eſſet talis actus meritum de congruo eius remiſſionis; ergo etiam de facto erit, quantum attinet ad bonitatem requiſitam vt moueat; eſto Deus non ita de facto moueatur. Neque obſtat, quòd tales actus ſint minoris perfectionis quàm contritio, quia cùm hoc meritum non conſiſtat in indiuiſibili, poteſt maior & minor congruitas admitti; vnde, licèt non ſint illi actus tam congrui quàm contritio, poterunt tamen abſolutè eſſe congrui.

Minor perfectio talis actus non impedit.

12\.

An ita ſit de facto incertum eſt.

An attritio in Sacramento immediatè iuſtificationẽ mereatur de congruo.

Addo verò, vtrùm Deus de facto ita moueatur per eos actus, an verò ſolùm ad danda auxilia vlteriora, non eſſe ita certum; nihilominùs valdè probabile eſſe moueri, vt ex ſolutione alterius præcipui dubij conſtabit. Quæri ergo adhuc circa dubium præcedens poteſt, vtrùm ſaltem attritio, quando de facto eſt coniuncta cum Sacramento, eam gratiam promereatur immediatè de congruo. Suarez ſuprà num. 14. dicit id eſſe probabile; probabilius tamen contrarium, quia neque iuſtus accipiens Euchariſtiam eam promeretur de condignò ſacramentalem gratiam, ideò ea gratia dicitur ex opere operato. Confiteor tamen in Sacramento Baptiſmi, vbi datur gratia certa independens à diſpoſitione, vt patet in infantibus, commodiſſimè doceri, eam, quæ reſpondet Sacramento ſoli, non dari intuitu attritionis, nec quidem de congruo: quod eodem modo aſſerendum eſt etiamſi quis per contritionem diſponatur ad tale Sacramentum. Et in pœnitentiâ, vbi tota gratia certa non eſt, ſed maior vel minor, iuxta diſpoſitionem, etiam illa, quæ dicitur dari ex opere operato, cenſeo probabilius totam reſpondere de congruo ei attritioni. Hoc ſaltem mihi certum eſt, attritionem ex ſe habere congruitatem ad illam; vtrùm verò intuitu illius Deus eam det, non ita certum. Probabilius tamen affirmatiuum.

In Baptiſmo gratia illi ſoli reſpondens non datur intuitu attritionis etiam de congruo. In pœnitentia totum reſpondet de congruo attritioni.

Contrarium tamen probabilius eſt.

quòd ea dicatur gratia ex opere operato, nullo modo obeſt; quia ſufficit quod non detur ex merito condigno; item ſufficit, quòd detur multò maior quàm data fuiſſet de condigno, ſi actus ille fuiſſet dignificatus à gratiâ : & idem, proportionaliter dici poteſt de iuſto accipiente Euchariſtiam; vbi tamen, quia eſt certa gratia independens à meritis & diſpoſitione, vt quæ infanti communicanti datur, oſtendi eam menſuram eſſe extra meritum.

Sed iam ad ſecundam præcipuam difficultatem, vtrùm ſcil. peccator promerens de congruo auxilia promereatur ſolùm ſufficientia, an verò etiã efficacia. P. Suarez omnino negat poſſe dari meritum efficacis auxilij; impetrationem tamen admittit, quia iuſtus non meretur de condigno tale auxilium, ergo nec peccator de congruo. Hoc tamen argumentum leue eſt, quia iuſti opus occupatur in promerendo de condigno augmento gratiæ; quid ergo mirum, ſi non promereatur ſimul illud auxilium quà efficax?

An peccator mereatur de congruo auxilium efficax, an verò ſufficiens tantùm. Negat Suarez meritũ, illius impetrationem admittit.

Vrgebis: Multi docent etiam iuſtum non poſſe tale auxilium mereri. Benè; quid inde? Cenſeo, illos minùs benè docere. Adde, fortaſſe poſſe adhuc conſequentiam negari, quia actus iuſtorum etiamſi ob dignitatem perſonæ ſint aptiores pro merito congruo quàm actus peccatoris; quia tamen toti videntur occupati in augmento gloriæ promerendo, non ita facilè intelligimus, in eis manere congruitatem ad aliud præmium: at actus ſupernaturales peccatoris in nullâ aliâ re occupantur quàm in merito congruo eius auxilij; cur ergo ad illud non ſufficient?

Replica.

Solutio.

Tertiò dices: Auxilij efficacis donatio pendet ex libera Dei electione & prædeſtinatione, ergo non cadit ſub meritum; quia actus de ſe non habet proportionem cum tali genere beneficij. Verùm neq; hæc ratio probat quidquam; non enim eſt contra præmium congruum illud liberè à Deo concedi: quod verò aſſeritur, in actu non eſſe proportionem cum eo beneficio, ſicut ſine vlteriori ratione dicitur, ita negatur à me facilè.

21\.

Obiectio.

Dicendum ergo cenſeo, omnino poſſe cadere ſub meritum; & quidem, iuxta dicta ſuprà, quòd omnis impetratio ſit meritum congruum, facilè admiſſâ impetratione habemus meritum congruum. Et verò in hoc puncto non videtur ſatis conſtanter locutus hic auctor; agens enim n. 54. an impetratio ſit meritum, idq; negans, admittit tamen in impetratione peccatoris non ſeparari de facto meritum congruum ab impetratione, ita expreſsè num. 9. Vnde ibi fatetur ad probandum ſeparari impetrationem à merito congruo, non ſumi bonam inſtantiam ex dictâ oratione peccatoris: at autem hîc contrarium docet. Sed quidquid de eius conſequentia ſit, adeò concluſionem hanc veram cenſeo, vt planè credam omnia teſtimonia Scripturæ & Auguſtini (quibus Suarez vtitur ad probandum abſolutè in peccatoribus meritum congruum) probare illud eſſe reſpectu auxiliorum efficacium; quia niſi ea auxilia ſint efficacia, non poſſet dici vllo modo eleëmoſyna extinguere peccata, aut eleëmoſynis redimi peccata, aut miſericordes miſericordiam conſequi: quo loco vtitur Suarez ad probandum dari meritum congruum in peccatoribus; vti & illo ad Hebræos 13. *Beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci; talibus enim hoſtijs promeretur Deus.* Si enim non det Deus auxilia congrua, non magis placatur Deus, quàm circa illos qui pereunt. Tertiò argumentor ex Auguſtino, qui

Reſponſio noſtra eſt poſſe cadere ſub meritum.

Non ſatis cõſtanter locutus Suarius.

Teſtimonia Suarij, quibus probat in peccatoribus meritum de congruo, noſtram concluſionem probant.

Argumentum ex Auguſtino.

docet fidem impetrare remiſſionem peccatorum, vt ſuprà vidimus. P. Suarez ait, nomine impetrationis ſolùm intelligi meritum congruum, non veram impetrationem. inde argumentor: Si re ipſâ homo non conuertitur, non impetrat profectò fides conuerſionem; qui autem conuertitur, ſine dubio habet auxilia congrua; ergo manifeſtè Auguſtinus admiſit meritum congruum eorum auxiliorum efficacium. Quartò ratione idem probo, quia auxilia ſufficientia promereri, ſi non dentur efficacia, non eſt vllius momenti; tum quia per ſe Deus illa dat ſine vllo merito, vt & ipſe Suarez fatetur; tum quia illa non fauent homini: imò quodammodò eſſet melius iis carere, quia tunc non imputaretur ipſi peccatum; ergo ſi in gratiam ipſius operis aliquid Deus dignatur facere, profectò illud debet eſſe, dare auxilium congruũ, non verò purè ſufficiens. Deniq; idem probo, quia ſi poteſt impetrare tale auxilium (vt ait Suarez) non eſt cur non poſſit etiam mereri de congruo, cùm opus ſit ſupernaturale, & homo ſit in ſtatu merendi, eſto concedamus ea duo inter ſe aliquo modo differre.

SECTIO IV.

Quid iuſtus poſſit de congruo mereri de facto tam ſibi quàm alijs.

23. *Gratiam iuſtificantem iuſtus mereri non poteſt. An reparationem poſt lapſum mereatur.*

PRima gratia iuſtificans non poteſt à iuſto obtineri per meritum iuſti, cùm per illam in ratione iuſti conſtituatur; obtinetur ergo ſolùm ea ab homine vt præſcindente à iuſto & peccatore, modo quo ſuprà diximus: de quo nihil amplius. Prima ergo quæſtio moueri poteſt circa reparationem poſt lapſum, vtrùm ſcil. iuſtus per opera bona aliquando mereatur, vt à ſuperueniente peccato liberetur. In quâ dico breuiter cum P. Suario cap. 38. cum Vega q. 6. de Iuſtificatione ad 6. Bellarmino lib. 5. de Iuſtificatione cap. 2. Bonauenturâ in 2. diſt. 28. dub. 2. lit. in fine. Gabriele in 2. diſt 27. q. vnicâ art. 3. dub. 3. & Scoto in 4 diſt 2. q 1. art. 2. in fine; cum his, inquam, dico omnino poſſe: id quod breuiter ſic probo, quia (ſi res benè ponderetur) non magis poteſt impediri tale meritum per ſuperueniens peccatum quàm per habituale durans, dum exiſtit meritum; quia ſicut ſuperueniens efficit hominem indignum amicitiâ, ita illud, quod erat quando fuit meritum, efficit indignum amicitiâ. Præterea peccatum ſuperueniens non efficit, vt illud opus factum in gratia non placuerit Deo, magis quàm placeat idem opus factum præſente peccato. Ex quo capite ego inuenio potiùs maiorem rationem in tali opere quàm in facto à peccatore; ergo cum oſtenſum ſit, peccatorem poſſe mereri de congruo auxilia ad exeundum à peccato; poterit etiam qui in gratia operatur, mereri vt Deus eius recordetur poſteà; caſu quo peccauerit. Hanc eamdem concluſionem probat Suarez ex 2. Paralipom. cap. 19. vbi Iehu Propheta dixit ad Ioſaphat. *Impio præbes auxilium, & iis qui oderunt Dominum amicitiâ iungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris; ſed bona opera inuenta ſunt in te.* Vbi videtur intelligendum, ob opera bonorum illorum præcedentium eum vocatum ad pœnitentiam. Ego tamen nequaquam puto Ioſaphat tunc mortaliter peccaſſe, ſed venialiter ex ignorantia, meruiſſe autem vel pœnas temporales graues, vel fortè etiam vt permitteretur cadere in graue peccatum.

Homo in gratiâ poteſt mereri vt Deus in lapſu eius recordetur. Probat Suarius ex 2. Paralipom.

Meliùs ſuaderi poteſt ea ſententia iudicio ferè omnium benè ſentientium, qui non putant gratis ſe orare Deum, dum ab eo omni conatu petunt, vt ſi fortè in peccatum labantur, non permittat tamen eos in æternum perire; vbi ſine dubio ſupponunt, illam impetrationem poſſe eſſe alicuius momenti: & verò D. Thomas, etiamſi contrarium ſentiat 1. 2. q. 114. art. 7. in corpore, tamen ex Auguſtino (non citando locum) ait in primo argumento, nihil à Deo iuſtius peti quàm reparationem poſt lapſum. In contrarium ſtat, vt dixi, D. Thom. ibi, motus eo, quòd meritum etiam de congruo impediatur per peccatum ipſius merentis: hæc tamen ratio vel probat peccatorem nihil ſibi mereri poſſe de congruo, vt diximus paulò antè, vel certè nihil valet. 24. *Probatur melibs ex communi hominum iudicio.*

Secundò obiici poteſt locus ille Ezechiel. 18. quem obiicit D. Thom. in argumento *Sed contra:* in eo enim minatur Deus iuſto, quòd ſi cadat, omnes iuſtitiæ eius tradentur obliuioni. Reſpondeo id intelligi de obliuione quoad meritum condignum, & quoad vim ſaluandi hominem, ſi pœnitentiam non egerit: vtrùm autem Deus ipſe ex aliqua congruitate ſit mouendus ad talem hominem euocandum ad gratiam, nihil ibi dicitur. Aduerte tamen, tale meritum non infallibile, alioquin omnes iuſti deberent poſteà reſurgere: quod eſt apertè falſum. Verùm, excepta contritione reſpectu gratiæ, iam diximus ſuprà, omnia alia merita de congruo carere ea infallibilitate.

Obiectio ex Ezechiele. Refutatur.

Secunda difficultas eſt, vtrùm homo poſſit ſibi perſeuerantiæ donum de congruo mereri. Suprà, dum egimus de merito condigno eius perſeuerantiæ, obiter diximus, poſſe cadere ſub meritum congruum; quod & Vaſq. ad art. 9. q. 114. & Suarez ſuprà num. 10. alios referentes defendunt; & D. Thomam ſine diſtinctione negantem meritum perſeuerantiæ explicant de merito condigno: quomodo autem debeat accipi donum perſeuerantiæ, vt poſſit cadere ſub meritum, eo loco explicuimus. Quæ omnia debent hîc applicari: nam quoad punctum præcedentiæ eſt eadem vtrobique difficultas: ratio huius eſt, quia congruens eſt, vt Deus ſæpè moueatur intuitu operum factorum in gratia, maximè quæ ſunt heroica & ſingularia, ad retinendos iuſtos, ne ampliùs cedant, dando eis auxilia congrua.

25. *An ſub meritũ de congruo cadat perſeuerantia donum.*

Quæritur, an eiuſmodi meritum ſit infallibile, & habeat annexam promiſſionem Dei. Reſpondeo; ſi per modum ſolius meriti loquamur, certiſſimum eſt, non eſſe infallibile; quia multi iuſti & iuſtiſſimi poſt innumera opera glorioſa ceciderunt; ergo eis meritis non eſt annexa perſeuerantia: ſi verò ea merita conſideremus quatenus ſimul ſunt oratio, maiorem res habet difficultatem. P. Vaſquez ad citatum art. 9. affirmat, quia orationi facta eſt promiſſio generalis, *Petite, & accipietis. &: Si quid petieritis Patrem in nomine meo*, &c. Confirmari id poteſt auctoritate Auguſtini, qui Tractatu 102. in Ioannem ad citata verba ait, *Exaudiuntur quippe omnes Sancti pro ſe ipſis, non autem exaudiuntur pro omnibus vel amicis vel inimicis*; ergo; quando perſeuerantiam pro ſe petunt, exaudiuntur, ergo infallibiliter. P. Suarez dupliciter limitat hanc ſententiam; Primò, vt ea petitio ſeu oratio ſit conſtans; nam promiſſio facta orationi eſt ſub certis conditionibus, quæ ſi abſint, non ſortitur effectum: inter illas autem debet annumerari perſeuerantia. Secunda limitatio eſt, vt non obtineatur per vnam oratio-

An tale meritum ſit infallibile.

Ioan. 16. Ibid.

nem

nem etiam longo tempore durantem, ſed obillam detri gratia ad vitandum v. g. imminens peccatum; poſt quod vitatum, ſi conſtanter iterum ſuſtinet, obtinebit pro ſecundo, & ſtando poſt ſecundum ſtatum obtinebit pro tertio, & ſic vſque ad finem vitæ, & hoc modo dicit eſſe infallibilem eam promiſſionem.

26\. *Hæc res valde incerta eſt.* Difficultter valde poteſt in hoc puncto aliquid certi dici, & quidem non ſufficere ad eam perſeuerantiam infallibiliter obtinendam vnam aut alteram petitionem, imò etiamſi longè plures ſint manifeſtè oſtendit experientia (qualis in talibus materiis haberi poteſt;) nam multi ſunt, qui eam enixè ſæpe petierunt, poſtea ſunt lapſi. Neque contra hoc obſtant teſtimonia ſuprà allata; nam intelligendæ ſunt illæ promiſſiones factæ orationi ſub certo gradu fidei, ſub perſeuerantia, &c. quæ à nobis difficillimè determinari poſſunt. Et eodem etiam ſenſu intelligo Auguſtinum; vnde colligo adhuc reſolutionem Patris Suarez, quòd ſub ea perſeuerantia habeant orationes infallibilitatem, incertam eſſe, quia fortè vltra perſeuerantiam aliæ ſunt conditiones requiſitæ, de quibus non poſſumus facilè determinare quæ ſint, & quando adſint, ideò rem hanc vt planè incertam non definio.

An gratiæ gratis datæ cadant ſub hoc meritum. Quæri Tertiò poteſt, an alia dona gratiæ cadant ſub meritum congruū. Præter gratiam ſanctificantem & habitus illi annexos, quæ à iuſto de condigno obtinentur, & præter auxilia, de quibus egimus immediatè, ſolùm manent gratiæ gratis datæ, vt fides miraculorum, gratia ſanitatum, &c. in quibus locum habere poteſt quæſtio propoſita. *Conceduntur aliquando ob bonū publicum, non ob merita; etiam aliquando ob ſanctitatem perſonæ.* Dico ergo, etſi Deus ſæpè illa concedat non ob merita perſonæ, ſed ob bonum publicum, ad quod ea perſona à Deo eſt electa; nihilominùs tamen ſæpè etiam ea conferre ob ſanctitatem perſonæ; vt è contrario ſolet tollere illa ob imperfectiones aut peccata, vt in ſancto Martino, cui abſtulit Deus gratiam ſanationum, eo quòd cōmunicauerit cū Epiſcopis excōmunicatis.

Poſſunt etiā per opus naturale temporalia mereri, non verò ſupernaturale. Quartò dubitari poſſet, an iuſti mereantur temporalia de congruo. Reſpondeo, vt dixi, de peccatoribus, ſi opus ſit purè naturale, poſſe mereri talia bona; ſi verò ſit ſupernaturale, numquam ea mereri, niſi quatenus ad vitam æternam ordinantur.

27\. *Iuſtus poteſt alteri mereri quidquid ſibi, & aliquid ampliùs.* Denique Quintò quæritur, quid iuſtus alteri mereri valeat de congruo. Reſpondeo, quidquid ſibi, & aliquid amplius. Prima pars eſt per ſe nota, maxime ſi loquamur de altero iuſto; in quo per peccatum non impediatur meritum. Verùm etiamſi peccatum aliquo modo reſiſtat, non propterea impediet hoc meritum congruum, iuxta ſuperiùs dicta. *Alteri mereri poteſt auxilium primum.* Quoad ſecundam partem patet, quia nemo ſibi poteſt mereri primum auxilium, poteſt tamen alteri, quia primum meum auxilium v. g. eſt ante omnia mea opera, ergo non poteſt cadere ſub meritū meorum operum: at auxilium primū datum Petro non eſt ante meū opus, ergo poteſt eſſe effectus mei operis. *gratiam iuſtificantem.* Quo ſenſu etiā peccator ipſe poteſt alteri mereri hoc auxilium; quod tamen ſibi non poteſt. Præterea poteſt iuſtus quà talis alteri mereri de congruo primam gratiam ſanctificantem, ſeu remiſſionem peccati, quam ſibi quà iuſtus non poteſt, quia ea prima iuſtitia non poteſt eſſe effectus ſui. Deniq; poteſt faciliùs longè alteri mereri reparationem *reparationem poſt lapſum, &c.* poſt lapſum quàm ſibi, quia ſi perſeuerat in iuſtitia, nō interrumpitur eius meritum per peccatum: ex quo capite impediri illud meritum poterat. Perſeuerantia verò & alia auxilia intrant in numerum eorum, quæ etiam ſibi poteſt mereri, in quibus faciliùs ea ſibi quàm alteri meretur, ob maiorem coniunctionem meriti ad bonum ipſius merentis: an autem prædeſtinationem alteri poſſit, diximus ſuo loco. Et nunc ſatis de gratia eiuſque effectibus: qui de illa nobis conceſſit diſſerere, det illā in ipſius gloriam perpetuò abundare.

Index & Ordo
TRACTATVVM,
DISPVTATIONVM,
Sectionum & Subſectionum, huius Quarti Tomi Theologici.

TRACTATVS
De Legibus.

PRÆFATIO AVCTORIS. Pag. 3.

DISPVTATIO I.

De lege in communi: an conſiſtat in actu intellectus, an voluntatis.

SECTIO I. QVID nomine legis in præſentis & eius definitio. 4
2. *Vtrùm lex ſit actus intellectus, an voluntatis.* 5
SVBSECTIO I. *Quid ſit lex naturalis.* ibid.
2. *Examinatur ſententia P. Vaſquez.* 6
3. *Qui actus re ipſâ ad legem ferendam neceſſarij ſint.* 8
4. *An ſit neceſſarius actus intellectus qui ſit imperium.*
5. *Qui actus ſit propriè dicendus lex.*

DISPVTATIO II.

Explicatur obiectum actus conſtituentis legem.

SECTIO I. *Reijcitur ſententia Medina.* 12
2. *Proponitur ratio dubitandi circa obiectum actus legiſlatiui.* 13
3. *Proponuntur & reijciuntur aliqua explicationes.* ibid.
4. *Alia ſolutio diſcutitur.* 16
5. *Soluitur difficultas.* 19
6. *Duæ obiectiones contra dicta ſoluuntur.* 20
7. *Inſinuatur alia ſolutio.* 23

DISPVTATIO III.

Quomodo lex debeat reſpicere communitatem ac auctoritatem publicam, per quam fertur.

SECTIO I. *An lex debeat reſpicere communitatem.* 23
2. *Quomodo lex debeat ferri in bonum commune.* 25
3. *Aliqua dubia ex dictis orta explicantur.* 27
4. *An ſit de ratione legis prodire ab auctoritate publicâ.* 29

DISPVTATIO IV.

De aliis conditionibus legis in communi.

SECTIO I. *An lex debeat eſſe iuſta & iuſtè lata.* 30
SVBSECTIO I. *Lex debet eſſe de materiâ non malâ moraliter.* ibid.
2. *Materia legis non debet eſſe ſubdito iniurioſa, ſed ex ſe poſitiuè bona.* 31
3. *Quid ſi materia legis dubiè ſit honeſta.* 32
SECTIO 2. *Quo ſenſu lex debeat eſſe poſsibilis.* 34
3. *De perpetuitate legis.* 35
4. *Quomodo promulgatio ad legem pertineat.* 36

5. *Quo*

5. *Quomodo hæ conditiones ad legem pertineant.* 37
6. *Concluditur ex dictis definitio legis.* 38

DISPVTATIO V.

De effectibus, ſubiecto, mutatione & virtute productiuâ legis.

SECTIO 1. *De effectibus legis in communi.* 39
SVBSECTIO 1. *Vtrùm effectus à lege intentus ſit facere homines bonos.* ibid.
2. *Quomodo obligatio ſit effectus legis.* 40
3. *Quomodo ſint effectus legis præcipere, prohibere, permittere, & punire.* 41
4. *Duo dubia circa hos effectus expedita.* 42
SECTIO 2. *De ſubiecto legis, ſeu, an viatores omnes ſint legibus ſubiecti.* 43
3. *Reſpondetur primo teſtimonio.* 44
4. *Explicantur alia teſtimonia.* 45
5. *De mutatione legis: an fieri poſſit: & quotuplex ea ſit.* 46
SVBSECTIO 1. *Explicantur hæ mutationes, & præcipuè quæ ex parte Legiſlatoris proueniunt.* ibid.
2. *Aliæ duæ mutationes ex parte ſubiecti & materiæ declarantur.* 47
SECTIO 6. *Ad quam virtutem ſpectet condere leges.* 48

DISPVTATIO VI.

De lege naturali diuinâ.

SECTIO 1. *Diuiſio legis in communi.* 50
2. *An detur ab æterno lex aliqua diuina.* 51
3. *Quomodo lex æterna reſpiciat Deum.* 52
4. *Quando lex æterna reſpiciat creaturas.* 54
5. *Vtrùm volitio Dei, quæ eſt lex æterna reſpectu creaturarum, ſit neceſſaria in Deo, an verò libera.* 55
6. *Aliquæ quæſtiunculæ ex dictis ortæ expediuntur.* 56

DISPVTATIO VII.

De lege naturali creatâ.

SECTIO 1. *An lex naturalis ſit præceptiua.* 57
2. *An lex naturalis extendat ſe ad particulares materias.* 58
3. *De vnitate aut multiplicatione legis naturalis.* 59
4. *An lex naturalis obliget in conſcientiâ: & quomodo ad eam reducatur obligatio legis humanæ.* 60
5. *Obiectio difficilis contra vltimam reſolutionem.* 61
6. *An lex naturalis obliget etiam ad modum actus.* 62
SVBSECTIO 1. *Aliqua ſupponuntur.* ibid.
2. *Deciditur quæſtio.* 63
3. *Vtrùm lex naturalis obliget ad modum operandi ex dilectione Dei.* 64
SECTIO 7. *Quando lex naturaliter irritet actus.* 66
SVBSECTIO 1. *Examinatur quorumdam doctrina.* ibid.
2. *Quid ſit in hac quæſtione dicendum.* 67
SECTIO 8. *De diſtinctione iuris naturalis à iure gentium & ciuili.* 68
SVBSECTIO 1. *Referuntur aliquot ſententiæ.* ibid.
2. *Quid de ſententiâ Patrum Suarez & Salas.* 69
3. *Quid ſit tandem dicendum.* 79

DISPVTATIO VIII.

De mutabilitate, diſpenſatione & epieikia legis naturalis.

SECTIO 1. *De mutatione.* 71
2. *De diſpenſatione humanâ in lege naturæ.* 72
SVBSECTIO 1. *Duæ oppoſitæ ſententiæ: & quæ ſit probabilitas.* ibid.
2. *Reſpondetur obiectionibus aduerſariorum.* 74
SECTIO 3. *Vtrùm Deus poſſit diſpenſare in iure naturæ.* 76
4. *An aliqua ſint obiecta, ad quæ Deus nec diuinitus dare poſſit licentiam.* 77
5. *Quid de epieikia & interpretatione legis naturalis.* 78
SVBSECTIO 1. *Deciditur quæſtio.* ibid.
2. *Qui reſpondeatur à nonnullis obiectioni in contrarium.* 79
3. *Vera reſponſio.* 80

DISPVTATIO IX.

De legis poſitiuæ Moſaicæ naturâ & exiſtentiâ.

SECTIO 1. *Vtrùm ante Moſaicam fuerit aliqua lex diuina.* 82
2. *De auctore legis Moſaicæ.* 83
3. *An ea lex fuerit iuſta & ſancta.* 84
SVBSECTIO 1. *Ea lex fuit ſancta.* ibid.
2. *Obiectiones in contrarium ſoluuntur.* 85
SECTIO 4. *An lex antiqua præceperit actus etiam internos.* 86
5. *De diſtinctione inter ſe præceptorum*

veteris legis: & an omnia fuerint ſub peccato. 88
6. De promulgatione & extenſione eius legis; de loco item & tempore in quo data fuit. 89
7. De effectibus legis antiquæ. 91
SVBSECTIO 1. De obligatione & permiſſione veteris legis. ibid.
2. De duobus alijs effectibus legis antiquæ. 92
SECTIO 8. An lex vetus iuſtificarit: vbi, an ſit dicenda perfecta. 94

DISPVTATIO X.

De eius legis ceſſatione.

SECTIO 1. Quæ certa ſunt præmittuntur. 96
2. Ea lex de facto deſtructa eſt. 97
3. Declaratur in ordine ad quæ præcepta lex ceſſauerit. 98
SVBSECTIO 1. De cæremonialibus. ibid.
2. Examinantur rationes pro communi doctrinâ. 99
3. Quid de iudicialibus. 101
4. Quid de præceptis moralibus ſentiat P. Vaſquez. ibid.
5. Reſpondetur huic rationi; & vera ſententia ſuadetur. 103
SECTIO 4. An lex antiqua ceſſauerit ante aduentum Spiritus ſancti. 104
SVBSECTIO 1. Non ceſſauit ante mortem Chriſti. ibid.
2. Proponitur ſententia docens legem antiquam perijſſe ipſo puncto mortis Chriſti. 105
3. Reiectâ alterâ opinione, concluditur quid ſit dicendum. 107

DISPVTATIO XI.

Vtrùm lex vetus, cùm primùm deſiit eſſe ſub obligatione, fuerit eo ipſo prohibita.

SECTIO 1. Quæ certa ſunt & ſtatus controuerſiæ declarantur. 108
2. Prima pars noſtra ſententiæ. 109
3. Altera pars noſtra ſententiæ. 110
4. Vltima pars noſtra ſententiæ. ibid.
5. Aliqua ex obiectionibus contra noſtram ſententiam ſoluuntur. 112
6. Cæteræ obiectiones explicantur. 114
7. De ceſſatione effectuum legis veteris. 115.

DISPVTATIO XII.

De lege diuinâ gratiæ nouâ & Chriſtianâ.

SECTIO 1. Quædam certiora præmittuntur. 116
2. Explicatur lex moralis Euangelica prohibens. 117
3. Explicatur lex Euangelica moralis præcipiens. ibid.
4. Obiectio quædam ſoluta: & ad quid aliud obliget lex Chriſtiana. 119
5. Quando incæpit obligare lex noua. 121
SVBSECTIO 1. Examinantur quorumdam ſententiæ ibid.
2. Quid ſit in hoc puncto probabilius. 123
SECTIO 6. De efficaciâ legis gratiæ. 124
7. An in lege gratiæ fieri poſſit diſpenſatio. ibid.
SVBSECTIO 1. Reiectis duabus ſententijs, ſtatuitur certa & Catholica. ibid.
2. Reſpondetur aduerſariorum argumentis: vbi aliquid de epieikia & interpretatione. 125
SECTIO 8. De duratione & perfectione nouæ legis. 127

DISPVTATIO XIII.

De poteſtate humanâ legiſlatiuâ.

SECTIO 1. Supponuntur quæ certa ſunt. 129
2. Vtrùm poteſtas ferendi leges ſit à Deo. 130
3. Quædam ex dictis inferuntur. 131
4. An ſit poteſtas in Summo Pontifice ad ferendas leges ciuiles pro toto mundo. 132
5 An Imperator habeat iuriſdictionem in totum orbem ad ferendas pro eo leges. 133
6. Concluditur in genere, in quibus perſonis ſit poteſtas legiſlatiua. 135
7. An poteſtas legiſlatiua poſſit eſſe in feminâ. 136
8. Vtrùm poteſtas ferendi leges humanas pendeat à fide & bonis moribus Principis. 137
9. Ad quid ordinetur poteſtas legiſlatiua humana. ibid.

DISPVTATIO XIV.

De materiâ, quam poteſt præcipere lex humana, maximè ciuilis.

SECTIO 1. Materia præcepta per legem humanam non poteſt eſſe mala moraliter. 139
2. Vtrùm lex humana poſſit præcipere omnem materiam honeſtam, & ſolam eam; an etiam poſſit omnem malam prohibere. 140
3. Quid de actibus internis: vbi de externis occultis. 142

Sva

SVBSECTIO 1. *Communis ſententia & grauis contra eam obiectio proponitur.* ibid.
2. *Quid ſit probabilius in hoc dubio.* 143
3. *An actus interni ſint materia ſaltem indirecta legis humanæ.* 144

SECTIO 4. *An materia legis ciuilis ſit actus tam præſens, quàm præteritus, quàm futurus.* ibid.
5. *An lex humana obliget ad materiam undequaque honeſtam.* 145
6. *An ſit materia legis humanæ ea, cui eſt graue periculum annexum.* 147
7. *Reſpondetur obiectionibus in contrarium.* 148

DISPVTATIO XV.

Quas perſonas obliget lex humana & ciuilis.

SECTIO 1. *Quæ certa ſunt præmittuntur.* 150
2. *An obligetur quis proprijs legibus, dum eſt extra territorium.* 151

SVBSECTIO 1. *Proponitur communis & vera ſententia.* ibid.
2. *Soluuntur aliquæ obiectiones.* 152
3. *Vltima obiectio ſoluitur: vbi de loco exempto intra alienum territorium.* 153

SECTIO 2. *An peregrinus obligetur legibus loci per quem tranſit.* 154
3. *An Eccleſiaſtici obligentur legibus ciuilibus.* 156

SVBSECTIO 1. *Communis ſententia & aliquæ rationes pro illâ.* 157
2. *Optima eius ſententiæ ratio proponitur.* 158
3. *Quid de vi coactiuâ: & duæ aliæ quæſtiunculæ ſolutæ.* 159

SECTIO 4. *Vtrùm Legiſlator obligetur ſuis legibus.* 160

SVBSECTIO 1. *Status quæſtionis, & eius reſolutio.* ibid.
2. *Reſpondetur obiectionibus: & magis declaratur ea obligatio Principis.* 162
3. *Quomodo Legiſlator ſubiaceat vi coactiuæ legum & legibus irritantibus.* 164

DISPVTATIO XVI.

Quæ & qualis ſit legis ciuilis obligatio.

SECTIO 1. *Vtrùm lex humana obligare poſſit in conſcientiâ.* 165
2. *Obiectiones contrariæ ſoluuntur.* 166
3. *An poſſit lex humana obligare in conſcientiâ, non tamen ſub vllo peccato.* 168
4. *Vtrùm lex humana in præſumptione fundata obliget in conſcientiâ.* 170

SVBSECTIO 1. *Quorumdam ſententiæ examinantur.* ibid.
2. *Quid in hac quæſtione ſit probabilius.* 172

SECTIO 5. *An lex ciuilis obligare poſſit ſub mortali: & quid ad hoc requiratur.* 173

SVBSECTIO 1. *Quæ faciliora ſunt præmittuntur.* ibid.
2. *Vnde dignoſcatur legem obligare ſub mortali.* 174
3. *An materiam grauem poſſit lex ſub veniali præcipere.* 175
4. *Reſpondetur argumentis in contrarium.* 176

SECTIO 6. *An peccatum ex contemptu contra quamcumque legem ſit mortale.* 177

SVBSECTIO 1. *Quid ſit contemptus.* ibid.
2. *Quis contemptus ſit ſemper peccatum graue.* 179

DISPVTATIO XVII.

De formâ externâ, promulgatione, & acceptatione legis ciuilis.

SECTIO 1. *An lex debeat ex multorum conſilio ferri.* 181
2. *Duæ primæ difficultates circa promulgationem legis expediuntur.* ibid.
3. *An lex feratur aliquandò ſub formâ ſententiæ.* ibid.
4. *De ſolemnitate promulgationis legis: & quando hæc incipiat obligare.* 184

SVBSECTIO 1. *In quo ſit quæſtio de voce.* ibid.
2. *Deciditur tota quæſtio.* 185
3. *An de facto aliquæ leges requirant certum tempus vltra promulgationem.* 186

SECTIO 5. *Vtrùm acceptatio populi neceſſaria ſit ad valorem legis ciuilis.* 187

DISPVTATIO XVIII.

De poteſtate ad leges Canonicas ferendas.

SECTIO 1. *Quædam certa ſupponuntur.* 189
2. *An hæc poteſtas Canonica ſit propria legis gratiæ.* 190

SVBSECTIO 1. *Quid de lege naturæ.* ibid.
2. *Quid de lege ſcriptâ.* 191

SECTIO 3. *An Epiſcopi habeant poteſtatem ferendi leges in ſuis Epiſcopatibus; & vnde eam acceperint.* 192

SVBSECTIO 1. *Proponuntur duæ extremæ ſententiæ.* ibid.
2. *Iudicium de his ſententijs.* 193
3. *Reſpondetur obiectionibus in contrarium: vbi oſtenditur deſtitui auctoritate oppoſitam ſententiam.* 194
4. *Aliqua ex dictis inferuntur,* 196
SECTIO 4. *Quæ communitates Eccleſiaſticæ vim habeant ferendi leges.* 197
SVBSECTIO 1. *De Concilio generali.* ibid.
2. *Quid de Concilijs inferioribus.* 198
3. *De Capitulo Eccleſiæ Cathedralis & Collegiatæ.* 199
SECTIO 5. *An poteſtas Canonica pendeat à bonis moribus, vel ſaltem à fide Legiſlatoris.* 200
6. *Comparatur poteſtas legiſlatiua Canonica cum ciuili.* 202

DISPVTATIO XIX.

De materia legis Canonicæ.

SECTIO 1. *In quo ea materia differat à materiâ legis ciuilis.* 204
2. *Lex Canonica non poteſt præcipere per ſe actus merè internos.* ibid.
3. *Obiectio præcipua contra dicta: vbi, an poſſint præcipi actus interni ſimul cum externis.* 206
SVBSECTIO 1 *Quid P. Suarez reſpondeat.* ibid.
2. *Quid P. Vaſquez & alij reſpondeant.* 207
3. *Quid ſit in hac quæſtione probabilius.* 208
4. *Soluuntur cætera, quæ ad probandum, actus internos poſſe compræcipi, obijciuntur.* 209
SECTIO 4. *Alia argumenta ad probandam directam Eccleſiæ iuriſdictionem in actus purè internos.* 211
SVBSECTIO 1. *Soluuntur tria priora.* ibid.
2. *Quatuor alia argumenta.* 213
3. *Cæteræ obiectiones.* 214

DISPVTATIO XX.

Expediuntur cætera quæ de lege Canonicâ deſiderantur.

SECTIO 1. *De formâ legis Canonicæ.* 216
2. *De promulgatione legis Canonicæ.* 217
3. *Vtrùm lex Canonica vt obliget indigeat acceptatione fidelium.* ibid.
4. *Duæ quæſtiunculæ ex dictis ortæ, ſoluuntur.* 218
5. *De obligatione legis Canonicæ.* 220
6. *Quas perſonas obliget lex Canonica.* 222

DISPVTATIO XXI.

De lege odioſâ & pœnali.

SECTIO 1. *Quæ ſit lex odioſa, & quî à fauorabili diſtinguatur.* 223
2. *Vtrùm lex pœnalis poſſit ſimul obligare in conſcientiâ.* 225
3. *Vtrùm de facto leges pœnales ſimul etiam obligent in conſcientiâ, an ſolùm ad pœnam.* 226
4. *Vnde dignoſcantur tales leges,* 227
5. *Vtrùm lex poſſit obligare in conſcientiâ ad ſubeundam pœnam ante Iudicis ſententiam.* 228
6. *Quando per leges intelligatur pœna impoſita vt ipſo facto incurrenda.* 229
SVBSECTIO 1. *Duæ priores regulæ.* ibid.
2. *Duæ poſteriores regulæ.* 231
3. *Obſeruatio circa præcedentes regulas.* ibid.
SECTIO 7. *Vtrùm lex pœnalis obliget reum poſt latam ſententiam ad eam acceptandam, & Iudicem ad ſententiam ferendam,* 233
8. *An ignorantia excuſet pœnam legis* 235

DISPVTATIO XXII.

De lege tributum imponente.

SECTIO 1. *An lex imponens tributa obliget in conſcientiâ.* 236
2. *Deciditur tota quæſtio.* 237
SVBSECTIO 1. *Tres primæ concluſiones,* ibid.
2. *Duæ vltimæ concluſiones.* 238
3. *Obiectiones aliquæ ſolutæ.* 239
SECTIO 3. *In quo ſit poteſtas imponendi tributa.* 241
4. *Ex hac doctrinâ deciditur quoddam dubium.* 242
5. *Quæ vtilitas requiratur, vt tributa ſint iuſta.* 243
6. *De alijs conditionibus pro iuſtitiâ tributi neceſſarijs.* 245
7. *Vtrùm peregrini ad ea tributa teneantur.* 247
8. *An tributa exigant conſenſum populi; & quomodo obligent in conſcientiâ.* ibid.

DISPVTATIO XXIII.

De lege irritante.

SECTIO 1. *An lex irritans ſit pœnalis, & obliget in conſcientiâ.* 248
2. *An irritatio actus, quæ per legem fit, poſſit aliquando impediri.* 250
SVBSECTIO 1. *Expeditur ſecunda difficultas.*

cultas. ibid
2. *Reſpondetur primo dubio.* 251
SECTIO 3. *Vtrùm lex irritans fundata in præſumptione ſortiatur effectum, quando præſumptio non ſubſiſtit.* 253
4. *Vtrùm lex, eo ipſo quòd prohibeat aliquem actum, illum etiam irritet.* 255
5. *Examinatur lex,* Non dubium, *& alia obiectiones.* 256
6. *Vnde poſſit colligi, legem prohibentem velle etiam ſimul irritare.* 258
SVBSECTIO 1. *Communes regulæ examinantur.* ibid.
2. *Quas regulas eâ de re tradat P. Vaſquez.* 259
3. *Examinantur limitationes aliquæ eius vltimæ regulæ.* 260
SECTIO 7. *Aliqua dubia de lege irritante expediuntur.* 261
8. *An lex imponens pœnam contra facientem actionem comprehendat eos qui eam faciunt inualidam.* 263
SVBSECTIO 1. *Quæ certa ſunt præmittuntur, & declaratur ſtatus quæſtionis.* ibid.
2. *Quid in hoc dubio dicendum.* ibid.

DISPVTATIO XXIV.

De variis diuiſionibus conſuetudinis prout ad legem pertinet.

SECTIO 1. *Explicatur definitio conſuetudinis.* 266
2. *De differentiâ conſuetudinis à traditione, ſtylo, ritu & foro.* 267
3. *Diuiſio conſuetudinis in eam quæ eſt iuxta, præter, aut contra legem.* 268
4. *Secunda diuiſio conſuetudinis* 270
5. *De diuiſione conſuetudinis in bonam & malam, rationabilem & irrationabilem.* 271
6. *De diuiſione conſuetudinis in reprobatam & non reprobatam ſeu permiſſam.* 272
SVBSECTIO 1. *An lex dicens,* non obſtante conſuetudine, *abrogari tamen per conſuetudinem poſſit.* ibid.
2. *Variæ ſententiæ circa eam difficultatem, an lex abrogans futuram conſuetudinem poſſit per conſuetudinem tolli.* 273
3. *Deciditur quæſtio.* 274
4. *Euaſiones nonnullæ reyciuntur; & explicatur, quid requiratur, vt conſuetudo cenſeatur reprobata.* 276
SECTIO 7. *De diuiſione conſuetudinis in præſcriptam & non præſcriptam.* 277
SVBSECTIO 1. *Duæ oppoſitæ ſententiæ circa conſuetudinem præſcriptam.* ibid.
2. *Præmittitur pro verâ doctrinâ, à quâ voluntate Principis conſuetudo vim habeat.* 278
3. *Quid ſit probabilius in hac quæſtione.* 280
4. *Aliquæ quæſtiunculæ circa prædicta ſoluuntur.* 281
5. *An id ſit intelligendum de conſuetudine contra leges Eccleſiaſticas.* 282
6. *Vtrùm conſuetudo non præſcripta poſſit aliquando abrogare legem.* 284

DISPVTATIO XXV.

De conditionibus quæ requiruntur vt conſuetudo inducat ius legale.

SECTIO 1. *Quomodo requiratur animus ſe obligandi.* 285
2. *An ea conſuetudo debeat eſſe à maiori parte populi, & an poſſit per actus malos inchoari.* 287
3. *Quæ perſonæ poſſint conſuetudinem inducere.* 289
4. *De numero actuum, & de probatione in contradictorio iudicio.* 290
5. *Quomodo conſuetudo ſe habeat circa irritationem.* 291
6. *Quæſtiunculæ aliquot circa conſuetudinem expediuntur.* 293
7. *Quibus modis poſſit conſuetudo mutari.* 295
8. *Quæ clauſulæ ſint neceſſariæ, vt per legem cenſeatur reuocata conſuetudo.* 296
9. *Quomodo conſuetudo conſuetudine tollatur.* 297

DISPVTATIO XXVI.

De interpretatione & extenſione legis.

SECTIO 1. *Quid ſit & quotuplex legis interpretatio.* 298
2. *Declarantur ampliùs ea capita interpretationis.* 299
3. *De extenſione legis ratione verborum.* 300
4. *De extenſione legis ob tertium caput, id eſt, ob rationem illius.* 301
SVBSECTIO 1. *Declaratur ſtatus quæſtionis; & quædam obſeruationes præmittuntur.* ibid.
2. *Deciditur quæſtio.* 302
3. *Reſpondetur argumentis in oppoſitum.* 304
4. *Obſeruationes quædam circa dicta.* 305

DISPVTATIO XXVII.

De reſtrictione legis per interpretationem & epieikiam.

SECTIO 1. *De reſtrictione legis per interpretationem.* 307
2. *Quædam præmittuntur, vt explicetur ceſſatio per epieikiam.* 308
3. *An ad epieikiam ſufficiat ceſſare rationem legis in particulari materiâ.* 309
SVBSECTIO 1. *Duæ oppoſitæ ſententiæ.* ibid.
2. *Quid ſit probabilius.* 310
SECTIO 4. *Illationes quædam ex dictis: vbi, quomodo ceſſet obligatio, quando occurrit ratio in contrarium.* 311
5. *Quanta debeat eſſe certitudo de ceſſatione rationis legis, vt homo excuſetur ab eâ ſeruandâ.* 312
6. *An ceſſet lex, quando vniuerſaliter ceſſat illius ratio.* 314
SVBSECTIO 1. *Variæ ſententiæ, & quædam præmittuntur.* ibid.
2. *Deciditur quæſtio.* 315
3. *Quid ſi ratio legis ceſſet pro vnâ parte Regni: vbi magis oſtenditur conſequentia doctrinæ noſtræ.* 317

DISPVTATIO XXVIII.

De eſſentiâ, materiâ, ſubiecto & formâ diſpenſationis.

SECTIO 1. *Quid ſit diſpenſatio; & an poſſit dari.* 319
2. *Diuiſio diſpenſationis; & qui eius effectus.* 320
3. *De materiâ & ſubiecto diſpenſationis.* 321
4. *De formâ diſpenſationis.* 322
SVBSECTIO 1. *De diſpenſatione per ſignum expreſſum.* ibid.
2. *De diſpenſatione tacitâ.* 324

DISPVTATIO XXIX.

De poteſtate diſpenſandi.

SECTIO 1. *Vtrùm Epiſcopi per ſe habeant poteſtatem diſpenſandi in iure communi Canonico.* 326
2. *Vtrùm Epiſcopus poſſit diſpenſare in legibus Conciliorum Prouincialium.* 327
3. *Sub quibus conditionibus poſſit Epiſcopus diſpenſare: vbi, an qui poteſt diſpenſare poſſit permutare.* 329
4. *Soluuntur argumenta oppoſita: vbi, an in aliquo caſu ſit illicita permutatio.* 330
5. *Cuius iuris ſit poteſtas diſpenſatiua.* 331
SVBSECTIO 1. *Status quæſtionis & variæ ſententiæ proponuntur.* ibid.
2. *Deciditur omninò quæſtio.* 333

DISPVTATIO XXX.

De his quæ ex parte recipientis requiruntur ad diſpenſandum: vbi de cauſis diſpenſationis.

SECTIO 1. *An diſpenſatio data ſine causâ ſit licita.* 334
SVBSECTIO 1. *Examinatur communes rationes proeâ doctrinâ.* ibid.
2. *Probabilior ratio: & explicatur quæ debeat eſſe cauſa.* 335
3. *An ea obligatio non diſpenſandi ſine causâ ſit ſub peccato graui.* 336
SECTIO 2. *An diſpenſatio ſine causâ ſit valida.* 338
SVBSECTIO 1. *Quid dicendum, ſi diſpenſatio ſit in legibus altioris poteſtatis.* ibid.
2. *Duæ ſententiæ de diſpenſatione Principis in proprijs legibus.* ibid.
3. *Quid ſit in his ſententijs difficile.* 339
4. *Quid videatur in hoc puncto probabilius.* 340
5. *Aliquæ quæſtiunculæ præcedentibus annexæ ſoluuntur.* 341
SECTIO 3. *An diſpenſatio ex iuſtâ causâ conceſſa ceſſet causâ ceſſante.* 343
SVBSECTIO 1. *In quo ſit punctum difficultatis; & duæ oppoſitæ ſententiæ.* ibid.
2. *Qui ſit difficultas expedienda.* 344
SECTIO 4. *Quomodo diſpenſatio requirat, ne ei renuntietur formaliter aut virtualiter ab ipſo cui conceditur.* 345
5. *Vtrùm, quando petitur ſecunda diſpenſatio in eadem materiâ, nullâ factâ mentione prioris, cenſeantur ambæ validæ.* 346
SVBSECTIO 1. *Fundamenta communia communis ſententiæ.* ibid.
2. *Tres primæ concluſiones.* 347
3. *Diſcutitur grauis obiectio, & magis declaratur hæc tertia concluſio.* 348
4. *Concluditur quæſtio.* 349
SECTIO 6. *Vtrùm diſpenſatio obtenta in vno impedimento alijs tacitis ſubreptitia ſit.* 350
7. *Appendix de abrogatione legis.* 352
SVBSECTIO 1. *Quis poſſit legem abrogare.* 353
2. *Quando, & quâ de causâ lex poſſit abrogari.* 354
3. *Quibus modis fieri poſſit abrogatio.* 355
4. *De promulgatione abrogationis.* 357

DISPVTATIO XXXI.

De definitione & diuiſione priuilegij.

SECTIO 1. *Definitio priuilegij.* 358
2. *Definitio priuilegij in reale & perſonale.* 360
SVBSECTIO 1. *Prima regula ad dignoſcendum priuilegium reale à perſonali.* ibid.
2. *Cætera regulæ pro eâ differentiâ.* 361
3. *Quid ſit dicendum in dubio realis aut perſonalis priuilegij.* 362
SECTIO 3. *Tres aliæ diuiſiones priuilegij.* 363
4. *Quatuor aliæ diuiſiones priuilegij.* 365
5. *Vltima diuiſio priuilegij.* 366

DISPVTATIO XXXII.

De cauſis priuilegiorum, & de formâ quâ concedi debent.

SECTIO 1. *De cauſâ efficiente priuilegij, ſeu de perſonâ quæ illud poteſt concedere.* 368
2. *De cauſâ ſubiectiuâ priuilegij, ſeu de perſonâ cui conceditur.* 370
SVBSECTIO 1. *Quid circa capacitatem priuilegiorum.* ibid.
2. *Quid circa perſonas quæ de facto habent priuilegium.* ibid.
SECTIO 3. *De his quæ requiruntur per modum diſpoſitionis ex parte ſubiecti priuilegiorum.* 372
4. *De formâ quâ priuilegium debet concedi.* 374
5. *De formâ concedendi priuilegium ad* inſtar. 376
6. *De formâ concedendi priuilegium per communicationem.* 377
SVBSECTIO 1. *Duæ priores quæſtiones.* ibid.
2. *Reliquæ difficultates.* 278

DISPVTATIO XXXIII.

De confirmatione, innouatione, publicatione, valore, ampliatione & reſtrictione priuilegij.

SECTIO 1. *De confirmatione priuilegij.* 380
SVBSECTIO 1. *Quî diſtinguatur confirmatio communis à ſpeciali.* ibid.
2. *De diuerſis effectibus harum confirmationum.* 381
3. *Vtrùm confirmatio ex certâ ſcientiâ reualidet priuilegia iam reuocata.* 382
4. *Quomodo extendatur confirmatio ex certâ ſcientiâ.* 384

SECTIO 2. *De innouatione priuilegiorum.* 385
3. *Aliquæ difficultates circa valorem & effectus priuilegij* ibid.
4. *De publicatione neceſſariâ ad valorem priuilegij.* 387
SVBSECTIO 1. *Prima difficultas expeditur.* ibid.
2. *Secunda difficultas in vno ſenſu diſcutitur.* 388
3. *Quid ſit dicendum de facto.* 390
SECTIO 5. *An priuilegium vbique valeat.* 391
SVBSECTIO 1. *Deciditur quæſtio.* ibid.
2. *Reſpondetur obiectionibus in contrarium* 393
SECTIO 6. *De reſtrictione & ampliatione priuilegij.* 394

DISPVTATIO XXXIV.

De interitu Priuilegij.

SECTIO 1. *Explicantur aliqui modi quibus priuilegium perire poteſt.* 395
2. *Satisfit obiectionibus contra dicta.* 397
3. *Alia capita, ex quibus perire poteſt priuilegium.* 398
4. *De renuntiatione priuilegij per ipſum priuilegiatum.* 400
5. *Quid de amiſſione priuilegij per non vſum.* 401
SVBSECTIO 1. *Proponitur ſententia Patris Suarez.* ibid.
2. *Deciditur quæſtio.* 402
3. *Quid de tempore aut multitudine actuum contrariorum neceſſariorum ad amiſſionem priuilegij.* 403
4. *Quid de amiſſione priuilegij per abuſum.* 404
SECTIO 6. *De priuilegij amiſſione per reuocationem.* 405
7. *De modis quibus ea reuocatio fieri poteſt.* 406

TRACTATVS

De Diuinâ gratiâ, Iuſtificatione, & Merito.

DISPVTATIO XXXV.

Prooemialis de gratiâ adiuuante: vbi, reiectis erroribus, declarantur quæ inter Catholicos ſunt certa.

SECTIO 1. *Significatio gratiæ, & tres primæ diuiſiones illius.* 408

2. *Duæ vltimæ diuiſiones gratiæ.* 410
3. *Quæſtiones aliquot de nomine breuiter expediuntur.* 411
SVBSECTIO 1. *Expeditur prima quæſtio: vbi, an omne donum Dei ſit per Chriſtum.* ibid.
2. *Reliqua quæſtiuncula de voce ſoluta.* 412
SECTIO 4. *Quis fuerit error Pelagij circa neceſſitatem gratiæ.* 413
5. *De errore Semipelagianorum.* 415
6. *Quæ inter Catholicos vt omnino certa, vel ferè certa ſunt, ſtatuuntur.* 417

DISPVTATIO XXXVI.

Declaratur ſtatus quæſtionis inter Scholaſticos circa neceſſitatem gratiæ adiuuantis.

SECTIO 1. *Declarantur puncta dubia, & proponitur P. Vaſquez explicatio.* 419
2. *Primò reijcitur ea explicatio, vt quæ non tangit diſſenſionem inter Catholicos & Semipelagianos.* 420
3. *Tria alia argumenta contra eam explicationem.* 422
4. *Vltima eius explicationis impugnatio.* 424
5. *De varijs ſtatibus naturæ humanæ in ordine ad neceſſitatem gratiæ.* 425
SVBSECTIO 1. *Quot & quales ſint hi ſtatus.* ibid.
2. *Aliquæ comparationes eorum ſtatuum inter ſe.* 426
3. *Aliæ comparationes eorumdem ſtatuum.* 427

DISPVTATIO XXXVII.

De viribus naturæ humanæ ad cognoſcendum verum.

SECTIO 1. *De viribus neceſſarijs ad cognoſcendam veritatem tam ſpeculatiuam quàm practicam.* 428
2. *Obiectiones aliquæ ſoluuntur.* 430
3. *Explicatur locus Concilij Mileuitani.* 431
4. *Concluditur quæſtio.* 432

DISPVTATIO XXXVIII.

Vtrùm poſſit homo ſine gratiâ elicere actum honeſtum naturalem.

SECTIO 1. *Quædam certiora ſupponuntur.* 433
2. *Statuitur vera ſententia.* 434
SVBSECTIO 1. *Probatur hæc ſententia ab auctoritate.* ibid.
2. *Probatur ex parte voluntatis non eſſe neceſſariam gratiam.* 436
3. *Quid de gratiâ ex parte intellectus.* 437
SECTIO 3. *Reſpondetur obiectionibus à ratione in contrarium.* 438
SVBSECTIO 1. *Expediuntur tres priores.* ibid.
2. *Quarta & quinta obiectio ſoluta.* 439
3. *Tres vltimæ obiectiones explicantur.* 440
SECTIO 4. *Argumenta contraria partis ab auctoritate.* 441
5. *Sententia quædam media reijcitur.* 443

DISPVTATIO XXXIX.

An viribus naturæ haberi poſſit Dei amor.

SECTIO 1. *Quædam ſupponuntur.* 444
2. *Quid de errore Michaëlis Baij, & de ſententia P. Vaſquez.* 446
3. *Aliorum ſententia varia, & earum fundamenta.* 447
4. *Reijcitur præcedens fundamentum.* 448
5. *Quid in hac quæſtione probabilius.* 450

DISPVTATIO XL.

De gratiâ neceſſariâ ad vincendas tentationes ſeorſim ſumptas.

SECTIO 1. *Quid de leui tentatione.* 452
SVBSECTIO 1. *Duæ oppoſitæ ſententiæ proponuntur, & affirmans eligitur.* ibid.
2. *Amplius reijcitur contraria ſententia, & confirmatur noſtra.* 454
3. *Reſpondetur obiectionibus aduerſariorum.* 455
SECTIO 2. *Quid de victoriâ grauis tentationis.* 456
SVBSECTIO 1. *Propoſitis varijs ſententijs, ſtatuitur prima noſtra concluſio.* 457
2. *Aliæ noſtræ concluſiones.* 458
3. *Obiectiones aliquæ ſolutæ.* 459
4. *Alia obiectio difficilis proponitur: & qui à nonnullis ei reſpondeatur.* 461
5. *Examinatur reſponſio Patris Suarez.* 462
6. *Reſpondetur obiectioni è ſubſectione quartâ; & proponitur vltima obiectio.* 463

DISPV

DISPVTATIO XLI.

De neceſſitate gratiæ ad implendam totam legem naturalem, ſeu de victoriâ omnium tentationum collectiuè.

SECTIO I. *Quid de obſeruatione totius legis in naturâ integrâ.* 465
2. *Quid de naturâ lapsâ.* 466
3. *Duæ annexæ difficultates ſoluuntur.* 467
4. *An, & quomodo ſit in poteſtate hominis habere auxilium gratiæ.* 469
SVBSECTIO I. *Status quæſtionis, & variæ ſolutiones.* ibid.
2. *Reſpondetur quæſtioni: vbi de eo principio*, Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam. 470
3. *Obiectiones contra dicta.* 472
SECTIO 5. *De neceſſitate ſupernaturalis fidei & gratiæ habitualis ad obſeruationem longam totius legis.* 473
SVBSECTIO I. *Prior pars veræ doctrinæ.* ibid.
2. *Altera pars noſtræ ſententiæ.* 474

DISPVTATIO XLII.

De neceſſitate gratiæ ad actus ſupernaturales.

SECTIO I. *In quo ſit huius quæſtionis difficultas: & præmittitur, poſſibiles eſſe actus in ſubſtantiâ ſupernaturales.* 476
2. *Sententia negans eos dari de facto examinatur.* 477
3. *Duæ explicationes eius ſententiæ.* 478
4. *Alia explicationes negantis ſententiæ reijciuntur.* 480
5. *Vera ſententia.* 481
6. *Deciduntur facilè ex dictis aliquot quæſtiones.* 483
SVBSECTIO I. *Duæ priores expediuntur.* ibid.
2. *Sex ſequentes difficultates expeditæ.* 485
3. *Vltima difficultas de adimpletione præcepti expeditur.* 486

TRACTATVS
De Iuſtificatione.

DISPVTATIO XLIII.

De excellentiâ & perfectione gratiæ habitualis.

SECTIO I. *Dari talem gratiam probatur auctoritate.* 488
2. *An probetur ratione eiuſdem gratiæ exiſtentia.* 490
3. *Quanta ſit perfectio gratiæ tam reſpectu aliarum rerum ſupernaturalium quàm naturalium.* 491

DISPVTATIO XLIV.

De iuſtificatione vt eſt effectus formalis gratiæ habitualis.

SECTIO I. *An gratia habitualis faciat ex ſe & intrinſecè hominem ſanctum & amicum Dei.* 492
2. *Reſpondetur rationibus in contrarium.* 493
3. *Quomodo gratia conſtituat filios adoptiuos Dei: & an id ſoli ipſi conueniat.* 495
4. *Vtrùm per ſolam extrinſecam denominationem poſſit conſtitui effectus ſancti & filij adoptiui.* 497
5. *Quomodo per gratiam iuſtificatio fiat, & quid hæc ſit.* 499

DISPVTATIO XLV.

De gratiâ iuſtificante comparatâ cum remiſſione mortalis.

SECTIO I. *Quomodo in iuſtificatione diſtinguantur remiſſio peccati & infuſio gratiæ.* 500
SVBSECTIO I. *Status quæſtionis proponitur; & obſeruatio quædam neceſſaria præmittitur.* ibid.
2. *Vera ſententia.* 502
SECTIO 2. *Vtrùm gratia naturâ ſuâ expellat peccatum mortale.* 504
3. *Magis declaratur præcedens doctrina; & illuſtratur excellentia gratiæ habitualis.* 506
SVBSECTIO I. *Proponitur Coninck ſententia.* ibid.
2. *Reijcitur prima pars de amicitiâ, & de exigentiâ amoris diuini.* 507
3. *Diſcutitur quædam euaſio eius auctoris; & ſatisfit reliquis argumentis contra noſtram doctrinam.* 508
4. *Diſcutiuntur tres ſequentes partes eius doctrinæ.* 510

5. *Tres vltimæ partes eius doctrinæ examinantur.* 512
6. *Declaratur in quo genere & qualis ſit ea oppoſitio gratiæ cum peccato.* 513

DISPVTATIO XLVI.

An forma ſanctificans neceſſariò ſit res abſoluta: vbi, an peccatum ſine formâ intrinſecâ deleri queat diuinitus, vel è contrario cohærere cum gratiâ poſſit.

SECTIO 1. *Vtrùm forma ſanctificans ſit res, an modus.* 516
2. *Quid de ſententiâ Ioannis Vincentij.* 517
3. *Vtrùm peccatum mortale deleri poſſit ſine actu peccatoris, aut etiam ſine aliâ phyſicâ mutatione eiuſdem.* 518
SVBSECTIO 1. *Neceſſaria obſeruatio & deciſio quæſtionis?* ibid.
2. *Deciduntur quædam ex dictis.* 519
SECTIO 4. *Vtrùm diuinitus peccatum & gratia poſſint eſſe ſimul in animâ.* 520
SVBSECTIO 1. *Proponitur ſententia affirmans.* ibid.
2. *Noſtra ſententia proponitur.* 521

DISPVTATIO XLVII.

An remiſſio peccati venialis ad effectus gratiæ habitualis pertineat.

SECTIO 1. *Vtrùm de facto omni remiſſioni venialis ſit adiuncta gratiæ infuſio.* 523
2. *Per quæ de facto tollatur veniale.* 524
3. *An alijs modis tollantur venialia: & quid poſt hanc vitam in illis.* 526

DISPVTATIO XLVIII.

De dignitate, cauſâ materiali & efficienti iuſtificationis: vbi de diſpoſitione in communi ad primam gratiam.

SECTIO 1. *Vtrùm iuſtificatio ſit maximum opus Dei.* 527
2. *De cauſâ finali & materiali gratiæ habitualis.* 528
3. *De cauſâ efficiente iuſtificationis.* 529
4. *De diſpoſitione phyſicâ pro gratiâ habituali.* 530
5. *De diſpoſitione morali ad gratiam requiſitâ.* 531
SVBSECTIO 1. *Statuitur certa & Catholica doctrina.* ibid.
2. *Qualis debeat eſſe ea diſpoſitio ad gratiam.* 532

DISPVTATIO XLIX.

De diſpoſitionibus in particulari ad iuſtificationem requiſitis ex parte intellectus: vbi de reflexâ certitudine illarum.

SECTIO 1. *Hæreticorum error reijcitur: vbi, quæ fides ſit ad ſalutem neceſſaria.* 533
2. *An poſſit eſſe certitudo Theologica de propriâ iuſtitiâ.* 535
3. *Declaratur magis, quanta poſſit eſſe ea certitudo.* 537
4. *An & quomodo poſſit quis eſſe certus ſe habere fidem diuinam.* ibid.
SVBSECTIO 1. *Proponitur ſententia Patris Vaſquez.* ibid.
2. *Aliquæ obiectiones ſoluuntur.* 539

DISPVTATIO L.

De diſpoſitionibus ad iuſtificationem ex parte voluntatis requiſitis.

SECTIO 1. *Statuitur contra hæreticos Catholica ſententia.* 540
2. *Obyciuntur & explicantur teſtimonia S. Pauli.* 541
3. *Declaratur in particulari, qui actus voluntatis ſint ad iuſtificationem neceſſarij.* 542
SVBSECTIO 1. *De ſpe: vbi diſcutitur ſententia P. Vaſquez.* 543
2. *De alijs actibus diſponentibus ad iuſtificationem.* 545
SECTIO 4. *Quem ordinem debeant hi actus ſeruare cum iuſtificatione.* 546
SVBSECTIO 1. *Quid de ordine temporis inter diſpoſitiones ad gratiam.* ibid.
2. *Quid de prioritate naturæ inter diſpoſitiones pro iuſtificatione.* 547

DISPVTATIO LI.

De augmento iuſtificationis.

SECTIO 1. *Gratia eſſe poteſt inæqualis; & vnde id oriatur.* 548
2. *An gratia augeatur per quodlibet opus bonum quantumuis remiſſum.* ibid.
SVBSECTIO 1. *Proponitur ſententia negans.* ibid.
2. *Proponitur vera & communis ſententia.* 550
3. *Probatio eiuſdem ſententiæ ex Scripturâ & Patribus.* 551
4. *Probatur idem ratione.* 552

5. *Quan*

5. *Quando tale augmentum concedatur: & quæſtiuncula aliquæ ſolutæ.* 553
SECTIO 3. *Vtrum quilibet actus virtutis tot mereatur gradus gratiæ, quot habet in ſe intenſionis.* 555
4. *Vtrùm habitus gratiæ habeat terminum ſuæ intenſionis: vbi, an iuſti poßint in hac vitâ ſemper in gratiâ creſcere.* 557
5. *An gratia poßit ita creſcere vt fomitem peccati extinguat.* 559
6. *An iuſti poßint in hac vitâ vitare omnia venialia.* 560

DISPVTATIO LII.

De conſeruatione gratiæ, ſeu de perſeuerantiâ in illâ, item de eius amiſſione.

SECTIO 1. *Quid requiratur ad conſeruationem gratiæ.* 562
2. *An actualis perſeuerantia ſit ex ſpeciali dono Dei.* 564
3. *Appendix de neceßitate gratiæ ad perſeuerandum in ſtatu naturæ integræ: vbi etiam de Angelis.* 565
4. *Obſeruatio quædam circa diſtinctionem duplicis perſeuerantiæ.* 567
5. *De confirmatione in gratiâ.* 569
6. *An, & quando amittatur de facto gratia per peccatum.* 570
7. *Quomodo amiſſâ gratiâ amittatur fides & ſpes.* 572

TRACTATVS
De Merito.

DISPVTATIO LIII.

Quid requiratur ex parte operum ad meritum ſupernaturale.

SECTIO 1. *Supponuntur quæ certa ſunt.* 574
SVBSECTIO 1. *Opera noſtra ſupernaturalia facta in gratiâ ſunt meritoria de condigno augmenti gratiæ.* ibid.
2. *Explicantur breuiter reliqua, quæ circa meritum ſupernaturale certa ſunt.* 576
SECTIO 2. *An pura omißio ſit meritoria de condigno gratiæ.* 577
SVBSECTIO 1. *Prior pars noſtræ ſententiæ.* ibid.
2. *Altera pars noſtræ ſententiæ.* 579
SECTIO 3. *An actus virtutum naturalium ſint ex ſe meritorij vitæ æternæ in homine iuſto.* 580

DISPVTATIO LIV.

De aliis requiſitis ad meritum condignum vitæ æternæ.

SECTIO 1. *An gratia habitualis ſit neceſſaria ad meritum condignum vitæ æternæ.* 582
SVBSECTIO 1. *Explicatur quæſtio in primo ſenſu.* 583
2. *Explicatur quæſtio in ſecundo ſenſu.* ibid.
SECTIO 2. *Quomodo ad meritum requiratur ſtatus viæ.* 584
3. *Vtrùm purus homo poßit pro altero mereri de condigno gratiam.* 585
4. *Quomodo ad meritum requiratur pactum ſeu ordinatio diuina.* 586
5. *Vtrùm merita iuſtorum habeant aliquam dignitatem ex meritis Chriſti.* 587

DISPVTATIO LV.

Vtrùm ex maiori gratiâ habituali merita creſcant.

SECTIO 1. *Sententia affirmans: & quî ab aliquibus reſpondeatur eius fundamento.* 589
2. *Aliorum reſponſiones.* 590
3. *Obſeruatio quædam pro verâ ſententiâ.* 591
4. *Noſtra ſententia proponitur.* 593
5. *Breuiter expediuntur aliquot quæſtiunculæ.* 594

DISPVTATIO LVI.

De his quæ poſſunt cadere ſub meritum condignum: vbi de primâ gratiâ, perſeuerantiâ & primâ gloriâ.

SECTIO 1. *Quid de primâ gratiâ.* 595
SVBSECTIO 1. *Proponitur quorumdam ſententia; & reijcitur primus illius ſenſus.* ibid.
2. *Diſcutitur alter ſenſus eius ſententiæ.* 596
SECTIO 2. *De merito perſeuerantiæ in gratiâ ad finem vitæ. Proponitur ſtatus quæſtionis, & deciditur quoad potentiam ordinariam ſeu naturalem.* 599
3. *Quid de potentiâ abſolutâ.* 601
4. *An poßit quis diuinitus ita mereri de condigno perſeuerantiam finalem, vt illud meritum non impediatur per ſubſequens mortale.* 603
SVBSECTIO 1. *Status quæſtionis & concluſio noſtra.* ibid.
2. *Proponitur præcipua in contrarium* diff-

difficultas. ibid.
3. *Reſpondetur ei difficultati.* 604
4. *Reliquæ obiectiones ſolutæ.* 606
SECTIO 5. *De merito condigno primæ gloriæ.* 607
SVBSECTIO I. *Quid de primis duobus caſibus.* ibid.
2. *Probabile eſt etiam, in tertio caſu non dari condignum meritum primæ gloriæ.* 609
3. *Defenditur vt probabilius tale meritum.* 610
SECTIO 6. *Appendix: Quæ alia dona gratiæ cadant ſub meritum condignum.* 611
7. *An poſt hanc vitam augeatur gratia iuſtorum.* 612

DISPVTATIO LVII.

De merito congruo.

SECTIO I. *An detur.* 613
2. *Quæ conditiones ad meritum congruum requirantur.* 614
SVBSECTIO I. *Quid de ſupernaturalitate actus: & an opus ex ſe condignum poſſit eſſe meritum congruum.* ibid.
2. *Quid de ſtatu viatoris.* 616
3. *An pro altero poſſit quis habere meritum congruum: & quid ex parte Dei debeat ad illud interuenire.* 617
SECTIO 3. *Quid poſſit mereri peccator de congruo.* 618
4. *Quid iuſtus poſſit de congruo mereri de facto tam ſibi quàm alijs.* 620

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERVM, QVÆ QVARTO hoc Tomo continentur.

Abel.

ABEL, iuxta Salam putatur fuiſſe Sacerdos. pag.191.num.10

Abrogatio legis, vide legis Abrogatio.

Abrogatio legis eſt ceſſatio totalis legis. 329.n.1.352.n.73

Abrogare poteſt Princeps ſummus aut ei æqualis legem. 353. item Legiſlator ſuam, niſi impediatur. ibid. & ſuperior Legiſlator inferioris. ibid.

Inferior non poteſt abrogare Superioris. ibid.

Non ideò poteſt lex abrogari à ſubditis, quòd in eorum bonum cedat. 354.n.78

Quando poſſit lex abrogari ab eo in cuius eſt fauorem data. ibid.n.79

Abrogare poteſt Legiſlator ſuam legem etiam ſine cauſa. ibid.n.81

Ad abrogandam iuſtè legem ſufficit cauſa honaſta, etſi non ſufficiens ad epieikiam. ibid.n.82

Abrogare ſine cauſa non eſt graue, ſed leue peccatum. 355.n.83

Quæ cauſæ eſſe poſſint ad licitè eam abrogandam. ibid.n.84

Duo modi abrogandi legem. ibid.n.86

Priuatiuus. ibid.

Maior cauſa requiritur ad commutationem quàm ad abrogationem legis. ibid.

Poſitiuus modus abrogandi legem. ibid.n.87

Abrogatio legis per ſubſequentem cêſetur odioſa. 356.n.88

Ad renouationem ſufficis ſola interior voluntas Legiſlatoris. 357.n.91

Ad abrogationis promulgationem ſufficit vt innoteſcat ſubdito. ibid.

An ſicut ad obligationem requiritur ſolemnis promulgatio & certum tempus, ita & ad abrogationem. ibid. quando fit per legem poſitiuam ſunt neceſſaria. ibid.n.92

Si purè tollendo, tantùm requiritur manifeſtatio voluntatis Principis. ibid. quæ debet certò innoteſcere. ibid.

Tantum temporis requiritur ad abrogandam, quantum ad ferendam legem. ibid.n.93

Quales habeat effectus abrogatio. ibid.

Abſolutio à reſeruatis.

Data à neſciente ſe habere facultatem nulla eſt. 390.n.42

Acceptatio legis. Vide *Legis acceptatio.*

Acceptationem populi ad valorem legis neceſſariam eſſe, non repugnat ex naturâ rei. 187.n.37

Talis conditio non eſſet iniuſta. 188.

Non eſt ex natura rei neceſſaria. ibid.n.38

Non requiritur de facto. ibid.n.41

Acceptatio maioris partis populi an præualeat minori, vel æqualis æquali. 289.n.10

Actio externa.

Quomodo poſſit prohiberi in ſe alioquin bona. 222.n.39

Actio moralis.

Actio moralis tribuitur principali agenti. 231. n.45

Actio peccaminoſa.

Actio peccaminoſa poteſt alicui eſſe fructuoſa, ſi permittat Legiſlator. 257.n.53

Actio quando reddatur mala, quam lex prohibet, ex concurſu alterius præcepti, vel hac aut illâ circumſtantia. 308.n.12

Actus boni.

Dari actus bonos, qui non fiunt ex charitate, certum eſt contra Baium. 65.n.39

Actus attentatus.

Pro actu tentato, ſed re ipſa non conſummato, non incurritur pœna legis. 263.n.79

Actum attentatum multæ leges punientes non habent locum, cùm actus re ipſa eſt validus. ibid.n.80

Actus interni.

Quomodo ſint occulti. 204.n.4

Actus irritatus.

Actus alicuius irritari poteſt omnino inſcij. 187. n.35

Actuum irritatio duplex eſt, vel facto ipſo vel per ſententiam. 250.n.11

Actus ſi ſit irritabilis, tenentur ad eius reſciſſionem. 251.n.14. etiam ante iudicis ſententiam. ibid.

Actus irritati per ſequentes leges, eſto in ſe validi, quomodo excuſent à pœna priori. 265. n.91

Actiones etiam inuincibiliter ignorantium inualidantur. 250.n.10

Actiones quando à legibus irritentur. 262.n.75

Actus occultus.

Actus occultus per accidens an ſit ita occultus ac purè internus. 214.n.49

Actus pœnâ dignus.

Actus pœna dignus eſt, ſi ſit contra legem tentatus ſiue validus ſit, ſiue non, niſi obſtet ignorantia. 263.n.79

Actus, quem lex punire cogitat, ſi ex alio capite quam lex ſupponat ſit nullus, eſtne dignus pœna præſcripta? ibid.n.81.

Declaratur id exemplis. ibid.

Actus ſupernaturalis.

Actus in ſubſtantia ſupernaturales nequeunt fieri ſine ſpeciali auxilio Dei. 419.n.37

Ad talem actum requiritur auxilium ſupernaturale. 428.n.1

Poteſt

Poteſt elici actus ſupernaturalis ſimul cum naturali circa idem obiectum. 444.n.37.

Vnde probatur poſſibilitas actuum ſupernaturalium in ſubſtantiâ. 476.n.1.

In illum actum influit potentia naturalis. ibid. num.2.

Supernaturalitas actus non obeſt libertati potentiæ. 477.n.3.

Per quid conſtituatur actus ſupernaturalis. 478. num.4.

Supernaturalitas actus condigni non poteſt deſumi ex dignitate perſonæ eleuatæ per gratiam. 479.n.6.

Neque poteſt deſumi ab aliqua denominatione extrinſeca prouenience ex eo, quòd Deus hominem deſtinet ad finem ſupernaturalem. 480.n.8.

Supernaturalitas non conſiſtit in eſſe quodam morali aut modali entitate. ibid n.9.

Actus morales ſupernaturales diſtincti à Theologicis poſſunt reperiri in homine peccatore. 486.n.23.

An actus ſupernaturalis efficienter tamquam cauſa principalis intendat gratiam. 530.n.8.

Actus ſupernaturales de facto non producunt ſuos habitus. ibid.

Sed meritoriè. 548.n.2.

Nemo poteſt habere iudicium reflexum certum ſe elicere actum ſupernaturalem. 537.n.12. & ſeqq.

Actuum obligatio. Vide *Obligatio.*

Adamus.

Adamo materia præcepti num fuerit grauis. 173.num.57.

Si Adam vicisſet primam tentationem, fortè non fuiſſet ſecundò tentatus. 465.n.2.

Adoptio Dei.

Adoptio à Deo eſt idem quod eleuatio ad viſionem beatificam. 510.n.27.

Affectio pia.

Supernaturalis ſine gratia eſſe non poteſt. 484. num. 19.

Amicitia.

Amicitia poteſt eſſe inter inæquales. 494.n 4.

Deus poteſt cum homine vel Angelo habere amicitiam. 494.

Per τὸ *amicitia* intelligitur forma exigens amorem mutuum. 507 n 19.

Homo non poteſt fieri amicus Dei ſine forma reddente illum dignum amore Dei. ibid. n.19.

Amor Dei.

Lex naturæ obligat ad amandum aliquando Deum ſuper omnia. 64.n.35.

Non tamen obligat vt omnia opera fiant ex tali amore. 65.n.38.39.

Dari opera bona, quæ non fiunt ex amore Dei, certum eſt contra Baium. ibid.n.39.

Amor Dei eſt duplex, alius concupiſcentiæ, alius beneuolentiæ. 444.n.1.

Non omnis amor beneuolentiæ eſt ſuper omnia. ibid.

Maior perfectio amoris Dei conſiſtit in maiori appretiatione illius. 445.

Hæc appretiatio inuoluit expreſſam comparationem. 445.n.1.

Vterque amor poteſt ferri in Deum vt finem ſupernaturalem & naturalem ibid.n.2.

In natura lapſa poteſt haberi amor Dei imperfectus. 446.n.5.

Pater Vaſquez putat nullum amorem concupiſcentiæ erga Deum poſſe eſſe ſupernaturalem. 446.& ſeq.n.6

Poteſt in natura integra elici amor Dei perfectus ſine ſpeciali gratia. 447 n.7.

Satisfit teſtimonijs in contrarium. ibid.n.7.

Variæ ſententiæ de hoc amore in varijs ſtatibus naturæ. ibid.

Examinatur & reijcitur ratio P.Suarez, qua probat non poſſe dari amorem perfectum Dei in natura lapſa ſine ſpeciali gratia. 448.n.10.

Actus amoris Dei naturalis ſuper omnia vt ſui exiſtentia non aliud requirit quàm vt adhibeantur omnia media, quæ hîc & nunc requiruntur ad non offendendum Deum grauiter. 449 n.18.

Reuelatio lapſus futuri non impedit perſeuerantiam in amore Dei ſuper omnia. ibid.

Amor Dei efficax concitat efficax odium peccati & dolorem appretiatiuè maximum de peccatis commiſſis. ibid n.12.

Poteſt haberi abſolutè naturalis amor Dei ſuper omnia abſque ſpeciali gratia. 456.n.14.

Impotentia amandi Deum non prouenit per ſe ex peccato. ibid.

Poſſibilis eſt amor Dei ſuper omnia breuiſſimo tempore durans. ibid.n.15.

Supernaturalem comitatur amor Dei ſuper omnia naturalis. 452.n.17.

Superata difficultate præceptorum per auxilia gratiæ, poteſt naturaliter elici amor Dei ſuper omnia. ibid.n.18.

Gratia, quæ requiritur ad amorem ſuper omnia naturalem, non eſt in ſubſtantia ſupernaturalis. ibid n.18.

Angelus.

Angelus cuſtos in natura lapſa homini datus contra diabolum tentantem. 427.n.30.

Anima rationalis.

Habet quaſdam imperfectiones nullo Dei odio dignas. 169.n.25.

Animæ ſeparatæ debetur aliqua cognitio. 429. num. 4.

Animus.

Animus auferendi legem non eſt connexus cum tranſgreſſione externa. 188.n.56.

Appetitus.

Appetitus rebellio fuiſſet homini naturalis etiam in ſtatu naturæ integræ. 426.n.26.

Fuiſſet miraculosè impedita in ſtatu innocentiæ. ibid n.27.

Diſpoſitio corporis multum facit ad actus appetitus. 428.n.34.

Attritio.

Attritio ad iuſtificationem ſufficit intra Sacramentum. 545.n.16.17.

Includit propoſitum deinceps non peccandi. 546. num.19.

Non meretur in Sacramento gratiam immediatè de congruo. 619.n.21.

Auditio Sacri.

Audiens Sacrum, & nolens per id præcepto ſatisfacere, an ſatisfaciat. 215.n.61.

Suarij mens. ibid.

Vaſquez & auctoris. ibid.

Etiam violentè detentos in Sacro ſatisfacit. 216.

S. Auguſtinus.

Doctrina S. Auguſtini de gratia. 418.n.35.

Auxilium.

Auxilia & inſpirationes non ſunt gratiæ ſanctificantes. 409.n.4.

Primum auxilium non eſt gratia gratis data. 412 n. 16
Auxilium congruum à ſufficienti in Societatis ſententiâ non diſtinguitur niſi per ſcientiam mediam videntem futuritionem vel non-futuritionem effectus. 419. n. 2
Inter auxilium congruum & auxilium ſupernaturale datur medium. 422. n. 12
Auxilium congruum naturale non poteſt propriè vocari gratia. ibid. n. 13
Auxilia efficacia ad bona naturalia ſunt aliquando annexa dono creationis. 438. n. 18
In noſtrâ poteſtate eſt reddere auxilium efficax, non tamen eſt in noſtrâ poteſtate illud nobis dare. 440. n. 24.
Ideò oramus pro auxilio congruo, quia Deus ſimpliciter poterat illud nobis non dare. ib.
Non ſunt idem, auxilium eſſe à Deo, & eſſe gratiam. ibid. n. 25
Examinatur commune axioma Theologorum, *Facienti quod in ſe eſt Deus non denegat gratiam.* 471. n. 13. & ſeqq.
Non poteſt certa regula aſſignari, quamdiu debeat homo facere quod in ſe eſt, vt à Deo impetret auxilium gratiæ, ſed id pendet ex prudenti æſtimatione. 472. n. 16
Bonum opus naturale non eſt cauſa vt detur auxilium gratiæ, ſed tantùm occaſio. 472. n. 17
Omnes iuſti habent auxilia ſufficientia ad vitanda peccata mortalia non tantùm phyſicè, ſed etiam moraliter. 563. n. 4. 5. 6
Dare auxilium efficax præ inefficaci, ſiue illud ſit naturale ſiue ſupernaturale, eſt peculiare beneficium etiã in ſtatu puræ naturæ. 565 n. 11
Cum auxilio efficaci in ſententia *Patrum Societatis* poteſt componi abſolutè carentia operationis. 567. n. 18
Auxilium congruum & ſufficiens entitatiuè non diſtinguuntur. 602. n. 22
Auxilium primum non poteſt cadere ſub meritum peccatoris. 618. n. 18

Baptiſmus, baptizans.

VI Baptiſmi & martyrij in inſtanti mortis remittuntur peccata venialia tam quoad culpam quàm quoad pœnam. 526. n. 10
Gratia reſpondens Baptiſmo non datur intuitu attritionis neque de congruo. 619. n. 21
Baptizans quomodo obligetur ad habendam intentionem. 209. n. 28

Beatitudo.

Beatitudo ſupernaturalis non poteſt haberi niſi per media ſupernaturalia, ſicut naturalis per media naturalia. 513. n. 38
Beatitudo accidentalis non cadit ſub diſtinctum meritum à beatitudine eſſentiali. 611. n. 51
Beatitudinem accidentalem non merentur Beati de congruo. 616. n. 9
Poſſunt tamen de congruo mereri accelerationem reſurrectionis. ibid. n. 9
Poſſunt item alia dona ſiue precibus alijs mereri de congruo. ibid. n. 11

Beneficiarius.

Beneficiarius non tenetur iure diuino ad orandum attentè ſuum officium. 208. n. 23
Varia argumenta. ibid.

Bona phyſica.

Potentiùs attrahunt voluntatem noſtram quàm bona moralia. 460. n. 19

Bonitas moralis.

Bonitas moralis pro fundamento habet bonitatem phyſicam. 31. n. 6

Bonum.

Multa bona à Deo diſtincta ſunt honeſtè amabilia propter ſe. 64. n. 36

Bonum commune.

An ad legis rationem requiratur vt tendat in bonum commune, quæſtio eſt de nomine: cui ex communi vſu reſpondendum affirmatiuè. 25. num. 10. 26 n. 12
Non rectè docet P. Vaſquez legem tantùm ordinari in bonum commune, quatenus debet ab omnibus obſeruari. 26. n. 11. 12
Lex tendit in bonum commune, eo ipſo quo eſt honeſta & iuſta. ibid. n. 14. 15
Non licet ob bonum commune innocentem ſpoliare, vel occidere. 27. n. 16
Lex tantùm ordinatur ad bonum commune ſubditorum. ibid. n. 17
Lex validè ferri poteſt in bonum vnius tantùm, dummodò ille ſit membrum communitatis cui lex imponitur. 28. n. 21
Deus legem ferre poteſt tantùm ob ſuam gloriam, non attendendo noſtrum commune bonum. 28. n 22
Sufficit leges in actu exercito tendere in bonum commune. ibid.

Bonum opus. Vide *Opus.*

Bulla Cœnæ.

Quomodo obliget. 217. n. 6.

Canonica poteſtas.

AN fuerit in lege naturæ, & quid ſit. 190. num. 5
In quo ſtatu naturæ ea poſſit & verò debeat eſſe. ibid. n. 6
Nõ pẽdere à bonis moribus eſt de fide. 200 n. 65.
An pendeat à fide. ibid.
Affirmat Turrecremata, Caſtro, alij. ibid.
Negatiua probabilior Caietani, Cani. 201. n. 66
Rationes concluſionis. ibid.
Occurritur argumentis aduerſariorum. ibid.
Non poteſt concedi laico cõmuniter. 201. n. 72
Ad eam poteſtatem cur requiratur character Baptiſmi. ibid.

Capitulum Eccleſiaſticum.

Capitulum Cathedralis Eccleſiæ viuo Epiſcopo nequit ferre leges; cum eo poteſt. 199 n. 59.
Eo tamen abſente aliqua ſtatuta ipſum Capitulum concernentia dare poteſt. ibid.
Capitularium hæc iuriſdictio vnde ſit. ibid. n. 60.
Sintne hæc ſtatuta contraria Pontificiis. ibid.
Capitulum Sede vacante non poteſt pro toto Epiſcopatu ferre leges. 200. n. 61. 62
Enodantur capita in contrarium. 200. n. 62
Fundamentum auctoris huius negationis. ibid. num. 63.
Probatur efficaciter negatiua concluſio. ibid.
Capitulum Eccleſiæ Collegiatæ quid poſſit. ib num. 64

Cardinalis.

Cardinalium electio eſt ſolùm de iure humano 180. n 4
Qualem de facto habeant iuriſdictionem. 196 num. 43
In Conclaui an poſſint creari alij Cardinales. 198. n. 53
Quid de hac re conſtet ex Clementinâ *Ne Romani.* ibid. n. 54

Cauſa formalis.

Cauſæ formalis ſecundarius effectus poteſt eſſe aliquando nobilior ipsâ cauſâ formali. 503. num. 9.
Ratio. ibid.

Cauſæ matrimoniales.

Cauſæ matrimoniales cur ab Eccleſiâ ſint reſeruatæ. 104. n. 2

Cenſura.

Cenſuræ appoſitio ad legem an inferat grauem obligationem. 210.n.24
Minor excommunicatio non indicat. ibid.
Si primum ſit ferenda à Iudice excõmunicatio poſt monitionem, diſtinguit Suarez. ib.n.25
Quid Vaſquez ſentiat. 211.n.27
Reſolutio. ibid. n.28
Suſpenſio, interdictum & irregularitas an ſint indicium grauis obligationis. ibid. n.29
Vaſquez & Suarez diſſentiunt. ibid.
Vtrumque conciliat auctor. ibid.

Charitas.

Charitatis habitus non poteſt ſolus conſtituere hominem filium adoptiuum Dei. 495.n.8
Affirmat Turrianus. 496
Habitus charitatis ſupernaturalis non poteſt naturaliter eſſe cum peccato mortali. 520.n.15

Chriſtus.

Chriſtus & verè & propriè Legiſlator noſter. 157..n.4
Chriſtus non dedit Eccleſiæ iuriſdictionem in actus externos. 205.n.9
Congruentia. 206
Obiectio contra. ibid.n.10
Gratiæ datæ per merita Chriſti potuerunt ſine illis gratuitò conferri. 409 n.3
Omnia dona temporalia etiam creationis poſt peccatum Adami probabiliter dantur ex meritis Chriſti. 411.n.11.12
Chriſti aduentus non cauſat dona nobis aliàs naturaliter debita. 430.n.6.
Chriſtus in aliquorum ſententiâ non omnia meruit per ſolam mortem. ibid.n.9.
Probabilius eſt determinatè omnia dona etiam naturalia meruiſſe. ibid.
Chriſti geſta & dicta aliquot annis ſolâ traditione credebantur. 267.n.9

Chriſtiana libertas.

Chriſtiana libertas in quo ſita ſit. 189.n.1

Circumciſio.

Circumciſio poſt promulgationem Euangelij ſemper fuit illicita. 112. num. 14
Id Apoſtoli aliquamdiu ignorarunt. 112. n.18
Etiam Paulus, cùm Timotheum circumcidit: ſed poſteà diuinitus edoctus, in Epiſtolâ ad Galatas docuit circumciſionem eſſe illicitam. 113.num. 24.

Ciuilis poteſtas.

Quando & quomodo poſſit reſiſtere Pontifici. 203.n.75
Cur eadem ciuilis poteſtas Eccleſiaſticæ ſubiecta. ibid.

Clauſula.

Clauſulæ legibus addi ſolitæ diſtinguendæ. 273. num.37

Coactio.

Coactiua vis in aliũ transferri nõ poteſt. 205. n. 8

Codex Iuſtiniani.

Cur multas leges pro Eccleſiaſticis contineat. 204. n.2.

Cogitatio.

Cogitatio ſancta naturalis naturaliter excitatur in homine. 423.n.16
Qui negant cogitationem congruam eſſe ſpeciale beneficium Dei, non ſunt athei. 438.n.20
Deus nõ poteſt negare ſine miraculo homini alicui cogitationem omnem congruã. 441.n.26

Cognitio.

Cognitiones ſenſuum ad quæ obiecta ſe extendant. 205.n.5
Cognitio naturalis non poteſt determinare ad amorem ſupernaturalem propter improportionem. 410.n.6
Deus non poteſt hominem naturaliter conſeruare ſine omni cognitione. 429.n 4
Naturalis conducens ad vitam æternam non poteſt haberi ſine gratiâ. 430.n 8
Naturalis congrua non eſt propriè congrua, prout accipitur à SS.Patribus. 437. n.17

Communitas.

Communitas variè accipitur. 25.n.7
Quælibet eſt capax legis. ibid.n.8.9
Non eſt neceſſe vt lex obliget omnes perſonas eiuſdem communitatis. ibid. n.9
Communitates generales Religioſæ & Capitula quid poſſint. 100.n. 64
Communitas poteſt transferre in alium iuriſdictionem ſuarum actionum tam internarum quàm externarum. 205.n.8
Non dedit Eccleſiæ iuriſdictionem in actus internos. ibid.n.9

Concilium.

Concilium generale, cui intereſt Papa, habet vim legiſlatiuam. 197.n 46
Cui ſolùm per Legatos intereſt Papa, ante confirmationem legum eius non obligat. ib.n 47
Concilium generale, vel Collegium generale quid poſſit in electione Pontificis. 198.n.52
Concilium idem mortuo Papâ quomodo poſſit ferre leges. ibid.n 54
Concilia triplicia. ibid.n.55
Concilia omnia pro ſuo diſtrictu poſſunt ferre leges. ibid.
An, vt obligent eiuſmodi leges, opus ſit conſenſu omnium Epiſcoporum. ibid.
Suarij & aliorum opinio. ibid.n.56
Deciditur quæſtio. 199. n.57
In tali Concilio oportet omnes Epiſcopos, imò & Primatem conſentire. 199.n.57
Concilij leges ab eodem approbatæ an poſſint ab Epiſcopo reuocari. ibid.n.58
Reſpondetur diſiunctiuè. ibid.
Concilium tantum circa tributa poteſt quantum ei à Papâ conceditur. 241.n.29
Concilium Prouinciale non habet ius maius quàm Epiſcopus quilibet ſeorſim. 327. n.8
Habet ius ad puniendum Epiſcopos. ibid.
Duo capita, ex quibus Concilium Prouinciale poteſt acquirere iuriſdictionem ſupra ſingulos Epiſcopos. 328.n.10
Epiſcopi poſſunt dare aliquam ſupra ſe iuriſdictionem in ijs in quibus non impediuntur per Pontificem. ibid.
De facto non poteſt præſumi conceſſa Concilijs talis iuriſdictio. ibid.n.11
Leges latæ à Concilio non cenſentur propriæ Primatis præſidis Concilij. ibid.
Iuriſdictio ſpecialis conceſſa Concilio conceditur Metropolitano. ibid.n 12
Datur ratio, cur Epiſcopi ſubiaceant Concilio quoad pœnam, non quoad ferendas leges. ib.

Conditio.

In contractibus aliiſque rebus moralibus non debent plures conditiones requiri, quàm quæ ex natura rei ſunt neceſſariæ, niſi clarè conſtet eas ex mente contrahentium vel aliunde eſſe appoſitas vt eſſentiales. 37.n.37.

Condi

Digitized by Google

INDEX RERVM.

Conditio vt talis debet eſſe ad aliquid à ſe diſtinctum. 38. n.41

Conditionatus.

Conditionata mala non nocent, nec bona conditionata proſunt. 418.n.34

Condonationis diuinæ obiectum.

Condonationis diuinæ obiectũ eſt carentia odij & diſplicentiæ erga hominem ob peccatũ antiquũ; conſideratio eiuſdem hominis ac ſi illud peccatum non commiſiſſet. 21.n 38

Auctor antiquam ſuam & aliorum ſententiam de condonationis diuinæ obiecto explicando per futuritionem conditionatam iniuſtam odij reprobat. 14.n.13.14

Referrúrque Lugo explicans condonationem diuinam;quaſi diceret: *Vellem,quantum eſt ex me, vt ex offenſâ præteritâ non amplius reſultaret mihi tuo aduerſum te.* 16. n.21

Ea explicatio improbatur. 19.n.30

Confirmatio in gratiâ.

Confirmatio in gratiâ præter perſeuerantiam finalem probabiliùs addit & impotentiam ad peccandum. 569. n.27

Pater Suarius eam conſtituit in vberioribus auxilijs;ſed reijcitur. ibid.

Conſecratio.

Conſecratio Sacerdotis & Epiſcopalis non amittitur in hæretico. 202. n.70

Conſenſio,Conſenſus.

An verum ſit illud,*Qui tacet conſentire videtur.* 275. n.49

Conſenſus Principis quando ſit præſumendus circa abrogationem legis ante tempus pro præſcriptione requiſitum. 284.n.93

Noua voluntas ex conſuetudine colligitur.285. n. 96

Tolerantia Principis quando non arguat conſenſum,quando verò ſic. ibid.

Conſuetudo. Vide *Lex conſuetudinem prohibens.*

Conſuetudo minuit peccatum. 178. n.83

Non facit è veniali mortale. 220. n.26

Conſuetudo immemorialis quibus in rebus ad præſcriptionem ſufficiat. 244.n.45

Conſuetudo eos habet effectus obligandi, quos aliæ leges. 266 n.1

De hac fusè agit Salas,Suarez & Vaſquez. ibid.

Quid ſit vſus,mos, conſuetudo: & quibus competat. ibid.n.2.

Conſuetudo duplex. ibid

Eius definitio optima apud Iſidorum. ibid. n.3.

Alia definitio. ibid. n.3

Quomodo differat à præſcriptione. ibid.

Vaſquez opinio reiecta. ibid.n.4

Conſuetudo circa hominum facta verſatur;circa quæ etiam præſcriptio verſari poteſt. ibid.

Differentiæ conſuetudinis à præſcriptione Iuriſtarum. ibid. n.5.

Meliores ſuggeruntur ab auctore. ibid.

Conſuetudo habet ſe per modũ legis ſcriptę.ib.

Non omnia conſuetudo inducit ius legis.ib. n.6

Primo modo ſumpta circa quę verſari poſſit.ib.

Circa rem malam natura ſua non inducit legem. 267.n.7

Vnius priuati aut familiæ conſuetudo non inducit obligationem. ibid.

In rebus indifferentibus quà talibus etiam vniuerſalis obligationem non inducit. ibid.n.8

Quid oppidi aut vrbis vnius. ibid.n.8

Reſpublica libera poteſt ſua conſuetudine ſibi legem parare. ibid.

Quomodo differunt traditiones à conſuetudine. ibid.n.9

Differentia ſtyli à conſuetudine. ibid.n.10

Differentia eiuſdem à ritu & foro. 268. n.12

Conſuetudo alia eſt præter legem, alia iuxta, alia contra legem. ibid.n.13

Nulla præualet contra legem naturalem aut diuinam. ibid.

Quando pręualeat cõtra poſitiuam humanã. ib.

Quæ ſit iuxta legem. ibid.

An hæc detur,quæſtio de voce. ibid.n.14

Cui bono ſit talis conſuetudo. ibid.n.15

Quid ſit præter legem. ibid.

Iuxta legem conſuetudo non habet propriè vim legis. 269

Quo ſenſu ſit conſuetudo, quando deficit lex. ibid.n.16.

Conſuetudo in legem redacta an deſinat eſſe conſuetudo. ibid. n.17

Conſuetudo dicit carentiã alterius legis.ib.n.18

Quando cenſeatur quaſi reuiuiſcere. ibid. n.19

Conciliantur opiniones præcedentes. 270. n.20

Quo ſenſu conſuetudo dicatur ius non ſcriptum. ibid. n.21

Alia eſt circa res vel circa perſonas, alia circa facta hominum. ibid.n.22

Vtraque poteſt eſſe præſcriptio. ibid. n.23

Quænam conſuetudines non obligent ex iuſtitia. ibid.

Vnde ea diuiſio conſuetudinum ſit deſumenda. ibid. n.24

Nota difficultatem qua hîc Suarez premitur. ibid.n.25

Inconſequentiæ arguitur. ibid.

Conſuetudo alia eſt priuatiua,alia poſitiua.271 n. 27

Bona item & mala. ibid. n.28

Quid ſit bona vel mala ſecundùm quid. ibid.

Mala non inducit ius. ibid.

An,& quomodo differat rationabilis & irrationabilis conſuetudo à bona & mala.ibid.n.29

Quid ſit rationabilis & irrationabilis. ibid.

An omnis ſit rationabilis, quæ nec eſt directè nec indirectè contra legem naturalem vel diuinam. ibid.n.30.

Longè minor eſt obligationis repugnantia in ordine ad conſuetudinem quàm legem. 272. num.31.

Omnis materia, quæ nullo pacto eſt contra legem Dei,eſt rationabilis. ibid.n.32

Non omnis contraria iuri poſitiuo, adeóque mala,eſt ſimul irrationabilis. ibid.n.33

Hæc irrationabilis numquam præſcribit. ibid.

Quomodo ſciri poſſit, quæ materia in particulari ſit capax cõſuetudinis rationabilis.ib.n.34

Quæ conſuetudo dicatur permiſſa. ibid.n.35.

Aliud eſt reprobare conſuetudinem,aliud reuocare. ibid.

An ſemel conſuetudo lege abrogata ſecundò exſurgere poſſit & præualere contra legem ibid. n. 36.

Auctor diſtinguit inter clauſulas legibus dari ſolitas. 273.n.37

Conceditur cum Suarez. ibid.

Non abrogat legem, niſi quatenus fulcitur aliqua voluntate Principis. 274. n.45

Ratio efficax cur conſuetudo non poſſit aboleri ſicut ceteræ leges. ibid.

Duplex conſuetudo præſcripta. 277.n.58

De legali hîc agitur. ibid.

Quando poſſit eſſe præſcripta. ibid.n.59

Cardo difficultatis. ibid.
Quid hîc propriè præſcriptio. ibid.
Suarij opioio. ibid.
Duo requiruntur vt conſuetudo iuri poſitiuo præualeat. 178
Quænam hic præſcriptio ſumatur, eſt controuerſum. ibid.
Contrariũ Suario Vaſquez docet,& alij.ib.n 61
Fundameotum Vaſquez. ibid.n.62
Conſuetndo poteſt legem facere ſine actuali Principis noritiâ. ibid.n.64
In iure Canonico vt præſcribat,requirit certum tempus ſuæ durationis. 280.n.72
In iure ciuili nõ requiritur talis præſcript.ib.n.73
Oſtenditur ad quas conſuetudioes etiam in iure Canonico non ſit neceſſaria illa præſcriptio ſtricta. ibid.
Conſuetudo præſcriptione non egens inducit ius ante decennium. ibid.n.75
De quâ præſcriptione intelligenda ſunt verba Pontificis. ibid.n.76
Conſuetudinem præſcribentem continuatam eſſe oportet;aliâs non eſt legitima. 281
Quomodo differat præſcriptio in materia iuſtitiæ ab hac. ibid.
An in iure conſuetudini non additum τὸ *præſcripta*,ſemper tamen intelligendum ſit.ibid. num. 77.
Et præſcripta & non præſcripta in vi ferendi ius legale conueniunt vniuocè. ibid.n.77.
Explicatur cap.*Cumana*.de electione. ibid.n.78
Quantũ tẽporis requiratur vt præſcribat.ib.n.79
Veterum Doctorum mens requirit tempus immemoriale. ibid.
Conſuetndo reuocans antiquum ius eget præſcriptione. ibid.
Aliorum opinio aſſerens conſuetudinem Principe præſente requirere ſolùm decem,abſente verò viginti annus ad præſcriptionem. ibid. num.80.
Suarez putat independenter à præſentiâ vel abſentia eſſe præſcriptam. ibid.n.81
An expediens ſit rationabiles conſuetudines habere firmitatem. 282
Reijcitur Suarez. ibid.
Noua replica. ibid. n.82
Satisfit illi. ibid.
Replicator denuò.& ſatisfit. ibid. n.83
Oſtenditur,ad quam conſuetudinem requiratur præſentia Principis,ad quam non. ibid.n.84
Conſuetudo præſcripta tam in præſentia quàm in abſentia Principis non requirit niſi decennium. ibid.n.85
Quid Ius §. 1.Inſtitut. de vſucap. vocet tempus longæuum. ibid.
Cur vocetur decennium longum tempus. ibid.
Sententia communis requirens in ciuili iure decem,in Canonico verò quadraginta annos ad præſcriptionem. ibid.n.86
Fundamentum huius opinionis. 283
Refutatur hæc ſententia fusè. ibid.n.87
Conſuetudo non præſcripta an poſſit abrogare aliquando legem. 284.n.93
Opinio Panormitani. ibid.
Affirmat communis. ibid.
Conſuetudinis rationabilitas eſt eſſentialiter requiſita ad abrogationem legis. 285.n.97
Quænam conſuetudo intra idem tempus magis obligare poſſit quàm altera. ibid.
Conſuetudo non indiget tanto tempore quanto præſcriptio. ibid.n.98
Non inducitur niſi per actus moraliter liberos. ibid. n.2
Legalis non inducitur per actus metu graui vel vi factos. 286 n.5
Si Princeps iniuſtè metum hunc incutiat, iniurioſus eſt. ibid.
Hi actus ita debent eſſe voluntarij, vt ſimul habeant ſubditi animum ſe obligaodi. ibid.n.6
An de facto aliqua conſuetudo inducat obligationem. ibid.
Multæ Eccleſiaſticæ conſuetudines per longiſſima tempora continuatæ legem non induxerunt. ibid.
Occurritur obiectioni. ibid.n.7.
Multa conſueuerunt fieri,non tamen obligationis gratia. ibid.n.7
Poloni Feria quarta ieiunant, etſi ad hoc nulla lege teneantur. 286.n.7
Nulla de facto eſt talis legalis conſuetudo,quæ, non accedente aliqua lege vel voto à Principe vel communitate lato,obliget ſub peccato 287. n.8
An voto firmata inducat obligationem voti & legis. ibid.n.9
Nota differentiam inter conſuetudinem præter & contra legem. ibid.n.10
Conſuetudo abrogatiua legis neceſſariò eſt à maiore parte populi. ibid. n.11
Actus, quibus conſuetudo contra legem aliquã inducitur, ordinariè malos eſſe oportet. ibid. num. 13.
Quomodo poſſit etiam bonis actibus lex tolli. 288. n. 14
Motiuo honeſto niti debet vt præualeat.ib.n 18
Non inducitur ab vna vel altera perſona, ſed à communitate aliqua perfecta. 289.n.19
Explicatur cap.*Non eſt*. de conſuetudine. 289 num.20.
Pro ſe an quis poſſit conſuetudinem inducere. ibid.
Conſuetudo non eſt propria cauſa legis,ſed magis conditio. ibid.n.21
Non repugnat conſuetudinem à minori parte inductam abrogare legem. ibid.n.22
Ad eam inducendam requiritur actuum multitudo. 290.n.23
Differentia conſuetudinis iuſtitiæ & legalis.ibid.
Quot actus eſſe oporteat,incertum eſt. ibid.
An probata eſſe debeat in iudicio contradictorio. ibid.
Duo in conſuetudine conſideranda. ibid. n.25
Diſſidium Suarij & Vaſquez ratione legis Hiſpanicæ. ibid.n.26
Explicatur. ibid.
Vnde de conſuetudine nobis conſtare poſſit. 291. num. 27
An ſit aliqua conſuetudo, ad quam pauciores actus ſufficiant introducendo iuri. ibid.
Conſuetudine induci poteſt irritatio actuum ex ſe aliàs validorum ibid.n.28
An eadem induci poſſint impedimenta ſemel matrimonium validè contractum irritantia. ibid. n.29
Nequeunt induci,etſi lege ſcripta poſſint. ibid. num.31.
Quales eſſe debeant actus inducentes eam abrogationem. 292. n.32
Conſuetudo eſt æquè efficax ad auferendam quàm inducendam irritationem. ibid.n. 34
Neque in matrimonio repugnat ex ſe per conſuetudinem ea abrogatio. 293.n.36

Conſuetudo contrahendi in gradu prohibito ab Eccleſiâ non eſt irrationabilis. ibid.
Quomodo inlli poſſit incapacitas perſonæ ad contrahendum per conſnetudinem. ibid.
Eadem poteſt præualere contra Sacramentalia. ibid.n.37.
Poteſt obligare ad pœnam. ibid.n.38
Qons obliget. ibid.num.38
Vniuerſalis totius Eccleſiæ omnes ubligat, niſi contra eam alibi ſit præſcriptum. ibid.
An vna Prouincia alterius conſuetudinibus obligetur. ibid.
Conſuetudo laicorum non præiudicans Eccleſiaſticæ libertati obligar etiam Eccleſiaſticos. ibid.n.40.
Quid de ſpirituali ſentiendum. ibid.
Vna an poſſit trahi ad aliam materiam ſimilem. 294 n.41
Suarez negat. ibid.
Meliùs affirmatur ibid.
Cur non poſſit habere vim declarandi legem omnino certam. ibid.n.42
Poteſt inducere obligationem obſeruandi legem priorem prout à ſe explicatã. ibid.n.43
Qualem vim habeat conſuetudo interpretandi in diuinâ & naturali lege. ibid.
Abrogatiua legis ipſam etiam pœnam tollere poteſt. ibid.n.44
De facto deſuetudo alias pœnas ſuſtulit. ibid.
Conſuetudo irrationabilis contra legem poſitiuè abrogare debitum pœnæ retentâ obligatione culpæ. ibid.n.45.
An vice versâ obligationem culpæ, relicto debito pœnæ. 295.n.46
Affirmat auctor. ibid.
Eadem poteſt abrogare legem priorem, & obligationem poſitiuam inducere ad contrarios actus. ibid. n.47
Eadem poteſt mutari, ſi materia deſinat eſſe honeſta, ſi fiat irrationabilis, ſi lege latâ reuocetur. ibid.n.48
Cur iam diuerſæ ſint in Prouincijs difficulter abrogabiles. 296.n.50
Quàm potens ſit hæc clauſula, *non obſtante conſuetudine in contrarium.* ibid.o.51
Vniuerſales conſuetudines totius Eccleſiæ per ſequentem legem abrogantur ibid.n.53
Vniuerſali lege non abrogantur, mòdò ſint rationabiles, niſi adijciatur clauſula ſuprà dicta. ibid.n.55
Clauſula illa non eſt ſuperflua. 297.n.56
Contraria conſuetudo non inducens ius eſt duplex. ibid.
Nota contra quam conſuetudinem non ſit opus dictâ clauſulâ. ibid.
Contraria quali particulâ comprehendi debeat. ibid. n.57
Varij diuerſorum ſenſus. ibid.
Immemorialis comprehenditor abundè hac particulâ *quacumque.* ibid.n.58
Vetus poteſt abrogari nouâ illi contrariâ. ibid. num.59.
Quanto tempore oporteat vigere nouam, vt tollat veterem. ibid.
Introductiua iuris minùs requirit temporis quàm derogatiua iuris prioris. ibid.
Diluitur obiectio. ibid.n.60.
Facilius ibi ius inducit, vbi nullum antè fuit impedimentum, quàm vbi vel exiguum inuenit. 298.o.60.
Vide *Lex conſuetudinalis.*

Contemptus.

Contemptus quî differat ab alijs peccatis. 178 num. 83.
Dari poteſt duplex. ibid.n.84.
Contemptus reſpectiuus capax eſt meriti & demeriti. ibid.
Abſolutus ſemper eſt malus: & triplici modo fieri poteſt. ibid,n.85.
An ſit actus ſuperbiæ. ibid. o.86
Eſt peccatum iniuſtitiæ, prout verſatur circa perſonam. ibid.
Circa res quales ſit peccatum. ibid.
Alter quomodo contemni poſſit. ibid.
Contemptus proprius quis ſit. ibid.
Quando ſit à ſuperbiâ, vel odio. 179.o 88
Quid ſit contemptus ex parte materiæ. ibid. num. 90.
Omnis externos reſpectu Dei cur ſit mortalis ibid.
Deum contemnere poteſt quis abſque hæreſi & ſigno exteriore & voluntate. ibid. n.92.
Poteſt eumdem contemnere ex odio illius. ibid num. 93.
Contemptus Legiſlatoris humani quà particularis perſonæ non eſt per ſe mortalis, imò ſæpè ne quidem venialis. ibid.
Cauſa quare benè loquendum de Superioribus, & quomodo periculo famæ occurri poſſit. 180. num.94.
Legiſlatoris humani contemptus ne quidem quà talis ſemper eſt mortalis. ibid.n.95
Neque plurium eſt eo ipſo mortalis. ibid.n 96
Legiſlatoris & Vicarij ejus contemptus ſunt longè diſpares inter ſe. ibid.n.97
Contemptus Legiſlatoris quando ſemper ſit mortalis. 181.n.100.
Contemptus materiæ imperatæ non eſt ex ſe mortalis; poteſt tamen eſſe. ibid. n.101.

Contractus iure naturæ irritus.

Iure naturæ irritus eſt contractus qui fit à non habente poteſtatem; & qui celebratur cum perſonâ naturaliter inhabili: & in quo deſicit conſenſus. 67.n.47 48
Error in ſubſtantiâ materiæ reddit contractum iure naturæ irritum. ibid.n.48
Deceptio in pretio, etſi enormis, non reddit contractum iure naturæ irritum: id tamen facit illa, quâ equum occulto malo ſtatim moriturum ſciens cum alterius ignari equo permutans. ibid.n.49

Contrahens.

Contrahentes poſſunt ſibi imponere pœnam ipſo facto incurrendam. 23.n.38.
Contractus metu graui initus ante omnem iudicis ſententiam eſt nullus. 258.n.55
Contractus forma neceſſaria & ſubſtantialis bifariam ſumi poteſt. 260.n.63
Non omnes cæremoniæ primitus inſtitutæ cenſentur ad valorẽ actionis eſſentiales. ib. o.66
Auctor excutit hanc regulam ponentium mentem. ibid. o.66
Suarez defendit hanc regulam. 261. n.67
Non eſt tamen infallibilis. ibid.
Abſolutè loquendo contractus metu iniuſto extorti videntur eſſe validi. 342.o.35

Contraria, Contrarietas.

Vt duæ formæ contrariæ ſe expellant, non eſt opus vt ſint inter ſe æquales. 510.n 28
Eodem influxu poteſt contrarium miraculosè conſeruari cum ſuo oppoſito, quo conſeruabatur ſine illo. 512.n.35

Contrarietas ex naturâ rei non tantùm reperitur inter res phyſicas, ſed etiam inter morales. 515.n.46.

Contritio.

Contritio non iuſtificat formaliter. 498.n.15. 517.n.5.

Ioannes Vincentius docet à contritione produci modum qui animam pereunte contritione iuſtificat. 517.n.4.

Reijcitur. ibid.

Eſt condigna ſatisfactio pro veniali. 527.n.14

Etſi Deus acceptet contritionem poſt hanc vitam ad ſatisfaciendum pro peccato veniali, non tamen ad ſatispatiendum. ibid.n.15

Non neceſſariò ex naturâ ſuâ exigit actum ſpei. 544.n.14

Sufficit ad iuſtificationem extra Sacramentum. 545.n.16

Quæ non eſt dignificata à gratiâ meretur probabilius de congruo tot gradus gratiæ, quot in ſe ipsâ habet gradus intenſionis. 557.n.28

Eſt prior naturâ infuſione gratiæ. 618.n.17

Meretur gratiam immediatè de congruo. ibid

Copula.

Poteſt Deus dare licentiam ad copulam naturalem extra matrimonium. 77.n.35.37.

Numquam tamen ad copolam Sodomiticam aut beſtialem. 78.n.38

Correctio fraterna.

Lex correctionis fraternæ ceſſat etiam in indiuiduo ceſſante vtilitate. 517.n.50

In correctione fraternâ an interueniat epieikia aut ceſſatio legis propter ceſſationem finis. ibid. n.51.

Creatio.

Creatio eſt gratia. 409.n.2.

Culpa.

Culpa conſtituit dignitatem pœnæ, non contrà. 169. n.23

Eſt vnica pœnæ ratio. 264.n.86.

Decalogus.

DEcalogi præcepta quomodo inter ſe numero diſtinguantur, diſſenſio eſt inter Doctores potiùs de modo loquendi quàm de re. 88.n.32

Decalogus toti populo immediatè ab Angelo promulgatus eſt. 89.n.38

Denominatio.

Denominationes tam phyſicæ quàm morales quomodo varientur. 269 n.19

Detractio. Vide *Contemptus.*

Vbi datur cauſa, quare benè loquendum ſpecialiter de Superioribus.

Deus.

Reſpublicáne an Deus dicatur contemni per legum inobedientiam. 166.n.5.

Cur ſtatuerit graues pœnas in legum humanarum tranſgreſſores. 168.n.18

Mandatum Dei eſt obedire Præpoſitis. ibid.

Liberè produxit creaturas. 421.n2.

Fecit ſpeciale beneficium conferendo auxilium congruum præ ſufficienti, eſto non intendat efficaciam auxilij. 420. n 4

Non ſubtraxit nobis omnia quæ amiſimus per peccatum. 441 n.26

In Deo ſunt duæ bonitates ratione diſtinctæ. 445.n.2.

In ſe conſideratus eſt adæquatè ens naturale ibid.n 3

Quatenus productiuus creaturarum dicitur natura naturans. ibid.

Vocatur Auctor ſupernaturalis tantùm reſpectiuè. ibid.

Vt auctor ſupernaturalis eſt minùs perfectus ſeipſo, vt eſt Auctor naturalis. ibid.n.4.

Non eſt contra eius perfectionem, vt ſemel producta aliqua creatura teneatur ſibi complacere in illa. 494.n.4.

Non poteſt eodem actu amicitiæ amare hominem iuſtum & non iuſtum. 498.n.16

Dictamen naturale.

Operari contra dictamen naturale eſſet malum, moraliter, etſi per impoſſibile non exiſteret Deus, vel ignoraretur inuincibiliter. 58.n.2.

Dictamen naturale eſt præceptiuum & obligatiuum. ibid.

Dictamen naturale potiùs dicitur lex quàm dictamen, quo ob legem poſitiuam iudicamus, *non eſſe licitum non ieiunare.* ibid.n.3

Diſpenſatio in lege. *Vide* Legis diſpenſatio.

Diſpenſare in lege, eſt reuocare voluntatem Legiſlatoris. 74.n.15

Poteſtas humana nequit diſpenſare in lege naturæ. 73.& ſeqq.

Si lex dicat, *Nemo id faciat ſine licentiâ*, non eſt cenſendus diſpenſare is qui concedit licentiam. 73.n.10.14.15.16

Deus in legibus ſuis poſitiuis diſpenſat per aliá volitionem natura poſteriorem volitione legiſlatiua generali. 74 n.18.

Relaxans votum non diſpenſat in lege naturæ. 75.n 24.

Deus non poteſt diſpenſare in lege naturæ. 76. n.27.29.& ſeqq.

Poteſt Deus hominem liberare obligatione faciendi vllum actum bonum. 78.n.38.

Chriſtus potuit ſuo Vicario dare poteſtatem diſpenſandi in legibus ab ipſo Chriſto latis; at de facto non dedit. 125.n.46 47.48.

Reſpondetur argumentis contrarijs. ibid. n.50

Diſpenſatio in lege quid ſit. 308. n.8

Ceſſatio legis partialis dicitur diſpenſatio. 319. num. 2

Circa vocem *diſpenſatio* poſſunt eſſe variæ quæſtiones. ibid.n.2

Quid ſit propriè accepta. ibid.

Definitio eiuſdem. ibid.

Quomodo differat ab abſolutione à culpa vel cenſuris. ibid.n.3

Quomodo differat à ſimplici licentia. ibid.

Quomodo ab abrogatione. ibid.n.4.

Quomodo à priuilegio. ibid.

Quid intelligatur per relaxationem iuris poſitiui. ibid.

Poſſibilitas diſpenſationis vſu & ratione probatur. ibid n.5.

Diuus Thomas non videtur eam diſtinxiſſe ab epieikia. ibid.

Explicatur pro communi ſententia. 320. n.5.

Diuiſio diſpenſationis iuxta leges particulares eſt nimis prolixa. ibid.n.6.

Prima in totalem & partialem. ibid.

Alia in pleniſſimam & ſemiplenam coincidit cum præcedenti. ibid.

Explicatur aliter totalis & partialis. ibid.num.7.

Remiſſio debiti pro pœna vel culpa iam contracta non eſt diſpenſatio, ſed condonatio. ibid.

Poteſt relaxari obligatio ad culpam, non laxata obligatione ad pœnam. ibid.

Effectus diſpenſationis eſt liberare ab obligatione legis. ibid.n.8.

Virùm

Vtrùm obliget ad actum, quem contra legem licitum reddit. ibid.
Non obligat, niſi addatur ſimul præceptum. ibid. n.8
Obligat aliquando per accidens. ibid.
An oporteat manifeſtare diſpenſationem impedimenti ei à quo accipitur beneficium. ibid.
Reſpondetur negatiuè. ibid.
An interpretanda ſit diſtrictè & per modum legis odioſæ, an contrà. 321 n.9
Reſpondetur ſtrictè. ibid.
Numquam dicenda eſt fauorabilis, ideoque ad plura extendenda. ibid.
Materia diſpenſationis eſt quæ legis. ibid. n.10
Subiectum illius ſunt omnes legi ſubiecti. ibid. n.11
An poſſit ſecum diſpenſare Legiſlator in lege à ſe poſitâ. ibid. n.13
Fundamentum partis negatiuæ ibid.
Defenditur affirmatiua. ibid.
Signum diſpenſationis quod ſit. 322. n.15
Duplex eſt, vel expreſſum, vel præſumptum. ibid. n.15
Expreſſum debet determinatè ſignificare legem in quâ diſpenſatur. ibid. n.16
Poteſt fieri etiam per nutum. ibid. n.17
Inferiori Superiori poteſt præſcribi certa forma diſpenſationis à ſuperiori Legiſlatore. ibid.
Vt valeat diſpenſatio an debeat peti. 323. n.20
Non requiritur abſolutè. ibid. n.20
Declaratur relaxatione voti. ibid.
Neceſſitas petitionis non eſt ex iure probabilis. ibid. n.21
Vix tamen dari poteſt ſine petitione per ſolum nutum. ibid. n.22
Securè operatur quis cum diſpenſatione tacitè ſibi reuelatâ diuinitus. 324. n.23
Poteſt præſumi voluntas tacita Superioris in ordine ad diſpenſationem. ibid.
Ex natura rei non eſt neceſſaria cognitio cauſæ ad diſpenſationem. ibid. n.24
Eſto requiratur, adhuc non impediret tacitam diſpenſationem. ibid.
Ex quibus ſignis colligatur voluntas tacita Principis. ibid. n.25
An ex ſolo ſilentio præſentis, & non prohibentis violationem legis. ibid.
Fundamentum affirmantium & negantium. ibid.
Differentia Patris Suarez inter diſpenſationem & ſimplicem licentiam. ibid. n.26.
Præſumptio diſpenſationis debet eſſe ante opus. 323. n.27
Præſumpta diſpenſatio in vno caſu non debet extendi ad alios ſimiles. ibid.
De ſilentio Principis ſententia affirmans eſt probabilis, in conſcientia, modò non fundetur in ſola taciturnitate diſpenſatio præſumpta. ibid. n.28
Reſpondetur ad textum iuris allatum pro ſententiâ negante. ibid.
In ratihabitione in futurum, quam Pater Suarez ponit, latet æquiuocatio. ibid. n.29
Poteſt certo modo præſumi ratihabitio in futurum. ibid.
An qui poteſt diſpenſare poſſit commutare. 329. n.25
Defenditur pars negatiua. ibid.
Quot modis poſſit eſſe debita diſpenſatio. 33n. n.17
Etiam quando eſt debita poteſt ei apponi conditio. ibid. n.17
Conditio appoſita eſt etiam in materia pecuniaria. ibid.
Quo ſenſu dicat Tridentinum diſpenſationem debere fieri gratis. ibid. n.18
Etiam in lege Superioris ſemper poteſt addi conditio, niſi id expreſsè prohibeat Legiſlator ſuperior. ibid.
Soluuntur argumenta oppoſita de permotatione. ibid. n.19
Non eſt bona conſequentia, Epiſcopus poteſt commutare legis obligationem ex iuſta cauſa ergo etiam ſine illa. ibid.
Quando liceat diſpenſationi apponere onus pecuniarium dictabit prudentia. 331. n.21
Duæ regulæ P. Suarez ad hoc cognoſcendum. ibid.
Quando ex diſpenſatione prouenit vtilitas corporalis, videtur poſſe apponi onus pecuniarium. ibid. n.22
Non item, quando prouenit vtilitas ſpiritualis. ibid.
Poteſtas diſpenſandi ſitne iuris ſtricti, an fauorabilis. ibid. n.23
Eſt duplex: alia in Legiſlatore reſpectu ſuarum legum; alia delegata. ibid.
Delegata alia eſt ordinaria, alia extraordinaria. ibid. n.23
Ordinaria eſt iuris fauorabilis. ibid.
Quæſtio procedit de extraordinaria. ibid. & ſeq. n.24.
Prima ſententia affirmat eſſe odioſam. 332.
Secunda eſſe fauorabilem. ibid.
Aliæ tres ſententiæ. ibid.
Non eſt fundamentum dicendi omnem poteſtatem determinatam eſſe odioſam, indeterminatam verò fauorabilem. ibid. n.23
Ratio diſparitatis reijcitur. ibid.
Vtraque reſpicit bonum commune. ibid.
Declaratur exemplo particulari. ibid.
Ratio diſparitatis ampliùs refutatur. ibid. n.26
Quinta ſententia ex parte approbata. 333. n.27
Quando Papa iubet diſpenſare cum aliquo, cognita cauſa, is qui cauſam cognoſcit non eſt propriè diſpenſans. ibid.
Omnis poteſtas diſpenſandi, excepta hac vltima, eſt fauorabilis. ibid. n.28
Doctrina quartæ ſententiæ refutatur. ibid. n.26
Poteſtas diſpenſandi non eſt eiuſdem ordinis cum actu diſpenſandi. ibid. n.28
Ratio diſparitatis. ibid.
Si alicui concederetur poteſtas diſpenſandi contraria iuri, ea eſſet odioſa. ibid. n.29
Non ſunt idem, eſſe poteſtatem permanentem & fauorabilem. ibid. n.29
Communis ſententia requirit cauſam iuſtam ad licitè diſpenſandum. 334. n.1
Fundamentum ex iure & ex Tridentino. ibid.
Ratio D. Thomæ, Suarez & Salas pro communi ſententia. ibid. n.2
Diui Thomæ variè deducitur. ibid.
Non eſt ſolida. ibid. n.3
Malè ſupponit D. Thomas Legiſlatorem non eſſe dominum legis; hoc enim eſt in quæſtione. ibid. n.3
Non ageret contra prudentiam Legiſlator, ſi ſine iuſta cauſa diſpenſaret. ibid. n.4
Examinatur ratio deſumpta à conformitate cum toto. ibid.
Non eſt turpis diſcrepantia partis à toto. ibid.
Alia ratio pro communi ſententia. ibid. n.5
Non eſt ſequela bona, Lex non poteſt ferri niſi

ex iuſta cauſa, ergo etiam neque diſpenſari in eâ ſine iuſtâ cauſâ. ibid.
Diſpenſatio in legibus, quæ non ſunt oneroſæ communitati, non poteſt cenſeri iniurioſa communitati. ibid.n.6
Non cedens in præiudicium alterius non poteſt dici infidelis. ibid.
Melior ratio, quare debeat habere iuſtam cauſam, deſumitur ex Tridentino; quia ſcilicet aperiretur via ad leges non ſeruandas. ibid.n.7
Legiſlator ſemel conceſſa diſpenſatione ſine cauſa, difficulter poteſt eam ſecundò negare. ibid. n.8
Neque iuuat conceſſio ſecreta. ibid.
Argumenta probantia non requiri iuſtam cauſam ad licitè diſpenſandum. 336.n.9
Qualis cauſa intelligatur neceſſaria. ibid.
Non requiritur cauſa neceſſaria ad epieikiam. ibid.
Neque tam grauis, vt Princeps teneatur diſpenſare. ibid.
Sufficit cauſa quæ denominat diſpenſationem honeſtam & prudenter conceſſam. ibid.n.10
Etiamſi dubitetur de iuſtitiâ cauſæ, licita erit. ibid.
Plus requiritur ad obligandum quàm ad tollendam obligationem. ibid.n.11
Diſpenſatio ex cauſa illicita poteſt reddi licita ex modo eam conferendi. ibid.n.11
Non eſt mortale diſpenſare ſine cauſa. ibid.n 12
Poteſt quis cum peccato veniali tantùm ſe liberare ab obligatione mortalis. 337.n.13
Non eſt grauis iniuria Prælati obtinere ab eo diſpenſationem per mendacium. ibid.n.14
Alterum exemplum. ibid.
Subditus petens diſpenſationem ſine cauſa peccat. ibid.n.15
Inducens Prælatum ſcienter ad iniuſtam diſpenſationem peccat vel mortaliter vel venialiter, iuxta varietatem ſententiarum de diſpenſatione ſine cauſa. ibid.n.15
Ex nullo capite probari poteſt diſpenſationem obtentam per fraudem leuem eſſe peccatum mortale. ibid.
Deſiderare eſſe liberum ab obligatione legis etiam ſine cauſa nulla ratione eſt peccatum. ibid.
Non peccat qui ſola expoſitione ſui deſiderij inducit alterum ad diſpenſandum ſine cauſa. ibid.n.16
An liceat acceptare diſpenſationem oblatam ſine cauſa. ibid.n.17
Negat Sanchez; affirmat Suarez. ibid.
Approbatur Suarij ſententia. ibid.
Quid dicendum de diſpenſatione ſine iuſta cauſa in legibus altioris poteſtatis. 338.n.18
Communis ſententia negat validam eſſe. ibid.
Non eſt opus cognitione iudiciali ad validè diſpenſandum. ibid.
Ratio dubitandi de communi ſententia. ibid.n.19
Conceſſio diſpenſationis ſine cauſa non eſt iniqua. ibid.n.20
Quando non limitatur poteſtas diſpenſandi, cenſetur ſe etiam extendere ad diſpenſandum ſine cauſa. ibid.
Ratio à priori, quia talis poteſtas non eſt mala in ſe. ibid
Principis diſpenſatio in propriis legibus ſine cauſa ſitne inualida. ibid.n.21
Prima ſententia negat. ibid.
Eius fundamentum. ibid.
Altera communis affirmatiua. 339.
Eius ratio. ibid.
Neutra ſententia ſatis firmo nititur fundamento. 339.n.22
Primò quia non oſtenditur eiuſmodi diſpenſationem excipi à numero actionum iniuſtarum ſimul & inualidarum. ibid.
Secundò, quia non oſtenditur cur ſit iniuſta, & non inualida. ibid.
Tertiò, quia non benè ſequitur, Legiſlator potuit validè non imponere legem, ergo etiam poterit validè auferre. ibid.
Maior apparet difficultas in legibus Canonicis. ibid.n.23
Item in aliquibus ciuilibus. ibid.
Argumenta pro communi ſententia ſoluuntur. 340.n.24
Alia difficultas deſumpta ex ſententia Suarez. ibid.
Argumentum pro eodem refutatur. ibid.n.24
Alia Suarij doctrina circa præſens punctum refutatur, quia arbitraria. ibid.n.25
Quia non eſt conſequens alias doctrinas. ibid. n.26
Prima concluſio defendens communem ſententiam. ibid.n.27
Solidior probatio eiuſdem. ibid.
Secunda extendens communem ſententiam ad Legiſlatorem & circa ſeipſum. ibid.
Tertia docens idem eſſe intelligendum de legibus irritantibus. ibid.
Quarta docens vtentes tali diſpenſatione eſſe tutos in conſcientia. ibid n.28
Quinta: Legiſlator tenetur reuocare diſpenſationem iniuſtam. ibid.
Neque poteſt illa vti ſine nouo peccato. ibid.
Poteſt tamen ſubditus. ibid.n.28
Non tenetur reuocare diſpenſationem iniuſtam ſub mortali ibid.n.29
Quid dicendum ſit de diſpenſatione in lege inferioris. ibid.
Diſpenſatio obtenta per cauſam falſam ſitne valida. ibid.n.30
Reſpondetur negatiuè. ibid.
Ratio. ibid.
Qualis error in allegatione cauſę tollat valorem diſpenſationis. ibid.
Quando illi demitur vel additur falsè quod neceſſarium eſt vt appareat valida. ibid.
Quomodo error ortus ex mala explicatione obligationis auferendæ impediat valorem diſpenſationis. 342.n.32
An diſpenſatio vi obtenta aut metu ſit valida. ibid.n.33
Si Legiſlator non habuit volitionem internam diſpenſandi, eſtne valida? ibid.
Si verò habuit, eritne valida? ibid.
Sententia Suarez. ibid.
Si contractus metu iniuſto extorti ſint irriti ipſo iure, etiam erunt irritæ tales diſpenſationes. ibid.n.34
Si metu iniuſto extorti ſint tantum irriti iure poſitiuo, adhuc valida eſt diſpenſatio eiuſmodi. ibid.n.35
Abſolutè loquendo contractus metu iniuſto extorti videntur eſſe validi. ibid.
Si fuit diſpenſatio ad aliquem actum, eo executioni mandato non poteſt ceſſare diſpenſatio. 343.n.36
Sed quid ſi non ſit redacta ad omnem vſum ante ceſſationem cauſæ, ob quam data eſt. ibid.
Eiuſmodi

Eiuſmodi diſpenſatio dupliciter poteſt conſiderari, vel vt conceſſa abſolutè ante ceſſationem cauſæ; vel vt conceſſa ex ſuppoſitione cauſæ exiſtentis. ibid.n.37

Sententia Suarez docens diſpenſationem abſolutam non ceſſare ceſſante cauſa, ſecùs verò altera. ibid.

Patet Sanchez docet vtramque ceſſare ceſſante cauſa. ibid.n.38

Perfectam eſſe diſpenſationem & eſſe perfectum eius vſum non ſunt idem. ibid.

Diſpenſatio tollens obſtaculum à lege poſitum & ab eadem moraliter diſtinctum non ceſſat ceſſante cauſa diſpenſationis. 344.n.40

Non omnis poteſt ante vſum reuocari. ibid.n.42

Quænam diſpenſationes poſſint reuocari. 345.

Quid ſit formaliter diſpenſationi renuntiare, quid virtualiter. ibid.n.43

Subditus non poteſt validè ex natura rei ei renuntiare. ibid.

Etſi oſtendat verbo vel ſignis ſe eam nolle. ibid.

Qui habet diſpenſationem ducendi conſanguineam non cenſetur renuntiare diſpenſationi ducendo aliam. ibid.n.44

Si Legiſlator acceptet renuntiationem, vel diſpenſet cum animo obligandi, ſi acceptans renuntiauerit diſpenſationi, obligabitur. ibid. n.44

Quandiu certò non conſtat Legiſlatorem acceptaſſe renuntiationem, aut diſpenſaſſe cum conditione, niſi renuntietur, licitum erit vti diſpenſatione. ibid.

Petitio ſecundæ diſpenſationis non eſt ſignum renunciationis primæ. 346.n.45

Communis ſententia docet Principem dando ſecundam diſpenſationem reuocare eo ipſo primam. ibid.n.46

Fundamenta eius ſententiæ ex iure. ibid.n.47

Textus non fauet ei. ibid.

Obiectio pro hoc textu ex auctoris ſententia deducta. ibid.

Alter textus examinatur. ibid.n.48

Et hic non fauet communi. ibid.

Tertius textus examinatur. ibid.

Explicatio Suarij reijcitur. 347

Rationes ad improbandam hanc explicationem. ibid.n.49

Afferuntur alia verba textus, qui poſſunt fauere communi ſententiæ. ibid.n.50

Sed & illa non fauent. ibid.

Imò videntur eſſe contra communem. 347.n.50

Valida eſt diſpenſatio iterata in eadem materia, & ob eaſdem cauſas petita, etſi prior non manifeſtetur. ibid.n.51

Obiectio ſoluitur. ibid.n.52

Ex cauſa iuſta petita ob maiorem extenſionem prioris valida eſt, etſi non fiat mentio prioris. 348.n.53

Neque eſt opus ad eam extenſionem obtinendam nouam cauſam allegare. ibid.

Si ampliatio diſpenſationis cedat in damnum tertij, id manifeſtandum erit. ibid.

Quando ſine notitia prioris non poteſt agnoſci qualitas gratiæ conferendæ, ea manifeſtari debet. ibid.

Obiectio grauis proponitur. ibid.n.55

Reſponſio Suarij impugnatur. ibid.

Eadem ampliùs impugnatur. 349.n.56

Quid ad obiectionem reſpondendum. ibid.n.57

Quando cauſa allegata pro ſecunda diſpenſatione eſt eadem cum cauſa allegata pro prima, manifeſtanda erit. ibid.n.58

Quòd ſi cauſa eſt noua, vel æquiualenter diſtincta, non eſt opus manifeſtare priorem diſpenſationem. ibid.n.59

Si verò diſpenſationes & cauſæ ſint omnino diuerſæ, non eſt etiam opus eam manifeſtare. ibid.n.60

Diſpenſatio ſecunda incompoſſibilis cum priore, & petita ante vſum illius, non eſt valida, niſi prior manifeſtetur. 350.n.61

An in ſecundâ petitione diſpenſationis ſit opus dicere primam fuiſſe negatam. ibid.n.62

Negat Sanchez & Suarez, & benè. ibid.

Etſi negata diſpenſatio à ſupremo Legiſlatore concedatur ab inferiore, valida erit quamuis non dicatur fuiſſe negata à ſupremo. ibid.n.63

An obtenta in vno impedimento alijs tacitis ſubreptitia ſit. ibid.n.64

Qui habet votum caſtitatis & religionis poteſt petere diſpenſationem à voto religionis tacito voto caſtitatis, non contra. 351.n.68

An petens in voto caſtitatis diſpenſationem teneatur manifeſtare factam in voto religionis. ibid.

Negat Suarez, & benè, licet inconſequenter ad ſua principia. ibid.

Pars negatiua approbatur. ibid.

Circa irregularitatis diſpenſationem ita diſcurrendum vti circa impedimenta matrimonij. ibid.n.69

Non eſt idem abſolutio ab excomunicatione & diſpenſatio. 352.n.71

Sententia auctoris: & quomodo explicandus ſtylus Curiæ, qui videtur contrarius. ibid.n.72

Regula vniuerſalis, quomodo valet vna diſpenſatio vel non valeat ſine altera. ibid.

Quid ſit abrogatio legis, vt eſt aliqua diſpenſatio. ibid.n.73

Ex eo quòd valeat diſpenſatio antequam mihi innoteſcat, non ſequitur vllum animarum periculum. 389.n.35

Donatio.

Donatio eſt talis volitio vſus, quæ ex naturâ ſuâ in actu exercito conſtituat alteram perſonam dominam. 22.n.46

Donum.

Donum non conſideratur præciſè ſecundùm ſe, ſed ex circumſtantijs, in quibus datur. 504.n.9

Donum perſeuerantiæ non poteſt cadere ſub meritum operis ad quod datur. 569.n.24

Dubium.

Qui in dubijs tutiora ſint ſequenda. 312.n.28

Quando ex duobus vnum eligendum, & quodnam. 313.n.28

Dubium circa legem.

P. Vaſquez docens in dubio de iuriſdictione non teneri ſubditum legi obedire, teneri autem in dubio de honeſtate rei præceptæ, impugnatur. 32.n.11

Quando dubitatur, vtrùm Legiſlator habeat ius ad rem certam de ſe licitam præcipiendi, tunc tenetur ſubditus obedire. 33.n.13

Similiter tenetur, quando dubitat, an materia præcepta ſit iuſta, vel, an ſubditus poſſit iuſtè ad eam obligari. ibid.n.14

Dubitans an lex ſit lata, non obligatur: item, dubitans an hoc ſenſu lex ſit lata, non obligatur ad hunc ſenſum. ibid.n.16

Quando dubium eſt tantùm de exceptione à lege vel à iuriſdictione, tunc ſtandum eſt pro lege vel iuriſdictione. 33.34 n.18

Obiectum

Digitized by Google

Obiectum legis eſt in poſſeſſione bonitatis, quando non oſtenditur eſſe malum: & ratione illius etiam Superior eſt in poſſeſſione illud præcipiendi. 34.n.20
Quando poſſeſſio eſt pro homine, & quando non. 312.n.28

Ebrius.

EBrius Sacrum audiens aut diuinum Officium recitans an præcepto ſatisfaciat. 215.n.56
Solutio Vaſquez reprobatur. ibid.n.57
Suggeritur alia ſolutio inſufficiens. ibid.n.58
Reſoluitur quæſtio. ibid.n.59

Eccleſia.

Eccleſia habeát ne poteſtatem ad ferendas leges. 189.n.1
Quomodo ea poteſtas ſit ſupernaturalis. ibid.n.2
Quid ſit. ibid.
Eſt à Chriſto immediatè data Petro. Ibid.n.3
Etiam immediatè alijs Apoſtolis. ibid.
Eccleſiaſtici etiam antiquitus erant exempti à ciuili lege, etſi non omni. 204.n.1
Eccleſiæ non repugnat iuriſdictio in actus purè internos. 205.n.7
Quando poſſit actus internos præcipere ex mente Suarez. 206.n.11
Quando non. ibid.
Arguitur inconſequentiæ Suarez. ibid.n.12
Oſtenditur malè diſtinxiſſe Suarium inter ſuos illos actus internos. ibid n.13
Arguitur Secundò. 207.n.16
Ratione agitur contra eumdem. ibid.n.17
Retorquetur eius ratio. ibid.
Exemplum de voto caſtitatis nil fauet Suario. ibid.n.18
Vaſquez Reſponſio. ibid.& ſeq.n.19
An poſſit Eccleſia præcipere dationem eleëmoſynæ, ne fiat ob vanam gloriam. 207.n.14
An ab eadem pro hac vel illâ intentione ieiunium imperari poſſit. ibid.n.15
Idem eſt de Sacro. ibid.
Eccleſia ſolam recitationem externam præcipit. 208.n.21
Vaſquez putat duo præcepta tali caſu reperiri. ibid.n.20
Refellitur. ibid.n.22.23
Quorumdam ſententia circa hoc punctum. 208. n.24
Quos actus purè internos Eccleſia imperare poſſit. 209.n.25
Et quos non. ibid.
Quomodo præcipiat titulos Ordinum gratis dari, vt & temporalia Eccleſiæ officia. ibid.n.27
In quas actiones exteriores non habeat poteſtatem. 210.n.30
Refellitur aduerſariorum axioma. ibid.
Poteſt ferre excommunicationem ob peccata externa ſoli peccatori nota. ibid.n.31
Quam iuriſdictionem habeat in hæreſim. ibid.
An in aliquo caſu poſſit ea poteſtas remota concedi in ordine ad forum confeſſionis. ibid.
Poſſétne, ſi confeſſio iure diuino eſſet libera, præcepta confeſſione externa præcipere dolorem internum. ibid.n.32
Reſpondetur ſub diſtinctione. ibid.
Soluitur replica. ibid.
Ecclaſia vel poteſtas ciuilis quid præcipiat in contractibus. 211.n.33
Obiectio contra Eccleſiæ negatam iuriſdictionem in actus purè internos à diſpenſatione in votis internis. ibid.n.36
Refutatur quorumdam ſolutio. ibid.
Ex ea diſpenſatione nil ad rem præſentem infertur. ibid.n.37
Eccleſia habet poteſtatem diſpenſandi in votis. 212.
Obiectio ſecunda ex Clementinâ 1. ibid.n.38
Vaſquez eam explicat, ſed diſplicet. ibid.
Suarez aliter explicat; & meliùs. ibid.
Salas explicatio. ibid.n.39
Argumento tertio ex Clementinâ 1. de ſtatu Monach. ſatisfit. ibid.n.42
Quartum argumentum, vbi cap. *Commiſſa*. de electione in 6. explicatur. 213.n.43
Eam explicationem gratis Vaſquez infeſtat. ibid. n.44
Soluitur eiuſdem replica. ibid.
Suggeritur alia ſolutio dicti capitis. ibid.n.45
Salas eam malè impugnat. ibid.
In Eccleſiâ quale ſit ius hæreticos interrogandi. ibid.n.46
Cur ei data ſit iuriſdictio in actus per accidens occultos, & non purè internos. 214.n.49
Quos actus præcipere poſſit. 215.n.54
Interiores directè non poteſt præcipere. ibid.n.55
Ad quos actus efficaces poſſit obligare. 216.n.62
Quod ſit Eccleſiæ motiuum in præcipiendo ieiunio. 307.n.4

Eccleſiaſtici. Vide *Eccleſia.*

Eccleſiaſtici obligantur legibus ciuilibus quæ immunitati Eccleſiaſticæ non aduerſantur. 157. n.37
Ea ſententia non rectè à quibuſdam probatur ex eo, quòd pars debeat ſe conformare toti. ibid. n.39
Neque ab alijs, ex eo quod Pontifex dederit Regibus poteſtatem obligandi Eccleſiaſticos. ibid n.41.43
Optima probatio ſumitur ex eo, quòd Eccleſiaſtici in hoc puncto non ſint exempti à iuriſdictione temporali. 158.n.45. vſque ad 51
Eccleſiaſtici delinquentes contra leges prædictas poſſunt puniri à ſuis Superioribus Eccleſiaſticis, non à laicis. 159.n.52
Vt leges ciuiles reputentur iuſtæ pro Eccleſiaſticis, non eſt neceſſe vt redundent in commodum ipſorum. 160.n.54

Entia moralia.

Qui negant entia moralia habere entitatem à realibus & fictis diſtinctam, magnam difficultatem patiuntur in aſſignando obiecto volitionis legiſlatiuæ, voti, donationis, relaxationis voti, remiſſionis peccati, &c. 13.n.7. vſque ad 48

Epicikia.

Epicikia eſt, dum quis prudenter ob circumſtantias interpretatur certum caſum ſub lege non comprehendi. 48.n.46.79.n.42.
Lex naturæ eſt capax interpretationis, non autem epicikiæ. 79.n.41 43
Difficilis obiectio proponitur & vrgetur. ibid. n.46
Soluitur peculiari declaratione in quo conſiſtat epicikia, & in quo mera interpretatio. 80 81. n.51.52
Epicikia non requirit neceſſitatem. ibid.n.56
Præcepta Chriſti non admittunt epicikiam. 126. n.55
Cur non omnes leges epicikiam patiantur. 252. n.30
Quænam patiantur. 253.n.31
An ad illam ſufficiat ceſſare rationem legis in particulari materia. 309.n.15

Affirmant

Affirmant quidam. ibid.
Negatiua eſt communior. ibid.n.16
Auctoris ſententia eſt priorum cum limitatione 310.n.19
Probatur exemplis. ibid.
Epieikiæ locum facit damnum ex obſeruatione præcepti ſecutum, etſi non commune. 312.n.25
Non requiritur, vt grauamen ſit proprium obſeruaturi legem. ibid.
Per epieikiam etiam præcepta affirmatiua ceſſare poſſunt. 317.n.51
An ſit epieikia, non dare pauperi eleëmoſynam, ſi ſciam ei nocituram. 318.n.51
Præcepta naturalia & per legem poſitiuam lata ſunt capacia epieikiæ. ibid.n.53

Epiſcopus.

Epiſcopus, vt & omnis ſimplex perſona, habet poteſtatem ex commiſſione Papæ ferendi leges. 192.n.16
Epiſcopi quà tales ſunt, habent eam poteſtatem. ibid.
Hæc iuriſdictio an eis ſit immediatè collata à Chriſto. Ibid.
Affirmat Vaſquez. ibid.n.17
An ea ſit ſeparabilis à conſecratione Epiſcopi. ibid.n.19
Negat Suarez hanc iuriſdictionem à Chriſto immediatè determinatam. 193.n.20
Si Chriſtus præſcripſit Petro iuriſdictionem Epiſcopis dandam, quid ſentiendum. ibid.n.21
Quid ſi ſolùm in genere mandauit Petro conſtitutionem Epiſcoporum, & dandam eis iuriſdictionem pro libitu. ibid.n.23
Spectato Epiſcopi charactere, & ordinatione, quid dicendum de ea. ibid.n.24
Si Epiſcopus ſumatur vt animarum Paſtor àquo accipit iuriſdictionem. 194.n.26
Non eam determinauit Chriſtus, ſed Petro reliquit. 194.n.27
Rationes variæ. ibid.n.28
Optima & vnica ratio. ibid.n.30
Ad dirigendum ſuas oues Epiſcopi non egent poteſtate leges ferendi. 194.n.30
Expedit eos eamdem à Papa mutuari. ibid.
Non habent tantam iuriſdictionem in ſuos, quantam Pontifex in totam Eccleſiam. ibid. n.31
Ea poteſtas non eſt eis neceſſariò annexa. 195. n.33
Eorum & Apoſtolorum eſt diſpar ratio. ibid.
Quomodo Spiritus ſanctus poſuerit Epiſcopos ad regendam Eccleſiam. ibid.n.34
Quomodo accipiat Epiſcopum ſanctus Paulus Act.20. ibid.n.34
Veteres Epiſcopi an & quomodo ſuam iuriſdictionem ſumpſerint à Papa. 196.n.37
Non omnes de facto habentes eam poteſtatem legiſlatiuam habent à Papâ. ibid.n.40
Leges Epiſcoporum quando ſunt nullæ. ibid.n.41
Hæreticus Epiſcopus non eſt ſtatim ſuâ iuriſdictione priuandus. 201.n.67
Probatur ex locutione Patrum. ibid.
Talis quando priuandus eadem. ibid.
Epiſcopum ſcire oportet ſuæ Diœceſis conſuetudines. 296.n.54
An Epiſcopus habens facultatem diſpenſandi cum ſubditis poſſit etiam ſecum diſpenſare. 322.n.13
Pendet id à voluntate Pontificis, qui, niſi reſtringat, cenſetur concedere. ibid.
Ius Epiſcopis poteſtatem non concedit diſpenſandi in iure communi Canonico. 326.n.3
Neque eſt illis talis poteſtas conceſſa à Chriſto. ibid.
Quomodo ſit intelligendum cap. Noper. ibid.
Epiſcopi non habent ius diſpenſandi in quouis voto. ibid.n.4
Quando lex Papæ ait in eâ poſſe diſpenſari, habet Epiſcopus ius in eâ diſpenſandi. ibid.
Poteſt diſpenſare in lege Pontificia non obligante ſub mortali. 327.n.6
Item in caſibus frequentibus, vbi eſt moraliter impoſſibilis recurſus ad Papam. ibid.
Item in caſu graui non patiente moram. ibid.
Legem Pontificis eſſe tantùm particularem non probat Epiſcopum poſſe in ea diſpenſare. ibid.
Poteſtas diſpenſandi in lege Superioris conceſſa Epiſcopis eſt ordinaria. ibid.n.7
An poſſint Epiſcopi diſpenſare in Conciliorum Prouincialium necdum à Papa approbatorum legibus. ibid.n.8
Poteſt Epiſcopus diſpenſare in legibus Concilij Prouincialis. 328.n.10
Epiſcopi poſſunt dare Concilio aliquam iuriſdictionem in ſe in iis caſibus, in quibus non impediuntur à pontifice. ibid.
De facto non poteſt perſonis in Epiſcopos conceſſa Concilijs talis iuriſdictio. ibid.n.11
Etſi eſſent ſubiecti Concilio, poſſent nihilominùs diſpenſare in legibus eiuſdem pro ſuo Epiſcopatu. 329.n.13
An poſſit Epiſcopus in legibus Synodalibus diſpenſare. ibid.n.14
An vt diſpenſet, requiratur conſenſus Capituli. ibid.n.15
Ratio, cur poſſit commutare votum in rem meliorem, & non obligationem legis. 330.n.19
Pater Sanchez ideò negat Epiſcopum poſſe commutare legem Superioris, quia poteſtas diſpenſandi non eſt eadem cum poteſtate commutandi. 331.n.20
Reſpondetur fundamento huic. ibid.
Oſtenditur exemplo, quomodo poteſtas diſpenſandi ſoleat eſſe coniuncta cum poteſtate commutandi. ibid.
Epiſcopus non poteſt dare priuilegium liberans à lege alterius territorij. 392.n.51

Epiſtola.

De epiſtolâ Principis alicuius dubij reſolutoria quid dicendum. 183.n.16
Epiſcoporum epiſtolæ pro ſuis Epiſcopatibus an obtineant vim legis; & quando. 217.n.4
Pontificiæ epiſtolæ quando inducant legem Canonicam, & quando non. 216.n.1

Euchariſtia.

Per Euchariſtiæ ſuſceptionem, ſi non ponatur obex, tolluntur venialia. 326.n.12

Excommunicatio.

Excommunicatio generalis an fieri poſſit in recidentias peccata interiora. 209.n.29
Suarij & victoriæ mens. ibid.
Reſoluitur dubium. 210.
Declaratur ſolutio. ibid.n.30

Excuſatio à lege.

Triplex cauſa excuſationis à lege. 308.n.12
Prima, ob concurſum alterius legis naturalis magis obligantis, aut alterius circumſtantiæ. ibid.
Secunda, ob difficultatem vel onus quod inducit. 309.n.13
Tertia, cùm Legiſlator hîc & nunc non iudicatur obligare, etſi potuiſſet. ibid.n.14

Excuſamur

Excuſamur à lege ob periculum bonorum non ſolùm acquiſitorum, ſed etiam acquirendorum. 512.n.25
Liceát ne præcepta negligere lucri gratia; & quando. ibid.n.26
Certa cognitio de excuſatione à lege ſufficit ad eam non ſeruandam. ibid.n.27
Certitudo de mutatione materiæ in iniquam non ſolùm excuſat à lege, ſed etiam obligat ad eam non ſeruandam. ibid.
Cognitio probabilis tutos nos reddit in non obſeruatione legum. ibid.n.28
Dubia excuſatio neminem eximit ab obligatione legis. ibid.

Exemptus. Vide *Locus exemptus.*

Exempti Religioſi non tenentur ſe accommodare communitati, niſi in quo ſunt pars illius. 222.n.31
Vel ratione ſcandali. ibid.
Non exempti non tenentur legibus Synodalibus. ibid.

Extrema vnctio.

Per extremæ Vnctionis Sacramentum remittuntur peccata venialia. 525.n.9

Fides.

Fides ſeruanda etiam hoſtibus 234.n.59
Ante fidem ſupernaturalem poſſunt fieri aliqua opera bona. 433.n.3
Poteſt quis eſſe Chriſtianus ſine habitu fidei ſupernaturalis. 444.n.36
Ad credendum aliqua myſteria requiritur gratia reuelationis. 483.n.16
Ea non præſupponit meritum. ibid.
Ad credendum ſicut oportet ad ſalutem requiritur gratia ſupernaturalis ibid.
Ad omnem actum ſupernaturalem fidei prærequiritur pia affectio ſupernaturalis. 484.n.19
Myſteria ſupernaturalia poſſunt credi actu fidei naturali. 485 n.23
Differentia inter actum fidei naturalem & ſupernaturalem ex parte eſt, quòd naturalis poſſit eſſe falſus, non verò ſupernaturalis. ibid.
Supernaturalis ſupponit reuelationem Dei actu exiſtentem. ibid.
Poteſt fieri, vt naturalis maiori certitudine adhæſiuâ adhæreat alicui veritati quam ſupernaturalis. ibid.
Poſſunt omnia myſteria fidei credi actu naturali, non tamen ſine ſpeciali gratiâ. ibid.
Fidei habitus pellitur per ſolam hæreſim. 315.n.47
Fides ſupernaturalis neceſſaria eſt ad iuſtificationem. 533.n.1
Numquam concluſio eſt de fide, niſi vtraque præmiſſa ſit de fide. 534.n.3
Non tenetur, neque poteſt quis credere ſe certò eſſe in gratia. ibid.n.2.3.4
Nemo poteſt habere iudicium reflexum certum, ſe credere aliquid actu ſupernaturali fidei. 537.n.12.& ſeqq.
Reijcitur Pater Vaſquez contrarium ſentiens. ibid.n.13
Reuelatio non exiſtens non poteſt eſſe motiuum fidei. 539.n.19
Sola fides non ſufficit ad ſalutem. 540 n.1
Si fidei habitus priùs infundatur natura quam gratia, etiam infunditur priùs quàm ſpes. 347.n.23
Fidei habitus ſupernaturalis non amittitur amiſſa gratia. 573.n.40
Tam actus quàm habitus fidei ſupernaturalis poſſunt amitti. ibid
Habitus fidei non pellitur per errorem inuincibilem aut carentiam actus. ibid.n.41
Omiſſione actus fidei, ſi illa præciperetur, non expelleretur probabiliter habitus fidei. ibid.
Neque errore culpabili aliquo circa fidem. 574.n.41

Filius.

Filius quid in iure. 301.n.10
Quando in fauorabilibus filiorum nomine veniunt adoptiui. ibid.n.11

Fomes peccati.

Fomes peccati eſt appetitus noſter præueniens rationem, & inclinans in obiectum prohibitum. 559.n.34
Poteſt autem à Deo tolli ſine operibus noſtris. ibid.
Eum de facto Deus nulli ſuſtulit niſi Chriſto & B. Virgini. ibid.
Poteſt ſepeliri in aliqua certa materia, non tamen totaliter extingui. ibid.
Hæreticum eſt aſſerere, hominem iuſtum poſſe ſuis operibus extinguere eundem. ibid.n.35

Gentilis.

Non omnes Gentiles habuerunt ſemper immediatam potentiam ad conuerſionem. 470.n.13
Non damnantur omnes in pœnam non conuerſionis, ſed quia grauiter peccarunt. ibid.
Multi numquam habuerunt immediatam potentiam ad conuerſionem; non tamen ſequitur non potuiſſe ſaluari. ibid.
Omnes habuerunt remotam. ibid.
Conſiſtebat in potentia fugiendi peccatum mortale. ibid.n.14

Gratia.

Variæ acceptiones gratiæ. 408.n.2
Propriè accipitur pro dono liberali. 409
Diuiſio eiuſdem in creationis & redemptionis. ibid.
Per Chriſtum eſt ea quæ denotat meritum & interceſſionem Chriſti. ibid.
Eſſe illam datam per Chriſtum, non facit illam magis neceſſariam quàm ſit alia, quæ non eſt data per eumdem. ibid.n.3
Gratia redemptionis ſubdiuiditur in permanentem & tranſeuntem, ſiue in ſanctificantem & non ſanctificantem. ibid.n.4
Diuiſio in excitantem & adiuuantem; & quid illæ ſint. 410 n.5
Gratia excitans eſt in ſe aliquãdo naturalis. ibid.n.6
Fit in peccatore & Gentili per auxilium Dei extrinſecum. ibid.
Influit in conſenſum tantùm moraliter. ibid.
Adiuuans alia eſt in actu primo, alia in ſecundo. ibid.n.7
Alia diuiſio in operantem & cooperantem, item in præuenientem & concomitantem, non differt à diuiſione in excitantem & adiuuantem. 411.n.10
Subſequens eſt, quæ datur in præmium bonorum operum. ibid.
Alia diuiſio in ſufficientem & efficacem. ibid.
Nomen gratiæ accipiunt Patres, Concilia & Theologi pro dono gratuito non ſpectante ad ordinem creationis, & ordinato ad finem viſionis beatificæ. ibid.n.11
Alia eſt creata, alia increata. 412.n.15
In ſcholis tamen nomine gratiæ intelligitur donum creatum & externum. ibid.

Iterùm,

Iterùm, alia eſt interna, alia externa: interna eſt, quæ inhæret ſubiecto cui datur: externa, quæ non inhæret; vt adhortatio, prædicatio, &c. ibid.
Meliùs diuiditur in gratias gratis datas, & gratias non gratis datas, quàm in gratiam gratis datam, & gratiam ſanctificantem ibid.
Actualis habet varia nomina pro varietate munerum quæ exercet. 413.n.18
Quæ eſt ſemen vitæ æternæ eſt nobis ſupernaturalis. 418.n.32
S. Auguſtinus Epiſtola 107. ad Vitalem complexus eſt totam doctrinam de gratia adiuuante Catholicorum. ibid n.33
Puncta controuerſiæ in Catholicos de gratia adiuuante. 419.n.1
Pater Vaſquez putat abſolutè poſſe fieri bonum opus naturale ſine gratia per Chriſtum, de facto tamen id non contingere. 420 n.3
Examinatur hæc doctrina. ibid.n.5
Reijcitur Primo, quia non tangit punctum controuerſiæ inter Catholicos & Semipelagianos. ibid.n.6 & ſeq.
Secundò, quia congruum naturale auxilium non poteſt propriè vocari gratia. ibid.n.9 & ſeq.
Tertio, quia relabitur in doctrinam Pelagij. 423.n.15
Quartò, quia refragatur Patrum & Conciliorum menti. 423.n.17
Quintò, alio argumento efficaci. 424 n.18
Nomine gratiæ per Chriſtum intelligitur auxilium ſupernaturale in ſubſtantia, vel ſaltem quoad modum. 425.n.21
Gratia latiſſimè accipitur, pro eo quod à Deo impediri potuiſſet, & non impeditur. 428.n.2
Sed hoc ſenſu numquam accipitur à Patribus & Concilijs. 429.
Si ratio gratiæ ponatur in congruitate cogitationis ſanctæ, nemo poſſet pro illa gratia orare. 439.n.22
Non omnis gratia habitualis data eſt ex meritis Chriſti. 413.n.13
Hæc gratia ſiue ſanctificans duo dicit, remiſſionem peccati & infuſionem gratiæ habitualis. 413 n.18
Eſt qualitas ſupernaturalis. 418.n.36
Eam comitantur habitus infuſi virtutum moralium. 419.
poſſunt fieri opera bona ſine gratia habituali. 433.n.1
Per habitualem ſignificatur qualitas phyſica inhærens animæ, & reddens eam dignam amicitia Dei & vita æterna. 488.n.1
Datur de facto. ibid.
Eius exiſtentia non poteſt ſufficienter probari ex Scriptura & Patribus. ibid.
Neque ex Concilio Araſicano. 489 n.2
Probatur ex Viennenſi & Tridentino. ibid.
Magiſter Sententiarum dixit gratiam eſſe ipſum Spiritum ſanctum. ibid.
Exiſtentia gratiæ non probatur ratione bona à D Thomâ, prout eſt explicat Suarez 490.n 4 5
Oſtenditur quo ſenſu hæc ratio poſſit admitti. ibid.n.5
Ratio auctoris pro exiſtentia gratiæ. ibid.n.6
Eſt perfectior habitibus ſupernaturalibus huius vitæ. 491 n.8
Item lumine gloriæ. ibid.
Non eſt perfectior viſione beatifica, licet id putet Suarez. ibid.
Neque eſt nobilior ipſa animæ ſubſtantiâ. ib.n.9
Variæ ſententiæ de modo quo gratia conſtituit hominem iuſtum & ſanctum. 493.n.1.2
Ioannes Vincentius nimiùm extulit vim gratiæ habitualis. ibid.n.2
Habet ex naturâ ſuâ vim iuſtificandi. ibid.
Probatur ex Tridentino & Patribus. ibid.n.3
Independenter ab omni acceptatione extrinſecâ Dei conſtituit hominem amabilem & dignum gloria. 494 n 5
Neque indiget etiam eadem acceptatione ad reddendum hominem actu amabilem à Deo. ibid n 6
Vt ad gratiam habitualem ſequatur actualis gloria, opus eſt acceptatione & nouo fauore Dei extrinſeco. ibid.
Ideò dicitur participatio naturæ diuinæ, quia debetur illi viſio beatifica, qua homo Deo aſſimilatur. 495.
Conſtituit eadē homines adoptiuos Dei 495.n.7
Idque ex natura ſua. ibid.
Qui diceret habitus ſupernaturales ſimul cum gratia partialiter hominem iuſtificare tamquàm complementum illius, non poteſt erroris conuinci. 496.n.10
Neque is qui diceret gratiam habitualem vt ſeparatam ab habitibus non poſſe expellere peccatum. ibid.n.11
Effectus formalis & intrinſecus gratiæ non poteſt ſuppleri per aliquod extrinſecum. 497 n.14
Gratia non accipit maiorem vim iuſtificandi intrinſecam ex meritis Chriſti, vel alia quacumque cauſa intrinſeca, quàm ipſa habeat ex ſe. 499.n 18
Poteſt infundi ſine remiſſione peccati mortalis. 502.n 6
Probatur ex Tridentino. ibid
Item ratione. ibid.
Reijciuntur inefficaces quorumdam probationes. 503.n 7
Melior eſt homini abſolutè remiſſio peccati quàm infuſio gratiæ. Ibid.n.8
De facto tamen melior eſt infuſio gratiæ quàm ſola remiſſio peccati. ibid.
Aliqui docuerunt gratiam naturaliter poſſe componi cum peccato. 504.n.11
Probabilior tamen & communiter recepta negatiua. ibid.
Eſt conformis Concilijs, Scripturæ, Patribus & Theologis. 505.n 13
Pater Coninck docet gratiam non excludere naturaliter peccatum. 506 n 15
Item docet non magis opponi peccato, quàm opponatur dignitas Epiſcopalis moribus ſcurrilibus. ibid.n 16
Item docet non diſtingui realiter à charitate. ibid.
Gratia naturaliter infert amorem Dei; poteſt tamen Deus ab eo abſolutè diuinitus abſtinere. 508.n.20
Deus nec diuinitus poteſt abſtinere ab affectu ſimplicis complacentiæ circa gratiam. ib.n.21
Poteſt tamen liberè abſtinere à volitione libera eam producendi. 509.n.25
Amor amicitiæ non debetur gratiæ niſi pro eo inſtanti quo ipſa eſt in ſubiecto. ibid.n 24
Non expellit gratia peccatum, quòd ſit æqualis ſatisfactio pro peccato mortali. 511.n 30
Sed quia eſt talis naturæ, vt exigat ſecum naturaliter non eſſe peccatum. ibid.
Vnde qui poteſt producere gratiam, eo ipſo poteſt expellere peccatum. ibid.n.31

Condiſtinguitur à charitate. ibid.n.33
Connaturaliter exigit ſecum alios habitus ſupernaturales. 512.n.34
Gratia ex naturâ ſuâ, non tantùm ex promiſſione Dei, exigit beatitudinem. 513.n.38
Æquè opponitur actuali ac habituali peccato. ibid.n.40
Si dicatur malitiam eſſe intrinſecam actui, tunc non opponitur eodem modo habituali ſicut actuali. 514.n.41
In ſententia conſtituente malitiam extrinſecam actui peccam noſo peccatum non opponitur phyſicè gratiæ. ibid.n.42
Neque pellitur ab eo phyſicè efficienter ea ſubiecto. ibid.n.43
Sed tantùm efficienter moraliter. 515.n.44
Pendet tam in eſſe quàm in conſeruari ab anima. 514.
Qui peccat mortaliter, mediatè, efficienter phyſicè expellit gratiam. 515.n.46
Non eſt idem ex naturâ rei mereri & cauſare expulſionem gratiæ. ibid.
Oppoſitio gratiæ cum peccato conſiſtit in eo, quòd peccatum fundet inimicitiam Dei, gratia autem amicitiam ibid.
Non videtur eſſe de fide, gratiam & habitus ſupernaturales eſſe res, & non modos. 516.n.1
Neque Patres quidquam hac de re definiuerunt. ibid.
Theologicè loquendo, tam probabile eſt eam eſſe rem quàm modum. ibid n.2
Ex munijs illius non poteſt probari eam eſſe modum: idem eſto de effectibus formalibus.ibid.
Philoſophicè loquendo probabiliùs eſt eam eſſe rem quàm modum. 517.n.3
Carentia gratiæ non maculat animam. 520 n.15
Fundamenta eorum qui negant peccatum diuinitus poſſe cohærere cum gratiâ. 521.n.16
Poteſt diuinitus componi cum peccato mortali. ibid.n.17
Poſſibilis eſt eſſentialiter pugnans cum peccato. ibid.
Item poſſibilis quæ non pugnat eſſentialiter cum eodem, ſed tantùm ex natura rei. ibid.n.18
Noſtra de facto eſt talis. 522.n.21
Si Deus eam conſeruaret cum peccato, conſeruatio peccati non eſſet miraculoſa. 521.n.18
Si peccatum cum gratiâ ſimul conſeruaretur, anima non eſſet abſolutè amica Dei. 522.n.22
De facto cum remiſſione peccati venialis ſemper eſt coniuncta infuſio gratiæ. 523.n.2
Poteſt augeri gratia ſine bono opere aut dolore de venialibus. 525.n.7
Actio productiua gratiæ, quatenus habet adiunctam collationem donorum ſupernaturalium, eſt perfectior actione creatiua Angeli vel animæ rationalis. 527 n.1
Gratia non creatur, ſed educitur è ſubiecto. 529. num.4
Priùs natura educitur è ſubiecto, & poſteriùs vnitur. ibid.
Phyſicè efficienter producitur à ſolo Deo. ibid. num.5.
Nil obeſſet ſupernaturalitati gratiæ, etſi connaturaliter produceretur efficienter ab aliqua creatura. ibid.
Implicat aliqua ſubſtantia, non item accidens, connaturaliter productiua gratiæ. 530.n.7
Ex ſuo concepto formæ ſupernaturalis præciſè non exigit vllam diſpoſitionem ſupernaturalem in ſubiecto. ibid.n.10.
Actus, qui de facto diſponunt, non requiruntur per modum diſpoſitionis phyſicæ, ſed moralis. 531.n.11
Non datur de facto medium inter ſtatum gratiæ & peccati. ibid.n.13
Gratia priùs natura infunditur quàm reliqui habitus ſupernaturales. 547 n.22
Non eſt æqualis intenſionis in omnibus. 548. num.1
Augetur phyſicè in iuſtis. ibid.n.2
Vtrùm intendatur per actus remiſſiores.ibid.n.3
Fundamenta negatiuæ. 549.n.4 & ſeqq.
Defenditur affirmatiua. 550.n.7.& ſeqq.
Probatur ex Tridentino. ibid.
Scriptura, Patribus. 551.n.11.& ſeqq.
Et ratione. 552.n.14.& ſeqq.
Augmentum gratiæ fit in inſtanti operationis. 553.n.16
Gratia non habet naturaliter terminum intenſionis. 557.n.29
Poteſt à iuſto augeri in hac vita ſine termino. 558.n 31
Non tamen in quacumque intenſione, propter defectum auxiliorum. ibid.n.32
Vtrùm aliquis iuſtorum in gratia ſuperauerit Prophetas & Apoſtolos, incertum. 559.n.33
Non poteſt in hac vita ad hanc intenſionem peruenire, vt extinguat fomitem. ibid.n.34
Ad eius conſeruationem ex parte hominis nil requiritur, quàm vt non peccet. 562 n.1
Ex parte Dei requiruntur auxilia ad non peccandum. ibid.
Perſeuerantia in eadem vſque ad finem vitæ, ita vt quis in gratia moriatur, eſt ſpeciale donum Dei. 564.n 8
Hoc habet etiam locum in infantibus, qui ſtatim poſt Baptiſmum moriuntur. ibid.
Confirmatio in gratia præter perſeuerantiam finalem probabiliter addit impotentiam ad peccandum. 569.n.27
Gratia amittitur per peccatum mortale. 570.n.29 & ſeqq.
Probatur ex Scriptura, Patribus, Concilijs.ibid.
Homini non peccanti numquam Deus adimit gratiam. 572.n.34
Magis intenſa non magis dignificat in ordine ad plures partes præmij quàm minùs intenſa; ſed tantùm magis in ordine ad eamdem partem præmij. 593.n.14
Nihil eſſentiale accipit in patria, quod non habuit in via, niſi fortè lumen gloriæ. 611.n.51
Iuſtorum non augetur poſt hanc vitam. 612. n.53.& ſeqq.

Gratia gratis data.

Gratia gratis data eſt, quæ non eſt communis omnibus iuſtis, nec propriè ordinatur ad bonum habentis, ſed aliorum. 412.n.15
Non eſt contra rationem huius gratiæ cadere ſub meritum. ibid.n.16
Non omnes gratiæ gratis datæ inter ſe adæquatè diſtinguuntur. 413.
Non æquè clarè decidi poteſt de omnibus in quo conſiſtant. ibid.n.17
Cadunt aliquando ſub meritum de congruo. 621.n.26

Habitus.

NOn repugnat habitus productiuus actuum quibus tibi, & alijs eamdem honeſtatem velis. 49.n.51

Nec

Nec repugnat, vt diuerſi tales actus à diuerſis habitibus producantur. ibid. n. 52. 53

Probabiliùs de facto datur vnicus habitus ad vtroſque actus. 50. n. 54

Habitus ſupernaturalis.

Habitus ſupernaturales omnes & fidei & ſpei introducuntur proportionaliter cum intenſione gratiæ habitualis. 554. n. 20

Hereditas.

Hereditatem adiens ſine iure peccat in præceptum naturale. 249. n. 9

Homo.

Homo habet iuriſdictionem directam & indirectam in alterius conſcientiam. 167. n. 14

Non obligantur homines, vt in Sacris ſibi conſtituant caput aliquod. 190. n. 8

Homines in ſtatu naturæ puræ, qui de facto fuit, qualem poteſtatem habuerint. ibid.

Quid potuerunt imperare. 191. n. 11

An tunc potuerint diſpenſare poteſtate ſupernaturali. ibid.

Multa punire & prohibere poſſunt, quæ tamen ſub humanum iudicium non cadunt. 204. num. 4

Quomodo homo poſſit per opera pœnalia huius vitæ pro pœnis Purgatorij ſatisfacere. 225. num. 13

Honeſtas.

Honeſtas obiecti eſt pars legis. 165. n. 2

Ieiunium.

IN ieiunio præſcribendo quodnam ſit motiuum Eccleſiæ. 307. n. 4

Poſſum licitè ieiunare, etſi mihi ieiunium præcipiat qui iuriſdictione caret. 313. n. 32

Ignorantia.

Ignorantia inuincibilis quos non obliget. 185. num. 26

An excuſet pœnam legis. 235. n. 63

Status quæſtionis. ibid.

Diuiſio ignorantiæ. ibid.

Poteſt dari inuincibilis non ſolùm facti, ſed etiam iuris naturalis. ibid.

Inuincibilis & coram Deo & coram hominibus excuſat. ibid.

Ignorantia ſola pœnæ non excuſat à pœnâ ciuili, licet excuſet quandoque à Canonicâ. ibid.

P. Sanchez opinio reiicitur. ibid. n. 64

Ab ignorante excommunicatio non incurritur, ſi neſciat eam pro delicto impoſitam. ibid.

Ignorantia etiam craſſa quando excuſare poſſit à pœnâ. ibid. n. 65

Ignorantia affectata eſt ſcientia in iure; ſecùs craſſa. ibid.

Excuſans à culpâ graui eo ipſo excuſat à pœnâ graui. ibid.

Per actus ignoranter & erroneè factos nullum Ius inducitur. 285. n. 2

Ignorantia circa rem ſubſtantialem cauſat inuoluntarium. 373. n. 21

Impediens.

Impediens alterum fraudulenter à certatione ſecum pro cathedra quare teneatur ad reſtitutionem. 251. n. 17

Imperator Romanus.

Eum eſſe Dominum totius orbis eſt improbabile 133. n. 26

Non habet vllam poteſtatem in Regnum Sinarum, Iaponum, &c. 134. n. 30

Nec in Regnum Galliæ, Hiſpaniæ & Angliæ. ibid. n. 31.

Non poteſt leges ferre pro tota Chriſtianitate, multò minùs pro Gentilibus. 135. n. 34

Leges Imperatoriæ quà tales non obligant in locis Imperio non ſubiectis. ibid.

Imperium, Vide *Præceptum*, & *Lex*.

Imperium non pendet eſſentialiter à conſilio. 17. n. 23. 24

Imperij obiectum eſt actio quæ præcipitur; non autem obligatio: ſed ipſa volitio eſt obligatio in actu exercito. 19. n. 33

Inhabilitas.

Circa inhabilitatem Suarij mens. 232. n. 53

Inquiſitores fidei.

Quomodo ſint obligati ad puniendum. 212. n. 41

Inſpiratio.

Inſpirationes diuinæ excitantur in nobis ab Angelis. 410 n. 5

Intellectus.

Intellectus veritati ſemel cognitæ ſæpè deinde aſſentitur ſine vllo motiuo formali. 21. n. 42.

Intentio.

Non habens intentionem rebaptizandi aut contrahendi ſecundum matrimonium viuente vxore non incurrit pœnas à lege præſcriptas. 263. n. 82

Interpretatio.

Interpretatio legis quid ſit propriè; & quotuplex. 298. n. 2

Quid ſit authentica. 299.

Legiſlatorum cur cenſeatur authentica. ibid.

Quas conditiones hæc poſtulet, & quomodo per aliam illa ipſa poſſit explicari. ibid. n. 3

Quæ ſit vſualis. ibid.

Quæ ſit doctrinalis; & cur ſic dicta. ibid.

Quænam reddat certum ſenſum legis & conſequenter obliget; quæ verò ſecùs. ibid.

Vt bona ſit, quibus principijs niti debeat. ibid.

Verba in naturali ſignificatione vſurpanda ſunt, niſi quid obſtet. ibid. n. 4

Si verborum ſignificatio naturaliter ſit æquiuoca, determinanda tum erit ex alijs verbis eiuſdem legis. ibid. n. 4

Præcipuum Indicium Interpretationum legis eſt mens Legiſlatoris. ibid. n. 5

Præter verba multa ſunt alia ſigna declaratiua mentis eiuſdem. ibid.

Quæ ſint illa ſigna. 300. n. 6

Verba materiæ legis ſunt accommodanda. ibid.

Eadem ad iuſtitiam legis ſunt trahenda non retentâ etiam rigoroſâ eorum ſignificatione. ibid.

Eadem ita ſumenda ſunt, vt ius cohæreat prioribus. ibid.

Nota duplicem limitationem. ibid.

Verba legis poſterioris ſumenda eo ſenſu quo prioris, etſi neutra videatur habere poſſe ſenſum naturalem. ibid. n. 7

In interpretatione contrariarum legum proprietas verborum retinenda. 356. n. 88

Irritatio. Vide *Lex irritans*.

Irritatio non ſemper eſt pœna. 248. n. 3

Actuum irritatio eſt duplex: alia de facto, alia per ſententiam. 250. n. 11

Per ſententiam in quibus actibus locum non habeat. ibid.

Irritatio multarum legum nec per epieikiam aliquando poteſt impediri. 252. n. 29.

In quo capacitas epieikiæ fundetur. ibid.

Probatur concluſio exemplo matrimonij clandeſtini

deſtini ex Tridentino & profeſſione facta ante expletum annum Nouitiatus. ibid.
Intentum Tridentini in irritatione matrimonij clandeſtini. 254 n.34
Aliud eſſe irritum, aliud prohibitum, eſt de fide. 255.n.40
Duæ iuris regulę quomodo intelligẽdę. 257.n 52
Sanchez interpretatio Suario diſplicet. ibid.
Refellitur Suarij explicatio. ibid.
Ius naturale multa prohibet quæ non irritat. 258. n.54
Quando irritatio non ipſo facto, ſed per ſententiam Iudicis irritetur; & viciſſim. ibid.n.55
Mens auctoris. ibid.
Secunda harum legũm limitatio reſpuitur. ibid. num.56
Oſtenditur, quomodo quis poſſit acquirere ius ad actum iniuſtum. ibid.
Aliud quorumdam indicium. ibid.n.57
Ad irritationem alicuius actus quid requiratur. 259.n.58
Suarij diſcurſus à voto ad legem bonus eſt. ibid. num.59
Non omne, quod prohibetur intuitu iuſtitiæ, irritatur. ibid.n.60
Hæc regula continetur in generali auctoris. ibid. n 61
Difficultatem tamen non ſoluit. ibid.
Probatur id inſtantijs manifeſtis. ibid.
Occurritur replicæ Vaſquez. ibid.
Hanc reijcit Suarez, ſed malè. 260.n.63
Iuriſtarum hîc criticus Suarez. ibid.n 64
Prima Iuriſtarum limitatio æquiuocatione laborat. ibid.
Altera æquiuocatio. ibid.
Secunda aut falſitatis aut impertinentiæ conuincitur. ibid.n.65
Tertia non eſt vniuerſaliter vera. ibid.n.66
Suarez id probat ex rebus phyſicis & moralibus. ibid.
Quomodo ſit intelligenda tertia limitatio. 261. num.68
Quarta limitatio eſt communis, ſed ſpinoſa. ibid.
Obſeruatio Suarij bona. ibid.
Nouum dubium oboritur. ibid.n 69

Iudæi.

Iudæi de facto non poſſunt validè per libellum repudij ſoluere prius matrimonium, & nouum contrahere. 115.n.34
Reguntur iam non ſuis, ſed aliorum populorum, inter quos habitant, legibus ciuilibus, non autem Eccleſiaſticis. ibid.n.35

Iudex humanus.

Iudex humanus quî ſit miniſter Dei. 166.n.6
An inobediens Iudici humano peccet contra ius naturæ. 167.n.10
Talis peccat immediatè in ius poſitiuum, mediate in ius naturale. ibid.n.11
Iudiciale forum externum quomodo differat à foro pœnitentiæ. 214.n.51
Iudex quando teneatur imponere pœnam; & quantam. 234.n.61
Quando nequeat pœnam remittere. ibid.n.62
Quando poſſit. 235
Iudex ſeu iuſtè ſiue iniuſtè non irritans actum ſinit eum validum. 250.n.12
Declaratur amplius concluſio. ibid.
Præſcribi poteſt contra negligentem litem intendere. ibid.n.13
Occurritur obiectioni. ibid.
Iudex ſupremus quomodo poſſit vnico actu inducere nouum ſtylum. 291.n.27

Iuramentum fictum.

Fictè iurans falſum peccat. 10.n 4

Iurans.

Iurans tenetur iuramento in materiâ quacumque à ſe licitè factibili. 234.n.59
Iuramentum vi extortum quando obliget, & quando non. ibid.
Diſcrimen inter iuramentum violenter & directè extortum, & inter oblatum alteri vt medium libertatis. ibid.n.60
An ſuſtinenda ſint iuramenta contra leges ciuiles irritantes, cùm licitè impleri poſſunt. 252. num.26
Citantur quædam iuris capita. ibid.
Improbatur quorumdam explicatio dictorum capitum. ibid.
Refutatur ſecunda ſolutio eorum. ibid.n.27
Genuina explicatio. ibid.n.28

Iuriſdictio. Vide *Legiſlatiua poteſtas.*

Exponitur fundamentum & formalitas iuriſdictionis. 23 n.47
Habens iuriſdictionem, etſi dubitet an eam habeat, poteſt eadem validè vti. 8.n.21
Iuriſdictio tantùm ordinatur in bonum ſubditorum. 27.n.17.28.n.23
Poteſtas iuriſdictionis non rectè dicitur in eo differre à poteſtate dominij, quòd priorem præceptam ſtatuat neceſſariam materiam virtutis, ad quam ea materia pertinet, non ita altera. 29.n.28
Iuriſdictio differt à poteſtate patris, mariti & patris familias. ibid.n.29.30
Iuriſdictio Regum extendit ſe ad omnia, niſi ſint iniuſta. 34.n.19
Iuriſdictio humana ciuilis non pendet ex ſpeciali Dei commiſſione. 51.n 4
Iuriſdictio diuerſimodè ſumitur. 129.n.4
Non eſt deriuata ab Adamo in alios. 130.n.6
Differt à poteſtate patria. ibid.
Qualem iuriſdictionem Eccleſiaſticam poſſit Papa feminis committere. 202.n.72
Non poteſt concedi communiter. ibid.
Iuriſdictio duplex à ſummo Iudice participata. 195.n.36
In actus purè internos non datur in Eccleſiâ. 203.n.7
Iuriſdictionem ſuarum actionum tam internarum quàm externarum poteſt communitas in alium transferre. ibid.n.8
Ciuilis eſt à communitate, Eccleſiaſtica verò à Chriſto. 217.n.9
Data Petro & ſucceſſoribus æquè reſpicit vniuerſalia mandata ac particularia. 218.n.10

Ius.

Ius naturale multa prohibet, quæ non irritat. 258 n.54
Ius nullum inducitur per actus ignoranter aut erroneè factos. 285.n.2
Iuris regulæ quomodo ſint intelligendæ. 257. num.52

Ius Gentium.

Variæ iuris Gentium acceptiones reijciuntur. 68. num.51.
Ius Gentium non obligat ad exteros Legatos admittendos. 69.n.58
Neque ad permittenda commercia cum exteris. ibid.
Ius belli inferendi non eſt ex iure Gentium. 70. num.60

Neque

Neque etiam ius redigendi iuſto bello captos in ſeruitutem. ibid.n.62
Auctor propendet in ſententiam negantem vllas dari leges humanas obligatorias reſpectu omnium Gentium. 69.n.56.70.n.58..63.66
Non rectè aſſignatur iſtud diſcrimen inter ius Gentium & ius naturæ, quòd hoc nulla mala permittat, illud quædam. 70.n.64

Iuſtificatio.

In iuſtificatione infunditur gratia,quæ eſt qualitas ſupernaturalis. 418 n.36
Præter gratiam infunduntur habitus virtutum Theologicarum. 419.n.36
Item habitus virtutum moralium ibid.
Actus requiſiti ad iuſtificationem ſunt in ſua entitate ſupernaturales. ibid.
Nec fidei, nec ſpei, nec alij habitus morales poſſunt hominem conſtituere filium adoptiuũ Dei. 495.n.8
Etiamſi actus virtutum ſupernaturalium abſente mortali conſtituerent hominem filium adoptiuum,non eſſet tamen opus id dicere de ipſis habitibus. 496.n.9
Quando Tridentinum docet fieri per infuſionem gratiæ & donorum, non tribuit habitibus ſupernaturalibus vim iuſtificandi. 497.n.12
Si ea nil ſit aliud quàm deſtinatio ad vitam æternam,poteſt fieri ſine gratia habituali.497.n.13
Hæretici huius temporis in duobus errarunt circa eamdem; Primò,quòd negauerint eam fieri per aliquam formam intrinſecam: Secundò, quòd negauerint veram remiſſionem peccati. 499.n.19
Contrarium docet Tridentinum. ibid.
Fundamenta hæreticorum reijciuntur. ibid.n.20
Deum poſt iuſtificationem non imputare peccatum, idem eſt quod remittere. 500.n.21
Peccata non tantùm teguntur, vt volunt hæretici, ſed omnino delentur. 499.n 20
Diſtinguitur iuſtificatio realiter à condonatione ſiue actu condonante peccatum. 500.n.5
Qui conſtituunt peccatum habituale in priuatione gratiæ, difficulter poſſunt remiſſionem peccati diſtinguere ab infuſione gratiæ. 501 num.2
Idem eſt in ſententiâ Vaſquez. ibid.n.3
Remiſſio peccati in genere entis non eſt tam bona ſicut infuſio gratiæ. 503.n.9
De facto non remittitur peccatum ſine infuſione gratiæ. 518.n.7
Poteſt remitti peccatum ſine actu peccatoris aut infuſione gratiæ. ibid.n.9.10
Etiam in ſtatu puræ naturæ. 520.n.14
Fruſtra fingunt aliqui in eodem ſtatu aliquam Qualitatem reſpondentem noſtræ gratiæ, per quam homines iuſtificantur. ibid.
In iuſtificatione maiorem moralitèr Deus exercet liberalitatem cõdonando peccatum quàm infundendo gratiam, non tamen phyſicè.528. num.2
Melius eſt homini manendo in purâ naturâ carere peccato, quàm in lapſæ naturæ ſtatu acquirere gratiam remiſſiuam peccati. ibid.
Melior eſt homini moraliter iuſtificatio quàm beatificatio. ibid.
Iuſtificatio non eſt,ſtrictè loquendo,miraculoſa, ſi τὸ *miraculum* accipiatur pro re, quæ rarò & extraordinariè fieri ſolet. ibid.
Finis eius præcipuus eſt gloria Dei. ibid.n.3
Secundò, gloria Chriſti vt hominis. ibid.n.3
Tertiò, noſtra beatitudo. ibid.

Ad impij iuſtificationem requiritur aliqua diſpoſitio moralis per actus bonos. 531 n 14
Probatur ex Scripturâ & Conciliis. ibid.
Congruentiæ. 532.n.14
Duplex diſpoſitio requiſita ad iuſtificationem, proxima & remota. ibid.n.16
Remota duplex eſt, alia per ſe, alia per accidens. ibid.n.17
Remota per ſe diuiditur in partialem & totalem. ibid.
Debet eſſe diſpoſitio ſupernaturalis. ibid.n.18
Poteſt aliqua, quæ non influit vllo modo, ſed tantùm habet ſe præcisè per modum remouentis prohibens, eſſe ſine gratia. ibid.
Omnis diſpoſitio,excepta prima vocatione,pendet à conſenſu libero. 533.n 19
Ad iuſtificationem neceſſaria eſt fides ſupernaturalis. 533.n.1
Debet eſſe non ſpecialis, ſed Catholica.534.n.2
Nemo poteſt certitudine Theologica ſcire ſe eſſe in gratiâ 535.n 6.7
Poteſt quis habere certitudinem moralem ſe eſſe in gratia. 536.n.8
Etiam hæc certitudo poteſt eſſe maior in vno iuſto quàm in alio. ibid.
Non poteſt eſſe tanta, quanta certitudo habetur de exiſtentia v.g.Romæ. 537.n.13
Ad iuſtificationem non ſufficit ſola fides. 540. num.1.2
Soluuntur rationes hæreticorum deſumptæ ex Scriptura. 541.n.3.& ſeqq.
Actus voluntatis ſpectantes ad iuſtificationem enumerat Tridentinum ſeſſione.6. cap.5.542. n.9
Requiritur etiam actus ſpei, & quidem duplex: vnus, qui verſatur circa beatitudinem; alter, qui ſperat veniam à Deo. ibid.
Etſi ordinariè & moraliter requiratur, poſſet tamen quis ſingulari Dei illuſtratione ſine eo iuſtificari. 544.n.14
Actus timoris conducit ad iuſtificationem; non tamen eſt abſolutè neceſſarius. 545.n.15
Extra Sacramentum requiritur contritio, intra Sacramentum ſufficit attritio.ibid.n.16.17
Requiſiti actus ad eam non requirunt certam moram temporis. 546.n.20
Actus fidei prior eſt natura actu ſpei & amoris, & actus ſpei prior actu amoris. 547.n.22

Iuſtinianus.

Iuſtiniani Codex cur multas leges pro Eccleſiaſticis contineat. 204.n.2

Iuſtitia.

Variæ acceptiones iuſtitiæ. 500.n.21
Primò accipitur pro virtute ſeruante integrum ius vniuſcuiuſque. ibid.
Secundò, pro virtute vniuerſali, qua quis legibus rectæ rationis conformatur. ibid.
Sic accepta duplex eſt, actualis & habitualis. ibid.n 22
Vtraque diuiditur in naturalem & infuſam.ibid.

Legatus.

Legatus an, & vbi poteſt leges condere 196. n.44
Eius officium quod ſit. ibid.

Legitimus.

Legitimus quid naturaliter ſignificet. 301.n.10

Lex.

Lex variè accipitur, & deriuatur. 4.n 1.2
Lex in communi definitur præceptum ſtabile iuſtum,commune, ad faciendam vel omittendam rem aliquam obligans 5.n.5.39.n 44

Duplex legis definitio à D. Thomâ tradita improbatur. 38.n.42.43
Lex diuiditur in præcipientem & prohibentem. 41.n.11
Lex naturalis & diuina, tum antiqua tum noua, & lex humana, partim præcipit, partim prohibet. 42.n.15
Lex diuiditur in naturalem & poſitiuam. 50.n.1
Lex non dicitur de ideis rerum faciendarum niſi aboſiuè. 52.53.n.11
Ad legem ſufficit vnius Legiſlatoris conſideratio 181.n.1
Quando requiratur aliorum iudicium vel conſilium. ibid.n.2
An lex aliquando feratur ſub forma ſententiæ. 182.n.8
Quomodo lex cenſeatur ſemper loqui. 273.n.37
Legis duplex motiuum. 300.n.7
Cur ſæpè nulla ſit ratio legis in particulari. ibid. num.8
Legis extenſio fit verbis, vel mente Legiſlatoris, vel ratione. ibid.n.9
Duplex legum & conſuetudinum differentia. 274.n.43
Non ſoli legi eſt proprium durare poſt mortem mandantis. 24.n.5
Si legis vtilitas omnino ceſſet, ceſſat eius obligatio. 27.n.18
Si Legiſlator tulerit legem, quam tempore futuro iudicabat vtilem, ab initio fuit valida; ſi autem iudicabat eam tum pro præſenti, tum pro futuro tempore fore inutilem, fuit maneque inualida, etſi per accidens poſteà fiat vtilis. ibid.n.19 20
Lex etſi lata ſit malo animo, poteſt tamen eſſe valida. 28.n.23
Lex debet eſſe de materia non malâ. 30.n.1
Item de materiâ ſubdito non iniurioſâ. 31.n.4
Imò debet eſſe de materiâ ex ſe poſitiuè bona moraliter. 31.n.5,6.7.8
Sufficit vt ſit bona bonitate poſſibili independenter à lege. 84.n.13
Legis materia debet eſſe poſſibilis non tantùm phyſicè, ſed etiam moraliter. 34 n.21.22
Obiectio de lege veteri, & de vitandis omnibus venialibus, & de ſuperanda graui tentatione. 34.35.n.23.24.25
Iuſtitia & vtilitas materiæ ſunt de intrinſeca eſſentia legis; vti etiam durabilis modus imperandi. 38.n.39
Lex variè diuiditur: in naturalem & poſitiuam; in æternam & temporalem. 50.n.1.2.3
Aliæ diuiſiones & nomina. 223.n.1.2
Materia legis Canonicæ & ciuilis ſæpè eſt eadem, ſed diuerſo reſpectu. 204.n.1
Quænam ſit lex odioſa, quæ fauorabilis. 223. n 3.5.224 n.10
Materia legis irrationabilis quomodo fiat rationabilis. 276.n.55
Leges obligantes in conſcientia, non tamen ſub peccato, quomodo differant à conſilio. 170. num.30

Lex æterna.

Non datur lex æterna, ſi promulgatio externa eſt pars legis. 52.n.6
Neque Verbum nec liber vitæ dici poteſt promulgatio legis æternæ. ibid.n.7
In ſententia auctoris datur ab æterno vera & propria lex. ibid.n.9
Lex æterna reſpectu Dei eſt iudicium: non eſt regula eorum quæ ſunt ad intrà per modum actionis: neque obligat Deum ad creaturas primò producendas. 52.n.11
Lex æterna reſpectu noſtri eſt volitio diuina. 54. n.17
Non autem ideæ. 53.n.12.57.n.30
Opera mala cadunt ſub æternam Dei legem prohibentem, bona obligatoria ſub præcipientem, opera conſiliorum ſub permittentem. 54. n.18.19
Lex æterna obligat omnes omnino; non tamen bruta propriè loquendo. ibid.n 19
Lex æterna dicens ordinem ad promulgationem à noſtro dictamine diſtinctam non eſt in Deo neceſſaria, ſuppoſita volitione creandi hominem. 55.n.23.24
Diſplicentia mali eſt quidem in Deo abſolutè neceſſaria, ſed non videtur vocanda lex. 56. n.25.26
Dictamen noſtrum naturale non eſt promulgatio legis æternæ. ibid.n.25
Lex æterna diſtinguitur à prouidentia vt pars à toto. 57.n.30
Lex æterna eſt realiter vna, ratione multiplex, vel etiam vna per aggregationem. ibid.
An lex æterna ſit omnium aliarum legum cauſa, pendet ex modo loquendi. ibid.n.32

Lex Canonica. Vide *Legiſlatiua poteſtas Canonica.*

Lex Canonica poteſt prohibere actiones externas occultas non nociuas alteri, etſi lex ciuilis probabiliter nequeat. 143.144.n.21.23
Leges priorum Pontificum cur ſæpè ſint à ſucceſſoribus reuocatæ. 197.n.48
Quæ ſit ſpecialis materia legis Canonicæ. 204. num.3
Quid poſſit præcipere. ibid.
Vt obliget, an indigeat acceptatione fidelium. 217.n.9
Aliqui affirmant. ibid.
Per conſuetudinem toleratam non acceptatam quando cenſeatur abrogari. 219.n.16
Si Legiſlator non ſciat ſuam legem non acceptari, an hoc ipſo abrogetur. ibid.n.17
Quando lex Canonica non habeat vim niſi ciuilem. 283.n 88
De ratione legis Canonicæ non eſt, vt ſeruetur vbique. 298.n.62
Lex Canonica habet vim obligandi in conſcientia. 220.n.22
Etiam ſub mortali. ibid.
An in eam peccetur ſolùm venialiter. ibid.n.23
Canonica pœnalis obligat in conſcientia. 226, n.18
Leges Canonicæ non abrogantur per conſuetudinem contrariâ niſi maioris partis. 287.n.12
Leges Epiſcoporum quando ſunt nullæ. 196.n.41
Maior Pars Epiſcopatus conſuetudine à ſe introducta leges per ſe latas abrogat. 287.n.12
Quando lex Canonica poſt promulgationem obliget. 262.n.73

Lex Cæſarea.

Leges Cæſareæ quà tales non obligant in locis quæ non ſunt Imperio ſubiecta; vt in Hiſpania, Gallia, Anglia, &c. 135.n.34

Lex ciuilis.

Lex ciuilis quà talis non ordinatur ad æternam vitam. 138.n.49
Aliquo tamen modo vtilis eſt ad ſpirituale bonum & beatitudinem. ibid.n.52
Chriſtiani Principes ſæpè per leges ſuas ciuiles intendunt euitationem peccatorum. 139.n.55

Lex

Lex ciuilis non poteſt licitè nec validè præcipere materiam moraliter malam. ibid.n.2
Non poteſt etiam obligare ad omnem actum bonum nec collectiuè nec diuiſiuè, 140.n 4
Poteſt tamen imperare multos alios præter actus iuſtitiæ. ibid n.5
Et præter illos quos præcipit lex naturalis. ibid. num 6
Lex ciuilis poteſt præcipere aut prohibere materiam de ſe indifferentem, dummodò habeat extrinſecam vtilitatem aut malitiam. ibid.n.6 7
Lex ciuilis poteſt prohibere omnia peccata externa publica. 141.n.7.& ſeq.
Etiam aliquos actus bonos externos, quando impedirent maius bonum in Republica.ibid.n.11
Lex ciuilis nequit per ſe imperare aut prohibere actus purè internos. 142.n.13
Imò probabiliter neque actum externum occultum non nociuum alteri. 143.n.19
Communis ſententia aſſerens contrarium impugnatur. 141.n.15
Lex ciuilis tantùm poteſt indirectè præcipere actus internos. 144.n.23
Lex prohibens vel præcipiens actum non reſpicit præteritum; id tamen poteſt reſpicere lex punitiua. ibid.n.25.26
Lex irritans actum per ſe non verſatur circa præteritum. 145.n.26
Lex declaratiua poteſt circa præteritum verſari. ibid.n.27
Ea aliquando poteſt actum priùs nullum reddere validum, aliquando non poteſt. ibid.n.28
Lex declarans obligationem vel nullitatem actionis præteritæ eo ipſo ſe extendit in futurum, niſi contrarium exprimat. ibid.n.30
Lex ciuilis reſpiciens ſolos Eccleſiaſticos eſt iniuſta. 159.n.51
Lex ciuilis obligare poteſt in conſcientia. 165.n.4
Etiam ſub mortali in materia graui. 173 n.54
Etiam in materia indifferente. ibid.n.58
Legem ciuilem obligare ſine acceptatione, nequit probari ex legibus. 188.n.39
Quid de Rege dicendum iuſto bello Prouinciam occupante. ibid.n.4
Quando poſſit punire lex ciuilis delinquentes in lege Canonica. 204.n.2
Per ſe non poteſt prohibere actus per accidens occultos. 214.n.50
Quid reſpicit. ibid.
Ciuiles pœnales obligant ſæpè in conſcientia. 226 n.19
Quis ſit finis harum legum. 227.n.21
Lex ciuilis imponens formam eſſentialem & irritans obligat etiam in conſcientia. 261.n.70
Quando lex ciuilis poſt promulgationem obligat. 262.n.73
Lex conſuetudinalis. Vide *Conſuetudo.*
Lex conſuetudinalis eoſdem effectus habere poteſt quos ſcripta. 293.n.38
Lex diœceſana.
Lex diœceſana & iuriſdictionis quomodo inter ſe differant. 222.n.33
Lex diuina poſitiua.
Ante Moyſem fuerunt aliquæ poſitiuæ leges latæ à Deo. 82.n.2
Sæpè non obligant cum periculo vitæ. 148.n.45
Lex dubia.
Quomodo in dubijs tutiora ſequenda. 312.n.28
Quando poſſeſſio eſt pro homine, & quando non ibid.
Quando ex duobus dubijs vnum eligendum. 313. n.29
Solis coniecturis nixus non operatur quis temerariè. 314.n.34
Licitè ſequimur opinionem probabilem, etſi minus tutam. ibid.n.35
Lex fauorabilis.
Quid ſit lex fauorabilis. 225.n.3.5
An poſſit lex eſſe ſimul odioſa & fauorabilis. 224.n.10
Lex abrogans reducens rem ad antiquum ius eſt fauorabilis. 356.n.89
Lex gratiæ, ſeu noua, Euangelica, Chriſtiana.
Lex Euangelica continet vera & propriè obligantia præcepta; non tantùm moralia, ſed etiam cæremonialia. 116.n.2.3
Cur dicatur iugum ſuaue, & lex libertatis, gratiæ & fidei. ibid.n.3
Chriſtus nulla tulit præcepta iudicialia; nec ciuilia nec Eccleſiaſtica. 117.n.5
Lex noua moralis tantùm prohibet ea quæ ex natura ſua ſunt mala. ibid.n.7
Lex noua nulla alia opera præcipit niſi Sacramenta, & ea quæ per ſe pertinent ad rationem virtutis. 118.n.10 12
Ad dilectionem mutuam à Chriſto præceptam obligamur ex natura rei. 119.n.16
Legis nouæ excellentia eſt, quòd fuerit immediatè à Chriſto promulgata. 120.n.21
Quo ſenſu dicatur lex noua eſſe ſcripta in cordibus fidelium. 121.n.25
De tempore quo lex noua cœperit obligare variæ ſententiæ referuntur; oſtenditur earum incertitudo. pag.121
Lex noua probabiliùs tantùm cœpit in feſto Pentecoſtes obligare præſentes non tantùm Iudæos, ſed etiam Gentiles. 123.n.35
Quare lex noua dicatur lex gratiæ, iuſtificans & ſaluans, &c. 124.n.40
In lege noua Chriſti nõ poteſt Pontifex diſpenſare. 125.n.46
Lex noua durabit vſque ad finem mundi. 127.n.58
Lex noua in varijs eſt perfectior quàm vetus. 128.n.61.65
Lex Chriſti non eſt tota ſcripto data. 281.n.4
Lex Hiſpanica.
Lex Hiſpanica ſolam Hiſpaniam obligat: vbi etiam, quando & cur lata ſit. 248.n.63
Leges Hiſpaniæ ſi abrogandæ ſunt, conſuetudine contraria maioris partis tollendæ ſũt. 287.n.12
Lex humana eiuſque obligatio.
Lex humana negatiua exteriùs impletur eo ipſo quo actus prohibitus non fit. 145.n.32
Affirmatiua aliquando requirit actum poſitiuum voluntarium vt impleatur, aliquando non. 146.n.33
Lex humana poteſt impleri actu vitioſo. ibid. n.34
Nequit præcipere opus vndequaque bonum. ibid.n.35
Lex humana ſæpè etiam cum periculo vitæ aut graui incommodo obligat. 147.n.40
Non tamen poteſt ſic obligare ſine graui neceſſitate vel magna vtilitate. 148.n.44
Non licet ob periculum vitæ facere contra legem, ſi ob contemptum religionis ad id cogamur. ibid.n.47
Ob graue malum vitandum aliquando in certis circunſtantijs poſſet celebrari ſine veſtibus ſacris, & communicari ciuiliter cum excommunicato denuntiato, & matrimonium contrahi cũ impedimento dirimente. ib.n.49. 149.n.52

Mouetur difficultas contra communem doctrinam de ceſſante obligatione legis humanæ ob graue damnum, non tamen ceſſante irritatione. ibid.n.54
Eadem ſoluitur. 150.n.55
Certum eſt Chriſtianos etiam iuſtos ſubeſſe legibus humanis etiam ciuilibus. ibid.n.1
Contrarium aſſeruit olim Iudas Galilæus, & nuper Lutharus. 151.n.2
Teſtimonia Scripturæ quæ hæretici citant explicantur. ibid.n.3
Lex humana eſt à Deo vt Creatore, non vt Legiſlatore. 166.n.5
Eius tranſgreſſio quomodo ſit peccatum. 168. num. 18
Eamdem poſſe obligare in conſcientia, non tamen ſub peccato, negant aliqui, aliqui affirmant. ibid.n.19
Suarij de hoc opinio. ibid.n.20
Auctoris mens. ibid.n.21
Quæ verba innuant legem obligare in conſcientia. 216.n.19
Lex humana actum quem præcipit non facit aſſa materiam neceſſariam alterius virtutis naturalis. 315.n.39.40

Lex in præſumptione fundata.

Lex in præſumptione fundata quid ſit. 170 n.52
Cur obliget in caſu particolari. 172.n.44
Quænam leges propriè fundentur in præſumptione. ibid.n 48
Fundatæ in præſumptione incerta ordinariè non obligant. ibid.n 49

Lex irritans.

Lex irritare poteſt dupliciter, vel omnino prohibendo actum, vel præſcribendo modum, ſine quo non ſit validus. 43.n.19
Lex irritans prohibet ne ſubditi vtantur actu tamquam valido. ibid n.20
Non verſatur per ſe circa præteritum, ſed circa futurum. 144 n.26
Cur lex irritans odioſa. 248 n.1
Quomodo multæ leges irritantes non ſint pœnales. ibid.n.2
Quænam nullam culpam ſupponant. ibid.n.3
Cur irritant, cùm poſſint eſſe pœnales. 249.n.4
Oſtenditur ex varijs legibus non repugnare legi irritanti, vt ſimul ſit pœnalis. ibid.
Quomodo ſciri poſſit legem tantùm eſſe irritantem vel pœnalem ſimul. ibid.
Duos irritandi modus adſtruit Suarez, eoſque declarat exemplis. ibid.n.5
Reijcitur eius doctrina. ibid.
Quænam leges irritantes obligent in conſcientia. ibid.n 6
Cur aliquæ per ſe non prohibentes actû habeant tamen actus abſolutè malos. ibid n.7
Occurritur replicæ. ibid.n.8
Fuſius refellitur ſolutio Suarij. ibid.n.9
Secunda regula dignoſcendi an lex irritans obliget in conſcientia; & quando. 250 n.10
Lex quando actum ipſo actu irritet. 251.n.20
Quædam certa præmittuntur. ibid.
Quid ſi irritatio ſit pœnalis ob culpam in actione commiſſam. ibid.n.21
Quid ſi lex irritans ſit reuocata, vel quoad hanc actionem in eâ diſpenſatum. ibid.n.22
Proponitur huius dubij difficultas. ibid.
Non impeditur effectus legis irritantis ob metum vitum aut periculum. ibid.n.23
Non impeditur irritatio, etſi quis iuri ſuo cedat. 252.n.24
Locus Tridentini de Nouitijs nobis fauet. ibid. num.25
Ante Tridentinum non fuit ea irritatio Nouitios concernens abſolutè impoſita. ibid.
Suarez & alij relati à Salas cenſent nullam legem irritantem in præſumptione fundari, ſed in certâ ſcientia. 253.n.32
Robur addunt menti ſuæ ibid.n.32
Obuiatur replicæ. ibid.n.33
Hæc quæſtio ferè eadem eſt cum ea de epieikia. ibid.n.34
Multæ leges in præſumptione fundatæ ſemper ſuos actus irritant, etſi in hoc aut illo caſu deficiant. ibid.
Aliquas pati epieikiam efficaciter probatur. 254. num 35
Quando leges in præſumptione fundatæ non inualident actum. ibid.n.36
Axioma Theologorum & Iuriſtarum. ibid.n.36
Obiectio Vaſquez. ibid.n.37
Exemplum eiuſdem fauet auctori. ibid n.38
Reſpondetur obiectioni Vaſquez. ibid.n.39
Occurritur eiuſdem confirmationi. ibid.
Refellitur quorumdam mens. 255.n.41
Legi irritanti addi poteſt pœna. 255.n.42
Altera ſententia à quibuſdam inefficaciter reijcitur. ibid.n.42
Quando lex prohibens irritare cenſetur ſecundùm alios. ibid.n.43
Quarta aliorum explicatio. ibid.n.44
Sæpè non irritatur actus etiam vbi nullum eſt præiudicium tertij. 256.n 44
Opinio quinta diſplicet. ibid.n.45
Lex dicens *Nolumus eſſe talem obligationem* penitus irritat actum. 258 n.58
Quid ſi in lege nihil addatur de ea obligatione. 259.n.58
Lex irritans an ſtatim obliget; & quando. 261. num.70
Quando incipiat operari ſuum effectum: & quomodo in hoc differat ab obligante. 262.n.73
Requirit de facto ſui promulgationem. ibid.
Vi plurium legû aliquid irritari poteſt. ibid.n.75
Lex irritans an conſuetudine reuocari poſſit. 292.n.33
Fundamentum negantium. ibid.
Lex lata per verbum imperatiuum non innuit pœnam incurri ipſo facto. 231.n 43

Lex naturalis. Vide *Dictamen naturale.*

Lex naturæ continetur ſub definitione legis in communi. 5.n.7
Lex naturæ eſt actus intellectus, quo ratio dictat v.g. furtum eſſe contra naturam rationalem, & vitandum. ibid.n.7
P. Vaſquez aſſerens naturam rationalem eſſe legem naturæ, exponitur & refutatur. 6.n.12. & ſeqq.
Lex naturæ obligat ex ipſa natura rei independenter ab omni libera voluntate Legiſlatoris. 50.n.5
Diuidi poteſt in diuinam & creatam. 52.n.3
Item in eam quæ Deum & in eam quæ creaturas reſpicit. ibid.
Lex naturæ ſe extendit ad materias particulares. 58 & 59.n.47
Non omnia in lege veteri tradita pertinent ad legem naturæ. 59 n.7
Non cuiuſlibet virtutis aliquis actus cadit ſub obligationem legis naturæ. ibid.n.8
Lex naturalis in quolibet homine eſt multiplex ibid.n.9

Lex

Lex naturalis generaliter diuerſificatur in ordine hominis ad ſe,ad proximum, & ad Deum. ibid.n.11
Per ſe lex naturalis eſt æquè multiplex in vno atque in alio homine;per accidens tamen non. 60.n.12
Lex naturæ ſemper eſt eadem. ibid.n.13
Lex naturalis obligat in conſciéntiâ. ibid.n.14
Obligatio gratitudinis ea lege naturæ proueniens non eſt propriè obligatio, ſed tantùm decentia. ibid.n.15
Peccans contra votum non magis peccat contrà legem naturalem quàm tranſgrediens legem humanam. 62.n.22.23
Lex naturæ aliquando irritat actus quos probibet, aliquando non. 66.n.41
Regulæ id dignoſcendi diſcutiuntur. ibid.n.43. 67.n.46
Lex naturæ quomodo differat à iura Gentium diſcutitur. pag.68.69.70
Legis naturæ materia propriè non mutatur ex boneſta in non honeſtam. 71.n.4
Nec alij niſi loquendi modo diſſentiunt. 72.n.5
Probabilius eſt poteſtate humana non poſſe diſpenſari in lege naturæ: neque hîc eſt diſſenſio niſi de modo loquendi.ibid.n.9.&73.n.10.11
Obiectio difficilis ſoluitur.ib.n.13.14.& 74.n.15
Lex naturæ non prohibuit diuiſionem dominiorum. ibid.n.19
Neque prohibuit omnino diſſolutionem matrimonij rati. 75.n.20
Neque ius naturale præceptiuum neque dominatiuum propriè mutari poteſt .ib.n.25.& 76. n.26
Nequit Deus in lege naturæ diſpenſare. ibidem num.27.29
Lex naturæ eſt capax interpretationis. 79.n.41
Non tamen epiekiæ propriè dictæ. ibid.n.43
Difficilis obiectio proponitur. ibid.n.46
Soluitur. 80.n.51
Lex naturalis aliqua & illicita reddit & inualida. 258.n.54
Semper poſitiuæ præualet in concurſu.313.n.29
In eadem interpretandâ nemo cogitur adire Pontificem, ſed ſufficit ad hoc ratio probabilis. 314.n.35
Oſtenditur, quando Princeps vel Legiſlator ſit adeundus. ibid.
Non eſt aliud quàm dictamen rationis. 461. num.22
Non poteſt tota lex naturalis in natura lapſa ſeruari ſine ſpeciali gratia. 466.n.5
Ad obſeruationem totius legis de facto non eſt phyſicè neceſſaria gratia habitualis. 473.n.19
Probabile eſt tamen requiri moraliter. ibid.
De ſtatu puræ naturæ nihil poteſt certò affirmasi. 475.n.24

Lex Non dubium.

Ea lex examinatur. 256.n.47
Variæ huius legis explicationes refutantur.ibid. n.48.& ſeq.
Oſtenditur in eâ annullari certas actiones ante ſententiam Iudicis. 257.n.50
Vbi & quatenus ea lex obliget. ibid.n.51
An à Pontifice ſit canonizata. ibid.n.52

Lex odioſa. Vide *Lex fauorabilis.*

Quænam ſit lex odioſa. 223.n.3.& 224.n.5.10
Verba legis odioſæ non ſunt extendenda. 280. n.73
Etiam in bonum animæ ordinata eſt onerosa. 223.n.4
Omnis lex quà talis eſt onerosa. 224 n.5
Odia à legibus, fauores à priuilegijs oriuntur. ibid.
Lex taxans pretium frumenti vendenti eſt odioſa, non verò ementi. ibid.n.6
Odia quomodo ſint reſtringenda. ibid.n.7
Lex feminas hereditate excludens ſimpliciter eſt odioſa. ibid.n.8
Ratio huius. ibid.
Satisfit replicæ. ibid.n.9
Legum odioſarum prima pœnalis. 225.n.11
Lex tributa imponens maximè odioſa eſt. 236. num.1
Odioſa lex quando ſit mitiùs explicanda, quando non. ibid.n.3
Suarij opinio. ibid.
Mens auctoris. ibid.

Lex permiſſiua, Permiſſio.

Lex permiſſiua non eſt propriè lex reſpectu perſonæ cui aliquid permittitur, ſed reſpectu aliorum. 40.n.7
Propriè non datur lex naturalis permiſſiua. 41. n.12 42.n.16
Permiſſio diuina peccati non pertinet ad genus legis. 41.n.12
Explicatur dictum Iſidori. *Omnis lex permittit aliquid.* ibid.n.13
Solæ leges ciuiles aliquæ ſunt propriè permiſſiuæ, quatenus prohibent ne mala aliqua puniantur. 42.n.17
Sub legem diuinam permiſſiuam cadunt opera conſiliorum. ibid.n.18.& 43.n.19

Lex pœnalis. Vide *Pœna.*

Lex pœnalis obligat Iudices vt pœnam infligant, & reos vt pœnam accipient. 40.n.7.42.n.24
Aliquę leges imponunt pœnam ipſo facto incurrendam. 42.n.14
Lex naturalis nullam pœnam in particulari determinat, neque lex gratiæ. ibid.n.17
An poſſit lex morte punire, & non obligare in conſcientia. 227.n.25
Quare Hiſpani flagellẽt fugientes è carcere.ibid.
An poſſit lex in conſcientia obligare ad ſubeundam pœnam ante Iudicis ſententiam. 228. n.17.& ſeqq.
Lex ſimpliciter comminans pœnam,nec amplius mentem Legiſlatoris explicans,non facit pœnam ipſo facto incurri. 229.n.37
Lex pœnalis non omnis grauiter obligat.175. n.69
An ſimul obliget in conſcientia,an verò tantùm ad pœnam. 226.n.17
Nauarrus negat. ibid.
Salas & rationes & auctores pro ea ſententia refert. ibid.
Quæſtio hæc ſola auctoritate eſt decidenda.ibid.
Quando pœnales leges ſint reſtringendæ. ibid. n.20
Obuiatur Nauarro. ibid.
Leges quædam pœnales non obligant in conſcientia. 227.n.21
Quomodo quis obligetur ad pœnam talis legis. ibid.n.23
Modus primus cognoſcendi tales leges.ibid.n.24
Lex pœnam imponens per verba de futuro non facit eam ipſo facto incurri. 230 n.39
Imponens infamiam faciátne illam ipſo facto incurri. ibid.n.40
Vaſquez ratio arridet. ibid.
Imponens irregularitatem de præſenti eam imponit. ibid.n.41

Item

Item imponens irritationem matrimonij aut professionis in pœnam certæ actionis. ibid.
Requirens ſententiam ſolùm declaratoriam, eò ipſo quòd Iudex declaret crimen, obligat ad acceptandam & exequẽdam pœnam. 253.n.55
Multò magis requirens ſententiam condemnatoriam, etſi iniuſtam. ibid.
Lex de non apponendâ pœna ſponſalibus explicatur. 259.n.59
Imponens pœnam contra facientem actionem an comprehendat eos qui eam faciunt inualidam. 263.n.76
Status quæſtionis. ibid.
Quædam hîc certa, quædam dubia. ibid.n.77
Explicatur prima ſuppoſitio certa. ibid.
Ratio à priori concluſionis. 264.n.83
Etiam à poſteriori. ibid.n.87
Legis pœnam imponentis motiuum. ibid.n.86
Quædam leges Suario teſte olim etiam obligatoriæ nunc ſolùm factæ ſint pœnales. 295.n.46

Lex Pontificia.

Lex Pontificia obligat ſolùm eos quos Papa vult. Etiam laicos. 121.n 30

Lex poſitiua. Vide *Lex diuina poſitiua*, *Lex humana*, *Lex Canonica* & *Lex ciuilis.*

Ad legem poſitiuam ordinariè requiritur in Legiſlatore iudicium de honeſtate obiecti 8.n.20
Item naturali neceſſitate requiritur cognitio voluntatis obligandi, non tamen eſſentialiter. ibid.n.21
Abſolutè neceſſariò requiritur cognitio obiecti ad quòd Legiſlator vult obligare, & cognitio poteſtatis obligandi ſaltem apprehenſiua. ibid. num 22
Præter hos actus intellectûs requiritur volitio obligandi & manifeſtatio exterior. ibid.
Lex poſitiua non conſiſtit in actu intellectus qui ſit imperium. 9.n.25.& ſeqq.
Nec in cognitione honeſtatis obiecti aut poteſtatis obligandi. 10.n.32
Non benè vocantur lex ſigna externa manifeſtantia voluntatem Legiſlatoris. ibid.n.33
Neque ſola promulgatio. ibid.
Probabilius ſola volitio obligandi appellatur lex. 11.n.36
Honeſtas, vtilitas & durabilitas ſunt legis partes eſſentiales; non autem perpetuitas actualis, 38.n.39
Lex poſitiua eſt quæ à libera Legiſlatoris volitione prouenit. 50.n.1
Lex poſitiua diuiditur in diuinam & humanam, humana in Canonicam & ciuilem. 51.n.4
Contra leges vel præcepta poſitiua ſæpè grauius peccatur quàm contra naturalia. 314 n.36
Poſitiuæ legi ſemper præualet naturalis in concurſu. 295.n.50

Lex præſcribens formam contractui.

Talis lex obligat ad formam præſcriptam ſi fiat contractus; vel etiam irritat contractum aliter celebratum. 43.n.19

Lex priuatiua.

Lex priuatiua quando obliget ante ſententiam Iudicis. 232.n 49 50.51

Lex prohibens. Vide *Lex irritans.*

Lex prohibens quãdo irritare cenſeatur. 255.n.43
Lex ſubſtantiam actus prohibens non ideò illam inualidat. 259.n.60
Hæc regula vera eſt inadæquatè. ibid.
Quid ſit legem prohiberi & reprobari. 272.n.35

Lex prohibens conſuetudinem.

Quando lex ſolùm in actu exercitio conſuetudinem de futuro reijciat. 273.n.38
Quæ lex prohibens in futurum conſuetudinem non poſſit per conſuetudinem ſpuram vllatenus abrogari. 274.n.44
Ab inferiore Legiſlatore lata, etiam prohibens induci contrariam conſuetudinem, poteſt tamen abrogari. 275.n.47
Verius etiam contrarium. ibid.n.49
Quando non poſſit lex tolli per conſuetudinem iudicantem tacitum cõſenſum Principis. ibid. num.49
Non abrogatur conſuetudine niſi vi taciti conſenſus aut præcedẽtis, aut ſubſequẽtis. ibid.n.51
Vbi omnia conſuetudo excluditur, ibi etiam tacitus conſenſus ceſſat. 276.n.52
Lex reprobans conſuetudinem vt irrationabilem eo ipſo obſtat, ne ea poſthac inducere poſſit vim legis. ibid.n.54
Quid & quando conſuetudo contra legem præualeat iudicandum ex circunſtantijs. ibid.n.54
Quid ſit neceſſarium, vt cenſeatur à lege non ſolùm prohiberi, ſed etiam vt irrationabilis reprobari. ibid.n.55.
Opinio Molinæ & Suarez refutatur. 277.n.56

Lex taxans rerum pretia.

Lex taxans pretium obligat ne merces cariùs aut viliùs vendatur; & ne ementes aut vendentes eo pretio puniantur. 42.n.18

Lex tributa imponens. Vide *Tributum.*

Leges tributa imponentes ordinariè quando obligent in conſcientia. 236.n.2
Quæ de facto ſunt an obligent. ibid.n.4
Negant Nauarrus, Angelus, Tabiena, &c. ibid.
Opinio Suarez circa tributa noua & vetera diſtinguens. 237.n.5
Tertia ſententia abſolutè affirmat. ibid.n.6
Infirmatur ratio eiuſdem. ibid.
Alia ſuggeritur, ſed non vndequaque ſatisfacit. ibid.n.7
Alia probabilior. ibid.
Vltima ſententia longè eſt probabilior. ibid.n.8
Oſtenditur, quando lex tributa imponens ſit purè pœnalis. 238.n.11
Explicatur in hoc mens Nauarri. ibid.
Si modus ferendi legem ſit conditionalis, tuta conſcientia reputatur ea lex ſolùm pœnalis. ibid.n.12
Imò etſi ſit abſolutus, non ſemper tenetur quis ad tributum dandum. ibid.
Quando non obligat lex ad ſoluendum tributum Principi talem poteſtatem, quæ requiritur, habenti. ibid.n.14
In legibus tributarijs cur conſenſus Conſiliariorum ſit neceſſarius, & non in alijs. 243 n.39
Non eſt neceſſe vt conſtet plebi legem eſſe iuſtam. ibid.

Lex vetus, ſiue Moſaica.

Cur ab Apoſtolo appelletur lex mortis, dicaturque operari iram, & ſubintraſſe vt abundaret delictum. 40.n.5
Legem veterem fuiſſe à Deo malo latam ſtultè aſſeruerunt aliqui hæretici. 83.n 5
Fuiſſe conditam à vero & bono Deo, & promulgatã ab Angelo docet Fides Orthodoxa. ibid.
Lex vetus non eſt ſpecialiùs Verbo quàm alijs perſonis tribuenda. ibid.n.8
Moyſes non condidit veterem legem, ſed promulgauit tamquã merus interlocutor. ibid.n.9
Lex vetus fuit ſancta. 84.n.11
Item quoad omnia eius præcepta per claſſes oſtenditur. ibid.n.10

Legis

Legis veteris finis vltimus à Deo intentus erat beatitudo ſupernaturalis, non autem temporalis felicitas. 85.n.15

Explicantur varia loca Scripturæ quæ videri poſſent facere contra ſanctitatem veteris legis ibid.n.19.& ſeqq.

Lex vetus aliquos actus interoos directè præcipiebat, alios indirectè. 87.n.25.& ſeqq.

Cur à S. Paulo vocetur *lex factorum*. ibid.o.27

Veteris legis præcepta moralia qua ratione inter ſe diſtinguantur. 88.o.34

Probabiliùs omnia veteris legis præcepta erant ſub obligatione. 89.o.36

Legis veteris præcepta cæremonialia & iudicialia immediatè fuerunt tradita Moyſi & ab eodem promulgata populo. 90.o.40

Lex vetus ſolos Iſraëlitas obligabat; cæteros autem, ſi circumciſionem ſuſciperent. ibid.o.40.41

Promulgata fuit in monte Sinai: qui etiam appellatur Horeb. ibid.n.43

Obligabat ſub mortali vel veniali iuxta materiæ grauitatem vel leuitatem. 91.n.45

Inducebat maiorem obligationem quàm lex naturæ præſcindens ab offenſa Dei.ibid.n.47.48

Præcepta iudicialia obligabant in conſcientia. ibid.n.49

Lex vetus merè poſitiua non obligabat cum periculo vitæ. 92.n 50

Lex vetus numquam ſuis obſeruatoribus promiſit æternam beatitudinem; habebatur tamen aliunde eius notitia. ibid.n.53

Opera bona veteris legis non merebantur de condigno præmia temporalia. 93.n.57

Lex vetus cum noua in multis punctis comparatur; & exponitur, cur noua dicatur iuſtificare, & non vetus. 94.n.63.& ſeqq.

Lex vetus non fuit imperfecta priuatiuè, ſed reſpectiuè ad legem nouam; idque pluribus declaratur. 95.n.66

Legem veterem fuiſſe abrogatam oſtenditur.97.n.9.& ſeqq.

Idem ſpecialiter oſtenditur quoad cæremonialia. 98.n.14

Lex vetus nè quidem Iudæos in Chriſtum non credentes obligat niſi ex craſſa ignorantia. ibid.n.15

Veteris legis cæremonialia nunc obſeruare per modum cultus diuini eſt graue peccatum. 99. num.16

Reprehenditur Caietanus dicens licitam nunc eſſe circumciſionem, ſi fiat tantùm vt quis Chriſto aſſimiletur. ibid.n.17

Examinatur, quare immolationes animalium iam ſint illicitæ; & quare non poſſint nunc ab Eccleſia inſtitui. 101.n.27

Veteris legis iudicialia ſunt abrogata; poteſt tamen Eccleſia ex iis quædam vſurpare. ibid.n.27.28

Diſcutitur ſententia docens legis veteris præcepta moralia etiamnum obligare, quatenus per Moyſem data fuêre. ibid.n.29

Præfertur ſententia contraria. 102.n.35

Lex vetus non ceſſauit obligare ante mortem Chriſti. 104.n.43

Examinatur ſententia docens eam ceſſaſſe in ipſa morte Chriſti. 105.n 45

Explicatur difficilis locus S. Pauli Rom. 7. de muliere liberata à lege viri per mortem eiuſdem. 106.o.52

Reijcitur opinio Soti dicentis veterem legem fuiſſe abrogatam ipſo puncto reſurrectionis. 107.n.55

Verior ſententia aſſerit mortem Chriſti dediſſe veteri legi cauſam interitus breuî ſecuturi. ibid.n.56

Expenditur diſſenſio S S. Hieronymi & Auguſtini de vſo cæremoniarum legis, & de Petri reprehenſione facta à Paulo. 109.n.3.5.110. num.9.10

Legis veteris cæremoniæ tempore Apoſtolorum erant mortiferæ, ſi fierent per modum cultus Dei. 111.n.13

Id Apoſtoli aliquamdiu ignorarunt: videturque primum Paulo reuelatum.112.n.17.18.19.113.n.24.25

Exponitur quare S. Petrus ob ſeruatas quaſdam cæremonias veteris legis fuerit à S. Paulo reprehenſus. 114.n.28.29.115 n.31

Quando ceſſarunt veteris legis præcepta cæremonialia, etiam tunc perierunt iudicialia.116.n.36

Legis Abrogatio.Vide *Abrogatio legis*.

Quando dicatur lex abrogari apertè vel tacitè. 47.n.39

Lex ſemel à Legiſlatore abrogata non redit, niſi de nouo rurſus condatur. 48 n.44

A quo, & quando cenſeatur abrogari. 188.n.42

Lex pro vno loco abrogata non tollitur abſolutè. 218.o.14

Plus requiritur ad antiquas leges abolendas quàm ad condendas nouas. 280.n.74

Ad legem abrogandam requiritur conſenſus Principis. 284.n.94

Poteſt ſimul vetus abrogari & noua introduci. 275.n.47

Quando lex ſequens reuocet particulares conſuetudines. 296.n.51

Etiam leges Hiſpaniæ aut totius Eccleſiæ, ſi abrogandæ ſunt, conſuetudine contraria maioris partis tolli debent. 287.n.12

Quis poſſit legem abrogare. 289.n.22

Quomodo poſſit ex intuitu actus mali etiam per expreſſam voluntatem lex abrogari. 288. num.18

Quando materia duarum legum eſt incompoſſibilis, vna cenſetur abrogata. 355.n.87

Tantum temporis requiritur ad abrogandam legem quantum ad ferendam. 357.n.93

A quo tempore valeat reuocatio. ibid.

Lex abrogans vnam legem non poteſt extendi ad alias cum quibus non pugnat. 356.n,89

Lex abrogans deſtruit antiquam ſub ea vniuerſalitate quam in ſe habet. ibid.n.90

Aliquæ limitationes. ibid.

Sola interior voluntas Legiſlatoris ſufficit abſolutè ad reuocandam legem. 357.n.91

Si abrogatio fiat per legem poſitiuam, opus eſt promulgatione; aliàs non. ibid.n.92

Maior pars Prouinciæ conſuetudine à ſe introducta leges per ſe latas abrogat. 287.n.12

An lex Canonica per conſuetudinem toleratam non acceptata cenſeatur abrogari. 219.n.16

Si Legiſlator non ſciat ſuam legem non acceptari, an hoc ipſo abrogetur. ibid,n.17

Lex abrogans conſuetudinem futuram poſſitne per conſuetudinem tolli. 273.n.40

Legis acceptatio. Vide *Acceptatio legis*.

Lex primitus non acceptata, poſtea verò obſeruari cœpta, an obliget. 219.n.20

Vnica legis acceptatio non facit extenſionem. 300.n.9

Legis ceſſatio.

Lex ob mutationem materiæ ceſſans primam vim obtinet, ſi materia redeat in priorem ſtatum, 48. n. 44

Quando ceſſante motiuo legis in particulari ceſſet obligatio. 308. n. 7

Legis defectus duplex eſt poſſibilis. ibid. n. 8

Lex vniuerſaliter vim ſuam retinens ceſſare poteſt in hac indiuiduali occaſione, vt & reſpectu huius vel illius perſonæ. ibid. o. 9

Probatur id lege ieiunij & audiendi Sacrum, ibidem.

Ceſſatio non requirit expreſſam Legiſlatoris voluntatem. ibid. n. 10

Hæc doctrina reſpicit præcepta negatiua & affirmatiua. ibid. n. 11

Ceſſante ratione legis & inſuper inſurgente difficultate ceſſat obligatio legis à fortiori. 311. num. 24

Quanta debeat eſſe certitudo de ceſſatione rationis legis, vt homo excuſetur ab eâ ſeruandâ. 312. n. 27. & ſeqq.

Vniuerſalis ceſſatio legis qui fieri poſſit. 314. num. 37.

Declaratur quando lex per ſe ceſſet. 316. o. 44

Ceſſante fine legis ita ceſſat legis obligatio, vt ne quidem ſit neceſſaria ceſſationis promulgatio, ibid.

Cur ceſſante fine legis non ſit neceſſaria ceſſationis promulgatio, legis verò ſit. ibid. n. 46

Sufficiátne cauſſam ceſſationis vni tantùm aut alteri notam eſſe. ibid.

Diſtinguit auctor. ibid.

An ceſſatio particularis periculi ſufficiat, vt quis in tali particulari non obligetur. ibid. n 47.

Materiâ ex circumſtantijs impoſſibili vel malâ redditâ conſenſus Principis non requiritur ad ceſſationem legis. 317. n 48

Pro quâ parte Regni vel diœceſis ceſſauit ratio legis, pro eâ ceſſat lex. ibid. n. 49

Impugnatur aliquorum ſolutio. ibid.

Lex correctionis fraternæ ceſſat etiam in indiuiduo ceſſante vtilitate. ibid. n. 50

Siue ratio legis ſit bonum publicum ſiue priuatum, ſi tamen ceſſet vtrumque, neutrum obligabit. ibid.

An in correctione fraternâ interueniat epieikia aut ceſſatio legis propter ceſſationem finis. ibid. n. 51.

Vt ceſſante legis ratione totali ceſſat lex pro omnibus; ita etiam pro ſingulis eâ ceſſante totaliter ceſſat lex ipſa. 318. n. 54

Totalis ceſſatio dicitur abrogatio. 319. n. 1

Partialis diſpenſatio. ibid.

Ceſſante causâ, ob quam conſuetudo in futurum eſt probibita, ceſſat lex prohibens. 273. num. 41.

Legis diſpenſatio.

Diſpenſatio ſe extendit ad paucas perſonas, vel ad certum tempus. 47. n. 40

Diſpenſatio differt ab interpretatione legis. 48. num. 47.

Differentia inter ſubiectum legis & diſpenſationis. 321. n. 12

Legis effectus.

Lex per ſe ordinatur ad faciendos homines bonos; non quidem effectiuè, ſed directiuè. 39. num. 1.

Obligatio non tam eſt effectus legis quàm eſſentia. 40. n. 6

Præcipere nō rectè dicitur effectus legis. 41. n. 11

Pœna eſt legis effectus. 42. n. 14

Lex humana magis fertur ad pœnam quam ad præmium; aliter diuina. ibid.

Taxare pretia, determinare formas pro contractibus, irritare contractus, diuidere dominia, & fauores concedere, reducuntur ad prohibitionem vel præceptum, vel permiſſionem, ſeu punitionem. ibid. n. 18. & 43. n. 19 20

Lex poſitiua non conſtituit medium virtutis, ibid. o. 20.

Legis extenſio. Vide *Legis ratio.*

Quando lex aut ſententia vnum reſpiciens extendat ſe etiam ad alia indiuidua, & quando non. 305. n. 25

Quando ſententia per modum legis nequeat trahi ad alios caſos. ibid, n. 27

Extenſio materiæ legis ob identitatem variè appellatur. 306. n. 31.

Extenſio per correlatiua, per radicationem plurium in eadem radice, per connexa, ex vno caſu ad alium, in perſonis & locis, & quoad tempus. ibid. n. 31. & ſeqq.

Quando lex certum tempus determinans non poſſit ad aliud extendi. ibid. n. 35

Lex vniuerſaliter loquens, & ratio eiuſdem ad omnes illos terminos ſub vniuerſali contentos ſe extendens reſtringi nequit. 307. n. 1.

Vnica legis acceptatio non facit extenſionem. 300. n. 9.

Verba legis odioſa non ſunt extra legem extendenda. 280. o. 73

Extenſio fit ex verbis, vel ex mente Legiſlatoris, vel ex ratione. 300. n. 9

Eſt ſpecies interpretationis. ibid.

Quando ceſſet. 301. n. 11.

Lex abrogans vnam legem non poteſt extendi ad alias cum quibus non pugnat. 356. n. 89

Lex præcipiens & poſitiua pari paſſu ambulant circa extenſionem legis in materias. 302. n. 14

Legis interpretatio. Vide *Interpretatio.*

In interpretatione legum contrariarum proprietas verborum retinenda. 356. n. 88

Verba legis odioſa non ſunt extra legem extendenda. 280. n. 73

Verba legis aliquando poſſunt accipi in ſenſu naturali & ciuili; aliquando non. 301. n. 10

Legiſlatiua poteſtas humana Vide *Iuriſdictio*, *Papa*, & *Poteſtas*.

Poteſtas legiſlatiua poteſt eſſe penes homines; eſtque hominibus neceſſaria. 129. n. 2

Eſt per ſe penes ſupremos Principes. 30. n. 33

Ea poteſtas eſt iuriſdictio. 129. n. 4

Non tamen omnis iuriſdictio eſt poteſtas legiſlatiua. 130. n. 6.

Ea poteſtas in hominibus eſt à Deo, quatenus creante & conſeruante homines, ſine aliâ ipſius ſpeciali conceſſione. ibid. n. 8. 9

Radicalis poteſtas eſt ipſa natura hominum: proxima importat inſuper actualem hominum ad formandam Rempublicam conſenſum, & negationem impedimenti ex parte Dei. ibid. n. 10. 131 n 12. 14

Non eſt de iure naturæ, vt actu ſit in hominibus illa proxima poteſtas: ſed vt ſit monarchica, Ariſtocratica, vel Democratica pendet à liberâ eorum voluntate. 131. n. 13

Poteſtatem illam non habent Reges à iure naturæ, ſed à Republicâ; non tamen ſemper poteſt Reſpublica eam auferre. ibid. n. 14. 15 16

Supremi Principes poſſunt poteſtatem legiſlatiuam alteri delegare. 132. n. 18. 19

Poteſtas legiſlatiua non aliter eſt in Principe ſupremo quam prout ei collata eſt à communitate primùm eligente. 135.n.35
Quatenus ſit in Ducibus,Marchionibus, &c. ib. num.36
Ea poteſtas poteſt eſſe in femina,ſiue non ſit maritata , ſiue ſit maritata : nec tunc tranſit vlla poteſtatis pars in maritum. 136.n.39.40
Poteſtas legiſlatiua non amittitur per peccatum mortale. 137.n.44
Quinam ſint capaces poteſtatis legiſlatiuæ. 289. num.22.
Quis eam de facto habeat. ibid.
Poteſtas legiſlatiua Canonica reſpicit animam: eſt immediatè à Chriſto data. 202.n.71
Non poteſt eſſe in feminis. ibid.
Legiſlatiua poteſtas Canonica an poſſit concedi feminis aut laico. ibid.n.72
Ad eam requiritur Baptiſmus. ibid.
Legiſlatiua poteſtas à Papâ alicui delegata eſt infallibilis. 197.n.48

Legiſlatiua virtus.

Ea pro obiecto formali reſpicit aliarum virtutum honeſtates quatenus vtiles ad vitam politicam. 50.n 55

Legiſlator.

Legiſlator obligatur legibus ſuis. 160.n.57
Varijs probationibus quæ pro ea re fieri ſolent reiectis,auctor eã aliter probat.161.n.59 &ſeq.
Obiectiones ſoluuntur. 162.n.65 & ſeqq.
Probabiliùs eſt illa obligatio ſub mortali ; probabiliter tamen ſub veniali tantùm. ibid.n.69
Probabilior eſt communis ſententia , Legiſlatorem non obligari legibus municipalibus Prouinciarum ſibi ſubditarum ; contraria tamen etiam probabilis,quando in ijs Prouincijs verſatur. 163.n.70.74
Princeps non ſubeſt legibus quoad vim coactiuam;ſubeſt ex rigore vxor Principis. 164.n.77
Probabilius eſt Principem poſſe fieri dignum pœnâ. ibid.n 78
Princeps per ſe æquè tenetur legibus formas contractuum præſcribentibus, cóſve irritantibus, ac alijs. ibid n.82
Si tamen ſcienter in contractu aliquo non ſeruet præſcriptas ſolemnitates, cenſendus eſt ſecum diſpenſare. 165.n.83
Quando Legiſlator obligat in communi & in præſenti. 274.n.42
Legiſlator humanus indirectè ſolùm prohibet ſub pœnâ inferni. 168.n.17
Eius eſt præcipere ſub mortali aut veniali , aut quadam indecentiâ. 169.n.36
Legiſlatores quomodo quandoque in ſuis legibus moueantur. 172.n.49
Legiſlator poteſt obligare etiam falsò præſumens. ibid.n.50
Quomodo Legiſlatores diſcernant inter mortale & veniale. 174.n.61
Si ſe non explicent,quid tunc. ibid.n.62
Si Legiſlator dicat, *Obligo ſub peccato*;quale intelligendum. ibid.n.66
Si materia præcepta ſit maximi momenti,intelligendum mortale. 175.n.68
Poteſt ſe leuiter obligare in materiâ graui. ibid. num.70,
Eius voluntas vnicè cauſſat obligationem legis. ibid.n.71
Quomodo prohibitione adæquatâ , inadæquatâ vel nullâ poſſit grauiter , leuiter vel omnino non obligare. 176.n.78

Legiſlatores ciuiles vices gerunt communitatis propriè , & non Dei. 180.n.96
Legiſlator ferens ſententiam,& aperiens,ſe velle vt ea obtineat vim legis, obtinebit. 182.n.10
Quando poſſit ſubditos obligare. 185 n.26
Quando velit ſuas leges obligare. 186.n.29
Si neſciat ſuam legem non acceptari,an hoc ipſo abrogetur. 219.n.17
Opinio Suarij improbabilis. ibid.
Explicatur textus. ibid.
Quomodo Legiſlator legem ſcienter diſſimulans eam tollat. 220.n.21
Cur à Legiſlatore expectetur ſecunda tráſgreſſio ante cenſuram. 221.n.28
Cur Legiſlator nó addat pœnã æternã. 226.n.50
Quando præſumitur velle in conſcientiâ obligare. 228.n.27
Lex Legiſlatoris nomine proprio verbis de præſenti vtentis,& pœnam imponere potentia,indicat eam ipſo facto incurri. 231.n 45
Iuſtè imponens tributa obligat in conſcientiâ. 236 n.2
Poteſt tamen, ſi velit,non obligare in conſcientiâ ad tributum,ſed dumtaxat ad pœnam.ibid.
Quando obliget in conſcientiâ. ibid.
De poteſtate ſummi Legiſlatoris quando poſſit dubitari. 238 n.13
An ſi abſolutè obliget ad ſolutionem tributi, etiam ante petitioně poſſit tamen ſubditus in conſcientiâ non teneri ad ſolutioně 241.n 26
Suarij opinio. ibid.
Legiſlatoris mens non eſt in omni euentu abſolutè irritare. 253.n.31
Quænam mens fuerit Legiſlatorum de conſuetudine. 279.n.65
Oſtenditur non requiri actualem nouum conſenſum Principis. ibid.
Probatur id ex lege Canonicâ. ibid.n.66
Ciuilibus item legibus. ibid.n 67
Ex Legiſlatorum voluntate oritur,quòd conſuetudo abrogare poſſit legě,non verò ſtatutũ ib.
Quomodo poſſint facere , vt conſuetudo non præualeat legi. ibid.n.70
Cur requiſiuerint certum tempus,ante quod conſuetudo non haberet vim legis. 280.n.71
Quiſque Legiſlator cenſetur in ſcrinio pectoris ſui habere iura ſuæ Prouinciæ tam ciuilis quàm Eccleſiaſticos. 296.n.53
Quomodo voces accipere debeat. 299.n.4
Quas materias eidem motiuo ſubſtantes generico prohibere aut præcipere teneatur. 301.n.12
Vltra eius mentem nihil extendi poteſt validè.ib.
Nequit plus præcipere de materia quàm ratio complectatur. 308.n.6
Legiſlator non iudicatur hîc & nunc obligare, etſi potuiſſet. 309.n.14
Non imperat actionem , quando non eſt vtilis fieri vt pariatur aſſuetudo in vtilibus.310.n.20
Multa etiam honeſtiſſima opera præcipere nequit, neque valet, etſi poſſit. 311.n.24
Oſtenditur vbi hæc doctrina potiſſimũ valeat.ib.
Ex eius mente obligatio legis imprimis eſt ponderanda. 312.n.26
An ſit conſulendus circa ſcientiã certam & probabilem,cùm id cómodè fieri poteſt.313 n 30
Ob quæ conſuli non poteſt. ibid.
Cùm nequit adiri Princeps, & probabiliter quia iudicat ſe nó teneri,excuſatur à lege.ibid.n 32
In neutro caſu tenemur principě cóſulere.ib.n.33
An poſſit Legiſlator ſecum ipſe diſpenſare in lege à ſe poſita. 321.n.12

Fundamentum pactis negatiuæ. ibid.
Affirmatiua defenditur. ibid.
Differentia inter ſupremum & inferiorem Legiſlatorem in hoc puncto. ibid.n.13
Quomodo poſſit Legiſlator deſtruere legem Superioris inferioris. 322.n.17
Supremus non poteſt coarctari ad certam formam diſpenſationis. 323.n.18
In proprijs legibus poteſt Legiſlator commutare. 329.n.16
Quomodo poſſit peccare mortaliter contra ſuam legem. 336.n.13
An inferior poſſit diſpenſare in ſuâ lege poſtquam eſt à ſuperiore approbata. 353.n.75
Quid ſentiat Bartolus. ibid.n.76

Legiſlatoris voluntas ſeu volitio.

Legiſlator non obligat ſubditos niſi habeat voluntatem obligandi. 11.n.9
Poteſt homo Legiſlator velle ſubditos ad aliquid obligare, etſi optet eos id non facere. ibid.n.5
Volitionis legiſlatiuæ obiectum eſt ſola actio exterior quæ præcipitur. 19.n.31
Ea volitio non fertur directè in obligationē, ſed potiùs ipſamet eſt obligatio in actu exercito. ib.
Eadem eſt inefficax; explicaturque per hæc verba; *Volo hoc tanquam Superior*, ſeu, *Mando hoc*, Fac hoc. 20.n.34
Eius natura experientiâ ipſâ meliùs quàm per aliquid aliud innoteſcit. 19.n.33
Volitio legis latiua ſeu præceptiua poteſt conſiſtere cum inefficaci volitione, ne fiat id quod præcipitur. 20.n.34.35
Volitio ſola Legiſlatoris vel Superioris per ſe obligaret, ſi ſubditis diuinitus innoteſceret ſine vllo externo ſigno. 37.n.36
Oppoſitum tamen probabile eſt. ibid.n.37

Legis mutatio. Vide *Lex naturæ.*

Mutatio legis alia accidentalis, alia ſubſtantialis. 46 n.36
Vtraque triplici ex capite oriri poteſt; idque varijs modis. ibid.n.37.& ſeqq.
Quomodo poſſit Deus legem à ſe latam mutare. 96.n.2

Legis obiectum.

Refutatur Medina aſſerens obiectum legis eſſe externam Legiſlatoris locutionem imperatiuam, 11.n.1.& ſeqq.
Exponitur difficultas aſſignandi obiectum legis ſeu volitionis obligandi. 12.n.6
Et non ſatisfacit Suarez dicens obiectum eſſe, conſtituere rem præceptam vt neceſſariam materiam certæ virtutis. 13.n.8.9
Nec alij dicentes eſſe carentiam libertatis moralia ad oppoſitum; aut conſiſtere in eo, ne amplius phyſica actionis bonitas ſit mortaliter bona; vel. vt actu ſit iniuſta, ſi fiat. 14 n.10.& ſeqq.
Neque ſufficit dicere obiectum eſſe, vt ſubditi prudenter iudicent actû eſſe illicitum. 15.n.19
Lugo docens obiectum voluntatis præceptiuę eſſe obligationem quandam diuerſam ab eâ quam cauſſat in actu ſecundo, fusè refutatur. 17.n.23. & ſeqq.
Legis obiectum eſt ſola actio exterior quæ præcipitur non autem ipſa obligatio: ſed ipſamet lex eſt obligatio in actu exercito. 19.n.31
Fortaſſe rectè dicetur obiectum legis eſſe æſtimationem, quâ prudentes iudicent actum qui prohibetur perinde eſſe malum ſeu illicitum, ac ſi intrinſecam haberet malitiam; id tamen auctori non omnino placet. 23.n.48
Legum mala permittentium obiectum eſt negatio punitionis, non autem ipſa permiſſio, nec mala vt permiſſibilia. 30.n.2.31.n.3

Legis obligatio. Vide *Lex humana*, & *Obligatio.*

Lex diuinitus tantùm cognita probabiliùs obligaret. 37.n.37
Leges obligantes in conſcientiâ, non tamen ſub peccato, quomodo differāt à cōſilio. 170.n.30
Obligatio legis non tam eſt effectus legis quàm eſſentia. 40.n.6
Omnis lex obligat. ibid.n.6.7
Non ſoli legi conuenit vis obligandi. 41.n.9.10
Præcipere & prohibere ſunt ſpecies obligationis. ibid.n.11
Omnes homines tā iuſtos quàm peccatores legibus obligari probatur cōtra hæreticos. 43.n.23
Nonnulla Scripturæ teſtimonia ab hæreticis allegari ſolita explicantur. 44.n.25.& ſeqq.
Lex naturæ obligat in conſcientiâ. 60.n.14
Omnis obligatio legis humanæ & diuinæ poſitiuæ mediatè educitur in legem naturæ, non autem immediatè. ibid.n.16
Obiectio difficilis ſoluitur. 61.n.17.
Lex naturalis obligat non tantùm ne ponas actum, quem ipſa vetat, ſed etiam ne velis eum ponere, ſi abeſſet timor pœnæ. 63.n.26
An grauiter vel leuiter lex obliget, quomodo cognoſcatur. 174.n.59
Legis grauiter obligantis etiam in conſcientiâ indicium eſt adiectio grauis pœnæ. 175. num 68
Obligant ſæpè leges quamprimum promulgantur. 217.n.6
Explicantur quoad præſens aliquot capitula iuris Canonici. ibid.
Lex primitus non acceptata, poſtea verò obſeruari cœpta, an obliget. 219.n.20
Quæ verba innuant legem obligare in conſcientiâ. 226.n.19
An poſſit lex in conſcientiâ obligare ad ſubeundam pœnam ante iudicis ſententiam. 228.n. 28. & ſeqq.
Les ciuilis obligare poteſt in conſcientia. 165. num 4.
Etiam ſub mortali in materia graui. 173.n.54
Etiam in materia indifferente. ibid.n.58
Legem ciuilem obligare ſine acceptatione nequit probari ex legibus. 188.n.39
Quid de Rege dicendum iuſto bello Prouinciam occupante. ibid.n.40
Leges ciuiles pœnales obligant ſæpè in conſcientia. 226.n.19
Lex ciuilis imponens formam eſſentialem & irritans obligat etiam in conſcientia. 261.n.70

Legis obſeruatio ſeu impletio. Vide *Lex humana.*

Plus requiritur ad legis obſeruationem quàm ad non violationem. 62.n.25
Obſeruatio legis requirit eius cognitionem & voluntariam obedientiam. ibid.
Lex negatiua non poteſt obſeruari per omiſſionem putam niſi per liberam. ibid.
Voluntarium prout ad implendam legem requiritur, non excludit inuoluntarium ſecundùm quid. 63.n.27
Lex affirmatiua præcipit rationem voluntatij, non autem negatiua. ibid.n.29
Ad impletionem præcepti ſufficit, vt ſciens præceptum velit illud facere. ibid.n.31
Lex naturalis non ſemper obligat ad modū virtutis, ſeu ad actū vndequaque honeſtū. 64.n.32

Quando

Quaodo ceſſante motiuo legis in particulari ceſſet obligatio. 308.n.7

Legis perpetuitas.

Leges ordinariæ ſunt perpetuæ, niſi reuocentur, vel omnino ceſſet illarum finis. 35.n.27

Perpetuitas actualis non eſt de intrinſecâ eſſentiâ legis. 38.n.39

Legis promulgatio. Vide *Promulgatio.*

Promulgatio ſola non eſt lex. 10.n.33

Neque eſt de eſſentiâ legis. ibid.n.35

Eſt tamen pars legis vt acto ſeu proximè obligantis. 10.n.39.40.36.n.31

Promulgatio externa non eſt neceſſaria vt lex diuina poſitiua poſſit obligare. 36.n.31

Neque ea ex naturâ rei requiritor in lege humanâ. ibid.n.32.37.n.33

Quòd leges de facto non obligeor ſine ſolemni promulgatione, pendet ex voluntare Legis latoris. ibid.n.33

Promulgatio non magis in lege humanâ quàm diuina reqoiritur. 52.n.8

Promolgatio legis æternæ non eſt noſtrum dictamen naturale. 56.n.25

Qualis promulgatio ad legẽ requiratur. 181.n.4

Non requiritur ſcripta. ibid.

Solum propter ſubditos requiritur promulgatio. 184.n.23

Quando lex poſt promulgationem obliget. 185. num. 36

Obligant ſæpè leges quam primùm promulgantor. 217.n.6

Explicantur quoad præſens aliquot capitula iuris Canonici. ibid.n.7

Promulgatio legis Canonicæ quid & quantum temporis requirat. ibid.n.5

Legis ratio.

Cur ſæpè nulla ſit ratio legis in particulari. 390. num.8

Lex in quâ nõ eſt expreſſa ratio, eſt inferior. ib.

Legis duplex motiuum. ibid.n.7

Legis alia ratio. ibid.

Vbi ratio legis inuenitur, cenſetúrne pœna impoſita? 301.n.12

Ratio legis expreſſa eſt difficiliòr quàm præſumpta. ibid.

Ratio legis in diuerſis materijs vel per ſimilitudinẽ vel per identitatẽ reperiri poteſt. 302 n.13

Sola ſimilitudo generica in ratione legis non inducit extenſionem ad materias in ipſâ lege non expreſſas. ibid.n.14

Neque ſimilitudo ſpecifica per ſe ſufficit. ib.n.15

Vtrumque declaratur. 303.n.16

Legis ratio quomodo poſſit eſſe regula quam imitentur homines. 305.n.19

Ratio non expreſſa in lege ſupponi debet eſſe adæqoata. 307.n.4

De ratione in lege expreſsâ quid ſentiendum. ib.

Quando ceſſanta legis motiuo io particulari ceſſet obligario. 308.n.27

Legis reſpectus ad communitatem.

An lex debeat ferri pro communitate, quæſtio eſt de nomine: affirmatiuam partem probat cõmunis vſus potiùs quàm ratio. 23.n.1. & ſeqq.

Lex poteſt ferri cuicumqoe communitati; etiam vni domui: & ſufficit ſi vel vnicam illius perſonam obliget, dummodò ad eiuſdem ſucceſſores extendatur. 25.n.9

Legis reſpectus ad publicam auctoritatem ſeu iuriſdictionem.

Lex neceſſariò prodit ab auctoritate publicâ 29. num.27

Ad eam non ſufficit ſola poteſtas Domini, aut patris familias, aut mariti. ibid.n.29.& ſeqq.

Legis reſtrictio. Vide *Legis extenſio.*

Lex neceſſariò reſtringẽda eſt, cùm accipi neqoit in eâ verborũ vniuerſalitate quâ lata eſt. 307.n.2

Sola legis iuſtitia non ſufficit ad reſtitutionẽ. ib.

Quid ſit tunc iuſtum vel iniuſtum. ibid.n.3

Nouum dubium. ibid.n.4

Legis ſubiectum ſiue ſubditi. Vide. *obligatio legis.*

Subiectum legis ſunt omnes omnino perſonæ rationales. 43.n.21

Verba illa Apoſtoli 1. Timoth. 2. *Lex iuſto non eſt poſita*, diuerſimodè exponuntur & diſcotiuntur. 44 n.25.& ſeqq.

Differentia inter ſubiectum legis & diſpenſationis. 321.n.12

Legis tranſgreſſio.

Legẽ primò non obſeruantes an peccẽt. 219.n.19

Ad peccandum grauiter contra leges oon requiritor contemptus. 173.n.55

Cuntra leges vel præcepta poſitiua ſæpè peccatur grauiùs quàm contra naturalia. 314.n.36

Liberè, Libertas.

Liberè & aduertenter facta non fiunt hoc ipſo ex contemptu. 177.n.82

Explicantur teſtimonia SS. Patrum, qui videntur docere liberum arbitrium non niſi ad peccandum valere. 443.n.32

Deus poteſt homini tollere libertatem ad peccandum. 568.n.20 Negat Vaſquez. ibid.

Locus exemptus.

Loca exempta per Pontificẽ à iuriſdictione Ordinarij nõ sũt omnia æqualiter exẽpta. 154.n.20

Iudex ſæcularis poteſt ex Eccleſiâ & domo Religioſorum extrahere reum qui commiſit delictum carens priuilegio Eccleſiæ; at non poteſt ex loco territorij alieni. ibid.n.21

Non eſt eadem ratio de loco exempto à iuriſdictione Epiſcopi intra territorium, & de loco exempto extra territorium. ibid.n.22

Secùs res habet in exemptis ciuiliter. ibid.n.23

Maiores cauſſa.

MAIORES cauſſæ quæ ſint ſolius Papæ legibus ſubiacentes. 196.n.41

Malum.

Quædam eſſent moraliter mala, etſi à Deo non prohiberentur: v. g. mendacium: neque ea hypotheſis inuoluit contradictionem. 56.n.28

Malum & irrationabile non eſt idem. 288.n.17

Non omnia quæ ſunt mala obiectiuè ſunt mala formaliter. 461.n.22

Mando.

Tò *mando* non ſẽper eſt legis & imperij. 182.n.5

Materia.

Materiam præcepti circumſtantiæ determinant. 173.n.58.

Grauis quæ ſit, & cootrà. ibid.

Ea materia, quæ ex ſe non eſt honeſta, non præſumitur præcipi. 307.n.5

Matrimonium.

Ad matrimonialem contractum nemo directè obligari poteſt. 211.n.33

Clandeſtina matrimonia ante Tridentinum fuerunt prohibita, ſed non irrita. 255.n.40

Clandeſtinum apponit pœnã cõtrahenti. ib.n.41

In quo ſit ſita indecentia, quæ reperitur in contractu matrimonij, emiſſo antè caſtitatis voto. ibid.n.42.

Matrimonium tentans contrahere, ſcienſque ſe illud validè non poſſe conficere, incurrit pœnas. 255.n.[illegible]

Obiectio Suarij diuinatoria. ibid n 85
Cur intendens contrahere matrimonium, quod ſcit non poſſe eſſe validum, punitur. ibid. n 85.
Matrimonium clandeſtinum cur non ſit licitum. 510 n. 20
Motiuum legis eiuſmodi matrimonium prohibentis. ibid.

Meritum.

Opera bona veteris legis non merebantur de condigno præmia temporalia. 93. n. 57
Vt opus moraliter bonum de condigno mereatur præmium temporale, non eſt neceſſarius ſtatus gratiæ. 94. n. 61
Iuſtus quolibet actu bono meretur augmentum gratiæ. 550. n. 7. & ſeqq.
Quilibet actus bonus meretur tot gradus gratiæ, quot in ſe habet intenſionis. 555. n. 25. & ſeq.
Opera ſupernaturalia facta in gratiâ ſunt de condigno meritoria augmenti gratiæ. 574 n. 1. & ſeqq.
Ad meritum non requiritur æqualitas perfectionis inter opus & præmium. 575. n 4.
Non requiritur aliquis conatus antecedens voluntatem. 576. n. 6
Requiritur vt ſit opus intrinſecè liberum & honeſtum. ibid.
Meritum abſtrahit ab eo, quod opus ſit præceptum vel non. ibid. n. 7.
Spes præmij aut metus pœnæ non impedit meritum. 577 n. 9
Meritorius actus gratiæ aut gloriæ debet eſſe ſupernaturalis. ibid. n 8
Non requiritur vt opus ſit ſummè bonum. ib. n. 9
Plus requiritur ad meritum quàm demeritum. ibid. n. 11.
Actus naturales & imperati à ſupernaturalibus non habent proprium meritum præmij ſupernaturalis de condigno, ſed ſummum denominationem ab actu imperante. 580. n. 18. & ſeq.
De fide eſt, hominem in peccato mortali exiſtentem non poſſe de condigno mereri gratiam & gloriam. 582. n. 2.
Probabile eſt, nec diuinitus in ſtatu puræ naturæ poſſe hominẽ aliquid mereri de condigno ſine gratiâ vel vnione hypoſtaticâ. 583. n. 4
Valor operum & dignitas gratiæ non poteſt ſuppleri à Deo. ibid. n. 6. 7
Ad meritum de condigno neceſſaria eſt forma intrinſecè dignificans. ibid. n. 7.
Status viæ non requiritur ex naturâ rei ad meritum. 845 n. 10
De facto ſola vita præſens eſt tempus merendi. 585. n. 12
De facto nemo niſi ſibi ſoli meretur gratiã ib. n. 15
Meritum connaturaliter ordinatur ad ſolum bonum operantis. 586. n. 16
Poteſt tamen diuinitus quis alteri mereri augmentum gratiæ & gloriæ. ibid.
Vt quis mereatur alteri, ille cui quis meretur debet eſſe iuſtus aut carens peccato mortali. ib.
Promiſſio vel pactum Dei non requiritur ad meritum de condigno, neque ad taxandam quantitatem præmij. ibid. n. 17
Poteſt tamen requiri ob varias cauſſas: v. g. vt nobis Deus teneatur dare præmium. 587. n. 18. 19
Merita iuſtorum habere aliquam dignitatem ex meritis Chriſti eſt probabile; probabilius tamen contrarium. ibid. n. 20. 21
Merita & oblatio Chriſti faciunt vt opera noſtra libentiùs acceptentur à Deo. 588. n. 24
Fundamenta eorum qui docent creſcere meritum ex maiori gratiâ habituali. 589. n. 1
Etiam ſi ex maiori ſubſtantiali ſanctitate creſceret meritum, non ideò ſequeretur creſcere etiam ex maiori gratiâ. ibid. n. 2
Dignificare ad merendum de condigno ſimpliciter, & dignificare ad plus merendum ſunt effectus realiter ſeparabiles. 591. n. 8
Condignitas ad præmium non conſiſtit in indiuiſibili. 592. n. 12
Preces iuſti non merentur plus quàm preces minùs iuſti; merentur tamen idem efficaciùs. ib.
Gratia auget meritum ad maiorem condignitatẽ, non tamẽ ad plures partes præmij. 593. n. 14
Prima gratia non poteſt nec diuinitus cadere ſub meritum. 595. n. 1. & ſeq.
Res præuiſa in ordine intentionis non poteſt eſſe cauſa ſuæ exiſtentiæ in ordine executionis. 596. n. 4
Poteſt Deus conferre gratiam primam cum onere ſoluendi eam poſteà, non erit tamen hoc propriè mereri primam gratiam. ibid. n. 5
Principium meriti non poteſt cadere ſub meritum. 597 n. 6
Merita non mouent phyſicè ad conferendum præmium. 598. n. 9
Opera ſub conditione futura nihil poſſunt mereri. ibid. n. 10
De facto non poteſt homo iuſtus mereri perſeuerantiam finalem eo ſenſu, vt vel moriatur antequam peccet, vel Deus det illi auxilia efficacia ne peccet mortaliter. 599. n. 13. & ſeqq.
Diuinitus tamẽ id nõ repugnat. 601. n. 19. & ſeqq.
Poteſt quis diuinitus mereri de condigno perſeuerantiam finalem, ita vt illud meritum per ſubſequens peccatum mortale non impediatur. 603. n. 24. & ſeqq.
Purus homo non poteſt alteri mereri remiſſionem peccati mortalis. ibid. n 27
Poteſt quis diuinitus mereri alteri exiſtenti in peccato mortali auxilium efficax ad reſurgendum. 604. n. 28
Non requiritur tantum ad merendã contritionẽ quantum ad remiſſionem peccati. 605. n. 30
Ad æqualitatem meriti & præmij non ſpectant ea quæ collationem præmij ex liberâ Dei voluntate ſubſequuntur. ibid.
Infuſio gratiæ ſecundum eſſe phyſicum poteſt abſolutè cadere ſub meritum. ibid. n. 32
Non eſt contra rationem meriti condigni, vt in eo interueniat aliqua libera condonatio, dummodò meritũ & præmiũ ſint æqualia. 606. n. 35
Qui infans baptizatur, licet totâ vitâ ſuâ gratiam retinuerit, non meretur primam gloriam de condigno. 607. n. 39
Qui iuſtificatur per attritionẽ in Sacramẽto nõ meretur primã gloriã de cõdigno, niſi in inſtanti iuſtificationis duret illa attritio. 608. n 40
Probabile eſt, neque contritionem extra Sacramentum neque attritionem cum Sacramento durante inſtanti iuſtificationis mereri primam gloriam de condigno. 609. n. 44
Probabilior tamen propter communem auctoritatem affirmatiua. 610. n. 48
In eodem ſigno, in quo remittitur peccatum, & infunditur gratia, datur meritum de condigno. 611. n. 49
Meritum condignum eſt prius naturâ voluntate Dei dandi gloriam. ibid.
Gratia data in præmium non poteſt dignificare actũ eodẽ inſtanti ad nouum præmium, poteſt tamẽ dignificare ad nouũ modũ merẽdi. ib. n. 50

Non

Non datur tertia ſpecies meriti diſtincta à merito condigno & de congruo. 614.n.2.
Datur meritum de congruo. 613.n.1.614.n.2
Ad meritum de congruo requiritur vt ſit opus ſupernaturale. 614.n.3
Poteſt contingere aliquo caſu,vt opus ex ſe condignum præmio mereatur illud tantùm de congruo. 615.n.6.7
Beati non poſſunt mereri beatitudinem accidentalem de congruo. 616.n.9
Poſſunt tamen mereri accelerationem reſurrectionis. ibid.
Poſſunt etiam ſuis precibus mereri alijs de congruo. ibid.n.11
Meritum de congruo non diſtinguitur ab impetratione. 617.n.12
Ad meritum de congruo non requiritur gratia habitualis. ibid.n.14
Poteſt quis alteri mereri de congruo. ibid.
Hoc meritum non habet neceſſariò annexam promiſſionē Dei,aliàs ſæpe eſſet efficax.ib.n.15
Actus ſupernaturales peccatoris(excipe contritionem)non merentur gratiam habitualē de congruo immediatè,ſed tantùm mediatè 618.n.18
Remiſſio peccati poteſt cadere ſub meritum de congruo. 619.n.20
Peccator poteſt mereri auxilium efficax de congruo. ibid.n.21
Homo in gratiâ exiſtens poteſt mereri, vt Deus in lapſu illius recordatur. 620 n.23
Poteſt item ſibi mereri de congruo donum perſeuerantiæ. ibid.n.25
Item bona temporalia. 621.n.26
Quidquid poteſt ſibi iuſtus mereri de congruo, poteſt etiam alijs. ibid.n.27

Mendacium.

Mendaciū numquam poteſt eſſe licitum 77.n.33
Id tamen auctoritas ſola perſuadet, non ratio. ibid.n.35.78.n.36 37

Metropolitanus.

Specialis iuriſdictio conceſſa Concilio conceditur Metropolitano. 328.n.12
Metropolitanus non poteſt tranſacto Concilio diſpenſare in legibus ab eodem latis. ib.n.13

Modus.

Modus tam realiter diſtinguitur à ſubiecto quàm aliud accidens abſolutum. 516.n.1
Ratio modi non obſtat vt aliquid formaliter ſanctificet. ibid.n.3.517.n.4

Modus loquendi.

Modus loquendi Superiorum Iudicum.195.n.36

Mors.

Mors quid ſignificet in iure. 301.n.10

Mortale peccatum.

Dignum eſt quod ſtatim puniatur pœnâ æternâ. 225.n.14

Motus.

Motibus ſemideliberatis poteſt quis moraliter reſiſtere. 463.n.27
Non ſunt peccaminoſi grauiter. ibid.

Mulier.

Cur mulier,quæ mariti lenocinio adulterata eſt, dote priuari nequeat. 304.n.23

Natura, Naturale.

ENTIA naturalia abſolutè ſunt perfectiora quàm entia ſupernaturalia. 445.n.4
Si Deus non eſſet, culpa contra naturam rationalem poſſet remitti à Principe. 519.n.12

Notarius.

An, & quando Notarius inſtrumentum falſificans incurrat pœnam falſarij. 265. numero 89

Obligatio. Vide *Legis obligatio.*

OBLIGATIO legis ciuilis quæ & qualis. 165.n.1
Obligatio in conſcientiā neque tranſiens ad mortale neque ad veniale explicatur. 168.n.22
Aliud eſt obligare in conſcientia,aliud, ſub peccato. 169 n.24
Obligatio eſt quid conſecutum ad tranſgreſſionem regulæ. ibid.n.25
Obligādi poteſtas in conſciētia vnde ſit.175.n.55
Obligare voto ſe nemo poteſt grauiter in materia leui. ibid.n.56
Obligatio faciendi imperata naturaliter ex mandato ſequitur. 176.n 75
Ad grauē obligationē quid requiratur. ib n.76
Leuis an eſſe poſſit in iuramento promiſſorio. 177.n.80
Quæſtio noua circa quædam verba quæ non iſſ clarè obligationem denotant. 182 n.6
Nemo obligatur actu & proximè vlla lege, niſi eam actu cognoſcat. 184 n 20
An tunc cenſeat obligatus, quæſtio eſt de voce. ibid.n.21
Obligatum eſſe quid ſit. 185.n.27
Quantum tempus requiratur à promulgatione legis, vt obliget. 186.n.32
Obligatio grauis à leui quomodo dignoſcenda. 220 n.24
Appoſitio cenſuræ ad legem an grauem afferat obligationem. ibid.
Opinio circa hæc Suarij, Salas & Vaſquez.ibid.
Minor excommunicatio non indicat grauem culpam; ſic verò maior. ibid.
Si ea excommunicatio primùm poſt Iudicis ſententiam eſt ferenda,diſtinguit Suarez ib n.25
Diſplicet vltima Suarij reſolutio. ibid n.26
Quid Vaſquez ſentiat. 221.n 27
Maior, etiam ſi ferenda poſt admonitionem, indicat grauem obligationem. ibid.n.28
Quæ verba non obligent niſi poſt ſententiam. 231.n.45
Obligatio poteſt eſſe irrationabilis, etſi facta ſint rationabilia. 271.n.30
Quando non cenſeatur obligatio ceſſare, etſi in hoc aut illo particulari caſu finis extrinſecus ceſſet. 311.n.21
Quando cenſenda ſit manere obligatio legis,etſi motiuum adæquatum Legiſlatoris hic & nunc ceſſare videatur. ibid n 23
Ceſſante ratione legis & inſuper inſurgente difficultate ceſſat obligatio à fortiori. 312.n.24

Odium inimici.

Odium inimici an & quomodo olim in lege veteri permiſſum fuerit. 117 n.8

Omiſſio pura.

In pura omiſſione eſt aliqua laudabilitas & honeſtas moralis. 437.n 14
Non poteſt eſſe meritoria præmij ſupernaturalis, in ſententia eorum qui requirunt ad honeſtatē operis,vt ſit amor honeſti propter ſe.577.n.11
Idem tenentur dicere, qui docent, actus naturales iuſti ab auxilio ſupernaturali ortos non eſſe meritorios gratiæ. 579.n.15
Probabilius eſt,puram omiſſionem non eſſe meritoriam vitæ æternæ. ibid.n.15

Opinio probabilis.

Opinionem probabilem licitè ſequimur,etſi minus tutam. 314.n.55

Opus. Vide *Actus boni.*

Opera conſilij Euangelici quomodo non cadant ſub legem. 272.n 34

Bonum opus, vt tale ſit, non requirit actualiter dirigi ad Deum 433.n.5.
Vt poſſit in Deum dirigi ſufficit cognitio & fides naturalis. ibid.
Probatur ex D. Auguſtino. 434.n.6
Poteſt fieri opus morale honeſtum ſine ſpeciali gratiâ. ibid.n.8
Probatur ex S. Paulo. 435 n.9
Ex Sanctis Patribus. ibid.n.10
Ex Bullâ Pij V. & Gregorij XIII. ibid.n.11
Item ex Tridentino, 436 n.12
Denique ratione. ibid.n.13.& ſeq.
Ad bonum opus naturale nulla noua gratia requiritur ex parte voluntatis præter cognitionem indifferentem. ibid.
Neque ex parte intellectus. 437.n.17
Deus ex operibus bonis, licet naturalibus ſumit occaſionem dandi auxilia vberiora. 438.n.18
Connaturalius eſt ſubinde homini benè agere quàm malè. ibid.
Auxilia efficacia ad bona opera naturalia ſunt ſubinde annexa dono creationis. ibid.
Opera bona naturalia aliquando nec indirectè diſponunt ad ſalutem. 441.n.28
Reſpondetur teſtimonijs Patrum, quæ videntur aſſerere nos nullum bonum opus poſſe elicere ſine ſpeciali gratiâ. ibid n.29
Multa bona opera naturalia fiunt ſine intuitu proprij commodi etiam ab Ethnicis. 443.n.35
Omne opus bonum fit cum aliquâ leui tentatione. 454.n 7
Bonum opus coniunctum cum graui tentatione non poteſt fieri ſine ſpeciali gratia. 467.n.6

Oratio.

Orans diſtractè quibus pœnis poſſit ſubijci. 209. num.26.
Quòd poteſt in oratione Eccleſiæ, non poteſt in alijs actibus internis. ibid.

Ordo.

In Ordinum ſuſceptione an Eccleſia præcipiat emiſſionem voti, an verò ſolùm exigat; & quomodo. 211.n.35
Ordinati cur voto caſtitatis teneantur. ibid.

Papa, Vide *Pontifex*.

PAPA non habet directam poteſtatem temporalem in omnia Regna infidelium aut fidelium. 132.n.21.133 n.22.23
Non poteſt leges ciuiles condere pro locis ſibi non ſubiectis; poteſt tamen declarare ius naturæ: & tunc obligat fideles tantùm. ibid.n.24
Sic declarauit poſſeſſorem malæ fidei numquam poſſe præſcribere. ibid.n.25
Papa dum eſt in locis quæ ſub ſunt dominio alieno tẽporali, obligatur legibus ciuilibus non repugnãtibus eccleſiaſticæ immunitati 160 n.53
Poteſtas à Chriſto quomodo ſit in Papâ. 189.n.4
Cur ſũma in eo requiratur, & nõ in alijs. 194.n 32
Eius eſt ad minus perſonam pro Epiſcopatu deſignare. 196.n.38
Papa poteſt erigere Epiſcopatum, vbi Epiſcopus careat vi legiſlatiuâ, aut certè habeat limitatam. ibid n.39
Papa cur excommunicari nequeat. 201.n.67
Papa notorius hæreticus bis monitus, nec reſipiſcẽs, poteſt à Cõcilio hæreticus declarari: & hoc ipſo à Chriſto iuriſdictione priuatur. ibid.n.69
Papa qualem poſſit feminis committere iuriſdictionem. 202.n.72
In omni re Eccleſiſtica habet Papa iuriſdictionẽ in omnes Reges & Imperatores Chriſtianos. ibid.n.73
Poteſt eos excommunicare. ibid.
Habet etiam in rebus ciuilibus indirectum ius in illos. ibid.
Cur Papæ non ſit ſubiectus Rex, & in veteri lege è contrario ſummus Sacerdos Regi. 203 n.76
An ante Silueſtrum Papam Pontifices fuerint ſubiecti legibus ciuilibus: & quomodo. ib.n.77
Papa poteſt eâ formâ quâ vult ferre leges. 216.n.1
Alij inferiores illo ab eo præſcriptâ formâ vti debent, ſi ſit aliqua: ſi non, pro placito. ibid.
Papa determinans de nouo aliquid in certo caſu legem fert. ibid.
Hoc ſentit Suarez, Salas, Vaſquez. ibid.
Item Nicolaus Papa. ibid.
Alexandri III. in cap. *Sua.* 1. de ſponſalibus, circa præſens punctum meos explicatur. ibid.n.2.
Eiuſdem in cap. *Licet.* de ſponſalibus duorum. ib.
Item innocentij III. ibid.
Papa poteſt obligare, ſi velit, independenter ab acceptatione fidelium. 218.n.10
Probatur id ex Scriptura. ibid.
Item perpetua Eccleſiæ praxi. ibid.
Papa ferens legem ſimpliciter cenſetur velle cogere etiam inuitum. ibid.n 11
Soluitur obiectio circa Tridentinum non obligans, niſi vbi eſt acceptatum. ibid.n.12
Papa non habet ius in non baptizatos, etſi habeat in hæreticos. 210.n.30
Papa in ſuis terris habet ius Regis. 241.n.28
Non poteſt extra ſuas ditiones imponere contributiones temporales niſi in graui Eccleſiæ neceſſitate, vel Eccleſiaſticis. ibid.
Papa quæ Legato ſuo præſcribit non omnia ſunt eſſentialia. 261.n 67
Poteſt decernere, vt non niſi per conſenſum expreſſum abrogetur lex. 275.n 49
Papa quomodo ſoleat conſuetudines rationabiles vel irrationabiles dicere. 276.n.55
Poteſt diſpenſare in matrimonio rato. 291.n.29.
An poſſit diſſolutionem primi matrimonij efficere per ſecundum conſummatum. ibid. n. 30
Statuens legem generalem non comprehendit ideò Prouincias conſuetudinem priuatam habentes. 298.n 62
Poteſt abſolutè concedere Papa, vt per conſuetudinem habeant ſimplices Sacerdotes facultatem conferendi Ordines minores vel Confirmationem. 368.n.44.
Ratio cur de facto ea facultas per conſuetudinem non poſſit obtineri. ibid.n.44

Parochus.

Parochus an ſuo beneficio ob delictum priuandus teneatur ad reſtitutionem, ſi me impediat in aſſecutione ſui beneficij. 251.n.18
Si ei delictum ſufficienter non probetur, licitè reſiſtit. ibid.
An ſi contra eum agatur ſolius infligendæ pœnæ gratiâ, etſi iniuſtè reſiſtat condemnationi, teneatur ad reſtitutionem. ibid.n.19
In defectu Epiſcopi poſſunt Parochi in rebus leuioribus diſpenſare. 327 n.6
Attendendus tamen vſus & epieikia. ibid.

SS. Patres.

Sanctorum Patrum dicta an & quando in decreto Gratiani cõtenta habeãt vim legis 196.n.45
Statuta ſanctorum Patrum per modum definitionis non poſſint mutari. 327.n.13

S. Paulus Apoſtolus.

S. Paulus Epiſtolam ad Galatas ſcripſit longè poſt circumciſionem Timothei & poſt ſuam purificationem. 213.n.24

Vera

Vera ratio, cur Paulus Petrum Iudaiz autem reprehenderit. 114.n.28

Peccatum.

Peccatum conſiſtátne in priuatiuo an in poſitiuo; vti & obligatio. 169.n.29
Poſitiua imperfectio quid ſit. ibid.
Peccatum ex conſuatudine non ſit eo ipſo ex contemptu. 177.n.82
An omne peccatum etiam veniale ſit quidam contemptus Dei; & qualis. 179.n.91
Peccata poſſunt & temporaliter & æternum puniri. 225.n.12
Peccatum mortale dignum eſt ſtatim pœna æterna. ibid.n.14
Peccatum duo inuoluit: quorum vtrumuis ſuo dignum eſt ſupplicio. ibid.
Quid reſpondeat damno externo.& voluntari. ibid.n.15
Occurritur replicæ. ibid.n.15
Poteſt omitti peccatum ſine ſpeciali gratia. 436.n.13
Non poteſt eſſe peccatum ſine potentia phyſica ad illud fugiendum. 466.n 4
Deus poteſt indirectè conſeruare peccatum. 521.n.19

Peccatum habituale.

Habituale peccatum conſiſtit in peccato præterito nondum condonato neque ſufficienter retractato. 502.n.4
Non tollitur formaliter peccatum ſine aliqua volitione Dei diſtincta ab infuſione gratiæ.ib.

Peccatum originale.

Originale nihil mutauit phyſicè in natura humana. 426.n.27
Non omnia quæ demeriti ſumus per peccatum originale de facto amiſimus, idque independenter à gratia Chriſti. 441.n.26
De fide eſt, poſſe remitti ſine actu proprio peccatoris, 519.n.10

Peccatum veniale.

De facto numquam remittitur peccatum veniale ſine infuſione gratiæ. 523.n.2
Pater Vaſquez negat poſſe etiam diuinitus remitti veniale per ſolam gratiam habitualem, vel per ſolam attritionem, vel per vtramque ſimul extra Sacramentum. ibid.
Eius fundamenta. ibid.n.2.3
Non expellitur formaliter per gratiam habitualem. ibid.n 4
De facto tollitur per attritionem extra Sacramentum. 524.n.6
Negat Vaſquez. ibid.
Reijcitur. ibid.n.7
Venialia remittuntur per Sacramentum, etſi non fuerit attritio de illis. ibid.
Non ſemper remittuntur quoties augetur gratia. 525.n.8
Remittuntur etiam per Sacramentum Extremæ vnctionis. ibid.n.9
Per Baptiſmum & martyrium remittuntur in inſtanti mortis tam quoad culpam quàm quoad pœnam. ibid.n.10
Remittuntur etiam per ſuſceptionem Euchariſtiæ, ſi non ſit obex. 526.n 12
Probabile eſt remitti per alia Sacramentalia.ibid.n.13
Sacramentalia non habent vim remittendi venialia. ibid.n.12
Per bona opera, quæ non ſunt retractatio venialium, non remittuntur. ibid.
Contritio eſt condigna ſatisfactio pro eis. 527.num.14
Poſt hanc vitam remittuntur de condigno per actum contritionis. ib.d.
Hæc remiſſio fit primo inſtanti mortis. ibid.n.13
Deus non acceptat contritionem in altera vita ad ſatiſpatiendum. ibid.
Iuſti non poſſunt ſine ſpecialibus auxilijs in hac vita moraliter vitare omnia venialia collectiuè; poſſunt tamen phyſicè. 560.n.37.& ſeqq.
Speciale auxilium omnia venialia vitandi videtur fuiſſe conceſſum B. Virgini. 561.n.41
Poteſt quis in vna vel altera materia vitare omnia venialia. 562.n.41
Difficilius eſt vitare peccata venialia ſemideliberata quàm deliberata. ibid.n 42
Non poteſt per totam vitam moraliter vitari omne veniale deliberatum, poteſt tamen per aliquod tempus. ibid.
Non poteſt certò definiri, quanto tempore quis eſſe poſſit ſine peccato veniali deliberato.ibid.

Pelagius Hæreſiarcha & Semipelagiani.

Error Pelagij circa gratiam conſiſtit in tribus: Primò, vel non agnouit gratiam ſanctificantem, vel putauit nos illam viribus naturæ poſſe mereri: Secundò, negauit omnes actus ſupernaturales liberos, ſaltem neceſſarios ad ſalutem: Tertiò, negauit omne auxilium Dei intrinſecè adiuuans. 413.n.20.& ſeq.
Principium eius fuit, *Non eſt liberum arbitrium, ſi Dei eget auxilio.* 414n.20.
Per auxilium Dei intellexit externam propoſitionem fidei. ibid.n.21
Diſtinxit vitam æternam à Regno cælorum.ibid.n.22
Negauit item infantibus viſionem beatificam, ſed conceſſit beatitudinem naturalem. ibid.
Nauarrete falsò docet, eumdem omne auxilium admiſiſſe præter prædeterminationem phyſicam. ibid.n.23
Probabiliùs, omnem concurſum Dei generalem ad actus liberos negauit. 415.n.24
Fundamentum erroris Pelagiani fuit, quia ſi daretur gratia, illa tolleret libertatem.ibid.n.24
Semipelagianorum error docuit in nobis dari initium gratiæ. ibid.n 26
Non differt multùm ab errore Pelagij. ibid.
Fundamentum erroris Pelagianorum ſiue Semipelagianorum fuit, vt non facerent Deum acceptorem perſonarum, ſi dicerent initium ſaluationis eſſe à Deo. 416.n.27
Semipelagiani non tantùm primam gratiam, verùm etiam alias probabiliùs ſubiiciebant bono vſui liberi arbitrij. ibid.
Catholici, qui docent opera naturalia facta in gratia eſſe meritoria augmenti gratiæ, non labuntur in errorem Semipelagianorum, quia admittunt talia opera dignificari à gratia, quod negant Semipelagiani. ibid.o.28
Semipelagiani docuerunt ſemper dari à Deo æquale auxilium efficax ob æqualem actum naturalem bonum. ibid.n.29
Aliqui ex eis dixerunt Deum ad dandū auxilium ſemper prærequirere noſtrum conatum præuium, alij tantùm aliquando. 417.n.30
Semipelagiani admiſerunt internam illuminationem præuiam. ibid.n.30
Error eorumdem in eo conſiſtit, quòd dixerint nos opere naturali poſſe mereri dona ſupernaturalia non quidem de condigno, ſed de congruo. ibid.n.31
Quid eos induxerit, quòd dixerint opera liberi

arbitrij naturalia diſponere ad gratiam. 422. n.11
Durandus, cùm negauit concurſum Dei generalem immediatum, non eſt lapſus in hæreſim Semipelagianorum. ibid.
Cùm Semipelagiani dixerunt non operibus naturalibus mereri auxilium gratiæ, non egerunt de ſufficienti, ſed de efficaci. 471.n.15

Peregrinus.

Peregrinus non obligatur legibus proprij territorij, dum extra illud verſatur. 151.n.4
Rationibus quibus id communiter probari ſolet reiectis, alijs idem probatur. ibid.n.5.& ſeqq.
Soluuntur variæ obiectiones. 152.n.9.& ſeqq.
Peregrinus obligatur legibus territorij alieni in quo ad breue tempus moratur. 155.n.25
Explicatur ab auctore peculiariter cap. *A nobis*, de ſent.excom. 156.n.31
Peregrini poſſunt puniri, niſi ſint perſonæ exemptæ; quamquam etiam hæ legibus loci in quo ſunt teneantur. ibid.n.33
Peregrini debent ſeruare formam contractuum & teſtamentorum iuxta leges loci in quo ſunt. ibid.n.34
Tenentur ſoluere tributa & vectigalia loci ad quem veniunt. ibid.n.35
Peregrinos an, & quibus particularibus ciuitatum contributionibus vrgeatur. 247.n.59
Tributa toti Regno generalia, ſeruata debitâ proportione, peregrinus ſoluere tenetur. ibid.
Etiam ea quæ ſunt in ſuſtentationem Regis. ibid. n.60
Quidnam vtilitatis capiat, quòd ad ea tributa teneatur. ibid.

S. Petrus.

S. Petrus Iudaizans ſolùm leuiter deliquit: & fortè ne quidem venialiter: exponitur ratio ob quam à S. Paulo fuerit reprehenſus. 114.n.28. 29.31
Sancti Petri poteſtatis & aliorum Apoſtolorum differentia. 189.n.4
Eius verus & legitimus ſucceſſor accipit à Chriſto omnem eius poteſtatem. ibid.
Illa poteſtas quomodo ſit in Papa. ibid.

Pia affectio.

Non poteſt haberi pia affectio ſupernaturalis ſine gratia ſupernaturali. 484.n.19

Pius V.

Quid requirat ad profeſſionem licitam ſimul & validam. 460.n.53

Pœna. Vide *Lex pœnalis.*

Ad pœnam ea lege tantùm obligante in conſcientia nulla requiritur culpa. 170.n.31
Quæ pœna incurratur ob actionem externam etiam ex ignorantia inuincibili inculpabilem. 213.n.45
Propter peccata porè interna nemo ab humana poteſtate puniri poteſt. 214.n.47
Profeſſus exteriùs ſuam hæreſim; etſi ſolus ſit in campo, excommunicatur. ibid n.48
Quando non intelligitur incurri pœna ipſo facto, & quando ſic. 229.n.36
Status quæſtionis. ibid.
Prima regula ex quatuor quas hîc ordinariè aſſignare ſolent auctores. ibid.n.37
An huic regulæ ſit locus in pœna conuentionali. 230.n.38
An reperiatur hæc regula in pœna teſtamentaria. ibid.n.39
Secunda regula. ibid.
Exceptio cuiuſdam caſus ab vtraque regula. ibid. n.40
Exemplum Tiraquelli non eſt ad rem. 230.n.41
Tertia regula. ibid.n.43
Quæ verba ſint ab hac regula excepta. ibid.
Tò *fiat* quomodo accipiendum. ibid.
Tò *ſum* quomodo pœnam ſignificet. ibid.n.44
Quarta & vltima regula. ibid.n.45
Regulæ datæ conecternunt pœnas tam in actione quàm negationeant paſſione ſitas. ibid.n.46
Vaſquez & Salas opinio. ibid.n.47
Regula Salas generalis de pœnis purè priuatiuis. 232.n.51
Occurritur obiectioni factæ. ibid.n.52
Pœna quando poſſit imponi etiam ob legem ignoratam. 235.n.63
De voce pœna diſſidium auctorum. 248 n.2
Nemo punitur ob facta conditionata, ſed abſoluta. 264 n.85
Quando non incurritur pœna niſi per actum validum. 265.n.90
Pœnæ Eccleſiaſticæ multæ incurruntur abſque cenſura de facto incurrenda. 229 n.34
Pœnæ negatiuæ poſſunt eſſe acerbiſſimæ, vt & poſitiuæ leues. ibid.o.35
Pœna periurij an incurratur ipſo facto. 230.n.42

Pœnitens.

Pœnitens quomodo per Eccleſiam obligetur ad confitenda omnia mortalia. 209.n.28

Pœnitentia virtus.

Ea pro obiecto formali reſpicit honeſtatem quæ reperitur in pace habenda cum Deo, vel cauenda omnis occaſio diſplicentiæ vel offenſę. 50.n.55

Pollutio.

An pollutio ſit ita intrinſecè mala, vt nequeat Deus licentiam dare ad eam directè intendendam & procurandam, dubium eſt. 78.n.57

Pontifex. Vide *Papa.*

Pontifex ſummus Synagogæ habuerit ne poteſtatem vniuerſalem. 191.n.13
Non videtur habuiſſe. ibid.n.15
Poteſt tamen & contrarium dici. 192.
Pontifex ſummus an, quando, & quomodo non poſſit errare. 197.n.49.& ſeq.
In eiuſdē electione quid poſſit Collegium Cardinalium, vel eo mortuo Concilium generale. 198 n.52
In omnibus legibus humanis poteſt ſecum diſpenſare. 322.n.13
An Pontificis diſpenſatio in lege inferiori ſit aliquando inualida. 323.n.18
Valida eſt, ſed non ſemper licita. ibid.n.19
Si videlicet poſitiuè nolit legem inferioris reuocare, & tamen diſpenſet. ibid.
Quomodo Pontifex poſſit dare priuilegia temporalia. 369.n.5
An poſſit dare contra ſe. ibid,n.6

Populus.

Populus an ſibi reſeruauerit vim inducendi legem per conſuetudinem. 278.n.63
Vt ſe obliget obligatione legis, debet id facere animo obligandi per modum conſuetudinis. 287.n.9
Populi voluntas quomodo poſſit obligare legem conſuetudine. ibid.n.10

Potentia.

Poteſt dari potentia phyſica ſine morali. 437.n.15
Phyſica poteſt ſtare cum impotentia morali. 458. n.15
Cum potentia phyſica adhuc rectà poteſt componi neceſſitas gratiæ. ibid.

Mo ralis

Moralis ſumitur aliquando pro potentia in genere moris, aliquando pro facilitate. 461.n.25
Impotentia moralis non tollit libertatem peccanti. 463.n.26
Poteſtas. Vide *Legiſlatiua poteſtas humana.*
Poteſtas Canonica an fuerit in lege naturæ: & quid hæc ſit. 190.n.5
In quo naturæ ſtatu poſſit & verò debeat eſſe. ibid.n.9
Penes quos tunc eſſet. ibid.
Et à quo oriretur. ibid.n.7
Non haberet vim peccata remittendi. ibid.
Circa hanc poteſtatem quid dicendum eſſet, ſi homines ſolitarij viuerent. ibid.n.8
Qualis fuerit de facto in ſtatu naturæ. ibid.
Poteſtas duplex à ſummo Iudice participata.195. n.36
Poteſtas Canonica legiſlatiua excellentior eſt ciuili. 205.n.71
Cur Canonica habeat ius in temporalia, non verò ciuilis in Eccleſiaſtica, datur diſparitas. ibid n.74
Secunda diſparitas. 205.n 75
Poteſtas vtraque an poſſit vni conſorti.ibid.n.77
Multi Epiſcopi habent vtramque. ibid.n.78
Locus Lucæ 22. contrarius explicatur. ibid.
Vt & mens ſancti Bernardi lib.2.de Conſideratione ad Eugenium cap.6. ibid.
Expoſitor interorum Pauli. ibid.
Item Nicolai Papæ. ibid.
Hæ poteſtates reperiuntur aliquando coniunctæ, aliquando ſeparatæ. ibid.n.79
Poteſtas cõſecratiſ ſi eſt fit de iure diuino. 193.n.23
Poteſtas S.Petri. Vide *S.Petrus.Præceptum.*
Præceptum vni poſitum non expirat neceſſariò morte mandantis. 24.n.5
In Societate Ieſu durat poſt mortem vel depoſitionem Superioris, donec à ſucceſſore reuocetur. ibid.
Præcepta ordinariè ſunt temporanea, niſi ferantur per modum ſtatuti aut legis. 35.n.57
Præceptum particulare poteſt oriri à Principe quà tali, & durare poſt mortem mandantis. 35 36 n.27.28
Præceptum orandi directè purè eſt affirmatiuum. 508.n.52
Declaratur id à priori. ibid.
Hoc præceptum etſi non attentionem, intentionem tamen orandi requirit. ibid.n.24
Conditionatum non cogit abſolutè ad efficiendum opus imperatum. 215.n.41
Liceátne præcepta violare metus gratiâ; & quando. 315 n.26
Rariſſima ſunt præcepta quæ obligent ad actum vndequaque honeſtum ſub mortali, aut pro determinato inſtanti. 569.n.27
Præcepta naturalia magis obligant quàm votum. 463 n.26.
Obligant in quacumque difficultate etiam ad rem moraliter impoſſibilem. ibid.n 27
Omnia phyſicè poſsũt impleri ſine gratia 466.n.4
Moraliter tamen per longum tempus ſeruari non poſſunt ſine gratiâ ſpeciali. ibid.n 5
An ſine gratiâ habituali. pag 475
Præcepta ſupernaturalia poſſibilia non poſſunt impleri ſine gratiâ. 486.n.24
Si præceptum eſt de re ſupernaturali in ſubſtantiâ, requiritur gratia ſupernaturalis in ſubſtantia; ſi de re ſupernaturali quoad modum, ſufficit gratia ſupernaturalis quoad modum.ibid.
Negatiua poſſunt impleri ſine gratia. 487.n.25
Negatiuam ſequitur Suarez. ibid.
Supernaturale præceptum imperans ſolum actum externum, qui non eſt neceſſariò connexus cum aliquo actu interno ſupernaturali, poteſt fieri ſine gratia ſupernaturali, etiamſi habeat connexum effectum ſupernaturalem; ſecùs dicendum erit, ſi ſit neceſſariò connexus cum aliquo actu interno ſupernaturali.ibid.& 488. n.27.28
Prædeſtinatio.
Multò minùs poteſt homo eſſe certus de ſua prædeſtinatione quàm de ſtatu gratiæ. 537.n.11
Prælati.
Prælati, qui ſolùm ſunt de iure humano, nullum habent ius niſi prout à Papa ſibi datum. 196.n.43
Præſcriptio.
Ad præſcribendum in lege quantum temporis requiratur. 519.n.19
Nam præſcribi poſſit per actum malum. ibid.
In quibus rebus iuuet ad præſcriptionem conſuetudo immemorialis. 244.n.45
Diſcrimen à priori inter præſcriptionem ad pallium & tributum. 245 n.47
Præſcriptio numquam fit pro continuatione tributi, niſi conſtet de continuatione iuſtarum cauſarum eiuſdem. ibid n.49
Quando præſcribatur contra Eccleſiam Romanam. 283.n 89
Propria præſcriptio plus petit temporis quàm legalis. ibid.n.90
Quando ſit præſcriptio contra alterum. ibid.
Sufficiunt ad præſcriptionem decẽ anni.584.n.92
Ad præſcriptionem legalem non eſt opus quadraginta annis, ſed ſolùm ad præſcriptionem contra res aut iura Eccleſiæ. 198.n.61
Quid in ſententia quorumdam reſpondendum. ibid.
Opinio quorumdam hac ſuper re. ibid.
Confirmatur hæc auctorum opinio. ibid.
Diſplicet tamen ſecundùm quid. ibid.n.65
Ad præſcriptionem contra ius Eccleſiaſticum ſufficiunt quadraginta anni. ibid.
Præſumptio.
Præſumptio duplex apud Suarez, *facti & periculi.* 170.n.34
Præſumptio certa numquam fallitur. 171.n.37
Etiam de ipſo periculo eſt fallibilis. ibid.n.38
Præſumptio cauſarum præteritarum, niſi etiamnum eæ durent, non facit præſcribi in tributis. 245.n.47
Occurritur obiectioni. ibid.n.48
Item nouæ replicæ. ibid.n.49
Præſumendi fundamentum oportet eſſe inefficax. 584.n.94
Princeps. Vide *Rex.*
Princeps quomodo poſſit ſtudium præcipere. 211.n.34
Poteſtas Principis dubia non exturbat ſubditum poſſeſſione bonorum ſuorum certa. 238 n.13
Omnia Princeps ſupremus in ſuo ordine habet poteſtatem imponendi tributa. 241.n.18
Inferiores Principes quid poſſint. ibid.n.29
Quænam poteſtas imponendi tributa poſſit inferiori Principi à Superiore delegari.ibid.n.30
Doctrina Suarij & Salas. ibid.n.31
Eorumdem ratio declaratur. ibid.
Mens auctoris. ibid.
An poſſit Princeps abalienare ea quæ ei vt tali ſunt propria, & conſequenter poteſtatem imponendi tributa. ibid.n.33
Suarij

Suarij ſenſus. ibid.
Iuriſtæ ſuiſmet principijs conuincuntur. ibid.
Princeps inferior habens conſuetudinem ab immemoriali tributa imponendi poteſt ea vti. ibid n.36
Eſt Medinæ & Panormitani. ibid.& 243
Approbatur Medinæ diſcurſus. 243.
Probatur ſententia auctoris. ibid.n.37
Diſtinguuntur in Principe diuerſæ volitiones 275.n.50
An & quando Principis ſententia in caſu vno particulari conſtituat legem, etiam in omnibus ſimilibus. 304.n 24
Quando poſſit tributa protrahere cauſam ignorante populo. 316.n.45
Princeps ſecularis ſupremus poteſt ſecum diſpenſare in omnibus legibus à ſe latis. 322 n.13
Etiam inferiores Legiſlatores in ſuis legibus. ibid.
Princeps non præſumitur vnquam ignorare ius commune, ſic verò particulare. 323.n.18
Mandans aliquid cum ſcientia impedimenti præſumitur diſpenſare. 325.n.30
Vnde conſtare poſſit de ſcientia impedimenti in Principe. ibid.
Quid dicendum ſit in foro externo. ibid.
Poteſtas iuriſdictionis in perſonas diſtinguitur à poteſtate dominij reſpectu legis. 334 n.4
Quando cenſeatur Princeps ſubijcere legem poteſtati Magiſtratus. 354.n.78

Priuilegium.

Qualiter priuilegium obliget ?, & an debeat dici lex. 40.n.7.8
Communis definitio priuilegij. 358.o.1
Vnde propriè poſſit deriuari. ibid.n.2
Quod per illud conceditur debet eſſe fauorabile. ibid.
Bonum, quod per illud conceditur, non debet eſſe ex iure debitum. ibid.n.3
Conceſſio eiuſdem debet explicari de noua gratia non tantùm quoad modum, ſed etiam quoad rem. ibid n.4
Niſi verba reſtringant ad ſolum modum. ibid.
An concedere debeat aliquid contra ius, an ſufficiat præter ius. ibid.
Datur medium inter eſſe contra ius, & eſſe permiſſum à iure. 359.
Satis eſt, ſi aliquid concedat præter ius. ibid.
Debet ſe extendere ad multos actus. ibid.n.5
An ad illud requiratur ſcriptura. ibid.n.6
Ad valorem beneficij non requiritur. ibid.
Aliquæ gratiæ ad valorem requirunt formam & definitionem iuris. ibid.
Vt beneficium dicatur priuilegium non requiritur ſcriptura. ibid.n.7
Quomodo priuilegium differat à ſcripto & diſpenſatione. ibid.
Duplex poteſt eſſe reſcriptum, iuſtitiæ & gratiæ. ibid.n.8
Priuilegium diuidi ſolet in reale & perſonale. 360.n.9
Requiritur notitia diſtinctionis inter perſonam fictam & realem. ibid.n.10
Quid ſit hic ficta perſona, quid realis. ibid.
Priuilegia realia poſſunt conuenire perſonis veris ſub aliqua communi appellatione. ibid.n.11
Diſtinctio realis à perſonali deſumi ſolet ex cauſa. 361.n.14
Sed non eſt vniuerſalis. ibid.
Quomodo poſſit colligi mens concedentis circa reale & perſonale. ibid.n.15
Perpendenda ſunt verba ipſa priuilegij. ibid.n.15
An verbum *in perpetuum* denotet priuilegium reale. ibid.
Non ſemper denotat. ibid.n.16
Neque ſemper perſonale. ibid.
Reijcitur ſententia quædam media. ibid.
Regula ad noſcendum, quando vocula in perpetuum ſignet reale vel perſonale. 362.n.17
In gratijs ex ſe non perpetuis, ne quidem ad vitam, vox *in perpetuum* ſignat perſonale. ibid. n.18
Ad dignoſcendum reale à perſonali ponderanda etiam eſt materia priuilegij. ibid.n.19
In dubio quidam aiunt eſſe præſumendum reale. ibid.n.20
Alij eſſe præſumendum perſonale. ibid.
Diſtinguitur pro ſolutione duplex priuilegium, odioſum & fauorabile. ibid.
Quando priuilegium eſt purum beneficium, cenſetur eſſe reale. ibid.
Quando eſt odioſum, & pro nullâ parte rationes ſuppetunt, cenſeri debet perſonale. ibid.n.21
Quòd ſi circa tale priuilegium dubium eſt vtrimque probabile, reputatur reale. idib.
Obiectio difficilis. 363.n.22
Solutio. ibid.
Replica, quia ſequeretur poſſe dari bellum vtrimque iuſtum. ibid.n.23
Quid reſponderi poſſit. ibid.
Impugnatur reſponſio. ibid.
Reſponſio verior ad replicam. ibid.n.23
Priuilegium iterùm diuiditur in remuneratiuum & non remuneratiuum. ibid.n.24
Eſſe remuneratiuum non probat eſſe perſonale potiùs quàm reale. ibid.
Neque contrarium ex iure oſtẽdi poteſt .ib.n.25
Potiori iure debet non remuneratiuum, dici perſonale quàm remuneratiuum 364.n.26
Tertiò diuiditur in conuentionale & non conuentionale. ibid.n.27
Conuentionale eſt verum priuilegium. ibid.
Conuentionale non eſt neceſſariò reale .ib.n.27
Quartò diuiditur in temporale & perpetuum. ibid.n.28
Quid ſit perpetuum, quid temporale. ibid.
An conceſſum vſque ad beneplacitum concedentis pereat mortuo concedente. ibid.n.29
Sententia negans perire eſt probabilis, probabilior autem affirmatiua. 365.n.31
Quid reſpondendum ad fundamentum negatiuę. ibid.
Quomodo pereant priuilegia in perpetuum conceſſa deficiente ſubiecto. ibid.n.32
Non pereunt, niſi ſubiectum tam in ſe quàm in ſemine pereat. ibid.
Deſtructa aut exoſta Eccleſia non pereunt illius priuilegia; niſi ab habente auctoritatem omnino aboleatur vel alio transferatur. ibid.n.33
Quintò diuiditur priuilegium in datum priuato quà tali, & datum communitati. ibid.n.34
Differentia communis circa effectum horum duorum priuilegiorum. ibid.
Reijcitur vniuerſalitas. ibid.
Poteſt ſubinde priuatus renuntiare priuilegio dato communitati. ibid.
Aliquæ limitationes doctrinæ præcedentis. ibid. n.35
Quando priuilegium eſt ſimul lex irritans aliquam actionem, non poteſt ei renuntiari. 366.
Sexto diuiditur in purè fauorabile & mixtum ex fauore & odio. ibid.n.36
Septimò in affirmatiuum & negatiuum. ibid.n.36

Octauò

Octauo in priuilegium interni fori & externi. ibid.n.37
Quid ſit externi fori. ibid.
Quid interni. ibid.
Quomodo forum internum comparetur in iure cum foro pœnitentiæ. ibid.n.38
Forum conſcientiæ latiùs patet quàm pœnitentiæ. ibid.
Etiam pœnitentiæ latiùs patet quàm Sacramentale. ibid.
Vltimo diuiditur in ſcriptum & non ſcriptum. ibid.n.39
An ſit poſſibile non ſcriptum. 367.
Pars affirmatiua defenditur. ibid.
Ratio à priori. ibid.
Seruanda in priuilegio: Primum, conſuetudinem in vnica perſona non poſſe abrogare legem. ibid.n.40
Secundum, priuilegium conſuetudine acquiſitum eſt verum priuilegium. ibid.
Tertium, tale eſſe fortius aliquando expreſsè acquiſito à Principe. ibid.n.41
Quando per aliquam clauſulam generaliter reuocantur priuilegia, non includuntur conſuetudine acquiſita. ibid.
Quartum, conſuetudine acquiſitum minùs latè patet quàm ſcriptum. ibid.
Probatur. ibid.n 43
Duo caſus, in quibus patet conſuetudinem non poſſe omne id quod poteſt priuilegium. ibid. & 368.n.45
Textus iuris, qui videntur probare, per conſuetudinem non poſſe obtineri priuilegium. 368. n.46
Quantum temporis requiratur, vt per eam acquiratur priuilegium. ibid.n.47
Solus ille qui poteſt legem ferre poteſt priuilegium concedere. ibid.n.1
Quando concedunt priuilegia qui leges ferre non poſſunt, id faciunt vi altioris poteſtatis. 369.
Legiſlator inferior non poteſt dare priuilegium contra ius ſuperioris vel æqualis. ibid.n.2
Niſi ex commiſſione ſuperioris aliud ei concedatur. ibid.
Obiectio. ibid.n.3
Duplex obiectionis ſolutio. ibid.
Priuilegium etſi non ſit contra ius, non poteſt concedi niſi ab habente iuriſdictionē. ibid.n.5
Quomodo poſſit Pontifex dare priuilegia temporalia. ibid.
An poſſit Princeps dare priuilegia contra ſe. ibid. n.6
Præcipuè Pontifex. ibid.
Secularis Princeps an poſſit dare priuilegium ſpirituale. ibid.n.7
Omnis homo aliquo modo inferior donante eſt capax priuilegij. 370.n.8
Etiam non ſubditis aliquo tamen modo inferioribus concedi poſſunt priuilegia. ibid.n.9
Item nobilioribus ab ignobiliori. ibid.
An poſſit quis ſibi ipſi dare priuilegium. ibid.n.10
Affirmatiua vt probabilior defenditur. ibid.
Ad quales perſonas ſe extendunt verba priuilegij. ibid.n.11
Primò ad eas quæ expreſsè nominantur. ibid.
Poteſt etiam expreſsè nominata perſona in priuilegio ab eodem excludi. 371.
Illi tantùm frui poſſunt priuilegio, quos verba priuilegij comprehendunt. ibid.n.12
Quædam notata ad intelligendum, quantum ſe extendant verba priuilegij. ibid.
Quando materia priuilegij per ſe petit aliam perſonam, etiam ad illam extenditur. ibid.n.13
Vtrùm comprehendat illas perſonas, quæ præcisè ad decentiam actionis requiruntur. ibid.
Probatur affirmatiua. ibid.
Vox ſignificans vnam perſonam, ſi priuilegium non ſit contra ius commune, poteſt extendi ad plures. ibid.n.14
Datum filijs aut Religioſis ſub nomine maſculino, ſi purè fauorabile ſit, poteſt extendi ad filias & Religioſas. 372.n.15
Nomen *vir* rarò poteſt accipi pro feminâ. ibid.
Neque nomen *maſculus* extendi ad feminam. ibid.
An nomen *vxor* comprehendat maritum, & contrà. ibid.n.16
Item, nomine filij an ſignificentur nepotes; aut nomine patris filij. ibid.
Si priuilegium ſit odioſum, ſub nomine maſculino non intelliguntur feminæ. ibid.
Neque etiamſi ſit fauorabile, niſi aliunde conſtet eas voces hoc modo extendendas. ibid.
Priuilegijs, quæ non fundantur in nobilitate, ſed, officio, non gaudet vxor aut filij. ibid.
An priuilegio extenſo ad filios fruantur ijdem mortuo parente, an viuo. ibid.n.17
Si non poteſt eſſe niſi in vnâ perſona, non fruentur niſi mortuo patre. ibid.
Si vſus eius poſſit eſſe in multis, & aliunde non prohibeantur, fruentur etiam viuo. ibid.
Aliud datur ad inſtantiam partis, aliud motu proprio. ibid.n.18
Idem poteſt dari vtroque titulo. 373.n.19
Quando in eo non ſit mentio motus proprij, cenſeri debet datum ad inſtantiam partis. ibid.
Tres differentiæ inter hæc duo priuilegia. ib.n.20
Quomodo aliqui Tertiam differentiam explicent. ibid.
Quando priuilegium non eſt petitum, non poteſt eſſe ſubreptitium. ibid.n.22
Eſto ſit partialiter datum motu proprio, ſi tamen fuit error ſubſtantialis in petitione, non eſt validum. ibid.n.22
Quando datur purè motu proprio validum eſt, eſto error interueniat. ibid.n.23
Datum ex motiuo erroris priuatiui cur ſit validum. 374 n.24
Datum ex motiuo erroris poſitiui inualidum eſt. ibid.n.23
Aliquando datur abſolutè, aliquando conditionatè; idque dupliciter. ibid.n.25
Verba, quæ onus ſignificant aut conditionem, ſtrictè accipienda ſunt. ibid.n.26
In priuilegio contra ius an oporteat eſſe verba, non obſtante, &c. ibid.n.27
Affirmant aliqui, aliqui negant. ibid.
Quando poteſt ſtare ſine derogatione iuris, non eſt ad illud extendendum. ibid.
Secùs verò ſi verba priuilegij non poſſint explicari ſine derogatione iuris. ibid.n.28
Iuri priuato non derogat priuilegium, niſi in eo ponatur, *non obſtante quocumque iure.* ibid.
Non eſt tamen opus, vt fiat ſpecialis mentio illius iuris. 375.n 29
An contra commune ius qualificatum valeat priuilegium carens particula *non obſtante.* ibid.
Negat Suarez. ibid.
Affirmatiuam eligit auctor. ibid.n 30
Reſpondetur ad fundamentum negatiuum. ibid. num.32

Particula in lege, *vt non derogetur*, non impedit quò minùs poſſit illi derogari ſine clauſula expreſſâ. ibid. n. 33
Quid ſit dicendum ad ſecundam regulam ex iure contra doctrinam poſitam allatam. 376. n. 34
Particula ad inſtar denotat omnimodam ſimilitudinem cum altero priuilegio. ibid. n. 35
Hoc priuilegium non augetur nec minuitur, etiamſi augeatur vel minuatur exemplar. ibid.
Exemplar non augetur vel minuitur pro augmento vel diminutione ſecundi priuilegij. ib.
Quid ſentiendum ſit, quando non extat exemplar priuilegij ad inſtar. ibid. n. 36
Si in priuilegio *ad inſtar* non fiat mentio alicuius materiæ, & exemplar non extet, inualidum eſt. ibid.
Secùs erit ſi declaretur in priuilegio *ad inſtar* certa materia. ibid.
An priuilegiatus *ad inſtar* poſſit eo vti contra habentem exemplar. ibid. n. 37
An verba. *Concedimus Epiſcopatum tibi ſicut tuo prædeceſſori*, ſit priuilegium *ad inſtar*. ibid.
Quid probabiliùs reſpondendum. 377. n. 38
Priuilegia ſpecialia conceſſa prædeceſſori ob ſingulares dotes, quæ non apparent in ſucceſſore, non tranſeunt ad illum. ibid. n. 39
Communicatio priuilegiorum inter Religioſos an ſe extendat ad particularia domorum. ibid. n. 40
Negatiua eſt amplectenda, niſi contrarium conſtet ex verbis. ibid.
An, & quomodo communicatio differat à priuilegio *ad inſtar*. ibid. n. 41
Tam priuilegium *ad inſtar* quàm *per communicationem* includit duo priuilegia numero moraliter diſtincta. ibid.
Vtrumque requirit omnimodam ſimilitudinem cum exemplari. ibid.
In aliquibus effectibus non poteſt Princeps per priuilegium alterum omnino ſimilem facere. ibid. n. 42
Cur in priuilegijs præter verbum *ad inſtar* ſoleant poni alij clariores termini. ibid.
Aliqui ſunt effectus, in quibus poteſt Princeps alterum omnino ſimilem facere; ſi nempe ambo effectus immediatè à iure proueniant. 378. n. 43
Communicatio priuilegiorum aliquando fit ex eo, quia perſonæ reputantur eædem. ibid. n. 44
Priuilegium *ad inſtar*, quod non eſt per fictionem iuris, non differt à communicatione. ibid. n. 45
Secùs ſi fiat per fictionem iuris. ibid.
Tale per fictionem differt aliquando à communicatione imperfectâ, aliquando non differt. ibid.
An priuilegia conceſſa toti Religioni communicet quilibet Religioſus in particulari. ib. n. 46
Quæſtio eſt de nomine: & affirmatiua eligitur. ibid.
Priuilegium *per communicationem* non augetur vel minuitur pro augmento vel decremento exemplaris. ibid.
An communicetur cum reſtrictionibus, quibus datum eſt primo priuilegiato. ibid. n. 47
Triplex reſtrictio ab aliquibus aſſignari ſolita. ib.
Rationes quorumdam ex doctrina poſitâ. 379. n. 48
Doctrina poſita approbatur cum limitatione. ibid. n. 49
An priuilegium reſtrictum communicetur cum ſua tota latitudine, quam primò habuit. ib. n. 50
Quid ſit hic probabiliùs. ibid.
Probabilius eſt communicari cũ reſtrictione. ib.
An illud, cui annexa eſt reſtrictio ne communicetur, cenſeatur communicari generalibus terminis concedentibus communicationem omnium priuilegiorum. 380. n. 51
Si Papa communicans omnia priuilegia cenſeatur ſciuiſſe illud cui annexa eſt clauſula ne communicetur, etiam illud communicabit. ibid. n. 52
Quando quæritur de confirmatione priuilegij, non eſt quæſtio de ea prout ſignificat vltimam approbationem. ibid. n. 1
Sed de ea quæ ſupponit perfectam rei poſſeſſionem. ibid.
Diuiditur hæc in communem & ſpecialem. ib. n. 2
Quibus verbis cõfirmationes diſtinguantur ibid.
Aliquorum ſententia. ibid.
Secunda ſententia. ibid. & 381.
Poſterior approbatur. 381. n. 2
Duæ regulæ ad internoſcendos effectus harum duarum confirmationum. ibid. n. 3
Prima, quòd confirmatio communis nouum ius non conferat, neque ſuppleat defectus in prima donatione priuilegij admiſſos. ibid.
Quomodo verum ſit, priuilegio dato à Papa in forma communi non poſſe contrauenire ſententiam iudicum inferiorum. ibid. n. 4
Declaratur doctrina cap. 1. de confirmatione vtili vel inutili. ibid.
Priuilegia à Papa collata & in ius commune non inſerta non cenſentur ſpecialiter confirmata, niſi fiat eorum mentio. ibid.
Confirmatio facta ab æquali nil addit præter maiorem auctoritatem. ibid. n. 5
In forma ſpeciali æquiualet donationi noui priuilegij. ibid.
Cap. *Veniens*. de tranſact. & cap. 1. non faciunt hîc ad præſentem quæſtionem. ibid.
Meliùs poteſt probari ex cap. *Examinata*. 382. n. 5
An facta per verba *ex certa ſcientiâ* ſit valida, ſi Princeps neſciuit priuilegium eſſe inutile. ibid. n. 6
Affirmatiua tenenda. ibid.
Duæ limitationes, ſed non neceſſariæ. ibid. n. 7
An verba *prout ſunt in vſu* ſignificent non confirmari priuilegia inualida. ibid.
Quid ſignificent verba, *Dummodò ſub nullis reuocationibus ſint comprehenſa*. ibid.
Sententia Suarez circa verba, *Dummodò non ſint contraria Concilio Tridentino*. ibid.
An confirmatio ex certa ſcientia reualidet priuilegia iam reuocata. ibid. n. 9
Affirmatiua reijcitur. ibid.
Priuilegium falſum & ſobreptitium non reualidatur per confirmationem ex certa ſcientia. ibid.
Priuilegia data à Principe & ex aliquo capite nulla reualidantur per confirmationem ex certa ſcientia. 383. n. 10
Si confirmationis forma deſumatur ex tenore priuilegij, non verò addatur *ex certâ ſcientiâ*, non reualidantur priuilegia ab homine reuocata. ibid.
Si addatur *ex certâ ſcientiâ*, & fiat mentio priuilegij, reualidatur priuilegium ab homine reuocatum. ibid.
Vtrùm reuocatum iure communi reualidetur per confirmationem ex certa ſcientiâ. ibid. n. 11
Ratio dubitandi. ibid.

Sententia

Sententia Suarez & Rodriguez. ibid.
Soluitur quæſtio. ibid.n.12
Occurritur obiectioni. ibid.n.12
Altera obiectio. ibid.
Quorundam ſolutio. ibid.n.13
Satiſfit obiectioni. 384
Quomodo extendatur confirmatio ex certà ſcientia. ibid.n.14
Diſtinguitur duplex vis communicandi in priuilegijs. ibid.
An, dum confirmantur priuilegia particularia, confirmentur etiam omnia particularia & communia eorum qui communicant. ib.n.15
Aliqui affirmant. ibid.
Negatiua eſt probabilior. ibid.
Quid ſit ſentiendum de cõfirmatione priuilegiorum communium; an communicetur & extendatur ad ſpecialia. ibid.n.16
Negatiua cum Suarez defenditur. ibid.
Reſpondetur ad fundamenta & inſtantias oppoſitæ ſententiæ. ibid.n.17
Communis ſententia non diſtinguit innouationem à confirmatione. 385.n.18
Innouatio alia eſt in forma communi, alia in ſpeciali. ibid.
In forma communi non reualidat priuilegia reuocata. ibid.
Probatur ex Bulla Iulij II. ibid.
Alius ſpecialis effectus, qui ab aliquibus datur innouationi in forma communi. ibid.
Eſt ſine fundamento. ibid.
Innouatio ex certa ſcientia non reualidat priuilegia reuocata. ibid.n.19
An ad concedendum priuilegium requiratur iuſta cauſſa. ibid.n.21
Si ſit contra ius, idem dicendum quod de diſpenſatione. 386
Si verò ſit præter ius, requiritur aliqua cauſſa, minor tamen quàm ſi eſſet contra ius. ibid.
Quando cenſeatur eſſe ex ſubreptione nullum. ibid.n.22
Præter ius datum ſine cauſſa validum eſt, ſi dolus abfuit. ibid.
Qui & quot ſint effectus priuilegij. ibid.n.23
In rigore non videntur eſſe niſi duo. ibid.
Quid conferat priuilegium conceſſum ad rem alioqui conceſſam ſiue licitam. ibid.
Verba vniuerſalia priuilegij comprehendentia tam rem licitam quàm illicitam ad vtramque extendi debent. ibid.n.23
Illatio ex doctrina poſita. ibid.
An priuilegium non continens fauorem niſi derogetur iuri communi, cenſeatur illi derogare. ibid.n.24
An effectus priuilegij fiant ſola fictione iuris, an verè & realiter. ibid.n.25
An ſic cauſſati æquiparentur naturali. 387
An aliquando priuilegium obliget priuilegiatum ad aliquid faciendum. ibid.n.26
Poteſt duobus modis. ibid.
An duo æqualiter priuilegiati teneantur ius mutuum ſeruare. ibid.n.27
Si ſint omnino pares, v. g. Doctores, tenentur. ibid.n.28
Reijciuntur quædam exempla vt impertinentia ad præſentem caſum. ibid.
Quando priuilegiati habent contraria priuilegia, non tenetur vnus alterius ius ſeruare. ib.n.29
Explicatur melius concluſio. ibid.
Aliquæ limitationes doctrinæ poſitæ. ibid.
An priuilegia debeant publicari. ibid.n.30
Priuatim conceſſa non eſt opus publicentur. 388
Qualis debeat eſſe intimatio priuata ad priuilegium priuatum. ibid.n.31
Conceſſum per leges publicas debet non minus quàm leges promulgari. ibid.
Vtrùm nondum notum priuilegiato poſſit in eo aliquid operari. ibid.n.32
Quæſtio eſt de poſſibili. ibid.
Communis ſententia docet priuilegium, eximens à lege poſſe aliquid operari antequam innoteſcat priuilegiato. ibidem.n.33
Fundamentum illius. ibid.
Iudicium auctoris de quæſtione. ibid.n.34
Videtur eſſe pura quæſtio de nomine. ibid.
Priuilegia eximentia à pœna poſſunt habere effectum antequam innoteſcant priuilegiato per retrotractionem. 389.n.36
Quid dicendum ſit de priuilegijs conceſſiuis alicuius iuris. ibid.
Si dent facultatem purè faciendi aliquid, quæſtio eſt de nomine, an ſint dicenda priuilegia ante notitiam priuilegiati. ibid.n.37
In ordine ad aliquos actus vel effectus morales poſſunt valere antequam innoteſcant priuilegiato. ibid.
Ratio à priori. ibid.n.38
Declaratur exemplis. ibid.
Ratio alia à priori. ibid.
Explicatur exemplo. ibid.n.39
Sententia cõtraria falſo nititur fundamento. 390
Si agatur de priuilegio cõcedẽte aliquã actionẽ antea illicitam, quæſtio eſt de nomine. ib.n.40
In priuilegijs eximentibus à pœna aut concedentibus aliquid vltra ius attendendum eſt ad verba priuilegij. ibid.n.41
Quòd ſi ex verbis nil colligi poſſit, attendendum ad materiam. ibid.
Priuilegium concedens facultatem faciendi validè aliquam actionem non habet effectum antequam innoteſcat. ibid.n.42
Eximens ab alterius iuriſdictione habere poteſt effectum, etſi ignoretur ab eo à cuius iure eximit. ibid.n.43
Neque requiritur notitia ipſius priuilegiati. 391. num.44
Quid ſit dicendum ad ſententias oppoſitas. ibid. num.44.
Quid ad primam negantem abſolutè. ibid.
Quid ad Secundam affirmantem abſolutè. ibid.
Quid ad Tertiam diſtinguentem inter priuilegium conceſſum per legem publicam & priuatam. ibid.n.45
Quid ad Quartam diſtinguentem inter priuilegia eximentia ab onere & concedentia ius. ibid.n.46.
Quid ad Quintam aſſerentem priuilegium ante ſcientiam habere effectũ tantùm inchoatũ. ib.
Quid ad Sextam diſtinguentem inter datum ad inſtantiam partis & conceſſum ex mera liberalitate. ibid.n.47
Conceſſum à Papa ſine limitatione vbique valet. ibid.n.48
Secus dicendum, ſi locus aut expreſsè aut tacitè determinetur. ibid.
An priuilegium datum ab Archiepiſcopo valeat in alterius Archiepiſcopi diœceſi. 392.n.49
Sententia quorumdam diſtinguentium inter priuilegia contra ius commune vtriuſque diœceſis & ius particulare. ibid.
Illationes quorumdam ex doctrina poſita. ibid. num.50.

Digitized by Google

Epiſcopus non poteſt dare priuilegium libetans à lege alterius territorij. ibid.n.51
Occurritur tacitæ cuidam obiectioni. ibid.n.52
Etiam in communi iure non valet priuilegium Epiſcopi extra proprium territorium. 393.n.53
Confirmatio doctrinæ præcedentis. ibid.
Reſpondetur argumentis. ibid.n.54
Satisfit inſtantiæ Primæ de voto. ibid.n.56
Secundæ de irregularitate, 394 n.56
Item Tertiæ de Legato, ibid.
Reſpondetur ad congruentias. ibid.
In reſtrictione & ampliatione priuilegij ſtandum verbis eiuſdem. ibid.n.57
Si ſit purè fauorabile, extendenda verba, ſi odioſum, reſtringenda. ibid.
Priuilegium in fauorem cauſæ piæ, etſi ſit contra ius commune, ampliari poteſt. ibid.
Item, quando datum eſt ex motu proprio, modò tertio non præiudicet. ibid.
Aliquæ regulæ Suarez vt inutiles reijciuntur. ib.
Vitanda eſt in ampliatione priuilegij iniuſtitia quæ reperiri poteſt in vſu illius. ibid.n.58
Item ea quæ fuit in ipsâ datione eiuſdem. ib.n.58
Priuilegium ampliandum eſt aut reſtringendum, ſi aliunde Principis voluntas innoteſcat. ibid.
Quando derogat tertio, reſtringendum. ibid.
Etiam in cauſâ piâ non extendendum ad alios propter paritatem rationis. 395
Ampliatio priuilegij ſemper debet eſſe intra ſignificationem verborum. ibid.n.59
Interitus poteſt eſſe totalis & partialis. 395.n.1
Perit priuilegium Primò ex parte naturæ ipſius, v.g. quia datum ad certum tempus. ibid.
Vel quia deſinit conditio, cui annexum fuit. ibid.
Eodem ſpectât priuilegia annexa certo ſtatui. ib.
Secundò perit priuilegium pereunte cauſâ finali. ibid.n.2
Niſi iam ſit reductum ad actum, & ille duret. ib.
Eo ipſo quòd vſus reddatur iniquus ceſſat priuilegium. 396.n.3
An ceſſante cauſâ finali, & manente vſu priuilegij non malo, ceſſet. ibid.n.4
Negat Suarez, cum aliquâ tamen exceptione. ib.
Duplex poteſt eſſe cauſſa finalis priuilegij; per modum meriti, & per modum rei pugnantis cum lege. ibid.n.5
Quando cauſſa priuilegij fuerunt merita, manet priuilegium ijs ceſſantibus. ibid.
Quando cauſſa eſt per modum rei pugnantis cũ lege, pereũte cauſſa perit priuilegiũ. ib.n.6
Ratio à priori huius. ibid.n.7
Confirmatur exemplo priuilegiorum conditionatorum. ibid.
Occurritur tacitæ reſponſioni. ibid.
Poteſt Princeps dare priuilegia quæ durent pereunte cauſſa finali. ibid.n.8
De facto tamen nó debet præſumi id feciſſe. 397
Soluitur obiectio Prima. ibid.n.9
Secunda, deſumpta à decimis & pluralitate beneficiorum. ibid.
Item ab aliquibus priuilegijs Religionum. ibid.
Item à diſpenſatione in voto caſtitatis. ibid.
Reſpondetur ad exemplum de decimis. ibid.n.10
Item ad inſtantiam de priuilegijs Religionum, ibid.n.11
Altera reſponſio ad idem. ibid.
Reſpondetur ad inſtantiam de diſpenſatione voti. 398
Altera reſponſio. ibid.
Priuilegium, niſi limitetur, non perit morte concedentis. ibid.n.13
Textus iuris pro hac ſententiâ. ibid.
Hæc regula etiam extenditur ad priuilegia odioſa. ibid.
An vt valeat hæc regula debeat priuilegium eſſe firmatum aliquo vſu. ibid.n.14
Fundamentum pro affirmatiuâ. ibid.
Negatiua communis eſt & probabilior. ibid.
Peculiaris circa hoc difficultas. ibid.n.15
Quid reſpondeat Pater Suarez. 399.n.16
Approbatur eius reſponſio. ibid.
Altera eiuſdem reijcitur. ibid.n.17
Reſpondetur ad rationem dubitandi in poſitâ ſuprà difficultate allatam. ibid.n.18
An vt priuilegium non pereat morte concedentis, debeat eſſe ſcriptum. ibid.n.19
An acceptatum à priuilegiato. ibid.
Reſpondetur negatiuè. ibid.
Quæ verba ſignificent perpetuitatem priuilegij. ibid.n.20
An verba, *Concedimus tibi ad annum, ad beneplacitum noſtrum*, faciant priuilegium elapſo anno expirare. ibid.
Priuilegiatus non poteſt renuntiare priuilegio validè conceſſo. 400.n.21
Neque per voluntatem intrinſecam eidem renuntiare vt tali. ibid.n.22
Conceſſum ſub conditione, niſi ei renuntietur, perit per renuntiationem. ibid.
Triplex renuntiatio. ibid.n.22
Vna expreſſa. ibid.
Altera, quâ efficitur quod agnoſcitur contrarium priuilegio. ibid.
Tertia, quæ fit per vſum contrarium. ibid.
Actus contrarius priuilegio alius eſt poſitiuus, alius priuatiuus. ibid.n.23
Vterque eſt licitus. ibid.
Poteſt dari abuſus priuilegij. ibid.
Priuilegium amittitur per renunciationem expreſſam. ibid.n.24.
Ratio à priori. ibid.
Secundò amittitur per renuntiationem implicitam. ibid.
Duplex non vſus priuilegij contrarius vſui: alius in materiâ non concernente tertium, alius in concernente. 401.n.25
Suarez aſſerit per non vſum priuilegij, quod tertio nil præiudicat, non amitti. ibid.n.26
Eius fundamentum. ibid.n.26
Confirmatio eiuſdem. ibid.
Reſponſio ad l. 1. ff. de nundinis. ibid.n.27
Reſponſio eiuſdem ad replicam factam ex legibus particularibus Hiſpaniæ. ibid.
Docet Secundò priuilegia in præiudicium tertij amitti per non vſum. ibid.n.28
Quantum temporis requiratur ex ſententiâ Suarez ad præſcribendum per non vſum priuilegij. ibid.
Non amittitur per vnicum non vſum. ibid.
Reſponſio Suarez ad iura quæ videntur contraria. ibid.n.29
Cap. *Cum acceſſiſſent*. explicatur. 402
Reſpondetur ad legem vlt. ff. de priuilegio veteri. ibid.
An per vnum actum contrarium amittatur priuilegium; & in quo foro. ibid.n.30
Pater Suarez non benè diſtinguit inter non vſum priuilegij tempore debito & vſum contrarium illius. ibid.n.31
Reijcitur Suarez docens priuilegium numquam amitti niſi per præſcriptionem. ib.n.32
Attentis verbis Canonum perduntur priuilegia
etiam

etiam non præiudicantia;tertio per non vſum eorumdem. ibid.
Obiectio, & eius ſolutio. ibid.n.35
Altera, & eiusſolutio. 403
Per vnum actum non retractatum non amittitur priuilegium. ibid.n.34
Reſpondetur ad rationem in contrarium. ibid.
Exemplo declaratur concluſio. ibid.
Obiectio, & eius ſolutio. ibid.n.35
Altera. ibid.
Vrgetur. ibid.
Reſpondetur obiectioni; & datur ratio à priori concluſionis. ibid.n.36
Ad amittendum priuilegium requiruntur tot actus contrarij, quot ſufficiunt ad prudenter iudicandum priuilegiatum renuntiaſſe priuilegio. 404.n.37
Satisfit inſtantiæ de vno actu renunciante. ibid.
An qui ſine animo renuntiandi admiſit vſum contrarium priuilegio, amittat illud in conſcientiâ. ibid.n.38
Reſpondetur affirmatiuè, ſi omnino liberè admiſit. ibid.
Abuſus non eſt idem quod culpa digna priuatione priuilegij. ibid.n.39
Quid ſit abuſus. ibid.
Eſt triplex. ibid.
Primus, exercere plus quàm concedat priuilegium. ibid.
Secundus eſt occaſionalis. ibid.
Tertius, qui directè repugnat fini priuilegij. ibid. num.39.
Quilibet tollit priuilegium. 405
Quæ tamen pœna vi legis non incurritur ipſo facto. ibid.n.40
Abuſus non tollit priuilegium totaliter. ibid.
Reuocatio priuilegij ſpectat ad concedentem. ibid.n.41
Priuilegium conceſſum non ſubdito non poteſt à concedente tolli vel reuocari. ibid.
Niſi fuerit de re ſucceſſori valdè præiudicante. ibid.
Aut niſi rerum ſtatus ita mutetur, vt iuſtum non cenſeatur. ibid.
Conceſſum ſubdito per modum contractus non poteſt reuocari. ibid.n.42
Item priuilegium remuneratiuum. ibid.
Item conceſſum liberaliter per modum donationis. ibid.
An ſi tale donatum reuocaretur, teneatur Princeps facere compenſationem. ibid.n.43
Negat Suarez. ibid.
Contrarium tamen eſt probabilius. ibid.
Priuilegium purè contra commune ius poteſt à concedente reuocari. 406.n.44
Satisfit tacitæ obiectioni. ibid.
Non poſſunt eiuſmodi priuilegia ſine cauſâ licitè reuocari. ibid.n.45
Concluſio ſe extendit ad omnes Legiſlatores reſpectu ſuorum priuilegiorum. ibid.
Superior Princeps poteſt reuocare priuilegia inferioris. ibid.
Iuris communis omnia reuocantur per generalem clauſulam. ibid.n.46
Particularia non reuocantur per terminos generales. ibid.n.47
Princeps decerniens ſcienter aliquid contrarium antiquo priuilegio cenſetur illud reuocare. ib.
Proponitur difficultas contra allatam doctrinam. ibid.n.48
Sententia Suarez, numquam derogari priuilegio antecedenti per priuilegium contrarium. 407
Reijcitur Primò. ibid.
Secundò. ibid.n.49
Reſpondetur ad eam difficultatem. ibid.
Priuilegium per ſententiam reiectum non reuocatur, ſed reprobatur, niſi ſit in pœnam eius qui damnatur. ibid.n.50
Abrogatio priuilegij per legem tunc incipit, quando lex eſt ſufficienter promulgata. ibid.
Vt reuocatio innoteſcat priuilegiato, non requiritur nuntius. ibid.n.51

Profeſſio religioſa.

Ad eam Pius V. quid requirat vt ſit licita & valida. 260.n.63
Quid Clemens VIII. ſtatuerit. ibid.

Promulgatio. Vide *Legis promulgatio.*

Tò *oportet* non eſt promulgatorium legis. 182. num.7.
Promulgatio diſtinguitur à lege. 184.n.18
Promulgatione eadem non ſtatim omnes obligantur. ibid.n.23
An ſine aliquâ poſſit Legiſlator ex naturâ rei obligare. 185.n.14
An leges promulgatæ in Metropoli obligent totam Prouinciam. ibid.n.25
Solemnitas promulgationis an ſit ſeruanda in Prouincijs vi iuris imperialis; & quomodo. 187.n.33.
Pro promulgatione legis Canonicæ quid & quantum temporis requiratur. 217.n.5
Sententia quorumdam. ibid.
Suarij mens & fundamentum. ibid.
Promulgatio non eſt pars legis ſecundùm ſe, ſed tantùm vt potentis proximè obligare. 357. num.91
Ad promulgationem abrogationis ſufficit ex naturâ rei, vt ſubdito innoteſcat. ibid.

Prorogatio.

Prorogatio ad duos menſes cur facta ſit. 187.n.34
Noua hîc exurgens difficultas aliò transfertibitur. ibid.n.35.

Prouidentia.

Prouidentia Dei etiam verſatur circa permiſſionem malorum. 439.n.20

Ratio naturalis.

RAtioni naturali non repugnat eſſe contrarias leges in diuerſis Regnis. 183.n.14

Rebaptizans.

Rebaptizans quando incurrat pœnas rebaptizatoris. 264.n.82
Ratio à priori concluſionis. ibid.n.83
Cur rebaptizans, etſi inualidè agat, puniatur. ibid.
Rebaptizans aliquem ſeriò quantum eſt ex ſe aquâ roſaceâ, incurrit pœnas rebaptiz. ibid. 265.

Regula.

Regulæ obligatores in conſcientiâ, non tamen ſub peccato. 169.n.24
Superiorum quomodo & an ſemper obligent in conſcientiâ. ibid.n.26

Relaxatio.

Relaxatio iuris poſitiui quid ſit. 319.n.4
Poteſt relaxari obligatio ad culpam, non relaxatâ obligatione ad pœnam. 320.n.7

Religio, Religioſi.

Religio vna minùs, alia magis eximitur à lege diœceſanâ. 211.n.13
Religioſi exempti à iuriſdictione Ordinarij non tenentur Synodalibus legibus. 212.n.20
Oſtenditur ex Tridentino, & cap. ... de priuil. legijs in 6. ibid.

LLl 2

ꝫtiam non exempti oon tenentor iiſdem legibus. ibid.n.31

Cònceptus religioſi vt ſic nemínem à lege Epiſcopi veodicat. ibid.n.32

Cut religioſi & ſui Ordinis & Epiſcopi legibus obligcotur, ſæculares verò ſolius Epiſcopi.ib.

Religioſos Societatis Ieſo oon profeſſus eſt capax dominij, & validè id acquirit; licet eius vſus ſit illt illicitus. 258.n.56

Religioſus iocurrit pœnam cootrahendo matrimonium,etſi non faciat illud validú.263.n.77

Remiſſio peccati, Vide *Iuſtificatio* & *Peccatum*.

Reſciſſio.

Quaodo qois teneatur ad reſciſſionem ſui actus irritabilis etiā ante ſententiā Iodicis.250.o.14

Suarez ſolutio arridet. ibid.

Reſpublica.

Reſpublicáne an Deus dicendus ſit cooremnl per inobedientiam legum. 166.n.5

Eidem ſitoe ſatis prouiſum ſioe obligatione in cuoſcientia. ibid.o.8

Reſtitutio.

Reſtitutio quomodo alteri ſit in ſpecle facienda. 250.n.14

Retunditur replica. ibid.o.15

Suarez exceptio. 252

Ea reijcitur fuſiùs. ibid.n.16

Satisfit replicæ. ibid.

Reus.

Reus oon poteſt ſeipſum necare, nec mutilare. 228.n.28.

Probabilius eſt poſſe eumdem obligari ad ioſligendam ſibi pœnā aliquam licitam. ibid.n.29

Nullus ob delictum occultum ante ſententiam Iudicis tenetur ſibi pœnam imponere.ib.o.32

Morti adiudicatus tenetur ire ad ſupplicij locum. 233.n.56

Carceri condemnatus, triremibus, &c. tenetur non fugere,niſi de vita periclitetot. ibid.n.57

Mancipatus carceri perpetuo ob debita non tenetur manere. ibid.

Soluitur obiectio.

Reus ſeſe iurameoto adſtringens an teneatur manere, vel dimiſſos redire; vt & pecuoiam latroni promiſſam dare. 234.n 58

Vaſquez opioio. ibid.

Excutiunt eadem. ibid.

Oſtenditur nullum eſſe diſcrimen inter vtrumque caſum in præſenti. ibid.

Datur ſolutio ob diſcrimeo. ibid.o.60

Qui poſſit Iudex reo impetrare remiſſionem pœnæ,& quando. ibid.& 235.n.61

Rex, Vide *Princeps*.

Rex duorum Regnorum diſparatorum non poteſt voi imponere leges tantùm in fauorem alterius. 203 n.24.25.26

Reges quàtales non ſunt Sacerdotes. 203 n 77

Regia poteſtas varia. 242.0 32

Rex poteſt aliquis eſſe, etſi careat poteſtate imponeodi tributa. ibid.

In Regiâ poteſtate quantum præſcribi poſſit quoad tributa. 243.n.37

Quo iure ſic præſcribi poſſit. ibid.n.38

Rex an poſſit quibuſcumque vſibus addicere pecuniam ad ſui ſuſtentationem contributam. 244 n.42

Ritus.

Ritus eſt ſpecies quædam conſuetudinis, vti & ſtylus. 268.n.12

Sacerdos.

SAcerdotes quinam ſatisfaciaor præcepto Eccleſię in recitatione Officij,qui oó.209 n.25

Cur Sacerdos excomunicatus & denuntiatus non abſoluat validè oiſi in mortis articulo. 265.n.90

Sacramentalia, Sacramentum.

Potuit Deus Sacramentalibus dare vim ad ſatisfaciendum pro peccatis veoialibus, de facto tamen non tribuit. 526.n.22

Sacramentorum adminiſtratio & ſuſceptio quomodo imperetor. 209.n.28

Sacramento irritando voicum impedimeotorum eſſeotiale ſufficit. 265.n.88

Sanitas ſpiritualis.

Quid ſit ſanitas perfectiſſima ad ſalutem.454.n.6

Scientia media.

Pelagius & Maſſilieoſes admiſerunt ſcientiam mediam. 420.n.6

Futuritio conditionata per ſcientiam mediam præuiſa non eſt motiuum ad dandum aoxilium efficax,ſed tantùm conditio. 568 o.19

Sententia.

Sententiam ferens ſi ſit Legiſlator,aperiatque ſe velle vt ea obtineat vim legis,ſic erit.182.n.10

Quid ſi ſit per modum fauoris vel priuilegij .ib. num.11

Quid ſi abſque fauore. 183.n.12

Sententia Priocipis quando vt plurimùm cenſeatur vim legis obtioere. ibid.n.15

Sententia an & quando condat ius vt ſententia, ibid.n.16

Inferiorum Iudicum non obtinet vim legis.ibid.

Poſt ſententiam declaratoriam an quis teneatur ſua bona fiſco vltrò addicere. 234 n.60

Suarez negat. ibid.

Auctor diſtinguit. ibid.

Obiectio. ibid.n.61

Sententiam ferenti quando accuſatio & auditio ſit neceſſaria. 229.n.32

Ante ſeoteotiam Iudicis quando ſubditus poſſit cogi. ibid.o.33

Sententia particularis non conſiderat iodioiduationem phyſicam eiuſque differentiam, ſed circumſtantiarum. 305.o.26

Explicatur. ibid o.26

Quando ſententia per modum legis nequeat trahi ad alios caſus. ibid.n.27

Doctrina hæc & in lege pœnali & fauorabili locum habet. ibid.n.28

Societatis Ieſu Religioſi.

Vt regulæ obligantur ad actus ioternos,v g meditationem, examina. 214.o.53

Salas opinio. ibid.n.52

Diſplicet ſolutio Salas. ibid.n.53

Voto obedientiæ poteſt ſe quis obligare ad obediendum Superiori in talibus actibos. ibid.

Religioſus Societatis Ieſu non profeſſos eſt capax dominij, & validè id acquirit;licet eios vſus ſit illi illicitus. 258.n.56

Spes.

Spes eſt amor imperfectus. 446.n.5

Ad ſperandum ſicut oportet requiritor gratia ſupernaturalis. 485.n.22

Pater Suarez non benè probat ſupernaturalitatem ſpei. 486.n.22

Habitos ſpei pellitor per ſolam deſperatiooem. 515.n.47

Qualis actus ſpei requiratur ad iuſtificatiooem. 542.o.9.& 544

Poteſt quis abſolutè ſine actu ſpei iuſtificari. 544.n.14

Actus ſpei non eſt neceſſariò coniunctus cum actu contritionis. ibid.

Habitus ſpei nō amittitur amiſſa gratia habituali 573.n.40
Poteſt abſolutè amitti. ibid.

Status naturæ humanæ.

In ſtatu puræ naturæ quid homines potuerint imperare. 195.n.11
In eodem ſtatu an potuerint diſpenſare poteſtate ſupernaturali. ibid.
In eodem potuiſſétne aliquid præſcribi circa Sacramentum remiſſiuum originalis. ibid.n.12
Huius ſtatus iuriſdictio extrinſecè ſolùm fuiſſet ſupernaturalis. ibid.
Quatuor ſtatus humanæ naturæ aſſignantur ordinariè à Theologis. 425.n.23
Poſſent addi adhuc duo alij. ibid.n.24
Imò & plures, iuxta variam combinationem ſtatuum inter ſe. ibid.
Status iuſtitiæ originalis collatus cum ſtato puræ naturæ. 426.n.25
Idem collatus cum ſtatu gratiæ. ibid.
Homo in ſtatu naturæ lapſæ quoad naturalia non eſt debilior quàm in ſtatu puræ naturæ. ibid.n.26
Homo in ſtatu naturæ lapſæ ab homine in ſtatu naturæ integræ non differt niſi extrinſecè. ibid.n.26
Inclinatio in peccatum non eſt per ſe annexa naturæ lapſæ. ibid.n.28
Neque inflicta eſt à Deo in pœnam peccati. 427.
Deus in ſtatu naturæ lapſæ non minuit ſuam ordinariam prouidentiam circa naturam humanam. ibid.n.29
In ſtatu naturæ reparatæ dantur maiores vires ad benè operandum, quàm eſſent in ſtatu naturæ non reparatæ. ibid.n.33
In ſtatu naturæ lapſæ & integræ eſt æqualis impotentia ad actus ſupernaturales. 428.
Homo in ſtatu innocentiæ habuit maiores vires ad bonum opus naturale, quàm habeat in ſtatu naturæ lapſæ. ibid.
Sententia eorum qui docent in natura integra non poſſe totam legem ſeruari ſine gratia Dei. 465.n.2
Eorum fundamenta. ibid.
Contraria ſententia eſt communior. ibid.
Auctores qui eam ſequuntur. ibid.
Fundamenta. ibid.
In natura lapsâ poteſt etiam moraliter ſeruari tota lex per aliquod tempus ſine gratia. 466.n.4
Non tamen per longum tempus. ibid.n.5
Probatur. ibid.
In ſtatu innocentiæ non eſſet opus auxilio ſupernaturali, niſi caſu quo eſſet implendum præceptum ſupernaturale. 566.n.13

Studioſus.

Studioſi ad feranda ſuffragia admiſſi quando teneantur interrogati fateri veritatem. 233.n.54

Stylus.

Styli differentia à conſuetudine. 267 n.10
Quid ſtylus apud Suarez. ibid.
Quid ſtylus hîc. ibid.

Subditus.

Subditus, ſecluſo ſcandalo, nec ante nec poſt petitionem tenetur offerre tributa Legiſlatori, de cuius poteſtate dubitatur. 238 n.13
Tenetur obedire Superiori opinione licet ſolùm probabili vſo. ibid.n.14
Quando Legiſlatori cedere debeat. 239 n.15
Niſi vel probabiliter conſtet de iuſtitia tributi, non tenetur ſubditus ad ſoluendum. ibid.n.16
Vt lege tributi obligetur, quid requiratur. ib.n.17

Regula generalis. ibid.n.18
An cogatur ad bellum ire, de quo, an iuſtum ſit dubitatur. ibid.n.19
Regulæ generales Suarij. ibid.
Quomodo ſciri debeat à ſubditis tributa iuſta eſſe. 240.n.20
Reſpondetur argumentis in contrarium. ib.n.25
Diſcrimen inter bella & tributa. ibid.
Debet conſtare ſubditis de vtilitate tributorum, iuxta cap. *Peruenit.* de cenſibus. ibid.n.22
Item reſpondetur dicto Auguſtini. ibid.n.23
Obiicitur Caroli Imperatoris ſcito. ibid.
Qua de re agat cap. *Super quibuſdam.* ibid.n.24
An ſubditus validè poſſit facere quod Superior prohibet. 257.n.53

Suffocata.

Apoſtolica prohibitio de ſuffocatis non edendis cur facta fuerit; & quando ceſſarit. 101.n.26

Suffragium actiuum & paſſiuum.

Suffragij actiui & paſſiui diſcrimen. 232.n.52
Circa inhabilitates Suarij mens. ibid.n.53
Soti & Ledeſmæ ſenſus. ibid.
Diſtinguit hîc Suarez. 233.

Summus Pontifex. Vide *Pontifex.*

Superior.

Superior quomodo ſua lege cauſet obligationem indirectè in altero. 168.n.16
Superior Religioſus non habet iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, niſi purè putè in eos qui ſunt Religioſi; non autem in alios qui habitant intra locum Monaſterij. 154 n.20
Superioribus inferioribus Papâ, ſi ſint notorij hæretici, obediendum non eſt; ſecùs, ſi occulti. 201.n.68
Superior Religionis an obligare poſſit ad meditationem, examina. 214.n.52
Salas opinio. ibid.
Diſplicet Salas ſolutio. ibid.n.53
Voto obedientiæ poteſt ſe quis obligare ad obediendum Superiori in talibus actibus. ibid.

Supplicatio.

Supplicare Pontifici an liceat contra legem. 218. n.13
Supplicatio quando ſit appellatio. ibid.n.14
Cur ita ſupplicare liceat. ibid.
Quid facto opus in ſupplicatione ante reſolutionem Papæ. ibid.n.15

Supremus Princeps. Vide *Papa, Princeps & Rex.*

Supremus Princeps quantam habeat poteſtatem in legibus. 183.n.13

Synagoga.

Synagoga videtur habuiſſe poteſtatem vniuerſalem. 191.n.13
An verò fuerit ſupernaturalis, eſt controuerſum. ibid.

Temperantia.

TEmperantia naturalis ſeruari poteſt à comedente carnes die Veneris. 315.n.39

Tentatio.

Tentatio leuis eſt, quæ hominem non multum allicit. 452.n.2
Contra præceptum ſupernaturale affirmatiuum non poteſt vinci ſine gratia ſupernaturali. ibid.n.1
Poteſt, & de facto vincitur leuis tentatio ſine gratiâ ex meritis Chriſti. 413.n.2
S S. Patres non negârunt potentiam phyſicam reſiſtendi tentationibus, ſed tantùm moralem. ibid.n.3
Homo non tantùm phyſicam, ſed etiam

lem potentiam babet ad aliquam tentationem vincendam. ibid.
Tentationem inducentem ad peccatum mortale vincere per peccatum veniale non eſt gratia per Chriſtum. 454.n.6
Satiſfit teſtimonijs, quæ videntur docere, nullam tentationem poſſe vinci ſine gratia. 455.n.9 & ſeqq.
Poteſt cum vehementiſſima tentatione ſtare libertas phyſica. 456.n.12
Non poſſunt vinci graues tentationes collectiuè ſumptæ ſine ſpeciali gratia. 457.n.13
Examinantur teſtimonia ad probandam hanc ſententiam afferri ſolita. ibid.
Impotentia reſiſtendi tentationibus grauibus oritur ex earum vehementi attractione ad obiecta. ibid.n.14
Nulla tentatio grauis in particulari poteſt vinci ſine ſpeciali gratia. 458.n.15
Poteſt eſſe tentatio tam grauis, vt ſit moraliter impoſſibile vel vno inſtanti illi reſiſtere. ibid.
Ex ſolâ duratione longiore poteſt prouenire, vt tentatio in ſe leuis non poſſit vinci ſine gratia. ibid.n.15.& ſeq.
Tentatio ad graue peccatum numquam ſuperatur per peccatum veniale. 459 n.18
Non vincitur tentatio, niſi bonitas obiecti formaliter moueat. 460 n.19
Numquam ex motiuo vnius peccati poteſt vinci tentatio ad aliud. ibid.n.20

Teſtamentum.

Teſtamento alteri aliquid donandi duplex via. 262 n.71
Vi ſolius voluntatis donatiuæ teſtatoris, ſi lex aliqua obſtet, non licet hæreditatem adire. ibid.
Suarij doctrina placet. ibid.

Timor.

Timor non eſt abſolutè neceſſarius ad iuſtificationem, valdè tamen conducit. 545.n.15

Traditio.

Traditio quid ſit. 267.n.9

Tranſgreſſio.

Tranſgreſſio voti an ſecū trahat tráſgreſſionem præcepti. 167.n.14
Tranſgreſſionem rei magnæ velle eſſe leue peccatum, non eſt ſtultum. 176.n.77
Tranſgreſſio legis ex contemptu Dei Legiſlatoris ſemper eſt mortalis. 179.n.90
Tranſgreſſio legis ciuilis quî cenſeatur tráſgreſſio legis Dei. 180.n.97

Tributum. Vide *Lex tributum imponens.*

Tributum latè ſumptum quid ſit. 236.n.1
A Legiſlatore impoſitum quid ſit; & quænam ipſius ſubiecta. ibid.
Clarè iniuſtum nec ante nec poſtquam petitur ad ſolutionem obligat. 237.n.9
Obligatio illud ſoluendi quando locum habeat. ibid.n.10
Quomodo Regibus inſcijs ſæpè à miniſtris augeantur tributa ſua experientia probat auctor. ibid.
Ad talia non obligantur Eccleſiaſtici. 238 n.10
Attendendus modus quo tributa imponuntur. ibid.n.11
Subditus ſecluſo ſcandalo, nec ante nec poſt petitionem tenetur offerre tributa ei Legiſlatori de cuius poteſtate dubitatur. ibid.n.13
Tributorum quatuor genera. 239 n.19
Quomodo ſciri poſſit & debeat à ſubditis tributa eſſe iuſta. 240.n.20
Quid facto opus ſit, ſi tributum ſit iniuſtum. ibid.n.25
Quæ praxis ſeruanda in tributis ſoluendis. 241. num.27
Suarij mens. ibid.
Eſt vera eius doctrina, ſed vitio publicanorum non eſt in praxi. ibid.
Etiam ad inferiorum Principum ſuſtentationem ordinantur tributa. 242.n.34
De factô eam poteſtatem ad inferiores eſſe tranſlatam ab Imperatore docet experientia.ib.n.35
Quomodo licita ſit talis conceſſio. ibid.
Tributorum finis iuſtus ſit oportet; quomodo. 243.n.39
Ob quos fines ſint imponenda. 244.n.40
Quantitas eorum indigentiæ fini commenſuranda eſt, vt ſit iuſta. ibid.
Quomodo differant tributa data Regi pro eius ſuſtentatione, & data pro publicis neceſſitatibus. ibid.n.41
An Rex poſſit pecuniam ad ſui ſuſtentationem contributam quibuſcumque vſibus addicere. ibid.n.42
Vt tributa iuſtè continuentur, finis illorum perſeuerare debet. ibid.n.43
Quinam exceſſus in eorum exactione ſit iniuſtus. ibid.
An eadem, etſi de cauſa eorum impoſitionis non conſtet, poſſint licitè retineri. ibid.n.44
Corduba negat. ibid.
Medina aſſerit. ibid.
Suarez ſuam opinionem vrget. ibid.
Auctor adhæret Cordubæ,, ſed reiecta eius ratione. ibid n.45
Continuatio eorum requirit continuationem neceſſitatis. 245.n.46.246.n 49
Tributa ſubditis commenſurati debēt.ibid.n.50
Eadem iure ciuili & imperiali prohibita non ideò vbiuis gentium tolluntur. 247.n 58
Ad eorum valorem an ſit magis Regni conſenſus neceſſarius quàm in alijs legibus. ibid. n.61 62
Occurritur rationibus. 248.n.62
Explicatur regula 29 iuris in 6. ibid.
Lex Hiſpanica ſolam Hiſpaniam obligat: vbi etiam, quando & cur lata ſit. ibid.n.63
In Bohemia requiritur conſenſus Regni pro impoſitione nouarum contributionum. ibid.
Concluſioni robur additur. ibid.n.64
Placent dicta Suarij circa legem Hiſpanicā.ibid.

Tridentinum Concilium.

Tridentinum quomodo non obliget, niſi vbi eſt acceptatum; & cur. 218.n.12

Tyrannus.

Tyranno manifeſto non teneris obedire: aliquando potes. 137.n.46 47

Valor.

VAlor rerum cur aut recta ratione, aut lege determinandus ſit. 315.n 40
Ad valorem actus num liceat aliquid de forma præſcripta vt ſubſtantiali auferre. 262.n.72
Non ſemper parum pro nihilo reputatur, ibid.
Probatur id è ſuffragijs Cardinalium pro Papæ electione. ibid.

Valor pecuniæ.

Valor pecuniæ prouenit fundamaliter ex voluntate Principis aut Reipublicæ; formaliter autē conſiſtit in eo quòd debeat tanti æſtimari. 23.n.47

Vectigalia.

Vectigalia pro rebus ad proprium vſum allatis

imponi

Digitized by Google

imponi ſolita per ſe non ſunt communiter iniuncta. 246.n.52
Explicantur loca nonnulla ex iure Canonico & ciuili. ibid n.56
Veniale peccatum. Vide *Peccatum veniale.*
Venialia peccati differentia à mortali an ſit ex naturâ rei. 176.n.77
Veniale ea conſuetudine cur numquam fiat mortale aſſignatur ratio. 177.n.83

Verbum.

Verba *mando*, *precipio* an magis in Canonicis legibus obligent quàm ciuilibus. 174 n.64
Verba illa ſola in lege ciuili poſita quando obligent ſub mortali. ibid.n.65
Verba legis quomodo explicanda. ibid.n.66

Veritas.

Aliqua veritas poteſt cognoſci ſine gratia. 429. n.3
Etiam plures veritates ſimul poſſunt cognoſci ſine ſingulari gratia. ibid.n.5
Siue ſpeculatinæ ſiue practicæ ſint. ibid.
Explicantur Concilia quæ videntur docere, nullam veritatem moralem practicam poſſe cognoſci ſine ſpeciali gratiâ. 430 n.8
Non poſſunt omnes veritates collectiuè ſumptæ cognoſci ſine gratia. 432.n.16
Non requiritur tamen gratia ſupernaturalis in ſubſtantia. ibid.
Etiam ad aliquarum veritatum cognitionem requiritur ſpecialis gratia. ibid.n.17
Cognitio veritatis ad ſalutem conducentis indiget gratia per Chriſtum. ibid.
Veritas eſt accidentalis propoſitioni. 339 n.20

Vicarius.

Vicarius Chriſti vt Legiſlator an ſit capax imprudentiæ. 181.n.98

Virtus.

Habitus virtutis in gradibus remiſſis poteſt acquiri ſine ſpeciali gratia. 467.n.7
Imò etiam in gradibus intenſis. 468.n.9
Frequens lapſus non impedit acquiſitionem virtutis etiam in gradibus intenſis. 468.n.8

Vis.

Vis coactiua in aliū transferri non poteſt. 205.n.8

Viſio.

Viſio beatifica eſt homini omnino ſupernaturalis. 417.n.32
Eleuatio hominis ad eādē eſt fundamentū totius doctrinę Catholicæ contra Pelagiū. 425.n.22
Homo non exigebat naturaliter eleuari ad viſionem beatificam. ibid.n.22
Ad vitam æternam promerendam non magis conducit gratia per Chriſtum quàm gratia data à ſolo Deo. 441.n.27
Obſeruatio legis naturalis non ſufficit ad vitam æternam. 475.n.23
Omnes actus meritorij vitæ æternæ vel diſponentes ad illam ſunt in ſubſtantia ſupernaturales. 481.n.11
Probatur ex Scriptura, Patribus & Concilijs. 482.n.12.13
Ad vitam æternam aſſequendā pręter fidē ſupernaturalē requiruntur alia bona opera. 533.n.1
Soluuntur obiectiones hæreticorum ex Scripturâ. 534 n.2.& ſeqq.

Vocatio. Vide *Auxilium*

Volitio.

Diuerſæ volitiones poſſunt habere idem obiectum. 19.n.32
Experientia docet differre inter ſe volitionem imperatiuam, optatiuam & efficacem licet, non differant obiecto. ibid.n.33
Volitio Legiſlatiua eſt inefficax reſpectu obiecti. ibid.n.33.34
Volitio quęnam præmietur & puniatur. 226.n.15
In quo ſe accommodat auctor Vaſquez. ib.n.16

Volitio diuina.

Deus non poteſt agere contrariū volitioni ſemel poſitæ; quia ea eſt perpetua, & non poteſt cum oppoſita conſiſtere. 53.n.12
Volitio Legiſlatoris. Vide *Legiſlatoris volitio.*

Volo, Voluntas.

Volo à Superiore dictū eſt obligatorium. 182.n.7
Velle alicui malum dupliciter cōtingit. 178.n.87
Voluntas peccaminoſa abrogatiua legis quibus conſtet actibus; & cui eorum Legiſlator annuat. 288.n.15
Voluntas mota duobus finibus ita quolibet eorum delectatur, vt etiam deficiente altero adhuc illud medium eligeret. 316.n.43
Velle carere lege non eſt malum. 288.n.15
Differentia inter volitionem Dei efficacem & creaturæ eſt, quòd volitioni Dei nemo poſſit reſiſtere, poſſit autem creaturæ. 450.n.13
Poteſt quis naturaliter velle ea quæ nullo ſenſu percipit. 451.n.17
Poteſt naturaliter velle, quod non poteſt niſi ſupernaturaliter perficere. ibid.n.16
Facilitas, quæ eſt in actibus voluntatis, non eſt aliquis modus ſuperadditus actui, ſed denominatio extrinſeca ab habitu. 480.n.9
Diuerſitas actuū tā naturaliū quā ſupernaturaliū nō cōſiſtit in aliquo modo ſuperaddito. ib.n.20

Voluntarium.

Voluntariū, quod ad implendā legē requiritur, nō excludit inuoluntariū ſecūdùm quid. 63.n.27
Habens vnam volitionem abſolutam non furandi, & aliam conditionatam furandi, ſi non obſtaret pœna, peccat per hanc conditionatam, non per illam abſolutam. ibid.

Votum.

Votum obligat, ſed non immediatè iure naturæ. 62.n.22.23
Voti tranſgreſſio an ſecum trahat præcepti tranſgreſſionem. 167.n.14
Vouere poteſt quis ſub nullo peccato ſe obligando. 169.n.28
In voto diſpenſari poteſt, etiam non manifeſtato Superioribus. 211.n.37
Voto vt obliget quid requiratur. 239.n.16
Pro eo quando ſtet præſumptio. ibid.n.18
Eodem adſtrictus cur vetetur vxorem ducere. 259.n.59
Qui vouit dare pallium aut eleëmoſynam alteri non tenetur ſtatim ad id. 271.n.26
Votum eſt obligatio poſitiua ab homine ſibi impoſita. 463 n.26
Non obligat ad rē moraliter impoſſibilē. ib.n.27
Quæ inter ipſum & legem ſit diſparitas. 169.n.28

Voti relaxatio.

Voti relaxatio eſt volitio reputandi vouentem deinceps perinde ac ſi non vouiſſet; vel non exigendi actum promiſſum. 22.n.43
Cur votum non poſſit ab hominibus relaxari, poſſit tamen lex. 321.n.10

Vouens.

Vouens abſque animo votum exequendi verè obligatur. 21.n.5
Vouens etſi habeat volitionem non exequendi, habet tamen ſimul aliquam volitionem inefficacem exequendi. 20.n.36
Peculiaris circa hæc caſus. 22.n.44

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

by Google